Khuddakanikāye Abhidhammapiṭake

Pañcannaṁ pakaraṇānaṁ saṁvaṇṇanābhūtā

Bhadantamahābuddhaghosattherena katā

PAÑCAPAKARAṆA-AṬṬHAKATHĀ

Buddhavasse 2552 Marammavasse 1370 AD. 2008

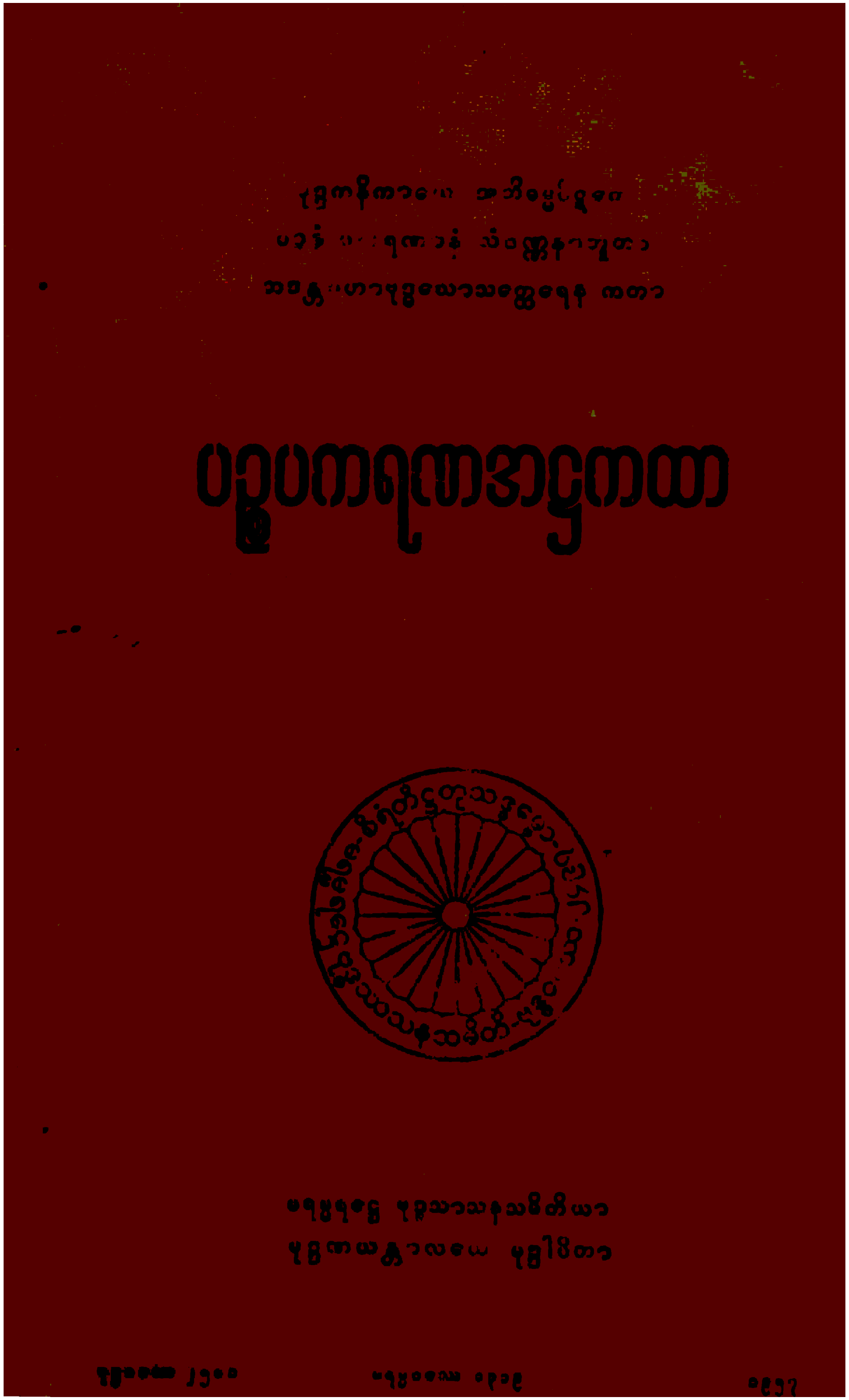

Romanized from Myanmar version published in 1991

© Buddhasāsana Society

Aṭṭhakathā Series 50

First published in 2008 by Ministry of Religious Affairs

Yangon, Myanmar

၃၀၅၆

ခုဒ္ဒကနိကာယေ အဘိဓမ္မပိဋကေ

ပဉ္စန္နံ ပကရဏာနံ သံဝဏ္ဏနာဘူတာ

ဘဒန္တမဟာဗုဒ္ဓဃောသတ္ထေရေန ကတာ

ပဉ္စပကရဏအဋ္ဌကထာ

မရမ္မရဋ္ဌေ ဗုဒ္ဓသာသနသမိတိယာ

မုဒ္ဒာယန္တာလယေ မုဒ္ဒါပိတာ

ဗုဒ္ဓဝဿေ ၂၅၀၁ မရမ္မဝဿေ ၁၃၁၉ ၁၉၅၇

Pañcapakaraṇa-aṭṭhakathā

Mātikā — Piṭṭhaṅka

Dhātukathā-aṭṭhakathā

1. Mātikāvaṇṇanā

1. Nayamātikāvaṇṇanā 1
2. Abbhantaramātikādivaṇṇanā 2

2. Niddesavaṇṇanā

1. Paṭhamanaya saṅgahāsaṅgahapadavaṇṇanā 4
2. Dutiyanaya saṅgahitena-asaṅgahitapadavaṇṇanā ... 7
3. Tatiyanaya asaṅgahitenasaṅgahitapadavaṇṇanā ... 10
4. Catutthanaya saṅgahitenasaṅgahitapadavaṇṇanā ... 12
5. Pañcamanaya asaṅgahitena-asaṅgahitapadavaṇṇanā ... 12
6. Chaṭṭhanaya sampayogavippayogapadavaṇṇanā ... 14
7. Sattamanaya sampayuttenavippayuttapadavaṇṇanā ... 17
8. Aṭṭhamanaya vippayuttenasampayuttapadavaṇṇanā ... 18
9. Navamanaya sampayuttenasampayuttapadavaṇṇanā ... 19
10. Dasamanaya vippayuttenavippayuttapadavaṇṇanā ... 19
11. Ekādasamanaya saṅgahitenasampayuttavippayuttapadavaṇṇanā 20
12. Dvādasamanaya sampayuttenasaṅgahitāsaṅgahitapadavaṇṇanā 21
13. Terasamanaya asaṅgahitenasampayuttavippayuttapadavaṇṇanā 21
14. Cuddasamanaya vippayuttenasaṅgahitāsaṅgahitapadavaṇṇanā 22

Nigamanakathā 23

Dhātukathā-aṭṭhakathāya mātikā niṭṭhitā.

ပဉ္စပကရဏအဋ္ဌကထာ

မာတိကာ — ပိဋ္ဌင်္က

ဓာတုကထာအဋ္ဌကထာ

၁-မာတိကာဝဏ္ဏနာ

၁-နယမာတိကာဝဏ္ဏနာ ၁
၂-အဗ္ဘန္တရမာတိကာဒိဝဏ္ဏနာ ၂

၂-နိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ

၁-ပဌမနယ သင်္ဂဟာသင်္ဂဟပဒဝဏ္ဏနာ ၄
၂-ဒုတိယနယ သင်္ဂဟိတေနအသင်္ဂဟိတပဒဝဏ္ဏနာ ၇
၃-တတိယနယ အသင်္ဂဟိတေနသင်္ဂဟိတပဒဝဏ္ဏနာ ၁၀
၄-စတုတ္ထနယ သင်္ဂဟိဘေနသင်္ဂဟိဘပဒဝဏ္ဏနာ ၁၂
၅-ပဉ္စမနယ အသင်္ဂဟိတေနအသင်္ဂဟိတပဒဝဏ္ဏနာ ၁၂
၆-ဆဋ္ဌနယ သမ္ပယောဂဝိပ္ပယောဂပဒဝဏ္ဏနာ ၁၄
၇-သတ္တမနယ သမ္ပယုတ္တေနဝိပ္ပယုတ္တပဒဝဏ္ဏနာ ၁၇
၈-အဋ္ဌမနယ ဝိပ္ပယုတ္တေနသမ္ပယုတ္တပဒဝဏ္ဏနာ ၁၈
၉-နဝမနယ သမ္ပယုတ္တေနသမ္ပယုတ္တပဒဝဏ္ဏနာ ၁၉
၁၀-ဒသမနယ ဝိပ္ပယုတ္တေနဝိပ္ပယုတ္တပဒဝဏ္ဏနာ ၁၉
၁၁-ဧကာဒသမနယ သင်္ဂဟိတေနသမ္ပယုတ္တဝိပ္ပယုတ္တပဒဝဏ္ဏနာ.... ၂၀
၁၂-ဒွါဒသမနယ သမ္ပယုတ္တေနသင်္ဂဟိတာသင်္ဂဟိတပဒဝဏ္ဏနာ.... ၂၁
၁၃-တေရသမနယ အသင်္ဂဟိတေနသမ္ပယုတ္တဝိပ္ပယုတ္တပဒဝဏ္ဏနာ ၂၁
၁၄-စုဒ္ဒသမနယ ဝိပ္ပယုတ္တေနသင်္ဂဟိတာသင်္ဂဟိတပဒဝဏ္ဏနာ ၂၂

နိဂမနကထာ ၂၃

ဓာတုကထာအဋ္ဌကထာယ မာတိကာ နိဋ္ဌိတာ။

Mātikā — Piṭṭhaṅka

Puggalapaññatti-aṭṭhakathā

1. Mātikāvaṇṇanā

2. Niddesavaṇṇanā

1. Ekakaniddesavaṇṇanā	...	...	30
2. Dukaniddesavaṇṇanā	...	...	53
3. Tikaniddesavaṇṇanā	...	...	57
4. Catukkaniddesavaṇṇanā	...	...	71
5. Pañcakaniddesavaṇṇanā	...	...	96
6. Chakkaniddesavaṇṇanā	...	...	100
7. Sattakaniddesavaṇṇanā	...	...	101
10. Dasakaniddesavaṇṇanā	...	...	103
Nigamanakathā	...	...	103

Puggalapaññatti-aṭṭhakathāya mātikā niṭṭhitā.

Kathāvatthu-aṭṭhakathā

Nidānakathā	...	...	105

1. Puggalakathā

1. Suddhasaccikaṭṭha	...	...	112
2. Okāsasaccikaṭṭha	...	...	119
3. Kālasaccikaṭṭha	...	...	119
4. Avayavasaccikaṭṭha	...	...	119
5. Suddhikasaṁsandanavaṇṇanā	...	...	120
6. Opammasaṁsandanavaṇṇanā	...	...	121
7. Catukkanayasaṁsandanavaṇṇanā	...	...	122
8. Lakkhaṇayuttivaṇṇanā	...	...	123
9. Vacanasodhanavaṇṇanā	...	...	124
10. Paññattānuyogavaṇṇanā	...	...	125

မာတိကာ — ပိဋ္ဌင်္က

ပုဂ္ဂလပညတ္တိအဋ္ဌကထာ

၁-မာတိကာဝဏ္ဏနာ

၂-နိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ		....	၂၅
၁-ဧကကနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၀
၂-ဒုကနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ	....	....	၅၃
၃-တိကနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ	....	....	၅၇
၄-စတုက္ကနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ	....	....	၇၁
၅-ပဉ္စကနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ	....	....	၉၆
၆-ဆက္ကနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၀၀
၇-သတ္တကနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၀၁
၁၀-ဒသကနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၀၃
နိဂမနကထာ	....	....	၁၀၃

ပုဂ္ဂလပညတ္တိအဋ္ဌကထာယ မာတိကာ နိဋ္ဌိတာ။

ကထာဝတ္ထုအဋ္ဌကထာ

နိဒါနကထာ	....	....	၁၀၅

၁-ပုဂ္ဂလကထာ

၁-သုဒ္ဓသစ္စိကဋ္ဌ	....	....	၁၁၂
၂-ဩကာသသစ္စိကဋ္ဌ	....	....	၁၁၉
၃-ကာလသစ္စိကဋ္ဌ	....	....	၁၁၉
၄-အဝယဝသစ္စိကဋ္ဌ	....	....	၁၁၉
၅-သုဒ္ဓိကသံသန္ဒနဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၂၀
၆-ဩပမ္မသံသန္ဒနဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၂၁
၇-စတုက္ကနယသံသန္ဒနဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၂၂
၈-လက္ခဏယုတ္တိဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၂၃
၉-ဝစနသောဓနဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၂၄
၁၀-ပညတ္တာနုယောဂဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၂၅

Mātikā Piṭṭhaṅka

11. Gati-anuyogavaṇṇanā 126
12. Upādāpaññattānuyogavaṇṇanā 130
13. Purisakārānuyogavaṇṇanā 132
14. Abhiññānuyogavaṇṇanā 136
15-18. Ñātakānuyogādivaṇṇanā 136
19. Paṭivedhānuyogādivaṇṇanā 137

2. Parihānikathā

1. Vādayuttiparihānivaṇṇanā 141
2. Ariyapuggalasaṁsandanaparihānivaṇṇanā 143
3. Suttasādhanaparihānivaṇṇanā 144

3. Brahmacariyakathā

1. Suddhabrahmacariyakathāvaṇṇanā 146
2. Saṁsandanabrahmacariyavaṇṇanā 147
3. Odhisokathāvaṇṇanā 148

4. Jahatikathā

1. Nasuttāharaṇakathāvaṇṇanā 148

5. Sabbamatthītikathā

1. Vādayuttivaṇṇanā 149
2. Kālasaṁsandanavaṇṇanā 150

6. Atītakkhandhādikathā

1. Nasuttasādhanakathāvaṇṇanā 156
2. Suttasādhanavaṇṇanā 156

7. Ekaccaṁatthītikathā

1. Atītādi-ekaccakathāvaṇṇanā 157
2. Anāgatādi-ekaccakathāvaṇṇanā 158

8. Satipaṭṭhānakathāvaṇṇanā

9. Hevatthikathāvaṇṇanā

မာတိကာ ပိဋ္ဌက်

၁၁-ဂတိအနုယောဂဝဏ္ဏနာ ၁၂၆
၁၂-ဥပါဒါပညတ္တာနုယောဂဝဏ္ဏနာ ၁၃၀
၁၃-ပုရိသကာရာနုယောဂဝဏ္ဏနာ ၁၃၂
၁၄-အဘိညာနုယောဂဝဏ္ဏနာ ၁၃၆
၁၅-၁၈-ဉာတကာနုယောဂါဒိဝဏ္ဏနာ ၁၃၆
၁၉-ပဋိဝေဓာနုယောဂါဒိဝဏ္ဏနာ ၁၃၇

၂-ပရိဟာနိကထာ

၁-ဝါဒယုတ္တိပရိဟာနိဝဏ္ဏနာ ၁၄၁
၂-အရိယပုဂ္ဂလသံသန္ဒနပရိဟာနိဝဏ္ဏနာ ၁၄၃
၃-သုတ္တသာဓနပရိဟာနိဝဏ္ဏနာ ၁၄၄

၃-ဗြဟ္မစရိယကထာ

၁-သုဒ္ဓဗြဟ္မစရိယကထာဝဏ္ဏနာ ၁၄၆
၂-သံသန္ဒနဗြဟ္မစရိယဝဏ္ဏနာ ၁၄၇
၃-ဩဓိသောကထာဝဏ္ဏနာ ၁၄၈

၄-ဇဟတိကထာ

၁-နသုတ္တာဟရဏကထာဝဏ္ဏနာ ၁၄၈

၅-သဗ္ဗမတ္ထီတိကထာ

၁-ဝါဒယုတ္တိဝဏ္ဏနာ ၁၄၉
၂-ကာလသံသန္ဒနဝဏ္ဏနာ ၁၅၀

၆-အတီတက္ခန္ဓာဒိကထာ

၁-နသုတ္တသာဓနကထာဝဏ္ဏနာ ၁၅၆
၂-သုတ္တသာဓနဝဏ္ဏနာ ၁၅၆

၇-ဧကစ္စံအတ္ထီတိကထာ

၁-အတီတာဒိဧကစ္စကထာဝဏ္ဏနာ ၁၅၇
၂-အနာဂတာဒိဧကစ္စကထာဝဏ္ဏနာ ၁၅၈

၈-သတိပဋ္ဌာနကထာဝဏ္ဏနာ

၉-ဟေဝတ္ထိကထာဝဏ္ဏနာ

Mātikā Piṭṭhaṅka

2. Dutiyavagga

1. Parūpahārādivaṇṇanā 160

3. Tatiyavagga

1. Balakathādivaṇṇanā 167

4. Catutthavagga

1. Gihissa arahātikathādivaṇṇanā 177

5. Pañcamavagga

1. Vimuttikathādivaṇṇanā 183

6. Chaṭṭhavagga

1. Niyāmakathādivaṇṇanā 191

7. Sattamavagga

1. Saṅgahitakathādivaṇṇanā 195

8. Aṭṭhamavagga

1. Chagatikathādivaṇṇanā 204

9. Navamavagga

1. Ānisaṁsadassāvīkathādivaṇṇanā 213

10. Dasamavagga

1. Nirodhakathādivaṇṇanā 218

11. Ekādasamavagga

1-3. Tissopi-anusayakathādivaṇṇanā 225

12. Dvādasamavagga

1. Saṁvaro kammantikathādivaṇṇanā 230

13. Terasamavagga

1. Kappaṭṭhakathādivaṇṇanā 234

မာတိကာ ပိဋ္ဌက်

၂-ဒုတိယဝဂ္ဂ

၁-ပရူပဟာရာဒိဝဏ္ဏနာ ၁၆၀

၃-တတိယဝဂ္ဂ

၁-ဗလကထာဒိဝဏ္ဏနာ ၁၆၇

၄-စတုတ္ထဝဂ္ဂ

၁-ဂိဟိဿ အရဟာတိကထာဒိဝဏ္ဏနာ ၁၇၇

၅-ပဉ္စမဝဂ္ဂ

၁-ဝိမုတ္တိကထာဒိဝဏ္ဏနာ ၁၈၃

၆-ဆဋ္ဌဝဂ္ဂ

၁-နိယာမကထာဒိဝဏ္ဏနာ ၁၉၁

၇-သတ္တမဝဂ္ဂ

၁-သင်္ဂဟိတကထာဒိဝဏ္ဏနာ ၁၉၅

၈-အဋ္ဌမဝဂ္ဂ

၁-ဆဂတိကထာဒိဝဏ္ဏနာ ၂၀၄

၉-နဝမဝဂ္ဂ

၁-အာနိသံသဒဿာဝီကထာဒိဝဏ္ဏနာ ၂၁၃

၁၀-ဒသမဝဂ္ဂ

၁-နိရောဓကထာဒိဝဏ္ဏနာ ၂၁၈

၁၁-ဧကာဒသမဝဂ္ဂ

၁-၃-တိဿောပိအနုသယကထာဒိဝဏ္ဏနာ ၂၂၅

၁၂-ဒွါဒသမဝဂ္ဂ

၁-သံဝရော ကမ္မန္တိကထာဒိဝဏ္ဏနာ ၂၃၀

၁၃-တေရသမဝဂ္ဂ

၁-ကပ္ပဋ္ဌကထာဒိဝဏ္ဏနာ ၂၃၄

Mātikā			Piṭṭhaṅka
14. Cuddasamavagga			
1. Kusalākusalapaṭisandahanakathādivaṇṇanā	...	...	240
15. Pannarasamavagga			
1. Paccayatākathādivaṇṇanā	...	...	244
16. Soḷasamavagga			
1. Niggahakathādivaṇṇanā	...	...	250
17. Sattarasamavagga			
1. Atthi-arahatopuññūpacayakathādivaṇṇanā	...	...	254
18. Aṭṭhārasamavagga			
1. Manussalokakathādivaṇṇanā	...	...	260
19. Ekūnavīsatimavagga			
1. Kilesapajahanakathādivaṇṇanā	...	...	266
20. Vīsatimavagga			
1. Asañciccakathādivaṇṇanā	...	...	271
21. Ekavīsatimavagga			
1. Sāsanakathādivaṇṇanā	...	...	275
22. Bāvīsatimavagga			
1. Parinibbānakathādivaṇṇanā	...	...	279
23. Tevīsatimavagga			
1. Ekādhippāyakathādivaṇṇanā	...	...	283
Nigamanakathā	...	...	286

Kathāvatthu-aṭṭhakathāya mātikā niṭṭhitā.

မာတိကာ			ပိဋ္ဌက်
၁၄-စုဒ္ဒသမဝဂ္ဂ			
၁-ကုသလာကုသလပဋိသန္ဒဟနကထာဒိဝဏ္ဏနာ		....	၂၄၀
၁၅-ပန္နရသမဝဂ္ဂ			
၁-ပစ္စယတာကထာဒိဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၄၄
၁၆-သောဠသမဝဂ္ဂ			
၁-နိဂ္ဂဟကထာဒိဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၅၀
၁၇-သတ္တရသမဝဂ္ဂ			
၁-အတ္ထိအရဟတောပုညူပစယကထာဒိဝဏ္ဏနာ		....	၂၅၄
၁၈-အဋ္ဌာရသမဝဂ္ဂ			
၁-မနုဿလောကကထာဒိဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၆၀
၁၉-ဧကူနဝီသတိမဝဂ္ဂ			
၁-ကိလေသပဇဟနကထာဒိဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၆၆
၂၀-ဝီသတိမဝဂ္ဂ			
၁-အသဉ္စိစ္စကထာဒိဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၇၁
၂၁-ဧကဝီသတိမဝဂ္ဂ			
၁-သာသနကထာဒိဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၇၅
၂၂-ဗာဝီသတိမဝဂ္ဂ			
၁-ပရိနိဗ္ဗာနကထာဒိဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၇၉
၂၃-တေဝီသတိမဝဂ္ဂ			
၁-ဧကာဓိပ္ပါယကထာဒိဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၈၃
နိဂမနကထာ	....	....	၂၈၆

ကထာဝတ္ထုအဋ္ဌကထာယ မာတိကာ နိဋ္ဌိတာ။

Mātikā | Piṭṭhaṅka

Yamakappakaraṇaṭṭhakathā

1. Mūlayamaka

Uddesavāravaṇṇanā 287
Niddesavāravaṇṇanā 289

2. Khandhayamaka

1. Paṇṇatti-uddesavāravaṇṇanā 292
1. Paṇṇattiniddesavāravaṇṇanā 294
2. Pavattivāravaṇṇanā 296
3. Pariññāvāravaṇṇanā 303

3. Āyatanayamaka

1. Paṇṇatti-uddesavāravaṇṇanā 305
1. Paṇṇattiniddesavāravaṇṇanā 306
2. Pavattivāravaṇṇanā 306

4. Dhātuyamaka 310

5. Saccayamaka

1. Paṇṇattivāravaṇṇanā 310
2. Pavattivāravaṇṇanā 311
3. Pariññāvāravaṇṇanā 312

6. Saṅkhārayamaka

1. Paṇṇattivāravaṇṇanā 313
2. Pavattivāravaṇṇanā 315

7. Anusayayamaka

Paricchedaparicchinnuddesavāravaṇṇanā 317
Uppattiṭṭhānavāravaṇṇanā 320

မာတိကာ | ပိဋ္ဌက်

ယမကပ္ပကရဏဋ္ဌကထာ

၁-မူလယမက

ဥဒ္ဒေသဝါရဝဏ္ဏနာ ၂၈၇
နိဒ္ဒေသဝါရဝဏ္ဏနာ ၂၈၉

၂-ခန္ဓယမက

၁-ပဏ္ဏတ္တိဥဒ္ဒေသဝါရဝဏ္ဏနာ ၂၉၂
၁-ပဏ္ဏတ္တိနိဒ္ဒေသဝါရဝဏ္ဏနာ ၂၉၄
၂-ပဝတ္တိဝါရဝဏ္ဏနာ ၂၉၆
၃-ပရိညာဝါရဝဏ္ဏနာ ၃၀၃

၃-အာယတနယမက

၁-ပဏ္ဏတ္တိဥဒ္ဒေသဝါရဝဏ္ဏနာ ၃၀၅
၁-ပဏ္ဏတ္တိနိဒ္ဒေသဝါရဝဏ္ဏနာ ၃၀၆
၂-ပဝတ္တိဝါရဝဏ္ဏနာ ၃၀၆

၄-ဓာတုယမက.... .... ၃၁၀

၅-သစ္စယမက

၁-ပဏ္ဏတ္တိဝါရဝဏ္ဏနာ ၃၁၀
၂-ပဝတ္တိဝါရဝဏ္ဏနာ ၃၁၁
၃-ပရိညာဝါရဝဏ္ဏနာ ၃၁၂

၆-သင်္ခါရယမက

၁-ပဏ္ဏတ္တိဝါရဝဏ္ဏနာ ၃၁၃
၂-ပဝတ္တိဝါရဝဏ္ဏနာ ၃၁၅

၇-အနုသယယမက

ပရိစ္ဆေဒပရိစ္ဆိန္နုဒ္ဒေသဝါရဝဏ္ဏနာ ၃၁၇
ဥပ္ပတ္တိဋ္ဌာနဝါရဝဏ္ဏနာ ၃၂၀

Mātikā			Piṭṭhaṅka
Mahāvāra			
1. Anusayavāravaṇṇanā	...	...	325
2. Sānusayavāravaṇṇanā	...	...	327
3. Pajahanavāravaṇṇanā	...	...	328
4. Pariññāvāravaṇṇanā	...	...	328
5. Pahīnavāravaṇṇanā	...	...	328
6. Uppajjanavāravaṇṇanā	...	...	330
7. Dhātupucchāvāravaṇṇanā	...	...	330
7. Dhātuvissajjanāvāravaṇṇanā	...	...	330
8. Cittayamaka			
Uddesavāravaṇṇanā	...	...	331
Niddesa			
1. Puggalavāravaṇṇanā	...	...	333
9. Dhammayamaka			
1. Paṇṇatti-uddesavāravaṇṇanā	...	...	335
1. Paṇṇattiniddesavāravaṇṇanā	...	...	335
2. Pavattivāravaṇṇanā	...	...	335
10. Indriyayamaka			
Pavattivāravaṇṇanā	...	...	337
Pariññāvāravaṇṇanā	...	...	339
Nigamanakathā	...	...	339

Yamakappakaraṇaṭṭhakathāya mātikā niṭṭhitā.

မာတိကာ			ပိဋ္ဌင်္က
မဟာဝါရ			
၁-အနုသယဝါရဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၂၅
၂-သာနုသယဝါရဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၂၇
၃-ပဇဟနဝါရဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၂၈
၄-ပရိညာဝါရဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၂၈
၅-ပဟီနဝါရဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၂၈
၆-ဥပ္ပဇ္ဇနဝါရဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၃၀
၇-ဓာတုပုစ္ဆာဝါရဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၃၀
၇-ဓာတုဝိဿဇ္ဇနာဝါရဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၃၀
၈-စိတ္တယမက			
ဥဒ္ဒေသဝါရဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၃၁
နိဒ္ဒေသ			
၁-ပုဂ္ဂလဝါရဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၃၃
၉-ဓမ္မယမက			
၁-ပဏ္ဏတ္တိဥဒ္ဒေသဝါရဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၃၅
၁-ပဏ္ဏတ္တိနိဒ္ဒေသဝါရဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၃၅
၂-ပဝတ္တိဝါရဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၃၅
၁၀-ဣန္ဒြိယယမက			
ပဝတ္တိဝါရဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၃၇
ပရိညာဝါရဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၃၉
နိဂမနကထာ	....	....	၃၃၉

ယမကပ္ပကရဏဋ္ဌကထာယ မာတိကာ နိဋ္ဌိတာ။

Mātikā			Piṭṭhaṅka
Paṭṭhānappakaraṇaṭṭhakathā			
Paccayuddesavaṇṇanā	...	...	341
Paccayaniddesa			
1. Hetupaccayaniddesavaṇṇanā	...	...	353
2. Ārammaṇapaccayaniddesavaṇṇanā	...	...	358
3. Adhipatipaccayaniddesavaṇṇanā	...	...	360
4. Anantarapaccayaniddesavaṇṇanā	...	...	362
5. Samanantarapaccayaniddesavaṇṇanā	...	...	365
6. Sahajātapaccayaniddesavaṇṇanā	...	...	365
7. Aññamaññapaccayaniddesavaṇṇanā	...	...	366
8. Nissayapaccayaniddesavaṇṇanā	...	...	367
9. Upanissayapaccayaniddesavaṇṇanā	...	...	368
10. Purejātapaccayaniddesavaṇṇanā	...	...	371
11. Pacchājātapaccayaniddesavaṇṇanā	...	...	372
12. Āsevanapaccayaniddesavaṇṇanā	...	...	372
13. Kammapaccayaniddesavaṇṇanā	...	...	374
14. Vipākapaccayaniddesavaṇṇanā	...	...	376
15. Āhārapaccayaniddesavaṇṇanā	...	...	377
16. Indriyapaccayaniddesavaṇṇanā	...	...	378
17. Jhānapaccayaniddesavaṇṇanā	...	...	379
18. Maggapaccayaniddesavaṇṇanā	...	...	380
19. Sampayuttapaccayaniddesavaṇṇanā	...	...	381
20. Vippayuttapaccayaniddesavaṇṇanā	...	...	381
21. Atthipaccayaniddesavaṇṇanā	...	...	383
22. Natthipaccayaniddesavaṇṇanā	...	...	386
23. Vigatapaccayaniddesavaṇṇanā	...	...	386
24. Avigatapaccayaniddesavaṇṇanā	...	...	386
Paccayaniddesapakiṇṇakavinicchayakathā	...	...	387

မာတိကာ			ပိဋ္ဌင်္က
ပဋ္ဌာနပ္ပကရဏဋ္ဌကထာ			
ပစ္စယုဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၄၁
ပစ္စယနိဒ္ဒေသ			
၁-ဟေတုပစ္စယနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၅၃
၂-အာရမ္မဏပစ္စယနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၅၈
၃-အဓိပတိပစ္စယနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၆၀
၄-အနန္တရပစ္စယနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၆၂
၅-သမနန္တရပစ္စယနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၆၅
၆-သဟဇာတပစ္စယနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၆၅
၇-အညမညပစ္စယနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၆၆
၈-နိဿယပစ္စယနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၆၇
၉-ဥပနိဿယပစ္စယနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၆၈
၁၀-ပုရေဇာတပစ္စယနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၇၁
၁၁-ပစ္ဆာဇာတပစ္စယနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၇၂
၁၂-အာသေဝနပစ္စယနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၇၂
၁၃-ကမ္မပစ္စယနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၇၄
၁၄-ဝိပါကပစ္စယနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၇၆
၁၅-အာဟာရပစ္စယနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၇၇
၁၆-ဣန္ဒြိယပစ္စယနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၇၈
၁၇-ဈာနပစ္စယနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၇၉
၁၈-မဂ္ဂပစ္စယနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၈၀
၁၉-သမ္ပယုတ္တပစ္စယနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၈၁
၂၀-ဝိပ္ပယုတ္တပစ္စယနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၈၁
၂၁-အတ္ထိပစ္စယနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၈၃
၂၂-နတ္ထိပစ္စယနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၈၆
၂၃-ဝိဂတပစ္စယနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၈၆
၂၄-အဝိဂတပစ္စယနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၈၆
ပစ္စယနိဒ္ဒေသပကိဏ္ဏကဝိနိစ္ဆယကထာ		....	၃၈၇

Mātikā | Piṭṭhaṅka

Pucchāvāra

1. Paccayānulomavaṇṇanā 394
2. Paccayapaccanīyavaṇṇanā 407
3. Anulomapaccanīyavaṇṇanā 408
4. Paccanīyānulomavaṇṇanā 410

1. Kusalattika

1. Paṭiccavāravaṇṇanā

1. Paccayānuloma 1. Vibhaṅgavāra 411
1. Paccayānuloma 2. Saṅkhyāvāra 417
Paṭiccavāra paccayapaccanīyavaṇṇanā 420
Paṭiccavāra paccayānulomapaccanīyavaṇṇanā ... 422
Paṭiccavāra paccayapaccanīyānulomavaṇṇanā ... 423
2. Sahajātavāravaṇṇanā ... 426
3. Paccayavāravaṇṇanā ... 426
4. Nissayavāravaṇṇanā ... 431
5. Saṁsaṭṭhavāravaṇṇanā ... 431
6. Sampayuttavāravaṇṇanā ... 433
7. Pañhāvāravibhaṅgavaṇṇanā ... 434
Pañhāvārassa ghaṭane anulomagaṇanā 450
Paccanīyuddhāravaṇṇanā 462
Paccanīyagaṇanavaṇṇanā 470
Anulomapaccanīyavaṇṇanā 476
Paccanīyānulomavaṇṇanā 478
2. Vedanāttikavaṇṇanā 481
3. Vipākattikavaṇṇanā 486
4. Upādinnattikavaṇṇanā 487

မာတိကာ | ပိဋ္ဌက်

ပုစ္ဆာဝါရ

၁-ပစ္စယာနုလောမဝဏ္ဏနာ ၃၉၄
၂-ပစ္စယပစ္စနီယဝဏ္ဏနာ ၄၀၇
၃-အနုလောမပစ္စနီယဝဏ္ဏနာ ၄၀၈
၄-ပစ္စနီယာနုလောမဝဏ္ဏနာ ၄၁၀

၁-ကုသလတ္တိက

၁-ပဋိစ္စဝါရဝဏ္ဏနာ

၁-ပစ္စယာနုလောမ ၁-ဝိဘင်္ဂဝါရ ၄၁၁
၁-ပစ္စယာနုလောမ ၂-သင်္ချာဝါရ ၄၁၇
ပဋိစ္စဝါရ ပစ္စယပစ္စနီယဝဏ္ဏနာ ၄၂၀
ပဋိစ္စဝါရ ပစ္စယာနုလောမပစ္စနီယဝဏ္ဏနာ ၄၂၂
ပဋိစ္စဝါရ ပစ္စယပစ္စနီယာနုလောမဝဏ္ဏနာ ၄၂၃
၂-သဟဇာတဝါရဝဏ္ဏနာ ၄၂၆
၃-ပစ္စယဝါရဝဏ္ဏနာ ၄၂၆
၄-နိဿယဝါရဝဏ္ဏနာ ၄၃၁
၅-သံသဋ္ဌဝါရဝဏ္ဏနာ ၄၃၁
၆-သမ္ပယုတ္တဝါရဝဏ္ဏနာ ၄၃၃
၇-ပဉှာဝါရဝိဘင်္ဂဝဏ္ဏနာ ၄၃၄
ပဉှာဝါရဿ ဃဋနေ အနုလောမဂဏနာ ၄၅၀
ပစ္စနီယုဒ္ဓါရဝဏ္ဏနာ ၄၆၂
ပစ္စနီယဂဏနဝဏ္ဏနာ ၄၇၀
အနုလောမပစ္စနီယဝဏ္ဏနာ ၄၇၆
ပစ္စနီယာနုလောမဝဏ္ဏနာ ၄၇၈
၂-ဝေဒနာတ္တိကဝဏ္ဏနာ ၄၈၁
၃-ဝိပါကတ္တိကဝဏ္ဏနာ ၄၈၆
၄-ဥပါဒိန္နတ္တိကဝဏ္ဏနာ ၄၈၇

Mātikā			Piṭṭhaṅka
5-22. Saṁkiliṭṭhattikādivaṇṇanā	...	...	488
2. **Dukapaṭṭhānavaṇṇanā**		...	490
3. **Dukatikapaṭṭhānavaṇṇanā**		...	491
4. **Tikadukapaṭṭhānavaṇṇanā**		...	493
5. **Tikatikapaṭṭhānavaṇṇanā**		...	493
6. **Dukadukapaṭṭhānavaṇṇanā**		...	494
7-12. Paccanīyapaṭṭhānavaṇṇanā	...	...	494
13-18. Anulomapaccanīyapaṭṭhānavaṇṇanā	...	...	495
19-24. Paccanīyānulomapaṭṭhānavaṇṇanā	...	...	496

Paṭṭhānappakaraṇaṭṭhakathāya mātikā niṭṭhitā.

Pañcapakaraṇaṭṭhakathāya mātikā niṭṭhitā.

မာတိကာ			ပိဋ္ဌင်္က
၅-၂၂-သံကိလိဋ္ဌတ္တိကာဒိဝဏ္ဏနာ	....	....	၄၈၈
၂-ဒုကပဋ္ဌာနဝဏ္ဏနာ		....	၄၉၀
၃-ဒုကတိကပဋ္ဌာနဝဏ္ဏနာ		....	၄၉၁
၄-တိကဒုကပဋ္ဌာနဝဏ္ဏနာ		....	၄၉၃
၅-တိကတိကပဋ္ဌာနဝဏ္ဏနာ		....	၄၉၃
၆-ဒုကဒုကပဋ္ဌာနဝဏ္ဏနာ		....	၄၉၄
၇-၁၂-ပစ္စနီယပဋ္ဌာနဝဏ္ဏနာ	....	....	၄၉၄
၁၃-၁၈-အနုလောမပစ္စနီယပဋ္ဌာနဝဏ္ဏနာ	....	....	၄၉၅
၁၉-၂၄-ပစ္စနီယာနုလောမပဋ္ဌာနဝဏ္ဏနာ	....	....	၄၉၆

ပဋ္ဌာနပ္ပကရဏဋ္ဌကထာယ မာတိကာ နိဋ္ဌိတာ။

ပဉ္စပကရဏဋ္ဌကထာယ မာတိကာ နိဋ္ဌိတာ။

Abhidhammapiṭaka

Pañcapakaraṇa-aṭṭhakathā

Dhātukathā-aṭṭhakathā

Namo tassa Bhagavato Arahato Sammāsambuddhassa.

Aṭṭhārasahi bhedehi, Vibhaṅgaṁ mārabhañjano.
Desayitvā Mahāvīro, yaṁ tasseva anantaraṁ.

Adesayi Dhātukathaṁ, dhātubhedappakāsano.
Tassatthaṁ dīpayissāmi, taṁ suṇātha samāhitāti.

1. Mātikāvaṇṇanā

1. Nayamātikāvaṇṇanā

1. **Saṅgaho asaṅgaho**ti-ādīnañhi vasena idaṁ pakaraṇaṁ "cuddasavidhena vibhattan"ti vuttaṁ. Taṁ sabbampi uddesaniddesato dvidhā ṭhitaṁ. Tattha mātikā **uddeso.** Sā pañcavidhā Nayamātikā Abbhantaramātikā Nayamukhamātikā Lakkhaṇamātikā Bāhiramātikāti. Tattha **saṅgaho asaṅgaho -pa-. Vippayuttena saṅgahitaṁ asaṅgahitan**ti ayaṁ cuddasahi padehi nikkhittā **Nayamātikā** nāma. Ayañhi iminā saṅgahādikena nayena Dhātukathā[1]dhammā vibhattāti dassetuṁ ṭhapitattā Nayamātikāti vuccati. Etesaṁ padānaṁ mūlabhūtattā **Mūlamātikā**tipi vattuṁ vaṭṭati.

---

1. Dhātukathāyaṁ (Syā)

အဘိဓမ္မပိဋက

ပဉ္စပကရဏအဋ္ဌကထာ

ဓာတုကထာအဋ္ဌကထာ

နမော တဿ ဘဂဝတော အရဟတော သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဿ။

အဋ္ဌာရသဟိ ဘေဒေဟိ၊ ဝိဘင်္ဂံ မာရဘဉ္ဇနော။
ဒေသယိတွာ မဟာဝီရော၊ ယံ တဿေဝ အနန္တရံ။

အဒေသယိ ဓာတုကထံ၊ ဓာတုဘေဒပ္ပကာသနော။
တဿတ္ထံ ဒီပယိဿာမိ၊ တံ သုဏာထ သမာဟိတာတိ။

၁-မာတိကာဝဏ္ဏနာ

၁-နယမာတိကာဝဏ္ဏနာ

၁။ **သင်္ဂဟော အသင်္ဂဟော**တိအာဒီနဉ္ဟိ ဝသေန ဣဒံ ပကရဏံ "စုဒ္ဒသဝိဓေန ဝိဘတ္တ"န္တိ ဝုတ္တံ။ တံ သဗ္ဗမ္ပိ ဥဒ္ဒေသနိဒ္ဒေသတော ဒွိဓာ ဌိတံ။ တတ္ထ မာတိကာ **ဥဒ္ဒေသော**။ သာ ပဉ္စဝိဓာ နယမာတိကာ အဗ္ဘန္တရမာတိကာ နယမုခမာတိကာ လက္ခဏမာတိကာ ဗာဟိရမာတိကာတိ။ တတ္ထ **သင်္ဂဟော အသင်္ဂဟော။ပ။ ဝိပ္ပယုတ္တေန သင်္ဂဟိတံ အသင်္ဂဟိတ**န္တိ အယံ စုဒ္ဒသဟိ ပဒေဟိ နိက္ခိတ္တာ **နယမာတိကာ** နာမ။ အယဉ္ဟိ ဣမိနာ သင်္ဂဟာဒိကေန နယေန ဓာတုကထာ[၁]ဓမ္မာ ဝိဘတ္တာတိ ဒဿေတုံ ဌပိတတ္တာ နယမာတိကာတိ ဝုစ္စတိ။ ဧတေသံ ပဒါနံ မူလဘူတတ္တာ **မူလမာတိကာ**တိပိ ဝတ္တုံ ဝဋ္ဋတိ။

၁-ဓာတုကထာယံ (သျာ)

2. Abbhantaramātikāvaṇṇanā

2. **Pañcakkhandhā -pa- manasikāro**ti ayaṁ pañcavīsādhikena padasatena nikkhittā **Abbhantaramātikā** nāma. Ayañhi “sabbāpi Dhammasaṅgaṇī Dhātukathāya mātikā”ti evaṁ avatvā saṅgahādinā nayena vibhajitabbe khandhādidhamme sarūpato dassetvā Dhātukathāya abbhantareyeva ṭhapitattā Abbhantaramātikāti vuccati. Khandhādipadānaṁ Dhammasaṅgaṇīmātikāya asaṅgahitattā **Pakiṇṇakamātikā**tipi vattuṁ vaṭṭati.

3. Nayamukhamātikāvaṇṇanā

3. **Tīhi saṅgaho. Tīhi asaṅgaho. Catūhi sampayogo. Catūhi vippayogo**ti ayaṁ catūhi padehi nikkhittā **Nayamukhamātikā** nāma. Ayañhi sabbesupi pañcakkhandhādīsu ceva Kusalattikādīsu ca mātikādhammesu tīhi khandhāyatanadhātupadeheva saṅgaho ca asaṅgaho ca yojetabbo. Tathā catūhi arūpakkhandhehi sampayogo ca vippayogo ca. Etāni imesaṁ saṅgahāsaṅgahādīnaṁ[1] nayānaṁ mukhānīti dassetuṁ ṭhapitattā Nayamukhamātikāti vuccati.

4. Lakkhaṇamātikāvaṇṇanā

4. **Sabhāgo. Visabhāgo**ti ayaṁ dvīhi padehi nikkhittā **Lakkhaṇamātikā** nāma. Ayañhi sabhāgalakkhaṇehi dhammehi saṅgahanayo, visabhāgalakkhaṇehi asaṅgahanayo, tathā sampayogavippayoganayo yojetabboti sabhāgavisabhāgalakkhaṇavasena saṅgahādilakkhaṇaṁ dassetuṁ ṭhapitattā Lakkhaṇamātikāti vuccati.

5. Bāhiramātikāvaṇṇanā

5. **Sabbāpi Dhammasaṅgaṇī Dhātukathāya mātikā**ti ayaṁ chasaṭṭhi tikapadāni dve ca dukapadasatāni saṅkhipitvā nikkhittā **Bāhiramātikā** nāma. Ayañhi “pañcakkhandhā -pa- manasikāro”ti evaṁ Dhātukathāya abbhantare avatvā “sabbāpi Dhammasaṅgaṇī”ti evaṁ Dhātukathāya mātikato bahi ṭhapitattā Bāhiramātikāti vuccati.

---

1. Saṅgahādīnaṁ (Sī, Syā)

၂-အဗ္ဘန္တရမာတိကာဝဏ္ဏနာ

၂။ **ပဉ္စက္ခန္ဓာ။ပ။ မနသိကာရော**တိ အယံ ပဉ္စဝီသာဓိကေန ပဒသတေန နိက္ခိတ္တာ **အဗ္ဘန္တရမာတိကာ** နာမ။ အယဉ္ဟိ “သဗ္ဗာပိ ဓမ္မသင်္ဂဏီ ဓာတုကထာယ မာတိကာ”တိ ဧဝံ အဝတွာ သင်္ဂဟာဒိနာ နယေန ဝိဘဇိတဗ္ဗေ ခန္ဓာဒိဓမ္မေ သရူပတော ဒဿေတွာ ဓာတုကထာယ အဗ္ဘန္တရေယေဝ ဌပိတတ္တာ အဗ္ဘန္တရမာတိကာတိ ဝုစ္စတိ။ ခန္ဓာဒိပဒါနံ ဓမ္မသင်္ဂဏီမာတိကာယ အသင်္ဂဟိတတ္တာ **ပကိဏ္ဏကမာတိကာ**တိပိ ဝတ္တုံ ဝဋ္ဋတိ။

၃-နယမုခမာတိကာဝဏ္ဏနာ

၃။ **တီဟိ သင်္ဂဟော။ တီဟိ အသင်္ဂဟော။ စတူဟိ သမ္ပယောဂေါ။ စတူဟိ ဝိပ္ပယောဂေါ**တိ အယံ စတူဟိ ပဒေဟိ နိက္ခိတ္တာ **နယမုခမာတိကာ** နာမ။ အယဉ္ဟိ သဗ္ဗေသုပိ ပဉ္စက္ခန္ဓာဒီသု စေဝ ကုသလတ္တိကာဒီသု စ မာတိကာဓမ္မေသု တီဟိ ခန္ဓာယတနဓာတုပဒေဟေဝ သင်္ဂဟော စ အသင်္ဂဟော စ ယောဇေတဗ္ဗော။ တထာ စတူဟိ အရူပက္ခန္ဓေဟိ သမ္ပယောဂေါ စ ဝိပ္ပယောဂေါ စ။ ဧတာနိ ဣမေသံ သင်္ဂဟာသင်္ဂဟာဒီနံ[၁] နယာနံ မုခါနီတိ ဒဿေတုံ ဌပိတတ္တာ နယမုခမာတိကာတိ ဝုစ္စတိ။

၄-လက္ခဏမာတိကာဝဏ္ဏနာ

၄။ **သဘာဂေါ။ ဝိသဘာဂေါ**တိ အယံ ဒွီဟိ ပဒေဟိ နိက္ခိတ္တာ **လက္ခဏမာတိကာ** နာမ။ အယဉ္ဟိ သဘာဂလက္ခဏေဟိ ဓမ္မေဟိ သင်္ဂဟနယော၊ ဝိသဘာဂလက္ခဏေဟိ အသင်္ဂဟနယော၊ တထာ သမ္ပယောဂဝိပ္ပယောဂနယော ယောဇေတဗ္ဗောတိ သဘာဂဝိသဘာဂလက္ခဏဝသေန သင်္ဂဟာဒိလက္ခဏံ ဒဿေတုံ ဌပိတတ္တာ လက္ခဏမာတိကာတိ ဝုစ္စတိ။

၅-ဗာဟိရမာတိကာဝဏ္ဏနာ

၅။ **သဗ္ဗာပိ ဓမ္မသင်္ဂဏီ ဓာတုကထာယ မာတိကာ**တိ အယံ ဆသဋ္ဌိ တိကပဒါနိ ဒွေ စ ဒုကပဒသတာနိ သင်္ခိပိတွာ နိက္ခိတ္တာ **ဗာဟိရမာတိကာ** နာမ။ အယဉ္ဟိ “ပဉ္စက္ခန္ဓာ။ပ။ မနသိကာရော”တိ ဧဝံ ဓာတုကထာယ အဗ္ဘန္တရေ အဝတွာ “သဗ္ဗာပိ ဓမ္မသင်္ဂဏီ”တိ ဧဝံ ဓာတုကထာယ မာတိကတော ဗဟိ ဌပိတတ္တာ ဗာဟိရမာတိကာတိ ဝုစ္စတိ။

၁-သင်္ဂဟာဒီနံ (သီ၊ သျာ)

Evaṁ mātikāya pañcadhā ṭhitabhāvaṁ viditvā idāni "saṅgaho asaṅgaho"ti-ādīsu saṅgaho tāva jātisañjātikiriyāgaṇanavasena catubbidho. Tattha "sabbe khattiyā āgacchantu, sabbe brāhmaṇā, sabbe vessā, sabbe suddā āgacchantu", "yā cāvuso Visākha sammāvācā, yo ca sammākammanto, yo ca sammā-ājīvo. Ime dhammā sīlakkhandhe saṅgahitā"ti[1] ayaṁ **jātisaṅgaho** nāma. "Ekajātikā āgacchantū"ti vuttaṭṭhāne viya hi idha sabbepi jātiyā ekasaṅgahaṁ gatā. "Sabbe Kosalakā āgacchantu, sabbe Māgadhakā, sabbe Bhārukacchakā āgacchantu", "yo cāvuso Visākha sammāvāyāmo, yā ca sammāsati, yo ca sammāsamādhi. Ime dhammā samādhikkhandhe saṅgahitā"ti[1] ayaṁ **sañjātisaṅgaho** nāma. "Ekaṭṭhāne jātā saṁvaḍḍhā āgacchantū"ti vuttaṭṭhāne viya hi idha sabbepi sañjātiṭhānena nivutthokāsena ekasaṅgahaṁ gatā. "Sabbe hatthārohā āgacchantu, sabbe assārohā, sabbe rathikā āgacchantu", "yā cāvuso Visākha sammādiṭṭhi, yo ca sammāsaṅkappo. Ime dhammā paññākkhandhe saṅgahitā"ti[1] ayaṁ **kiriyāsaṅgaho** nāma. Sabbeva hete[2] attano kiriyākaraṇena ekasaṅgahaṁ gatā. "Cakkhāyatanaṁ katamakkhandhagaṇanaṁ gacchatīti. Rūpakkhandhagaṇanaṁ gacchatīti. Hañci cakkhāyatanaṁ rūpakkhandhagaṇanaṁ gacchati, tena vata re vattabbe 'cakkhāyatanaṁ rūpakkhandhena saṅgahitan'ti"[3] ayaṁ **gaṇanasaṅgaho** nāma. Ayamidha adhippeto. Tappaṭipakkhena asaṅgaho veditabbo. Tesaṁ vikappato saṅgahitena asaṅgahitādīni. Ekuppādekanirodha-ekavatthuka-ekārammaṇatāvasena sampayogo. Tappaṭipakkhato vippayogo. Tesaṁ vikappato sampayuttena vippayuttādīni. Tadubhayasaṁsaggavikappato saṅgahitena sampayuttaṁ vippayuttanti-ādīni. Pañcakkhandhāti-ādīni pana Khandhavibhaṅgādīsu vuttanayeneva veditabbāni. **Phassā**dayo panettha sanniṭṭhānavasena vuttasabbacittuppādasādhāraṇato vuttāti.

Mātikāvaṇṇanā.

1. Ma 1. 375 piṭṭhe. 2. Hi te (Sī) 3. Abhi 4. 251 piṭṭhe.

ဧဝံ မာတိကာယ ပဉ္စဓာ ဌိတဘာဝံ ဝိဒိတွာ ဣဒါနိ "သင်္ဂဟော အသင်္ဂဟော"တိအာဒီသု သင်္ဂဟော တာဝ ဇာတိသဉ္ဇာတိကိရိယာဂဏနဝသေန စတုဗ္ဗိဓော။ တတ္ထ "သဗ္ဗေ ခတ္တိယာ အာဂစ္ဆန္တု၊ သဗ္ဗေ ဗြာဟ္မဏာ၊ သဗ္ဗေ ဝေဿာ၊ သဗ္ဗေ သုဒ္ဒါ အာဂစ္ဆန္တု"၊ "ယာ စာဝုသော ဝိသာခ သမ္မာဝါစာ၊ ယော စ သမ္မာကမ္မန္တော၊ ယော စ သမ္မာအာဇီဝေါ။ ဣမေ ဓမ္မာ သီလက္ခန္ဓေ သင်္ဂဟိတာ"တိ[၁] အယံ **ဇာတိသင်္ဂဟော** နာမ။ "ဧကဇာတိကာ အာဂစ္ဆန္တူ"တိ ဝုတ္တဋ္ဌာနေ ဝိယ ဟိ ဣဓ သဗ္ဗေပိ ဇာတိယာ ဧကသင်္ဂဟံ ဂတာ။ "သဗ္ဗေ ကောသလကာ အာဂစ္ဆန္တု၊ သဗ္ဗေ မာဂဓကာ၊ သဗ္ဗေ ဘာရုကစ္ဆကာ အာဂစ္ဆန္တု"၊ "ယော စာဝုသော ဝိသာခ သမ္မာဝါယာမော၊ ယာ စ သမ္မာသတိ၊ ယော စ သမ္မာသမာဓိ။ ဣမေ ဓမ္မာ သမာဓိက္ခန္ဓေ သင်္ဂဟိတာ"တိ[၁] အယံ **သဉ္ဇာတိသင်္ဂဟော** နာမ။ "ဧကဋ္ဌာနေ ဇာတာ သံဝဍ္ဎာ အာဂစ္ဆန္တူ"တိ ဝုတ္တဋ္ဌာနေ ဝိယ ဟိ ဣဓ သဗ္ဗေပိ သဉ္ဇာတိဋ္ဌာနေန နိဝုတ္ထောကာသေန ဧကသင်္ဂဟံ ဂတာ။ "သဗ္ဗေ ဟတ္ထာရောဟာ အာဂစ္ဆန္တု၊ သဗ္ဗေ အဿာရောဟာ၊ သဗ္ဗေ ရထိကာ အာဂစ္ဆန္တု"၊ "ယာ စာဝုသော ဝိသာခ သမ္မာဒိဋ္ဌိ၊ ယော စ သမ္မာသင်္ကပ္ပော။ ဣမေ ဓမ္မာ ပညာက္ခန္ဓေ သင်္ဂဟိတာ"တိ[၁] အယံ **ကိရိယာသင်္ဂဟော** နာမ။ သဗ္ဗေဝ ဟေတေ[၂] အတ္တနော ကိရိယာကရဏေန ဧကသင်္ဂဟံ ဂတာ။ "စက္ခာယတနံ ကတမက္ခန္ဓဂဏနံ ဂစ္ဆတီတိ။ ရူပက္ခန္ဓဂဏနံ ဂစ္ဆတီတိ။ ဟဉ္စိ စက္ခာယတနံ ရူပက္ခန္ဓဂဏနံ ဂစ္ဆတိ၊ တေန ဝတ ရေ ဝတ္တဗ္ဗေ 'စက္ခာယတနံ ရူပက္ခန္ဓေန သင်္ဂဟိတ'န္တိ"[၃] အယံ **ဂဏနသင်္ဂဟော** နာမ။ အယမိဓ အဓိပ္ပေတော။ တပ္ပဋိပက္ခေန အသင်္ဂဟော ဝေဒိတဗ္ဗော။ တေသံ ဝိကပ္ပတော သင်္ဂဟိတေန အသင်္ဂဟိတာဒီနိ။ ဧကုပ္ပါဒေကနိရောဓဧကဝတ္ထုကဧကာရမ္မဏတာဝသေန သမ္ပယောဂေါ။ တပ္ပဋိပက္ခတော ဝိပ္ပယောဂေါ။ တေသံ ဝိကပ္ပတော သမ္ပယုတ္တေန ဝိပ္ပယုတ္တာဒီနိ။ တဒုဘယသံသဂ္ဂဝိကပ္ပတော သင်္ဂဟိတေန သမ္ပယုတ္တံ ဝိပ္ပယုတ္တန္တိအာဒီနိ။ ပဉ္စက္ခန္ဓာတိအာဒီနိ ပန ခန္ဓဝိဘင်္ဂါဒီသု ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗာနိ။ **ဖဿာ**ဒယော ပနေတ္ထ သန္နိဋ္ဌာနဝသေန ဝုတ္တသဗ္ဗစိတ္တုပ္ပါဒသာဓာရဏတော ဝုတ္တာတိ။

မာတိကာဝဏ္ဏနာ။

၁-မ ၁-၃၇၅-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ဟိ တေ (သီ) ၃-အဘိ ၄-၂၅၁-ပိဋ္ဌေ။

2. Niddesavaṇṇanā

1. Paṭhamanaya saṅgahāsaṅgahapadavaṇṇanā

1. Khandhapadavaṇṇanā

6. Idāni pañcakkhandhādivasena nikkhittamātikaṁ “saṅgaho asaṅgaho”ti-ādīhi Nayamātikāpadehi saddhiṁ yojetvā dassetuṁ **rūpakkhandho katihi khandhehī**ti-ādinā nayena niddesavāro āraddho. Tattha yasmā “saṅgaho asaṅgaho”ti-ādikāya Nayamātikāya “tīhi saṅgaho. Tīhi asaṅgaho”ti Nayamukhamātikā ṭhapitā, tasmā rūpakkhandhādīnaṁ saṅgahaṁ dassetuṁ **katihi khandhehi katihāyatanehi katihi dhātūhī**ti tīṇi khandhāyatanadhātupadāneva uddhaṭāni. Cattāri saccānīti-ādīsu ekampi na parāmaṭṭhaṁ. Yasmā ca “sabhāgo. Visabhāgo”ti evaṁ Lakkhaṇamātikā ṭhapitā, tasmā imassa pañhassa vissajjane **rūpakkhandho ekena khandhenā**ti-ādi vuttaṁ. Sabhāgā hi tassa ete khandhādayoti. Tattha **ekena khandhenā**ti rūpakkhandheneva. Yañhi kiñci rūpaṁ rūpakkhandhasabhāgattā rūpakkhandhotveva saṅgahaṁ gacchatīti rūpakkhandheneva gaṇitaṁ, taṁ rūpakkhandheneva paricchinnaṁ. **Ekādasahāyatanehī**ti manāyatanavajjeti. Sabbopi hi rūpakkhandho dasāyatanāni dhammāyatanekadeso ca hoti, tasmā ekādasahāyatanehi gaṇito paricchinno. **Ekādasahi dhātūhī**ti sattaviññāṇadhātuvajjāhi ekādasati. Etāsu hi apariyāpannaṁ rūpaṁ nāma natthi.

Asaṅgahanayaniddese **katihi asaṅgahito**ti saṅkhepeneva pucchā katā. Vissajjane panassa yasmā rūpakkhandhassa visabhāgā cattāro arūpakkhandhā, ekaṁ manāyatanaṁ, satta viññāṇadhātuyo, tasmā **catūhi khandhehī**ti-ādi vuttaṁ. Iminā nayena sabbapadesu saṅgahāsaṅgaho veditabbo. Imasmiṁ pana khandhaniddese “rūpakkhandho katihi khandhehī”ti-ādimhi tāva ekamūlake saṅgahanaye sarūpeneva dassitā pañca pucchā, pañca vissajjanāni. Asaṅgahanaye saṅkhepena dassitā pañca pucchā, pañca vissajjanāni. Iminā upāyena dukamūlakādīsupi pucchāvissajjanāni veditabbāni. Rūpakkhandhamūlakāyeva cettha dukatikacatukkā dassitā. Pañcake pana

၂-နိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ

၁-ပဌမနယ သင်္ဂဟာသင်္ဂဟပဒဝဏ္ဏနာ

၁-ခန္ဓပဒဝဏ္ဏနာ

၆။ ဣဒါနိ ပဉ္စက္ခန္ဓာဒိဝသေန နိက္ခိတ္တမာတိကံ “သင်္ဂဟော အသင်္ဂဟော”တိအာဒီဟိ နယမာတိကာပဒေဟိ သဒ္ဓိံ ယောဇေတွာ ဒဿေတုံ **ရူပက္ခန္ဓော ကတိဟိ ခန္ဓေဟီ**တိအာဒိနာ နယေန နိဒ္ဒေသဝါရော အာရဒ္ဓော။ တတ္ထ ယသ္မာ “သင်္ဂဟော အသင်္ဂဟော”တိအာဒိကာယ နယမာတိကာယ “တီဟိ သင်္ဂဟော။ တီဟိ အသင်္ဂဟော”တိ နယမုခမာတိကာ ဌပိတာ၊ တသ္မာ ရူပက္ခန္ဓာဒီနံ သင်္ဂဟံ ဒဿေတုံ **ကတိဟိ ခန္ဓေဟိ ကတိဟာယတနေဟိ ကတိဟိ ဓာတူဟီ**တိ တီဏိ ခန္ဓာယတနဓာတုပဒါနေဝ ဥဒ္ဓဋာနိ။ စတ္တာရိ သစ္စာနီတိအာဒီသု ဧကမ္ပိ န ပရာမဋ္ဌံ။ ယသ္မာ စ “သဘာဂေါ။ ဝိသဘာဂေါ”တိ ဧဝံ လက္ခဏမာတိကာ ဌပိတာ၊ တသ္မာ ဣမဿ ပဉ္ဟဿ ဝိဿဇ္ဇနေ **ရူပက္ခန္ဓော ဧကေန ခန္ဓေနာ**တိအာဒိ ဝုတ္တံ။ သဘာဂါ ဟိ တဿ ဧတေ ခန္ဓာဒယောတိ။ တတ္ထ **ဧကေန ခန္ဓေနာ**တိ ရူပက္ခန္ဓေနေဝ။ ယဉ္ဟိ ကိဉ္စိ ရူပံ ရူပက္ခန္ဓသဘာဂတ္တာ ရူပက္ခန္ဓောတွေဝ သင်္ဂဟံ ဂစ္ဆတီတိ ရူပက္ခန္ဓေနေဝ ဂဏိတံ၊ တံ ရူပက္ခန္ဓေနေဝ ပရိစ္ဆိန္နံ။ **ဧကာဒသဟာယတနေဟီ**တိ မနာယတနဝဇ္ဇေဟိ။ သဗ္ဗောပိ ဟိ ရူပက္ခန္ဓော ဒသာယတနာနိ ဓမ္မာယတနေကဒေသော စ ဟောတိ၊ တသ္မာ ဧကာဒသဟာယတနေဟိ ဂဏိတော ပရိစ္ဆိန္နော။ **ဧကာဒသဟိ ဓာတူဟီ**တိ သတ္တဝိညာဏဓာတုဝဇ္ဇာဟိ ဧကာဒသဟိ။ ဧတာသု ဟိ အပရိယာပန္နံ ရူပံ နာမ နတ္ထိ။

အသင်္ဂဟနယနိဒ္ဒေသေ **ကတိဟိ အသင်္ဂဟိတော**တိ သင်္ခေပေနေဝ ပုစ္ဆာ ကတာ။ ဝိဿဇ္ဇနေ ပနဿ ယသ္မာ ရူပက္ခန္ဓဿ ဝိသဘာဂါ စတ္တာရော အရူပက္ခန္ဓာ၊ ဧကံ မနာယတနံ၊ သတ္တ ဝိညာဏဓာတုယော၊ တသ္မာ **စတူဟိ ခန္ဓေဟီ**တိအာဒိ ဝုတ္တံ။ ဣမိနာ နယေန သဗ္ဗပဒေသု သင်္ဂဟာသင်္ဂဟော ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဣမသ္မိံ ပန ခန္ဓနိဒ္ဒေသေ “ရူပက္ခန္ဓော ကတိဟိ ခန္ဓေဟိ”တိအာဒိမှိ တာဝ ဧကမူလကေ သင်္ဂဟနယေ သရူပေနေဝ ဒဿိတာ ပဉ္စ ပုစ္ဆာ၊ ပဉ္စ ဝိဿဇ္ဇနာနိ။ အသင်္ဂဟနယေ သင်္ခေပေန ဒဿိတာ ပဉ္စ ပုစ္ဆာ၊ ပဉ္စ ဝိဿဇ္ဇနာနိ။ ဣမိနာ ဥပါယေန ဒုကမူလကာဒီသုပိ ပုစ္ဆာဝိဿဇ္ဇနာနိ ဝေဒိတဗ္ဗာနိ။ ရူပက္ခန္ဓမူလကာယေဝ စေတ္ထ ဒုကတိကစတုက္ကာ ဒဿိတာ။ ပဉ္စကေ ပန

“rūpakkhandho ca -pa- viññāṇakkhandho cā”ti evaṁ bhedato ca, “pañcakkhandhā katihi khandhehī”ti evaṁ abhedato cāti dvidhā pucchāvissajjanāni katāni. Evaṁ Pāḷinayo veditabboti.

2. Āyatanapadādivaṇṇanā

22. Āyatanapadaniddesādīsu āyatanapadaniddese tāva **cakkhāyatanaṁ ekena khandhenā**ti ekena rūpakkhandheneva ekena cakkhāyataneneva ekāya cakkhudhātuyāva saṅgahitanti veditabbaṁ. **Sotāyatanā**dīsupi imināva nayena saṅgahāsaṅgaho veditabbo. **Asaṅkhataṁ khandhato ṭhapetvā**ti ettha pana yasmā asaṅkhataṁ dhammāyatanaṁ nāma nibbānaṁ, tañca khandhasaṅgahaṁ na gacchati, tasmā “khandhato ṭhapetvā”ti vuttaṁ. **Catūhi khandhehī**ti rūpavedanāsaññāsaṅkhārakkhandhehi. Nibbānavajjañhi dhammāyatanaṁ etehi saṅgahitaṁ. Viññāṇakkhandhena pana ṭhapetvā dhammāyatanadhammadhātuyo sesāyatanadhātūhi ca taṁ na saṅgayhati. Tena vuttaṁ “ekena khandhena ekādasahāyatanehi sattarasahi dhātūhi asaṅgahitan”ti. Yathā ca te heṭṭhā rūpakkhandhamūlakā, evamidhāpi cakkhāyatanamūlakāva nayā veditabbā. Dukamattameva pana Pāḷiyaṁ dassetvā “dvādasāyatanānī”ti abhedatova pucchāvissajjanaṁ kataṁ. Dhātuniddesepi eseva nayo.

40. Saccaniddese sabbepi dukatikacatukkā Pāḷiyaṁ dassitā. Yasmā ca dukatikesu samudayasaccasadisameva maggasaccepi vissajjanaṁ, tasmā taṁ samudayānantaraṁ vuttaṁ.

50. Indriyaniddese **jīvitindriyaṁ dvīhi khandhehī**ti rūpajīvitindriyaṁ rūpakkhandhena, arūpajīvitindriyaṁ saṅkhārakkhandhena saṅgahitaṁ. Sesaṁ vuttanayānusāreneva veditabbaṁ. Pāḷivavatthānaṁ panettha āyatanadhātuniddesasadisameva.

6. Paṭiccasamuppādavaṇṇanā

61. Paṭiccasamuppādaniddese “avijjā katihi khandhehī”ti pucchaṁ anārabhitvā **avijjā ekena khandhenā**ti evaṁ vissajjanameva dassitaṁ. Tattha **saṅkhārapaccayā viññāṇa**nti paṭisandhiyaṁ pavatte ca sabbampi vipākaviññāṇaṁ.

“ရူပက္ခန္ဓော စ။ပ။ ဝိညာဏက္ခန္ဓော စာ”တိ ဧဝံ ဘေဒတော စ, “ပဉ္စက္ခန္ဓာ ကတိဟိ ခန္ဓေဟီ”တိ ဧဝံ အဘေဒတော စာတိ ဒွိဓာ ပုစ္ဆာဝိဿဇ္ဇနာနိ ကတာနိ။ ဧဝံ ပါဠိနယော ဝေဒိတဗ္ဗောတိ။

၂-အာယတနပဒါဒိဝဏ္ဏနာ

၂၂။ အာယတနပဒနိဒ္ဒေသာဒီသု အာယတနပဒနိဒ္ဒေသေ တာဝ **စက္ခာယတနံ ဧကေန ခန္ဓေနာ**တိ ဧကေန ရူပက္ခန္ဓေနေဝ ဧကေန စက္ခာယတနေနေဝ ဧကာယ စက္ခုဓာတုယာဝ သင်္ဂဟိတန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ **သောတာယတနာ**ဒီသုပိ ဣမိနာဝ နယေန သင်္ဂဟာသင်္ဂဟော ဝေဒိတဗ္ဗော။ **အသင်္ခတံ ခန္ဓတော ဌပေတွာ**တိ ဧတ္ထ ပန ယသ္မာ အသင်္ခတံ ဓမ္မာယတနံ နာမ နိဗ္ဗာနံ၊ တဉ္စ ခန္ဓသင်္ဂဟံ န ဂစ္ဆတိ၊ တသ္မာ “ခန္ဓတော ဌပေတွာ”တိ ဝုတ္တံ။ **စတူဟိ ခန္ဓေဟီ**တိ ရူပဝေဒနာသညာသင်္ခါရက္ခန္ဓေဟိ။ နိဗ္ဗာနဝဇ္ဇဉှိ ဓမ္မာယတနံ ဧတေဟိ သင်္ဂဟိတံ။ ဝိညာဏက္ခန္ဓေန ပန ဌပေတွာ ဓမ္မာယတနဓမ္မဓာတုယော သေသာယတနဓာတူဟိ စ တံ န သင်္ဂယှတိ။ တေန ဝုတ္တံ “ဧကေန ခန္ဓေန ဧကာဒသဟာယတနေဟိ သတ္တရသဟိ ဓာတူဟိ အသင်္ဂဟိတ”န္တိ။ ယထာ စ တေ ဟေဋ္ဌာ ရူပက္ခန္ဓမူလကာ၊ ဧဝမိဓာပိ စက္ခာယတနမူလကာဝ နယာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ဒုကမတ္တမေဝ ပန ပါဠိယံ ဒဿေတွာ “ဒွါဒသာယတနာနီ”တိ အဘေဒတောဝ ပုစ္ဆာဝိဿဇ္ဇနံ ကတံ။ ဓာတုနိဒ္ဒေသေပိ ဧသေဝ နယော။

၄၀။ သစ္စနိဒ္ဒေသေ သဗ္ဗေပိ ဒုကတိကစတုက္ကာ ပါဠိယံ ဒဿိတာ။ ယသ္မာ စ ဒုကတိကေသု သမုဒယသစ္စသဒိသမေဝ မဂ္ဂသစ္စေပိ ဝိဿဇ္ဇနံ၊ တသ္မာ တံ သမုဒယာနန္တရံ ဝုတ္တံ။

၅၀။ ဣန္ဒြိယနိဒ္ဒေသေ **ဇီဝိတိန္ဒြိယံ ဒွီဟိ ခန္ဓေဟီ**တိ ရူပဇီဝိတိန္ဒြိယံ ရူပက္ခန္ဓေန, အရူပဇီဝိတိန္ဒြိယံ သင်္ခါရက္ခန္ဓေန သင်္ဂဟိတံ။ သေသံ ဝုတ္တနယာနုသာရေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ပါဠိဝဝတ္ထာနံ ပနေတ္ထ အာယတနဓာတုနိဒ္ဒေသသဒိသမေဝ။

၆-ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒဝဏ္ဏနာ

၆၁။ ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒနိဒ္ဒေသေ “အဝိဇ္ဇာ ကတိဟိ ခန္ဓေဟီ”တိ ပုစ္ဆံ အနာရဘိတွာ **အဝိဇ္ဇာ ဧကေန ခန္ဓေနာ**တိ ဧဝံ ဝိဿဇ္ဇနမေဝ ဒဿိတံ။ တတ္ထ **သင်္ခါရပစ္စယာ ဝိညာဏ**န္တိ ပဋိသန္ဓိယံ ပဝတ္တေ စ သဗ္ဗမ္ပိ ဝိပါကဝိညာဏံ။

Tenevāha “sattahi dhātūhi saṅgahitan”ti. Nāmarūpampi paṭisandhipavattivaseneva veditabbaṁ. Tenevettha saddāyatanampi saṅgahetvā ekādasahāyatanehi saṅgaho dassito. **Phassā**dīsu khandhabhedo veditabbo. Aññeneva hi ekena khandhena phasso saṅgahito, aññena vedanā, taṇhā-upādānakammabhavā pana saṅkhārakkhandheneva saṅgahitā. Bhavapadañcattha kammabhavādīnaṁ vasena ekādasadhā vibhattaṁ. Tattha kammabhavo phassādīhi sadisavissajjanattā tehi saddhiṁ ekato dassito. Upapattibhavakāmabhavasaññābhavapañcavokārabhavā aññamaññasadisavissajjanattā ekato dassitā. Yasmā cete upādinnakadhammāva, tasmā “ekādasahāyatanehi sattarasahi dhātūhī”ti vuttaṁ. Saddāyatanañhi anupādinnaṁ, taṁ ettha na gahitaṁ.

68. Rūpabhavaniddese **pañcahāyatanehī**ti cakkhusotamanarūpadhammāyatanehi. **Aṭṭhahi dhātūhī**ti cakkhusotacakkhuviññāṇasotaviññāṇarūpadhammamanodhātumanoviññāṇadhātūhi. Arūpabhavādayopi tayo sadisavissajjanatthāva ekato dassitā. Tathā asaññābhava-ekavokārabhavā. Tattha **dvīhāyatanehī**ti rūpāyatanadhammāyatanehi. Dhātūsupi eseva nayo. Ekatalavāsikānañhi sesabrahmānaṁ cakkhusabbhāvato tassārammaṇattā tattha rūpāyatanaṁ uddhaṭaṁ.

71. **Jāti dvīhi khandhehī**ti rūpajāti rūpakkhandhena, arūpajāti saṅkhārakkhandhena. Jarāmaraṇesupi eseva nayo. Sokādīsupi **ekena khandhenā**ti sokadukkhadomanassāni vedanākkhandhena, paridevo rūpakkhandhena, upāyāsādayo saṅkhārakkhandhenāti evaṁ khandhaviseso veditabbo.

73. **Iddhipādo dvīhī**ti saṅkhāraviññāṇakkhandhehi manāyatanadhammāyatanehi dhammadhātumanoviññāṇadhātūhi. **Jhānaṁ dvīhi**ti vedanākkhandhasaṅkhārakkhandhehi. Appamaññādayo sadisavissajjanattā ekato niddiṭṭhā. Cittaṁ pana cetanānantaraṁ nikkhittampi asadisavissajjanattā pacchā gahitaṁ. Tattha appamaññādīsu **ekena khandhenā**ti vedanā vedanākkhandhena, saññā saññākkhandhena, sesā saṅkhārakkhandhena saṅgahitāti evaṁ khandhaviseso veditabbo.

တေနေဝါဟ “သတ္တဟိ ဓာတူဟိ သင်္ဂဟိတ”န္တိ။ နာမရူပမ္ပိ ပဋိသန္ဓိပဝတ္တိဝသေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ တေနေဝေတ္ထ သဒ္ဒါယတနမ္ပိ သင်္ဂဟေတွာ ဧကာဒသဟာယတနေဟိ သင်္ဂဟော ဒဿိတော။ **ဖဿာ**ဒီသု ခန္ဓဘေဒေါ ဝေဒိတဗ္ဗော။ အညေနေဝ ဟိ ဧကေန ခန္ဓေန ဖဿော သင်္ဂဟိတော၊ အညေန ဝေဒနာ၊ တဏှာဥပါဒါနကမ္မဘဝါ ပန သင်္ခါရက္ခန္ဓေနေဝ သင်္ဂဟိတာ။ ဘဝပဒဉ္စေတ္ထ ကမ္မဘဝါဒီနံ ဝသေန ဧကာဒသဓာ ဝိဘတ္တံ။ တတ္ထ ကမ္မဘဝေါ ဖဿာဒီဟိ သဒိသဝိဿဇ္ဇနတ္တာ တေဟိ သဒ္ဓိံ ဧကတော ဒဿိတော။ ဥပပတ္တိဘဝကာမဘဝသညာဘဝပဉ္စဝေါကာရဘဝါ အညမညသဒိသဝိဿဇ္ဇနတ္တာ ဧကတော ဒဿိတာ။ ယသ္မာ စေတေ ဥပါဒိန္နကဓမ္မာဝ၊ တသ္မာ “ဧကာဒသဟာယတနေဟိ သတ္တရသဟိ ဓာတူဟီ”တိ ဝုတ္တံ။ သဒ္ဒါယတနဉ္ဟိ အနုပါဒိန္နံ၊ တံ ဧတ္ထ န ဂဟိတံ။

၆၈။ ရူပဘဝနိဒ္ဒေသေ **ပဉ္စဟာယတနေဟီ**တိ စက္ခုသောတမနရူပဓမ္မာယတနေဟိ။ **အဋ္ဌဟိ ဓာတူဟီ**တိ စက္ခုသောတစက္ခုဝိညာဏသောတဝိညာဏရူပဓမ္မမနောဓာတုမနောဝိညာဏဓာတူဟိ။ အရူပဘဝါဒယောပိ တယော သဒိသဝိဿဇ္ဇနတ္တာဝ ဧကတော ဒဿိတာ။ တထာ အသညာဘဝဧကဝေါကာရဘဝါ။ တတ္ထ **ဒွိဟာယတနေဟီ**တိ ရူပါယတနဓမ္မာယတနေဟိ။ ဓာတူသုပိ ဧသေဝ နယော။ ဧကတလဝါသိကာနဉ္ဟိ သေသဗြဟ္မာနံ စက္ခုသဗ္ဘာဝတော တဿာရမ္မဏတ္တာ တတ္ထ ရူပါယတနံ ဥဒ္ဓဋံ။

၇၁။ **ဇာတိ ဒွီဟိ ခန္ဓေဟီ**တိ ရူပဇာတိ ရူပက္ခန္ဓေန, အရူပဇာတိ သင်္ခါရက္ခန္ဓေန။ ဇရာမရဏေသုပိ ဧသေဝ နယော။ သောကာဒီသုပိ **ဧကေန ခန္ဓေနာ**တိ သောကဒုက္ခဒေါမနဿာနိ ဝေဒနာက္ခန္ဓေန, ပရိဒေဝေါ ရူပက္ခန္ဓေန, ဥပါယာသာဒယော သင်္ခါရက္ခန္ဓေနာတိ ဧဝံ ခန္ဓဝိသေသော ဝေဒိတဗ္ဗော။

၇၃။ **ဣဒ္ဓိပါဒေါ ဒွီဟီ**တိ သင်္ခါရဝိညာဏက္ခန္ဓေဟိ မနာယတနဓမ္မာယတနေဟိ ဓမ္မဓာတုမနောဝိညာဏဓာတူဟိ။ **ဈာနံ ဒွီဟီ**တိ ဝေဒနာက္ခန္ဓသင်္ခါရက္ခန္ဓေဟိ။ အပ္ပမညာဒယော သဒိသဝိဿဇ္ဇနတ္တာ ဧကတော နိဒ္ဒိဋ္ဌာ။ စိတ္တံ ပန စေတနာနန္တရံ နိက္ခိတ္တမ္ပိ အသဒိသဝိဿဇ္ဇနတ္တာ ပစ္ဆာ ဂဟိတံ။ တတ္ထ အပ္ပမညာဒီသု **ဧကေန ခန္ဓေနာ**တိ ဝေဒနာ ဝေဒနာက္ခန္ဓေန, သညာ သညာက္ခန္ဓေန, သေသာ သင်္ခါရက္ခန္ဓေန သင်္ဂဟိတာတိ ဧဝံ ခန္ဓဝိသေသော ဝေဒိတဗ္ဗော။

7. Tikapadavaṇṇanā

77. Evaṁ Abbhantaramātikāya saṅgahaṁ dassetvā idāni bāhiramātikāya saṅgahaṁ dassetuṁ **kusalā dhammā**ti-ādi āraddhaṁ. Tattha Vedanāttike **tīhi dhātūhī**ti kāyaviññāṇamanoviññāṇadhammadhātūhi. **Sattahi dhātūhī**ti cakkhusotaghānajivhāviññāṇadhātūhi ceva manodhātudhammadhātumanoviññāṇadhātūhi ca. Vipākattike **aṭṭhahi dhātūhī**ti kāyaviññāṇadhātuyā saddhiṁ tāhiyeva, vipākadhammadhammā pana saṁkiliṭṭhasaṁkilesikehi saddhiṁ sadisavissajjanattā ekato gahitā. Yathā cete, evaṁ sabbatikadukapadesu yaṁ yaṁ padaṁ yena yena padena saddhiṁ sadisavissajjanaṁ hoti, taṁ taṁ uppaṭiyāpi tena tena saddhiṁ gahetvā vissajjitaṁ. Tattha vuttānusāreneva saṅgahāsaṅgahanayo veditabboti.

Saṅgahāsaṅgahapadavaṇṇanā.

---

2. Dutiyanaya saṅgahitena-asaṅgahitapadavaṇṇanā

171. Idāni saṅgahitena-asaṅgahitapadaṁ bhājetuṁ **cakkhāyatanenā**ti-ādi āraddhaṁ. Tatridaṁ lakkhaṇaṁ—imasmiññhi vāre yaṁ khandhapadena saṅgahitaṁ hutvā āyatanadhātupadehi asaṅgahitaṁ, khandhāyatanapadehi vā saṅgahitaṁ hutvā dhātupadena asaṅgahitaṁ, tassa khandhādīhi asaṅgahaṁ pucchitvā vissajjanaṁ kataṁ. Taṁ pana rūpakkhandhādīsu na yujjati. Rūpakkhandhena hi rūpakkhandhova saṅgahito, so ca aḍḍhekādasahi āyatanadhātūhi asaṅgahito nāma natthi. Vedanākkhandhena ca vedanākkhandhova saṅgahito, sopi dhammāyatanadhammadhātūhi asaṅgahito nāma natthi. Evaṁ asaṅgahitatāya abhāvato etāni, aññāni ca evarūpāni manāyatanadhammāyatanādīni padāni imasmiṁ vāre na gahitāni. Yāni pana padāni rūpekadesaṁ arūpena asammissaṁ, viññāṇekadesañca aññena asammissaṁ dīpenti, tāni idha gahitāni. Pariyosāne ca—

၇-တိကပဒဝဏ္ဏနာ

၇၇။ ဧဝံ အဗ္ဘန္တရမာတိကာယ သင်္ဂဟံ ဒဿေတွာ ဣဒါနိ ဗာဟိရမာတိကာယ သင်္ဂဟံ ဒဿေတုံ **ကုသလာ ဓမ္မာ**တိအာဒိ အာရဒ္ဓံ။ တတ္ထ ဝေဒနာတ္တိကေ **တီဟိ ဓာတူဟီ**တိ ကာယဝိညာဏမနောဝိညာဏဓမ္မဓာတူဟိ။ **သတ္တဟိ ဓာတူဟီ**တိ စက္ခုသောတဃာနဇိဝှါဝိညာဏဓာတူဟိ စေဝ မနောဓာတုဓမ္မဓာတုမနောဝိညာဏဓာတူဟိ စ။ ဝိပါကတ္တိကေ **အဋ္ဌဟိ ဓာတူဟီ**တိ ကာယဝိညာဏဓာတုယာ သဒ္ဓိံ တာဟိယေဝ၊ ဝိပါကဓမ္မဓမ္မာ ပန သံကိလိဋ္ဌသံကိလေသိကေဟိ သဒ္ဓိံ သဒိသဝိဿဇ္ဇနတ္တာ ဧကတော ဂဟိတာ။ ယထာ စေတေ၊ ဧဝံ သဗ္ဗတိကဒုကပဒေသု ယံ ယံ ပဒံ ယေန ယေန ပဒေန သဒ္ဓိံ သဒိသဝိဿဇ္ဇနံ ဟောတိ၊ တံ တံ ဥပ္ပဋိပါဋိယာပိ တေန တေန သဒ္ဓိံ ဂဟေတွာ ဝိဿဇ္ဇိတံ။ တတ္ထ ဝုတ္တာနုသာရေနေဝ သင်္ဂဟာသင်္ဂဟနယော ဝေဒိတဗ္ဗောတိ။

သင်္ဂဟာသင်္ဂဟပဒဝဏ္ဏနာ။

၂-ဒုတိယနယ သင်္ဂဟိတေနအသင်္ဂဟိတပဒဝဏ္ဏနာ

၁၇၁။ ဣဒါနိ သင်္ဂဟိတေနအသင်္ဂဟိတပဒံ ဘာဇေတုံ **စက္ခာယတနေနာ**တိ-အာဒိ အာရဒ္ဓံ။ တတြိဒံ လက္ခဏံ—ဣမသ္မိဉှိ ဝါရေ ယံ ခန္ဓပဒေန သင်္ဂဟိတံ ဟုတွာ အာယတနဓာတုပဒေဟိ အသင်္ဂဟိတံ၊ ခန္ဓာယတနပဒေဟိ ဝါ သင်္ဂဟိတံ ဟုတွာ ဓာတုပဒေန အသင်္ဂဟိတံ၊ တဿ ခန္ဓာဒီဟိ အသင်္ဂဟံ ပုစ္ဆိတွာ ဝိဿဇ္ဇနံ ကတံ။ တံ ပန ရူပက္ခန္ဓာဒီသု န ယုဇ္ဇတိ။ ရူပက္ခန္ဓေန ဟိ ရူပက္ခန္ဓောဝ သင်္ဂဟိတော၊ သော စ အဍ္ဎေကာဒသဟိ အာယတနဓာတူဟိ အသင်္ဂဟိတော နာမ နတ္ထိ။ ဝေဒနာက္ခန္ဓေန စ ဝေဒနာက္ခန္ဓောဝ သင်္ဂဟိတော၊ သောပိ ဓမ္မာယတနဓမ္မဓာတူဟိ အသင်္ဂဟိတော နာမ နတ္ထိ။ ဧဝံ အသင်္ဂဟိတတာယ အဘာဝတော ဧတာနိ, အညာနိ စ ဧဝရူပါနိ မနာယတနဓမ္မာယတနာဒီနိ ပဒါနိ ဣမသ္မိံ ဝါရေ န ဂဟိတာနိ။ ယာနိ ပန ပဒါနိ ရူပေကဒေသံ အရူပေန အသမ္မိဿံ, ဝိညာဏေကဒေသဉ္စ အညေန အသမ္မိဿံ ဒီပေန္တိ၊ တာနိ ဣဓ ဂဟိတာနိ။ ပရိယောသာနေ စ—

“Dasāyatanā sattarasa dhātuyo,
Sattindriyā asaññābhavo ekavokārabhavo.
Paridevo sanidassanasappaṭighaṁ,
Anidassanaṁ punadeva sappaṭighaṁ upādā”ti—

Evaṁ **uddā na gāthāya** dassitāneva. Tasmā tesaṁ vaseneva saṅgahāsaṅgaho veditabbo. Pañhavasena hi imasmiṁ vāre āyatanadhātuvaseneva sadisavissajjane vīsati dhamme samodhānetvā eko pañho kato, satta viññāṇadhātuyo samodhānetvā eko, sattindriyāni samodhānetvā eko, dve bhave samodhānetvā eko, paridevena ca sanidassanasappaṭighehi ca eko, anidassanasappaṭighehi eko, sanidassanehi eko, sappaṭighehi ca upādādhammehi ca ekoti aṭṭha pañhā katā. Tesu khandhādivibhāgo evaṁ veditabbo. Seyyathidaṁ—paṭhamapañhe tāva **catūhi khandhehī**ti arūpakkhandhehi. **Dvīhāyatanehī**ti cakkhāyatanādīsu ekekena saddhiṁ manāyatanena. **Aṭṭhahi dhātūhī**ti cakkhudhātu-ādīsu ekekāya saddhiṁ sattahi viññāṇadhātūhi.

Tatrāyaṁ nayo—cakkhāyatanena hi khandhasaṅgahena rūpakkhandho saṅgahito. Tasmiṁ saṅgahite rūpakkhandhe āyatanasaṅgahena cakkhāyatanamevekaṁ saṅgahitaṁ. Sesāni dasa āyatanāni asaṅgahitāni. Dhātusaṅgahenapi tena cakkhudhātuyevekā saṅgahitā. Sesā dasa dhātuyo asaṅgahitā. Iti yāni tena asaṅgahitāni dasāyatanāni, tāni cakkhāyatanamanāyatanehi dvīhi asaṅgahitāni. Yāpi tena asaṅgahitā dasa dhātuyo, tā cakkhudhātuyā ceva sattahi ca viññāṇadhātūhi asaṅgahitāti. Rūpāyatanādīsupi eseva nayo.

172. Dutiyapañhe yasmā yāya kāyaci viññāṇadhātuyā saṅgahito viññāṇakkhandho manāyatanena asaṅgahito nāma natthi, tasmā **āyatanasaṅgahena saṅgahitā**ti vuttaṁ. Ettha pana **catūhi khandhehī**ti rūpādīhi catūhi. **Ekādasahāyatanehī**ti manāyatanavajjehi. **Dvādasahi dhātūhī**ti yathānurūpā cha viññāṇadhātuyo apanetvā sesāhi dvādasahi. Cakkhuviññāṇadhātuyā hi cakkhuviññāṇadhātuyeva saṅgahitā. Itarā asaṅgahitā. Sotaviññāṇadhātu-ādīsupi eseva nayo.

“ဒသာယတနာ သတ္တရသ ဓာတုယော၊
သတ္တိန္ဒြိယာ အသညာဘဝေါ ဧကဝေါကာရဘဝေါ။
ပရိဒေဝေါ သနိဒဿနသပ္ပဋိဃံ၊
အနိဒဿနံ ပုနဒေဝ သပ္ပဋိဃံ ဥပါဒါ”တိ—

ဧဝံ **ဥဒ္ဒါနဂါထာယ** ဒဿိတာနေဝ။ တသ္မာ တေသံ ဝသေနေဝ သင်္ဂဟာသင်္ဂဟော ဝေဒိတဗ္ဗော။ ပဉှဝသေန ဟိ ဣမသ္မိံ ဝါရေ အာယတနဓာတုဝသေနေဝ သဒိသဝိဿဇ္ဇနေ ဝီသတိ ဓမ္မေ သမောဓာနေတွာ ဧကော ပဉှော ကတော၊ သတ္တ ဝိညာဏဓာတုယော သမောဓာနေတွာ ဧကော၊ သတ္တိန္ဒြိယာနိ သမောဓာနေတွာ ဧကော၊ ဒွေ ဘဝေ သမောဓာနေတွာ ဧကော၊ ပရိဒေဝေန စ သနိဒဿနသပ္ပဋိဃေဟိ စ ဧကော၊ အနိဒဿနသပ္ပဋိဃေဟိ ဧကော၊ သနိဒဿနေဟိ ဧကော၊ သပ္ပဋိဃေဟိ စ ဥပါဒါဓမ္မေဟိ စ ဧကောတိ အဋ္ဌ ပဉှာ ကတာ။ တေသု ခန္ဓာဒိဝိဘာဂေါ ဧဝံ ဝေဒိတဗ္ဗော။ သေယျထိဒံ— ပဌမပဉှေ တာဝ **စတူဟိ ခန္ဓေဟီ**တိ အရူပက္ခန္ဓေဟိ။ **ဒွီဟာယတနေဟီ**တိ စက္ခာယတနာဒီသု ဧကေကေန သဒ္ဓိံ မနာယတနေန။ **အဋ္ဌဟိ ဓာတူဟီ**တိ စက္ခုဓာတုအာဒီသု ဧကေကာယ သဒ္ဓိံ သတ္တဟိ ဝိညာဏဓာတူဟိ။

တတြာယံ နယော—စက္ခာယတနေန ဟိ ခန္ဓသင်္ဂဟေန ရူပက္ခန္ဓော သင်္ဂဟိတော။ တသ္မိံ သင်္ဂဟိတေ ရူပက္ခန္ဓေ အာယတနသင်္ဂဟေန စက္ခာယတနမေဝေကံ သင်္ဂဟိတံ။ သေသာနိ ဒသ အာယတနာနိ အသင်္ဂဟိတာနိ။ ဓာတုသင်္ဂဟေနပိ တေန စက္ခုဓာတုယေဝေကာ သင်္ဂဟိတာ။ သေသာ ဒသ ဓာတုယော အသင်္ဂဟိတာ။ ဣတိ ယာနိ တေန အသင်္ဂဟိတာနိ ဒသာယတနာနိ၊ တာနိ စက္ခာယတနမနာယတနေဟိ ဒွီဟိ အသင်္ဂဟိတာနိ။ ယာပိ တေန အသင်္ဂဟိတာ ဒသ ဓာတုယော၊ တာ စက္ခုဓာတုယာ စေဝ သတ္တဟိ စ ဝိညာဏဓာတူဟိ အသင်္ဂဟိတာတိ။ ရူပါယတနာဒီသုပိ ဧသေဝ နယော။

၁၇၂။ ဒုတိယပဉှေ ယသ္မာ ယာယ ကာယစိ ဝိညာဏဓာတုယာ သင်္ဂဟိတော ဝိညာဏက္ခန္ဓော မနာယတနေန အသင်္ဂဟိတော နာမ နတ္ထိ၊ တသ္မာ **အာယတနသင်္ဂဟေန သင်္ဂဟိတာ**တိ ဝုတ္တံ။ ဧတ္ထ ပန **စတူဟိ ခန္ဓေဟီ**တိ ရူပါဒီဟိ စတူဟိ။ **ဧကာဒသဟာယတနေဟီ**တိ မနာယတနဝဇ္ဇေဟိ။ **ဒွါဒသဟိ ဓာတူဟီ**တိ ယထာနုရူပါ ဆ ဝိညာဏဓာတုယော အပနေတွာ သေသာဟိ ဒွါဒသဟိ။ စက္ခုဝိညာဏဓာတုယာ ဟိ စက္ခုဝိညာဏဓာတုယေဝ သင်္ဂဟိတာ။ ဣတရာ အသင်္ဂဟိတာ။ သောတဝိညာဏဓာတုအာဒီသုပိ ဧသေဝ နယော။

173. Tatiyapañhe cakkhundriyādīnaṁ vissajjanaṁ cakkhāyatanādisadisameva. Itthindriyapurisindriyesu pana dhammāyatanena saddhiṁ dve āyatanāni, dhammadhātuyā ca saddhiṁ aṭṭha dhātuyo veditabbā.

174. Catutthapañhe **tīhāyatanehī**ti rūpāyatana dhammāyatanamanāyatanehi. Tesu hi bhavesu rūpāyatanadhammāyatanavasena dveva āyatanāni tehi saṅgahitāni. Sesāni nava rūpāyatanāni teheva ca dvīhi, manāyatanena cāti tīhi asaṅgahitāni nāma honti. **Navahi dhātūhī**ti rūpadhātudhammadhātūhi saddhiṁ sattahi viññāṇadhātūhi.

175. Pañcamapañhe **dvīhāyatanehī**ti paṭhamapadaṁ sandhāya saddāyatanamanāyatanehi. Dutiyapadaṁ sandhāya rūpāyatanamanāyatanehi. Dhātuyopi tesaṁyeva ekekena saddhiṁ satta viññāṇadhātuyo veditabbā.

176. Chaṭṭhapañhe **dasahāyatanehī**ti rūpāyatanadhammāyatanavajjehi. **Soḷasahi dhātūhī**ti rūpadhātudhammadhātuvajjeheva. Kathaṁ? Anidassanasappaṭighā hi dhammā nāma nava oḷārikāyatanāni. Tehi khandhasaṅgahena saṅgahite rūpakkhandhe āyatanasaṅgahena tāneva navāyatanāni saṅgahitāni. Rūpāyatanadhammāyatanāni asaṅgahitāni. Dhātusaṅgahenapi tā eva nava dhātuyo saṅgahitā. Rūpadhātudhammadhātuyo asaṅgahitā. Iti yāni tehi asaṅgahitāni dve āyatanāni, tāni rūpāyatanavajjehi navahi oḷārikāyatanehi manāyatanena cāti dasahi asaṅgahitāni. Yāpi tehi asaṅgahitā dve dhātuyo, tā rūpadhātuvajjāhi navahi oḷārikadhātūhi sattahi ca viññāṇadhātūhīti soḷasahi asaṅgahitāti veditabbā.

177. Sattamapañhe **dvīhāyatanehī**ti rūpāyatanamanāyatanehi. **Aṭṭhahi dhātūhī**ti rūpadhātuyā saddhiṁ sattahi viññāṇadhātūhi.

178. Aṭṭhamapañhe **ekādasahāyatanehī**ti sappaṭighadhamme sandhāya dhammāyatanavajjehi, upādādhamme sandhāya phoṭṭhabbāyatanavajjehi. Dhātūsupi eseva nayo. Atthayojanā panettha heṭṭhā vuttanayeneva veditabbāti.

Saṅgahitena-asaṅgahitapadavaṇṇanā.

၁၇၃။ တတိယပဉှေ စက္ခုန္ဒြိယာဒီနံ ဝိဿဇ္ဇနံ စက္ခာယတနာဒိသဒိသမေဝ။ ဣတ္ထိန္ဒြိယပုရိသိန္ဒြိယေသု ပန ဓမ္မာယတနေန သဒ္ဓိံ ဒွေ အာယတနာနိ၊ ဓမ္မဓာတုယာ စ သဒ္ဓိံ အဋ္ဌ ဓာတုယော ဝေဒိတဗ္ဗာ။

၁၇၄။ စတုတ္ထပဉှေ **တီဟာယတနေဟီ**တိ ရူပါယတနဓမ္မာယတနမနာယတနေဟိ။ တေသု ဟိ ဘဝေသု ရူပါယတနဓမ္မာယတနဝသေန ဒွေဝ အာယတနာနိ တေဟိ သင်္ဂဟိတာနိ။ သေသာနိ နဝ ရူပါယတနာနိ တေဟေဝ စ ဒွီဟိ, မနာယတနေန စာတိ တီဟိ အသင်္ဂဟိတာနိ နာမ ဟောန္တိ။ **နဝဟိ ဓာတူဟီ**တိ ရူပဓာတုဓမ္မဓာတူဟိ သဒ္ဓိံ သတ္တဟိ ဝိညာဏဓာတူဟိ။

၁၇၅။ ပဉ္စမပဉှေ **ဒွီဟာယတနေဟီ**တိ ပဌမပဒံ သန္ဓာယ သဒ္ဒါယတနမနာယတနေဟိ။ ဒုတိယပဒံ သန္ဓာယ ရူပါယတနမနာယတနေဟိ။ ဓာတုယောပိ တေသံယေဝ ဧကေကေန သဒ္ဓိံ သတ္တ ဝိညာဏဓာတုယော ဝေဒိတဗ္ဗာ။

၁၇၆။ ဆဋ္ဌပဉှေ **ဒသဟာယတနေဟီ**တိ ရူပါယတနဓမ္မာယတနဝဇ္ဇေဟိ။ **သောဠသဟိ ဓာတူဟီ**တိ ရူပဓာတုဓမ္မဓာတုဝဇ္ဇေဟေဝ။ ကထံ? အနိဒဿနသပ္ပဋိဃာ ဟိ ဓမ္မာ နာမ နဝ ဩဠာရိကာယတနာနိ။ တေဟိ ခန္ဓသင်္ဂဟေန သင်္ဂဟိတေ ရူပက္ခန္ဓေ အာယတနသင်္ဂဟေန တာနေဝ နဝါယတနာနိ သင်္ဂဟိတာနိ။ ရူပါယတနဓမ္မာယတနာနိ အသင်္ဂဟိတာနိ။ ဓာတုသင်္ဂဟေနပိ တာ ဧဝ နဝ ဓာတုယော သင်္ဂဟိတာ။ ရူပဓာတုဓမ္မဓာတုယော အသင်္ဂဟိတာ။ ဣတိ ယာနိ တေဟိ အသင်္ဂဟိတာနိ ဒွေ အာယတနာနိ၊ တာနိ ရူပါယတနဝဇ္ဇေဟိ နဝဟိ ဩဠာရိကာယတနေဟိ မနာယတနေန စာတိ ဒသဟိ အသင်္ဂဟိတာနိ။ ယာပိ တေဟိ အသင်္ဂဟိတာ ဒွေ ဓာတုယော၊ တာ ရူပဓာတုဝဇ္ဇာဟိ နဝဟိ ဩဠာရိကဓာတူဟိ သတ္တဟိ စ ဝိညာဏဓာတူဟီတိ သောဠသဟိ အသင်္ဂဟိတာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

၁၇၇။ သတ္တမပဉှေ **ဒွီဟာယတနေဟီ**တိ ရူပါယတနမနာယတနေဟိ။ **အဋ္ဌဟိ ဓာတူဟီ**တိ ရူပဓာတုယာ သဒ္ဓိံ သတ္တဟိ ဝိညာဏဓာတူဟိ။

၁၇၈။ အဋ္ဌမပဉှေ **ဧကာဒသဟာယတနေဟီ**တိ သပ္ပဋိဃဓမ္မေ သန္ဓာယ ဓမ္မာယတနဝဇ္ဇေဟိ, ဥပါဒါဓမ္မေ သန္ဓာယ ဖောဋ္ဌဗ္ဗာယတနဝဇ္ဇေဟိ။ ဓာတူသုပိ ဧသေဝ နယော။ အတ္ထယောဇနာ ပနေတ္ထ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗာတိ။

သင်္ဂဟိတေနအသင်္ဂဟိတပဒဝဏ္ဏနာ။

3. Tatiyanaya asaṅgahitenasaṅgahitapadavaṇṇanā

179. Idāni asaṅgahitenasaṅgahitapadaṁ bhājetuṁ **vedanākkhandhenāti**-ādi āraddhaṁ. Tatridaṁ lakkhaṇaṁ—imasmiñhi vāre yaṁ khandhapadena asaṅgahitaṁ hutvā āyatanadhātupadehi saṅgahitaṁ, tassa khandhādīhi saṅgahaṁ pucchitvā vissajjanaṁ kataṁ. Taṁ pana rūpakkhandhaviññāṇakkhandhacakkhāyatanādīsu na yujjati. Rūpakkhandhena hi cattāro khandhā khandhasaṅgahena asaṅgahitā. Tesu tena ekadhammopi āyatanadhātusaṅgahena saṅgahito nāma natthi. Nanu ca vedanādayo dhammāyatanena saṅgahitāti. Saṅgahitā. Na pana rūpakkhandhova dhammāyatanaṁ. Rūpakkhandhato hi sukhumarūpamattaṁ dhammāyatanaṁ bhajati, tasmā ye dhammāyatanena saṅgahitā, na te rūpakkhandhena saṅgahitā nāma. Viññāṇakkhandhenapi itare cattāro khandhā asaṅgahitā. Tesu tena ekopi āyatanadhātusaṅgahena saṅgahito nāma natthi. Evaṁ saṅgahitatāya abhāvato etāni, aññāni ca evarūpāni cakkhāyatanādīni padāni imasmiṁ vāre na gahitāni. Yāni pana padāni viññāṇena vā oḷārikarūpena vā asammissaṁ dhammāyatanekadesaṁ dīpenti, tāni idha gahitāni. Tesaṁ idamuddānaṁ—

“Tayo khandhā tathā saccā, indriyāni ca soḷasa.
Padāni paccayākāre, cuddasūpari cuddasa.
Samatiṁsa padā honti, gocchakesu dasasvatha.
Duve Cūḷantaradukā, aṭṭha honti Mahantarā”ti.

Etesu pana padesu sadisavissajjanāni padāni[1] ekato katvā sabbepi dvādasa pañhā vuttā. Tesu evaṁ khandhavibhāgo veditabbo. Āyatanadhātūsu pana bhedo natthi. Tattha pathamapañhe tāva **tīhi khandhehīti** rūpasaññāsaṅkhārakkhandhehi. Āyatanadhātuyo pana dhammāyatanadhammadhātuvasena veditabbā.

Tatrāyaṁ nayo—vedanākkhandhena hi nibbānañca sukhumarūpasaññāsaṅkhārā ca khandhasaṅgahena asaṅgahitā hutvā āyatanadhātusaṅgahena saṅgahitā. Tesu nibbānaṁ khandhasaṅgahaṁ na gacchati, sesā rūpasaññāsaṅkhārakkhandhehi saṅgahaṁ gacchanti. Āyatanadhātusaṅgahaṁ pana nibbānampi gacchateva. Tena

1. Cha padāni (Syā)

၃-တတိယနယ အသင်္ဂဟိတေနသင်္ဂဟိတပဒဝဏ္ဏနာ

၁၇၉။ ဣဒါနိ အသင်္ဂဟိတေနသင်္ဂဟိတပဒံ ဘာဇေတုံ **ဝေဒနာက္ခန္ဓေနာ**-တိအာဒိ အာရဒ္ဓံ။ တတြိဒံ လက္ခဏံ—ဣမသ္မိဉ္ဟိ ဝါရေ ယံ ခန္ဓပဒေန အသင်္ဂဟိတံ ဟုတွာ အာယတနဓာတုပဒေဟိ သင်္ဂဟိတံ၊ တဿ ခန္ဓာဒီဟိ သင်္ဂဟံ ပုစ္ဆိတွာ ဝိဿဇ္ဇနံ ကတံ။ တံ ပန ရူပက္ခန္ဓဝိညာဏက္ခန္ဓစက္ခာယတနာဒီသု န ယုဇ္ဇတိ။ ရူပက္ခန္ဓေန ဟိ စတ္တာရော ခန္ဓာ ခန္ဓသင်္ဂဟေန အသင်္ဂဟိတာ။ တေသု တေန ဧကဓမ္မောပိ အာယတနဓာတုသင်္ဂဟေန သင်္ဂဟိတော နာမ နတ္ထိ။ နနု စ ဝေဒနာဒယော ဓမ္မာယတနေန သင်္ဂဟိတာတိ။ သင်္ဂဟိတာ။ န ပန ရူပက္ခန္ဓောဝ ဓမ္မာယတနံ။ ရူပက္ခန္ဓတော ဟိ သုခုမရူပမတ္တံ ဓမ္မာယတနံ ဘဇတိ၊ တသ္မာ ယေ ဓမ္မာယတနေန သင်္ဂဟိတာ၊ န တေ ရူပက္ခန္ဓေန သင်္ဂဟိတာ နာမ။ ဝိညာဏက္ခန္ဓေနပိ ဣတရေ စတ္တာရော ခန္ဓာ အသင်္ဂဟိတာ။ တေသု တေန ဧကောပိ အာယတနဓာတုသင်္ဂဟေန သင်္ဂဟိတော နာမ နတ္ထိ။ ဧဝံ သင်္ဂဟိတတာယ အဘာဝတော ဧတာနိ, အညာနိ စ ဧဝရူပါနိ စက္ခာယတနာဒီနိ ပဒါနိ ဣမသ္မိံ ဝါရေ န ဂဟိတာနိ။ ယာနိ ပန ပဒါနိ ဝိညာဏေန ဝါ ဩဠာရိကရူပေန ဝါ အသမ္မိဿံ ဓမ္မာယတနေကဒေသံ ဒီပေန္တိ၊ တာနိ ဣဓ ဂဟိတာနိ။ တေသံ ဣဒမုဒ္ဒါနံ—

“တယော ခန္ဓာ တထာ သစ္စာ၊ ဣန္ဒြိယာနိ စ သောဠသ။
ပဒါနိ ပစ္စယာကာရေ၊ စုဒ္ဒသူပရိ စုဒ္ဒသ။
သမတိံသ ပဒါ ဟောန္တိ၊ ဂေါစ္ဆကေသု ဒသသွထ။
ဒုဝေ စူဠန္တရဒုကာ၊ အဋ္ဌ ဟောန္တိ မဟန္တရာ”တိ။

ဧတေသု ပန ပဒေသု သဒိသဝိဿဇ္ဇနာနိ ပဒါနိ[1] ဧကတော ကတွာ သဗ္ဗေပိ ဒွါဒသ ပဉှာ ဝုတ္တာ။ တေသု ဧဝံ ခန္ဓဝိဘာဂေါ ဝေဒိတဗ္ဗော။ အာယတနဓာတူသု ပန ဘေဒေါ နတ္ထိ။ တတ္ထ ပဌမပဉှေ တာဝ **တီဟိ ခန္ဓေဟီ**တိ ရူပသညာသင်္ခါရက္ခန္ဓေဟိ။ အာယတနဓာတုယော ပန ဓမ္မာယတန-ဓမ္မဓာတုဝသေန ဝေဒိတဗ္ဗာ။

တတြာယံ နယော—ဝေဒနာက္ခန္ဓေန ဟိ နိဗ္ဗာနဉ္စ သုခုမရူပသညာသင်္ခါရာ စ ခန္ဓသင်္ဂဟေန အသင်္ဂဟိတာ ဟုတွာ အာယတနဓာတုသင်္ဂဟေန သင်္ဂဟိတာ။ တေသု နိဗ္ဗာနံ ခန္ဓသင်္ဂဟံ န ဂစ္ဆတိ၊ သေသာ ရူပသညာသင်္ခါရက္ခန္ဓေဟိ သင်္ဂဟံ ဂစ္ဆန္တိ။ အာယတနဓာတုသင်္ဂဟံ ပန နိဗ္ဗာနမ္ပိ ဂစ္ဆတေဝ။ တေန

၁-ဆ ပဒါနိ (သျာ)

vuttaṁ “asaṅkhataṁ khandhato paṭhapetvā tīhi khandhehi ekenāyatanena ekāya dhātuyā saṅgahitā”ti. Saññākkhandhapakkhe panettha saññaṁ apanetvā vedanāya saddhiṁ tayo khandhā, saṅkhārādīsu saṅkhārakkhandhaṁ apanetvā rūpavedanāsaññāvasena tayo khandhā veditabbā.

180. Dutiye **catūhi khandhehī**ti viññāṇavajjehi. Te hi nirodhena khandhasaṅgahena asaṅgahitā hutvā āyatanadhātusaṅgahena saṅgahitā.

181. Tatiye **dvīhī**ti vedanāsaññākkhandhehi. Rūpārūpajīvitindriyena hi vedanāsaññāviññāṇakkhandhā ca khandhasaṅgahena asaṅgahitā. Tesu pana vedanāsaññāva āyatanadhātusaṅgahena saṅgahitā. Tena vuttaṁ “vedanāsaññākkhandhehī”ti. Iminā upāyena sabbattha khandhabhedo veditabbo. Ito parañhi khandhānaṁ nāmamattameva vakkhāma.

182. Catutthe **tīhi khandhehī**ti itthindriyapurisindriyesu vedanāsaññāsaṅkhārehi, vedanāpañcake rūpasaññāsaṅkhārehi, saddhindriyādīsu phassapariyosānesu rūpavedanāsaññākkhandhehi. Vedanāya vedanākkhandhasadisova, taṇhupādānakammabhavesu saṅkhārakkhandhasadisova vinicchayo.

183. Pañcame jātijarāmaraṇesu jīvitindriyasadisova. Jhānena pana nibbānaṁ sukhumarūpaṁ saññā ca khandhasaṅgahena asaṅgahitā hutvā āyatanadhātusaṅgahena saṅgahitā, tasmā taṁ sandhāya rūpakkhandhasaññākkhandhānaṁ vasena dve khandhā veditabbā.

184. Chaṭṭhe sokādittaye vedanāya sadiso, upāyāsādīsu saṅkhārasadiso. Puna vedanāya vedanākkhandhasadiso, saññāya saññākkhandhasadiso, cetanādīsu saṅkhārakkhandhasadiso vinicchayo. Iminā upāyena sattamapañhādīsu saṅgahāsaṅgaho veditabboti.

Asaṅgahitenasaṅgahitapadavaṇṇanā.

ဝုတ္တံ “အသင်္ခတံ ခန္ဓတော ဌပေတွာ တီဟိ ခန္ဓေဟိ ဧကေနာယတနေန ဧကာယ ဓာတုယာ သင်္ဂဟိတာ”တိ။ သညာက္ခန္ဓပက္ခေ ပနေတ္ထ သညံ အပနေတွာ ဝေဒနာယ သဒ္ဓိံ တယော ခန္ဓာ, သင်္ခါရာဒီသု သင်္ခါရက္ခန္ဓံ အပနေတွာ ရူပဝေဒနာသညာဝသေန တယော ခန္ဓာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

၁၈၀။ ဒုတိယေ **စတူဟိ ခန္ဓေဟီ**တိ ဝိညာဏဝဇ္ဇေဟိ။ တေ ဟိ နိရောဓေန ခန္ဓသင်္ဂဟေန အသင်္ဂဟိတာ ဟုတွာ အာယတနဓာတုသင်္ဂဟေန သင်္ဂဟိတာ။

၁၈၁။ တတိယေ **ဒွီဟီ**တိ ဝေဒနာသညာက္ခန္ဓေဟိ။ ရူပါရူပဇီဝိတိန္ဒြိယေန ဟိ ဝေဒနာသညာဝိညာဏက္ခန္ဓာ စ ခန္ဓသင်္ဂဟေန အသင်္ဂဟိတာ။ တေသု ပန ဝေဒနာသညာဝ အာယတနဓာတုသင်္ဂဟေန သင်္ဂဟိတာ။ တေန ဝုတ္တံ “ဝေဒနာသညာက္ခန္ဓေဟီ”တိ။ ဣမိနာ ဥပါယေန သဗ္ဗတ္ထ ခန္ဓဘေဒေါ ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဣတော ပရဉှိ ခန္ဓာနံ နာမမတ္တမေဝ ဝက္ခာမ။

၁၈၂။ စတုတ္ထေ **တီဟိ ခန္ဓေဟီ**တိ ဣတ္ထိန္ဒြိယပုရိသိန္ဒြိယေသု ဝေဒနာသညာသင်္ခါရေဟိ၊ ဝေဒနာပဉ္စကေ ရူပသညာသင်္ခါရေဟိ၊ သဒ္ဓိန္ဒြိယာဒီသု ဖဿပရိယောသာနေသု ရူပဝေဒနာသညာက္ခန္ဓေဟိ။ ဝေဒနာယ ဝေဒနာက္ခန္ဓသဒိသောဝ၊ တဏှုပါဒါနကမ္မဘဝေသု သင်္ခါရက္ခန္ဓသဒိသောဝ ဝိနိစ္ဆယော။

၁၈၃။ ပဉ္စမေ ဇာတိဇရာမရဏေသု ဇီဝိတိန္ဒြိယသဒိသောဝ။ ဈာနေန ပန နိဗ္ဗာနံ သုခုမရူပံ သညာ စ ခန္ဓသင်္ဂဟေန အသင်္ဂဟိတာ ဟုတွာ အာယတနဓာတုသင်္ဂဟေန သင်္ဂဟိတာ၊ တသ္မာ တံ သန္ဓာယ ရူပက္ခန္ဓသညာက္ခန္ဓာနံ ဝသေန ဒွေ ခန္ဓာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

၁၈၄။ ဆဋ္ဌေ သောကာဒိတ္တယေ ဝေဒနာယ သဒိသော၊ ဥပါယာသာဒီသု သင်္ခါရသဒိသော။ ပုန ဝေဒနာယ ဝေဒနာက္ခန္ဓသဒိသော၊ သညာယ သညာက္ခန္ဓသဒိသော၊ စေတနာဒီသု သင်္ခါရက္ခန္ဓသဒိသော ဝိနိစ္ဆယော။ ဣမိနာ ဥပါယေန သတ္တမပဉှာဒီသု သင်္ဂဟာသင်္ဂဟော ဝေဒိတဗ္ဗောတိ။

အသင်္ဂဟိတေနသင်္ဂဟိတပဒဝဏ္ဏနာ။

4. Catutthanaya saṅgahitenasaṅgahitapadavaṇṇanā

191. Idāni saṅgahitenasaṅgahitapadaṁ bhājetuṁ **samudayasaccenā**ti-ādi āraddhaṁ. Tattha yaṁ khandhādīhi saṅgahitena khandhādivasena saṅgahitaṁ, puna tasseva khandhādīhi saṅgahaṁ pucchitvā vissajjanaṁ kataṁ, taṁ khandhāyatanadhātūsu ekampi sakalakoṭṭhāsaṁ gahetvā ṭhitapadesu na yujjati. Sakalena hi khandhādipadena aññaṁ khandhādivasena saṅgahitaṁ nāma natthi, yaṁ attano saṅgāhakaṁ saṅgaṇhitvā puna teneva saṅgahaṁ gaccheyya, tasmā tathārūpāni padāni imasmiṁ vāre na gahitāni. Yāni pana padāni saṅkhārekadesaṁ vā aññena asammissaṁ dīpenti vedanekadesaṁ vā sukhumarūpaṁ vā saddekadesaṁ[1] vā, tāni idha gahitāni. Tesaṁ idamuddānaṁ—

“Dve saccā pannarasindriyā, ekādasa paṭiccapadā.
Uddhaṁ puna[2] ekādasa, gocchakapadamettha tiṁsavidhan”ti.

Pañhā panettha dveyeva honti. Tattha yaṁ pucchāya uddhaṭaṁ padaṁ, tadeva yehi dhammehi khandhādivasena saṅgahitaṁ, te dhamme sandhāya sabbattha **ekena khandhenā**ti-ādi vuttaṁ. Tatrāyaṁ nayo—samudayasaccena hi taṇhāvajjā sesā saṅkhārā khandhādisaṅgahena saṅgahitā. Puna tehi taṇhāva saṅgahitā, sā taṇhā puna saṅkhāreheva khandhādisaṅgahena saṅgahitāti. Eseva nayo sabbattha. Arūpadhammapucchāsu panettha saṅkhārakkhandho vā vedanākkhandho vā eko khandho nāma, rūpadhammapucchāsu rūpakkhandho. Paridevapucchāya saddāyatanaṁ ekaṁ āyatanaṁ nāma, saddadhātu ekā dhātu nāma, sesaṭṭhānesu dhammāyatanadhammadhātuvaseneva attho veditabboti.

Saṅgahitenasaṅgahitapadavaṇṇanā.

---

5. Pañcamanaya asaṅgahitena-asaṅgahitapadavaṇṇanā

193. Idāni asaṅgahitena-asaṅgahitapadaṁ bhājetuṁ **rūpakkhandhenā**ti-ādi āraddhaṁ. Tattha yaṁ khandhādīhi asaṅgahitena khandhādivasena asaṅgahitaṁ, puna tasseva khandhādīhi asaṅgahaṁ pucchitvā vissajjanaṁ kataṁ, taṁ pañcakkhandhaggāhakesu

---

1. Saccekadesaṁ (Sī, Syā)   2. Uddhaṁ pana (Syā)

၄-စတုတ္ထနယ သင်္ဂဟိတေနသင်္ဂဟိတပဒဝဏ္ဏနာ

၁၉၁။ ဣဒါနိ သင်္ဂဟိတေနသင်္ဂဟိတပဒံ ဘာဇေတုံ **သမုဒယသစ္စေနာ**တိ-အာဒိ အာရဒ္ဓံ။ တတ္ထ ယံ ခန္ဓာဒီဟိ သင်္ဂဟိတေန ခန္ဓာဒိဝသေန သင်္ဂဟိတံ၊ ပုန တဿေဝ ခန္ဓာဒီဟိ သင်္ဂဟံ ပုစ္ဆိတွာ ဝိဿဇ္ဇနံ ကတံ၊ တံ ခန္ဓာယတန-ဓာတူသု ဧကမ္ပိ သကလကောဋ္ဌာသံ ဂဟေတွာ ဌိတပဒေသု န ယုဇ္ဇတိ။ သကလေန ဟိ ခန္ဓာဒိပဒေန အညံ ခန္ဓာဒိဝသေန သင်္ဂဟိတံ နာမ နတ္ထိ၊ ယံ အတ္တနော သင်္ဂါဟကံ သင်္ဂဏှိတွာ ပုန တေနေဝ သင်္ဂဟံ ဂစ္ဆေယျ၊ တသ္မာ တထာရူပါနိ ပဒါနိ ဣမသ္မိံ ဝါရေ န ဂဟိတာနိ။ ယာနိ ပန ပဒါနိ သင်္ခါ-ရေကဒေသံ ဝါ အညေန အသမ္မိဿံ ဒီပေန္တိ ဝေဒနေကဒေသံ ဝါ သုခုမရူပံ ဝါ သဒ္ဒေကဒေသံ[1] ဝါ၊ တာနိ ဣဓ ဂဟိတာနိ။ တေသံ ဣဒမုဒ္ဒါနံ—

“ဒွေ သစ္စာ ပန္နရသိန္ဒြိယာ၊ ဧကာဒသ ပဋိစ္စပဒါ။
ဥဒ္ဓံ ပုန[2] ဧကာဒသ၊ ဂေါစ္ဆကပဒမေတ္ထ တိံသဝိဓ”န္တိ။

ပဉှာ ပနေတ္ထ ဒွေယေဝ ဟောန္တိ။ တတ္ထ ယံ ပုစ္ဆာယ ဥဒ္ဓဋံ ပဒံ၊ တဒေဝ ယေဟိ ဓမ္မေဟိ ခန္ဓာဒိဝသေန သင်္ဂဟိတံ၊ တေ ဓမ္မေ သန္ဓာယ သဗ္ဗတ္ထ **ဧကေန ခန္ဓေနာ**တိအာဒိ ဝုတ္တံ။ တတြာယံ နယော—သမုဒယသစ္စေန ဟိ တဏှာဝဇ္ဇာ သေသာ သင်္ခါရာ ခန္ဓာဒိသင်္ဂဟေန သင်္ဂဟိတာ။ ပုန တေဟိ တဏှာဝ သင်္ဂဟိတာ၊ သာ တဏှာ ပုန သင်္ခါရေဟေဝ ခန္ဓာဒိသင်္ဂဟေန သင်္ဂဟိတာတိ။ ဧသေဝ နယော သဗ္ဗတ္ထ။ အရူပဓမ္မပုစ္ဆာသု ပနေတ္ထ သင်္ခါရက္ခန္ဓော ဝါ ဝေဒနာက္ခန္ဓော ဝါ ဧကော ခန္ဓော နာမ၊ ရူပဓမ္မပုစ္ဆာသု ရူပက္ခန္ဓော။ ပရိဒေဝပုစ္ဆာယ သဒ္ဒါယတနံ ဧကံ အာယတနံ နာမ၊ သဒ္ဒဓာတု ဧကာ ဓာတု နာမ၊ သေသဋ္ဌာနေသု ဓမ္မာ-ယတနဓမ္မဓာတုဝသေနေဝ အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗောတိ။

သင်္ဂဟိတေနသင်္ဂဟိတပဒဝဏ္ဏနာ။

၅-ပဉ္စမနယ အသင်္ဂဟိတေနအသင်္ဂဟိတပဒဝဏ္ဏနာ

၁၉၃။ ဣဒါနိ အသင်္ဂဟိတေနအသင်္ဂဟိတပဒံ ဘာဇေတုံ **ရူပက္ခန္ဓေနာ**တိ-အာဒိ အာရဒ္ဓံ။ တတ္ထ ယံ ခန္ဓာဒီဟိ အသင်္ဂဟိတေန ခန္ဓာဒိဝသေန အသင်္ဂဟိတံ၊ ပုန တဿေဝ ခန္ဓာဒီဟိ အသင်္ဂဟံ ပုစ္ဆိတွာ ဝိဿဇ္ဇနံ ကတံ၊ တံ ပဉ္စက္ခန္ဓဂ္ဂါဟကေသု

၁-သစ္စေကဒေသံ (သီ၊ သျာ)   ၂-ဥဒ္ဓံ ပန (သျာ)

dukkhasaccādīsu, viññāṇena saddhiṁ sukhumarūpaggāhakesu anidassana-appaṭighādīsu ca padesu na yujjati. Tādisena hi padena nibbānaṁ khandhasaṅgahamattaṁ na gaccheyya. Sesā khandhādīhi asaṅgahitadhammā nāma natthi, tasmā tathārūpāni padāni imasmiṁ vāre na gahitāni. Yāni pana pañcakkhandhe viññāṇañca sukhumarūpena saddhiṁ ekato na dīpenti, tāni idha gahitāni. Tesaṁ idamuddānaṁ—

> "Sabbe khandhā tathāyatana-dhātuyo saccato tayo.
> Indriyānipi sabbāni, tevīsati paṭiccato.
>
> Parato soḷasa padā, tecattālīsakaṁ tike.
> Gocchake sattati dve ca, satta Cūḷantare padā.
>
> Mahantare padā vuttā, aṭṭhārasa tato paraṁ.
> Aṭṭhāraseva ñātabbā, sesā idha na bhāsitā"ti.

Pañhā panettha sadisavissajjanānaṁ vasena samodhānetvā katehi saddhiṁ sabbepi catuttiṁsa honti. Tattha yaṁ pucchāya uddhaṭaṁ padaṁ, tadeva yehi khandhādīhi asaṅgahitaṁ, te dhamme sandhāya **ekena khandhenā**ti-ādi vuttaṁ.

Tatrāyaṁ nayo—rūpakkhandhena hi cattāro khandhā nibbānañca khandhasaṅgahena asaṅgahitā. Āyatanadhātusaṅgahena pana ṭhapetvā viññāṇaṁ avasesā saṅgahitāti viññāṇameva tīhipi khandhasaṅgahādīhi asaṅgahitaṁ nāma. Puna tena viññāṇena saddhiṁ nibbānena cattāro khandhā khandhādisaṅgahena asaṅgahitā. Te sabbepi puna viññāṇeneva khandhādisaṅgahena asaṅgahitāti ekena khandhena ekenāyatanena sattahi dhātūhi asaṅgahitā nāma honti. Atha vā yadetaṁ rūpakkhandhena viññāṇameva tīhi khandhādisaṅgahehi asaṅgahitaṁ, tehipi viññāṇadhammehi te rūpadhammāva tīhi saṅgahehi asaṅgahitā. Puna te rūpadhammā viññāṇeneva tīhi saṅgaheti asaṅgahitā. Viññāṇañca khandhato eko viññāṇakkhandho hoti, āyatanato ekaṁ manāyatanaṁ, dhātuto satta viññāṇadhātuyo, tasmā "ekena khandhenā"ti-ādi vuttaṁ. Iminā upāyena sabbattha yaṁ pucchāya uddhaṭaṁ padaṁ, tadeva yehi dhammehi khandhādivasena asaṅgahitaṁ, tesaṁ dhammānaṁ vasena khandhādayo veditabbā. Tattha dutiyapañhe tāva rūpaviññāṇānaṁ

ဒုက္ခသစ္စာဒီသု, ဝိညာဏေန သဒ္ဓိံ သုခုမရူပဂ္ဂါဟကေသု အနိဒဿနအပ္ပဋိဃာဒီသု စ ပဒေသု န ယုဇ္ဇတိ။ တာဒိသေန ဟိ ပဒေန နိဗ္ဗာနံ ခန္ဓသင်္ဂဟမတ္တံ န ဂစ္ဆေယျ။ သေသာ ခန္ဓာဒီဟိ အသင်္ဂဟိတဓမ္မာ နာမ နတ္ထိ၊ တသ္မာ တထာရူပါနိ ပဒါနိ ဣမသ္မိံ ဝါရေ န ဂဟိတာနိ။ ယာနိ ပန ပဉ္စက္ခန္ဓေ ဝိညာဏဉ္စ သုခုမရူပေန သဒ္ဓိံ ဧကတော န ဒီပေန္တိ၊ တာနိ ဣဓ ဂဟိတာနိ။ တေသံ ဣဒမုဒ္ဒါနံ—

> "သဗ္ဗေ ခန္ဓာ တထာယတန-ဓာတုယော သစ္စတော တယော။
> ဣန္ဒြိယာနိပိ သဗ္ဗာနိ၊ တေဝီသတိ ပဋိစ္စတော။
>
> ပရတော သောဠသ ပဒါ၊ တေစတ္တာလီသကံ တိကေ။
> ဂေါစ္ဆကေ သတ္တတိ ဒွေ စ၊ သတ္တ စူဠန္တရေ ပဒါ။
>
> မဟန္တရေ ပဒါ ဝုတ္တာ၊ အဋ္ဌာရသ တတော ပရံ။
> အဋ္ဌာရသေဝ ဉာတဗ္ဗာ၊ သေသာ ဣဓ န ဘာသိတာ"တိ။

ပဉှာ ပနေတ္ထ သဒိသဝိဿဇ္ဇနာနံ ဝသေန သမောဓာနေတွာ ကတေဟိ သဒ္ဓိံ သဗ္ဗေပိ စတုတ္တိံသ ဟောန္တိ။ တတ္ထ ယံ ပုစ္ဆာယ ဥဒ္ဓဋံ ပဒံ၊ တဒေဝ ယေဟိ ခန္ဓာဒီဟိ အသင်္ဂဟိတံ၊ တေ ဓမ္မေ သန္ဓာယ **ဧကေန ခန္ဓေနာ**တိအာဒိ ဝုတ္တံ။

တတြာယံ နယော—ရူပက္ခန္ဓေန ဟိ စတ္တာရော ခန္ဓာ နိဗ္ဗာနဉ္စ ခန္ဓသင်္ဂဟေန အသင်္ဂဟိတာ။ အာယတနဓာတုသင်္ဂဟေန ပန ဌပေတွာ ဝိညာဏံ အဝသေသာ သင်္ဂဟိတာတိ ဝိညာဏမေဝ တီဟိပိ ခန္ဓသင်္ဂဟာဒီဟိ အသင်္ဂဟိတံ နာမ။ ပုန တေန ဝိညာဏေန သဒ္ဓိံ နိဗ္ဗာနေန စတ္တာရော ခန္ဓာ ခန္ဓာဒိသင်္ဂဟေန အသင်္ဂဟိတာ။ တေ သဗ္ဗေပိ ပုန ဝိညာဏေနေဝ ခန္ဓာဒိသင်္ဂဟေန အသင်္ဂဟိတာတိ ဧကေန ခန္ဓေန ဧကေနာယတနေန သတ္တဟိ ဓာတူဟိ အသင်္ဂဟိတာ နာမ ဟောန္တိ။ အထ ဝါ ယဒေတံ ရူပက္ခန္ဓေန ဝိညာဏမေဝ တီဟိ ခန္ဓာဒိသင်္ဂဟေဟိ အသင်္ဂဟိတံ၊ တေဟိပိ ဝိညာဏဓမ္မေဟိ တေ ရူပဓမ္မာဝ တီဟိ သင်္ဂဟေဟိ အသင်္ဂဟိတာ။ ပုန တေ ရူပဓမ္မာ ဝိညာဏေနေဝ တီဟိ သင်္ဂဟေဟိ အသင်္ဂဟိတာ။ ဝိညာဏဉ္စ ခန္ဓတော ဧကော ဝိညာဏက္ခန္ဓော ဟောတိ၊ အာယတနတော ဧကံ မနာယတနံ၊ ဓာတုတော သတ္တ ဝိညာဏဓာတုယော၊ တသ္မာ "ဧကေန ခန္ဓေနာ"တိအာဒိ ဝုတ္တံ။ ဣမိနာ ဥပါယေန သဗ္ဗတ္ထ ယံ ပုစ္ဆာယ ဥဒ္ဓဋံ ပဒံ၊ တဒေဝ ယေဟိ ဓမ္မေဟိ ခန္ဓာဒိဝသေန အသင်္ဂဟိတံ၊ တေသံ ဓမ္မာနံ ဝသေန ခန္ဓာဒယော ဝေဒိတဗ္ဗာ။ တတ္ထ ဒုတိယပဉှေ တာဝ ရူပဝိညာဏာနံ

vasena veditabbā. Vedanādayo hi rūpaviññāṇeheva khandhādisaṅgahena asaṅgahitā, te ca dve khandhā, ekādasāyatanāni, sattarasa dhātuyo honti.

195. Tatiyapañhe viññāṇaṁ rūpādīhi catūhi asaṅgahitanti tesaṁ vasena khandhādayo veditabbā.

196. Catutthapañhe cakkhāyatanaṁ vedanādīhi catūhīti iminā nayena sabbattha khandhādayo veditabbā. Pariyosāne "rūpañca dhammāyatanan"ti uddānagāthāya dassitadhammāyeva aññenākārena saṅkhipitvā dassitāti.

Asaṅgahitena-asaṅgahitapadavaṇṇanā.

---

6. Chaṭṭhanaya sampayogavippayogapadavaṇṇanā

228. Idāni sampayogavippayogapadaṁ bhājetuṁ **rūpakkhandho**ti-ādi āraddhaṁ. Tattha yaṁ labbhati, yañca na labbhati, taṁ sabbaṁ pucchāya gahitaṁ. Vissajjane pana yaṁ na labbhati, taṁ natthīti paṭikkhittaṁ. "Catūhi sampayogo. Catūhi vippayogo. Sabhāgo. Visabhāgo"ti hi vacanato catūhi arūpakkhandheheva sabhāgānaṁ ekasantānasmiṁ ekakkhaṇe uppannānaṁ arūpakkhandhānaṁyeva aññamaññaṁ sampayogo labbhati. Rūpadhammānaṁ pana rūpena nibbānena vā, nibbānassa ca rūpena saddhiṁ sampayogo nāma natthi. Tathā rūpanibbānānaṁ arūpakkhandhehi. Visabhāgā hi te tesaṁ. Yathā ca arūpakkhandhānaṁ rūpanibbānehi, evaṁ bhinnasantānehi nānākkhaṇikehi arūpadhammehipi saddhiṁ natthiyeva. Tepi hi tesaṁ santānakkhaṇavisabhāgatāya visabhāgāyeva. Ayaṁ pana visabhāgatā saṅgahaṭṭhena virujjhanato saṅgahanaye natthi. Gaṇanūpagamattañhi saṅgahaṭṭho. Sampayoganaye pana atthi, ekuppādatādilakkhaṇañhi sampayogaṭṭhoti. Evamettha yassa ekadhammenapi sampayogalakkhaṇaṁ na yujjhati, tassa pucchāya saṅgahaṁ katvāpi **natthī**ti paṭikkhepo kato. Yassa vippayogalakkhaṇaṁ yujjati, tassa vippayogo dassito. Yāni pana padāni sattasu viññāṇadhātūsu ekāyapi avippayutte rūpena nibbānena vā missakadhamme dīpenti, tāni sabbathāpi idha na yujjantīti na gahitāni. Tesaṁ idamuddānaṁ—

ဝသေန ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ဝေဒနာဒယော ဟိ ရူပဝိညာဏေဟေဝ ခန္ဓာဒိသင်္ဂဟေန အသင်္ဂဟိတာ၊ တေ စ ဒွေ ခန္ဓာ၊ ဧကာဒသာယတနာနိ၊ သတ္တရသ ဓာတုယော ဟောန္တိ။

၁၉၅။ တတိယပဉှေ ဝိညာဏံ ရူပါဒီဟိ စတူဟိ အသင်္ဂဟိတန္တိ တေသံ ဝသေန ခန္ဓာဒယော ဝေဒိတဗ္ဗာ။

၁၉၆။ စတုတ္ထပဉှေ စက္ခာယတနံ ဝေဒနာဒီဟိ စတူဟီတိ ဣမိနာ နယေန သဗ္ဗတ္ထ ခန္ဓာဒယော ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ပရိယောသာနေ "ရူပဉ္စ ဓမ္မာယတန"န္တိ ဥဒ္ဒါနဂါထာယ ဒဿိတဓမ္မာယေဝ အညေနာကာရေန သင်္ခိပိတွာ ဒဿိတာတိ။

အသင်္ဂဟိတေနအသင်္ဂဟိတပဒဝဏ္ဏနာ။

၆-ဆဋ္ဌနယ သမ္ပယောဂဝိပ္ပယောဂပဒဝဏ္ဏနာ

၂၂၈။ ဣဒါနိ သမ္ပယောဂဝိပ္ပယောဂပဒံ ဘာဇေတုံ **ရူပက္ခန္ဓော**တိ-အာဒိ အာရဒ္ဓံ။ တတ္ထ ယံ လဗ္ဘတိ၊ ယဉ္စ န လဗ္ဘတိ၊ တံ သဗ္ဗံ ပုစ္ဆာယ ဂဟိတံ။ ဝိဿဇ္ဇနေ ပန ယံ န လဗ္ဘတိ၊ တံ နတ္ထီတိ ပဋိက္ခိတ္တံ။ "စတူဟိ သမ္ပယောဂေါ။ စတူဟိ ဝိပ္ပယောဂေါ။ သဘာဂေါ။ ဝိသဘာဂေါ"တိ ဟိ ဝစနတော စတူဟိ အရူပက္ခန္ဓေဟေဝ သဘာဂါနံ ဧကသန္တာနသ္မိံ ဧကက္ခဏေ ဥပ္ပန္နာနံ အရူပက္ခန္ဓာနံယေဝ အညမညံ သမ္ပယောဂေါ လဗ္ဘတိ။ ရူပဓမ္မာနံ ပန ရူပေန နိဗ္ဗာနေန ဝါ၊ နိဗ္ဗာနဿ စ ရူပေန သဒ္ဓိံ သမ္ပယောဂေါ နာမ နတ္ထိ။ တထာ ရူပနိဗ္ဗာနာနံ အရူပက္ခန္ဓေဟိ။ ဝိသဘာဂါ ဟိ တေ တေသံ။ ယထာ စ အရူပက္ခန္ဓာနံ ရူပနိဗ္ဗာနေဟိ၊ ဧဝံ ဘိန္နသန္တာနေဟိ နာနာက္ခဏိကေဟိ အရူပဓမ္မေဟိပိ သဒ္ဓိံ နတ္ထိယေဝ။ တေပိ ဟိ တေသံ သန္တာနက္ခဏဝိသဘာဂတာယ ဝိသဘာဂါယေဝ။ အယံ ပန ဝိသဘာဂတာ သင်္ဂဟဋ္ဌေန ဝိရုဇ္ဈနတော သင်္ဂဟနယေ နတ္ထိ။ ဂဏနူပဂမတ္တညှိ သင်္ဂဟဋ္ဌော။ သမ္ပယောဂနယေ ပန အတ္ထိ၊ ဧကုပ္ပါဒတာဒိလက္ခဏညှိ သမ္ပယောဂဋ္ဌောတိ။ ဧဝမေတ္ထ ယဿ ဧကဓမ္မေနပိ သမ္ပယောဂလက္ခဏံ န ယုဇ္ဈတိ၊ တဿ ပုစ္ဆာယ သင်္ဂဟံ ကတွာပိ **နတ္ထီ**တိ ပဋိက္ခေပေါ ကတော။ ယဿ ဝိပ္ပယောဂလက္ခဏံ ယုဇ္ဇတိ၊ တဿ ဝိပ္ပယောဂေါ ဒဿိတော။ ယာနိ ပန ပဒါနိ သတ္တသု ဝိညာဏဓာတူသု ဧကာယပိ အဝိပ္ပယုတ္တေ ရူပေန နိဗ္ဗာနေန ဝါ မိဿကဓမ္မေ ဒီပေန္တိ၊ တာနိ သဗ္ဗထာပိ ဣဓ န ယုဇ္ဇန္တီတိ န ဂဟိတာနိ။ တေသံ ဣဒမုဒ္ဒါနံ—

“Dhammāyatanaṁ dhammadhātu, dukkhasaccañca jīvitaṁ.
Saḷāyatanaṁ nāmarūpaṁ, cattāro ca mahābhavā.

Jātijarā ca maraṇaṁ, tikesvekūnavīsati.
Gocchakesu ca paññāsa, aṭṭha Cūḷantare padā.

Mahantare pannarasa, aṭṭhārasa tato pare.
Tevīsa padasataṁ etaṁ, sampayoge na labbhatī”ti.

Dhammāyatanañhi rūpanibbānamissakattā tasmiṁ apariyāpannena viññāṇenapi na sakkā sampayuttanti vattuṁ. Yasmā panettha vedanādayo viññāṇena sampayuttā, tasmā vippayuttantipi na sakkā vattuṁ. Sesesupi eseva nayo. Evaṁ sabbatthāpi etāni na yujjantīti idha na gahitāni, sesāni khandhādīni yujjantīti tāni gahetvā ekekavasena ca samodhānena ca[1] pañhavissajjanaṁ kataṁ. Tesu pañhesu paṭhame **ekenāyatanenā**ti manāyatanena. **Kehicī**ti dhammāyatanadhammadhātupariyāpannehi vedanāsaññāsaṅkhārehi.

229. Dutiye **tīhī**ti pucchitaṁ pucchitaṁ ṭhapetvā sesehi. **Kehici sampayutto**ti vedanākkhandho saññāsaṅkhārehi, itarepi attānaṁ ṭhapetvā itarehi. **Kehici vippayutto**ti rūpanibbānehi. Evaṁ sabbattha rūpassa vippayoge dhammāyatanadhammadhātūsu arūpaṁ, arūpassa vippayoge rūpaṁ daṭṭhabbaṁ. Tatiyapañho uttānatthova.

231. Catutthe “katihi khandhehī”ti-ādiṁ avatvā **sampayuttanti natthī**ti vuttaṁ, taṁ pana khandhādīnaṁyeva vasena veditabbaṁ. Paratopi evarūpesu pañhesu eseva nayo. Ādipañhasmiñhi sarūpato dassetvā parato Pāḷi saṅkhittā. Iminā nayena sabbattha atthayojanā veditabbā. Yattha pana nātipākaṭā bhavissati, tattha naṁ pākaṭaṁ katvāva gamissāma.

234. **Soḷasahi dhātūhī**ti cakkhuviññāṇadhātu tāva attānaṁ ṭhapetvā chahi viññāṇadhātūhi dasahi ca rūpadhātūhi. Sesāsupi eseva nayo.

1. Samodhānetvā (Syā)

“ဓမ္မာယတနံ ဓမ္မဓာတု၊ ဒုက္ခသစ္စဉ္စ ဇီဝိတံ။
သဠာယတနံ နာမရူပံ၊ စတ္တာရော စ မဟာဘဝါ။

ဇာတိဇရာ စ မရဏံ၊ တိကေသွေကူနဝီသတိ။
ဂေါစ္ဆကေသု စ ပညာသ၊ အဋ္ဌ စူဠန္တရေ ပဒါ။

မဟန္တရေ ပန္နရသ၊ အဋ္ဌာရသ တတော ပရေ။
တေဝီသ ပဒသတံ ဧတံ၊ သမ္ပယောဂေ န လဗ္ဘတီ”တိ။

ဓမ္မာယတနဉ္ဟိ ရူပနိဗ္ဗာနမိဿကတ္တာ တသ္မိံ အပရိယာပန္နေန ဝိညာဏေနပိ န သက္ကာ သမ္ပယုတ္တန္တိ ဝတ္တုံ။ ယသ္မာ ပနေတ္ထ ဝေဒနာဒယော ဝိညာဏေန သမ္ပယုတ္တာ၊ တသ္မာ ဝိပ္ပယုတ္တန္တိပိ န သက္ကာ ဝတ္တုံ။ သေသေသုပိ ဧသေဝ နယော။ ဧဝံ သဗ္ဗတ္ထာပိ ဧတာနိ န ယုဇ္ဇန္တီတိ ဣဓ န ဂဟိတာနိ၊ သေသာနိ ခန္ဓာဒီနိ ယုဇ္ဇန္တီတိ တာနိ ဂဟေတွာ ဧကေကဝသေန စ သမောဓာနေန စ[1] ပဉှဝိဿဇ္ဇနံ ကတံ။ တေသု ပဉှေသု ပဌမေ **ဧကေနာယတနေနာ**တိ မနာယတနေန။ **ကေဟိစီ**တိ ဓမ္မာယတနဓမ္မဓာတုပရိယာပန္နေဟိ ဝေဒနာသညာသင်္ခါရေဟိ။

၂၂၉။ ဒုတိယေ **တီဟီ**တိ ပုစ္ဆိတံ ပုစ္ဆိတံ ဌပေတွာ သေသေဟိ။ **ကေဟိစိ သမ္ပယုတ္တော**တိ ဝေဒနာက္ခန္ဓော သညာသင်္ခါရေဟိ၊ ဣတရေပိ အတ္တာနံ ဌပေတွာ ဣတရေဟိ။ **ကေဟိစိ ဝိပ္ပယုတ္တော**တိ ရူပနိဗ္ဗာနေဟိ။ ဧဝံ သဗ္ဗတ္ထ ရူပဿ ဝိပ္ပယောဂေ ဓမ္မာယတနဓမ္မဓာတူသု အရူပံ, အရူပဿ ဝိပ္ပယောဂေ ရူပံ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။ တတိယပဉှော ဥတ္တာနတ္ထောဝ။

၂၃၁။ စတုတ္ထေ “ကတိဟိ ခန္ဓေဟီ”တိအာဒိံ အဝတွာ **သမ္ပယုတ္တန္တိ နတ္ထီ**တိ ဝုတ္တံ၊ တံ ပန ခန္ဓာဒီနံယေဝ ဝသေန ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ပရတောပိ ဧဝရူပေသု ပဉှေသု ဧသေဝ နယော။ အာဒိပဉှသ္မိဉ္ဟိ သရူပတော ဒဿေတွာ ပရတော ပါဠိ သင်္ခိတ္တာ။ ဣမိနာ နယေန သဗ္ဗတ္ထ အတ္ထယောဇနာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ယတ္ထ ပန နာတိပါကဋာ ဘဝိဿတိ၊ တတ္ထ နံ ပါကဋံ ကတွာဝ ဂမိဿာမ။

၂၃၄။ **သောဠသဟိ ဓာတူဟီ**တိ စက္ခုဝိညာဏဓာတု တာဝ အတ္တာနံ ဌပေတွာ ဆဟိ ဝိညာဏဓာတူဟိ ဒသဟိ စ ရူပဓာတူဟိ။ သေသာသုပိ ဧသေဝ နယော။

၁-သမောဓာနေတွာ (သျာ)

235. **Tīhi khandhehī**ti saṅkhārakkhandhaṁ ṭhapetvā sesehi. **Ekāya dhātuyā**ti manoviññāṇadhātuyā[1]. Samudayamaggānañhi aññāya dhātuyā sampayogo natthi. **Ekena khandhenā**ti saṅkhārakkhandhena. **Ekenāyatanenā**ti dhammāyatanena. **Ekāya dhātuyā**ti dhammadhātuyā. Etesu hi taṁ saccadvayaṁ kehici sampayuttaṁ.

238. Sukhindriyādipañhe **tīhī**ti saññāsaṅkhāraviññāṇehi. **Ekāya dhātuyā**ti kāyaviññāṇadhātuyā manoviññāṇadhātuyā ca. **Chahi dhātūhī**ti kāyaviññāṇadhātuvajjāhi.

245. Rūpabhavapañhe sabbesampi arūpakkhandhānaṁ arūpāyatanānañca atthitāya **na kehicī**ti vuttaṁ. Ghānajivhākāyaviññāṇadhātūnaṁ pana natthitāya **tīhi dhātūhi vippayutto**ti vuttaṁ.

256. Adhimokkhapañhe **dvīhi dhātūhī**ti manodhātumanoviññāṇadhātūhi. **Pannarasahī**ti sesāhi dasahi rūpadhātūhi pañcahi ca cakkhuviññāṇādīhi.

257. Kusalapañhe kusalehi catunnampi khandhānaṁ gahitattā sampayogo paṭikkhitto.

258. Vedanāttikapañhe **ekena khandhenā**ti vedanākkhandheneva. **Pannarasahī**ti cakkhusotaghānajivhāviññāṇadhātumanodhātūhi ceva rūpadhātūhi ca. **Ekādasahī**ti kāyaviññāṇadhātuyā saddhiṁ rūpadhātūhi.

262. Nevavipākanavipākadhammadhammapañhe **pañcahī**ti cakkhuviññāṇādīhi. Anupādinna-anupādāniyapañhe **chahī**ti manoviññāṇadhātuvajjāhi. Savitakkasavicārapañhe **pannarasahī**ti pañcahi viññāṇehi saddhiṁ rūpadhātūhi. Avitakkavicāramattapañhe **ekena khandhenā**ti-ādi saṅkhārakkhandhavaseneva veditabbaṁ. Dutiyajjhānavicārañhi ṭhapetvā sesā **avitakkavicāramattā** nāma. Pītiṁ ṭhapetvā sesā **pītisahagatā.** Tattha vicāro vicārena, pīti ca pītiyā na sampayuttāti saṅkhārakkhandhadhammāyatanadhammadhātūsu kehici sampayuttā nāma. **Soḷasahī**ti dhammadhātumanoviññāṇadhātuvajjāheva.

1. Ekāya viññāṇadhātuyā (Sī)

၂၃၅။ **တီဟိ ခန္ဓေဟီ**တိ သင်္ခါရက္ခန္ဓံ ဌပေတွာ သေသေဟိ။ **ဧကာယ ဓာတုယာ**တိ မနောဝိညာဏဓာတုယာ[၁]။ သမုဒယမဂ္ဂါနဉှိ အညာယ ဓာတုယာ သမ္ပယောဂေါ နတ္ထိ။ **ဧကေန ခန္ဓေနာ**တိ သင်္ခါရက္ခန္ဓေန။ **ဧကေနာယတနေနာ**တိ ဓမ္မာယတနေန။ **ဧကာယ ဓာတုယာ**တိ ဓမ္မဓာတုယာ။ ဧတေသု ဟိ တံ သစ္စဒွယံ ကေဟိစိ သမ္ပယုတ္တံ။

၂၃၈။ သုခိန္ဒြိယာဒိပဉှေ **တီဟီ**တိ သညာသင်္ခါရဝိညာဏေဟိ။ **ဧကာယ ဓာတုယာ**တိ ကာယဝိညာဏဓာတုယာ မနောဝိညာဏဓာတုယာ စ။ **ဆဟိ ဓာတူဟီ**တိ ကာယဝိညာဏဓာတုဝဇ္ဇာဟိ။

၂၄၅။ ရူပဘဝပဉှေ သဗ္ဗေသမ္ပိ အရူပက္ခန္ဓာနံ အရူပါယတနာနဉ္စ အတ္ထိတာယ **န ကေဟိစီ**တိ ဝုတ္တံ။ ဃာနဇိဝှါကာယဝိညာဏဓာတူနံ ပန နတ္ထိတာယ **တီဟိ ဓာတူဟိ ဝိပ္ပယုတ္တော**တိ ဝုတ္တံ။

၂၅၆။ အဓိမောက္ခပဉှေ **ဒွီဟိ ဓာတူဟီ**တိ မနောဓာတုမနောဝိညာဏဓာတူဟိ။ **ပန္နရသဟီ**တိ သေသာဟိ ဒသဟိ ရူပဓာတူဟိ ပဉ္စဟိ စ စက္ခုဝိညာဏာဒီဟိ။

၂၅၇။ ကုသလပဉှေ ကုသလေဟိ စတုန္နမ္ပိ ခန္ဓာနံ ဂဟိတတ္တာ သမ္ပယောဂေါ ပဋိက္ခိတ္တော။

၂၅၈။ ဝေဒနာတ္တိကပဉှေ **ဧကေန ခန္ဓေနာ**တိ ဝေဒနာက္ခန္ဓေနေဝ။ **ပန္နရသဟီ**တိ စက္ခုသောတဃာနဇိဝှါဝိညာဏဓာတုမနောဓာတူဟိ စေဝ ရူပဓာတူဟိ စ။ **ဧကာဒသဟီ**တိ ကာယဝိညာဏဓာတုယာ သဒ္ဓိံ ရူပဓာတူဟိ။

၂၆၂။ နေဝဝိပါကနဝိပါကဓမ္မဓမ္မပဉှေ **ပဉ္စဟီ**တိ စက္ခုဝိညာဏာဒီဟိ။ အနုပါဒိန္နအနုပါဒါနိယပဉှေ **ဆဟီ**တိ မနောဝိညာဏဓာတုဝဇ္ဇာဟိ။ သဝိတက္ကသဝိစာရပဉှေ **ပန္နရသဟီ**တိ ပဉ္စဟိ ဝိညာဏေဟိ သဒ္ဓိံ ရူပဓာတူဟိ။ အဝိတက္ကဝိစာရမတ္တပဉှေ **ဧကေန ခန္ဓေနာ**တိအာဒိ သင်္ခါရက္ခန္ဓဝသေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဒုတိယဇ္ဈာနဝိစာရဉှိ ဌပေတွာ သေသာ **အဝိတက္ကဝိစာရမတ္တာ** နာမ။ ပီတိံ ဌပေတွာ သေသာ **ပီတိသဟဂတာ။** တတ္ထ ဝိစာရော ဝိစာရေန, ပီတိ စ ပီတိယာ န သမ္ပယုတ္တာတိ သင်္ခါရက္ခန္ဓဓမ္မာယတနဓမ္မဓာတူသု ကေဟိစိ သမ္ပယုတ္တာ နာမ။ **သောဠသဟီ**တိ ဓမ္မဓာတုမနောဝိညာဏဓာတုဝဇ္ဇာဟေဝ။

၁-ဧကာယ ဝိညာဏဓာတုယာ (သီ)

Avitakka-avicārapañhe **ekāya dhātuyā**ti manodhātuyā. **Sukhasahagatā upekkhāsahagatā** ca Vedanāttike vuttāva. **Dassanenapahātabbā**dayo kusalasadisāva.

271. **Parittārammaṇaṁ** vipākadhammasadisaṁ. **Ekāya dhātuyā**ti dhammadhātuyā. **Kehicī**ti ye tattha parittārammaṇā na honti, tehi. Dhammadhātu pana parittārammaṇānaṁ channaṁ cittuppādānaṁ vasena catūhi khandhehi saṅgahitattā paṭhamapaṭikkhepameva bhajati. **Mahaggatārammaṇā**dayo kusalasadisāva.

273. Anuppannesu **pañcahi dhātūhī**ti cakkhuviññāṇādīhi. Tāni hi ekantena uppādidhammabhūtāneva, uppannakoṭṭhāsampi pana bhajanti. **Paccuppannārammaṇā**dayo parittārammaṇasadisāva. **Hetu**-ādayo samudayasadisāva. **Sahetukā ceva na ca hetū**pi pītisahagatasadisāva. Tathā **parāmāsasampayuttā. Anupādinnā** anuppannasadisāva. Sesaṁ sabbattha uttānatthamevāti.

Sampayogavippayogapadavaṇṇanā.

---

7. Sattamanaya sampayuttenavippayuttapadavaṇṇanā

306. Idāni sampayuttenavippayuttapadaṁ bhājetuṁ **vedanākkhandhenā**ti-ādi āraddhaṁ. Tatridaṁ lakkhaṇaṁ—imasmiñhi vāre pucchāya uddhaṭapadena ye dhammā sampayuttā, tehi ye dhammā vippayuttā, tesaṁ khandhādīhi vippayogaṁ pucchitvā vissajjanaṁ kataṁ. Taṁ pana rūpakkhandhādīsu na yujjati. Rūpakkhandhena hi sampayuttā nāma natthi, tasmā tañca, aññāni ca evarūpāni padāni imasmiṁ vāre na gahitāni. Yāni pana padāni dhammadhātuyā sampayutte dhamme, viññāṇañca aññena asammissaṁ dīpenti, tāni idha gahitāni. Tesaṁ idamuddānaṁ—

အဝိတက္ကအဝိစာရပဉ္ဟေ **ဧကာယ ဓာတုယာ**တိ မနောဓာတုယာ။ **သုခသဟဂတာ ဥပေက္ခာသဟဂတာ** စ ဝေဒနာတ္တိကေ ဝုတ္တာဝ။ **ဒဿနေနပဟာတဗ္ဗာ**ဒယော ကုသလသဒိသာဝ။

၂၇၁။ **ပရိတ္တာရမ္မဏံ** ဝိပါကဓမ္မသဒိသံ။ **ဧကာယ ဓာတုယာ**တိ ဓမ္မဓာတုယာ။ **ကေဟိစီ**တိ ယေ တတ္ထ ပရိတ္တာရမ္မဏာ န ဟောန္တိ၊ တေဟိ။ ဓမ္မဓာတု ပန ပရိတ္တာရမ္မဏာနံ ဆန္နံ စိတ္တုပ္ပါဒါနံ ဝသေန စတူဟိ ခန္ဓေဟိ သင်္ဂဟိတတ္တာ ပဌမပဋိက္ခေပမေဝ ဘဇတိ။ **မဟဂ္ဂတာရမ္မဏာ**ဒယော ကုသလသဒိသာဝ။

၂၇၃။ အနုပ္ပန္နေသု **ပဉ္စဟိ ဓာတူဟီ**တိ စက္ခုဝိညာဏာဒီဟိ။ တာနိ ဟိ ဧကန္တေန ဥပ္ပါဒိဓမ္မဘူတာနေဝ၊ ဥပ္ပန္နကောဋ္ဌာသမ္ပိ ပန ဘဇန္တိ။ **ပစ္စုပ္ပန္နာရမ္မဏာ**ဒယော ပရိတ္တာရမ္မဏသဒိသာဝ။ **ဟေတု**အာဒယော သမုဒယသဒိသာဝ။ **သဟေတုကာ စေဝ န စ ဟေတူ**ပိ ပီတိသဟဂတသဒိသာဝ။ တထာ **ပရာမာသသမ္ပယုတ္တာ**။ **အနုပါဒိန္နာ** အနုပ္ပန္နသဒိသာဝ။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ဥတ္တာနတ္ထမေဝါတိ။

သမ္ပယောဂဝိပ္ပယောဂပဒဝဏ္ဏနာ။

၇-သတ္တမနယ သမ္ပယုတ္တေနဝိပ္ပယုတ္တပဒဝဏ္ဏနာ

၃၀၆။ ဣဒါနိ သမ္ပယုတ္တေနဝိပ္ပယုတ္တပဒံ ဘာဇေတုံ **ဝေဒနာက္ခန္ဓေနာ**တိ-အာဒိ အာရဒ္ဓံ။ တတြိဒံ လက္ခဏံ—ဣမသ္မိဉှိ ဝါရေ ပုစ္ဆာယ ဥဒ္ဓဋပဒေန ယေ ဓမ္မာ သမ္ပယုတ္တာ၊ တေဟိ ယေ ဓမ္မာ ဝိပ္ပယုတ္တာ၊ တေသံ ခန္ဓာဒီဟိ ဝိပ္ပယောဂံ ပုစ္ဆိတွာ ဝိဿဇ္ဇနံ ကတံ။ တံ ပန ရူပက္ခန္ဓာဒီသု န ယုဇ္ဇတိ။ ရူပက္ခန္ဓေန ဟိ သမ္ပယုတ္တာ နာမ နတ္ထိ၊ တသ္မာ တဉ္စ, အညာနိ စ ဧဝရူပါနိ ပဒါနိ ဣမသ္မိံ ဝါရေ န ဂဟိတာနိ။ ယာနိ ပန ပဒါနိ ဓမ္မဓာတုယာ သမ္ပယုတ္တေ ဓမ္မေ, ဝိညာဏဉ္စ အညေန အသမ္မိဿံ ဒီပေန္တိ၊ တာနိ ဣဓ ဂဟိတာနိ။ တေသံ ဣဒမုဒ္ဒါနံ—

“Cattāro khandhāyatanañca ekaṁ,
Dve indriyā dhātupadāni satta.
Tayo paṭiccā atha phassasattakaṁ,
Tike tayo satta Mahantare ca.
Ekaṁ savitakkaṁ savicāramekaṁ,
Yuttaṁ upekkhāya ca ekamevā”ti.

Pariyosāne “khandhā caturo”ti-ādināpi ayamevattho saṅgahito. Tattha yāni padāni sadisavissajjanāni, tāni uppaṭipāṭiyāpi samodhānetvā tattha vedanākkhandhādikā pañhā katā. Tesu evaṁ khandhādivibhāgo veditabbo—vedanākkhandhādipañhe tāva **ekenā**ti manāyatanena. **Sattahī**ti viññāṇadhātūhi. **Kehicī**ti dhammāyatane vedanādīhi. Viññāṇadhātupañhe **te dhammā na kehicī**ti te pucchāya uddhaṭapadaṁ viññāṇadhātuṁ ṭhapetvā sesā cha viññāṇādhātudhammā rūpaṁ nibbānañca. Tehi sabbesaṁ khandhāyatanānaṁ saṅgahitattā na kehici khandhehi āyatanehi vā vippayuttā. **Ekāya dhātuyā**ti yā yā pucchāya uddhaṭā hoti, tāya tāya.

309. Upekkhindriyapañhe **pañcahī**ti upekkhāsampayuttāti cakkhuviññāṇadhātu-ādīhi. Iminā nayena sabbattha pucchāya uddhaṭapadeneva saddhiṁ vippayuttānaṁ vasena attho veditabboti.

Sampayuttenavippayuttapadavaṇṇanā.

---

8. Aṭṭhamanaya vippayuttenasampayuttapadavaṇṇanā

317. Idāni vippayuttenasampayuttapadaṁ bhājetuṁ **rūpakkhandhenā**ti-ādi āraddhaṁ. Tattha sabbāpi pucchā moghapucchāva. Rūpakkhandhena hi vippayuttā nāma cattāro khandhā, tesaṁ aññehi sampayogo natthi. Vedanākkhandhena vippayuttaṁ rūpaṁ nibbānañca, tassa ca kenaci sampayogo natthi. Evaṁ sabbapadesu. Vippayuttānaṁ pana sampayogābhāvo veditabbo. Iti pucchāya moghattā sabbavissajjanesu **natthi natthi**-icceva vuttanti.

Vippayuttenasampayuttapadavaṇṇanā.

“စတ္တာရော ခန္ဓာယတနဉ္စ ဧကံ၊
ဒွေ ဣန္ဒြိယာ ဓာတုပဒါနိ သတ္တ။
တယော ပဋိစ္စာ အထ ဖဿသတ္တကံ၊
တိကေ တယော သတ္တ မဟန္တရေ စ။
ဧကံ သဝိတက္ကံ သဝိစာရမေကံ၊
ယုတ္တံ ဥပေက္ခာယ စ ဧကမေဝါ”တိ။

ပရိယောသာနေ “ခန္ဓာ စတုရော”တိအာဒိနာပိ အယမေဝတ္ထော သင်္ဂဟိတော။ တတ္ထ ယာနိ ပဒါနိ သဒိသဝိဿဇ္ဇနာနိ၊ တာနိ ဥပ္ပဋိပါဋိယာပိ သမောဓာနေတွာ တတ္ထ ဝေဒနာက္ခန္ဓာဒိကာ ပဉှာ ကတာ။ တေသု ဧဝံ ခန္ဓာဒိဝိဘာဂေါ ဝေဒိတဗ္ဗော—ဝေဒနာက္ခန္ဓာဒိပဉှေ တာဝ **ဧကေနာ**တိ မနာယတနေန။ **သတ္တဟီ**တိ ဝိညာဏဓာတူဟိ။ **ကေဟိစီ**တိ ဓမ္မာယတနေ ဝေဒနာဒီဟိ။ ဝိညာဏဓာတုပဉှေ **တေ ဓမ္မာ န ကေဟိစီ**တိ တေ ပုစ္ဆာယ ဥဒ္ဓဋပဒံ ဝိညာဏဓာတုံ ဌပေတွာ သေသာ ဆ ဝိညာဏဓာတုဓမ္မာ ရူပံ နိဗ္ဗာနဉ္စ။ တေဟိ သဗ္ဗေသံ ခန္ဓာယတနာနံ သင်္ဂဟိတတ္တာ န ကေဟိစိ ခန္ဓေဟိ အာယတနေဟိ ဝါ ဝိပ္ပယုတ္တာ။ **ဧကာယ ဓာတုယာ**တိ ယာ ယာ ပုစ္ဆာယ ဥဒ္ဓဋာ ဟောတိ၊ တာယ တာယ။

၃၀၉။ ဥပေက္ခိန္ဒြိယပဉှေ **ပဉ္စဟီ**တိ ဥပေက္ခာသမ္ပယုတ္တာဟိ စက္ခုဝိညာဏဓာတုအာဒီဟိ။ ဣမိနာ နယေန သဗ္ဗတ္ထ ပုစ္ဆာယ ဥဒ္ဓဋပဒေနေဝ သဒ္ဓိံ ဝိပ္ပယုတ္တာနံ ဝသေန အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗောတိ။

သမ္ပယုတ္တေနဝိပ္ပယုတ္တပဒဝဏ္ဏနာ။

၈-အဋ္ဌမနယ ဝိပ္ပယုတ္တေနသမ္ပယုတ္တပဒဝဏ္ဏနာ

၃၁၇။ ဣဒါနိ ဝိပ္ပယုတ္တေနသမ္ပယုတ္တပဒံ ဘာဇေတုံ **ရူပက္ခန္ဓေနာတိ**-အာဒိ အာရဒ္ဓံ။ တတ္ထ သဗ္ဗာပိ ပုစ္ဆာ မောဃပုစ္ဆာဝ။ ရူပက္ခန္ဓေန ဟိ ဝိပ္ပယုတ္တာ နာမ စတ္တာရော ခန္ဓာ၊ တေသံ အညေဟိ သမ္ပယောဂေါ နတ္ထိ။ ဝေဒနာက္ခန္ဓေန ဝိပ္ပယုတ္တံ ရူပံ နိဗ္ဗာနဉ္စ၊ တဿ စ ကေနစိ သမ္ပယောဂေါ နတ္ထိ။ ဧဝံ သဗ္ဗပဒေသု။ ဝိပ္ပယုတ္တာနံ ပန သမ္ပယောဂါဘာဝေါ ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဣတိ ပုစ္ဆာယ မောဃတ္တာ သဗ္ဗဝိဿဇ္ဇနေသု **နတ္ထိ နတ္ထိ**ဣစ္စေဝ ဝုတ္တန္တိ။

ဝိပ္ပယုတ္တေနသမ္ပယုတ္တပဒဝဏ္ဏနာ။

9. Navamanaya sampayuttenasampayuttapadavaṇṇanā

319. Idāni sampayuttenasampayuttapadaṁ bhājetuṁ **vedanākkhandhenā**ti-ādi āraddhaṁ. Tattha yaṁ khandhādivasena sampayuttaṁ, puna tasseva khandhādīhi sampayogaṁ pucchitvā vissajjanaṁ kataṁ. Taṁ rūpena vā rūpamissakehi vā sabbārūpakkhandhasaṅgāhakehi vā padehi saddhiṁ na yujjati. Rūpena hi rūpamissakena vā aññesaṁ sampayogo natthi, sabbārūpakkhandhasaṅgāhakehi sabbesaṁ sampayogārahānaṁ khandhādīnaṁ gahitattā aññaṁyeva natthi, yaṁ tena saha sampayogaṁ paccheyya, tasmā tathārūpāni padāni idha na gahitāni. Yāni pana padāni rūpena asammissaṁ arūpekadesaṁ dīpenti, tāni idha gahitāni. Tesaṁ idamuddānaṁ—

“Arūpakkhandhā cattāro, manāyatanameva ca.
Viññāṇadhātuyo satta, dve saccā cuddasindriyā.

Paccaye dvādasa padā, tato upari soḷasa.
Tikesu aṭṭha gocchake, tecattālīsameva ca.

Mahantaraduke satta, padā Piṭṭhidukesu cha.
Navamassa padassete, niddese saṅgahaṁ gatā”ti.

Sabbapañhesu pana ye dhammā pucchāya uddhaṭā, te yehi sampayuttā honti, tesaṁ vasena khandhādibhedo veditabbo. Vedanākkhandhena hi itare tayo khandhā sampayuttā, puna tehi vedanākkhandho sampayutto, so tehi saññādīhi tīhi khandhehi ekena manāyatanena sattahi viññāṇadhātūhi ekasmiṁ dhammāyatane dhammādhātuyā ca kehici saññāsaṅkhāreheva sampayutto. Eseva nayo sabbatthāti.

Sampayuttenasampayuttapadavaṇṇanā.

---

10. Dasamanaya vippayuttenavippayuttapadavaṇṇanā

353. Idāni vippayuttenavippayuttapadaṁ bhājetuṁ **rūpakkhandhenā**ti-ādi āraddhaṁ. Tattha ye sampayogaviggayogapadaniddese rūpakkhandhādayo dhammā uddhaṭā, sabbapucchāsu teyeva uddhaṭā. Sadisavissajjanānaṁ pana ekato

၉-နဝမနယ သမ္ပယုတ္တေနသမ္ပယုတ္တပဒဝဏ္ဏနာ

၃၁၉။ ဣဒါနိ သမ္ပယုတ္တေနသမ္ပယုတ္တပဒံ ဘာဇေတုံ **ဝေဒနာက္ခန္ဓေနာ**တိ-အာဒိ အာရဒ္ဓံ။ တတ္ထ ယံ ခန္ဓာဒိဝသေန သမ္ပယုတ္တံ၊ ပုန တဿေဝ ခန္ဓာဒီဟိ သမ္ပယောဂံ ပုစ္ဆိတွာ ဝိဿဇ္ဇနံ ကတံ။ တံ ရူပေန ဝါ ရူပမိဿကေဟိ ဝါ သဗ္ဗာရူပက္ခန္ဓသင်္ဂါဟကေဟိ ဝါ ပဒေဟိ သဒ္ဓိံ န ယုဇ္ဇတိ။ ရူပေန ဟိ ရူပမိဿကေန ဝါ အညေသံ သမ္ပယောဂေါ နတ္ထိ၊ သဗ္ဗာရူပက္ခန္ဓသင်္ဂါဟကေဟိ သဗ္ဗေသံ သမ္ပယောဂါရဟာနံ ခန္ဓာဒီနံ ဂဟိတတ္တာ အညံယေဝ နတ္ထိ၊ ယံ တေန သဟ သမ္ပယောဂံ ဂစ္ဆေယျ၊ တသ္မာ တထာရူပါနိ ပဒါနိ ဣဓ န ဂဟိတာနိ။ ယာနိ ပန ပဒါနိ ရူပေန အသမ္မိဿံ အရူပေကဒေသံ ဒီပေန္တိ၊ တာနိ ဣဓ ဂဟိတာနိ။ တေသံ ဣဒမုဒ္ဒါနံ—

“အရူပက္ခန္ဓာ စတ္တာရော၊ မနာယတနမေဝ စ။
ဝိညာဏဓာတုယော သတ္တ၊ ဒွေ သစ္စာ စုဒ္ဒသိန္ဒြိယာ။

ပစ္စယေ ဒွါဒသ ပဒါ၊ တတော ဥပရိ သောဠသ။
တိကေသု အဋ္ဌ ဂေါစ္ဆကေ၊ တေစတ္တာလီသမေဝ စ။

မဟန္တရဒုကေ သတ္တ၊ ပဒါ ပိဋ္ဌိဒုကေသု ဆ။
နဝမဿ ပဒဿေတေ၊ နိဒ္ဒေသေ သင်္ဂဟံ ဂတာ”တိ။

သဗ္ဗပဉှေသု ပန ယေ ဓမ္မာ ပုစ္ဆာယ ဥဒ္ဓဋာ၊ တေ ယေဟိ သမ္ပယုတ္တာ ဟောန္တိ၊ တေသံ ဝသေန ခန္ဓာဒိဘေဒေါ ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဝေဒနာက္ခန္ဓေန ဟိ ဣတရေ တယော ခန္ဓာ သမ္ပယုတ္တာ၊ ပုန တေဟိ ဝေဒနာက္ခန္ဓော သမ္ပယုတ္တော၊ သော တေဟိ သညာဒီဟိ တီဟိ ခန္ဓေဟိ ဧကေန မနာယတနေန သတ္တဟိ ဝိညာဏဓာတူဟိ ဧကသ္မိံ ဓမ္မာယတနေ ဓမ္မဓာတုယာ စ ကေဟိစိ သညာသင်္ခါရေဟေဝ သမ္ပယုတ္တော။ ဧသေဝ နယော သဗ္ဗတ္ထာတိ။

သမ္ပယုတ္တေနသမ္ပယုတ္တပဒဝဏ္ဏနာ။

၁၀-ဒသမနယ ဝိပ္ပယုတ္တေနဝိပ္ပယုတ္တပဒဝဏ္ဏနာ

၃၅၃။ ဣဒါနိ ဝိပ္ပယုတ္တေနဝိပ္ပယုတ္တပဒံ ဘာဇေတုံ **ရူပက္ခန္ဓေနာ**တိအာဒိ အာရဒ္ဓံ။ တတ္ထ ယေ သမ္ပယောဂဝိပ္ပယောဂပဒနိဒ္ဒေသေ ရူပက္ခန္ဓာဒယော ဓမ္မာ ဥဒ္ဓဋာ၊ သဗ္ဗပုစ္ဆာသု တေယေဝ ဥဒ္ဓဋာ။ သဒိသဝိဿဇ္ဇနာနံ ပန ဧကတော

gahitattā padāni aññāya paṭipāṭiyā āgatāni. Tattha yaṁ padaṁ pucchāya uddhaṭaṁ, taṁ yehi dhammehi vippayuttaṁ, tesaṁ vasena khandhādivibhāgo veditabbo. Rūpakkhandhena hi vedanādayo vippayuttā, tehi ca rūpakkhandho vippayutto. Nibbānaṁ pana sukhumarūpagatikameva. So rūpakkhandho catūhi khandhehi ekena manāyatanena sattahi viññāṇadhātūhi dhammāyatanadhammadhātūsu kehici vedanādīhi dhammeheva vippayutto. Eseva nayo sabbatthāti.

Vippayuttenavippayuttapadavaṇṇanā.

---

11. Ekādasamanaya saṅgahitenasampayuttavippayuttapadavaṇṇanā

409. Idāni saṅgahitenasampayuttavippayuttapadaṁ bhājetuṁ **samudayasaccenā**ti-ādi āraddhaṁ. Tattha ye saṅgahitenasaṅgahitapadaniddese samudayasaccādayova dhammā uddhaṭā, sabbapucchāsu teyeva uddhaṭā. Sadisavissajjanānaṁ pana ekato gahitattā padāni aññāya paṭipāṭiyā āgatāni. Tattha ye dhammā pucchāya uddhaṭapadena khandhādisaṅgahena saṅgahitā, tesaṁ yehi sampayogo vā vippayogo vā hoti, tesaṁ vasena khandhādivibhāgo veditabbo.

Tatrāyaṁ nayo—samudayasaccena tāva saṅkhārakkhandhapariyāpannā dhammā khandhādisaṅgahena saṅgahitā, te ca sesehi tīhi khandhehi ekena manāyatanena sattahi viññāṇadhātūhi saṅkhārakkhandhe dhammāyatanadhammadhātūsu ca ṭhapetvā taṇhaṁ sesehi sampayuttattā kehici sampayuttā nāma. Ekena pana rūpakkhandhena dasahi rūpāyatanehi rūpadhātūhi ca vippayuttā, ekasmiṁ dhammāyatane dhammadhātuyā ca rūpanibbānehi vippayuttattā kehici vippayuttā nāma. Iminā upāyena sabbattha attho veditabbboti.

Saṅgahitenasampayuttavippayuttapadavaṇṇanā.

ဂဟိတတ္တာ ပဒါနိ အညာယ ပဋိပါဋိယာ အာဂတာနိ။ တတ္ထ ယံ ပဒံ ပုစ္ဆာယ ဥဒ္ဓဋံ၊ တံ ယေဟိ ဓမ္မေဟိ ဝိပ္ပယုတ္တံ၊ တေသံ ဝသေန ခန္ဓာဒိဝိဘာဂေါ ဝေဒိတဗ္ဗော။ ရူပက္ခန္ဓေန ဟိ ဝေဒနာဒယော ဝိပ္ပယုတ္တာ၊ တေဟိ စ ရူပက္ခန္ဓော ဝိပ္ပယုတ္တော။ နိဗ္ဗာနံ ပန သုခုမရူပဂတိကမေဝ။ သော ရူပက္ခန္ဓော စတူဟိ ခန္ဓေဟိ ဧကေန မနာယတနေန သတ္တဟိ ဝိညာဏဓာတူဟိ ဓမ္မာယတနဓမ္မဓာတူသု ကေဟိစိ ဝေဒနာဒီဟိ ဓမ္မေဟေဝ ဝိပ္ပယုတ္တော။ ဧသေဝ နယော သဗ္ဗတ္ထာတိ။

ဝိပ္ပယုတ္တေနဝိပ္ပယုတ္တပဒဝဏ္ဏနာ။

၁၁-ဧကာဒသမနယ သင်္ဂဟိတေနသမ္ပယုတ္တဝိပ္ပယုတ္တပဒဝဏ္ဏနာ

၄၀၉။ ဣဒါနိ သင်္ဂဟိတေနသမ္ပယုတ္တဝိပ္ပယုတ္တပဒံ ဘာဇေတုံ **သမုဒယသစ္စေနာ**တိအာဒိ အာရဒ္ဓံ။ တတ္ထ ယေ သင်္ဂဟိတေနသင်္ဂဟိတပဒနိဒ္ဒေသေ သမုဒယသစ္စာဒယောဝ ဓမ္မာ ဥဒ္ဓဋာ၊ သဗ္ဗပုစ္ဆာသု တေယေဝ ဥဒ္ဓဋာ။ သဒိသဝိဿဇ္ဇနာနံ ပန ဧကတော ဂဟိတတ္တာ ပဒါနိ အညာယ ပဋိပါဋိယာ အာဂတာနိ။ တတ္ထ ယေ ဓမ္မာ ပုစ္ဆာယ ဥဒ္ဓဋပဒေန ခန္ဓာဒိသင်္ဂဟေန သင်္ဂဟိတာ၊ တေသံ ယေဟိ သမ္ပယောဂေါ ဝါ ဝိပ္ပယောဂေါ ဝါ ဟောတိ၊ တေသံ ဝသေန ခန္ဓာဒိဝိဘာဂေါ ဝေဒိတဗ္ဗော။

တတြာယံ နယော—သမုဒယသစ္စေန တာဝ သင်္ခါရက္ခန္ဓပရိယာပန္နာ ဓမ္မာ ခန္ဓာဒိသင်္ဂဟေန သင်္ဂဟိတာ၊ တေ စ သေသေဟိ တီဟိ ခန္ဓေဟိ ဧကေန မနာယတနေန သတ္တဟိ ဝိညာဏဓာတူဟိ သင်္ခါရက္ခန္ဓေ ဓမ္မာယတနဓမ္မဓာတူသု စ ဌပေတွာ တဏှံ သေသေဟိ သမ္ပယုတ္တတ္တာ ကေဟိစိ သမ္ပယုတ္တာ နာမ။ ဧကေန ပန ရူပက္ခန္ဓေန ဒသဟိ ရူပါယတနေဟိ ရူပဓာတူဟိ စ ဝိပ္ပယုတ္တာ၊ ဧကသ္မိံ ဓမ္မာယတနေ ဓမ္မဓာတုယာ စ ရူပနိဗ္ဗာနေဟိ ဝိပ္ပယုတ္တတ္တာ ကေဟိစိ ဝိပ္ပယုတ္တာ နာမ။ ဣမိနာ ဥပါယေန သဗ္ဗတ္ထ အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗောတိ။

သင်္ဂဟိတေနသမ္ပယုတ္တဝိပ္ပယုတ္တပဒဝဏ္ဏနာ။

12. Dvādasamanaya sampayuttenasaṅgahitāsaṅgahitapadavaṇṇanā

417. Idāni sampayuttenasaṅgahitāsaṅgahitapadaṁ bhājetuṁ **vedanākkhandhenā**ti-ādi āraddhaṁ. Tattha ye sampayuttenasampayuttapadaniddese vedanākkhandhādayo dhammā uddhaṭā, sabbapucchāsu teyeva uddhaṭā. Tattha ye dhammā pucchāya uddhaṭapadena sampayuttā, tesaṁ yehi saṅgaho asaṅgaho vā hoti, tesaṁ vasena khandhādibhedo veditabbo.

Tatrāyaṁ nayo—vedanākkhandho hi saññādīhi sampayutto, te saññādayo tīhi saññādikkhandhehi dvīhi dhammāyatanamanāyatanehi dhammadhātuyā ceva sattahi ca viññāṇadhātūhīti aṭṭhahi dhātūhi saṅgahitā, sesāhi khandhāyatanadhātūhi asaṅgahitā. Iminā upāyena sabbattha attho veditabbboti.

Sampayuttenasaṅgahitāsaṅgahitapadavaṇṇanā.

---

13. Terasamanaya asaṅgahitenasampayuttavippayuttapadavaṇṇanā

448. Idāni asaṅgahitenasampayuttavippayuttapadaṁ bhājetuṁ **rūpakkhandhenā**ti-ādi āraddhaṁ. Tattha ye pañcame asaṅgahitena-asaṅgahitapadaniddese rūpakkhandhena sadisapañhā dhammā, ye ca arūpabhavena sadisā, teyeva uddhaṭā. Sesā pana na ruhantīti na uddhaṭā. Vedanākkhandhena hi khandhādivasena rūpārūpadhammā asaṅgahitā honti, tesañca sampayogo nāma natthi, tasmā yāni[1] padāni ruhanti, tāneva sadisavissajjanehi saddhiṁ samodhānetvā uddhaṭāni. Tattha ye dhammā pucchāya uddhaṭadhammehi khandhādivasena asaṅgahitā, te yehi sampayuttā vippayuttā ca, tesaṁ vasena khandhādivibhāgo veditabbo.

Tatrāyaṁ nayo—rūpakkhandhena tāva viññāṇameva tīhi saṅgahehi asaṅgahitaṁ, taṁ vedanādīhi tīhi khandhehi dhammāyatanadhammadhātūsu ca vedanādīheva sampayuttaṁ, ekena rūpakkhandhena dasahi rūpāyatanarūpadhātūhi

1. Yāni pana (Syā)

၁၂-ဒွါဒသမနယ သမ္ပယုတ္တေနသင်္ဂဟိတာသင်္ဂဟိတပဒဝဏ္ဏနာ

၄၁၇။ ဣဒါနိ သမ္ပယုတ္တေနသင်္ဂဟိတာသင်္ဂဟိတပဒံ ဘာဇေတုံ **ဝေဒနာက္ခန္ဓေနာ**တိအာဒိ အာရဒ္ဓံ။ တတ္ထ ယေ သမ္ပယုတ္တေနသမ္ပယုတ္တပဒနိဒ္ဒေသေ ဝေဒနာက္ခန္ဓာဒယော ဓမ္မာ ဥဒ္ဓဋာ၊ သဗ္ဗပုစ္ဆာသု တေယေဝ ဥဒ္ဓဋာ။ တတ္ထ ယေ ဓမ္မာ ပုစ္ဆာယ ဥဒ္ဓဋပဒေန သမ္ပယုတ္တာ၊ တေသံ ယေဟိ သင်္ဂဟော အသင်္ဂဟော ဝါ ဟောတိ၊ တေသံ ဝသေန ခန္ဓာဒိဘေဒေါ ဝေဒိတဗ္ဗော။

တတြာယံ နယော—ဝေဒနာက္ခန္ဓော ဟိ သညာဒီဟိ သမ္ပယုတ္တော၊ တေ သညာဒယော တီဟိ သညာဒိက္ခန္ဓေဟိ ဒွီဟိ ဓမ္မာယတနမနာယတနေဟိ ဓမ္မဓာတုယာ စေဝ သတ္တဟိ စ ဝိညာဏဓာတူဟီတိ အဋ္ဌဟိ ဓာတူဟိ သင်္ဂဟိတာ၊ သေသာဟိ ခန္ဓာယတနဓာတူဟိ အသင်္ဂဟိတာ။ ဣမိနာ ဥပါယေန သဗ္ဗတ္ထ အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗောတိ။

သမ္ပယုတ္တေနသင်္ဂဟိတာသင်္ဂဟိတပဒဝဏ္ဏနာ။

၁၃-တေရသမနယ အသင်္ဂဟိတေနသမ္ပယုတ္တဝိပ္ပယုတ္တပဒဝဏ္ဏနာ

၄၄၈။ ဣဒါနိ အသင်္ဂဟိတေနသမ္ပယုတ္တဝိပ္ပယုတ္တပဒံ ဘာဇေတုံ **ရူပက္ခန္ဓေနာ**တိအာဒိ အာရဒ္ဓံ။ တတ္ထ ယေ ပဉ္စမေ အသင်္ဂဟိတေနအသင်္ဂဟိတပဒနိဒ္ဒေသေ ရူပက္ခန္ဓေန သဒိသပဉှာ ဓမ္မာ၊ ယေ စ အရူပဘဝေန သဒိသာ၊ တေယေဝ ဥဒ္ဓဋာ။ သေသာ ပန န ရုဟန္တီတိ န ဥဒ္ဓဋာ။ ဝေဒနာက္ခန္ဓေန ဟိ ခန္ဓာဒိဝသေန ရူပါရူပဓမ္မာ အသင်္ဂဟိတာ ဟောန္တိ၊ တေသဉ္စ သမ္ပယောဂေါ နာမ နတ္ထိ၊ တသ္မာ ယာနိ[၁] ပဒါနိ ရုဟန္တိ၊ တာနေဝ သဒိသဝိသဇ္ဇနေဟိ သဒ္ဓိံ သမောဓာနေတွာ ဥဒ္ဓဋာနိ။ တတ္ထ ယေ ဓမ္မာ ပုစ္ဆာယ ဥဒ္ဓဋဓမ္မေဟိ ခန္ဓာဒိဝသေန အသင်္ဂဟိတာ၊ တေ ယေဟိ သမ္ပယုတ္တာ ဝိပ္ပယုတ္တာ စ၊ တေသံ ဝသေန ခန္ဓာဒိဝိဘာဂေါ ဝေဒိတဗ္ဗော။

တတြာယံ နယော—ရူပက္ခန္ဓေန တာဝ ဝိညာဏမေဝ တီဟိ သင်္ဂဟေဟိ အသင်္ဂဟိတံ၊ တံ ဝေဒနာဒီဟိ တီဟိ ခန္ဓေဟိ ဓမ္မာယတနဓမ္မဓာတူသု စ ဝေဒနာဒီဟေဝ သမ္ပယုတ္တံ၊ ဧကေန ရူပက္ခန္ဓေန ဒသဟိ ရူပါယတနရူပဓာတူဟိ

၁-ယာနိ ပန (သျာ)

၃၀၅၆

dhammāyatanadhammadhātūsu ca rūpanibbānadhammehi vippayuttaṁ. Taṁ sandhāya **te dhammā tīhi khandhehī**ti-ādi vuttaṁ. Iminā nayena sabbattha attho veditabboti.

Asaṅgahitenasampayuttavippayuttapadavaṇṇanā.

---

14. Cuddasamanaya vippayuttenasaṅgahitāsaṅgahitapadavaṇṇanā

456. Idāni vippayuttenasaṅgahitāsaṅgahitapadaṁ bhājetuṁ **rūpakkhandhenā**ti-ādi āraddhaṁ. Tattha yesaṁ padānaṁ vippayogo na ruhati, tāni imasmiṁ vāre na gahitāni. Kāni pana tānīti?[1] Dhammāyatanādīni. Dhammāyatanassa hi khandhādīsu ekenāpi vippayogo na ruhati. Dhammadhātu-ādīsupi eseva nayo. Tesaṁ idamuddānaṁ—

“Dhammāyatanaṁ dhammadhātu, jīvitindriyameva ca.
Nāmarūpapadañceva, saḷāyatanameva ca.

Jāti-ādittayaṁ ekaṁ, padaṁ vīsatime tike.
Tikāvasānikaṁ ekaṁ, satta Cūḷantare padā.

Daseva gocchake honti, Mahantaramhi cuddasa.
Cha padāni tato uddhaṁ, sabbānipi samāsato.
Padāni ca na labbhanti, cattālīsañca satta cā”ti.

Pariyosāne ca “dhammāyatanaṁ dhammadhātū”ti gāthāpi imamevatthaṁ dīpetuṁ vuttā. Imāni pana ṭhapetvā sesāni sabbānipi labbhanti, tesu khandhādivibhāgo vuttanayānusāreneva veditabboti.

Vippayuttenasaṅgahitāsaṅgahitapadavaṇṇanā.

---

1. Tāni pana kānīti (Sī, Ka)

ဓမ္မာယတနဓမ္မဓာတူသု စ ရူပနိဗ္ဗာနဓမ္မေဟိ ဝိပ္ပယုတ္တံ။ တံ သန္ဓာယ **တေ ဓမ္မာ တီဟိ ခန္ဓေဟီ**တိအာဒိ ဝုတ္တံ။ ဣမိနာ နယေန သဗ္ဗတ္ထ အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗောတိ။

အသင်္ဂဟိတေနသမ္ပယုတ္တဝိပ္ပယုတ္တပဒဝဏ္ဏနာ။

၁၄-စုဒ္ဒသမနယ ဝိပ္ပယုတ္တေနသင်္ဂဟိတာသင်္ဂဟိတပဒဝဏ္ဏနာ

၄၅၆။ ဣဒါနိ ဝိပ္ပယုတ္တေနသင်္ဂဟိတာသင်္ဂဟိတပဒံ ဘာဇေတုံ **ရူပက္ခန္ဓေနာ**တိအာဒိ အာရဒ္ဓံ။ တတ္ထ ယေသံ ပဒါနံ ဝိပ္ပယောဂေါ န ရုဟတိ၊ တာနိ ဣမသ္မိံ ဝါရေ န ဂဟိတာနိ။ ကာနိ ပန တာနီတိ?[1] ဓမ္မာယတနာဒီနိ။ ဓမ္မာယတနဿ ဟိ ခန္ဓာဒီသု ဧကေနာပိ ဝိပ္ပယောဂေါ န ရုဟတိ။ ဓမ္မဓာတုအာဒီသုပိ ဧသေဝ နယော။ တေသံ ဣဒမုဒ္ဒါနံ—

“ဓမ္မာယတနံ ဓမ္မဓာတု၊ ဇီဝိတိန္ဒြိယမေဝ စ။
နာမရူပပဒဉ္စေဝ၊ သဠာယတနမေဝ စ။

ဇာတိအာဒိတ္တယံ ဧကံ၊ ပဒံ ဝီသတိမေ တိကေ။
တိကာဝသာနိကံ ဧကံ၊ သတ္တ စူဠန္တရေ ပဒါ။

ဒသေဝ ဂေါစ္ဆကေ ဟောန္တိ၊ မဟန္တရမှိ စုဒ္ဒသ။
ဆ ပဒါနိ တတော ဥဒ္ဓံ၊ သဗ္ဗာနိပိ သမာသတော။
ပဒါနိ စ န လဗ္ဘန္တိ၊ စတ္တာလီသဉ္စ သတ္တ စာ”တိ။

ပရိယောသာနေ စ “ဓမ္မာယတနံ ဓမ္မဓာတူ”တိ ဂါထာပိ ဣမမေဝတ္ထံ ဒီပေတုံ ဝုတ္တာ။ ဣမာနိ ပန ဌပေတွာ သေသာနိ သဗ္ဗာနိပိ လဗ္ဘန္တိ၊ တေသု ခန္ဓာဒိဝိဘာဂေါ ဝုတ္တနယာနုသာရေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗောတိ။

ဝိပ္ပယုတ္တေနသင်္ဂဟိတာသင်္ဂဟိတပဒဝဏ္ဏနာ။

၁-တာနိ ပန ကာနီတိ (သီ၊ က)

Nigamanakathā

Ettāvatā ca—

Dhātuppabhedakusalo, yaṁ Dhātukathaṁ Tathāgato āha.
Tassā nayamukhabheda-ppakāsanaṁ niṭṭhitaṁ hoti.

Iminā nayamukhabheda-ppakāsanena hi vibhāvinā sakkā.
Ñātuṁ sabbepi nayā, saṅkhepakathāva iti vuttā.

Ekekassa pana sace, padassa vitthārameva bhāseyyaṁ.
Vacanañca ativiya bahuṁ, bhaveyya attho ca aviseso.

Iti ūnabhāṇavāra-dvayāya yaṁ tantiyā mayā etaṁ.
Kurunā pattaṁ puññaṁ, sukhāya taṁ hotu lokassāti.

Dhātukathā-aṭṭhakathā niṭṭhitā.

နိဂမနကထာ

ဧတ္တာဝတာ စ—

ဓာတုပ္ပဘေဒကုသလော၊ ယံ ဓာတုကထံ တထာဂတော အာဟ။
တဿာ နယမုခဘေဒ-ပ္ပကာသနံ နိဋ္ဌိတံ ဟောတိ။

ဣမိနာ နယမုခဘေဒ-ပ္ပကာသနေန ဟိ ဝိဘာဝိနာ သက္ကာ။
ဉာတုံ သဗ္ဗေပိ နယာ၊ သင်္ခေပကထာဝ ဣတိ ဝုတ္တာ။

ဧကေကဿ ပန သစေ၊ ပဒဿ ဝိတ္ထာရမေဝ ဘာသေယျံ။
ဝစနဉ္စ အတိဝိယ ဗဟုံ၊ ဘဝေယျ အတ္ထော စ အဝိသေသော။

ဣတိ ဦနဘာဏဝါရ-ဒွယာယ ယံ တန္တိယာ မယာ ဧတံ။
ကုရုနာ ပတ္တံ ပုညံ၊ သုခါယ တံ ဟောတု လောကဿာတိ။

ဓာတုကထာအဋ္ဌကထာ နိဋ္ဌိတာ။

Abhidhammapiṭaka

Puggalapaññatti-aṭṭhakathā

Namo tassa Bhagavato Arahato Sammāsambuddhassa.

Nipuṇatthaṁ pakaraṇaṁ, dhātubhedappakāsano.
Satthā Dhātukathaṁ nāma, desayitvā surālaye.

Anantaraṁ tassa Jino, paññattibhedadīpanaṁ.
Āha Puggalapaññattiṁ, yaṁ loke aggapuggalo.

Tassā saṁvaṇṇanokāso, yasmā dāni upāgato.
Tasmā naṁ vaṇṇayissāmi, taṁ suṇātha samāhitāti.

1. Mātikāvaṇṇanā

1. **Cha paññattiyo Khandhapaññatti -pa- puggalapaññattī**ti ayaṁ tāva puggalapaññattiyā uddeso. Tattha **chā**ti gaṇanaparicchedo. Tena ye dhamme idha paññapetukāmo, tesaṁ gaṇanavasena saṅkhapato paññattiparicchedaṁ dasseti. **Paññattiyo**ti paricchinnadhammanidassanaṁ. Tattha "ācikkhati deseti paññapeti paṭṭhapetī"ti[1] āgataṭṭhāne paññāpanā dassanā pakāsanā paññatti nāma. "Supaññattaṁ mañcapīṭhan"ti[2] āgataṭṭhāne ṭhapanā nikkhipanā paññatti nāma. Idha ubhayampi vaṭṭati. Cha paññattiyoti hi cha paññāpanā cha dassanā pakāsanātipi cha ṭhapanā nikkhipanātipi idha adhippetameva. Nāmapaññatti hi te te dhamme dassetipi, tena tena koṭṭhāsena ṭhapetipi.

Khandhapaññattīti-ādi pana saṅkhepato tāsaṁ paññattīnaṁ sarūpadassanaṁ. Tattha khandhānaṁ khandhāti paññāpanā dassanā pakāsanā ṭhapanā nikkhipanā **Khandhapaññatti** nāma. Āyatanānaṁ āyatanānīti, dhātūnaṁ dhātuyoti, saccānaṁ saccānīti, indriyānaṁ indriyānīti, puggalānaṁ puggalāti paññāpanā dassanā pakāsanā ṭhapanā nikkhipanā **Puggalapaññatti** nāma.

1. Saṁ 1. 264 piṭṭhe. 2. Vi 1. 172 piṭṭhe.

အဘိဓမ္မပိဋက

ပုဂ္ဂလပညတ္တိအဋ္ဌကထာ

နမော တဿ ဘဂဝတော အရဟတော သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဿ။

နိပုဏတ္ထံ ပကရဏံ၊ ဓာတုဘေဒပ္ပကာသနော။
သတ္ထာ ဓာတုကထံ နာမ၊ ဒေသယိတွာ သုရာလယေ။

အနန္တရံ တဿ ဇိနော၊ ပညတ္တိဘေဒဒီပနံ။
အာဟ ပုဂ္ဂလပညတ္တိံ၊ ယံ လောကေ အဂ္ဂပုဂ္ဂလော။

တဿာ သံဝဏ္ဏနောကာသော၊ ယသ္မာ ဒါနိ ဥပါဂတော။
တသ္မာ နံ ဝဏ္ဏယိဿာမိ၊ တံ သုဏာထ သမာဟိတာတိ။

၁-မာတိကာဝဏ္ဏနာ

၁။ **ဆ ပညတ္တိယော ခန္ဓပညတ္တိ။ပ။ ပုဂ္ဂလပညတ္တီ**တိ အယံ တာဝ ပုဂ္ဂလပညတ္တိယာ ဥဒ္ဒေသော။ တတ္ထ **ဆာ**တိ ဂဏနပရိစ္ဆေဒေါ။ တေန ယေ ဓမ္မေ ဣဓ ပညပေတုကာမော၊ တေသံ ဂဏနဝသေန သင်္ခေပတော ပညတ္တိပရိစ္ဆေဒံ ဒဿေတိ။ **ပညတ္တိယော**တိ ပရိစ္ဆိန္နဓမ္မနိဒဿနံ။ တတ္ထ "အာစိက္ခတိ ဒေသေတိ ပညပေတိ ပဋ္ဌပေတီ"တိ[၁] အာဂတဋ္ဌာနေ ပညာပနာ ဒဿနာ ပကာသနာ ပညတ္တိ နာမ။ "သုပညတ္တံ မဉ္စပီဌ"န္တိ[၂] အာဂတဋ္ဌာနေ ဌပနာ နိက္ခိပနာ ပညတ္တိ နာမ။ ဣဓ ဥဘယမ္ပိ ဝဋ္ဋတိ။ ဆ ပညတ္တိယောတိ ဟိ ဆ ပညာပနာ ဆ ဒဿနာ ပကာသနာတိပိ ဆ ဌပနာ နိက္ခိပနာတိပိ ဣဓ အဓိပ္ပေတမေဝ။ နာမပညတ္တိ ဟိ တေ တေ ဓမ္မေ ဒဿေတိပိ၊ တေန တေန ကောဋ္ဌာသေန ဌပေတိပိ။

ခန္ဓပညတ္တီတိအာဒိ ပန သင်္ခေပတော တာသံ ပညတ္တီနံ သရူပဒဿနံ။ တတ္ထ ခန္ဓာနံ ခန္ဓာတိ ပညာပနာ ဒဿနာ ပကာသနာ ဌပနာ နိက္ခိပနာ **ခန္ဓပညတ္တိ** နာမ။ အာယတနာနံ အာယတနာနီတိ၊ ဓာတူနံ ဓာတုယောတိ၊ သစ္စာနံ သစ္စာနီတိ၊ ဣန္ဒြိယာနံ ဣန္ဒြိယာနီတိ၊ ပုဂ္ဂလာနံ ပုဂ္ဂလာတိ ပညာပနာ ဒဿနာ ပကာသနာ ဌပနာ နိက္ခိပနာ **ပုဂ္ဂလပညတ္တိ** နာမ။

၁-သံ ၁-၂၆၄-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ဝိ ၁-၁၇၂-ပိဋ္ဌေ။

Pāḷimuttakena pana Aṭṭhakathānayena aparāpi cha paññattiyo vijjamānapaññatti avijjamānapaññatti vijjamānena avijjamānapaññatti avijjamānena vijjamānapaññatti vijjamānena vijjamānapaññatti avijjamānena avijjamānapaññattīti. Tattha kusalākusalasseva saccikaṭṭhaparamatthavasena vijjamānassa sato sambhūtassa dhammassa paññāpanā **vijjamānapaññatti** nāma. Tathā avijjamānassa lokaniruttimattasiddhassa itthipurisādikassa paññāpanā **avijjamānapaññatti** nāma. Sabbākārenapi anupalabbhaneyyassa vācāvatthumattasseva pañcamasaccādikassa titthiyānaṁ aṇupakatipurisādikassa vā paññāpanāpi avijjamānapaññattiyeva, sā pana sāsanāvacarā na hotīti idha na gahitā. Iti imesaṁ vijjamānāvijjamānānaṁ vikappanavasena sesā veditabbā. Tevijjo chaḷabhiññoti-ādīsu hi tisso vijjā cha abhiññā ca vijjamānā, puggalo avijjamāno, tasmā tisso vijjā assāti tevijjo, cha abhiññā assāti chaḷabhiññoti evaṁ vijjamānena avijjamānassa paññāpanato evarūpā **vijjamānena avijjamānapaññatti** nāma. Itthirūpaṁ purisarūpanti-ādīsu pana itthipurisā avijjamānā, rūpaṁ vijjamānaṁ, tasmā itthiyā rūpaṁ itthirūpaṁ, purisassa rūpaṁ purisarūpanti evaṁ avijjamānena vijjamānassa paññāpanato evarūpā **avijjamānena vijjamānapaññatti** nāma. Cakkhusamphasso sotasamphassoti-ādīsu cakkhusotādayopi phassopi vijjamānoyeva, tasmā cakkhumhi samphasso, cakkhuto jāto samphasso, cakkhussa vā phalabhūto samphasso cakkhusamphassoti evaṁ vijjamānena vijjamānassa paññāpanato evarūpā **vijjamānena vijjamānapaññatti** nāma. Khattiyaputto brāhmaṇaputto seṭṭhiputtoti-ādīsu khattiyādayopi avijjamānā puttopi, tasmā khattiyassa putto khattiyaputtoti evaṁ avijjamānena avijjamānassa paññāpanato evarūpā **avijjamānena avijjamānapaññatti** nāma. Tāsu imasmiṁ pakaraṇe purimā tissova paññattiyo labbhanti. “Khandhapaññatti -pa- indriyapaññattī”ti imasmiñhi ṭhāne vijjamānasseva paññāpitattā vijjamānapaññatti labbhati, puggalapaññattīti pade avijjamānapaññatti, parato pana tevijjo chaḷabhiññoti-ādīsu vijjamānena avijjamānapaññatti labbhatīti.

Aṭṭhakathāmuttakena pana ācariyanayena aparāpi cha paññattiyo upādāpaññatti upanidhāpaññatti samodhānapaññatti upanikkhittapaññatti tajjāpaññatti

ပါဠိမုတ္တကေန ပန အဋ္ဌကထာနယေန အပရာပိ ဆ ပညတ္တိယော ဝိဇ္ဇမာနပညတ္တိ အဝိဇ္ဇမာနပညတ္တိ ဝိဇ္ဇမာနေန အဝိဇ္ဇမာနပညတ္တိ အဝိဇ္ဇမာနေန ဝိဇ္ဇမာနပညတ္တိ ဝိဇ္ဇမာနေန ဝိဇ္ဇမာနပညတ္တိ အဝိဇ္ဇမာနေန အဝိဇ္ဇမာနပညတ္တီတိ။ တတ္ထ ကုသလာကုသလဿေဝ သစ္စိကဋ္ဌပရမတ္ထဝသေန ဝိဇ္ဇမာနဿ သတော သမ္ဘူတဿ ဓမ္မဿ ပညာပနာ **ဝိဇ္ဇမာနပညတ္တိ** နာမ။ တထာ အဝိဇ္ဇမာနဿ လောကနိရုတ္တိမတ္တသိဒ္ဓဿ ဣတ္ထိပုရိသာဒိကဿ ပညာပနာ **အဝိဇ္ဇမာနပညတ္တိ** နာမ။ သဗ္ဗာကာရေနပိ အနုပလဗ္ဘနေယျဿ ဝါစာဝတ္ထုမတ္တဿေဝ ပဉ္စမသစ္စာဒိကဿ တိတ္ထိယာနံ အဏုပကတိပုရိသာဒိကဿ ဝါ ပညာပနာပိ အဝိဇ္ဇမာနပညတ္တိယေဝ၊ သာ ပန သာသနာဝစရာ န ဟောတီတိ ဣဓ န ဂဟိတာ။ ဣတိ ဣမေသံ ဝိဇ္ဇမာနာဝိဇ္ဇမာနာနံ ဝိကပ္ပနဝသေန သေသာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ တေဝိဇ္ဇော ဆဠဘိညောတိအာဒီသု ဟိ တိဿော ဝိဇ္ဇာ ဆ အဘိညာ စ ဝိဇ္ဇမာနာ၊ ပုဂ္ဂလော အဝိဇ္ဇမာနော၊ တသ္မာ တိဿော ဝိဇ္ဇာ အဿာတိ တေဝိဇ္ဇော၊ ဆ အဘိညာ အဿာတိ ဆဠဘိညောတိ ဧဝံ ဝိဇ္ဇမာနေန အဝိဇ္ဇမာနဿ ပညာပနတော ဧဝရူပါ **ဝိဇ္ဇမာနေန အဝိဇ္ဇမာနပညတ္တိ** နာမ။ ဣတ္ထိရူပံ ပုရိသရူပန္တိအာဒီသု ပန ဣတ္ထိပုရိသာ အဝိဇ္ဇမာနာ၊ ရူပံ ဝိဇ္ဇမာနံ၊ တသ္မာ ဣတ္ထိယာ ရူပံ ဣတ္ထိရူပံ၊ ပုရိသဿ ရူပံ ပုရိသရူပန္တိ ဧဝံ အဝိဇ္ဇမာနေန ဝိဇ္ဇမာနဿ ပညာပနတော ဧဝရူပါ **အဝိဇ္ဇမာနေန ဝိဇ္ဇမာနပညတ္တိ** နာမ။ စက္ခုသမ္ဖဿော သောတသမ္ဖဿောတိအာဒီသု စက္ခုသောတာဒယောပိ ဖဿောပိ ဝိဇ္ဇမာနောယေဝ၊ တသ္မာ စက္ခုမှိ သမ္ဖဿော, စက္ခုတော ဇာတော သမ္ဖဿော, စက္ခုဿ ဝါ ဖလဘူတော သမ္ဖဿော စက္ခုသမ္ဖဿောတိ ဧဝံ ဝိဇ္ဇမာနေန ဝိဇ္ဇမာနဿ ပညာပနတော ဧဝရူပါ **ဝိဇ္ဇမာနေန ဝိဇ္ဇမာနပညတ္တိ** နာမ။ ခတ္တိယပုတ္တော ဗြာဟ္မဏပုတ္တော သေဋ္ဌိပုတ္တောတိအာဒီသု ခတ္တိယာဒယောပိ အဝိဇ္ဇမာနာ ပုတ္တောပိ၊ တသ္မာ ခတ္တိယဿ ပုတ္တော ခတ္တိယပုတ္တောတိ ဧဝံ အဝိဇ္ဇမာနေန အဝိဇ္ဇမာနဿ ပညာပနတော ဧဝရူပါ **အဝိဇ္ဇမာနေန အဝိဇ္ဇမာနပညတ္တိ** နာမ။ တာသု ဣမသ္မိံ ပကရဏေ ပုရိမာ တိဿောဝ ပညတ္တိယော လဗ္ဘန္တိ။ “ခန္ဓပညတ္တိ။ပ။ ဣန္ဒြိယပညတ္တီ”တိ ဣမသ္မိဉှိ ဌာနေ ဝိဇ္ဇမာနဿေဝ ပညာပိတတ္တာ ဝိဇ္ဇမာနပညတ္တိ လဗ္ဘတိ၊ ပုဂ္ဂလပညတ္တီတိ ပဒေ အဝိဇ္ဇမာနပညတ္တိ၊ ပရတော ပန တေဝိဇ္ဇော ဆဠဘိညောတိအာဒီသု ဝိဇ္ဇမာနေန အဝိဇ္ဇမာနပညတ္တိ လဗ္ဘတီတိ။

အဋ္ဌကထာမုတ္တကေန ပန အာစရိယနယေန အပရာပိ ဆ ပညတ္တိယော ဥပါဒါပညတ္တိ ဥပနိဓာပညတ္တိ သမောဓာနပညတ္တိ ဥပနိက္ခိတ္တပညတ္တိ တဇ္ဇာပညတ္တိ

santatipaññattīti. Tattha yo[1] rūpavedanādīhi ekattena vā aññattena vā rūpavedanādayo viya saccikaṭṭhaparamatthena anupalabbhasabhāvopi[2] rūpavedanādibhede khandhe upādāya nissāya kāraṇaṁ katvā sammato satto, tāni tāni aṅgāni upādāya ratho gehaṁ muṭṭhi uddhananti ca, te teyeva rūpādayo upādāya ghaṭo paṭo, candasūriyaparivattādayo upādāya kālo disā, taṁ taṁbhūtanimittañceva bhāvanānisaṁsañca upādāya nissāya kāraṇaṁ katvā sammataṁ tena tenākārena upaṭṭhitaṁ uggahanimittaṁ paṭibhāganimittanti, ayaṁ evarūpā **upādāpaññatti** nāma. Paññapetabbaṭṭhena cesā paññatti nāma, na paññāpanaṭṭhena. Yā pana tassatthassa paññāpanā ayaṁ avijjamānapaññattiyeva.

Yā paṭhamadutiyādīni upanidhāya dutiyaṁ tatiyanti-ādikā, aññamaññañca upanidhāya dīghaṁ rassaṁ dūraṁ santi kanti-ādikā paññāpanā, ayaṁ **upanidhāpaññatti** nāma. Apicesā upanidhāpaññatti tadaññāpekkhūpanidhā hatthagatūpanidhā sampayuttūpanidhā samāropitūpanidhā avidūragatūpanidhā paṭibhāgūpanidhā tabbahulūpanidhā tabbisiṭṭhūpanidhāti-ādinā bhedena anekappakārā.

Tattha dutiyaṁ tatiyanti-ādikāva tadaññaṁ apekkhitvā vuttatāya **tadaññāpekkhūpanidhā** nāma. Chattapāṇi satthapāṇīti-ādikā hatthagataṁ upanidhāya vuttatāya **hatthagatūpanidhā** nāma. Kuṇḍalī sikharī kiriṭīti-ādikā sampayuttaṁ upanidhāya vuttatāya **sampayuttūpanidhā** nāma. Dhaññasakaṭaṁ sappikumbhoti-ādikā samāropitaṁ upanidhāya vuttatāya **samāropitūpanidhā** nāma. Indasālaguhā piyaṅguguhā serīsakanti-ādikā avidūragataṁ upanidhāya vuttatāya **avidūragatūpanidhā** nāma. Suvaṇṇavaṇṇo usabhagāmīti-ādikā paṭibhāgaṁ upanidhāya vuttatāya **paṭibhāgūpanidhā** nāma. Padumassaro brāhmaṇagāmoti-ādikā tabbahulaṁ upanidhāya vuttatāya **tabbahulūpanidhā** nāma. Maṇikaṭakaṁ vajirakaṭakanti-ādikā tabbisiṭṭhaṁ upanidhāya vuttatāya **tabbisiṭṭhūpanidhā** nāma.

Yā pana tesaṁ tesaṁ samodhānamapekkhitvā tidaṇḍaṁ aṭṭhapadaṁ dhaññarāsi puppharāsīti-ādikā paññāpanā, ayaṁ **samodhānapaññatti** nāma. Yā purimassa purimassa upanikkhipitvā dve tīṇi cattārīti-ādikā paññāpanā,

1. Yā (?) 2. Anupalabbhasabhāvāpi (?)

သန္တတိပညတ္တီတိ။ တတ္ထ ယော [၁] ရူပဝေဒနာဒီဟိ ဧကတ္တေန ဝါ အညတ္တေန ဝါ ရူပဝေဒနာဒယော ဝိယ သစ္စိကဋ္ဌပရမတ္ထေန အနုပလဗ္ဘသဘာဝေါပိ [၂] ရူပဝေဒနာဒိဘေဒေ ခန္ဓေ ဥပါဒါယ နိဿာယ ကာရဏံ ကတွာ သမ္မတော သတ္တော၊ တာနိ တာနိ အင်္ဂါနိ ဥပါဒါယ ရထော ဂေဟံ မုဋ္ဌိ ဥဒ္ဓနန္တိ စ၊ တေ တေယေဝ ရူပါဒယော ဥပါဒါယ ဃဋော ပဋော၊ စန္ဒသူရိယပရိဝတ္တာဒယော ဥပါဒါယ ကာလော ဒိသာ၊ တံ တံဘူတနိမိတ္တဉ္စေဝ ဘာဝနာနိသံသဉ္စ ဥပါဒါယ နိဿာယ ကာရဏံ ကတွာ သမ္မတံ တေန တေနာကာရေန ဥပဋ္ဌိတံ ဥဂ္ဂဟနိမိတ္တံ ပဋိဘာဂနိမိတ္တန္တိ၊ အယံ ဧဝရူပါ **ဥပါဒါပညတ္တိ** နာမ။ ပညပေတဗ္ဗဋ္ဌေန စေသာ ပညတ္တိ နာမ၊ န ပညာပနဋ္ဌေန။ ယာ ပန တဿတ္ထဿ ပညာပနာ အယံ အဝိဇ္ဇမာနပညတ္တိယေဝ။

ယာ ပဌမဒုတိယာဒီနိ ဥပနိဓာယ ဒုတိယံ တတိယန္တိအာဒိကာ, အညမညဉ္စ ဥပနိဓာယ ဒီဃံ ရဿံ ဒူရံ သန္တိကန္တိအာဒိကာ ပညာပနာ၊ အယံ **ဥပနိဓာပညတ္တိ** နာမ။ အပိစေသာ ဥပနိဓာပညတ္တိ တဒညာပေက္ခူပနိဓာ ဟတ္ထဂတူပနိဓာ သမ္ပယုတ္တူပနိဓာ သမာရောပိတူပနိဓာ အဝိဒူရဂတူပနိဓာ ပဋိဘာဂူပနိဓာ တဗ္ဗဟုလူပနိဓာ တဗ္ဗိသိဋ္ဌူပနိဓာတိအာဒိနာ ဘေဒေန အနေကပ္ပကာရာ။

တတ္ထ ဒုတိယံ တတိယန္တိအာဒိကာဝ တဒညံ အပေက္ခိတွာ ဝုတ္တတာယ **တဒညာပေက္ခူပနိဓာ** နာမ။ ဆတ္တပါဏိ သတ္ထပါဏီတိအာဒိကာ ဟတ္ထဂတံ ဥပနိဓာယ ဝုတ္တတာယ **ဟတ္ထဂတူပနိဓာ** နာမ။ ကုဏ္ဍလီ သိခရီ ကိရီဋီတိအာဒိကာ သမ္ပယုတ္တံ ဥပနိဓာယ ဝုတ္တတာယ **သမ္ပယုတ္တူပနိဓာ** နာမ။ ဓညသကဋံ သပ္ပိကုမ္ဘောတိအာဒိကာ သမာရောပိတံ ဥပနိဓာယ ဝုတ္တတာယ **သမာရောပိတူပနိဓာ** နာမ။ ဣန္ဒသာလဂုဟာ ပိယင်္ဂုဂုဟာ သေရီသကန္တိအာဒိကာ အဝိဒူရဂတံ ဥပနိဓာယ ဝုတ္တတာယ **အဝိဒူရဂတူပနိဓာ** နာမ။ သုဝဏ္ဏဝဏ္ဏော ဥသဘဂါမီတိအာဒိကာ ပဋိဘာဂံ ဥပနိဓာယ ဝုတ္တတာယ **ပဋိဘာဂူပနိဓာ** နာမ။ ပဒုမဿရော ဗြာဟ္မဏဂါမောတိအာဒိကာ တဗ္ဗဟုလံ ဥပနိဓာယ ဝုတ္တတာယ **တဗ္ဗဟုလူပနိဓာ** နာမ။ မဏိကဋကံ ဝဇိရကဋကန္တိအာဒိကာ တဗ္ဗိသိဋ္ဌံ ဥပနိဓာယ ဝုတ္တတာယ **တဗ္ဗိသိဋ္ဌူပနိဓာ** နာမ။

ယာ ပန တေသံ တေသံ သမောဓာနမပေက္ခိတွာ တိဒဏ္ဍံ အဋ္ဌပဒံ ဓညရာသိ ပုပ္ဖရာသီတိအာဒိကာ ပညာပနာ၊ အယံ **သမောဓာနပညတ္တိ** နာမ။ ယာ ပုရိမဿ ပုရိမဿ ဥပနိက္ခိပိတွာ ဒွေ တီဏိ စတ္တာရီတိအာဒိကာ ပညာပနာ၊

၁-ယာ (?) ၂-အနုပလဗ္ဘသဘာဝါပိ (?)

ayaṁ **upanikkhittapaññatti** nāma. Yā taṁ taṁ dhammasabhāvaṁ apekkhitvā pathavī tejo kakkhaḷatā uṇhatāti-ādikā paññāpanā, ayaṁ **tajjāpaññatti** nāma. Yā pana santativicchedābhāvaṁ apekkhitvā āsītiko nāvutikoti-ādikā paññāpanā, ayaṁ **santatipaññatti** nāma. Etāsu pana tajjāpaññatti vijjamānapaññattiyeva, sesā avijjamānapakkhañceva avijjamānena avijjamānapakkhañce bhajanti.

Aṭṭhakathāmuttakena ācariyanayeneva aparāpi cha paññattiyo kiccapaññatti saṇṭhānapaññatti liṅgapaññatti bhūmipaññatti paccattapaññatti asaṅkhatapaññattīti. Tattha bhāṇako dhammakathikoti-ādikā kiccavasena paññāpanā **kiccapaññatti** nāma. Kiso thūlo parimaṇḍalo caturassoti-ādikā saṇṭhānavasena paññāpanā **saṇṭhāna paññatti** nāma. Itthī purisoti-ādikā liṅgavasena paññāpanā **liṅgapaññatti** nāma. Kāmāvacarā rūpāvacarā arūpāvacarā Kosalakā Mādhurāti-ādikā bhūmivasena paññāpanā **bhūmipaññatti** nāma. Tisso nāgo sumanoti-ādikā paccattanāmakaraṇamattavasena paññāpanā **paccattapaññatti** nāma. Nirodho nibbānanti-ādikā asaṅkhatadhammassa paññāpanā **asaṅkhatapaññatti** nāma. Tattha ekaccā bhūmipaññatti asaṅkhatapaññatti ca vijjamānapaññattiyeva, kiccapaññatti vijjamānena avijjamānapakkhaṁ bhajati sesā avijjamānapaññattiyo nāma.

2. Idāni yāsaṁ paññattīnaṁ uddesavāre saṅkhepato sarūpadassanaṁ kataṁ, saṅkhepatoyeva tāva tāsaṁ vatthuṁ vibhajitvā dassanavasena tā dassetuṁ **kittāvatā**ti-ādimāha. Tattha pucchāya tāva evamattho veditabbo—yā ayaṁ khandhānaṁ khandhāti paññāpanā dassanā ṭhapanā, sā kittakena hotīti kathetukamyatāpucchā. Parato **kittāvatā āyatanānan**ti-ādīsupi eseva nayo. Vissajjanepi evamattho veditabbo—yattakena paññāpanena saṅkhepato pañcakkhandhāti vā, pabhedato rūpakkhandho -pa- viññāṇakkhandhoti vā, tatrāpi rūpakkhandho kāmāvacaro, sesā catubhūmikāti vā evarūpaṁ paññāpanaṁ hoti, ettakena khandhānaṁ khandhāti paññatti hoti.

3. Tathā yattakena paññāpanena saṅkhepato dvādasāyatanānīti vā, pabhedato cakkhāyatanaṁ -pa- dhammāyatananti vā, tatrāpi dasāyatanā

အယံ **ဥပနိက္ခိတ္တပညတ္တိ** နာမ။ ယာ တံ တံ ဓမ္မသဘာဝံ အပေက္ခိတွာ ပထဝီ တေဇော ကက္ခဠတာ ဥဏှတာတိအာဒိကာ ပညာပနာ၊ အယံ **တဇ္ဇာပညတ္တိ** နာမ။ ယာ ပန သန္တတိဝိစ္ဆေဒါဘာဝံ အပေက္ခိတွာ အာသီတိကော နာဝုတိကောတိအာဒိကာ ပညာပနာ၊ အယံ **သန္တတိပညတ္တိ** နာမ။ ဧတာသု ပန တဇ္ဇာပညတ္တိ ဝိဇ္ဇမာနပညတ္တိယေဝ၊ သေသာ အဝိဇ္ဇမာနပက္ခဉ္စေဝ အဝိဇ္ဇမာနေန အဝိဇ္ဇမာနပက္ခဉ္စ ဘဇန္တိ။

အဋ္ဌကထာမုတ္တကေန အာစရိယနယေနေဝ အပရာပိ ဆ ပညတ္တိယော ကိစ္စပညတ္တိ သဏ္ဌာနပညတ္တိ လိင်္ဂပညတ္တိ ဘူမိပညတ္တိ ပစ္စတ္တပညတ္တိ အသင်္ခတပညတ္တီတိ။ တတ္ထ ဘာဏကော ဓမ္မကထိကောတိအာဒိကာ ကိစ္စဝသေန ပညာပနာ **ကိစ္စပညတ္တိ** နာမ။ ကိသော ထူလော ပရိမဏ္ဍလော စတုရဿောတိအာဒိကာ သဏ္ဌာနဝသေန ပညာပနာ **သဏ္ဌာနပညတ္တိ** နာမ။ ဣတ္ထီ ပုရိသောတိအာဒိကာ လိင်္ဂဝသေန ပညာပနာ **လိင်္ဂပညတ္တိ** နာမ။ ကာမာဝစရာ ရူပါဝစရာ အရူပါဝစရာ ကောသလကာ မာဓုရာတိအာဒိကာ ဘူမိဝသေန ပညာပနာ **ဘူမိပညတ္တိ** နာမ။ တိဿော နာဂေါ သုမနောတိအာဒိကာ ပစ္စတ္တနာမကရဏမတ္တဝသေန ပညာပနာ **ပစ္စတ္တပညတ္တိ** နာမ။ နိရောဓော နိဗ္ဗာနန္တိအာဒိကာ အသင်္ခတဓမ္မဿ ပညာပနာ **အသင်္ခတပညတ္တိ** နာမ။ တတ္ထ ဧကစ္စာ ဘူမိပညတ္တိ အသင်္ခတပညတ္တိ စ ဝိဇ္ဇမာနပညတ္တိယေဝ၊ ကိစ္စပညတ္တိ ဝိဇ္ဇမာနေန အဝိဇ္ဇမာနပက္ခံ ဘဇတိ သေသာ အဝိဇ္ဇမာနပညတ္တိယော နာမ။

၂။ ဣဒါနိ ယာသံ ပညတ္တီနံ ဥဒ္ဒေသဝါရေ သင်္ခေပတော သရူပဒဿနံ ကတံ၊ သင်္ခေပတောယေဝ တာဝ တာသံ ဝတ္ထုံ ဝိဘဇိတွာ ဒဿနဝသေန တာ ဒဿေတုံ **ကိတ္တာဝတာ**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ ပုစ္ဆာယ တာဝ ဧဝမတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော—ယာ အယံ ခန္ဓာနံ ခန္ဓာတိ ပညာပနာ ဒဿနာ ဌပနာ၊ သာ ကိတ္တကေန ဟောတီတိ ကထေတုကမျတာပုစ္ဆာ။ ပရတော **ကိတ္တာဝတာ အာယတနာန**န္တိအာဒီသုပိ ဧသေဝ နယော။ ဝိဿဇ္ဇနေပိ ဧဝမတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော—ယတ္တကေန ပညာပနေန သင်္ခေပတော ပဉ္စက္ခန္ဓာတိ ဝါ, ပဘေဒတော ရူပက္ခန္ဓော။ပ။ ဝိညာဏက္ခန္ဓောတိ ဝါ, တတြာပိ ရူပက္ခန္ဓော ကာမာဝစရော၊ သေသာ စတုဘူမိကာတိ ဝါ ဧဝရူပံ ပညာပနံ ဟောတိ၊ ဧတ္တကေန ခန္ဓာနံ ခန္ဓာတိ ပညတ္တိ ဟောတိ။

၃။ တထာ ယတ္တကေန ပညာပနေန သင်္ခေပတော ဒွါဒသာယတနာနီတိ ဝါ, ပဘေဒတော စက္ခာယတနံ။ပ။ ဓမ္မာယတနန္တိ ဝါ, တတြာပိ ဒသာယတနာ

kāmāvacarā, dvāyatanā catubhūmikāti vā evarūpaṁ paññāpanaṁ hoti, ettakena āyatanānaṁ āyatanānīti paññatti hoti.

4. Yattakena paññāpanena saṅkhepato aṭṭhārasa dhātuyoti vā, pabhedato cakkhudhātu -pa- manoviññāṇadhātūti vā, tatrāpi soḷasa dhātuyo kāmāvacarā, dve dhātuyo catubhūmikāti vā evarūpaṁ paññāpanaṁ hoti, ettakena dhātūnaṁ dhātūti paññatti hoti.

5. Yattakena paññāpanena saṅkhepato cattāri saccānīti vā, pabhedato dukkhasaccaṁ -pa- nirodhasaccanti vā, tatrāpi dve saccā lokiyā, dve saccā lokuttarāti vā evarūpaṁ paññāpanaṁ hoti, ettakena saccānaṁ saccānīti paññatti hoti.

6. Yattakena paññāpanena saṅkhepato bāvīsatindriyānīti vā, pabhedato cakkhundriyaṁ -pa- aññātāvindriyanti vā, tatrāpi dasindriyāni kāmāvacarāni, navindriyāni missakāni, tīṇi indriyāni lokuttarānīti vā evarūpaṁ paññāpanaṁ hoti, ettakena indriyānaṁ indriyānīti paññatti hoti. Ettāvatā saṅkhepato vatthuṁ vibhajitvā dassanavasena pañca paññattiyo dassitā honti.

7. Idāni vitthārato vatthuṁ vibhajitvā dassanavasena puggalapaññattiṁ dassetuṁ **samayavimutto, asamayavimutto**ti-ādimāha. Sammāsambuddhena hi tile visārayamānena viya vāke hīrayamānena viya ca heṭṭhā Vibhaṅgappakaraṇe imāsaṁ pañcannaṁ paññattīnaṁ vatthubhūtā khandhādayo nippadesena kathitāti tena te idha ekadeseneva kathesi. Chaṭṭhā puggalapaññatti heṭṭhā akathitāva. Idhāpi uddesavāre ekadeseneva kathitā, tasmā taṁ vitthārato kathetukāmo "samayavimutto, asamayavimutto"ti ekakato paṭṭhāya yāva dasakā mātikaṁ ṭhapesīti.

Mātikāvaṇṇanā.

ကာမာဝစရာ၊ ဒွါယတနာ စတုဘူမိကာတိ ဝါ ဧဝရူပံ ပညာပနံ ဟောတိ၊ ဧတ္တကေန အာယတနာနံ အာယတနာနီတိ ပညတ္တိ ဟောတိ။

၄။ ယတ္တကေန ပညာပနေန သင်္ခေပတော အဋ္ဌာရသ ဓာတုယောတိ ဝါ, ပဘေဒတော စက္ခုဓာတု။ပ။ မနောဝိညာဏဓာတူတိ ဝါ, တတြာပိ သောဠသ ဓာတုယော ကာမာဝစရာ၊ ဒွေ ဓာတုယော စတုဘူမိကာတိ ဝါ ဧဝရူပံ ပညာပနံ ဟောတိ၊ ဧတ္တကေန ဓာတူနံ ဓာတူတိ ပညတ္တိ ဟောတိ။

၅။ ယတ္တကေန ပညာပနေန သင်္ခေပတော စတ္တာရိ သစ္စာနီတိ ဝါ, ပဘေဒတော ဒုက္ခသစ္စံ။ပ။ နိရောဓသစ္စန္တိ ဝါ, တတြာပိ ဒွေ သစ္စာ လောကိယာ၊ ဒွေ သစ္စာ လောကုတ္တရာတိ ဝါ ဧဝရူပံ ပညာပနံ ဟောတိ၊ ဧတ္တကေန သစ္စာနံ သစ္စာနီတိ ပညတ္တိ ဟောတိ။

၆။ ယတ္တကေန ပညာပနေန သင်္ခေပတော ဗာဝီသတိန္ဒြိယာနီတိ ဝါ, ပဘေဒတော စက္ခုန္ဒြိယံ။ပ။ အညာတာဝိန္ဒြိယန္တိ ဝါ, တတြာပိ ဒသိန္ဒြိယာနိ ကာမာဝစရာနိ၊ နဝိန္ဒြိယာနိ မိဿကာနိ၊ တီဏိ ဣန္ဒြိယာနိ လောကုတ္တရာနီတိ ဝါ ဧဝရူပံ ပညာပနံ ဟောတိ၊ ဧတ္တကေန ဣန္ဒြိယာနံ ဣန္ဒြိယာနီတိ ပညတ္တိ ဟောတိ။ ဧတ္တာဝတာ သင်္ခေပတော ဝတ္ထုံ ဝိဘဇိတွာ ဒဿနဝသေန ပဉ္စ ပညတ္တိယော ဒဿိတာ ဟောန္တိ။

၇။ ဣဒါနိ ဝိတ္ထာရတော ဝတ္ထုံ ဝိဘဇိတွာ ဒဿနဝသေန ပုဂ္ဂလပညတ္တိံ ဒဿေတုံ **သမယဝိမုတ္တော၊ အသမယဝိမုတ္တော**တိအာဒိမာဟ။ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေန ဟိ တိလေ ဝိသာရယမာနေန ဝိယ ဝါကေ ဟီရယမာနေန ဝိယ စ ဟေဋ္ဌာ ဝိဘင်္ဂပ္ပကရဏေ ဣမာသံ ပဉ္စန္နံ ပညတ္တီနံ ဝတ္ထုဘူတာ ခန္ဓာဒယော နိပ္ပဒေသေန ကထိတာတိ တေန တေ ဣဓ ဧကဒေသေနေဝ ကထေသိ။ ဆဋ္ဌာ ပုဂ္ဂလပညတ္တိ ဟေဋ္ဌာ အကထိတာဝ။ ဣဓာပိ ဥဒ္ဒေသဝါရေ ဧကဒေသေနေဝ ကထိတာ၊ တသ္မာ တံ ဝိတ္ထာရတော ကထေတုကာမော "သမယဝိမုတ္တော၊ အသမယဝိမုတ္တော"တိ ဧကကတော ပဋ္ဌာယ ယာဝ ဒသကာ မာတိကံ ဌပေသီတိ။

မာတိကာဝဏ္ဏနာ။

2. Niddesavaṇṇanā

1. Ekakaniddesavaṇṇanā

1. Idāni yathāṭhapitaṁ mātikaṁ ādito paṭṭhāya vibhajitvā dassetuṁ **katamo ca puggalo samayavimutto**ti-ādimāha. Tattha **idhā**ti imasmiṁ sattaloke. **Ekacco puggalo**ti eko puggalo. **Kālena kālan**ti ettha bhummavasena attho veditabbo, ekekasmiṁ kāleti vuttaṁ hoti. **Samayena samayan**ti idaṁ purimasseva vevacanaṁ. **Aṭṭha vimokkhe**ti rūpāvacarārūpāvacara-aṭṭhasamāpattiyo. Tāsañhi paccanīkadhammehi vimuccanato vimokkhoti nāmaṁ. **Kāyenā**ti vimokkhasahajātena nāmakāyena. **Phusitvā viharatī**ti paṭilabhitvā iriyati. Katamasmiṁ panesa kāle vimokkhe phusitvā viharatīti? Samāpattiṁ samāpajjitukāmassa hi kālo nāma atthi, akālo nāma atthi. Tattha pātova sarīrapaṭijagganakālo vattakaraṇakālo ca samāpajjanassa akālo nāma. Sarīraṁ pana paṭijaggitvā vattaṁ katvā vasanaṭṭhānaṁ pavisitvā nisinnassa yāva piṇḍāya gamanakālo nāgacchati, etasmiṁ antare samāpajjanassa kālo nāma.

Piṇḍāya gamanakālaṁ pana sallakkhetvā nikkhantassa cetiyavandanakālo bhikkhusaṁghaparivutassa vitakkamāḷake ṭhānakālo piṇḍāya gamanakālo gāme caraṇakālo āsanasālāya yāgupānakālo vattakaraṇakāloti ayampi samāpajjanassa akālo nāma. Āsanasālāya pana vivitte okāse sati yāva bhattakālo nāgacchati, etasmimpi antare samāpajjanassa kālo nāma. Bhattaṁ pana bhuñjanakālo vihāragamanakālo pattacīvarapaṭisāmanakālo divāvattakaraṇakālo paripucchādānakāloti ayampi samāpajjanassa akālo nāma. Yo akālo, sveva asamayo, taṁ sabbampi ṭhapetvā avasese kāle kāle samaye samaye[1] vuttappakāre aṭṭha vimokkhe sahajātanāmakāyena paṭilabhitvā viharanto "idhekacco puggalo -pa- viharatī"ti vuccati.

1. Avasese kāle avasese samaye (Sī, Syā)

၂-နိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ

၁-ဧကကနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ

၁။ ဣဒါနိ ယထာဌပိတံ မာတိကံ အာဒိတော ပဋ္ဌာယ ဝိဘဇိတွာ ဒဿေတုံ **ကတမော စ ပုဂ္ဂလော သမယဝိမုတ္တော**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **ဣဓာ**တိ ဣမသ္မိံ သတ္တလောကေ။ **ဧကစ္စော ပုဂ္ဂလော**တိ ဧကော ပုဂ္ဂလော။ **ကာလေန ကာလ**န္တိ ဧတ္ထ ဘုမ္မဝသေန အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော၊ ဧကေကသ္မိံ ကာလေတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **သမယေန သမယ**န္တိ ဣဒံ ပုရိမဿေဝ ဝေဝစနံ။ **အဋ္ဌ ဝိမောက္ခေ**တိ ရူပါဝစရာရူပါဝစရအဋ္ဌသမာပတ္တိယော။ တာသဉှိ ပစ္စနီကဓမ္မေဟိ ဝိမုစ္စနတော ဝိမောက္ခောတိ နာမံ။ **ကာယေနာ**တိ ဝိမောက္ခသဟဇာတေန နာမကာယေန။ **ဖုသိတွာ ဝိဟရတီ**တိ ပဋိလဘိတွာ ဣရိယတိ။ ကတမသ္မိံ ပနေသ ကာလေ ဝိမောက္ခေ ဖုသိတွာ ဝိဟရတီတိ? သမာပတ္တိံ သမာပဇ္ဇိတုကာမဿ ဟိ ကာလော နာမ အတ္ထိ၊ အကာလော နာမ အတ္ထိ။ တတ္ထ ပါတောဝ သရီရပဋိဇဂ္ဂနကာလော ဝတ္တကရဏကာလော စ သမာပဇ္ဇနဿ အကာလော နာမ။ သရီရံ ပန ပဋိဇဂ္ဂိတွာ ဝတ္တံ ကတွာ ဝသနဋ္ဌာနံ ပဝိသိတွာ နိသိန္နဿ ယာဝ ပိဏ္ဍာယ ဂမနကာလော နာဂစ္ဆတိ၊ ဧတသ္မိံ အန္တရေ သမာပဇ္ဇနဿ ကာလော နာမ။

ပိဏ္ဍာယ ဂမနကာလံ ပန သလ္လက္ခေတွာ နိက္ခန္တဿ စေတိယဝန္ဒနကာလော ဘိက္ခုသံဃပရိဝုတဿ ဝိတက္ကမာဠကေ ဌာနကာလော ပိဏ္ဍာယ ဂမနကာလော ဂါမေ စရဏကာလော အာသနသာလာယ ယာဂုပါနကာလော ဝတ္တကရဏကာလောတိ အယမ္ပိ သမာပဇ္ဇနဿ အကာလော နာမ။ အာသနသာလာယ ပန ဝိဝိတ္တေ ဩကာသေ သတိ ယာဝ ဘတ္တကာလော နာဂစ္ဆတိ၊ ဧတသ္မိမ္ပိ အန္တရေ သမာပဇ္ဇနဿ ကာလော နာမ။ ဘတ္တံ ပန ဘုဉ္ဇနကာလော ဝိဟာရဂမနကာလော ပတ္တစီဝရပဋိသာမနကာလော ဒိဝါဝတ္တကရဏကာလော ပရိပုစ္ဆာဒါနကာလောတိ အယမ္ပိ သမာပဇ္ဇနဿ အကာလော နာမ။ ယော အကာလော၊ သွေဝ အသမယော၊ တံ သဗ္ဗမ္ပိ ဌပေတွာ အဝသေသေ ကာလေ ကာလေ သမယေ သမယေ[၁] ဝုတ္တပ္ပကာရေ အဋ္ဌ ဝိမောက္ခေ သဟဇာတနာမကာယေန ပဋိလဘိတွာ ဝိဟရန္တော "ဣဓေကစ္စော ပုဂ္ဂလော။ပ။ ဝိဟရတီ"တိ ဝုစ္စတိ။

၁-အဝသေသေ ကာလေ အဝသေသေ သမယေ (သီ၊ သျာ)

Apicesa saphassakehi sahajātanāmadhammehi sahajātadhamme phusatiyeva[1] nāma, upacārena appanaṁ phusatiyeva nāma, purimāya appanāya aparaṁ appanaṁ phusatiyeva. Yena hi saddhiṁ ye dhammā sahajātā, tena te paṭiladdhā nāma honti. Phassenāpi phuṭṭhāyeva nāma honti. Upacārampi appanāya paṭilābhakāraṇameva. Tathā purimā appanā apara-appanāya. Tatrāssa evaṁ sahajātehi sahajātānaṁ phusanā veditabbā—paṭhamajjhānañhi vitakkādīhi pañcaṅgikaṁ. Tasmiṁ ṭhapetvā tāni aṅgāni sesā atirekapaṇṇāsadhammā cattāro khandhā nāma honti. Tena nāmakāyena paṭhamajjhānasamāpattivimokkhaṁ phusitvā paṭilabhitvā viharati. Dutiyaṁ jhānaṁ pītisukhacittekaggatāhi tivaṅgikaṁ. Tatiyaṁ sukhacittekaggatāhi duvaṅgikaṁ. Catutthaṁ upekkhācittekaggatāhi duvaṅgikaṁ. Tathā ākāsānañcāyatanaṁ -pa- nevasaññānāsaññāyatanañca. Tattha ṭhapetvā tāni aṅgāni sesā atirekapaṇṇāsadhammā cattāro khandhā nāma honti. Tena nāmakāyena nevasaññānāsaññāyatanasamāpattivimokkhaṁ phusitvā paṭilabhitvā viharati.

Paññāya cassa disvāti vipassanāpaññāya saṅkhāragataṁ, maggapaññāya catusaccadhamme passitvā. **Ekacce āsavā parikkhīṇā hontī**ti upaḍḍhupaḍḍhā paṭhamamaggādivajjhā āsavā parikkhīṇā honti. **Ayaṁ vuccati puggalo samayavimutto**ti ettha aṭṭhasamāpattilābhī puthujjano[2] tena nāmakāyena phusitvā viharatīti vattuṁ vaṭṭati. Pāḷiyaṁ pana "ekacce āsavā parikkhīṇā"ti vuttaṁ. Puthujjanassa ca khīṇā āsavā nāma natthi, tasmā so na gahito. Aṭṭhasamāpattilābhī khīṇāsavopi tena nāmakāyena phusitvā viharatīti vattuṁ vaṭṭati. Tassa pana aparikkhīṇāsavā nāma natthi, tasmā sopi na gahito. **Samayavimutto**ti pana tiṇṇaṁ sotāpannasakadāgāmi-anāgāmīnaṁyevetaṁ nāmanti veditabbaṁ.

2. Asamayavimuttaniddese[3] purimasadisaṁ vuttanayeneva veditabbaṁ. **Asamayavimutto**ti panettha sukkhavipassakakhīṇāsavassetaṁ nāmaṁ. Sukkhavipassakā pana sotāpannasakadāgāmi-anāgāmino, aṭṭhasamāpattilābhino ca khīṇāsavā, puthujjanā ca imasmiṁ duke na labbhanti,

1. Phusetiyeva (Syā) 2. Aṭṭhasamāpattilābhiṁ puthujjanaṁ (Ka)
3. Asamayavimuttotiniddese pana (Syā)

အပိစေသ သဖဿကေဟိ သဟဇာတနာမဓမ္မေဟိ သဟဇာတဓမ္မေ ဖုသတိယေဝ[၁] နာမ၊ ဥပစာရေန အပ္ပနံ ဖုသတိယေဝ နာမ၊ ပုရိမာယ အပ္ပနာယ အပရံ အပ္ပနံ ဖုသတိယေဝ။ ယေန ဟိ သဒ္ဓိံ ယေ ဓမ္မာ သဟဇာတာ၊ တေန တေ ပဋိလဒ္ဓါ နာမ ဟောန္တိ။ ဖဿေနာပိ ဖုဋ္ဌာယေဝ နာမ ဟောန္တိ။ ဥပစာရမ္ပိ အပ္ပနာယ ပဋိလာဘကာရဏမေဝ။ တထာ ပုရိမာ အပ္ပနာ အပရအပ္ပနာယ။ တတြာဿ ဧဝံ သဟဇာတေဟိ သဟဇာတာနံ ဖုသနာ ဝေဒိတဗ္ဗာ—ပဌမဇ္ဈာနဉ္ဟိ ဝိတက္ကာဒီဟိ ပဉ္စင်္ဂိကံ။ တသ္မိံ ဌပေတွာ တာနိ အင်္ဂါနိ သေသာ အတိရေကပဏ္ဏာသဓမ္မာ စတ္တာရော ခန္ဓာ နာမ ဟောန္တိ။ တေန နာမကာယေန ပဌမဇ္ဈာနသမာပတ္တိဝိမောက္ခံ ဖုသိတွာ ပဋိလဘိတွာ ဝိဟရတိ။ ဒုတိယံ ဈာနံ ပီတိသုခစိတ္တေကဂ္ဂတာဟိ တိဝင်္ဂိကံ။ တတိယံ သုခစိတ္တေကဂ္ဂတာဟိ ဒုဝင်္ဂိကံ။ စတုတ္ထံ ဥပေက္ခာစိတ္တေကဂ္ဂတာဟိ ဒုဝင်္ဂိကံ။ တထာ အာကာသာနဉ္စာယတနံ။ပ။ နေဝသညာနာသညာယတနဉ္စ။ တတ္ထ ဌပေတွာ တာနိ အင်္ဂါနိ သေသာ အတိရေကပဏ္ဏာသဓမ္မာ စတ္တာရော ခန္ဓာ နာမ ဟောန္တိ။ တေန နာမကာယေန နေဝသညာနာသညာယတနသမာပတ္တိဝိမောက္ခံ ဖုသိတွာ ပဋိလဘိတွာ ဝိဟရတိ။

ပညာယ စဿ ဒိသွာတိ ဝိပဿနာပညာယ သင်္ခါရဂတံ, မဂ္ဂပညာယ စတုသစ္စဓမ္မေ ပဿိတွာ။ **ဧကစ္စေ အာသဝါ ပရိက္ခီဏာ ဟောန္တီ**တိ ဥပဍ္ဎုပဍ္ဎာ ပဌမမဂ္ဂါဒိဝဇ္ဈာ အာသဝါ ပရိက္ခီဏာ ဟောန္တိ။ **အယံ ဝုစ္စတိ ပုဂ္ဂလော သမယဝိမုတ္တော**တိ ဧတ္ထ အဋ္ဌသမာပတ္တိလာဘီ ပုထုဇ္ဇနော[၂] တေန နာမကာယေန ဖုသိတွာ ဝိဟရတီတိ ဝတ္တုံ ဝဋ္ဋတိ။ ပါဠိယံ ပန "ဧကစ္စေ အာသဝါ ပရိက္ခီဏာ"တိ ဝုတ္တံ။ ပုထုဇ္ဇနဿ စ ခီဏာ အာသဝါ နာမ နတ္ထိ၊ တသ္မာ သော န ဂဟိတော။ အဋ္ဌသမာပတ္တိလာဘီ ခီဏာသဝေါပိ တေန နာမကာယေန ဖုသိတွာ ဝိဟရတီတိ ဝတ္တုံ ဝဋ္ဋတိ။ တဿ ပန အပရိက္ခီဏာသဝါ နာမ နတ္ထိ၊ တသ္မာ သောပိ န ဂဟိတော။ **သမယဝိမုတ္တော**တိ ပန တိဏ္ဏံ သောတာပန္နသကဒါဂါမိအနာဂါမီနံယေဝေတံ နာမန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

၂။ အသမယဝိမုတ္တနိဒ္ဒေသေ[၃] ပုရိမသဒိသံ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ **အသမယဝိမုတ္တော**တိ ပနေတ္ထ သုက္ခဝိပဿကခီဏာသဝဿေတံ နာမံ။ သုက္ခဝိပဿကာ ပန သောတာပန္နသကဒါဂါမိအနာဂါမိနော, အဋ္ဌသမာပတ္တိလာဘိနော စ ခီဏာသဝါ, ပုထုဇ္ဇနာ စ ဣမသ္မိံ ဒုကေ န လဗ္ဘန္တိ၊

၁-ဖုသေတိယေဝ (သျာ) ၂-အဋ္ဌသမာပတ္တိလာဘိံ ပုထုဇ္ဇနံ (က)
၃-အသမယဝိမုတ္တောတိနိဒ္ဒေသေ ပန (သျာ)

dukamuttakapuggalā nāma honti, tasmā satthā attano Buddhasubuddhatāya heṭṭhā gahite ca aggahite ca saṅkaḍḍhitvā saddhiṁpiṭṭhivaṭṭakehi tantiṁ āropento **sabbepi ariyapuggalā**ti-ādimāha. Tattha **ariye vimokkhe**ti kilesehi ārakattā ariyeti saṅkhaṁ gate lokuttaravimokkhe. Idaṁ vuttaṁ hoti—bāhirānañhi aṭṭhannaṁ samāpattīnaṁ samāpajjantassa samayopi atthi asamayopi. Maggavimokkhena vimuccanassa samayo vā asamayo vā natthi. Yassa saddhā balavatī, vipassanā ca āraddhā, tassa gacchantassa tiṭṭhantassa nisīdantassa nipajjantassa khādantassa bhuñjantassa maggaphalapaṭivedho nāma na hotīti natthi. Iti maggavimokkhena vimuccanassa samayo vā asamayo vā natthīti heṭṭhā gahite ca aggahite ca saṅkaḍḍhitvā imaṁpiṭṭhivaṭṭakaṁ tantiṁ āropesi dhammarājā. Samāpattilābhī puthujjano imāyapi tantiyā aggahitova. Bhajāpiyamāno pana samāpattivikkhambhitānaṁ kilesānaṁ vasena samayavimuttabhāvaṁ bhajeyya.

3. Kuppadhammākuppadhammaniddesesu[1] yassa adhigato samāpattidhammo kuppati nassati, so **kuppadhammo. Rūpasahagatānan**ti rūpanimittasaṅkhātena rūpena sahagatānaṁ, tena saddhiṁ pavattānaṁ na vinā rūpārammaṇānaṁ catunnaṁ rūpavacarajjhānānanti attho. **Arūpasahagatānan**ti rūpato aññaṁ na rūpanti arūpaṁ, arūpena sahagatānaṁ, tena saddhiṁ pavattānaṁ na vinā arūpārammaṇānaṁ catunnaṁ arūpāvacarajjhānānanti attho. **Na nikāmalābhī**ti pañcahākārehi āciṇṇavasitāya icchitākārena aladdhattā na nikāmalābhī, appaguṇasamāpattikoti attho. **Na akicchalābhī**ti kicchalābhī dukkhalābhī. Yo āgamanamhi kilese vikkhambhento, upacāraṁ pāpento, appanaṁ pāpento, cittamañjūsaṁ labhanto dukkhena kicchena sasaṅkhārena sappayogena kilamanto taṁ sampadaṁ pāpuṇituṁ sakkoti, so na akicchalābhī nāma. **Na akasiralābhī**ti avipulalābhī, samāpattiṁ appetvā addhānaṁ pharituṁ na sakkoti, ekaṁ dve cittavāre vattetvā sahasāva vuṭṭhātīti attho.

Yatthicchakanti yasmiṁ okāse samāpattiṁ appetvā nisīdituṁ icchati. **Yadicchakan**ti kasiṇajjhānaṁ vā ānāpānajjhānaṁ vā brahmavihārajjhānaṁ vā

1. Kuppadhammādiniddesesu (Syā)

ဒုကမုတ္တကပုဂ္ဂလာ နာမ ဟောန္တိ၊ တသ္မာ သတ္ထာ အတ္တနော ဗုဒ္ဓသုဗုဒ္ဓတာယ ဟေဋ္ဌာ ဂဟိတေ စ အဂ္ဂဟိတေ စ သင်္ကဍ္ဎိတွာ သဒ္ဓိံ ပိဋ္ဌိဝဋ္ဋကေဟိ တန္တိံ အာရောပေန္တော **သဗ္ဗေပိ အရိယပုဂ္ဂလာ**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **အရိယေ ဝိမောက္ခေ**တိ ကိလေသေဟိ အာရကတ္တာ အရိယေတိ သင်္ခံ ဂတေ လောကုတ္တရဝိမောက္ခေ။ ဣဒံ ဝုတ္တံ ဟောတိ—ဗာဟိရာနဉှိ အဋ္ဌန္နံ သမာပတ္တီနံ သမာပဇ္ဇန္တဿ သမယောပိ အတ္ထိ အသမယောပိ။ မဂ္ဂဝိမောက္ခေန ဝိမုစ္စနဿ သမယော ဝါ အသမယော ဝါ နတ္ထိ။ ယဿ သဒ္ဓါ ဗလဝတီ၊ ဝိပဿနာ စ အာရဒ္ဓါ၊ တဿ ဂစ္ဆန္တဿ တိဋ္ဌန္တဿ နိသီဒန္တဿ နိပဇ္ဇန္တဿ ခါဒန္တဿ ဘုဉ္ဇန္တဿ မဂ္ဂဖလပဋိဝေဓော နာမ န ဟောတီတိ နတ္ထိ။ ဣတိ မဂ္ဂဝိမောက္ခေန ဝိမုစ္စနဿ သမယော ဝါ အသမယော ဝါ နတ္ထီတိ ဟေဋ္ဌာ ဂဟိတေ စ အဂ္ဂဟိတေ စ သင်္ကဍ္ဎိတွာ ဣမံ ပိဋ္ဌိဝဋ္ဋကံ တန္တိံ အာရောပေသိ ဓမ္မရာဇာ။ သမာပတ္တိလာဘီ ပုထုဇ္ဇနော ဣမာယပိ တန္တိယာ အဂ္ဂဟိတောဝ။ ဘဇာပိယမာနော ပန သမာပတ္တိဝိက္ခမ္ဘိတာနံ ကိလေသာနံ ဝသေန သမယဝိမုတ္တဘာဝံ ဘဇေယျ။

၃။ ကုပ္ပဓမ္မာကုပ္ပဓမ္မနိဒ္ဒေသေသု[၁] ယဿ အဓိဂတော သမာပတ္တိဓမ္မော ကုပ္ပတိ နဿတိ၊ သော **ကုပ္ပဓမ္မော။ ရူပသဟဂတာန**န္တိ ရူပနိမိတ္တသင်္ခါတေန ရူပေန သဟဂတာနံ၊ တေန သဒ္ဓိံ ပဝတ္တာနံ န ဝိနာ ရူပါရမ္မဏာနံ စတုန္နံ ရူပါဝစရဇ္ဈာနာနန္တိ အတ္ထော။ **အရူပသဟဂတာန**န္တိ ရူပတော အညံ န ရူပန္တိ အရူပံ၊ အရူပေန သဟဂတာနံ၊ တေန သဒ္ဓိံ ပဝတ္တာနံ န ဝိနာ အရူပါရမ္မဏာနံ စတုန္နံ အရူပါဝစရဇ္ဈာနာနန္တိ အတ္ထော။ **န နိကာမလာဘီ**တိ ပဉ္စဟာကာရေဟိ အာစိဏ္ဏဝသိတာယ ဣစ္ဆိတာကာရေန အလဒ္ဓတ္တာ န နိကာမလာဘီ၊ အပ္ပဂုဏသမာပတ္တိကောတိ အတ္ထော။ **န အကိစ္ဆလာဘီ**တိ ကိစ္ဆလာဘီ ဒုက္ခလာဘီ။ ယော အာဂမနမှိ ကိလေသေ ဝိက္ခမ္ဘေန္တော, ဥပစာရံ ပါပေန္တော, အပ္ပနံ ပါပေန္တော, စိတ္တမဉ္ဇူသံ လဘန္တော ဒုက္ခေန ကိစ္ဆေန သသင်္ခါရေန သပ္ပယောဂေန ကိလမန္တော တံ သမ္ပဒံ ပါပုဏိတုံ သက္ကောတိ၊ သော န အကိစ္ဆလာဘီ နာမ။ **န အကသိရလာဘီ**တိ အဝိပုလလာဘီ၊ သမာပတ္တိံ အပ္ပေတွာ အဒ္ဓါနံ ဖရိတုံ န သက္ကောတိ၊ ဧကံ ဒွေ စိတ္တဝါရေ ဝတ္တေတွာ သဟသာဝ ဝုဋ္ဌာတီတိ အတ္ထော။

ယတ္ထိစ္ဆကန္တိ ယသ္မိံ ဩကာသေ သမာပတ္တိံ အပ္ပေတွာ နိသီဒိတုံ ဣစ္ဆတိ။ **ယဒိစ္ဆက**န္တိ ကသိဏဇ္ဈာနံ ဝါ အာနာပါနဇ္ဈာနံ ဝါ ဗြဟ္မဝိဟာရဇ္ဈာနံ ဝါ

၁-ကုပ္ပဓမ္မာဒိနိဒ္ဒေသေသု (သျာ)

asubhajjhānaṁ vāti yaṁ yaṁ samāpattiṁ appetvā nisīdituṁ icchati. **Yāvaticchakan**ti addhānaparicchedena yattakaṁ kālaṁ icchati. Idaṁ vuttaṁ hoti—yattha yattha yaṁ yaṁ samāpattiṁ yattakaṁ addhānaṁ samāpajjitumpi vuṭṭhātumpi icchati, tattha tattha taṁ taṁ samāpattiṁ tattakaṁ addhānaṁ samāpajjitumpi vuṭṭhātumpi na sakkoti. Candaṁ vā sūriyaṁ vā ulloketvā "imasmiṁ cande vā sūriye vā ettakaṁ ṭhānaṁ gate vuṭṭhahissāmī"ti paricchinditvā jhānaṁ samāpanno yathāparicchedena vuṭṭhātuṁ na sakkoti, antarāva vuṭṭhāti samāpattiyā appaguṇatāyāti.

Pamādamāgammāti pamādaṁ paṭicca. **Ayaṁ vuccatī**ti ayaṁ evaṁvidho[1] puggalo kuppadhammoti vuccati. Idaṁ pana aṭṭhasamāpattilābhino puthujjanassa sotāpannassa sakadāgāminoti tiṇṇaṁ puggalānaṁ nāmaṁ, etesañhi samādhipāribandhakā vipassanāpāribandhakā[2] ca dhammā na suvikkhambhitā na suvikkhālitā, tena tesaṁ samāpatti nassati parihāyati. Sā ca kho neva sīlabhedena nāpattivītikkamena. Na garukamokkhadhammo panesa appamattakenapi kiccakaraṇīyena vā vattabhedamattakena vā nassati.

Tatridaṁ vatthu—eko kira thero samāpattiṁ vaḷañjeti, tasmiṁ piṇḍāya gāmaṁ paviṭṭhe dārakā pariveṇe kīḷitvā pakkamiṁsu. Thero āgantvā "pariveṇaṁ sammajjitabban"ti cintetvā asammajjitvā vihāraṁ pavisitvā "samāpattiṁ appessāmī"ti nisīdi. So appetuṁ asakkonto "kiṁ nu kho āvaraṇan"ti sīlaṁ āvajjanto appamattakampi vītikkamaṁ adisvā "vattabhedo nu kho atthī"ti olokento pariveṇassa asammaṭṭhabhāvaṁ ñatvā sammajjitvā pavisitvā nisīdanto samāpattiṁ appentova nisīdi.

4. Akuppadhammaniddeso vuttapaṭipakkhavaseneva veditabbo. **Akuppadhammo**ti idaṁ pana aṭṭhasamāpattilābhino anāgāmissa ceva khīṇāsavassa cāti dvinnaṁ puggalānaṁ nāmaṁ. Tesañhi samādhipāribandhakā vipassanāpāribandhakā ca dhammā suvikkhambhitā suvikkhālitā. Tena tesaṁ bhassasaṅgaṇikārāmādikiccena vā aññena vā yena kenaci attano anurūpena pamādena vītināmentānampi samāpatti na kuppati na nassati. Sukkhavipassakā pana sotāpannasakadāgāmi-anāgāmikhīṇāsavā imasmiṁ

1. Ayameva tividho (Syā)
2. Vipassanāpāripanthakā (Sī), vipassanāpāripanthikā (Syā)

အသုဘဇ္ဈာနံ ဝါတိ ယံ ယံ သမာပတ္တိံ အပ္ပေတွာ နိသီဒိတုံ ဣစ္ဆတိ။ **ယာဝတိစ္ဆကန္တိ** အဒ္ဓါနပရိစ္ဆေဒေန ယတ္တကံ ကာလံ ဣစ္ဆတိ။ ဣဒံ ဝုတ္တံ ဟောတိ—ယတ္ထ ယတ္ထ ယံ ယံ သမာပတ္တိံ ယတ္တကံ အဒ္ဓါနံ သမာပဇ္ဇိတုမ္ပိ ဝုဋ္ဌာတုမ္ပိ ဣစ္ဆတိ၊ တတ္ထ တတ္ထ တံ တံ သမာပတ္တိံ တတ္တကံ အဒ္ဓါနံ သမာပဇ္ဇိတုမ္ပိ ဝုဋ္ဌာတုမ္ပိ န သက္ကောတိ။ စန္ဒံ ဝါ သူရိယံ ဝါ ဥလ္လောကေတွာ “ဣမသ္မိံ စန္ဒေ ဝါ သူရိယေ ဝါ ဧတ္တကံ ဌာနံ ဂတေ ဝုဋ္ဌဟိဿာမီ”တိ ပရိစ္ဆိန္ဒိတွာ ဈာနံ သမာပန္နော ယထာပရိစ္ဆေဒေန ဝုဋ္ဌာတုံ န သက္ကောတိ၊ အန္တရာဝ ဝုဋ္ဌာတိ သမာပတ္တိယာ အပ္ပဂုဏတာယာတိ။

ပမာဒမာဂမ္မာတိ ပမာဒံ ပဋိစ္စ။ **အယံ ဝုစ္စတီ**တိ အယံ ဧဝံဝိဓော[၁] ပုဂ္ဂလော ကုပ္ပဓမ္မောတိ ဝုစ္စတိ။ ဣဒံ ပန အဋ္ဌသမာပတ္တိလာဘိနော ပုထုဇ္ဇနဿ သောတာပန္နဿ သကဒါဂါမိနောတိ တိဏ္ဏံ ပုဂ္ဂလာနံ နာမံ၊ ဧတေသဉှိ သမာဓိပါရိဗန္ဓကာ ဝိပဿနာပါရိဗန္ဓကာ[၂] စ ဓမ္မာ န သုဝိက္ခမ္ဘိတာ န သုဝိက္ခာလိတာ၊ တေန တေသံ သမာပတ္တိ နဿတိ ပရိဟာယတိ။ သာ စ ခေါ နေဝ သီလဘေဒေန နာပတ္တိဝီတိက္ကမေန။ န ဂရုကမောက္ခဓမ္မော ပနေသ အပ္ပမတ္တကေနပိ ကိစ္စကရဏီယေန ဝါ ဝတ္တဘေဒမတ္တကေန ဝါ နဿတိ။

တတြိဒံ ဝတ္ထု—ဧကော ကိရ ထေရော သမာပတ္တိံ ဝဠဉ္ဇေတိ၊ တသ္မိံ ပိဏ္ဍာယ ဂါမံ ပဝိဋ္ဌေ ဒါရကာ ပရိဝေဏေ ကီဠိတွာ ပက္ကမိံသု။ ထေရော အာဂန္တွာ “ပရိဝေဏံ သမ္မဇ္ဇိတဗ္ဗ”န္တိ စိန္တေတွာ အသမ္မဇ္ဇိတွာ ဝိဟာရံ ပဝိသိတွာ “သမာပတ္တိံ အပ္ပေဿာမီ”တိ နိသီဒိ။ သော အပ္ပေတုံ အသက္ကောန္တော “ကိံ နု ခေါ အာဝရဏ”န္တိ သီလံ အာဝဇ္ဇန္တော အပ္ပမတ္တကမ္ပိ ဝီတိက္ကမံ အဒိသွာ “ဝတ္တဘေဒေါ နု ခေါ အတ္ထီ”တိ ဩလောကေန္တော ပရိဝေဏဿ အသမ္မဋ္ဌဘာဝံ ဉတွာ သမ္မဇ္ဇိတွာ ပဝိသိတွာ နိသီဒန္တော သမာပတ္တိံ အပ္ပေန္တောဝ နိသီဒိ။

၄။ အကုပ္ပဓမ္မနိဒ္ဒေသော ဝုတ္တပဋိပက္ခဝသေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗော။ **အကုပ္ပဓမ္မော**တိ ဣဒံ ပန အဋ္ဌသမာပတ္တိလာဘိနော အနာဂါမိဿ စေဝ ခီဏာသဝဿ စာတိ ဒွိန္နံ ပုဂ္ဂလာနံ နာမံ။ တေသဉှိ သမာဓိပါရိဗန္ဓကာ ဝိပဿနာပါရိဗန္ဓကာ စ ဓမ္မာ သုဝိက္ခမ္ဘိတာ သုဝိက္ခာလိတာ။ တေန တေသံ ဘဿသင်္ဂဏိကာရာမာဒိကိစ္စေန ဝါ အညေန ဝါ ယေန ကေနစိ အတ္တနော အနုရူပေန ပမာဒေန ဝီတိနာမေန္တာနမ္ပိ သမာပတ္တိ န ကုပ္ပတိ န နဿတိ။ သုက္ခဝိပဿကာ ပန သောတာပန္နသကဒါဂါမိအနာဂါမိခီဏာသဝါ ဣမသ္မိံ

၁-အယမေဝ တိဝိဓော (သျာ) ၂-ဝိပဿနာပါရိပန္ထကာ (သီ)၊ ဝိပဿနာပါရိပန္ထိကာ (သျာ)

duke na labbhanti, dukamuttakapuggalā nāma honti, tasmā Satthā attano buddhasubuddhatāya heṭṭhā gahite ca aggahite ca saṅkaḍḍhitvā imasmimpi duke saddhiṁpiṭṭhivaṭṭakehi tantiṁ āropento **sabbepi ariyapuggalā**ti-ādimāha. Aṭṭhannañhi samāpattīnaṁ kuppanaṁ nassanaṁ bhaveyya, lokuttaradhammassa pana sakiṁ paṭividdhassa kuppanaṁ nassanaṁ nāma natthi, taṁ sandhāyetaṁ vuttaṁ.

5. Parihānadhammāparihānadhammaniddesāpi kuppadhammākuppadhammaniddesavaseneva veditabbā. Kevalañhi idha puggalassa pamādaṁ paṭicca dhammānaṁ parihānampi aparihānampi gahitanti idaṁ pariyāyadesanāmattameva nānaṁ. Sesaṁ sabbattha tādisameva.

7. Cetanābhabbaniddese **cetanābhabbo**ti cetanāya aparihāniṁ āpajjituṁ bhabbo. **Sace anusañcetetī**ti sace samāpajjati. Samāpattiñhi samāpattiñhi samāpajjanto anusañceteti nāma, so na parihāyati, itaro parihāyati.

8. Anurakkhaṇābhabbaniddese **anurakkhaṇābhabbo**ti anurakkhaṇāya aparihāniṁ āpajjituṁ bhabbo. **Sace anurakkhatī**ti sace anupakāradhamme pahāya upakāradhamme sevanto samāpajjati. Evañhi paṭipajjanto anurakkhati nāma, so na parihāyati, itaro parihāyati.

Ime dvepi samāpattiṁ ṭhapetuṁ thāvaraṁ kātuṁ paṭibalā, cetanābhabbato pana anurakkhaṇābhabbova balavataro. Cetanābhabbo hi upakārānupakāre dhamme na jānāti, ajānanto upakāradhamme nudati nīharati, anupakāradhamme sevati, so te sevanto samāpattito parihāyati. Anurakkhaṇābhabbo pana upakārānupakāre dhamme jānāti, jānanto anupakāradhamme nudati nīharati, upakāradhamme sevati, so te sevanto samāpattito na parihāyati.

Yathā hi dve khettapālā eko paṇḍurogena sarogo akkhamo sītādīnaṁ, eko arogo sītādīnaṁ saho. Sarogo heṭṭhākuṭiṁ na otarati, rattārakkhaṁ divārakkhaṁ vijahati, tassa divā sukamorādayo[1] khettaṁ otaritvā sālisīsaṁ khādanti, rattiṁ migasūkarādayo pavisitvā

1. Suvamorādayo (Sī), sukakapotādayo (Syā)

ဒုကေ န လဗ္ဘန္တိ၊ ဒုကမုတ္တကပုဂ္ဂလာ နာမ ဟောန္တိ၊ တသ္မာ သတ္ထာ အတ္တနော ဗုဒ္ဓသုဗုဒ္ဓတာယ ဟေဋ္ဌာ ဂဟိတေ စ အဂ္ဂဟိတေ စ သင်္ကဍ္ဎိတွာ ဣမသ္မိမ္ပိ ဒုကေ သဒ္ဓိံ ပိဋ္ဌိဝဋ္ဋကေဟိ တန္တိံ အာရောပေန္တော **သဗ္ဗေပိ အရိယပုဂ္ဂလာ**တိ-အာဒိမာဟ။ အဋ္ဌန္နဉ္ဟိ သမာပတ္တီနံ ကုပ္ပနံ နဿနံ ဘဝေယျ၊ လောကုတ္တရဓမ္မဿ ပန သကိံ ပဋိဝိဒ္ဓဿ ကုပ္ပနံ နဿနံ နာမ နတ္ထိ၊ တံ သန္ဓာယေတံ ဝုတ္တံ။

၅။ ပရိဟာနဓမ္မာပရိဟာနဓမ္မနိဒ္ဒေသာပိ ကုပ္ပဓမ္မာကုပ္ပဓမ္မနိဒ္ဒေသဝသေန ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ကေဝလဉ္ဟိ ဣဓ ပုဂ္ဂလဿ ပမာဒံ ပဋိစ္စ ဓမ္မာနံ ပရိဟာနမ္ပိ အပရိဟာနမ္ပိ ဂဟိတန္တိ ဣဒံ ပရိယာယဒေသနာမတ္တမေဝ နာနံ။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ တာဒိသမေဝ။

၇။ စေတနာဘဗ္ဗနိဒ္ဒေသေ **စေတနာဘဗ္ဗော**တိ စေတနာယ အပရိဟာနိံ အာပဇ္ဇိတုံ ဘဗ္ဗော။ **သစေ အနုသဉ္စေတေတီ**တိ သစေ သမာပဇ္ဇတိ။ သမာပတ္တိဉ္ဟိ သမာပဇ္ဇန္တော အနုသဉ္စေတေတိ နာမ၊ သော န ပရိဟာယတိ၊ ဣတရော ပရိဟာယတိ။

၈။ အနုရက္ခဏာဘဗ္ဗနိဒ္ဒေသေ **အနုရက္ခဏာဘဗ္ဗော**တိ အနုရက္ခဏာယ အပရိဟာနိံ အာပဇ္ဇိတုံ ဘဗ္ဗော။ **သစေ အနုရက္ခတီ**တိ သစေ အနုပကာရဓမ္မေ ပဟာယ ဥပကာရဓမ္မေ သေဝန္တော သမာပဇ္ဇတိ။ ဧဝဉ္ဟိ ပဋိပဇ္ဇန္တော အနုရက္ခတိ နာမ၊ သော န ပရိဟာယတိ၊ ဣတရော ပရိဟာယတိ။

ဣမေ ဒွေပိ သမာပတ္တိံ ဌပေတုံ ထာဝရံ ကာတုံ ပဋိဗလာ၊ စေတနာဘဗ္ဗတော ပန အနုရက္ခဏာဘဗ္ဗောဝ ဗလဝတရော။ စေတနာဘဗ္ဗော ဟိ ဥပကာရာနုပကာရေ ဓမ္မေ န ဇာနာတိ၊ အဇာနန္တော ဥပကာရဓမ္မေ နုဒတိ နီဟရတိ၊ အနုပကာရဓမ္မေ သေဝတိ၊ သော တေ သေဝန္တော သမာပတ္တိတော ပရိဟာယတိ။ အနုရက္ခဏာဘဗ္ဗော ပန ဥပကာရာနုပကာရေ ဓမ္မေ ဇာနာတိ၊ ဇာနန္တော အနုပကာရဓမ္မေ နုဒတိ နီဟရတိ၊ ဥပကာရဓမ္မေ သေဝတိ၊ သော တေ သေဝန္တော သမာပတ္တိတော န ပရိဟာယတိ။

ယထာ ဟိ ဒွေ ခေတ္တပါလာ ဧကော ပဏ္ဍုရောဂေန သရောဂေါ အက္ခမော သီတာဒီနံ, ဧကော အရောဂေါ သီတာဒီနံ သဟော။ သရောဂေါ ဟေဋ္ဌာကုဋိံ န ဩတရတိ၊ ရတ္တာရက္ခံ ဒိဝါရက္ခံ ဝိဇဟတိ၊ တဿ ဒိဝါ သုကမောရာဒယော[၁] ခေတ္တံ ဩတရိတွာ သာလိသီသံ ခါဒန္တိ၊ ရတ္တိံ မိဂသူကရာဒယော ပဝိသိတွာ

၁-သုဝမောရာဒယော (သီ)၊ သုကကပေါတာဒယော (သျာ)

khalaṁ tacchitaṁ viya chetvā[1] gacchanti. So attano pamattakāraṇā puna bījamattampi na labhati. Itaro rattārakkhaṁ divārakkhaṁ na vijahati, so attano appamattakāraṇā ekakarīsato cattāripi aṭṭhapi sakaṭāni labhati.

Tattha sarogakhettapālo viya cetanābhabbo, arogo viya anurakkhaṇābhabbo daṭṭhabbo. Sarogassa attano pamādena puna bījamattassapi alabhanaṁ viya cetanābhabbassa upakārānupakāre dhamme ajānitvā upakāre pahāya anupakāre sevantassa samāpattiyā parihānaṁ, itarassa attano appamādena ekakarīsamattato catu-aṭṭhasakaṭa-uddharaṇaṁ viya anurakkhaṇābhabbassa upakārānupakāre dhamme jānitvā anupakāre pahāya upakāre sevantassa samāpattiyā aparihānaṁ veditabbaṁ. Evaṁ cetanābhabbato anurakkhaṇābhabbova samāpattiṁ thāvaraṁ kātuṁ balavataroti veditabbo.

9. Puthujjananiddese **tīṇi saṁyojanānī**ti diṭṭhisaṁyojanasīlabbataparāmāsasaṁyojanavicikicchāsaṁyojanāni. Etāni hi phalakkhaṇe pahīnāni nāma honti. Ayaṁ pana phalakkhaṇepi na hotīti dasseti. **Tesaṁ dhammānan**ti tesaṁ saṁyojanadhammānaṁ. Maggakkhaṇasmiñhi tesaṁ pahānāya paṭipanno nāma hoti. Ayaṁ pana maggakkhaṇepi na hoti. Ettāvatā vissaṭṭhakammaṭṭhāno thūlabālaputhujjanova idha kathitoti veditabbo.

10. Gotrabhuniddese **yesaṁ dhammānan**ti yesaṁ gotrabhuñāṇena saddhiṁ uppannānaṁ paropaṇṇāsakusaladhammānaṁ. **Ariyadhammassā**ti lokuttaramaggassa. **Avakkanti hotī**ti okkanti nibbatti pātubhāvo hoti. **Ayaṁ vuccatī**ti ayaṁ nibbānārammaṇena ñāṇena sabbaṁ puthujjanasaṅkhaṁ puthujjanagottaṁ puthujjanamaṇḍalaṁ puthujjanapaññattiṁ atikkamitvā ariyasaṅkhaṁ ariyagottaṁ ariyamaṇḍalaṁ ariyapaññattiṁ okkamanato gotrabhūpuggalo nāma vuccati.

11. Bhayūparataniddese bhayena uparatoti **bhayūparato.** Sattapi sekkhā puthujjanā ca bhāyitvā pāpato oramanti, pāpaṁ na

1. Tacchetvā (Sī, Syā)

ခလံ တစ္ဆိတံ ဝိယ ဆေတွာ[၁] ဂစ္ဆန္တိ။ သော အတ္တနော ပမတ္တကာရဏာ ပုန ဗီဇမတ္တမ္ပိ န လဘတိ။ ဣတရော ရတ္တာရက္ခံ ဒိဝါရက္ခံ န ဝိဇဟတိ၊ သော အတ္တနော အပ္ပမတ္တကာရဏာ ဧကကရီသတော စတ္တာရိပိ အဋ္ဌပိ သကဋာနိ လဘတိ။

တတ္ထ သရောဂခေတ္တပါလော ဝိယ စေတနာဘဗ္ဗော, အရောဂေါ ဝိယ အနုရက္ခဏာဘဗ္ဗော ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ သရောဂဿ အတ္တနော ပမာဒေန ပုန ဗီဇမတ္တဿပိ အလာဘနံ ဝိယ စေတနာဘဗ္ဗဿ ဥပကာရာနုပကာရေ ဓမ္မေ အဇာနိတွာ ဥပကာရေ ပဟာယ အနုပကာရေ သေဝန္တဿ သမာပတ္တိယာ ပရိဟာနံ, ဣတရဿ အတ္တနော အပ္ပမာဒေန ဧကကရီသမတ္တတော စတုအဋ္ဌသကဋဥဒ္ဓရဏံ ဝိယ အနုရက္ခဏာဘဗ္ဗဿ ဥပကာရာနုပကာရေ ဓမ္မေ ဇာနိတွာ အနုပကာရေ ပဟာယ ဥပကာရေ သေဝန္တဿ သမာပတ္တိယာ အပရိဟာနံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဧဝံ စေတနာဘဗ္ဗတော အနုရက္ခဏာဘဗ္ဗောဝ သမာပတ္တိံ ထာဝရံ ကာတုံ ဗလဝတရောတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။

၉။ ပုထုဇ္ဇနနိဒ္ဒေသေ **တီဏိ သံယောဇနာနီ**တိ ဒိဋ္ဌိသံယောဇနသီလဗ္ဗတပရာမာသသံယောဇနဝိစိကိစ္ဆာသံယောဇနာနိ။ ဧတာနိ ဟိ ဖလက္ခဏေ ပဟီနာနိ နာမ ဟောန္တိ။ အယံ ပန ဖလက္ခဏေပိ န ဟောတီတိ ဒဿေတိ။ **တေသံ ဓမ္မာန**န္တိ တေသံ သံယောဇနဓမ္မာနံ။ မဂ္ဂက္ခဏသ္မိဉ္ဟိ တေသံ ပဟာနာယ ပဋိပန္နော နာမ ဟောတိ။ အယံ ပန မဂ္ဂက္ခဏေပိ န ဟောတိ။ ဧတ္တာဝတာ ဝိဿဋ္ဌကမ္မဋ္ဌာနော ထူလဗာလပုထုဇ္ဇနောဝ ဣဓ ကထိတောတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။

၁၀။ ဂေါတြဘုနိဒ္ဒေသေ **ယေသံ ဓမ္မာန**န္တိ ယေသံ ဂေါတြဘုဉာဏေန သဒ္ဓိံ ဥပ္ပန္နာနံ ပရောပဏ္ဏာသကုသလဓမ္မာနံ။ **အရိယဓမ္မဿာ**တိ လောကုတ္တရမဂ္ဂဿ။ **အဝက္ကန္တိ ဟောတီ**တိ ဩက္ကန္တိ နိဗ္ဗတ္တိ ပါတုဘာဝေါ ဟောတိ။ **အယံ ဝုစ္စတီ**တိ အယံ နိဗ္ဗာနာရမ္မဏေန ဉာဏေန သဗ္ဗံ ပုထုဇ္ဇနသင်္ခံ ပုထုဇ္ဇနဂေါတ္တံ ပုထုဇ္ဇနမဏ္ဍလံ ပုထုဇ္ဇနပညတ္တိံ အတိက္ကမိတွာ အရိယသင်္ခံ အရိယဂေါတ္တံ အရိယမဏ္ဍလံ အရိယပညတ္တိံ ဩက္ကမနတော ဂေါတြဘူပုဂ္ဂလော နာမ ဝုစ္စတိ။

၁၁။ ဘယူပရတနိဒ္ဒေသေ ဘယေန ဥပရတောတိ **ဘယူပရတော**။ သတ္တပိ သေက္ခာ ပုထုဇ္ဇနာ စ ဘာယိတွာ ပါပတော ဩရမန္တိ၊ ပါပံ န

၁-တစ္ဆေတွာ (သီ၊ သျာ)

karonti. Tattha puthujjanā duggatibhayaṁ vaṭṭabhayaṁ kilesabhayaṁ upavādabhayanti cattāri bhayāni bhāyanti. Tesu bhāyitabbaṭṭhena duggatiyeva bhayaṁ **duggatibhayaṁ.** Sesesupi eseva nayo. Tattha puthujjano “sace tvaṁ pāpaṁ karissati, cattāro apāyā mukhaṁ vivaritvā ṭhitacchāta-ajagarasadisā, tesu dukkhaṁ anubhavanto kathaṁ bhavissasī”ti duggatibhayaṁ bhāyitvā pāpaṁ na karoti. Anamataggasaṁsāravaṭṭaṁyeva pana **vaṭṭabhayaṁ** nāma. Sabbampi akusalaṁ **kilesabhayaṁ** nāma. Garahā pana **upavādabhayaṁ** nāma. Tānipi bhāyitvā puthujjano pāpaṁ na karoti. Sotāpannasakadāgāmi-anāgāmino pana tayo sekkhā duggatiṁ atītattā sesāni tīṇi bhayāni bhāyitvā pāpaṁ na karonti. Maggaṭṭhakasekkhā āgamanavasena vā asamucchinnabhayattā vā **bhayūparatā** nāma honti. Khīṇāsavo imesu catūsu bhayesu ekampi na bhāyati. So hi sabbaso samucchinnabhayo, tasmā **abhayūparato**ti vuccati. Kiṁ pana so upavādampi na bhāyatīti. Na bhāyati, upavādaṁ pana rakkhatīti vattuṁ vaṭṭati Doṇuppalavāpigāme khīṇāsavatthero viya.

12. Abhabbāgamananiddese sammattaniyāmāgamanassa abhabboti **abhabbāgamano. Kammāvaraṇenā**ti pañcavidhena ānantariyakammena. **Kilesāvaraṇenā**ti niyatamicchādiṭṭhiyā. **Vipākāvaraṇenā**ti ahetukaduhetukapaṭisandhiyā. **Assaddhā**ti Buddhadhammasaṁghesu saddhārahitā. **Acchandikā**ti kattukamyatākusalacchandarahitā. Te ṭhapetvā Jambudīpaṁ itaradīpattayavāsino veditabbā. Tesu hi manussā acchandikabhāvaṁ paviṭṭhā nāma. **Duppaññā**ti bhavaṅgapaññārahitā. **Abhabbā**ti appaṭiladdhamaggaphalūpanissayā. **Niyāman**ti magganiyāmaṁ sammattaniyāmaṁ. **Okkamitun**ti etaṁ kusalesu dhammesu sammattasaṅkhātaṁ niyāmaṁ okkamituṁ pavisituṁ, tattha patiṭṭhātuṁ abhabbā.

13. Bhabbāgamananiddeso vuttapaṭipakkhanayena veditabbo. Evamimasmiṁ duke ye ca puggalā pañcānantariyakā, ye ca niyatamicchādiṭṭhikā, yehi ca ahetukaduhetukapaṭisandhi gahitā, ye ca Buddhādīnaṁ na saddahanti, yesañca kattukamyatāchando natthi, ye ca aparipuṇṇabhavaṅgapaññā, yesañca maggaphalānaṁ upanissayo natthi, te sabbepi sammattaniyāmaṁ okkamituṁ abhabbā, viparītā bhabbāti vuttā.

ကရောန္တိ။ တတ္ထ ပုထုဇ္ဇနာ ဒုဂ္ဂတိဘယံ ဝဋ္ဋဘယံ ကိလေသဘယံ ဥပဝါဒဘယန္တိ စတ္တာရိ ဘယာနိ ဘာယန္တိ။ တေသု ဘာယိတဗ္ဗဋ္ဌေန ဒုဂ္ဂတိယေဝ ဘယံ **ဒုဂ္ဂတိဘယံ**။ သေသေသုပိ ဧသေဝ နယော။ တတ္ထ ပုထုဇ္ဇနော “သစေ တွံ ပါပံ ကရိဿသိ၊ စတ္တာရော အပါယာ မုခံ ဝိဝရိတွာ ဌိတစ္ဆာတအဇဂရသဒိသာ၊ တေသု ဒုက္ခံ အနုဘဝန္တော ကထံ ဘဝိဿသီ”တိ ဒုဂ္ဂတိဘယံ ဘာယိတွာ ပါပံ န ကရောတိ။ အနမတဂ္ဂသံသာရဝဋ္ဋံယေဝ ပန **ဝဋ္ဋဘယံ** နာမ။ သဗ္ဗမ္ပိ အကုသလံ **ကိလေသဘယံ** နာမ။ ဂရဟာ ပန **ဥပဝါဒဘယံ** နာမ။ တာနိပိ ဘာယိတွာ ပုထုဇ္ဇနော ပါပံ န ကရောတိ။ သောတာပန္နသကဒါဂါမိအနာဂါမိနော ပန တယော သေက္ခာ ဒုဂ္ဂတိံ အတီတတ္တာ သေသာနိ တီဏိ ဘယာနိ ဘာယိတွာ ပါပံ န ကရောန္တိ။ မဂ္ဂဋ္ဌကသေက္ခာ အာဂမနဝသေန ဝါ အသမုစ္ဆိန္နဘယတ္တာ ဝါ **ဘယူပရတာ** နာမ ဟောန္တိ။ ခီဏာသဝေါ ဣမေသု စတူသု ဘယေသု ဧကမ္ပိ န ဘာယတိ။ သော ဟိ သဗ္ဗသော သမုစ္ဆိန္နဘယော၊ တသ္မာ **အဘယူပရတော**တိ ဝုစ္စတိ။ ကိံ ပန သော ဥပဝါဒမ္ပိ န ဘာယတီတိ။ န ဘာယတိ၊ ဥပဝါဒံ ပန ရက္ခတီတိ ဝတ္တုံ ဝဋ္ဋတိ ဒေါဏုပ္ပလဝါပိဂါမေ ခီဏာသဝတ္ထေရော ဝိယ။

၁၂။ အဘဗ္ဗာဂမနနိဒ္ဒေသေ သမ္မတ္တနိယာမာဂမနဿ အဘဗ္ဗောတိ **အဘဗ္ဗာဂမနော။ ကမ္မာဝရဏေနာ**တိ ပဉ္စဝိဓေန အာနန္တရိယကမ္မေန။ **ကိလေသာဝရဏေနာ**တိ နိယတမိစ္ဆာဒိဋ္ဌိယာ။ **ဝိပါကာဝရဏေနာ**တိ အဟေတုကဒုဟေတုကပဋိသန္ဓိယာ။ **အဿဒ္ဓါ**တိ ဗုဒ္ဓဓမ္မသံဃေသု သဒ္ဓါရဟိတာ။ **အစ္ဆန္ဒိကာ**တိ ကတ္တုကမျတာကုသလစ္ဆန္ဒရဟိတာ။ တေ ဌပေတွာ ဇမ္ဗုဒီပံ ဣတရဒီပတ္တယဝါသိနော ဝေဒိတဗ္ဗာ။ တေသု ဟိ မနုဿာ အစ္ဆန္ဒိကဘာဝံ ပဝိဋ္ဌာ နာမ။ **ဒုပ္ပညာ**တိ ဘဝင်္ဂပညာရဟိတာ။ **အဘဗ္ဗာ**တိ အပ္ပဋိလဒ္ဓမဂ္ဂဖလူပနိဿယာ။ **နိယာမန္တိ** မဂ္ဂနိယာမံ သမ္မတ္တနိယာမံ။ **ဩက္ကမိတုန္တိ** ဧတံ ကုသလေသု ဓမ္မေသု သမ္မတ္တသင်္ခါတံ နိယာမံ ဩက္ကမိတုံ ပဝိသိတုံ, တတ္ထ ပတိဋ္ဌာတုံ အဘဗ္ဗာ။

၁၃။ ဘဗ္ဗာဂမနနိဒ္ဒေသော ဝုတ္တပဋိပက္ခနယေန ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဧဝမိမသ္မိံ ဒုကေ ယေ စ ပုဂ္ဂလာ ပဉ္စာနန္တရိယကာ၊ ယေ စ နိယတမိစ္ဆာဒိဋ္ဌိကာ၊ ယေဟိ စ အဟေတုကဒုဟေတုကပဋိသန္ဓိ ဂဟိတာ၊ ယေ စ ဗုဒ္ဓါဒီနံ န သဒ္ဒဟန္တိ၊ ယေသဉ္စ ကတ္တုကမျတာဆန္ဒော နတ္ထိ၊ ယေ စ အပရိပုဏ္ဏဘဝင်္ဂပညာ၊ ယေသဉ္စ မဂ္ဂဖလာနံ ဥပနိဿယော နတ္ထိ၊ တေ သဗ္ဗေပိ သမ္မတ္တနိယာမံ ဩက္ကမိတုံ အဘဗ္ဗာ၊ ဝိပရီတာ ဘဗ္ဗာတိ ဝုတ္တာ။

14. Niyatāniyataniddese **ānantarikā**ti ānantarikakammasamaṅgino. **Micchādiṭṭhikā**ti niyatamicchādiṭṭhisamaṅgino. Sabbepi hete nirayassa atthāya niyatattā **niyatā** nāma. Aṭṭha pana ariyapuggalā sammābhāvāya uparūparimaggaphalatthāya ceva anupādāparibbānatthāya ca niyatattā niyatā nāma. Avasesapuggalā pana anibaddhagatikā. Yathā “ākāse khittadaṇḍo pathaviyaṁ patanto aggena vā majjhena vā mūlena vā patissatī”ti na ñāyati, evameva “asukagatiyā nāma nibbattissantī”ti niyamābhāvā **aniyatā** nāmāti veditabbā. Yā pana Uttarakurukānaṁ niyatagatikatā vuttā, na sā niyatadhammavasena. Micchattasammattaniyatadhammāyeva hi niyatā nāma, tesañca vasenāyaṁ puggalaniyamo kathitoti.

15. Paṭipannakaniddese **maggasamaṅgino**ti maggaṭṭhakapuggalā. Te hi phalatthāya paṭipannattā **paṭipannakā** nāma. **Phalasamaṅgino**ti phalapaṭilābhasamaṅgitāya phalasamaṅgino. Phalapaṭilābhato paṭṭhāya hi te phalasamāpattiṁ asamāpannāpi phale ṭhitāyeva nāma.

16. Samasīsīniddese **apubbaṁ acariman**ti apure apacchā, ekappahārenevāti attho. **Pariyādānan**ti parikkhayo. **Ayaṁ vuccatī**ti ayaṁ puggalo **samasīsī** nāma vuccati. So panesa tividho hoti iriyāpathasamasīsī rogasamasīsī jīvitasamasīsīti. Tattha yo caṅkamantova vipassanaṁ paṭṭhapetvā arahattaṁ patvā caṅkamantova parinibbāti[1] **Padumatthero** viya, ṭhitakova vipassanaṁ paṭṭhapetvā arahattaṁ patvā ṭhitakova parinibbāti **Koṭapabbatavihāravāsītissatthero** viya. Nisinnova vipassanaṁ paṭṭhapetvā arahattaṁ patvā nisinnova parinibbāti. Nipannova vipassanaṁ paṭṭhapetvā arahattaṁ patvā nipannova parinibbāti, ayaṁ **iriyāpathasamasīsī** nāma.

Yo pana ekaṁ rogaṁ patvā antorogeyeva vipassanaṁ paṭṭhapetvā arahattaṁ patvā teneva rogena parinibbāti, ayaṁ **rogasamasīsī** nāma.

---

1. Parinibbāyati (Sī, Syā)

၁၄။ နိယတာနိယတနိဒ္ဒေသေ **အာနန္တရိကာ**တိ အာနန္တရိကကမ္မသမင်္ဂိနော။ **မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိကာ**တိ နိယတမိစ္ဆာဒိဋ္ဌိသမင်္ဂိနော။ သဗ္ဗေပိ ဟေတေ နိရယဿ အတ္ထာယ နိယတတ္တာ **နိယတာ** နာမ။ အဋ္ဌ ပန အရိယပုဂ္ဂလာ သမ္မာဘာဝါယ ဥပရူပရိမဂ္ဂဖလတ္ထာယ စေဝ အနုပါဒါပရိဗ္ဗာနတ္ထာယ စ နိယတတ္တာ နိယတာ နာမ။ အဝသေသပုဂ္ဂလာ ပန အနိဗဒ္ဓဂတိကာ။ ယထာ “အာကာသေ ခိတ္တဒဏ္ဍော ပထဝိယံ ပတန္တော အဂ္ဂေန ဝါ မဇ္ဈေန ဝါ မူလေန ဝါ ပတိဿတီ”တိ န ဉာယတိ၊ ဧဝမေဝ “အသုကဂတိယာ နာမ နိဗ္ဗတ္တိဿန္တီ”တိ နိယမာဘာဝါ **အနိယတာ** နာမာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ယာ ပန ဥတ္တရကုရုကာနံ နိယတဂတိကတာ ဝုတ္တာ၊ န သာ နိယတဓမ္မဝသေန။ မိစ္ဆတ္တသမ္မတ္တနိယတဓမ္မာယေဝ ဟိ နိယတာ နာမ၊ တေသဉ္စ ဝသေနာယံ ပုဂ္ဂလနိယမော ကထိတောတိ။

၁၅။ ပဋိပန္နကနိဒ္ဒေသေ **မဂ္ဂသမင်္ဂိနော**တိ မဂ္ဂဋ္ဌကပုဂ္ဂလာ။ တေ ဟိ ဖလတ္ထာယ ပဋိပန္နတ္တာ **ပဋိပန္နကာ** နာမ။ **ဖလသမင်္ဂိနော**တိ ဖလပဋိလာဘသမင်္ဂိတာယ ဖလသမင်္ဂိနော။ ဖလပဋိလာဘတော ပဋ္ဌာယ ဟိ တေ ဖလသမာပတ္တိံ အသမာပန္နာပိ ဖလေ ဌိတာယေဝ နာမ။

၁၆။ သမသီသီနိဒ္ဒေသေ **အပုဗ္ဗံ အစရိမ**န္တိ အပုရေ အပစ္ဆာ၊ ဧကပ္ပဟာရေနေဝါတိ အတ္ထော။ **ပရိယာဒါန**န္တိ ပရိက္ခယော။ **အယံ ဝုစ္စတီ**တိ အယံ ပုဂ္ဂလော **သမသီသီ** နာမ ဝုစ္စတိ။ သော ပနေသ တိဝိဓော ဟောတိ ဣရိယာပထသမသီသီ ရောဂသမသီသီ ဇီဝိတသမသီသီတိ။ တတ္ထ ယော စင်္ကမန္တောဝ ဝိပဿနံ ပဋ္ဌပေတွာ အရဟတ္တံ ပတွာ စင်္ကမန္တောဝ ပရိနိဗ္ဗာတိ[၁] **ပဒုမတ္ထေရော** ဝိယ, ဌိတကောဝ ဝိပဿနံ ပဋ္ဌပေတွာ အရဟတ္တံ ပတွာ ဌိတကောဝ ပရိနိဗ္ဗာတိ **ကောဋပဗ္ဗတဝိဟာရဝါသီတိဿတ္ထေရော** ဝိယ။ နိသိန္နောဝ ဝိပဿနံ ပဋ္ဌပေတွာ အရဟတ္တံ ပတွာ. နိသိန္နောဝ ပရိနိဗ္ဗာတိ။ နိပန္နောဝ ဝိပဿနံ ပဋ္ဌပေတွာ အရဟတ္တံ ပတွာ နိပန္နောဝ ပရိနိဗ္ဗာတိ၊ အယံ **ဣရိယာပထသမသီသီ** နာမ။

ယော ပန ဧကံ ရောဂံ ပတွာ အန္တောရောဂေယေဝ ဝိပဿနံ ပဋ္ဌပေတွာ အရဟတ္တံ ပတွာ တေနေဝ ရောဂေန ပရိနိဗ္ဗာတိ၊ အယံ **ရောဂသမသီသီ** နာမ။

၁-ပရိနိဗ္ဗာယတိ (သီ၊ သျာ)

Kataro jīvitasamasīsī nāma? “Sīsanti terasa sīsāni. Palibodhasīsañca taṇhā, vinibandhanasīsañca māno, parāmāsasīsañca diṭṭhi, vikkhepasīsañca uddhaccaṁ, saṁkilesasīsañca avijjā, adhimokkhasīsañca saddhā, paggahasīsañca vīriyaṁ, upaṭṭhānasīsañca sati, avikkhepasīsañca samādhi, dassanasīsañca paññā, pavattasīsañca jīvitindriyaṁ, gocarasīsañca vimokkho, saṅkhārasīsañca nirodho”ti[1]. Tattha kilesasīsaṁ avijjaṁ arahattamaggo pariyādiyati. Pavattasīsaṁ jīvitindriyaṁ cuticittaṁ pariyādiyati. Avijjāpariyādāyakaṁ cittaṁ jīvitindriyaṁ pariyādātuṁ na sakkoti. Jīvitindriyapariyādāyakaṁ cittaṁ avijjaṁ pariyādātuṁ na sakkoti. Avijjāpariyādāyakaṁ cittaṁ aññaṁ, jīvitindriyapariyādāyakaṁ cittaṁ aññaṁ. Yassa cetaṁ sīsadvayaṁ samaṁ pariyādānaṁ gacchati, so **jīvitasamasīsī** nāma.

Kathamidaṁ samaṁ hotīti. Vārasamatāya. Yasmiñhi vāre maggavuṭṭhānaṁ hoti. Sotāpattimagge pañca paccavekkhaṇāni, sakadāgāmimagge pañca, anāgāmimagge pañca, arahattamagge cattārīti ekūnavīsatiyā paccavekkhaṇañāṇe patiṭṭhāya bhavaṅgaṁ otaritvā parinibbāyati. Imāya vārasamatāya idaṁ ubhayasīsapariyādānaṁ[2] samaṁ hoti nāma. Tenāyaṁ puggalo “jīvitasamasīsī”ti vuccati. Ayameva ca idha adhippeto.

17. Ṭhitakappīniddese ṭhito kappoti ṭhitakappo, ṭhitakappo assa atthīti **ṭhitakappī,** kappaṁ ṭhapetuṁ samatthoti attho. **Uḍḍayhanavelā assā**ti jhāyanakālo bhaveyya. **Neva tāvā**ti yāva esa maggasamaṅgī puggalo sotāpattiphalaṁ na sacchikaroti, neva tāva kappo jhāyeyya, jhāyamānopi ajjhāyitvāva tiṭṭheyya. Kappavināso hi nāma mahāvikāro mahāpayogo koṭisatasahassacakkavāḷassa jhāyanavasena mahālokavināso. Ayampi evaṁ mahāvināso tiṭṭheyya vāti vadati, sāsane pana dharamāne ayaṁ kappavināso nāma natthi. Kappavināse sāsanaṁ natthi. Gatakoṭike hi kāle kappavināso nāma hoti. Evaṁ santepi Satthā antarāyābhāvaṁ dīpetuṁ idaṁ kāraṇaṁ āhari “idampi bhaveyya, maggasamaṅgino pana phalassa antarāyo na sakkā kātun”ti. Ayaṁ pana puggalo kappaṁ ṭhapento[3] kittakaṁ kālaṁ ṭhapeyyāti.

1. Khu 9. 99 piṭṭhe Paṭisambhidāmagge.
2. Ubhayasīsapariyādānampi (Syā)
3. Ṭhapantopi (Syā)

ကတရော ဇီဝိတသမသီသီ နာမ? “သီသန္တိ တေရသ သီသာနိ။ ပလိဗောဓသီသဉ္စ တဏှာ၊ ဝိနိဗန္ဓနသီသဉ္စ မာနော၊ ပရာမာသသီသဉ္စ ဒိဋ္ဌိ၊ ဝိက္ခေပသီသဉ္စ ဥဒ္ဓစ္စံ၊ သံကိလေသသီသဉ္စ အဝိဇ္ဇာ၊ အဓိမောက္ခသီသဉ္စ သဒ္ဓါ၊ ပဂ္ဂဟသီသဉ္စ ဝီရိယံ၊ ဥပဋ္ဌာနသီသဉ္စ သတိ၊ အဝိက္ခေပသီသဉ္စ သမာဓိ၊ ဒဿနသီသဉ္စ ပညာ၊ ပဝတ္တသီသဉ္စ ဇီဝိတိန္ဒြိယံ၊ ဂေါစရသီသဉ္စ ဝိမောက္ခော၊ သင်္ခါရသီသဉ္စ နိရောဓော”တိ[၁]။ တတ္ထ ကိလေသသီသံ အဝိဇ္ဇံ အရဟတ္တမဂ္ဂေါ ပရိယာဒိယတိ။ ပဝတ္တသီသံ ဇီဝိတိန္ဒြိယံ စုတိစိတ္တံ ပရိယာဒိယတိ။ အဝိဇ္ဇာပရိယာဒါယကံ စိတ္တံ ဇီဝိတိန္ဒြိယံ ပရိယာဒါတုံ န သက္ကောတိ။ ဇီဝိတိန္ဒြိယပရိယာဒါယကံ စိတ္တံ အဝိဇ္ဇံ ပရိယာဒါတုံ န သက္ကောတိ။ အဝိဇ္ဇာပရိယာဒါယကံ စိတ္တံ အညံ, ဇီဝိတိန္ဒြိယပရိယာဒါယကံ စိတ္တံ အညံ။ ယဿ စေတံ သီသဒွယံ သမံ ပရိယာဒါနံ ဂစ္ဆတိ၊ သော **ဇီဝိတသမသီသီ** နာမ။

ကထမိဒံ သမံ ဟောတီတိ။ ဝါရသမတာယ။ ယသ္မိဉှိ ဝါရေ မဂ္ဂဝုဋ္ဌာနံ ဟောတိ။ သောတာပတ္တိမဂ္ဂေ ပဉ္စ ပစ္စဝေက္ခဏာနိ, သကဒါဂါမိမဂ္ဂေ ပဉ္စ, အနာဂါမိမဂ္ဂေ ပဉ္စ, အရဟတ္တမဂ္ဂေ စတ္တာရီတိ ဧကူနဝီသတိယာ ပစ္စဝေက္ခဏဉာဏေ ပတိဋ္ဌာယ ဘဝင်္ဂံ ဩတရိတွာ ပရိနိဗ္ဗာယတိ။ ဣမာယ ဝါရသမတာယ ဣဒံ ဥဘယသီသပရိယာဒါနံ[၂] သမံ ဟောတိ နာမ။ တေနာယံ ပုဂ္ဂလော “ဇီဝိတသမသီသီ”တိ ဝုစ္စတိ။ အယမေဝ စ ဣဓ အဓိပ္ပေတော။

၁၇။ ဌိတကပ္ပီနိဒ္ဒေသေ ဌိတော ကပ္ပေါတိ ဌိတကပ္ပေါ၊ ဌိတကပ္ပေါ အဿ အတ္ထီတိ **ဌိတကပ္ပီ၊** ကပ္ပံ ဌပေတုံ သမတ္ထောတိ အတ္ထော။ **ဥဍ္ဍယှနဝေလာ အဿာ**တိ ဈာယနကာလော ဘဝေယျ။ **နေဝ တာဝါ**တိ ယာဝ ဧသ မဂ္ဂသမင်္ဂီ ပုဂ္ဂလော သောတာပတ္တိဖလံ န သစ္ဆိကရောတိ၊ နေဝ တာဝ ကပ္ပေါ ဈာယေယျ၊ ဈာယမာနောပိ အဇ္ဈာယိတွာဝ တိဋ္ဌေယျ။ ကပ္ပဝိနာသော ဟိ နာမ မဟာဝိကာရော မဟာပယောဂေါ ကောဋိသတသဟဿစက္ကဝါဠဿ ဈာယနဝသေန မဟာလောကဝိနာသော။ အယမ္ပိ ဧဝံ မဟာဝိနာသော တိဋ္ဌေယျ ဝါတိ ဝဒတိ၊ သာသနေ ပန ဓရမာနေ အယံ ကပ္ပဝိနာသော နာမ နတ္ထိ။ ကပ္ပဝိနာသေ သာသနံ နတ္ထိ။ ဂတကောဋိကေ ဟိ ကာလေ ကပ္ပဝိနာသော နာမ ဟောတိ။ ဧဝံ သန္တေပိ သတ္ထာ အန္တရာယာဘာဝံ ဒီပေတုံ ဣဒံ ကာရဏံ အာဟရိ “ဣဒမ္ပိ ဘဝေယျ၊ မဂ္ဂသမင်္ဂိနော ပန ဖလဿ အန္တရာယော န သက္ကာ ကာတု”န္တိ။ အယံ ပန ပုဂ္ဂလော ကပ္ပံ ဌပေန္တော[၃] ကိတ္တကံ ကာလံ ဌပေယျာတိ။

၁-ခု ၉-၉၉-ပိဋ္ဌေ ပဋိသမ္ဘိဒါမဂ္ဂေ။
၂-ဥဘယသီသပရိယာဒါနမ္ပိ (သျာ)
၃-ဌပန္တောပိ (သျာ)

Yasmiṁ vāre maggavuṭṭhānaṁ hoti, atha bhavaṅgaṁ āvaṭṭentaṁ[1] manodvārāvajjanaṁ uppajjati, tato tīṇi anulomāni ekaṁ gotrabhucittaṁ ekaṁ maggacittaṁ dve phalacittāni pañca paccavekkhaṇañāṇānīti ettakaṁ kālaṁ ṭhapeyya. Imaṁ panatthaṁ bāhirāya āgantukūpamāyapi evaṁ dīpayiṁsu. Sace hi sotāpattimaggasamaṅgissa matthakūpari yojanikaṁ ekagghanaselaṁ tivaṭṭāya rajjuyā bandhitvā olambeyya, ekasmiṁ vaṭṭe chinne dvīhi olambeyya, dvīsu chinnesu ekena olambeyyeva. Tasmimpi chinne abbhakūṭaṁ viya ākāse tiṭṭheyya. Na tveva tassa puggalassa maggānantaraphalassa antarāyaṁ kareyyāti. Ayaṁ pana dīpanā parittā. Purimāva mahantā. Na kevalaṁ pana sotāpattimaggaṭṭhova kappaṁ ṭhapeti, itare maggasamaṅginopi ṭhapentiyeva. Tena Bhagavā heṭṭhā gahitañca aggahitañca sabbaṁ saṅkaḍḍhitvā saddhiṁpiṭṭhivaṭṭakapuggalehi imaṁ tantiṁ āropesi “sabbepi maggasamaṅgino puggalā ṭhitakappino”ti.

18. Ariyaniddese kilesehi ārakattā **ariyā.** Sadevakena lokena araṇīyattā ariyā, ariyaṭṭho nāma parisuddhaṭṭhoti parisuddhattāpi ariyā. Sesā aparisuddhatāya **anariyā.**

19. Sekkhaniddese maggasamaṅgino maggakkhaṇe, phalasamaṅgino ca phalakkhaṇe adhisīlasikkhādikā tissopi sikkhā sikkhantiyevāti **sekkhā.** Arahatā pana arahattaphalakkhaṇe tisso sikkhā sikkhitā, puna tassa sikkhanakiccaṁ natthīti **asekkhā.** Iti satta ariyā sikkhantīti sekkhā. Khīṇāsavā aññassa santike sīlādīnaṁ sikkhitattā sikkhita-asekkhā nāma. Buddhapaccekabuddhā sayambhūtatāya asikkhita-asekkhā nāma. Sesapuggalā neva sikkhanti na sikkhitāti **nevasekkhānāsekkhā**[2].

20. Tevijjaniddese paṭhamaṁ pubbenivāsadibbacakkhuñāṇāni nibbattetvā pacchā arahattaṁ pattopi, paṭhamaṁ arahattaṁ patvā pacchā pubbenivāsadibbacakkhuñāṇanibbattakopi **tevijjo**yeva nāma. Suttantakathā pana pariyāyadesanā, abhidhammakathā nippariyāyadesanāti imasmiṁ ṭhāne āgamanīyameva dhuraṁ, tasmā paṭhamaṁ dve vijjā nibbattetvā pacchā arahattaṁ pattova idha adhippeto. **Chaḷabhiññe**pi eseva nayo.

1. Āvajjentaṁ (Syā) 2. Nevasekkhānāsekkhā nāma (Syā)

ယသ္မိံ ဝါရေ မဂ္ဂဝုဋ္ဌာနံ ဟောတိ၊ အထ ဘဝင်္ဂံ အာဝဋ္ဋေန္တံ[1] မနောဒွါရာဝဇ္ဇနံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ တတော တီဏိ အနုလောမာနိ ဧကံ ဂေါတြဘုစိတ္တံ ဧကံ မဂ္ဂစိတ္တံ ဒွေ ဖလစိတ္တာနိ ပဉ္စ ပစ္စဝေက္ခဏဉာဏာနီတိ ဧတ္တကံ ကာလံ ဌပေယျ။ ဣမံ ပနတ္ထံ ဗာဟိရာယ အာဂန္တုကူပမာယပိ ဧဝံ ဒီပယိံသု။ သစေ ဟိ သောတာ-ပတ္တိမဂ္ဂသမင်္ဂိဿ မတ္ထကူပရိ ယောဇနိကံ ဧကဃ္ဃနသေလံ တိဝဋ္ဋာယ ရဇ္ဇုယာ ဗန္ဓိတွာ ဩလမ္ဗေယျ၊ ဧကသ္မိံ ဝဋ္ဋေ ဆိန္နေ ဒွီဟိ ဩလမ္ဗေယျ၊ ဒွီသု ဆိန္နေသု ဧကေန ဩလမ္ဗေယျေဝ။ တသ္မိမ္ပိ ဆိန္နေ အဗ္ဘကူဋံ ဝိယ အာကာသေ တိဋ္ဌေယျ။ န တွေဝ တဿ ပုဂ္ဂလဿ မဂ္ဂါနန္တရဖလဿ အန္တရာယံ ကရေယျာတိ။ အယံ ပန ဒီပနာ ပရိတ္တာ။ ပုရိမာဝ မဟန္တာ။ န ကေဝလံ ပန သောတာပတ္တိမဂ္ဂဋ္ဌောဝ ကပ္ပံ ဌပေတိ၊ ဣတရေ မဂ္ဂသမင်္ဂိနောပိ ဌပေန္တိယေဝ။ တေန ဘဂဝါ ဟေဋ္ဌာ ဂဟိတဉ္စ အဂ္ဂဟိတဉ္စ သဗ္ဗံ သင်္ကဍ္ဎိတွာ သဒ္ဓိံ ပိဋ္ဌိဝဋ္ဋကပုဂ္ဂလေဟိ ဣမံ တန္တိံ အာရောပေသိ “သဗ္ဗေပိ မဂ္ဂသမင်္ဂိနော ပုဂ္ဂလာ ဌိတကပ္ပိနော”တိ။

၁၈။ အရိယနိဒ္ဒေသေ ကိလေသေဟိ အာရကတ္တာ **အရိယာ**။ သဒေဝကေန လောကေန အရဏီယတ္တာ အရိယာ၊ အရိယဋ္ဌော နာမ ပရိသုဒ္ဓဋ္ဌောတိ ပရိသုဒ္ဓတ္တာပိ အရိယာ။ သေသာ အပရိသုဒ္ဓတာယ **အနရိယာ**။

၁၉။ သေက္ခနိဒ္ဒေသေ မဂ္ဂသမင်္ဂိနော မဂ္ဂက္ခဏေ, ဖလသမင်္ဂိနော စ ဖလက္ခဏေ အဓိသီလသိက္ခာဒိကာ တိဿောပိ သိက္ခာ သိက္ခန္တိယေဝါတိ **သေက္ခာ**။ အရဟတာ ပန အရဟတ္တဖလက္ခဏေ တိဿော သိက္ခာ သိက္ခိတာ၊ ပုန တဿ သိက္ခနကိစ္စံ နတ္ထီတိ **အသေက္ခာ**။ ဣတိ သတ္တ အရိယာ သိက္ခန္တီတိ သေက္ခာ။ ခီဏာသဝါ အညဿ သန္တိကေ သီလာဒီနံ သိက္ခိတတ္တာ သိက္ခိတ-အသေက္ခာ နာမ။ ဗုဒ္ဓပစ္စေကဗုဒ္ဓါ သယမ္ဘူတတာယ အသိက္ခိတအသေက္ခာ နာမ။ သေသပုဂ္ဂလာ နေဝ သိက္ခန္တိ န သိက္ခိတာတိ **နေဝသေက္ခာနာသေက္ခာ**[2]။

၂၀။ တေဝိဇ္ဇနိဒ္ဒေသေ ပဌမံ ပုဗ္ဗေနိဝါသဒိဗ္ဗစက္ခုဉာဏာနိ နိဗ္ဗတ္တေတွာ ပစ္ဆာ အရဟတ္တံ ပတ္တောပိ, ပဌမံ အရဟတ္တံ ပတွာ ပစ္ဆာ ပုဗ္ဗေနိဝါသဒိဗ္ဗစက္ခု-ဉာဏနိဗ္ဗတ္တကောပိ **တေဝိဇ္ဇော**ယေဝ နာမ။ သုတ္တန္တကထာ ပန ပရိယာယ-ဒေသနာ၊ အဘိဓမ္မကထာ နိပ္ပရိယာယဒေသနာတိ ဣမသ္မိံ ဌာနေ အာဂမနီယ-မေဝ ဓုရံ၊ တသ္မာ ပဌမံ ဒွေ ဝိဇ္ဇာ နိဗ္ဗတ္တေတွာ ပစ္ဆာ အရဟတ္တံ ပတ္တောဝ ဣဓ အဓိပ္ပေတော။ **ဆဠဘိညေ**ပိ ဧသေဝ နယော။

၁-အာဝဇ္ဇေန္တံ (သျာ) ၂-နေဝသေက္ခာနာသေက္ခာ နာမ (သျာ)

22. Sammāsambuddhaniddese **pubbe ananussutesū**ti pacchimabhave saccappaṭivedhato pubbe aññassa kassaci santike assutapubbesu. Tato purimapurimesu pana bhavesu sabbaññubodhisattā Buddhasāsane pabbajitvā tīṇi piṭakāni uggahetvā gatapaccāgatavattaṁ āruyha kammaṭṭhānaṁ anulomaṁ gotrabhuṁ āhacca ṭhapenti, tasmā pacchimabhavasmiṁyeva anācariyakabhāvaṁ sandhāyetaṁ vuttaṁ. Tadā hi Tathāgato pūritapāramittā aññassa santike sāmaṁ ananussutesu saṅkhatāsaṅkhatadhammesu "idaṁ dukkhaṁ -pa- ayaṁ dukkhanirodhagāminī paṭipadā"ti attapaccakkhena ñāṇena[1] cattāri saccāni abhisambujjhati.

Tattha cāti tasmiñca catusaccasambodhisaṅkhāte arahattamagge. **Sabbaññutaṁ pāpuṇāti balesu ca vasībhāvan**ti sabbaññutaññāṇañceva[2] balesu ca ciṇṇavasībhāvaṁ pāpuṇāti. Buddhānañhi sabbaññutaññāṇassa ceva dasabalañāṇassa ca adhigamanato paṭṭhāya[3] aññaṁ kātabbaṁ nāma natthi. Yathā pana ubhatosujātassa khattiyakumārassa abhisekappattito paṭṭhāya "idaṁ nāma issariyaṁ anāgatan"ti na vattabbaṁ, sabbaṁ āgatameva hoti, evameva Buddhānaṁ arahattamaggassa āgamanato paṭṭhāya "ayaṁ nāma guṇo na āgato na paṭividdho na paccakkho"ti na vattabbo, sabbepi sabbaññuguṇā āgatā paṭividdhā paccakkhakatāva honti. **Ayaṁ vuccatī**ti ayaṁ evaṁ pāramīpūraṇasiddhānubhāvena ariyamaggena paṭividdhasabbaññuguṇo puggalo **Sammāsambuddho**ti vuccati.

23. Paccekabuddhaniddesepi **pubbe ananussutesū**ti pade[4] pubbe vuttanayeneva attho veditabbo. Paccekabuddhopi hi pacchimabhave anācariyako attukkaṁsikañāṇeneva paṭividdhasacco sabbaññutaññāṇañceva balesu ca ciṇṇavasībhāvaṁ na pāpuṇāti.

24. Ubhatobhāgavimuttaniddese **aṭṭha vimokkhe kāyena phusitvā viharatī**ti aṭṭha samāpattiyo sahajātanāmakāyena paṭilabhitvā viharati. **Paññāya cassa disvā**ti vipassanāpaññāya saṅkhāragataṁ, maggapaññāya cattāri saccāni passitvā cattāropi āsavā khīṇā honti. **Ayaṁ**

---

1. Ñāṇena sāmaṁ (Syā)
2. Sabbaññutaññāṇe ceva (Sī, Syā)
3. Adhigamatthāya (Ka)
4. Padassa (Syā)

၂၂။ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓနိဒ္ဒေသေ **ပုဗ္ဗေ အနနုဿုတေသူ**တိ ပစ္ဆိမဘဝေ သစ္စပ္ပဋိဝေဓတော ပုဗ္ဗေ အညဿ ကဿစိ သန္တိကေ အဿုတပုဗ္ဗေသု။ တတော ပုရိမပုရိမေသု ပန ဘဝေသု သဗ္ဗညုဗောဓိသတ္တာ ဗုဒ္ဓသာသနေ ပဗ္ဗဇိတွာ တီဏိ ပိဋကာနိ ဥဂ္ဂဟေတွာ ဂတပစ္စာဂတဝတ္တံ အာရုယှ ကမ္မဋ္ဌာနံ အနုလောမံ ဂေါတြဘုံ အာဟစ္စ ဌပေန္တိ၊ တသ္မာ ပစ္ဆိမဘဝသ္မိံယေဝ အနာစရိယကဘာဝံ သန္ဓာယေတံ ဝုတ္တံ။ တဒါ ဟိ တထာဂတော ပူရိတပါရမိတ္တာ အညဿ သန္တိကေ သာမံ အနနုဿုတေသု သင်္ခတာသင်္ခတဓမ္မေသု "ဣဒံ ဒုက္ခံ။ပ။ အယံ ဒုက္ခနိရောဓဂါမိနီ ပဋိပဒါ"တိ အတ္တပစ္စက္ခေန ဉာဏေန[၁] စတ္တာရိ သစ္စာနိ အဘိသမ္ဗုဇ္ဈတိ။

တတ္ထ စာတိ တသ္မိဉ္စ စတုသစ္စသမ္ဗောဓိသင်္ခါတေ အရဟတ္တမဂ္ဂေ။ **သဗ္ဗညုတံ ပါပုဏာတိ ဗလေသု စ ဝသီဘာဝ**န္တိ သဗ္ဗညုတညာဏဉ္စေဝ[၂] ဗလေသု စ စိဏ္ဏဝသီဘာဝံ ပါပုဏာတိ။ ဗုဒ္ဓါနဉှိ သဗ္ဗညုတညာဏဿ စေဝ ဒသဗလဉာဏဿ စ အဓိဂမနတော ပဋ္ဌာယ[၃] အညံ ကာတဗ္ဗံ နာမ နတ္ထိ။ ယထာ ပန ဥဘတောသုဇာတဿ ခတ္တိယကုမာရဿ အဘိသေကပ္ပတ္တိတော ပဋ္ဌာယ "ဣဒံ နာမ ဣဿရိယံ အနာဂတ"န္တိ န ဝတ္တဗ္ဗံ၊ သဗ္ဗံ အာဂတမေဝ ဟောတိ၊ ဧဝမေဝ ဗုဒ္ဓါနံ အရဟတ္တမဂ္ဂဿ အာဂမနတော ပဋ္ဌာယ "အယံ နာမ ဂုဏော န အာဂတော န ပဋိဝိဒ္ဓေါ န ပစ္စက္ခော"တိ န ဝတ္တဗ္ဗော၊ သဗ္ဗေပိ သဗ္ဗညုဂုဏာ အာဂတာ ပဋိဝိဒ္ဓါ ပစ္စက္ခကတာဝ ဟောန္တိ။ **အယံ ဝုစ္စတီ**တိ အယံ ဧဝံ ပါရမီပူရဏသိဒ္ဓါနုဘာဝေန အရိယမဂ္ဂေန ပဋိဝိဒ္ဓသဗ္ဗညုဂုဏော ပုဂ္ဂလော **သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေါ**တိ ဝုစ္စတိ။

၂၃။ ပစ္စေကဗုဒ္ဓနိဒ္ဒေသေပိ **ပုဗ္ဗေ အနနုဿုတေသူ**တိ ပဒေ[၄] ပုဗ္ဗေ ဝုတ္တနယေနေဝ အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။ ပစ္စေကဗုဒ္ဓေါပိ ဟိ ပစ္ဆိမဘဝေ အနာစရိယကော အတ္တုက္ကံသိကဉာဏေနေဝ ပဋိဝိဒ္ဓသစ္စော သဗ္ဗညုတညာဏဉ္စေဝ ဗလေသု စ စိဏ္ဏဝသီဘာဝံ န ပါပုဏာတိ။

၂၄။ ဥဘတောဘာဂဝိမုတ္တနိဒ္ဒေသေ **အဋ္ဌ ဝိမောက္ခေ ကာယေန ဖုသိတွာ ဝိဟရတီ**တိ အဋ္ဌ သမာပတ္တိယော သဟဇာတနာမကာယေန ပဋိလဘိတွာ ဝိဟရတိ။ **ပညာယ စဿ ဒိသွာ**တိ ဝိပဿနာပညာယ သင်္ခါရဂတံ, မဂ္ဂပညာယ စတ္တာရိ သစ္စာနိ ပဿိတွာ စတ္တာရောပိ အာသဝါ ခီဏာ ဟောန္တိ။ **အယံ**

၁-ဉာဏေန သာမံ (သျာ)
၂-သဗ္ဗညုတညာဏေ စေဝ (သီ၊ သျာ)
၃-အဓိဂမတ္ထာယ (က)
၄-ပဒဿ (သျာ)

vuccatīti ayaṁ evarūpo puggalo **ubhatobhāgavimutto** nāmāti vuccati. Ayañhi dvīhi bhāgehi dve vāre vimuttoti ubhatobhāgavimutto. Tatrāyaṁ theravādo—**Tipiṭakacūḷanāgatthero** tāva āha “samāpattiyā vikkhambhanavimokkhena, maggena samucchedavimokkhena vimuttoti ubhatobhāgehi dve vāre vimutto”ti. **Tipiṭakamahādhammarakkhitatthero** “nāmanissitako eso”ti vatvā—

“Accī yathā vātavegena khittā, (Upasīvāti Bhagavā,)
Atthaṁ paleti[1] na upeti saṅkhaṁ.
Evaṁ munī nāmakāyā vimutto,
Atthaṁ paleti[1] na upeti saṅkhan”ti[2]—

Vatvā suttaṁ āharitvā “nāmakāyato ca rūpakāyato ca suvimuttattā ubhatobhāgavimutto”ti āha. **Tipiṭakacūḷābhayatthero** panāha “samāpattiyā vikkhambhanavimokkhena ekavāraṁ vimutto, maggena samucchedavimokkhena ekavāraṁ vimuttoti ubhatobhāgavimutto”ti. Ime pana tayopi therā paṇḍitā, tiṇṇampi vāde kāraṇaṁ dissatīti tiṇṇampi vādaṁ tantiṁ katvā ṭhapayiṁsu.

Saṅkhepato pana arūpasamāpattiyā rūpakāyato vimutto, maggena nāmakāyato vimuttoti ubhohi bhāgehi vimuttattā ubhatobhāgavimutto. So catunnaṁ arūpasamāpattīnaṁ ekekato vuṭṭhāya saṅkhāre sammasitvā arahattaṁ pattānaṁ catunnaṁ, nirodhā vuṭṭhāya arahattaṁ pattassa anāgāmino ca vasena pañcavidho hoti. Tattha purimā cattāro samāpattisīsaṁ nirodhaṁ na samāpajjantīti pariyāyena ubhatobhāgavimuttā nāma. Aṭṭhasamāpattilābhī anāgāmī taṁ samāpajjitvā tato vuṭṭhāya vipassanaṁ vaḍḍhetvā arahattaṁ pattoti nippariyāyena ubhatobhāgavimuttaseṭṭho nāma. Nanu ca arūpāvacarajjhānampi upekkhācittekaggatāhi duvaṅgikaṁ rūpāvacaracatutthajjhānampi, tasmā tampi padaṭṭhānaṁ katvā arahattaṁ pattena ubhatobhāgavimuttena bhavitabbanti. Na bhavitabbaṁ. Kasmā? Rūpakāyato avimuttattā. Tañhi kilesakāyatova vimuttaṁ, na rūpakāyato, tasmā tato vuṭṭhāya arahattaṁ patto ubhatobhāgavimutto nāma na

1. Paḷeti (Ka)
2. Khu 1. 440 piṭṭhe Suttanipāte.

ဝုစ္စတီတိ အယံ ဧဝရူပေါ ပုဂ္ဂလော **ဥဘတောဘာဂဝိမုတ္တော** နာမာတိ ဝုစ္စတိ။ အယဉှိ ဒွီဟိ ဘာဂေဟိ ဒွေ ဝါရေ ဝိမုတ္တောတိ ဥဘတောဘာဂဝိမုတ္တော။ တတြာယံ ထေရဝါဒေါ—**တိပိဋကစူဠနာဂတ္ထေရော** တာဝ အာဟ “သမာပတ္တိယာ ဝိက္ခမ္ဘနဝိမောက္ခေန၊ မဂ္ဂေန သမုစ္ဆေဒဝိမောက္ခေန ဝိမုတ္တောတိ ဥဘတောဘာဂေဟိ ဒွေ ဝါရေ ဝိမုတ္တော”တိ။ **တိပိဋကမဟာဓမ္မရက္ခိတတ္ထေရော** “နာမနိဿိတကော ဧသော”တိ ဝတွာ—

“အစ္စိ ယထာ ဝါတဝေဂေန ခိတ္တာ၊ (ဥပသီဝါတိ ဘဂဝါ၊)
အတ္ထံ ပလေတိ[၁] န ဥပေတိ သင်္ခံ။
ဧဝံ မုနီ နာမကာယာ ဝိမုတ္တော၊
အတ္ထံ ပလေတိ[၁] န ဥပေတိ သင်္ခ”န္တိ[၂]—

ဝတွာ သုတ္တံ အာဟရိတွာ “နာမကာယတော စ ရူပကာယတော စ သုဝိမုတ္တတ္တာ ဥဘတောဘာဂဝိမုတ္တော”တိ အာဟ။ **တိပိဋကစူဠာဘယတ္ထေရော** ပနာဟ “သမာပတ္တိယာ ဝိက္ခမ္ဘနဝိမောက္ခေန ဧကဝါရံ ဝိမုတ္တော, မဂ္ဂေန သမုစ္ဆေဒဝိမောက္ခေန ဧကဝါရံ ဝိမုတ္တောတိ ဥဘတောဘာဂဝိမုတ္တော”တိ။ ဣမေ ပန တယောပိ ထေရာ ပဏ္ဍိတာ၊ တိဏ္ဏမ္ပိ ဝါဒေ ကာရဏံ ဒိဿတီတိ တိဏ္ဏမ္ပိ ဝါဒံ တန္တိံ ကတွာ ဌပယိံသု။

သင်္ခေပတော ပန အရူပသမာပတ္တိယာ ရူပကာယတော ဝိမုတ္တော, မဂ္ဂေန နာမကာယတော ဝိမုတ္တောတိ ဥဘောဟိ ဘာဂေဟိ ဝိမုတ္တတ္တာ ဥဘတောဘာဂဝိမုတ္တော။ သော စတုန္နံ အရူပသမာပတ္တီနံ ဧကေကတော ဝုဋ္ဌာယ သင်္ခါရေ သမ္မသိတွာ အရဟတ္တံ ပတ္တာနံ စတုန္နံ, နိရောဓာ ဝုဋ္ဌာယ အရဟတ္တံ ပတ္တဿ အနာဂါမိနော စ ဝသေန ပဉ္စဝိဓော ဟောတိ။ တတ္ထ ပုရိမာ စတ္တာရော သမာပတ္တိသီသံ နိရောဓံ န သမာပဇ္ဇန္တီတိ ပရိယာယေန ဥဘတောဘာဂဝိမုတ္တာ နာမ။ အဋ္ဌသမာပတ္တိလာဘီ အနာဂါမီ တံ သမာပဇ္ဇိတွာ တတော ဝုဋ္ဌာယ ဝိပဿနံ ဝဍ္ဎေတွာ အရဟတ္တံ ပတ္တောတိ နိပ္ပရိယာယေန ဥဘတောဘာဂဝိမုတ္တသေဋ္ဌော နာမ။ နနု စ အရူပါဝစရဈာနမ္ပိ ဥပေက္ခာစိတ္တေကဂ္ဂတာဟိ ဒုဝင်္ဂိကံ ရူပါဝစရစတုတ္ထဈာနမ္ပိ၊ တသ္မာ တမ္ပိ ပဒဋ္ဌာနံ ကတွာ အရဟတ္တံ ပတ္တေန ဥဘတောဘာဂဝိမုတ္တေန ဘဝိတဗ္ဗန္တိ။ န ဘဝိတဗ္ဗံ။ ကသ္မာ? ရူပကာယတော အဝိမုတ္တတ္တာ။ တဉှိ ကိလေသကာယတောဝ ဝိမုတ္တံ၊ န ရူပကာယတော၊ တသ္မာ တတော ဝုဋ္ဌာယ အရဟတ္တံ ပတ္တော ဥဘတောဘာဂဝိမုတ္တော နာမ န

၁-ပဠေတိ (က)
၂-ခု ၁-၄၄၀-ပိဋ္ဌေ သုတ္တနိပါတေ။

hoti. Arūpāvacaraṁ pana nāmakāyato ca vimuttaṁ rūpakāyato cāti tadeva pādakaṁ katvā arahattaṁ patto ubhatobhāgavimutto hotīti veditabbo.

25. Paññāvimuttaniddese paññāya vimuttoti **paññāvimutto.** So sukkhavipassako, catūhi jhānehi vuṭṭhāya arahattaṁ pattā cattāro cāti pañcavidho hoti. Etesu hi ekopi aṭṭhavimokkhalābhī na hoti. Teneva **na heva kho aṭṭha vimokkhe**ti-ādimāha. Arūpāvacarajjhānesu pana ekasmiṁ sati ubhatobhāgavimuttoyeva nāma hotīti.

26. Kāyasakkhiniddese **ekacce āsavā**ti heṭṭhimamaggattayavajjhā. **Ayaṁ vuccatī**ti ayaṁ evarūpo puggalo **kāyasakkhī**ti vuccati. So hi phuṭṭhantaṁ sacchikarotīti kāyasakkhī. Jhānaphassaṁ paṭhamaṁ phusati pacchā nirodhaṁ nibbānaṁ sacchikarotītipi kāyasakkhī. So sotāpattiphalaṭṭhaṁ ādiṁ katvā yāva arahattamaggaṭṭhā chabbidho hoti.

27. Diṭṭhippattaniddese **idaṁ dukkhan**ti idaṁ dukkhaṁ, ettakaṁ dukkhaṁ, na ito uddhaṁ dukkhaṁ. **Dukkhasamudayā**dīsupi eseva nayo. **Yathābhūtaṁ pajānātī**ti ṭhapetvā taṇhaṁ pañcupādānakkhandhe "dukkhasaccan"ti yāthāvasarasato pajānāti. Taṇhā pana dukkhaṁ janeti nibbatteti pabhāveti, tato taṁ dukkhaṁ samudeti, tasmā naṁ "ayaṁ dukkhasamudayo"ti yathābhūtaṁ pajānāti. Yasmā pana idaṁ dukkhañca samudayo ca nibbānaṁ patvā nirujjhanti vūpasammanti appavattiṁ gacchanti, tasmā naṁ "ayaṁ dukkhanirodho"ti yathābhūtaṁ pajānāti. Ariyo pana aṭṭhaṅgiko maggo taṁ dukkhanirodhaṁ gacchati, tena taṁ "ayaṁ dukkhanirodhagāminī paṭipadā"ti yathābhūtaṁ pajānāti. Ettāvatā nānākkhaṇe saccavavatthānaṁ dassitaṁ. Idāni ekakkhaṇe dassetuṁ **Tathāgatappaveditā**ti-ādimāha. Tattha **Tathāgatappaveditā**ti Mahābodhimaṇḍe nisīditvā Tathāgatena paṭividdhā viditā pākaṭīkatā. **Dhammā**ti catusaccadhammā. **Vodiṭṭhā hontī**ti sudiṭṭhā honti. **Vocaritā**ti sucaritā, tesu anena paññā suṭṭhu carāpitā hotīti attho. **Ayaṁ vuccatī**ti ayaṁ evarūpo puggalo diṭṭhippattoti vuccati. Ayañhi diṭṭhantaṁ patto "dukkhā saṅkhārā, sukho nirodho"ti ñāṇaṁ

ဟောတိ။ အရူပါဝစရံ ပန နာမကာယတော စ ဝိမုတ္တံ ရူပကာယတော စာတိ တဒေဝ ပါဒကံ ကတွာ အရဟတ္တံ ပတ္တော ဥဘတောဘာဂဝိမုတ္တော ဟောတီတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။

၂၅။ ပညာဝိမုတ္တနိဒ္ဒေသေ ပညာယ ဝိမုတ္တောတိ **ပညာဝိမုတ္တော။** သော သုက္ခဝိပဿကော, စတူဟိ ဈာနေဟိ ဝုဋ္ဌာယ အရဟတ္တံ ပတ္တာ စတ္တာရော စာတိ ပဉ္စဝိဓော ဟောတိ။ ဧတေသု ဟိ ဧကောပိ အဋ္ဌဝိမောက္ခလာဘီ န ဟောတိ။ တေနေဝ **န ဟေဝ ခေါ အဋ္ဌ ဝိမောက္ခေ**တိအာဒိမာဟ။ အရူပါဝစရဈာနေသု ပန ဧကသ္မိံ သတိ ဥဘတောဘာဂဝိမုတ္တောယေဝ နာမ ဟောတီတိ။

၂၆။ ကာယသက္ခိနိဒ္ဒေသေ **ဧကစ္စေ အာသဝါ**တိ ဟေဋ္ဌိမမဂ္ဂတ္တယဝဇ္ဈာ။ **အယံ ဝုစ္စတီ**တိ အယံ ဧဝရူပေါ ပုဂ္ဂလော **ကာယသက္ခီ**တိ ဝုစ္စတိ။ သော ဟိ ဖုဋ္ဌန္တံ သစ္ဆိကရောတီတိ ကာယသက္ခီ။ ဈာနဖဿံ ပဌမံ ဖုသတိ ပစ္ဆာ နိရောဓံ နိဗ္ဗာနံ သစ္ဆိကရောတီတိပိ ကာယသက္ခီ။ သော သောတာပတ္တိဖလဋ္ဌံ အာဒိံ ကတွာ ယာဝ အရဟတ္တမဂ္ဂဋ္ဌာ ဆဗ္ဗိဓော ဟောတိ။

၂၇။ ဒိဋ္ဌိပ္ပတ္တနိဒ္ဒေသေ **ဣဒံ ဒုက္ခန္တိ** ဣဒံ ဒုက္ခံ၊ ဧတ္တကံ ဒုက္ခံ၊ န ဣတော ဥဒ္ဓံ ဒုက္ခံ။ **ဒုက္ခသမုဒယာ**ဒီသုပိ ဧသေဝ နယော။ **ယထာဘူတံ ပဇာနာတီ**တိ ဌပေတွာ တဏှံ ပဉ္စုပါဒါနက္ခန္ဓေ "ဒုက္ခသစ္စ"န္တိ ယာထာဝသရသတော ပဇာနာတိ။ တဏှာ ပန ဒုက္ခံ ဇနေတိ နိဗ္ဗတ္တေတိ ပဘာဝေတိ၊ တတော တံ ဒုက္ခံ သမုဒေတိ၊ တသ္မာ နံ "အယံ ဒုက္ခသမုဒယော"တိ ယထာဘူတံ ပဇာနာတိ။ ယသ္မာ ပန ဣဒံ ဒုက္ခဉ္စ သမုဒယော စ နိဗ္ဗာနံ ပတွာ နိရုဇ္ဈန္တိ ဝူပသမ္မန္တိ အပ္ပဝတ္တိံ ဂစ္ဆန္တိ၊ တသ္မာ နံ "အယံ ဒုက္ခနိရောဓော"တိ ယထာဘူတံ ပဇာနာတိ။ အရိယော ပန အဋ္ဌင်္ဂိကော မဂ္ဂေါ တံ ဒုက္ခနိရောဓံ ဂစ္ဆတိ၊ တေန တံ "အယံ ဒုက္ခနိရောဓဂါမိနီ ပဋိပဒါ"တိ ယထာဘူတံ ပဇာနာတိ။ ဧတ္တာဝတာ နာနာက္ခဏေ သစ္စဝဝတ္ထာနံ ဒဿိတံ။ ဣဒါနိ ဧကက္ခဏေ ဒဿေတုံ **တထာဂတပ္ပဝေဒိတာ**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **တထာဂတပ္ပဝေဒိတာ**တိ မဟာဗောဓိမဏ္ဍေ နိသီဒိတွာ တထာဂတေန ပဋိဝိဒ္ဓါ ဝိဒိတာ ပါကဋီကတာ။ **ဓမ္မာ**တိ စတုသစ္စဓမ္မာ။ **ဝေါဒိဋ္ဌာ ဟောန္တီ**တိ သုဒိဋ္ဌာ ဟောန္တိ။ **ဝေါစရိတာ**တိ သုစရိတာ၊ တေသု အနေန ပညာ သုဋ္ဌု စရာပိတာ ဟောတီတိ အတ္ထော။ **အယံ ဝုစ္စတီ**တိ အယံ ဧဝရူပေါ ပုဂ္ဂလော ဒိဋ္ဌိပ္ပတ္တောတိ ဝုစ္စတိ။ အယဉှိ ဒိဋ္ဌန္တံ ပတ္တော "ဒုက္ခာ သင်္ခါရာ၊ သုခေါ နိရောဓော"တိ ဉာဏံ

hoti diṭṭhaṁ viditaṁ sacchikataṁ passitaṁ paññāyāti **diṭṭhippatto.** Ayampi kāyasakkhī viya chabbidhova hoti.

28. Saddhāvimuttaniddese **no ca kho yathā diṭṭhippattassā**ti yathā diṭṭhippattassa āsavā parikkhīṇā, na evaṁ saddhāvimuttassāti attho. Kiṁ pana nesaṁ kilesappahāne nānattaṁ atthīti? Natthi. Atha kasmā saddhāvimutto diṭṭhippattaṁ na pāpuṇātīti. Āgamanīyanānattena, diṭṭhippatto hi āgamanamhi kilese vikkhambhento appadukkhena appakasirena akilamantova vikkhambhetuṁ sakkoti, saddhāvimutto pana dukkhena kasirena kilamanto hutvā vikkhambhetuṁ sakkoti, tasmā diṭṭhippattaṁ na pāpuṇāti. Apica nesaṁ paññāyapi nānattaṁ atthiyeva. Diṭṭhippattassa hi upari tiṇṇaṁ maggānaṁ vipassanāñāṇaṁ tikkhaṁ sūraṁ pasannaṁ hutvā vahati, saddhāvimuttassa vipassanāñāṇaṁ no tikkhaṁ sūraṁ pasannaṁ hutvā vahati, tasmāpi so diṭṭhippattaṁ na pāpuṇāti.

Yathā hi dvīsu taruṇesu sippaṁ dassentesu ekassa hatthe tikhiṇo asi ekassa kuṇṭho, tikhiṇena asinā kadalī chijjamānā saddaṁ na karoti, kuṇṭhena asinā chijjamānā "kaṭakaṭā"ti saddaṁ karoti. Tattha tikhiṇena asinā saddaṁ akarontiyā eva kadaliyā chedanaṁ viya diṭṭhippattassa tiṇṇaṁ maggānaṁ vipassanāñāṇassa tikhiṇasūravippasannabhāvo, kuṇṭhena asinā saddaṁ karontiyāpi kadaliyā chedanaṁ viya saddhāvimuttassa tiṇṇaṁ maggānaṁ vipassanāñāṇassa atikhiṇa-asūra-appasannabhāvo veditabbo. Imaṁ pana nayaṁ "no"ti paṭikkhipitvā āgamanīyanānatteneva saddhāvimutto diṭṭhippattaṁ na pāpuṇātīti sanniṭṭhānaṁ kataṁ.

Āgamaṭṭhakathāsu pana vuttaṁ "etesu hi saddhāvimuttassa pubbabhāgamaggakkhaṇe saddahantassa viya okappentassa viya adhimuccantassa viya ca kilesakkhayo hoti, diṭṭhippattassa pubbabhāgamaggakkhaṇe kilesacchedakañāṇaṁ adandhaṁ tikhiṇaṁ sūraṁ hutvā vahati, tasmā yathā nāma atikhiṇena[1] asinā kadaliṁ chindantassa chinnaṭṭhānaṁ na maṭṭhaṁ hoti, asi na sīghaṁ vahati, saddo suyyati, balavataro vāyāmo kātabbo

1. Nātitikhiṇena (Ka)

ဟောတိ ဒိဋ္ဌံ ဝိဒိတံ သစ္ဆိကတံ ပဿိတံ ပညာယာတိ **ဒိဋ္ဌိပ္ပတ္တော**။ အယမ္ပိ ကာယသက္ခီ ဝိယ ဆဗ္ဗိဓောဝ ဟောတိ။

၂၈။ သဒ္ဓါဝိမုတ္တနိဒ္ဒေသေ **နော စ ခေါ ယထာ ဒိဋ္ဌိပ္ပတ္တဿာ**တိ ယထာ ဒိဋ္ဌိပ္ပတ္တဿ အာသဝါ ပရိက္ခီဏာ၊ န ဧဝံ သဒ္ဓါဝိမုတ္တဿာတိ အတ္ထော။ ကိံ ပန နေသံ ကိလေသပ္ပဟာနေ နာနတ္တံ အတ္ထီတိ? နတ္ထိ။ အထ ကသ္မာ သဒ္ဓါဝိမုတ္တော ဒိဋ္ဌိပ္ပတ္တံ န ပါပုဏာတီတိ။ အာဂမနီယနာနတ္တေန၊ ဒိဋ္ဌိပ္ပတ္တော ဟိ အာဂမနမှိ ကိလေသေ ဝိက္ခမ္ဘေန္တော အပ္ပဒုက္ခေန အပ္ပကသိရေန အကိလမန္တောဝ ဝိက္ခမ္ဘေတုံ သက္ကောတိ၊ သဒ္ဓါဝိမုတ္တော ပန ဒုက္ခေန ကသိရေန ကိလမန္တော ဟုတွာ ဝိက္ခမ္ဘေတုံ သက္ကောတိ၊ တသ္မာ ဒိဋ္ဌိပ္ပတ္တံ န ပါပုဏာတိ။ အပိစ နေသံ ပညာယပိ နာနတ္တံ အတ္ထိယေဝ။ ဒိဋ္ဌိပ္ပတ္တဿ ဟိ ဥပရိ တိဏ္ဏံ မဂ္ဂါနံ ဝိပဿနာဉာဏံ တိက္ခံ သူရံ ပသန္နံ ဟုတွာ ဝဟတိ၊ သဒ္ဓါဝိမုတ္တဿ ဝိပဿနာဉာဏံ နော တိက္ခံ သူရံ ပသန္နံ ဟုတွာ ဝဟတိ၊ တသ္မာပိ သော ဒိဋ္ဌိပ္ပတ္တံ န ပါပုဏာတိ။

ယထာ ဟိ ဒွီသု တရုဏေသု သိပ္ပံ ဒဿေန္တေသု ဧကဿ ဟတ္ထေ တိခိဏော အသိ ဧကဿ ကုဏ္ဌော၊ တိခိဏေန အသိနာ ကဒလီ ဆိဇ္ဇမာနာ သဒ္ဒံ န ကရောတိ၊ ကုဏ္ဌေန အသိနာ ဆိဇ္ဇမာနာ "ကဋကဋာ"တိ သဒ္ဒံ ကရောတိ။ တတ္ထ တိခိဏေန အသိနာ သဒ္ဒံ အကရောန္တိယာ ဧဝ ကဒလိယာ ဆေဒနံ ဝိယ ဒိဋ္ဌိပ္ပတ္တဿ တိဏ္ဏံ မဂ္ဂါနံ ဝိပဿနာဉာဏဿ တိခိဏသူရဝိပ္ပသန္နဘာဝေါ၊ ကုဏ္ဌေန အသိနာ သဒ္ဒံ ကရောန္တိယာပိ ကဒလိယာ ဆေဒနံ ဝိယ သဒ္ဓါဝိမုတ္တဿ တိဏ္ဏံ မဂ္ဂါနံ ဝိပဿနာဉာဏဿ အတိခိဏအသူရအပ္ပသန္နဘာဝေါ ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဣမံ ပန နယံ "နော"တိ ပဋိက္ခိပိတွာ အာဂမနီယနာနတ္တေနေဝ သဒ္ဓါဝိမုတ္တော ဒိဋ္ဌိပ္ပတ္တံ န ပါပုဏာတီတိ သန္နိဋ္ဌာနံ ကတံ။

အာဂမဋ္ဌကထာသု ပန ဝုတ္တံ "ဧတေသု ဟိ သဒ္ဓါဝိမုတ္တဿ ပုဗ္ဗဘာဂမဂ္ဂက္ခဏေ သဒ္ဒဟန္တဿ ဝိယ ဩကပ္ပေန္တဿ ဝိယ အဓိမုစ္စန္တဿ ဝိယ စ ကိလေသက္ခယော ဟောတိ၊ ဒိဋ္ဌိပ္ပတ္တဿ ပုဗ္ဗဘာဂမဂ္ဂက္ခဏေ ကိလေသစ္ဆေဒကဉာဏံ အဒန္ဓံ တိခိဏံ သူရံ ဟုတွာ ဝဟတိ၊ တသ္မာ ယထာ နာမ အတိခိဏေန[၁] အသိနာ ကဒလိံ ဆိန္ဒန္တဿ ဆိန္နဋ္ဌာနံ န မဋ္ဌံ ဟောတိ၊ အသိ န သီဃံ ဝဟတိ၊ သဒ္ဒေါ သုယျတိ၊ ဗလဝတရော ဝါယာမော ကာတဗ္ဗော

၁-နာတိတိခိဏေန (က)

hoti. Evarūpā saddhāvimuttassa pubbabhāgamaggabhāvanā. Yathā pana sunisiteneva asinā kadaliṁ chindantassa chinnaṭṭhānaṁ maṭṭhaṁ hoti, asi sīghaṁ vahati, saddo na suyyati, balavavāyāmakiccaṁ na hoti. Evarūpā diṭṭhippattassa pubbabhāgamaggabhāvanā veditabbā"ti. **Ayaṁ vuccatī**ti ayaṁ evarūpo puggalo **saddhāvimutto**ti vuccati. Ayañhi saddahanto vimuttoti saddhāvimutto. Ayampi kāyasakkhī viya chabbidhova hoti.

29. Dhammānusārīniddese **paṭipannassā**ti iminā sotāpattimaggaṭṭho dassito. **Adhimattan**ti balavaṁ. Paññaṁ vāhetīti **paññāvāhī.** Paññā imaṁ puggalaṁ vahatīti paññāvāhītipi vuttaṁ hoti. **Paññāpubbaṅgaman**ti paññaṁ purecārikaṁ katvā. **Ayaṁ vuccatī**ti ayaṁ evarūpo puggalo **dhammānusārī**ti vuccati. So hi paññāsaṅkhātena dhammena sarati anussaratīti dhammānusārī. Sotāpattimaggaṭṭhassevetaṁ nāmaṁ. Phale pana patte diṭṭhippatto nāma hoti.

30. Saddhānusārīniddesepi saddhaṁ vāhetīti **saddhāvāhī.** Saddhā imaṁ puggalaṁ vahatīti saddhāvāhītipi vuttameva. **Saddhāpubbaṅgaman**ti saddhaṁ purecārikaṁ katvā. **Ayaṁ vuccatī**ti ayaṁ evarūpo puggalo **saddhānusārī**ti vuccati. So hi saddhāya sarati anussaratīti saddhānusārī. Sotāpattimaggaṭṭhassevetaṁ nāmaṁ. Phale pana patte saddhāvimutto nāma hoti. Lokuttaradhammañhi nibbattentānaṁ dve dhurāni nāma, dve abhinivesā nāma, dve sīsāni nāma. Tattha saddhādhuraṁ paññādhuranti dve dhurāni nāma. Eko pana bhikkhu samathābhinivesena abhinivisati, eko vipassanābhinivesenāti ime dve abhinivesā nāma. Eko ca matthakaṁ pāpuṇanto ubhatobhāgavimutto hoti, eko paññāvimuttoti imāni dve sīsāni nāma. Ye keci hi lokuttaradhammaṁ nibbattenti, sabbe te ime dve dhamme dhuraṁ katvā imesu dvīsu ṭhānesu abhinivisitvā imehi dvīhi ṭhānehi vimuccanti. Tesu yo bhikkhu aṭṭhasamāpattilābhī paññaṁ dhuraṁ katvā samathavasena abhiniviṭṭho aññataraṁ arūpasamāpattiṁ padaṭṭhānaṁ katvā vipassanaṁ paṭṭhapetvā arahattaṁ pāpuṇāti, so sotāpattimaggakkhaṇe dhammānusārī nāma, parato pana chasu ṭhānesu kāyasakkhī nāma, arahattaphale patte ubhatobhāgavimutto nāma.

ဟောတိ။ ဧဝရူပါ သဒ္ဓါဝိမုတ္တဿ ပုဗ္ဗဘာဂမဂ္ဂဘာဝနာ။ ယထာ ပန သုနိသိတေနေဝ အသိနာ ကဒလိံ ဆိန္ဒန္တဿ ဆိန္နဋ္ဌာနံ မဋ္ဌံ ဟောတိ၊ အသိ သီဃံ ဝဟတိ၊ သဒ္ဒေါ န သုယျတိ၊ ဗလဝဝါယာမကိစ္စံ န ဟောတိ။ ဧဝရူပါ ဒိဋ္ဌိပ္ပတ္တဿ ပုဗ္ဗဘာဂမဂ္ဂဘာဝနာ ဝေဒိတဗ္ဗာ”တိ။ **အယံ ဝုစ္စတီ**တိ အယံ ဧဝရူပေါ ပုဂ္ဂလော **သဒ္ဓါဝိမုတ္တော**တိ ဝုစ္စတိ။ အယဉှိ သဒ္ဒဟန္တော ဝိမုတ္တောတိ သဒ္ဓါဝိမုတ္တော။ အယမ္ပိ ကာယသက္ခီ ဝိယ ဆဗ္ဗိဓောဝ ဟောတိ။

၂၉။ ဓမ္မာနုသာရိနိဒ္ဒေသေ **ပဋိပန္နဿာ**တိ ဣမိနာ သောတာပတ္တိမဂ္ဂဋ္ဌော ဒဿိတော။ **အဓိမတ္တန္တိ** ဗလဝံ။ ပညံ ဝါဟေတီတိ **ပညာဝါဟီ။** ပညာ ဣမံ ပုဂ္ဂလံ ဝဟတီတိ ပညာဝါဟီတိပိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **ပညာပုဗ္ဗင်္ဂမန္တိ** ပညံ ပုရေစာရိကံ ကတွာ။ **အယံ ဝုစ္စတီ**တိ အယံ ဧဝရူပေါ ပုဂ္ဂလော **ဓမ္မာနုသာရီ**တိ ဝုစ္စတိ။ သော ဟိ ပညာသင်္ခါတေန ဓမ္မေန သရတိ အနုဿရတီတိ ဓမ္မာနုသာရီ။ သောတာပတ္တိမဂ္ဂဋ္ဌဿေဝေတံ နာမံ။ ဖလေ ပန ပတ္တေ ဒိဋ္ဌိပ္ပတ္တော နာမ ဟောတိ။

၃၀။ သဒ္ဓါနုသာရိနိဒ္ဒေသေပိ သဒ္ဓံ ဝါဟေတီတိ **သဒ္ဓါဝါဟီ။** သဒ္ဓါ ဣမံ ပုဂ္ဂလံ ဝဟတီတိ သဒ္ဓါဝါဟီတိပိ ဝုတ္တမေဝ။ **သဒ္ဓါပုဗ္ဗင်္ဂမန္တိ** သဒ္ဓံ ပုရေစာရိကံ ကတွာ။ **အယံ ဝုစ္စတီ**တိ အယံ ဧဝရူပေါ ပုဂ္ဂလော **သဒ္ဓါနုသာရီ**တိ ဝုစ္စတိ။ သော ဟိ သဒ္ဓါယ သရတိ အနုဿရတီတိ သဒ္ဓါနုသာရီ။ သောတာပတ္တိမဂ္ဂဋ္ဌဿေဝေတံ နာမံ။ ဖလေ ပန ပတ္တေ သဒ္ဓါဝိမုတ္တော နာမ ဟောတိ။ လောကုတ္တရဓမ္မဉှိ နိဗ္ဗတ္တေန္တာနံ ဒွေ ဓုရာနိ နာမ၊ ဒွေ အဘိနိဝေသာ နာမ၊ ဒွေ သီသာနိ နာမ။ တတ္ထ သဒ္ဓါဓုရံ ပညာဓုရန္တိ ဒွေ ဓုရာနိ နာမ။ ဧကော ပန ဘိက္ခု သမထာဘိနိဝေသေန အဘိနိဝိသတိ, ဧကော ဝိပဿနာဘိနိဝေသေနာတိ ဣမေ ဒွေ အဘိနိဝေသာ နာမ။ ဧကော စ မတ္ထကံ ပါပုဏန္တော ဥဘတောဘာဂဝိမုတ္တော ဟောတိ, ဧကော ပညာဝိမုတ္တောတိ ဣမာနိ ဒွေ သီသာနိ နာမ။ ယေ ကေစိ ဟိ လောကုတ္တရဓမ္မံ နိဗ္ဗတ္တေန္တိ၊ သဗ္ဗေ တေ ဣမေ ဒွေ ဓမ္မေ ဓုရံ ကတွာ ဣမေသု ဒွီသု ဌာနေသု အဘိနိဝိသိတွာ ဣမေဟိ ဒွီဟိ ဌာနေဟိ ဝိမုစ္စန္တိ။ တေသု ယော ဘိက္ခု အဋ္ဌသမာပတ္တိလာဘီ ပညံ ဓုရံ ကတွာ သမထဝသေန အဘိနိဝိဋ္ဌော အညတရံ အရူပသမာပတ္တိံ ပဒဋ္ဌာနံ ကတွာ ဝိပဿနံ ပဋ္ဌပေတွာ အရဟတ္တံ ပါပုဏာတိ၊ သော သောတာပတ္တိမဂ္ဂက္ခဏေ ဓမ္မာနုသာရီ နာမ၊ ပရတော ပန ဆသု ဌာနေသု ကာယသက္ခီ နာမ၊ အရဟတ္တဖလေ ပတ္တေ ဥဘတောဘာဂဝိမုတ္တော နာမ။

Aparo paññameva dhuraṁ katvā vipassanāvasena abhiniviṭṭho suddhasaṅkhāre vā rūpāvacarajjhānesu vā aññataraṁ sammasitvā arahattaṁ pāpuṇāti, ayampi sotāpattimaggakkhaṇeyeva dhammānusārī nāma, parato pana chasu ṭhānesu diṭṭhippatto nāma, arahatte patte paññāvimutto nāma. Idha dve nāmāni apubbāni, tāni purimehi saddhiṁ pañca honti. Aparo aṭṭhasamāpattilābhī saddhaṁ dhuraṁ katvā samādhivasena[1] abhiniviṭṭho aññataraṁ arūpasamāpattiṁ padaṭṭhānaṁ katvā vipassanaṁ paṭṭhapetvā arahattaṁ pāpuṇāti, ayaṁ sotāpattimaggakkhaṇe saddhānusārī nāma, parato chasu ṭhānesu kāyasakkhīyeva nāma, arahatte patte ubhatobhāgavimuttoyeva nāma. Idha ekameva nāmaṁ apubbaṁ, tena saddhiṁ purimāni pañca cha honti. Aparo saddhameva dhuraṁ katvā vipassanāvasena abhiniviṭṭho suddhasaṅkhāre vā rūpāvacarajjhānesu vā aññataraṁ sammasitvā arahattaṁ pāpuṇāti, ayampi sotāpattimaggakkhaṇe saddhānusārī nāma, parato chasu ṭhānesu saddhāvimutto nāma, arahatte patte paññāvimutto nāma. Idhāpi ekameva nāmaṁ apubbaṁ, tena saddhiṁ purimāni cha satta honti. Ime satta puggalā loke aggadakkhiṇeyyā nāmāti.

31. Sattakkhattuparamaniddese **sattakkhattun**ti sattavāre. Sattakkhattuparamā bhavūpapatti attabhāvaggahaṇaṁ assa, tato paraṁ aṭṭhamaṁ bhavaṁ nādiyatīti **sattakkhattuparamo. Sotāpanno hotī**ti ettha **soto**ti ariyamaggo, tena samannāgato **sotāpanno** nāma. Yathāha—

> "Soto sototi hidaṁ Sāriputta vuccati, katamo nu kho Sāriputta sototi. Ayameva hi bhante ariyo aṭṭhaṅgiko maggo soto. Seyyathidaṁ, sammādiṭṭhi -pa- sammāsamādhīti. Sotāpanno sotāpannoti hidaṁ Sāriputta vuccati, katamo nu kho Sāriputta sotāpannoti. Yo hi bhante iminā ariyena aṭṭhaṅgikena maggena samannāgato, ayaṁ vuccati sotāpanno, svāyaṁ āyasmā evaṁnāmo evaṁgotto iti vā"ti[2].

1. Samāpattivasena (Syā) 2. Saṁ 3. 302 piṭṭhe.

အပရော ပညမေဝ ဓုရံ ကတွာ ဝိပဿနာဝသေန အဘိနိဝိဋ္ဌော သုဒ္ဓသင်္ခါရေ ဝါ ရူပါဝစရဇ္ဈာနေသု ဝါ အညတရံ သမ္မသိတွာ အရဟတ္တံ ပါပုဏာတိ၊ အယမ္ပိ သောတာပတ္တိမဂ္ဂက္ခဏေယေဝ ဓမ္မာနုသာရီ နာမ၊ ပရတော ပန ဆသု ဌာနေသု ဒိဋ္ဌိပ္ပတ္တော နာမ၊ အရဟတ္တေ ပတ္တေ ပညာဝိမုတ္တော နာမ။ ဣဓ ဒွေ နာမာနိ အပုဗ္ဗာနိ၊ တာနိ ပုရိမေဟိ သဒ္ဓိံ ပဉ္စ ဟောန္တိ။ အပရော အဋ္ဌသမာပတ္တိလာဘီ သဒ္ဓံ ဓုရံ ကတွာ သမာဓိဝသေန[၁] အဘိနိဝိဋ္ဌော အညတရံ အရူပသမာပတ္တိံ ပဒဋ္ဌာနံ ကတွာ ဝိပဿနံ ပဋ္ဌပေတွာ အရဟတ္တံ ပါပုဏာတိ၊ အယံ သောတာပတ္တိမဂ္ဂက္ခဏေ သဒ္ဓါနုသာရီ နာမ၊ ပရတော ဆသု ဌာနေသု ကာယသက္ခီယေဝ နာမ၊ အရဟတ္တေ ပတ္တေ ဥဘတောဘာဂဝိမုတ္တောယေဝ နာမ။ ဣဓ ဧကမေဝ နာမံ အပုဗ္ဗံ၊ တေန သဒ္ဓိံ ပုရိမာနိ ပဉ္စ ဆ ဟောန္တိ။ အပရော သဒ္ဓမေဝ ဓုရံ ကတွာ ဝိပဿနာဝသေန အဘိနိဝိဋ္ဌော သုဒ္ဓသင်္ခါရေ ဝါ ရူပါဝစရဇ္ဈာနေသု ဝါ အညတရံ သမ္မသိတွာ အရဟတ္တံ ပါပုဏာတိ၊ အယမ္ပိ သောတာပတ္တိမဂ္ဂက္ခဏေ သဒ္ဓါနုသာရီ နာမ၊ ပရတော ဆသု ဌာနေသု သဒ္ဓါဝိမုတ္တော နာမ၊ အရဟတ္တေ ပတ္တေ ပညာဝိမုတ္တော နာမ။ ဣဓာပိ ဧကမေဝ နာမံ အပုဗ္ဗံ၊ တေန သဒ္ဓိံ ပုရိမာနိ ဆ သတ္တ ဟောန္တိ။ ဣမေ သတ္တ ပုဂ္ဂလာ လောကေ အဂ္ဂဒက္ခိဏေယျာ နာမာတိ။

၃၁။ သတ္တက္ခတ္တုပရမနိဒ္ဒေသေ **သတ္တက္ခတ္တုန္တိ** သတ္တဝါရေ။ သတ္တက္ခတ္တုပရမာ ဘဝူပပတ္တိ အတ္တဘာဝဂ္ဂဟဏံ အဿ, တတော ပရံ အဋ္ဌမံ ဘဝံ နာဒိယတီတိ **သတ္တက္ခတ္တုပရမော။ သောတာပန္နော ဟောတီ**တိ ဧတ္ထ **သောတော**တိ အရိယမဂ္ဂေါ၊ တေန သမန္နာဂတော **သောတာပန္နော** နာမ။ ယထာဟ—

> "သောတော သောတောတိ ဟိဒံ သာရိပုတ္တ ဝုစ္စတိ၊ ကတမော နု ခေါ သာရိပုတ္တ သောတောတိ။ အယမေဝ ဟိ ဘန္တေ အရိယော အဋ္ဌင်္ဂိကော မဂ္ဂေါ သောတော။ သေယျထိဒံ၊ သမ္မာဒိဋ္ဌိ။ပ။ သမ္မာသမာဓီတိ။ သောတာပန္နော သောတာပန္နောတိ ဟိဒံ သာရိပုတ္တ ဝုစ္စတိ၊ ကတမော နု ခေါ သာရိပုတ္တ သောတာပန္နောတိ။ ယော ဟိ ဘန္တေ ဣမိနာ အရိယေန အဋ္ဌင်္ဂိကေန မဂ္ဂေန သမန္နာဂတော၊ အယံ ဝုစ္စတိ သောတာပန္နော၊ သွာယံ အာယသ္မာ ဧဝံနာမော ဧဝံဂေါတ္တော ဣတိ ဝါ"တိ[၂]။

၁-သမာပတ္တိဝသေန (သျာ) ၂-သံ ၃-၃၀၂-ပိဋ္ဌေ။

Evaṁ maggakkhaṇepi sotāpanno nāma hoti. Idha pana maggena phalassa nāmaṁ dinnanti phalakkhaṇe sotāpanno adhippeto.

Avinipātadhammoti vinipātasaṅkhātaṁ apāyaṁ upapattivasena anāgamanasabhāvo[1]. **Niyato**ti magganiyāmena niyato. **Sambodhiparāyaṇo**ti bujjhanakabhāvaparāyaṇo. So hi paṭiladdhamaggena bujjhatīti sambodhiparāyaṇo, upari tīhi maggehi avassaṁ bujjhissatīti vā sambodhiparāyaṇo, **deve ca manusse cā**ti devalokañca manussalokañca. **Sandhāvitvā saṁsaritvā**ti paṭisandhivasena aparāparaṁ gantvā. **Dukkhassantaṁ karotī**ti vaṭṭadukkhassa pariyantaṁ parivaṭumaṁ karoti. **Ayaṁ vuccatī**ti ayaṁ evarūpo puggalo sattakkhattuparamo nāma vuccati. Ayaṁ pana kālena devalokassa, kālena manussalokassa vasena missakabhavena kathitoti veditabbo.

32. Kolaṁkolaniddese kulato kulaṁ gacchatīti **kolaṁkolo.** Sotāpattiphalasacchikiriyato hi paṭṭhāya nīce kule upapatti nāma natthi, mahābhogakulesuyeva nibbattatīti attho. **Dve vā tīṇi vā kulānī**ti devamanussavasena dve vā tayo vā bhave. Iti ayampi missakabhaveneva kathito, desanāmattameva cetaṁ "dve vā tīṇi vā"ti. Yāva chaṭṭhabhavā saṁsarantopi pana kolaṁkolova hoti.

33. Ekabījiniddese khandhabījaṁ nāma kathitaṁ. Yassa hi sotāpannassa ekaṁyeva khandhabījaṁ atthi, ekaṁ attabhāvaggahaṇaṁ, so **ekabījī** nāma. **Mānusakaṁ bhavan**ti idaṁ panettha desanāmattameva, devabhavaṁ nibbattetītipi pana vattuṁ vaṭṭatiyeva. Bhagavatā gahitanāmavaseneva cetāni etesaṁ nāmāni. Ettakaṁ ṭhānaṁ gato sattakkhattuparamo nāma hoti, ettakaṁ kolaṁkolo, ettakaṁ ekabījīti Bhagavatā etesaṁ nāmaṁ gahitaṁ. Niyamato pana ayaṁ sattakkhattuparamo, ayaṁ kolaṁkolo, ayaṁ ekabījīti natthi.

1. Anāgamanabhāvo (Sī), agamanabhāvo (Syā)

ဧဝံ မဂ္ဂက္ခဏေပိ သောတာပန္နော နာမ ဟောတိ။ ဣဓ ပန မဂ္ဂေန ဖလဿ နာမံ ဒိန္နန္တိ ဖလက္ခဏေ သောတာပန္နော အဓိပ္ပေတော။

အဝိနိပါတဓမ္မောတိ ဝိနိပါတသင်္ခါတံ အပါယံ ဥပပတ္တိဝသေန အနာဂမနသဘာဝေါ[၁]။ **နိယတော**တိ မဂ္ဂနိယာမေန နိယတော။ **သမ္ဗောဓိပရာယဏော**တိ ဗုဇ္ဈနကဘာဝပရာယဏော။ သော ဟိ ပဋိလဒ္ဓမဂ္ဂေန ဗုဇ္ဈတီတိ သမ္ဗောဓိပရာယဏော၊ ဥပရိ တီဟိ မဂ္ဂေဟိ အဝဿံ ဗုဇ္ဈိဿတီတိ ဝါ သမ္ဗောဓိပရာယဏော၊ **ဒေဝေ စ မနုဿေ စာ**တိ ဒေဝလောကဉ္စ မနုဿလောကဉ္စ။ **သန္ဓာဝိတွာ သံသရိတွာ**တိ ပဋိသန္ဓိဝသေန အပရာပရံ ဂန္တွာ။ **ဒုက္ခဿန္တံ ကရောတီ**တိ ဝဋ္ဋဒုက္ခဿ ပရိယန္တံ ပရိဝဋုမံ ကရောတိ။ **အယံ ဝုစ္စတီ**တိ အယံ ဧဝရူပေါ ပုဂ္ဂလော သတ္တက္ခတ္တုပရမော နာမ ဝုစ္စတိ။ အယံ ပန ကာလေန ဒေဝလောကဿ, ကာလေန မနုဿလောကဿ ဝသေန မိဿကဘဝေန ကထိတောတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။

၃၂။ ကောလံကောလနိဒ္ဒေသေ ကုလတော ကုလံ ဂစ္ဆတီတိ **ကောလံကောလော**။ သောတာပတ္တိဖလသစ္ဆိကိရိယတော ဟိ ပဋ္ဌာယ နီစေ ကုလေ ဥပပတ္တိ နာမ နတ္ထိ၊ မဟာဘောဂကုလေသုယေဝ နိဗ္ဗတ္တတီတိ အတ္ထော။ **ဒွေ ဝါ တီဏိ ဝါ ကုလာနီ**တိ ဒေဝမနုဿဝသေန ဒွေ ဝါ တယော ဝါ ဘဝေ။ ဣတိ အယမ္ပိ မိဿကဘဝေနေဝ ကထိတော၊ ဒေသနာမတ္တမေဝ စေတံ "ဒွေ ဝါ တီဏိ ဝါ"တိ။ ယာဝ ဆဋ္ဌဘဝါ သံသရန္တောပိ ပန ကောလံကောလောဝ ဟောတိ။

၃၃။ ဧကဗီဇိနိဒ္ဒေသေ ခန္ဓဗီဇံ နာမ ကထိတံ။ ယဿ ဟိ သောတာပန္နဿ ဧကံယေဝ ခန္ဓဗီဇံ အတ္ထိ၊ ဧကံ အတ္တဘာဝဂ္ဂဟဏံ၊ သော **ဧကဗီဇီ** နာမ။ **မာနုသကံ ဘဝ**န္တိ ဣဒံ ပနေတ္ထ ဒေသနာမတ္တမေဝ၊ ဒေဝဘဝံ နိဗ္ဗတ္တေတီတိပိ ပန ဝတ္တုံ ဝဋ္ဋတိယေဝ။ ဘဂဝတာ ဂဟိတနာမဝသေနေဝ စေတာနိ ဧတေသံ နာမာနိ။ ဧတ္တကံ ဌာနံ ဂတော သတ္တက္ခတ္တုပရမော နာမ ဟောတိ၊ ဧတ္တကံ ကောလံကောလော၊ ဧတ္တကံ ဧကဗီဇီတိ ဘဂဝတာ ဧတေသံ နာမံ ဂဟိတံ။ နိယမတော ပန အယံ သတ္တက္ခတ္တုပရမော၊ အယံ ကောလံကောလော၊ အယံ ဧကဗီဇီတိ နတ္ထိ။

၁-အနာဂမနဘာဝေါ (သီ)၊ အဂမနဘာဝေါ (သျာ)

Ko pana tesaṁ etaṁ pabhedaṁ niyametīti? Keci tāva therā “pubbahetu niyametī”ti vadanti. Keci “paṭhamamaggo”, keci “upari tayo maggā”, keci “tiṇṇaṁ maggānaṁ vipassanā”ti. Tattha “pubbahetu niyametī”ti vāde “paṭhamamaggassa upanissayo kato nāma hoti. Upari tayo maggā nirupanissayā uppannā”ti vacanaṁ āpajjati. “Paṭhamamaggo niyametī”ti vāde upari tiṇṇaṁ maggānaṁ niratthakatā āpajjati. “Upari tayo maggā niyamentī”ti vāde “paṭhamamagge anuppanneyeva upari tayo maggā uppannā”ti āpajjati. “Tiṇṇaṁ maggānaṁ vipassanā niyametī”ti vādo pana yujjati. Sace hi upari tiṇṇaṁ maggānaṁ vipassanā balavatī hoti, ekabījī nāma hoti, tato mandatarāya kolaṁkolo, tato mandatarāya sattakkhattuparamoti.

Ekacco hi sotāpanno vaṭṭajjhāsayo hoti vaṭṭābhirato, punappunaṁ vaṭṭasmiṁyeva vicarati sandissati, Anāthapiṇḍiko seṭṭhi Visākhā upāsikā Cūḷarathamahārathā devaputtā anekavaṇṇo devaputto Sakko devarājā Nāgadatto devaputtoti ime hi ettakā janā vaṭṭajjhāsayā vaṭṭābhiratā ādito paṭṭhāya cha devaloke sodhetvā akaniṭṭhe ṭhatvā parinibbāyissanti, ime idha na gahitā. Na kevalañcime, yopi manussesuyeva sattakkhattuṁ saṁsaritvā arahattaṁ pāpuṇāti, yopi devaloke nibbatto devesuyeva sattakkhattuṁ aparāparaṁ saṁsaritvā arahattaṁ pāpuṇāti, imepi idha na gahitā. Missakabhavavaseneva panettha sattakkhattuparamakolaṁkolā mānusakabhavanibbattakoyeva ca ekabījī gahitoti veditabbo. Tattha ekeko dukkhāpaṭipadādivasena catubbidhabhāvaṁ āpajjati. Saddhādhureneva cattāro sattakkhattuparamā, cattāro kolaṁkolā, cattāro ekabījinoti dvādasa honti. Sace paññāya sakkā nibbattetuṁ, “ahaṁ lokuttaraṁ dhammaṁ nibbattessāmī”ti evaṁ paññaṁ dhuraṁ katvā sattakkhattuparamādibhāvaṁ pattāpi paṭipadāvasena dvādasevāti ime catuvīsati sotāpannā ihaṭṭhakanijjhānikavaseneva imasmiṁ ṭhāne kathitāti veditabbā.

34. Sakadāgāminiddese paṭisandhivasena sakiṁ āgacchatīti **sakadāgāmī.** **Sakidevā**ti ekavāraṁyeva. **Imaṁ lokaṁ āgantvā**ti iminā

ကော ပန တေသံ ဧတံ ပဘေဒံ နိယမေတီတိ? ကေစိ တာဝ ထေရာ “ပုဗ္ဗဟေတု နိယမေတီ”တိ ဝဒန္တိ။ ကေစိ “ပဌမမဂ္ဂေါ”၊ ကေစိ “ဥပရိ တယော မဂ္ဂါ”၊ ကေစိ “တိဏ္ဏံ မဂ္ဂါနံ ဝိပဿနာ”တိ။ တတ္ထ “ပုဗ္ဗဟေတု နိယမေတီ”တိ ဝါဒေ “ပဌမမဂ္ဂဿ ဥပနိဿယော ကတော နာမ ဟောတိ။ ဥပရိ တယော မဂ္ဂါ နိရုပနိဿယာ ဥပ္ပန္နာ”တိ ဝစနံ အာပဇ္ဇတိ။ “ပဌမမဂ္ဂေါ နိယမေတီ”တိ ဝါဒေ ဥပရိ တိဏ္ဏံ မဂ္ဂါနံ နိရတ္ထကတာ အာပဇ္ဇတိ။ “ဥပရိ တယော မဂ္ဂါ နိယမေန္တီ”တိ ဝါဒေ “ပဌမမဂ္ဂေ အနုပ္ပန္နေယေဝ ဥပရိ တယော မဂ္ဂါ ဥပ္ပန္နာ”တိ အာပဇ္ဇတိ။ “တိဏ္ဏံ မဂ္ဂါနံ ဝိပဿနာ နိယမေတီ”တိ ဝါဒေါ ပန ယုဇ္ဇတိ။ သစေ ဟိ ဥပရိ တိဏ္ဏံ မဂ္ဂါနံ ဝိပဿနာ ဗလဝတီ ဟောတိ၊ ဧကဗီဇီ နာမ ဟောတိ၊ တတော မန္ဒတရာယ ကောလံကောလော၊ တတော မန္ဒတရာယ သတ္တက္ခတ္တုပရမောတိ။

ဧကစ္စော ဟိ သောတာပန္နော ဝဋ္ဋဇ္ဈာသယော ဟောတိ ဝဋ္ဋာဘိရတော၊ ပုနပ္ပုနံ ဝဋ္ဋသ္မိံယေဝ ဝိစရတိ သန္ဒိဿတိ၊ အနာထပိဏ္ဍိကော သေဋ္ဌိ ဝိသာခါ ဥပါသိကာ စူဠရထမဟာရထာ ဒေဝပုတ္တာ အနေကဝဏ္ဏော ဒေဝပုတ္တော သက္ကော ဒေဝရာဇာ နာဂဒတ္တော ဒေဝပုတ္တောတိ ဣမေ ဟိ ဧတ္တကာ ဇနာ ဝဋ္ဋဇ္ဈာသယာ ဝဋ္ဋာဘိရတာ အာဒိတော ပဋ္ဌာယ ဆ ဒေဝလောကေ သောဓေတွာ အကနိဋ္ဌေ ဌတွာ ပရိနိဗ္ဗာယိဿန္တိ၊ ဣမေ ဣဓ န ဂဟိတာ။ န ကေဝလဉ္စိမေ၊ ယောပိ မနုဿေသုယေဝ သတ္တက္ခတ္တုံ သံသရိတွာ အရဟတ္တံ ပါပုဏာတိ၊ ယောပိ ဒေဝလောကေ နိဗ္ဗတ္တော ဒေဝေသုယေဝ သတ္တက္ခတ္တုံ အပရာပရံ သံသရိတွာ အရဟတ္တံ ပါပုဏာတိ၊ ဣမေပိ ဣဓ န ဂဟိတာ။ မိဿကဘဝဝသေနေဝ ပနေတ္ထ သတ္တက္ခတ္တုပရမကောလံကောလာ မာနုသကဘဝနိဗ္ဗတ္တကောယေဝ စ ဧကဗီဇီ ဂဟိတောတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ တတ္ထ ဧကေကော ဒုက္ခာပဋိပဒါဒိဝသေန စတုဗ္ဗိဓဘာဝံ အာပဇ္ဇတိ။ သဒ္ဓါဓုရေနေဝ စတ္တာရော သတ္တက္ခတ္တုပရမာ, စတ္တာရော ကောလံကောလာ, စတ္တာရော ဧကဗီဇိနောတိ ဒွါဒသ ဟောန္တိ။ သစေ ပညာယ သက္ကာ နိဗ္ဗတ္တေတုံ၊ “အဟံ လောကုတ္တရံ ဓမ္မံ နိဗ္ဗတ္တေဿာမီ”တိ ဧဝံ ပညံ ဓုရံ ကတွာ သတ္တက္ခတ္တုပရမာဒိဘာဝံ ပတ္တာပိ ပဋိပဒါဝသေန ဒွါဒသေဝါတိ ဣမေ စတုဝီသတိ သောတာပန္နာ ဣဟဋ္ဌကနိဇ္ဈာနိကဝသေနေဝ ဣမသ္မိံ ဌာနေ ကထိတာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

၃၄။ သကဒါဂါမိနိဒ္ဒေသေ ပဋိသန္ဓိဝသေန သကိံ အာဂစ္ဆတီတိ **သကဒါဂါမီ**။ **သကိဒေဝါ**တိ ဧကဝါရံယေဝ။ **ဣမံ လောကံ အာဂန္တွာ**တိ ဣမိနာ

pañcasu sakadāgāmīsu cattāro vajjetvā ekova gahito. Ekacco hi idha sakadāgāmiphalaṁ patvā idheva parinibbāyati, ekacco idha patvā devaloke parinibbāyati, ekacco devaloke patvā tattheva parinibbāyati, ekacco devaloke patvā idhūpapajjitvā parinibbāyati. Ime cattāropi idha na gahitā. Yo pana idha patvā devaloke yāvatāyukaṁ vasitvā puna idhūpapajjitvā parinibbāyati, ayaṁ ekova idha gahitoti veditabbo. Sesamettha yaṁ vattabbaṁ siyā, taṁ sabbaṁ heṭṭhā Dhammasaṅgahaṭṭhakathāyaṁ[1] lokuttarakusalaniddese vuttameva. Imassa pana sakadāgāmino ekabījinā saddhiṁ kiṁ nānākaraṇanti. Ekabījissa ekāva paṭisandhi, sakadāgāmissa dve paṭisandhiyo. Idaṁ nesaṁ nānākaraṇanti.

35. Anāgāminiddese **orambhāgiyānaṁ saṁyojanānan**ti oraṁ vuccati kāmadhātu. Yassa imāni pañca bandhanāni appahīnāni honti, so bhavagge nibbattopi gilitabaḷiso maccho viya dīghasuttakena pāde baddhakāko viya tehi bandhanehi ākaḍḍhiyamāno kāmadhātuyaṁyeva pavattatīti[2] pañca bandhanāni **orambhāgiyānī**ti vuccanti, heṭṭhābhāgiyāni heṭṭhākoṭṭhāsikānīti attho. **Parikkhayā**ti tesaṁ bandhanānaṁ parikkhayena. **Opapātiko**ti upapātayoniko. Iminā̄ssa gabbhaseyyā paṭikkhittā. **Tattha parinibbāyī**ti tattha Suddhāvāsaloke parinibbāyitā. **Anāvattidhammo tasmā lokā**ti paṭisandhiggahaṇavasena tasmā lokā idha anāvattanasabhāvo. Buddhadassanatheradassanadhammassavanānaṁ panatthāyassa āgamanaṁ anivāritaṁ. **Ayaṁ vuccatī**ti ayaṁ evaṁvidho puggalo paṭisandhivasena puna anāgamanato **anāgāmī** nāma vuccati.

36. Antarāparinibbāyiniddese **upapannaṁ vā samanantarā**ti upapannasamanantarā vā hutvā. **Appattaṁ vā vemajjhaṁ āyuppamāṇan**ti āyuppamāṇaṁ vemajjhaṁ appattaṁ vā hutvā ariyamaggaṁ sañjanetīti attho. Vāsaddavikappato pana vemajjhaṁ pattantipi attho veditabbo. Evaṁ tayo antarāparinibbāyino siddhā honti. **Upariṭṭhimānaṁ saṁyojanānan**ti upari pañcannaṁ uddhambhāgiyasaṁyojanānaṁ aṭṭhannaṁ vā kilesānaṁ. **Pahānāyā**ti etesaṁ

1. Abhi-Ṭṭha 1. 281 piṭṭhādīsu.
2. Patatīti (Sī, Syā)

ပဉ္စသု သကဒါဂါမီသု စတ္တာရော ဝဇ္ဇေတွာ ဧကောဝ ဂဟိတော။ ဧကစ္စော ဟိ ဣဓ သကဒါဂါမိဖလံ ပတွာ ဣဓေဝ ပရိနိဗ္ဗာယတိ၊ ဧကစ္စော ဣဓ ပတွာ ဒေဝလောကေ ပရိနိဗ္ဗာယတိ၊ ဧကစ္စော ဒေဝလောကေ ပတွာ တတ္ထေဝ ပရိနိဗ္ဗာယတိ၊ ဧကစ္စော ဒေဝလောကေ ပတွာ ဣဓူပပဇ္ဇိတွာ ပရိနိဗ္ဗာယတိ။ ဣမေ စတ္တာရောပိ ဣဓ န ဂဟိတာ။ ယော ပန ဣဓ ပတွာ ဒေဝလောကေ ယာဝတာယုကံ ဝသိတွာ ပုန ဣဓူပပဇ္ဇိတွာ ပရိနိဗ္ဗာယတိ၊ အယံ ဧကောဝ ဣဓ ဂဟိတောတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ သေသမေတ္ထ ယံ ဝတ္တဗ္ဗံ သိယာ၊ တံ သဗ္ဗံ ဟေဋ္ဌာ ဓမ္မသင်္ဂဟဋ္ဌကထာယံ[၁] လောကုတ္တရကုသလနိဒ္ဒေသေ ဝုတ္တမေဝ။ ဣမဿ ပန သကဒါဂါမိနော ဧကဗီဇိနာ သဒ္ဓိံ ကိံ နာနာကရဏန္တိ။ ဧကဗီဇိဿ ဧကာဝ ပဋိသန္ဓိ၊ သကဒါဂါမိဿ ဒွေ ပဋိသန္ဓိယော။ ဣဒံ နေသံ နာနာကရဏန္တိ။

၃၅။ အနာဂါမိနိဒ္ဒေသေ **ဩရမ္ဘာဂိယာနံ သံယောဇနာနန္တိ** ဩရံ ဝုစ္စတိ ကာမဓာတု။ ယဿ ဣမာနိ ပဉ္စ ဗန္ဓနာနိ အပ္ပဟီနာနိ ဟောန္တိ၊ သော ဘဝဂ္ဂေ နိဗ္ဗတ္တောပိ ဂိလိတဗဠိသော မစ္ဆော ဝိယ ဒီဃသုတ္တကေန ပါဒေ ဗဒ္ဓကာကော ဝိယ တေဟိ ဗန္ဓနေဟိ အာကဍ္ဎိယမာနော ကာမဓာတုယံယေဝ ပဝတ္တတီတိ[၂] ပဉ္စ ဗန္ဓနာနိ **ဩရမ္ဘာဂိယာနီ**တိ ဝုစ္စန္တိ၊ ဟေဋ္ဌာဘာဂိယာနိ ဟေဋ္ဌာကောဋ္ဌာသိကာနီတိ အတ္ထော။ **ပရိက္ခယာ**တိ တေသံ ဗန္ဓနာနံ ပရိက္ခယေန။ **ဩပပါတိကော**တိ ဥပပါတယောနိကော။ ဣမိနာဿ ဂဗ္ဘသေယျာ ပဋိက္ခိတ္တာ။ **တတ္ထ ပရိနိဗ္ဗာယီ**တိ တတ္ထ သုဒ္ဓါဝါသလောကေ ပရိနိဗ္ဗာယိတာ။ **အနာဝတ္တိဓမ္မော တသ္မာ လောကာ**တိ ပဋိသန္ဓိဂ္ဂဟဏဝသေန တသ္မာ လောကာ ဣဓ အနာဝတ္တနသဘာဝေါ။ ဗုဒ္ဓဒဿနထေရဒဿနဓမ္မဿဝနာနံ ပနတ္ထာယဿ အာဂမနံ အနိဝါရိတံ။ **အယံ ဝုစ္စတီ**တိ အယံ ဧဝံဝိဓော ပုဂ္ဂလော ပဋိသန္ဓိဝသေန ပုန အနာဂမနတော **အနာဂါမီ** နာမ ဝုစ္စတိ။

၃၆။ အန္တရာပရိနိဗ္ဗာယိနိဒ္ဒေသေ **ဥပပန္နံ ဝါ သမနန္တရာ**တိ ဥပပန္နသမနန္တရာ ဝါ ဟုတွာ။ **အပ္ပတ္တံ ဝါ ဝေမဇ္ဈံ အာယုပ္ပမာဏန္တိ** အာယုပ္ပမာဏံ ဝေမဇ္ဈံ အပ္ပတ္တံ ဝါ ဟုတွာ အရိယမဂ္ဂံ သဉ္ဇနေတီတိ အတ္ထော။ ဝါသဒ္ဒဝိကပ္ပတော ပန ဝေမဇ္ဈံ ပတ္တန္တိပိ အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဧဝံ တယော အန္တရာပရိနိဗ္ဗာယိနော သိဒ္ဓါ ဟောန္တိ။ **ဥပရိဋ္ဌိမာနံ သံယောဇနာနန္တိ** ဥပရိ ပဉ္စန္နံ ဥဒ္ဓမ္ဘာဂိယသံယောဇနာနံ အဋ္ဌန္နံ ဝါ ကိလေသာနံ။ **ပဟာနာယာ**တိ ဧတေသံ

၁-အဘိ-ဋ္ဌ ၁-၂၈၁-ပိဋ္ဌာဒီသု။
၂-ပတတီတိ (သီ၊ သျာ)

pajahanatthāya maggaṁ sañjaneti. **Ayaṁ vuccatī**ti ayaṁ evarūpo puggalo āyuvemajjhassa antarāyeva parinibbāyanato **antarāparinibbāyī**ti vuccati.

37. Upahaccaparinibbāyiniddese **atikkamitvā vemajjhaṁ āyuppamāṇan**ti āyuppamāṇaṁ vemajjhaṁ atikkamitvā. **Upahacca vā kālakiriyan**ti upagantvā kālakiriyaṁ, āyukkhayassa āsanne ṭhatvāti attho. **Ayaṁ vuccatī**ti ayaṁ evarūpo puggalo avihesu tāva kappa-asahassappamāṇassa āyuno pañcakappasatasaṅkhātaṁ vemajjhaṁ atikkamitvā chaṭṭhe vā kappasate sattamaṭṭhamanavamānaṁ vā aññatarasmiṁ dasameyeva vā kappasate ṭhatvā arahattaṁ patvā kilesaparinibbānena parinibbāyanato **upahaccaparinibbāyī**ti vuccati.

38. Asaṅkhārasasaṅkhāraparinibbāyiniddesesu asaṅkhārena appadukkhena adhimattapayogaṁ akatvāva kilesaparinibbānena parinibbānadhammoti **asaṅkhāraparinibbāyī.** Sasaṅkhārena dukkhena kasirena adhimattapayogaṁ katvāva kilesaparinibbānena parinibbāyanadhammoti **sasaṅkhāraparinibbāyī.**

40. Uddhaṁsotaniddese uddhaṁ vāhibhāvena uddhamassa taṇhāsotaṁ vaṭṭasotaṁ vāti **uddhaṁsoto.** Uddhaṁ vā gantvā paṭilabhitabbato uddhamassa maggasotanti uddhaṁsoto. Akaniṭṭhaṁ gacchatīti **Akaniṭṭhagāmī. Avihā cuto Atappaṁ gacchatī**ti-ādīsu Avihe kappasahassaṁ vasanto arahattaṁ pattuṁ asakkuṇitvā Atappaṁ gacchati. Tatrāpi dve kappasahassāni vasanto arahattaṁ pattuṁ asakkuṇitvā Sudassaṁ gacchati. Tatrāpi cattāri kappasahassāni vasanto arahattaṁ pattuṁ asakkuṇitvā Sudassiṁ gacchati. Tatrāpi aṭṭha kappasahassāni vasanto arahattaṁ pattuṁ asakkuṇitvā Akaniṭṭhaṁ gacchati, tattha vasanto ariyamaggaṁ sañjanetīti attho.

Imesaṁ pana anāgāmīnaṁ pabhedajānanatthaṁ uddhaṁsoto-akaniṭṭhagāmīcatukkaṁ veditabbaṁ—tattha yo Avihato paṭṭhāya cattāro devaloke sodhetvā Akaniṭṭhaṁ gantvā parinibbāyati, ayaṁ uddhaṁsoto-akaniṭṭhagāmī nāma. Yo pana heṭṭhā tayo devaloke sodhetvā Sudassīdevaloke ṭhatvā parinibbāyati, ayaṁ uddhaṁsoto na Akaniṭṭhagāmī

ပဇဟာနတ္ထာယ မဂ္ဂံ သဉ္ဇနေတိ။ **အယံ ဝုစ္စတီ**တိ အယံ ဧဝရူပေါ ပုဂ္ဂလော အာယုဝေမဇ္ဈဿ အန္တရာယေဝ ပရိနိဗ္ဗာယနတော **အန္တရာပရိနိဗ္ဗာယီ**တိ ဝုစ္စတိ။

၃၇။ ဥပဟစ္စပရိနိဗ္ဗာယိနိဒ္ဒေသေ **အတိက္ကမိတွာ ဝေမဇ္ဈံ အာယုပ္ပမာဏန္တိ** အာယုပ္ပမာဏံ ဝေမဇ္ဈံ အတိက္ကမိတွာ။ **ဥပဟစ္စ ဝါ ကာလကိရိယ**န္တိ ဥပဂန္တွာ ကာလကိရိယံ၊ အာယုက္ခယဿ အာသန္နေ ဌတွာတိ အတ္ထော။ **အယံ ဝုစ္စတီ**တိ အယံ ဧဝရူပေါ ပုဂ္ဂလော အဝိဟေသု တာဝ ကပ္ပသဟဿပ္ပမာဏဿ အာယုနော ပဉ္စကပ္ပသတသင်္ခါတံ ဝေမဇ္ဈံ အတိက္ကမိတွာ ဆဋ္ဌေ ဝါ ကပ္ပသတေ သတ္တမဋ္ဌမနဝမာနံ ဝါ အညတရသ္မိံ ဒသမေယေဝ ဝါ ကပ္ပသတေ ဌတွာ အရဟတ္တံ ပတွာ ကိလေသပရိနိဗ္ဗာနေန ပရိနိဗ္ဗာယနတော **ဥပဟစ္စပရိ-နိဗ္ဗာယီ**တိ ဝုစ္စတိ။

၃၈။ အသင်္ခါရသသင်္ခါရပရိနိဗ္ဗာယိနိဒ္ဒေသေသု အသင်္ခါရေန အပ္ပဒုက္ခေန အဓိမတ္တပယောဂံ အကတွာဝ ကိလေသပရိနိဗ္ဗာနေန ပရိနိဗ္ဗာနဓမ္မောတိ **အသင်္ခါရပရိနိဗ္ဗာယီ။** သသင်္ခါရေန ဒုက္ခေန ကသိရေန အဓိမတ္တပယောဂံ ကတွာဝ ကိလေသပရိနိဗ္ဗာနေန ပရိနိဗ္ဗာယနဓမ္မောတိ **သသင်္ခါရပရိနိဗ္ဗာယီ။**

၄၀။ ဥဒ္ဓံသောတနိဒ္ဒေသေ ဥဒ္ဓံ ဝါဟိဘာဝေန ဥဒ္ဓမဿ တဏှာသောတံ ဝဋ္ဋသောတံ ဝါတိ **ဥဒ္ဓံသောတော။** ဥဒ္ဓံ ဝါ ဂန္တွာ ပဋိလဘိတဗ္ဗတော ဥဒ္ဓမဿ မဂ္ဂသောတန္တိ ဥဒ္ဓံသောတော။ အကနိဋ္ဌံ ဂစ္ဆတီတိ **အကနိဋ္ဌဂါမီ။ အဝိဟာ စုတော အတပ္ပံ ဂစ္ဆတီ**တိအာဒီသု အဝိဟေ ကပ္ပသဟဿံ ဝသန္တော အရဟတ္တံ ပတ္တုံ အသက္ကုဏိတွာ အတပ္ပံ ဂစ္ဆတိ။ တတြာပိ ဒွေ ကပ္ပသဟဿာနိ ဝသန္တော အရဟတ္တံ ပတ္တုံ အသက္ကုဏိတွာ သုဒဿံ ဂစ္ဆတိ။ တတြာပိ စတ္တာရိ ကပ္ပသဟဿာနိ ဝသန္တော အရဟတ္တံ ပတ္တုံ အသက္ကုဏိတွာ သုဒဿိံ ဂစ္ဆတိ။ တတြာပိ အဋ္ဌ ကပ္ပသဟဿာနိ ဝသန္တော အရဟတ္တံ ပတ္တုံ အသက္ကုဏိတွာ အကနိဋ္ဌံ ဂစ္ဆတိ၊ တတ္ထ ဝသန္တော အရိယမဂ္ဂံ သဉ္ဇနေတီတိ အတ္ထော။

ဣမေသံ ပန အနာဂါမီနံ ပဘေဒဇာနနတ္ထံ ဥဒ္ဓံသောတောအကနိဋ္ဌဂါမိ-စတုက္ကံ ဝေဒိတဗ္ဗံ—တတ္ထ ယော အဝိဟတော ပဋ္ဌာယ စတ္တာရော ဒေဝလောကေ သောဓေတွာ အကနိဋ္ဌံ ဂန္တွာ ပရိနိဗ္ဗာယတိ၊ အယံ ဥဒ္ဓံသောတောအကနိဋ္ဌ-ဂါမီ နာမ။ ယော ပန ဟေဋ္ဌာ တယော ဒေဝလောကေ သောဓေတွာ သုဒဿီ-ဒေဝလောကေ ဌတွာ ပရိနိဗ္ဗာယတိ၊ အယံ ဥဒ္ဓံသောတော န အကနိဋ္ဌဂါမီ

အဘိ-ဋ္ဌ ၃-၄

nāma. Yo pana ito Akaniṭṭhameva gantvā parinibbāyati, ayaṁ na uddhaṁsoto Akaniṭṭhagāmī nāma. Yo pana heṭṭhā catūsu devalokesu tattha tattheva parinibbāyati, ayaṁ na uddhaṁsoto na Akaniṭṭhagāmī nāmāti evamete aṭṭhacattālīsa anāgāmino honti.

Kathaṁ? Avihe tāva tayo antarāparinibbāyino, eko upahaccaparinibbāyī, eko uddhaṁsoto, te asaṅkhāraparinibbāyino pañca, sasaṅkhāraparinibbāyino pañcāti dasa honti. Tathā Atappāsudassāsudassīsūti cattāro dasakā cattālīsaṁ, Akaniṭṭhe pana uddhaṁsoto natthi, tayo pana antarāparinibbāyino, eko upahaccaparinibbāyī, te asaṅkhāraparinibbāyino cattāro, sasaṅkhāraparinibbāyino cattāroti aṭṭha. Evaṁ aṭṭhacattālīsaṁ honti.

Te sabbepi papaṭikopamāya[1] dīpitā—divasaṁ santattānampi hi ārakaṇṭakavipphalikanakhacchedanānaṁ ayomukhe haññamāne papaṭikā uppajjitvāva nibbāyati, evarūpo paṭhamo antarāparinibbāyī veditabbo. Kasmā? Uppannasamanantarāva kilesaparinibbānena parinibbāyanato. Tato mahantatare ayomukhe haññamāne papaṭikā ākāsaṁ ullaṅghitvā nibbāyati, evarūpo dutiyo antarāparinibbāyī daṭṭhabbo. Kasmā? Vemajjhaṁ appatvā parinibbāyanato. Tato mahantatare ayomukhe haññamāne papaṭikā ākāsaṁ ullaṅghitvā nivattamānā pathaviyaṁ anupahaccatalā hutvā parinibbāyati, evarūpo tatiyo antarāparinibbāyī daṭṭhabbo. Kasmā? Vemajjhaṁ patvā anupahacca parinibbāyanato. Tato mahantatare ayomukhe haññamāne papaṭikā ākāsaṁ ullaṅghitvā pathaviyaṁ patitvā upahaccatalā hutvā nibbāyati, evarūpo upahaccaparinibbāyī veditabbo. Kasmā? Kālakiriyaṁ upagantvā āyugatiṁ khepetvā parinibbāyanato. Tato mahantatare ayomukhe haññamāne papaṭikā paritte tiṇakaṭṭhe patitvā taṁ parittaṁ tiṇakaṭṭhaṁ jhāpetvā nibbāyati, evarūpo asaṅkhāraparinibbāyī veditabbo. Kasmā? Appayogena lahusāya gatiyā parinibbāyanato. Tato mahantatare ayomukhe haññamāne papaṭikā vipule tiṇakaṭṭhapuñje patitvā taṁ vipulaṁ tiṇakaṭṭhapuñjaṁ jhāpetvā nibbāyati, evarūpo sasaṅkhāraparinibbāyī veditabbo. Kasmā? Sappayogena

1. Ayapappaṭikopamāya (Syā)

နာမ။ ယော ပန ဣတော အကနိဋ္ဌမေဝ ဂန္တွာ ပရိနိဗ္ဗာယတိ၊ အယံ န ဥဒ္ဓံသောတော အကနိဋ္ဌဂါမီ နာမ။ ယော ပန ဟေဋ္ဌာ စတူသု ဒေဝလောကေသု တတ္ထ တတ္ထေဝ ပရိနိဗ္ဗာယတိ၊ အယံ န ဥဒ္ဓံသောတော န အကနိဋ္ဌဂါမီ နာမာတိ ဧဝမေတေ အဋ္ဌစတ္တာလီသ အနာဂါမိနော ဟောန္တိ။

ကထံ? အဝိဟေ တာဝ တယော အန္တရာပရိနိဗ္ဗာယိနော, ဧကော ဥပဟစ္စပရိနိဗ္ဗာယီ, ဧကော ဥဒ္ဓံသောတော, တေ အသင်္ခါရပရိနိဗ္ဗာယိနော ပဉ္စ၊ သသင်္ခါရပရိနိဗ္ဗာယိနော ပဉ္စာတိ ဒသ ဟောန္တိ။ တထာ အတပ္ပါသုဒဿာသုဒဿီသူတိ စတ္တာရော ဒသကာ စတ္တာလီသံ၊ အကနိဋ္ဌေ ပန ဥဒ္ဓံသောတော နတ္ထိ၊ တယော ပန အန္တရာပရိနိဗ္ဗာယိနော, ဧကော ဥပဟစ္စပရိနိဗ္ဗာယီ, တေ အသင်္ခါရပရိနိဗ္ဗာယိနော စတ္တာရော၊ သသင်္ခါရပရိနိဗ္ဗာယိနော စတ္တာရောတိ အဋ္ဌ။ ဧဝံ အဋ္ဌစတ္တာလီသံ ဟောန္တိ။

တေ သဗ္ဗေပိ ပပဋိကောပမာယ[၁] ဒီပိတာ—ဒိဝသံ သန္တတ္တာနမ္ပိ ဟိ အာရကဏ္ဋကဝိပ္ဖလိကနခစ္ဆေဒနာနံ အယောမုခေ ဟညမာနေ ပပဋိကာ ဥပ္ပဇ္ဇိတွာဝ နိဗ္ဗာယတိ၊ ဧဝရူပေါ ပဌမော အန္တရာပရိနိဗ္ဗာယီ ဝေဒိတဗ္ဗော။ ကသ္မာ? ဥပ္ပန္နသမနန္တရာဝ ကိလေသပရိနိဗ္ဗာနေန ပရိနိဗ္ဗာယနတော။ တတော မဟန္တတရေ အယောမုခေ ဟညမာနေ ပပဋိကာ အာကာသံ ဥလ္လင်္ဃိတွာ နိဗ္ဗာယတိ၊ ဧဝရူပေါ ဒုတိယော အန္တရာပရိနိဗ္ဗာယီ ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ ကသ္မာ? ဝေမဇ္ဈံ အပ္ပတွာ ပရိနိဗ္ဗာယနတော။ တတော မဟန္တတရေ အယောမုခေ ဟညမာနေ ပပဋိကာ အာကာသံ ဥလ္လင်္ဃိတွာ နိဝတ္တမာနာ ပထဝိယံ အနုပဟစ္စတလာ ဟုတွာ ပရိနိဗ္ဗာယတိ၊ ဧဝရူပေါ တတိယော အန္တရာပရိနိဗ္ဗာယီ ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ ကသ္မာ? ဝေမဇ္ဈံ ပတွာ အနုပဟစ္စ ပရိနိဗ္ဗာယနတော။ တတော မဟန္တတရေ အယောမုခေ ဟညမာနေ ပပဋိကာ အာကာသံ ဥလ္လင်္ဃိတွာ ပထဝိယံ ပတိတွာ ဥပဟစ္စတလာ ဟုတွာ နိဗ္ဗာယတိ၊ ဧဝရူပေါ ဥပဟစ္စပရိနိဗ္ဗာယီ ဝေဒိတဗ္ဗော။ ကသ္မာ? ကာလကိရိယံ ဥပဂန္တွာ အာယုဂတိံ ခေပေတွာ ပရိနိဗ္ဗာယနတော။ တတော မဟန္တတရေ အယောမုခေ ဟညမာနေ ပပဋိကာ ပရိတ္တေ တိဏကဋ္ဌေ ပတိတွာ တံ ပရိတ္တံ တိဏကဋ္ဌံ ဈာပေတွာ နိဗ္ဗာယတိ၊ ဧဝရူပေါ အသင်္ခါရပရိနိဗ္ဗာယီ ဝေဒိတဗ္ဗော။ ကသ္မာ? အပ္ပယောဂေန လဟုသာယ ဂတိယာ ပရိနိဗ္ဗာယနတော။ တတော မဟန္တတရေ အယောမုခေ ဟညမာနေ ပပဋိကာ ဝိပုလေ တိဏကဋ္ဌပုဉ္ဇေ ပတိတွာ တံ ဝိပုလံ တိဏကဋ္ဌပုဉ္ဇံ ဈာပေတွာ နိဗ္ဗာယတိ၊ ဧဝရူပေါ သသင်္ခါရပရိနိဗ္ဗာယီ ဝေဒိတဗ္ဗော။ ကသ္မာ? သပ္ပယောဂေန

၁-အယပပ္ပဋိကောပမာယ (သျာ)

alahusāya gatiyā parinibbāyanato. Aparā mahantesu tiṇakaṭṭhapuñjesu patati, tattha mahantesu tiṇakaṭṭhapuñjesu jhāyamānesu vītaccitaṅgāro vā jālā vā uppatitvā kammārasālaṁ jhāpetvā gāmanigamanagararaṭṭhaṁ jhāpetvā samuddantaṁ patvā nibbāyati, evarūpo uddhaṁsoto Akaniṭṭhagāmī daṭṭhabbo. Kasmā? Anekabhavabījavipphāraṁ phussa phussa byantīkatvā parinibbāyanato. Yasmā pana ārakaṇṭakādibhedaṁ khuddakampi mahantampi ayokapālameva, tasmā sutte sabbavāresu ayokapālantveva vuttaṁ[1]. Yathāha—

> Idha bhikkhave bhikkhu evaṁ paṭipanno hoti "no cassa, no ca me siyā, na bhavissati, na me bhavissati, yadatthi yaṁ bhūtaṁ, taṁ pajahāmī"ti upekkhaṁ paṭilabhati. So bhave na rajjati, sambhave na rajjati, atthuttari padaṁ santaṁ sammappaññāya passati. Tañca khvassa padaṁ na sabbena sabbaṁ sacchikataṁ hoti, tassa na sabbena sabbaṁ mānānusayo pahīno hoti, na sabbena sabbaṁ bhavarāgānusayo pahīno hoti, na sabbena sabbaṁ avijjānusayo pahīno hoti. So pañcannaṁ orambhāgiyānaṁ saṁyojanānaṁ parikkhayā antarāparinibbāyī hoti. Seyyathāpi bhikkhave divasaṁ santatte ayokapāle haññamāne papaṭikā nibbattitvā nibbāyeyya, evameva kho bhikkhave bhikkhu evaṁ paṭipanno hoti no cassa -pa- antarāparinibbāyī hoti.

> Idha pana bhikkhave bhikkhu evaṁ paṭipanno hoti no cassa -pa- antarāparinibbāyī hoti. Seyyathāpi bhikkhave divasaṁ santatte ayokapāle haññamāne papaṭikā nibbattitvā uppatitvā nibbāyeyya, evameva kho bhikkhave bhikkhu evaṁ paṭipanno hoti no cassa -pa- antarāparinibbāyī hoti.

> Idha pana bhikkhave bhikkhu evaṁ paṭipanno hoti no cassa -pa- antarāparinibbāyī hoti. Seyyathāpi bhikkhave divasaṁ santatte ayokapāle haññamāne papaṭikā nibbattitvā uppatitvā

1. Aṁ 2. 450 piṭṭhe.

အလဟုသာယ ဂတိယာ ပရိနိဗ္ဗာယနတော။ အပရာ မဟန္တေသု တိဏကဋ္ဌပုဉ္ဇေသု ပတတိ၊ တတ္ထ မဟန္တေသု တိဏကဋ္ဌပုဉ္ဇေသု ဈာယမာနေသု ဝီတစ္စိတင်္ဂါရော ဝါ ဇာလာ ဝါ ဥပ္ပတိတွာ ကမ္မာရသာလံ ဈာပေတွာ ဂါမနိဂမနဂရရဋ္ဌံ ဈာပေတွာ သမုဒ္ဒန္တံ ပတွာ နိဗ္ဗာယတိ၊ ဧဝရူပေါ ဥဒ္ဓံသောတော အကနိဋ္ဌဂါမီ ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ ကသ္မာ? အနေကဘဝဗီဇဝိပ္ဖါရံ ဖုဿ ဖုဿ ဗျန္တီကတွာ ပရိနိဗ္ဗာယနတော။ ယသ္မာ ပန အာရကဏ္ဋကာဒိဘေဒံ ခုဒ္ဒကမ္ပိ မဟန္တမ္ပိ အယောကပါလမေဝ၊ တသ္မာ သုတ္တေ သဗ္ဗဝါရေသု အယောကပါလန္တွေဝ ဝုတ္တံ[၁]။ ယထာဟ—

> ဣဓ ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခု ဧဝံ ပဋိပန္နော ဟောတိ "နော စဿ၊ နော စ မေ သိယာ၊ န ဘဝိဿတိ၊ န မေ ဘဝိဿတိ၊ ယဒတ္ထိ ယံ ဘူတံ၊ တံ ပဇဟာမီ"တိ ဥပေက္ခံ ပဋိလဘတိ။ သော ဘဝေ န ရဇ္ဇတိ၊ သမ္ဘဝေ န ရဇ္ဇတိ၊ အတ္ထုတ္တရိ ပဒံ သန္တံ သမ္မပ္ပညာယ ပဿတိ။ တဉ္စ ခွဿ ပဒံ န သဗ္ဗေန သဗ္ဗံ သစ္ဆိကတံ ဟောတိ၊ တဿ န သဗ္ဗေန သဗ္ဗံ မာနာနုသယော ပဟီနော ဟောတိ၊ န သဗ္ဗေန သဗ္ဗံ ဘဝရာဂါနုသယော ပဟီနော ဟောတိ၊ န သဗ္ဗေန သဗ္ဗံ အဝိဇ္ဇာနုသယော ပဟီနော ဟောတိ။ သော ပဉ္စန္နံ ဩရမ္ဘာဂိယာနံ သံယောဇနာနံ ပရိက္ခယာ အန္တရာပရိနိဗ္ဗာယီ ဟောတိ။ သေယျထာပိ ဘိက္ခဝေ ဒိဝသံ သန္တတ္တေ အယောကပါလေ ဟညမာနေ ပပဋိကာ နိဗ္ဗတ္တိတွာ နိဗ္ဗာယေယျ၊ ဧဝမေဝ ခေါ ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခု ဧဝံ ပဋိပန္နော ဟောတိ နော စဿ။ပ။ အန္တရာပရိနိဗ္ဗာယီ ဟောတိ။

> ဣဓ ပန ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခု ဧဝံ ပဋိပန္နော ဟောတိ နော စဿ။ပ။ အန္တရာပရိနိဗ္ဗာယီ ဟောတိ။ သေယျထာပိ ဘိက္ခဝေ ဒိဝသံ သန္တတ္တေ အယောကပါလေ ဟညမာနေ ပပဋိကာ နိဗ္ဗတ္တိတွာ ဥပ္ပတိတွာ နိဗ္ဗာယေယျ၊ ဧဝမေဝ ခေါ ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခု ဧဝံ ပဋိပန္နော ဟောတိ နော စဿ။ပ။ အန္တရာပရိနိဗ္ဗာယီ ဟောတိ။

> ဣဓ ပန ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခု ဧဝံ ပဋိပန္နော ဟောတိ နော စဿ။ပ။ အန္တရာပရိနိဗ္ဗာယီ ဟောတိ။ သေယျထာပိ ဘိက္ခဝေ ဒိဝသံ သန္တတ္တေ အယောကပါလေ ဟညမာနေ ပပဋိကာ နိဗ္ဗတ္တိတွာ ဥပ္ပတိတွာ

၁-အံ ၂-၄၅၀-ပိဋ္ဌေ။

anupahacca talaṁ nibbāyeyya, evameva kho bhikkhave bhikkhu evaṁ paṭipanno hoti no cassa -pa- antarāparinibbāyī hoti.

Idha pana bhikkhave bhikkhu evaṁ paṭipanno hoti no cassa -pa- upahaccaparinibbāyī hoti. Seyyathāpi bhikkhave divasaṁ santatte ayokapāle haññamāne papaṭikā nibbattitvā uppatitvā upahacca talaṁ nibbāyeyya, evameva kho bhikkhave bhikkhu evaṁ paṭipanno hoti no cassa -pa- upahaccaparinibbāyī hoti.

Idha pana bhikkhave bhikkhu evaṁ paṭipanno hoti no cassa -pa- parikkhayā asaṅkhāraparinibbāyī hoti. Seyyathāpi bhikkhave divasaṁ santatte ayokapāle haññamāne papaṭikā nibbattitvā uppatitvā paritte tiṇapuñje vā kaṭṭhapuñje vā nipateyya, sā tattha aggimpi janeyya, dhūmampi janeyya, aggimpi janetvā dhūmampi janetvā tameva parittaṁ tiṇapuñjaṁ vā kaṭṭhapuñjaṁ vā pariyādiyitvā anāhārā nibbāyeyya, evameva kho bhikkhave bhikkhu evaṁ paṭipanno hoti no cassa -pa- parikkhayā asaṅkhāraparinibbāyī hoti.

Idha pana bhikkhave bhikkhu evaṁ paṭipanno hoti no cassa -pa- sasaṅkhāraparinibbāyī hoti. Seyyathāpi bhikkhave divasaṁ santatte ayokapāle haññamāne papaṭikā nibbattitvā uppatitvā vipule tiṇapuñje vā kaṭṭhapuñje vā nipateyya, sā tattha aggimpi janeyya -pa- tameva vipulaṁ tiṇapuñjaṁ vā kaṭṭhapuñjaṁ vā pariyādiyitvā anāhārā nibbāyeyya, evameva kho bhikkhave bhikkhu evaṁ paṭipanno hoti no cassa -pa- sasaṅkhāraparinibbāyī hoti.

Idha pana bhikkhave bhikkhu evaṁ paṭipanno hoti no cassa -pa- parikkhayā uddhaṁsoto hoti akaniṭṭhagāmī. Seyyathāpi bhikkhave divasaṁ santatte ayokapāle haññamāne papaṭikā nibbattitvā uppatitvā mahante tiṇapuñje vā kaṭṭhapuñje vā nipateyya, sā tattha aggimpi janeyya -pa- tameva mahantaṁ tiṇapuñjaṁ vā kaṭṭhapuñjaṁ vā pariyādiyitvā gacchampi daheyya, dāyampi

အနုပဟစ္စ တလံ နိဗ္ဗာယေယျ၊ ဧဝမေဝ ခေါ ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခု ဧဝံ ပဋိပန္နော ဟောတိ နော စဿ။ပ။ အန္တရာပရိနိဗ္ဗာယီ ဟောတိ။

ဣဓ ပန ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခု ဧဝံ ပဋိပန္နော ဟောတိ နော စဿ။ပ။ ဥပဟစ္စပရိနိဗ္ဗာယီ ဟောတိ။ သေယျထာပိ ဘိက္ခဝေ ဒိဝသံ သန္တတ္တေ အယောကပါလေ ဟညမာနေ ပပဋိကာ နိဗ္ဗတ္တိတွာ ဥပ္ပတိတွာ ဥပဟစ္စ တလံ နိဗ္ဗာယေယျ၊ ဧဝမေဝ ခေါ ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခု ဧဝံ ပဋိပန္နော ဟောတိ နော စဿ။ပ။ ဥပဟစ္စပရိနိဗ္ဗာယီ ဟောတိ။

ဣဓ ပန ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခု ဧဝံ ပဋိပန္နော ဟောတိ နော စဿ။ပ။ ပရိက္ခယာ အသင်္ခါရပရိနိဗ္ဗာယီ ဟောတိ။ သေယျထာပိ ဘိက္ခဝေ ဒိဝသံ သန္တတ္တေ အယောကပါလေ ဟညမာနေ ပပဋိကာ နိဗ္ဗတ္တိတွာ ဥပ္ပတိတွာ ပရိတ္တေ တိဏပုဉ္ဇေ ဝါ ကဋ္ဌပုဉ္ဇေ ဝါ နိပတေယျ၊ သာ တတ္ထ အဂ္ဂိမ္ပိ ဇနေယျ၊ ဓူမမ္ပိ ဇနေယျ၊ အဂ္ဂိမ္ပိ ဇနေတွာ ဓူမမ္ပိ ဇနေတွာ တမေဝ ပရိတ္တံ တိဏပုဉ္ဇံ ဝါ ကဋ္ဌပုဉ္ဇံ ဝါ ပရိယာဒိယိတွာ အနာဟာရာ နိဗ္ဗာယေယျ၊ ဧဝမေဝ ခေါ ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခု ဧဝံ ပဋိပန္နော ဟောတိ နော စဿ။ပ။ ပရိက္ခယာ အသင်္ခါရပရိနိဗ္ဗာယီ ဟောတိ။

ဣဓ ပန ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခု ဧဝံ ပဋိပန္နော ဟောတိ နော စဿ။ပ။ သသင်္ခါရပရိနိဗ္ဗာယီ ဟောတိ။ သေယျထာပိ ဘိက္ခဝေ ဒိဝသံ သန္တတ္တေ အယောကပါလေ ဟညမာနေ ပပဋိကာ နိဗ္ဗတ္တိတွာ ဥပ္ပတိတွာ ဝိပုလေ တိဏပုဉ္ဇေ ဝါ ကဋ္ဌပုဉ္ဇေ ဝါ နိပတေယျ၊ သာ တတ္ထ အဂ္ဂိမ္ပိ ဇနေယျ။ပ။ တမေဝ ဝိပုလံ တိဏပုဉ္ဇံ ဝါ ကဋ္ဌပုဉ္ဇံ ဝါ ပရိယာဒိယိတွာ အနာဟာရာ နိဗ္ဗာယေယျ၊ ဧဝမေဝ ခေါ ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခု ဧဝံ ပဋိပန္နော ဟောတိ နော စဿ။ပ။ သသင်္ခါရပရိနိဗ္ဗာယီ ဟောတိ။

ဣဓ ပန ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခု ဧဝံ ပဋိပန္နော ဟောတိ နော စဿ။ပ။ ပရိက္ခယာ ဥဒ္ဓံသောတော ဟောတိ အကနိဋ္ဌဂါမီ။ သေယျထာပိ ဘိက္ခဝေ ဒိဝသံ သန္တတ္တေ အယောကပါလေ ဟညမာနေ ပပဋိကာ နိဗ္ဗတ္တိတွာ ဥပ္ပတိတွာ မဟန္တေ တိဏပုဉ္ဇေ ဝါ ကဋ္ဌပုဉ္ဇေ ဝါ နိပတေယျ၊ သာ တတ္ထ အဂ္ဂိမ္ပိ ဇနေယျ။ပ။ တမေဝ မဟန္တံ တိဏပုဉ္ဇံ ဝါ ကဋ္ဌပုဉ္ဇံ ဝါ ပရိယာဒိယိတွာ ဂစ္ဆမ္ပိ ဒဟေယျ၊ ဒါယမ္ပိ

daheyya, gacchampi dahitvā dāyampi dahitvā haritantaṁ vā pathantaṁ vā selantaṁ vā udakantaṁ vā ramaṇīyaṁ vā bhūmibhāgaṁ āgamma anāhārā nibbāyeyya, evameva kho bhikkhave bhikkhu evaṁ paṭipanno hoti no cassa -pa- parikkhayā uddhaṁsoto hoti akaniṭṭhagāmīti.

41-44. Sotāpattiphalasacchi kiriyāya paṭipannādiniddesā uttānatthāva. **Ayaṁ vuccati puggalo arahā**ti ettha pana dvādasa arahanto veditabbā. Kathaṁ? Tayo hi vimokkhā suññato animitto appaṇihitoti. Tattha suññatavimokkhena vimuttakhīṇāsavo paṭipadāvasena catubbidho hoti, tathā animitta-appaṇihitavimokkhehīti evaṁ dvādasa arahanto veditabbā. Iti ime dvādasa arahanto viya dvādaseva sakadāgāmino, catuvīsati sotāpannā, aṭṭhacattālīsa anāgāminoti ettakā puggalā ito muccitvā bahiddhā nuppajjanti, imasmiññeva Sabbaññubuddhasāsane uppajjantīti.

Ekakaniddesavaṇṇanā.

---

2. Dukaniddesavaṇṇanā

45. Dukaniddese **kodhano**ti kujjhanasīlo mahākodho. Evaṁ puggalaṁ pucchitvāpi dhammena puggalaṁ dassetuṁ **tattha katamo kodho**ti-ādimāha. **Upanāhī**niddesādīsupi eseva nayo. **Kodho kujjhanā**ti-ādīni heṭṭhā vuttatthāneva. Tathā upanāhīniddesādīsu **pubbakālaṁ kodho**ti-ādīni. **Ayaṁ kodho appahīno**ti ayaṁ ettako kodho vikkhambhanappahānena vā tadaṅgappahānena vā samucchedappahānena vā appahīno. Parato **upanāhā**dīsupi eseva nayo.

53. Ahirikaniddesādīsu **iminā ahirikenā**ti iminā evaṁpakārena ahirikadhammena samannāgato. **Iminā anottappenā**ti-ādīsupi eseva nayo.

ဒဟေယျ၊ ဂစ္ဆမ္ပိ ဒဟိတွာ ဒါယမ္ပိ ဒဟိတွာ ဟရိတန္တံ ဝါ ပထန္တံ ဝါ သေလန္တံ ဝါ ဥဒကန္တံ ဝါ ရမဏီယံ ဝါ ဘူမိဘာဂံ အာဂမ္မ အနာဟာရာ နိဗ္ဗာယေယျ၊ ဧဝမေဝ ခေါ ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခု ဧဝံ ပဋိပန္နော ဟောတိ နော စဿ။ပ။ ပရိက္ခယာ ဥဒ္ဓံသောတော ဟောတိ အကနိဋ္ဌဂါမီတိ။

၄၁-၄၄။ သောတာပတ္တိဖလသစ္ဆိကိရိယာယ ပဋိပန္နာဒိနိဒ္ဒေသာ ဥတ္တာနတ္ထာဝ။ **အယံ ဝုစ္စတိ ပုဂ္ဂလော အရဟာ**တိ ဧတ္ထ ပန ဒွါဒသ အရဟန္တော ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ကထံ? တယော ဟိ ဝိမောက္ခာ သုညတော အနိမိတ္တော အပ္ပဏိဟိတောတိ။ တတ္ထ သုညတဝိမောက္ခေန ဝိမုတ္တခီဏာသဝေါ ပဋိပဒါဝသေန စတုဗ္ဗိဓော ဟောတိ၊ တထာ အနိမိတ္တအပ္ပဏိဟိတဝိမောက္ခေဟီတိ ဧဝံ ဒွါဒသ အရဟန္တော ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ဣတိ ဣမေ ဒွါဒသ အရဟန္တော ဝိယ ဒွါဒသေဝ သကဒါဂါမိနော, စတုဝီသတိ သောတာပန္နာ, အဋ္ဌစတ္တာလီသ အနာဂါမိနောတိ ဧတ္တကာ ပုဂ္ဂလာ ဣတော မုစ္စိတွာ ဗဟိဒ္ဓါ နုပ္ပဇ္ဇန္တိ၊ ဣမသ္မိညေဝ သဗ္ဗညုဗုဒ္ဓသာသနေ ဥပ္ပဇ္ဇန္တီတိ။

ဧကကနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ။

၂-ဒုကနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ

၄၅။ ဒုကနိဒ္ဒေသေ **ကောဓနော**တိ ကုဇ္ဈနသီလော မဟာကောဓော။ ဧဝံ ပုဂ္ဂလံ ပုစ္ဆိတွာပိ ဓမ္မေန ပုဂ္ဂလံ ဒဿေတုံ **တတ္ထ ကတမော ကောဓော**တိ-အာဒိမာဟ။ **ဥပနာဟီ**နိဒ္ဒေသာဒီသုပိ ဧသေဝ နယော။ **ကောဓော ကုဇ္ဈနာ**တိ-အာဒီနိ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တတ္ထာနေဝ။ တထာ ဥပနာဟီနိဒ္ဒေသာဒီသု **ပုဗ္ဗကာလံ ကောဓော**တိအာဒီနိ။ **အယံ ကောဓော အပ္ပဟီနော**တိ အယံ ဧတ္တကော ကောဓော ဝိက္ခမ္ဘနပ္ပဟာနေန ဝါ တဒင်္ဂပ္ပဟာနေန ဝါ သမုစ္ဆေဒပ္ပဟာနေန ဝါ အပ္ပဟီနော။ ပရတော **ဥပနာဟာ**ဒီသုပိ ဧသေဝ နယော။

၅၃။ အဟိရိကနိဒ္ဒေသာဒီသု **ဣမိနာ အဟိရိကေနာ**တိ ဣမိနာ ဧဝံပကာရေန အဟိရိကဓမ္မေန သမန္နာဂတော။ **ဣမိနာ အနောတ္တပ္ပေနာ**တိ-အာဒီသုပိ ဧသေဝ နယော။

63. **Ajjhattasaṁyojano**ti ajjhattabandhano. **Bahiddhāsaṁyojano**ti bahiddhābandhano. Te ubhopi vacchakasālūpamāya dīpetabbā—vacchakasālāya hi anto baddho antoyeva sayitavacchako viya idhaṭṭhakasotāpannasakadāgāmino. Tesañhi bandhanampi idheva, sayampi idheva. Anto baddho pana bahi sayitavacchako viya rūpārūpabhave sotāpannasakadāgāmino. Tesañhi bandhanameva idha, sayaṁ pana brahmaloke ṭhitā. Bahi baddho bahi sayitavacchako viya rūpārūpabhave anāgāmī. Tassa hi bandhanampi bahiddhā, sayampi bahiddhāva. Bahi baddho pana anto sayitavacchako viya idhaṭṭhaka-anāgāmī. Tassa hi bandhanaṁ rūpārūpabhavesu, sayaṁ pana idha ṭhito.

65. Akkodhananiddesādīsu **pahīno**ti vikkhambhanappahānena vā tadaṅgappahānena vā samucchedappahānena vā pahīno.

83. Dullabhaniddese **dullabhā**ti na sulabhā. **Pubbakārī**ti paṭhamameva kārako. **Katavedī**ti kataṁ vedeti, viditaṁ pākaṭaṁ karoti. Te agāriyānagāriyehi dīpetabbā—agāriyesu hi mātāpitaro pubbakārino nāma, puttadhītaro pana mātāpitaro paṭijaggantā abhivādanādīni tesaṁ kurumānā katavedino nāma. Anagāriyesu ācariyupajjhāyā pubbakārino nāma, antevāsikasaddhivihārikā ācariyupajjhāye paṭijaggantā abhivādanādīni tesaṁ kurumānā katavedino nāma. Tesaṁ āvibhāvatthāya Upajjhāyaposakasoṇattherādīnaṁ vatthūni kathetabbāni.

Aparo nayo—parena akateyeva upakāre attani kataṁ upakāraṁ anapekkhitvā kārako pubbakārī seyyathāpi mātāpitaro ceva ācariyupajjhāyā ca, so dullabho, sattānaṁ taṇhābhibhūtattā. Parena katassa upakārassa anurūpappavattiṁ attani kataṁ upakāraṁ upakārato jānanto vediyanto kataññukatavedī seyyathāpi mātāpitu-ācariyupajjhāyesu sammā paṭipanno, sopi dullabho, sattānaṁ avijjābhibhūtattā.

Apica akāraṇavacchalo pubbakārī, sakāraṇavacchalo kataññukatavedī. “Karissati me”ti evamādikāraṇanirapekkhakiriyo pubbakārī,

၆၃။ **အဇ္ဈတ္တသံယောဇနော**တိ အဇ္ဈတ္တဗန္ဓနော။ **ဗဟိဒ္ဓါသံယောဇနော**တိ ဗဟိဒ္ဓါဗန္ဓနော။ တေ ဥဘောပိ ဝစ္ဆကသာလူပမာယ ဒီပေတဗ္ဗာ—ဝစ္ဆကသာလာယ ဟိ အန္တော ဗဒ္ဓေါ အန္တောယေဝ သယိတဝစ္ဆကော ဝိယ ဣဓဋ္ဌကသောတာပန္နသကဒါဂါမိနော။ တေသဉှိ ဗန္ဓနမ္ပိ ဣဓေဝ၊ သယမ္ပိ ဣဓေဝ။ အန္တော ဗဒ္ဓေါ ပန ဗဟိ သယိတဝစ္ဆကော ဝိယ ရူပါရူပဘဝေ သောတာပန္နသကဒါဂါမိနော။ တေသဉှိ ဗန္ဓနမေဝ ဣဓ၊ သယံ ပန ဗြဟ္မလောကေ ဌိတာ။ ဗဟိ ဗဒ္ဓေါ ဗဟိ သယိတဝစ္ဆကော ဝိယ ရူပါရူပဘဝေ အနာဂါမီ။ တဿ ဟိ ဗန္ဓနမ္ပိ ဗဟိဒ္ဓါ၊ သယမ္ပိ ဗဟိဒ္ဓါဝ။ ဗဟိ ဗဒ္ဓေါ ပန အန္တော သယိတဝစ္ဆကော ဝိယ ဣဓဋ္ဌကအနာဂါမီ။ တဿ ဟိ ဗန္ဓနံ ရူပါရူပဘဝေသု၊ သယံ ပန ဣဓ ဌိတော။

၆၅။ အက္ကောဓနနိဒ္ဒေသာဒီသု **ပဟီနော**တိ ဝိက္ခမ္ဘနပ္ပဟာနေန ဝါ တဒင်္ဂပ္ပဟာနေန ဝါ သမုစ္ဆေဒပ္ပဟာနေန ဝါ ပဟီနော။

၈၃။ ဒုလ္လဘနိဒ္ဒေသေ **ဒုလ္လဘာ**တိ န သုလဘာ။ **ပုဗ္ဗကာရီ**တိ ပဌမမေဝ ကာရကော။ **ကတဝေဒီ**တိ ကတံ ဝေဒေတိ၊ ဝိဒိတံ ပါကဋံ ကရောတိ။ တေ အဂါရိယာနဂါရိယေဟိ ဒီပေတဗ္ဗာ—အဂါရိယေသု ဟိ မာတာပိတရော ပုဗ္ဗကာရိနော နာမ၊ ပုတ္တဓီတရော ပန မာတာပိတရော ပဋိဇဂ္ဂန္တာ အဘိဝါဒနာဒီနိ တေသံ ကုရုမာနာ ကတဝေဒိနော နာမ။ အနဂါရိယေသု အာစရိယုပဇ္ဈာယာ ပုဗ္ဗကာရိနော နာမ၊ အန္တေဝါသိကသဒ္ဓိဝိဟာရိကာ အာစရိယုပဇ္ဈာယေ ပဋိဇဂ္ဂန္တာ အဘိဝါဒနာဒီနိ တေသံ ကုရုမာနာ ကတဝေဒိနော နာမ။ တေသံ အာဝိဘာဝတ္ထာယ ဥပဇ္ဈာယပေါသကသောဏတ္ထေရာဒီနံ ဝတ္ထူနိ ကထေတဗ္ဗာနိ။

အပရော နယော—ပရေန အကတေယေဝ ဥပကာရေ အတ္တနိ ကတံ ဥပကာရံ အနပေက္ခိတွာ ကာရကော ပုဗ္ဗကာရီ သေယျထာပိ မာတာပိတရော စေဝ အာစရိယုပဇ္ဈာယာ စ၊ သော ဒုလ္လဘော, သတ္တာနံ တဏှာဘိဘူတတ္တာ။ ပရေန ကတဿ ဥပကာရဿ အနုရူပပ္ပဝတ္တိံ အတ္တနိ ကတံ ဥပကာရံ ဥပကာရတော ဇာနန္တော ဝေဒိယန္တော ကတညုကတဝေဒီ သေယျထာပိ မာတာပိတုအာစရိယုပဇ္ဈာယေသု သမ္မာ ပဋိပန္နော၊ သောပိ ဒုလ္လဘော, သတ္တာနံ အဝိဇ္ဇာဘိဘူတတ္တာ။

အပိစ အကာရဏဝစ္ဆလော ပုဗ္ဗကာရီ၊ သကာရဏဝစ္ဆလော ကတညုကတဝေဒီ။ “ကရိဿတိ မေ”တိ ဧဝမာဒိကာရဏနိရပေက္ခကိရိယော ပုဗ္ဗကာရီ၊

“karissati me”ti evamādikāraṇasāpekkhakiriyo kataññukatavedī. Tamojotiparāyaṇo pubbakārī, jotijotiparāyaṇo kataññukatavedī. Desetā pubbakārī, paṭipajjitā kataññukatavedī. Sadevake loke Arahaṁ Sammāsambuddho pubbakārī, ariyasāvako kataññukatavedīti. Dukanipātaṭṭhakathāyaṁ[1] pana “pubbakārīti paṭhamaṁ upakārassa kārako, kataññukatavedīti tena kataṁ ñatvā pacchā kārako. Tesu pubbakārī ‘iṇaṁ demī’ti saññaṁ karoti, pacchākārako ‘iṇaṁ jīrāpemī’ti saññaṁ karotī”ti ettakameva vuttaṁ.

84. Duttappayaniddese **duttappayā**ti atappayā, na sakkā kenaci tappetuṁ. Yo hi upaṭṭhākakulaṁ vā ñātikulaṁ vā nissāya vasamāno cīvare jiṇṇe tehi dinnaṁ cīvaraṁ nikkhipati, na paribhuñjati, punappunaṁ dinnampi gahetvā nikkhipateva, yo ca teneva nayena laddhaṁ laddhaṁ vissajjeti, parassa deti, punappunaṁ laddhampi tatheva karoti. Ime dve puggalā sakaṭehipi paccaye upanentena tappetuṁ na sakkāti duttappayā nāma.

85. Sutappayaniddese **na vissajjetī**ti attano akatvā parassa na deti, atireke pana sati na nikkhipati, parassa deti. Idaṁ vuttaṁ hoti—yo pana bhikkhu upaṭṭhākakulā vā ñātikulā vā jiṇṇacīvaro sāṭakaṁ labhitvā cīvaraṁ katvā paribhuñjati, na nikkhipati, aggaḷaṁ datvā pārupantopi puna diyyamāne sahasā na paṭiggaṇhāti, yo ca laddhaṁ laddhaṁ attanā paribhuñjati, paresaṁ na deti, ime dvepi sukhena sakkā tappetunti sutappayā nāmāti.

86. **Āsavā**ti kilesā. **Na kukkuccāyitabbaṁ kukkuccāyatī**ti na kukkuccāyitabbayuttakaṁ kukkuccāyati, sūkaramaṁsaṁ labhitvā acchamaṁsanti kukkuccāyati, migamaṁsaṁ labhitvā dīpimaṁsanti kukkuccāyati, kāle santeyeva kālo natthīti, appavāretvāva pavāritosmīti, patte rajasmiṁ apatiteyeva patitanti, attānaṁ uddissa macchamaṁse akateyeva maṁ uddissa katanti kukkuccāyati. **Kukkuccāyitabbaṁ na kukkuccāyatī**ti kukkuccāyitabbayuttakaṁ na kukkuccāyati, acchamaṁsaṁ labhitvā sūkaramaṁsanti

1. Aṁ-Ṭṭha 2 Āsāduppajahavaggassa dutiyasuttavaṇṇanāyaṁ.

“ကရိဿတိ မေ”တိ ဧဝမာဒိကာရဏသာပေက္ခကိရိယော ကတညုကတဝေဒီ။ တမောဇောတိပရာယဏော ပုဗ္ဗကာရီ၊ ဇောတိဇောတိပရာယဏော ကတညုကတဝေဒီ။ ဒေသေတာ ပုဗ္ဗကာရီ၊ ပဋိပဇ္ဇိတာ ကတညုကတဝေဒီ။ သဒေဝကေ လောကေ အရဟံ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေါ ပုဗ္ဗကာရီ၊ အရိယသာဝကော ကတညုကတဝေဒီတိ။ ဒုကနိပါတဋ္ဌကထာယံ[1] ပန “ပုဗ္ဗကာရီတိ ပဌမံ ဥပကာရဿ ကာရကော၊ ကတညုကတဝေဒီတိ တေန ကတံ ဉတွာ ပစ္ဆာ ကာရကော။ တေသု ပုဗ္ဗကာရီ ‘ဣဏံ ဒေမီ’တိ သညံ ကရောတိ၊ ပစ္ဆာကာရကော ‘ဣဏံ ဇီရာပေမီ’တိ သညံ ကရောတီ”တိ ဧတ္တကမေဝ ဝုတ္တံ။

၈၄။ ဒုတ္တပ္ပယနိဒ္ဒေသေ **ဒုတ္တပ္ပယာ**တိ အတပ္ပယာ၊ န သက္ကာ ကေနစိ တပ္ပေတုံ။ ယော ဟိ ဥပဋ္ဌာကကုလံ ဝါ ဉာတိကုလံ ဝါ နိဿာယ ဝသမာနော စီဝရေ ဇိဏ္ဏေ တေဟိ ဒိန္နံ စီဝရံ နိက္ခိပတိ၊ န ပရိဘုဉ္ဇတိ၊ ပုနပ္ပုနံ ဒိန္နမ္ပိ ဂဟေတွာ နိက္ခိပတေဝ၊ ယော စ တေနေဝ နယေန လဒ္ဓံ လဒ္ဓံ ဝိဿဇ္ဇေတိ၊ ပရဿ ဒေတိ၊ ပုနပ္ပုနံ လဒ္ဓမ္ပိ တထေဝ ကရောတိ။ ဣမေ ဒွေ ပုဂ္ဂလာ သကဋေဟိပိ ပစ္စယေ ဥပနေန္တေန တပ္ပေတုံ န သက္ကာတိ ဒုတ္တပ္ပယာ နာမ။

၈၅။ သုတပ္ပယနိဒ္ဒေသေ **န ဝိဿဇ္ဇေတီ**တိ အတ္တနော အကတွာ ပရဿ န ဒေတိ၊ အတိရေကေ ပန သတိ န နိက္ခိပတိ၊ ပရဿ ဒေတိ။ ဣဒံ ဝုတ္တံ ဟောတိ— ယော ပန ဘိက္ခု ဥပဋ္ဌာကကုလာ ဝါ ဉာတိကုလာ ဝါ ဇိဏ္ဏစီဝရော သာဋကံ လဘိတွာ စီဝရံ ကတွာ ပရိဘုဉ္ဇတိ၊ န နိက္ခိပတိ၊ အဂ္ဂဠံ ဒတွာ ပါရုပန္တောပိ ပုန ဒိယျမာနေ သဟသာ န ပဋိဂ္ဂဏှာတိ၊ ယော စ လဒ္ဓံ လဒ္ဓံ အတ္တနာ ပရိဘုဉ္ဇတိ၊ ပရေသံ န ဒေတိ၊ ဣမေ ဒွေပိ သုခေန သက္ကာ တပ္ပေတုန္တိ သုတပ္ပယာ နာမာတိ။

၈၆။ **အာသဝါ**တိ ကိလေသာ။ **န ကုက္ကုစ္စာယိတဗ္ဗံ ကုက္ကုစ္စာယတီ**တိ န ကုက္ကုစ္စာယိတဗ္ဗယုတ္တကံ ကုက္ကုစ္စာယတိ၊ သူကရမံသံ လဘိတွာ အစ္ဆမံသန္တိ ကုက္ကုစ္စာယတိ၊ မိဂမံသံ လဘိတွာ ဒီပိမံသန္တိ ကုက္ကုစ္စာယတိ၊ ကာလေ သန္တေယေဝ ကာလော နတ္ထီတိ, အပ္ပဝါရေတွာဝ ပဝါရိတောသ္မီတိ, ပတ္တေ ရဇသ္မိံ အပတိတေယေဝ ပတိတန္တိ, အတ္တာနံ ဥဒ္ဒိဿ မစ္ဆမံသေ အကတေယေဝ မံ ဥဒ္ဒိဿ ကတန္တိ ကုက္ကုစ္စာယတိ။ **ကုက္ကုစ္စာယိတဗ္ဗံ န ကုက္ကုစ္စာယတီ**တိ ကုက္ကုစ္စာယိတဗ္ဗယုတ္တကံ န ကုက္ကုစ္စာယတိ၊ အစ္ဆမံသံ လဘိတွာ သူကရမံသန္တိ

၁-အံ-ဋ္ဌ ၂-အာသာဒုပ္ပဇဟဝဂ္ဂဿ ဒုတိယသုတ္တဝဏ္ဏနာယံ။

na kukkuccāyati -pa- attānaṁ uddissa macchamaṁse kate maṁ uddissa katanti na kukkuccāyati. Aṅguttaraṭṭhakathāyaṁ[1] pana “na kukkuccāyitabbanti saṁghabhogassa[2] apaṭṭhapanaṁ avicāraṇaṁ na kukkuccāyitabbaṁ nāma, taṁ kukkuccāyati. Kukkuccāyitabbanti tasseva paṭṭhapanaṁ vicāraṇaṁ, taṁ na kukkuccāyatī”ti ettakameva vuttaṁ. **Imesan**ti imesaṁ dvinnaṁ puggalānaṁ subhūmiyaṁ tiṇalatādīni viya rattimpi divāpi āsavā vaḍḍhantiyeva. Sukkapakkhe kappiyamaṁsaṁ labhitvā kappiyamaṁsantveva gaṇhanto na kukkuccāyitabbaṁ na kukkuccāyati nāmāti iminā nayena attho veditabbo.

88. **Hīnādhimutto**ti hīnajjhāsayo. **Dussīlo**ti nissīlo. **Pāpadhammo**ti lāmakadhammo.

89. **Paṇītādhimutto**ti paṇītajjhāsayo. **Kalyāṇadhammo**ti bhaddakadhammo sucidhammo sundaradhammo.

90. **Titto**ti suhito pariyosito. **Tappetā**ti aññesampi tittikaro. **Paccekasambuddhā ye ca Tathāgatasāvakā**ti ettha Paccekabuddhā navahi lokuttaradhammehi sayaṁ tittā paripuṇṇā, aññe pana tappetuṁ na sakkonti. Tesañhi dhammakathāya abhisamayo na hoti, sāvakānaṁ pana dhammakathāya aparimāṇānampi devamanussānaṁ abhisamayo hoti, evaṁ santepi yasmā pana te dhammaṁ desentā na attano vacanaṁ katvā kathenti, Buddhānaṁ vacanaṁ katvā kathenti. Sotuṁ nisinnaparisāpi “ayaṁ bhikkhu na attanā paṭividdhadhammaṁ katheti, Buddhehi paṭividdhadhammaṁ kathetī”ti cittīkāraṁ karoti. Iti so cittīkāro Buddhānaṁyeva hoti. Evaṁ tattha Sammāsambuddhova **tappetā** nāma. Yathā hi “asukassa nāma idañcidañca dethā”ti raññā āṇattā kiñcāpi ānetvā denti, atha kho rājāva tattha dāyako. Yehipi laddhaṁ hoti, te “raññā amhākaṁ ṭhānantaraṁ dinnaṁ, issariyavibhavo dinno”tveva gaṇhanti, na rājapurisehīti. Evaṁsampadamidaṁ veditabbaṁ. Sesaṁ sabbattha uttānatthamevāti.

Dukaniddesavaṇṇanā.

1. Aṁ-Ṭṭha 2 Dukanipāte Bālavaggavaṇṇanāyaṁ. 2. Saṁghabhāgassa (Sī, Syā, Ka)

န ကုက္ကုစ္စာယတိ။ပ။ အတ္တာနံ ဥဒ္ဒိဿ မစ္ဆမံသေ ကတေ မံ ဥဒ္ဒိဿ ကတန္တိ န ကုက္ကုစ္စာယတိ။ အင်္ဂုတ္တရဋ္ဌကထာယံ[၁] ပန “န ကုက္ကုစ္စာယိတဗ္ဗန္တိ သံဃဘောဂဿ[၂] အပဋ္ဌပနံ အဝိစာရဏံ န ကုက္ကုစ္စာယိတဗ္ဗံ နာမ၊ တံ ကုက္ကုစ္စာယတိ။ ကုက္ကုစ္စာယိတဗ္ဗန္တိ တဿေဝ ပဋ္ဌပနံ ဝိစာရဏံ၊ တံ န ကုက္ကုစ္စာယတီ”တိ ဧတ္တကမေဝ ဝုတ္တံ။ **ဣမေသ**န္တိ ဣမေသံ ဒွိန္နံ ပုဂ္ဂလာနံ သုဘူမိယံ တိဏလတာဒီနိ ဝိယ ရတ္တိမ္ပိ ဒိဝါပိ အာသဝါ ဝဍ္ဎန္တိယေဝ။ သုက္ကပက္ခေ ကပ္ပိယမံသံ လဘိတွာ ကပ္ပိယမံသန္တွေဝ ဂဏှန္တော န ကုက္ကုစ္စာယိတဗ္ဗံ န ကုက္ကုစ္စာယတိ နာမာတိ ဣမိနာ နယေန အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။

၈၈။ **ဟီနာဓိမုတ္တော**တိ ဟီနဇ္ဈာသယော။ **ဒုဿီလော**တိ နိဿီလော။ **ပါပဓမ္မော**တိ လာမကဓမ္မော။

၈၉။ **ပဏီတာဓိမုတ္တော**တိ ပဏီတဇ္ဈာသယော။ **ကလျာဏဓမ္မော**တိ ဘဒ္ဒကဓမ္မော သုစိဓမ္မော သုန္ဒရဓမ္မော။

၉၀။ **တိတ္တော**တိ သုဟိတော ပရိယောသိတော။ **တပ္ပေတာ**တိ အညေသမ္ပိ တိတ္တိကရော။ **ပစ္စေကသမ္ဗုဒ္ဓါ ယေ စ တထာဂတသာဝကာ**တိ ဧတ္ထ ပစ္စေကဗုဒ္ဓါ နဝဟိ လောကုတ္တရဓမ္မေဟိ သယံ တိတ္တာ ပရိပုဏ္ဏာ၊ အညေ ပန တပ္ပေတုံ န သက္ကောန္တိ။ တေသညှိ ဓမ္မကထာယ အဘိသမယော န ဟောတိ၊ သာဝကာနံ ပန ဓမ္မကထာယ အပရိမာဏာနမ္ပိ ဒေဝမနုဿာနံ အဘိသမယော ဟောတိ၊ ဧဝံ သန္တေပိ ယသ္မာ ပန တေ ဓမ္မံ ဒေသေန္တာ န အတ္တနော ဝစနံ ကတွာ ကထေန္တိ၊ ဗုဒ္ဓါနံ ဝစနံ ကတွာ ကထေန္တိ။ သောတုံ နိသိန္နပရိသာပိ “အယံ ဘိက္ခု န အတ္တနာ ပဋိဝိဒ္ဓဓမ္မံ ကထေတိ၊ ဗုဒ္ဓေဟိ ပဋိဝိဒ္ဓဓမ္မံ ကထေတီ”တိ စိတ္တီကာရံ ကရောတိ။ ဣတိ သော စိတ္တီကာရော ဗုဒ္ဓါနံယေဝ ဟောတိ။ ဧဝံ တတ္ထ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေါဝ **တပ္ပေတာ** နာမ။ ယထာ ဟိ “အသုကဿ နာမ ဣဒဉ္စိဒဉ္စ ဒေထာ”တိ ရညာ အာဏတ္တာ ကိဉ္စာပိ အာနေတွာ ဒေန္တိ၊ အထ ခေါ ရာဇာဝ တတ္ထ ဒါယကော။ ယေဟိပိ လဒ္ဓံ ဟောတိ၊ တေ “ရညာ အမှာကံ ဌာနန္တရံ ဒိန္နံ၊ ဣဿရိယဝိဘဝေါ ဒိန္နော”တွေဝ ဂဏှန္တိ၊ န ရာဇပုရိသေဟီတိ။ ဧဝံသမ္ပဒမိဒံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ဥတ္တာနတ္ထမေဝါတိ။

ဒုကနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ။

၁-အံ-ဋ္ဌ ၂-ဒုကနိပါတေ ဗာလဝဂ္ဂဝဏ္ဏနာယံ။ ၂-သံဃဘာဂဿ (သီ၊ သျာ၊ က)

3. Tikaniddesavaṇṇanā

91. Tikaniddese **dussīlo**ti nissīlo. **Pāpadhammo**ti lāmakadhammo. Sīlavipattiyā vā dussīlo, diṭṭhivipattiyā pāpadhammo. Kāyavacīsaṁvarabhedena vā dussīlo, sesasaṁvarabhedena pāpadhammo. Asuddhapayogatāya dussīlo, asuddhāsayatāya pāpadhammo. Kusalasīlavirahena dussīlo, akusalasīlasamannāgamena pāpadhammo. **Asucī**ti asucīhi kāyakammādīhi samannāgato. **Saṅkassarasamācāro**ti saṅkāya parehi saritabbasamācāro. Kiñcideva asāruppaṁ disvā "idaṁ iminā kataṁ bhavissatī"ti evaṁ parehi āsaṅkanīyasamācāro, attanoyeva vā saṅkāya saritabbasamācāro, sāsaṅkasamācāroti attho. Tassa hi divāṭṭhānādīsu sannipatitvā kiñcideva mantayante bhikkhū disvā "ime ekato hutvā mantenti, kacci nu kho mayā katakammaṁ jānitvā mantentī"ti evaṁ sāsaṅkasamācāro hoti.

Paṭicchannakammantoti paṭicchādetabbayuttakena pāpakammena samannāgato. **Assamaṇo samaṇapaṭiñño**ti assamaṇo hutvāva samaṇapatirūpakatāya "samaṇo ahan"ti evaṁpaṭiñño. **Abrahmacārī brahmacāripaṭiñño**ti aññe brahmacārino sunivatthe supārute sumbhakapattadhare[1] gāmanigamajanapadarājadhānīsu piṇḍāya caritvā jīvikaṁ kappente disvā sayampi tādisena ākārena tathā paṭipajjanato "ahaṁ brahmacārī"ti paṭiññaṁ dento viya hoti. "Ahaṁ bhikkhū"ti vatvā uposathaggādīni pavisanto pana brahmacāripaṭiñño hotiyeva. Tathā saṁghikaṁ lābhaṁ gaṇhanto. **Antopūtī**ti pūtinā kammena anto anupaviṭṭho, nigguṇatāya vā guṇasāravirahitattā antopūti. **Avassuto**ti rāgādīhi tinto. **Kasambujāto**ti sañjātarāgādikacavaro. Atha vā kasambu vuccati tintakuṇapagataṁ kasaṭa-udakaṁ. Imasmiñca sāsane dussīlo nāma jigucchanīyattā tintakuṇapakasaṭa-udakasadiso. Tasmā kasambu viya jātoti kasambujāto.

Tassa na evaṁ hotīti kasmā na hoti? Yattha patiṭṭhitena sakkā bhaveyya arahattaṁ laddhuṁ, tassā patiṭṭhāya bhinnattā. Yathā hi

1. Subhakapattadhare (Syā) Aṁ-Ṭṭha 2 Tikanipāte Rathakāravaggavaṇṇanāyaṁ passitabbaṁ.

၃-တိကနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ

၉၁။ တိကနိဒ္ဒေသေ **ဒုဿီလော**တိ နိဿီလော။ **ပါပဓမ္မော**တိ လာမကဓမ္မော။ သီလဝိပတ္တိယာ ဝါ ဒုဿီလော၊ ဒိဋ္ဌိဝိပတ္တိယာ ပါပဓမ္မော။ ကာယဝစီသံဝရဘေဒေန ဝါ ဒုဿီလော၊ သေသသံဝရဘေဒေန ပါပဓမ္မော။ အသုဒ္ဓပယောဂတာယ ဒုဿီလော၊ အသုဒ္ဓါသယတာယ ပါပဓမ္မော။ ကုသလသီလဝိရဟေန ဒုဿီလော၊ အကုသလသီလသမန္နာဂမေန ပါပဓမ္မော။ **အသုစီ**တိ အသုစီဟိ ကာယကမ္မာဒီဟိ သမန္နာဂတော။ **သင်္ကဿရသမာစာရော**တိ သင်္ကာယ ပရေဟိ သရိတဗ္ဗသမာစာရော။ ကိဉ္စိဒေဝ အသာရုပ္ပံ ဒိသွာ "ဣဒံ ဣမိနာ ကတံ ဘဝိဿတီ"တိ ဧဝံ ပရေဟိ အာသင်္ကနီယသမာစာရော၊ အတ္တနောယေဝ ဝါ သင်္ကာယ သရိတဗ္ဗသမာစာရော၊ သာသင်္ကသမာစာရောတိ အတ္ထော။ တဿ ဟိ ဒိဝါဋ္ဌာနာဒီသု သန္နိပတိတွာ ကိဉ္စိဒေဝ မန္တယန္တေ ဘိက္ခူ ဒိသွာ "ဣမေ ဧကတော ဟုတွာ မန္တေန္တိ၊ ကစ္စိ နု ခေါ မယာ ကတကမ္မံ ဇာနိတွာ မန္တေန္တီ"တိ ဧဝံ သာသင်္ကသမာစာရော ဟောတိ။

ပဋိစ္ဆန္နကမ္မန္တောတိ ပဋိစ္ဆာဒေတဗ္ဗယုတ္တကေန ပါပကမ္မေန သမန္နာဂတော။ **အဿမဏော သမဏပဋိညော**တိ အဿမဏော ဟုတွာဝ သမဏပတိရူပကတာယ "သမဏော အဟ"န္တိ ဧဝံပဋိညော။ **အဗြဟ္မစာရီ ဗြဟ္မစာရိပဋိညော**တိ အညေ ဗြဟ္မစာရိနော သုနိဝတ္ထေ သုပါရုတေ သုမ္ဘကပတ္တဓရေ[1] ဂါမနိဂမဇနပဒရာဇဓာနီသု ပိဏ္ဍာယ စရိတွာ ဇီဝိကံ ကပ္ပေန္တေ ဒိသွာ သယမ္ပိ တာဒိသေန အာကာရေန တထာ ပဋိပဇ္ဇနတော "အဟံ ဗြဟ္မစာရီ"တိ ပဋိညံ ဒေန္တော ဝိယ ဟောတိ။ "အဟံ ဘိက္ခူ"တိ ဝတွာ ဥပေါသထဂ္ဂါဒီနိ ပဝိသန္တော ပန ဗြဟ္မစာရိပဋိညော ဟောတိယေဝ။ တထာ သံဃိကံ လာဘံ ဂဏှန္တော။ **အန္တောပူတီ**တိ ပူတိနာ ကမ္မေန အန္တော အနုပဝိဋ္ဌော၊ နိဂ္ဂုဏတာယ ဝါ ဂုဏသာရဝိရဟိတတ္တာ အန္တောပူတိ။ **အဝဿုတော**တိ ရာဂါဒီဟိ တိန္တော။ **ကသမ္ဗုဇာတော**တိ သဉ္ဇာတရာဂါဒိကစဝရော။ အထ ဝါ ကသမ္ဗု ဝုစ္စတိ တိန္တကုဏပဂတံ ကသဋဥဒကံ။ ဣမသ္မိဉ္စ သာသနေ ဒုဿီလော နာမ ဇိဂုစ္ဆနီယတ္တာ တိန္တကုဏပကသဋဥဒကသဒိသော။ တသ္မာ ကသမ္ဗု ဝိယ ဇာတောတိ ကသမ္ဗုဇာတော။

တဿ န ဧဝံ ဟောတီတိ ကသ္မာ န ဟောတိ? ယတ္ထ ပတိဋ္ဌိတေန သက္ကာ ဘဝေယျ အရဟတ္တံ လဒ္ဓုံ၊ တဿာ ပတိဋ္ဌာယ ဘိန္နတ္တာ။ ယထာ ဟိ

၁-သုဘကပတ္တဓရေ (သျာ) အံ-ဋ္ဌ ၂-တိကနိပါတေ ရထကာရဝဂ္ဂဝဏ္ဏနာယံ ပဿိတဗ္ဗံ။

caṇḍālakumārakassa “asuko nāma khattiyakumāro rajje abhisitto”ti sutvāpi yasmiṁ kule paccājātā abhisekaṁ pāpuṇanti, tasmiṁ kule apaccājātattā na evaṁ hoti “kudāssu nāmāhampi so khattiyakumāro viya abhisekaṁ pāpuṇeyyan”ti, evameva dussīlassa “asuko nāma bhikkhu arahattaṁ patto”ti sutvāpi yasmiṁ sīle patiṭṭhitena arahattaṁ pattabbaṁ, tassa abhāvato “kudāssu nāmāhampi so sīlavā viya arahattaṁ pāpuṇeyyan”ti na evaṁ hoti. **Ayaṁ vuccatī**ti ayaṁ evarūpo puggalo arahattāsāya abhāvā **nirāso**ti vuccati.

92. **Tassa evaṁ hotī**ti kasmā hoti? Yasmiṁ patiṭṭhitena sakkā bhaveyya arahattaṁ pāpuṇituṁ, tassā patiṭṭhāya thirattā. Yathā hi sujātassa khattiyakumārassa “asuko nāma khattiyakumāro rajje abhisitto”ti sutvāva yasmiṁ kule paccājātā abhisekaṁ pāpuṇanti, tasmiṁ paccājātassa evaṁ hoti “kudāssu nāmāhampi so kumāro viya abhisekaṁ pāpuṇeyyan”ti, evameva sīlavato “asuko nāma bhikkhu arahattaṁ patto”ti sutvāva yasmiṁ sīle patiṭṭhitena arahattaṁ pattabbaṁ, tassā patiṭṭhāya thirattā “kudāssu nāmāhampi so bhikkhu viya arahattaṁ pāpuṇeyyan”ti evaṁ hoti. **Ayaṁ vuccatī**ti ayaṁ evarūpo puggalo **āsaṁso** nāma vuccati. So hi arahattaṁ āsaṁsati patthetīti āsaṁso.

93. **Yā hissa pubbe avimuttassā**ti yā tassa khīṇāsavassa pubbe arahattavimuttiyā avimuttassa vimuttāsā[1] ahosi, sā paṭippassaddhā, tasmā na evaṁ hoti. Yathā hi abhisittassa khattiyassa “asuko nāma khattiyakumāro rajje abhisitto”ti sutvā ekassa rañño dvinnaṁ rajjābhisekānaṁ dvinnaṁ setacchattānaṁ abhāvā na evaṁ hoti “kudāssu nāmāhampi so kumāro viya abhisekaṁ pāpuṇeyyan”ti, evameva khīṇāsavassa “asuko nāma bhikkhu arahattaṁ patto”ti sutvā dvinnaṁ arahattānaṁ abhāvā “kudāssu nāmāhampi so bhikkhu viya arahattaṁ

1. Vimuttiyāsā (Sī, Ka)

စဏ္ဍာလကုမာရကဿ “အသုကော နာမ ခတ္တိယကုမာရော ရဇ္ဇေ အဘိသိတ္တော”တိ သုတွာပိ ယသ္မိံ ကုလေ ပစ္စာဇာတာ အဘိသေကံ ပါပုဏန္တိ၊ တသ္မိံ ကုလေ အပစ္စာဇာတတ္တာ န ဧဝံ ဟောတိ “ကုဒါဿု နာမာဟမ္ပိ သော ခတ္တိယကုမာရော ဝိယ အဘိသေကံ ပါပုဏေယျ”န္တိ၊ ဧဝမေဝ ဒုဿီလဿ “အသုကော နာမ ဘိက္ခု အရဟတ္တံ ပတ္တော”တိ သုတွာပိ ယသ္မိံ သီလေ ပတိဋ္ဌိတေန အရဟတ္တံ ပတ္တဗ္ဗံ၊ တဿ အဘာဝတော “ကုဒါဿု နာမာဟမ္ပိ သော သီလဝါ ဝိယ အရဟတ္တံ ပါပုဏေယျ”န္တိ န ဧဝံ ဟောတိ။ **အယံ ဝုစ္စတီ**တိ အယံ ဧဝရူပေါ ပုဂ္ဂလော အရဟတ္တာသာယ အဘာဝါ **နိရာသော**တိ ဝုစ္စတိ။

၉၂။ **တဿ ဧဝံ ဟောတီ**တိ ကသ္မာ ဟောတိ? ယသ္မိံ ပတိဋ္ဌိတေန သက္ကာ ဘဝေယျ အရဟတ္တံ ပါပုဏိတုံ၊ တဿာ ပတိဋ္ဌာယ ထိရတ္တာ။ ယထာ ဟိ သုဇာတဿ ခတ္တိယကုမာရဿ “အသုကော နာမ ခတ္တိယကုမာရော ရဇ္ဇေ အဘိသိတ္တော”တိ သုတွာဝ ယသ္မိံ ကုလေ ပစ္စာဇာတာ အဘိသေကံ ပါပုဏန္တိ၊ တသ္မိံ ပစ္စာဇာတဿ ဧဝံ ဟောတိ “ကုဒါဿု နာမာဟမ္ပိ သော ကုမာရော ဝိယ အဘိသေကံ ပါပုဏေယျ”န္တိ၊ ဧဝမေဝ သီလဝတော “အသုကော နာမ ဘိက္ခု အရဟတ္တံ ပတ္တော”တိ သုတွာဝ ယသ္မိံ သီလေ ပတိဋ္ဌိတေန အရဟတ္တံ ပတ္တဗ္ဗံ၊ တဿာ ပတိဋ္ဌာယ ထိရတ္တာ “ကုဒါဿု နာမာဟမ္ပိ သော ဘိက္ခု ဝိယ အရဟတ္တံ ပါပုဏေယျ”န္တိ ဧဝံ ဟောတိ။ **အယံ ဝုစ္စတီ**တိ အယံ ဧဝရူပေါ ပုဂ္ဂလော **အာသံသော** နာမ ဝုစ္စတိ။ သော ဟိ အရဟတ္တံ အာသံသတိ ပတ္ထေတီတိ အာသံသော။

၉၃။ **ယာ ဟိဿ ပုဗ္ဗေ အဝိမုတ္တဿာ**တိ ယာ တဿ ခီဏာသဝဿ ပုဗ္ဗေ အရဟတ္တဝိမုတ္တိယာ အဝိမုတ္တဿ ဝိမုတ္တာသာ[၁] အဟောသိ၊ သာ ပဋိပ္ပဿဒ္ဓါ၊ တသ္မာ န ဧဝံ ဟောတိ။ ယထာ ဟိ အဘိသိတ္တဿ ခတ္တိယဿ “အသုကော နာမ ခတ္တိယကုမာရော ရဇ္ဇေ အဘိသိတ္တော”တိ သုတွာ ဧကဿ ရညော ဒွိန္နံ ရဇ္ဇာဘိသေကာနံ ဒွိန္နံ သေတစ္ဆတ္တာနံ အဘာဝါ န ဧဝံ ဟောတိ “ကုဒါဿု နာမာဟမ္ပိ သော ကုမာရော ဝိယ အဘိသေကံ ပါပုဏေယျ”န္တိ၊ ဧဝမေဝ ခီဏာသဝဿ “အသုကော နာမ ဘိက္ခု အရဟတ္တံ ပတ္တော”တိ သုတွာ ဒွိန္နံ အရဟတ္တာနံ အဘာဝါ “ကုဒါဿု နာမာဟမ္ပိ သော ဘိက္ခု ဝိယ အရဟတ္တံ

၁-ဝိမုတ္တိယာသာ (သီ၊ က)

pāpuṇeyyan”ti na evaṁ hoti. **Ayaṁ vuccatī**ti ayaṁ evarūpo puggalo arahattāsāya vigatattā **vigatāso**ti vuccati.

94. Gilānūpamaniddese yāya upamāya te gilānūpamāti vuccanti, taṁ tāva upamaṁ dassetuṁ **tayo gilānā**ti-ādi vuttaṁ. Tattha **sappāyānī**ti hitāni vuddhikarāni. **Patirūpan**ti anucchavikaṁ. **Neva vuṭṭhāti tamhā ābādhā**ti iminā atekicchena vātāpamārādinā rogena samannāgato niṭṭhappatto gilāno kathito. **Vuṭṭhāti tamhā ābādhā**ti iminā khipitakacchutiṇapupphakajarādippabhedo[1] appamattakābādho kathito.

Labhanto sappāyāni bhojanāni no alabhantoti iminā pana yesaṁ paṭijagganena phāsukaṁ hoti, sabbepi te ābādhā kathitā. Ettha ca patirūpo upaṭṭhāko nāma gilānupaṭṭhāka-aṅgehi samannāgato paṇḍito dakkho analaso veditabbo.

Gilānupaṭṭhāko anuññātoti bhikkhusaṁghena dātabboti anuññāto. Tasmiñhi gilāne attano dhammatāya yāpetuṁ asakkonte bhikkhusaṁghena tassa bhikkhuno eko bhikkhu ca sāmaṇero ca “imaṁ paṭijaggathā”ti apaloketvā dātabbā. Yāva pana te taṁ paṭijagganti, tāva gilānassa ca tesañca dvinnaṁ yenattho, sabbaṁ bhikkhusaṁghasseva bhāro. **Aññepi gilānā upaṭṭhātabbā**ti itarepi dve gilānā upaṭṭhātabbā. Kiṁ kāraṇā? Yopi hi niṭṭhappattagilāno, so anupaṭṭhiyamāno “sace maṁ paṭijaggeyyuṁ, phāsukaṁ me bhaveyya, na kho pana maṁ paṭijaggantī”ti manopadosaṁ katvā apāye nibbatteyya. Paṭijaggiyamānassa pana evaṁ hoti “bhikkhusaṁghena yaṁ kattabbaṁ, taṁ sabbaṁ kataṁ, mayhaṁ pana kammavipāko īdiso”ti. So bhikkhusaṁghe mettaṁ paccupaṭṭhapetvā sagge nibbattati. Yo pana appamattakena byādhinā samannāgato labhantopi alabhantopi vuṭṭhātiyeva, tassa vināpi bhesajjena vūpasamanakabyādhi bhesajje kate khippataraṁ vūpasammati, tato so

1. ...tilapupphakajarādipabhedo (Sī, Ka), ...tilakapupphakajarādibhedo (Syā) Ma-Ṭṭha 4. 139 piṭṭhe; Aṁ-Ṭṭha 2 Tikanipāte Puggalavaggavaṇṇanāyañca passitabbaṁ.

ပါပုဏေယျ”န္တိ န ဧဝံ ဟောတိ။ **အယံ ဝုစ္စတီ**တိ အယံ ဧဝရူပေါ ပုဂ္ဂလော အရဟတ္တာသာယ ဝိဂတတ္တာ **ဝိဂတာသော**တိ ဝုစ္စတိ။

၉၄။ ဂိလာနူပမနိဒ္ဒေသေ ယာယ ဥပမာယ တေ ဂိလာနူပမာတိ ဝုစ္စန္တိ၊ တံ တာဝ ဥပမံ ဒဿေတုံ **တယော ဂိလာနာ**တိအာဒိ ဝုတ္တံ။ တတ္ထ **သပ္ပါယာနီ**တိ ဟိတာနိ ဝုဒ္ဓိကရာနိ။ **ပတိရူပ**န္တိ အနုစ္ဆဝိကံ။ **နေဝ ဝုဋ္ဌာတိ တမှာ အာဗာဓာ**တိ ဣမိနာ အတေကိစ္ဆေန ဝါတာပမာရာဒိနာ ရောဂေန သမန္နာဂတော နိဋ္ဌပ္ပတ္တော ဂိလာနော ကထိတော။ **ဝုဋ္ဌာတိ တမှာ အာဗာဓာ**တိ ဣမိနာ ခိပိတကစ္ဆုတိဏပုပ္ဖကဇရာဒိပ္ပဘေဒေါ[1] အပ္ပမတ္တကာဗာဓော ကထိတော။

လဘန္တော သပ္ပါယာနိ ဘောဇနာနိ နော အလဘန္တောတိ ဣမိနာ ပန ယေသံ ပဋိဇဂ္ဂနေန ဖာသုကံ ဟောတိ၊ သဗ္ဗေပိ တေ အာဗာဓာ ကထိတာ။ ဧတ္ထ စ ပတိရူပေါ ဥပဋ္ဌာကော နာမ ဂိလာနုပဋ္ဌာကအင်္ဂေဟိ သမန္နာဂတော ပဏ္ဍိတော ဒက္ခော အနလသော ဝေဒိတဗ္ဗော။

ဂိလာနုပဋ္ဌာကော အနုညာတောတိ ဘိက္ခုသံဃေန ဒါတဗ္ဗောတိ အနုညာတော။ တသ္မိဉှိ ဂိလာနေ အတ္တနော ဓမ္မတာယ ယာပေတုံ အသက္ကောန္တေ ဘိက္ခုသံဃေန တဿ ဘိက္ခုနော ဧကော ဘိက္ခု စ သာမဏေရော စ “ဣမံ ပဋိဇဂ္ဂထာ”တိ အပလောကေတွာ ဒါတဗ္ဗာ။ ယာဝ ပန တေ တံ ပဋိဇဂ္ဂန္တိ၊ တာဝ ဂိလာနဿ စ တေသဉ္စ ဒွိန္နံ ယေနတ္ထော၊ သဗ္ဗံ ဘိက္ခုသံဃဿေဝ ဘာရော။ **အညေပိ ဂိလာနာ ဥပဋ္ဌာတဗ္ဗာ**တိ ဣတရေပိ ဒွေ ဂိလာနာ ဥပဋ္ဌာတဗ္ဗာ။ ကိံ ကာရဏာ? ယောပိ ဟိ နိဋ္ဌပ္ပတ္တဂိလာနော၊ သော အနုပဋ္ဌိယမာနော “သစေ မံ ပဋိဇဂ္ဂေယျုံ၊ ဖာသုကံ မေ ဘဝေယျ၊ န ခေါ ပန မံ ပဋိဇဂ္ဂန္တီ”တိ မနောပဒေါသံ ကတွာ အပါယေ နိဗ္ဗတ္တေယျ။ ပဋိဇဂ္ဂိယမာနဿ ပန ဧဝံ ဟောတိ “ဘိက္ခုသံဃေန ယံ ကတ္တဗ္ဗံ၊ တံ သဗ္ဗံ ကတံ၊ မယှံ ပန ကမ္မဝိပါကော ဤဒိသော”တိ။ သော ဘိက္ခုသံဃေ မေတ္တံ ပစ္စုပဋ္ဌပေတွာ သဂ္ဂေ နိဗ္ဗတ္တတိ။ ယော ပန အပ္ပမတ္တကေန ဗျာဓိနာ သမန္နာဂတော လဘန္တောပိ အလဘန္တောပိ ဝုဋ္ဌာတိယေဝ၊ တဿ ဝိနာပိ ဘေသဇ္ဇေန ဝူပသမနကဗျာဓိ ဘေသဇ္ဇေ ကတေ ခိပ္ပတရံ ဝူပသမ္မတိ၊ တတော သော

၁-....တိလပုပ္ဖကဇရာဒိပဘေဒေါ (သီ၊ က)၊....တိလကပုပ္ဖကဇရာဒိဘေဒေါ (သျာ) မ-ဋ္ဌ ၄-၁၃၉-ပိဋ္ဌေ။ အံ-ဋ္ဌ ၂-တိကနိပါတေ ပုဂ္ဂလဝဂ္ဂဝဏ္ဏနာယဉ္စ ပဿိတဗ္ဗံ။

Buddhavacanaṁ vā uggaṇhituṁ samaṇadhammaṁ vā kātuṁ sakkhissati, iminā kāraṇena "aññepi gilānā upaṭṭhātabbā"ti vuttaṁ.

Neva okkamatīti neva pavisati. **Niyāmaṁ kusalesu dhammesu sammattan**ti kusalesu dhammesu magganiyāmasaṅkhātaṁ sammattaṁ. Iminā padaparamo puggalo kathito. Dutiyavārena ugghaṭitaññū gahito sāsane Nāḷakattherasadiso, Buddhantare ekavāraṁ Paccekabuddhānaṁ santike ovādaṁ labhitvā paṭividdhapaccekabodhiñāṇo ca. Tatiyavārena vipañcitaññū puggalo kathito. Neyyo pana tannissitova hoti.

Dhammadesanā anuññātāti māsassa aṭṭha vāre dhammakathā anuññātā. **Aññesampi dhammo desetabbo**ti itaresampi dhammo kathetabbo. Kiṁ kāraṇā? Padaparamassa hi imasmiṁ attabhāve dhammaṁ paṭivijjhituṁ asakkontassāpi anāgate paccayo bhavissati. Yo pana Tathāgatassa rūpadassanaṁ labhantopi alabhantopi, dhammavinayañca savanāya labhantopi alabhantopi dhammaṁ abhisameti, so alabhanto na tāva abhisameti, labhanto pana khippameva abhisamessatīti iminā kāraṇena tesaṁ dhammo desetabbo. Tatiyassa pana punappunaṁ desetabbova. Kāyasakkhidiṭṭhippattasaddhāvimuttā heṭṭhā kathitāyeva.

98. Gūthabhāṇī-ādīsu **sabhaggato**ti sabhāyaṁ ṭhito. **Parisaggato**ti gāmaparisāya ṭhito. **Ñātimajjhagato**ti dāyādānaṁ majjhe ṭhito. **Pūgamajjhagato**ti seṇīnaṁ majjhe ṭhito. **Rājakulamajjhagato**ti rājakulassa majjhe mahāvinicchaye ṭhito. **Abhinīto**ti pucchanatthāya nīto. **Sakkhipuṭṭho**ti sakkhiṁ katvā pucchito. **Ehambho purisā**ti ālapanametaṁ. **Attahetu vā parahetu vā**ti attano vā parassa vā hatthapādādihetu vā dhanahetu vā. **Āmisakiñcikkhahetu vā**ti ettha **āmisan**ti lābho adhippeto. **Kiñcikkhan**ti yaṁ vā taṁ vā appamattakaṁ, antamaso tittiravaṭṭakasappipiṇḍanavanītapiṇḍādi-appamattakassāpi lañjassa hetūti attho. **Sampajānamusā bhāsitā hotī**ti jānantoyeva musāvādaṁ kattā hoti. **Ayaṁ vuccatī**ti ayaṁ evarūpo puggalo gūthasadisavacanattā **gūthabhāṇī**ti vuccati. Yathā hi gūthaṁ nāma mahājanassa

ဗုဒ္ဓဝစနံ ဝါ ဥဂ္ဂဏ္ဟိတုံ သမဏဓမ္မံ ဝါ ကာတုံ သက္ခိဿတိ၊ ဣမိနာ ကာရဏေန "အညေပိ ဂိလာနာ ဥပဋ္ဌာတဗ္ဗာ"တိ ဝုတ္တံ။

နေဝ ဩက္ကမတီတိ နေဝ ပဝိသတိ။ **နိယာမံ ကုသလေသု ဓမ္မေသု သမ္မတ္တ**န္တိ ကုသလေသု ဓမ္မေသု မဂ္ဂနိယာမသင်္ခါတံ သမ္မတ္တံ။ ဣမိနာ ပဒပရမော ပုဂ္ဂလော ကထိတော။ ဒုတိယဝါရေန ဥဂ္ဃဋိတညူ ဂဟိတော သာသနေ နာဠကတ္ထေရသဒိသော, ဗုဒ္ဓန္တရေ ဧကဝါရံ ပစ္စေကဗုဒ္ဓါနံ သန္တိကေ ဩဝါဒံ လဘိတွာ ပဋိဝိဒ္ဓပစ္စေကဗောဓိဉာဏော စ။ တတိယဝါရေန ဝိပဉ္စိတညူ ပုဂ္ဂလော ကထိတော။ နေယျော ပန တန္နိဿိတောဝ ဟောတိ။

ဓမ္မဒေသနာ အနုညာတာတိ မာသဿ အဋ္ဌ ဝါရေ ဓမ္မကထာ အနုညာတာ။ **အညေသမ္ပိ ဓမ္မော ဒေသေတဗ္ဗော**တိ ဣတရေသမ္ပိ ဓမ္မော ကထေတဗ္ဗော။ ကိံ ကာရဏာ? ပဒပရမဿ ဟိ ဣမသ္မိံ အတ္တဘာဝေ ဓမ္မံ ပဋိဝိဇ္ဈိတုံ အသက္ကောန္တဿာပိ အနာဂတေ ပစ္စယော ဘဝိဿတိ။ ယော ပန တထာဂတဿ ရူပဒဿနံ လဘန္တောပိ အလဘန္တောပိ, ဓမ္မဝိနယဉ္စ သဝနာယ လဘန္တောပိ အလဘန္တောပိ ဓမ္မံ အဘိသမေတိ၊ သော အလဘန္တော န တာဝ အဘိသမေတိ၊ လဘန္တော ပန ခိပ္ပမေဝ အဘိသမေဿတီတိ ဣမိနာ ကာရဏေန တေသံ ဓမ္မော ဒေသေတဗ္ဗော။ တတိယဿ ပန ပုနပ္ပုနံ ဒေသေတဗ္ဗောဝ။ ကာယသက္ခိဒိဋ္ဌိပ္ပတ္တသဒ္ဓါဝိမုတ္တာ ဟေဋ္ဌာ ကထိတာယေဝ။

၉၈။ ဂူထဘာဏီအာဒီသု **သဘဂ္ဂတော**တိ သဘာယံ ဌိတော။ **ပရိသဂ္ဂတော**တိ ဂါမပရိသာယ ဌိတော။ **ဉာတိမဇ္ဈဂတော**တိ ဒါယာဒါနံ မဇ္ဈေ ဌိတော။ **ပူဂမဇ္ဈဂတော**တိ သေဏီနံ မဇ္ဈေ ဌိတော။ **ရာဇကုလမဇ္ဈဂတော**တိ ရာဇကုလဿ မဇ္ဈေ မဟာဝိနိစ္ဆယေ ဌိတော။ **အဘိနီတော**တိ ပုစ္ဆနတ္ထာယ နီတော။ **သက္ခိပုဋ္ဌော**တိ သက္ခိံ ကတွာ ပုစ္ဆိတော။ **ဧဟမ္ဘော ပုရိသာ**တိ အာလပနမေတံ။ **အတ္တဟေတု ဝါ ပရဟေတု ဝါ**တိ အတ္တနော ဝါ ပရဿ ဝါ ဟတ္ထပါဒါဒိဟေတု ဝါ ဓနဟေတု ဝါ။ **အာမိသကိဉ္စိက္ခဟေတု ဝါ**တိ ဧတ္ထ **အာမိသ**န္တိ လာဘော အဓိပ္ပေတော။ **ကိဉ္စိက္ခ**န္တိ ယံ ဝါ တံ ဝါ အပ္ပမတ္တကံ၊ အန္တမသော တိတ္တိရဝဋ္ဋကသပ္ပိပိဏ္ဍနဝနီတပိဏ္ဍာဒိအပ္ပမတ္တကဿာပိ လဉ္ဇဿ ဟေတူတိ အတ္ထော။ **သမ္ပဇာနမုသာ ဘာသိတာ ဟောတီ**တိ ဇာနန္တောယေဝ မုသာဝါဒံ ကတ္တာ ဟောတိ။ **အယံ ဝုစ္စတီ**တိ အယံ ဧဝရူပေါ ပုဂ္ဂလော ဂူထသဒိသဝစနတ္တာ **ဂူထဘာဏီ**တိ ဝုစ္စတိ။ ယထာ ဟိ ဂူထံ နာမ မဟာဇနဿ

aniṭṭhaṁ hoti akantaṁ, evameva imassa puggalassa vacanaṁ devamanussānaṁ aniṭṭhaṁ hoti akantaṁ.

99. **Ayaṁ vuccatī**ti ayaṁ evarūpo puggalo pupphasadisavacanattā **pupphabhāṇī**ti vuccati. Yathā hi phullāni vassikāni vā atimuttakāni[1] vā mahājanassa iṭṭhāni kantāni honti, evameva imassa puggalassa vacanaṁ devamanussānaṁ iṭṭhaṁ hoti kantaṁ.

100. **Nelā**ti elaṁ vuccati doso, nāssā elanti nelā, niddosāti attho, nelaṅgo setapacchādoti[2] ettha vuttanelaṁ viya. **Kaṇṇasukhā**ti byañjanamadhuratāya kaṇṇānaṁ sukhā, sūcivijjhanaṁ viya kaṇṇasūlaṁ na janeti. Atthamadhuratāya sakalasarīre kopaṁ ajanetvā pemaṁ janetīti **pemanīyā.** Hadayaṁ gacchati, appaṭihaññamānā sukhena cittaṁ pavisatīti **hadayaṅgamā.** Guṇaparipuṇṇatāya pure bhavāti **porī,** pure saṁvaḍḍhanārī viya sukumārātipi porī, purassa esātipi porī, nagaravāsīnaṁ kathāti attho. Nagaravāsino hi yuttakathā honti, pitimattaṁ pitāti, mātimattaṁ mātāti, bhātimattaṁ bhātāti vadanti. Evarūpī kathā bahuno janassa kantā hotīti **bahujanakantā.** Bahujanassa kantabhāveneva bahuno janassa manāpā cittavuddhikarāti **bahujanamanāpā. Ayaṁ vuccatī**ti ayaṁ evarūpo puggalo **madhubhāṇī**ti vuccati. "Mudubhāṇī"tipi pāṭho, ubhayatthāpi madhuravacanoti attho. Yathā hi catumadhuraṁ nāma madhuraṁ paṇītaṁ, evameva imassa puggalassa vacanaṁ devamanussānaṁ madhuraṁ hoti.

101. Arukūpamacittādīsu **abhisajjatī**ti laggati. **Kuppatī**ti kopavasena kuppati. **Byāpajjatī**ti pakatibhāvaṁ pajahati, pūtiko hoti. **Patitthīyatī**ti thinabhāvaṁ thaddhabhāvañca āpajjati. **Kopa**nti dubbalakodhaṁ. **Dosa**nti dussanavasena tato balavataraṁ. **Appaccaya**nti atuṭṭhākāraṁ domanassaṁ. **Duṭṭhāruko**ti purāṇavaṇo. **Kaṭṭhenā**ti daṇḍakakoṭiyā. **Kaṭhalāyā**ti kapālena. **Āsavaṁ detī**ti aparāparaṁ savati. Purāṇavaṇo hi attano dhammatāya eva pubbaṁ lohitaṁ yūsanti imāni tīṇi

1. Adhimuttakāni (Sī, Syā) 2. Khu 1. 173 piṭṭhe.

အနိဋ္ဌံ ဟောတိ အကန္တံ၊ ဧဝမေဝ ဣမဿ ပုဂ္ဂလဿ ဝစနံ ဒေဝမနုဿာနံ အနိဋ္ဌံ ဟောတိ အကန္တံ။

၉၉။ **အယံ ဝုစ္စတီ**တိ အယံ ဧဝရူပေါ ပုဂ္ဂလော ပုပ္ဖသဒိသဝစနတ္တာ **ပုပ္ဖဘာဏီ**တိ ဝုစ္စတိ။ ယထာ ဟိ ဖုလ္လာနိ ဝဿိကာနိ ဝါ အတိမုတ္တကာနိ[1] ဝါ မဟာဇနဿ ဣဋ္ဌာနိ ကန္တာနိ ဟောန္တိ၊ ဧဝမေဝ ဣမဿ ပုဂ္ဂလဿ ဝစနံ ဒေဝမနုဿာနံ ဣဋ္ဌံ ဟောတိ ကန္တံ။

၁၀၀။ **နေလာ**တိ ဧလံ ဝုစ္စတိ ဒေါသော၊ နာဿာ ဧလန္တိ နေလာ၊ နိဒ္ဒေါသာတိ အတ္ထော၊ နေလင်္ဂေါ သေတပစ္ဆာဒေါတိ[2] ဧတ္ထ ဝုတ္တနေလံ ဝိယ။ **ကဏ္ဏသုခါ**တိ ဗျဉ္ဇနမဓုရတာယ ကဏ္ဏာနံ သုခါ၊ သူစိဝိဇ္ဈနံ ဝိယ ကဏ္ဏသူလံ န ဇနေတိ။ အတ္ထမဓုရတာယ သကလသရီရေ ကောပံ အဇနေတွာ ပေမံ ဇနေတီတိ **ပေမနီယာ။** ဟဒယံ ဂစ္ဆတိ, အပ္ပဋိဟညမာနာ သုခေန စိတ္တံ ပဝိသတီတိ **ဟဒယင်္ဂမာ။** ဂုဏပရိပုဏ္ဏတာယ ပုရေ ဘဝါတိ **ပေါရီ၊** ပုရေ သံဝဍ္ဎနာရီ ဝိယ သုကုမာရာတိပိ ပေါရီ၊ ပုရဿ ဧသာတိပိ ပေါရီ၊ နဂရဝါသီနံ ကထာတိ အတ္ထော။ နဂရဝါသိနော ဟိ ယုတ္တကထာ ဟောန္တိ၊ ပိတိမတ္တံ ပိတာတိ, မာတိမတ္တံ မာတာတိ, ဘာတိမတ္တံ ဘာတာတိ ဝဒန္တိ။ ဧဝရူပီ ကထာ ဗဟုနော ဇနဿ ကန္တာ ဟောတီတိ **ဗဟုဇနကန္တာ။** ဗဟုဇနဿ ကန္တဘာဝေနေဝ ဗဟုနော ဇနဿ မနာပါ စိတ္တဝုဒ္ဓိကရာတိ **ဗဟုဇနမနာပါ။ အယံ ဝုစ္စတီ**တိ အယံ ဧဝရူပေါ ပုဂ္ဂလော **မဓုဘာဏီ**တိ ဝုစ္စတိ။ "မုဒုဘာဏီ"-တိပိ ပါဌော၊ ဥဘယတ္ထာပိ မဓုရဝစနောတိ အတ္ထော။ ယထာ ဟိ စတုမဓုရံ နာမ မဓုရံ ပဏီတံ၊ ဧဝမေဝ ဣမဿ ပုဂ္ဂလဿ ဝစနံ ဒေဝမနုဿာနံ မဓုရံ ဟောတိ။

၁၀၁။ အရုကူပမစိတ္တာဒီသု **အဘိသဇ္ဇတီ**တိ လဂ္ဂတိ။ **ကုပ္ပတီ**တိ ကောပဝသေန ကုပ္ပတိ။ **ဗျာပဇ္ဇတီ**တိ ပကတိဘာဝံ ပဇဟတိ၊ ပူတိကော ဟောတိ။ **ပတိတ္ထီယတီ**တိ ထိနဘာဝံ ထဒ္ဓဘာဝဉ္စ အာပဇ္ဇတိ။ **ကောပ**န္တိ ဒုဗ္ဗလကောဓံ။ **ဒေါသ**န္တိ ဒုဿနဝသေန တတော ဗလဝတရံ။ **အပ္ပစ္စယ**န္တိ အတုဋ္ဌာကာရံ ဒေါမနဿံ။ **ဒုဋ္ဌာရုကော**တိ ပုရာဏဝဏော။ **ကဋ္ဌေနာ**တိ ဒဏ္ဍကကောဋိယာ။ **ကဋလာယာ**တိ ကပါလေန။ **အာသဝံ ဒေတီ**တိ အပရာပရံ သဝတိ။ ပုရာဏဝဏော ဟိ အတ္တနော ဓမ္မတာယ ဧဝ ပုဗ္ဗံ လောဟိတံ ယူသန္တိ ဣမာနိ တီဏိ

၁-အဓိမုတ္တကာနိ (သီ၊ သျာ) ၂-ခု ၁-၁၇၃-ပိဋ္ဌေ။

savati. Ghaṭṭito pana tāni adhikataraṁ savati. **Evamevaṁ kho**ti ettha idaṁ opammasaṁsandanaṁ—duṭṭhāruko viya hi kodhano puggalo, tassa attano dhammatāya savanaṁ viya kodhanassapi attano dhammatāya uddhumātakassa viya caṇḍikatassa caraṇaṁ, kaṭṭhena vā kaṭhalāya vā ghaṭṭanaṁ viya appamattakampi vacanaṁ, bhiyyoso mattāya savanaṁ viya "mādisaṁ nāma esa evaṁ vadatī"ti bhiyyoso mattāya uddhumāyanabhāvo daṭṭhabbo. **Ayaṁ vuccatī**ti ayaṁ evarūpo puggalo **arukūpamacitto**ti vuccati, purāṇavaṇasadisacittoti attho.

102. **Rattandhakāratimisāyā**ti rattiṁ cakkhuviññāṇuppattinivāraṇena andhabhāvakaraṇe bahalatame. **Vijjantarikāyā**ti vijjuppattikkhaṇe. Idhāpi idaṁ opammasaṁsandanaṁ—cakkhumā puriso viya hi yogāvacaro daṭṭhabbo, andhakāraṁ viya sotāpattimaggavajjhā kilesā, vijjusañcaraṇaṁ viya sotāpattimaggañāṇassa uppattikālo, vijjantarikāya cakkhumato purisassa sāmantā rūpadassanaṁ viya sotāpattimaggakkhaṇe nibbānadassanaṁ, puna andhakārāvattharaṇaṁ viya sakadāgāmimaggavajjhā kilesā, puna vijjusañcaraṇaṁ viya sakadāgāmimaggañāṇassa uppādo, vijjantarikāya cakkhumato purisassa sāmantā rūpadassanaṁ viya sakadāgāmimaggakkhaṇe nibbānadassanaṁ, puna andhakārāvattharaṇaṁ viya anāgāmimaggavajjhā kilesā, puna vijjusañcaraṇaṁ viya anāgāmimaggañāṇassa uppādo, vijjantarikāya cakkhumato purisassa sāmantā rūpadassanaṁ viya anāgāmimaggakkhaṇe nibbānadassanaṁ veditabbaṁ. **Ayaṁ vuccatī**ti ayaṁ evarūpo puggalo **vijjūpamacitto**ti vuccati, ittarakālobhāsena vijjusadisacittoti attho.

103. Vajirūpamacittatāyapi idaṁ opammasaṁsandanaṁ—vajiraṁ viya hi arahattamaggañāṇaṁ daṭṭhabbaṁ, maṇiganṭhipāsāṇaganṭhi viya arahattamaggavajjhā kilesā, vajirassa maṇiganṭhiṁ vā pāsāṇaganṭhiṁ vā vinivijjhitvā agamanabhāvassa natthibhāvo viya arahattamaggañāṇena acchejjānaṁ kilesānaṁ natthibhāvo, vajirena nibbiddhavedhassa puna apaṭipūraṇaṁ[1] viya arahattamaggena chinnānaṁ kilesānaṁ puna anuppādo daṭṭhabbo. **Ayaṁ vuccatī**ti ayaṁ evarūpo

1. Aparipūraṇaṁ (Syā, Ka)

သဝတိ။ ဃဋ္ဋိတော ပန တာနိ အဓိကတရံ သဝတိ။ **ဧဝမေဝံ ခေါ**တိ ဧတ္ထ ဣဒံ ဩပမ္မသံသန္ဒနံ—ဒုဋ္ဌာရုကော ဝိယ ဟိ ကောဓနော ပုဂ္ဂလော၊ တဿ အတ္တနော ဓမ္မတာယ သဝနံ ဝိယ ကောဓနဿာပိ အတ္တနော ဓမ္မတာယ ဥဒ္ဓုမာတကဿ ဝိယ စဏ္ဍိကတဿ စရဏံ၊ ကဋ္ဌေန ဝါ ကဋလာယ ဝါ ဃဋ္ဋနံ ဝိယ အပ္ပမတ္တကမ္ပိ ဝစနံ၊ ဘိယျောသော မတ္တာယ သဝနံ ဝိယ "မာဒိသံ နာမ ဧသ ဧဝံ ဝဒတီ"တိ ဘိယျောသော မတ္တာယ ဥဒ္ဓုမာယနဘာဝေါ ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ **အယံ ဝုစ္စတီ**တိ အယံ ဧဝရူပေါ ပုဂ္ဂလော **အရုကူပမစိတ္တော**တိ ဝုစ္စတိ၊ ပုရာဏဝဏသဒိသစိတ္တောတိ အတ္ထော။

၁၀၂။ **ရတ္တန္ဓကာရတိမိသာယာ**တိ ရတ္တိံ စက္ခုဝိညာဏုပ္ပတ္တိနိဝါရဏေန အန္ဓဘာဝကရဏေ ဗဟလတမေ။ **ဝိဇ္ဇန္တရိကာယာ**တိ ဝိဇ္ဇုပ္ပတ္တိက္ခဏေ။ ဣဓာပိ ဣဒံ ဩပမ္မသံသန္ဒနံ—စက္ခုမာ ပုရိသော ဝိယ ဟိ ယောဂါဝစရော ဒဋ္ဌဗ္ဗော၊ အန္ဓကာရံ ဝိယ သောတာပတ္တိမဂ္ဂဝဇ္ဈာ ကိလေသာ၊ ဝိဇ္ဇုသဉ္စရဏံ ဝိယ သောတာပတ္တိမဂ္ဂဉာဏဿ ဥပ္ပတ္တိကာလော၊ ဝိဇ္ဇန္တရိကာယ စက္ခုမတော ပုရိသဿ သာမန္တာ ရူပဒဿနံ ဝိယ သောတာပတ္တိမဂ္ဂက္ခဏေ နိဗ္ဗာနဒဿနံ၊ ပုန အန္ဓကာရာဝတ္ထရဏံ ဝိယ သကဒါဂါမိမဂ္ဂဝဇ္ဈာ ကိလေသာ၊ ပုန ဝိဇ္ဇုသဉ္စရဏံ ဝိယ သကဒါဂါမိမဂ္ဂဉာဏဿ ဥပ္ပါဒေါ၊ ဝိဇ္ဇန္တရိကာယ စက္ခုမတော ပုရိသဿ သာမန္တာ ရူပဒဿနံ ဝိယ သကဒါဂါမိမဂ္ဂက္ခဏေ နိဗ္ဗာနဒဿနံ၊ ပုန အန္ဓကာရာဝတ္ထရဏံ ဝိယ အနာဂါမိမဂ္ဂဝဇ္ဈာ ကိလေသာ၊ ပုန ဝိဇ္ဇုသဉ္စရဏံ ဝိယ အနာဂါမိမဂ္ဂဉာဏဿ ဥပ္ပါဒေါ၊ ဝိဇ္ဇန္တရိကာယ စက္ခုမတော ပုရိသဿ သာမန္တာ ရူပဒဿနံ ဝိယ အနာဂါမိမဂ္ဂက္ခဏေ နိဗ္ဗာနဒဿနံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ **အယံ ဝုစ္စတီ**တိ အယံ ဧဝရူပေါ ပုဂ္ဂလော **ဝိဇ္ဇူပမစိတ္တော**တိ ဝုစ္စတိ၊ ဣတ္တရကာလောဘာသေန ဝိဇ္ဇုသဒိသစိတ္တောတိ အတ္ထော။

၁၀၃။ ဝဇိရူပမစိတ္တတာယပိ ဣဒံ ဩပမ္မသံသန္ဒနံ—ဝဇိရံ ဝိယ ဟိ အရဟတ္တမဂ္ဂဉာဏံ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ၊ မဏိဂဏ္ဌိပါသာဏဂဏ္ဌိ ဝိယ အရဟတ္တမဂ္ဂဝဇ္ဈာ ကိလေသာ၊ ဝဇိရဿ မဏိဂဏ္ဌိံ ဝါ ပါသာဏဂဏ္ဌိံ ဝါ ဝိနိဝိဇ္ဈိတွာ အဂမနဘာဝဿ နတ္ထိဘာဝေါ ဝိယ အရဟတ္တမဂ္ဂဉာဏေန အစ္ဆေဇ္ဇာနံ ကိလေသာနံ နတ္ထိဘာဝေါ၊ ဝဇိရေန နိဗ္ဗိဒ္ဓဝေဓဿ ပုန အပဋိပူရဏံ[၁] ဝိယ အရဟတ္တမဂ္ဂေန ဆိန္နာနံ ကိလေသာနံ ပုန အနုပ္ပါဒေါ ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ **အယံ ဝုစ္စတီ**တိ အယံ ဧဝရူပေါ

၁-အပရိပူရဏံ (သျာ၊ က)

puggalo **vajirūpamacitto**ti vuccati, kilesānaṁ mūlaghātakaraṇasamatthatāya[1] vajirena sadisacittoti attho.

104. Andhādīsu **tathārūpaṁ cakkhu na hotī**ti tathājātikaṁ tathāsabhāvaṁ paññācakkhu na hoti. **Phātiṁ kareyyā**ti phītaṁ vaḍḍhitaṁ kareyya. **Sāvajjānavajje**ti sadosaniddose. **Hīnappaṇīte**ti adhamuttame. **Kaṇhasukkasappaṭibhāge**ti kaṇhasukkāyeva aññamaññapaṭibāhanato paṭipakkhavasena sappaṭibhāgāti vuccanti. Ayaṁ panettha saṅkhepo—kusale dhamme "kusalā dhammā"ti yena paññācakkhunā jāneyya, akusale dhamme "akusalā dhammā"ti, sāvajjādīsupi eseva nayo. Kaṇhasukkasappaṭibhāgesu pana kaṇhadhamme "sukkasappaṭibhāgā"ti, sukkadhamme "kaṇhasappaṭibhāgā"ti yena paññācakkhunā jāneyya, **tathārūpampissa cakkhu na hotī**ti. Iminā nayena sesaṭṭhānesupi[2] attho veditabbo. **Ayaṁ vuccatī**ti ayaṁ evarūpo puggalo diṭṭhadhammikabhogasaṁharaṇapaññācakkhuno ca samparāyikatthasodhanapaññācakkhuno ca abhāvā **andho**ti vuccati. Dutiyo diṭṭhadhammikabhogasaṁharaṇapaññācakkhuno bhāvā, samparāyikatthasodhanapaññācakkhuno pana abhāvā **ekacakkhū**ti vuccati. Tatiyo dvinnampi bhāvā **dvicakkhū**ti vuccati.

107. Avakujjapaññādīsu **dhammaṁ desentī**ti "upāsako dhammassavanatthāya āgato"ti attano kammaṁ pahāya dhammaṁ desenti. **Ādikalyāṇan**ti ādimhi kalyāṇaṁ bhaddakaṁ anavajjaṁ niddosaṁ katvā desenti. Sesapadesupi eseva nayo. Ettha pana **ādī**ti pubbapaṭṭhapanā. **Majjhan**ti kathāvemajjhaṁ. **Pariyosānan**ti sanniṭṭhānaṁ. Itissa dhammaṁ kathentā pubbapaṭṭhapanepi kalyāṇaṁ bhaddakaṁ anavajjameva katvā kathenti, vemajjhepi pariyosānepi. Ettha ca atthi desanāya ādimajjhapariyosānāni, atthi sāsanassa. Tattha desanāya tāva catuppadikagāthāya paṭhamapadaṁ ādi, dve padāni majjhaṁ, avasānapadaṁ pariyosānaṁ. Ekānusandhikasuttassa nidānaṁ ādi, anusandhi majjhaṁ, idamavocāti appanā pariyosānaṁ. Anekānusandhikassa paṭhamo anusandhi ādi, tato paraṁ eko vā anekā vā majjhaṁ, pacchimo pariyosānaṁ. Ayaṁ tāva desanāya nayo.

1. Samugghātakaraṇasamatthatāya (Syā)
2. Sesavāresupi (Syā) Aṁ-Ṭṭha 2 Tikanipāte Puggalavaggavaṇṇanāyampi.

ပုဂ္ဂလော **ဝဇိရူပမစိတ္တော**တိ ဝုစ္စတိ၊ ကိလေသာနံ မူလဃာတကရဏသမတ္ထတာယ[၁] ဝဇိရေန သဒိသစိတ္တောတိ အတ္ထော။

၁၀၄။ အန္ဓာဒီသု **တထာရူပံ စက္ခု န ဟောတီ**တိ တထာဇာတိကံ တထာသဘာဝံ ပညာစက္ခု န ဟောတိ။ **ဖာတိံ ကရေယျာ**တိ ဖီတံ ဝဍ္ဎိတံ ကရေယျ။ **သာဝဇ္ဇာနဝဇ္ဇေ**တိ သဒေါသနိဒ္ဒေါသေ။ **ဟီနပ္ပဏီတေ**တိ အဓမုတ္တမေ။ **ကဏှသုက္ကသပ္ပဋိဘာဂေ**တိ ကဏှသုက္ကာယေဝ အညမညပဋိဗာဟနတော ပဋိပက္ခဝသေန သပ္ပဋိဘာဂါတိ ဝုစ္စန္တိ။ အယံ ပနေတ္ထ သင်္ခေပေါ—ကုသလေ ဓမ္မေ "ကုသလာ ဓမ္မာ"တိ ယေန ပညာစက္ခုနာ ဇာနေယျ၊ အကုသလေ ဓမ္မေ "အကုသလာ ဓမ္မာ"တိ၊ သာဝဇ္ဇာဒီသုပိ ဧသေဝ နယော။ ကဏှသုက္ကသပ္ပဋိဘာဂေသု ပန ကဏှဓမ္မေ "သုက္ကသပ္ပဋိဘာဂါ"တိ, သုက္ကဓမ္မေ "ကဏှသပ္ပဋိဘာဂါ"တိ ယေန ပညာစက္ခုနာ ဇာနေယျ၊ **တထာရူပမ္ပိဿ စက္ခု န ဟောတီ**တိ။ ဣမိနာ နယေန သေသဋ္ဌာနေသုပိ[၂] အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။ **အယံ ဝုစ္စတီ**တိ အယံ ဧဝရူပေါ ပုဂ္ဂလော ဒိဋ္ဌဓမ္မိကဘောဂသံဟရဏပညာစက္ခုနော စ သမ္ပရာယိကတ္ထသောဓနပညာစက္ခုနော စ အဘာဝါ **အန္ဓော**တိ ဝုစ္စတိ။ ဒုတိယော ဒိဋ္ဌဓမ္မိကဘောဂသံဟရဏပညာစက္ခုနော ဘာဝါ, သမ္ပရာယိကတ္ထသောဓနပညာစက္ခုနော ပန အဘာဝါ **ဧကစက္ခု**တိ ဝုစ္စတိ။ တတိယော ဒွိန္နမ္ပိ ဘာဝါ **ဒွိစက္ခု**တိ ဝုစ္စတိ။

၁၀၇။ အဝကုဇ္ဇပညာဒီသု **ဓမ္မံ ဒေသေန္တီ**တိ "ဥပါသကော ဓမ္မဿဝနတ္ထာယ အာဂတော"တိ အတ္တနော ကမ္မံ ပဟာယ ဓမ္မံ ဒေသေန္တိ။ **အာဒိကလျာဏ**န္တိ အာဒိမှိ ကလျာဏံ ဘဒ္ဒကံ အနဝဇ္ဇံ နိဒ္ဒေါသံ ကတွာ ဒေသေန္တိ။ သေသပဒေသုပိ ဧသေဝ နယော။ ဧတ္ထ ပန **အာဒီ**တိ ပုဗ္ဗပဋ္ဌပနာ။ **မဇ္ဈ**န္တိ ကထာဝေမဇ္ဈံ။ **ပရိယောသာန**န္တိ သန္နိဋ္ဌာနံ။ ဣတိဿ ဓမ္မံ ကထေန္တာ ပုဗ္ဗပဋ္ဌပနေပိ ကလျာဏံ ဘဒ္ဒကံ အနဝဇ္ဇမေဝ ကတွာ ကထေန္တိ၊ ဝေမဇ္ဈေပိ ပရိယောသာနေပိ။ ဧတ္ထ စ အတ္ထိ ဒေသနာယ အာဒိမဇ္ဈပရိယောသာနာနိ၊ အတ္ထိ သာသနဿ။ တတ္ထ ဒေသနာယ တာဝ စတုပ္ပဒိကဂါထာယ ပဌမပဒံ အာဒိ၊ ဒွေ ပဒါနိ မဇ္ဈံ၊ အဝသာနပဒံ ပရိယောသာနံ။ ဧကာနုသန္ဓိကသုတ္တဿ နိဒါနံ အာဒိ၊ အနုသန္ဓိ မဇ္ဈံ၊ ဣဒမဝေါစာတိ အပ္ပနာ·ပရိယောသာနံ။ အနေကာနုသန္ဓိကဿ ပဌမော အနုသန္ဓိ အာဒိ၊ တတော ပရံ ဧကော ဝါ အနေကာ ဝါ မဇ္ဈံ၊ ပစ္ဆိမော ပရိယောသာနံ။ အယံ တာဝ ဒေသနာယ နယော။

၁-သမုဂ္ဃါတကရဏသမတ္ထတာယ (သျာ)
၂-သေသဝါရေသုပိ (သျာ) အံ-ဋ္ဌ ၂-တိကနိပါတေ ပုဂ္ဂလဝဂ္ဂဝဏ္ဏနာယမ္ပိ။

Sāsanassa pana sīlaṁ ādi, samādhi majjhaṁ, vipassanā pariyosānaṁ. Samādhi vā ādi, vipassanā majjhaṁ, maggo pariyosānaṁ. Vipassanā vā ādi, maggo majjhaṁ, phalaṁ pariyosānaṁ. Maggo vā ādi, phalaṁ majjhaṁ, nibbānaṁ pariyosānaṁ. Dve dve vā kariyamāne sīlasamādhayo ādi, vipassanāmaggā[1] majjhaṁ, phalanibbānāni pariyosānaṁ. **Sātthan**ti sātthakaṁ katvā desenti. **Sabyañjanan**ti akkharapāripūriṁ katvā desenti. **Kevalaparipuṇṇan**ti sakalaparipuṇṇaṁ anūnaṁ katvā desenti. **Parisuddhan**ti parisuddhaṁ nijjaṭaṁ niggaṇṭhaṁ katvā desenti. **Brahmacariyaṁ pakāsentī**ti evaṁ desentā ca seṭṭhacariyabhūtaṁ sikkhattayasaṅgahitaṁ ariyaṁ aṭṭhaṅgikaṁ maggaṁ pakāsenti. **Neva ādiṁ manasi karotī**ti neva pubbapaṭṭhapanaṁ manasi karoti. **Kumbho**ti ghaṭo. **Nikkujjo**ti adhomukho ṭhapito. **Evamevan**ti ettha kumbho nikkujjo viya avakujjapañño puggalo daṭṭhabbo, udakāsiñcanakālo viya dhammadesanāya laddhakālo, udakassa vivaṭṭanakālo viya tasmiṁ āsane nisinnassa uggahetuṁ asamatthakālo, udakassa asaṇṭhānakālo viya uṭṭhahitvā asallakkhaṇakālo veditabbo. **Ayaṁ vuccatī**ti ayaṁ evarūpo puggalo **avakujjapañño**ti vuccati, adhomukhapaññoti attho.

108. **Ākiṇṇānī**ti pakkhittāni. **Satisammosā pakireyyā**ti muṭṭhassatitāya vikireyya. **Evamevan**ti ettha ucchaṅgo viya ucchaṅgapañño puggalo daṭṭhabbo, nānākhajjakāni viya nānappakāraṁ Buddhavacanaṁ, ucchaṅge nānākhajjakāni khādantassa nisinnakālo viya tasmiṁ āsane nisinnassa uggahaṇakālo, vuṭṭhahantassa satisammosā vikiraṇakālo viya tasmā āsanā vuṭṭhāya gacchantassa asallakkhaṇakālo veditabbo. **Ayaṁ vuccatī**ti ayaṁ evarūpo puggalo **ucchaṅgapañño**ti vuccati, ucchaṅgasadisapaññoti attho.

109. **Ukkujjo**ti uparimukho ṭhapito. **Saṇṭhātī**ti patiṭṭhahati. **Evameva kho**ti ettha uparimukho ṭhapito kumbho viya puthupañño puggalo daṭṭhabbo, udakassa āsittakālo viya desanāya laddhakālo, udakassa saṇṭhānakālo viya tattha nisinnassa uggahaṇakālo, no

1. Maggo (Sī)

သာသနဿ ပန သီလံ အာဒိ၊ သမာဓိ မဇ္ဈံ၊ ဝိပဿနာ ပရိယောသာနံ။ သမာဓိ ဝါ အာဒိ၊ ဝိပဿနာ မဇ္ဈံ၊ မဂ္ဂေါ ပရိယောသာနံ။ ဝိပဿနာ ဝါ အာဒိ၊ မဂ္ဂေါ မဇ္ဈံ၊ ဖလံ ပရိယောသာနံ။ မဂ္ဂေါ ဝါ အာဒိ၊ ဖလံ မဇ္ဈံ၊ နိဗ္ဗာနံ ပရိယောသာနံ။ ဒွေ ဒွေ ဝါ ကရိယမာနေ သီလသမာဓယော အာဒိ၊ ဝိပဿနာမဂ္ဂါ[၁] မဇ္ဈံ၊ ဖလနိဗ္ဗာနာနိ ပရိယောသာနံ။ **သာတ္ထန္တိ** သာတ္ထကံ ကတွာ ဒေသေန္တိ။ **သဗျဉ္ဇနန္တိ** အက္ခရပါရိပူရိံ ကတွာ ဒေသေန္တိ။ **ကေဝလပရိပုဏ္ဏန္တိ** သကလပရိပုဏ္ဏံ အနူနံ ကတွာ ဒေသေန္တိ။ **ပရိသုဒ္ဓန္တိ** ပရိသုဒ္ဓံ နိဇ္ဇဋံ နိဂ္ဂဏ္ဌိံ ကတွာ ဒေသေန္တိ။ **ဗြဟ္မစရိယံ ပကာသေန္တီ**တိ ဧဝံ ဒေသေန္တာ စ သေဋ္ဌစရိယဘူတံ သိက္ခတ္တယသင်္ဂဟိတံ အရိယံ အဋ္ဌင်္ဂိကံ မဂ္ဂံ ပကာသေန္တိ။ **နေဝ အာဒိံ မနသိ ကရောတီ**တိ နေဝ ပုဗ္ဗပဋ္ဌပနံ မနသိ ကရောတိ။ **ကုမ္ဘော**တိ ဃဋော။ **နိက္ကုဇ္ဇော**တိ အဓောမုခေါ ဌပိတော။ **ဧဝမေဝန္တိ** ဧတ္ထ ကုမ္ဘော နိက္ကုဇ္ဇော ဝိယ အဝကုဇ္ဇပညော ပုဂ္ဂလော ဒဋ္ဌဗ္ဗော၊ ဥဒကာသိဉ္စနကာလော ဝိယ ဓမ္မဒေသနာယ လဒ္ဓကာလော၊ ဥဒကဿ ဝိဝဋ္ဋနကာလော ဝိယ တသ္မိံ အာသနေ နိသိန္နဿ ဥဂ္ဂဟေတုံ အသမတ္ထကာလော၊ ဥဒကဿ အသဏ္ဌာနကာလော ဝိယ ဥဋ္ဌဟိတွာ အသလ္လက္ခဏကာလော ဝေဒိတဗ္ဗော။ **အယံ ဝုစ္စတီ**တိ အယံ ဧဝရူပေါ ပုဂ္ဂလော **အဝကုဇ္ဇပညော**တိ ဝုစ္စတိ၊ အဓောမုခပညောတိ အတ္ထော။

၁၀၈။ **အာကိဏ္ဏာနီ**တိ ပက္ခိတ္တာနိ။ **သတိသမ္မောသာ ပကိရေယျာ**တိ မုဋ္ဌဿတိတာယ ဝိကိရေယျ။ **ဧဝမေဝန္တိ** ဧတ္ထ ဥစ္ဆင်္ဂေါ ဝိယ ဥစ္ဆင်္ဂပညော ပုဂ္ဂလော ဒဋ္ဌဗ္ဗော၊ နာနာခဇ္ဇကာနိ ဝိယ နာနပ္ပကာရံ ဗုဒ္ဓဝစနံ၊ ဥစ္ဆင်္ဂေ နာနာခဇ္ဇကာနိ ခါဒန္တဿ နိသိန္နကာလော ဝိယ တသ္မိံ အာသနေ နိသိန္နဿ ဥဂ္ဂဟဏကာလော၊ ဝုဋ္ဌဟန္တဿ သတိသမ္မောသာ ဝိကိရဏကာလော ဝိယ တသ္မာ အာသနာ ဝုဋ္ဌာယ ဂစ္ဆန္တဿ အသလ္လက္ခဏကာလော ဝေဒိတဗ္ဗော။ **အယံ ဝုစ္စတီ**တိ အယံ ဧဝရူပေါ ပုဂ္ဂလော **ဥစ္ဆင်္ဂပညော**တိ ဝုစ္စတိ၊ ဥစ္ဆင်္ဂသဒိသပညောတိ အတ္ထော။

၁၀၉။ **ဥက္ကုဇ္ဇော**တိ ဥပရိမုခေါ ဌပိတော။ **သဏ္ဌာတီ**တိ ပတိဋ္ဌဟတိ။ **ဧဝမေဝ ခေါ**တိ ဧတ္ထ ဥပရိမုခေါ ဌပိတော ကုမ္ဘော ဝိယ ပုထုပညော ပုဂ္ဂလော ဒဋ္ဌဗ္ဗော၊ ဥဒကဿ အာသိတ္တကာလော ဝိယ ဒေသနာယ လဒ္ဓကာလော၊ ဥဒကဿ သဏ္ဌာနကာလော ဝိယ တတ္ထ နိသိန္နဿ ဥဂ္ဂဟဏကာလော၊ နော

၁-မဂ္ဂေါ (သီ)

vivaṭṭanakālo viya uṭṭhāya gacchantassa sallakkhaṇakālo veditabbo. **Ayaṁ vuccatī**ti ayaṁ evarūpo puggalo **puthupañño**ti vuccati, vitthārikapaññoti attho.

110. Avītarāgādīsu yathā sotāpannasakadāgāmino, evaṁ puthujjanopi pañcasu kāmaguṇesu tīsu ca bhavesu **avītarāgo.** Adabbatāya pana na gahito. Yathā hi cheko vaḍḍhakī dabbasambhāratthaṁ vanaṁ paviṭṭho na ādito paṭṭhāya sampattasampattarukkhe chindati. Ye panassa dabbasambhārūpagā honti, teyeva chindati, evamidhāpi Bhagavatā dabbajātikā ariyāva[1] gahitā. Puthujjanā pana adabbatāya na gahitāti veditabbā. **Kāmesu vītarāgo**ti pañcasu kāmaguṇesu vītarāgo. **Bhavesu avītarāgo**ti rūpārūpabhavesu avītarāgo.

113. Pāsāṇalekhūpamādīsu **anusetī**ti appahīnatāya anuseti. **Na khippaṁ lujjatī**ti na antarā nassati, kappuṭṭhāneneva nassati. **Evamevan**ti evaṁ tassāpi puggalassa kodho na antarā punadivase vā aparadivase vā nibbāti, addhaniyo pana hoti, maraṇeneva nibbātīti attho. **Ayaṁ vuccatī**ti ayaṁ evarūpo puggalo pāsāṇalekhā viya kujjhanabhāvena ciraṭṭhitikato **pāsāṇalekhūpamo**ti vuccati.

114. **So ca khvassa kodho**ti so appamattakepi kāraṇe sahasā kuddhassa kodho. **Na ciran**ti aciraṁ appahīnatāya anuseti[2]. Yathā pana pathaviyaṁ ākaḍḍhitvā katalekhā vātādīhi khippaṁ nassati, evamassa[3] sahasā uppannopi kodho khippameva nibbātīti attho. **Ayaṁ vuccatī**ti ayaṁ evarūpo puggalo pathaviyaṁ lekhā viya kujjhanabhāvena aciraṭṭhitikato **pathavīlekhūpamo**ti vuccati.

115. **Āgāḷhenā**ti atigāḷhena mammacchedakena thaddhavacanena. **Pharusenā**ti na sotasukhena. **Amanāpenā**ti na cittasukhena. **Saṁsandatī**ti ekībhavati. **Sandhiyatī**ti ghaṭayati. **Sammodatī**ti nirantaro hoti. Atha vā **saṁsandatī**ti cittakiriyādīsu cittena samodhānaṁ gacchati, khīrodakaṁ viya ekībhāvaṁ upetīti attho. **Sandhiyatī**ti ṭhānagamanādīsu

1. Ariyasāvakā (Syā) 2. Nānuseti (Ka) 3. Evamevassa (Sī, Syā)

ဝိဝဋ္ဋနကာလော ဝိယ ဥဋ္ဌာယ ဂစ္ဆန္တဿ သလ္လက္ခဏကာလော ဝေဒိတဗ္ဗော။ **အယံ ဝုစ္စတီ**တိ အယံ ဧဝရူပေါ ပုဂ္ဂလော **ပုထုပညော**တိ ဝုစ္စတိ၊ ဝိတ္ထာရိကပညောတိ အတ္ထော။

၁၁၀။ အဝီတရာဂါဒီသု ယထာ သောတာပန္နသကဒါဂါမိနော၊ ဧဝံ ပုထုဇ္ဇနောပိ ပဉ္စသု ကာမဂုဏေသု တီသု စ ဘဝေသု **အဝီတရာဂေါ**။ အဒဗ္ဗတာယ ပန န ဂဟိတော။ ယထာ ဟိ ဆေကော ဝဍ္ဎကီ ဒဗ္ဗသမ္ဘာရတ္ထံ ဝနံ ပဝိဋ္ဌော န အာဒိတော ပဋ္ဌာယ သမ္ပတ္တသမ္ပတ္တရုက္ခေ ဆိန္ဒတိ။ ယေ ပနဿ ဒဗ္ဗသမ္ဘာရူပဂါ ဟောန္တိ၊ တေယေဝ ဆိန္ဒတိ၊ ဧဝမိဓာပိ ဘဂဝတာ ဒဗ္ဗဇာတိကာ အရိယာဝ[1] ဂဟိတာ။ ပုထုဇ္ဇနာ ပန အဒဗ္ဗတာယ န ဂဟိတာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ **ကာမေသု ဝီတရာဂေါ**တိ ပဉ္စသု ကာမဂုဏေသု ဝီတရာဂေါ။ **ဘဝေသု အဝီတရာဂေါ**တိ ရူပါရူပဘဝေသု အဝီတရာဂေါ။

၁၁၃။ ပါသာဏလေခူပမာဒီသု **အနုသေတီ**တိ အပ္ပဟီနတာယ အနုသေတိ။ **န ခိပ္ပံ လုဇ္ဇတီ**တိ န အန္တရာ နဿတိ၊ ကပ္ပုဋ္ဌာနေနေဝ နဿတိ။ **ဧဝမေဝန္တိ** ဧဝံ တဿာပိ ပုဂ္ဂလဿ ကောဓော န အန္တရာ ပုနဒိဝသေ ဝါ အပရဒိဝသေ ဝါ နိဗ္ဗာတိ၊ အဒ္ဓနိယော ပန ဟောတိ၊ မရဏေနေဝ နိဗ္ဗာတီတိ အတ္ထော။ **အယံ ဝုစ္စတီ**တိ အယံ ဧဝရူပေါ ပုဂ္ဂလော ပါသာဏလေခါ ဝိယ ကုဇ္ဈနဘာဝေန စိရဋ္ဌိတိကတော **ပါသာဏလေခူပမော**တိ ဝုစ္စတိ။

၁၁၄။ **သော စ ခွဿ ကောဓော**တိ သော အပ္ပမတ္တကေပိ ကာရဏေ သဟသာ ကုဒ္ဓဿ ကောဓော။ **န စိရန္တိ** အစိရံ အပ္ပဟီနတာယ အနုသေတိ[2]။ ယထာ ပန ပထဝိယံ အာကဍ္ဎိတွာ ကတလေခါ ဝါတာဒီဟိ ခိပ္ပံ နဿတိ၊ ဧဝမဿ[3] သဟသာ ဥပ္ပန္နောပိ ကောဓော ခိပ္ပမေဝ နိဗ္ဗာတီတိ အတ္ထော။ **အယံ ဝုစ္စတီ**တိ အယံ ဧဝရူပေါ ပုဂ္ဂလော ပထဝိယံ လေခါ ဝိယ ကုဇ္ဈနဘာဝေန အစိရဋ္ဌိတိကတော **ပထဝီလေခူပမော**တိ ဝုစ္စတိ။

၁၁၅။ **အာဂါဠှေနာ**တိ အတိဂါဠှေန မမ္မစ္ဆေဒကေန ထဒ္ဓဝစနေန။ **ဖရုသေနာ**တိ န သောတသုခေန။ **အမနာပေနာ**တိ န စိတ္တသုခေန။ **သံသန္ဒတီ**တိ ဧကီဘဝတိ။ **သန္ဓိယတီ**တိ ဃဋိယတိ။ **သမ္မောဒတီ**တိ နိရန္တရော ဟောတိ။ အထ ဝါ **သံသန္ဒတီ**တိ စိတ္တကိရိယာဒီသု စိတ္တေန သမောဓာနံ ဂစ္ဆတိ၊ ခီရောဒကံ ဝိယ ဧကီဘာဝံ ဥပေတီတိ အတ္ထော။ **သန္ဓိယတီ**တိ ဌာနဂမနာဒီသု

၁-အရိယသာဝကာ (သျာ) ၂-နာနုသေတိ (က) ၃-ဧဝမေဝဿ (သီ၊ သျာ)

kāyakiriyādīsu kāyena samodhānaṁ gacchati, tilataṇḍulā viya missībhāvaṁ upetīti attho. **Sammodatī**ti uddesaparipucchādīsu vacīkiriyāsu vācāya samodhānaṁ gacchati, vippavāsagatopi piyasahāyako viya viyatarabhāvaṁ upetīti attho. Apica kiccakaraṇīyesu tehi saddhiṁ āditova ekakiriyabhāvaṁ upagacchanto saṁsandati, yāva majjhā pavattanto sandhiyati, yāva pariyosānā anivattanto sammodatītipi veditabbo. **Ayaṁ vuccatī**ti ayaṁ evarūpo puggalo udakalekhā viya khippaṁ saṁsandanato **udakalekhūpamo**ti vuccati.

116. Potthakūpamesu yāya upamāya te **potthakūpamā**ti vuccanti, taṁ tāva upamaṁ dassetuṁ **tayo potthakā**ti-ādi vuttaṁ. Tattha **navo**ti navavāyimo. **Potthako**ti sāṇavākasāṭako. **Dubbaṇṇo**ti vivaṇṇo. **Dukkhasamphasso**ti kharasamphasso. **Appaggho**ti atibahuṁ agghanto kahāpaṇagghanako hoti. **Majjhimo**ti paribhogamajjhimo. So hi navabhāvaṁ atikkamitvā jiṇṇabhāvaṁ appatto majjhe paribhogakālepi dubbaṇṇo ca dukkhasamphasso ca appagghoyeva ca hoti, atibahuṁ agghanto aḍḍhaṁ agghati, jiṇṇakāle pana aḍḍhamāsakaṁ vā kākaṇikaṁ vā agghati. **Ukkhaliparimajjanan**ti kāḷukkhaliparipuñchanaṁ.

Navoti upasampadāya pañcavassakālato heṭṭhā jātiyā saṭṭhivassopi navoyeva. **Dubbaṇṇatāyā**ti sarīravaṇṇenapi guṇavaṇṇenapi dubbaṇṇatāya. Dussīlassa hi parisamajjhe nisinnassa nittejatāya sarīravaṇṇopi na sampajjati, guṇavaṇṇe vattabbameva natthi. **Ye kho panassā**ti ye kho pana tassa upaṭṭhākā vā ñātimittādayo vā etaṁ puggalaṁ sevanti. **Tesaṁ tan**ti tesaṁ puggalānaṁ cha satthāre sevantānaṁ micchādiṭṭhikānaṁ viya, Devadattaṁ sevantānaṁ Kokālikādīnaṁ viya ca taṁ sevanaṁ dīgharattaṁ ahitāya dukkhāya hoti. **Majjhimo**ti pañcavassakālato paṭṭhāya yāva navavassakālā majjhimo nāma. **Thero**ti dasavassakālato paṭṭhāya thero nāma. **Evamāhaṁsū**ti evaṁ vadanti. **Kiṁ nu kho tuyhan**ti tuyhaṁ bālassa saṇitena ko atthoti vuttaṁ hoti. **Tathārūpan**ti tathājātikaṁ tathāsabhāvaṁ ukkhepanīyakammassa kāraṇabhūtaṁ.

ကာယကိရိယာဒီသု ကာယေန သမောဓာနံ ဂစ္ဆတိ၊ တိလတဏ္ဍုလာ ဝိယ မိဿီဘာဝံ ဥပေတီတိ အတ္ထော။ **သမ္မောဒတီ**တိ ဥဒ္ဒေသပရိပုစ္ဆာဒီသု ဝစီကိရိယာသု ဝါစာယ သမောဓာနံ ဂစ္ဆတိ၊ ဝိပ္ပဝါသဂတောပိ ပိယသဟာယကော ဝိယ ပိယတရဘာဝံ ဥပေတီတိ အတ္ထော။ အပိစ ကိစ္စကရဏီယေသု တေဟိ သဒ္ဓိံ အာဒိတောဝ ဧကကိရိယဘာဝံ ဥပဂစ္ဆန္တော သံသန္ဒတိ၊ ယာဝ မဇ္ဈာ ပဝတ္တန္တော သန္ဓိယတိ၊ ယာဝ ပရိယောသာနာ အနိဝတ္တန္တော သမ္မောဒတီတိပိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ **အယံ ဝုစ္စတီ**တိ အယံ ဧဝရူပေါ ပုဂ္ဂလော ဥဒကလေခါ ဝိယ ခိပ္ပံ သံသန္ဒနတော **ဥဒကလေခူပမော**တိ ဝုစ္စတိ။

၁၁၆။ ပေါတ္ထကူပမေသု ယာယ ဥပမာယ တေ **ပေါတ္ထကူပမာ**တိ ဝုစ္စန္တိ၊ တံ တာဝ ဥပမံ ဒဿေတုံ **တယော ပေါတ္ထကာ**တိအာဒိ ဝုတ္တံ။ တတ္ထ **နဝေါ**တိ နဝဝါယိမော။ **ပေါတ္ထကော**တိ သာဏဝါကသာဋကော။ **ဒုဗ္ဗဏ္ဏော**တိ ဝိဝဏ္ဏော။ **ဒုက္ခသမ္ဖဿော**တိ ခရသမ္ဖဿော။ **အပ္ပဂ္ဃော**တိ အတိဗဟုံ အဂ္ဃန္တော ကဟာပဏဂ္ဃနကော ဟောတိ။ **မဇ္ဈိမော**တိ ပရိဘောဂမဇ္ဈိမော။ သော ဟိ နဝဘာဝံ အတိက္ကမိတွာ ဇိဏ္ဏဘာဝံ အပ္ပတ္တော မဇ္ဈေ ပရိဘောဂကာလေပိ ဒုဗ္ဗဏ္ဏော စ ဒုက္ခသမ္ဖဿော စ အပ္ပဂ္ဃောယေဝ စ ဟောတိ၊ အတိဗဟုံ အဂ္ဃန္တော အဍ္ဎံ အဂ္ဃတိ၊ ဇိဏ္ဏကာလေ ပန အဍ္ဎမာသကံ ဝါ ကာကဏိကံ ဝါ အဂ္ဃတိ။ **ဥက္ခလိပရိမဇ္ဇန**န္တိ ကာဠုက္ခလိပရိပုဉ္ဆနံ။

နဝေါတိ ဥပသမ္ပဒါယ ပဉ္စဝဿကာလတော ဟေဋ္ဌာ ဇာတိယာ သဋ္ဌိဝဿောပိ နဝေါယေဝ။ **ဒုဗ္ဗဏ္ဏတာယာ**တိ သရီရဝဏ္ဏေနပိ ဂုဏဝဏ္ဏေနပိ ဒုဗ္ဗဏ္ဏတာယ။ ဒုဿီလဿ ဟိ ပရိသမဇ္ဈေ နိသိန္နဿ နိတ္တေဇတာယ သရီရဝဏ္ဏောပိ န သမ္ပဇ္ဇတိ၊ ဂုဏဝဏ္ဏေ ဝတ္တဗ္ဗမေဝ နတ္ထိ။ **ယေ ခေါ ပနဿာ**တိ ယေ ခေါ ပန တဿ ဥပဋ္ဌာကာ ဝါ ဉာတိမိတ္တာဒယော ဝါ ဧတံ ပုဂ္ဂလံ သေဝန္တိ။ **တေသံ တ**န္တိ တေသံ ပုဂ္ဂလာနံ ဆ သတ္ထာရေ သေဝန္တာနံ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိကာနံ ဝိယ, ဒေဝဒတ္တံ သေဝန္တာနံ ကောကာလိကာဒီနံ ဝိယ စ တံ သေဝနံ ဒီဃရတ္တံ အဟိတာယ ဒုက္ခာယ ဟောတိ။ **မဇ္ဈိမော**တိ ပဉ္စဝဿကာလတော ပဋ္ဌာယ ယာဝ နဝဝဿကာလာ မဇ္ဈိမော နာမ။ **ထေရော**တိ ဒသဝဿကာလတော ပဋ္ဌာယ ထေရော နာမ။ **ဧဝမာဟံသူ**တိ ဧဝံ ဝဒန္တိ။ **ကိံ နု ခေါ တုယှ**န္တိ တုယှံ ဗာလဿ ဘဏိတေန ကော အတ္ထောတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **တထာရူပ**န္တိ တထာဇာတိကံ တထာသဘာဝံ ဥက္ခေပနီယကမ္မဿ ကာရဏဘူတံ။

117. Kāsikavatthūpamesu **kāsikavatthaṁ** nāma tayo kappāsaṁsū gahetvā kantitasuttena vāyitaṁ sukhumavatthaṁ, taṁ navavāyimaṁ anagghaṁ hoti, paribhogamajjhimaṁ vīsampi tiṁsampi sahassāni agghati, jiṇṇakāle pana aṭṭhapi dasapi sahassāni agghati.

Tesaṁ taṁ hotīti tesaṁ Sammāsambuddhādayo sevantānaṁ viya taṁ sevanaṁ dīgharattaṁ hitāya sukhāya hoti. Sammāsambuddhañhi ekaṁ nissāya yāvajjakālā muccanakasattānaṁ pamāṇaṁ natthi. Tathā Sāriputtattheramahāmoggallānatthere avasese ca asītimahāsāvake nissāya saggaṁ gatasattānaṁ pamāṇaṁ natthi. Yāvajjakālā tesaṁ diṭṭhānugatiṁ paṭipannasattānampi pamāṇaṁ natthiyeva. **Ādeyyaṁ gacchatī**ti tassa mahātherassa taṁ atthanissitaṁ vacanaṁ yathā gandhakaraṇḍake kāsikavatthaṁ ādhātabbataṁ ṭhapetabbataṁ gacchati, evaṁ uttamaṅge sirasmiṁ hadaye ca ādhātabbataṁ ṭhapetabbatampi gacchati. Sesamettha heṭṭhā vuttānusāreneva veditabbaṁ.

118. Suppameyyādīsu sukhena pametabboti **suppameyyo. Idhā**ti imasmiṁ sattaloke. **Uddhato**ti uddhaccena samannāgato. **Unnaḷo**ti uggatanaḷo, tucchamānaṁ ukkhipitvā ṭhitoti attho. **Capalo**ti pattamaṇḍanādinā cāpallena samannāgato. **Mukharo**ti mukhakharo. **Vikiṇṇavāco**ti asaṁyatavacano. **Asamāhito**ti cittekaggatārahito. **Vibbhantacitto**ti bhantacitto bhantagāvībhantamigīsappaṭibhāgo. **Pākaṭindriyo**ti vivaṭindriyo. **Ayaṁ vuccatī**ti ayaṁ evarūpo puggalo “suppameyyo”ti vuccati. Yathā hi parittassa udakassa sukhena pamāṇaṁ gayhati, evameva imehi aguṇaṅgehi samannāgatassa sukhena pamāṇaṁ gayhati, tenesa “suppameyyo”ti vutto.

119. Dukkhena pametabboti **duppameyyo. Anuddhatā**dīni vuttapaṭipakkhavasena veditabbāni. **Ayaṁ vuccatī**ti ayaṁ evarūpo puggalo “duppameyyo”ti vuccati. Yathā hi mahāsamuddassa dukkhena pamāṇaṁ gayhati, evameva imehi guṇaṅgehi samannāgatassa dukkhena pamāṇaṁ gayhati, tādiso “anāgāmī nu kho, khīṇāsavo nu kho”ti vattabbataṁ gacchati, tenesa “duppameyyo”ti vutto.

၁၁၇။ ကာသိကဝတ္ထူပမေသု **ကာသိကဝတ္ထံ** နာမ တယော ကပ္ပါသံသူ ဂဟေတွာ ကန္တိတသုတ္တေန ဝါယိတံ သုခုမဝတ္ထံ၊ တံ နဝဝါယိမံ အနဂ္ဃံ ဟောတိ၊ ပရိဘောဂမဇ္ဈိမံ ဝီသမ္ပိ တိံသမ္ပိ သဟဿာနိ အဂ္ဃတိ၊ ဇိဏ္ဏကာလေ ပန အဋ္ဌပိ ဒသပိ သဟဿာနိ အဂ္ဃတိ။

တေသံ တံ ဟောတီတိ တေသံ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓါဒယော သေဝန္တာနံ ဝိယ တံ သေဝနံ ဒီဃရတ္တံ ဟိတာယ သုခါယ ဟောတိ။ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဉှိ ဧကံ နိဿာယ ယာဝဇ္ဇကာလာ မုစ္စနကသတ္တာနံ ပမာဏံ နတ္ထိ။ တထာ သာရိပုတ္တတ္ထေရမဟာမောဂ္ဂလ္လာနတ္ထေရေ အဝသေသေ စ အသီတိမဟာသာဝကေ နိဿာယ သဂ္ဂံ ဂတသတ္တာနံ ပမာဏံ နတ္ထိ။ ယာဝဇ္ဇကာလာ တေသံ ဒိဋ္ဌာနုဂတိံ ပဋိပန္နသတ္တာနမ္ပိ ပမာဏံ နတ္ထိယေဝ။ **အာဒေယျံ ဂစ္ဆတီ**တိ တဿ မဟာထေရဿ တံ အတ္ထနိဿိတံ ဝစနံ ယထာ ဂန္ဓကရဏ္ဍကေ ကာသိကဝတ္ထံ အာဓာတဗ္ဗတံ ဌပေတဗ္ဗတံ ဂစ္ဆတိ၊ ဧဝံ ဥတ္တမင်္ဂေ သိရသ္မိံ ဟဒယေ စ အာဓာတဗ္ဗတံ ဌပေတဗ္ဗတမ္ပိ ဂစ္ဆတိ။ သေသမေတ္ထ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တာနုသာရေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

၁၁၈။ သုပ္ပမေယျာဒီသု သုခေန ပမေတဗ္ဗောတိ **သုပ္ပမေယျော။ ဣဓာ**တိ ဣမသ္မိံ သတ္တလောကေ။ **ဥဒ္ဓတော**တိ ဥဒ္ဓစ္စေန သမန္နာဂတော။ **ဥန္နဠော**တိ ဥဂ္ဂတနဠော၊ တုစ္ဆမာနံ ဥက္ခိပိတွာ ဌိတောတိ အတ္ထော။ **စပလော**တိ ပတ္တမဏ္ဍနာဒိနာ စာပလ္လေန သမန္နာဂတော။ **မုခရော**တိ မုခခရော။ **ဝိကိဏ္ဏဝါစော**တိ အသံယတဝစနော။ **အသမာဟိတော**တိ စိတ္တေကဂ္ဂတာရဟိတော။ **ဝိဗ္ဘန္တစိတ္တော**တိ ဘန္တစိတ္တော ဘန္တဂါဝီဘန္တမိဂီသပ္ပဋိဘာဂေါ။ **ပါကဋိန္ဒြိယော**တိ ဝိဝဋိန္ဒြိယော။ **အယံ ဝုစ္စတီ**တိ အယံ ဧဝရူပေါ ပုဂ္ဂလော “သုပ္ပမေယျော”တိ ဝုစ္စတိ။ ယထာ ဟိ ပရိတ္တဿ ဥဒကဿ သုခေန ပမာဏံ ဂယှတိ၊ ဧဝမေဝ ဣမေဟိ အဂုဏင်္ဂေဟိ သမန္နာဂတဿ သုခေန ပမာဏံ ဂယှတိ၊ တေနေသ “သုပ္ပမေယျော”တိ ဝုတ္တော။

၁၁၉။ ဒုက္ခေန ပမေတဗ္ဗောတိ **ဒုပ္ပမေယျော။ အနုဒ္ဓတာ**ဒီနိ ဝုတ္တပဋိပက္ခဝသေန ဝေဒိတဗ္ဗာနိ။ **အယံ ဝုစ္စတီ**တိ အယံ ဧဝရူပေါ ပုဂ္ဂလော “ဒုပ္ပမေယျော”တိ ဝုစ္စတိ။ ယထာ ဟိ မဟာသမုဒ္ဒဿ ဒုက္ခေန ပမာဏံ ဂယှတိ၊ ဧဝမေဝ ဣမေဟိ ဂုဏင်္ဂေဟိ သမန္နာဂတဿ ဒုက္ခေန ပမာဏံ ဂယှတိ၊ တာဒိသော “အနာဂါမီ နု ခေါ, ခီဏာသဝေါ နု ခေါ”တိ ဝတ္တဗ္ဗတံ ဂစ္ဆတိ၊ တေနေသ “ဒုပ္ပမေယျော”တိ ဝုတ္တော။

120. Na sakkā pametunti **appameyyo.** Yathā hi ākāsassa na sakkā pamāṇaṁ gahetuṁ, evaṁ khīṇāsavassa. Tenesa “appameyyo”ti vutto.

121. Na sevitabbādīsu **na sevitabbo**ti na upasaṅkamitabbo. **Na bhajitabbo**ti na allīyitabbo. **Na payirupāsitabbo**ti na santike nisīdanavasena punappunaṁ upāsitabbo. **Hīno hoti sīlenā**ti-ādīsu upādāyupādāya hīnatā veditabbā. Yo hi pañca sīlāni rakkhati, so dasa sīlāni rakkhantena na sevitabbo. Yo pana dasa sīlāni rakkhati, so catupārisuddhisīlaṁ rakkhantena na sevitabbo. **Aññatra anuddayā**[1] **aññatra anukampā**ti ṭhapetvā anuddayañca anukampañca. Attano atthāya eva hi evarūpo puggalo na sevitabbo, anuddayānukampāvasena pana taṁ upasaṅkamituṁ vaṭṭati.

122. **Sadiso hotī**ti samāno hoti. **Sīlasāmaññagatānaṁ satan**ti sīlena samānabhāvaṁ gatānaṁ santānaṁ. **Sīlakathā ca no bhavissatī**ti evaṁ samānasīlānaṁ amhākaṁ sīlameva ārabbha kathā bhavissati. **Sā ca no phāsu bhavissatī**ti sā ca sīlakathā amhākaṁ phāsuvihāro sukhavihāro bhavissati. **Sā ca no pavattinī bhavissatī**ti sā ca amhākaṁ kathā divasampi kathentānaṁ pavattinī bhavissati, na paṭihaññissati. Dvīsu hi sīlavantesu ekena sīlassa vaṇṇe kathite itaro anumodati, tena tesaṁ kathā phāsu ceva hoti pavattinī ca. Ekasmiṁ pana dussīle sati dussīlassa sīlakathā dukkathāti neva sīlakathā hoti na phāsu hoti na pavattinī. **Samādhipaññākathāsu**pi eseva nayo. Dve hi samādhilābhino samādhikathaṁ, sappaññā ca paññākathaṁ kathentā[2] rattiṁ vā divasaṁ vā atikkantampi na jānanti.

123. **Sakkatvā garuṁ katvā**ti sakkārañceva garukārañca karitvā. **Adhiko hotī**ti atireko hoti. **Sīlakkhandhan**ti sīlarāsiṁ. **Paripūressāmī**ti taṁ atirekasīlaṁ puggalaṁ nissāya attano aparipūraṁ sīlarāsiṁ paripūraṁ karissāmi. **Tattha tattha paññāya anuggahessāmī**ti ettha

1. Anudayā (Syā) 2. Kathanti (Sī, Syā, Ka)

၁၂၀။ န သက္ကာ ပမေတုန္တိ **အပ္ပမေယျော**။ ယထာ ဟိ အာကာသဿ န သက္ကာ ပမာဏံ ဂဟေတုံ၊ ဧဝံ ခီဏာသဝဿ။ တေနေသ “အပ္ပမေယျော”တိ ဝုတ္တော။

၁၂၁။ န သေဝိတဗ္ဗာဒီသု **န သေဝိတဗ္ဗော**တိ န ဥပသင်္ကမိတဗ္ဗော။ **န ဘဇိတဗ္ဗော**တိ န အလ္လီယိတဗ္ဗော။ **န ပယိရုပါသိတဗ္ဗော**တိ န သန္တိကေ နိသီဒနဝသေန ပုနပ္ပုနံ ဥပါသိတဗ္ဗော။ **ဟီနော ဟောတိ သီလေနာ**တိအာဒီသု ဥပါဒါယုပါဒါယ ဟီနတာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ယော ဟိ ပဉ္စ သီလာနိ ရက္ခတိ၊ သော ဒသ သီလာနိ ရက္ခန္တေန န သေဝိတဗ္ဗော။ ယော ပန ဒသ သီလာနိ ရက္ခတိ၊ သော စတုပါရိသုဒ္ဓိသီလံ ရက္ခန္တေန န သေဝိတဗ္ဗော။ **အညတြ အနုဒ္ဒယာ**[1] **အညတြ အနုကမ္ပာ**တိ ဌပေတွာ အနုဒ္ဒယဉ္စ အနုကမ္ပဉ္စ။ အတ္တနော အတ္ထာယ ဧဝ ဟိ ဧဝရူပေါ ပုဂ္ဂလော န သေဝိတဗ္ဗော၊ အနုဒ္ဒယာနုကမ္ပာဝသေန ပန တံ ဥပသင်္ကမိတုံ ဝဋ္ဋတိ။

၁၂၂။ **သဒိသော ဟောတီ**တိ သမာနော ဟောတိ။ **သီလသာမညဂတာနံ သတ**န္တိ သီလေန သမာနဘာဝံ ဂတာနံ သန္တာနံ။ **သီလကထာ စ နော ဘဝိဿတီ**တိ ဧဝံ သမာနသီလာနံ အမှာကံ သီလမေဝ အာရဗ္ဘ ကထာ ဘဝိဿတိ။ **သာ စ နော ဖာသု ဘဝိဿတီ**တိ သာ စ သီလကထာ အမှာကံ ဖာသုဝိဟာရော သုခဝိဟာရော ဘဝိဿတိ။ **သာ စ နော ပဝတ္တိနီ ဘဝိဿတီ**တိ သာ စ အမှာကံ ကထာ ဒိဝသမ္ပိ ကထေန္တာနံ ပဝတ္တိနီ ဘဝိဿတိ၊ န ပဋိဟညိဿတိ။ ဒွီသု ဟိ သီလဝန္တေသု ဧကေန သီလဿ ဝဏ္ဏေ ကထိတေ ဣတရော အနုမောဒတိ၊ တေန တေသံ ကထာ ဖာသု စေဝ ဟောတိ ပဝတ္တိနီ စ။ ဧကသ္မိံ ပန ဒုဿီလေ သတိ ဒုဿီလဿ သီလကထာ ဒုက္ကထာတိ နေဝ သီလကထာ ဟောတိ န ဖာသု ဟောတိ န ပဝတ္တိနီ။ **သမာဓိပညာကထာသုပိ** ဧသေဝ နယော။ ဒွေ ဟိ သမာဓိလာဘိနော သမာဓိကထံ, သပ္ပညာ စ ပညာကထံ ကထေန္တာ[2] ရတ္တိံ ဝါ ဒိဝသံ ဝါ အတိက္ကန္တမ္ပိ န ဇာနန္တိ။

၁၂၃။ **သက္ကတွာ ဂရုံ ကတွာ**တိ သက္ကာရဉ္စေဝ ဂရုကာရဉ္စ ကရိတွာ။ **အဓိကော ဟောတီ**တိ အတိရေကော ဟောတိ။ **သီလက္ခန္ဓ**န္တိ သီလရာသိံ။ **ပရိပူရေဿာမီ**တိ တံ အတိရေကသီလံ ပုဂ္ဂလံ နိဿာယ အတ္တနော အပရိပူရံ သီလရာသိံ ပရိပူရံ ကရိဿာမိ။ **တတ္ထ တတ္ထ ပညာယ အနုဂ္ဂဟေဿာမီ**တိ ဧတ္ထ

၁-အနုဒယာ (သျာ) ၂-ကထေန္တိ (သီ၊ သျာ၊ က)

sīlassa asappāye anupakāradhamme vajjetvā sappāye upakāradhamme sevanto tasmiṁ tasmiṁ ṭhāne sīlakkhandhaṁ paññāya anuggaṇhāti nāma. **Samādhipaññākkhandhesu**pi eseva nayo.

124. Jigucchitabbādīsu **jigucchitabbo**ti gūthaṁ viya jigucchitabbo. **Atha kho nan**ti atha kho assa. **Kittisaddo**ti kathāsaddo. **Evamevan**ti ettha gūthakūpo viya dussīlyaṁ daṭṭhabbaṁ, gūthakūpe patitvā ṭhito dhamanī-ahi viya dussīlapuggalo, gūthakūpato uddhariyamānena tena ahinā purisassa sarīraṁ āruḷhenāpi adaṭṭhabhāvo viya dussīlaṁ sevamānassāpi tassa kiriyāya akaraṇabhāvo, sarīraṁ gūthena makkhetvā ahino gatakālo viya dussīlaṁ sevamānassa pāpakittisaddassa abbhuggamanakālo veditabbo.

125. **Tindukālātan**ti tindukarukkha-alātaṁ. **Bhiyyoso mattāya cicciṭāyatī**ti tañhi jhāyamānaṁ pakatiyāpi papaṭikāyo muñcantaṁ cicciṭāyati ciṭiciṭāti[1] saddaṁ karoti, ghaṭṭitaṁ pana adhimattaṁ karotīti attho. **Evamevan**ti evamevaṁ kodhano attano dhammatāyapi uddhato caṇḍikato hutvā carati, appamattakaṁ pana vacanaṁ vuttakāle "mādisaṁ nāma evaṁ vadatī"ti atirekataraṁ uddhato caṇḍikato hutvā carati. **Gūthakūpo**ti gūthapuṇṇakūpo gūtharāsiyeva vā. Opammasaṁsandanaṁ panettha purimanayeneva veditabbaṁ. **Tasmā evarūpo puggalo ajjhupekkhitabbo na sevitabbo**ti yasmā kodhano atiseviyamānopi ati-upasaṅkamiyamānopi kujjhatiyeva, "kiṁ iminā"ti paṭikkamantopi kujjhatiyeva, tasmā palālaggi[2] viya ajjhupekkhitabbo na sevitabbo. Kiṁ vuttaṁ hoti? Yo hi palālaggiṁ ati-upasaṅkamitvā tappati, tassa sarīraṁ jhāyati. Yo atipaṭikkamitvā tappati, tassa sītaṁ na vūpasammati. Anupasaṅkamitvā apaṭikkamitvā pana majjhattabhāvena tappentassa sītaṁ vūpasammati, kāyopi na ḍayhati. Tasmā palālaggi viya kodhano puggalo majjhattabhāvena ajjhupekkhitabbo na sevitabbo na bhajitabbo na payirupāsitabbo.

126. **Kalyāṇamitto**ti sucimitto. **Kalyāṇasahāyo**ti sucisahāyo. **Sahāyo**ti sahagāmī saddhiṁ caro. **Kalyāṇasampavaṅko**ti

1. Ciṭiciṭāyatīti (Sī, Syā) 2. Palāsaggi (Syā)

သီလဿ အသပ္ပါယေ အနုပကာရဓမ္မေ ဝဇ္ဇေတွာ သပ္ပါယေ ဥပကာရဓမ္မေ သေဝန္တော တသ္မိံ တသ္မိံ ဌာနေ သီလက္ခန္ဓံ ပညာယ အနုဂ္ဂဏှာတိ နာမ။ **သမာဓိပညာက္ခန္ဓေသု**ပိ ဧသေဝ နယော။

၁၂၄။ ဇိဂုစ္ဆိတဗ္ဗာဒီသု **ဇိဂုစ္ဆိတဗ္ဗော**တိ ဂူထံ ဝိယ ဇိဂုစ္ဆိတဗ္ဗော။ **အထ ခေါ နန္တိ** အထ ခေါ အဿ။ **ကိတ္တိသဒ္ဒေါ**တိ ကထာသဒ္ဒေါ။ **ဧဝမေဝန္တိ** ဧတ္ထ ဂူထကူပေါ ဝိယ ဒုဿီလျံ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ၊ ဂူထကူပေ ပတိတွာ ဌိတော ဓမနီအဟိ ဝိယ ဒုဿီလပုဂ္ဂလော၊ ဂူထကူပတော ဥဒ္ဓရိယမာနေန တေန အဟိနာ ပုရိသဿ သရီရံ အာရူဠှေနာပိ အဒဋ္ဌဘာဝေါ ဝိယ ဒုဿီလံ သေဝမာနဿာပိ တဿ ကိရိယာယ အကရဏဘာဝေါ၊ သရီရံ ဂူထေန မက္ခေတွာ အဟိနော ဂတကာလော ဝိယ ဒုဿီလံ သေဝမာနဿ ပါပကိတ္တိသဒ္ဒဿ အဗ္ဘုဂ္ဂမနကာလော ဝေဒိတဗ္ဗော။

၁၂၅။ **တိန္ဒုကာလာတန္တိ** တိန္ဒုကရုက္ခအလာတံ။ **ဘိယျောသော မတ္တာယ စိစ္စိဋာယတီ**တိ တဉှိ ဈာယမာနံ ပကတိယာပိ ပပဋိကာယော မုဉ္စန္တံ စိစ္စိဋာယတိ စိဋိစိဋာတိ[1] သဒ္ဒံ ကရောတိ၊ ဃဋ္ဋိတံ ပန အဓိမတ္တံ ကရောတီတိ အတ္ထော။ **ဧဝမေဝန္တိ** ဧဝမေဝံ ကောဓနော အတ္တနော ဓမ္မတာယပိ ဥဒ္ဓတော စဏ္ဍိကတော ဟုတွာ စရတိ၊ အပ္ပမတ္တကံ ပန ဝစနံ ဝုတ္တကာလေ "မာဒိသံ နာမ ဧဝံ ဝဒတီ"တိ အတိရေကတရံ ဥဒ္ဓတော စဏ္ဍိကတော ဟုတွာ စရတိ။ **ဂူထကူပေါ**တိ ဂူထပုဏ္ဏကူပေါ ဂူထရာသိယေဝ ဝါ။ ဩပမ္မသံသန္ဒနံ ပနေတ္ထ ပုရိမနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ **တသ္မာ ဧဝရူပေါ ပုဂ္ဂလော အဇ္ဈုပေက္ခိတဗ္ဗော န သေဝိတဗ္ဗော**တိ ယသ္မာ ကောဓနော အတိသေဝိယမာနောပိ အတိဥပသင်္ကမိယမာနောပိ ကုဇ္ဈတိယေဝ၊ "ကိံ ဣမိနာ"တိ ပဋိက္ကမန္တောပိ ကုဇ္ဈတိယေဝ၊ တသ္မာ ပလာလဂ္ဂိ[2] ဝိယ အဇ္ဈုပေက္ခိတဗ္ဗော န သေဝိတဗ္ဗော။ ကိံ ဝုတ္တံ ဟောတိ? ယော ဟိ ပလာလဂ္ဂိံ အတိဥပသင်္ကမိတွာ တပ္ပတိ၊ တဿ သရီရံ ဈာယတိ။ ယော အတိပဋိက္ကမိတွာ တပ္ပတိ၊ တဿ သီတံ န ဝူပသမ္မတိ။ အနုပသင်္ကမိတွာ အပဋိက္ကမိတွာ ပန မဇ္ဈတ္တဘာဝေန တပ္ပေန္တဿ သီတံ ဝူပသမ္မတိ၊ ကာယောပိ န ဍယှတိ။ တသ္မာ ပလာလဂ္ဂိ ဝိယ ကောဓနော ပုဂ္ဂလော မဇ္ဈတ္တဘာဝေန အဇ္ဈုပေက္ခိတဗ္ဗော န သေဝိတဗ္ဗော န ဘဇိတဗ္ဗော န ပယိရုပါသိတဗ္ဗော။

၁၂၆။ **ကလျာဏမိတ္တော**တိ သုစိမိတ္တော။ **ကလျာဏသဟာယော**တိ သုစိသဟာယော။ **သဟာယော**တိ သဟဂါမီ သဒ္ဓိံစရော။ **ကလျာဏသမ္ပဝင်္ကော**တိ

၁-စိဋိစိဋာယတီတိ (သီ၊ သျာ) ၂-ပလာသဂ္ဂိ (သျာ)

kalyāṇesu sucipuggalesu sampavaṅko, tanninnatapponatappabbhāramānasoti attho.

127. Sīsesu paripūrakārīti-ādīsu **sīlesu paripūrakārino**ti ete ariyasāvakā yāni tāni maggabrahmacariyassa ādibhūtāni ādibrahmacariyakāni pārājikasaṅkhātāni cattāri mahāsīlasikkhāpadāni, tesaṁ avītikkamanato, yāni khuddānukhuddakāni āpajjanti, tehi ca vuṭṭhānato sīlesu yaṁ kattabbaṁ, taṁ paripūraṁ samattaṁ karontīti "sīlesu paripūrakārino"ti vuccanti. Samādhipāribandhakānaṁ[1] pana kāmarāgabyāpādānaṁ, paññāpāribandhakassa ca saccapaṭicchādakassa mohassa asamūhatattā samādhiṁ paññañca bhāventāpi samādhipaññāsu yaṁ kattabbaṁ, taṁ mattaso pamāṇena padesamattameva karontīti **samādhismiṁ paññāya ca mattaso kārino**ti vuccanti. Iminā upāyena itaresupi dvīsu nayesu attho veditabbo.

Tatrāyaṁ aparopi suttantanayo—

"Idha bhikkhave bhikkhu sīlesu paripūrakārī hoti, samādhismiṁ mattaso kārī, paññāya mattaso kārī. So yāni tāni khuddānukhuddakāni sikkhāpadāni, tāni āpajjatipi vuṭṭhātipi. Taṁ kissa hetu? Na hi mettha bhikkhave abhabbatā vuttā. Yāni ca kho tāni sikkhāpadāni ādibrahmacariyakāni brahmacariyasāruppāni, tattha dhuvasīlo ca hoti ṭhitasīlo ca, samādāya sikkhati sikkhāpadesu. So tiṇṇaṁ saṁyojanānaṁ parikkhayā sotāpanno hoti avinipātadhammo niyato sambodhiparāyaṇo. Idha pana bhikkhave bhikkhu sīlesu -pa-. So tiṇṇaṁ saṁyojanānaṁ parikkhayā rāgadosamohānaṁ tanuttā sakadāgāmī hoti, sakideva imaṁ lokaṁ āgantvā dukkhassantaṁ karoti. Idha pana bhikkhave bhikkhu sīlesu paripūrakārī hoti, samādhismiṁ paripūrakārī, paññāya mattaso kārī. So yāni tāni -pa- sikkhati sikkhāpadesu. So pañcannaṁ orambhāgiyānaṁ -pa- anāvattidhammo tasmā lokā. Idha pana

1. Samādhipāripanthakānaṁ (Sī), samādhipāripanthikānaṁ (Syā)

ကလျာဏေသု သုစိပုဂ္ဂလေသု သမ္ပဝင်္ကော၊ တန္နိန္နတပ္ပောဏတပ္ပဗ္ဘာရမာနသောတိ အတ္ထော။

၁၂၇။ သီလေသု ပရိပူရကာရီတိအာဒီသု **သီလေသု ပရိပူရကာရိနော**တိ ဧတေ အရိယသာဝကာ ယာနိ တာနိ မဂ္ဂဗြဟ္မစရိယဿ အာဒိဘူတာနိ အာဒိဗြဟ္မစရိယကာနိ ပါရာဇိကသင်္ခါတာနိ စတ္တာရိ မဟာသီလသိက္ခာပဒါနိ၊ တေသံ အဝီတိက္ကမနတော, ယာနိ ခုဒ္ဒါနုခုဒ္ဒကာနိ အာပဇ္ဇန္တိ၊ တေဟိ စ ဝုဋ္ဌာနတော သီလေသု ယံ ကတ္တဗ္ဗံ၊ တံ ပရိပူရံ သမတ္တံ ကရောန္တီတိ "သီလေသု ပရိပူရကာရိနော"တိ ဝုစ္စန္တိ။ သမာဓိပါရိဗန္ဓကာနံ[1] ပန ကာမရာဂဗျာပါဒါနံ, ပညာပါရိဗန္ဓကဿ စ သစ္စပဋိစ္ဆာဒကဿ မောဟဿ အသမူဟတတ္တာ သမာဓိံ ပညဉ္စ ဘာဝေန္တာပိ သမာဓိပညာသု ယံ ကတ္တဗ္ဗံ၊ တံ မတ္တသော ပမာဏေန ပဒေသမတ္တမေဝ ကရောန္တီတိ **သမာဓိသ္မိံ ပညာယ စ မတ္တသော ကာရိနော**တိ ဝုစ္စန္တိ။ ဣမိနာ ဥပါယေန ဣတရေသုပိ ဒွီသု နယေသု အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။

တတြာယံ အပရောပိ သုတ္တန္တနယော—

"ဣဓ ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခု သီလေသု ပရိပူရကာရီ ဟောတိ၊ သမာဓိသ္မိံ မတ္တသော ကာရီ၊ ပညာယ မတ္တသော ကာရီ။ သော ယာနိ တာနိ ခုဒ္ဒါနုခုဒ္ဒကာနိ သိက္ခာပဒါနိ၊ တာနိ အာပဇ္ဇတိပိ ဝုဋ္ဌာတိပိ။ တံ ကိဿ ဟေတု? န ဟိ မေတ္ထ ဘိက္ခဝေ အဘဗ္ဗတာ ဝုတ္တာ။ ယာနိ စ ခေါ တာနိ သိက္ခာပဒါနိ အာဒိဗြဟ္မစရိယကာနိ ဗြဟ္မစရိယသာရုပ္ပါနိ၊ တတ္ထ ဓုဝသီလော စ ဟောတိ ဌိတသီလော စ၊ သမာဒါယ သိက္ခတိ သိက္ခာပဒေသု။ သော တိဏ္ဏံ သံယောဇနာနံ ပရိက္ခယာ သောတာပန္နော ဟောတိ အဝိနိပါတဓမ္မော နိယတော သမ္ဗောဓိပရာယဏော။ ဣဓ ပန ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခု သီလေသု။ပ။ သော တိဏ္ဏံ သံယောဇနာနံ ပရိက္ခယာ ရာဂဒေါသမောဟာနံ တနုတ္တာ သကဒါဂါမီ ဟောတိ၊ သကိဒေဝ ဣမံ လောကံ အာဂန္တွာ ဒုက္ခဿန္တံ ကရောတိ။ ဣဓ ပန ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခု သီလေသု ပရိပူရကာရီ ဟောတိ၊ သမာဓိသ္မိံ ပရိပူရကာရီ၊ ပညာယ မတ္တသော ကာရီ။ သော ယာနိ တာနိ။ပ။ သိက္ခတိ သိက္ခာပဒေသု။ သော ပဉ္စန္နံ ဩရမ္ဘာဂိယာနံ။ပ။ အနာဝတ္တိဓမ္မော တသ္မာ လောကာ။ ဣဓ ပန

၁-သမာဓိပါရိပန္ထကာနံ (သီ)၊ သမာဓိပါရိပန္ထိကာနံ (သျာ)

bhikkhave bhikkhu sīlesu paripūrakārī, samādhismiṁ paripūrakārī, paññāya paripūrakārī. So yāni tāni khuddānukhuddakāni -pa- sikkhati sikkhāpadesu. So āsavānaṁ khayā -pa- upasampajja viharatī”ti[1].

130. Satthāraniddese **pariññaṁ paññapetī**ti pahānaṁ samatikkamaṁ paññapeti. **Tatrā**ti tesu tīsu janesu. **Tena daṭṭhabbo**ti tena paññāpanena so Satthā **rūpāvacarasamāpattiyā lābhī**ti daṭṭhabboti attho. Dutiyavārepi eseva nayo. **Sammāsambuddho Satthā tena daṭṭhabbo**ti tena titthiyehi asādhāraṇena paññāpanena ayaṁ tatiyo Satthā Sabbaññubuddho daṭṭhabbo. Titthiyā hi kāmānaṁ pariññaṁ paññapento rūpabhavaṁ vakkhanti, rūpānaṁ pariññaṁ paññapentā arūpabhavaṁ vakkhanti, vedanānaṁ pariññaṁ paññapentā asaññabhavaṁ vakkhanti, sammā paññapentā evaṁ paññapeyyuṁ, no ca sammā paññapetuṁ sakkonti. Sammāsambuddho pana kāmānaṁ pariññaṁ pahānaṁ anāgāmimaggena paññapeti, rūpavedanānaṁ pariññaṁ pahānaṁ arahattamaggena paññapeti. **Ime tayo satthāro**ti ime dve janā bāhirakā, eko Sammāsambuddhoti imasmiṁ loke tayo satthāro nāma.

131. Dutiye satthāraniddese **diṭṭhe ceva dhamme**ti imasmiṁ attabhāve. **Attāna saccato thetato paññapetī**ti “attā nāmeko atthi nicco dhuvo sassato”ti bhūtato thirato paññapeti. **Abhisamparāyañcā**ti aparasmiṁ attabhāve evameva paññapeti. Sesamettha vuttanayeneva veditabbanti.

Tikaniddesavaṇṇanā.

---

4. Catukkaniddesavaṇṇanā

132. Catukkaniddese **asappuriso**ti lāmakapuriso. Pāṇaṁ atipātetīti **pāṇātipātī.** Adinnaṁ ādiyatīti **adinnādāyī.** Kāmesu micchā caratīti **kāmesumicchācārī.** Musā vadatīti **musāvādī.** Surāmerayamajjapamāde tiṭṭhatīti **surāmerayamajjapamādaṭṭhāyī.**

1. Aṁ 1. 233 piṭṭhe.

ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခု သီလေသု ပရိပူရကာရီ၊ သမာဓိသ္မိံ ပရိပူရကာရီ၊ ပညာယ ပရိပူရကာရီ။ သော ယာနိ တာနိ ခုဒ္ဒါနုခုဒ္ဒကာနိ။ပ။ သိက္ခတိ သိက္ခာပဒေသု။ သော အာသဝါနံ ခယာ။ပ။ ဥပသမ္ပဇ္ဇ ဝိဟရတီ”တိ[၁]။

၁၃၀။ သတ္ထာရနိဒ္ဒေသေ **ပရိညံ ပညပေတီ**တိ ပဟာနံ သမတိက္ကမံ ပည-ပေတိ။ **တတြာ**တိ တေသု တီသု ဇနေသု။ **တေန ဒဋ္ဌဗ္ဗော**တိ တေန ပညာပနေန သော သတ္ထာ **ရူပါဝစရသမာပတ္တိယာ လာဘီ**တိ ဒဋ္ဌဗ္ဗောတိ အတ္ထော။ ဒုတိယဝါရေပိ ဧသေဝ နယော။ **သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေါ သတ္ထာ တေန ဒဋ္ဌဗ္ဗော**တိ တေန တိတ္ထိယေဟိ အသာဓာရဏေန ပညာပနေန အယံ တတိယော သတ္ထာ သဗ္ဗညုဗုဒ္ဓေါ ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ တိတ္ထိယာ ဟိ ကာမာနံ ပရိညံ ပညပေန္တာ ရူပဘဝံ ဝက္ခန္တိ၊ ရူပါနံ ပရိညံ ပညပေန္တာ အရူပဘဝံ ဝက္ခန္တိ၊ ဝေဒနာနံ ပရိညံ ပညပေန္တာ အသညဘဝံ ဝက္ခန္တိ၊ သမ္မာ ပညပေန္တာ ဧဝံ ပညပေယျုံ၊ နော စ သမ္မာ ပညပေတုံ သက္ကောန္တိ။ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေါ ပန ကာမာနံ ပရိညံ ပဟာနံ အနာဂါမိမဂ္ဂေန ပညပေတိ၊ ရူပဝေဒနာနံ ပရိညံ ပဟာနံ အရဟတ္တမဂ္ဂေန ပညပေတိ။ **ဣမေ တယော သတ္ထာရော**တိ ဣမေ ဒွေ ဇနာ ဗာဟိရကာ၊ ဧကော သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေါတိ ဣမသ္မိံ လောကေ တယော သတ္ထာရော နာမ။

၁၃၁။ ဒုတိယေ သတ္ထာရနိဒ္ဒေသေ **ဒိဋ္ဌေ စေဝ ဓမ္မေ**တိ ဣမသ္မိံ အတ္တ-ဘာဝေ။ **အတ္တာနံ သစ္စတော ထေတတော ပညပေတီ**တိ “အတ္တာ နာမေကော အတ္ထိ နိစ္စော ဓုဝေါ သဿတော”တိ ဘူတတော ထိရတော ပညပေတိ။ **အဘိသမ္ပရာယဉ္စာ**တိ အပရသ္မိံ အတ္တဘာဝေ ဧဝမေဝ ပညပေတိ။ သေသမေတ္ထ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗန္တိ။

တိကနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ။

၄-စတုက္ကနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ

၁၃၂။ စတုက္ကနိဒ္ဒေသေ **အသပ္ပုရိသော**တိ လာမကပုရိသော။ ပါဏံ အတိပါတေတီတိ **ပါဏာတိပါတီ**။ အဒိန္နံ အာဒိယတီတိ **အဒိန္နာဒါယီ**။ ကာမေသု မိစ္ဆာ စရတီတိ **ကာမေသုမိစ္ဆာစာရီ**။ မုသာ ဝဒတီတိ **မုသာဝါဒီ**။ သုရာမေရယမဇ္ဇပမာဒေ တိဋ္ဌတီတိ **သုရာမေရယမဇ္ဇပမာဒဋ္ဌာယီ**။

၁-အံ ၁-၂၃၃-ပိဋ္ဌေ။

133. **Pāṇātipāte samādapetī**ti yathā pāṇaṁ atipāteti, tathā naṁ tattha gahaṇaṁ gaṇhāpeti. Sesesupi eseva nayo. **Ayaṁ vuccatī**ti ayaṁ evarūpo puggalo yasmā sayaṁ katena ca dussīlyena samannāgato, yañca samādapitena kataṁ, tato upaḍḍhassa dāyādo, tasmā **asappurisena asappurisataro**ti vuccati. **Sappuriso**ti uttamapuriso.

135. **Sappurisena sappurisataro**ti attanā katena susīlyena samannāgatattā yañca samādapito karoti, tato upaḍḍhassa dāyādattā uttamapurisena uttamapurisataro.

136. **Pāpo**ti akusalakammapathasaṅkhātena dasavidhena pāpena samannāgato.

138. **Kalyāṇo**ti kusalakammapathasaṅkhātena dasavidhena kalyāṇadhammena samannāgato suddhako bhadrako. Sesamettha heṭṭhā vuttanayattā uttānatthameva.

140. Pāpadhammādīsu pāpo dhammo assāti **pāpadhammo.** Kalyāṇo dhammo assāti **kalyāṇadhammo.** Sesamettha uttānatthameva.

144. Sāvajjādīsu **sāvajjo**ti sadoso. **Sāvajjena kāyakammenā**ti sadosena pāṇātipātādinā kāyakammena. Itaresupi eseva nayo. **Ayaṁ vuccatī**ti ayaṁ evarūpo puggalo tīhi dvārehi āyūhanakammassa sadosattā gūthakuṇapādibharito padeso viya "sāvajjo"ti vuccati.

145. **Sāvajjena bahulan**tiyassa sāvajjameva kāyakammaṁ bahu hoti appaṁ anavajjaṁ, so "sāvajjena bahula kāyakammena samannāgato appaṁ anavajjenā"ti vuccati. Itaresupi eseva nayo. Ko pana evarūpo hotīti? Yo gāmadhammatāya vā nigamadhammatāya vā kadāci karahaci uposathaṁ samādiyati, sīlāni pūreti. **Ayaṁ vuccatī**ti ayaṁ evarūpo

၁၃၃။ **ပါဏာတိပါတေ သမာဒပေတီ**တိ ယထာ ပါဏံ အတိပါတေတိ၊ တထာ နံ တတ္ထ ဂဟဏံ ဂဏှာပေတိ။ သေသေသုပိ ဧသေဝ နယော။ **အယံ ဝုစ္စတီ**တိ အယံ ဧဝရူပေါ ပုဂ္ဂလော ယသ္မာ သယံ ကတေန စ ဒုဿီလျေန သမန္နာဂတော, ယဉ္စ သမာဒပိတေန ကတံ၊ တတော ဥပဍ္ဎဿ ဒါယာဒေါ၊ တသ္မာ **အသပ္ပုရိသေန အသပ္ပုရိသတရော**တိ ဝုစ္စတိ။ **သပ္ပုရိသော**တိ ဥတ္တမပုရိသော။

၁၃၅။ **သပ္ပုရိသေန သပ္ပုရိသတရော**တိ အတ္တနာ ကတေန သုသီလျေန သမန္နာဂတတ္တာ ယဉ္စ သမာဒပိတော ကရောတိ၊ တတော ဥပဍ္ဎဿ ဒါယာဒတ္တာ ဥတ္တမပုရိသေန ဥတ္တမပုရိသတရော။

၁၃၆။ **ပါပေါ**တိ အကုသလကမ္မပထသင်္ခါတေန ဒသဝိဓေန ပါပေန သမန္နာဂတော။

၁၃၈။ **ကလျာဏော**တိ ကုသလကမ္မပထသင်္ခါတေန ဒသဝိဓေန ကလျာဏဓမ္မေန သမန္နာဂတော သုဒ္ဓကော ဘဒြကော။ သေသမေတ္ထ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယတ္တာ ဥတ္တာနတ္ထမေဝ။

၁၄၀။ ပါပဓမ္မာဒီသု ပါပေါ ဓမ္မော အဿာတိ **ပါပဓမ္မော**။ ကလျာဏော ဓမ္မော အဿာတိ **ကလျာဏဓမ္မော**။ သေသမေတ္ထ ဥတ္တာနတ္ထမေဝ။

၁၄၄။ သာဝဇ္ဇာဒီသု **သာဝဇ္ဇော**တိ သဒေါသော။ **သာဝဇ္ဇေန ကာယကမ္မေနာ**တိ သဒေါသေန ပါဏာတိပါတာဒိနာ ကာယကမ္မေန။ ဣတရေသုပိ ဧသေဝ နယော။ **အယံ ဝုစ္စတီ**တိ အယံ ဧဝရူပေါ ပုဂ္ဂလော တီဟိ ဒွါရေဟိ အာယူဟနကမ္မဿ သဒေါသတ္တာ ဂူထကုဏပါဒိဘရိတော ပဒေသော ဝိယ "သာဝဇ္ဇော"တိ ဝုစ္စတိ။

၁၄၅။ **သာဝဇ္ဇေန ဗဟုလ**န္တိ ယဿ သာဝဇ္ဇမေဝ ကာယကမ္မံ ဗဟု ဟောတိ အပ္ပံ အနဝဇ္ဇံ၊ သော ''သာဝဇ္ဇေန ဗဟုလံ ကာယကမ္မေန သမန္နာဂတော အပ္ပံ အနဝဇ္ဇေနာ''တိ ဝုစ္စတိ။ ဣတရေသုပိ ဧသေဝ နယော။ ကော ပန ဧဝရူပေါ ဟောတီတိ? ယော ဂါမဓမ္မတာယ ဝါ နိဂမဓမ္မတာယ ဝါ ကဒါစိ ကရဟစိ ဥပေါသထံ သမာဒိယတိ၊ သီလာနိ ပူရေတိ။ **အယံ ဝုစ္စတီ**တိ အယံ ဧဝရူပေါ

puggalo tīhi dvārehi āyūhanakammesu[1] sāvajjasseva bahulatāya anavajjassa appatāya **vajjabahulo**ti vuccati.

Yathā hi ekasmiṁ padese dubbaṇṇāni duggandhāni pupphāni rāsikatānassu, tesaṁ upari tahaṁ tahaṁ atimuttakavassikapāṭalāni patitāni bhaveyyuṁ, evarūpo ayaṁ puggalo veditabbo. Yathā pana ekasmiṁ padese atimuttakavassikapāṭalāni rāsikatānassu, tesaṁ upari tahaṁ tahaṁ dubbaṇṇaduggandhāni badarapupphādīni patitāni bhaveyyuṁ, evarūpo tatiyo puggalo veditabbo. Catuttho pana tīhipi dvārehi āyūhanakammassa niddosattā catumadhurabharitasuvaṇṇapāti viya daṭṭhabbo. Tesu paṭhamo andhabālaputhujjano. Dutiyo antarantarā kusalassa kārako lokiyaputhujjano. Tatiyo sotāpanno. Sakadāgāmi-anāgāminopi eteneva saṅgahitā. Catuttho khīṇāsavo. So hi ekantena anavajjoyeva. Ayaṁ Aṅguttaraṭṭhakathānayo[2].

148. Ugghaṭitaññū-ādīsu **ugghaṭitaññū**ti ettha **ugghaṭitaṁ** nāma ñāṇugghāṭanaṁ, ñāṇe[3] ugghaṭitamatteyeva jānātīti attho. **Saha udāhaṭavelāyā**ti udāhāre udāhaṭamatteyeva. **Dhammābhisamayo**ti catusaccadhammassa ñāṇena saddhiṁ abhisamayo. **Ayaṁ vuccatī**ti "ayaṁ cattāro satipaṭṭhānā"ti-ādinā nayena saṁkhittena mātikāya ṭhapiyamānāya desanānusārena ñāṇaṁ pesetvā arahattaṁ gaṇhituṁ samattho puggalo "ugghaṭitaññū"ti vuccati.

149. Vipañcitaṁ vitthāritameva atthaṁ jānātīti **vipañcitaññū. Ayaṁ vuccatī**ti ayaṁ saṁkhittena mātikaṁ ṭhapetvā vitthārena atthe bhājiyamāne arahattaṁ pāpuṇituṁ samattho puggalo "vipañcitaññū"ti vuccati.

150. Uddesādīhi netabboti **neyyo. Anupubbena dhammābhisamayo hotī**ti anukkamena arahattappatti.

1. Āyūhanakammena (Sī, Syā)
2. Aṁ-Ṭṭha 2 Catukkanipāte Puggalavaggavaṇṇanāyaṁ.
3. Ñāṇena (Sī, Syā, Ka)

ပုဂ္ဂလော တီဟိ ဒွါရေဟိ အာယူဟနကမ္မေသု[၁] သာဝဇ္ဇဿေဝ ဗဟုလတာယ အနဝဇ္ဇဿ အပ္ပတာယ **ဝဇ္ဇဗဟုလော**တိ ဝုစ္စတိ။

ယထာ ဟိ ဧကသ္မိံ ပဒေသေ ဒုဗ္ဗဏ္ဏာနိ ဒုဂ္ဂန္ဓာနိ ပုပ္ဖါနိ ရာသိကတာနဿု၊ တေသံ ဥပရိ တဟံ တဟံ အတိမုတ္တကဝဿိကပါဋလာနိ ပတိတာနိ ဘဝေယျုံ၊ ဧဝရူပေါ အယံ ပုဂ္ဂလော ဝေဒိတဗ္ဗော။ ယထာ ပန ဧကသ္မိံ ပဒေသေ အတိမုတ္တကဝဿိကပါဋလာနိ ရာသိကတာနဿု၊ တေသံ ဥပရိ တဟံ တဟံ ဒုဗ္ဗဏ္ဏဒုဂ္ဂန္ဓာနိ ဗဒရပုပ္ဖါဒီနိ ပတိတာနိ ဘဝေယျုံ၊ ဧဝရူပေါ တတိယော ပုဂ္ဂလော ဝေဒိတဗ္ဗော။ စတုတ္ထော ပန တီဟိပိ ဒွါရေဟိ အာယူဟနကမ္မဿ နိဒ္ဒေါသတ္တာ စတုမဓုရဘရိတသုဝဏ္ဏပါတိ ဝိယ ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ တေသု ပဌမော အန္ဓဗာလပုထုဇ္ဇနော။ ဒုတိယော အန္တရန္တရာ ကုသလဿ ကာရကော လောကိယပုထုဇ္ဇနော။ တတိယော သောတာပန္နော။ သကဒါဂါမိအနာဂါမိနောပိ ဧတေနေဝ သင်္ဂဟိတာ။ စတုတ္ထော ခီဏာသဝေါ။ သော ဟိ ဧကန္တေန အနဝဇ္ဇောယေဝ။ အယံ အင်္ဂုတ္တရဋ္ဌကထာနယော[၂]။

၁၄၈။ ဥဂ္ဃဋိတညူအာဒီသု **ဥဂ္ဃဋိတညူ**တိ ဧတ္ထ **ဥဂ္ဃဋိတံ** နာမ ဉာဏုဂ္ဃာဋနံ၊ ဉာဏေ[၃] ဥဂ္ဃဋိတမတ္တေယေဝ ဇာနာတီတိ အတ္ထော။ **သဟ ဥဒါဟဋဝေလာယာ**တိ ဥဒါဟာရေ ဥဒါဟဋမတ္တေယေဝ။ **ဓမ္မာဘိသမယော**တိ စတုသစ္စဓမ္မဿ ဉာဏေန သဒ္ဓိံ အဘိသမယော။ **အယံ ဝုစ္စတီ**တိ “အယံ စတ္တာရော သတိပဋ္ဌာနာ”တိအာဒိနာ နယေန သံခိတ္တေန မာတိကာယ ဌပိယမာနာယ ဒေသနာနုသာရေန ဉာဏံ ပေသေတွာ အရဟတ္တံ ဂဏှိတုံ သမတ္ထော ပုဂ္ဂလော “ဥဂ္ဃဋိတညူ”တိ ဝုစ္စတိ။

၁၄၉။ ဝိပဉ္စိတံ ဝိတ္ထာရိတမေဝ အတ္ထံ ဇာနာတီတိ **ဝိပဉ္စိတညူ။ အယံ ဝုစ္စတီ**တိ အယံ သံခိတ္တေန မာတိကံ ဌပေတွာ ဝိတ္ထာရေန အတ္ထေ ဘာဇိယမာနေ အရဟတ္တံ ပါပုဏိတုံ သမတ္ထော ပုဂ္ဂလော “ဝိပဉ္စိတညူ”တိ ဝုစ္စတိ။

၁၅၀။ ဥဒ္ဒေသာဒီဟိ နေတဗ္ဗောတိ **နေယျော။ အနုပုဗ္ဗေန ဓမ္မာဘိသမယော ဟောတီ**တိ အနုက္ကမေန အရဟတ္တပ္ပတ္တိ။

၁-အာယူဟနကမ္မေန (သီ၊ သျာ) ၂-အံ-ဋ္ဌ ၂-စတုက္ကနိပါတေ ပုဂ္ဂလဝဂ္ဂဝဏ္ဏနာယံ။
၃-ဉာဏေန (သီ၊ သျာ၊ က)

151. Byañjanapadameva paramaṁ assāti **padaparamo. Na tāya jātiyā dhammābhisamayo hotī**ti na tena attabhāvena jhānaṁ vā vipassanaṁ vā maggaṁ vā phalaṁ vā nibbattetuṁ sakkotīti attho.

152. Yuttappaṭibhānādīsu paṭibhānaṁ vuccati ñāṇampi ñāṇassa upaṭṭhitavacanampi, taṁ idha adhippetaṁ. Atthayuttaṁ kāraṇayuttañca paṭibhānamassāti **yuttappaṭibhāno.** Pucchitānantarameva sīghaṁ byākātuṁ asamatthatāya no muttaṁ paṭibhānamassāti **no muttappaṭibhāno.** Iminā nayena sesā veditabbā. Ettha pana paṭhamo kañci kālaṁ vīmaṁsitvā yuttameva pekkhati **Tipiṭakacūḷanāgatthero** viya. So kira pañhaṁ puṭṭho pariggahetvā yuttapayuttakāraṇameva katheti.

Dutiyo pucchānantarameva yena vā tena vā vacanena paṭibāhati, vīmaṁsitvāpi ca yuttaṁ na pekkhati **Catunikāyikapaṇḍitatissatthero** viya. So kira pañhaṁ puṭṭho pañhapariyosānampi nāgameti, yaṁ vā taṁ vā kathetiyeva, vacanatthaṁ panassa vīmaṁsiyamānaṁ katthaci na laggati.

Tatiyo pucchāsamakālameva yuttaṁ pekkhati, taṅkhaṇaññeva vacanaṁ byākaroti **Tipiṭakacūḷābhayatthero** viya. So kira pañhaṁ puṭṭho sīghameva katheti, yuttapayuttakāraṇo ca hoti.

Catuttho puṭṭho samāno neva yuttaṁ pekkhati, na yena vā tena vā paṭibāhituṁ sakkoti, tibbandhakāranimuggo viya hoti **Lāḷudāyitthero** viya.

156. Dhammakathikesu **appañca bhāsatī**ti sampattaparisāya thokameva katheti. **Asahitañcā**ti kathento ca pana na atthayuttaṁ kāraṇayuttaṁ katheti. **Parisā cassa na kusalā hotī**ti sotuṁ nisinnaparisā cassa yuttāyuttaṁ kāraṇākāraṇaṁ siliṭṭhāsiliṭṭhaṁ na jānātīti attho. **Evarūpo**ti ayaṁ evaṁjātiko bāladhammakathiko evaṁjātikāya bālaparisāya dhammakathikotveva nāmaṁ labhati. Iminā nayena sabbattha attho veditabbo. Ettha ca dveyeva janā sabhāvadhammakathikā, itare pana dhammakathikānaṁ antare paviṭṭhattā evaṁ vuttā.

၁၅၁။ ဗျဉ္ဇနပဒမေဝ ပရမံ အဿာတိ **ပဒပရမော။ န တာယ ဇာတိယာ ဓမ္မာဘိသမယော ဟောတီ**တိ န တေန အတ္တဘာဝေန ဈာနံ ဝါ ဝိပဿနံ ဝါ မဂ္ဂံ ဝါ ဖလံ ဝါ နိဗ္ဗတ္တေတုံ သက္ကောတီတိ အတ္ထော။

၁၅၂။ ယုတ္တပ္ပဋိဘာနာဒီသု ပဋိဘာနံ ဝုစ္စတိ ဉာဏမ္ပိ ဉာဏဿ ဥပဋ္ဌိတဝစနမ္ပိ၊ တံ ဣဓ အဓိပ္ပေတံ။ အတ္ထယုတ္တံ ကာရဏယုတ္တဉ္စ ပဋိဘာနမဿာတိ **ယုတ္တပ္ပဋိဘာနော။** ပုစ္ဆိတာနန္တရမေဝ သီဃံ ဗျာကာတုံ အသမတ္ထတာယ နော မုတ္တံ ပဋိဘာနမဿာတိ **နော မုတ္တပ္ပဋိဘာနော။** ဣမိနာ နယေန သေသာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ဧတ္ထ ပန ပဌမော ကဉ္စိ ကာလံ ဝီမံသိတွာ ယုတ္တမေဝ ပေက္ခတိ **တိပိဋကစူဠနာဂတ္ထေရော** ဝိယ။ သော ကိရ ပဉှံ ပုဋ္ဌော ပရိဂ္ဂဟေတွာ ယုတ္တပယုတ္တကာရဏမေဝ ကထေတိ။

ဒုတိယော ပုစ္ဆာနန္တရမေဝ ယေန ဝါ တေန ဝါ ဝစနေန ပဋိဗာဟတိ၊ ဝီမံသိတွာပိ စ ယုတ္တံ န ပေက္ခတိ **စတုနိကာယိကပဏ္ဍိတတိဿတ္ထေရော** ဝိယ။ သော ကိရ ပဉှံ ပုဋ္ဌော ပဉှပရိယောသာနမ္ပိ နာဂမေတိ၊ ယံ ဝါ တံ ဝါ ကထေတိယေဝ၊ ဝစနတ္ထံ ပနဿ ဝီမံသိယမာနံ ကတ္ထစိ န လဂ္ဂတိ။

တတိယော ပုစ္ဆာသမကာလမေဝ ယုတ္တံ ပေက္ခတိ၊ တင်္ခဏညေဝ ဝစနံ ဗျာကရောတိ **တိပိဋကစူဠာဘယတ္ထေရော** ဝိယ။ သော ကိရ ပဉှံ ပုဋ္ဌော သီဃမေဝ ကထေတိ၊ ယုတ္တပယုတ္တကာရဏော စ ဟောတိ။

စတုတ္ထော ပုဋ္ဌော သမာနော နေဝ ယုတ္တံ ပေက္ခတိ၊ န ယေန ဝါ တေန ဝါ ပဋိဗာဟိတုံ သက္ကောတိ၊ တိဗ္ဗန္ဓကာရနိမုဂ္ဂေါ ဝိယ ဟောတိ **လာဠုဒါယိတ္ထေရော** ဝိယ။

၁၅၆။ ဓမ္မကထိကေသု **အပ္ပဉ္စ ဘာသတီ**တိ သမ္ပတ္တပရိသာယ ထောကမေဝ ကထေတိ။ **အသဟိတဉ္စာ**တိ ကထေန္တော စ ပန န အတ္ထယုတ္တံ ကာရဏယုတ္တံ ကထေတိ။ **ပရိသာ စဿ န ကုသလာ ဟောတီ**တိ သောတုံ နိသိန္နပရိသာ စဿ ယုတ္တာယုတ္တံ ကာရဏာကာရဏံ သိလိဋ္ဌာသိလိဋ္ဌံ န ဇာနာတီတိ အတ္ထော။ **ဧဝရူပေါ**တိ အယံ ဧဝံဇာတိကော ဗာလဓမ္မကထိကော ဧဝံဇာတိကာယ ဗာလပရိသာယ ဓမ္မကထိကောတွေဝ နာမံ လဘတိ။ ဣမိနာ နယေန သဗ္ဗတ္ထ အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဧတ္ထ စ ဒွေယေဝ ဇနာ သဘာဝဓမ္မကထိကာ၊ ဣတရေ ပန ဓမ္မကထိကာနံ အန္တရေ ပဝိဋ္ဌတ္တာ ဧဝံ ဝုတ္တာ။

157. Valāhakūpamesu **valāhakā**ti meghā. **Gajjitā**ti thanitā. Tattha gajjitvā no vassanabhāvo nāma pāpako. Manussā hi yadā devo gajjati, “suvuṭṭhikā bhavissatī”ti bījāni nīharitvā vapanti, atha deve avassante khetta bījāni khetteyeva nassanti, gehe bījāni geheyeva nassantīti dubbhikkhaṁ hoti. No gajjitvā vassanabhāvopi pāpakova. Manussā hi “imasmiṁ kāle dubbuṭṭhikā bhavissatī”ti ninnaṭṭhānesuyeva vappaṁ karonti, atha devo vassitvā sabbabījāni mahāsamuddaṁ pāpeti, dubbhikkhameva hoti. Gajjitvā vassanabhāvo pana bhaddako, tadā hi subhikkhaṁ hoti. No gajjitvā no vassanabhāvo ekantapāpakova.

Bhāsitā hoti no kattāti “idāni ganthadhuraṁ pūressāmi, vāsadhuraṁ pūressāmī”ti kathetiyeva, na pana uddesaṁ gaṇhāti, na kammaṭṭhānaṁ bhāveti.

Kattā hoti no bhāsitāti “ganthadhuraṁ vā pūressāmi vāsadhuraṁ vā”ti na bhāsati, sampatte pana kāle tamatthaṁ sampādeti. Iminā nayena itarepi veditabbā. Sabbaṁ panetaṁ paccayadāyakeneva kathitaṁ. Eko hi “asukadivase nāma dānaṁ dassāmī”ti saṁghaṁ nimanteti, sampattakāle no karoti, ayaṁ puggalo puññena parihāyati, bhikkhusaṁghopi lābhena parihāyati. Aparo saṁghaṁ animantetvāva sakkāraṁ katvā “bhikkhū ānessāmī”ti na labhati, sabbe aññattha nimantitā honti, ayampi puññena parihāyati, saṁghopi tena lābhena parihāyati. Aparo paṭhamaṁ saṁghaṁ nimantetvā pacchā sakkāraṁ katvā dānaṁ deti, ayaṁ kiccakārī hoti. Aparo neva saṁghaṁ nimanteti, na dānaṁ deti, ayaṁ pāpapuggaloti veditabbo.

158. Mūsikūpamesu **gādhaṁ kattā no vasitā**ti attano āsayaṁ bilaṁ kūpaṁ khaṇati, no tattha vasati, kismiñcideva ṭhāne vasati, evaṁ biḷārādi-amittavasaṁ gacchati. “Khattā”tipi pāṭho. **Vasitā no gādhaṁ kattā**ti sayaṁ na khaṇati, parena khate bile vasati, evaṁ jīvitaṁ rakkhati. Tatiyā dvepi karontī jīvitaṁ rakkhati. Catutthā dvepi akarontī amittavasaṁ gacchati. Imāya pana upamāya upamitesu

၁၅၇။ ဝလာဟကူပမေသု **ဝလာဟကာ**တိ မေဃာ။ **ဂဇ္ဇိတာ**တိ ထနိတာ။ တတ္ထ ဂဇ္ဇိတွာ နော ဝဿနဘာဝေါ နာမ ပါပကော။ မနုဿာ ဟိ ယဒါ ဒေဝေါ ဂဇ္ဇတိ၊ “သုဝုဋ္ဌိကာ ဘဝိဿတီ”တိ ဗီဇာနိ နီဟရိတွာ ဝပန္တိ၊ အထ ဒေဝေ အဝဿန္တေ ခေတ္တေ ဗီဇာနိ ခေတ္တေယေဝ နဿန္တိ၊ ဂေဟေ ဗီဇာနိ ဂေဟေယေဝ နဿန္တီတိ ဒုဗ္ဘိက္ခံ ဟောတိ။ နော ဂဇ္ဇိတွာ ဝဿနဘာဝေါပိ ပါပကောဝ။ မနုဿာ ဟိ “ဣမသ္မိံ ကာလေ ဒုဗ္ဗုဋ္ဌိကာ ဘဝိဿတီ”တိ နိန္နဋ္ဌာနေသုယေဝ ဝပ္ပံ ကရောန္တိ၊ အထ ဒေဝေါ ဝဿိတွာ သဗ္ဗဗီဇာနိ မဟာသမုဒ္ဒံ ပါပေတိ၊ ဒုဗ္ဘိက္ခမေဝ ဟောတိ။ ဂဇ္ဇိတွာ ဝဿနဘာဝေါ ပန ဘဒ္ဒကော၊ တဒါ ဟိ သုဘိက္ခံ ဟောတိ။ နော ဂဇ္ဇိတွာ နော ဝဿနဘာဝေါ ဧကန္တပါပကောဝ။

ဘာသိတာ ဟောတိ နော ကတ္တာတိ “ဣဒါနိ ဂန္ထဓုရံ ပူရေဿာမိ၊ ဝါသဓုရံ ပူရေဿာမီ”တိ ကထေတိယေဝ၊ န ပန ဥဒ္ဒေသံ ဂဏှာတိ၊ န ကမ္မဋ္ဌာနံ ဘာဝေတိ။

ကတ္တာ ဟောတိ နော ဘာသိတာတိ “ဂန္ထဓုရံ ဝါ ပူရေဿာမိ ဝါသဓုရံ ဝါ”တိ န ဘာသတိ၊ သမ္ပတ္တေ ပန ကာလေ တမတ္ထံ သမ္ပာဒေတိ။ ဣမိနာ နယေန ဣတရေပိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ သဗ္ဗံ ပနေတံ ပစ္စယဒါယကေနေဝ ကထိတံ။ ဧကော ဟိ “အသုကဒိဝသေ နာမ ဒါနံ ဒဿာမီ”တိ သံဃံ နိမန္တေတိ၊ သမ္ပတ္တကာလေ နော ကရောတိ၊ အယံ ပုဂ္ဂလော ပုညေန ပရိဟာယတိ၊ ဘိက္ခုသံဃောပိ လာဘေန ပရိဟာယတိ။ အပရော သံဃံ အနိမန္တေတွာဝ သက္ကာရံ ကတွာ “ဘိက္ခူ အာနေဿာမီ”တိ န လဘတိ၊ သဗ္ဗေ အညတ္ထ နိမန္တိတာ ဟောန္တိ၊ အယမ္ပိ ပုညေန ပရိဟာယတိ၊ သံဃောပိ တေန လာဘေန ပရိဟာယတိ။ အပရော ပဌမံ သံဃံ နိမန္တေတွာ ပစ္ဆာ သက္ကာရံ ကတွာ ဒါနံ ဒေတိ၊ အယံ ကိစ္စကာရီ ဟောတိ။ အပရော နေဝ သံဃံ နိမန္တေတိ၊ န ဒါနံ ဒေတိ၊ အယံ ပါပပုဂ္ဂလောတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။

၁၅၈။ မူသိကူပမေသု **ဂါဓံ ကတ္တာ နော ဝသိတာ**တိ အတ္တနော အာသယံ ဗိလံ ကူပံ ခဏတိ၊ နော တတ္ထ ဝသတိ၊ ကိသ္မိဉ္စိဒေဝ ဌာနေ ဝသတိ၊ ဧဝံ ဗိဠာရာဒိအမိတ္တဝသံ ဂစ္ဆတိ။ “ခတ္တာ”တိပိ ပါဌော။ **ဝသိတာ နော ဂါဓံ ကတ္တာ**တိ သယံ န ခဏတိ၊ ပရေန ခတေ ဗိလေ ဝသတိ၊ ဧဝံ ဇီဝိတံ ရက္ခတိ။ တတိယာ ဒွေပိ ကရောန္တီ ဇီဝိတံ ရက္ခတိ။ စတုတ္ထာ ဒွေပိ အကရောန္တီ အမိတ္တဝသံ ဂစ္ဆတိ။ ဣမာယ ပန ဥပမာယ ဥပမိတေသု

puggalesu paṭhamo yathā sā mūsikā gādhaṁ khaṇati, evaṁ navaṅgaṁ Satthusāsanaṁ uggaṇhāti. Yathā pana sā tattha na vasati, kismiñcideva ṭhāne vasantī amittavasaṁ gacchati, tathā ayampi pariyattivasena ñāṇaṁ pesetvā catusaccadhammaṁ na paṭivijjhati, lokāmisaṭṭhānesuyeva caranto maccumārakilesamāradevaputtamārasaṅkhātānaṁ amittānaṁ vasaṁ gacchati. Dutiyo yathā sā mūsikā gādhaṁ na khaṇati, evaṁ navaṅgaṁ Satthusāsanaṁ na uggaṇhāti. Yathā pana parena khatabile vasantī jīvitaṁ rakkhati, evaṁ parassa kathaṁ sutvā catusaccadhammaṁ paṭivijjhitvā tiṇṇaṁ mārānaṁ vasaṁ atikkamati. Iminā nayena tatiyacatutthesupi opammasaṁsandanaṁ veditabbaṁ.

159. Ambūpamesu **āmaṁ pakkavaṇṇī**ti anto āmaṁ, bahi pakkasadisaṁ. **Pakkaṁ āmavaṇṇī**ti anto pakkaṁ, bahi āmasadisaṁ. Sesadvayesupi eseva nayo. Tattha yathā ambe apakkabhāvo āmatā hoti, evaṁ puggalepi puthujjanabhāvo āmatā, ariyabhāvo pakkatā. Yathā ca tattha pakkasadisatā pakkavaṇṇitā, evaṁ puggalepi ariyānaṁ abhikkamanādisadisatā pakkavaṇṇitāti iminā nayena upamitapuggalesu opammasaṁsandanaṁ veditabbaṁ.

160. Kumbhūpamesu **kumbho**ti ghaṭo. **Tuccho**ti anto ritto. **Pihito**ti pidahitvā ṭhapito. **Pūro**ti anto puṇṇo. **Vivaṭo**ti vivaritvā ṭhapito. Upamitapuggalesu panettha anto guṇasāravirahito tuccho bāhirasobhanatāya pihito puggalo veditabbo. Sesesupi eseva nayo.

161. Udakarahadūpamesu **udakarahado** tāva jaṇṇumattepi udake sati paṇṇarasasambhinnavaṇṇattā vā bahalattā vā udakassa apaññāyamānatalo **uttāno gambhīrobhāso** nāma hoti. Tiporisa catuporisepi pana udake sati acchattā udakassa paññāyamānatalo **gambhīro uttānobhāso** nāma hoti. Ubhayakāraṇasabbhāvato pana itare dve veditabbā. Puggalopi kilesussadabhāvato guṇavambhīratāya ca abhāvato guṇagambhīrānaṁ sadisehi abhikkamādīhi yutto **uttāno gambhīrobhāso** nāma. Iminā nayena sesāpi veditabbā.

ပုဂ္ဂလေသု ပဌမော ယထာ သာ မူသိကာ ဂါဓံ ခဏတိ၊ ဧဝံ နဝင်္ဂံ သတ္ထုသာသနံ ဥဂ္ဂဏှာတိ။ ယထာ ပန သာ တတ္ထ န ဝသတိ၊ ကိသ္မိဉ္စိဒေဝ ဌာနေ ဝသန္တီ အမိတ္တဝသံ ဂစ္ဆတိ၊ တထာ အယမ္ပိ ပရိယတ္တိဝသေန ဉာဏံ ပေသေတွာ စတုသစ္စဓမ္မံ န ပဋိဝိဇ္ဈတိ၊ လောကာမိသဋ္ဌာနေသုယေဝ စရန္တော မစ္စုမာရကိလေသမာရဒေဝပုတ္တမာရသင်္ခါတာနံ အမိတ္တာနံ ဝသံ ဂစ္ဆတိ။ ဒုတိယော ယထာ သာ မူသိကာ ဂါဓံ န ခဏတိ၊ ဧဝံ နဝင်္ဂံ သတ္ထုသာသနံ န ဥဂ္ဂဏှာတိ။ ယထာ ပန ပရေန ခတဗိလေ ဝသန္တီ ဇီဝိတံ ရက္ခတိ၊ ဧဝံ ပရဿ ကထံ သုတွာ စတုသစ္စဓမ္မံ ပဋိဝိဇ္ဈိတွာ တိဏ္ဏံ မာရာနံ ဝသံ အတိက္ကမတိ။ ဣမိနာ နယေန တတိယစတုတ္ထေသုပိ ဩပမ္မသံသန္ဒနံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

၁၅၉။ အမ္ဗူပမေသု **အာမံ ပက္ကဝဏ္ဏီ**တိ အန္တော အာမံ, ဗဟိ ပက္ကသဒိသံ။ **ပက္ကံ အာမဝဏ္ဏီ**တိ အန္တော ပက္ကံ, ဗဟိ အာမသဒိသံ။ သေသဒွယေသုပိ ဧသေဝ နယော။ တတ္ထ ယထာ အမ္ဗေ အပက္ကဘာဝေါ အာမတာ ဟောတိ၊ ဧဝံ ပုဂ္ဂလေပိ ပုထုဇ္ဇနဘာဝေါ အာမတာ၊ အရိယဘာဝေါ ပက္ကတာ။ ယထာ စ တတ္ထ ပက္ကသဒိသတာ ပက္ကဝဏ္ဏိတာ၊ ဧဝံ ပုဂ္ဂလေပိ အရိယာနံ အဘိက္ကမနာဒိသဒိသတာ ပက္ကဝဏ္ဏိတာတိ ဣမိနာ နယေန ဥပမိတပုဂ္ဂလေသု ဩပမ္မသံသန္ဒနံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

၁၆၀။ ကုမ္ဘူပမေသု **ကုမ္ဘော**တိ ဃဋော။ **တုစ္ဆော**တိ အန္တော ရိတ္တော။ **ပိဟိတော**တိ ပိဒဟိတွာ ဌပိတော။ **ပူရော**တိ အန္တော ပုဏ္ဏော။ **ဝိဝဋော**တိ ဝိဝရိတွာ ဌပိတော။ ဥပမိတပုဂ္ဂလေသု ပနေတ္ထ အန္တော ဂုဏသာရဝိရဟိတော တုစ္ဆော ဗာဟိရသောဘနတာယ ပိဟိတော ပုဂ္ဂလော ဝေဒိတဗ္ဗော။ သေသေသုပိ ဧသေဝ နယော။

၁၆၁။ ဥဒကရဟဒူပမေသု **ဥဒကရဟဒေါ** တာဝ ဇဏ္ဏုမတ္တေပိ ဥဒကေ သတိ ပဏ္ဏရသသမ္ဘိန္နဝဏ္ဏတ္တာ ဝါ ဗဟလတ္တာ ဝါ ဥဒကဿ အပညာယမာနတလော **ဥတ္တာနော ဂမ္ဘီရောဘာသော** နာမ ဟောတိ။ တိပေါရိသ စတုပေါရိသေပိ ပန ဥဒကေ သတိ အစ္ဆတ္တာ ဥဒကဿ ပညာယမာနတလော **ဂမ္ဘီရော ဥတ္တာနောဘာသော** နာမ ဟောတိ။ ဥဘယကာရဏသဗ္ဘာဝတော ပန ဣတရေ ဒွေ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ပုဂ္ဂလောပိ ကိလေသုဿဒဘာဝတော ဂုဏဂမ္ဘီရတာယ စ အဘာဝတော ဂုဏဂမ္ဘီရာနံ သဒိသေဟိ အဘိက္ကမာဒီဟိ ယုတ္တော **ဥတ္တာနော ဂမ္ဘီရောဘာသော** နာမ။ ဣမိနာ နယေန သေသာပိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

162. Balībaddūpamesu **balībaddo** tāva yo attano gogaṇaṁ ghaṭṭeti ubbejeti, paragogaṇe pana sorato sukhasīlo hoti, ayaṁ **sakagavacaṇḍo no paragavacaṇḍo** nāma. Puggalopi attano parisaṁ ghaṭṭento vijjhanto pharusena samudācaranto, paraparisāya pana soraccaṁ nivātavuttitaṁ āpajjanto **sakagavacaṇḍo hoti no paragavacaṇḍo** nāmāti iminā nayena sesāpi veditabbā. Niddesavāre panettha **ubbejitā hotī**ti ghaṭṭetvā vijjhitvā ubbegappattaṁ karoticceva attho.

163. Āsīvisūpamesu **āsīviso** tāva yassa visaṁ āsuṁ āgacchati, sīghaṁ pharati, ghoraṁ pana na hoti, cirakālaṁ na pīḷeti, ayaṁ **āgataviso no ghoraviso.** Sesapadesupi eseva nayo. Puggalavibhājanaṁ pana uttānatthameva.

164. **Ananuvicca apariyogāhetvā avaṇṇarahassa vaṇṇaṁ bhāsitā hotī**ti-ādīsu **ananuviccā**ti atulayitvā apariggaṇhitvā. **Apariyogāhetvā**ti paññāya guṇe anogāhetvā.

166. **Bhūtaṁ tacchan**ti vijjamānato bhūtaṁ, aviparītato **tacchaṁ. Kālenā**ti yuttapayuttakālena. **Tatra kālaññū hotī**ti yamidaṁ kālenāti vuttaṁ, tatra yo puggalo kālaññū hoti kālaṁ jānāti tassa pañhassa veyyākaraṇatthāya "imasmiṁ kāle pucchitenāpi mayā na kathetabbā, imasmiṁ kāle kathetabbā"ti, ayaṁ kālena bhaṇati nāma. **Upekkhako viharatī**ti majjhattabhūtāya upekkhāya ṭhito hutvā viharati. Sesaṁ sabbattha uttānatthameva.

167. Uṭṭhānaphalūpajīvīti-ādīsu yo uṭṭhānavīriyeneva divasaṁ vītināmetvā tassa nissandaphalamattaṁ kiñcideva labhitvā jīvikaṁ kappeti, taṁ pana uṭṭhānaṁ āgamma kiñci puññaphalaṁ na paṭilabhati, taṁ sandhāya **yassa puggalassa uṭṭhahato**ti-ādi vuttaṁ. **Tatūpari devā**ti tato upari brahmakāyikādayo devā. Tesañhi uṭṭhānavīriyena kiccaṁ nāma natthi, puññaphalameva upajīvanti. **Puññavato cā**ti idaṁ puññavante khattiyabrāhmaṇādayo ceva bhummadeve ādiṁ katvā Nimmānaratipariyosāne deve ca

၁၆၂။ ဗလီဗဒ္ဒူပမေသု **ဗလီဗဒ္ဒေါ** တာဝ ယော အတ္တနော ဂေါဂဏံ ဃဋ္ဋေတိ ဥဗ္ဗေဇေတိ၊ ပရဂေါဂဏေ ပန သောရတော သုခသီလော ဟောတိ၊ အယံ **သကဂဝစဏ္ဍော နော ပရဂဝစဏ္ဍော** နာမ။ ပုဂ္ဂလောပိ အတ္တနော ပရိသံ ဃဋ္ဋေန္တော ဝိဇ္ဈန္တော ဖရုသေန သမုဒါစရန္တော, ပရပရိသာယ ပန သောရစ္စံ နိဝါတဝုတ္တိတံ အာပဇ္ဇန္တော **သကဂဝစဏ္ဍော ဟောတိ နော ပရဂဝစဏ္ဍော** နာမာတိ ဣမိနာ နယေန သေသာပိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ နိဒ္ဒေသဝါရေ ပနေတ္ထ **ဥဗ္ဗေဇိတာ ဟောတီ**တိ ဃဋ္ဋေတွာ ဝိဇ္ဈိတွာ ဥဗ္ဗေဂပ္ပတ္တံ ကရောတိစ္စေဝ အတ္ထော။

၁၆၃။ အာသီဝိသူပမေသု **အာသီဝိသော** တာဝ ယဿ ဝိသံ အာသုံ အာဂစ္ဆတိ၊ သီဃံ ဖရတိ၊ ဃောရံ ပန န ဟောတိ၊ စိရကာလံ န ပီဠေတိ၊ အယံ **အာဂတဝိသော နော ဃောရဝိသော။** သေသပဒေသုပိ ဧသေဝ နယော။ ပုဂ္ဂလဝိဘာဇနံ ပန ဥတ္တာနတ္ထမေဝ။

၁၆၄။ **အနနုဝိစ္စ အပရိယောဂါဟေတွာ အဝဏ္ဏာရဟဿ ဝဏ္ဏံ ဘာသိတာ ဟောတီ**တိအာဒီသု **အနနုဝိစ္စာ**တိ အတုလယိတွာ အပရိဂ္ဂဏှိတွာ။ **အပရိယောဂါဟေတွာ**တိ ပညာယ ဂုဏေ အနောဂါဟေတွာ။

၁၆၆။ **ဘူတံ တစ္ဆန္တိ** ဝိဇ္ဇမာနတော ဘူတံ၊ အဝိပရီတတော **တစ္ဆံ။ ကာလေနာ**တိ ယုတ္တပယုတ္တကာလေန။ **တတြ ကာလညူ ဟောတီ**တိ ယမိဒံ ကာလေနာတိ ဝုတ္တံ၊ တတြ ယော ပုဂ္ဂလော ကာလညူ ဟောတိ ကာလံ ဇာနာတိ တဿ ပဉှဿ ဝေယျာကရဏတ္ထာယ "ဣမသ္မိံ ကာလေ ပုစ္ဆိတေနာပိ မယာ န ကထေတဗ္ဗာ၊ ဣမသ္မိံ ကာလေ ကထေတဗ္ဗာ"တိ၊ အယံ ကာလေန ဘဏတိ နာမ။ **ဥပေက္ခကော ဝိဟရတီ**တိ မဇ္ဈတ္တဘူတာယ ဥပေက္ခာယ ဌိတော ဟုတွာ ဝိဟရတိ။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ဥတ္တာနတ္ထမေဝ။

၁၆၇။ ဥဋ္ဌာနဖလူပဇီဝီတိအာဒီသု ယော ဥဋ္ဌာနဝီရိယေနေဝ ဒိဝသံ ဝီတိနာမေတွာ တဿ နိဿန္ဒဖလမတ္တံ ကိဉ္စိဒေဝ လဘိတွာ ဇီဝိကံ ကပ္ပေတိ၊ တံ ပန ဥဋ္ဌာနံ အာဂမ္မ ကိဉ္စိ ပုညဖလံ န ပဋိလဘတိ၊ တံ သန္ဓာယ **ယဿ ပုဂ္ဂလဿ ဥဋ္ဌဟတော**တိအာဒိ ဝုတ္တံ။ **တတူပရိ ဒေဝါ**တိ တတော ဥပရိ ဗြဟ္မကာယိကာဒယော ဒေဝါ။ တေသဉှိ ဥဋ္ဌာနဝီရိယေန ကိစ္စံ နာမ နတ္ထိ၊ ပုညဖလမေဝ ဥပဇီဝန္တိ။ **ပုညဝတော စာ**တိ ဣဒံ ပုညဝန္တေ ခတ္တိယဗြာဟ္မဏာဒယော စေဝ ဘုမ္မဒေဝေ အာဒိံ ကတွာ နိမ္မာနရတိပရိယောသာနေ ဒေဝေ စ

sandhāya vuttaṁ. Sabbepi hete vāyāmaphalañceva puññaphalañca anubhavanti. Nerayikā pana neva uṭṭhānena ājīvaṁ uppādetuṁ sakkonti, nāpi nesaṁ puññaphalena koci ājīvo uppajjati.

168. Tamādīsu “nīce kule paccājāto”ti-ādikena tamena yuttoti **tamo.** Kāyaduccaritādīhi puna nirayatamūpagamanato **tamaparāyaṇo. Nesādakule**ti migaluddakādīnaṁ kule. **Venakule**ti vilīvakārakule. **Rathakārakule**ti cammakārakule. **Pukkusakule**ti pupphachaḍḍakakule. **Kasiravuttike**ti dukkavuttike. **Dubbaṇṇo**ti paṁsupisācako viya jhāmakhāṇucaṇṇo. **Duddasiko**ti vijātamātuyāpi amanāpadassano. **Okoṭimako**ti lakuṇḍako. **Kāṇo**ti ekakkhikāṇo vā ubhayakkhikāṇo vā. **Kuṇī**ti ekahatthakuṇī vā ubhayahatthakuṇī vā. **Khañjo**ti ekapādakhañjo vā ubhayapādakhañjo vā. **Pakkhahato**ti hatapakkho pīṭhasappī. **Padīpeyyassā**ti telakapallakādino padīpūpakaraṇassa. **Evaṁ puggalo tamo hoti tamaparāyaṇo**ti ettha eko puggalo bahiddhā ālokaṁ adisvā mātukucchismiññeva kālaṁ katvā apāyesu nibbattanto sakalepi kappe saṁsarati, sopi tamo tamaparāyaṇova. So pana kuhakapuggalo bhaveyya, kuhakassa hi evarūpā nibbatti hotīti vuttaṁ.

Ettha ca **nīce kule paccājāto hoti caṇḍālakule vā**ti-ādīhi āgamanavipatti ceva pubbuppannapaccayavipatti ca dassitā, **dalidde**ti-ādīhi pavattipaccayavipatti, **kasiravuttike**ti-ādīhi ājīvupāyavipatti, **dubbaṇṇo**ti-ādīhi rūpavipatti, **bahvābādho**ti-ādīhi dukkhakāraṇasamāyogo, **na lābhī**ti-ādīhi sukhakāraṇavipatti ceva upabhogavipatti ca, **kāyena duccaritan**ti-ādīhi tamaparāyaṇabhāvassa kāraṇasamāyogo, **kāyassa bhedā**ti-ādīhi samparāyikatamūpagamo. Sukkapakkho vuttapaṭipakkhanayena veditabbo.

Apicettha tividhāya kulasampattiyā paccājāti-ādikena jotinā yuttato **joti,** ālokabhūtoti vuttaṁ hoti. Kāyasucaritādīhi pana saggūpapattijotibhāvūpagamanato **jotiparāyaṇo. Khattiyamahāsālakule** vāti-ādīsu **khattiyamahāsālā**ti khattiyā

သန္ဓာယ ဝုတ္တံ။ သဗ္ဗေပိ ဟေတေ ဝါယာမဖလဉ္စေဝ ပုညဖလဉ္စ အနုဘဝန္တိ။ နေရယိကာ ပန နေဝ ဥဋ္ဌာနေန အာဇီဝံ ဥပ္ပါဒေတုံ သက္ကောန္တိ၊ နာပိ နေသံ ပုညဖလေန ကောစိ အာဇီဝေါ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။

၁၆၈။ တမာဒီသု “နီစေ ကုလေ ပစ္စာဇာတော”တိအာဒိကေန တမေန ယုတ္တောတိ **တမော။** ကာယဒုစ္စရိတာဒီဟိ ပုန နိရယတမူပဂမနတော **တမပရာယဏော။** **နေသာဒကုလေ**တိ မိဂလုဒ္ဒကာဒီနံ ကုလေ။ **ဝေနကုလေ**တိ ဝိလီဝကာရကုလေ။ **ရထကာရကုလေ**တိ စမ္မကာရကုလေ။ **ပုက္ကုသကုလေ**တိ ပုပ္ဖဆဍ္ဍကကုလေ။ **ကသိရဝုတ္တိကေ**တိ ဒုက္ခဝုတ္တိကေ။ **ဒုဗ္ဗဏ္ဏော**တိ ပံသုပိသာစကော ဝိယ ဈာမခါဏုဝဏ္ဏော။ **ဒုဒ္ဒသိကော**တိ ဝိဇာတမာတုယာပိ အမနာပဒဿနော။ **ဩကောဋိမကော**တိ လကုဏ္ဍကော။ **ကာဏော**တိ ဧကက္ခိကာဏော ဝါ ဥဘယက္ခိကာဏော ဝါ။ **ကုဏီ**တိ ဧကဟတ္ထကုဏီ ဝါ ဥဘယဟတ္ထကုဏီ ဝါ။ **ခဉ္ဇော**တိ ဧကပါဒခဉ္ဇော ဝါ ဥဘယပါဒခဉ္ဇော ဝါ။ **ပက္ခဟတော**တိ ဟတပက္ခော ပီဌသပ္ပီ။ **ပဒီပေယျဿာ**တိ တေလကပလ္လကာဒိနော ပဒီပူပကရဏဿ။ **ဧဝံ ပုဂ္ဂလော တမော ဟောတိ တမပရာယဏော**တိ ဧတ္ထ ဧကော ပုဂ္ဂလော ဗဟိဒ္ဓါ အာလောကံ အဒိသွာ မာတုကုစ္ဆိသ္မိံယေဝ ကာလံ ကတွာ အပါယေသု နိဗ္ဗတ္တန္တော သကလေပိ ကပ္ပေ သံသရတိ၊ သောပိ တမော တမပရာယဏောဝ။ သော ပန ကုဟကပုဂ္ဂလော ဘဝေယျ၊ ကုဟကဿ ဟိ ဧဝရူပါ နိဗ္ဗတ္တိ ဟောတီတိ ဝုတ္တံ။

ဧတ္ထ စ **နီစေ ကုလေ ပစ္စာဇာတော ဟောတိ စဏ္ဍာလကုလေ ဝါ**တိအာဒီဟိ အာဂမနဝိပတ္တိ စေဝ ပုဗ္ဗုပ္ပန္နပစ္စယဝိပတ္တိ စ ဒဿိတာ၊ **ဒလိဒ္ဒေ**တိအာဒီဟိ ပဝတ္တိပစ္စယဝိပတ္တိ၊ **ကသိရဝုတ္တိကေ**တိအာဒီဟိ အာဇီဝုပါယဝိပတ္တိ၊ **ဒုဗ္ဗဏ္ဏော**တိအာဒီဟိ ရူပဝိပတ္တိ၊ **ဗဝှာဗာဓော**တိအာဒီဟိ ဒုက္ခကာရဏသမာယောဂေါ၊ **န လာဘီ**တိအာဒီဟိ သုခကာရဏဝိပတ္တိ စေဝ ဥပဘောဂဝိပတ္တိ စ၊ **ကာယေန ဒုစ္စရိတ**န္တိအာဒီဟိ တမပရာယဏဘာဝဿ ကာရဏသမာယောဂေါ၊ **ကာယဿ ဘေဒါ**တိအာဒီဟိ သမ္ပရာယိကတမူပဂမော။ သုက္ကပက္ခော ဝုတ္တပဋိပက္ခနယေန ဝေဒိတဗ္ဗော။

အပိစေတ္ထ တိဝိဓာယ ကုလသမ္ပတ္တိယာ ပစ္စာဇာတိအာဒိကေန ဇောတိနာ ယုတ္တတော **ဇောတိ၊** အာလောကဘူတောတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ကာယသုစရိတာဒီဟိ ပန သဂ္ဂူပပတ္တိဇောတိဘာဝူပဂမနတော **ဇောတိပရာယဏော။** **ခတ္တိယမဟာသာလကုလေ ဝါ**တိအာဒီသု **ခတ္တိယမဟာသာလာ**တိ ခတ္တိယာ

mahāsārā mahāsārappattā khattiyā. Yesañhi khattiyānaṁ heṭṭhimantena koṭisataṁ nidhānagataṁ hoti, tayo kahāpaṇakumbhā vaḷañjanatthāya gehamajjhe rāsiṁ katvā ṭhapitā honti, te khattiyamahāsālā nāma. Yesaṁ brāhmaṇānaṁ asītikoṭidhanaṁ nihitaṁ hoti, diyaḍḍho kahāpaṇakumbho vaḷañjanatthāya gehamajjhe rāsiṁ katvā ṭhapito hoti, te **brāhmaṇamahāsālā** nāma. Yesaṁ gahapatīnaṁ cattālīsakoṭidhanaṁ nihitaṁ hoti, kahāpaṇakumbho vaḷañjanatthāya gehamajjhe rāsiṁ katvā ṭhapito hoti, te **gahapatimahāsālā** nāma, tesaṁ kuleti attho. **Aḍḍhe**ti issare. Nidhānagatadhanassa mahantatāya **mahaddhane.** Suvaṇṇarajatabhājanādīnaṁ upabhogabhaṇḍānaṁ mahantatāya **mahābhoge.** Nidhānagatassa jātarūparajatassa pahūtatāya **pahūtajātarūparajate.** Vittūpakaraṇassa tuṭṭhikāraṇassa pahūtatāya **pahūtavittūpakaraṇe.** Godhanādīnañca sattavidhadhaññānañca pahūtatāya **pahūtadhanadhaññe.** **Abhirūpo**ti sundararūpo. **Dassanīyo**ti aññaṁ kammaṁ pahāya divasampi passitabbayutto. **Pāsādiko**ti dassaneneva cittappasādāvaho. **Paramāyā**ti uttamāya. **Vaṇṇapokkharatāyā**ti pokkharavaṇṇatāya. Pokkharaṁ vuccati sarīraṁ, tassa vaṇṇasampattiyāti attho. **Samannāgato**ti upeto.

169. Oṇatoṇatādīsu diṭṭhadhammikāya vā samparāyikāya vā sampattiyā virahito **oṇato,** nīco lāmakoti attho. Tabbipakkhato **uṇṇato,** ucco uggatoti attho. Sesamettha tamādīsu vuttanayeneva veditabbaṁ. Apica **oṇatoṇato**ti idāni nīco, āyatimpi nīcova bhavissati. **Oṇatuṇṇato**ti idāni nīco, āyatiṁ ucco bhavissati. **Uṇṇatoṇato**ti idāni ucco, āyatiṁ nīco bhavissati. **Uṇṇatuṇṇato**ti idāni ucco, āyatimpi uccova bhavissatīti.

170. Rukkhūpamesu rukkho tāva **pheggusāraparivāro**ti vanajeṭṭhakarukkho sayaṁ pheggu hoti, parivārarukkhā panassa sārā honti. Iminā nayena sesā veditabbā. Puggalesu pana sīlasāravirahato pheggutā, sīlācārasamannāgamena ca sāratā veditabbā.

မဟာသာရာ မဟာသာရပ္ပတ္တာ ခတ္တိယာ။ ယေသဉှိ ခတ္တိယာနံ ဟေဋ္ဌိမန္တေန ကောဋိသတံ နိဓာနဂတံ ဟောတိ၊ တယော ကဟာပဏကုမ္ဘာ ဝဠဉ္ဇနတ္ထာယ ဂေဟမဇ္ဈေ ရာသိံ ကတွာ ဌပိတာ ဟောန္တိ၊ တေ ခတ္တိယမဟာသာလာ နာမ။ ယေသံ ဗြာဟ္မဏာနံ အသီတိကောဋိဓနံ နိဟိတံ ဟောတိ၊ ဒိယဍ္ဎော ကဟာပဏကုမ္ဘော ဝဠဉ္ဇနတ္ထာယ ဂေဟမဇ္ဈေ ရာသိံ ကတွာ ဌပိတော ဟောတိ၊ တေ **ဗြာဟ္မဏမဟာသာလာ** နာမ။ ယေသံ ဂဟပတီနံ စတ္တာလီသကောဋိဓနံ နိဟိတံ ဟောတိ၊ ကဟာပဏကုမ္ဘော ဝဠဉ္ဇနတ္ထာယ ဂေဟမဇ္ဈေ ရာသိံ ကတွာ ဌပိတော ဟောတိ၊ တေ **ဂဟပတိမဟာသာလာ** နာမ၊ တေသံ ကုလေတိ အတ္ထော။ **အဍ္ဎေ**တိ ဣဿရေ။ နိဓာနဂတဓနဿ မဟန္တတာယ **မဟဒ္ဓနေ။** သုဝဏ္ဏရဇတဘာဇနာဒီနံ ဥပဘောဂဘဏ္ဍာနံ မဟန္တတာယ **မဟာဘောဂေ။** နိဓာနဂတဿ ဇာတရူပရဇတဿ ပဟူတတာယ **ပဟူတဇာတရူပရဇတေ။** ဝိတ္တူပကရဏဿ တုဋ္ဌိကာရဏဿ ပဟူတတာယ **ပဟူတဝိတ္တူပကရဏေ။** ဂေါဓနာဒီနဉ္စ သတ္တဝိဓဓညာနဉ္စ ပဟူတတာယ **ပဟူတဓနဓညေ။** **အဘိရူပေါ**တိ သုန္ဒရရူပေါ။ **ဒဿနီယော**တိ အညံ ကမ္မံ ပဟာယ ဒိဝသမ္ပိ ပဿိတဗ္ဗယုတ္တော။ **ပါသာဒိကော**တိ ဒဿနေနေဝ စိတ္တပ္ပသာဒါဝဟော။ **ပရမာယာ**တိ ဥတ္တမာယ။ **ဝဏ္ဏပေါက္ခရတာယာ**တိ ပေါက္ခရဝဏ္ဏတာယ။ ပေါက္ခရံ ဝုစ္စတိ သရီရံ၊ တဿ ဝဏ္ဏသမ္ပတ္တိယာတိ အတ္ထော။ **သမန္နာဂတော**တိ ဥပေတော။

၁၆၉။ ဩဏတောဏတာဒီသု ဒိဋ္ဌဓမ္မိကာယ ဝါ သမ္ပရာယိကာယ ဝါ သမ္ပတ္တိယာ ဝိရဟိတော **ဩဏတော၊** နီစော လာမကောတိ အတ္ထော။ တဗ္ဗိပက္ခတော **ဥဏ္ဏတော၊** ဥစ္စော ဥဂ္ဂတောတိ အတ္ထော။ သေသမေတ္ထ တမာဒီသု ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ အပိစ **ဩဏတောဏတော**တိ ဣဒါနိ နီစော, အာယတိမ္ပိ နီစောဝ ဘဝိဿတိ။ **ဩဏတုဏ္ဏတော**တိ ဣဒါနိ နီစော, အာယတိံ ဥစ္စော ဘဝိဿတိ။ **ဥဏ္ဏတောဏတော**တိ ဣဒါနိ ဥစ္စော, အာယတိံ နီစော ဘဝိဿတိ။ **ဥဏ္ဏတုဏ္ဏတော**တိ ဣဒါနိ ဥစ္စော, အာယတိမ္ပိ ဥစ္စောဝ ဘဝိဿတီတိ။

၁၇၀။ ရုက္ခူပမေသု ရုက္ခော တာဝ **ဖေဂ္ဂုသာရပရိဝါရော**တိ ဝနဇေဋ္ဌကရုက္ခော သယံ ဖေဂ္ဂု ဟောတိ၊ ပရိဝါရရုက္ခာ ပနဿ သာရာ ဟောန္တိ။ ဣမိနာ နယေန သေသာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ပုဂ္ဂလေသု ပန သီလသာရဝိရဟတော ဖေဂ္ဂုတာ, သီလာစာရသမန္နာဂမေန စ သာရတာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

171. Rūpappamāṇādīsu sampattiyuttaṁ rūpaṁ pamāṇaṁ karotīti **rūpappamāṇo.** Tattha pasādaṁ janetīti **rūpappasanno.** Kittisaddabhūtaṁ ghosaṁ pamāṇaṁ karotīti **ghosappamāṇo.** Ārohaṁ vāti-ādīsu pana **ārohan**ti uccattanaṁ. **Pariṇāhan**ti kisathūlabhāvāpagataṁ parikkhepasampattiṁ. **Saṇṭhānan**ti aṅgapaccaṅgānaṁ dīgharassavaṭṭatādiyuttaṭṭhānesu tathābhāvaṁ. **Pāripūrin**ti yathāvuttappakārānaṁ anūnataṁ lakkhaṇaparipuṇṇabhāvaṁ vā. **Paravaṇṇanāyā**ti parehi parammukhā nicchāritāya guṇavaṇṇanāya. **Parathomanāyā**ti parehi thutivasena gāthādi-upanibandhanena vuttāya thomanāya. **Parapasaṁsanāyā**ti parehi sammukhā vuttāya pasaṁsāya. **Paravaṇṇahārikāyā**ti paramparathutivasena parehi pavattitāya vaṇṇaharaṇāya.

172. **Cīvaralūkhan**ti cīvarassa dubbaṇṇādibhāvena lūkhataṁ. **Pattalūkhan**ti bhājanassa vaṇṇasaṇṭhānavatthūhi lūkhataṁ. **Senāsanalūkhan**ti nāṭakādisampattivirahena senāsanassa lūkhataṁ. **Vividhan**ti acelakādibhāvena anekappakāraṁ. **Dukkarakārikan**ti sarīratāpanaṁ.

Aparo nayo—imesu hi catūsu puggalesu rūpe pamāṇaṁ gahetvā pasanno rūpappamāṇo nāma, rūpappasannoti tasseva atthavacanaṁ. Ghose pamāṇaṁ gahetvā pasanno ghosappamāṇo nāma. Cīvaralūkhapattalūkhesu pamāṇaṁ gahetvā pasanno lūkhappamāṇo nāma. Dhamme pamāṇaṁ gahetvā pasanno dhammappamāṇo nāma. Itarāni tesaṁyeva atthavacanāni. Sabbasatte ca tayo koṭṭhāse katvā dve koṭṭhāsā rūpappamāṇā, eko na rūpappamāṇo. Pañca koṭṭhāse katvā cattāro koṭṭhāsā ghosappamāṇā, eko na ghosappamāṇo. Dasa koṭṭhāse katvā nava koṭṭhāsā lūkhappamāṇā, eko na lūkhappamāṇo. Satasahassaṁ koṭṭhāse katvā pana eko koṭṭhāsova dhammappamāṇo, sesā na dhammappamāṇā. Evamayaṁ catuppamāṇo lokasannivāso.

Etasmiṁ catuppamāṇe lokasannivāse Buddhesu appasannā mandā, pasannāva bahukā. Rūpappamāṇassa hi Buddharūpato uttari pasādāvahaṁ rūpaṁ nāma natthi. Ghosappamāṇassa Buddhānaṁ kittighosato uttari pasādāvaho ghoso nāma natthi. Lūkhappamāṇassa kāsikāni vatthāni

၁၇၁။ ရူပပ္ပမာဏာဒီသု သမ္ပတ္တိယုတ္တံ ရူပံ ပမာဏံ ကရောတီတိ **ရူပပ္ပမာဏော**။ တတ္ထ ပသာဒံ ဇနေတီတိ **ရူပပ္ပသန္နော**။ ကိတ္တိသဒ္ဒဘူတံ ဃောသံ ပမာဏံ ကရောတီတိ **ဃောသပ္ပမာဏော**။ အာရောဟံ ဝါတိအာဒီသု ပန **အာရောဟ**န္တိ ဥစ္စတ္တနံ။ **ပရိဏာဟ**န္တိ ကိသထူလဘာဝါပဂတံ ပရိက္ခေပသမ္ပတ္တိံ။ **သဏ္ဌာန**န္တိ အင်္ဂပစ္စင်္ဂါနံ ဒီဃရဿဝဋ္ဋတာဒိယုတ္တဋ္ဌာနေသု တထာဘာဝံ။ **ပါရိပူရိ**န္တိ ယထာဝုတ္တပ္ပကာရာနံ အနူနတံ လက္ခဏပရိပုဏ္ဏဘာဝံ ဝါ။ **ပရဝဏ္ဏနာယာ**တိ ပရေဟိ ပရမ္မုခါ နိစ္ဆာရိတာယ ဂုဏဝဏ္ဏနာယ။ **ပရထောမနာယာ**တိ ပရေဟိ ထုတိဝသေန ဂါထာဒိဥပနိဗန္ဓနေန ဝုတ္တာယ ထောမနာယ။ **ပရပသံသနာယာ**တိ ပရေဟိ သမ္မုခါ ဝုတ္တာယ ပသံသာယ။ **ပရဝဏ္ဏဟာရိကာယာ**တိ ပရမ္ပရထုတိဝသေန ပရေဟိ ပဝတ္တိတာယ ဝဏ္ဏဟရဏာယ။

၁၇၂။ **စီဝရလူခ**န္တိ စီဝရဿ ဒုဗ္ဗဏ္ဏာဒိဘာဝေန လူခတံ။ **ပတ္တလူခ**န္တိ ဘာဇနဿ ဝဏ္ဏသဏ္ဌာနဝတ္ထူဟိ လူခတံ။ **သေနာသနလူခ**န္တိ နာဋကာဒိသမ္ပတ္တိဝိရဟေန သေနာသနဿ လူခတံ။ **ဝိဝိဓ**န္တိ အစေလကာဒိဘာဝေန အနေကပ္ပကာရံ။ **ဒုက္ကရကာရိက**န္တိ သရီရတာပနံ။

အပရော နယော—ဣမေသု ဟိ စတူသု ပုဂ္ဂလေသု ရူပေ ပမာဏံ ဂဟေတွာ ပသန္နော ရူပပ္ပမာဏော နာမ၊ ရူပပ္ပသန္နောတိ တဿေဝ အတ္ထဝစနံ။ ဃောသေ ပမာဏံ ဂဟေတွာ ပသန္နော ဃောသပ္ပမာဏော နာမ။ စီဝရလူခပတ္တလူခေသု ပမာဏံ ဂဟေတွာ ပသန္နော လူခပ္ပမာဏော နာမ။ ဓမ္မေ ပမာဏံ ဂဟေတွာ ပသန္နော ဓမ္မပ္ပမာဏော နာမ။ ဣတရာနိ တေသံယေဝ အတ္ထဝစနာနိ။ သဗ္ဗသတ္တေ စ တယော ကောဋ္ဌာသေ ကတွာ ဒွေ ကောဋ္ဌာသာ ရူပပ္ပမာဏာ၊ ဧကော န ရူပပ္ပမာဏော။ ပဉ္စ ကောဋ္ဌာသေ ကတွာ စတ္တာရော ကောဋ္ဌာသာ ဃောသပ္ပမာဏာ၊ ဧကော န ဃောသပ္ပမာဏော။ ဒသ ကောဋ္ဌာသေ ကတွာ နဝ ကောဋ္ဌာသာ လူခပ္ပမာဏာ၊ ဧကော န လူခပ္ပမာဏော။ သတသဟဿံ ကောဋ္ဌာသေ ကတွာ ပန ဧကော ကောဋ္ဌာသောဝ ဓမ္မပ္ပမာဏော၊ သေသာ န ဓမ္မပ္ပမာဏာ။ ဧဝမယံ စတုပ္ပမာဏော လောကသန္နိဝါသော။

ဧတသ္မိံ စတုပ္ပမာဏေ လောကသန္နိဝါသေ ဗုဒ္ဓေသု အပ္ပသန္နာ မန္ဒာ၊ ပသန္နာဝ ဗဟုကာ။ ရူပပ္ပမာဏဿ ဟိ ဗုဒ္ဓရူပတော ဥတ္တရိ ပသာဒါဝဟံ ရူပံ နာမ နတ္ထိ။ ဃောသပ္ပမာဏဿ ဗုဒ္ဓါနံ ကိတ္တိဃောသတော ဥတ္တရိ ပသာဒါဝဟော ဃောသော နာမ နတ္ထိ။ လူခပ္ပမာဏဿ ကာသိကာနိ ဝတ္ထာနိ

mahārahāni kañcanabhājanāni tiṇṇaṁ utūnaṁ anucchavike sabbasampattiyutte pāsādavare pahāya paṁsukūlacīvaraselamayapattarukkhamūlādisenāsanasevino Buddhassa Bhagavato lūkhato uttari pasādāvahaṁ aññaṁ lūkhaṁ nāma natthi. Dhammappamāṇassa sadevake loke asādhāraṇasīlādiguṇassa Tathāgatassa sīlādiguṇato uttari pasādāvaho añño sīladiguṇo nāma natthi. Iti Bhagavā imaṁ catuppamāṇikaṁ lokasannivāsaṁ muṭṭhinā gahetvā viya ṭhitoti.

173. Attahitāya paṭipannādīsu **sīlasampanno**ti sīlena sampanno samannāgato. **Samādhisampanno**ti-ādīsupi eseva nayo. Ettha ca sīlaṁ lokiyalokuttaraṁ kathitaṁ. Tathā samādhipaññā ca. **Vimutti** arahattaphalavimuttiyeva. **Ñāṇadassanaṁ** ekūnavīsatividhaṁ paccavekkhaṇañāṇaṁ. **No paran**ti-ādīsu parapuggalaṁ "tayāpi sīlasampannena bhavituṁ vaṭṭatī"ti vatvā yathā sīlaṁ samādiyati, evaṁ na samādapeti na gaṇhāpeti. Eseva nayo sabbattha. Etesu pana catūsu paṭhamo Vakkalittherasadiso hoti, dutiyo Upanandasakyaputtasadiso, tatiyo Sāriputtamoggallānattherasadiso, catuttho Devadattasadisoti veditabbo.

174. Attantapādīsu attānaṁ tapati dukkhāpetīti **attantapo.** Attano paritāpanānuyogaṁ **attaparitāpanānuyogaṁ.** **Acelako**ti niccelo naggo. **Muttācāro**ti visaṭṭhācāro, uccārakammādīsu lokiyakulaputtācārena virahito ṭhitakova uccāraṁ karoti, passāvaṁ karoti, khādati, bhuñjati ca. **Hatthāpalekhano**ti hatthe piṇḍamhi niṭṭhite jivhāya hatthaṁ apalekhati, uccāraṁ vā katvā hatthasmiññeva daṇḍakasaññī hutvā hatthena apalekhatīti dasseti. Te kira daṇḍakaṁ sattoti paññapenti. Tasmā tesaṁ paṭipadaṁ pūrento evaṁ karoti. Bhikkhāgahaṇatthaṁ "ehi bhaddante"ti vutto na etīti **na-ehibhaddantiko.** "Tena hi tiṭṭha bhaddante"ti vuttopi na tiṭṭhatīti **natiṭṭhabhaddantiko.** Tadubhayampi hetaṁ titthiyā "etassa vacanaṁ kataṁ bhavissatī"ti na karonti. **Abhihaṭan**ti puretaraṁ gahetvā āhaṭaṁ bhikkhaṁ. **Uddissakatan**ti "imaṁ tumhe uddissa katan"ti evaṁ ārocitabhikkhaṁ. **Na nimantanan**ti "asukaṁ nāma kulaṁ vā vīthiṁ vā gāmaṁ vā paviseyyāthā"ti evaṁ nimantitabhikkhampi na sādiyati, na gaṇhāti.

မဟာရဟာနိ ကဉ္စနဘာဇနာနိ တိဏ္ဏံ ဥတူနံ အနုစ္ဆဝိကေ သဗ္ဗသမ္ပတ္တိယုတ္တေ ပါသာဒဝရေ ပဟာယ ပံသုကူလစီဝရသေလမယပတ္တရုက္ခမူလာဒိသေနာသနသေဝိနော ဗုဒ္ဓဿ ဘဂဝတော လူခတော ဥတ္တရိ ပသာဒါဝဟံ အညံ လူခံ နာမ နတ္ထိ။ ဓမ္မပ္ပမာဏဿ သဒေဝကေ လောကေ အသာဓာရဏသီလာဒိဂုဏဿ တထာဂတဿ သီလာဒိဂုဏတော ဥတ္တရိ ပသာဒါဝဟော အညော သီလာဒိဂုဏော နာမ နတ္ထိ။ ဣတိ ဘဂဝါ ဣမံ စတုပ္ပမာဏိကံ လောကသန္နိဝါသံ မုဋ္ဌိနာ ဂဟေတွာ ဝိယ ဌိတောတိ။

၁၇၃။ အတ္တဟိတာယ ပဋိပန္နာဒီသု **သီလသမ္ပန္နော**တိ သီလေန သမ္ပန္နော သမန္နာဂတော။ **သမာဓိသမ္ပန္နော**တိအာဒီသုပိ ဧသေဝ နယော။ ဧတ္ထ စ သီလံ လောကိယလောကုတ္တရံ ကထိတံ။ တထာ သမာဓိပညာ စ။ **ဝိမုတ္တိ** အရဟတ္တဖလဝိမုတ္တိယေဝ။ **ဉာဏဒဿနံ** ဧကူနဝီသတိဝိဓံ ပစ္စဝေက္ခဏဉာဏံ။ **နော ပရန္တိ**အာဒီသု ပရပုဂ္ဂလံ "တယာပိ သီလသမ္ပန္နေန ဘဝိတုံ ဝဋ္ဋတီ"တိ ဝတွာ ယထာ သီလံ သမာဒိယတိ၊ ဧဝံ န သမာဒပေတိ န ဂဏှာပေတိ။ ဧသေဝ နယော သဗ္ဗတ္ထ။ ဧတေသု ပန စတူသု ပဌမော ဝက္ကလိတ္ထေရသဒိသော ဟောတိ၊ ဒုတိယော ဥပနန္ဒသကျပုတ္တသဒိသော၊ တတိယော သာရိပုတ္တမောဂ္ဂလ္လာနတ္ထေရသဒိသော၊ စတုတ္ထော ဒေဝဒတ္တသဒိသောတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။

၁၇၄။ အတ္တန္တပါဒီသု အတ္တာနံ တပတိ ဒုက္ခာပေတီတိ **အတ္တန္တပေါ**။ အတ္တနော ပရိတာပနာနုယောဂံ **အတ္တပရိတာပနာနုယောဂံ**။ **အစေလကော**တိ နိစ္စေလော နဂ္ဂေါ။ **မုတ္တာစာရော**တိ ဝိသဋ္ဌာစာရော၊ ဥစ္စာရကမ္မာဒီသု လောကိယကုလပုတ္တာစာရေန ဝိရဟိတော ဌိတကောဝ ဥစ္စာရံ ကရောတိ, ပဿာဝံ ကရောတိ, ခါဒတိ, ဘုဉ္ဇတိ စ။ **ဟတ္ထာပလေခနော**တိ ဟတ္ထေ ပိဏ္ဍမှိ နိဋ္ဌိတေ ဇိဝှါယ ဟတ္ထံ အပလေခတိ၊ ဥစ္စာရံ ဝါ ကတွာ ဟတ္ထသ္မိံယေဝ ဒဏ္ဍကသညီ ဟုတွာ ဟတ္ထေန အပလေခတီတိ ဒဿေတိ။ တေ ကိရ ဒဏ္ဍကံ သတ္တောတိ ပညပေန္တိ။ တသ္မာ တေသံ ပဋိပဒံ ပူရေန္တော ဧဝံ ကရောတိ။ ဘိက္ခာဂဟဏတ္ထံ "ဧဟိ ဘဒ္ဒန္တေ"တိ ဝုတ္တော န ဧတီတိ **နဧဟိဘဒ္ဒန္တိကော**။ "တေန ဟိ တိဋ္ဌ ဘဒ္ဒန္တေ"တိ ဝုတ္တောပိ န တိဋ္ဌတီတိ **နတိဋ္ဌဘဒ္ဒန္တိကော**။ တဒုဘယမ္ပိ ဟေတံ တိတ္ထိယာ "ဧတဿ ဝစနံ ကတံ ဘဝိဿတီ"တိ န ကရောန္တိ။ **အဘိဟဋန္တိ** ပုရေတရံ ဂဟေတွာ အာဟဋံ ဘိက္ခံ။ **ဥဒ္ဒိဿကတန္တိ** "ဣမံ တုမှေ ဥဒ္ဒိဿ ကတ"န္တိ ဧဝံ အာရောစိတဘိက္ခံ။ **န နိမန္တနန္တိ** "အသုကံ နာမ ကုလံ ဝါ ဝီထိံ ဝါ ဂါမံ ဝါ ပဝိသေယျာထာ"တိ ဧဝံ နိမန္တိတဘိက္ခမ္ပိ န သာဒိယတိ, န ဂဏှာတိ။

Na kumbhimukhāti kumbhito uddharitvā diyyamānaṁ bhikkhaṁ na gaṇhāti. **Na kaḷopimukhā**ti **kaḷopī**ti ukkhali vā pacchi vā, tatopi na gaṇhāti. Kasmā? Kumbhikaḷopiyo kaṭacchunā pahāraṁ labhantīti. **Na eḷakamantaran**ti ummāraṁ antaraṁ katvā diyyamānaṁ na gaṇhāti. Kasmā? Ayaṁ maṁ nissāya antarakaraṇaṁ labhatīti. **Daṇḍamusalesu**pi eseva nayo. **Dvinnan**ti dvīsu bhuñjamānesu ekasmiṁ uṭṭhāya dente na gaṇhāti. Kasmā? Kabaḷantarāyo hotīti. **Na gabbhiniyā**ti-ādīsu pana gabbhiniyā kucchiyaṁ dārako kilamati. **Pāyantiyā** dārakassa khīrantarāyo hoti. **Purisantaragatāya** rati-antarāyo hotīti na gaṇhāti. **Na saṅkittīsū**ti saṁkittetvā katabhattesu. Dubbhikkhasamaye kira acelakasāvakā acelakānaṁ atthāya tato tato taṇḍulādīni samāpetvā bhattaṁ pacanti, ukkaṭṭhācelako tato na paṭiggaṇhāti. **Na yattha sā**ti yattha sunakho "piṇḍaṁ labhissāmī"ti upaṭṭhito hoti, tattha tassa adatvā āhaṭaṁ na gaṇhāti. Kasmā? Etassa piṇḍantarāyo hotīti.

Saṇḍasaṇḍacārinīti samūhasamūhacārinī. Sace hi acelakaṁ disvā "imassa bhikkhaṁ dassāmā"ti mānussakā bhattagehaṁ pavisanti, tesu ca pavisantesu kaḷopimukhādīsu nilīnā makkhikā uppatitvā saṇḍasaṇḍā caranti, tato āhaṭaṁ bhikkhaṁ na gaṇhāti. Kasmā? Maṁ nissāya makkhikānaṁ gocarantarāyo jātoti. **Thusodakan**ti sabbasassasambhārehi kataṁ sovīrakaṁ. Ettha ca surāpānameva sāvajjaṁ, ayaṁ pana etasmimpi sāvajjasaññī. **Ekāgāriko**ti yo ekasmiṁyeva gehe bhikkhaṁ labhitvā nivattati. **Ekālopiko**ti yo ekeneva ālopena yāpeti. **Dvāgārikādīsu**pi eseva nayo. **Ekissāpi dattiyā**ti ekāya dattiyā. Datti nāma ekā khuddakapāti hoti, yattha aggabhikkhaṁ pakkhipitvā ṭhapenti.

Ekāhikanti ekadivasantarikaṁ. **Aḍḍhamāsikan**ti aḍḍhamāsantarikaṁ. **Pariyāyabhattabhojanan**ti vārabhattabhojanaṁ, ekāhavārena dvīhavārena sattāhavārena aḍḍhamāsavārenāti evaṁ divasavārena ābhatabhattabhojanaṁ. **Sākabhakkho**ti allasākabhakkho. **Sāmākabhakkho**ti sāmākataṇḍulabhakkho. Nīvārādīsu **nīvārā** nāma tāva araññe sayaṁ jātā vīhijāti. **Daddulan**ti cammakārehi cammaṁ vilikhitvā chaḍḍitakasaṭaṁ. **Haṭaṁ**

န ကုမ္ဘိမုခါတိ ကုမ္ဘိတော ဥဒ္ဓရိတွာ ဒိယျမာနံ ဘိက္ခံ န ဂဏှာတိ။ **န ကဠောပိမုခါ**တိ **ကဠောပီ**တိ ဥက္ခလိ ဝါ ပစ္ဆိ ဝါ၊ တတောပိ န ဂဏှာတိ။ ကသ္မာ? ကုမ္ဘိကဠောပိယော ကဋစ္ဆုနာ ပဟာရံ လဘန္တီတိ။ **န ဧဠကမန္တရ**န္တိ ဥမ္မာရံ အန္တရံ ကတွာ ဒိယျမာနံ န ဂဏှာတိ။ ကသ္မာ? အယံ မံ နိဿာယ အန္တရကရဏံ လဘတီတိ။ **ဒဏ္ဍမုသလေသု**ပိ ဧသေဝ နယော။ **ဒွိန္န**န္တိ ဒွီသု ဘုဉ္ဇမာနေသု ဧကသ္မိံ ဥဋ္ဌာယ ဒေန္တေ န ဂဏှာတိ။ ကသ္မာ? ကဗဠန္တရာယော ဟောတီတိ။ **န ဂဗ္ဘိနိယာ**တိအာဒီသု ပန ဂဗ္ဘိနိယာ ကုစ္ဆိယံ ဒါရကော ကိလမတိ။ **ပါယန္တိယာ** ဒါရကဿ ခီရန္တရာယော ဟောတိ။ **ပုရိသန္တရဂတာယ** ရတိအန္တရာယော ဟောတီတိ န ဂဏှာတိ။ **န သင်္ကိတ္တီသူ**တိ သံကိတ္တေတွာ ကတဘတ္တေသု။ ဒုဗ္ဘိက္ခသမယေ ကိရ အစေလကသာဝကာ အစေလကာနံ အတ္ထာယ တတော တတော တဏ္ဍုလာဒီနိ သမာဒပေတွာ ဘတ္တံ ပစန္တိ၊ ဥက္ကဋ္ဌာစေလကော တတော န ပဋိဂ္ဂဏှာတိ။ **န ယတ္ထ သာ**တိ ယတ္ထ သုနခေါ "ပိဏ္ဍံ လဘိဿာမီ"တိ ဥပဋ္ဌိတော ဟောတိ၊ တတ္ထ တဿ အဒတွာ အာဟဋံ န ဂဏှာတိ။ ကသ္မာ? ဧတဿ ပိဏ္ဍန္တရာယော ဟောတီတိ။

သဏ္ဍသဏ္ဍစာရိနီတိ သမူဟသမူဟစာရိနီ။ သစေ ဟိ အစေလကံ ဒိသွာ "ဣမဿ ဘိက္ခံ ဒဿာမာ"တိ မာနုဿကာ ဘတ္တဂေဟံ ပဝိသန္တိ၊ တေသု စ ပဝိသန္တေသု ကဠောပိမုခါဒီသု နိလီနာ မက္ခိကာ ဥပ္ပတိတွာ သဏ္ဍသဏ္ဍာ စရန္တိ၊ တတော အာဟဋံ ဘိက္ခံ န ဂဏှာတိ။ ကသ္မာ? မံ နိဿာယ မက္ခိကာနံ ဂေါစရန္တရာယော ဇာတောတိ။ **ထုသောဒက**န္တိ သဗ္ဗသဿသမ္ဘာရေဟိ ကတံ သောဝီရကံ။ ဧတ္ထ စ သုရာပါနမေဝ သာဝဇ္ဇံ၊ အယံ ပန ဧတသ္မိမ္ပိ သာဝဇ္ဇသညီ။ **ဧကာဂါရိကော**တိ ယော ဧကသ္မိံယေဝ ဂေဟေ ဘိက္ခံ လဘိတွာ နိဝတ္တတိ။ **ဧကာလောပိကော**တိ ယော ဧကေနေဝ အာလောပေန ယာပေတိ။ **ဒွါဂါရိကာ**ဒီသုပိ ဧသေဝ နယော။ **ဧကိဿာပိ ဒတ္တိယာ**တိ ဧကာယ ဒတ္တိယာ။ ဒတ္တိ နာမ ဧကာ ခုဒ္ဒကပါတိ ဟောတိ၊ ယတ္ထ အဂ္ဂဘိက္ခံ ပက္ခိပိတွာ ဌပေန္တိ။

ဧကာဟိကန္တိ ဧကဒိဝသန္တရိကံ။ **အဍ္ဎမာသိက**န္တိ အဍ္ဎမာသန္တရိကံ။ **ပရိယာယဘတ္တဘောဇန**န္တိ ဝါရဘတ္တဘောဇနံ၊ ဧကာဟဝါရေန ဒွီဟဝါရေန သတ္တာဟဝါရေန အဍ္ဎမာသဝါရေနာတိ ဧဝံ ဒိဝသဝါရေန အာဘတဘတ္တဘောဇနံ။ **သာကဘက္ခော**တိ အလ္လသာကဘက္ခော။ **သာမာကဘက္ခော**တိ သာမာကတဏ္ဍုလဘက္ခော။ နီဝါရာဒီသု **နီဝါရာ** နာမ တာဝ အရညေ သယံ ဇာတာ ဝီဟိဇာတိ။ **ဒဒ္ဒုလ**န္တိ စမ္မကာရေဟိ စမ္မံ ဝိလိခိတွာ ဆဍ္ဍိတကသဋံ။ **ဟဋံ**

vuccati silesopi sevālopi kaṇikārādirukkhaniyyāsopi. **Kaṇan**ti kuṇḍakaṁ. **Ācāmo**ti bhatta-ukkhalikāya laggo jhāmodano, taṁ chaḍḍitaṭṭhāne gahetvā khādati. “Odanakañjiyan”tipi vadanti. **Piññākā**dayo pākaṭā eva. **Pavattaphalabhojī**ti patitaphalabhojī.

Sāṇānīti sāṇavākacelāni. **Masāṇanī**ti missakacelāni. **Chevadussānī**ti matasarīrato chaḍḍitavatthāni, erakatiṇādīni vā ganthetvā katanivāsanāni. **Paṁsukūlānī**ti pathaviyaṁ chaḍḍitanantakāni. **Tirīṭānī**ti rukkhattacavatthāni. **Ajinan**ti ajinamigacammaṁ. **Ajinakkhipan**ti tadeva majjhe phālitaṁ, sakhurakantipi vadanti. **Kusacīran**ti kusatiṇāni ganthetvā katacīrakaṁ. **Vākacīraphalakacīresu**pi eseva nayo. **Kesakambalan**ti manussakesehi katakambalaṁ. Yaṁ sandhāya vuttaṁ “seyyathāpi bhikkhave yāni kānici tantāvutānaṁ vatthānaṁ, kesakambalo tesaṁ paṭikuṭṭho akkhāyatī”ti[1]. **Vāḷakambalan**ti assāvāḷādīhi katakambalaṁ. **Ulūkapakkhan**ti ulūkapattāni ganthetvā katanivāsanaṁ. **Ubbhaṭṭhako**ti uddhaṁ ṭhitako.

Ukkuṭikappadhānamanuyuttoti ukkuṭikavīriyaṁ anuyutto, gacchantopi ukkuṭikova hutvā uppatitvā uppatitvā gacchati. **Kaṇṭakāpassayiko**ti ayakaṇṭake vā pakatikaṇṭake vā bhūmiyaṁ koṭṭetvā tattha cammaṁ attharitvā ṭhānacaṅkamādīni karoti. **Seyyan**ti sayantopi tattheva seyyaṁ kappeti. Sāyaṁ tatiyamassāti **sāyatatiyakaṁ.** Pāto, majjhanhike, sāyanti divasassa tikkhattuṁ pāpaṁ pavāhessāmīti udakorohanānuyogaṁ anuyutto viharati.

175. Paraṁ tapatīti **parantapo.** Paresaṁ paritāpanānuyogaṁ **paraparitāpanānuyogaṁ.** Orabbhikādīsu urabbhā vuccanti eḷakā, urabbhe hanatīti **orabbhiko. Sūkarikā**dīsupi eseva nayo. **Luddo**ti dāruṇo kakkhaḷo. **Macchaghātako**ti macchabandho kevaṭṭo. **Bandhanāgāriko**ti bandhanāgāragopako. **Kurūrakammantā**ti dāruṇakammantā.

176. **Muddhāvasitto**ti khattiyābhisekena muddhani abhisitto. **Puratthimena nagarassā**ti nagarato puratthimadisāya. **Sandhāgāran**ti

1. Aṁ 1. 290 piṭṭhe.

ဝုစ္စတိ သိလေသောပိ သေဝါလောပိ ကဏိကာရာဒိရုက္ခနိယျာသောပိ။ **ကဏ**န္တိ ကုဏ္ဍကံ။ **အာစာမော**တိ ဘတ္တဥက္ခလိကာယ လဂ္ဂေါ ဈာမောဒနော၊ တံ ဆဍ္ဍိတဋ္ဌာနေ ဂဟေတွာ ခါဒတိ။ “ဩဒနကဉ္ဇိယ”န္တိပိ ဝဒန္တိ။ **ပိညာကာ**ဒယော ပါကဋာ ဧဝ။ **ပဝတ္တဖလဘောဇီ**တိ ပတိတဖလဘောဇီ။

သာဏာနီတိ သာဏဝါကစေလာနိ။ **မသာဏာနီ**တိ မိဿကစေလာနိ။ **ဆဝဒုဿာနီ**တိ မတသရီရတော ဆဍ္ဍိတဝတ္ထာနိ၊ ဧရကတိဏာဒီနိ ဝါ ဂန္ထေတွာ ကတနိဝါသနာနိ။ **ပံသုကူလာနီ**တိ ပထဝိယံ ဆဍ္ဍိတနန္တကာနိ။ **တိရီဋာနီ**တိ ရုက္ခတ္တစဝတ္ထာနိ။ **အဇိန**န္တိ အဇိနမိဂစမ္မံ။ **အဇိနက္ခိပ**န္တိ တဒေဝ မဇ္ဈေ ဖာလိတံ၊ သခုရကန္တိပိ ဝဒန္တိ။ **ကုသစီရ**န္တိ ကုသတိဏာနိ ဂန္ထေတွာ ကတစီရကံ။ **ဝါကစီရဖလကစီရေသု**ပိ ဧသေဝ နယော။ **ကေသကမ္ဗလ**န္တိ မနုဿကေသေဟိ ကတကမ္ဗလံ။ ယံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ “သေယျထာပိ ဘိက္ခဝေ ယာနိ ကာနိစိ တန္တာဝုတာနံ ဝတ္ထာနံ၊ ကေသကမ္ဗလော တေသံ ပဋိကုဋ္ဌော အက္ခာယတီ”တိ[1]။ **ဝါဠကမ္ဗလ**န္တိ အဿဝါဠာဒီဟိ ကတကမ္ဗလံ။ **ဥလူကပက္ခ**န္တိ ဥလူကပတ္တာနိ ဂန္ထေတွာ ကတနိဝါသနံ။ **ဥဗ္ဘဋ္ဌကော**တိ ဥဒ္ဓံ ဌိတကော။

ဥက္ကုဋိကပ္ပဓာနမနုယုတ္တောတိ ဥက္ကုဋိကဝီရိယံ အနုယုတ္တော၊ ဂစ္ဆန္တောပိ ဥက္ကုဋိကောဝ ဟုတွာ ဥပ္ပတိတွာ ဥပ္ပတိတွာ ဂစ္ဆတိ။ **ကဏ္ဋကာပဿယိကော**တိ အယကဏ္ဋကေ ဝါ ပကတိကဏ္ဋကေ ဝါ ဘူမိယံ ကောဋ္ဋေတွာ တတ္ထ စမ္မံ အတ္ထရိတွာ ဌာနစင်္ကမာဒီနိ ကရောတိ။ **သေယျ**န္တိ သယန္တောပိ တတ္ထေဝ သေယျံ ကပ္ပေတိ။ သာယံ တတိယမဿာတိ **သာယတတိယကံ။** ပါတော, မဇ္ဈန္ဟိကေ, သာယန္တိ ဒိဝသဿ တိက္ခတ္တုံ ပါပံ ပဝါဟေဿာမီတိ ဥဒကောရောဟနာနုယောဂံ အနုယုတ္တော ဝိဟရတိ။

၁၇၅။ ပရံ တပတီတိ **ပရန္တပေါ။** ပရေသံ ပရိတာပနာနုယောဂံ **ပရပရိတာပနာနုယောဂံ။** ဩရဗ္ဘိကာဒီသု ဥရဗ္ဘာ ဝုစ္စန္တိ ဧဠကာ၊ ဥရဗ္ဘေ ဟနတီတိ **ဩရဗ္ဘိကော။ သူကရိကာ**ဒီသုပိ ဧသေဝ နယော။ **လုဒ္ဒေါ**တိ ဒါရုဏော ကက္ခဠော။ **မစ္ဆဃာတကော**တိ မစ္ဆဗန္ဓော ကေဝဋ္ဋော။ **ဗန္ဓနာဂါရိကော**တိ ဗန္ဓနာဂါရဂေါပကော။ **ကုရူရကမ္မန္တာ**တိ ဒါရုဏကမ္မန္တာ။

၁၇၆။ **မုဒ္ဓါဝသိတ္တော**တိ ခတ္တိယာဘိသေကေန မုဒ္ဓနိ အဘိသိတ္တော။ **ပုရတ္ထိမေန နဂရဿာ**တိ နဂရတော ပုရတ္ထိမဒိသာယ။ **သန္ဓာဂါရ**န္တိ

၁-အံ ၁-၂၉၀-ပိဋ္ဌေ။

yaññasālaṁ. **Kharājinaṁ nivāsetvā**ti sakhuraṁ ajinacammaṁ nivāsetvā. **Sappitelenā**ti sappinā ca telena ca. Ṭhapetvā hi sappiṁ avaseso yokoci sneho telanti vuccati. **Kaṇḍuvamāno**ti nakhānaṁ chinnattā kaṇḍuvitabbakāle tena kaṇḍuvamāno. **Anantarahitāyā**ti asanthatāya. **Sarūpavacchāyā**ti sadisavacchāya. Sace gāvī setā hoti, vacchopi setakova, sace kabarā vā rattā vā, vacchopi tādisovāti evaṁ sarūpavacchāya. **So evamāhā**ti so rājā evaṁ vadeti. **Vacchatarā**ti taruṇavacchakabhāvaṁ atikkantā balavavacchā. **Vacchatarīsu**pi eseva nayo. **Barihisatthāyā**ti parikkhepakaraṇatthāya ceva yaññabhūmiyaṁ attharaṇatthāya ca.

177. **Diṭṭheva dhamme**ti imasmiṁyeva attabhāve. **Nicchāto**ti chātaṁ vuccati taṇhā, sā assa natthīti nicchāto. Sabbakilesānaṁ nibbutattā **nibbuto.** Anto tāpanakilesānaṁ abhāvā sītalo jātoti **sītībhūto.** Jhānamaggaphalanibbānasukhāni paṭisaṁvedetīti **sukhappaṭisaṁvedī. Brahmabhūtena attanā**ti seṭṭhabhūtena attanā.

Imaṁ pana puggalaṁ Buddhuppādato paṭṭhāya dassetuṁ **idha Tathāgato**ti-ādimāha, tattha **Tathāgato**ti aṭṭhahi kāraṇehi Bhagavā Tathāgato, tathā āgatoti Tathāgato, tathā gatoti Tathāgato, tathalakkhaṇaṁ āgatoti Tathāgato, tathadhamme yāthāvato abhi-asambuddhoti Tathāgato, tathadassitāya Tathāgato, tathāvādiyāya Tathāgato, tathākāritāya Tathāgato, abhibhavanaṭṭhena Tathāgatoti. **Arahaṁ Sammāsambuddho**ti-ādīni **Visuddhimagge** vitthāritāneva. **Taṁ dhamman**ti taṁ vuttappakārasampadaṁ dhammaṁ. **Suṇāti gahapati vā**ti kasmā paṭhamaṁ gahapatiṁ niddisati? Nihatamānattā ussannattā ca, yebhuyyena hi khattiyakulato pabbajitā jātiṁ nissāya mānaṁ karonti, brāhmaṇakulā pabbajitā mante nissāya mānaṁ karonti, hīnajaccakulā pabbajitā attano vijātitāya patiṭṭhātuṁ na sakkonti. Gahapatidārakā pana kacchehi sedaṁ muñcantehipiṭṭhiyā loṇaṁ pupphamānāya bhūmiṁ kasitvā tādisassa mānassa abhāvato nihatamānadappā[1] honti, te pabbajitvā mānaṁ vā dappaṁ vā akatvā yathābalaṁ

1. Nihatamānadabbā (Ka)

ယညသာလံ။ **ခရာဇိနံ နိဝါသေတွာ**တိ သခုရံ အဇိနစမ္မံ နိဝါသေတွာ။ **သပ္ပိတေလေနာ**တိ သပ္ပိနာ စ တေလေန စ။ ဌပေတွာ ဟိ သပ္ပိံ အဝသေသော ယောကောစိ သ္နေဟော တေလန္တိ ဝုစ္စတိ။ **ကဏ္ဍုဝမာနော**တိ နခါနံ ဆိန္နတ္တာ ကဏ္ဍုဝိတဗ္ဗကာလေ တေန ကဏ္ဍုဝမာနော။ **အနန္တရဟိတာယာ**တိ အသန္ထတာယ။ **သရူပဝစ္ဆာယာ**တိ သဒိသဝစ္ဆာယ။ သစေ ဂါဝီ သေတာ ဟောတိ၊ ဝစ္ဆောပိ သေတကောဝ၊ သစေ ကဗရာ ဝါ ရတ္တာ ဝါ၊ ဝစ္ဆောပိ တာဒိသောဝါတိ ဧဝံ သရူပဝစ္ဆာယ။ **သော ဧဝမာဟာ**တိ သော ရာဇာ ဧဝံ ဝဒေတိ။ **ဝစ္ဆတရာ**တိ တရုဏဝစ္ဆကဘာဝံ အတိက္ကန္တာ ဗလဝဝစ္ဆာ။ **ဝစ္ဆတရီသု**ပိ ဧသေဝ နယော။ **ဗရိဟိသတ္ထာယာ**တိ ပရိက္ခေပကရဏတ္ထာယ စေဝ ယညဘူမိယံ အတ္ထရဏတ္ထာယ စ။

၁၇၇။ **ဒိဋ္ဌေဝ ဓမ္မေ**တိ ဣမသ္မိံယေဝ အတ္တဘာဝေ။ **နိစ္ဆာတော**တိ ဆာတံ ဝုစ္စတိ တဏှာ၊ သာ အဿ နတ္ထီတိ နိစ္ဆာတော။ သဗ္ဗကိလေသာနံ နိဗ္ဗုတတ္တာ **နိဗ္ဗုတော။** အန္တော တာပနကိလေသာနံ အဘာဝါ သီတလော ဇာတောတိ **သီတီဘူတော။** ဈာနမဂ္ဂဖလနိဗ္ဗာနသုခါနိ ပဋိသံဝေဒေတီတိ **သုခပ္ပဋိသံဝေဒီ။ ဗြဟ္မဘူတေန အတ္တနာ**တိ သေဋ္ဌဘူတေန အတ္တနာ။

ဣမံ ပန ပုဂ္ဂလံ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒတော ပဋ္ဌာယ ဒဿေတုံ **ဣဓ တထာဂတော**တိ-အာဒိမာဟ၊ တတ္ထ **တထာဂတော**တိ အဋ္ဌဟိ ကာရဏေဟိ ဘဂဝါ တထာဂတော၊ တထာ အာဂတောတိ တထာဂတော၊ တထာ ဂတောတိ တထာဂတော၊ တထလက္ခဏံ အာဂတောတိ တထာဂတော၊ တထဓမ္မေ ယာထာဝတော အဘိသမ္ဗုဒ္ဓေါတိ တထာဂတော၊ တထဒဿိတာယ တထာဂတော၊ တထာဝါဒိတာယ တထာဂတော၊ တထာကာရိတာယ တထာဂတော၊ အဘိဘဝနဋ္ဌေန တထာဂတောတိ။ **အရဟံ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေါ**တိအာဒီနိ **ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေ** ဝိတ္ထာရိတာနေဝ။ **တံ ဓမ္မန္တိ** တံ ဝုတ္တပ္ပကာရသမ္ပဒံ ဓမ္မံ။ **သုဏာတိ ဂဟပတိ ဝါ**တိ ကသ္မာ ပဌမံ ဂဟပတိံ နိဒ္ဒိသတိ? နိဟတမာနတ္တာ ဥဿန္နတ္တာ စ၊ ယေဘုယျေန ဟိ ခတ္တိယကုလတော ပဗ္ဗဇိတာ ဇာတိံ နိဿာယ မာနံ ကရောန္တိ၊ ဗြာဟ္မဏကုလာ ပဗ္ဗဇိတာ မန္တေ နိဿာယ မာနံ ကရောန္တိ၊ ဟီနဇစ္စကုလာ ပဗ္ဗဇိတာ အတ္တနော ဝိဇာတိတာယ ပတိဋ္ဌာတုံ န သက္ကောန္တိ။ ဂဟပတိဒါရကာ ပန ကစ္ဆေဟိ သေဒံ မုဉ္စန္တေဟိ ပိဋ္ဌိယာ လောဏံ ပုပ္ဖမာနာယ ဘူမိံ ကသိတွာ တာဒိသဿ မာနဿ အဘာဝတော နိဟတမာနဒပ္ပါ[၁] ဟောန္တိ၊ တေ ပဗ္ဗဇိတွာ မာနံ ဝါ ဒပ္ပံ ဝါ အကတွာ ယထာဗလံ

၁-နိဟတမာနဒဗ္ဗာ (က)

Buddhavacanaṁ uggahetvā vipassanāya kammaṁ karontā sakkonti arahatte patiṭṭhātuṁ. Itarehi ca kulehi nikkhamitvā pabbajitā nāma na bahukā, gahapatikāva bahukā. Iti nihatamānattā ussannattā ca paṭhamaṁ gahapatiṁ niddisatīti.

Aññatarasmiṁ vāti itaresaṁ vā kulānaṁ aññatarasmiṁ. **Paccājāto**ti patijāto[1]. **Tathāgate saddhaṁ paṭilabhatī**ti parisuddhaṁ dhammaṁ sutvā Dhammassāmimhi Tathāgate “Sammāsambuddho vata so Bhagavā”ti saddhaṁ paṭilabhati. **Iti paṭisañcikkhatī**ti evaṁ paccavekkhati. **Sambādho gharāvāso**ti sacepi saṭṭhihatthe ghare yojanasatantarepi vā dve jāyampatikā vasanti, tathāpi nesaṁ sakiñcanasapalibodhaṭṭhena gharavāso sambādhoyeva. **Rajopatho**ti rāgarajādīnaṁ uṭṭhānaṭṭhānanti Mahā-aṭṭhakathāyaṁ vuttaṁ. “Āgamanapatho”tipi vattuṁ vaṭṭati. Alagganaṭṭhena abbhokāso viyāti **abbhokāso.** Pabbajito hi kūṭāgāraratanapāsāde ca devavimānādīsu ca supihitadvāravātapānesu paṭicchannesu vasantopi neva laggati na sajjati na bajjhati. Tena vuttaṁ “abbhokāso pabbajjā”ti.

Apica sambādho gharāvāso kusalakiriyāya okāsābhāvato. Rajopatho asaṁvutasaṅkāraṭṭhānaṁ viya rajānaṁ kilesarajānaṁ sannipātaṭṭhānato. Abbhokāso pabbajjā kusalakiriyāya yathāsukhaṁ okāsasabbhāvato. **Nayidaṁ sukaraṁ -pa- pabbajeyyan**ti ettha ayaṁ saṅkhepakathā—yadetaṁ sikkhattayabrahmacariyaṁ ekampi divasaṁ akhaṇḍaṁ katvā carimakacittaṁ pāpetabbatāya **ekantaparipuṇṇaṁ,** ekadivasampi ca kilesamalena amalinaṁ katvā carimakacittaṁ pāpetabbatāya **ekantaparisuddhaṁ, saṅkhalikhitaṁ** likhitasaṅkhasadisaṁ dhotasaṅkhasappaṭibhāgaṁ caritabbaṁ. Idaṁ na sukaraṁ agāraṁ ajjhāvasatā agāramajjhe vasantena ekantaparipuṇṇaṁ -pa- carituṁ, yannūnāhaṁ kese ca massuñca ohāretvā kasāyarasapītatāya kāsāyāni brahmacariyaṁ carantānaṁ anucchavikāni vatthāni acchādetvā paridahitvā agārasmā nikkhamitvā anagāriyaṁ pabbajeyyanti. Ettha ca yasmā agārassa hitaṁ kasivāṇijjādikammaṁ agāriyanti vuccati, tañca pabbajjāya natthi, tasmā pabbajjā anagāriyanti ñātabbā, **taṁ anagāriyaṁ.**

1. Aññatarasmiṁ jāto (Sī, Syā) Ma-Ṭṭha 2. 108 piṭṭhe passitabbaṁ.

ဗုဒ္ဓဝစနံ ဥဂ္ဂဟေတွာ ဝိပဿနာယ ကမ္မံ ကရောန္တာ သက္ကောန္တိ အရဟတ္တေ ပတိဋ္ဌာတုံ။ ဣတရေဟိ စ ကုလေဟိ နိက္ခမိတွာ ပဗ္ဗဇိတာ နာမ န ဗဟုကာ၊ ဂဟပတိကာဝ ဗဟုကာ။ ဣတိ နိဟတမာနတ္တာ ဥဿန္နတ္တာ စ ပဌမံ ဂဟပတိံ နိဒ္ဒိသတီတိ။

အညတရသ္မိံ ဝါတိ ဣတရေသံ ဝါ ကုလာနံ အညတရသ္မိံ။ **ပစ္စာဇာတော**တိ ပတိဇာတော[1]။ **တထာဂတေ သဒ္ဓံ ပဋိလဘတီ**တိ ပရိသုဒ္ဓံ ဓမ္မံ သုတွာ ဓမ္မဿာမိမှိ တထာဂတေ “သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေါ ဝတ သော ဘဂဝါ”တိ သဒ္ဓံ ပဋိလဘတိ။ **ဣတိ ပဋိသဉ္စိက္ခတီ**တိ ဧဝံ ပစ္စဝေက္ခတိ။ **သမ္ဗာဓော ဃရာဝါသော**တိ သစေပိ သဋ္ဌိဟတ္ထေ ဃရေ ယောဇနသတန္တရေပိ ဝါ ဒွေ ဇာယမ္ပတိကာ ဝသန္တိ၊ တထာပိ နေသံ သကိဉ္စနသပလိဗောဓဋ္ဌေန ဃရာဝါသော သမ္ဗာဓောယေဝ။ **ရဇောပထော**တိ ရာဂရဇာဒီနံ ဥဋ္ဌာနဋ္ဌာနန္တိ မဟာအဋ္ဌကထာယံ ဝုတ္တံ။ “အာဂမနပထော”တိပိ ဝတ္တုံ ဝဋ္ဋတိ။ အလဂ္ဂနဋ္ဌေန အဗ္ဘောကာသော ဝိယာတိ **အဗ္ဘောကာသော**။ ပဗ္ဗဇိတော ဟိ ကူဋာဂါရရတနပါသာဒေ စ ဒေဝဝိမာနာဒီသု စ သုပိဟိတဒွါရဝါတပါနေသု ပဋိစ္ဆန္နေသု ဝသန္တောပိ နေဝ လဂ္ဂတိ န သဇ္ဇတိ န ဗဇ္ဈတိ။ တေန ဝုတ္တံ “အဗ္ဘောကာသော ပဗ္ဗဇ္ဇာ”တိ။

အပိစ သမ္ဗာဓော ဃရာဝါသော ကုသလကိရိယာယ ဩကာသာဘာဝတော။ ရဇောပထော အသံဝုတသင်္ကာရဋ္ဌာနံ ဝိယ ရဇာနံ ကိလေသရဇာနံ သန္နိပါတဋ္ဌာနတော။ အဗ္ဘောကာသော ပဗ္ဗဇ္ဇာ ကုသလကိရိယာယ ယထာသုခံ ဩကာသသဗ္ဘာဝတော။ **နယိဒံ သုကရံ။ပ။ ပဗ္ဗဇေယျ**န္တိ ဧတ္ထ အယံ သင်္ခေပကထာ—ယဒေတံ သိက္ခတ္တယဗြဟ္မစရိယံ ဧကမ္ပိ ဒိဝသံ အခဏ္ဍံ ကတွာ စရိမကစိတ္တံ ပါပေတဗ္ဗတာယ **ဧကန္တပရိပုဏ္ဏံ**၊ ဧကဒိဝသမ္ပိ စ ကိလေသမလေန အမလိနံ ကတွာ စရိမကစိတ္တံ ပါပေတဗ္ဗတာယ **ဧကန္တပရိသုဒ္ဓံ**၊ **သင်္ခလိခိတံ** လိခိတသင်္ခသဒိသံ ဓောတသင်္ခသပ္ပဋိဘာဂံ စရိတဗ္ဗံ။ ဣဒံ န သုကရံ အဂါရံ အဇ္ဈာဝသတာ အဂါရမဇ္ဈေ ဝသန္တေန ဧကန္တပရိပုဏ္ဏံ။ပ။ စရိတုံ၊ ယန္နူနာဟံ ကေသေ စ မဿုဉ္စ ဩဟာရေတွာ ကာသာယရသပီတတာယ ကာသာယာနိ ဗြဟ္မစရိယံ စရန္တာနံ အနုစ္ဆဝိကာနိ ဝတ္ထာနိ အစ္ဆာဒေတွာ ပရိဒဟိတွာ အဂါရသ္မာ နိက္ခမိတွာ အနဂါရိယံ ပဗ္ဗဇေယျန္တိ။ ဧတ္ထ စ ယသ္မာ အဂါရဿ ဟိတံ ကသိဝါဏိဇ္ဇာဒိကမ္မံ အဂါရိယန္တိ ဝုစ္စတိ၊ တဉ္စ ပဗ္ဗဇ္ဇာယ နတ္ထိ၊ တသ္မာ ပဗ္ဗဇ္ဇာ အနဂါရိယန္တိ ဉာတဗ္ဗာ၊ **တံ အနဂါရိယံ**။

၁-အညတရသ္မိံ ဇာတော (သီ၊ သျာ) မ-ဋ္ဌ ၂-၁၀၈-ပိဋ္ဌေ ပဿိတဗ္ဗံ။

Pabbajeyyanti paṭipajjeyyaṁ. **Appaṁ vā**ti sahassato heṭṭhā bhogakkhandho appo nāma hoti, sahassato paṭṭhāya mahā. Ābandhanaṭṭhena ñātiyeva **ñātiparivaṭṭo**, sopi vīsatiyā heṭṭhā appo hoti, vīsatiyā paṭṭhāya mahā.

178. **Bhikkhūnaṁ sikkhāsājīvasamāpanno**ti yā bhikkhūnaṁ adhisīlasaṅkhātā sikkhā, tañca, yattha cete saha jīvanti, ekajīvikā sabhāgavuttino honti, taṁ Bhagavatā paññattasikkhāpadasaṅkhātaṁ sājīvaṁ ca, tattha sikkhanabhāvena samāpannoti **bhikkhūnaṁ sikkhāsājīvasamāpanno. Samāpanno**ti sikkhaṁ paripūrento sājīvañca avītikkamanto hutvā tadubhayaṁ upagatoti attho. **Pāṇātipātaṁ pahāyā**ti-ādīsu pāṇātipātādikathā heṭṭhā vitthāritā eva. **Pahāyā**ti imaṁ pāṇātipātacetanāsaṅkhātaṁ dussīlyaṁ pajahitvā. **Paṭivirato hotī**ti pahīnakālato paṭṭhāya tato dussīlyato orato viratova hoti. **Nihitadaṇḍo nihitasattho**ti parūpaghātatthāya daṇḍaṁ vā satthaṁ vā ādāya avattanato nikkhittadaṇḍo ceva nikkhittasattho cāti attho. Ettha ca ṭhapetvā daṇḍaṁ sabbampi avasesaṁ upakaraṇaṁ sattānaṁ vināsanabhāvato[1] satthanti veditabbaṁ. Yaṁ pana bhikkhū kattaradaṇḍaṁ vā dantakaṭṭhavāsiṁ vā pipphalikaṁ vā gahetvā vicaranti, na taṁ parūpaghātatthāya. Tasmā "nihitadaṇḍā nihitasatthā"tveva saṅkhaṁ gacchanti. **Lajjī**ti pāpajigucchanalakkhaṇāya lajjāya samannāgato. **Dayāpanno**ti dayaṁ mettacittataṁ āpanno. **Sabbapāṇabhūtahitānukampī**ti sabbe pāṇabhūte hitena anukampako, tāya dayāpannatāya sabbesaṁ pāṇabhūtānaṁ hitacittakoti attho. **Viharatī**ti iriyati pāleti.

Dinnameva ādiyatīti **dinnādāyī.** Cittenapi dinnameva paṭikaṅkhatīti **dinnapāṭikaṅkhī.** Thenetīti theno, na thenena **athenena.** Athenattāyeva **sucibhūtena. Attanā**ti attabhāvena. Athenaṁ sucibhūtaṁ attabhāvaṁ katvā viharatīti vuttaṁ hoti.

1. Vihiṁsanabhāvato (Sī, Syā) Ma-Ṭṭha 2. 110 piṭṭhepi.

ပဗ္ဗဇေယျန္တိ ပဋိပဇ္ဇေယျံ။ **အပ္ပံ ဝါ**တိ သဟဿတော ဟေဋ္ဌာ ဘောဂက္ခန္ဓော အပ္ပေါ နာမ ဟောတိ၊ သဟဿတော ပဋ္ဌာယ မဟာ။ အာဗန္ဓနဋ္ဌေန ဉာတိယေဝ **ဉာတိပရိဝဋ္ဋော၊** သောပိ ဝီသတိယာ ဟေဋ္ဌာ အပ္ပေါ ဟောတိ၊ ဝီသတိယာ ပဋ္ဌာယ မဟာ။

၁၇၈။ **ဘိက္ခူနံ သိက္ခာသာဇီဝသမာပန္နော**တိ ယာ ဘိက္ခူနံ အဓိသီလသင်္ခါတာ သိက္ခာ၊ တဉ္စ, ယတ္ထ စေတေ သဟ ဇီဝန္တိ, ဧကဇီဝိကာ သဘာဂဝုတ္တိနော ဟောန္တိ၊ တံ ဘဂဝတာ ပညတ္တသိက္ခာပဒသင်္ခါတံ သာဇီဝံ စ, တတ္ထ သိက္ခနဘာဝေန သမာပန္နောတိ **ဘိက္ခူနံ သိက္ခာသာဇီဝသမာပန္နော။ သမာပန္နော**တိ သိက္ခံ ပရိပူရေန္တော သာဇီဝဉ္စ အဝီတိက္ကမန္တော ဟုတွာ တဒုဘယံ ဥပဂတောတိ အတ္ထော။ **ပါဏာတိပါတံ ပဟာယာ**တိအာဒီသု ပါဏာတိပါတာဒိကထာ ဟေဋ္ဌာ ဝိတ္ထာရိတာ ဧဝ။ **ပဟာယာ**တိ ဣမံ ပါဏာတိပါတစေတနာသင်္ခါတံ ဒုဿီလျံ ပဇဟိတွာ။ **ပဋိဝိရတော ဟောတီ**တိ ပဟီနကာလတော ပဋ္ဌာယ တတော ဒုဿီလျတော ဩရတော ဝိရတောဝ ဟောတိ။ **နိဟိတဒဏ္ဍော နိဟိတသတ္ထော**တိ ပရူပဃာတတ္ထာယ ဒဏ္ဍံ ဝါ သတ္ထံ ဝါ အာဒါယ အဝတ္တနတော နိက္ခိတ္တဒဏ္ဍော စေဝ နိက္ခိတ္တသတ္ထော စာတိ အတ္ထော။ ဧတ္ထ စ ဌပေတွာ ဒဏ္ဍံ သဗ္ဗမ္ပိ အဝသေသံ ဥပကရဏံ သတ္တာနံ ဝိနာသနဘာဝတော[၁] သတ္ထန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ယံ ပန ဘိက္ခူ ကတ္တရဒဏ္ဍံ ဝါ ဒန္တကဋ္ဌဝါသိံ ဝါ ပိပ္ဖလိကံ ဝါ ဂဟေတွာ ဝိစရန္တိ၊ န တံ ပရူပဃာတတ္ထာယ။ တသ္မာ "နိဟိတဒဏ္ဍာ နိဟိတသတ္ထာ"တွေဝ သင်္ခံ ဂစ္ဆန္တိ။ **လဇ္ဇီ**တိ ပါပဇိဂုစ္ဆနလက္ခဏာယ လဇ္ဇာယ သမန္နာဂတော။ **ဒယာပန္နော**တိ ဒယံ မေတ္တစိတ္တတံ အာပန္နော။ **သဗ္ဗပါဏဘူတဟိတာနုကမ္ပီ**တိ သဗ္ဗေ ပါဏဘူတေ ဟိတေန အနုကမ္ပကော၊ တာယ ဒယာပန္နတာယ သဗ္ဗေသံ ပါဏဘူတာနံ ဟိတစိတ္တကောတိ အတ္ထော။ **ဝိဟရတီ**တိ ဣရိယတိ ပါလေတိ။

ဒိန္နမေဝ အာဒိယတီတိ **ဒိန္နာဒါယီ။** စိတ္တေနပိ ဒိန္နမေဝ ပဋိကင်္ခတီတိ **ဒိန္နပါဋိကင်္ခီ။** ထေနေတီတိ ထေနော၊ န ထေနေန **အထေနေန။** အထေနတ္တာယေဝ **သုစိဘူတေန။ အတ္တနာ**တိ အတ္တဘာဝေန။ အထေနံ သုစိဘူတံ အတ္တဘာဝံ ကတွာ ဝိဟရတီတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။

၁-ဝိဟိံသနဘာဝတော (သီ၊ သျာ) မ-ဋ္ဌ ၂-၁၁၀-ပိဋ္ဌေပိ။

Abrahmacariyanti aseṭṭhacariyaṁ. Brahmaṁ seṭṭhaṁ ācāraṁ caratīti **brahmacārī. Ārācārī**ti abrahmacariyato dūracārī[1]. **Methunā**ti rāgapariyuṭṭhānavasena sadisattā methunakāti laddhavohārehi paṭisevitabbato methunāti saṅkhaṁ gatā asaddhammā. **Gāmadhammā**ti gāmavāsīnaṁ dhammā.

Saccaṁ vadatīti **saccavādī.** Saccena saccaṁ sandahati ghaṭetīti **saccasandho,** na antarantarā musā vadatīti attho. Yo hi puriso kadāci musā vadati, kadāci saccaṁ, tassa musāvādena antaritattā saccaṁ saccena na ghaṭīyati, tasmā na so saccasandho. Ayaṁ pana na tādiso, jīvitahetupi musā avatvā saccena saccaṁ sandahatiyevāti saccasandho. **Theto**ti thiro, thirakathoti[2] attho. Eko hi puggalo haliddirāgo viya, thusarāsimhi nikhātakhāṇuko viya, assa piṭṭhe ṭhapitakumbhaṇḍamiva ca na thirakatho hoti, eko pāsāṇalekhā viya indakhīlo viya ca thirakatho hoti, asinā sīse chindantepi[3] dve kathā na katheti, ayaṁ vuccati theto. **Paccayiko**ti pattiyāyitabbako[4], saddhāyikoti attho. Ekacco hi puggalo na paccayiko hoti, "idaṁ kena vuttaṁ, asukenā"ti vutte "mā tassa vacanaṁ saddahathā"ti vattabbataṁ āpajjati. Eko paccayiko hoti, "idaṁ kena vuttaṁ, asukenā"ti vutte "yadi tena vuttaṁ, idameva pamāṇaṁ, idāni upaparikkhitabbaṁ natthi, evameva idan"ti vattabbataṁ āpajjati, ayaṁ vuccati paccayiko. **Avisaṁvādako lokassā**ti tāya saccavāditāya lokaṁ na visaṁvādetīti attho.

Imesaṁ bhedāyāti yesaṁ ito sutvāti vuttānaṁ santike sutaṁ, tesaṁ bhedāya. **Bhinnānaṁ vā sandhātā**ti dvinnaṁ mittānaṁ vā samānupajjhāyakādīnaṁ vā kenacideva kāraṇena bhinnānaṁ ekamekaṁ upasaṅkamitvā "tumhākaṁ īdise kule jātānaṁ evaṁ bahussutānaṁ idaṁ na yuttan"ti-ādīni vatvā sandhānaṁ kattā. **Anuppadātā**ti sandhānānuppadātā, dve jane samagge disvā "tumhākaṁ evarūpe kule jātānaṁ evarūpehi guṇehi

1. Dūrācārī (Sī, Syā)
2. Ṭhitakathoti (Sī, Syā)
3. Chijjantepi (Syā, Ka)
4. Paccayāyitabbako (Sī), patiyāyitabbako (Syā)

အဗြဟ္မစရိယန္တိ အသေဋ္ဌစရိယံ။ ဗြဟ္မံ သေဋ္ဌံ အာစာရံ စရတီတိ **ဗြဟ္မစာရီ။** **အာရာစာရီ**တိ အဗြဟ္မစရိယတော ဒူရစာရီ[1]။ **မေထုနာ**တိ ရာဂပရိယုဋ္ဌာနဝသေန သဒိသတ္တာ မေထုနကာတိ လဒ္ဓဝေါဟာရေဟိ ပဋိသေဝိတဗ္ဗတော မေထုနာတိ သင်္ခံ ဂတာ အသဒ္ဓမ္မာ။ **ဂါမဓမ္မာ**တိ ဂါမဝါသီနံ ဓမ္မာ။

သစ္စံ ဝဒတီတိ **သစ္စဝါဒီ။** သစ္စေန သစ္စံ သန္ဒဟတိ ဃဋေတီတိ **သစ္စသန္ဓော၊** န အန္တရန္တရာ မုသာ ဝဒတီတိ အတ္ထော။ ယော ဟိ ပုရိသော ကဒါစိ မုသာ ဝဒတိ၊ ကဒါစိ သစ္စံ၊ တဿ မုသာဝါဒေန အန္တရိတတ္တာ သစ္စံ သစ္စေန န ဃဋီယတိ၊ တသ္မာ န သော သစ္စသန္ဓော။ အယံ ပန န တာဒိသော၊ ဇီဝိတဟေတုပိ မုသာ အဝတွာ သစ္စေန သစ္စံ သန္ဒဟတိယေဝါတိ သစ္စသန္ဓော။ **ထေတော**တိ ထိရော၊ ထိရကထောတိ[2] အတ္ထော။ ဧကော ဟိ ပုဂ္ဂလော ဟလိဒ္ဒိရာဂေါ ဝိယ, ထုသရာသိမှိ နိခါတခါဏုကော ဝိယ, အဿ ပိဋ္ဌေ ဌပိတကုမ္ဘဏ္ဍမိဝ စ န ထိရကထော ဟောတိ၊ ဧကော ပါသာဏလေခါ ဝိယ ဣန္ဒခီလော ဝိယ စ ထိရကထော ဟောတိ၊ အသိနာ သီသေ ဆိန္ဒန္တေပိ[3] ဒွေ ကထာ န ကထေတိ၊ အယံ ဝုစ္စတိ ထေတော။ **ပစ္စယိကော**တိ ပတ္တိယာယိတဗ္ဗကော[4]၊ သဒ္ဓါယိကောတိ အတ္ထော။ ဧကစ္စော ဟိ ပုဂ္ဂလော န ပစ္စယိကော ဟောတိ၊ "ဣဒံ ကေန ဝုတ္တံ၊ အသုကေနာ"တိ ဝုတ္တေ "မာ တဿ ဝစနံ သဒ္ဒဟထာ"တိ ဝတ္တဗ္ဗတံ အာပဇ္ဇတိ။ ဧကော ပစ္စယိကော ဟောတိ၊ "ဣဒံ ကေန ဝုတ္တံ၊ အသုကေနာ"တိ ဝုတ္တေ "ယဒိ တေန ဝုတ္တံ၊ ဣဒမေဝ ပမာဏံ၊ ဣဒါနိ ဥပပရိက္ခိတဗ္ဗံ နတ္ထိ၊ ဧဝမေဝ ဣဒ"န္တိ ဝတ္တဗ္ဗတံ အာပဇ္ဇတိ၊ အယံ ဝုစ္စတိ ပစ္စယိကော။ **အဝိသံဝါဒကော လောကဿာ**တိ တာယ သစ္စဝါဒိတာယ လောကံ န ဝိသံဝါဒေတီတိ အတ္ထော။

ဣမေသံ ဘေဒါယာတိ ယေသံ ဣတော သုတွာတိ ဝုတ္တာနံ သန္တိကေ သုတံ၊ တေသံ ဘေဒါယ။ **ဘိန္နာနံ ဝါ သန္ဓာတာ**တိ ဒွိန္နံ မိတ္တာနံ ဝါ သမာနုပဇ္ဈာယကာဒီနံ ဝါ ကေနစိဒေဝ ကာရဏေန ဘိန္နာနံ ဧကမေကံ ဥပသင်္ကမိတွာ "တုမှာကံ ဤဒိသေ ကုလေ ဇာတာနံ ဧဝံ ဗဟုဿုတာနံ ဣဒံ န ယုတ္တ"န္တိအာဒီနိ ဝတွာ သန္ဓာနံ ကတ္တာ။ **အနုပ္ပဒါတာ**တိ သန္ဓာနာနုပ္ပဒါတာ၊ ဒွေ ဇနေ သမဂ္ဂေ ဒိသွာ "တုမှာကံ ဧဝရူပေ ကုလေ ဇာတာနံ ဧဝရူပေဟိ ဂုဏေဟိ

၁-ဒူရာစာရီ (သီ၊ သျာ)
၂-ဌိတကထောတိ (သီ၊ သျာ)
၃-ဆိဇ္ဇန္တေပိ (သျာ၊ က)
၄-ပစ္စယာယိတဗ္ဗကော (သီ)၊ ပတိယာယိတဗ္ဗကော (သျာ)

samannāgatānaṁ anucchavikametan”ti-ādīni vatvā daḷhīkammaṁ kattāti attho. Samaggo ārāmo assāti **samaggārāmo,** yattha samaggā natthi, tattha vasitumpi na icchatīti attho. “Samaggarāmo”tipi Pāḷi, ayameva attho. **Samaggarato**ti samaggesu rato, te pahāya aññatra gantumpi na icchatīti attho. Samagge disvāpi sutvāpi nandatīti **samagganandī. Samaggakaraṇiṁ vācaṁ bhāsitā**ti yā vācā satte samaggeyeva karoti, taṁ sāmaggīguṇaparidīpakameva vācaṁ bhāsati, na itaranti.

Kālena vadatīti **kālavādī,** vattabbayuttakālaṁ sallakkhetvā vadatīti attho. Bhūtaṁ tathaṁ tacchaṁ sabhāvameva vadatīti **bhūtavādī.** Diṭṭhadhammikasamparāyikatthasannissitameva katvā vadatīti **atthavādī.** Navalokuttaradhammasannissitaṁ katvā vadatīti **dhammavādī.** Saṁvaravinayapahānavinayasannissitaṁ katvā vadatīti **vinayavādī.** Nidhānaṁ vuccati ṭhapanokāso, nidhānamassā atthīti **nidhānavatī,** hadaye nidhātabbayuttakaṁ[1] vācaṁ bhāsitāti attho. **Kālenā**ti evarūpiṁ bhāsamānopi ca “ahaṁ nidhānavatiṁ vācaṁ bhāsissāmī”ti na akālena bhāsati, yuttakālaṁ pana sallakkhetvāva[2] bhāsatīti attho. **Sāpadesan**ti sa-upamaṁ, sakāraṇanti attho. **Pariyantavatin**ti paricchedaṁ dassetvā yathāssā paricchedo paññāyati, evaṁ bhāsatīti attho. **Atthasaṁhitan**ti anekehipi nayehi vibhajantena pariyādātuṁ asakkuṇeyyatāya atthasampannaṁ bhāsati. Yaṁ vā so atthavādī atthaṁ vadati, tena atthena saṁhitattā atthasaṁhitaṁ vācaṁ bhāsati, na aññaṁ nikkhipitvā aññaṁ bhāsatīti vuttaṁ hoti.

179. **Bījagāmabhūtagāmasamārambhā**ti mūlabījaṁ khandhabījaṁ phaḷubījaṁ[3] aggabījaṁ bījabījanti pañcavidhassa bījagāmassa ceva yassa kassaci nīlatiṇarukkhādikassa bhūtagāmassa ca samārambhā, chedanabhedanapacanādibhāvena[4] vikopanā paṭiviratoti attho. **Ekabhattiko**ti pātarāsabhattaṁ sāyamāsabhattanti dve bhattāni, tesu pātarāsabhattaṁ antomajjhanhikena paricchinnaṁ, itaraṁ majjhanhikato uddhaṁ anto-aruṇena. Tasmā antomajjhanhike

1. Nidhetabbayuttakaṁ (Sī, Syā)
2. Avekkhitvāva (Syā) Ma-Ṭṭha 2. 112 piṭṭhepi.
3. Phalabījaṁ (Sī, Syā)
4. Chedanapacanādibhāvena (Sī, Syā)

သမန္နာဂတာနံ အနုစ္ဆဝိကမေတ”န္တိအာဒီနိ ဝတွာ ဒဠှီကမ္မံ ကတ္တာတိ အတ္ထော။ သမဂ္ဂေါ အာရာမော အဿာတိ **သမဂ္ဂါရာမော၊** ယတ္ထ သမဂ္ဂါ နတ္ထိ၊ တတ္ထ ဝသိတုမ္ပိ န ဣစ္ဆတီတိ အတ္ထော။ “သမဂ္ဂရာမော”တိပိ ပါဠိ၊ အယမေဝ အတ္ထော။ **သမဂ္ဂရတော**တိ သမဂ္ဂေသု ရတော၊ တေ ပဟာယ အညတြ ဂန္တုမ္ပိ န ဣစ္ဆတီတိ အတ္ထော။ သမဂ္ဂေ ဒိသွာပိ သုတွာပိ နန္ဒတီတိ **သမဂ္ဂနန္ဒီ။ သမဂ္ဂကရဏိံ ဝါစံ ဘာသိတာ**တိ ယာ ဝါစာ သတ္တေ သမဂ္ဂေယေဝ ကရောတိ၊ တံ သာမဂ္ဂိဂုဏပရိဒီပကမေဝ ဝါစံ ဘာသတိ၊ န ဣတရန္တိ။

ကာလေန ဝဒတီတိ **ကာလဝါဒီ၊** ဝတ္တဗ္ဗယုတ္တကာလံ သလ္လက္ခေတွာ ဝဒတီတိ အတ္ထော။ ဘူတံ တထံ တစ္ဆံ သဘာဝမေဝ ဝဒတီတိ **ဘူတဝါဒီ။** ဒိဋ္ဌဓမ္မိက-သမ္ပရာယိကတ္ထသန္နိဿိတမေဝ ကတွာ ဝဒတီတိ **အတ္ထဝါဒီ။** နဝလောကုတ္တရ-ဓမ္မသန္နိဿိတံ ကတွာ ဝဒတီတိ **ဓမ္မဝါဒီ။** သံဝရဝိနယပဟာနဝိနယသန္နိဿိတံ ကတွာ ဝဒတီတိ **ဝိနယဝါဒီ။** နိဓာနံ ဝုစ္စတိ ဌပနောကာသော၊ နိဓာနမဿာ အတ္ထီတိ **နိဓာနဝတီ၊** ဟဒယေ နိဓာတဗ္ဗယုတ္တကံ[၁] ဝါစံ ဘာသိတာတိ အတ္ထော။ **ကာလေနာ**တိ ဧဝရူပိံ ဘာသမာနောပိ စ “အဟံ နိဓာနဝတိံ ဝါစံ ဘာသိဿာမီ”တိ န အကာလေန ဘာသတိ၊ ယုတ္တကာလံ ပန သလ္လက္ခေတွာဝ[၂] ဘာသတီတိ အတ္ထော။ **သာပဒေသ**န္တိ သဥပမံ၊ သကာရဏန္တိ အတ္ထော။ **ပရိယန္တဝတိ**န္တိ ပရိစ္ဆေဒံ ဒဿေတွာ ယထာဿာ ပရိစ္ဆေဒေါ ပညာယတိ၊ ဧဝံ ဘာသတီတိ အတ္ထော။ **အတ္ထသံဟိတ**န္တိ အနေကေဟိပိ နယေဟိ ဝိဘဇန္တေန ပရိယာဒါတုံ အသက္ကုဏေယျတာယ အတ္ထသမ္ပန္နံ ဘာသတိ။ ယံ ဝါ သော အတ္ထဝါဒီ အတ္ထံ ဝဒတိ၊ တေန အတ္ထေန သံဟိတတ္တာ အတ္ထသံဟိတံ ဝါစံ ဘာသတိ၊ န အညံ နိက္ခိပိတွာ အညံ ဘာသတီတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။

၁၇၉။ **ဗီဇဂါမဘူတဂါမသမာရမ္ဘာ**တိ မူလဗီဇံ ခန္ဓဗီဇံ ဖဠုဗီဇံ[၃] အဂ္ဂဗီဇံ ဗီဇဗီဇန္တိ ပဉ္စဝိဓဿ ဗီဇဂါမဿ စေဝ ယဿ ကဿစိ နီလတိဏရုက္ခာဒိကဿ ဘူတဂါမဿ စ သမာရမ္ဘာ၊ ဆေဒနဘေဒနပစနာဒိဘာဝေန[၄] ဝိကောပနာ ပဋိဝိရတောတိ အတ္ထော။ **ဧကဘတ္တိကော**တိ ပါတရာသဘတ္တံ သာယမာသ-ဘတ္တန္တိ ဒွေ ဘတ္တာနိ၊ တေသု ပါတရာသဘတ္တံ အန္တောမဇ္ဈန္ဟိကေန ပရိစ္ဆိန္နံ၊ ဣတရံ မဇ္ဈန္ဟိကတော ဥဒ္ဓံ အန္တောအရုဏေန။ တသ္မာ အန္တောမဇ္ဈန္ဟိကေ

၁-နိဓေတဗ္ဗယုတ္တကံ (သီ၊ သျာ)
၂-အဝေက္ခိတွာဝ (သျာ) မ-ဋ္ဌ ၂-၁၁၂-ပိဋ္ဌေပိ။
၃-ဖလဗီဇံ (သီ၊ သျာ)
၄-ဆေဒနပစနာဒိဘာဝေန (သီ၊ သျာ)

dasakkhattuṁ bhuñjamānopi ekabhattikova hoti. Taṁ sandhāya vuttaṁ "ekabhattiko"ti. Rattiyā bhojanaṁ[1] ratti, tato uparatoti **rattūparato.** Atikkante majjhanhike yāva sūriyatthaṅgamanā bhojanaṁ vikālabhojanaṁ nāma, tato viratattā **virato vikālabhojanā.** Sāsanassa ananulomattā visūkaṁ paṭāṇībhūtaṁ dassananti visūkadassanaṁ. Attanā naccananaccāpanādivasena naccā ca gītā ca vāditā ca antamaso mayūranaccanādivasenapi pavattānaṁ naccādīnaṁ visūkabhūtā dassanā cāti **naccagītavāditavisūkadassanā.** Naccādīni hi attanā payojetuṁ vā parehi payojāpetuṁ vā yuttāni passituṁ vā neva bhikkhūnaṁ na bhikkhunīnaṁ vaṭṭanti. Mālādīsu **mālā**ti yaṁkiñci pupphaṁ. **Gandhan**ti yaṁkiñci gandhajātaṁ. **Vilepanan**ti chavirāgakaraṇaṁ. Tattha piḷandhanto dhāreti nāma, ūnaṭṭhānaṁ pūrento maṇḍeti nāma, gandhavasena chavirāgavasena ca sādiyanto vibhūseti nāma. **Ṭhānaṁ** vuccati kāraṇaṁ. Tasmā yāya dussīlyacetanāya tāni mālādhāraṇādīni mahājano karoti, tato paṭiviratoti attho. **Uccāsayanaṁ** vuccati pamāṇātikkantaṁ. **Mahāsayanaṁ** akappiyasanthataṁ, tato paṭiviratoti attho. **Jātarūpan**ti suvaṇṇaṁ. **Rajatan**ti kahāpaṇo, lohamāsako jatumāsako dārumāsakoti ye vohāraṁ gacchanti, tassa ubhayassāpi paṭiggahaṇā paṭivirato, neva naṁ uggaṇhāti na uggaṇhāpeti, na upanikkhittaṁ sādiyatīti attho.

Āmakadhaññapaṭiggahaṇāti sālivīhiyavagodhumakaṅguvarakakudrūsakasaṅkhātassa sattavidhassāpi āmakadhaññassa paṭiggahaṇā. Na kevalañca etesaṁ paṭiggahaṇameva, āmasanampi bhikkhūnaṁ na vaṭṭatiyeva. **Āmakamaṁsapaṭiggahaṇā**ti ettha aññatra odissa anuññātā āmakamacchamaṁsānaṁ paṭiggahaṇameva bhikkhūnaṁ na vaṭṭati, no āmasanaṁ. **Itthikumārikapaṭiggahaṇā**ti ettha **itthī**ti purisantaragatā, itarā kumārikā nāma, tāsaṁ paṭiggahaṇampi āmasanampi akappiyameva. **Dāsidāsapaṭiggahaṇā**ti ettha dāsidāsavaseneva tesaṁ paṭiggahaṇaṁ na vaṭṭati. "Kappiyakārakaṁ dammi, ārāmikaṁ dammī"ti evaṁ vutte pana vaṭṭati. **Ajeḷakā**dīsupi **khettavatthu**pariyosānesu kappiyākappiyanayo vinayavasena upaparikkhitabbo. Tattha **khettaṁ** nāma yasmiṁ pubbaṇṇaṁ ruhati. **Vatthu** nāma yasmiṁ aparaṇṇaṁ ruhati. Yattha vā

1. Rattibhojanaṁ (Sī), rattiṁ bhojanaṁ (Syā)

ဒသက္ခတ္တုံ ဘုဉ္ဇမာနောပိ ဧကဘတ္တိကောဝ ဟောတိ။ တံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ "ဧကဘတ္တိကော"တိ။ ရတ္တိယာ ဘောဇနံ[1] ရတ္တိ၊ တတော ဥပရတောတိ **ရတ္တူပရတော**။ အတိက္ကန္တေ မဇ္ဈန္ဟိကေ ယာဝ သူရိယတ္ထင်္ဂမနာ ဘောဇနံ ဝိကာလဘောဇနံ နာမ၊ တတော ဝိရတတ္တာ **ဝိရတော ဝိကာလဘောဇနာ**။ သာသနဿ အနနုလောမတ္တာ ဝိသူကံ ပဋာဏီဘူတံ ဒဿနန္တိ ဝိသူကဒဿနံ။ အတ္တနာ နစ္စနနစ္စာပနာဒိဝသေန နစ္စာ စ ဂီတာ စ ဝါဒိတာ စ အန္တမသော မယူရနစ္စနာဒိဝသေနပိ ပဝတ္တာနံ နစ္စာဒီနံ ဝိသူကဘူတာ ဒဿနာ စာတိ **နစ္စဂီတဝါဒိတဝိသူကဒဿနာ**။ နစ္စာဒီနိ ဟိ အတ္တနာ ပယောဇေတုံ ဝါ ပရေဟိ ပယောဇာပေတုံ ဝါ ယုတ္တာနိ ပဿိတုံ ဝါ နေဝ ဘိက္ခူနံ န ဘိက္ခုနီနံ ဝဋ္ဋန္တိ။ မာလာဒီသု **မာလာ**တိ ယံကိဉ္စိ ပုပ္ဖံ။ **ဂန္ဓန္**တိ ယံကိဉ္စိ ဂန္ဓဇာတံ။ **ဝိလေပနန္**တိ ဆဝိရာဂကရဏံ။ တတ္ထ ပိဠန္ဓန္တော ဓာရေတိ နာမ၊ ဦနဋ္ဌာနံ ပူရေန္တော မဏ္ဍေတိ နာမ၊ ဂန္ဓဝသေန ဆဝိရာဂဝသေန စ သာဒိယန္တော ဝိဘူသေတိ နာမ။ **ဌာနံ** ဝုစ္စတိ ကာရဏံ။ တသ္မာ ယာယ ဒုဿီလျစေတနာယ တာနိ မာလာဓာရဏာဒီနိ မဟာဇနော ကရောတိ၊ တတော ပဋိဝိရတောတိ အတ္ထော။ **ဥစ္စာသယနံ** ဝုစ္စတိ ပမာဏာတိက္ကန္တံ။ **မဟာသယနံ** အကပ္ပိယသန္ထတံ၊ တတော ပဋိဝိရတောတိ အတ္ထော။ **ဇာတရူပန္**တိ သုဝဏ္ဏံ။ **ရဇတန္**တိ ကဟာပဏော၊ လောဟမာသကော ဇတုမာသကော ဒါရုမာသကောတိ ယေ ဝေါဟာရံ ဂစ္ဆန္တိ၊ တဿ ဥဘယဿာပိ ပဋိဂ္ဂဟဏာ ပဋိဝိရတော၊ နေဝ နံ ဥဂ္ဂဏှာတိ န ဥဂ္ဂဏှာပေတိ၊ န ဥပနိက္ခိတ္တံ သာဒိယတီတိ အတ္ထော။

အာမကဓညပဋိဂ္ဂဟဏာတိ သာလိဝီဟိယဝဂေါဓုမကင်္ဂုဝရကကုဒြူသကသင်္ခါတဿ သတ္တဝိဓဿာပိ အာမကဓညဿ ပဋိဂ္ဂဟဏာ။ န ကေဝလဉ္စ ဧတေသံ ပဋိဂ္ဂဟဏမေဝ၊ အာမသနမ္ပိ ဘိက္ခူနံ န ဝဋ္ဋတိယေဝ။ **အာမကမံသပဋိဂ္ဂဟဏာ**တိ ဧတ္ထ အညတြ ဩဒိဿ အနုညာတာ အာမကမစ္ဆမံသာနံ ပဋိဂ္ဂဟဏမေဝ ဘိက္ခူနံ န ဝဋ္ဋတိ၊ နော အာမသနံ။ **ဣတ္ထိကုမာရိကပဋိဂ္ဂဟဏာ**တိ ဧတ္ထ **ဣတ္ထီ**တိ ပုရိသန္တရဂတာ၊ ဣတရာ ကုမာရိကာ နာမ၊ တာသံ ပဋိဂ္ဂဟဏမ္ပိ အာမသနမ္ပိ အကပ္ပိယမေဝ။ **ဒါသိဒါသပဋိဂ္ဂဟဏာ**တိ ဧတ္ထ ဒါသိဒါသဝသေနေဝ တေသံ ပဋိဂ္ဂဟဏံ န ဝဋ္ဋတိ။ "ကပ္ပိယကာရကံ ဒမ္မိ၊ အာရာမိကံ ဒမ္မီ"တိ ဧဝံ ဝုတ္တေ ပန ဝဋ္ဋတိ။ **အဇေဠကာ**ဒီသုပိ **ခေတ္တဝတ္ထု**ပရိယောသာနေသု ကပ္ပိယာကပ္ပိယနယော ဝိနယဝသေန ဥပပရိက္ခိတဗ္ဗော။ တတ္ထ **ခေတ္တံ** နာမ ယသ္မိံ ပုဗ္ဗဏ္ဏံ ရုဟတိ။ **ဝတ္ထု** နာမ ယသ္မိံ အပရဏ္ဏံ ရုဟတိ။ ယတ္ထ ဝါ

၁-ရတ္တိဘောဇနံ (သီ)၊ ရတ္တိံ ဘောဇနံ (သျာ)

ubhayampi ruhati, taṁ khettaṁ. Tadatthāya akatabhūmibhāgo vatthu. Khettavatthusīsena cettha vāpitaḷākādīnipi saṅgahitāneva.

Dūteyyaṁ vuccati dūtakammaṁ, gihīnaṁ pahitaṁ paṇṇaṁ vā sāsanaṁ vā gahetvā tattha tattha gamanaṁ. **Pahiṇagamanaṁ** vuccati paragharaṁ[1] pesitassa khuddakagamanaṁ. **Anuyogo** nāma tadubhayakaraṇaṁ. Tasmā dūteyyapahiṇagamanānaṁ anuyogoti evamettha attho daṭṭhabbo. **Kayavikkayā**ti kayā ca vikkayā ca. Tulākūṭādīsu **kūṭan**ti vañcanaṁ. Tattha tulākūṭaṁ nāma rūpakūṭaṁ aṅgakūṭaṁ gahaṇakūṭaṁ paṭicchannakūṭanti catubbidhaṁ hoti. Tattha **rūpakūṭaṁ** nāma dve tulā samarūpā katvā gaṇhanto mahatiyā gaṇhāti, dadanto khuddikāya deti. **Aṅgakūṭaṁ** nāma gaṇhanto pacchābhāge hatthena tulaṁ akkamati, dadanto pubbabhāge. **Gahaṇakūṭaṁ** nāma gaṇhanto mūle rajjuṁ gaṇhāti, dadanto agge. **Paṭicchannakūṭaṁ** nāma tulaṁ susiraṁ katvā anto ayacuṇṇaṁ pakkhipitvā gaṇhanto taṁ pacchābhāge karoti, dadanto aggabhāge.

Kaṁso vuccati suvaṇṇapāti, tāya vañcanaṁ **kiṁsakūṭaṁ.** Kathaṁ? Ekaṁ suvaṇṇapātiṁ katvā aññā dve tisso lohapātiyo suvaṇṇavaṇṇā karonti, tato janapadaṁ gantvā kiñcideva aḍḍhakulaṁ pavisitvā “suvaṇṇabhājanāni kiṇathā”ti vatvā agghe pucchite samagghataraṁ dātukāmā honti. Tato tehi “kathaṁ imesaṁ suvaṇṇabhāvo jānitabbo”ti vutte “vīmaṁsitvā gaṇhathā”ti supaṇṇapātiṁ pāsāṇe ghaṁsitvā sabbapātiyo datvā gacchanti.

Mānakūṭaṁnāma hadayabheda sikhābheda rajjubhedavasena tividhaṁ hoti. Tattha **hadayabhedo** sappitelādiminanakāle labbhati. Tāni hi gaṇhanto heṭṭhā chiddena mānena “saṇikaṁ āsiñcā”ti vatvā antobhājane bahuṁ paggharāpetvā gaṇhāti, dadanto chiddaṁ pidhāya sīghaṁ pūretvā deti. **Sikhābhedo** tilataṇḍulādiminanakāle labbhati. Tāni hi gaṇhanto saṇikaṁ sikhaṁ ussāpetvā gaṇhāti, dadanto vegena pūretvā sikhaṁ chindanto deti. **Rajjubhedo** khettavatthuminanakāle labbhati. Lañjaṁ alabhantā hi khettaṁ amahantampi mahantaṁ katvā minanti.

1. Gharā gharaṁ (Dī-Ṭṭha 1. 77; Ma-Ṭṭha 2. 114 piṭṭhesu.)

ဥဘယမ္ပိ ရုဟတိ၊ တံ ခေတ္တံ။ တဒတ္ထာယ အကတဘူမိဘာဂေါ ဝတ္ထု။ ခေတ္တဝတ္ထုသီသေန စေတ္ထ ဝါပိတဠာကာဒီနိပိ သင်္ဂဟိတာနေဝ။

ဒူတေယျံ ဝုစ္စတိ ဒူတကမ္မံ၊ ဂိဟီနံ ပဟိတံ ပဏ္ဏံ ဝါ သာသနံ ဝါ ဂဟေတွာ တတ္ထ တတ္ထ ဂမနံ။ **ပဟိဏဂမနံ** ဝုစ္စတိ ပရဃရံ[၁] ပေသိတဿ ခုဒ္ဒကဂမနံ။ **အနုယောဂေါ** နာမ တဒုဘယကရဏံ။ တသ္မာ ဒူတေယျပဟိဏဂမနာနံ အနုယောဂေါတိ ဧဝမေတ္ထ အတ္ထော ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ **ကယဝိက္ကယာ**တိ ကယာ စ ဝိက္ကယာ စ။ တုလာကူဋာဒီသု **ကူဋ**န္တိ ဝဉ္စနံ။ တတ္ထ တုလာကူဋံ နာမ ရူပကူဋံ အင်္ဂကူဋံ ဂဟဏကူဋံ ပဋိစ္ဆန္နကူဋန္တိ စတုဗ္ဗိဓံ ဟောတိ။ တတ္ထ **ရူပကူဋံ** နာမ ဒွေ တုလာ သမရူပါ ကတွာ ဂဏှန္တော မဟတိယာ ဂဏှာတိ၊ ဒဒန္တော ခုဒ္ဒိကာယ ဒေတိ။ **အင်္ဂကူဋံ** နာမ ဂဏှန္တော ပစ္ဆာဘာဂေ ဟတ္ထေန တုလံ အက္ကမတိ၊ ဒဒန္တော ပုဗ္ဗဘာဂေ။ **ဂဟဏကူဋံ** နာမ ဂဏှန္တော မူလေ ရဇ္ဇုံ ဂဏှာတိ၊ ဒဒန္တော အဂ္ဂေ။ **ပဋိစ္ဆန္နကူဋံ** နာမ တုလံ သုသိရံ ကတွာ အန္တော အယစုဏ္ဏံ ပက္ခိပိတွာ ဂဏှန္တော တံ ပစ္ဆာဘာဂေ ကရောတိ၊ ဒဒန္တော အဂ္ဂဘာဂေ။

ကံသော ဝုစ္စတိ သုဝဏ္ဏပါတိ၊ တာယ ဝဉ္စနံ **ကံသကူဋံ**။ ကထံ? ဧကံ သုဝဏ္ဏပါတိံ ကတွာ အညာ ဒွေ တိဿော လောဟပါတိယော သုဝဏ္ဏဝဏ္ဏာ ကရောန္တိ၊ တတော ဇနပဒံ ဂန္တွာ ကိဉ္စိဒေဝ အဍ္ဎကုလံ ပဝိသိတွာ “သုဝဏ္ဏဘာဇနာနိ ကိဏထာ”တိ ဝတွာ အဂ္ဃေ ပုစ္ဆိတေ သမဂ္ဃတရံ ဒါတုကာမာ ဟောန္တိ။ တတော တေဟိ “ကထံ ဣမေသံ သုဝဏ္ဏဘာဝေါ ဇာနိတဗ္ဗော”တိ ဝုတ္တေ “ဝီမံသိတွာ ဂဏှထာ”တိ သုဝဏ္ဏပါတိံ ပါသာဏေ ဃံသိတွာ သဗ္ဗပါတိယော ဒတွာ ဂစ္ဆန္တိ။

မာနကူဋံ နာမ ဟဒယဘေဒ သိခါဘေဒ ရဇ္ဇုဘေဒဝသေန တိဝိဓံ ဟောတိ။ တတ္ထ **ဟဒယဘေဒေါ** သပ္ပိတေလာဒိမိနနကာလေ လဗ္ဘတိ။ တာနိ ဟိ ဂဏှန္တော ဟေဋ္ဌာ ဆိဒ္ဒေန မာနေန “သဏိကံ အာသိဉ္စာ”တိ ဝတွာ အန္တောဘာဇနေ ဗဟုံ ပဂ္ဃရာပေတွာ ဂဏှာတိ၊ ဒဒန္တော ဆိဒ္ဒံ ပိဓာယ သီဃံ ပူရေတွာ ဒေတိ။ **သိခါဘေဒေါ** တိလတဏ္ဍုလာဒိမိနနကာလေ လဗ္ဘတိ။ တာနိ ဟိ ဂဏှန္တော သဏိကံ သိခံ ဥဿာပေတွာ ဂဏှာတိ၊ ဒဒန္တော ဝေဂေန ပူရေတွာ သိခံ ဆိန္ဒန္တော ဒေတိ။ **ရဇ္ဇုဘေဒေါ** ခေတ္တဝတ္ထုမိနနကာလေ လဗ္ဘတိ။ လဉ္ဇံ အလဘန္တာ ဟိ ခေတ္တံ အမဟန္တမ္ပိ မဟန္တံ ကတွာ မိနန္တိ။

၁-ဃရာ ဃရံ (ဒီ-ဋ္ဌ ၁-၇၇၊ မ-ဋ္ဌ ၂-၁၁၄-ပိဋ္ဌေသု။)

Ukkoṭanādīsu **ukkoṭanan**ti assāmike sāmike kātuṁ lañjaggahaṇaṁ. **Vañcanan**ti tehi tehi upāyehi paresaṁ vañcanaṁ. Tatridamekaṁ vatthu— eko kira luddako migañca migapotakañca gahetvā āgacchati, tameko dhutto “kiṁ bho migo agghati, kiṁ migapotako”ti āha. “Migo dve kahāpaṇe, migapotako ekan”ti ca vutte kahāpaṇaṁ datvā migapotakaṁ gahetvā thokaṁ gantvā nivatto “na me bho migapotakena attho, migaṁ me dehī”ti āha. Tena hi dve kahāpaṇe dehīti. So āha “nanu te bho mayā paṭhamaṁ eko kahāpaṇo dinno”ti. Āma dinnoti, idampi migapotakaṁ gaṇha, evaṁ so ca kahāpaṇo ayañca kahāpaṇagghanako migapotakoti dve kahāpaṇā bhavissantīti. So “kāraṇaṁ vadatī”ti sallakkhetvā migapotakaṁ gahetvā migaṁ adāsīti.

Nikatīti yogavasena vā māyāvasena vā apāmaṅgaṁ pāmaṅganti, amaṇiṁ maṇīti, asuvaṇṇaṁ suvaṇṇanti katvā patirūpakena vañcanaṁ. **Sāciyogo**ti kuṭilayogo, etesaṁyeva ukkoṭanādīnametaṁ nāmaṁ. Tasmā ukkoṭanasāciyogo vañcanasāciyogo nikatisāciyogoti evamettha attho daṭṭhabbo. Keci aññaṁ dassetvā aññassa parivattanaṁ sāciyogoti vadanti, taṁ pana vañcaneneva saṅgahitaṁ.

Chedanādīsu **chedanan**ti hatthacchedanādi. **Vadho**ti māraṇaṁ. **Bandho**ti rajjubandhanādīhi bandhanaṁ. **Viparāmoso**ti himaviparāmoso gumbaviparāmosoti duvidho. Yañhi himapātasamaye himena paṭicchannā hutvā maggappaṭipannaṁ janaṁ musanti, ayaṁ **himaviparāmoso.** Yaṁ gumbādīhi paṭicchannā musanti, ayaṁ **gumbaviparāmoso. Ālopo** vuccati gāmanigamādīnaṁ vilopakaraṇaṁ. **Sahasākāro**ti sāhasikakiriyā, gehaṁ pavisitvā manussānaṁ ure satthaṁ ṭhapetvā icchitabhaṇḍaggahaṇaṁ. Evametasmā chedana -pa- sahasākārā paṭivirato hoti.

180. **So santuṭṭho hotī**ti so catūsu paccayesu dvādasavidhena itarītarapaccayasantosena samannāgato hoti. **Kāyaparihārikenā**ti kāyaṁ pariharaṇamattakena. **Kucchiparihārikenā**ti kucchipariharaṇamattakena. **Samādāyeva pakkamatī**ti aṭṭhavidhaṁ bhikkhu parikkhāramattakaṁ sabbaṁ gahetvāva kāyapaṭibaddhaṁ katvāva gacchati,

ဥက္ကောဋနာဒီသု **ဥက္ကောဋန**န္တိ အဿာမိကေ သာမိကေ ကာတုံ လဉ္ဇဂ္ဂဟဏံ။ **ဝဉ္စန**န္တိ တေဟိ တေဟိ ဥပါယေဟိ ပရေသံ ဝဉ္စနံ။ တတြိဒမေကံ ဝတ္ထု— ဧကော ကိရ လုဒ္ဒကော မိဂဉ္စ မိဂပေါတကဉ္စ ဂဟေတွာ အာဂစ္ဆတိ၊ တမေကော ဓုတ္တော “ကိံ ဘော မိဂေါ အဂ္ဃတိ၊ ကိံ မိဂပေါတကော”တိ အာဟ။ “မိဂေါ ဒွေ ကဟာပဏေ၊ မိဂပေါတကော ဧက”န္တိ စ ဝုတ္တေ ကဟာပဏံ ဒတွာ မိဂပေါတကံ ဂဟေတွာ ထောကံ ဂန္တွာ နိဝတ္တော “န မေ ဘော မိဂပေါတကေန အတ္ထော၊ မိဂံ မေ ဒေဟီ”တိ အာဟ။ တေန ဟိ ဒွေ ကဟာပဏေ ဒေဟီတိ။ သော အာဟ “နနု တေ ဘော မယာ ပဌမံ ဧကော ကဟာပဏော ဒိန္နော”တိ။ အာမ ဒိန္နောတိ၊ ဣဒမ္ပိ မိဂပေါတကံ ဂဏှ၊ ဧဝံ သော စ ကဟာပဏော အယဉ္စ ကဟာပဏဂ္ဃနကော မိဂပေါတကောတိ ဒွေ ကဟာပဏာ ဘဝိဿန္တီတိ။ သော “ကာရဏံ ဝဒတီ”တိ သလ္လက္ခေတွာ မိဂပေါတကံ ဂဟေတွာ မိဂံ အဒါသီတိ။

နိကတီတိ ယောဂဝသေန ဝါ မာယာဝသေန ဝါ အပါမင်္ဂံ ပါမင်္ဂန္တိ, အမဏိံ မဏီတိ, အသုဝဏ္ဏံ သုဝဏ္ဏန္တိ ကတွာ ပတိရူပကေန ဝဉ္စနံ။ **သာစိယောဂေါ**တိ ကုဋိလယောဂေါ၊ ဧတေသံယေဝ ဥက္ကောဋနာဒီနမေတံ နာမံ။ တသ္မာ ဥက္ကောဋနသာစိယောဂေါ ဝဉ္စနသာစိယောဂေါ နိကတိသာစိယောဂေါတိ ဧဝမေတ္ထ အတ္ထော ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ ကေစိ အညံ ဒဿေတွာ အညဿ ပရိဝတ္တနံ သာစိယောဂေါတိ ဝဒန္တိ၊ တံ ပန ဝဉ္စနေနေဝ သင်္ဂဟိတံ။

ဆေဒနာဒီသု **ဆေဒန**န္တိ ဟတ္ထစ္ဆေဒနာဒိ။ **ဝဓော**တိ မာရဏံ။ **ဗန္ဓော**တိ ရဇ္ဇုဗန္ဓနာဒီဟိ ဗန္ဓနံ။ **ဝိပရာမောသော**တိ ဟိမဝိပရာမောသော ဂုမ္ဗဝိပရာမောသောတိ ဒုဝိဓော။ ယဉ္ဟိ ဟိမပါတသမယေ ဟိမေန ပဋိစ္ဆန္နာ ဟုတွာ မဂ္ဂပ္ပဋိပန္နံ ဇနံ မုသန္တိ၊ အယံ **ဟိမဝိပရာမောသော။** ယံ ဂုမ္ဗာဒီဟိ ပဋိစ္ဆန္နာ မုသန္တိ၊ အယံ **ဂုမ္ဗဝိပရာမောသော။ အာလောပေါ** ဝုစ္စတိ ဂါမနိဂမာဒီနံ ဝိလောပကရဏံ။ **သဟသာကာရော**တိ သာဟသိကကိရိယာ၊ ဂေဟံ ပဝိသိတွာ မနုဿာနံ ဥရေ သတ္ထံ ဌပေတွာ ဣစ္ဆိတဘဏ္ဍဂ္ဂဟဏံ။ ဧဝမေတသ္မာ ဆေဒန။ပ။ သဟသာကာရာ ပဋိဝိရတော ဟောတိ။

၁၈၀။ **သော သန္တုဋ္ဌော ဟောတီ**တိ သော စတူသု ပစ္စယေသု ဒွါဒသဝိဓေန ဣတရီတရပစ္စယသန္တောသေန သမန္နာဂတော ဟောတိ။ **ကာယပရိဟာရိကေနာ**တိ ကာယံ ပရိဟရဏမတ္တကေန။ **ကုစ္ဆိပရိဟာရိကေနာ**တိ ကုစ္ဆိပရိဟရဏမတ္တကေန။ **သမာဒါယေဝ ပက္ကမတီ**တိ အဋ္ဌဝိဓံ ဘိက္ခု ပရိက္ခာရမတ္တကံ သဗ္ဗံ ဂဟေတွာဝ ကာယပဋိဗဒ္ဓံ ကတွာဝ ဂစ္ဆတိ၊

“mama vihāro pariveṇaṁ upaṭṭhāko”ti saṅgo vā baddho vā na hoti. So jiyā muttasaro viya, yūthā pakkanto mattahatthī viya icchiticchitaṁ senāsanaṁ vanasaṇḍaṁ rukkhamūlaṁ vanapatthaṁ pabbhāraṁ[1] paribhuñjanto ekova tiṭṭhati, ekova nisīdati, sabbiriyāpathesu ekova adutiyo.

> “Cātuddiso appaṭigho ca hoti,
> Santussamāno itarītarena.
> Parissayānaṁ sahitā achambhī,
> Eko care khaggavisāṇakappo”ti[2].

Evaṁ vaṇṇitaṁ khaggavisāṇakappataṁ āpajjati.

Idāni tamatthaṁ upamāya sādhento **seyyathāpī**ti-ādimāha. Tattha **pakkhī sakuṇo**ti pakkhayutto sakuṇo. **Ḍetī**ti uppatati. Ayaṁ panettha saṅkhepattho—sakuṇo nāma “asukasmiṁ padese rukkho paripakkaphalo”ti ñatvā nānādisāhi āgantvā nakhapakkhatuṇḍādīhi tassa phalāni vijjhantā vidhunantā[3] khādanti. “Idaṁ ajjatanāya, idaṁ svātanāya bhavissatī”ti tesaṁ na hoti. Phale pana khīṇe neva rukkhassa ārakkhaṁ ṭhapenti, na tattha pattaṁ vā nakhaṁ vā tuṇḍaṁ vā ṭhapenti. Atha kho tasmiṁ rukkhe anapekkho hutvā, yo yaṁ disābhāgaṁ icchati, so tena sapattabhārova uppatitvā gacchati. Evameva **ayaṁ bhikkhu nissaṅgo** nirapekkhoyeva pakkamati. Tena vuttaṁ “samādāyeva pakkamatī”ti. **Ariyenā**ti niddosena. **Ajjhattan**ti sake attabhāve. **Anavajjasukhan**ti niddosasukhaṁ.

181. **So cakkhunā rūpaṁ disvā**ti so iminā ariyena sīlakkhandhena samannāgato bhikkhu cakkhuviññāṇena rūpaṁ passitvāti attho. Sesapadesupi yaṁ vattabbaṁ, taṁ sabbaṁ heṭṭhā vuttameva. **Abyāsekasukhan**ti kilesehi anavasittasukhaṁ. “Avikiṇṇasukhan”tipi vuttaṁ. Indriyasaṁvarasukhañhi diṭṭhādīsu diṭṭhamattādivasena pavattatāya avikiṇṇaṁ hoti.

---

1. Vanapathaṁ pabbhāraṁ (Syā), vanapabbhāraṁ (Dī-Ṭṭha 1. 186; Ma-Ṭṭha 2. 117 piṭṭhesu.)
2. Khu 1. 286 piṭṭhe.
3. Vitudantā (Sī, Ka)

“မမ ဝိဟာရော ပရိဝေဏံ ဥပဋ္ဌာကော”တိ သင်္ဂေါ ဝါ ဗဒ္ဓေါ ဝါ န ဟောတိ။ သော ဇိယာ မုတ္တသရော ဝိယ, ယူထာ ပက္ကန္တော မတ္တဟတ္ထီ ဝိယ ဣစ္ဆိတိစ္ဆိတံ သေနာသနံ ဝနသဏ္ဍံ ရုက္ခမူလံ ဝနပတ္ထံ ပဗ္ဘာရံ[၁] ပရိဘုဉ္ဇန္တော ဧကောဝ တိဋ္ဌတိ၊ ဧကောဝ နိသီဒတိ၊ သဗ္ဗိရိယာပထေသု ဧကောဝ အဒုတိယော။

> “စာတုဒ္ဒိသော အပ္ပဋိဃော စ ဟောတိ၊
> သန္တုဿမာနော ဣတရီတရေန။
> ပရိဿယာနံ သဟိတာ အဆမ္ဘီ၊
> ဧကော စရေ ခဂ္ဂဝိသာဏကပ္ပော”တိ[၂]။

ဧဝံ ဝဏ္ဏိတံ ခဂ္ဂဝိသာဏကပ္ပတံ အာပဇ္ဇတိ။

ဣဒါနိ တမတ္ထံ ဥပမာယ သာဓေန္တော **သေယျထာပီ**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **ပက္ခီ သကုဏော**တိ ပက္ခယုတ္တော သကုဏော။ **ဍေတီ**တိ ဥပ္ပတတိ။ အယံ ပနေတ္ထ သင်္ခေပတ္ထော—သကုဏော နာမ “အသုကသ္မိံ ပဒေသေ ရုက္ခော ပရိပက္ကဖလော”တိ ဉတွာ နာနာဒိသာဟိ အာဂန္တွာ နခပက္ခတုဏ္ဍာဒီဟိ တဿ ဖလာနိ ဝိဇ္ဈန္တာ ဝိဓုနန္တာ[၃] ခါဒန္တိ။ “ဣဒံ အဇ္ဇတနာယ, ဣဒံ သွာတနာယ ဘဝိဿတီ”တိ တေသံ န ဟောတိ။ ဖလေ ပန ခီဏေ နေဝ ရုက္ခဿ အာရက္ခံ ဌပေန္တိ၊ န တတ္ထ ပတ္တံ ဝါ နခံ ဝါ တုဏ္ဍံ ဝါ ဌပေန္တိ။ အထ ခေါ တသ္မိံ ရုက္ခေ အနပေက္ခော ဟုတွာ, ယော ယံ ဒိသာဘာဂံ ဣစ္ဆတိ၊ သော တေန သပတ္တဘာရောဝ ဥပ္ပတိတွာ ဂစ္ဆတိ။ ဧဝမေဝ **အယံ ဘိက္ခု နိဿင်္ဂေါ** နိရပေက္ခောယေဝ ပက္ကမတိ။ တေန ဝုတ္တံ “သမာဒါယေဝ ပက္ကမတီ”တိ။ **အရိယေနာ**တိ နိဒ္ဒေါသေန။ **အဇ္ဈတ္တ**န္တိ သကေ အတ္တဘာဝေ။ **အနဝဇ္ဇသုခ**န္တိ နိဒ္ဒေါသသုခံ။

၁၈၁။ **သော စက္ခုနာ ရူပံ ဒိသွာ**တိ သော ဣမိနာ အရိယေန သီလက္ခန္ဓေန သမန္နာဂတော ဘိက္ခု စက္ခုဝိညာဏေန ရူပံ ပဿိတွာတိ အတ္ထော။ သေသပဒေသုပိ ယံ ဝတ္တဗ္ဗံ၊ တံ သဗ္ဗံ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တမေဝ။ **အဗျာသေကသုခ**န္တိ ကိလေသေဟိ အနဝသိတ္တသုခံ။ “အဝိကိဏ္ဏသုခ”န္တိပိ ဝုတ္တံ။ ဣန္ဒြိယသံဝရသုခဉှိ ဒိဋ္ဌာဒီသု ဒိဋ္ဌမတ္တာဒိဝသေန ပဝတ္တတာယ အဝိကိဏ္ဏံ ဟောတိ။

၁-ဝနပထံ ပဗ္ဘာရံ (သျာ)၊ ဝနပဗ္ဘာရံ (ဒီ-ဋ္ဌ ၁-၁၈၆၊ မ-ဋ္ဌ ၂-၁၁၇-ပိဋ္ဌေသု။)
၂-ခု ၁-၂၈၆-ပိဋ္ဌေ။
၃-ဝိတုဒန္တာ (သီ၊ က)

182. **So abhikkante paṭikkante**ti so manacchaṭṭhānaṁ indriyānaṁ saṁvarena samannāgato bhikkhu imesu abhikkantapaṭikkantādīsu sattasu ṭhānesu satisampajaññavasena sampajānakārī hoti. Tattha yaṁ vattabbaṁ siyā, taṁ **Jhānavibhaṅge** vuttameva.

So iminā cāti-ādinā kiṁ dasseti? Araññavāsassa paccayasampattiṁ dasseti. Yassa hi ime cattāro paccayā natthi, tassa araññavāso na ijjhati. Tiracchānagatehi vā vanacarakehi vā saddhiṁ vatthabbataṁ āpajjati. Araññe adhivatthā devatā "kiṁ evarūpassa pāpabhikkhuno araññavāsenā"ti bheravaṁ saddaṁ sāventi, hatthehi sīsaṁ paharitvā palāyanākāraṁ karonti. "Asuko bhikkhu araññaṁ pavisitvā idañcidañca pāpakammaṁ akāsī"ti ayaso pattharati. Yassa panete cattāro paccayā atthi, tassa araññavāso ijjhati. So hi attano sīlaṁ paccavekkhanto kiñci kāḷakaṁ vā tilakaṁ vā apassanto pītiṁ uppādetvā taṁ khayato vayato sammasanto ariyabhūmiṁ okkamati. Araññe adhivatthā devatā attamanā vaṇṇaṁ bhāsanti. Itissa udake pakkhittatelabindu viya yaso vitthāriko hoti. **Vivittan**ti-ādīni heṭṭhā vuttatthāneva. **So evaṁ samāhite citte -pa- yathākammūpage satte pajānātī**ti ettake ṭhāne yaṁ vattabbaṁ siyā, taṁ sabbaṁ **Visuddhimagge** vuttameva.

185. Tatiyavijjāya **so evaṁ samāhite citte**ti vipassanāpādakaṁ catutthajjhānacittaṁ veditabbaṁ. **Āsavānaṁ khayañāṇāyā**ti arahattamaggañāṇatthāya. Arahattamaggo hi āsavānaṁ vināsanato āsavānaṁ khayoti vuccati, tatra cetaṁ ñāṇaṁ tappariyāpannattāti. **Cittaṁ abhininnāmetī**ti vipassanācittaṁ abhinīharati. **So idaṁ dukkhan**ti evamādīsu "ettakaṁ dukkhaṁ, na ito bhiyyo"ti sabbampi dukkhasaccaṁ sarasalakkhaṇappaṭivedhena yathābhūtaṁ pajānāti paṭivijjhati. Tassa ca dukkhassa nibbattikaṁ taṇhaṁ "ayaṁ dukkhasamudayo"ti, tadubhayampi yaṁ ṭhānaṁ patvā nirujjhati, taṁ tesaṁ appavattiṁ nibbānaṁ "ayaṁ dukkhanirodho"ti, tassa ca sampāpakaṁ ariyamaggaṁ ayaṁ "dukkhanirodhagāminī paṭipadā"ti sarasalakkhaṇapaṭivedhena yathābhūtaṁ pajānāti, paṭivijjhatīti evamattho veditabbo.

၁၈၂။ **သော အဘိက္ကန္တေ ပဋိက္ကန္တေ**တိ သော မနစ္ဆဋ္ဌာနံ ဣန္ဒြိယာနံ သံဝရေန သမန္နာဂတော ဘိက္ခု ဣမေသု အဘိက္ကန္တပဋိက္ကန္တာဒီသု သတ္တသု ဌာနေသု သတိသမ္ပဇညဝသေန သမ္ပဇာနကာရီ ဟောတိ။ တတ္ထ ယံ ဝတ္တဗ္ဗံ သိယာ၊ တံ **ဈာနဝိဘင်္ဂေ** ဝုတ္တမေဝ။

သော ဣမိနာ စာတိအာဒိနာ ကိံ ဒဿေတိ? အရညဝါသဿ ပစ္စယသမ္ပတ္တိံ ဒဿေတိ။ ယဿ ဟိ ဣမေ စတ္တာရော ပစ္စယာ နတ္ထိ၊ တဿ အရညဝါသော န ဣဇ္ဈတိ။ တိရစ္ဆာနဂတေဟိ ဝါ ဝနစရကေဟိ ဝါ သဒ္ဓိံ ဝတ္ထဗ္ဗတံ အာပဇ္ဇတိ။ အရညေ အဓိဝတ္ထာ ဒေဝတာ "ကိံ ဧဝရူပဿ ပါပဘိက္ခုနော အရညဝါသေနာ"တိ ဘေရဝံ သဒ္ဒံ သာဝေန္တိ၊ ဟတ္ထေဟိ သီသံ ပဟရိတွာ ပလာယနာကာရံ ကရောန္တိ။ "အသုကော ဘိက္ခု အရညံ ပဝိသိတွာ ဣဒဉ္စိဒဉ္စ ပါပကမ္မံ အကာသီ"တိ အယသော ပတ္ထရတိ။ ယဿ ပနေတေ စတ္တာရော ပစ္စယာ အတ္ထိ၊ တဿ အရညဝါသော ဣဇ္ဈတိ။ သော ဟိ အတ္တနော သီလံ ပစ္စဝေက္ခန္တော ကိဉ္စိ ကာဠကံ ဝါ တိလကံ ဝါ အပဿန္တော ပီတိံ ဥပ္ပါဒေတွာ တံ ခယတော ဝယတော သမ္မသန္တော အရိယဘူမိံ ဩက္ကမတိ။ အရညေ အဓိဝတ္ထာ ဒေဝတာ အတ္တမနာ ဝဏ္ဏံ ဘာသန္တိ။ ဣတိဿ ဥဒကေ ပက္ခိတ္တတေလဗိန္ဒု ဝိယ ယသော ဝိတ္ထာရိကော ဟောတိ။ **ဝိဝိတ္တ**န္တိအာဒီနိ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တတ္ထာနေဝ။ **သော ဧဝံ သမာဟိတေ စိတ္တေ။ပ။ ယထာကမ္မူပဂေ သတ္တေ ပဇာနာတီ**တိ ဧတ္တကေ ဌာနေ ယံ ဝတ္တဗ္ဗံ သိယာ၊ တံ သဗ္ဗံ **ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေ** ဝုတ္တမေဝ။

၁၈၅။ တတိယဝိဇ္ဇာယ **သော ဧဝံ သမာဟိတေ စိတ္တေ**တိ ဝိပဿနာပါဒကံ စတုတ္ထဇ္ဈာနစိတ္တံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ **အာသဝါနံ ခယဉာဏာယာ**တိ အရဟတ္တမဂ္ဂဉာဏတ္ထာယ။ အရဟတ္တမဂ္ဂေါ ဟိ အာသဝါနံ ဝိနာသနတော အာသဝါနံ ခယောတိ ဝုစ္စတိ၊ တတြ စေတံ ဉာဏံ တပ္ပရိယာပန္နတ္တာတိ။ **စိတ္တံ အဘိနိန္နာမေတီ**တိ ဝိပဿနာစိတ္တံ အဘိနီဟရတိ။ **သော ဣဒံ ဒုက္ခ**န္တိ ဧဝမာဒီသု "ဧတ္တကံ ဒုက္ခံ၊ န ဣတော ဘိယျော"တိ သဗ္ဗမ္ပိ ဒုက္ခသစ္စံ သရသလက္ခဏပ္ပဋိဝေဓေန ယထာဘူတံ ပဇာနာတိ ပဋိဝိဇ္ဈတိ။ တဿ စ ဒုက္ခဿ နိဗ္ဗတ္တိကံ တဏှံ "အယံ ဒုက္ခသမုဒယော"တိ၊ တဒုဘယမ္ပိ ယံ ဌာနံ ပတွာ နိရုဇ္ဈတိ၊ တံ တေသံ အပ္ပဝတ္တိံ နိဗ္ဗာနံ "အယံ ဒုက္ခနိရောဓော"တိ၊ တဿ စ သမ္ပာပကံ အရိယမဂ္ဂံ အယံ "ဒုက္ခနိရောဓဂါမိနီ ပဋိပဒါ"တိ သရသလက္ခဏပဋိဝေဓေန ယထာဘူတံ ပဇာနာတိ၊ ပဋိဝိဇ္ဈတီတိ ဧဝမတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။

Evaṁ sarūpato saccāni dassetvā idāni kilesavasena pariyāyato dassento **ime āsavā**ti-ādimāha. **Tassa evaṁ jānato evaṁ passato**ti tassa evaṁ jānantassa evaṁ passantassa, saha vipassanāya koṭippattaṁ maggaṁ katheti. **Kāmāsavā**ti kāmāsavato. **Vimuccatī**ti iminā maggakkhaṇaṁ dasseti. **Vimuttasmin**ti iminā phalakkhaṇaṁ dasseti. Maggakkhaṇe hi cittaṁ vimuccati, phalakkhaṇe vimuttaṁ hoti. **Vimuttasmiṁ vimuttamiti ñāṇan**ti iminā paccavekkhaṇañāṇaṁ dasseti. **Khīṇā jātī**ti-ādīhi tassa bhūmiṁ. Tena hi ñāṇena so paccavekkhanto khīṇā jātīti-ādīni pajānāti. **Vusitan**ti vuṭṭhaṁ parivuṭṭhaṁ, kataṁ caritaṁ niṭṭhitanti attho. **Brahmacariyan**ti maggabrahmacariyaṁ. Puthujjanakalyāṇakena hi saddhiṁ satta sekkhā brahmacariyavāsaṁ vasanti nāma, khīṇāsavo vuṭṭhavāso. Tasmā so attano brahmacariyavāsaṁ paccavekkhanto **vusitaṁ brahmacariyan**ti pajānāti. **Kataṁ karaṇīyan**ti catūsu saccesu catūhi maggehi pariññāpahānasacchikiriyābhāvanāvasena soḷasavidhampi kiccaṁ niṭṭhāpitanti attho. Puthujjanakalyāṇakādayo hi taṁ kiccaṁ karonti, khīṇāsavo katakaraṇīyo. Tasmā so attano karaṇīyaṁ paccavekkhanto "kataṁ karaṇīyan"ti pajānāti. **Nāparaṁ itthattāyā**ti idāni puna itthabhāvāya, evaṁ soḷasakiccabhāvāya kilesakkhayāya vā maggabhāvanākiccaṁ natthīti pajānāti.

186. Sarāgādīsu **appahīno**ti vikkhambhanappahānena vā tadaṅgappahānena vā samucchedappahānena vā appahīno.

187. **Lābhī hotī**ti-ādīsu **lābhī**ti lābhavā paṭilabhitvā ṭhito. **Ajjhattaṁ cetosamathassā**ti niyakajjhattasaṅkhāte attano citte uppannassa cetosamathassa. **Adhipaññādhammavipassanāyā**ti adhipaññāsaṅkhātāya khandhadhammesu aniccādivasena pavattāya vipassanāya. **Rūpasahagatānan**ti rūpanimittārammaṇānaṁ rūpāvacarasamāpattīnaṁ. **Arūpasahagatānan**ti na rūpanimittārammaṇānaṁ arūpasamāpattīnaṁ. Ettha ca paṭhamo aṭṭhasamāpattilābhī puthujjano, dutiyo sukkhavipassaka-ariyasāvako, tatiyo aṭṭhasamāpattilābhī ariyasāvako, catuttho lokiyamahājano veditabbo.

188. Anusotagāmī-ādīsu **anusotagāmī**ti vaṭṭasotaṁ anugato, vaṭṭasote nimuggo puthujjano veditabbo. **Paṭisotagāmī**ti

ဧဝံ သရူပတော သစ္စာနိ ဒဿေတွာ ဣဒါနိ ကိလေသဝသေန ပရိယာယတော ဒဿေန္တော **ဣမေ အာသဝါ**တိအာဒိမာဟ။ **တဿ ဧဝံ ဇာနတော ဧဝံ ပဿတော**တိ တဿ ဧဝံ ဇာနန္တဿ ဧဝံ ပဿန္တဿ၊ သဟ ဝိပဿနာယ ကောဋိပ္ပတ္တံ မဂ္ဂံ ကထေတိ။ **ကာမာသဝါ**တိ ကာမာသဝတော။ **ဝိမုစ္စတီ**တိ ဣမိနာ မဂ္ဂက္ခဏံ ဒဿေတိ။ **ဝိမုတ္တသ္မိ**န္တိ ဣမိနာ ဖလက္ခဏံ ဒဿေတိ။ မဂ္ဂက္ခဏေ ဟိ စိတ္တံ ဝိမုစ္စတိ၊ ဖလက္ခဏေ ဝိမုတ္တံ ဟောတိ။ **ဝိမုတ္တသ္မိံ ဝိမုတ္တမိတိ ဉာဏ**န္တိ ဣမိနာ ပစ္စဝေက္ခဏဉာဏံ ဒဿေတိ။ **ခီဏာ ဇာတီ**တိအာဒီဟိ တဿ ဘူမိံ။ တေန ဟိ ဉာဏေန သော ပစ္စဝေက္ခန္တော ခီဏာ ဇာတီတိအာဒီနိ ပဇာနာတိ။ **ဝုသိတ**န္တိ ဝုဋ္ဌံ ပရိဝုဋ္ဌံ၊ ကတံ စရိတံ နိဋ္ဌိတန္တိ အတ္ထော။ **ဗြဟ္မစရိယ**န္တိ မဂ္ဂဗြဟ္မစရိယံ။ ပုထုဇ္ဇနကလျာဏကေန ဟိ သဒ္ဓိံ သတ္တ သေက္ခာ ဗြဟ္မစရိယဝါသံ ဝသန္တိ နာမ၊ ခီဏာသဝေါ ဝုဋ္ဌဝါသော။ တသ္မာ သော အတ္တနော ဗြဟ္မစရိယဝါသံ ပစ္စဝေက္ခန္တော **ဝုသိတံ ဗြဟ္မစရိယ**န္တိ ပဇာနာတိ။ **ကတံ ကရဏီယ**န္တိ စတူသု သစ္စေသု စတူဟိ မဂ္ဂေဟိ ပရိညာပဟာနသစ္ဆိကိရိယာဘာဝနာဝသေန သောဠသဝိဓမ္ပိ ကိစ္စံ နိဋ္ဌာပိတန္တိ အတ္ထော။ ပုထုဇ္ဇနကလျာဏကာဒယော ဟိ တံ ကိစ္စံ ကရောန္တိ၊ ခီဏာသဝေါ ကတကရဏီယော။ တသ္မာ သော အတ္တနော ကရဏီယံ ပစ္စဝေက္ခန္တော "ကတံ ကရဏီယ"န္တိ ပဇာနာတိ။ **နာပရံ ဣတ္ထတ္တာယာ**တိ ဣဒါနိ ပုန ဣတ္ထဘာဝါယ, ဧဝံ သောဠသကိစ္စဘာဝါယ ကိလေသက္ခယာယ ဝါ မဂ္ဂဘာဝနာကိစ္စံ နတ္ထီတိ ပဇာနာတိ။

၁၈၆။ သရာဂါဒီသု **အပ္ပဟီနော**တိ ဝိက္ခမ္ဘနပ္ပဟာနေန ဝါ တဒင်္ဂပ္ပဟာနေန ဝါ သမုစ္ဆေဒပ္ပဟာနေန ဝါ အပ္ပဟီနော။

၁၈၇။ **လာဘီ ဟောတီ**တိအာဒီသု **လာဘီ**တိ လာဘဝါ ပဋိလဘိတွာ ဌိတော။ **အဇ္ဈတ္တံ စေတောသမထဿာ**တိ နိယကဇ္ဈတ္တသင်္ခါတေ အတ္တနော စိတ္တေ ဥပ္ပန္နဿ စေတောသမထဿ။ **အဓိပညာဓမ္မဝိပဿနာယာ**တိ အဓိပညာသင်္ခါတာယ ခန္ဓဓမ္မေသု အနိစ္စာဒိဝသေန ပဝတ္တာယ ဝိပဿနာယ။ **ရူပသဟဂတာန**န္တိ ရူပနိမိတ္တာရမ္မဏာနံ ရူပါဝစရသမာပတ္တီနံ။ **အရူပသဟဂတာန**န္တိ န ရူပနိမိတ္တာရမ္မဏာနံ အရူပသမာပတ္တီနံ။ ဧတ္ထ စ ပဌမော အဋ္ဌသမာပတ္တိလာဘီ ပုထုဇ္ဇနော၊ ဒုတိယော သုက္ခဝိပဿကအရိယသာဝကော၊ တတိယော အဋ္ဌသမာပတ္တိလာဘီ အရိယသာဝကော၊ စတုတ္ထော လောကိယမဟာဇနော ဝေဒိတဗ္ဗော။

၁၈၈။ အနုသောတဂါမိအာဒီသု **အနုသောတဂါမီ**တိ ဝဋ္ဋသောတံ အနုဂတော၊ ဝဋ္ဋသောတေ နိမုဂ္ဂေါ ပုထုဇ္ဇနော ဝေဒိတဗ္ဗော။ **ပဋိသောတဂါမီ**တိ

paṭisotagamano, anusotaṁ agantvā paṭisotaṁ gacchantassetaṁ adhivacanaṁ. **Pāpañca kammaṁ na karotī**ti paññattaṁ vītikkamanto na karoti. **Sahāpi dukkhena sahāpi domanassenā**ti kilesapariyuṭṭhāne sati uppannena dukkhadomanassena saddhimpi. **Paripuṇṇan**ti tissannaṁ sikkhānaṁ ekāyapi anūnaṁ. **Parisuddhan**ti nirupakkilesaṁ. **Brahmacariyan**ti seṭṭhacariyaṁ. Iminā vārena sotāpannasakadāgāmino kathitā. Kiṁ pana te rudantā brahmacariyaṁ carantīti? Āma, kilesarodanena rudantā caranti nāma. Sīlasampanno puthujjanabhikkhupi ettheva saṅgahito.

Ṭhitattoti ṭhitasabhāvo. Anāgāmī hi kāmarāgabyāpādehi akampanīyacittatāya ca tamhā lokā anāvattidhammatāya ca ṭhitasabhāvo nāma. **Tiṇṇo**ti taṇhāsotaṁ uttiṇṇo. **Pāraṅgato**ti[1] nibbānapāraṁ gato. **Thale tiṭṭhatī**ti arahattaphalasamāpattithale tiṭṭhati. **Cetovimuttin**ti phalasamādhiṁ. **Paññāvimuttin**ti phalañāṇaṁ. **Ayaṁ vuccatī**ti ayaṁ khīṇāsavo "tiṇṇo pāraṅgato thale tiṭṭhati brāhmaṇo"ti vuccati. Bāhitapāpatāya hi esa **brāhmaṇo** nāma.

189. Appassutādīsu **appakaṁ sutaṁ hotī**ti navaṅge Satthusāsane kiñcideva thokaṁ sutaṁ hoti. **Na atthamaññāya na dhammamaññāya dhammānudhammapaṭipanno hotī**ti Aṭṭhakathañca Pāḷiñca jānitvā lokuttaradhammassa anurūpadhammaṁ pubbabhāgapaṭipadaṁ paṭipanno na hoti. Iminā nayena sabbattha attho veditabbo.

190. Samaṇamacalādīsu **samaṇamacalo**ti samaṇa-acalo, makāro padasandhikaro, niccalasamaṇo thirasamaṇoti attho. **Ayaṁ vuccatī**ti ayaṁ sotāpanno sāsane mūlajātāya saddhāya patiṭṭhitattā "samaṇamacalo"ti vuccati. Sakadāgāmī pana rajjanakilesassa atthitāya **samaṇapadumo**ti vutto. Rattaṭṭhoti idha padumaṭṭho nāmāti vuttaṁ. Anāgāmī kāmarāgasaṅkhātassa rajjanakilesassa natthitāya **samaṇapuṇḍarīko**ti vutto. Paṇḍaraṭṭho hi idha puṇḍarīkaṭṭho nāmāti

1. Pāragatoti (Syā)

ပဋိသောတဂမနော၊ အနုသောတံ အဂန္တွာ ပဋိသောတံ ဂစ္ဆန္တဿေတံ အဓိဝစနံ။ **ပါပဉ္စ ကမ္မံ န ကရောတီ**တိ ပညတ္တံ ဝီတိက္ကမန္တော န ကရောတိ။ **သဟာပိ ဒုက္ခေန သဟာပိ ဒေါမနဿေနာ**တိ ကိလေသပရိယုဋ္ဌာနေ သတိ ဥပ္ပန္နေန ဒုက္ခဒေါမနဿေန သဒ္ဓိမ္ပိ။ **ပရိပုဏ္ဏ**န္တိ တိဿန္နံ သိက္ခာနံ ဧကာယပိ အနူနံ။ **ပရိသုဒ္ဓ**န္တိ နိရုပက္ကိလေသံ။ **ဗြဟ္မစရိယ**န္တိ သေဋ္ဌစရိယံ။ ဣမိနာ ဝါရေန သောတာပန္နသကဒါဂါမိနော ကထိတာ။ ကိံ ပန တေ ရုဒန္တာ ဗြဟ္မစရိယံ စရန္တီတိ? အာမ၊ ကိလေသရောဒနေန ရုဒန္တာ စရန္တိ နာမ။ သီလသမ္ပန္နော ပုထုဇ္ဇနဘိက္ခုပိ ဧတ္ထေဝ သင်္ဂဟိတော။

ဌိတတ္တောတိ ဌိတသဘာဝေါ။ အနာဂါမီ ဟိ ကာမရာဂဗျာပါဒေဟိ အကမ္ပနီယစိတ္တတာယ စ တမှာ လောကာ အနာဝတ္တိဓမ္မတာယ စ ဌိတသဘာဝေါ နာမ။ **တိဏ္ဏော**တိ တဏှာသောတံ ဥတ္တိဏ္ဏော။ **ပါရင်္ဂတော**တိ[၁] နိဗ္ဗာနပါရံ ဂတော။ **ထလေ တိဋ္ဌတီ**တိ အရဟတ္တဖလသမာပတ္တိထလေ တိဋ္ဌတိ။ **စေတောဝိမုတ္တိ**န္တိ ဖလသမာဓိံ။ **ပညာဝိမုတ္တိ**န္တိ ဖလဉာဏံ။ **အယံ ဝုစ္စတီ**တိ အယံ ခီဏာသဝေါ "တိဏ္ဏော ပါရင်္ဂတော ထလေ တိဋ္ဌတိ ဗြာဟ္မဏော"တိ ဝုစ္စတိ။ ဗာဟိတပါပတာယ ဟိ ဧသ **ဗြာဟ္မဏော** နာမ။

၁၈၉။ အပ္ပဿုတာဒီသု **အပ္ပကံ သုတံ ဟောတီ**တိ နဝင်္ဂေ သတ္ထုသာသနေ ကိဉ္စိဒေဝ ထောကံ သုတံ ဟောတိ။ **န အတ္ထမညာယ န ဓမ္မမညာယ ဓမ္မာနုဓမ္မပဋိပန္နော ဟောတီ**တိ အဋ္ဌကထဉ္စ ပါဠိဉ္စ ဇာနိတွာ လောကုတ္တရဓမ္မဿ အနုရူပဓမ္မံ ပုဗ္ဗဘာဂပဋိပဒံ ပဋိပန္နော န ဟောတိ။ ဣမိနာ နယေန သဗ္ဗတ္ထ အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။

၁၉၀။ သမဏမစလာဒီသု **သမဏမစလော**တိ သမဏအစလော၊ မကာရော ပဒသန္ဓိကရော၊ နိစ္စလသမဏော ထိရသမဏောတိ အတ္ထော။ **အယံ ဝုစ္စတီ**တိ အယံ သောတာပန္နော သာသနေ မူလဇာတာယ သဒ္ဓါယ ပတိဋ္ဌိတတ္တာ "သမဏမစလော"တိ ဝုစ္စတိ။ သကဒါဂါမီ ပန ရဇ္ဇနကိလေသဿ အတ္ထိတာယ **သမဏပဒုမော**တိ ဝုတ္တော။ ရတ္တဋ္ဌော ဟိ ဣဓ ပဒုမဋ္ဌော နာမာတိ ဝုတ္တံ။ အနာဂါမီ ကာမရာဂသင်္ခါတဿ ရဇ္ဇနကိလေသဿ နတ္ထိတာယ **သမဏပုဏ္ဍရီကော**တိ ဝုတ္တော။ ပဏ္ဍရဋ္ဌော ဟိ ဣဓ ပုဏ္ဍရီကဋ္ဌော နာမာတိ

၁-ပါရဂတောတိ (သျာ)

vuttaṁ. Khīṇāsavo ca thaddhabhāvakarānaṁ kilesānaṁ abhāvena **samaṇesu samaṇasukhumālo** nāmāti vutto. Appadukkhaṭṭhenapi cesa samaṇasukhumāloyevāti.

Catukkaniddesavaṇṇanā.

---

5. Pañcakaniddesavaṇṇanā

191. Pañcake **tatrā**ti tesu “ārabhati ca vippaṭisārī ca hotī”ti-ādinā nayena heṭṭhā uddiṭṭhapuggalesu. **Yvāyan**ti yo ayaṁ. **Ārabhatī**ti ettha ārambhasaddo kammakiriyāhiṁsanavīriyavikopanāpattivītikkamesu vattati. Tathā hesa “yaṁkiñci dukkhaṁ sambhoti, sabbaṁ ārambhapaccayā”ti[1] kamme āgato, “mahāyaññā mahārambhā, na te honti mahapphalā”ti[2] kiriyāyaṁ, “samaṇaṁ Gotamaṁ uddissa pāṇaṁ ārabbhantī”ti[3] hiṁsane, “ārabhatha nikkamatha, yuñjatha Buddhasāsane”ti vīriye[4], “bījagāmabhūtagāmasamārambhā paṭivirato hotī”ti[5] vikopane, “ārabhati ca vippaṭisārī ca hotī”ti[6] ayaṁ pana āpattivītikkame āgato, tasmā āpattivītikkamavasena ārabhati ceva tappaccayā vippaṭisārī ca hotīti ayamettha attho.

Yathābhūtaṁ nappajānātīti anadhigatattā yathāsabhāvato na jānāti. **Yatthassā**ti yasmiṁ assa, yaṁ ṭhānaṁ patvā etassa puggalassa uppannā pāpakā akusalā dhammā aparisesā nirujjhantīti attho. Kiṁ pana patvā te nirujjhantīti. Arahattamaggaṁ. Phalappattassa pana niruddhā nāma honti. Evaṁ santepi idha maggakiccavasena phalameva vuttanti veditabbaṁ. **Ārambhajā**ti āpattivītikkamasambhavā. **Vippaṭisārajā**ti vippaṭisārato jātā. **Pavaḍḍhantī**ti punappunaṁ uppajjanena vaḍḍhanti. **Sādhū**ti āyācanasādhu. Idaṁ vuttaṁ hoti—yāva aparaddhañca vata āyasmakā, evaṁ santepi mayaṁ āyasmantaṁ yācāma “desetabbayuttakassa desanāya, vuṭṭhātabbayuttakassa vuṭṭhānena āvikātabbayuttakassa āvikiriyāya, ārambhaje

---

1. Khu 1. 394 piṭṭhe. 2. Aṁ 1. 351 piṭṭhe. 3. Ma 2. 32 piṭṭhe.
4. Saṁ 1. 158, 159 piṭṭhesu. 5. Dī 1. 5; Ma 1. 237 piṭṭhesu. 6. Aṁ 2. 147 piṭṭhe.

ဝုတ္တံ။ ခီဏာသဝေါ စ ထဒ္ဓဘာဝကရာနံ ကိလေသာနံ အဘာဝေန **သမဏေသု သမဏသုခုမာလော** နာမာတိ ဝုတ္တော။ အပ္ပဒုက္ခဋ္ဌေနပိ စေသ သမဏသုခုမာလောယေဝါတိ။

စတုက္ကနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ။

၅-ပဉ္စကနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ

၁၉၁။ ပဉ္စကေ **တတြာ**တိ တေသု “အာရဘတိ စ ဝိပ္ပဋိသာရီ စ ဟောတီ”တိ-အာဒိနာ နယေန ဟေဋ္ဌာ ဥဒ္ဒိဋ္ဌပုဂ္ဂလေသု။ **ယွာယ**န္တိ ယော အယံ။ **အာရဘတီ**တိ ဧတ္ထ အာရမ္ဘသဒ္ဒေါ ကမ္မကိရိယာဟိံသနဝီရိယဝိကောပနာပတ္တိဝီတိက္ကမေသု ဝတ္တတိ။ တထာ ဟေသ “ယံကိဉ္စိ ဒုက္ခံ သမ္ဘောတိ၊ သဗ္ဗံ အာရမ္ဘပစ္စယာ”တိ[1] ကမ္မေ အာဂတော၊ “မဟာယညာ မဟာရမ္ဘာ၊ န တေ ဟောန္တိ မဟပ္ဖလာ”တိ[2] ကိရိယာယံ၊ “သမဏံ ဂေါတမံ ဥဒ္ဒိဿ ပါဏံ အာရဘန္တီ”တိ[3] ဟိံသနေ၊ “အာရဘထ နိက္ကမထ၊ ယုဉ္ဇထ ဗုဒ္ဓသာသနေ”တိ ဝီရိယေ[4]၊ “ဗီဇဂါမဘူတဂါမသမာရမ္ဘာ ပဋိဝိရတော ဟောတီ”တိ[5] ဝိကောပနေ၊ “အာရဘတိ စ ဝိပ္ပဋိသာရီ စ ဟောတီ”တိ[6] အယံ ပန အာပတ္တိဝီတိက္ကမေ အာဂတော၊ တသ္မာ အာပတ္တိဝီတိက္ကမဝသေန အာရဘတိ စေဝ တပ္ပစ္စယာ ဝိပ္ပဋိသာရီ စ ဟောတီတိ အယမေတ္ထ အတ္ထော။

ယထာဘူတံ နပ္ပဇာနာတီတိ အနဓိဂတတ္တာ ယထာသဘာဝတော န ဇာနာတိ။ **ယတ္ထဿာ**တိ ယသ္မိံ အဿ၊ ယံ ဌာနံ ပတွာ ဧတဿ ပုဂ္ဂလဿ ဥပ္ပန္နာ ပါပကာ အကုသလာ ဓမ္မာ အပရိသေသာ နိရုဇ္ဈန္တီတိ အတ္ထော။ ကိံ ပန ပတွာ တေ နိရုဇ္ဈန္တီတိ။ အရဟတ္တမဂ္ဂံ။ ဖလပ္ပတ္တဿ ပန နိရုဒ္ဓါ နာမ ဟောန္တိ။ ဧဝံ သန္တေပိ ဣဓ မဂ္ဂကိစ္စဝသေန ဖလမေဝ ဝုတ္တန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ **အာရမ္ဘဇာ**တိ အာပတ္တိဝီတိက္ကမသမ္ဘဝါ။ **ဝိပ္ပဋိသာရဇာ**တိ ဝိပ္ပဋိသာရတော ဇာတာ။ **ပဝဍ္ဎန္တီ**တိ ပုနပ္ပုနံ ဥပ္ပဇ္ဇနေန ဝဍ္ဎန္တိ။ **သာဓူ**တိ အာယာစနသာဓု။ ဣဒံ ဝုတ္တံ ဟောတိ—ယာဝ အပရဒ္ဓဉ္စ ဝတ အာယသ္မတာ၊ ဧဝံ သန္တေပိ မယံ အာယသ္မန္တံ ယာစာမ “ဒေသေတဗ္ဗယုတ္တကဿ ဒေသနာယ, ဝုဋ္ဌာတဗ္ဗယုတ္တကဿ ဝုဋ္ဌာနေန အာဝိကာတဗ္ဗယုတ္တကဿ အာဝိကိရိယာယ, အာရမ္ဘဇေ

၁-ခု ၁-၃၉၄-ပိဋ္ဌေ။ ၂-အံ ၁-၃၅၁-ပိဋ္ဌေ။ ၃-မ ၂-၃၂-ပိဋ္ဌေ။
၄-သံ ၁-၁၅၀-၁၅၉-ပိဋ္ဌေသု။ ၅-ဒီ ၁-၅၊ မ ၁-၂၃၇-ပိဋ္ဌေသု။ ၆-အံ ၂-၁၄၇-ပိဋ္ဌေ။

āsave pahāya, suddhante ṭhitabhāvapaccavekkhaṇena vippaṭisāraje āsave paṭivinodetvā nīharitvā vipassanācittañceva vipassanāpaññañca bhāvetū”ti. **Amunā pañcamena puggalenā**ti etena pañcamena khīṇāsavapuggalena. **Samasamo bhavissatī**ti lokuttaraguṇehi samabhāveneva samobhavissatīti evaṁ khīṇāsavena ovaditabboti attho.

Ārabhati na vippaṭisārī hotīti āpattiṁ āpajjati, taṁ pana desetuṁ sabhāgapuggalaṁ pariyesati, tasmā na vippaṭisārī hoti. Aṅguttaraṭṭhakathāyaṁ pana “vuṭṭhitattā na vippaṭisārī hotī”ti[1] vuttaṁ. **Na ārabhati vippaṭisārī hotī**ti āpattiṁ nāpajjati, vinayapaññattiyaṁ pana akovidattā anāpattiyaṁ āpattisaññī hutvā vippaṭisārī hoti. Aṅguttaraṭṭhakathāyaṁ pana “sakiṁ āpattiṁ āpajjitvā tato vuṭṭhāya pacchā kiñcāpi nāpajjati, vippaṭisāraṁ pana vinodetuṁ na sakkotī”ti[1] vuttaṁ. **Na ārabhati na vippaṭisārī hotī**ti neva āpattiṁ āpajjati, na vippaṭisārī hoti. Katamo panesa puggaloti. Ossaṭṭhavīriyapuggalo. So hi “kiṁ me imasmiṁ Buddhakāle parinibbānena, anāgate **Metteyyasammāsambuddhakāle** parinibbāyissāmī”ti visuddhasīlopi paṭipattiṁ na pūreti. Sopi “kimatthaṁ āyasmā pamatto viharati? Puthujjanassa nāma gati anibaddhā, āyasmā hi Metteyyasammāsambuddhassa sammukhabhāvaṁ labheyyapi na labheyyāpīti, arahattatthāya vipassanaṁ bhāvehī”ti ovaditabbova. Sesaṁ sabbattha vuttanayeneva veditabbaṁ.

192. Datvā avajānātīti-ādīsu eko bhikkhu mahāpuñño catupaccayalābhī hoti, so cīvarādīni labhitvā aññaṁ appapuññaṁ āpucchati. Sopi tasmiṁ punappunaṁ āpucchantepi gaṇhātiyeva. Athassa itaro thokaṁ kupito hutvā maṅkubhāvaṁ uppādetukāmo vadati “ayaṁ attano dhammatāya cīvarādīni na labhati, amhe nissāya labhatī”ti. Evaṁ puggalo **datvā avajānāti** nāma. Eko pana ekena saddhiṁ dve tīṇi vassāni vasanto pubbe taṁ puggalaṁ garuṁ katvā pacchā gacchante gacchante kāle cittīkāraṁ na karoti, āsanāpi na vuṭṭhāti, upaṭṭhānampi na gacchati. Evaṁ puggalo **saṁvāsena avajānāti** nāma.

---

1. Aṁ-Ṭṭha 3 Pañcakanipāte Tikaṇḍakīvaggavaṇṇanāyaṁ.

အာသဝေ ပဟာယ, သုဒ္ဓန္တေ ဌိတဘာဝပစ္စဝေက္ခဏေန ဝိပ္ပဋိသာရဇေ အာသဝေ ပဋိဝိနောဒေတွာ နီဟရိတွာ ဝိပဿနာစိတ္တဉ္စေဝ ဝိပဿနာပညဉ္စ ဘာဝေတူ”တိ။ **အမုနာ ပဉ္စမေန ပုဂ္ဂလေနာ**တိ ဧတေန ပဉ္စမေန ခီဏာသဝပုဂ္ဂလေန။ **သမသမော ဘဝိဿတီ**တိ လောကုတ္တရဂုဏေဟိ သမဘာဝေနေဝ သမော ဘဝိဿတီတိ ဧဝံ ခီဏာသဝေန ဩဝဒိတဗ္ဗောတိ အတ္ထော။

အာရဘတိ န ဝိပ္ပဋိသာရီ ဟောတီတိ အာပတ္တိံ အာပဇ္ဇတိ၊ တံ ပန ဒေသေတုံ သဘာဂပုဂ္ဂလံ ပရိယေသတိ၊ တသ္မာ န ဝိပ္ပဋိသာရီ ဟောတိ။ အင်္ဂုတ္တရဋ္ဌကထာယံ ပန “ဝုဋ္ဌိတတ္တာ န ဝိပ္ပဋိသာရီ ဟောတီ”တိ[1] ဝုတ္တံ။ **န အာရဘတိ ဝိပ္ပဋိသာရီ ဟောတီ**တိ အာပတ္တိံ နာပဇ္ဇတိ၊ ဝိနယပညတ္တိယံ ပန အကောဝိဒတ္တာ အနာပတ္တိယံ အာပတ္တိသညီ ဟုတွာ ဝိပ္ပဋိသာရီ ဟောတိ။ အင်္ဂုတ္တရဋ္ဌကထာယံ ပန “သကိံ အာပတ္တိံ အာပဇ္ဇိတွာ တတော ဝုဋ္ဌာယ ပစ္ဆာ ကိဉ္စာပိ နာပဇ္ဇတိ၊ ဝိပ္ပဋိသာရံ ပန ဝိနောဒေတုံ န သက္ကောတီ”တိ[1] ဝုတ္တံ။ **န အာရဘတိ န ဝိပ္ပဋိသာရီ ဟောတီ**တိ နေဝ အာပတ္တိံ အာပဇ္ဇတိ၊ န ဝိပ္ပဋိသာရီ ဟောတိ။ ကတမော ပနေသ ပုဂ္ဂလောတိ။ ဩဿဋ္ဌဝီရိယပုဂ္ဂလော။ သော ဟိ “ကိံ မေ ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓကာလေ ပရိနိဗ္ဗာနေန၊ အနာဂတေ **မေတ္တေယျသမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓကာလေ** ပရိနိဗ္ဗာယိဿာမီ”တိ ဝိသုဒ္ဓသီလောပိ ပဋိပတ္တိံ န ပူရေတိ။ သောပိ “ကိမတ္ထံ အာယသ္မာ ပမတ္တော ဝိဟရတိ? ပုထုဇ္ဇနဿ နာမ ဂတိ အနိဗဒ္ဓါ၊ အာယသ္မာ ဟိ မေတ္တေယျသမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဿ သမ္မုခဘာဝံ လဘေယျပိ န လဘေယျာပီတိ၊ အရဟတ္တတ္ထာယ ဝိပဿနံ ဘာဝေဟီ”တိ ဩဝဒိတဗ္ဗောဝ။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

၁၉၂။ ဒတွာ အဝဇာနာတီတိအာဒီသု ဧကော ဘိက္ခု မဟာပုညော စတုပစ္စယလာဘီ ဟောတိ၊ သော စီဝရာဒီနိ လဘိတွာ အညံ အပ္ပပုညံ အာပုစ္ဆတိ။ သောပိ တသ္မိံ ပုနပ္ပုနံ အာပုစ္ဆန္တေပိ ဂဏှာတိယေဝ။ အထဿ ဣတရော ထောကံ ကုပိတော ဟုတွာ မင်္ကုဘာဝံ ဥပ္ပါဒေတုကာမော ဝဒတိ “အယံ အတ္တနော ဓမ္မတာယ စီဝရာဒီနိ န လဘတိ၊ အမှေ နိဿာယ လဘတီ”တိ။ ဧဝံ ပုဂ္ဂလော **ဒတွာ အဝဇာနာတိ** နာမ။ ဧကော ပန ဧကေန သဒ္ဓိံ ဒွေ တီဏိ ဝဿာနိ ဝသန္တော ပုဗ္ဗေ တံ ပုဂ္ဂလံ ဂရုံ ကတွာ ပစ္ဆာ ဂစ္ဆန္တေ ဂစ္ဆန္တေ ကာလေ စိတ္တီကာရံ န ကရောတိ၊ အာသနာပိ န ဝုဋ္ဌာတိ၊ ဥပဋ္ဌာနမ္ပိ န ဂစ္ဆတိ။ ဧဝံ ပုဂ္ဂလော **သံဝါသေန အဝဇာနာတိ** နာမ။

၁-အံ-ဋ္ဌ ၃-ပဉ္စကနိပါတေ တိကဏ္ဍကီဝဂ္ဂဝဏ္ဏနာယံ။

Ādheyyamukhoti ādito dheyyamukho, paṭhamavacanasmiṁyeva ṭhapitamukhoti attho. **Adhimuccitā hotī**ti saddhātā hoti. Tatrāyaṁ nayo—eko puggalo sāruppaṁyeva bhikkhuṁ "asāruppo eso"ti katheti, taṁ sutvā esa niṭṭhaṁ gacchati. Puna aññena sabhāgena bhikkhunā "sāruppo ayan"ti vuttepi tassa vacanaṁ na gaṇhāti. "Asukena nāma 'asāruppo ayan'ti amhākaṁ kathitan"ti purimabhikkhunova kathaṁ gaṇhāti. Aparopissa dussīlaṁ "sīlavā"ti katheti, tassa vacanaṁ saddahitvā puna aññena "asāruppo esa bhikkhu, nāyaṁ tumhākaṁ santikaṁ upasaṅkamituṁ yutto"ti vuttopi tassa vacanaṁ aggahetvā purimasseva kathaṁ gaṇhāti. Aparo vaṇṇampi kathitaṁ gaṇhāti, avaṇṇampi kathitaṁ gaṇhātiyeva, ayampi ādheyyamukhoyeva nāma, ādhātabbamukho yaṁ yaṁ suṇāti, tattha tattha ṭhapitamukhoti attho.

Loloti saddhādīnaṁ ittarakālaṭṭhitikattā assaddhiyādīhi lulitabhāvena lolo. **Ittarasaddho**ti parittasaddho aparipuṇṇasaddho. Sesesupi eseva nayo. Ettha pana punappunaṁ bhajanavasena saddhāva **bhatti. Pemaṁ** saddhāpemaṁ gehasitapemampi vaṭṭati. **Pasādo** saddhāpasādova. **Evaṁ puggalo lolo hotī**ti evaṁ ittarasaddhāditāya puggalo lolo nāma hoti, haliddirāgo viya, thusarāsimhi koṭṭitakhāṇuko viya, assa piṭṭhiyaṁ ṭhapitakumbhaṇḍaṁ viya ca anibaddhaṭṭhāno muhuttena pasīdati, muhuttena kuppati.

Mando momūhoti aññāṇabhāvena mando, avisadatāya momūho, mahāmūḷhoti attho.

193. Yodhājīvūpamesu **yodhājīvā**ti yuddhūpajīvino. **Rajaggan**ti hatthi-assādīnaṁ pādappahārabhinnāya bhūmiyā uggataṁ rajakkhandhaṁ. **Na santhambhatī**ti santhambhitvā ṭhātuṁ na sakkoti. **Sahati rajaggan**ti rajakkhandhaṁ disvāpi adhivāseti. **Dhajaggan**ti hatthi-assādipiṭṭhesu vā rathesu vā ussāpitānaṁ dhajānaṁ aggaṁ. **Ussāraṇan**ti hatthi-assarathādīnañceva balakāyassa ca uccāsaddamahāsaddaṁ. **Sampahāre**ti samāgate appamattakepi pahāre. **Haññatī**ti vihaññati vighātaṁ āpajjati. **Byāpajjatī**ti vipattiṁ āpajjati pakatibhāvaṁ jahati. **Sahati sampahāran**ti dve tayo pahāre patvāpi sahati

အာဒေယျမုခေါတိ အာဒိတော ဓေယျမုခေါ၊ ပဌမဝစနသ္မိံယေဝ ဌပိတမုခေါတိ အတ္ထော။ **အဓိမုစ္စိတာ ဟောတီ**တိ သဒ္ဓါတာ ဟောတိ။ တတြာယံ နယော—ဧကော ပုဂ္ဂလော သာရုပ္ပံယေဝ ဘိက္ခုံ "အသာရုပ္ပေါ ဧသော"တိ ကထေတိ၊ တံ သုတွာ ဧသ နိဋ္ဌံ ဂစ္ဆတိ။ ပုန အညေန သဘာဂေန ဘိက္ခုနာ "သာရုပ္ပေါ အယ"န္တိ ဝုတ္တေပိ တဿ ဝစနံ န ဂဏှာတိ။ "အသုကေန နာမ 'အသာရုပ္ပေါ အယ'န္တိ အမှာကံ ကထိတ"န္တိ ပုရိမဘိက္ခုနောဝ ကထံ ဂဏှာတိ။ အပရောပိဿ ဒုဿီလံ "သီလဝါ"တိ ကထေတိ၊ တဿ ဝစနံ သဒ္ဒဟိတွာ ပုန အညေန "အသာရုပ္ပေါ ဧသ ဘိက္ခု၊ နာယံ တုမှာကံ သန္တိကံ ဥပသင်္ကမိတုံ ယုတ္တော"တိ ဝုတ္တောပိ တဿ ဝစနံ အဂ္ဂဟေတွာ ပုရိမဿေဝ ကထံ ဂဏှာတိ။ အပရော ဝဏ္ဏမ္ပိ ကထိတံ ဂဏှာတိ၊ အဝဏ္ဏမ္ပိ ကထိတံ ဂဏှာတိယေဝ၊ အယမ္ပိ အာဒေယျမုခေါယေဝ နာမ၊ အာဓာတဗ္ဗမုခေါ ယံ ယံ သုဏာတိ၊ တတ္ထ တတ္ထ ဌပိတမုခေါတိ အတ္ထော။

လောလောတိ သဒ္ဓါဒီနံ ဣတ္တရကာလဋ္ဌိတိကတ္တာ အဿဒ္ဓိယာဒီဟိ လုလိတဘာဝေန လောလော။ **ဣတ္တရသဒ္ဓေါ**တိ ပရိတ္တသဒ္ဓေါ အပရိပုဏ္ဏသဒ္ဓေါ။ သေသေသုပိ ဧသေဝ နယော။ ဧတ္ထ ပန ပုနပ္ပုနံ ဘဇနဝသေန သဒ္ဓါဝ **ဘတ္တိ။ ပေမံ** သဒ္ဓါပေမံ ဂေဟသိတပေမမ္ပိ ဝဋ္ဋတိ။ **ပသာဒေါ** သဒ္ဓါပသာဒေါဝ။ **ဧဝံ ပုဂ္ဂလော လောလော ဟောတီ**တိ ဧဝံ ဣတ္တရသဒ္ဓါဒိတာယ ပုဂ္ဂလော လောလော နာမ ဟောတိ၊ ဟလိဒ္ဒိရာဂေါ ဝိယ, ထုသရာသိမှိ ကောဋ္ဋိတခါဏုကော ဝိယ, အဿ ပိဋ္ဌိယံ ဌပိတကုမ္ဘဏ္ဍံ ဝိယ စ အနိဗဒ္ဓဋ္ဌာနော မုဟုတ္တေန ပသီဒတိ၊ မုဟုတ္တေန ကုပ္ပတိ။

မန္ဒော မောမူဟောတိ အညာဏဘာဝေန မန္ဒော၊ အဝိသဒတာယ မောမူဟော၊ မဟာမူဠှောတိ အတ္ထော။

၁၉၃။ ယောဓာဇီဝူပမေသု **ယောဓာဇီဝါ**တိ ယုဒ္ဓူပဇီဝိနော။ **ရဇဂ္ဂ**န္တိ ဟတ္ထိအဿာဒီနံ ပါဒပ္ပဟာရဘိန္နာယ ဘူမိယာ ဥဂ္ဂတံ ရဇက္ခန္ဓံ။ **န သန္ထမ္ဘတီ**တိ သန္ထမ္ဘိတွာ ဌာတုံ န သက္ကောတိ။ **သဟတိ ရဇဂ္ဂ**န္တိ ရဇက္ခန္ဓံ ဒိသွာပိ အဓိဝါသေတိ။ **ဓဇဂ္ဂ**န္တိ ဟတ္ထိအဿာဒိပိဋ္ဌေသု ဝါ ရထေသု ဝါ ဥဿာပိတာနံ ဓဇာနံ အဂ္ဂံ။ **ဥဿာရဏ**န္တိ ဟတ္ထိအဿရထာဒီနဉ္စေဝ ဗလကာယဿ စ ဥစ္စာသဒ္ဒမဟာသဒ္ဒံ။ **သမ္ပဟာရေ**တိ သမာဂတေ အပ္ပမတ္တကေပိ ပဟာရေ။ **ဟညတီ**တိ ဝိဟညတိ ဝိဃာတံ အာပဇ္ဇတိ။ **ဗျာပဇ္ဇတီ**တိ ဝိပတ္တိံ အာပဇ္ဇတိ ပကတိဘာဝံ ဇဟတိ။ **သဟတိ သမ္ပဟာရ**န္တိ ဒွေ တယော ပဟာရေ ပတွာပိ သဟတိ

adhivāseti. **Tameva saṅgāmasīsan**ti tameva jayakhandhāvāraṭṭhānaṁ. **Ajjhāvasatī**ti sattāhamattaṁ abhibhavitvā āvasati. Kiṁ kāraṇā? Laddhappahārānaṁ pahārajagganatthañceva katakammānaṁ visesaṁ ñatvā ṭhānantaradānatthañca issariyasukhānubhavanatthañca.

194. Idāni yasmā Satthu yodhājīvehi kiccaṁ natthi, imasmiṁ pana sāsane tathārūpe pañca puggale dassetuṁ idaṁ opammaṁ ābhataṁ, tasmā te puggale dassento **evamevan**ti-ādimāha.

Tattha **saṁsīdatī**ti micchāvitakkasmiṁ visīdati anupavisati. **Na sakkoti brahmacariyaṁ sandhāretun**ti brahmacariyavāsaṁ anupacchijjamānaṁ gopetuṁ na sakkoti. **Sikkhādubbalyaṁ āvikatvā**ti sikkhāya dubbalabhāvaṁ pakāsetvā. **Kimassa rajaggasmin**ti kiṁ tassa puggalassa rajaggaṁ nāmāti vadati. **Abhirūpā**ti abhirūpavatī. **Dassanīyā**ti dassanayoggā. **Pāsādikā**ti dassaneneva cittappasādāvahā. **Paramāyā**ti uttamāya. **Vaṇṇapokkharatāyā**ti sarīravaṇṇena ceva aṅgasaṇṭhānena ca.

196. **Ūhasatī**ti avahasati. **Ullapatī**ti katheti. **Ujjagghatī**ti pāṇiṁ paharitvā mahāhasitaṁ hasati. **Uppaṇḍetī**ti uppaṇḍanakathaṁ katheti.

197. **Abhinisīdatī**ti abhibhavitvā santike vā ekāsane vā nisīdati. Dutiyapadepi eseva nayo. **Ajjhottharatī**ti avattharati.

198. **Viniveṭhetvā vinimocetvā**ti gahitaṭṭhānato tassa hatthaṁ viniveṭṭhetvā ceva mocetvā ca. Sesamettha uttānatthameva.

199. Piṇḍapātikesu **mandattā momūhattā**ti neva samādānaṁ jānāti, na ānisaṁsaṁ, attano pana mandattā momūhattā aññāṇeneva piṇḍapātiko hoti. **Pāpiccho icchāpakato**ti “piṇḍapātikassa me sato ‘ayaṁ piṇḍapātiko’ti catupaccayasakkāraṁ karissanti, lajjī appicchoti-ādīhi ca guṇehi sambhāvessantī”ti evaṁ pāpikāya icchāya ṭhatvā tāya pāpicchāya abhibhūto hutvā piṇḍapātiko hoti. Ummādavasena piṇḍāya caranto pana **ummādā cittavikkhepā**

အဓိဝါသေတိ။ **တမေဝ သင်္ဂါမသီသ**န္တိ တမေဝ ဇယခန္ဓာဝါရဋ္ဌာနံ။ **အဇ္ဈာဝသတီ**တိ သတ္တာဟမတ္တံ အဘိဘဝိတွာ အာဝသတိ။ ကိံ ကာရဏာ? လဒ္ဓပ္ပဟာရာနံ ပဟာရဇဂ္ဂနတ္ထဉ္စေဝ ကတကမ္မာနံ ဝိသေသံ ဉတွာ ဌာနန္တရဒါနတ္ထဉ္စ ဣဿရိယသုခါနုဘဝနတ္ထဉ္စ။

၁၉၄။ ဣဒါနိ ယသ္မာ သတ္ထု ယောဓာဇီဝေဟိ ကိစ္စံ နတ္ထိ၊ ဣမသ္မိံ ပန သာသနေ တထာရူပေ ပဉ္စ ပုဂ္ဂလေ ဒဿေတုံ ဣဒံ ဩပမ္မံ အာဘတံ၊ တသ္မာ တေ ပုဂ္ဂလေ ဒဿေန္တော **ဧဝမေဝ**န္တိအာဒိမာဟ။

တတ္ထ **သံသီဒတီ**တိ မိစ္ဆာဝိတက္ကသ္မိံ ဝိသီဒတိ အနုပဝိသတိ။ **န သက္ကောတိ ဗြဟ္မစရိယံ သန္ဓာရေတု**န္တိ ဗြဟ္မစရိယဝါသံ အနုပစ္ဆိဇ္ဇမာနံ ဂေါပေတုံ န သက္ကောတိ။ **သိက္ခာဒုဗ္ဗလျံ အာဝိကတွာ**တိ သိက္ခာယ ဒုဗ္ဗလဘာဝံ ပကာသေတွာ။ **ကိမဿ ရဇဂ္ဂသ္မိ**န္တိ ကိံ တဿ ပုဂ္ဂလဿ ရဇဂ္ဂံ နာမာတိ ဝဒတိ။ **အဘိရူပါ**တိ အဘိရူပဝတီ။ **ဒဿနီယာ**တိ ဒဿနယောဂ္ဂါ။ **ပါသာဒိကာ**တိ ဒဿနေနေဝ စိတ္တပ္ပသာဒါဝဟာ။ **ပရမာယာ**တိ ဥတ္တမာယ။ **ဝဏ္ဏပေါက္ခရတာယာ**တိ သရီရဝဏ္ဏေန စေဝ အင်္ဂသဏ္ဌာနေန စ။

၁၉၆။ **ဦဟသတီ**တိ အဝဟသတိ။ **ဥလ္လပတီ**တိ ကထေတိ။ **ဥဇ္ဇဂ္ဃတီ**တိ ပါဏိံ ပဟရိတွာ မဟာဟသိတံ ဟသတိ။ **ဥပ္ပဏ္ဍေတီ**တိ ဥပ္ပဏ္ဍနကထံ ကထေတိ။

၁၉၇။ **အဘိနိသီဒတီ**တိ အဘိဘဝိတွာ သန္တိကေ ဝါ ဧကာသနေ ဝါ နိသီဒတိ။ ဒုတိယပဒေပိ ဧသေဝ နယော။ **အဇ္ဈောတ္ထရတီ**တိ အဝတ္ထရတိ။

၁၉၈။ **ဝိနိဝေဌေတွာ ဝိနိမောစေတွာ**တိ ဂဟိတဋ္ဌာနတော တဿ ဟတ္ထံ ဝိနိဝေဌေတွာ စေဝ မောစေတွာ စ။ သေသမေတ္ထ ဥတ္တာနတ္ထမေဝ။

၁၉၉။ ပိဏ္ဍပါတိကေသု **မန္ဒတ္တာ မောမူဟတ္တာ**တိ နေဝ သမာဒါနံ ဇာနာတိ၊ န အာနိသံသံ၊ အတ္တနော ပန မန္ဒတ္တာ မောမူဟတ္တာ အညာဏေနေဝ ပိဏ္ဍပါတိကော ဟောတိ။ **ပါပိစ္ဆော ဣစ္ဆာပကတော**တိ “ပိဏ္ဍပါတိကဿ မေ သတော ‘အယံ ပိဏ္ဍပါတိကော’တိ စတုပစ္စယသက္ကာရံ ကရိဿန္တိ၊ လဇ္ဇီ အပ္ပိစ္ဆောတိအာဒီဟိ စ ဂုဏေဟိ သမ္ဘာဝေဿန္တီ”တိ ဧဝံ ပါပိကာယ ဣစ္ဆာယ ဌတွာ တာယ ပါပိစ္ဆာယ အဘိဘူတော ဟုတွာ ပိဏ္ဍပါတိကော ဟောတိ။ ဥမ္မာဒဝသေန ပိဏ္ဍာယ စရန္တော ပန **ဥမ္မာဒါ စိတ္တဝိက္ခေပါ**

piṇḍapātiko nāma hoti. **Vaṇṇitan**ti “idaṁ diṇḍapātikaṅgaṁ nāma Buddhehi ca Buddhasāvakehi ca vaṇṇitaṁ pasatthan”ti piṇḍapātiko hoti. **Appicchataṁyeva nissāyā**ti-ādīsu “iti appiccho bhavissāmi, idaṁ me piṇḍapātikaṅgaṁ appicchatāya saṁvattissati, iti santuṭṭho bhavissāmi, idaṁ me piṇḍapātikaṅgaṁ santuṭṭhiyā saṁvattissati, iti kilese saṁlikhissāmi, idaṁ me piṇḍapātikaṅgaṁ kilesasallekhanatthāya saṁvattissatī”ti piṇḍapātiko hoti. **Idamatthitan**ti imāha kalyāṇāya paṭipattiyā atthikabhāvaṁ, iminā vā piṇḍapātamattena atthikabhāvaṁ, yaṁ yaṁ laddhaṁ, tena teneva yāpanabhāvaṁ nissāyāti attho. **Aggo**ti jeṭṭhako. Sesāni tasseva vevacanāni.

Gavā khīranti gāvito khīraṁ nāma hoti, na vinā gāviyā. **Khīramhā dadhī**ti-ādīsupi eseva nayo. **Evamevan**ti yathā etesu pañcasu gorasesu sappimaṇḍo aggo, evamevaṁ imesu pañcasu piṇḍapātikesu yvāyaṁ appicchatādīni nissāya piṇḍapātiko hoti, ayaṁ aggo ca seṭṭho ca pāmokkho ca uttamo ca pavaro ca. Imesu pana pañcasu piṇḍapātikesu dveva janā piṇḍapātikā, tayo na piṇḍapātikā. Nāmamattena pana piṇḍapātikāti veditabbā. **Khalupacchābhattikā**dīsupi eseva nayoti.

Pañcakaniddesavaṇṇanā.

6. Chakkaniddesavaṇṇanā

202. Chakke **tatrā**ti tesu chasu puggalesu. **Sammāsambuddho tena daṭṭhabbo**ti so puggalo tena anācariyakena attanā uppāditena sabbaññutaññāṇena Sabbaññubuddho daṭṭhabbo.

Paccekasambuddho tenāti-ādīsupi tena paccekasambodhiñāṇena so puggalo paccekasambuddho, tena sāvakapāramīñāṇena te puggalā Sāriputtamoggallānā, tena dukkhassa antakaraṇena te puggalā avasesā arahanto, tena itthattaṁ anāgamanena so puggalo anāgāmī, tena itthattaṁ āgamanena te puggalā sotāpannasakadāgāmino daṭṭhabboti.

Chakkaniddesavaṇṇanā.

ပိဏ္ဍပါတိကော နာမ ဟောတိ။ **ဝဏ္ဏိတန္တိ** “ဣဒံ ပိဏ္ဍပါတိကင်္ဂံ နာမ ဗုဒ္ဓေဟိ စ ဗုဒ္ဓသာဝကေဟိ စ ဝဏ္ဏိတံ ပသတ္ထ”န္တိ ပိဏ္ဍပါတိကော ဟောတိ။ **အပ္ပိစ္ဆတံယေဝ နိဿာယာ**တိအာဒီသု “ဣတိ အပ္ပိစ္ဆော ဘဝိဿာမိ၊ ဣဒံ မေ ပိဏ္ဍပါတိကင်္ဂံ အပ္ပိစ္ဆတာယ သံဝတ္တိဿတိ၊ ဣတိ သန္တုဋ္ဌော ဘဝိဿာမိ၊ ဣဒံ မေ ပိဏ္ဍပါတိကင်္ဂံ သန္တုဋ္ဌိယာ သံဝတ္တိဿတိ၊ ဣတိ ကိလေသေ သံလိခိဿာမိ၊ ဣဒံ မေ ပိဏ္ဍပါတိကင်္ဂံ ကိလေသသလ္လေခနတ္ထာယ သံဝတ္တိဿတီ”တိ ပိဏ္ဍပါတိကော ဟောတိ။ **ဣဒမတ္ထိတန္တိ** ဣမာယ ကလျာဏာယ ပဋိပတ္တိယာ အတ္ထိကဘာဝံ၊ ဣမိနာ ဝါ ပိဏ္ဍပါတမတ္တေန အတ္ထိကဘာဝံ၊ ယံ ယံ လဒ္ဓံ၊ တေန တေနေဝ ယာပနဘာဝံ နိဿာယာတိ အတ္ထော။ **အဂ္ဂေါ**တိ ဇေဋ္ဌကော။ သေသာနိ တဿေဝ ဝေဝစနာနိ။

ဂဝါ ခီရန္တိ ဂါဝိတော ခီရံ နာမ ဟောတိ၊ န ဝိနာ ဂါဝိယာ။ **ခီရမှာ ဒဓီ**တိအာဒီသုပိ ဧသေဝ နယော။ **ဧဝမေဝ**န္တိ ယထာ ဧတေသု ပဉ္စသု ဂေါရသေသု သပ္ပိမဏ္ဍော အဂ္ဂေါ၊ ဧဝမေဝံ ဣမေသု ပဉ္စသု ပိဏ္ဍပါတိကေသု ယွာယံ အပ္ပိစ္ဆတာဒီနိ နိဿာယ ပိဏ္ဍပါတိကော ဟောတိ၊ အယံ အဂ္ဂေါ စ သေဋ္ဌော စ ပါမောက္ခော စ ဥတ္တမော စ ပဝရော စ။ ဣမေသု ပန ပဉ္စသု ပိဏ္ဍပါတိကေသု ဒွေဝ ဇနာ ပိဏ္ဍပါတိကာ၊ တယော န ပိဏ္ဍပါတိကာ။ နာမမတ္တေန ပန ပိဏ္ဍပါတိကာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ **ခလုပစ္ဆာဘတ္တိကာ**ဒီသုပိ ဧသေဝ နယောတိ။

ပဉ္စကနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ။

၆-ဆက္ကနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ

၂၀၂။ ဆက္ကေ **တတြာ**တိ တေသု ဆသု ပုဂ္ဂလေသု။ **သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေါ တေန ဒဋ္ဌဗ္ဗော**တိ သော ပုဂ္ဂလော တေန အနာစရိယကေန အတ္တနာ ဥပ္ပါဒိတေန သဗ္ဗညုတညာဏေန သဗ္ဗညုဗုဒ္ဓေါ ဒဋ္ဌဗ္ဗော။

ပစ္စေကသမ္ဗုဒ္ဓေါ တေနာတိအာဒီသုပိ တေန ပစ္စေကသမ္ဗောဓိဉာဏေန သော ပုဂ္ဂလော ပစ္စေကသမ္ဗုဒ္ဓေါ၊ တေန သာဝကပါရမိဉာဏေန တေ ပုဂ္ဂလာ သာရိပုတ္တမောဂ္ဂလ္လာနာ၊ တေန ဒုက္ခဿ အန္တကရဏေန တေ ပုဂ္ဂလာ အဝသေသာ အရဟန္တော၊ တေန ဣတ္ထတ္တံ အနာဂမနေန သော ပုဂ္ဂလော အနာဂါမီ၊ တေန ဣတ္ထတ္တံ အာဂမနေန တေ ပုဂ္ဂလာ သောတာပန္နသကဒါဂါမိနော ဒဋ္ဌဗ္ဗာတိ။

ဆက္ကနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ။

7. Sattakaniddesavaṇṇanā

203. Sattake **sakiṁ nimuggo**ti ekavāraṁ nimuggo. **Ekantakāḷakehī**ti ekanteneva kāḷakehi natthikavāda-ahetukavāda-akiriyavādasaṅkhātehi niyatamicchādiṭṭhidhammehi. **Evaṁ puggalo**ti iminā kāraṇena puggalo ekavāraṁ nimuggo tathā nimuggova hoti. Etassa hi puna bhavato vuṭṭhānaṁ nāma natthīti vadanti. Makkhaligosālādayo viya heṭṭhā narakaggīnaṁyeva āhāro hoti.

Sāhu saddhā kusalesu dhammesūti kusaladhammesu saddhā nāma sādhuladdhikāti ummujjati. So tāvatakeneva kusalena ummujjati nāma. **Sādhu hirī**ti-ādīsupi eseva nayo. **Hāyatiyevā**ti caṅkavāre āsitta-udakaṁ viya ekantena parihāyateva. **Evaṁ puggalo**ti evaṁ sāhu saddhāti imesaṁ saddhādīnaṁ vasena ekavāraṁ ummujjitvā tesaṁ parihāniyā puna nimujjatiyeva Devadattādayo viya. Devadatto hi aṭṭha samāpattiyo pañca ca abhiññāyo nibbattetvāpi puna Buddhānaṁ paṭikaṇṭakatāya tehi guṇehi parihīno ruhiruppādakammaṁ saṁghabhedakammañca katvā kāyassa bhedā dutiyacittavārena niraye nibbatti. Kokāliko dve aggasāvake upavaditvā Padumaniraye nibbatto.

Neva hāyati no vaḍḍhatīti appahonakakālepi na hāyati, pahonakakālepi na vaḍḍhati. Ubhayampi panetaṁ agārikenapi anagārikenapi dīpetabbaṁ. Ekacco hi agāriko appahonakakāle pakkhikabhattaṁ vā salākabhattaṁ vā vassāvāsikaṁ vā upanibandhāpeti. So pacchā pahonakakālepi pakkhikabhattādimattameva pavatteti. Anagārikopi ādimhi appahonakakāle uddesaṁ vā dhutaṅgaṁ vā gaṇhāti. Medhābalavīriyasampattiyā pahonakakālepi tato uttariṁ na karoti. **Evaṁ puggalo**ti evaṁ imāya saddhādīnaṁ ṭhitiyā puggalo ummujjitvā ṭhito nāma hoti.

Ummujjitvā vipassati viloketīti sotāpanno puggalo uṭṭhahitvā gamanamaggaṁ[1] gantabbaṁ disaṁ vā oloketi nāma.

1. Uddhaṁ gamanamaggaṁ (Syā)

၇-သတ္တကနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ

၂၀၃။ သတ္တကေ **သကိံ နိမုဂ္ဂေါ**တိ ဧကဝါရံ နိမုဂ္ဂေါ။ **ဧကန္တကာဠကေဟီ**တိ ဧကန္တေနေဝ ကာဠကေဟိ နတ္ထိကဝါဒအဟေတုကဝါဒအကိရိယဝါဒသင်္ခါတေဟိ နိယတမိစ္ဆာဒိဋ္ဌိဓမ္မေဟိ။ **ဧဝံ ပုဂ္ဂလော**တိ ဣမိနာ ကာရဏေန ပုဂ္ဂလော ဧကဝါရံ နိမုဂ္ဂေါ တထာ နိမုဂ္ဂေါဝ ဟောတိ။ ဧတဿ ဟိ ပုန ဘဝတော ဝုဋ္ဌာနံ နာမ နတ္ထီတိ ဝဒန္တိ။ မက္ခလိဂေါသာလာဒယော ဝိယ ဟေဋ္ဌာ နရကဂ္ဂီနံယေဝ အာဟာရော ဟောတိ။

သာဓု သဒ္ဓါ ကုသလေသု ဓမ္မေသူတိ ကုသလဓမ္မေသု သဒ္ဓါ နာမ သာဓုလဒ္ဓိကာတိ ဥမ္မုဇ္ဇတိ။ သော တာဝတကေနေဝ ကုသလေန ဥမ္မုဇ္ဇတိ နာမ။ **သာဓု ဟိရီ**တိအာဒီသုပိ ဧသေဝ နယော။ **ဟာယတိယေဝါ**တိ စင်္ကဝါရေ အာသိတ္တဥဒကံ ဝိယ ဧကန္တေန ပရိဟာယတေဝ။ **ဧဝံ ပုဂ္ဂလော**တိ ဧဝံ သာဓု သဒ္ဓါတိ ဣမေသံ သဒ္ဓါဒီနံ ဝသေန ဧကဝါရံ ဥမ္မုဇ္ဇိတွာ တေသံ ပရိဟာနိယာ ပုန နိမုဇ္ဇတိယေဝ ဒေဝဒတ္တာဒယော ဝိယ။ ဒေဝဒတ္တော ဟိ အဋ္ဌ သမာပတ္တိယော ပဉ္စ စ အဘိညာယော နိဗ္ဗတ္တေတွာပိ ပုန ဗုဒ္ဓါနံ ပဋိကဏ္ဋကတာယ တေဟိ ဂုဏေဟိ ပရိဟီနော ရုဟိရုပ္ပါဒကမ္မံ သံဃဘေဒကမ္မဉ္စ ကတွာ ကာယဿ ဘေဒါ ဒုတိယစိတ္တဝါရေန နိရယေ နိဗ္ဗတ္တိ။ ကောကာလိကော ဒွေ အဂ္ဂသာဝကေ ဥပဝဒိတွာ ပဒုမနိရယေ နိဗ္ဗတ္တော။

နေဝ ဟာယတိ နော ဝဍ္ဎတီတိ အပ္ပဟောနကကာလေပိ န ဟာယတိ၊ ပဟောနကကာလေပိ န ဝဍ္ဎတိ။ ဥဘယမ္ပိ ပနေတံ အဂါရိကေနပိ အနဂါရိကေနပိ ဒီပေတဗ္ဗံ။ ဧကစ္စော ဟိ အဂါရိကော အပ္ပဟောနကကာလေ ပက္ခိကဘတ္တံ ဝါ သလာကဘတ္တံ ဝါ ဝဿာဝါသိကံ ဝါ ဥပနိဗန္ဓာပေတိ။ သော ပစ္ဆာ ပဟောနကကာလေပိ ပက္ခိကဘတ္တာဒိမတ္တမေဝ ပဝတ္တေတိ။ အနဂါရိကောပိ အာဒိမှိ အပ္ပဟောနကကာလေ ဥဒ္ဒေသံ ဝါ ဓုတင်္ဂံ ဝါ ဂဏှာတိ။ မေဓာဗလဝီရိယသမ္ပတ္တိယာ ပဟောနကကာလေပိ တတော ဥတ္တရိံ န ကရောတိ။ **ဧဝံ ပုဂ္ဂလော**တိ ဧဝံ ဣမာယ သဒ္ဓါဒီနံ ဌိတိယာ ပုဂ္ဂလော ဥမ္မုဇ္ဇိတွာ ဌိတော နာမ ဟောတိ။

ဥမ္မုဇ္ဇိတွာ ဝိပဿတိ ဝိလောကေတီတိ သောတာပန္နော ပုဂ္ဂလော ဥဋ္ဌဟိတွာ ဂမနမဂ္ဂံ[၁] ဂန္တဗ္ဗံ ဒိသံ ဝါ ဩလောကေတိ နာမ။

၁-ဥဒ္ဓံ ဂမနမဂ္ဂံ (သျာ)

Ummujjitvā pataratīti sakadāgāmipuggalo kilesatanutāya uṭṭhahitvā gantabbadisābhimukho patarati nāma.

Patigādhappatto hotīti anāgāmipuggalo uṭṭhāya viloketvā pataritvā gantvā ekasmiṁ ṭhāne patiṭṭhāpatto nāma hoti, tiṭṭhati na punāgacchati.

Tiṇṇo pāraṅgato thale tiṭṭhatīti sabbakilesoghaṁ taritvā paratīraṁ gantvā nibbānathale ṭhito nāma hoti. Ime pana satta puggalā udakopamena dīpitā.

Satta kira jaṅghavāṇijā addhānamaggapaṭipannā antarāmagge ekaṁ puṇṇanadiṁ pāpuṇiṁsu. Tesu paṭhamaṁ otiṇṇo udakabhīruko puriso otiṇṇaṭṭhāneyeva nimujjitvā puna uṭṭhātuṁ nāsakkhi, antoyeva macchakacchapabhakkho jāto. Dutiyo otiṇṇaṭṭhāne nimujjitvā sakiṁ uṭṭhahitvā puna nimuggo uṭṭhātuṁ nāsakkhi, antoyeva macchakacchapabhakkho jāto. Tatiyo nimujjitvā uṭṭhahi[1], so majjhe nadiyā ṭhatvā neva orato āgantuṁ, na parato gantuṁ asakkhi. Catuttho uṭṭhāya ṭhito uttaraṇatitthaṁ olokesi. Pañcamo otaraṇatitthaṁ oloketvā patari. Chaṭṭho taritvā pārimatīraṁ gantvā kaṭippamāṇe udake ṭhito. Sattamo pārimatīraṁ gantvā gandhacuṇṇadīhi nhatvā varavatthāni nivāsetvā surabhivilepanaṁ vilimpitvā nīluppalādīni piḷandhitvā nānālaṅkārapaṭimaṇḍito mahānagaraṁ pavisitvā pāsādavaramāruyha uttamabhojanaṁ bhuñji.

Tattha satta jaṅghavāṇijā viya ime satta puggalā, nadī viya vaṭṭaṁ, paṭhamassa udakabhīrukassa purisassa otiṇṇaṭṭhāneyeva nimujjanaṁ viya micchādiṭṭhikassa vaṭṭe nimujjanaṁ, ummujjitvā nimuggapuriso viya saddhādīnaṁ uppattimattakena ummujjitvā tesaṁ parihāniyā nimuggapuggalo, majjhe nadiyā ṭhito viya saddhādīnaṁ ṭhitiyā ṭhitapuggalo, uttaraṇatitthaṁ olokento viya gantabbamaggaṁ gantabbadisaṁ vā olokento sotāpanno, pataritapuriso viya kilesatanutāya pataranto sakadāgāmī, taritvā kaṭimatte udake ṭhitapuriso viya anāvattitadhammatāya ṭhito anāgāmī, nhatvā

1. Uṭṭhito (Sī, Syā)

ဥမ္မုဇ္ဇိတွာ ပတရတီတိ သကဒါဂါမိပုဂ္ဂလော ကိလေသတနုတာယ ဥဋ္ဌဟိတွာ ဂန္တဗ္ဗဒိသာဘိမုခေါ ပတရတိ နာမ။

ပတိဂါဓပ္ပတ္တော ဟောတီတိ အနာဂါမိပုဂ္ဂလော ဥဋ္ဌာယ ဝိလောကေတွာ ပတရိတွာ ဂန္တွာ ဧကသ္မိံ ဌာနေ ပတိဋ္ဌာပတ္တော နာမ ဟောတိ၊ တိဋ္ဌတိ န ပုနာဂစ္ဆတိ။

တိဏ္ဏော ပါရင်္ဂတော ထလေ တိဋ္ဌတီတိ သဗ္ဗကိလေသောဃံ တရိတွာ ပရတီရံ ဂန္တွာ နိဗ္ဗာနထလေ ဌိတော နာမ ဟောတိ။ ဣမေ ပန သတ္တ ပုဂ္ဂလာ ဥဒကောပမေန ဒီပိတာ။

သတ္တ ကိရ ဇင်္ဃဝါဏိဇာ အဒ္ဓါနမဂ္ဂပဋိပန္နာ အန္တရာမဂ္ဂေ ဧကံ ပုဏ္ဏနဒိံ ပါပုဏိံသု။ တေသု ပဌမံ ဩတိဏ္ဏော ဥဒကဘီရုကော ပုရိသော ဩတိဏ္ဏဋ္ဌာနေယေဝ နိမုဇ္ဇိတွာ ပုန ဥဋ္ဌာတုံ နာသက္ခိ၊ အန္တောယေဝ မစ္ဆကစ္ဆပဘက္ခော ဇာတော။ ဒုတိယော ဩတိဏ္ဏဋ္ဌာနေ နိမုဇ္ဇိတွာ သကိံ ဥဋ္ဌဟိတွာ ပုန နိမုဂ္ဂေါ ဥဋ္ဌာတုံ နာသက္ခိ၊ အန္တောယေဝ မစ္ဆကစ္ဆပဘက္ခော ဇာတော။ တတိယော နိမုဇ္ဇိတွာ ဥဋ္ဌဟိ[1]၊ သော မဇ္ဈေ နဒိယာ ဌတွာ နေဝ ဩရတော အာဂန္တုံ, န ပရတော ဂန္တုံ အသက္ခိ။ စတုတ္ထော ဥဋ္ဌာယ ဌိတော ဥတ္တရဏတိတ္ထံ ဩလောကေသိ။ ပဉ္စမော ဩတရဏတိတ္ထံ ဩလောကေတွာ ပတရိ။ ဆဋ္ဌော တရိတွာ ပါရိမတီရံ ဂန္တွာ ကဋိပ္ပမာဏေ ဥဒကေ ဌိတော။ သတ္တမော ပါရိမတီရံ ဂန္တွာ ဂန္ဓစုဏ္ဏာဒီဟိ နှတွာ ဝရဝတ္ထာနိ နိဝါသေတွာ သုရဘိဝိလေပနံ ဝိလိမ္ပိတွာ နီလုပ္ပလာဒီနိ ပိဠန္ဓိတွာ နာနာလင်္ကာရပဋိမဏ္ဍိတော မဟာနဂရံ ပဝိသိတွာ ပါသာဒဝရမာရုယှ ဥတ္တမဘောဇနံ ဘုဉ္ဇိ။

တတ္ထ သတ္တ ဇင်္ဃဝါဏိဇာ ဝိယ ဣမေ သတ္တ ပုဂ္ဂလာ၊ နဒီ ဝိယ ဝဋ္ဋံ၊ ပဌမဿ ဥဒကဘီရုကဿ ပုရိသဿ ဩတိဏ္ဏဋ္ဌာနေယေဝ နိမုဇ္ဇနံ ဝိယ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိကဿ ဝဋ္ဋေ နိမုဇ္ဇနံ၊ ဥမ္မုဇ္ဇိတွာ နိမုဂ္ဂပုရိသော ဝိယ သဒ္ဓါဒီနံ ဥပ္ပတ္တိမတ္တကေန ဥမ္မုဇ္ဇိတွာ တေသံ ပရိဟာနိယာ နိမုဂ္ဂပုဂ္ဂလော၊ မဇ္ဈေ နဒိယာ ဌိတော ဝိယ သဒ္ဓါဒီနံ ဌိတိယာ ဌိတပုဂ္ဂလော၊ ဥတ္တရဏတိတ္ထံ ဩလောကေန္တော ဝိယ ဂန္တဗ္ဗမဂ္ဂံ ဂန္တဗ္ဗဒိသံ ဝါ ဩလောကေန္တော သောတာပန္နော၊ ပတရိတပုရိသော ဝိယ ကိလေသတနုတာယ ပတရန္တော သကဒါဂါမီ၊ တရိတွာ ကဋိမတ္တေ ဥဒကေ ဌိတပုရိသော ဝိယ အနာဝတ္တိတဓမ္မတာယ ဌိတော အနာဂါမီ၊ နှတွာ

၁-ဥဋ္ဌိတော (သီ၊ သျာ)

pārimatīraṁ uttaritvā thale ṭhitapuriso viya cattāro oghe atikkamitvā nibbānathale ṭhito khīṇāsavabrāhmaṇo, thale ṭhitapurisassa nagaraṁ pavisitvā pāsādavaraṁ āruyha uttamabhojanabhuñjanaṁ viya khīṇāsavassa nibbānārammaṇaṁ phalasamāpattiṁ appetvā vītināmanaṁ veditabbaṁ. Ubhatobhāgavimuttādayo heṭṭhā pakāsitāyevāti.

Sattakaniddesavaṇṇanā.

207. Aṭṭhakanavakaniddesāpi heṭṭhā vuttanayeneva veditabbā.

10. Dasakaniddesavaṇṇanā

209. Dasakaniddese **idhā**ti kāmāvacarabhūmiyaṁ. Kāmāvacarabhūmiyañhi sattakkhattuparamādīnaṁ kāmāvacarabhūmiyaññeva niṭṭhā hoti, kāmāvacarattabhāveneva arahattappatti ca anupādisesanibbānappatti ca hotīti attho.

Idha vihāyāti idha kāmāvacare attabhāve vihāya suddhāvāsattabhāve ṭhitānaṁ niṭṭhā hotīti attho. Antarāparinibbāyi-ādayo hi idha anāgāmiphalaṁ patvā ito cutā Suddhāvāsesu uppajjitvā tena attabhāvena arahattañceva anupādisesanibbānadhātuñca pāpuṇanti. Tena vuttaṁ “imesaṁ pañcannaṁ idha vihāya niṭṭhā”ti.

Dasakaniddesavaṇṇanā.

Nigamanakathā

Ettāvatā ca—

Yaṁ ve Puggalapaññattiṁ, loke appaṭipuggalo.
Nātisaṅkhepato Satthā, desesi tidasālaye.

Tassā Aṭṭhakathañceva, Dīpabhāsāya saṅkhataṁ.
Āgamaṭṭhakathāyo ca, ogāhetvā asesato.

ပါရိမတီရံ ဥတ္တရိတွာ ထလေ ဌိတပုရိသော ဝိယ စတ္တာရော ဩဃေ အတိက္ကမိတွာ နိဗ္ဗာနထလေ ဌိတော ခီဏာသဝဗြာဟ္မဏော၊ ထလေ ဌိတပုရိသဿ နဂရံ ပဝိသိတွာ ပါသာဒဝရံ အာရုယှ ဥတ္တမဘောဇနဘုဉ္ဇနံ ဝိယ ခီဏာသဝဿ နိဗ္ဗာနာရမ္မဏံ ဖလသမာပတ္တိံ အပ္ပေတွာ ဝီတိနာမနံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဥဘတောဘာဂဝိမုတ္တာဒယော ဟေဋ္ဌာ ပကာသိတာယေဝါတိ။

သတ္တကနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ။

၂၀၇။ အဋ္ဌကနဝကနိဒ္ဒေသာပိ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

၁၀-ဒသကနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ

၂၀၉။ ဒသကနိဒ္ဒေသေ **ဣဓာ**တိ ကာမာဝစရဘူမိယံ။ ကာမာဝစရဘူမိယဉှိ သတ္တက္ခတ္တုပရမာဒီနံ ကာမာဝစရဘူမိယညေဝ နိဋ္ဌာ ဟောတိ၊ ကာမာဝစရတ္တဘာဝေနေဝ အရဟတ္တပ္ပတ္တိ စ အနုပါဒိသေသနိဗ္ဗာနပ္ပတ္တိ စ ဟောတီတိ အတ္ထော။

ဣဓ ဝိဟာယာတိ ဣဓ ကာမာဝစရေ အတ္တဘာဝေ ဝိဟာယ သုဒ္ဓါဝါသတ္တဘာဝေ ဌိတာနံ နိဋ္ဌာ ဟောတီတိ အတ္ထော။ အန္တရာပရိနိဗ္ဗာယိအာဒယော ဟိ ဣဓ အနာဂါမိဖလံ ပတွာ ဣတော စုတာ သုဒ္ဓါဝါသေသု ဥပ္ပဇ္ဇိတွာ တေန အတ္တဘာဝေန အရဟတ္တဉ္စေဝ အနုပါဒိသေသနိဗ္ဗာနဓာတုဉ္စ ပါပုဏန္တိ။ တေန ဝုတ္တံ “ဣမေသံ ပဉ္စန္နံ ဣဓ ဝိဟာယ နိဋ္ဌာ”တိ။

ဒသကနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ။

နိဂမနကထာ

ဧတ္တာဝတာ စ—

ယံ ဝေ ပုဂ္ဂလပညတ္တိံ၊ လောကေ အပ္ပဋိပုဂ္ဂလော။
နာတိသင်္ခေပတော သတ္ထာ၊ ဒေသေသိ တိဒသာလယေ။

တဿာ အဋ္ဌကထဉ္စေဝ၊ ဒီပဘာသာယ သင်္ခတံ။
အာဂမဋ္ဌကထာယော စ၊ ဩဂါဟေတွာ အသေသတော။

Suvibhatto asaṁkiṇṇo, yo yo attho yahiṁ yahiṁ.
Tato tato taṁ gahetvā, pahāya ativitthāraṁ.

Visuddhimagge yaṁ vuttaṁ, taṁ anādāya saṅkhatā.
Nātisaṅkhepavitthāra-nayenaṭṭhakathā ayaṁ.

Taṁ etaṁ sattamattehi, bhāṇavārehi tantiyā.
Ciraṭṭhitatthaṁ dhammassa, saṅkharontena yaṁ mayā.

Sampattaṁ kusalaṁ tena, saddhammaṁ sukhumaṁ sivaṁ.
Olokentu visuddhena, pāṇayo dhammacakkhunāti.

Puggalapaññatti-aṭṭhakathā niṭṭhitā.

သုဝိဘတ္တော အသံကိဏ္ဏော၊ ယော ယော အတ္ထော ယဟိံ ယဟိံ။
တတော တတော တံ ဂဟေတွာ၊ ပဟာယ အတိဝိတ္ထာရံ။

ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေ ယံ ဝုတ္တံ၊ တံ အနာဒါယ သင်္ခတာ။
နာတိသင်္ခေပဝိတ္ထာရ-နယေနဋ္ဌကထာ အယံ။

တံ ဧတံ သတ္တမတ္တေဟိ၊ ဘာဏဝါရေဟိ တန္တိယာ။
စိရဋ္ဌိတတ္ထံ ဓမ္မဿ၊ သင်္ခရောန္တေန ယံ မယာ။

သမ္ပတ္တံ ကုသလံ တေန၊ သဒ္ဓမ္မံ သုခုမံ သိဝံ။
ဩလောကေန္တု ဝိသုဒ္ဓေန၊ ပါဏယော ဓမ္မစက္ခုနာတိ။

ပုဂ္ဂလပညတ္တိအဋ္ဌကထာ နိဋ္ဌိတာ။

Abhidhammapiṭaka

Kathāvatthu-aṭṭhakathā

Namo tassa Bhagavato Arahato Sammāsambuddhassa.

Nisinno devalokasmiṁ, devasaṁghapurakkhato.
Sadevakassa lokassa, Satthā appaṭipuggalo.

Sabbapaññattikusalo, paññattiparidīpanaṁ.
Vatvā Puggalapaññattiṁ, loke uttamapuggalo.

Yaṁ puggalakathādīnaṁ, kathānaṁ vatthubhāvato.
Kathāvatthuppakaraṇaṁ, saṅkhepena adesayī.

Mātikāṭhapaneneva, ṭhapitassa surālaye.
Tassa Moggaliputtena, vibhattassa mahītale.

Idāni yasmā sampatto, attasaṁvaṇṇanākkamo.
Tasmā naṁ vaṇṇayissāmi, taṁ suṇātha samāhitāti.

Nidānakathā

Yamakapāṭihīrāvasānasmiñhi Bhagavā tidasapure pāricchattakamūle Paṇḍukambalasilāyaṁ vassaṁ upagantvā mātaraṁ kāyasakkhiṁ katvā devaparisāya abhidhammakathaṁ kathento Dhammasaṅgaṇīvibhaṅgadhātukathāpuggalapaññattippakaraṇāni desayitvā Kathāvatthudesanāya vāre sampatte “anāgate mama sāvako mahāpañño **Moggaliputtatissatthero** nāma uppannaṁ sāsanamalaṁ sodhetvā tatiyasaṅgītiṁ karonto bhikkhusaṁghassa majjhe nisinno sakavāde pañca suttasatāni paravāde pañcāti suttasahassaṁ samodhānetvā imaṁ pakaraṇaṁ bhājessatī”ti tassokāsaṁ karonto yā cesā puggalavāde tāva catūsu pañhesu dvinnaṁ pañcakānaṁ vasena aṭṭhamukhā vādayutti, taṁ ādiṁ katvā sabbakathāmaggesu asampuṇṇabhāṇavāramattāya tantiyā mātikaṁ ṭhapesi.

အဘိဓမ္မပိဋက

ကထာဝတ္ထုအဋ္ဌကထာ

နမော တဿ ဘဂဝတော အရဟတော သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဿ။

နိသိန္နော ဒေဝလောကသ္မိံ၊ ဒေဝသံဃပုရက္ခတော။
သဒေဝကဿ လောကဿ၊ သတ္ထာ အပ္ပဋိပုဂ္ဂလော။

သဗ္ဗပညတ္တိကုသလော၊ ပညတ္တိပရိဒီပနံ။
ဝတွာ ပုဂ္ဂလပညတ္တိံ၊ လောကေ ဥတ္တမပုဂ္ဂလော။

ယံ ပုဂ္ဂလကထာဒီနံ၊ ကထာနံ ဝတ္ထုဘာဝတော။
ကထာဝတ္ထုပ္ပကရဏံ၊ သင်္ခေပေန အဒေသယီ။

မာတိကာဋ္ဌပနေနေဝ၊ ဌပိတဿ သုရာလယေ။
တဿ မောဂ္ဂလိပုတ္တေန၊ ဝိဘတ္တဿ မဟီတလေ။

ဣဒါနိ ယသ္မာ သမ္ပတ္တော၊ အတ္တသံဝဏ္ဏနာက္ကမော။
တသ္မာ နံ ဝဏ္ဏယိဿာမိ၊ တံ သုဏာထ သမာဟိတာတိ။

နိဒါနကထာ

ယမကပါဋိဟီရာဝသာနသ္မိဉှိ ဘဂဝါ တိဒသပုရေ ပါရိစ္ဆတ္တကမူလေ ပဏ္ဍုကမ္ဗလသိလာယံ ဝဿံ ဥပဂန္တွာ မာတရံ ကာယသက္ခိံ ကတွာ ဒေဝပရိသာယ အဘိဓမ္မကထံ ကထေန္တော ဓမ္မသင်္ဂဏီဝိဘင်္ဂဓာတုကထာ-ပုဂ္ဂလပညတ္တိပ္ပကရဏာနိ ဒေသယိတွာ ကထာဝတ္ထုဒေသနာယ ဝါရေ သမ္ပတ္တေ “အနာဂတေ မမ သာဝကော မဟာပညော **မောဂ္ဂလိပုတ္တတိဿတ္ထေရော** နာမ ဥပ္ပန္နံ သာသနမလံ သောဓေတွာ တတိယသင်္ဂီတိံ ကရောန္တော ဘိက္ခုသံဃဿ မဇ္ဈေ နိသိန္နော သကဝါဒေ ပဉ္စ သုတ္တသတာနိ ပရဝါဒေ ပဉ္စာတိ သုတ္တသဟဿံ သမောဓာနေတွာ ဣမံ ပကရဏံ ဘာဇေဿတီ”တိ တဿောကာသံ ကရောန္တော ယာ စေသာ ပုဂ္ဂလဝါဒေ တာဝ စတူသု ပဉှေသု ဒွိန္နံ ပဉ္စကာနံ ဝသေန အဋ္ဌမုခါ ဝါဒယုတ္တိ၊ တံ အာဒိံ ကတွာ သဗ္ဗကထာမဂ္ဂေသု အသမ္ပုဏ္ဏဘာဏဝါရမတ္တာယ တန္တိယာ မာတိကံ ဌပေသိ။

Athāvasesaṁ abhidhammakathaṁ vitthāranayeneva kathetvā vutthavasso suvaṇṇarajatasopānamajjhe[1] maṇimayena sopānena devalokato Saṅkassanagare oruyha sattahitaṁ sampādento yāvatāyukaṁ ṭhatvā anupādisesāya nibbānadhātuyā parinibbāyi.

Athassa Mahākassapappamukho vasīgaṇo Ajātasatturājānaṁ sahāyaṁ gahetvā dhammavinayasarīraṁ saṅgahaṁ[2] āropesi. Tato vassasatassa accayena Vajjiputtakā bhikkhū dasa vatthūni dīpayiṁsu, tāni sutvā Kākaṇḍakassa brāhmaṇassa putto Yasatthero Susunāgaputtaṁ Kālāsokaṁ[3] nāma rājānaṁ sahāyaṁ gahetvā dvādasannaṁ bhikkhusatasahassānaṁ antare sattatherasatāni uccinitvā tāni dasavatthūni madditvā dhammavinayasarīraṁ saṅgahaṁ āropesi.

Tehi pana dhammasaṅgāhakattherehi niggahitā dasasahassā Vajjiputtakā bhikkhū pakkhaṁ pariyesamānā attano anurūpaṁ dubbalapakkhaṁ labhitvā visuṁ Mahāsaṁghikācariyakulaṁ nāma akaṁsu. Tato bhijjitvā aparāni dve ācariyakulāni jātāni Gokulikā ca, Ekabyohārikā ca. Gokulikanikāyato bhijjitvā aparāni dve ācariyakulāni jātāni Paṇṇattivādā ca, Bāhuliyā[4] ca. Bahussutikātipi tesaṁyeva nāmaṁ. Tesaṁyeva antare Cetiyavādā nāma apare ācariyavādā uppannā. Evaṁ Mahāsaṁghikācariyakulato dutiye vassāsate pañcācariyakulāni uppannāni, tāni Mahāsaṁghikehi saddhiṁ cha honti.

Tasmiṁyeva dutiye vassasate Theravādato bhijjitvā dve ācariyavādā uppannā Mahisāsakā[5] ca, Vajjiputtakā ca. Tattha Vajjiputtakavādato bhijjitvā apare cattāro ācariyavādā uppannā Dhammuttariyā, Bhadrayānikā, Channāgārikā, Samitiyāti. Puna tasmiṁyeva dutiye vassasate Mahisāsakavādato bhijjitvā Sabbatthivādā[6] Dhammaguttikāti dve ācariyavādā uppannā. Puna Sabbatthivādakulato bhijjitvā Kassapikā nāma jātā. Kassapikesu bhinnesu apare Saṅkantikā nāma jātā. Saṅkantikesu bhinnesu Suttavādā nāma jātāti Theravādato bhijjitvā ime

1. ...sopānānaṁ majjhe (Sī, Syā) 2. Saṅgītiṁ (Ka) 3. Asokaṁ (Syā)
4. Bāhulikā (Sī) 5. Mahiṁsāsakā (Sī) 6. Sabbatthikavādā (Syā)

အထာဝသေသံ အဘိဓမ္မကထံ ဝိတ္ထာရနယေနေဝ ကထေတွာ ဝုတ္ထဝဿော သုဝဏ္ဏရဇတသောပါနမဇ္ဈေ[၁] မဏိမယေန သောပါနေန ဒေဝလောကတော သင်္ကဿနဂရေ ဩရုယှ သတ္တဟိတံ သမ္ပာဒေန္တော ယာဝတာယုကံ ဌတွာ အနုပါဒိသေသာယ နိဗ္ဗာနဓာတုယာ ပရိနိဗ္ဗာယိ။

အထဿ မဟာကဿပပ္ပမုခေါ ဝသီဂဏော အဇာတသတ္တုရာဇာနံ သဟာယံ ဂဟေတွာ ဓမ္မဝိနယသရီရံ သင်္ဂဟံ[၂] အာရောပေသိ။ တတော ဝဿသတဿ အစ္စယေန ဝဇ္ဇိပုတ္တကာ ဘိက္ခူ ဒသ ဝတ္ထူနိ ဒီပယိံသု၊ တာနိ သုတွာ ကာကဏ္ဍကဿ ဗြာဟ္မဏဿ ပုတ္တော ယသတ္ထေရော သုသုနာဂပုတ္တံ ကာလာသောကံ[၃] နာမ ရာဇာနံ သဟာယံ ဂဟေတွာ ဒွါဒသန္နံ ဘိက္ခုသတသဟဿာနံ အန္တရေ သတ္တထေရသတာနိ ဥစ္စိနိတွာ တာနိ ဒသဝတ္ထူနိ မဒ္ဒိတွာ ဓမ္မဝိနယသရီရံ သင်္ဂဟံ အာရောပေသိ။

တေဟိ ပန ဓမ္မသင်္ဂါဟကတ္ထေရေဟိ နိဂ္ဂဟိတာ ဒသသဟဿာ ဝဇ္ဇိပုတ္တကာ ဘိက္ခူ ပက္ခံ ပရိယေသမာနာ အတ္တနော အနုရူပံ ဒုဗ္ဗလပက္ခံ လဘိတွာ ဝိသုံ မဟာသံဃိကာစရိယကုလံ နာမ အကံသု။ တတော ဘိဇ္ဇိတွာ အပရာနိ ဒွေ အာစရိယကုလာနိ ဇာတာနိ ဂေါကုလိကာ စ, ဧကဗျောဟာရိကာ စ။ ဂေါကုလိကနိကာယတော ဘိဇ္ဇိတွာ အပရာနိ ဒွေ အာစရိယကုလာနိ ဇာတာနိ ပဏ္ဏတ္တိဝါဒါ စ, ဗာဟုလိယာ[၄] စ။ ဗဟုဿုတိကာတိပိ တေသံယေဝ နာမံ။ တေသံယေဝ အန္တရေ စေတိယဝါဒါ နာမ အပရေ အာစရိယဝါဒါ ဥပ္ပန္နာ။ ဧဝံ မဟာသံဃိကာစရိယကုလတော ဒုတိယေ ဝဿသတေ ပဉ္စာစရိယကုလာနိ ဥပ္ပန္နာနိ၊ တာနိ မဟာသံဃိကေဟိ သဒ္ဓိံ ဆ ဟောန္တိ။

တသ္မိံယေဝ ဒုတိယေ ဝဿသတေ ထေရဝါဒတော ဘိဇ္ဇိတွာ ဒွေ အာစရိယဝါဒါ ဥပ္ပန္နာ မဟိသာသကာ[၅] စ, ဝဇ္ဇိပုတ္တကာ စ။ တတ္ထ ဝဇ္ဇိပုတ္တကဝါဒတော ဘိဇ္ဇိတွာ အပရေ စတ္တာရော အာစရိယဝါဒါ ဥပ္ပန္နာ ဓမ္မုတ္တရိယာ, ဘဒြယာနိကာ, ဆန္နာဂါရိကာ, သမိတိယာတိ။ ပုန တသ္မိံယေဝ ဒုတိယေ ဝဿသတေ မဟိသာသကဝါဒတော ဘိဇ္ဇိတွာ သဗ္ဗတ္ထိဝါဒါ[၆] ဓမ္မဂုတ္တိကာတိ ဒွေ အာစရိယဝါဒါ ဥပ္ပန္နာ။ ပုန သဗ္ဗတ္ထိဝါဒကုလတော ဘိဇ္ဇိတွာ ကဿပိကာ နာမ ဇာတာ။ ကဿပိကေသု ဘိန္နေသု အပရေ သင်္ကန္တိကာ နာမ ဇာတာ။ သင်္ကန္တိကေသု ဘိန္နေသု သုတ္တဝါဒါ နာမ ဇာတာတိ ထေရဝါဒတော ဘိဇ္ဇိတွာ ဣမေ

၁-....သောပါနာနံ မဇ္ဈေ (သီ၊ သျာ) ၂-သင်္ဂီတိံ (က) ၃-အသောကံ (သျာ)
၄-ဗာဟုလိကာ (သီ) ၅-မဟိံသာသကာ (သီ) ၆-သဗ္ဗတ္ထိကဝါဒါ (သျာ)

ekādasa ācariyavādā uppannā, te Theravādehi saddhiṁ dvādasa honti. Iti ime ca dvādasa, Mahāsaṁghikānañca cha ācariyavādāti sabbeva aṭṭhārasa ācariyavādā dutiye vassasate uppannā. Aṭṭhārasa nikāyātipi, aṭṭhārasācariyakulānītipi etesaṁyeva nāmaṁ. Etesu pana sattarasa vādā bhinnakā, Theravādo asambhinnakoti veditabbo. Vuttampi cetaṁ **Dīpavaṁse**—

“Nikkaḍḍhitā pāpabhikkhū, therehi Vajjiputtakā.
Aññaṁ pakkhaṁ labhitvāna, adhammavādī bahū janā.

Dasasahassā samāgantvā, akaṁsu dhammasaṅgahaṁ.
Tasmāyaṁ dhammasaṅgīti, mahāsaṅgīti vuccati.

Mahāsaṅgītikā bhikkhū, vilomaṁ akaṁsu sāsane.
Bhinditvā mūlasaṅgahaṁ, aññaṁ akaṁsu saṅgahaṁ.

Aññatra saṅgahitā[1] suttaṁ, aññatra akariṁsu te.
Atthaṁ dhammañca bhindiṁsu, vinaye nikāyesu ca pañcasu.

Pariyāyadesitañcāpi, atho nippariyāyadesitaṁ.
Nītatthañceva neyyatthaṁ, ajānitvāna bhikkhavo.

Aññaṁ sandhāya bhaṇitaṁ, aññaṁ atthaṁ ṭhapayiṁsu te.
Byañjanacchāyāya te bhikkhū, bahuṁ atthaṁ vināsayuṁ.

Chaḍḍetvāna ekadesaṁ, suttaṁ vinayagambhiraṁ.
Patirūpaṁ suttaṁ vinayaṁ, tañca aññaṁ kariṁsu te.

Parivāraṁ atthuddhāraṁ, abhidhammaṁ chappakaraṇaṁ.
Paṭisambhidañca Niddesaṁ, ekadesañca Jātakaṁ.

Ettakaṁ vissajjitvāna[2], aññāni akariṁsu te.
Nāmaṁ liṅgaṁ parikkhāraṁ, ākappakaraṇāni ca.

Pakatibhāvaṁ jahitvā, tañca aññaṁ akaṁsu te.
Pubbaṅgamā bhinnavādā, mahāsaṅgītikārakā.

1. Saṅgahitaṁ (Sī)
2. Vissajjetvāna (Sī), vibhajitvāna (Syā)

ဧကာဒသ အာစရိယဝါဒါ ဥပ္ပန္နာ၊ တေ ထေရဝါဒေဟိ သဒ္ဓိံ ဒွါဒသ ဟောန္တိ။ ဣတိ ဣမေ စ ဒွါဒသ, မဟာသံဃိကာနဉ္စ ဆ အာစရိယဝါဒါတိ သဗ္ဗေဝ အဋ္ဌာရသ အာစရိယဝါဒါ ဒုတိယေ ဝဿသတေ ဥပ္ပန္နာ။ အဋ္ဌာရသ နိကာယာတိပိ, အဋ္ဌာရသာစရိယကုလာနီတိပိ ဧတေသံယေဝ နာမံ။ ဧတေသု ပန သတ္တရသ ဝါဒါ ဘိန္နကာ၊ ထေရဝါဒေါ အသမ္ဘိန္နကောတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဝုတ္တမ္ပိ စေတံ **ဒီပဝံသေ**—

“နိက္ကဍ္ဎိတာ ပါပဘိက္ခူ၊ ထေရေဟိ ဝဇ္ဇိပုတ္တကာ။
အညံ ပက္ခံ လဘိတွာန၊ အဓမ္မဝါဒီ ဗဟူ ဇနာ။

ဒသသဟဿာ သမာဂန္တွာ၊ အကံသု ဓမ္မသင်္ဂဟံ။
တသ္မာယံ ဓမ္မသင်္ဂီတိ၊ မဟာသင်္ဂီတိ ဝုစ္စတိ။

မဟာသင်္ဂီတိကာ ဘိက္ခူ၊ ဝိလောမံ အကံသု သာသနေ။
ဘိန္ဒိတွာ မူလသင်္ဂဟံ၊ အညံ အကံသု သင်္ဂဟံ။

အညတြ သင်္ဂဟိတာ[၁] သုတ္တံ၊ အညတြ အကရိံသု တေ။
အတ္ထံ ဓမ္မဉ္စ ဘိန္ဒိံသု၊ ဝိနယေ နိကာယေသု စ ပဉ္စသု။

ပရိယာယဒေသိတဉ္စာပိ၊ အထော နိပ္ပရိယာယဒေသိတံ။
နီတတ္ထဉ္စေဝ နေယျတ္ထံ၊ အဇာနိတွာန ဘိက္ခဝေါ။

အညံ သန္ဓာယ ဘဏိတံ၊ အညံ အတ္ထံ ဌပယိံသု တေ။
ဗျဉ္ဇနစ္ဆာယာယ တေ ဘိက္ခူ၊ ဗဟုံ အတ္ထံ ဝိနာသယုံ။

ဆဍ္ဍေတွာန ဧကဒေသံ၊ သုတ္တံ ဝိနယဂမ္ဘိရံ။
ပတိရူပံ သုတ္တံ ဝိနယံ၊ တဉ္စ အညံ ကရိံသု တေ။

ပရိဝါရံ အတ္ထုဒ္ဓါရံ၊ အဘိဓမ္မံ ဆပ္ပကရဏံ။
ပဋိသမ္ဘိဒဉ္စ နိဒ္ဒေသံ၊ ဧကဒေသဉ္စ ဇာတကံ။

ဧတ္တကံ ဝိဿဇ္ဇိတွာန[၂]၊ အညာနိ အကရိံသု တေ။
နာမံ လိင်္ဂံ ပရိက္ခာရံ၊ အာကပ္ပကရဏာနိ စ။

ပကတိဘာဝံ ဇဟိတွာ၊ တဉ္စ အညံ အကံသု တေ။
ပုဗ္ဗင်္ဂမာ ဘိန္နဝါဒါ၊ မဟာသင်္ဂီတိကာရကာ။

၁-သင်္ဂဟိတံ (သီ)
၂-ဝိဿဇ္ဇေတွာန (သီ)၊ ဝိဘဇိတွာန (သျာ)

Tesañca anukārena, bhinnavādā bahū ahu.
Tato aparakālamhi, tasmiṁ bhedo ajāyatha.

Gokulikā Ekabyohāri, dvidhā bhijjittha bhikkhavo.
Gokulikānaṁ dve bhedā, aparakālamhi jāyatha.

Bahussutikā ca paññatti, dvidhā bhijjittha bhikkhavo.
Cetiyā ca punavādī, mahāsaṅgītibhedakā.

Pañcavādā ime sabbe, mahāsaṅgītimūlakā.
Atthaṁ dhammañca bhindiṁsu, ekadesañca saṅgahaṁ.

Ganthañca ekadesañhi, chaḍḍetvā aññaṁ akaṁsu te.
Nāmaṁ liṅgaṁ parikkhāraṁ, ākappakaraṇāni ca.

Pakatibhāvaṁ jahitvā, tañca aññaṁ akaṁsu te.
Visuddhattheravādamhi, puna bhedo ajāyatha.

Mahisāsakā Vajjiputtakā, dvidhā bhijjittha bhikkhavo.
Vajjiputtakavādamhi, catudhā bhedo ajāyatha.

Dhammuttarikā Bhaddayānikā, Channāgārikā ca samiti.
Mahisāsakānaṁ dve bhedā, aparakālamhi ajāyatha.

Sabbatthivādā Dhammaguttā, dvidhā bhijjittha bhikkhavo.
Sabbatthivādānaṁ Kassapikā, Saṅkantikassapikena ca.

Saṅkantikānaṁ Suttavādī, anupubbena bhijjatha.
Ime ekādasa vādā, sambhinnā Theravādato.

Atthaṁ dhammañca bhindiṁsu, ekadesañca saṅgahaṁ.
Ganthañca ekadesañhi, chaḍḍetvā aññaṁ akaṁsu te.

Nāmaṁ liṅgaṁ parikkhāraṁ, ākappakaraṇāni ca.
Pakatibhāvaṁ jahitvā, tañca aññaṁ akaṁsu te.

Sattarasa bhinnavādā, ekavādo abhinnako.
Sabbevaṭṭhārasa honti, bhinnavādena te saha.

တေသဉ္စ အနုကာရေန၊ ဘိန္နဝါဒါ ဗဟူ အဟု။
တတော အပရကာလမှိ၊ တသ္မိံ ဘေဒေါ အဇာယထ။

ဂေါကုလိကာ ဧကဗျောဟာရိ၊ ဒွိဓာ ဘိဇ္ဇိတ္ထ ဘိက္ခဝေါ။
ဂေါကုလိကာနံ ဒွေ ဘေဒါ၊ အပရကာလမှိ ဇာယထ။

ဗဟုဿုတိကာ စ ပညတ္တိ၊ ဒွိဓာ ဘိဇ္ဇိတ္ထ ဘိက္ခဝေါ။
စေတိယာ စ ပုနဝါဒီ၊ မဟာသင်္ဂီတိဘေဒကာ။

ပဉ္စဝါဒါ ဣမေ သဗ္ဗေ၊ မဟာသင်္ဂီတိမူလကာ။
အတ္ထံ ဓမ္မဉ္စ ဘိန္ဒိံသု၊ ဧကဒေသဉ္စ သင်္ဂဟံ။

ဂန္ထဉ္စ ဧကဒေသမှိ၊ ဆဍ္ဍေတွာ အညံ အကံသု တေ။
နာမံ လိင်္ဂံ ပရိက္ခာရံ၊ အာကပ္ပကရဏာနိ စ။

ပကတိဘာဝံ ဇဟိတွာ၊ တဉ္စ အညံ အကံသု တေ။
ဝိသုဒ္ဓတ္ထေရဝါဒမှိ၊ ပုန ဘေဒေါ အဇာယထ။

မဟိသာသကာ ဝဇ္ဇိပုတ္တကာ၊ ဒွိဓာ ဘိဇ္ဇိတ္ထ ဘိက္ခဝေါ။
ဝဇ္ဇိပုတ္တကဝါဒမှိ၊ စတုဓာ ဘေဒေါ အဇာယထ။

ဓမ္မုတ္တရိကာ ဘဒ္ဒယာနိကာ၊ ဆန္နာဂါရိကာ စ သမိတိ။
မဟိသာသကာနံ ဒွေ ဘေဒါ၊ အပရကာလမှိ အဇာယထ။

သဗ္ဗတ္ထိဝါဒါ ဓမ္မဂုတ္တာ၊ ဒွိဓာ ဘိဇ္ဇိတ္ထ ဘိက္ခဝေါ။
သဗ္ဗတ္ထိဝါဒါနံ ကဿပိကာ၊ သင်္ကန္တိကဿပိကေန စ။

သင်္ကန္တိကာနံ သုတ္တဝါဒီ၊ အနုပုဗ္ဗေန ဘိဇ္ဇထ။
ဣမေ ဧကာဒသ ဝါဒါ၊ သမ္ဘိန္နာ ထေရဝါဒတော။

အတ္ထံ ဓမ္မဉ္စ ဘိန္ဒိံသု၊ ဧကဒေသဉ္စ သင်္ဂဟံ။
ဂန္ထဉ္စ ဧကဒေသမှိ၊ ဆဍ္ဍေတွာ အညံ အကံသု တေ။

နာမံ လိင်္ဂံ ပရိက္ခာရံ၊ အာကပ္ပကရဏာနိ စ။
ပကတိဘာဝံ ဇဟိတွာ၊ တဉ္စ အညံ အကံသု တေ။

သတ္တရသ ဘိန္နဝါဒါ၊ ဧကဝါဒေါ အဘိန္နကော။
သဗ္ဗေဝဋ္ဌာရသ ဟောန္တိ၊ ဘိန္နဝါဒေန တေ သဟ။

Nigrodhova mahārukkho, thera vādānamuttamo.
Anūnaṁ anadhikañca, kevalaṁ Jinasāsanaṁ.

Santakā[1] viya rukkhamhi, nibbattā vādasesakā.
Paṭhame vassasate natthi, dutiye vassasatantare.
Bhinnā sattarasa vādā, uppannā Jinasāsane"ti.

Aparāparaṁ pana Hemavatikā Rājagirikā Siddhatthikā Pubbaseliyā Aparaseliyā Vājiriyāti aññepi cha ācariyavādā uppannā, te idha anadhippetā. Purimakānaṁ pana aṭṭhārasannaṁ ācariyavādānaṁ vasena pavattamāne sāsane paṭiladdhasaddho Asoko dhammarājā divase divase Buddhapūjāya satasahassaṁ, dhammapūjāya satasahassaṁ, saṁghapūjāya satasahassaṁ, attano ācariyassa Nigrodhattherassa satasahassaṁ, catūsu dvāresu bhesajjatthāya satasahassanti pañcasatasahassāni pariccajanto sāsane uḷāraṁ lābhasakkāraṁ pavattesi.

Titthiyā hatalābhasakkārā[2] antamaso ghāsacchādanamattampi[3] alabhantā lābhasakkāraṁ patthayamānā bhikkhūsu pabbajitvā sakāni sakāni diṭṭhigatāni "ayaṁ dhammo, ayaṁ vinayo, idaṁ Satthusāsanan"ti dīpenti. Pabbajjaṁ alabhamānāpi sayameva kese chinditvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā vihāresu vicarantā uposathakammādikaraṇakāle saṁghamajjhaṁ pavisanti, te bhikkhusaṁghena dhammena vinayena Satthusāsanena niggayhamānāpi dhammavinayānulomāya paṭipattiyā asaṇṭhahantā anekarūpaṁ sāsanassa abbudañca malañca kaṇṭakañca samuṭṭhāpenti. Keci aggiṁ paricaranti, keci pañcātape tapanti, keci ādiccaṁ anuparivattanti, keci "dhammañca vinayañca vobhindissāmā"ti tathā tathā paggaṇhiṁsu. Tadā bhikkhusaṁgho na tehi saddhiṁ uposathaṁ vā pavāraṇaṁ vā akāsi, asokārāme satta vassāni uposatho upacchijji.

Rājā "āṇāya kāressāmī"ti vāyamantopi kāretuṁ nāsakkhi, aññadatthu duggahitagāhinā bālena amaccena anekesu bhikkhūsu jīvitā voropitesu vippaṭisārī ahosi, so tañca vippaṭisāraṁ tañca sāsane uppannaṁ abbudaṁ vūpasametukāmo "ko nu kho imasmiṁ atthe

1. Kaṇṭakā (Ka), vandākā (?) 2. Rahitalābhasakkārā (Syā)
3. Ghāsacchādanampi (Syā)

နိဂြောဓောဝ မဟာရုက္ခော၊ ထေရ ဝါဒါနမုတ္တမော။
အနူနံ အနဓိကဉ္စ၊ ကေဝလံ ဇိနသာသနံ။

သန္တကာ[1] ဝိယ ရုက္ခမှိ၊ နိဗ္ဗတ္တာ ဝါဒသေသကာ။
ပဌမေ ဝဿသတေ နတ္ထိ၊ ဒုတိယေ ဝဿသတန္တရေ။
ဘိန္နာ သတ္တရသ ဝါဒါ၊ ဥပ္ပန္နာ ဇိနသာသနေ"တိ။

အပရာပရံ ပန ဟေမဝတိကာ ရာဇဂိရိကာ သိဒ္ဓတ္ထိကာ ပုဗ္ဗသေလိယာ အပရသေလိယာ ဝါဇိရိယာတိ အညေပိ ဆ အာစရိယဝါဒါ ဥပ္ပန္နာ၊ တေ ဣဓ အနဓိပ္ပေတာ။ ပုရိမကာနံ ပန အဋ္ဌာရသန္နံ အာစရိယဝါဒါနံ ဝသေန ပဝတ္တမာနေ သာသနေ ပဋိလဒ္ဓသဒ္ဓေါ အသောကော ဓမ္မရာဇာ ဒိဝသေ ဒိဝသေ ဗုဒ္ဓပူဇာယ သတသဟဿံ, ဓမ္မပူဇာယ သတသဟဿံ, သံဃပူဇာယ သတသဟဿံ, အတ္တနော အာစရိယဿ နိဂြောဓတ္ထေရဿ သတသဟဿံ, စတူသု ဒွါရေသု ဘေသဇ္ဇတ္ထာယ သတသဟဿန္တိ ပဉ္စသတသဟဿာနိ ပရိစ္စဇန္တော သာသနေ ဥဠာရံ လာဘသက္ကာရံ ပဝတ္တေသိ။

တိတ္ထိယာ ဟတလာဘသက္ကာရာ[2] အန္တမသော ဃာသစ္ဆာဒနမတ္တမ္ပိ[3] အလဘန္တာ လာဘသက္ကာရံ ပတ္ထယမာနာ ဘိက္ခူသု ပဗ္ဗဇိတွာ သကာနိ သကာနိ ဒိဋ္ဌိဂတာနိ "အယံ ဓမ္မော၊ အယံ ဝိနယော၊ ဣဒံ သတ္ထုသာသန"န္တိ ဒီပေန္တိ။ ပဗ္ဗဇ္ဇံ အလဘမာနာပိ သယမေဝ ကေသေ ဆိန္ဒိတွာ ကာသာယာနိ ဝတ္ထာနိ အစ္ဆာဒေတွာ ဝိဟာရေသု ဝိစရန္တာ ဥပေါသထကမ္မာဒိကရဏကာလေ သံဃမဇ္ဈံ ပဝိသန္တိ၊ တေ ဘိက္ခုသံဃေန ဓမ္မေန ဝိနယေန သတ္ထုသာသနေန နိဂ္ဂယှမာနာပိ ဓမ္မဝိနယာနုလောမာယ ပဋိပတ္တိယာ အသဏ္ဌဟန္တာ အနေကရူပံ သာသနဿ အဗ္ဗုဒဉ္စ မလဉ္စ ကဏ္ဋကဉ္စ သမုဋ္ဌာပေန္တိ။ ကေစိ အဂ္ဂိံ ပရိစရန္တိ၊ ကေစိ ပဉ္စာတပေ တပန္တိ၊ ကေစိ အာဒိစ္စံ အနုပရိဝတ္တန္တိ၊ ကေစိ "ဓမ္မဉ္စ ဝိနယဉ္စ ဝေါဘိန္ဒိဿာမာ"တိ တထာ တထာ ပဂ္ဂဏှိံသု။ တဒါ ဘိက္ခုသံဃော န တေဟိ သဒ္ဓိံ ဥပေါသထံ ဝါ ပဝါရဏံ ဝါ အကာသိ၊ အသောကာရာမေ သတ္တ ဝဿာနိ ဥပေါသထော ဥပစ္ဆိဇ္ဇိ။

ရာဇာ "အာဏာယ ကာရေဿာမီ"တိ ဝါယမန္တောပိ ကာရေတုံ နာသက္ခိ၊ အညဒတ္ထု ဒုဂ္ဂဟိတဂါဟိနာ ဗာလေန အမစ္စေန အနေကေသု ဘိက္ခူသု ဇီဝိတာ ဝေါရောပိတေသု ဝိပ္ပဋိသာရီ အဟောသိ၊ သော တဉ္စ ဝိပ္ပဋိသာရံ တဉ္စ သာသနေ ဥပ္ပန္နံ အဗ္ဗုဒံ ဝူပသမေတုကာမော "ကော နု ခေါ ဣမသ္မိံ အတ္ထေ

၁-ကဏ္ဋကာ (က)၊ ဝန္ဒာကာ (?) ၂-ရဟိတလာဘသက္ကာရာ (သျာ) ၃-ဃာသစ္ဆာဒနမ္ပိ (သျာ)

paṭibalo”ti saṁghaṁ pucchitvā “Moggaliputtatissatthero mahārājā”ti sutvā saṁghassa vacanena Ahogaṅgāpabbatako[1] theraṁ pakkosāpetvā iddhipāṭihāriyadassanena therassa ānubhāve[2] nibbicikiccho attano kukkuccaṁ pucchitvā vippaṭisāraṁ vūpasamesi. Theropi taṁ rājuyyāneyeva vasanto satta divasāni samayaṁ uggaṇhāpesi, so uggahitasamayo sattame divase Asokārāme bhikkhusaṁghaṁ sannipātāpetvā sāṇipākāraṁ parikkhipāpetvā sāṇipākārantare nisinno ekaladdhike ekaladdhike bhikkhū ekato ekato kāretvā ekamekaṁ bhikkhusamūhaṁ pakkosāpetvā pucchi “bhante kiṁvādī Sammāsambuddho”ti. Tato sassatavādino “sassatavādī”ti āhaṁsu. Ekaccasassatikā, antānantikā, amarāvikkhepikā, adhiccasamuppannikā, saññīvādā, asaññīvādā, nevasaññīnāsaññīvādā, ucchedavādā, diṭṭhadhammanibbānavādā “diṭṭhadhammanibbānavādī”ti āhaṁsu. Rājā paṭhamameva samayassa uggahitattā “nayime bhikkhū, aññatitthiyā ime”ti ñatvā tesaṁ setakāni vatthāni datvā uppabbājesi, te sabbepi saṭṭhisahassā ahesuṁ.

Athaññe bhikkhū pakkosāpetvā pucchi “kiṁvādī bhante Sammāsambuddho”ti. Vibhajjavādī mahārājāti evaṁ vutte rājā theraṁ pucchi “vibhajjavādī bhante Sammāsambuddho”ti. Āma mahārājāti. Tato rājā “suddhaṁ dāni bhante sāsanaṁ, karotu bhikkhusaṁgho uposathan”ti ārakkhaṁ datvā nagaraṁ pāvisi. Samaggo saṁgho sannipatitvā uposathaṁ akāsi, tasmiṁ sannipāte saṭṭhibhikkhusatasahassāni ahesuṁ. Tasmiṁ samāgame Moggaliputtatissatthero yāni ca tadā uppannāni vatthūni yāni ca āyatiṁ uppajjissanti, sabbesampi tesaṁ paṭibāhanatthaṁ Satthārā dinnanayavaseneva Tathāgatena ṭhapitamātikaṁ vibhajanto sakavāde pañca suttasatāni paravāde pañcāti suttasahassaṁ āharitvā imaṁ parappavādamathanaṁ āyatilakkhaṇaṁ **Kathāvatthuppakaraṇaṁ** abhāsi.

Tato saṭṭhisatasahassasaṅkhyesu bhikkhū uccinitvā Tipiṭakapariyattidharānaṁ pabhinnapaṭisambhidānaṁ bhikkhūnaṁ sahassamekaṁ gahetvā yathā Mahākassapatthero ca Yasatthero ca dhammañca vinayañca saṅgāyiṁsu, evameva

1. Adhogaṅgāpabbatato (Syā)   2. Ānubhāvena (Syā, Ka)

ပဋိဗလော”တိ သံဃံ ပုစ္ဆိတွာ “မောဂ္ဂလိပုတ္တတိဿတ္ထေရော မဟာရာဇာ”တိ သုတွာ သံဃဿ ဝစနေန အဟောဂင်္ဂါပဗ္ဗတတော[1] ထေရံ ပက္ကောသာပေတွာ ဣဒ္ဓိပါဋိဟာရိယဒဿနေန ထေရဿ အာနုဘာဝေ[2] နိဗ္ဗိစိကိစ္ဆော အတ္တနော ကုက္ကုစ္စံ ပုစ္ဆိတွာ ဝိပ္ပဋိသာရံ ဝူပသမေသိ။ ထေရောပိ တံ ရာဇုယျာနေယေဝ ဝသန္တော သတ္တ ဒိဝသာနိ သမယံ ဥဂ္ဂဏှာပေသိ၊ သော ဥဂ္ဂဟိတသမယော သတ္တမေ ဒိဝသေ အသောကာရာမေ ဘိက္ခုသံဃံ သန္နိပါတာပေတွာ သာဏိပါကာရံ ပရိက္ခိပါပေတွာ သာဏိပါကာရန္တရေ နိသိန္နော ဧကလဒ္ဓိကေ ဧကလဒ္ဓိကေ ဘိက္ခူ ဧကတော ဧကတော ကာရေတွာ ဧကမေကံ ဘိက္ခုသမူဟံ ပက္ကောသာပေတွာ ပုစ္ဆိ “ဘန္တေ ကိံဝါဒီ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေါ”တိ။ တတော သဿတဝါဒိနော “သဿတဝါဒီ”တိ အာဟံသု။ ဧကစ္စသဿတိကာ၊ အန္တာနန္တိကာ၊ အမရာဝိက္ခေပိကာ၊ အဓိစ္စသမုပ္ပန္နိကာ၊ သညီဝါဒါ၊ အသညီဝါဒါ၊ နေဝသညီနာသညီဝါဒါ၊ ဥစ္ဆေဒဝါဒါ၊ ဒိဋ္ဌဓမ္မနိဗ္ဗာနဝါဒါ “ဒိဋ္ဌဓမ္မနိဗ္ဗာနဝါဒီ”တိ အာဟံသု။ ရာဇာ ပဌမမေဝ သမယဿ ဥဂ္ဂဟိတတ္တာ “နယိမေ ဘိက္ခူ၊ အညတိတ္ထိယာ ဣမေ”တိ ဉတွာ တေသံ သေတကာနိ ဝတ္ထာနိ ဒတွာ ဥပ္ပဗ္ဗာဇေသိ၊ တေ သဗ္ဗေပိ သဋ္ဌိသဟဿာ အဟေသုံ။

အထညေ ဘိက္ခူ ပက္ကောသာပေတွာ ပုစ္ဆိ “ကိံဝါဒီ ဘန္တေ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေါ”တိ။ ဝိဘဇ္ဇဝါဒီ မဟာရာဇာတိ ဧဝံ ဝုတ္တေ ရာဇာ ထေရံ ပုစ္ဆိ “ဝိဘဇ္ဇဝါဒီ ဘန္တေ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေါ”တိ။ အာမ မဟာရာဇာတိ။ တတော ရာဇာ “သုဒ္ဓံ ဒါနိ ဘန္တေ သာသနံ၊ ကရောတု ဘိက္ခုသံဃော ဥပေါသထ”န္တိ အာရက္ခံ ဒတွာ နဂရံ ပါဝိသိ။ သမဂ္ဂေါ သံဃော သန္နိပတိတွာ ဥပေါသထံ အကာသိ၊ တသ္မိံ သန္နိပါတေ သဋ္ဌိဘိက္ခုသတသဟဿာနိ အဟေသုံ။ တသ္မိံ သမာဂမေ မောဂ္ဂလိပုတ္တတိဿတ္ထေရော ယာနိ စ တဒါ ဥပ္ပန္နာနိ ဝတ္ထူနိ ယာနိ စ အာယတိံ ဥပ္ပဇ္ဇိဿန္တိ၊ သဗ္ဗေသမ္ပိ တေသံ ပဋိဗာဟနတ္ထံ သတ္ထာရာ ဒိန္နနယဝသေနေဝ တထာဂတေန ဌပိတမာတိကံ ဝိဘဇန္တော သကဝါဒေ ပဉ္စ သုတ္တသတာနိ ပရဝါဒေ ပဉ္စာတိ သုတ္တသဟဿံ အာဟရိတွာ ဣမံ ပရပ္ပဝါဒမထနံ အာယတိလက္ခဏံ **ကထာဝတ္ထုပ္ပကရဏံ** အဘာသိ။

တတော သဋ္ဌိသတသဟဿသင်္ချေသု ဘိက္ခူ ဥစ္စိနိတွာ တိပိဋကပရိယတ္တိဓရာနံ ပဘိန္နပဋိသမ္ဘိဒါနံ ဘိက္ခူနံ သဟဿမေကံ ဂဟေတွာ ယထာ မဟာကဿပတ္ထေရော စ ယသတ္ထေရော စ ဓမ္မဉ္စ ဝိနယဉ္စ သင်္ဂါယိံသု၊ ဧဝမေဝ

၁-အဓောဂင်္ဂါပဗ္ဗတတော (သျာ)   ၂-အာနုဘာဝေန (သျာ၊ က)

saṅgāyanto sāsanamalaṁ visodhetvā tatiyasaṅgītiṁ akāsi. Tattha abhidhammaṁ saṅgāyanto imaṁ yathābhāsitaṁ pakaraṇaṁ saṅgahaṁ āropesi. Tena vuttaṁ—

"Yaṁ puggalakathādīnaṁ, kathānaṁ vatthubhāvato.
Kathāvatthuppakaraṇaṁ, saṅkhepena adesayī.

Mātikāṭhapaneneva, ṭhapitassa surālaye.
Tassa Moggaliputtena, vibhattassa mahītale.

Idāni yasmā sampatto, atthasaṁvaṇṇanākkamo.
Tasmā naṁ vaṇṇayissāmi, taṁ suṇātha samāhitā"ti.

Nidānakathā niṭṭhitā.

သင်္ဂါယန္တော သာသနမလံ ဝိသောဓေတွာ တတိယသင်္ဂီတိံ အကာသိ။ တတ္ထ အဘိဓမ္မံ သင်္ဂါယန္တော ဣမံ ယထာဘာသိတံ ပကရဏံ သင်္ဂဟံ အာရောပေသိ။ တေန ဝုတ္တံ—

"ယံ ပုဂ္ဂလကထာဒီနံ၊ ကထာနံ ဝတ္ထုဘာဝတော။
ကထာဝတ္ထုပ္ပကရဏံ၊ သင်္ခေပေန အဒေသယီ။

မာတိကာဌပနေနေဝ၊ ဌပိတဿ သုရာလယေ။
တဿ မောဂ္ဂလိပုတ္တေန၊ ဝိဘတ္တဿ မဟီတလေ။

ဣဒါနိ ယသ္မာ သမ္ပတ္တော၊ အတ္ထသံဝဏ္ဏနာက္ကမော။
တသ္မာ နံ ဝဏ္ဏယိဿာမိ၊ တံ သုဏာထ သမာဟိတာ"တိ။

နိဒါနကထာ နိဋ္ဌိတာ။

1. Puggalakathā

1. Suddhasaccikaṭṭha

1. Anulomapaccanīkavaṇṇanā

1. Tattha **puggalo upalabbhati saccikaṭṭhaparamatthenā**ti ayaṁ pucchā. **Āmantā**ti ayaṁ paṭijānanā. Kassa panāyaṁ pucchā, kassa paṭijānanāti. Asukassāti na vattabbā. Bhagavatā hi imasmiṁ pakaraṇe nānappakārānaṁ laddhīnaṁ visodhanatthaṁ tantivasena mātikā ṭhapitā, sā therena Satthārā dinnanaye ṭhatvā tantivasena vibhattā. Na hi thero yattakā ettha vādamaggā dassitā, tattakehi vādīhi[1] saddhiṁ vādena viggāhikakathaṁ kathesi. Evaṁ santepi pana tāsaṁ tāsaṁ kathānaṁ atthassa sukhāvadhāraṇatthaṁ sakavādīpucchā paravādīpucchā sakavādīpaṭipaññā paravādīpaṭiññāti evaṁ vibhāgaṁ dassetvāva atthavaṇṇanaṁ karissāma.

Puggalo upalabbhati saccikaṭṭhaparamatthenāti hi ayaṁ sakavādīpucchā. Tāya "ye atthi puggaloti evaṁladdhikā puggalavādino, te evaṁ pucchitabbā"ti dīpeti. Ke pana puggalavādinoti? Sāsane vajjiputtakā ceva samitiyā ca bahiddhā ca bahū aññatitthiyā. Tattha **puggalo**ti attā satto jīvo. **Upalabbhatī**ti paññāya upagantvā labbhati, ñāyatīti attho. **Saccikaṭṭhaparamatthenā**ti ettha **saccikaṭṭho**ti māyāmarīci-ādayo viya abhūtākārena aggahetabbo bhūtaṭṭho. **Paramattho**ti anussavādivasena aggahetabbo uttamattho. Ubhayenāpi yo parato "puggalo upalabbhati saccikaṭṭhaparamatthena rūpañca upalabbhatī"ti-ādinā khandhāyatanadhātu-indriyavasena sattapaññāsavidho dhammappabhedo dassito, yathā so bhūtena sabhāvaṭṭhena upalabbhati, evaṁ tava puggalo upalabbhatīti pucchati. Paravādī **āmantā**ti paṭijānāti. Paṭijānanañhi katthaci "āma bhante"ti āgacchati, katthaci "āmo"ti paṭijānanaṁ[2] āgacchati, idha pana "āmantā"ti āgataṁ. Tatrāyaṁ adhippāyo—so hi yaṁ taṁ parato vuttaṁ Bhagavatā "atthi puggalo attahitāya paṭipanno"ti[3].

1. Vādethi (Syā) 2. Paṭijānananti (Sī) 3. Aṁ 1. 408 piṭṭhe.

၁-ပုဂ္ဂလကထာ

၁-သုဒ္ဓသစ္စိကဋ္ဌ

၁-အနုလောမပစ္စနီကဝဏ္ဏနာ

၁။ တတ္ထ **ပုဂ္ဂလော ဥပလဗ္ဘတိ သစ္စိကဋ္ဌပရမတ္ထေနာ**တိ အယံ ပုစ္ဆာ။ **အာမန္တာ**တိ အယံ ပဋိဇာနနာ။ ကဿ ပနာယံ ပုစ္ဆာ၊ ကဿ ပဋိဇာနနာတိ။ အသုကဿာတိ န ဝတ္တဗ္ဗာ။ ဘဂဝတာ ဟိ ဣမသ္မိံ ပကရဏေ နာနပ္ပကာရာနံ လဒ္ဓီနံ ဝိသောဓနတ္ထံ တန္တိဝသေန မာတိကာ ဌပိတာ၊ သာ ထေရေန သတ္ထာရာ ဒိန္နနယေ ဌတွာ တန္တိဝသေန ဝိဘတ္တာ။ န ဟိ ထေရော ယတ္တကာ ဧတ္ထ ဝါဒမဂ္ဂါ ဒဿိတာ၊ တတ္တကေဟိ ဝါဒီဟိ[၁] သဒ္ဓိံ ဝါဒေန ဝိဂ္ဂါဟိကကထံ ကထေသိ။ ဧဝံ သန္တေပိ ပန တာသံ တာသံ ကထာနံ အတ္ထဿ သုခါဝဓာရဏတ္ထံ သကဝါဒီပုစ္ဆာ ပရဝါဒီပုစ္ဆာ သကဝါဒီပဋိညာ ပရဝါဒီပဋိညာတိ ဧဝံ ဝိဘာဂံ ဒဿေတွာဝ အတ္ထဝဏ္ဏနံ ကရိဿာမ။

ပုဂ္ဂလော ဥပလဗ္ဘတိ သစ္စိကဋ္ဌပရမတ္ထေနာတိ ဟိ အယံ သကဝါဒီပုစ္ဆာ။ တာယ "ယေ အတ္ထိ ပုဂ္ဂလောတိ ဧဝံလဒ္ဓိကာ ပုဂ္ဂလဝါဒိနော၊ တေ ဧဝံ ပုစ္ဆိတဗ္ဗာ"တိ ဒီပေတိ။ ကေ ပန ပုဂ္ဂလဝါဒိနောတိ? သာသနေ ဝဇ္ဇိပုတ္တကာ စေဝ သမိတိယာ စ ဗဟိဒ္ဓါ စ ဗဟူ အညတိတ္ထိယာ။ တတ္ထ **ပုဂ္ဂလော**တိ အတ္တာ သတ္တော ဇီဝေါ။ **ဥပလဗ္ဘတီ**တိ ပညာယ ဥပဂန္တွာ လဗ္ဘတိ၊ ဉာယတီတိ အတ္ထော။ **သစ္စိကဋ္ဌပရမတ္ထေနာ**တိ ဧတ္ထ **သစ္စိကဋ္ဌော**တိ မာယာမရီစိအာဒယော ဝိယ အဘူတာကာရေန အဂ္ဂဟေတဗ္ဗော ဘူတဋ္ဌော။ **ပရမတ္ထော**တိ အနုဿဝါဒိဝသေန အဂ္ဂဟေတဗ္ဗော ဥတ္တမတ္ထော။ ဥဘယေနာပိ ယော ပရတော "ပုဂ္ဂလော ဥပလဗ္ဘတိ သစ္စိကဋ္ဌပရမတ္ထေန၊ ရူပဉ္စ ဥပလဗ္ဘတီ"တိအာဒိနာ ခန္ဓာယတနဓာတုဣန္ဒြိယဝသေန သတ္တပညာသဝိဓော ဓမ္မပ္ပဘေဒော ဒဿိတော၊ ယထာ သော ဘူတေန သဘာဝဋ္ဌေန ဥပလဗ္ဘတိ၊ ဧဝံ တဝ ပုဂ္ဂလော ဥပလဗ္ဘတီတိ ပုစ္ဆတိ။ ပရဝါဒီ **အာမန္တာ**တိ ပဋိဇာနာတိ။ ပဋိဇာနနဉ္ဟိ ကတ္ထစိ "အာမ ဘန္တေ"တိ အာဂစ္ဆတိ၊ ကတ္ထစိ "အာမော"တိ ပဋိဇာနနံ[၂] အာဂစ္ဆတိ၊ ဣဓ ပန "အာမန္တာ"တိ အာဂတံ။ တတြာယံ အဓိပ္ပါယော—သော ဟိ ယံ တံ ပရတော ဝုတ္တံ ဘဂဝတာ "အတ္ထိ ပုဂ္ဂလော အတ္တဟိတာယ ပဋိပန္နော"တိ[၃]

၁-ဝါဒေဟိ (သျာ) ၂-ပဋိဇာနနန္တိ (သီ) ၃-အံ ၁-၄၀၈-ပိဋ္ဌေ။

suttaṁ āgataṁ, taṁ gahetvā yasmā pana Bhagavā saccavādī na visaṁvādanapurekkhāro vācaṁ bhāsati, nāpi anussavādivasena dhammaṁ deseti, sadevakaṁ pana lokaṁ sayaṁ abhiññā sacchikatvā pavedeti, tasmā yo tena[1] vutto "atthi puggalo attahitāya paṭipanno"ti, so saccikaṭṭhaparamattheneva atthīti laddhiṁ gahetvā "āmantā"ti paṭijānāti.

Athassa tādisassa lesavacanassa chalavādassa okāsaṁ adadamāno sakavādī **yo saccikaṭṭho**ti-ādimāha. Tatrāyaṁ adhippāyo—yvāyaṁ parato "sappaccayo appaccayo, saṅkhato asaṅkhato, sassato asassato, sanimitto animitto"ti evaṁ paridīpito rūpādisattapaññāsavidho dhammappabhedo āgato, na sammutisaccavasena, nāpi anussavādivasena gahetabbo, attano pana bhūtatāya eva saccikaṭṭho, attapaccakkhatāya ca paramattho, taṁ sandhāyāha "yo saccikaṭṭho paramattho, tato so puggalo upalabbhati saccikaṭṭhaparamatthenā"ti.

Tatoti karaṇavacanametaṁ, tasmā tena saccikaṭṭhaparamatthena so puggalo upalabbhatīti ayamettha attho. Idaṁ vuttaṁ hoti—ruppanādibhedena vā sappaccayādibhedena vā ākārena yo saccikaṭṭhaparamattho upalabbhati, kiṁ te puggalopi[2] tenākārena upalabbhatīti. **Na hevaṁ vattabbe**ti avajānanā paravādissa. So hi tathārūpaṁ puggalaṁ anicchanto avajānāti. Tatrāyaṁ padacchedo—na hi evaṁ vattabbeti, na ha evantipi vaṭṭati. Dvinnampi evaṁ na vattabboti attho.

Ājānāhi niggahanti sakavādivacanaṁ. Yasmā te purimāya vattabbapaṭiññāya pacchimā navattabbapaṭiññā, pacchimāya ca purimā na sandhiyati, tasmāpi niggahaṁ patto, taṁ niggahaṁ dosaṁ aparādhaṁ sampaṭicchāhīti attho. Evaṁ niggahaṁ ājānāpetvā idāni taṁ ṭhapanāya ceva anulomapaṭilomato pāpanāropanānañca vasena pākaṭaṁ karonto **hañci puggalo**ti-ādimāha. Tattha **hañci puggalo upalabbhatī**ti yadi puggalo upalabbhati, sace puggalo upalabbhati saccikaṭṭhaparamatthenāti attho. Ayaṁ tāva paravādīpakkhassa ṭhapanato niggahapāpanāropanānaṁ

1. Tena Bhagavatā (Syā) 2. So puggalopi (Syā)

သုတ္တံ အာဂတံ၊ တံ ဂဟေတွာ ယသ္မာ ပန ဘဂဝါ သစ္စဝါဒီ န ဝိသံဝါဒနပုရေက္ခာရော ဝါစံ ဘာသတိ၊ နာပိ အနုဿဝါဒိဝသေန ဓမ္မံ ဒေသေတိ၊ သဒေဝကံ ပန လောကံ သယံ အဘိညာ သစ္ဆိကတွာ ပဝေဒေတိ၊ တသ္မာ ယော တေန[၁] ဝုတ္တော "အတ္ထိ ပုဂ္ဂလော အတ္တဟိတာယ ပဋိပန္နော"တိ၊ သော သစ္စိကဋ္ဌပရမတ္ထေနေဝ အတ္ထီတိ လဒ္ဓိံ ဂဟေတွာ "အာမန္တာ"တိ ပဋိဇာနာတိ။

အထဿ တာဒိသဿ လေသဝစနဿ ဆလဝါဒဿ ဩကာသံ အဒဒမာနော သကဝါဒီ **ယော သစ္စိကဋ္ဌော**တိအာဒိမာဟ။ တတြာယံ အဓိပ္ပါယော—ယွာယံ ပရတော "သပ္ပစ္စယော အပ္ပစ္စယော၊ သင်္ခတော အသင်္ခတော၊ သဿတော အသဿတော၊ သနိမိတ္တော အနိမိတ္တော"တိ ဧဝံ ပရိဒီပိတော ရူပါဒိသတ္တပညာသဝိဓော ဓမ္မပ္ပဘေဒော အာဂတော၊ န သမ္မုတိသစ္စဝသေန, နာပိ အနုဿဝါဒိဝသေန ဂဟေတဗ္ဗော၊ အတ္တနော ပန ဘူတတာယ ဧဝ သစ္စိကဋ္ဌော, အတ္တပစ္စက္ခတာယ စ ပရမတ္ထော၊ တံ သန္ဓာယာဟ "ယော သစ္စိကဋ္ဌော ပရမတ္ထော၊ တတော သော ပုဂ္ဂလော ဥပလဗ္ဘတိ သစ္စိကဋ္ဌပရမတ္ထေနာ"တိ။

တတောတိ ကရဏဝစနမေတံ၊ တသ္မာ တေန သစ္စိကဋ္ဌပရမတ္ထေန သော ပုဂ္ဂလော ဥပလဗ္ဘတီတိ အယမေတ္ထ အတ္ထော။ ဣဒံ ဝုတ္တံ ဟောတိ—ရုပ္ပနာဒိဘေဒေန ဝါ သပ္ပစ္စယာဒိဘေဒေန ဝါ အာကာရေန ယော သစ္စိကဋ္ဌပရမတ္ထော ဥပလဗ္ဘတိ၊ ကိံ တေ ပုဂ္ဂလောပိ[၂] တေနာကာရေန ဥပလဗ္ဘတီတိ။ **န ဟေဝံ ဝတ္တဗ္ဗေ**တိ အဝဇာနနာ ပရဝါဒိဿ။ သော ဟိ တထာရူပံ ပုဂ္ဂလံ အနိစ္ဆန္တော အဝဇာနာတိ။ တတြာယံ ပဒစ္ဆေဒော—န ဟိ ဧဝံ ဝတ္တဗ္ဗေတိ၊ န ဟ ဧဝန္တိပိ ဝဋ္ဋတိ။ ဒွိန္နမ္ပိ ဧဝံ န ဝတ္တဗ္ဗောတိ အတ္ထော။

အာဇာနာဟိ နိဂ္ဂဟန္တိ သကဝါဒိဝစနံ။ ယသ္မာ တေ ပုရိမာယ ဝတ္တဗ္ဗပဋိညာယ ပစ္ဆိမာ နဝတ္တဗ္ဗပဋိညာ, ပစ္ဆိမာယ စ ပုရိမာ န သန္ဓိယတိ၊ တသ္မာပိ နိဂ္ဂဟံ ပတ္တော၊ တံ နိဂ္ဂဟံ ဒေါသံ အပရာဓံ သမ္ပဋိစ္ဆာဟီတိ အတ္ထော။ ဧဝံ နိဂ္ဂဟံ အာဇာနာပေတွာ ဣဒါနိ တံ ဌပနာယ စေဝ အနုလောမပဋိလောမတော ပါပနာရောပနာနဉ္စ ဝသေန ပါကဋံ ကရောန္တော **ဟဉ္စိ ပုဂ္ဂလော**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **ဟဉ္စိ ပုဂ္ဂလော ဥပလဗ္ဘတီ**တိ ယဒိ ပုဂ္ဂလော ဥပလဗ္ဘတိ၊ သစေ ပုဂ္ဂလော ဥပလဗ္ဘတိ သစ္စိကဋ္ဌပရမတ္ထေနာတိ အတ္ထော။ အယံ တာဝ ပရဝါဒီပက္ခဿ ဌပနတော နိဂ္ဂဟပါပနာရောပနာနံ

၁-တေန ဘဂဝတာ (သျာ) ၂-သော ပုဂ္ဂလောပိ (သျာ)

lakkhaṇabhūtā anulomaṭṭhapanā nāma. **Tena vata re**ti-ādi anulomapakkhe niggahassa pāpitattā anulomapāpanā nāma. Tattha **tenā**ti kāraṇavacanaṁ. **Vatā**ti okappanavacanaṁ. **Re**ti āmantanavacanaṁ. Idaṁ vuttaṁ hoti—tena re vattabbe vata[1], re hambho bhadramukha tena kāraṇena vattabboyevāti. **Yaṁ tattha vadesī**ti-ādi anulomapakkhe niggahassa āropitattā anulomaropanā nāma. Yaṁ tassa[2] pariyosāne micchātipadaṁ, tassa purato idaṁ teti āharitabbaṁ. Idaṁ te micchāti ayañhettha attho[3], parato ca Pāḷiyaṁ etaṁ āgatameva.

No ce pana vattabbeti-ādi "na hevaṁ vattabbe"ti paṭikkhittapakkhassa ṭhapitattā paṭilomato niggahapāpanāropanānaṁ lakkhaṇabhūtā paṭilomaṭhapanā nāma. **No ca vata re**ti-ādi paṭilomapakkhe niggahassa pāpitattā paṭilomapāpanā nāma. Puna **yaṁ tattha vadesī**ti-ādi paṭilomapakkhe niggahassa āropitattā paṭilomaropanā nāma. Idhāpi pariyosāne micchātipadassa purato idaṁ teti āharitabbameva. Paratopi evarūpesu ṭhānesu eseva nayo.

Tatrāyaṁ ādito paṭṭhāya saṅkhepattho—yadi puggalo upalabbhati saccikaṭṭhaparamatthena, tena vata bho[4] so upalabbhatīti vattabbo. Yaṁ pana tattha vadesi "vattabbo kho purimapañhe 'saccikaṭṭhaparamatthena upalabbhatī'ti, no ca vattabbo dutiyapañhe 'tato so puggalo upalabbhatī'ti", idaṁ te micchāti evaṁ tāva anulomato ṭhapanāpāpanāropanā honti. Atha na vattabbo dutiyapañhe "tato so upalabbhatī"ti, purimapañhepi na vattabbova. Yaṁ panettha vadesi "vattabbo kho purimapañhe 'saccikaṭṭhaparamatthena upalabbhatī'ti, no ca vattabbo dutiyapañhe 'tato so puggalo upalabbhatī'ti", idaṁ te micchāti evaṁ paṭilomato ṭhapanāpāpanāropanā honti. Evametaṁ niggahassa ca anulomapaṭilomato catunnaṁ pāpanāropanānañca vuttattā upalabbhatīti-ādikaṁ anulomapañcayaṁ nāma. Ettha ca kiñcāpi anulomato pāpanāropanāhi eko, paṭilomato pāpanāropanāhi ekoti dve niggahā katā, ājānāhi niggahanti etasseva

1. Tena vata re vattabbeti (Syā)
2. Yañcassa (Syā)
3. Ayañcettha attho (Syā)
4. Tena vata re (Syā)

လက္ခဏဘူတာ အနုလောမဋ္ဌပနာ နာမ။ **တေန ဝတ ရေ**တိအာဒိ အနုလောမပက္ခေ နိဂ္ဂဟဿ ပါပိတတ္တာ အနုလောမပါပနာ နာမ။ တတ္ထ **တေနာ**တိ ကာရဏဝစနံ။ **ဝတာ**တိ ဩကပ္ပနဝစနံ။ **ရေ**တိ အာမန္တနဝစနံ။ ဣဒံ ဝုတ္တံ ဟောတိ—တေန ရေ ဝတ္တဗ္ဗေ ဝတ[၁], ရေ ဟမ္ဘော ဘဒြမုခ တေန ကာရဏေန ဝတ္တဗ္ဗောယေဝါတိ။ **ယံ တတ္ထ ဝဒေသီ**တိအာဒိ အနုလောမပက္ခေ နိဂ္ဂဟဿ အာရောပိတတ္တာ အနုလောမရောပနာ နာမ။ ယံ တဿ[၂] ပရိယောသာနေ မိစ္ဆာတိပဒံ၊ တဿ ပုရတော ဣဒံ တေတိ အာဟရိတဗ္ဗံ။ ဣဒံ တေ မိစ္ဆာတိ အယဉှေတ္ထ အတ္ထော[၃]၊ ပရတော စ ပါဠိယံ ဧတံ အာဂတမေဝ။

နော စေ ပန ဝတ္တဗ္ဗေတိအာဒိ "န ဟေဝံ ဝတ္တဗ္ဗေ"တိ ပဋိက္ခိတ္တပက္ခဿ ဌပိတတ္တာ ပဋိလောမတော နိဂ္ဂဟပါပနာရောပနာနံ လက္ခဏဘူတာ ပဋိလောမဋ္ဌပနာ နာမ။ **နော စ ဝတ ရေ**တိအာဒိ ပဋိလောမပက္ခေ နိဂ္ဂဟဿ ပါပိတတ္တာ ပဋိလောမပါပနာ နာမ။ ပုန **ယံ တတ္ထ ဝဒေသီ**တိအာဒိ ပဋိလောမပက္ခေ နိဂ္ဂဟဿ အာရောပိတတ္တာ ပဋိလောမရောပနာ နာမ။ ဣဓာပိ ပရိယောသာနေ မိစ္ဆာတိပဒဿ ပုရတော ဣဒံ တေတိ အာဟရိတဗ္ဗမေဝ။ ပရတောပိ ဧဝရူပေသု ဌာနေသု ဧသေဝ နယော။

တတြာယံ အာဒိတော ပဋ္ဌာယ သင်္ခေပတ္ထော—ယဒိ ပုဂ္ဂလော ဥပလဗ္ဘတိ သစ္စိကဋ္ဌပရမတ္ထေန၊ တေန ဝတ ဘော[၄] သော ဥပလဗ္ဘတီတိ ဝတ္တဗ္ဗော။ ယံ ပန တတ္ထ ဝဒေသိ "ဝတ္တဗ္ဗော ခေါ ပုရိမပဉှေ 'သစ္စိကဋ္ဌပရမတ္ထေန ဥပလဗ္ဘတီ'တိ၊ နော စ ဝတ္တဗ္ဗော ဒုတိယပဉှေ 'တတော သော ပုဂ္ဂလော ဥပလဗ္ဘတီ'တိ"၊ ဣဒံ တေ မိစ္ဆာတိ ဧဝံ တာဝ အနုလောမတော ဌပနာပါပနာရောပနာ ဟောန္တိ။ အထ န ဝတ္တဗ္ဗော ဒုတိယပဉှေ "တတော သော ဥပလဗ္ဘတီ"တိ၊ ပုရိမပဉှေပိ န ဝတ္တဗ္ဗောဝ။ ယံ ပနေတ္ထ ဝဒေသိ "ဝတ္တဗ္ဗော ခေါ ပုရိမပဉှေ 'သစ္စိကဋ္ဌပရမတ္ထေန ဥပလဗ္ဘတီ'တိ၊ နော စ ဝတ္တဗ္ဗော ဒုတိယပဉှေ 'တတော သော ပုဂ္ဂလော ဥပလဗ္ဘတီ'တိ"၊ ဣဒံ တေ မိစ္ဆာတိ ဧဝံ ပဋိလောမတော ဌပနာပါပနာရောပနာ ဟောန္တိ။ ဧဝမေတံ နိဂ္ဂဟဿ စ အနုလောမပဋိလောမတော စတုန္နံ ပါပနာရောပနာနဉ္စ ဝုတ္တတ္တာ ဥပလဗ္ဘတီတိအာဒိကံ အနုလောမပဉ္စကံ နာမ။ ဧတ္ထ စ ကိဉ္စာပိ အနုလောမတော ပါပနာရောပနာဟိ ဧကော, ပဋိလောမတော ပါပနာရောပနာဟိ ဧကောတိ ဒွေ နိဂ္ဂဟာ ကတာ၊ အာဇာနာဟိ နိဂ္ဂဟန္တိ ဧတဿေဝ

၁-တေန ဝတ ရေ ဝတ္တဗ္ဗေတိ (သျာ)
၂-ယဉ္စဿ (သျာ)
၃-အယဉ္စေတ္ထ အတ္ထော (သျာ)
၄-တေန ဝတ ရေ (သျာ)

panettha puggalo upalabbhatīti paṭhamaṁ vādaṁ nissāya paṭhamassa niggahassa dvīhākārehi āropitattā ekovāyaṁ niggahoti paṭhamo niggaho.

2. Idāni paccanīkanayo hoti. Tattha pucchā paravādissa. So hi "atthi puggalo attahitāya paṭipanno"ti gahitattā "nupalabbhatī"ti asampaṭicchanto evaṁ pucchati. Sakavādī yathā rūpādidhammā upalabbhanti, evaṁ anupalabbhanīyato **āmantā**ti paṭijānāti. Puna itaro[1] attanā adhippetaṁ saccikaṭṭhaṁyeva sandhāya **yo saccikaṭṭho**ti-ādimāha. Sammutisaccaparamatthasaccāni vā ekato katvāpi evamāha. Sakavādī puggaloti upādāpaññattisabbhāvatopi dvinnaṁ saccānaṁ ekato katvā pucchitattāpi **na hevan**ti paṭikkhipati.

Idāni kiñcāpi tena paṭhamaṁ paramatthasaccavasena nupalabbhanīyatā sampaṭicchitā[2], pacchā sammutisaccavasena[3] vomissakavasena vā paṭikkhittā. Paravādī pana nupalabbhatīti vacanasāmaññamattaṁ chalavādaṁ nissāya yaṁ tayā paṭhamaṁ paṭiññātaṁ, taṁ pacchā paṭikkhittanti bhaṇḍanassa paṭibhaṇḍanaṁ viya attano katassa niggahakammassa paṭikammaṁ karonto **ājānāhi paṭikamman**ti āha. Idāni yathāssa anulomapañcake sakavādinā vādaṭṭhapanaṁ katvā anulomapaṭilomato pāpanāropanāhi niggaho pākaṭo kato, evaṁ paṭikammaṁ pākaṭaṁ karonto **hañci puggalo**ti-ādimāha. Taṁ heṭṭhā vuttanayeneva atthato veditabbaṁ. Yasmā panettha ṭhapanā nāma paravādīpakkhassa ṭhapanato "ayaṁ tava doso"ti dassetuṁ ṭhapanamattameva hoti, na niggahassa vā paṭikammassa vā pākaṭabhāvakaraṇaṁ, pāpanāropanāhi panassa pākaṭakaraṇaṁ hoti, tasmā idaṁ anulomapaṭilomato pāpanāropanānaṁ vasena catūhākārehi paṭikammassa katattā paṭikammacatukkaṁ nāmāti ekaṁ[4] catukkaṁ veditabbaṁ.

3. Evaṁ paṭikammaṁ katvā idāni yvāssa[5] anulomapañcake sakavādinā niggaho kato, tassa tameva chalavādaṁ nissāya dukkaṭabhāvaṁ dassento **tvañce pana maññasī**ti-ādimāha. Tattha **tvaṁ ce pana maññasī**ti yadi tvaṁ maññasi. **Vattabbe kho**ti idaṁ paccanīke āmantāti paṭiññaṁ sandhāya

1. Itaro paravādī (Syā) 2. Sampaṭicchitvā (Syā) 3. Sammatisaccavasena vā (Syā) 4. Evaṁ (Syā) 5. Yvāyaṁ (Ka)

ပနေတ္ထ ပုဂ္ဂလော ဥပလဗ္ဘတီတိ ပဌမံ ဝါဒံ နိဿာယ ပဌမဿ နိဂ္ဂဟဿ ဒွီဟာကာရေဟိ အာရောပိတတ္တာ ဧကောဝါယံ နိဂ္ဂဟောတိ ပဌမော နိဂ္ဂဟော။

၂။ ဣဒါနိ ပစ္စနီကနယော ဟောတိ။ တတ္ထ ပုစ္ဆာ ပရဝါဒိဿ။ သော ဟိ "အတ္ထိ ပုဂ္ဂလော အတ္တဟိတာယ ပဋိပန္နော"တိ ဂဟိတတ္တာ "နုပလဗ္ဘတီ"တိ အသမ္ပဋိစ္ဆန္တော ဧဝံ ပုစ္ဆတိ။ သကဝါဒီ ယထာ ရူပါဒိဓမ္မာ ဥပလဗ္ဘန္တိ၊ ဧဝံ အနုပလဗ္ဘနီယတော **အာမန္တာ**တိ ပဋိဇာနာတိ။ ပုန ဣတရော[1] အတ္တနာ အဓိပ္ပေတံ သစ္စိကဋ္ဌံယေဝ သန္ဓာယ **ယော သစ္စိကဋ္ဌော**တိအာဒိမာဟ။ သမ္မုတိသစ္စပရမတ္ထသစ္စာနိ ဝါ ဧကတော ကတွာပိ ဧဝမာဟ။ သကဝါဒီ ပုဂ္ဂလောတိ ဥပါဒါပညတ္တိသဗ္ဘာဝတောပိ ဒွိန္နံ သစ္စာနံ ဧကတော ကတွာ ပုစ္ဆိတတ္တာပိ **န ဟေဝ**န္တိ ပဋိက္ခိပတိ။

ဣဒါနိ ကိဉ္စာပိ တေန ပဌမံ ပရမတ္ထသစ္စဝသေန နုပလဗ္ဘနီယတာ သမ္ပဋိစ္ဆိတာ[2]၊ ပစ္ဆာ သမ္မုတိသစ္စဝသေန[3] ဝေါမိဿကဝသေန ဝါ ပဋိက္ခိတ္တာ။ ပရဝါဒီ ပန နုပလဗ္ဘတီတိ ဝစနသာမညမတ္တံ ဆလဝါဒံ နိဿာယ ယံ တယာ ပဌမံ ပဋိညာတံ၊ တံ ပစ္ဆာ ပဋိက္ခိတ္တန္တိ ဘဏ္ဍနဿ ပဋိဘဏ္ဍနံ ဝိယ အတ္တနော ကတဿ နိဂ္ဂဟကမ္မဿ ပဋိကမ္မံ ကရောန္တော **အာဇာနာဟိ ပဋိကမ္မ**န္တိ အာဟ။ ဣဒါနိ ယထာဿ အနုလောမပဉ္စကေ သကဝါဒိနာ ဝါဒဋ္ဌပနံ ကတွာ အနုလောမပဋိလောမတော ပါပနာရောပနာဟိ နိဂ္ဂဟော ပါကဋော ကတော၊ ဧဝံ ပဋိကမ္မံ ပါကဋံ ကရောန္တော **ဟဉ္စိ ပုဂ္ဂလော**တိအာဒိမာဟ။ တံ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယေနေဝ အတ္ထတော ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ယသ္မာ ပနေတ္ထ ဌပနာ နာမ ပရဝါဒီပက္ခဿ ဌပနတော "အယံ တဝ ဒေါသော"တိ ဒဿေတုံ ဌပနမတ္တမေဝ ဟောတိ၊ န နိဂ္ဂဟဿ ဝါ ပဋိကမ္မဿ ဝါ ပါကဋဘာဝကရဏံ၊ ပါပနာရောပနာဟိ ပနဿ ပါကဋကရဏံ ဟောတိ၊ တသ္မာ ဣဒံ အနုလောမပဋိလောမတော ပါပနာရောပနာနံ ဝသေန စတူဟာကာရေဟိ ပဋိကမ္မဿ ကတတ္တာ ပဋိကမ္မစတုက္ကံ နာမာတိ ဧကံ[4] စတုက္ကံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

၃။ ဧဝံ ပဋိကမ္မံ ကတွာ ဣဒါနိ ယွာဿ[5] အနုလောမပဉ္စကေ သကဝါဒိနာ နိဂ္ဂဟော ကတော၊ တဿ တမေဝ ဆလဝါဒံ နိဿာယ ဒုက္ကဋဘာဝံ ဒဿေန္တော **တွဉ္စေ ပန မညသီ**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **တွံ စေ ပန မညသီ**တိ ယဒိ တွံ မညသိ။ **ဝတ္တဗ္ဗေ ခေါ**တိ ဣဒံ ပစ္စနီကေ အာမန္တာတိ ပဋိညံ သန္ဓာယ

၁-ဣတရော ပရဝါဒီ (သျာ) ၂-သမ္ပဋိစ္ဆိတွာ (သျာ) ၃-သမ္မတိသစ္စဝသေန ဝါ (သျာ)
၄-ဧဝံ (သျာ) ၅-ယွာယံ (က)

vuttaṁ. **No ca vattabbe**ti idaṁ pana na hevāti avajānanaṁ sandhāya vuttaṁ. **Tena tava tatthā**ti tena kāraṇena tvaṁyeva tasmiṁ nupalabbhatīti pakkhe "hevaṁ paṭijānantanti āmantā"ti evaṁ paṭijānanto. **Hevaṁ niggahetabbe**ti puna na hevāti avajānanto evaṁ niggahetabbo. **Atha taṁ niggaṇhāmā**ti athevaṁ niggahārahaṁ[1] taṁ niggaṇhāma. **Suniggahito ca hosī**ti sakena matena niggahitattā suniggahito ca bhavasi.

Evamassa niggahetabbabhāvaṁ dassetvā idāni taṁ niggaṇhanto **hañcīti**-ādimāha. Tattha ṭhapanāpāpanāropanā heṭṭhā vuttanayeneva veditabbā. Pariyosāne pana **idaṁ te micchā**ti idaṁ tava vacanaṁ micchā hotīti attho. Idaṁ chalavādena catūhi ākārehi niggahassa katattā niggahacatukkaṁ nāma.

4. Evaṁ niggahaṁ katvāpi idāni "yadi ayaṁ mayā tava matena kato niggaho dunniggaho, yo mama tayā heṭṭhā anulomapañcake kato niggaho, sopi dunniggaho"ti dassento **ese ce dunniggahite**ti-ādimāha. Tattha **ese ce dunniggahite**ti eso ce tava vādo mayā dunniggahito, atha vā eso ce tava mayā kato niggaho dunniggaho. **Hevamevaṁ tattha dakkhā**ti tatthāpi tayā mama heṭṭhā kate niggahe evamevaṁ passa. Idāni yvāssa[2] heṭṭhā sakavādinā niggaho kato, taṁ "vattabbe kho"ti-ādivacanena dassetvā puna taṁ niggahaṁ aniggahabhāvaṁ upanento **no ca mayaṁ tayā**ti-ādimāha. Tattha **no ca mayaṁ tayā tattha hetāya paṭiññāyā**ti-ādīsu ayamattho—yasmā so tayā mama kato niggaho dunniggaho, tasmā mayaṁ tayā tattha anulomapañcake āmantāti etāya paṭiññāya evaṁ paṭijānantā puna na hevāti paṭikkhepe katepi "ājānāhi niggahan"ti evaṁ na niggahetabboyeva, evaṁ aniggahetabbampi maṁ niggaṇhāsi, īdisena pana niggahena dunniggahitā mayaṁ homa.

Idāni yaṁ niggahaṁ sandhāya "dunniggahitā ca homā"ti avoca, taṁ dassetuṁ **hañci puggalo -pa- idaṁ te micchā**ti-āha. Evamidaṁ

1. Niggaṇhārahaṁ (Ka) 2. Yvāyaṁ (Ka)

ဝုတ္တံ။ **နော စ ဝတ္တဗ္ဗေ**တိ ဣဒံ ပန န ဟေဝါတိ အဝဇာနနံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ။ **တေန တဝ တတ္ထာ**တိ တေန ကာရဏေန တွံယေဝ တသ္မိံ နုပလဗ္ဘတီတိ ပက္ခေ “ဟေဝံ ပဋိဇာနန္တန္တိ အာမန္တာ”တိ ဧဝံ ပဋိဇာနန္တော။ **ဟေဝံ နိဂ္ဂဟေတဗ္ဗေ**တိ ပုန န ဟေဝါတိ အဝဇာနန္တော ဧဝံ နိဂ္ဂဟေတဗ္ဗော။ **အထ တံ နိဂ္ဂဏှာမာ**တိ အထေဝံ နိဂ္ဂဟာရဟံ[၁] တံ နိဂ္ဂဏှာမ။ **သုနိဂ္ဂဟိတော စ ဟောသီ**တိ သကေန မတေန နိဂ္ဂဟိတတ္တာ သုနိဂ္ဂဟိတော စ ဘဝသိ။

ဧဝမဿ နိဂ္ဂဟေတဗ္ဗဘာဝံ ဒဿေတွာ ဣဒါနိ တံ နိဂ္ဂဏှန္တော **ဟဉ္စီတိ**-အာဒိမာဟ။ တတ္ထ ဌပနာပါပနာရောပနာ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ပရိယောသာနေ ပန **ဣဒံ တေ မိစ္ဆာ**တိ ဣဒံ တဝ ဝစနံ မိစ္ဆာ ဟောတီတိ အတ္ထော။ ဣဒံ ဆလဝါဒေန စတူဟိ အာကာရေဟိ နိဂ္ဂဟဿ ကတတ္တာ နိဂ္ဂဟစတုက္ကံ နာမ။

၄။ ဧဝံ နိဂ္ဂဟံ ကတွာပိ ဣဒါနိ “ယဒိ အယံ မယာ တဝ မတေန ကတော နိဂ္ဂဟော ဒုန္နိဂ္ဂဟော၊ ယော မမ တယာ ဟေဋ္ဌာ အနုလောမပဉ္စကေ ကတော နိဂ္ဂဟော၊ သောပိ ဒုန္နိဂ္ဂဟော”တိ ဒဿေန္တော **ဧသေ စေ ဒုန္နိဂ္ဂဟိတေ**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **ဧသေ စေ ဒုန္နိဂ္ဂဟိတေ**တိ ဧသော စေ တဝ ဝါဒေါ မယာ ဒုန္နိဂ္ဂဟိတော၊ အထ ဝါ ဧသော စေ တဝ မယာ ကတော နိဂ္ဂဟော ဒုန္နိဂ္ဂဟော။ **ဟေဝမေဝံ တတ္ထ ဒက္ခာ**တိ တတ္ထာပိ တယာ မမ ဟေဋ္ဌာ ကတေ နိဂ္ဂဟေ ဧဝမေဝံ ပဿ။ ဣဒါနိ ယွာဿ[၂] ဟေဋ္ဌာ သကဝါဒိနာ နိဂ္ဂဟော ကတော၊ တံ “ဝတ္တဗ္ဗေ ခေါ”တိအာဒိဝစနေန ဒဿေတွာ ပုန တံ နိဂ္ဂဟံ အနိဂ္ဂဟဘာဝံ ဥပနေန္တော **နော စ မယံ တယာ**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **နော စ မယံ တယာ တတ္ထ ဟေတာယ ပဋိညာယာ**တိအာဒီသု အယမတ္ထော—ယသ္မာ သော တယာ မမ ကတော နိဂ္ဂဟော ဒုန္နိဂ္ဂဟော၊ တသ္မာ မယံ တယာ တတ္ထ အနုလောမပဉ္စကေ အာမန္တာတိ ဧတာယ ပဋိညာယ ဧဝံ ပဋိဇာနန္တာ ပုန န ဟေဝါတိ ပဋိက္ခေပေ ကတေပိ “အာဇာနာဟိ နိဂ္ဂဟ”န္တိ ဧဝံ န နိဂ္ဂဟေတဗ္ဗာယေဝ၊ ဧဝံ အနိဂ္ဂဟေတဗ္ဗမ္ပိ မံ နိဂ္ဂဏှာသိ၊ ဤဒိသေန ပန နိဂ္ဂဟေန ဒုန္နိဂ္ဂဟိတာ မယံ ဟောမ။

ဣဒါနိ ယံ နိဂ္ဂဟံ သန္ဓာယ “ဒုန္နိဂ္ဂဟိတာ စ ဟောမာ”တိ အဝေါစ၊ တံ ဒဿေတုံ **ဟဉ္စိ ပုဂ္ဂလော။ပ။ ဣဒံ တေ မိစ္ဆာ**တိအာဟ။ ဧဝမိဒံ

၁-နိဂ္ဂဏှာရဟံ (က) ၂-ယွာယံ (က)

anulomapaṭilomato catūhi pāpanāropanāhi niggahassa upanītattā upanayanacatukkaṁ nāma hoti.

5. Idāni “na hevaṁ niggahetabbe”ti-ādikaṁ niggamanacatukkaṁ[1] nāma hoti. Tattha **na hevaṁ niggahetabbe**ti yathāhaṁ tayā niggahito, na hi evaṁ niggahetabbo. Etassa hi niggahassa dunniggahabhāvo mayā sādhito. **Tena hī**ti tena kāraṇena, yasmā esa niggaho dunniggaho, tasmā yaṁ maṁ niggaṇhāsi hañci puggalo -pa- idaṁ te micchāti, idaṁ niggaṇhanaṁ tava micchāti attho. **Tena hi ye kate niggahe**ti yena kāraṇena idaṁ micchā, tena kāraṇena yo tayā niggaho kato, so dukkaṭo. Yaṁ mayā paṭikammaṁ kataṁ, tadeva sukataṁ. Yāpi cesā paṭikammacatukkādivasena kathāmaggasampaṭipādanā katā, sāpi sukatā. Evametaṁ puggalo upalabbhatīti-ādikassa anulomapañcakassa nupalabbhatīti-ādikānaṁ paṭikammaniggahopanayananiggamanacatukkānaṁ vasena anulomapaccanīkapañcakaṁ nāma niddiṭṭhanti veditabbaṁ. Ettāvatā sakavādino pubbapakkhe sati paravādino vacanasāmaññamattena chalavādena jayo hoti.

2. Paccanīkānulomavaṇṇanā

6. Idāni yathā paravādino pubbapakkhe sati sakavādino dhammeneva tathena[2] sujayo hoti, tathā vāduppattiṁ dassetuṁ **puggalo nupalabbhatī**ti paccanīkānulomapañcakaṁ āraddhaṁ. Tattha paccanīke pucchā paravādissa, rūpādibhedaṁ saccikaṭṭhaparamatthaṁ sandhāya paṭiññā sakavādissa. Suddhasammutisaccaṁ vā paramatthamissakaṁ vā sammutisaccaṁ sandhāya **yo saccikaṭṭho**ti puna anuyogo paravādissa, sammutivasena nupalabbhatīti navattabbattā missakavasena vā anuyogassa saṁkiṇṇattā **na hevan**ti paṭikkhepo sakavādissa. Paṭiññātaṁ paṭikkhipatīti vacanasāmaññamattena **ājānāhi niggahan**ti-ādivacanaṁ paravādissa. Evamayaṁ puggalo nupalabbhatīti dutiyavādaṁ nissāya dutiyo niggaho hotīti veditabbo. Evaṁ tena chalena niggaho āropito.

1. Nigamanacatukkaṁ (Sī) 2. Tatheva bhūtena (Syā)

အနုလောမပဋိလောမတော စတူဟိ ပါပနာရောပနာဟိ နိဂ္ဂဟဿ ဥပနီတတ္တာ ဥပနယနစတုက္ကံ နာမ ဟောတိ။

၅။ ဣဒါနိ “န ဟေဝံ နိဂ္ဂဟေတဗ္ဗေ”တိအာဒိကံ နိဂ္ဂမနစတုက္ကံ[၁] နာမ ဟောတိ။ တတ္ထ **န ဟေဝံ နိဂ္ဂဟေတဗ္ဗေ**တိ ယထာဟံ တယာ နိဂ္ဂဟိတော၊ န ဟိ ဧဝံ နိဂ္ဂဟေတဗ္ဗော။ ဧတဿ ဟိ နိဂ္ဂဟဿ ဒုန္နိဂ္ဂဟဘာဝေါ မယာ သာဓိတော။ **တေန ဟီ**တိ တေန ကာရဏေန၊ ယသ္မာ ဧသ နိဂ္ဂဟော ဒုန္နိဂ္ဂဟော၊ တသ္မာ ယံ မံ နိဂ္ဂဏှာသိ ဟဉ္စိ ပုဂ္ဂလော။ပ။ ဣဒံ တေ မိစ္ဆာတိ၊ ဣဒံ နိဂ္ဂဏှနံ တဝ မိစ္ဆာတိ အတ္ထော။ **တေန ဟိ ယေ ကတေ နိဂ္ဂဟေ**တိ ယေန ကာရဏေန ဣဒံ မိစ္ဆာ၊ တေန ကာရဏေန ယော တယာ နိဂ္ဂဟော ကတော၊ သော ဒုက္ကဋော။ ယံ မယာ ပဋိကမ္မံ ကတံ၊ တဒေဝ သုကတံ။ ယာပိ စေသာ ပဋိကမ္မစတုက္ကာဒိဝသေန ကထာမဂ္ဂသမ္ပဋိပါဒနာ ကတာ၊ သာပိ သုကတာ။ ဧဝမေတံ ပုဂ္ဂလော ဥပလဗ္ဘတီတိအာဒိကဿ အနုလောမပဉ္စကဿ နုပလဗ္ဘတီတိအာဒိကာနံ ပဋိကမ္မနိဂ္ဂဟောပနယနနိဂ္ဂမနစတုက္ကာနံ ဝသေန အနုလောမပစ္စနီကပဉ္စကံ နာမ နိဒ္ဒိဋ္ဌန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဧတ္တာဝတာ သကဝါဒိနော ပုဗ္ဗပက္ခေ သတိ ပရဝါဒိနော ဝစနသာမညမတ္တေန ဆလဝါဒေန ဇယော ဟောတိ။

၂-ပစ္စနီကာနုလောမဝဏ္ဏနာ

၆။ ဣဒါနိ ယထာ ပရဝါဒိနော ပုဗ္ဗပက္ခေ သတိ သကဝါဒိနော ဓမ္မေနေဝ တထေန[၂] သုဇယော ဟောတိ၊ တထာ ဝါဒုပ္ပတ္တိံ ဒဿေတုံ **ပုဂ္ဂလော နုပလဗ္ဘတီ**တိ ပစ္စနီကာနုလောမပဉ္စကံ အာရဒ္ဓံ။ တတ္ထ ပစ္စနီကေ ပုစ္ဆာ ပရဝါဒိဿ၊ ရူပါဒိဘေဒံ သစ္စိကဋ္ဌပရမတ္ထံ သန္ဓာယ ပဋိညာ သကဝါဒိဿ။ သုဒ္ဓသမ္မုတိသစ္စံ ဝါ ပရမတ္ထမိဿကံ ဝါ သမ္မုတိသစ္စံ သန္ဓာယ **ယော သစ္စိကဋ္ဌော**တိ ပုန အနုယောဂေါ ပရဝါဒိဿ၊ သမ္မုတိဝသေန နုပလဗ္ဘတီတိ နဝတ္တဗ္ဗတ္တာ မိဿကဝသေန ဝါ အနုယောဂဿ သံကိဏ္ဏတ္တာ **န ဟေဝ**န္တိ ပဋိက္ခေပေါ သကဝါဒိဿ။ ပဋိညာတံ ပဋိက္ခိပတီတိ ဝစနသာမညမတ္တေန **အာဇာနာဟိ နိဂ္ဂဟ**န္တိအာဒိဝစနံ ပရဝါဒိဿ။ ဧဝမယံ ပုဂ္ဂလော နုပလဗ္ဘတီတိ ဒုတိယဝါဒံ နိဿာယ ဒုတိယော နိဂ္ဂဟော ဟောတီတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဧဝံ တေန ဆလေန နိဂ္ဂဟော အာရောပိတော။

၁-နိဂမနစတုက္ကံ (သီ) ၂-တထေဝ ဘူတေန (သျာ)

7-10. Idāni[1] dhammena samena attano vāde jayaṁ dassetuṁ anulomanaye pucchā sakavādissa, attano laddhiṁ nissāya paṭiññā paravādissa. Laddhiyā okāsaṁ adatvā paramatthavasena puna anuyogo sakavādissa, paramatthavasena puggalassa abhāvato paṭikkhepo paravādissa. Tato paraṁ dhammena samena attano jayadassanatthaṁ **ājānāhi paṭikamman**ti-ādi sabbaṁ sakavādīvacanameva hoti. Tattha sabbesaṁ paṭikammaniggahopanayananiggamanacatukkānaṁ heṭṭhā vuttanayeneva attho veditabbo. Evamidaṁ puggalo nupalabbhatīti-ādikassa paccanīkapañcakassa upalabbhatīti-ādīnaṁ paṭikammaniggahopanayananiggamanacatukkānañca vasena paccanīkānulomapañcakaṁ nāma niddiṭṭhaṁ hoti. Evametāni paṭhamasaccikaṭṭhe dve pañcakāni niddiṭṭhāni. Tattha purimapañcake paravādissa sakavādinā kato niggaho suniggaho, sakavādissa pana paravādinā chalavādaṁ nissāya paṭikammaṁ katvā attanā sādhito jayo dujjayo. Dutiyapañcake sakavādissa paravādinā kato niggaho dunniggaho, paravādissa pana sakavādinā dhammavādaṁ nissaya paṭikammaṁ katvā attanā sādhito jayo sujayoti paṭhamasaccikaṭṭho. Tatthetaṁ vuccati—

"Niggaho paravādissa, suddho paṭhamapañcake.
Asuddho pana tasseva, paṭikammajayo tahiṁ.

Niggaho sakavādissa, asuddho dutiyapañcake.
Visuddho pana tasseva, paṭikammajayo tahiṁ.

Tasmā dvīsupi ṭhānesu, jayova sakavādino.
Dhammena hi jayo nāma, adhammena kuto jāyo.

Saccikaṭṭhe yathā cettha, pañcakadvayamaṇḍite.
Dhammādhammavaseneva, vutto jayaparājayo.

Ito paresu sabbesu, saccikaṭṭhesu paṇḍito.
Evameva vibhāveyya, ubho jayaparājaye"ti.

1. Idāni tasseva paṭiññāya (Sī, Syā)

၇-၁၀။ ဣဒါနိ[၁] ဓမ္မေန သမေန အတ္တနော ဝါဒေ ဇယံ ဒဿေတုံ အနုလောမနယေ ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ၊ အတ္တနော လဒ္ဓိံ နိဿာယ ပဋိညာ ပရဝါဒိဿ။ လဒ္ဓိယာ ဩကာသံ အဒတွာ ပရမတ္ထဝသေန ပုန အနုယောဂေါ သကဝါဒိဿ၊ ပရမတ္ထဝသေန ပုဂ္ဂလဿ အဘာဝတော ပဋိက္ခေပေါ ပရဝါဒိဿ။ တတော ပရံ ဓမ္မေန သမေန အတ္တနော ဇယဒဿနတ္ထံ **အာဇာနာဟိ ပဋိကမ္မ**န္တိအာဒိ သဗ္ဗံ သကဝါဒီဝစနမေဝ ဟောတိ။ တတ္ထ သဗ္ဗေသံ ပဋိကမ္မနိဂ္ဂဟောပနယနနိဂ္ဂမနစတုက္ကာနံ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယေနေဝ အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဧဝမိဒံ ပုဂ္ဂလော နုပလဗ္ဘတီတိအာဒိကဿ ပစ္စနီကပဉ္စကဿ ဥပလဗ္ဘတီတိအာဒီနံ ပဋိကမ္မနိဂ္ဂဟောပနယနနိဂ္ဂမနစတုက္ကာနဉ္စ ဝသေန ပစ္စနီကာနုလောမပဉ္စကံ နာမ နိဒ္ဒိဋ္ဌံ ဟောတိ။ ဧဝမေတာနိ ပဌမသစ္စိကဋ္ဌေ ဒွေ ပဉ္စကာနိ နိဒ္ဒိဋ္ဌာနိ။ တတ္ထ ပုရိမပဉ္စကေ ပရဝါဒိဿ သကဝါဒိနာ ကတော နိဂ္ဂဟော သုနိဂ္ဂဟော၊ သကဝါဒိဿ ပန ပရဝါဒိနာ ဆလဝါဒံ နိဿာယ ပဋိကမ္မံ ကတွာ အတ္တနာ သာဓိတော ဇယော ဒုဇ္ဇယော။ ဒုတိယပဉ္စကေ သကဝါဒိဿ ပရဝါဒိနာ ကတော နိဂ္ဂဟော ဒုန္နိဂ္ဂဟော၊ ပရဝါဒိဿ ပန သကဝါဒိနာ ဓမ္မဝါဒံ နိဿာယ ပဋိကမ္မံ ကတွာ အတ္တနာ သာဓိတော ဇယော သုဇယောတိ ပဌမသစ္စိကဋ္ဌော။ တတ္ထေတံ ဝုစ္စတိ—

"နိဂ္ဂဟော ပရဝါဒိဿ၊ သုဒ္ဓေါ ပဌမပဉ္စကေ။
အသုဒ္ဓေါ ပန တဿေဝ၊ ပဋိကမ္မဇယော တဟိံ။

နိဂ္ဂဟော သကဝါဒိဿ၊ အသုဒ္ဓေါ ဒုတိယပဉ္စကေ။
ဝိသုဒ္ဓေါ ပန တဿေဝ၊ ပဋိကမ္မဇယော တဟိံ။

တသ္မာ ဒွီသုပိ ဌာနေသု၊ ဇယောဝ သကဝါဒိနော။
ဓမ္မေန ဟိ ဇယော နာမ၊ အဓမ္မေန ကုတော ဇယော။

သစ္စိကဋ္ဌေ ယထာ စေတ္ထ၊ ပဉ္စကဒွယမဏ္ဍိတေ။
ဓမ္မာဓမ္မဝသေနေဝ၊ ဝုတ္တော ဇယပရာဇယော။

ဣတော ပရေသု သဗ္ဗေသု၊ သစ္စိကဋ္ဌေသု ပဏ္ဍိတော။
ဧဝမေဝ ဝိဘာဝေယျ၊ ဥဘော ဇယပရာဇယေ"တိ။

၁-ဣဒါနိ တဿေဝ ပဋိညာယ (သီ၊ သျာ)

2. Okāsasaccikaṭṭha

1. Anulomapaccanīkavaṇṇanā

11. Evaṁ suddhikasaccikaṭṭhaṁ vitthāretvā idāni tameva aparehi okāsādīhi nayehi vitthāretuṁ puna **puggalo upalabbhatī**ti-ādi āraddhaṁ. Tattha pucchā sakavādissa, paṭiññā paravādissa. Puna **sabbatthā**ti sarīraṁ sandhāya anuyogo sakavādissa, rūpasmiṁ attānaṁ samanupassanādosañca aññaṁ jīvaṁ aññaṁ sarīranti āpajjanadosañca disvā paṭikkhepo paravādissa. Sesamettha anulomapaccanīkapañcake heṭṭhā vuttanayeneva veditabbaṁ. Pāṭho pana saṁkhitto. Tattha yasmā sarīraṁ sandhāya "sabbattha na upalabbhatī"ti vutte sarīrato bahi upalabbhatīti āpajjati, tasmā paccanīke paṭikkhepo sakavādissa, paṭhamaṁ anujānitvā pacchā avajānātīti chalavādassa vasena paṭikammaṁ paravādissa. Sesaṁ pākaṭameva.

3. Kālasaccikaṭṭha

1. Anulomapaccanīkavaṇṇanā

12. Dutiyanaye **sabbadā**ti purimapacchimajātikālañca dharamānaparinibbutakālañca sandhāya anuyogo sakavādissa, sveva khattiyo so brāhmaṇoti-ādīnaṁ āpattidosañca dharamānaparinibbutānaṁ visesābhāvadosañca disvā paṭikkhepo paravādissa. Sesaṁ paṭhamanaye vuttasadisameva.

4. Avayavasaccikaṭṭha

1. Anulomapaccanīkavaṇṇanā

13. Tatiyanaye **sabbesū**ti khandhāyatanādīni sandhāya anuyogo sakavādissa, rūpasmiṁ attā, cakkhusmiṁ attāti-ādidosabhayena paṭikkhepo paravādissa. Sesaṁ tādisamevāti.

၂-ဩကာသသစ္စိကဋ္ဌ

၁-အနုလောမပစ္စနီကဝဏ္ဏနာ

၁၁။ ဧဝံ သုဒ္ဓိကသစ္စိကဋ္ဌံ ဝိတ္ထာရေတွာ ဣဒါနိ တမေဝ အပရေဟိ ဩကာသာဒီဟိ နယေဟိ ဝိတ္ထာရေတုံ ပုန **ပုဂ္ဂလော ဥပလဗ္ဘတီ**တိအာဒိ အာရဒ္ဓံ။ တတ္ထ ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ၊ ပဋိညာ ပရဝါဒိဿ။ ပုန **သဗ္ဗတ္ထာ**တိ သရီရံ သန္ဓာယ အနုယောဂေါ သကဝါဒိဿ၊ ရူပသ္မိံ အတ္တာနံ သမနုပဿနာဒေါသဉ္စ အညံ ဇီဝံ အညံ သရီရန္တိ အာပဇ္ဇနဒေါသဉ္စ ဒိသွာ ပဋိက္ခေပေါ ပရဝါဒိဿ။ သေသမေတ္ထ အနုလောမပစ္စနီကပဉ္စကေ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ပါဌော ပန သံခိတ္တော။ တတ္ထ ယသ္မာ သရီရံ သန္ဓာယ "သဗ္ဗတ္ထ န ဥပလဗ္ဘတီ"တိ ဝုတ္တေ သရီရတော ဗဟိ ဥပလဗ္ဘတီတိ အာပဇ္ဇတိ၊ တသ္မာ ပစ္စနီကေ ပဋိက္ခေပေါ သကဝါဒိဿ၊ ပဌမံ အနုဇာနိတွာ ပစ္ဆာ အဝဇာနာတီတိ ဆလဝါဒဿ ဝသေန ပဋိကမ္မံ ပရဝါဒိဿ။ သေသံ ပါကဋမေဝ။

၃-ကာလသစ္စိကဋ္ဌ

၁-အနုလောမပစ္စနီကဝဏ္ဏနာ

၁၂။ ဒုတိယနယေ **သဗ္ဗဒါ**တိ ပုရိမပစ္ဆိမဇာတိကာလဉ္စ ဓရမာနပရိနိဗ္ဗုတကာလဉ္စ သန္ဓာယ အနုယောဂေါ သကဝါဒိဿ၊ သွေဝ ခတ္တိယော သော ဗြာဟ္မဏောတိအာဒီနံ အာပတ္တိဒေါသဉ္စ ဓရမာနပရိနိဗ္ဗုတာနံ ဝိသေသာဘာဝဒေါသဉ္စ ဒိသွာ ပဋိက္ခေပေါ ပရဝါဒိဿ။ သေသံ ပဌမနယေ ဝုတ္တသဒိသမေဝ။

၄-အဝယဝသစ္စိကဋ္ဌ

၁-အနုလောမပစ္စနီကဝဏ္ဏနာ

၁၃။ တတိယနယေ **သဗ္ဗေသူ**တိ ခန္ဓာယတနာဒီနိ သန္ဓာယ အနုယောဂေါ သကဝါဒိဿ၊ ရူပသ္မိံ အတ္တာ၊ စက္ခုသ္မိံ အတ္တာတိအာဒိဒေါသဘယေန ပဋိက္ခေပေါ ပရဝါဒိဿ။ သေသံ တာဒိသမေဝါတိ။

Okāsādisaccikaṭṭha

2. Paccanīkānulomavaṇṇanā

14. Evametāni tīṇi[1] anulomapaccanīkapañcake anulomamattavaseneva tāva paṭipāṭiyā bhājetvā puna paccanīkānulomapañcake paccanīkamattavaseneva bhājetuṁ **puggalo nupalabbhatī**ti-ādi āraddhaṁ. Tattha anulomapañcakassa Pāḷiyaṁ saṁkhipitvā āgate paccanīke vuttanayeneva paccanīkassa ca Pāḷiyaṁ saṁkhipitvā āgate anulome vuttanayeneva attho veditabbo. Ettāvatā suddhikassa ceva imesañca tiṇṇanti catunnaṁ saccikaṭṭhānaṁ ekekasmiṁ saccikaṭṭhe anulomapaccanīkassa paccanīkānulomassa cāti dvinnaṁ dvinnaṁ paccanīkānaṁ vasena ayaṁ aṭṭhamukhā nāma vādayutti niddiṭṭhā hotīti veditabbā. Yā ekekasmiṁ mukhe[2] ekekassa niggahassa vasena **aṭṭhakaniggaho**ti Pāḷiyaṁ likhiyati, tatthetaṁ vuccati—

"Evaṁ catubbidhe pañhe, pañcakadvayabhedato.
Esā aṭṭhamukhā nāma, vādayutti pakāsitā.

Aṭṭheva niggahā tattha, cattāro tesu dhammikā.
Adhammikā ca cattāro, sabbattha sakavādino.
Jayo parājayo ceva, sabbattha paravādino"ti.

Saccikaṭṭhavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

5. Suddhikasaṁsandanavaṇṇanā

17-27. Idāni rūpādīhi saddhiṁ saccikaṭṭhasaṁsandanaṁ hoti. Tattha **rūpañcā**ti yathā rūpaṁ paramatthato upalabbhati, kiṁ te puggalopi tatheva upalabbhatīti sandhāya pucchā sakavādissa, atthi puggaloti vacanamattaṁ gahetvā paṭiññā paravādissa. Yadi te rūpaṁ viya paramatthato puggalo atthi, rūpato vedanādīnaṁ viya puggalassāpi aññattaṁ[3] āpajjatīti anuyogo sakavādissa, samayasuttavirodhaṁ disvā paṭikkhepo paravādissa. Sesaṁ

1. Tīṇi mukhāni (Syā) 2. Pakkhe (Syā) 3. Aññathattaṁ (Syā)

ဩကာသာဒိသစ္စိကဋ္ဌ

၂-ပစ္စနီကာနုလောမဝဏ္ဏနာ

၁၄။ ဧဝမေတာနိ တီဏိ[၁] အနုလောမပစ္စနီကပဉ္စကေ အနုလောမမတ္တဝသေနေဝ တာဝ ပဋိပါဋိယာ ဘာဇေတွာ ပုန ပစ္စနီကာနုလောမပဉ္စကေ ပစ္စနီကမတ္တဝသေနေဝ ဘာဇေတုံ **ပုဂ္ဂလော နုပလဗ္ဘတီ**တိအာဒိ အာရဒ္ဓံ။ တတ္ထ အနုလောမပဉ္စကဿ ပါဠိယံ သံခိပိတွာ အာဂတေ ပစ္စနီကေ ဝုတ္တနယေနေဝ ပစ္စနီကဿ စ ပါဠိယံ သံခိပိတွာ အာဂတေ အနုလောမေ ဝုတ္တနယေနေဝ အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဧတ္တာဝတာ သုဒ္ဓိကဿ စေဝ ဣမေသဉ္စ တိဏ္ဏန္တိ စတုန္နံ သစ္စိကဋ္ဌာနံ ဧကေကသ္မိံ သစ္စိကဋ္ဌေ အနုလောမပစ္စနီကဿ ပစ္စနီကာနုလောမဿ စာတိ ဒွိန္နံ ဒွိန္နံ ပစ္စနီကာနံ ဝသေန အယံ အဋ္ဌမုခါ နာမ ဝါဒယုတ္တိ နိဒ္ဒိဋ္ဌာ ဟောတီတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ယာ ဧကေကသ္မိံ မုခေ[၂] ဧကေကဿ နိဂ္ဂဟဿ ဝသေန **အဋ္ဌကနိဂ္ဂဟော**တိ ပါဠိယံ လိခိယတိ၊ တတ္ထေတံ ဝုစ္စတိ—

"ဧဝံ စတုဗ္ဗိဓေ ပဉှေ၊ ပဉ္စကဒွယဘေဒတော။
ဧသာ အဋ္ဌမုခါ နာမ၊ ဝါဒယုတ္တိ ပကာသိတာ။

အဋ္ဌေဝ နိဂ္ဂဟာ တတ္ထ၊ စတ္တာရော တေသု ဓမ္မိကာ။
အဓမ္မိကာ စ စတ္တာရော၊ သဗ္ဗတ္ထ သကဝါဒိနော။
ဇယော ပရာဇယော စေဝ၊ သဗ္ဗတ္ထ ပရဝါဒိနော"တိ။

သစ္စိကဋ္ဌဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၅-သုဒ္ဓိကသံသန္ဒနဝဏ္ဏနာ

၁၇-၂၇။ ဣဒါနိ ရူပါဒီဟိ သဒ္ဓိံ သစ္စိကဋ္ဌသံသန္ဒနံ ဟောတိ။ တတ္ထ **ရူပဉ္စာ**တိ ယထာ ရူပံ ပရမတ္ထတော ဥပလဗ္ဘတိ၊ ကိံ တေ ပုဂ္ဂလောပိ တထေဝ ဥပလဗ္ဘတီတိ သန္ဓာယ ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ၊ အတ္ထိ ပုဂ္ဂလောတိ ဝစနမတ္တံ ဂဟေတွာ ပဋိညာ ပရဝါဒိဿ။ ယဒိ တေ ရူပံ ဝိယ ပရမတ္ထတော ပုဂ္ဂလော အတ္ထိ၊ ရူပတော ဝေဒနာဒီနံ ဝိယ ပုဂ္ဂလဿာပိ အညတ္တံ[၃] အာပဇ္ဇတီတိ အနုယောဂေါ သကဝါဒိဿ၊ သမယသုတ္တဝိရောဓံ ဒိသွာ ပဋိက္ခေပေါ ပရဝါဒိဿ။ သေသံ

၁-တီဏိ မုခါနိ (သျာ) ၂-ပက္ခေ (သျာ) ၃-အညထတ္တံ (သျာ)

atthato pākaṭameva. Dhammato panettha sattapaññāsabhedassa saccikaṭṭhaparamatthassa vasena sakavādīpakkhamūlake anulomapaccanīke[1] sattapaññāsa anulomapañcakāni dassitāni. Paṭikammacatukkādīni saṁkhittāni. Paravādīpakkhamūlakepi paccanīkānulome sattapaññāsa paṭilomapañcakāni dassitāni. Paṭikammacatukkādīni saṁkhittāni. Tattha "vuttaṁ Bhagavatā"ti vacanamattena puggalassa atthitaṁ rūpassa ca saccikaṭṭhaparamatthavasena upalabbhanīyataṁ dassetvā ubhinnaṁ aññattaṁ paṭijānāpanatthaṁ **vuttaṁ Bhagavatā**ti anuyogo paravādissa, sammutiparamatthānaṁ ekattanānattapañhassa ṭhapanīyattā paṭikkhepo sakavādissa. Sesamidhāpi atthato pākaṭamevāti.

Suddhikasaṁsandanavaṇṇanā.

---

6. Opammasaṁsandanavaṇṇanā

28-36. Idāni rūpādīheva saddhiṁ opammavasena saccikaṭṭhasaṁsandanaṁ hoti. Tattha rūpavedanānaṁ upaladdhisāmaññena aññattapucchā ca puggalarūpānaṁ upaladdhisāmaññapucchā cāti pucchādvayampi sakavādissa, ubhopi paṭiññā paravādissa. Paravādinā anuññātena upaladdhisāmaññena rūpavedanānaṁ viya rūpapuggalānaṁ aññattānuyogo sakavādissa, paṭikkhepo itarassa. Sesamidhāpi atthato pākaṭameva. Dhammato panettha rūpamūlakādīnaṁ cakkānañca vasena sakavādīpakkhe vīsādhikāni nava niggahapañcakasatāni dassitāni. Kathaṁ? Khandhesu tāva rūpamūlake cakke cattāri, tathā vedanādimūlakesūti vīsati. Āyatanesu cakkhāyatanamūlake cakke ekādasa, tathā sesesūti dvattiṁsasataṁ. Dhātūsu cakkhudhātumūlake cakke sattarasa, tathā sesesūti chādhikāni tīṇi satāni. Indriyesu cakkhundriyamūlake cakke ekavīsati, tathā sesesūti dvāsaṭṭhādhikāni cattāri satāni. Evaṁ sabbānipi vīsādhikāni nava niggahapañcakasatāni honti.

37-45. Paravādīpakkhepi **rūpaṁ upalabbhatī**ti anulomavaseneva rūpavedanādīnaṁ aññattapaṭiññaṁ kāretvā puna atthi puggaloti suttaṁ nissāya

1. Anulomapañcake (Syā)

အတ္ထတော ပါကဋမေဝ။ ဓမ္မတော ပနေတ္ထ သတ္တပညာသဘေဒဿ သစ္စိကဋ္ဌပရမတ္ထဿ ဝသေန သကဝါဒီပက္ခမူလကေ အနုလောမပစ္စနီကေ[၁] သတ္တပညာသ အနုလောမပဉ္စကာနိ ဒဿိတာနိ။ ပဋိကမ္မစတုက္ကာဒီနိ သံခိတ္တာနိ။ ပရဝါဒီပက္ခမူလကေပိ ပစ္စနီကာနုလောမေ သတ္တပညာသ ပဋိလောမပဉ္စကာနိ ဒဿိတာနိ။ ပဋိကမ္မစတုက္ကာဒီနိ သံခိတ္တာနိ။ တတ္ထ "ဝုတ္တံ ဘဂဝတာ"တိ ဝစနမတ္တေန ပုဂ္ဂလဿ အတ္ထိတံ ရူပဿ စ သစ္စိကဋ္ဌပရမတ္ထဝသေန ဥပလဗ္ဘနီယတံ ဒဿေတွာ ဥဘိန္နံ အညတ္တံ ပဋိဇာနာပနတ္ထံ **ဝုတ္တံ ဘဂဝတာ**တိ အနုယောဂေါ ပရဝါဒိဿ၊ သမ္မုတိပရမတ္ထာနံ ဧကတ္တနာနတ္တပဉှဿ ဌပနီယတ္တာ ပဋိက္ခေပေါ သကဝါဒိဿ။ သေသမိဓာပိ အတ္ထတော ပါကဋမေဝါတိ။

သုဒ္ဓိကသံသန္ဒနဝဏ္ဏနာ။

၆-ဩပမ္မသံသန္ဒနဝဏ္ဏနာ

၂၈-၃၆။ ဣဒါနိ ရူပါဒီဟေဝ သဒ္ဓိံ ဩပမ္မဝသေန သစ္စိကဋ္ဌသံသန္ဒနံ ဟောတိ။ တတ္ထ ရူပဝေဒနာနံ ဥပလဒ္ဓိသာမညေန အညတ္တပုစ္ဆာ စ ပုဂ္ဂလရူပါနံ ဥပလဒ္ဓိသာမညပုစ္ဆာ စာတိ ပုစ္ဆာဒွယမ္ပိ သကဝါဒိဿ၊ ဥဘောပိ ပဋိညာ ပရဝါဒိဿ။ ပရဝါဒိနာ အနုညာတေန ဥပလဒ္ဓိသာမညေန ရူပဝေဒနာနံ ဝိယ ရူပပုဂ္ဂလာနံ အညတ္တာနုယောဂေါ သကဝါဒိဿ၊ ပဋိက္ခေပေါ ဣတရဿ။ သေသမိဓာပိ အတ္ထတော ပါကဋမေဝ။ ဓမ္မတော ပနေတ္ထ ရူပမူလကာဒီနံ စက္ကာနဉ္စ ဝသေန သကဝါဒီပက္ခေ ဝီသာဓိကာနိ နဝ နိဂ္ဂဟပဉ္စကသတာနိ ဒဿိတာနိ။ ကထံ? ခန္ဓေသု တာဝ ရူပမူလကေ စက္ကေ စတ္တာရိ၊ တထာ ဝေဒနာဒိမူလကေသူတိ ဝီသတိ။ အာယတနေသု စက္ခာယတနမူလကေ စက္ကေ ဧကာဒသ၊ တထာ သေသေသူတိ ဒွတ္တိံသသတံ။ ဓာတူသု စက္ခုဓာတုမူလကေ စက္ကေ သတ္တရသ၊ တထာ သေသေသူတိ ဆာဓိကာနိ တီဏိ သတာနိ။ ဣန္ဒြိယေသု စက္ခုန္ဒြိယမူလကေ စက္ကေ ဧကဝီသတိ၊ တထာ သေသေသူတိ ဒွါသဋ္ဌာဓိကာနိ စတ္တာရိ သတာနိ။ ဧဝံ သဗ္ဗာနိပိ ဝီသာဓိကာနိ နဝ နိဂ္ဂဟပဉ္စကသတာနိ ဟောန္တိ။

၃၇-၄၅။ ပရဝါဒီပက္ခေပိ **ရူပံ ဥပလဗ္ဘတီ**တိ အနုလောမဝသေနေဝ ရူပဝေဒနာဒီနံ အညတ္တပဋိညံ ကာရေတွာ ပုန အတ္ထိ ပုဂ္ဂလောတိ သုတ္တံ နိဿာယ

၁-အနုလောမပဉ္စကေ (သျာ)

chalavasena puggalassa rūpādīhi upaladdhisāmaññaṁ āropetvā aññattānuyogo kato. Sesamidhāpi atthato uttānameva. Dhammatopi sakavādīpakkhe vuttanayena vīsādhikāni nava paṭikammapañcakasatāni dassitāni.

Rūpādīhi saddhiṁ opammavasena saccikaṭṭhasaṁsandanaṁ.

---

7. Catukkanayasaṁsandanavaṇṇanā

46-52. Idāni yaṁ saccikaṭṭhaparamatthena upalabbhati, tena yasmā rūpādīsu sattapaññāsāya saccikaṭṭhaparamatthesu aññatarena bhavitabbaṁ, rūpādinissitena vā, aññatra vā rūpādīhi, rūpādīnaṁ vā nissayena, tasmā iminā catukkanayena saccikaṭṭhasaṁsandanaṁ āraddhaṁ. Tattha **rūpaṁ puggalo**ti anuyogo sakavādissa, ucchedadiṭṭhibhayena **na hevā**ti paṭikkhepo paravādissa, niggahāropanaṁ sakavādissa. Kiṁ panetaṁ yuttaṁ, nanu rūpaṁ vedanāti vuttampi paṭikkhipitabbamevāti? Āma paṭikkhipitabbaṁ, taṁ pana rūpato vedanāya aññasabhāvasabbhāvato, na aññattābhāvato. Ayañca rūpādīsu ekadhammatopi puggalassa aññattaṁ na icchati, tasmā yuttaṁ. Ayañca anuyogo rūpaṁ puggalo -pa- aññātāvindriyaṁ puggaloti sakalaṁ paramatthasaccaṁ sandhāya āraddho, sakalaṁ pana paccattalakkhaṇavasena ekato vattuṁ na sakkāti tantivasena anuyogalakkhaṇamattametaṁ[1] ṭhapitaṁ. Tena[2] viññū atthaṁ vibhāventi. Vādakāmena pana imaṁ lakkhaṇaṁ gahetvā yathā yathā paravādissa okāso na hoti, tathā tathā vattabbaṁ. Iti tantivasena anuyogalakkhaṇassa ṭhapitattāpi yuttameva. Iminā nayena sabbānuyogesu attho veditabbo.

Ayaṁ pana viseso—**rūpasmiṁ puggalo**ti-ādīsu yathā ekaṁ mahābhūtaṁ nissāya tayo mahābhūtā, vatthurūpaṁ nissāya viññāṇaṁ rūpasminti vattuṁ vaṭṭati, kiṁ te evaṁ rūpasmiṁ puggalo. Yathā ca sabhāgavinibbhogato vedanādayo sabbadhammā, arūpā vā pana cattāro khandhā, nibbānameva vā "aññatra rūpā"ti vattuṁ vaṭṭati, kiṁ te evaṁ puggalo.

---

1. Anuyogamattametaṁ (Ka) 2. Tenetaṁ (Syā)

ဆလဝသေန ပုဂ္ဂလဿ ရူပါဒီဟိ ဥပလဒ္ဓိသာမညံ အာရောပေတွာ အညတ္တာနုယောဂေါ ကတော။ သေသမိဓာပိ အတ္ထတော ဥတ္တာနမေဝ။ ဓမ္မတောပိ သကဝါဒီပက္ခေ ဝုတ္တနယေန ဝီသာဓိကာနိ နဝ ပဋိကမ္မပဉ္စကသတာနိ ဒဿိတာနိ။

ရူပါဒီဟိ သဒ္ဓိံ ဩပမ္မဝသေန သစ္စိကဋ္ဌသံသန္ဒနံ။

၇-စတုက္ကနယသံသန္ဒနဝဏ္ဏနာ

၄၆-၅၂။ ဣဒါနိ ယံ သစ္စိကဋ္ဌပရမတ္ထေန ဥပလဗ္ဘတိ၊ တေန ယသ္မာ ရူပါဒီသု သတ္တပညာသာယ သစ္စိကဋ္ဌပရမတ္ထေသု အညတရေန ဘဝိတဗ္ဗံ၊ ရူပါဒိနိဿိတေန ဝါ, အညတြ ဝါ ရူပါဒီဟိ, ရူပါဒီနံ ဝါ နိဿယေန၊ တသ္မာ ဣမိနာ စတုက္ကနယေန သစ္စိကဋ္ဌသံသန္ဒနံ အာရဒ္ဓံ။ တတ္ထ **ရူပံ ပုဂ္ဂလော**တိ အနုယောဂေါ သကဝါဒိဿ၊ ဥစ္ဆေဒဒိဋ္ဌိဘယေန **န ဟေဝါ**တိ ပဋိက္ခေပေါ ပရဝါဒိဿ၊ နိဂ္ဂဟာရောပနံ သကဝါဒိဿ။ ကိံ ပနေတံ ယုတ္တံ၊ နနု ရူပံ ဝေဒနာတိ ဝုတ္တမ္ပိ ပဋိက္ခိပိတဗ္ဗမေဝါတိ? အာမ ပဋိက္ခိပိတဗ္ဗံ၊ တံ ပန ရူပတော ဝေဒနာယ အညသဘာဝသဗ္ဘာဝတော၊ န အညတ္တာဘာဝတော။ အယဉ္စ ရူပါဒီသု ဧကဓမ္မတောပိ ပုဂ္ဂလဿ အညတ္တံ န ဣစ္ဆတိ၊ တသ္မာ ယုတ္တံ။ အယဉ္စ အနုယောဂေါ ရူပံ ပုဂ္ဂလော။ပ။အညာတာဝိန္ဒြိယံ ပုဂ္ဂလောတိ သကလံ ပရမတ္ထသစ္စံ သန္ဓာယ အာရဒ္ဓေါ၊ သကလံ ပန ပစ္စတ္တလက္ခဏဝသေန ဧကတော ဝတ္တုံ န သက္ကာတိ တန္တိဝသေန အနုယောဂလက္ခဏမတ္တမေတံ[၁] ဌပိတံ။ တေန[၂] ဝိညူ အတ္ထံ ဝိဘာဝေန္တိ။ ဝါဒကာမေန ပန ဣမံ လက္ခဏံ ဂဟေတွာ ယထာ ယထာ ပရဝါဒိဿ ဩကာသော န ဟောတိ၊ တထာ တထာ ဝတ္တဗ္ဗံ။ ဣတိ တန္တိဝသေန အနုယောဂလက္ခဏဿ ဌပိတတ္တာပိ ယုတ္တမေဝ။ ဣမိနာ နယေန သဗ္ဗာနုယောဂေသု အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။

အယံ ပန ဝိသေသော—**ရူပသ္မိံ ပုဂ္ဂလော**တိအာဒီသု ယထာ ဧကံ မဟာဘူတံ နိဿာယ တယော မဟာဘူတာ၊ ဝတ္ထုရူပံ နိဿာယ ဝိညာဏံ ရူပသ္မိန္တိ ဝတ္တုံ ဝဋ္ဋတိ၊ ကိံ တေ ဧဝံ ရူပသ္မိံ ပုဂ္ဂလော။ ယထာ စ သဘာဂဝိနိဗ္ဘောဂတော ဝေဒနာဒယော သဗ္ဗဓမ္မာ, အရူပါ ဝါ ပန စတ္တာရော ခန္ဓာ, နိဗ္ဗာနမေဝ ဝါ "အညတြ ရူပါ"တိ ဝတ္တုံ ဝဋ္ဋတိ၊ ကိံ တေ ဧဝံ ပုဂ္ဂလော။

၁-အနုယောဂမတ္တမေတံ (က) ၂-တေနေတံ (သျာ)

Yathā ca cittasamuṭṭhānānaṁ rūpānaṁ nissayavasena “vedanāya rūpaṁ -pa- viññāṇasmiṁ rūpan”ti vattuṁ vaṭṭati, kiṁ te evaṁ puggaloti. Sabbānuyogesu pana ucchedadiṭṭhibhayena ceva samayavirodhena ca paṭikkhepo paravādissa. Sesamettha atthato pākaṭameva. Dhammato panettha sattapaññāsāya saccikaṭṭhesu ekekasmiṁ[1] cattāri cattāri katvā niggahavasena aṭṭhavīsādhikāni dve pañcakasatāni dassitāni. Paravādīpakkhepi paṭikammavasena tattakāneva. Yā panettha atthi puggaloti vutte sakavādissa paṭiññā, sā sutte āgatena sammutivasena. Yo rūpaṁ puggaloti-ādīsu paṭikkhepo, so sakkāyadiṭṭhipañhassa ṭhapanīyattā. Paravādissa paṭikammaṁ chalavasenevāti.

Catukkanayasaṁsandanaṁ.

Niṭṭhitā ca saṁsandanakathā.

---

8. Lakkhaṇayuttivaṇṇanā

53. Idāni lakkhaṇayutti nāma hoti. Tattha yasmā ṭhapetvā nibbānaṁ seso saccikaṭṭhaparamattho paccayapaṭibaddhatāya sappaccayo, paccayehi samāgamma katattā saṅkhato, uppajjitvā nirujjhanato sadā abhāvato asassato, uppattikāraṇasaṅkhātassa nimittassa atthitāya sanimitto, nibbānaṁ vuttappakārābhāvato appaccayaṁ asaṅkhataṁ sassataṁ animittanti idaṁ saccikaṭṭhassa lakkhaṇaṁ, tasmā yadi puggalopi saccikaṭṭhaparamatthova, tassāpi iminā lakkhaṇena bhavitabbanti sandhāya **puggalo sappaccayo**ti-ādayo aṭṭhapi anuyogā sakavādissa, paṭikkhepo paravādissa. Ājānāhi niggahanti-ādi panettha saṁkhittaṁ. Evametāni sakavādīpakkhe anulomapaccanīke anulomamattavasena aṭṭha pañcakāni veditabbāni.

54. Paravādīpakkhepi paccanīkānulome paccanīkamattavasena[2] aṭṭheva. Tattha yasmā paravādinā suttavasena sammutisaccaṁ sādhitaṁ, sammutiyā ca

---

1. Ekekasmiṁ atthe (Syā) 2. Paccanīkamattavaseneva (Syā), paccanīkavasena (Ka)

ယထာ စ စိတ္တသမုဋ္ဌာနာနံ ရူပါနံ နိဿယဝသေန “ဝေဒနာယ ရူပံ။ပ။ ဝိညာဏသ္မိံ ရူပ”န္တိ ဝတ္တုံ ဝဋ္ဋတိ၊ ကိံ တေ ဧဝံ ပုဂ္ဂလောတိ။ သဗ္ဗာနုယောဂေသု ပန ဥစ္ဆေဒဒိဋ္ဌိဘယေန စေဝ သမယဝိရောဓေန စ ပဋိက္ခေပေါ ပရဝါဒိဿ။ သေသမေတ္ထ အတ္ထတော ပါကဋမေဝ။ ဓမ္မတော ပနေတ္ထ သတ္တပညာသာယ သစ္စိကဋ္ဌေသု ဧကေကသ္မိံ[၁] စတ္တာရိ စတ္တာရိ ကတွာ နိဂ္ဂဟဝသေန အဋ္ဌဝီသာဓိကာနိ ဒွေ ပဉ္စကသတာနိ ဒဿိတာနိ။ ပရဝါဒီပက္ခေပိ ပဋိကမ္မဝသေန တတ္တကာနေဝ။ ယာ ပနေတ္ထ အတ္ထိ ပုဂ္ဂလောတိ ဝုတ္တေ သကဝါဒိဿ ပဋိညာ၊ သာ သုတ္တေ အာဂတေန သမ္မုတိဝသေန။ ယော ရူပံ ပုဂ္ဂလောတိအာဒီသု ပဋိက္ခေပေါ၊ သော သက္ကာယဒိဋ္ဌိပဉှဿ ဌပနီယတ္တာ။ ပရဝါဒိဿ ပဋိကမ္မံ ဆလဝသေနေဝါတိ။

စတုက္ကနယသံသန္ဒနံ။

နိဋ္ဌိတာ စ သံသန္ဒနကထာ။

၈-လက္ခဏယုတ္တိဝဏ္ဏနာ

၅၃။ ဣဒါနိ လက္ခဏယုတ္တိ နာမ ဟောတိ။ တတ္ထ ယသ္မာ ဌပေတွာ နိဗ္ဗာနံ သေသော သစ္စိကဋ္ဌပရမတ္ထော ပစ္စယပဋိဗဒ္ဓတာယ သပ္ပစ္စယော၊ ပစ္စယေဟိ သမာဂမ္မ ကတတ္တာ သင်္ခတော၊ ဥပ္ပဇ္ဇိတွာ နိရုဇ္ဈနတော သဒါ အဘာဝတော အသဿတော၊ ဥပ္ပတ္တိကာရဏသင်္ခါတဿ နိမိတ္တဿ အတ္ထိတာယ သနိမိတ္တော၊ နိဗ္ဗာနံ ဝုတ္တပ္ပကာရာဘာဝတော အပ္ပစ္စယံ အသင်္ခတံ သဿတံ အနိမိတ္တန္တိ ဣဒံ သစ္စိကဋ္ဌဿ လက္ခဏံ၊ တသ္မာ ယဒိ ပုဂ္ဂလောပိ သစ္စိကဋ္ဌပရမတ္ထောဝ၊ တဿာပိ ဣမိနာ လက္ခဏေန ဘဝိတဗ္ဗန္တိ သန္ဓာယ **ပုဂ္ဂလော သပ္ပစ္စယော**တိအာဒယော အဋ္ဌပိ အနုယောဂါ သကဝါဒိဿ၊ ပဋိက္ခေပေါ ပရဝါဒိဿ။ အာဇာနာဟိ နိဂ္ဂဟန္တိအာဒိ ပနေတ္ထ သံခိတ္တံ။ ဧဝမေတာနိ သကဝါဒိပက္ခေ အနုလောမပစ္စနီကေ အနုလောမမတ္တဝသေန အဋ္ဌ ပဉ္စကာနိ ဝေဒိတဗ္ဗာနိ။

၅၄။ ပရဝါဒီပက္ခေပိ ပစ္စနီကာနုလောမေ ပစ္စနီကမတ္တဝသေန[၂] အဋ္ဌေဝ။ တတ္ထ ယသ္မာ ပရဝါဒိနာ သုတ္တဝသေန သမ္မုတိသစ္စံ သာဓိတံ၊ သမ္မုတိယာ စ

၁-ဧကေကသ္မိံ အတ္ထေ (သျာ) ၂-ပစ္စနီကမတ္တဝသေနေဝ (သျာ)၊ ပစ္စနီကဝသေန (က)

sappaccayādibhāvo natthi, tasmā yāthāvato ca[1] paṭikkhepo sakavādissa. Chalavasena pana vattabbaṁ “ājānāhi paṭikamman”ti-ādi sabbaṁ idhāpi saṁkhittameva.

Lakkhaṇayuttikathāvaṇṇanā niṭṭhitā.

---

9. Vacanasodhanavaṇṇanā

55-59. Idāni vacanasodhanaṁ hoti. Tattha yadetaṁ puggalo upalabbhatīti vacanaṁ, taṁ sodhetuṁ **puggalo upalabbhati, upalabbhati puggalo**ti pucchā sakavādissa. Tassattho—yadetaṁ puggalo upalabbhātīti padadvayaṁ, taṁ ekatthaṁ vā bhaveyya nānatthaṁ vā. Yadi tāva nānatthaṁ, yathā aññaṁ rūpaṁ aññā vedanā, evaṁ añño puggalo, añño upalabbhatīti āpajjati. Athekatthaṁ, yathā yaṁ cittaṁ taṁ mano, evaṁ sveva puggalo, so upalabbhatīti āpajjati. Tena taṁ vadāmi “yadi te yo puggalo, so upalabbhati, evaṁ sante yo yo upalabbhati, so so puggaloti āpajjati, kiṁ sampaṭicchasi etan”ti. Tato puggalavādī yasmā puggalassa upalabbhataṁ icchati, na upalabbhamānānampi rūpādīnaṁ puggalabhāvaṁ, tasmā **puggalo upalabbhati, upalabbhati ke hi ci puggalo ke hi ci na puggalo**ti-ādimāha. Tassattho—mama puggalo atthi puggaloti Satthu vacanato upalabbhati. Yo pana upalabbhati, na so sabbo puggalo, atha kho ke hi ci puggalo ke hi ci na puggaloti. Tattha **ko**-kāratthe **ke**-kāro, **hi**-kāro ca[2] nipātamatto, koci puggalo koci na puggaloti ayaṁ panettha attho. Idaṁ vuttaṁ hoti—puggalopi hi rūpādīsupi yo koci dhammo upalabbhatiyeva, tattha puggalova puggalo[3]. Rūpādīsu pana kocipi na puggaloti. Tato taṁ sakavādī āha **puggalo ke hi ci upalabbhati ke hi ci na upalabbhatī**ti. Tassattho—puggalo upalabbhatīti padadvayassa atthato ekatte yadi upalabbhatīti anuññāto dhammo puggalato anaññopi koci puggalo koci na puggalo,

---

1. Yathāsambhavato ca (Syā)
2. Hikāro ca cikāro ca (Syā)
3. Puggalova ko kova puggalo (Syā)

သပ္ပစ္စယာဒိဘာဝေါ နတ္ထိ၊ တသ္မာ ယာထာဝတော စ[1] ပဋိက္ခေပေါ သကဝါဒိဿ။ ဆလဝသေန ပန ဝတ္တဗ္ဗံ “အာဇာနာဟိ ပဋိကမ္မ”န္တိအာဒိ သဗ္ဗံ ဣဓာပိ သံခိတ္တမေဝ။

လက္ခဏယုတ္တိကထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၉-ဝစနသောဓနဝဏ္ဏနာ

၅၅-၅၉။ ဣဒါနိ ဝစနသောဓနံ ဟောတိ။ တတ္ထ ယဒေတံ ပုဂ္ဂလော ဥပလဗ္ဘတီတိ ဝစနံ၊ တံ သောဓေတုံ **ပုဂ္ဂလော ဥပလဗ္ဘတိ, ဥပလဗ္ဘတိ ပုဂ္ဂလော**တိ ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ။ တဿတ္ထော—ယဒေတံ ပုဂ္ဂလော ဥပလဗ္ဘတီတိ ပဒဒွယံ၊ တံ ဧကတ္ထံ ဝါ ဘဝေယျ နာနတ္ထံ ဝါ။ ယဒိ တာဝ နာနတ္ထံ၊ ယထာ အညံ ရူပံ အညာ ဝေဒနာ၊ ဧဝံ အညော ပုဂ္ဂလော, အညော ဥပလဗ္ဘတီတိ အာပဇ္ဇတိ။ အထေကတ္ထံ၊ ယထာ ယံ စိတ္တံ တံ မနော၊ ဧဝံ သွေဝ ပုဂ္ဂလော, သော ဥပလဗ္ဘတီတိ အာပဇ္ဇတိ။ တေန တံ ဝဒါမိ ''ယဒိ တေ ယော ပုဂ္ဂလော၊ သော ဥပလဗ္ဘတိ၊ ဧဝံ သန္တေ ယော ယော ဥပလဗ္ဘတိ၊ သော သော ပုဂ္ဂလောတိ အာပဇ္ဇတိ၊ ကိံ သမ္ပဋိစ္ဆသိ ဧတ''န္တိ။ တတော ပုဂ္ဂလဝါဒီ ယသ္မာ ပုဂ္ဂလဿ ဥပလဗ္ဘတံ ဣစ္ဆတိ၊ န ဥပလဗ္ဘမာနာနမ္ပိ ရူပါဒီနံ ပုဂ္ဂလဘာဝံ၊ တသ္မာ **ပုဂ္ဂလော ဥပလဗ္ဘတိ, ဥပလဗ္ဘတိ ကေ ဟိ စိ ပုဂ္ဂလော ကေ ဟိ စိ န ပုဂ္ဂလော**တိအာဒိမာဟ။ တဿတ္ထော—မမ ပုဂ္ဂလော အတ္ထိ ပုဂ္ဂလောတိ သတ္ထု ဝစနတော ဥပလဗ္ဘတိ။ ယော ပန ဥပလဗ္ဘတိ၊ န သော သဗ္ဗော ပုဂ္ဂလော၊ အထ ခေါ ကေ ဟိ စိ ပုဂ္ဂလော ကေ ဟိ စိ န ပုဂ္ဂလောတိ။ တတ္ထ **ကော**-ကာရတ္ထေ **ကေ**-ကာရော၊ **ဟိ**-ကာရော စ[2] နိပါတမတ္တော၊ ကောစိ ပုဂ္ဂလော ကောစိ န ပုဂ္ဂလောတိ အယံ ပနေတ္ထ အတ္ထော။ ဣဒံ ဝုတ္တံ ဟောတိ—ပုဂ္ဂလောပိ ဟိ ရူပါဒီသုပိ ယော ကောစိ ဓမ္မော ဥပလဗ္ဘတိယေဝ၊ တတ္ထ ပုဂ္ဂလောဝ ပုဂ္ဂလော[3]။ ရူပါဒီသု ပန ကောစိပိ န ပုဂ္ဂလောတိ။ တတော တံ သကဝါဒီ အာဟ **ပုဂ္ဂလော ကေ ဟိ စိ ဥပလဗ္ဘတိ ကေ ဟိ စိ န ဥပလဗ္ဘတီ**တိ။ တဿတ္ထော—ပုဂ္ဂလော ဥပလဗ္ဘတီတိ ပဒဒွယဿ အတ္ထတော ဧကတ္တေ ယဒိ ဥပလဗ္ဘတီတိ အနုညာတော ဓမ္မော ပုဂ္ဂလတော အနညောပိ ကောစိ ပုဂ္ဂလော ကောစိ န ပုဂ္ဂလော၊

၁-ယထာသမ္ဘဝတော စ (သျာ)
၂-ဟိကာရော စ စိကာရော စ (သျာ)
၃-ပုဂ္ဂလောဝ ကော ကောဝ ပုဂ္ဂလော (သျာ)

puggalopi te koci upalabbhati koci na upalabbhatīti āpajjati, kiṁ sampaṭicchasi etanti. So puggalassa anupaladdhiṁ anicchanto **na hevan**ti paṭikkhipati. Ito paraṁ "ājānāhi niggahan"ti-ādi sabbaṁ saṁkhittaṁ. Vitthārato pana veditabbaṁ. **Puggalo saccikaṭṭho**ti-ādīsupi eseva nayo. Sabbāni hetāni upalabbhativevacanāneva, apica yasmā "puggalo upalabbhati saccikaṭṭhaparamatthenā"ti ayaṁ puggalavādino paṭiññā, tasmāssa yatheva puggalo upalabbhatīti laddhi, evamevaṁ puggalo saccikaṭṭhotipi āpajjati. Yā panassa puggalo atthīti laddhi, tassā vijjamānotivevacanameva, tasmā sabbānipetāni vacanāni sodhitāni.

60. Tattha yaṁ avasāne "**puggalo atthi, atthi na sabbo puggalo**"ti-ādi vuttaṁ, tatrāyamadhippāyo—yañhetaṁ paravādinā "puggalo atthi, atthi kehici puggalo kehici na puggalo"ti vuttaṁ, taṁ yasmā atthato puggalo atthi, atthi na sabbo puggaloti ettakaṁ hoti, tasmā naṁ sakavādī sampaṭicchāpetvā idāni naṁ evaṁ anuyuñjati—tayā hi "atthi puggalo attahitāya paṭipanno"ti vacanamattaṁ nissāya "puggalo atthī"ti laddhi gahitā, yathā ca Bhagavatā etaṁ vuttaṁ, tathā "suññato lokaṁ avekkhassu, Mogharājā sadā sato"ti[1] ādinā nayena "natthī"tipi vuttaṁ, tasmā yatheva te "puggalo atthi, atthi na sabbo puggalo"ti laddhi, tathā puggalo natthi, natthi na sabbo puggalotipi āpajjati, kiṁ etaṁ sampaṭicchasīti. Atha naṁ asampaṭicchanto **na hevā**ti paṭikkhipati. Sesamettha niggahādividhānaṁ vuttanayeneva veditabbanti.

Vacanasodhanavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

10. Paññattānuyogavaṇṇanā

61-66. Idāni paññattānuyogo nāma hoti. Rūpadhātuyā hi puggalavādī rūpiṁ puggalaṁ paññapeti, tathā arūpadhātuyā arūpiṁ. Tassa taṁ laddhiṁ bhindituṁ sabbāpi pucchā sakavādissa, paṭiññā ca paṭikkhepo ca

1. Khu 1. 448 piṭṭhe Suttanipāte.

ပုဂ္ဂလောပိ တေ ကောစိ ဥပလဗ္ဘတိ ကောစိ န ဥပလဗ္ဘတီတိ အာပဇ္ဇတိ၊ ကိံ သမ္ပဋိစ္ဆသိ ဧတန္တိ။ သော ပုဂ္ဂလဿ အနုပလဒ္ဓိံ အနိစ္ဆန္တော **န ဟေဝန္တိ** ပဋိက္ခိပတိ။ ဣတော ပရံ "အာဇာနာဟိ နိဂ္ဂဟ"န္တိအာဒိ သဗ္ဗံ သံခိတ္တံ။ ဝိတ္ထာရတော ပန ဝေဒိတဗ္ဗံ။ **ပုဂ္ဂလော သစ္စိကဋ္ဌော**တိအာဒီသုပိ ဧသေဝ နယော။ သဗ္ဗာနိ ဟေတာနိ ဥပလဗ္ဘတိဝေဝစနာနေဝ၊ အပိစ ယသ္မာ "ပုဂ္ဂလော ဥပလဗ္ဘတိ သစ္စိကဋ္ဌပရမတ္ထေနာ"တိ အယံ ပုဂ္ဂလဝါဒိနော ပဋိညာ၊ တသ္မာဿ ယထေဝ ပုဂ္ဂလော ဥပလဗ္ဘတီတိ လဒ္ဓိ၊ ဧဝမေဝံ ပုဂ္ဂလော သစ္စိကဋ္ဌောတိပိ အာပဇ္ဇတိ။ ယာ ပနဿ ပုဂ္ဂလော အတ္ထီတိ လဒ္ဓိ၊ တဿာ ဝိဇ္ဇမာနောတိဝေဝစနမေဝ၊ တသ္မာ သဗ္ဗာနိပေတာနိ ဝစနာနိ သောဓိတာနိ။

၆၀။ တတ္ထ ယံ အဝသာနေ "**ပုဂ္ဂလော အတ္ထိ, အတ္ထိ န သဗ္ဗော ပုဂ္ဂလော**"တိအာဒိ ဝုတ္တံ၊ တတြာယမဓိပ္ပါယော—ယဉှေတံ ပရဝါဒိနာ "ပုဂ္ဂလော အတ္ထိ, အတ္ထိ ကေဟိစိ ပုဂ္ဂလော ကေဟိစိ န ပုဂ္ဂလော"တိ ဝုတ္တံ၊ တံ ယသ္မာ အတ္ထတော ပုဂ္ဂလော အတ္ထိ, အတ္ထိ န သဗ္ဗော ပုဂ္ဂလောတိ ဧတ္တကံ ဟောတိ၊ တသ္မာ နံ သကဝါဒီ သမ္ပဋိစ္ဆာပေတွာ ဣဒါနိ နံ ဧဝံ အနုယုဉ္ဇတိ—တယာ ဟိ "အတ္ထိ ပုဂ္ဂလော အတ္တဟိတာယ ပဋိပန္နော"တိ ဝစနမတ္တံ နိဿာယ "ပုဂ္ဂလော အတ္ထီ"တိ လဒ္ဓိ ဂဟိတာ၊ ယထာ စ ဘဂဝတာ ဧတံ ဝုတ္တံ၊ တထာ "သုညတော လောကံ အဝေက္ခဿု၊ မောဃရာဇ သဒါ သတော"တိ[1] အာဒိနာ နယေန "နတ္ထီ"တိပိ ဝုတ္တံ၊ တသ္မာ ယထေဝ တေ "ပုဂ္ဂလော အတ္ထိ, အတ္ထိ န သဗ္ဗော ပုဂ္ဂလော"တိ လဒ္ဓိ၊ တထာ ပုဂ္ဂလော နတ္ထိ, နတ္ထိ န သဗ္ဗော ပုဂ္ဂလောတိပိ အာပဇ္ဇတိ၊ ကိံ ဧတံ သမ္ပဋိစ္ဆသီတိ။ အထ နံ အသမ္ပဋိစ္ဆန္တော **န ဟေဝါ**တိ ပဋိက္ခိပတိ။ သေသမေတ္ထ နိဂ္ဂဟာဒိဝိဓာနံ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗန္တိ။

ဝစနသောဓနဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁၀-ပညတ္တာနုယောဂဝဏ္ဏနာ

၆၁-၆၆။ ဣဒါနိ ပညတ္တာနုယောဂေါ နာမ ဟောတိ။ ရူပဓာတုယာ ဟိ ပုဂ္ဂလဝါဒီ ရူပိံ ပုဂ္ဂလံ ပညပေတိ၊ တထာ အရူပဓာတုယာ အရူပိံ။ တဿ တံ လဒ္ဓိံ ဘိန္ဒိတုံ သဗ္ဗာပိ ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ၊ ပဋိညာ စ ပဋိက္ခေပေါ စ

၁-ခု ၁-၄၄၈-ပိဋ္ဌေ သုတ္တနိပါတေ။

itarassa. So hi **rūpī**ti vutte rūpakāyasabbhāvato ceva tathārūpāya ca paññattiyā atthitāya paṭijānāti, **kāmī**ti vutte vītarāgasabbhāvato ceva tathārūpāya ca paññattiyā natthitāya paṭikkhipati, **arūpī**ti vuttepi arūpakkhandhasabbhāvato ceva tathārūpāya ca paññattiyā atthitāya paṭijānāti. Dvīsupi nayesu sattoti puggalassa vevacanavasena vuttaṁ.

67. Idāni yasmā so "kāye kāyānupassī"ti āgataṭṭhāne añño kāyo añño puggaloti icchati, tasmā taṁ laddhiṁ bhindituṁ **kāyoti vā sarīranti vā**ti-ādi sakavādīpucchā hoti. Tattha **kāyaṁ appiyaṁ karitvā**ti kāyaṁ appetabbaṁ allīyāpetabbaṁ ekībhāvaṁ upanetabbaṁ avibhajitabbaṁ katvā pucchāmīti attho. **Esese**ti eso soyeva. Ese esetipi pāṭho, eso esoyevāti attho. **Ekaṭṭhe**ti ekaṭṭho. **Same samabhāge tajjāte**ti samo samabhāgo tajjātiko. Vacanamatteyevettha bhedo, atthato pana kāyova esoti pucchati. Paravādī nānattaṁ apassanto **āmantā**ti paṭijānāti. **Puggaloti vā jīvoti vā**ti pucchāyapi eseva nayo. **Añño kāyo**ti puṭṭho pana kāyānupassanāya evaṁladdhikattā paṭijānāti. **Aññaṁ jīva**nti puṭṭho pana āhacca bhāsitaṁ suttaṁ paṭikkhipituṁ asakkonto avajānāti. Tato paraṁ "ājānāhi niggahan"ti-ādi uttānatthameva.

68. Paravādīpakkhe pana **añño kāyo añño puggalo**ti puṭṭho sakavādī ṭhapanīyapañhattā paṭikkhipati, paravādī chalavasena paṭikammaṁ karoti. Tampi uttānatthamevāti.

Paññattānuyogavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

11. Gati-anuyogavaṇṇanā

69-72. Idāni gatiparivattanamukhena cutipaṭisandhi-anuyogo hoti. Tattha yasmā puggalavādī "sa sattakkhattuparamaṁ sandhāvitvāna puggalo"ti-ādīni[1] suttāni nissāya puggalo sandhāvatīti laddhiṁ gahetvā

1. Saṁ 1. 393; Khu 1. 207 piṭṭhesu.

ဣတရဿ။ သော ဟိ **ရူပီ**တိ ဝုတ္တေ ရူပကာယသဗ္ဘာဝတော စေဝ တထာရူပါယ စ ပညတ္တိယာ အတ္ထိတာယ ပဋိဇာနာတိ၊ **ကာမီ**တိ ဝုတ္တေ ဝီတရာဂသဗ္ဘာဝတော စေဝ တထာရူပါယ စ ပညတ္တိယာ နတ္ထိတာယ ပဋိက္ခိပတိ၊ **အရူပီ**တိ ဝုတ္တေပိ အရူပက္ခန္ဓသဗ္ဘာဝတော စေဝ တထာရူပါယ စ ပညတ္တိယာ အတ္ထိတာယ ပဋိဇာနာတိ။ ဒွီသုပိ နယေသု သတ္တောတိ ပုဂ္ဂလဿ ဝေဝစနဝသေန ဝုတ္တံ။

၆၇။ ဣဒါနိ ယသ္မာ သော "ကာယေ ကာယာနုပဿီ"တိ အာဂတဋ္ဌာနေ အညော ကာယော အညော ပုဂ္ဂလောတိ ဣစ္ဆတိ၊ တသ္မာ တံ လဒ္ဓိံ ဘိန္ဒိတုံ **ကာယောတိ ဝါ သရီရန္တိ ဝါ**တိအာဒိ သကဝါဒိပုစ္ဆာ ဟောတိ။ တတ္ထ **ကာယံ အပ္ပိယံ ကရိတွာ**တိ ကာယံ အပ္ပေတဗ္ဗံ အလ္လီယာပေတဗ္ဗံ ဧကီဘာဝံ ဥပနေတဗ္ဗံ အဝိဘဇိတဗ္ဗံ ကတွာ ပုစ္ဆာမီတိ အတ္ထော။ **ဧသေသေ**တိ ဧသော သောယေဝ။ ဧသေ ဧသေတိပိ ပါဌော၊ ဧသော ဧသောယေဝါတိ အတ္ထော။ **ဧကဋ္ဌေ**တိ ဧကဋ္ဌော။ **သမေ သမဘာဂေ တဇ္ဇာတေ**တိ သမော သမဘာဂေါ တဇ္ဇာတိကော။ ဝစနမတ္တေယေဝေတ္ထ ဘေဒေါ၊ အတ္ထတော ပန ကာယောဝ ဧသောတိ ပုစ္ဆတိ။ ပရဝါဒီ နာနတ္တံ အပဿန္တော **အာမန္တာ**တိ ပဋိဇာနာတိ။ **ပုဂ္ဂလောတိ ဝါ ဇီဝေါတိ ဝါ**တိ ပုစ္ဆာယပိ ဧသေဝ နယော။ **အညော ကာယော**တိ ပုဋ္ဌော ပန ကာယာနုပဿနာယ ဧဝံလဒ္ဓိကတ္တာ ပဋိဇာနာတိ။ **အညံ ဇီဝ**န္တိ ပုဋ္ဌော ပန အာဟစ္စ ဘာသိတံ သုတ္တံ ပဋိက္ခိပိတုံ အသက္ကောန္တော အဝဇာနာတိ။ တတော ပရံ "အာဇာနာဟိ နိဂ္ဂဟ"န္တိအာဒိ ဥတ္တာနတ္ထမေဝ။

၆၈။ ပရဝါဒိပက္ခေ ပန **အညော ကာယော အညော ပုဂ္ဂလော**တိ ပုဋ္ဌော သကဝါဒီ ဌပနီယပဉှတ္တာ ပဋိက္ခိပတိ၊ ပရဝါဒီ ဆလဝသေန ပဋိကမ္မံ ကရောတိ။ တမ္ပိ ဥတ္တာနတ္ထမေဝါတိ။

ပညတ္တာနုယောဂဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁၁-ဂတိအနုယောဂဝဏ္ဏနာ

၆၉-၇၂။ ဣဒါနိ ဂတိပရိဝတ္တနမုခေန စုတိပဋိသန္ဓိအနုယောဂေါ ဟောတိ။ တတ္ထ ယသ္မာ ပုဂ္ဂလဝါဒီ "သ သတ္တက္ခတ္တုပရမံ သန္ဓာဝိတွာန ပုဂ္ဂလော"တိအာဒီနိ[၁] သုတ္တာနိ နိဿာယ ပုဂ္ဂလော သန္ဓာဝတီတိ လဒ္ဓိံ ဂဟေတွာ

၁-သံ ၁-၃၉၃၊ ခု ၁-၂၀၇-ပိဋ္ဌေသု။

voharati, tasmāssa taṁ laddhiṁ bhindituṁ **sandhāvatīti** pucchā sakavādissa. Tattha **sandhāvatīti** saṁsarati gamanāgamanaṁ karoti. Attano laddhivasena paṭiññā paravādissa. **So puggalo**ti-ādayo anuyogāpi sakavādissa, paṭikkhepo itarassa. Tattha **so**ti soyevāti attho. Evaṁ pana anuyutto sassatadiṭṭhibhayena paṭikkhipati. **Añño**ti puṭṭho ucchedadiṭṭhibhayena. **So ca añño cā**ti puṭṭho ekaccasassatadiṭṭhibhayena. **Neva so na añño**ti puṭṭho amarāvikkhepadiṭṭhibhayena. Puna cattāropi pañhe ekato puṭṭho catunnampi diṭṭhīnaṁ bhayena paṭikkhipitvā puna yānissa suttāni nissāya laddhi uppannā, tāni dassento **tena hi puggalo sandhāvatī**ti-ādimāha.

76. Puna sakavādinā "yvāyaṁ tava laddhiyā sandhāvati, kiṁ so asmiñca parasmiñca loke ekoyevā"ti adhippāyena **svevā**ti niyametvā puṭṭho sassatabhayā paṭikkhipitvā puna daḷhaṁ katvā tatheva puṭṭho yasmā so puggalova na añño bhāvo, "so tato cuto idhūpapanno"ti-ādisuttampi[1] atthi, tasmā paṭijānāti. **Sveva manusso**ti puṭṭho manussasseva devattābhāvato paṭikkhipati.

77. Puna puṭṭho "ahaṁ tena samayena Sunetto nāma Satthā ahosin"ti-ādisuttavasena[2] paṭijānāti. Athassa sakavādī devamanussupapattīnaṁ nānattato vacanaṁ micchāti pakāsento **manusso hutvā**ti-ādimāha.

78. Tattha **hevaṁ maraṇaṁ na hehitī**ti evaṁ sante maraṇaṁ na bhavissatīti attho. Ito paraṁ yakkho petoti attabhāvanānattavasena anuyoganānattaṁ veditabbaṁ.

82. **Khattiyo**ti-ādīni jātivasena ceva aṅgavekallādivasena vuttāni.

1. Vi 1. 5; Dī 1. 77; Ma 1. 11 piṭṭhādīsu.
2. Aṁ 2. 476, 500 piṭṭhesu. (Atthato samānaṁ)

ဝေါဟရတိ၊ တသ္မာဿ တံ လဒ္ဓိံ ဘိန္ဒိတုံ **သန္ဓာဝတီ**တိ ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ။ တတ္ထ **သန္ဓာဝတီ**တိ သံသရတိ ဂမနာဂမနံ ကရောတိ။ အတ္တနော လဒ္ဓိဝသေန ပဋိညာ ပရဝါဒိဿ။ **သော ပုဂ္ဂလော**တိအာဒယော အနုယောဂါပိ သကဝါဒိဿ၊ ပဋိက္ခေပေါ ဣတရဿ။ တတ္ထ **သော**တိ သောယေဝါတိ အတ္ထော။ ဧဝံ ပန အနုယုတ္တော သဿတဒိဋ္ဌိဘယေန ပဋိက္ခိပတိ။ **အညော**တိ ပုဋ္ဌော ဥစ္ဆေဒဒိဋ္ဌိဘယေန။ **သော စ အညော စာ**တိ ပုဋ္ဌော ဧကစ္စသဿတဒိဋ္ဌိဘယေန။ **နေဝ သော န အညော**တိ ပုဋ္ဌော အမရာဝိက္ခေပဒိဋ္ဌိဘယေန။ ပုန စတ္တာရောပိ ပဉှေ ဧကတော ပုဋ္ဌော စတုန္နမ္ပိ ဒိဋ္ဌီနံ ဘယေန ပဋိက္ခိပိတွာ ပုန ယာနိဿ သုတ္တာနိ နိဿာယ လဒ္ဓိ ဥပ္ပန္နာ၊ တာနိ ဒဿေန္တော **တေန ဟိ ပုဂ္ဂလော သန္ဓာဝတီ**တိအာဒိမာဟ။

၇၆။ ပုန သကဝါဒိနာ ''ယွာယံ တဝ လဒ္ဓိယာ သန္ဓာဝတိ၊ ကိံ သော အသ္မိဉ္စ ပရသ္မိဉ္စ လောကေ ဧကောယေဝါ''တိ အဓိပ္ပါယေန **သွေဝါ**တိ နိယမေတွာ ပုဋ္ဌော သဿတဘယာ ပဋိက္ခိပိတွာ ပုန ဒဠှံ ကတွာ တထေဝ ပုဋ္ဌော ယသ္မာ သော ပုဂ္ဂလောဝ န အညော ဘာဝေါ၊ "သော တတော စုတော ဣဓူပပန္နော"တိအာဒိသုတ္တမ္ပိ[1] အတ္ထိ၊ တသ္မာ ပဋိဇာနာတိ။ **သွေဝ မနုဿော**တိ ပုဋ္ဌော မနုဿဿေဝ ဒေဝတ္တာဘာဝတော ပဋိက္ခိပတိ။

၇၇။ ပုန ပုဋ္ဌော "အဟံ တေန သမယေန သုနေတ္တော နာမ သတ္ထာ အဟောသိ"န္တိအာဒိသုတ္တဝသေန[2] ပဋိဇာနာတိ။ အထဿ သကဝါဒီ ဒေဝမနုဿုပပတ္တီနံ နာနတ္တတော ဝစနံ မိစ္ဆာတိ ပကာသေန္တော **မနုဿော ဟုတွာ**တိအာဒိမာဟ။

၇၈။ တတ္ထ **ဟေဝံ မရဏံ န ဟေဟိတီ**တိ ဧဝံ သန္တေ မရဏံ န ဘဝိဿတီတိ အတ္ထော။ ဣတော ပရံ ယက္ခော ပေတောတိ အတ္တဘာဝနာနတ္တဝသေန အနုယောဂနာနတ္တံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

၈၂။ **ခတ္တိယော**တိအာဒီနိ ဇာတိဝသေန စေဝ အင်္ဂဝေကလ္လာဒိဝသေန စ ဝုတ္တာနိ။

၁-ဝိ ၁-၅၊ ဒီ ၁-၇၇၊ မ ၁-၁၁-ပိဋ္ဌာဒီသု။
၂-အံ ၂-၄၇၆-၅၀၀-ပိဋ္ဌေသု။ (အတ္ထတော သမာနံ)

87. Puna **na vattabban**ti paravādinā puṭṭho idhaṭṭhakassa[1] upapattivasena paralokassa gamanābhāvato paṭiññā sakavādissa. Puna sotāpannassa bhavantarepi sotāpannabhāvāvijahanato dutiyapaṭiññāpi tasseva. **Hañcī**ti-ādivacanaṁ paravādissa.

88. Puna devaloke upapannassa manussattābhāvadassanena anuyogo sakavādissa.

89. Tato paraṁ **anañño avigato**ti ettha **anañño**ti sabbākārena ekasadiso. **Avigato**ti ekenāpi ākārena avigatoti attho. **Na hevan**ti devaloke upapannassa manussabhāvābhāvato evamāha.

90. Puna daḷhaṁ katvā anuyutto "sveva puggalo sandhāvatī"ti laddhiyā anujānāti. **Hatthacchinno**ti-ādi ākāravigamanadassanena avigato sandhāvatīti laddhibhindanatthaṁ vuttaṁ. Tattha **aḷacchinno**ti yassa aṅguṭṭhakā chinnā. **Kaṇḍaracchinno**ti yassa mahānhārū chinnā.

91. **Sarūpo**ti-ādīsu paṭhame pañhe iminā rūpakāyena saddhiṁ agamanaṁ sandhāya paṭikkhipati. Dutiye antarābhavapuggalaṁ sandhāya paṭijānāti. So hi tassa laddhiyā sarūpova gantvā mātukucchiṁ pavisati. Athassa taṁ rūpaṁ bhijjati. **Taṁ jīvan**ti yena rūpasaṅkhātena sarīrena saddhiṁ gacchati, kimassa tadeva jīvaṁ taṁ sarīranti pucchati. Paravādī idha sarīranikkhepā suttavirodhā ca paṭikkhipati.

Savedanoti-ādīsu asaññūpapattiṁ sandhāya paṭikkhipati, tadaññaṁ upapattiṁ sandhāya paṭijānāti. **Taṁ jīvan**ti yena vedanādisaṅkhātena sarīrena saddhiṁ gacchati. Kimassa tadeva jīvaṁ taṁ sarīranti pucchati. Taṁ jīvaṁ taṁ sarīraṁ, aññaṁ jīvaṁ aññaṁ sarīranti etissā hi laddhiyā pañcapi khandhā sarīranti adhippetā. Paravādī suttavirodhā paṭikkhipati.

92. **Arūpo**ti-ādīsu paṭhame pañhe antarābhavaṁ sandhāya paṭikkhipati. Dutiye arūpā rūpaṁ[2] upapajjamānaṁ sandhāya paṭijānāti. **Aññaṁ jīvan**ti

1. Puṭṭhena idha ṭhitassa (Syā) 2. Āruppā āruppaṁ (Sī, Ka)

၈၇။ ပုန **န ဝတ္တဗ္ဗန္တိ** ပရဝါဒိနာ ပုဋ္ဌော ဣဓဋ္ဌကဿ[1] ဥပပတ္တိဝသေန ပရလောကဿ ဂမနာဘာဝတော ပဋိညာ သကဝါဒိဿ။ ပုန သောတာပန္နဿ ဘဝန္တရေပိ သောတာပန္နဘာဝါဝိဇဟနတော ဒုတိယပဋိညာပိ တဿေဝ။ **ဟဉ္စီ**တိအာဒိဝစနံ ပရဝါဒိဿ။

၈၈။ ပုန ဒေဝလောကေ ဥပပန္နဿ မနုဿတ္တာဘာဝဒဿနေန အနုယောဂေါ သကဝါဒိဿ။

၈၉။ တတော ပရံ **အနညော အဝိဂတော**တိ ဧတ္ထ **အနညော**တိ သဗ္ဗာကာရေန ဧကသဒိသော။ **အဝိဂတော**တိ ဧကေနာပိ အာကာရေန အဝိဂတောတိ အတ္ထော။ **န ဟေဝ**န္တိ ဒေဝလောကေ ဥပပန္နဿ မနုဿဘာဝါဘာဝတော ဧဝမာဟ။

၉၀။ ပုန ဒဠှံ ကတွာ အနုယုတ္တော "သွေဝ ပုဂ္ဂလော သန္ဓာဝတီ"တိ လဒ္ဓိယာ အနုဇာနာတိ။ **ဟတ္ထစ္ဆိန္နော**တိအာဒိ အာကာရဝိဂမနဒဿနေန အဝိဂတော သန္ဓာဝတီတိ လဒ္ဓိဘိန္ဒနတ္ထံ ဝုတ္တံ။ တတ္ထ **အဠစ္ဆိန္နော**တိ ယဿ အင်္ဂုဋ္ဌကာ ဆိန္နာ။ **ကဏ္ဍရစ္ဆိန္နော**တိ ယဿ မဟာနှာရု ဆိန္နာ။

၉၁။ **သရူပေါ**တိအာဒီသု ပဌမေ ပဉှေ ဣမိနာ ရူပကာယေန သဒ္ဓိံ အဂမနံ သန္ဓာယ ပဋိက္ခိပတိ။ ဒုတိယေ အန္တရာဘဝပုဂ္ဂလံ သန္ဓာယ ပဋိဇာနာတိ။ သော ဟိ တဿ လဒ္ဓိယာ သရူပေါဝ ဂန္တွာ မာတုကုစ္ဆိံ ပဝိသတိ။ အထဿ တံ ရူပံ ဘိဇ္ဇတိ။ **တံ ဇီဝ**န္တိ ယေန ရူပသင်္ခါတေန သရီရေန သဒ္ဓိံ ဂစ္ဆတိ၊ ကိမဿ တဒေဝ ဇီဝံ တံ သရီရန္တိ ပုစ္ဆတိ။ ပရဝါဒီ ဣဓ သရီရနိက္ခေပါ သုတ္တဝိရောဓာ စ ပဋိက္ခိပတိ။

သဝေဒနောတိအာဒီသု အသညူပပတ္တိံ သန္ဓာယ ပဋိက္ခိပတိ၊ တဒညံ ဥပပတ္တိံ သန္ဓာယ ပဋိဇာနာတိ။ **တံ ဇီဝ**န္တိ ယေန ဝေဒနာဒိသင်္ခါတေန သရီရေန သဒ္ဓိံ ဂစ္ဆတိ။ ကိမဿ တဒေဝ ဇီဝံ တံ သရီရန္တိ ပုစ္ဆတိ။ တံ ဇီဝံ တံ သရီရံ၊ အညံ ဇီဝံ အညံ သရီရန္တိ ဧတိဿာ ဟိ လဒ္ဓိယာ ပဉ္စပိ ခန္ဓာ သရီရန္တိ အဓိပ္ပေတာ။ ပရဝါဒီ သုတ္တဝိရောဓာ ပဋိက္ခိပတိ။

၉၂။ **အရူပေါ**တိအာဒီသု ပဌမေ ပဉှေ အန္တရာဘဝံ သန္ဓာယ ပဋိက္ခိပတိ။ ဒုတိယေ အရူပါ ရူပံ[2] ဥပပဇ္ဇမာနံ သန္ဓာယ ပဋိဇာနာတိ။ **အညံ ဇီဝ**န္တိ

၁-ပုဋ္ဌေန ဣဓ ဌိတဿ (သျာ) ၂-အာရုပ္ပါ အာရုပ္ပံ (သီ၊ က)

yaṁ rūpasaṅkhātaṁ sarīraṁ pahāya arūpo sandhāvati, kiṁ te taṁ sarīraṁ aññaṁ, aññaṁ jīvanti pucchati. Itaro suttavirodhā paṭikkhipati.

Avedanoti-ādīsu saññībhavaṁ sandhāya paṭikkhipati, tadaññaṁ upapattiṁ[1] sandhāya paṭijānāti. **Aññaṁ jīvan**ti yaṁ vedanādisaṅkhātaṁ[2] sarīraṁ pahāya avedano aviññāṇo sandhāvati, kiṁ te taṁ aññaṁ sarīraṁ, aññaṁ jīvanti pucchati. Itaro suttavirodhā paṭikkhipati.

93. **Rūpaṁ sandhāvatī**ti-ādīsu ye rūpādayo khandhe upādāya puggalaṁ paññapeti, kiṁ te tasmiṁ puggale sandhāvante tampi rūpaṁ sandhāvatīti pucchati. Paravādī "avijjānīvaraṇānaṁ sattānaṁ taṇhāsaṁyojanānaṁ sandhāvataṁ saṁsaratan"ti sattasseva sandhāvanavacanato paṭikkhipati. Puna puṭṭho yasmā rūpādidhamme vinā puggalo natthi, tasmā tasmiṁ sandhāvante tenapi rūpena sandhāvitabbanti saññāya paṭijānāti. Vedanādīsupi eseva nayo.

94. **Rūpaṁ na sandhāvatī**ti-ādīsu yasmā te rūpaṁ puggalo na hoti, sveva ca sandhāvatīti vadesi, tasmā taṁ pucchāmi, kiṁ te rūpaṁ na sandhāvatīti attho. Itaro puggale sandhāvante[3] na sakkā tassa upādānabhūtena rūpena sandhāvituntі saññāya paṭikkhipati. Puna puṭṭho sattānaññeva[4] sandhāvanavacanato paṭijānāti. Sesamettha uttānameva.

Gāthānaṁ pana ayamattho—āyasmato matena rukkhaṁ upādāya chāyā viya indhanaṁ upādāya aggi viya ca khandhe upādāya puggalo, rūpādīnaṁ sandhāvane asati tesu khandhesu bhijjamānesu so tava puggalo bhijjati ce, evaṁ sante ucchedā bhavati diṭṭhi, ucchedadiṭṭhi te āpajjati. Katarā? Yā Buddhena vivajjitā akusaladiṭṭhi. Yā pana "ucchedavādī samaṇo Gotamo"ti pariyāyabhāsitā, na taṁ vadāmāti dasseti. Athāpi tesu khandhesu bhijjamānesu so puggalo na bhijjati, evaṁ sante sassato puggalo hoti. Tato so nibbānena samasamo

1. Upapattibhāvaṁ (Syā)
2. Vedanāsaṅkhātaṁ (Sī, Ka)
3. Puggalena sandhāvantena (Sī, Syā)
4. Sattānañceva (Syā)

ယံ ရူပသင်္ခါတံ သရီရံ ပဟာယ အရူပေါ သန္ဓာဝတိ၊ ကိံ တေ တံ သရီရံ အညံ၊ အညံ ဇီဝန္တိ ပုစ္ဆတိ။ ဣတရော သုတ္တဝိရောဓာ ပဋိက္ခိပတိ။

အဝေဒနောတိအာဒီသု သညီဘဝံ သန္ဓာယ ပဋိက္ခိပတိ၊ တဒညံ ဥပပတ္တိံ[1] သန္ဓာယ ပဋိဇာနာတိ။ **အညံ ဇီဝ**န္တိ ယံ ဝေဒနာဒိသင်္ခါတံ[2] သရီရံ ပဟာယ အဝေဒနော အဝိညာဏော သန္ဓာဝတိ၊ ကိံ တေ တံ အညံ သရီရံ၊ အညံ ဇီဝန္တိ ပုစ္ဆတိ။ ဣတရော သုတ္တဝိရောဓာ ပဋိက္ခိပတိ။

၉၃။ **ရူပံ သန္ဓာဝတီ**တိအာဒီသု ယေ ရူပါဒယော ခန္ဓေ ဥပါဒါယ ပုဂ္ဂလံ ပညပေတိ၊ ကိံ တေ တသ္မိံ ပုဂ္ဂလေ သန္ဓာဝန္တေ တမ္ပိ ရူပံ သန္ဓာဝတီတိ ပုစ္ဆတိ။ ပရဝါဒီ "အဝိဇ္ဇာနီဝရဏာနံ သတ္တာနံ တဏှာသံယောဇနာနံ သန္ဓာဝတံ သံသရတ"န္တိ သတ္တဿေဝ သန္ဓာဝနဝစနတော ပဋိက္ခိပတိ။ ပုန ပုဋ္ဌော ယသ္မာ ရူပါဒိဓမ္မေ ဝိနာ ပုဂ္ဂလော နတ္ထိ၊ တသ္မာ တသ္မိံ သန္ဓာဝန္တေ တေနပိ ရူပေန သန္ဓာဝိတဗ္ဗန္တိ သညာယ ပဋိဇာနာတိ။ ဝေဒနာဒီသုပိ ဧသေဝ နယော။

၉၄။ **ရူပံ န သန္ဓာဝတီ**တိအာဒီသု ယသ္မာ တေ ရူပံ ပုဂ္ဂလော န ဟောတိ၊ သွေဝ စ သန္ဓာဝတီတိ ဝဒေသိ၊ တသ္မာ တံ ပုစ္ဆာမိ၊ ကိံ တေ ရူပံ န သန္ဓာဝတီတိ အတ္ထော။ ဣတရော ပုဂ္ဂလေ သန္ဓာဝန္တေ[3] န သက္ကာ တဿ ဥပါဒါနဘူတေန ရူပေန သန္ဓာဝိတုန္တိ သညာယ ပဋိက္ခိပတိ။ ပုန ပုဋ္ဌော သတ္တာနညေဝ[4] သန္ဓာဝနဝစနတော ပဋိဇာနာတိ။ သေသမေတ္ထ ဥတ္တာနမေဝ။

ဂါထာနံ ပန အယမတ္ထော—အာယသ္မတော မတေန ရုက္ခံ ဥပါဒါယ ဆာယာ ဝိယ ဣန္ဓနံ ဥပါဒါယ အဂ္ဂိ ဝိယ စ ခန္ဓေ ဥပါဒါယ ပုဂ္ဂလော၊ ရူပါဒီနံ သန္ဓာဝနေ အသတိ တေသု ခန္ဓေသု ဘိဇ္ဇမာနေသု သော တဝ ပုဂ္ဂလော ဘိဇ္ဇတိ စေ၊ ဧဝံ သန္တေ ဥစ္ဆေဒါ ဘဝတိ ဒိဋ္ဌိ၊ ဥစ္ဆေဒဒိဋ္ဌိ တေ အာပဇ္ဇတိ။ ကတရာ? ယာ ဗုဒ္ဓေန ဝိဝဇ္ဇိတာ အကုသလဒိဋ္ဌိ။ ယာ ပန "ဥစ္ဆေဒဝါဒီ သမဏော ဂေါတမော"တိ ပရိယာယဘာသိတာ၊ န တံ ဝဒါမာတိ ဒဿေတိ။ အထာပိ တေသု ခန္ဓေသု ဘိဇ္ဇမာနေသု သော ပုဂ္ဂလော န ဘိဇ္ဇတိ၊ ဧဝံ သန္တေ သဿတော ပုဂ္ဂလော ဟောတိ။ တတော သော နိဗ္ဗာနေန သမသမော

၁-ဥပပတ္တိဘာဝံ (သျာ)
၂-ဝေဒနာသင်္ခါတံ (သီ၊ က)
၃-ပုဂ္ဂလေန သန္ဓာဝန္တေန (သီ၊ သျာ)
၄-သတ္တာနဉ္စေဝ (သျာ)

āpajjati. **Samasamo**ti ativiya samo, samena vā samo, samabhāveneva samo. Yatheva nibbānaṁ nuppajjati na bhijjati, evaṁ te puggalopi[2] tena samasamoti.

Gatiparivattanamukhena cutipaṭisandhānuyogo niṭṭhito.

Anuyogavaṇṇanā.

---

12. Upādāpaññattānuyogavaṇṇanā

95. Idāni upādāpaññattānuyogo hoti. Tattha pucchā sakavādissa, paṭiññāpaṭikkhepo paravādissa. So hi rukkhaṁ upādāya chāyāya viya indhanaṁ upādāya aggissa viya ca rūpādīni[3] upādāya puggalassa paññattiṁ paññāpanaṁ avabodhanaṁ icchati, tasmā “rūpaṁ upādāyā”ti puṭṭho paṭijānāti. Puna yathā rukkhupādānā chāyā rukkho viya, indhanupādāno ca aggi indhanaṁ viya aniccādidhammo, evaṁ te rūpādi-upādāno puggalo rūpādayo viya aniccoti imamatthaṁ puṭṭho attano laddhiyaṁ ṭhatvā paṭikkhipati.

97. **Nīlaṁ rūpaṁ upādāya nīlo**ti-ādīsu nīlarūpena saddhiṁ puggalassa ekattaṁ, ekasarīre nīlādīnaṁ bahūnaṁ vasena bahubhāvañca anicchanto paṭikkhipati.

98. **Kusalaṁ vedanan**ti etthāpi vedanāya saddhiṁ ekattaṁ ekasantāne bahūnaṁ kusalavedanānaṁ vasena bahubhāvañca anicchanto paṭikkhipati. Dutiyanaye maggakusaloti-ādivacanasabbhāvato chekaṭṭhaṁ sandhāya paṭijānāti. **Saphalo**ti-ādīni puṭṭho tathārūpassa vohārassa abhāvato paṭikkhipati.

99. Akusalapakkhe achekaṭṭhaṁ sandhāya paṭijānāti.

100. Abyākatapakkhe sassatādivasena abyākatabhāvaṁ sandhāya paṭijānāti. Sesamettha heṭṭhā vuttanayeneva veditabbaṁ.

---

1. Yathā ca (Syā) 2. So puggalopi na bhijjate. Puggalo (Syā)
3. Cakkhurūpādīni (Syā)

အာပဇ္ဇတိ။ **သမသမော**တိ အတိဝိယ သမော၊ သမေန ဝါ သမော၊ သမဘာဝေနေဝ သမော။ ယထေဝ[၁] နိဗ္ဗာနံ နုပ္ပဇ္ဇတိ န ဘိဇ္ဇတိ၊ ဧဝံ တေ ပုဂ္ဂလောပိ[၂] တေန သမသမောတိ။

ဂတိပရိဝတ္တနမုခေန စုတိပဋိသန္ဓာနုယောဂေါ နိဋ္ဌိတော။

အနုယောဂဝဏ္ဏနာ။

၁၂-ဥပါဒါပညတ္တာနုယောဂဝဏ္ဏနာ

၉၅။ ဣဒါနိ ဥပါဒါပညတ္တာနုယောဂေါ ဟောတိ။ တတ္ထ ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ၊ ပဋိညာပဋိက္ခေပေါ ပရဝါဒိဿ။ သော ဟိ ရုက္ခံ ဥပါဒါယ ဆာယာယ ဝိယ ဣန္ဓနံ ဥပါဒါယ အဂ္ဂိဿ ဝိယ စ ရူပါဒီနိ[၃] ဥပါဒါယ ပုဂ္ဂလဿ ပညတ္တိံ ပညာပနံ အဝဗောဓနံ ဣစ္ဆတိ၊ တသ္မာ “ရူပံ ဥပါဒါယာ”တိ ပုဋ္ဌော ပဋိဇာနာတိ။ ပုန ယထာ ရုက္ခုပါဒါနာ ဆာယာ ရုက္ခော ဝိယ, ဣန္ဓနုပါဒါနော စ အဂ္ဂိ ဣန္ဓနံ ဝိယ အနိစ္စာဒိဓမ္မော၊ ဧဝံ တေ ရူပါဒိဥပါဒါနော ပုဂ္ဂလော ရူပါဒယော ဝိယ အနိစ္စောတိ ဣမမတ္ထံ ပုဋ္ဌော အတ္တနော လဒ္ဓိယံ ဌတွာ ပဋိက္ခိပတိ။

၉၇။ **နီလံ ရူပံ ဥပါဒါယ နီလော**တိအာဒီသု နီလရူပေန သဒ္ဓိံ ပုဂ္ဂလဿ ဧကတ္တံ, ဧကသရီရေ နီလာဒီနံ ဗဟူနံ ဝသေန ဗဟုဘာဝဉ္စ အနိစ္ဆန္တော ပဋိက္ခိပတိ။

၉၈။ **ကုသလံ ဝေဒန**န္တိ ဧတ္ထာပိ ဝေဒနာယ သဒ္ဓိံ ဧကတ္တံ ဧကသန္တာနေ ဗဟူနံ ကုသလဝေဒနာနံ ဝသေန ဗဟုဘာဝဉ္စ အနိစ္ဆန္တော ပဋိက္ခိပတိ။ ဒုတိယနယေ မဂ္ဂကုသလောတိအာဒိဝစနသဗ္ဘာဝတော ဆေကဋ္ဌံ သန္ဓာယ ပဋိဇာနာတိ။ **သဖလော**တိအာဒီနိ ပုဋ္ဌော တထာရူပဿ ဝေါဟာရဿ အဘာဝတော ပဋိက္ခိပတိ။

၉၉။ အကုသလပက္ခေ အဆေကဋ္ဌံ သန္ဓာယ ပဋိဇာနာတိ။

၁၀၀။ အဗျာကတပက္ခေ သဿတာဒိဝသေန အဗျာကတဘာဝံ သန္ဓာယ ပဋိဇာနာတိ။ သေသမေတ္ထ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

၁-ယထာ စ (သျာ) ၂-သော ပုဂ္ဂလောပိ န ဘိဇ္ဇတေ။ ပုဂ္ဂလော (သျာ) ၃-စက္ခုရူပါဒီနိ (သျာ)

104. **Cakkhuṁ upādāyā**ti-ādīsu “cakkhumā visamānīva -pa- pāpāni parivajjaye”ti[1] ādivohārasabbhāvato paṭijānāti. Cakkhumattādinirodhena puggalanirodhaṁ anicchanto paṭikkhipati.

107. **Rūpaṁ upādāya vedanaṁ upādāyā**ti ettha aññepi rūpamūlakā dukatikacatukkā veditabbā. Yasmā pana khandhe upādāya puggalassa paññatti, tasmā dvepi tayopi cattāropi pañcapi upādāya paññattiṁ paṭijānāti. Ekasantāne pana dvinnaṁ pañcannaṁ vā abhāvā paṭikkhipati. Āyatanādīsupi eseva nayo.

112. Idāni yaṁ upādāya yassa paññatti, yathā tassa aniccatāya tassāpi aniccatā, tato ca aññattaṁ siddhaṁ, evaṁ tassa puggalassāpi āpajjatīti dassetuṁ **yathā rukkhan**ti-ādimāha. Tattha **upādāyā**ti paṭicca āgamma, na vinā tanti attho. Paravādī pana tathā anicchanto laddhiyaṁ ṭhatvā paṭikkhipati.

115. **Nigaḷo**ti saṅkhalikabandhanaṁ. **Negaḷiko**ti tena bandhako. **Yassa rūpaṁ so rūpavā**ti yasmā yassa rūpaṁ so rūpavā hoti, tasmā yathā na nigaḷo -pa- añño rūpavāti attho.

116. **Citte citte**ti-ādīsu sarāgādicittavasena sarāgāditaṁ sandhāya cittānupassanāvasena paṭijānāti. **Jāyatī**ti-ādinā nayena puṭṭho puggalassa khaṇikabhāvaṁ anicchanto paṭikkhipati. “So”ti vā “añño”ti vā puṭṭho sassatucchedabhayena paṭikkhipati. Puna na vattabbaṁ “kumārako”ti vā “kumārikā”ti vā puṭṭho lokavohārasamucchedabhayena vattabbanti paṭijānāti. Sesamettha pākaṭameva.

118. Idāni paravādī aññenākārena laddhiṁ patiṭṭhāpetukāmo **na vattabbaṁ puggalo upalabbhatī**ti-ādimāha. Tattha **na vattabban**ti kiṁ te iminā evaṁ bahunā upādāpaññattānuyogena, idaṁ tāva vadehi, kiṁ na vattabbaṁ “puggalo upalabbhati saccikaṭṭhaparamatthenā”ti. Tato sakavādinā āmantāti vutte **nanu yo passatī**ti-ādimāha. Tattha **yo**ti

1. Khu 1. 137 piṭṭhe.

၁၀၄။ **စက္ခုံ ဥပါဒါယာ**တိအာဒီသု “စက္ခုမာ ဝိသမာနီဝ။ပ။ ပါပါနိ ပရိဝဇ္ဇယေ”တိ[၁] အာဒိဝေါဟာရသဗ္ဘာဝတော ပဋိဇာနာတိ။ စက္ခုမတ္တာဒိနိရောဓေန ပုဂ္ဂလနိရောဓံ အနိစ္ဆန္တော ပဋိက္ခိပတိ။

၁၀၇။ **ရူပံ ဥပါဒါယ ဝေဒနံ ဥပါဒါယာ**တိ ဧတ္ထ အညေပိ ရူပမူလကာ ဒုကတိကစတုက္ကာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ယသ္မာ ပန ခန္ဓေ ဥပါဒါယ ပုဂ္ဂလဿ ပညတ္တိ၊ တသ္မာ ဒွေပိ တယောပိ စတ္တာရောပိ ပဉ္စပိ ဥပါဒါယ ပညတ္တိံ ပဋိဇာနာတိ။ ဧကသန္တာနေ ပန ဒွိန္နံ ပဉ္စန္နံ ဝါ အဘာဝါ ပဋိက္ခိပတိ။ အာယတနာဒီသုပိ ဧသေဝ နယော။

၁၁၂။ ဣဒါနိ ယံ ဥပါဒါယ ယဿ ပညတ္တိ၊ ယထာ တဿ အနိစ္စတာယ တဿာပိ အနိစ္စတာ, တတော စ အညတ္တံ သိဒ္ဓံ၊ ဧဝံ တဿ ပုဂ္ဂလဿာပိ အာပဇ္ဇတီတိ ဒဿေတုံ **ယထာ ရုက္ခန္တိ**အာဒိမာဟ။ တတ္ထ **ဥပါဒါယာ**တိ ပဋိစ္စ အာဂမ္မ၊ န ဝိနာ တန္တိ အတ္ထော။ ပရဝါဒီ ပန တထာ အနိစ္ဆန္တော လဒ္ဓိယံ ဌတွာ ပဋိက္ခိပတိ။

၁၁၅။ **နိဂဠော**တိ သင်္ခလိကဗန္ဓနံ။ **နေဂဠိကော**တိ တေန ဗန္ဓကော။ **ယဿ ရူပံ သော ရူပဝါ**တိ ယသ္မာ ယဿ ရူပံ သော ရူပဝါ ဟောတိ၊ တသ္မာ ယထာ န နိဂဠော။ပ။ အညော ရူပဝါတိ အတ္ထော။

၁၁၆။ **စိတ္တေ စိတ္တေ**တိအာဒီသု သရာဂါဒိစိတ္တဝသေန သရာဂါဒိတံ သန္ဓာယ စိတ္တာနုပဿနာဝသေန ပဋိဇာနာတိ။ **ဇာယတီ**တိအာဒိနာ နယေန ပုဋ္ဌော ပုဂ္ဂလဿ ခဏိကဘာဝံ အနိစ္ဆန္တော ပဋိက္ခိပတိ။ “သော”တိ ဝါ “အညော”တိ ဝါ ပုဋ္ဌော သဿတုစ္ဆေဒဘယေန ပဋိက္ခိပတိ။ ပုန န ဝတ္တဗ္ဗံ “ကုမာရကော”တိ ဝါ “ကုမာရိကာ”တိ ဝါ ပုဋ္ဌော လောကဝေါဟာရသမုစ္ဆေဒဘယေန ဝတ္တဗ္ဗန္တိ ပဋိဇာနာတိ။ သေသမေတ္ထ ပါကဋမေဝ။

၁၁၈။ ဣဒါနိ ပရဝါဒီ အညေနာကာရေန လဒ္ဓိံ ပတိဋ္ဌာပေတုကာမော **န ဝတ္တဗ္ဗံ ပုဂ္ဂလော ဥပလဗ္ဘတီ**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **န ဝတ္တဗ္ဗန္တိ** ကိံ တေ ဣမိနာ ဧဝံ ဗဟုနာ ဥပါဒါပညတ္တာနုယောဂေန၊ ဣဒံ တာဝ ဝဒေဟိ၊ ကိံ န ဝတ္တဗ္ဗံ “ပုဂ္ဂလော ဥပလဗ္ဘတိ သစ္စိကဋ္ဌပရမတ္ထေနာ”တိ။ တတော သကဝါဒိနာ အာမန္တာတိ ဝုတ္တေ **နနု ယော ပဿတီ**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **ယော**တိ

၁-ခု ၁-၁၃၇-ပိဋ္ဌေ။

puggalo. **Yan**ti rūpaṁ. **Yenā**ti cakkhunā. **So**ti puggalo. **Tan**ti rūpaṁ. **Tenā**ti cakkhunā. Idaṁ vuttaṁ hoti—nanu yo yaṁ rūpaṁ yena cakkhunā passati, so taṁ rūpaṁ tena cakkhunā passanto puggaloti. Sakavādī kiñcāpi cakkhuviññāṇassa nissayabhāvaṁ gacchantaṁ cakkhumeva rūpaṁ passati, tathā sotameva saddaṁ suṇāti -pa- viññāṇameva dhammaṁ vijānāti, “atthi arahato cakkhu, passati arahā cakkhunā rūpan”ti-ādisammutivasena pana āmantāti paṭijānāti.

120. Tato chalavādaṁ nissāya paravādinā puggalassa vattabbatāya sādhitāya tameva vādaṁ parivattetvā **puggalo upalabbhatī**ti-ādimāha. Tattha **yo na passatī**ti andho Asaññasatto arūpaṁ upapanno nirodhaṁ samāpanno, anandhopi ca aññatra dassanasamayā na passati nāma. Sesavāresupi eseva nayo. Sesaṁ Pāḷivaseneva atthato veditabbaṁ.

122. Suttasaṁsandanāyaṁ dibbassa cakkhuno rūpagocarattā **rūpaṁ passatī**ti āha. Dutiyavāre “satte passāmī”tivacanato **puggalaṁ passatī**ti āha. Tatiyavāre “rūpaṁ disvā puggalaṁ vibhāvetī”ti laddhito **ubho passatī**ti āha. Yasmā pana passitabbaṁ nāma diṭṭhaṁ sutaṁ mutaṁ viññātanti catubbidhe rūpasaṅgahe rūpāyatanameva saṅgahitaṁ, tasmā sakavādī “rūpaṁ puggalo, puggalo rūpaṁ, ubho rūpan”ti anuyogaṁ karoti. Tassattho pākaṭoyevāti.

Upādāpaññattānuyogavaṇṇanā.

---

13. Purisakārānuyogavaṇṇanā

123. Idāni purisakārānuyogo hoti. Tattha kamme sati niyamato tassa kārakenapi bhavitabbanti laddhiyā pucchā paravādissa, tathārūpānaṁ kammānaṁ atthitāya paṭiññā sakavādissa. Puna **kattā kāretā**ti pucchā paravādissa. Tattha **kattā**ti tesaṁ kammānaṁ kārako. **Kāretā**ti āṇattidesanādīhi upāyehi kārāpako. Idāni

ပုဂ္ဂလော။ **ယန္တိ** ရူပံ။ **ယေနာ**တိ စက္ခုနာ။ **သော**တိ ပုဂ္ဂလော။ **တန္တိ** ရူပံ။ **တေနာ**တိ စက္ခုနာ။ ဣဒံ ဝုတ္တံ ဟောတိ—နနု ယော ယံ ရူပံ ယေန စက္ခုနာ ပဿတိ၊ သော တံ ရူပံ တေန စက္ခုနာ ပဿန္တော ပုဂ္ဂလောတိ။ သကဝါဒီ ကိဉ္စာပိ စက္ခုဝိညာဏဿ နိဿယဘာဝံ ဂစ္ဆန္တံ စက္ခုမေဝ ရူပံ ပဿတိ၊ တထာ သောတမေဝ သဒ္ဒံ သုဏာတိ။ပ။ ဝိညာဏမေဝ ဓမ္မံ ဝိဇာနာတိ၊ “အတ္ထိ အရဟတော စက္ခု၊ ပဿတိ အရဟာ စက္ခုနာ ရူပ”န္တိအာဒိသမ္မုတိဝသေန ပန အာမန္တာတိ ပဋိဇာနာတိ။

၁၂၀။ တတော ဆလဝါဒံ နိဿာယ ပရဝါဒိနာ ပုဂ္ဂလဿ ဝတ္တဗ္ဗတာယ သာဓိတာယ တမေဝ ဝါဒံ ပရိဝတ္တေတွာ **ပုဂ္ဂလော ဥပလဗ္ဘတီ**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **ယော န ပဿတီ**တိ အန္ဓော အသညသတ္တော အရူပံ ဥပပန္နော နိရောဓံ သမာပန္နော, အနန္ဓောပိ စ အညတြ ဒဿနသမယာ န ပဿတိ နာမ။ သေသဝါရေသုပိ ဧသေဝ နယော။ သေသံ ပါဠိဝသေနေဝ အတ္ထတော ဝေဒိတဗ္ဗံ။

၁၂၂။ သုတ္တသံသန္ဒနာယံ ဒိဗ္ဗဿ စက္ခုနော ရူပဂေါစရတ္တာ **ရူပံ ပဿတီ**တိ အာဟ။ ဒုတိယဝါရေ “သတ္တေ ပဿာမီ”တိဝစနတော **ပုဂ္ဂလံ ပဿတီ**တိ အာဟ။ တတိယဝါရေ “ရူပံ ဒိသွာ ပုဂ္ဂလံ ဝိဘာဝေတီ”တိ လဒ္ဓိတော **ဥဘော ပဿတီ**တိ အာဟ။ ယသ္မာ ပန ပဿိတဗ္ဗံ နာမ ဒိဋ္ဌံ သုတံ မုတံ ဝိညာတန္တိ စတုဗ္ဗိဓေ ရူပသင်္ဂဟေ ရူပါယတနမေဝ သင်္ဂဟိတံ၊ တသ္မာ သကဝါဒီ “ရူပံ ပုဂ္ဂလော၊ ပုဂ္ဂလော ရူပံ၊ ဥဘော ရူပ”န္တိ အနုယောဂံ ကရောတိ။ တဿတ္ထော ပါကဋောယေဝါတိ။

ဥပါဒါပညတ္တာနုယောဂဝဏ္ဏနာ။

၁၃-ပုရိသကာရာနုယောဂဝဏ္ဏနာ

၁၂၃။ ဣဒါနိ ပုရိသကာရာနုယောဂေါ ဟောတိ။ တတ္ထ ကမ္မေ သတိ နိယမတော တဿ ကာရကေနပိ ဘဝိတဗ္ဗန္တိ လဒ္ဓိယာ ပုစ္ဆာ ပရဝါဒိဿ၊ တထာရူပါနံ ကမ္မာနံ အတ္ထိတာယ ပဋိညာ သကဝါဒိဿ။ ပုန **ကတ္တာ ကာရေတာ**တိ ပုစ္ဆာ ပရဝါဒိဿ။ တတ္ထ **ကတ္တာ**တိ တေသံ ကမ္မာနံ ကာရကော။ **ကာရေတာ**တိ အာဏတ္တိဒေသနာဒီဟိ ဥပါယေဟိ ကာရာပကော။ ဣဒါနိ

yasmā paravādī puggalaṁ sandhāya kattāti pucchati, na karaṇamattaṁ, tasmā paṭikkhepo sakavādissa.

124. **Tassa kattā kāretā**ti ettha yadi yaṁ yaṁ upalabbhati, tassa tassa kattā puggalo te upalabbhati[1], kiṁ tassāpi kārako ca kārāpako ca añño puggalo upalabbhatīti attho. Paravādī tathā anicchanto issaranimmānavādabhayena paṭikkhipati. Puna puṭṭho yasmā puggalaṁ mātāpitaro janenti nāmaṁ karonti posenti, tasmāssa te kārakā. Ye ca pana taṁ kalyāṇamittā vā ācariyā vā tāni tāni vijjāṭṭhānasippāyatanāni sikkhāpenti, te kārāpakā nāmāti imamatthaṁ sandhāya paṭijānāti. Purimakammameva tassa kattā ceva kārāpetā cāti adhippetaṁ.

125. **Tassa tassevā**ti iminā idaṁ pucchati—yadi kammānaṁ kārakassa kattā tassāpi kattā tassāpi kattā attheva, evaṁ sante purimena purimena avassaṁ pacchā pacchā puggalo kātabboti imināpi te[2] kammānaṁ kārakena puggalena āyatiṁ añño puggalo kātabbo, tenāpi aññoti natthi dukkhassa antakiriyā, natthi vaṭṭassa upacchedo, natthi appaccayaparinibbānaṁ. Paccayābhāvena paccayapaṭibaddhassa dukkhassa abhāvā yaṁ nibbānaṁ vuttaṁ, natthi te tanti. Atha vā **tassa tassevā**ti yadi kammaṁ kammamattaṁ na hoti, tassa pana kārako puggalo, tassāpi kārako tassāpi kārakoti evaṁ puggalaparamparā atthi, evaṁ sante yā esā kammavaṭṭassa appavattikaraṇena dukkhassa antakiriyā vuttā, sā natthīti attho. Paravādī taṁ anicchanto paṭikkhipati. Ito aparāsupi upalabbhatisāmaññena kārakapucchāsu puggalaṁyeva sandhāya "kattā kāretā"ti vuttaṁ, na paccaye. Na hi mahāpathavī-ādīnaṁ paccayā natthi.

135. **Añño kalyāṇapāpakānaṁ kammānaṁ kattā**ti pañho "saṅkhāravantaṁ vā attānan"ti-ādidiṭṭhibhayā paṭikkhitto.

136. **Vipāko upalabbhatī**ti-ādi vipākapaṭisaṁvedīvasena puggalaṁ dassentassa laddhibhindanatthaṁ vuttaṁ. Tattha **vipākapaṭisaṁvedī**ti anuyogo

1. Puggalo upalabbhati, puggalo taveva upalabbhati (Syā) 2. Tesaṁ (Syā)

ယသ္မာ ပရဝါဒီ ပုဂ္ဂလံ သန္ဓာယ ကတ္တာတိ ပုစ္ဆတိ, န ကရဏမတ္တံ၊ တသ္မာ ပဋိက္ခေပေါ သကဝါဒိဿ။

၁၂၄။ **တဿ ကတ္တာ ကာရေတာ**တိ ဧတ္ထ ယဒိ ယံ ယံ ဥပလဗ္ဘတိ၊ တဿ တဿ ကတ္တာ ပုဂ္ဂလော တေ ဥပလဗ္ဘတိ[၁]၊ ကိံ တဿာပိ ကာရကော စ ကာရာပကော စ အညော ပုဂ္ဂလော ဥပလဗ္ဘတီတိ အတ္ထော။ ပရဝါဒီ တထာ အနိစ္ဆန္တော ဣဿရနိမ္မာနဝါဒဘယေန ပဋိက္ခိပတိ။ ပုန ပုဋ္ဌော ယသ္မာ ပုဂ္ဂလံ မာတာပိတရော ဇနေန္တိ နာမံ ကရောန္တိ ပေါသေန္တိ၊ တသ္မာဿ တေ ကာရကာ။ ယေ စ ပန တံ ကလျာဏမိတ္တာ ဝါ အာစရိယာ ဝါ တာနိ တာနိ ဝိဇ္ဇာဋ္ဌာနသိပ္ပါယတနာနိ သိက္ခာပေန္တိ၊ တေ ကာရာပကာ နာမာတိ ဣမမတ္ထံ သန္ဓာယ ပဋိဇာနာတိ။ ပုရိမကမ္မမေဝ တဿ ကတ္တာ စေဝ ကာရာပေတာ စာတိ အဓိပ္ပေတံ။

၁၂၅။ **တဿ တဿေဝါ**တိ ဣမိနာ ဣဒံ ပုစ္ဆတိ—ယဒိ ကမ္မာနံ ကာရကဿ ကတ္တာ တဿာပိ ကတ္တာ တဿာပိ ကတ္တာ အတ္ထေဝ၊ ဧဝံ သန္တေ ပုရိမေန ပုရိမေန အဝဿံ ပစ္ဆာ ပစ္ဆာ ပုဂ္ဂလော ကာတဗ္ဗောတိ ဣမိနာပိ တေ[၂] ကမ္မာနံ ကာရကေန ပုဂ္ဂလေန အာယတိံ အညော ပုဂ္ဂလော ကာတဗ္ဗော၊ တေနာပိ အညောတိ နတ္ထိ ဒုက္ခဿ အန္တကိရိယာ၊ နတ္ထိ ဝဋ္ဋဿ ဥပစ္ဆေဒေါ၊ နတ္ထိ အပ္ပစ္စယပရိနိဗ္ဗာနံ။ ပစ္စယာဘာဝေန ပစ္စယပဋိဗဒ္ဓဿ ဒုက္ခဿ အဘာဝါ ယံ နိဗ္ဗာနံ ဝုတ္တံ၊ နတ္ထိ တေ တန္တိ။ အထ ဝါ **တဿ တဿေဝါ**တိ ယဒိ ကမ္မံ ကမ္မမတ္တံ န ဟောတိ၊ တဿ ပန ကာရကော ပုဂ္ဂလော၊ တဿာပိ ကာရကော တဿာပိ ကာရကောတိ ဧဝံ ပုဂ္ဂလပရမ္ပရာ အတ္ထိ၊ ဧဝံ သန္တေ ယာ ဧသာ ကမ္မဝဋ္ဋဿ အပ္ပဝတ္တိကရဏေန ဒုက္ခဿ အန္တကိရိယာ ဝုတ္တာ၊ သာ နတ္ထီတိ အတ္ထော။ ပရဝါဒီ တံ အနိစ္ဆန္တော ပဋိက္ခိပတိ။ ဣတော အပရာသုပိ ဥပလဗ္ဘတိသာမညေန ကာရကပုစ္ဆာသု ပုဂ္ဂလံယေဝ သန္ဓာယ "ကတ္တာ ကာရေတာ"တိ ဝုတ္တံ၊ န ပစ္စယေ။ န ဟိ မဟာပထဝီအာဒီနံ ပစ္စယာ နတ္ထိ။

၁၃၅။ **အညော ကလျာဏပါပကာနံ ကမ္မာနံ ကတ္တာ**တိ ပဉှော "သင်္ခါရဝန္တံ ဝါ အတ္တာန"န္တိအာဒိဒိဋ္ဌိဘယာ ပဋိက္ခိတ္တော။

၁၃၆။ **ဝိပါကော ဥပလဗ္ဘတီ**တိအာဒိ ဝိပါကပဋိသံဝေဒီဝသေန ပုဂ္ဂလံ ဒဿေန္တဿ လဒ္ဓိဘိန္ဒနတ္ထံ ဝုတ္တံ။ တတ္ထ **ဝိပါကပဋိသံဝေဒီ**တိ အနုယောဂေါ

၁-ပုဂ္ဂလော ဥပလဗ္ဘတိ၊ ပုဂ္ဂလော တဝေဝ ဥပလဗ္ဘတိ (သျာ) ၂-တေသံ (သျာ)

paravādissa, vipākapavattito aññassa vedakassa abhāvā paṭikkhepo sakavādissa. Puna pucchā sakavādissa, paṭiññā itarassa.

138. **Tassa paṭisaṁvedī**ti tassa[1] vipākapaṭisaṁvedakassa paṭisaṁvedī. Yasmā pana paṭisaṁveditabbo nāma vipāko, na ca puggalo vipāko, tasmā paṭikkhepo paravādissa. Puna puṭṭho yasmā puññavipāke ṭhitattā vipākapaṭisaṁvedī puttaṁ vā patiṁ vā mātā vā jāyā vā paricumbati[2] parisajjati, tasmā tathārūpaṁ paṭisaṁveditaṁ sandhāya paṭijānāti paravādī.

Tassa tassevāti yadi vipāko vipākamattaṁ na hoti, tassa pana paṭisaṁvedī puggalo, tassāpi paṭisaṁvedī, tassāpi paṭisaṁvedīti evaṁ puggalaparamparā atthi, evaṁ sante yā esā vipākavaṭṭassa appavattikaraṇena dukkhassa antakiriyā vuttā, sā natthīti attho. Ito paraṁ upalabbhatisāmaññena paṭisaṁvedīpucchāsu heṭṭhā vuttanayeneva attho veditabbo.

142. **Añño kalyāṇapāpakānaṁ kammānaṁ vipākapaṭisaṁvedī**ti pañho "vedanavantaṁ vā attānan"ti-ādidiṭṭhibhayā paṭikkhitto.

143. **Dibbaṁ sukhan**ti-ādi kalyāṇapāpakānaṁ kammānaṁ vipākaṁ bhājetvā dassanavasena āraddhaṁ. Taṁ sabbaṁ heṭṭhā vuttanayeneva veditabbaṁ. Sakavādino cettha puggalavaseneva paṭisaṁvedīpaṭikkhepo veditabbo, na vedayitavasena.

148. **Mahāpathavī**-ādīni hi ārammaṇaṁ katvā vedayitānaṁ uppatti appaṭisiddhā.

170. **Kattā kāretā vipākapaṭisaṁvedī**ti-ādi vomissakanayavasena āraddhṁ. Tattha **so karotī**ti yaṁ tvaṁ kattāti ca paṭisaṁvedīti ca vadesi, kiṁ soyeva karoti so paṭisaṁvedeti. Ayamanuyogo sakavādissa, suttavirodhabhayena paṭikkhepo paravādissa.

---

1. Tassa tassa (Syā)
2. Parimuccati (Syā)

ပရဝါဒိဿ၊ ဝိပါကပဝတ္တိတော အညဿ ဝေဒကဿ အဘာဝါ ပဋိက္ခေပေါ သကဝါဒိဿ။ ပုန ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ၊ ပဋိညာ ဣတရဿ။

၁၃၈။ **တဿ ပဋိသံဝေဒီ**တိ တဿ[၁] ဝိပါကပဋိသံဝေဒကဿ ပဋိသံဝေဒီ။ ယသ္မာ ပန ပဋိသံဝေဒိတဗ္ဗော နာမ ဝိပါကော၊ န စ ပုဂ္ဂလော ဝိပါကော၊ တသ္မာ ပဋိက္ခေပေါ ပရဝါဒိဿ။ ပုန ပုဋ္ဌော ယသ္မာ ပုညဝိပါကေ ဌိတတ္တာ ဝိပါကပဋိသံဝေဒီ ပုတ္တံ ဝါ ပတိံ ဝါ မာတာ ဝါ ဇာယာ ဝါ ပရိစုမ္ဗတိ[၂] ပရိသဇ္ဇတိ၊ တသ္မာ တထာရူပံ ပဋိသံဝေဒိတံ သန္ဓာယ ပဋိဇာနာတိ ပရဝါဒီ။

တဿ တဿေဝါတိ ယဒိ ဝိပါကော ဝိပါကမတ္တံ န ဟောတိ၊ တဿ ပန ပဋိသံဝေဒီ ပုဂ္ဂလော, တဿာပိ ပဋိသံဝေဒီ, တဿာပိ ပဋိသံဝေဒီတိ ဧဝံ ပုဂ္ဂလပရမ္ပရာ အတ္ထိ၊ ဧဝံ သန္တေ ယာ ဧသာ ဝိပါကဝဋ္ဋဿ အပ္ပဝတ္တိကရဏေန ဒုက္ခဿ အန္တကိရိယာ ဝုတ္တာ၊ သာ နတ္ထီတိ အတ္ထော။ ဣတော ပရံ ဥပလဗ္ဘတိသာမညေန ပဋိသံဝေဒီပုစ္ဆာသု ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယေနေဝ အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။

၁၄၂။ **အညော ကလျာဏပါပကာနံ ကမ္မာနံ ဝိပါကပဋိသံဝေဒီ**တိ ပဉှော "ဝေဒနဝန္တံ ဝါ အတ္တာန"န္တိအာဒိဒိဋ္ဌိဘယာ ပဋိက္ခိတ္တော။

၁၄၃။ **ဒိဗ္ဗံ သုခ**န္တိအာဒိ ကလျာဏပါပကာနံ ကမ္မာနံ ဝိပါကံ ဘာဇေတွာ ဒဿနဝသေန အာရဒ္ဓံ။ တံ သဗ္ဗံ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ သကဝါဒိနော စေတ္ထ ပုဂ္ဂလဝသေနေဝ ပဋိသံဝေဒီပဋိက္ခေပေါ ဝေဒိတဗ္ဗော၊ န ဝေဒယိတဝသေန။

၁၄၈။ **မဟာပထဝီ**အာဒီနိ ဟိ အာရမ္မဏံ ကတွာ ဝေဒယိတာနံ ဥပ္ပတ္တိ အပ္ပဋိသိဒ္ဓါ။

၁၇၀။ **ကတ္တာ ကာရေတာ ဝိပါကပဋိသံဝေဒီ**တိအာဒိ ဝေါမိဿကနယဝသေန အာရဒ္ဓံ။ တတ္ထ **သော ကရောတီ**တိ ယံ တွံ ကတ္တာတိ စ ပဋိသံဝေဒီတိ စ ဝဒေသိ၊ ကိံ သောယေဝ ကရောတိ သော ပဋိသံဝေဒေတိ။ အယမနုယောဂေါ သကဝါဒိဿ၊ သုတ္တဝိရောဓဘယေန ပဋိက္ခေပေါ ပရဝါဒိဿ။

၁-တဿ တဿ (သျာ)
၂-ပရိမုစ္စတိ (သျာ)

171. Puna puṭṭho "idha nandati pecca nandatī"ti-ādisuttavasena[1] paṭiññā tasseva. Athassa vacanokāsaṁ paṭibāhanto sakavādī **sayaṁkataṁ sukhadukkhan**ti āha.

172. Tattha **añño karotī**ti kārakavedakānaṁ aññattapucchāvasena vuttaṁ. Tato paravādī suttavirodhabhayena paṭikkhipitvā[2] puna puṭṭho "manussabhūto katvā devabhūto paṭisaṁvedetī"ti maññamāno paṭijānāti. Evaṁvādino pana paraṁkataṁ sukhadukkhaṁ āpajjatīti tassa vasena puṭṭho puna paṭikkhipati.

174. **So ca añño cā**ti kārakavedakānaṁ ekatta-aññattapucchāvasena vuttaṁ. Tato paravādī suttavirodhabhayeneva paṭikkhipitvā puna puṭṭho purime dvepi naye ekato katvā paṭijānāti. Evaṁvādino pana sayaṁkatañca paraṁkatañca sukhadukkhaṁ āpajjatīti tassa vasena puṭṭho puna paṭikkhipati.

176. **Neva so karotī**ti kārakavedakānaṁ ekatta-aññattapaṭikkhepavasena vuttaṁ. Tato paravādī suttavirodhavaseneva paṭikkhipitvā puna puṭṭho yasmā manusso devalokūpapattiyā kammaṁ katvā na manussabhūtova paṭisaṁvedeti, nāpi yena kammaṁ kataṁ, tato aññova paṭisaṁvedeti, tasmā kārakato vedako neva so hoti na aññoti maññamāno paṭijānāti. Laddhimattamevetaṁ. Evaṁvādino pana asayaṁkāraṁ aparaṁkāraṁ adhiccasamuppannaṁ sukhadukkhaṁ āpajjatīti tassa vasena puṭṭho puna paṭikkhipati. Apica imasmiṁ vomissakanaye ādito paṭṭhāya imināpi nayena attho veditabbo. Yasmā hi ayaṁ puggalavādī kammānaṁ kārakañceva vedakañca icchati, tasmāssa yo kārako, teneva vā vedakena bhavitabbaṁ, aññena vā ubhohi vā bhavitabbaṁ, ubhohi vāpi na bhavitabbanti idamāpannaṁ hoti. Evamāpannameva anuyogaṁ anuyuñjanto sakavādī "so karotī"ti-ādayo cattāropi vikappe āha. Sesaṁ vuttappakārameva.

Pariyosāne pana cattāropi pañhā ekato puṭṭhā. Tattha paṭikkhepo ca paṭijānanā ca sayaṁkatādidosappatti ca purimanayeneva veditabbā.

1. Khu 1. 15 piṭṭhe.
2. Vacanokāsaṁ paṭikkhipitvā (Syā)

၁၇၁။ ပုန ပုဋ္ဌော "ဣဓ နန္ဒတိ ပေစ္စ နန္ဒတီ"တိအာဒိသုတ္တဝသေန[1] ပဋိညာ တဿေဝ။ အထဿ ဝစနောကာသံ ပဋိဗာဟန္တော သကဝါဒီ **သယံကတံ သုခဒုက္ခန္တိ** အာဟ။

၁၇၂။ တတ္ထ **အညော ကရောတီ**တိ ကာရကဝေဒကာနံ အညတ္တပုစ္ဆာဝသေန ဝုတ္တံ။ တတော ပရဝါဒီ သုတ္တဝိရောဓဘယေန ပဋိက္ခိပိတွာ[2] ပုန ပုဋ္ဌော "မနုဿဘူတော ကတွာ ဒေဝဘူတော ပဋိသံဝေဒေတီ"တိ မညမာနော ပဋိဇာနာတိ။ ဧဝံဝါဒိနော ပန ပရံကတံ သုခဒုက္ခံ အာပဇ္ဇတီတိ တဿ ဝသေန ပုဋ္ဌော ပုန ပဋိက္ခိပတိ။

၁၇၄။ **သော စ အညော စာ**တိ ကာရကဝေဒကာနံ ဧကတ္တအညတ္တပုစ္ဆာဝသေန ဝုတ္တံ။ တတော ပရဝါဒီ သုတ္တဝိရောဓဘယေနေဝ ပဋိက္ခိပိတွာ ပုန ပုဋ္ဌော ပုရိမေ ဒွေပိ နယေ ဧကတော ကတွာ ပဋိဇာနာတိ။ ဧဝံဝါဒိနော ပန သယံကတဉ္စ ပရံကတဉ္စ သုခဒုက္ခံ အာပဇ္ဇတီတိ တဿ ဝသေန ပုဋ္ဌော ပုန ပဋိက္ခိပတိ။

၁၇၆။ **နေဝ သော ကရောတီ**တိ ကာရကဝေဒကာနံ ဧကတ္တအညတ္တပဋိက္ခေပဝသေန ဝုတ္တံ။ တတော ပရဝါဒီ သုတ္တဝိရောဓဝသေနေဝ ပဋိက္ခိပိတွာ ပုန ပုဋ္ဌော ယသ္မာ မနုဿော ဒေဝလောကူပပတ္တိယာ ကမ္မံ ကတွာ န မနုဿဘူတောဝ ပဋိသံဝေဒေတိ၊ နာပိ ယေန ကမ္မံ ကတံ၊ တတော အညောဝ ပဋိသံဝေဒေတိ၊ တသ္မာ ကာရကတော ဝေဒကော နေဝ သော ဟောတိ န အညောတိ မညမာနော ပဋိဇာနာတိ။ လဒ္ဓိမတ္တမေဝေတံ။ ဧဝံဝါဒိနော ပန အသယံကာရံ အပရံကာရံ အဓိစ္စသမုပ္ပန္နံ သုခဒုက္ခံ အာပဇ္ဇတီတိ တဿ ဝသေန ပုဋ္ဌော ပုန ပဋိက္ခိပတိ။ အပိစ ဣမသ္မိံ ဝေါမိဿကနယေ အာဒိတော ပဋ္ဌာယ ဣမိနာပိ နယေန အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။ ယသ္မာ ဟိ အယံ ပုဂ္ဂလဝါဒီ ကမ္မာနံ ကာရကဉ္စေဝ ဝေဒကဉ္စ ဣစ္ဆတိ၊ တသ္မာဿ ယော ကာရကော၊ တေနေဝ ဝါ ဝေဒကေန ဘဝိတဗ္ဗံ၊ အညေန ဝါ ဥဘောဟိ ဝါ ဘဝိတဗ္ဗံ၊ ဥဘောဟိ ဝါပိ န ဘဝိတဗ္ဗန္တိ ဣဒမာပန္နံ ဟောတိ။ ဧဝမာပန္နမေဝ အနုယောဂံ အနုယုဉ္ဇန္တော သကဝါဒီ "သော ကရောတီ"တိအာဒယော စတ္တာရောပိ ဝိကပ္ပေ အာဟ။ သေသံ ဝုတ္တပ္ပကာရမေဝ။

ပရိယောသာနေ ပန စတ္တာရောပိ ပဉှာ ဧကတော ပုဋ္ဌာ။ တတ္ထ ပဋိက္ခေပေါ စ ပဋိဇာနနာ စ သယံကတာဒိဒေါသပ္ပတ္တိ စ ပုရိမနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

၁-ခု ၁-၁၅-ပိဋ္ဌေ။
၂-ဝစနောကာသံ ပဋိက္ခိပိတွာ (သျာ)

Ito paraṁ “kalyāṇapāpakānī”ti avatvā heṭṭhā vuttanayā eva “kammaṁ atthī”ti-ādinā vikappena dassitā. Tesampi heṭṭhā vuttanayeneva attho veditabbo.

Purisakārānuyogavaṇṇanā.

Kalyāṇavaggotipi etasseva nāmaṁ.

---

14. Abhiññānuyogavaṇṇanā

193. Ito paraṁ abhiññānuyogādivasena arahattasādhanā hoti. Tattha **āmantā**ti sakavādinā paṭiññāte paravādī “bahiddhā anindriyabaddharūpe iddhividhādivisesādhigamo natthi, ajjhattaṁ atthi, tasmā iddhādinibbattakena puggalena bhavitabban”ti maññamāno **nanu atthi koci iddhiṁ vikubbatī**ti-ādimāha. Taṁ sabbaṁ uttānatthameva.

Abhiññānuyogavaṇṇanā.

15-18. Ñātakānuyogādivaṇṇanā

197. Idāni **mātā**ti-ādiko ñātakānuyogo. **Khattiyo**ti-ādiko jāti-anuyogo. **Gahaṭṭho pabbajito**ti paṭipatti-anuyogo. **Devo manusso**ti upapatti-anuyogo. **Sotāpanno**ti-ādiko paṭivedhānuyogo, ariyānuyogotipi vuccati. Te sabbe uttānatthāyeva. “Arahā hutvā na arahā”ti panettha moghapañhattā na vuttaṁ.

206. **Cattāro purisayugā**ti-ādi saṁghānuyogo, sopi uttānatthoyeva.

209. **Saṅkhato**ti-ādi saccikaṭṭhasabhāvānuyogo. Tattha **tatiyā koṭī**ti pucchā sakavādissa. Tathārūpassa saccikaṭṭhassa abhāvato paṭikkhepo paravādissa. Puna puṭṭho puggalaṁ sandhāya paṭiññā tasseva.

ဣတော ပရံ “ကလျာဏပါပကာနီ”တိ အဝတွာ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယာ ဧဝ “ကမ္မံ အတ္ထီ”တိအာဒိနာ ဝိကပ္ပေန ဒဿိတာ။ တေသမ္ပိ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယေနေဝ အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။

ပုရိသကာရာနုယောဂဝဏ္ဏနာ။

ကလျာဏဝဂ္ဂေါတိပိ ဧတဿေဝ နာမံ။

၁၄-အဘိညာနုယောဂဝဏ္ဏနာ

၁၉၃။ ဣတော ပရံ အဘိညာနုယောဂါဒိဝသေန အရဟတ္တသာဓနာ ဟောတိ။ တတ္ထ **အာမန္တာ**တိ သကဝါဒိနာ ပဋိညာတေ ပရဝါဒီ “ဗဟိဒ္ဓါ အနိန္ဒြိယဗဒ္ဓရူပေ ဣဒ္ဓိဝိဓာဒိဝိသေသာဓိဂမော နတ္ထိ၊ အဇ္ဈတ္တံ အတ္ထိ၊ တသ္မာ ဣဒ္ဓါဒိနိဗ္ဗတ္တကေန ပုဂ္ဂလေန ဘဝိတဗ္ဗ”န္တိ မညမာနော **နနု အတ္ထိ ကောစိ ဣဒ္ဓိံ ဝိကုဗ္ဗတီ**တိအာဒိမာဟ။ တံ သဗ္ဗံ ဥတ္တာနတ္ထမေဝ။

အဘိညာနုယောဂဝဏ္ဏနာ။

၁၅-၁၈-ဉာတကာနုယောဂါဒိဝဏ္ဏနာ

၁၉၇။ ဣဒါနိ **မာတာ**တိအာဒိကော ဉာတကာနုယောဂေါ။ **ခတ္တိယော**တိအာဒိကော ဇာတိအနုယောဂေါ။ **ဂဟဋ္ဌော ပဗ္ဗဇိတော**တိ ပဋိပတ္တိအနုယောဂေါ။ **ဒေဝေါ မနုဿော**တိ ဥပပတ္တိအနုယောဂေါ။ **သောတာပန္နော**တိအာဒိကော ပဋိဝေဓာနုယောဂေါ၊ အရိယာနုယောဂေါတိပိ ဝုစ္စတိ။ တေ သဗ္ဗေ ဥတ္တာနတ္ထာယေဝ။ “အရဟာ ဟုတွာ န အရဟာ”တိ ပနေတ္ထ မောဃပဉှတ္တာ န ဝုတ္တံ။

၂၀၆။ **စတ္တာရော ပုရိသယုဂါ**တိအာဒိ သံဃာနုယောဂေါ၊ သောပိ ဥတ္တာနတ္ထောယေဝ။

၂၀၉။ **သင်္ခတော**တိအာဒိ သစ္စိကဋ္ဌသဘာဝါနုယောဂေါ။ တတ္ထ **တတိယာ ကောဋီ**တိ ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ။ တထာရူပဿ သစ္စိကဋ္ဌဿ အဘာဝတော ပဋိက္ခေပေါ ပရဝါဒိဿ။ ပုန ပုဋ္ဌော ပုဂ္ဂလံ သန္ဓာယ ပဋိညာ တဿေဝ။

211. **Añño puggalo**tipañhepi saṅkhatehi khandhehi aññattaṁ anicchanto paṭikkhepo tasseva.

212. **Khandhā saṅkhatā**ti-ādi saṅkhatāsaṅkhatāni sarūpena dassetvā aññattapucchanatthaṁ vuttaṁ.

213. **Rūpaṁ saṅkhatan**ti-ādi khandhe vibhāgato dassetvā aññattapucchanatthaṁ vuttaṁ.

214. **Puggalassa uppādo**ti pucchā sakavādissa, “jātidhammā jarādhammā, atho maraṇadhammino”ti-ādisuttavasena paṭiññā paravādissa. Saṅkhatabhāvaṁ panassa so na icchati, tasmā paṭikkhipati.

215. Puna **na uppādo paññāyatī**ti-ādinā nayena puṭṭho “dukkhameva hi sambhoti, dukkhaṁ tiṭṭhati veti cā”ti-ādivacanato[1] puggalassa uppādādayo nāma na yujjantīti paṭijānāti.

216. **Atthatthamhī**ti atthaṁ vuccati nibbānaṁ, tattha **atthī**ti pucchati. Tassa atthitāya sassataṁ, natthitāya ucchedo āpajjati. Tadubhayampi anicchanto pacchā paṭikkhipati.

Ñātakānuyogādivaṇṇanā.

---

19. Paṭivedhānuyogādivaṇṇanā

217. Bhavaṁ nissāya pañhe **bhavan**ti upapattibhavaṁ.

218. Vedanaṁ vediyamānapañhe vedanaṁ vediyamāno pariggahitavedano yogāvacarova pajānāti, bālaputhujjano nappajānāti.

224. Kāyānupassanādipañhā uttānatthāyeva.

---

1. Saṁ 1. 137 piṭṭhe.

၂၁၁။ **အညော ပုဂ္ဂလော**တိပဉှေပိ သင်္ခတေဟိ ခန္ဓေဟိ အညတ္တံ အနိစ္ဆန္တော ပဋိက္ခေပေါ တဿေဝ။

၂၁၂။ **ခန္ဓာ သင်္ခတာ**တိအာဒိ သင်္ခတာသင်္ခတာနိ သရူပေန ဒဿေတွာ အညတ္တပုစ္ဆနတ္ထံ ဝုတ္တံ။

၂၁၃။ **ရူပံ သင်္ခတ**န္တိအာဒိ ခန္ဓေ ဝိဘာဂတော ဒဿေတွာ အညတ္တပုစ္ဆနတ္ထံ ဝုတ္တံ။

၂၁၄။ **ပုဂ္ဂလဿ ဥပ္ပါဒေါ**တိ ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ၊ “ဇာတိဓမ္မာ ဇရာဓမ္မာ၊ အထော မရဏဓမ္မိနော”တိအာဒိသုတ္တဝသေန ပဋိညာ ပရဝါဒိဿ။ သင်္ခတဘာဝံ ပနဿ သော န ဣစ္ဆတိ၊ တသ္မာ ပဋိက္ခိပတိ။

၂၁၅။ ပုန **န ဥပ္ပါဒေါ ပညာယတီ**တိအာဒိနာ နယေန ပုဋ္ဌော “ဒုက္ခမေဝ ဟိ သမ္ဘောတိ၊ ဒုက္ခံ တိဋ္ဌတိ ဝေတိ စာ”တိအာဒိဝစနတော[1] ပုဂ္ဂလဿ ဥပ္ပါဒါဒယော နာမ န ယုဇ္ဇန္တီတိ ပဋိဇာနာတိ။

၂၁၆။ **အတ္ထတ္ထမှီ**တိ အတ္ထံ ဝုစ္စတိ နိဗ္ဗာနံ၊ တတ္ထ **အတ္ထီ**တိ ပုစ္ဆတိ။ တဿ အတ္ထိတာယ သဿတံ၊ နတ္ထိတာယ ဥစ္ဆေဒေါ အာပဇ္ဇတိ။ တဒုဘယမ္ပိ အနိစ္ဆန္တော ပစ္ဆာ ပဋိက္ခိပတိ။

ဉာတကာနုယောဂါဒိဝဏ္ဏနာ။

၁၉-ပဋိဝေဓာနုယောဂါဒိဝဏ္ဏနာ

၂၁၇။ ဘဝံ နိဿာယ ပဉှေ **ဘဝ**န္တိ ဥပပတ္တိဘဝံ။

၂၁၈။ ဝေဒနံ ဝေဒိယမာနပဉှေ ဝေဒနံ ဝေဒိယမာနော ပရိဂ္ဂဟိတဝေဒနော ယောဂါဝစရောဝ ပဇာနာတိ၊ ဗာလပုထုဇ္ဇနော နပ္ပဇာနာတိ။

၂၂၄။ ကာယာနုပဿနာဒိပဉှာ ဥတ္တာနတ္ထာယေဝ။

၁-သံ ၁-၁၃၇-ပိဋ္ဌေ။

226. Pārāyanagāthāya[1] **suññato lokaṁ avekkhassū**ti sattasuññatavasena khandhalokaṁ olokehīti attho.

228. **Puggalo avekkhatī**ti sakavādipucchā. Paravādissa hi "suññato lokaṁ avekkhassū"ti gāthāya yo avekkhati, so puggaloti laddhi, tasmā naṁ evaṁ pucchati. **Saha rūpenā**ti rūpakāyena saddhiṁ, tato anissaṭo hutvāti attho. Idaṁ pañcavokāravasena anujānitvā puna taṁ jīvanti puṭṭho suttavirodhabhayena paṭikkhipati. **Vinā rūpenā**ti idaṁ catuvokāravasena anujānitvā puna aññaṁ jīvanti puṭṭho suttavirodhabhayeneva paṭikkhipati. "Abbhantaragato"ti ca "bahiddhā nikkhamitvā"ti ca idaṁ "saha rūpena vinā rūpenā"ti heṭṭhā vuttassa lakkhaṇavacanaṁ. Tattha **abbhantaragato**ti rūpassa antogato, ito vā etto vā anikkhamitvā rūpaparicchedavaseneva ṭhito hutvāti attho. **Nikkhamitvā**ti rūpaparicchedaṁ atikkamitvā, rūpaṁ anissito hutvāti attho.

231. **Anattā**ti attanā jīvena puggalena rahito, ekadhammepi puggalo natthīti attho. Evaṁ sabbasuttānaṁ Āgamaṭṭhakathāsu vuttanayeneva attho veditabbo. Idha pana sandhāyabhāsitamattameva vakkhāma.

237. **Vuttaṁ Bhagavatā sappikumbho**ti-ādi "sabbāva desanā yathārutavaseneva[2] atthato na gahetabbā"ti dassanatthaṁ ābhataṁ. Yathā hi suvaṇṇaṁ gahetvā kato suvaṇṇavikāro kumbho suvaṇṇakumbhoti vuccati, na evaṁ sappiṁ gahetvā kato sappissa vikāro sappikumbho nāma atthi. Yasmiṁ pana kumbhe sappi pakkhittaṁ, so sappikumbho nāmāti ayamettha attho. Telakumbhādīsupi eseva nayo. Yathā ca nibbānaṁ niccaṁ dhuvaṁ, na evaṁ bhattaṁ vā yāgu vā atthi. Kālaparicchedaṁ pana akatvā divase divase dassāmāti paññattavasena "niccabhattaṁ dhuvayāgū"ti vuccatīti ayamettha attho.

"Atthi puggalo attahitāya paṭipanno"ti-ādīsupi yathā rūpādayo dhammā paccattalakkhaṇasāmaññalakkhaṇavasena atthi, na evaṁ

1. Pārāyanakathāya (Syā) 2. Yathāvuttavaseneva (Syā)

၂၂၆။ ပါရာယနဂါထာယ[၁] **သုညတော လောကံ အဝေက္ခဿူ**တိ သတ္တသုညတဝသေန ခန္ဓလောကံ ဩလောကေဟီတိ အတ္ထော။

၂၂၈။ **ပုဂ္ဂလော အဝေက္ခတီ**တိ သကဝါဒိပုစ္ဆာ။ ပရဝါဒိဿ ဟိ "သုညတော လောကံ အဝေက္ခဿူ"တိ ဂါထာယ ယော အဝေက္ခတိ၊ သော ပုဂ္ဂလောတိ လဒ္ဓိ၊ တသ္မာ နံ ဧဝံ ပုစ္ဆတိ။ **သဟ ရူပေနာ**တိ ရူပကာယေန သဒ္ဓိံ၊ တတော အနိဿဋော ဟုတွာတိ အတ္ထော။ ဣဒံ ပဉ္စဝေါကာရဝသေန အနုဇာနိတွာ ပုန တံ ဇီဝန္တိ ပုဋ္ဌော သုတ္တဝိရောဓဘယေန ပဋိက္ခိပတိ။ **ဝိနာ ရူပေနာ**တိ ဣဒံ စတုဝေါကာရဝသေန အနုဇာနိတွာ ပုန အညံ ဇီဝန္တိ ပုဋ္ဌော သုတ္တဝိရောဓဘယေနေဝ ပဋိက္ခိပတိ။ "အဗ္ဘန္တရဂတော"တိ စ "ဗဟိဒ္ဓါ နိက္ခမိတွာ"တိ စ ဣဒံ "သဟ ရူပေန ဝိနာ ရူပေနာ"တိ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တဿ လက္ခဏဝစနံ။ တတ္ထ **အဗ္ဘန္တရဂတော**တိ ရူပဿ အန္တောဂတော၊ ဣတော ဝါ ဧတ္တော ဝါ အနိက္ခမိတွာ ရူပပရိစ္ဆေဒဝသေနေဝ ဌိတော ဟုတွာတိ အတ္ထော။ **နိက္ခမိတွာ**တိ ရူပပရိစ္ဆေဒံ အတိက္ကမိတွာ၊ ရူပံ အနိဿိတော ဟုတွာတိ အတ္ထော။

၂၃၁။ **အနတ္တာ**တိ အတ္တနာ ဇီဝေန ပုဂ္ဂလေန ရဟိတော၊ ဧကဓမ္မေပိ ပုဂ္ဂလော နတ္ထီတိ အတ္ထော။ ဧဝံ သဗ္ဗသုတ္တာနံ အာဂမဋ္ဌကထာသု ဝုတ္တနယေနေဝ အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဣဓ ပန သန္ဓာယဘာသိတမတ္တမေဝ ဝက္ခာမ။

၂၃၇။ **ဝုတ္တံ ဘဂဝတာ သပ္ပိကုမ္ဘော**တိအာဒိ "သဗ္ဗာဝ ဒေသနာ ယထာရုတဝသေနေဝ[၂] အတ္ထတော န ဂဟေတဗ္ဗာ"တိ ဒဿနတ္ထံ အာဘတံ။ ယထာ ဟိ သုဝဏ္ဏံ ဂဟေတွာ ကတော သုဝဏ္ဏဝိကာရော ကုမ္ဘော သုဝဏ္ဏကုမ္ဘောတိ ဝုစ္စတိ၊ န ဧဝံ သပ္ပိံ ဂဟေတွာ ကတော သပ္ပိဿ ဝိကာရော သပ္ပိကုမ္ဘော နာမ အတ္ထိ။ ယသ္မိံ ပန ကုမ္ဘေ သပ္ပိ ပက္ခိတ္တံ၊ သော သပ္ပိကုမ္ဘော နာမာတိ အယမေတ္ထ အတ္ထော။ တေလကုမ္ဘာဒီသုပိ ဧသေဝ နယော။ ယထာ စ နိဗ္ဗာနံ နိစ္စံ ဓုဝံ၊ န ဧဝံ ဘတ္တံ ဝါ ယာဂု ဝါ အတ္ထိ။ ကာလပရိစ္ဆေဒံ ပန အကတွာ ဒိဝသေ ဒိဝသေ ဒဿာမာတိ ပညတ္တဝသေန "နိစ္စဘတ္တံ ဓုဝယာဂူ"တိ ဝုစ္စတီတိ အယမေတ္ထ အတ္ထော။

"အတ္ထိ ပုဂ္ဂလော အတ္တဟိတာယ ပဋိပန္နော"တိအာဒီသုပိ ယထာ ရူပါဒယော ဓမ္မာ ပစ္စတ္တလက္ခဏသာမညလက္ခဏဝသေန အတ္ထိ၊ န ဧဝံ

၁-ပါရာယနကထာယ (သျာ) ၂-ယထာဝုတ္တဝသေနေဝ (သျာ)

puggalo. Rūpādīsu pana sati evaṁnāmo evaṁgottoti vohāro hoti. Iti iminā lokavohārena lokasammutiyā lokaniruttiyā atthi puggaloti ayamettha attho. Vuttampi cetaṁ Bhagavatā "imā kho citta lokasamaññā lokaniruttiyo lokavohārā lokapaññattiyo"ti[1]. Rūpādidhammā pana vināpi lokasammutiṁ paccattasāmaññalakkhaṇavasena paññāpanato atthīti ayamettha attho.

Buddhānaṁ pana **dve kathā** sammutikathā ca paramatthakathā ca. Tattha satto puggalo devo brahmāti-ādikā **sammutikathā** nāma. Aniccaṁ dukkhaṁ anattā khandhā dhātuyo āyatanāni satipaṭṭhānā sammappadhānāti-ādikā **paramatthakathā** nāma.

Tattha yo sammutidesanāya sattoti vā -pa- brahmāti vāti vutte jānituṁ paṭivijjhituṁ niyyātuṁ arahattajayaggāhaṁ gahetuṁ sakkoti, tassa Bhagavā āditova sattoti vā puggaloti vā posoti vā devoti vā brahmāti vā katheti. Yo paramatthadesanāya aniccanti vā dukkhanti vāti-ādīsu aññataraṁ sutvāva jānituṁ paṭivijjhituṁ niyyātuṁ arahattajayaggāhaṁ gahetuṁ sakkoti, tassa aniccanti-ādīsu aññataraṁ katheti. Tathā sammutikathāya bujjhanakasattassa na paṭhamaṁ paramatthakathaṁ katheti, sammutikathāya pana bodhetvā pacchā paramatthakathaṁ katheti. Paramatthakathāya bujjhanakasattassāpi na paṭhamaṁ sammutikathaṁ katheti, paramatthakathāya pana bodhetvā pacchā sammutikathaṁ katheti. Pakatiyā pana paṭhamameva paramatthakathaṁ[2] kathentassa desanā lūkhākārā hoti, tasmā Buddhā paṭhamaṁ sammutikathaṁ kathetvā pacchā paramatthakathaṁ kathenti. Te sammutikathaṁ kathentāpi saccameva sabhāvameva amusāva kathenti, paramatthakathaṁ kathentāpi saccameva sabhāvameva amusāva kathenti. Ayañhi—

Duve saccāni akkhāsi, Sambuddho vadataṁ varo.
Sammutiṁ paramatthañca, tatiyaṁ nupalabbhati.

1. Dī 1. 186 piṭṭhe. 2. Sammatikathaṁ kathetvā pacchā paramatthakathaṁ (Syā)

ပုဂ္ဂလော။ ရူပါဒီသု ပန သတိ ဧဝံနာမော ဧဝံဂေါတ္တောတိ ဝေါဟာရော ဟောတိ။ ဣတိ ဣမိနာ လောကဝေါဟာရေန လောကသမ္မုတိယာ လောကနိရုတ္တိယာ အတ္ထိ ပုဂ္ဂလောတိ အယမေတ္ထ အတ္ထော။ ဝုတ္တမ္ပိ စေတံ ဘဂဝတာ "ဣမာ ခေါ စိတ္တ လောကသမညာ လောကနိရုတ္တိယော လောကဝေါဟာရာ လောကပညတ္တိယော"တိ[1]။ ရူပါဒိဓမ္မာ ပန ဝိနာပိ လောကသမ္မုတိံ ပစ္စတ္တသာမညလက္ခဏဝသေန ပညာပနတော အတ္ထီတိ အယမေတ္ထ အတ္ထော။

ဗုဒ္ဓါနံ ပန **ဒွေ ကထာ** သမ္မုတိကထာ စ ပရမတ္ထကထာ စ။ တတ္ထ သတ္တော ပုဂ္ဂလော ဒေဝေါ ဗြဟ္မာတိအာဒိကာ **သမ္မုတိကထာ** နာမ။ အနိစ္စံ ဒုက္ခံ အနတ္တာ ခန္ဓာ ဓာတုယော အာယတနာနိ သတိပဋ္ဌာနာ သမ္မပ္ပဓာနာတိအာဒိကာ **ပရမတ္ထကထာ** နာမ။

တတ္ထ ယော သမ္မုတိဒေသနာယ သတ္တောတိ ဝါ။ပ။ ဗြဟ္မာတိ ဝါတိ ဝုတ္တေ ဇာနိတုံ ပဋိဝိဇ္ဈိတုံ နိယျာတုံ အရဟတ္တဇယဂ္ဂါဟံ ဂဟေတုံ သက္ကောတိ၊ တဿ ဘဂဝါ အာဒိတောဝ သတ္တောတိ ဝါ ပုဂ္ဂလောတိ ဝါ ပေါသောတိ ဝါ ဒေဝေါတိ ဝါ ဗြဟ္မာတိ ဝါ ကထေတိ။ ယော ပရမတ္ထဒေသနာယ အနိစ္စန္တိ ဝါ ဒုက္ခန္တိ ဝါတိအာဒီသု အညတရံ သုတွာဝ ဇာနိတုံ ပဋိဝိဇ္ဈိတုံ နိယျာတုံ အရဟတ္တဇယဂ္ဂါဟံ ဂဟေတုံ သက္ကောတိ၊ တဿ အနိစ္စန္တိအာဒီသု အညတရံ ကထေတိ။ တထာ သမ္မုတိကထာယ ဗုဇ္ဈနကသတ္တဿ န ပဌမံ ပရမတ္ထကထံ ကထေတိ၊ သမ္မုတိကထာယ ပန ဗောဓေတွာ ပစ္ဆာ ပရမတ္ထကထံ ကထေတိ။ ပရမတ္ထကထာယ ဗုဇ္ဈနကသတ္တဿာပိ န ပဌမံ သမ္မုတိကထံ ကထေတိ၊ ပရမတ္ထကထာယ ပန ဗောဓေတွာ ပစ္ဆာ သမ္မုတိကထံ ကထေတိ။ ပကတိယာ ပန ပဌမမေဝ ပရမတ္ထကထံ[2] ကထေန္တဿ ဒေသနာ လူခါကာရာ ဟောတိ၊ တသ္မာ ဗုဒ္ဓါ ပဌမံ သမ္မုတိကထံ ကထေတွာ ပစ္ဆာ ပရမတ္ထကထံ ကထေန္တိ။ တေ သမ္မုတိကထံ ကထေန္တာပိ သစ္စမေဝ သဘာဝမေဝ အမုသာဝ ကထေန္တိ၊ ပရမတ္ထကထံ ကထေန္တာပိ သစ္စမေဝ သဘာဝမေဝ အမုသာဝ ကထေန္တိ။ အယဉှိ—

ဒုဝေ သစ္စာနိ အက္ခာသိ၊ သမ္ဗုဒ္ဓေါ ဝဒတံ ဝရော။
သမ္မုတိံ ပရမတ္ထဉ္စ၊ တတိယံ နုပလဗ္ဘတိ။

၁-ဒီ ၁-၁၈၆-ပိဋ္ဌေ။ ၂-သမ္မတိကထံ ကထေတွာ ပစ္ဆာ ပရမတ္ထကထံ (သျာ)

Tattha—

“Saṅketavacanaṁ saccaṁ, lokasammutikāraṇaṁ.
Paramatthavacanaṁ saccaṁ, dhammānaṁ tathalakkhaṇan”ti.

Aparo nayo—dve Bhagavato desanā paramatthadesanā ca khandhādivasena, sammutidesanā ca sappikumbhādivasena. Na hi Bhagavā samaññaṁ atidhāvati. Tasmā “atthi puggalo”ti vacanamattato abhiniveso na kātabbo. Satthārā hi—

Paññattiṁ anatikkamma, paramattho pakāsito.
Samaññaṁ nātidhāveyya, tasmā aññopi paṇḍito.
Paramatthaṁ pakāsento, samaññaṁ nātidhāvaye.

Sesaṁ sabbattha uttānatthamevāti.

Puggalakathā niṭṭhitā.

တတ္ထ—

“သင်္ကေတဝစနံ သစ္စံ၊ လောကသမ္မုတိကာရဏံ။
ပရမတ္ထဝစနံ သစ္စံ၊ ဓမ္မာနံ တထလက္ခဏ”န္တိ။

အပရော နယော—ဒွေ ဘဂဝတော ဒေသနာ ပရမတ္ထဒေသနာ စ ခန္ဓာဒိဝသေန, သမ္မုတိဒေသနာ စ သပ္ပိကုမ္ဘာဒိဝသေန။ န ဟိ ဘဂဝါ သမညံ အတိဓာဝတိ။ တသ္မာ “အတ္ထိ ပုဂ္ဂလော”တိ ဝစနမတ္တတော အဘိနိဝေသော န ကာတဗ္ဗော။ သတ္ထာရာ ဟိ—

ပညတ္တိံ အနတိက္ကမ္မ၊ ပရမတ္ထော ပကာသိတော။
သမညံ နာတိဓာဝေယျ၊ တသ္မာ အညောပိ ပဏ္ဍိတော။
ပရမတ္ထံ ပကာသေန္တော၊ သမညံ နာတိဓာဝယေ။

သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ဥတ္တာနတ္ထမေဝါတိ။

ပုဂ္ဂလကထာ နိဋ္ဌိတာ။

2. Parihānikathā

1. Vādayuttiparihānavaṇṇanā

239. Idāni parihānikathā[1] hoti. Parihānidhammo aparihānidhammo, dveme bhikkhave dhammā sekkhassa bhikkhuno parihānāya saṁvattanti[2], pañcime bhikkhave dhammā samayavimuttassa bhikkhuno parihānāya saṁvattantīti[3] evamādīni hi suttāni nissāya Sammitiyā Vajjiputtakā Sabbatthivādino ekacce ca Mahāsaṁghikā arahatopi parihāniṁ icchanti, tasmā te vā hontu aññeyeva vā, yesaṁ ayaṁ laddhi, tesaṁ laddhibhindanatthaṁ **parihāyati arahā arahattā**ti pucchā sakavādissa. Tatra **parihāyatī**ti dve parihāriniyo pattaparihāni ca appattaparihāni ca. Tattha "dutiyampi kho āyasmā Godhiko tamhā sāmayikāya cetovimuttiyā parihāyī"ti[4] ayaṁ pattaparihāni nāma. "Mā vo sāmaññatthikānaṁ sataṁ sāmaññattho parihāyī"ti[5] ayaṁ appattaparihāni. Tāsu idha pattaparihāni adhippetā. Tañhi sandhāya **āmantā**ti paṭiññā paravādissa. Sakasamaye pana imaṁ pattaparihāniṁ nāma lokiyasamāpattiyāva icchanti, na arahattādīhi sāmaññaphalehi. Parasamayepi naṁ sabbasāmaññaphalesu sabbabhavesu sabbakālesu sabbesañca puggalānaṁ na icchanti, taṁ pana tesaṁ laddhimattamevāti sabbaṁ laddhijālaṁ bhindituṁ puna **sabbatthā**ti-ādinā nayena desanā vaḍḍhitā.

Tattha yasmā paravādī kamena parihāyitvā sotāpattiphale ṭhitassa arahato parihāniṁ na icchati, upariphalesu ṭhitasseva icchati. Yasmā ca rūpārūpabhavesu ṭhitassa na icchati, kammārāmatādīnaṁ pana parihāniyadhammānaṁ bhāvato kāmabhave ṭhitasseva icchati, tasmā "sabbatthā"ti puṭṭho paṭikkhipati. Puna daḷhaṁ katvā puṭṭho kāmabhavaṁ sandhāya paṭijānāti. Sabbasmimpi hi kāmabhave parihānikarā kāmaguṇā atthi, tasmā tattha parihāyatīti tassa laddhi.

1. Parihānikathā nāma (Syā) 2. Aṁ 1. 95 piṭṭhe.
3. Aṁ 2. 153 piṭṭhe. 4. Saṁ 1. 121 piṭṭhe. 5. Ma 1. 339 piṭṭhe.

၂—ပရိဟာနိကထာ

၁-ဝါဒယုတ္တိပရိဟာနိဝဏ္ဏနာ

၂၃၉။ ဣဒါနိ ပရိဟာနိကထာ[၁] ဟောတိ။ ပရိဟာနိဓမ္မော အပရိဟာနိဓမ္မော၊ ဒွေမေ ဘိက္ခဝေ ဓမ္မာ သေက္ခဿ ဘိက္ခုနော ပရိဟာနာယ သံဝတ္တန္တိ[၂]၊ ပဉ္စိမေ ဘိက္ခဝေ ဓမ္မာ သမယဝိမုတ္တဿ ဘိက္ခုနော ပရိဟာနာယ သံဝတ္တန္တီတိ[၃] ဧဝမာဒီနိ ဟိ သုတ္တာနိ နိဿာယ သမ္မိတိယာ ဝဇ္ဇိပုတ္တကာ သဗ္ဗတ္ထိဝါဒိနော ဧကစ္စေ စ မဟာသံဃိကာ အရဟတောပိ ပရိဟာနိံ ဣစ္ဆန္တိ၊ တသ္မာ တေ ဝါ ဟောန္တု အညေယေဝ ဝါ၊ ယေသံ အယံ လဒ္ဓိ၊ တေသံ လဒ္ဓိဘိန္ဒနတ္ထံ **ပရိဟာယတိ အရဟာ အရဟတ္တာ**တိ ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ။ တတြ **ပရိဟာယတီ**တိ ဒွေ ပရိဟာနိယော ပတ္တပရိဟာနိ စ အပ္ပတ္တပရိဟာနိ စ။ တတ္ထ “ဒုတိယမ္ပိ ခေါ အာယသ္မာ ဂေါဓိကော တမှာ သာမယိကာယ စေတောဝိမုတ္တိယာ ပရိဟာယီ”တိ[၄] အယံ ပတ္တပရိဟာနိ နာမ။ “မာ ဝေါ သာမညတ္ထိကာနံ သတံ သာမညတ္ထော ပရိဟာယီ”တိ[၅] အယံ အပ္ပတ္တပရိဟာနိ။ တာသု ဣဓ ပတ္တပရိဟာနိ အဓိပ္ပေတာ။ တဉှိ သန္ဓာယ **အာမန္တာ**တိ ပဋိညာ ပရဝါဒိဿ။ သကသမယေ ပန ဣမံ ပတ္တပရိဟာနိံ နာမ လောကိယသမာပတ္တိယာဝ ဣစ္ဆန္တိ၊ န အရဟတ္တာဒီဟိ သာမညဖလေဟိ။ ပရသမယေပိ နံ သဗ္ဗသာမညဖလေသု သဗ္ဗဘဝေသု သဗ္ဗကာလေသု သဗ္ဗေသဉ္စ ပုဂ္ဂလာနံ န ဣစ္ဆန္တိ၊ တံ ပန တေသံ လဒ္ဓိမတ္တမေဝါတိ သဗ္ဗံ လဒ္ဓိဇာလံ ဘိန္ဒိတုံ ပုန **သဗ္ဗတ္ထာ**တိအာဒိနာ နယေန ဒေသနာ ဝဍ္ဎိတာ။

တတ္ထ ယသ္မာ ပရဝါဒီ ကမေန ပရိဟာယိတွာ သောတာပတ္တိဖလေ ဌိတဿ အရဟတော ပရိဟာနိံ န ဣစ္ဆတိ၊ ဥပရိဖလေသု ဌိတဿေဝ ဣစ္ဆတိ။ ယသ္မာ စ ရူပါရူပဘဝေသု ဌိတဿ န ဣစ္ဆတိ၊ ကမ္မာရာမတာဒီနံ ပန ပရိဟာနိယဓမ္မာနံ ဘာဝတော ကာမဘဝေ ဌိတဿေဝ ဣစ္ဆတိ၊ တသ္မာ “သဗ္ဗတ္ထာ”တိ ပုဋ္ဌော ပဋိက္ခိပတိ။ ပုန ဒဠှံ ကတွာ ပုဋ္ဌော ကာမဘဝံ သန္ဓာယ ပဋိဇာနာတိ။ သဗ္ဗသ္မိမ္ပိ ဟိ ကာမဘဝေ ပရိဟာနိကရာ ကာမဂုဏာ အတ္ထိ၊ တသ္မာ တတ္ထ ပရိဟာယတီတိ တဿ လဒ္ဓိ။

၁-ပရိဟာနိကထာ နာမ (သျာ) ၂-အံ ၁-၉၅-ပိဋ္ဌေ။
၃-အံ ၂-၁၅၃-ပိဋ္ဌေ။ ၄-သံ ၁-၁၂၁-ပိဋ္ဌေ။ ၅-မ ၁-၃၃၉-ပိဋ္ဌေ။

Tatiyapucchāya **parihānī**ti parihānikare dhamme pucchati. Tattha yasmā parihāni nāma kammārāmatādidhammā, visesato vā kāmarāgabyāpādā eva, te ca rūpārūpabhave natthi, tasmā “na hevan”ti paṭikkhepo paravādissa.

Sabbadāti kālapucchā. Tattha paṭhamapañhe yonisomanasikārakāle aparihāyanato paṭikkhipati. Dutiye ayonisomanasikaroto rattibhāge vā divasabhāge vā sabbadā parihāyanato paṭijānāti. Tatiye parihānikaradhammasamāyoge sati muhuttameva parihāni nāma hoti, tato pubbe aparihīnassa pacchā parihīnassa ca[1] parihāni nāma natthīti paṭikkhipati.

Sabbeva arahantoti pañhānaṁ paṭhamasmiṁ tikkhindriye sandhāya paṭikkhipati[2]. Dutiyasmiṁ mudindriye sandhāya paṭijānāti. Tatiyasmimpi tikkhindriyāva adhippetā. Tesañhi sabbesampi parihāni na hotīti tassa laddhi.

Seṭṭhi-udāharaṇe paṭhamapucchā paravādissa, dutiyā sakavādissa. Tatrāyaṁ adhippāyo—yaṁ maṁ tumhe pucchatha “arahā arahattā parihāyanto catūhi phalehi parihāyatī”ti, tatra vo paṭipucchāmi “catūhi satasahassehi seṭṭhī seṭṭhittaṁ karonto satasahassehi parihīne seṭṭhī seṭṭhittā parihīno hotī”ti. Tato sakavādinā ekadesena parihāniṁ sandhāya “āmantā”ti vutte **sabbasāpateyyā parihīno hotī**ti pucchati. Tathā aparihīnattā sakavādī na hevāti vatvā atha naṁ “evameva arahāpi parihāyati ca, na ca catūhi phalehī”ti uppannaladdhikaṁ dutiyaṁ bhabbapañhaṁ pucchati. Paravādī seṭṭhino abhabbatāya niyamaṁ apassanto paṭijānitvā arahato catūhi phalehi parihānibhabbataṁ puṭṭho “niyato sambodhiparāyaṇo”ti[3] vacanassa ayoniso atthaṁ gahetvā laddhiyaṁ ṭhito sotāpattiphalato parihāyituṁ abhabbataṁ sandhāya paṭikkhipati, taṁ panassa laddhimattamevāti.

Ettāvatā vādayutti nāma niṭṭhitā hoti.

1. Parihīnassa (Syā) 2. Paṭijānāti (Syā) 3. Aṁ 1. 233 piṭṭhe.

တတိယပုစ္ဆာယ **ပရိဟာနီ**တိ ပရိဟာနိကရေ ဓမ္မေ ပုစ္ဆတိ။ တတ္ထ ယသ္မာ ပရိဟာနိ နာမ ကမ္မာရာမတာဒိဓမ္မာ၊ ဝိသေသတော ဝါ ကာမရာဂဗျာပါဒါ ဧဝ၊ တေ စ ရူပါရူပဘဝေ နတ္ထိ၊ တသ္မာ “န ဟေဝ”န္တိ ပဋိက္ခေပေါ ပရဝါဒိဿ။

သဗ္ဗဒါတိ ကာလပုစ္ဆာ။ တတ္ထ ပဌမပဉှေ ယောနိသောမနသိကာရကာလေ အပရိဟာယနတော ပဋိက္ခိပတိ။ ဒုတိယေ အယောနိသောမနသိကရောတော ရတ္တိဘာဂေ ဝါ ဒိဝသဘာဂေ ဝါ သဗ္ဗဒါ ပရိဟာယနတော ပဋိဇာနာတိ။ တတိယေ ပရိဟာနိကရဓမ္မသမာယောဂေ သတိ မုဟုတ္တမေဝ ပရိဟာနိ နာမ ဟောတိ၊ တတော ပုဗ္ဗေ အပရိဟီနဿ ပစ္ဆာ ပရိဟီနဿ စ[၁] ပရိဟာနိ နာမ နတ္ထီတိ ပဋိက္ခိပတိ။

သဗ္ဗေဝ အရဟန္တောတိ ပဉှာနံ ပဌမသ္မိံ တိက္ခိန္ဒြိယေ သန္ဓာယ ပဋိက္ခိပတိ[၂]။ ဒုတိယသ္မိံ မုဒိန္ဒြိယေ သန္ဓာယ ပဋိဇာနာတိ။ တတိယသ္မိမ္ပိ တိက္ခိန္ဒြိယာဝ အဓိပ္ပေတာ။ တေသဉ္ဟိ သဗ္ဗေသမ္ပိ ပရိဟာနိ န ဟောတီတိ တဿ လဒ္ဓိ။

သေဋ္ဌိဥဒါဟရဏေ ပဌမပုစ္ဆာ ပရဝါဒိဿ၊ ဒုတိယာ သကဝါဒိဿ။ တတြာယံ အဓိပ္ပါယော—ယံ မံ တုမှေ ပုစ္ဆထ “အရဟာ အရဟတ္တာ ပရိဟာယန္တော စတူဟိ ဖလေဟိ ပရိဟာယတီ”တိ၊ တတြ ဝေါ ပဋိပုစ္ဆာမိ “စတူဟိ သတသဟဿေဟိ သေဋ္ဌီ သေဋ္ဌိတ္တံ ကရောန္တော သတသဟဿေဟိ ပရိဟီနေ သေဋ္ဌီ သေဋ္ဌိတ္တာ ပရိဟီနော ဟောတီ”တိ။ တတော သကဝါဒိနာ ဧကဒေသေန ပရိဟာနိံ သန္ဓာယ “အာမန္တာ”တိ ဝုတ္တေ **သဗ္ဗသာပတေယျာ ပရိဟီနော ဟောတီ**တိ ပုစ္ဆတိ။ တထာ အပရိဟီနတ္တာ သကဝါဒီ န ဟေဝါတိ ဝတွာ အထ နံ “ဧဝမေဝ အရဟာပိ ပရိဟာယတိ စ၊ န စ စတူဟိ ဖလေဟီ”တိ ဥပ္ပန္နလဒ္ဓိကံ ဒုတိယံ ဘဗ္ဗပဉှံ ပုစ္ဆတိ။ ပရဝါဒီ သေဋ္ဌိနော အဘဗ္ဗတာယ နိယမံ အပဿန္တော ပဋိဇာနိတွာ အရဟတော စတူဟိ ဖလေဟိ ပရိဟာနိဘဗ္ဗတံ ပုဋ္ဌော “နိယတော သမ္ဗောဓိပရာယဏော”တိ[၃] ဝစနဿ အယောနိသော အတ္ထံ ဂဟေတွာ လဒ္ဓိယံ ဌိတော သောတာပတ္တိဖလတော ပရိဟာယိတုံ အဘဗ္ဗတံ သန္ဓာယ ပဋိက္ခိပတိ၊ တံ ပနဿ လဒ္ဓိမတ္တမေဝါတိ။

ဧတ္တာဝတာ ဝါဒယုတ္တိ နာမ နိဋ္ဌိတာ ဟောတိ။

၁-ပရိဟီနဿ (သျာ) ၂-ပဋိဇာနာတိ (သျာ) ၃-အံ ၁-၂၃၃-ပိဋ္ဌေ။

2. Ariyapuggalasaṁsandanaparihānivaṇṇanā

240. Idāni ariyapuggalasaṁsandanā āraddhā. Tattha yasmā keci arahatova parihāniṁ icchanti, keci anāgāminopi, keci sakadāgāmissapi. Sotāpannassa pana sabbepi na icchantiyeva. Ye arahattā parihāyitvā anāgāmisakadāgāmibhāve[1] ṭhitā, tesaṁ parihāniṁ icchanti, na itaresaṁ anāgāmisakadāgāmīnaṁ. Sotāpannassa pana tepi sabbathāpi[2] na icchantiyeva, tasmā peyyālamukhena pucchā katā. Tattha tesaṁ laddhivasena paṭiññā ca paṭikkhepo ca veditabbā. “Parihāyati anāgāmī anāgāmiphalā”ti hi pañhasmiṁ ye anāgāmino parihāniṁ na icchanti, tesaṁ vasena paṭikkhepo. Ye pakati-anāgāmino vā arahattā parihāyitvā ṭhita-anāgāmino vā parihāniṁ icchanti, tesaṁ vasena paṭiññāti idamettha nayamukhaṁ. Tassānusārena sabbapeyyālā atthato veditabbā.

241. Yaṁ panettha “sotāpattiphalassa anantarā arahattaṁyeva sacchikarotī”ti vuttaṁ, taṁ parihīnassa puna vāyamato arahattappattiṁ sandhāya vuttaṁ. Itaro[3] sotāpattiphalānantaraṁ arahattassa abhāvā paṭikkhipati.

242. Tato paraṁ “parihāni nāmesā kilesappahānassa vā mandatāya bhaveyya, maggabhāvanādīnaṁ vā anadhimattatāya, saccānaṁ vā adassanenā”ti evamādīnaṁ vasena anuyuñjituṁ **kassa bahutarā kilesā pahīnā**ti-ādi vuttaṁ. Taṁ sabbaṁ uttānādhippāyameva suttānaṁ panattho Āgamaṭṭhakathāsu vuttanayeneva veditabbo.

262. **Samayavimutto arahā arahattā parihāyatī**ti ettha mudindriyo samayavimutto, tikkhindriyo asamayavimuttoti tesaṁ laddhi. Sakasamaye pana avasippatto jhānalābhī samayavimutto, vasippatto jhānalābhī ceva sabbe ca ariyapuggalā ariye vimokkhe asamayavimuttāti sanniṭṭhānaṁ. So pana taṁ attano laddhiṁ gahetvā

1. Anāgāmīsakadāgāmībhūmibhāve (Syā) 2. Sabbadāpi (Sī, Syā)
3. Itaro taṁ (Syā)

၂-အရိယပုဂ္ဂလသံသန္ဒနပရိဟာနိဝဏ္ဏနာ

၂၄၀။ ဣဒါနိ အရိယပုဂ္ဂလသံသန္ဒနာ အာရဒ္ဓါ။ တတ္ထ ယသ္မာ ကေစိ အရဟတောဝ ပရိဟာနိံ ဣစ္ဆန္တိ၊ ကေစိ အနာဂါမိနောပိ၊ ကေစိ သကဒါဂါမိဿပိ။ သောတာပန္နဿ ပန သဗ္ဗေပိ န ဣစ္ဆန္တိယေဝ။ ယေ အရဟတ္တာ ပရိဟာယိတွာ အနာဂါမိသကဒါဂါမိဘာဝေ[၁] ဌိတာ၊ တေသံ ပရိဟာနိံ ဣစ္ဆန္တိ၊ န ဣတရေသံ အနာဂါမိသကဒါဂါမီနံ။ သောတာပန္နဿ ပန တေပိ သဗ္ဗထာပိ[၂] န ဣစ္ဆန္တိယေဝ၊ တသ္မာ ပေယျာလမုခေန ပုစ္ဆာ ကတာ။ တတ္ထ တေသံ လဒ္ဓိဝသေန ပဋိညာ စ ပဋိက္ခေပေါ စ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ “ပရိဟာယတိ အနာဂါမီ အနာဂါမိဖလာ”တိ ဟိ ပဉှသ္မိံ ယေ အနာဂါမိနော ပရိဟာနိံ န ဣစ္ဆန္တိ၊ တေသံ ဝသေန ပဋိက္ခေပေါ။ ယေ ပကတိအနာဂါမိနော ဝါ အရဟတ္တာ ပရိဟာယိတွာ ဌိတအနာဂါမိနော ဝါ ပရိဟာနိံ ဣစ္ဆန္တိ၊ တေသံ ဝသေန ပဋိညာတိ ဣဒမေတ္ထ နယမုခံ။ တဿာနုသာရေန သဗ္ဗပေယျာလာ အတ္ထတော ဝေဒိတဗ္ဗာ။

၂၄၁။ ယံ ပနေတ္ထ “သောတာပတ္တိဖလဿ အနန္တရာ အရဟတ္တံယေဝ သစ္ဆိကရောတီ”တိ ဝုတ္တံ၊ တံ ပရိဟီနဿ ပုန ဝါယမတော အရဟတ္တပ္ပတ္တိံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ။ ဣတရော[၃] သောတာပတ္တိဖလာနန္တရံ အရဟတ္တဿ အဘာဝါ ပဋိက္ခိပတိ။

၂၄၂။ တတော ပရံ “ပရိဟာနိ နာမေသာ ကိလေသပ္ပဟာနဿ ဝါ မန္ဒတာယ ဘဝေယျ၊ မဂ္ဂဘာဝနာဒီနံ ဝါ အနဓိမတ္တတာယ, သစ္စာနံ ဝါ အဒဿနေန”တိ ဧဝမာဒီနံ ဝသေန အနုယုဉ္ဇိတုံ **ကဿ ဗဟုတရာ ကိလေသာ ပဟီနာ**တိအာဒိ ဝုတ္တံ။ တံ သဗ္ဗံ ဥတ္တာနာဓိပ္ပါယမေဝ သုတ္တာနံ ပနတ္ထော အာဂမဋ္ဌကထာသု ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗော။

၂၆၂။ **သမယဝိမုတ္တော အရဟာ အရဟတ္တာ ပရိဟာယတီ**တိ ဧတ္ထ မုဒိန္ဒြိယော သမယဝိမုတ္တော၊ တိက္ခိန္ဒြိယော အသမယဝိမုတ္တောတိ တေသံ လဒ္ဓိ။ သကသမယေ ပန အဝသိပ္ပတ္တော ဈာနလာဘီ သမယဝိမုတ္တော၊ ဝသိပ္ပတ္တော ဈာနလာဘီ စေဝ သဗ္ဗေ စ အရိယပုဂ္ဂလာ အရိယေ ဝိမောက္ခေ အသမယဝိမုတ္တာတိ သန္နိဋ္ဌာနံ။ သော ပန တံ အတ္တနော လဒ္ဓိံ ဂဟေတွာ

၁-အနာဂါမိသကဒါဂါမိဘူမိဘာဝေ (သျာ) ၂-သဗ္ဗဒါပိ (သီ၊ သျာ)
၃-ဣတရော တံ (သျာ)

“samayavimutto parihāyati, itaro na parihāyatī”ti āha. Sesamettha uttānatthameva.

Ariyapuggalasaṁsandanaparihānivaṇṇanā.

---

3. Suttasādhanaparihānivaṇṇanā

265. Idāni suttasādhanā hoti. Tattha **uccāvacā**ti uttamahīnabhedato uccā ca avacā ca. **Paṭipādā**ti paṭipadā. **Samaṇena pakāsitā**ti Buddhasamaṇena jotitā. Sukhāpaṭipadā hi khippābhiññā uccā, dukkhāpaṭipadā dandhābhiññā avacā. Itarā dve ekenaṅgena uccā, ekena avacā. Paṭhamaṁ vuttā eva vā uccā, itarā tissopi avacā. Tāya cetāya uccāvacāya paṭipadāya **na pāraṁ diguṇaṁ yanti,** ekamaggena dvikkhattuṁ nibbānaṁ na gacchantīti attho. Kasmā? Yena maggena ye kilesā pahīnā, tena tesaṁ puna appahātabbato. Etena parihānidhammābhāvaṁ dīpeti. **Nayidaṁ ekaguṇaṁ mutan**ti tañca idaṁ pāraṁ ekavāraṁyeva phusanārahaṁ[1] na hoti. Kasmā? Ekena maggena sabbakilesānaṁ appahānato. Etena ekamaggeneva arahattābhāvaṁ dīpeti.

Atthi chinnassa chediyanti chinnassa kilesavaṭṭassa puna chinditabbaṁ kiñci atthīti pucchati. Itaro tikkhindriyaṁ sandhāya paṭikkhipitvā puna puṭṭho mudindriyaṁ sandhāya paṭijānāti. Sakavādī suttaṁ āharitvā natthibhāvaṁ dasseti. Tattha **oghapāso**ti kilesogho ceva kilesapāso ca.

266. **Katassa paṭicayo**ti bhāvitassa maggassa puna bhāvanā. Idhāpi paṭikkhepapaṭijānanāni purimanayeneva veditabbāni.

267. **Parihānāya saṁvattantī**ti paravādinā ābhate sutte pañca dhammā appattaparihānāya ceva lokiyasamāpattiparihānāya ca saṁvattanti. So pana[2] pattassa arahattaphalassa parihanāya sallakkheti. Teneva **atthi[3] arahato kammārāmatā**ti āha. Itaropi

1. Phusanārahampi (Syā) 2. Na so pana (Syā) 3. Teneva naṁ atthi (Syā)

“သမယဝိမုတ္တော ပရိဟာယတိ၊ ဣတရော န ပရိဟာယတီ”တိ အာဟ။ သေသမေတ္ထ ဥတ္တာနတ္ထမေဝ။

အရိယပုဂ္ဂလသံသန္ဒနပရိဟာနိဝဏ္ဏနာ။

၃-သုတ္တသာဓနပရိဟာနိဝဏ္ဏနာ

၂၆၅။ ဣဒါနိ သုတ္တသာဓနာ ဟောတိ။ တတ္ထ **ဥစ္စာဝစာ**တိ ဥတ္တမဟီနဘေဒတော ဥစ္စာ စ အဝစာ စ။ **ပဋိပါဒါ**တိ ပဋိပဒါ။ **သမဏေန ပကာသိတာ**တိ ဗုဒ္ဓသမဏေန ဇောတိတာ။ သုခါပဋိပဒါ ဟိ ခိပ္ပါဘိညာ ဥစ္စာ၊ ဒုက္ခာပဋိပဒါ ဒန္ဓာဘိညာ အဝစာ။ ဣတရာ ဒွေ ဧကေနင်္ဂေန ဥစ္စာ၊ ဧကေန အဝစာ။ ပဌမံ ဝုတ္တာ ဧဝ ဝါ ဥစ္စာ၊ ဣတရာ တိဿောပိ အဝစာ။ တာယ စေတာယ ဥစ္စာဝစာယ ပဋိပဒါယ **န ပါရံ ဒိဂုဏံ ယန္တိ**၊ ဧကမဂ္ဂေန ဒွိက္ခတ္တုံ နိဗ္ဗာနံ န ဂစ္ဆန္တီတိ အတ္ထော။ ကသ္မာ? ယေန မဂ္ဂေန ယေ ကိလေသာ ပဟီနာ၊ တေန တေသံ ပုန အပ္ပဟာတဗ္ဗတော။ ဧတေန ပရိဟာနိဓမ္မာဘာဝံ ဒီပေတိ။ **နယိဒံ ဧကဂုဏံ မုတန္တိ** တဉ္စ ဣဒံ ပါရံ ဧကဝါရံယေဝ ဖုသနာရဟံ[၁] န ဟောတိ။ ကသ္မာ? ဧကေန မဂ္ဂေန သဗ္ဗကိလေသာနံ အပ္ပဟာနတော။ ဧတေန ဧကမဂ္ဂေနေဝ အရဟတ္တာဘာဝံ ဒီပေတိ။

အတ္ထိ ဆိန္နဿ ဆေဒိယန္တိ ဆိန္နဿ ကိလေသဝဋ္ဋဿ ပုန ဆိန္ဒိတဗ္ဗံ ကိဉ္စိ အတ္ထီတိ ပုစ္ဆတိ။ ဣတရော တိက္ခိန္ဒြိယံ သန္ဓာယ ပဋိက္ခိပိတွာ ပုန ပုဋ္ဌော မုဒိန္ဒြိယံ သန္ဓာယ ပဋိဇာနာတိ။ သကဝါဒီ သုတ္တံ အာဟရိတွာ နတ္ထိဘာဝံ ဒဿေတိ။ တတ္ထ **ဩဃပါသော**တိ ကိလေသောဃော စေဝ ကိလေသပါသော စ။

၂၆၆။ **ကတဿ ပဋိစယော**တိ ဘာဝိတဿ မဂ္ဂဿ ပုန ဘာဝနာ။ ဣဓာပိ ပဋိက္ခေပပဋိဇာနနာနိ ပုရိမနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗာနိ။

၂၆၇။ **ပရိဟာနာယ သံဝတ္တန္တီ**တိ ပရဝါဒိနာ အာဘတေ သုတ္တေ ပဉ္စ ဓမ္မာ အပ္ပတ္တပရိဟာနာယ စေဝ လောကိယသမာပတ္တိပရိဟာနာယ စ သံဝတ္တန္တိ။ သော ပန[၂] ပတ္တဿ အရဟတ္တဖလဿ ပရိဟာနာယ သလ္လက္ခေတိ။ တေနေဝ **အတ္ထိ[၃] အရဟတော ကမ္မာရာမတာ**တိ အာဟ။ ဣတရောပိ

၁-ဖုသနာရဟမ္ပိ (သျာ) ၂-န သော ပန (သျာ) ၃-တေနေဝ နံ အတ္ထိ (သျာ)

asamayavimuttaṁ sandhāya paṭikkhipitvā itaraṁ sandhāya paṭijānāti. Kāmarāgavasena vā pavattamānaṁ taṁ[1] paṭikkhipitvā itarathā pavattamānaṁ paṭijānāti. Rāgādīnaṁ pana atthitaṁ puṭṭho paṭijānituṁ na sakkoti.

268. **Kiṁ pariyuṭṭhito**ti kena pariyuṭṭhito anubaddho ajjhotthato vā hutvāti attho. Anusayapucchāyapi tikkhindriyamudindriyavaseneva paṭikkhepapaṭijānanāni veditabbāni. Kalyāṇānusayoti vacanamattasāmaññena vā paṭijānāti. **Rāgo upacayaṁ gacchatī**ti bhāvanāya pahīnaṁ sandhāyāha. Parato dosamohesupi eseva nayo. Sakkāyadiṭṭhi-ādīnaṁ pana dassanena pahīnattā upacayaṁ na icchati. Sesaṁ sabbattha uttānatthamevāti.

Suttasādhanā.

Parihānikathā niṭṭhitā.

1. Pavattamānataṁ (Ka)

အသမယဝိမုတ္တံ သန္ဓာယ ပဋိက္ခိပိတွာ ဣတရံ သန္ဓာယ ပဋိဇာနာတိ။ ကာမရာဂဝသေန ဝါ ပဝတ္တမာနံ တံ[၁] ပဋိက္ခိပိတွာ ဣတရထာ ပဝတ္တမာနံ ပဋိဇာနာတိ။ ရာဂါဒီနံ ပန အတ္ထိတံ ပုဋ္ဌော ပဋိဇာနိတုံ န သက္ကောတိ။

၂၆၈။ **ကိံ ပရိယုဋ္ဌိတော**တိ ကေန ပရိယုဋ္ဌိတော အနုဗဒ္ဓေါ အဇ္ဈောတ္ထတော ဝါ ဟုတွာတိ အတ္ထော။ အနုသယပုစ္ဆာယပိ တိက္ခိန္ဒြိယမုဒိန္ဒြိယဝသေနေဝ ပဋိက္ခေပပဋိဇာနနာနိ ဝေဒိတဗ္ဗာနိ။ ကလျာဏာနုသယောတိ ဝစနမတ္တသာမညေန ဝါ ပဋိဇာနာတိ။ **ရာဂေါ ဥပစယံ ဂစ္ဆတီ**တိ ဘာဝနာယ ပဟီနံ သန္ဓာယာဟ။ ပရတော ဒေါသမောဟေသုပိ ဧသေဝ နယော။ သက္ကာယဒိဋ္ဌိအာဒီနံ ပန ဒဿနေန ပဟီနတ္တာ ဥပစယံ န ဣစ္ဆတိ။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ဥတ္တာနတ္ထမေဝါတိ။

သုတ္တသာဓနာ။

ပရိဟာနိကထာ နိဋ္ဌိတာ။

၁-ပဝတ္တမာနတံ (က)

3. Brahmacariyakathā

1. Suddhabrahmacariyakathāvaṇṇanā

269. Idāni brahmacariyakathā hoti. Tattha dve brahmacariyavāsā maggabhāvanā ca pabbajjā ca. Pabbajjā sabbadevesu natthi, maggabhāvanā ṭhapetvā Asaññasatte sesesu appaṭisiddhā. Tattha ye Paranimmitavasavattideve upādāya taduparidevesu maggabhāvanampi na icchanti seyyathāpi sammitiyā, te sandhāya **natthi devesū**ti pucchā sakavādissa. “Tīhi bhikkhave ṭhānehi Jambudīpakā manussā Uttarakuruke ca manusse adhigganhanti deve ca Tāvatiṁse. Katamehi tīhi. Sūrā satimanto idha brahmacariyavāso”ti[1] idaṁ suttaṁ nissāya dvepi brahmacariyavāsā natthi devesūti uppannaladdhivasena paṭiññā paravādissa. Puna dvinnampi brahmacariyānaṁ antarāyikadhammavaseneva **sabbe devā jaḷā**ti pucchā sakavādissa. Tattha **hatthasaṁvācikā**ti mūgā viya hatthamuddhāya vattāro. Parato **atthi devesū**ti pucchā paravādissa, maggabhāvanaṁ sandhāya paṭiññā sakavādissa. Paṭiññāya adhippāyaṁ asallakkhetvā pabbajjāvasena anuyogo paravādissa.

270. **Yattha natthi pabbajjā**ti pañhe gihīnañceva ekaccānañca devānaṁ maggapaṭilābhaṁ sandhāya paṭikkhepo tasseva. Puna puṭṭho paccantavāsino ceva Asaññasatte ca sandhāya paṭiññā tasseva. **Yo pabbajatī**ti-ādīsu pucchāsupi eseva nayo. Puna “atthi devesū”ti pañhepi maggabhāvanaṁ sandhāyeva paṭiññā sakavādissa, “sabbadevesū”ti vutte Asaññasatte sandhāya paṭikkhepo tasseva.

271. **Manussesū**ti pañhadvaye Jambudīpake sandhāya paṭiññā, paccantavāsino sandhāya paṭikkhepo veditabbo.

Atthi yattha atthīti atthi te devā, atthi vā so padeso, yattha atthīti evaṁ sattapadesavibhāgamukhena vissajjanaṁ sakavādissa. Iminā nayena sabbe ekantarikapañhā veditabbā.

---

1. Aṁ 3. 198 piṭṭhe.

၃-ဗြဟ္မစရိယကထာ

၁-သုဒ္ဓဗြဟ္မစရိယကထာဝဏ္ဏနာ

၂၆၉။ ဣဒါနိ ဗြဟ္မစရိယကထာ ဟောတိ။ တတ္ထ ဒွေ ဗြဟ္မစရိယဝါသာ မဂ္ဂဘာဝနာ စ ပဗ္ဗဇ္ဇာ စ။ ပဗ္ဗဇ္ဇာ သဗ္ဗဒေဝေသု နတ္ထိ၊ မဂ္ဂဘာဝနာ ဌပေတွာ အသညသတ္တေ သေသေသု အပ္ပဋိသိဒ္ဓါ။ တတ္ထ ယေ ပရနိမ္မိတဝသဝတ္တိဒေဝေ ဥပါဒါယ တဒုပရိဒေဝေသု မဂ္ဂဘာဝနမ္ပိ န ဣစ္ဆန္တိ သေယျထာပိ သမ္မိတိယာ၊ တေ သန္ဓာယ **နတ္ထိ ဒေဝေသူ**တိ ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ။ “တီဟိ ဘိက္ခဝေ ဌာနေဟိ ဇမ္ဗုဒီပကာ မနုဿာ ဥတ္တရကုရုကေ စ မနုဿေ အဓိဂ္ဂဏှန္တိ ဒေဝေ စ တာဝတိံသေ။ ကတမေဟိ တီဟိ။ သူရာ သတိမန္တော ဣဓ ဗြဟ္မစရိယဝါသော”တိ[1] ဣဒံ သုတ္တံ နိဿာယ ဒွေပိ ဗြဟ္မစရိယဝါသာ နတ္ထိ ဒေဝေသူတိ ဥပ္ပန္နလဒ္ဓိဝသေန ပဋိညာ ပရဝါဒိဿ။ ပုန ဒွိန္နမ္ပိ ဗြဟ္မစရိယာနံ အန္တရာယိကဓမ္မဝသေနေဝ **သဗ္ဗေ ဒေဝါ ဇဠာ**တိ ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ။ တတ္ထ **ဟတ္ထသံဝါစိကာ**တိ မူဂါ ဝိယ ဟတ္ထမုဒ္ဓါယ ဝတ္တာရော။ ပရတော **အတ္ထိ ဒေဝေသူ**တိ ပုစ္ဆာ ပရဝါဒိဿ၊ မဂ္ဂဘာဝနံ သန္ဓာယ ပဋိညာ သကဝါဒိဿ။ ပဋိညာယ အဓိပ္ပါယံ အသလ္လက္ခေတွာ ပဗ္ဗဇ္ဇာဝသေန အနုယောဂေါ ပရဝါဒိဿ။

၂၇၀။ **ယတ္ထ နတ္ထိ ပဗ္ဗဇ္ဇာ**တိ ပဉှေ ဂိဟီနဉ္စေဝ ဧကစ္စာနဉ္စ ဒေဝါနံ မဂ္ဂပဋိလာဘံ သန္ဓာယ ပဋိက္ခေပေါ တဿေဝ။ ပုန ပုဋ္ဌော ပစ္စန္တဝါသိနော စေဝ အသညသတ္တေ စ သန္ဓာယ ပဋိညာ တဿေဝ။ **ယော ပဗ္ဗဇတီ**တိအာဒီသု ပုစ္ဆာသုပိ ဧသေဝ နယော။ ပုန “အတ္ထိ ဒေဝေသူ”တိ ပဉှေပိ မဂ္ဂဘာဝနံ သန္ဓာယေဝ ပဋိညာ သကဝါဒိဿ၊ “သဗ္ဗဒေဝေသူ”တိ ဝုတ္တေ အသညသတ္တေ သန္ဓာယ ပဋိက္ခေပေါ တဿေဝ။

၂၇၁။ **မနုဿေသူ**တိ ပဉှဒွယေ ဇမ္ဗုဒီပကေ သန္ဓာယ ပဋိညာ၊ ပစ္စန္တဝါသိနော သန္ဓာယ ပဋိက္ခေပေါ ဝေဒိတဗ္ဗော။

အတ္ထိ ယတ္ထ အတ္ထီတိ အတ္ထိ တေ ဒေဝါ၊ အတ္ထိ ဝါ သော ပဒေသော၊ ယတ္ထ အတ္ထီတိ ဧဝံ သတ္တပဒေသဝိဘာဂမုခေန ဝိဿဇ္ဇနံ သကဝါဒိဿ။ ဣမိနာ နယေန သဗ္ဗေ ဧကန္တရိကပဉှာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

၁-အံ ၃-၁၉၈-ပိဋ္ဌေ။

272. Suttānuyoge **kuhiṁ phaluppattī**ti tassa anāgāmino arahattaphaluppatti kuhinti pucchā sakavādissa. **Tatthevā**ti Suddhāvāsesūti attho.

Handa hīti kāraṇatthe nipāto. Idaṁ vuttaṁ hoti—yasmā anāgāmipuggalo idha loke bhāvitena maggena tattha Suddhāvāsesu phalaṁ sacchikaroti, na tattha aññaṁ maggaṁ bhāveti, tasmā natthi devesu brahmacariyavāsoti.

2. Saṁsandanabrahmacariyavaṇṇanā

273. Idāni yadi aññattha bhāvitena maggena aññattha phalasacchikiriyā hoti, sotāpannādīnampi siyāti etamatthaṁ dassetuṁ puna **anāgāmī**ti-ādīnaṁ saṁsandanapucchā sakavādissa. Tattha anāgāmissa phalasacchi kiriyāya paṭiññā, sesānaṁ phalasacchikiriyāya paṭikkhepo paravādissa. Idha bhāvitamaggo hi anāgāmī idhavihāyaniṭṭho nāma hoti. So idha anāgāmimaggaṁ bhāvetvā "opapātiko tatthaparinibbāyī"ti vacanato "puna[1] maggabhāvanaṁ vinā upapattivaseneva arahattaphalaṁ sacchikarotī"ti tassa laddhi. Sotāpannasakadāgāmino pana tattha maggaṁ bhāvetvā tatrupapattikā nāma hontīti tesaṁ idhāgamanaññeva natthi. Iti so anāgāmissa phalasacchikiriyaṁ puṭṭho paṭijānāti, itaresaṁ paṭikkhipati.

Anāgāmī puggalo tattha bhāvitena maggenāti pañhe "anāgāmino tattha maggabhāvanāva natthī"ti laddhiyā paṭikkhipati. **Maggo ca bhāvīyati, na ca kilesā pahīyantī**ti pucchā sakavādissa, rūpāvacaramaggaṁ sandhāya paṭiññā itarassa. Rūpāvacaramaggena hi so idhavihāyaniṭṭho nāma jāto.

Anāgāmī puggalo katakaraṇīyoti pañhe "opapātiko tatthaparinibbāyī"ti vacanato upapattiyāvassa katakaraṇīyādibhāvaṁ sandhāya paṭijānāti. **Arahā**ti pañhe idhaparinibbāyino arahato vaseneva paṭikkhipati, puna puṭṭho tatthaparinibbāyino vasena paṭijānāti.

Atthi arahato punabbhavoti-ādīsupi tatthaparinibbāyī-idhaparinibbāyīnaṁ vaseneva attho veditabbo. **Appaṭividdhākuppova tatthaparinibbāyatī**ti

1. Pana (Syā)

၂၇၂။ သုတ္တာနုယောဂေ **ကုဟိံ ဖလုပ္ပတ္တီ**တိ တဿ အနာဂါမိနော အရဟတ္တဖလုပ္ပတ္တိ ကုဟိန္တိ ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ။ **တတ္ထေဝါ**တိ သုဒ္ဓါဝါသေသူတိ အတ္ထော။

ဟန္ဒ ဟီတိ ကာရဏတ္ထေ နိပါတော။ ဣဒံ ဝုတ္တံ ဟောတိ—ယသ္မာ အနာဂါမိပုဂ္ဂလော ဣဓ လောကေ ဘာဝိတေန မဂ္ဂေန တတ္ထ သုဒ္ဓါဝါသေသု ဖလံ သစ္ဆိကရောတိ၊ န တတ္ထ အညံ မဂ္ဂံ ဘာဝေတိ၊ တသ္မာ နတ္ထိ ဒေဝေသု ဗြဟ္မစရိယဝါသောတိ။

၂-သံသန္ဒနဗြဟ္မစရိယဝဏ္ဏနာ

၂၇၃။ ဣဒါနိ ယဒိ အညတ္ထ ဘာဝိတေန မဂ္ဂေန အညတ္ထ ဖလသစ္ဆိကိရိယာ ဟောတိ၊ သောတာပန္နာဒီနမ္ပိ သိယာတိ ဧတမတ္ထံ ဒဿေတုံ ပုန **အနာဂါမီ**တိ-အာဒီနံ သံသန္ဒနပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ။ တတ္ထ အနာဂါမိဿ ဖလသစ္ဆိကိရိယာယ ပဋိညာ, သေသာနံ ဖလသစ္ဆိကိရိယာယ ပဋိက္ခေပေါ ပရဝါဒိဿ။ ဣဓ ဘာဝိတမဂ္ဂေါ ဟိ အနာဂါမီ ဣဓဝိဟာယနိဋ္ဌော နာမ ဟောတိ။ သော ဣဓ အနာဂါမိမဂ္ဂံ ဘာဝေတွာ "ဩပပါတိကော တတ္ထပရိနိဗ္ဗာယီ"တိ ဝစနတော "ပုန[1] မဂ္ဂဘာဝနံ ဝိနာ ဥပပတ္တိဝသေနေဝ အရဟတ္တဖလံ သစ္ဆိကရောတီ"တိ တဿ လဒ္ဓိ။ သောတာပန္နသကဒါဂါမိနော ပန တတ္ထ မဂ္ဂံ ဘာဝေတွာ တတြုပပတ္တိကာ နာမ ဟောန္တီတိ တေသံ ဣဓာဂမနညေဝ နတ္ထိ။ ဣတိ သော အနာဂါမိဿ ဖလသစ္ဆိကိရိယံ ပုဋ္ဌော ပဋိဇာနာတိ၊ ဣတရေသံ ပဋိက္ခိပတိ။

အနာဂါမီ ပုဂ္ဂလော တတ္ထ ဘာဝိတေန မဂ္ဂေနာတိ ပဉှေ "အနာဂါမိနော တတ္ထ မဂ္ဂဘာဝနာဝ နတ္ထီ"တိ လဒ္ဓိယာ ပဋိက္ခိပတိ။ **မဂ္ဂေါ စ ဘာဝီယတိ, န စ ကိလေသာ ပဟီယန္တီ**တိ ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ၊ ရူပါဝစရမဂ္ဂံ သန္ဓာယ ပဋိညာ ဣတရဿ။ ရူပါဝစရမဂ္ဂေန ဟိ သော ဣဓဝိဟာယနိဋ္ဌော နာမ ဇာတော။

အနာဂါမီ ပုဂ္ဂလော ကတကရဏီယောတိ ပဉှေ "ဩပပါတိကော တတ္ထပရိနိဗ္ဗာယီ"တိ ဝစနတော ဥပပတ္တိယာဝဿ ကတကရဏီယာဒိဘာဝံ သန္ဓာယ ပဋိဇာနာတိ။ **အရဟာ**တိ ပဉှေ ဣဓပရိနိဗ္ဗာယိနော အရဟတော ဝသေနေဝ ပဋိက္ခိပတိ၊ ပုန ပုဋ္ဌော တတ္ထပရိနိဗ္ဗာယိနော ဝသေန ပဋိဇာနာတိ။

အတ္ထိ အရဟတော ပုနဗ္ဘဝေါတိအာဒီသုပိ တတ္ထပရိနိဗ္ဗာယီဣဓပရိနိဗ္ဗာယီနံ ဝသေနေဝ အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။ **အပ္ပဋိဝိဒ္ဓါကုပ္ပေါဝ တတ္ထပရိနိဗ္ဗာယတီ**တိ

၁-ပန (သျာ)

puṭṭho idheva bhāvitena maggena tassa[1] akuppapaṭivedhaṁ icchanto paṭikkhipati.

Yathā migoti paṭhamaṁ udāharaṇaṁ paravādissa, dutiyaṁ sakavādissa. Sesaṁ sabbattha uttānatthamevāti.

Brahmacariyakathā niṭṭhitā.

---

3. Odhisokathāvaṇṇanā

274. Idāni odhisokathā nāma hoti. Tattha ye sotāpannādīnaṁ nānābhisamayavasena dukkhadassanādīhi odhiso odhiso ekadesena ekadesena kilesappahānaṁ icchanti seyyathāpi etarahi Sammitiyādayo, tesaṁ taṁ laddhiṁ bhindituṁ **odhiso**ti pucchā sakavādissa, paṭiññā paravādissa. Puna anuyogo sakavādissa, ekadesena sotāpannādibhāvassa abhāvato paṭikkhepo paravādissa. Iminā upāyena sabbavāresu[2] attho veditabboti.

Odhisokathāvaṇṇanā.

---

4. Jahatikathā

1. Nasuttāharaṇakathāvaṇṇanā

279. Idāni jahatikathā[3] nāma hoti. Tattha hesaṁ[4] "jhānalābhī puthujjano saha saccābhisamayā anāgāmī nāma hoti, tassa puthujjanakāleyeva kāmarāgabyāpādā pahīnā"ti laddhi seyyathāpi etarahi Sammitiyānaṁ, tesaṁ taṁ laddhiṁ bhindituṁ **jahati puthujjano**ti pucchā sakavādissa, jhānavikkhambhitānaṁ pana tesaṁ pariyuṭṭhānaṁ apassantassa paṭiññā paravādissa. Yasmā pana tesaṁ jhānavikkhambhitānampi anāgāmimaggeneva

---

1. Arahattassa (Sī, Syā)
2. Sabbaṭṭhānesu (Ka)
3. Pajahatikathā (Syā)
4. Yesañca (Syā)

ပုဋ္ဌော ဣဓေဝ ဘာဝိတေန မဂ္ဂေန တဿ[1] အကုပ္ပပဋိဝေဓံ ဣစ္ဆန္တော ပဋိက္ခိပတိ။

ယထာ မိဂေါတိ ပဌမံ ဥဒါဟရဏံ ပရဝါဒိဿ၊ ဒုတိယံ သကဝါဒိဿ။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ဥတ္တာနတ္ထမေဝါတိ။

ဗြဟ္မစရိယကထာ နိဋ္ဌိတာ။

၃-ဩဓိသောကထာဝဏ္ဏနာ

၂၇၄။ ဣဒါနိ ဩဓိသောကထာ နာမ ဟောတိ။ တတ္ထ ယေ သောတာပန္နာဒီနံ နာနာဘိသမယဝသေန ဒုက္ခဒဿနာဒီဟိ ဩဓိသော ဩဓိသော ဧကဒေသေန ဧကဒေသေန ကိလေသပ္ပဟာနံ ဣစ္ဆန္တိ သေယျထာပိ ဧတရဟိ သမ္မိတိယာဒယော၊ တေသံ တံ လဒ္ဓိံ ဘိန္ဒိတုံ **ဩဓိသော**တိ ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ၊ ပဋိညာ ပရဝါဒိဿ။ ပုန အနုယောဂေါ သကဝါဒိဿ၊ ဧကဒေသေန သောတာပန္နာဒိဘာဝဿ အဘာဝတော ပဋိက္ခေပေါ ပရဝါဒိဿ။ ဣမိနာ ဥပါယေန သဗ္ဗဝါရေသု[2] အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗောတိ။

ဩဓိသောကထာဝဏ္ဏနာ။

၄-ဇဟတိကထာ

၁-နသုတ္တာဟရဏကထာဝဏ္ဏနာ

၂၇၉။ ဣဒါနိ ဇဟတိကထာ[3] နာမ ဟောတိ။ တတ္ထ ယေသံ[4] "ဈာနလာဘီ ပုထုဇ္ဇနော သဟ သစ္စာဘိသမယာ အနာဂါမီ နာမ ဟောတိ၊ တဿ ပုထုဇ္ဇနကာလေယေဝ ကာမရာဂဗျာပါဒါ ပဟီနာ"တိ လဒ္ဓိ သေယျထာပိ ဧတရဟိ သမ္မိတိယာနံ၊ တေသံ တံ လဒ္ဓိံ ဘိန္ဒိတုံ **ဇဟတိ ပုထုဇ္ဇနော**တိ ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ၊ ဈာနဝိက္ခမ္ဘိတာနံ ပန တေသံ ပရိယုဋ္ဌာနံ အပဿန္တဿ ပဋိညာ ပရဝါဒိဿ။ ယသ္မာ ပန တေသံ ဈာနဝိက္ခမ္ဘိတာနမ္ပိ အနာဂါမိမဂ္ဂေနေဝ

၁-အရဟတ္တဿ (သီ၊ သျာ)
၂-သဗ္ဗဋ္ဌာနေသု (က)
၃-ပဇဟတိကထာ (သျာ)
၄-ယေသဉ္စ (သျာ)

accantaṁ pahānaṁ hoti, tasmā puna **accantan**ti-ādi-anuyogo sakavādissa, tathārūpassa pahānassa abhāvato paṭikkhepo itarassa. **Vikkhambhetī**ti accantavikkhambhanameva sandhāya pucchā sakavādissa. Tato paraṁ anāgāmimaggaṭṭhena saddhiṁ puthujjanasaṁsandanaṁ hoti. Taṁ uttānatthameva.

280. Tato paraṁ **anāgāmiphale saṇṭhātī**ti puṭṭho jānānāgāmitaṁ sandhāya paṭijānāti. **Arahatte saṇṭhātī**ti puṭṭho dassanamaggena uddhambhāgiyānaṁ pahānābhāvato paṭikkhipati.

Apubbaṁ acarimaṁ tayo maggeti puṭṭho tathārūpāya bhāvanāya abhāvā paṭikkhipati. Puna puṭṭho tiṇṇaṁ maggānaṁ kiccasabbhāvaṁ[1] sandhāya paṭijānāti. Sāmaññaphalapucchāsupi eseva nayo. **Katamena maggenā**ti puṭṭho **anāgāmimaggenā**ti jhānānāgāmitaṁ sandhāya vadati. Puna saṁyojanappahānaṁ puṭṭho tiṇṇaṁ anāgāmimaggena tesaṁ kilesānaṁ appaheyyattā[2] paṭikkhipati. Dutiyaṁ puṭṭho paṭhamamaggasseva jhānānāgāmimaggabhāvaṁ sandhāya paṭijānāti. Sesamettha uttānatthamevāti.

Jahatikathā.

---

5. Sabbamatthītikathā

1. Vādayuttivaṇṇanā

282. Idāni sabbamatthītivādakathā nāma hoti. Tattha yesaṁ "yaṁ kiñci rūpaṁ atītānāgatapaccuppunnaṁ -pa- ayaṁ vuccati rūpakkhandho"ti-ādivacanato[3] "sabbepi atītādibhedā dhammā khandhasabhāvaṁ na vijahanti, tasmā sabbaṁ atthiyeva nāmā"ti laddhi seyyathāpi etarahi Sabbamatthivādānaṁ, tesaṁ laddhivisodhanatthaṁ **sabbamatthī**ti pucchā sakavādissa, vuttappakārāya laddhiyā ṭhatvā paṭiññā itarassa. **Sabbathā**ti sabbasmiṁ sarīre sabbamatthīti pucchati. **Sabbadā**ti sabbasmiṁ kāle sabbamatthīti pucchati. **Sabbena sabban**ti sabbenākārena sabbamatthīti pucchati. **Sabbesū**ti sabbesu dhammesu sabbamatthīti pucchati.

---

1. Kiccasabhāvaṁ (Sī, Syā) 2. Appahīnattā (Syā) 3. Abhi 2. 1 piṭṭhe.

အစ္စန္တံ ပဟာနံ ဟောတိ၊ တသ္မာ ပုန **အစ္စန္တန္တိ**အာဒိအနုယောဂေါ သကဝါဒိဿ၊ တထာရူပဿ ပဟာနဿ အဘာဝတော ပဋိက္ခေပေါ ဣတရဿ။ **ဝိက္ခမ္ဘေတီ**တိ အစ္စန္တဝိက္ခမ္ဘနမေဝ သန္ဓာယ ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ။ တတော ပရံ အနာဂါမိမဂ္ဂဋ္ဌေန သဒ္ဓိံ ပုထုဇ္ဇနသံသန္ဒနံ ဟောတိ။ တံ ဥတ္တာနတ္ထမေဝ။

၂၈၀။ တတော ပရံ **အနာဂါမိဖလေ သဏ္ဌာတီ**တိ ပုဋ္ဌော ဈာနာနာဂါမိတံ သန္ဓာယ ပဋိဇာနာတိ။ **အရဟတ္တေ သဏ္ဌာတီ**တိ ပုဋ္ဌော ဒဿနမဂ္ဂေန ဥဒ္ဓမ္ဘာဂိယာနံ ပဟာနာဘာဝတော ပဋိက္ခိပတိ။

အပုဗ္ဗံ အစရိမံ တယော မဂ္ဂေတိ ပုဋ္ဌော တထာရူပါယ ဘာဝနာယ အဘာဝါ ပဋိက္ခိပတိ။ ပုန ပုဋ္ဌော တိဏ္ဏံ မဂ္ဂါနံ ကိစ္စသဗ္ဘာဝံ[1] သန္ဓာယ ပဋိဇာနာတိ။ သာမညဖလပုစ္ဆာသုပိ ဧသေဝ နယော။ **ကတမေန မဂ္ဂေနာ**တိ ပုဋ္ဌော **အနာဂါမိမဂ္ဂေနာ**တိ ဈာနာနာဂါမိတံ သန္ဓာယ ဝဒတိ။ ပုန သံယောဇနပ္ပဟာနံ ပုဋ္ဌော တိဏ္ဏံ အနာဂါမိမဂ္ဂေန တေသံ ကိလေသာနံ အပ္ပဟေယျတ္တာ[2] ပဋိက္ခိပတိ။ ဒုတိယံ ပုဋ္ဌော ပဌမမဂ္ဂဿေဝ ဈာနာနာဂါမိမဂ္ဂဘာဝံ သန္ဓာယ ပဋိဇာနာတိ။ သေသမေတ္ထ ဥတ္တာနတ္ထမေဝါတိ။

ဇဟတိကထာ။

၅-သဗ္ဗမတ္ထီတိကထာ

၁-ဝါဒယုတ္တိဝဏ္ဏနာ

၂၈၂။ ဣဒါနိ သဗ္ဗမတ္ထီတိဝါဒကထာ နာမ ဟောတိ။ တတ္ထ ယေသံ "ယံ ကိဉ္စိ ရူပံ အတီတာနာဂတပစ္စုပ္ပန္နံ။ပ။ အယံ ဝုစ္စတိ ရူပက္ခန္ဓော"တိအာဒိဝစနတော[3] "သဗ္ဗေပိ အတီတာဒိဘေဒါ ဓမ္မာ ခန္ဓသဘာဝံ န ဝိဇဟန္တိ၊ တသ္မာ သဗ္ဗံ အတ္ထိယေဝ နာမာ"တိ လဒ္ဓိ သေယျထာပိ ဧတရဟိ သဗ္ဗမတ္ထိဝါဒါနံ၊ တေသံ လဒ္ဓိဝိသောဓနတ္ထံ **သဗ္ဗမတ္ထီ**တိ ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ၊ ဝုတ္တပ္ပကာရာယ လဒ္ဓိယာ ဌတွာ ပဋိညာ ဣတရဿ။ **သဗ္ဗထာ**တိ သဗ္ဗသ္မိံ သရီရေ သဗ္ဗမတ္ထီတိ ပုစ္ဆတိ။ **သဗ္ဗဒါ**တိ သဗ္ဗသ္မိံ ကာလေ သဗ္ဗမတ္ထီတိ ပုစ္ဆတိ။ **သဗ္ဗေန သဗ္ဗန္တိ** သဗ္ဗေနာကာရေန သဗ္ဗမတ္ထီတိ ပုစ္ဆတိ။ **သဗ္ဗေသူ**တိ သဗ္ဗေသု ဓမ္မေသု သဗ္ဗမတ္ထီတိ ပုစ္ဆတိ။

၁-ကိစ္စသဘာဝံ (သီ၊ သျာ) ၂-အပ္ပဟီနတ္တာ (သျာ) ၃-အဘိ ၂-၁-ပိဋ္ဌေ။

Ayoganti ayuttaṁ. Nānāsabhāvānañhi yogo hoti, na ekasabhāvassa. Iti imasmiṁ pañhe rūpaṁ vedanāya, vedanaṁ vā rūpena anānaṁ ekalakkhaṇameva katvā sabbamatthīti pucchati. **Yampi natthi tampatthī**ti yampi chaṭṭhakhandhādikaṁ sasavisāṇādikaṁ vā kiñci natthīti siddhaṁ, tampi te atthīti pucchati. **Sabbamatthīti yā diṭṭhi sā diṭṭhi micchādiṭṭhīti, yā diṭṭhi sā diṭṭhi sammādiṭṭhīti heva matthī**ti iminā idaṁ pucchati—yā te esā sabbamatthīti diṭṭhi, sā diṭṭhi ayāthāvakattā micchādiṭṭhīti evaṁ yā amhākaṁ diṭṭhi, sā diṭṭhi yāthāvakattā sammādiṭṭhīti evaṁ tava samaye atthīti pucchati. Itaro sabbesupi etesu nayesu vuttappakārāya atthitāya abhāvato paṭikkhipati. Imesu pana sabbesupi nayesu “ājānāhi niggahan”ti-ādiṁ katvā sabbo kathāmaggabhedo vitthārato veditabboti ayaṁ tāvettha vādayutti.

2. Kālasaṁsandanavaṇṇanā

283-284. Idāni atītaṁ atthīti kālasaṁsandanaṁ hoti. Tattha **atītaṁ atthī**ti-ādikaṁ suddhikasaṁsandanaṁ. **Atītaṁ rūpaṁ atthī**ti-ādikaṁ khandhavasena kālasaṁsandanaṁ.

285. **Paccuppannaṁ rūpaṁ appiyaṁ karitvā**ti atītānāgataṁ pahāya paccuppannarūpameva appiyaṁ avibhajitabbaṁ karitvā. **Rūpabhāvaṁ jahatī**tipañhe niruddhassāpi rūpassa rūpakkhandhasaṅgahitattā paṭikkhipati. **Rūpabhāvaṁ na jahatī**ti paṭilomapañhepi rūpakkhandhena saṅgahitattāva paṭijānāti. **Odātaṁ vatthaṁ appiyaṁ karitvā**ti ettha kiñcāpi na sabbaṁ vatthaṁ odātaṁ, iminā pana vatthanti avatvā “odātaṁ vatthaṁ appiyaṁ karitvā”ti vutte sakavādinā ekatthatā anuññātā. **Odātabhāvaṁ jahatī**ti[1] pañhe vaṇṇavigamaṁ sandhāya paṭiññā sakavādissa, **vatthabhāvaṁ jahatī**ti ettha pana paññattiyā avigatattā paṭikkhepo tasseva. Paṭilomepi eseva nayo.

286. **Atītaṁ atītabhāvaṁ na jahatī**ti puṭṭho “yadi jaheyya, anāgataṁ vā paccuppannaṁ vā siyā”ti maññamāno paṭijānāti. **Anāgataṁ anāgatabhāvaṁ na jahatī**ti puṭṭho pana “yadi na jaheyya[2],

1. Na jahatīti (Syā) 2. Jaheyya (Syā)

အယောဂန္တိ အယုတ္တံ။ နာနာသဘာဝါနဉှိ ယောဂေါ ဟောတိ၊ န ဧကသဘာဝဿ။ ဣတိ ဣမသ္မိံ ပဉှေ ရူပံ ဝေဒနာယ, ဝေဒနံ ဝါ ရူပေန အနာနံ ဧကလက္ခဏမေဝ ကတွာ သဗ္ဗမတ္ထီတိ ပုစ္ဆတိ။ **ယမ္ပိ နတ္ထိ တမ္ပတ္ထီ**တိ ယမ္ပိ ဆဋ္ဌခန္ဓာဒိကံ သသဝိသာဏာဒိကံ ဝါ ကိဉ္စိ နတ္ထီတိ သိဒ္ဓံ၊ တမ္ပိ တေ အတ္ထီတိ ပုစ္ဆတိ။ **သဗ္ဗမတ္ထီတိ ယာ ဒိဋ္ဌိ သာ ဒိဋ္ဌိ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌီတိ၊ ယာ ဒိဋ္ဌိ သာ ဒိဋ္ဌိ သမ္မာဒိဋ္ဌီတိ ဟေဝ မတ္ထီ**တိ ဣမိနာ ဣဒံ ပုစ္ဆတိ—ယာ တေ ဧသာ သဗ္ဗမတ္ထီတိ ဒိဋ္ဌိ၊ သာ ဒိဋ္ဌိ အယာထာဝကတ္တာ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌီတိ ဧဝံ ယာ အမှာကံ ဒိဋ္ဌိ၊ သာ ဒိဋ္ဌိ ယာထာဝကတ္တာ သမ္မာဒိဋ္ဌီတိ ဧဝံ တဝ သမယေ အတ္ထီတိ ပုစ္ဆတိ။ ဣတရော သဗ္ဗေသုပိ ဧတေသု နယေသု ဝုတ္တပ္ပကာရာယ အတ္ထိတာယ အဘာဝတော ပဋိက္ခိပတိ။ ဣမေသု ပန သဗ္ဗေသုပိ နယေသု “အာဇာနာဟိ နိဂ္ဂဟ”န္တိ အာဒိံ ကတွာ သဗ္ဗော ကထာမဂ္ဂဘေဒေါ ဝိတ္ထာရတော ဝေဒိတဗ္ဗောတိ အယံ တာဝေတ္ထ ဝါဒယုတ္တိ။

၂-ကာလသံသန္ဒနဝဏ္ဏနာ

၂၈၃-၂၈၄။ ဣဒါနိ အတီတံ အတ္ထီတိ ကာလသံသန္ဒနံ ဟောတိ။ တတ္ထ **အတီတံ အတ္ထီ**တိအာဒိကံ သုဒ္ဓိကသံသန္ဒနံ။ **အတီတံ ရူပံ အတ္ထီ**တိအာဒိကံ ခန္ဓဝသေန ကာလသံသန္ဒနံ။

၂၈၅။ **ပစ္စုပ္ပန္နံ ရူပံ အပ္ပိယံ ကရိတွာ**တိ အတီတာနာဂတံ ပဟာယ ပစ္စုပ္ပန္နရူပမေဝ အပ္ပိယံ အဝိဘဇိတဗ္ဗံ ကရိတွာ။ **ရူပဘာဝံ ဇဟာတီ**တိပဉှေ နိရုဒ္ဓဿာပိ ရူပဿ ရူပက္ခန္ဓသင်္ဂဟိတတ္တာ ပဋိက္ခိပတိ။ **ရူပဘာဝံ န ဇဟာတီ**တိ ပဋိလောမပဉှေပိ ရူပက္ခန္ဓေန သင်္ဂဟိတတ္တာဝ ပဋိဇာနာတိ။ **ဩဒါတံ ဝတ္ထံ အပ္ပိယံ ကရိတွာ**တိ ဧတ္ထ ကိဉ္စာပိ န သဗ္ဗံ ဝတ္ထံ ဩဒါတံ၊ ဣမိနာ ပန ဝတ္ထန္တိ အဝတွာ “ဩဒါတံ ဝတ္ထံ အပ္ပိယံ ကရိတွာ”တိ ဝုတ္တေ သကဝါဒိနာ ဧကတ္ထတာ အနုညာတာ။ **ဩဒါတဘာဝံ ဇဟာတီ**တိ[1] ပဉှေ ဝဏ္ဏဝိဂမံ သန္ဓာယ ပဋိညာ သကဝါဒိဿ၊ **ဝတ္ထဘာဝံ ဇဟာတီ**တိ ဧတ္ထ ပန ပညတ္တိယာ အဝိဂတတ္တာ ပဋိက္ခေပေါ တဿေဝ။ ပဋိလောမေပိ ဧသေဝ နယော။

၂၈၆။ **အတီတံ အတီတဘာဝံ န ဇဟာတီ**တိ ပုဋ္ဌော “ယဒိ ဇဟေယျ၊ အနာဂတံ ဝါ ပစ္စုပ္ပန္နံ ဝါ သိယာ”တိ မညမာနော ပဋိဇာနာတိ။ **အနာဂတံ အနာဂတဘာဝံ န ဇဟာတီ**တိ ပုဋ္ဌော ပန “ယဒိ န ဇဟေယျ[2]၊

၁-န ဇဟာတီတိ (သျာ) ၂-ဇဟေယျ (သျာ)

anāgatamevassa[1], paccuppannabhāvaṁ na pāpuṇeyyā”ti maññamāno paṭikkhipati. Paccuppannapañhepi atītabhāvaṁ anāpajjanadoso siyāti paṭikkhipati. Anulomapañhesupi imināva nayena attho veditabbo.

287. Evaṁ suddhikanayaṁ vatvā puna khandhavasena dassetuṁ **atītaṁ rūpan**ti-ādi vuttaṁ. Taṁ sabbaṁ Pāḷi-anusāreneva sakkā nānituṁ.

Vacanasodhanavaṇṇanā

288. Idāni “atītaṁ nvatthī”ti-ādi vacanasodhanā[2] hoti. Tattha **hañci atī taṁ nvatthī**ti yadi atītaṁ no atthīti attho. **Atītaṁ atthīti micchā**ti atītañca taṁ atthi cāti micchā eva. **Taññeva anāgataṁ taṁ paccuppannan**ti puṭṭho anāgatakkhaṇeyevassa paccuppannatāya abhāvaṁ sandhāya kālanānattena paṭikkhipati.

Dutiyaṁ puṭṭho yaṁ uppādayo pubbe anāgataṁ ahosi, tassa uppannakāle paccuppannattā paṭijānāti. **Hutvā hoti hutvā hotī**ti yadetaṁ tayā “anāgataṁ hutvā paccuppannaṁ hotī”ti vadatā taññeva anāgataṁ taṁ paccuppannanti laddhivasena “anāgataṁ vā paccuppannaṁ vā hutvā hotī”ti vuttaṁ, kiṁ te tampi hutvā hotīti. Itaro hutvā bhūtassa puna hutvā abhāvato **na hevan**ti paṭikkhipati.

Dutiyaṁ puṭṭho yasmā taṁ anāgataṁ hutvā paccuppannaṁ hontaṁ “hutvā hotī”ti saṅkhaṁ gataṁ, tasmā paṭijānāti. Atha naṁ sakavādī “yadi te taṁ anāgataṁ hutvā paccuppannaṁ hontaṁ ‘hutvā hotī’ti saṅkhaṁ gataṁ, puna hutvā hoti, yaṁ anāgataṁ na hutvā paccuppannaṁ na hontaṁ ‘na hutvā na hotī’ti saṅkhaṁ gataṁ sasavisāṇaṁ, kiṁ te tampi puna na hutvā na hotī”ti-adhippāyena **na hutvā na hoti na hutvā na hotī**ti pañhaṁ pucchati. Itaro “yaṁ natthi, taṁ natthitāya eva anāgataṁ na hutvā paccuppannaṁ na hotīti nahutvānahoti nāma tāva hotu, puna nahutvānahotibhāvo panassa kuto”ti maññamāno paṭikkhipati. **Taññeva paccuppannaṁ taṁ atītan**ti pañhepi paccuppannakkhaṇeyevassa atītatāya abhāvaṁ sandhāya kālanānattā paṭikkhipati.

1. Anāgatameva (Syā, Ka)
2. Vacanato sodhanā (Syā)

အနာဂတမေဝဿ[၁]၊ ပစ္စုပ္ပန္နဘာဝံ န ပါပုဏေယျာ”တိ မညမာနော ပဋိက္ခိပတိ။ ပစ္စုပ္ပန္နပဉှေပိ အတီတဘာဝံ အနာပဇ္ဇနဒေါသော သိယာတိ ပဋိက္ခိပတိ။ အနုလောမပဉှေသုပိ ဣမိနာဝ နယေန အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။

၂၈၇။ ဧဝံ သုဒ္ဓိကနယံ ဝတွာ ပုန ခန္ဓဝသေန ဒဿေတုံ **အတီတံ ရူပန္တိ**-အာဒိ ဝုတ္တံ။ တံ သဗ္ဗံ ပါဠိအနုသာရေနေဝ သက္ကာ ဉာတုံ။

ဝစနသောဓနဝဏ္ဏနာ

၂၈၈။ ဣဒါနိ “အတီတံ နွတ္ထီ”တိအာဒိ ဝစနသောဓနာ[၂] ဟောတိ။ တတ္ထ **ဟဉ္စိ အတီတံ နွတ္ထီ**တိ ယဒိ အတီတံ နော အတ္ထီတိ အတ္ထော။ **အတီတံ အတ္ထီတိ မိစ္ဆာ**တိ အတီတဉ္စ တံ အတ္ထိ စာတိ မိစ္ဆာ ဧဝ။ **တညေဝ အနာဂတံ တံ ပစ္စုပ္ပန္နန္တိ** ပုဋ္ဌော အနာဂတက္ခဏေယေဝဿ ပစ္စုပ္ပန္နတာယ အဘာဝံ သန္ဓာယ ကာလနာနတ္တေန ပဋိက္ခိပတိ။

ဒုတိယံ ပုဋ္ဌော ယံ ဥပ္ပါဒယော ပုဗ္ဗေ အနာဂတံ အဟောသိ၊ တဿ ဥပ္ပန္နကာလေ ပစ္စုပ္ပန္နတ္တာ ပဋိဇာနာတိ။ **ဟုတွာ ဟောတိ ဟုတွာ ဟောတီ**တိ ယဒေတံ တယာ “အနာဂတံ ဟုတွာ ပစ္စုပ္ပန္နံ ဟောတီ”တိ ဝဒတာ တညေဝ အနာဂတံ တံ ပစ္စုပ္ပန္နန္တိ လဒ္ဓိဝသေန “အနာဂတံ ဝါ ပစ္စုပ္ပန္နံ ဝါ ဟုတွာ ဟောတီ”တိ ဝုတ္တံ၊ ကိံ တေ တမ္ပိ ဟုတွာ ဟောတီတိ။ ဣတရော ဟုတွာ ဘူတဿ ပုန ဟုတွာ အဘာဝတော **န ဟေဝန္တိ** ပဋိက္ခိပတိ။

ဒုတိယံ ပုဋ္ဌော ယသ္မာ တံ အနာဂတံ ဟုတွာ ပစ္စုပ္ပန္နံ ဟောန္တံ “ဟုတွာ ဟောတီ”တိ သင်္ခံ ဂတံ၊ တသ္မာ ပဋိဇာနာတိ။ အထ နံ သကဝါဒီ “ယဒိ တေ တံ အနာဂတံ ဟုတွာ ပစ္စုပ္ပန္နံ ဟောန္တံ ‘ဟုတွာ ဟောတီ’တိ သင်္ခံ ဂတံ၊ ပုန ဟုတွာ ဟောတိ, ယံ အနာဂတံ န ဟုတွာ ပစ္စုပ္ပန္နံ န ဟောန္တံ ‘န ဟုတွာ န ဟောတီ’တိ သင်္ခံ ဂတံ သသဝိသာဏံ၊ ကိံ တေ တမ္ပိ ပုန န ဟုတွာ န ဟောတီ”တိအဓိပ္ပါယေန **န ဟုတွာ န ဟောတိ န ဟုတွာ န ဟောတီ**တိ ပဉှံ ပုစ္ဆတိ။ ဣတရော “ယံ နတ္ထိ၊ တံ နတ္ထိတာယ ဧဝ အနာဂတံ န ဟုတွာ ပစ္စုပ္ပန္နံ န ဟောတီတိ နဟုတွာနဟောတိ နာမ တာဝ ဟောတု၊ ပုန နဟုတွာန-ဟောတိဘာဝေါ ပနဿ ကုတော”တိ မညမာနော ပဋိက္ခိပတိ။ **တညေဝ ပစ္စုပ္ပန္နံ တံ အတီတန္တိ** ပဉှေပိ ပစ္စုပ္ပန္နက္ခဏေယေဝဿ အတီတတာယ အဘာဝံ သန္ဓာယ ကာလနာနတ္တာ ပဋိက္ခိပတိ။

၁-အနာဂတမေဝ (သျာ၊ က)
၂-ဝစနတော သောဓနာ (သျာ)

Dutiyapañhe puṭṭho yaṁ atītabhāvato pubbe paccuppannaṁ ahosi, tasseva atītattā paṭijānāti. **Hutvā hoti hutvā hotī**ti yadetaṁ tayā “paccuppannaṁ hutvā atītaṁ hotī”ti vadatā “taññeva paccuppannaṁ taṁ atītan”ti laddhivasena “paccuppannaṁ vā atītaṁ vā hutvā hotī”ti vuttaṁ, kiṁ te tampi hutvā hotīti. Itaro hutvā bhūtassa puna hutvā abhāvato **na hevan**ti paṭikkhipati.

Dutiyapañhe yasmā taṁ paccuppannaṁ hutvā atītaṁ hontaṁ “hutvā hotī”ti saṅkhaṁ gataṁ, tasmā paṭijānāti. Atha naṁ sakavādī “yadi te taññeva paccuppannaṁ hutvā atītaṁ hontaṁ ‘hutvā hotī’ti saṅkhaṁ gataṁ, puna hutvā hoti, yaṁ paccuppannaṁ na hutvā atītaṁ na hontaṁ ‘na hutvā na hotī’ti saṅkhaṁ gataṁ sasavisāṇaṁ, kiṁ te tampi puna na hutvā na hotī”ti adhippāyena **na hutvā na hoti na hutvā na hotī**ti pañhaṁ pucchati. Itaro “yaṁ natthi, taṁ natthitāya eva paccuppannaṁ na hutvā atītaṁ na hotīti nahutvānahoti nāma tāva hotu, puna nahutvānahotibhāvo panassa kuto”ti maññamāno paṭikkhipati. Ubhayaṁ ekato katvā āgate tatiyapañhepi imināvupāyena yojanā kātabbā.

Aparo nayo—yadi taññeva anāgataṁ taṁ paccuppannaṁ, anāgatassa paccuppanne vutto hotibhāvo, paccuppannassa ca anāgate vutto hutvābhāvo āpajjati, evaṁ sante anāgatampi hutvāhoti nāma, paccuppannampi hutvāhotiyeva nāma, tena taṁ pucchāma “kiṁ te etesu ekekaṁ hutvā hoti hutvā hotī”ti. Itaro “taññeva anāgataṁ taṁ paccuppannan”ti pañhe paṭikkhittanayeneva paṭikkhipitvā puna puṭṭho dutiye pañhe paṭiññātanayeneva paṭijānāti. Atha naṁ sakavādī “taññeva anāgataṁ taṁ paccuppannan”ti pañhāvasena tesu ekekaṁ hutvā hoti hutvā hotīti paṭijānantaṁ purimaṁ paṭikkhittapañhaṁ parivattitvā pucchanto **na hutvā na hoti na hutvā na hotī**ti pucchati. Tassattho—nanu “tayā taññeva anāgataṁ taṁ paccuppannan”ti vutte paṭhamapañhaṁ paṭikkhipantena anāgatassa hotibhāvo paccuppannassa ca hutvābhāvo paṭikkhittoti. Tena anāgataṁ na hoti nāma, paccuppannaṁ na hutvā nāma.

ဒုတိယပဉှေ ပုဋ္ဌော ယံ အတီတဘာဝတော ပုဗ္ဗေ ပစ္စုပ္ပန္နံ အဟောသိ၊ တဿေဝ အတီတတ္တာ ပဋိဇာနာတိ။ **ဟုတွာ ဟောတိ ဟုတွာ ဟောတီ**တိ ယဒေတံ တယာ “ပစ္စုပ္ပန္နံ ဟုတွာ အတီတံ ဟောတီ”တိ ဝဒတာ “တညေဝ ပစ္စုပ္ပန္နံ တံ အတီတ”န္တိ လဒ္ဓိဝသေန “ပစ္စုပ္ပန္နံ ဝါ အတီတံ ဝါ ဟုတွာ ဟောတီ”တိ ဝုတ္တံ၊ ကိံ တေ တမ္ပိ ဟုတွာ ဟောတီတိ။ ဣတရော ဟုတွာ ဘူတဿ ပုန ဟုတွာ အဘာဝတော **န ဟေဝ**န္တိ ပဋိက္ခိပတိ။

ဒုတိယပဉှေ ယသ္မာ တံ ပစ္စုပ္ပန္နံ ဟုတွာ အတီတံ ဟောန္တံ “ဟုတွာ ဟောတီ”တိ သင်္ခံ ဂတံ၊ တသ္မာ ပဋိဇာနာတိ။ အထ နံ သကဝါဒီ “ယဒိ တေ တညေဝ ပစ္စုပ္ပန္နံ ဟုတွာ အတီတံ ဟောန္တံ ‘ဟုတွာ ဟောတီ’တိ သင်္ခံ ဂတံ၊ ပုန ဟုတွာ ဟောတိ, ယံ ပစ္စုပ္ပန္နံ န ဟုတွာ အတီတံ န ဟောန္တံ ‘န ဟုတွာ န ဟောတီ’တိ သင်္ခံ ဂတံ သသဝိသာဏံ၊ ကိံ တေ တမ္ပိ ပုန န ဟုတွာ န ဟောတီ”တိ အဓိပ္ပါယေန **န ဟုတွာ န ဟောတိ န ဟုတွာ န ဟောတီ**တိ ပဉှံ ပုစ္ဆတိ။ ဣတရော “ယံ နတ္ထိ၊ တံ နတ္ထိတာယ ဧဝ ပစ္စုပ္ပန္နံ န ဟုတွာ အတီတံ န ဟောတီတိ နဟုတွာနဟောတိ နာမ တာဝ ဟောတု၊ ပုန နဟုတွာနဟောတိဘာဝေါ ပနဿ ကုတော”တိ မညမာနော ပဋိက္ခိပတိ။ ဥဘယံ ဧကတော ကတွာ အာဂတေ တတိယပဉှေပိ ဣမိနာဝုပါယေန ယောဇနာ ကာတဗ္ဗာ။

အပရော နယော—ယဒိ တညေဝ အနာဂတံ တံ ပစ္စုပ္ပန္နံ၊ အနာဂတဿ ပစ္စုပ္ပန္နေ ဝုတ္တော ဟောတိဘာဝေါ, ပစ္စုပ္ပန္နဿ စ အနာဂတေ ဝုတ္တော ဟုတွာဘာဝေါ အာပဇ္ဇတိ၊ ဧဝံ သန္တေ အနာဂတမ္ပိ ဟုတွာဟောတိ နာမ၊ ပစ္စုပ္ပန္နမ္ပိ ဟုတွာဟောတိယေဝ နာမ၊ တေန တံ ပုစ္ဆာမ “ကိံ တေ ဧတေသု ဧကေကံ ဟုတွာ ဟောတိ ဟုတွာ ဟောတီ”တိ။ ဣတရော “တညေဝ အနာဂတံ တံ ပစ္စုပ္ပန္န”န္တိ ပဉှေ ပဋိက္ခိတ္တနယေနေဝ ပဋိက္ခိပိတွာ ပုန ပုဋ္ဌော ဒုတိယေ ပဉှေ ပဋိညာတနယေနေဝ ပဋိဇာနာတိ။ အထ နံ သကဝါဒီ “တညေဝ အနာဂတံ တံ ပစ္စုပ္ပန္န”န္တိ ပဉှာဝသေန တေသု ဧကေကံ ဟုတွာ ဟောတိ ဟုတွာ ဟောတီတိ ပဋိဇာနန္တံ ပုရိမံ ပဋိက္ခိတ္တပဉှံ ပရိဝတ္တိတွာ ပုစ္ဆန္တော **န ဟုတွာ န ဟောတိ န ဟုတွာ န ဟောတီ**တိ ပုစ္ဆတိ။ တဿတ္ထော—နနု “တယာ တညေဝ အနာဂတံ တံ ပစ္စုပ္ပန္န”န္တိ ဝုတ္တေ ပဌမပဉှံ ပဋိက္ခိပန္တေန အနာဂတဿ ဟောတိဘာဝေါ ပစ္စုပ္ပန္နဿ စ ဟုတွာဘာဝေါ ပဋိက္ခိတ္တောတိ။ တေန အနာဂတံ န ဟောတိ နာမ၊ ပစ္စုပ္ပန္နံ န ဟုတွာ နာမ။

Dutiyapañhe ca taññeva anāgataṁ taṁ paccuppannanti paṭiññātaṁ, evaṁ sante anāgatampi na hutvā na hoti nāma, paccuppannampi na hutvā na hotiyeva nāma. Tena taṁ pucchāma “kiṁ te etesu ekekaṁ na hutvā na hoti na hutvā na hotī”ti. Paravādī sabbato andhakārena pariyonaddho viya tesaṁ nahutvānahotibhāvaṁ apassanto na hevanti paṭikkhipati.

Dutiyavārepi yadi taññeva paccuppannaṁ taṁ atītaṁ, paccuppannassa atīte vutto hotibhāvo, atītassa ca paccuppanne vutto hutvābhāvo āpajjati, evaṁ sante paccuppannampi hutvāhoti nāma, atītampi hutvāhotiyeva nāma, tena taṁ pucchāma “kiṁ te etesu ekekaṁ hutvā hoti hutvā hotī”ti. Itaro taññeva paccuppannaṁ taṁ atītantipañhe paṭikkhittanayeneva paṭikkhipitvā puna puṭṭho dutiyapañhe paṭiññātanayeneva paṭijānāti. Atha naṁ sakavādī “taññeva paccuppannaṁ taṁ atītan”ti pañhāvasena tesu ekekaṁ hutvā hoti hutvā hotīti paṭijānantaṁ[1] purimaṁ paṭikkhittapañhaṁ parivattitvā pucchanto **na hutvā na hoti na hutvā na hotī**ti pucchati. Tassattho—nanu tayā taññeva paccuppannaṁ taṁ atītanti vutte paṭhamapañhaṁ paṭikkhipantena paccuppannassa hotibhāvo atītassa ca hutvābhāvo paṭikkhittoti. Tena paccuppannaṁ nahoti nāma, atītaṁ nahutvā nāma.

Dutiyapañhe ca te “taññeva paccuppannaṁ taṁ atītan”ti paṭiññātaṁ, evaṁ sante paccuppannampi na hutvā na hoti nāma, atītampi na hutvā na hotiyeva nāma, tena taṁ pucchāma “kiṁ te etesu ekekaṁ na hutvā na hoti na hutvā na hotī”ti. Paravādī sabbato andhakārena pariyonaddho viya tesaṁ nahutvānahotibhāvaṁ apassanto **na hevan**ti paṭikkhipati.

Tatiyavārepi yadi taññeva anāgataṁ taṁ paccuppannaṁ taṁ atītaṁ, anāgatapaccuppannānaṁ paccuppannātītesu vutto hotibhāvo, paccuppannātītānañca anāgatapaccuppannesu vutto hutvābhāvo āpajjati, evaṁ sante anāgatampi hutvāhoti nāma, paccuppannampi atītampi[2] hutvā hotiyeva nāma, tena taṁ pucchāma “kiṁ te tīsupi etesu ekekaṁ hutvā

1. Paṭijānantassa (Syā, Ka)   2. Atītaṁ (Syā)

ဒုတိယပဉှေ စ တညေဝ အနာဂတံ တံ ပစ္စုပ္ပန္နန္တိ ပဋိညာတံ၊ ဧဝံ သန္တေ အနာဂတမ္ပိ န ဟုတွာ န ဟောတိ နာမ၊ ပစ္စုပ္ပန္နမ္ပိ န ဟုတွာ န ဟောတိယေဝ နာမ။ တေန တံ ပုစ္ဆာမ “ကိံ တေ ဧတေသု ဧကေကံ န ဟုတွာ န ဟောတိ န ဟုတွာ န ဟောတီ”တိ။ ပရဝါဒီ သဗ္ဗတော အန္ဓကာရေန ပရိယောနဒ္ဓေါ ဝိယ တေသံ နဟုတွာနဟောတိဘာဝံ အပဿန္တော န ဟေဝန္တိ ပဋိက္ခိပတိ။

ဒုတိယဝါရေပိ ယဒိ တညေဝ ပစ္စုပ္ပန္နံ တံ အတီတံ၊ ပစ္စုပ္ပန္နဿ အတီတေ ဝုတ္တော ဟောတိဘာဝေါ, အတီတဿ စ ပစ္စုပ္ပန္နေ ဝုတ္တော ဟုတွာဘာဝေါ အာပဇ္ဇတိ၊ ဧဝံ သန္တေ ပစ္စုပ္ပန္နမ္ပိ ဟုတွာဟောတိ နာမ၊ အတီတမ္ပိ ဟုတွာဟောတိယေဝ နာမ၊ တေန တံ ပုစ္ဆာမ “ကိံ တေ ဧတေသု ဧကေကံ ဟုတွာ ဟောတိ ဟုတွာ ဟောတီ”တိ။ ဣတရော တညေဝ ပစ္စုပ္ပန္နံ တံ အတီတန္တိပဉှေ ပဋိက္ခိတ္တနယေနေဝ ပဋိက္ခိပိတွာ ပုန ပုဋ္ဌော ဒုတိယပဉှေ ပဋိညာတနယေနေဝ ပဋိဇာနာတိ။ အထ နံ သကဝါဒီ “တညေဝ ပစ္စုပ္ပန္နံ တံ အတီတ”န္တိ ပဉှာဝသေန တေသု ဧကေကံ ဟုတွာ ဟောတိ ဟုတွာ ဟောတီတိ ပဋိဇာနန္တံ[၁] ပုရိမံ ပဋိက္ခိတ္တပဉှံ ပရိဝတ္တိတွာ ပုစ္ဆန္တော **န ဟုတွာ န ဟောတိ န ဟုတွာ န ဟောတီ**တိ ပုစ္ဆတိ။ တဿတ္ထော—နနု တယာ တညေဝ ပစ္စုပ္ပန္နံ တံ အတီတန္တိ ဝုတ္တေ ပဌမပဉှံ ပဋိက္ခိပန္တေန ပစ္စုပ္ပန္နဿ ဟောတိဘာဝေါ အတီတဿ စ ဟုတွာဘာဝေါ ပဋိက္ခိတ္တောတိ။ တေန ပစ္စုပ္ပန္နံ နဟောတိ နာမ၊ အတီတံ နဟုတွာ နာမ။

ဒုတိယပဉှေ စ တေ “တညေဝ ပစ္စုပ္ပန္နံ တံ အတီတ”န္တိ ပဋိညာတံ၊ ဧဝံ သန္တေ ပစ္စုပ္ပန္နမ္ပိ န ဟုတွာ န ဟောတိ နာမ၊ အတီတမ္ပိ န ဟုတွာ န ဟောတိယေဝ နာမ၊ တေန တံ ပုစ္ဆာမ “ကိံ တေ ဧတေသု ဧကေကံ န ဟုတွာ န ဟောတိ န ဟုတွာ န ဟောတီ”တိ။ ပရဝါဒီ သဗ္ဗတော အန္ဓကာရေန ပရိယောနဒ္ဓေါ ဝိယ တေသံ နဟုတွာနဟောတိဘာဝံ အပဿန္တော **န ဟေဝ**န္တိ ပဋိက္ခိပတိ။

တတိယဝါရေပိ ယဒိ တညေဝ အနာဂတံ တံ ပစ္စုပ္ပန္နံ တံ အတီတံ၊ အနာဂတပစ္စုပ္ပန္နာနံ ပစ္စုပ္ပန္နာတီတေသု ဝုတ္တော ဟောတိဘာဝေါ,ပစ္စုပ္ပန္နာတီတာနဉ္စ အနာဂတပစ္စုပ္ပန္နေသု ဝုတ္တော ဟုတွာဘာဝေါ အာပဇ္ဇတိ၊ ဧဝံ သန္တေ အနာဂတမ္ပိ ဟုတွာဟောတိ နာမ၊ ပစ္စုပ္ပန္နမ္ပိ အတီတမ္ပိ[၂] ဟုတွာ ဟောတိယေဝ နာမ၊ တေန တံ ပုစ္ဆာမ “ကိံ တေ တီသုပိ ဧတေသု ဧကေကံ ဟုတွာ

၁-ပဋိဇာနန္တဿ (သျာ၊ က)   ၂-အတီတံ (သျာ)

hoti hutvā hotī”ti. Itaro “taññeva anāgataṁ taṁ paccuppannaṁ taṁ atītan”tipañhe paṭikkhittanayeneva paṭikkhipitvā puna puṭṭho dutiyapañhe paṭiññātanayeneva paṭijānāti. Atha naṁ sakavādī “taññeva anāgataṁ taṁ paccuppannaṁ taṁ atītan”ti pañhāvasena tesu ekekaṁ hutvā hoti hutvā hotīti paṭijānantaṁ purimaṁ paṭikkhittapañhaṁ parivattitvā pucchanto **na hutvā na hoti na hutvā na hotī**ti pucchati. Tassattho—nanu tayā taññeva anāgataṁ taṁ paccuppannaṁ taṁ atītanti vutte paṭhamapañhaṁ paṭikkhipantena anāgatapaccuppannānaṁ hotibhāvo paccuppannātītānañca hutvābhāvo paṭikkhittoti. Tena anāgataṁ paccuppannañca na hoti nāma, paccuppannañca atītañca na hutvā nāma.

Dutiyapañhe ca te “taññeva anāgataṁ taṁ paccuppannaṁ taṁ atītan”ti paṭiññātaṁ, evaṁ sante anāgatampi na hutvā na hoti nāma, paccuppannampi atītampi na hutvā na hotiyeva nāma, tena taṁ pucchāma “kiṁ te etesu ekekaṁ na hutvā na hoti na hutvā na hotī”ti. Paravādī sabbato andhakārena pariyonaddho viya tesaṁ na hutvā na hotibhāvaṁ apassanto **na hevan**ti paṭikkhipatīti. Niggahādīni panettha heṭṭhā vuttanayeneva yojetabbāni.

Vacanasodhanavaṇṇanā niṭṭhitā.

Atītacakkhurūpādikathāvaṇṇanā

289. **Atītaṁ cakkhu atthī**ti-ādīsupi cakkhādibhāvāvijahaneneva atthitaṁ[1] paṭijānāti. **Passatī**ti-ādīni puṭṭho pana[2] tesaṁ viññāṇānaṁ kiccābhāvavasena paṭikkhipati.

Atītañāṇādikathāvaṇṇanā

290. **Tena ñāṇena ñāṇakaraṇīyaṁ karotī**ti pañhe tassa ñāṇassa niruddhattā kiccabhāvamassa apassanto paṭikkhipati. Puna puṭṭho atītārammaṇaṁ paccuppannaṁ ñāṇaṁ atītānaṁ dhammānaṁ[3] jānanato atītaṁ

1. Atītaṁ (Syā) 2. Puna (Syā) 3. Atītārammaṇadhammānaṁ (Syā)

ဟောတိ ဟုတွာ ဟောတီ”တိ။ ဣတရော “တညေဝ အနာဂတံ တံ ပစ္စုပ္ပန္နံ တံ အတီတ”န္တိပဉှေ ပဋိက္ခိတ္တနယေနေဝ ပဋိက္ခိပိတွာ ပုန ပုဋ္ဌော ဒုတိယပဉှေ ပဋိညာတနယေနေဝ ပဋိဇာနာတိ။ အထ နံ သကဝါဒီ “တညေဝ အနာဂတံ တံ ပစ္စုပ္ပန္နံ တံ အတီတ”န္တိ ပဉှာဝသေန တေသု ဧကေကံ ဟုတွာ ဟောတိ ဟုတွာ ဟောတီတိ ပဋိဇာနန္တံ ပုရိမံ ပဋိက္ခိတ္တပဉှံ ပရိဝတ္တိတွာ ပုစ္ဆန္တော **န ဟုတွာ န ဟောတိ န ဟုတွာ န ဟောတီ**တိ ပုစ္ဆတိ။ တဿတ္ထော—နနု တယာ တညေဝ အနာဂတံ တံ ပစ္စုပ္ပန္နံ တံ အတီတန္တိ ဝုတ္တေ ပဌမပဉှံ ပဋိက္ခိပန္တေန အနာဂတပစ္စုပ္ပန္နာနံ ဟောတိဘာဝေါ ပစ္စုပ္ပန္နာတီတာနဉ္စ ဟုတွာဘာဝေါ ပဋိက္ခိတ္တောတိ။ တေန အနာဂတံ ပစ္စုပ္ပန္နဉ္စ န ဟောတိ နာမ၊ ပစ္စုပ္ပန္နဉ္စ အတီတဉ္စ န ဟုတွာ နာမ။

ဒုတိယပဉှေ စ တေ “တညေဝ အနာဂတံ တံ ပစ္စုပ္ပန္နံ တံ အတီတ”န္တိ ပဋိညာတံ၊ ဧဝံ သန္တေ အနာဂတမ္ပိ န ဟုတွာ န ဟောတိ နာမ၊ ပစ္စုပ္ပန္နမ္ပိ အတီတမ္ပိ န ဟုတွာ န ဟောတိယေဝ နာမ၊ တေန တံ ပုစ္ဆာမ “ကိံ တေ ဧတေသု ဧကေကံ န ဟုတွာ န ဟောတိ န ဟုတွာ န ဟောတီ”တိ။ ပရဝါဒီ သဗ္ဗတော အန္ဓကာရေန ပရိယောနဒ္ဓေါ ဝိယ တေသံ န ဟုတွာ န ဟောတိဘာဝံ အပဿန္တော **န ဟေဝ**န္တိ ပဋိက္ခိပတီတိ။ နိဂ္ဂဟာဒီနိ ပနေတ္ထ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယေနေဝ ယောဇေတဗ္ဗာနိ။

ဝစနသောဓနဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

အတီတစက္ခုရူပါဒိကထာဝဏ္ဏနာ

၂၈၉။ **အတီတံ စက္ခု အတ္ထီ**တိအာဒီသုပိ စက္ခာဒိဘာဝါဝိဇဟနေနေဝ အတ္ထိတံ[၁] ပဋိဇာနာတိ။ **ပဿတီ**တိအာဒီနိ ပုဋ္ဌော ပန[၂] တေသံ ဝိညာဏာနံ ကိစ္စာဘာဝဝသေန ပဋိက္ခိပတိ။

အတီတဉာဏာဒိကထာဝဏ္ဏနာ

၂၉၀။ **တေန ဉာဏေန ဉာဏကရဏီယံ ကရောတီ**တိ ပဉှေ တဿ ဉာဏဿ နိရုဒ္ဓတ္တာ ကိစ္စဘာဝမဿ အပဿန္တော ပဋိက္ခိပတိ။ ပုန ပုဋ္ဌော အတီတာရမ္မဏံ ပစ္စုပ္ပန္နံ ဉာဏံ အတီတာနံ ဓမ္မာနံ[၃] ဇာနနတော အတီတံ

၁-အတီတံ (သျာ) ၂-ပုန (သျာ) ၃-အတီတာရမ္မဏဓမ္မာနံ (သျာ)

ñāṇanti[1] lesena paccuppannameva “atītaṁ ñāṇan”ti katvā tena ñāṇena ñāṇakaraṇīyassa atthitāya paṭijānāti. Athassa sakavādī lesokāsaṁ adatvā **tena ñāṇena dukkhaṁ parijānātī**ti-ādimāha, itaro atītārammaṇeneva ñāṇena imesaṁ catunnaṁ kiccānaṁ abhāvā paṭikkhipati. Anāgatapañhepi eseva nayo. Paccuppannapañho ceva saṁsandanapañho ca uttānatthāyeva.

Arahantādikathāvaṇṇanā

291. **Arahato atīto rāgo atthī**ti-ādīsupi rāgādibhāvāvijahanato evaṁ paṭijānāti. **Sarāgo**ti-ādīsu suttavirodhabhayena ceva yuttivirodhabhayena ca paṭikkhipati.

Padasodhanakathāvaṇṇanā

295. Evaṁ sabbampi Pāḷi-anusāreneva viditvā parato **atthi siyā atītaṁ, siyā nvātītan**ti ettha evamattho veditabbo—yaṁ atītameva atthi, taṁ atītaṁ. Yaṁ paccuppannānāgataṁ atthi, taṁ no atthi, taṁ no atītaṁ. **Tenātītaṁ nvātītaṁ, nvātītaṁ atītan**ti tena kāraṇena atītaṁ no atītaṁ, no atītaṁ atītanti. Anāgatapaccuppannapucchāsupi eseva nayo.

Suttasādhanavaṇṇanā

296. **Na vattabbaṁ “atītaṁ atthi anāgataṁ atthī”**ti suttasādhanāya pucchā paravādissa, paṭiññā sakavādissa. Puna attano laddhiṁ nissāya **yaṁkiñci bhikkhave rūpan**ti anuyogo paravādisseva. Dutiyanaye pucchā sakavādissa, paṭiññā itarassa. Evaṁ sabbattha pucchā ca paṭiññā ca veditabbā. Yaṁ panetaṁ paravādinā anāgatassa atthibhāvasādhanatthaṁ “nanu vuttaṁ Bhagavatā kabaḷīkāre ce bhikkhave”ti suttassa pariyosāne **atthi tattha āyatiṁ punabbhavābhinibbattī**ti-ādi dassitaṁ, na taṁ anāgatassa

1. Atītañāṇassa (Syā)

ဉာဏန္တိ[၁] လေသေန ပစ္စုပ္ပန္နမေဝ “အတီတံ ဉာဏ”န္တိ ကတွာ တေန ဉာဏေန ဉာဏကရဏီယဿ အတ္ထိတာယ ပဋိဇာနာတိ။ အထဿ သကဝါဒီ လေသောကာသံ အဒတွာ **တေန ဉာဏေန ဒုက္ခံ ပရိဇာနာတီ**တိအာဒိမာဟ၊ ဣတရော အတီတာရမ္မဏေနေဝ ဉာဏေန ဣမေသံ စတုန္နံ ကိစ္စာနံ အဘာဝါ ပဋိက္ခိပတိ။ အနာဂတပဉှေပိ ဧသေဝ နယော။ ပစ္စုပ္ပန္နပဉှော စေဝ သံသန္ဒနပဉှော စ ဥတ္တာနတ္ထာယေဝ။

အရဟန္တာဒိကထာဝဏ္ဏနာ

၂၉၁။ **အရဟတော အတီတော ရာဂေါ အတ္ထီ**တိအာဒီသုပိ ရာဂါဒိဘာဝါဝိဇဟနတော ဧဝံ ပဋိဇာနာတိ။ **သရာဂေါ**တိအာဒီသု သုတ္တဝိရောဓဘယေန စေဝ ယုတ္တိဝိရောဓဘယေန စ ပဋိက္ခိပတိ။

ပဒသောဓနကထာဝဏ္ဏနာ

၂၉၅။ ဧဝံ သဗ္ဗမ္ပိ ပါဠိအနုသာရေနေဝ ဝိဒိတွာ ပရတော **အတ္ထိ သိယာ အတီတံ, သိယာ နွာတီတ**န္တိ ဧတ္ထ ဧဝမတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော—ယံ အတီတမေဝ အတ္ထိ၊ တံ အတီတံ။ ယံ ပစ္စုပ္ပန္နာနာဂတံ အတ္ထိ၊ တံ နော အတ္ထိ၊ တံ နော အတီတံ။ **တေနာတီတံ နွာတီတံ, နွာတီတံ အတီတ**န္တိ တေန ကာရဏေန အတီတံ နော အတီတံ၊ နော အတီတံ အတီတန္တိ။ အနာဂတပစ္စုပ္ပန္နပုစ္ဆာသုပိ ဧသေဝ နယော။

သုတ္တသာဓနဝဏ္ဏနာ

၂၉၆။ **န ဝတ္တဗ္ဗံ “အတီတံ အတ္ထိ အနာဂတံ အတ္ထီ”**တိ သုတ္တသာဓနာယ ပုစ္ဆာ ပရဝါဒိဿ၊ ပဋိညာ သကဝါဒိဿ။ ပုန အတ္တနော လဒ္ဓိံ နိဿာယ **ယံကိဉ္စိ ဘိက္ခဝေ ရူပ**န္တိ အနုယောဂေါ ပရဝါဒိဿေဝ။ ဒုတိယနယေ ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ၊ ပဋိညာ ဣတရဿ။ ဧဝံ သဗ္ဗတ္ထ ပုစ္ဆာ စ ပဋိညာ စ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ယံ ပနေတံ ပရဝါဒိနာ အနာဂတဿ အတ္ထိဘာဝသာဓနတ္ထံ “နနု ဝုတ္တံ ဘဂဝတာ ကဗဠီကာရေ စေ ဘိက္ခဝေ”တိ သုတ္တဿ ပရိယောသာနေ **အတ္ထိ တတ္ထ အာယတိံ ပုနဗ္ဘဝါဘိနိဗ္ဗတ္တီ**တိအာဒိ ဒဿိတံ၊ န တံ အနာဂတဿ

၁-အတီတဉာဏဿ (သျာ)

atthibhāvasādhakaṁ. Tañhi hetūnaṁ pariniṭṭhitattā avassaṁ bhāvitaṁ sandhāya tattha vuttaṁ. Ayaṁ suttādhippāyo. Sesaṁ sabbattha uttānatthamevāti.

Sabbamatthītikathāvaṇṇanā niṭṭhitā.

---

6. Atītakkhandhādikathā

1. Nasuttasādhanakathāvaṇṇanā

297. Idāni "atītaṁ khandhā"ti-ādikathā hoti. Tattha khandhādibhāvāvijahanato atītānāgatānaṁ atthitaṁ icchantassa **atītaṁ khandhā**ti pucchā paravādissa, atītassa khandhasaṅgahitattā **āmantā**ti paṭiññā sakavādissa. Puna **atītaṁ natthī**ti pucchā paravādissa, tassa niruttipathasuttena atthitāya vāritattā paṭikkhepo sakavādissa. Āyatanadhātupucchāsupi anāgatapañhesupi paccuppannena saddhiṁ saṁsanditvā anulomapaṭilomato āgatapañhesupi "atītaṁ rūpan"ti-ādipañhesupi[1] imināvupāyena attho veditabbo.

2. Suttasādhanavaṇṇanā

298. Suttasādhane[2] pana **na vattabban**ti pucchā sakavādissa. Tattha **natthi ceteti** natthi ca ete dhammāti attho. Khandhādibhāve sati natthitaṁ anicchantassa **āmantā**ti paṭiññā paravādissa, atha nesaṁ natthibhāvasādhanatthaṁ suttāharaṇaṁ sakavādissa. Dutiyapucchāpi paravādissa, paṭiññā sakavādissa, suttāharaṇaṁ paravādissa. Taṁ pana nesaṁ khandhādibhāvameva sādheti, na atthibhāvanti āhaṭampi anāhaṭasadisamevāti.

Atītaṁ khandhāti-ādikathāvaṇṇanā.

1. Ādipañhepi (Syā) 2. Suttasodhane (Sī, Ka)

အတ္ထိဘာဝသာဓကံ။ တဉှိ ဟေတူနံ ပရိနိဋ္ဌိတတ္တာ အဝဿံ ဘာဝိတံ သန္ဓာယ တတ္ထ ဝုတ္တံ။ အယံ သုတ္တာဓိပ္ပါယော။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ဥတ္တာနတ္ထမေဝါတိ။

သဗ္ဗမတ္ထီတိကထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၆-အတီတက္ခန္ဓာဒိကထာ

၁-နသုတ္တသာဓနကထာဝဏ္ဏနာ

၂၉၇။ ဣဒါနိ "အတီတံ ခန္ဓာ"တိအာဒိကထာ ဟောတိ။ တတ္ထ ခန္ဓာဒိဘာဝါဝိဇဟနတော အတီတာနာဂတာနံ အတ္ထိတံ ဣစ္ဆန္တဿ **အတီတံ ခန္ဓာ**တိ ပုစ္ဆာ ပရဝါဒိဿ၊ အတီတဿ ခန္ဓသင်္ဂဟိတတ္တာ **အာမန္တာ**တိ ပဋိညာ သကဝါဒိဿ။ ပုန **အတီတံ နတ္ထီ**တိ ပုစ္ဆာ ပရဝါဒိဿ၊ တဿ နိရုတ္တိပထသုတ္တေန အတ္ထိတာယ ဝါရိတတ္တာ ပဋိက္ခေပေါ သကဝါဒိဿ။ အာယတနဓာတုပုစ္ဆာသုပိ အနာဂတပဉှေသုပိ ပစ္စုပ္ပန္နေန သဒ္ဓိံ သံသန္ဒိတွာ အနုလောမပဋိလောမတော အာဂတပဉှေသုပိ "အတီတံ ရူပ"န္တိအာဒိပဉှေသုပိ[၁] ဣမိနာဝုပါယေန အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။

၂-သုတ္တသာဓနဝဏ္ဏနာ

၂၉၈။ သုတ္တသာဓနေ[၂] ပန **န ဝတ္တဗ္ဗ**န္တိ ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ။ တတ္ထ **နတ္ထိ စေတေ**တိ နတ္ထိ စ ဧတေ ဓမ္မာတိ အတ္ထော။ ခန္ဓာဒိဘာဝေ သတိ နတ္ထိတံ အနိစ္ဆန္တဿ **အာမန္တာ**တိ ပဋိညာ ပရဝါဒိဿ၊ အထ နေသံ နတ္ထိဘာဝသာဓနတ္ထံ သုတ္တာဟရဏံ သကဝါဒိဿ။ ဒုတိယပုစ္ဆာပိ ပရဝါဒိဿ၊ ပဋိညာ သကဝါဒိဿ၊ သုတ္တာဟရဏံ ပရဝါဒိဿ။ တံ ပန နေသံ ခန္ဓာဒိဘာဝမေဝ သာဓေတိ၊ န အတ္ထိဘာဝန္တိ အာဟဋမ္ပိ အနာဟဋသဒိသမေဝါတိ။

အတီတံ ခန္ဓာတိအာဒိကထာဝဏ္ဏနာ။

၁-အာဒိပဉှေပိ (သျာ) ၂-သုတ္တသောဓနေ (သီ၊ က)

7. Ekaccaṁatthītikathā

1. Atītādi-ekaccakathāvaṇṇanā

299. Idāni **ekaccaṁ atthī**ti kathā hoti. Tattha ye "ekaccaṁ atītaṁ atthī"ti maññanti seyyathāpi Kassapikā, tesaṁ laddhibhindanatthaṁ **atītaṁ atthī**ti pucchā sakavādissa, **ekaccaṁ atthī**ti vissajjanaṁ paravādissa. Ayañhi adhippāyo—avipakkavipākaṁ atthi, vipakkavipākaṁ[1] natthīti. **Ekaccaṁ niruddhan**ti anuyogo sakavādissa. Tassattho—yadi te atītaṁ ekaccaṁ atthi ekaccaṁ natthi, evaṁ sante ekaccaṁ atītaṁ niruddhaṁ, ekaccaṁ atītaṁ aniruddhaṁ, tatheva ṭhitanti āpajjati. **Vigatan**ti-ādīsupi eseva nayo.

Avipakkavipākadhammā ekacceti idaṁ yasmā yesaṁ so[2] avipakkavipākānaṁ atthitaṁ icchati, tepi atītāyeva[3]. Tasmā yathā te atītaṁ ekaccaṁ atthi, kiṁ tathā avipakkavipākāpi dhammā ekacce atthi ekacce natthīti codetuṁ vuttaṁ. **Vipakkavipākā**ti idaṁ yesaṁ so natthitaṁ icchati, tesaṁ vasena codetuṁ vuttaṁ. **Avipākā**ti idaṁ abyākatānaṁ vasena codetuṁ vuttaṁ. Iti imesaṁ tiṇṇaṁ rāsīnaṁ vasena sabbesu anulomapaṭilomesu paṭiññā ca paṭikkhepo ca veditabbā. Atītā ekadesaṁ vipakkavipākā, ekadesaṁ avipakkavipākāti vippakatavipākā vuccanti. Yena hi kammena paṭisandhi nibbattitā, bhavaṅgampi cutipi tasseva vipāko. Tasmā paṭisandhito yāva cuti, tāva taṁ vippakatavipākaṁ nāma hoti. Tathārūpe dhamme sandhāyetaṁ vuttaṁ.

Vipaccissantīti katvā te atthīti pucchā sakavādissa. Yathā dhammadharassa puggalassa niddāyantassāpi bahupavattino dhammā atthīti vuccanti, evaṁ lokavohāravasena atthitaṁ sandhāya paṭiññā paravādissa. **Vipaccissantīti katvā paccuppannā**ti dutiyapañhe "kammānaṁ avināsasaṅkhāto kammūpacayo[4] nāmeko atthī"ti laddhiyaṁ ṭhatvā paṭiññā paravādissa.

---

1. Vipakkavipākā (Sī, Syā), vipakkamavipākaṁ (Ka)
2. Yasmā so (Syā)
3. Atītāyeva dhammā (Syā)
4. Kammappaccayo (Syā)

၇-ဧကစ္စံအတ္ထီတိကထာ

၁-အတီတာဒိဧကစ္စကထာဝဏ္ဏနာ

၂၉၉။ ဣဒါနိ **ဧကစ္စံ အတ္ထီ**တိ ကထာ ဟောတိ။ တတ္ထ ယေ “ဧကစ္စံ အတီတံ အတ္ထီ”တိ မညန္တိ သေယျထာပိ ကဿပိကာ၊ တေသံ လဒ္ဓိဘိန္ဒနတ္ထံ **အတီတံ အတ္ထီ**တိ ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ၊ **ဧကစ္စံ အတ္ထီ**တိ ဝိဿဇ္ဇနံ ပရဝါဒိဿ။ အယဉှိ အဓိပ္ပါယော—အဝိပက္ကဝိပါကံ အတ္ထိ၊ ဝိပက္ကဝိပါကံ[1] နတ္ထီတိ။ **ဧကစ္စံ နိရုဒ္ဓန္တိ** အနုယောဂေါ သကဝါဒိဿ။ တဿတ္ထော—ယဒိ တေ အတီတံ ဧကစ္စံ အတ္ထိ ဧကစ္စံ နတ္ထိ၊ ဧဝံ သန္တေ ဧကစ္စံ အတီတံ နိရုဒ္ဓံ၊ ဧကစ္စံ အတီတံ အနိရုဒ္ဓံ၊ တထေဝ ဌိတန္တိ အာပဇ္ဇတိ။ **ဝိဂတန္တိ**အာဒီသုပိ ဧသေဝ နယော။

အဝိပက္ကဝိပါကဓမ္မာ ဧကစ္စေတိ ဣဒံ ယသ္မာ ယေသံ သော[2] အဝိပက္ကဝိပါကာနံ အတ္ထိတံ ဣစ္ဆတိ၊ တေပိ အတီတာယေဝ[3]။ တသ္မာ ယထာ တေ အတီတံ ဧကစ္စံ အတ္ထိ၊ ကိံ တထာ အဝိပက္ကဝိပါကာပိ ဓမ္မာ ဧကစ္စေ အတ္ထိ ဧကစ္စေ နတ္ထီတိ စောဒေတုံ ဝုတ္တံ။ **ဝိပက္ကဝိပါကာ**တိ ဣဒံ ယေသံ သော နတ္ထိတံ ဣစ္ဆတိ၊ တေသံ ဝသေန စောဒေတုံ ဝုတ္တံ။ **အဝိပါကာ**တိ ဣဒံ အဗျာကတာနံ ဝသေန စောဒေတုံ ဝုတ္တံ။ ဣတိ ဣမေသံ တိဏ္ဏံ ရာသီနံ ဝသေန သဗ္ဗေသု အနုလောမပဋိလောမေသု ပဋိညာ စ ပဋိက္ခေပေါ စ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ အတီတာ ဧကဒေသံ ဝိပက္ကဝိပါကာ, ဧကဒေသံ အဝိပက္ကဝိပါကာတိ ဝိပ္ပကတဝိပါကာ ဝုစ္စန္တိ။ ယေန ဟိ ကမ္မေန ပဋိသန္ဓိ နိဗ္ဗတ္တိတာ၊ ဘဝင်္ဂမ္ပိ စုတိပိ တဿေဝ ဝိပါကော။ တသ္မာ ပဋိသန္ဓိတော ယာဝ စုတိ၊ တာဝ တံ ဝိပ္ပကတဝိပါကံ နာမ ဟောတိ။ တထာရူပေ ဓမ္မေ သန္ဓာယေတံ ဝုတ္တံ။

ဝိပစ္စိဿန္တီတိ ကတွာ တေ အတ္ထီတိ ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ။ ယထာ ဓမ္မဓရဿ ပုဂ္ဂလဿ နိဒ္ဒါယန္တဿာပိ ဗဟုပဝတ္တိနော ဓမ္မာ အတ္ထီတိ ဝုစ္စန္တိ၊ ဧဝံ လောကဝေါဟာရဝသေန အတ္ထိတံ သန္ဓာယ ပဋိညာ ပရဝါဒိဿ။ **ဝိပစ္စိဿန္တီတိ ကတွာ ပစ္စုပ္ပန္နာ**တိ ဒုတိယပဉှေ “ကမ္မာနံ အဝိနာသသင်္ခါတော ကမ္မူပစယော[4] နာမေကော အတ္ထီ”တိ လဒ္ဓိယံ ဌတွာ ပဋိညာ ပရဝါဒိဿ။

၁-ဝိပက္ကဝိပါကာ (သီ၊ သျာ)၊ ဝိပက္ကမဝိပါကံ (က)
၂-ယသ္မာ သော (သျာ)
၃-အတီတာယေဝ ဓမ္မာ (သျာ)
၄-ကမ္မပ္ပစ္စယော (သျာ)

2. Anāgatādi-ekaccakathāvaṇṇanā

300. **Anāgataṁ atthī**ti-ādīsupi **ekaccaṁ atthī**ti uppādino dhamme sandhāya vadati. Sesaṁ sabbattha heṭṭhā vuttanayattā uttānatthamevāti.

Ekaccaṁatthītikathāvaṇṇanā.

---

8. Satipaṭṭhānakathāvaṇṇanā

301. Idāni satipaṭṭhānakathā hoti. Tattha “catunnaṁ bhikkhave satipaṭṭhānānaṁ samudayañca atthaṅgamañca desessāmī”ti Satipaṭṭhānasaṁyutte[1] vuttanayeneva yesaṁ kāyādayo satiyā ārammaṇadhamme gahetvā “sabbe dhammā satipaṭṭhānā”ti laddhi seyyathāpi etarahi Andhakānaṁ, Andhakā nāma Pubbaseliyā Aparaseliyā Rājagiriyā Siddhatthikāti ime pacchā uppannanikāyā, tesaṁ laddhivivecanatthaṁ pucchā sakavādissa, paṭiññā paravādissa. Tattha yasmā “patiṭṭhāti etesūti **paṭṭhānā.** Kā patiṭṭhāti? Sati. Satiyā paṭṭhānā **satipaṭṭhānā**”ti iminā atthena satigocarāpi satipaṭṭhānā. “Patiṭṭhahantīti **paṭṭhānā.** Kā patiṭṭhahanti? Satiyo. Satiyova paṭṭhānā **satipaṭṭhānā**”ti iminā atthena satiyova satipaṭṭhānā, tasmā dvepi vādā pariyāyena yujjanti. Ye pana taṁ pariyāyaṁ pahāya ekanteneva “sabbe dhammā satipaṭṭhānā”ti vadanti, te sandhāya pucchā sakavādissa, ārammaṇavasena paṭiññā paravādissa. **Sabbe dhammā satī**ti anuyuttassa pana sabbesaṁ satisabhāvābhāvato paṭikkhepo tasseva. Tattha **khayagāmī**ti-ādīni maggavisesanāni. Ekāyanamaggo hi kilesānaṁ khayabhūtaṁ nibbānaṁ gacchatīti **khayagāmī.** Cattāri saccāni bujjhanto gacchatīti **bodhagāmī.** Vaṭṭaṁ apacinanto gacchatīti **apacayagāmī.** Evametehi padehi “kiṁ te sabbe dhammā evarūpo te ekāyano maggo hotī”ti pucchati. **Anāsavā asaṁyojaniyā**ti-ādīnipi lokuttarabhāvaṁ pucchanatthāya vuttāni. **Buddhānussatī**ti-ādīni pabhedapucchāvasena vuttāni.

---

1. Saṁ 3. 161 piṭṭhe.

၂-အနာဂတာဒိဧကစ္စကထာဝဏ္ဏနာ

၃၀၀။ **အနာဂတံ အတ္ထီ**တိအာဒီသုပိ **ဧကစ္စံ အတ္ထီ**တိ ဥပ္ပါဒိနော ဓမ္မေ သန္ဓာယ ဝဒတိ။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယတ္တာ ဥတ္တာနတ္ထမေဝါတိ။

ဧကစ္စံအတ္ထီတိကထာဝဏ္ဏနာ။

၈-သတိပဋ္ဌာနကထာဝဏ္ဏနာ

၃၀၁။ ဣဒါနိ သတိပဋ္ဌာနကထာ ဟောတိ။ တတ္ထ “စတုန္နံ ဘိက္ခဝေ သတိပဋ္ဌာနာနံ သမုဒယဉ္စ အတ္ထင်္ဂမဉ္စ ဒေသေဿာမီ”တိ သတိပဋ္ဌာနသံယုတ္တေ[1] ဝုတ္တနယေနေဝ ယေသံ ကာယာဒယော သတိယာ အာရမ္မဏဓမ္မေ ဂဟေတွာ “သဗ္ဗေ ဓမ္မာ သတိပဋ္ဌာနာ”တိ လဒ္ဓိ သေယျထာပိ ဧတရဟိ အန္ဓကာနံ၊ အန္ဓကာ နာမ ပုဗ္ဗသေလိယာ အပရသေလိယာ ရာဇဂိရိယာ သိဒ္ဓတ္ထိကာတိ ဣမေ ပစ္ဆာ ဥပ္ပန္နနိကာယာ၊ တေသံ လဒ္ဓိဝိဝေစနတ္ထံ ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ၊ ပဋိညာ ပရဝါဒိဿ။ တတ္ထ ယသ္မာ ‘‘ပတိဋ္ဌာတိ ဧတေသူတိ **ပဋ္ဌာနာ**။ ကာ ပတိဋ္ဌာတိ? သတိ။ သတိယာ ပဋ္ဌာနာ **သတိပဋ္ဌာနာ**’’တိ ဣမိနာ အတ္ထေန သတိဂေါစရာပိ သတိပဋ္ဌာနာ။ ‘‘ပတိဋ္ဌဟန္တီတိ **ပဋ္ဌာနာ**။ ကာ ပတိဋ္ဌဟန္တိ? သတိယော။ သတိယောဝ ပဋ္ဌာနာ **သတိပဋ္ဌာနာ**’’တိ ဣမိနာ အတ္ထေန သတိယောဝ သတိပဋ္ဌာနာ၊ တသ္မာ ဒွေပိ ဝါဒါ ပရိယာယေန ယုဇ္ဇန္တိ။ ယေ ပန တံ ပရိယာယံ ပဟာယ ဧကန္တေနေဝ ‘‘သဗ္ဗေ ဓမ္မာ သတိပဋ္ဌာနာ’’တိ ဝဒန္တိ၊ တေ သန္ဓာယ ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ၊ အာရမ္မဏဝသေန ပဋိညာ ပရဝါဒိဿ။ **သဗ္ဗေ ဓမ္မာ သတီ**တိ အနုယုတ္တဿ ပန သဗ္ဗေသံ သတိသဘာဝါဘာဝတော ပဋိက္ခေပေါ တဿေဝ။ တတ္ထ **ခယဂါမီ**တိအာဒီနိ မဂ္ဂဝိသေသနာနိ။ ဧကာယနမဂ္ဂေါ ဟိ ကိလေသာနံ ခယဘူတံ နိဗ္ဗာနံ ဂစ္ဆတီတိ **ခယဂါမီ**။ စတ္တာရိ သစ္စာနိ ဗုဇ္ဈန္တော ဂစ္ဆတီတိ **ဗောဓဂါမီ**။ ဝဋ္ဋံ အပစိနန္တော ဂစ္ဆတီတိ **အပစယဂါမီ**။ ဧဝမေတေဟိ ပဒေဟိ ‘‘ကိံ တေ သဗ္ဗေ ဓမ္မာ ဧဝရူပေါ တေ ဧကာယနော မဂ္ဂေါ ဟောတီ’’တိ ပုစ္ဆတိ။ **အနာသဝါ အသံယောဇနိယာ**တိအာဒီနိပိ လောကုတ္တရဘာဝံ ပုစ္ဆနတ္ထာယ ဝုတ္တာနိ။ **ဗုဒ္ဓါနုဿတီ**တိအာဒီနိ ပဘေဒပုစ္ဆာဝသေန ဝုတ္တာနိ။

၁-သံ ၃-၁၆၁-ပိဋ္ဌေ။

Cakkhāyatanaṁ satipaṭṭhānanti-ādi sabbadhammānaṁ pabhedapucchāvasena vuttaṁ. Tatthāpi sativasena paṭikkhepo, ārammaṇavasena paṭiññāti evaṁ sabbapañhesu attho veditabbo. Suttasādhanā uttānatthāyevāti.

Satipaṭṭhānakathāvaṇṇanā niṭṭhitā.

---

9. Hevatthikathāvaṇṇanā

304. Idāni hevatthikathā nāma hoti. Tattha yesaṁ “sabbepi atītādibhedā dhammā rūpādivasena atthi, atītaṁ anāgatapaccuppannavasena, anāgatapaccuppannāni vā atītādivasena natthi, tasmā sabbamevidaṁ evaṁ atthi evaṁ natthī”ti laddhi seyyathāpi etarahi vuttappabhedānaṁ Andhakānaṁ, te sandhāya **atītaṁ atthī**ti pucchā sakavādissa. **Hevatthi heva natthī**ti vissajjanaṁ paravādissa. Tattha **hevā**ti evaṁ. Atha naṁ sakavādī “yadi atītova evaṁ atthi evaṁ natthīti laddhi, evaṁ sante soyeva atthi, soyeva natthi nāmā”ti pucchanto **sevatthi, seva natthī**ti āha. Itaro teneva sabhāvena atthitaṁ teneva natthitaṁ sandhāya paṭikkhipati. Dutiyaṁ puṭṭho sakabhāveneva atthitaṁ parabhāveneva natthitaṁ sandhāya paṭijānāti. Tato paraṁ **atthaṭṭho natthaṭṭho**ti atthisabhāvo natthisabhāvo nāma hotīti pucchati. Imināvupāyena sabbavāresu attho veditabbo. Pariyosāne pana **“tena hi atītaṁ hevatthi, heva natthī”**ti ca **“tena hi rūpaṁ hevatthi, heva natthī”**ti cāti-ādīni vatvā kiñcāpi paravādinā laddhi patiṭṭhāpitā, ayoniso patiṭṭhāpitattā panesā appatiṭṭhāpitāyevāti.

Hevatthikathāvaṇṇanā.

Mahāvaggo niṭṭhito.

စက္ခာယတနံ သတိပဋ္ဌာနန္တိအာဒိ သဗ္ဗဓမ္မာနံ ပဘေဒပုစ္ဆာဝသေန ဝုတ္တံ။ တတ္ထာပိ သတိဝသေန ပဋိက္ခေပေါ၊ အာရမ္မဏဝသေန ပဋိညာတိ ဧဝံ သဗ္ဗပဉှေသု အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။ သုတ္တသာဓနာ ဥတ္တာနတ္ထာယေဝါတိ။

သတိပဋ္ဌာနကထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၉-ဟေဝတ္ထိကထာဝဏ္ဏနာ

၃၀၄။ ဣဒါနိ ဟေဝတ္ထိကထာ နာမ ဟောတိ။ တတ္ထ ယေသံ ''သဗ္ဗေပိ အတီတာဒိဘေဒါ ဓမ္မာ ရူပါဒိဝသေန အတ္ထိ၊ အတီတံ အနာဂတပစ္စုပ္ပန္နဝသေန, အနာဂတပစ္စုပ္ပန္နာနိ ဝါ အတီတာဒိဝသေန နတ္ထိ၊ တသ္မာ သဗ္ဗမေဝိဒံ ဧဝံ အတ္ထိ ဧဝံ နတ္ထီ''တိ လဒ္ဓိ သေယျထာပိ ဧတရဟိ ဝုတ္တပ္ပဘေဒါနံ အန္ဓကာနံ၊ တေ သန္ဓာယ **အတီတံ အတ္ထီ**တိ ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ။ **ဟေဝတ္ထိ ဟေဝ နတ္ထီ**တိ ဝိဿဇ္ဇနံ ပရဝါဒိဿ။ တတ္ထ **ဟေဝါ**တိ ဧဝံ။ အထ နံ သကဝါဒီ ''ယဒိ အတီတောဝ ဧဝံ အတ္ထိ ဧဝံ နတ္ထီတိ လဒ္ဓိ၊ ဧဝံ သန္တေ သောယေဝ အတ္ထိ, သောယေဝ နတ္ထိ နာမာ''တိ ပုစ္ဆန္တော **သေဝတ္ထိ, သေဝ နတ္ထီ**တိ အာဟ။ ဣတရော တေနေဝ သဘာဝေန အတ္ထိတံ တေနေဝ နတ္ထိတံ သန္ဓာယ ပဋိက္ခိပတိ။ ဒုတိယံ ပုဋ္ဌော သကဘာဝေနေဝ အတ္ထိတံ ပရဘာဝေနေဝ နတ္ထိတံ သန္ဓာယ ပဋိဇာနာတိ။ တတော ပရံ **အတ္ထဋ္ဌော နတ္ထဋ္ဌော**တိ အတ္ထိသဘာဝေါ နတ္ထိသဘာဝေါ နာမ ဟောတီတိ ပုစ္ဆတိ။ ဣမိနာဝုပါယေန သဗ္ဗဝါရေသု အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။ ပရိယောသာနေ ပန **''တေန ဟိ အတီတံ ဟေဝတ္ထိ, ဟေဝ နတ္ထီ''**တိ စ **''တေန ဟိ ရူပံ ဟေဝတ္ထိ, ဟေဝ နတ္ထီ''**တိ စာတိအာဒီနိ ဝတွာ ကိဉ္စာပိ ပရဝါဒိနာ လဒ္ဓိ ပတိဋ္ဌာပိတာ၊ အယောနိသော ပတိဋ္ဌာပိတတ္တာ ပနေသာ အပ္ပတိဋ္ဌာပိတာယေဝါတိ။

ဟေဝတ္ထိကထာဝဏ္ဏနာ။

မဟာဝဂ္ဂေါ နိဋ္ဌိတော။

2. Dutiyavagga

1. Parūpahāravaṇṇanā

307. Idāni parūpahārakathā nāma hoti. Tattha ye arahattaṁ paṭijānantānaṁ appatte pattasaññīnaṁ adhimānikānaṁ kuhakānaṁ vā arahattaṁ paṭijānantānaṁ sukkavissaṭṭhiṁ[1] disvā “mārakāyikā devatā arahato asuciṁ upasaṁharantī”ti maññanti seyyathāpi etarahi Pubbaseliyā ca Aparaseliyā ca, te sandhāya **atthi arahato**ti pucchā sakavādissa, paṭiññā itarassa. Idāni yasmā sukkavissaṭṭhi nāma rāgasamuṭṭhānā hoti, tasmā **atthi arahato rāgo**ti manuyogo āraddho. So sabbopi uttānatthoyeva.

Mārakāyikā devatā attanoti-ādipañhe yasmā tāsaṁ devatānaṁ sukkavissaṭṭhi nāma natthi, aññesampi sukkaṁ gahetvā na upasaṁharanti, arahato pana sukkameva natthi, tasmā **na hevan**ti paṭikkhipati.

Neva attanotipañhe pana nimminitvā upasaṁharantīti laddhiyā paṭijānāti. **Lomakūpehī**tipañhe sappitelānaṁ viya lomakūpehi upasaṁharaṇābhāvaṁ disvā paṭikkhipati.

308. **Handa hī**ti vacasāyatthe[2] nipāto. “Arahā nu kho ahaṁ, no”ti evaṁ vimatiṁ gāhayissāmāti evaṁ vacasāyaṁ[3] katvā upasaṁharantīti attho. **Atthi arahato vimatī**ti puṭṭho aṭṭhavatthukaṁ vicikicchaṁ sandhāya paṭikkhipati, dutiyaṁ puṭṭho itthipurisānaṁ nāmagottādīsu sanniṭṭhānābhāvaṁ sandhāya paṭijānāti.

309. **Atthi tassa āsayo**ti tassa sukkassa uccārapassāvānaṁ viya patiṭṭhānokāso atthīti pucchati.

312. **Sadhammakusalassā**ti attano[4] arahattadhammamatteyeva kusalassa. Paññāvimuttaṁ sandhāyevaṁ vadati. **Paradhammakusalassā**ti sadhammato

1. Asucisukkavisaṭṭhiṁ (Syā)
2. Byavasāyatthe (Sī, Syā)
3. Byavasāyaṁ (Sī, Syā)
4. Attanopi (Sī, Ka)

၂-ဒုတိယဝဂ္ဂ

၁-ပရူပဟာရဝဏ္ဏနာ

၃၀၇။ ဣဒါနိ ပရူပဟာရကထာ နာမ ဟောတိ။ တတ္ထ ယေ အရဟတ္တံ ပဋိဇာနန္တာနံ အပ္ပတ္တေ ပတ္တသညီနံ အဓိမာနိကာနံ ကုဟကာနံ ဝါ အရဟတ္တံ ပဋိဇာနန္တာနံ သုက္ကဝိဿဋ္ဌိံ[၁] ဒိသွာ “မာရကာယိကာ ဒေဝတာ အရဟတော အသုစိံ ဥပသံဟရန္တီ”တိ မညန္တိ သေယျထာပိ ဧတရဟိ ပုဗ္ဗသေလိယာ စ အပရသေလိယာ စ၊ တေ သန္ဓာယ **အတ္ထိ အရဟတော**တိ ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ၊ ပဋိညာ ဣတရဿ။ ဣဒါနိ ယသ္မာ သုက္ကဝိဿဋ္ဌိ နာမ ရာဂသမုဋ္ဌာနာ ဟောတိ၊ တသ္မာ **အတ္ထိ အရဟတော ရာဂေါ**တိ အနုယောဂေါ အာရဒ္ဓေါ။ သော သဗ္ဗောပိ ဥတ္တာနတ္ထောယေဝ။

မာရကာယိကာ ဒေဝတာ အတ္တနောတိအာဒိပဉှေ ယသ္မာ တာသံ ဒေဝတာနံ သုက္ကဝိဿဋ္ဌိ နာမ နတ္ထိ၊ အညေသမ္ပိ သုက္ကံ ဂဟေတွာ န ဥပသံဟရန္တိ၊ အရဟတော ပန သုက္ကမေဝ နတ္ထိ၊ တသ္မာ **န ဟေဝ**န္တိ ပဋိက္ခိပတိ။

နေဝ အတ္တနောတိပဉှေ ပန နိမ္မိနိတွာ ဥပသံဟရန္တီတိ လဒ္ဓိယာ ပဋိဇာနာတိ။ **လောမကူပေဟီ**တိပဉှေ သပ္ပိတေလာနံ ဝိယ လောမကူပေဟိ ဥပသံဟရဏာဘာဝံ ဒိသွာ ပဋိက္ခိပတိ။

၃၀၈။ **ဟန္ဒ ဟီ**တိ ဝစသာယတ္ထေ[၂] နိပါတော။ “အရဟာ နု ခေါ အဟံ, နော”တိ ဧဝံ ဝိမတိံ ဂါဟယိဿာမာတိ ဧဝံ ဝစသာယံ[၃] ကတွာ ဥပသံဟရန္တီတိ အတ္ထော။ **အတ္ထိ အရဟတော ဝိမတီ**တိ ပုဋ္ဌော အဋ္ဌဝတ္ထုကံ ဝိစိကိစ္ဆံ သန္ဓာယ ပဋိက္ခိပတိ၊ ဒုတိယံ ပုဋ္ဌော ဣတ္ထိပုရိသာနံ နာမဂေါတ္တာဒီသု သန္နိဋ္ဌာနာဘာဝံ သန္ဓာယ ပဋိဇာနာတိ။

၃၀၉။ **အတ္ထိ တဿ အာသယော**တိ တဿ သုက္ကဿ ဥစ္စာရပဿာဝါနံ ဝိယ ပတိဋ္ဌာနောကာသော အတ္ထီတိ ပုစ္ဆတိ။

၃၁၂။ **သဓမ္မကုသလဿာ**တိ အတ္တနော[၄] အရဟတ္တဓမ္မမတ္တေယေဝ ကုသလဿ။ ပညာဝိမုတ္တံ သန္ဓာယေဝံ ဝဒတိ။ **ပရဓမ္မကုသလဿာ**တိ သဓမ္မတော

၁-အသုစိသုက္ကဝိသဋ္ဌိံ (သျာ)
၂-ဗျဝသာယတ္ထေ (သီ၊ သျာ)
၃-ဗျဝသာယံ (သီ၊ သျာ)
၄-အတ္တနောပိ (သီ၊ က)

parasmiṁ aṭṭhasamāpattidhammepi kusalassa. Ubhatobhāgavimuttaṁ sandhāyevaṁ vadati. Sesamettha Pāḷi-anusāreneva veditabbanti.

Parūpahārakathāvaṇṇanā.

2-3-4. Aññāṇādikathāvaṇṇanā

314. Idāni aññāṇaṁ, kaṅkhā, paravitaraṇāti tisso kathā nāma honti. Tattha yesaṁ “arahato itthipurisādīnaṁ nāmagottādīsu ñāṇappavattiyā abhāvena atthi aññāṇaṁ, tattheva sanniṭṭhānābhāvena atthi kaṅkhā. Yasmā ca nesaṁ tāni vatthūni pare vitaranti pakāsenti ācikkhanti, tasmā nesaṁ atthi paravitaraṇā”ti imā laddhiyo seyyathāpi etarahi Pubbaseliyādīnaṁ, tesaṁ tā laddhiyo bhindituṁ tīsupi kathāsu pucchā sakavādissa, paṭiññā ca paṭikkhepo ca itarassa. Tattha sabbesupi pañhesu ceva vissajjanesu ca Pāḷiṁ anugantvāva attho veditabboti.

Aññāṇādikathāvaṇṇanā.

---

5. Vacībhedakathāvaṇṇanā

326. Idāni vacībhedakathā nāma hoti. Tattha yesaṁ “sotāpattimaggakkhaṇe paṭhamaṁ jhānaṁ samāpannassa dukkhanti vācā bhijjatī”ti laddhi seyyathāpi etarahi Pubbaseliyādīnaṁ, te sandhāya **samāpannassa atthi vacībhedo**ti pucchā sakavādissa, laddhiyaṁ ṭhatvā paṭiññā paravādissa. Puna **sabbatthā**ti tayo bhave sandhāya puṭṭho arūpaṁ sandhāya paṭikkhipati. **Sabbadā**ti kālavasena puṭṭho paṭhamamaggakkhaṇe paṭhamajjhānikasamāpattito aññaṁ sabbaṁ samāpattikālaṁ sandhāya paṭikkhipati. **Sabbesaṁ samāpannānan**ti puṭṭho dutiyajjhānādikaṁ lokuttaraṁ sabbañca lokiyasamāpattiṁ sandhāya paṭikkhipati.

1. Ñāṇuppattiyā (Syā)

ပရသ္မိံ အဋ္ဌသမာပတ္တိဓမ္မေပိ ကုသလဿ။ ဥဘတောဘာဂဝိမုတ္တံ သန္ဓာယေဝံ ဝဒတိ။ သေသမေတ္ထ ပါဠိအနုသာရေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗန္တိ။

ပရူပဟာရကထာဝဏ္ဏနာ။

၂-၃-၄-အညာဏာဒိကထာဝဏ္ဏနာ

၃၁၄။ ဣဒါနိ အညာဏံ, ကင်္ခါ, ပရဝိတရဏာတိ တိဿော ကထာ နာမ ဟောန္တိ။ တတ္ထ ယေသံ “အရဟတော ဣတ္ထိပုရိသာဒီနံ နာမဂေါတ္တာဒီသု ဉာဏပ္ပဝတ္တိယာ[1] အဘာဝေန အတ္ထိ အညာဏံ၊ တတ္ထေဝ သန္နိဋ္ဌာနာဘာဝေန အတ္ထိ ကင်္ခါ။ ယသ္မာ စ နေသံ တာနိ ဝတ္ထူနိ ပရေ ဝိတရန္တိ ပကာသေန္တိ အာစိက္ခန္တိ၊ တသ္မာ နေသံ အတ္ထိ ပရဝိတရဏာ”တိ ဣမာ လဒ္ဓိယော သေယျထာပိ ဧတရဟိ ပုဗ္ဗသေလိယာဒီနံ၊ တေသံ တာ လဒ္ဓိယော ဘိန္ဒိတုံ တီသုပိ ကထာသု ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ၊ ပဋိညာ စ ပဋိက္ခေပေါ စ ဣတရဿ။ တတ္ထ သဗ္ဗေသုပိ ပဉှေသု စေဝ ဝိဿဇ္ဇနေသု စ ပါဠိံ အနုဂန္တွာဝ အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗောတိ။

အညာဏာဒိကထာဝဏ္ဏနာ။

၅-ဝစီဘေဒကထာဝဏ္ဏနာ

၃၂၆။ ဣဒါနိ ဝစီဘေဒကထာ နာမ ဟောတိ။ တတ္ထ ယေသံ “သောတာပတ္တိမဂ္ဂက္ခဏေ ပဌမံ ဈာနံ သမာပန္နဿ ဒုက္ခန္တိ ဝါစာ ဘိဇ္ဇတီ”တိ လဒ္ဓိ သေယျထာပိ ဧတရဟိ ပုဗ္ဗသေလိယာဒီနံ၊ တေ သန္ဓာယ **သမာပန္နဿ အတ္ထိ ဝစီဘေဒေါ**တိ ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ၊ လဒ္ဓိယံ ဌတွာ ပဋိညာ ပရဝါဒိဿ။ ပုန **သဗ္ဗတ္ထာ**တိ တယော ဘဝေ သန္ဓာယ ပုဋ္ဌော အရူပံ သန္ဓာယ ပဋိက္ခိပတိ။ **သဗ္ဗဒါ**တိ ကာလဝသေန ပုဋ္ဌော ပဌမမဂ္ဂက္ခဏေ ပဌမဇ္ဈာနိကသမာပတ္တိတော အညံ သဗ္ဗံ သမာပတ္တိကာလံ သန္ဓာယ ပဋိက္ခိပတိ။ **သဗ္ဗေသံ သမာပန္နာန**န္တိ ပုဋ္ဌော လောကိယသမာပတ္တိယော သမာပန္နေ သန္ဓာယ ပဋိက္ခိပတိ။ **သဗ္ဗသမာပတ္တီသူ**တိ ပုဋ္ဌော ဒုတိယဇ္ဈာနာဒိကံ လောကုတ္တရံ သဗ္ဗဉ္စ လောကိယသမာပတ္တိံ သန္ဓာယ ပဋိက္ခိပတိ။

၁-ဉာဏုပ္ပတ္တိယာ (သျာ)

Kāyabhedoti abhikkamādivasena pavattakāyaviññatti. Idaṁ “yāni cittāni vacīviññattiṁ samuṭṭhāpenti, tāneva kāyaviññattiṁ, evaṁ sante kasmā kāyabhedopi na hotī”ti codanatthaṁ pucchati, itaro laddhivasena paṭikkhipati ceva paṭijānāti ca. Idāni yadi so maggakkhaṇe “dukkhan”ti vācaṁ bhāsati, “samudayo”ti-ādikampi bhāseyya. Yadi vā taṁ na bhāsati, itarampi na bhāseyyāti codanatthaṁ **dukkhanti jānanto**ti-ādayo pañhā vuttā, itaro pana attano laddhivaseneva paṭijānāti ceva paṭikkhipati ca. Lokuttaraṁ paṭhamajjhānaṁ samāpanno dukkhadukkhanti vipassatīti hissa laddhi.

328. **Ñāṇan**ti lokuttaraṁ catusaccañāṇaṁ. **Sotan**ti sotaviññāṇaṁ adhippetaṁ, yena taṁ saddaṁ suṇāti. **Dvinnaṁ phassānan**ti sotasamphassamanosamphassānaṁ.

329. **No vata re vattabbe**ti yadi avisesena yaṁkiñci samāpannassa natthi vacībhedo, na avisesena vattabbaṁ “samāpannassa atthi vacībhedo”ti. Sesamettha uttānatthameva saddhiṁ suttasādhanāya. Yaṁ panetena[1] “sikhissa Ānanda Bhagavato”ti pariyosāne suttaṁ ābhataṁ, tattha yena samāpatticittena so vacībhedo samuṭṭhito, kāyabhedopi tena samuṭṭhātiyeva, na ca taṁ lokuttaraṁ paṭhamajjhānacittaṁ, tasmā asādhakanti.

Vacībhedakathāvaṇṇanā.

---

6. Dukkhāhārakathāvaṇṇanā

334. Idāni dukkhāhārakathā nāma hoti. Tattha “dukkhaṁ dukkhanti vācaṁ bhāsanto dukkhe ñāṇaṁ āharati, taṁ dukkhāhāro nāma vuccati, tañca panetaṁ maggaṅgaṁ maggapariyāpannan”ti yesaṁ laddhi seyyathāpi etarahi Pubbaseliyānaṁ, te sandhāya **dukkhāhāro**ti pucchā sakavādissa, paṭiññā paravādissa. **Ye kecī**ti paṭhamapañhe avipassake sandhāya paṭikkhipati.

1. Yampanetaṁ (Syā)

ပရသ္မိံ အင္ဂသမာပတ္တိဓမ္မေပိ ကုသလသ္သ။ ဥဘတောဘာဂဝိမုတ္တံ သန္ဓာယေတံ ဝဒတိ။ သေသမေတ္ထ ပါဠိအနုသာရေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗန္တိ။

ပရူပဟာရကထာဝဏ္ဏနာ။

၂-၃-၄-အညာဏာဒိကထာဝဏ္ဏနာ

၃၁၄။ ဣဒါနိ အညာဏံ, ကင်္ခါ, ပရဝိတရဏာတိ တိဿော ကထာ နာမ ဟောန္တိ။ တတ္ထ ယေသံ “အရဟတော ဣတ္ထိပုရိသာဒီနံ နာမဂေါတ္တာဒီသု ဉာဏပ္ပဝတ္တိယာ[1] အဘာဝေန အတ္ထိ အညာဏံ၊ တတ္ထေဝ သန္နိဋ္ဌာနာဘာဝေန အတ္ထိ ကင်္ခါ။ ယသ္မာ စ နေသံ တာနိ ဝတ္ထူနိ ပရေ ဝိတရန္တိ ပကာသေန္တိ အာစိက္ခန္တိ၊ တသ္မာ နေသံ အတ္ထိ ပရဝိတရဏာ”တိ ဣမာ လဒ္ဓိယော သေယျထာပိ ဧတရဟိ ပုဗ္ဗသေလိယာဒီနံ၊ တေသံ တာ လဒ္ဓိယော ဘိန္ဒိတုံ တီသုပိ ကထာသု ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ၊ ပဋိညာ စ ပဋိက္ခေပေါ စ ဣတရဿ။ တတ္ထ သဗ္ဗာသုပိ ပဉ္စသု စေဝ ဝိဿဇ္ဇနေသု စ ပါဠိံ အနုဂန္တွာဝ အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗောတိ။

အညာဏာဒိကထာဝဏ္ဏနာ။

၅-ဝစီဘေဒကထာဝဏ္ဏနာ

၃၂၆။ ဣဒါနိ ဝစီဘေဒကထာ နာမ ဟောတိ။ တတ္ထ ယေသံ “သောတာ-ပတ္တိမဂ္ဂက္ခဏေ ပဌမံ ဈာနံ သမာပန္နဿ ဒုက္ခန္တိ ဝါစာ ဘိဇ္ဇတီ”တိ လဒ္ဓိ သေယျထာပိ ဧတရဟိ ပုဗ္ဗသေလိယာဒီနံ၊ တေ သန္ဓာယ **သမာပန္နဿ အတ္ထိ ဝစီဘေဒေါ**တိ ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ၊ လဒ္ဓိယံ ဌတွာ ပဋိညာ ပရဝါဒိဿ။ ပုန **သဗ္ဗတ္ထာ**တိ တယော ဘဝေ သန္ဓာယ ပုဋ္ဌော အရူပံ သန္ဓာယ ပဋိက္ခိပတိ။ **သဗ္ဗဒါ**တိ ကာလဝသေန ပုဋ္ဌော ပဌမမဂ္ဂက္ခဏေ ပဌမဇ္ဈာနိကသမာ-ပတ္တိတော အညံ သဗ္ဗံ သမာပတ္တိကာလံ သန္ဓာယ ပဋိက္ခိပတိ။ **သဗ္ဗေသံ သမာ-ပန္နာနန္တိ** ပုဋ္ဌော လောကိယသမာပတ္တိယော သမာပန္နေ သန္ဓာယ ပဋိက္ခိပတိ။ **သဗ္ဗသမာပတ္တီသူ**တိ ပုဋ္ဌော ဒုတိယဇ္ဈာနာဒိကံ လောကုတ္တရံ သဗ္ဗဉ္စ လောကိယ-သမာပတ္တိံ သန္ဓာယ ပဋိက္ခိပတိ။

၁-ဉာဏပ္ပဝတ္တိယာ (သျာ)

Dutiyapañhe vipassake sandhāya paṭijānāti, taṁ panassa laddhimattameva, tasmā “sabbe te”ti vādassa bhindanatthaṁ **bālaputhujjanā**ti-ādimāha. Taṁ uttānatthamevāti.

Dukkhāhārakathāvaṇṇanā.

---

7. Cittaṭṭhitikathāvaṇṇanā

335. Idāni cittaṭṭhitikathā nāma hoti. Tattha yesaṁ samāpatticittañceva bhavaṅgacittañca anuppabandhena pavattamānaṁ disvā “ekameva cittaṁ ciraṁ tiṭṭhatī”ti laddhi seyyathāpi etarahi heṭṭhā vuttappabhedānaṁ Andhakānaṁ, taṁladdhivisodhanatthaṁ **ekaṁ, cittaṁ divasaṁ**[1] **tiṭṭhatī**ti pucchā sakavādissa, paṭiññā paravādissa. **Upaḍḍhadivaso uppādakkhaṇo**ti ettha ṭhitikkhaṇaṁ anāmasitvā “aniccā vata saṅkhārā, uppādavayadhammino”ti[2] desanānayena uppādavayavaseneva pucchā katā.

Te dhammā cittena lahuparivattāti puṭṭho cittato lahutaraparivattino dhamme apassanto paṭikkhipati. Dutiyaṁ puṭṭho yassa cittassa dīghaṭṭhitiṁ icchati, taṁ sandhāya paṭijānāti. **Yāvatāyukaṁ tiṭṭhatī**ti pañhe “cullāsītisahassāni, kappā tiṭṭhanti ye marū”ti-ādivacanavasena[3] āruppato aññatra paṭikkhipati, āruppe paṭijānāti. **Muhuttaṁ muhuttaṁ uppajjatī**ti pañhe paravādissa “uppādavayadhammino”ti-ādisuttavirodhabhayena paṭijānāti. Ṭhitiṁ panassa laddhivasena icchati. Sesamettha uttānatthamevāti.

Cittaṭṭhitikathāvaṇṇanā.

---

8. Kukkuḷakathāvaṇṇanā

338. Idāni kukkuḷakathā nāma hoti. Tattha yesaṁ “sabbaṁ bhikkhave ādittaṁ[4], sabbe saṅkhārā dukkhā”ti-ādīni[5] suttāni ayoniso

---

1. Divasampi (Syā, Ka)
2. Saṁ 1. 160, 398 piṭṭhesu.
3. Khu 7. 32 piṭṭhe Mahāniddese.
4. Saṁ 2. 251; Vi 3. 44 piṭṭhesu.
5. Khu 1. 53 piṭṭhe.

ဒုတိယပဉ္ဟေ ဝိပဿကေ သန္ဓာယ ပဋိဇာနာတိ၊ တံ ပနဿ လဒ္ဓိမတ္တမေဝ၊ တသ္မာ “သဗ္ဗေ တေ”တိ ဝါဒဿ ဘိန္ဒနတ္ထံ **ဗာလပုထုဇ္ဇနာ**တိအာဒိမာဟ။ တံ ဥတ္တာနတ္ထမေဝါတိ။

ဒုက္ခာဟာရကထာဝဏ္ဏနာ။

၇-စိတ္တဋ္ဌိတိကထာဝဏ္ဏနာ

၃၃၅။ ဣဒါနိ စိတ္တဋ္ဌိတိကထာ နာမ ဟောတိ။ တတ္ထ ယေသံ သမာပတ္တိစိတ္တဉ္စေဝ ဘဝင်္ဂစိတ္တဉ္စ အနုပ္ပဗန္ဓေန ပဝတ္တမာနံ ဒိသွာ “ဧကမေဝ စိတ္တံ စိရံ တိဋ္ဌတီ”တိ လဒ္ဓိ သေယျထာပိ ဧတရဟိ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တပ္ပဘေဒါနံ အန္ဓကာနံ၊ တံလဒ္ဓိဝိသောဓနတ္ထံ **ဧကံ၊ စိတ္တံ ဒိဝသံ**[၁] **တိဋ္ဌတီ**တိ ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ၊ ပဋိညာ ပရဝါဒိဿ။ **ဥပဍ္ဎဒိဝသော ဥပ္ပါဒက္ခဏော**တိ ဧတ္ထ ဌိတိက္ခဏံ အနာမသိတွာ “အနိစ္စာ ဝတ သင်္ခါရာ၊ ဥပ္ပါဒဝယဓမ္မိနော”တိ[၂] ဒေသနာနယေန ဥပ္ပါဒဝယဝသေနေဝ ပုစ္ဆာ ကတာ။

တေ ဓမ္မာ စိတ္တေန လဟုပရိဝတ္တာတိ ပုဋ္ဌော စိတ္တတော လဟုတရပရိဝတ္တိနော ဓမ္မေ အပဿန္တော ပဋိက္ခိပတိ။ ဒုတိယံ ပုဋ္ဌော ယဿ စိတ္တဿ ဒီဃဋ္ဌိတိံ ဣစ္ဆတိ၊ တံ သန္ဓာယ ပဋိဇာနာတိ။ **ယာဝတာယုကံ တိဋ္ဌတီ**တိ ပဉ္ဟေ “စုလ္လာသီတိသဟဿာနိ၊ ကပ္ပါ တိဋ္ဌန္တိ ယေ မရူ”တိအာဒိဝစနဝသေန[၃] အာရုပ္ပတော အညတြ ပဋိက္ခိပတိ၊ အာရုပ္ပေ ပဋိဇာနာတိ။ **မုဟုတ္တံ မုဟုတ္တံ ဥပ္ပဇ္ဇတီ**တိ ပဉ္ဟေ ပရဝါဒိဿ “ဥပ္ပါဒဝယဓမ္မိနော”တိအာဒိသုတ္တဝိရောဓဘယေန ပဋိဇာနာတိ။ ဌိတိံ ပနဿ လဒ္ဓိဝသေန ဣစ္ဆတိ။ သေသမေတ္ထ ဥတ္တာနတ္ထမေဝါတိ။

စိတ္တဋ္ဌိတိကထာဝဏ္ဏနာ။

၈-ကုက္ကုဠကထာဝဏ္ဏနာ

၃၃၈။ ဣဒါနိ ကုက္ကုဠကထာ နာမ ဟောတိ။ တတ္ထ ယေသံ “သဗ္ဗံ ဘိက္ခဝေ အာဒိတ္တံ[၄]၊ သဗ္ဗေ သင်္ခါရာ ဒုက္ခာ”တိအာဒီနိ[၅] သုတ္တာနိ အယောနိသော

၁-ဒိဝသမ္ပိ (သျာ၊ က)
၂-သံ ၁-၁၆၀-၃၉၈-ပိဋ္ဌေသု။
၃-ခု ၇-၃၂-ပိဋ္ဌေ မဟာနိဒ္ဒေသေ။
၄-သံ ၂-၂၅၁၊ ဝိ ၃-၄၄-ပိဋ္ဌေသု။
၅-ခု ၁-၅၃-ပိဋ္ဌေ။

gahetvā “nippariyāyeneva sabbe saṅkhārā kukkuḷā vītaccitaṅgārasammissā chārikanirayasadisā”ti laddhi seyyathāpi etarahi Gokulikānaṁ, tesaṁ nānappakārasukhasandassanena taṁ laddhiṁ vivecetuṁ pucchā sakavādissa, paṭiññā paravādissa. Tattha **anodhiṁ katvā**ti odhiṁ mariyādaṁ koṭṭhāsaṁ akaritvā, avisesena sabbeyevāti attho. Sesaṁ sabbaṁ Pāḷinayeneva veditabbaṁ saddhiṁ suttasādhanāyāti.

Kukkuḷakathāvaṇṇanā.

---

9. Anupubbābhisamayakathāvaṇṇanā

339. Idāni anupubbābhisamayakathā nāma hoti. Tattha yesaṁ

“Anupubbena medhāvī, thokaṁ thokaṁ khaṇe khaṇe.
Kammāro rajatasseva, niddhame malamattano”ti[1]—

Ādīni suttāni ayoniso gahetvā “sotāpattiphalasacchikiriyāya paṭipanno ekacce kilese dukkhadassanena pajahati, ekacce samudayanirodhamaggadassanena, tathā sesāpīti evaṁ soḷasahi koṭṭhāsehi anupubbena kilesappahānaṁ katvā arahattapaṭilābho hotī”ti evarūpā nānābhisamayaladdhi uppannā seyyathāpi etarahi Andhakasabbatthikasammitiyabhadrayānikānaṁ, tesaṁ laddhivivecanatthaṁ **anupubbābhisamayo**ti pucchā sakavādissa, paṭiññā itarassa. **Anupubbena sotāpattimaggan**ti puṭṭho pana ekassa maggassa bahubhāvāpattibhayena paṭikkhipati. Dutiyaṁ puṭṭho dukkhadassanādivasena paṭijānāti. Tāni vā cattāripi ñāṇāni eko sotāpattimaggoyevāti paṭijānāti, phalaṁ pana ekameva icchati, tasmā paṭikkhipati. Sakadāgāmimaggādīsupi eseva nayo.

344. **Magge diṭṭhe phale ṭhito**ti pañhe yasmā dukkhadassanādīhi dassanaṁ apariniṭṭhitaṁ, maggadassanena pariniṭṭhitaṁ nāma hoti, tadā so phale ṭhitoti saṅkhaṁ gacchati, tasmā paṭijānāti.

1. Khu 1. 48 piṭṭhe Dhammapade.

ဂဟေတွာ “နိပ္ပရိယာယေနေဝ သဗ္ဗေ သင်္ခါရာ ကုက္ကုဠာ ဝီတစ္စိတင်္ဂါရသမ္မိဿာ ဆာရိကနိရယသဒိသာ”တိ လဒ္ဓိ သေယျထာပိ ဧတရဟိ ဂေါကုလိကာနံ၊ တေသံ နာနပ္ပကာရသုခသန္ဒဿနေန တံ လဒ္ဓိံ ဝိဝေစေတုံ ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ၊ ပဋိညာ ပရဝါဒိဿ။ တတ္ထ **အနောဓိံ ကတွာ**တိ ဩဓိံ မရိယာဒံ ကောဋ္ဌာသံ အကရိတွာ၊ အဝိသေသေန သဗ္ဗေယေဝါတိ အတ္ထော။ သေသံ သဗ္ဗံ ပါဠိနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗံ သဒ္ဓိံ သုတ္တသာဓနာယာတိ။

ကုက္ကုဠကထာဝဏ္ဏနာ။

၉-အနုပုဗ္ဗာဘိသမယကထာဝဏ္ဏနာ

၃၃၉။ ဣဒါနိ အနုပုဗ္ဗာဘိသမယကထာ နာမ ဟောတိ။ တတ္ထ ယေသံ

“အနုပုဗ္ဗေန မေဓာဝီ၊ ထောကံ ထောကံ ခဏေ ခဏေ။
ကမ္မာရော ရဇတဿေဝ၊ နိဒ္ဓမေ မလမတ္တနော”တိ[၁]—

အာဒီနိ သုတ္တာနိ အယောနိသော ဂဟေတွာ ‘‘သောတာပတ္တိဖလသစ္ဆိကိရိယာယ ပဋိပန္နော ဧကစ္စေ ကိလေသေ ဒုက္ခဒဿနေန ပဇဟတိ၊ ဧကစ္စေ သမုဒယနိရောဓမဂ္ဂဒဿနေန၊ တထာ သေသာပီတိ ဧဝံ သောဠသဟိ ကောဋ္ဌာသေဟိ အနုပုဗ္ဗေန ကိလေသပ္ပဟာနံ ကတွာ အရဟတ္တပဋိလာဘော ဟောတီ”တိ ဧဝရူပါ နာနာဘိသမယလဒ္ဓိ ဥပ္ပန္နာ သေယျထာပိ ဧတရဟိ အန္ဓကသဗ္ဗတ္ထိကသမ္မိတိယဘဒြယာနိကာနံ၊ တေသံ လဒ္ဓိဝိဝေစနတ္ထံ **အနုပုဗ္ဗာဘိသမယော**တိ ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ၊ ပဋိညာ ဣတရဿ။ **အနုပုဗ္ဗေန သောတာပတ္တိမဂ္ဂ**န္တိ ပုဋ္ဌော ပန ဧကဿ မဂ္ဂဿ ဗဟုဘာဝါပတ္တိဘယေန ပဋိက္ခိပတိ။ ဒုတိယံ ပုဋ္ဌော ဒုက္ခဒဿနာဒိဝသေန ပဋိဇာနာတိ။ တာနိ ဝါ စတ္တာရိပိ ဉာဏာနိ ဧကော သောတာပတ္တိမဂ္ဂေါယေဝါတိ ပဋိဇာနာတိ၊ ဖလံ ပန ဧကမေဝ ဣစ္ဆတိ၊ တသ္မာ ပဋိက္ခိပတိ။ သကဒါဂါမိမဂ္ဂါဒီသုပိ ဧသေဝ နယော။

၃၄၄။ **မဂ္ဂေ ဒိဋ္ဌေ ဖလေ ဌိတော**တိ ပဉှေ ယသ္မာ ဒုက္ခဒဿနာဒီဟိ ဒဿနံ အပရိနိဋ္ဌိတံ, မဂ္ဂဒဿနေန ပရိနိဋ္ဌိတံ နာမ ဟောတိ၊ တဒါ သော ဖလေ ဌိတောတိ သင်္ခံ ဂစ္ဆတိ၊ တသ္မာ ပဋိဇာနာတိ။

၁-ခု ၁-၄၈-ပိဋ္ဌေ ဓမ္မပဒေ။

345. **Dukkhe diṭṭhe cattāri saccānī**ti pucchā paravādissa, ekābhisamayavasena paṭiññā sakavādissa. Puna **dukkhasaccaṁ cattāri saccānī**ti anuyoge catunnampi nānāsabhāvattā paṭikkhepo tasseva.

Rūpakkhandhe aniccato diṭṭheti pucchā sakavādissa, samuddato ekabindussa rase paṭividdhe sesa-udakassa paṭivedho viya ekadhamme aniccādito paṭividdhe sabbepi paṭividdhā hontīti laddhiyā paṭiññā paravādissa.

Catūhi ñāṇehīti dukkhe ñāṇādīhi. **Aṭṭhahi ñāṇehī**ti sāvakānaṁ sādhāraṇehi saccañāṇehi ceva paṭisambhidāñāṇehi ca. **Dvādasahi ñāṇehī**ti dvādasaṅgapaṭiccasamuppādañāṇehi. **Catucattārīsāya ñāṇehī**ti "jarāmaraṇe ñāṇaṁ, jarāmaraṇasamudaye ñāṇan"ti evaṁ Nidānavagge vuttañāṇehi. **Sattasattatiyā ñāṇehī**ti "jarāmaraṇaṁ bhikkhave aniccaṁ saṅkhataṁ paṭiccasamuppannaṁ khayadhammaṁ vayadhammaṁ virāgadhammaṁ nirodhadhamman"ti[1] evaṁ tattheva vuttañāṇehi. Sesamettha Pāḷinayeneva veditabbaṁ saddhiṁ suttasādhanenāti.

Anupubbābhisamayakathāvaṇṇanā.

---

10. Vohārakathāvaṇṇanā

347. Idāni vohārakathā nāma hoti. Tattha Buddho Bhagavā lokuttarena vohārena voharatīti yesaṁ laddhi seyyathāpi etarahi Andhakānaṁ, te sandhāya pucchā sakavādissa, laddhivasena paṭiññā paravādissa. **Lokuttare sote**ti-ādīni tassa ayuttavādībhāvadīpanatthaṁ vuttāni. Ayañhettha adhippāyo "saddāyatanameva te lokuttaraṁ, udāhu sotādīnipī"ti.

Hañci Buddhassa Bhagavato vohāro lokiye sote paṭihaññatīti ettha yadi so lokuttare paṭihaññeyya. Lokuttaro siyāti evamattho na gahetabbo. Lokiye paṭihaññamānassa pana lokuttaratā nāma natthīti ayametthādhippāyo. **Lokiyena viññāṇenā**ti etthāpi

1. Saṁ 1. 264 piṭṭhe.

၃၄၅။ **ဒုက္ခေ ဒိဋ္ဌေ စတ္တာရိ သစ္စာနီ**တိ ပုစ္ဆာ ပရဝါဒိဿ၊ ဧကာဘိသမယဝသေန ပဋိညာ သကဝါဒိဿ။ ပုန **ဒုက္ခသစ္စံ စတ္တာရိ သစ္စာနီ**တိ အနုယောဂေ စတုန္နမ္ပိ နာနာသဘာဝတ္တာ ပဋိက္ခေပေါ တဿေဝ။

ရူပက္ခန္ဓေ အနိစ္စတော ဒိဋ္ဌေတိ ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ၊ သမုဒ္ဒတော ဧကဗိန္ဒုဿ ရသေ ပဋိဝိဒ္ဓေ သေသဥဒကဿ ပဋိဝေဓော ဝိယ ဧကဓမ္မေ အနိစ္စာဒိတော ပဋိဝိဒ္ဓေ သဗ္ဗေပိ ပဋိဝိဒ္ဓါ ဟောန္တီတိ လဒ္ဓိယာ ပဋိညာ ပရဝါဒိဿ။

စတူဟိ ဉာဏေဟီတိ ဒုက္ခေ ဉာဏာဒီဟိ။ **အဋ္ဌဟိ ဉာဏေဟီ**တိ သာဝကာနံ သာဓာရဏေဟိ သစ္စဉာဏေဟိ စေဝ ပဋိသမ္ဘိဒါဉာဏေဟိ စ။ **ဒွါဒသဟိ ဉာဏေဟီ**တိ ဒွါဒသင်္ဂပဋိစ္စသမုပ္ပါဒဉာဏေဟိ။ **စတုစတ္တာရီသာယ ဉာဏေဟီ**တိ "ဇရာမရဏေ ဉာဏံ, ဇရာမရဏသမုဒယေ ဉာဏ"န္တိ ဧဝံ နိဒါနဝဂ္ဂေ ဝုတ္တဉာဏေဟိ။ **သတ္တသတ္တတိယာ ဉာဏေဟီ**တိ "ဇရာမရဏံ ဘိက္ခဝေ အနိစ္စံ သင်္ခတံ ပဋိစ္စသမုပ္ပန္နံ ခယဓမ္မံ ဝယဓမ္မံ ဝိရာဂဓမ္မံ နိရောဓဓမ္မ"န္တိ[၁] ဧဝံ တတ္ထေဝ ဝုတ္တဉာဏေဟိ။ သေသမေတ္ထ ပါဠိနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗံ သဒ္ဓိံ သုတ္တသာဓနေနာတိ။

အနုပုဗ္ဗာဘိသမယကထာဝဏ္ဏနာ။

၁၀-ဝေါဟာရကထာဝဏ္ဏနာ

၃၄၇။ ဣဒါနိ ဝေါဟာရကထာ နာမ ဟောတိ။ တတ္ထ ဗုဒ္ဓေါ ဘဂဝါ လောကုတ္တရေန ဝေါဟာရေန ဝေါဟရတီတိ ယေသံ လဒ္ဓိ သေယျထာပိ ဧတရဟိ အန္ဓကာနံ၊ တေ သန္ဓာယ ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ၊ လဒ္ဓိဝသေန ပဋိညာ ပရဝါဒိဿ။ **လောကုတ္တရေ သောတေ**တိအာဒီနိ တဿ အယုတ္တဝါဒီဘာဝဒီပနတ္ထံ ဝုတ္တာနိ။ အယဉှေတ္ထ အဓိပ္ပါယော "သဒ္ဒါယတနမေဝ တေ လောကုတ္တရံ၊ ဥဒါဟု သောတာဒီနိပီ"တိ။

ဟဉ္စိ ဗုဒ္ဓဿ ဘဂဝတော ဝေါဟာရော လောကိယေ သောတေ ပဋိဟညတီတိ ဧတ္ထ ယဒိ သော လောကုတ္တရေ ပဋိဟညေယျ။ လောကုတ္တရော သိယာတိ ဧဝမတ္ထော န ဂဟေတဗ္ဗော။ လောကိယေ ပဋိဟညမာနဿ ပန လောကုတ္တရတာ နာမ နတ္ထီတိ အယမေတ္ထာဓိပ္ပါယော။ **လောကိယေန ဝိညာဏေနာ**တိ ဧတ္ထာပိ

၁-သံ ၁-၂၆၄-ပိဋ္ဌေ။

lokiyenevāti attho. Itarathā anekantatā siyā. Lokuttarañhi lokiyenapi ñāṇena ñāyati. Evaṁ sabbaṁ yathā nurūpato veditabbaṁ. **Sabbe te maggaṁ bhāventī**ti pañhesu ye maggaṁ nappaṭilabhanti, te sandhāya paṭikkhipati. Ye paṭilabhanti, te sandhāya paṭijānāti.

351. **Sovaṇṇamayāyā**ti suvaṇṇamayāya. Idaṁ paravādissa udāharaṇaṁ.

Eḷaṇḍiyāyāti eḷaṇḍamayāya. Idaṁ sakavādissa udāharaṇaṁ. Lokiyaṁ voharantassa lokiyoti ayampi ekā laddhi. Sā etarahi ekaccānaṁ andhakānaṁ laddhi. Sesamettha uttānatthamevāti.

Vohārakathāvaṇṇanā.

11. Nirodhakathāvaṇṇanā

353. Idāni nirodhakathā nāma hoti. Tattha yesaṁ appaṭisaṅkhānirodhañca paṭisaṅkhānirodhañca dvepi ekato katvā nirodhasaccanti laddhi seyyathāpi etarahi Mahisāsakānañceva Andhakānañca, te sandhāya **dve nirodhā**ti pucchā sakavādissa, paṭiññā paravādissa. **Dve dukkhanirodhā**ti pañhesu yasmā dve dukkhasaccāni na icchati, tasmā paṭikkhipati. Yasmā dvīhākārehi dukkhaṁ nirujjhatīti icchati, tasmā paṭijānāti. **Dve nirodhasaccānī**tipañhesu dvinnaṁ dukkhasaccānaṁ nirodhavasena anicchanto paṭikkhipati. Dvīhākārehi dukkhassa nirujjhanato paṭijānāti. **Dve tāṇānī**ti-ādīsupi eseva nayo.

Atthi dvinnaṁ nibbānānanti-ādīsu pucchāsu uccanīcatādīni apassanto paṭikkhipati.

Appaṭisaṅkhāniruddheti ye paṭisaṅkhāya lokuttarena ñāṇena aniruddhāsuddhapakatikattā vā uddesaparipucchādīnaṁ vā vasena na samudācaraṇato niruddhāti vuccanti, te saṅkhāre. **Paṭisaṅkhā nirodhentī**ti lokuttarañāṇena nirodhenti anuppattibhāvaṁ gamenti. **Nanu appaṭisaṅkhāniruddhā saṅkhārā**ti pucchā

လောကိယေနေဝါတိ အတ္ထော။ ဣတရထာ အနေကန္တတာ သိယာ။ လောကုတ္တရဉှိ လောကိယေနပိ ဉာဏေန ဉာယတိ။ ဧဝံ သဗ္ဗံ ယထာနုရူပတော ဝေဒိတဗ္ဗံ။ **သဗ္ဗေ တေ မဂ္ဂံ ဘာဝေန္တီ**တိ ပဉှေသု ယေ မဂ္ဂံ နပ္ပဋိလဘန္တိ၊ တေ သန္ဓာယ ပဋိက္ခိပတိ။ ယေ ပဋိလဘန္တိ၊ တေ သန္ဓာယ ပဋိဇာနာတိ။

၃၅၁။ **သောဝဏ္ဏမယာယာ**တိ သုဝဏ္ဏမယာယ။ ဣဒံ ပရဝါဒိဿ ဥဒါဟရဏံ။

ဧဠဏ္ဍိယာယာတိ ဧဠဏ္ဍမယာယ။ ဣဒံ သကဝါဒိဿ ဥဒါဟရဏံ။ လောကိယံ ဝေါဟရန္တဿ လောကိယောတိ အယမ္ပိ ဧကာ လဒ္ဓိ။ သာ ဧတရဟိ ဧကစ္စာနံ အန္ဓကာနံ လဒ္ဓိ။ သေသမေတ္ထ ဥတ္တာနတ္ထမေဝါတိ။

ဝေါဟာရကထာဝဏ္ဏနာ။

၁၁-နိရောဓကထာဝဏ္ဏနာ

၃၅၃။ ဣဒါနိ နိရောဓကထာ နာမ ဟောတိ။ တတ္ထ ယေသံ အပ္ပဋိသင်္ခါနိရောဓဉ္စ ပဋိသင်္ခါနိရောဓဉ္စ ဒွေပိ ဧကတော ကတွာ နိရောဓသစ္စန္တိ လဒ္ဓိ သေယျထာပိ ဧတရဟိ မဟိသာသကာနဉ္စေဝ အန္ဓကာနဉ္စ၊ တေ သန္ဓာယ **ဒွေ နိရောဓာ**တိ ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ၊ ပဋိညာ ပရဝါဒိဿ။ **ဒွေ ဒုက္ခနိရောဓာ**တိ ပဉှေသု ယသ္မာ ဒွေ ဒုက္ခသစ္စာနိ န ဣစ္ဆတိ၊ တသ္မာ ပဋိက္ခိပတိ။ ယသ္မာ ဒွီဟာကာရေဟိ ဒုက္ခံ နိရုဇ္ဈတီတိ ဣစ္ဆတိ၊ တသ္မာ ပဋိဇာနာတိ။ **ဒွေ နိရောဓသစ္စာနီ**တိပဉှေသု ဒွိန္နံ ဒုက္ခသစ္စာနံ နိရောဓဝသေန အနိစ္ဆန္တော ပဋိက္ခိပတိ။ ဒွီဟာကာရေဟိ ဒုက္ခဿ နိရုဇ္ဈနတော ပဋိဇာနာတိ။ **ဒွေ တာဏာနီ**တိအာဒီသုပိ ဧသေဝ နယော။

အတ္ထိ ဒွိန္နံ နိဗ္ဗာနာနန္တိအာဒီသု ပုစ္ဆာသု ဥစ္စနီစတာဒီနိ အပဿန္တော ပဋိက္ခိပတိ။

အပ္ပဋိသင်္ခါနိရုဒ္ဓေတိ ယေ ပဋိသင်္ခါယ လောကုတ္တရေန ဉာဏေန အနိရုဒ္ဓါ သုဒ္ဓပကတိကတ္တာ ဝါ ဥဒ္ဒေသပရိပုစ္ဆာဒီနံ ဝါ ဝသေန န သမုဒါစရဏတော နိရုဒ္ဓါတိ ဝုစ္စန္တိ၊ တေ သင်္ခါရေ။ **ပဋိသင်္ခါ နိရောဓေန္တီ**တိ လောကုတ္တရဉာဏေန နိရောဓေန္တိ အနုပ္ပတ္တိဘာဝံ ဂမေန္တိ။ **နနု အပ္ပဋိသင်္ခါနိရုဒ္ဓါ သင်္ခါရာ**တိ ပုစ္ဆာ

paravādissa[1]. Tattha bhaggānaṁ puna abhañjanato appaṭisaṅkhāniruddhānaṁ vā ariyamagge uppanne tathā nirujjhanatova sakavādī accantabhaggataṁ paṭijānāti. Sesamettha uttānatthamevāti.

Nirodhakathāvaṇṇanā.

Dutiyo vaggo.

---

3. Tatiyavagga

1. Balakathāvaṇṇanā

354. Idāni balakathā nāma hoti. Tattha yesaṁ Anuruddhasaṁyutte “imesañca panāhaṁ āvuso catunnaṁ satipaṭṭhānānaṁ bhāvitattā bahulīkatattā ṭhānañca ṭhānato aṭṭhānañca aṭṭhānato yathābhūtaṁ pajānāmī”ti-ādīni[2] dasasuttāni ayoniso gahetvā “Tathāgatabalaṁ sāvakasādhāraṇan”ti laddhi seyyathāpi etarahi Andhakānaṁ, te sandhāya pucchā sakavādissa, laddhiyaṁ ṭhatvā paṭiññā paravādissa. Tathāgatabalañca nāmetaṁ sāvakehi sādhāraṇampi atthi asādhāraṇampi sādhāraṇāsādhāraṇampi. Tattha āsavānaṁ khaye ñāṇaṁ sādhāraṇaṁ, indriyaparopariyattiñāṇaṁ asādhāraṇaṁ, sesaṁ sādhāraṇañca asādhāraṇañca. Ṭhānāṭṭhānādīni hi sāvakā padesena jānanti, Tathāgatā nippadesena. Iti tāni uddesato sādhāraṇāni, na niddesato. Ayaṁ pana avisesena sabbampi sādhāraṇanti āha. Tamenaṁ tato vivecetuṁ **Tathāgatabalaṁ sāvakabalan**ti puna anuyogo āraddho. Tattha paṭhamapañhe niddesato sabbākāravisayataṁ sandhāya paṭikkhipati, dutiyapañhe uddesato ṭhānāṭṭhānamattādijānanavasena paṭijānāti. **Taññevā**ti-ādipañhesu sabbākārena ninnānākaraṇatāya[3] abhāvena paṭikkhipati. **Pubbayogo** ca **pubbacariyā** ca atthato ekaṁ, tathā **dhammakkhānañca** **dhammadesanā** ca.

Indriyaparopariyattipañhe ekadesena sādhāraṇataṁ sandhāya sāvakavisaye paṭijānāti.

---

1. Sakavādissa (Sī, Syā) 2. Saṁ 3. 266 piṭṭhe. 3. Nānākaraṇatāya (Syā)

ပရဝါဒိဿ[1]။ တတ္ထ ဘဂ္ဂါနံ ပုန အဘဉ္ဇနတော အပ္ပဋိသင်္ခါနိရုဒ္ဓါနံ ဝါ အရိယမဂ္ဂေ ဥပ္ပန္နေ တထာ နိရုဇ္ဈနတောဝ သကဝါဒီ အစ္စန္တဘဂ္ဂတံ ပဋိဇာနာတိ။ သေသမေတ္ထ ဥတ္တာနတ္ထမေဝါတိ။

နိရောဓကထာဝဏ္ဏနာ။

ဒုတိယော ဝဂ္ဂေါ။

၃-တတိယဝဂ္ဂ

၁-ဗလကထာဝဏ္ဏနာ

၃၅၄။ ဣဒါနိ ဗလကထာ နာမ ဟောတိ။ တတ္ထ ယေသံ အနုရုဒ္ဓသံယုတ္တေ “ဣမေသဉ္စ ပနာဟံ အာဝုသော စတုန္နံ သတိပဋ္ဌာနာနံ ဘာဝိတတ္တာ ဗဟုလီကတတ္တာ ဌာနဉ္စ ဌာနတော အဋ္ဌာနဉ္စ အဋ္ဌာနတော ယထာဘူတံ ပဇာနာမီ”တိ-အာဒီနိ[2] ဒသသုတ္တာနိ အယောနိသော ဂဟေတွာ “တထာဂတဗလံ သာဝကသာဓာရဏ”န္တိ လဒ္ဓိ သေယျထာပိ ဧတရဟိ အန္ဓကာနံ၊ တေ သန္ဓာယ ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ၊ လဒ္ဓိယံ ဌတွာ ပဋိညာ ပရဝါဒိဿ။ တထာဂတဗလဉ္စ နာမေတံ သာဝကေဟိ သာဓာရဏမ္ပိ အတ္ထိ အသာဓာရဏမ္ပိ သာဓာရဏာသာဓာရဏမ္ပိ။ တတ္ထ အာသဝါနံ ခယေ ဉာဏံ သာဓာရဏံ၊ ဣန္ဒြိယပရောပရိယတ္တိဉာဏံ အသာဓာရဏံ၊ သေသံ သာဓာရဏဉ္စ အသာဓာရဏဉ္စ။ ဌာနာဋ္ဌာနာဒီနိ ဟိ သာဝကာ ပဒေသေန ဇာနန္တိ၊ တထာဂတာ နိပ္ပဒေသေန။ ဣတိ တာနိ ဥဒ္ဒေသတော သာဓာရဏာနိ, န နိဒ္ဒေသတော။ အယံ ပန အဝိသေသေန သဗ္ဗမ္ပိ သာဓာရဏန္တိ အာဟ။ တမေနံ တတော ဝိဝေစေတုံ **တထာဂတဗလံ သာဝကဗလန္တိ** ပုန အနုယောဂေါ အာရဒ္ဓေါ။ တတ္ထ ပဌမပဉှေ နိဒ္ဒေသတော သဗ္ဗာကာရဝိသယတံ သန္ဓာယ ပဋိက္ခိပတိ၊ ဒုတိယပဉှေ ဥဒ္ဒေသတော ဌာနာဋ္ဌာနမတ္တာဒိဇာနနဝသေန ပဋိဇာနာတိ။ **တညေဝါ**တိအာဒိပဉှေသု သဗ္ဗာကာရေန နိန္နာနာကရဏတာယ[3] အဘာဝေန ပဋိက္ခိပတိ။ **ပုဗ္ဗယောဂေါ** စ **ပုဗ္ဗစရိယာ** စ အတ္ထတော ဧကံ၊ တထာ **ဓမ္မက္ခာနဉ္စ ဓမ္မဒေသနာ** စ။

ဣန္ဒြိယပရောပရိယတ္တိပဉှေ ဧကဒေသေန သာဓာရဏတံ သန္ဓာယ သာဝကဝိသယေ ပဋိဇာနာတိ။

၁-သကဝါဒိဿ (သီ၊ သျာ) ၂-သံ ၃-၂၆၆-ပိဋ္ဌေ။ ၃-နာနာကရဏတာယ (သျာ)

355. Idāni yasmā uddesato ṭhānāṭṭhānādīni sāvako jānāti, tasmā sāvakassa tathā jānanaṁ pakāsetvā tena jānanamattasāmaññena tesaṁ sāvakasādhāraṇattaṁ patiṭṭhāpetuṁ **sāvako ṭhānāṭṭhānaṁ jānātī**ti-ādayo paravādipañhā honti. Tattha indriyaparopariyattiñāṇaṁ channaṁ asādhāraṇañāṇānaṁ aññataranti na gahitaṁ. **Āsavakkhayena vā āsavakkhayan**ti yaṁ Tathāgatassa āsavakkhayena saddhiṁ sāvakassa āsavakkhayaṁ paṭicca vattabbaṁ siyā nānākaraṇaṁ, taṁ natthi. **Vimuttiyā vā vimuttin**ti padepi eseva nayo. Sesamettha uttānatthameva.

356. Idāni yaṁ sakavādinā "āsavānaṁ khaye ñāṇaṁ sādhāraṇan"ti anuññātaṁ, tena saddhiṁ saṁsanditvā sesānampi sādhāraṇabhāvaṁ pucchituṁ puna **āsavānaṁ khaye**ti-ādayo paravādipañhāva honti. Tesaṁ vissajjane[1] sakavādinā āsavakkhaye visesābhāvena taṁ ñāṇaṁ sādhāraṇanti anuññātaṁ. Itaresupi visesābhāvena sādhāraṇatā paṭikkhittā. Puna ṭhānāṭṭhānādīnaṁ āsavakkhayeneva saddhiṁ saṁsanditvā asādhāraṇapucchā paravādisseva. Tattha āsavakkhayañāṇe paṭikkhepo, sesesu ca[2] paṭiññā sakavādissa. Tato indriyaparopariyattena saddhiṁ saṁsanditvā asādhāraṇapucchā paravādissa. Sā saṅkhipitvā dassitā. Tathāpi indriyaparopariyatte paṭiññā, sesesu ca paṭikkhepo sakavādissa. Tato ṭhānāṭṭhānādīhi saddhiṁ saṁsanditvā indriyaparopariyattassa sādhāraṇapucchā paravādissa. Sāpi saṅkhipitvāva dassitā. Tattha indriyaparopariyatte paṭikkhepo, sesesu ca paṭiññā sakavādissāti.

Balakathāvaṇṇanā.

---

2. Ariyantikathāvaṇṇanā

357. Idāni ariyantikathā nāma hoti. Tattha yesaṁ "na kevalaṁ āsavakkhayañāṇameva ariyaṁ, atha kho purimānipi nava balāni ariyāni"cceva laddhi seyyathāpi etarahi Andhakānaṁ, te sandhāya **ariyan**ti pucchā sakavādissa, paṭiññā itarassa. Puna yadi taṁ[3] ariyaṁ, maggādīsu tena

1. Vissajjanena (Syā) 2. Sesesupi ca (Syā) 3. Yadidaṁ (Sī, Syā)

၃၅၅။ ဣဒါနိ ယသ္မာ ဥဒ္ဒေသတော ဌာနာဋ္ဌာနာဒီနိ သာဝကော ဇာနာတိ၊ တသ္မာ သာဝကဿ တထာ ဇာနနံ ပကာသေတွာ တေန ဇာနနမတ္တသာမညေန တေသံ သာဝကသာဓာရဏတ္တံ ပတိဋ္ဌာပေတုံ **သာဝကော ဌာနာဋ္ဌာနံ ဇာနာတီ**တိအာဒယော ပရဝါဒိပဉှာ ဟောန္တိ။ တတ္ထ ဣန္ဒြိယပရောပရိယတ္တိဉာဏံ ဆန္နံ အသာဓာရဏဉာဏာနံ အညတရန္တိ န ဂဟိတံ။ **အာသဝက္ခယေန ဝါ အာသဝက္ခယ**န္တိ ယံ တထာဂတဿ အာသဝက္ခယေန သဒ္ဓိံ သာဝကဿ အာသဝက္ခယံ ပဋိစ္စ ဝတ္တဗ္ဗံ သိယာ နာနာကရဏံ၊ တံ နတ္ထိ။ **ဝိမုတ္တိယာ ဝါ ဝိမုတ္တိ**န္တိ ပဒေပိ ဧသေဝ နယော။ သေသမေတ္ထ ဥတ္တာနတ္ထမေဝ။

၃၅၆။ ဣဒါနိ ယံ သကဝါဒိနာ "အာသဝါနံ ခယေ ဉာဏံ သာဓာရဏ"န္တိ အနုညာတံ၊ တေန သဒ္ဓိံ သံသန္ဒိတွာ သေသာနမ္ပိ သာဓာရဏဘာဝံ ပုစ္ဆိတုံ ပုန **အာသဝါနံ ခယေ**တိအာဒယော ပရဝါဒိပဉှာဝ ဟောန္တိ။ တေသံ ဝိဿဇ္ဇနေ[1] သကဝါဒိနာ အာသဝက္ခယေ ဝိသေသာဘာဝေန တံ ဉာဏံ သာဓာရဏန္တိ အနုညာတံ။ ဣတရေသုပိ ဝိသေသာဘာဝေန သာဓာရဏတာ ပဋိက္ခိတ္တာ။ ပုန ဌာနာဋ္ဌာနာဒီနံ အာသဝက္ခယေနေဝ သဒ္ဓိံ သံသန္ဒိတွာ အသာဓာရဏပုစ္ဆာ ပရဝါဒိဿေဝ။ တတ္ထ အာသဝက္ခယဉာဏေ ပဋိက္ခေပေါ, သေသေသု စ[2] ပဋိညာ သကဝါဒိဿ။ တတော ဣန္ဒြိယပရောပရိယတ္တေန သဒ္ဓိံ သံသန္ဒိတွာ အသာဓာရဏပုစ္ဆာ ပရဝါဒိဿ။ သာ သံခိပိတွာ ဒဿိတာ။ တထာပိ ဣန္ဒြိယပရောပရိယတ္တေ ပဋိညာ, သေသေသု စ ပဋိက္ခေပေါ သကဝါဒိဿ။ တတော ဌာနာဋ္ဌာနာဒီဟိ သဒ္ဓိံ သံသန္ဒိတွာ ဣန္ဒြိယပရောပရိယတ္တဿ သာဓာရဏပုစ္ဆာ ပရဝါဒိဿ။ သာပိ သံခိပိတွာဝ ဒဿိတာ။ တတ္ထ ဣန္ဒြိယပရောပရိယတ္တေ ပဋိက္ခေပေါ, သေသေသု စ ပဋိညာ သကဝါဒိဿာတိ။

ဗလကထာဝဏ္ဏနာ။

၂-အရိယန္တိကထာဝဏ္ဏနာ

၃၅၇။ ဣဒါနိ အရိယန္တိကထာ နာမ ဟောတိ။ တတ္ထ ယေသံ "န ကေဝလံ အာသဝက္ခယဉာဏမေဝ အရိယံ၊ အထ ခေါ ပုရိမာနိပိ နဝ ဗလာနိ အရိယာနိ"စ္စေဝ လဒ္ဓိ သေယျထာပိ ဧတရဟိ အန္ဓကာနံ၊ တေ သန္ဓာယ **အရိယ**န္တိ ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ၊ ပဋိညာ ဣတရဿ။ ပုန ယဒိ တံ[3] အရိယံ၊ မဂ္ဂါဒီသု တေန

၁-ဝိဿဇ္ဇနေန (သျာ) ၂-သေသေသုပိ စ (သျာ) ၃-ယဒိဒံ (သီ၊ သျာ)

aññatarena bhavitabbanti maggādivasena pucchā sakavādissa, paṭikkhepo itarassa.

Puna suññatārammaṇādivasena pucchā sakavādissa. Tattha dve suññatā sattasuññatā ca saṅkhārasuññatā ca. Sattasuññatā nāma diṭṭhiyā parikappitena[1] sattena suññā pañcakkhandhā. Saṅkhārasuññatā nāma sabbasaṅkhārehi suññaṁ vivittaṁ nissaṭaṁ nibbānaṁ. Tattha paravādī nibbānārammaṇataṁ sandhāya paṭikkhipati, saṅkhārārammaṇataṁ sandhāya paṭijānāti. **Manasi karotī**ti puṭṭhopi nibbānameva sandhāya paṭikkhipati, saṅkhāre sandhāya paṭijānāti. Tato sakavādinā "ṭhānāṭṭhānādimanasikāro saṅkhārārammaṇo, suññatamanasikāro nibbānārammaṇo"ti imaṁ nayaṁ gahetvā "dvinnaṁ phassānaṁ dvinnaṁ cittānaṁ samodhānaṁ hotī"ti puṭṭho lesokāsaṁ alabhanto paṭikkhipati. Animittāpaṇihitesupi eseva nayo. Sattanimittābhāvato hi khandhā animittā, saṅkhāranimittābhāvato nibbānaṁ. Ekadhammasmimpi āropetvā ṭhapetabbasaṅkhātena ca paṇidahitabbaṭṭhena[2] paṇihitasaṅkhaṁ gatena sattapaṇidhinā[3] appaṇihitā khandhā, taṇhāpaṇidhinā taṇhāya vā ārammaṇabhūtena sabbasaṅkhārapaṇidhinā appaṇihitaṁ nibbānaṁ. Tasmā idhāpi paṭikkhepo ca paṭiññā ca purimanayeneva veditabbā.

358. Tato "yathā satipaṭṭhānādayo lokuttaradhammā ariyā ceva suññatādi-ārammaṇā ca, kiṁ te evaṁ ṭhānāṭṭhānañāṇan"ti anulomapaṭilomapucchā honti. Tattha sabbāpi paṭiññā sabbe ca paṭikkhepā paravādisseva. Imināvupāyena sesañāṇesupi pucchāvissajjanaṁ veditabbaṁ. Pāḷiyaṁ pana sesāni saṅkhipitvā avasāne cutūpapātañāṇameva vihattaṁ. Tato paraṁ sakasamayepi "ariyan"ti siddhena āsavānaṁ khayañāṇena saddhiṁ saṁsanditvā sesañāṇānaṁ anulomato ca paṭilomato ca ariyabhāvapucchā honti. Tā sabbā paravādissa, paṭiññā paṭikkhepo ca sakavādissa. Te uttānatthāyeva. Pāḷiyaṁ panettha paṭhamanavamāneva[4] dassetvā satta ñāṇāni saṅkhittānīti.

Ariyantikathāvaṇṇanā.

---

1. Parikappitabbena (Syā) 2. Paṇihitabbaṭṭhena (Sī)
3. Sattapaṇidhinā ca (Sī, Ka) 4. Paṭhamanayeneva (Syā)

အညတရေန ဘဝိတဗ္ဗန္တိ မဂ္ဂါဒိဝသေန ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ၊ ပဋိက္ခေပေါ ဣတရဿ။

ပုန သုညတာရမ္မဏာဒိဝသေန ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ။ တတ္ထ ဒွေ သုညတာ သတ္တသုညတာ စ သင်္ခါရသုညတာ စ။ သတ္တသုညတာ နာမ ဒိဋ္ဌိယာ ပရိကပ္ပိတေန[1] သတ္တေန သုညာ ပဉ္စက္ခန္ဓာ။ သင်္ခါရသုညတာ နာမ သဗ္ဗသင်္ခါရေဟိ သုညံ ဝိဝိတ္တံ နိဿဋံ နိဗ္ဗာနံ။ တတ္ထ ပရဝါဒီ နိဗ္ဗာနာရမ္မဏတံ သန္ဓာယ ပဋိက္ခိပတိ၊ သင်္ခါရာရမ္မဏတံ သန္ဓာယ ပဋိဇာနာတိ။ **မနသိ ကရောတီ**တိ ပုဋ္ဌောပိ နိဗ္ဗာနမေဝ သန္ဓာယ ပဋိက္ခိပတိ၊ သင်္ခါရေ သန္ဓာယ ပဋိဇာနာတိ။ တတော သကဝါဒိနာ "ဌာနာဋ္ဌာနာဒိမနသိကာရော သင်္ခါရာရမ္မဏော၊ သုညတမနသိကာရော နိဗ္ဗာနာရမ္မဏော"တိ ဣမံ နယံ ဂဟေတွာ "ဒွိန္နံ ဖဿာနံ ဒွိန္နံ စိတ္တာနံ သမောဓာနံ ဟောတီ"တိ ပုဋ္ဌော လေသောကာသံ အလဘန္တော ပဋိက္ခိပတိ။ အနိမိတ္တာပဏိဟိတေသုပိ ဧသေဝ နယော။ သတ္တနိမိတ္တာဘာဝတော ဟိ ခန္ဓာ အနိမိတ္တာ၊ သင်္ခါရနိမိတ္တာဘာဝတော နိဗ္ဗာနံ။ ဧကဓမ္မသ္မိမ္ပိ အာရောပေတွာ ဌပေတဗ္ဗသင်္ခါတေန စ ပဏိဒဟိတဗ္ဗဋ္ဌေန[2] ပဏိဟိတသင်္ခံ ဂတေန သတ္တပဏိဓိနာ[3] အပ္ပဏိဟိတာ ခန္ဓာ၊ တဏှာပဏိဓိနာ တဏှာယ ဝါ အာရမ္မဏဘူတေန သဗ္ဗသင်္ခါရပဏိဓိနာ အပ္ပဏိဟိတံ နိဗ္ဗာနံ။ တသ္မာ ဣဓာပိ ပဋိက္ခေပေါ စ ပဋိညာ စ ပုရိမနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

၃၅၈။ တတော "ယထာ သတိပဋ္ဌာနာဒယော လောကုတ္တရဓမ္မာ အရိယာ စေဝ သုညတာဒိအာရမ္မဏာ စ၊ ကိံ တေ ဧဝံ ဌာနာဋ္ဌာနဉာဏ"န္တိ အနုလောမပဋိလောမပုစ္ဆာ ဟောန္တိ။ တတ္ထ သဗ္ဗာပိ ပဋိညာ သဗ္ဗေ စ ပဋိက္ခေပါ ပရဝါဒိဿေဝ။ ဣမိနာဝုပါယေန သေသဉာဏေသုပိ ပုစ္ဆာဝိဿဇ္ဇနံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ပါဠိယံ ပန သေသာနိ သင်္ခိပိတွာ အဝသာနေ စုတူပပါတဉာဏမေဝ ဝိဘတ္တံ။ တတော ပရံ သကသမယေပိ "အရိယ"န္တိ သိဒ္ဓေန အာသဝါနံ ခယဉာဏေန သဒ္ဓိံ သံသန္ဒိတွာ သေသဉာဏာနံ အနုလောမတော စ ပဋိလောမတော စ အရိယဘာဝပုစ္ဆာ ဟောန္တိ။ တာ သဗ္ဗာ ပရဝါဒိဿ၊ ပဋိညာ ပဋိက္ခေပေါ စ သကဝါဒိဿ။ တေ ဥတ္တာနတ္ထာယေဝ။ ပါဠိယံ ပနေတ္ထ ပဌမနဝမာနေဝ[4] ဒဿေတွာ သတ္တ ဉာဏာနိ သင်္ခိတ္တာနီတိ။

အရိယန္တိကထာဝဏ္ဏနာ။

၁-ပရိကပ္ပိတဗ္ဗေန (သျာ) ၂-ပဏိဟိတဗ္ဗဋ္ဌေန (သီ)
၃-သတ္တပဏိဓိနာ စ (သီ၊ က) ၄-ပဌမနယေနေဝ (သျာ)

3. Vimuttikathāvaṇṇanā

363. Idāni vimuttikathā nāma hoti. Tattha yesaṁ “vītarāgacittānaṁ vimuttipayojanaṁ nāma natthi. Yathā pana malīnaṁ vatthaṁ dhoviyamānaṁ malā vimuccati, evaṁ sarāgaṁ cittaṁ rāgato vimuccatī”ti laddhi seyyathāpi etarahi Andhakānaṁ, te sandhāya **sarāgan**ti pucchā sakavādissa, paṭiññā itarassa. Tato **rāgasahagatan**ti-ādinā nayena puṭṭho maggakkhaṇe cittaṁ vimuccati nāma, tadā ca evarūpaṁ cittaṁ natthīti paṭikkhipati.

Saphassanti-ādinā nayena puṭṭhopi yathā phasso ca cittañca ubho rāgato vimuccanti, evaṁ rāgassa vimuttiṁ apassamāno paṭikkhipati. Sadosādīsupi imināvupāyena attho veditabbo.

Vimuttikathāvaṇṇanā.

---

4. Vimuccamānakathāvaṇṇanā

366. Idāni vimuccamānakathā nāma hoti. Tattha yesaṁ “jhānena vikkhambhanavimuttiyā vimuttaṁ, maggakkhaṇe samucchedavimuttiyā vimuccamānaṁ nāma hotī”ti laddhi, te sandhāya **vimuttaṁ vimuccamānan**ti pucchā sakavādissa, paṭiññā itarassa.

Puna **ekadesan**ti pucchā sakavādissa. Tattha **ekadesan**ti bhāvanapuṁsakaṁ. Yathā vimuttaṁ ekadesena vā ekadese vā avimuttaṁ hoti, kiṁ evaṁ ekadesaṁ vimuttaṁ, ekadesaṁ avimuttanti pucchati. Kiṁ kāraṇā evaṁ pucchatīti. “Vimuttaṁ vimuccamānan”ti vippakatabhāvena vuttattā. Yathā hi kariyamānā kaṭādayo vippakatattā ekadesena katā ekadesena akatā honti, tathā idampi ekadesaṁ vimuttaṁ ekadesaṁ avimuttanti āpajjati. Tato paravādī kaṭādīnaṁ viya cittassa ekadesābhāvā paṭhamapañhe paṭikkhipitvā dutiye vimuccamānassa apariniṭṭhitavimuttitāya paṭijānāti. Lokiyajjhānakkhaṇaṁ vā sandhāya paṭikkhipati. Na hi taṁ tadā samucchedavimuttiyā vimuccamānaṁ. Lokuttarajjhānakkhaṇaṁ sandhāya paṭijānāti. Tañhi tadā samucchedavimuttiyā vimuttekadesena vimuccamānantissa laddhi. Tato sakavādī “yadi te

၃-ဝိမုတ္တိကထာဝဏ္ဏနာ

၃၆၃။ ဣဒါနိ ဝိမုတ္တိကထာ နာမ ဟောတိ။ တတ္ထ ယေသံ “ဝီတရာဂစိတ္တာနံ ဝိမုတ္တိပယောဇနံ နာမ နတ္ထိ။ ယထာ ပန မလီနံ ဝတ္ထံ ဓောဝိယမာနံ မလာ ဝိမုစ္စတိ၊ ဧဝံ သရာဂံ စိတ္တံ ရာဂတော ဝိမုစ္စတီ”တိ လဒ္ဓိ သေယျထာပိ ဧတရဟိ အန္ဓကာနံ၊ တေ သန္ဓာယ **သရာဂ**န္တိ ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ၊ ပဋိညာ ဣတရဿ။ တတော **ရာဂသဟဂတ**န္တိအာဒိနာ နယေန ပုဋ္ဌော မဂ္ဂက္ခဏေ စိတ္တံ ဝိမုစ္စတိ နာမ၊ တဒါ စ ဧဝရူပံ စိတ္တံ နတ္ထီတိ ပဋိက္ခိပတိ။

သဖဿန္တိအာဒိနာ နယေန ပုဋ္ဌောပိ ယထာ ဖဿော စ စိတ္တဉ္စ ဥဘော ရာဂတော ဝိမုစ္စန္တိ၊ ဧဝံ ရာဂဿ ဝိမုတ္တိံ အပဿမာနော ပဋိက္ခိပတိ။ သဒေါသာဒီသုပိ ဣမိနာဝုပါယေန အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။

ဝိမုတ္တိကထာဝဏ္ဏနာ။

၄-ဝိမုစ္စမာနကထာဝဏ္ဏနာ

၃၆၆။ ဣဒါနိ ဝိမုစ္စမာနကထာ နာမ ဟောတိ။ တတ္ထ ယေသံ “ဈာနေန ဝိက္ခမ္ဘနဝိမုတ္တိယာ ဝိမုတ္တံ၊ မဂ္ဂက္ခဏေ သမုစ္ဆေဒဝိမုတ္တိယာ ဝိမုစ္စမာနံ နာမ ဟောတီ”တိ လဒ္ဓိ၊ တေ သန္ဓာယ **ဝိမုတ္တံ ဝိမုစ္စမာန**န္တိ ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ၊ ပဋိညာ ဣတရဿ။

ပုန **ဧကဒေသ**န္တိ ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ။ တတ္ထ **ဧကဒေသ**န္တိ ဘာဝနပုံသကံ။ ယထာ ဝိမုတ္တံ ဧကဒေသေန ဝါ ဧကဒေသေ ဝါ အဝိမုတ္တံ ဟောတိ၊ ကိံ ဧဝံ ဧကဒေသံ ဝိမုတ္တံ, ဧကဒေသံ အဝိမုတ္တန္တိ ပုစ္ဆတိ။ ကိံ ကာရဏာ ဧဝံ ပုစ္ဆတီတိ။ “ဝိမုတ္တံ ဝိမုစ္စမာန”န္တိ ဝိပ္ပကတဘာဝေန ဝုတ္တတ္တာ။ ယထာ ဟိ ကရိယမာနာ ကဋာဒယော ဝိပ္ပကတတ္တာ ဧကဒေသေန ကတာ ဧကဒေသေန အကတာ ဟောန္တိ၊ တထာ ဣဒမ္ပိ ဧကဒေသံ ဝိမုတ္တံ ဧကဒေသံ အဝိမုတ္တန္တိ အာပဇ္ဇတိ။ တတော ပရဝါဒီ ကဋာဒီနံ ဝိယ စိတ္တဿ ဧကဒေသာဘာဝါ ပဌမပဉှေ ပဋိက္ခိပိတွာ ဒုတိယေ ဝိမုစ္စမာနဿ အပရိနိဋ္ဌိတဝိမုတ္တိတာယ ပဋိဇာနာတိ။ လောကိယဇ္ဈာနက္ခဏံ ဝါ သန္ဓာယ ပဋိက္ခိပတိ။ န ဟိ တံ တဒါ သမုစ္ဆေဒဝိမုတ္တိယာ ဝိမုစ္စမာနံ။ လောကုတ္တရဇ္ဈာနက္ခဏံ သန္ဓာယ ပဋိဇာနာတိ။ တဉှိ တဒါ သမုစ္ဆေဒဝိမုတ္တိယာ ဝိမုတ္တေကဒေသေန ဝိမုစ္စမာနန္တိဿ လဒ္ဓိ။ တတော သကဝါဒီ “ယဒိ တေ

ekameva cittaṁ ekadesaṁ vimuttaṁ ekadesaṁ avimuttaṁ, evaṁ sante yo ekeneva[1] cittena sotāpanno hoti, sopi te ekadesaṁ sotāpanno, ekadesaṁ na sotāpanno āpajjatī”ti codanatthaṁ **ekadesaṁ sotāpanno**ti-ādimāha. Itaro taṁ vidhānaṁ apassanto paṭikkhipati. Sesavāresupi eseva nayo.

Uppādakkhaṇapañhe yadi ekameva cittaṁ vimuttañca vimuccamānañca, ekasmiṁ khaṇe vimuttaṁ ekasmiṁ vimuccamānaṁ āpajjati. Kiṁ te evarūpaṁ cittanti attho.

367. Suttasādhane paṭhamasuttaṁ paravādissa. Tatrāssāyamadhippāyo—**vimuccatī**ti vippakataniddeso, tasmā yaṁ tassa yogino evaṁ jānato evaṁ passato etehi āsavehi cittaṁ vimuccati, taṁ vimuccamānaṁ nāma hotīti. Dutiyasuttaṁ sakavādissa. Tatrāssāyamadhippāyo—yadi te vimuccatīti vacanato vimuttaṁ vimuccamānaṁ, idha vimuccatīti vacanābhāvato vimuttameva siyā, na vimuccamānanti.

Idāni “yathā te vippakatavimuttitāya vimuccamānaṁ, kiṁ evaṁ vippakatarāgāditāya rajjamānādīnipi atthī”ti codanatthaṁ puna **atthi cittan**ti-ādi āraddhaṁ. Paravādināpi tathārūpaṁ cittaṁ apassantena sabbaṁ paṭikkhittaṁ. Atha naṁ sakavādī “dveyeva koṭiyo, tatiyā natthī”ti anubodhento **nanu rattañceva arattañcā**ti-ādimāha. Tassattho—nanu bhadramukha rāgasampayuttaṁ cittaṁ rattaṁ, vippayuttaṁ arattanti dveva koṭiyo, rajjamānaṁ nāma tatiyā koṭi natthīti. Duṭṭhādīsupi eseva nayo. Atha naṁ āmantāti paṭijānitvā ṭhitaṁ vimuttipakkhepi[2] dveyeva koṭiyo dassetuṁ **hañci rattañcevā**ti-ādimāha. Tassattho—yadi etā dve koṭiyo sampaṭicchasi, avimuttañceva vimuttañcāti imāpi sampaṭiccha. Kilesasampayuttañhi cittaṁ avimuttaṁ, vippayuttaṁ vimuttaṁ. Vimuccamānaṁ nāmāti paramatthato tatiyā koṭi natthīti.

Vimuccamānakathāvaṇṇanā.

---

1. Ekadeseneva (Sī, Ka)
2. Cittavimuttipakkhepi (Syā)

ဧကမေဝ စိတ္တံ ဧကဒေသံ ဝိမုတ္တံ ဧကဒေသံ အဝိမုတ္တံ၊ ဧဝံ သန္တေ ယော ဧကေနေဝ[1] စိတ္တေန သောတာပန္နော ဟောတိ၊ သောပိ တေ ဧကဒေသံ သောတာပန္နော, ဧကဒေသံ န သောတာပန္နော အာပဇ္ဇတီ”တိ စောဒနတ္ထံ **ဧကဒေသံ သောတာပန္နော**တိအာဒိမာဟ။ ဣတရော တံ ဝိဓာနံ အပဿန္တော ပဋိက္ခိပတိ။ သေသဝါရေသုပိ ဧသေဝ နယော။

ဥပ္ပါဒက္ခဏပဉှေ ယဒိ ဧကမေဝ စိတ္တံ ဝိမုတ္တဉ္စ ဝိမုစ္စမာနဉ္စ၊ ဧကသ္မိံ ခဏေ ဝိမုတ္တံ ဧကသ္မိံ ဝိမုစ္စမာနံ အာပဇ္ဇတိ။ ကိံ တေ ဧဝရူပံ စိတ္တန္တိ အတ္ထော။

၃၆၇။ သုတ္တသာဓနေ ပဌမသုတ္တံ ပရဝါဒိဿ။ တတြာဿာယမဓိပ္ပါယော—**ဝိမုစ္စတီ**တိ ဝိပ္ပကတနိဒ္ဒေသော၊ တသ္မာ ယံ တဿ ယောဂိနော ဧဝံ ဇာနတော ဧဝံ ပဿတော ဧတေဟိ အာသဝေဟိ စိတ္တံ ဝိမုစ္စတိ၊ တံ ဝိမုစ္စမာနံ နာမ ဟောတီတိ။ ဒုတိယသုတ္တံ သကဝါဒိဿ။ တတြာဿာယမဓိပ္ပါယော—ယဒိ တေ ဝိမုစ္စတီတိ ဝစနတော ဝိမုတ္တံ ဝိမုစ္စမာနံ၊ ဣဓ ဝိမုစ္စတီတိ ဝစနာဘာဝတော ဝိမုတ္တမေဝ သိယာ, န ဝိမုစ္စမာနန္တိ။

ဣဒါနိ “ယထာ တေ ဝိပ္ပကတဝိမုတ္တိတာယ ဝိမုစ္စမာနံ၊ ကိံ ဧဝံ ဝိပ္ပကတရာဂါဒိတာယ ရဇ္ဇမာနာဒီနိပိ အတ္ထီ”တိ စောဒနတ္ထံ ပုန **အတ္ထိ စိတ္တ**န္တိအာဒိ အာရဒ္ဓံ။ ပရဝါဒိနာပိ တထာရူပံ စိတ္တံ အပဿန္တေန သဗ္ဗံ ပဋိက္ခိတ္တံ။ အထ နံ သကဝါဒီ “ဒွေယေဝ ကောဋိယော၊ တတိယာ နတ္ထီ”တိ အနုဗောဓေန္တော **နနု ရတ္တဉ္စေဝ အရတ္တဉ္စာ**တိအာဒိမာဟ။ တဿတ္ထော—နနု ဘဒြမုခ ရာဂသမ္ပယုတ္တံ စိတ္တံ ရတ္တံ, ဝိပ္ပယုတ္တံ အရတ္တန္တိ ဒွေဝ ကောဋိယော၊ ရဇ္ဇမာနံ နာမ တတိယာ ကောဋိ နတ္ထီတိ။ ဒုဋ္ဌာဒီသုပိ ဧသေဝ နယော။ အထ နံ အာမန္တာတိ ပဋိဇာနိတွာ ဌိတံ ဝိမုတ္တိပက္ခေပိ[2] ဒွေယေဝ ကောဋိယော ဒဿေတုံ **ဟဉ္စိ ရတ္တဉ္စေဝါ**တိအာဒိမာဟ။ တဿတ္ထော—ယဒိ ဧတာ ဒွေ ကောဋိယော သမ္ပဋိစ္ဆသိ၊ အဝိမုတ္တဉ္စေဝ ဝိမုတ္တဉ္စာတိ ဣမာပိ သမ္ပဋိစ္ဆ။ ကိလေသသမ္ပယုတ္တဉ္ဟိ စိတ္တံ အဝိမုတ္တံ၊ ဝိပ္ပယုတ္တံ ဝိမုတ္တံ။ ဝိမုစ္စမာနံ နာမာတိ ပရမတ္ထတော တတိယာ ကောဋိ နတ္ထီတိ။

ဝိမုစ္စမာနကထာဝဏ္ဏနာ။

၁-ဧကဒေသေနေဝ (သီ၊ က)
၂-စိတ္တဝိမုတ္တိပက္ခေပိ (သျာ)

5. Aṭṭhamakakathāvaṇṇanā

368. Idāni aṭṭhamakakathā nāma hoti. Tattha yesaṁ anulomagotrabhumaggakkhaṇe kilesānaṁ samudācārābhāvato aṭṭhamakassa sotāpattimaggaṭṭhapuggalassa dve pariyuṭṭhānā pahīnāti laddhi seyyathāpi etarahi Andhakānañceva Sammitiyānañca, tesaṁ aññataraṁ sandhāya pucchā sakavādissa. Maggakkhaṇato paṭṭhāya diṭṭhiyā anuppattiṁ sandhāya paṭiññā itarassa. Tato yasmā diṭṭhi nāmesā sotāpannasseva pahīnā, na maggaṭṭhassa, tasmā **aṭṭhamako puggalo sotāpanno**ti anuyogo sakavādissa. Vicikicchāpañhepi eseva nayo. Anusayapañhe pariyuṭṭhānato añño anusayoti tesaṁ laddhi, tasmā “na hevan”ti paṭikkhittaṁ.

Sīlabbataparāmāsapañhepi[1] sīlabbataparāmāsapariyuṭṭhānanti vohāraṁ na passati, tasmā paṭikkhipati. Pariyuṭṭhānamevassa pahīnanti laddhi.

369. **Maggo bhāvito**ti pañhe tasmiṁ khaṇe bhāveti, na bhāvito. Tasmā paṭikkhipati. **Amaggenā**ti-ādi-anuyoge paṭhamamaggeneva pahīnabhāvaṁ[2] sandhāya paṭikkhipatī. Yadi hi amaggena pahīyetha, gotrabhupuggalādīnampi[3] pahīyethāti āpajjanato. **Uppajjissatī**ti pucchā paravādissa, vissajjanaṁ sakavādissa. Sesaṁ sabbattha uttānatthamevāti.

Aṭṭhamakakathāvaṇṇanā.

---

6. Aṭṭhamakassa indriyakathāvaṇṇanā

371. Idāni aṭṭhamakassa indriyakathā nāma hoti. Tattha yesaṁ “aṭṭhamako[4] maggakkhaṇe indriyāni paṭilabhati nāma, no cassa paṭiladdhāni hontī”ti laddhi seyyathāpi etarahi Andhakānaṁ, te sandhāya **natthi saddhindriyan**ti pucchā sakavādissa, paṭiññā itarassa, **natthi saddhā**ti puṭṭho pana saddhindriyato saddhāya nānattaṁ sallakkhetvā paṭikkhipati. Sesesupi eseva nayo. Yathā pana yassa atthi mano, tassa manindriyampi atthi, evaṁ

1. Sīlabbataparāmāsapañhe (Syā)
2. Pahānabhāvaṁ (Sī, Ka)
3. Gotrabhūpuggalānampi (Ka)
4. Aṭṭhamako puggalo (Sī)

၅-အဋ္ဌမကကထာဝဏ္ဏနာ

၃၆၈။ ဣဒါနိ အဋ္ဌမကကထာ နာမ ဟောတိ။ တတ္ထ ယေသံ အနုလောမဂေါတြဘုမဂ္ဂက္ခဏေ ကိလေသာနံ သမုဒါစာရာဘာဝတော အဋ္ဌမကဿ သောတာပတ္တိမဂ္ဂဋ္ဌပုဂ္ဂလဿ ဒွေ ပရိယုဋ္ဌာနာ ပဟီနာတိ လဒ္ဓိ သေယျထာပိ ဧတရဟိ အန္ဓကာနဉ္စေဝ သမ္မိတိယာနဉ္စ၊ တေသံ အညတရံ သန္ဓာယ ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ။ မဂ္ဂက္ခဏတော ပဋ္ဌာယ ဒိဋ္ဌိယာ အနုပ္ပတ္တိံ သန္ဓာယ ပဋိညာ ဣတရဿ။ တတော ယသ္မာ ဒိဋ္ဌိ နာမေသာ သောတာပန္နဿေဝ ပဟီနာ၊ န မဂ္ဂဋ္ဌဿ၊ တသ္မာ **အဋ္ဌမကော ပုဂ္ဂလော သောတာပန္နော**တိ အနုယောဂေါ သကဝါဒိဿ။ ဝိစိကိစ္ဆာပဉှေပိ ဧသေဝ နယော။ အနုသယပဉှေ ပရိယုဋ္ဌာနတော အညော အနုသယောတိ တေသံ လဒ္ဓိ၊ တသ္မာ “န ဟေဝ”န္တိ ပဋိက္ခိတ္တံ။

သီလဗ္ဗတပရာမာသပဉှေပိ[၁] သီလဗ္ဗတပရာမာသပရိယုဋ္ဌာနန္တိ ဝေါဟာရံ န ပဿတိ၊ တသ္မာ ပဋိက္ခိပတိ။ ပရိယုဋ္ဌာနမေဝဿ ပဟီနန္တိ လဒ္ဓိ။

၃၆၉။ **မဂ္ဂေါ ဘာဝိတော**တိ ပဉှေ တသ္မိံ ခဏေ ဘာဝေတိ၊ န ဘာဝိတော။ တသ္မာ ပဋိက္ခိပတိ။ **အမဂ္ဂေန**တိအာဒိအနုယောဂေ ပဌမမဂ္ဂေနေဝ ပဟီနဘာဝံ[၂] သန္ဓာယ ပဋိက္ခိပတိ။ ယဒိ ဟိ အမဂ္ဂေန ပဟီယေထ၊ ဂေါတြဘုပုဂ္ဂလာဒီနမ္ပိ[၃] ပဟီယေထာတိ အာပဇ္ဇနတော။ **ဥပ္ပဇ္ဇိဿတီ**တိ ပုစ္ဆာ ပရဝါဒိဿ၊ ဝိဿဇ္ဇနံ သကဝါဒိဿ။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ဥတ္တာနတ္ထမေဝါတိ။

အဋ္ဌမကကထာဝဏ္ဏနာ။

၆-အဋ္ဌမကဿ ဣန္ဒြိယကထာဝဏ္ဏနာ

၃၇၁။ ဣဒါနိ အဋ္ဌမကဿ ဣန္ဒြိယကထာ နာမ ဟောတိ။ တတ္ထ ယေသံ “အဋ္ဌမကော[၄] မဂ္ဂက္ခဏေ ဣန္ဒြိယာနိ ပဋိလဘတိ နာမ၊ နော စဿ ပဋိလဒ္ဓါနိ ဟောန္တီ”တိ လဒ္ဓိ သေယျထာပိ ဧတရဟိ အန္ဓကာနံ၊ တေ သန္ဓာယ **နတ္ထိ သဒ္ဓိန္ဒြိယ**န္တိ ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ၊ ပဋိညာ ဣတရဿ၊ **နတ္ထိ သဒ္ဓါ**တိ ပုဋ္ဌော ပန သဒ္ဓိန္ဒြိယတော သဒ္ဓါယ နာနတ္တံ သလ္လက္ခေတွာ ပဋိက္ခိပတိ။ သေသေသုပိ ဧသေဝ နယော။ ယထာ ပန ယဿ အတ္ထိ မနော၊ တဿ မနိန္ဒြိယမ္ပိ အတ္ထိ၊ ဧဝံ

၁-သီလဗ္ဗတပရာမာသပဉှေ (သျာ) ၂-ပဟာနဘာဝံ (သီ၊ က) ၃-ဂေါတြဘူပုဂ္ဂလာနမ္ပိ (က)
၄-အဋ္ဌမကော ပုဂ္ဂလော (သီ)

yassa saddhādayo atthi, tassa atthi saddhindriyādīnipīti dīpanatthaṁ **atthi mano atthi manindriyan**ti-ādi āraddhaṁ. Taṁ sabbaṁ uttānatthameva saddhiṁ suttasādhanenāti.

Aṭṭhamakassa indriyakathāvaṇṇanā.

---

7. Dibbacakkhukathāvaṇṇanā

373. Idāni dibbacakkhukathā nāma hoti. Tattha yesaṁ catutthajjhānadhammūpatthaddhaṁ maṁsacakkhumeva dibbacakkhu nāma hotīti laddhi seyyathāpi etarahi Andhakānañceva Sammitiyānañca, te sandhāya **maṁsacakkhun**ti pucchā sakavādissa, paṭiññā itarassa.

Puna "maṁsacakkhu dibbacakkhu, dibbacakkhu maṁsacakkhū"ti puṭṭho taṁmattameva taṁ na hotīti paṭikkhipati. **Yādisan**ti-ādipucchāsupi ubhinnaṁ ekasabhāvābhāveneva paṭikkhipati.

Visayoti-ādīsu ubhinnampi rūpāyatanameva visayo, maṁsacakkhu pana āpāthagatameva[1] passati, itaraṁ anāpāthagataṁ[2] tiropabbatādigatampi. Dibbacakkhussa ca atisukhumampi rūpaṁ gocaro, na tādisaṁ itarassāti evametesaṁ ānubhāvagocarā asadisā.

Upādiṇṇaṁ hutvā anupādiṇṇaṁ hotīti puṭṭho yasmā maṁsacakkhu upādiṇṇaṁ, dibbacakkhu anupādiṇṇaṁ, na ca maṁsacakkhumeva dibbacakkhūti icchati, tasmā paṭikkhipati. Dutiyaṁ puṭṭho yasmā "maṁsacakkhussa uppādo, maggo dibbassa cakkhuno"ti vacanaṁ nissāya maṁsacakkhupaccayā dibbacakkhu uppajjati, tañca rūpāvacarikānaṁ catunnaṁ mahābhūtānaṁ pasādoti icchati, tasmā paṭijānāti. **Kāmāvacaraṁ hutvā**ti puṭṭhopi yasmā na maṁsacakkhumeva dibbacakkhūti icchati, tasmā paṭikkhipati. Dutiyaṁ puṭṭho rūpāvacarajjhānapaccayena uppannattā rūpāvacaraṁ nāma jātanti paṭijānāti.

Rūpāvacaraṁ hutvā arūpāvacaranti puṭṭhopi tato paraṁ bhāvanāya arūpāvacarakkhaṇe rūpāvacaracittassa abhāvā paṭikkhipati, dutiyaṁ puṭṭho

---

1. Āpātagatameva (Sī)
2. Anāpātagataṁ (Sī)

ယဿ သဒ္ဓါဒယော အတ္ထိ၊ တဿ အတ္ထိ သဒ္ဓိန္ဒြိယာဒီနိပီတိ ဒီပနတ္ထံ **အတ္ထိ မနော အတ္ထိ မနိန္ဒြိယ**န္တိအာဒိ အာရဒ္ဓံ။ တံ သဗ္ဗံ ဥတ္တာနတ္ထမေဝ သဒ္ဓိံ သုတ္တသာဓနေနာတိ။

အဋ္ဌမကဿ ဣန္ဒြိယကထာဝဏ္ဏနာ။

၇-ဒိဗ္ဗစက္ခုကထာဝဏ္ဏနာ

၃၇၃။ ဣဒါနိ ဒိဗ္ဗစက္ခုကထာ နာမ ဟောတိ။ တတ္ထ ယေသံ စတုတ္ထဇ္ဈာနဓမ္မူပတ္ထဒ္ဓံ မံသစက္ခုမေဝ ဒိဗ္ဗစက္ခု နာမ ဟောတီတိ လဒ္ဓိ သေယျထာပိ ဧတရဟိ အန္ဓကာနဉ္စေဝ သမ္မိတိယာနဉ္စ၊ တေ သန္ဓာယ **မံသစက္ခု**န္တိ ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ၊ ပဋိညာ ဣတရဿ။

ပုန "မံသစက္ခု ဒိဗ္ဗစက္ခု၊ ဒိဗ္ဗစက္ခု မံသစက္ခူ"တိ ပုဋ္ဌော တံမတ္တမေဝ တံ န ဟောတီတိ ပဋိက္ခိပတိ။ **ယာဒိသ**န္တိအာဒိပုစ္ဆာသုပိ ဥဘိန္နံ ဧကသဘာဝါဘာဝေနေဝ ပဋိက္ခိပတိ။

ဝိသယောတိအာဒီသု ဥဘိန္နမ္ပိ ရူပါယတနမေဝ ဝိသယော၊ မံသစက္ခု ပန အာပါထဂတမေဝ[1] ပဿတိ၊ ဣတရံ အနာပါထဂတံ[2] တိရောပဗ္ဗတာဒိဂတမ္ပိ။ ဒိဗ္ဗစက္ခုဿ စ အတိသုခုမမ္ပိ ရူပံ ဂေါစရော၊ န တာဒိသံ ဣတရဿာတိ ဧဝမေတေသံ အာနုဘာဝဂေါစရာ အသဒိသာ။

ဥပါဒိဏ္ဏံ ဟုတွာ အနုပါဒိဏ္ဏံ ဟောတီတိ ပုဋ္ဌော ယသ္မာ မံသစက္ခု ဥပါဒိဏ္ဏံ၊ ဒိဗ္ဗစက္ခု အနုပါဒိဏ္ဏံ၊ န စ မံသစက္ခုမေဝ ဒိဗ္ဗစက္ခူတိ ဣစ္ဆတိ၊ တသ္မာ ပဋိက္ခိပတိ။ ဒုတိယံ ပုဋ္ဌော ယသ္မာ "မံသစက္ခုဿ ဥပ္ပါဒေါ၊ မဂ္ဂေါ ဒိဗ္ဗဿ စက္ခုနော"တိ ဝစနံ နိဿာယ မံသစက္ခုပစ္စယာ ဒိဗ္ဗစက္ခု ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ တဉ္စ ရူပါဝစရိကာနံ စတုန္နံ မဟာဘူတာနံ ပသာဒေါတိ ဣစ္ဆတိ၊ တသ္မာ ပဋိဇာနာတိ။ **ကာမာဝစရံ ဟုတွာ**တိ ပုဋ္ဌောပိ ယသ္မာ န မံသစက္ခုမေဝ ဒိဗ္ဗစက္ခူတိ ဣစ္ဆတိ၊ တသ္မာ ပဋိက္ခိပတိ။ ဒုတိယံ ပုဋ္ဌော ရူပါဝစရဇ္ဈာနပစ္စယေန ဥပ္ပန္နတ္တာ ရူပါဝစရံ နာမ ဇာတန္တိ ပဋိဇာနာတိ။

ရူပါဝစရံ ဟုတွာ အရူပါဝစရန္တိ ပုဋ္ဌောပိ တတော ပရံ ဘာဝနာယ အရူပါဝစရက္ခဏေ ရူပါဝစရစိတ္တဿ အဘာဝါ ပဋိက္ခိပတိ၊ ဒုတိယံ ပုဋ္ဌော

၁-အာပါတဂတမေဝ (သီ)
၂-အနာပါတဂတံ (သီ)

arūpāvacarikānaṁ catunnaṁ mahābhūtānaṁ pasādo hutvā uppajjatīti laddhiyā paṭijānāti. Apariyāpannabhāvaṁ panassa na icchati, tasmā paṭikkhipatiyeva.

374. **Dibbacakkhuṁ dhammupatthaddhan**ti kāmāvacaradhammena upatthambhitaṁ hutvā. Puna **dhammupatthaddhan**ti lokuttaradhammena upatthaddhaṁ. **Dveva cakkhūnī**ti puṭṭho kiñcāpi dibbacakkhuno dhammupatthaddhassa paññācakkhubhāvaṁ na icchati, paññācakkhussa pana atthitāya paṭikkhipati. Puna puṭṭho maṁsacakkhu dhammupatthaddhaṁ dibbacakkhu hotīti laddhivasena paṭijānāti. Sesamettha uttānatthamevāti.

Dibbacakkhukathāvaṇṇanā.

---

8. Dibbasotakathāvaṇṇanā

375. Idāni dibbasotakathā nāma hoti. Tattha **ekaṁyeva sotan**ti puṭṭho dvinnaṁ atthitāya paṭikkhipati. Puna puṭṭho yasmā tadeva dhammupatthaddhaṁ dibbasotaṁ nāma hoti, tasmā paṭijānāti. Sesaṁ heṭṭhā vuttanayamevāti.

Dibbasotakathāvaṇṇanā.

---

9. Yathākammūpagatañāṇakathāvaṇṇanā

377. Idāni yathākammūpagatañāṇakathā nāma hoti. Tattha yesaṁ "iti dibbena cakkhunā visuddhena -pa- yathākammūpage satte pajānātī"ti[1] suttaṁ ayoniso gahetvā yathākammūpagañāṇameva dibbacakkhunti laddhi, te sandhāya pucchā sakavādissa, paṭiññā itarassa. Puna **yathākammūpagatañca manasi karotī**ti puṭṭho ekacittassa ārammaṇadvayābhāvā paṭikkhipati. Dutiyaṁ puṭṭho nānācittavasena paṭijānāti. Puna lesokāsaṁ adatvā **dvinnaṁ phassānan**ti puṭṭho paṭikkhipati. Iti yathā iminā yathākammūpagatapadena, evameva **ime vata bhonto sattā**ti-ādipadehipi saddhiṁ yojanāsu attho veditabbo.

1. Dī 1. 78; Khu 9. 110 piṭṭhādīsu.

အရူပါဝစရိကာနံ စတုန္နံ မဟာဘူတာနံ ပသာဒေါ ဟုတွာ ဥပ္ပဇ္ဇတီတိ လဒ္ဓိယာ ပဋိဇာနာတိ။ အပရိယာပန္နဘာဝံ ပနဿ န ဣစ္ဆတိ၊ တသ္မာ ပဋိက္ခိပတိယေဝ။

၃၇၄။ **ဒိဗ္ဗစက္ခုံ ဓမ္မုပတ္ထဒ္ဓန္တိ** ကာမာဝစရဓမ္မေန ဥပတ္ထမ္ဘိတံ ဟုတွာ။ ပုန **ဓမ္မုပတ္ထဒ္ဓန္တိ** လောကုတ္တရဓမ္မေန ဥပတ္ထဒ္ဓံ။ **ဒွေဝ စက္ခူနီ**တိ ပုဋ္ဌော ကိဉ္စာပိ ဒိဗ္ဗစက္ခုနော ဓမ္မုပတ္ထဒ္ဓဿ ပညာစက္ခုဘာဝံ န ဣစ္ဆတိ၊ ပညာစက္ခုဿ ပန အတ္ထိတာယ ပဋိက္ခိပတိ။ ပုန ပုဋ္ဌော မံသစက္ခု ဓမ္မုပတ္ထဒ္ဓံ ဒိဗ္ဗစက္ခု ဟောတီတိ လဒ္ဓိဝသေန ပဋိဇာနာတိ။ သေသမေတ္ထ ဥတ္တာနတ္ထမေဝါတိ။

ဒိဗ္ဗစက္ခုကထာဝဏ္ဏနာ။

၈-ဒိဗ္ဗသောတကထာဝဏ္ဏနာ

၃၇၅။ ဣဒါနိ ဒိဗ္ဗသောတကထာ နာမ ဟောတိ။ တတ္ထ **ဧကံယေဝ သောတန္တိ** ပုဋ္ဌော ဒွိန္နံ အတ္ထိတာယ ပဋိက္ခိပတိ။ ပုန ပုဋ္ဌော ယသ္မာ တဒေဝ ဓမ္မုပတ္ထဒ္ဓံ ဒိဗ္ဗသောတံ နာမ ဟောတိ၊ တသ္မာ ပဋိဇာနာတိ။ သေသံ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယမေဝါတိ။

ဒိဗ္ဗသောတကထာဝဏ္ဏနာ။

၉-ယထာကမ္မူပဂတဉာဏကထာဝဏ္ဏနာ

၃၇၇။ ဣဒါနိ ယထာကမ္မူပဂတဉာဏကထာ နာမ ဟောတိ။ တတ္ထ ယေသံ "ဣတိ ဒိဗ္ဗေန စက္ခုနာ ဝိသုဒ္ဓေန။ပ။ ယထာကမ္မူပဂေ သတ္တေ ပဇာနာတီ"တိ[1] သုတ္တံ အယောနိသော ဂဟေတွာ ယထာကမ္မူပဂဉာဏမေဝ ဒိဗ္ဗစက္ခုန္တိ လဒ္ဓိ၊ တေ သန္ဓာယ ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ၊ ပဋိညာ ဣတရဿ။ ပုန **ယထာကမ္မူပဂတဉ္စ မနသိ ကရောတီ**တိ ပုဋ္ဌော ဧကစိတ္တဿ အာရမ္မဏဒွယာဘာဝါ ပဋိက္ခိပတိ။ ဒုတိယံ ပုဋ္ဌော နာနာစိတ္တဝသေန ပဋိဇာနာတိ။ ပုန လေသောကာသံ အဒတွာ **ဒွိန္နံ ဖဿာနန္တိ** ပုဋ္ဌော ပဋိက္ခိပတိ။ ဣတိ ယထာ ဣမိနာ ယထာကမ္မူပဂတပဒေန၊ ဧဝမေဝ **ဣမေ ဝတ ဘောန္တော သတ္တာ**တိအာဒိပဒေဟိပိ သဒ္ဓိံ ယောဇနာသု အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။

၁-ဒီ ၁-၇၈၊ ခု ၉-၁၁၀-ပိဋ္ဌာဒီသု။

378. **Āyasmā Sāriputto yathākammūpagataṁ ñāṇaṁ jānātī**ti idaṁ sakavādī yasmā thero appicchatāya abhiññāñāṇāni na vaḷañjetīti ekacce na jānanti, tāni panassa neva atthīti maññanti, tasmā taṁ “dibbacakkhuno alābhī thero”ti maññamānaṁ pucchati. Teneva kāraṇena “atthāyasmato Sāriputtassa dibbacakkhū”ti parato puṭṭho paṭikkhipati. Dutiyaṁ puṭṭho yaṁkiñci sāvakena pattabbaṁ, sabbaṁ taṁ therena anuppattanti paṭijānāti. Idānissa vikkhepaṁ karonto sakavādī **nanu āyasmā Sāriputto**ti-ādimāha. Imañhi gāthaṁ thero vaḷañjanapaṇidhiyā eva abhāvena āha, na abhiññāñāṇassa abhāvena. Paravādī pana abhāvenevāti atthaṁ sallakkheti. Tasmā tassa laddhiyā therassa yathākammūpagatañāṇameva atthi, no dibbacakkhu. Tena vuttaṁ “tena hi na vattabbaṁ yathākammūpagatañāṇaṁ dibbacakkhū”ti.

Yathākammūpagatañāṇakathāvaṇṇanā.

---

10. Saṁvarakathāvaṇṇanā

379. Idāni saṁvarakathā nāma hoti. Tattha yesaṁ Tāvatiṁse deve upādāya tatuttari devesu yasmā te pañca verāni na samācaranti, tasmā saṁvaro atthīti laddhi, te sandhāya pucchā sakavādissa, verasamudācāraṁ apassato paṭiññā itarassa. Tato yasmā saṁvaro nāma saṁvaritabbe asaṁvare sati hoti, tasmā asaṁvarapucchā sakavādissa, devesu pāṇātipātādīnaṁ abhāvena paṭikkhepo itarassa.

Atthi manussesūti-ādi saṁvare sati asaṁvarassa asaṁvare ca sati saṁvarassa pavattidassanatthaṁ vuttaṁ.

380. **Pāṇātipātā veramaṇī**ti-ādipañhesu pāṇātipātādīnaṁ asamācaraṇavasena paṭiññā, pāṇātipātādīnaṁ natthitāya paṭikkhepo veditabbo. Paṭilomapañhā uttānatthāyeva.

Avasāne **natthi devesu saṁvaro**tipañhe pāṇātipātādīni katvā puna tato saṁvarābhāvaṁ sandhāya paṭiññā sakavādissa. Tato

၃၇၈။ **အာယသ္မာ သာရိပုတ္တော ယထာကမ္မူပဂတံ ဉာဏံ ဇာနာတီ**တိ ဣဒံ သကဝါဒီ ယသ္မာ ထေရော အပ္ပိစ္ဆတာယ အဘိညာဉာဏာနိ န ဝဠဉ္ဇေတီတိ ဧကစ္စေ န ဇာနန္တိ၊ တာနိ ပနဿ နေဝ အတ္ထီတိ မညန္တိ၊ တသ္မာ တံ “ဒိဗ္ဗစက္ခုနော အလာဘီ ထေရော”တိ မညမာနံ ပုစ္ဆတိ။ တေနေဝ ကာရဏေန “အတ္ထာယသ္မတော သာရိပုတ္တဿ ဒိဗ္ဗစက္ခူ”တိ ပရတော ပုဋ္ဌော ပဋိက္ခိပတိ။ ဒုတိယံ ပုဋ္ဌော ယံကိဉ္စိ သာဝကေန ပတ္တဗ္ဗံ၊ သဗ္ဗံ တံ ထေရေန အနုပ္ပတ္တန္တိ ပဋိဇာနာတိ။ ဣဒါနိဿ ဝိက္ခေပံ ကရောန္တော သကဝါဒီ **နနု အာယသ္မာ သာရိပုတ္တော**တိအာဒိမာဟ။ ဣမဉှိ ဂါထံ ထေရော ဝဠဉ္ဇနပဏိဓိယာ ဧဝ အဘာဝေန အာဟ၊ န အဘိညာဉာဏဿ အဘာဝေန။ ပရဝါဒီ ပန အဘာဝေနေဝါတိ အတ္ထံ သလ္လက္ခေတိ။ တသ္မာ တဿ လဒ္ဓိယာ ထေရဿ ယထာကမ္မူပဂတဉာဏမေဝ အတ္ထိ၊ နော ဒိဗ္ဗစက္ခု။ တေန ဝုတ္တံ “တေန ဟိ န ဝတ္တဗ္ဗံ ယထာကမ္မူပဂတဉာဏံ ဒိဗ္ဗစက္ခူ”တိ။

ယထာကမ္မူပဂတဉာဏကထာဝဏ္ဏနာ။

၁၀-သံဝရကထာဝဏ္ဏနာ

၃၇၉။ ဣဒါနိ သံဝရကထာ နာမ ဟောတိ။ တတ္ထ ယေသံ တာဝတိံသေ ဒေဝေ ဥပါဒါယ တတုတ္တရိ ဒေဝေသု ယသ္မာ တေ ပဉ္စ ဝေရာနိ န သမာစရန္တိ၊ တသ္မာ သံဝရော အတ္ထီတိ လဒ္ဓိ၊ တေ သန္ဓာယ ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ၊ ဝေရသမုဒါစာရံ အပဿတော ပဋိညာ ဣတရဿ။ တတော ယသ္မာ သံဝရော နာမ သံဝရိတဗ္ဗေ အသံဝရေ သတိ ဟောတိ၊ တသ္မာ အသံဝရပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ၊ ဒေဝေသု ပါဏာတိပါတာဒီနံ အဘာဝေန ပဋိက္ခေပေါ ဣတရဿ။

အတ္ထိ မနုဿေသူတိအာဒိ သံဝရေ သတိ အသံဝရဿ အသံဝရေ စ သတိ သံဝရဿ ပဝတ္တိဒဿနတ္ထံ ဝုတ္တံ။

၃၈၀။ **ပါဏာတိပါတာ ဝေရမဏီ**တိ အာဒိပဉှေသု ပါဏာတိပါတာဒီနံ အသမာစရဏဝသေန ပဋိညာ, ပါဏာတိပါတာဒီနံ နတ္ထိတာယ ပဋိက္ခေပေါ ဝေဒိတဗ္ဗော။ ပဋိလောမပဉှာ ဥတ္တာနတ္ထာယေဝ။

အဝသာနေ **နတ္ထိ ဒေဝေသု သံဝရော**တိပဉှေ ပါဏာတိပါတာဒီနိ ကတွာ ပုန တတော သံဝရာဘာဝံ သန္ဓာယ ပဋိညာ သကဝါဒိဿ။ တတော

chalavasena yadi saṁvaro natthi, sabbe devā pāṇātipātinoti-ādipucchā paravādissa. Devānaṁ verasamudācārassa abhāvena paṭikkhepo sakavādissa. **Nahevan**ti vacanamattaṁ gahetvā laddhipatiṭṭhāpanaṁ paravādissa. Evaṁ patiṭṭhitā pana laddhi appatiṭṭhitāva hotīti.

Saṁvarakathāvaṇṇanā.

---

11. Asaññakathāvaṇṇanā

381. Idāni asaññakathā nāma hoti. Tattha yesaṁ "saṅkhārapaccayā viññāṇan"ti vacanato vinā viññāṇena paṭisandhi nāma natthi. "Saññuppādā ca pana te devā tamhā kāyā cavantī"ti[1] vacanato Asaññasattānampi cutipaṭisandhikkhaṇe saññā atthīti laddhi seyyathāpi etarahi Andhakānaṁ, te sandhāya pucchā sakavādissa, paṭiññā itarassa. Tato naṁ sakavādī "kiṁ te taṁ ṭhānaṁ saññābhavo"ti-ādīhi codetuṁ **saññābhavo saññāgatī**ti-ādimāha. Taṁ sabbaṁ tato parañca Pāḷinayeneva veditabbanti.

Asaññakathāvaṇṇanā.

---

12. Nevasaññānāsaññāyatanakathāvaṇṇanā

384. Idāni Nevasaññānāsaññāyatanakathā nāma hoti. Tattha yesaṁ "nevasaññānāsaññāyatanan"ti vacanato na vattabbaṁ "tasmiṁ bhave saññā atthī"ti laddhi seyyathāpi etarahi Andhakānaṁ, te sandhāya pucchā sakavādissa, paṭiññā itarassa. Sesamettha sabbaṁ Pāḷinayeneva veditabbanti.

Nevasaññānāsaññāyatanakathāvaṇṇanā.

Tatiyo vaggo.

---

1. Pavattantīti (Syā)

ဆလဝသေန ယဒိ သံဝရော နတ္ထိ၊ သဗ္ဗေ ဒေဝါ ပါဏာတိပါတိနောတိ-အာဒိပုစ္ဆာ ပရဝါဒိဿ။ ဒေဝါနံ ဝေရသမုဒါစာရဿ အဘာဝေန ပဋိက္ခေပေါ သကဝါဒိဿ။ **နဟေဝ**န္တိ ဝစနမတ္တံ ဂဟေတွာ လဒ္ဓိပတိဋ္ဌာပနံ ပရဝါဒိဿ။ ဧဝံ ပတိဋ္ဌိတာ ပန လဒ္ဓိ အပ္ပတိဋ္ဌိတာဝ ဟောတီတိ။

သံဝရကထာဝဏ္ဏနာ။

၁၁-အသညကထာဝဏ္ဏနာ

၃၈၁။ ဣဒါနိ အသညကထာ နာမ ဟောတိ။ တတ္ထ ယေသံ "သင်္ခါရ-ပစ္စယာ ဝိညာဏ"န္တိ ဝစနတော ဝိနာ ဝိညာဏေန ပဋိသန္ဓိ နာမ နတ္ထိ။ "သညုပ္ပါဒါ စ ပန တေ ဒေဝါ တမှာ ကာယာ စဝန္တီ"တိ[၁] ဝစနတော အသညသတ္တာနမ္ပိ စုတိပဋိသန္ဓိက္ခဏေ သညာ အတ္ထီတိ လဒ္ဓိ သေယျထာပိ ဧတရဟိ အန္ဓကာနံ၊ တေ သန္ဓာယ ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ၊ ပဋိညာ ဣတရဿ။ တတော နံ သကဝါဒီ "ကိံ တေ တံ ဌာနံ သညာဘဝေါ"တိအာဒီဟိ စောဒေတုံ **သညာဘဝေါ သညာဂတီ**တိအာဒိမာဟ။ တံ သဗ္ဗံ တတော ပရဉ္စ ပါဠိနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗန္တိ။

အသညကထာဝဏ္ဏနာ။

၁၂-နေဝသညာနာသညာယတနကထာဝဏ္ဏနာ

၃၈၄။ ဣဒါနိ နေဝသညာနာသညာယတနကထာ နာမ ဟောတိ။ တတ္ထ ယေသံ "နေဝသညာနာသညာယတန"န္တိ ဝစနတော န ဝတ္တဗ္ဗံ "တသ္မိံ ဘဝေ သညာ အတ္ထီ"တိ လဒ္ဓိ သေယျထာပိ ဧတရဟိ အန္ဓကာနံ၊ တေ သန္ဓာယ ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ၊ ပဋိညာ ဣတရဿ။ သေသမေတ္ထ သဗ္ဗံ ပါဠိနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗန္တိ။

နေဝသညာနာသညာယတနကထာဝဏ္ဏနာ။

တတိယော ဝဂ္ဂေါ။

၁-ပဝတ္တန္တီတိ (သျာ)

4. Catutthavagga

1. Gihissa arahātikathāvaṇṇanā

387. Idāni gihissa arahāti kathā nāma hoti. Tattha yesaṁ Yasakulaputtādīnaṁ gihibyañjane ṭhitānaṁ arahattappattiṁ disvā "gihi assa arahā"ti laddhi seyyathāpi etarahi Uttarāpathakānaṁ, te sandhāya pucchā sakavādissa. Tattha **gihissāti** yo gihisaṁyojanasampayuttatāya gihi, so arahaṁ assāti attho. Paravādī pana adhippāyaṁ asallakkhetvā gihibyañjanamattameva passanto paṭijānāti. Idānissa "gihi nāma gihisaṁyojanena hoti, na byañjanamattena. Yathāha Bhagavā—

'Alaṅkato cepi samaṁ careyya,
Santo danto niyato brahmacārī.
Sabbesu bhūtesu nidhāya daṇḍaṁ,
So brāhmaṇo so samaṇo sa bhikkhū'ti"[1]

Imaṁ nayaṁ dassetuṁ **atthi arahato**ti-ādi āraddhaṁ. Taṁ sabbaṁ uttānatthamevāti.

Gihissa arahātikathāvaṇṇanā.

---

2. Upapattikathāvaṇṇanā

388. Idāni upapattikathā nāma hoti. Tattha yesaṁ "opapātiko hoti tatthaparinibbāyī"tivacanāni[2] ayoniso gahetvā suddhāvāsesu upapattiyā[3] arahāti laddhi, "yesaṁ vā[4] upahaccaparinibbāyī"ti padaṁ parivattitvā "upapajjaparinibbāyī"ti pariyāpuṇantānaṁ saha upapattiyā arahā hotīti laddhi seyyathāpi etarahi Uttarāpathakānaṁ, te sandhāya pucchā sakavādissa, paṭiññā itarassa, tattha yasmā upapatticittaṁ nāma lokiyaṁ, tena sotāpannādayopi na honti, pageva arahā,

1. Khu 1. 34 piṭṭhe Dhammapade.
2. Abhi 3. 119 piṭṭhe.
3. Upapanno saha upapattiyā (Syā)
4. Yesaṁ (Sī, Ka)

၄-စတုတ္ထဝဂ္ဂ

၁-ဂိဟိဿ အရဟာတိကထာဝဏ္ဏနာ

၃၈၇။ ဣဒါနိ ဂိဟိဿ အရဟာတိ ကထာ နာမ ဟောတိ။ တတ္ထ ယေသံ ယသကုလပုတ္တာဒီနံ ဂိဟိဗျဉ္ဇနေ ဌိတာနံ အရဟတ္တုပ္ပတ္တိံ ဒိသွာ "ဂိဟိ အဿ အရဟာ"တိ လဒ္ဓိ သေယျထာပိ ဧတရဟိ ဥတ္တရာပထကာနံ၊ တေ သန္ဓာယ ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ။ တတ္ထ **ဂိဟိဿာ**တိ ယော ဂိဟိသံယောဇနသမ္ပယုတ္တတာယ ဂိဟိ၊ သော အရဟံ အဿာတိ အတ္ထော။ ပရဝါဒီ ပန အဓိပ္ပါယံ အသလ္လက္ခေတွာ ဂိဟိဗျဉ္ဇနမတ္တမေဝ ပဿန္တော ပဋိဇာနာတိ။ ဣဒါနိဿ "ဂိဟိ နာမ ဂိဟိသံယောဇနေန ဟောတိ, န ဗျဉ္ဇနမတ္တေန။ ယထာဟ ဘဂဝါ—

'အလင်္ကတော စေပိ သမံ စရေယျ၊
သန္တော ဒန္တော နိယတော ဗြဟ္မစာရီ။
သဗ္ဗေသု ဘူတေသု နိဓာယ ဒဏ္ဍံ၊
သော ဗြာဟ္မဏော သော သမဏော သ ဘိက္ခူ'တိ"[၁]

ဣမံ နယံ ဒဿေတုံ **အတ္ထိ အရဟတော**တိအာဒိ အာရဒ္ဓံ။ တံ သဗ္ဗံ ဥတ္တာနတ္ထမေဝါတိ။

ဂိဟိဿ အရဟာတိကထာဝဏ္ဏနာ။

၂-ဥပပတ္တိကထာဝဏ္ဏနာ

၃၈၈။ ဣဒါနိ ဥပပတ္တိကထာ နာမ ဟောတိ။ တတ္ထ ယေသံ "ဩပပါတိကော ဟောတိ တတ္ထပရိနိဗ္ဗာယီ"တိဝစနာနိ[၂] အယောနိသော ဂဟေတွာ သုဒ္ဓါဝါသေသု ဥပပတ္တိယာ[၃] အရဟာတိ လဒ္ဓိ၊ "ယေသံ ဝါ[၄] ဥပဟစ္စပရိနိဗ္ဗာယီ"တိ ပဒံ ပရိဝတ္တိတွာ "ဥပပဇ္ဇပရိနိဗ္ဗာယီ"တိ ပရိယာပုဏန္တာနံ သဟ ဥပပတ္တိယာ အရဟာ ဟောတီတိ လဒ္ဓိ သေယျထာပိ ဧတရဟိ ဥတ္တရာပထကာနံ၊ တေ သန္ဓာယ ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ၊ ပဋိညာ ဣတရဿ၊ တတ္ထ ယသ္မာ ဥပပတ္တိစိတ္တံ နာမ လောကိယံ၊ တေန သောတာပန္နာဒယောပိ န ဟောန္တိ, ပဂေဝ အရဟာ၊

၁-ခု ၁-၃၄-ပိဋ္ဌေ ဓမ္မပဒေ။
၂-အဘိ ၃-၁၁၉-ပိဋ္ဌေ။
၃-ဥပပန္နော သဟ ဥပပတ္တိယာ (သျာ)
၄-ယေသံ (သီ၊ က)

tasmāssa imaṁ nayaṁ dassetuṁ **saha upapattiyā sotāpanno**ti-ādi āraddhaṁ.

389. **Sāriputto**ti-ādi imesu mahātheresu ko ekopi saha upapattiyā arahā nāmāti codanatthaṁ vuttaṁ.

390. **Upapattesiyenā**ti paṭisandhicittena. Tañhi upapattiṁ esati gavesati, tasmā upapattesiyanti vuccati. Sesamettha uttānatthamevāti.

Upapattikathāvaṇṇanā.

---

3. Anāsavakathāvaṇṇanā

391. Idāni anāsavakathā nāma hoti. Tattha ye dhammā anāsavassa arahato, sabbe te anāsavāti yesaṁ laddhi seyyathāpi etarahi Uttarāpathakānaṁ, te sandhāya **arahato**ti pucchā sakavādissa, paṭiññā itarassa. Atha naṁ anāsavā nāma maggādayo, kiṁ tassa teyeva uppajjantīti codanatthaṁ **maggo phalan**ti-ādi āraddhaṁ. **Cakkhu anāsavan**ti puṭṭho tassa sāsavattā paṭikkhipati. Dutiyaṁ puṭṭho anāsavassetanti paṭijānāti.

392. Cīvarapañhe ekova dhammo anāsavo sāsavo ca hotīti lakkhaṇavirodhabhayā[1] paṭikkhipati. Dutiyaṁ puṭṭho anāsavassa hutvā sāsavassa hotīti paṭijānāti. **Taññeva anāsavan**ti pañhādvayepi eseva nayo. Sakavādī pana **taññevā**ti anuññātattā "maggo anāsavo hutvā"ti-ādīhi codeti. Iminā upāyena sabbattha attho veditabboti.

Anāsavakathāvaṇṇanā.

1. Tassa lakkhaṇavirodhabhayā (Syā)

တသ္မာဿ ဣမံ နယံ ဒဿေတုံ **သဟ ဥပပတ္တိယာ သောတာပန္နော**တိအာဒိ အာရဒ္ဓံ။

၃၈၉။ **သာရိပုတ္တော**တိအာဒိ ဣမေသု မဟာထေရေသု ကော ဧကောပိ သဟ ဥပပတ္တိယာ အရဟာ နာမာတိ စောဒနတ္ထံ ဝုတ္တံ။

၃၉၀။ **ဥပပတ္တေသိယေနာ**တိ ပဋိသန္ဓိစိတ္တေန။ တဉှိ ဥပပတ္တိံ ဧသတိ ဂဝေသတိ၊ တသ္မာ ဥပပတ္တေသိယန္တိ ဝုစ္စတိ။ သေသမေတ္ထ ဥတ္တာနတ္ထမေဝါတိ။

ဥပပတ္တိကထာဝဏ္ဏနာ။

၃-အနာသဝကထာဝဏ္ဏနာ

၃၉၁။ ဣဒါနိ အနာသဝကထာ နာမ ဟောတိ။ တတ္ထ ယေ ဓမ္မာ အနာသဝဿ အရဟတော၊ သဗ္ဗေ တေ အနာသဝါတိ ယေသံ လဒ္ဓိ သေယျထာပိ ဧတရဟိ ဥတ္တရာပထကာနံ၊ တေ သန္ဓာယ **အရဟတော**တိ ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ၊ ပဋိညာ ဣတရဿ။ အထ နံ အနာသဝါ နာမ မဂ္ဂါဒယော၊ ကိံ တဿ တေယေဝ ဥပ္ပဇ္ဇန္တီတိ စောဒနတ္ထံ **မဂ္ဂေါ ဖလ**န္တိအာဒိ အာရဒ္ဓံ။ **စက္ခု အနာသဝ**န္တိ ပုဋ္ဌော တဿ သာသဝတ္တာ ပဋိက္ခိပတိ။ ဒုတိယံ ပုဋ္ဌော အနာသဝဿေတန္တိ ပဋိဇာနာတိ။

၃၉၂။ စီဝရပဉှေ ဧကောဝ ဓမ္မော အနာသဝေါ သာသဝေါ စ ဟောတီတိ လက္ခဏဝိရောဓဘယာ[1] ပဋိက္ခိပတိ။ ဒုတိယံ ပုဋ္ဌော အနာသဝဿ ဟုတွာ သာသဝဿ ဟောတီတိ ပဋိဇာနာတိ။ **တညေဝ အနာသဝ**န္တိ ပဉှာဒွယေပိ ဧသေဝ နယော။ သကဝါဒီ ပန **တညေဝါ**တိ အနုညာတတ္တာ "မဂ္ဂေါ အနာသဝေါ ဟုတွာ"တိအာဒီဟိ စောဒေတိ။ ဣမိနာ ဥပါယေန သဗ္ဗတ္ထ အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗောတိ။

အနာသဝကထာဝဏ္ဏနာ။

၁-တဿ လက္ခဏဝိရောဓဘယာ (သျာ)

4. Samannāgatakathāvaṇṇanā

393. Idāni samannāgatakathā nāma hoti. Tattha dve samannāgamā paccuppannakkhaṇe samaṅgībhāvasamannāgamo ca rūpāvacarādīsu aññatarabhūmippattito paṭilābhasamannāgamo ca. So yāva adhigatavisesā na parihāyati, tāvadeva labbhati. Yesaṁ pana ṭhapetvā ime dve samannāgame añño upapattidhammavasena eko samannāgamo nāma hotīti laddhi seyyathāpi etarahi Uttarāpathakānaṁ, tesaṁ pattidhammo nāma koci natthīti anubodhanatthaṁ **arahā catūhi phalehi samannāgato**ti pucchā sakavādissa, pattiṁ sandhāya paṭiññā itarassa. Athassa “yadi te arahā catūhi khandhehi viya catūhi phalehi samannāgato, evaṁ sante ye catūsu phalesu cattāro phassādayo, tehi te arahato samannāgatatā pāpuṇātī”ti codanatthaṁ **arahā catūhi phassehī**ti-ādi āraddhaṁ. Taṁ sabbaṁ paravādinā ekakkhaṇe catunnaṁ phassādīnaṁ abhāvā paṭikkhittaṁ. Anāgāmipañhādīsupi[1] eseva nayo.

395. **Sotāpattiphalaṁ vītivatto**ti na paṭhamajjhānaṁ viya dutiyajjhānalābhī, puna anuppattiyā pana vītivattoti pucchati. **Sotāpattimaggan**ti-ādi yaṁ vītivatto, tenassa puna asamannāgamaṁ dassetuṁ āraddhaṁ.

396. **Tehi ca aparihīno**ti pañhe yasmā yathā paccanīkasamudācārena lokiyajjhānadhammā parihāyanti, na evaṁ lokuttarā. Maggena hi ye kilesā pahīyanti phalena ca paṭippassambhanti, te tathā pahīnāva tathā paṭippassaddhāyeva ca honti, tasmā sakavādinā āmantāti paṭiññātaṁ. Svāyamattho parato “arahatā cattāro maggā paṭiladdhā”ti-ādīsu pakāsitoyeva. Sesaṁ uttānatthamevāti.

Samannāgatakathāvaṇṇanā.

---

1. Anāgāmipañhesupi (Syā)

၄-သမန္နာဂတကထာဝဏ္ဏနာ

၃၉၃။ ဣဒါနိ သမန္နာဂတကထာ နာမ ဟောတိ။ တတ္ထ ဒွေ သမန္နာဂမာ ပစ္စုပ္ပန္နက္ခဏေ သမင်္ဂီဘာဝသမန္နာဂမော စ ရူပါဝစရာဒီသု အညတရဘူမိပ္ပတ္တိတော ပဋိလာဘသမန္နာဂမော စ။ သော ယာဝ အဓိဂတဝိသေသာ န ပရိဟာယတိ၊ တာဝဒေဝ လဗ္ဘတိ။ ယေသံ ပန ဌပေတွာ ဣမေ ဒွေ သမန္နာဂမေ အညော ဥပပတ္တိဓမ္မဝသေန ဧကော သမန္နာဂမော နာမ ဟောတီတိ လဒ္ဓိ သေယျထာပိ ဧတရဟိ ဥတ္တရာပထကာနံ၊ တေသံ ပတ္တိဓမ္မော နာမ ကောစိ နတ္ထီတိ အနုဗောဓနတ္ထံ **အရဟာ စတူဟိ ဖလေဟိ သမန္နာဂတော**တိ ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ၊ ပတ္တိံ သန္ဓာယ ပဋိညာ ဣတရဿ။ အထဿ “ယဒိ တေ အရဟာ စတူဟိ ခန္ဓေဟိ ဝိယ စတူဟိ ဖလေဟိ သမန္နာဂတော၊ ဧဝံ သန္တေ ယေ စတူသု ဖလေသု စတ္တာရော ဖဿာဒယော၊ တေဟိ တေ အရဟတော သမန္နာဂတတာ ပါပုဏာတီ”တိ စောဒနတ္ထံ **အရဟာ စတူဟိ ဖဿေဟီ**တိအာဒိ အာရဒ္ဓံ။ တံ သဗ္ဗံ ပရဝါဒိနာ ဧကက္ခဏေ စတုန္နံ ဖဿာဒီနံ အဘာဝါ ပဋိက္ခိတ္တံ။ အနာဂါမိပဉှာဒီသုပိ[၁] ဧသေဝ နယော။

၃၉၅။ **သောတာပတ္တိဖလံ ဝီတိဝတ္တော**တိ န ပဌမဇ္ဈာနံ ဝိယ ဒုတိယဇ္ဈာနလာဘီ၊ ပုန အနုပ္ပတ္တိယာ ပန ဝီတိဝတ္တောတိ ပုစ္ဆတိ။ **သောတာပတ္တိမဂ္ဂ**န္တိ-အာဒိ ယံ ဝီတိဝတ္တော၊ တေနဿ ပုန အသမန္နာဂမံ ဒဿေတုံ အာရဒ္ဓံ။

၃၉၆။ **တေဟိ စ အပရိဟီနော**တိ ပဉှေ ယသ္မာ ယထာ ပစ္စနီကသမုဒါစာရေန လောကိယဇ္ဈာနဓမ္မာ ပရိဟာယန္တိ၊ န ဧဝံ လောကုတ္တရာ။ မဂ္ဂေန ဟိ ယေ ကိလေသာ ပဟီယန္တိ ဖလေန စ ပဋိပ္ပဿမ္ဘန္တိ၊ တေ တထာ ပဟီနာဝ တထာ ပဋိပ္ပဿဒ္ဓါယေဝ စ ဟောန္တိ၊ တသ္မာ သကဝါဒိနာ အာမန္တာတိ ပဋိညာတံ။ သွာယမတ္ထော ပရတော “အရဟတာ စတ္တာရော မဂ္ဂါ ပဋိလဒ္ဓါ”တိအာဒီသု ပကာသိတောယေဝ။ သေသံ ဥတ္တာနတ္ထမေဝါတိ။

သမန္နာဂတကထာဝဏ္ဏနာ။

၁-အနာဂါမိပဉှေသုပိ (သျာ)

5. Upekkhāsamannāgatakathāvaṇṇanā

397. **Arahā chahi upekkhāhī**ti kathāyapi imināva nayena attho veditabbo. Arahā hi chasu dvāresu upekkhānaṁ uppattibhabbatāya tāhi samannāgatoti vuccati, na ekakkhaṇe sabbāsaṁ uppattibhāvenāti.

Upekkhāsamannāgatakathāvaṇṇanā.

---

6. Bodhiyābuddhotikathāvaṇṇanā

398. Idāni **bodhiyā Buddho**tikathā nāma hoti. Tattha **bodhī**ti catumaggañāṇassāpi sabbaññutaññāṇassāpi adhivacanaṁ. Tasmā yesaṁ yathā odātena vaṇṇena odāto, sāmena vaṇṇena sāmo, evaṁ bodhiyā Buddhoti laddhi seyyathāpi etarahi Uttarāpathakānaṁyeva, te sandhāya pucchā ca anuyogo ca sakavādissa, paṭiññā ca paṭikkhepo ca itarassa.

Atītāyāti pañhe tasmiṁ khaṇe abhāvato paṭikkhipati. Dutiyaṁ puṭṭho paṭilābhaṁ sandhāya paṭijānāti. Puna kiccavasena puṭṭho kiccābhāvato paṭikkhipati. Dutiyaṁ puṭṭho yaṁ tena tāya karaṇīyaṁ kataṁ, tattha sammohābhāvaṁ paṭijānāti. Lesokāsaṁ pana adatvā **dukkhaṁ parijānātī**ti-ādinā nayena puṭṭho tassa kiccassa abhāvā paṭikkhipati.

Anāgatapañhe tasmiṁ khaṇe maggañāṇassa abhāvā paṭikkhipati. Dutiyaṁ puṭṭho "agamā Rājagahaṁ Buddho"ti[1] anāgatāya bodhiyā Buddhabhāvaṁ[2] maññamāno paṭijānāti. **Bodhikaraṇīyaṁ karotī**ti puṭṭho tasmiṁ khaṇe kiccābhāvena paṭikkhipati. Dutiyaṁ puṭṭho yadi na kareyya, Buddhoti na vucceyya. Yasmā avassaṁ karissati, tasmā karotiyeva nāmāti paṭijānāti. Puna lesokāsaṁ adatvā puṭṭho paṭikkhipati. Paccuppannapañho saddhiṁ saṁsandanāya uttānatthova.

399. Tisso bodhiyo ekato katvā puṭṭho sabbaññutaññāṇaṁ sandhāya tīhipi Buddhoti vattabbabhāvato paṭijānāti. Puna tīhīti puṭṭho

1. Khu 1. 340 piṭṭhe Suttanipāte. 2. Bodhibhāvaṁ (Ka)

၅-ဥပေက္ခာသမန္နာဂတကထာဝဏ္ဏနာ

၃၉၇။ **အရဟာ ဆဟိ ဥပေက္ခာဟီ**တိ ကထာယပိ ဣမိနာဝ နယေန အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။ အရဟာ ဟိ ဆသု ဒွါရေသု ဥပေက္ခာနံ ဥပ္ပတ္တိဘဗ္ဗတာယ တာဟိ သမန္နာဂတောတိ ဝုစ္စတိ၊ န ဧကက္ခဏေ သဗ္ဗာသံ ဥပ္ပတ္တိဘာဝေနာတိ။

ဥပေက္ခာသမန္နာဂတကထာဝဏ္ဏနာ။

၆-ဗောဓိယာဗုဒ္ဓေါတိကထာဝဏ္ဏနာ

၃၉၈။ ဣဒါနိ **ဗောဓိယာ ဗုဒ္ဓေါ**တိကထာ နာမ ဟောတိ။ တတ္ထ **ဗောဓီ**တိ စတုမဂ္ဂဉာဏဿာပိ သဗ္ဗညုတဉာဏဿာပိ အဓိဝစနံ။ တသ္မာ ယေသံ ယထာ ဩဒါတေန ဝဏ္ဏေန ဩဒါတော၊ သာမေန ဝဏ္ဏေန သာမော၊ ဧဝံ ဗောဓိယာ ဗုဒ္ဓေါတိ လဒ္ဓိ သေယျထာပိ ဧတရဟိ ဥတ္တရာပထကာနံယေဝ၊ တေ သန္ဓာယ ပုစ္ဆာ စ အနုယောဂေါ စ သကဝါဒိဿ၊ ပဋိညာ စ ပဋိက္ခေပေါ စ ဣတရဿ။

အတီတာယာတိ ပဉှေ တသ္မိံ ခဏေ အဘာဝတော ပဋိက္ခိပတိ။ ဒုတိယံ ပုဋ္ဌော ပဋိလာဘံ သန္ဓာယ ပဋိဇာနာတိ။ ပုန ကိစ္စဝသေန ပုဋ္ဌော ကိစ္စာဘာဝတော ပဋိက္ခိပတိ။ ဒုတိယံ ပုဋ္ဌော ယံ တေန တာယ ကရဏီယံ ကတံ၊ တတ္ထ သမ္မောဟာဘာဝံ ပဋိဇာနာတိ။ လေသောကာသံ ပန အဒတွာ **ဒုက္ခံ ပရိဇာနာတီ**တိအာဒိနာ နယေန ပုဋ္ဌော တဿ ကိစ္စဿ အဘာဝါ ပဋိက္ခိပတိ။

အနာဂတပဉှေ တသ္မိံ ခဏေ မဂ္ဂဉာဏဿ အဘာဝါ ပဋိက္ခိပတိ။ ဒုတိယံ ပုဋ္ဌော "အဂမာ ရာဇဂဟံ ဗုဒ္ဓေါ"တိ[၁] အနာဂတာယ ဗောဓိယာ ဗုဒ္ဓဘာဝံ[၂] မညမာနော ပဋိဇာနာတိ။ **ဗောဓိကရဏီယံ ကရောတီ**တိ ပုဋ္ဌော တသ္မိံ ခဏေ ကိစ္စာဘာဝေန ပဋိက္ခိပတိ။ ဒုတိယံ ပုဋ္ဌော ယဒိ န ကရေယျ၊ ဗုဒ္ဓေါတိ န ဝုစ္စေယျ။ ယသ္မာ အဝဿံ ကရိဿတိ၊ တသ္မာ ကရောတိယေဝ နာမာတိ ပဋိဇာနာတိ။ ပုန လေသောကာသံ အဒတွာ ပုဋ္ဌော ပဋိက္ခိပတိ။ ပစ္စုပ္ပန္နပဉှော သဒ္ဓိံ သံသန္ဒနာယ ဥတ္တာနတ္ထောဝ။

၃၉၉။ တိဿော ဗောဓိယော ဧကတော ကတွာ ပုဋ္ဌော သဗ္ဗညုတဉာဏံ သန္ဓာယ တီဟိပိ ဗုဒ္ဓေါတိ ဝတ္တဗ္ဗဘာဝတော ပဋိဇာနာတိ။ ပုန တီဟီတိ ပုဋ္ဌော

၁-ခု ၁-၃၄၀-ပိဋ္ဌေ သုတ္တနိပါတေ။ ၂-ဗောဓိဘာဝံ (က)

sabbāsaṁ ekakkhaṇe abhāvā paṭikkhipati. Dutiyaṁ puṭṭho atītānāgatapaccuppannassa sabbaññutaññāṇassa vasena paṭijānāti. Puna lesokāsaṁ adatvā **satataṁ samitan**ti puṭṭho paṭikkhipati.

Na vattabbaṁ bodhiyāti pucchā paravādissa, bodhiyā abhāvakkhaṇe abuddhabhāvāpattito paṭiññā sakavādissa. **Nanu bodhipaṭilābhā**ti pañhe pana yasmiṁ santāne bodhisaṅkhātaṁ maggañāṇaṁ uppannaṁ, tattha Buddhoti sammutisabbhāvato paṭiññā tasseva. Tassa adhippāyaṁ ajānitvā **hañcī**ti laddhiṭṭhapanā paravādissa. Idānissa asallakkhaṇaṁ pākaṭaṁ kātuṁ **bodhipaṭilābhā Buddhoti bodhiyā Buddho**ti pucchā sakavādissa. Tassattho “kiṁ te yasmā bodhipaṭilābhā Buddho, tasmā bodhiyā Buddho”ti. Itaro “bodhipaṭilābho nāma bodhiyā uppajjitvā niruddhāyapi santāne uppannabhāvoyeva, bodhi nāma maggakkhaṇe ñāṇan”ti imaṁ vibhāgaṁ asallakkhentova puna paṭijānāti. Tato sakavādinā **bodhipaṭilābhā bodhī**ti puṭṭho vacanokāsaṁ alabhanto paṭikkhipatīti.

Bodhiyābuddhotikathāvaṇṇanā.

Iti imā tissopi kathā Uttarāpathakānaṁyeva.

---

7. Lakkhaṇakathāvaṇṇanā

400. Idāni lakkhaṇakathā nāma hoti. Tattha “yehi samannāgatassa mahāpurisassa dveva gatiyo bhavantī”ti[1] imaṁ suttaṁ ayoniso gahetvā lakkhaṇasamannāgato bodhisattova hotīti yesaṁ laddhi seyyathāpi etarahi Uttarāpathakānaṁ, te sandhāya pucchā sakavādissa, paṭiññā itarassa.

Cakkavattisattoti pañhesu yasmā cakkavattī sattopi ca bodhisattopi, tasmā abodhisattaṁ sandhāya paṭikkhipati. Bodhisattaṁ sandhāya paṭijānāti.

1. Dī 1. 83 piṭṭhe.

သဗ္ဗာသံ ဧကက္ခဏေ အဘာဝါ ပဋိက္ခိပတိ။ ဒုတိယံ ပုဋ္ဌော အတီတာနာဂတပစ္စုပ္ပန္နဿ သဗ္ဗညုတဉာဏဿ ဝသေန ပဋိဇာနာတိ။ ပုန လေသောကာသံ အဒတွာ **သတတံ သမိတ**န္တိ ပုဋ္ဌော ပဋိက္ခိပတိ။

န ဝတ္တဗ္ဗံ ဗောဓိယာတိ ပုစ္ဆာ ပရဝါဒိဿ၊ ဗောဓိယာ အဘာဝက္ခဏေ အဗုဒ္ဓဘာဝါပတ္တိတော ပဋိညာ သကဝါဒိဿ။ **နနု ဗောဓိပဋိလာဘာ**တိ ပဉှေ ပန ယသ္မိံ သန္တာနေ ဗောဓိသင်္ခါတံ မဂ္ဂဉာဏံ ဥပ္ပန္နံ၊ တတ္ထ ဗုဒ္ဓေါတိ သမ္မုတိသဗ္ဘာဝတော ပဋိညာ တဿေဝ။ တဿ အဓိပ္ပါယံ အဇာနိတွာ **ဟဉ္စီ**တိ လဒ္ဓိဋ္ဌပနာ ပရဝါဒိဿ။ ဣဒါနိဿ အသလ္လက္ခဏံ ပါကဋံ ကာတုံ **ဗောဓိပဋိလာဘာ ဗုဒ္ဓေါတိ ဗောဓိယာ ဗုဒ္ဓေါ**တိ ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ။ တဿတ္ထော “ကိံ တေ ယသ္မာ ဗောဓိပဋိလာဘာ ဗုဒ္ဓေါ၊ တသ္မာ ဗောဓိယာ ဗုဒ္ဓေါ”တိ။ ဣတရော “ဗောဓိပဋိလာဘော နာမ ဗောဓိယာ ဥပ္ပဇ္ဇိတွာ နိရုဒ္ဓါယပိ သန္တာနေ ဥပ္ပန္နဘာဝေါယေဝ၊ ဗောဓိ နာမ မဂ္ဂက္ခဏေ ဉာဏ’’န္တိ ဣမံ ဝိဘာဂံ အသလ္လက္ခေန္တောဝ ပုန ပဋိဇာနာတိ။ တတော သကဝါဒိနာ **ဗောဓိပဋိလာဘာ ဗောဓီ**တိ ပုဋ္ဌော ဝစနောကာသံ အလဘန္တော ပဋိက္ခိပတီတိ။

ဗောဓိယာဗုဒ္ဓေါတိကထာဝဏ္ဏနာ။

ဣတိ ဣမာ တိဿောပိ ကထာ ဥတ္တရာပထကာနံယေဝ။

၇-လက္ခဏကထာဝဏ္ဏနာ

၄၀၀။ ဣဒါနိ လက္ခဏကထာ နာမ ဟောတိ။ တတ္ထ ‘‘ယေဟိ သမန္နာဂတဿ မဟာပုရိသဿ ဒွေဝ ဂတိယော ဘဝန္တီ’’တိ[၁] ဣမံ သုတ္တံ အယောနိသော ဂဟေတွာ လက္ခဏသမန္နာဂတော ဗောဓိသတ္တောဝ ဟောတီတိ ယေသံ လဒ္ဓိ သေယျထာပိ ဧတရဟိ ဥတ္တရာပထကာနံ၊ တေ သန္ဓာယ ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ၊ ပဋိညာ ဣတရဿ။

စက္ကဝတ္တိသတ္တောတိ ပဉှေသု ယသ္မာ စက္ကဝတ္တီ သတ္တောပိ စ ဗောဓိသတ္တောပိ၊ တသ္မာ အဗောဓိသတ္တံ သန္ဓာယ ပဋိက္ခိပတိ။ ဗောဓိသတ္တံ သန္ဓာယ ပဋိဇာနာတိ။

၁-ဒီ ၁-၈၃-ပိဋ္ဌေ။

402. **Dvattiṁsimānī**tisuttaṁ bodhisattameva sandhāya vuttaṁ. So hi pacchime bhave Buddho hoti, itaresu cakkavattī, tasmā ābhatampi anābhatasadisamevāti.

Lakkhaṇakathāvaṇṇanā.

---

8. Niyāmokkantikathāvaṇṇanā

403. Idāni niyāmokkantikathā nāma hoti. Tattha yesaṁ Ghaṭikārasutte Jotipālassa pabbajjaṁ sandhāya "bodhisatto Kassapabhagavato pāvacane okkantaniyāmo caritabrahmacariyo"ti laddhi seyyathāpi etarahi Andhakānaṁ, te sandhāya **bodhisatto**ti pucchā sakavādissa, laddhiyaṁ ṭhatvā paṭiññā itarassa. Tato yasmā niyāmoti vā brahmacariyanti vā ariyamaggassa nāmaṁ, bodhisattānañca ṭhapetvā pāramīpūraṇaṁ aññā niyāmokkanti nāma natthi. Yadi bhaveyya, bodhisatto sotāpanno sāvako bhaveyya, na cetamevaṁ. Kevalañhi naṁ Buddhā attano ñāṇabale ṭhatvā "ayaṁ Buddho bhavissatī"ti byākaronti, tasmā puna **bodhisatto**ti anuyogo sakavādissa. Pacchimabhavaṁ sandhāya paṭikkhepo itarassa. Dutiyapañhe Jotipālakālaṁ sandhāya paṭiññā tasseva. **Sāvako hutvā**ti-ādīsupi eseva nayo. **Anussaviyo**ti anussavena paṭividdhadhammo. Pacchimabhavaṁ sandhāya paṭikkhipitvā Jotipālakāle anussavaṁ sandhāya paṭijānāti.

404. **Aññaṁ satthāran**ti Āḷārañca Rāmaputtañca sandhāya vuttaṁ. **Āyasmā Ānando**ti-ādi "okkantaniyāmāva sāvakā honti, na itare okkantaniyāmā evarūpā hontī"ti dassetuṁ vuttaṁ.

Sāvako jātiṁ vītivattoti yāya jātiyā sāvako, taṁ vītivatto aññasmiṁ bhave asāvako hotīti pucchati, itaro sotāpannādīnaṁ sotāpannādisāvakabhāvato paṭikkhipati. Sesamettha uttānatthamevāti.

Niyāmokkantikathāvaṇṇanā.

၄၀၂။ **ဒွတ္တိံသိမာနီ**တိသုတ္တံ ဗောဓိသတ္တမေဝ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ။ သော ဟိ ပစ္ဆိမေ ဘဝေ ဗုဒ္ဓေါ ဟောတိ၊ ဣတရေသု စက္ကဝတ္တီ၊ တသ္မာ အာဘတမ္ပိ အနာဘတသဒိသမေဝါတိ။

လက္ခဏကထာဝဏ္ဏနာ။

၈-နိယာမောက္ကန္တိကထာဝဏ္ဏနာ

၄၀၃။ ဣဒါနိ နိယာမောက္ကန္တိကထာ နာမ ဟောတိ။ တတ္ထ ယေသံ ဃဋိကာရသုတ္တေ ဇောတိပါလဿ ပဗ္ဗဇ္ဇံ သန္ဓာယ "ဗောဓိသတ္တော ကဿပဘဂဝတော ပါဝစနေ ဩက္ကန္တနိယာမော စရိတဗြဟ္မစရိယော"တိ လဒ္ဓိ သေယျထာပိ ဧတရဟိ အန္ဓကာနံ၊ တေ သန္ဓာယ **ဗောဓိသတ္တော**တိ ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ၊ လဒ္ဓိယံ ဌတွာ ပဋိညာ ဣတရဿ။ တတော ယသ္မာ နိယာမောတိ ဝါ ဗြဟ္မစရိယန္တိ ဝါ အရိယမဂ္ဂဿ နာမံ၊ ဗောဓိသတ္တာနဉ္စ ဌပေတွာ ပါရမီပူရဏံ အညာ နိယာမောက္ကန္တိ နာမ နတ္ထိ။ ယဒိ ဘဝေယျ၊ ဗောဓိသတ္တော သောတာပန္နော သာဝကော ဘဝေယျ၊ န စေတမေဝံ။ ကေဝလဉှိ နံ ဗုဒ္ဓါ အတ္တနော ဉာဏဗလေ ဌတွာ "အယံ ဗုဒ္ဓေါ ဘဝိဿတီ"တိ ဗျာကရောန္တိ၊ တသ္မာ ပုန **ဗောဓိသတ္တော**တိ အနုယောဂေါ သကဝါဒိဿ။ ပစ္ဆိမဘဝံ သန္ဓာယ ပဋိက္ခေပေါ ဣတရဿ။ ဒုတိယပဉှေ ဇောတိပါလကာလံ သန္ဓာယ ပဋိညာ တဿေဝ။ **သာဝကော ဟုတွာ**တိအာဒီသုပိ ဧသေဝ နယော။ **အနုဿဝိယော**တိ အနုဿဝေန ပဋိဝိဒ္ဓဓမ္မော။ ပစ္ဆိမဘဝံ သန္ဓာယ ပဋိက္ခိပိတွာ ဇောတိပါလကာလေ အနုဿဝံ သန္ဓာယ ပဋိဇာနာတိ။

၄၀၄။ **အညံ သတ္ထာရ**န္တိ အာဠာရဉ္စ ရာမပုတ္တဉ္စ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ။ **အာယသ္မာ အာနန္ဒော**တိအာဒိ "ဩက္ကန္တနိယာမာဝ သာဝကာ ဟောန္တိ၊ န ဣတရေ ဩက္ကန္တနိယာမာ ဧဝရူပါ ဟောန္တီ"တိ ဒဿေတုံ ဝုတ္တံ။

သာဝကော ဇာတိံ ဝီတိဝတ္တောတိ ယာယ ဇာတိယာ သာဝကော၊ တံ ဝီတိဝတ္တော အညသ္မိံ ဘဝေ အသာဝကော ဟောတီတိ ပုစ္ဆတိ၊ ဣတရော သောတာပန္နာဒီနံ သောတာပန္နာဒိသာဝကဘာဝတော ပဋိက္ခိပတိ။ သေသမေတ္ထ ဥတ္တာနတ္ထမေဝါတိ။

နိယာမောက္ကန္တိကထာဝဏ္ဏနာ။

9. Aparāpi samannāgatakathāvaṇṇanā

406. Idāni aparāpi samannāgatakathā nāma hoti. Tattha yesaṁ “catutthamaggaṭṭho puggalo pattidhammavasena tīhi phalehi samannāgato”tiladdhi seyyathāpi etarahi Andhakānaṁ, te sandhāya pucchā sakavādissa, paṭiññā itarassa. Sesamettha heṭṭhā catūhi phalehi samannāgatakathāyaṁ vuttanayeneva veditabbanti.

Aparāpi samannāgatakathāvaṇṇanā.

---

10. Sabbasaṁyojanappahānakathāvaṇṇanā

413. Idāni saṁyojanappahānakathā nāma hoti. Tattha yesaṁ “nippariyāyeneva sabbasaṁyojanappahānaṁ arahattan”ti laddhi seyyathāpi etarahi Andhakānaṁ, te sandhāya pucchā sakavādissa, paṭiññā itarassa. Puna **sabbe saṁyojanā**ti puṭṭho heṭṭhā vuttamaggattayena pahīne sandhāya paṭikkhipati. Dutiyaṁ puṭṭho tena maggena appahīnassa abhāvā paṭijānāti. **Sakkāyadiṭṭhi**-ādīsupi paṭhamamaggena pahīnabhāvaṁ sandhāya paṭikkhipati, catutthamaggena anavasesappahānaṁ sandhāya paṭijānāti. Eseva nayo sabbatthāti.

Sabbasaṁyojanappahānakathāvaṇṇanā.

Catutthovaggo.

---

5. Pañcamavagga

1. Vimuttikathāvaṇṇanā

418. Idāni vimuttikathā nāma hoti. Tattha vipassanā, maggo, phalaṁ, paccavekkhaṇanti catunnaṁ ñāṇānaṁ vimuttiñāṇanti nāmaṁ. Tesu vipassanāñāṇaṁ niccanimittādīhi[1] vimuttattā, tadaṅgavimuttibhāvena vā vimuttattā vimuttiñāṇaṁ.

1. Niccanimittārammaṇādīhi vā (Syā)

၉-အပရာပိ သမန္နာဂတကထာဝဏ္ဏနာ

၄၀၆။ ဣဒါနိ အပရာပိ သမန္နာဂတကထာ နာမ ဟောတိ။ တတ္ထ ယေသံ “စတုတ္ထမဂ္ဂဋ္ဌော ပုဂ္ဂလော ပတ္တိဓမ္မဝသေန တီဟိ ဖလေဟိ သမန္နာဂတော”တိ လဒ္ဓိ သေယျထာပိ ဧတရဟိ အန္ဓကာနံ၊ တေ သန္ဓာယ ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ၊ ပဋိညာ ဣတရဿ။ သေသမေတ္ထ ဟေဋ္ဌာ စတူဟိ ဖလေဟိ သမန္နာဂတကထာယံ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗန္တိ။

အပရာပိ သမန္နာဂတကထာဝဏ္ဏနာ။

၁၀-သဗ္ဗသံယောဇနပ္ပဟာနကထာဝဏ္ဏနာ

၄၁၃။ ဣဒါနိ သံယောဇနပ္ပဟာနကထာ နာမ ဟောတိ။ တတ္ထ ယေသံ “နိပ္ပရိယာယေနေဝ သဗ္ဗသံယောဇနပ္ပဟာနံ အရဟတ္တ”န္တိ လဒ္ဓိ သေယျထာပိ ဧတရဟိ အန္ဓကာနံ၊ တေ သန္ဓာယ ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ၊ ပဋိညာ ဣတရဿ။ ပုန **သဗ္ဗေ သံယောဇနာ**တိ ပုဋ္ဌော ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တမဂ္ဂတ္တယေန ပဟီနေ သန္ဓာယ ပဋိက္ခိပတိ။ ဒုတိယံ ပုဋ္ဌော တေန မဂ္ဂေန အပ္ပဟီနဿ အဘာဝါ ပဋိဇာနာတိ။ **သက္ကာယဒိဋ္ဌိ**အာဒီသုပိ ပဌမမဂ္ဂေန ပဟီနဘာဝံ သန္ဓာယ ပဋိက္ခိပတိ၊ စတုတ္ထမဂ္ဂေန အနဝသေသပ္ပဟာနံ သန္ဓာယ ပဋိဇာနာတိ။ ဧသေဝ နယော သဗ္ဗတ္ထာတိ။

သဗ္ဗသံယောဇနပ္ပဟာနကထာဝဏ္ဏနာ။

စတုတ္ထော ဝဂ္ဂေါ။

၅-ပဉ္စမဝဂ္ဂ

၁-ဝိမုတ္တိကထာဝဏ္ဏနာ

၄၁၈။ ဣဒါနိ ဝိမုတ္တိကထာ နာမ ဟောတိ။ တတ္ထ ဝိပဿနာ, မဂ္ဂေါ, ဖလံ, ပစ္စဝေက္ခဏန္တိ စတုန္နံ ဉာဏာနံ ဝိမုတ္တိဉာဏန္တိ နာမံ။ တေသု ဝိပဿနာဉာဏံ နိစ္စနိမိတ္တာဒီဟိ[၁] ဝိမုတ္တတ္တာ, တဒင်္ဂဝိမုတ္တိဘာဝေန ဝါ ဝိမုတ္တတ္တာ ဝိမုတ္တိဉာဏံ။

၁-နိစ္စနိမိတ္တာရမ္မဏာဒီဟိ ဝါ (သျာ)

Maggo samucchedavimutti, phalaṁ paṭippassaddhivimutti, paccavekkhaṇañāṇaṁ pana vimuttiṁ jānātīti **vimuttiñāṇaṁ.** Evaṁ catubbidhe vimuttiñāṇe nippariyāyena phalañāṇameva vimutti, sesāni "vimuttānī"ti vā "avimuttānī"ti vā na vattabbāni. Tasmā "idaṁ nāma vimuttiñāṇaṁ vimuttan"ti avatvā aviseseneva "vimuttiñāṇaṁ vimuttan"ti yesaṁ laddhi seyyathāpi Andhakānaṁ, te sandhāya pucchā sakavādissa, paṭiññā paravādissa. Puna **yaṁkiñcī**ti puṭṭho paccavekkhaṇādīni sandhāya paṭikkhipati. **Paṭipannassā**ti puṭṭho maggañāṇassa anāsavataṁ sandhāya paṭijānāti. Yasmā pana taṁ sotāpannassa phale ṭhitassa ñāṇaṁ na hoti, tasmā vimuttaṁ nāma na hotīti codanatthaṁ puna sakavādī **sotāpannassā**ti-ādimāha. Iminā upāyena sabbattha attho veditabbo.

Vimuttikathāvaṇṇanā.

---

2. Asekhañāṇakathāvaṇṇanā

421. Idāni asekhakathā nāma hoti. Tattha yasmā Ānandattherādayo sekhā "uḷāro Bhagavā"ti-ādinā nayena asekhe jānanti, tasmā "sekhassa asekhañāṇaṁ atthī"ti yesaṁ laddhi seyyathāpi Uttarāpathakānaṁ, te sandhāya pucchā sakavādissa, paṭiññā itarassa. **Jānāti passatī**ti idaṁ attanā adhigatassa jānanavasena vuttaṁ. **Gotrabhuno**ti-ādi heṭṭhimāya bhūmiyaṁ ṭhitassa uparūpariñāṇassa abhāvadassanatthaṁ vuttaṁ. **Nanu āyasmā Ānando sekho "uḷāro Bhagavā"ti jānātī**ti paravādī asekhe Bhagavati[1] pavattattā taṁ asekhañāṇanti icchati, na panetaṁ asekhaṁ, tasmā evaṁ patiṭṭhāpitāpi laddhi appatiṭṭhāpitāva hotīti.

Asekhañāṇakathāvaṇṇanā.

---

3. Viparītakathāvaṇṇanā

424. Idāni viparītakathā nāma hoti. Tattha "yvāyaṁ pathavīkasiṇe pathavīsaññī samāpajjati, tassa taṁ ñāṇaṁ viparītañāṇan"ti yesaṁ laddhi

1. Asekkho Bhagavāti (Syā)

မဂ္ဂေါ သမုစ္ဆေဒဝိမုတ္တိ၊ ဖလံ ပဋိပ္ပဿဒ္ဓိဝိမုတ္တိ၊ ပစ္စဝေက္ခဏဉာဏံ ပန ဝိမုတ္တိံ ဇာနာတီတိ **ဝိမုတ္တိဉာဏံ**။ ဧဝံ စတုဗ္ဗိဓေ ဝိမုတ္တိဉာဏေ နိပ္ပရိယာယေန ဖလဉာဏမေဝ ဝိမုတ္တိ၊ သေသာနိ "ဝိမုတ္တာနီ"တိ ဝါ "အဝိမုတ္တာနီ"တိ ဝါ န ဝတ္တဗ္ဗာနိ။ တသ္မာ "ဣဒံ နာမ ဝိမုတ္တိဉာဏံ ဝိမုတ္တ"န္တိ အဝတွာ အဝိသေသေနေဝ "ဝိမုတ္တိဉာဏံ ဝိမုတ္တ"န္တိ ယေသံ လဒ္ဓိ သေယျထာပိ အန္ဓကာနံ၊ တေ သန္ဓာယ ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ၊ ပဋိညာ ပရဝါဒိဿ။ ပုန **ယံကိဉ္စီ**တိ ပုဋ္ဌော ပစ္စဝေက္ခဏာဒီနိ သန္ဓာယ ပဋိက္ခိပတိ။ **ပဋိပန္နဿာ**တိ ပုဋ္ဌော မဂ္ဂဉာဏဿ အနာသဝတံ သန္ဓာယ ပဋိဇာနာတိ။ ယသ္မာ ပန တံ သောတာပန္နဿ ဖလေ ဌိတဿ ဉာဏံ န ဟောတိ၊ တသ္မာ ဝိမုတ္တံ နာမ န ဟောတီတိ စောဒနတ္ထံ ပုန သကဝါဒီ **သောတာပန္နဿာ**တိအာဒိမာဟ။ ဣမိနာ ဥပါယေန သဗ္ဗတ္ထ အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။

ဝိမုတ္တိကထာဝဏ္ဏနာ။

၂-အသေခဉာဏကထာဝဏ္ဏနာ

၄၂၁။ ဣဒါနိ အသေခကထာ နာမ ဟောတိ။ တတ္ထ ယသ္မာ အာနန္ဒတ္ထေရာဒယော သေခါ "ဥဠာရော ဘဂဝါ"တိအာဒိနာ နယေန အသေခေ ဇာနန္တိ၊ တသ္မာ "သေခဿ အသေခဉာဏံ အတ္ထီ"တိ ယေသံ လဒ္ဓိ သေယျထာပိ ဥတ္တရာပထကာနံ၊ တေ သန္ဓာယ ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ၊ ပဋိညာ ဣတရဿ။ **ဇာနာတိ ပဿတီ**တိ ဣဒံ အတ္တနာ အဓိဂတဿ ဇာနနဝသေန ဝုတ္တံ။ **ဂေါတြဘုနော**တိအာဒိ ဟေဋ္ဌိမာယ ဘူမိယံ ဌိတဿ ဥပရူပရိဉာဏဿ အဘာဝဒဿနတ္ထံ ဝုတ္တံ။ **နနု အာယသ္မာ အာနန္ဒော သေခေါ "ဥဠာရော ဘဂဝါ"တိ ဇာနာတီ**တိ ပရဝါဒီ အသေခေ ဘဂဝတိ[၁] ပဝတ္တတ္တာ တံ အသေခဉာဏန္တိ ဣစ္ဆတိ၊ န ပနေတံ အသေခံ၊ တသ္မာ ဧဝံ ပတိဋ္ဌာပိတာပိ လဒ္ဓိ အပ္ပတိဋ္ဌာပိတာဝ ဟောတီတိ။

အသေခဉာဏကထာဝဏ္ဏနာ။

၃-ဝိပရီတကထာဝဏ္ဏနာ

၄၂၄။ ဣဒါနိ ဝိပရီတကထာ နာမ ဟောတိ။ တတ္ထ "ယွာယံ ပထဝီကသိဏေ ပထဝီသညီ သမာပဇ္ဇတိ၊ တဿ တံ ဉာဏံ ဝိပရီတဉာဏ"န္တိ ယေသံ လဒ္ဓိ

၁-အသေက္ခော ဘဂဝါတိ (သျာ)

seyyathāpi Andhakānaṁ, te sandhāya pucchā sakavādissa, paṭiññā itarassa, pathaviṁ nissāya uppannanimittañhi na pathavīyeva, tatra cāyaṁ pathavīsaññī. Tasmā viparītañāṇanti ayametassa adhippāyo. Tato sakavādī "lakkhaṇapathavīpi sasambhārapathavīpi nimittapathavīpi pathavīdevatāpi sabbā pathavīyeva, tāsu pathavīti ñāṇaṁ viparītaṁ na hoti. Anicce niccanti-ādivīpariyeso pana viparītañāṇaṁ nāma, kiṁ te idaṁ etesu aññataran"ti codetuṁ **anicce niccan**ti-ādimāha. Itaro vipallāsalakkhaṇābhāvaṁ sandhāya paṭikkhipati, pathavīnimittaṁ sandhāya paṭijānāti.

Kusalanti sekkhaputhujjanānaṁ ñāṇaṁ sandhāya vuttaṁ. **Atthi arahato**ti pañhesupi vipallāsalakkhaṇābhāvena paṭikkhipati, pathavīnimittaṁ sandhāya paṭijānāti. **Sabbeva pathavī**ti sabbaṁ taṁ pathavīkasiṇaṁ lakkhaṇapathavīyeva hotīti pucchati. Sakavādī tathā abhāvato paṭikkhipati. **Nanu pathavī atthi, atthi ca koci pathaviṁ pathavito samāpajjatī**ti pucchā sakavādissa. Tassattho—nanu nimittapathavī atthi, atthi ca koci taṁ pathaviṁ pathavitoyeva samāpajjati, na āpato vā tejato vāti. **Pathavī atthī**ti-ādi "yadi yaṁ yathā atthi, taṁ tathā samāpajjantassa ñāṇaṁ viparītaṁ hoti, nibbānaṁ atthi, tampi samāpajjantassa sabbavipariyesasamugghātanaṁ maggañāṇampi te viparītaṁ hotū"ti dassanatthaṁ vuttanti.

Viparītakathāvaṇṇanā.

---

4. Niyāmakathāvaṇṇanā

428-431. Idāni niyāmakathā nāma hoti. Tattha yo puggalo sammattaniyāmaṁ okkamissati, taṁ "bhabbo esa dhammaṁ abhisametun"ti yasmā Bhagavā jānāti, tasmā "aniyatassa puthujjanasseva sato puggalassa niyāmagamanāya ñāṇaṁ atthī"ti yesaṁ laddhi seyyathāpi etarahi Uttarāpathakānaṁ, te sandhāya **aniyatassā**ti pucchā sakavādissa. Tattha **niyāmagamanāyā**ti niyāmo vuccati maggo, maggagamanāya maggokkamanāyāti attho. Yaṁ panassa ñāṇaṁ disvā Bhagavā "bhabbo ayan"ti jānāti, taṁ sandhāya paṭiññā paravādissa.

သေယျထာပိ အန္ဓကာနံ၊ တေ သန္ဓာယ ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ၊ ပဋိညာ ဣတရဿ၊ ပထဝိံ နိဿာယ ဥပ္ပန္နနိမိတ္တဉှိ န ပထဝီယေဝ၊ တတြ စာယံ ပထဝီသညီ။ တသ္မာ ဝိပရီတဉာဏန္တိ အယမေတဿ အဓိပ္ပါယော။ တတော သကဝါဒီ “လက္ခဏပထဝီပိ သသမ္ဘာရပထဝီပိ နိမိတ္တပထဝီပိ ပထဝီဒေဝတာပိ သဗ္ဗာ ပထဝီယေဝ၊ တာသု ပထဝီတိ ဉာဏံ ဝိပရီတံ န ဟောတိ။ အနိစ္စေ နိစ္စန္တိအာဒိ-ဝိပရိယေသော ပန ဝိပရီတဉာဏံ နာမ၊ ကိံ တေ ဣဒံ ဧတေသု အညတရ”န္တိ စောဒေတုံ **အနိစ္စေ နိစ္စ**န္တိအာဒိမာဟ။ ဣတရော ဝိပလ္လာသလက္ခဏာဘာဝံ သန္ဓာယ ပဋိက္ခိပတိ၊ ပထဝီနိမိတ္တံ သန္ဓာယ ပဋိဇာနာတိ။

ကုသလန္တိ သေက္ခပုထုဇ္ဇနာနံ ဉာဏံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ။ **အတ္ထိ အရဟတော**တိ ပဉှေသုပိ ဝိပလ္လာသလက္ခဏာဘာဝေန ပဋိက္ခိပတိ၊ ပထဝီနိမိတ္တံ သန္ဓာယ ပဋိဇာနာတိ။ **သဗ္ဗေဝ ပထဝီ**တိ သဗ္ဗံ တံ ပထဝီကသိဏံ လက္ခဏပထဝီယေဝ ဟောတီတိ ပုစ္ဆတိ။ သကဝါဒီ တထာ အဘာဝတော ပဋိက္ခိပတိ။ **နနု ပထဝီ အတ္ထိ, အတ္ထိ စ ကောစိ ပထဝိံ ပထဝိတော သမာပဇ္ဇတီ**တိ ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ။ တဿတ္ထော—နနု နိမိတ္တပထဝီ အတ္ထိ, အတ္ထိ စ ကောစိ တံ ပထဝိံ ပထဝိတော-ယေဝ သမာပဇ္ဇတိ၊ န အာပတော ဝါ တေဇတော ဝါတိ။ **ပထဝီ အတ္ထီ**တိအာဒိ “ယဒိ ယံ ယထာ အတ္ထိ၊ တံ တထာ သမာပဇ္ဇန္တဿ ဉာဏံ ဝိပရီတံ ဟောတိ၊ နိဗ္ဗာနံ အတ္ထိ၊ တမ္ပိ သမာပဇ္ဇန္တဿ သဗ္ဗဝိပရိယေသသမုဂ္ဃာတနံ မဂ္ဂဉာဏမ္ပိ တေ ဝိပရီတံ ဟောတူ”တိ ဒဿနတ္ထံ ဝုတ္တန္တိ။

ဝိပရီတကထာဝဏ္ဏနာ။

၄-နိယာမကထာဝဏ္ဏနာ

၄၂၈-၄၃၁။ ဣဒါနိ နိယာမကထာ နာမ ဟောတိ။ တတ္ထ ယော ပုဂ္ဂလော သမ္မတ္တနိယာမံ ဩက္ကမိဿတိ၊ တံ “ဘဗ္ဗော ဧသ ဓမ္မံ အဘိသမေတု”န္တိ ယသ္မာ ဘဂဝါ ဇာနာတိ၊ တသ္မာ “အနိယတဿ ပုထုဇ္ဇနဿေဝ သတော ပုဂ္ဂလဿ နိယာမဂမနာယ ဉာဏံ အတ္ထီ”တိ ယေသံ လဒ္ဓိ သေယျထာပိ ဧတရဟိ ဥတ္တရာပထကာနံ၊ တေ သန္ဓာယ **အနိယတဿာ**တိ ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ။ တတ္ထ **နိယာမဂမနာယာ**တိ နိယာမော ဝုစ္စတိ မဂ္ဂေါ၊ မဂ္ဂဂမနာယ မဂ္ဂေါက္ကမနာယာတိ အတ္ထော။ ယံ ပနဿ ဉာဏံ ဒိသွာ ဘဂဝါ “ဘဗ္ဗော အယ”န္တိ ဇာနာတိ၊ တံ သန္ဓာယ ပဋိညာ ပရဝါဒိဿ။

Athassa sakavādī ayuttavāditaṁ dīpetuṁ **niyatassā**ti viparītānuyogamāha. Tattha paṭhamapañhe maggena niyatassa aniyāmagamanāya ñāṇaṁ nāma natthīti paṭikkhipati, dutiye natthibhāvena paṭijānāti, tatiye aniyatassa natthīti puṭṭhattā laddhivirodhena paṭikkhipati. Puna paṭhamapañhameva catutthaṁ katvā niyatassa niyāmagamanādivasena tayo pañhā katā. Tesu paṭhame yasmā ādimaggena niyatassa puna tadatthāya ñāṇaṁ natthi, tasmā paṭikkhipati. Dutiye natthibhāveneva paṭijānāti. Tatiye laddhivirodheneva paṭikkhipati. Puna paṭhamapañhaṁ aṭṭhamaṁ katvā aniyatassa aniyāmagamanādivasena tayo pañhā katā, tesaṁ attho vuttanayeneva veditabbo. Puna paṭhamapañhameva dvādasamaṁ katvā taṁmūlakā **atthi niyāmo**ti-ādayo pañhā katā. Tattha yasmā niyāmagamanāya ñāṇaṁ nāma maggañāṇameva hoti, tasmā taṁ sandhāya **atthi niyāmo**ti vuttaṁ. Itaro pana niyāmoti vutte paṭikkhipati, ñāṇanti vutte paṭijānāti. **Satipaṭṭhānā**dīsupi eseva nayo. Paccanīkaṁ uttānatthameva. **Gotrabhuno**ti-ādi yena yaṁ appattaṁ, tassa taṁ natthīti dassanatthaṁ vuttaṁ. **Bhagavā jānātī**ti attano ñāṇabalena jānāti, na tassa niyāmagamanañāṇasabbhāvato. Tasmā iminā kāraṇena patiṭṭhitāpissa laddhi appatiṭṭhitāyevāti.

Niyāmakathāvaṇṇanā.

5. Paṭisambhidākathāvaṇṇanā

432-433. Idāni paṭisambhidākathā nāma hoti. Tattha yesaṁ "yaṁkiñci ariyānaṁ ñāṇaṁ, sabbaṁ lokuttaramevā"ti gahetvā "sabbaṁ ñāṇaṁ paṭisambhidā"ti laddhi seyyathāpi Andhakānaṁ, te sandhāya pucchā sakavādissa, paṭiññā itarassa. **Sammutiñāṇa**pañhesu pathavīkasiṇasammutiyaṁ samāpattiñāṇaṁ sandhāya paṭikkhipati, niruttiñāṇaṁ sandhāya paṭijānāti. **Ye keci sammutin**tipañhe puthujjane sandhāya paṭikkhipati. Cetopariyāyapañhesu puthujjanassa ñāṇaṁ sandhāya paṭikkhipati, ariyassa ñāṇaṁ sandhāya paṭijānāti. **Sabbā paññā**tipañhesu kasiṇasamāpattipañhaṁ sandhāya paṭikkhipati, lokuttaraṁ sandhāya paṭijānāti. **Pathavīkasiṇasamāpattin**ti-ādi "yā etesu ettakesu ṭhānesu paññā, kiṁ sabbā sā paṭisambhidā"ti pucchanatthaṁ vuttaṁ.

အထဿ သကဝါဒီ အယုတ္တဝါဒိတံ ဒီပေတုံ **နိယတဿာ**တိ ဝိပရီတာနုယောဂမာဟ။ တတ္ထ ပဌမပဉှေ မဂ္ဂေန နိယတဿ အနိယာမဂမနာယ ဉာဏံ နာမ နတ္ထီတိ ပဋိက္ခိပတိ၊ ဒုတိယေ နတ္ထိဘာဝေန ပဋိဇာနာတိ၊ တတိယေ အနိယတဿ နတ္ထီတိ ပုဋ္ဌတ္တာ လဒ္ဓိဝိရောဓေန ပဋိက္ခိပတိ။ ပုန ပဌမပဉှမေဝ စတုတ္ထံ ကတွာ နိယတဿ နိယာမဂမနာဒိဝသေန တယော ပဉှာ ကတာ။ တေသု ပဌမေ ယသ္မာ အာဒိမဂ္ဂေန နိယတဿ ပုန တဒတ္ထာယ ဉာဏံ နတ္ထိ၊ တသ္မာ ပဋိက္ခိပတိ။ ဒုတိယေ နတ္ထိဘာဝေနေဝ ပဋိဇာနာတိ။ တတိယေ လဒ္ဓိဝိရောဓေနေဝ ပဋိက္ခိပတိ။ ပုန ပဌမပဉှံ အဋ္ဌမံ ကတွာ အနိယတဿ အနိယာမဂမနာဒိဝသေန တယော ပဉှာ ကတာ၊ တေသံ အတ္ထော ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗော။ ပုန ပဌမပဉှမေဝ ဒွါဒသမံ ကတွာ တံမူလကာ **အတ္ထိ နိယာမော**တိအာဒယော ပဉှာ ကတာ။ တတ္ထ ယသ္မာ နိယာမဂမနာယ ဉာဏံ နာမ မဂ္ဂဉာဏမေဝ ဟောတိ၊ တသ္မာ တံ သန္ဓာယ **အတ္ထိ နိယာမော**တိ ဝုတ္တံ။ ဣတရော ပန နိယာမောတိ ဝုတ္တေ ပဋိက္ခိပတိ၊ ဉာဏန္တိ ဝုတ္တေ ပဋိဇာနာတိ။ **သတိပဋ္ဌာနာ**ဒီသုပိ ဧသေဝ နယော။ ပစ္စနီကံ ဥတ္တာနတ္ထမေဝ။ **ဂေါတြဘုနော**တိအာဒိ ယေန ယံ အပ္ပတ္တံ၊ တဿ တံ နတ္ထီတိ ဒဿနတ္ထံ ဝုတ္တံ။ **ဘဂဝါ ဇာနာတီ**တိ အတ္တနော ဉာဏဗလေန ဇာနာတိ၊ န တဿ နိယာမဂမနဉာဏသဗ္ဘာဝတော။ တသ္မာ ဣမိနာ ကာရဏေန ပတိဋ္ဌိတာပိဿ လဒ္ဓိ အပ္ပတိဋ္ဌိတာယေဝါတိ။

နိယာမကထာဝဏ္ဏနာ။

၅-ပဋိသမ္ဘိဒါကထာဝဏ္ဏနာ

၄၃၂-၄၃၃။ ဣဒါနိ ပဋိသမ္ဘိဒါကထာ နာမ ဟောတိ။ တတ္ထ ယေသံ "ယံကိဉ္စိ အရိယာနံ ဉာဏံ၊ သဗ္ဗံ လောကုတ္တရမေဝါ"တိ ဂဟေတွာ "သဗ္ဗံ ဉာဏံ ပဋိသမ္ဘိဒါ"တိ လဒ္ဓိ သေယျထာပိ အန္ဓကာနံ၊ တေ သန္ဓာယ ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ၊ ပဋိညာ ဣတရဿ။ **သမ္မုတိဉာဏ**ပဉှေသု ပထဝီကသိဏသမ္မုတိယံ သမာပတ္တိဉာဏံ သန္ဓာယ ပဋိက္ခိပတိ၊ နိရုတ္တိဉာဏံ သန္ဓာယ ပဋိဇာနာတိ။ **ယေ ကေစိ သမ္မုတိ**န္တိပဉှေ ပုထုဇ္ဇနေ သန္ဓာယ ပဋိက္ခိပတိ။ စေတောပရိယာယပဉှေသု ပုထုဇ္ဇနဿ ဉာဏံ သန္ဓာယ ပဋိက္ခိပတိ၊ အရိယဿ ဉာဏံ သန္ဓာယ ပဋိဇာနာတိ။ **သဗ္ဗာ ပညာ**တိပဉှေသု ကသိဏသမာပတ္တိပဉှံ သန္ဓာယ ပဋိက္ခိပတိ၊ လောကုတ္တရံ သန္ဓာယ ပဋိဇာနာတိ။ **ပထဝီကသိဏသမာပတ္တိ**န္တိအာဒိ "ယာ ဧတေသု ဧတ္တကေသု ဌာနေသု ပညာ၊ ကိံ သဗ္ဗာ သာ ပဋိသမ္ဘိဒါ"တိ ပုစ္ဆနတ္ထံ ဝုတ္တံ။

Tena hi sabbaṁ ñāṇanti yasmā sabbā lokuttarapaññā paṭisambhidā, tasmā sabbanti vacanaṁ sāmaññaphalena[1] saddhiṁ patiṭṭhāpetīti.

Paṭisambhidākathāvaṇṇanā.

---

6. Sammutiñāṇakathāvaṇṇanā

434-435. Idāni sammutiñāṇakathā nāma hoti. Tattha sammutisaccaṁ paramatthasaccanti dve saccāni. Ye pana evaṁ vibhāgaṁ akatvā saccanti vacanasāmaññena sammutiñāṇampi "saccārammaṇamevā"ti vadanti seyyathāpi andhakā[2], te ayuttavādinoti tesaṁ vādavisodhanatthaṁ ayaṁ kathā āraddhā. Tattha **na vattabban**ti pucchā paravādissa, paramatthasaccaṁ sandhāya paṭiññā sakavādissa. **Sammutisaccamhī**ti sammutiṁ anupaviṭṭhe saccamhi. Paccatte vā bhummavacanaṁ, sammutisaccanti attho. **Sammutiñāṇaṁ saccārammaṇaññevā**ti pucchā sakavādissa, paṭiññā itarassa. Tato naṁ "yadi taṁ avisesena saccārammaṇaññeva, tena ñāṇena dukkhapariññādīni kareyyā"ti codetuṁ **tena ñāṇenā**ti-ādimāha.

Sammutiñāṇakathāvaṇṇanā.

---

7. Cittārammaṇakathāvaṇṇanā

436-438. Idāni cittārammaṇakathā nāma hoti. Tattha cetopariyāye ñāṇanti vacanamattameva gahetvā "taṁ ñāṇaṁ cittārammaṇamevā"ti yesaṁ laddhi seyyathāpi etarahi Andhakānaṁ, te sandhāya pucchā sakavādissa, paṭiññā itarassa. Athassa "yo sarāgādivasena cittaṁ jānāti, tassa rāgādayopi ārammaṇā honti, tasmā na vattabbaṁ taṁ cittārammaṇaññevā"ti codanatthaṁ **nanu atthi kocī**ti-ādi āraddhaṁ. **Phassārammaṇe**ti phassasaṅkhāte ārammaṇe. **Vedanārammaṇe**ti-ādīsupi eseva nayo. Puna **phassārammaṇe ñāṇaṁ na vattabban**ti puṭṭho phassassa

---

1. Vacanasāmaññato chalena (Ka)　　2. Andhakānaṁ (Sī, Syā, Ka)

တေန ဟိ သဗ္ဗံ ဉာဏန္တိ ယသ္မာ သဗ္ဗာ လောကုတ္တရပညာ ပဋိသမ္ဘိဒါ၊ တသ္မာ သဗ္ဗန္တိ ဝစနံ သာမညဖလေန[1] သဒ္ဓိံ ပတိဋ္ဌာပေတီတိ။

ပဋိသမ္ဘိဒါကထာဝဏ္ဏနာ။

၆-သမ္မုတိဉာဏကထာဝဏ္ဏနာ

၄၃၄-၄၃၅။ ဣဒါနိ သမ္မုတိဉာဏကထာ နာမ ဟောတိ။ တတ္ထ သမ္မုတိသစ္စံ ပရမတ္ထသစ္စန္တိ ဒွေ သစ္စာနိ။ ယေ ပန ဧဝံ ဝိဘာဂံ အကတွာ သစ္စန္တိ ဝစနသာမညေန သမ္မုတိဉာဏမ္ပိ "သစ္စာရမ္မဏမေဝါ"တိ ဝဒန္တိ သေယျထာပိ အန္ဓကာ[2]၊ တေ အယုတ္တဝါဒိနောတိ တေသံ ဝါဒဝိသောဓနတ္ထံ အယံ ကထာ အာရဒ္ဓါ။ တတ္ထ **န ဝတ္တဗ္ဗ**န္တိ ပုစ္ဆာ ပရဝါဒိဿ၊ ပရမတ္ထသစ္စံ သန္ဓာယ ပဋိညာ သကဝါဒိဿ။ **သမ္မုတိသစ္စမှီ**တိ သမ္မုတိံ အနုပဝိဋ္ဌေ သစ္စမှိ။ ပစ္စတ္တေ ဝါ ဘုမ္မဝစနံ၊ သမ္မုတိသစ္စန္တိ အတ္ထော။ **သမ္မုတိဉာဏံ သစ္စာရမ္မဏညေဝါ**တိ ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ၊ ပဋိညာ ဣတရဿ။ တတော နံ "ယဒိ တံ အဝိသေသေန သစ္စာရမ္မဏညေဝ၊ တေန ဉာဏေန ဒုက္ခပရိညာဒီနိ ကရေယျာ"တိ စောဒေတုံ **တေန ဉာဏေနာ**တိအာဒိမာဟ။

သမ္မုတိဉာဏကထာဝဏ္ဏနာ။

၇-စိတ္တာရမ္မဏကထာဝဏ္ဏနာ

၄၃၆-၄၃၈။ ဣဒါနိ စိတ္တာရမ္မဏကထာ နာမ ဟောတိ။ တတ္ထ စေတောပရိယာယေ ဉာဏန္တိ ဝစနမတ္တမေဝ ဂဟေတွာ "တံ ဉာဏံ စိတ္တာရမ္မဏမေဝါ"တိ ယေသံ လဒ္ဓိ သေယျထာပိ ဧတရဟိ အန္ဓကာနံ၊ တေ သန္ဓာယ ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ၊ ပဋိညာ ဣတရဿ။ အထဿ "ယော သရာဂါဒိဝသေန စိတ္တံ ဇာနာတိ၊ တဿ ရာဂါဒယောပိ အာရမ္မဏာ ဟောန္တိ၊ တသ္မာ န ဝတ္တဗ္ဗံ တံ စိတ္တာရမ္မဏညေဝါ"တိ စောဒနတ္ထံ **နနု အတ္ထိ ကောစီ**တိအာဒိ အာရဒ္ဓံ။ **ဖဿာရမ္မဏေ**တိ ဖဿသင်္ခါတေ အာရမ္မဏေ။ **ဝေဒနာရမ္မဏေ**တိအာဒီသုပိ ဧသေဝ နယော။ ပုန **ဖဿာရမ္မဏေ ဉာဏံ န ဝတ္တဗ္ဗ**န္တိ ပုဋ္ဌော ဖဿဿ

၁-ဝစနသာမညတော ဆလေန (က)　　၂-အန္ဓကာနံ (သီ၊ သျာ၊ က)

phusanalakkhaṇaṁ manasikaroto phassovārammaṇaṁ[1] hotīti paṭijānāti. **Kiṁ panetaṁ phassapariyāye ñāṇan**ti puṭṭho pana tādisassa suttapadassa abhāvā paṭikkhipati. Vedanādīsupi eseva nayo. Idāni yaṁ nissāya laddhi, tadeva dassetvā laddhiṁ patiṭṭhāpetuṁ **nanu cetopariyāye ñāṇan**ti-ādimāha. Sā panesā vacanamattābhinivasena patiṭṭhāpitāpi appatiṭṭhāpitāva hotīti.

Cittārammaṇakathāvaṇṇanā.

---

8. Anāgatañāṇakathāvaṇṇanā

439-440. Idāni anāgatañāṇakathā nāma hoti. Tattha anāgataṁ nāma antarampi atthi, anantarampi. Tesu anantare ekanteneva ñāṇaṁ natthi. Yathā ca anantare, tathā ekavīthi-ekajavanapariyāpannepi. Tattha ye sabbasmimpi anāgate ñāṇaṁ icchanti seyyathāpi andhakā[2], te sandhāya pucchā sakavādissa, paṭiññā itarassa. Atha naṁ "yaṁ te anāgate ñāṇaṁ, kiṁ tena anantaraṁ anāgataṁ mūlādivasena jānātī"ti codetuṁ **anāgataṁ mūlato**ti-ādimāha. Tattha **mūlato**ti-ādīni sabbāni kāraṇavevacanāneva. Kāraṇañhi yaṁ attano phalaṁ karoti, taṁ tattha mūlayati patiṭṭhātīti **mūlaṁ.** Tato ca taṁ hinoti pavattayatīti **hetu.** Tadeva taṁ nideti "handa naṁ gaṇhathā"ti niyyāteti viyāti **nidānaṁ.** Tato taṁ sambhavatīti **sambhavo.** Pabhavatīti **pabhavo.** Tattha ca taṁ samuṭṭhāti, taṁ vā naṁ samuṭṭhāpetīti **samuṭṭhānaṁ.** Tadeva naṁ āharatīti **āhāro.** Tañcassa apariccajitabbaṭṭhena **ārammaṇaṁ.** Tadeva cetaṁ paṭicca etīti **paccayo.** Tato naṁ samudetīti **samudayo**ti vuccati. Yasmā pana anantaraṁ cittaṁ etehākārehi na sakkā jānituṁ, tasmā **na hevan**ti paṭikkhipati. **Anāgataṁ hetupaccayatan**ti yā anantarānāgate[3] citte hetupaccayatā, taṁ jānāti. Ye tattha dhammā hetupaccayā honti, te jānātīti attho. Sesapadesupi eseva nayo. **Gotrabhuno**ti-ādi yasmiṁ anāgate ñāṇaṁ na uppajjati, taṁ sarūpato dassetuṁ vuttaṁ.

---

1. Phassārammaṇaṁ (Syā) 2. Andhakānaṁ (Sī, Syā, Ka) 3. Antarā anāgate (Ka)

ဖုသနလက္ခဏံ မနသိကရောတော ဖဿောဝါရမ္မဏံ[1] ဟောတီတိ ပဋိဇာနာတိ။ **ကိံ ပနေတံ ဖဿပရိယာယေ ဉာဏ**န္တိ ပုဋ္ဌော ပန တာဒိသဿ သုတ္တပဒဿ အဘာဝါ ပဋိက္ခိပတိ။ ဝေဒနာဒီသုပိ ဧသေဝ နယော။ ဣဒါနိ ယံ နိဿာယ လဒ္ဓိ၊ တဒေဝ ဒဿေတွာ လဒ္ဓိံ ပတိဋ္ဌာပေတုံ **နနု စေတောပရိယာယေ ဉာဏ**န္တိအာဒိမာဟ။ သာ ပနေသာ ဝစနမတ္တာဘိနိဝေသေန ပတိဋ္ဌာပိတာပိ အပ္ပတိဋ္ဌာပိတာဝ ဟောတီတိ။

စိတ္တာရမ္မဏကထာဝဏ္ဏနာ။

၈-အနာဂတဉာဏကထာဝဏ္ဏနာ

၄၃၉-၄၄၀။ ဣဒါနိ အနာဂတဉာဏကထာ နာမ ဟောတိ။ တတ္ထ အနာဂတံ နာမ အန္တရမ္ပိ အတ္ထိ, အနန္တရမ္ပိ။ တေသု အနန္တရေ ဧကန္တေနေဝ ဉာဏံ နတ္ထိ။ ယထာ စ အနန္တရေ၊ တထာ ဧကဝီထိဧကဇဝနပရိယာပန္နေပိ။ တတ္ထ ယေ သဗ္ဗသ္မိမ္ပိ အနာဂတေ ဉာဏံ ဣစ္ဆန္တိ သေယျထာပိ အန္ဓကာ[2]၊ တေ သန္ဓာယ ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ၊ ပဋိညာ ဣတရဿ။ အထ နံ "ယံ တေ အနာဂတေ ဉာဏံ၊ ကိံ တေန အနန္တရံ အနာဂတံ မူလာဒိဝသေန ဇာနာတီ"တိ စောဒေတုံ **အနာဂတံ မူလတော**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **မူလတော**တိအာဒီနိ သဗ္ဗာနိ ကာရဏဝေဝစနာနေဝ။ ကာရဏဉှိ ယံ အတ္တနော ဖလံ ကရောတိ၊ တံ တတ္ထ မူလယတိ ပတိဋ္ဌာတီတိ **မူလံ။** တတော စ တံ ဟိနောတိ ပဝတ္တယတီတိ **ဟေတု။** တဒေဝ တံ နိဒေတိ "ဟန္ဒ နံ ဂဏှထာ"တိ နိယျာတေတိ ဝိယာတိ **နိဒါနံ။** တတော တံ သမ္ဘဝတီတိ **သမ္ဘဝေါ။** ပဘဝတီတိ **ပဘဝေါ။** တတ္ထ စ တံ သမုဋ္ဌာတိ၊ တံ ဝါ နံ သမုဋ္ဌာပေတီတိ **သမုဋ္ဌာနံ။** တဒေဝ နံ အာဟရတီတိ **အာဟာရော။** တဉ္စဿ အပရိစ္စဇိတဗ္ဗဋ္ဌေန **အာရမ္မဏံ။** တဒေဝ စေတံ ပဋိစ္စ ဧတီတိ **ပစ္စယော။** တတော နံ သမုဒေတီတိ **သမုဒယော**တိ ဝုစ္စတိ။ ယသ္မာ ပန အနန္တရံ စိတ္တံ ဧတေဟာကာရေဟိ န သက္ကာ ဇာနိတုံ၊ တသ္မာ **န ဟေဝ**န္တိ ပဋိက္ခိပတိ။ **အနာဂတံ ဟေတုပစ္စယတ**န္တိ ယာ အနန္တရာနာဂတေ[3] စိတ္တေ ဟေတုပစ္စယတာ၊ တံ ဇာနာတိ။ ယေ တတ္ထ ဓမ္မာ ဟေတုပစ္စယာ ဟောန္တိ၊ တေ ဇာနာတီတိ အတ္ထော။ သေသပဒေသုပိ ဧသေဝ နယော။ **ဂေါတြဘုနော**တိ-အာဒိ ယသ္မိံ အနာဂတေ ဉာဏံ န ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ တံ သရူပတော ဒဿေတုံ ဝုတ္တံ။

၁-ဖဿာရမ္မဏံ (သျာ) ၂-အန္ဓကာနံ (သီ၊ သျာ၊ က) ၃-အန္တရာ အနာဂတေ (က)

Pāṭaliputtassāti suttaṁ yasmiṁ anāgate ñāṇaṁ uppajjati, taṁ dassetuṁ āhaṭaṁ. Yasmā panetaṁ na sabbasmiṁ anāgate ñāṇassa sādhakaṁ, tasmā anāhaṭamevāti.

Anāgatañāṇakathāvaṇṇanā.

---

9. Paṭuppannañāṇakathāvaṇṇanā

441-442. Idāni paṭuppannañāṇakathā[1] nāma hoti. Tattha yesaṁ "sabbasaṅkhāresu aniccato diṭṭhesu tampi ñāṇaṁ aniccato diṭṭhaṁ hotī"ti vacanaṁ nissāya "avisesena sabbasmiṁ paccuppanne ñāṇaṁ atthī"ti laddhi seyyathāpi Andhakānaṁ, te sandhāya **paṭuppanne**ti[2] pucchā sakavādissa, paṭiññā itarassa. Atha naṁ "yadi avisesena paṭuppanne ñāṇaṁ atthi, khaṇapaccuppannepi tena bhavitabbaṁ. Evaṁ sante dvinnaṁ ñāṇānaṁ ekato abhāvā teneva ñāṇena taṁ jānitabbaṁ hotī"ti codanatthaṁ **tenā**ti anuyogo sakavādissa. Tattha paṭhamapañhe teneva taṁ jānituṁ na sakkāti paṭikkhepo itarassa, dutiyapañhe santatiṁ sandhāya paṭiññā tasseva. Paṭipāṭito bhaṅgaṁ passanto[3] bhaṅgānupassaneneva bhaṅgānupassanāñāṇaṁ passatīti adhippāyo. **Tena ñāṇena taṁ ñāṇaṁ jānātī**ti-ādīsupi eseva nayo. **Tena phassena taṁ phassan**ti-ādīnissa lesokāsanivāraṇatthaṁ vuttāni. Yaṁ panetena laddhipatiṭṭhāpanatthaṁ **nanu sabbasaṅkhāre**ti-ādi vuttaṁ, tattha nayato taṁ ñāṇaṁ diṭṭhaṁ hoti, na ārammaṇatoti adhippāyena paṭiññā sakavādissa. Tasmā evaṁ patiṭṭhitāpissa laddhi appatiṭṭhitāva hoti.

Paṭuppannañāṇakathāvaṇṇanā.

---

10. Phalañāṇakathāvaṇṇanā

443-444. Idāni phale ñāṇakathā nāma hoti. Tattha "Buddhāpi sattānaṁ ariyaphalappattiyā dhammaṁ desenti sāvakāpi, iti iminā

1. Paccuppannañāṇakathā (Sī, Syā) 2. Paccuppanneti (Sī, Syā) 3. Passantoti (Ka)

ပါဋလိပုတ္တဿာတိ သုတ္တံ ယသ္မိံ အနာဂတေ ဉာဏံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ တံ ဒဿေတုံ အာဟဋံ။ ယသ္မာ ပနေတံ န သဗ္ဗသ္မိံ အနာဂတေ ဉာဏဿ သာဓကံ၊ တသ္မာ အနာဟဋမေဝါတိ။

အနာဂတဉာဏကထာဝဏ္ဏနာ။

၉-ပဋုပ္ပန္နဉာဏကထာဝဏ္ဏနာ

၄၄၁-၄၄၂။ ဣဒါနိ ပဋုပ္ပန္နဉာဏကထာ[၁] နာမ ဟောတိ။ တတ္ထ ယေသံ "သဗ္ဗသင်္ခါရေသု အနိစ္စတော ဒိဋ္ဌေသု တမ္ပိ ဉာဏံ အနိစ္စတော ဒိဋ္ဌံ ဟောတီ"တိ ဝစနံ နိဿာယ "အဝိသေသေန သဗ္ဗသ္မိံ ပစ္စုပ္ပန္နေ ဉာဏံ အတ္ထီ"တိ လဒ္ဓိ သေယျထာပိ အန္ဓကာနံ၊ တေ သန္ဓာယ **ပဋုပ္ပန္နေ**တိ[၂] ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ၊ ပဋိညာ ဣတရဿ။ အထ နံ "ယဒိ အဝိသေသေန ပဋုပ္ပန္နေ ဉာဏံ အတ္ထိ၊ ခဏပစ္စုပ္ပန္နေပိ တေန ဘဝိတဗ္ဗံ။ ဧဝံ သန္တေ ဒွိန္နံ ဉာဏာနံ ဧကတော အဘာဝါ တေနေဝ ဉာဏေန တံ ဇာနိတဗ္ဗံ ဟောတီ"တိ စောဒနတ္ထံ **တေနာ**တိ အနုယောဂေါ သကဝါဒိဿ။ တတ္ထ ပဌမပဉှေ တေနေဝ တံ ဇာနိတုံ န သက္ကာတိ ပဋိက္ခေပေါ ဣတရဿ၊ ဒုတိယပဉှေ သန္တတိံ သန္ဓာယ ပဋိညာ တဿေဝ။ ပဋိပါဋိတော ဘင်္ဂံ ပဿန္တော[၃] ဘင်္ဂါနုပဿနေနေဝ ဘင်္ဂါနုပဿနာဉာဏံ ပဿတီတိ အဓိပ္ပါယော။ **တေန ဉာဏေန တံ ဉာဏံ ဇာနာတီ**တိအာဒီသုပိ ဧသေဝ နယော။ **တေန ဖဿေန တံ ဖဿန္တိ**အာဒီနိဿ လေသောကာသနိဝါရဏတ္ထံ ဝုတ္တာနိ။ ယံ ပနေတေန လဒ္ဓိပတိဋ္ဌာပနတ္ထံ **နနု သဗ္ဗသင်္ခါရေ**တိအာဒိ ဝုတ္တံ၊ တတ္ထ နယတော တံ ဉာဏံ ဒိဋ္ဌံ ဟောတိ၊ န အာရမ္မဏတောတိ အဓိပ္ပါယေန ပဋိညာ သကဝါဒိဿ။ တသ္မာ ဧဝံ ပတိဋ္ဌိတာပိဿ လဒ္ဓိ အပ္ပတိဋ္ဌိတာဝ ဟောတိ။

ပဋုပ္ပန္နဉာဏကထာဝဏ္ဏနာ။

၁၀-ဖလဉာဏကထာဝဏ္ဏနာ

၄၄၃-၄၄၄။ ဣဒါနိ ဖလေ ဉာဏကထာ နာမ ဟောတိ။ တတ္ထ "ဗုဒ္ဓါပိ သတ္တာနံ အရိယဖလပ္ပတ္တိယာ ဓမ္မံ ဒေသေန္တိ သာဝကာပိ၊ ဣတိ ဣမိနာ

၁-ပစ္စုပ္ပန္နဉာဏကထာ (သီ၊ သျာ) ၂-ပစ္စုပ္ပန္နေတိ (သီ၊ သျာ) ၃-ပဿန္တောတိ (က)

sāmaññena Buddhānaṁ viya sāvakānampi tena tena sattena sattabbe phale ñāṇaṁ atthī”ti yesaṁ laddhi seyyathāpi Andhakānaṁ, te sandhāya **sāvakassā**ti pucchā sakavādissa, paṭiññā itarassa. Atha naṁ “yadi sāvakassa phale ñāṇaṁ atthi, yathā Buddhā samānepi sotāpattiphale attano ñāṇabalena ‘ayaṁ ekabījī, ayaṁ kolaṁkolo, ayaṁ sattakkhattuparamo’ti phalassakataṁ paññapenti, kiṁ te evaṁ sāvakopī”ti codetuṁ **sāvako phalassa kataṁ paññapetī**ti āha, itaro paṭikkhipati.

Atthi sāvakassa phalaparopariyattīti-ādi phale ñāṇassa atthitāya paccayapucchānatthaṁ vuttaṁ. Ayañhettha adhippāyo—Buddhānaṁ “idaṁ phalaṁ paraṁ, idaṁ oparan”ti evaṁ phalānaṁ uccāvacabhāvajānanasaṅkhātā phale[1] paropariyatti nāma atthi. Tathā indriyapuggalaparopariyattiyo, tāsaṁ atthitāya tassa tassa puggalassa tesaṁ tesaṁ indriyānaṁ vasena taṁ taṁ phalaṁ jānanti, kiṁ te sāvakassāpi etā paropariyattiyo atthīti.

Atthi sāvakassa khandhapaññattīti-ādīnipi “yadi te sāvakassa Buddhānaṁ viya phale ñāṇaṁ atthi, imā hi pissa paññattīhi bhavitabbaṁ, kimassa tā atthi, sakkoti so etā paññattiyo attano balena jānituṁ vā paññapetuṁ vā”ti codanatthaṁ vuttāni. **Sāvako Jino**ti-ādi “yadi sāvakassa Buddhānaṁ viya phale ñāṇaṁ atthi, evaṁ sante sveva Jino”ti codanatthaṁ vuttaṁ. **Sāvako anuppannassā**ti pañhepi ayameva nayo. **Aññāṇī**ti pañhe avijjāsaṅkhātassa aññāṇassa vihatattā paṭikkhitto, na panassa Buddhānaṁ viya phale ñāṇaṁ atthi. Tasmā appatiṭṭhitova paravādīvādoti.

Phalañāṇakathāvaṇṇanā.

Pañcamo vaggo.

Mahāpaṇṇāsako samatto.

1. Phalā (Syā)

သာမညေန ဗုဒ္ဓါနံ ဝိယ သာဝကာနမ္ပိ တေန တေန သတ္တေန သတ္တဗ္ဗေ ဖလေ ဉာဏံ အတ္ထီ”တိ ယေသံ လဒ္ဓိ သေယျထာပိ အန္ဓကာနံ၊ တေ သန္ဓာယ **သာဝကဿာ**တိ ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ၊ ပဋိညာ ဣတရဿ။ အထ နံ “ယဒိ သာဝကဿ ဖလေ ဉာဏံ အတ္ထိ၊ ယထာ ဗုဒ္ဓါ သမာနေပိ သောတာပတ္တိဖလေ အတ္တနော ဉာဏဗလေန ‘အယံ ဧကဗီဇီ, အယံ ကောလံကောလော, အယံ သတ္တက္ခတ္တုပရမော’တိ ဖလဿကတံ ပညပေန္တိ၊ ကိံ တေ ဧဝံ သာဝကောပီ”တိ စောဒေတုံ **သာဝကော ဖလဿ ကတံ ပညပေတီ**တိ အာဟ၊ ဣတရော ပဋိက္ခိပတိ။

အတ္ထိ သာဝကဿ ဖလပရောပရိယတ္တီတိအာဒိ ဖလေ ဉာဏဿ အတ္ထိတာယ ပစ္စယပုစ္ဆနတ္ထံ ဝုတ္တံ။ အယဉ္ဟေတ္ထ အဓိပ္ပါယော—ဗုဒ္ဓါနံ “ဣဒံ ဖလံ ပရံ၊ ဣဒံ ဩပရ”န္တိ ဧဝံ ဖလာနံ ဥစ္စာဝစဘာဝဇာနနသင်္ခါတာ ဖလေ[၁] ပရောပရိယတ္တိ နာမ အတ္ထိ။ တထာ ဣန္ဒြိယပုဂ္ဂလပရောပရိယတ္တိယော၊ တာသံ အတ္ထိတာယ တဿ တဿ ပုဂ္ဂလဿ တေသံ တေသံ ဣန္ဒြိယာနံ ဝသေန တံ တံ ဖလံ ဇာနန္တိ၊ ကိံ တေ သာဝကဿာပိ ဧတာ ပရောပရိယတ္တိယော အတ္ထီတိ။

အတ္ထိ သာဝကဿ ခန္ဓပညတ္တီတိအာဒီနိပိ “ယဒိ တေ သာဝကဿ ဗုဒ္ဓါနံ ဝိယ ဖလေ ဉာဏံ အတ္ထိ၊ ဣမာ ဟိ ပိဿ ပညတ္တီဟိ ဘဝိတဗ္ဗံ၊ ကိမဿ တာ အတ္ထိ၊ သက္ကောတိ သော ဧတာ ပညတ္တိယော အတ္တနော ဗလေန ဇာနိတုံ ဝါ ပညပေတုံ ဝါ”တိ စောဒနတ္ထံ ဝုတ္တာနိ။ **သာဝကော ဇိနော**တိအာဒိ “ယဒိ သာဝကဿ ဗုဒ္ဓါနံ ဝိယ ဖလေ ဉာဏံ အတ္ထိ၊ ဧဝံ သန္တေ သွေဝ ဇိနော”တိ စောဒနတ္ထံ ဝုတ္တံ။ **သာဝကော အနုပ္ပန္နဿာ**တိ ပဉှေပိ အယမေဝ နယော။ **အညာဏီ**တိ ပဉှေ အဝိဇ္ဇာသင်္ခါတဿ အညာဏဿ ဝိဟတတ္တာ ပဋိက္ခိတ္တော၊ န ပနဿ ဗုဒ္ဓါနံ ဝိယ ဖလေ ဉာဏံ အတ္ထိ။ တသ္မာ အပ္ပတိဋ္ဌိတောဝ ပရဝါဒီဝါဒေါတိ။

ဖလဉာဏကထာဝဏ္ဏနာ။

ပဉ္စမော ဝဂ္ဂေါ။

မဟာပဏ္ဏာသကော သမတ္တော။

၁-ဖလာ (သျာ)

6. Chaṭṭhavagga

1. Niyāmakathāvaṇṇanā

445-447. Idāni niyāmakathā nāma hoti. Tattha **niyāmo**ti “bhabbo niyāmaṁ okkamituṁ kusalesu dhammesu sammattan”ti[1] vacanato ariyamaggo vuccati. Yasmā pana tasmiṁ uppajjitvā niruddhepi puggalo aniyato nāma na hoti, tasmā “so niyāmo niccaṭṭhena asaṅkhato”ti yesaṁ laddhi seyyathāpi Andhakānaṁ, te sandhāya pucchā sakavādissa, paṭiññā itarassa. Tato “yadi so asaṅkhato, evarūpena tena bhavitabban”ti dīpento **nibbānan**ti-ādimāha. Saṁsandanapucchā uttānatthāyeva.

Atthi kecīti-ādi niyāmassa saṅkhatabhāvadīpanatthaṁ vuttaṁ. **Maggo asaṅkhato**tipañhe tassa uppādanirodhabhāvato paṭikkhipatīti. **Niyāmo saṅkhato**tipañhe niruddhepi magge niyāmassa atthitaṁ sandhāya paṭikkhipati. **Sotāpattiniyāmo**ti-ādipañhesupi anulomato ca paṭilomato ca imināva nayena attho veditabbo. **Pañca asaṅkhatānī**ti puṭṭho pañcannaṁ asaṅkhatānaṁ āgataṭṭhānaṁ apassanto paṭikkhipati. Dutiyaṁ puṭṭho catunnaṁ sammattaniyāmānaṁ niyāmavacanato nibbānassa ca asaṅkhatabhāvato paṭijānāti. Micchattaniyāmapañho niyāmavacanamattena asaṅkhatatāya ayuttabhāvadīpanatthaṁ vuttoti.

Niyāmakathāvaṇṇanā.

---

2. Paṭiccasamuppādakathāvaṇṇanā

448. Idāni paṭiccasamuppādakathā nāma hoti. Tattha yesaṁ Nidānavagge “uppādā vā Tathāgatānaṁ anuppādā vā Tathāgatānaṁ ṭhitāva sā dhātu dhammaṭṭhitatā”ti-ādivacanato[2] “paṭiccasamuppādo asaṅkhato”ti laddhi seyyathāpi Pubbaseliyānañca Mahisāsakānañca, te sandhāya pucchā sakavādissa, paṭiññā itarassa.

---

1. Abhi 3. 116 piṭṭhe.
2. Saṁ 1. 264 piṭṭhe.

၆-ဆဋ္ဌဝဂ္ဂ

၁-နိယာမကထာဝဏ္ဏနာ

၄၄၅-၄၄၇။ ဣဒါနိ နိယာမကထာ နာမ ဟောတိ။ တတ္ထ **နိယာမော**တိ “ဘဗ္ဗော နိယာမံ ဩက္ကမိတုံ ကုသလေသု ဓမ္မေသု သမ္မတ္တ”န္တိ[၁] ဝစနတော အရိယမဂ္ဂေါ ဝုစ္စတိ။ ယသ္မာ ပန တသ္မိံ ဥပ္ပဇ္ဇိတွာ နိရုဒ္ဓေပိ ပုဂ္ဂလော အနိယတော နာမ န ဟောတိ၊ တသ္မာ “သော နိယာမော နိစ္စဋ္ဌေန အသင်္ခတော”တိ ယေသံ လဒ္ဓိ သေယျထာပိ အန္ဓကာနံ၊ တေ သန္ဓာယ ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ၊ ပဋိညာ ဣတရဿ။ တတော “ယဒိ သော အသင်္ခတော၊ ဧဝရူပေန တေန ဘဝိတဗ္ဗ”န္တိ ဒီပေန္တော **နိဗ္ဗာန**န္တိအာဒိမာဟ။ သံသန္ဒနပုစ္ဆာ ဥတ္တာနတ္ထာယေဝ။

အတ္ထိ ကေစီတိအာဒိ နိယာမဿ သင်္ခတဘာဝဒီပနတ္ထံ ဝုတ္တံ။ **မဂ္ဂေါ အသင်္ခတော**တိပဉှေ တဿ ဥပ္ပါဒနိရောဓဘာဝတော ပဋိက္ခိပတီတိ။ **နိယာမော သင်္ခတော**တိပဉှေ နိရုဒ္ဓေပိ မဂ္ဂေ နိယာမဿ အတ္ထိတံ သန္ဓာယ ပဋိက္ခိပတိ။ **သောတာပတ္တိနိယာမော**တိအာဒိပဉှေသုပိ အနုလောမတော စ ပဋိလောမတော စ ဣမိနာဝ နယေန အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။ **ပဉ္စ အသင်္ခတာနီ**တိ ပုဋ္ဌော ပဉ္စန္နံ အသင်္ခတာနံ အာဂတဋ္ဌာနံ အပဿန္တော ပဋိက္ခိပတိ။ ဒုတိယံ ပုဋ္ဌော စတုန္နံ သမ္မတ္တနိယာမာနံ နိယာမဝစနတော နိဗ္ဗာနဿ စ အသင်္ခတဘာဝတော ပဋိဇာနာတိ။ မိစ္ဆတ္တနိယာမပဉှော နိယာမဝစနမတ္တေန အသင်္ခတတာယ အယုတ္တဘာဝဒီပနတ္ထံ ဝုတ္တောတိ။

နိယာမကထာဝဏ္ဏနာ။

၂-ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒကထာဝဏ္ဏနာ

၄၄၈။ ဣဒါနိ ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒကထာ နာမ ဟောတိ။ တတ္ထ ယေသံ နိဒါနဝဂ္ဂေ “ဥပ္ပါဒါ ဝါ တထာဂတာနံ အနုပ္ပါဒါ ဝါ တထာဂတာနံ ဌိတာဝ သာ ဓာတု ဓမ္မဋ္ဌိတတာ”တိအာဒိဝစနတော[၂] “ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒေါ အသင်္ခတော”တိ လဒ္ဓိ သေယျထာပိ ပုဗ္ဗသေလိယာနဉ္စ မဟိသာသကာနဉ္စ၊ တေ သန္ဓာယ ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ၊ ပဋိညာ ဣတရဿ။

၁-အဘိ ၃-၁၁၆-ပိဋ္ဌေ။
၂-သံ ၁-၂၆၄-ပိဋ္ဌေ။

449. **Avijjā asaṅkhatā**ti-ādayo pañhā avijjādīnaṁyeva paṭiccasamuppādabhāvadassanatthaṁ vuttā. Yena panatthena tattha ekekaṁ aṅgaṁ "paṭiccasamuppādo"ti vuccati, so Paṭiccasamuppādavibhaṅge vuttoyeva.

451. **Avijjāpaccayā saṅkhārāti yā tattha dhammaṭṭhitatā**ti-ādi yena suttena laddhi patiṭṭhāpitā, tasseva atthadassanena laddhibhindanatthaṁ vuttaṁ. Ayañhettha attho—yā ayaṁ heṭṭhā "ṭhitāva sā dhātu dhammaṭṭhitatā dhammaniyāmatā"ti vuttā, na sā aññatra avijjādīhi visuṁ ekā atthi, avijjādīnaṁ pana paccayānaṁyevetaṁ nāmaṁ. Uppannepi hi Tathāgate anuppannepi avijjāto saṅkhārā sambhavanti, saṅkhārādīhi ca viññāṇādīni, tasmā "avijjāpaccayā saṅkhārā"ti yā etasmiṁ pade saṅkhāradhammānaṁ kāraṇaṭṭhena ṭhitatāti dhammaṭṭhitatā, tesaṁyeva ca dhammānaṁ kāraṇaṭṭheneva niyāmatāti dhammaniyāmatāti avijjā vuccati, sā ca asaṅkhatā, nibbānañca asaṅkhatanti pucchati. Paravādī laddhivasena paṭijānitvā puna **dve asaṅkhatānī**ti puṭṭho suttābhāvena paṭikkhipitvā laddhivaseneva paṭijānāti. Sesapadesupi eseva nayo. Heṭṭhā vuttasadisaṁ pana tattha vuttanayeneva veditabbanti.

Paṭiccasamuppādakathāvaṇṇanā.

---

3. Saccakathāvaṇṇanā

452-454. Idāni saccakathā nāma hoti. Tattha yesaṁ "cattārimāni bhikkhave tathāni avitathānī"ti[1] suttaṁ nissāya "cattāri saccāni niccāni asaṅkhatānī"ti[2] laddhi seyyathāpi Pubbaseliyānaṁ, te sandhāya pucchā sakavādissa, paṭiññā itarassa. Ayañhissa adhippāyo—dukkhasamudayamaggesu vatthusaccaṁ saṅkhataṁ, lakkhaṇasaccaṁ asaṅkhataṁ. Nirodhe vatthusaccaṁ nāma natthi, asaṅkhatameva tanti. Tasmā **āmantā**ti āha. Taṁ panassa laddhimattameva. So hi dukkhaṁ vatthusaccaṁ icchati, tathā samudayaṁ maggañca. Yāni pana nesaṁ bādhanapabhavaniyyānikalakkhaṇāni, tāni lakkhaṇasaccaṁ nāmāti, na ca bādhanalakkhaṇādīhi aññāni dukkhādīni nāma atthīti. **Tāṇānī**ti-ādīsu adhippāyo vuttanayeneva veditabbo.

1. Saṁ 3. 377 piṭṭhe. 2. Saccāni asaṅkhatānīti (Sī, Syā)

၄၄၉။ **အဝိဇ္ဇာ အသင်္ခတာ**တိအာဒယော ပဉှာ အဝိဇ္ဇာဒီနံယေဝ ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒဘာဝဒဿနတ္ထံ ဝုတ္တာ။ ယေန ပနတ္ထေန တတ္ထ ဧကေကံ အင်္ဂံ "ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒေါ"တိ ဝုစ္စတိ၊ သော ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒဝိဘင်္ဂေ ဝုတ္တောယေဝ။

၄၅၁။ **အဝိဇ္ဇာပစ္စယာ သင်္ခါရာတိ ယာ တတ္ထ ဓမ္မဋ္ဌိတတာ**တိအာဒိ ယေန သုတ္တေန လဒ္ဓိ ပတိဋ္ဌာပိတာ၊ တဿေဝ အတ္ထဒဿနေန လဒ္ဓိဘိန္ဒနတ္ထံ ဝုတ္တံ။ အယဉှေတ္ထ အတ္ထော—ယာ အယံ ဟေဋ္ဌာ "ဌိတာဝ သာ ဓာတု ဓမ္မဋ္ဌိတတာ ဓမ္မနိယာမတာ"တိ ဝုတ္တာ၊ န သာ အညတြ အဝိဇ္ဇာဒီဟိ ဝိသုံ ဧကာ အတ္ထိ၊ အဝိဇ္ဇာဒီနံ ပန ပစ္စယာနံယေဝေတံ နာမံ။ ဥပ္ပန္နေပိ ဟိ တထာဂတေ အနုပ္ပန္နေပိ အဝိဇ္ဇာတော သင်္ခါရာ သမ္ဘဝန္တိ၊ သင်္ခါရာဒီဟိ စ ဝိညာဏာဒီနိ၊ တသ္မာ "အဝိဇ္ဇာပစ္စယာ သင်္ခါရာ"တိ ယာ ဧတသ္မိံ ပဒေ သင်္ခါရဓမ္မာနံ ကာရဏဋ္ဌေန ဌိတတာတိ ဓမ္မဋ္ဌိတတာ၊ တေသံယေဝ စ ဓမ္မာနံ ကာရဏဋ္ဌေနေဝ နိယာမတာတိ ဓမ္မနိယာမတာတိ အဝိဇ္ဇာ ဝုစ္စတိ၊ သာ စ အသင်္ခတာ၊ နိဗ္ဗာနဉ္စ အသင်္ခတန္တိ ပုစ္ဆတိ။ ပရဝါဒီ လဒ္ဓိဝသေန ပဋိဇာနိတွာ ပုန **ဒွေ အသင်္ခတာနီ**တိ ပုဋ္ဌော သုတ္တာဘာဝေန ပဋိက္ခိပိတွာ လဒ္ဓိဝသေနေဝ ပဋိဇာနာတိ။ သေသပဒေသုပိ ဧသေဝ နယော။ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တသဒိသံ ပန တတ္ထ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗန္တိ။

ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒကထာဝဏ္ဏနာ။

၃-သစ္စကထာဝဏ္ဏနာ

၄၅၂-၄၅၄။ ဣဒါနိ သစ္စကထာ နာမ ဟောတိ။ တတ္ထ ယေသံ "စတ္တာရိမာနိ ဘိက္ခဝေ တထာနိ အဝိတထာနီ"တိ[၁] သုတ္တံ နိဿာယ "စတ္တာရိ သစ္စာနိ နိစ္စာနိ အသင်္ခတာနီ"တိ[၂] လဒ္ဓိ သေယျထာပိ ပုဗ္ဗသေလိယာနံ၊ တေ သန္ဓာယ ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ၊ ပဋိညာ ဣတရဿ။ အယဉှိဿ အဓိပ္ပါယော—ဒုက္ခသမုဒယမဂ္ဂေသု ဝတ္ထုသစ္စံ သင်္ခတံ၊ လက္ခဏသစ္စံ အသင်္ခတံ။ နိရောဓေ ဝတ္ထုသစ္စံ နာမ နတ္ထိ၊ အသင်္ခတမေဝ တန္တိ။ တသ္မာ **အာမန္တာ**တိ အာဟ။ တံ ပနဿ လဒ္ဓိမတ္တမေဝ။ သော ဟိ ဒုက္ခံ ဝတ္ထုသစ္စံ ဣစ္ဆတိ၊ တထာ သမုဒယံ မဂ္ဂဉ္စ။ ယာနိ ပန နေသံ ဗာဓနပဘဝနိယျာနိကလက္ခဏာနိ၊ တာနိ လက္ခဏသစ္စံ နာမာတိ၊ န စ ဗာဓနလက္ခဏာဒီဟိ အညာနိ ဒုက္ခာဒီနိ နာမ အတ္ထီတိ။ **တာဏာနီ**တိအာဒီသု အဓိပ္ပါယော ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗော။

၁-သံ ၃-၃၇၇-ပိဋ္ဌေ။ ၂-သစ္စာနိ အသင်္ခတာနီတိ (သီ၊ သျာ)

Dukkhasaccanti pañhe laddhivasena lakkhaṇaṁ sandhāya paṭijānāti. **Dukkhan**ti pañhe vatthuṁ sandhāya paṭikkhipati. Ito paraṁ suddhikapañhā ca saṁsandanapañhā ca sabbe Pāḷi-anusāreneva veditabbā. Avasāne laddhipatiṭṭhāpanatthaṁ āhaṭasuttaṁ atthassa micchā gahitattā anāhaṭasadisamevāti.

Saccakathāvaṇṇanā.

---

4. Āruppakathāvaṇṇanā

455-456. Idāni āruppakathā nāma hoti. Tattha yesaṁ “cattāro āruppā āneñjā”ti vacanaṁ nissāya “sabbepi te dhammā asaṅkhatā”ti laddhi, te sandhāya **Ākāsānañcāyatanan**ti pucchā sakavādissa, paṭiññā itarassa. Sesamettha uttānatthamevāti. Sādhakasuttampi atthaṁ ajānitvā āhaṭattā anāhaṭasadisamevāti.

Āruppakathāvaṇṇanā.

---

5. Nirodhasamāpattikathāvaṇṇanā

457-459. Idāni nirodhasamāpattikathā nāma hoti. Tattha **nirodhasamāpattī**ti catunnaṁ khandhānaṁ appavatti. Yasmā pana sā kariyamānā kariyati, samāpajjiyamānā samāpajjiyati, tasmā nipphannāti[1] vuccati. Saṅkhatāsaṅkhatalakkhaṇānaṁ pana abhāvena na vattabbā “saṅkhatāti vā asaṅkhatā”ti vā. Tattha yesaṁ “yasmā saṅkhatā na hoti, tasmā asaṅkhatā”ti laddhi seyyathāpi Andhakānañceva Uttarāpathakānañca, te sandhāya **nirodhasamāpattī**ti pucchā sakavādissa, paṭiññā itarassa. **Uppādentī**ti-ādi samāpajjanapaṭilābhavaseneva vuttaṁ. Yathā pana rūpādayo asaṅkhatadhamme uppādenti, na tathā taṁ keci uppādenti nāma. **Nirodhā vodānaṁ vuṭṭhānan**ti phalasamāpatti veditabbā. Asaṅkhatā pana

1. Niruddhāti (Syā)

ဒုက္ခသစ္စန္တိ ပဉှေ လဒ္ဓိဝသေန လက္ခဏံ သန္ဓာယ ပဋိဇာနာတိ။ **ဒုက္ခန္တိ** ပဉှေ ဝတ္ထုံ သန္ဓာယ ပဋိက္ခိပတိ။ ဣတော ပရံ သုဒ္ဓိကပဉှာ စ သံသန္ဒနပဉှာ စ သဗ္ဗေ ပါဠိအနုသာရေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ အဝသာနေ လဒ္ဓိပတိဋ္ဌာပနတ္ထံ အာဟဋသုတ္တံ အတ္ထဿ မိစ္ဆာ ဂဟိတတ္တာ အနာဟဋသဒိသမေဝါတိ။

သစ္စကထာဝဏ္ဏနာ။

၄-အာရုပ္ပကထာဝဏ္ဏနာ

၄၅၅-၄၅၆။ ဣဒါနိ အာရုပ္ပကထာ နာမ ဟောတိ။ တတ္ထ ယေသံ “စတ္တာရော အာရုပ္ပါ အာနေဉ္ဇာ”တိ ဝစနံ နိဿာယ “သဗ္ဗေပိ တေ ဓမ္မာ အသင်္ခတာ”တိ လဒ္ဓိ၊ တေ သန္ဓာယ **အာကာသာနဉ္စာယတနန္တိ** ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ၊ ပဋိညာ ဣတရဿ။ သေသမေတ္ထ ဥတ္တာနတ္ထမေဝါတိ။ သာဓကသုတ္တမ္ပိ အတ္ထံ အဇာနိတွာ အာဟဋတ္တာ အနာဟဋသဒိသမေဝါတိ။

အာရုပ္ပကထာဝဏ္ဏနာ။

၅-နိရောဓသမာပတ္တိကထာဝဏ္ဏနာ

၄၅၇-၄၅၉။ ဣဒါနိ နိရောဓသမာပတ္တိကထာ နာမ ဟောတိ။ တတ္ထ **နိရောဓသမာပတ္တီ**တိ စတုန္နံ ခန္ဓာနံ အပ္ပဝတ္တိ။ ယသ္မာ ပန သာ ကရိယမာနာ ကရိယတိ၊ သမာပဇ္ဇိယမာနာ သမာပဇ္ဇိယတိ၊ တသ္မာ နိပ္ဖန္နာတိ[၁] ဝုစ္စတိ။ သင်္ခတာသင်္ခတလက္ခဏာနံ ပန အဘာဝေန န ဝတ္တဗ္ဗာ “သင်္ခတာတိ ဝါ အသင်္ခတာ”တိ ဝါ။ တတ္ထ ယေသံ “ယသ္မာ သင်္ခတာ န ဟောတိ၊ တသ္မာ အသင်္ခတာ”တိ လဒ္ဓိ သေယျထာပိ အန္ဓကာနဉ္စေဝ ဥတ္တရာပထကာနဉ္စ၊ တေ သန္ဓာယ **နိရောဓသမာပတ္တီ**တိ ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ၊ ပဋိညာ ဣတရဿ။ **ဥပ္ပါဒေန္တီ**တိအာဒိ သမာပဇ္ဇနပဋိလာဘဝသေနေဝ ဝုတ္တံ။ ယထာ ပန ရူပါဒယော အသင်္ခတဓမ္မေ ဥပ္ပါဒေန္တိ၊ န တထာ တံ ကေစိ ဥပ္ပါဒေန္တိ နာမ။ **နိရောဓာ ဝေါဒါနံ ဝုဋ္ဌာနန္တိ** ဖလသမာပတ္တိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ အသင်္ခတာ ပန

၁-နိရုဒ္ဓါတိ (သျာ)

taṁ natthiyeva, tasmā paṭikkhipati. **Tena hī**ti yasmā saṅkhatā na hoti, tasmā asaṅkhatāti laddhi. Idaṁ pana asaṅkhatabhāve kāraṇaṁ na hotīti vuttampi avuttasadisamevāti.

Nirodhasamāpattikathāvaṇṇanā.

---

6. Ākāsakathāvaṇṇanā

460-462. Idāni ākāsakathā nāma hoti. Tattha tividho ākāso paricchedākāso, kasiṇugghāṭimākāso, ajaṭākāso. "Tucchākāso"tipi tasseva nāmaṁ. Tesu paricchedākāso saṅkhato, itare dve paññattimattā. Yesaṁ pana "duvidhopi yasmā saṅkhato na hoti, tasmā asaṅkhato"ti laddhi seyyathāpi Uttarāpathakānaṁ Mahisāsakānañca, te sandhāya **ākāso**ti pucchā sakavādissa, paṭiññā itarassa. Sesamettha uttānatthamevāti.

Ākāsakathāvaṇṇanā.

---

7. Ākāsosanidassanotikathāvaṇṇanā

463-464. Idāni ākāso sanidassanotikathā nāma hoti. Tattha yesaṁ tāḷacchiddādīsu ñāṇappavattiṁ nissāya "sabbopi ajaṭākāso sanidassano"ti laddhi seyyathāpi Andhakānaṁ, te sandhāya **ākāso sanidassano**ti pucchā sakavādissa, paṭiññā itarassa. Atha naṁ "yadi sanidassano, evaṁvidho bhaveyyā"ti codanatthaṁ **rūpanti**-ādi vuttaṁ. **Cakkhuñca paṭiccā**tipañhesu evarūpassa suttassa abhāvena paṭikkhipitvā tulantarikādīnaṁ[1] upaladdhiṁ nissāya paṭijānāti. **Dvinnaṁ rukkhānaṁ antaran**ti ettha rukkharūpaṁ cakkhunā disvā antare rūpābhāvato ākāsanti manodvāraviññāṇaṁ uppajjati, na cakkhuviññāṇaṁ. Sesesupi eseva nayo. Tasmā asādhakametanti.

Ākāso sanidassanotikathāvaṇṇanā.

1. Tulānantarikādīnaṁ (Ka)

တံ နတ္ထိယေဝ၊ တသ္မာ ပဋိက္ခိပတိ။ **တေန ဟီ**တိ ယသ္မာ သင်္ခတာ န ဟောတိ၊ တသ္မာ အသင်္ခတာတိ လဒ္ဓိ။ ဣဒံ ပန အသင်္ခတဘာဝေ ကာရဏံ န ဟောတီတိ ဝုတ္တမ္ပိ အဝုတ္တသဒိသမေဝါတိ။

နိရောဓသမာပတ္တိကထာဝဏ္ဏနာ။

၆-အာကာသကထာဝဏ္ဏနာ

၄၆၀-၄၆၂။ ဣဒါနိ အာကာသကထာ နာမ ဟောတိ။ တတ္ထ တိဝိဓော အာကာသော ပရိစ္ဆေဒါကာသော, ကသိဏုဂ္ဃာဋိမာကာသော, အဇဋာကာသော။ "တုစ္ဆာကာသော"တိပိ တဿေဝ နာမံ။ တေသု ပရိစ္ဆေဒါကာသော သင်္ခတော၊ ဣတရေ ဒွေ ပညတ္တိမတ္တာ။ ယေသံ ပန "ဒုဝိဓောပိ ယသ္မာ သင်္ခတော န ဟောတိ၊ တသ္မာ အသင်္ခတော"တိ လဒ္ဓိ သေယျထာပိ ဥတ္တရာပထကာနံ မဟိံသာသကာနဉ္စ၊ တေ သန္ဓာယ **အာကာသော**တိ ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ၊ ပဋိညာ ဣတရဿ။ သေသမေတ္ထ ဥတ္တာနတ္ထမေဝါတိ။

အာကာသကထာဝဏ္ဏနာ။

၇-အာကာသောသနိဒဿနောတိကထာဝဏ္ဏနာ

၄၆၃-၄၆၄။ ဣဒါနိ အာကာသော သနိဒဿနောတိကထာ နာမ ဟောတိ။ တတ္ထ ယေသံ တာဠစ္ဆိဒ္ဒါဒီသု ဉာဏပ္ပဝတ္တိံ နိဿာယ "သဗ္ဗောပိ အဇဋာကာသော သနိဒဿနော"တိ လဒ္ဓိ သေယျထာပိ အန္ဓကာနံ၊ တေ သန္ဓာယ **အာကာသော သနိဒဿနော**တိ ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ၊ ပဋိညာ ဣတရဿ။ အထ နံ "ယဒိ သနိဒဿနော၊ ဧဝံဝိဓော ဘဝေယျာ"တိ စောဒနတ္ထံ **ရူပန္တိ**အာဒိ ဝုတ္တံ။ **စက္ခုဉ္စ ပဋိစ္စာ**တိပဉှေသု ဧဝရူပဿ သုတ္တဿ အဘာဝေန ပဋိက္ခိပိတွာ တုလန္တရိကာဒီနံ[1] ဥပလဒ္ဓိံ နိဿာယ ပဋိဇာနာတိ။ **ဒွိန္နံ ရုက္ခာနံ အန္တရ**န္တိ ဧတ္ထ ရုက္ခရူပံ စက္ခုနာ ဒိသွာ အန္တရေ ရူပါဘာဝတော အာကာသန္တိ မနောဒွါရဝိညာဏံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ န စက္ခုဝိညာဏံ။ သေသေသုပိ ဧသေဝ နယော။ တသ္မာ အသာဓကမေတန္တိ။

အာကာသော သနိဒဿနောတိကထာဝဏ္ဏနာ။

၁-တုလာနန္တရိကာဒီနံ (က)

10. Pathavīdhātusanidassanāti-ādikathāvaṇṇanā

465-470. Idāni pathavīdhātu sanidassanāti-ādikathā nāma hoti. Tattha yesaṁ pāsāṇa-udakajālarukkhacalanānañceva pañcindriyapatiṭṭhokāsānañca vaṇṇāyatanaṁ kāyaviññattikāle hatthapādādirūpañca disvā "pathavīdhātu-ādayo sanidassanā"ti laddhi seyyathāpi Andhakānaṁ, te sandhāya sabbakathāsu ādipucchā sakavādissa, paṭiññā itarassa. Sesaṁ sabbattha Pāḷi-anusārena ceva heṭṭhā vuttanayena ca veditabbanti. **Pathavīdhātu sanidassanā**ti-ādiṁ katvā **kāyakammaṁ sanidassanan**ti pariyosānakathā niṭṭhitā.

Chaṭṭho vaggo.

---

7. Sattamavagga

1. Saṅgahitakathāvaṇṇanā

471-472. Idāni saṅgahitakathā nāma hoti. Tattha yasmā dāmādīhi balibaddādayo viya keci dhammā kehici dhammehi saṅgahitā nāma natthi, tasmā "natthi keci dhammā kehici dhammehi saṅgahitā, evaṁ sante ekavidhena rūpasaṅgahoti-ādi niratthakan"ti yesaṁ laddhi seyyathāpi Rājagirikānañceva Siddhatthikānañca, te sandhāya aññenatthena saṅgahabhāvaṁ dassetuṁ pucchā sakavādissa, attano laddhivasena paṭiññā itarassa. Idāni yenatthena saṅgaho labbhati, taṁ dassetuṁ **nanu atthi keci dhammā**ti-ādi āraddhaṁ. Taṁ sabbaṁ heṭṭhā vuttanayattā uttānatthameva. Yā panesā paravādinā laddhipatiṭṭhāpanatthaṁ **yathā dāmena vā**ti-ādikā upamā āhaṭā, sakavādinā taṁ anabhinanditvā appaṭikkositvā "hañci dāmena vā"ti tassa laddhi bhinnāti veditabbā. Ayañhettha attho—yadi te dāmādīhi balibaddādayo saṅgahitā nāma, atthi keci dhammā kehici dhammehi saṅgahitāti.

Saṅgahitakathāvaṇṇanā.

၁၀-ပထဝီဓာတုသနိဒဿနာတိအာဒိကထာဝဏ္ဏနာ

၄၆၅-၄၇၀။ ဣဒါနိ ပထဝီဓာတု သနိဒဿနာတိအာဒိကထာ နာမ ဟောတိ။ တတ္ထ ယေသံ ပါသာဏဥဒကဇာလရုက္ခစလနာနဉ္စေဝ ပဉ္စိန္ဒြိယ-ပတိဋ္ဌောကာသာနဉ္စ ဝဏ္ဏာယတနံ ကာယဝိညတ္တိကာလေ ဟတ္ထပါဒါဒိရူပဉ္စ ဒိသွာ "ပထဝီဓာတုအာဒယော သနိဒဿနာ"တိ လဒ္ဓိ သေယျထာပိ အန္ဓကာနံ၊ တေ သန္ဓာယ သဗ္ဗကထာသု အာဒိပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ၊ ပဋိညာ ဣတရဿ။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ပါဠိအနုသာရေန စေဝ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယေန စ ဝေဒိတဗ္ဗန္တိ။ **ပထဝီဓာတု သနိဒဿနာ**တိ အာဒိံ ကတွာ **ကာယကမ္မံ သနိဒဿန**န္တိ ပရိယောသာနကထာ နိဋ္ဌိတာ။

ဆဋ္ဌော ဝဂ္ဂေါ။

၇-သတ္တမဝဂ္ဂ

၁-သင်္ဂဟိတကထာဝဏ္ဏနာ

၄၇၁-၄၇၂။ ဣဒါနိ သင်္ဂဟိတကထာ နာမ ဟောတိ။ တတ္ထ ယသ္မာ ဒါမာဒီဟိ ဗလိဗဒ္ဒါဒယော ဝိယ ကေစိ ဓမ္မာ ကေဟိစိ ဓမ္မေဟိ သင်္ဂဟိတာ နာမ နတ္ထိ၊ တသ္မာ "နတ္ထိ ကေစိ ဓမ္မာ ကေဟိစိ ဓမ္မေဟိ သင်္ဂဟိတာ၊ ဧဝံ သန္တေ ဧကဝိဓေန ရူပသင်္ဂဟောတိအာဒိ နိရတ္ထက"န္တိ ယေသံ လဒ္ဓိ သေယျထာပိ ရာဇဂိရိကာနဉ္စေဝ သိဒ္ဓတ္ထိကာနဉ္စ၊ တေ သန္ဓာယ အညေနတ္ထေန သင်္ဂဟဘာဝံ ဒဿေတုံ ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ၊ အတ္တနော လဒ္ဓိဝသေန ပဋိညာ ဣတရဿ။ ဣဒါနိ ယေနတ္ထေန သင်္ဂဟော လဗ္ဘတိ၊ တံ ဒဿေတုံ **နနု အတ္ထိ ကေစိ ဓမ္မာ**တိ-အာဒိ အာရဒ္ဓံ။ တံ သဗ္ဗံ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယတ္တာ ဥတ္တာနတ္ထမေဝ။ ယာ ပနေသာ ပရဝါဒိနာ လဒ္ဓိပတိဋ္ဌာပနတ္ထံ **ယထာ ဒါမေန ဝါ**တိအာဒိကာ ဥပမာ အာဟဋာ၊ သကဝါဒိနာ တံ အနဘိနန္ဒိတွာ အပ္ပဋိက္ကောသိတွာ "ဟဉ္စိ ဒါမေန ဝါ"တိ တဿ လဒ္ဓိ ဘိန္နာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ အယဉ္ဟေတ္ထ အတ္ထော—ယဒိ တေ ဒါမာဒီဟိ ဗလိဗဒ္ဒါဒယော သင်္ဂဟိတာ နာမ၊ အတ္ထိ ကေစိ ဓမ္မာ ကေဟိစိ ဓမ္မေဟိ သင်္ဂဟိတာတိ။

သင်္ဂဟိတကထာဝဏ္ဏနာ။

2. Sampayuttakathāvaṇṇanā

473-474. Idāni sampayuttakathā nāma hoti. Tattha yasmā tilamhi telaṁ viya na vedanādayo saññādīsu anupaviṭṭhā, tasmā "natthi keci dhammā kehici dhammehi sampayuttā, evaṁ sante ñāṇasampayuttanti-ādi niratthakaṁ hotī"ti yesaṁ laddhi seyyathāpi Rājagirikasiddhatthikānaññeva[1], te sandhāya aññenevatthena sampayuttataṁ dassetuṁ pucchā sakavādissa, attano laddhivasena paṭiññā itarassa. Sesamidhāpi heṭṭhā vuttanayattā uttānatthameva. Yo panesa paravādinā "yathā tilamhi telan"ti-ādiko upamāpañho āhaṭo, so yasmā vedanāsaññānaṁ viya tilatelānaṁ lakkhaṇato nānattavavatthānaṁ natthi. Sabbesupi hi tila-aṭṭhitacesu tiloti vohāramattaṁ, teneva tilaṁ nibbattetvā gahite purimasaṇṭhānena tilo nāma na paññāyati, tasmā anāhaṭasadisova hotīti.

Sampayuttakathāvaṇṇanā.

---

3. Cetasikakathāvaṇṇanā

475-477. Idāni cetasikakathā nāma hoti. Tattha yasmā phassikādayo nāma natthi, tasmā "cetasikenāpi na bhavitabbaṁ, iti natthi cetasiko dhammo"ti yesaṁ laddhi seyyathāpi Rājagirikasiddhatthikānaṁ te sandhāya pucchā sakavādissa, paṭiññā itarassa. **Sahajāto**ti sampayuttasahajātaṁ sandhāya vuttaṁ. **Phassikā**ti tādisaṁ vohāraṁ apassantassa pucchā paravādissa, kiṁ vohārena, yathā cittanissitakoti cetasiko, evaṁ sopi phassanissitattā phassikoti vutte doso natthīti paṭiññā sakavādissa. Sesaṁ uttānatthamevāti.

Cetasikakathāvaṇṇanā.

---

1. Rājagirikānañceva siddhatthikānañca (Syā)

၂-သမ္ပယုတ္တကထာဝဏ္ဏနာ

၄၇၃-၄၇၄။ ဣဒါနိ သမ္ပယုတ္တကထာ နာမ ဟောတိ။ တတ္ထ ယသ္မာ တိလမှိ တေလံ ဝိယ န ဝေဒနာဒယော သညာဒီသု အနုပဝိဋ္ဌာ၊ တသ္မာ "နတ္ထိ ကေစိ ဓမ္မာ ကေဟိစိ ဓမ္မေဟိ သမ္ပယုတ္တာ၊ ဧဝံ သန္တေ ဉာဏသမ္ပယုတ္တန္တိအာဒိ နိရတ္ထကံ ဟောတီ"တိ ယေသံ လဒ္ဓိ သေယျထာပိ ရာဇဂိရိကသိဒ္ဓတ္ထိကာနညေဝ[၁]၊ တေ သန္ဓာယ အညေနေဝတ္ထေန သမ္ပယုတ္တတံ ဒဿေတုံ ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ၊ အတ္တနော လဒ္ဓိဝသေန ပဋိညာ ဣတရဿ။ သေသမိဓာပိ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယတ္တာ ဥတ္တာနတ္ထမေဝ။ ယော ပနေသ ပရဝါဒိနာ "ယထာ တိလမှိ တေလ"န္တိ-အာဒိကော ဥပမာပဉှော အာဟဋော၊ သော ယသ္မာ ဝေဒနာသညာနံ ဝိယ တိလတေလာနံ လက္ခဏတော နာနတ္တဝဝတ္ထာနံ နတ္ထိ။ သဗ္ဗေသုပိ ဟိ တိလအဋ္ဌိတစေသု တိလောတိ ဝေါဟာရမတ္တံ၊ တေနေဝ တိလံ နိဗ္ဗတ္တေတွာ ဂဟိတေ ပုရိမသဏ္ဌာနေန တိလော နာမ န ပညာယတိ၊ တသ္မာ အနာဟဋသဒိသောဝ ဟောတီတိ။

သမ္ပယုတ္တကထာဝဏ္ဏနာ။

၃-စေတသိကကထာဝဏ္ဏနာ

၄၇၅-၄၇၇။ ဣဒါနိ စေတသိကကထာ နာမ ဟောတိ။ တတ္ထ ယသ္မာ ဖဿိကာဒယော နာမ နတ္ထိ၊ တသ္မာ "စေတသိကေနာပိ န ဘဝိတဗ္ဗံ၊ ဣတိ နတ္ထိ စေတသိကော ဓမ္မော"တိ ယေသံ လဒ္ဓိ သေယျထာပိ ရာဇဂိရိကသိဒ္ဓတ္ထိကာနံ တေ သန္ဓာယ ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ၊ ပဋိညာ ဣတရဿ။ **သဟဇာတော**တိ သမ္ပယုတ္တသဟဇာတံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ။ **ဖဿိကာ**တိ တာဒိသံ ဝေါဟာရံ အပဿန္တဿ ပုစ္ဆာ ပရဝါဒိဿ၊ ကိံ ဝေါဟာရေန၊ ယထာ စိတ္တနိဿိတကောတိ စေတသိကော၊ ဧဝံ သောပိ ဖဿနိဿိတတ္တာ ဖဿိကောတိ ဝုတ္တေ ဒေါသော နတ္ထီတိ ပဋိညာ သကဝါဒိဿ။ သေသံ ဥတ္တာနတ္ထမေဝါတိ။

စေတသိကကထာဝဏ္ဏနာ။

၁-ရာဇဂိရိကာနဉ္စေဝ သိဒ္ဓတ္ထိကာနဉ္စ (သျာ)

4. Dānakathāvaṇṇanā

478. Idāni dānakathā nāma hoti. Tattha dānaṁ nāma tividhaṁ cāgacetanāpi viratipi deyyadhammopi. “Saddhā hiriyaṁ kusalañca dānan”ti[1] āgataṭṭhāne cāgacetanā dānaṁ. “Abhayaṁ detī”ti[2] āgataṭṭhāne virati. “Dānaṁ ceti annaṁ pānan”ti āgataṭṭhāne deyyadhammo. Tattha cāgacetanā “deti vā deyyadhammaṁ, denti vā etāya deyyadhamman”ti dānaṁ. Virati avakhaṇḍanaṭṭhena lavanaṭṭhena vā dānaṁ. Sā hi uppajjamānā bhayabheravādisaṅkhātaṁ dussīlyacetanaṁ dāti khaṇḍeti lunāti vāti dānaṁ. Deyyadhammo diyyatīti dānaṁ. Evametaṁ tividhampi atthato cetasiko ceva dhammo deyyadhammo cāti duvidhaṁ hoti. Tattha yesaṁ “cetasikova dhammo dānaṁ, na deyyadhammo”ti laddhi seyyathāpi Rājagirikasiddhatthikānaṁ, te sandhāya **cetasiko**ti pucchā sakavādissa, paṭiññā itarassa. Atha naṁ deyyadhammavasena codetuṁ **labbhā**ti pucchā sakavādissa, annādīni viya so na sakkā dātunti paṭikkhepo itarassa. Puna daḷhaṁ katvā puṭṭhe “abhayaṁ detī”ti suttavasena paṭiññā tasseva. Phassapañhādīsu pana phassaṁ[3] detīti-ādivohāraṁ apassanto paṭikkhipateva.

479. **Aniṭṭhaphalan**ti-ādi acetasikassa dhammassa dānabhāvadīpanatthaṁ vuttaṁ. Na hi acetasiko annādidhammo āyatiṁ vipākaṁ deti, iṭṭhaphalabhāvaniyamanatthaṁ panetaṁ vuttanti veditabbaṁ. Ayampi hettha adhippāyo—yadi acetasiko annādidhammo dānaṁ bhaveyya, hitacittena aniṭṭhaṁ akantaṁ bhesajjaṁ dentassa nimbabījādīhi viya nimbādayo aniṭṭhameva phalaṁ nibbatteyya. Yasmā panettha hitapharaṇacāgacetanā dānaṁ, tasmā aniṭṭhepi deyyadhamme dānaṁ iṭṭhaphalameva hotīti.

Evaṁ paravādinā cetasikadhammassa dānabhāve patiṭṭhāpite sakavādī itarena pariyāyena deyyadhammassa dānabhāvaṁ sādhetuṁ **dānaṁ iṭṭhaphalaṁ vuttaṁ Bhagavatā**ti-ādimāha. Paravādī pana cīvarādīnaṁ iṭṭhavipākataṁ apassanto paṭikkhipati. Suttasādhanaṁ paravādīvādepi yujjati sakavādīvādepi, na pana ekenatthena. Deyyadhammo iṭṭhaphaloti iṭṭhaphalabhāvamattameva paṭikkhittaṁ. Tasmā **tena hi na vattabban**ti iṭṭhaphalabhāveneva na vattabbatā

1. Aṁ 3. 68 piṭṭhe. 2. Aṁ 3. 76 piṭṭhe. 3. Pana na phassaṁ (Ka)

၄-ဒါနကထာဝဏ္ဏနာ

၄၇၈။ ဣဒါနိ ဒါနကထာ နာမ ဟောတိ။ တတ္ထ ဒါနံ နာမ တိဝိဓံ စာဂစေတနာပိ ဝိရတိပိ ဒေယျဓမ္မောပိ။ “သဒ္ဓါ ဟိရိယံ ကုသလဉ္စ ဒါန”န္တိ[၁] အာဂတဋ္ဌာနေ စာဂစေတနာ ဒါနံ။ ‘‘အဘယံ ဒေတီ’’တိ[၂] အာဂတဋ္ဌာနေ ဝိရတိ။ “ဒါနံ ဒေတိ အန္နံ ပါန”န္တိ အာဂတဋ္ဌာနေ ဒေယျဓမ္မော။ တတ္ထ စာဂစေတနာ ‘‘ဒေတိ ဝါ ဒေယျဓမ္မံ, ဒေန္တိ ဝါ ဧတာယ ဒေယျဓမ္မ’’န္တိ ဒါနံ။ ဝိရတိ အဝခဏ္ဍနဋ္ဌေန လဝနဋ္ဌေန ဝါ ဒါနံ။ သာ ဟိ ဥပ္ပဇ္ဇမာနာ ဘယဘေရဝါဒိသင်္ခါတံ ဒုဿီလျစေတနံ ဒါတိ ခဏ္ဍေတိ လုနာတိ ဝါတိ ဒါနံ။ ဒေယျဓမ္မော ဒိယျတီတိ ဒါနံ။ ဧဝမေတံ တိဝိဓမ္ပိ အတ္ထတော စေတသိကော စေဝ ဓမ္မော ဒေယျဓမ္မော စာတိ ဒုဝိဓံ ဟောတိ။ တတ္ထ ယေသံ “စေတသိကောဝ ဓမ္မော ဒါနံ, န ဒေယျဓမ္မော”တိ လဒ္ဓိ သေယျထာပိ ရာဇဂိရိကသိဒ္ဓတ္ထိကာနံ၊ တေ သန္ဓာယ **စေတသိကော**တိ ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ၊ ပဋိညာ ဣတရဿ။ အထ နံ ဒေယျဓမ္မဝသေန စောဒေတုံ **လဗ္ဘာ**တိ ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ၊ အန္နာဒီနိ ဝိယ သော န သက္ကာ ဒါတုန္တိ ပဋိက္ခေပေါ ဣတရဿ။ ပုန ဒဠှံ ကတွာ ပုဋ္ဌေ “အဘယံ ဒေတီ”တိ သုတ္တဝသေန ပဋိညာ တဿေဝ။ ဖဿပဉှာဒီသု ပန ဖဿံ[၃] ဒေတီတိအာဒိဝေါဟာရံ အပဿန္တော ပဋိက္ခိပတေဝ။

၄၇၉။ **အနိဋ္ဌဖလ**န္တိအာဒိ အစေတသိကဿ ဓမ္မဿ ဒါနဘာဝဒီပနတ္ထံ ဝုတ္တံ။ န ဟိ အစေတသိကော အန္နာဒိဓမ္မော အာယတိံ ဝိပါကံ ဒေတိ၊ ဣဋ္ဌဖလဘာဝနိယမနတ္ထံ ပနေတံ ဝုတ္တန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ အယမ္ပိ ဟေတ္ထ အဓိပ္ပါယော—ယဒိ အစေတသိကော အန္နာဒိဓမ္မော ဒါနံ ဘဝေယျ၊ ဟိတစိတ္တေန အနိဋ္ဌံ အကန္တံ ဘေသဇ္ဇံ ဒေန္တဿ နိမ္ဗဗီဇာဒီဟိ ဝိယ နိမ္ဗာဒယော အနိဋ္ဌမေဝ ဖလံ နိဗ္ဗတ္တေယျ။ ယသ္မာ ပနေတ္ထ ဟိတဖရဏစာဂစေတနာ ဒါနံ၊ တသ္မာ အနိဋ္ဌေပိ ဒေယျဓမ္မေ ဒါနံ ဣဋ္ဌဖလမေဝ ဟောတီတိ။

ဧဝံ ပရဝါဒိနာ စေတသိကဓမ္မဿ ဒါနဘာဝေ ပတိဋ္ဌာပိတေ သကဝါဒီ ဣတရေန ပရိယာယေန ဒေယျဓမ္မဿ ဒါနဘာဝံ သာဓေတုံ **ဒါနံ ဣဋ္ဌဖလံ ဝုတ္တံ ဘဂဝတာ**တိအာဒိမာဟ။ ပရဝါဒီ ပန စီဝရာဒီနံ ဣဋ္ဌဝိပါကတံ အပဿန္တော ပဋိက္ခိပတိ။ သုတ္တသာဓနံ ပရဝါဒီဝါဒေပိ ယုဇ္ဇတိ သကဝါဒီဝါဒေပိ၊ န ပန ဧကေနတ္ထေန။ ဒေယျဓမ္မော ဣဋ္ဌဖလောတိ ဣဋ္ဌဖလဘာဝမတ္တမေဝ ပဋိက္ခိတ္တံ။ တသ္မာ **တေန ဟိ န ဝတ္တဗ္ဗ**န္တိ ဣဋ္ဌဖလဘာဝေနေဝ န ဝတ္တဗ္ဗတာ

၁-အံ ၃-၆၈-ပိဋ္ဌေ။ ၂-အံ ၃-၇၆-ပိဋ္ဌေ။ ၃-ပန န ဖဿံ (က)

yujjati, dātabbaṭṭhena pana deyyadhammo dānameva. Dvinnañhi dānānaṁ saṅkarabhāvamocanatthameva ayaṁ kathāti.

Dānakathāvaṇṇanā.

---

5. Paribhogamayapuññakathāvaṇṇanā

483. Idāni paribhogamayapuññakathā nāma hoti. Tattha "tesaṁ divā ca ratto ca, sadā puññaṁ pavaḍḍhatī"ti[1] ca "yassa bhikkhave bhikkhu cīvaraṁ paribhuñjamāno"ti[2] ca evamādīni suttāni ayoniso gahetvā yesaṁ "paribhogamayaṁ nāma puññaṁ atthī"ti laddhi seyyathāpi Rājagirikasiddhatthikasammitiyānaṁ, te sandhāya **paribhogamayan**ti pucchā sakavādissa, paṭiññā itarassa. Atha naṁ "puññaṁ nāma phassādayo kusalā dhammā, na tato paraṁ, tasmā phassādīhi te vaḍḍhitabban"ti codetuṁ **paribhogamayo phasso**ti-ādi āraddhaṁ. Taṁ sabbaṁ itarena tesaṁ avaḍḍhanato paṭikkhittaṁ. **Latāviyā**ti-ādīni "kiriyāya vā bhāvanāya vā vināpi yathā latādīni sayameva vaḍḍhanti, kiṁ te evaṁ vaḍḍhantī"ti codanatthaṁ vuttāni. Tathā panassa avaḍḍhanato **na hevā**ti paṭikkhittaṁ.

484. **Na samannāharatī**ti pañhe paṭiggāhakānaṁ paribhogena purimacetanā vaḍḍhati, evaṁ taṁ hoti puññanti laddhivasena paṭijānāti. Tato **anāvaṭṭentassā**ti-ādīhi puṭṭho dāyakassa cāgacetanaṁ sandhāya paṭikkhipati. Tattha **anāvaṭṭentassā**ti[3] dānacetanāya purecārikena āvajjanena bhavaṅgaṁ anāvaṭṭentassa aparivaṭṭentassa[4]. **Anābhogassā**ti nirābhogassa. **Asamannāharantassā**ti na samannāharantassa. Āvajjanañhi bhavaṅgaṁ vicchinditvā attano gatamagge uppajjamānaṁ dānacetanaṁ samannāharati nāma. Evaṁkiccena iminā cittena asamannāharantassa puññaṁ hotīti pucchati. **Amanasikarontassā**ti manaṁ akarontassa. Āvajjanena hi[5] tadanantaraṁ uppajjamānaṁ manaṁ karoti nāma, evaṁ akarontassāti attho. Upayogavacanasmiñhi etaṁ bhummaṁ. **Acetayantassā**ti cetanaṁ anuppādentassa.

---

1. Saṁ 1. 31 piṭṭhe.
2. Aṁ 1. 365 piṭṭhe.
3. Anāvajjentassāti (Syā)
4. Aparivajjentassa (Syā)
5. Āvajjanañhi (Syā)

ယုဇ္ဇတိ၊ ဒါတဗ္ဗဋ္ဌေန ပန ဒေယျဓမ္မော ဒါနမေဝ။ ဒွိန္နဉ္ဟိ ဒါနာနံ သင်္ကရဘာဝမောစနတ္ထမေဝ အယံ ကထာတိ။

ဒါနကထာဝဏ္ဏနာ။

၅-ပရိဘောဂမယပုညကထာဝဏ္ဏနာ

၄၈၃။ ဣဒါနိ ပရိဘောဂမယပုညကထာ နာမ ဟောတိ။ တတ္ထ "တေသံ ဒိဝါ စ ရတ္တော စ၊ သဒါ ပုညံ ပဝဍ္ဎတီ"တိ[၁] စ "ယဿ ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခု စီဝရံ ပရိဘုဉ္ဇမာနော"တိ[၂] စ ဧဝမာဒီနိ သုတ္တာနိ အယောနိသော ဂဟေတွာ ယေသံ "ပရိဘောဂမယံ နာမ ပုညံ အတ္ထီ"တိ လဒ္ဓိ သေယျထာပိ ရာဇဂိရိကသိဒ္ဓတ္ထိကသမ္မိတိယာနံ၊ တေ သန္ဓာယ **ပရိဘောဂမယ**န္တိ ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ၊ ပဋိညာ ဣတရဿ။ အထ နံ "ပုညံ နာမ ဖဿာဒယော ကုသလာ ဓမ္မာ, န တတော ပရံ၊ တသ္မာ ဖဿာဒီဟိ တေ ဝဍ္ဎိတဗ္ဗ"န္တိ စောဒေတုံ **ပရိဘောဂမယော ဖဿော**တိအာဒိ အာရဒ္ဓံ။ တံ သဗ္ဗံ ဣတရေန တေသံ အဝဍ္ဎနတော ပဋိက္ခိတ္တံ။ **လတာဝိယာ**တိအာဒီနိ "ကိရိယာယ ဝါ ဘာဝနာယ ဝါ ဝိနာပိ ယထာ လတာဒီနိ သယမေဝ ဝဍ္ဎန္တိ၊ ကိံ တေ ဧဝံ ဝဍ္ဎန္တီ"တိ စောဒနတ္ထံ ဝုတ္တာနိ။ တထာ ပနဿ အဝဍ္ဎနတော **န ဟေဝါ**တိ ပဋိက္ခိတ္တံ။

၄၈၄။ **န သမန္နာဟရတီ**တိ ပဉှေ ပဋိဂ္ဂါဟကာနံ ပရိဘောဂေန ပုရိမစေတနာ ဝဍ္ဎတိ၊ ဧဝံ တံ ဟောတိ ပုညန္တိ လဒ္ဓိဝသေန ပဋိဇာနာတိ။ တတော **အနာဝဋ္ဋေန္တဿာ**တိအာဒီဟိ ပုဋ္ဌော ဒါယကဿ စာဂစေတနံ သန္ဓာယ ပဋိက္ခိပတိ။ တတ္ထ **အနာဝဋ္ဋေန္တဿာ**တိ[၃] ဒါနစေတနာယ ပုရေစာရိကေန အာဝဇ္ဇနေန ဘဝင်္ဂံ အနာဝဋ္ဋေန္တဿ အပရိဝဋ္ဋေန္တဿ[၄]။ **အနာဘောဂဿာ**တိ နိရာဘောဂဿ။ **အသမန္နာဟရန္တဿာ**တိ န သမန္နာဟရန္တဿ။ အာဝဇ္ဇနဉ္ဟိ ဘဝင်္ဂံ ဝိစ္ဆိန္ဒိတွာ အတ္တနော ဂတမဂ္ဂေ ဥပ္ပဇ္ဇမာနံ ဒါနစေတနံ သမန္နာဟရတိ နာမ။ ဧဝံကိစ္စေန ဣမိနာ စိတ္တေန အသမန္နာဟရန္တဿ ပုညံ ဟောတီတိ ပုစ္ဆတိ။ **အမနသိကရောန္တဿာ**တိ မနံ အကရောန္တဿ။ အာဝဇ္ဇနေန ဟိ[၅] တဒနန္တရံ ဥပ္ပဇ္ဇမာနံ မနံ ကရောတိ နာမ၊ ဧဝံ အကရောန္တဿာတိ အတ္ထော။ ဥပယောဂဝစနသ္မိဉ္ဟိ ဧတံ ဘုမ္မံ။ **အစေတယန္တဿာ**တိ စေတနံ အနုပ္ပါဒေန္တဿ။

၁-သံ ၁-၃၁-ပိဋ္ဌေ။
၂-အံ ၁-၃၆၅-ပိဋ္ဌေ။
၃-အနာဝဇ္ဇေန္တဿာတိ (သျာ)
၄-အပရိဝဇ္ဇေန္တဿ (သျာ)
၅-အာဝဇ္ဇနဉ္ဟိ (သျာ)

Apatthentassāti patthanāsaṅkhātaṁ kusalacchandaṁ akarontassa. **Appaṇidahantassā**ti dānacetanāvasena cittaṁ aṭṭhapentassāti attho. **Nanu āvaṭṭentassā**ti vāre **ābhogassā**ti ābhogavato. Atha vā ābhogā assa[1], ābhogassa vā anantaraṁ taṁ puññaṁ hotīti attho.

485. **Dvinnaṁ phassānan**ti-ādīsupi ekakkhaṇe dāyakassa dvinnaṁ phassādīnaṁ abhāvā paṭikkhipati, dāyakassa ca paribhuñjantassa cāti ubhinnaṁ phassādayo sandhāya paṭijānāti. Apicassa pañcannaṁ viññāṇānaṁ samodhānaṁ hotīti laddhi, tassāpi vasena paṭijānāti. Atha naṁ sakavādī pariyāyassa dvāraṁ pidahitvā ujuvipaccanīkavasena codetuṁ **kusalā**dipañhaṁ pucchati. Tatrāpi kusalākusalānaṁ ekassekakkhaṇe sampayogābhāvaṁ sandhāya paṭikkhipati. Paribhogamayaṁ pana cittavippayuttaṁ uppajjatīti laddhiyā paṭijānāti. Atha naṁ sakavādī suttena niggaṇāti.

486. Suttasādhane ārāmaropakādīnaṁ anussaraṇapaṭisaṅkharaṇādivasena antarantarā uppajjamānaṁ puññaṁ sandhāya **sadā puññaṁ pavaḍḍhatī**ti vuttaṁ. **Appamāṇo tassa puññābhisando**ti idaṁ[2] appamāṇavihārino dinnapaccayattā ca "evarūpo me cīvaraṁ paribhuñjatī"ti anumodanavasena ca vuttaṁ, taṁ so **paribhogamayan**ti sallakkheti. Yasmā pana paṭiggāhakena paṭiggahetvā aparibhuttepi deyyadhamme puññaṁ hotiyeva, tasmā sakavādīvādova balavā, tattha paṭiggāhakena paṭiggahiteti attho daṭṭhabbo. Sesaṁ uttānatthamevāti.

Paribhogamayapuññakathāvaṇṇanā.

---

6. Itodinnakathāvaṇṇanā

488-491. Idāni ito dinnakathā nāma hoti. Tattha yesaṁ "ito dinnena yāpenti, petā kālaṅkatā tahin"ti[3] vacanaṁ nissāya "yaṁ ito cīvarādi dinnaṁ, teneva yāpentī"ti laddhi seyyathāpi Rājagirikasiddhatthikānaṁ, te sandhāya **ito dinnenā**ti pucchā sakavādissa, paṭiññā

1. Ābhogo assa (Sī, Syā) 2. Idampi (Syā) 3. Khu 2. 129 piṭṭhe.

အပတ္ထေန္တဿာတိ ပတ္ထနာသင်္ခါတံ ကုသလစ္ဆန္ဒံ အကရောန္တဿ။ **အပ္ပဏိဒဟန္တဿာ**တိ ဒါနစေတနာဝသေန စိတ္တံ အဋ္ဌပေန္တဿာတိ အတ္ထော။ **နနု အာဝဋ္ဋေန္တဿာ**တိ ဝါရေ **အာဘောဂဿာ**တိ အာဘောဂဝတော။ အထ ဝါ အာဘောဂါ အဿ[၁]၊ အာဘောဂဿ ဝါ အနန္တရံ တံ ပုညံ ဟောတီတိ အတ္ထော။

၄၈၅။ **ဒွိန္နံ ဖဿာန**န္တိအာဒီသုပိ ဧကက္ခဏေ ဒါယကဿ ဒွိန္နံ ဖဿာဒီနံ အဘာဝါ ပဋိက္ခိပတိ၊ ဒါယကဿ စ ပရိဘုဉ္ဇန္တဿ စာတိ ဥဘိန္နံ ဖဿာဒယော သန္ဓာယ ပဋိဇာနာတိ။ အပိစဿ ပဉ္စန္နံ ဝိညာဏာနံ သမောဓာနံ ဟောတီတိ လဒ္ဓိ၊ တဿာပိ ဝသေန ပဋိဇာနာတိ။ အထ နံ သကဝါဒီ ပရိယာယဿ ဒွါရံ ပိဒဟိတွာ ဥဇုဝိပစ္စနီကဝသေန စောဒေတုံ **ကုသလာ**ဒိပဉှံ ပုစ္ဆတိ။ တတြာပိ ကုသလာကုသလာနံ ဧကဿေကက္ခဏေ သမ္ပယောဂါဘာဝံ သန္ဓာယ ပဋိက္ခိပတိ။ ပရိဘောဂမယံ ပန စိတ္တဝိပ္ပယုတ္တံ ဥပ္ပဇ္ဇတီတိ လဒ္ဓိယာ ပဋိဇာနာတိ။ အထ နံ သကဝါဒီ သုတ္တေန နိဂ္ဂဏှာတိ။

၄၈၆။ သုတ္တသာဓနေ အာရာမရောပကာဒီနံ အနုဿရဏပဋိသင်္ခရဏာဒိဝသေန အန္တရန္တရာ ဥပ္ပဇ္ဇမာနံ ပုညံ သန္ဓာယ **သဒါ ပုညံ ပဝဍ္ဎတီ**တိ ဝုတ္တံ။ **အပ္ပမာဏော တဿ ပုညာဘိသန္ဒော**တိ ဣဒံ[၂] အပ္ပမာဏဝိဟာရိနော ဒိန္နပစ္စယတ္တာ စ "ဧဝရူပေါ မေ စီဝရံ ပရိဘုဉ္ဇတီ"တိ အနုမောဒနဝသေန စ ဝုတ္တံ၊ တံ သော **ပရိဘောဂမယ**န္တိ သလ္လက္ခေတိ။ ယသ္မာ ပန ပဋိဂ္ဂါဟကေန ပဋိဂ္ဂဟေတွာ အပရိဘုတ္တေပိ ဒေယျဓမ္မေ ပုညံ ဟောတိယေဝ၊ တသ္မာ သကဝါဒီဝါဒေါဝ ဗလဝါ၊ တတ္ထ ပဋိဂ္ဂါဟကေန ပဋိဂ္ဂဟိတေတိ အတ္ထော ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ သေသံ ဥတ္တာနတ္ထမေဝါတိ။

ပရိဘောဂမယပုညကထာဝဏ္ဏနာ။

၆-ဣတောဒိန္နကထာဝဏ္ဏနာ

၄၈၈-၄၉၁။ ဣဒါနိ ဣတော ဒိန္နကထာ နာမ ဟောတိ။ တတ္ထ ယေသံ "ဣတော ဒိန္နေန ယာပေန္တိ၊ ပေတာ ကာလင်္ကတာ တဟိ"န္တိ[၃] ဝစနံ နိဿာယ "ယံ ဣတော စီဝရာဒိ ဒိန္နံ၊ တေနေဝ ယာပေန္တီ"တိ လဒ္ဓိ သေယျထာပိ ရာဇဂိရိကသိဒ္ဓတ္ထိကာနံ၊ တေ သန္ဓာယ **ဣတော ဒိန္နေနာ**တိ ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ၊ ပဋိညာ

၁-အာဘောဂေါ အဿ (သီ၊ သျာ) ၂-ဣဒမ္ပိ (သျာ) ၃-ခု ၂-၁၂၉-ပိဋ္ဌေ။

itarassa. Puna cīvarādivasena anuyutto paṭikkhipati. **Añño aññassa kārako**ti aññassa vipākadāyakānaṁ kammānaṁ añño kārako, na attanāva attano kammaṁ karotīti vuttaṁ hoti. Evaṁ puṭṭho pana itaro suttavirodhabhayena paṭikkhipati. **Dānaṁ dentan**ti dānaṁ dadamānaṁ disvāti attho. Tattha yasmā attano anumoditattā ca tesaṁ tattha bhogā uppajjanti, tasmāssa iminā kāraṇena laddhiṁ patiṭṭhapentassāpi[1] appatiṭṭhitāva hoti. Na hi te ito dinneneva vatthunā[2] yāpenti. Sesesupi suttasādhanesu eseva nayoti.

Ito dinnakathāvaṇṇanā.

---

7. Pathavīkammavipākotikathāvaṇṇanā

492. Idāni pathavī kammavipākotikathā nāma hoti. Tattha yasmā "atthi issariyasaṁvattaniyaṁ kammaṁ, ādhipaccasaṁvattaniyaṁ kamman"ti ettha issarānaṁ bhāvo issariyaṁ nāma, adhipatīnañca bhāvo ādhipaccaṁ nāma[3], pathavissariya-ādhipaccasaṁvattanikañca kammaṁ atthīti vuttaṁ, tasmā yesaṁ "pathavī kammavipāko"ti laddhi seyyathāpi Andhakānaṁ, te sandhāya **pathavī**ti pucchā sakavādissa, paṭiññā itarassa. **Sukhavedanīyā**ti-ādi kammavipākasabhāvadassanavasena vuttaṁ. "Phasso hotī"ti-ādinā nayena niddiṭṭhesu vipākesu phasso sukhavedanīyādibhedo hoti. So ca saññādayo ca sukhavedanādīhi sampayuttā, vedanādayo saññādīhi, sabbepi sārammaṇā, atthi ca nesaṁ purecārika-āvaṭṭanādisaṅkhātaṁ āvajjanaṁ, kammapaccayabhūtā cetanā, yo tattha iṭṭhavipāko, tassa patthanā, paṇidhānavasena pavattā mūlataṇhā, kiṁ te evarūpā pathavīti pucchati. Itaro paṭikkhipati. Paṭilomapucchādīni uttānatthāneva.

493. **Kammavipāko paresaṁ sādhāraṇo**ti pañhe phassādayo sandhāya paṭikkhipati, kammasamuṭṭhānaṁ rūpañca pathavī-ādīnaṁyeva ca sādhāraṇabhāvaṁ sandhāya paṭijānāti. **Asādhāraṇamaññesan**ti suttaṁ parasamayato

---

1. Laddhi patiṭṭhapentiyāpi (Ka) 2. Dinnāneva vatthūni (Ka)
3. Issarānaṁ issariyaṁ nāma, adhipatīnañca ādhipaccaṁ nāma, (Sī, Ka)

ဣတရဿ။ ပုန စီဝရာဒိဝသေန အနုယုတ္တော ပဋိက္ခိပတိ။ **အညော အညဿ ကာရကော**တိ အညဿ ဝိပါကဒါယကာနံ ကမ္မာနံ အညော ကာရကော၊ န အတ္တနာဝ အတ္တနော ကမ္မံ ကရောတီတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ဧဝံ ပုဋ္ဌော ပန ဣတရော သုတ္တဝိရောဓဘယေန ပဋိက္ခိပတိ။ **ဒါနံ ဒေန္တန္**တိ ဒါနံ ဒဒမာနံ ဒိသွာတိ အတ္ထော။ တတ္ထ ယသ္မာ အတ္တနော အနုမောဒိတတ္တာ စ တေသံ တတ္ထ ဘောဂါ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ၊ တသ္မာဿ ဣမိနာ ကာရဏေန လဒ္ဓိံ ပတိဋ္ဌပေန္တဿာပိ[၁] အပ္ပတိဋ္ဌိတာဝ ဟောတိ။ န ဟိ တေ ဣတော ဒိန္နေနေဝ ဝတ္ထုနာ[၂] ယာပေန္တိ။ သေသေသုပိ သုတ္တသာဓနေသု ဧသေဝ နယောတိ။

ဣတော ဒိန္နကထာဝဏ္ဏနာ။

၇-ပထဝီကမ္မဝိပါကောတိကထာဝဏ္ဏနာ

၄၉၂။ ဣဒါနိ ပထဝီ ကမ္မဝိပါကောတိကထာ နာမ ဟောတိ။ တတ္ထ ယသ္မာ “အတ္ထိ ဣဿရိယသံဝတ္တနိယံ ကမ္မံ, အာဓိပစ္စသံဝတ္တနိယံ ကမ္မ”န္တိ ဧတ္ထ ဣဿရာနံ ဘာဝေါ ဣဿရိယံ နာမ၊ အဓိပတီနဉ္စ ဘာဝေါ အာဓိပစ္စံ နာမ[၃]၊ ပထဝိဿရိယအာဓိပစ္စသံဝတ္တနိကဉ္စ ကမ္မံ အတ္ထီတိ ဝုတ္တံ၊ တသ္မာ ယေသံ “ပထဝီ ကမ္မဝိပါကော”တိ လဒ္ဓိ သေယျထာပိ အန္ဓကာနံ၊ တေ သန္ဓာယ **ပထဝီ**တိ ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ၊ ပဋိညာ ဣတရဿ။ **သုခဝေဒနီယာ**တိအာဒိ ကမ္မဝိပါကသဘာဝဒဿနဝသေန ဝုတ္တံ။ “ဖဿော ဟောတီ”တိအာဒိနာ နယေန နိဒ္ဒိဋ္ဌေသု ဝိပါကေသု ဖဿော သုခဝေဒနီယာဒိဘေဒေါ ဟောတိ။ သော စ သညာဒယော စ သုခဝေဒနာဒီဟိ သမ္ပယုတ္တာ, ဝေဒနာဒယော သညာဒီဟိ၊ သဗ္ဗေပိ သာရမ္မဏာ၊ အတ္ထိ စ နေသံ ပုရေစာရိကအာဝဋ္ဋနာဒိသင်္ခါတံ အာဝဇ္ဇနံ, ကမ္မပစ္စယဘူတာ စေတနာ, ယော တတ္ထ ဣဋ္ဌဝိပါကော၊ တဿ ပတ္ထနာ, ပဏိဓာနဝသေန ပဝတ္တာ မူလတဏှာ၊ ကိံ တေ ဧဝရူပါ ပထဝီတိ ပုစ္ဆတိ။ ဣတရော ပဋိက္ခိပတိ။ ပဋိလောမပုစ္ဆာဒီနိ ဥတ္တာနတ္ထာနေဝ။

၄၉၃။ **ကမ္မဝိပါကော ပရေသံ သာဓာရဏော**တိ ပဉှေ ဖဿာဒယော သန္ဓာယ ပဋိက္ခိပတိ၊ ကမ္မသမုဋ္ဌာနံ ရူပဉ္စ ပထဝီအာဒီနံယေဝ စ သာဓာရဏဘာဝံ သန္ဓာယ ပဋိဇာနာတိ။ **အသာဓာရဏမညေသ**န္တိ သုတ္တံ ပရသမယတော

၁-လဒ္ဓိ ပတိဋ္ဌပေန္တိယာပိ (က) ၂-ဒိန္နာနေဝ ဝတ္ထူနိ (က)
၃-ဣဿရာနံ ဣဿရိယံ နာမ၊ အဓိပတီနဉ္စ အာဓိပစ္စံ နာမ၊ (သီ၊ က)

āharitvā dassitaṁ. **Sabbe sattā pathaviṁ paribhuñjantī**ti pañhe pathaviṁ anissite sandhāya paṭikkhipati, nissite sandhāya paṭijānāti. **Pathaviṁ aparibhuñjitvā parinibbāyantī**ti pañhe āruppe parinibbāyantānaṁ vasena paṭijānāti. **Kammavipākaṁ akhepetvā**ti idaṁ parasamayavasena vuttaṁ. Kammavipākañhi khepetvāva parinibbāyantīti tesaṁ laddhi. Sakasamaye pana katokāsassa kammassa uppannaṁ vipākaṁ akhepetvā parinibbānaṁ natthi. Tesañca laddhiyā pathavī sādhāraṇavipākattā uppannavipākoyeva hoti, taṁ vipākabhāvena ṭhitaṁ akhepetvā parinibbānaṁ na yujjatīti codetuṁ vaṭṭati. Itaro laddhivasena paṭikkhipati. **Cakkavattisattassa kammavipākan**ti pañhe asādhāraṇaṁ phassādiṁ sandhāya paṭikkhipati, sādhāraṇaṁ sandhāya paṭijānāti. Pathavīsamuddasūriyacandimādayo hi sabbesaṁ sādhāraṇakammavipākoti tesaṁ laddhi.

494. **Issariyasaṁvattaniyan**ti ettha issariyaṁ nāma bahudhanatā, ādhipaccaṁ nāma sesajane attano vase vattetvā tehi garukātabbaṭṭhena adhipatibhāvo. Tattha kammaṁ paṭilābhavasena taṁsaṁvattanikaṁ nāma hoti, na janakavasena, tasmā vipākabhāve asādhakametanti.

Pathavī kammavipākotikathāvaṇṇanā.

---

8. Jarāmaraṇaṁvipākotikathāvaṇṇanā

495. Idāni jarāmaraṇaṁ vipākotikathā nāma hoti. Tattha yesaṁ "atthi dubbaṇṇasaṁvattaniyaṁ kammaṁ appāyukasaṁvattaniyaṁ kamman"ti ettha dubbaṇṇatā nāma jarā, appāyukatā nāma maraṇaṁ, taṁsaṁvattaniyañca kammaṁ atthi. Tasmā jarāmaraṇaṁ vipākoti laddhi seyyathāpi Andhakānaṁ, te sandhāya pucchā sakavādissa, paṭiññā itarassa. Paṭilomapañhe **anārammaṇan**ti rūpadhammānaṁ tāga anārammaṇameva, arūpānaṁ pana jarāmaraṇaṁ sampayogalakkhaṇābhāvā anārammaṇameva.

496. **Akusalānaṁ dhammānaṁ jarāmaraṇaṁ akusalānaṁ dhammānaṁ vipāko**ti pañhe jarāmaraṇena nāma aniṭṭhavipākena bhavitabbanti laddhiyā

အာဟရိတွာ ဒဿိတံ။ **သဗ္ဗေ သတ္တာ ပထဝိံ ပရိဘုဉ္ဇန္တီ**တိ ပဉှေ ပထဝိံ အနိဿိတေ သန္ဓာယ ပဋိက္ခိပတိ၊ နိဿိတေ သန္ဓာယ ပဋိဇာနာတိ။ **ပထဝိံ အပရိဘုဉ္ဇိတွာ ပရိနိဗ္ဗာယန္တီ**တိ ပဉှေ အာရုပ္ပေ ပရိနိဗ္ဗာယန္တာနံ ဝသေန ပဋိဇာနာတိ။ **ကမ္မဝိပါကံ အခေပေတွာ**တိ ဣဒံ ပရသမယဝသေန ဝုတ္တံ။ ကမ္မဝိပါကဉှိ ခေပေတွာဝ ပရိနိဗ္ဗာယန္တီတိ တေသံ လဒ္ဓိ။ သကသမယေ ပန ကတောကာသဿ ကမ္မဿ ဥပ္ပန္နံ ဝိပါကံ အခေပေတွာ ပရိနိဗ္ဗာနံ နတ္ထိ။ တေသဉ္စ လဒ္ဓိယာ ပထဝီ သာဓာရဏဝိပါကတ္တာ ဥပ္ပန္နဝိပါကောယေဝ ဟောတိ၊ တံ ဝိပါကဘာဝေန ဌိတံ အခေပေတွာ ပရိနိဗ္ဗာနံ န ယုဇ္ဇတီတိ စောဒေတုံ ဝဋ္ဋတိ။ ဣတရော လဒ္ဓိဝသေန ပဋိက္ခိပတိ။ **စက္ကဝတ္တိသတ္တဿ ကမ္မဝိပါက**န္တိ ပဉှေ အသာဓာရဏံ ဖဿာဒိံ သန္ဓာယ ပဋိက္ခိပတိ၊ သာဓာရဏံ သန္ဓာယ ပဋိဇာနာတိ။ ပထဝီသမုဒ္ဒသူရိယစန္ဒိမာဒယော ဟိ သဗ္ဗေသံ သာဓာရဏကမ္မဝိပါကောတိ တေသံ လဒ္ဓိ။

၄၉၄။ **ဣဿရိယသံဝတ္တနိယ**န္တိ ဧတ္ထ ဣဿရိယံ နာမ ဗဟုဓနတာ၊ အာဓိပစ္စံ နာမ သေသဇနေ အတ္တနော ဝသေ ဝတ္တေတွာ တေဟိ ဂရုကာတဗ္ဗဋ္ဌေန အဓိပတိဘာဝေါ။ တတ္ထ ကမ္မံ ပဋိလာဘဝသေန တံသံဝတ္တနိကံ နာမ ဟောတိ၊ န ဇနကဝသေန၊ တသ္မာ ဝိပါကဘာဝေ အသာဓကမေတန္တိ။

ပထဝီ ကမ္မဝိပါကောတိကထာဝဏ္ဏနာ။

၈-ဇရာမရဏံဝိပါကောတိကထာဝဏ္ဏနာ

၄၉၅။ ဣဒါနိ ဇရာမရဏံ ဝိပါကောတိကထာ နာမ ဟောတိ။ တတ္ထ ယေသံ "အတ္ထိ ဒုဗ္ဗဏ္ဏသံဝတ္တနိယံ ကမ္မံ အပ္ပါယုကသံဝတ္တနိယံ ကမ္မ"န္တိ ဧတ္ထ ဒုဗ္ဗဏ္ဏတာ နာမ ဇရာ၊ အပ္ပါယုကတာ နာမ မရဏံ၊ တံသံဝတ္တနိယဉ္စ ကမ္မံ အတ္ထိ။ တသ္မာ ဇရာမရဏံ ဝိပါကောတိ လဒ္ဓိ သေယျထာပိ အန္ဓကာနံ၊ တေ သန္ဓာယ ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ၊ ပဋိညာ ဣတရဿ။ ပဋိလောမပဉှေ **အနာရမ္မဏ**န္တိ ရူပဓမ္မာနံ တာဝ အနာရမ္မဏမေဝ၊ အရူပါနံ ပန ဇရာမရဏံ သမ္ပယောဂလက္ခဏာဘာဝါ အနာရမ္မဏမေဝ။

၄၉၆။ **အကုသလာနံ ဓမ္မာနံ ဇရာမရဏံ အကုသလာနံ ဓမ္မာနံ ဝိပါကော**တိ ပဉှေ ဇရာမရဏေန နာမ အနိဋ္ဌဝိပါကေန ဘဝိတဗ္ဗန္တိ လဒ္ဓိယာ

paṭijānāti. Teneva kāraṇena kusalānaṁ dhammānaṁ jarāmaraṇassa kusalavipākataṁ paṭikkhipati, parato cassa akusalavipākataññeva paṭijānāti.

Kusalānañca akusalānañcāti pucchāvasena ekato kataṁ, ekakkhaṇe pana taṁ natthi. Abyākatānaṁ avipākānaṁ jarāmaraṇaṁ vipākoti vattabbatāya pariyāyo natthi, tasmā abyākatavasena **pucchā na katā.**

497. **Dubbaṇṇasaṁvattaniyan**ti ettha dubbaṇṇiyaṁ nāma aparisuddhavaṇṇatā, appāyukatā nāma āyuno ciraṁ pavattituṁ asamatthatā. Tattha akusalakammaṁ kammasamuṭṭhānassa dubbaṇṇarūpassa kammapaccayo hoti, asadisattā panassa taṁvipāko na hoti. Utusamuṭṭhānādino[1] pana taṁpaṭilābhavasena āyuno ca upacchedakavasena paccayo hoti. Evametaṁ pariyāyena taṁsaṁvattanikaṁ nāma hoti, na vipākaphassādīnaṁ viya janakavasena, tasmā vipākabhāve asādhakaṁ. Sesamettha heṭṭhā vuttasadisamevāti.

Jarāmaraṇaṁ vipākotikathāvaṇṇanā

---

9. Ariyadhammavipākakathāvaṇṇanā

498. Idāni ariyadhammavipākakathā nāma hoti. Tattha yesaṁ kilesappahānamattameva sāmaññaphalaṁ, na cittacetasikā dhammāti laddhi seyyathāpi Andhakānaṁ, te sandhāya **natthi ariyadhammavipāko**ti pucchā sakavādissa. Tattha **ariyadhammavipāko**ti maggasaṅkhātassa ariyadhammassa vipāko. Kilesakkhayamattaṁ ariyaphalanti laddhiyā paṭiññā itarassa. **Sāmaññan**ti samaṇabhāvo, maggassetaṁ nāmaṁ. “Sāmaññañca vo bhikkhave desessāmi sāmaññaphalañcā”ti[2] hi vuttaṁ. Brahmaññepi eseva nayo.

Sotāpattiphalaṁ na vipākoti-ādīsu sotāpattimaggādīnaṁ apacayagāmitaṁ sandhāya ariyaphalānaṁ navipākabhāvaṁ paṭijānāti, dānaphalādīnaṁ

1. Utusamuṭṭhānādibhedena (Sī, Ka) 2. Sāmaññaphalāni cāti (Saṁ 3. 20 piṭṭhe)

ပဋိဇာနာတိ။ တေနေဝ ကာရဏေန ကုသလာနံ ဓမ္မာနံ ဇရာမရဏဿ ကုသလဝိပါကတံ ပဋိက္ခိပတိ၊ ပရတော စဿ အကုသလဝိပါကတညေဝ ပဋိဇာနာတိ။

ကုသလာနဉ္စ အကုသလာနဉ္စာတိ ပုစ္ဆာဝသေန ဧကတော ကတံ၊ ဧကက္ခဏေ ပန တံ နတ္ထိ။ အဗျာကတာနံ အဝိပါကာနံ ဇရာမရဏံ ဝိပါကောတိ ဝတ္တဗ္ဗတာယ ပရိယာယော နတ္ထိ၊ တသ္မာ အဗျာကတဝသေန **ပုစ္ဆာ န ကတာ**။

၄၉၇။ **ဒုဗ္ဗဏ္ဏသံဝတ္တနိယ**န္တိ ဧတ္ထ ဒုဗ္ဗဏ္ဏိယံ နာမ အပရိသုဒ္ဓဝဏ္ဏတာ၊ အပ္ပါယုကတာ နာမ အာယုနော စိရံ ပဝတ္တိတုံ အသမတ္ထတာ။ တတ္ထ အကုသလကမ္မံ ကမ္မသမုဋ္ဌာနဿ ဒုဗ္ဗဏ္ဏရူပဿ ကမ္မပစ္စယော ဟောတိ၊ အသဒိသတ္တာ ပနဿ တံဝိပါကော န ဟောတိ။ ဥတုသမုဋ္ဌာနာဒိနော[၁] ပန တံပဋိလာဘဝသေန အာယုနော စ ဥပစ္ဆေဒကဝသေန ပစ္စယော ဟောတိ။ ဧဝမေတံ ပရိယာယေန တံသံဝတ္တနိကံ နာမ ဟောတိ၊ န ဝိပါကဖဿာဒီနံ ဝိယ ဇနကဝသေန၊ တသ္မာ ဝိပါကဘာဝေ အသာဓကံ။ သေသမေတ္ထ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တသဒိသမေဝါတိ။

ဇရာမရဏံ ဝိပါကောတိကထာဝဏ္ဏနာ။

၉-အရိယဓမ္မဝိပါကကထာဝဏ္ဏနာ

၄၉၈။ ဣဒါနိ အရိယဓမ္မဝိပါကကထာ နာမ ဟောတိ။ တတ္ထ ယေသံ ကိလေသပ္ပဟာနမတ္တမေဝ သာမညဖလံ၊ န စိတ္တစေတသိကာ ဓမ္မာတိ လဒ္ဓိ သေယျထာပိ အန္ဓကာနံ၊ တေ သန္ဓာယ **နတ္ထိ အရိယဓမ္မဝိပါကော**တိ ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ။ တတ္ထ **အရိယဓမ္မဝိပါကော**တိ မဂ္ဂသင်္ခါတဿ အရိယဓမ္မဿ ဝိပါကော။ ကိလေသက္ခယမတ္တံ အရိယဖလန္တိ လဒ္ဓိယာ ပဋိညာ ဣတရဿ။ **သာမည**န္တိ သမဏဘာဝေါ၊ မဂ္ဂဿေတံ နာမံ။ “သာမညဉ္စ ဝေါ ဘိက္ခဝေ ဒေသေဿာမိ သာမညဖလဉ္စာ”တိ[၂] ဟိ ဝုတ္တံ။ ဗြဟ္မညေပိ ဧသေဝ နယော။

သောတာပတ္တိဖလံ န ဝိပါကောတိအာဒီသု သောတာပတ္တိမဂ္ဂါဒီနံ အပစယ-ဂါမိတံ သန္ဓာယ အရိယဖလာနံ နဝိပါကဘာဝံ ပဋိဇာနာတိ၊ ဒါနဖလာဒီနံ

၁-ဥတုသမုဋ္ဌာနာဒိဘေဒေန (သီ၊ က) ၂-သာမညဖလာနိ စာတိ (သံ ၃-၂၀-ပိဋ္ဌေ)

paṭikkhipati. So hi Ācayagāmittikassa evaṁ atthaṁ dhāreti— vipākasaṅkhātaṁ ācayaṁ gacchanti, taṁ vā ācinantā gacchantīti ācayagāmino, vipākaṁ apacinantā gacchantīti apacayagāminoti. Tasmā evaṁ paṭijānāti ca paṭikkhipati ca.

500. **Kāmāvacaraṁ kusalaṁ savipākaṁ ācayagāmī**ti-ādikā pucchā paravādissa, paṭiññā ca paṭikkhepo ca sakavādissa. Lokiyañhi kusalaṁ vipākacutipaṭisandhiyo[1] ceva vaṭṭañca ācinantaṁ gacchatīti ācayagāmi, lokuttarakusalaṁ cutipaṭisandhiyo ceva vaṭṭañca apacinantaṁ gacchatīti apacayagāmi. Evametaṁ savipākameva hoti, na apacayagāmivacanamattena avipākaṁ. Imamatthaṁ sandhāyettha sakavādino paṭiññā ca paṭikkhepo ca veditabbāti.

Ariyadhammavipākakathāvaṇṇanā.

---

10. Vipākovipākadhammadhammotikathāvaṇṇanā

501. Idāni vipāko vipākadhammadhammotikathā nāma hoti. Tattha yasmā vipāko vipākassa aññamaññādipaccayavasena paccayo hoti, tasmā vipākopi vipākadhammadhammoti yesaṁ laddhi seyyathāpi Andhakānaṁ, te sandhāya pucchā sakavādissa, paṭiññā itarassa. **Tassa vipāko**ti tassa vipākadhammadhammassa vipākassa yo vipāko, sopi te vipākadhammadhammo hotīti pucchati. Itaro āyatiṁ vipākadānābhāvaṁ sandhāya paṭikkhipati. Dutiyaṁ puṭṭho tappaccayāpi aññassa vipākassa uppattiṁ sandhāya paṭijānāti. Evaṁ sante panassa kusalākusalassa viya tassāpi vipākassa vipāko, tassāpi vipākoti vaṭṭānupacchedo āpajjatīti puṭṭho samayavirodhabhayena paṭikkhipati.

Vipākoti vāti-ādimhi vacanasādhane pana yadi vipākassa vipākadhammadhammena ekatthatā bhaveyya, kusalākusalābyākatānaṁ ekatthataṁ āpajjeyyāti paṭikkhipati. **Vipāko ca vipākadhammadhammo cā**ti

1. Kusalavipākaṁ cutipaṭisandhiyo (sabbattha)

ပဋိက္ခိပတိ။ သော ဟိ အာစယဂါမိတ္တိကဿ ဧဝံ အတ္ထံ ဓာရေတိ— ဝိပါကသင်္ခါတံ အာစယံ ဂစ္ဆန္တိ, တံ ဝါ အာစိနန္တာ ဂစ္ဆန္တီတိ အာစယဂါမိနော၊ ဝိပါကံ အပစိနန္တာ ဂစ္ဆန္တီတိ အပစယဂါမိနောတိ။ တသ္မာ ဧဝံ ပဋိဇာနာတိ စ ပဋိက္ခိပတိ စ။

၅၀၀။ **ကာမာဝစရံ ကုသလံ သဝိပါကံ အာစယဂါမီ**တိအာဒိကာ ပုစ္ဆာ ပရဝါဒိဿ၊ ပဋိညာ စ ပဋိက္ခေပေါ စ သကဝါဒိဿ။ လောကိယဉှိ ကုသလံ ဝိပါကစုတိပဋိသန္ဓိယော[၁] စေဝ ဝဋ္ဋဉ္စ အာစိနန္တံ ဂစ္ဆတီတိ အာစယ-ဂါမိ၊ လောကုတ္တရကုသလံ စုတိပဋိသန္ဓိယော စေဝ ဝဋ္ဋဉ္စ အပစိနန္တံ ဂစ္ဆတီတိ အပစယဂါမိ။ ဧဝမေတံ သဝိပါကမေဝ ဟောတိ၊ န အပစယဂါမိဝစန-မတ္တေန အဝိပါကံ။ ဣမမတ္ထံ သန္ဓာယေတ္ထ သကဝါဒိနော ပဋိညာ စ ပဋိက္ခေပေါ စ ဝေဒိတဗ္ဗာတိ။

အရိယဓမ္မဝိပါကကထာဝဏ္ဏနာ။

၁၀-ဝိပါကောဝိပါကဓမ္မဓမ္မောတိကထာဝဏ္ဏနာ

၅၀၁။ ဣဒါနိ ဝိပါကော ဝိပါကဓမ္မဓမ္မောတိကထာ နာမ ဟောတိ။ တတ္ထ ယသ္မာ ဝိပါကော ဝိပါကဿ အညမညာဒိပစ္စယဝသေန ပစ္စယော ဟောတိ၊ တသ္မာ ဝိပါကောပိ ဝိပါကဓမ္မဓမ္မောတိ ယေသံ လဒ္ဓိ သေယျထာပိ အန္ဓကာနံ၊ တေ သန္ဓာယ ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ၊ ပဋိညာ ဣတရဿ။ **တဿ ဝိပါကော**တိ တဿ ဝိပါကဓမ္မဓမ္မဿ ဝိပါကဿ ယော ဝိပါကော၊ သောပိ တေ ဝိပါက-ဓမ္မဓမ္မော ဟောတီတိ ပုစ္ဆတိ။ ဣတရော အာယတိံ ဝိပါကဒါနာဘာဝံ သန္ဓာယ ပဋိက္ခိပတိ။ ဒုတိယံ ပုဋ္ဌော တပ္ပစ္စယာပိ အညဿ ဝိပါကဿ ဥပ္ပတ္တိံ သန္ဓာယ ပဋိဇာနာတိ။ ဧဝံ သန္တေ ပနဿ ကုသလာကုသလဿ ဝိယ တဿာပိ ဝိပါကဿ ဝိပါကော, တဿာပိ ဝိပါကောတိ ဝဋ္ဋာနုပစ္ဆေဒေါ အာပဇ္ဇတီတိ ပုဋ္ဌော သမယဝိရောဓဘယေန ပဋိက္ခိပတိ။

ဝိပါကောတိ ဝါတိအာဒိမှိ ဝစနသာဓနေ ပန ယဒိ ဝိပါကဿ ဝိပါကဓမ္မဓမ္မေန ဧကတ္ထတာ ဘဝေယျ၊ ကုသလာကုသလာဗျာကတာနံ ဧကတ္ထတံ အာပဇ္ဇေယျာတိ ပဋိက္ခိပတိ။ **ဝိပါကော စ ဝိပါကဓမ္မဓမ္မော စာ**တိ

၁-ကုသလဝိပါကံ စုတိပဋိသန္ဓိယော (သဗ္ဗတ္ထ)

ettha ayaṁ adhippāyo—so hi catūsu vipākakkhandhesu ekekaṁ aññamaññapaccayādīsu paccayaṭṭhena vipākadhammadhammataṁ paccayuppannaṭṭhena ca vipākaṁ maññamāno “vipāko vipākadhammadhammo”ti puṭṭho āmantāti paṭijānāti. Atha naṁ sakavādī “yasmā tayā ekakkhaṇe catūsu khandhesu vipāko vipākadhammadhammopi anuññāto, tasmā tesaṁ sahagatādibhāvo āpajjatī”ti codetuṁ evamāha. Itaro kusalākusalasaṅkhātaṁ[1] vipākadhammadhammaṁ sandhāya paṭikkhipati. **Taññeva akusalan**ti yadi te vipāko vipākadhammadhammo, yo akusalavipāko, so akusalaṁ āpajjati. Kasmā? Vipākadhammadhammena ekattā. **Taññeva kusalan**ti-ādīsupi eseva nayo.

502. **Aññamaññapaccayā**ti idaṁ sahajātānaṁ paccayamattavasena vuttaṁ, tasmā asādhakaṁ. Mahābhūtānampi ca aññamaññapaccayathā vuttā, na ca tāni vipākāni, na ca vipākadhammadhammānīti.

Vipāko vipākadhammadhammotikathāvaṇṇanā.

Sattamo vaggo.

---

8. Aṭṭhamavagga

1. Chagatikathāvaṇṇanā

503-504. Idāni chagatikathā nāma hoti. Tattha Asurakāyena saddhiṁ cha gatiyoti yesaṁ laddhi seyyathāpi Andhakānañceva Uttarāpathakānañca, te sandhāya pucchā sakavādissa, paṭiññā itarassa. Atha naṁ sakavādī “pañca kho panimā Sāriputta gatiyo”ti[2] lomahaṁsanapariyāye paricchinnānaṁ gatīnaṁ vasena codetuṁ **nanu pañca gatiyo**ti-ādimāha. Itaro suttavirodhabhayena paṭijānāti. Kasmā pana sakavādī cha gatiyo na sampaṭicchati, nanu “catūhāpāyehi ca vippamutto”ti ettha Asurakāyopi gahitoti. Saccaṁ gahito, na panesā gati. Kasmā? Visuṁ abhāvato. Asurakāyasmiñhi Kālakañcikā Asurā petagatiyā

---

1. Kusalasaṅkhātaṁ (Syā)   2. Ma 1. 106 piṭṭhe.

ဧတ္ထ အယံ အဓိပ္ပါယော—သော ဟိ စတူသု ဝိပါကက္ခန္ဓေသု ဧကေကံ အညမညပစ္စယာဒီသု ပစ္စယဋ္ဌေန ဝိပါကဓမ္မဓမ္မတံ ပစ္စယုပ္ပန္နဋ္ဌေန စ ဝိပါကံ မညမာနော “ဝိပါကော ဝိပါကဓမ္မဓမ္မော”တိ ပုဋ္ဌော အာမန္တာတိ ပဋိဇာနာတိ။ အထ နံ သကဝါဒီ “ယသ္မာ တယာ ဧကက္ခဏေ စတူသု ခန္ဓေသု ဝိပါကော ဝိပါကဓမ္မဓမ္မောပိ အနုညာတော၊ တသ္မာ တေသံ သဟဂတာဒိဘာဝေါ အာပဇ္ဇတီ”တိ စောဒေတုံ ဧဝမာဟ။ ဣတရော ကုသလာကုသလသင်္ခါတံ[1] ဝိပါကဓမ္မဓမ္မံ သန္ဓာယ ပဋိက္ခိပတိ။ **တညေဝ အကုသလ**န္တိ ယဒိ တေ ဝိပါကော ဝိပါကဓမ္မဓမ္မော၊ ယော အကုသလဝိပါကော၊ သော အကုသလံ အာပဇ္ဇတိ။ ကသ္မာ? ဝိပါကဓမ္မဓမ္မေန ဧကတ္တာ။ **တညေဝ ကုသလ**န္တိအာဒီသုပိ ဧသေဝ နယော။

၅၀၂။ **အညမညပစ္စယာ**တိ ဣဒံ သဟဇာတာနံ ပစ္စယမတ္တဝသေန ဝုတ္တံ၊ တသ္မာ အသာဓကံ။ မဟာဘူတာနမ္ပိ စ အညမညပစ္စယတာ ဝုတ္တာ၊ န စ တာနိ ဝိပါကာနိ၊ န စ ဝိပါကဓမ္မဓမ္မာနီတိ။

ဝိပါကော ဝိပါကဓမ္မဓမ္မောတိကထာဝဏ္ဏနာ။

သတ္တမော ဝဂ္ဂေါ။

၈-အဋ္ဌမဝဂ္ဂ

၁-ဆဂတိကထာဝဏ္ဏနာ

၅၀၃-၅၀၄။ ဣဒါနိ ဆဂတိကထာ နာမ ဟောတိ။ တတ္ထ အသုရကာယေန သဒ္ဓိံ ဆ ဂတိယောတိ ယေသံ လဒ္ဓိ သေယျထာပိ အန္ဓကာနဉ္စေဝ ဥတ္တရာပထကာနဉ္စ၊ တေ သန္ဓာယ ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ၊ ပဋိညာ ဣတရဿ။ အထ နံ သကဝါဒီ “ပဉ္စ ခေါ ပနိမာ သာရိပုတ္တ ဂတိယော”တိ[2] လောမဟံသနပရိယာယေ ပရိစ္ဆိန္နာနံ ဂတီနံ ဝသေန စောဒေတုံ **နနု ပဉ္စ ဂတိယော**တိအာဒိမာဟ။ ဣတရော သုတ္တဝိရောဓဘယေန ပဋိဇာနာတိ။ ကသ္မာ ပန သကဝါဒီ ဆ ဂတိယော န သမ္ပဋိစ္ဆတိ၊ နနု “စတူဟာပါယေဟိ စ ဝိပ္ပမုတ္တော”တိ ဧတ္ထ အသုရကာယောပိ ဂဟိတောတိ။ သစ္စံ ဂဟိတော၊ န ပနေသာ ဂတိ။ ကသ္မာ? ဝိသုံ အဘာဝတော။ အသုရကာယသ္မိဉှိ ကာလကဉ္စိကာ အသုရာ ပေတဂတိယာ

၁-ကုသလသင်္ခါတံ (သျာ)   ၂-မ ၁-၁၀၆-ပိဋ္ဌေ။

saṅgahitā, Vepacittiparisā devagatiyā, asurakāyoti visuṁ ekā gati nāma natthi.

Idāni etameva atthaṁ dassetuṁ **nanu Kālakañcikā**ti-ādi āraddhaṁ. Tattha **samānavaṇṇā**ti sadisarūpasaṇṭhānā bībhacchā virūpā duddassikā. **Samānabhogā**ti sadisamethunasamācārā. **Samānāhārā**ti sadisakheḷasiṅghāṇikapubbalohitādi-āhārā. **Samānāyukā**ti sadisa-āyuparicchedā. **Āvāhavivāhan**ti kaññāgahaṇañceva kaññādānañca. Sukkapakkhe **samānavaṇṇā**ti sadisarūpasaṇṭhānā abhirūpā pāsādikā dassanīyā pabhāsampannā. **Samānabhogā**ti sadisapañcakāmaguṇabhogā. **Samānāhārā**ti sadisasudhābhojanādi-āhārā. Sesaṁ vuttanayameva. **Nanu atthi asurakāyo**ti idaṁ asurakāyasseva sādhakaṁ. Tassa pana visuṁ gatiparicchedābhāvena na gatisādhakanti.

Chagatikathāvaṇṇanā.

---

2. Antarābhavakathāvaṇṇanā

505. Idāni antarābhavakathā nāma hoti. Tattha yesaṁ "antarā parinibbāyī"ti suttapadaṁ ayoniso gahetvā "antarābhavo nāma atthi, yattha satto dibbacakkhuko viya adibbacakkhuko, iddhimā viya aniddhimā mātāpitisamāgamañceva utusamayañca olokayamāno sattāhaṁ vā atirekasattāhaṁ vā tiṭṭhatī"ti laddhi seyyathāpi Pubbaseliyānañceva Sammitiyānañca, te sandhāya **atthī**ti pucchā sakavādissa, laddhiyaṁ ṭhatvā paṭiññā itarassa. Atha naṁ ye ca Bhagavatā tayo bhavā vuttā, tesaṁ vasena codetuṁ **kāmabhavo**ti-ādimāha. Tatrāyaṁ adhippāyo—yadi te antarābhavo nāma koci bhavo atthi, tena kāmabhavādīnaṁyeva aññatarena bhavitabbaṁ pañcavokārabhavādinā[1] viya, tena taṁ pucchāmi "kiṁ te ayaṁ antarābhavo nāma kāmabhavo, udāhu rūpabhavo arūpabhavo vā"ti. Itaro tathā anicchanto sabbaṁ paṭikkhipati. **Kāmabhavassa cā**ti-ādi yadi antarābhavo nāma atthi, imesaṁ bhavānaṁ antarā dvinnaṁ sīmānaṁ

1. Pañcavokārabhavādīnaṁ (Ka)

သင်္ဂဟိတာ၊ ဝေပစိတ္တိပရိသာ ဒေဝဂတိယာ၊ အသုရကာယောတိ ဝိသုံ ဧကာ ဂတိ နာမ နတ္ထိ။

ဣဒါနိ ဧတမေဝ အတ္ထံ ဒဿေတုံ **နနု ကာလကဉ္စိကာ**တိအာဒိ အာရဒ္ဓံ။ တတ္ထ **သမာနဝဏ္ဏာ**တိ သဒိသရူပသဏ္ဌာနာ ဗီဘစ္ဆာ ဝိရူပါ ဒုဒ္ဒသိကာ။ **သမာနဘောဂါ**တိ သဒိသမေထုနသမာစာရာ။ **သမာနာဟာရာ**တိ သဒိသခေဠသိင်္ဃာဏိကပုဗ္ဗလောဟိတာဒိအာဟာရာ။ **သမာနာယုကာ**တိ သဒိသအာယုပရိစ္ဆေဒါ။ **အာဝါဟဝိဝါဟ**န္တိ ကညာဂဟဏဉ္စေဝ ကညာဒါနဉ္စ။ သုက္ကပက္ခေ **သမာနဝဏ္ဏာ**တိ သဒိသရူပသဏ္ဌာနာ အဘိရူပါ ပါသာဒိကာ ဒဿနီယာ ပဘာသမ္ပန္နာ။ **သမာနဘောဂါ**တိ သဒိသပဉ္စကာမဂုဏဘောဂါ။ **သမာနာဟာရာ**တိ သဒိသသုဓာဘောဇနာဒိအာဟာရာ။ သေသံ ဝုတ္တနယမေဝ။ **နနု အတ္ထိ အသုရကာယော**တိ ဣဒံ အသုရကာယဿေဝ သာဓကံ။ တဿ ပန ဝိသုံ ဂတိပရိစ္ဆေဒါဘာဝေန န ဂတိသာဓကန္တိ။

ဆဂတိကထာဝဏ္ဏနာ။

၂-အန္တရာဘဝကထာဝဏ္ဏနာ

၅၀၅။ ဣဒါနိ အန္တရာဘဝကထာ နာမ ဟောတိ။ တတ္ထ ယေသံ "အန္တရာပရိနိဗ္ဗာယီ"တိ သုတ္တပဒံ အယောနိသော ဂဟေတွာ "အန္တရာဘဝေါ နာမ အတ္ထိ၊ ယတ္ထ သတ္တော ဒိဗ္ဗစက္ခုကော ဝိယ အဒိဗ္ဗစက္ခုကော၊ ဣဒ္ဓိမာ ဝိယ အနိဒ္ဓိမာ မာတာပိတိသမာဂမဉ္စေဝ ဥတုသမယဉ္စ ဩလောကယမာနော သတ္တာဟံ ဝါ အတိရေကသတ္တာဟံ ဝါ တိဋ္ဌတီ"တိ လဒ္ဓိ သေယျထာပိ ပုဗ္ဗသေလိယာနဉ္စေဝ သမ္မိတိယာနဉ္စ၊ တေ သန္ဓာယ **အတ္ထီ**တိ ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ၊ လဒ္ဓိယံ ဌတွာ ပဋိညာ ဣတရဿ။ အထ နံ ယေ စ ဘဂဝတာ တယော ဘဝါ ဝုတ္တာ၊ တေသံ ဝသေန စောဒေတုံ **ကာမဘဝေါ**တိအာဒိမာဟ။ တတြာယံ အဓိပ္ပါယော— ယဒိ တေ အန္တရာဘဝေါ နာမ ကောစိ ဘဝေါ အတ္ထိ၊ တေန ကာမဘဝါဒီနံယေဝ အညတရေန ဘဝိတဗ္ဗံ ပဉ္စဝေါကာရဘဝါဒိနာ[1] ဝိယ၊ တေန တံ ပုစ္ဆာမိ "ကိံ တေ အယံ အန္တရာဘဝေါ နာမ ကာမဘဝေါ၊ ဥဒါဟု ရူပဘဝေါ အရူပဘဝေါ ဝါ"တိ။ ဣတရော တထာ အနိစ္ဆန္တော သဗ္ဗံ ပဋိက္ခိပတိ။ **ကာမဘဝဿ စာ**တိအာဒိ ယဒိ အန္တရာဘဝေါ နာမ အတ္ထိ၊ ဣမေသံ ဘဝါနံ အန္တရာ ဒွိန္နံ သီမာနံ

၁-ပဉ္စဝေါကာရဘဝါဒီနံ (က)

sīmantarikā viya bhaveyyāti codetuṁ āraddhaṁ. Paravādī pana tathā anicchanto sabbapañhe paṭikkhipati kevalaṁ laddhiyā, na sahadhammena. Teneva naṁ sakavādī no vata reti paṭisedheti.

506. **Pañcamī sā yonī**ti-ādīnipi yathāparicchinnayoni-ādīsu so samodhānaṁ na gacchati, atha tena tato tato atirekena bhavitabbanti codetuṁ vuttāni. **Antarābhavūpagaṁ kamman**ti yadi sopi eko bhavo, yathā kāmabhavūpagādīni kammāni atthīti Satthārā vibhajitvā dassitāni, evaṁ tadupagenāpi kammena bhavitabbanti codanatthaṁ vuttaṁ. Yasmā pana parasamaye antarābhavūpagaṁ nāma pāṭiyekkaṁ kammaṁ natthi, yaṁ yaṁ bhavaṁ upapajjissati, tadupageneva kammena antarābhave nibbattatīti tesaṁ laddhi, tasmā nahevanti paṭikkhittaṁ. **Atthi antarābhavūpagā sattā**ti puṭṭhopi kāmabhavūpagāyeva[1] nāma teti laddhiyā paṭikkhipati. **Jāyantī**ti-ādīni puṭṭhopi tattha jātijarāmaraṇāni ceva cutipaṭisandhiparamparañca anicchanto paṭikkhipati. Rūpādivasena puṭṭhopi yasmā antarābhavasattassa anidassanaṁ rūpaṁ, vedanādayopi aññesaṁ viya na oḷārikāti tassa laddhi, tasmā paṭikkhipati. Imināva kāraṇena pañcavokārabhavabhāvepi paṭikkhepo veditabbo.

507. Idāni **kāmabhavo bhavo gatī**ti-ādi bhavasaṁsandanaṁ nāma hoti. Tatrāyaṁ adhippāyo—yadi te antarābhavo nāma koci bhavo[2] bhaveyya, yathā kāmabhavādīsu bhavagati-ādibhedo labbhati, tathā tatrāpi labbhetha. Yathā vā tattha na labbhati, tathā imesupi na labbhetha. Samānasmiñhi bhavabhāve etesvevesa vibhāgo atthi, na itarasminti ko ettha visesahetūti. Itaro puna laddhimattavasena taṁ taṁ paṭijānāti ceva paṭikkhipati ca.

508. **Sabbesaññeva sattānaṁ atthi antarābhavo**ti puṭṭho yasmā nirayūpaga-asaññasattūpaga-arūpūpagānaṁ antarābhavaṁ na icchati, tasmā paṭikkhipati. Teneva kāraṇena paṭilome[3] paṭijānāti. **Ānantariyassā**ti[4] ādi yesaṁ so antarābhavaṁ na icchati, te tāva

1. Kāmabhavarūpabhavūpagāyeva (Ka)
2. Gatibhavo (Sī, Ka)
3. Paṭilomena (Syā)
4. Anantarikassāti (Sī, Syā, Ka)

သီမန္တရိကာ ဝိယ ဘဝေယျာတိ စောဒေတုံ အာရဒ္ဓံ။ ပရဝါဒီ ပန တထာ အနိစ္ဆန္တော သဗ္ဗပဉှေ ပဋိက္ခိပတိ ကေဝလံ လဒ္ဓိယာ၊ န သဟဓမ္မေန။ တေနေဝ နံ သကဝါဒီ နော ဝတ ရေတိ ပဋိသေဓေတိ။

၅၀၆။ **ပဉ္စမီ သာ ယောနီ**တိအာဒီနိပိ ယထာပရိစ္ဆိန္နယောနိအာဒီသု သော သမောဓာနံ န ဂစ္ဆတိ၊ အထ တေန တတော တတော အတိရေကေန ဘဝိတဗ္ဗန္တိ စောဒေတုံ ဝုတ္တာနိ။ **အန္တရာဘဝူပဂံ ကမ္မ**န္တိ ယဒိ သောပိ ဧကော ဘဝေါ၊ ယထာ ကာမဘဝူပဂါဒီနိ ကမ္မာနိ အတ္ထီတိ သတ္ထာရာ ဝိဘဇိတွာ ဒဿိတာနိ၊ ဧဝံ တဒုပဂေနာပိ ကမ္မေန ဘဝိတဗ္ဗန္တိ စောဒနတ္ထံ ဝုတ္တံ။ ယသ္မာ ပန ပရသမယေ အန္တရာဘဝူပဂံ နာမ ပါဋိယေက္ကံ ကမ္မံ နတ္ထိ၊ ယံ ယံ ဘဝံ ဥပပဇ္ဇိဿတိ၊ တဒုပဂေနေဝ ကမ္မေန အန္တရာဘဝေ နိဗ္ဗတ္တတီတိ တေသံ လဒ္ဓိ၊ တသ္မာ နဟေဝန္တိ ပဋိက္ခိတ္တံ။ **အတ္ထိ အန္တရာဘဝူပဂါ သတ္တာ**တိ ပုဋ္ဌောပိ ကာမဘဝူပဂါယေဝ[1] နာမ တေတိ လဒ္ဓိယာ ပဋိက္ခိပတိ။ **ဇာယန္တီ**တိအာဒီနိ ပုဋ္ဌောပိ တတ္ထ ဇာတိဇရာမရဏာနိ စေဝ စုတိပဋိသန္ဓိပရမ္ပရဉ္စ အနိစ္ဆန္တော ပဋိက္ခိပတိ။ ရူပါဒိဝသေန ပုဋ္ဌောပိ ယသ္မာ အန္တရာဘဝသတ္တဿ အနိဒဿနံ ရူပံ၊ ဝေဒနာဒယောပိ အညေသံ ဝိယ န ဩဠာရိကာတိ တဿ လဒ္ဓိ၊ တသ္မာ ပဋိက္ခိပတိ။ ဣမိနာဝ ကာရဏေန ပဉ္စဝေါကာရဘဝဘာဝေပိ ပဋိက္ခေပေါ ဝေဒိတဗ္ဗော။

၅၀၇။ ဣဒါနိ **ကာမဘဝေါ ဘဝေါ ဂတီ**တိအာဒိ ဘဝသံသန္ဒနံ နာမ ဟောတိ။ တတြာယံ အဓိပ္ပါယော—ယဒိ တေ အန္တရာဘဝေါ နာမ ကောစိ ဘဝေါ[2] ဘဝေယျ၊ ယထာ ကာမဘဝါဒီသု ဘဝဂတိအာဒိဘေဒေါ လဗ္ဘတိ၊ တထာ တတြာပိ လဗ္ဘေထ။ ယထာ ဝါ တတ္ထ န လဗ္ဘတိ၊ တထာ ဣမေသုပိ န လဗ္ဘေထ။ သမာနသ္မိဉှိ ဘဝဘာဝေ ဧတေသွေဝေသ ဝိဘာဂေါ အတ္ထိ၊ န ဣတရသ္မိန္တိ ကော ဧတ္ထ ဝိသေသဟေတူတိ။ ဣတရော ပုန လဒ္ဓိမတ္တဝသေန တံ တံ ပဋိဇာနာတိ စေဝ ပဋိက္ခိပတိ စ။

၅၀၈။ **သဗ္ဗေသညေဝ သတ္တာနံ အတ္ထိ အန္တရာဘဝေါ**တိ ပုဋ္ဌော ယသ္မာ နိရယူပဂအသညသတ္တူပဂအရူပူပဂါနံ အန္တရာဘဝံ န ဣစ္ဆတိ၊ တသ္မာ ပဋိက္ခိပတိ။ တေနေဝ ကာရဏေန ပဋိလောမေ[3] ပဋိဇာနာတိ။ **အာနန္တရိယဿာ**တိ[4] အာဒိ ယေသံ သော အန္တရာဘဝံ န ဣစ္ဆတိ၊ တေ တာဝ

၁-ကာမဘဝရူပဘဝူပဂါယေဝ (က)
၂-ဂတိဘဝေါ (သီ၊ က)
၃-ပဋိလောမေန (သျာ)
၄-အနန္တရိကဿာတိ (သီ၊ သျာ၊ က)

vibhajitvā dassetuṁ vuttaṁ. Taṁ sabbaṁ Pāḷi-anusāreneva veditabbaṁ saddhiṁ suttasādhanenāti.

Antarābhavakathāvaṇṇanā.

---

3. Kāmaguṇakathāvaṇṇanā

510. Idāni kāmaguṇakathā nāma hoti. Tattha sakasamaye tāva **kāmadhātū**ti vatthūkāmāpi vuccanti kilesakāmāpi kāmabhavopi. Etesu hi vatthukāmā kamanīyaṭṭhena kāmā, sabhāvanissattasuññataṭṭhena dhātūti kāmadhātu. Kilesakāmā kamanīyaṭṭhena ceva kamanaṭṭhena ca kāmā, yathāvuttenevatthena dhātūti kāmadhātu. Kāmabhavo kamanīyaṭṭhena kamanaṭṭhena vatthukāmapavattidesaṭṭhenāti tīhi kāraṇehi kāmo, yathāvuttenevatthena dhātūti kāmadhātu. Parasamaye pana "pañcime bhikkhave kāmaguṇā"ti vacanamattaṁ nissāya pañceva kāmaguṇā kāmadhātūti gahitaṁ, tasmā yesaṁ ayaṁ laddhi seyyathāpi etarahi Pubbaseliyānaṁ, te sandhāya kāmadhātunānattaṁ bodhetuṁ[1] **pañcevā**ti pucchā sakavādissa, laddhivasena paṭiññā itarassa. **Nanu atthī**ti-ādi kilesakāmadassanatthaṁ vuttaṁ. Tattha **tappaṭisaṁyutto**ti kāmaguṇapaṭisaṁyutto, kāmaguṇārammaṇoti attho. **No ca vata re vattabbe pañcevā**ti imesu tappaṭisaṁyuttachandādīsu sati pañceva kāmaguṇā kāmadhātūti na vattabbaṁ. Etepi hi chandādayo kamanīyaṭṭhena kāmā ca dhātu cātipi kāmadhātu, kamanaṭṭhena kāmasaṅkhātā dhātūtipi kāmadhātūti attho.

Manussānaṁ cakkhunti-ādi vatthukāmadassanatthaṁ vuttaṁ. Tattha paravādī channampi āyatanānaṁ vatthukāmabhāvena nakāmadhātubhāvaṁ paṭikkhipitvā puna manoti puṭṭho mahaggatalokuttaraṁ sandhāya nakāmadhātubhāvaṁ paṭijānāti. Yasmā pana sabbopi tebhūmakamano kāmadhātuyeva, tasmā naṁ sakavādī suttena niggaṇhāti.

---

1. Codetuṁ (Syā)

ဝိဘဇိတွာ ဒဿေတုံ ဝုတ္တံ။ တံ သဗ္ဗံ ပါဠိအနုသာရေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗံ သဒ္ဓိံ သုတ္တသာဓနေနာတိ။

အန္တရာဘဝကထာဝဏ္ဏနာ။

၃-ကာမဂုဏကထာဝဏ္ဏနာ

၅၁၀။ ဣဒါနိ ကာမဂုဏကထာ နာမ ဟောတိ။ တတ္ထ သကသမယေ တာဝ **ကာမဓာတူ**တိ ဝတ္ထုကာမာပိ ဝုစ္စန္တိ ကိလေသကာမာပိ ကာမဘဝေါပိ။ ဧတေသု ဟိ ဝတ္ထုကာမာ ကမနီယဋ္ဌေန ကာမာ၊ သဘာဝနိဿတ္တသုညတဋ္ဌေန ဓာတူတိ ကာမဓာတု။ ကိလေသကာမာ ကမနီယဋ္ဌေန စေဝ ကမနဋ္ဌေန စ ကာမာ၊ ယထာဝုတ္တေနေဝတ္ထေန ဓာတူတိ ကာမဓာတု။ ကာမဘဝေါ ကမနီယဋ္ဌေန ကမနဋ္ဌေန ဝတ္ထုကာမပဝတ္တိဒေသဋ္ဌေနာတိ တီဟိ ကာရဏေဟိ ကာမော၊ ယထာဝုတ္တေနေဝတ္ထေန ဓာတူတိ ကာမဓာတု။ ပရသမယေ ပန "ပဉ္စိမေ ဘိက္ခဝေ ကာမဂုဏာ"တိ ဝစနမတ္တံ နိဿာယ ပဉ္စေဝ ကာမဂုဏာ ကာမဓာတူတိ ဂဟိတံ၊ တသ္မာ ယေသံ အယံ လဒ္ဓိ သေယျထာပိ ဧတရဟိ ပုဗ္ဗသေလိယာနံ၊ တေ သန္ဓာယ ကာမဓာတုနာနတ္တံ ဗောဓေတုံ[၁] **ပဉ္စေဝါ**တိ ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ၊ လဒ္ဓိဝသေန ပဋိညာ ဣတရဿ။ **နနု အတ္ထီ**တိအာဒိ ကိလေသကာမဒဿနတ္ထံ ဝုတ္တံ။ တတ္ထ **တပ္ပဋိသံယုတ္တော**တိ ကာမဂုဏပဋိသံယုတ္တော၊ ကာမဂုဏာရမ္မဏောတိ အတ္ထော။ **နော စ ဝတ ရေ ဝတ္တဗ္ဗေ ပဉ္စေဝါ**တိ ဣမေသု တပ္ပဋိသံယုတ္တဆန္ဒာဒီသု သတိ ပဉ္စေဝ ကာမဂုဏာ ကာမဓာတူတိ န ဝတ္တဗ္ဗံ။ ဧတေပိ ဟိ ဆန္ဒာဒယော ကမနီယဋ္ဌေန ကာမာ စ ဓာတု စာတိပိ ကာမဓာတု၊ ကမနဋ္ဌေန ကာမသင်္ခါတာ ဓာတူတိပိ ကာမဓာတူတိ အတ္ထော။

မနုဿာနံ စက္ခုန္တိအာဒိ ဝတ္ထုကာမဒဿနတ္ထံ ဝုတ္တံ။ တတ္ထ ပရဝါဒီ ဆန္နမ္ပိ အာယတနာနံ ဝတ္ထုကာမဘာဝေန နကာမဓာတုဘာဝံ ပဋိက္ခိပိတွာ ပုန မနောတိ ပုဋ္ဌော မဟဂ္ဂတလောကုတ္တရံ သန္ဓာယ နကာမဓာတုဘာဝံ ပဋိဇာနာတိ။ ယသ္မာ ပန သဗ္ဗောပိ တေဘူမကမနော ကာမဓာတုယေဝ၊ တသ္မာ နံ သကဝါဒီ သုတ္တေန နိဂ္ဂဏှာတိ။

၁-စောဒေတုံ (သျာ)

511. **Kāmaguṇā bhavo**ti-ādi bhavassa kāmadhātubhāvadassanatthaṁ vuttaṁ. Yasmā pana kāmaguṇamatte bhavoti vohāro natthi, tasmā paravādī nahevāti paṭikkhipati. **Kāmaguṇūpagaṁ kamman**ti-ādi sabbaṁ kāmaguṇamattassa nakāmadhātubhāvadassanatthaṁ vuttaṁ. Kāmadhātusaṅkhātakāmabhavūpagameva hi kammaṁ atthi, kāmabhavūpagā eva ca sattā honti. Tattha jāyanti jiyanti miyanti cavanti upapajjanti, na kāmaguṇesūti iminā upāyena sabbattha attho veditabboti.

Kāmaguṇakathāvaṇṇanā.

---

4. Kāmakathāvaṇṇanā

513-514. Idāni kāmakathā nāma hoti. Tattha yesaṁ "pañcime bhikkhave kāmaguṇā"ti vacanamattaṁ nissāya rūpāyatanādīni pañcevāyatanāni kāmāti laddhi seyyathāpi Pubbaseliyānaṁ, tesaṁ kilesakāmasseva nippariyāyena kāmabhāvaṁ dassetuṁ **pañcevā**ti pucchā sakavādissa, paṭiññā itarassa. Sesamettha uttānatthamevāti.

Kāmakathāvaṇṇanā.

---

5. Rūpadhātukathāvaṇṇanā

515-516. Idāni rūpadhātukathā nāma hoti. Tattha "rūpino dhammā rūpadhātu nāmā"ti yesaṁ laddhi seyyathāpi Andhakānaṁ, te sandhāya **rūpino**ti pucchā sakavādissa, paṭiññā itarassa. Atha naṁ sakavādī yasmā rūpadhātu nāma rūpabhavo, na rūpamattameva, tasmā tenatthena codetuṁ **rūpadhātū**ti-ādimāha. Taṁ sabbaṁ kāmaguṇakathāyaṁ vuttanayeneva veditabbaṁ. **Sāva kāmadhātū**ti puṭṭho bhūmiparicchedena virodhaṁ passamāno paṭikkhipati. Puna daḷhaṁ katvā puṭṭho attano laddhivasena paṭijānāti. Evaṁ sante pana dvīhi bhavehi samannāgatatā āpajjati, tena taṁ sakavādī **kāmabhavena cā**ti-ādimāha. Itaro ekassa dvīhi samannāgatābhāvato paṭikkhipatīti.

Rūpadhātukathāvaṇṇanā.

၅၁၁။ **ကာမဂုဏာ ဘဝေါ**တိအာဒိ ဘဝဿ ကာမဓာတုဘာဝဒဿနတ္ထံ ဝုတ္တံ။ ယသ္မာ ပန ကာမဂုဏမတ္တေ ဘဝေါတိ ဝေါဟာရော နတ္ထိ၊ တသ္မာ ပရဝါဒီ နဟေဝါတိ ပဋိက္ခိပတိ။ **ကာမဂုဏူပဂံ ကမ္မ**န္တိအာဒိ သဗ္ဗံ ကာမဂုဏမတ္တဿ နကာမဓာတုဘာဝဒဿနတ္ထံ ဝုတ္တံ။ ကာမဓာတုသင်္ခါတကာမဘဝူပဂမေဝ ဟိ ကမ္မံ အတ္ထိ၊ ကာမဘဝူပဂါ ဧဝ စ သတ္တာ ဟောန္တိ။ တတ္ထ ဇာယန္တိ ဇီယန္တိ မီယန္တိ စဝန္တိ ဥပပဇ္ဇန္တိ, န ကာမဂုဏေသူတိ ဣမိနာ ဥပါယေန သဗ္ဗတ္ထ အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗောတိ။

ကာမဂုဏကထာဝဏ္ဏနာ။

၄-ကာမကထာဝဏ္ဏနာ

၅၁၃-၅၁၄။ ဣဒါနိ ကာမကထာ နာမ ဟောတိ။ တတ္ထ ယေသံ "ပဉ္စိမေ ဘိက္ခဝေ ကာမဂုဏာ"တိ ဝစနမတ္တံ နိဿာယ ရူပါယတနာဒီနိ ပဉ္စေဝါယတနာနိ ကာမာတိ လဒ္ဓိ သေယျထာပိ ပုဗ္ဗသေလိယာနံ၊ တေသံ ကိလေသကာမဿေဝ နိပ္ပရိယာယေန ကာမဘာဝံ ဒဿေတုံ **ပဉ္စေဝါ**တိ ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ၊ ပဋိညာ ဣတရဿ။ သေသမေတ္ထ ဥတ္တာနတ္ထမေဝါတိ။

ကာမကထာဝဏ္ဏနာ။

၅-ရူပဓာတုကထာဝဏ္ဏနာ

၅၁၅-၅၁၆။ ဣဒါနိ ရူပဓာတုကထာ နာမ ဟောတိ။ တတ္ထ "ရူပိနော ဓမ္မာ ရူပဓာတု နာမာ"တိ ယေသံ လဒ္ဓိ သေယျထာပိ အန္ဓကာနံ၊ တေ သန္ဓာယ **ရူပိနော**တိ ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ၊ ပဋိညာ ဣတရဿ။ အထ နံ သကဝါဒီ ယသ္မာ ရူပဓာတု နာမ ရူပဘဝေါ, န ရူပမတ္တမေဝ၊ တသ္မာ တေနတ္ထေန စောဒေတုံ **ရူပဓာတူ**တိအာဒိမာဟ။ တံ သဗ္ဗံ ကာမဂုဏကထာယံ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ **သာဝ ကာမဓာတူ**တိ ပုဋ္ဌော ဘူမိပရိစ္ဆေဒေန ဝိရောဓံ ပဿမာနော ပဋိက္ခိပတိ။ ပုန ဒဠှံ ကတွာ ပုဋ္ဌော အတ္တနော လဒ္ဓိဝသေန ပဋိဇာနာတိ။ ဧဝံ သန္တေ ပန ဒွီဟိ ဘဝေဟိ သမန္နာဂတတာ အာပဇ္ဇတိ၊ တေန တံ သကဝါဒီ **ကာမဘဝေန စာ**တိ အာဒိမာဟ။ ဣတရော ဧကဿ ဒွီဟိ သမန္နာဂတာဘာဝတော ပဋိက္ခိပတီတိ။

ရူပဓာတုကထာဝဏ္ဏနာ။

6. Arūpadhātukathāvaṇṇanā

517-518. Arūpadhātukathāyapi imināvupāyena attho veditabbo. Arūpadhammesu pana vedanākkhandhameva gahetvā vedanā bhavoti-ādinā nayenettha desanā katā. Tattha kiṁ te arūpino dhammāti saṅkhaṁ gatā vedanādīsu aññatarā hotīti evamattho daṭṭhabbo. Sesaṁ heṭṭhā vuttanayeneva veditabbanti.

Arūpadhātukathāvaṇṇanā.

---

7. Rūpadhātuyā-āyatanakathāvaṇṇanā

519. Idāni rūpadhātuyā āyatanakathā nāma hoti. Tattha yesaṁ "rūpī manomayo sabbaṅgapaccaṅgī ahīnindriyo"ti[1] suttaṁ nissāya brahmakāyikānaṁ ghānādinittānipi āyatanānevāti kappetvā saḷāyataniko tesaṁ attabhāvoti laddhi seyyathāpi Andhakānañceva Sammitiyānañca, te sandhāya **saḷāyataniko**ti pucchā sakavādissa, laddhivasena paṭiññā itarassa. Atha naṁ yaṁ tattha āyatanaṁ natthi, tassa vasena codetuṁ **atthi tattha ghānāyatanan**ti-ādi āraddhaṁ. Tato paravādī yaṁ tattha ajjhattikānaṁ tiṇṇaṁ āyatanānaṁ ghānādikaṁ saṇṭhānanimittaṁ, tadeva āyatananti laddhiyā paṭijānāti. Bāhirānaṁ gandhāyatanādīnaṁ vasena puṭṭho ghānappasādādayo tattha na icchati, tasmā tesaṁ gocaraṁ paṭisedhento paṭikkhipati. Paṭilomapañhasaṁsandanapañhesupi imināvupāyena attho veditabbo.

521. Atthi tattha ghānāyatanaṁ atthi gandhāyatanaṁ tena ghānena taṁ gandhaṁ ghāyatīti tasmiṁyeva parasamaye ekacce ācariye sandhāya vuttaṁ. Te kira tattha cha ajjhattikāni āyatanāni paripuṇṇāni icchanti, āyatanena ca nāma sakiccakena bhavitabbanti tehi ghānādīhi te gandhādayo ghāyanti sāyanti phusantītipi icchanti. Taṁ laddhiṁ sandhāya paravādī āmantāti paṭijānāti.

---

1. Dī 1. 31 piṭṭhe.

၆-အရူပဓာတုကထာဝဏ္ဏနာ

၅၁၇-၅၁၈။ အရူပဓာတုကထာယပိ ဣမိနာဝုပါယေန အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။ အရူပဓမ္မေသု ပန ဝေဒနာက္ခန္ဓမေဝ ဂဟေတွာ ဝေဒနာ ဘဝေါတိအာဒိနာ နယေနေတ္ထ ဒေသနာ ကတာ။ တတ္ထ ကိံ တေ အရူပိနော ဓမ္မာတိ သင်္ခံ ဂတာ ဝေဒနာဒီသု အညတရာ ဟောတီတိ ဧဝမတ္ထော ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ သေသံ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗန္တိ။

အရူပဓာတုကထာဝဏ္ဏနာ။

၇-ရူပဓာတုယာအာယတနကထာဝဏ္ဏနာ

၅၁၉။ ဣဒါနိ ရူပဓာတုယာ အာယတနကထာ နာမ ဟောတိ။ တတ္ထ ယေသံ "ရူပီ မနောမယော သဗ္ဗင်္ဂပစ္စင်္ဂီ အဟီနိန္ဒြိယော"တိ[1] သုတ္တံ နိဿာယ ဗြဟ္မကာယိကာနံ ဃာနာဒိနိမိတ္တာနိပိ အာယတနာနေဝါတိ ကပ္ပေတွာ သဠာယတနိကော တေသံ အတ္တဘာဝေါတိ လဒ္ဓိ သေယျထာပိ အန္ဓကာနဉ္စေဝ သမ္မိတိယာနဉ္စ၊ တေ သန္ဓာယ **သဠာယတနိကော**တိ ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ၊ လဒ္ဓိဝသေန ပဋိညာ ဣတရဿ။ အထ နံ ယံ တတ္ထ အာယတနံ နတ္ထိ၊ တဿ ဝသေန စောဒေတုံ **အတ္ထိ တတ္ထ ဃာနာယတနန္တိ**အာဒိ အာရဒ္ဓံ။ တတော ပရဝါဒီ ယံ တတ္ထ အဇ္ဈတ္တိကာနံ တိဏ္ဏံ အာယတနာနံ ဃာနာဒိကံ သဏ္ဌာနနိမိတ္တံ၊ တဒေဝ အာယတနန္တိ လဒ္ဓိယာ ပဋိဇာနာတိ။ ဗာဟိရာနံ ဂန္ဓာယတနာဒီနံ ဝသေန ပုဋ္ဌော ဃာနပ္ပသာဒါဒယော တတ္ထ န ဣစ္ဆတိ၊ တသ္မာ တေသံ ဂေါစရံ ပဋိသေဓေန္တော ပဋိက္ခိပတိ။ ပဋိလောမပဉ္ဟသံသန္ဒနပဉ္ဟေသုပိ ဣမိနာဝုပါယေန အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။

၅၂၁။ အတ္ထိ တတ္ထ ဃာနာယတနံ အတ္ထိ ဂန္ဓာယတနံ တေန ဃာနေန တံ ဂန္ဓံ ဃာယတီတိ တသ္မိံယေဝ ပရသမယေ ဧကစ္စေ အာစရိယေ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ။ တေ ကိရ တတ္ထ ဆ အဇ္ဈတ္တိကာနိ အာယတနာနိ ပရိပုဏ္ဏာနိ ဣစ္ဆန္တိ၊ အာယတနေန စ နာမ သကိစ္စကေန ဘဝိတဗ္ဗန္တိ တေဟိ ဃာနာဒီဟိ တေ ဂန္ဓာဒယော ဃာယန္တိ သာယန္တိ ဖုသန္တီတိပိ ဣစ္ဆန္တိ။ တံ လဒ္ဓိံ သန္ဓာယ ပရဝါဒီ အာမန္တာတိ ပဋိဇာနာတိ။

၁-ဒီ ၁-၃၁-ပိဋ္ဌေ။

522. **Atthi tattha mūlagandho**ti-ādīni pana puṭṭho atthibhāvaṁ sādhetuṁ asakkonto paṭikkhipati. **Nanu atthi tattha ghānanimittan**ti-ādi saṇṭhānamattasseva sādhakaṁ, na āyatanassa, tasmā udāhaṭampi anudāhaṭasadisamevāti.

Rūpadhātuyā āyatanakathāvaṇṇanā.

---

8. Arūpe rūpakathāvaṇṇanā

524-526. Idāni arūpe rūpakathā nāma hoti. Tattha yesaṁ "viññāṇapaccayā nāmarūpan"ti vacanato āruppabhavepi oḷārikarūpā nissaṭaṁ sukhumarūpaṁ atthīti laddhi seyyathāpi Andhakānaṁ, te sandhāya **atthi rūpan**ti pucchā sakavādissa, paṭiññā itarassa. Sesamettha uttānatthamevāti.

Arūpe rūpakathāvaṇṇanā.

---

9. Rūpaṁ kammantikathāvaṇṇanā

527-537. Idāni rūpaṁ kammantikathā nāma hoti. Tattha yesaṁ kāyavacīviññattisaṅkhātaṁ rūpameva kāyakammaṁ vacīkammaṁ nāma, tañca kusalasamuṭṭhānaṁ kusalaṁ, akusalasamuṭṭhānaṁ akusalanti laddhi seyyathāpi Mahisāsakānañceva Sammitiyānañca, te sandhāya **kusalena cittena samuṭṭhitan**ti pucchā sakavādissa, paṭiññā itarassa. Atha naṁ sace taṁ kusalaṁ, yvāyaṁ sārammaṇādibhedo kusalassa labbhati, atthi te so tassāti codetuṁ **sārammaṇan**ti-ādi āraddhaṁ. Tattha **patthanā paṇidhī**ti cetanāyevetaṁ vevacanaṁ. Kusalacetanāyeva hi pakappayamānā patthanāti, pakappanavasena ṭhitattā paṇidhīti ca vuccati. Parato pana **kusalena cittena samuṭṭhitā vedanā saññā cetanā saddhā**ti-ādīsu vedanādīnaññeva cettha patthanā paṇidhīti labbhati, na cetanāya. Kasmā? Dvinnaṁ cetanānaṁ ekato abhāvā, sotapatitattā pana evaṁ tanti gatāti veditabbā. **Rūpāyatanan**ti-ādi purimavāre "sabbantaṁ kusalan"ti saṁkhittassa pabhedadassanatthaṁ

၅၂၂။ **အတ္ထိ တတ္ထ မူလဂန္ဓော**တိအာဒီနိ ပန ပုဋ္ဌော အတ္ထိဘာဝံ သာဓေတုံ အသက္ကောန္တော ပဋိက္ခိပတိ။ **နနု အတ္ထိ တတ္ထ ဃာနနိမိတ္တန္**တိအာဒိ သဏ္ဌာနမတ္တဿေဝ သာဓကံ၊ န အာယတနဿ၊ တသ္မာ ဥဒါဟဋမ္ပိ အနုဒါဟဋသဒိသမေဝါတိ။

ရူပဓာတုယာ အာယတနကထာဝဏ္ဏနာ။

၈-အရူပေ ရူပကထာဝဏ္ဏနာ

၅၂၄-၅၂၆။ ဣဒါနိ အရူပေ ရူပကထာ နာမ ဟောတိ။ တတ္ထ ယေသံ “ဝိညာဏပစ္စယာ နာမရူပ”န္တိ ဝစနတော အာရုပ္ပဘဝေပိ ဩဠာရိကရူပါ နိဿဋံ သုခုမရူပံ အတ္ထီတိ လဒ္ဓိ သေယျထာပိ အန္ဓကာနံ၊ တေ သန္ဓာယ **အတ္ထိ ရူပန္**တိ ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ၊ ပဋိညာ ဣတရဿ။ သေသမေတ္ထ ဥတ္တာနတ္ထမေဝါတိ။

အရူပေ ရူပကထာဝဏ္ဏနာ။

၉-ရူပံ ကမ္မန္တိကထာဝဏ္ဏနာ

၅၂၇-၅၃၇။ ဣဒါနိ ရူပံ ကမ္မန္တိကထာ နာမ ဟောတိ။ တတ္ထ ယေသံ ကာယဝစီဝိညတ္တိသင်္ခါတံ ရူပမေဝ ကာယကမ္မံ ဝစီကမ္မံ နာမ၊ တဉ္စ ကုသလသမုဋ္ဌာနံ ကုသလံ၊ အကုသလသမုဋ္ဌာနံ အကုသလန္တိ လဒ္ဓိ သေယျထာပိ မဟိံသာသကာနဉ္စေဝ သမ္မိတိယာနဉ္စ၊ တေ သန္ဓာယ **ကုသလေန စိတ္တေန သမုဋ္ဌိတန္**တိ ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ၊ ပဋိညာ ဣတရဿ။ အထ နံ သစေ တံ ကုသလံ၊ ယွာယံ သာရမ္မဏာဒိဘေဒေါ ကုသလဿ လဗ္ဘတိ၊ အတ္ထိ တေ သော တဿာတိ စောဒေတုံ **သာရမ္မဏန္**တိအာဒိ အာရဒ္ဓံ။ တတ္ထ **ပတ္ထနာ ပဏိဓီ**တိ စေတနာယေဝေတံ ဝေဝစနံ။ ကုသလစေတနာယေဝ ဟိ ပကပ္ပယမာနာ ပတ္ထနာတိ, ပကပ္ပနဝသေန ဌိတတ္တာ ပဏိဓီတိ စ ဝုစ္စတိ။ ပရတော ပန **ကုသလေန စိတ္တေန သမုဋ္ဌိတာ ဝေဒနာ သညာ စေတနာ သဒ္ဓါ**တိအာဒီသု ဝေဒနာဒီနညေဝ စေတ္ထ ပတ္ထနာ ပဏိဓီတိ လဗ္ဘတိ၊ န စေတနာယ။ ကသ္မာ? ဒွိန္နံ စေတနာနံ ဧကတော အဘာဝါ၊ သောတပတိတတ္တာ ပန ဧဝံ တန္တိ ဂတာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ **ရူပါယတနန္**တိအာဒိ ပုရိမဝါရေ “သဗ္ဗန္တံ ကုသလ”န္တိ သံခိတ္တဿ ပဘေဒဒဿနတ္ထံ

vuttaṁ. Sesā saṁsandananayā, vacīkammakathā, “akusalena cittena samuṭṭhitan”ti-ādividhānañca sabbaṁ Pāḷi-anusāreneva veditabbaṁ. **Asucī**ti panettha sukkaṁ adhippetaṁ. Suttasādhanaṁ uttānatthameva.

Rūpaṁ kammantikathāvaṇṇanā.

---

10. Jīvitindriyakathāvaṇṇanā

540. Idāni jīvitindriyakathā nāma hoti. Tattha yesaṁ jīvitindriyaṁ nāma cittavippayutto arūpadhammo, tasmā rūpajīvitindriyaṁ natthīti laddhi seyyathāpi Pubbaseliyānañceva Sammitiyānañca, te sandhāya pucchā sakavādissa, paṭiññā itarassa. **Natthi rūpīnaṁ dhammānaṁ āyū**ti pañhe upādinnarūpānampi tiṇakaṭṭhādīnampi santānavasena pavattimeva āyu ṭhiti yapanā yāpanā iriyanā vattanā pālanāti icchati, tasmā paṭikkhipati. **Atthī**ti pañhepi iminā kāraṇena paṭijānāti. **Atthi arūpajīvitindriyan**ti pañhe arūpadhammānaṁ cittavippayuttaṁ jīvitindriyasantānaṁ nāma atthīti icchati, tasmā paṭijānāti.

541. **Rūpīnaṁ dhammānaṁ āyu arūpajīvitindriyan**ti pañhe sattasantāne rūpino vā hontu arūpino vā, sabbesaṁ cittavippayuttaṁ arūpajīvitindriyameva icchati, tasmā paṭijānāti.

542. Nirodhasamāpannapañhesupi cittavippayuttaṁ arūpajīvitameva sandhāya paṭikkhipati ca paṭijānāti ca. Sakavādī pana taṁ asampaṭicchanto yaṁ arūpapavatte asati atthi, rūpena tena bhavitabbanti[1] codetuṁ **hañcī**ti-ādimāha. Saṅkhārakkhandhapañhe phassādisaṅkhārakkhandhaṁ sandhāya paṭikkhipati, kāyakammādisaṅkhārakkhandhaṁ sandhāya paṭijānāti. Kāyaviññatti vacīviññatti sammāvācā sammākammanto jīvitindriyanti evamādayopi dhammā saṅkhārakkhandhapariyāpannātissa laddhi. Sakavādī pana taṁ asampaṭicchanto yadi niruddhepi arūpapavatte saṅkhārakkhandho atthi, catunnampi khandhānaṁ atthitā hotīti codetuṁ **atthi vedanākkhandho**ti-ādimāha, itaro antosamāpattiṁ sandhāya paṭikkhipati, samāpajjantassa ca vuṭṭhahantassa ca pubbāparabhāgaṁ sandhāya paṭijānāti.

---

1. Atthi rūpena bhavitabbanti (Sī, Syā)

ဝုတ္တံ။ သေသာ သံသန္ဒနနယာ, ဝစီကမ္မကထာ, “အကုသလေန စိတ္တေန သမုဋ္ဌိတ”န္တိအာဒိဝိဓာနဉ္စ သဗ္ဗံ ပါဠိအနုသာရေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ **အသုစီ**တိ ပနေတ္ထ သုက္ကံ အဓိပ္ပေတံ။ သုတ္တသာဓနံ ဥတ္တာနတ္ထမေဝ။

ရူပံ ကမ္မန္တိကထာဝဏ္ဏနာ။

၁၀-ဇီဝိတိန္ဒြိယကထာဝဏ္ဏနာ

၅၄၀။ ဣဒါနိ ဇီဝိတိန္ဒြိယကထာ နာမ ဟောတိ။ တတ္ထ ယေသံ ဇီဝိတိန္ဒြိယံ နာမ စိတ္တဝိပ္ပယုတ္တော အရူပဓမ္မော၊ တသ္မာ ရူပဇီဝိတိန္ဒြိယံ နတ္ထီတိ လဒ္ဓိ သေယျထာပိ ပုဗ္ဗသေလိယာနဉ္စေဝ သမ္မိတိယာနဉ္စ၊ တေ သန္ဓာယ ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ၊ ပဋိညာ ဣတရဿ။ **နတ္ထိ ရူပီနံ ဓမ္မာနံ အာယူ**တိ ပဉှေ ဥပါဒိန္နရူပါနမ္ပိ တိဏကဋ္ဌာဒီနမ္ပိ သန္တာနဝသေန ပဝတ္တိမေဝ အာယု ဌိတိ ယပနာ ယာပနာ ဣရိယနာ ဝတ္တနာ ပါလနာတိ ဣစ္ဆတိ၊ တသ္မာ ပဋိက္ခိပတိ။ **အတ္ထီ**တိ ပဉှေပိ ဣမိနာ ကာရဏေန ပဋိဇာနာတိ။ **အတ္ထိ အရူပဇီဝိတိန္ဒြိယ**န္တိ ပဉှေ အရူပဓမ္မာနံ စိတ္တဝိပ္ပယုတ္တံ ဇီဝိတိန္ဒြိယသန္တာနံ နာမ အတ္ထီတိ ဣစ္ဆတိ၊ တသ္မာ ပဋိဇာနာတိ။

၅၄၁။ **ရူပီနံ ဓမ္မာနံ အာယု အရူပဇီဝိတိန္ဒြိယ**န္တိ ပဉှေ သတ္တသန္တာနေ ရူပိနော ဝါ ဟောန္တု အရူပိနော ဝါ၊ သဗ္ဗေသံ စိတ္တဝိပ္ပယုတ္တံ အရူပဇီဝိတိန္ဒြိယမေဝ ဣစ္ဆတိ၊ တသ္မာ ပဋိဇာနာတိ။

၅၄၂။ နိရောဓသမာပန္နပဉှေသုပိ စိတ္တဝိပ္ပယုတ္တံ အရူပဇီဝိတမေဝ သန္ဓာယ ပဋိက္ခိပတိ စ ပဋိဇာနာတိ စ။ သကဝါဒီ ပန တံ အသမ္ပဋိစ္ဆန္တော ယံ အရူပပဝတ္တေ အသတိ အတ္ထိ၊ ရူပေန တေန ဘဝိတဗ္ဗန္တိ[၁] စောဒေတုံ **ဟဉ္စီ**တိအာဒိမာဟ။ သင်္ခါရက္ခန္ဓပဉှေ ဖဿာဒိသင်္ခါရက္ခန္ဓံ သန္ဓာယ ပဋိက္ခိပတိ၊ ကာယကမ္မာဒိသင်္ခါရက္ခန္ဓံ သန္ဓာယ ပဋိဇာနာတိ။ ကာယဝိညတ္တိ ဝစီဝိညတ္တိ သမ္မာဝါစာ သမ္မာကမ္မန္တော ဇီဝိတိန္ဒြိယန္တိ ဧဝမာဒယောပိ ဓမ္မာ သင်္ခါရက္ခန္ဓပရိယာပန္နာတိဿ လဒ္ဓိ။ သကဝါဒီ ပန တံ အသမ္ပဋိစ္ဆန္တော ယဒိ နိရုဒ္ဓေပိ အရူပပဝတ္တေ သင်္ခါရက္ခန္ဓော အတ္ထိ၊ စတုန္နမ္ပိ ခန္ဓာနံ အတ္ထိတာ ဟောတူတိ စောဒေတုံ **အတ္ထိ ဝေဒနာက္ခန္ဓော**တိအာဒိမာဟ၊ ဣတရော အန္တောသမာပတ္တိံ သန္ဓာယ ပဋိက္ခိပတိ၊ သမာပဇ္ဇန္တဿ စ ဝုဋ္ဌဟန္တဿ စ ပုဗ္ဗာပရဘာဂံ သန္ဓာယ ပဋိဇာနာတိ။

၁-အတ္ထိ ရူပေန ဘဝိတဗ္ဗန္တိ (သီ၊ သျာ)

543. Asaññasattavārepi eseva nayo. Tassa hi laddhiyā Asaññasattānaṁ paṭisandhikāle cittaṁ uppajjitvā nirujjhati, tena saha cittavippayutta-arūpajīvitindriyaṁ uppajjitvā yāvatāyukaṁ pavattati. Tasmā tesaṁ jīvitindriyaṁ natthīti puṭṭho paṭikkhipati, atthīti puṭṭho paṭijānāti. Vedanākkhandhādayopi tesaṁ pavattivasena paṭikkhipati, cutipaṭisandhivasena paṭijānāti. Sakavādī pana taṁ anicchanto "sace tattha ekakkhaṇepi vedanādayo atthi, pañcavokārabhavattaṁ pāpuṇātī"ti codetuṁ **pañcavokārabhavo**ti āha. Itaro suttavirodhabhayā paṭikkhipati.

544-545. **Ekadesaṁ bhijjatī**ti pañhe sampayuttaṁ bhijjati, vippayuttaṁ tiṭṭhatīti tassa laddhi, tasmā paṭijānāti. **Dve jīvitindriyānī**ti pucchā paravādissa, paṭiññā sakavādissa. Rūpārūpavasena hi dve jīvitindriyāni, tehiyeva satto jīvati, tesaṁ bhaṅgena maratīti vuccati. Cutikkhaṇasmiñhi dvepi jīvitāni saheva bhijjanti.

Jīvitindriyakathāvaṇṇanā.

---

11. Kammahetukathāvaṇṇanā

546. Idāni kammahetukathā nāma hoti. Tattha yena arahatā purimabhave arahā abbhācikkhitapubbo, so tassa kammassa hetu arahattā parihāyatīti yesaṁ laddhi seyyathāpi Pubbaseliyānañceva Sammitiyānañca, te sandhāya **kammahetū**ti pucchā sakavādissa, paṭiññā itarassa. Sesaṁ parihānikathāya vuttanayameva.

Handa hi arahantānaṁ abbhācikkhatīti idaṁ yassa kammassa hetu parihāyati, taṁ sampaṭicchāpetuṁ vadati. Atha naṁ sakavādī taṁ pakkhaṁ paṭijānāpetvā "yadi evaṁ yehi arahanto na abbhācikkhitapubbā, te sabbe arahattaṁ pāpuṇeyyun"ti codetuṁ **ye kecī**ti-ādimāha. Itaro tassa kammassa arahattaṁ sampāpuṇane niyāmaṁ apassanto paṭikkhipati.

Kammahetukathāvaṇṇanā.

Aṭṭhamo vaggo.

၅၄၃။ အသညသတ္တဝါရေပိ ဧသေဝ နယော။ တဿ ဟိ လဒ္ဓိယာ အသညသတ္တာနံ ပဋိသန္ဓိကာလေ စိတ္တံ ဥပ္ပဇ္ဇိတွာ နိရုဇ္ဈတိ၊ တေန သဟ စိတ္တဝိပ္ပယုတ္တ-အရူပဇီဝိတိန္ဒြိယံ ဥပ္ပဇ္ဇိတွာ ယာဝတာယုကံ ပဝတ္တတိ။ တသ္မာ တေသံ ဇီဝိတိန္ဒြိယံ နတ္ထီတိ ပုဋ္ဌော ပဋိက္ခိပတိ၊ အတ္ထီတိ ပုဋ္ဌော ပဋိဇာနာတိ။ ဝေဒနာက္ခန္ဓာဒယောပိ တေသံ ပဝတ္တိဝသေန ပဋိက္ခိပတိ၊ စုတိပဋိသန္ဓိဝသေန ပဋိဇာနာတိ။ သကဝါဒီ ပန တံ အနိစ္ဆန္တော "သစေ တတ္ထ ဧကက္ခဏေပိ ဝေဒနာဒယော အတ္ထိ၊ ပဉ္စဝေါကာရဘဝတ္တံ ပါပုဏာတီ"တိ စောဒေတုံ **ပဉ္စဝေါကာရဘဝေါ**တိ အာဟ။ ဣတရော သုတ္တဝိရောဓဘယာ ပဋိက္ခိပတိ။

၅၄၄-၅၄၅။ **ဧကဒေသံ ဘိဇ္ဇတီ**တိ ပဉှေ သမ္ပယုတ္တံ ဘိဇ္ဇတိ၊ ဝိပ္ပယုတ္တံ တိဋ္ဌတီတိ တဿ လဒ္ဓိ၊ တသ္မာ ပဋိဇာနာတိ။ **ဒွေ ဇီဝိတိန္ဒြိယာနီ**တိ ပုစ္ဆာ ပရဝါဒိဿ၊ ပဋိညာ သကဝါဒိဿ။ ရူပါရူပဝသေန ဟိ ဒွေ ဇီဝိတိန္ဒြိယာနိ၊ တေဟိယေဝ သတ္တော ဇီဝတိ၊ တေသံ ဘင်္ဂေန မရတီတိ ဝုစ္စတိ။ စုတိက္ခဏသ္မိဉ္ဟိ ဒွေပိ ဇီဝိတာနိ သဟေဝ ဘိဇ္ဇန္တိ။

ဇီဝိတိန္ဒြိယကထာဝဏ္ဏနာ။

၁၁-ကမ္မဟေတုကထာဝဏ္ဏနာ

၅၄၆။ ဣဒါနိ ကမ္မဟေတုကထာ နာမ ဟောတိ။ တတ္ထ ယေန အရဟတာ ပုရိမဘဝေ အရဟာ အဗ္ဘာစိက္ခိတပုဗ္ဗော၊ သော တဿ ကမ္မဿ ဟေတု အရဟတ္တာ ပရိဟာယတီတိ ယေသံ လဒ္ဓိ သေယျထာပိ ပုဗ္ဗသေလိယာနဉ္စေဝ သမ္မိတိယာနဉ္စ၊ တေ သန္ဓာယ **ကမ္မဟေတူ**တိ ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ၊ ပဋိညာ ဣတရဿ။ သေသံ ပရိဟာနိကထာယံ ဝုတ္တနယမေဝ။

ဟန္ဒ ဟိ အရဟန္တာနံ အဗ္ဘာစိက္ခတီတိ ဣဒံ ယဿ ကမ္မဿ ဟေတု ပရိဟာယတိ၊ တံ သမ္ပဋိစ္ဆာပေတုံ ဝဒတိ။ အထ နံ သကဝါဒီ တံ ပက္ခံ ပဋိဇာနာပေတွာ "ယဒိ ဧဝံ ယေဟိ အရဟန္တော န အဗ္ဘာစိက္ခိတပုဗ္ဗာ၊ တေ သဗ္ဗေ အရဟတ္တံ ပါပုဏေယျု"န္တိ စောဒေတုံ **ယေ ကေစီ**တိအာဒိမာဟ။ ဣတရော တဿ ကမ္မဿ အရဟတ္တံ သမ္ပာပုဏနေ နိယာမံ အပဿန္တော ပဋိက္ခိပတိ။

ကမ္မဟေတုကထာဝဏ္ဏနာ။

အဋ္ဌမော ဝဂ္ဂေါ။

9. Navamavagga

1. Ānisaṁsadassāvīkathāvaṇṇanā

547. Idāni ānisaṁsadassāvīkathā nāma hoti. Tattha sakasamaye saṅkhāre ādīnavato nibbānañca ānisaṁsato passantassa saṁyojanappahānaṁ hotīti nicchayo. Yesaṁ pana tesu dvīsupi ekaṁsikavādaṁ gahetvā “ānisaṁsadassāvinova saṁyojanappahānaṁ hotī”ti laddhi seyyathāpi Andhakānaṁ, te sandhāya pucchā sakavādissa, paṭiññā itarassa. Athassa “ekaṁsikavādo tayā gahito, ādīnavopi daṭṭhabboyevā”ti vibhāgadassanatthaṁ sakavādī **saṅkhare**ti-ādimāha.

Saṅkhāre ca aniccato manasikaroti, nibbāne ca ānisaṁsadassāvī hotīti pañhasmiṁ ayamadhippāyo—ānisaṁsadassāvissa saṁyojanānaṁ pahānaṁ hotīti tesaṁ laddhi. Nanu saṅkhāre aniccato manasikaroto saṁyojanā pahīyantīti ca puṭṭho āmantāti paṭijānāti. Tena te saṅkhāre ca aniccato manasikaroti, nibbāne ca ānisaṁsadassāvī hotīti idaṁ āpajjati, kiṁ sampaṭicchasi etanti. Tato paravādī ekacittakkhaṇaṁ sandhāya paṭikkhipati, dutiyaṁ puṭṭho nānācittavasena paṭijānāti. Sakavādī panassa adhippāyaṁ madditvā aniccamanasikārassa ānisaṁsadassāvitāya ca ekato paṭiññātattā **dvinnaṁ phassānaṁ dvinnaṁ cittānaṁ samodhānaṁ hotī**ti pucchati. Itaro dvinnaṁ samodhānaṁ apassanto paṭikkhipati. **Dukkhato**ti-ādipañhesupi eseva nayo. Kiṁ panettha sanniṭṭhānaṁ, kiṁ aniccādito manasikaroto saṁyojanā pahīyanti, udāhu nibbāne ānisaṁsadassāviya, udāhu dvepi ekato karontassāti. Yadi tāva aniccādito manasikaroto pahānaṁ bhaveyya, vipassanācitteneva bhaveyya, atha ānisaṁsadassāvino, anussavavasena nibbāne ānisaṁsaṁ passantassa vipassanācitteneva bhaveyya, atha dvepi ekato karontassa bhaveyya, dvinnaṁ phassādīnaṁ samodhānaṁ bhaveyya. Yasmā pana ariyamaggakkhaṇe aniccādimanasikārassa kiccaṁ nipphattiṁ gacchati puna niccatoti-ādigahaṇassa anuppattidhammabhāvato, nibbāne ca paccakkhatova ānisaṁsadassanaṁ ijjhati, tasmā kiccanipphattivasena

၉-နဝမဝဂ္ဂ

၁-အာနိသံသဒဿာဝီကထာဝဏ္ဏနာ

၅၄၇။ ဣဒါနိ အာနိသံသဒဿာဝီကထာ နာမ ဟောတိ။ တတ္ထ သကသမယေ သင်္ခါရေ အာဒီနဝတော နိဗ္ဗာနဉ္စ အာနိသံသတော ပဿန္တဿ သံယောဇနပ္ပဟာနံ ဟောတီတိ နိစ္ဆယော။ ယေသံ ပန တေသု ဒွီသုပိ ဧကံသိကဝါဒံ ဂဟေတွာ “အာနိသံသဒဿာဝိနောဝ သံယောဇနပ္ပဟာနံ ဟောတီ”တိ လဒ္ဓိ သေယျထာပိ အန္ဓကာနံ၊ တေ သန္ဓာယ ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ၊ ပဋိညာ ဣတရဿ။ အထဿ “ဧကံသိကဝါဒေါ တယာ ဂဟိတော၊ အာဒီနဝေါပိ ဒဋ္ဌဗ္ဗောယေဝါ”တိ ဝိဘာဂဒဿနတ္ထံ သကဝါဒီ **သင်္ခါရေ**တိအာဒိမာဟ။

သင်္ခါရေ စ အနိစ္စတော မနသိကရောတိ၊ နိဗ္ဗာနေ စ အာနိသံသဒဿာဝီ ဟောတီတိ ပဉှသ္မိံ အယမဓိပ္ပါယော—အာနိသံသဒဿာဝိဿ သံယောဇနာနံ ပဟာနံ ဟောတီတိ တေသံ လဒ္ဓိ။ နနု သင်္ခါရေ အနိစ္စတော မနသိကရောတော သံယောဇနာ ပဟီယန္တီတိ စ ပုဋ္ဌော အာမန္တာတိ ပဋိဇာနာတိ။ တေန တေ သင်္ခါရေ စ အနိစ္စတော မနသိကရောတိ၊ နိဗ္ဗာနေ စ အာနိသံသဒဿာဝီ ဟောတီတိ ဣဒံ အာပဇ္ဇတိ၊ ကိံ သမ္ပဋိစ္ဆသိ ဧတန္တိ။ တတော ပရဝါဒီ ဧကစိတ္တက္ခဏံ သန္ဓာယ ပဋိက္ခိပတိ၊ ဒုတိယံ ပုဋ္ဌော နာနာစိတ္တဝသေန ပဋိဇာနာတိ။ သကဝါဒီ ပနဿ အဓိပ္ပါယံ မဒ္ဒိတွာ အနိစ္စမနသိကာရဿ အာနိသံသဒဿာဝိတာယ စ ဧကတော ပဋိညာတတ္တာ **ဒွိန္နံ ဖဿာနံ ဒွိန္နံ စိတ္တာနံ သမောဓာနံ ဟောတီ**တိ ပုစ္ဆတိ။ ဣတရော ဒွိန္နံ သမောဓာနံ အပဿန္တော ပဋိက္ခိပတိ။ **ဒုက္ခတော**တိအာဒိပဉှေသုပိ ဧသေဝ နယော။ ကိံ ပနေတ္ထ သန္နိဋ္ဌာနံ၊ ကိံ အနိစ္စာဒိတော မနသိကရောတော သံယောဇနာ ပဟီယန္တိ၊ ဥဒါဟု နိဗ္ဗာနေ အာနိသံသဒဿာဝိဿ၊ ဥဒါဟု ဒွေပိ ဧကတော ကရောန္တဿာတိ။ ယဒိ တာဝ အနိစ္စာဒိတော မနသိကရောတော ပဟာနံ ဘဝေယျ၊ ဝိပဿနာစိတ္တေနေဝ ဘဝေယျ၊ အထ အာနိသံသဒဿာဝိနော၊ အနုဿဝဝသေန နိဗ္ဗာနေ အာနိသံသံ ပဿန္တဿ ဝိပဿနာစိတ္တေနေဝ ဘဝေယျ၊ အထ ဒွေပိ ဧကတော ကရောန္တဿ ဘဝေယျ၊ ဒွိန္နံ ဖဿာဒီနံ သမောဓာနံ ဘဝေယျ။ ယသ္မာ ပန အရိယမဂ္ဂက္ခဏေ အနိစ္စာဒိမနသိကာရဿ ကိစ္စံ နိပ္ဖတ္တိံ ဂစ္ဆတိ ပုန နိစ္စတောတိအာဒိဂဟဏဿ အနုပ္ပတ္တိဓမ္မဘာဝတော၊ နိဗ္ဗာနေ စ ပစ္စက္ခတောဝ အာနိသံသဒဿနံ ဣဇ္ဈတိ၊ တသ္မာ ကိစ္စနိပ္ဖတ္တိဝသေန

aniccādito manasikaroto ārammaṇaṁ katvā pavattivasena ca nibbāne ānisaṁsadassāvissa saṁyojanānaṁ pahānaṁ hotīti veditabbaṁ.

548. **Nibbāne sukhānupassī**ti suttaṁ nibbāne sukhānupassanādibhāvameva sādheti, na ānisaṁsadassāvitāmattena saṁyojanānaṁ pahānaṁ, tasmā ābhatampi anābhatasadisamevāti.

Ānisaṁsadassāvīkathāvaṇṇanā.

---

2. Amatārammaṇakathāvaṇṇanā

549. Idāni amatārammaṇakathā nāma hoti. Tattha yesaṁ "nibbānaṁ maññatī"ti-ādīnaṁ ayoniso atthaṁ gahetvā amatārammaṇaṁ saṁyojanaṁ hotīti laddhi seyyathāpi Pubbaseliyānaṁ, te sandhāya pucchā sakavādissa, paṭiññā itarassa. Atha naṁ sace amatārammaṇaṁ saṁyojanaṁ, amatassa saṁyojaniyādibhāvo āpajjatīti codetuṁ **amataṁ saṁyojaniyan**ti-ādimāha, itaro suttavirodhabhayena sabbaṁ paṭikkhipati. Iminā upāyena sabbavāresu attho veditabbo. **Nibbānaṁ nibbānato**ti āhaṭasuttaṁ pana diṭṭhadhammanibbānaṁ sandhāya bhāsitaṁ, tasmā asādhakanti.

Amatārammaṇakathāvaṇṇanā.

---

3. Rūpaṁsārammaṇantikathāvaṇṇanā

552-553. Idāni rūpaṁ sārammaṇantikathā nāma hoti. Tattha rūpaṁ sappaccayaṭṭhena sārammaṇaṁ nāma hoti, na aññaṁ ārammaṇaṁ karotīti ārammaṇapaccayavasena. Yesaṁ pana avisesena rūpaṁ sārammaṇanti laddhi seyyathāpi Uttarāpathakānaṁ, te sandhāya ārammaṇatthassa vibhāgadassanatthaṁ pucchā sakavādissa, paṭiññā itarassa. Sesamettha Pāḷi-anusāreneva veditabbaṁ. **Na vattabban**ti pañhe olubbhārammaṇaṁ sandhāya paṭiññā sakavādissa. Dutiyapañhepi paccayārammaṇaṁ sandhāya paṭiññā tasseva. Iti sappaccayaṭṭhenevettha sārammaṇatā siddhāti.

Rūpaṁ sārammaṇantikathāvaṇṇanā.

အနိစ္စာဒိတော မနသိကရောတော အာရမ္မဏံ ကတွာ ပဝတ္တိဝသေန စ နိဗ္ဗာနေ အာနိသံသဒဿာဝိဿ သံယောဇနာနံ ပဟာနံ ဟောတီတိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

၅၄၈။ **နိဗ္ဗာနေ သုခါနုပဿီ**တိ သုတ္တံ နိဗ္ဗာနေ သုခါနုပဿနာဒိဘာဝမေဝ သာဓေတိ၊ န အာနိသံသဒဿာဝိတာမတ္တေန သံယောဇနာနံ ပဟာနံ၊ တသ္မာ အာဘတမ္ပိ အနာဘတသဒိသမေဝါတိ။

အာနိသံသဒဿာဝီကထာဝဏ္ဏနာ။

၂-အမတာရမ္မဏကထာဝဏ္ဏနာ

၅၄၉။ ဣဒါနိ အမတာရမ္မဏကထာ နာမ ဟောတိ။ တတ္ထ ယေသံ “နိဗ္ဗာနံ မညတီ”တိအာဒီနံ အယောနိသော အတ္ထံ ဂဟေတွာ အမတာရမ္မဏံ သံယောဇနံ ဟောတီတိ လဒ္ဓိ သေယျထာပိ ပုဗ္ဗသေလိယာနံ၊ တေ သန္ဓာယ ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ၊ ပဋိညာ ဣတရဿ။ အထ နံ သစေ အမတာရမ္မဏံ သံယောဇနံ၊ အမတဿ သံယောဇနိယာဒိဘာဝေါ အာပဇ္ဇတီတိ စောဒေတုံ **အမတံ သံယောဇနိယ**န္တိအာဒိမာဟ၊ ဣတရော သုတ္တဝိရောဓဘယေန သဗ္ဗံ ပဋိက္ခိပတိ။ ဣမိနာ ဥပါယေန သဗ္ဗဝါရေသု အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။ **နိဗ္ဗာနံ နိဗ္ဗာနတော**တိ အာဟဋသုတ္တံ ပန ဒိဋ္ဌဓမ္မနိဗ္ဗာနံ သန္ဓာယ ဘာသိတံ၊ တသ္မာ အသာဓကန္တိ။

အမတာရမ္မဏကထာဝဏ္ဏနာ။

၃-ရူပံသာရမ္မဏန္တိကထာဝဏ္ဏနာ

၅၅၂-၅၅၃။ ဣဒါနိ ရူပံ သာရမ္မဏန္တိကထာ နာမ ဟောတိ။ တတ္ထ ရူပံ သပ္ပစ္စယဋ္ဌေန သာရမ္မဏံ နာမ ဟောတိ၊ န အညံ အာရမ္မဏံ ကရောတီတိ အာရမ္မဏပစ္စယဝသေန။ ယေသံ ပန အဝိသေသေန ရူပံ သာရမ္မဏန္တိ လဒ္ဓိ သေယျထာပိ ဥတ္တရာပထကာနံ၊ တေ သန္ဓာယ အာရမ္မဏတ္ထဿ ဝိဘာဂဒဿနတ္ထံ ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ၊ ပဋိညာ ဣတရဿ။ သေသမေတ္ထ ပါဠိအနုသာရေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ **န ဝတ္တဗ္ဗ**န္တိ ပဉှေ ဩလုဗ္ဘာရမ္မဏံ သန္ဓာယ ပဋိညာ သကဝါဒိဿ။ ဒုတိယပဉှေပိ ပစ္စယာရမ္မဏံ သန္ဓာယ ပဋိညာ တဿေဝ။ ဣတိ သပ္ပစ္စယဋ္ဌေနေဝေတ္ထ သာရမ္မဏတာ သိဒ္ဓါတိ။

ရူပံ သာရမ္မဏန္တိကထာဝဏ္ဏနာ။

4. Anusayā-anārammaṇakathāvaṇṇanā

554-556. Idāni anusayā anārammaṇātikathā nāma hoti. Tattha yesaṁ anusayā nāma cittavippayuttā ahetukā abyākatā, teneva ca anārammaṇāti laddhi seyyathāpi Andhakānañceva ekaccānañca Uttarāpathakānaṁ, te sandhāya **anusayā**ti pucchā sakavādissa, paṭiññā itarassa. Atha naṁ anārammaṇena nāma evaṁvidhena bhavitabbanti codetuṁ **rūpan**ti-ādimāha. **Kāmarāgo**ti-ādi kāmarāgānusayato anaññattā dassitaṁ. **Saṅkhārakkhandho anārammaṇo**ti pañhe cittasampayuttasaṅkhārakkhandhaṁ sandhāya paṭikkhipati. Anusayaṁ jīvitindriyaṁ kāyakammādirūpañca saṅkhārakkhandhapariyāpannaṁ, taṁ sandhāya paṭijānāti. Imināvupāyena sabbavāresu attho veditabbo. **Sānusayo**ti pañhe pana appahīnānusayattā sānusayatā anuññātā, na anusayānaṁ pavattisabbhāvā. Yo hi appahīno, na so atīto nānāgato na paccuppanno ca. Maggavajjhakileso panesa appahīnattāva atthīti vuccati. Evarūpassa ca idaṁ nāma ārammaṇanti na vattabbaṁ. Tasmā taṁ paṭikkhittaṁ. Taṁ panetaṁ na kevalaṁ anusayassa, rāgādīnampi tādisameva, tasmā anusayānaṁ anārammaṇatāsādhakaṁ na hotīti.

Anusayā anārammaṇātikathāvaṇṇanā.

---

5. Ñāṇaṁanārammaṇantikathāvaṇṇanā

557-558. Idāni ñāṇaṁ anārammaṇantikathā nāma hoti. Tattha yasmā arahā cakkhuviññāṇasamaṅgī ñāṇīti vuccati, tassa ñāṇassa tasmiṁ khaṇe ārammaṇaṁ natthi, tasmā ñāṇaṁ anārammaṇanti yesaṁ laddhi seyyathāpi Andhakānaṁ, te sandhāya pucchā sakavādissa, paṭiññā itarassa. Sesamettha anusayakathāyaṁ vuttanayeneva veditabbanti.

Ñāṇaṁ anārammaṇantikathāvaṇṇanā.

---

6. Atītānāgatārammaṇakathāvaṇṇanā

559-561. Idāni atītānāgatārammaṇakathā nāma hoti. Tattha yasmā atītānāgatārammaṇaṁ nāma natthi, tasmā tadārammaṇena cittena

၄-အနုသယာအနာရမ္မဏကထာဝဏ္ဏနာ

၅၅၄-၅၅၆။ ဣဒါနိ အနုသယာ အနာရမ္မဏာတိကထာ နာမ ဟောတိ။ တတ္ထ ယေသံ အနုသယာ နာမ စိတ္တဝိပ္ပယုတ္တာ အဟေတုကာ အဗျာကတာ၊ တေနေဝ စ အနာရမ္မဏာတိ လဒ္ဓိ သေယျထာပိ အန္ဓကာနဉ္စေဝ ဧကစ္စာနဉ္စ ဥတ္တရာပထကာနံ၊ တေ သန္ဓာယ **အနုသယာ**တိ ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ၊ ပဋိညာ ဣတရဿ။ အထ နံ အနာရမ္မဏေန နာမ ဧဝံဝိဓေန ဘဝိတဗ္ဗန္တိ စောဒေတုံ **ရူပ**န္တိအာဒိမာဟ။ **ကာမရာဂေါ**တိအာဒိ ကာမရာဂါနုသယတော အနညတ္တာ ဒဿိတံ။ **သင်္ခါရက္ခန္ဓော အနာရမ္မဏော**တိ ပဉှေ စိတ္တသမ္ပယုတ္တသင်္ခါရက္ခန္ဓံ သန္ဓာယ ပဋိက္ခိပတိ။ အနုသယံ ဇီဝိတိန္ဒြိယံ ကာယကမ္မာဒိရူပဉ္စ သင်္ခါရက္ခန္ဓပရိယာပန္နံ၊ တံ သန္ဓာယ ပဋိဇာနာတိ။ ဣမိနာဝုပါယေန သဗ္ဗဝါရေသု အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။ **သာနုသယော**တိ ပဉှေ ပန အပ္ပဟီနာနုသယတ္တာ သာနုသယတာ အနုညာတာ၊ န အနုသယာနံ ပဝတ္တိသဗ္ဘာဝါ။ ယော ဟိ အပ္ပဟီနော၊ န သော အတီတော နာနာဂတော န ပစ္စုပ္ပန္နော စ။ မဂ္ဂဝဇ္ဈကိလေသော ပနေသ အပ္ပဟီနတ္တာဝ အတ္ထီတိ ဝုစ္စတိ။ ဧဝရူပဿ စ ဣဒံ နာမ အာရမ္မဏန္တိ န ဝတ္တဗ္ဗံ။ တသ္မာ တံ ပဋိက္ခိတ္တံ။ တံ ပနေတံ န ကေဝလံ အနုသယဿ၊ ရာဂါဒီနမ္ပိ တာဒိသမေဝ၊ တသ္မာ အနုသယာနံ အနာရမ္မဏတာသာဓကံ န ဟောတီတိ။

အနုသယာ အနာရမ္မဏာတိကထာဝဏ္ဏနာ။

၅-ဉာဏံအနာရမ္မဏန္တိကထာဝဏ္ဏနာ

၅၅၇-၅၅၈။ ဣဒါနိ ဉာဏံ အနာရမ္မဏန္တိကထာ နာမ ဟောတိ။ တတ္ထ ယသ္မာ အရဟာ စက္ခုဝိညာဏသမင်္ဂီ ဉာဏီတိ ဝုစ္စတိ၊ တဿ ဉာဏဿ တသ္မိံ ခဏေ အာရမ္မဏံ နတ္ထိ၊ တသ္မာ ဉာဏံ အနာရမ္မဏန္တိ ယေသံ လဒ္ဓိ သေယျထာပိ အန္ဓကာနံ၊ တေ သန္ဓာယ ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ၊ ပဋိညာ ဣတရဿ။ သေသမေတ္ထ အနုသယကထာယံ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗန္တိ။

ဉာဏံ အနာရမ္မဏန္တိကထာဝဏ္ဏနာ။

၆-အတီတာနာဂတာရမ္မဏကထာဝဏ္ဏနာ

၅၅၉-၅၆၁။ ဣဒါနိ အတီတာနာဂတာရမ္မဏကထာ နာမ ဟောတိ။ တတ္ထ ယသ္မာ အတီတာနာဂတာရမ္မဏံ နာမ နတ္ထိ၊ တသ္မာ တဒါရမ္မဏေန စိတ္တေန

ārammaṇassa natthitāya anārammaṇena bhavitabbanti atītaṁ anārammaṇanti yesaṁ laddhi seyyathāpi Uttarāpathakānaṁ, te sandhāya **atītārammaṇan**ti pucchā sakavādissa, paṭiññā itarassa. Sesamettha yathāpāḷimeva niyyātīti.

Atītānāgatārammaṇakathāvaṇṇanā.

---

7. Vitakkānupatitakathāvaṇṇanā

562. Idāni vitakkānupatitakathā nāma hoti. Tattha vitakkānupatitā nāma duvidhā ārammaṇato ca sampayogato ca. Tattha asukacittaṁ nāma vitakkassārammaṇaṁ na hotīti niyamābhāvato siyā sabbaṁ cittaṁ vitakkānupatitaṁ, vitakkavippayuttacittasabbhāvato pana na sabbaṁ cittaṁ vitakkānupatitaṁ. Iti imaṁ vibhāgaṁ akatvā aviseseneva sabbaṁ cittaṁ vitakkānupatitanti yesaṁ laddhi seyyathāpi Uttarāpathakānaṁ, te sandhāya pucchā sakavādissa, paṭiññā itarassa. Sesamettha Pāḷivaseneva niyyātīti.

Vitakkānupatitakathāvaṇṇanā.

---

8. Vitakkavipphārasaddakathāvaṇṇanā

563. Idāni vitakkavipphārasaddakathā nāma hoti. Tattha yasmā "vitakkavicārā vacīsaṅkhārā"ti vuttā, tasmā sabbaso vitakkayato vicārayato antamaso manodhātupavattikālepi vitakkavipphāro saddoyevāti yesaṁ laddhi seyyathāpi Pubbaseliyānaṁ, te sandhāya **sabbaso**ti pucchā sakavādissa, paṭiññā itarassa. Atha naṁ yadi vitakkavipphāramattaṁ saddo, phassādivipphāropi saddo bhaveyyāti codetuṁ **sabbaso phusayato**ti-ādimāha. Itaro tādisaṁ suttalesaṁ apassanto paṭikkhipati. **Vitakkavipphāro saddo sotaviññeyyo**ti vitakkassa vipphāramattameva saddoti katvā pucchati, na vitakkavipphārasamuṭṭhitaṁ

အာရမ္မဏဿ နတ္ထိတာယ အနာရမ္မဏေန ဘဝိတဗ္ဗန္တိ အတီတံ အနာရမ္မဏန္တိ ယေသံ လဒ္ဓိ သေယျထာပိ ဥတ္တရာပထကာနံ၊ တေ သန္ဓာယ **အတီတာရမ္မဏန္တိ** ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ၊ ပဋိညာ ဣတရဿ။ သေသမေတ္ထ ယထာပါဠိမေဝ နိယျာတီတိ။

အတီတာနာဂတာရမ္မဏကထာဝဏ္ဏနာ။

၇-ဝိတက္ကာနုပတိတကထာဝဏ္ဏနာ

၅၆၂။ ဣဒါနိ ဝိတက္ကာနုပတိတကထာ နာမ ဟောတိ။ တတ္ထ ဝိတက္ကာနုပတိတာ နာမ ဒုဝိဓာ အာရမ္မဏတော စ သမ္ပယောဂတော စ။ တတ္ထ အသုကစိတ္တံ နာမ ဝိတက္ကဿာရမ္မဏံ န ဟောတီတိ နိယမာဘာဝတော သိယာ သဗ္ဗံ စိတ္တံ ဝိတက္ကာနုပတိတံ၊ ဝိတက္ကဝိပ္ပယုတ္တစိတ္တသဗ္ဘာဝတော ပန န သဗ္ဗံ စိတ္တံ ဝိတက္ကာနုပတိတံ။ ဣတိ ဣမံ ဝိဘာဂံ အကတွာ အဝိသေသေနေဝ သဗ္ဗံ စိတ္တံ ဝိတက္ကာနုပတိတန္တိ ယေသံ လဒ္ဓိ သေယျထာပိ ဥတ္တရာပထကာနံ၊ တေ သန္ဓာယ ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ၊ ပဋိညာ ဣတရဿ။ သေသမေတ္ထ ပါဠိဝသေနေဝ နိယျာတီတိ။

ဝိတက္ကာနုပတိတကထာဝဏ္ဏနာ။

၈-ဝိတက္ကဝိပ္ဖာရသဒ္ဒကထာဝဏ္ဏနာ

၅၆၃။ ဣဒါနိ ဝိတက္ကဝိပ္ဖာရသဒ္ဒကထာ နာမ ဟောတိ။ တတ္ထ ယသ္မာ "ဝိတက္ကဝိစာရာ ဝစီသင်္ခါရာ"တိ ဝုတ္တာ၊ တသ္မာ သဗ္ဗသော ဝိတက္ကယတော ဝိစာရယတော အန္တမသော မနောဓာတုပဝတ္တိကာလေပိ ဝိတက္ကဝိပ္ဖာရော သဒ္ဒေါယေဝါတိ ယေသံ လဒ္ဓိ သေယျထာပိ ပုဗ္ဗသေလိယာနံ၊ တေ သန္ဓာယ **သဗ္ဗသော**တိ ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ၊ ပဋိညာ ဣတရဿ။ အထ နံ ယဒိ ဝိတက္ကဝိပ္ဖာရမတ္တံ သဒ္ဒေါ၊ ဖဿာဒိဝိပ္ဖာရောပိ သဒ္ဒေါ ဘဝေယျာတိ စောဒေတုံ **သဗ္ဗသော ဖုသယတော**တိအာဒိမာဟ။ ဣတရော တာဒိသံ သုတ္တလေသံ အပဿန္တော ပဋိက္ခိပတိ။ **ဝိတက္ကဝိပ္ဖာရော သဒ္ဒေါ သောတဝိညေယျော**တိ ဝိတက္ကဿ ဝိပ္ဖာရမတ္တမေဝ သဒ္ဒေါတိ ကတွာ ပုစ္ဆတိ၊ န ဝိတက္ကဝိပ္ဖာရသမုဋ္ဌိတံ

suttapamattānaṁ saddaṁ, itaro paṭikkhipati. **Nanu vitakkavipphārasaddo na sotaviññeyyo**ti idaṁ tasseva laddhiyā dasseti. So hi vitakkavipphāramattameva saddaṁ vadati, so na sotaviññeyyoti. Itaro pana “vitakkavipphārasaddaṁ sutvā ādisatī”ti[1] vacanato sotaviññeyyovāti vadati.

Vitakkavipphārasaddakathāvaṇṇanā.

---

9. Nayathācittassavācātikathāvaṇṇanā

564. Idāni nayathācittassa vācātikathā nāma hoti. Tattha yasmā koci aññaṁ bhaṇissāmīti aññaṁ bhaṇati, tasmā nayathācittassa vācā cittānurūpā cittānugatikā na hoti, vināpi cittena pavattatīti yesaṁ laddhi seyyathāpi Pubbaseliyānaṁ, te sandhāya pucchā sakavādissa, paṭiññā itarassa. Atha naṁ “yadi taṁsamuṭṭhāpakaṁ cittaṁ na siyā, phassādayopi tasmiṁ khaṇe na siyun”ti codetuṁ **aphassakassā**ti-ādimāha. **Na bhaṇitukāmo**ti-ādīsu yasmā aññaṁ bhaṇissāmīti aññaṁ bhaṇantopi bhaṇitukāmoyeva nāma hoti, tasmā na hevāti paṭikkhipati.

565. **Nanu atthi koci aññaṁ bhaṇissāmī**ti-ādīsu cīvaranti bhaṇitukāmo cīranti bhaṇeyya. Tattha aññaṁ bhaṇitukāmatācittaṁ, aññaṁ bhaṇanacittaṁ, iti pubbabhāgena cittena asadisattā ayathācitto nāma hoti, tenassa kevalaṁ anāpatti nāma hoti, na pana cīranti vacanasamuṭṭhāpakacittaṁ natthi, iti acittakā sā vācāti atthaṁ sandhāya iminā udāharaṇena “nayathācittassa vācā”ti patiṭṭhāpitāpi appatiṭṭhāpitāva hotīti.

Nayathācittassa vācātikathāvaṇṇanā.

1. Dī 3. 86 piṭṭhe.

သုတ္တပမတ္တာနံ သဒ္ဒံ၊ ဣတရော ပဋိက္ခိပတိ။ **နနု ဝိတက္ကဝိပ္ဖါရသဒ္ဒေါ န သောတဝိညေယျော**တိ ဣဒံ တဿေဝ လဒ္ဓိယာ ဒဿေတိ။ သော ဟိ ဝိတက္ကဝိပ္ဖါရမတ္တမေဝ သဒ္ဒံ ဝဒတိ၊ သော န သောတဝိညေယျောတိ။ ဣတရော ပန “ဝိတက္ကဝိပ္ဖါရသဒ္ဒံ သုတွာ အာဒိသတီ”တိ[၁] ဝစနတော သောတဝိညေယျောဝါတိ ဝဒတိ။

ဝိတက္ကဝိပ္ဖါရသဒ္ဒကထာဝဏ္ဏနာ။

၉-နယထာစိတ္တဿဝါစာတိကထာဝဏ္ဏနာ

၅၆၄။ ဣဒါနိ နယထာစိတ္တဿ ဝါစာတိကထာ နာမ ဟောတိ။ တတ္ထ ယသ္မာ ကောစိ အညံ ဘဏိဿာမီတိ အညံ ဘဏတိ၊ တသ္မာ နယထာစိတ္တဿ ဝါစာ စိတ္တာနုရူပါ စိတ္တာနုဂတိကာ န ဟောတိ၊ ဝိနာပိ စိတ္တေန ပဝတ္တတီတိ ယေသံ လဒ္ဓိ သေယျထာပိ ပုဗ္ဗသေလိယာနံ၊ တေ သန္ဓာယ ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ၊ ပဋိညာ ဣတရဿ။ အထ နံ “ယဒိ တံသမုဋ္ဌာပကံ စိတ္တံ န သိယာ၊ ဖဿာဒယောပိ တသ္မိံ ခဏေ န သိယု”န္တိ စောဒေတုံ **အဖဿကဿာ**တိအာဒိမာဟ။ **န ဘဏိတုကာမော**တိအာဒီသု ယသ္မာ အညံ ဘဏိဿာမီတိ အညံ ဘဏန္တောပိ ဘဏိတုကာမောယေဝ နာမ ဟောတိ၊ တသ္မာ န ဟေဝါတိ ပဋိက္ခိပတိ။

၅၆၅။ **နနု အတ္ထိ ကောစိ အညံ ဘဏိဿာမီ**တိအာဒီသု စီဝရန္တိ ဘဏိတုကာမော စီရန္တိ ဘဏေယျ။ တတ္ထ အညံ ဘဏိတုကာမတာစိတ္တံ, အညံ ဘဏနစိတ္တံ၊ ဣတိ ပုဗ္ဗဘာဂေန စိတ္တေန အသဒိသတ္တာ အယထာစိတ္တော နာမ ဟောတိ၊ တေနဿ ကေဝလံ အနာပတ္တိ နာမ ဟောတိ၊ န ပန စီရန္တိ ဝစနသမုဋ္ဌာပကစိတ္တံ နတ္ထိ၊ ဣတိ အစိတ္တကာ သာ ဝါစာတိ အတ္ထံ သန္ဓာယ ဣမိနာ ဥဒါဟရဏေန “နယထာစိတ္တဿ ဝါစာ”တိ ပတိဋ္ဌာပိတာပိ အပ္ပတိဋ္ဌာပိတာဝ ဟောတီတိ။

နယထာစိတ္တဿ ဝါစာတိကထာဝဏ္ဏနာ။

၁-ဒီ ၃-၈၆-ပိဋ္ဌေ။

10. Nayathācittassakāyakammantikathāvaṇṇanā

566-567. Idāni nayathācittassa kāyakammantikathā nāma hoti. Tattha yasmā koci aññatra gacchissāmīti aññatra gacchati, tasmā nayathācittassa kāyakammaṁ cittānurūpaṁ cittānugatikaṁ na hoti, vināpi cittena pavattatīti yesaṁ laddhi seyyathāpi Pubbaseliyānaṁyeva, te sandhāya pucchā sakavādissa, paṭiññā itarassa. Sesamettha heṭṭhā vuttanayeneva veditabbanti.

Nayathācittassa kāyakammantikathāvaṇṇanā.

---

11. Atītānāgatasamannāgatakathāvaṇṇanā

568-570. Idāni atītānāgatehi samannāgatakathā nāma hoti. Tattha samannāgatapaññatti paṭilābhapaññattīti dve paññattiyo veditabbā. Tāsu paccuppannadhammasamaṅgī samannāgatoti vuccati. Aṭṭha samāpattilābhino pana samāpattiyo kiñcāpi na ekakkhaṇe pavattanti, aññā atītā honti, aññā anāgatā aññā paccuppannā, paṭivijjhitvā aparihīnatāya pana lābhīti vuccati. Tattha yesaṁ imaṁ vibhāgaṁ aggahetvā yasmā jhānalābhīnaṁ atītānāgatāni jhānānipi atthi, tasmā "te atītenapi anāgatenapi samannāgatā"ti laddhi seyyathāpi Andhakānaṁ, te sandhāya pucchā sakavādissa, paṭiññā itarassa. Sesamettha uttānatthamevāti. "Aṭṭhavimokkhajhāyī"ti-ādi pana lābhībhāvassa sādhakaṁ, na samannāgatabhāvassāti.

Atītānāgatasamannāgatakathāvaṇṇanā.

Navamo vaggo.

---

10. Dasamavagga

1. Nirodhakathāvaṇṇanā

571-572. Idāni nirodhakathā nāma hoti. Tattha yesaṁ "upapattesiyanti saṅkhaṁ gatassa bhavaṅgacittassa bhaṅgakkhaṇena saheva kiriyāti saṅkhaṁ

၁၀-နယထာစိတ္တဿကာယကမ္မန္တိကထာဝဏ္ဏနာ

၅၆၆-၅၆၇။ ဣဒါနိ နယထာစိတ္တဿ ကာယကမ္မန္တိကထာ နာမ ဟောတိ။ တတ္ထ ယသ္မာ ကောစိ အညတြ ဂစ္ဆိဿာမီတိ အညတြ ဂစ္ဆတိ၊ တသ္မာ နယထာစိတ္တဿ ကာယကမ္မံ စိတ္တာနုရူပံ စိတ္တာနုဂတိကံ န ဟောတိ၊ ဝိနာပိ စိတ္တေန ပဝတ္တတီတိ ယေသံ လဒ္ဓိ သေယျထာပိ ပုဗ္ဗသေလိယာနံယေဝ၊ တေ သန္ဓာယ ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ၊ ပဋိညာ ဣတရဿ။ သေသမေတ္ထ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗန္တိ။

နယထာစိတ္တဿ ကာယကမ္မန္တိကထာဝဏ္ဏနာ။

၁၁-အတီတာနာဂတသမန္နာဂတကထာဝဏ္ဏနာ

၅၆၈-၅၇၀။ ဣဒါနိ အတီတာနာဂတေဟိ သမန္နာဂတကထာ နာမ ဟောတိ။ တတ္ထ သမန္နာဂတပညတ္တိ ပဋိလာဘပညတ္တီတိ ဒွေ ပညတ္တိယော ဝေဒိတဗ္ဗာ။ တာသု ပစ္စုပ္ပန္နဓမ္မသမင်္ဂီ သမန္နာဂတောတိ ဝုစ္စတိ။ အဋ္ဌ သမာပတ္တိလာဘိနော ပန သမာပတ္တိယော ကိဉ္စာပိ န ဧကက္ခဏေ ပဝတ္တန္တိ၊ အညာ အတီတာ ဟောန္တိ၊ အညာ အနာဂတာ အညာ ပစ္စုပ္ပန္နာ၊ ပဋိဝိဇ္ဈိတွာ အပရိဟီနတာယ ပန လာဘီတိ ဝုစ္စတိ။ တတ္ထ ယေသံ ဣမံ ဝိဘာဂံ အဂ္ဂဟေတွာ ယသ္မာ ဈာနလာဘီနံ အတီတာနာဂတာနိ ဈာနာနိပိ အတ္ထိ၊ တသ္မာ "တေ အတီတေနပိ အနာဂတေနပိ သမန္နာဂတာ"တိ လဒ္ဓိ သေယျထာပိ အန္ဓကာနံ၊ တေ သန္ဓာယ ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ၊ ပဋိညာ ဣတရဿ။ သေသမေတ္ထ ဥတ္တာနတ္ထမေဝါတိ။ "အဋ္ဌဝိမောက္ခဈာယီ"တိအာဒိ ပန လာဘီဘာဝဿ သာဓကံ၊ န သမန္နာဂတဘာဝဿာတိ။

အတီတာနာဂတသမန္နာဂတကထာဝဏ္ဏနာ။

နဝမော ဝဂ္ဂေါ။

၁၀-ဒသမဝဂ္ဂ

၁-နိရောဓကထာဝဏ္ဏနာ

၅၇၁-၅၇၂။ ဣဒါနိ နိရောဓကထာ နာမ ဟောတိ။ တတ္ထ ယေသံ "ဥပပတ္တေသိယန္တိ သင်္ခံ ဂတဿ ဘဝင်္ဂစိတ္တဿ ဘင်္ဂက္ခဏေန သဟေဝ ကိရိယာတိ သင်္ခံ

gatā kusalā vā akusalā vā cattāro khandhā cittasamuṭṭhānarūpañcāti pañcakkhandhā uppajjanti. Tesu hi anuppannesu bhavaṅge[1] niruddhe santativicchedo bhaveyyā”ti laddhi seyyathāpi Andhakānaṁ, te sandhāya **upapattesiye**ti pucchā sakavādissa, paṭiññā itarassa. Tattha **upapattesiye**ti catūsupi padesu bahuvacanabhummatthe ekavacanabhummaṁ, upapattesiyesu pañcasu khandhesu aniruddhesūti ayañhettha attho. **Dasannan**ti upapattesiyakhandhānañca kiriyakhandhānañca vasena vuttaṁ. Tattha paṭhamapañhe khandhalakkhaṇavasena kiriyavasena ca pañceva nāma te khandhāti paṭikkhipati. Dutiyapañhe purimapacchimavasena upapattesiyakiriyavasena ca nānattaṁ sandhāya paṭijānāti. Dvinnaṁ pana phassānaṁ cittānañca samodhānaṁ puṭṭho suttalesābhāvena paṭikkhipati.

Kiriyā cattāroti rūpena vinā kusalā akusalā vā cattāro gahitā. **Kiriyāñāṇan**ti paravādinā cakkhuviññāṇasamaṅgikkhaṇe arahato anuññātaṁ anārammaṇañāṇaṁ. **Niruddhe maggo uppajjatī**ti pucchā paravādissa, aniruddhe anuppajjanato paṭiññā sakavādissa. **Mato maggaṁ bhāvetī**ti chalena pucchā paravādissa. Yasmā pana paṭisandhito yāva cuticittā satto jīvatiyeva nāma, tasmā sakavādī **na hevan**ti paṭikkhipati.

Nirodhakathāvaṇṇanā.

2. Rūpaṁmaggotikathāvaṇṇanā

573-575. Idāni rūpaṁ maggotikathā nāma hoti. Tattha yesaṁ “sammāvācākammantājīvā rūpan”ti laddhi seyyathāpi Mahisāsakasammitiyamahāsaṁghikānaṁ, te sandhāya **maggasamaṅgissā**ti pucchā sakavādissa, paṭiññā itarassa. Atha naṁ “yadi te sammāvācādayo rūpaṁ, na viratiyo, yathā sammādiṭṭhādimaggo sārammaṇādisabhāvo, evaṁ tampi rūpaṁ siyā”ti codetuṁ **sārammaṇo**ti-ādimāha. Tattha paṭikkhepo ca paṭiññā ca paravādino laddhi-anurūpena veditabbā. Sesamettha uttānatthamevāti.

Rūpaṁ maggotikathāvaṇṇanā.

1. Bhavaṅgacitte (Syā)

ဂတာ ကုသလာ ဝါ အကုသလာ ဝါ စတ္တာရော ခန္ဓာ စိတ္တသမုဋ္ဌာနရူပဉ္စာတိ ပဉ္စက္ခန္ဓာ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ။ တေသု ဟိ အနုပ္ပန္နေသု ဘဝင်္ဂေ[၁] နိရုဒ္ဓေ သန္တတိဝိစ္ဆေဒေါ ဘဝေယျာ”တိ လဒ္ဓိ သေယျထာပိ အန္ဓကာနံ၊ တေ သန္ဓာယ **ဥပပတ္တေသိယေ**တိ ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ၊ ပဋိညာ ဣတရဿ။ တတ္ထ **ဥပပတ္တေသိယေ**တိ စတူသုပိ ပဒေသု ဗဟုဝစနဘုမ္မတ္ထေ ဧကဝစနဘုမ္မံ၊ ဥပပတ္တေသိယေသု ပဉ္စသု ခန္ဓေသု အနိရုဒ္ဓေသူတိ အယဉ္ဟေတ္ထ အတ္ထော။ **ဒသန္န**န္တိ ဥပပတ္တေသိယခန္ဓာနဉ္စ ကိရိယခန္ဓာနဉ္စ ဝသေန ဝုတ္တံ။ တတ္ထ ပဌမပဉ္ဟေ ခန္ဓလက္ခဏဝသေန ကိရိယဝသေန စ ပဉ္စေဝ နာမ တေ ခန္ဓာတိ ပဋိက္ခိပတိ။ ဒုတိယပဉ္ဟေ ပုရိမပစ္ဆိမဝသေန ဥပပတ္တေသိယကိရိယဝသေန စ နာနတ္တံ သန္ဓာယ ပဋိဇာနာတိ။ ဒွိန္နံ ပန ဖဿာနံ စိတ္တာနဉ္စ သမောဓာနံ ပုဋ္ဌော သုတ္တလေသာဘာဝေန ပဋိက္ခိပတိ။

ကိရိယာ စတ္တာရောတိ ရူပေန ဝိနာ ကုသလာ အကုသလာ ဝါ စတ္တာရော ဂဟိတာ။ **ကိရိယာဉာဏ**န္တိ ပရဝါဒိနာ စက္ခုဝိညာဏသမင်္ဂိက္ခဏေ အရဟတော အနုညာတံ အနာရမ္မဏဉာဏံ။ **နိရုဒ္ဓေ မဂ္ဂေါ ဥပ္ပဇ္ဇတီ**တိ ပုစ္ဆာ ပရဝါဒိဿ၊ အနိရုဒ္ဓေ အနုပ္ပဇ္ဇနတော ပဋိညာ သကဝါဒိဿ။ **မတော မဂ္ဂံ ဘာဝေတီ**တိ ဆလေန ပုစ္ဆာ ပရဝါဒိဿ။ ယသ္မာ ပန ပဋိသန္ဓိတော ယာဝ စုတိစိတ္တာ သတ္တော ဇီဝတိယေဝ နာမ၊ တသ္မာ သကဝါဒီ **န ဟေဝ**န္တိ ပဋိက္ခိပတိ။

နိရောဓကထာဝဏ္ဏနာ။

၂-ရူပံမဂ္ဂေါတိကထာဝဏ္ဏနာ

၅၇၃-၅၇၅။ ဣဒါနိ ရူပံ မဂ္ဂေါတိကထာ နာမ ဟောတိ။ တတ္ထ ယေသံ “သမ္မာဝါစာကမ္မန္တာဇီဝါ ရူပ”န္တိ လဒ္ဓိ သေယျထာပိ မဟိသာသကသမ္မိတိယမဟာသံဃိကာနံ၊ တေ သန္ဓာယ **မဂ္ဂသမင်္ဂိဿာ**တိ ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ၊ ပဋိညာ ဣတရဿ။ အထ နံ “ယဒိ တေ သမ္မာဝါစာဒယော ရူပံ, န ဝိရတိယော၊ ယထာ သမ္မာဒိဋ္ဌာဒိမဂ္ဂေါ သာရမ္မဏာဒိသဘာဝေါ၊ ဧဝံ တမ္ပိ ရူပံ သိယာ”တိ စောဒေတုံ **သာရမ္မဏော**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ ပဋိက္ခေပေါ စ ပဋိညာ စ ပရဝါဒိနော လဒ္ဓိအနုရူပေန ဝေဒိတဗ္ဗာ။ သေသမေတ္ထ ဥတ္တာနတ္ထမေဝါတိ။

ရူပံ မဂ္ဂေါတိကထာဝဏ္ဏနာ။

၁-ဘဝင်္ဂစိတ္တေ (သျာ)

3. Pañcaviññāṇasamaṅgissamaggakathāvaṇṇanā

576. Idāni pañcaviññāṇasamaṅgissa maggakathā nāma hoti. Tattha yesaṁ “cakkhunā rūpaṁ disvā na nimittaggāhī hotī”ti suttaṁ nissāya “pañcaviññāṇasamaṅgissa atthi maggabhāvanā”ti laddhi seyyathāpi Mahāsaṁghikānaṁ, te sandhāya pucchā sakavādissa, paṭiññā itarassa. Atha naṁ “sace tassa maggabhāvanā atthi, pañcaviññāṇagatikena vā maggena, maggagatikehi vā pañcaviññānehi bhavitabbaṁ, na ca tāni maggagatikāni anibbānārammaṇattā alokuttarattā ca, na maggo pañcaviññāṇagatiko tesaṁ lakkhaṇena asaṅgahitattā”ti codetuṁ **nanu pañcaviññāṇā uppannavatthukā**ti-ādimāha. Tatrāyaṁ adhippāyo—yadi pañcaviññāṇasamaṅgissa maggabhāvanā siyā, yena manoviññāṇena maggo sampayutto, tampi pañcaviññāṇasamaṅgissa siyā. Evaṁ sante yadidaṁ “pañcaviññāṇā uppannavatthukā”ti-ādi lakkhaṇaṁ vuttaṁ, taṁ evaṁ avatvā “cha viññāṇā”ti vattabbaṁ siyā. Tathā pana avatvā “pañcaviññāṇā”tveva vuttaṁ, tasmā na vattabbaṁ “pañcaviññāṇasamaṅgissa atthi maggabhāvanā”ti. Yasmā cettha ayameva adhippāyo, tasmā sakavādī taṁ lakkhaṇaṁ paravādiṁ sampaṭicchāpetvā **no ca vata re vattabbe pañcaviññāṇasamaṅgissa atthi maggabhāvanā**ti āha.

Aparo nayo—pañcaviññāṇā uppannavatthukā, maggo avatthukopi hoti. Te ca uppannārammaṇā, maggo navattabbārammaṇo. Te purejātavatthukāva, maggo avatthukopi. Te purejātārammaṇā, maggo apurejātārammaṇo. Te ajjhattikavatthukāva, maggo avatthukopi hoti. Te ca rūpādivasena bāhirārammaṇā, maggo nibbānārammaṇo. Te aniruddhaṁ vatthuṁ nissayaṁ katvā pavattanato asambhinnavatthukā, maggo avatthukopi. Te aniruddhāneva rūpādīni ārabbha pavattanato asambhinnārammaṇā, maggo nibbānārammaṇo. Te nānāvatthukā, maggo avatthuko vā ekavatthuko vā. Te nānārammaṇā, maggo ekārammaṇo. Te attano attanova rūpādigocare pavattanato na aññamaññassa gocaravisayaṁ paccanubhonti, maggo rūpādīsu ekampi gocaraṁ na karoti. Te kiriyamanodhātuṁ purecārikaṁ katvā uppajjanato na asamannāhārā na amanasikārā uppajjanti, maggo nirāvajjanova. Te sampaṭicchanādīhi vokiṇṇā uppajjanti, maggassa vokāroyeva natthi. Te aññamaññaṁ

၃-ပဉ္စဝိညာဏသမင်္ဂိဿမဂ္ဂကထာဝဏ္ဏနာ

၅၇၆။ ဣဒါနိ ပဉ္စဝိညာဏသမင်္ဂိဿ မဂ္ဂကထာ နာမ ဟောတိ။ တတ္ထ ယေသံ “စက္ခုနာ ရူပံ ဒိသွာ န နိမိတ္တဂ္ဂါဟီ ဟောတီ”တိ သုတ္တံ နိဿာယ “ပဉ္စဝိညာဏသမင်္ဂိဿ အတ္ထိ မဂ္ဂဘာဝနာ”တိ လဒ္ဓိ သေယျထာပိ မဟာသံဃိကာနံ၊ တေ သန္ဓာယ ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ၊ ပဋိညာ ဣတရဿ။ အထ နံ “သစေ တဿ မဂ္ဂဘာဝနာ အတ္ထိ၊ ပဉ္စဝိညာဏဂတိကေန ဝါ မဂ္ဂေန, မဂ္ဂဂတိကေဟိ ဝါ ပဉ္စဝိညာဏေဟိ ဘဝိတဗ္ဗံ၊ န စ တာနိ မဂ္ဂဂတိကာနိ အနိဗ္ဗာနာရမ္မဏတ္တာ အလောကုတ္တရတ္တာ စ၊ န မဂ္ဂေါ ပဉ္စဝိညာဏဂတိကော တေသံ လက္ခဏေန အသင်္ဂဟိတတ္တာ”တိ စောဒေတုံ **နနု ပဉ္စဝိညာဏာ ဥပ္ပန္နဝတ္ထုကာ**တိအာဒိမာဟ။ တတြာယံ အဓိပ္ပါယော—ယဒိ ပဉ္စဝိညာဏသမင်္ဂိဿ မဂ္ဂဘာဝနာ သိယာ၊ ယေန မနောဝိညာဏေန မဂ္ဂေါ သမ္ပယုတ္တော၊ တမ္ပိ ပဉ္စဝိညာဏသမင်္ဂိဿ သိယာ။ ဧဝံ သန္တေ ယဒိဒံ “ပဉ္စဝိညာဏာ ဥပ္ပန္နဝတ္ထုကာ”တိအာဒိ လက္ခဏံ ဝုတ္တံ၊ တံ ဧဝံ အဝတွာ “ဆ ဝိညာဏာ”တိ ဝတ္တဗ္ဗံ သိယာ။ တထာ ပန အဝတွာ “ပဉ္စဝိညာဏာ”တွေဝ ဝုတ္တံ၊ တသ္မာ န ဝတ္တဗ္ဗံ “ပဉ္စဝိညာဏသမင်္ဂိဿ အတ္ထိ မဂ္ဂဘာဝနာ”တိ။ ယသ္မာ စေတ္ထ အယမေဝ အဓိပ္ပါယော၊ တသ္မာ သကဝါဒီ တံ လက္ခဏံ ပရဝါဒိံ သမ္ပဋိစ္ဆာပေတွာ **နော စ ဝတ ရေ ဝတ္တဗ္ဗေ ပဉ္စဝိညာဏသမင်္ဂိဿ အတ္ထိ မဂ္ဂဘာဝနာ**တိ အာဟ။

အပရော နယော—ပဉ္စဝိညာဏာ ဥပ္ပန္နဝတ္ထုကာ၊ မဂ္ဂေါ အဝတ္ထုကောပိ ဟောတိ။ တေ စ ဥပ္ပန္နာရမ္မဏာ၊ မဂ္ဂေါ နဝတ္တဗ္ဗာရမ္မဏော။ တေ ပုရေဇာတဝတ္ထုကာဝ၊ မဂ္ဂေါ အဝတ္ထုကောပိ။ တေ ပုရေဇာတာရမ္မဏာ၊ မဂ္ဂေါ အပုရေဇာတာရမ္မဏော။ တေ အဇ္ဈတ္တိကဝတ္ထုကာဝ၊ မဂ္ဂေါ အဝတ္ထုကောပိ ဟောတိ။ တေ စ ရူပါဒိဝသေန ဗာဟိရာရမ္မဏာ၊ မဂ္ဂေါ နိဗ္ဗာနာရမ္မဏော။ တေ အနိရုဒ္ဓံ ဝတ္ထုံ နိဿယံ ကတွာ ပဝတ္တနတော အသမ္ဘိန္နဝတ္ထုကာ၊ မဂ္ဂေါ အဝတ္ထုကောပိ။ တေ အနိရုဒ္ဓါနေဝ ရူပါဒီနိ အာရဗ္ဘ ပဝတ္တနတော အသမ္ဘိန္နာရမ္မဏာ၊ မဂ္ဂေါ နိဗ္ဗာနာရမ္မဏော။ တေ နာနာဝတ္ထုကာ၊ မဂ္ဂေါ အဝတ္ထုကော ဝါ ဧကဝတ္ထုကော ဝါ။ တေ နာနာရမ္မဏာ၊ မဂ္ဂေါ ဧကာရမ္မဏော။ တေ အတ္တနော အတ္တနောဝ ရူပါဒိဂေါစရေ ပဝတ္တနတော န အညမညဿ ဂေါစရဝိသယံ ပစ္စနုဘောန္တိ၊ မဂ္ဂေါ ရူပါဒီသု ဧကမ္ပိ ဂေါစရံ န ကရောတိ။ တေ ကိရိယမနောဓာတုံ ပုရေစာရိကံ ကတွာ ဥပ္ပဇ္ဇနတော န အသမန္နာဟာရာ န အမနသိကာရာ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ၊ မဂ္ဂေါ နိရာဝဇ္ဇနောဝ။ တေ သမ္ပဋိစ္ဆနာဒီဟိ ဝေါကိဏ္ဏာ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ၊ မဂ္ဂဿ ဝေါကာရောယေဝ နတ္ထိ။ တေ အညမညံ

pubbacarimabhāvena uppajjanti, maggassa tehi saddhiṁ purimapacchimatāva natthi tesaṁ anuppattikāle tikkhavipassanāsamaye, tesaṁ anuppattidese āruppepi ca uppajjanato. Te sampaṭicchanādīhi antaritattā na aññamaññassa samanantarā uppajjanti, maggassa sampaṭicchanādīhi antaritabhāvova natthi. Tesaṁ aññatra abhinipātā ābhogamattampi kiccaṁ natthi, maggassa kilesasamugghātanaṁ kiccanti. Yasmā cettha ayampi adhippāyo, tasmā sakavādī imehākārehi paravādiṁ maggassa apañcaviññāṇagatikabhāvaṁ sampaṭicchāpetvā **no ca vata re vattabbe pañcaviññāṇasamaṅgissa atthi maggabhāvanā**ti āha.

577. **Suññataṁ ārabbhā**ti "yathā lokuttaramaggo suññataṁ nibbānaṁ ārabbha, lokiyo suddhasaṅkhārapuñjaṁ ārabbha uppajjati, kiṁ te evaṁ cakkhuviññāṇan"ti pucchti. Itaro "cakkhuñca paṭicca rūpe cā"ti vacanato paṭikkhipati. Dutiyaṁ puṭṭho "na nimittaggāhī"ti vacanato yaṁ tattha animittaṁ, tadeva suññatanti sandhāya paṭijānāti. **Cakkhuñca paṭiccā**ti pañhadvayepi eseva nayo.

578-579. **Cakkhuviññāṇaṁ atītānāgataṁ ārabbhā**ti ettha ayamadhippāyo—manoviññāṇasamaṅgissa atthi maggabhāvanā, manoviññāṇañca atītānāgatampi ārabbha uppajjati, kiṁ te evaṁ cakkhuviññāṇampīti. **Phassaṁ ārabbhā**ti-ādīsupi eseva nayo. **Cakkhunā rūpaṁ disvā na nimittaggāhī**ti ettha javanakkhaṇe na nimittaggāhitā vuttā, na cakkhuviññāṇakkhaṇe. Tasmā lokiyamaggampi sandhāyetaṁ asādhakanti.

Pañcaviññāṇasamaṅgissa maggakathāvaṇṇanā.

---

4. Pañcaviññāṇākusalāpītikathāvaṇṇanā

580-583. Idāni pañcaviññāṇā kusalāpītikathā nāma hoti. Sā heṭṭhā vuttanayeneva atthato veditabbāti.

Pañcaviññāṇā kusalāpītikathāvaṇṇanā.

ပုဗ္ဗစရိမဘာဝေန ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ၊ မဂ္ဂဿ တေဟိ သဒ္ဓိံ ပုရိမပစ္ဆိမတာဝ နတ္ထိ တေသံ အနုပ္ပတ္တိကာလေ တိက္ခဝိပဿနာသမယေ, တေသံ အနုပ္ပတ္တိဒေသေ အာရုပ္ပေပိ စ ဥပ္ပဇ္ဇနတော။ တေ သမ္ပဋိစ္ဆနာဒီဟိ အန္တရိတတ္တာ န အညမညဿ သမနန္တရာ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ၊ မဂ္ဂဿ သမ္ပဋိစ္ဆနာဒီဟိ အန္တရိတဘာဝေါဝ နတ္ထိ။ တေသံ အညတြ အဘိနိပါတာ အာဘောဂမတ္တမ္ပိ ကိစ္စံ နတ္ထိ၊ မဂ္ဂဿ ကိလေသသမုဂ္ဃာတနံ ကိစ္စန္တိ။ ယသ္မာ စေတ္ထ အယမ္ပိ အဓိပ္ပါယော၊ တသ္မာ သကဝါဒီ ဣမေဟာကာရေဟိ ပရဝါဒိံ မဂ္ဂဿ အပဉ္စဝိညာဏဂတိကဘာဝံ သမ္ပဋိစ္ဆာပေတွာ **နော စ ဝတ ရေ ဝတ္တဗ္ဗေ ပဉ္စဝိညာဏသမင်္ဂိဿ အတ္ထိ မဂ္ဂဘာဝနာ**တိ အာဟ။

၅၇၇။ **သုညတံ အာရဗ္ဘာ**တိ “ယထာ လောကုတ္တရမဂ္ဂေါ သုညတံ နိဗ္ဗာနံ အာရဗ္ဘ, လောကိယော သုဒ္ဓသင်္ခါရပုဉ္ဇံ အာရဗ္ဘ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ ကိံ တေ ဧဝံ စက္ခုဝိညာဏ”န္တိ ပုစ္ဆတိ။ ဣတရော “စက္ခုဉ္စ ပဋိစ္စ ရူပေ စာ”တိ ဝစနတော ပဋိက္ခိပတိ။ ဒုတိယံ ပုဋ္ဌော “န နိမိတ္တဂ္ဂါဟီ”တိ ဝစနတော ယံ တတ္ထ အနိမိတ္တံ၊ တဒေဝ သုညတန္တိ သန္ဓာယ ပဋိဇာနာတိ။ **စက္ခုဉ္စ ပဋိစ္စာ**တိ ပဉှဒ္ဝယေပိ ဧသေဝ နယော။

၅၇၈-၅၇၉။ **စက္ခုဝိညာဏံ အတီတာနာဂတံ အာရဗ္ဘာ**တိ ဧတ္ထ အယမဓိပ္ပါယော—မနောဝိညာဏသမင်္ဂိဿ အတ္ထိ မဂ္ဂဘာဝနာ၊ မနောဝိညာဏဉ္စ အတီတာနာဂတမ္ပိ အာရဗ္ဘ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ ကိံ တေ ဧဝံ စက္ခုဝိညာဏမ္ပီတိ။ **ဖဿံ အာရဗ္ဘာ**တိအာဒီသုပိ ဧသေဝ နယော။ **စက္ခုနာ ရူပံ ဒိသွာ န နိမိတ္တဂ္ဂါဟီ**တိ ဧတ္ထ ဇဝနက္ခဏေ န နိမိတ္တဂ္ဂါဟိတာ ဝုတ္တာ၊ န စက္ခုဝိညာဏက္ခဏေ။ တသ္မာ လောကိယမဂ္ဂမ္ပိ သန္ဓာယေတံ အသာဓကန္တိ။

ပဉ္စဝိညာဏသမင်္ဂိဿ မဂ္ဂကထာဝဏ္ဏနာ။

၄-ပဉ္စဝိညာဏာကုသလာပီတိကထာဝဏ္ဏနာ

၅၈၀-၅၈၃။ ဣဒါနိ ပဉ္စဝိညာဏာ ကုသလာပီတိကထာ နာမ ဟောတိ။ သာ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယေနေဝ အတ္ထတော ဝေဒိတဗ္ဗာတိ။

ပဉ္စဝိညာဏာ ကုသလာပီတိကထာဝဏ္ဏနာ။

5. Pañcaviññāṇāsābhogātikathāvaṇṇanā

584-586. Idāni pañcaviññāṇā sābhogāti kathā nāma hoti. Tattha ābhogo nāma kusalākusalavasena hoti[1], Satthārā ca “cakkhunā rūpaṁ disvā nimittaggāhī hoti na nimittaggāhī hotī”ti-ādi vuttaṁ, taṁ ayoniso gahetvā “pañcaviññāṇā sābhogā”ti yesaṁ laddhi seyyathāpi Mahāsaṁghikānaṁ, te sandhāya pucchā sakavādissa, paṭiññā itarassa. Sesamettha purimakathāsadisamevāti.

Pañcaviññāṇā sābhogātikathāvaṇṇanā.

---

6. Dvīhisīlehītikathāvaṇṇanā

587-589. Idāni dvīhi sīlehītikathā nāma hoti. Tattha “sīle patiṭṭhāya naro sapañño”ti[2] ādivacanato yasmā lokiyena sīlena sīlavā lokuttaraṁ maggaṁ bhāveti, tasmā “purimena ca lokiyena maggakkhaṇe lokuttarena cāti dvīhi sīlehi samannāgato nāma hotī”ti yesaṁ laddhi seyyathāpi Mahāsaṁghikānaṁyeva, te sandhāya **maggasamaṅgī**ti pucchā sakavādissa, paṭiññā itarassa. Atha naṁ “yadi so ekakkhaṇe lokiyalokuttarehi dvīhi sīlehi samannāgato, dvīhi phassādīhipi tena samannāgatena bhavitabban”ti codetuṁ **dvīhi phassehī**ti-ādimāha. Itaro tathārūpaṁ nayaṁ apassanto paṭikkhipati. **Lokiyena ca lokuttarena cā**ti pañhe pubbe samādinnañce maggakkhaṇe uppannasammāvācādīni ca sandhāya paṭijānāti.

Lokiye sīle niruddheti pucchā paravādissa, khaṇabhaṅganirodhaṁ sandhāya paṭiññā sakavādissa. Itaro pana taṁ vītakkamaṁ viya sallakkhento **dussīlo**ti-ādimāha. Laddhipatiṭṭhāpanaṁ panassa pubbe abhinnasīlataṁyeva dīpeti, na dvīhi samannāgatataṁ. Tasmā appatiṭṭhitāva laddhīti.

Dvīhi sīlehītikathāvaṇṇanā.

1. Namī (Ṭīkāyaṁ), namanaṁ (?)   2. Saṁ 1. 13 piṭṭhe.

၅-ပဉ္စဝိညာဏာသာဘောဂါတိကထာဝဏ္ဏနာ

၅၈၄-၅၈၆။ ဣဒါနိ ပဉ္စဝိညာဏာ သာဘောဂါတိ ကထာ နာမ ဟောတိ။ တတ္ထ အာဘောဂေါ နာမ ကုသလာကုသလဝသေန ဟောတိ[၁]၊ သတ္ထာရာ စ “စက္ခုနာ ရူပံ ဒိသွာ နိမိတ္တဂ္ဂါဟီ ဟောတိ န နိမိတ္တဂ္ဂါဟီ ဟောတီ”တိအာဒိ ဝုတ္တံ၊ တံ အယောနိသော ဂဟေတွာ “ပဉ္စဝိညာဏာ သာဘောဂါ”တိ ယေသံ လဒ္ဓိ သေယျထာပိ မဟာသံဃိကာနံ၊ တေ သန္ဓာယ ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ၊ ပဋိညာ ဣတရဿ။ သေသမေတ္ထ ပုရိမကထာသဒိသမေဝါတိ။

ပဉ္စဝိညာဏာ သာဘောဂါတိကထာဝဏ္ဏနာ။

၆-ဒွီဟိသီလေဟီတိကထာဝဏ္ဏနာ

၅၈၇-၅၈၉။ ဣဒါနိ ဒွီဟိ သီလေဟီတိကထာ နာမ ဟောတိ။ တတ္ထ “သီလေ ပတိဋ္ဌာယ နရော သပညော”တိ[၂] အာဒိဝစနတော ယသ္မာ လောကိယေန သီလေန သီလဝါ လောကုတ္တရံ မဂ္ဂံ ဘာဝေတိ၊ တသ္မာ “ပုရိမေန စ လောကိယေန မဂ္ဂက္ခဏေ လောကုတ္တရေန စာတိ ဒွီဟိ သီလေဟိ သမန္နာဂတော နာမ ဟောတီ”တိ ယေသံ လဒ္ဓိ သေယျထာပိ မဟာသံဃိကာနံယေဝ၊ တေ သန္ဓာယ **မဂ္ဂသမင်္ဂီ**တိ ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ၊ ပဋိညာ ဣတရဿ။ အထ နံ “ယဒိ သော ဧကက္ခဏေ လောကိယလောကုတ္တရေဟိ ဒွီဟိ သီလေဟိ သမန္နာဂတော၊ ဒွီဟိ ဖဿာဒီဟိပိ တေန သမန္နာဂတေန ဘဝိတဗ္ဗ”န္တိ စောဒေတုံ **ဒွီဟိ ဖဿေဟီ**တိအာဒိမာဟ။ ဣတရော တထာရူပံ နယံ အပဿန္တော ပဋိက္ခိပတိ။ **လောကိယေန စ လောကုတ္တရေန စာ**တိ ပဉှေ ပုဗ္ဗေ သမာဒိန္နဉ္စ မဂ္ဂက္ခဏေ ဥပ္ပန္နသမ္မာဝါစာဒီနိ စ သန္ဓာယ ပဋိဇာနာတိ။

လောကိယေ သီလေ နိရုဒ္ဓေတိ ပုစ္ဆာ ပရဝါဒိဿ၊ ခဏဘင်္ဂနိရောဓံ သန္ဓာယ ပဋိညာ သကဝါဒိဿ။ ဣတရော ပန တံ ဝီတိက္ကမံ ဝိယ သလ္လက္ခေန္တော **ဒုဿီလော**တိအာဒိမာဟ။ လဒ္ဓိပတိဋ္ဌာပနံ ပနဿ ပုဗ္ဗေ အဘိန္နသီလတံယေဝ ဒီပေတိ၊ န ဒွီဟိ သမန္နာဂတတံ။ တသ္မာ အပ္ပတိဋ္ဌိတာဝ လဒ္ဓီတိ။

ဒွီဟိ သီလေဟီတိကထာဝဏ္ဏနာ။

၁-နမိ (ဋီကာယံ)၊ နမနံ (?)   ၂-သံ ၁-၁၃-ပိဋ္ဌေ။

7. Sīlaṁacetasikantikathāvaṇṇanā

590-594. Idāni sīlaṁ acetasikantikathā nāma hoti. Tattha yasmā sīle uppajjitvā niruddhepi samādānahetuko sīlopacayo nāma atthi, yena so sīlavāyeva nāma hoti, tasmā “sīlaṁ acetasikan”ti yesaṁ laddhi seyyathāpi Mahāsaṁghikānaṁ, te sandhāya pucchā sakavādissa, paṭiññā itarassa. Sesamettha “dānaṁ acetasikan”tikathāyaṁ vuttanayeneva veditabbaṁ. Laddhipatiṭṭhāpanampi ayoniso gahitattā appatiṭṭhāpanamevāti.

Sīlaṁ acetasikantikathāvaṇṇanā.

---

8. Sīlaṁnacittānuparivattītikathāvaṇṇanā

595-597. Idāni sīlaṁ na cittānuparivattītikathā nāma hoti. Tattha **na cittānuparivattī**ti bhāsantarameva nānaṁ, sesaṁ purimakathāsadisamevāti.

Sīlaṁ na cittānuparivattītikathāvaṇṇanā.

---

9. Samādānahetukakathāvaṇṇanā

598-600. Idāni samādānahetukakathā nāma hoti. Tattha “ārāmaropā”ti gāthāya atthaṁ ayoniso gahetvā “sadā puññaṁ pavaḍḍhatī”ti vacanato “samādānahetukaṁ sīlaṁ vaḍḍhatī”ti yesaṁ laddhi seyyathāpi Mahāsaṁghikānaññeva, te sandhāya pucchā sakavādissa, cittavippayuttaṁ sīlopacayaṁ sandhāya paṭiññā paravādissa. Sesaṁ purimakathāsadisamevāti.

Samādānahetukakathāvaṇṇanā.

---

10. Viññattisīlantikathāvaṇṇanā

601-602. Idāni viññatti sīlantikathā nāma hoti. Tattha kāyaviññatti, kāyakammaṁ, vacīviññatti, vacīkammanti gahitattā “viññatti sīlan”ti yesaṁ laddhi seyyathāpi Mahāsaṁghikānañceva Sammitiyānañca, te sandhāya

၇-သီလံအစေတသိကန္တိကထာဝဏ္ဏနာ

၅၉၀-၅၉၄။ ဣဒါနိ သီလံ အစေတသိကန္တိကထာ နာမ ဟောတိ။ တတ္ထ ယသ္မာ သီလေ ဥပ္ပဇ္ဇိတွာ နိရုဒ္ဓေပိ သမာဒါနဟေတုကော သီလောပစယော နာမ အတ္ထိ၊ ယေန သော သီလဝါယေဝ နာမ ဟောတိ၊ တသ္မာ ''သီလံ အစေတသိက''န္တိ ယေသံ လဒ္ဓိ သေယျထာပိ မဟာသံဃိကာနံ၊ တေ သန္ဓာယ ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ၊ ပဋိညာ ဣတရဿ။ သေသမေတ္ထ “ဒါနံ အစေတသိက”န္တိ-ကထာယံ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ လဒ္ဓိပတိဋ္ဌာပနမ္ပိ အယောနိသော ဂဟိတတ္တာ အပ္ပတိဋ္ဌာပနမေဝါတိ။

သီလံ အစေတသိကန္တိကထာဝဏ္ဏနာ။

၈-သီလံနစိတ္တာနုပရိဝတ္တီတိကထာဝဏ္ဏနာ

၅၉၅-၅၉၇။ ဣဒါနိ သီလံ န စိတ္တာနုပရိဝတ္တီတိကထာ နာမ ဟောတိ။ တတ္ထ **န စိတ္တာနုပရိဝတ္တီ**တိ ဘာသန္တရမေဝ နာနံ၊ သေသံ ပုရိမကထာသဒိသမေဝါတိ။

သီလံ န စိတ္တာနုပရိဝတ္တီတိကထာဝဏ္ဏနာ။

၉-သမာဒါနဟေတုကကထာဝဏ္ဏနာ

၅၉၈-၆၀၀။ ဣဒါနိ သမာဒါနဟေတုကကထာ နာမ ဟောတိ။ တတ္ထ “အာရာမရောပါ”တိ ဂါထာယ အတ္ထံ အယောနိသော ဂဟေတွာ “သဒါ ပုညံ ပဝဍ္ဎတီ”တိ ဝစနတော “သမာဒါနဟေတုကံ သီလံ ဝဍ္ဎတီ”တိ ယေသံ လဒ္ဓိ သေယျထာပိ မဟာသံဃိကာနညေဝ၊ တေ သန္ဓာယ ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ၊ စိတ္တဝိပ္ပယုတ္တံ သီလောပစယံ သန္ဓာယ ပဋိညာ ပရဝါဒိဿ။ သေသံ ပုရိမ-ကထာသဒိသမေဝါတိ။

သမာဒါနဟေတုကကထာဝဏ္ဏနာ။

၁၀-ဝိညတ္တိသီလန္တိကထာဝဏ္ဏနာ

၆၀၁-၆၀၂။ ဣဒါနိ ဝိညတ္တိ သီလန္တိကထာ နာမ ဟောတိ။ တတ္ထ ကာယ-ဝိညတ္တိ, ကာယကမ္မံ, ဝစီဝိညတ္တိ, ဝစီကမ္မန္တိ ဂဟိတတ္တာ “ဝိညတ္တိ သီလ”န္တိ ယေသံ လဒ္ဓိ သေယျထာပိ မဟာသံဃိကာနဉ္စေဝ သမ္မိတိယာနဉ္စ၊ တေ သန္ဓာယ

viññattīti pucchā sakavādissa, paṭiññā itarassa. Atha naṁ yasmā sīlaṁ nāma virati, na rūpadhammo, tasmā tenatthena codetuṁ **pāṇātipātā veramaṇīti**-ādimāha. **Abhivādanaṁ sīlanti**[1] ādi yathārūpaṁ viññattiṁ so "sīlan"ti maññati[2], taṁ uddharitvā dassetuṁ vuttaṁ. Yasmā pana sā virati na hoti, tasmā puna **pāṇātipātāti**-ādimāha. Laddhi panassa chalena patiṭṭhitattā appatiṭṭhitāyevāti.

Viññatti sīlantikathāvaṇṇanā.

---

11. Aviññattidussīlyantikathāvaṇṇanā

603-604. Idāni aviññatti dussīlyantikathā nāma hoti. Tattha cittavippayuttaṁ apuññūpacayañceva āṇattiyā ca pāṇātipātādīsu aṅgapāripūriṁ sandhāya "aviññatti dussīlyan"ti yesaṁ laddhi seyyathāpi Mahāsaṁghikānaṁ, te sandhāya pucchā sakavādissa, paṭiññā itarassa. Atha naṁ "sace sā dussīlyaṁ, pāṇātipātādīsu aññatarā siyā"ti codetuṁ **pāṇātipāto**ti-ādimāha. **Pāpakammaṁ samādiyitvā**ti "asukaṁ nāma ghātessāmi, asukaṁ bhaṇḍaṁ avaharissāmī"ti evaṁ pāpasamādānaṁ katvā. **Ubho vaḍḍhantī**ti puṭṭho dānakkhaṇe pāpassa anuppattiṁ sandhāya paṭikkhipati. Dutiyaṁ puṭṭho cittavippayuttaṁ pāpūpacayaṁ sandhāya paṭijānāti. Sesamettha paribhogamayakathāyaṁ vuttanayeneva veditabbaṁ. Laddhipatiṭṭhāpanampissa pāpasamādinnapubbabhāgameva sādheti, na aviññattiyā dussīlabhāvanti.

Aviññatti dussīlyantikathāvaṇṇanā.

Dasamo vaggo.

Dutiyapaṇṇāsako samatto.

---

1. Abhivādanādīhi sīlanti (Syā) 2. Paññatti (Syā)

ဝိညတ္တီတိ ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ၊ ပဋိညာ ဣတရဿ။ အထ နံ ယသ္မာ သီလံ နာမ ဝိရတိ, န ရူပဓမ္မော၊ တသ္မာ တေနတ္ထေန စောဒေတုံ **ပါဏာတိပါတာ ဝေရမဏီ**တိအာဒိမာဟ။ **အဘိဝါဒနံ သီလန္တိ**[၁] အာဒိ ယထာရူပံ ဝိညတ္တိံ သော "သီလ"န္တိ မညတိ[၂]၊ တံ ဥဒ္ဓရိတွာ ဒဿေတုံ ဝုတ္တံ။ ယသ္မာ ပန သာ ဝိရတိ န ဟောတိ၊ တသ္မာ ပုန **ပါဏာတိပါတာ**တိအာဒိမာဟ။ လဒ္ဓိ ပနဿ ဆလေန ပတိဋ္ဌိတတ္တာ အပ္ပတိဋ္ဌိတာယေဝါတိ။

ဝိညတ္တိ သီလန္တိကထာဝဏ္ဏနာ။

၁၁-အဝိညတ္တိဒုဿီလျန္တိကထာဝဏ္ဏနာ

၆၀၃-၆၀၄။ ဣဒါနိ အဝိညတ္တိ ဒုဿီလျန္တိကထာ နာမ ဟောတိ။ တတ္ထ စိတ္တဝိပ္ပယုတ္တံ အပုညူပစယဉ္စေဝ အာဏတ္တိယာ စ ပါဏာတိပါတာဒီသု အင်္ဂပါရိပူရိံ သန္ဓာယ "အဝိညတ္တိ ဒုဿီလျ"န္တိ ယေသံ လဒ္ဓိ သေယျထာပိ မဟာသံဃိကာနံ၊ တေ သန္ဓာယ ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ၊ ပဋိညာ ဣတရဿ။ အထ နံ "သစေ သာ ဒုဿီလျံ၊ ပါဏာတိပါတာဒီသု အညတရာ သိယာ"တိ စောဒေတုံ **ပါဏာတိပါတော**တိအာဒိမာဟ။ **ပါပကမ္မံ သမာဒိယိတွာ**တိ "အသုကံ နာမ ဃာတေဿာမိ၊ အသုကံ ဘဏ္ဍံ အဝဟရိဿာမီ"တိ ဧဝံ ပါပသမာဒါနံ ကတွာ။ **ဥဘော ဝဍ္ဎန္တီ**တိ ပုဋ္ဌော ဒါနက္ခဏေ ပါပဿ အနုပ္ပတ္တိံ သန္ဓာယ ပဋိက္ခိပတိ။ ဒုတိယံ ပုဋ္ဌော စိတ္တဝိပ္ပယုတ္တံ ပါပူပစယံ သန္ဓာယ ပဋိဇာနာတိ။ သေသမေတ္ထ ပရိဘောဂမယကထာယံ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ လဒ္ဓိပတိဋ္ဌာပနမ္ပိဿ ပါပသမာဒိန္နပုဗ္ဗဘာဂမေဝ သာဓေတိ၊ န အဝိညတ္တိယာ ဒုဿီလဘာဝန္တိ။

အဝိညတ္တိ ဒုဿီလျန္တိကထာဝဏ္ဏနာ။

ဒသမော ဝဂ္ဂေါ။

ဒုတိယပဏ္ဏာသကော သမတ္တော။

၁-အဘိဝါဒနာဒီဟိ သီလန္တိ (သျာ) ၂-ပညတ္တိ (သျာ)

11. Ekādasamavagga

1-3. Tissopi-anusayakathāvaṇṇanā

605-613. Idāni anusayā abyākatā, ahetukā, cittavippayuttāti tissopi anusayakathā nāma honti. Tattha yasmā puthujjano kusalābyākate citte vattamāne “sānusayo”ti vattabbo, yo cassa tasmiṁ khaṇe hetu, na tena hetunā anusayā sahetukā, na tena cittena sampayuttā, tasmā “te abyākatā, ahetukā, cittavippayuttā”ti yesaṁ laddhi seyyathāpi Mahāsaṁghikānañceva Sammitiyānañca, te sandhāya tīsupi kathāsu pucchā sakavādissa, paṭiññā itarassa. Sesaṁ heṭṭhā vuttanayattā sakkā Pāḷimaggeneva jānituntì tasmā na vitthāritanti.

Tissopi anusakayathāvaṇṇanā.

---

4. Ñāṇakathāvaṇṇanā

614-615. Idāni ñāṇakathā nāma hoti. Tattha maggañāṇena aññāṇe vigatepi puna cakkhuviññāṇādivasena ñāṇavippayuttacitte vattamāne yasmā taṁ maggacittaṁ na pavattati, tasmā “na vattabbaṁ ñāṇī”ti yesaṁ laddhi seyyathāpi Mahāsaṁghikānaṁ, te sandhāya pucchā sakavādissa, paṭiññā itarassa. Atha naṁ “yadi aññāṇe vigate ‘ñāṇī’ti paññatti na siyā, rāgādīsu vigatesu vītarāgādipaññattipi na siyāti puggalapaññattiyaṁ akovidosī”ti codetuṁ **rāge vigate**ti-ādimāha. Itaro tesu vigatesu sarāgādibhāve yuttiṁ apassanto paṭikkhipati. Pariyosāne yasmā ñāṇapaṭilābhena so ñāṇīti vattabbataṁ arahati, tasmā **na hevan**ti paṭikkhepo sakavādissāti.

Ñāṇakathāvaṇṇanā.

၁၁-ဧကာဒသမဝဂ္ဂ

၁-၃-တိဿောပိအနုသယကထာဝဏ္ဏနာ

၆၀၅-၆၁၃။ ဣဒါနိ အနုသယာ အဗျာကတာ, အဟေတုကာ, စိတ္တဝိပ္ပယုတ္တာတိ တိဿောပိ အနုသယကထာ နာမ ဟောန္တိ။ တတ္ထ ယသ္မာ ပုထုဇ္ဇနော ကုသလာဗျာကတေ စိတ္တေ ဝတ္တမာနေ “သာနုသယော”တိ ဝတ္တဗ္ဗော၊ ယော စဿ တသ္မိံ ခဏေ ဟေတု၊ န တေန ဟေတုနာ အနုသယာ သဟေတုကာ, န တေန စိတ္တေန သမ္ပယုတ္တာ၊ တသ္မာ “တေ အဗျာကတာ, အဟေတုကာ, စိတ္တဝိပ္ပယုတ္တာ”တိ ယေသံ လဒ္ဓိ သေယျထာပိ မဟာသံဃိကာနဉ္စေဝ သမ္မိတိယာနဉ္စ၊ တေ သန္ဓာယ တီသုပိ ကထာသု ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ၊ ပဋိညာ ဣတရဿ။ သေသံ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယတ္တာ သက္ကာ ပါဠိမဂ္ဂေနေဝ ဇာနိတုန္တိ တသ္မာ န ဝိတ္ထာရိတန္တိ။

တိဿောပိ အနုသယကထာဝဏ္ဏနာ။

၄-ဉာဏကထာဝဏ္ဏနာ

၆၁၄-၆၁၅။ ဣဒါနိ ဉာဏကထာ နာမ ဟောတိ။ တတ္ထ မဂ္ဂဉာဏေန အညာဏေ ဝိဂတေပိ ပုန စက္ခုဝိညာဏာဒိဝသေန ဉာဏဝိပ္ပယုတ္တစိတ္တေ ဝတ္တမာနေ ယသ္မာ တံ မဂ္ဂစိတ္တံ န ပဝတ္တတိ၊ တသ္မာ “န ဝတ္တဗ္ဗံ ဉာဏီ”တိ ယေသံ လဒ္ဓိ သေယျထာပိ မဟာသံဃိကာနံ၊ တေ သန္ဓာယ ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ၊ ပဋိညာ ဣတရဿ။ အထ နံ “ယဒိ အညာဏေ ဝိဂတေ ‘ဉာဏီ’တိ ပညတ္တိ န သိယာ၊ ရာဂါဒီသု ဝိဂတေသု ဝီတရာဂါဒိပညတ္တိပိ န သိယာတိ ပုဂ္ဂလပညတ္တိယံ အကောဝိဒေါသီ”တိ စောဒေတုံ **ရာဂေ ဝိဂတေ**တိအာဒိမာဟ။ ဣတရော တေသု ဝိဂတေသု သရာဂါဒိဘာဝေ ယုတ္တိံ အပဿန္တော ပဋိက္ခိပတိ။ ပရိယောသာနေ ယသ္မာ ဉာဏပဋိလာဘေန သော ဉာဏီတိ ဝတ္တဗ္ဗတံ အရဟတိ၊ တသ္မာ **န ဟေဝ**န္တိ ပဋိက္ခေပေါ သကဝါဒိဿာတိ။

ဉာဏကထာဝဏ္ဏနာ။

5. Ñāṇaṁcittavippayuttantikathāvaṇṇanā

616-617. Idāni ñāṇaṁ cittavippayuttantikathā nāma hoti. Tattha yasmā arahā cakkhuviññāṇādisamaṅgī paṭiladdhaṁ maggañāṇaṁ sandhāya "ñāṇī"ti vuccati, na cassa taṁ tena cittena sampayuttaṁ, tasmā "ñāṇaṁ cittavippayuttan"ti yesaṁ laddhi seyyathāpi Pubbaseliyānaṁ, te sandhāya pucchā sakavādissa, paṭiññā itarassa. Atha naṁ "yadi te ñāṇaṁ cittavippayuttaṁ, cittavippayuttesu rūpādīsu aññataraṁ siyā"ti codetuṁ **rūpan**ti-ādimāha, itaro paṭikkhipati. Sesaṁ heṭṭhā vuttanayameva. Pariyosāne pana **paññavā**ti puṭṭho paṭilābhavasena taṁ pavattiṁ icchati, tasmā paṭijānātīti.

Ñāṇaṁ cittavippayuttantikathāvaṇṇanā.

---

6. Idaṁdukkhantikathāvaṇṇanā

618-620. Idāni idaṁ dukkhantikathā nāma hoti. Tattha yesaṁ "lokuttaramaggakkhaṇe yogāvacaro idaṁ dukkhanti vācaṁ bhāsati, evamassa idaṁ dukkhanti vācaṁ bhāsato ca idaṁ dukkhanti ñāṇaṁ pavattatī"ti laddhi seyyathāpi Andhakānaṁ, te sandhāya pucchā sakavādissa, maggakkhaṇe tathā vācābhāsanaṁ ñāṇappavattiñca sandhāya paṭiññā itarassa. Yasmā pana so sesasaccapaṭisaṁyuttaṁ vācaṁ puthujjanova bhāsati, na ca tassa tathā ñāṇappavattīti[1] icchati, tasmā samudayādipañhesu paṭikkhipati. **Rūpaṁ aniccan**ti-ādi dukkhapariyāyadassanavasena vuttaṁ, itaro pana sakasamaye tādisaṁ vohāraṁ apassanto paṭikkhipati. **Iti ca danticā**ti-ādi yadi tassa dukkhe ñāṇaṁ pavattati, i-kāra daṁ-kāra du-kāra kha-kāresu paṭipāṭiyā catūhi ñāṇehi pavattitabbanti dassetuṁ vuttaṁ. Itaro pana tathā na icchati, tasmā paṭikkhipati.

Idaṁ dukkhantikathāvaṇṇanā.

1. Ñāṇaṁ pavattatīti (Syā)

၅-ဉာဏံစိတ္တဝိပ္ပယုတ္တန္တိကထာဝဏ္ဏနာ

၆၁၆-၆၁၇။ ဣဒါနိ ဉာဏံ စိတ္တဝိပ္ပယုတ္တန္တိကထာ နာမ ဟောတိ။ တတ္ထ ယသ္မာ အရဟာ စက္ခုဝိညာဏာဒိသမင်္ဂီ ပဋိလဒ္ဓံ မဂ္ဂဉာဏံ သန္ဓာယ "ဉာဏီ"တိ ဝုစ္စတိ၊ န စဿ တံ တေန စိတ္တေန သမ္ပယုတ္တံ၊ တသ္မာ "ဉာဏံ စိတ္တဝိပ္ပယုတ္တ"န္တိ ယေသံ လဒ္ဓိ သေယျထာပိ ပုဗ္ဗသေလိယာနံ၊ တေ သန္ဓာယ ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ၊ ပဋိညာ ဣတရဿ။ အထ နံ "ယဒိ တေ ဉာဏံ စိတ္တဝိပ္ပယုတ္တံ၊ စိတ္တဝိပ္ပယုတ္တေသု ရူပါဒီသု အညတရံ သိယာ"တိ စောဒေတုံ **ရူပ**န္တိအာဒိမာဟ၊ ဣတရော ပဋိက္ခိပတိ။ သေသံ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယမေဝ။ ပရိယောသာနေ ပန **ပညဝါ**တိ ပုဋ္ဌော ပဋိလာဘဝသေန တံ ပဝတ္တိံ ဣစ္ဆတိ၊ တသ္မာ ပဋိဇာနာတီတိ။

ဉာဏံ စိတ္တဝိပ္ပယုတ္တန္တိကထာဝဏ္ဏနာ။

၆-ဣဒံဒုက္ခန္တိကထာဝဏ္ဏနာ

၆၁၈-၆၂၀။ ဣဒါနိ ဣဒံ ဒုက္ခန္တိကထာ နာမ ဟောတိ။ တတ္ထ ယေသံ "လောကုတ္တရမဂ္ဂက္ခဏေ ယောဂါဝစရော ဣဒံ ဒုက္ခန္တိ ဝါစံ ဘာသတိ၊ ဧဝမဿ ဣဒံ ဒုက္ခန္တိ ဝါစံ ဘာသတော စ ဣဒံ ဒုက္ခန္တိ ဉာဏံ ပဝတ္တတီ"တိ လဒ္ဓိ သေယျထာပိ အန္ဓကာနံ၊ တေ သန္ဓာယ ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ၊ မဂ္ဂက္ခဏေ တထာ ဝါစာဘာသနံ ဉာဏပ္ပဝတ္တိဉ္စ သန္ဓာယ ပဋိညာ ဣတရဿ။ ယသ္မာ ပန သော သေသသစ္စပဋိသံယုတ္တံ ဝါစံ ပုထုဇ္ဇနောဝ ဘာသတိ၊ န စ တဿ တထာ ဉာဏပ္ပဝတ္တီတိ[1] ဣစ္ဆတိ၊ တသ္မာ သမုဒယာဒိပဉ္ဟေသု ပဋိက္ခိပတိ။ **ရူပံ အနိစ္စ**န္တိ-အာဒိ ဒုက္ခပရိယာယဒဿနဝသေန ဝုတ္တံ၊ ဣတရော ပန သကသမယေ တာဒိသံ ဝေါဟာရံ အပဿန္တော ပဋိက္ခိပတိ။ **ဣတိ စ ဒန္တိ စာ**တိအာဒိ ယဒိ တဿ ဒုက္ခေ ဉာဏံ ပဝတ္တတိ၊ ဣ-ကာရ ဒံ-ကာရ ဒု-ကာရ ခ-ကာရေသု ပဋိပါဋိယာ စတူဟိ ဉာဏေဟိ ပဝတ္တိတဗ္ဗန္တိ ဒဿေတုံ ဝုတ္တံ။ ဣတရော ပန တထာ န ဣစ္ဆတိ၊ တသ္မာ ပဋိက္ခိပတိ။

ဣဒံ ဒုက္ခန္တိကထာဝဏ္ဏနာ။

၁-ဉာဏံ ပဝတ္တတီတိ (သျာ)

7. Iddhibalakathāvaṇṇanā

621-624. Idāni iddhibalakathā nāma hoti. Tattha iddhipādabhāvanānisaṁsassa atthaṁ ayoniso gahetvā “iddhibalena samannāgato kappaṁ tiṭṭheyyā”ti yesaṁ laddhi seyyathāpi Mahāsaṁghikānaṁ, te sandhāya **iddhibalena samannāgato kappaṁ tiṭṭheyyā**ti pucchā sakavādissa. Tattha kappo nāma mahākappo, kappekadeso, āyukappoti tividho. “Cattārimāni bhikkhave kappassa asaṅkhyeyyānī”ti[1] ettha hi mahākappova kappoti vutto. “Brahmakāyikānaṁ devānaṁ kappo āyuppamāṇan”ti[2] ettha kappekadeso. “Kappaṁ nirayamhi paccati, kappaṁ saggamhi modatī”ti[3] ettha āyukappo, āyukappanaṁ āyuvidhānaṁ kammassa vipākavasena vā vassagaṇanāya vā āyuparicchedoti attho. Tesu mahākappaṁ sandhāya pucchati, itaro paṭijānāti.

Atha naṁ sakavādī “sace te iddhibalena samannāgato ‘yo ciraṁ jīvati, so vassasataṁ appaṁ vā bhiyyo’[4]ti evaṁ paricchinnā āyukappā uddhaṁ mahākappaṁ vā mahākappekadesaṁ vā jīveyya, iddhimayikenassa āyunā bhavitabban”ti codetuṁ **iddhimayiko so āyū**ti-ādimāha. Itaro “jīvitindriyaṁ nāma iddhimayikaṁ natthi, kammasamuṭṭhānamevā”ti vuttattā paṭikkhipati. Ko panettha iddhimato viseso, nanu aniddhimāpi āyukappaṁ tiṭṭheyyāti? Ayaṁ viseso—iddhimā hi yāvatāyukaṁ jīvitappavattiyā antarāyakare dhamme iddhibalena paṭibāhitvā antarā akālamaraṇaṁ nivāretuṁ sakkoti, aniddhimato etaṁ balaṁ natthi. Ayametesaṁ viseso.

Atītaṁ anāgatanti idaṁ avisesena kappaṁ tiṭṭheyyāti paṭiññātattā codeti. **Dve kappe**ti-ādi “yadi iddhimā jīvitaparicchedaṁ atikkamituṁ sakkoti, na kevalaṁ ekaṁ anekepi kappe tiṭṭheyyā”ti codanatthaṁ vuttaṁ. **Uppanno phasso**ti-ādi na sabbaṁ iddhiyā labbhati, iddhiyā avisayopi atthīti dassetuṁ vuttaṁ. Sesamettha uttānatthamevāti.

Iddhibalakathāvaṇṇanā.

1. Aṁ 1. 460 piṭṭhe.
2. Aṁ 1. 441 piṭṭhe.
3. Vi 4. 369 piṭṭhe.
4. Saṁ 1. 398 piṭṭhe.

၇-ဣဒ္ဓိဗလကထာဝဏ္ဏနာ

၆၂၁-၆၂၄။ ဣဒါနိ ဣဒ္ဓိဗလကထာ နာမ ဟောတိ။ တတ္ထ ဣဒ္ဓိပါဒဘာဝနာနိသံသဿ အတ္ထံ အယောနိသော ဂဟေတွာ “ဣဒ္ဓိဗလေန သမန္နာဂတော ကပ္ပံ တိဋ္ဌေယျာ”တိ ယေသံ လဒ္ဓိ သေယျထာပိ မဟာသံဃိကာနံ၊ တေ သန္ဓာယ **ဣဒ္ဓိဗလေန သမန္နာဂတော ကပ္ပံ တိဋ္ဌေယျာ**တိ ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ။ တတ္ထ ကပ္ပေါ နာမ မဟာကပ္ပေါ, ကပ္ပေကဒေသော, အာယုကပ္ပေါတိ တိဝိဓော။ “စတ္တာရိမာနိ ဘိက္ခဝေ ကပ္ပဿ အသင်္ချေယျာနီ”တိ[၁] ဧတ္ထ ဟိ မဟာကပ္ပောဝ ကပ္ပေါတိ ဝုတ္တော။ “ဗြဟ္မကာယိကာနံ ဒေဝါနံ ကပ္ပေါ အာယုပ္ပမာဏ”န္တိ[၂] ဧတ္ထ ကပ္ပေကဒေသော။ “ကပ္ပံ နိရယမှိ ပစ္စတိ၊ ကပ္ပံ သဂ္ဂမှိ မောဒတီ”တိ[၃] ဧတ္ထ အာယုကပ္ပေါ၊ အာယုကပ္ပနံ အာယုဝိဓာနံ ကမ္မဿ ဝိပါကဝသေန ဝါ ဝဿဂဏနာယ ဝါ အာယုပရိစ္ဆေဒေါတိ အတ္ထော။ တေသု မဟာကပ္ပံ သန္ဓာယ ပုစ္ဆတိ၊ ဣတရော ပဋိဇာနာတိ။

အထ နံ သကဝါဒီ “သစေ တေ ဣဒ္ဓိဗလေန သမန္နာဂတော ‘ယော စိရံ ဇီဝတိ၊ သော ဝဿသတံ အပ္ပံ ဝါ ဘိယျော’တိ[၄] ဧဝံ ပရိစ္ဆိန္နာ အာယုကပ္ပါ ဥဒ္ဓံ မဟာကပ္ပံ ဝါ မဟာကပ္ပေကဒေသံ ဝါ ဇီဝေယျ၊ ဣဒ္ဓိမယိကေနဿ အာယုနာ ဘဝိတဗ္ဗ”န္တိ စောဒေတုံ **ဣဒ္ဓိမယိကော သော အာယူ**တိအာဒိမာဟ။ ဣတရော “ဇီဝိတိန္ဒြိယံ နာမ ဣဒ္ဓိမယိကံ နတ္ထိ၊ ကမ္မသမုဋ္ဌာနမေဝါ”တိ ဝုတ္တတ္တာ ပဋိက္ခိပတိ။ ကော ပနေတ္ထ ဣဒ္ဓိမတော ဝိသေသော၊ နနု အနိဒ္ဓိမာပိ အာယုကပ္ပံ တိဋ္ဌေယျာတိ? အယံ ဝိသေသော—ဣဒ္ဓိမာ ဟိ ယာဝတာယုကံ ဇီဝိတပ္ပဝတ္တိယာ အန္တရာယကရေ ဓမ္မေ ဣဒ္ဓိဗလေန ပဋိဗာဟိတွာ အန္တရာ အကာလမရဏံ နိဝါရေတုံ သက္ကောတိ၊ အနိဒ္ဓိမတော ဧတံ ဗလံ နတ္ထိ။ အယမေတေသံ ဝိသေသော။

အတီတံ အနာဂတန္တိ ဣဒံ အဝိသေသေန ကပ္ပံ တိဋ္ဌေယျာတိ ပဋိညာတတ္တာ စောဒေတိ။ **ဒွေ ကပ္ပေ**တိအာဒိ “ယဒိ ဣဒ္ဓိမာ ဇီဝိတပရိစ္ဆေဒံ အတိက္ကမိတုံ သက္ကောတိ၊ န ကေဝလံ ဧကံ အနေကေပိ ကပ္ပေ တိဋ္ဌေယျာ”တိ စောဒနတ္ထံ ဝုတ္တံ။ **ဥပ္ပန္နော ဖဿော**တိအာဒိ န သဗ္ဗံ ဣဒ္ဓိယာ လဗ္ဘတိ၊ ဣဒ္ဓိယာ အဝိသယောပိ အတ္ထီတိ ဒဿေတုံ ဝုတ္တံ။ သေသမေတ္ထ ဥတ္တာနတ္ထမေဝါတိ။

ဣဒ္ဓိဗလကထာဝဏ္ဏနာ။

၁-အံ ၁-၄၆၀-ပိဋ္ဌေ။ ၂-အံ ၁-၄၄၁-ပိဋ္ဌေ။ ၃-ဝိ ၄-၃၆၉-ပိဋ္ဌေ။ ၄-သံ ၁-၃၉၈-ပိဋ္ဌေ။

8. Samādhikathāvaṇṇanā

625-626. Idāni samādhikathā nāma hoti. Tattha yesaṁ ekacittakkhaṇe uppannāpi ekaggatā samādhānaṭṭhena samādhīti aggahetvā “satta rattindivāni ekantasukhapaṭisaṁvedī viharitun”ti-ādivacanaṁ[1] nissāya “cittasantati samādhī”ti laddhi seyyathāpi Sabbatthivādānañceva Uttarāpathakānañca, te sandhāya **cittasantatī**ti pucchā sakavādissa, paṭiññā itarassa. Atha naṁ “yadi cittasantati samādhi, cittasantati nāma atītāpi atthi, anāgatāpi atthi. Na hi ekaṁ paccuppannacittameva cittasantati nāma hoti, kiṁ te sabbāpi sā samādhī”ti codetuṁ **atītā**ti-ādimāha, itaro tathā anicchanto paṭikkhipati.

Nanu atītaṁ niruddhanti-ādi “cittasantatiyaṁ paccuppannameva cittaṁ kiccakaraṁ, atītānāgataṁ niruddhattā anuppannattā ca natthi, kathaṁ taṁ samādhi nāma hotī”ti dassetuṁ vuttaṁ. **Ekacittakkhaṇiko**ti pucchā paravādissa. Tato yā sakasamaye “samādhiṁ bhikkhave bhāvethā”ti-ādīsu paccuppannakusalacittasampayuttā ekaggatā samādhīti vuttā, taṁ sandhāya paṭiññā sakavādissa. **Cakkhuviññāṇasamaṅgī**ti-ādi “ekacittakkhaṇiko”ti vacanamattaṁ gahetvā chalena vuttaṁ, teneva sakavādinā paṭikkhittaṁ. **Nanu vuttaṁ Bhagavatā**ti suttaṁ purimapacchimavasena pavattamānassa samādhissa abbokiṇṇataṁ sādheti, na santatiyā samādhibhāvaṁ, tasmā asādhakanti.

Samādhikathāvaṇṇanā.

---

9. Dhammaṭṭhitatākathāvaṇṇanā

627. Idāni dhammaṭṭhitatākathā nāma hoti. Tattha “ṭhitāva sā dhātū”ti vacanaṁ nissāya “paṭiccasamuppādasaṅkhātā dhammaṭṭhitatā nāma ekā atthi, sā ca parinipphannā”ti yesaṁ laddhi seyyathāpi Andhakānaṁ, te sandhāya pucchā sakavādissa, paṭiññā itarassa. Atha naṁ “yadi parinipphannānaṁ avijjādīnaṁ

---

1. Ma 1. 132 piṭṭhe.

၈-သမာဓိကထာဝဏ္ဏနာ

၆၂၅-၆၂၆။ ဣဒါနိ သမာဓိကထာ နာမ ဟောတိ။ တတ္ထ ယေသံ ဧကစိတ္တက္ခဏေ ဥပ္ပန္နာပိ ဧကဂ္ဂတာ သမာဓာနဋ္ဌေန သမာဓီတိ အဂ္ဂဟေတွာ “သတ္တ ရတ္တိန္ဒိဝါနိ ဧကန္တသုခပဋိသံဝေဒီ ဝိဟရိတု”န္တိအာဒိဝစနံ[၁] နိဿာယ “စိတ္တသန္တတိ သမာဓီ”တိ လဒ္ဓိ သေယျထာပိ သဗ္ဗတ္ထိဝါဒါနဉ္စေဝ ဥတ္တရာပထကာနဉ္စ၊ တေ သန္ဓာယ **စိတ္တသန္တတီ**တိ ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ၊ ပဋိညာ ဣတရဿ။ အထ နံ “ယဒိ စိတ္တသန္တတိ သမာဓိ၊ စိတ္တသန္တတိ နာမ အတီတာပိ အတ္ထိ, အနာဂတာပိ အတ္ထိ။ န ဟိ ဧကံ ပစ္စုပ္ပန္နစိတ္တမေဝ စိတ္တသန္တတိ နာမ ဟောတိ၊ ကိံ တေ သဗ္ဗာပိ သာ သမာဓီ”တိ စောဒေတုံ **အတီတာ**တိအာဒိမာဟ၊ ဣတရော တထာ အနိစ္ဆန္တော ပဋိက္ခိပတိ။

နနု အတီတံ နိရုဒ္ဓန္တိအာဒိ “စိတ္တသန္တတိယံ ပစ္စုပ္ပန္နမေဝ စိတ္တံ ကိစ္စကရံ၊ အတီတာနာဂတံ နိရုဒ္ဓတ္တာ အနုပ္ပန္နတ္တာ စ နတ္ထိ၊ ကထံ တံ သမာဓိ နာမ ဟောတီ”တိ ဒဿေတုံ ဝုတ္တံ။ **ဧကစိတ္တက္ခဏိကော**တိ ပုစ္ဆာ ပရဝါဒိဿ။ တတော ယာ သကသမယေ “သမာဓိံ ဘိက္ခဝေ ဘာဝေထာ”တိအာဒီသု ပစ္စုပ္ပန္နကုသလစိတ္တသမ္ပယုတ္တာ ဧကဂ္ဂတာ သမာဓီတိ ဝုတ္တာ၊ တံ သန္ဓာယ ပဋိညာ သကဝါဒိဿ။ **စက္ခုဝိညာဏသမင်္ဂီ**တိအာဒိ “ဧကစိတ္တက္ခဏိကော”တိ ဝစနမတ္တံ ဂဟေတွာ ဆလေန ဝုတ္တံ၊ တေနေဝ သကဝါဒိနာ ပဋိက္ခိတ္တံ။ **နနု ဝုတ္တံ ဘဂဝတာ**တိ သုတ္တံ ပုရိမပစ္ဆိမဝသေန ပဝတ္တမာနဿ သမာဓိဿ အဗ္ဗောကိဏ္ဏတံ သာဓေတိ၊ န သန္တတိယာ သမာဓိဘာဝံ၊ တသ္မာ အသာဓကန္တိ။

သမာဓိကထာဝဏ္ဏနာ။

၉-ဓမ္မဋ္ဌိတတာကထာဝဏ္ဏနာ

၆၂၇။ ဣဒါနိ ဓမ္မဋ္ဌိတတာကထာ နာမ ဟောတိ။ တတ္ထ “ဌိတာဝ သာ ဓာတူ”တိ ဝစနံ နိဿာယ “ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒသင်္ခါတာ ဓမ္မဋ္ဌိတတာ နာမ ဧကာ အတ္ထိ၊ သာ စ ပရိနိပ္ဖန္နာ”တိ ယေသံ လဒ္ဓိ သေယျထာပိ အန္ဓကာနံ၊ တေ သန္ဓာယ ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ၊ ပဋိညာ ဣတရဿ။ အထ နံ “ယဒိ ပရိနိပ္ဖန္နာနံ အဝိဇ္ဇာဒီနံ

၁-မ ၁-၁၃၂-ပိဋ္ဌေ။

aññā dhammaṭṭhitatā nāma parinipphannā atthi, tāyapi ca te dhammaṭṭhitatāya aññā ṭhitatā parinipphannā āpajjatī"ti codetuṁ **tāya ṭhitatā**ti-ādimāha, paravādī evarūpāya laddhiyā abhāvena paṭikkhipati. Dutiyaṁ puṭṭho anantarapaccayatañceva aññamaññapaccayatañca sandhāya paṭijānāti. Sesaṁ heṭṭhā vuttanayattā uttānatthamevāti.

Dhammaṭṭhitatākathāvaṇṇanā.

---

10. Aniccatākathāvaṇṇanā

628. Idāni aniccatākathā nāma hoti. Tattha "aniccānaṁ rūpādīnaṁ aniccatāpi rūpādayo viya parinipphannā"ti yesaṁ laddhi seyyathāpi Andhakānaṁ, te sandhāya pucchā sakavādissa, paṭiññā itarassa. Atha naṁ "yadi te rūpādayo viya aniccatā parinipphannā, tassāpi aññāya parinipphannāya aniccatāya bhavitabban"ti codetuṁ **tāya aniccatāyā**ti-ādimāha. Itaro dvinnaṁ aniccatāya ekato abhāvena paṭikkhipitvā puna yasmā sā aniccatā niccā na hoti, teneva aniccena saddhiṁ antaradhāyati, tasmā paṭijānāti. Athassa sakavādī lesokāsaṁ adatvā yā tena dutiyā aniccatā paṭiññātā, tāyapi tato parāyapīti paramparavasena anupacchedadosaṁ āropento **tāya tāyevā**ti-ādimāha. **Jarā parinipphannā**ti-ādi yasmā uppannassa jarāmaraṇato aññā aniccatā nāma natthi, tasmā aniccatāvibhāgānuyuñjanavasena vuttaṁ. Tatrāpi paravādino purimanayeneva paṭiññā ca paṭikkhepo ca veditabbo.

629. **Rūpaṁ parinipphannan**ti-ādi yesaṁ sā aniccatā, tehi saddhiṁ saṁsandanatthaṁ vuttaṁ. Tattha "yathā parinipphannānaṁ rūpādīnaṁ aniccatājarāmaraṇāni atthi, evaṁ parinipphannānaṁ aniccatādīnaṁ tāni natthī"ti maññamāno ekantena paṭikkhipatiyevāti.

Aniccatākathāvaṇṇanā.

Ekādasamo vaggo.

အညာ ဓမ္မဋ္ဌိတတာ နာမ ပရိနိပ္ဖန္နာ အတ္ထိ၊ တာယပိ စ တေ ဓမ္မဋ္ဌိတတာယ အညာ ဌိတတာ ပရိနိပ္ဖန္နာ အာပဇ္ဇတီ"တိ စောဒေတုံ **တာယ ဌိတတာ**တိအာဒိမာဟ၊ ပရဝါဒီ ဧဝရူပါယ လဒ္ဓိယာ အဘာဝေန ပဋိက္ခိပတိ။ ဒုတိယံ ပုဋ္ဌော အနန္တရပစ္စယတဉ္စေဝ အညမညပစ္စယတဉ္စ သန္ဓာယ ပဋိဇာနာတိ။ သေသံ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယတ္တာ ဥတ္တာနတ္ထမေဝါတိ။

ဓမ္မဋ္ဌိတတာကထာဝဏ္ဏနာ။

၁၀-အနိစ္စတာကထာဝဏ္ဏနာ

၆၂၈။ ဣဒါနိ အနိစ္စတာကထာ နာမ ဟောတိ။ တတ္ထ "အနိစ္စာနံ ရူပါဒီနံ အနိစ္စတာပိ ရူပါဒယော ဝိယ ပရိနိပ္ဖန္နာ"တိ ယေသံ လဒ္ဓိ သေယျထာပိ အန္ဓကာနံ၊ တေ သန္ဓာယ ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ၊ ပဋိညာ ဣတရဿ။ အထ နံ "ယဒိ တေ ရူပါဒယော ဝိယ အနိစ္စတာ ပရိနိပ္ဖန္နာ၊ တဿာပိ အညာယ ပရိနိပ္ဖန္နာယ အနိစ္စတာယ ဘဝိတဗ္ဗ"န္တိ စောဒေတုံ **တာယ အနိစ္စတာယာ**တိအာဒိမာဟ။ ဣတရော ဒွိန္နံ အနိစ္စတာယ ဧကတော အဘာဝေန ပဋိက္ခိပိတွာ ပုန ယသ္မာ သာ အနိစ္စတာ နိစ္စာ န ဟောတိ၊ တေနေဝ အနိစ္စေန သဒ္ဓိံ အန္တရဓာယတိ၊ တသ္မာ ပဋိဇာနာတိ။ အထဿ သကဝါဒီ လေသောကာသံ အဒတွာ ယာ တေန ဒုတိယာ အနိစ္စတာ ပဋိညာတာ၊ တာယပိ တတော ပရာယပီတိ ပရမ္ပရဝသေန အနုပစ္ဆေဒဒေါသံ အာရောပေန္တော **တာယ တာယေဝါ**တိအာဒိမာဟ။ **ဇရာ ပရိနိပ္ဖန္နာ**တိအာဒိ ယသ္မာ ဥပ္ပန္နဿ ဇရာမရဏတော အညာ အနိစ္စတာ နာမ နတ္ထိ၊ တသ္မာ အနိစ္စတာဝိဘာဂါနုယုဉ္ဇနဝသေန ဝုတ္တံ။ တတြာပိ ပရဝါဒိနော ပုရိမနယေနေဝ ပဋိညာ စ ပဋိက္ခေပေါ စ ဝေဒိတဗ္ဗော။

၆၂၉။ **ရူပံ ပရိနိပ္ဖန္န**န္တိအာဒိ ယေသံ သာ အနိစ္စတာ၊ တေဟိ သဒ္ဓိံ သံသန္ဒနတ္ထံ ဝုတ္တံ။ တတ္ထ "ယထာ ပရိနိပ္ဖန္နာနံ ရူပါဒီနံ အနိစ္စတာဇရာမရဏာနိ အတ္ထိ၊ ဧဝံ ပရိနိပ္ဖန္နာနံ အနိစ္စတာဒီနံ တာနိ နတ္ထီ"တိ မညမာနော ဧကန္တေန ပဋိက္ခိပတိယေဝါတိ။

အနိစ္စတာကထာဝဏ္ဏနာ။

ဧကာဒသမော ဝဂ္ဂေါ။

12. Dvādasamavagga

1. Saṁvaro kammantikathāvaṇṇanā

630-632. Idāni saṁvaro kammantikathā nāma hoti. Tattha “cakkhunā rūpaṁ disvā nimittaggāhī hoti na nimittaggāhī hotī”ti suttaṁ nissāya “saṁvaropi asaṁvaropi kamman”ti yesaṁ laddhi seyyathāpi Mahāsaṁghikānaṁ, te sandhāya pucchā sakavādissa, paṭiññā itarassa.

Atha naṁ yā sakasamaye cetanā “kamman”ti vuttā yathā sā kāyavacīmanodvāresu pavattamānā kāyakammādināmaṁ labhati, tathā “yadi te saṁvaro kammaṁ, sopi cakkhundriyādīsu pavattamāno cakkhukammādināmaṁ labheyyā”ti codetuṁ **cakkhundriyasaṁvaro cakkhukamman**ti-ādimāha. Itaro tādisaṁ suttapadaṁ apassanto catūsu dvāresu paṭikkhipitvā pañcame kāyadvāre pasādakāyaṁ sandhāya paṭikkhipati, viññattikāyaṁ sandhāya paṭijānāti. So hi pasādakāyampi viññattikāyampi kāyindriyantveva icchati. Manodvārepi vipākadvāraṁ sandhāya paṭikkhipati, kammadvāraṁ sandhāya paṭijānāti. Asaṁvarepi eseva nayo. “Cakkhunā rūpaṁ disvā”ti suttaṁ tesu dvāresu saṁvarāsaṁvarameva dīpeti, na tassa kammabhāvaṁ, tasmā asādhakanti.

Saṁvaro kammantikathāvaṇṇanā.

---

2. Kammakathāvaṇṇanā

633-635. Idāni kammakathā nāma hoti. Tattha “nāhaṁ bhikkhave sañcetanikānaṁ kammānan”ti[1] suttapadaṁ nissāya “sabbaṁ kammaṁ savipākan”ti yesaṁ laddhi seyyathāpi Mahāsaṁghikānaṁ, tesaṁ “cetanāhaṁ bhikkhave kammaṁ vadāmī”ti[2] Satthārā avisesena cetanā “kamman”ti vuttā, sā ca kusalākusalāva savipākā, abyākatā avipākāti imaṁ vibhāgaṁ dassetuṁ **sabbaṁ kamman**ti pucchā sakavādissa, paṭiññā itarassa. Puna **sabbā cetanā**ti pañhesu abyākataṁ sandhāya paṭikkhepo, kusalākusale sandhāya paṭiññā

1. Aṁ 3. 497 piṭṭhe.
2. Aṁ 2. 363 piṭṭhe.

၁၂-ဒွါဒသမဝဂ္ဂ

၁-သံဝရော ကမ္မန္တိကထာဝဏ္ဏနာ

၆၃၀-၆၃၂။ ဣဒါနိ သံဝရော ကမ္မန္တိကထာ နာမ ဟောတိ။ တတ္ထ “စက္ခုနာ ရူပံ ဒိသွာ နိမိတ္တဂ္ဂါဟီ ဟောတိ န နိမိတ္တဂ္ဂါဟီ ဟောတီ”တိ သုတ္တံ နိဿာယ “သံဝရောပိ အသံဝရောပိ ကမ္မ”န္တိ ယေသံ လဒ္ဓိ သေယျထာပိ မဟာသံဃိကာနံ၊ တေ သန္ဓာယ ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ၊ ပဋိညာ ဣတရဿ။

အထ နံ ယာ သကသမယေ စေတနာ “ကမ္မ”န္တိ ဝုတ္တာ ယထာ သာ ကာယဝစီမနောဒွါရေသု ပဝတ္တမာနာ ကာယကမ္မာဒိနာမံ လဘတိ၊ တထာ “ယဒိ တေ သံဝရော ကမ္မံ၊ သောပိ စက္ခုန္ဒြိယာဒီသု ပဝတ္တမာနော စက္ခုကမ္မာဒိနာမံ လဘေယျာ”တိ စောဒေတုံ **စက္ခုန္ဒြိယသံဝရော စက္ခုကမ္မန္တိ**အာဒိမာဟ။ ဣတရော တာဒိသံ သုတ္တပဒံ အပဿန္တော စတူသု ဒွါရေသု ပဋိက္ခိပိတွာ ပဉ္စမေ ကာယဒွါရေ ပသာဒကာယံ သန္ဓာယ ပဋိက္ခိပတိ၊ ဝိညတ္တိကာယံ သန္ဓာယ ပဋိဇာနာတိ။ သော ဟိ ပသာဒကာယမ္ပိ ဝိညတ္တိကာယမ္ပိ ကာယိန္ဒြိယန္တွေဝ ဣစ္ဆတိ။ မနောဒွါရေပိ ဝိပါကဒွါရံ သန္ဓာယ ပဋိက္ခိပတိ၊ ကမ္မဒွါရံ သန္ဓာယ ပဋိဇာနာတိ။ အသံဝရေပိ ဧသေဝ နယော။ “စက္ခုနာ ရူပံ ဒိသွာ”တိ သုတ္တံ တေသု ဒွါရေသု သံဝရာသံဝရမေဝ ဒီပေတိ၊ န တဿ ကမ္မဘာဝံ၊ တသ္မာ အသာဓကန္တိ။

သံဝရော ကမ္မန္တိကထာဝဏ္ဏနာ။

၂-ကမ္မကထာဝဏ္ဏနာ

၆၃၃-၆၃၅။ ဣဒါနိ ကမ္မကထာ နာမ ဟောတိ။ တတ္ထ “နာဟံ ဘိက္ခဝေ သဉ္စေတနိကာနံ ကမ္မာန”န္တိ[၁] သုတ္တပဒံ နိဿာယ “သဗ္ဗံ ကမ္မံ သဝိပါက”န္တိ ယေသံ လဒ္ဓိ သေယျထာပိ မဟာသံဃိကာနံ၊ တေသံ “စေတနာဟံ ဘိက္ခဝေ ကမ္မံ ဝဒါမီ”တိ[၂] သတ္ထာရာ အဝိသေသေန စေတနာ “ကမ္မ”န္တိ ဝုတ္တာ၊ သာ စ ကုသလာကုသလာဝ သဝိပါကာ၊ အဗျာကတာ အဝိပါကာတိ ဣမံ ဝိဘာဂံ ဒဿေတုံ **သဗ္ဗံ ကမ္မန္တိ** ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ၊ ပဋိညာ ဣတရဿ။ ပုန **သဗ္ဗာ စေတနာ**တိ ပဉ္ဟေသု အဗျာကတံ သန္ဓာယ ပဋိက္ခေပေါ, ကုသလာကုသလေ သန္ဓာယ ပဋိညာ

၁-အံ ၃-၄၉၇-ပိဋ္ဌေ။
၂-အံ ၂-၃၆၃-ပိဋ္ဌေ။

veditabbā. **Vipākābyākatā**ti-ādi savipākāvipākacetanaṁ sarūpena dassetuṁ vuttaṁ. Sesamettha uttānatthameva. “Nāhaṁ bhikkhave”ti suttaṁ sati paccaye diṭṭhadhammādīsu vipākapaṭisaṁvedanaṁ sandhāya vuttaṁ, tasmā asādhakanti.

Kammakathāvaṇṇanā.

---

3. Saddo vipākotikathāvaṇṇanā

636-637. Idāni saddo vipākotikathā nāma hoti. Tattha “so tassa kammassa katattā upacitattā ussannattā vipulattā brahmassaro hotī”ti-ādīni[1] ayoniso gahetvā “saddo vipāko”ti yesaṁ laddhi seyyathāpi Mahāsaṁghikānaṁ, tesaṁ “kammasamuṭṭhānā arūpadhammāva[2] vipākāti nāmaṁ labhanti, rūpadhammesu panāyaṁ vohāro natthī”ti dassetuṁ pucchā sakavādissa, paṭiññā itarassa. **Sukhavedanīyo**ti-ādi “vipāko nāma evarūpo hotī”ti dassanatthaṁ vuttaṁ. “So tassa kammassā”ti suttaṁ lakkhaṇapaṭilābhadassanatthaṁ vuttaṁ. Mahāpuriso hi kammassa[3] katattā suciparivāropi hoti, na ca parivāro vipāko, tasmā asādhakametanti.

Saddo vipākotikathāvaṇṇanā.

---

4. Saḷāyatanakathāvaṇṇanā

638-640. Idāni saḷāyatanakathā nāma hoti. Tattha yasmā saḷāyatanaṁ kammassa katattā uppannaṁ, tasmā “vipāko”ti yesaṁ laddhi seyyathāpi Mahāsaṁghikānaṁ, te sandhāya **cakkhāyatanaṁ vipāko**ti pucchā sakavādissa, paṭiññā itarassa. Sesaṁ heṭṭhā vuttanayameva. **Saḷāyatanaṁ vipāko**ti ettha manāyatanaṁ siyā vipāko, sesāni kevalaṁ kammasamuṭṭhānāni, na vipāko. Tasmā asādhakametanti.

Saḷāyatanakathāvaṇṇanā.

1. Dī 3. 141 piṭṭhe. 2. Arūpadhammā (Syā) 3. Purimakammassa (Syā)

ဝေဒိတဗ္ဗာ။ **ဝိပါကာဗျာကတာ**တိအာဒိ သဝိပါကာဝိပါကစေတနံ သရူပေန ဒဿေတုံ ဝုတ္တံ။ သေသမေတ္ထ ဥတ္တာနတ္ထမေဝ။ “နာဟံ ဘိက္ခဝေ”တိ သုတ္တံ သတိ ပစ္စယေ ဒိဋ္ဌဓမ္မာဒီသု ဝိပါကပဋိသံဝေဒနံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ၊ တသ္မာ အသာဓကန္တိ။

ကမ္မကထာဝဏ္ဏနာ။

၃-သဒ္ဒေါ ဝိပါကောတိကထာဝဏ္ဏနာ

၆၃၆-၆၃၇။ ဣဒါနိ သဒ္ဒေါ ဝိပါကောတိကထာ နာမ ဟောတိ။ တတ္ထ “သော တဿ ကမ္မဿ ကတတ္တာ ဥပစိတတ္တာ ဥဿန္နတ္တာ ဝိပုလတ္တာ ဗြဟ္မဿရော ဟောတီ”တိအာဒီနိ[1] အယောနိသော ဂဟေတွာ “သဒ္ဒေါ ဝိပါကော”တိ ယေသံ လဒ္ဓိ သေယျထာပိ မဟာသံဃိကာနံ၊ တေသံ “ကမ္မသမုဋ္ဌာနာ အရူပဓမ္မာဝ[2] ဝိပါကာတိ နာမံ လဘန္တိ၊ ရူပဓမ္မေသု ပနာယံ ဝေါဟာရော နတ္ထီ”တိ ဒဿေတုံ ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ၊ ပဋိညာ ဣတရဿ။ **သုခဝေဒနီယော**တိအာဒိ “ဝိပါကော နာမ ဧဝရူပေါ ဟောတီ”တိ ဒဿနတ္ထံ ဝုတ္တံ။ “သော တဿ ကမ္မဿာ”တိ သုတ္တံ လက္ခဏပဋိလာဘဒဿနတ္ထံ ဝုတ္တံ။ မဟာပုရိသော ဟိ ကမ္မဿ[3] ကတတ္တာ သုစိပရိဝါရောပိ ဟောတိ၊ န စ ပရိဝါရော ဝိပါကော၊ တသ္မာ အသာဓကမေတန္တိ။

သဒ္ဒေါ ဝိပါကောတိကထာဝဏ္ဏနာ။

၄-သဠာယတနကထာဝဏ္ဏနာ

၆၃၈-၆၄၀။ ဣဒါနိ သဠာယတနကထာ နာမ ဟောတိ။ တတ္ထ ယသ္မာ သဠာယတနံ ကမ္မဿ ကတတ္တာ ဥပ္ပန္နံ၊ တသ္မာ “ဝိပါကော”တိ ယေသံ လဒ္ဓိ သေယျထာပိ မဟာသံဃိကာနံ၊ တေ သန္ဓာယ **စက္ခာယတနံ ဝိပါကော**တိ ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ၊ ပဋိညာ ဣတရဿ။ သေသံ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယမေဝ။ **သဠာယတနံ ဝိပါကော**တိ ဧတ္ထ မနာယတနံ သိယာ ဝိပါကော၊ သေသာနိ ကေဝလံ ကမ္မသမုဋ္ဌာနာနိ, န ဝိပါကော။ တသ္မာ အသာဓကမေတန္တိ။

သဠာယတနကထာဝဏ္ဏနာ။

၁-ဒီ ၃-၁၄၁-ပိဋ္ဌေ။ ၂-အရူပဓမ္မာ (သျာ) ၃-ပုရိမကမ္မဿ (သျာ)

5. Sattakkhattuparamakathāvaṇṇanā

641-645. Idāni sattakkhattuparamakathā nāma hoti, tattha yasmā “sattakkhattuparamo”ti vuttaṁ, tasmā “sattakkhattuparamo puggalo sattakkhattuparamatāya niyato”ti yesaṁ laddhi seyyathāpi Uttarāpathakānaṁ, tesaṁ ṭhapetvā “ariyamaggaṁ añño tassa niyamo natthi, yena so sattakkhattuparamatāya niyato bhaveyyā”ti imaṁ vibhāgaṁ dassetuṁ pucchā sakavādissa, paṭiññā itarassa.

Mātā jīvitāti-ādīsu ayamadhippāyo—dve niyāmā sammattaniyāmo ca micchattaniyāmo ca. Sammattaniyāmo ariyamaggo, so avinipātadhammatañceva phaluppattiñca niyameti. Micchattaniyāmo ānantariyakammaṁ, taṁ anantarā nirayūpapattiṁ niyameti. Tattha sattakkhattuparamo sotāpattimaggena avinipātadhammatāya ca phaluppattiyā ca niyapito, sesamagganiyāmo panassa natthi anadhigatattā, ānantariyampi kātuṁ so abhabbo, tvaṁ panassa niyāmaṁ icchasi, tena taṁ vadāma “kiṁ te so iminā micchattaniyāmeva niyamito”ti.

Abhabbo antarāti pañhesu ānantariyābhāvaṁ sandhāya paṭikkhipati, sattakkhattuparamaṁ sandhāya paṭijānāti. **Atthi so niyāmo**ti pañhe[1] sattakkhattuparamatāya niyāmaṁ apassanto paṭikkhipati. **Atthi te satipaṭṭhānā**ti-ādi niyāmasaṅkhāte maggadhamme dassetuṁ vuttaṁ. Tassa pana puna paṭhamamaggānuppattito tepi natthi, tasmā paṭikkhipati. Sesamettha uttānatthameva. **Nanu so sattakkhattuparamo**ti ettha Bhagavā “ayaṁ puggalo ettake bhave sandhāvitvā parinibbāyissati, ayaṁ ettake”ti attano ñāṇabalena byākaroti, na bhavaniyāmaṁ nāma kiñci, tena[2] sattakkhattuparamo, kolaṁkolo, ekabījī vāti[3] vuttaṁ, tasmā asādhakametanti.

Sattakkhattuparamakathāvaṇṇanā.

646-647. Kolaṁkola-ekabījikathāyopi imināvupāyena veditabbā.

1. Pañhesu (Syā) 2. Yena (?) 3. Ekabījīti (Syā)

၅-သတ္တက္ခတ္တုပရမကထာဝဏ္ဏနာ

၆၄၁-၆၄၅။ ဣဒါနိ သတ္တက္ခတ္တုပရမကထာ နာမ ဟောတိ၊ တတ္ထ ယသ္မာ “သတ္တက္ခတ္တုပရမော”တိ ဝုတ္တံ၊ တသ္မာ “သတ္တက္ခတ္တုပရမော ပုဂ္ဂလော သတ္တက္ခတ္တုပရမတာယ နိယတော”တိ ယေသံ လဒ္ဓိ သေယျထာပိ ဥတ္တရာပထကာနံ၊ တေသံ ဌပေတွာ “အရိယမဂ္ဂံ အညော တဿ နိယမော နတ္ထိ၊ ယေန သော သတ္တက္ခတ္တုပရမတာယ နိယတော ဘဝေယျာ”တိ ဣမံ ဝိဘာဂံ ဒဿေတုံ ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ၊ ပဋိညာ ဣတရဿ။

မာတာ ဇီဝိတာတိအာဒီသု အယမဓိပ္ပါယော—ဒွေ နိယာမာ သမ္မတ္တနိယာမော စ မိစ္ဆတ္တနိယာမော စ။ သမ္မတ္တနိယာမော အရိယမဂ္ဂေါ၊ သော အဝိနိပါတဓမ္မတဉ္စေဝ ဖလုပ္ပတ္တိဉ္စ နိယမေတိ။ မိစ္ဆတ္တနိယာမော အာနန္တရိယကမ္မံ၊ တံ အနန္တရာ နိရယူပပတ္တိံ နိယမေတိ။ တတ္ထ သတ္တက္ခတ္တုပရမော သောတာပတ္တိမဂ္ဂေန အဝိနိပါတဓမ္မတာယ စ ဖလုပ္ပတ္တိယာ စ နိယမိတော၊ သေသမဂ္ဂနိယာမော ပနဿ နတ္ထိ အနဓိဂတတ္တာ၊ အာနန္တရိယမ္ပိ ကာတုံ သော အဘဗ္ဗော၊ တွံ ပနဿ နိယာမံ ဣစ္ဆသိ၊ တေန တံ ဝဒါမ “ကိံ တေ သော ဣမိနာ မိစ္ဆတ္တနိယာမေန နိယမိတော”တိ။

အဘဗ္ဗော အန္တရာတိ ပဉှေသု အာနန္တရိယာဘာဝံ သန္ဓာယ ပဋိက္ခိပတိ၊ သတ္တက္ခတ္တုပရမံ သန္ဓာယ ပဋိဇာနာတိ။ **အတ္ထိ သော နိယာမော**တိ ပဉှေ[1] သတ္တက္ခတ္တုပရမတာယ နိယာမံ အပဿန္တော ပဋိက္ခိပတိ။ **အတ္ထိ တေ သတိပဋ္ဌာနာ**တိအာဒိ နိယာမသင်္ခါတေ မဂ္ဂဓမ္မေ ဒဿေတုံ ဝုတ္တံ။ တဿ ပန ပုန ပဌမမဂ္ဂါနုပ္ပတ္တိတော တေပိ နတ္ထိ၊ တသ္မာ ပဋိက္ခိပတိ။ သေသမေတ္ထ ဥတ္တာနတ္ထမေဝ။ **နနု သော သတ္တက္ခတ္တုပရမော**တိ ဧတ္ထ ဘဂဝါ “အယံ ပုဂ္ဂလော ဧတ္တကေ ဘဝေ သန္ဓာဝိတွာ ပရိနိဗ္ဗာယိဿတိ၊ အယံ ဧတ္တကေ”တိ အတ္တနော ဉာဏဗလေန ဗျာကရောတိ၊ န ဘဝနိယာမံ နာမ ကိဉ္စိ၊ တေန[2] သတ္တက္ခတ္တုပရမော, ကောလံကောလော, ဧကဗီဇီ ဝါတိ[3] ဝုတ္တံ၊ တသ္မာ အသာဓကမေတန္တိ။

သတ္တက္ခတ္တုပရမကထာဝဏ္ဏနာ။

၆၄၆-၆၄၇။ ကောလံကောလဧကဗီဇိကထာယောပိ ဣမိနာဝုပါယေန ဝေဒိတဗ္ဗာ။

၁-ပဉှေသု (သျာ) ၂-ယေန (?) ၃-ဧကဗီဇီတိ (သျာ)

8. Jīvitāvoropanakathāvaṇṇanā

648-649. Idāni jīvibhāvoropanakathā nāma hoti. Tattha yasmā dosasampayuttena cittena[1] pāṇātipāto hoti, doso ca diṭṭhisampannassa appahīno, tasmā "diṭṭhisampanno sañcicca pāṇaṁ jīvitā voropeyyā"ti yesaṁ laddhi seyyathāpi pubbaseliyāparaseliyānaṁ[2], te sandhāya **diṭṭhisampanno**ti pucchā sakavādissa, paṭiññā itarassa. **Sañcicca mātaran**ti-ādipañhesu pana "aṭṭhānametaṁ anavakāso"ti suttabhayena paṭikkhipati. **Satthari agāravo**ti-ādi Satthārādīsu sagāravassa sikkhāpadassa vītikkamābhāvadassanatthaṁ vuttaṁ. Itaro pana akusalavasena tassa agāravo nāma natthīti paṭikkhipitvā sagāravabhāvañca sampaṭicchitvā puna **agāravo**ti puṭṭho tesu tesu kiccesu pasutatāya vikkhittānaṁ asatiyā amanasikārena cetiye abhivādanapadakkhiṇakaraṇābhāvaṁ sandhāya paṭijānāti. Puna **ohadeyyā**ti-ādinā nayena puṭṭho tādisāya kiriyāya sañcicca akaraṇato paṭikkhipati. Sesamettha uttānatthamevāti.

Jīvitāvoropanakathāvaṇṇanā.

---

9. Duggatikathāvaṇṇanā

650-652. Idāni duggatikathā nāma hoti. Tattha ye duggatiñca duggatisattānaṁ rūpādi-ārammaṇaṁ taṇhañcāti ubhayampi duggatīti gahetvā puna tathā avibhajitvā aviseseneva "diṭṭhisampannassa pahīnā duggatī"ti vadanti seyyathāpi uttarāpathakā, te sandhāya pucchā sakavādissa, paṭiññā itarassa. **Āpāyike rūpe rajjeyyā**ti-ādi paravādino laddhiyā diṭṭhisampannassa duggati appahīnā, tassa vasena codetuṁ vuttaṁ. Sesamettha uttānatthameva. **Nirayaṁ upapajjeyyā**ti-ādi duggatipahānameva duggatigāminitaṇhāpahānaṁ vā dīpeti, na duggatisattānaṁ rūpādi-ārammaṇāya taṇhāya pahānaṁ, tasmā asādhakanti.

Duggatikathāvaṇṇanā.

---

1. Dosasampayuttacittena (Syā)
2. Pubbaseliyānaṁ (Syā)

၈-ဇီဝိတာဝေါရောပနကထာဝဏ္ဏနာ

၆၄၈-၆၄၉။ ဣဒါနိ ဇီဝိတာဝေါရောပနကထာ နာမ ဟောတိ။ တတ္ထ ယသ္မာ ဒေါသသမ္ပယုတ္တေန စိတ္တေန[1] ပါဏာတိပါတော ဟောတိ၊ ဒေါသော စ ဒိဋ္ဌိသမ္ပန္နဿ အပ္ပဟီနော၊ တသ္မာ "ဒိဋ္ဌိသမ္ပန္နော သဉ္စိစ္စ ပါဏံ ဇီဝိတာ ဝေါရောပေယျာ"တိ ယေသံ လဒ္ဓိ သေယျထာပိ ပုဗ္ဗသေလိယာပရသေလိယာနံ[2]၊ တေ သန္ဓာယ **ဒိဋ္ဌိသမ္ပန္နော**တိ ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ၊ ပဋိညာ ဣတရဿ။ **သဉ္စိစ္စ မာတရ**န္တိအာဒိပဉှေသု ပန "အဋ္ဌာနမေတံ အနဝကာသော"တိ သုတ္တဘယေန ပဋိက္ခိပတိ။ **သတ္ထရိ အဂါရဝေါ**တိအာဒိ သတ္ထာရာဒီသု သဂါရဝဿ သိက္ခာပဒဿ ဝီတိက္ကမာဘာဝဒဿနတ္ထံ ဝုတ္တံ။ ဣတရော ပန အကုသလဝသေန တဿ အဂါရဝေါ နာမ နတ္ထီတိ ပဋိက္ခိပိတွာ သဂါရဝဘာဝဉ္စ သမ္ပဋိစ္ဆိတွာ ပုန **အဂါရဝေါ**တိ ပုဋ္ဌော တေသု တေသု ကိစ္စေသု ပသုတတာယ ဝိက္ခိတ္တာနံ အသတိယာ အမနသိကာရေန စေတိယေ အဘိဝါဒနပဒက္ခိဏကရဏာဘာဝံ သန္ဓာယ ပဋိဇာနာတိ။ ပုန **ဩဟဒေယျာ**တိအာဒိနာ နယေန ပုဋ္ဌော တာဒိသာယ ကိရိယာယ သဉ္စိစ္စ အကရဏတော ပဋိက္ခိပတိ။ သေသမေတ္ထ ဥတ္တာနတ္ထမေဝါတိ။

ဇီဝိတာဝေါရောပနကထာဝဏ္ဏနာ။

၉-ဒုဂ္ဂတိကထာဝဏ္ဏနာ

၆၅၀-၆၅၂။ ဣဒါနိ ဒုဂ္ဂတိကထာ နာမ ဟောတိ။ တတ္ထ ယေ ဒုဂ္ဂတိဉ္စ ဒုဂ္ဂတိသတ္တာနံ ရူပါဒိအာရမ္မဏံ တဏှဉ္စာတိ ဥဘယမ္ပိ ဒုဂ္ဂတီတိ ဂဟေတွာ ပုန တထာ အဝိဘဇိတွာ အဝိသေသေနေဝ "ဒိဋ္ဌိသမ္ပန္နဿ ပဟီနာ ဒုဂ္ဂတီ"တိ ဝဒန္တိ သေယျထာပိ ဥတ္တရာပထကာ၊ တေ သန္ဓာယ ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ၊ ပဋိညာ ဣတရဿ။ **အာပါယိကေ ရူပေ ရဇ္ဇေယျာ**တိအာဒိ ပရဝါဒိနော လဒ္ဓိယာ ဒိဋ္ဌိသမ္ပန္နဿ ဒုဂ္ဂတိ အပ္ပဟီနာ၊ တဿ ဝသေန စောဒေတုံ ဝုတ္တံ။ သေသမေတ္ထ ဥတ္တာနတ္ထမေဝ။ **နိရယံ ဥပပဇ္ဇေယျာ**တိအာဒိ ဒုဂ္ဂတိပဟာနမေဝ ဒုဂ္ဂတိဂါမိနိတဏှာပဟာနံ ဝါ ဒီပေတိ၊ န ဒုဂ္ဂတိသတ္တာနံ ရူပါဒိအာရမ္မဏာယ တဏှာယ ပဟာနံ၊ တသ္မာ အသာဓကန္တိ။

ဒုဂ္ဂတိကထာဝဏ္ဏနာ။

၁-ဒေါသသမ္ပယုတ္တစိတ္တေန (သျာ)
၂-ပုဗ္ဗသေလိယာနံ (သျာ)

653. Sattamabhavikakathāyapi eseva nayoti.

Dvādasamo vaggo.

---

13. Terasamavagga

1. Kappaṭṭhakathāvaṇṇanā

654-657. Idāni Kappaṭṭhakathā nāma hoti. Tattha yesaṁ “saṁghaṁ samaggaṁ bhetvāna, kappaṁ nirayamhi paccatī”ti “sakalampi kappaṁ saṁghabhedako niraye tiṭṭhatī”ti laddhi seyyathāpi Rājagirikānaṁ, te sandhāya **kappaṭṭho**ti pucchā sakavādissa, paṭiññā itarassa. **Buddho ca loke**ti idaṁ vinā Buddhuppādena saṁghabhedassa abhāvacassanatthaṁ vuttaṁ. **Kappo ca saṇṭhāti saṁgho ca bhijjatī**ti-ādi “yadi so sakalaṁ kappaṁ tiṭṭhati, saṇṭhahanato paṭṭhāya taṁ kammaṁ katvā tattha uppajjitvā tiṭṭheyyā”ti dassetuṁ vuttaṁ. **Atītan**ti-ādi heṭṭhā vuttādhippāyameva. **Kappaṭṭho iddhimā**ti pañhe bhāvanāmayaṁ sandhāya paṭikkhipati, parasamaye panassa jātimayaṁ iddhiṁ icchanti, taṁ sandhāya paṭijānāti. **Chandiddhipādo**ti-ādi “jātimayāya iddhiyā iddhimāti laddhimattametaṁ, kiṁ tena, yadi panassa iddhi atthi, iminā nayena iddhipādā bhāvitā bhaveyyun”ti codanatthaṁ vuttaṁ. **Āpāyiko nerayiko**ti suttaṁ yaṁ so ekaṁ kappaṁ asītibhāge katvā tato ekabhāgamattaṁ kālaṁ tiṭṭheyya, taṁ āyukappaṁ sandhāya vuttaṁ, tasmā asādhamanti.

Kappaṭṭhakathāvaṇṇanā.

---

2. Kusalapaṭilābhakathāvaṇṇanā

658-659. Idāni kusalapaṭilābhakathā nāma hoti. Tattha kappaṭṭho sakasamaye kāmāvacarakusalameva paṭilabhati. Yena pana taṁ upapattiṁ paṭibāheyya, taṁ mahaggataṁ lokuttaraṁ vā na paṭilabhati. Yesaṁ pana imaṁ vibhāgaṁ akatvā aviseseneva “so kusalacittaṁ na

၆၅၃။ သတ္တမဘဝိကကထာယပိ ဧသေဝ နယောတိ။

ဒွါဒသမော ဝဂ္ဂေါ။

၁၃-တေရသမဝဂ္ဂ

၁-ကပ္ပဋ္ဌကထာဝဏ္ဏနာ

၆၅၄-၆၅၇။ ဣဒါနိ ကပ္ပဋ္ဌကထာ နာမ ဟောတိ။ တတ္ထ ယေသံ “သံဃံ သမဂ္ဂံ ဘေတွာန၊ ကပ္ပံ နိရယမှိ ပစ္စတီ”တိ “သကလမ္ပိ ကပ္ပံ သံဃဘေဒကော နိရယေ တိဋ္ဌတီ”တိ လဒ္ဓိ သေယျထာပိ ရာဇဂိရိကာနံ၊ တေ သန္ဓာယ **ကပ္ပဋ္ဌော**တိ ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ၊ ပဋိညာ ဣတရဿ။ **ဗုဒ္ဓေါ စ လောကေ**တိ ဣဒံ ဝိနာ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေန သံဃဘေဒဿ အဘာဝဒဿနတ္ထံ ဝုတ္တံ။ **ကပ္ပေါ စ သဏ္ဌာတိ သံဃော စ ဘိဇ္ဇတီ**တိအာဒိ “ယဒိ သော သကလံ ကပ္ပံ တိဋ္ဌတိ၊ သဏ္ဌဟနတော ပဋ္ဌာယ တံ ကမ္မံ ကတွာ တတ္ထ ဥပ္ပဇ္ဇိတွာ တိဋ္ဌေယျာ”တိ ဒဿေတုံ ဝုတ္တံ။ **အတီတန္တိ**အာဒိ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တာဓိပ္ပါယမေဝ။ **ကပ္ပဋ္ဌော ဣဒ္ဓိမာ**တိ ပဉှေ ဘာဝနာမယံ သန္ဓာယ ပဋိက္ခိပတိ၊ ပရသမယေ ပနဿ ဇာတိမယံ ဣဒ္ဓိံ ဣစ္ဆန္တိ၊ တံ သန္ဓာယ ပဋိဇာနာတိ။ **ဆန္ဒိဒ္ဓိပါဒေါ**တိအာဒိ “ဇာတိမယာယ ဣဒ္ဓိယာ ဣဒ္ဓိမာတိ လဒ္ဓိမတ္တမေတံ၊ ကိံ တေန၊ ယဒိ ပနဿ ဣဒ္ဓိ အတ္ထိ၊ ဣမိနာ နယေန ဣဒ္ဓိပါဒါ ဘာဝိတာ ဘဝေယျု”န္တိ စောဒနတ္ထံ ဝုတ္တံ။ **အာပါယိကော နေရယိကော**တိ သုတ္တံ ယံ သော ဧကံ ကပ္ပံ အသီတိဘာဂေ ကတွာ တတော ဧကဘာဂမတ္တံ ကာလံ တိဋ္ဌေယျ၊ တံ အာယုကပ္ပံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ၊ တသ္မာ အသာဓကန္တိ။

ကပ္ပဋ္ဌကထာဝဏ္ဏနာ။

၂-ကုသလပဋိလာဘကထာဝဏ္ဏနာ

၆၅၈-၆၅၉။ ဣဒါနိ ကုသလပဋိလာဘကထာ နာမ ဟောတိ။ တတ္ထ ကပ္ပဋ္ဌော သကသမယေ ကာမာဝစရကုသလမေဝ ပဋိလဘတိ။ ယေန ပန တံ ဥပပတ္တိံ ပဋိဗာဟေယျ၊ တံ မဟဂ္ဂတံ လောကုတ္တရံ ဝါ န ပဋိလဘတိ။ ယေသံ ပန ဣမံ ဝိဘာဂံ အကတွာ အဝိသေသေနေဝ “သော ကုသလစိတ္တံ န

paṭilabhatī”ti laddhi seyyathāpi Uttarāpathakānaṁ, tesaṁ vibhāgadassanena taṁ laddhiṁ bhindituṁ pucchā sakavādissa, paṭiññā itarassa. Sesamettha uttānatthamevāti.

Kusalapaṭilābhakathāvaṇṇanā.

---

3. Anantarāpayuttakathāvaṇṇanā

660-662. Idāni anantarāpayuttakathā nāma hoti. Tattha anantarāpayutto nāma yena khandhabhedato anantarā vipākadāyakaṁ mātughātādi ānantariyakammaṁ āṇattaṁ. Tattha yassa niyatāya āṇattiyā āṇatto taṁ kammaṁ karissati, so atthasādhikāya cetanāya uppāditattā micchattaniyato hoti, abhabbo sammattaniyāmaṁ okkamituṁ. Yassa aniyatāya āṇattiyā āṇatto taṁ kammaṁ karissati, so atthasāmikāya cetanāya anuppāditattā na micchattaniyato, bhabbo sammattaniyāmaṁ okkamitunti idaṁ sakasamaye sanniṭṭhānaṁ. Yesaṁ pana “aniyatāyapi āṇattiyā abhabboyeva sammattaniyāmaṁ okkamitun”ti laddhi seyyathāpi Uttarāpathakānaṁ, tesaṁ taṁ laddhiṁ bhindituṁ sakavādī pubbapakkhaṁ datvā **anantarāpayutto**ti paravādinā attānaṁ pucchāpeti. Tenettha paṭhamapucchā paravādissa, atthakādhikacetanāya abhāvaṁ sandhāya paṭiññā sakavādissa. Tato paravādī mātughātādikammassa āṇattattāva “so micchattaniyato”ti maññati, tasmā **micchattaniyāmañcā**ti pañhaṁ pucchati. Sakavādī pana ekassa puggalassa dvinnaṁ niyāmānaṁ anokkantimattameva sandhāya **na hevan**ti paṭikkhipati.

Nanu taṁ kammanti mātughātādikammaṁ. Tattha aniyatāṇattiṁ sandhāya “āmantā”ti paṭiññā sakavādissa. Aniyatampi hi āṇattiṁ payojetvā ṭhitassa “ananucchavikaṁ mayā katan”ti kukkuccaṁ uppajjateva, vippaṭisāro jāyateva. **Hañcī**ti-ādi kukkuccuppattimattaṁ gahetvā paravādinā laddhipatiṭṭhāpanatthaṁ vuttaṁ.

661. Idāni yassa aniyatāṇattikassāpi anantarāpayuttassa paravādinā sammattaniyāmokkamanaṁ paṭisiddhaṁ, tameva puggalaṁ gahetvā

ပဋိလဘတီ”တိ လဒ္ဓိ သေယျထာပိ ဥတ္တရာပထကာနံ၊ တေသံ ဝိဘာဂဒဿနေန တံ လဒ္ဓိံ ဘိန္ဒိတုံ ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ၊ ပဋိညာ ဣတရဿ။ သေသမေတ္ထ ဥတ္တာနတ္ထမေဝါတိ။

ကုသလပဋိလာဘကထာဝဏ္ဏနာ။

၃-အနန္တရာပယုတ္တကထာဝဏ္ဏနာ

၆၆၀-၆၆၂။ ဣဒါနိ အနန္တရာပယုတ္တကထာ နာမ ဟောတိ။ တတ္ထ အနန္တရာပယုတ္တော နာမ ယေန ခန္ဓဘေဒတော အနန္တရာ ဝိပါကဒါယကံ မာတုဃာတာဒိ အာနန္တရိယကမ္မံ အာဏတ္တံ။ တတ္ထ ယဿ နိယတာယ အာဏတ္တိယာ အာဏတ္တော တံ ကမ္မံ ကရိဿတိ၊ သော အတ္ထသာဓိကာယ စေတနာယ ဥပ္ပါဒိတတ္တာ မိစ္ဆတ္တနိယတော ဟောတိ၊ အဘဗ္ဗော သမ္မတ္တနိယာမံ ဩက္ကမိတုံ။ ယဿ အနိယတာယ အာဏတ္တိယာ အာဏတ္တော တံ ကမ္မံ ကရိဿတိ၊ သော အတ္ထသာဓိကာယ စေတနာယ အနုပ္ပါဒိတတ္တာ န မိစ္ဆတ္တနိယတော၊ ဘဗ္ဗော သမ္မတ္တနိယာမံ ဩက္ကမိတုန္တိ ဣဒံ သကသမယေ သန္နိဋ္ဌာနံ။ ယေသံ ပန “အနိယတာယပိ အာဏတ္တိယာ အဘဗ္ဗောယေဝ သမ္မတ္တနိယာမံ ဩက္ကမိတု”န္တိ လဒ္ဓိ သေယျထာပိ ဥတ္တရာပထကာနံ၊ တေသံ တံ လဒ္ဓိံ ဘိန္ဒိတုံ သကဝါဒီ ပုဗ္ဗပက္ခံ ဒတွာ **အနန္တရာပယုတ္တော**တိ ပရဝါဒိနာ အတ္တာနံ ပုစ္ဆာပေတိ။ တေနေတ္ထ ပဌမပုစ္ဆာ ပရဝါဒိဿ၊ အတ္ထသာဓိကစေတနာယ အဘာဝံ သန္ဓာယ ပဋိညာ သကဝါဒိဿ။ တတော ပရဝါဒီ မာတုဃာတာဒိကမ္မဿ အာဏတ္တတ္တာဝ “သော မိစ္ဆတ္တနိယတော”တိ မညတိ၊ တသ္မာ **မိစ္ဆတ္တနိယာမဉ္စာ**တိ ပဉှံ ပုစ္ဆတိ။ သကဝါဒီ ပန ဧကဿ ပုဂ္ဂလဿ ဒွိန္နံ နိယာမာနံ အနောက္ကန္တိမတ္တမေဝ သန္ဓာယ **န ဟေဝ**န္တိ ပဋိက္ခိပတိ။

နနု တံ ကမ္မန္တိ မာတုဃာတာဒိကမ္မံ။ တတ္ထ အနိယတာဏတ္တိံ သန္ဓာယ “အာမန္တာ”တိ ပဋိညာ သကဝါဒိဿ။ အနိယတမ္ပိ ဟိ အာဏတ္တိံ ပယောဇေတွာ ဌိတဿ “အနနုစ္ဆဝိကံ မယာ ကတ”န္တိ ကုက္ကုစ္စံ ဥပ္ပဇ္ဇတေဝ၊ ဝိပ္ပဋိသာရော ဇာယတေဝ။ **ဟဉ္စီ**တိအာဒိ ကုက္ကုစ္စုပ္ပတ္တိမတ္တံ ဂဟေတွာ ပရဝါဒိနာ လဒ္ဓိပတိဋ္ဌာပနတ္ထံ ဝုတ္တံ။

၆၆၁။ ဣဒါနိ ယဿ အနိယတာဏတ္တိကဿာပိ အနန္တရာပယုတ္တဿ ပရဝါဒိနာ သမ္မတ္တနိယာမောက္ကမနံ ပဋိသိဒ္ဓံ၊ တမေဝ ပုဂ္ဂလံ ဂဟေတွာ

anantarāpayutto puggalo abhabboti pucchā sakavādissa, attano laddhivasena paṭiññā itarassa. Atha naṁ sakavādī “abhabbo nāma mātughātādikammānaṁ kārako, kiṁ te tena tāni kammāni katānī”ti codetuṁ **mātā jīvitā voropitā**ti-ādimāha. Itaro tesaṁ vatthūnaṁ arogatāya tathārūpaṁ kiriyaṁ apassanto “na hevan”ti paṭikkhipati.

Taṁ kammaṁ paṭisaṁharitvāti aniyatāṇattikammaṁ sandhāya vuttaṁ. Tañhi “mā kho mayā āṇattaṁ akāsī”ti āṇattaṁ nivārentena paṭisaṁhaṭaṁ nāma hoti, paṭisaṁhaṭattāyeva cettha kukkuccaṁ paṭivinoditaṁ, vippaṭisāro paṭivinīto nāma hoti. Evaṁ santepi panettha purimāṇattiyāyeva niyatabhāvaṁ maññamāno paravādī “āmantā”ti paṭijānāti. Atha naṁ sakavādī tassa kammassa paṭisaṁhaṭabhāvaṁ sampaṭicchāpetvā attano laddhiṁ patiṭṭhāpetvā **hañcī**ti-ādimāha.

662. Puna **anantarāpayutto**ti pariyosānapañhe paṭhamapañhe viya pucchā paravādissa, paṭiññā sakavādissa. **Nanu taṁ kamman**ti anuyogo paravādissa, paṭisaṁhaṭakālato pubbe payuttakālaṁ sandhāya paṭiññā sakavādissa. Payuttapubbatāmattaṁ gahetvā aniyatāṇattivasena hañcīti laddhipatiṭṭhāpanaṁ paravādissa. Ayaṁ pana laddhi ayoniso patiṭṭhitattā appatiṭṭhitāva hotīti.

Anantarāpayuttakathāvaṇṇanā.

---

4. Niyatassaniyāmakathāvaṇṇanā

663-664. Idāni niyatassa niyāmakathā nāma hoti. Tattha duvidho niyāmo micchattaniyāmo ca ānantariyakammaṁ, sammattaniyāmo ca ariyamaggo, ime dve niyāme ṭhapetvā añño niyāmo nāma natthi. Sabbepi hi sesā tebhūmakadhammā aniyatā nāma, tehi samannāgatopi aniyatoyeva. Buddhehi pana attano ñāṇabalena “ayaṁ satto anāgate bodhiṁ pāpuṇissatī”ti byākato bodhisatto puññussadattā niyatoti vuccati. Iti imaṁ vohāramattaṁ gahetvā “pacchimabhaviko

အနန္တရာပယုတ္တော ပုဂ္ဂလော အဘဗ္ဗောတိ ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ၊ အတ္တနော လဒ္ဓိဝသေန ပဋိညာ ဣတရဿ။ အထ နံ သကဝါဒီ “အဘဗ္ဗော နာမ မာတုဃာတာဒိကမ္မာနံ ကာရကော၊ ကိံ တေ တေန တာနိ ကမ္မာနိ ကတာနီ”တိ စောဒေတုံ **မာတာ ဇီဝိတာ ဝေါရောပိတာ**တိအာဒိမာဟ။ ဣတရော တေသံ ဝတ္ထူနံ အရောဂတာယ တထာရူပံ ကိရိယံ အပဿန္တော “န ဟေဝ”န္တိ ပဋိက္ခိပတိ။

တံ ကမ္မံ ပဋိသံဟရိတွာတိ အနိယတာဏတ္တိကမ္မံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ။ တဉှိ “မာ ခေါ မယာ အာဏတ္တံ အကာသီ”တိ အာဏတ္တံ နိဝါရေန္တေန ပဋိသံဟဋံ နာမ ဟောတိ၊ ပဋိသံဟဋတ္တာယေဝ စေတ္ထ ကုက္ကုစ္စံ ပဋိဝိနောဒိတံ, ဝိပ္ပဋိသာရော ပဋိဝိနီတော နာမ ဟောတိ။ ဧဝံ သန္တေပိ ပနေတ္ထ ပုရိမာဏတ္တိယာယေဝ နိယတဘာဝံ မညမာနော ပရဝါဒီ “အာမန္တာ”တိ ပဋိဇာနာတိ။ အထ နံ သကဝါဒီ တဿ ကမ္မဿ ပဋိသံဟဋဘာဝံ သမ္ပဋိစ္ဆာပေတွာ အတ္တနော လဒ္ဓိံ ပတိဋ္ဌာပေတွာ **ဟဉ္စီ**တိအာဒိမာဟ။

၆၆၂။ ပုန **အနန္တရာပယုတ္တော**တိ ပရိယောသာနပဉှေ ပဌမပဉှေ ဝိယ ပုစ္ဆာ ပရဝါဒိဿ၊ ပဋိညာ သကဝါဒိဿ။ **နနု တံ ကမ္မ**န္တိ အနုယောဂေါ ပရဝါဒိဿ၊ ပဋိသံဟဋကာလတော ပုဗ္ဗေ ပယုတ္တကာလံ သန္ဓာယ ပဋိညာ သကဝါဒိဿ။ ပယုတ္တပုဗ္ဗတာမတ္တံ ဂဟေတွာ အနိယတာဏတ္တိဝသေန ဟဉ္စီတိ လဒ္ဓိပတိဋ္ဌာပနံ ပရဝါဒိဿ။ အယံ ပန လဒ္ဓိ အယောနိသော ပတိဋ္ဌိတတ္တာ အပ္ပတိဋ္ဌိတာဝ ဟောတီတိ။

အနန္တရာပယုတ္တကထာဝဏ္ဏနာ။

၄-နိယတဿနိယာမကထာဝဏ္ဏနာ

၆၆၃-၆၆၄။ ဣဒါနိ နိယတဿ နိယာမကထာ နာမ ဟောတိ။ တတ္ထ ဒုဝိဓော နိယာမော မိစ္ဆတ္တနိယာမော စ အာနန္တရိယကမ္မံ, သမ္မတ္တနိယာမော စ အရိယမဂ္ဂေါ၊ ဣမေ ဒွေ နိယာမေ ဌပေတွာ အညော နိယာမော နာမ နတ္ထိ။ သဗ္ဗေပိ ဟိ သေသာ တေဘူမကဓမ္မာ အနိယတာ နာမ၊ တေဟိ သမန္နာဂတောပိ အနိယတောယေဝ။ ဗုဒ္ဓေဟိ ပန အတ္တနော ဉာဏဗလေန “အယံ သတ္တော အနာဂတေ ဗောဓိံ ပါပုဏိဿတီ”တိ ဗျာကတော ဗောဓိသတ္တော ပုညုဿဒတ္တာ နိယတောတိ ဝုစ္စတိ။ ဣတိ ဣမံ ဝေါဟာရမတ္တံ ဂဟေတွာ “ပစ္ဆိမဘဝိကော

bodhisatto tāya jātiyā bhabbo dhammaṁ abhisametun”ti adhippāyena “niyato niyāmaṁ okkamatī”ti yesaṁ laddhi seyyathāpi pubbaseliyāparaseliyānaṁ, te sandhāya pucchā sakavādissa, paṭiññā itarassa. **Micchattaniyato**ti-ādi aññena niyāmena niyatassa aññaniyāmābhāvadassanatthaṁ vuttaṁ. **Pubbe maggaṁ bhāvetvā**ti-ādi niyāmappabhedadassanatthaṁ vuttaṁ. **Satipaṭṭhānan**ti-ādi ekasmimpi niyāme dhammappabhedadassanatthaṁ vuttaṁ. **Bhabbo bodhisatto**ti vacanaṁ kevalaṁ bodhisattassa bhabbataṁ dīpeti, na niyatassa niyāmokkamanaṁ, tasmā asādhakaṁ. So hi pubbe ekenapi niyatadhammena aniyato bodhimūle saccadassanena niyāmaṁ okkantoti.

Niyatassa niyāmakathāvaṇṇanā.

---

5. Nivutakathāvaṇṇanā

665-667. Idāni nivutakathā nāma hoti. Tattha suddhassa suddhakiccābhāvato nīvaraṇehi nivuto ophuṭo pariyonaddho ca nīvaraṇaṁ jahatīti yesaṁ laddhi seyyathāpi Uttarāpathakānaṁ, te sandhāya **nivuto**tipucchā sakavādissa, paṭiññā itarassa. **Ratto rāgan**ti-ādi nivutassa nīvaraṇajahane dosadassanatthaṁ vuttaṁ. **Parisuddhe pariyodāte**ti-ādi vikkhambhanavisuddhiyā visuddhassa samucchedavisuddhidassanatthaṁ vuttaṁ. **Tassa evaṁ jānato**ti-ādi jānato passato āsavakkhayaṁ dīpeti, na nivutassa nīvaraṇajahanaṁ, tasmā asādhakanti.

Nivutakathāvaṇṇanā.

---

6. Sammukhībhūtakathāvaṇṇanā

668-670. Idāni sammukhībhūtakathā nāma hoti. Tattha **sammukhībhūto**ti saṁyojanānaṁ sammukhībhāvaṁ tehi samaṅgībhāvaṁ upagato. Sesamettha nivutakathāsadisamevāti.

Sammukhībhūtakathāvaṇṇanā.

ဗောဓိသတ္တော တာယ ဇာတိယာ ဘဗ္ဗော ဓမ္မံ အဘိသမေတု”န္တိ အဓိပ္ပါယေန “နိယတော နိယာမံ ဩက္ကမတီ”တိ ယေသံ လဒ္ဓိ သေယျထာပိ ပုဗ္ဗသေလိယာပရသေလိယာနံ၊ တေ သန္ဓာယ ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ၊ ပဋိညာ ဣတရဿ။ **မိစ္ဆတ္တနိယတော**တိအာဒိ အညေန နိယာမေန နိယတဿ အညနိယာမာဘာဝဒဿနတ္ထံ ဝုတ္တံ။ **ပုဗ္ဗေ မဂ္ဂံ ဘာဝေတွာ**တိအာဒိ နိယာမပ္ပဘေဒဒဿနတ္ထံ ဝုတ္တံ။ **သတိပဋ္ဌာန**န္တိအာဒိ ဧကသ္မိမ္ပိ နိယာမေ ဓမ္မပ္ပဘေဒဒဿနတ္ထံ ဝုတ္တံ။ **ဘဗ္ဗော ဗောဓိသတ္တော**တိ ဝစနံ ကေဝလံ ဗောဓိသတ္တဿ ဘဗ္ဗတံ ဒီပေတိ၊ န နိယတဿ နိယာမောက္ကမနံ၊ တသ္မာ အသာဓကံ။ သော ဟိ ပုဗ္ဗေ ဧကေနပိ နိယတဓမ္မေန အနိယတော ဗောဓိမူလေ သစ္စဒဿနေန နိယာမံ ဩက္ကန္တောတိ။

နိယတဿ နိယာမကထာဝဏ္ဏနာ။

၅-နိဝုတကထာဝဏ္ဏနာ

၆၆၅-၆၆၇။ ဣဒါနိ နိဝုတကထာ နာမ ဟောတိ။ တတ္ထ သုဒ္ဓဿ သုဒ္ဓကိစ္စာဘာဝတော နီဝရဏေဟိ နိဝုတော ဩဖုဋော ပရိယောနဒ္ဓေါ စ နီဝရဏံ ဇဟာတီတိ ယေသံ လဒ္ဓိ သေယျထာပိ ဥတ္တရာပထကာနံ၊ တေ သန္ဓာယ **နိဝုတော**တိပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ၊ ပဋိညာ ဣတရဿ။ **ရတ္တော ရာဂ**န္တိအာဒိ နိဝုတဿ နီဝရဏဇဟနေ ဒေါသဒဿနတ္ထံ ဝုတ္တံ။ **ပရိသုဒ္ဓေ ပရိယောဒါတေ**တိအာဒိ ဝိက္ခမ္ဘနဝိသုဒ္ဓိယာ ဝိသုဒ္ဓဿ သမုစ္ဆေဒဝိသုဒ္ဓိဒဿနတ္ထံ ဝုတ္တံ။ **တဿ ဧဝံ ဇာနတော**တိအာဒိ ဇာနတော ပဿတော အာသဝက္ခယံ ဒီပေတိ၊ န နိဝုတဿ နီဝရဏဇဟနံ၊ တသ္မာ အသာဓကန္တိ။

နိဝုတကထာဝဏ္ဏနာ။

၆-သမ္မုခီဘူတကထာဝဏ္ဏနာ

၆၆၈-၆၇၀။ ဣဒါနိ သမ္မုခီဘူတကထာ နာမ ဟောတိ။ တတ္ထ **သမ္မုခီဘူတော**တိ သံယောဇနာနံ သမ္မုခီဘာဝံ တေဟိ သမင်္ဂီဘာဝံ ဥပဂတော။ သေသမေတ္ထ နိဝုတကထာသဒိသမေဝါတိ။

သမ္မုခီဘူတကထာဝဏ္ဏနာ။

7. Samāpanno-assādetītikathāvaṇṇanā

671-673. Idāni samāpanno assādetītikathā nāma hoti. Tattha “paṭhamaṁ jhānaṁ upasampajja viharati, so tadassādetī”ti-ādivacanaṁ nissāya “samāpanno assādeti, sā cassa jhānanikanti jhānārammaṇā hotī”ti yesaṁ laddhi seyyathāpi Andhakānaṁ, te sandhāya **samāpanno**ti pucchā sakavādissa, paṭiññā itarassa. **Taṁ jhānaṁ tassa jhānassa ārammaṇa**nti pañhesu tasseva tadārammaṇataṁ apassanto suttavirodhabhayena paṭikkhipati, “tadassādetī”tivacanamattena paṭijānāti. **So tadassādetī**ti suttaṁ jhānalābhino jhānā vuṭṭhāya jhānassādaṁ sādheti, na antosamāpattiyaṁyeva jhānanikantiyā jhānārammaṇataṁ, tasmā asādhakanti.

Samāpanno assādetītikathāvaṇṇanā.

---

8. Asātarāgakathāvaṇṇanā

674. Idāni asātarāgakathā nāma hoti. Tattha “yaṁkiñci vedanaṁ vedeti sukhaṁ vā dukkhaṁ vā adukkhamasukhaṁ vā, so taṁ vedanaṁ abhinandati abhivadatī”ti[2] sutte diṭṭhābhinandanavasena vuttaṁ “abhinandatī”tivacanaṁ nissāya “dukkhavedanāyapi rāgassādavasena abhinandanā hoti, tasmā atthi asātarāgo”ti yesaṁ laddhi seyyathāpi Uttarāpathakānaṁ, te sandhāya **atthi asātarāgo**ti pucchā sakavādissa. Tattha **asātarāgo**ti asāte dukkhavedayite “aho vata me etadeva bhaveyyā”ti rajjanā. **Āmantā**ti laddhivasena paṭiññā itarassa. Sesamettha uttānatthameva.

675. **So taṁ vedanaṁ abhinandatī**ti sutte pana vinivaṭṭetvā dukkhavedanameva ārabbha rāguppatti nāma natthi, samūhaggahaṇena pana vedayitalakkhaṇaṁ dhammaṁ dukkhavedanameva vā attato samanupassanto diṭṭhimaññanāsaṅkhātāya diṭṭhābhinandanāya vedanaṁ abhinandati, dukkhāya vedanāya vipariṇāmaṁ abhinandati, dukkhāya vedanāya abhibhūto tassā paṭipakkhaṁ kāmasukhaṁ

1. Aṁ 1. 441 piṭṭhe.
2. Ma 1. 333 piṭṭhe.

၇-သမာပန္နောအဿာဒေတီတိကထာဝဏ္ဏနာ

၆၇၁-၆၇၃။ ဣဒါနိ သမာပန္နော အဿာဒေတီတိကထာ နာမ ဟောတိ။ တတ္ထ “ပဌမံ ဈာနံ ဥပသမ္ပဇ္ဇ ဝိဟရတိ၊ သော တဒဿာဒေတီ”တိအာဒိဝစနံ[1] နိဿာယ “သမာပန္နော အဿာဒေတိ၊ သာ စဿ ဈာနနိကန္တိ ဈာနာရမ္မဏာ ဟောတီ”တိ ယေသံ လဒ္ဓိ သေယျထာပိ အန္ဓကာနံ၊ တေ သန္ဓာယ **သမာပန္နော**တိ ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ၊ ပဋိညာ ဣတရဿ။ **တံ ဈာနံ တဿ ဈာနဿ အာရမ္မဏ**န္တိ ပဉှေသု တဿေဝ တဒါရမ္မဏတံ အပဿန္တော သုတ္တဝိရောဓဘယေန ပဋိက္ခိပတိ၊ “တဒဿာဒေတီ”တိဝစနမတ္တေန ပဋိဇာနာတိ။ **သော တဒဿာဒေတီ**တိ သုတ္တံ ဈာနလာဘိနော ဈာနာ ဝုဋ္ဌာယ ဈာနဿာဒံ သာဓေတိ၊ န အန္တောသမာပတ္တိယံယေဝ ဈာနနိကန္တိယာ ဈာနာရမ္မဏတံ၊ တသ္မာ အသာဓကန္တိ။

သမာပန္နော အဿာဒေတီတိကထာဝဏ္ဏနာ။

၈-အသာတရာဂကထာဝဏ္ဏနာ

၆၇၄။ ဣဒါနိ အသာတရာဂကထာ နာမ ဟောတိ။ တတ္ထ “ယံကိဉ္စိ ဝေဒနံ ဝေဒေတိ သုခံ ဝါ ဒုက္ခံ ဝါ အဒုက္ခမသုခံ ဝါ၊ သော တံ ဝေဒနံ အဘိနန္ဒတိ အဘိဝဒတီ”တိ[2] သုတ္တေ ဒိဋ္ဌာဘိနန္ဒနဝသေန ဝုတ္တံ “အဘိနန္ဒတီ”တိဝစနံ နိဿာယ “ဒုက္ခဝေဒနာယပိ ရာဂဿာဒဝသေန အဘိနန္ဒနာ ဟောတိ၊ တသ္မာ အတ္ထိ အသာတရာဂေါ”တိ ယေသံ လဒ္ဓိ သေယျထာပိ ဥတ္တရာပထကာနံ၊ တေ သန္ဓာယ **အတ္ထိ အသာတရာဂေါ**တိ ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ။ တတ္ထ **အသာတရာဂေါ**တိ အသာတေ ဒုက္ခဝေဒယိတေ “အဟော ဝတ မေ ဧတဒေဝ ဘဝေယျာ”တိ ရဇ္ဇနာ။ **အာမန္တာ**တိ လဒ္ဓိဝသေန ပဋိညာ ဣတရဿ။ သေသမေတ္ထ ဥတ္တာနတ္ထမေဝ။

၆၇၅။ **သော တံ ဝေဒနံ အဘိနန္ဒတီ**တိ သုတ္တေ ပန ဝိနိဝဋ္ဋေတွာ ဒုက္ခဝေဒနမေဝ အာရဗ္ဘ ရာဂုပ္ပတ္တိ နာမ နတ္ထိ၊ သမူဟဂ္ဂဟဏေန ပန ဝေဒယိတလက္ခဏံ ဓမ္မံ ဒုက္ခဝေဒနမေဝ ဝါ အတ္တတော သမနုပဿန္တော ဒိဋ္ဌိမညနာသင်္ခါတာယ ဒိဋ္ဌာဘိနန္ဒနာယ ဝေဒနံ အဘိနန္ဒတိ၊ ဒုက္ခာယ ဝေဒနာယ ဝိပရိဏာမံ အဘိနန္ဒတိ၊ ဒုက္ခာယ ဝေဒနာယ အဘိဘူတော တဿာ ပဋိပက္ခံ ကာမသုခံ

၁-အံ ၁-၄၄၁-ပိဋ္ဌေ။
၂-မ ၁-၃၃၃-ပိဋ္ဌေ။

patthayantopi dukkhavedanaṁ abhinandati nāma. Evaṁ dukkhavedanāya abhinandanā hotīti adhippāyo. Tasmā asādhakametaṁ asātarāgassāti.

Asātarāgakathāvaṇṇanā.

---

9. Dhammataṇhā-abyākatātikathāvaṇṇanā

676-680. Idāni dhammataṇhā abyākatātikathā nāma hoti. Tattha rūpataṇhā -pa- dhammataṇhāti imāsu chasu taṇhāsu yasmā sabbapacchimā taṇhā dhammataṇhāti vuttā, tasmā sā abyākatāti yesaṁ laddhi seyyathāpi Pubbaseliyānaṁ, te sandhāya pucchā sakavādissa, paṭiññā itarassa. Sesapañhānaṁ Pāḷiyā attho niyyāti. **Kāmataṇhā**ti-ādīhi tīhi koṭṭhāsehi chapi taṇhā saṁkhipitvā dassitā, rūpādīsu hi chasu ārammaṇesu kāmassādavasena pavattā taṇhā kāmataṇhā, "bhavissati attā ca loko cā"ti sassatadiṭṭhisahagatā taṇhā bhavataṇhā, "na bhavissatī"ti ucchedadiṭṭhisahagatā taṇhā vibhavataṇhāti. **Nanu sā dhammataṇhā**ti padaṁ taṇhāya dhammārammaṇaṁ ārabbha pavattiṁ dīpeti, na abyākatabhāvaṁ, tasmā asādhakanti.

Dhammataṇhā abyākatātikathāvaṇṇanā.

---

10. Dhammataṇhānadukkhasamudayotikathāvaṇṇanā

681-685. Idāni dhammataṇhā na dukkhasamudayotikathā nāma hoti. Tatrāpi yasmā sā dhammataṇhāti vuttā, tasmā na dukkhasamudayoti yesaṁ laddhi seyyathāpi pubbaseliyānaṁyeva, te sandhāya pucchā sakavādissa, paṭiññā itarassa. Sesaṁ purimakathāsadisamevāti.

Dhammataṇhā nadukkhasamudayotikathāvaṇṇanā.

Terasamo vaggo.

ပတ္ထယန္တောပိ ဒုက္ခဝေဒနံ အဘိနန္ဒတိ နာမ။ ဧဝံ ဒုက္ခဝေဒနာယ အဘိနန္ဒနာ ဟောတီတိ အဓိပ္ပါယော။ တသ္မာ အသာဓကမေတံ အသာတရာဂဿာတိ။

အသာတရာဂကထာဝဏ္ဏနာ။

၉-ဓမ္မတဏှာအဗျာကတာတိကထာဝဏ္ဏနာ

၆၇၆-၆၈၀။ ဣဒါနိ ဓမ္မတဏှာ အဗျာကတာတိကထာ နာမ ဟောတိ။ တတ္ထ ရူပတဏှာ။ပ။ ဓမ္မတဏှာတိ ဣမာသု ဆသု တဏှာသု ယသ္မာ သဗ္ဗပစ္ဆိမာ တဏှာ ဓမ္မတဏှာတိ ဝုတ္တာ၊ တသ္မာ သာ အဗျာကတာတိ ယေသံ လဒ္ဓိ သေယျထာပိ ပုဗ္ဗသေလိယာနံ၊ တေ သန္ဓာယ ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ၊ ပဋိညာ ဣတရဿ။ သေသပဉှာနံ ပါဠိယာ အတ္ထော နိယျာတိ။ **ကာမတဏှာ**တိအာဒီဟိ တီဟိ ကောဋ္ဌာသေဟိ ဆပိ တဏှာ သံခိပိတွာ ဒဿိတာ၊ ရူပါဒီသု ဟိ ဆသု အာရမ္မဏေသု ကာမဿာဒဝသေန ပဝတ္တာ တဏှာ ကာမတဏှာ၊ "ဘဝိဿတိ အတ္တာ စ လောကော စာ"တိ သဿတဒိဋ္ဌိသဟဂတာ တဏှာ ဘဝတဏှာ၊ "န ဘဝိဿတီ"တိ ဥစ္ဆေဒဒိဋ္ဌိသဟဂတာ တဏှာ ဝိဘဝတဏှာတိ။ **နနု သာ ဓမ္မတဏှာ**တိ ပဒံ ဘဏှာယ ဓမ္မာရမ္မဏံ အာရဗ္ဘ ပဝတ္တိံ ဒီပေတိ၊ န အဗျာကတဘာဝံ၊ တသ္မာ အသာဓကန္တိ။

ဓမ္မတဏှာ အဗျာကတာတိကထာဝဏ္ဏနာ။

၁၀-ဓမ္မတဏှာနဒုက္ခသမုဒယောတိကထာဝဏ္ဏနာ

၆၈၁-၆၈၅။ ဣဒါနိ ဓမ္မတဏှာ နဒုက္ခသမုဒယောတိကထာ နာမ ဟောတိ။ တတြာပိ ယသ္မာ သာ ဓမ္မတဏှာတိ ဝုတ္တာ၊ တသ္မာ န ဒုက္ခသမုဒယောတိ ယေသံ လဒ္ဓိ သေယျထာပိ ပုဗ္ဗသေလိယာနံယေဝ၊ တေ သန္ဓာယ ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ၊ ပဋိညာ ဣတရဿ။ သေသံ ပုရိမကထာသဒိသမေဝါတိ။

ဓမ္မတဏှာ နဒုက္ခသမုဒယောတိကထာဝဏ္ဏနာ။

တေရသမော ဝဂ္ဂေါ။

14. Cuddasamavagga

1. Kusalākusalapaṭisandahanakathāvaṇṇanā

686-690. Idāni kusalākusalapaṭisandahanakathā nāma hoti. Tattha kusalaṁ vā akusalassa, akusalaṁ vā kusalassa anantarā uppajjanakaṁ nāma natthīti tesaṁ aññamaññaṁ paṭisandhānaṁ na yujjati. Ye pana yasmā ekavatthusmiññeva rajjati virajjati ca, tasmā taṁ aññamaññaṁ paṭisandahatīti laddhiṁ gahetvā ṭhitā seyyathāpi Mahāsaṁghikā, te sandhāya pucchā sakavādissa, paṭiññā itarassa. **Āvaṭṭanā paṇidhī**ti ubhayaṁ āvajjanasseva nāmaṁ. Tañhi bhavaṅgaṁ āvaṭṭetīti āvaṭṭanā, bhavaṅgārammaṇato aññasmiṁ ārammaṇe cittaṁ paṇidahati ṭhapetīti paṇidhi. **Kusalaṁ anāvaṭṭentassā**ti yaṁ taṁ akusalānantaraṁ paṭisandahantaṁ kusalaṁ uppajjati, taṁ anāvaṭṭentassa uppajjatīti pucchati. Itaro pana vinā āvajjanena kusalassa uppattiṁ apassanto paṭikkhipati. **Kusalaṁ ayoniso manasikaroto**ti idaṁ yadi akusalānantaraṁ kusalaṁ uppajjeyya, akusalasseva āvajjanena ayoniso manasikaroto uppajjeyyāti codanatthaṁ vuttaṁ. Sesaṁ yathāpāḷimeva niyyāti. **Nanu yasmiṁyeva vatthusmin**ti vacanaṁ ekārammaṇe sarāgavirāguppattiṁ dīpeti, na kusalākusalānaṁ anantarataṁ, tasmā asādhakanti.

Kusalākusalapaṭisandahanakathāvaṇṇanā.

---

2. Saḷāyatanuppattikathāvaṇṇanā

691-692. Idāni saḷāyatanuppattikathā nāma hoti. Tattha upapattesiyena paṭisandhicittena saheva opapātikānaṁ saḷāyatanaṁ uppajjati, gabbhaseyyakānaṁ ajjhattikāyatanesu manāyatanakāyāyatanāneva paṭisandhikkhaṇe uppajjanti, sesāni cattāri sattasattatirattimhi, tāni ca kho yena kammunā paṭisandhi gahitā, tasseva aññassa vā katattāti ayaṁ sakasamaye vādo. Yesaṁ pana ekakammasambhavattā sampannasākhāviṭapānaṁ rukkhādīnaṁ aṅkuro viyu bījamattaṁ saḷāyatanaṁ mātukucchismiṁ paṭisandhikkhaṇeyeva uppajjatīti laddhi seyyathāpi Pubbaseliyānaṁ, te sandhāya **saḷāyatanan**ti pucchā sakavādissa, paṭiññā itarassa. **Sabbaṅgapaccaṅgī**ti-ādi

၁၄-စုဒ္ဒသမဝဂ္ဂ

၁-ကုသလာကုသလပဋိသန္ဒဟနကထာဝဏ္ဏနာ

၆၈၆-၆၉၀။ ဣဒါနိ ကုသလာကုသလပဋိသန္ဒဟနကထာ နာမ ဟောတိ။ တတ္ထ ကုသလံ ဝါ အကုသလဿ, အကုသလံ ဝါ ကုသလဿ အနန္တရာ ဥပ္ပဇ္ဇနကံ နာမ နတ္ထီတိ တေသံ အညမညံ ပဋိသန္ဓာနံ န ယုဇ္ဇတိ။ ယေ ပန ယသ္မာ ဧကဝတ္ထုသ္မိညေဝ ရဇ္ဇတိ ဝိရဇ္ဇတိ စ၊ တသ္မာ တံ အညမညံ ပဋိသန္ဒဟတီတိ လဒ္ဓိံ ဂဟေတွာ ဌိတာ သေယျထာပိ မဟာသံဃိကာ၊ တေ သန္ဓာယ ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ၊ ပဋိညာ ဣတရဿ။ **အာဝဋ္ဋနာ ပဏိဓီ**တိ ဥဘယံ အာဝဇ္ဇနဿေဝ နာမံ။ တဉှိ ဘဝင်္ဂံ အာဝဋ္ဋေတီတိ အာဝဋ္ဋနာ၊ ဘဝင်္ဂါရမ္မဏတော အညသ္မိံ အာရမ္မဏေ စိတ္တံ ပဏိဒဟတိ ဌပေတီတိ ပဏိဓိ။ **ကုသလံ အနာဝဋ္ဋေန္တဿာ**တိ ယံ တံ အကုသလာနန္တရံ ပဋိသန္ဒဟန္တံ ကုသလံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ တံ အနာဝဋ္ဋေန္တဿ ဥပ္ပဇ္ဇတီတိ ပုစ္ဆတိ။ ဣတရော ပန ဝိနာ အာဝဇ္ဇနေန ကုသလဿ ဥပ္ပတ္တိံ အပဿန္တော ပဋိက္ခိပတိ။ **ကုသလံ အယောနိသော မနသိကရောတော**တိ ဣဒံ ယဒိ အကုသလာနန္တရံ ကုသလံ ဥပ္ပဇ္ဇေယျ၊ အကုသလဿေဝ အာဝဇ္ဇနေန အယောနိသော မနသိကရောတော ဥပ္ပဇ္ဇေယျာတိ စောဒနတ္ထံ ဝုတ္တံ။ သေသံ ယထာပါဠိမေဝ နိယျာတိ။ **နနု ယသ္မိံယေဝ ဝတ္ထုသ္မိ**န္တိ ဝစနံ ဧကာရမ္မဏေ သရာဂဝိရာဂုပ္ပတ္တိံ ဒီပေတိ၊ န ကုသလာကုသလာနံ အနန္တရတံ၊ တသ္မာ အသာဓကန္တိ။

ကုသလာကုသလပဋိသန္ဒဟနကထာဝဏ္ဏနာ။

၂-သဠာယတနုပ္ပတ္တိကထာဝဏ္ဏနာ

၆၉၁-၆၉၂။ ဣဒါနိ သဠာယတနုပ္ပတ္တိကထာ နာမ ဟောတိ။ တတ္ထ ဥပပတ္တေသိယေန ပဋိသန္ဓိစိတ္တေန သဟေဝ ဩပပါတိကာနံ သဠာယတနံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ ဂဗ္ဘသေယျကာနံ အဇ္ဈတ္တိကာယတနေသု မနာယတနကာယာယတနာနေဝ ပဋိသန္ဓိက္ခဏေ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ၊ သေသာနိ စတ္တာရိ သတ္တသတ္တတိရတ္တိမှိ၊ တာနိ စ ခေါ ယေန ကမ္မုနာ ပဋိသန္ဓိ ဂဟိတာ၊ တဿေဝ အညဿ ဝါ ကတတ္တာတိ အယံ သကသမယေ ဝါဒေါ။ ယေသံ ပန ဧကကမ္မသမ္ဘဝတ္တာ သမ္ပန္နသာခါဝိဋပါနံ ရုက္ခာဒီနံ အင်္ကုရော ဝိယ ဗီဇမတ္တံ သဠာယတနံ မာတုကုစ္ဆိသ္မိံ ပဋိသန္ဓိက္ခဏေယေဝ ဥပ္ပဇ္ဇတီတိ လဒ္ဓိ သေယျထာပိ ပုဗ္ဗသေလိယာနံ၊ တေ သန္ဓာယ **သဠာယတန**န္တိ ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ၊ ပဋိညာ ဣတရဿ။ **သဗ္ဗင်္ဂပစ္စင်္ဂီ**တိအာဒိ

saḷāyatane sati evarūpo hutvā okkameyyāti codanatthaṁ vuttaṁ. **Mātukucchigatassā**ti pucchā paravādissa. Parato **mātukucchigatassa pacchā kesā**ti pucchā sakavādissa. Sesamettha uttānatthamevāti.

Saḷāyatanuppattikathāvaṇṇanā.

---

3. Anantarapaccayakathāvaṇṇanā

693-697. Idāni anantarapaccayakathā nāma hoti. Tattha naccagītādīsu rūpadassanasaddasavanādīnaṁ lahuparivattitaṁ disvā “imāni viññāṇāni aññamaññassa anantarā uppajjantī”ti yesaṁ laddhi seyyathāpi Uttarāpathakānaṁ, te sandhāya **cakkhuviññāṇassā**ti pucchā sakavādissa, paṭiññā itarassa. **Sotaviññāṇaṁ rūpārammaṇaṁyevā**ti yadi cakkhuviññāṇassa anantarā uppajjeyya, vipākamanodhātu viya rūpārammaṇaṁ siyāti codetuṁ vuttaṁ. **Cakkhuñca paṭicca rūpe ca uppajjati sotaviññāṇan**ti pañhesu suttābhāvena paṭikkhipitvā anantaruppattiṁ[1] sallakkhento laddhivasena paṭijānāti. **Taññeva cakkhuviññāṇaṁ taṁ sotaviññāṇan**ti yathā paṭhamajavanānantaraṁ dutiyajavanaṁ manoviññāṇabhāvena taññeva hoti, kiṁ te tathā etampi dvayaṁ ekamevāti pucchati. Iminā nayena sabbavāresu attho veditabbo. **Naccati gāyatī**ti-ādivacanaṁ ārammaṇasamodhāne lahuparivattitāya vokiṇṇabhāvaṁ dīpeti, na anantarapaccayataṁ, tasmā asādhakanti.

Anantarapaccayakathāvaṇṇanā.

---

4. Ariyarūpakathāvaṇṇanā

698-699. Idāni ariyarūpakathā nāma hoti. Tattha sammāvācākammantā rūpaṁ, tañca kho “sabbaṁ rūpaṁ cattāri ca mahābhūtāni catunnañca mahābhūtānaṁ upādāyarūpan”ti[2] vacanato upādāyarūpanti yesaṁ laddhi seyyathāpi Uttarāpathakānaṁ, te sandhāya **ariyarūpaṁ mahābhūtānaṁ upādāyā**ti

1. Anantarapavattiṁ (Sī, Ka) 2. Ma 3. 49 piṭṭhe.

သဠာယတနေ သတိ ဧဝရူပေါ ဟုတွာ ဩက္ကမေယျာတိ စောဒနတ္ထံ ဝုတ္တံ။ **မာတုကုစ္ဆိဂတဿာ**တိ ပုစ္ဆာ ပရဝါဒိဿ။ ပရတော **မာတုကုစ္ဆိဂတဿ ပစ္ဆာ ကေသာ**တိ ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ။ သေသမေတ္ထ ဥတ္တာနတ္ထမေဝါတိ။

သဠာယတနုပ္ပတ္တိကထာဝဏ္ဏနာ။

၃-အနန္တရပစ္စယကထာဝဏ္ဏနာ

၆၉၃-၆၉၇။ ဣဒါနိ အနန္တရပစ္စယကထာ နာမ ဟောတိ။ တတ္ထ နစ္စဂီတာဒီသု ရူပဒဿနသဒ္ဒသဝနာဒီနံ လဟုပရိဝတ္တိတံ ဒိသွာ “ဣမာနိ ဝိညာဏာနိ အညမညဿ အနန္တရာ ဥပ္ပဇ္ဇန္တီ”တိ ယေသံ လဒ္ဓိ သေယျထာပိ ဥတ္တရာပထကာနံ၊ တေ သန္ဓာယ **စက္ခုဝိညာဏဿာ**တိ ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ၊ ပဋိညာ ဣတရဿ။ **သောတဝိညာဏံ ရူပါရမ္မဏံယေဝါ**တိ ယဒိ စက္ခုဝိညာဏဿ အနန္တရာ ဥပ္ပဇ္ဇေယျ၊ ဝိပါကမနောဓာတု ဝိယ ရူပါရမ္မဏံ သိယာတိ စောဒေတုံ ဝုတ္တံ။ **စက္ခုဉ္စ ပဋိစ္စ ရူပေ စ ဥပ္ပဇ္ဇတိ သောတဝိညာဏ**န္တိ ပဉှေသု သုတ္တာဘာဝေန ပဋိက္ခိပိတွာ အနန္တရုပ္ပတ္တိံ[၁] သလ္လက္ခေန္တော လဒ္ဓိဝသေန ပဋိဇာနာတိ။ **တညေဝ စက္ခုဝိညာဏံ တံ သောတဝိညာဏ**န္တိ ယထာ ပဌမဇဝနာနန္တရံ ဒုတိယဇဝနံ မနောဝိညာဏဘာဝေန တညေဝ ဟောတိ၊ ကိံ တေ တထာ ဧတမ္ပိ ဒွယံ ဧကမေဝါတိ ပုစ္ဆတိ။ ဣမိနာ နယေန သဗ္ဗဝါရေသု အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။ **နစ္စတိ ဂါယတီ**တိအာဒိဝစနံ အာရမ္မဏသမောဓာနေ လဟုပရိဝတ္တိတာယ ဝေါကိဏ္ဏဘာဝံ ဒီပေတိ၊ န အနန္တရပစ္စယတံ၊ တသ္မာ အသာဓကန္တိ။

အနန္တရပစ္စယကထာဝဏ္ဏနာ။

၄-အရိယရူပကထာဝဏ္ဏနာ

၆၉၈-၆၉၉။ ဣဒါနိ အရိယရူပကထာ နာမ ဟောတိ။ တတ္ထ သမ္မာဝါစာကမ္မန္တာ ရူပံ၊ တဉ္စ ခေါ “သဗ္ဗံ ရူပံ စတ္တာရိ စ မဟာဘူတာနိ စတုန္နဉ္စ မဟာဘူတာနံ ဥပါဒါယရူပ”န္တိ[၂] ဝစနတော ဥပါဒါယရူပန္တိ ယေသံ လဒ္ဓိ သေယျထာပိ ဥတ္တရာပထကာနံ၊ တေ သန္ဓာယ **အရိယရူပံ မဟာဘူတာနံ ဥပါဒါယာ**တိ

၁-အနန္တရပဝတ္တိံ (သီ၊ က) ၂-မ ၃-၄၉-ပိဋ္ဌေ။

pucchā sakavādissa. Tattha ariyānaṁ rūpaṁ, ariyaṁ vā rūpanti **ariyarūpaṁ. Āmantā**ti laddhiyaṁ ṭhatvā paṭiññā itarassa. **Kusalan**ti puṭṭho laddhivaseneva paṭijānāti. Anāsavapucchādīsupi eseva nayo. **Yaṁ kiñci rūpan**ti suttaṁ ṭhapetvā bhūtāni sesarūpassa upādābhāvaṁ dīpeti, na sammāvācākammantānaṁ. Tesañhi rūpamattaññeva asiddhaṁ, kuto upādārūpatā, tasmā asādhakanti.

Ariyarūpakathāvaṇṇanā.

---

5. Añño-anusayotikathāvaṇṇanā

700-701. Idāni añño anusayotikathā nāma hoti. Tattha yasmā puthujjano kusalābyākate citte vattamāne sānusayoti vattabbo, na pariyuṭṭhitoti, tasmā añño anusayo aññaṁ pariyuṭṭhānanti yesaṁ laddhi seyyathāpi Andhakānaṁ, te sandhāya **añño kāmarāgānusayo**ti pucchā sakavādissa, paṭiññā itarassa. Sesaṁ heṭṭhā anusayakathāyaṁ vuttanayeneva veditabbaṁ. **Sānusayo**ti-ādi pana tasmiṁ samaye anusayassa appahīnattā sānusayoti vattabbataṁ, anuppannattā ca pariyuṭṭhitoti avattabbataṁ dīpeti, na anusayapariyuṭṭhānānaṁ aññattaṁ, tasmā asādhakanti.

Añño anusayotikathāvaṇṇanā.

---

6. Pariyuṭṭhānaṁcittavippayuttantikathāvaṇṇanā

702. Idāni pariyuṭṭhānaṁ cittavippayuttantikathā nāma hoti. Tattha yasmā aniccādito manasikarotopi rāgādayo uppajjanti. Vuttampi cetaṁ "appekadā bho bhāradvāja asubhato manasikarissāmīti subhatova manasikarotī"ti[1]. Tasmā pariyuṭṭhānaṁ cittavippayuttanti yesaṁ laddhi seyyathāpi Andhakānaṁyeva, te sandhāya pucchā sakavādissa, paṭiññā itarassa. Sesamettha uttānatthamevāti.

Pariyuṭṭhānaṁ cittavippayuttantikathāvaṇṇanā.

---

1. Saṁ 2. 329 piṭṭhe.

ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ။ တတ္ထ အရိယာနံ ရူပံ, အရိယံ ဝါ ရူပန္တိ **အရိယရူပံ။ အာမန္တာ**တိ လဒ္ဓိယံ ဌတွာ ပဋိညာ ဣတရဿ။ **ကုသလ**န္တိ ပုဋ္ဌော လဒ္ဓိဝသေနေဝ ပဋိဇာနာတိ။ အနာသဝပုစ္ဆာဒီသုပိ ဧသေဝ နယော။ **ယံ ကိဉ္စိ ရူပ**န္တိ သုတ္တံ ဌပေတွာ ဘူတာနိ သေသရူပဿ ဥပါဒါဘာဝံ ဒီပေတိ၊ န သမ္မာဝါစာကမ္မန္တာနံ။ တေသဉှိ ရူပမတ္တညေဝ အသိဒ္ဓံ၊ ကုတော ဥပါဒါရူပတာ၊ တသ္မာ အသာဓကန္တိ။

အရိယရူပကထာဝဏ္ဏနာ။

၅-အညောအနုသယောတိကထာဝဏ္ဏနာ

၇၀၀-၇၀၁။ ဣဒါနိ အညော အနုသယောတိကထာ နာမ ဟောတိ။ တတ္ထ ယသ္မာ ပုထုဇ္ဇနော ကုသလာဗျာကတေ စိတ္တေ ဝတ္တမာနေ သာနုသယောတိ ဝတ္တဗ္ဗော, န ပရိယုဋ္ဌိတောတိ၊ တသ္မာ အညော အနုသယော အညံ ပရိယုဋ္ဌာနန္တိ ယေသံ လဒ္ဓိ သေယျထာပိ အန္ဓကာနံ၊ တေ သန္ဓာယ **အညော ကာမရာဂါနုသယော**တိ ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ၊ ပဋိညာ ဣတရဿ။ သေသံ ဟေဋ္ဌာ အနုသယကထာယံ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ **သာနုသယော**တိအာဒိ ပန တသ္မိံ သမယေ အနုသယဿ အပ္ပဟီနတ္တာ သာနုသယောတိ ဝတ္တဗ္ဗတံ, အနုပ္ပန္နတ္တာ စ ပရိယုဋ္ဌိတောတိ အဝတ္တဗ္ဗတံ ဒီပေတိ၊ န အနုသယပရိယုဋ္ဌာနာနံ အညတ္တံ၊ တသ္မာ အသာဓကန္တိ။

အညော အနုသယောတိကထာဝဏ္ဏနာ။

၆-ပရိယုဋ္ဌာနံစိတ္တဝိပ္ပယုတ္တန္တိကထာဝဏ္ဏနာ

၇၀၂။ ဣဒါနိ ပရိယုဋ္ဌာနံ စိတ္တဝိပ္ပယုတ္တန္တိကထာ နာမ ဟောတိ။ တတ္ထ ယသ္မာ အနိစ္စာဒိတော မနသိကရောတောပိ ရာဂါဒယော ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ။ ဝုတ္တမ္ပိ စေတံ "အပ္ပေကဒါ ဘော ဘာရဒွါဇ အသုဘတော မနသိကရိဿာမီတိ သုဘတောဝ မနသိကရောတီ"တိ[၁]။ တသ္မာ ပရိယုဋ္ဌာနံ စိတ္တဝိပ္ပယုတ္တန္တိ ယေသံ လဒ္ဓိ သေယျထာပိ အန္ဓကာနံယေဝ၊ တေ သန္ဓာယ ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ၊ ပဋိညာ ဣတရဿ။ သေသမေတ္ထ ဥတ္တာနတ္ထမေဝါတိ။

ပရိယုဋ္ဌာနံ စိတ္တဝိပ္ပယုတ္တန္တိကထာဝဏ္ဏနာ။

၁-သံ ၂-၃၂၉-ပိဋ္ဌေ။

7. Pariyāpannakathāvaṇṇanā

703-705. Idāni pariyāpannakathā nāma hoti. Tattha yasmā kāmarāgo kāmadhātuṁ anuseti, kāmadhātupariyāpannoti ca vuccati, tasmā rūparāgārūparāgāpi rūpadhātu-arūpadhātuyo anusenti, rūpadhātu-arūpadhātupariyāpannāyeva ca nāma hontīti yesaṁ laddhi seyyathāpi Andhakānañceva sammitiyānañca, te sandhāya **rūparāgo**ti pucchā sakavādissa, paṭiññā itarassa. Tattha **anusetīti** yathā kāmarāgo kāmavitakkasaṅkhātaṁ kāmadhātuṁ sahajātavasena anuseti, kiṁ te evaṁ rūparāgo rūpadhātunti pucchati. **Pariyāpanno**ti yathā ca so tividhāya kāmadhātuyā kilesakāmavasena pariyāpannattā kāmadhātupariyāpanno, kiṁ te evaṁ rūparāgopi rūpadhātupariyāpannoti pucchati. Itaro panassa adhippāyaṁ asallakkhento kevalaṁ laddhivasena āmantāti paṭijānāti. Atha naṁ tamatthaṁ sallakkhāpetuṁ kusalavipākakiriyāsaṅkhātehi samāpattesiyādīhi saṁsanditvā pucchituṁ **samāpattesiyo**ti-ādimāha. Sesamettha yathāpāḷimeva niyyāti. **Nanu kāmarāgo**ti-ādivacanampi kāmarāgasseva kāmadhātuyaṁ anusayabhāvaṁ pariyāpannatañca dīpeti, na itaresaṁ itaradhātūsūti.

Pariyāpannakathāvaṇṇanā.

8. Abyākatakathāvaṇṇanā

706-708. Idāni abyākatakathā nāma hoti. Tattha vipākakiriyarūpanibbānasaṅkhātaṁ catubbidhaṁ abyākataṁ avipākattā abyākatanti vuttaṁ, diṭṭhigataṁ "sassato lokoti kho vaccha abyākatametan"ti[1] sassatādibhāvena akathitattā. Yesaṁ pana imaṁ vibhāgaṁ aggahetvā purimābyākataṁ viya diṭṭhigatampi abyākatanti laddhi seyyathāpi Andhakānañceva Uttarāpathakānañca, tesaṁ taṁ vibhāgaṁ dassetuṁ **diṭṭhigataṁ abyākatan**ti pucchā sakavādissa, paṭiññā itarassa. Sesamettha yathāpāḷimeva niyyātīti.

Abyākatakathāvaṇṇanā.

---

1. Saṁ 2. 559 piṭṭhe thokaṁ visadisaṁ.

၇-ပရိယာပန္နကထာဝဏ္ဏနာ

၇၀၃-၇၀၅။ ဣဒါနိ ပရိယာပန္နကထာ နာမ ဟောတိ။ တတ္ထ ယသ္မာ ကာမရာဂေါ ကာမဓာတုံ အနုသေတိ၊ ကာမဓာတုပရိယာပန္နောတိ စ ဝုစ္စတိ၊ တသ္မာ ရူပရာဂါရူပရာဂါပိ ရူပဓာတုအရူပဓာတုယော အနုသေန္တိ၊ ရူပဓာတုအရူပဓာတုပရိယာပန္နာယေဝ စ နာမ ဟောန္တီတိ ယေသံ လဒ္ဓိ သေယျထာပိ အန္ဓကာနဉ္စေဝ သမ္မိတိယာနဉ္စ၊ တေ သန္ဓာယ **ရူပရာဂေါ**တိ ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ၊ ပဋိညာ ဣတရဿ။ တတ္ထ **အနုသေတီ**တိ ယထာ ကာမရာဂေါ ကာမဝိတက္ကသင်္ခါတံ ကာမဓာတုံ သဟဇာတဝသေန အနုသေတိ၊ ကိံ တေ ဧဝံ ရူပရာဂေါ ရူပဓာတုန္တိ ပုစ္ဆတိ။ **ပရိယာပန္နော**တိ ယထာ စ သော တိဝိဓာယ ကာမဓာတုယာ ကိလေသကာမဝသေန ပရိယာပန္နတ္တာ ကာမဓာတုပရိယာပန္နော၊ ကိံ တေ ဧဝံ ရူပရာဂေါပိ ရူပဓာတုပရိယာပန္နောတိ ပုစ္ဆတိ။ ဣတရော ပနဿ အဓိပ္ပါယံ အသလ္လက္ခေန္တော ကေဝလံ လဒ္ဓိဝသေန အာမန္တာတိ ပဋိဇာနာတိ။ အထ နံ တမတ္ထံ သလ္လက္ခာပေတုံ ကုသလဝိပါကကိရိယသင်္ခါတေဟိ သမာပတ္တေသိယာဒီဟိ သံသန္ဒိတွာ ပုစ္ဆိတုံ **သမာပတ္တေသိယော**တိအာဒိမာဟ။ သေသမေတ္ထ ယထာပါဠိမေဝ နိယျာတိ။ **နနု ကာမရာဂေါ**တိအာဒိဝစနမ္ပိ ကာမရာဂဿေဝ ကာမဓာတုယံ အနုသယဘာဝံ ပရိယာပန္နတဉ္စ ဒီပေတိ၊ န ဣတရေသံ ဣတရဓာတူသူတိ။

ပရိယာပန္နကထာဝဏ္ဏနာ။

၈-အဗျာကတကထာဝဏ္ဏနာ

၇၀၆-၇၀၈။ ဣဒါနိ အဗျာကတကထာ နာမ ဟောတိ။ တတ္ထ ဝိပါကကိရိယရူပနိဗ္ဗာနသင်္ခါတံ စတုဗ္ဗိဓံ အဗျာကတံ အဝိပါကတ္တာ အဗျာကတန္တိ ဝုတ္တံ၊ ဒိဋ္ဌိဂတံ "သဿတော လောကောတိ ခေါ ဝစ္ဆ အဗျာကတမေတ"န္တိ[1] သဿတာဒိဘာဝေန အကထိတတ္တာ။ ယေသံ ပန ဣမံ ဝိဘာဂံ အဂ္ဂဟေတွာ ပုရိမာဗျာကတံ ဝိယ ဒိဋ္ဌိဂတမ္ပိ အဗျာကတန္တိ လဒ္ဓိ သေယျထာပိ အန္ဓကာနဉ္စေဝ ဥတ္တရာပထကာနဉ္စ၊ တေသံ တံ ဝိဘာဂံ ဒဿေတုံ **ဒိဋ္ဌိဂတံ အဗျာကတန္တိ** ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ၊ ပဋိညာ ဣတရဿ။ သေသမေတ္ထ ယထာပါဠိမေဝ နိယျာတီတိ။

အဗျာကတကထာဝဏ္ဏနာ။

၁-သံ ၂-၅၅၉-ပိဋ္ဌေ ထောကံ ဝိသဒိသံ။

9. Apariyāpannakathāvaṇṇanā

709-710. Idāni apariyāpannakathā nāma hoti. Tattha yasmā puthujjano jhānalābhī kāmesu vītarāgoti vattabbo hoti, na pana vigatadiṭṭhikoti, tasmā diṭṭhigataṁ apariyāpannanti yesaṁ laddhi seyyathāpi Pubbaseliyānaṁ, te sandhāya pucchā sakavādissa, paṭiññā itarassa. Sesamettha yathāpāḷimeva niyyātīti.

Apariyāpannakathāvaṇṇanā.

Cuddasamo vaggo.

---

15. Pannarasamavagga

1. Paccayatākathāvaṇṇanā

711-717. Idāni paccayatākathā nāma hoti. Tattha yo dhammo hetupaccayena paccayo, so yesaṁ hetupaccayena paccayo, tesaññeva yasmā ārammaṇānantarasamanantarapaccayena paccayo na hoti, yo vā ārammaṇapaccayena paccayo, so yasmā tesaṁyeva anantarasamanantarapaccayena paccayo na hoti, tasmā paccayatā vavatthitāti yesaṁ laddhi seyyathāpi Mahāsaṁghikānaṁ, te sandhāya pucchā sakavādissa, paṭiññā itarassa. Sesamettha yathāpāḷimeva niyyātīti.

Paccayatākathāvaṇṇanā.

---

2. Aññamaññapaccayakathāvaṇṇanā

718-719. Idāni aññamaññapaccayakathā nāma hoti. Tattha yesaṁ samaye "avijjāpaccayā saṅkhārā"ti ayameva tanti, "saṅkhārapaccayāpi avijjā"ti ayaṁ natthi, tasmā avijjāva saṅkhārānaṁ paccayo, na pana saṅkhārā avijjāyāti laddhi seyyathāpi Mahāsaṁghikānaṁ, te sandhāya avijjāsaṅkhārādīnaṁ aññamaññapaccayatāpi atthīti dassetuṁ pucchā sakavādissa, paṭiññā

၉-အပရိယာပန္နကထာဝဏ္ဏနာ

၇၀၉-၇၁၀။ ဣဒါနိ အပရိယာပန္နကထာ နာမ ဟောတိ။ တတ္ထ ယသ္မာ ပုထုဇ္ဇနော ဈာနလာဘီ ကာမေသု ဝီတရာဂေါတိ ဝတ္တဗ္ဗော ဟောတိ, န ပန ဝိဂတဒိဋ္ဌိကောတိ၊ တသ္မာ ဒိဋ္ဌိဂတံ အပရိယာပန္နန္တိ ယေသံ လဒ္ဓိ သေယျထာပိ ပုဗ္ဗသေလိယာနံ၊ တေ သန္ဓာယ ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ၊ ပဋိညာ ဣတရဿ။ သေသမေတ္ထ ယထာပါဠိမေဝ နိယျာတီတိ။

အပရိယာပန္နကထာဝဏ္ဏနာ။

စုဒ္ဒသမော ဝဂ္ဂေါ။

၁၅-ပန္နရသမဝဂ္ဂ

၁-ပစ္စယတာကထာဝဏ္ဏနာ

၇၁၁-၇၁၇။ ဣဒါနိ ပစ္စယတာကထာ နာမ ဟောတိ။ တတ္ထ ယော ဓမ္မော ဟေတုပစ္စယေန ပစ္စယော၊ သော ယေသံ ဟေတုပစ္စယေန ပစ္စယော၊ တေသညေဝ ယသ္မာ အာရမ္မဏာနန္တရသမနန္တရပစ္စယေန ပစ္စယော န ဟောတိ၊ ယော ဝါ အာရမ္မဏပစ္စယေန ပစ္စယော၊ သော ယသ္မာ တေသံယေဝ အနန္တရသမနန္တရပစ္စယေန ပစ္စယော န ဟောတိ၊ တသ္မာ ပစ္စယတာ ဝဝတ္ထိတာတိ ယေသံ လဒ္ဓိ သေယျထာပိ မဟာသံဃိကာနံ၊ တေ သန္ဓာယ ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ၊ ပဋိညာ ဣတရဿ။ သေသမေတ္ထ ယထာပါဠိမေဝ နိယျာတီတိ။

ပစ္စယတာကထာဝဏ္ဏနာ။

၂-အညမညပစ္စယကထာဝဏ္ဏနာ

၇၁၈-၇၁၉။ ဣဒါနိ အညမညပစ္စယကထာ နာမ ဟောတိ။ တတ္ထ ယေသံ သမယေ "အဝိဇ္ဇာပစ္စယာ သင်္ခါရာ"တိ အယမေဝ တန္တိ၊ "သင်္ခါရပစ္စယာပိ အဝိဇ္ဇာ"တိ အယံ နတ္ထိ၊ တသ္မာ အဝိဇ္ဇာဝ သင်္ခါရာနံ ပစ္စယော၊ န ပန သင်္ခါရာ အဝိဇ္ဇာယာတိ လဒ္ဓိ သေယျထာပိ မဟာသံဃိကာနံ၊ တေ သန္ဓာယ အဝိဇ္ဇာသင်္ခါရာဒီနံ အညမညပစ္စယတာပိ အတ္ထီတိ ဒဿေတုံ ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ၊ ပဋိညာ

itarassa. **Avijjā saṅkhārenā**ti ettha apuññābhisaṅkhārova gahito, tasmā saṅkhārapaccayāpi avijjāti ettha sahajāta-aññamañña-atthivigatasampayuttavasena paccayatā veditabbā. **Upādānapaccayāpi taṇhā**ti ettha ṭhapetvā kāmupādānaṁ sesāni tīṇi upādānāni avijjāya saṅkhārā viya taṇhāya paccayā hontīti veditabbāni. Sesaṁ yathāpāḷimeva niyyāti. **Jarāmaraṇapaccayā**ti pucchā paravādissa, **nāmarūpaṁ viññāṇapaccayā**ti sakavādissāti.

Aññamaññapaccayakathāvaṇṇanā.

---

3. Addhākathāvaṇṇanā

720-721. Idāni addhākathā nāma hoti. Tattha "tīṇimāni bhikkhave kathāvatthūnī"ti[1] suttaṁ nissāya kālasaṅkhāto addhā nāma parinipphanno atthīti yesaṁ laddhi, tesaṁ "addhā nāma koci parinipphanno natthi aññatra kālapaññattimattā, rūpādayo pana khandhāva parinipphannā"ti vibhāgaṁ dassetuṁ **addhā parinipphanno**ti pucchā sakavādissa, paṭiññā itarassa. Atha naṁ "sace so parinipphanno, rūpādīsu anena aññatarena bhavitabban"ti codetuṁ **rūpan**ti-ādimāha. Itaro paṭikkhipati. Sesaṁ yathāpāḷimeva niyyātīti.

Addhākathāvaṇṇanā.

722-723. Khaṇalayamuhuttakathāsupi eseva nayo. Sabbepi hete khaṇādayo addhāpariyāyā evāti.

Khaṇalayamuhuttakathāvaṇṇanā.

---

5. Āsavakathāvaṇṇanā

724-725. Idāni āsavakathā nāma hoti. Tattha yasmā catūhi āsavehi uttari añño āsavo nāma natthi, yena cattāro

1. Aṁ 1. 197 piṭṭhe.

ဣတရဿ။ **အဝိဇ္ဇာ သင်္ခါရေနာ**တိ ဧတ္ထ အပုညာဘိသင်္ခါရောဝ ဂဟိတော၊ တသ္မာ သင်္ခါရပစ္စယာပိ အဝိဇ္ဇာတိ ဧတ္ထ သဟဇာတအညမညအတ္ထိအဝိဂတ-သမ္ပယုတ္တဝသေန ပစ္စယတာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ **ဥပါဒါနပစ္စယာပိ တဏှာ**တိ ဧတ္ထ ဌပေတွာ ကာမုပါဒါနံ သေသာနိ တီဏိ ဥပါဒါနာနိ အဝိဇ္ဇာယ သင်္ခါရာ ဝိယ တဏှာယ ပစ္စယာ ဟောန္တီတိ ဝေဒိတဗ္ဗာနိ။ သေသံ ယထာပါဠိမေဝ နိယျာတိ။ **ဇရာမရဏပစ္စယာ**တိ ပုစ္ဆာ ပရဝါဒိဿ၊ **နာမရူပံ ဝိညာဏပစ္စယာ**တိ သကဝါဒိဿာတိ။

အညမညပစ္စယကထာဝဏ္ဏနာ။

၃-အဒ္ဓါကထာဝဏ္ဏနာ

၇၂၀-၇၂၁။ ဣဒါနိ အဒ္ဓါကထာ နာမ ဟောတိ။ တတ္ထ "တီဏိမာနိ ဘိက္ခဝေ ကထာဝတ္ထူနီ"တိ[၁] သုတ္တံ နိဿာယ ကာလသင်္ခါတော အဒ္ဓါ နာမ ပရိနိပ္ဖန္နော အတ္ထီတိ ယေသံ လဒ္ဓိ၊ တေသံ "အဒ္ဓါ နာမ ကောစိ ပရိနိပ္ဖန္နော နတ္ထိ အညတြ ကာလပညတ္တိမတ္တာ၊ ရူပါဒယော ပန ခန္ဓာဝ ပရိနိပ္ဖန္နာ"တိ ဝိဘာဂံ ဒဿေတုံ **အဒ္ဓါ ပရိနိပ္ဖန္နော**တိ ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ၊ ပဋိညာ ဣတရဿ။ အထ နံ "သစေ သော ပရိနိပ္ဖန္နော၊ ရူပါဒီသု အနေန အညတရေန ဘဝိတဗ္ဗ"န္တိ စောဒေတုံ **ရူပ**န္တိအာဒိမာဟ။ ဣတရော ပဋိက္ခိပတိ။ သေသံ ယထာပါဠိမေဝ နိယျာတီတိ။

အဒ္ဓါကထာဝဏ္ဏနာ။

၇၂၂-၇၂၃။ ခဏလယမုဟုတ္တကထာသုပိ ဧသေဝ နယော။ သဗ္ဗေပိ ဟေတေ ခဏာဒယော အဒ္ဓါပရိယာယာ ဧဝါတိ။

ခဏလယမုဟုတ္တကထာဝဏ္ဏနာ။

၅-အာသဝကထာဝဏ္ဏနာ

၇၂၄-၇၂၅။ ဣဒါနိ အာသဝကထာ နာမ ဟောတိ။ တတ္ထ ယသ္မာ စတူဟိ အာသဝေဟိ ဥတ္တရိ အညော အာသဝေါ နာမ နတ္ထိ၊ ယေန စတ္တာရော

၁-အံ ၁-၁၉၇-ပိဋ္ဌေ။

āsavā sāsavā siyuṁ, tasmā cattāro āsavā anāsavāti yesaṁ laddhi seyyathāpi hetuvādānaṁ, te sandhāya pucchā sakavādissa, paṭiññā itarassa. Atha naṁ "yadi te āsavā anāsavā, evaṁ sante tehi maggādilakkhaṇappattehi bhavitabban"ti codetuṁ **maggo**ti-ādimāha. Sesamettha uttānatthamevāti.

Āsavakathāvaṇṇanā.

---

6. Jarāmaraṇakathāvaṇṇanā

726-727. Idāni jarāmaraṇakathā nāma hoti. Tattha jarāmaraṇaṁ nāma aparinipphannattā lokiyanti vā lokuttaranti vā na vattabbaṁ. "Lokiyā dhammā lokuttarā dhammā"ti hi duke jarāmaraṇaṁ neva lokiyapade, na lokuttarapade niddiṭṭhaṁ. Tattha yesaṁ imaṁ lakkhaṇaṁ anādiyitvā lokuttarānaṁ dhammānaṁ jarāmaraṇaṁ lokuttaranti laddhi seyyathāpi Mahāsaṁghikānaṁ, te sandhāya pucchā sakavādissa, paṭiññā itarassa. Sesamettha yathāpāḷimeva niyyātīti.

Jarāmaraṇakathāvaṇṇanā.

---

7. Saññāvedayitakathāvaṇṇanā

728-729. Idāni saññāvedayitakathā nāma hoti. Tattha saññāvedayitanirodhasamāpatti nāma na koci dhammo, catunnaṁ pana khandhānaṁ nirodho. Iti sā neva lokiyā na lokuttarā. Yasmā pana lokiyā na hoti, tasmā lokuttarāti yesaṁ laddhi seyyathāpi hetuvādānaṁyeva, te sandhāya pucchā sakavādissa, paṭiññā itarassa. Sesaṁ purimakathāsadisamevāti.

Saññāvedayitakathāvaṇṇanā.

အာသဝါ သာသဝါ သိယုံ၊ တသ္မာ စတ္တာရော အာသဝါ အနာသဝါတိ ယေသံ လဒ္ဓိ သေယျထာပိ ဟေတုဝါဒါနံ၊ တေ သန္ဓာယ ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ၊ ပဋိညာ ဣတရဿ။ အထ နံ "ယဒိ တေ အာသဝါ အနာသဝါ၊ ဧဝံ သန္တေ တေဟိ မဂ္ဂါဒိလက္ခဏပ္ပတ္တေဟိ ဘဝိတဗ္ဗ"န္တိ စောဒေတုံ **မဂ္ဂေါ**တိအာဒိမာဟ။ သေသ-မေတ္ထ ဥတ္တာနတ္ထမေဝါတိ။

အာသဝကထာဝဏ္ဏနာ။

၆-ဇရာမရဏကထာဝဏ္ဏနာ

၇၂၆-၇၂၇။ ဣဒါနိ ဇရာမရဏကထာ နာမ ဟောတိ။ တတ္ထ ဇရာမရဏံ နာမ အပရိနိပ္ဖန္နတ္တာ လောကိယန္တိ ဝါ လောကုတ္တရန္တိ ဝါ န ဝတ္တဗ္ဗံ။ "လောကိယာ ဓမ္မာ လောကုတ္တရာ ဓမ္မာ"တိ ဟိ ဒုကေ ဇရာမရဏံ နေဝ လောကိယပဒေ, န လောကုတ္တရပဒေ နိဒ္ဒိဋ္ဌံ။ တတ္ထ ယေသံ ဣမံ လက္ခဏံ အနာဒိယိတွာ လောကုတ္တရာနံ ဓမ္မာနံ ဇရာမရဏံ လောကုတ္တရန္တိ လဒ္ဓိ သေယျထာပိ မဟာသံဃိကာနံ၊ တေ သန္ဓာယ ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ၊ ပဋိညာ ဣတရဿ။ သေသမေတ္ထ ယထာပါဠိမေဝ နိယျာတီတိ။

ဇရာမရဏကထာဝဏ္ဏနာ။

၇-သညာဝေဒယိတကထာဝဏ္ဏနာ

၇၂၈-၇၂၉။ ဣဒါနိ သညာဝေဒယိတကထာ နာမ ဟောတိ။ တတ္ထ သညာဝေဒယိတနိရောဓသမာပတ္တိ နာမ န ကောစိ ဓမ္မော၊ စတုန္နံ ပန ခန္ဓာနံ နိရောဓော။ ဣတိ သာ နေဝ လောကိယာ န လောကုတ္တရာ။ ယသ္မာ ပန လောကိယာ န ဟောတိ၊ တသ္မာ လောကုတ္တရာတိ ယေသံ လဒ္ဓိ သေယျထာပိ ဟေတုဝါဒါနံယေဝ၊ တေ သန္ဓာယ ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ၊ ပဋိညာ ဣတရဿ။ သေသံ ပုရိမကထာသဒိသမေဝါတိ။

သညာဝေဒယိတကထာဝဏ္ဏနာ။

8. Dutiyasaññāvedayitakathāvaṇṇanā

730-731. Idāni yasmā sā lokuttarā na hoti, tasmā lokiyāti yesaṁ laddhi seyyathāpi hetuvādānaṁ, te sandhāya pucchā sakavādissa, paṭiññā itarassa. Sesaṁ purimasadisamevāti.

Dutiyasaññāvedayitakathāvaṇṇanā.

---

9. Tatiyasaññāvedayitakathāvaṇṇanā

732. Idāni yasmā "asuko maraṇadhammo, asuko na maraṇadhammo"ti sattānaṁ maraṇadhammatāya niyāmo natthīti saññāvedayitanirodhaṁ samāpannopi kālaṁ kareyyāti yesaṁ laddhi seyyathāpi rājagirikānaṁ, tesaṁ samāpannāyapi maraṇadhammatāya maraṇasamayañca amaraṇasamayañca dassetuṁ pucchā sakavādissa, paṭiññā itarassa. Atha naṁ yasmā kālaṁ karontassa nāma maraṇantikehi phassādīhi bhavitabbaṁ, tasmā tenākārena codetuṁ **atthī**ti-ādimāha.

Aphassakassa kālakiriyāti-ādīni puṭṭho sesasatte sandhāya paṭikkhipati. **Visaṁ kameyyā**ti-ādīni puṭṭho samāpatti-ānubhāvaṁ sandhāya paṭikkhipati. Dutiyavāre sarīrapakatiṁ sandhāya paṭijānāti. Evaṁ sante pana samāpatti-ānubhāvo nāma na hoti, teneva **na nirodhasamāpanno**ti anuyuñjati.

733-734. **Na kālaṁ kareyyā**ti pucchā paravādissa. **Atthi so niyāmo**ti paravādissa pañhe pana yasmā evarūpo niyāmo nāma natthi, tasmā paṭikkhipati. **Cakkhuviññāṇasamaṅgī**ti-ādi sakavādinā "niyāme asantepi maraṇasamayeneva parati, nāsamayenā"ti dassetuṁ vuttaṁ. Tatrāyamadhippāyo—yadi niyāmābhāvena kālakiriyā bhaveyya, cakkhuviññāṇasamaṅginopi bhaveyya, tato "pañcahi viññāṇehi na cavati na upapajjatī"ti suttavirodho siyā. Yathā pana cakkhuviññāṇasamaṅgissa kālakiriyā na hoti, tathā nirodhasamāpannassāpīti.

Tatiyasaññāvedayitakathāvaṇṇanā.

၈-ဒုတိယသညာဝေဒယိတကထာဝဏ္ဏနာ

၇၃၀-၇၃၁။ ဣဒါနိ ယသ္မာ သာ လောကုတ္တရာ န ဟောတိ၊ တသ္မာ လောကိယာတိ ယေသံ လဒ္ဓိ သေယျထာပိ ဟေတုဝါဒါနံ၊ တေ သန္ဓာယ ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ၊ ပဋိညာ ဣတရဿ။ သေသံ ပုရိမသဒိသမေဝါတိ။

ဒုတိယသညာဝေဒယိတကထာဝဏ္ဏနာ။

၉-တတိယသညာဝေဒယိတကထာဝဏ္ဏနာ

၇၃၂။ ဣဒါနိ ယသ္မာ "အသုကော မရဏဓမ္မော၊ အသုကော န မရဏဓမ္မော"တိ သတ္တာနံ မရဏဓမ္မတာယ နိယာမော နတ္ထီတိ သညာဝေဒယိတနိရောဓံ သမာပန္နောပိ ကာလံ ကရေယျာတိ ယေသံ လဒ္ဓိ သေယျထာပိ ရာဇဂိရိကာနံ၊ တေသံ သမာပန္နာယပိ မရဏဓမ္မတာယ မရဏသမယဉ္စ အမရဏသမယဉ္စ ဒဿေတုံ ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ၊ ပဋိညာ ဣတရဿ။ အထ နံ ယသ္မာ ကာလံ ကရောန္တဿ နာမ မရဏန္တိကေဟိ ဖဿာဒီဟိ ဘဝိတဗ္ဗံ၊ တသ္မာ တေနာကာရေန စောဒေတုံ **အတ္ထီ**တိအာဒိမာဟ။

အဖဿကဿ ကာလကိရိယာတိအာဒီနိ ပုဋ္ဌော သေသသတ္တေ သန္ဓာယ ပဋိက္ခိပတိ။ **ဝိသံ ကမေယျာ**တိအာဒီနိ ပုဋ္ဌော သမာပတ္တိအာနုဘာဝံ သန္ဓာယ ပဋိက္ခိပတိ။ ဒုတိယဝါရေ သရီရပကတိံ သန္ဓာယ ပဋိဇာနာတိ။ ဧဝံ သန္တေ ပန သမာပတ္တိအာနုဘာဝေါ နာမ န ဟောတိ၊ တေနေဝ **န နိရောဓသမာပန္နော**တိ အနုယုဉ္ဇတိ။

၇၃၃-၇၃၄။ **န ကာလံ ကရေယျာ**တိ ပုစ္ဆာ ပရဝါဒိဿ။ **အတ္ထိ သော နိယာမော**တိ ပရဝါဒိဿ ပဉှေ ပန ယသ္မာ ဧဝရူပေါ နိယာမော နာမ နတ္ထိ၊ တသ္မာ ပဋိက္ခိပတိ။ **စက္ခုဝိညာဏသမင်္ဂီ**တိအာဒိ သကဝါဒိနာ "နိယာမေ အသန္တေပိ မရဏသမယေနေဝ မရတိ, နာသမယေနာ"တိ ဒဿေတုံ ဝုတ္တံ။ တတြာယမဓိပ္ပါယော—ယဒိ နိယာမာဘာဝေန ကာလကိရိယာ ဘဝေယျ၊ စက္ခုဝိညာဏသမင်္ဂိနောပိ ဘဝေယျ၊ တတော "ပဉ္စဟိ ဝိညာဏေဟိ န စဝတိ န ဥပပဇ္ဇတီ"တိ သုတ္တဝိရောဓော သိယာ။ ယထာ ပန စက္ခုဝိညာဏသမင်္ဂိဿ ကာလကိရိယာ န ဟောတိ၊ တထာ နိရောဓသမာပန္နဿာပီတိ။

တတိယသညာဝေဒယိတကထာဝဏ္ဏနာ။

10. Asaññasattupikākathāvaṇṇanā

735. Idāni Asaññasattupikā kathā nāma hoti. Tattha saññāvirāgavasena pavattabhāvanā asaññasamāpattipi nirodhasamāpattipi saññāvedayitanirodhasamāpatti nāma. Iti dve saññāvedayitanirodhasamāpattiyo lokiyā ca lokuttarā ca. Tattha lokiyā puthujjanassa Asaññasattupikā hoti, lokuttarā ariyānaṁ, sā ca nāsaññasattupikā. Imaṁ pana vibhāgaṁ akatvā avisesena saññāvedayitanirodhasamāpatti Asaññasattupikāti yesaṁ laddhi seyyathāpi hetuvādānaṁ, te sandhāya pucchā sakavādissa, paṭiññā itarassa. Atha naṁ yasmā asaññasamāpattiṁ samāpannassa alobhādayo atthi, na nirodhasamāpattiṁ, tasmā tesaṁ vasena codetuṁ **atthī**ti-ādimāha.

736. **Idhāpi asaññī**ti pañhe idha saññāvirāgavasena samāpannattā asaññitā anuññātā, **tatrāpi**[1] Asaññasatteneva. Tasmā imaṁ paṭiññaṁ gahetvā laddhiṁ patiṭṭhapentena chalena patiṭṭhāpitā hoti. Idha vā nirodhasamāpattiṁ sandhāya asaññitā anuññātā, tatrāpi ito cutassa anāgāmino nirodhasamāpattimeva. Tasmāpi imāya paṭiññāya patiṭṭhāpitā laddhi appatiṭṭhitāyevāti.

Asaññasattupikākathāvaṇṇanā.

11. Kammūpacayakathāvaṇṇanā

737. Idāni kammūpacayakathā nāma hoti. Tattha yesaṁ kammūpacayo nāma kammato añño cittavippayutto abyākato anārammaṇoti laddhi seyyathāpi Andhakānañceva sammitiyānañca, te sandhāya **aññaṁ kamman**ti pucchā sakavādissa, paṭiññā itarassa. Atha naṁ "yadi kammato añño kammūpacayo, phassāditopi aññena phassūpacayādinā bhavitabban"ti codetuṁ **añño phasso**ti-ādimāha. Itaro laddhiyā abhāvena paṭikkhipati.

1. Tatra (Sī, Ka)

၁၀-အသညသတ္တုပိကာကထာဝဏ္ဏနာ

၇၃၅။ ဣဒါနိ အသညသတ္တုပိကာ ကထာ နာမ ဟောတိ။ တတ္ထ သညာဝိရာဂဝသေန ပဝတ္တဘာဝနာ အသညသမာပတ္တိပိ နိရောဓသမာပတ္တိပိ သညာဝေဒယိတနိရောဓသမာပတ္တိ နာမ။ ဣတိ ဒွေ သညာဝေဒယိတနိရောဓသမာပတ္တိယော လောကိယာ စ လောကုတ္တရာ စ။ တတ္ထ လောကိယာ ပုထုဇ္ဇနဿ အသညသတ္တုပိကာ ဟောတိ၊ လောကုတ္တရာ အရိယာနံ၊ သာ စ နာသညသတ္တုပိကာ။ ဣမံ ပန ဝိဘာဂံ အကတွာ အဝိသေသေန သညာဝေဒယိတနိရောဓသမာပတ္တိ အသညသတ္တုပိကာတိ ယေသံ လဒ္ဓိ သေယျထာပိ ဟေတုဝါဒါနံ၊ တေ သန္ဓာယ ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ၊ ပဋိညာ ဣတရဿ။ အထ နံ ယသ္မာ အသညသမာပတ္တိံ သမာပန္နဿ အလောဘာဒယော အတ္ထိ၊ န နိရောဓသမာပတ္တိံ၊ တသ္မာ တေသံ ဝသေန စောဒေတုံ **အတ္ထီ**တိအာဒိမာဟ။

၇၃၆။ **ဣဓာပိ အသညီ**တိ ပဉှေ ဣဓ သညာဝိရာဂဝသေန သမာပန္နတ္တာ အသညိတာ အနုညာတာ၊ **တတြာပိ**[၁] အသညသတ္တေနေဝ။ တသ္မာ ဣမံ ပဋိညံ ဂဟေတွာ လဒ္ဓိံ ပတိဋ္ဌပေန္တေန ဆလေန ပတိဋ္ဌာပိတာ ဟောတိ။ ဣဓ ဝါ နိရောဓသမာပတ္တိံ သန္ဓာယ အသညိတာ အနုညာတာ၊ တတြာပိ ဣတော စုတဿ အနာဂါမိနော နိရောဓသမာပတ္တိမေဝ။ တသ္မာပိ ဣမာယ ပဋိညာယ ပတိဋ္ဌာပိတာ လဒ္ဓိ အပ္ပတိဋ္ဌိတာယေဝါတိ။

အသညသတ္တုပိကာကထာဝဏ္ဏနာ။

၁၁-ကမ္မူပစယကထာဝဏ္ဏနာ

၇၃၇။ ဣဒါနိ ကမ္မူပစယကထာ နာမ ဟောတိ။ တတ္ထ ယေသံ ကမ္မူပစယော နာမ ကမ္မတော အညော စိတ္တဝိပ္ပယုတ္တော အဗျာကတော အနာရမ္မဏောတိ လဒ္ဓိ သေယျထာပိ အန္ဓကာနဉ္စေဝ သမ္မိတိယာနဉ္စ၊ တေ သန္ဓာယ **အညံ ကမ္မန္တိ** ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ၊ ပဋိညာ ဣတရဿ။ အထ နံ "ယဒိ ကမ္မတော အညော ကမ္မူပစယော၊ ဖဿာဒိတောပိ အညေန ဖဿူပစယာဒိနာ ဘဝိတဗ္ဗ"န္တိ စောဒေတုံ **အညော ဖဿော**တိအာဒိမာဟ။ ဣတရော လဒ္ဓိယာ အဘာဝေန ပဋိက္ခိပတိ။

၁-တတြ (သီ၊ က)

738-739. **Kammena sahajāto**ti pañhesu cittavippayuttaṁ sandhāya paṭikkhipati, cittasampayuttaṁ sandhāya paṭijānāti. **Kusalo**ti pañhesupi cittavippayuttaṁ sandhāya paṭijānāti[1]. Parato **akusalo**tipañhesupi eseva nayo.

740. **Sārammaṇo**ti puṭṭho pana ekantaṁ anārammaṇameva icchati, tasmā paṭikkhipati. **Cittaṁ bhijjamānan**ti yadā cittaṁ bhijjamānaṁ hoti, tadā kammaṁ bhijjatīti attho. Bhummatthe vā paccattaṁ, citte bhijjamāneti attho. Ayameva vā pāṭho. Tattha yasmā sampayutto bhijjati, vippayutto na bhijjati, tasmā paṭijānāti ceva paṭikkhipati ca.

741. **Kammamhi kammūpacayo**ti kamme sati kammūpacayo, kamme vā patiṭṭhite kammūpacayo, kammūpacayatova vipāko nibbattati. Tasmiṁ pana kamme niruddhe yāva aṅkuruppādā bījaṁ viya yāva vipākuppādā kammūpacayo tiṭṭhatītissa laddhi, tasmā paṭijānāti. **Taññeva kammaṁ, so kammūpacayo, so kammavipāko**ti yasmā kammamhi kammūpacayo, so ca yāva vipākuppādā tiṭṭhatītissa laddhi, tasmā naṁ tesaṁ tiṇṇampi ekattaṁ pucchati. **Vipāko sārammaṇo**ti idaṁ vipāko viya vipākadhammadhammopi ārammaṇapaṭibaddhoyevāti codanatthaṁ pucchati. Itaro pana laddhivasenekaṁ paṭijānāti, ekaṁ paṭikkhipati. Paṭilomepi eseva nayo. Sesamettha yathāpāḷimeva niyyātīti.

Kammūpacayakathāvaṇṇanā.

Pannarasamo vaggo.

Tatiyapaṇṇāsako samatto.

1. Vippayuttaṁ sandhāya paṭikkhipati, sampayuttaṁ sandhāya paṭijānāti (Sī, Syā) cittavippayuttaṁ sandhāya paṭikkhipati, cittasampayuttaṁ sandhāya paṭijānāti (Ṭīkā)

၇၃၈-၇၃၉။ **ကမ္မေန သဟဇာတော**တိ ပဉှေသု စိတ္တဝိပ္ပယုတ္တံ သန္ဓာယ ပဋိက္ခိပတိ၊ စိတ္တသမ္ပယုတ္တံ သန္ဓာယ ပဋိဇာနာတိ။ **ကုသလော**တိ ပဉှေသုပိ စိတ္တဝိပ္ပယုတ္တံ သန္ဓာယ ပဋိဇာနာတိ[၁]။ ပရတော **အကုသလော**တိပဉှေသုပိ ဧသေဝ နယော။

၇၄၀။ **သာရမ္မဏော**တိ ပုဋ္ဌော ပန ဧကန္တံ အနာရမ္မဏမေဝ ဣစ္ဆတိ၊ တသ္မာ ပဋိက္ခိပတိ။ **စိတ္တံ ဘိဇ္ဇမာနန္**တိ ယဒါ စိတ္တံ ဘိဇ္ဇမာနံ ဟောတိ၊ တဒါ ကမ္မံ ဘိဇ္ဇတီတိ အတ္ထော။ ဘုမ္မတ္ထေ ဝါ ပစ္စတ္တံ၊ စိတ္တေ ဘိဇ္ဇမာနေတိ အတ္ထော။ အယမေဝ ဝါ ပါဌော။ တတ္ထ ယသ္မာ သမ္ပယုတ္တော ဘိဇ္ဇတိ၊ ဝိပ္ပယုတ္တော န ဘိဇ္ဇတိ၊ တသ္မာ ပဋိဇာနာတိ စေဝ ပဋိက္ခိပတိ စ။

၇၄၁။ **ကမ္မမှိ ကမ္မူပစယော**တိ ကမ္မေ သတိ ကမ္မူပစယော, ကမ္မေ ဝါ ပတိဋ္ဌိတေ ကမ္မူပစယော၊ ကမ္မူပစယတောဝ ဝိပါကော နိဗ္ဗတ္တတိ။ တသ္မိံ ပန ကမ္မေ နိရုဒ္ဓေ ယာဝ အင်္ကုရုပ္ပါဒါ ဗီဇံ ဝိယ ယာဝ ဝိပါကုပ္ပါဒါ ကမ္မူပစယော တိဋ္ဌတီတိဿ လဒ္ဓိ၊ တသ္မာ ပဋိဇာနာတိ။ **တညေဝ ကမ္မံ, သော ကမ္မူပစယော, သော ကမ္မဝိပါကော**တိ ယသ္မာ ကမ္မမှိ ကမ္မူပစယော၊ သော စ ယာဝ ဝိပါကုပ္ပါဒါ တိဋ္ဌတီတိဿ လဒ္ဓိ၊ တသ္မာ နံ တေသံ တိဏ္ဏမ္ပိ ဧကတ္တံ ပုစ္ဆတိ။ **ဝိပါကော သာရမ္မဏော**တိ ဣဒံ ဝိပါကော ဝိယ ဝိပါကဓမ္မဓမ္မောပိ အာရမ္မဏပဋိဗဒ္ဓေါယေဝါတိ စောဒနတ္ထံ ပုစ္ဆတိ။ ဣတရော ပန လဒ္ဓိဝသေနေကံ ပဋိဇာနာတိ၊ ဧကံ ပဋိက္ခိပတိ။ ပဋိလောမေပိ ဧသေဝ နယော။ သေသမေတ္ထ ယထာပါဠိမေဝ နိယျာတီတိ။

ကမ္မူပစယကထာဝဏ္ဏနာ။

ပန္နရသမော ဝဂ္ဂေါ။

တတိယပဏ္ဏာသကော သမတ္တော။

၁-ဝိပ္ပယုတ္တံ သန္ဓာယ ပဋိက္ခိပတိ၊ သမ္ပယုတ္တံ သန္ဓာယ ပဋိဇာနာတိ (သီ၊ သျာ) စိတ္တဝိပ္ပယုတ္တံ သန္ဓာယ ပဋိက္ခိပတိ၊ စိတ္တသမ္ပယုတ္တံ သန္ဓာယ ပဋိဇာနာတိ (ဋီကာ)

16. Soḷasamavagga

1. Niggahakathāvaṇṇanā

743-744. Idāni niggahakathā nāma hoti. Tattha ye loke balappattā vasībhūtā, te yadi parassa cittaṁ niggaṇhituṁ na sakkuṇeyyuṁ, kā tesaṁ balappatti, ko vasībhāvo. Balappattiyā pana vasībhāvena ca addhā te parassa cittaṁ niggaṇhantīti yesaṁ laddhi seyyathāpi Mahāsaṁghikānaṁ, te sandhāya **paro parassā**ti pucchā sakavādissa, paṭiññā itarassa. Tattha **niggaṇhātī**ti saṁkilesāpattito nivāreti. Sesamettha yathāpāḷimeva niyyātīti. Paggahakathāyapi eseva nayo.

Niggahakathāvaṇṇanā.

---

3. Sukhānuppadānakathāvaṇṇanā

747-748. Idāni sukhānuppadānakathā nāma hoti. Tattha "bahūnaṁ vata no Bhagavā sukhadhammānaṁ upahattā"ti[1] suttaṁ nissāya paro parassa sukhaṁ anuppadetīti yesaṁ laddhi seyyathāpi hetuvādānaṁ, te sandhāya pucchā sakavādissa, paṭiññā itarassa. **Dukkhaṁ anuppadetī**ti puṭṭho pana tādisaṁ suttapadaṁ apassanto paṭikkhipati. **Attano sukhan**ti-ādipañhe yaṁ attano parassa vā, taṁ anuppadātuṁ na sakkā. Yaṁ tasseva, kiṁ tattha anuppadānaṁ nāmāti paṭikkhipati. **Nevattano**ti-ādipañhe pana yaṁ evarūpaṁ, na taṁ anuppadinnaṁ nāma bhavitumarahatīti laddhiyāpaṭijānāti. **No ca vata re**ti tādisassa sukhassa abhāvā vuttaṁ. **Sukhadhammānaṁ upahattā**tivacanaṁ Bhagavato paresaṁ sukhuppattiyā paccayabhāvaṁ dīpeti, na annādīnaṁ viya sukhassa anuppadānaṁ, tasmā asādhakanti.

Sukhānuppadānakathāvaṇṇanā.

---

1. Ma 2. 111 piṭṭhe.

၁၆-သောဠသမဝဂ္ဂ

၁-နိဂ္ဂဟကထာဝဏ္ဏနာ

၇၄၃-၇၄၄။ ဣဒါနိ နိဂ္ဂဟကထာ နာမ ဟောတိ။ တတ္ထ ယေ လောကေ ဗလပ္ပတ္တာ ဝသီဘူတာ၊ တေ ယဒိ ပရဿ စိတ္တံ နိဂ္ဂဏှိတုံ န သက္ကုဏေယျုံ၊ ကာ တေသံ ဗလပ္ပတ္တိ, ကော ဝသီဘာဝေါ။ ဗလပ္ပတ္တိယာ ပန ဝသီဘာဝေန စ အဒ္ဓါ တေ ပရဿ စိတ္တံ နိဂ္ဂဏှန္တီတိ ယေသံ လဒ္ဓိ သေယျထာပိ မဟာသံဃိကာနံ၊ တေ သန္ဓာယ **ပရော ပရဿာ**တိ ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ၊ ပဋိညာ ဣတရဿ။ တတ္ထ **နိဂ္ဂဏှာတီ**တိ သံကိလေသာပတ္တိတော နိဝါရေတိ။ သေသမေတ္ထ ယထာပါဠိမေဝ နိယျာတီတိ။ ပဂ္ဂဟကထာယပိ ဧသေဝ နယော။

နိဂ္ဂဟကထာဝဏ္ဏနာ။

၃-သုခါနုပ္ပဒါနကထာဝဏ္ဏနာ

၇၄၇-၇၄၈။ ဣဒါနိ သုခါနုပ္ပဒါနကထာ နာမ ဟောတိ။ တတ္ထ "ဗဟူနံ ဝတ နော ဘဂဝါ သုခဓမ္မာနံ ဥပဟတ္တာ"တိ[၁] သုတ္တံ နိဿာယ ပရော ပရဿ သုခံ အနုပ္ပဒေတီတိ ယေသံ လဒ္ဓိ သေယျထာပိ ဟေတုဝါဒါနံ၊ တေ သန္ဓာယ ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ၊ ပဋိညာ ဣတရဿ။ **ဒုက္ခံ အနုပ္ပဒေတီ**တိ ပုဋ္ဌော ပန တာဒိသံ သုတ္တပဒံ အပဿန္တော ပဋိက္ခိပတိ။ **အတ္တနော သုခ**န္တိအာဒိပဉှေ ယံ အတ္တနော ပရဿ ဝါ၊ တံ အနုပ္ပဒါတုံ န သက္ကာ။ ယံ တဿေဝ၊ ကိံ တတ္ထ အနုပ္ပဒါနံ နာမာတိ ပဋိက္ခိပတိ။ **နေဝတ္တနော**တိအာဒိပဉှေ ပန ယံ ဧဝရူပံ၊ န တံ အနုပ္ပဒိန္နံ နာမ ဘဝိတုမရဟတီတိ လဒ္ဓိယာပဋိဇာနာတိ။ **နော စ ဝတ ရေ**တိ တာဒိသဿ သုခဿ အဘာဝါ ဝုတ္တံ။ **သုခဓမ္မာနံ ဥပဟတ္တာ**တိဝစနံ ဘဂဝတော ပရေသံ သုခုပ္ပတ္တိယာ ပစ္စယဘာဝံ ဒီပေတိ၊ န အန္နာဒီနံ ဝိယ သုခဿ အနုပ္ပဒါနံ၊ တသ္မာ အသာဓကန္တိ။

သုခါနုပ္ပဒါနကထာဝဏ္ဏနာ။

၁-မ ၂-၁၁၁-ပိဋ္ဌေ။

4. Adhigayhamanasikārakathāvaṇṇanā

749-753. Idāni adhigayha manasikārakathā nāma hoti. Tattha duvidho manasikāro nayato ca ārammaṇato ca. Tattha ekasaṅkhārassāpi aniccatāya diṭṭhāya sabbe saṅkhārā aniccāti avasesesu nayato manasikāro hoti. Atīte pana saṅkhāre manasikaronto na anāgate manasikātuṁ sakkoti. Atītādīsu aññataraṁ manasikaroto ārammaṇato manasikāro hoti. Tattha paccuppanne manasikaronto yena cittena te manasikaroti, taṁ paccuppannakkhaṇe manasikātuṁ na sakkoti. Tattha yesaṁ "sabbe saṅkhārā aniccā"ti-ādivacanaṁ nissāya "manasikaronto nāma adhigayha adhigaṇhitvā saṅgaṇhitvā sabbe saṅkhāre ekato manasikarotī"ti laddhi seyyathāpi pubbaseliyāparaseliyānaṁ, te sandhāya pucchā sakavādissa, paṭiññā itarassa.

Atha naṁ yasmā sabbe ekato manasikarontena yena cittena te manasikaroti, tampi manasikātabbaṁ hoti, tasmā taṁcittatāya codetuṁ **tena cittenā**ti āha. Itaro ārammaṇaṁ katvā na sakkā jānitunti sandhāya paṭikkhipati. Evaṁlakkhaṇaṁ cittanti ñātattā pana tampi cittaṁ ñātameva hotīti sandhāya paṭijānāti. Atha vā taññeva tassa ārammaṇaṁ na hotīti paṭikkhipati, "sabbe saṅkhārā aniccā, yadā paññāya passatī"ti-ādīni nissāya uppajjaladdhivasena paṭijānāti. Sesapañhadvayepi eseva nayo. **Tena phassenā**ti-ādīsu pana tathārūpaṁ suttaṁ apassanto paṭikkhipateva. Atītādipañhesu heṭṭhā vuttanayeneva paṭikkhepapaṭiññā veditabbā. Sesaṁ yathāpāḷimeva niyyātīti. **Sabbe saṅkhārā**ti-ādivacanaṁ nayato dassanaṁ sandhāya vuttaṁ, na ekakkhaṇe ārammaṇato, tasmā asādhakanti.

Adhigayhamanasikārakathāvaṇṇanā.

---

5. Rūpaṁhetūtikathāvaṇṇanā

754-756. Idāni rūpaṁ hetūti kathānāma hoti. Tattha **hetū**ti kusalāmūlādino hetuhetussāpi nāmaṁ, yassa kassaci paccayassāpi.

၄-အဓိဂယှမနသိကာရကထာဝဏ္ဏနာ

၇၄၉-၇၅၃။ ဣဒါနိ အဓိဂယှ မနသိကာရကထာ နာမ ဟောတိ။ တတ္ထ ဒုဝိဓော မနသိကာရော နယတော စ အာရမ္မဏတော စ။ တတ္ထ ဧကသင်္ခါရဿာပိ အနိစ္စတာယ ဒိဋ္ဌာယ သဗ္ဗေ သင်္ခါရာ အနိစ္စာတိ အဝသေသေသု နယတော မနသိကာရော ဟောတိ။ အတီတေ ပန သင်္ခါရေ မနသိကရောန္တော န အနာဂတေ မနသိကာတုံ သက္ကောတိ။ အတီတာဒီသု အညတရံ မနသိကရောတော အာရမ္မဏတော မနသိကာရော ဟောတိ။ တတ္ထ ပစ္စုပ္ပန္နေ မနသိကရောန္တော ယေန စိတ္တေန တေ မနသိကရောတိ၊ တံ ပစ္စုပ္ပန္နက္ခဏေ မနသိကာတုံ န သက္ကောတိ။ တတ္ထ ယေသံ "သဗ္ဗေ သင်္ခါရာ အနိစ္စာ"တိအာဒိဝစနံ နိဿာယ "မနသိကရောန္တော နာမ အဓိဂယှ အဓိဂဏှိတွာ သင်္ဂဏှိတွာ သဗ္ဗေ သင်္ခါရေ ဧကတော မနသိကရောတီ"တိ လဒ္ဓိ သေယျထာပိ ပုဗ္ဗသေလိယာပရသေလိယာနံ၊ တေ သန္ဓာယ ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ၊ ပဋိညာ ဣတရဿ။

အထ နံ ယသ္မာ သဗ္ဗေ ဧကတော မနသိကရောန္တေန ယေန စိတ္တေန တေ မနသိကရောတိ၊ တမ္ပိ မနသိကာတဗ္ဗံ ဟောတိ၊ တသ္မာ တံစိတ္တတာယ စောဒေတုံ **တေန စိတ္တေနာ**တိ အာဟ။ ဣတရော အာရမ္မဏံ ကတွာ န သက္ကာ ဇာနိတုန္တိ သန္ဓာယ ပဋိက္ခိပတိ။ ဧဝံလက္ခဏံ စိတ္တန္တိ ဉာတတ္တာ ပန တမ္ပိ စိတ္တံ ဉာတမေဝ ဟောတီတိ သန္ဓာယ ပဋိဇာနာတိ။ အထ ဝါ တညေဝ တဿ အာရမ္မဏံ န ဟောတီတိ ပဋိက္ခိပတိ၊ "သဗ္ဗေ သင်္ခါရာ အနိစ္စာ၊ ယဒါ ပညာယ ပဿတီ"တိအာဒီနိ နိဿာယ ဥပ္ပန္နလဒ္ဓိဝသေန ပဋိဇာနာတိ။ သေသပဉှဒွယေပိ ဧသေဝ နယော။ **တေန ဖဿေနာ**တိအာဒီသု ပန တထာရူပံ သုတ္တံ အပဿန္တော ပဋိက္ခိပတေဝ။ အတီတာဒိပဉှေသု ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယေနေဝ ပဋိက္ခေပပဋိညာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ သေသံ ယထာပါဠိမေဝ နိယျာတီတိ။ **သဗ္ဗေ သင်္ခါရာ**တိအာဒိဝစနံ နယတော ဒဿနံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ၊ န ဧကက္ခဏေ အာရမ္မဏတော၊ တသ္မာ အသာဓကန္တိ။

အဓိဂယှမနသိကာရကထာဝဏ္ဏနာ။

၅-ရူပံဟေတူတိကထာဝဏ္ဏနာ

၇၅၄-၇၅၆။ ဣဒါနိ ရူပံ ဟေတူတိ ကထာနာမ ဟောတိ။ တတ္ထ **ဟေတူ**တိ ကုသလမူလာဒိနော ဟေတုဟေတုဿာပိ နာမံ၊ ယဿ ကဿစိ ပစ္စယဿာပိ။

imaṁ pana vibhāgaṁ akatvā “cattāro mahābhūtā hetū”ti vacanamattaṁ nissāya aviseseneva rūpaṁ hetūti yesaṁ laddhi seyyathāpi Uttarāpathakānaṁ, te sandhāya pucchā sakavādissa, paṭiññā itarassa. **Alobho hetū**ti kiṁ te rūpaṁ alobhasaṅkhāto hetūti pucchati, itaro paṭikkhipati. Sesesupi eseva nayo. **Mahābhūtā upādāyarūpānaṁ upādāyahetū**ti ettha paccayaṭṭhena hetubhāvo vutto, na mūlaṭṭhena, tasmā asādhakanti.

Rūpaṁ hetūtikathāvaṇṇanā.

757-759. Sahetukakathāyampi imināva nayena attho veditabboti.

Rūpaṁ sahetukantikathāvaṇṇanā.

---

7. Rūpaṁkusalākusalantikathāvaṇṇanā

760-764. Idāni rūpaṁ kusalākusalantikathā nāma hoti. Tattha “kāyakammaṁ vacīkammaṁ kusalampi akusalampī”tivacanaṁ nissāya kāyavacīkammasaṅkhātaṁ kāyaviññattivacīviññattirūpaṁ kusalampi akusalampīti yesaṁ laddhi seyyathāpi Mahisāsakānañceva Sammitiyānañca, te sandhāya **rūpaṁ kusalan**ti pucchā sakavādissa, paṭiññā itarassa. Atha naṁ “yadi te rūpaṁ kusalaṁ, evaṁvidhena anena bhavitabban”ti codetuṁ **sārammaṇan**ti-ādimāha. Parato akusalapañhepi eseva nayo. Sesamettha uttānatthamevāti.

Rūpaṁ kusalākusalantikathāvaṇṇanā.

---

8. Rūpaṁvipākotikathāvaṇṇanā

765-767. Idāni rūpaṁ vipākotikathā nāma hoti. Tattha yaṁ kammassa katattā uppannā cittacetasikā viya kammassa katattā uppannaṁ, taṁ rūpampi vipākoti yesaṁ laddhi seyyathāpi Andhakānañceva sammitiyānañca,

ဣမံ ပန ဝိဘာဂံ အကတွာ “စတ္တာရော မဟာဘူတာ ဟေတူ”တိ ဝစနမတ္တံ နိဿာယ အဝိသေသေနေဝ ရူပံ ဟေတူတိ ယေသံ လဒ္ဓိ သေယျထာပိ ဥတ္တရာပထကာနံ၊ တေ သန္ဓာယ ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ၊ ပဋိညာ ဣတရဿ။ **အလောဘော ဟေတူ**တိ ကိံ တေ ရူပံ အလောဘသင်္ခါတော ဟေတူတိ ပုစ္ဆတိ၊ ဣတရော ပဋိက္ခိပတိ။ သေသေသုပိ ဧသေဝ နယော။ **မဟာဘူတာ ဥပါဒါယရူပါနံ ဥပါဒါယဟေတူ**တိ ဧတ္ထ ပစ္စယဋ္ဌေန ဟေတုဘာဝေါ ဝုတ္တော၊ န မူလဋ္ဌေန၊ တသ္မာ အသာဓကန္တိ။

ရူပံ ဟေတူတိကထာဝဏ္ဏနာ။

၇၅၇-၇၅၉။ သဟေတုကကထာယမ္ပိ ဣမိနာဝ နယေန အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗောတိ။

ရူပံ သဟေတုကန္တိကထာဝဏ္ဏနာ။

၇-ရူပံကုသလာကုသလန္တိကထာဝဏ္ဏနာ

၇၆၀-၇၆၄။ ဣဒါနိ ရူပံ ကုသလာကုသလန္တိကထာ နာမ ဟောတိ။ တတ္ထ “ကာယကမ္မံ ဝစီကမ္မံ ကုသလမ္ပိ အကုသလမ္ပီ”တိဝစနံ နိဿာယ ကာယဝစီကမ္မသင်္ခါတံ ကာယဝိညတ္တိဝစီဝိညတ္တိရူပံ ကုသလမ္ပိ အကုသလမ္ပီတိ ယေသံ လဒ္ဓိ သေယျထာပိ မဟိသာသကာနဉ္စေဝ သမ္မိတိယာနဉ္စ၊ တေ သန္ဓာယ **ရူပံ ကုသလ**န္တိ ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ၊ ပဋိညာ ဣတရဿ။ အထ နံ “ယဒိ တေ ရူပံ ကုသလံ၊ ဧဝံဝိဓေန အနေန ဘဝိတဗ္ဗ”န္တိ စောဒေတုံ **သာရမ္မဏန္တိ**-အာဒိမာဟ။ ပရတော အကုသလပဉှေပိ ဧသေဝ နယော။ သေသမေတ္ထ ဥတ္တာနတ္ထမေဝါတိ။

ရူပံ ကုသလာကုသလန္တိကထာဝဏ္ဏနာ။

၈-ရူပံဝိပါကောတိကထာဝဏ္ဏနာ

၇၆၅-၇၆၇။ ဣဒါနိ ရူပံ ဝိပါကောတိကထာ နာမ ဟောတိ။ တတ္ထ ယံ ကမ္မဿ ကတတ္တာ ဥပ္ပန္နာ စိတ္တစေတသိကာ ဝိယ ကမ္မဿ ကတတ္တာ ဥပ္ပန္နံ၊ တံ ရူပမ္ပိ ဝိပါကောတိ ယေသံ လဒ္ဓိ သေယျထာပိ အန္ဓကာနဉ္စေဝ သမ္မိတိယာနဉ္စ၊

te sandhāya pucchā sakavādissa, paṭiññā itarassa. Atha naṁ “yadi te rūpaṁ vipāko, evaṁvidhena anena bhavitabban”ti codetuṁ **sukhavedanīyan**ti-ādimāha. Sesaṁ yathāpāḷimeva niyyātīti.

Rūpaṁ vipākotikathāvaṇṇanā.

---

9. Rūpaṁrūpāvacarārūpāvacarantikathāvaṇṇanā

768-770. Idāni rūpaṁ rūpāvacarārūpāvacarantikathā nāma hoti. Tattha yaṁ kāmāvacarakammassa katattā rūpaṁ, taṁ yasmā kāmāvacaraṁ, tasmā rūpāvacarārūpāvacarakammānampi katattā rūpena rūpāvacarārūpāvacarena bhavitabbanti yesaṁ laddhi seyyathāpi Andhakānaṁ, te sandhāya **atthi rūpaṁ rūpāvacarārūpāvacaran**ti pucchā sakavādissa, paṭiññā itarassa. Sesamettha heṭṭhā vuttanayamevāti.

Rūpaṁ rūpāvacarārūpāvacarantikathāvaṇṇanā.

---

10. Rūpārūpadhātupariyāpannakathāvaṇṇanā

771-775. Idāni rūparāgo rūpadhātupariyāpanno arūparāgo arūpadhātupariyāpannoti kathā nāma hoti. Tattha yasmā kāmarāgo kāmadhātupariyāpanno, tasmā rūparāgārūparāgehipi rūpadhātu-arūpadhātupariyāpannehi bhavitabbanti yesaṁ laddhi seyyathāpi Andhakānaṁ, te sandhāya pucchā sakavādissa, paṭiññā itarassa. Sesaṁ heṭṭhā vuttanayeneva veditabbaṁ. Kevalañhi tattha “rūpadhātuṁ anuseti, arūpadhātuṁ anusetī”tipadaṁ viseso. Sā ca laddhi Andhakānañceva sammitiyānañca, ayaṁ andhakānaṁyevāti.

Rūparāgo rūpadhātupariyāpanno arūparāgo arūpadhātupariyāpannotikathāvaṇṇanā.

Soḷasamo vaggo.

တေ သန္ဓာယ ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ၊ ပဋိညာ ဣတရဿ။ အထ နံ “ယဒိ တေ ရူပံ ဝိပါကော၊ ဧဝံဝိဓေန အနေန ဘဝိတဗ္ဗ”န္တိ စောဒေတုံ **သုခဝေဒနီယန္တိ**အာဒိမာဟ။ သေသံ ယထာပါဠိမေဝ နိယျာတီတိ။

ရူပံ ဝိပါကောတိကထာဝဏ္ဏနာ။

၉-ရူပံရူပါဝစရာရူပါဝစရန္တိကထာဝဏ္ဏနာ

၇၆၈-၇၇၀။ ဣဒါနိ ရူပံ ရူပါဝစရာရူပါဝစရန္တိကထာ နာမ ဟောတိ။ တတ္ထ ယံ ကာမာဝစရကမ္မဿ ကတတ္တာ ရူပံ၊ တံ ယသ္မာ ကာမာဝစရံ၊ တသ္မာ ရူပါဝစရာရူပါဝစရကမ္မာနမ္ပိ ကတတ္တာ ရူပေန ရူပါဝစရာရူပါဝစရေန ဘဝိတဗ္ဗန္တိ ယေသံ လဒ္ဓိ သေယျထာပိ အန္ဓကာနံ၊ တေ သန္ဓာယ **အတ္ထိ ရူပံ ရူပါဝစရာရူပါဝစရန္တိ** ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ၊ ပဋိညာ ဣတရဿ။ သေသမေတ္ထ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယမေဝါတိ။

ရူပံ ရူပါဝစရာရူပါဝစရန္တိကထာဝဏ္ဏနာ။

၁၀-ရူပါရူပဓာတုပရိယာပန္နကထာဝဏ္ဏနာ

၇၇၁-၇၇၅။ ဣဒါနိ ရူပရာဂေါ ရူပဓာတုပရိယာပန္နော အရူပရာဂေါ အရူပဓာတုပရိယာပန္နောတိ ကထာ နာမ ဟောတိ။ တတ္ထ ယသ္မာ ကာမရာဂေါ ကာမဓာတုပရိယာပန္နော၊ တသ္မာ ရူပရာဂါရူပရာဂေဟိပိ ရူပဓာတုအရူပဓာတုပရိယာပန္နေဟိ ဘဝိတဗ္ဗန္တိ ယေသံ လဒ္ဓိ သေယျထာပိ အန္ဓကာနံ၊ တေ သန္ဓာယ ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ၊ ပဋိညာ ဣတရဿ။ သေသံ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ကေဝလဉှိ တတ္ထ “ရူပဓာတုံ အနုသေတိ၊ အရူပဓာတုံ အနုသေတီ”တိပဒံ ဝိသေသော။ သာ စ လဒ္ဓိ အန္ဓကာနဉ္စေဝ သမ္မိတိယာနဉ္စ၊ အယံ အန္ဓကာနံယေဝါတိ။

ရူပရာဂေါ ရူပဓာတုပရိယာပန္နော အရူပရာဂေါ အရူပဓာတုပရိယာပန္နောတိကထာဝဏ္ဏနာ။

သောဠသမော ဝဂ္ဂေါ။

17. Sattarasamavagga

1. Atthi-arahatopuññūpacayakathāvaṇṇanā

776-779. Idāni atthi arahato puññūpacayoti kathā nāma hoti. Tattha yesaṁ arahato dānasaṁvibhāgacetiyavandanādīni kammāni disvā[1] atthi arahato puññūpacayoti laddhi seyyathāpi Andhakānaṁ, te sandhāya pucchā sakavādissa, paṭiññā itarassa. Atha naṁ "arahā nāma pahīnapuññapāpo, so yadi puññaṁ kareyya, pāpampi kareyyā"ti codetuṁ **apuññūpacayo**ti āha. Itaro pāṇātipātādikiriyaṁ apassanto paṭikkhipati. **Puññābhisaṅkhāran**ti-ādīsu bhavagāmikammaṁ arahato natthīti paṭikkhipati. **Dānaṁ dadeyyā**ti-ādīsu kiriyacittena dānādipavattisabbhāvato sakavādī paṭijānāti. Itaro cittaṁ anādiyitvā kiriyāpavattimattadassaneneva laddhiṁ patiṭṭhapeti. Sā pana ayoniso patiṭṭhāpitattā appatiṭṭhāpitā hotīti.

Atthi arahato puññūpacayotikathāvaṇṇanā.

---

2. Natthi-arahato-akālamaccūtikathāvaṇṇanā

780. Idāni natthi arahato akālamaccūtikathā nāma hoti. Tattha "nāhaṁ bhikkhave sañcetanikānaṁ kammānaṁ katānaṁ upacitānaṁ apaṭisaṁveditvā byantībhāvaṁ vadāmī"ti[2] suttassa atthaṁ ayoniso gahetvā "arahatā nāma sabbakammavipākaṁ paṭisaṁvedayitvāva parinibbāyitabbaṁ, tasmā natthi arahato akālamaccū"ti yesaṁ laddhi seyyathāpi Rājagirikānañceva Siddhatthikānañca, te sandhāya pucchā sakavādissa, paṭiññā itarassa. Atha naṁ "sace tassa natthi akālamaccu, arahantaghātakena nāma na bhavitabban"ti codetuṁ **natthi arahantaghātako**ti āha. Itaro ānantariyakammassa ceva tādisānañca puggalānaṁ sabbhāvato paṭikkhipati.

781. **Visaṁ na kameyyā**ti pañhe "yāva pubbe katakammaṁ parikkhayaṁ na gacchati, tāva na kamatī"ti laddhiyā paṭikkhipati. Sesamettha yathāpāḷimeva niyyāti.

---

1. Nissāya (Syā)
2. Aṁ 3. 497 piṭṭhe.

၁၇-သတ္တရသမဝဂ္ဂ

၁-အတ္ထိအရဟတောပုညူပစယကထာဝဏ္ဏနာ

၇၇၆-၇၇၉။ ဣဒါနိ အတ္ထိ အရဟတော ပုညူပစယောတိ ကထာ နာမ ဟောတိ။ တတ္ထ ယေသံ အရဟတော ဒါနသံဝိဘာဂစေတိယဝန္ဒနာဒီနိ ကမ္မာနိ ဒိသွာ[၁] အတ္ထိ အရဟတော ပုညူပစယောတိ လဒ္ဓိ သေယျထာပိ အန္ဓကာနံ၊ တေ သန္ဓာယ ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ၊ ပဋိညာ ဣတရဿ။ အထ နံ "အရဟာ နာမ ပဟီနပုညပါပေါ၊ သော ယဒိ ပုညံ ကရေယျ၊ ပါပမ္ပိ ကရေယျာ"တိ စောဒေတုံ **အပုညူပစယော**တိ အာဟ။ ဣတရော ပါဏာတိပါတာဒိကိရိယံ အပဿန္တော ပဋိက္ခိပတိ။ **ပုညာဘိသင်္ခါရ**န္တိအာဒီသု ဘဝဂါမိကမ္မံ အရဟတော နတ္ထီတိ ပဋိက္ခိပတိ။ **ဒါနံ ဒဒေယျာ**တိအာဒီသု ကိရိယစိတ္တေန ဒါနာဒိပဝတ္တိသဗ္ဘာဝတော သကဝါဒီ ပဋိဇာနာတိ။ ဣတရော စိတ္တံ အနာဒိယိတွာ ကိရိယာပဝတ္တိမတ္တဒဿနေနေဝ လဒ္ဓိံ ပတိဋ္ဌပေတိ။ သာ ပန အယောနိသော ပတိဋ္ဌာပိတတ္တာ အပ္ပတိဋ္ဌာပိတာ ဟောတီတိ။

အတ္ထိ အရဟတော ပုညူပစယောတိကထာဝဏ္ဏနာ။

၂-နတ္ထိအရဟတောအကာလမစ္စုတိကထာဝဏ္ဏနာ

၇၈၀။ ဣဒါနိ နတ္ထိ အရဟတော အကာလမစ္စုတိကထာ နာမ ဟောတိ။ တတ္ထ "နာဟံ ဘိက္ခဝေ သဉ္စေတနိကာနံ ကမ္မာနံ ကတာနံ ဥပစိတာနံ အပဋိသံဝေဒိတွာ ဗျန္တီဘာဝံ ဝဒါမီ"တိ[၂] သုတ္တဿ အတ္ထံ အယောနိသော ဂဟေတွာ "အရဟတာ နာမ သဗ္ဗကမ္မဝိပါကံ ပဋိသံဝေဒယိတွာဝ ပရိနိဗ္ဗာယိတဗ္ဗံ၊ တသ္မာ နတ္ထိ အရဟတော အကာလမစ္စူ"တိ ယေသံ လဒ္ဓိ သေယျထာပိ ရာဇဂိရိကာနဉ္စေဝ သိဒ္ဓတ္ထိကာနဉ္စ၊ တေ သန္ဓာယ ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ၊ ပဋိညာ ဣတရဿ။ အထ နံ "သစေ တဿ နတ္ထိ အကာလမစ္စု၊ အရဟန္တဃာတကေန နာမ န ဘဝိတဗ္ဗ"န္တိ စောဒေတုံ **နတ္ထိ အရဟန္တဃာတကော**တိ အာဟ။ ဣတရော အာနန္တရိယကမ္မဿ စေဝ တာဒိသာနဉ္စ ပုဂ္ဂလာနံ သဗ္ဘာဝတော ပဋိက္ခိပတိ။

၇၈၁။ **ဝိသံ န ကမေယျာ**တိ ပဉှေ "ယာဝ ပုဗ္ဗေ ကတကမ္မံ ပရိက္ခယံ န ဂစ္ဆတိ၊ တာဝ န ကမတီ"တိ လဒ္ဓိယာ ပဋိက္ခိပတိ။ သေသမေတ္ထ ယထာပါဠိမေဝ နိယျာတိ။

၁-နိဿာယ(သျာ)
၂-အံ ၃-၄၉၇-ပိဋ္ဌေ။

782. **Nāhaṁ bhikkhave**ti suttaṁ idaṁ sandhāya vuttaṁ—sañcetanikānaṁ kammānaṁ katānaṁ vipākaṁ apaṭisaṁveditvā avinditvā ananubhavitvā byantībhāvaṁ tesaṁ kammānaṁ parivaṭumaparicchinnabhāvaṁ na vadāmi, tañca kho diṭṭhadhammavedanīyānaṁ diṭṭheva dhamme, na tato paraṁ, upapajjavedanīyānaṁ anantaraṁ upapattiṁ upapajjitvāva, na tato paraṁ, aparāpariyavedanīyānaṁ yadā vipākokāsaṁ labhanti, tathārūpe, aparāpare vā[1] pariyāye. Evaṁ sabbathāpi saṁsārapavatte sati laddhavipākavāre kamme na vijjateso jagatippadeso, yatthaṭṭhito mucceyya pāpakammāti. Evaṁ sante yadetaṁ "aladdhavipākavārampi kammaṁ avassaṁ arahato paṭisaṁveditabban"ti kappanāvasena "natthi arahato akālamaccū"ti laddhipatiṭṭhāpanaṁ kataṁ, taṁ dukkaṭamevāti.

Natthi arahato akālamaccūtikathāvaṇṇanā.

---

3. Sabbamidaṁkammatotikathāvaṇṇanā

783. Idāni sabbamidaṁ kammatotikathā nāma hoti. Tattha "kammunā vattati loko"ti suttaṁ nissāya "sabbamidaṁ kammakilesavipākavaṭṭaṁ kammatova hotī"ti yesaṁ laddhi seyyathāpi Rājagirikānañceva Siddhatthikānañca, te sandhāya **sabbamidan**ti pucchā sakavādissa, paṭiññā itarassa. Atha naṁ "evaṁ sante kammampi kammato āpajjatī"ti codetuṁ **kammampi kammato**ti āha. Itaro yadi kammampi kammatova nāma taṁ kammaṁ vipākoyeva siyāti paṭikkhipati. **Pubbekatahetū**ti "yadi sabbamidaṁ kammato, pubbekatahetunā tena bhavitabban"ti codetuṁ pucchati, itaro pubbekatahetuvādabhayena paṭikkhipati.

784. **Kammavipākato**ti "yadi sabbamidaṁ kammato, yaṁ atītabhave pavattassa hetubhūtaṁ kammaṁ, tampi purimatare bhave kammatoti kammavipāko sampajjati, tena te sabbamidaṁ kammavipākato āpajjatī"ti codetuṁ pucchati. Itaro bījato aṅkurasseva paccuppannapavattassa kammato nibbattiṁ sandhāya paṭikkhipati. Dutiyaṁ puṭṭho tassāpi kammassa bījassa purimabījato

1. Tathārūpe apare vā (Sī, Syā)

၇၈၂။ **နာဟံ ဘိက္ခဝေ**တိ သုတ္တံ ဣဒံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ—သဉ္စေတနိကာနံ ကမ္မာနံ ကတာနံ ဝိပါကံ အပဋိသံဝေဒိတွာ အဝိန္ဒိတွာ အနနုဘဝိတွာ ဗျန္တီဘာဝံ တေသံ ကမ္မာနံ ပရိဝဋုမပရိစ္ဆိန္နဘာဝံ န ဝဒါမိ၊ တဉ္စ ခေါ ဒိဋ္ဌဓမ္မဝေဒနီယာနံ ဒိဋ္ဌေဝ ဓမ္မေ, န တတော ပရံ၊ ဥပပဇ္ဇဝေဒနီယာနံ အနန္တရံ ဥပပတ္တိံ ဥပပဇ္ဇိတွာဝ, န တတော ပရံ၊ အပရာပရိယဝေဒနီယာနံ ယဒါ ဝိပါကောကာသံ လဘန္တိ၊ တထာရူပေ, အပရာပရေ ဝါ[1] ပရိယာယေ။ ဧဝံ သဗ္ဗထာပိ သံသာရပဝတ္တေ သတိ လဒ္ဓဝိပါကဝါရေ ကမ္မေ န ဝိဇ္ဇတေသော ဇဂတိပ္ပဒေသော၊ ယတ္ထဋ္ဌိတော မုစ္စေယျ ပါပကမ္မာတိ။ ဧဝံ သန္တေ ယဒေတံ "အလဒ္ဓဝိပါကဝါရမ္ပိ ကမ္မံ အဝဿံ အရဟတော ပဋိသံဝေဒိတဗ္ဗ"န္တိ ကပ္ပနာဝသေန "နတ္ထိ အရဟတော အကာလမစ္စူ"တိ လဒ္ဓိပတိဋ္ဌာပနံ ကတံ၊ တံ ဒုက္ကဋမေဝါတိ။

နတ္ထိ အရဟတော အကာလမစ္စုတိကထာဝဏ္ဏနာ။

၃-သဗ္ဗမိဒံကမ္မတောတိကထာဝဏ္ဏနာ

၇၈၃။ ဣဒါနိ သဗ္ဗမိဒံ ကမ္မတောတိကထာ နာမ ဟောတိ။ တတ္ထ "ကမ္မုနာ ဝတ္တတိ လောကော"တိ သုတ္တံ နိဿာယ "သဗ္ဗမိဒံ ကမ္မကိလေသဝိပါကဝဋ္ဋံ ကမ္မတောဝ ဟောတီ"တိ ယေသံ လဒ္ဓိ သေယျထာပိ ရာဇဂိရိကာနဉ္စေဝ သိဒ္ဓတ္ထိကာနဉ္စ၊ တေ သန္ဓာယ **သဗ္ဗမိဒ**န္တိ ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ၊ ပဋိညာ ဣတရဿ။ အထ နံ "ဧဝံ သန္တေ ကမ္မမ္ပိ ကမ္မတော အာပဇ္ဇတီ"တိ စောဒေတုံ **ကမ္မမ္ပိ ကမ္မတော**တိ အာဟ။ ဣတရော ယဒိ ကမ္မမ္ပိ ကမ္မတောဝ နာမ တံ ကမ္မံ ဝိပါကောယေဝ သိယာတိ ပဋိက္ခိပတိ။ **ပုဗ္ဗေကတဟေတူ**တိ "ယဒိ သဗ္ဗမိဒံ ကမ္မတော၊ ပုဗ္ဗေကတဟေတုနာ တေန ဘဝိတဗ္ဗ"န္တိ စောဒေတုံ ပုစ္ဆတိ၊ ဣတရော ပုဗ္ဗေကတဟေတုဝါဒဘယေန ပဋိက္ခိပတိ။

၇၈၄။ **ကမ္မဝိပါကတော**တိ "ယဒိ သဗ္ဗမိဒံ ကမ္မတော၊ ယံ အတီတဘဝေ ပဝတ္တဿ ဟေတုဘူတံ ကမ္မံ၊ တမ္ပိ ပုရိမတရေ ဘဝေ ကမ္မတောတိ ကမ္မဝိပါကော သမ္ပဇ္ဇတိ၊ တေန တေ သဗ္ဗမိဒံ ကမ္မဝိပါကတော အာပဇ္ဇတီ"တိ စောဒေတုံ ပုစ္ဆတိ။ ဣတရော ဗီဇတော အင်္ကုရဿေဝ ပစ္စုပ္ပန္နပဝတ္တဿ ကမ္မတော နိဗ္ဗတ္တိံ သန္ဓာယ ပဋိက္ခိပတိ။ ဒုတိယံ ပုဋ္ဌော တဿာပိ ကမ္မဿ ဗီဇဿ ပုရိမဗီဇတော

၁-တထာရူပေ အပရေ ဝါ (သီ၊ သျာ)

viya purimakammato pavattattā paṭijānāti. **Pāṇaṁ haneyyā**ti-ādi “yadi sabbaṁ kammavipākato, pāṇātipātādīni kammavipākeneva kareyyā”ti codetuṁ vuttaṁ. Itaro dussīlyacetanāpi purimakammanibbāttā ekena pariyāyena vipākoyevāti laddhiyā paṭijānāti. Atha naṁ “yadi te pāṇātipāto kammavipākato nibbattati, pāṇātipāto viya vipākopi saphalo āpajjatī”ti cocetuṁ **saphalo**ti āha. Itaro pāṇātipātassa nirayasaṁvattanikādibhāvato saphalataṁ passanto paṭijānāti, kammavipākassa pana idaṁ nāma phalanti vuttaṭṭhānaṁ apassanto paṭikkhipati. Adinnādānādīsupi eseva nayo. **Gilānapaccayabhesajjaparikkhāro saphalo**ti deyyadhammavasena dānaphalaṁ pucchati. **Kammunā vattatī**ti suttaṁ “natthi kamman”ti akammavāditaṁ paṭikkhipitvā “atthi kamman”ti kammavāditaṁ kammassakataṁ dīpeti, na sabbasseva kammato nibbattiṁ, tasmā asādhakanti.

Sabbamidaṁ kammatotikathāvaṇṇanā.

---

4. Indriyabaddhakathāvaṇṇanā

786-787. Idāni indriyabaddhakathā nāma hoti. Tattha duvidhaṁ dukkhaṁ indriyabaddhaṁ anindriyabaddhañca. Indriyabaddhaṁ dukkhavatthutāya dukkhaṁ, anindriyabaddhaṁ udayabbayapaṭipīḷanaṭṭhena “yadaniccaṁ taṁ dukkhan”ti saṅgahitattā dukkhaṁ. Imaṁ vibhāgaṁ aggahetvā “yassa pariññāya Bhagavati brahmacariyaṁ vussati, taṁ indriyabaddhameva dukkhaṁ, na itaran”ti yesaṁ laddhi seyyathāpi Hetuvādānaṁ, tesaṁ itarassāpi dukkhabhāvaṁ dassetuṁ **indriyabaddhaññevā**ti pucchā sakavādissa, paṭiññā itarassa. Atha naṁ “yasmā Bhagavatā ‘yadaniccaṁ taṁ dukkhan’ti vuttaṁ, tasmā indriyabaddheneva tena aniccena bhavitabban”ti codetuṁ **indriyabaddhaññeva aniccan**ti-ādimāha. **Nanu anindriyabaddhaṁ aniccan**ti nanu pathavīpabbatapāsāṇādi anindriyabaddhampi aniccanti attho.

788. **Na vattabbaṁ indriyabaddhaññeva dukkhan**ti pañhe **āmantā**ti paṭiññā sakavādissa. Anindriyabaddhañhi dukkhadomanassānaṁ ārammaṇaṁ hoti. Uṇhakālasmiñhi aggi sītakāle ca vāto dukkhassa ārammaṇaṁ,

ဝိယ ပုရိမကမ္မတော ပဝတ္တတ္တာ ပဋိဇာနာတိ။ **ပါဏံ ဟနေယျာ**တိအာဒိ “ယဒိ သဗ္ဗံ ကမ္မဝိပါကတော၊ ပါဏာတိပါတာဒီနိ ကမ္မဝိပါကေနေဝ ကရေယျာ”တိ စောဒေတုံ ဝုတ္တံ။ ဣတရော ဒုဿီလျစေတနာပိ ပုရိမကမ္မနိဗ္ဗတ္တာ ဧကေန ပရိယာယေန ဝိပါကောယေဝါတိ လဒ္ဓိယာ ပဋိဇာနာတိ။ အထ နံ “ယဒိ တေ ပါဏာတိပါတော ကမ္မဝိပါကတော နိဗ္ဗတ္တတိ၊ ပါဏာတိပါတော ဝိယ ဝိပါကောပိ သဖလော အာပဇ္ဇတီ”တိ စောဒေတုံ **သဖလော**တိ အာဟ။ ဣတရော ပါဏာတိပါတဿ နိရယသံဝတ္တနိကာဒိဘာဝတော သဖလတံ ပဿန္တော ပဋိဇာနာတိ၊ ကမ္မဝိပါကဿ ပန ဣဒံ နာမ ဖလန္တိ ဝုတ္တဋ္ဌာနံ အပဿန္တော ပဋိက္ခိပတိ။ အဒိန္နာဒါနာဒီသုပိ ဧသေဝ နယော။ **ဂိလာနပစ္စယဘေသဇ္ဇပရိက္ခာရော သဖလော**တိ ဒေယျဓမ္မဝသေန ဒါနဖလံ ပုစ္ဆတိ။ **ကမ္မုနာ ဝတ္တတီ**တိ သုတ္တံ “နတ္ထိ ကမ္မ”န္တိ အကမ္မဝါဒိတံ ပဋိက္ခိပိတွာ “အတ္ထိ ကမ္မ”န္တိ ကမ္မဝါဒိတံ ကမ္မဿကတံ ဒီပေတိ၊ န သဗ္ဗဿေဝ ကမ္မတော နိဗ္ဗတ္တိံ၊ တသ္မာ အသာဓကန္တိ။

သဗ္ဗမိဒံ ကမ္မတောတိကထာဝဏ္ဏနာ။

၄-ဣန္ဒြိယဗဒ္ဓကထာဝဏ္ဏနာ

၇၈၆-၇၈၇။ ဣဒါနိ ဣန္ဒြိယဗဒ္ဓကထာ နာမ ဟောတိ။ တတ္ထ ဒုဝိဓံ ဒုက္ခံ ဣန္ဒြိယဗဒ္ဓံ အနိန္ဒြိယဗဒ္ဓဉ္စ။ ဣန္ဒြိယဗဒ္ဓံ ဒုက္ခဝတ္ထုတာယ ဒုက္ခံ၊ အနိန္ဒြိယဗဒ္ဓံ ဥဒယဗ္ဗယပဋိပီဠနဋ္ဌေန “ယဒနိစ္စံ တံ ဒုက္ခ”န္တိ သင်္ဂဟိတတ္တာ ဒုက္ခံ။ ဣမံ ဝိဘာဂံ အဂ္ဂဟေတွာ “ယဿ ပရိညာယ ဘဂဝတိ ဗြဟ္မစရိယံ ဝုဿတိ၊ တံ ဣန္ဒြိယဗဒ္ဓမေဝ ဒုက္ခံ၊ န ဣတရ”န္တိ ယေသံ လဒ္ဓိ သေယျထာပိ ဟေတုဝါဒါနံ၊ တေသံ ဣတရဿာပိ ဒုက္ခဘာဝံ ဒဿေတုံ **ဣန္ဒြိယဗဒ္ဓညေဝါ**တိ ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ၊ ပဋိညာ ဣတရဿ။ အထ နံ “ယသ္မာ ဘဂဝတာ ‘ယဒနိစ္စံ တံ ဒုက္ခ’န္တိ ဝုတ္တံ၊ တသ္မာ ဣန္ဒြိယဗဒ္ဓေနေဝ တေန အနိစ္စေန ဘဝိတဗ္ဗ”န္တိ စောဒေတုံ **ဣန္ဒြိယဗဒ္ဓညေဝ အနိစ္စ**န္တိအာဒိမာဟ။ **နနု အနိန္ဒြိယဗဒ္ဓံ အနိစ္စ**န္တိ နနု ပထဝီပဗ္ဗတပါသာဏာဒိ အနိန္ဒြိယဗဒ္ဓမ္ပိ အနိစ္စန္တိ အတ္ထော။

၇၈၈။ **န ဝတ္တဗ္ဗံ ဣန္ဒြိယဗဒ္ဓညေဝ ဒုက္ခ**န္တိ ပဉှေ **အာမန္တာ**တိ ပဋိညာ သကဝါဒိဿ။ အနိန္ဒြိယဗဒ္ဓဉှိ ဒုက္ခဒောမနဿာနံ အာရမ္မဏံ ဟောတိ။ ဥဏှကာလသ္မိဉှိ အဂ္ဂိ သီတကာလေ စ ဝါတော ဒုက္ခဿ အာရမ္မဏံ၊

niccampi bhogavināsādayo domanassassa. Tasmā vināpi aniccaṭṭhena anindriyabaddhaṁ dukkhanti vattabbaṁ. Kammakilesehi pana anibbattattā dukkhaṁ ariyasaccanti na vattabbaṁ, tathā maggena apariññeyyattā. Yasmā pana tiṇakaṭṭhādinirodho vā utubījādinirodho vā dukkhanirodhaṁ ariyasaccaṁ nāma na hoti, tasmā indriyabaddhaṁ dukkhañceva ariyasaccañca, itaraṁ pana dukkhamevāti idaṁ nānattaṁ dassetuṁ paṭijānāti. **Yathā indriyabaddhassā**ti-ādivacanaṁ indriyabaddhassa pariññāya brahmacarivāsaṁ pariññātassa puna anuppattiṁ dīpeti. Tenevettha sakavādinā paṭikkhepo kato, "yadaniccaṁ taṁ dukkhan"ti vacanena pana saṅgahitassa anindriyabaddhassa dukkhabhāvaṁ paṭisedhetuṁ na sakkāti, tasmā asādhakanti.

Indriyabaddhakathāvaṇṇanā.

---

5. Ṭhapetvā-ariyamaggantikathāvaṇṇanā

789-790. Idāni ṭhapetvā ariyamaggantikathā nāma hoti. Tattha "yasmā ariyamaggo 'dukkhanirodhagāminipaṭipadā'ti vutto, tasmā ṭhapetvā ariyamaggaṁ avasesā saṅkhārā dukkhā"ti yesaṁ laddhi seyyathāpi Hetuvādānaṁ, te sandhāya pucchā sakavādissa, paṭiññā itarassa. Atha naṁ "yadi evaṁ samudayassāpi dukkhabhāvo āpajjatī"ti codetuṁ **dukkhasamudayopī**ti āha. Itaro hetulakkhaṇaṁ sandhāya paṭikkhipati. Puna puṭṭho pavatta[1]pariyāpannabhāvaṁ sandhāya paṭijānāti. **Tīṇevā**ti pañhesu suttavirodhabhayena paṭikkhipati, laddhivasena paṭijānāti. Sesamettha uttānatthamevāti.

Ṭhapetvā ariyamaggantikathāvaṇṇanā.

---

6. Navattabbaṁsaṁghodakkhiṇaṁpaṭiggaṇhātītikathāvaṇṇanā

791-792. Idāni na vattabbaṁ saṁgho dakkhiṇaṁ paṭiggaṇhātītikathā nāma hoti. Tattha "paramatthato maggaphalāneva saṁgho, maggaphalehi

---

1. Pavatti (Syā). Parivatta (Ka)

နိစ္စမ္ပိ ဘောဂဝိနာသာဒယော ဒေါမနဿဿ။ တသ္မာ ဝိနာပိ အနိစ္စဋ္ဌေန အနိန္ဒြိယဗဒ္ဓံ ဒုက္ခန္တိ ဝတ္တဗ္ဗံ။ ကမ္မကိလေသေဟိ ပန အနိဗ္ဗတ္တတ္တာ ဒုက္ခံ အရိယသစ္စန္တိ န ဝတ္တဗ္ဗံ၊ တထာ မဂ္ဂေန အပရိညေယျတ္တာ။ ယသ္မာ ပန တိဏကဋ္ဌာဒိနိရောဓော ဝါ ဥတုဗီဇာဒိနိရောဓော ဝါ ဒုက္ခနိရောဓံ အရိယသစ္စံ နာမ န ဟောတိ၊ တသ္မာ ဣန္ဒြိယဗဒ္ဓံ ဒုက္ခဉ္စေဝ အရိယသစ္စဉ္စ၊ ဣတရံ ပန ဒုက္ခမေဝါတိ ဣဒံ နာနတ္တံ ဒဿေတုံ ပဋိဇာနာတိ။ **ယထာ ဣန္ဒြိယဗဒ္ဓဿာ**တိအာဒိဝစနံ ဣန္ဒြိယဗဒ္ဓဿ ပရိညာယ ဗြဟ္မစရိယဝါသံ ပရိညာတဿ ပုန အနုပ္ပတ္တိံ ဒီပေတိ။ တေနေဝေတ္ထ သကဝါဒိနာ ပဋိက္ခေပေါ ကတော၊ "ယဒနိစ္စံ တံ ဒုက္ခ"န္တိ ဝစနေန ပန သင်္ဂဟိတဿ အနိန္ဒြိယဗဒ္ဓဿ ဒုက္ခဘာဝံ ပဋိသေဓေတုံ န သက္ကာတိ၊ တသ္မာ အသာဓကန္တိ။

ဣန္ဒြိယဗဒ္ဓကထာဝဏ္ဏနာ။

၅-ဌပေတွာအရိယမဂ္ဂန္တိကထာဝဏ္ဏနာ

၇၈၉-၇၉၀။ ဣဒါနိ ဌပေတွာ အရိယမဂ္ဂန္တိကထာ နာမ ဟောတိ။ တတ္ထ "ယသ္မာ အရိယမဂ္ဂေါ 'ဒုက္ခနိရောဓဂါမိနိပဋိပဒါ'တိ ဝုတ္တော၊ တသ္မာ ဌပေတွာ အရိယမဂ္ဂံ အဝသေသာ သင်္ခါရာ ဒုက္ခာ"တိ ယေသံ လဒ္ဓိ သေယျထာပိ ဟေတုဝါဒါနံ၊ တေ သန္ဓာယ ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ၊ ပဋိညာ ဣတရဿ။ အထ နံ "ယဒိ ဧဝံ သမုဒယဿာပိ ဒုက္ခဘာဝေါ အာပဇ္ဇတီ"တိ စောဒေတုံ **ဒုက္ခသမုဒယောပီ**တိ အာဟ။ ဣတရော ဟေတုလက္ခဏံ သန္ဓာယ ပဋိက္ခိပတိ။ ပုန ပုဋ္ဌော ပဝတ္တ[၁]ပရိယာပန္နဘာဝံ သန္ဓာယ ပဋိဇာနာတိ။ **တီဏေဝါ**တိ ပဉှေသု သုတ္တဝိရောဓဘယေန ပဋိက္ခိပတိ၊ လဒ္ဓိဝသေန ပဋိဇာနာတိ။ သေသမေတ္ထ ဥတ္တာနတ္ထမေဝါတိ။

ဌပေတွာ အရိယမဂ္ဂန္တိကထာဝဏ္ဏနာ။

၆-နဝတ္တဗ္ဗံသံဃောဒက္ခိဏံပဋိဂ္ဂဏှာတီတိကထာဝဏ္ဏနာ

၇၉၁-၇၉၂။ ဣဒါနိ န ဝတ္တဗ္ဗံ သံဃော ဒက္ခိဏံ ပဋိဂ္ဂဏှာတီတိကထာ နာမ ဟောတိ။ တတ္ထ "ပရမတ္ထတော မဂ္ဂဖလာနေဝ သံဃော၊ မဂ္ဂဖလေဟိ

၁-ပဝတ္တိ (သျာ)။ ပရိဝတ္တ (က)

añño saṁgho nāma natthi, maggaphalāni ca na kiñci paṭiggaṇhanti, tasmā na vattabbaṁ saṁgho dakkhiṇaṁ paṭiggaṇhātī"ti yesaṁ laddhi seyyathāpi etarahi mahāpuññavādīsaṅkhātānaṁ vetullakānaṁ, te sandhāya **na vattabban**ti pucchā sakavādissa, paṭiññā itarassa. Atha naṁ "yadi saṁgho na paṭiggaṇheyya, na naṁ Satthā āhuneyyāti-ādīhi thomeyyā"ti codetuṁ **nanu saṁgho āhuneyyo**ti-ādimāha. **Saṁghassa dānaṁ dentī**ti "ye te saṁghassa denti, te paṭiggāhakesu asati kassa dadeyyun"ti codanatthaṁ vuttaṁ. **Āhutiṁ jātavedovā**ti suttaṁ parasamayato āgataṁ. Tattha **mahāmeghan**ti meghavuṭṭhiṁ sandhāya vuttaṁ. Vuṭṭhiñhi medanī paṭiggaṇhāti, na meghameva. **Maggo paṭiggaṇhātī**ti "maggaphalāni saṁgho"ti laddhiyā vadati, na ca maggaphalāneva saṁgho, maggaphalapātubhāvaparisuddhe pana khandhe upādāya paññattā aṭṭha puggalā saṁgho, tasmā asādhakametanti.

Na vattabbaṁ saṁgho dakkhiṇaṁ paṭiggaṇhātītikathāvaṇṇanā.

---

7. Navattabbaṁsaṁghodakkhiṇaṁvisodhetītikathāvaṇṇanā

793-794. Idāni na vattabbaṁ saṁgho dakkhiṇaṁ visodhetītikathā nāma hoti. Tattha "maggaphalāneva saṁgho nāma, na ca tāni dakkhiṇaṁ visodhetuṁ sakkonti, tasmā na vattabbaṁ saṁgho dakkhiṇaṁ visodhetī"ti yesaṁ laddhi seyyathāpi tesaññeva, te sandhāya pucchā sakavādissa, paṭiññā itarassa. **Āhuneyyo**ti-ādi "yadi saṁgho dakkhiṇaṁ visodhetuṁ na sakkuṇeyya[1], na naṁ Satthā evaṁ thomeyyā"ti dassanatthaṁ vuttaṁ. **Visodhetī**ti mahapphalaṁ karoti. Saṁghasmiñhi appaṁ dinnaṁ bahu hoti, bahu dinnaṁ bahutaraṁ. **Dakkhiṇeyyā**ti dakkhiṇārahā dakkhiṇāya anucchavikā, dakkhiṇaṁ visodhetuṁ samatthāti attho. **Dakkhiṇaṁ ārādhentī**ti sampādenti, appamattikāyapi dakkhiṇāya mahantaṁ phalaṁ pāpuṇantīti attho. Sesaṁ heṭṭhā vuttanayamevāti.

Na vattabbaṁ saṁgho dakkhiṇaṁ visodhetītikathāvaṇṇanā.

1. Na sakkā (Sī, Ka)

အညော သံဃော နာမ နတ္ထိ၊ မဂ္ဂဖလာနိ စ န ကိဉ္စိ ပဋိဂ္ဂဏှန္တိ၊ တသ္မာ န ဝတ္တဗ္ဗံ သံဃော ဒက္ခိဏံ ပဋိဂ္ဂဏှာတီ"တိ ယေသံ လဒ္ဓိ သေယျထာပိ ဧတရဟိ မဟာပုညဝါဒီသင်္ခါတာနံ ဝေတုလ္လကာနံ၊ တေ သန္ဓာယ **န ဝတ္တဗ္ဗန္တိ** ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ၊ ပဋိညာ ဣတရဿ။ အထ နံ "ယဒိ သံဃော န ပဋိဂ္ဂဏှေယျ၊ န နံ သတ္ထာ အာဟုနေယျာတိအာဒီဟိ ထောမေယျာ"တိ စောဒေတုံ **နနု သံဃော အာဟုနေယျော**တိအာဒိမာဟ။ **သံဃဿ ဒါနံ ဒေန္တီ**တိ "ယေ တေ သံဃဿ ဒေန္တိ၊ တေ ပဋိဂ္ဂါဟကေသု အသတိ ကဿ ဒဒေယျု"န္တိ စောဒနတ္ထံ ဝုတ္တံ။ **အာဟုတိံ ဇာတဝေဒေါဝါ**တိ သုတ္တံ ပရသမယတော အာဂတံ။ တတ္ထ **မဟာမေဃန္တိ** မေဃဝုဋ္ဌိံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ။ ဝုဋ္ဌိဉှိ မေဒနီ ပဋိဂ္ဂဏှာတိ၊ န မေဃမေဝ။ **မဂ္ဂေါ ပဋိဂ္ဂဏှာတီ**တိ "မဂ္ဂဖလာနိ သံဃော"တိ လဒ္ဓိယာ ဝဒတိ၊ န စ မဂ္ဂဖလာနေဝ သံဃော၊ မဂ္ဂဖလပါတုဘာဝပရိသုဒ္ဓေ ပန ခန္ဓေ ဥပါဒါယ ပညတ္တာ အဋ္ဌ ပုဂ္ဂလာ သံဃော၊ တသ္မာ အသာဓကမေတန္တိ။

န ဝတ္တဗ္ဗံ သံဃော ဒက္ခိဏံ ပဋိဂ္ဂဏှာတီတိကထာဝဏ္ဏနာ။

၇-နဝတ္တဗ္ဗံသံဃောဒက္ခိဏံဝိသောဓေတီတိကထာဝဏ္ဏနာ

၇၉၃-၇၉၄။ ဣဒါနိ န ဝတ္တဗ္ဗံ သံဃော ဒက္ခိဏံ ဝိသောဓေတီတိကထာ နာမ ဟောတိ။ တတ္ထ "မဂ္ဂဖလာနေဝ သံဃော နာမ၊ န စ တာနိ ဒက္ခိဏံ ဝိသောဓေတုံ သက္ကောန္တိ၊ တသ္မာ န ဝတ္တဗ္ဗံ သံဃော ဒက္ခိဏံ ဝိသောဓေတီ"တိ ယေသံ လဒ္ဓိ သေယျထာပိ တေသညေဝ၊ တေ သန္ဓာယ ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ၊ ပဋိညာ ဣတရဿ။ **အာဟုနေယျော**တိအာဒိ "ယဒိ သံဃော ဒက္ခိဏံ ဝိသောဓေတုံ န သက္ကုဏေယျ[1]၊ န နံ သတ္ထာ ဧဝံ ထောမေယျာ"တိ ဒဿနတ္ထံ ဝုတ္တံ။ **ဝိသောဓေတီ**တိ မဟပ္ဖလံ ကရောတိ။ သံဃသ္မိဉှိ အပ္ပံ ဒိန္နံ ဗဟု ဟောတိ၊ ဗဟု ဒိန္နံ ဗဟုတရံ။ **ဒက္ခိဏေယျာ**တိ ဒက္ခိဏာရဟာ ဒက္ခိဏာယ အနုစ္ဆဝိကာ၊ ဒက္ခိဏံ ဝိသောဓေတုံ သမတ္ထာတိ အတ္ထော။ **ဒက္ခိဏံ အာရာဓေန္တီ**တိ သမ္ပါဒေန္တိ၊ အပ္ပမတ္တိကာယပိ ဒက္ခိဏာယ မဟန္တံ ဖလံ ပါပုဏန္တီတိ အတ္ထော။ သေသံ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယမေဝါတိ။

န ဝတ္တဗ္ဗံ သံဃော ဒက္ခိဏံ ဝိသောဓေတီတိကထာဝဏ္ဏနာ။

၁-န သက္ကာ (သီ၊ က)

8. Navattabbaṁsaṁghobhuñjatītikathāvaṇṇanā

795-796. Idāni na vattabbaṁ saṁgho bhuñjatītikathā nāma hoti. Tatrāpi “maggaphalāneva saṁgho nāma, na ca tāni kiñci bhuñjanti, tasmā na vattabbaṁ saṁgho bhuñjati, pivati, khādati, sāyatī”ti yesaṁ laddhi seyyathāpi tesaṁyeva, te sandhāya pucchā sakavādissa, paṭiññā itarassa. Atha naṁ “yadi saṁgho na bhuñjeyya, saṁghabhattādikaraṇaṁ niratthakaṁ bhaveyyā”ti codetuṁ **nanu atthi keci saṁghabhattāni karontī**ti-ādimāha. **Gaṇabhojanan**ti-ādi “yadi saṁgho na bhuñjeyya, kassa gaṇabhojanādīni siyun”ti codanatthaṁ vuttaṁ. **Aṭṭha pānānī**ti idampi “yadi saṁgho na piveyya, kassetāni pānāni Satthā anujāneyyā”ti codanatthaṁ vuttaṁ. Sesamidhāpi heṭṭhā vuttanayeneva veditabbanti.

Na vattabbaṁ saṁgho bhuñjatītikathāvaṇṇanā.

---

9. Navattabbaṁsaṁghassadinnaṁmahapphalantikathāvaṇṇanā

797-798. Idāni na vattabbaṁ saṁghassa dinnaṁ mahapphalantikathā nāma hoti. Tatrāpi “maggaphalāneva saṁgho nāma, na ca sakkā tesaṁ kiñci dātuṁ, na ca tehi paṭiggaṇhituṁ, nāpi tesaṁ dānena koci upakāro ijjhati, tasmā na vattabbaṁ saṁghassa dinnaṁ mahapphalan”ti yesaṁ laddhi seyyathāpi tesaṁyeva, te sandhāya pucchā sakavādissa, paṭiññā itarassa. **Āhuneyyo**ti-ādi “yadi saṁghassa dinnaṁ mahapphalaṁ na bhaveyya, na naṁ satthā evaṁ thomeyyā”ti dassanatthaṁ vuttaṁ. Sesaṁ yathāpāḷimeva niyyātīti.

Na vattabbaṁ saṁghassa dinnaṁ mahapphalantikathāvaṇṇanā.

---

10. Navattabbaṁbuddhassadinnaṁmahapphalantikathāvaṇṇanā

799. Idāni na vattabbaṁ Buddhassa dinnaṁ mahapphalantikathā nāma hoti. Tattha “Buddho Bhagavā na kiñci paribhuñjati, lokānuvattanatthaṁ pana paribhuñjamānaṁ viya attānaṁ dasseti, tasmā nirupakārattā na vattabbaṁ tasmiṁ dinnaṁ mahapphalan”ti

၈-နဝတ္တဗ္ဗံသံဃောဘုဉ္ဇတီတိကထာဝဏ္ဏနာ

၇၉၅-၇၉၆။ ဣဒါနိ န ဝတ္တဗ္ဗံ သံဃော ဘုဉ္ဇတီတိကထာ နာမ ဟောတိ။ တတြာပိ “မဂ္ဂဖလာနေဝ သံဃော နာမ၊ န စ တာနိ ကိဉ္စိ ဘုဉ္ဇန္တိ၊ တသ္မာ န ဝတ္တဗ္ဗံ သံဃော ဘုဉ္ဇတိ, ပိဝတိ, ခါဒတိ, သာယတီ”တိ ယေသံ လဒ္ဓိ သေယျထာပိ တေသံယေဝ၊ တေ သန္ဓာယ ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ၊ ပဋိညာ ဣတရဿ။ အထ နံ “ယဒိ သံဃော န ဘုဉ္ဇေယျ၊ သံဃဘတ္တာဒိကရဏံ နိရတ္ထကံ ဘဝေယျာ”တိ စောဒေတုံ **နနု အတ္ထိ ကေစိ သံဃဘတ္တာနိ ကရောန္တီ**တိအာဒိမာဟ။ **ဂဏဘောဇန**န္တိအာဒိ “ယဒိ သံဃော န ဘုဉ္ဇေယျ၊ ကဿ ဂဏဘောဇနာဒီနိ သိယု”န္တိ စောဒနတ္ထံ ဝုတ္တံ။ **အဋ္ဌ ပါနာနီ**တိ ဣဒမ္ပိ “ယဒိ သံဃော န ပိဝေယျ၊ ကဿေတာနိ ပါနာနိ သတ္ထာ အနုဇာနေယျာ”တိ စောဒနတ္ထံ ဝုတ္တံ။ သေသမိဓာပိ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗန္တိ။

န ဝတ္တဗ္ဗံ သံဃော ဘုဉ္ဇတီတိကထာဝဏ္ဏနာ။

၉-နဝတ္တဗ္ဗံသံဃဿဒိန္နံမဟပ္ဖလန္တိကထာဝဏ္ဏနာ

၇၉၇-၇၉၈။ ဣဒါနိ န ဝတ္တဗ္ဗံ သံဃဿ ဒိန္နံ မဟပ္ဖလန္တိကထာ နာမ ဟောတိ။ တတြာပိ “မဂ္ဂဖလာနေဝ သံဃော နာမ၊ န စ သက္ကာ တေသံ ကိဉ္စိ ဒါတုံ၊ န စ တေဟိ ပဋိဂ္ဂဏှိတုံ၊ နာပိ တေသံ ဒါနေန ကောစိ ဥပကာရော ဣဇ္ဈတိ၊ တသ္မာ န ဝတ္တဗ္ဗံ သံဃဿ ဒိန္နံ မဟပ္ဖလ”န္တိ ယေသံ လဒ္ဓိ သေယျထာပိ တေသံယေဝ၊ တေ သန္ဓာယ ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ၊ ပဋိညာ ဣတရဿ။ **အာဟုနေယျော**တိအာဒိ “ယဒိ သံဃဿ ဒိန္နံ မဟပ္ဖလံ န ဘဝေယျ၊ န နံ သတ္ထာ ဧဝံ ထောမေယျာ”တိ ဒဿနတ္ထံ ဝုတ္တံ။ သေသံ ယထာပါဠိမေဝ နိယျာတီတိ။

န ဝတ္တဗ္ဗံ သံဃဿ ဒိန္နံ မဟပ္ဖလန္တိကထာဝဏ္ဏနာ။

၁၀-နဝတ္တဗ္ဗံဗုဒ္ဓဿဒိန္နံမဟပ္ဖလန္တိကထာဝဏ္ဏနာ

၇၉၉။ ဣဒါနိ န ဝတ္တဗ္ဗံ ဗုဒ္ဓဿ ဒိန္နံ မဟပ္ဖလန္တိကထာ နာမ ဟောတိ။ တတ္ထ “ဗုဒ္ဓေါ ဘဂဝါ န ကိဉ္စိ ပရိဘုဉ္ဇတိ၊ လောကာနုဝတ္တနတ္ထံ ပန ပရိဘုဉ္ဇမာနံ ဝိယ အတ္တာနံ ဒဿေတိ၊ တသ္မာ နိရုပကာရတ္တာ န ဝတ္တဗ္ဗံ တသ္မိံ ဒိန္နံ မဟပ္ဖလ”န္တိ

yesaṁ laddhi seyyathāpi tesaṁyeva, te sandhāya pucchā sakavādissa, paṭiññā itarassa. **Dvipadānaṁ aggo**ti-ādi “manussadussīlepi dānaṁ sahassaguṇaṁ hoti, kimaṅgaṁ pana evarūpe aggapuggale”ti dassanatthaṁ vuttaṁ. Sesamettha yathāpāḷimeva niyyātīti.

Na vattabbaṁ Buddhassa dinnaṁ mahapphalantikathāvaṇṇanā.

---

11. Dakkhiṇāvisuddhikathāvaṇṇanā

800-801. Idāni dakkhiṇāvisuddhikathā nāma hoti. Tattha “yadi paṭiggāhakato dakkhiṇā visujjheyya, mahapphalā bhaveyya. Dāyakena dānaṁ dinnaṁ, paṭiggāhakena vipāko nibbattitoti añño aññassa kārako bhaveyya, paraṁkataṁ sukhadukkhaṁ āpajjeyya, añño kareyya, añño paṭisaṁvedeyya. Tasmā dāyakatovadānaṁ visujjhati, no paṭiggāhakato, dāyakasseva[1] cittavisuddhi vipākadāyikā hotī”ti yesaṁ laddhi seyyathāpi Uttarāpathakānaṁ, te sandhāya pucchā sakavādissa, paṭiññā itarassa. **Āhuneyyā**ti-ādi “yadi paṭiggāhakato dānaṁ na visujjheyya, kimassa āhuneyyādibhāvo kareyyā”ti dassanatthaṁ vuttaṁ. **Añño aññassa kārako**ti yadi dāyakassa dānacetanā paṭiggāhakena katā bhaveyya, yuttarūpaṁ siyā. Tassa pana dānacetanā parisuddhā paṭiggāhakasaṅkhātaṁ vatthuṁ paṭicca mahāvipākaṭṭhena visujjhati, tasmā acodanā esā “paṭiggāhakato[2] dānaṁ visujjhatī”ti.

Dakkhiṇāvisuddhikathāvaṇṇanā.

Sattarasamo vaggo.

---

18. Aṭṭhārasamavagga

1. Manussalokakathāvaṇṇanā

802-803. Idāni manussalokakathā nāma hoti. Tattha “Tathāgato loke jāto loke saṁvaḍḍho lokaṁ abhibhuyya

1. Dāyakassevettha (Sī) 2. Paṭiggāhakatopi (Ka)

ယေသံ လဒ္ဓိ သေယျထာပိ တေသံယေဝ၊ တေ သန္ဓာယ ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ၊ ပဋိညာ ဣတရဿ။ **ဒွိပဒါနံ အဂ္ဂေါ**တိအာဒိ “မနုဿဒုဿီလေပိ ဒါနံ သဟဿဂုဏံ ဟောတိ၊ ကိမင်္ဂံ ပန ဧဝရူပေ အဂ္ဂပုဂ္ဂလေ”တိ ဒဿနတ္ထံ ဝုတ္တံ။ သေသမေတ္ထ ယထာပါဠိမေဝ နိယျာတီတိ။

န ဝတ္တဗ္ဗံ ဗုဒ္ဓဿ ဒိန္နံ မဟပ္ဖလန္တိကထာဝဏ္ဏနာ။

၁၁-ဒက္ခိဏာဝိသုဒ္ဓိကထာဝဏ္ဏနာ

၈၀၀-၈၀၁။ ဣဒါနိ ဒက္ခိဏာဝိသုဒ္ဓိကထာ နာမ ဟောတိ။ တတ္ထ “ယဒိ ပဋိဂ္ဂါဟကတော ဒက္ခိဏာ ဝိသုဇ္ဈေယျ၊ မဟပ္ဖလာ ဘဝေယျ။ ဒါယကေန ဒါနံ ဒိန္နံ၊ ပဋိဂ္ဂါဟကေန ဝိပါကော နိဗ္ဗတ္တိတောတိ အညော အညဿ ကာရကော ဘဝေယျ၊ ပရံကတံ သုခဒုက္ခံ အာပဇ္ဇေယျ၊ အညော ကရေယျ၊ အညော ပဋိသံဝေဒေယျ။ တသ္မာ ဒါယကတောဝ ဒါနံ ဝိသုဇ္ဈတိ၊ နော ပဋိဂ္ဂါဟကတော၊ ဒါယကဿေဝ[1] စိတ္တဝိသုဒ္ဓိ ဝိပါကဒါယိကာ ဟောတီ”တိ ယေသံ လဒ္ဓိ သေယျထာပိ ဥတ္တရာပထကာနံ၊ တေ သန္ဓာယ ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ၊ ပဋိညာ ဣတရဿ။ **အာဟုနေယျာ**တိအာဒိ “ယဒိ ပဋိဂ္ဂါဟကတော ဒါနံ န ဝိသုဇ္ဈေယျ၊ ကိမဿ အာဟုနေယျာဒိဘာဝေါ ကရေယျာ”တိ ဒဿနတ္ထံ ဝုတ္တံ။ **အညော အညဿ ကာရကော**တိ ယဒိ ဒါယကဿ ဒါနစေတနာ ပဋိဂ္ဂါဟကေန ကတာ ဘဝေယျ၊ ယုတ္တရူပံ သိယာ။ တဿ ပန ဒါနစေတနာ ပရိသုဒ္ဓါ ပဋိဂ္ဂါဟကသင်္ခါတံ ဝတ္ထုံ ပဋိစ္စ မဟာဝိပါကဋ္ဌေန ဝိသုဇ္ဈတိ၊ တသ္မာ အစောဒနာ ဧသာ “ပဋိဂ္ဂါဟကတော[2] ဒါနံ ဝိသုဇ္ဈတီ”တိ။

ဒက္ခိဏာဝိသုဒ္ဓိကထာဝဏ္ဏနာ။

သတ္တရသမော ဝဂ္ဂေါ။

၁၈-အဋ္ဌာရသမဝဂ္ဂ

၁-မနုဿလောကကထာဝဏ္ဏနာ

၈၀၂-၈၀၃။ ဣဒါနိ မနုဿလောကကထာ နာမ ဟောတိ။ တတ္ထ “တထာဂတော လောကေ ဇာတော လောကေ သံဝဍ္ဎော လောကံ အဘိဘုယျ

၁-ဒါယကဿေဝေတ္ထ (သီ) ၂--ပဋိဂ္ဂါဟကတောပိ (က)

viharati anupalitto lokenā”ti[1] suttaṁ ayoniso gahetvā “Bhagavā Tusitabhavane nibbatto tattheva vasati, na manussalokaṁ āgacchati, nimmitarūpamattakaṁ panettha dassetī”ti yesaṁ laddhi seyyathāpi etarahi Vetullakānaṁyeva, te sandhāya pucchā sakavādissa, paṭiññā itarassa. Atha naṁ puṭṭhokāsena ceva suttasādhanena ca saññāpetuṁ **nanu atthī**ti-ādimāha. **Loke jāto**ti paravādī Tusitapuraṁ sandhāya vadati, Satthārā panetaṁ manussalokaññeva sandhāya lokaṁ vuttaṁ. **Lokaṁ abhibhuyyā**ti paravādī manussalokaṁ abhibhavitvāti diṭṭhiyā vadati, Satthā pana ārammaṇalokaṁ abhibhavitvā vihāsi. **Anupalitto lokenā**ti paravādī manussalokena anupalittataṁva sandhāya vadati, Satthā pana lokadhammesu kilesehi anupalitto vihāsi. Tasmā asādhakametanti.

Manussalokakathāvaṇṇanā.

---

2. Dhammadesanākathāvaṇṇanā

804-806. Idāni dhammadesanākathā nāma hoti. Tattha “Tusitapure ṭhito Bhagavā dhammadesanatthāya abhinimmitaṁ pesesi, tena ceva tassa ca desanaṁ sampaṭicchitvā āyasmatā Ānandena dhammo desito, na Buddhena Bhagavatā”ti yesaṁ laddhi seyyathāpi Vetullakānaññeva, te sandhāya pucchā sakavādissa, paṭiññā itarassa. Atha naṁ “yadi tena dhammo desito, sveva Satthā bhaveyyā”ti codetuṁ **abhinimmito Jino**ti-ādimāha. Itaro tathā asampaṭicchanto paṭikkhipati. Sesamettha uttānatthamevāti.

Dhammadesanākathāvaṇṇanā.

---

3. Karuṇākathāvaṇṇanā

807-808. Idāni karuṇākathā nāma hoti. Tattha piyāyitānaṁ vatthūnaṁ vipattiyā sarāgānaṁ rāgavasena karuṇāpatirūpikaṁ pavattiṁ disvā

---

1. Saṁ 2. 114 piṭṭhe.

ဝိဟရတိ အနုပလိတ္တော လောကေနာ”တိ[၁] သုတ္တံ အယောနိသော ဂဟေတွာ “ဘဂဝါ တုသိတဘဝနေ နိဗ္ဗတ္တော တတ္ထေဝ ဝသတိ၊ န မနုဿလောကံ အာဂစ္ဆတိ၊ နိမ္မိတရူပမတ္တကံ ပနေတ္ထ ဒဿေတီ”တိ ယေသံ လဒ္ဓိ သေယျထာပိ ဧတရဟိ ဝေတုလ္လကာနံယေဝ၊ တေ သန္ဓာယ ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ၊ ပဋိညာ ဣတရဿ။ အထ နံ ပုဋ္ဌောကာသေန စေဝ သုတ္တသာဓနေန စ သညာပေတုံ **နနု အတ္ထီ**တိအာဒိမာဟ။ **လောကေ ဇာတော**တိ ပရဝါဒီ တုသိတပုရံ သန္ဓာယ ဝဒတိ၊ သတ္ထာရာ ပနေတံ မနုဿလောကညေဝ သန္ဓာယ လောကံ ဝုတ္တံ။ **လောကံ အဘိဘုယျာ**တိ ပရဝါဒီ မနုဿလောကံ အဘိဘဝိတွာတိ ဒိဋ္ဌိယာ ဝဒတိ၊ သတ္ထာ ပန အာရမ္မဏလောကံ အဘိဘဝိတွာ ဝိဟာသိ။ **အနုပလိတ္တော လောကေနာ**တိ ပရဝါဒီ မနုဿလောကေန အနုပလိတ္တတံဝ သန္ဓာယ ဝဒတိ၊ သတ္ထာ ပန လောကဓမ္မေသု ကိလေသေဟိ အနုပလိတ္တော ဝိဟာသိ။ တသ္မာ အသာဓကမေတန္တိ။

မနုဿလောကကထာဝဏ္ဏနာ။

၂-ဓမ္မဒေသနာကထာဝဏ္ဏနာ

၈၀၄-၈၀၆။ ဣဒါနိ ဓမ္မဒေသနာကထာ နာမ ဟောတိ။ တတ္ထ “တုသိတပုရေ ဌိတော ဘဂဝါ ဓမ္မဒေသနတ္ထာယ အဘိနိမ္မိတံ ပေသေသိ၊ တေန စေဝ တဿ စ ဒေသနံ သမ္ပဋိစ္ဆိတွာ အာယသ္မတာ အာနန္ဒေန ဓမ္မော ဒေသိတော၊ န ဗုဒ္ဓေန ဘဂဝတာ”တိ ယေသံ လဒ္ဓိ သေယျထာပိ ဝေတုလ္လကာနညေဝ၊ တေ သန္ဓာယ ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ၊ ပဋိညာ ဣတရဿ။ အထ နံ “ယဒိ တေန ဓမ္မော ဒေသိတော၊ သွေဝ သတ္ထာ ဘဝေယျာ”တိ စောဒေတုံ **အဘိနိမ္မိတော ဇိနော**တိအာဒိမာဟ။ ဣတရော တထာ အသမ္ပဋိစ္ဆန္တော ပဋိက္ခိပတိ။ သေသမေတ္ထ ဥတ္တာနတ္ထမေဝါတိ။

ဓမ္မဒေသနာကထာဝဏ္ဏနာ။

၃-ကရုဏာကထာဝဏ္ဏနာ

၈၀၇-၈၀၈။ ဣဒါနိ ကရုဏာကထာ နာမ ဟောတိ။ တတ္ထ ပိယာယိတာနံ ဝတ္ထူနံ ဝိပတ္တိယာ သရာဂါနံ ရာဂဝသေန ကရုဏာပတိရူပိကံ ပဝတ္တိံ ဒိသွာ

၁-သံ ၂-၁၁၄-ပိဋ္ဌေ။

“rāgova karuṇā nāma, so ca Bhagavato natthi, tasmā natthi Buddhassa Bhagavato karuṇā”ti yesaṁ laddhi seyyathāpi Uttarāpathakānaṁ, te sandhāya pucchā sakavādissa, paṭiññā itarassa. Atha naṁ “karuṇā nāmesā nikkilesatāya ceva sattārammaṇatāya ca cetovimuttitāya ca ekādasānisaṁsatāya ca mettādīhi samānajātikā, tasmā yadi Bhagavato karuṇā natthi, mettādayopissa na siyun”ti codanatthaṁ **natthi Buddhassa Bhagavato mettā**ti-ādimāha. **Akāruṇiko**ti pañhe tathārūpaṁ vohāraṁ apassanto paṭikkhipati. Sesamettha uttānatthamevāti.

Karuṇākathāvaṇṇanā.

---

4. Gandhajātakathāvaṇṇanā

809. Idāni gandhajātakathā nāma hoti. Tattha yesaṁ Buddhe Bhagavati ayoniso pemavasena “Bhagavato uccārapassāvo aññe gandhajāte ativiya adhigaṇhāti, natthi tato ca sugandhataraṁ gandhajātan”ti laddhi seyyathāpi ekaccānaṁ Andhakānañceva Uttarāpathakānañca, te sandhāya pucchāya sakavādissa, paṭiññā itarassa. Sesamettha yathāpāḷimeva niyyātīti.

Gandhajātakathāvaṇṇanā.

---

5. Ekamaggakathāvaṇṇanā

810-811. Idāni ekamaggakathā nāma hoti. Tattha yesaṁ Buddhe Bhagavati ayoniso pemavaseneva “Bhagavā sotāpanno hutvā sakadāgāmī, sakadāgāmī hutvā anāgāmī, anāgāmī hutvā[1] arahattaṁ sacchākāsi, ekeneva pana ariyamaggena cattāri phalāni sacchākāsī”ti laddhi seyyathāpi tesaññeva, te sandhāya pucchā sakavādissa, paṭiññā itarassa. Atha naṁ catūhi phalehi saddhiṁ uppannānaṁ catunnaṁ phassādīnaṁ

1. Sotāpanno hutvā, sakadāgāmī hutvā, anāgāmī hutvā (Syā)

“ရာဂေါဝ ကရုဏာ နာမ၊ သော စ ဘဂဝတော နတ္ထိ၊ တသ္မာ နတ္ထိ ဗုဒ္ဓဿ ဘဂဝတော ကရုဏာ”တိ ယေသံ လဒ္ဓိ သေယျထာပိ ဥတ္တရာပထကာနံ၊ တေ သန္ဓာယ ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ၊ ပဋိညာ ဣတရဿ။ အထ နံ “ကရုဏာ နာမေသာ နိက္ကိလေသတာယ စေဝ သတ္တာရမ္မဏတာယ စ စေတောဝိမုတ္တိတာယ စ ဧကာဒသာနိသံသတာယ စ မေတ္တာဒီဟိ သမာနဇာတိကာ၊ တသ္မာ ယဒိ ဘဂဝတော ကရုဏာ နတ္ထိ၊ မေတ္တာဒယောပိဿ န သိယု”န္တိ စောဒနတ္ထံ **နတ္ထိ ဗုဒ္ဓဿ ဘဂဝတော မေတ္တာ**တိအာဒိမာဟ။ **အကာရုဏိကော**တိ ပဉှေ တထာရူပံ ဝေါဟာရံ အပဿန္တော ပဋိက္ခိပတိ။ သေသမေတ္ထ ဥတ္တာနတ္ထမေဝါတိ။

ကရုဏာကထာဝဏ္ဏနာ။

၄-ဂန္ဓဇာတကထာဝဏ္ဏနာ

၈၀၉။ ဣဒါနိ ဂန္ဓဇာတကထာ နာမ ဟောတိ။ တတ္ထ ယေသံ ဗုဒ္ဓေ ဘဂဝတိ အယောနိသော ပေမဝသေန “ဘဂဝတော ဥစ္စာရပဿာဝေါ အညေ ဂန္ဓဇာတေ အတိဝိယ အဓိဂဏှာတိ၊ နတ္ထိ တတော စ သုဂန္ဓတရံ ဂန္ဓဇာတ”န္တိ လဒ္ဓိ သေယျထာပိ ဧကစ္စာနံ အန္ဓကာနဉ္စေဝ ဥတ္တရာပထကာနဉ္စ၊ တေ သန္ဓာယ ပုစ္ဆာယ သကဝါဒိဿ၊ ပဋိညာ ဣတရဿ။ သေသမေတ္ထ ယထာပါဠိမေဝ နိယျာတီတိ။

ဂန္ဓဇာတကထာဝဏ္ဏနာ။

၅-ဧကမဂ္ဂကထာဝဏ္ဏနာ

၈၁၀-၈၁၁။ ဣဒါနိ ဧကမဂ္ဂကထာ နာမ ဟောတိ။ တတ္ထ ယေသံ ဗုဒ္ဓေ ဘဂဝတိ အယောနိသော ပေမဝသေနေဝ “ဘဂဝါ သောတာပန္နော ဟုတွာ သကဒါဂါမီ, သကဒါဂါမီ ဟုတွာ အနာဂါမီ, အနာဂါမီ ဟုတွာ[၁] အရဟတ္တံ သစ္ဆာကာသိ၊ ဧကေနေဝ ပန အရိယမဂ္ဂေန စတ္တာရိ ဖလာနိ သစ္ဆာကာသီ”တိ လဒ္ဓိ သေယျထာပိ တေသညေဝ၊ တေ သန္ဓာယ ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ၊ ပဋိညာ ဣတရဿ။ အထ နံ စတူဟိ ဖလေဟိ သဒ္ဓိံ ဥပ္ပန္နာနံ စတုန္နံ ဖဿာဒီနံ

၁-သောတာပန္နော ဟုတွာ, သကဒါဂါမီ ဟုတွာ, အနာဂါမီ ဟုတွာ (သျာ)

ekato samodhānavasena codetuṁ **catunnaṁ phassānan**ti-ādimāha. **Sotāpattimaggenā**ti-ādi "kataramaggena sacchikarotī"ti pucchanatthaṁ vuttaṁ. **Arahattamaggenā**ti ca vutte tena sakkāyadiṭṭhi-ādīnaṁ pahānābhāvavasena codeti. **Bhagavā sotāpanno**ti Buddhabhūtassa sotāpannabhāvo natthīti paṭikkhipati. Parato pañhadvayepi eseva nayo. Sesamettha yathāpāḷimeva niyyātīti.

Ekamaggakathāvaṇṇanā.

---

6. Jhānasaṅkantikathāvaṇṇanā

813-816. Idāni jhānasaṅkantikathā nāma hoti. Tattha yesaṁ "idha bhikkhave bhikkhu vivicceva kāmehi paṭhamaṁ jhānaṁ upasampajja viharati, vitakkavicārānaṁ vūpasamā dutiyaṁ jhānaṁ, tatiyaṁ jhānaṁ, catutthaṁ jhānaṁ, upasampajja viharatī"ti[1] imaṁ paṭipāṭidesanaṁ nissāya "tassa tassa jhānassa upacārappavattiṁ vināva jhānā jhānaṁ saṅkamatī"ti laddhi seyyathāpi Mahisāsakānañceva ekaccānañca Andhakānaṁ, te sandhāya pucchā sakavādissa, paṭiññā itarassa. Atha naṁ "yadi te dutiyajjhānūpacāraṁ appatvā uppaṭipāṭiyā paṭhamajjhānā dutiyajjhānameva saṅkamati, paṭhamato tatiyaṁ, dutiyato catutthampi saṅkameyyā"ti codetuṁ **paṭhamā jhānā**ti-ādimāha. **Yā paṭhamassā**ti-ādi "yadi paṭhamato anantaraṁ dutiyaṁ, dutiyādīhi vā tatiyādīni samāpajjati, ekāvajjanena samāpajjeyyā"ti codanatthaṁ vuttaṁ. **Kāme ādīnavato**ti paṭhamaṁ kāme ādīnavato manasi karoto pacchā uppajjati, jhānakkhaṇe panesa nimittameva manasi karoti. **Taññeva paṭhaman**ti "yadi purimajavanato pacchimajavanaṁ viya anantaraṁ uppajjeyya, ṭhapetvā purimapacchimabhāvaṁ lakkhaṇato taññeva taṁ bhaveyyā"ti codetuṁ pucchati. Iminā upāyena sabbattha attho veditabbo. **Vivicceva kāmehī**ti-ādīhi paṭipāṭiyā jhānānaṁ desitabhāvaṁ dīpeti, na anantaruppattiṁ, tasmā asādhakanti.

Jhānasaṅkantikathāvaṇṇanā.

---

1. Saṁ 3. 268 piṭṭhe.

ဧကတော သမောဓာနဝသေန စောဒေတုံ **စတုန္နံ ဖဿာန**န္တိအာဒိမာဟ။ **သောတာပတ္တိမဂ္ဂေနာ**တိအာဒိ "ကတရမဂ္ဂေန သစ္ဆိကရောတီ"တိ ပုစ္ဆနတ္ထံ ဝုတ္တံ။ **အရဟတ္တမဂ္ဂေနာ**တိ စ ဝုတ္တေ တေန သက္ကာယဒိဋ္ဌိအာဒီနံ ပဟာနာဘာဝဝသေန စောဒေတိ။ **ဘဂဝါ သောတာပန္နော**တိ ဗုဒ္ဓဘူတဿ သောတာပန္နဘာဝေါ နတ္ထီတိ ပဋိက္ခိပတိ။ ပရတော ပဉှဒွယေပိ ဧသေဝ နယော။ သေသမေတ္ထ ယထာပါဠိမေဝ နိယျာတီတိ။

ဧကမဂ္ဂကထာဝဏ္ဏနာ။

၆-ဈာနသင်္ကန္တိကထာဝဏ္ဏနာ

၈၁၃-၈၁၆။ ဣဒါနိ ဈာနသင်္ကန္တိကထာ နာမ ဟောတိ။ တတ္ထ ယေသံ "ဣဓ ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခု ဝိဝိစ္စေဝ ကာမေဟိ ပဌမံ ဈာနံ ဥပသမ္ပဇ္ဇ ဝိဟရတိ၊ ဝိတက္ကဝိစာရာနံ ဝူပသမာ ဒုတိယံ ဈာနံ၊ တတိယံ ဈာနံ၊ စတုတ္ထံ ဈာနံ၊ ဥပသမ္ပဇ္ဇ ဝိဟရတီ"တိ[၁] ဣမံ ပဋိပါဋိဒေသနံ နိဿာယ "တဿ တဿ ဈာနဿ ဥပစာရပ္ပဝတ္တိံ ဝိနာဝ ဈာနာ ဈာနံ သင်္ကမတီ"တိ လဒ္ဓိ သေယျထာပိ မဟိသာသကာနဉ္စေဝ ဧကစ္စာနဉ္စ အန္ဓကာနံ၊ တေ သန္ဓာယ ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ၊ ပဋိညာ ဣတရဿ။ အထ နံ "ယဒိ တေ ဒုတိယဇ္ဈာနူပစာရံ အပ္ပတွာ ဥပ္ပဋိပါဋိယာ ပဌမဇ္ဈာနာ ဒုတိယဇ္ဈာနမေဝ သင်္ကမတိ၊ ပဌမတော တတိယံ, ဒုတိယတော စတုတ္ထမ္ပိ သင်္ကမေယျာ"တိ စောဒေတုံ **ပဌမာ ဈာနာ**တိအာဒိမာဟ။ **ယာ ပဌမဿာ**တိအာဒိ "ယဒိ ပဌမတော အနန္တရံ ဒုတိယံ, ဒုတိယာဒီဟိ ဝါ တတိယာဒီနိ သမာပဇ္ဇတိ၊ ဧကာဝဇ္ဇနေန သမာပဇ္ဇေယျာ"တိ စောဒနတ္ထံ ဝုတ္တံ။ **ကာမေ အာဒီနဝတော**တိ ပဌမံ ကာမေ အာဒီနဝတော မနသိ ကရောတော ပစ္ဆာ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ ဈာနက္ခဏေ ပနေသ နိမိတ္တမေဝ မနသိ ကရောတိ။ **တညေဝ ပဌမ**န္တိ "ယဒိ ပုရိမဇဝနတော ပစ္ဆိမဇဝနံ ဝိယ အနန္တရံ ဥပ္ပဇ္ဇေယျ၊ ဌပေတွာ ပုရိမပစ္ဆိမဘာဝံ လက္ခဏတော တညေဝ တံ ဘဝေယျာ"တိ စောဒေတုံ ပုစ္ဆတိ။ ဣမိနာ ဥပါယေန သဗ္ဗတ္ထ အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။ **ဝိဝိစ္စေဝ ကာမေဟီ**တိအာဒီဟိ ပဋိပါဋိယာ ဈာနာနံ ဒေသိတဘာဝံ ဒီပေတိ၊ န အနန္တရုပ္ပတ္တိံ၊ တသ္မာ အသာဓကန္တိ။

ဈာနသင်္ကန္တိကထာဝဏ္ဏနာ။

၁-သံ ၃-၂၆၈-ပိဋ္ဌေ။

7. Jhānantarikakathāvaṇṇanā

817-818. Idāni jhānantarikakathā nāma hoti. Tattha yesaṁ samaye "pañcakanaye pañca jhānāni vibhattāni, kevalaṁ tayo samādhī uddiṭṭhā"ti avitakkavicāramattassa samādhino okāsaṁ ajānantānaṁ "paṭhamassa ca dutiyassa ca jhānassa antare jhānantarikā nāma esā"ti laddhi seyyathāpi Sammitiyānañceva ekaccānañca Andhakānaṁ, te sandhāya pucchā sakavādissa, paṭiññā itarassa. Atha naṁ "jhānampi cetasikā dhammā, phassādayopi, tasmā yadi jhānantarikā nāma bhaveyya, phassantarikādīhipi bhavitabban"ti codanatthaṁ **atthi phassantarikā**ti-ādimāha.

Dutiyassa ca jhānassāti "yadi jhānantarikā nāma bhaveyya, dutiyatatiyādīnipi jhānāneva, tesampi antarikāya bhavitabban"ti codanatthaṁ vuttaṁ. So kevalaṁ laddhiyā abhāvena paṭikkhipati ceva paṭijānāti ca. **Paṭhamassa cā**ti puṭṭho laddhivasena paṭijānāti.

819. **Savitakko savicāro**ti-ādi "tiṇṇampi samādhīnaṁ samādhibhāve samāne avitakko vicāramattova samādhi jhānantariko, na itaroti ko ettha visesahetū"ti codanatthaṁ vuttaṁ.

820-822. **Dvinnaṁ jhānānaṁ paṭuppannānan**ti paṭhamadutiyāni sandhāya pucchati. Itaro "tesaṁ paccuppannānaṁyeva[1] antare avitakko vicāramatto samādhi jhānantariko nāma hotī"ti laddhiyā paṭijānāti. **Paṭhamaṁ jhānaṁ niruddhan**ti puṭṭho tiṇṇaṁ ekakkhaṇe pavatti na yuttāti paṭijānāti. **Avitakko vicāramatto samādhi paṭhamaṁ jhānan**ti catukkanayavasena pucchati. Sakavādī tasmiṁ naye tassa abhāvā paṭikkhipati. **Nanu tayo samādhī**ti etthāyamadhippāyo—yathā tesu tīsu samādhīsu dve samādhī jhānāneva, na jhānantarikā, evaṁ itarenapi jhāneneva bhavitabbaṁ, na jhānantarikāyāti.

Jhānantarikakathāvaṇṇanā.

1. Paṭuppannānaṁyeva (Sī, Syā)

၇-ဈာနန္တရိကကထာဝဏ္ဏနာ

၈၁၇-၈၁၈။ ဣဒါနိ ဈာနန္တရိကကထာ နာမ ဟောတိ။ တတ္ထ ယေသံ သမယေ “ပဉ္စကနယေ ပဉ္စ ဈာနာနိ ဝိဘတ္တာနိ၊ ကေဝလံ တယော သမာဓီ ဥဒ္ဒိဋ္ဌာ”တိ အဝိတက္ကဝိစာရမတ္တဿ သမာဓိနော ဩကာသံ အဇာနန္တာနံ “ပဌမဿ စ ဒုတိယဿ စ ဈာနဿ အန္တရေ ဈာနန္တရိကာ နာမ ဧသာ”တိ လဒ္ဓိ သေယျထာပိ သမ္မိတိယာနဉ္စေဝ ဧကစ္စာနဉ္စ အန္ဓကာနံ၊ တေ သန္ဓာယ ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ၊ ပဋိညာ ဣတရဿ။ အထ နံ “ဈာနမ္ပိ စေတသိကာ ဓမ္မာ, ဖဿာဒယောပိ၊ တသ္မာ ယဒိ ဈာနန္တရိကာ နာမ ဘဝေယျ၊ ဖဿန္တရိကာဒီဟိပိ ဘဝိတဗ္ဗ”န္တိ စောဒနတ္ထံ **အတ္ထိ ဖဿန္တရိကာ**တိအာဒိမာဟ။

ဒုတိယဿ စ ဈာနဿာတိ “ယဒိ ဈာနန္တရိကာ နာမ ဘဝေယျ၊ ဒုတိယတတိယာဒီနိပိ ဈာနာနေဝ၊ တေသမ္ပိ အန္တရိကာယ ဘဝိတဗ္ဗ”န္တိ စောဒနတ္ထံ ဝုတ္တံ။ သော ကေဝလံ လဒ္ဓိယာ အဘာဝေန ပဋိက္ခိပတိ စေဝ ပဋိဇာနာတိ စ။ **ပဌမဿ စာ**တိ ပုဋ္ဌော လဒ္ဓိဝသေန ပဋိဇာနာတိ။

၈၁၉။ **သဝိတက္ကော သဝိစာရော**တိအာဒိ “တိဏ္ဏမ္ပိ သမာဓီနံ သမာဓိဘာဝေ သမာနေ အဝိတက္ကော ဝိစာရမတ္တောဝ သမာဓိ ဈာနန္တရိကော၊ န ဣတရောတိ ကော ဧတ္ထ ဝိသေသဟေတူ”တိ စောဒနတ္ထံ ဝုတ္တံ။

၈၂၀-၈၂၂။ **ဒွိန္နံ ဈာနာနံ ပဋုပ္ပန္နာန**န္တိ ပဌမဒုတိယာနိ သန္ဓာယ ပုစ္ဆတိ။ ဣတရော “တေသံ ပစ္စုပ္ပန္နာနံယေဝ[၁] အန္တရေ အဝိတက္ကော ဝိစာရမတ္တော သမာဓိ ဈာနန္တရိကော နာမ ဟောတီ”တိ လဒ္ဓိယာ ပဋိဇာနာတိ။ **ပဌမံ ဈာနံ နိရုဒ္ဓ**န္တိ ပုဋ္ဌော တိဏ္ဏံ ဧကက္ခဏေ ပဝတ္တိ န ယုတ္တာတိ ပဋိဇာနာတိ။ **အဝိတက္ကော ဝိစာရမတ္တော သမာဓိ ပဌမံ ဈာန**န္တိ စတုက္ကနယဝသေန ပုစ္ဆတိ။ သကဝါဒီ တသ္မိံ နယေ တဿ အဘာဝါ ပဋိက္ခိပတိ။ **နနု တယော သမာဓီ**တိ ဧတ္ထာယမဓိပ္ပါယော—ယထာ တေသု တီသု သမာဓီသု ဒွေ သမာဓီ ဈာနာနေဝ, န ဈာနန္တရိကာ၊ ဧဝံ ဣတရေနပိ ဈာနေနေဝ ဘဝိတဗ္ဗံ, န ဈာနန္တရိကာယာတိ။

ဈာနန္တရိကကထာဝဏ္ဏနာ။

၁-ပဋုပ္ပန္နာနံယေဝ (သီ၊ သျာ)

8. Samāpannosaddaṁsuṇātītikathāvaṇṇanā

823-825. Idāni samāpanno saddaṁ suṇātītikathā nāma hoti. Tattha “yasmā paṭhamassa jhānassa saddo kaṇḍako vutto Bhagavatā, yadi ca samāpanno taṁ na suṇeyya, kataṁ kaṇḍako siyā. Tasmā samāpanno saddaṁ suṇātī”ti yesaṁ laddhi seyyathāpi Pubbaseliyānaṁ, te sandhāya pucchā sakavādissa, paṭiññā itarassa. **Cakkhunā rūpaṁ passatī**ti-ādi “samāpannassa tāva pañcadvārappavattaṁ natthi, tasmiṁ asati yadi so saddaṁ suṇeyya, rūpampi passeyyā”ti codanatthaṁ vuttaṁ. **Saddo kaṇḍako**ti vikkhepakarattā[1] vuttaṁ. Oḷārikena hi saddena sote ghaṭṭite paṭhamajjhānato vuṭṭhānaṁ hoti, tenetaṁ vuttaṁ, tasmā asādhakaṁ. **Dutiyassa jhānassā**ti-ādi “yathā aññopi kaṇḍako antosamāpattiyaṁ natthi, evaṁ saddassavanampī”ti bodhanatthaṁ vuttaṁ, taṁ sabbaṁ uttānatthamevāti.

Samāpanno saddaṁ suṇātītikathāvaṇṇanā.

---

9. Cakkhunārūpaṁpassatītikathāvaṇṇanā

826-827. Idāni cakkhunā rūpaṁ passatītikathā nāma hoti. Tattha “cakkhunā rūpaṁ disvā”ti vacanaṁ nissāya “pasādacakkhumeva rūpaṁ passatī”ti yesaṁ laddhi seyyathāpi Mahāsaṁghikānaṁ, te sandhāya pucchā sakavādissa, paṭiññā itarassa. Atha naṁ “yadi cakkhunā rūpaṁ passeyya, rūpena rūpaṁ passeyyā”tīti codetuṁ **rūpena rūpaṁ passatī**ti āha. Itaro rūpāyatanaṁ sandhāya paṭikkhipitvā puna puṭṭho cakkhumeva sandhāya paṭijānāti. **Paṭivijānātī**ti ettha ayamadhippāyo—passatīti hi mayaṁ paṭijānanaṁ sandhāya pucchāma, na cakkhūpasaṁhāramattaṁ. Tasmā vadehi tāva “kiṁ te cakkhumā rūpena rūpaṁ paṭivijānātī”ti. Itaro purimanayeneva paṭikkhipati ceva paṭijānāti ca. Atha naṁ “evaṁ sante rūpaṁ manoviññāṇaṁ āpajjati, tañhi paṭivijānāti nāmā”ti codetuṁ **rūpaṁ manoviññāṇa**nti āha. Itaro lesaṁ alabhanto paṭikkhipateva. **Atthi cakkhussa āvaṭṭanā**ti-ādi “yadi cakkhu paṭivijānanaṭṭhena passati, cakkhuviññāṇassa viya tassāpi

---

[1] Vikkhepakaraṇattā (Syā)

၈-သမာပန္နောသဒ္ဒံသုဏာတီတိကထာဝဏ္ဏနာ

၈၂၃-၈၂၅။ ဣဒါနိ သမာပန္နော သဒ္ဒံ သုဏာတီတိကထာ နာမ ဟောတိ။ တတ္ထ “ယသ္မာ ပဌမဿ ဈာနဿ သဒ္ဒေါ ကဏ္ဋကော ဝုတ္တော ဘဂဝတာ၊ ယဒိ စ သမာပန္နော တံ န သုဏေယျ၊ ကထံ ကဏ္ဋကော သိယာ။ တသ္မာ သမာပန္နော သဒ္ဒံ သုဏာတီ”တိ ယေသံ လဒ္ဓိ သေယျထာပိ ပုဗ္ဗသေလိယာနံ၊ တေ သန္ဓာယ ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ၊ ပဋိညာ ဣတရဿ။ **စက္ခုနာ ရူပံ ပဿတီ**တိအာဒိ “သမာပန္နဿ တာဝ ပဉ္စဒွါရပ္ပဝတ္တံ နတ္ထိ၊ တသ္မိံ အသတိ ယဒိ သော သဒ္ဒံ သုဏေယျ၊ ရူပမ္ပိ ပဿေယျာ”တိ စောဒနတ္ထံ ဝုတ္တံ။ **သဒ္ဒေါ ကဏ္ဋကော**တိ ဝိက္ခေပကရတ္တာ[1] ဝုတ္တံ။ ဩဠာရိကေန ဟိ သဒ္ဒေန သောတေ ဃဋ္ဋိတေ ပဌမဇ္ဈာနတော ဝုဋ္ဌာနံ ဟောတိ၊ တေနေတံ ဝုတ္တံ၊ တသ္မာ အသာဓကံ။ **ဒုတိယဿ ဈာနဿာ**တိအာဒိ “ယထာ အညောပိ ကဏ္ဋကော အန္တောသမာပတ္တိယံ နတ္ထိ၊ ဧဝံ သဒ္ဒဿဝနမ္ပီ”တိ ဗောဓနတ္ထံ ဝုတ္တံ၊ တံ သဗ္ဗံ ဥတ္တာနတ္ထမေဝါတိ။

သမာပန္နော သဒ္ဒံ သုဏာတီတိကထာဝဏ္ဏနာ။

၉-စက္ခုနာရူပံပဿတီတိကထာဝဏ္ဏနာ

၈၂၆-၈၂၇။ ဣဒါနိ စက္ခုနာ ရူပံ ပဿတီတိကထာ နာမ ဟောတိ။ တတ္ထ “စက္ခုနာ ရူပံ ဒိသွာ”တိ ဝစနံ နိဿာယ “ပသာဒစက္ခုမေဝ ရူပံ ပဿတီ”တိ ယေသံ လဒ္ဓိ သေယျထာပိ မဟာသံဃိကာနံ၊ တေ သန္ဓာယ ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ၊ ပဋိညာ ဣတရဿ။ အထ နံ “ယဒိ စက္ခုနာ ရူပံ ပဿေယျ၊ ရူပေန ရူပံ ပဿေယျာ”တီတိ စောဒေတုံ **ရူပေန ရူပံ ပဿတီ**တိ အာဟ။ ဣတရော ရူပါယတနံ သန္ဓာယ ပဋိက္ခိပိတွာ ပုန ပုဋ္ဌော စက္ခုမေဝ သန္ဓာယ ပဋိဇာနာတိ။ **ပဋိဝိဇာနာတီ**တိ ဧတ္ထ အယမဓိပ္ပါယော—ပဿတီတိ ဟိ မယံ ပဋိဇာနနံ သန္ဓာယ ပုစ္ဆာမ၊ န စက္ခူပသံဟာရမတ္တံ။ တသ္မာ ဝဒေဟိ တာဝ “ကိံ တေ စက္ခုမာ ရူပေန ရူပံ ပဋိဝိဇာနာတီ”တိ။ ဣတရော ပုရိမနယေနေဝ ပဋိက္ခိပတိ စေဝ ပဋိဇာနာတိ စ။ အထ နံ “ဧဝံ သန္တေ ရူပံ မနောဝိညာဏံ အာပဇ္ဇတိ၊ တဉှိ ပဋိဝိဇာနာတိ နာမာ”တိ စောဒေတုံ **ရူပံ မနောဝိညာဏ**န္တိ အာဟ။ ဣတရော လေသံ အလဘန္တော ပဋိက္ခိပတေဝ။ **အတ္ထိ စက္ခုဿ အာဝဋ္ဋနာ**တိအာဒိ “ယဒိ စက္ခု ပဋိဝိဇာနနဋ္ဌေန ပဿတိ၊ စက္ခုဝိညာဏဿ ဝိယ တဿာပိ

---

[1] ဝိက္ခေပကရဏတ္တာ (သျာ)

āvajjanāya bhavitabban”ti codetuṁ pucchati. Itaro yasmā na āvajjanapaṭibaddhaṁ cakkhu, na taṁ āvajjanānantaraṁ uppajjati, tasmā **na hevan**ti paṭikkhipati. **Sotena saddan**ti-ādīsupi eseva nayo. **Idha bhikkhave bhikkhu cakkhunā rūpaṁ passatī**ti sasambhārakathānayena vuttaṁ. Yathā hi usunā vijjhantopi “dhanunā vijjhatī”ti vuccati, evaṁ cakkhuviññāṇena passantopi “cakkhunā passatī”ti vutto, tasmā asādhakametaṁ. Sesesupi eseva nayoti.

Cakkhunā rūpaṁ passatītikathāvaṇṇanā.

Aṭṭhārasamo vaggo.

---

19. Ekūnavīsatimavagga

1. Kilesapajahanakathāvaṇṇanā

828-831. Idāni kilesapajahanakathā nāma hoti. Tattha “yasmā kilesapahānaṁ nāma atthi, pahīnakilesassa ca atītāpi kilesā pahīnāva honti, anāgatāpi, paccuppannāpi, tasmā atītepi kilese pajahati, anāgatepi, paccuppannepī”ti yesaṁ laddhi seyyathāpi ekaccānaṁ Uttarāpathakānaṁ, te sandhāya **atīte**ti-ādipucchā sakavādissa, paṭiññā itarassa. Sesaṁ yathāpāḷimeva niyyāti. **Natthi kilese jahatī**ti imasmiṁ pana paravādissa pañhe yasmā kacavaraṁ pajahantassa kacavare chaḍḍanavāyāmo viya kilese pajahantassa na atītādibhedesu kilesesu vāyāmo atthi, nibbānārammaṇe pana ariyamagge pavattite kilesā anuppannāyeva nuppajjantīti pahīnā nāma honti, tasmā **na hevan**ti paṭikkhipati. **Tena hi atīte kilese pajahatī**ti-ādi pana yasmā “natthi kilesapajahanā”ti na vattabbaṁ, tasmā atītādibhede pajahatīti chalena vuttaṁ.

Kilesapajahanakathāvaṇṇanā.

အာဝဇ္ဇနာယ ဘဝိတဗ္ဗ”န္တိ စောဒေတုံ ပုစ္ဆတိ။ ဣတရော ယသ္မာ န အာဝဇ္ဇနပဋိဗဒ္ဓံ စက္ခု၊ န တံ အာဝဇ္ဇနာနန္တရံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ တသ္မာ **န ဟေဝ**န္တိ ပဋိက္ခိပတိ။ **သောတေန သဒ္ဒ**န္တိအာဒီသုပိ ဧသေဝ နယော။ **ဣဓ ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခု စက္ခုနာ ရူပံ ပဿတီ**တိ သသမ္ဘာရကထာနယေန ဝုတ္တံ။ ယထာ ဟိ ဥသုနာ ဝိဇ္ဈန္တောပိ “ဓနုနာ ဝိဇ္ဈတီ”တိ ဝုစ္စတိ၊ ဧဝံ စက္ခုဝိညာဏေန ပဿန္တောပိ “စက္ခုနာ ပဿတီ”တိ ဝုတ္တော၊ တသ္မာ အသာဓကမေတံ။ သေသေသုပိ ဧသေဝ နယောတိ။

စက္ခုနာ ရူပံ ပဿတီတိကထာဝဏ္ဏနာ။

အဋ္ဌာရသမော ဝဂ္ဂေါ။

၁၉-ဧကူနဝီသတိမဝဂ္ဂ

၁-ကိလေသပဇဟနကထာဝဏ္ဏနာ

၈၂၈-၈၃၁။ ဣဒါနိ ကိလေသပဇဟနကထာ နာမ ဟောတိ။ တတ္ထ “ယသ္မာ ကိလေသပဟာနံ နာမ အတ္ထိ၊ ပဟီနကိလေသဿ စ အတီတာပိ ကိလေသာ ပဟီနာဝ ဟောန္တိ, အနာဂတာပိ, ပစ္စုပ္ပန္နာပိ၊ တသ္မာ အတီတေပိ ကိလေသေ ပဇဟတိ, အနာဂတေပိ, ပစ္စုပ္ပန္နေပီ”တိ ယေသံ လဒ္ဓိ သေယျထာပိ ဧကစ္စာနံ ဥတ္တရာပထကာနံ၊ တေ သန္ဓာယ **အတီတေ**တိအာဒိပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ၊ ပဋိညာ ဣတရဿ။ သေသံ ယထာပါဠိမေဝ နိယျာတိ။ **နတ္ထိ ကိလေသေ ဇဟတီ**တိ ဣမသ္မိံ ပန ပရဝါဒိဿ ပဉှေ ယသ္မာ ကစဝရံ ပဇဟန္တဿ ကစဝရေ ဆဍ္ဍနဝါယာမော ဝိယ ကိလေသေ ပဇဟန္တဿ န အတီတာဒိဘေဒေသု ကိလေသေသု ဝါယာမော အတ္ထိ၊ နိဗ္ဗာနာရမ္မဏေ ပန အရိယမဂ္ဂေ ပဝတ္တိတေ ကိလေသာ အနုပ္ပန္နာယေဝ နုပ္ပဇ္ဇန္တီတိ ပဟီနာ နာမ ဟောန္တိ၊ တသ္မာ **န ဟေဝ**န္တိ ပဋိက္ခိပတိ။ **တေန ဟိ အတီတေ ကိလေသေ ပဇဟတီ**တိအာဒိ ပန ယသ္မာ “နတ္ထိ ကိလေသပဇဟနာ”တိ န ဝတ္တဗ္ဗံ၊ တသ္မာ အတီတာဒိဘေဒေ ပဇဟတီတိ ဆလေန ဝုတ္တံ။

ကိလေသပဇဟနကထာဝဏ္ဏနာ။

2. Suññatakathāvaṇṇanā

832. Idāni suññatakathā nāma hoti. Tattha **suññatā**ti dve suññatā khandhānañca anattalakkhaṇaṁ, nibbānañca. Tesu anattalakkhaṇaṁ tāva ekaccaṁ ekena pariyāyena siyā saṅkhārakkhandhapariyāpannaṁ, nibbānaṁ apariyāpannameva. Imaṁ pana vibhāgaṁ aggahetvā "suññatā saṅkhārakkhandhapariyāpannā"ti yesaṁ laddhi seyyathāpi Andhakānaṁ, te sandhāya pucchā sakavādissa, paṭiññā itarassa. **Animittan**ti sabbanimittarahitaṁ nibbānaṁ. "Appaṇihito"tipi tasseva nāmaṁ. Kasmā panetaṁ ābhatanti? Avibhajjavādīvāde dosāropanatthaṁ. Yassa hi avibhajitvā "ekadeseneva suññatā saṅkhārakkhandhapariyāpannā"ti laddhi, tassa nibbānampi saṅkhārakkhandhapariyāpannanti āpajjati. Imassa dosassāropanatthaṁ "animittaṁ appaṇihitan"ti ābhataṁ. Itaro tassa pariyāpannabhāvaṁ anicchanto paṭikkhipati. **Saṅkhārakkhandho na anicco**ti-ādi nibbānasaṅkhātāya suññatāya aniccabhāvāpattidosadassanatthaṁ vuttaṁ.

833. **Saṅkhārakkhandhassa suññatā**ti "yadi aññassa khandhassa suññatā aññakkhandhapariyāpannā, saṅkhārakkhandhasuññatāyapi sesakkhandhapariyāpannāya bhavitabban"ti codanatthaṁ vuttaṁ. **Saṅkhārakkhandhassa suññatā na vattabbā**ti-ādi "yadi saṅkhārakkhandhasuññatā sesakkhandhapariyāpannā na hoti, sesakkhandhasuññatāpi saṅkhārakkhandhapariyāpannā na hotī"ti paṭilomadassanatthaṁ vuttaṁ.

834. **Suññamidaṁ bhikkhave saṅkhārā**ti suttaṁ parasamayato ābhataṁ. Tattha **saṅkhārā**ti "sabbe saṅkhārā aniccā"ti āgataṭṭhāne viya pañcakkhandhā, te ca attattaniyasuññattā suññatāti sāsanāvacaraṁ hoti, na virujjhati, tasmā anuññātaṁ. Yasmā panetaṁ na suññatāya saṅkhārakkhandhapariyāpannabhāvaṁ dīpeti, tasmā asādhakanti.

Suññatakathāvaṇṇanā.

---

3. Sāmaññaphalakathāvaṇṇanā

835-836. Idāni sāmaññaphalakathā nāma hoti. Tattha maggavīthiyampi phalasamāpattivīthiyampi[1] ariyamaggassa vipākacittaṁ sāmaññaphalaṁ

---

1. Phalasamāpattiyampi (Syā)

၂-သုညတကထာဝဏ္ဏနာ

၈၃၂။ ဣဒါနိ သုညတကထာ နာမ ဟောတိ။ တတ္ထ **သုညတာ**တိ ဒွေ သုညတာ ခန္ဓာနဉ္စ အနတ္တလက္ခဏံ, နိဗ္ဗာနဉ္စ။ တေသု အနတ္တလက္ခဏံ တာဝ ဧကစ္စံ ဧကေန ပရိယာယေန သိယာ သင်္ခါရက္ခန္ဓပရိယာပန္နံ၊ နိဗ္ဗာနံ အပရိယာပန္နမေဝ။ ဣမံ ပန ဝိဘာဂံ အဂ္ဂဟေတွာ “သုညတာ သင်္ခါရက္ခန္ဓပရိယာပန္နာ”တိ ယေသံ လဒ္ဓိ သေယျထာပိ အန္ဓကာနံ၊ တေ သန္ဓာယ ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ၊ ပဋိညာ ဣတရဿ။ **အနိမိတ္တ**န္တိ သဗ္ဗနိမိတ္တရဟိတံ နိဗ္ဗာနံ။ “အပ္ပဏိဟိတော”တိပိ တဿေဝ နာမံ။ ကသ္မာ ပနေတံ အာဘတန္တိ? အဝိဘဇ္ဇဝါဒီဝါဒေ ဒေါသာရောပနတ္ထံ။ ယဿ ဟိ အဝိဘဇိတွာ “ဧကဒေသေနေဝ သုညတာ သင်္ခါရက္ခန္ဓပရိယာပန္နာ”တိ လဒ္ဓိ၊ တဿ နိဗ္ဗာနမ္ပိ သင်္ခါရက္ခန္ဓပရိယာပန္နန္တိ အာပဇ္ဇတိ။ ဣမဿ ဒေါသဿာရောပနတ္ထံ “အနိမိတ္တံ အပ္ပဏိဟိတ”န္တိ အာဘတံ။ ဣတရော တဿ ပရိယာပန္နဘာဝံ အနိစ္ဆန္တော ပဋိက္ခိပတိ။ **သင်္ခါရက္ခန္ဓော န အနိစ္စော**တိအာဒိ နိဗ္ဗာနသင်္ခါတာယ သုညတာယ အနိစ္စဘာဝါပတ္တိဒေါသဒဿနတ္ထံ ဝုတ္တံ။

၈၃၃။ **သင်္ခါရက္ခန္ဓဿ သုညတာ**တိ “ယဒိ အညဿ ခန္ဓဿ သုညတာ အညက္ခန္ဓပရိယာပန္နာ၊ သင်္ခါရက္ခန္ဓသုညတာယပိ သေသက္ခန္ဓပရိယာပန္နာယ ဘဝိတဗ္ဗ”န္တိ စောဒနတ္ထံ ဝုတ္တံ။ **သင်္ခါရက္ခန္ဓဿ သုညတာ န ဝတ္တဗ္ဗာ**တိအာဒိ “ယဒိ သင်္ခါရက္ခန္ဓသုညတာ သေသက္ခန္ဓပရိယာပန္နာ န ဟောတိ၊ သေသက္ခန္ဓသုညတာပိ သင်္ခါရက္ခန္ဓပရိယာပန္နာ န ဟောတီ”တိ ပဋိလောမဒဿနတ္ထံ ဝုတ္တံ။

၈၃၄။ **သုညမိဒံ ဘိက္ခဝေ သင်္ခါရာ**တိ သုတ္တံ ပရသမယတော အာဘတံ။ တတ္ထ **သင်္ခါရာ**တိ “သဗ္ဗေ သင်္ခါရာ အနိစ္စာ”တိ အာဂတဋ္ဌာနေ ဝိယ ပဉ္စက္ခန္ဓာ၊ တေ စ အတ္တတ္တနိယသုညတ္တာ သုညတာတိ သာသနာဝစရံ ဟောတိ, န ဝိရုဇ္ဈတိ၊ တသ္မာ အနုညာတံ။ ယသ္မာ ပနေတံ န သုညတာယ သင်္ခါရက္ခန္ဓပရိယာပန္နဘာဝံ ဒီပေတိ၊ တသ္မာ အသာဓကန္တိ။

သုညတကထာဝဏ္ဏနာ။

၃-သာမညဖလကထာဝဏ္ဏနာ

၈၃၅-၈၃၆။ ဣဒါနိ သာမညဖလကထာ နာမ ဟောတိ။ တတ္ထ မဂ္ဂဝီထိယမ္ပိ ဖလသမာပတ္တိဝီထိယမ္ပိ[၁] အရိယမဂ္ဂဿ ဝိပါကစိတ္တံ သာမညဖလံ

၁-ဖလသမာပတ္တိယမ္ပိ (သျာ)

nāmāti sakasamaye sanniṭṭhānaṁ. Yesaṁ pana tathā aggahetvā “kilesapahānañceva phaluppatti ca sāmaññaphalaṁ, tasmā asaṅkhatan”ti laddhi seyyathāpi Pubbaseliyānaṁ, te sandhāya pucchā sakavādissa, paṭiññā itarassa. Sesamettha heṭṭhā vuttanayattā yathāpāḷimeva niyyātīti.

Sāmaññaphalakathāvaṇṇanā.

---

4. Pattikathāvaṇṇanā

837-840. Idāni pattikathā nāma hoti. Tattha “yaṁ yaṁ paṭilabbhati[1], tassa tassa paṭilābho patti nāma, sā ca asaṅkhatā”ti yesaṁ laddhi seyyathāpi Pubbaseliyānaññeva, te sandhāya pucchā sakavādissa, paṭiññā itarassa. Sesamidhāpi heṭṭhā vuttanayattā yathāpāḷimeva niyyātīti. **Na vattabban**ti-ādi yāya laddhiyā patti asaṅkhatāti maññati, taṁ pakāsetuṁ vuttaṁ. Tattha sakavādī “na hevaṁ vattabbe”ti paṭikkhipanto kevalaṁ pattiyā rūpādibhāvaṁ na sampaṭicchati. Na hi patti nāma koci dhammo atthi, na pana asaṅkhatabhāvaṁ anujānāti. Itaro pana paṭikkhepamatteneva asaṅkhatāti laddhiṁ patiṭṭhapeti, sā ayoniso patiṭṭhāpitattā appatiṭṭhitāyevāti.

Pattikathāvaṇṇanā.

---

5. Tathatākathāvaṇṇanā

841-843. Idāni tathatākathā nāma hoti. Tattha yesaṁ “rūpādīnaṁ sabbadhammānaṁ rūpādisabhāvatāsaṅkhātā tathatā nāma atthi, sā ca saṅkhatesu rūpādīsu apariyāpannattā asaṅkhatā”ti laddhi seyyathāpi ekaccānaṁ Uttarāpathakānaṁ, te sandhāya pucchā sakavādissa, paṭiññā itarassa. Sesamidhāpi heṭṭhā vuttanayattā pākaṭamevāti.

Tathatākathāvaṇṇanā.

---

1. Paṭilabhati (Syā)

နာမာတိ သကသမယေ သန္နိဋ္ဌာနံ။ ယေသံ ပန တထာ အဂ္ဂဟေတွာ “ကိလေသပဟာနဉ္စေဝ ဖလုပ္ပတ္တိ စ သာမညဖလံ၊ တသ္မာ အသင်္ခတ”န္တိ လဒ္ဓိ သေယျထာပိ ပုဗ္ဗသေလိယာနံ၊ တေ သန္ဓာယ ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ၊ ပဋိညာ ဣတရဿ။ သေသမေတ္ထ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယတ္တာ ယထာပါဠိမေဝ နိယျာတီတိ။

သာမညဖလကထာဝဏ္ဏနာ။

၄-ပတ္တိကထာဝဏ္ဏနာ

၈၃၇-၈၄၀။ ဣဒါနိ ပတ္တိကထာ နာမ ဟောတိ။ တတ္ထ “ယံ ယံ ပဋိလဗ္ဘတိ[၁]၊ တဿ တဿ ပဋိလာဘော ပတ္တိ နာမ၊ သာ စ အသင်္ခတာ”တိ ယေသံ လဒ္ဓိ သေယျထာပိ ပုဗ္ဗသေလိယာနညေဝ၊ တေ သန္ဓာယ ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ၊ ပဋိညာ ဣတရဿ။ သေသမိဓာပိ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယတ္တာ ယထာပါဠိမေဝ နိယျာတီတိ။ **န ဝတ္တဗ္ဗ**န္တိအာဒိ ယာယ လဒ္ဓိယာ ပတ္တိ အသင်္ခတာတိ မညတိ၊ တံ ပကာသေတုံ ဝုတ္တံ။ တတ္ထ သကဝါဒီ “န ဟေဝံ ဝတ္တဗ္ဗေ”တိ ပဋိက္ခိပန္တော ကေဝလံ ပတ္တိယာ ရူပါဒိဘာဝံ န သမ္ပဋိစ္ဆတိ။ န ဟိ ပတ္တိ နာမ ကောစိ ဓမ္မော အတ္ထိ၊ န ပန အသင်္ခတဘာဝံ အနုဇာနာတိ။ ဣတရော ပန ပဋိက္ခေပမတ္တေနေဝ အသင်္ခတာတိ လဒ္ဓိံ ပတိဋ္ဌပေတိ၊ သာ အယောနိသော ပတိဋ္ဌာပိတတ္တာ အပ္ပတိဋ္ဌိတာယေဝါတိ။

ပတ္တိကထာဝဏ္ဏနာ။

၅-တထတာကထာဝဏ္ဏနာ

၈၄၁-၈၄၃။ ဣဒါနိ တထတာကထာ နာမ ဟောတိ။ တတ္ထ ယေသံ “ရူပါဒီနံ သဗ္ဗဓမ္မာနံ ရူပါဒိသဘာဝတာသင်္ခါတာ တထတာ နာမ အတ္ထိ၊ သာ စ သင်္ခတေသု ရူပါဒီသု အပရိယာပန္နတ္တာ အသင်္ခတာ”တိ လဒ္ဓိ သေယျထာပိ ဧကစ္စာနံ ဥတ္တရာပထကာနံ၊ တေ သန္ဓာယ ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ၊ ပဋိညာ ဣတရဿ။ သေသမိဓာပိ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယတ္တာ ပါကဋမေဝါတိ။

တထတာကထာဝဏ္ဏနာ။

၁-ပဋိလဘတိ (သျာ)

6. Kusalakathāvaṇṇanā

844-846. Idāni kusalakathā nāma hoti. Tattha anavajjampi kusalaṁ, iṭṭhapākampi. Anavajjaṁ nāma kilesavippayuttaṁ. Ayaṁ nayo ṭhapetvā akusalaṁ sabbadhamme bhajati. Iṭṭhavipākaṁ nāma āyatiṁ upapattipavattesu iṭṭhaphalanipphādakaṁ puññaṁ. Ayaṁ nayo Kusalattike ādipadameva bhajati. Yesaṁ pana imaṁ vibhāgaṁ aggahetvā anavajjabhāvamatteneva nibbānaṁ kusalanti laddhi seyyathāpi Andhakānaṁ, tesaṁ iṭṭhavipākaṭṭhena nibbānassa kusalatābhāvaṁ dīpetuṁ pucchā sakavādissa, attano laddhivasena paṭiññā itarassa. Sesamidhāpi heṭṭhā vuttanayattā uttānatthamevāti.

Kusalakathāvaṇṇanā.

---

7. Accantaniyāmakathāvaṇṇanā

847. Idāni accantaniyāmakathā nāma hoti. Tattha yesaṁ "sakiṁ nimuggo nimuggova hotī"ti[1] suttaṁ nissāya "atthi puthujjanassa accantaniyāmatā"ti laddhi seyyathāpi ekaccānaṁ Uttarāpathakānaṁ, te sandhāya pucchā sakavādissa, paṭiññā itarassa. **Mātughātako**ti-ādi "niyatamicchādiṭṭhikassa ca mātughātakādīnañca samāne micchattaniyāme mātughātakādīhipi te accantaniyatehi bhavitabban"ti codanatthaṁ vuttaṁ. Itaro "niyatamicchādiṭṭhiko saṁsārakhāṇuko bhavantarepi niyatova, ime pana ekasmiññeva attabhāve"ti laddhiyā **na hevan**ti paṭikkhipati.

848. **Vicikicchā uppajjeyyā**ti "ayaṁ niyato vā no vā"ti evaṁ uppajjeyyāti pucchati. Itaro anuppattikāraṇaṁ apassanto paṭijānāti. **Nuppajjeyyā**ti puṭṭho pana yaṁ diṭṭhiṁ āsevanto niyāmaṁ okkanto, tattha anuppattiṁ sandhāya paṭijānāti. Tato **pahīnā**ti puṭṭho maggena appahīnattā paṭikkhipati, taṁ diṭṭhiṁ ārabbha asamudācārato paṭijānāti. Atha naṁ yasmā pahānaṁ nāma vinā ariyamaggena natthi, tasmā tassa vasena codetuṁ **sotāpattimaggenā**ti-ādimāha. So ekamaggenāpi

1. Aṁ 2. 403 piṭṭhe.

၆-ကုသလကထာဝဏ္ဏနာ

၈၄၄-၈၄၆။ ဣဒါနိ ကုသလကထာ နာမ ဟောတိ။ တတ္ထ အနဝဇ္ဇမ္ပိ ကုသလံ, ဣဋ္ဌပါကမ္ပိ။ အနဝဇ္ဇံ နာမ ကိလေသဝိပ္ပယုတ္တံ။ အယံ နယော ဌပေတွာ အကုသလံ သဗ္ဗဓမ္မေ ဘဇတိ။ ဣဋ္ဌဝိပါကံ နာမ အာယတိံ ဥပပတ္တိပဝတ္တေသု ဣဋ္ဌဖလနိပ္ဖါဒကံ ပုညံ။ အယံ နယော ကုသလတ္တိကေ အာဒိပဒမေဝ ဘဇတိ။ ယေသံ ပန ဣမံ ဝိဘာဂံ အဂ္ဂဟေတွာ အနဝဇ္ဇဘာဝမတ္တေနေဝ နိဗ္ဗာနံ ကုသလန္တိ လဒ္ဓိ သေယျထာပိ အန္ဓကာနံ၊ တေသံ ဣဋ္ဌဝိပါကဋ္ဌေန နိဗ္ဗာနဿ ကုသလတာဘာဝံ ဒီပေတုံ ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ၊ အတ္တနော လဒ္ဓိဝသေန ပဋိညာ ဣတရဿ။ သေသမိဓာပိ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယတ္တာ ဥတ္တာနတ္ထမေဝါတိ။

ကုသလကထာဝဏ္ဏနာ။

၇-အစ္စန္တနိယာမကထာဝဏ္ဏနာ

၈၄၇။ ဣဒါနိ အစ္စန္တနိယာမကထာ နာမ ဟောတိ။ တတ္ထ ယေသံ "သကိံ နိမုဂ္ဂေါ နိမုဂ္ဂေါဝ ဟောတီ"တိ[၁] သုတ္တံ နိဿာယ "အတ္ထိ ပုထုဇ္ဇနဿ အစ္စန္တနိယာမတာ"တိ လဒ္ဓိ သေယျထာပိ ဧကစ္စာနံ ဥတ္တရာပထကာနံ၊ တေ သန္ဓာယ ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ၊ ပဋိညာ ဣတရဿ။ **မာတုဃာတကော**တိအာဒိ "နိယတမိစ္ဆာဒိဋ္ဌိကဿ စ မာတုဃာတကာဒီနဉ္စ သမာနေ မိစ္ဆတ္တနိယာမေ မာတုဃာတကာဒီဟိပိ တေ အစ္စန္တနိယတေဟိ ဘဝိတဗ္ဗ"န္တိ စောဒနတ္ထံ ဝုတ္တံ။ ဣတရော "နိယတမိစ္ဆာဒိဋ္ဌိကော သံသာရခါဏုကော ဘဝန္တရေပိ နိယတောဝ၊ ဣမေ ပန ဧကသ္မိညေဝ အတ္တဘာဝေ"တိ လဒ္ဓိယာ **န ဟေဝ**န္တိ ပဋိက္ခိပတိ။

၈၄၈။ **ဝိစိကိစ္ဆာ ဥပ္ပဇ္ဇေယျာ**တိ "အယံ နိယတော ဝါ နော ဝါ"တိ ဧဝံ ဥပ္ပဇ္ဇေယျာတိ ပုစ္ဆတိ။ ဣတရော အနုပ္ပတ္တိကာရဏံ အပဿန္တော ပဋိဇာနာတိ။ **နုပ္ပဇ္ဇေယျာ**တိ ပုဋ္ဌော ပန ယံ ဒိဋ္ဌိံ အာသေဝန္တော နိယာမံ ဩက္ကန္တော၊ တတ္ထ အနုပ္ပတ္တိံ သန္ဓာယ ပဋိဇာနာတိ။ တတော **ပဟီနာ**တိ ပုဋ္ဌော မဂ္ဂေန အပ္ပဟီနတ္တာ ပဋိက္ခိပတိ၊ တံ ဒိဋ္ဌိံ အာရဗ္ဘ အသမုဒါစာရတော ပဋိဇာနာတိ။ အထ နံ ယသ္မာ ပဟာနံ နာမ ဝိနာ အရိယမဂ္ဂေန နတ္ထိ၊ တသ္မာ တဿ ဝသေန စောဒေတုံ **သောတာပတ္တိမဂ္ဂေနာ**တိအာဒိမာဟ။ သော ဧကမဂ္ဂေနာပိ

၁-အံ ၂-၄၀၃-ပိဋ္ဌေ။

appahīnattā paṭikkhipati. Puna **katamenā**ti puṭṭho micchāmaggaṁ sandhāya **akusalenā**ti-ādimāha.

849. **Ucchedadiṭṭhi uppajjeyyā**ti dutiyaniyāmuppattiṁ pucchati. Itaro yasmā “yepi te okkalā vayabhiññā natthikavādā akiriyavādā ahetukavādā”ti[2] vacanato tissopi niyatamicchādiṭṭhiyo ekassa uppajjanti, tasmā paṭijānāti.

850. Atha naṁ “na ca nāma so accantaniyāmo”ti codetuṁ **hañcī**ti-ādimāha. Accantaniyatassa hi dutiyaniyāmo niratthako. **Nuppajjeyyā**ti pañhe yaṁ sassatadiṭṭhiyā sassatanti gahitaṁ, tadeva ucchijjissatīti[3] gahetvā anuppattiṁ sandhāya paṭijānāti. **Pahīnā**ti puṭṭho maggena appahīnattā paṭikkhipati, vuttanayena anuppajjanato paṭijānāti. **Sassatadiṭṭhi uppajjeyyā**ti-ādīsupi eseva nayo. Sesaṁ vicikicchāvāre vuttanayameva.

851-852. **Na vattabban**ti pucchā paravādissa, suttassa[4] atthitāya paṭiññā sakavādissa. Na pana so bhavantarepi nimuggova. Imasmiññeva hi bhave abhabbo so taṁ diṭṭhiṁ pajahitunti ayamettha adhippāyo, tasmā asādhakametanti. **Sabbakālaṁ ummujjitvā nimujjatī**ti-ādi vacanamatte abhinivesaṁ akatvā attho[5] pariyesitabboti dassanatthaṁ vuttanti.

Accantaniyāmakathāvaṇṇanā.

---

8. Indriyakathāvaṇṇanā

853-856. Idāni indriyakathā nāma hoti. Tattha lokiyā saddhā saddhā eva nāma, na saddhindriyaṁ. Tathā lokiyaṁ vīriyaṁ, sati, samādhi, paññā paññāyeva nāma, na paññindriyanti yesaṁ laddhi seyyathāpi Hetuvādānañceva Mahisāsakānañca, te sandhāya pucchā sakavādissa, paṭiññā

1. Ukkaṇṇavassa aññā (Sī, Syā, Ka) 2. Ma 3. 121 piṭṭhe. 3. Ucchijjatīti (Syā)
4. Tassa suttassa (Syā) 5. Attho pana (Sī, Syā)

အပ္ပဟီနတ္တာ ပဋိက္ခိပတိ။ ပုန **ကတမေနာ**တိ ပုဋ္ဌော မိစ္ဆာမဂ္ဂံ သန္ဓာယ **အကုသလေနာ**တိအာဒိမာဟ။

၈၄၉။ **ဥစ္ဆေဒဒိဋ္ဌိ ဥပ္ပဇ္ဇေယျာ**တိ ဒုတိယနိယာမုပ္ပတ္တိံ ပုစ္ဆတိ။ ဣတရော ယသ္မာ “ယေပိ တေ ဩက္ကလာ ဝယဘိညာ[၁] နတ္ထိကဝါဒါ အကိရိယဝါဒါ အဟေတုကဝါဒါ”တိ[၂] ဝစနတော တိဿောပိ နိယတမိစ္ဆာဒိဋ္ဌိယော ဧကဿ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ၊ တသ္မာ ပဋိဇာနာတိ။

၈၅၀။ အထ နံ “န စ နာမ သော အစ္စန္တနိယာမော”တိ စောဒေတုံ **ဟဉ္စီ**တိအာဒိမာဟ။ အစ္စန္တနိယတဿ ဟိ ဒုတိယနိယာမော နိရတ္ထကော။ **နုပ္ပဇ္ဇေယျာ**တိ ပဉှေ ယံ သဿတဒိဋ္ဌိယာ သဿတန္တိ ဂဟိတံ၊ တဒေဝ ဥစ္ဆိဇ္ဇိဿတီတိ[၃] ဂဟေတွာ အနုပ္ပတ္တိံ သန္ဓာယ ပဋိဇာနာတိ။ **ပဟီနာ**တိ ပုဋ္ဌော မဂ္ဂေန အပ္ပဟီနတ္တာ ပဋိက္ခိပတိ၊ ဝုတ္တနယေန အနုပ္ပဇ္ဇနတော ပဋိဇာနာတိ။ **သဿတဒိဋ္ဌိ ဥပ္ပဇ္ဇေယျာ**တိအာဒီသုပိ ဧသေဝ နယော။ သေသံ ဝိစိကိစ္ဆာဝါရေ ဝုတ္တနယမေဝ။

၈၅၁-၈၅၂။ **န ဝတ္တဗ္ဗန္တိ** ပုစ္ဆာ ပရဝါဒိဿ၊ သုတ္တဿ[၄] အတ္ထိတာယ ပဋိညာ သကဝါဒိဿ။ န ပန သော ဘဝန္တရေပိ နိမုဂ္ဂေါဝ။ ဣမသ္မိညေဝ ဟိ ဘဝေ အဘဗ္ဗော သော တံ ဒိဋ္ဌိံ ပဇဟိတုန္တိ အယမေတ္ထ အဓိပ္ပါယော၊ တသ္မာ အသာဓကမေတန္တိ။ **သဗ္ဗကာလံ ဥမ္မုဇ္ဇိတွာ နိမုဇ္ဇတီ**တိအာဒိ ဝစနမတ္တေ အဘိနိဝေသံ အကတွာ အတ္ထော[၅] ပရိယေသိတဗ္ဗောတိ ဒဿနတ္ထံ ဝုတ္တန္တိ။

အစ္စန္တနိယာမကထာဝဏ္ဏနာ။

၈-ဣန္ဒြိယကထာဝဏ္ဏနာ

၈၅၃-၈၅၆။ ဣဒါနိ ဣန္ဒြိယကထာ နာမ ဟောတိ။ တတ္ထ လောကိယာ သဒ္ဓါ သဒ္ဓါ ဧဝ နာမ, န သဒ္ဓိန္ဒြိယံ။ တထာ လောကိယံ ဝီရိယံ၊ သတိ၊ သမာဓိ၊ ပညာ ပညာယေဝ နာမ, န ပညိန္ဒြိယန္တိ ယေသံ လဒ္ဓိ သေယျထာပိ ဟေတုဝါဒါနဉ္စေဝ မဟိသာသကာနဉ္စ၊ တေ သန္ဓာယ ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ၊ ပဋိညာ

၁-ဥက္ကဏ္ဏဝဿ အညာ (သီ၊ သျာ၊ က) ၂-မ ၃-၁၂၁-ပိဋ္ဌေ။ ၃-ဥစ္ဆိဇ္ဇတီတိ (သျာ)
၄-တဿ သုတ္တဿ (သျာ) ၅-အတ္ထော ပန (သီ၊ သျာ)

itarassa. **Natthi lokiyā saddhā**ti-ādi yasmā lokiyāpi saddhādayova dhammā adhipatiyaṭṭhena indriyaṁ, na saddhādīhi aññaṁ saddhindriyādi nāma atthi, tasmā lokiyānampi saddhādīnaññeva saddhindriyādibhāvadassanatthaṁ vuttaṁ. **Atthi lokiyo mano**ti-ādi yathā te lokiyāpi manādayo dhammā manindriyādīni, evaṁ lokiyā saddhādayopi saddhindriyānīti upamāya tassatthassa vibhāvanatthaṁ vuttaṁ. Sesamettha yathāpāḷimeva niyyātīti.

Indriyakathāvaṇṇanā.

Ekūnavīsatimo vaggo.

---

20. Vīsatimavagga

1. Asañciccakathāvaṇṇanā

857-862. Idāni asañciccakathā nāma hoti. Tattha "ānantariyavatthūni nāma garūni bhāriyāni, tasmā asañciccāpi tesu vatthūsu vikopitesu ānantariko hotī"ti yesaṁ laddhi seyyathāpi ekaccānaṁ Uttarāpathakānaṁ, te sandhāya **asañciccā**ti pucchā sakavādissa, laddhivasena paṭiññā itarassa. Atha naṁ "yasmā ānantariyakammaṁ nāma kammapathappattaṁ, yadi ca asañcicca kammapathabhedo siyā, avasesā pāṇātipātādayopi asañcicca bhaveyyun"ti codanatthaṁ **asañcicca pāṇaṁ hantvā**ti-ādimāha. Itaro tathārūpāya laddhiyā abhāvena paṭikkhipati. Sesaṁ yathāpāḷimeva niyyāti. **Na vattabbaṁ mātughātako**ti pucchā paravādissa, rogapaṭikārādikāle[1] asañcicca ghātaṁ sandhāya paṭiññā sakavādissa. **Nanu mātā jīvitā voropitā**ti pañhepi asañcicca voropitaṁ sandhāya paṭiññā sakavādisseva. Evaṁ adhippāyaṁ pana aggahetvā hañcīti laddhipatiṭṭhāpanaṁ itarassa, taṁ ayoniso patiṭṭhāpitattā appatiṭṭhitameva. Pitughātakādīsupi eseva nayo. Saṁghabhedake pana dhammasaññiṁ sandhāya **saṁghabhedo ānantariko**ti pucchā sakavādissa, "saṁghaṁ samaggaṁ bhetvāna,

---

1. Rogatikicchākārādikāle (Syā)

ဣတရဿ။ **နတ္ထိ လောကိယာ သဒ္ဓါ**တိအာဒိ ယသ္မာ လောကိယာပိ သဒ္ဓါဒယောဝ ဓမ္မာ အဓိပတိယဋ္ဌေန ဣန္ဒြိယံ, န သဒ္ဓါဒီဟိ အညံ သဒ္ဓိန္ဒြိယာဒိ နာမ အတ္ထိ၊ တသ္မာ လောကိယာနမ္ပိ သဒ္ဓါဒီနညေဝ သဒ္ဓိန္ဒြိယာဒိဘာဝဒဿနတ္ထံ ဝုတ္တံ။ **အတ္ထိ လောကိယော မနော**တိအာဒိ ယထာ တေ လောကိယာပိ မနာဒယော ဓမ္မာ မနိန္ဒြိယာဒီနိ၊ ဧဝံ လောကိယာ သဒ္ဓါဒယောပိ သဒ္ဓိန္ဒြိယာနီတိ ဥပမာယ တဿတ္ထဿ ဝိဘာဝနတ္ထံ ဝုတ္တံ။ သေသမေတ္ထ ယထာပါဠိမေဝ နိယျာတီတိ။

ဣန္ဒြိယကထာဝဏ္ဏနာ။

ဧကူနဝီသတိမော ဝဂ္ဂေါ။

၂၀-ဝီသတိမဝဂ္ဂ

၁-အသဉ္စိစ္စကထာဝဏ္ဏနာ

၈၅၇-၈၆၂။ ဣဒါနိ အသဉ္စိစ္စကထာ နာမ ဟောတိ။ တတ္ထ "အာနန္တရိယဝတ္ထူနိ နာမ ဂရူနိ ဘာရိယာနိ၊ တသ္မာ အသဉ္စိစ္စာပိ တေသု ဝတ္ထူသု ဝိကောပိတေသု အာနန္တရိကော ဟောတီ"တိ ယေသံ လဒ္ဓိ သေယျထာပိ ဧကစ္စာနံ ဥတ္တရာပထကာနံ၊ တေ သန္ဓာယ **အသဉ္စိစ္စာ**တိ ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ၊ လဒ္ဓိဝသေန ပဋိညာ ဣတရဿ။ အထ နံ "ယသ္မာ အာနန္တရိယကမ္မံ နာမ ကမ္မပထပ္ပတ္တံ၊ ယဒိ စ အသဉ္စိစ္စ ကမ္မပထဘေဒေါ သိယာ၊ အဝသေသာ ပါဏာတိပါတာဒယောပိ အသဉ္စိစ္စ ဘဝေယျု"န္တိ စောဒနတ္ထံ **အသဉ္စိစ္စ ပါဏံ ဟန္တွာ**တိအာဒိမာဟ။ ဣတရော တထာရူပါယ လဒ္ဓိယာ အဘာဝေန ပဋိက္ခိပတိ။ သေသံ ယထာပါဠိမေဝ နိယျာတိ။ **န ဝတ္တဗ္ဗံ မာတုဃာတကော**တိ ပုစ္ဆာ ပရဝါဒိဿ၊ ရောဂပဋိကာရာဒိကာလေ[1] အသဉ္စိစ္စ ဃာတံ သန္ဓာယ ပဋိညာ သကဝါဒိဿ။ **နနု မာတာ ဇီဝိတာ ဝေါရောပိတာ**တိ ပဉှေပိ အသဉ္စိစ္စ ဝေါရောပိတံ သန္ဓာယ ပဋိညာ သကဝါဒိဿေဝ။ ဧဝံ အဓိပ္ပါယံ ပန အဂ္ဂဟေတွာ ဟဉ္စီတိ လဒ္ဓိပတိဋ္ဌာပနံ ဣတရဿ၊ တံ အယောနိသော ပတိဋ္ဌာပိတတ္တာ အပ္ပတိဋ္ဌိတမေဝ။ ပိတုဃာတကာဒီသုပိ ဧသေဝ နယော။ သံဃဘေဒကေ ပန ဓမ္မသညိံ သန္ဓာယ **သံဃဘေဒေါ အာနန္တရိကော**တိ ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ၊ "သံဃံ သမဂ္ဂံ ဘေတွာန၊

၁-ရောဂတိကိစ္ဆာကာရာဒိကာလေ (သျာ)

kappaṁ nirayamhi paccatī”ti vacanaṁ ayoniso gahetvā paṭiññā paravādissa. Puna **sabbe**ti puṭṭho sakapakkhe dhammasaññiṁ sandhāya paṭikkhipati, parapakkhe dhammasaññiṁ sandhāya paṭijānāti. **Dhammasaññī**ti pañhadvayepi eseva nayo. **Nanu vuttaṁ Bhagavatā**ti suttaṁ ekanteneva dhammavādissa ānantarikabhāvadassanatthaṁ vuttaṁ. **Āpāyiko nerayiko**ti gāthāyapi adhammavādīyeva adhippeto. Itaro pana adhippāyaṁ aggahetvā laddhiṁ patiṭṭhapeti. Sā ayoniso patiṭṭhāpitattā apatiṭṭhitāyevāti.

Asañciccakathāvaṇṇanā.

---

2. Ñāṇakathāvaṇṇanā

863-865. Idāni ñāṇakathā nāma hoti. Tattha duvidhaṁ ñāṇaṁ lokiyañca lokuttarañca. Lokiyaṁ samāpattiñāṇampi hoti dānādivasena pavattaṁ kammassakatañāṇampi, lokuttaraṁ saccaparicchedakaṁ maggañāṇampi phalañāṇampi. Imaṁ pana vibhāgaṁ akatvā “saccaparicchedakameva ñāṇaṁ, na itaraṁ, tasmā natthi puthujjanassa ñāṇan”ti yesaṁ laddhi seyyathāpi Hetuvādānaṁ, te sandhāya pucchā sakavādissa, paṭiññā itarassa. **Paññā**ti-ādi ñāṇavevacanadassanatthaṁ vuttaṁ. Tenetaṁ dīpeti—yadi tassa ñāṇaṁ natthi, paññādayopi natthi. Atha paññādayo atthi, ñāṇampi atthi. Kasmā? Paññādīnaṁ ñāṇato anaññattāti, **paṭhamaṁ jhānan**ti-ādi samāpattiñāṇassa dassanatthaṁ vuttaṁ. **Dānaṁ dadeyyā**ti-ādi kammassakatañāṇassa. **Dukkhaṁ parijānātī**ti lokuttaramaggañāṇameva dīpeti, na ca lokuttarameva ñāṇanti.

Ñāṇakathāvaṇṇanā.

---

3. Nirayapālakathāvaṇṇanā

866. Idāni nirayapālakathā nāma hoti. Tattha “niraye nerayikakammāneva nirayapālarūpavasena[1] vadhenti, natthi nirayapālā nāma

1. Nirayapālarūpena (Syā)

ကပ္ပံ နိရယမှိ ပစ္စတီ”တိ ဝစနံ အယောနိသော ဂဟေတွာ ပဋိညာ ပရဝါဒိဿ။ ပုန **သဗ္ဗေ**တိ ပုဋ္ဌော သကပက္ခေ ဓမ္မသညိံ သန္ဓာယ ပဋိက္ခိပတိ၊ ပရပက္ခေ ဓမ္မသညိံ သန္ဓာယ ပဋိဇာနာတိ။ **ဓမ္မသညီ**တိ ပဉှဒွယေပိ ဧသေဝ နယော။ **နနု ဝုတ္တံ ဘဂဝတာ**တိ သုတ္တံ ဧကန္တေနေဝ ဓမ္မဝါဒိဿ အာနန္တရိကဘာဝဒဿနတ္ထံ ဝုတ္တံ။ **အာပါယိကော နေရယိကော**တိ ဂါထာယပိ အဓမ္မဝါဒီယေဝ အဓိပ္ပေတော။ ဣတရော ပန အဓိပ္ပါယံ အဂ္ဂဟေတွာ လဒ္ဓိံ ပတိဋ္ဌပေတိ။ သာ အယောနိသော ပတိဋ္ဌာပိတတ္တာ အပတိဋ္ဌိတာယေဝါတိ။

အသဉ္စိစ္စကထာဝဏ္ဏနာ။

၂-ဉာဏကထာဝဏ္ဏနာ

၈၆၃-၈၆၅။ ဣဒါနိ ဉာဏကထာ နာမ ဟောတိ။ တတ္ထ ဒုဝိဓံ ဉာဏံ လောကိယဉ္စ လောကုတ္တရဉ္စ။ လောကိယံ သမာပတ္တိဉာဏမ္ပိ ဟောတိ ဒါနာဒိဝသေန ပဝတ္တံ ကမ္မဿကတဉာဏမ္ပိ၊ လောကုတ္တရံ သစ္စပရိစ္ဆေဒကံ မဂ္ဂဉာဏမ္ပိ ဖလဉာဏမ္ပိ။ ဣမံ ပန ဝိဘာဂံ အကတွာ “သစ္စပရိစ္ဆေဒကမေဝ ဉာဏံ, န ဣတရံ၊ တသ္မာ နတ္ထိ ပုထုဇ္ဇနဿ ဉာဏ”န္တိ ယေသံ လဒ္ဓိ သေယျထာပိ ဟေတုဝါဒါနံ၊ တေ သန္ဓာယ ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ၊ ပဋိညာ ဣတရဿ။ **ပညာ**တိအာဒိ ဉာဏဝေဝစနဒဿနတ္ထံ ဝုတ္တံ။ တေနေတံ ဒီပေတိ—ယဒိ တဿ ဉာဏံ နတ္ထိ၊ ပညာဒယောပိ နတ္ထိ။ အထ ပညာဒယော အတ္ထိ၊ ဉာဏမ္ပိ အတ္ထိ။ ကသ္မာ? ပညာဒီနံ ဉာဏတော အနညတ္တာတိ၊ **ပဌမံ ဈာန**န္တိအာဒိ သမာပတ္တိဉာဏဿ ဒဿနတ္ထံ ဝုတ္တံ။ **ဒါနံ ဒဒေယျာ**တိအာဒိ ကမ္မဿကတဉာဏဿ။ **ဒုက္ခံ ပရိဇာနာတီ**တိ လောကုတ္တရမဂ္ဂဉာဏမေဝ ဒီပေတိ၊ န စ လောကုတ္တရမေဝ ဉာဏန္တိ။

ဉာဏကထာဝဏ္ဏနာ။

၃-နိရယပါလကထာဝဏ္ဏနာ

၈၆၆။ ဣဒါနိ နိရယပါလကထာ နာမ ဟောတိ။ တတ္ထ “နိရယေ နေရယိကကမ္မာနေဝ နိရယပါလရူပဝသေန[၁] ဝဓေန္တိ၊ နတ္ထိ နိရယပါလာ နာမ

၁-နိရယပါလရူပေန (သျာ)

sattā”ti yesaṁ laddhi seyyathāpi Andhakānaṁ, te sandhāya pucchā sakavādissa, paṭiññā itarassa. Atha naṁ “yadi tattha nirayapālā na siyuṁ, kammakāraṇāpi na bhaveyyuṁ. Kāraṇikesu hi sati kāraṇā”ti codetuṁ **natthi nirayesū**ti-ādimāha.

867-868. **Atthi manussesū**ti paccakkhena ñāpanatthaṁ vuttaṁ. Yathā hi manussesu sati kāraṇikesu kāraṇā, evaṁ tatthāpīti ayamettha adhippāyo. **Atthi nirayesū**ti pucchā paravādissa, paṭiññā itarassa. **Na Vessabhū nopi ca Pettirājā**ti paravādinā sakasamayato suttaṁ ābhataṁ. Taṁ pana sāsanāvacarikanti sakavādinā anuññātaṁ. Tattha **Vessabhū**ti eko devo. **Pettirājā**ti pettivisaye petamahiddhiko. **Somā**dayo pākaṭā eva. Idaṁ vuttaṁ hoti—attano kammehi ito paṇunnaṁ[1] paralokaṁ pattaṁ purisaṁ na ete Vessabhū-ādayo hananti. Yehi pana so kammehi tattha paṇunno, tāni sakāni kammāniyeva naṁ tattha hanantīti kammassakataṁ dīpeti, na nirayapālānaṁ abhāvaṁ. Sakavādinā pana **tamenaṁ bhikkhave**ti ābhatāni suttapadāni nītatthānevāti.

Nirayapālakathāvaṇṇanā.

4. Tiracchānakathāvaṇṇanā

869-871. Idāni tiracchānakathā nāma hoti. Tattha devesu Erāvaṇādayo devaputtā hatthivaṇṇaṁ assavaṇṇaṁ vikubbanti, natthi tattha tiracchānagatā. Yesaṁ pana tiracchānavaṇṇino devaputte disvā “atthi devesu tiracchānagatā”ti laddhi seyyathāpi Andhakānaṁ te sandhāya pucchā sakavādissa, paṭiññā itarassa. Atha naṁ “yadi devayoniyaṁ tiracchānagatā siyuṁ, tiracchānayoniyampi devā siyun”ti codetuṁ **atthi tiracchānagatesū**ti-ādimāha. **Kīṭā**ti-ādi yesaṁ so abhāvaṁ icchati, te dassetuṁ vuttaṁ. **Erāvaṇo**ti pañhe tassa atthitāya paṭiññā

1. Panuṇṇaṁ (Sī, Syā)

သတ္တာ”တိ ယေသံ လဒ္ဓိ သေယျထာပိ အန္ဓကာနံ၊ တေ သန္ဓာယ ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ၊ ပဋိညာ ဣတရဿ။ အထ နံ “ယဒိ တတ္ထ နိရယပါလာ န သိယုံ၊ ကမ္မကာရဏာပိ န ဘဝေယျုံ။ ကာရဏိကေသု ဟိ သတိ ကာရဏာ”တိ စောဒေတုံ **နတ္ထိ နိရယေသူ**တိအာဒိမာဟ။

၈၆၇-၈၆၈။ **အတ္ထိ မနုဿေသူ**တိ ပစ္စက္ခေန ဉာပနတ္ထံ ဝုတ္တံ။ ယထာ ဟိ မနုဿေသု သတိ ကာရဏိကေသု ကာရဏာ၊ ဧဝံ တတ္ထာပီတိ အယမေတ္ထ အဓိပ္ပါယော။ **အတ္ထိ နိရယေသူ**တိ ပုစ္ဆာ ပရဝါဒိဿ၊ ပဋိညာ ဣတရဿ။ **န ဝေဿဘူ နောပိ စ ပေတ္တိရာဇာ**တိ ပရဝါဒိနာ သကသမယတော သုတ္တံ အာဘတံ။ တံ ပန သာသနာဝစရိကန္တိ သကဝါဒိနာ အနုညာတံ။ တတ္ထ **ဝေဿဘူ**တိ ဧကော ဒေဝေါ။ **ပေတ္တိရာဇာ**တိ ပေတ္တိဝိသယေ ပေတမဟိဒ္ဓိကော။ **သောမာ**ဒယော ပါကဋာ ဧဝ။ ဣဒံ ဝုတ္တံ ဟောတိ—အတ္တနော ကမ္မေဟိ ဣတော ပဏုန္နံ[၁] ပရလောကံ ပတ္တံ ပုရိသံ န ဧတေ ဝေဿဘူအာဒယော ဟနန္တိ။ ယေဟိ ပန သော ကမ္မေဟိ တတ္ထ ပဏုန္နော၊ တာနိ သကာနိ ကမ္မာနိယေဝ နံ တတ္ထ ဟနန္တီတိ ကမ္မဿကတံ ဒီပေတိ၊ န နိရယပါလာနံ အဘာဝံ။ သကဝါဒိနာ ပန **တမေနံ ဘိက္ခဝေ**တိ အာဘတာနိ သုတ္တပဒါနိ နီတတ္ထာနေဝါတိ။

နိရယပါလကထာဝဏ္ဏနာ။

၄-တိရစ္ဆာနကထာဝဏ္ဏနာ

၈၆၉-၈၇၁။ ဣဒါနိ တိရစ္ဆာနကထာ နာမ ဟောတိ။ တတ္ထ ဒေဝေသု ဧရာဝဏာဒယော ဒေဝပုတ္တာ ဟတ္ထိဝဏ္ဏံ အဿဝဏ္ဏံ ဝိကုဗ္ဗန္တိ၊ နတ္ထိ တတ္ထ တိရစ္ဆာနဂတာ။ ယေသံ ပန တိရစ္ဆာနဝဏ္ဏိနော ဒေဝပုတ္တေ ဒိသွာ “အတ္ထိ ဒေဝေသု တိရစ္ဆာနဂတာ”တိ လဒ္ဓိ သေယျထာပိ အန္ဓကာနံ တေ သန္ဓာယ ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ၊ ပဋိညာ ဣတရဿ။ အထ နံ “ယဒိ ဒေဝယောနိယံ တိရစ္ဆာနဂတာ သိယုံ၊ တိရစ္ဆာနယောနိယမ္ပိ ဒေဝါ သိယု”န္တိ စောဒေတုံ **အတ္ထိ တိရစ္ဆာနဂတေသူ**တိအာဒိမာဟ။ **ကီဋာ**တိအာဒိ ယေသံ သော အဘာဝံ ဣစ္ဆတိ၊ တေ ဒဿေတုံ ဝုတ္တံ။ **ဧရာဝဏော**တိ ပဉှေ တဿ အတ္ထိတာယ ပဋိညာ

၁-ပဏုန္နံ (သီ၊ သျာ)

sakavādissa, na tiracchānagatassa. **Hatthibandhā**ti-ādi "yadi tattha hatthi-ādayo siyuṁ, hatthibandhādayopi siyun"ti codanatthaṁ vuttaṁ. Tattha **yāvasikā**ti yavassa dāyakā. **Kāraṇikā**ti hatthācariyādayo, yehi te nānāvidhaṁ kāraṇaṁ kareyyuṁ. **Bhattakārakā**ti hatthi-ādīnaṁ bhattarandhakā. **Na hevan**ti tathā anicchanto paṭikkhipatīti.

Tiracchānakathāvaṇṇanā.

---

5. Maggakathāvaṇṇanā

872-875. Idāni maggakathā nāma hoti. Tattha yesaṁ "pubbeva kho panassa kāyakammaṁ vacīkammaṁ ājīvo suparisuddho hotī"ti[1] idañceva suttaṁ sammāvācākammantājīvānañca cittavippayuttataṁ nissāya "nippariyāyena pañcaṅgikova maggo"ti laddhi seyyathāpi Mahisāsakānaṁ, te sandhāya **pañcaṅgiko**ti pucchā sakavādissa, paṭiññā itarassa. **Sammāvācā maggaṅgaṁ, sā ca na maggoti**-ādi parasamayavasena vuttaṁ. Parasamayasmiñhi sammāvācādayo maggaṅganti āgatā. Rūpattā pana maggo na hotīti vaṇṇitā. **Sammādiṭṭhi maggaṅgan**ti-ādi maggaṅgassa amaggatā nāma natthīti dassanatthaṁ vuttaṁ. **Pubbeva kho panassā**ti sutte parisuddhasīlassa maggabhāvanā nāma hoti, na itarassāti āgamaniyapaṭipadāya visuddhibhāvadassanatthaṁ "kāyakammaṁ vacīkammaṁ ājīvo suparisuddho hotī"ti vuttaṁ, na imehi vinā pañcaṅgikabhāvadassanatthaṁ. Tenevāha "evamassāyaṁ ariyo aṭṭhaṅgiko maggo bhāvanāpāripūriṁ gacchatī"ti. Sakavādinā ābhatasuttaṁ nītatthamevāti.

Maggakathāvaṇṇanā.

---

6. Ñāṇakathāvaṇṇanā

876-877. Idāni ñāṇakathā nāma hoti. Tattha dhammacakkappavattane dvādasākārañāṇaṁ sandhāya "dvādasavatthukaṁ ñāṇaṁ lokuttaran"ti yesaṁ laddhi

1. Ma 3. 337 piṭṭhe.

သကဝါဒိဿ, န တိရစ္ဆာနဂတဿ။ **ဟတ္ထိဗန္ဓာ**တိအာဒိ "ယဒိ တတ္ထ ဟတ္ထိ-အာဒယော သိယုံ၊ ဟတ္ထိဗန္ဓာဒယောပိ သိယု"န္တိ စောဒနတ္ထံ ဝုတ္တံ။ တတ္ထ **ယာဝသိကာ**တိ ယဝဿ ဒါယကာ။ **ကာရဏိကာ**တိ ဟတ္ထာစရိယာဒယော၊ ယေဟိ တေ နာနာဝိဓံ ကာရဏံ ကရေယျုံ။ **ဘတ္တကာရကာ**တိ ဟတ္ထိ-အာဒီနံ ဘတ္တရန္ဓကာ။ **န ဟေဝ**န္တိ တထာ အနိစ္ဆန္တော ပဋိက္ခိပတီတိ။

တိရစ္ဆာနကထာဝဏ္ဏနာ။

၅-မဂ္ဂကထာဝဏ္ဏနာ

၈၇၂-၈၇၅။ ဣဒါနိ မဂ္ဂကထာ နာမ ဟောတိ။ တတ္ထ ယေသံ "ပုဗ္ဗေဝ ခေါ ပနဿ ကာယကမ္မံ ဝစီကမ္မံ အာဇီဝေါ သုပရိသုဒ္ဓေါ ဟောတီ"တိ[1] ဣဒဉ္စေဝ သုတ္တံ သမ္မာဝါစာကမ္မန္တာဇီဝါနဉ္စ စိတ္တဝိပ္ပယုတ္တတံ နိဿာယ "နိပ္ပရိယာယေန ပဉ္စင်္ဂိကောဝ မဂ္ဂေါ"တိ လဒ္ဓိ သေယျထာပိ မဟိသာသကာနံ၊ တေ သန္ဓာယ **ပဉ္စင်္ဂိကော**တိ ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ၊ ပဋိညာ ဣတရဿ။ **သမ္မာဝါစာ မဂ္ဂင်္ဂံ၊ သာ စ န မဂ္ဂေါတိ**အာဒိ ပရသမယဝသေန ဝုတ္တံ။ ပရသမယသ္မိဉှိ သမ္မာဝါစာဒယော မဂ္ဂင်္ဂန္တိ အာဂတာ။ ရူပတ္တာ ပန မဂ္ဂေါ န ဟောတီတိ ဝဏ္ဏိတာ။ **သမ္မာဒိဋ္ဌိ မဂ္ဂင်္ဂ**န္တိအာဒိ မဂ္ဂင်္ဂဿ အမဂ္ဂတာ နာမ နတ္ထီတိ ဒဿနတ္ထံ ဝုတ္တံ။ **ပုဗ္ဗေဝ ခေါ ပနဿာ**တိ သုတ္တေ ပရိသုဒ္ဓသီလဿ မဂ္ဂဘာဝနာ နာမ ဟောတိ၊ န ဣတရဿာတိ အာဂမနိယပဋိပဒါယ ဝိသုဒ္ဓိဘာဝဒဿနတ္ထံ "ကာယကမ္မံ ဝစီကမ္မံ အာဇီဝေါ သုပရိသုဒ္ဓေါ ဟောတီ"တိ ဝုတ္တံ၊ န ဣမေဟိ ဝိနာ ပဉ္စင်္ဂိကဘာဝဒဿနတ္ထံ။ တေနေဝါဟ "ဧဝမဿာယံ အရိယော အဋ္ဌင်္ဂိကော မဂ္ဂေါ ဘာဝနာပါရိပူရိံ ဂစ္ဆတီ"တိ။ သကဝါဒိနာ အာဘတသုတ္တံ နီတတ္ထမေဝါတိ။

မဂ္ဂကထာဝဏ္ဏနာ။

၆-ဉာဏကထာဝဏ္ဏနာ

၈၇၆-၈၇၇။ ဣဒါနိ ဉာဏကထာ နာမ ဟောတိ။ တတ္ထ ဓမ္မစက္ကပ္ပဝတ္တနေ ဒွါဒသာကာရဉာဏံ သန္ဓာယ "ဒွါဒသဝတ္ထုကံ ဉာဏံ လောကုတ္တရ"န္တိ ယေသံ လဒ္ဓိ

၁-မ ၃-၃၃၇-ပိဋ္ဌေ။

seyyathāpi Pubbaseliyānaṁ[1], te sandhāya pucchā sakavādissa, paṭiññā itarassa. Atha naṁ "sace taṁ dvādasavatthukaṁ, dvādasahi maggañāṇehi bhavitabban"ti codetuṁ **dvādasā**ti-ādimāha. Itaro maggassa ekattaṁ sandhāya paṭikkhipati, ekekasmiṁ sacce saccañāṇakiccañāṇakatañāṇānaṁ vasena ñāṇanānattaṁ sandhāya paṭijānāti. **Dvādasa sotāpattimaggā**ti-ādīsupi eseva nayo. **Nanu vuttaṁ Bhagavatā**ti suttaṁ saddhiṁ pubbabhāgaparabhāgehi ñāṇanānattaṁ dīpeti, na ariyamaggassa dvādasa ñāṇataṁ. Tasmā asādhakanti.

Ñāṇakathāvaṇṇanā.

Vīsatimo vaggo.

Catutthapaṇṇāsako samatto.

---

21. Ekavīsatimavagga

1. Sāsanakathāvaṇṇanā

878. Idāni sāsanakathā nāma hoti. Tattha tisso saṅgītiyo sandhāya "sāsanaṁ navaṁ katan"ti ca "atthi koci Tathāgatassa sāsanaṁ navaṁ karotī"ti ca "labbhā Tathāgatassa sāsanaṁ navaṁ kātun"ti ca yesaṁ laddhi seyyathāpi ekaccānaṁ Uttarāpathakānaṁ, te sandhāya tīsupi kathāsu pucchā sakavādissa, paṭiññā itarassa. **Satipaṭṭhānā**ti-ādi sāsanaṁ nāma satipaṭṭhānādayo ceva ariyadhammā, kusalādīnañca desanā. Tattha yesaṁ[2] Bhagavatā desitā satipaṭṭhānādayo, ṭhapetvā te aññesaṁ vā satipaṭṭhānādīnaṁ karaṇena akusalādīnaṁ vā kusalādibhāvakaraṇena sāsanaṁ navaṁkataṁ nāma bhaveyya, kiṁ taṁ evaṁ kataṁ kenaci, atthi vā koci evaṁ karoti, labbhā vā evaṁ kātunti tīsupi pucchāsu codanatthaṁ vuttaṁ. Sesaṁ sabbattha yathāpāḷimeva niyyātīti.

Sāsanakathāvaṇṇanā.

---

1. Pubbaseliyāparaseliyānaṁ (Syā) 2. Ye (?)

သေယျထာပိ ပုဗ္ဗသေလိယာနံ[၁]၊ တေ သန္ဓာယ ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ၊ ပဋိညာ ဣတရဿ။ အထ နံ "သစေ တံ ဒွါဒသဝတ္ထုကံ၊ ဒွါဒသဟိ မဂ္ဂဉာဏေဟိ ဘာဝိတဗ္ဗ''န္တိ စောဒေတုံ **ဒွါဒသာ**တိအာဒိမာဟ။ ဣတရော မဂ္ဂဿ ဧကတ္တံ သန္ဓာယ ပဋိက္ခိပတိ၊ ဧကေကသ္မိံ သစ္စေ သစ္စဉာဏကိစ္စဉာဏကတဉာဏာနံ ဝသေန ဉာဏနာနတ္တံ သန္ဓာယ ပဋိဇာနာတိ။ **ဒွါဒသ သောတာပတ္တိမဂ္ဂါ**တိအာဒီသုပိ ဧသေဝ နယော။ **နနု ဝုတ္တံ ဘဂဝတာ**တိ သုတ္တံ သဒ္ဓိံ ပုဗ္ဗဘာဂပရဘာဂေဟိ ဉာဏနာနတ္တံ ဒီပေတိ၊ န အရိယမဂ္ဂဿ ဒွါဒသ ဉာဏတံ။ တသ္မာ အသာဓကန္တိ။

ဉာဏကထာဝဏ္ဏနာ။

ဝီသတိမော ဝဂ္ဂေါ။

စတုတ္ထပဏ္ဏာသကော သမတ္တော။

၂၁-ဧကဝီသတိမဝဂ္ဂ

၁-သာသနကထာဝဏ္ဏနာ

၈၇၈။ ဣဒါနိ သာသနကထာ နာမ ဟောတိ။ တတ္ထ တိဿော သင်္ဂီတိယော သန္ဓာယ "သာသနံ နဝံ ကတ"န္တိ စ "အတ္ထိ ကောစိ တထာဂတဿ သာသနံ နဝံ ကရောတီ"တိ စ "လဗ္ဘာ တထာဂတဿ သာသနံ နဝံ ကာတု"န္တိ စ ယေသံ လဒ္ဓိ သေယျထာပိ ဧကစ္စာနံ ဥတ္တရာပထကာနံ၊ တေ သန္ဓာယ တီသုပိ ကထာသု ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ၊ ပဋိညာ ဣတရဿ။ **သတိပဋ္ဌာနာ**တိအာဒိ သာသနံ နာမ သတိပဋ္ဌာနာဒယော စေဝ အရိယဓမ္မာ, ကုသလာဒီနဉ္စ ဒေသနာ။ တတ္ထ ယေသံ[၂] ဘဂဝတာ ဒေသိတာ သတိပဋ္ဌာနာဒယော၊ ဌပေတွာ တေ အညေသံ ဝါ သတိပဋ္ဌာနာဒီနံ ကရဏေန အကုသလာဒီနံ ဝါ ကုသလာဒိဘာဝကရဏေန သာသနံ နဝံကတံ နာမ ဘဝေယျ၊ ကိံ တံ ဧဝံ ကတံ ကေနစိ၊ အတ္ထိ ဝါ ကောစိ ဧဝံ ကရောတိ၊ လဗ္ဘာ ဝါ ဧဝံ ကာတုန္တိ တီသုပိ ပုစ္ဆာသု စောဒနတ္ထံ ဝုတ္တံ။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ယထာပါဠိမေဝ နိယျာတီတိ။

သာသနကထာဝဏ္ဏနာ။

၁-ပုဗ္ဗသေလိယာပရသေလိယာနံ (သျာ) ၂-ယေ (?)

2. Avivitthakathāvaṇṇanā

879-880. Idāni avivittakathā nāma hoti. Tattha yassa puggalassa yo dhammo paccuppanno, so tena avivitto nāmāti idaṁ sakasamaye sanniṭṭhānaṁ. Yasmā pana puthujjanena tedhātukā dhammā apariññātā, tasmā so ekakkhaṇeyeva sabbehipi tedhātukehi dhammehi avivittoti yesaṁ laddhi seyyathāpi tesaññeva, te sandhāya pucchā sakavādissa, paṭiññā itarassa. **Phassehī**ti-ādi sabbesaṁ phassādīnaṁ ekakkhaṇe pavattidosadasanatthaṁ vuttaṁ. Sesaṁ sabbattha uttānatthamevāti.

Avivittakathāvaṇṇanā.

---

10. Saññojanakathāvaṇṇanā

881-882. Idāni saññojanakathā nāma hoti. Tattha yasmā arahā sabbaṁ Buddhavisayaṁ na jānāti, tasmā tassa tattha avijjāvicikicchāhi appahīnāhi bhavitabbanti saññāya "atthi kiñci saññojanaṁ appahāya arahattappattī"ti yesaṁ laddhi seyyathāpi Mahāsaṁghikānaṁ, te sandhāya pucchā sakavādissa, paṭiññā itarassa. **Atthi kiñci sakkāyadiṭṭhī**ti-ādi arahato sabbasaṁyojanappahānadassanatthaṁ vuttā. **Sabbaṁ Buddhavisayan**ti pañhadvaye arahato sabbaññutaññāṇābhāvena paṭisedho kato, na avijjāvicikicchānaṁ appahānena. Itaro pana tesaṁ appahīnataṁ sandhāya **tena hī**ti laddhiṁ patiṭṭhapeti. Sā ayoniso patiṭṭhāpitattā appatiṭṭhitāva hotīti.

Saññājanakathāvaṇṇanā.

---

11. Iddhikathāvaṇṇanā

883-884. Idāni iddhikathā nāma hoti. Tattha iddhi nāmesā katthaci ijjhati, katthaci na ijjhati, aniccādīnaṁ niccādikaraṇe ekanteneva na ijjhati. Sabhāgasantatiṁ pana parivattetvā visabhāgasanthatikaraṇe vā

၂-အဝိဝိတ္တကထာဝဏ္ဏနာ

၈၇၉-၈၈၀။ ဣဒါနိ အဝိဝိတ္တကထာ နာမ ဟောတိ။ တတ္ထ ယဿ ပုဂ္ဂလဿ ယော ဓမ္မော ပစ္စုပ္ပန္နော၊ သော တေန အဝိဝိတ္တော နာမာတိ ဣဒံ သကသမယေ သန္နိဋ္ဌာနံ။ ယသ္မာ ပန ပုထုဇ္ဇနေန တေဓာတုကာ ဓမ္မာ အပရိညာတာ၊ တသ္မာ သော ဧကက္ခဏေယေဝ သဗ္ဗေဟိပိ တေဓာတုကေဟိ ဓမ္မေဟိ အဝိဝိတ္တောတိ ယေသံ လဒ္ဓိ သေယျထာပိ တေသညေဝ၊ တေ သန္ဓာယ ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ၊ ပဋိညာ ဣတရဿ။ **ဖဿေဟီ**တိအာဒိ သဗ္ဗေသံ ဖဿာဒီနံ ဧကက္ခဏေ ပဝတ္တိဒေါသဒဿနတ္ထံ ဝုတ္တံ။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ဥတ္တာနတ္ထမေဝါတိ။

အဝိဝိတ္တကထာဝဏ္ဏနာ။

၁၀-သညောဇနကထာဝဏ္ဏနာ

၈၈၁-၈၈၂။ ဣဒါနိ သညောဇနကထာ နာမ ဟောတိ။ တတ္ထ ယသ္မာ အရဟာ သဗ္ဗံ ဗုဒ္ဓဝိသယံ န ဇာနာတိ၊ တသ္မာ တဿ တတ္ထ အဝိဇ္ဇာဝိစိကိစ္ဆာဟိ အပ္ပဟီနာဟိ ဘဝိတဗ္ဗန္တိ သညာယ "အတ္ထိ ကိဉ္စိ သညောဇနံ အပ္ပဟာယ အရဟတ္တပ္ပတ္တီ"တိ ယေသံ လဒ္ဓိ သေယျထာပိ မဟာသံဃိကာနံ၊ တေ သန္ဓာယ ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ၊ ပဋိညာ ဣတရဿ။ **အတ္ထိ ကိဉ္စိ သက္ကာယဒိဋ္ဌီ**တိအာဒိ အရဟတော သဗ္ဗသံယောဇနပ္ပဟာနဒဿနတ္ထံ ဝုတ္တံ။ **သဗ္ဗံ ဗုဒ္ဓဝိသယန္တိ** ပဉ္ဟဒွယေ အရဟတော သဗ္ဗညုတညာဏာဘာဝေန ပဋိသေဓော ကတော၊ န အဝိဇ္ဇာဝိစိကိစ္ဆာနံ အပ္ပဟာနေန။ ဣတရော ပန တေသံ အပ္ပဟီနတံ သန္ဓာယ **တေန ဟီ**တိ လဒ္ဓိံ ပတိဋ္ဌပေတိ။ သာ အယောနိသော ပတိဋ္ဌာပိတတ္တာ အပ္ပတိဋ္ဌိတာဝ ဟောတီတိ။

သညောဇနကထာဝဏ္ဏနာ။

၁၁-ဣဒ္ဓိကထာဝဏ္ဏနာ

၈၈၃-၈၈၄။ ဣဒါနိ ဣဒ္ဓိကထာ နာမ ဟောတိ။ တတ္ထ ဣဒ္ဓိ နာမေသာ ကတ္ထစိ ဣဇ္ဈတိ၊ ကတ္ထစိ န ဣဇ္ဈတိ၊ အနိစ္စာဒီနံ နိစ္စာဒိကရဏေ ဧကန္တေနေဝ န ဣဇ္ဈတိ။ သဘာဂသန္တတိံ ပန ပရိဝတ္တေတွာ ဝိသဘာဂသန္တတိကရဏေ ဝါ

sabhāgasantativaseneva ciratarappavattane vā yesaṁ atthāya kariyati, tesaṁ puññādīni kāraṇāni nissāya katthaci ijjhati bhikkhūnaṁ atthāya pānīyassa sappikhīrādikaraṇe viya mahādhātunidhāne dīpādīnaṁ cirasantānappavattane viya cāti idaṁ sakasamaye sanniṭṭhānaṁ. Yaṁ pana āyasmā Pilindavaccho rañño pāsādaṁ suvaṇṇantveva adhimucci, taṁ nissāya yesaṁ "atthi adhippāya-iddhī"ti laddhi seyyathāpi Andhakānaṁ, te sandhāya **atthi adhippāya-iddhī**ti pucchā sakavādissa. Tattha **adhippāya-iddhī**ti adhippāya-iddhi[1], yathādhippāyaṁ ijjhana-iddhīti attho. **Āmantā**ti laddhimatte ṭhatvā paṭiññā paravādissa. Atha naṁ aniccādīnaṁ niccāditāya anuyuñjituṁ **niccapaṇṇā rukkhā hontū**ti-ādimāha. Sesamettha uttānatthameva. Laddhipatiṭṭhāpane **suvaṇṇo ca panāsī**ti rañño puññūpanissayena āsi, na kevalaṁ therassa adhippāyeneva. Tasmā asādhakametanti.

Iddhikathāvaṇṇanā.

---

12. Buddhakathāvaṇṇanā

885. Idāni Buddhakathā nāma hoti. Tattha ṭhapetvā tasmiṁ tasmiṁ kāle sarīravemattataṁ āyuvemattataṁ pabhāvemattatañca sesehi Buddhadhammehi Buddhānaṁ Buddhehi hīnātirekatā nāma natthi. Yesaṁ pana aviseseneva atthāti laddhi seyyathāpi Andhakānaṁ, te sandhāya **atthi Buddhānan**ti pucchā sakavādissa, paṭiññā itarassa. Atha naṁ Buddhadhammehi anuyuñjituṁ **satipaṭṭhānato**ti-ādimāha. Itaro tesaṁ vasena hīnātirekataṁ apassanto paṭikkhipatiyevāti.

Buddhakathāvaṇṇanā.

---

13. Sabbadisākathāvaṇṇanā

886. Idāni sabbadisākathā nāma hoti. Tattha catūsu disāsu, heṭṭhā, uparīti samantato lokadhātusannivāsaṁ, sabbalokadhātūsu

---

1. Adhippāyaṁ iddhi (Sī, Syā)

သဘာဂသန္တတိဝသေနေဝ စိရတရပ္ပဝတ္တနေ ဝါ ယေသံ အတ္ထာယ ကရိယတိ၊ တေသံ ပုညာဒီနိ ကာရဏာနိ နိဿာယ ကတ္ထစိ ဣဇ္ဈတိ ဘိက္ခူနံ အတ္ထာယ ပါနီယဿ သပ္ပိခီရာဒိကရဏေ ဝိယ မဟာဓာတုနိဓာနေ ဒီပါဒီနံ စိရသန္တာနပ္ပဝတ္တနေ ဝိယ စာတိ ဣဒံ သကသမယေ သန္နိဋ္ဌာနံ။ ယံ ပန အာယသ္မာ ပိလိန္ဒဝစ္ဆော ရညော ပါသာဒံ သုဝဏ္ဏန္တွေဝ အဓိမုစ္စိ၊ တံ နိဿာယ ယေသံ "အတ္ထိ အဓိပ္ပါယဣဒ္ဓီ"တိ လဒ္ဓိ သေယျထာပိ အန္ဓကာနံ၊ တေ သန္ဓာယ **အတ္ထိ အဓိပ္ပါယဣဒ္ဓီ**တိ ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ။ တတ္ထ **အဓိပ္ပါယဣဒ္ဓီ**တိ အဓိပ္ပါယဣဒ္ဓိ[၁]၊ ယထာဓိပ္ပါယံ ဣဇ္ဈနဣဒ္ဓီတိ အတ္ထော။ **အာမန္တာ**တိ လဒ္ဓိမတ္တေ ဌတွာ ပဋိညာ ပရဝါဒိဿ။ အထ နံ အနိစ္စာဒီနံ နိစ္စာဒိတာယ အနုယုဉ္ဇိတုံ **နိစ္စပဏ္ဏာ ရုက္ခာ ဟောန္တူ**တိအာဒိမာဟ။ သေသမေတ္ထ ဥတ္တာနတ္ထမေဝ။ လဒ္ဓိပတိဋ္ဌာပနေ **သုဝဏ္ဏော စ ပနာသီ**တိ ရညော ပုညူပနိဿယေန အာသိ၊ န ကေဝလံ ထေရဿ အဓိပ္ပါယေနေဝ။ တသ္မာ အသာဓကမေတန္တိ။

ဣဒ္ဓိကထာဝဏ္ဏနာ။

၁၂-ဗုဒ္ဓကထာဝဏ္ဏနာ

၈၈၅။ ဣဒါနိ ဗုဒ္ဓကထာ နာမ ဟောတိ။ တတ္ထ ဌပေတွာ တသ္မိံ တသ္မိံ ကာလေ သရီရဝေမတ္တတံ အာယုဝေမတ္တတံ ပဘာဝေမတ္တတဉ္စ သေသေဟိ ဗုဒ္ဓဓမ္မေဟိ ဗုဒ္ဓါနံ ဗုဒ္ဓေဟိ ဟီနာတိရေကတာ နာမ နတ္ထိ။ ယေသံ ပန အဝိသေသေနေဝ အတ္ထီတိ လဒ္ဓိ သေယျထာပိ အန္ဓကာနံ၊ တေ သန္ဓာယ **အတ္ထိ ဗုဒ္ဓါနန္တိ** ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ၊ ပဋိညာ ဣတရဿ။ အထ နံ ဗုဒ္ဓဓမ္မေဟိ အနုယုဉ္ဇိတုံ **သတိပဋ္ဌာနတော**တိအာဒိမာဟ။ ဣတရော တေသံ ဝသေန ဟီနာတိရေကတံ အပဿန္တော ပဋိက္ခိပတိယေဝါတိ။

ဗုဒ္ဓကထာဝဏ္ဏနာ။

၁၃-သဗ္ဗဒိသာကထာဝဏ္ဏနာ

၈၈၆။ ဣဒါနိ သဗ္ဗဒိသာကထာ နာမ ဟောတိ။ တတ္ထ စတူသု ဒိသာသု, ဟေဋ္ဌာ, ဥပရီတိ သမန္တတော လောကဓာတုသန္နိဝါသံ, သဗ္ဗလောကဓာတူသု

၁-အဓိပ္ပါယံ ဣဒ္ဓိ (သီ၊ သျာ)

ca Buddhā atthīti attano vikappasippaṁ uppādetvā “sabbadisāsu Buddhā tiṭṭhantī”ti yesaṁ laddhi seyyathāpi Mahāsaṁghikānaṁ, te sandhāya pucchā sakavādissa, paṭiññā itarassa. **Puratthimāyā**ti puṭṭho Sakyamuniṁ sandhāya paṭikkhipati. Puna puṭṭho laddhivasena aññalokadhātuyaṁ ṭhitaṁ sandhāya paṭijānāti. **Kinnāmo so Bhagavā**ti-ādi “sace tvaṁ jānāsi[1], nāmādivasena naṁ kathehī”ti codanatthaṁ vuttaṁ. Iminā upāyena sabbattha attho veditabboti.

Sabbadisākathāvaṇṇanā.

---

14. Dhammakathāvaṇṇanā

887-888. Idāni dhammakathā nāma hoti. Tattha yasmā rūpādayo rūpādisabhāvena niyatā na taṁ sabhāvaṁ vijahanti, tasmā sabbadhammā niyatāti yesaṁ laddhi seyyathāpi Andhakānañceva ekaccānañca Uttarāpathakānaṁ, te sandhāya **sabbe dhammā**ti pucchā sakavādissa, paṭiññā itarassa. Atha naṁ “sace te niyatā, micchattaniyatā vā siyuṁ sammattaniyatā vā, ito añño niyāmo[2] nāma natthī”ti codetuṁ **micchattaniyatā**ti-ādimāha. Tattha paṭikkhepo ca paṭiññā ca paravādissa. **Rūpaṁ rūpaṭṭhenā**ti-ādi yenatthena niyatāti vadati, tassa vasena codetuṁ vuttaṁ. Tatrāyaṁ adhippāyo—rūpañhi rūpaṭṭhena niyatanti rūpaṁ rūpameva, na vedanādisabhāvanti adhippāyena vattabbaṁ, ito aññathā na vattabbaṁ. Kasmā? Rūpaṭṭhato aññassa rūpassa abhāvā. Rūpasabhāvo hi rūpaṭṭho, rūpasabhāvo ca rūpameva, na rūpato añño. Vedanādīhi panassa nānattapaññāpanatthaṁ esa vohāro hotīti. Tasmā “rūpaṁ rūpaṭṭhena niyatan”ti vadantena rūpaṁ niyatanti vuttaṁ hoti. Niyatañca nāma micchattaniyataṁ vā siyā sammattaniyataṁ vā, ito añño niyāmo[2] nāma natthīti. Atha kasmā paṭijānātīti? Atthantaravasena. **Rūpaṁ rūpaṭṭhena niyatan**ti ettha hi rūpaṁ rūpameva, na vedanādisabhāvanti ayamattho. Tasmā paṭijānāti. Ito aññathā panassa niyatattaṁ natthīti puna teneva nayena codetuṁ

---

1. Na jānāsi (Sī, Syā, Ka) 2. Niyato (Ka)

စ ဗုဒ္ဓါ အတ္ထီတိ အတ္တနော ဝိကပ္ပသိပ္ပံ ဥပ္ပါဒေတွာ “သဗ္ဗဒိသာသု ဗုဒ္ဓါ တိဋ္ဌန္တီ”တိ ယေသံ လဒ္ဓိ သေယျထာပိ မဟာသံဃိကာနံ၊ တေ သန္ဓာယ ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ၊ ပဋိညာ ဣတရဿ။ **ပုရတ္ထိမာယာ**တိ ပုဋ္ဌော သကျမုနိံ သန္ဓာယ ပဋိက္ခိပတိ။ ပုန ပုဋ္ဌော လဒ္ဓိဝသေန အညလောကဓာတုယံ ဌိတံ သန္ဓာယ ပဋိဇာနာတိ။ **ကိန္နာမော သော ဘဂဝါ**တိအာဒိ “သစေ တွံ ဇာနာသိ[1]၊ နာမာဒိဝသေန နံ ကထေဟီ”တိ စောဒနတ္ထံ ဝုတ္တံ။ ဣမိနာ ဥပါယေန သဗ္ဗတ္ထ အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗောတိ။

သဗ္ဗဒိသာကထာဝဏ္ဏနာ။

၁၄-ဓမ္မကထာဝဏ္ဏနာ

၈၈၇-၈၈၈။ ဣဒါနိ ဓမ္မကထာ နာမ ဟောတိ။ တတ္ထ ယသ္မာ ရူပါဒယော ရူပါဒိသဘာဝေန နိယတာ န တံ သဘာဝံ ဝိဇဟန္တိ၊ တသ္မာ သဗ္ဗဓမ္မာ နိယတာတိ ယေသံ လဒ္ဓိ သေယျထာပိ အန္ဓကာနဉ္စေဝ ဧကစ္စာနဉ္စ ဥတ္တရာပထကာနံ၊ တေ သန္ဓာယ **သဗ္ဗေ ဓမ္မာ**တိ ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ၊ ပဋိညာ ဣတရဿ။ အထ နံ “သစေ တေ နိယတာ၊ မိစ္ဆတ္တနိယတာ ဝါ သိယုံ သမ္မတ္တနိယတာ ဝါ၊ ဣတော အညော နိယာမော[2] နာမ နတ္ထီ”တိ စောဒေတုံ **မိစ္ဆတ္တနိယတာ**တိ-အာဒိမာဟ။ တတ္ထ ပဋိက္ခေပေါ စ ပဋိညာ စ ပရဝါဒိဿ။ **ရူပံ ရူပဋ္ဌေနာ**တိ-အာဒိ ယေနတ္ထေန နိယတာတိ ဝဒတိ၊ တဿ ဝသေန စောဒေတုံ ဝုတ္တံ။ တတြာယံ အဓိပ္ပါယော—ရူပဉ္ဟိ ရူပဋ္ဌေန နိယတန္တိ ရူပံ ရူပမေဝ, န ဝေဒနာဒိသဘာဝန္တိ အဓိပ္ပါယေန ဝတ္တဗ္ဗံ၊ ဣတော အညထာ န ဝတ္တဗ္ဗံ။ ကသ္မာ? ရူပဋ္ဌတော အညဿ ရူပဿ အဘာဝါ။ ရူပသဘာဝေါ ဟိ ရူပဋ္ဌော၊ ရူပသဘာဝေါ စ ရူပမေဝ, န ရူပတော အညော။ ဝေဒနာဒီဟိ ပနဿ နာနတ္တပညာပနတ္ထံ ဧသ ဝေါဟာရော ဟောတီတိ။ တသ္မာ “ရူပံ ရူပဋ္ဌေန နိယတ”န္တိ ဝဒန္တေန ရူပံ နိယတန္တိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ နိယတဉ္စ နာမ မိစ္ဆတ္တနိယတံ ဝါ သိယာ သမ္မတ္တနိယတံ ဝါ၊ ဣတော အညော နိယာမော[2] နာမ နတ္ထီတိ။ အထ ကသ္မာ ပဋိဇာနာတီတိ? အတ္ထန္တရဝသေန။ **ရူပံ ရူပဋ္ဌေန နိယတ**န္တိ ဧတ္ထ ဟိ ရူပံ ရူပမေဝ, န ဝေဒနာဒိသဘာဝန္တိ အယမတ္ထော။ တသ္မာ ပဋိဇာနာတိ။ ဣတော အညထာ ပနဿ နိယတတ္တံ နတ္ထီတိ ပုန တေနေဝ နယေန စောဒေတုံ

၁-န ဇာနာသိ (သီ၊ သျာ၊ က) ၂-နိယတော (က)

micchattaniyatanti-ādimāha. Taṁ sabbaṁ uttānatthameva. **Tena hi rūpan**ti laddhipi ayoniso patiṭṭhāpitattā appatiṭṭhitāva hotīti.

Dhammakathāvaṇṇanā.

---

15. Kammakathāvaṇṇanā

889. Idāni kammakathā nāma hoti. Tattha "yasmā diṭṭhadhammavedanīyādīni diṭṭhadhammavedanīyaṭṭhādīhi niyatāni, tasmā sabbe kammā niyatā"ti yesaṁ laddhi seyyathāpi tesaññeva, te sandhāya pucchā sajavādissa, paṭiññā itarassa. **Diṭṭhadhammavedanīyaṭṭhena niyatan**ti ettha diṭṭhadhammavedanīyaṁ diṭṭhadhammavedanīyaṭṭhameva. Sace diṭṭheva dhamme vipākaṁ dātuṁ sakkoti, deti, no ce, ahosikammaṁ nāma hotīti imamatthaṁ sandhāya paṭiññā sakavādissa. Micchattasammattaniyāmavasena[1] panetaṁ aniyatamevāti sabbaṁ heṭṭhā vuttanayeneva veditabbanti.

Kammakathāvaṇṇanā.

Ekavīsatimo vaggo.

---

22. Bāvīsatimavagga

1. Parinibbānakathāvaṇṇanā

892. Idāni parinibbānakathā nāma hoti. Tattha "yasmā arahā sabbaññuvisaye appahīnasaṁyojanova parinibbāyati, tasmā atthi kiñci saṁyojanaṁ appahāya parinibbānan"ti yesaṁ laddhi seyyathāpi Andhakānaṁ, te sandhāya pucchā sakavādissa, paṭiññā itarassa. Sesamettha heṭṭhā vuttanayamevāti.

Parinibbānakathāvaṇṇanā

---

1. Micchattaniyāmavasena (Syā)

မိစ္ဆတ္တနိယတန္တိအာဒိမာဟ။ တံ သဗ္ဗံ ဥတ္တာနတ္ထမေဝ။ **တေန ဟိ ရူပ**န္တိ လဒ္ဓိပိ အယောနိသော ပတိဋ္ဌာပိတတ္တာ အပ္ပတိဋ္ဌိတာဝ ဟောတီတိ။

ဓမ္မကထာဝဏ္ဏနာ။

၁၅-ကမ္မကထာဝဏ္ဏနာ

၈၈၉။ ဣဒါနိ ကမ္မကထာ နာမ ဟောတိ။ တတ္ထ "ယသ္မာ ဒိဋ္ဌဓမ္မဝေဒနီယာဒီနိ ဒိဋ္ဌဓမ္မဝေဒနီယဋ္ဌာဒီဟိ နိယတာနိ၊ တသ္မာ သဗ္ဗေ ကမ္မာ နိယတာ"တိ ယေသံ လဒ္ဓိ သေယျထာပိ တေသညေဝ၊ တေ သန္ဓာယ ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ၊ ပဋိညာ ဣတရဿ။ **ဒိဋ္ဌဓမ္မဝေဒနီယဋ္ဌေန နိယတ**န္တိ ဧတ္ထ ဒိဋ္ဌဓမ္မဝေဒနီယံ ဒိဋ္ဌဓမ္မဝေဒနီယဋ္ဌမေဝ။ သစေ ဒိဋ္ဌေဝ ဓမ္မေ ဝိပါကံ ဒါတုံ သက္ကောတိ, ဒေတိ၊ နော စေ, အဟောသိကမ္မံ နာမ ဟောတီတိ ဣမမတ္ထံ သန္ဓာယ ပဋိညာ သကဝါဒိဿ။ မိစ္ဆတ္တသမ္မတ္တနိယာမဝသေန[၁] ပနေတံ အနိယတမေဝါတိ သဗ္ဗံ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗန္တိ။

ကမ္မကထာဝဏ္ဏနာ။

ဧကဝီသတိမော ဝဂ္ဂေါ။

၂၂-ဗာဝီသတိမဝဂ္ဂ

၁-ပရိနိဗ္ဗာနကထာဝဏ္ဏနာ

၈၉၂။ ဣဒါနိ ပရိနိဗ္ဗာနကထာ နာမ ဟောတိ။ တတ္ထ "ယသ္မာ အရဟာ သဗ္ဗညုဝိသယေ အပ္ပဟီနသံယောဇနောဝ ပရိနိဗ္ဗာယတိ၊ တသ္မာ အတ္ထိ ကိဉ္စိ သံယောဇနံ အပ္ပဟာယ ပရိနိဗ္ဗာန"န္တိ ယေသံ လဒ္ဓိ သေယျထာပိ အန္ဓကာနံ၊ တေ သန္ဓာယ ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ၊ ပဋိညာ ဣတရဿ။ သေသမေတ္ထ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယမေဝါတိ။

ပရိနိဗ္ဗာနကထာဝဏ္ဏနာ။

၁-မိစ္ဆတ္တနိယာမဝသေန (သျာ)

2. Kusalacittakathāvaṇṇanā

894-895. Idāni kusalacittakathā nāma hoti. Tattha yasmā arahā sativepullappatto parinibbāyantopi sato sampajānova parinibbāti, tasmā kusalacitto parinibbāyatīti yesaṁ laddhi seyyathāpi Andhakānaṁ, te sandhāya pucchā sakavādissa, paṭiññā itarassa. Atha naṁ yasmā kusalacitto nāma puññābhisaṅkhāraṇādivasena hoti, tasmā tenatthena codetuṁ **arahā puññābhisaṅkhāran**ti-ādimāha. Sesamettha yathāpāḷimeva niyyāti. **Sato sampajāno**ti idaṁ javanakkhaṇe kiriyasatisampajaññānaṁ vasena asammohamaraṇadīpanatthaṁ vuttaṁ, na kusalacittadīpanatthaṁ. Tasmā asādhakanti.

Kusalacittakathāvaṇṇanā.

---

3. Āneñjakathāvaṇṇanā

896. Idāni āneñjakathā nāma hoti. Tattha Bhagavā catutthajjhāne ṭhito parinibbāyīti sallakkhetvā “arahā āneñje ṭhito parinibbāyatī”ti yesaṁ laddhi seyyathāpi ekaccānaṁ Uttarāpathakānaṁ, te sandhāya pucchā sakavādissa, paṭiññā itarassa. **Pakaticitte**ti bhavaṅgacitte. Sabbe hi saññino sattā bhavaṅgacitte ṭhatvā[1] bhavaṅgapariyosānena cuticittena kālaṁ karonti. Iti naṁ iminā atthena codetuṁ evamāha. Tattha kiñcāpi catuvokārabhave arahato pakaticittampi āneñjaṁ hoti, ayaṁ pana pañho pañcavokārabhavavasena uddhaṭo. Tasmā **no ca vata re vattabbe**ti āha. Sesamettha uttānatthamevāti.

Āneñjakathāvaṇṇanā.

---

4. Dhammābhisamayakathāvaṇṇanā

897. Idāni dhammābhisamayakathā nāma hoti. Tattha atītabhave sotāpannaṁ mātukucchiyaṁ vasitvā nikkhantaṁ disvā “atthi gabbhaseyyāya

---

1. Ṭhitā (Sī, Ka)

၂-ကုသလစိတ္တကထာဝဏ္ဏနာ

၈၉၄-၈၉၅။ ဣဒါနိ ကုသလစိတ္တကထာ နာမ ဟောတိ။ တတ္ထ ယသ္မာ အရဟာ သတိဝေပုလ္လပ္ပတ္တော ပရိနိဗ္ဗာယန္တောပိ သတော သမ္ပဇာနောဝ ပရိနိဗ္ဗာတိ၊ တသ္မာ ကုသလစိတ္တော ပရိနိဗ္ဗာယတီတိ ယေသံ လဒ္ဓိ သေယျထာပိ အန္ဓကာနံ၊ တေ သန္ဓာယ ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ၊ ပဋိညာ ဣတရဿ။ အထ နံ ယသ္မာ ကုသလစိတ္တော နာမ ပုညာဘိသင်္ခါရာဘိသင်္ခရဏာဒိဝသေန ဟောတိ၊ တသ္မာ တေနတ္ထေန စောဒေတုံ **အရဟာ ပုညာဘိသင်္ခါရ**န္တိအာဒိမာဟ။ သေသမေတ္ထ ယထာပါဠိမေဝ နိယျာတိ။ **သတော သမ္ပဇာနော**တိ ဣဒံ ဇဝနက္ခဏေ ကိရိယသတိသမ္ပဇညာနံ ဝသေန အသမ္မောဟမရဏဒီပနတ္ထံ ဝုတ္တံ၊ န ကုသလစိတ္တဒီပနတ္ထံ။ တသ္မာ အသာဓကန္တိ။

ကုသလစိတ္တကထာဝဏ္ဏနာ။

၃-အာနေဉ္ဇကထာဝဏ္ဏနာ

၈၉၆။ ဣဒါနိ အာနေဉ္ဇကထာ နာမ ဟောတိ။ တတ္ထ ဘဂဝါ စတုတ္ထဇ္ဈာနေ ဌိတော ပရိနိဗ္ဗာယီတိ သလ္လက္ခေတွာ “အရဟာ အာနေဉ္ဇေ ဌိတော ပရိနိဗ္ဗာယတီ”တိ ယေသံ လဒ္ဓိ သေယျထာပိ ဧကစ္စာနံ ဥတ္တရာပထကာနံ၊ တေ သန္ဓာယ ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ၊ ပဋိညာ ဣတရဿ။ **ပကတိစိတ္တေ**တိ ဘဝင်္ဂစိတ္တေ။ သဗ္ဗေ ဟိ သညိနော သတ္တာ ဘဝင်္ဂစိတ္တေ ဌတွာ[၁] ဘဝင်္ဂပရိယောသာနေန စုတိစိတ္တေန ကာလံ ကရောန္တိ။ ဣတိ နံ ဣမိနာ အတ္ထေန စောဒေတုံ ဧဝမာဟ။ တတ္ထ ကိဉ္စာပိ စတုဝေါကာရဘဝေ အရဟတော ပကတိစိတ္တမ္ပိ အာနေဉ္ဇံ ဟောတိ၊ အယံ ပန ပဉှော ပဉ္စဝေါကာရဘဝဝသေန ဥဒ္ဓဋော။ တသ္မာ **နော စ ဝတ ရေ ဝတ္တဗ္ဗေ**တိ အာဟ။ သေသမေတ္ထ ဥတ္တာနတ္ထမေဝါတိ။

အာနေဉ္ဇကထာဝဏ္ဏနာ။

၄-ဓမ္မာဘိသမယကထာဝဏ္ဏနာ

၈၉၇။ ဣဒါနိ ဓမ္မာဘိသမယကထာ နာမ ဟောတိ။ တတ္ထ အတီတဘဝေ သောတာပန္နံ မာတုကုစ္ဆိယံ ဝသိတွာ နိက္ခန္တံ ဒိသွာ “အတ္ထိ ဂဗ္ဘသေယျာယ

၁-ဌိတာ (သီ၊ က)

dhammābhisamayo”ti yesaṁ laddhi seyyathāpi ekaccānaṁ Uttarāpathakānaṁ, te sandhāya pucchā sakavādissa, paṭiññā itarassa. Atha naṁ “yadi tattha dhammābhisamayo atthi, dhammābhisamayassa kāraṇehi dhammadesanādīhi bhavitabban”ti codetuṁ **atthi gabbhaseyyāya dhammadesanā**ti-ādimāha. **Suttassā**ti-ādi bhavaṅgavāraṁ sandhāya vuttaṁ. Gabbhaseyyāya hi yebhuyyena bhavaṅgameva pavattati. Teneva satto[1] kiriyamayappavattābhāvā[2] sutto, bhāvanānuyogassa abhāvā pamatto, kammaṭṭhānapariggāhakānaṁ satisampajaññānaṁ abhāvā muṭṭhassati asampajāno nāma hoti, tathārūpassa kuto dhammābhisamayoti.

Dhammābhisamayakathāvaṇṇanā.

5-7. Tissopikathāvaṇṇanā

898-900. Idāni tissopikathā nāma hoti. Tattha acirajātānaṁ pana sotāpannānaṁ arahattappattiṁ suppavāsāya ca upāsikāya sattavassikaṁ gabbhaṁ disvā “atthi gabbhaseyyāya arahattapattī”ti ca supine ākāsagamanādīni disvā “atthi dhammābhisamayo”ti ca “atthi tattha arahattappattī”ti ca idhāpi yesaṁ laddhiyo seyyathāpi tesaññeva, te sandhāya pucchā sakavādissa, paṭiññā itarassa. Sesamettha purimakathāsadisamevāti.

Tissopikathāvaṇṇanā.

8. Abyākatakathāvaṇṇanā

901-902. Idāni abyākatakathā nāma hoti. Tattha “atthesā bhikkhave cetanā, sā ca kho abbohārikā”ti[3] vacanato “sabbaṁ supinagatassa cittaṁ abyākatan”ti yesaṁ laddhi seyyathāpi ekaccānaṁ Uttarāpathakānaññeva, te sandhāya pucchā sakavādissa, paṭiññā itarassa. Sesamettha yathāpāḷimeva niyyāti. **Supinagatassa cittaṁ abbohārikan**ti

1. Sutto (Sī, Syā) 2. Kiriyasamayappavattābhāvo (Sī, Syā) 3. Vi 1. 153 piṭṭhe.

ဓမ္မာဘိသမယော”တိ ယေသံ လဒ္ဓိ သေယျထာပိ ဧကစ္စာနံ ဥတ္တရာပထကာနံ၊ တေ သန္ဓာယ ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ၊ ပဋိညာ ဣတရဿ။ အထ နံ “ယဒိ တတ္ထ ဓမ္မာဘိသမယော အတ္ထိ၊ ဓမ္မာဘိသမယဿ ကာရဏေဟိ ဓမ္မဒေသနာဒီဟိ ဘဝိတဗ္ဗ”န္တိ စောဒေတုံ **အတ္ထိ ဂဗ္ဘသေယျာယ ဓမ္မဒေသနာ**တိအာဒိမာဟ။ **သုတ္တဿာ**တိအာဒိ ဘဝင်္ဂဝါရံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ။ ဂဗ္ဘသေယျာယ ဟိ ယေဘုယျေန ဘဝင်္ဂမေဝ ပဝတ္တတိ။ တေနေဝ သတ္တော[1] ကိရိယမယပ္ပဝတ္တာဘာဝါ[2] သုတ္တော, ဘာဝနာနုယောဂဿ အဘာဝါ ပမတ္တော, ကမ္မဋ္ဌာနပရိဂ္ဂါဟကာနံ သတိသမ္ပဇညာနံ အဘာဝါ မုဋ္ဌဿတိ အသမ္ပဇာနော နာမ ဟောတိ၊ တထာရူပဿ ကုတော ဓမ္မာဘိသမယောတိ။

ဓမ္မာဘိသမယကထာဝဏ္ဏနာ။

၅-၇-တိဿောပိကထာဝဏ္ဏနာ

၈၉၈-၉၀၀။ ဣဒါနိ တိဿောပိကထာ နာမ ဟောန္တိ။ တတ္ထ အစိရဇာတာနံ ပန သောတာပန္နာနံ အရဟတ္တုပ္ပတ္တိံ သုပ္ပဝါသာယ စ ဥပါသိကာယ သတ္တဝဿိကံ ဂဗ္ဘံ ဒိသွာ “အတ္ထိ ဂဗ္ဘသေယျာယ အရဟတ္တုပတ္တီ”တိ စ သုပိနေ အာကာသဂမနာဒီနိ ဒိသွာ “အတ္ထိ ဓမ္မာဘိသမယော”တိ စ “အတ္ထိ တတ္ထ အရဟတ္တုပ္ပတ္တီ”တိ စ ဣဓာပိ ယေသံ လဒ္ဓိယော သေယျထာပိ တေသညေဝ၊ တေ သန္ဓာယ ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ၊ ပဋိညာ ဣတရဿ။ သေသမေတ္ထ ပုရိမကထာသဒိသမေဝါတိ။

တိဿောပိကထာဝဏ္ဏနာ။

၈-အဗျာကတကထာဝဏ္ဏနာ

၉၀၁-၉၀၂။ ဣဒါနိ အဗျာကတကထာ နာမ ဟောတိ။ တတ္ထ “အတ္ထေသာ ဘိက္ခဝေ စေတနာ၊ သာ စ ခေါ အဗ္ဗောဟာရိကာ”တိ[3] ဝစနတော “သဗ္ဗံ သုပိနဂတဿ စိတ္တံ အဗျာကတ”န္တိ ယေသံ လဒ္ဓိ သေယျထာပိ ဧကစ္စာနံ ဥတ္တရာပထကာနညေဝ၊ တေ သန္ဓာယ ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ၊ ပဋိညာ ဣတရဿ။ သေသမေတ္ထ ယထာပါဠိမေဝ နိယျာတိ။ **သုပိနဂတဿ စိတ္တံ အဗ္ဗောဟာရိက**န္တိ

၁-သုတ္တော (သီ၊ သျာ) ၂-ကိရိယသမယပ္ပဝတ္တာဘာဝါ (သီ၊ သျာ) ၃-ဝိ ၁-၁၅၃-ပိဋ္ဌေ။

idaṁ āpattiṁ sandhāya vuttaṁ. Supinagatassa hi pāṇātipātādivasena kiñcāpi akusalacittaṁ pavattati, vatthuvikopanaṁ pana natthīti na sakkā tattha āpattiṁ paññapetuṁ. Iminā kāraṇena taṁ abbohārikaṁ, na abyākatattāti.

Abyākatakathāvaṇṇanā.

---

9. Āsevanapaccayakathāvaṇṇanā

903-905. Idāni āsevanapaccayakathā nāma hoti. Tattha yasmā sabbe dhammā khaṇikā, na koci muhuttampi ṭhatvā āsevanapaccayaṁ āsevati nāma. Tasmā natthi kiñci āsevanapaccayatā, āsevanapaccayatāya uppannaṁ pana na kiñci atthīti yesaṁ laddhi seyyathāpi tesaññeva, te sandhāya pucchā sakavādissa, paṭiññā itarassa. Atha naṁ suttavaseneva paññāpetuṁ **nanu vuttaṁ Bhagavatā pāṇātipāto**ti-ādi ābhataṁ. Taṁ sabbaṁ uttānatthamevāti.

Āsevanapaccayakathāvaṇṇanā.

---

10. Khaṇikakathāvaṇṇanā

906-907. Idāni khaṇikakathā nāma hoti. Tattha yasmā sabbasaṅkhatadhammā aniccā, tasmā ekacittakkhaṇikāyeva. Samānāya hi aniccatāya eko lahuṁ bhijjati, eko cirenāti ko ettha niyāmoti[1] yesaṁ laddhi seyyathāpi Pubbaseliyāparaseliyānaṁ, te sandhāya **ekacittakkhaṇikā**ti pucchā sakavādissa, paṭiññā itarassa. **Citte mahāpathavī**ti-ādīsu tesaṁ tathā saṇṭhānaṁ apassanto paṭikkhipati. **Cakkhāyatanan**ti-ādi "yadi sabbe ekacittakkhaṇikā bhaveyyuṁ, cakkhāyatanādīni cakkhuviññāṇādīhi saddhiṁyeva uppajjitvā nirujjheyyun"ti codanatthaṁ vuttaṁ. Itaro pana antomātukucchigatassa viññāṇuppattiṁ sandhāya

1. Visesoti (Syā)

ဣဒံ အာပတ္တိံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ။ သုပိနဂတဿ ဟိ ပါဏာတိပါတာဒိဝသေန ကိဉ္စာပိ အကုသလစိတ္တံ ပဝတ္တတိ၊ ဝတ္ထုဝိကောပနံ ပန နတ္ထီတိ န သက္ကာ တတ္ထ အာပတ္တိံ ပညပေတုံ။ ဣမိနာ ကာရဏေန တံ အဗ္ဗောဟာရိကံ, န အဗျာကတတ္တာတိ။

အဗျာကတကထာဝဏ္ဏနာ။

၉-အာသေဝနပစ္စယကထာဝဏ္ဏနာ

၉၀၃-၉၀၅။ ဣဒါနိ အာသေဝနပစ္စယကထာ နာမ ဟောတိ။ တတ္ထ ယသ္မာ သဗ္ဗေ ဓမ္မာ ခဏိကာ၊ န ကောစိ မုဟုတ္တမ္ပိ ဌတွာ အာသေဝနပစ္စယံ အာသေဝတိ နာမ။ တသ္မာ နတ္ထိ ကိဉ္စိ အာသေဝနပစ္စယတာ၊ အာသေဝနပစ္စယတာယ ဥပ္ပန္နံ ပန န ကိဉ္စိ အတ္ထီတိ ယေသံ လဒ္ဓိ သေယျထာပိ တေသညေဝ၊ တေ သန္ဓာယ ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ၊ ပဋိညာ ဣတရဿ။ အထ နံ သုတ္တဝသေနေဝ ပညာပေတုံ **နနု ဝုတ္တံ ဘဂဝတာ ပါဏာတိပါတော**တိ-အာဒိ အာဘတံ။ တံ သဗ္ဗံ ဥတ္တာနတ္ထမေဝါတိ။

အာသေဝနပစ္စယကထာဝဏ္ဏနာ။

၁၀-ခဏိကကထာဝဏ္ဏနာ

၉၀၆-၉၀၇။ ဣဒါနိ ခဏိကကထာ နာမ ဟောတိ။ တတ္ထ ယသ္မာ သဗ္ဗသင်္ခတဓမ္မာ အနိစ္စာ၊ တသ္မာ ဧကစိတ္တက္ခဏိကာယေဝ။ သမာနာယ ဟိ အနိစ္စတာယ ဧကော လဟုံ ဘိဇ္ဇတိ, ဧကော စိရေနာတိ ကော ဧတ္ထ နိယာမောတိ[1] ယေသံ လဒ္ဓိ သေယျထာပိ ပုဗ္ဗသေလိယာပရသေလိယာနံ၊ တေ သန္ဓာယ **ဧကစိတ္တက္ခဏိကာ**တိ ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ၊ ပဋိညာ ဣတရဿ။ **စိတ္တေ မဟာပထဝီ**တိအာဒီသု တေသံ တထာ သဏ္ဌာနံ အပဿန္တော ပဋိက္ခိပတိ။ **စက္ခာယတနန္**တိအာဒိ "ယဒိ သဗ္ဗေ ဧကစိတ္တက္ခဏိကာ ဘဝေယျုံ၊ စက္ခာယတနာဒီနိ စက္ခုဝိညာဏာဒီဟိ သဒ္ဓိံယေဝ ဥပ္ပဇ္ဇိတွာ နိရုဇ္ဈေယျုံ"န္တိ စောဒနတ္ထံ ဝုတ္တံ။ ဣတရော ပန အန္တောမာတုကုစ္ဆိဂတဿ ဝိညာဏုပ္ပတ္တိံ သန္ဓာယ

၁-ဝိသေသောတိ (သျာ)

paṭikkhipati, pavattaṁ sandhāya laddhivasena[1] paṭijānāti. Sesamettha uttānatthamevāti. **Tena hi ekacittakkhaṇikā**ti yasmā niccā na honti, tasmā ekacittakkhaṇikāti attano ruciyā kāraṇaṁ vadati. Taṁ avuttasadisamevāti.

Khaṇikakathāvaṇṇanā.

Bāvīsatimo vaggo.

---

23. Tevīsatimavagga

1. Ekādhippāyakathāvaṇṇanā

908. Idāni ekādhippāyakathā nāma hoti. Tattha kāruññena vā ekena adhippāyena ekādhippāyo, saṁsāre vā ekato bhavissāmāti itthiyā saddhiṁ Buddhapūjādīni katvā paṇidhivasena eko adhippāyo assāti ekādhippāyo, evarūpo dvinnampi janānaṁ ekādhippāyo methuno dhammo paṭisevitabboti yesaṁ laddhi seyyathāpi Andhakānañceva Vetullakānañca, te sandhāya pucchā sakavādissa, paṭiññā itarassa. Sesamettha yathāpāḷimeva niyyātīti.

Ekādhippāyakathāvaṇṇanā.

---

2. Arahantavaṇṇakathāvaṇṇanā

909. Idāni arahantavaṇṇakathā nāma hoti. Tattha iriyāpathasampanne ākappasampanne pāpabhikkhū disvā “arahantānaṁ vaṇṇena amanussā methunaṁ dhammaṁ paṭisevantī”ti yesaṁ laddhi seyyathāpi ekaccānaṁ Uttarāpathakānaṁ, te sandhāya pucchā sakavādissa, paṭiññā itarassa. Sesamettha uttānatthamevāti.

Arahantavaṇṇakathāvaṇṇanā.

---

1. Laddhivaseneva (Syā)

ပဋိက္ခိပတိ၊ ပဝတ္တံ သန္ဓာယ လဒ္ဓိဝသေန[1] ပဋိဇာနာတိ။ သေသမေတ္ထ ဥတ္တာနတ္ထမေဝါတိ။ **တေန ဟိ ဧကစိတ္တက္ခဏိကာ**တိ ယသ္မာ နိစ္စာ န ဟောန္တိ၊ တသ္မာ ဧကစိတ္တက္ခဏိကာတိ အတ္တနော ရုစိယာ ကာရဏံ ဝဒတိ။ တံ အဝုတ္တသဒိသမေဝါတိ။

ခဏိကကထာဝဏ္ဏနာ။

ဗာဝီသတိမော ဝဂ္ဂေါ။

၂၃-တေဝီသတိမဝဂ္ဂ

၁-ဧကာဓိပ္ပါယကထာဝဏ္ဏနာ

၉၀၈။ ဣဒါနိ ဧကာဓိပ္ပါယကထာ နာမ ဟောတိ။ တတ္ထ ကာရုညေန ဝါ ဧကေန အဓိပ္ပါယေန ဧကာဓိပ္ပါယော၊ သံသာရေ ဝါ ဧကတော ဘဝိဿာမာတိ ဣတ္ထိယာ သဒ္ဓိံ ဗုဒ္ဓပူဇာဒီနိ ကတွာ ပဏိဓိဝသေန ဧကော အဓိပ္ပါယော အဿာတိ ဧကာဓိပ္ပါယော၊ ဧဝရူပေါ ဒွိန္နမ္ပိ ဇနာနံ ဧကာဓိပ္ပါယော မေထုနော ဓမ္မော ပဋိသေဝိတဗ္ဗောတိ ယေသံ လဒ္ဓိ သေယျထာပိ အန္ဓကာနဉ္စေဝ ဝေတုလ္လကာနဉ္စ၊ တေ သန္ဓာယ ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ၊ ပဋိညာ ဣတရဿ။ သေသမေတ္ထ ယထာပါဠိမေဝ နိယျာတီတိ။

ဧကာဓိပ္ပါယကထာဝဏ္ဏနာ။

၂-အရဟန္တဝဏ္ဏကထာဝဏ္ဏနာ

၉၀၉။ ဣဒါနိ အရဟန္တဝဏ္ဏကထာ နာမ ဟောတိ။ တတ္ထ ဣရိယာပထသမ္ပန္နေ အာကပ္ပသမ္ပန္နေ ပါပဘိက္ခူ ဒိသွာ “အရဟန္တာနံ ဝဏ္ဏေန အမနုဿာ မေထုနံ ဓမ္မံ ပဋိသေဝန္တီ”တိ ယေသံ လဒ္ဓိ သေယျထာပိ ဧကစ္စာနံ ဥတ္တရာပထကာနံ၊ တေ သန္ဓာယ ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ၊ ပဋိညာ ဣတရဿ။ သေသမေတ္ထ ဥတ္တာနတ္ထမေဝါတိ။

အရဟန္တဝဏ္ဏကထာဝဏ္ဏနာ။

၁-လဒ္ဓိဝသေနေဝ (သျာ)

3-7. Issariyakāmakārikākathāvaṇṇanā

910-914. Idāni issariyakāmakārikākathā nāma hoti. Chaddantajātakādīni sandhāya “bodhisatto issariyakāmakārikāhetu vinipātaṁ gacchati, gabbhaseyyaṁ okkamati, dukkarakārikaṁ akāsi, aparantapaṁ akāsi, aññaṁ satthāraṁ uddisī”ti yesaṁ laddhi seyyathāpi Andhakānaṁ, te sandhāya pucchā sakavādissa, paṭiññā itarassa. Sesaṁ paṭhamakathāyaṁ uttānatthameva. Dutiyakathāyaṁ **iddhimā**ti yadi issariyakāmakārikāhetu gaccheyya, iddhiyā gaccheyya, na kammavasenāti codanatthaṁ vuttaṁ. Itaro pana paṭhamapañhe bhāvanāmayaṁ sandhāya paṭikkhipati, dutiyapañhe puññiddhiṁ sandhāya paṭijānāti. Tatiyakathāyaṁ issariyakāmakārikāhetu nāma dukkarakārikā micchādiṭṭhiyā kariyati. Yadi ca so taṁ kareyya, sassatādīnipi gaṇheyyāti codanatthaṁ **sassato loko**ti-ādi vuttaṁ. Catutthakathāyampi eseva nayoti.

Issariyakāmakārikākathāvaṇṇanā.

---

8. Patirūpakathāvaṇṇanā

915-916. Idāni rāgapatirūpakathā nāma hoti. Tattha mettākaruṇāmuditāyo sandhāya “na rāgo rāgapatirūpako”ti ca issāmacchariyakukkuccāni sandhāya “na doso dosapatirūpako”ti ca hasituppādaṁ sandhāya “na moho mohapatirūpako”ti ca dummaṅkūnaṁ puggalānaṁ niggahaṁ pesalānaṁ bhikkhūnaṁ anuggahaṁ pāpagarahitaṁ kalyāṇapasaṁsaṁ āyasmato Pilindavacchassa vasalavādaṁ Bhagavato kheḷāsakavādaṁ[1] moghapurisavādañca sandhāya “na kileso kilesapatirūpako”ti ca yesaṁ laddhi seyyathāpi Andhakānaṁ, te sandhāya sabbakathāsu pucchā sakavādissa, paṭiññā itarassa. Ayaṁ naṁ yasmā phassādipatirūpakā naphassādayo[2] nāma natthi, tasmā rāgādipatirūpakā narāgādayopi[3]

---

1. Kheḷāsikavādaṁ (Sī, Syā) 2. Phassādipatirūpakānaṁ phassādayo (Sī, Syā)
3. Rāgādipatirūpakānaṁ rāgādayopi (Sī, Syā)

၃-၇-ဣဿရိယကာမကာရိကာကထာဝဏ္ဏနာ

၉၁၀-၉၁၄။ ဣဒါနိ ဣဿရိယကာမကာရိကာကထာ နာမ ဟောတိ။ ဆဒ္ဒန္တဇာတကာဒီနိ သန္ဓာယ “ဗောဓိသတ္တော ဣဿရိယကာမကာရိကာဟေတု ဝိနိပါတံ ဂစ္ဆတိ၊ ဂဗ္ဘသေယျံ ဩက္ကမတိ၊ ဒုက္ကရကာရိကံ အကာသိ၊ အပရန္တပံ အကာသိ၊ အညံ သတ္ထာရံ ဥဒ္ဒိသီ”တိ ယေသံ လဒ္ဓိ သေယျထာပိ အန္ဓကာနံ၊ တေ သန္ဓာယ ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ၊ ပဋိညာ ဣတရဿ။ သေသံ ပဌမကထာယံ ဥတ္တာနတ္ထမေဝ။ ဒုတိယကထာယံ **ဣဒ္ဓိမာ**တိ ယဒိ ဣဿရိယကာမကာရိကာဟေတု ဂစ္ဆေယျ၊ ဣဒ္ဓိယာ ဂစ္ဆေယျ, န ကမ္မဝသေနာတိ စောဒနတ္ထံ ဝုတ္တံ။ ဣတရော ပန ပဌမပဉှေ ဘာဝနာမယံ သန္ဓာယ ပဋိက္ခိပတိ၊ ဒုတိယပဉှေ ပုညိဒ္ဓိံ သန္ဓာယ ပဋိဇာနာတိ။ တတိယကထာယံ ဣဿရိယကာမကာရိကာဟေတု နာမ ဒုက္ကရကာရိကာ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိယာ ကရိယတိ။ ယဒိ စ သော တံ ကရေယျ၊ သဿတာဒီနိပိ ဂဏှေယျာတိ စောဒနတ္ထံ **သဿတော လောကော**တိအာဒိ ဝုတ္တံ။ စတုတ္ထကထာယမ္ပိ ဧသေဝ နယောတိ။

ဣဿရိယကာမကာရိကာကထာဝဏ္ဏနာ။

၈-ပတိရူပကထာဝဏ္ဏနာ

၉၁၅-၉၁၆။ ဣဒါနိ ရာဂပတိရူပကထာ နာမ ဟောတိ။ တတ္ထ မေတ္တာကရုဏာမုဒိတာယော သန္ဓာယ “န ရာဂေါ ရာဂပတိရူပကော”တိ စ ဣဿာမစ္ဆရိယကုက္ကုစ္စာနိ သန္ဓာယ “န ဒေါသော ဒေါသပတိရူပကော”တိ စ ဟသိတုပ္ပါဒံ သန္ဓာယ “န မောဟော မောဟပတိရူပကော”တိ စ ဒုမ္မင်္ကူနံ ပုဂ္ဂလာနံ နိဂ္ဂဟံ ပေသလာနံ ဘိက္ခူနံ အနုဂ္ဂဟံ ပါပဂရဟိတံ ကလျာဏပသံသံ အာယသ္မတော ပိလိန္ဒဝစ္ဆဿ ဝသလဝါဒံ ဘဂဝတော ခေဠာသကဝါဒံ[1] မောဃပုရိသဝါဒဉ္စ သန္ဓာယ “န ကိလေသော ကိလေသပတိရူပကော”တိ စ ယေသံ လဒ္ဓိ သေယျထာပိ အန္ဓကာနံ၊ တေ သန္ဓာယ သဗ္ဗကထာသု ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ၊ ပဋိညာ ဣတရဿ။ အယံ နံ ယသ္မာ ဖဿာဒိပတိရူပကာ နဖဿာဒယော[2] နာမ နတ္ထိ၊ တသ္မာ ရာဂါဒိပတိရူပကာ နရာဂါဒယောပိ[3]

၁-ခေဠာသိကဝါဒံ (သီ၊ သျာ) ၂-ဖဿာဒိပတိရူပကာနံ ဖဿာဒယော (သီ၊ သျာ)
၃-ရာဂါဒိပတိရူပကာနံ ရာဂါဒယောပိ (သီ၊ သျာ)

natthīti codetuṁ **atthi na phassoti**-ādimāha. Itaro tesaṁ abhāvā paṭikkhipati. Sesaṁ sabbattha uttānatthamevāti.

Patirūpakathāvaṇṇanā.

---

9. Aparinipphannakathāvaṇṇanā

917-918. Idāni aparinipphannakathā nāma hoti. Tattha

"Dukkhameva hi sambhoti, dukkhaṁ tiṭṭhati veti ca.
Nāññatra dukkhā sambhoti, nāññaṁ dukkhā nirujjhatī"ti[1]—

Vacanaṁ nissāya dukkhaññeva parinipphannaṁ, sesā khandhāyatanadhātu-indriyadhammā aparinipphannāti yesaṁ laddhi seyyathāpi ekaccānaṁ Uttarapathakānañceva Hetuvādānañca, te sandhāya **rūpaṁ aparinipphannan**ti pucchā sakavādissa, paṭiññā itarassa. Atha naṁ "sace rūpaṁ aparinipphannaṁ, na aniccādisabhāvaṁ siyā"ti codetuṁ **rūpaṁ na aniccan**ti-ādimāha. Itaro tathārūpaṁ rūpaṁ apassanto paṭikkhipati. Sakavādī **nanu rūpaṁ aniccan**ti-ādivacanena tassa ekaṁ laddhiṁ paṭisedhetvā dutiyaṁ pucchanto **dukkhaññeva parinipphannan**ti-ādimāha. Athassa tampi laddhiṁ paṭisedhetuṁ **na yadaniccan**ti-ādimāha. Tatrāyaṁ adhippāyo—na kevalañhi paṭhamasaccameva dukkhaṁ, yaṁ pana kiñci aniccaṁ, taṁ dukkhameva. Rūpañca aniccaṁ, tasmā tampi parinipphannaṁ. Iti yaṁ tvaṁ vadesi "rūpaṁ aparinipphannaṁ, dukkhaññeva parinipphannan"ti, taṁ no vata re vattabbe "dukkhaññeva parinipphannan"ti. Vedanādimūlikādīsupi yojanāsu eseva nayo. Dhammāyatanadhammadhātūsu pana ṭhapetvā nibbānaṁ sesadhammānaṁ vasena aniccatā veditabbā. Indriyāni aniccānevāti.

Aparinipphannakathāvaṇṇanā.

Tevīsatimo vaggo.

---

1. Saṁ 1. 137 piṭṭhe.

နတ္ထီတိ စောဒေတုံ **အတ္ထိ န ဖဿောတိ**အာဒိမာဟ။ ဣတရော တေသံ အဘာဝါ ပဋိက္ခိပတိ။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ဥတ္တာနတ္ထမေဝါတိ။

ပတိရူပကထာဝဏ္ဏနာ။

၉-အပရိနိပ္ဖန္နကထာဝဏ္ဏနာ

၉၁၇-၉၁၈။ ဣဒါနိ အပရိနိပ္ဖန္နကထာ နာမ ဟောတိ။ တတ္ထ

"ဒုက္ခမေဝ ဟိ သမ္ဘောတိ၊ ဒုက္ခံ တိဋ္ဌတိ ဝေတိ စ။
နာညတြ ဒုက္ခာ သမ္ဘောတိ၊ နာညံ ဒုက္ခာ နိရုဇ္ဈတီ"တိ[1]—

ဝစနံ နိဿာယ ဒုက္ခညေဝ ပရိနိပ္ဖန္နံ၊ သေသာ ခန္ဓာယတနဓာတုဣန္ဒြိယဓမ္မာ အပရိနိပ္ဖန္နာတိ ယေသံ လဒ္ဓိ သေယျထာပိ ဧကစ္စာနံ ဥတ္တရာပထကာနဉ္စေဝ ဟေတုဝါဒါနဉ္စ၊ တေ သန္ဓာယ **ရူပံ အပရိနိပ္ဖန္နန္တိ** ပုစ္ဆာ သကဝါဒိဿ၊ ပဋိညာ ဣတရဿ။ အထ နံ "သစေ ရူပံ အပရိနိပ္ဖန္နံ၊ န အနိစ္စာဒိသဘာဝံ သိယာ"တိ စောဒေတုံ **ရူပံ န အနိစ္စန္တိ**အာဒိမာဟ။ ဣတရော တထာရူပံ ရူပံ အပဿန္တော ပဋိက္ခိပတိ။ သကဝါဒီ **နနု ရူပံ အနိစ္စန္တိ**အာဒိဝစနေန တဿ ဧကံ လဒ္ဓိံ ပဋိသေဓေတွာ ဒုတိယံ ပုစ္ဆန္တော **ဒုက္ခညေဝ ပရိနိပ္ဖန္နန္တိ**အာဒိမာဟ။ အထဿ တမ္ပိ လဒ္ဓိံ ပဋိသေဓေတုံ **န ယဒနိစ္စန္တိ**အာဒိမာဟ။ တတြာယံ အဓိပ္ပါယော— န ကေဝလဉှိ ပဌမသစ္စမေဝ ဒုက္ခံ၊ ယံ ပန ကိဉ္စိ အနိစ္စံ၊ တံ ဒုက္ခမေဝ။ ရူပဉ္စ အနိစ္စံ၊ တသ္မာ တမ္ပိ ပရိနိပ္ဖန္နံ။ ဣတိ ယံ တွံ ဝဒေသိ "ရူပံ အပရိနိပ္ဖန္နံ၊ ဒုက္ခညေဝ ပရိနိပ္ဖန္န"န္တိ၊ တံ နော ဝတ ရေ ဝတ္တဗ္ဗေ "ဒုက္ခညေဝ ပရိနိပ္ဖန္န"န္တိ။ ဝေဒနာဒိမူလိကာဒီသုပိ ယောဇနာသု ဧသေဝ နယော။ ဓမ္မာယတနဓမ္မဓာတူသု ပန ဌပေတွာ နိဗ္ဗာနံ သေသဓမ္မာနံ ဝသေန အနိစ္စတာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ဣန္ဒြိယာနိ အနိစ္စာနေဝါတိ။

အပရိနိပ္ဖန္နကထာဝဏ္ဏနာ။

တေဝီသတိမော ဝဂ္ဂေါ။

၁-သံ ၁-၁၃၇-ပိဋ္ဌေ။

Nigamanakathā

Ettāvatā ca—

Paṇṇāsakehi catūhi, tīhi vaggehi ceva ca.
Saṅgahetvā kathā sabbā, ūnatisatabhedanā.

Kathāvatthuppakaraṇaṁ, kathāmaggesu kovido.
Yaṁ Jino desayi tassa, niṭṭhitā atthavaṇṇanā.

Imaṁ terasamattehi, bhāṇavārehi tantiyā.
Ciraṭṭhitatthaṁ dhammassa, saṅkharontena yaṁ mayā.

Yaṁ pattaṁ kusalaṁ tena, lokoyaṁ sanarāmaro.
Dhammarājassa saddhamma-rasamevādhigacchatūti.

Kathāvatthu-aṭṭhakathā niṭṭhitā.

နိဂမနကထာ

ဧတ္တာဝတာ စ—

ပဏ္ဏာသကေဟိ စတူဟိ၊ တီဟိ ဝဂ္ဂေဟိ စေဝ စ။
သင်္ဂဟေတွာ ကထာ သဗ္ဗာ၊ ဦနတိသတဘေဒနာ။

ကထာဝတ္ထုပ္ပကရဏံ၊ ကထာမဂ္ဂေသု ကောဝိဒေါ။
ယံ ဇိနော ဒေသယိ တဿ၊ နိဋ္ဌိတာ အတ္ထဝဏ္ဏနာ။

ဣမံ တေရသမတ္တေဟိ၊ ဘာဏဝါရေဟိ တန္တိယာ။
စိရဋ္ဌိတတ္ထံ ဓမ္မဿ၊ သင်္ခရောန္တေန ယံ မယာ။

ယံ ပတ္တံ ကုသလံ တေန၊ လောကောယံ သနရာမရော။
ဓမ္မရာဇဿ သဒ္ဓမ္မ-ရသမေဝါဓိဂစ္ဆတူတိ။

ကထာဝတ္ထုအဋ္ဌကထာ နိဋ္ဌိတာ။

Abhidhammapiṭaka

Yamakappakaraṇaṭṭhakathā

Namo tassa Bhagavato Arahato Sammāsambuddhassa.

Saṅkhepeneva devānaṁ, Devadevo surālaye.
Kathāvatthuppakaraṇaṁ, desayitvā raṇañjaho.

Yamassa visayātīto, nānāyamakamaṇḍitaṁ.
Abhidhammappakaraṇaṁ, chaṭṭhaṁ chaṭṭhāna desako.

Yamakaṁ ayamāvatta[1], nīlāmalatanūruho.
Yaṁ desayi anuppatto, tassa saṁvaṇṇanākkamo.
Idāni yasmā tasmāssa, hoti saṁvaṇṇanā ayanti.

1. Mūlayamaka uddesavāravaṇṇanā

1. Mūlayamakaṁ Khandhayamakaṁ Āyatanayamakaṁ Dhātuyamakaṁ Saccayamakaṁ Saṅkhārayamakaṁ Anusayayamakaṁ Cittayamakaṁ Dhammayamakaṁ Indriyayamakanti imesaṁ dasannaṁ Yamakānaṁ vasena idaṁ pakaraṇaṁ dasavidhena vibhattanti hi vuttaṁ. Tattha yesaṁ dasannaṁ Yamakānaṁ vasena idaṁ pakaraṇaṁ dasavidhena vibhattaṁ, tesañceva imassa ca pakaraṇassa nāmattho tāva evaṁ veditabbo—kenaṭṭhena Yamakanti? Yugaḷaṭṭhena. Yugaḷañhi Yamakanti vuccati “yamakapāṭihāriyaṁ yamakasālā”ti-ādīsu viya. Iti yugaḷasaṅkhātānaṁ Yamakānaṁ vasena desitattā imesu dasasu ekekaṁ Yamakaṁ nāma, imesaṁ pana Yamakānaṁ samūhabhāvato sabbampetaṁ pakaraṇaṁ Yamakanti veditabbaṁ.

Tattha mūlavasena pucchāvissajjanaṁ katvā desitattā dasannaṁ tāva sabbapaṭhamaṁ Mūlayamakanti vuttaṁ. Tattha uddesavāro niddesavāroti dve vārā

1. Ayamāvaṭṭa (Syā)

အဘိဓမ္မပိဋက

ယမကပ္ပကရဏဋ္ဌကထာ

နမော တဿ ဘဂဝတော အရဟတော သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဿ။

သင်္ခေပေနေဝ ဒေဝါနံ၊ ဒေဝဒေဝေါ သုရာလယေ။
ကထာဝတ္ထုပ္ပကရဏံ၊ ဒေသယိတွာ ရဏဉ္ဇဟော။

ယမဿ ဝိသယာတီတော၊ နာနာယမကမဏ္ဍိတံ။
အဘိဓမ္မပ္ပကရဏံ၊ ဆဋ္ဌံ ဆဋ္ဌာန ဒေသကော။

ယမကံ အယမာဝတ္တ[၁]-နီလာမလတနူရုဟော။
ယံ ဒေသယိ အနုပ္ပတ္တော၊ တဿ သံဝဏ္ဏနာက္ကမော။
ဣဒါနိ ယသ္မာ တသ္မာဿ၊ ဟောတိ သံဝဏ္ဏနာ အယန္တိ။

၁-မူလယမက ဥဒ္ဒေသဝါရဝဏ္ဏနာ

၁။ မူလယမကံ ခန္ဓယမကံ အာယတနယမကံ ဓာတုယမကံ သစ္စယမကံ သင်္ခါရယမကံ အနုသယယမကံ စိတ္တယမကံ ဓမ္မယမကံ ဣန္ဒြိယယမကန္တိ ဣမေသံ ဒသန္နံ ယမကာနံ ဝသေန ဣဒံ ပကရဏံ ဒသဝိဓေန ဝိဘတ္တန္တိ ဟိ ဝုတ္တံ။ တတ္ထ ယေသံ ဒသန္နံ ယမကာနံ ဝသေန ဣဒံ ပကရဏံ ဒသဝိဓေန ဝိဘတ္တံ၊ တေသဉ္စေဝ ဣမဿ စ ပကရဏဿ နာမတ္ထော တာဝ ဧဝံ ဝေဒိတဗ္ဗော—ကေနဋ္ဌေန ယမကန္တိ? ယုဂဠဋ္ဌေန။ ယုဂဠဉှိ ယမကန္တိ ဝုစ္စတိ “ယမကပါဋိဟာရိယံ ယမကသာလာ”တိအာဒီသု ဝိယ။ ဣတိ ယုဂဠသင်္ခါတာနံ ယမကာနံ ဝသေန ဒေသိတတ္တာ ဣမေသု ဒသသု ဧကေကံ ယမကံ နာမ၊ ဣမေသံ ပန ယမကာနံ သမူဟဘာဝတော သဗ္ဗမ္ပေတံ ပကရဏံ ယမကန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

တတ္ထ မူလဝသေန ပုစ္ဆာဝိဿဇ္ဇနံ ကတွာ ဒေသိတတ္တာ ဒသန္နံ တာဝ သဗ္ဗပဌမံ မူလယမကန္တိ ဝုတ္တံ။ တတ္ထ ဥဒ္ဒေသဝါရော နိဒ္ဒေသဝါရောတိ ဒွေ ဝါရာ

၁-အယမာဝဋ္ဋ (သျာ)

honti, tesu uddiṭṭhānukkamena niddisitabbattā uddesavāro paṭhamo. Tassa **ye keci kusalā dhammā, sabbe te kusalamūlā, ye vā pana kusalamūlā, sabbe te dhammā kusalā**ti idaṁ yamakaṁ ādi. Tassa kusalākusalamūlasaṅkhātānaṁ dvinnaṁ atthānaṁ vasena atthayamakanti vā tesaññeva atthānaṁ vasena anulomapaṭilomato pavattapāḷidhammavasena dhammayamakanti vā anulomapaṭilomato pavattapucchāvasena pucchāyamakanti vā tidhā yamakabhāvo veditabbo. Sesesupi eseva nayo.

Idāni imesaṁ yamakānaṁ vasena desite imasmiṁ Mūlayamake uddesavarassa tāva nayayamakapucchā-atthavārappabhedavasena Pāḷivavatthānameva evaṁ veditabbaṁ—Kusalattikamātikāya hi "kusalā dhammā"ti idaṁ ādipadaṁ nissāya mūlanayo mūlamūlanayo mūlakanayo mūlamūlakanayoti ime cattāro nayā honti. Tesaṁ ekekasmiṁ naye mūlayamakaṁ ekamūlayamakaṁ aññamaññamūlayamakanti tīṇi tīṇi yamakāni. Evaṁ catūsu nayesu dvādasa yamakāni, ekekasmiṁ yamake anulomapaṭilomavasena dve dve pucchāti catuvīsati pucchā, ekekāya pucchāya sanniṭṭhānasaṁsayavasena dve dve atthāti aṭṭhacattālīsa atthāti.

Tattha **ye keci kusalā dhammā**ti kusalesu "kusalā nu kho, na kusalā nu kho"ti sandehābhāvato imasmiṁ pade sanniṭṭhānattho veditabbo. **Sabbe te kusalamūlā**ti "sabbe te kusalā dhammā kusalamūlā nu kho, nanu kho"ti evaṁ vimativasena pucchitattā imasmiṁ pade saṁsayattho veditabbo. So ca kho veneyyānaṁ saṁsayaṭṭhāne saṁsayadīpanatthaṁ vutto, Tathāgatassa pana saṁsayo nāma natthi. Ito paresupi pucchāpadesu eseva nayo.

Yathā ca kusalapadaṁ nissāya ime cattāro nayā, ekekasmiṁ naye tiṇṇaṁ tiṇṇaṁ yamakānaṁ vasena dvādasa yamakāni, ekekasmiṁ yamake dvinnaṁ dvinnaṁ pucchānaṁ vasena catuvīsati pucchā, ekekāya pucchāya dvinnaṁ dvinnaṁ atthānaṁ vasena aṭṭhacattālīsa atthā ca honti, akusalapadaṁ nissāyapi tatheva, abyākatapadaṁ nissāyapi tatheva, tīṇipi padāni ekato katvā niddiṭṭhaṁ nāmapadaṁ nissāyapi tathevāti Kusalattikamātikāya catūsu padesu sabbepi[1] soḷasa nayā aṭṭhacattālīsa

1. Sabbesupi (Syā)

ဟောန္တိ၊ တေသု ဥဒ္ဒိဋ္ဌာနုက္ကမေန နိဒ္ဒိသိတဗ္ဗတ္တာ ဥဒ္ဒေသဝါရော ပဌမော။ တဿ **ယေ ကေစိ ကုသလာ ဓမ္မာ၊ သဗ္ဗေ တေ ကုသလမူလာ၊ ယေ ဝါ ပန ကုသလမူလာ၊ သဗ္ဗေ တေ ဓမ္မာ ကုသလာ**တိ ဣဒံ ယမကံ အာဒိ။ တဿ ကုသလာကုသလမူလသင်္ခါတာနံ ဒွိန္နံ အတ္ထာနံ ဝသေန အတ္ထယမကန္တိ ဝါ တေသညေဝ အတ္ထာနံ ဝသေန အနုလောမပဋိလောမတော ပဝတ္တပါဠိဓမ္မဝသေန ဓမ္မယမကန္တိ ဝါ အနုလောမပဋိလောမတော ပဝတ္တပုစ္ဆာဝသေန ပုစ္ဆာယမကန္တိ ဝါ တိဓာ ယမကဘာဝေါ ဝေဒိတဗ္ဗော။ သေသေသုပိ ဧသေဝ နယော။

ဣဒါနိ ဣမေသံ ယမကာနံ ဝသေန ဒေသိတေ ဣမသ္မိံ မူလယမကေ ဥဒ္ဒေသဝါရဿ တာဝ နယယမကပုစ္ဆာအတ္ထဝါရပ္ပဘေဒဝသေန ပါဠိဝဝတ္ထာနမေဝ ဧဝံ ဝေဒိတဗ္ဗံ—ကုသလတ္တိကမာတိကာယ ဟိ "ကုသလာ ဓမ္မာ"တိ ဣဒံ အာဒိပဒံ နိဿာယ မူလနယော မူလမူလနယော မူလကနယော မူလမူလကနယောတိ ဣမေ စတ္တာရော နယာ ဟောန္တိ။ တေသံ ဧကေကသ္မိံ နယေ မူလယမကံ ဧကမူလယမကံ အညမညမူလယမကန္တိ တီဏိ တီဏိ ယမကာနိ။ ဧဝံ စတူသု နယေသု ဒွါဒသ ယမကာနိ၊ ဧကေကသ္မိံ ယမကေ အနုလောမပဋိလောမဝသေန ဒွေ ဒွေ ပုစ္ဆာတိ စတုဝီသတိ ပုစ္ဆာ၊ ဧကေကာယ ပုစ္ဆာယ သန္နိဋ္ဌာနသံသယဝသေန ဒွေ ဒွေ အတ္ထာတိ အဋ္ဌစတ္တာလီသ အတ္ထာတိ။

တတ္ထ **ယေ ကေစိ ကုသလာ ဓမ္မာ**တိ ကုသလေသု "ကုသလာ နု ခေါ, န ကုသလာ နု ခေါ"တိ သန္ဒေဟာဘာဝတော ဣမသ္မိံ ပဒေ သန္နိဋ္ဌာနတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။ **သဗ္ဗေ တေ ကုသလမူလာ**တိ "သဗ္ဗေ တေ ကုသလာ ဓမ္မာ ကုသလမူလာ နု ခေါ, နနု ခေါ"တိ ဧဝံ ဝိမတိဝသေန ပုစ္ဆိတတ္တာ ဣမသ္မိံ ပဒေ သံသယတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။ သော စ ခေါ ဝေနေယျာနံ သံသယဋ္ဌာနေ သံသယဒီပနတ္ထံ ဝုတ္တော၊ တထာဂတဿ ပန သံသယော နာမ နတ္ထိ။ ဣတော ပရေသုပိ ပုစ္ဆာပဒေသု ဧသေဝ နယော။

ယထာ စ ကုသလပဒံ နိဿာယ ဣမေ စတ္တာရော နယာ, ဧကေကသ္မိံ နယေ တိဏ္ဏံ တိဏ္ဏံ ယမကာနံ ဝသေန ဒွါဒသ ယမကာနိ, ဧကေကသ္မိံ ယမကေ ဒွိန္နံ ဒွိန္နံ ပုစ္ဆာနံ ဝသေန စတုဝီသတိ ပုစ္ဆာ, ဧကေကာယ ပုစ္ဆာယ ဒွိန္နံ ဒွိန္နံ အတ္ထာနံ ဝသေန အဋ္ဌစတ္တာလီသ အတ္ထာ စ ဟောန္တိ၊ အကုသလပဒံ နိဿာယပိ တထေဝ၊ အဗျာကတပဒံ နိဿာယပိ တထေဝ၊ တီဏိပိ ပဒါနိ ဧကတော ကတွာ နိဒ္ဒိဋ္ဌံ နာမပဒံ နိဿာယပိ တထေဝါတိ ကုသလတ္တိကမာတိကာယ စတူသု ပဒေသု သဗ္ဗေပိ[၁] သောဠသ နယာ အဋ္ဌစတ္တာလီသ

၁-သဗ္ဗေသုပိ (သျာ)

yamakāni channavuti pucchā dvenavutisataṁ atthā ca uddesavasena vuttāti veditabbā. Ettāvatā mūlavāro nāma paṭhamaṁ uddiṭṭho hoti.

Tato paraṁ **ye keci kusalā dhammā, sabbe te kusalahetū**ti-ādayo tasseva Mūlavārassa vevacanavasena nava vārā uddiṭṭhā. Iti Mūlavāro Hetuvāro Nidānavāro Sambhavavāro Pabhavavāro Samuṭṭhānavāro Āhāravāro Ārammaṇavāro Paccayavāro Samudayavāroti sabbepi dasa vārā honti. Tattha Mūlavāre āgataparicchedeneva sesesupi nayādayo veditabbāti sabbesupi dasasu vāresu saṭṭhisatanayā asīti-adhikāni cattāri yamakasatāni saṭṭhi-adhikāni navapucchāsatāni vīsādhikāni ekūnavīsati atthasatāni ca uddiṭṭhānīti veditabbāni. Evaṁ tāva uddesavāre nayayamakapucchā-atthavārappabhedavasena Pāḷivavatthānameva veditabbaṁ.

Mūlaṁ hetu nidānañcāti gāthā dasannampi vārānaṁ uddānagāthā nāma. Tattha mūlādīni sabbānipi kāraṇavevacanāneva. Kāraṇañhi patiṭṭhānaṭṭhena mūlaṁ, attano phalanipphādanatthaṁ hinoti pavattatīti hetu, handa naṁ gaṇhāthāti dassentaṁ viya attano phalaṁ nidetīti nidānaṁ, etasmā phalaṁ sambhotīti[1] sambhavo, pabhavatīti pabhavo, samuṭṭhāti ettha phalaṁ, etena vā samuṭṭhātīti samuṭṭhānaṁ, attano phalaṁ āharatīti āhāro, appaṭikkhipitabbena attano phalena ālambiyatīti ālambaṇaṁ, etaṁ paṭicca appaṭikkhipitvā phalaṁ eti pavattatīti paccayo, etasmā phalaṁ samudetīti samudayo. Evametesaṁ padānaṁ vacanattho veditabbo.

Uddesavāravaṇṇanā.

Niddesavāravaṇṇanā

50. Idāni **yekeci kusalā dhammāti**-ādinā nayena niddesavāro āraddho. Tattha **ye kecī**ti-anavasesavacanaṁ. **Kusalā dhammā**ti Kusalattikassa padabhājane vuttalakkhaṇā anavajjasukhavipākā kusalasabhāvā. **Sabbe te kusalamūlā**ti kiṁ te sabbeyeva kusalamūlāti pucchati.

1. Sambhavatīti (Syā)

ယမကာနိ ဆန္နဝုတိ ပုစ္ဆာ ဒွေနဝုတိသတံ အတ္ထာ စ ဥဒ္ဒေသဝသေန ဝုတ္တာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ဧတ္တာဝတာ မူလဝါရော နာမ ပဌမံ ဥဒ္ဒိဋ္ဌော ဟောတိ။

တတော ပရံ **ယေ ကေစိ ကုသလာ ဓမ္မာ၊ သဗ္ဗေ တေ ကုသလဟေတူ**တိ-အာဒယော တဿေဝ မူလဝါရဿ ဝေဝစနဝသေန နဝ ဝါရာ ဥဒ္ဒိဋ္ဌာ။ ဣတိ မူလဝါရော ဟေတုဝါရော နိဒါနဝါရော သမ္ဘဝဝါရော ပဘဝဝါရော သမုဋ္ဌာနဝါရော အာဟာရဝါရော အာရမ္မဏဝါရော ပစ္စယဝါရော သမုဒယဝါရောတိ သဗ္ဗေပိ ဒသ ဝါရာ ဟောန္တိ။ တတ္ထ မူလဝါရေ အာဂတပရိစ္ဆေဒေနေဝ သေသေသုပိ နယာဒယော ဝေဒိတဗ္ဗာတိ သဗ္ဗေသုပိ ဒသသု ဝါရေသု သဋ္ဌိသတနယာ အသီတိအဓိကာနိ စတ္တာရိ ယမကသတာနိ သဋ္ဌိအဓိကာနိ နဝပုစ္ဆာသတာနိ ဝီသာဓိကာနိ ဧကူနဝီသတိ အတ္ထသတာနိ စ ဥဒ္ဒိဋ္ဌာနီတိ ဝေဒိတဗ္ဗာနိ။ ဧဝံ တာဝ ဥဒ္ဒေသဝါရေ နယယမကပုစ္ဆာ-အတ္ထဝါရပ္ပဘေဒဝသေန ပါဠိဝဝတ္ထာနမေဝ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

မူလံ ဟေတု နိဒါနဉ္စာတိ ဂါထာ ဒသန္နမ္ပိ ဝါရာနံ ဥဒ္ဒါနဂါထာ နာမ။ တတ္ထ မူလာဒီနိ သဗ္ဗာနိပိ ကာရဏဝေဝစနာနေဝ။ ကာရဏဉှိ ပတိဋ္ဌာနဋ္ဌေန မူလံ၊ အတ္တနော ဖလနိပ္ဖါဒနတ္ထံ ဟိနောတိ ပဝတ္တတီတိ ဟေတု၊ ဟန္ဒ နံ ဂဏှာထာတိ ဒဿေန္တံ ဝိယ အတ္တနော ဖလံ နိဒေတီတိ နိဒါနံ၊ ဧတသ္မာ ဖလံ သမ္ဘောတီတိ[1] သမ္ဘဝေါ၊ ပဘဝတီတိ ပဘဝေါ၊ သမုဋ္ဌာတိ ဧတ္ထ ဖလံ, ဧတေန ဝါ သမုဋ္ဌာတီတိ သမုဋ္ဌာနံ၊ အတ္တနော ဖလံ အာဟရတီတိ အာဟာရော၊ အပ္ပဋိက္ခိပိတဗ္ဗေန အတ္တနော ဖလေန အာလမ္ဗိယတီတိ အာလမ္ဗဏံ၊ ဧတံ ပဋိစ္စ အပ္ပဋိက္ခိပိတွာ ဖလံ ဧတိ ပဝတ္တတီတိ ပစ္စယော၊ ဧတသ္မာ ဖလံ သမုဒေတီတိ သမုဒယော။ ဧဝမေတေသံ ပဒါနံ ဝစနတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။

ဥဒ္ဒေသဝါရဝဏ္ဏနာ။

နိဒ္ဒေသဝါရဝဏ္ဏနာ

၅၀။ ဣဒါနိ **ယေကေစိ ကုသလာ ဓမ္မာတိ**အာဒိနာ နယေန နိဒ္ဒေသဝါရော အာရဒ္ဓေါ။ တတ္ထ **ယေ ကေစီ**တိ အနဝသေသဝစနံ။ **ကုသလာ ဓမ္မာ**တိ ကုသလတ္တိကဿ ပဒဘာဇနေ ဝုတ္တလက္ခဏာ အနဝဇ္ဇသုခဝိပါကာ ကုသလသဘာဝါ။ **သဗ္ဗေ တေ ကုသလမူလာ**တိ ကိံ တေ သဗ္ဗေယေဝ ကုသလမူလာတိ ပုစ္ဆတိ။

၁-သမ္ဘဝတီတိ (သျာ)

tīṇeva kusalamūlānīti na te sabbe kusalamūlāni, alobhādīni pana tīṇi eva kusalamūlānīti attho. **Avasesā kusalā dhammā na kusalamūlā**ti avasesā phassādayo kusalā dhammā kusalamūlāni nāma na honti. Atha vā avasesā phassādayo kusalā dhammāyeva nāma, na kusalamūlānītipi attho. **Ye vā pana kusalamūlā**ti ye vā pana paṭhamapucchāya dutiyapadena kusalamūlāti tayo alobhādayo gahitā. **Sabbe te dhammā kusalā**ti kiṁ te sabbe tayopi dhammā kusalāti pucchati. **Āmantā**ti sabbesampi kusalamūlānaṁ kusalabhāvaṁ sampaṭicchanto āha. Ayaṁ tāva mūlanaye mūlayamakassa attho. Iminā upāyena sabbapucchāsu vissajjananayo veditabbo. Yaṁ pana yattha visesamattaṁ atthi, tadeva vaṇṇayissāma.

51. Ekamūlayamake tāva **sabbe te kusalamūlena ekamūlā**ti gaṇanaṭṭhena ekamūlakaṁ aggahetvā samānaṭṭhena gahetabbā. Ayañhettha attho—sabbe te kusalamūlena samānamūlā, yaṁ phassassa mūlaṁ, tadeva vedanādīnanti. Atha nesaṁ tathābhāvaṁ sampaṭicchanto **āmantā**ti āha. **Kusalasamuṭṭhānan**ti kusalacittasamuṭṭhānarūpaṁ dassitaṁ. **Ekamūlan**ti alobhādinā kusalamūlena samānamūlaṁ. Yatheva hi phassādīnaṁ alobhādayo hetupaccayattā mūlaṁ, tathā taṁsamuṭṭhānarūpassāpi, kusalalakkhaṇābhāvena pana taṁ na kusalaṁ.

52. Aññamaññayamake "yekeci kusalā"ti apucchitvā **yekeci kusalamūlena ekamūlā**ti pucchā katā, kasmā? Imināpi byañjanena tassevatthassa sambhavato. **Kusalamūlānī**ti idaṁ purimassa visesanaṁ. "Mūlāni yāni ekato uppajjantī"ti hi vuttaṁ, tāni pana kusalamūlānipi honti akusala-abyākatamūlānipi, idha kusalamūlānīti visesadassanattamidaṁ vuttaṁ. **Aññamaññamūlāni cā**ti aññamaññaṁ hetupaccayena paccayā hontīti attho. Tasseva paṭilomapucchāya "sabbe te dhammā kusalamūlena ekamūlā"ti avatvā **sabbe te dhammā kusalā**ti vuttaṁ, kasmā? Atthavisesābhāvato. Kusalamūlena ekamūlāti hi pucchāya katāya "mūlāni yāni ekato uppajjantī"ti heṭṭhā vuttanayeneva vissajjanaṁ kātabbaṁ bhaveyya, evañca sati atthavisesābhāvo hoti. Tasmā tathā

တီဏေဝ ကုသလမူလာနီတိ န တေ သဗ္ဗေ ကုသလမူလာနိ၊ အလောဘာဒီနိ ပန တီဏိ ဧဝ ကုသလမူလာနီတိ အတ္ထော။ **အဝသေသာ ကုသလာ ဓမ္မာ န ကုသလမူလာ**တိ အဝသေသာ ဖဿာဒယော ကုသလာ ဓမ္မာ ကုသလမူလာနိ နာမ န ဟောန္တိ။ အထ ဝါ အဝသေသာ ဖဿာဒယော ကုသလာ ဓမ္မာယေဝ နာမ, န ကုသလမူလာနီတိပိ အတ္ထော။ **ယေ ဝါ ပန ကုသလမူလာ**တိ ယေ ဝါ ပန ပဌမပုစ္ဆာယ ဒုတိယပဒေန ကုသလမူလာတိ တယော အလောဘာဒယော ဂဟိတာ။ **သဗ္ဗေ တေ ဓမ္မာ ကုသလာ**တိ ကိံ တေ သဗ္ဗေ တယောပိ ဓမ္မာ ကုသလာတိ ပုစ္ဆတိ။ **အာမန္တာ**တိ သဗ္ဗေသမ္ပိ ကုသလမူလာနံ ကုသလဘာဝံ သမ္ပဋိစ္ဆန္တော အာဟ။ အယံ တာဝ မူလနယေ မူလယမကဿ အတ္ထော။ ဣမိနာ ဥပါယေန သဗ္ဗပုစ္ဆာသု ဝိဿဇ္ဇနနယော ဝေဒိတဗ္ဗော။ ယံ ပန ယတ္ထ ဝိသေသမတ္တံ အတ္ထိ၊ တဒေဝ ဝဏ္ဏယိဿာမ။

၅၁။ ဧကမူလယမကေ တာဝ **သဗ္ဗေ တေ ကုသလမူလေန ဧကမူလာ**တိ ဂဏနဋ္ဌေန ဧကမူလကံ အဂ္ဂဟေတွာ သမာနဋ္ဌေန ဂဟေတဗ္ဗာ။ အယဉ္ဟေတ္ထ အတ္ထော—သဗ္ဗေ တေ ကုသလမူလေန သမာနမူလာ၊ ယံ ဖဿဿ မူလံ၊ တဒေဝ ဝေဒနာဒီနန္တိ။ အထ နေသံ တထာဘာဝံ သမ္ပဋိစ္ဆန္တော **အာမန္တာ**တိ အာဟ။ **ကုသလသမုဋ္ဌာန**န္တိ ကုသလစိတ္တသမုဋ္ဌာနရူပံ ဒဿိတံ။ **ဧကမူလ**န္တိ အလောဘာဒိနာ ကုသလမူလေန သမာနမူလံ။ ယထေဝ ဟိ ဖဿာဒီနံ အလောဘာဒယော ဟေတုပစ္စယတ္တာ မူလံ၊ တထာ တံသမုဋ္ဌာနရူပဿာပိ၊ ကုသလလက္ခဏာဘာဝေန ပန တံ န ကုသလံ။

၅၂။ အညမညယမကေ "ယေကေစိ ကုသလာ"တိ အပုစ္ဆိတွာ **ယေကေစိ ကုသလမူလေန ဧကမူလာ**တိ ပုစ္ဆာ ကတာ၊ ကသ္မာ? ဣမိနာပိ ဗျဉ္ဇနေန တဿေဝတ္ထဿ သမ္ဘဝတော။ **ကုသလမူလာနီ**တိ ဣဒံ ပုရိမဿ ဝိသေသနံ။ "မူလာနိ ယာနိ ဧကတော ဥပ္ပဇ္ဇန္တီ"တိ ဟိ ဝုတ္တံ၊ တာနိ ပန ကုသလမူလာနိပိ ဟောန္တိ အကုသလအဗျာကတမူလာနိပိ၊ ဣဓ ကုသလမူလာနီတိ ဝိသေသဒဿနတ္ထမိဒံ ဝုတ္တံ။ **အညမညမူလာနိ စာ**တိ အညမညံ ဟေတုပစ္စယေန ပစ္စယာ ဟောန္တီတိ အတ္ထော။ တဿေဝ ပဋိလောမပုစ္ဆာယ "သဗ္ဗေ တေ ဓမ္မာ ကုသလမူလေန ဧကမူလာ"တိ အဝတွာ **သဗ္ဗေ တေ ဓမ္မာ ကုသလာ**တိ ဝုတ္တံ၊ ကသ္မာ? အတ္ထဝိသေသာဘာဝတော။ ကုသလမူလေန ဧကမူလာတိ ဟိ ပုစ္ဆာယ ကတာယ "မူလာနိ ယာနိ ဧကတော ဥပ္ပဇ္ဇန္တီ"တိ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝိဿဇ္ဇနံ ကာတဗ္ဗံ ဘဝေယျ၊ ဧဝဉ္စ သတိ အတ္ထဝိသေသာဘာဝေါ ဟောတိ။ တသ္မာ တထာ

akatvā evaṁ pucchā katā. Iminā upāyena mūlamūlanayādīsupi aññamaññamūlayamake pucchāviseso veditabbo.

53-55. Mūlamūlanaye **sabbe te kusalamūlamūlā**ti sabbe te kusalamūlasaṅkhātā mūlāti pucchati. **Ekamūlamūlā**ti samānaṭṭhena ekameva mūlamūlaṁ etesanti ekamūlamūlā. **Aññamaññamūlamūlā**ti aññamaññassa mūlaṁ aññamaññamūlaṁ, aññamaññamūlaṁ hetupaccayaṭṭhena mūlaṁ etesanti aññamaññamūlamūlā.

56. Mūlakanaye **kusalamūlakā**ti hetupaccayaṭṭhena kusalaṁ mūlaṁ etesanti kusalamūlakā.

57-61. Mūlamūlakanaye **kusalamūlamūlakā**ti kusalānaṁ mūlaṁ kusalamūlaṁ, hetupaccayaṭṭheneva kusalamūlaṁ mūlaṁ etesanti kusalamūlamūlakāti. Ayaṁ tāva kusalapadaṁ nissāya nayayamakapucchāsu visesattho.

62-73. **Akusalapadā**dīsupi eseva nayo. Ayaṁ pana viseso, **ahetukaṁ akusalan**ti vicikicchāya ceva uddhaccena ca sampayuttaṁ mohaṁ sandhāya vuttaṁ.

74-85. **Ahetukaṁ abyākatan**ti aṭṭhārasa cittuppādā rūpaṁ nibbānañca. **Abyākatamūlena na ekamūlan**ti idha pana ṭhapetvā sahetuka-abyākatasamuṭṭhānaṁ rūpaṁ sesaṁ labbhati. Sahetuka-abyākatasamuṭṭhānaṁ rūpaṁ abyākatamūlena ekamūlaṁ hoti, taṁ abbohārikaṁ katvā ekato labbhamānakavaseneva cetaṁ vissajjanaṁ kataṁ.

86-97. **Nāmā dhammā**ti nāmasaṅkhātā dhammā, te atthato cattāro arūpino khandhā nibbānañca. **Naveva nāmamūlānī**ti kusalākusala-abyākatamūlavasena nava mūlāni. **Ahetukaṁ nāmaṁ nāmamūlena na ekamūlan**ti ahetukaṁ sabbampi aṭṭhārasa cittuppāda vicikicchuddhaccasampayutta moha nibbānasaṅkhātaṁ nāmaṁ nāmamūlena na ekamūlaṁ. Na hi taṁ tena saddhiṁ uppajjati.

အကတွာ ဧဝံ ပုစ္ဆာ ကတာ။ ဣမိနာ ဥပါယေန မူလမူလနယာဒီသုပိ အညမညမူလယမကေ ပုစ္ဆာဝိသေသော ဝေဒိတဗ္ဗော။

၅၃-၅၅။ မူလမူလနယေ **သဗ္ဗေ တေ ကုသလမူလမူလာ**တိ သဗ္ဗေ တေ ကုသလမူလသင်္ခါတာ မူလာတိ ပုစ္ဆတိ။ **ဧကမူလမူလာ**တိ သမာနဋ္ဌေန ဧကမေဝ မူလမူလံ ဧတေသန္တိ ဧကမူလမူလာ။ **အညမညမူလမူလာ**တိ အညမညဿ မူလံ အညမညမူလံ၊ အညမညမူလံ ဟေတုပစ္စယဋ္ဌေန မူလံ ဧတေသန္တိ အညမညမူလမူလာ။

၅၆။ မူလကနယေ **ကုသလမူလကာ**တိ ဟေတုပစ္စယဋ္ဌေန ကုသလံ မူလံ ဧတေသန္တိ ကုသလမူလကာ။

၅၇-၆၁။ မူလမူလကနယေ **ကုသလမူလမူလကာ**တိ ကုသလာနံ မူလံ ကုသလမူလံ၊ ဟေတုပစ္စယဋ္ဌေနေဝ ကုသလမူလံ မူလံ ဧတေသန္တိ ကုသလမူလမူလကာတိ။ အယံ တာဝ ကုသလပဒံ နိဿာယ နယယမကပုစ္ဆာသု ဝိသေသတ္ထော။

၆၂-၇၃။ **အကုသလပဒါ**ဒီသုပိ ဧသေဝ နယော။ အယံ ပန ဝိသေသော၊ **အဟေတုကံ အကုသလ**န္တိ ဝိစိကိစ္ဆာယ စေဝ ဥဒ္ဓစ္စေန စ သမ္ပယုတ္တံ မောဟံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ။

၇၄-၈၅။ **အဟေတုကံ အဗျာကတ**န္တိ အဋ္ဌာရသ စိတ္တုပ္ပါဒါ ရူပံ နိဗ္ဗာနဉ္စ။ **အဗျာကတမူလေန န ဧကမူလ**န္တိ ဣဓ ပန ဌပေတွာ သဟေတုကအဗျာကတသမုဋ္ဌာနံ ရူပံ သေသံ လဗ္ဘတိ။ သဟေတုကအဗျာကတသမုဋ္ဌာနံ ရူပံ အဗျာကတမူလေန ဧကမူလံ ဟောတိ၊ တံ အဗ္ဗောဟာရိကံ ကတွာ ဧကတော လဗ္ဘမာနကဝသေနေဝ စေတံ ဝိဿဇ္ဇနံ ကတံ။

၈၆-၉၇။ **နာမာ ဓမ္မာ**တိ နာမသင်္ခါတာ ဓမ္မာ၊ တေ အတ္ထတော စတ္တာရော အရူပိနော ခန္ဓာ နိဗ္ဗာနဉ္စ။ **နဝေဝ နာမမူလာနီ**တိ ကုသလာကုသလအဗျာကတမူလဝသေန နဝ မူလာနိ။ **အဟေတုကံ နာမံ နာမမူလေန န ဧကမူလ**န္တိ အဟေတုကံ သဗ္ဗမ္ပိ အဋ္ဌာရသစိတ္တုပ္ပါဒဝိစိကိစ္ဆုဒ္ဓစ္စသမ္ပယုတ္တမောဟနိဗ္ဗာနသင်္ခါတံ နာမံ နာမမူလေန န ဧကမူလံ။ န ဟိ တံ တေန သဒ္ဓိံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။

Sahetukaṁ nāmaṁ nāmamūlenāti padepi sahetukaṁ nāmaṁ nāmamūlenāti attho. Sesaṁ sabbattha uttānatthamevāti.

Mūlavāravaṇṇanā.

98-99. Hetuvārādīsupi imināvupāyena attho veditabbo. **Mūlaṁ hetu nidānañcā**tigāthā yathāniddiṭṭhānaṁ dasannampi vārānaṁ puna uddānavaseneva vuttāti.

Mūlayamakavaṇṇanā.

---

2. Khandhayamaka

1. Paṇṇatti-uddesavāravaṇṇanā

1. Idāni Mūlayamake desiteyeva kusalādidhamme khandhavasena saṅgaṇhitvā Mūlayamakānantaraṁ desitassa Khandhayamakassa vaṇṇanā hoti. Tattha Pāḷivavatthānaṁ tāva evaṁ veditabbaṁ—imasmiñhi Khandhayamake tayo mahāvārā honti paṇṇattivāro pavattivāro Pariññāvāroti. Tesu Paṇṇattivāro khandhānaṁ nāmābhidhānasodhanavaseneva gatattā paṇṇattivāroti vuccati. Pavattivāro tena sodhitanāmābhidhānānaṁ khandhānaṁ uppādanirodhavasena pavattiṁ sodhayamāno gato, tasmā Pavattivāroti vuccati. Pariññāvāro iminānukkamena pavattānaṁ khandhānaṁ saṅkhepeneva tisso pariññā dīpayamāno gato, tasmā pariññāvāroti vuccati. Tattha Paṇṇattivāro uddesaniddesavasena dvīhākārehi vavatthito. Itaresu visuṁ uddesavāro natthi, ādito paṭṭhāya pucchāvissajjanavasena ekadhā vavatthitā[1]. Tattha **pañcakkhandhā**tipadaṁ ādiṁ katvā yāva **na khandhā na saṅkhārā**ti padaṁ, tāva Paṇṇattivārassa uddesavāro veditabbo. Pucchāvārotipi tasseva nāmaṁ. Tattha **pañcakkhandhā**ti ayaṁ yamakavasena pucchitabbānaṁ khandhānaṁ uddeso. **Rūpakkhandho -pa- viññāṇakkhandho**ti tesaññeva pabhedato nāmavavatthānaṁ.

1. Vavatthito (Syā)

သဟေတုကံ နာမံ နာမမူလေနာတိ ပဒေပိ သဟေတုကံ နာမံ နာမမူလေနာတိ အတ္ထော။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ဥတ္တာနတ္ထမေဝါတိ။

မူလဝါရဝဏ္ဏနာ။

၉၈-၉၉။ ဟေတုဝါရာဒီသုပိ ဣမိနာဝုပါယေန အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။ **မူလံ ဟေတု နိဒါနဉ္စာ**တိဂါထာ ယထာနိဒ္ဒိဋ္ဌာနံ ဒသန္နမ္ပိ ဝါရာနံ ပုန ဥဒ္ဒါနဝသေနေဝ ဝုတ္တာတိ။

မူလယမကဝဏ္ဏနာ။

၂-ခန္ဓယမက

၁-ပဏ္ဏတ္တိဥဒ္ဒေသဝါရဝဏ္ဏနာ

၁။ ဣဒါနိ မူလယမကေ ဒေသိတေယေဝ ကုသလာဒိဓမ္မေ ခန္ဓဝသေန သင်္ဂဏှိတွာ မူလယမကာနန္တရံ ဒေသိတဿ ခန္ဓယမကဿ ဝဏ္ဏနာ ဟောတိ။ တတ္ထ ပါဠိဝဝတ္ထာနံ တာဝ ဧဝံ ဝေဒိတဗ္ဗံ—ဣမသ္မိဉှိ ခန္ဓယမကေ တယော မဟာဝါရာ ဟောန္တိ ပဏ္ဏတ္တိဝါရော ပဝတ္တိဝါရော ပရိညာဝါရောတိ။ တေသု ပဏ္ဏတ္တိဝါရော ခန္ဓာနံ နာမာဘိဓာနသောဓနဝသေနေဝ ဂတတ္တာ ပဏ္ဏတ္တိဝါရောတိ ဝုစ္စတိ။ ပဝတ္တိဝါရော တေန သောဓိတနာမာဘိဓာနာနံ ခန္ဓာနံ ဥပ္ပါဒနိရောဓဝသေန ပဝတ္တိံ သောဓယမာနော ဂတော၊ တသ္မာ ပဝတ္တိဝါရောတိ ဝုစ္စတိ။ ပရိညာဝါရော ဣမိနာနုက္ကမေန ပဝတ္တာနံ ခန္ဓာနံ သင်္ခေပေနေဝ တိဿော ပရိညာ ဒီပယမာနော ဂတော၊ တသ္မာ ပရိညာဝါရောတိ ဝုစ္စတိ။ တတ္ထ ပဏ္ဏတ္တိဝါရော ဥဒ္ဒေသနိဒ္ဒေသဝသေန ဒွီဟာကာရေဟိ ဝဝတ္ထိတော။ ဣတရေသု ဝိသုံ ဥဒ္ဒေသဝါရော နတ္ထိ၊ အာဒိတော ပဋ္ဌာယ ပုစ္ဆာဝိဿဇ္ဇနဝသေန ဧကဓာ ဝဝတ္ထိတာ[1]။ တတ္ထ **ပဉ္စက္ခန္ဓာ**တိပဒံ အာဒိံ ကတွာ ယာဝ **န ခန္ဓာ န သင်္ခါရာ**တိ ပဒံ၊ တာဝ ပဏ္ဏတ္တိဝါရဿ ဥဒ္ဒေသဝါရော ဝေဒိတဗ္ဗော။ ပုစ္ဆာဝါရောတိပိ တဿေဝ နာမံ။ တတ္ထ **ပဉ္စက္ခန္ဓာ**တိ အယံ ယမကဝသေန ပုစ္ဆိတဗ္ဗာနံ ခန္ဓာနံ ဥဒ္ဒေသော။ **ရူပက္ခန္ဓော ။ပ။ ဝိညာဏက္ခန္ဓော**တိ တေသညေဝ ပဘေဒတော နာမဝဝတ္ထာနံ။

၁-ဝဝတ္ထိတော (သျာ)

2-3. Idāni imesaṁ khandhānaṁ vasena Padasodhanavāro Padasodhanamūlacakkavāro Suddhakhandhavāro Suddhakhandhamūlacakkavāroti cattāro nayavārā honti. Tattha **rūpaṁ rūpakkhandho, rūpakkhandho rūpan**ti-ādinā nayena padameva sodhetvā gato Padasodhanavāro nāma, so anulomapaṭilomavasena duvidho hoti. Tattha Anulomavāre "rūpaṁ rūpakkhandho, rūpakkhandho rūpan"ti-ādīni pañca yamakāni, Paṭilomavārepi "na rūpaṁ na rūpakkhandho, na rūpakkhandho na rūpan"ti-ādīni pañceva. Tato paraṁ tesaññeva Padasodhanavāre sodhitānaṁ khandhānaṁ "rūpaṁ rūpakkhandho, khandhā vedanākkhandho"ti-ādinā nayena ekekakhandhamūlakāni cattāri cattāri cakkāni bandhitvā gato padasodhanamūlakānaṁ cakkānaṁ atthitāya Padasodhanamūlacakkavāro nāma, sopi anulomapaṭilomavasena duvidho hoti. Tattha Anulomavāre "rūpaṁ rūpakkhandho, khandhā vedanākkhandho"ti-ādīni ekekakhandhamūlakāni cattāri cattāri katvā vīsati yamakāni, Paṭilomavārepi "na rūpaṁ na rūpakkhandho, na khandhā na vedanākkhandho"ti-ādīni vīsatimeva.

Tato paraṁ **rūpaṁ khandho, khandhā rūpan**ti-ādinā nayena suddhakhandhavaseneva gato Suddhakhandhavāro nāma. Tattha **khandhā rūpan**ti-ādīsu khandhā rūpakkhandho, khandhā vedanākkhandhoti attho gahetabbo. Kasmā? Niddesavāre evaṁ bhājitattā[1]. Tattha hi "rūpaṁ khandhoti, āmantā. Khandhā rūpakkhandhoti? Rūpakkhandho khandho ceva rūpakkhandho ca, avasesā khandhā na rūpakkhandho"ti evaṁ "khandhā rūpan"ti-ādīnaṁ khandhā rūpakkhandhoti-ādinā nayena padaṁ uddharitvā attho vibhatto. Teneva ca kāraṇenesa Suddhakhandhavāroti vutto. Vacanasodhane viya hi ettha na vacanaṁ[2] pamāṇaṁ. Yathā yathā pana suddhakhandhā labbhanti, tathā tathā atthova pamāṇaṁ. Parato āyatanayamakādīsupi eseva nayo. Esopi ca Suddhakhandhavāro anulomapaṭilomavasena duvidho hoti. Tattha Anulomavāre "rūpaṁ khandho, khandhā rūpan"ti-ādīni pañca yamakāni, Paṭilomavārepi "na rūpaṁ na khandho, na khandhā na rūpan"ti-ādīni pañceva.

Tato paraṁ tesaññeva suddhakhandhānaṁ **rūpaṁ khandho, khandhā vedanā**ti-ādinā nayena ekekakhandhamūlakāni cattāri cattāri cakkāni bandhitvā gato suddhakhandhamūlakānaṁ cakkānaṁ atthitāya Suddhakhandhamūlacakkavāro nāma.

---

1. Vibhajitattā (Syā) 2. Khandhāti vacanaṁ (Syā)

၂-၃။ ဣဒါနိ ဣမေသံ ခန္ဓာနံ ဝသေန ပဒသောဓနဝါရော ပဒသောဓနမူလစက္ကဝါရော သုဒ္ဓခန္ဓဝါရော သုဒ္ဓခန္ဓမူလစက္ကဝါရောတိ စတ္တာရော နယဝါရာ ဟောန္တိ။ တတ္ထ **ရူပံ ရူပက္ခန္ဓော၊ ရူပက္ခန္ဓော ရူပ**န္တိအာဒိနာ နယေန ပဒမေဝ သောဓေတွာ ဂတော ပဒသောဓနဝါရော နာမ၊ သော အနုလောမပဋိလောမဝသေန ဒုဝိဓော ဟောတိ။ တတ္ထ အနုလောမဝါရေ “ရူပံ ရူပက္ခန္ဓော၊ ရူပက္ခန္ဓော ရူပ”န္တိအာဒီနိ ပဉ္စ ယမကာနိ၊ ပဋိလောမဝါရေပိ “န ရူပံ န ရူပက္ခန္ဓော၊ န ရူပက္ခန္ဓော န ရူပ”န္တိအာဒီနိ ပဉ္စေဝ။ တတော ပရံ တေသဉ္ဉေဝ ပဒသောဓနဝါရေ သောဓိတာနံ ခန္ဓာနံ “ရူပံ ရူပက္ခန္ဓော၊ ခန္ဓာ ဝေဒနာက္ခန္ဓော”တိအာဒိနာ နယေန ဧကေကခန္ဓမူလကာနိ စတ္တာရိ စတ္တာရိ စက္ကာနိ ဗန္ဓိတွာ ဂတော ပဒသောဓနမူလကာနံ စက္ကာနံ အတ္ထိတာယ ပဒသောဓနမူလစက္ကဝါရော နာမ၊ သောပိ အနုလောမပဋိလောမဝသေန ဒုဝိဓော ဟောတိ။ တတ္ထ အနုလောမဝါရေ “ရူပံ ရူပက္ခန္ဓော၊ ခန္ဓာ ဝေဒနာက္ခန္ဓော”တိအာဒီနိ ဧကေကခန္ဓမူလကာနိ စတ္တာရိ စတ္တာရိ ကတွာ ဝီသတိ ယမကာနိ၊ ပဋိလောမဝါရေပိ “န ရူပံ န ရူပက္ခန္ဓော၊ န ခန္ဓာ န ဝေဒနာက္ခန္ဓော”တိအာဒီနိ ဝီသတိမေဝ။

တတော ပရံ **ရူပံ ခန္ဓော၊ ခန္ဓာ ရူပ**န္တိအာဒိနာ နယေန သုဒ္ဓခန္ဓဝသေနေဝ ဂတော သုဒ္ဓခန္ဓဝါရော နာမ။ တတ္ထ **ခန္ဓာ ရူပ**န္တိအာဒီသု ခန္ဓာ ရူပက္ခန္ဓော၊ ခန္ဓာ ဝေဒနာက္ခန္ဓောတိ အတ္ထော ဂဟေတဗ္ဗော။ ကသ္မာ? နိဒ္ဒေသဝါရေ ဧဝံ ဘာဇိတတ္တာ[1]။ တတ္ထ ဟိ “ရူပံ ခန္ဓောတိ၊ အာမန္တာ။ ခန္ဓာ ရူပက္ခန္ဓောတိ? ရူပက္ခန္ဓော ခန္ဓော စေဝ ရူပက္ခန္ဓော စ၊ အဝသေသာ ခန္ဓာ န ရူပက္ခန္ဓော”တိ ဧဝံ “ခန္ဓာ ရူပ”န္တိအာဒီနံ ခန္ဓာ ရူပက္ခန္ဓောတိအာဒိနာ နယေန ပဒံ ဥဒ္ဓရိတွာ အတ္ထော ဝိဘတ္တော။ တေနေဝ စ ကာရဏေနေသ သုဒ္ဓခန္ဓဝါရောတိ ဝုတ္တော။ ဝစနသောဓနေ ဝိယ ဟိ ဧတ္ထ န ဝစနံ[2] ပမာဏံ။ ယထာ ယထာ ပန သုဒ္ဓခန္ဓာ လဗ္ဘန္တိ၊ တထာ တထာ အတ္ထောဝ ပမာဏံ။ ပရတော အာယတနယမကာဒီသုပိ ဧသေဝ နယော။ ဧသောပိ စ သုဒ္ဓခန္ဓဝါရော အနုလောမပဋိလောမဝသေန ဒုဝိဓော ဟောတိ။ တတ္ထ အနုလောမဝါရေ “ရူပံ ခန္ဓော၊ ခန္ဓာ ရူပ”န္တိအာဒီနိ ပဉ္စ ယမကာနိ၊ ပဋိလောမဝါရေပိ “န ရူပံ န ခန္ဓော၊ န ခန္ဓာ န ရူပ”န္တိအာဒီနိ ပဉ္စေဝ။

တတော ပရံ တေသဉ္ဉေဝ သုဒ္ဓခန္ဓာနံ **ရူပံ ခန္ဓော၊ ခန္ဓာ ဝေဒနာ**တိအာဒိနာ နယေန ဧကေကခန္ဓမူလကာနိ စတ္တာရိ စတ္တာရိ စက္ကာနိ ဗန္ဓိတွာ ဂတော သုဒ္ဓခန္ဓမူလကာနံ စက္ကာနံ အတ္ထိတာယ သုဒ္ဓခန္ဓမူလစက္ကဝါရော နာမ။

၁-ဝိဘာဇိတတ္တာ (သျာ) ၂-ခန္ဓာတိ ဝစနံ (သျာ)

Tattha **khandhā vedanā**ti-ādīsu[1] khandhā vedanākkhandhoti-ādinā nayena attho veditabbo. Itarathā niddesavārena saddhiṁ virodho hoti. Sopi anulomapaṭilomavasena duvidho hoti. Tattha Anulomavāre “rūpaṁ khandho, khandhā vedanā”ti-ādīni ekekakhandhamūlakāni cattāri cattāri katvā vīsati yamakāni, Paṭilomavārepi “na rūpaṁ na khandho, na khandhā na vedanā”ti-ādīni vīsatimeva. Evaṁ tāva ekena yamakasatena dvīhi pucchāsatehi ekekapucchāya sanniṭṭhānasaṁsayavasena dve dve atthe katvā catūhi ca atthasatehi paṭimaṇḍito Paṇṇattivārassa uddesavāro veditabboti.

Paṇṇatti-uddesavāravaṇṇanā.

---

1. Paṇṇattiniddesavāravaṇṇanā

26. Idāni **rūpaṁ rūpakkhandho**ti-ādinā nayena niddesavāro āraddho. Tattha **rūpaṁ rūpakkhandho**ti yaṁkiñci rūpanti vuccati, sabbaṁ taṁ rūpaṁ rūpakkhandhoti vacanasodhanatthaṁ pucchati. **Piyarūpaṁ sātarūpaṁ rūpaṁ na rūpakkhandho**ti yaṁ “piyarūpaṁ sātarūpan”ti ettha rūpan”ti vuttaṁ, taṁ rūpameva, na rūpakkhandhoti attho. **Rūpakkhandho rūpañceva rūpakkhandho cā**ti yo pana rūpakkhandho, so rūpantipi rūpakkhandhotipi vattuṁ vaṭṭatīti attho. **Rūpakkhandho rūpan**ti ettha pana yasmā rūpakkhandho niyameneva rūpanti vattabbo, tasmā **āmantā**ti āha. Iminā upāyena sabbavissajjanesu attho veditabbo. Yo pana yattha viseso bhavissati, tattheva taṁ vaṇṇayissāma. Saññāyamake tāva **diṭṭhisaññā**ti “papañcasaññā”ti-ādīsu āgatā diṭṭhisaññā. Saṅkhārayamake **avasesā saṅkhārā**ti “aniccā vata saṅkhārā”ti-ādīsu āgatā saṅkhārakkhandhato avasesā saṅkhatadhammā. Paṭilomavārepi eseva nayoti.

Padasodhanavāro niṭṭhito.

28. Padasodhanamūlacakkavāre **khandhā vedanākkhandho**ti yekeci khandhā, sabbe te vedanākkhandhoti pucchati. Sesapucchāsupi eseva nayo. Paṭilome **na khandhā na vedanākkhandho**ti ettha ye paññattinibbānasaṅkhātā

---

1. Ādīnaṁ (Syā)

တတ္ထ **ခန္ဓာ ဝေဒနာ**တိအာဒီသု[၁] ခန္ဓာ ဝေဒနာက္ခန္ဓောတိအာဒိနာ နယေန အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဣတရထာ နိဒ္ဒေသဝါရေန သဒ္ဓိံ ဝိရောဓော ဟောတိ။ သောပိ အနုလောမပဋိလောမဝသေန ဒုဝိဓော ဟောတိ။ တတ္ထ အနုလောမဝါရေ “ရူပံ ခန္ဓော၊ ခန္ဓာ ဝေဒနာ”တိအာဒီနိ ဧကေကခန္ဓမူလကာနိ စတ္တာရိ စတ္တာရိ ကတွာ ဝီသတိ ယမကာနိ၊ ပဋိလောမဝါရေပိ ‘‘န ရူပံ န ခန္ဓော၊ န ခန္ဓာ န ဝေဒနာ”တိအာဒီနိ ဝီသတိမေဝ။ ဧဝံ တာဝ ဧကေန ယမကသတေန ဒွီဟိ ပုစ္ဆာသတေဟိ ဧကေကပုစ္ဆာယ သန္နိဋ္ဌာနသံသယဝသေန ဒွေ ဒွေ အတ္ထေ ကတွာ စတူဟိ စ အတ္ထသတေဟိ ပဋိမဏ္ဍိတော ပဏ္ဏတ္တိဝါရဿ ဥဒ္ဒေသဝါရော ဝေဒိတဗ္ဗောတိ။

ပဏ္ဏတ္တိဥဒ္ဒေသဝါရဝဏ္ဏနာ။

၁-ပဏ္ဏတ္တိနိဒ္ဒေသဝါရဝဏ္ဏနာ

၂၆။ ဣဒါနိ **ရူပံ ရူပက္ခန္ဓော**တိအာဒိနာ နယေန နိဒ္ဒေသဝါရော အာရဒ္ဓေါ။ တတ္ထ **ရူပံ ရူပက္ခန္ဓော**တိ ယံကိဉ္စိ ရူပန္တိ ဝုစ္စတိ၊ သဗ္ဗံ တံ ရူပံ ရူပက္ခန္ဓောတိ ဝစနသောဓနတ္ထံ ပုစ္ဆတိ။ **ပိယရူပံ သာတရူပံ ရူပံ န ရူပက္ခန္ဓော**တိ ယံ “ပိယရူပံ သာတရူပ”န္တိ ဧတ္ထ ရူပ”န္တိ ဝုတ္တံ၊ တံ ရူပမေဝ, န ရူပက္ခန္ဓောတိ အတ္ထော။ **ရူပက္ခန္ဓော ရူပဉ္စေဝ ရူပက္ခန္ဓော စာ**တိ ယော ပန ရူပက္ခန္ဓော၊ သော ရူပန္တိပိ ရူပက္ခန္ဓောတိပိ ဝတ္တုံ ဝဋ္ဋတီတိ အတ္ထော။ **ရူပက္ခန္ဓော ရူပ**န္တိ ဧတ္ထ ပန ယသ္မာ ရူပက္ခန္ဓော နိယမေနေဝ ရူပန္တိ ဝတ္တဗ္ဗော၊ တသ္မာ **အာမန္တာ**တိ အာဟ။ ဣမိနာ ဥပါယေန သဗ္ဗဝိဿဇ္ဇနေသု အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။ ယော ပန ယတ္ထ ဝိသေသော ဘဝိဿတိ၊ တတ္ထေဝ တံ ဝဏ္ဏယိဿာမ။ သညာယမကေ တာဝ **ဒိဋ္ဌိသညာ**တိ ‘‘ပပဉ္စသညာ”တိအာဒီသု အာဂတာ ဒိဋ္ဌိသညာ။ သင်္ခါရယမကေ **အဝသေသာ သင်္ခါရာ**တိ “အနိစ္စာ ဝတ သင်္ခါရာ’’တိအာဒီသု အာဂတာ သင်္ခါရက္ခန္ဓတော အဝသေသာ သင်္ခတဓမ္မာ။ ပဋိလောမဝါရေပိ ဧသေဝ နယောတိ။

ပဒသောဓနဝါရော နိဋ္ဌိတော။

၂၈။ ပဒသောဓနမူလစက္ကဝါရေ **ခန္ဓာ ဝေဒနာက္ခန္ဓော**တိ ယေကေစိ ခန္ဓာ၊ သဗ္ဗေ တေ ဝေဒနာက္ခန္ဓောတိ ပုစ္ဆတိ။ သေသပုစ္ဆာသုပိ ဧသေဝ နယော။ ပဋိလောမေ **န ခန္ဓာ န ဝေဒနာက္ခန္ဓော**တိ ဧတ္ထ ယေ ပညတ္တိနိဗ္ဗာနသင်္ခါတာ

၁-အာဒီနံ (သျာ)

dhammā khandhā na honti, te yasmā vedanākkhandhopi na honti, tasmā **āmantā**ti āha. Sesavissajjanesupi eseva nayoti.

Padasodhanamūlacakkavāro niṭṭhito.

38. Suddhakhandhavāre **rūpaṁ khandho**ti yaṁkiñci rūpanti vuttaṁ, sabbaṁ taṁ khandhoti pucchati. Tattha yasmā piyarūpasātarūpasaṅkhātaṁ vā rūpaṁ hotu bhūtupādārūpaṁ vā, sabbaṁ pañcasu khandhesu saṅgahaṁ gacchateva, tasmā **āmantā**ti paṭijānāti. Dutiyapade "khandhā rūpan"ti pucchitabbe yasmā rūpantivacanena rūpakkhandhova adhippeto, tasmā vacanaṁ anādiyitvā atthavasena pucchanto **khandhā rūpakkhandho**ti āha. Iminā nayena sabbapadesu attho veditabbo. Parato āyatanayamakādīnaṁ niddesavārepi eseva nayo. **Saññā khandho**ti etthāpi diṭṭhisaññā vā hotu saññā eva vā, sabbāyapi khandhabhāvato āmantāti vuttaṁ. **Saṅkhārā khandho**ti padepi eseva nayo. Khandhavinimuttako hi saṅkhāro nāma natthi.

39. Paṭilome **na rūpaṁ na khandho**ti yaṁ dhammajātaṁ rūpaṁ na hoti, taṁ khandhopi na hotīti pucchati. Vissajjane panassa **rūpaṁ ṭhapetvā avasesā khandhā na rūpaṁ khandhā**ti rūpato aññe vedanādayo khandhā rūpameva na honti, khandhā pana hontīti attho. **Rūpañca khandhe ca ṭhapetvā avasesā**ti pañcakkhandhavinimuttaṁ nibbānañceva paññatti ca. Ito aresupi avasesāti padesu eseva nayoti.

Suddhakhandhavāro niṭṭhito.

40-44. Suddhakhandhamūlacakkavāre **rūpaṁ khandho**ti-ādīnaṁ heṭṭhā vuttanayeneva attho veditabboti.

Suddhakhandhamūlacakkavāro niṭṭhito.

Paṇṇattinidesavāravaṇṇanā.

ဓမ္မာ ခန္ဓာ န ဟောန္တိ၊ တေ ယသ္မာ ဝေဒနာက္ခန္ဓောပိ န ဟောန္တိ၊ တသ္မာ **အာမန္တာ**တိ အာဟ။ သေသဝိဿဇ္ဇနေသုပိ ဧသေဝ နယောတိ။

ပဒသောဓနမူလစက္ကဝါရော နိဋ္ဌိတော။

၃၈။ သုဒ္ဓခန္ဓဝါရေ **ရူပံ ခန္ဓော**တိ ယံကိဉ္စိ ရူပန္တိ ဝုတ္တံ၊ သဗ္ဗံ တံ ခန္ဓောတိ ပုစ္ဆတိ။ တတ္ထ ယသ္မာ ပိယရူပသာတရူပသင်္ခါတံ ဝါ ရူပံ ဟောတု ဘူတုပါဒါရူပံ ဝါ၊ သဗ္ဗံ ပဉ္စသု ခန္ဓေသု သင်္ဂဟံ ဂစ္ဆတေဝ၊ တသ္မာ **အာမန္တာ**တိ ပဋိဇာနာတိ။ ဒုတိယပဒေ "ခန္ဓာ ရူပ"န္တိ ပုစ္ဆိတဗ္ဗေ ယသ္မာ ရူပန္တိဝစနေန ရူပက္ခန္ဓောဝ အဓိပ္ပေတော၊ တသ္မာ ဝစနံ အနာဒိယိတွာ အတ္ထဝသေန ပုစ္ဆန္တော **ခန္ဓာ ရူပက္ခန္ဓော**တိ အာဟ။ ဣမိနာ နယေန သဗ္ဗပဒေသု အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။ ပရတော အာယတနယမကာဒီနံ နိဒ္ဒေသဝါရေပိ ဧသေဝ နယော။ **သညာ ခန္ဓော**တိ ဧတ္ထာပိ ဒိဋ္ဌိသညာ ဝါ ဟောတု သညာ ဧဝ ဝါ၊ သဗ္ဗာယပိ ခန္ဓဘာဝတော အာမန္တာတိ ဝုတ္တံ။ **သင်္ခါရာ ခန္ဓော**တိ ပဒေပိ ဧသေဝ နယော။ ခန္ဓဝိနိမုတ္တကော ဟိ သင်္ခါရော နာမ နတ္ထိ။

၃၉။ ပဋိလောမေ **န ရူပံ န ခန္ဓော**တိ ယံ ဓမ္မဇာတံ ရူပံ န ဟောတိ၊ တံ ခန္ဓောပိ န ဟောတီတိ ပုစ္ဆတိ။ ဝိဿဇ္ဇနေ ပနဿ **ရူပံ ဌပေတွာ အဝသေသာ ခန္ဓာ န ရူပံ ခန္ဓာ**တိ ရူပတော အညေ ဝေဒနာဒယော ခန္ဓာ ရူပမေဝ န ဟောန္တိ၊ ခန္ဓာ ပန ဟောန္တီတိ အတ္ထော။ **ရူပဉ္စ ခန္ဓေ စ ဌပေတွာ အဝသေသာ**တိ ပဉ္စက္ခန္ဓဝိနိမုတ္တံ နိဗ္ဗာနဉ္စေဝ ပညတ္တိ စ။ ဣတော ပရေသုပိ အဝသေသာတိ ပဒေသု ဧသေဝ နယောတိ။

သုဒ္ဓခန္ဓဝါရော နိဋ္ဌိတော။

၄၀-၄၄။ သုဒ္ဓခန္ဓမူလစက္ကဝါရေ **ရူပံ ခန္ဓော**တိအာဒီနံ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယေနေဝ အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗောတိ။

သုဒ္ဓခန္ဓမူလစက္ကဝါရော နိဋ္ဌိတော။

ပဏ္ဏတ္တိနိဒ္ဒေသဝါရဝဏ္ဏနာ။

2. Pavattivāravaṇṇanā

50-205. Idāni **yassa rūpakkhandho**ti-ādinā nayena Pavattivāro āraddho. Kasmā panettha uddesavāro na vuttoti? Heṭṭhā dassitanayattā. Paṇṇattivārasmiñhi uddesavāre nayo dassito, tena pana nayena sakkā so idha avuttopi jānituntі taṁ avatvā niddesavārova āraddho. Imasmiṁ pana Pavattivārasaṅkhāte mahāvāre Uppādavāro Nirodhavāro Uppādanirodhavāroti tayo antaravārā honti. Tesu paṭhamo dhammānaṁ uppādalakkhaṇassa dīpitattā **Uppādavāro**ti vuccati, dutiyo tesaññeva nirodhalakkhaṇassa dīpitattā **Nirodhavāro**ti vuccati, tatiyo ubhinnampi lakkhaṇānaṁ dīpitattā **Uppādanirodhavāro**ti vuccati. Uppādavārena cettha dhammānaṁ uppajjanākārova dīpito, Nirodhavārena "uppannaṁ nāma niccaṁ natthī"ti tesaññeva aniccatā dīpitā, Uppādanirodhavārena tadubhayaṁ.

Tattha Uppādavāre tāva tiṇṇaṁ addhānaṁ vasena cha kālabhedā honti—paccuppanno atīto anāgato paccuppannenātīto paccuppannenānāgato atītenānāgatoti. Tesu **yassa rūpakkhandho uppajjatī**ti paccuppannābhidhānavasena paccuppanno veditabbo, so paccuppannānaṁ dhammānaṁ paccakkhato gahetabbattā ativiya suviññeyyoti paṭhamaṁ vutto. **Yassa rūpakkhandho uppajjitthā**ti atītābhidhānavasena atīto veditabbo, so paccakkhato anubhūtapubbānaṁ atītadhabbānaṁ anumānena anāgatehi suviññeyyatarattā dutiyaṁ vutto. **Yassa rūpakkhandho uppajjissatī**ti anāgatābhidhānavasena anāgato veditabbo, so paccakkhato ca anubhūtapubbavasena ca gahitadhammānumānena "anāgatepi evarūpā dhammā uppajjissantī"ti gahetabbato tatiyaṁ vutto.

Yassa rūpakkhandho uppajjati tassa vedanākkhandho uppajjitthāti paccuppannena saddhiṁ atītābhidhānavasena paccuppannenātīto veditabbo, so missakesu tīsu suviññeyyatarattā catutthaṁ vutto. **Yassa rūpakkhandho uppajjati tassa vedanākkhandho uppajjissatī**ti paccuppannena saddhiṁ anāgatābhidhānavasena paccuppannenānāgato veditabbo, so paccakkhato gahetabbānaṁ dhammānaṁ atthitāya atthato suviññeyyataroti pañcamaṁ vutto. **Yassa rūpakkhandho uppajjittha tassa vedanākkhandho uppajjissatī**ti

၂-ပဝတ္တိဝါရဝဏ္ဏနာ

၅၀-၂၀၅။ ဣဒါနိ **ယဿ ရူပက္ခန္ဓော**တိအာဒိနာ နယေန ပဝတ္တိဝါရော အာရဒ္ဓေါ။ ကသ္မာ ပနေတ္ထ ဥဒ္ဒေသဝါရော န ဝုတ္တောတိ? ဟေဋ္ဌာ ဒဿိတနယတ္တာ။ ပဏ္ဏတ္တိဝါရသ္မိဉှိ ဥဒ္ဒေသဝါရေ နယော ဒဿိတော၊ တေန ပန နယေန သက္ကာ သော ဣဓ အဝုတ္တောပိ ဇာနိတုန္တိ တံ အဝတွာ နိဒ္ဒေသဝါရောဝ အာရဒ္ဓေါ။ ဣမသ္မိံ ပန ပဝတ္တိဝါရသင်္ခါတေ မဟာဝါရေ ဥပ္ပါဒဝါရော နိရောဓဝါရော ဥပ္ပါဒနိရောဓဝါရောတိ တယော အန္တရဝါရာ ဟောန္တိ။ တေသု ပဌမော ဓမ္မာနံ ဥပ္ပါဒလက္ခဏဿ ဒီပိတတ္တာ **ဥပ္ပါဒဝါရော**တိ ဝုစ္စတိ၊ ဒုတိယော တေသညေဝ နိရောဓလက္ခဏဿ ဒီပိတတ္တာ **နိရောဓဝါရော**တိ ဝုစ္စတိ၊ တတိယော ဥဘိန္နမ္ပိ လက္ခဏာနံ ဒီပိတတ္တာ **ဥပ္ပါဒနိရောဓဝါရော**တိ ဝုစ္စတိ။ ဥပ္ပါဒဝါရေန စေတ္ထ ဓမ္မာနံ ဥပ္ပဇ္ဇနာကာရောဝ ဒီပိတော၊ နိရောဓဝါရေန "ဥပ္ပန္နံ နာမ နိစ္စံ နတ္ထီ"တိ တေသညေဝ အနိစ္စတာ ဒီပိတာ၊ ဥပ္ပါဒနိရောဓဝါရေန တဒုဘယံ။

တတ္ထ ဥပ္ပါဒဝါရေ တာဝ တိဏ္ဏံ အဒ္ဓါနံ ဝသေန ဆ ကာလဘေဒါ ဟောန္တိ— ပစ္စုပ္ပန္နော အတီတော အနာဂတော ပစ္စုပ္ပန္နေနာတီတော ပစ္စုပ္ပန္နေနာနာဂတော အတီတေနာနာဂတောတိ။ တေသု **ယဿ ရူပက္ခန္ဓော ဥပ္ပဇ္ဇတီ**တိ ပစ္စုပ္ပန္နာဘိဓာနဝသေန ပစ္စုပ္ပန္နော ဝေဒိတဗ္ဗော၊ သော ပစ္စုပ္ပန္နာနံ ဓမ္မာနံ ပစ္စက္ခတော ဂဟေတဗ္ဗတ္တာ အတိဝိယ သုဝိညေယျောတိ ပဌမံ ဝုတ္တော။ **ယဿ ရူပက္ခန္ဓော ဥပ္ပဇ္ဇိတ္ထာ**တိ အတီတာဘိဓာနဝသေန အတီတော ဝေဒိတဗ္ဗော၊ သော ပစ္စက္ခတော အနုဘူတပုဗ္ဗာနံ အတီတဓမ္မာနံ အနုမာနေန အနာဂတေဟိ သုဝိညေယျတရတ္တာ ဒုတိယံ ဝုတ္တော။ **ယဿ ရူပက္ခန္ဓော ဥပ္ပဇ္ဇိဿတီ**တိ အနာဂတာဘိဓာနဝသေန အနာဂတော ဝေဒိတဗ္ဗော၊ သော ပစ္စက္ခတော စ အနုဘူတပုဗ္ဗဝသေန စ ဂဟိတဓမ္မာနုမာနေန "အနာဂတေပိ ဧဝရူပါ ဓမ္မာ ဥပ္ပဇ္ဇိဿန္တီ"တိ ဂဟေတဗ္ဗတော တတိယံ ဝုတ္တော။

ယဿ ရူပက္ခန္ဓော ဥပ္ပဇ္ဇတိ တဿ ဝေဒနာက္ခန္ဓော ဥပ္ပဇ္ဇိတ္ထာတိ ပစ္စုပ္ပန္နေန သဒ္ဓိံ အတီတာဘိဓာနဝသေန ပစ္စုပ္ပန္နေနာတီတော ဝေဒိတဗ္ဗော၊ သော မိဿကေသု တီသု သုဝိညေယျတရတ္တာ စတုတ္ထံ ဝုတ္တော။ **ယဿ ရူပက္ခန္ဓော ဥပ္ပဇ္ဇတိ တဿ ဝေဒနာက္ခန္ဓော ဥပ္ပဇ္ဇိဿတီ**တိ ပစ္စုပ္ပန္နေန သဒ္ဓိံ အနာဂတာဘိဓာနဝသေန ပစ္စုပ္ပန္နေနာနာဂတော ဝေဒိတဗ္ဗော၊ သော ပစ္စက္ခတော ဂဟေတဗ္ဗာနံ ဓမ္မာနံ အတ္ထိတာယ အတ္ထတော သုဝိညေယျတရောတိ ပဉ္စမံ ဝုတ္တော။ **ယဿ ရူပက္ခန္ဓော ဥပ္ပဇ္ဇိတ္ထ တဿ ဝေဒနာက္ခန္ဓော ဥပ္ပဇ္ဇိဿတီ**တိ

atītena saddhiṁ anāgatābhidhānavasena atītenānāgato veditabbo, so purimehi duviññeyyoti chaṭṭhaṁ vutto.

Evametesu chasu kālabhedesu yvāyaṁ paṭhamo paccuppanno, tattha puggalato okāsato puggalokāsatoti tayo vārā honti. Tesu **yassāti** puggalavasena khandhānaṁ uppattidīpano **Puggalavāro, yatthāti** okāsavasena khandhānaṁ uppattidīpano **Okāsavāro, yassa yatthāti** puggalokāsavasena khandhānaṁ uppattidīpano **Puggalokāsavāro.** Ime pana tayopi vārā paṭhamaṁ anulomanayena niddisitvā pacchā paṭilomanayena niddiṭṭhā. Tesu "uppajjati uppajjittha uppajjissatī"ti vacanato uppattidīpano anulomanayo, "nuppajjati nuppajjittha nuppajjissatī"ti vacanato anuppattidīpano paṭilomanayo.

Tattha paccuppannakāle tāva Puggalavārassa anulomanaye "yassa rūpakkhandho uppajjati tassa vedanākkhandho uppajjati, yassa vā pana vedanākkhandho uppajjati tassa rūpakkhandho uppajjati. Yassa rūpakkhandho uppajjati tassa saññākkhandho saṅkhārakkhandho viññāṇakkhandho uppajjati, yassa vā pana viññāṇakkhandho uppajjati tassa rūpakkhandho uppajjatī"ti evaṁ rūpakkhandhamūlakāni cattāri yamakāni, "yassa vedanākkhandho uppajjati tassa saññākkhandho uppajjatī"ti-ādinā nayena vedanākkhandhamūlakāni tīṇi, saññākkhandha mūlakāni dve, saṅkhārakkhandhamūlakaṁ ekanti aggahitaggahaṇena dasa yamakāni honti.

Tattha rūpakkhandhamūlakesu catūsu ādito ekameva vissajjitaṁ, sesāni tena sadisavissajjanānīti tantiyā lahubhāvatthaṁ saṅkhittāni. Vedanākkhandhādimūlakesupi āmantāti ekasadisameva vissajjanaṁ, tasmā tānipi tantiyā lahubhāvatthaṁ saṅkhittānevāti evametāni paccuppannakāle Puggalavāre anulomanaye ekayamakavissajjaneneva dasa yamakāni vissajjitāni nāma hontīti veditabbāni. Yatha ca Puggalavāre dasa, evaṁ Okāsavāre dasa, Puggalokāsavāre dasāti paccuppannakāle tīsu vāresu anulomanaye tiṁsa yamakāni honti. Yathā ca anulomanaye, evaṁ paṭilomanayepīti sabbānipi paccuppannakāle

အတီတေန သဒ္ဓိံ အနာဂတာဘိဓာနဝသေန အတီတေနာနာဂတော ဝေဒိတဗ္ဗော၊ သော ပုရိမေဟိ ဒုဝိညေယျောတိ ဆဋ္ဌံ ဝုတ္တော။

ဧဝမေတေသု ဆသု ကာလဘေဒေသု ယွာယံ ပဌမော ပစ္စုပ္ပန္နော၊ တတ္ထ ပုဂ္ဂလတော ဩကာသတော ပုဂ္ဂလောကာသတောတိ တယော ဝါရာ ဟောန္တိ။ တေသု **ယဿာ**တိ ပုဂ္ဂလဝသေန ခန္ဓာနံ ဥပ္ပတ္တိဒီပနော **ပုဂ္ဂလဝါရော၊ ယတ္ထာ**တိ ဩကာသဝသေန ခန္ဓာနံ ဥပ္ပတ္တိဒီပနော **ဩကာသဝါရော၊ ယဿ ယတ္ထာ**တိ ပုဂ္ဂလောကာသဝသေန ခန္ဓာနံ ဥပ္ပတ္တိဒီပနော **ပုဂ္ဂလောကာသဝါရော။** ဣမေ ပန တယောပိ ဝါရာ ပဌမံ အနုလောမနယေန နိဒ္ဒိသိတွာ ပစ္ဆာ ပဋိလောမနယေန နိဒ္ဒိဋ္ဌာ။ တေသု "ဥပ္ပဇ္ဇတိ ဥပ္ပဇ္ဇိတ္ထ ဥပ္ပဇ္ဇိဿတီ"တိ ဝစနတော ဥပ္ပတ္တိဒီပနော အနုလောမနယော၊ "နုပ္ပဇ္ဇတိ နုပ္ပဇ္ဇိတ္ထ နုပ္ပဇ္ဇိဿတီ"တိ ဝစနတော အနုပ္ပတ္တိဒီပနော ပဋိလောမနယော။

တတ္ထ ပစ္စုပ္ပန္နကာလေ တာဝ ပုဂ္ဂလဝါရဿ အနုလောမနယေ "ယဿ ရူပက္ခန္ဓော ဥပ္ပဇ္ဇတိ တဿ ဝေဒနာက္ခန္ဓော ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ ယဿ ဝါ ပန ဝေဒနာက္ခန္ဓော ဥပ္ပဇ္ဇတိ တဿ ရူပက္ခန္ဓော ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ ယဿ ရူပက္ခန္ဓော ဥပ္ပဇ္ဇတိ တဿ သညာက္ခန္ဓော သင်္ခါရက္ခန္ဓော ဝိညာဏက္ခန္ဓော ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ ယဿ ဝါ ပန ဝိညာဏက္ခန္ဓော ဥပ္ပဇ္ဇတိ တဿ ရူပက္ခန္ဓော ဥပ္ပဇ္ဇတီ"တိ ဧဝံ ရူပက္ခန္ဓမူလကာနိ စတ္တာရိ ယမကာနိ၊ "ယဿ ဝေဒနာက္ခန္ဓော ဥပ္ပဇ္ဇတိ တဿ သညာက္ခန္ဓော ဥပ္ပဇ္ဇတီ"တိအာဒိနာ နယေန ဝေဒနာက္ခန္ဓမူလကာနိ တီဏိ, သညာက္ခန္ဓမူလကာနိ ဒွေ, သင်္ခါရက္ခန္ဓမူလကံ ဧကန္တိ အဂ္ဂဟိတဂ္ဂဟဏေန ဒသ ယမကာနိ ဟောန္တိ။

တတ္ထ ရူပက္ခန္ဓမူလကေသု စတူသု အာဒိတော ဧကမေဝ ဝိဿဇ္ဇိတံ၊ သေသာနိ တေန သဒိသဝိဿဇ္ဇနာနီတိ တန္တိယာ လဟုဘာဝတ္ထံ သင်္ခိတ္တာနိ။ ဝေဒနာက္ခန္ဓာဒိမူလကေသုပိ အာမန္တာတိ ဧကသဒိသမေဝ ဝိဿဇ္ဇနံ၊ တသ္မာ တာနိပိ တန္တိယာ လဟုဘာဝတ္ထံ သင်္ခိတ္တာနေဝါတိ ဧဝမေတာနိ ပစ္စုပ္ပန္နကာလေ ပုဂ္ဂလဝါရေ အနုလောမနယေ ဧကယမကဝိဿဇ္ဇနေနေဝ ဒသ ယမကာနိ ဝိဿဇ္ဇိတာနိ နာမ ဟောန္တီတိ ဝေဒိတဗ္ဗာနိ။ ယထာ စ ပုဂ္ဂလဝါရေ ဒသ, ဧဝံ ဩကာသဝါရေ ဒသ, ပုဂ္ဂလောကာသဝါရေ ဒသာတိ ပစ္စုပ္ပန္နကာလေ တီသု ဝါရေသု အနုလောမနယေ တိံသ ယမကာနိ ဟောန္တိ။ ယထာ စ အနုလောမနယေ၊ ဧဝံ ပဋိလောမနယေပီတိ သဗ္ဗာနိပိ ပစ္စုပ္ပန္နကာလေ

saṭṭhi yamakāni honti. Tesu[1] vīsapucchāsataṁ cattārīsāni ca dve atthasatāni hontīti veditabbāni. Evaṁ sesesupi pañcasu kālabhedesu puggalādibhedato anulomapaṭilomanayavasena cha cha vārā. Ekekasmiṁ vāre dasa dasa katvā saṭṭhi saṭṭhi yamakānīti tīṇi yamakasatāni, tāni purimehi saddhiṁ saṭṭhādhikāni tīṇi yamakasatāni vīsādhikāni sattapucchāsatāni cattārīsāni ca cuddasa atthasatāni honti. Idaṁ tāva Uppādavāre Pāḷivavatthānaṁ. Yathā ca Uppādavāre, tathā Nirodhavārepi Uppādanirodhavārepīti sabbasmimpi Pavattimahāvare asīti yamakasahassaṁ, saṭṭhisatādhikāni dve pucchāsahassāni, vīsaṁ tisatādhikāni ca[2] cattāri atthasahassāni veditabbāni.

Pāḷi pana Uppādavāre Nirodhavāre ca tīsu asammissakakālabhedesu tasmiṁ tasmiṁ vāre ekekameva yamakaṁ vissajjetvā saṁkhittā. Tīsu missakakālabhedesu "yassa vedanākkhandho uppajjati tassa saññākkhandho uppajjitthā"ti-ādinā nayena vedanākkhandhādimūlakesupi ekaṁ yamakaṁ vissajjitaṁ. Uppādanirodhavāre pana chasupi kālabhedesu taṁ vissajjitameva. Sesāni tena samānavissajjanattā saṁkhittānīti idaṁ sakalepi Pavattimahāvāre Pāḷivavatthānaṁ.

Atthavinicchayatthaṁ panassa idaṁ lakkhaṇaṁ veditabbaṁ—imasmiñhi Pavattimahāvāre catunnaṁ pañhānaṁ pañca vissajjanāni sattavīsatiyā ṭhānesu pakkhipitvā atthavinicchayo veditabbo. Tattha purepañho pacchāpañho paripuṇṇapañho moghapañhoti ime cattāro pañhā nāma. Ekekasmiñhi yamake dve dve pucchā, ekekapucchāyapi dve dve padāni. Tattha yāya pucchāya vissajjane ekeneva padena gahitakkhandhassa uppādo vā nirodho vā labbhati, ayaṁ **purepañho** nāma. Yāya pana pucchāya vissajjane dvīhipi padehi gahitakkhandhānaṁ uppādo vā nirodho vā labbhati, ayaṁ **pacchāpañho** nāma. Yāya pana pucchāya vissajjane ekenapi padena gahitakkhandhassa dvīhipi padehi gahitakkhandhānaṁ uppādo vā nirodho vā labbhati, ayaṁ **paripuṇṇapañho** nāma. Yāya pana pucchāya vissajjane paṭikkhepo vā paṭisedho vā labbhati, ayaṁ **moghapañho** nāma. Yasmā panesa adassiyamāno na sakkā jānituṁ, tasmā naṁ dassayissāma.

1. Tesaṁ (Ka) 2. Vīsatitisatādhikāni ca (Syā)

သဋ္ဌိ ယမကာနိ ဟောန္တိ။ တေသု[1] ဝီသပုစ္ဆာသတံ စတ္တာရီသာနိ စ ဒွေ အတ္ထသတာနိ ဟောန္တီတိ ဝေဒိတဗ္ဗာနိ။ ဧဝံ သေသေသုပိ ပဉ္စသု ကာလဘေဒေသု ပုဂ္ဂလာဒိဘေဒတော အနုလောမပဋိလောမနယဝသေန ဆ ဆ ဝါရာ။ ဧကေကသ္မိံ ဝါရေ ဒသ ဒသ ကတွာ သဋ္ဌိ သဋ္ဌိ ယမကာနီတိ တီဏိ ယမကသတာနိ၊ တာနိ ပုရိမေဟိ သဒ္ဓိံ သဋ္ဌာဓိကာနိ တီဏိ ယမကသတာနိ ဝီသာဓိကာနိ သတ္တပုစ္ဆာသတာနိ စတ္တာရီသာနိ စ စုဒ္ဒသ အတ္ထသတာနိ ဟောန္တိ။ ဣဒံ တာဝ ဥပ္ပါဒဝါရေ ပါဠိဝဝတ္ထာနံ။ ယထာ စ ဥပ္ပါဒဝါရေ၊ တထာ နိရောဓဝါရေပိ ဥပ္ပါဒနိရောဓဝါရေပီတိ သဗ္ဗသ္မိမ္ပိ ပဝတ္တိမဟာဝါရေ အသီတိ ယမကသဟဿံ, သဋ္ဌိသတာဓိကာနိ ဒွေ ပုစ္ဆာသဟဿာနိ, ဝီသံ တိသတာဓိကာနိ စ[2] စတ္တာရိ အတ္ထသဟဿာနိ ဝေဒိတဗ္ဗာနိ။

ပါဠိ ပန ဥပ္ပါဒဝါရေ နိရောဓဝါရေ စ တီသု အသမ္မိဿကကာလဘေဒေသု တသ္မိံ တသ္မိံ ဝါရေ ဧကေကမေဝ ယမကံ ဝိဿဇ္ဇေတွာ သံခိတ္တာ။ တီသု မိဿကကာလဘေဒေသု "ယဿ ဝေဒနာက္ခန္ဓော ဥပ္ပဇ္ဇတိ တဿ သညာက္ခန္ဓော ဥပ္ပဇ္ဇိတ္ထာ"တိအာဒိနာ နယေန ဝေဒနာက္ခန္ဓာဒိမူလကေသုပိ ဧကံ ယမကံ ဝိဿဇ္ဇိတံ။ ဥပ္ပါဒနိရောဓဝါရေ ပန ဆသုပိ ကာလဘေဒေသု တံ ဝိဿဇ္ဇိတမေဝ။ သေသာနိ တေန သမာနဝိဿဇ္ဇနတ္တာ သံခိတ္တာနီတိ ဣဒံ သကလေပိ ပဝတ္တိမဟာဝါရေ ပါဠိဝဝတ္ထာနံ။

အတ္ထဝိနိစ္ဆယတ္ထံ ပနဿ ဣဒံ လက္ခဏံ ဝေဒိတဗ္ဗံ—ဣမသ္မိဉ္ဟိ ပဝတ္တိမဟာဝါရေ စတုန္နံ ပဉ္ဟာနံ ပဉ္စ ဝိဿဇ္ဇနာနိ သတ္တဝီသတိယာ ဌာနေသု ပက္ခိပိတွာ အတ္ထဝိနိစ္ဆယော ဝေဒိတဗ္ဗော။ တတ္ထ ပုရေပဉ္ဟော ပစ္ဆာပဉ္ဟော ပရိပုဏ္ဏပဉ္ဟော မောဃပဉ္ဟောတိ ဣမေ စတ္တာရော ပဉ္ဟာ နာမ။ ဧကေကသ္မိဉ္ဟိ ယမကေ ဒွေ ဒွေ ပုစ္ဆာ၊ ဧကေကပုစ္ဆာယပိ ဒွေ ဒွေ ပဒါနိ။ တတ္ထ ယာယ ပုစ္ဆာယ ဝိဿဇ္ဇနေ ဧကေနေဝ ပဒေန ဂဟိတက္ခန္ဓဿ ဥပ္ပါဒေါ ဝါ နိရောဓော ဝါ လဗ္ဘတိ၊ အယံ **ပုရေပဉ္ဟော** နာမ။ ယာယ ပန ပုစ္ဆာယ ဝိဿဇ္ဇနေ ဒွီဟိပိ ပဒေဟိ ဂဟိတက္ခန္ဓာနံ ဥပ္ပါဒေါ ဝါ နိရောဓော ဝါ လဗ္ဘတိ၊ အယံ **ပစ္ဆာပဉ္ဟော** နာမ။ ယာယ ပန ပုစ္ဆာယ ဝိဿဇ္ဇနေ ဧကေနပိ ပဒေန ဂဟိတက္ခန္ဓဿ ဒွီဟိပိ ပဒေဟိ ဂဟိတက္ခန္ဓာနံ ဥပ္ပါဒေါ ဝါ နိရောဓော ဝါ လဗ္ဘတိ၊ အယံ **ပရိပုဏ္ဏပဉ္ဟော** နာမ။ ယာယ ပန ပုစ္ဆာယ ဝိဿဇ္ဇနေ ပဋိက္ခေပေါ ဝါ ပဋိသေဓော ဝါ လဗ္ဘတိ၊ အယံ **မောဃပဉ္ဟော** နာမ။ ယသ္မာ ပနေသ အဒဿိယမာနော န သက္ကာ ဇာနိတုံ၊ တသ္မာ နံ ဒဿယိဿာမ။

၁-တေသံ (က) ၂-ဝီသတိတိသတာဓိကာနိ စ (သျာ)

“Yattha rūpakkhandho nuppajjati tattha vedanākkhandho nuppajjatī”ti pucchāya tāva uppajjatīti imasmiṁ vissajjane ekeneva padena gahitassa vedanākkhandhassa uppādo labbhati, iti ayañceva añño ca evarūpo pañho purepañhoti veditabbo. “Yassa rūpakkhandho uppajjittha tassa vedanākkhandho uppajjitthā”ti pucchāya pana “āmantā”ti imasmiṁ vissajjane dvīhi padehi gahitānaṁ rūpavedanākkhandhānaṁ yassa kassaci sattassa atīte uppādo labbhati, iti ayañceva añño ca evarūpo pañho pacchāpañhoti veditabbo.

“Yassa rūpakkhandho uppajjati tassa vedanākkhandho uppajjatī”ti imāya pana paṭhamapucchāya “asaññasattaṁ upapajjantānan”ti-ādike imasmiṁ vissajjane “asaññasattaṁ upapajjantānaṁ tesaṁ rūpakkhandho uppajjati no ca tesaṁ vedanākkhandho uppajjatī”ti imasmiṁ koṭṭhāse ekeneva padena gahitassa rūpakkhandhassapi uppādo labbhati, “pañcavokāraṁ upapajjantānaṁ tesaṁ rūpakkhandho ca uppajjati vedanākkhandho ca uppajjatī”ti imasmiṁ koṭṭhāse dvīhipi padehi saṅgahitānaṁ rūpavedanākkhandhānampi uppādo labbhati, iti ayañceva añño ca evarūpo pañho paripuṇṇapañhoti veditabbo. Purepacchāpañhotipi etasseva nāmaṁ. Etassa hi vissajjane purimakoṭṭhāse ekena padena saṅgahitassa rūpakkhandhasseva uppādo dassito. Dutiyakoṭṭhāse dvīhi padehi saṅgahitānaṁ rūpavedanākkhandhānaṁ. Imināyeva ca lakkhaṇena[1] yattha ekena padena saṅgahitassa khandhassa uppādo vā nirodho vā labbhati, so purepañhoti vutto. Yattha dvīhipi padehi saṅgahitānaṁ khandhānaṁ uppādo vā nirodho vā labbhati, so pacchāpañhoti vutto.

“Yassa rūpakkhandho nuppajjittha, tassa vedanākkhandho nuppajjitthā”ti imāya pana pucchāya “natthī”ti imasmiṁ vissajjane paṭikkhepo labbhati. “Yassa rūpakkhandho uppajjati tassa vedanākkhandho nirujjhatī”ti pucchāya “no”ti imasmiṁ vissajjane paṭisedho labbhati, tasmā ayañceva duvidho añño ca evarūpo pañho moghapañhoti veditabbo. Tucchapañhotipi vuccati. Evaṁ tāva cattāro pañhā veditabbā.

Pāḷigatiyā vissajjanaṁ paṭivacanavissajjanaṁ sarūpadassanena vissajjanaṁ paṭikkhepena vissajjanaṁ paṭisedhena vissajjananti imāni pana pañca vissajjanāni

1. Iminā nayena ca lakkhaṇena ca (Syā)

“ယတ္ထ ရူပက္ခန္ဓော နုပ္ပဇ္ဇတိ တတ္ထ ဝေဒနာက္ခန္ဓော နုပ္ပဇ္ဇတီ”တိ ပုစ္ဆာယ တာဝ ဥပ္ပဇ္ဇတီတိ ဣမသ္မိံ ဝိဿဇ္ဇနေ ဧကေနေဝ ပဒေန ဂဟိတဿ ဝေဒနာက္ခန္ဓဿ ဥပ္ပါဒေါ လဗ္ဘတိ၊ ဣတိ အယဉ္စေဝ အညော စ ဧဝရူပေါ ပဉှော ပုရေပဉှောတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ “ယဿ ရူပက္ခန္ဓော ဥပ္ပဇ္ဇိတ္ထ တဿ ဝေဒနာက္ခန္ဓော ဥပ္ပဇ္ဇိတ္ထာ”တိ ပုစ္ဆာယ ပန “အာမန္တာ”တိ ဣမသ္မိံ ဝိဿဇ္ဇနေ ဒွီဟိ ပဒေဟိ ဂဟိတာနံ ရူပဝေဒနာက္ခန္ဓာနံ ယဿ ကဿစိ သတ္တဿ အတီတေ ဥပ္ပါဒေါ လဗ္ဘတိ၊ ဣတိ အယဉ္စေဝ အညော စ ဧဝရူပေါ ပဉှော ပစ္ဆာပဉှောတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။

“ယဿ ရူပက္ခန္ဓော ဥပ္ပဇ္ဇတိ တဿ ဝေဒနာက္ခန္ဓော ဥပ္ပဇ္ဇတီ”တိ ဣမာယ ပန ပဌမပုစ္ဆာယ “အသညသတ္တံ ဥပပဇ္ဇန္တာန”န္တိအာဒိကေ ဣမသ္မိံ ဝိဿဇ္ဇနေ “အသညသတ္တံ ဥပပဇ္ဇန္တာနံ တေသံ ရူပက္ခန္ဓော ဥပ္ပဇ္ဇတိ နော စ တေသံ ဝေဒနာက္ခန္ဓော ဥပ္ပဇ္ဇတီ”တိ ဣမသ္မိံ ကောဋ္ဌာသေ ဧကေနေဝ ပဒေန ဂဟိတဿ ရူပက္ခန္ဓဿပိ ဥပ္ပါဒေါ လဗ္ဘတိ၊ “ပဉ္စဝေါကာရံ ဥပပဇ္ဇန္တာနံ တေသံ ရူပက္ခန္ဓော စ ဥပ္ပဇ္ဇတိ ဝေဒနာက္ခန္ဓော စ ဥပ္ပဇ္ဇတီ”တိ ဣမသ္မိံ ကောဋ္ဌာသေ ဒွီဟိပိ ပဒေဟိ သင်္ဂဟိတာနံ ရူပဝေဒနာက္ခန္ဓာနမ္ပိ ဥပ္ပါဒေါ လဗ္ဘတိ၊ ဣတိ အယဉ္စေဝ အညော စ ဧဝရူပေါ ပဉှော ပရိပုဏ္ဏပဉှောတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ ပုရေပစ္ဆာပဉှောတိပိ ဧတဿေဝ နာမံ။ ဧတဿ ဟိ ဝိဿဇ္ဇနေ ပုရိမကောဋ္ဌာသေ ဧကေန ပဒေန သင်္ဂဟိတဿ ရူပက္ခန္ဓဿေဝ ဥပ္ပါဒေါ ဒဿိတော။ ဒုတိယကောဋ္ဌာသေ ဒွီဟိ ပဒေဟိ သင်္ဂဟိတာနံ ရူပဝေဒနာက္ခန္ဓာနံ။ ဣမိနာယေဝ စ လက္ခဏေန[၁] ယတ္ထ ဧကေန ပဒေန သင်္ဂဟိတဿ ခန္ဓဿ ဥပ္ပါဒေါ ဝါ နိရောဓော ဝါ လဗ္ဘတိ၊ သော ပုရေပဉှောတိ ဝုတ္တော။ ယတ္ထ ဒွီဟိပိ ပဒေဟိ သင်္ဂဟိတာနံ ခန္ဓာနံ ဥပ္ပါဒေါ ဝါ နိရောဓော ဝါ လဗ္ဘတိ၊ သော ပစ္ဆာပဉှောတိ ဝုတ္တော။

“ယဿ ရူပက္ခန္ဓော နုပ္ပဇ္ဇိတ္ထ၊ တဿ ဝေဒနာက္ခန္ဓော နုပ္ပဇ္ဇိတ္ထာ”တိ ဣမာယ ပန ပုစ္ဆာယ “နတ္ထီ”တိ ဣမသ္မိံ ဝိဿဇ္ဇနေ ပဋိက္ခေပေါ လဗ္ဘတိ။ “ယဿ ရူပက္ခန္ဓော ဥပ္ပဇ္ဇတိ တဿ ဝေဒနာက္ခန္ဓော နိရုဇ္ဈတီ”တိ ပုစ္ဆာယ “နော”တိ ဣမသ္မိံ ဝိဿဇ္ဇနေ ပဋိသေဓော လဗ္ဘတိ၊ တသ္မာ အယဉ္စေဝ ဒုဝိဓော အညော စ ဧဝရူပေါ ပဉှော မောဃပဉှောတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ တုစ္ဆပဉှောတိပိ ဝုစ္စတိ။ ဧဝံ တာဝ စတ္တာရော ပဉှာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

ပါဠိဂတိယာ ဝိဿဇ္ဇနံ ပဋိဝစနဝိဿဇ္ဇနံ သရူပဒဿနေန ဝိဿဇ္ဇနံ ပဋိက္ခေပေန ဝိဿဇ္ဇနံ ပဋိသေဓေန ဝိဿဇ္ဇနန္တိ ဣမာနိ ပန ပဉ္စ ဝိဿဇ္ဇနာနိ

၁-ဣမိနာ နယေန စ လက္ခဏေန စ (သျာ)

nāma. Tattha yaṁ vissajjanaṁ Pāḷipadameva hutvā atthaṁ vissajjeti, idaṁ **Pāḷigatiyā vissajjanaṁ** nāma, taṁ purepañhe labbhati. “Yattha rūpakkhandho nuppajjati tattha vedanākkhandho nuppajjatī”ti hi pañhe uppajjatīti idaṁ vissajjanaṁ Pāḷipadameva hutvā atthaṁ vissajjayamānaṁ gataṁ, tasmā evarūpesu ṭhānesu Pāḷigatiyā vissajjanaṁ veditabbaṁ. Yaṁ pana vissajjanaṁ paṭivacanabhāvena atthaṁ vissajjeti, idaṁ **paṭivacanavissajjanaṁ** nāma, taṁ pacchāyañhe labbhati. “Yassa rūpakkhandho uppajjittha tassa vedanākkhandho uppajjitthā”ti hi pañhe “āmantā”ti idaṁ vissajjanaṁ paṭivacanavaseneva atthaṁ vissajjayamānaṁ gataṁ, tasmā evarūpesu ṭhānesu paṭivacanavissajjanaṁ veditabbaṁ. Yaṁ vissajjanaṁ sarūpena dassetvā atthaṁ vissajjeti, idaṁ **sarūpadassanena vissajjanaṁ** nāma, taṁ paripuṇṇapañhe labbhati. “Yassa rūpakkhandho uppajjati tassa vedanākkhandho uppajjatī”ti hi pañhe “asaññasattaṁ upapajjantānan”ti idaṁ vissajjanaṁ “imesaṁ rūpakkhandho uppajjati, no ca vedanākkhandho, imesaṁ rūpakkhandho ca uppajjati vedanākkhandho cā”ti sarūpadassaneneva atthaṁ vissajjayamānaṁ gataṁ, tasmā evarūpesu ṭhānesu sarūpadassanena vissajjanaṁ veditabbaṁ. Yaṁ pana vissajjanaṁ tathārūpassa atthassābhāvato atthapaṭikkhepena pañhaṁ vissajjeti, idaṁ **paṭikkhepena vissajjanaṁ** nāma. Yaṁ tathārūpassa atthassa ekakkhaṇe alābhato atthapaṭisedhanena pañhaṁ vissajjeti, idaṁ **paṭisedhena vissajjanaṁ** nāma, taṁ moghapañhe labbhati. “Yassa rūpakkhandho nuppajjittha tassa vedanākkhandho nuppajjitthā”ti hi pañhe “natthī”ti idaṁ vissajjanaṁ evarūpo nāma satto natthīti atthapaṭikkhepena pañhaṁ vissajjayamānaṁ gataṁ, tasmā evarūpesu ṭhānesu paṭikkhepena vissajjanaṁ veditabbaṁ. “Yassa rūpakkhandho uppajjati tassa vedanākkhandho nirujjhatī”ti pañhe pana “no”ti idaṁ vissajjanaṁ ekasmiṁ paṭisandhikkhaṇe uppādena saddhiṁ nirodho nāma na labbhatīti atthapaṭisedhanena pañhaṁ vissajjayamānaṁ gataṁ, tasmā evarūpesu ṭhānesu paṭisedhena vissajjanaṁ veditabbaṁ.

Idāni ime cattāro pañhā imāni ca pañca vissajjanāni yesu sattavīsatiyā ṭhānesu pakkhipitabbāni, tāni evaṁ veditabbāni—Asaññasattaṁ upapajjantānanti ekaṁ ṭhānaṁ, Asaññasatte tatthāti ekaṁ, Asaññasattānanti ekaṁ, Asaññasattā cavantānanti ekaṁ, arūpaṁ upapajjantānanti ekaṁ, arūpe tatthāti ekaṁ, arūpānanti ekaṁ, arūpā cavantānanti ekaṁ, arūpe

နာမ။ တတ္ထ ယံ ဝိဿဇ္ဇနံ ပါဠိပဒမေဝ ဟုတွာ အတ္ထံ ဝိဿဇ္ဇေတိ၊ ဣဒံ **ပါဠိဂတိယာ ဝိဿဇ္ဇနံ** နာမ၊ တံ ပုရေပဉှေ လဗ္ဘတိ။ “ယတ္ထ ရူပက္ခန္ဓော နုပ္ပဇ္ဇတိ တတ္ထ ဝေဒနာက္ခန္ဓော နုပ္ပဇ္ဇတီ”တိ ဟိ ပဉှေ ဥပ္ပဇ္ဇတီတိ ဣဒံ ဝိဿဇ္ဇနံ ပါဠိပဒမေဝ ဟုတွာ အတ္ထံ ဝိဿဇ္ဇယမာနံ ဂတံ၊ တသ္မာ ဧဝရူပေသု ဌာနေသု ပါဠိဂတိယာ ဝိဿဇ္ဇနံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ယံ ပန ဝိဿဇ္ဇနံ ပဋိဝစနဘာဝေန အတ္ထံ ဝိဿဇ္ဇေတိ၊ ဣဒံ **ပဋိဝစနဝိဿဇ္ဇနံ** နာမ၊ တံ ပစ္ဆာပဉှေ လဗ္ဘတိ။ “ယဿ ရူပက္ခန္ဓော ဥပ္ပဇ္ဇိတ္ထ တဿ ဝေဒနာက္ခန္ဓော ဥပ္ပဇ္ဇိတ္ထာ’’တိ ဟိ ပဉှေ “အာမန္တာ’’တိ ဣဒံ ဝိဿဇ္ဇနံ ပဋိဝစနဝသေနေဝ အတ္ထံ ဝိဿဇ္ဇယမာနံ ဂတံ၊ တသ္မာ ဧဝရူပေသု ဌာနေသု ပဋိဝစနဝိဿဇ္ဇနံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ယံ ဝိဿဇ္ဇနံ သရူပေန ဒဿေတွာ အတ္ထံ ဝိဿဇ္ဇေတိ၊ ဣဒံ **သရူပဒဿနေန ဝိဿဇ္ဇနံ** နာမ၊ တံ ပရိပုဏ္ဏပဉှေ လဗ္ဘတိ။ “ယဿ ရူပက္ခန္ဓော ဥပ္ပဇ္ဇတိ တဿ ဝေဒနာက္ခန္ဓော ဥပ္ပဇ္ဇတီ”တိ ဟိ ပဉှေ “အသညသတ္တံ ဥပပဇ္ဇန္တာန”န္တိ ဣဒံ ဝိဿဇ္ဇနံ “ဣမေသံ ရူပက္ခန္ဓော ဥပ္ပဇ္ဇတိ, နော စ ဝေဒနာက္ခန္ဓော၊ ဣမေသံ ရူပက္ခန္ဓော စ ဥပ္ပဇ္ဇတိ ဝေဒနာက္ခန္ဓော စာ’’တိ သရူပဒဿနေနေဝ အတ္ထံ ဝိဿဇ္ဇယမာနံ ဂတံ၊ တသ္မာ ဧဝရူပေသု ဌာနေသု သရူပဒဿနေန ဝိဿဇ္ဇနံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ယံ ပန ဝိဿဇ္ဇနံ တထာရူပဿ အတ္ထဿာဘာဝတော အတ္ထပဋိက္ခေပေန ပဉှံ ဝိဿဇ္ဇေတိ၊ ဣဒံ **ပဋိက္ခေပေန ဝိဿဇ္ဇနံ** နာမ။ ယံ တထာရူပဿ အတ္ထဿ ဧကက္ခဏေ အလာဘတော အတ္ထပဋိသေဓနေန ပဉှံ ဝိဿဇ္ဇေတိ၊ ဣဒံ **ပဋိသေဓေန ဝိဿဇ္ဇနံ** နာမ၊ တံ မောဃပဉှေ လဗ္ဘတိ။ “ယဿ ရူပက္ခန္ဓော နုပ္ပဇ္ဇိတ္ထ တဿ ဝေဒနာက္ခန္ဓော နုပ္ပဇ္ဇိတ္ထာ”တိ ဟိ ပဉှေ “နတ္ထီ”တိ ဣဒံ ဝိဿဇ္ဇနံ ဧဝရူပေါ နာမ သတ္တော နတ္ထီတိ အတ္ထပဋိက္ခေပေန ပဉှံ ဝိဿဇ္ဇယမာနံ ဂတံ၊ တသ္မာ ဧဝရူပေသု ဌာနေသု ပဋိက္ခေပေန ဝိဿဇ္ဇနံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ “ယဿ ရူပက္ခန္ဓော ဥပ္ပဇ္ဇတိ တဿ ဝေဒနာက္ခန္ဓော နိရုဇ္ဈတီ’’တိ ပဉှေ ပန “နော’’တိ ဣဒံ ဝိဿဇ္ဇနံ ဧကသ္မိံ ပဋိသန္ဓိက္ခဏေ ဥပ္ပါဒေန သဒ္ဓိံ နိရောဓော နာမ န လဗ္ဘတီတိ အတ္ထပဋိသေဓနေန ပဉှံ ဝိဿဇ္ဇယမာနံ ဂတံ၊ တသ္မာ ဧဝရူပေသု ဌာနေသု ပဋိသေဓေန ဝိဿဇ္ဇနံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

ဣဒါနိ ဣမေ စတ္တာရော ပဉှာ ဣမာနိ စ ပဉ္စ ဝိဿဇ္ဇနာနိ ယေသု သတ္တဝီသတိယာ ဌာနေသု ပက္ခိပိတဗ္ဗာနိ၊ တာနိ ဧဝံ ဝေဒိတဗ္ဗာနိ—အသညသတ္တံ ဥပပဇ္ဇန္တာနန္တိ ဧကံ ဌာနံ၊ အသညသတ္တေ တတ္ထာတိ ဧကံ၊ အသညသတ္တာနန္တိ ဧကံ၊ အသညသတ္တာ စဝန္တာနန္တိ ဧကံ၊ အရူပံ ဥပပဇ္ဇန္တာနန္တိ ဧကံ၊ အရူပေ တတ္ထာတိ ဧကံ၊ အရူပါနန္တိ ဧကံ၊ အရူပါ စဝန္တာနန္တိ ဧကံ၊ အရူပေ

pacchimabhavikānanti ekaṁ, arūpe parinibbantānanti ekaṁ, ye ca arūpaṁ upapajjitvā parinibbāyissantīti ekaṁ, pañcavokāraṁ upapajjantānanti ekaṁ, pañcavokāre tatthāti ekaṁ, pañcavokārānanti ekaṁ, pañcavokārā cavantānanti ekaṁ, pañcavokāre pacchimabhavikānanti ekaṁ, pañcavokāre parinibbantānanti ekaṁ, Suddhāvāsaṁ upapajjantānanti ekaṁ, Suddhāvāse tatthāti ekaṁ, Suddhāvāsānanti ekaṁ, Suddhāvāse parinibbantānanti ekaṁ, sabbesaṁ upapajjantānanti ekaṁ, sabbesaṁ cavantānanti ekaṁ, sabbasādhāraṇavasena pacchimabhavikānanti ekaṁ, parinibbantānanti ekaṁ, catuvokāraṁ pañcavokāraṁ upapajjantānanti ekaṁ, cavantānanti ekaṁ. Evaṁ imesaṁ catunnaṁ pañhānaṁ imāni pañca vissajjanāni imesu sattavīsatiyā ṭhānesu pakkhipitvā imasmiṁ Pavattimahāvāre atthavinicchayo veditabbo. Evaṁ viditvā hi pañhaṁ vissajjantena suvissajjito hoti, atthañca vinicchayantena suvinicchito hoti.

Tatthāyaṁ nayo—**yassa rūpakkhandho uppajjatī**ti yassa puggalassa uppādakkhaṇasamaṅgitāya rūpakkhandho uppajjati. **Tassa vedanākkhandho uppajjatī**ti vedanākkhandhopi tassa tasmiññeva khaṇe uppajjatīti pucchati. **Asaññasattaṁ upapajjantānan**ti acittakapaṭisandhivasena Asaññasattabhavaṁ upapajjantānaṁ. **Tesaṁ rūpakkhandho uppajjatī**ti tesaṁ ekantena rūpakkhandho uppajjatiyeva. Pavatte uppannānaṁ rūpakkhandho uppajjatipi nirujjhatipi, tasmā asaññasattānanti avatvā "asaññasattaṁ upapajjantānan"ti vuttaṁ. **No ca tesaṁ vedanākkhandho uppajjatī**ti acittakattā pana tesaṁ vedanākkhandho nuppajjateva. Idaṁ sattavīsatiyā ṭhānesu paṭhame ṭhāne paripuṇṇapañhassa purimakoṭṭhāse sarūpadassanena vissajjanaṁ. **Pañcavokāraṁ upapajjantānan**ti rūparūpamissakapaṭisandhivasena pañcavokārabhavaṁ upapajjantānaṁ. **Tesaṁ rūpakkhandho ca uppajjati vedanākkhandho cā**ti tesaṁ ekantena rūpavedanākkhandhasaṅkhātā dvepi khandhā uppajjantiyeva, pavatte pana tattha uppannānaṁ te khandhā uppajjantipi nirujjhantipi, tasmā pañcavokārānanti avatvā "pañcavokāraṁ upapajjantānan"ti vuttaṁ. Idaṁ pañcavokāraṁ upapajjantānanti ṭhāne paripuṇṇapañhassa pacchimakoṭṭhāse sarūpadassanena vissajjanaṁ. Iminā upāyena sabbāni vissajjanāni veditabbāni.

Idaṁ panettha uppādanirodhesu niyamalakkhaṇaṁ—sakalepi hi imasmiṁ Khandhayamake tattha tattha uppannānaṁ pavatte yāva maraṇā khandhānaṁ apariyantesu

ပစ္ဆိမဘဝိကာနန္တိ ဧကံ၊ အရူပေ ပရိနိဗ္ဗန္တာနန္တိ ဧကံ၊ ယေ စ အရူပံ ဥပပဇ္ဇိတွာ ပရိနိဗ္ဗာယိဿန္တီတိ ဧကံ၊ ပဉ္စဝေါကာရံ ဥပပဇ္ဇန္တာနန္တိ ဧကံ၊ ပဉ္စဝေါကာရေ တတ္ထာတိ ဧကံ၊ ပဉ္စဝေါကာရာနန္တိ ဧကံ၊ ပဉ္စဝေါကာရာ စဝန္တာနန္တိ ဧကံ၊ ပဉ္စဝေါကာရေ ပစ္ဆိမဘဝိကာနန္တိ ဧကံ၊ ပဉ္စဝေါကာရေ ပရိနိဗ္ဗန္တာနန္တိ ဧကံ၊ သုဒ္ဓါဝါသံ ဥပပဇ္ဇန္တာနန္တိ ဧကံ၊ သုဒ္ဓါဝါသေ တတ္ထာတိ ဧကံ၊ သုဒ္ဓါဝါသာနန္တိ ဧကံ၊ သုဒ္ဓါဝါသေ ပရိနိဗ္ဗန္တာနန္တိ ဧကံ၊ သဗ္ဗေသံ ဥပပဇ္ဇန္တာနန္တိ ဧကံ၊ သဗ္ဗေသံ စဝန္တာနန္တိ ဧကံ၊ သဗ္ဗသာဓာရဏဝသေန ပစ္ဆိမဘဝိကာနန္တိ ဧကံ၊ ပရိနိဗ္ဗန္တာနန္တိ ဧကံ၊ စတုဝေါကာရံ ပဉ္စဝေါကာရံ ဥပပဇ္ဇန္တာနန္တိ ဧကံ၊ စဝန္တာနန္တိ ဧကံ။ ဧဝံ ဣမေသံ စတုန္နံ ပဉှာနံ ဣမာနိ ပဉ္စ ဝိဿဇ္ဇနာနိ ဣမေသု သတ္တဝီသတိယာ ဌာနေသု ပက္ခိပိတွာ ဣမသ္မိံ ပဝတ္တိမဟာဝါရေ အတ္ထဝိနိစ္ဆယော ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဧဝံ ဝိဒိတွာ ဟိ ပဉှံ ဝိဿဇ္ဇန္တေန သုဝိဿဇ္ဇိတော ဟောတိ၊ အတ္ထဉ္စ ဝိနိစ္ဆယန္တေန သုဝိနိစ္ဆိတော ဟောတိ။

တတ္ထာယံ နယော— **ယဿ ရူပက္ခန္ဓော ဥပ္ပဇ္ဇတီ**တိ ယဿ ပုဂ္ဂလဿ ဥပ္ပါဒက္ခဏသမင်္ဂိတာယ ရူပက္ခန္ဓော ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ **တဿ ဝေဒနာက္ခန္ဓော ဥပ္ပဇ္ဇတီ**တိ ဝေဒနာက္ခန္ဓောပိ တဿ တသ္မိညေဝ ခဏေ ဥပ္ပဇ္ဇတီတိ ပုစ္ဆတိ။ **အသညသတ္တံ ဥပပဇ္ဇန္တာန**န္တိ အစိတ္တကပဋိသန္ဓိဝသေန အသညသတ္တဘဝံ ဥပပဇ္ဇန္တာနံ။ **တေသံ ရူပက္ခန္ဓော ဥပ္ပဇ္ဇတီ**တိ တေသံ ဧကန္တေန ရူပက္ခန္ဓော ဥပ္ပဇ္ဇတိယေဝ။ ပဝတ္တေ ဥပ္ပန္နာနံ ရူပက္ခန္ဓော ဥပ္ပဇ္ဇတိပိ နိရုဇ္ဈတိပိ၊ တသ္မာ အသညသတ္တာနန္တိ အဝတွာ "အသညသတ္တံ ဥပပဇ္ဇန္တာန"န္တိ ဝုတ္တံ။ **နော စ တေသံ ဝေဒနာက္ခန္ဓော ဥပ္ပဇ္ဇတီ**တိ အစိတ္တကတ္တာ ပန တေသံ ဝေဒနာက္ခန္ဓော နုပ္ပဇ္ဇတေဝ။ ဣဒံ သတ္တဝီသတိယာ ဌာနေသု ပဌမေ ဌာနေ ပရိပုဏ္ဏပဉှဿ ပုရိမကောဋ္ဌာသေ သရူပဒဿနေန ဝိဿဇ္ဇနံ။ **ပဉ္စဝေါကာရံ ဥပပဇ္ဇန္တာန**န္တိ ရူပါရူပမိဿကပဋိသန္ဓိဝသေန ပဉ္စဝေါကာရဘဝံ ဥပပဇ္ဇန္တာနံ။ **တေသံ ရူပက္ခန္ဓော စ ဥပ္ပဇ္ဇတိ ဝေဒနာက္ခန္ဓော စာ**တိ တေသံ ဧကန္တေန ရူပဝေဒနာက္ခန္ဓသင်္ခါတာ ဒွေပိ ခန္ဓာ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိယေဝ၊ ပဝတ္တေ ပန တတ္ထ ဥပ္ပန္နာနံ တေ ခန္ဓာ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိပိ နိရုဇ္ဈန္တိပိ၊ တသ္မာ ပဉ္စဝေါကာရာနန္တိ အဝတွာ "ပဉ္စဝေါကာရံ ဥပပဇ္ဇန္တာန"န္တိ ဝုတ္တံ။ ဣဒံ ပဉ္စဝေါကာရံ ဥပပဇ္ဇန္တာနန္တိ ဌာနေ ပရိပုဏ္ဏပဉှဿ ပစ္ဆိမကောဋ္ဌာသေ သရူပဒဿနေန ဝိဿဇ္ဇနံ။ ဣမိနာ ဥပါယေန သဗ္ဗာနိ ဝိဿဇ္ဇနာနိ ဝေဒိတဗ္ဗာနိ။

ဣဒံ ပနေတ္ထ ဥပ္ပါဒနိရောဓေသု နိယမလက္ခဏံ—သကလေပိ ဟိ ဣမသ္မိံ ခန္ဓယမကေ တတ္ထ တတ္ထ ဥပ္ပန္နာနံ ပဝတ္တေ ယာဝ မရဏာ ခန္ဓာနံ အပရိယန္တေသု

uppādanirodhesu vijjamānesupi lahuparivattānaṁ dhammānaṁ vinibbhogaṁ katvā uppādanirodhe dassetuṁ na sukaranti pavattiyaṁ uppādanirodhe anāmasitvā abhinavaṁ vipākavaṭṭaṁ nipphādayamānena nānākammena nibbattānaṁ paṭisandhikhandhānaṁ uppādaṁ dassetuṁ sukhanti paṭisandhikāle uppādavaseneva Uppādavāro kathito, uppannassa pana vipākavaṭṭassa pariyosānena nirodhaṁ dassetuṁ sukhanti maraṇakāle nirodhavasena Nirodhavāro kathito.

Kiṁ panettha pavattiyaṁ uppādanirodhānaṁ anāmaṭṭhabhāve pamāṇanti? Pāḷiyeva. Pāḷiyañhi visesena Uppādavārassa anāgatakālavāre "pacchimabhavikānaṁ tesaṁ rūpakkhandho ca nuppajjissati vedanākkhandho ca nuppajjissatī"ti ayaṁ Pāḷi atipamāṇameva. Pacchimabhavikānañhi pavatte rūpārūpadhammānaṁ uppajjituṁ yuttabhāve satipi "rūpakkhandho ca nuppajjissati vedanākkhandho ca nuppajjissatī"ti sanniṭṭhānaṁ katvā vuttabhāvena pavatte uppādo na gahitoti veditabbo. "Suddhāvāse parinibbantānaṁ tesaṁ tattha saññākkhandho na nirujjhittha no ca tesaṁ tattha vedanākkhandho na nirujjhatī"ti ayaṁ pana Pāḷi pavatte nirodhassa anāmaṭṭhabhāve ativiya pamāṇaṁ. Suddhāvāse parinibbantānañhi cuticittassa bhaṅgakkhaṇe ṭhitānaṁ paṭisandhito paṭṭhāya pavatte uppajjitvā niruddhasaññākkhandhānaṁ gaṇanapatho natthi. Evaṁ santepi "tesaṁ tattha saññākkhandho na nirujjhitthā"ti sanniṭṭhānaṁ katvā vuttabhāvena pavatte nirodho na gahitoti veditabbo.

Evamettha uppādanirodhesu niyamalakkhaṇaṁ viditvā paṭisandhi-uppādameva cutinirodhameva ca gahetvā tesu tesu ṭhānesu āgatānaṁ vissajjanānaṁ atthavinicchayo veditabbo. So pana sakkā ādivissajjane vuttanayena sabbattha viditunti vissajjanapaṭipāṭiyā na vitthārito. Iminā pana evaṁ dinnenapi nayena yo etesaṁ atthavinicchayaṁ jānituṁ na sakkoti, tena ācariye payirupāsitvā sādhukaṁ sutvāpi jānitabbo.

Uppādassa nirodhassa, uppannañcāpi ekato.
Nayassa anulomassa, paṭilomanayassa ca.

Vasena yāni khandhesu, Yamakāni ca pañcasu.
Puggalaṁ atha okāsaṁ, puggalokāsameva ca.

ဥပ္ပါဒနိရောဓေသု ဝိဇ္ဇမာနေသုပိ လဟုပရိဝတ္တာနံ ဓမ္မာနံ ဝိနိဗ္ဘောဂံ ကတွာ ဥပ္ပါဒနိရောဓေ ဒဿေတုံ န သုကရန္တိ ပဝတ္တိယံ ဥပ္ပါဒနိရောဓေ အနာမသိတွာ အဘိနဝံ ဝိပါကဝဋ္ဋံ နိပ္ဖါဒယမာနေန နာနာကမ္မေန နိဗ္ဗတ္တာနံ ပဋိသန္ဓိခန္ဓာနံ ဥပ္ပါဒံ ဒဿေတုံ သုခန္တိ ပဋိသန္ဓိကာလေ ဥပ္ပါဒဝသေနေဝ ဥပ္ပါဒဝါရော ကထိတော၊ ဥပ္ပန္နဿ ပန ဝိပါကဝဋ္ဋဿ ပရိယောသာနေန နိရောဓံ ဒဿေတုံ သုခန္တိ မရဏကာလေ နိရောဓဝသေန နိရောဓဝါရော ကထိတော။

ကိံ ပနေတ္ထ ပဝတ္တိယံ ဥပ္ပါဒနိရောဓာနံ အနာမဋ္ဌဘာဝေ ပမာဏန္တိ? ပါဠိယေဝ။ ပါဠိယဉ္ဟိ ဝိသေသေန ဥပ္ပါဒဝါရဿ အနာဂတကာလဝါရေ “ပစ္ဆိမဘဝိကာနံ တေသံ ရူပက္ခန္ဓော စ နုပ္ပဇ္ဇိဿတိ ဝေဒနာက္ခန္ဓော စ နုပ္ပဇ္ဇိဿတီ”တိ အယံ ပါဠိ အတိပမာဏမေဝ။ ပစ္ဆိမဘဝိကာနဉ္ဟိ ပဝတ္တေ ရူပါရူပဓမ္မာနံ ဥပ္ပဇ္ဇိတုံ ယုတ္တဘာဝေ သတိပိ “ရူပက္ခန္ဓော စ နုပ္ပဇ္ဇိဿတိ ဝေဒနာက္ခန္ဓော စ နုပ္ပဇ္ဇိဿတီ”တိ သန္နိဋ္ဌာနံ ကတွာ ဝုတ္တဘာဝေန ပဝတ္တေ ဥပ္ပါဒေါ န ဂဟိတောတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ “သုဒ္ဓါဝါသေ ပရိနိဗ္ဗန္တာနံ တေသံ တတ္ထ သညာက္ခန္ဓော န နိရုဇ္ဈိတ္ထ နော စ တေသံ တတ္ထ ဝေဒနာက္ခန္ဓော န နိရုဇ္ဈတီ”တိ အယံ ပန ပါဠိ ပဝတ္တေ နိရောဓဿ အနာမဋ္ဌဘာဝေ အတိဝိယ ပမာဏံ။ သုဒ္ဓါဝါသေ ပရိနိဗ္ဗန္တာနဉ္ဟိ စုတိစိတ္တဿ ဘင်္ဂက္ခဏေ ဌိတာနံ ပဋိသန္ဓိတော ပဋ္ဌာယ ပဝတ္တေ ဥပ္ပဇ္ဇိတွာ နိရုဒ္ဓသညာက္ခန္ဓာနံ ဂဏနပထော နတ္ထိ။ ဧဝံ သန္တေပိ “တေသံ တတ္ထ သညာက္ခန္ဓော န နိရုဇ္ဈိတ္ထာ”တိ သန္နိဋ္ဌာနံ ကတွာ ဝုတ္တဘာဝေန ပဝတ္တေ နိရောဓော န ဂဟိတောတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။

ဧဝမေတ္ထ ဥပ္ပါဒနိရောဓေသု နိယမလက္ခဏံ ဝိဒိတွာ ပဋိသန္ဓိဥပ္ပါဒမေဝ စုတိနိရောဓမေဝ စ ဂဟေတွာ တေသု တေသု ဌာနေသု အာဂတာနံ ဝိဿဇ္ဇနာနံ အတ္ထဝိနိစ္ဆယော ဝေဒိတဗ္ဗော။ သော ပန သက္ကာ အာဒိဝိဿဇ္ဇနေ ဝုတ္တနယေန သဗ္ဗတ္ထ ဝိဒိတုန္တိ ဝိဿဇ္ဇနပဋိပါဋိယာ န ဝိတ္ထာရိတော။ ဣမိနာ ပန ဧဝံ ဒိန္နေနပိ နယေန ယော ဧတေသံ အတ္ထဝိနိစ္ဆယံ ဇာနိတုံ န သက္ကောတိ၊ တေန အာစရိယေ ပယိရုပါသိတွာ သာဓုကံ သုတွာပိ ဇာနိတဗ္ဗော။

ဥပ္ပါဒဿ နိရောဓဿ၊ ဥပ္ပန္နဉ္စာပိ ဧကတော။
နယဿ အနုလောမဿ၊ ပဋိလောမနယဿ စ။

ဝသေန ယာနိ ခန္ဓေသု၊ ယမကာနိ စ ပဉ္စသု။
ပုဂ္ဂလံ အထ ဩကာသံ၊ ပုဂ္ဂလောကာသမေဝ စ။

Āmasitvā pavattesu, ṭhānesu kathayī Jino.
Tesaṁ Pāḷivavatthānaṁ, dassitaṁ anupubbato.

Vinicchayatthaṁ atthassa, pañhāvissajjanāni ca.
Vissajjanānaṁ ṭhānāni, yāni tāni ca sabbaso.

Dassetvā ekapañhasmiṁ, yojanāpi pakāsitā.
Vitthārena gate ettha, pañhāvissajjanakkame.

Atthaṁ vaṇṇayatā kātuṁ, kiṁ nu sakkā ito paraṁ.
Nayena iminā tasmā, atthaṁ jānantu paṇḍitāti.

Pavattimahāvāravaṇṇanā.

---

3. Pariññāvāravaṇṇanā

206-208. Tadanantare Pariññāvārepi chaḷeva kālabhedā, anulomapaṭilomato dveyeva nayā, Puggalavāro Okāsavāro Puggalokāsavāroti imesu pana tīsu Puggalavārova labbhati, na itare dve. Kiṁ kāraṇā? Sadisavissajjanatāya. Yo hi koci puggalo yattha katthaci ṭhāne rūpakkhandhaṁ ce parijānāti, vedanākkhandhampi parijānātiyeva. Vedanākkhandhaṁ ce parijānāti, rūpakkhandhampi parijānātiyeva. Rūpakkhandhaṁ ce na parijānāti, vedanākkhandhampi na parijānātiyeva. Vedanākkhandhaṁ ce na parijānāti, rūpakkhandhampi na parijānātiyeva. Tasmā tesupi “yattha rūpakkhandhaṁ parijānāti tattha vedanākkhandhaṁ parijānātī”ti-ādivasena pucchaṁ katvā āmantātveva vissajjanaṁ kātabbaṁ siyāti sadisavissajjanatāya te idha na labbhantīti veditabbā.

Atha vā pariññākiccaṁ nāma puggalasseva hoti, no okāsassa, puggalova parijānituṁ samattho, no okāsoti Puggalavārovettha gahito, na Okāsavāro. Tassa pana aggahitattā tadanantaro Puggalokāsavāro labbhamānopi na gahito. Yo panesa Puggalavāro gahito, tattha paccuppannakāle rūpakkhandhamūlakāni cattāri, vedanākkhandhamūlakāni tīṇi, saññākkhandhamūlakāni dve, saṅkhārakkhandhamūlakaṁ

အာမသိတွာ ပဝတ္တေသု၊ ဌာနေသု ကထယီ ဇိနော။
တေသံ ပါဠိဝဝတ္ထာနံ၊ ဒဿိတံ အနုပုဗ္ဗတော။

ဝိနိစ္ဆယတ္ထံ အတ္ထဿ၊ ပဉှာဝိဿဇ္ဇနာနိ စ။
ဝိဿဇ္ဇနာနံ ဌာနာနိ၊ ယာနိ တာနိ စ သဗ္ဗသော။

ဒဿေတွာ ဧကပဉှသ္မိံ၊ ယောဇနာပိ ပကာသိတာ။
ဝိတ္ထာရေန ဂတေ ဧတ္ထ၊ ပဉှာဝိဿဇ္ဇနက္ကမေ။

အတ္ထံ ဝဏ္ဏယတာ ကာတုံ၊ ကိံ နု သက္ကာ ဣတော ပရံ။
နယေန ဣမိနာ တသ္မာ၊ အတ္ထံ ဇာနန္တု ပဏ္ဍိတာတိ။

ပဝတ္တိမဟာဝါရဝဏ္ဏနာ။

၃-ပရိညာဝါရဝဏ္ဏနာ

၂၀၆-၂၀၈။ တဒနန္တရေ ပရိညာဝါရေပိ ဆဠေဝ ကာလဘေဒါ၊ အနုလောမပဋိလောမတော ဒွေယေဝ နယာ၊ ပုဂ္ဂလဝါရော ဩကာသဝါရော ပုဂ္ဂလောကာသဝါရောတိ ဣမေသု ပန တီသု ပုဂ္ဂလဝါရောဝ လဗ္ဘတိ၊ န ဣတရေ ဒွေ။ ကိံ ကာရဏာ? သဒိသဝိဿဇ္ဇနတာယ။ ယော ဟိ ကောစိ ပုဂ္ဂလော ယတ္ထ ကတ္ထစိ ဌာနေ ရူပက္ခန္ဓံ စေ ပရိဇာနာတိ၊ ဝေဒနာက္ခန္ဓမ္ပိ ပရိဇာနာတိယေဝ။ ဝေဒနာက္ခန္ဓံ စေ ပရိဇာနာတိ၊ ရူပက္ခန္ဓမ္ပိ ပရိဇာနာတိယေဝ။ ရူပက္ခန္ဓံ စေ န ပရိဇာနာတိ၊ ဝေဒနာက္ခန္ဓမ္ပိ န ပရိဇာနာတိယေဝ။ ဝေဒနာက္ခန္ဓံ စေ န ပရိဇာနာတိ၊ ရူပက္ခန္ဓမ္ပိ န ပရိဇာနာတိယေဝ။ တသ္မာ တေသုပိ “ယတ္ထ ရူပက္ခန္ဓံ ပရိဇာနာတိ တတ္ထ ဝေဒနာက္ခန္ဓံ ပရိဇာနာတီ”တိ အာဒိဝသေန ပုစ္ဆံ ကတွာ အာမန္တာတွေဝ ဝိဿဇ္ဇနံ ကာတဗ္ဗံ သိယာတိ သဒိသဝိဿဇ္ဇနတာယ တေ ဣဓ န လဗ္ဘန္တီတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

အထ ဝါ ပရိညာကိစ္စံ နာမ ပုဂ္ဂလဿေဝ ဟောတိ၊ နော ဩကာသဿ၊ ပုဂ္ဂလောဝ ပရိဇာနိတုံ သမတ္ထော၊ နော ဩကာသောတိ ပုဂ္ဂလဝါရောဝေတ္ထ ဂဟိတော၊ န ဩကာသဝါရော။ တဿ ပန အဂ္ဂဟိတတ္တာ တဒနန္တရော ပုဂ္ဂလောကာသဝါရော လဗ္ဘမာနောပိ န ဂဟိတော။ ယော ပနေသ ပုဂ္ဂလဝါရော ဂဟိတော၊ တတ္ထ ပစ္စုပ္ပန္နကာလေ ရူပက္ခန္ဓမူလကာနိ စတ္တာရိ, ဝေဒနာက္ခန္ဓမူလကာနိ တီဏိ, သညာက္ခန္ဓမူလကာနိ ဒွေ, သင်္ခါရက္ခန္ဓမူလကံ

ekanti heṭṭhā vuttanayeneva anulomanaye aggahitaggahaṇena dasa yamakāni paṭilomanaye dasāti vīsati, tathā sesesupīti ekekasmiṁ kāle vīsati vīsati katvā chasu kālesu vīsaṁ yamakasataṁ, cattārīsāni dve pucchāsatāni, asītyādhikāni cattāri atthasatāni ca hontīti idamettha Pāḷivavatthānaṁ.

Atthavinicchaye panettha atītānāgatapaccuppannasaṅkhātā tayo addhā Pavattivāre viya cutipaṭisandhivasena na labbhanti, pavatte cittakkhaṇavaseneva labbhanti. Tenevettha “yo rūpakkhandhaṁ parijānāti so vedanākkhandhaṁ parijānātī”ti-ādīsu pucchāsu “āmantā”ti vissajjanaṁ kataṁ. Lokuttaramaggakkhaṇasmiñhi nibbānārammaṇena cittena pañcasu khandhesu pariññākiccanibbattiyā yaṁkiñci ekaṁ khandhaṁ parijānanto itarampi parijānātīti vuccati. Evamettha “parijānātī”ti pañhesu anulomanaye pariññākiccassa matthakappattaṁ aggamaggasamaṅgiṁ sandhāya “āmantā”ti vuttanti veditabbaṁ. Paṭilomanaye pana “na parijānātī”ti pañhesu puthujjanādayo sandhāya āmantāti vuttaṁ, “parijānitthā”ti imasmiṁ pana atītakālavāre maggānantara-aggaphale ṭhitopi pariññākiccassa niṭṭhitattā parijānitthayeva nāma.

209. **Yo rūpakkhandhaṁ parijānāti so vedanākkhandhaṁ parijānitthā**ti pañhena aggamaggasamaṅgiṁ pucchati. Yasmā panesa khandhapañcakaṁ parijānātiyeva nāma, na tāva niṭṭhitapariññākicco, tasmā “no”ti paṭisedho kato. Dutiyapañhe pana **parijānitthā**ti arahantaṁ pucchati. Yasmā paneso niṭṭhitapariññākicco. Natthi tassa pariññeyyaṁ nāma, tasmā “no”ti paṭisedho kato. Paṭilomanayavissajjane panettha **arahā rūpakkhandhaṁ na parijānātī**ti arahato pariññāya abhāvena vuttaṁ. **Aggamaggasamaṅgī vedanākkhandhaṁ na parijānitthā**ti arahattamaggaṭṭhassa aniṭṭhitapariññākiccatāya vuttaṁ. Na kevalañca vedanākkhandhameva, ekadhammampi so na parijānittheva. Idaṁ pana pucchāvasena vuttaṁ. **No ca rūpakkhandhan**ti idampi pucchāvaseneva vuttaṁ, aññampi pana so khandhaṁ parijānāti.

210-211. **Yo rūpakkhandhaṁ parijānāti so vedanākkhandhaṁ parijānissatī**ti ettha yasmā maggaṭṭhapuggalo ekacittakkhaṇiko, tasmā so parijānissatīti saṅkhaṁ na gacchati. Tena vuttaṁ “no”ti. **Te rūpakkhandhañca**

ဧကန္တိ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယေနေဝ အနုလောမနယေ အဂ္ဂဟိတဂ္ဂဟဏေန ဒသ ယမကာနိ ပဋိလောမနယေ ဒသာတိ ဝီသတိ၊ တထာ သေသေသုပီတိ ဧကေကသ္မိံ ကာလေ ဝီသတိ ဝီသတိ ကတွာ ဆသု ကာလေသု ဝီသံ ယမကသတံ, စတ္တာရီသာနိ ဒွေ ပုစ္ဆာသတာနိ, အသီတျာဓိကာနိ စတ္တာရိ အတ္ထသတာနိ စ ဟောန္တီတိ ဣဒမေတ္ထ ပါဠိဝဝတ္ထာနံ။

အတ္ထဝိနိစ္ဆယေ ပနေတ္ထ အတီတာနာဂတပစ္စုပ္ပန္နသင်္ခါတာ တယော အဒ္ဓါ ပဝတ္တိဝါရေ ဝိယ စုတိပဋိသန္ဓိဝသေန န လဗ္ဘန္တိ၊ ပဝတ္တေ စိတ္တက္ခဏဝသေနေဝ လဗ္ဘန္တိ။ တေနေဝေတ္ထ “ယော ရူပက္ခန္ဓံ ပရိဇာနာတိ သော ဝေဒနာက္ခန္ဓံ ပရိဇာနာတီ”တိအာဒီသု ပုစ္ဆာသု “အာမန္တာ”တိ ဝိဿဇ္ဇနံ ကတံ။ လောကုတ္တရမဂ္ဂက္ခဏသ္မိဉှိ နိဗ္ဗာနာရမ္မဏေန စိတ္တေန ပဉ္စသု ခန္ဓေသု ပရိညာကိစ္စနိဗ္ဗတ္တိယာ ယံကိဉ္စိ ဧကံ ခန္ဓံ ပရိဇာနန္တော ဣတရမ္ပိ ပရိဇာနာတီတိ ဝုစ္စတိ။ ဧဝမေတ္ထ “ပရိဇာနာတီ”တိ ပဉှေသု အနုလောမနယေ ပရိညာကိစ္စဿ မတ္ထကပ္ပတ္တံ အဂ္ဂမဂ္ဂသမင်္ဂိံ သန္ဓာယ “အာမန္တာ”တိ ဝုတ္တန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ပဋိလောမနယေ ပန “န ပရိဇာနာတီ”တိ ပဉှေသု ပုထုဇ္ဇနာဒယော သန္ဓာယ အာမန္တာတိ ဝုတ္တံ၊ “ပရိဇာနိတ္ထာ”တိ ဣမသ္မိံ ပန အတီတကာလဝါရေ မဂ္ဂါနန္တရအဂ္ဂဖလေ ဌိတောပိ ပရိညာကိစ္စဿ နိဋ္ဌိတတ္တာ ပရိဇာနိတ္ထယေဝ နာမ။

၂၀၉။ **ယော ရူပက္ခန္ဓံ ပရိဇာနာတိ သော ဝေဒနာက္ခန္ဓံ ပရိဇာနိတ္ထာ**တိ ပဉှေန အဂ္ဂမဂ္ဂသမင်္ဂိံ ပုစ္ဆတိ။ ယသ္မာ ပနေသ ခန္ဓပဉ္စကံ ပရိဇာနာတိယေဝ နာမ၊ န တာဝ နိဋ္ဌိတပရိညာကိစ္စော၊ တသ္မာ “နော”တိ ပဋိသေဓော ကတော။ ဒုတိယပဉှေ ပန **ပရိဇာနိတ္ထာ**တိ အရဟန္တံ ပုစ္ဆတိ။ ယသ္မာ ပနေသော နိဋ္ဌိတပရိညာကိစ္စော။ နတ္ထိ တဿ ပရိညေယျံ နာမ၊ တသ္မာ “နော”တိ ပဋိသေဓော ကတော။ ပဋိလောမနယဝိဿဇ္ဇနေ ပနေတ္ထ **အရဟာ ရူပက္ခန္ဓံ န ပရိဇာနာတီ**တိ အရဟတော ပရိညာယ အဘာဝေန ဝုတ္တံ။ **အဂ္ဂမဂ္ဂသမင်္ဂီ ဝေဒနာက္ခန္ဓံ န ပရိဇာနိတ္ထာ**တိ အရဟတ္တမဂ္ဂဋ္ဌဿ အနိဋ္ဌိတပရိညာကိစ္စတာယ ဝုတ္တံ။ န ကေဝလဉ္စ ဝေဒနာက္ခန္ဓမေဝ၊ ဧကဓမ္မမ္ပိ သော န ပရိဇာနိတ္ထေဝ။ ဣဒံ ပန ပုစ္ဆာဝသေန ဝုတ္တံ။ **နော စ ရူပက္ခန္ဓန္**တိ ဣဒမ္ပိ ပုစ္ဆာဝသေနေဝ ဝုတ္တံ၊ အညမ္ပိ ပန သော ခန္ဓံ ပရိဇာနာတိ။

၂၁၀-၂၁၁။ **ယော ရူပက္ခန္ဓံ ပရိဇာနာတိ သော ဝေဒနာက္ခန္ဓံ ပရိဇာနိဿတီ**တိ ဧတ္ထ ယသ္မာ မဂ္ဂဋ္ဌပုဂ္ဂလော ဧကစိတ္တက္ခဏိကော၊ တသ္မာ သော ပရိဇာနိဿတီတိ သင်္ခံ န ဂစ္ဆတိ။ တေန ဝုတ္တံ “နော”တိ။ **တေ ရူပက္ခန္ဓဉ္စ**

na parijānitthāti pucchāsabhāgena vuttaṁ, na parijāniṁsūti panettha attho. Iminā upāyena sabbattha atthavinicchayo veditabboti.

Pariññāvāravaṇṇanā.

Khandhayamakavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

3. Āyatanayamaka

1. Paṇṇatti-uddesavāravaṇṇanā

1-9. Idāni Mūlayamake desiteyeva kusalādidhamme āyatanavasenāpi saṅgaṇhitvā Khandhayamakānantaraṁ desitassa Āyatanayamakassa vaṇṇanā hoti. Tattha Khandhayamake vuttanayeneva Pāḷivavatthānaṁ veditabbaṁ. Yatheva hi tattha Paṇṇattivāro Pavattivāro Pariññāvāroti tayo mahāvārā honti, tathā idhāpi. Vacanatthopi nesaṁ tattha vuttanayeneva veditabbo. Idhāpi ca Paṇṇattivāro uddesaniddesavasena dvidhā vavatthito, itare niddesavaseneva. Tattha “dvādasāyatanānī”tipadaṁ ādiṁ katvā yāva **“nāyatanā na mano”**ti, tāva Paṇṇattivārassa uddesavāro veditabbo. Tattha **dvādasāyatanānī**ti ayaṁ yamakavasena pucchi tabbānaṁ āyatanānaṁ uddeso. **Cakkhāyatanaṁ -pa- dhammāyatanan**ti tesaññeva pabhedato nāmavavatthānaṁ. Yamakavasena pucchāsukhatthañcettha paṭhamaṁ paṭipāṭiyā ajjhattarūpāyatanāni vuttāni, pacchā bāhirarūpāyatanāni, pariyosāne manāyatanadhammāyatanāni.

Yathā pana heṭṭhā khandhavasena, evamidha imesaṁ āyatanānaṁ vasena Padasodhanavāro Padasodhanamūlacakkavāro Suddhāyatanavāro suddhāyatanamūlacakkavāroti cattārova nayavārā honti. Ekeko cettha anulomapaṭilomavasena duvidhoyeva. Tesamattho tattha vuttanayeneva veditabbo. Yathā pana Khandhayamake Padasodhanavārassa Anulomavāre “rūpaṁ rūpakkhandho rūpan”ti-ādīni pañca yamakāni, tathā idha “cakkhu cakkhāyatanaṁ, cakkhāyatanaṁ cakkhū”ti-ādīni dvādasa, Paṭilomavārepi “na cakkhu na cakkhāyatanaṁ, na cakkhāyatanaṁ na cakkhū”ti-ādīni

န ပရိဇာနိတ္ထာတိ ပုစ္ဆာသဘာဂေန ဝုတ္တံ၊ န ပရိဇာနိံသူတိ ပနေတ္ထ အတ္ထော။ ဣမိနာ ဥပါယေန သဗ္ဗတ္ထ အတ္ထဝိနိစ္ဆယော ဝေဒိတဗ္ဗောတိ။

ပရိညာဝါရဝဏ္ဏနာ။

ခန္ဓယမကဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၃-အာယတနယမက

၁-ပဏ္ဏတ္တိဥဒ္ဒေသဝါရဝဏ္ဏနာ

၁-၉။ ဣဒါနိ မူလယမကေ ဒေသိတေယေဝ ကုသလာဒိဓမ္မေ အာယတနဝသေနာပိ သင်္ဂဏှိတွာ ခန္ဓယမကာနန္တရံ ဒေသိတဿ အာယတနယမကဿ ဝဏ္ဏနာ ဟောတိ။ တတ္ထ ခန္ဓယမကေ ဝုတ္တနယေနေဝ ပါဠိဝဝတ္ထာနံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ယထေဝ ဟိ တတ္ထ ပဏ္ဏတ္တိဝါရော ပဝတ္တိဝါရော ပရိညာဝါရောတိ တယော မဟာဝါရာ ဟောန္တိ၊ တထာ ဣဓာပိ။ ဝစနတ္ထောပိ နေသံ တတ္ထ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဣဓာပိ စ ပဏ္ဏတ္တိဝါရော ဥဒ္ဒေသနိဒ္ဒေသဝသေန ဒွိဓာ ဝဝတ္ထိတော၊ ဣတရေ နိဒ္ဒေသဝသေနေဝ။ တတ္ထ “ဒွါဒသာယတနာနီ”တိပဒံ အာဒိံ ကတွာ ယာဝ “**နာယတနာ န မနော**”တိ၊ တာဝ ပဏ္ဏတ္တိဝါရဿ ဥဒ္ဒေသဝါရော ဝေဒိတဗ္ဗော။ တတ္ထ **ဒွါဒသာယတနာနီ**တိ အယံ ယမကဝသေန ပုစ္ဆိတဗ္ဗာနံ အာယတနာနံ ဥဒ္ဒေသော။ **စက္ခာယတနံ။ပ။ ဓမ္မာယတန**န္တိ တေသညေဝ ပဘေဒတော နာမဝဝတ္ထာနံ။ ယမကဝသေန ပုစ္ဆာသုခတ္ထဉ္စေတ္ထ ပဌမံ ပဋိပါဋိယာ အဇ္ဈတ္တရူပါယတနာနိ ဝုတ္တာနိ၊ ပစ္ဆာ ဗာဟိရရူပါယတနာနိ၊ ပရိယောသာနေ မနာယတနဓမ္မာယတနာနိ။

ယထာ ပန ဟေဋ္ဌာ ခန္ဓဝသေန၊ ဧဝမိဓ ဣမေသံ အာယတနာနံ ဝသေန ပဒသောဓနဝါရော ပဒသောဓနမူလစက္ကဝါရော သုဒ္ဓါယတနဝါရော သုဒ္ဓါယတနမူလစက္ကဝါရောတိ စတ္တာရောဝ နယဝါရာ ဟောန္တိ။ ဧကေကော စေတ္ထ အနုလောမပဋိလောမဝသေန ဒုဝိဓောယေဝ။ တေသမတ္ထော တတ္ထ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗော။ ယထာ ပန ခန္ဓယမကေ ပဒသောဓနဝါရဿ အနုလောမဝါရေ “ရူပံ ရူပက္ခန္ဓော၊ ရူပက္ခန္ဓော ရူပ”န္တိအာဒီနိ ပဉ္စ ယမကာနိ၊ တထာ ဣဓ “စက္ခု စက္ခာယတနံ၊ စက္ခာယတနံ စက္ခူ”တိအာဒီနိ ဒွါဒသ, ပဋိလောမဝါရေပိ “န စက္ခု န စက္ခာယတနံ၊ န စက္ခာယတနံ န စက္ခူ”တိအာဒီနိ

dvādasa. Padasodhanamūlacakkavārassa panettha Anulomavāre ekekāyatanamūlakāni ekādasa ekādasa katvā dvattiṁsasataṁ yamakāni, Paṭilomavārepi dvattiṁsasatameva. Suddhāyatanavārassāpi Anulomavāre dvādasa, Paṭilomavāre dvādasa. Suddhāyatanamūlacakkavārassāpi Anulomavāre ekekāyatanamūlakāni ekādasa ekādasa katvā dvattiṁsasataṁ yamakāni, Paṭilomavārepi dvattiṁsasatamevāti evamidha chasattatādhikehi pañcahi yamakasatehi dvipaññāsādhikehi ekādasahi pucchāsatehi caturādhikehi tevīsāya atthasatehi ca paṭimaṇḍito Paṇṇattivārassa uddesavāro veditabbo.

Paṇṇatti-uddesavāravaṇṇanā.

---

1. Paṇṇattiniddesavāravaṇṇanā

10-17. Niddesavāre pana heṭṭhā Khandhayamakassa Paṇṇattivāraniddese vuttanayeneva attho veditabbo aññatra visesā. Tatrāyaṁ viseso—**dibbacakkhū**ti dutiyavijjāñāṇaṁ. **Paññācakkhū**ti tatiyavijjāñāṇaṁ. **Dibbasotan**ti dutiya-abhiññāñāṇaṁ. **Taṇhāsotan**ti taṇhāva. **Avaseso kāyo**ti nāmakāyo rūpakāyo hatthikāyo assakāyoti evamādi. **Avasesaṁ rūpan**ti rūpāyatanato sesaṁ bhūtupādāyarūpañceva piyarūpasātarūpañca. **Sīlagandho**ti-ādīni vāyanaṭṭhena sīlādīnaṁyeva nāmāni. **Attharaso**ti-ādīnipi sādumadhuraṭṭhena atthādīnaññeva nāmāni. **Avaseso dhammo**ti pariyattidhammādi-anekappabhedoti ayamettha viseso.

Paṇṇattiniddesavāravaṇṇanā.

---

2. Pavattivāravaṇṇanā

18-21. Idhāpi ca Pavattivārassa uppādavārādīsu tīsu antaravāresu ekekasmiṁ chaḷeva kālabhedā, tesaṁ ekekasmiṁ kāle Puggalavārādayo tayo vārā, te sabbepi anulomapaṭilomanayavasena

ဒွါဒသ။ ပဒသောဓနမူလစက္ကဝါရဿ ပနေတ္ထ အနုလောမဝါရေ ဧကေကာယတနမူလကာနိ ဧကာဒသ ဧကာဒသ ကတွာ ဒွတ္တိံသသတံ ယမကာနိ၊ ပဋိလောမဝါရေပိ ဒွတ္တိံသသတမေဝ။ သုဒ္ဓါယတနဝါရဿာပိ အနုလောမဝါရေ ဒွါဒသ၊ ပဋိလောမဝါရေ ဒွါဒသ။ သုဒ္ဓါယတနမူလစက္ကဝါရဿာပိ အနုလောမဝါရေ ဧကေကာယတနမူလကာနိ ဧကာဒသ ဧကာဒသ ကတွာ ဒွတ္တိံသသတံ ယမကာနိ၊ ပဋိလောမဝါရေပိ ဒွတ္တိံသသတမေဝါတိ ဧဝမိဓ ဆသတ္တတာဓိကေဟိ ပဉ္စဟိ ယမကသတေဟိ ဒွိပညာသာဓိကေဟိ ဧကာဒသဟိ ပုစ္ဆာသတေဟိ စတုရာဓိကေဟိ တေဝီသာယ အတ္ထသတေဟိ စ ပဋိမဏ္ဍိတော ပဏ္ဏတ္တိဝါရဿ ဥဒ္ဒေသဝါရော ဝေဒိတဗ္ဗော။

ပဏ္ဏတ္တိဥဒ္ဒေသဝါရဝဏ္ဏနာ။

၁-ပဏ္ဏတ္တိနိဒ္ဒေသဝါရဝဏ္ဏနာ

၁၀-၁၇။ နိဒ္ဒေသဝါရေ ပန ဟေဋ္ဌာ ခန္ဓယမကဿ ပဏ္ဏတ္တိဝါရနိဒ္ဒေသေ ဝုတ္တနယေနေဝ အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော အညတြ ဝိသေသာ။ တတြာယံ ဝိသေသော—**ဒိဗ္ဗစက္ခု**တိ ဒုတိယဝိဇ္ဇာဉာဏံ။ **ပညာစက္ခု**တိ တတိယဝိဇ္ဇာဉာဏံ။ **ဒိဗ္ဗသောတ**န္တိ ဒုတိယအဘိညာဉာဏံ။ **တဏှာသောတ**န္တိ တဏှာဝ။ **အဝသေသော ကာယော**တိ နာမကာယော ရူပကာယော ဟတ္ထိကာယော အဿကာယောတိ ဧဝမာဒိ။ **အဝသေသံ ရူပ**န္တိ ရူပါယတနတော သေသံ ဘူတုပါဒါယရူပဉ္စေဝ ပိယရူပသာတရူပဉ္စ။ **သီလဂန္ဓော**တိအာဒီနိ ဝါယနဋ္ဌေန သီလာဒီနံယေဝ နာမာနိ။ **အတ္ထရသော**တိအာဒီနိပိ သာဒုမဓုရဋ္ဌေန အတ္ထာဒီနညေဝ နာမာနိ။ **အဝသေသော ဓမ္မော**တိ ပရိယတ္တိဓမ္မာဒိအနေကပ္ပဘေဒေါတိ အယမေတ္ထ ဝိသေသော။

ပဏ္ဏတ္တိနိဒ္ဒေသဝါရဝဏ္ဏနာ။

၂-ပဝတ္တိဝါရဝဏ္ဏနာ

၁၈-၂၁။ ဣဓာပိ စ ပဝတ္တိဝါရဿ ဥပ္ပါဒဝါရာဒီသု တီသု အန္တရဝါရေသု ဧကေကသ္မိံ ဆဠေဝ ကာလဘေဒါ၊ တေသံ ဧကေကသ္မိံ ကာလေ ပုဂ္ဂလဝါရာဒယော တယော ဝါရာ၊ တေ သဗ္ဗေပိ အနုလောမပဋိလောမနယဝသေန

duvidhāva honti. Tattha paccuppannakāle Puggalavārassa anulomanaye yathā Khandhayamake rūpakkhandhamūlakāni cattāri, vedanākkhandhamūlakāni tīṇi, saññākkhandhamūlakāni dve, saṅkhārakkhandhamūlakaṁ ekanti aggahitaggahaṇena dasa yamakāni honti, evaṁ "yassa cakkhāyatanaṁ uppajjati tassa sotāyatanaṁ uppajjati, yassa vā pana sotāyatanaṁ uppajjati tassa cakkhāyatanaṁ uppajjati. Yassa cakkhāyatanaṁ uppajjati tassa ghānāyatanaṁ jivhāyatanaṁ kāyāyatanaṁ rūpāyatanaṁ saddāyatanaṁ gandhāyatanaṁ rasāyatanaṁ phoṭṭhabbāyatanaṁ manāyatanaṁ dhammāyatanaṁ uppajjati, yassa vā pana dhammāyatanaṁ uppajjati tassa cakkhāyatanaṁ uppajjatī"ti evaṁ cakkhāyatanamūlakāni ekādasa. "Yassa sotāyatanaṁ uppajjati tassa ghānāyatanaṁ uppajjatī"ti-ādinā nayena sotāyatanamūlakāni dasa, ghānāyatanamūlakāni nava, jivhāyatanamūlakāni aṭṭha, kāyāyatanamūlakāni satta, rūpāyatanamūlakāni cha, saddāyatanamūlakāni pañca, gandhāyatanamūlakāni cattāri, rasāyatanamūlakāni tīṇi, phoṭṭhabbāyatanamūlakāni dve, manāyatanamūlakaṁ ekanti aggahitaggahaṇena chasaṭṭhi yamakāni honti.

Tattha cakkhāyatanamūlakesu ekādasasu "yassa cakkhāyatanaṁ uppajjati tassa sotāyatanaṁ ghānāyatanaṁ rūpāyatanaṁ manāyatanaṁ dhammāyatanaṁ uppajjatī"ti imāni pañceva vissajjitāni. Tesu paṭhamaṁ vissajjetabbaṁ tāva vissajjitaṁ. Dutiyaṁ kiñcāpi paṭhamena sadisavissajjanaṁ, cakkhusotāyatanānaṁ pavattiṭṭhāne pana ghānāyatanassa na ekantena pavattito "kathaṁ nu kho etaṁ vissajjetabban"ti vimatinivāraṇatthaṁ vissajjitaṁ. Rūpāyatanamanāyatanadhammāyatanehi saddhiṁ tīṇi yamakāni asadisavissajjanattā vissajjitāni. Sesesu jivhāyatanakāyāyatanehi tāva saddhiṁ dve yamakāni purimehi dvīhi saddhiṁ sadisavissajjanāni. Saddāyatanassa paṭisandhikkhaṇe anuppattito tena saddhiṁ yamakassa vissajjanameva natthi. Gandha rasa phoṭṭhabbāyatanehipi saddhiṁ tīṇi yamakāni purimehi dvīhi sadisavissajjanāneva hontīti tantiyā lahubhāvatthaṁ saṁkhittāni. Sotāyatanamūlakesu yaṁ labbhati, taṁ purimehi sadisavissajjanamevāti ekampi Pāḷiṁ nāruḷhaṁ. Ghānāyatanamūlakesu rūpāyatanena saddhiṁ ekaṁ manāyatanadhammāyatanehi saddhiṁ dveti tīṇi yamakāni Pāḷiṁ āruḷhāni, sesāni ghānāyatanayamakena sadisavissajjanattā nāruḷhāni. Tathā jivhāyatanakāyāyatanamūlakāni

ဒုဝိဓာဝ ဟောန္တိ။ တတ္ထ ပစ္စုပ္ပန္နကာလေ ပုဂ္ဂလဝါရဿ အနုလောမနယေ ယထာ ခန္ဓယမကေ ရူပက္ခန္ဓမူလကာနိ စတ္တာရိ, ဝေဒနာက္ခန္ဓမူလကာနိ တီဏိ, သညာက္ခန္ဓမူလကာနိ ဒွေ, သင်္ခါရက္ခန္ဓမူလကံ ဧကန္တိ အဂ္ဂဟိတဂ္ဂဟဏေန ဒသ ယမကာနိ ဟောန္တိ၊ ဧဝံ “ယဿ စက္ခာယတနံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ တဿ သောတာယတနံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ ယဿ ဝါ ပန သောတာယတနံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ တဿ စက္ခာယတနံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ ယဿ စက္ခာယတနံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ တဿ ဃာနာယတနံ ဇိဝှာယတနံ ကာယာယတနံ ရူပါယတနံ သဒ္ဒါယတနံ ဂန္ဓာယတနံ ရသာယတနံ ဖောဋ္ဌဗ္ဗာယတနံ မနာယတနံ ဓမ္မာယတနံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ ယဿ ဝါ ပန ဓမ္မာယတနံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ တဿ စက္ခာယတနံ ဥပ္ပဇ္ဇတီ’’တိ ဧဝံ စက္ခာယတနမူလကာနိ ဧကာဒသ။ “ယဿ သောတာယတနံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ တဿ ဃာနာယတနံ ဥပ္ပဇ္ဇတီ”တိအာဒိနာ နယေန သောတာယတနမူလကာနိ ဒသ၊ ဃာနာယတနမူလကာနိ နဝ၊ ဇိဝှာယတနမူလကာနိ အဋ္ဌ၊ ကာယာယတနမူလကာနိ သတ္တ၊ ရူပါယတနမူလကာနိ ဆ၊ သဒ္ဒါယတနမူလကာနိ ပဉ္စ၊ ဂန္ဓာယတနမူလကာနိ စတ္တာရိ၊ ရသာယတနမူလကာနိ တီဏိ၊ ဖောဋ္ဌဗ္ဗာယတနမူလကာနိ ဒွေ၊ မနာယတနမူလကံ ဧကန္တိ အဂ္ဂဟိတဂ္ဂဟဏေန ဆသဋ္ဌိ ယမကာနိ ဟောန္တိ။

တတ္ထ စက္ခာယတနမူလကေသု ဧကာဒသသု “ယဿ စက္ခာယတနံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ တဿ သောတာယတနံ ဃာနာယတနံ ရူပါယတနံ မနာယတနံ ဓမ္မာယတနံ ဥပ္ပဇ္ဇတီ”တိ ဣမာနိ ပဉ္စေဝ ဝိဿဇ္ဇိတာနိ။ တေသု ပဌမံ ဝိဿဇ္ဇေတဗ္ဗံ တာဝ ဝိဿဇ္ဇိတံ။ ဒုတိယံ ကိဉ္စာပိ ပဌမေန သဒိသဝိဿဇ္ဇနံ၊ စက္ခုသောတာယတနာနံ ပဝတ္တိဋ္ဌာနေ ပန ဃာနာယတနဿ န ဧကန္တေန ပဝတ္တိတော ‘‘ကထံ နု ခေါ ဧတံ ဝိဿဇ္ဇေတဗ္ဗ’’န္တိ ဝိမတိနိဝါရဏတ္ထံ ဝိဿဇ္ဇိတံ။ ရူပါယတနမနာယတနဓမ္မာယတနေဟိ သဒ္ဓိံ တီဏိ ယမကာနိ အသဒိသဝိဿဇ္ဇနတ္တာ ဝိဿဇ္ဇိတာနိ။ သေသေသု ဇိဝှာယတနကာယာယတနေဟိ တာဝ သဒ္ဓိံ ဒွေ ယမကာနိ ပုရိမေဟိ ဒွီဟိ သဒ္ဓိံ သဒိသဝိဿဇ္ဇနာနိ။ သဒ္ဒါယတနဿ ပဋိသန္ဓိက္ခဏေ အနုပ္ပတ္တိတော တေန သဒ္ဓိံ ယမကဿ ဝိဿဇ္ဇနမေဝ နတ္ထိ။ ဂန္ဓ ရသ ဖောဋ္ဌဗ္ဗာယတနေဟိပိ သဒ္ဓိံ တီဏိ ယမကာနိ ပုရိမေဟိ ဒွီဟိ သဒိသဝိဿဇ္ဇနာနေဝ ဟောန္တီတိ တန္တိယာ လဟုဘာဝတ္ထံ သံခိတ္တာနိ။ သောတာယတနမူလကေသု ယံ လဗ္ဘတိ၊ တံ ပုရိမေဟိ သဒိသဝိဿဇ္ဇနမေဝါတိ ဧကမ္ပိ ပါဠိံ နာရူဠှံ။ ဃာနာယတနမူလကေသု ရူပါယတနေန သဒ္ဓိံ ဧကံ မနာယတနဓမ္မာယတနေဟိ သဒ္ဓိံ ဒွေတိ တီဏိ ယမကာနိ ပါဠိံ အာရူဠှာနိ၊ သေသာနိ ဃာနာယတနယမကေန သဒိသဝိဿဇ္ဇနတ္တာ နာရူဠှာနိ။ တထာ ဇိဝှာယတနကာယာယတနမူလကာနိ

rūpāyatanamūlakesu manāyatanadhammāyatanehi saddhiṁ dveyeva vissajjitāni. Gandharasaphoṭṭhabbehi pana saddhiṁ tīṇi rūpāyatanamanāyatanehi saddhiṁ sadisavissajjanāni. Yatheva hettha “sarūpakānaṁ acittakānan”ti-ādi vuttaṁ, tathā idhāpi “sarūpakānaṁ agandhakānaṁ arasakānaṁ aphoṭṭhabbakānan”ti yojanā veditabbā. Gandhādīni cettha āyatanabhūtāneva adhippetāni, tasmā “sarūpakānaṁ sagandhāyatanānan”ti āyatanavasenettha attho daṭṭhabbo.

Saddāyatanamūlakāni atthābhāvato Pāḷiṁ nāruḷhāneva. Gandharasaphoṭṭhabbamūlakāni cattāri tīṇi dve ca heṭṭhimehi sadisavissajjanattā Pāḷiṁ nāruḷhāni. Manāyatanamūlakaṁ vissajjitamevāti evametāni paccuppannakāle Puggalavārassa anulomanaye katipayayamakavissajjaneneva chasaṭṭhiyamakāni vissajjitāni nāma hontīti veditabbāni. Yathā ca Puggalavāre, evaṁ Okāsavārepi Puggalokāsavārepi chasaṭṭhīti paccuppannakāle tīsu vāresu anulomanaye aṭṭhanavutisataṁ yamakāni honti. Yathā ca anulomanaye, evaṁ paṭilomanayepīti sabbānipi paccuppannakāle channavutādhikāni tīṇi yamakasatāni honti. Tesu dvānavutādhikāni satta pucchāsatāni caturāsītādhikāni ca pannarasa atthasatāni hontīti veditabbāni. Evaṁ sesesupi pañcasu kālabhedesūti sabbānipi chasattatādhikāni tevīsati yamakasatāni, tato diguṇā pucchā, tato diguṇā atthāti idamettha Uppādavāre Pāḷivavatthānaṁ. Nirodhavāra-uppādanirodhavāresupi eseva nayoti sabbasmimpi Pavattivāre aṭṭhavīsāni ekasattati yamakasatāni, tato diguṇā pucchā, tato diguṇā atthā veditabbā. Pāḷi pana manāyatanaṁ dhammāyatanañca ekasadisaṁ, nānaṁ natthi. Upari pana “vārasaṅkhepo hotī”ti-ādīni vatvā tattha tattha saṁkhittā. Tasmā yaṁ tattha tattha saṁkhittaṁ, taṁ sabbaṁ asammuyhantehi sallakkhetabbaṁ.

Atthavinicchaye panettha idaṁ nayumukhaṁ—**sacakkhukānaṁ asotakānan**ti apāye jātibadhira-opapātikaṁ sandhāya vuttaṁ. So hi sacakkhuko asotako hutvā upapajjati. Yathāha ‘kāmadhātuyā upapattikkhaṇe kassaci aparāni dasāyatanāni pātubhavanti, opapātikānaṁ

ရူပါယတနမူလကေသု မနာယတနဓမ္မာယတနေဟိ သဒ္ဓိံ ဒွေယေဝ ဝိဿဇ္ဇိတာနိ။ ဂန္ဓရသဖောဋ္ဌဗ္ဗေဟိ ပန သဒ္ဓိံ တီဏိ ရူပါယတနမနာယတနေဟိ သဒ္ဓိံ သဒိသဝိဿဇ္ဇနာနိ။ ယထေဝ ဟေတ္ထ “သရူပကာနံ အစိတ္တကာန”န္တိအာဒိ ဝုတ္တံ၊ တထာ ဣဓာပိ “သရူပကာနံ အဂန္ဓကာနံ အရသကာနံ အဖောဋ္ဌဗ္ဗကာန”န္တိ ယောဇနာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ဂန္ဓာဒီနိ စေတ္ထ အာယတနဘူတာနေဝ အဓိပ္ပေတာနိ၊ တသ္မာ “သရူပကာနံ သဂန္ဓာယတနာန”န္တိ အာယတနဝသေနေတ္ထ အတ္ထော ဒဋ္ဌဗ္ဗော။

သဒ္ဒါယတနမူလကာနိ အတ္ထာဘာဝတော ပါဠိံ နာရုဠှာနေဝ။ ဂန္ဓရသဖောဋ္ဌဗ္ဗမူလကာနိ စတ္တာရိ တီဏိ ဒွေ စ ဟေဋ္ဌိမေဟိ သဒိသဝိဿဇ္ဇနတ္တာ ပါဠိံ နာရုဠှာနိ။ မနာယတနမူလကံ ဝိဿဇ္ဇိတမေဝါတိ ဧဝမေတာနိ ပစ္စုပ္ပန္နကာလေ ပုဂ္ဂလဝါရဿ အနုလောမနယေ ကတိပယယမကဝိဿဇ္ဇနေနေဝ ဆသဋ္ဌိယမကာနိ ဝိဿဇ္ဇိတာနိ နာမ ဟောန္တီတိ ဝေဒိတဗ္ဗာနိ။ ယထာ စ ပုဂ္ဂလဝါရေ၊ ဧဝံ ဩကာသဝါရေပိ ပုဂ္ဂလောကာသဝါရေပိ ဆသဋ္ဌီတိ ပစ္စုပ္ပန္နကာလေ တီသု ဝါရေသု အနုလောမနယေ အဋ္ဌနဝုတိသတံ ယမကာနိ ဟောန္တိ။ ယထာ စ အနုလောမနယေ၊ ဧဝံ ပဋိလောမနယေပီတိ သဗ္ဗာနိပိ ပစ္စုပ္ပန္နကာလေ ဆန္နဝုတာဓိကာနိ တီဏိ ယမကသတာနိ ဟောန္တိ။ တေသု ဒွါနဝုတာဓိကာနိ သတ္တ ပုစ္ဆာသတာနိ စတုရာသီတာဓိကာနိ စ ပန္နရသ အတ္ထသတာနိ ဟောန္တီတိ ဝေဒိတဗ္ဗာနိ။ ဧဝံ သေသေသုပိ ပဉ္စသု ကာလဘေဒေသူတိ သဗ္ဗာနိပိ ဆသတ္တတာဓိကာနိ တေဝီသတိ ယမကသတာနိ, တတော ဒိဂုဏာ ပုစ္ဆာ, တတော ဒိဂုဏာ အတ္ထာတိ ဣဒမေတ္ထ ဥပ္ပါဒဝါရေ ပါဠိဝဝတ္ထာနံ။ နိရောဓဝါရဥပ္ပါဒနိရောဓဝါရေသုပိ ဧသေဝ နယောတိ သဗ္ဗသ္မိမ္ပိ ပဝတ္တိဝါရေ အဋ္ဌဝီသာနိ ဧကသတ္တတိ ယမကသတာနိ, တတော ဒိဂုဏာ ပုစ္ဆာ, တတော ဒိဂုဏာ အတ္ထာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ပါဠိ ပန မနာယတနံ ဓမ္မာယတနဉ္စ ဧကသဒိသံ, နာနံ နတ္ထိ။ ဥပရိ ပန “ဝါရသင်္ခေပေါ ဟောတီ”တိအာဒီနိ ဝတွာ တတ္ထ တတ္ထ သံခိတ္တာ။ တသ္မာ ယံ တတ္ထ တတ္ထ သံခိတ္တံ၊ တံ သဗ္ဗံ အသမ္မုယှန္တေဟိ သလ္လက္ခေတဗ္ဗံ။

အတ္ထဝိနိစ္ဆယေ ပနေတ္ထ ဣဒံ နယမုခံ—**သစက္ခုကာနံ အသောတကာနန္တိ** အပါယေ ဇာတိဗဓိရဩပပါတိကံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ။ သော ဟိ သစက္ခုကော အသောတကော ဟုတွာ ဥပပဇ္ဇတိ။ ယထာဟ “ကာမဓာတုယာ ဥပပတ္တိက္ခဏေ ကဿစိ အပရာနိ ဒသာယတနာနိ ပါတုဘဝန္တိ၊ ဩပပါတိကာနံ

petānaṁ opapātikānaṁ asurānaṁ opapātikānaṁ tiracchānagatānaṁ opapātikānaṁ nerayikānaṁ jaccabadhirānaṁ upapattikkhaṇe dasāyatanāni pātubhavanti cakkhāyatanaṁ rūpaghānagandhajivhārasakāyaphoṭṭhabbāyatanaṁ manāyatanaṁ dhammāyatanan”ti. **Sacakkhukānaṁ sasotakānan**ti sugatiduggatīsu paripuṇṇāyatane ca opapātike rūpībrahmāno ca sandhāya vuttaṁ. Te hi sacakkhukā sasotakā hutvā upapajjanti. Yathāha “kāmadhātuyā upapattikkhaṇe kassaci ekādasāyatanāni pātubhavanti, kāmāvacarānaṁ devānaṁ paṭhamakappikānaṁ manussānaṁ opapātikānaṁ petānaṁ opapātikānaṁ Asurānaṁ opapātikānaṁ tiracchānagatānaṁ opapātikānaṁ nerayikānaṁ paripuṇṇāyatanānaṁ. Rūpadhātuyā upapattikkhaṇe pañcāyatanāni pātubhavanti cakkhāyatanaṁ rūpasotamanāyatanaṁ dhammāyatanan”ti.

Aghānakānanti Brahmapārisajjādayo sandhāya vuttaṁ. Te hi sacakkhukā aghānakā hutvā upapajjanti. Kāmadhātuyaṁ pana aghānako opapātiko natthi. Yadi bhaveyya, “kassaci aṭṭhāyatanāni pātubhavantī”ti vadeyya. Yo gabbhaseyyako pana aghānako siyā, so “sacakkhukānan”ti vacanato idha anadhippeto. **Sacakkhukānaṁ saghānakānan**ti jaccabadhirampi paripuṇṇāyatanampi opapātikaṁ sandhāya vuttaṁ. **Saghānakānaṁ acakkhukānan**ti jaccandhampi jaccabadhirampi opapātikaṁ sandhāya vuttameva. **Saghānakānaṁ sacakkhukānan**ti paripuṇṇāyatanameva opapātikaṁ sandhāya vuttaṁ.

Sarūpakānaṁ acakkhukānanti ettha jaccandhajaccabadhira-opapātikesu aññataropi gabbhaseyyakopi labbhatiyeva. **Sacittakānaṁ acakkhukānan**ti ettha heṭṭhā vuttehi jaccandhādīhi tīhi saddhiṁ arūpinopi labbhanti. **Acakkhukānan**ti ettha purimapade vuttehi catūhi saddhiṁ Asaññasattāpi labbhanti. **Sarūpakānaṁ aghānakānan**ti ettha gabbhaseyyakā ca Asaññasattā ca sesarūpībrahmāno ca labbhanti. **Sacittakānaṁ aghānakānan**ti ettha gabbhaseyyakā ca rūpārūpabrahmāno ca labbhanti. **Acittakānaṁ arūpakānan**tipadesu pana ekavokāracatuvokārasattāva labbhantīti iminā nayena sabbesu Puggalavāresu puggalavibhāgo veditabbo.

22-254. Okāsavāre **yattha cakkhāyatanan**ti rūpībrahmalokaṁ pucchati, teneva **āmantā**ti vuttaṁ. Tasmiñhi tale niyamato tāni

ပေတာနံ ဩပပါတိကာနံ အသုရာနံ ဩပပါတိကာနံ တိရစ္ဆာနဂတာနံ ဩပပါတိကာနံ နေရယိကာနံ ဇစ္စဗဓိရာနံ ဥပပတ္တိက္ခဏေ ဒသာယတနာနိ ပါတုဘဝန္တိ စက္ခာယတနံ ရူပဃာနဂန္ဓဇိဝှါရသကာယဖောဋ္ဌဗ္ဗာယတနံ မနာယတနံ ဓမ္မာယတန”န္တိ။ **သစက္ခုကာနံ သသောတကာန**န္တိ သုဂတိဒုဂ္ဂတီသု ပရိပုဏ္ဏာယတနေ စ ဩပပါတိကေ ရူပီဗြဟ္မာနော စ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ။ တေ ဟိ သစက္ခုကာ သသောတကာ ဟုတွာ ဥပပဇ္ဇန္တိ။ ယထာဟ “ကာမဓာတုယာ ဥပပတ္တိက္ခဏေ ကဿစိ ဧကာဒသာယတနာနိ ပါတုဘဝန္တိ၊ ကာမာဝစရာနံ ဒေဝါနံ ပဌမကပ္ပိကာနံ မနုဿာနံ ဩပပါတိကာနံ ပေတာနံ ဩပပါတိကာနံ အသုရာနံ ဩပပါတိကာနံ တိရစ္ဆာနဂတာနံ ဩပပါတိကာနံ နေရယိကာနံ ပရိပုဏ္ဏာယတနာနံ။ ရူပဓာတုယာ ဥပပတ္တိက္ခဏေ ပဉ္စာယတနာနိ ပါတုဘဝန္တိ စက္ခာယတနံ ရူပသောတမနာယတနံ ဓမ္မာယတန”န္တိ။

အဃာနကာနန္တိ ဗြဟ္မပါရိသဇ္ဇာဒယော သန္ဓာယ ဝုတ္တံ။ တေ ဟိ သစက္ခုကာ အဃာနကာ ဟုတွာ ဥပပဇ္ဇန္တိ။ ကာမဓာတုယံ ပန အဃာနကော ဩပပါတိကော နတ္ထိ။ ယဒိ ဘဝေယျ၊ “ကဿစိ အဋ္ဌာယတနာနိ ပါတုဘဝန္တိ”တိ ဝဒေယျ။ ယော ဂဗ္ဘသေယျကော ပန အဃာနကော သိယာ၊ သော “သစက္ခုကာန”န္တိ ဝစနတော ဣဓ အနဓိပ္ပေတော။ **သစက္ခုကာနံ သဃာနကာန**န္တိ ဇစ္စဗဓိရမ္ပိ ပရိပုဏ္ဏာယတနမ္ပိ ဩပပါတိကံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ။ **သဃာနကာနံ အစက္ခုကာန**န္တိ ဇစ္စန္ဓမ္ပိ ဇစ္စဗဓိရမ္ပိ ဩပပါတိကံ သန္ဓာယ ဝုတ္တမေဝ။ **သဃာနကာနံ သစက္ခုကာန**န္တိ ပရိပုဏ္ဏာယတနမေဝ ဩပပါတိကံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ။

သရူပကာနံ အစက္ခုကာနန္တိ ဧတ္ထ ဇစ္စန္ဓဇစ္စဗဓိရဩပပါတိကေသု အညတရောပိ ဂဗ္ဘသေယျကောပိ လဗ္ဘတိယေဝ။ **သစိတ္တကာနံ အစက္ခုကာန**န္တိ ဧတ္ထ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တေဟိ ဇစ္စန္ဓာဒီဟိ တီဟိ သဒ္ဓိံ အရူပိနောပိ လဗ္ဘန္တိ။ **အစက္ခုကာန**န္တိ ဧတ္ထ ပုရိမပဒေ ဝုတ္တေဟိ စတူဟိ သဒ္ဓိံ အသညသတ္တာပိ လဗ္ဘန္တိ။ **သရူပကာနံ အဃာနကာန**န္တိ ဧတ္ထ ဂဗ္ဘသေယျကာ စ အသညသတ္တာ စ သေသရူပီဗြဟ္မာနော စ လဗ္ဘန္တိ။ **သစိတ္တကာနံ အဃာနကာန**န္တိ ဧတ္ထ ဂဗ္ဘသေယျကာ စ ရူပါရူပဗြဟ္မာနော စ လဗ္ဘန္တိ။ **အစိတ္တကာနံ အရူပကာန**န္တိပဒေသု ပန ဧကဝေါကာရစတုဝေါကာရသတ္တာဝ လဗ္ဘန္တီတိ ဣမိနာ နယေန သဗ္ဗေသု ပုဂ္ဂလဝါရေသု ပုဂ္ဂလဝိဘာဂေါ ဝေဒိတဗ္ဗော။

၂၂-၂၅၄။ ဩကာသဝါရေ **ယတ္ထ စက္ခာယတန**န္တိ ရူပီဗြဟ္မလောကံ ပုစ္ဆတိ၊ တေနေဝ **အာမန္တာ**တိ ဝုတ္တံ။ တသ္မိဉှိ တလေ နိယမတော တာနိ

āyatanāni paṭisandhiyaṁ uppajjanti. Idamettha nayamukhaṁ, iminā nayamukhena sakalepi pavattivāre attho veditabbo. Pariññāvāro Khandhayamake vuttanayoyevāti.

Pavattivāravaṇṇanā.

Āyatanayamakavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

4. Dhātuyamaka

1-19. Idāni teyeva Mūlayamake desite kusalādidhamme dhātuvasena saṅgaṇhitvā Āyatanayamakānantaraṁ desitassa Dhātuyamakassa vaṇṇanā hoti. Tattha Āyatanayamake vuttanayeneva Pāḷivavatthānaṁ veditabbaṁ. Idhāpi hi paṇṇattivārādayo tayo mahāvārā avasesā antaravārā ca saddhiṁ kālappabhedādīhi Āyatanayamake āgatasadisāyeva. Idhāpi ca yamakapucchāsukhatthaṁ paṭipāṭiyā ajjhattikabāhirā rūpadhātuyova patvā viññāṇadhātuyo vuttā. Dhātūnaṁ pana bahuttā idha Āyatanayamakato bahutarāni yamakāni yamakadiguṇā pucchā pucchādiguṇā ca atthā honti. Tattha cakkhudhātumūlakādīsu yamakesu labbhamānānaṁ yamakānaṁ atthavinicchayo Āyatanayamake vuttanayeneva veditabbo. Taṁsadisāyeva hettha atthagati, teneva ca kāraṇena Pāḷipi saṁkhittā, Pariññāvāro pākatikoyevāti.

Dhātuyamakavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

5. Saccayamaka

1. Paṇṇattivāravaṇṇanā

1-9. Idāni teyeva Mūlayamake desite kusalādidhamme saccavasena saṅgaṇhitvā Dhātuyamakānantaraṁ desitassa Saccayamakassa vaṇṇanā hoti. Tatthāpi heṭṭhā vuttanayeneva Paṇṇattivārādayo tayo

အာယတနာနိ ပဋိသန္ဓိယံ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ။ ဣဒမေတ္ထ နယမုခံ၊ ဣမိနာ နယမုခေန သကလေပိ ပဝတ္တိဝါရေ အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။ ပရိညာဝါရော ခန္ဓယမကေ ဝုတ္တနယောယေဝါတိ။

ပဝတ္တိဝါရဝဏ္ဏနာ။

အာယတနယမကဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၄-ဓာတုယမက

၁-၁၉။ ဣဒါနိ တေယေဝ မူလယမကေ ဒေသိတေ ကုသလာဒိဓမ္မေ ဓာတုဝသေန သင်္ဂဏှိတွာ အာယတနယမကာနန္တရံ ဒေသိတဿ ဓာတုယမကဿ ဝဏ္ဏနာ ဟောတိ။ တတ္ထ အာယတနယမကေ ဝုတ္တနယေနေဝ ပါဠိဝဝတ္ထာနံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဣဓာပိ ဟိ ပဏ္ဏတ္တိဝါရာဒယော တယော မဟာဝါရာ အဝသေသာ အန္တရဝါရာ စ သဒ္ဓိံ ကာလပ္ပဘေဒါဒီဟိ အာယတနယမကေ အာဂတသဒိသာယေဝ။ ဣဓာပိ စ ယမကပုစ္ဆာသုခတ္ထံ ပဋိပါဋိယာ အဇ္ဈတ္တိကဗာဟိရာ ရူပဓာတုယောဝ ပတွာ ဝိညာဏဓာတုယော ဝုတ္တာ။ ဓာတူနံ ပန ဗဟုတ္တာ ဣဓ အာယတနယမကတော ဗဟုတရာနိ ယမကာနိ ယမကဒိဂုဏာ ပုစ္ဆာ ပုစ္ဆာဒိဂုဏာ စ အတ္ထာ ဟောန္တိ။ တတ္ထ စက္ခုဓာတုမူလကာဒီသု ယမကေသု လဗ္ဘမာနာနံ ယမကာနံ အတ္ထဝိနိစ္ဆယော အာယတနယမကေ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗော။ တံသဒိသာယေဝ ဟေတ္ထ အတ္ထဂတိ၊ တေနေဝ စ ကာရဏေန ပါဠိပိ သံခိတ္တာ၊ ပရိညာဝါရော ပါကတိကောယေဝါတိ။

ဓာတုယမကဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၅-သစ္စယမက

၁-ပဏ္ဏတ္တိဝါရဝဏ္ဏနာ

၁-၉။ ဣဒါနိ တေယေဝ မူလယမကေ ဒေသိတေ ကုသလာဒိဓမ္မေ သစ္စဝသေန သင်္ဂဏှိတွာ ဓာတုယမကာနန္တရံ ဒေသိတဿ သစ္စယမကဿ ဝဏ္ဏနာ ဟောတိ။ တတ္ထာပိ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယေနေဝ ပဏ္ဏတ္တိဝါရာဒယော တယော

mahāvārā antaravārādayo ca avasesappabhedā veditabbā. Paṇṇattivāre panettha catunnaṁ saccānaṁ vasena Padasodhanavāro Padasodhanamūlacakkavāro Suddhasaccavāro Suddhasaccamūlacakkavāroti imesu catūsu vāresu yamakagaṇanā veditabbā.

10-26. Paṇṇattivāraniddese pana **avasesaṁ dukkhasaccan**ti dukkhavedanāya ceva taṇhāya ca vinimuttā tebhūmakadhammā veditabbā. **Avaseso samudayo**ti Saccavibhaṅge niddiṭṭhakāmāvacarakusalādibhedo dukkhasaccassa paccayo. **Avaseso nirodho**ti tadaṅgavikkhambhanasamucchedapaṭipassaddhinirodho ceva khaṇabhaṅganirodho ca. **Avaseso maggo**ti tasmiṁ kho pana samaye pañcaṅgiko maggo hoti, aṭṭhaṅgiko maggo micchāmaggo jaṅghamaggo sakaṭamaggoti evamādiko.

Paṇṇattivāravaṇṇanā.

2. Pavattivāravaṇṇanā

27-164. Pavattivāre panettha paccuppannakāle Puggalavārassa anulomanaye "yassa dukkhasaccaṁ uppajjati tassa samudayasaccaṁ uppajjati, yassa vā pana samudayasaccaṁ uppajjati tassa dukkhasaccaṁ uppajjatī"ti dukkhasaccamūlakehi tīhi, samudayasaccamūlakehi dvīhi, nirodhasaccamūlakena ekenāti labbhamānañca alabbhamānañca gahetvā Pāḷivasena chahi yamakehi bhavitabbaṁ. Tesu yasmā nirodhassa neva uppādo na nirodho yujjati, tasmā dukkhasaccamūlakāni samudayasaccamaggasaccehi saddhiṁ dve, samudayasaccamūlakaṁ maggasaccena saddhiṁ ekanti tīṇi yamakāni āgatāni. Tassa paṭilomanayepi Okāsavārādīsupi eseva nayo. Evamettha sabbavāresu tiṇṇaṁ tiṇṇaṁ yamakānaṁ vasena yamakagaṇanā veditabbā. Atthavinicchaye panettha idaṁ lakkhaṇaṁ—imassa hi saccayamakassa pavattivāre nirodhasaccaṁ tāva na labbhateva, sesesu pana tīsu samudayasaccamaggasaccāni ekantena pavattiyaṁyeva labbhanti, dukkhasaccaṁ cutipaṭisandhīsupi pavattepi labbhati, paccuppannādayo pana tayo kālā cutipaṭisandhīnampi pavattiyāpi vasena labbhanti[1]. Evamettha yaṁ yaṁ labbhati, tassa tassa vasena atthavinicchayo veditabbo.

1. Pavattassapi labbhanti (Sī)

မဟာဝါရာ အန္တရဝါရာဒယော စ အဝသေသပ္ပဘေဒါ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ပဏ္ဏတ္တိဝါရေ ပနေတ္ထ စတုန္နံ သစ္စာနံ ဝသေန ပဒသောဓနဝါရော ပဒသောဓနမူလစက္ကဝါရော သုဒ္ဓသစ္စဝါရော သုဒ္ဓသစ္စမူလစက္ကဝါရောတိ ဣမေသု စတူသု ဝါရေသု ယမကဂဏနာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

၁၀-၂၆။ ပဏ္ဏတ္တိဝါရနိဒ္ဒေသေ ပန **အဝသေသံ ဒုက္ခသစ္စ**န္တိ ဒုက္ခဝေဒနာယ စေဝ တဏှာယ စ ဝိနိမုတ္တာ တေဘူမကဓမ္မာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ **အဝသေသော သမုဒယော**တိ သစ္စဝိဘင်္ဂေ နိဒ္ဒိဋ္ဌကာမာဝစရကုသလာဒိဘေဒေါ ဒုက္ခသစ္စဿ ပစ္စယော။ **အဝသေသော နိရောဓော**တိ တဒင်္ဂဝိက္ခမ္ဘနသမုစ္ဆေဒပဋိပဿဒ္ဓိနိရောဓော စေဝ ခဏဘင်္ဂနိရောဓော စ။ **အဝသေသော မဂ္ဂေါ**တိ တသ္မိံ ခေါ ပန သမယေ ပဉ္စင်္ဂိကော မဂ္ဂေါ ဟောတိ၊ အဋ္ဌင်္ဂိကော မဂ္ဂေါ မိစ္ဆာမဂ္ဂေါ ဇင်္ဃမဂ္ဂေါ သကဋမဂ္ဂေါတိ ဧဝမာဒိကော။

ပဏ္ဏတ္တိဝါရဝဏ္ဏနာ။

၂-ပဝတ္တိဝါရဝဏ္ဏနာ

၂၇-၁၆၄။ ပဝတ္တိဝါရေ ပနေတ္ထ ပစ္စုပ္ပန္နကာလေ ပုဂ္ဂလဝါရဿ အနုလောမနယေ "ယဿ ဒုက္ခသစ္စံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ တဿ သမုဒယသစ္စံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ ယဿ ဝါ ပန သမုဒယသစ္စံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ တဿ ဒုက္ခသစ္စံ ဥပ္ပဇ္ဇတီ"တိ ဒုက္ခသစ္စမူလကေဟိ တီဟိ, သမုဒယသစ္စမူလကေဟိ ဒွီဟိ, နိရောဓသစ္စမူလကေန ဧကေနာတိ လဗ္ဘမာနဉ္စ အလဗ္ဘမာနဉ္စ ဂဟေတွာ ပါဠိဝသေန ဆဟိ ယမကေဟိ ဘဝိတဗ္ဗံ။ တေသု ယသ္မာ နိရောဓဿ နေဝ ဥပ္ပါဒေါ န နိရောဓော ယုဇ္ဇတိ၊ တသ္မာ ဒုက္ခသစ္စမူလကာနိ သမုဒယသစ္စမဂ္ဂသစ္စေဟိ သဒ္ဓိံ ဒွေ, သမုဒယသစ္စမူလကံ မဂ္ဂသစ္စေန သဒ္ဓိံ ဧကန္တိ တီဏိ ယမကာနိ အာဂတာနိ။ တဿ ပဋိလောမနယေပိ ဩကာသဝါရာဒီသုပိ ဧသေဝ နယော။ ဧဝမေတ္ထ သဗ္ဗဝါရေသု တိဏ္ဏံ တိဏ္ဏံ ယမကာနံ ဝသေန ယမကဂဏနာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ အတ္ထဝိနိစ္ဆယေ ပနေတ္ထ ဣဒံ လက္ခဏံ—ဣမဿ ဟိ သစ္စယမကဿ ပဝတ္တိဝါရေ နိရောဓသစ္စံ တာဝ န လဗ္ဘတေဝ၊ သေသေသု ပန တီသု သမုဒယသစ္စမဂ္ဂသစ္စာနိ ဧကန္တေန ပဝတ္တိယံယေဝ လဗ္ဘန္တိ၊ ဒုက္ခသစ္စံ စုတိပဋိသန္ဓီသုပိ ပဝတ္တေပိ လဗ္ဘတိ၊ ပစ္စုပ္ပန္နာဒယော ပန တယော ကာလာ စုတိပဋိသန္ဓီနမ္ပိ ပဝတ္တိယာပိ ဝသေန လဗ္ဘန္တိ[1]။ ဧဝမေတ္ထ ယံ ယံ လဗ္ဘတိ၊ တဿ တဿ ဝသေန အတ္ထဝိနိစ္ဆယော ဝေဒိတဗ္ဗော။

၁-ပဝတ္တဿပိ လဗ္ဘန္တိ (သီ)

Tatridaṁ nayamukhaṁ—**sabbesaṁ upapajjantānan**ti antamaso suddhāvāsānampi. Tepi[1] hi dukkhasacceneva upapajjanti. **Taṇhāvippayuttacittassā**ti idaṁ dukkhasaccasamudayasaccesu ekakoṭṭhāsassa uppattidassanatthaṁ vuttaṁ. Tasmā pañcavokāravaseneva gahetabbaṁ. Catuvokāre pana taṇhāvippayuttassa phalasamāpatticittassa uppādakkhaṇe ekampi saccaṁ nuppajjati, idaṁ idha na gahetabbaṁ. **Tesaṁ dukkhasaccañcā**ti tasmiñhi khaṇe taṇhaṁ ṭhapetvā sesaṁ dukkhasaccaṁ nāma hotīti sandhāyetaṁ vuttaṁ. Maggassa uppādakkhaṇepi eseva nayo. Tattha pana rūpameva dukkhasaccaṁ nāma, sesā maggasampayuttakā dhammā saccavinimuttā, teneva kāraṇena "arūpe maggassa uppādakkhaṇe tesaṁ maggasaccaṁ uppajjati no ca tesaṁ dukkhasaccaṁ uppajjatī"ti vuttaṁ. **Sabbesaṁ upapajjantānaṁ pavatte taṇhāvipayuttacittassa uppādakkhaṇe tesaṁ tatthā**ti tesaṁ tasmiṁ upapattikkhaṇe taṇhāvippayuttacittuppattikkhaṇe cāti evamettha khaṇavasena okāso veditabbo. Aññesupi evarūpesu eseva nayo. **Anabhisametāvīnan**ti catusaccapaṭivedhasaṅkhātaṁ abhisamayaṁ appattasattānaṁ. **Abhisametāvīnan**ti abhisamitasaccānanti. Iminā nayamukhena sabbattha atthavinicchayo veditabbo.

Pavattivāravaṇṇanā

---

3. Pariññāvaravaṇṇanā

165-170. Pariññāvāre pana ñātapariññā tīraṇapariññā pahānapariññāti tissopettha pariññāyo labbhanti. Yasmā ca lokuttaradhammesu pariññā nāma natthi, tasmā idha dve saccāni gahitāni. Tattha **dukkhasaccaṁ parijānātī**ti ñātatīraṇapariññāvaseneva vuttaṁ. **Samudayasaccaṁ pajahatī**ti ñātapahānapariññāvasena. Iti imāsaṁ pariññānaṁ vasena sabbapadesu attho veditabboti.

Pariññāvāravaṇṇanā.

Saccayamakavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

1. Tesupi (Ka)

တတြိဒံ နယမုခံ—**သဗ္ဗေသံ ဥပပဇ္ဇန္တာနန္တိ** အန္တမသော သုဒ္ဓါဝါသာနမ္ပိ။ တေပိ[၁] ဟိ ဒုက္ခသစ္စေနေဝ ဥပပဇ္ဇန္တိ။ **တဏှာဝိပ္ပယုတ္တစိတ္တဿာ**တိ ဣဒံ ဒုက္ခသစ္စသမုဒယသစ္စေသု ဧကကောဋ္ဌာသဿ ဥပ္ပတ္တိဒဿနတ္ထံ ဝုတ္တံ။ တသ္မာ ပဉ္စဝေါကာရဝသေနေဝ ဂဟေတဗ္ဗံ။ စတုဝေါကာရေ ပန တဏှာဝိပ္ပယုတ္တဿ ဖလသမာပတ္တိစိတ္တဿ ဥပ္ပါဒက္ခဏေ ဧကမ္ပိ သစ္စံ နုပ္ပဇ္ဇတိ၊ ဣဒံ ဣဓ န ဂဟေတဗ္ဗံ။ **တေသံ ဒုက္ခသစ္စဉ္စာ**တိ တသ္မိဉ္ဟိ ခဏေ တဏှံ ဌပေတွာ သေသံ ဒုက္ခသစ္စံ နာမ ဟောတီတိ သန္ဓာယေတံ ဝုတ္တံ။ မဂ္ဂဿ ဥပ္ပါဒက္ခဏေပိ ဧသေဝ နယော။ တတ္ထ ပန ရူပမေဝ ဒုက္ခသစ္စံ နာမ၊ သေသာ မဂ္ဂသမ္ပယုတ္တကာ ဓမ္မာ သစ္စဝိနိမုတ္တာ၊ တေနေဝ ကာရဏေန "အရူပေ မဂ္ဂဿ ဥပ္ပါဒက္ခဏေ တေသံ မဂ္ဂသစ္စံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ နော စ တေသံ ဒုက္ခသစ္စံ ဥပ္ပဇ္ဇတီ"တိ ဝုတ္တံ။ **သဗ္ဗေသံ ဥပပဇ္ဇန္တာနံ ပဝတ္တေ တဏှာဝိပ္ပယုတ္တစိတ္တဿ ဥပ္ပါဒက္ခဏေ တေသံ တတ္ထာ**တိ တေသံ တသ္မိံ ဥပပတ္တိက္ခဏေ တဏှာဝိပ္ပယုတ္တစိတ္တုပ္ပတ္တိက္ခဏေ စာတိ ဧဝမေတ္ထ ခဏဝသေန ဩကာသော ဝေဒိတဗ္ဗော။ အညေသုပိ ဧဝရူပေသု ဧသေဝ နယော။ **အနဘိသမေတာဝီနန္တိ** စတုသစ္စပဋိဝေဓသင်္ခါတံ အဘိသမယံ အပ္ပတ္တသတ္တာနံ။ **အဘိသမေတာဝီနန္တိ** အဘိသမိတသစ္စာနန္တိ။ ဣမိနာ နယမုခေန သဗ္ဗတ္ထ အတ္ထဝိနိစ္ဆယော ဝေဒိတဗ္ဗော။

ပဝတ္တိဝါရဝဏ္ဏနာ။

၃-ပရိညာဝါရဝဏ္ဏနာ

၁၆၅-၁၇၀။ ပရိညာဝါရေ ပန ဉာတပရိညာ တီရဏပရိညာ ပဟာနပရိညာတိ တိဿောပေတ္ထ ပရိညာယော လဗ္ဘန္တိ။ ယသ္မာ စ လောကုတ္တရဓမ္မေသု ပရိညာ နာမ နတ္ထိ၊ တသ္မာ ဣဓ ဒွေ သစ္စာနိ ဂဟိတာနိ။ တတ္ထ **ဒုက္ခသစ္စံ ပရိဇာနာတီ**တိ ဉာတတီရဏပရိညာဝသေနေဝ ဝုတ္တံ။ **သမုဒယသစ္စံ ပဇဟတီ**တိ ဉာတပဟာနပရိညာဝသေန။ ဣတိ ဣမာသံ ပရိညာနံ ဝသေန သဗ္ဗပဒေသု အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗောတိ။

ပရိညာဝါရဝဏ္ဏနာ။

သစ္စယမကဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁-တေသုပိ (က)

6. Saṅkhārayamaka

1. Paṇṇattivāravaṇṇanā

1. Idāni tesaññeva Mūlayamake desitānaṁ kusalādidhammānaṁ labbhamānavasena ekadesaṁ saṅgaṇhitvā Saccayamakānantaraṁ desitassa Saṅkhārayamakassa vaṇṇanā hoti. Tatthāpi heṭṭhā vuttanayeneva Paṇṇattivārādayo tayo mahāvārā antaravārādayo ca avasesapabhedā veditabbā. Ayaṁ panettha viseso—Paṇṇattivāre tāva yathā heṭṭhā khandhādayo dhamme uddisitvā “rūpaṁ rūpakkhandho, cakkhu cakkhāyatanaṁ, cakkhu cakkhudhātu, dukkhaṁ dukkhasaccan”ti Padasodhanavāro āraddho, tathā anārabhitvā “assāsapassāsā kāyasaṅkhāro”ti paṭhamaṁ tayopi saṅkhārā vibhajitvā dassitā.

Tattha kāyassa saṅkhāro **kāyasaṅkhāro.** “Assāsapassāsā kāyikā ete dhammā kāyappaṭibaddhā”ti[1] hi vacanato kāraṇabhūtassa karajakāyassa phalabhūto eva saṅkhāroti kāyasaṅkhāro. Aparo nayo—saṅkhariyatīti saṅkhāro. Kena saṅkhariyatīti? Kāyena. Ayañhi vāto viya bhastāya karajakāyena saṅkhariyatīti evampi kāyassa saṅkhāroti kāyasaṅkhāro, kāyena kato assāsapassāsavātoti attho. “Pubbeva kho āvuso visākha vitakketvā vicāretvā pacchā vācaṁ bhindati, tasmā vitakkavicārā vacīsaṅkhāro”ti[2] vacanato pana saṅkharotīti saṅkhāro. Kiṁ saṅkharoti? Vaciṁ. Vaciyā saṅkhāroti **vacīsaṅkhāro.** Vacībhedasamuṭṭhāpakassa vitakkavicaradvayassetaṁ nāmaṁ. “Saññā ca vedanā ca cetasikā ete dhammā cittappaṭibaddhā”ti[3] vacanatoyeva pana tatiyapadepi saṅkhariyatīti saṅkhāro. Kena saṅkhariyati? Cittena. Karaṇatthe sāmivacanaṁ katvā cittassa saṅkhāroti **cittasaṅkhāro.** Sabbesampi cittasamuṭṭhānānaṁ cetasikadhammānametaṁ adhivacanaṁ. Vitakkavicārānaṁ pana vacīsaṅkhārabhāvena visuṁ gahitattā “ṭhapetvā vitakkavicāre”ti vuttaṁ.

1. Ma 1. 375; Saṁ 2. 483 piṭṭhesu. (Atthato samānaṁ) 2. Ma 1. 376 piṭṭhe.
3. Ma 1. 376; Saṁ 2. 483 piṭṭhesu. (Atthato samānaṁ)

၆-သင်္ခါရယမက

၁-ပဏ္ဏတ္တိဝါရဝဏ္ဏနာ

၁။ ဣဒါနိ တေသညေဝ မူလယမကေ ဒေသိတာနံ ကုသလာဒိဓမ္မာနံ လဗ္ဘမာနဝသေန ဧကဒေသံ သင်္ဂဏှိတွာ သစ္စယမကာနန္တရံ ဒေသိတဿ သင်္ခါရယမကဿ ဝဏ္ဏနာ ဟောတိ။ တတ္ထာပိ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယေနေဝ ပဏ္ဏတ္တိဝါရာဒယော တယော မဟာဝါရာ အန္တရဝါရာဒယော စ အဝသေသပဘေဒါ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ အယံ ပနေတ္ထ ဝိသေသော—ပဏ္ဏတ္တိဝါရေ တာဝ ယထာ ဟေဋ္ဌာ ခန္ဓာဒယော ဓမ္မေ ဥဒ္ဒိသိတွာ “ရူပံ ရူပက္ခန္ဓော၊ စက္ခု စက္ခာယတနံ၊ စက္ခု စက္ခုဓာတု၊ ဒုက္ခံ ဒုက္ခသစ္စ”န္တိ ပဒသောဓနဝါရော အာရဒ္ဓေါ၊ တထာ အနာရဘိတွာ “အဿာသပဿာသာ ကာယသင်္ခါရော”တိ ပဌမံ တယောပိ သင်္ခါရာ ဝိဘဇိတွာ ဒဿိတာ။

တတ္ထ ကာယဿ သင်္ခါရော **ကာယသင်္ခါရော။** “အဿာသပဿာသာ ကာယိကာ ဧတေ ဓမ္မာ ကာယပ္ပဋိဗဒ္ဓါ”တိ[1] ဟိ ဝစနတော ကာရဏဘူတဿ ကရဇကာယဿ ဖလဘူတော ဧဝ သင်္ခါရောတိ ကာယသင်္ခါရော။ အပရော နယော—သင်္ခရိယတီတိ သင်္ခါရော။ ကေန သင်္ခရိယတီတိ? ကာယေန။ အယဉှိ ဝါတော ဝိယ ဘသ္တာယ ကရဇကာယေန သင်္ခရိယတီတိ ဧဝမ္ပိ ကာယဿ သင်္ခါရောတိ ကာယသင်္ခါရော၊ ကာယေန ကတော အဿာသပဿာသဝါတောတိ အတ္ထော။ “ပုဗ္ဗေဝ ခေါ အာဝုသော ဝိသာခ ဝိတက္ကေတွာ ဝိစာရေတွာ ပစ္ဆာ ဝါစံ ဘိန္ဒတိ၊ တသ္မာ ဝိတက္ကဝိစာရာ ဝစီသင်္ခါရော”တိ[2] ဝစနတော ပန သင်္ခရောတီတိ သင်္ခါရော။ ကိံ သင်္ခရောတိ? ဝစိံ။ ဝစိယာ သင်္ခါရောတိ **ဝစီသင်္ခါရော။** ဝစီဘေဒသမုဋ္ဌာပကဿ ဝိတက္ကဝိစာရဒွယဿေတံ နာမံ။ “သညာ စ ဝေဒနာ စ စေတသိကာ ဧတေ ဓမ္မာ စိတ္တပ္ပဋိဗဒ္ဓါ”တိ[3] ဝစနတောယေဝ ပန တတိယပဒေပိ သင်္ခရိယတီတိ သင်္ခါရော။ ကေန သင်္ခရိယတိ? စိတ္တေန။ ကရဏတ္ထေ သာမိဝစနံ ကတွာ စိတ္တဿ သင်္ခါရောတိ **စိတ္တသင်္ခါရော။** သဗ္ဗေသမ္ပိ စိတ္တသမုဋ္ဌာနာနံ စေတသိကဓမ္မာနမေတံ အဓိဝစနံ။ ဝိတက္ကဝိစာရာနံ ပန ဝစီသင်္ခါရဘာဝေန ဝိသုံ ဂဟိတတ္တာ “ဌပေတွာ ဝိတက္ကဝိစာရေ”တိ ဝုတ္တံ။

၁-မ ၁-၃၇၅၊ သံ ၂-၄၈၃-ပိဋ္ဌေသု။ (အတ္ထတော သမာနံ) ၂-မ ၁-၃၇၆-ပိဋ္ဌေ။
၃-မ ၁-၃၇၆၊ သံ ၂-၄၈၃-ပိဋ္ဌေသု။ (အတ္ထတော သမာနံ)

2-7. Idāni **kāyo kāyasaṅkhāro**ti Padasodhanavāro āraddho, tassa anulomanaye tīṇi, paṭilomanaye tīṇīti cha yamakāni. Padasodhanamūlacakkavāre ekekasaṅkhāramūlakāni dve dve katvā anulomanaye cha, paṭilomanaye chāti dvādasa yamakāni. Suddhasaṅkhāravāre pana yathā Suddhakhandhavārādīsu "rūpaṁ khandho, khandhā rūpaṁ. Cakkhu āyatanaṁ, āyatanā cakkhū"ti-ādinā nayena yamakāni vuttāni, evaṁ "kāyo saṅkhāro, saṅkhārā kāyo'ti avatvā "kāyasaṅkhāro vacīsaṅkhāro, vacīsaṅkhāro kāyasaṅkhāro"ti-ādinā nayena kāyasaṅkhāramūlakāni dve, vacīsaṅkhāramūlakaṁ ekanti anulome tīṇi, paṭilome tīṇīti sabbānipi suddhikavāre cha yamakāni vuttāni. Kiṁ kāraṇā? Suddhika-ekekapadavasena atthābhāvato. Yathā hi Khandhayamakādīsu rūpādivisiṭṭhānaṁ khandhānaṁ cakkhādivisiṭṭhānañca āyatanādīnaṁ adhippetattā "rūpaṁ khandho, khandhā rūpaṁ. Cakkhu āyatanaṁ, āyatanā cakkhū"ti suddhika-ekekapadavasena attho atthi, evamidha "kāyo saṅkhāro, saṅkhārā kāyo"ti natthi. Kāyasaṅkhāroti pana dvīhipi padehi ekova attho labbhati. Assāso vā passāso vāti suddhika-ekekapadavasena atthābhāvato "kāyo saṅkhāro, saṅkhārā kāyo"ti na vuttaṁ, "kāyo kāyasaṅkhāro"ti-ādi pana vattabbaṁ siyā, tampi kāyavacīcittapadehi idha adhippetānaṁ saṅkhārānaṁ aggahitattā na yujjati. Suddhasaṅkhāravāro hesa. Padasodhane pana vināpi atthena vacanaṁ yujjatīti tattha so nayo gahitova. Idha pana kāyasaṅkhārassa vacīsaṅkhārādīhi vacīsaṅkhārassa ca cittasaṅkharādīhi cittasaṅkhārassa ca kāyasaṅkhārādīhi aññattā "kāyasaṅkhāro vacīsaṅkhāro, vacīsaṅkhāro kāyasaṅkhāro"ti ekekasaṅkhāramūlakāni dve dve katvā cha yamakāni yujjanti. Tesu aggahitaggahaṇena tīṇeva labbhanti. Tasmā tāneva dassetuṁ anulomanaye tīṇi, paṭilomanaye tīṇīti cha yamakāni vuttāni. Suddhasaṅkhāramūlacakkavāro panettha na gahitoti evaṁ paṇṇattivārassa uddesavāro veditabbo.

8-18. Niddesavāre panassa anulome tāva yasmā na kāyādayova kāyasaṅkhārādīnaṁ nāmaṁ, tasmā "no"ti paṭisedho kato. Paṭilome **na kāyo na kāyasaṅkhāro**ti yo na kāyo, so kāyasaṅkhāropi na hotīti pucchati. **Kāyasaṅkāro na kāyo**

၂-၇။ ဣဒါနိ **ကာယော ကာယသင်္ခါရော**တိ ပဒသောဓနဝါရော အာရဒ္ဓေါ၊ တဿ အနုလောမနယေ တီဏိ, ပဋိလောမနယေ တီဏီတိ ဆ ယမကာနိ။ ပဒသောဓနမူလစက္ကဝါရေ ဧကေကသင်္ခါရမူလကာနိ ဒွေ ဒွေ ကတွာ အနုလောမနယေ ဆ, ပဋိလောမနယေ ဆာတိ ဒွါဒသ ယမကာနိ။ သုဒ္ဓသင်္ခါရဝါရေ ပန ယထာ သုဒ္ဓခန္ဓဝါရာဒီသု "ရူပံ ခန္ဓော၊ ခန္ဓာ ရူပံ။ စက္ခု အာယတနံ၊ အာယတနာ စက္ခူ"တိအာဒိနာ နယေန ယမကာနိ ဝုတ္တာနိ၊ ဧဝံ "ကာယော သင်္ခါရော၊ သင်္ခါရာ ကာယော"တိ အဝတွာ "ကာယသင်္ခါရော ဝစီသင်္ခါရော၊ ဝစီသင်္ခါရော ကာယသင်္ခါရော"တိအာဒိနာ နယေန ကာယသင်္ခါရမူလကာနိ ဒွေ, ဝစီသင်္ခါရမူလကံ ဧကန္တိ အနုလောမေ တီဏိ, ပဋိလောမေ တီဏီတိ သဗ္ဗာနိပိ သုဒ္ဓိကဝါရေ ဆ ယမကာနိ ဝုတ္တာနိ။ ကိံ ကာရဏာ? သုဒ္ဓိကဧကေကပဒဝသေန အတ္ထာဘာဝတော။ ယထာ ဟိ ခန္ဓယမကာဒီသု ရူပါဒိဝိသိဋ္ဌာနံ ခန္ဓာနံ စက္ခာဒိဝိသိဋ္ဌာနဉ္စ အာယတနာဒီနံ အဓိပ္ပေတတ္တာ "ရူပံ ခန္ဓော၊ ခန္ဓာ ရူပံ။ စက္ခု အာယတနံ၊ အာယတနာ စက္ခူ"တိ သုဒ္ဓိကဧကေကပဒဝသေန အတ္ထော အတ္ထိ၊ ဧဝမိဓ "ကာယော သင်္ခါရော၊ သင်္ခါရာ ကာယော"တိ နတ္ထိ။ ကာယသင်္ခါရောတိ ပန ဒွီဟိပိ ပဒေဟိ ဧကောဝ အတ္ထော လဗ္ဘတိ။ အဿာသော ဝါ ပဿာသော ဝါတိ သုဒ္ဓိကဧကေကပဒဝသေန အတ္ထာဘာဝတော "ကာယော သင်္ခါရော၊ သင်္ခါရာ ကာယော"တိ န ဝုတ္တံ၊ "ကာယော ကာယသင်္ခါရော"တိ အာဒိ ပန ဝတ္တဗ္ဗံ သိယာ၊ တမ္ပိ ကာယဝစီစိတ္တပဒေဟိ ဣဓ အဓိပ္ပေတာနံ သင်္ခါရာနံ အဂ္ဂဟိတတ္တာ န ယုဇ္ဇတိ။ သုဒ္ဓသင်္ခါရဝါရော ဟေသ။ ပဒသောဓနေ ပန ဝိနာပိ အတ္ထေန ဝစနံ ယုဇ္ဇတီတိ တတ္ထ သော နယော ဂဟိတောဝ။ ဣဓ ပန ကာယသင်္ခါရဿ ဝစီသင်္ခါရာဒီဟိ ဝစီသင်္ခါရဿ စ စိတ္တသင်္ခါရာဒီဟိ စိတ္တသင်္ခါရဿ စ ကာယသင်္ခါရာဒီဟိ အညတ္တာ "ကာယသင်္ခါရော ဝစီသင်္ခါရော၊ ဝစီသင်္ခါရော ကာယသင်္ခါရော"တိ ဧကေကသင်္ခါရမူလကာနိ ဒွေ ဒွေ ကတွာ ဆ ယမကာနိ ယုဇ္ဇန္တိ။ တေသု အဂ္ဂဟိတဂ္ဂဟဏေန တီဏေဝ လဗ္ဘန္တိ။ တသ္မာ တာနေဝ ဒဿေတုံ အနုလောမနယေ တီဏိ, ပဋိလောမနယေ တီဏီတိ ဆ ယမကာနိ ဝုတ္တာနိ။ သုဒ္ဓသင်္ခါရမူလစက္ကဝါရော ပနေတ္ထ န ဂဟိတောတိ ဧဝံ ပဏ္ဏတ္တိဝါရဿ ဥဒ္ဒေသဝါရော ဝေဒိတဗ္ဗော။

၈-၁၈။ နိဒ္ဒေသဝါရေ ပနဿ အနုလောမေ တာဝ ယသ္မာ န ကာယာဒယောဝ ကာယသင်္ခါရာဒီနံ နာမံ၊ တသ္မာ "နော"တိ ပဋိသေဓော ကတော။ ပဋိလောမေ **န ကာယော န ကာယသင်္ခါရော**တိ ယော န ကာယော၊ သော ကာယသင်္ခါရောပိ န ဟောတီတိ ပုစ္ဆတိ။ **ကာယသင်္ခါရော န ကာယော**

kāyasaṅkhāroti kāyasaṅkhāro kāyo na hoti, kāyasaṅkhāroyeva panesoti attho. **Avasesan**ti na kevalaṁ sesasaṅkhāradvayameva, kāyasaṅkhāravinimuttaṁ pana sesaṁ sabbampi saṅkhatāsaṅkhatapaṇṇattibhedaṁ dhammajātaṁ neva kāyo na kāyasaṅkhāroti iminā upāyena sabbavissajjanesu attho veditabboti.

Paṇṇattivāravaṇṇanā.

---

2. Pavattivāravaṇṇanā

19. Pavattivāre panettha paccuppannakāle Puggalavārassa anulomanaye "yassa kāyasaṅkhāro uppajjati tassa vacīsaṅkhāro uppajjatī"ti kāyasaṅkhāramūlakāni dve, vacīsaṅkhāramūlakaṁ ekanti tīṇeva yamakāni labbhanti, tāni gahitāneva. Tassa paṭilomanayepi Okāsavārādīsupi eseva nayo. Evamettha sabbavāresu tiṇṇaṁ tiṇṇaṁ yamakānaṁ vasena yamakagaṇanā veditabbā.

Atthavinicchaye panettha idaṁ lakkhaṇaṁ—imasmiñhi Saṅkhārayamake "assāsapassāsānaṁ uppādakkhaṇe vitakkavicārānaṁ uppādakkhaṇe"ti-ādivacanato paccuppannādikālabhedo pavattivasenāpi gahetabbo, na cutipaṭisandhivaseneva. "Dutiyajjhāne tatiyajjhāne tattha kāyasaṅkhāro uppajjatī"ti-ādivacanato ca jhānampi okāsavasena gahitanti veditabbaṁ. Evamettha yaṁ yaṁ labbhati, tassa tassa vasena atthavinicchayo veditabbo.

Tatridaṁ nayamukhaṁ—**vinā vitakkavicārehī**ti dutiyatatiyajjhānavasena vuttaṁ. **Tesan**ti tesaṁ dutiyatatiyajjhānasamaṅgīnaṁ. **Kāmāvacarānan**ti kāmāvacare uppannasattānaṁ. Rūpāvacaradevānaṁ pana assāsapassāsā natthi, arūpāvacarānaṁ rūpameva natthi. **Vinā assāsapassāsehī**ti rūpārūpabhavesu nibbattasattānaṁ vitakkavicāruppattiṁ sandhāya vuttaṁ.

21. **Paṭhamajjhāne kāmāvacare**ti kāmāvacarabhūmiyaṁ uppanne paṭhamajjhāne. Aṅgamattavasena cettha paṭhamajjhānaṁ gahetabbaṁ, na appanāvaseneva. Anappanāppattepi hi savitakkasavicāracitte idaṁ saṅkhāradvayaṁ uppajjateva.

ကာယသင်္ခါရောတိ ကာယသင်္ခါရော ကာယော န ဟောတိ၊ ကာယသင်္ခါရောယေဝ ပနေသောတိ အတ္ထော။ **အဝသေသ**န္တိ န ကေဝလံ သေသသင်္ခါရဒွယမေဝ၊ ကာယသင်္ခါရဝိနိမုတ္တံ ပန သေသံ သဗ္ဗမ္ပိ သင်္ခတာသင်္ခတပဏ္ဏတ္တိဘေဒံ ဓမ္မဇာတံ နေဝ ကာယော န ကာယသင်္ခါရောတိ ဣမိနာ ဥပါယေန သဗ္ဗဝိသဇ္ဇနေသု အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗောတိ။

ပဏ္ဏတ္တိဝါရဝဏ္ဏနာ။

၂-ပဝတ္တိဝါရဝဏ္ဏနာ

၁၉။ ပဝတ္တိဝါရေ ပနေတ္ထ ပစ္စုပ္ပန္နကာလေ ပုဂ္ဂလဝါရဿ အနုလောမနယေ “ယဿ ကာယသင်္ခါရော ဥပ္ပဇ္ဇတိ တဿ ဝစီသင်္ခါရော ဥပ္ပဇ္ဇတီ”တိ ကာယသင်္ခါရမူလကာနိ ဒွေ, ဝစီသင်္ခါရမူလကံ ဧကန္တိ တီဏေဝ ယမကာနိ လဗ္ဘန္တိ၊ တာနိ ဂဟိတာနေဝ။ တဿ ပဋိလောမနယေပိ ဩကာသဝါရာဒီသုပိ ဧသေဝ နယော။ ဧဝမေတ္ထ သဗ္ဗဝါရေသု တိဏ္ဏံ တိဏ္ဏံ ယမကာနံ ဝသေန ယမကဂဏနာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

အတ္ထဝိနိစ္ဆယေ ပနေတ္ထ ဣဒံ လက္ခဏံ—ဣမသ္မိဉှိ သင်္ခါရယမကေ “အဿာသပဿာသာနံ ဥပ္ပါဒက္ခဏေ ဝိတက္ကဝိစာရာနံ ဥပ္ပါဒက္ခဏေ”တိအာဒိဝစနတော ပစ္စုပ္ပန္နာဒိကာလဘေဒေါ ပဝတ္တိဝသေနာပိ ဂဟေတဗ္ဗော၊ န စုတိပဋိသန္ဓိဝသေနေဝ။ “ဒုတိယဇ္ဈာနေ တတိယဇ္ဈာနေ တတ္ထ ကာယသင်္ခါရော ဥပ္ပဇ္ဇတီ”တိအာဒိဝစနတော စ ဈာနမ္ပိ ဩကာသဝသေန ဂဟိတန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဧဝမေတ္ထ ယံ ယံ လဗ္ဘတိ၊ တဿ တဿ ဝသေန အတ္ထဝိနိစ္ဆယော ဝေဒိတဗ္ဗော။

တတြိဒံ နယမုခံ—**ဝိနာ ဝိတက္ကဝိစာရေဟီ**တိ ဒုတိယတတိယဇ္ဈာနဝသေန ဝုတ္တံ။ **တေသ**န္တိ တေသံ ဒုတိယတတိယဇ္ဈာနသမင်္ဂီနံ။ **ကာမာဝစရာန**န္တိ ကာမာဝစရေ ဥပ္ပန္နသတ္တာနံ။ ရူပါဝစရဒေဝါနံ ပန အဿာသပဿာသာ နတ္ထိ၊ အရူပါဝစရာနံ ရူပမေဝ နတ္ထိ။ **ဝိနာ အဿာသပဿာသေဟီ**တိ ရူပါရူပဘဝေသု နိဗ္ဗတ္တသတ္တာနံ ဝိတက္ကဝိစာရုပ္ပတ္တိံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ။

၂၁။ **ပဌမဇ္ဈာနေ ကာမာဝစရေ**တိ ကာမာဝစရဘူမိယံ ဥပ္ပန္နေ ပဌမဇ္ဈာနေ။ အင်္ဂမတ္တဝသေန စေတ္ထ ပဌမဇ္ဈာနံ ဂဟေတဗ္ဗံ၊ န အပ္ပနာဝသေနေဝ။ အနပ္ပနာပ္ပတ္တေပိ ဟိ သဝိတက္ကသဝိစာရစိတ္တေ ဣဒံ သင်္ခါရဒွယံ ဥပ္ပဇ္ဇတေဝ။

24. **Cittassa bhaṅgakkhaṇe**ti idaṁ kāyasaṅkhārassa ekantacittasamuṭṭhānattā vuttaṁ. Uppajjamānameva hi cittaṁ rūpaṁ vā arūpaṁ vā samuṭṭhāpeti, na bhijjamānaṁ.

37. **Suddhāvāsānaṁ dutiye citte vattamāne**ti paṭisandhito dutiye bhavaṅgacitte. Kāmañcetaṁ paṭisandhicittepi vattamāne tesaṁ tattha nuppajjittheva, yāva pana abbokiṇṇaṁ vipākacittaṁ vattati, tāva nuppajjittheva nāmāti dassanatthametaṁ vuttaṁ. Yassa vā jhānassa vipākacittena te nibbattā, taṁ satasopi sahassasopi uppajjamānaṁ paṭhamacittameva. Vipākacittena pana visadisaṁ bhavanikantiyā āvajjanacittaṁ dutiyacittaṁ nāma, taṁ sandhāyetaṁ vuttanti veditabbaṁ.

44. **Pacchimacittasamaṅgīnan**ti sabbapacchimena appaṭisandhikacittena samaṅgībhūtānaṁ khīṇāsavānaṁ. **Avitakka-avicāraṁ pacchimacittan**ti rūpāvacarānaṁ dutiyajjhānikādicuticittavasena arūpāvacarānañca catutthajjhānikacuticittavasenetaṁ vuttaṁ. **Tesan**ti tesaṁ pacchimacittasamaṅgī-ādīnaṁ.

79. **Yassa kāyasaṅkhāro nirujjhati tassa cittasaṅkhāro nirujjhatī**ti ettha niyamato kāyasaṅkhārassa cittasaṅkhārena saddhiṁ ekakkhaṇe nirujjhanato āmantāti paṭivacanaṁ dinnaṁ, na cittasaṅkhārassa kāyasaṅkhārena saddhiṁ. Kiṁ kāraṇā? Cittasaṅkhāro hi kāyasaṅkhārena vināpi uppajjati ca nirujjhati ca, kāyasaṅkhāro pana cittasamuṭṭhāno assāsapassāsavāto. Cittasamuṭṭhānarūpañca cittassa uppādakkhaṇe upajjitvā yāva aññāni soḷasa cittāni uppajjanti, tāva tiṭṭhati. Tesaṁ soḷasannaṁ sabbapacchimena saddhiṁ nirujjhatīti yena cittena saddhiṁ uppajjati, tato paṭṭhāya sattarasamena saddhiṁ nirujjhati. Na kassaci cittassa uppādakkhaṇe vā ṭhitikkhaṇe vā nirujjhati, nāpi ṭhitikkhaṇe vā bhaṅgakkhaṇe vā uppajjati. Esā cittasamuṭṭhānarūpassa dhammatāti niyamato cittasaṅkhārena saddhiṁ ekakkhaṇe nirujjhanato āmantāti vuttaṁ. Yaṁ pana Vibhaṅgappakāraṇassa Sīhaḷaṭṭhakathāyaṁ "cittasamuṭṭhānaṁ rūpaṁ sattarasamassa cittassa uppādakkhaṇe nirujjhatī"ti vuttaṁ, taṁ imāya Pāḷiyā virujjhati. Aṭṭhakathāto ca Pāḷiyeva balavatarāti Pāḷiyaṁ vuttameva pamāṇaṁ.

128. **Kassa kāyasaṅkhāro uppajjati tassa vacīsaṅkhāro nirujjhatī**ti ettha yasmā kāyasaṅkhāro cittassa uppādakkhaṇe uppajjati, na ca tasmiṁ

၂၄။ **စိတ္တဿ ဘင်္ဂက္ခဏေ**တိ ဣဒံ ကာယသင်္ခါရဿ ဧကန္တစိတ္တသမုဋ္ဌာနတ္တာ ဝုတ္တံ။ ဥပ္ပဇ္ဇမာနမေဝ ဟိ စိတ္တံ ရူပံ ဝါ အရူပံ ဝါ သမုဋ္ဌာပေတိ, န ဘိဇ္ဇမာနံ။

၃၇။ **သုဒ္ဓါဝါသာနံ ဒုတိယေ စိတ္တေ ဝတ္တမာနေ**တိ ပဋိသန္ဓိတော ဒုတိယေ ဘဝင်္ဂစိတ္တေ။ ကာမဉ္စေတံ ပဋိသန္ဓိစိတ္တေပိ ဝတ္တမာနေ တေသံ တတ္ထ နုပ္ပဇ္ဇိတ္ထေဝ၊ ယာဝ ပန အဗ္ဗောကိဏ္ဏံ ဝိပါကစိတ္တံ ဝတ္တတိ၊ တာဝ နုပ္ပဇ္ဇိတ္ထေဝ နာမာတိ ဒဿနတ္ထမေတံ ဝုတ္တံ။ ယဿ ဝါ ဈာနဿ ဝိပါကစိတ္တေန တေ နိဗ္ဗတ္တာ၊ တံ သတသောပိ သဟဿသောပိ ဥပ္ပဇ္ဇမာနံ ပဌမစိတ္တမေဝ။ ဝိပါကစိတ္တေန ပန ဝိသဒိသံ ဘဝနိကန္တိယာ အာဝဇ္ဇနစိတ္တံ ဒုတိယစိတ္တံ နာမ၊ တံ သန္ဓာယေတံ ဝုတ္တန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

၄၄။ **ပစ္ဆိမစိတ္တသမင်္ဂီန**န္တိ သဗ္ဗပစ္ဆိမေန အပ္ပဋိသန္ဓိကစိတ္တေန သမင်္ဂီဘူတာနံ ခီဏာသဝါနံ။ **အဝိတက္ကအဝိစာရံ ပစ္ဆိမစိတ္တ**န္တိ ရူပါဝစရာနံ ဒုတိယဇ္ဈာနိကာဒိစုတိစိတ္တဝသေန အရူပါဝစရာနဉ္စ စတုတ္ထဇ္ဈာနိကစုတိစိတ္တဝသေနေတံ ဝုတ္တံ။ **တေသ**န္တိ တေသံ ပစ္ဆိမစိတ္တသမင်္ဂီအာဒီနံ။

၇၉။ **ယဿ ကာယသင်္ခါရော နိရုဇ္ဈတိ တဿ စိတ္တသင်္ခါရော နိရုဇ္ဈတီ**တိ ဧတ္ထ နိယမတော ကာယသင်္ခါရဿ စိတ္တသင်္ခါရေန သဒ္ဓိံ ဧကက္ခဏေ နိရုဇ္ဈနတော အာမန္တာတိ ပဋိဝစနံ ဒိန္နံ၊ န စိတ္တသင်္ခါရဿ ကာယသင်္ခါရေန သဒ္ဓိံ။ ကိံ ကာရဏာ? စိတ္တသင်္ခါရော ဟိ ကာယသင်္ခါရေန ဝိနာပိ ဥပ္ပဇ္ဇတိ စ နိရုဇ္ဈတိ စ၊ ကာယသင်္ခါရော ပန စိတ္တသမုဋ္ဌာနော အဿာသပဿာသဝါတော။ စိတ္တသမုဋ္ဌာနရူပဉ္စ စိတ္တဿ ဥပ္ပါဒက္ခဏေ ဥပ္ပဇ္ဇိတွာ ယာဝ အညာနိ သောဠသ စိတ္တာနိ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ၊ တာဝ တိဋ္ဌတိ။ တေသံ သောဠသန္နံ သဗ္ဗပစ္ဆိမေန သဒ္ဓိံ နိရုဇ္ဈတီတိ ယေန စိတ္တေန သဒ္ဓိံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ တတော ပဋ္ဌာယ သတ္တရသမေန သဒ္ဓိံ နိရုဇ္ဈတိ။ န ကဿစိ စိတ္တဿ ဥပ္ပါဒက္ခဏေ ဝါ ဌိတိက္ခဏေ ဝါ နိရုဇ္ဈတိ၊ နာပိ ဌိတိက္ခဏေ ဝါ ဘင်္ဂက္ခဏေ ဝါ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ ဧသာ စိတ္တသမုဋ္ဌာနရူပဿ ဓမ္မတာတိ နိယမတော စိတ္တသင်္ခါရေန သဒ္ဓိံ ဧကက္ခဏေ နိရုဇ္ဈနတော အာမန္တာတိ ဝုတ္တံ။ ယံ ပန ဝိဘင်္ဂပ္ပကရဏဿ သီဟဠဋ္ဌကထာယံ "စိတ္တသမုဋ္ဌာနံ ရူပံ သတ္တရသမဿ စိတ္တဿ ဥပ္ပါဒက္ခဏေ နိရုဇ္ဈတီ"တိ ဝုတ္တံ၊ တံ ဣမာယ ပါဠိယာ ဝိရုဇ္ဈတိ။ အဋ္ဌကထာတော စ ပါဠိယေဝ ဗလဝတရာတိ ပါဠိယံ ဝုတ္တမေဝ ပမာဏံ။

၁၂၈။ **ယဿ ကာယသင်္ခါရော ဥပ္ပဇ္ဇတိ တဿ ဝစီသင်္ခါရော နိရုဇ္ဈတီ**တိ ဧတ္ထ ယသ္မာ ကာယသင်္ခါရော စိတ္တဿ ဥပ္ပါဒက္ခဏေ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ န စ တသ္မိံ

khaṇe vitakkavicārā nirujjhanti, tasmā noti paṭisedho katoti iminā nayamukhena sabbattha atthavinicchayo veditabbo. Pariññāvāro pākatikoyevāti.

Pavattivāravaṇṇanā.

Saṅkhārayamakavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

7. Anusayayamaka

Paricchedaparicchinnuddesavāravaṇṇanā

1. Idāni tesaññeva Mūlayamake desitānaṁ kusalādidhammānaṁ labbhamānavasena ekadesaṁ saṅgaṇhitvā Saṅkhārayamakānantaraṁ desitassa Anusayayamakassa atthavaṇṇanā hoti. Tattha Pāḷivavatthānaṁ tāva veditabbaṁ—imasmiñhi Anusayayamake Khandhayamakādīsu viya desanaṁ akatvā aññena nayena Pāḷidesanā katā. Kathaṁ? Paṭhamaṁ tāva paricchedato uddesato uppattiṭṭhānatoti tīhākārehi anusaye gāhāpetuṁ paricchedavāro paricchinnuddesavāro uppattiṭṭhānavāroti tayo vārā desitā. Tato sattannaṁ Mahāvārānaṁ vasena anusaye yojetvā yamakadesanā katā. Tattha **sattānusayā**ti ayaṁ “satteva, na tato uddhaṁ, na heṭṭhā”ti gaṇanaparicchedena paricchinditvā anusayānaṁ desitattā paricchedavāro nāma. **Kāmarāgānusayo -pa- avijjānusayo**ti ayaṁ paricchedavārena paricchinnānaṁ nāmamattaṁ uddisitvā “ime nāma te”ti desitattā paricchinnuddesavāro nāma. **Kattha kāmarāgānusayo anuseti -pa- ettha avijjānusayo anusetī**ti ayaṁ “imesu nāma ṭhānesu ime anusayā anusentī”ti evaṁ tesaṁyeva uppattiṭṭhānassa desitattā uppattiṭṭhānavāro nāma.

Yesaṁ pana sattannaṁ mahāvārānaṁ vasena anusaye yojetvā yamakadesanā katā, tesaṁ imāni nāmāni—Anusayavāro Sānusayavāro Pajahanavāro Pariññāvāro Pahīnavāro Uppajjanavāro Dhātuvāroti. Tesu paṭhamo Anusayavāro, so anulomapaṭilomanayavasena duvidho hoti.

ခဏေ ဝိတက္ကဝိစာရာ နိရုဇ္ဈန္တိ၊ တသ္မာ နောတိ ပဋိသေဓော ကတောတိ ဣမိနာ နယမုခေန သဗ္ဗတ္ထ အတ္ထဝိနိစ္ဆယော ဝေဒိတဗ္ဗော။ ပရိညာဝါရော ပါကတိကောယေဝါတိ။

ပဝတ္တိဝါရဝဏ္ဏနာ။

သင်္ခါရယမကဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၇-အနုသယယမက

ပရိစ္ဆေဒပရိစ္ဆိန္နုဒ္ဒေသဝါရဝဏ္ဏနာ

၁။ ဣဒါနိ တေသညေဝ မူလယမကေ ဒေသိတာနံ ကုသလာဒိဓမ္မာနံ လဗ္ဘမာနဝသေန ဧကဒေသံ သင်္ဂဏှိတွာ သင်္ခါရယမကာနန္တရံ ဒေသိတဿ အနုသယယမကဿ အတ္ထဝဏ္ဏနာ ဟောတိ။ တတ္ထ ပါဠိဝဝတ္ထာနံ တာဝ ဝေဒိတဗ္ဗံ—ဣမသ္မိဉှိ အနုသယယမကေ ခန္ဓယမကာဒီသု ဝိယ ဒေသနံ အကတွာ အညေန နယေန ပါဠိဒေသနာ ကတာ။ ကထံ? ပဌမံ တာဝ ပရိစ္ဆေဒတော ဥဒ္ဒေသတော ဥပ္ပတ္တိဋ္ဌာနတောတိ တီဟာကာရေဟိ အနုသယေ ဂါဟာပေတုံ ပရိစ္ဆေဒဝါရော ပရိစ္ဆိန္နုဒ္ဒေသဝါရော ဥပ္ပတ္တိဋ္ဌာနဝါရောတိ တယော ဝါရာ ဒေသိတာ။ တတော သတ္တန္နံ မဟာဝါရာနံ ဝသေန အနုသယေ ယောဇေတွာ ယမကဒေသနာ ကတာ။ တတ္ထ **သတ္တာနုသယာ**တိ အယံ “သတ္တေဝ, န တတော ဥဒ္ဓံ, န ဟေဋ္ဌာ”တိ ဂဏနပရိစ္ဆေဒေန ပရိစ္ဆိန္ဒိတွာ အနုသယာနံ ဒေသိတတ္တာ ပရိစ္ဆေဒဝါရော နာမ။ **ကာမရာဂါနုသယော။ ပ။ အဝိဇ္ဇာနုသယော**တိ အယံ ပရိစ္ဆေဒဝါရေန ပရိစ္ဆိန္နာနံ နာမမတ္တံ ဥဒ္ဒိသိတွာ “ဣမေ နာမ တေ”တိ ဒေသိတတ္တာ ပရိစ္ဆိန္နုဒ္ဒေသဝါရော နာမ။ **ကတ္ထ ကာမရာဂါနုသယော အနုသေတိ။ ပ။ ဧတ္ထ အဝိဇ္ဇာနုသယော အနုသေတီ**တိ အယံ “ဣမေသု နာမ ဌာနေသု ဣမေ အနုသယာ အနုသေန္တီ”တိ ဧဝံ တေသံယေဝ ဥပ္ပတ္တိဋ္ဌာနဿ ဒေသိတတ္တာ ဥပ္ပတ္တိဋ္ဌာနဝါရော နာမ။

ယေသံ ပန သတ္တန္နံ မဟာဝါရာနံ ဝသေန အနုသယေ ယောဇေတွာ ယမကဒေသနာ ကတာ၊ တေသံ ဣမာနိ နာမာနိ—အနုသယဝါရော သာနုသယဝါရော ပဇဟနဝါရော ပရိညာဝါရော ပဟီနဝါရော ဥပ္ပဇ္ဇနဝါရော ဓာတုဝါရောတိ။ တေသု ပဌမော အနုသယဝါရော၊ သော အနုလောမပဋိလောမနယဝသေန ဒုဝိဓော ဟောတိ။

Tattha anulomanaye “yassa anuseti, yattha anuseti, yassa yattha anusetī”ti puggalokāsatadubhayavasena tayo antaravārā honti. Tesu paṭhame Puggalavāre “yassa kāmarāgānusayo anuseti tassa paṭighānusayo anuseti, yassa vā pana paṭighānusayo anuseti tassa kāmarāgānusayo anuseti. Yassa kāmarāgānusayo anuseti tassa mānānusayo diṭṭhānusayo vicikicchānusayo bhavarāgānusayo avijjānusayo anuseti, yassa vā pana avijjānusayo anuseti tassa kāmarāgānusayo anusetī”ti kāmarāgānusayamūlakāni cha yamakāni. Puna aggahitaggahaṇavasena paṭighānusayamūlakāni pañca, mānānusayamūlakāni cattāri, diṭṭhānusayamūlakāni tīṇi, vicikicchānusayamūlakāni dve, bhavarāgānusayamūlakaṁ ekanti evaṁ sabbānipi ekamūlakāni ekavīsati, puna “yassa kāmarāgānusayo ca paṭighānusayo ca anusentī”ti evaṁ āgatāni dukamūlakāni pañca, tikamūlakāni cattāri, catukkamūlakāni tīṇi, pañcakamūlakāni dve, chakkamūlakaṁ ekanti aparānipi pannarasa honti. Tāni purimehi ekavīsatiyā saddhiṁ chattiṁsāti Puggalavāre chattiṁsa yamakāni. Tathā Okāsavāre, tathā Puggalokāsavāreti sabbānipi anulomanaye aṭṭhasataṁ yamakāni, tathā paṭilomanayeti sabbānipi anulomanaye aṭṭhasataṁ yamakāni, tathā paṭilomanayeti Anusayavāre soḷasādhikāni dve yamakasatāni tato diguṇā pucchā tato diguṇā atthā ca veditabbā. Yathā cettha, evaṁ Sānusayavāro Pajahanavāro Pariññāvāro Pahīnavāro Uppajjanavāroti imesampi pañcannaṁ vārānaṁ ekekasmiṁ yamakagaṇanā yamakadiguṇā pucchā pucchādiguṇā ca atthā veditabbā. Ayaṁ panettha purimesu tīsu vāresu viseso—Okāsavāre “yattha tatthā”ti avatvā **yato tato**ti nissakkavacanena desanā katā. Sesaṁ tādisameva.

Yo panāyaṁ sabbapacchimo dhātuvāro nāma, so pucchāvāro vissajjanāvāroti dvidhā ṭhito. Tassa pucchāvāre **kāmadhātuyā cutassa kāmadhātuṁ upapajjantassā**ti vatvā “kāmadhātuṁ vā pana upapajjantassa kāmadhātuyā cutassā”ti na vuttaṁ. Kiṁ kāraṇā? Atthavisesā bhāvato. Dvepi hi etā pucchā ekatthāyeva, tasmā ekekasmā yamakā ekekameva pucchaṁ pucchitvā sabbapucchāvasāne pucchānukkameneva

တတ္ထ အနုလောမနယေ “ယဿ အနုသေတိ၊ ယတ္ထ အနုသေတိ၊ ယဿ ယတ္ထ အနုသေတီ”တိ ပုဂ္ဂလောကာသတဒုဘယဝသေန တယော အန္တရဝါရာ ဟောန္တိ။ တေသု ပဌမေ ပုဂ္ဂလဝါရေ “ယဿ ကာမရာဂါနုသယော အနုသေတိ တဿ ပဋိဃာနုသယော အနုသေတိ၊ ယဿ ဝါ ပန ပဋိဃာနုသယော အနုသေတိ တဿ ကာမရာဂါနုသယော အနုသေတိ။ ယဿ ကာမရာဂါနုသယော အနုသေတိ တဿ မာနာနုသယော ဒိဋ္ဌာနုသယော ဝိစိကိစ္ဆာနုသယော ဘဝရာဂါနုသယော အဝိဇ္ဇာနုသယော အနုသေတိ၊ ယဿ ဝါ ပန အဝိဇ္ဇာနုသယော အနုသေတိ တဿ ကာမရာဂါနုသယော အနုသေတီ”တိ ကာမရာဂါနုသယမူလကာနိ ဆ ယမကာနိ။ ပုန အဂ္ဂဟိတဂ္ဂဟဏဝသေန ပဋိဃာနုသယမူလကာနိ ပဉ္စ, မာနာနုသယမူလကာနိ စတ္တာရိ, ဒိဋ္ဌာနုသယမူလကာနိ တီဏိ, ဝိစိကိစ္ဆာနုသယမူလကာနိ ဒွေ, ဘဝရာဂါနုသယမူလကံ ဧကန္တိ ဧဝံ သဗ္ဗာနိပိ ဧကမူလကာနိ ဧကဝီသတိ၊ ပုန “ယဿ ကာမရာဂါနုသယော စ ပဋိဃာနုသယော စ အနုသေန္တီ”တိ ဧဝံ အာဂတာနိ ဒုကမူလကာနိ ပဉ္စ, တိကမူလကာနိ စတ္တာရိ, စတုက္ကမူလကာနိ တီဏိ, ပဉ္စကမူလကာနိ ဒွေ, ဆက္ကမူလကံ ဧကန္တိ အပရာနိပိ ပန္နရသ ဟောန္တိ။ တာနိ ပုရိမေဟိ ဧကဝီသတိယာ သဒ္ဓိံ ဆတ္တိံသာတိ ပုဂ္ဂလဝါရေ ဆတ္တိံသ ယမကာနိ။ တထာ ဩကာသဝါရေ၊ တထာ ပုဂ္ဂလောကာသဝါရေတိ သဗ္ဗာနိပိ အနုလောမနယေ အဋ္ဌသတံ ယမကာနိ၊ တထာ ပဋိလောမနယေတိ အနုသယဝါရေ သောဠသာဓိကာနိ ဒွေ ယမကသတာနိ တတော ဒိဂုဏာ ပုစ္ဆာ တတော ဒိဂုဏာ အတ္ထာ စ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ယထာ စေတ္ထ၊ ဧဝံ သာနုသယဝါရော ပဇဟနဝါရော ပရိညာဝါရော ပဟီနဝါရော ဥပ္ပဇ္ဇနဝါရောတိ ဣမေသမ္ပိ ပဉ္စန္နံ ဝါရာနံ ဧကေကသ္မိံ ယမကဂဏနာ ယမကဒိဂုဏာ ပုစ္ဆာ ပုစ္ဆာဒိဂုဏာ စ အတ္ထာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ အယံ ပနေတ္ထ ပုရိမေသု တီသု ဝါရေသု ဝိသေသော—ဩကာသဝါရေ “ယတ္ထ တတ္ထာ”တိ အဝတွာ **ယတော တတော**တိ နိဿက္ကဝစနေန ဒေသနာ ကတာ။ သေသံ တာဒိသမေဝ။

ယော ပနာယံ သဗ္ဗပစ္ဆိမော ဓာတုဝါရော နာမ၊ သော ပုစ္ဆာဝါရော ဝိဿဇ္ဇနာဝါရောတိ ဒွိဓာ ဌိတော။ တဿ ပုစ္ဆာဝါရေ **ကာမဓာတုယာ စုတဿ ကာမဓာတုံ ဥပပဇ္ဇန္တဿာ**တိ ဝတွာ “ကာမဓာတုံ ဝါ ပန ဥပပဇ္ဇန္တဿ ကာမဓာတုယာ စုတဿာ”တိ န ဝုတ္တံ။ ကိံ ကာရဏာ? အတ္ထဝိသေသာဘာဝတော။ ဒွေပိ ဟိ ဧတာ ပုစ္ဆာ ဧကတ္ထာယေဝ၊ တသ္မာ ဧကေကသ္မာ ယမကာ ဧကေကမေဝ ပုစ္ဆံ ပုစ္ဆိတွာ သဗ္ဗပုစ္ဆာဝသာနေ ပုစ္ဆာနုက္ကမေနေဝ

“kāmadhātuyā cutassa kāmadhātuṁ upapajjantassa kassaci satta anusayā anusentī”ti-ādinā nayena vissajjanaṁ kataṁ.

Tattha “kāmadhātuyā cutassa kāmadhātuṁ upapajjantassa, rūpadhātuṁ, arūpadhātuṁ, nakāmadhātuṁ, narūpadhātuṁ, na-arūpadhātuṁ upapajjantassā”ti cha suddhikapucchā, “nakāmadhātuṁ na-arūpadhātuṁ, narūpadhātuṁ na-arūpadhātuṁ, nakāmadhātuṁ narūpadhātuṁ upapajjantassā”ti tisso missakā pucchā cāti kāmadhātumūlakā nava anulomapucchā honti. Tathā rūpadhātumūlakā nava, arūpadhātumūlakā navāti sattavīsati anulomapucchā honti. Tathā nakāmadhātunarūpadhātuna-arūpadhātumūlakā sattavīsati paṭilomapucchā. Puna “nakāmadhātuyā na-arūpadhātuyā narūpadhātuyā na-arūpadhātuyā nakāmadhātuyā na-arūpadhātuyā”ti sattavīsati dukamūlakā pucchāti sabbāpi sampiṇḍitā ekāsīti pucchā honti, tāsaṁ vasenettha vissajjanaṁ katanti idaṁ dhātuvāre Pāḷivavatthānaṁ. Evaṁ tāva sakalepi Anusayayamake Pāḷivavatthānametaṁ veditabbaṁ.

Ādito paṭṭhāya panettha yaṁ yaṁ anuttānaṁ, tattha tattha ayaṁ vinicchayakathā—**anusayā**ti kenaṭṭhena anusayā? Anusayanaṭṭhena. Ko esa anusayanaṭṭho nāmāti? Appahīnaṭṭho. Ete hi appahīnaṭṭhena tassa tassa[1] santāne anusenti nāma, tasmā anusayāti vuccanti. **Anusentī**ti anurūpaṁ kāraṇaṁ labhitvā uppajjantīti attho. Athāpi siyā—anusayanaṭṭho nāma appatīnākāro, appahīnākāro ca uppajjatīti vattuṁ na yujjati, tasmā na anusayā uppajjantīti. Tatridaṁ paṭivacanaṁ—appahīnākāro anusayo, anusayoti pana appahīnaṭṭhena thāmagatakileso vuccati. So cittasampayutto sārammaṇo sappaccayaṭṭhena sahetuko ekantākusalo atītopi hoti anāgatopi paccuppannopi, tasmā uppajjatīti vattuṁ yujjati.

Tatridaṁ pamāṇaṁ—abhidhamme tāva Kathāvatthusmiṁ[2] “anusayā abyākatā anusayā ahetukā anusayā cittavippayuttā”ti sabbe vādā paṭisedhitā. Paṭisambhidāmagge[3] “paccuppanne kilese pajahatī”ti pucchaṁ katvā anusayānaṁ paccuppannabhāvassa atthitāya “thāmagatānusayaṁ

1. Sattassa (Syā) 2. Abhi 4. 299 piṭṭhe. 3. Khu 9. 394 piṭṭhe.

“ကာမဓာတုယာ စုတဿ ကာမဓာတုံ ဥပပဇ္ဇန္တဿ ကဿစိ သတ္တ အနုသယာ အနုသေန္တီ”တိအာဒိနာ နယေန ဝိဿဇ္ဇနံ ကတံ။

တတ္ထ “ကာမဓာတုယာ စုတဿ ကာမဓာတုံ ဥပပဇ္ဇန္တဿ, ရူပဓာတုံ, အရူပဓာတုံ, နကာမဓာတုံ, နရူပဓာတုံ, နအရူပဓာတုံ ဥပပဇ္ဇန္တဿာ”တိ ဆ သုဒ္ဓိကပုစ္ဆာ၊ “နကာမဓာတုံ နအရူပဓာတုံ, နရူပဓာတုံ နအရူပဓာတုံ, နကာမဓာတုံ နရူပဓာတုံ ဥပပဇ္ဇန္တဿာ”တိ တိဿော မိဿကာ ပုစ္ဆာ စာတိ ကာမဓာတုမူလကာ နဝ အနုလောမပုစ္ဆာ ဟောန္တိ။ တထာ ရူပဓာတုမူလကာ နဝ, အရူပဓာတုမူလကာ နဝါတိ သတ္တဝီသတိ အနုလောမပုစ္ဆာ ဟောန္တိ။ တထာ နကာမဓာတုနရူပဓာတုနအရူပဓာတုမူလကာ သတ္တဝီသတိ ပဋိလောမပုစ္ဆာ။ ပုန “နကာမဓာတုယာ နအရူပဓာတုယာ နရူပဓာတုယာ နအရူပဓာတုယာ နကာမဓာတုယာ နအရူပဓာတုယာ”တိ သတ္တဝီသတိ ဒုကမူလကာ ပုစ္ဆာတိ သဗ္ဗာပိ သမ္ပိဏ္ဍိတာ ဧကာသီတိ ပုစ္ဆာ ဟောန္တိ၊ တာသံ ဝသေနေတ္ထ ဝိဿဇ္ဇနံ ကတန္တိ ဣဒံ ဓာတုဝါရေ ပါဠိဝဝတ္ထာနံ။ ဧဝံ တာဝ သကလေပိ အနုသယယမကေ ပါဠိဝဝတ္ထာနမေတံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

အာဒိတော ပဋ္ဌာယ ပနေတ္ထ ယံ ယံ အနုတ္တာနံ၊ တတ္ထ တတ္ထ အယံ ဝိနိစ္ဆယကထာ—**အနုသယာ**တိ ကေနဋ္ဌေန အနုသယာ? အနုသယနဋ္ဌေန။ ကော ဧသ အနုသယနဋ္ဌော နာမာတိ? အပ္ပဟီနဋ္ဌော။ ဧတေ ဟိ အပ္ပဟီနဋ္ဌေန တဿ တဿ[1] သန္တာနေ အနုသေန္တိ နာမ၊ တသ္မာ အနုသယာတိ ဝုစ္စန္တိ။ **အနုသေန္တီ**တိ အနုရူပံ ကာရဏံ လဘိတွာ ဥပ္ပဇ္ဇန္တီတိ အတ္ထော။ အထာပိ သိယာ—အနုသယနဋ္ဌော နာမ အပ္ပဟီနာကာရော၊ အပ္ပဟီနာကာရော စ ဥပ္ပဇ္ဇတီတိ ဝတ္တုံ န ယုဇ္ဇတိ၊ တသ္မာ န အနုသယာ ဥပ္ပဇ္ဇန္တီတိ။ တတြိဒံ ပဋိဝစနံ—အပ္ပဟီနာကာရော အနုသယော၊ အနုသယောတိ ပန အပ္ပဟီနဋ္ဌေန ထာမဂတကိလေသော ဝုစ္စတိ။ သော စိတ္တသမ္ပယုတ္တော သာရမ္မဏော သပ္ပစ္စယဋ္ဌေန သဟေတုကော ဧကန္တာကုသလော အတီတောပိ ဟောတိ အနာဂတောပိ ပစ္စုပ္ပန္နောပိ၊ တသ္မာ ဥပ္ပဇ္ဇတီတိ ဝတ္တုံ ယုဇ္ဇတိ။

တတြိဒံ ပမာဏံ—အဘိဓမ္မေ တာဝ ကထာဝတ္ထုသ္မိံ[2] “အနုသယာ အဗျာကတာ အနုသယာ အဟေတုကာ အနုသယာ စိတ္တဝိပ္ပယုတ္တာ”တိ သဗ္ဗေ ဝါဒါ ပဋိသေဓိတာ။ ပဋိသမ္ဘိဒါမဂ္ဂေ[3] “ပစ္စုပ္ပန္နေ ကိလေသေ ပဇဟတီ”တိ ပုစ္ဆံ ကတွာ အနုသယာနံ ပစ္စုပ္ပန္နဘာဝဿ အတ္ထိတာယ “ထာမဂတာနုသယံ

၁-သတ္တဿ (သျာ) ၂-အဘိ ၄-၂၉၉-ပိဋ္ဌေ။ ၃-ခု ၉-၃၉၄-ပိဋ္ဌေ။

pajahatī”ti vuttaṁ. Dhammasaṅgahe pana mohassa padabhājane “avijjānusayo avijjāpariyuṭṭhānaṁ avijjālaṅgī moho akusalamūlaṁ, ayaṁ tasmiṁ samaye moho hotī”ti[1] akusalacittena saddhiṁ avijjānusayassa uppannabhāvo vutto. Imasmiṁyeva Anusayayamake sattannaṁ mahāvārānaṁ aññatarasmiṁ uppajjanavāre “yassa kāmarāgānusayo uppajjati tassa paṭighānusayo uppajjatī”ti-ādi vuttaṁ. Tasmā “anusentīti anurūpaṁ kāraṇaṁ labhitvā uppajjantī”ti yaṁ vuttaṁ, taṁ iminā tantippamāṇena suvuttanti veditabbaṁ. Yampi “cittasampayutto sārammaṇo”ti-ādi vuttaṁ, tampi suvuttameva. Anusayo hi nāmesa parinipphanno cittasampayutto akusaladhammoti niṭṭhamettha gantabbaṁ. **Kāmarāgānusayo**ti-ādīsu kāmarāgo ca so appahīnaṭṭhena anusayo cāti kāmarāgānusayo. Sesapadesupi eseva nayo.

Paricchedaparicchinnuddesavāravaṇṇanā.

Uppattiṭṭhānavāravaṇṇanā

2. Idāni tesaṁ uppattiṭṭhānaṁ pakāsetuṁ **kattha kāmarāgānusayo anusetī**ti-ādimāha. Tattha **kāmadhātuyā dvīsu vedanāsū**ti kāmāvacarabhūmiyaṁ sukhāya ca upekkhāya cāti dvīsu vedanāsu. **Ettha kāmarāgānusayo anusetī**ti imāsu dvīsu vedanāsu uppajjati. So panesa akusalavedanāsu sahajātavasena ārammaṇavasena cāti dvīhākārehi anuseti. Akusalāya sukhāya vedanāya ceva upekkhāya vedanāya ca sahajātopi hutvā uppajjati, tā vedanā ārammaṇaṁ katvāpi uppajjatīti attho. Avasesā pana kāmāvacarakusalavipākakiriyavedanā ārammaṇameva katvā uppajjati. Kāmadhātuyā dvīsu vedanāsu anusayamāno cesa tāhi vedanāhi sampayuttesu saññāsaṅkhāraviññāṇesupi anusetiyeva. Na hi sakkā vedanāsu anusayamānena taṁsampayuttehi saññādīhi saddhiṁ asahajātena vā bhavituṁ taṁsampayutte vā saññādayo ārammaṇaṁ akatvā uppajjituṁ. Evaṁ

---

1. Abhi 1. 94 piṭṭhe.

ပဇဟတီ”တိ ဝုတ္တံ။ ဓမ္မသင်္ဂဟေ ပန မောဟဿ ပဒဘာဇနေ “အဝိဇ္ဇာနုသယော အဝိဇ္ဇာပရိယုဋ္ဌာနံ အဝိဇ္ဇာလင်္ဂီ မောဟော အကုသလမူလံ၊ အယံ တသ္မိံ သမယေ မောဟော ဟောတီ”တိ[၁] အကုသလစိတ္တေန သဒ္ဓိံ အဝိဇ္ဇာနုသယဿ ဥပ္ပန္နဘာဝေါ ဝုတ္တော။ ဣမသ္မိံယေဝ အနုသယယမကေ သတ္တန္နံ မဟာဝါရာနံ အညတရသ္မိံ ဥပ္ပဇ္ဇနဝါရေ “ယဿ ကာမရာဂါနုသယော ဥပ္ပဇ္ဇတိ တဿ ပဋိဃာနုသယော ဥပ္ပဇ္ဇတီ”တိအာဒိ ဝုတ္တံ။ တသ္မာ “အနုသေန္တီတိ အနုရူပံ ကာရဏံ လဘိတွာ ဥပ္ပဇ္ဇန္တီ”တိ ယံ ဝုတ္တံ၊ တံ ဣမိနာ တန္တိပ္ပမာဏေန သုဝုတ္တန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ယမ္ပိ “စိတ္တသမ္ပယုတ္တော သာရမ္မဏော”တိအာဒိ ဝုတ္တံ၊ တမ္ပိ သုဝုတ္တမေဝ။ အနုသယော ဟိ နာမေသ ပရိနိပ္ဖန္နော စိတ္တသမ္ပယုတ္တော အကုသလဓမ္မောတိ နိဋ္ဌမေတ္ထ ဂန္တဗ္ဗံ။ **ကာမရာဂါနုသယော**တိအာဒီသု ကာမရာဂေါ စ သော အပ္ပဟီနဋ္ဌေန အနုသယော စာတိ ကာမရာဂါနုသယော။ သေသပဒေသုပိ ဧသေဝ နယော။

ပရိစ္ဆေဒပရိစ္ဆိန္နုဒ္ဒေသဝါရဝဏ္ဏနာ။

ဥပ္ပတ္တိဋ္ဌာနဝါရဝဏ္ဏနာ

၂။ ဣဒါနိ တေသံ ဥပ္ပတ္တိဋ္ဌာနံ ပကာသေတုံ **ကတ္ထ ကာမရာဂါနုသယော အနုသေတီ**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **ကာမဓာတုယာ ဒွီသု ဝေဒနာသူ**တိ ကာမာဝစရဘူမိယံ သုခါယ စ ဥပေက္ခာယ စာတိ ဒွီသု ဝေဒနာသု။ **ဧတ္ထ ကာမရာဂါနုသယော အနုသေတီ**တိ ဣမာသု ဒွီသု ဝေဒနာသု ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ သော ပနေသ အကုသလဝေဒနာသု သဟဇာတဝသေန အာရမ္မဏဝသေန စာတိ ဒွီဟာကာရေဟိ အနုသေတိ။ အကုသလာယ သုခါယ ဝေဒနာယ စေဝ ဥပေက္ခာယ ဝေဒနာယ စ သဟဇာတောပိ ဟုတွာ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ တာ ဝေဒနာ အာရမ္မဏံ ကတွာပိ ဥပ္ပဇ္ဇတီတိ အတ္ထော။ အဝသေသာ ပန ကာမာဝစရကုသလဝိပါကကိရိယဝေဒနာ အာရမ္မဏမေဝ ကတွာ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ ကာမဓာတုယာ ဒွီသု ဝေဒနာသု အနုသယမာနော စေသ တာဟိ ဝေဒနာဟိ သမ္ပယုတ္တေသု သညာသင်္ခါရဝိညာဏေသုပိ အနုသေတိယေဝ။ န ဟိ သက္ကာ ဝေဒနာသု အနုသယမာနေန တံသမ္ပယုတ္တေဟိ သညာဒီဟိ သဒ္ဓိံ အသဟဇာတေန ဝါ ဘဝိတုံ တံသမ္ပယုတ္တေ ဝါ သညာဒယော အာရမ္မဏံ အကတွာ ဥပ္ပဇ္ဇိတုံ။ ဧဝံ

၁-အဘိ ၁-၉၄-ပိဋ္ဌေ။

santepi pana yasmā imā dve vedanāva sātasantasukhattā assādaṭṭhena kāmarāgānusayassa uppattiyā sesasampayuttadhammesu padhānā, tasmā "dvīsu vedanāsu ettha kāmarāgānusayo anusetī"ti vuttaṁ. Oḷārikavasena hi bodhaneyye sukhaṁ bodhetunti.

Nanu cesa ārammaṇavasena anusayamāno na kevalaṁ imāsu dvīsu vedanāsu ceva vedanāsampayuttadhammesu ca anuseti, iṭṭhesu pana rūpādīsupi anusetiyeva. Vuttampi cetaṁ Vibhaṅgappakaraṇe[1] "yaṁ loke piyarūpaṁ sātarūpaṁ, ettha sattānaṁ kāmarāgānusayo anusetī"ti. Imasmimpi pakaraṇe anusayavārassa paṭilomanaye vuttaṁ "yattha kāmarāgānusayo nānuseti tattha diṭṭhānusayo nānusetīti, dukkhāya vedanāya rūpadhātuyā arūpadhātuyā ettha kāmarāgānusayo nānuseti no ca tattha diṭṭhānusayo nānuseti, apariyāpanne ettha kāmarāgānusayo ca nānuseti diṭṭhānusayo ca nānusetī"ti. Ettha hi dukkhavedanāya ceva rūpadhātu-ādīsu ca nānusetīti vuttattā sasampayuttadhammaṁ dukkhavedanaṁ sa-okāse rūpārūpāvacaradhamme nava ca lokuttaradhamme ṭhapetvā avasesesu rūpasaddagandharasaphoṭṭhabbesu anusetīti vuttaṁ hoti. Taṁ idha kasmā na vuttanti? Anoḷārikattā. Heṭṭhā vuttanayena hi vedanānaññeva oḷārikattā imesaṁ pana[2] anoḷārikattā etesu rūpādīsu anusetīti na vuttaṁ, atthato pana labbhati. Tasmā etesupi kāmarāgānusayo anusetiyevāti veditabbo. Na hi satthā sabbaṁ sabbattha katheti. Bodhaneyyasattānaṁ pana vasena katthaci yaṁ labbhati, taṁ sabbaṁ katheti. Katthaci na katheti. Tathā hi anena katthaci "diṭṭhānusayo anusetī"ti pucchitvā "sabbasakkāyapariyāpannesu dhammesu ettha diṭṭhānusayo anusetī"ti yaṁ labbhati, taṁ sabbaṁ kathitaṁ. Aparasmiṁ ṭhāne vissajjantena "rūpadhātuyā arūpadhātuyā ettha vicikicchānusayo ca mānānusayo ca diṭṭhānusayo ca anusenti, kāmadhātuyā dvīsu vedanāsu ettha vicikicchānusayo ca kāmarāgānusayo ca mānānusayo ca diṭṭhānusayo ca anusenti, dukkhāya vedanāya ettha vicikicchānusayo ca paṭighānusayo ca diṭṭhānusayo ca

1. Abhi 2. 353 piṭṭhe. 2. Imesañca (Sī, Ka)

သန္တေပိ ပန ယသ္မာ ဣမာ ဒွေ ဝေဒနာဝ သာတသန္တသုခတ္တာ အဿာဒဋ္ဌေန ကာမရာဂါနုသယဿ ဥပ္ပတ္တိယာ သေသသမ္ပယုတ္တဓမ္မေသု ပဓာနာ၊ တသ္မာ "ဒွီသု ဝေဒနာသု ဧတ္ထ ကာမရာဂါနုသယော အနုသေတီ"တိ ဝုတ္တံ။ ဩဠာရိကဝသေန ဟိ ဗောဓနေယျေ သုခံ ဗောဓေတုန္တိ။

နနု စေသ အာရမ္မဏဝသေန အနုသယမာနော န ကေဝလံ ဣမာသု ဒွီသု ဝေဒနာသု စေဝ ဝေဒနာသမ္ပယုတ္တဓမ္မေသု စ အနုသေတိ၊ ဣဋ္ဌေသု ပန ရူပါဒီသုပိ အနုသေတိယေဝ။ ဝုတ္တမ္ပိ စေတံ ဝိဘင်္ဂပ္ပကရဏေ[1] "ယံ လောကေ ပိယရူပံ သာတရူပံ၊ ဧတ္ထ သတ္တာနံ ကာမရာဂါနုသယော အနုသေတီ"တိ။ ဣမသ္မိမ္ပိ ပကရဏေ အနုသယဝါရဿ ပဋိလောမနယေ ဝုတ္တံ "ယတ္ထ ကာမရာဂါနုသယော နာနုသေတိ တတ္ထ ဒိဋ္ဌာနုသယော နာနုသေတီတိ၊ ဒုက္ခာယ ဝေဒနာယ ရူပဓာတုယာ အရူပဓာတုယာ ဧတ္ထ ကာမရာဂါနုသယော နာနုသေတိ နော စ တတ္ထ ဒိဋ္ဌာနုသယော နာနုသေတိ၊ အပရိယာပန္နေ ဧတ္ထ ကာမရာဂါနုသယော စ နာနုသေတိ ဒိဋ္ဌာနုသယော စ နာနုသေတီ"တိ။ ဧတ္ထ ဟိ ဒုက္ခဝေဒနာယ စေဝ ရူပဓာတုအာဒီသု စ နာနုသေတီတိ ဝုတ္တတ္တာ သသမ္ပယုတ္တဓမ္မံ ဒုက္ခဝေဒနံ သဩကာသေ ရူပါရူပါဝစရဓမ္မေ နဝ စ လောကုတ္တရဓမ္မေ ဌပေတွာ အဝသေသေသု ရူပသဒ္ဒဂန္ဓရသဖောဋ္ဌဗ္ဗေသု အနုသေတီတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ တံ ဣဓ ကသ္မာ န ဝုတ္တန္တိ? အနောဠာရိကတ္တာ။ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယေန ဟိ ဝေဒနာနညေဝ ဩဠာရိကတ္တာ ဣမေသံ ပန[2] အနောဠာရိကတ္တာ ဧတေသု ရူပါဒီသု အနုသေတီတိ န ဝုတ္တံ၊ အတ္ထတော ပန လဗ္ဘတိ။ တသ္မာ ဧတေသုပိ ကာမရာဂါနုသယော အနုသေတိယေဝါတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ န ဟိ သတ္ထာ သဗ္ဗံ သဗ္ဗတ္ထ ကထေတိ။ ဗောဓနေယျသတ္တာနံ ပန ဝသေန ကတ္ထစိ ယံ လဗ္ဘတိ၊ တံ သဗ္ဗံ ကထေတိ။ ကတ္ထစိ န ကထေတိ။ တထာ ဟိ အနေန ကတ္ထစိ "ဒိဋ္ဌာနုသယော အနုသေတီ"တိ ပုစ္ဆိတွာ "သဗ္ဗသက္ကာယပရိယာပန္နေသု ဓမ္မေသု ဧတ္ထ ဒိဋ္ဌာနုသယော အနုသေတီ"တိ ယံ လဗ္ဘတိ၊ တံ သဗ္ဗံ ကထိတံ။ အပရသ္မိံ ဌာနေ ဝိဿဇ္ဇန္တေန "ရူပဓာတုယာ အရူပဓာတုယာ ဧတ္ထ ဝိစိကိစ္ဆာနုသယော စ မာနာနုသယော စ ဒိဋ္ဌာနုသယော စ အနုသေန္တိ၊ ကာမဓာတုယာ ဒွီသု ဝေဒနာသု ဧတ္ထ ဝိစိကိစ္ဆာနုသယော စ ကာမရာဂါနုသယော စ မာနာနုသယော စ ဒိဋ္ဌာနုသယော စ အနုသေန္တိ၊ ဒုက္ခာယ ဝေဒနာယ ဧတ္ထ ဝိစိကိစ္ဆာနုသယော စ ပဋိဃာနုသယော စ ဒိဋ္ဌာနုသယော စ

၁-အဘိ ၂-၃၅၃-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ဣမေသဉ္စ (သီ၊ က)

avijjānusayo ca anusentī”ti yaṁ labbhati, taṁ sabbaṁ akathetvā rūpadhātu-arūpadhātūhi saddhiṁ tisso vedanāva kathitā. Vedanāsampayuttā pana arūpadhammā sabbañca rūpaṁ na kathitaṁ. Kiñcāpi na kathitaṁ, diṭṭhānusayo panettha anusetiyeva. Evameva kiñcāpi idha rūpādi-iṭṭhārammaṇaṁ na kathitaṁ, kāmarāgānusayo panettha anusetiyevāti evaṁ tāva kāmarāgānusayassa anusayanaṭṭhānaṁ veditabbaṁ.

Paṭighānusayassa pana “dukkhāya vedanāyā”ti vacanato dve domanassavedanā kāyaviññāṇasampayuttā dukkhavedanāti tisso vedanā anusayanaṭṭhānaṁ. So panesa domanassavedanāsu sahajātavasena ārammaṇavasena cāti dvīhākārehi anuseti, avasesadukkhavedanāya pana ārammaṇavaseneva anuseti. Tāsu vedanāsu anusayamāno cesa tāhi sampayuttesu saññākkhandhādīsupi anusetiyeva. Yāya hi vedanāya esa sahajāto, taṁsampayuttehi saññādīhipi sahajātova. Yā ca vedanā ārammaṇaṁ karoti, tāhi sampayutte saññādayopi karotiyeva. Evaṁ santepi pana yasmā dukkhavedanāva asātadukkhavedayitattā nirassādaṭṭhena paṭighānusayassa uppattiyā sesasampayuttadhammesu adhikā, tasmā “dukkhāya vedanāya ettha paṭighānusayo anusetī”ti vuttaṁ. Oḷārikavasena hi bodhaneyye sukhaṁ bodhetunti.

Nanu cesa ārammaṇavasena anusayamāno na kevalaṁ dukkhavedanāya ceva taṁsampayuttadhammesu ca anuseti, aniṭṭhesu pana rūpādīsupi anusetiyeva. Vuttampi cetaṁ Vibhaṅgappakaraṇe[1] “yaṁ loke appiyarūpaṁ asātarūpaṁ, ettha sattānaṁ paṭighānusayo anusetī”ti. Imasmimpi pakaraṇe anusayavārassa paṭilomanaye vuttaṁ “kāmadhātuyā dvīsu vedanāsu ettha paṭighānusayo nānuseti no ca tattha kāmarāgānusayo nānuseti, rūpadhātuyā arūpadhātuyā apariyāpanne ettha paṭighānusayo ca nānuseti kāmarāgānusayo ca nānusetī”ti. Ettha hi dvīsu kāmāvacaravedanāsu ceva rūpadhātu-ādīsu ca nānusetīti vuttattā sasampayuttadhammā dve vedanā sa-okāse rūpārūpāvacaradhamme nava ca lokuttaradhamme ṭhapetvā avasesesu rūpādīsu anusetīti vuttaṁ

1. Abhi 2. 353 piṭṭhe.

အဝိဇ္ဇာနုသယော စ အနုသေန္တီ”တိ ယံ လဗ္ဘတိ၊ တံ သဗ္ဗံ အကထေတွာ ရူပဓာတုအရူပဓာတူဟိ သဒ္ဓိံ တိဿော ဝေဒနာဝ ကထိတာ။ ဝေဒနာသမ္ပယုတ္တာ ပန အရူပဓမ္မာ သဗ္ဗဉ္စ ရူပံ န ကထိတံ။ ကိဉ္စာပိ န ကထိတံ၊ ဒိဋ္ဌာနုသယော ပနေတ္ထ အနုသေတိယေဝ။ ဧဝမေဝ ကိဉ္စာပိ ဣဓ ရူပါဒိဣဋ္ဌာရမ္မဏံ န ကထိတံ၊ ကာမရာဂါနုသယော ပနေတ္ထ အနုသေတိယေဝါတိ ဧဝံ တာဝ ကာမရာဂါနုသယဿ အနုသယနဋ္ဌာနံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

ပဋိဃာနုသယဿ ပန “ဒုက္ခာယ ဝေဒနာယာ”တိ ဝစနတော ဒွေ ဒေါမနဿဝေဒနာ ကာယဝိညာဏသမ္ပယုတ္တာ ဒုက္ခဝေဒနာတိ တိဿော ဝေဒနာ အနုသယနဋ္ဌာနံ။ သော ပနေသ ဒေါမနဿဝေဒနာသု သဟဇာတဝသေန အာရမ္မဏဝသေန စာတိ ဒွီဟာကာရေဟိ အနုသေတိ၊ အဝသေသဒုက္ခဝေဒနာယ ပန အာရမ္မဏဝသေနေဝ အနုသေတိ။ တာသု ဝေဒနာသု အနုသယမာနော စေသ တာဟိ သမ္ပယုတ္တေသု သညာက္ခန္ဓာဒီသုပိ အနုသေတိယေဝ။ ယာယ ဟိ ဝေဒနာယ ဧသ သဟဇာတော၊ တံသမ္ပယုတ္တေဟိ သညာဒီဟိပိ သဟဇာတောဝ။ ယာ စ ဝေဒနာ အာရမ္မဏံ ကရောတိ၊ တာဟိ သမ္ပယုတ္တေ သညာဒယောပိ ကရောတိယေဝ။ ဧဝံ သန္တေပိ ပန ယသ္မာ ဒုက္ခဝေဒနာဝ အသာတဒုက္ခဝေဒယိတတ္တာ နိရဿာဒဋ္ဌေန ပဋိဃာနုသယဿ ဥပ္ပတ္တိယာ သေသသမ္ပယုတ္တဓမ္မေသု အဓိကာ၊ တသ္မာ “ဒုက္ခာယ ဝေဒနာယ ဧတ္ထ ပဋိဃာနုသယော အနုသေတီ”တိ ဝုတ္တံ။ ဩဠာရိကဝသေန ဟိ ဗောဓနေယျေ သုခံ ဗောဓေတုန္တိ။

နနု စေသ အာရမ္မဏဝသေန အနုသယမာနော န ကေဝလံ ဒုက္ခဝေဒနာယ စေဝ တံသမ္ပယုတ္တဓမ္မေသု စ အနုသေတိ၊ အနိဋ္ဌေသု ပန ရူပါဒီသုပိ အနုသေတိယေဝ။ ဝုတ္တမ္ပိ စေတံ ဝိဘင်္ဂပ္ပကရဏေ[၁] “ယံ လောကေ အပ္ပိယရူပံ အသာတရူပံ၊ ဧတ္ထ သတ္တာနံ ပဋိဃာနုသယော အနုသေတီ”တိ။ ဣမသ္မိမ္ပိ ပကရဏေ အနုသယဝါရဿ ပဋိလောမနယေ ဝုတ္တံ “ကာမဓာတုယာ ဒွီသု ဝေဒနာသု ဧတ္ထ ပဋိဃာနုသယော နာနုသေတိ နော စ တတ္ထ ကာမရာဂါနုသယော နာနုသေတိ၊ ရူပဓာတုယာ အရူပဓာတုယာ အပရိယာပန္နေ ဧတ္ထ ပဋိဃာနုသယော စ နာနုသေတိ ကာမရာဂါနုသယော စ နာနုသေတီ”တိ။ ဧတ္ထ ဟိ ဒွီသု ကာမာဝစရဝေဒနာသု စေဝ ရူပဓာတုအာဒီသု စ နာနုသေတီတိ ဝုတ္တတ္တာ သသမ္ပယုတ္တဓမ္မာ ဒွေ ဝေဒနာ သဩကာသေ ရူပါရူပါဝစရဓမ္မေ နဝ စ လောကုတ္တရဓမ္မေ ဌပေတွာ အဝသေသေသု ရူပါဒီသု အနုသေတီတိ ဝုတ္တံ

၁-အဘိ ၂-၃၅၃-ပိဋ္ဌေ။

hoti. Taṁ idha kasmā na vuttanti? Anoḷārikattā. Heṭṭhā vuttanayena hi dukkhavedanāya eva oḷārikattā imesaṁ pana anoḷārikattā etesu rūpādīsu anusetīti na vuttaṁ, atthato pana labbhati. Tasmā etesupi paṭighānusayo anusetiyevāti veditabbo.

Kiṁ pana itarā dve vedanā iṭṭhārammaṇaṁ vā paṭighassa ārammaṇaṁ na hontīti. No na honti. Parihīnajjhānassa hi vippaṭisāravasena sasampayuttadhammā tā vedanā ārabbha domanassaṁ uppajjati, iṭṭhārammaṇassa ca paṭiladdhassa vipariṇāmaṁ vā appaṭiladdhassa appaṭilābhaṁ vā samanussaratopi domanassaṁ uppajjati. Domanassamattameva pana taṁ hoti, na paṭighānusayo. Paṭighānusayo hi aniṭṭhārammaṇe paṭihaññanavasena uppanno thāmagato kileso, tasmā ettha domanassena saddhiṁ paṭigho uppannopi attano paṭighakiccaṁ akaraṇabhāvena eva paṭighānusayo na hoti, abbohārikattaṁ gacchati. Yathā hi pāṇātipātacetanāya saddhiṁ uppannopi byāpādo manokammaṁ nāma na hoti, abbohārikattaṁ gacchati, evaṁ paṭighānusayo na hoti, abbohārikattaṁ gacchati. Vuttampi cetaṁ ekaccaṁ iṭṭhārammaṇaṁ nekkhammasitampi vā domanassaṁ sandhāya "yaṁ evarūpaṁ domanassaṁ, paṭighaṁ tena pajahati, na tattha paṭighānusayo anusetī"ti[1]. Evaṁ paṭighānusayassa anusayanaṭṭhānaṁ veditabbaṁ.

Mānānusayassa pana "kāmadhātuyā dvīsu vedanāsū"ti-ādivacanato dve kāmāvacaravedanā rūpārūpadhātuyo cāti idaṁ tividhaṁ anusayanaṭṭhānaṁ, tassa akusalāsu vedanāsu kāmarāgānusayassa viya sahajātānusayatā veditabbā. Sasampayuttadhammāsu pana sabbāsupi kāmāvacarāsu sukha-adukkhamasukhavedanāsu rūpārūpadhātūsu ca ārammaṇavaseneva anuseti. Anusayavārassa pana paṭilomanaye "dukkhāya vedanāya apariyāpanne ettha kāmarāgānusayo ca nānuseti mānānusayo ca nānusetī"ti vuttattā ṭhapetvā dukkhavedanañceva navavidhaṁ lokuttaradhammañca sesarūpārūpadhammesupi ayaṁ anusetiyevāti. Evaṁ mānānusayassa anusayanaṭṭhānaṁ veditabbaṁ.

1. Ma 1. 378 piṭṭhe.

ဟောတိ။ တံ ဣဓ ကသ္မာ န ဝုတ္တန္တိ? အနောဠာရိကတ္တာ။ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယေန ဟိ ဒုက္ခဝေဒနာယ ဧဝ ဩဠာရိကတ္တာ ဣမေသံ ပန အနောဠာရိကတ္တာ ဧတေသု ရူပါဒီသု အနုသေတီတိ န ဝုတ္တံ၊ အတ္ထတော ပန လဗ္ဘတိ။ တသ္မာ ဧတေသုပိ ပဋိဃာနုသယော အနုသေတိယေဝါတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။

ကိံ ပန ဣတရာ ဒွေ ဝေဒနာ ဣဋ္ဌာရမ္မဏံ ဝါ ပဋိဃဿ အာရမ္မဏံ န ဟောန္တီတိ။ နော န ဟောန္တိ။ ပရိဟီနဇ္ဈာနဿ ဟိ ဝိပ္ပဋိသာရဝသေန သသမ္ပယုတ္တဓမ္မာ တာ ဝေဒနာ အာရဗ္ဘ ဒေါမနဿံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ ဣဋ္ဌာရမ္မဏဿ စ ပဋိလဒ္ဓဿ ဝိပရိဏာမံ ဝါ အပ္ပဋိလဒ္ဓဿ အပ္ပဋိလာဘံ ဝါ သမနုဿရတောပိ ဒေါမနဿံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ ဒေါမနဿမတ္တမေဝ ပန တံ ဟောတိ၊ န ပဋိဃာနုသယော။ ပဋိဃာနုသယော ဟိ အနိဋ္ဌာရမ္မဏေ ပဋိဟညနဝသေန ဥပ္ပန္နော ထာမဂတော ကိလေသော၊ တသ္မာ ဧတ္ထ ဒေါမနဿေန သဒ္ဓိံ ပဋိဃော ဥပ္ပန္နောပိ အတ္တနော ပဋိဃကိစ္စံ အကရဏဘာဝေန ဧဝ ပဋိဃာနုသယော န ဟောတိ၊ အဗ္ဗောဟာရိကတ္တံ ဂစ္ဆတိ။ ယထာ ဟိ ပါဏာတိပါတစေတနာယ သဒ္ဓိံ ဥပ္ပန္နောပိ ဗျာပါဒေါ မနောကမ္မံ နာမ န ဟောတိ၊ အဗ္ဗောဟာရိကတ္တံ ဂစ္ဆတိ၊ ဧဝံ ပဋိဃာနုသယော န ဟောတိ၊ အဗ္ဗောဟာရိကတ္တံ ဂစ္ဆတိ။ ဝုတ္တမ္ပိ စေတံ ဧကစ္စံ ဣဋ္ဌာရမ္မဏံ နေက္ခမ္မသိတမ္ပိ ဝါ ဒေါမနဿံ သန္ဓာယ "ယံ ဧဝရူပံ ဒေါမနဿံ၊ ပဋိဃံ တေန ပဇဟတိ၊ န တတ္ထ ပဋိဃာနုသယော အနုသေတီ"တိ[၁]။ ဧဝံ ပဋိဃာနုသယဿ အနုသယနဋ္ဌာနံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

မာနာနုသယဿ ပန "ကာမဓာတုယာ ဒွီသု ဝေဒနာသူ"တိအာဒိဝစနတော ဒွေ ကာမာဝစရဝေဒနာ ရူပါရူပဓာတုယော စာတိ ဣဒံ တိဝိဓံ အနုသယနဋ္ဌာနံ၊ တဿ အကုသလာသု ဝေဒနာသု ကာမရာဂါနုသယဿ ဝိယ သဟဇာတာနုသယတာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ သသမ္ပယုတ္တဓမ္မာသု ပန သဗ္ဗာသုပိ ကာမာဝစရာသု သုခအဒုက္ခမသုခဝေဒနာသု ရူပါရူပဓာတူသု စ အာရမ္မဏဝသေနေဝ အနုသေတိ။ အနုသယဝါရဿ ပန ပဋိလောမနယေ "ဒုက္ခာယ ဝေဒနာယ အပရိယာပန္နေ ဧတ္ထ ကာမရာဂါနုသယော စ နာနုသေတိ မာနာနုသယော စ နာနုသေတီ"တိ ဝုတ္တတ္တာ ဌပေတွာ ဒုက္ခဝေဒနဉ္စေဝ နဝဝိဓံ လောကုတ္တရဓမ္မဉ္စ သေသရူပါရူပဓမ္မေသုပိ အယံ အနုသေတိယေဝါတိ။ ဧဝံ မာနာနုသယဿ အနုသယနဋ္ဌာနံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

၁-မ ၁-၃၇၈-ပိဋ္ဌေ။

Diṭṭhānusayavicikicchānusayā pana kevalaṁ lokuttaradhammesveva nānusenti, tebhūmakesu pana sabbesupi anusentiyeva. Tena vuttaṁ “sabbasakkāyapariyāpannesu dhammesu ettha diṭṭhānusayo anuseti, ettha vicikicchānusayo anusetī”ti. Tattha **sabbasakkāyapariyāpannesū**ti saṁsāravaṭṭanissitaṭṭhena sakkāyapariyāpannesu sabbadhammesūti attho. Tattha panete pañcasu cittuppādesu sahajātānusayanavasena anusenti, te vā pana pañca cittuppāde aññe vā tebhūmakadhamme ārabbha pavattikāle ārammaṇānusayanavasena anusentīti. Evaṁ diṭṭhānusayavicikicchānusayānaṁ anusayanaṭṭhānaṁ veditabbaṁ.

Bhavarāgānusayo pana kiñcāpi diṭṭhivippayuttesu catūsu cittesu uppajjanato sahajātānusayanavasena “kāmadhātuyā dvīsu vedanāsu anusetī”ti vattabbo bhaveyya, kāmadhātuyaṁ panesa dvīhi vedanāhi saddhiṁ uppajjamānopi rūpārūpāvacaradhammameva paṭilabhati, kāmadhātuyā pariyāpannaṁ ekadhammampi ārammaṇaṁ na karoti. Tasmā ārammaṇānusayanavasena niyamaṁ katvā “rūpadhātuyā arūpadhātuyā ettha bhavarāgānusayo anusetī”ti vuttaṁ. Apica rāgo nāmesa kāmarāgabhavarāgavasena duvidho. Tattha kāmarāgo kāmadhātuyā dvīsu vedanāsu anusetīti vutto. Sace pana bhavarāgopi kāmarāgo viya evaṁ vucceyya, kāmarāgena saddhiṁ desanā saṁkiṇṇā viya bhaveyyāti rāgakilesaṁ dvidhā bhinditvā kāmarāgato bhavarāgassa visesadassanatthampi evaṁ desanā katāti. Evaṁ bhavarāgānusayassa anusayanaṭṭhānaṁ veditabbaṁ.

Avijjānusayo pana sabbesupi tebhūmakadhammesu anuseti, tena vuttaṁ “sabbasakkāyapariyāpannesu dhammesu ettha avijjānusayo anusetī”ti. Tassa dvādasasu cittuppādesu sahajātānusayatā veditabbā. Ārammaṇakaraṇavasena pana na kiñci tebhūmakadhammaṁ ārabbha na pavattatīti. Evaṁ avijjānusayassa anusayanaṭṭhānaṁ veditabbaṁ. Ayaṁ tāva paricchedavāraparicchinnuddesavāra-uppattiṭṭhānavāresu vinicchayakathā.

Uppattiṭṭhānavāravaṇṇanā.

ဒိဋ္ဌာနုသယဝိစိကိစ္ဆာနုသယာ ပန ကေဝလံ လောကုတ္တရဓမ္မေသွေဝ နာနုသေန္တိ၊ တေဘူမကေသု ပန သဗ္ဗေသုပိ အနုသေန္တိယေဝ။ တေန ဝုတ္တံ “သဗ္ဗသက္ကာယပရိယာပန္နေသု ဓမ္မေသု ဧတ္ထ ဒိဋ္ဌာနုသယော အနုသေတိ၊ ဧတ္ထ ဝိစိကိစ္ဆာနုသယော အနုသေတီ”တိ။ တတ္ထ **သဗ္ဗသက္ကာယပရိယာပန္နေသူ**တိ သံသာရဝဋ္ဋနိဿိတဋ္ဌေန သက္ကာယပရိယာပန္နေသု သဗ္ဗဓမ္မေသူတိ အတ္ထော။ တတ္ထ ပနေတေ ပဉ္စသု စိတ္တုပ္ပါဒေသု သဟဇာတာနုသယနဝသေန အနုသေန္တိ၊ တေ ဝါ ပန ပဉ္စ စိတ္တုပ္ပါဒေ အညေ ဝါ တေဘူမကဓမ္မေ အာရဗ္ဘ ပဝတ္တိကာလေ အာရမ္မဏာနုသယနဝသေန အနုသေန္တီတိ။ ဧဝံ ဒိဋ္ဌာနုသယဝိစိကိစ္ဆာနုသယာနံ အနုသယနဋ္ဌာနံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

ဘဝရာဂါနုသယော ပန ကိဉ္စာပိ ဒိဋ္ဌိဝိပ္ပယုတ္တေသု စတူသု စိတ္တေသု ဥပ္ပဇ္ဇနတော သဟဇာတာနုသယနဝသေန “ကာမဓာတုယာ ဒွီသု ဝေဒနာသု အနုသေတီ”တိ ဝတ္တဗ္ဗော ဘဝေယျ၊ ကာမဓာတုယံ ပနေသ ဒွီဟိ ဝေဒနာဟိ သဒ္ဓိံ ဥပ္ပဇ္ဇမာနောပိ ရူပါရူပါဝစရဓမ္မမေဝ ပဋိလဘတိ၊ ကာမဓာတုယာ ပရိယာပန္နံ ဧကဓမ္မမ္ပိ အာရမ္မဏံ န ကရောတိ။ တသ္မာ အာရမ္မဏာနုသယနဝသေန နိယမံ ကတွာ “ရူပဓာတုယာ အရူပဓာတုယာ ဧတ္ထ ဘဝရာဂါနုသယော အနုသေတီ”တိ ဝုတ္တံ။ အပိစ ရာဂေါ နာမေသ ကာမရာဂဘဝရာဂဝသေန ဒုဝိဓော။ တတ္ထ ကာမရာဂေါ ကာမဓာတုယာ ဒွီသု ဝေဒနာသု အနုသေတီတိ ဝုတ္တော။ သစေ ပန ဘဝရာဂေါပိ ကာမရာဂေါ ဝိယ ဧဝံ ဝုစ္စေယျ၊ ကာမရာဂေန သဒ္ဓိံ ဒေသနာ သံကိဏ္ဏာ ဝိယ ဘဝေယျာတိ ရာဂကိလေသံ ဒွိဓာ ဘိန္ဒိတွာ ကာမရာဂတော ဘဝရာဂဿ ဝိသေသဒဿနတ္ထမ္ပိ ဧဝံ ဒေသနာ ကတာတိ။ ဧဝံ ဘဝရာဂါနုသယဿ အနုသယနဋ္ဌာနံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

အဝိဇ္ဇာနုသယော ပန သဗ္ဗေသုပိ တေဘူမကဓမ္မေသု အနုသေတိ၊ တေန ဝုတ္တံ “သဗ္ဗသက္ကာယပရိယာပန္နေသု ဓမ္မေသု ဧတ္ထ အဝိဇ္ဇာနုသယော အနုသေတီ”တိ။ တဿ ဒွါဒသသု စိတ္တုပ္ပါဒေသု သဟဇာတာနုသယတာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ အာရမ္မဏကရဏဝသေန ပန န ကိဉ္စိ တေဘူမကဓမ္မံ အာရဗ္ဘ န ပဝတ္တတီတိ။ ဧဝံ အဝိဇ္ဇာနုသယဿ အနုသယနဋ္ဌာနံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ အယံ တာဝ ပရိစ္ဆေဒဝါရပရိစ္ဆိန္နုဒ္ဒေသဝါရဥပ္ပတ္တိဋ္ဌာနဝါရေသု ဝိနိစ္ဆယကထာ။

ဥပ္ပတ္တိဋ္ဌာနဝါရဝဏ္ဏနာ။

Mahāvāra 1. Anusayavāravaṇṇanā

3. Sattannaṁ pana Mahāvārānaṁ paṭhame Anusayavāre **yassa kāmarāgānusayo anuseti tassa paṭighānusayo anusetī**ti ettha yadetaṁ **āmantā**ti paṭivacanaṁ dinnaṁ, taṁ duddinnaṁ viya khāyati. Kasmā? Kāmarāgapaṭighānaṁ ekakkhaṇe anuppattito. Yathā hi “yassa manāyatanaṁ uppajjati tassa dhammāyatanaṁ uppajjatīti āmantā. Assāsapassāsānaṁ uppādakkhaṇe tesaṁ kāyasaṅkhāro ca uppajjati, vacīsaṅkhāro ca uppajjatī”ti-ādīsu manāyatanadhammāyatanāni kāyasaṅkhāravacīsaṅkhārā ca ekakkhaṇe uppajjanti, na tathā kāmarāgapaṭighā. Kāmarāgo hi aṭṭhasu lobhasahagatacittuppādesu uppajjati, paṭigho dvīsu domanassasahagatesūti natthi nesaṁ ekakkhaṇe uppatti. Tasmā ettha noti paṭisedho kattabbo siyā. Taṁ akatvā pana āmantāti paṭivacanassa dinnattā heṭṭhāyamakesu viya ettha khaṇapaccuppannavasena vattamānavohāraṁ aggahetvā aññathā gahetabbo.

Kathaṁ? Appahīnavasena. Appahīnatañhi sandhāya ayaṁ anusetīti vattamānavohāro vutto, na khaṇapaccuppannataṁ. Yasmā ca appahīnataṁ sandhāya vutto, tasmā “yassa kāmarāgānusayo anuseti tassa paṭighānusayo anusetī”ti pucchāya yassa kāmarāgānusayo appahīno, na anuppattidhammataṁ āpādito, tassa paṭighānusayopi appahīnoti evamattho daṭṭhabbo. Yasmā ca tesu yasseko appahīno, tassa itaropi appahīnova hoti, tasmā āmantāti vuttaṁ. Yadi evaṁ yaṁ upari uppajjanavāre “yassa kāmarāgānusayo uppajjati tassa paṭighānusayo uppajjatī”ti pucchitvā āmantāti vuttaṁ, tattha kathaṁ attho gahetabboti? Tatthāpi appahīnavaseneva, uppattipaccaye sati uppattiyā anivāritavasena vā. Yathā hi cittakammādīni ārabhitvā apariniṭṭhitakammantā cittakārādayo tesaṁ kammantānaṁ akaraṇakkhaṇepi mittasuhajjādīhi diṭṭhadiṭṭhaṭṭhāne “imesu divasesu kiṁ karothā”ti vuttā “cittakammaṁ karoma, kaṭṭhakammaṁ karomā”ti vadanti. Te kiñcāpi tasmiṁ khaṇe na karonti, avicchinnakammantattā pana katakhaṇañca kattabbakhaṇañca upādāya karontiyeva nāma honti. Evameva yamhi santāne anusayā appahīnā, yamhi vā pana nesaṁ santāne uppattipaccaye sati uppatti anivāritā, tattha

မဟာဝါရ ၁-အနုသယဝါရဝဏ္ဏနာ

၃။ သတ္တန္နံ ပန မဟာဝါရာနံ ပဌမေ အနုသယဝါရေ **ယဿ ကာမရာဂါနုသယော အနုသေတိ တဿ ပဋိဃာနုသယော အနုသေတီ**တိ ဧတ္ထ ယဒေတံ **အာမန္တာ**တိ ပဋိဝစနံ ဒိန္နံ၊ တံ ဒုဒ္ဒိန္နံ ဝိယ ခါယတိ။ ကသ္မာ? ကာမရာဂပဋိဃာနံ ဧကက္ခဏေ အနုပ္ပတ္တိတော။ ယထာ ဟိ “ယဿ မနာယတနံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ တဿ ဓမ္မာယတနံ ဥပ္ပဇ္ဇတီတိ အာမန္တာ။ အဿာသပဿာသာနံ ဥပ္ပါဒက္ခဏေ တေသံ ကာယသင်္ခါရော စ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ ဝစီသင်္ခါရော စ ဥပ္ပဇ္ဇတီ”တိ-အာဒီသု မနာယတနဓမ္မာယတနာနိ ကာယသင်္ခါရဝစီသင်္ခါရာ စ ဧကက္ခဏေ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ၊ န တထာ ကာမရာဂပဋိဃာ။ ကာမရာဂေါ ဟိ အဋ္ဌသု လောဘသဟဂတစိတ္တုပ္ပါဒေသု ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ ပဋိဃော ဒွီသု ဒေါမနဿသဟဂတေသူတိ နတ္ထိ နေသံ ဧကက္ခဏေ ဥပ္ပတ္တိ။ တသ္မာ ဧတ္ထ နောတိ ပဋိသေဓော ကတ္တဗ္ဗော သိယာ။ တံ အကတွာ ပန အာမန္တာတိ ပဋိဝစနဿ ဒိန္နတ္တာ ဟေဋ္ဌာယမကေသု ဝိယ ဧတ္ထ ခဏပစ္စုပ္ပန္နဝသေန ဝတ္တမာနဝေါဟာရံ အဂ္ဂဟေတွာ အညထာ ဂဟေတဗ္ဗော။

ကထံ? အပ္ပဟီနဝသေန။ အပ္ပဟီနတဉှိ သန္ဓာယ အယံ အနုသေတီတိ ဝတ္တမာနဝေါဟာရော ဝုတ္တော၊ န ခဏပစ္စုပ္ပန္နတံ။ ယသ္မာ စ အပ္ပဟီနတံ သန္ဓာယ ဝုတ္တော၊ တသ္မာ “ယဿ ကာမရာဂါနုသယော အနုသေတိ တဿ ပဋိဃာနုသယော အနုသေတီ”တိ ပုစ္ဆာယ ယဿ ကာမရာဂါနုသယော အပ္ပဟီနော၊ န အနုပ္ပတ္တိဓမ္မတံ အာပါဒိတော၊ တဿ ပဋိဃာနုသယောပိ အပ္ပဟီနောတိ ဧဝမတ္ထော ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ ယသ္မာ စ တေသု ယဿေကော အပ္ပဟီနော၊ တဿ ဣတရောပိ အပ္ပဟီနောဝ ဟောတိ၊ တသ္မာ အာမန္တာတိ ဝုတ္တံ။ ယဒိ ဧဝံ ယံ ဥပရိ ဥပ္ပဇ္ဇနဝါရေ “ယဿ ကာမရာဂါနုသယော ဥပ္ပဇ္ဇတိ တဿ ပဋိဃာနုသယော ဥပ္ပဇ္ဇတီ”တိ ပုစ္ဆိတွာ အာမန္တာတိ ဝုတ္တံ၊ တတ္ထ ကထံ အတ္ထော ဂဟေတဗ္ဗောတိ? တတ္ထာပိ အပ္ပဟီနဝသေနေဝ၊ ဥပ္ပတ္တိပစ္စယေ သတိ ဥပ္ပတ္တိယာ အနိဝါရိတဝသေန ဝါ။ ယထာ ဟိ စိတ္တကမ္မာဒီနိ အာရဘိတွာ အပရိနိဋ္ဌိတကမ္မန္တာ စိတ္တကာရာဒယော တေသံ ကမ္မန္တာနံ အကရဏက္ခဏေပိ မိတ္တသုဟဇ္ဇာဒီဟိ ဒိဋ္ဌဒိဋ္ဌဋ္ဌာနေ “ဣမေသု ဒိဝသေသု ကိံ ကရောထာ”တိ ဝုတ္တာ “စိတ္တကမ္မံ ကရောမ၊ ကဋ္ဌကမ္မံ ကရောမာ”တိ ဝဒန္တိ။ တေ ကိဉ္စာပိ တသ္မိံ ခဏေ န ကရောန္တိ၊ အဝိစ္ဆိန္နကမ္မန္တတ္တာ ပန ကတခဏဉ္စ ကတ္တဗ္ဗခဏဉ္စ ဥပါဒါယ ကရောန္တိယေဝ နာမ ဟောန္တိ။ ဧဝမေဝ ယမှိ သန္တာနေ အနုသယာ အပ္ပဟီနာ၊ ယမှိ ဝါ ပန နေသံ သန္တာနေ ဥပ္ပတ္တိပစ္စယေ သတိ ဥပ္ပတ္တိ အနိဝါရိတာ၊ တတ္ထ

anuppajjanakkhaṇepi uppannapubbañceva kālantare uppajjanakañca upādāya yassa kāmarāgānusayo uppajjati, tassa paṭighānusayo uppajjatiyeva nāmāti evamattho veditabbo. Ito paresupi evarūpesu vissajjanesu eseva nayo. **No ca tassā**ti idaṁ anāgāmissa kāmarāgabyāpādānaṁ anavasesato pahīnattā vuttaṁ. **Tiṇṇaṁ puggalānan**ti puthujjanasotāpannasakadāgāmīnaṁ. **Dvinnaṁ puggalānan**ti sotāpannasakadāgāmīnaṁ. Paratopi evarūpesu ṭhānesu eseva nayo.

14. Okāsavārassa paṭhamadutiyapucchāsu yasmā kāmarāgānusayo kāmadhātuyā dvīsu vedanāsu anuseti, paṭighānusayo dukkhavedanāya, tasmā **no**ti paṭisedho kato. Tatiyapucchāyaṁ ubhinnampi kāmadhātuyā dvīsu vedanāsu anusayanato **āmantā**ti paṭivacanaṁ dinnaṁ. Rūpadhātu-arūpadhātuyā[1] pana mānānusayassa kāmarāgānusayena saddhiṁ asādhāraṇaṁ uppattiṭṭhānaṁ, tasmā **no ca tattha kāmarāgānusayo**ti vuttaṁ. Iminā nayena sabbesaṁ uppattiṭṭhānavāraṁ oloketvā sādhāraṇāsādhāraṇaṁ uppattiṭṭhānaṁ veditabbaṁ.

20. Dukamūlakapucchāyaṁ yasmā kāmarāgapaṭighānusayā nāpi ekasmiṁ ṭhāne uppajjanti, na ekaṁ dhammaṁ ārammaṇaṁ karonti, tasmā **natthī**ti paṭikkhepo kato. Ayañhettha adhippāyo—yasmiṁ ime dve anusayā anusayeyyuṁ, taṁ ṭhānameva natthi. Tasmā "kattha mānānusayo anusetī"ti ayaṁ pucchā apucchāyevāti. Aññesupi evarūpesu eseva nayo.

27. Puggalokāsavāre **catunnan**ti puthujjanasotāpannasakadāgāmi-anāgāmīnaṁ.

36. Paṭilomanaye **yassa kāmarāgānusayo nānusetī**ti ayaṁ pucchā anāgāmiṁ gahetvā pucchati.

1. Rūpadhātu-arūpadhātuyo (?)

အနုပ္ပဇ္ဇနက္ခဏေပိ ဥပ္ပန္နပုဗ္ဗဉ္စေဝ ကာလန္တရေ ဥပ္ပဇ္ဇနကဉ္စ ဥပါဒါယ ယဿ ကာမရာဂါနုသယော ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ တဿ ပဋိဃာနုသယော ဥပ္ပဇ္ဇတိယေဝ နာမာတိ ဧဝမတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဣတော ပရေသုပိ ဧဝရူပေသု ဝိဿဇ္ဇနေသု ဧသေဝ နယော။ **နော စ တဿာ**တိ ဣဒံ အနာဂါမိဿ ကာမရာဂဗျာပါဒါနံ အနဝသေသတော ပဟီနတ္တာ ဝုတ္တံ။ **တိဏ္ဏံ ပုဂ္ဂလာနန္တိ** ပုထုဇ္ဇနသောတာပန္နသကဒါဂါမီနံ။ **ဒွိန္နံ ပုဂ္ဂလာနန္တိ** သောတာပန္နသကဒါဂါမီနံ။ ပရတောပိ ဧဝရူပေသု ဌာနေသု ဧသေဝ နယော။

၁၄။ ဩကာသဝါရဿ ပဌမဒုတိယပုစ္ဆာသု ယသ္မာ ကာမရာဂါနုသယော ကာမဓာတုယာ ဒွီသု ဝေဒနာသု အနုသေတိ၊ ပဋိဃာနုသယော ဒုက္ခဝေဒနာယ၊ တသ္မာ **နော**တိ ပဋိသေဓော ကတော။ တတိယပုစ္ဆာယံ ဥဘိန္နမ္ပိ ကာမဓာတုယာ ဒွီသု ဝေဒနာသု အနုသယနတော **အာမန္တာ**တိ ပဋိဝစနံ ဒိန္နံ။ ရူပဓာတု-အရူပဓာတုယာ[1] ပန မာနာနုသယဿ ကာမရာဂါနုသယေန သဒ္ဓိံ အသာဓာရဏံ ဥပ္ပတ္တိဋ္ဌာနံ၊ တသ္မာ **နော စ တတ္ထ ကာမရာဂါနုသယော**တိ ဝုတ္တံ။ ဣမိနာ နယေန သဗ္ဗေသံ ဥပ္ပတ္တိဋ္ဌာနဝါရံ ဩလောကေတွာ သာဓာရဏာသာဓာရဏံ ဥပ္ပတ္တိဋ္ဌာနံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

၂၀။ ဒုကမူလကပုစ္ဆာယံ ယသ္မာ ကာမရာဂပဋိဃာနုသယာ နာပိ ဧကသ္မိံ ဌာနေ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ၊ န ဧကံ ဓမ္မံ အာရမ္မဏံ ကရောန္တိ၊ တသ္မာ **နတ္ထီ**တိ ပဋိက္ခေပေါ ကတော။ အယဉ္စေတ္ထ အဓိပ္ပါယော— ယသ္မိံ ဣမေ ဒွေ အနုသယာ အနုသယေယျုံ၊ တံ ဌာနမေဝ နတ္ထိ။ တသ္မာ "ကတ္ထ မာနာနုသယော အနုသေတီ"တိ အယံ ပုစ္ဆာ အပုစ္ဆာယေဝါတိ။ အညေသုပိ ဧဝရူပေသု ဧသေဝ နယော။

၂၇။ ပုဂ္ဂလောကာသဝါရေ **စတုန္နန္တိ** ပုထုဇ္ဇနသောတာပန္နသကဒါဂါမိ-အနာဂါမီနံ။

၃၆။ ပဋိလောမနယေ **ယဿ ကာမရာဂါနုသယော နာနုသေတီ**တိ အယံ ပုစ္ဆာ အနာဂါမိံ ဂဟေတွာ ပုစ္ဆတိ။

၁-ရူပဓာတုအရူပဓာတုယော (?)

56. **Dvinnaṁ puggalānaṁ sabbattha kāmarāgānusayo nānusetī**ti anāgāmi-arahantānaṁ. **Kāmadhātuyā tīsu vedanāsū**ti ca vedanāggahaṇena vedanāsampayuttakānampi tesaṁ vatthārammaṇānampīti sabbesampi kāmāvacaradhāmmānaṁ gahaṇaṁ veditabbaṁ. Ayaṁ Anusayavāre vinicchayakathā.

Anusayavāravaṇṇanā.

---

2. Sānusayavāravaṇṇanā

66-131. Sānusayavāre pana **yo kāmarāgānusayena sānusayo**ti yathā ekantarikajarādirogena ābādhiko yāva tamhā rogā na muccati, tāva tassa rogassa anuppattikkhaṇepi sarogoyeva nāma hoti, evaṁ sasaṁkilesassa vaṭṭagāmisattassa yāva ariyamaggena anusayā samugghātaṁ na gacchanti, tāva tesaṁ anusayānaṁ anuppattikkhaṇepi sānusayoyeva nāma hoti. Evarūpaṁ sānusayataṁ sandhāya **āmantā**ti vuttaṁ. Sesamettha Anusayavārasadisameva.

Okāsavāre pana “rūpadhātuyā arūpadhātuyā ettha mānānusayena sānusayo”ti vutte tāsu dhātūsu puggalassa sānusayatā paññāyeyya, anusayassa uppattiṭṭhānaṁ na paññāyeyya, anusayassa ca uppattiṭṭhānadassanatthaṁ ayaṁ vāro āraddho, tasmā **tato mānānusayena sānusayo**ti vuttaṁ. Evañhi sati tato dhātudvayato uppannena mānānusayena sānusayoti anusayassa uppattiṭṭhānaṁ dassitaṁ hoti. Imassa pana pañhassa atthe avutte ādipañhassa attho pākaṭo na hotīti paṭhamaṁ na vutto, tasmā so evaṁ veditabbo. **Yato kāmarāgānusayenā**ti yato uppannena kāmarāgānusayena sānusayo, kiṁ so tato uppannena paṭighānusayenapi sānusayoti. Yasmā panete dve ekasmā ṭhānā nuppajjanti, tasmā “no”ti paṭisedho kato. **Arahā sabbatthā**ti arahā sabbadhammesu uppajjanakena kenaci anusayena nirānusayoti iminā atthavasena nippadesaṭṭhānesu bhummavacanameva katanti. Iminā upāyena sabbattha atthavinicchayo veditabboti.

Sānusayavāravaṇṇanā.

၅၆။ **ဒွိန္နံ ပုဂ္ဂလာနံ သဗ္ဗတ္ထ ကာမရာဂါနုသယော နာနုသေတီ**တိ အနာဂါမိအရဟန္တာနံ။ **ကာမဓာတုယာ တီသု ဝေဒနာသူ**တိ စ ဝေဒနာဂ္ဂဟဏေန ဝေဒနာသမ္ပယုတ္တကာနမ္ပိ တေသံ ဝတ္ထာရမ္မဏာနမ္ပီတိ သဗ္ဗေသမ္ပိ ကာမာဝစရဓမ္မာနံ ဂဟဏံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ အယံ အနုသယဝါရေ ဝိနိစ္ဆယကထာ။

အနုသယဝါရဝဏ္ဏနာ။

၂-သာနုသယဝါရဝဏ္ဏနာ

၆၆-၁၃၁။ သာနုသယဝါရေ ပန **ယော ကာမရာဂါနုသယေန သာနုသယော**တိ ယထာ ဧကန္တရိကဇရာဒိရောဂေန အာဗာဓိကော ယာဝ တမှာ ရောဂါ န မုစ္စတိ၊ တာဝ တဿ ရောဂဿ အနုပ္ပတ္တိက္ခဏေပိ သရောဂေါယေဝ နာမ ဟောတိ၊ ဧဝံ သသံကိလေသဿ ဝဋ္ဋဂါမိသတ္တဿ ယာဝ အရိယမဂ္ဂေန အနုသယာ သမုဂ္ဃါတံ န ဂစ္ဆန္တိ၊ တာဝ တေသံ အနုသယာနံ အနုပ္ပတ္တိက္ခဏေပိ သာနုသယောယေဝ နာမ ဟောတိ။ ဧဝရူပံ သာနုသယတံ သန္ဓာယ **အာမန္တာ**တိ ဝုတ္တံ။ သေသမေတ္ထ အနုသယဝါရသဒိသမေဝ။

ဩကာသဝါရေ ပန “ရူပဓာတုယာ အရူပဓာတုယာ ဧတ္ထ မာနာနုသယေန သာနုသယော”တိ ဝုတ္တေ တာသု ဓာတူသု ပုဂ္ဂလဿ သာနုသယတာ ပညာယေယျ၊ အနုသယဿ ဥပ္ပတ္တိဋ္ဌာနံ န ပညာယေယျ၊ အနုသယဿ စ ဥပ္ပတ္တိဋ္ဌာနဒဿနတ္ထံ အယံ ဝါရော အာရဒ္ဓေါ၊ တသ္မာ **တတော မာနာနုသယေန သာနုသယော**တိ ဝုတ္တံ။ ဧဝဉှိ သတိ တတော ဓာတုဒွယတော ဥပ္ပန္နေန မာနာနုသယေန သာနုသယောတိ အနုသယဿ ဥပ္ပတ္တိဋ္ဌာနံ ဒဿိတံ ဟောတိ။ ဣမဿ ပန ပဉှဿ အတ္ထေ အဝုတ္တေ အာဒိပဉှဿ အတ္ထော ပါကဋော န ဟောတီတိ ပဌမံ န ဝုတ္တော၊ တသ္မာ သော ဧဝံ ဝေဒိတဗ္ဗော။ **ယတော ကာမရာဂါနုသယေနာ**တိ ယတော ဥပ္ပန္နေန ကာမရာဂါနုသယေန သာနုသယော၊ ကိံ သော တတော ဥပ္ပန္နေန ပဋိဃာနုသယေနပိ သာနုသယောတိ။ ယသ္မာ ပနေတေ ဒွေ ဧကသ္မာ ဌာနာ နုပ္ပဇ္ဇန္တိ၊ တသ္မာ “နော”တိ ပဋိသေဓော ကတော။ **အရဟာ သဗ္ဗတ္ထာ**တိ အရဟာ သဗ္ဗဓမ္မေသု ဥပ္ပဇ္ဇနကေန ကေနစိ အနုသယေန နိရာနုသယောတိ ဣမိနာ အတ္ထဝသေန နိပ္ပဒေသဋ္ဌာနေသု ဘုမ္မဝစနမေဝ ကတန္တိ။ ဣမိနာ ဥပါယေန သဗ္ဗတ္ထ အတ္ထဝိနိစ္ဆယော ဝေဒိတဗ္ဗောတိ။

သာနုသယဝါရဝဏ္ဏနာ။

3. Pajahanavāravaṇṇanā

132-197. Pajahanavāre **pajahatī**ti tena tena maggena pahānapariññāvasena pajahati, āyatiṁ anuppattidhammatam āpādeti. **Āmantā**ti anāgāmimaggaṭṭhaṁ sandhāya paṭivacanaṁ. **Tadekaṭṭhaṁ pajahatī**ti pahānekaṭṭhatam sandhāya vuttaṁ. **No**ti arahattamaggaṭṭhaṁ sandhāya paṭisedho.

Yato kāmarāgānusayaṁ pajahatīti yato uppajjanakaṁ kāmarāgānusayaṁ pajahatīti attho. **Aṭṭhamako**ti arahattaphalaṭṭhato paṭṭhāya paccorohanagaṇanāya gaṇiyamāno sotāpattimaggaṭṭho aṭṭhamako nāma. Dakkhiṇeyyagaṇanāya hi arahā aggadakkhiṇeyyattā paṭhamo, arahattamaggaṭṭho dutiyo, anāgāmī tatiyo -pa- sotāpattimaggaṭṭho aṭṭhamo, so idha aṭṭhamakoti vutto, nāmasaññāyeva vā esā tassāti. **Anāgāmimaggasamaṅgiñca aṭṭhamakañca ṭhapetvā avasesā**ti saddhiṁ puthujjanena sekkhāsekkhā. Tesu hi puthujjano[1], pahānapariññāya abhāvena nappajahati[2]. Sesā tesaṁ anusayānaṁ pahīnattā. **Dvinnaṁ maggasamaṅgīnan**ti dve maggasamaṅgino ṭhapetvāti attho. Iminā nayena sabbattha vinicchayo veditabboti.

Pajahanavāravaṇṇanā.

---

4. Pariññāvāravaṇṇanā

198-263. Pariññāvāre **parijānātī**ti tīhi pariññāhi parijānāti. Sesamettha heṭṭhā vuttanayameva. Ayampi hi vāro Pajahanavāro viya maggaṭṭhānaññeva vasena vissajjitoti.

Pariññāvāravaṇṇanā.

---

5. Pahīnavāravaṇṇanā

264-274. Pahīnavāre phalaṭṭhavaseneva desanā āraddhā. Anāgāmissa hi ubhopete anusayā pahīnā, tasmā "āmantā"ti vuttaṁ.

---

1. Puthujjanā (Syā) 2. Nappajahanti (Syā)

၃-ပဇဟနဝါရဝဏ္ဏနာ

၁၃၂-၁၉၇။ ပဇဟနဝါရေ **ပဇဟတီ**တိ တေန တေန မဂ္ဂေန ပဟာနပရိညာဝသေန ပဇဟတိ၊ အာယတိံ အနုပ္ပတ္တိဓမ္မတံ အာပါဒေတိ။ **အာမန္တာ**တိ အနာဂါမိမဂ္ဂဋ္ဌံ သန္ဓာယ ပဋိဝစနံ။ **တဒေကဋ္ဌံ ပဇဟတီ**တိ ပဟာနေကဋ္ဌတံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ။ **နော**တိ အရဟတ္တမဂ္ဂဋ္ဌံ သန္ဓာယ ပဋိသေဓော။

ယတော ကာမရာဂါနုသယံ ပဇဟတီတိ ယတော ဥပ္ပဇ္ဇနကံ ကာမရာဂါနုသယံ ပဇဟတီတိ အတ္ထော။ **အဋ္ဌမကော**တိ အရဟတ္တဖလဋ္ဌတော ပဋ္ဌာယ ပစ္စောရောဟနဂဏနာယ ဂဏိယမာနော သောတာပတ္တိမဂ္ဂဋ္ဌော အဋ္ဌမကော နာမ။ ဒက္ခိဏေယျဂဏနာယ ဟိ အရဟာ အဂ္ဂဒက္ခိဏေယျတ္တာ ပဌမော၊ အရဟတ္တမဂ္ဂဋ္ဌော ဒုတိယော၊ အနာဂါမီ တတိယော။ပ။ သောတာပတ္တိမဂ္ဂဋ္ဌော အဋ္ဌမော၊ သော ဣဓ အဋ္ဌမကောတိ ဝုတ္တော၊ နာမသညာယေဝ ဝါ ဧသာ တဿာတိ။ **အနာဂါမိမဂ္ဂသမင်္ဂိဉ္စ အဋ္ဌမကဉ္စ ဌပေတွာ အဝသေသာ**တိ သဒ္ဓိံ ပုထုဇ္ဇနေန သေက္ခာသေက္ခာ။ တေသု ဟိ ပုထုဇ္ဇနော[၁]၊ ပဟာနပရိညာယ အဘာဝေန နပ္ပဇဟတိ[၂]။ သေသာ တေသံ အနုသယာနံ ပဟီနတ္တာ။ **ဒွိန္နံ မဂ္ဂသမင်္ဂီနန္တိ** ဒွေ မဂ္ဂသမင်္ဂိနော ဌပေတွာတိ အတ္ထော။ ဣမိနာ နယေန သဗ္ဗတ္ထ ဝိနိစ္ဆယော ဝေဒိတဗ္ဗောတိ။

ပဇဟနဝါရဝဏ္ဏနာ။

၄-ပရိညာဝါရဝဏ္ဏနာ

၁၉၈-၂၆၃။ ပရိညာဝါရေ **ပရိဇာနာတီ**တိ တီဟိ ပရိညာဟိ ပရိဇာနာတိ။ သေသမေတ္ထ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယမေဝ။ အယမ္ပိ ဟိ ဝါရော ပဇဟနဝါရော ဝိယ မဂ္ဂဋ္ဌာနညေဝ ဝသေန ဝိဿဇ္ဇိတောတိ။

ပရိညာဝါရဝဏ္ဏနာ။

၅-ပဟီနဝါရဝဏ္ဏနာ

၂၆၄-၂၇၄။ ပဟီနဝါရေ ဖလဋ္ဌဝသေနေဝ ဒေသနာ အာရဒ္ဓါ။ အနာဂါမိဿ ဟိ ဥဘောပေတေ အနုသယာ ပဟီနာ၊ တသ္မာ "အာမန္တာ"တိ ဝုတ္တံ။

၁-ပုထုဇ္ဇနာ (သျာ) ၂-နပ္ပဇဟန္တိ (သျာ)

275-296. Okāsavāre **yattha kāmarāgānusayo pahīno tattha paṭighānusayo pahīno**ti pucchitvā **na vattabbo pahīnoti vā appahīnoti vā**ti vuttaṁ, taṁ kasmāti? Uppattiṭṭhānassa asādhāraṇattā. Aññaṁ hi kāmarāgānusayassa uppattiṭṭhānaṁ, aññaṁ paṭighānusayassa. Abhāvitamaggassa ca yattha anusayo uppajjati, magge bhāvite tattheva so pahīno nāma hoti. Tattha yasmā neva kāmarāgānusayaṭṭhāne paṭighānusayo uppajjati, na paṭighānusayaṭṭhāne kāmarāgānusayo, tasmā tattha so pahīnoti vā appahīnoti vā na vattabbo. So hi yasmiṁ attano uppattiṭṭhāne kāmarāgānusayo pahīno, tasmiṁ appahīnattā tattha pahīnoti na vattabbo. Yaṁ kāmarāgānusayassa uppattiṭṭhānaṁ, tasmiṁ aṭṭhitattā tattha appahīnoti na vattabbo.

Yattha kāmarāgānusayo pahīno tattha mānānusayo pahīnoti ettha pana sādhāraṇaṭṭhānaṁ sandhāya āmantāti vuttaṁ. Kāmarāgānusayo hi kāmadhātuyā dvīsu vedanāsu anuseti, mānānusayo tāsu ceva rūpārūpadhātūsu ca. So ṭhapetvā asādhāraṇaṭṭhānaṁ sādhāraṇaṭṭhāne tena saddhiṁ pahīno nāma hoti, tasmā āmantāti vuttaṁ. Iminā nayena sabbasmimpi Okāsavāre pahīnatā ca navattabbatā ca veditabbā. Natthīti āgataṭṭhānesu pana heṭṭhā vuttasadisova vinicchayo. Puggalokāsavāro Okāsavāragatikoyeva.

297-307. Paṭilomanaye **yassa kāmarāgānusayo appahīno**ti puthujjanasotāpannasakadāgāmivasena pucchati. Kiñcāpi hi ime dve anusayā puthujjanato paṭṭhāya yāva anāgāmimaggaṭṭhā channaṁ puggalānaṁ appahīnā, idha pana parato "tiṇṇaṁ puggalānaṁ dvinnaṁ puggalānan"ti-ādivacanato maggaṭṭhā anadhippetā, tasmā puthujjanasotāpannasakadāgāminova sandhāya āmantāti vuttaṁ. **Dvinnaṁ puggalānan**ti sotāpannasakadāgāmīnaṁ. Iminā nayena Puggalavāre vinicchayo veditabbo.

308-329. Okāsavārapuggalokāsavārā pana heṭṭhā vuttanayeneva veditabbāti.

Pahīnavāravaṇṇanā.

၂၇၅-၂၉၆။ ဩကာသဝါရေ **ယတ္ထ ကာမရာဂါနုသယော ပဟီနော တတ္ထ ပဋိဃာနုသယော ပဟီနော**တိ ပုစ္ဆိတွာ **န ဝတ္တဗ္ဗော ပဟီနောတိ ဝါ အပ္ပဟီနောတိ ဝါ**တိ ဝုတ္တံ၊ တံ ကသ္မာတိ? ဥပ္ပတ္တိဋ္ဌာနဿ အသာဓာရဏတ္တာ။ အညံ ဟိ ကာမရာဂါနုသယဿ ဥပ္ပတ္တိဋ္ဌာနံ၊ အညံ ပဋိဃာနုသယဿ။ အဘာဝိတမဂ္ဂဿ စ ယတ္ထ အနုသယော ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ မဂ္ဂေ ဘာဝိတေ တတ္ထေဝ သော ပဟီနော နာမ ဟောတိ။ တတ္ထ ယသ္မာ နေဝ ကာမရာဂါနုသယဋ္ဌာနေ ပဋိဃာနုသယော ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ န ပဋိဃာနုသယဋ္ဌာနေ ကာမရာဂါနုသယော၊ တသ္မာ တတ္ထ သော ပဟီနောတိ ဝါ အပ္ပဟီနောတိ ဝါ န ဝတ္တဗ္ဗော။ သော ဟိ ယသ္မိံ အတ္တနော ဥပ္ပတ္တိဋ္ဌာနေ ကာမရာဂါနုသယော ပဟီနော၊ တသ္မိံ အပ္ပဟီနတ္တာ တတ္ထ ပဟီနောတိ န ဝတ္တဗ္ဗော။ ယံ ကာမရာဂါနုသယဿ ဥပ္ပတ္တိဋ္ဌာနံ၊ တသ္မိံ အဋ္ဌိတတ္တာ တတ္ထ အပ္ပဟီနောတိ န ဝတ္တဗ္ဗော။

ယတ္ထ ကာမရာဂါနုသယော ပဟီနော တတ္ထ မာနာနုသယော ပဟီနောတိ ဧတ္ထ ပန သာဓာရဏဋ္ဌာနံ သန္ဓာယ အာမန္တာတိ ဝုတ္တံ။ ကာမရာဂါနုသယော ဟိ ကာမဓာတုယာ ဒွီသု ဝေဒနာသု အနုသေတိ၊ မာနာနုသယော တာသု စေဝ ရူပါရူပဓာတူသု စ။ သော ဌပေတွာ အသာဓာရဏဋ္ဌာနံ သာဓာရဏဋ္ဌာနေ တေန သဒ္ဓိံ ပဟီနော နာမ ဟောတိ၊ တသ္မာ အာမန္တာတိ ဝုတ္တံ။ ဣမိနာ နယေန သဗ္ဗသ္မိမ္ပိ ဩကာသဝါရေ ပဟီနတာ စ နဝတ္တဗ္ဗတာ စ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ နတ္ထီတိ အာဂတဋ္ဌာနေသု ပန ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တသဒိသောဝ ဝိနိစ္ဆယော။ ပုဂ္ဂလောကာသဝါရော ဩကာသဝါရဂတိကောယေဝ။

၂၉၇-၃၀၇။ ပဋိလောမနယေ **ယဿ ကာမရာဂါနုသယော အပ္ပဟီနော**တိ ပုထုဇ္ဇနသောတာပန္နသကဒါဂါမိဝသေန ပုစ္ဆတိ။ ကိဉ္စာပိ ဟိ ဣမေ ဒွေ အနုသယာ ပုထုဇ္ဇနတော ပဋ္ဌာယ ယာဝ အနာဂါမိမဂ္ဂဋ္ဌာ ဆန္နံ ပုဂ္ဂလာနံ အပ္ပဟီနာ၊ ဣဓ ပန ပရတော "တိဏ္ဏံ ပုဂ္ဂလာနံ ဒွိန္နံ ပုဂ္ဂလာန"န္တိ အာဒိဝစနတော မဂ္ဂဋ္ဌာ အနဓိပ္ပေတာ၊ တသ္မာ ပုထုဇ္ဇနသောတာပန္နသကဒါဂါမိနောဝ သန္ဓာယ အာမန္တာတိ ဝုတ္တံ။ **ဒွိန္နံ ပုဂ္ဂလာန**န္တိ သောတာပန္နသကဒါဂါမီနံ။ ဣမိနာ နယေန ပုဂ္ဂလဝါရေ ဝိနိစ္ဆယော ဝေဒိတဗ္ဗော။

၃၀၈-၃၂၉။ ဩကာသဝါရပုဂ္ဂလောကာသဝါရာ ပန ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗာတိ။

ပဟီနဝါရဝဏ္ဏနာ။

6. Uppajjanavāravaṇṇanā

330. Uppajjanavāro Anusayavārasadisoyeva.

7. Dhātupucchāvāravaṇṇanā

332-340. Dhātuvārassa pucchāvāre tāva **kati anusayā anusentī**ti kati anusayā santānaṁ anugatā hutvā sayanti. **Kati anusayā nānusentī**ti kati anusayā santānaṁ na anugatā hutvā sayanti. **Kati anusayā bhaṅgā**ti kati anusayā anusenti nānusentīti evaṁ vibhajitabbāti attho. Sesamettha yaṁ vattabbaṁ siyā, taṁ heṭṭhā Pāḷivavatthāne vuttameva.

7. Dhātuvissajjanāvāravaṇṇanā

341-349. Niddesavāre panassa **kassaci satta anusayā anusentī**ti puthujjanavasena vuttaṁ. **Kassaci pañcā**ti sotāpannasakadāgāmivasena vuttaṁ. Tesañhi diṭṭhānusayo ca vicikicchānusayo ca pahīnāti pañceva anusenti. Tattha yathā anusayavāre anusentīti padassa uppajjantīti attho gahito, evamidha na gahetabbo. Kasmā? Tasmiṁ khaṇe anuppajjanato. Kāmadhātuṁ upapajjantassa hi vipākacittañceva kammasamuṭṭhānarūpañca uppajjati, akusalacittaṁ natthi. Anusayā ca akusalacittakkhaṇe uppajjanti, na vipākacittakkhaṇeti tasmiṁ khaṇe anuppajjanato tathā attho na gahetabbo. Kathaṁ pana gahetabboti? Yathā labbhati, tathā gahetabbo. Kathañca labbhati? Appahīnaṭṭhena. Yathā hi rāgadosamohānaṁ appahīnattā kusalābyākatacittasamaṅgī puggalo "sarāgo sadoso samoho"ti vuccati, evaṁ maggabhāvanāya appahīnattā paṭisandhikkhaṇepi tassa tassa puggalassa te te anusayā anusentīti vuccanti. Na kevalañca vuccanti, appahīnattā pana te anusentiyeva nāmāti veditabbā.

Anusayā bhaṅgā natthīti yassa hi yo anuseti, so anusetiyeva. Yo nānuseti, so nānusetiyeva. Ayaṁ anuseti ca nānuseti ca. Ayaṁ siyā anuseti siyā nānusetīti evaṁ vibhajitabbo anusayo nāma natthi. **Rūpadhātuṁ upapajjantassa kassaci**

၆-ဥပ္ပဇ္ဇနဝါရဝဏ္ဏနာ

၃၃၀။ ဥပ္ပဇ္ဇနဝါရော အနုသယဝါရသဒိသောယေဝ။

၇-ဓာတုပုစ္ဆာဝါရဝဏ္ဏနာ

၃၃၂-၃၄၀။ ဓာတုဝါရဿ ပုစ္ဆာဝါရေ တာဝ **ကတိ အနုသယာ အနုသေန္တီ**တိ ကတိ အနုသယာ သန္တာနံ အနုဂတာ ဟုတွာ သယန္တိ။ **ကတိ အနုသယာ နာနုသေန္တီ**တိ ကတိ အနုသယာ သန္တာနံ န အနုဂတာ ဟုတွာ သယန္တိ။ **ကတိ အနုသယာ ဘင်္ဂါ**တိ ကတိ အနုသယာ အနုသေန္တိ နာနုသေန္တီတိ ဧဝံ ဝိဘဇိတဗ္ဗာတိ အတ္ထော။ သေသမေတ္ထ ယံ ဝတ္တဗ္ဗံ သိယာ၊ တံ ဟေဋ္ဌာ ပါဠိဝဝတ္ထာနေ ဝုတ္တမေဝ။

၇-ဓာတုဝိဿဇ္ဇနာဝါရဝဏ္ဏနာ

၃၄၁-၃၄၉။ နိဒ္ဒေသဝါရေ ပနဿ **ကဿစိ သတ္တ အနုသယာ အနုသေန္တီ**တိ ပုထုဇ္ဇနဝသေန ဝုတ္တံ။ **ကဿစိ ပဉ္စာ**တိ သောတာပန္နသကဒါဂါမိဝသေန ဝုတ္တံ။ တေသဉှိ ဒိဋ္ဌာနုသယော စ ဝိစိကိစ္ဆာနုသယော စ ပဟီနာတိ ပဉ္စေဝ အနုသေန္တိ။ တတ္ထ ယထာ အနုသယဝါရေ အနုသေန္တီတိ ပဒဿ ဥပ္ပဇ္ဇန္တီတိ အတ္ထော ဂဟိတော၊ ဧဝမိဓ န ဂဟေတဗ္ဗော။ ကသ္မာ? တသ္မိံ ခဏေ အနုပ္ပဇ္ဇနတော။ ကာမဓာတုံ ဥပပဇ္ဇန္တဿ ဟိ ဝိပါကစိတ္တဉ္စေဝ ကမ္မသမုဋ္ဌာနရူပဉ္စ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ အကုသလစိတ္တံ နတ္ထိ။ အနုသယာ စ အကုသလစိတ္တက္ခဏေ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ, န ဝိပါကစိတ္တက္ခဏေတိ တသ္မိံ ခဏေ အနုပ္ပဇ္ဇနတော တထာ အတ္ထော န ဂဟေတဗ္ဗော။ ကထံ ပန ဂဟေတဗ္ဗောတိ? ယထာ လဗ္ဘတိ၊ တထာ ဂဟေတဗ္ဗော။ ကထဉ္စ လဗ္ဘတိ? အပ္ပဟီနဋ္ဌေန။ ယထာ ဟိ ရာဂဒေါသမောဟာနံ အပ္ပဟီနတ္တာ ကုသလာဗျာကတစိတ္တသမင်္ဂီ ပုဂ္ဂလော "သရာဂေါ သဒေါသော သမောဟော"တိ ဝုစ္စတိ၊ ဧဝံ မဂ္ဂဘာဝနာယ အပ္ပဟီနတ္တာ ပဋိသန္ဓိက္ခဏေပိ တဿ တဿ ပုဂ္ဂလဿ တေ တေ အနုသယာ အနုသေန္တီတိ ဝုစ္စန္တိ။ န ကေဝလဉ္စ ဝုစ္စန္တိ၊ အပ္ပဟီနတ္တာ ပန တေ အနုသေန္တိယေဝ နာမာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

အနုသယာ ဘင်္ဂါ နတ္ထီတိ ယဿ ဟိ ယော အနုသေတိ၊ သော အနုသေတိယေဝ။ ယော နာနုသေတိ၊ သော နာနုသေတိယေဝ။ အယံ အနုသေတိ စ နာနုသေတိ စ။ အယံ သိယာ အနုသေတိ သိယာ နာနုသေတီတိ ဧဝံ ဝိဘဇိတဗ္ဗော အနုသယော နာမ နတ္ထိ။ **ရူပဓာတုံ ဥပပဇ္ဇန္တဿ ကဿစိ**

tayoti nāgāmivasena vuttaṁ. Tassa hi kāmarāgapaṭighadiṭṭhivicikicchānusayā cattāropi anavasesato pahīnā, itare tayova appahīnā. Tena vuttaṁ “kassaci tayo anusayā anusentī”ti.

Na kāmadhātunti kāmadhātuyā paṭisiddhattā sesā dve dhātuyo upapajjantassāti attho. **Sattevā**ti yasmā ariyasāvakassa rūpadhātuyā cutassa kāmadhātuyaṁ upapatti nāma natthi, puthujjanasseva hoti, tasmā sattevāti niyametvā vuttaṁ. “Arūpadhātuyā cutassa kāmadhātuṁ upapajjantassa sattevā”ti etthāpi eseva nayo. **Rūpadhātuyā upapatti natthī**ti kasmā natthi? Upapattinipphādakassa rūpāvacarajjhānassa abhāvā. So hi sabbaso rūpasaññānaṁ samatikkamā taṁ dhātuṁ upapannoti nāssa tattha rūpāvacarajjhānaṁ atthi, tadabhāvā rūpadhātuyaṁ upapatti natthīti veditabbā. **Arūpadhātuyā cutassa na kāmadhātun**ti ettha arūpadhātuyeva adhippetā. Iminā nayena sabbavissajjanesu attho veditabboti.

Dhātuvāravaṇṇanā.

Anusayayamakavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

8. Cittayamaka

Uddesavāravaṇṇanā

1. 62. Idāni tesaññeva Mūlayamake desitānaṁ kusalādidhammānaṁ labbhamānavasena ekadesameva saṅgaṇhitvā Anusayayamakānantaraṁ desitassa Cittayamakassa atthavaṇṇanā hoti. Tattha Pāḷivavatthānaṁ tāva veditabbaṁ—imasmiñhi Cittayamake mātikāṭhapanaṁ, ṭhapitamātikāya vissajjananti dve vārā honti. Tattha mātikāṭhapane Puggalavāro Dhammavāro Puggaladhammavāroti-āditova tayo suddhikamahāvārā honti.

Tattha “yassa cittaṁ uppajjati na nirujjhatī”ti evaṁ puggalavasena cittassa uppajjananirujjhanādibhedaṁ dīpento gato Puggalavāro nāma. “Yaṁ cittaṁ uppajjati na nirujjhatī”ti evaṁ dhammavaseneva cittassa uppajjananirujjhanādibhedaṁ dīpento gato dhammavāro nāma. “Yassa yaṁ cittaṁ uppajjati na nirujjhatī”ti evaṁ

တယောတိ အနာဂါမိဝသေန ဝုတ္တံ။ တဿ ဟိ ကာမရာဂပဋိဃဒိဋ္ဌိဝိစိကိစ္ဆာနုသယာ စတ္တာရောပိ အနဝသေသတော ပဟီနာ၊ ဣတရေ တယောဝ အပ္ပဟီနာ။ တေန ဝုတ္တံ “ကဿစိ တယော အနုသယာ အနုသေန္တီ”တိ။

န ကာမဓာတုန္တိ ကာမဓာတုယာ ပဋိသိဒ္ဓတ္တာ သေသာ ဒွေ ဓာတုယော ဥပပဇ္ဇန္တဿာတိ အတ္ထော။ **သတ္တေဝါ**တိ ယသ္မာ အရိယသာဝကဿ ရူပ-ဓာတုယာ စုတဿ ကာမဓာတုယံ ဥပပတ္တိ နာမ နတ္ထိ၊ ပုထုဇ္ဇနဿေဝ ဟောတိ၊ တသ္မာ သတ္တေဝါတိ နိယမေတွာ ဝုတ္တံ။ “အရူပဓာတုယာ စုတဿ ကာမဓာတုံ ဥပပဇ္ဇန္တဿ သတ္တေဝါ”တိ ဧတ္ထာပိ ဧသေဝ နယော။ **ရူပဓာတုယာ ဥပပတ္တိ နတ္ထီ**တိ ကသ္မာ နတ္ထိ? ဥပပတ္တိနိပ္ဖာဒကဿ ရူပါဝစရဇ္ဈာနဿ အဘာဝါ။ သော ဟိ သဗ္ဗသော ရူပသညာနံ သမတိက္ကမာ တံ ဓာတုံ ဥပပန္နောတိ နာဿ တတ္ထ ရူပါဝစရဇ္ဈာနံ အတ္ထိ၊ တဒဘာဝါ ရူပဓာတုယံ ဥပပတ္တိ နတ္ထီတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ **အရူပဓာတုယာ စုတဿ န ကာမဓာတု**န္တိ ဧတ္ထ အရူပဓာတုယေဝ အဓိပ္ပေတာ။ ဣမိနာ နယေန သဗ္ဗဝိဿဇ္ဇနေသု အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗောတိ။

ဓာတုဝါရဝဏ္ဏနာ။

အနုသယယမကဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၈-စိတ္တယမက

ဥဒ္ဒေသဝါရဝဏ္ဏနာ

၁-၆၂။ ဣဒါနိ တေသညေဝ မူလယမကေ ဒေသိတာနံ ကုသလာဒိဓမ္မာနံ လဗ္ဘမာနဝသေန ဧကဒေသမေဝ သင်္ဂဏှိတွာ အနုသယယမကာနန္တရံ ဒေသိတဿ စိတ္တယမကဿ အတ္ထဝဏ္ဏနာ ဟောတိ။ တတ္ထ ပါဠိဝဝတ္ထာနံ တာဝ ဝေဒိတဗ္ဗံ—ဣမသ္မိဉှိ စိတ္တယမကေ မာတိကာဌပနံ, ဌပိတမာတိကာယ ဝိဿဇ္ဇနန္တိ ဒွေ ဝါရာ ဟောန္တိ။ တတ္ထ မာတိကာဌပနေ ပုဂ္ဂလဝါရော ဓမ္မဝါရော ပုဂ္ဂလဓမ္မဝါရောတိ အာဒိတောဝ တယော သုဒ္ဓိကမဟာဝါရာ ဟောန္တိ။

တတ္ထ ‘‘ယဿ စိတ္တံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ န နိရုဇ္ဈတီ’’တိ ဧဝံ ပုဂ္ဂလဝသေန စိတ္တဿ ဥပ္ပဇ္ဇနနိရုဇ္ဈနာဒိဘေဒံ ဒီပေန္တော ဂတော ပုဂ္ဂလဝါရော နာမ။ “ယံ စိတ္တံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ န နိရုဇ္ဈတီ”တိ ဧဝံ ဓမ္မဝသေနေဝ စိတ္တဿ ဥပ္ပဇ္ဇနနိရုဇ္ဈနာဒိဘေဒံ ဒီပေန္တော ဂတော ဓမ္မဝါရော နာမ။ “ယဿ ယံ စိတ္တံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ န နိရုဇ္ဈတီ”တိ ဧဝံ

ubhayavasena cittassa uppajjananirujjhanādibhedaṁ dīpento gato puggaladhammavāro nāma. Tato “yassa sarāgaṁ cittan”ti soḷasannaṁ padānaṁ vasena apare sarāgādipadavisesitā soḷasa Puggalavārā, soḷasa dhammavārā, soḷasa puggaladhammavārāti aṭṭhacattālīsaṁ missakavārā honti. Te sarāgādipadamattaṁ dassetvā saṁkhittā. Tato “yassa kusalaṁ cittan”ti-ādinā nayena chasaṭṭhidvisatasaṅkhānaṁ abhidhammamātikāpadānaṁ vasena apare kusalādipadavisesitā chasaṭṭhidvisataPuggalavārā, chasaṭṭhidvisatadhammavārā, chasaṭṭhidvisatapuggaladhammavārāti aṭṭhanavutisattasatā missakavārā honti. Tepi kusalādipadamattaṁ dassetvā saṁkhittāyeva. Yānipettha sanidassanādīni padāni cittena saddhiṁ na yujjanti, tāni moghapucchāvasena ṭhapitāni.

Tesu pana tīsu vāresu sabbapaṭhame suddhikapuggalamahāvāre uppādanirodhakālasambhedavāro uppāduppannavāro nirodhuppannavāro uppādavāro nirodhavāro uppādanirodhavāro uppajjamānanirodhavāro uppajjamānuppannavāro nirujjhamānuppannavāro uppannuppādavāro atītānāgatavāro uppannuppajjamānavāro niruddhanirujjhamānavāro atikkantakālavāroti cuddasa antaravārā. Tesu uppādavāro nirodhavāro uppādanirodhavāroti imesu tīsu vāresu anulomapaṭilomavasena cha cha katvā aṭṭhārasa yamakāni, uppannuppādavāre atītānāgatakālavasena anulomato dve, paṭilomato dveti cattāri yamakāni, sesesu ādito niddiṭṭhesu tīsu, anantare niddiṭṭhesu tīsu, avasāne niddiṭṭhesu catūsūti dasasu vāresu anulomato ekaṁ, paṭilomato ekanti dve dve katvā vīsati yamakāni. Evaṁ sabbesupi cuddasasu antaravāresu dvācattālīsa yamakāni caturāsīti pucchā aṭṭhasaṭṭhi-atthasataṁ hoti. Yathā ca ekasmiṁ suddhikapuggalamahāvāre, tathā suddhikadhammavārepi suddhikapuggaladhammavārepīti tīsu mahāvāresu chabbīsatiyamakasataṁ tato diguṇā pucchā tato diguṇā atthā ca veditabbā. Idaṁ pana vārattayaṁ sarāgādivasena soḷasaguṇaṁ kusalādivasena chasaṭṭhidvisataguṇaṁ katvā imasmiṁ Cittayamake anekāni yamakasahassāni tato diguṇā pucchā tato diguṇā atthā ca hontīti. Pāṭho pana saṁkhittoti. Evaṁ tāva imasmiṁ Cittayamake Pāḷivavatthānaṁ veditabbaṁ.

Mātikāṭhapanavaṇṇanā.

ဥဘယဝသေန စိတ္တဿ ဥပ္ပဇ္ဇနနိရုဇ္ဈနာဒိဘေဒံ ဒီပေန္တော ဂတော ပုဂ္ဂလဓမ္မဝါရော နာမ။ တတော “ယဿ သရာဂံ စိတ္တ”န္တိ သောဠသန္နံ ပဒါနံ ဝသေန အပရေ သရာဂါဒိပဒဝိသေသိတာ သောဠသ ပုဂ္ဂလဝါရာ, သောဠသ ဓမ္မဝါရာ, သောဠသ ပုဂ္ဂလဓမ္မဝါရာတိ အဋ္ဌစတ္တာလီသံ မိဿကဝါရာ ဟောန္တိ။ တေ သရာဂါဒိပဒမတ္တံ ဒဿေတွာ သံခိတ္တာ။ တတော “ယဿ ကုသလံ စိတ္တ”န္တိ-အာဒိနာ နယေန ဆသဋ္ဌိဒွိသတသင်္ခါနံ အဘိဓမ္မမာတိကာပဒါနံ ဝသေန အပရေ ကုသလာဒိပဒဝိသေသိတာ ဆသဋ္ဌိဒွိသတပုဂ္ဂလဝါရာ, ဆသဋ္ဌိဒွိသတဓမ္မဝါရာ, ဆသဋ္ဌိဒွိသတပုဂ္ဂလဓမ္မဝါရာတိ အဋ္ဌနဝုတိသတ္တသတာ မိဿကဝါရာ ဟောန္တိ။ တေပိ ကုသလာဒိပဒမတ္တံ ဒဿေတွာ သံခိတ္တာယေဝ။ ယာနိပေတ္ထ သနိဒဿနာဒီနိ ပဒါနိ စိတ္တေန သဒ္ဓိံ န ယုဇ္ဇန္တိ၊ တာနိ မောဃပုစ္ဆာဝသေန ဌပိတာနိ။

တေသု ပန တီသု ဝါရေသု သဗ္ဗပဌမေ သုဒ္ဓိကပုဂ္ဂလမဟာဝါရေ ဥပ္ပါဒနိရောဓကာလသမ္ဘေဒဝါရော ဥပ္ပါဒုပ္ပန္နဝါရော နိရောဓုပ္ပန္နဝါရော ဥပ္ပါဒဝါရော နိရောဓဝါရော ဥပ္ပါဒနိရောဓဝါရော ဥပ္ပဇ္ဇမာနနိရောဓဝါရော ဥပ္ပဇ္ဇမာနုပ္ပန္နဝါရော နိရုဇ္ဈမာနုပ္ပန္နဝါရော ဥပ္ပန္နုပ္ပါဒဝါရော အတီတာနာဂတဝါရော ဥပ္ပန္နုပ္ပဇ္ဇမာနဝါရော နိရုဒ္ဓနိရုဇ္ဈမာနဝါရော အတိက္ကန္တကာလဝါရောတိ စုဒ္ဒသ အန္တရဝါရာ။ တေသု ဥပ္ပါဒဝါရော နိရောဓဝါရော ဥပ္ပါဒနိရောဓဝါရောတိ ဣမေသု တီသု ဝါရေသု အနုလောမပဋိလောမဝသေန ဆ ဆ ကတွာ အဋ္ဌာရသ ယမကာနိ၊ ဥပ္ပန္နုပ္ပါဒဝါရေ အတီတာနာဂတကာလဝသေန အနုလောမတော ဒွေ, ပဋိလောမတော ဒွေတိ စတ္တာရိ ယမကာနိ၊ သေသေသု အာဒိတော နိဒ္ဒိဋ္ဌေသု တီသု, အနန္တရေ နိဒ္ဒိဋ္ဌေသု တီသု, အဝသာနေ နိဒ္ဒိဋ္ဌေသု စတူသူတိ ဒသသု ဝါရေသု အနုလောမတော ဧကံ, ပဋိလောမတော ဧကန္တိ ဒွေ ဒွေ ကတွာ ဝီသတိ ယမကာနိ။ ဧဝံ သဗ္ဗေသုပိ စုဒ္ဒသသု အန္တရဝါရေသု ဒွါစတ္တာလီသ ယမကာနိ စတုရာသီတိ ပုစ္ဆာ အဋ္ဌသဋ္ဌိအတ္ထသတံ ဟောတိ။ ယထာ စ ဧကသ္မိံ သုဒ္ဓိကပုဂ္ဂလမဟာဝါရေ၊ တထာ သုဒ္ဓိကဓမ္မဝါရေပိ သုဒ္ဓိကပုဂ္ဂလဓမ္မဝါရေပီတိ တီသု မဟာဝါရေသု ဆဗ္ဗီသတိယမကသတံ တတော ဒိဂုဏာ ပုစ္ဆာ တတော ဒိဂုဏာ အတ္ထာ စ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ဣဒံ ပန ဝါရတ္တယံ သရာဂါဒိဝသေန သောဠသဂုဏံ ကုသလာဒိဝသေန ဆသဋ္ဌိဒွိသတဂုဏံ ကတွာ ဣမသ္မိံ စိတ္တယမကေ အနေကာနိ ယမကသဟဿာနိ တတော ဒိဂုဏာ ပုစ္ဆာ တတော ဒိဂုဏာ အတ္ထာ စ ဟောန္တီတိ။ ပါဌော ပန သံခိတ္တောတိ။ ဧဝံ တာဝ ဣမသ္မိံ စိတ္တယမကေ ပါဠိဝဝတ္ထာနံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

မာတိကာဌပနဝဏ္ဏနာ။

Niddesa 1. Puggalavāravaṇṇanā

63. Idāni ṭhapitānukkamena mātikaṁ vissajjetuṁ **yassa cittaṁ uppajjati na nirujjhatī**ti-ādi āraddhaṁ. Tattha **uppajjatī**ti uppādakkhaṇasamaṅgitāya uppajjati. **Na nirujjhatī**ti nirodhakkhaṇaṁ appattatāya na nirujjhati. **Tassa cittan**ti tassa puggalassa tato paṭṭhāya cittaṁ nirujjhissati nuppajjissatīti pucchati. **Tesaṁ cittan**ti yesaṁ paricchinnavaṭṭadukkhānaṁ khīṇāsavānaṁ sabbapacchimassa cuticittassa uppādakkhaṇo vattati, etesaṁ tadeva cuticittaṁ uppādappattatāya uppajjati nāma, bhaṅgaṁ appattatāya na nirujjhati. Idāni pana bhaṅgaṁ patvā taṁ tesaṁ cittaṁ nirujjhissati, tato appaṭisandhikattā aññaṁ nuppajjissati. **Itaresan**ti pacchimacittasamaṅgiṁ khīṇāsavaṁ ṭhapetvā avasesānaṁ sekkhāsekkhaputhujjanānaṁ. **Nirujjhissati ceva uppajjissati cā**ti yaṁ taṁ uppādakkhaṇappattaṁ, taṁ nirujjhissateva, aññaṁ pana tasmiṁ vā aññasmiṁ vā attabhāve uppajjissati ceva nirujjhissati ca. Dutiyapucchāvissajjanepi tathārūpasseva khīṇāsavassa cittaṁ sandhāya āmantāti vuttaṁ. **Nuppajjati nirujjhatī**ti bhaṅgakkhaṇe arahato pacchimacittampi sesānaṁ bhijjamānacittampi. Tato paṭhāya pana arahato cittaṁ na nirujjhissatīti sakkā vattuṁ, uppajjissatīti pana na sakkā. Sesānaṁ uppajjissatīti sakkā vattuṁ, na nirujjhissatīti na sakkā. Tasmā noti paṭisedho kato. Dutiyapañhe yassa cittaṁ na nirujjhissati uppajjissatīti so puggaloyeva natthi, tasmā natthīti paṭikkhepo kato.

65-82. **Uppannan**ti uppādasamaṅginopetaṁ nāmaṁ uppādaṁ patvā aniruddhassāpi. Tattha uppādasamaṅgitaṁ sandhāya āmantāti, uppādaṁ patvā aniruddhabhāvaṁ sandhāya "tesaṁ cittaṁ uppannan"ti vuttaṁ. **Anuppannan**ti uppādaṁ appattaṁ. **Tesaṁ cittaṁ uppajjitthā**ti etthāpi sabbesaṁ tāva cittaṁ khaṇapaccuppannameva hutvā uppādakkhaṇaṁ atītattā uppajjittha nāma, nirodhasamāpannānaṁ nirodhato pubbe uppannapubbattā, Asaññasattānaṁ saññībhave uppannapubbattā. **Uppajjittha ceva uppajjati cā**ti uppādaṁ pattattā uppajjittha, anatītattā uppajjati nāmāti attho.

Uppādakkhaṇe anāgatañcāti uppādakkhaṇe ca cittaṁ anāgatañca cittanti attho.

83. Atikkantakālavāre **uppajjamānaṁ khaṇan**ti uppādakkhaṇaṁ. Tattha kiñcāpi uppādakkhaṇo uppajjamāno nāma na hoti, uppajjamānassa pana khaṇattā

နိဒ္ဒေသ ၁-ပုဂ္ဂလဝါရဝဏ္ဏနာ

၆၃။ ဣဒါနိ ဌပိတာနုက္ကမေန မာတိကံ ဝိဿဇ္ဇေတုံ **ယဿ စိတ္တံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ န နိရုဇ္ဈတီ**တိအာဒိ အာရဒ္ဓံ။ တတ္ထ **ဥပ္ပဇ္ဇတီ**တိ ဥပ္ပါဒက္ခဏသမင်္ဂိတာယ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ **န နိရုဇ္ဈတီ**တိ နိရောဓက္ခဏံ အပ္ပတ္တတာယ န နိရုဇ္ဈတိ။ **တဿ စိတ္တ**န္တိ တဿ ပုဂ္ဂလဿ တတော ပဋ္ဌာယ စိတ္တံ နိရုဇ္ဈိဿတိ နုပ္ပဇ္ဇိဿတီတိ ပုစ္ဆတိ။ **တေသံ စိတ္တ**န္တိ ယေသံ ပရိစ္ဆိန္နဝဋ္ဋဒုက္ခာနံ ခီဏာသဝါနံ သဗ္ဗပစ္ဆိမဿ စုတိစိတ္တဿ ဥပ္ပါဒက္ခဏော ဝတ္တတိ၊ ဧတေသံ တဒေဝ စုတိစိတ္တံ ဥပ္ပါဒပ္ပတ္တတာယ ဥပ္ပဇ္ဇတိ နာမ၊ ဘင်္ဂံ အပ္ပတ္တတာယ န နိရုဇ္ဈတိ။ ဣဒါနိ ပန ဘင်္ဂံ ပတွာ တံ တေသံ စိတ္တံ နိရုဇ္ဈိဿတိ၊ တတော အပ္ပဋိသန္ဓိကတ္တာ အညံ နုပ္ပဇ္ဇိဿတိ။ **ဣတရေသ**န္တိ ပစ္ဆိမစိတ္တသမင်္ဂိံ ခီဏာသဝံ ဌပေတွာ အဝသေသာနံ သေက္ခာသေက္ခပုထုဇ္ဇနာနံ။ **နိရုဇ္ဈိဿတိ စေဝ ဥပ္ပဇ္ဇိဿတိ စာ**တိ ယံ တံ ဥပ္ပါဒက္ခဏပ္ပတ္တံ၊ တံ နိရုဇ္ဈိဿတေဝ၊ အညံ ပန တသ္မိံ ဝါ အညသ္မိံ ဝါ အတ္တဘာဝေ ဥပ္ပဇ္ဇိဿတိ စေဝ နိရုဇ္ဈိဿတိ စ။ ဒုတိယပုစ္ဆာဝိဿဇ္ဇနေပိ တထာရူပဿေဝ ခီဏာသဝဿ စိတ္တံ သန္ဓာယ အာမန္တာတိ ဝုတ္တံ။ **နုပ္ပဇ္ဇတိ နိရုဇ္ဈတီ**တိ ဘင်္ဂက္ခဏေ အရဟတော ပစ္ဆိမစိတ္တမ္ပိ သေသာနံ ဘိဇ္ဇမာနစိတ္တမ္ပိ။ တတော ပဋ္ဌာယ ပန အရဟတော စိတ္တံ န နိရုဇ္ဈိဿတီတိ သက္ကာ ဝတ္တုံ၊ ဥပ္ပဇ္ဇိဿတီတိ ပန န သက္ကာ။ သေသာနံ ဥပ္ပဇ္ဇိဿတီတိ သက္ကာ ဝတ္တုံ၊ န နိရုဇ္ဈိဿတီတိ န သက္ကာ။ တသ္မာ နောတိ ပဋိသေဓော ကတော။ ဒုတိယပဉှေ ယဿ စိတ္တံ န နိရုဇ္ဈိဿတိ ဥပ္ပဇ္ဇိဿတီတိ သော ပုဂ္ဂလောယေဝ နတ္ထိ၊ တသ္မာ နတ္ထီတိ ပဋိက္ခေပေါ ကတော။

၆၅-၈၂။ **ဥပ္ပန္န**န္တိ ဥပ္ပါဒသမင်္ဂိနောပေတံ နာမံ ဥပ္ပါဒံ ပတွာ အနိရုဒ္ဓဿာပိ။ တတ္ထ ဥပ္ပါဒသမင်္ဂိတံ သန္ဓာယ အာမန္တာတိ, ဥပ္ပါဒံ ပတွာ အနိရုဒ္ဓဘာဝံ သန္ဓာယ "တေသံ စိတ္တံ ဥပ္ပန္န"န္တိ ဝုတ္တံ။ **အနုပ္ပန္န**န္တိ ဥပ္ပါဒံ အပ္ပတ္တံ။ **တေသံ စိတ္တံ ဥပ္ပဇ္ဇိတ္ထာ**တိ ဧတ္ထာပိ သဗ္ဗေသံ တာဝ စိတ္တံ ခဏပစ္စုပ္ပန္နမေဝ ဟုတွာ ဥပ္ပါဒက္ခဏံ အတီတတ္တာ ဥပ္ပဇ္ဇိတ္ထ နာမ၊ နိရောဓသမာပန္နာနံ နိရောဓတော ပုဗ္ဗေ ဥပ္ပန္နပုဗ္ဗတ္တာ၊ အသညသတ္တာနံ သညီဘဝေ ဥပ္ပန္နပုဗ္ဗတ္တာ။ **ဥပ္ပဇ္ဇိတ္ထ စေဝ ဥပ္ပဇ္ဇတိ စာ**တိ ဥပ္ပါဒံ ပတ္တတ္တာ ဥပ္ပဇ္ဇိတ္ထ၊ အနတီတတ္တာ ဥပ္ပဇ္ဇတိ နာမာတိ အတ္ထော။

ဥပ္ပါဒက္ခဏေ အနာဂတဉ္စာတိ ဥပ္ပါဒက္ခဏေ စ စိတ္တံ အနာဂတဉ္စ စိတ္တန္တိ အတ္ထော။

၈၃။ အတိက္ကန္တကာလဝါရေ **ဥပ္ပဇ္ဇမာနံ ခဏ**န္တိ ဥပ္ပါဒက္ခဏံ။ တတ္ထ ကိဉ္စာပိ ဥပ္ပါဒက္ခဏော ဥပ္ပဇ္ဇမာနော နာမ န ဟောတိ၊ ဥပ္ပဇ္ဇမာနဿ ပန ခဏတ္တာ

evaṁ vutto. **Khaṇaṁ vītikkantaṁ atikkantakālan**ti na ciraṁ vītikkantaṁ, tameva pana uppādakkhaṇaṁ vītikkantaṁ hutvā atikkantakālanti saṅkhaṁ gacchati. **Nirujjhamānaṁ khaṇan**ti nirodhakkhaṇaṁ. Tattha kiñcāpi nirodhakkhaṇo nirujjhamāno nāma na hoti, nirujjhamānassa pana khaṇattā evaṁ vutto. **Khaṇaṁ vītikkantaṁ atikkantakālan**ti kiṁ tassa cittaṁ evaṁ nirodhakkhaṇampi vītikkantaṁ hutvā atikkantakālaṁ nāma hotīti pucchati. Tattha yasmā bhaṅgakkhaṇe cittaṁ uppādakkhaṇaṁ khaṇaṁ vītikkantaṁ hutvā atikkantakālaṁ hoti, nirodhakkhaṇaṁ khaṇaṁ vītikkantaṁ hutvā atikkantakālaṁ nāma na hoti, atītaṁ pana cittaṁ ubhopi khaṇe khaṇaṁ vītikkantaṁ hutvā atikkantakālaṁ nāma, tasmā “bhaṅgakkhaṇe cittaṁ uppādakkhaṇaṁ vītikkantaṁ bhaṅgakkhaṇaṁ avītikkantaṁ, atītaṁ cittaṁ uppādakkhaṇañca vītikkantaṁ bhaṅgakkhaṇañca vītikkantan”ti vissajjanamāha. Dutiyapañhassa vissajjane yasmā atītaṁ cittaṁ ubhopi khaṇe vītikkantaṁ hutvā atikkantakālaṁ nāma hoti, tasmā atītaṁ cittanti vuttaṁ. Paṭilomapañhassa vissajjane yasmā uppādakkhaṇe ca cittaṁ anāgatañca cittaṁ ubhopi khaṇe khaṇaṁ vītikkantaṁ hutvā atikkantakālaṁ nāma na hoti tesaṁ khaṇānaṁ avītikkantattā, tasmā “uppādakkhaṇe cittaṁ anāgataṁ cittan”ti vuttaṁ. Dutiyavissajjanaṁ pākaṭameva.

84-113. Dhammavārepi imināvupāyena sabbavissajjanesu attho veditabbo. Puggaladhammavāro dhammavāragatikoyeva.

114-116. Sabbepi missakavārā **yassa sarāgaṁ cittan**ti-ādinā nayena mukhamattaṁ dassetvā saṁkhittā, vitthāro pana nesaṁ heṭṭhā vuttanayeneva veditabbo. Tesu pana “yassa sarāgaṁ cittaṁ uppajjati na nirujjhati tassa cittaṁ nirujjhissati nuppajjissatī”ti evaṁ vitthāretabbatāya pucchāva sadisā hoti. Yasmā pana sarāgaṁ cittaṁ pacchimacittaṁ na hoti, tasmā “yassa sarāgaṁ cittaṁ uppajjati na nirujjhati tassa cittaṁ nirujjhissati nuppajjissatīti no”ti evaṁ vissajjitabbattā vissajjanaṁ asadisaṁ hoti. Taṁ taṁ tassā tassā pucchāya anurūpavasena veditabbanti.

Cittayamakavaṇṇanā niṭṭhitā.

ဧဝံ ဝုတ္တော။ **ခဏံ ဝီတိက္ကန္တံ အတိက္ကန္တကာလ**န္တိ န စိရံ ဝီတိက္ကန္တံ၊ တမေဝ ပန ဥပ္ပါဒက္ခဏံ ဝီတိက္ကန္တံ ဟုတွာ အတိက္ကန္တကာလန္တိ သင်္ခံ ဂစ္ဆတိ။ **နိရုဇ္ဈမာနံ ခဏ**န္တိ နိရောဓက္ခဏံ။ တတ္ထ ကိဉ္စာပိ နိရောဓက္ခဏော နိရုဇ္ဈမာနော နာမ န ဟောတိ၊ နိရုဇ္ဈမာနဿ ပန ခဏတ္တာ ဧဝံ ဝုတ္တော။ **ခဏံ ဝီတိက္ကန္တံ အတိက္ကန္တကာလ**န္တိ ကိံ တဿ စိတ္တံ ဧဝံ နိရောဓက္ခဏမ္ပိ ဝီတိက္ကန္တံ ဟုတွာ အတိက္ကန္တကာလံ နာမ ဟောတီတိ ပုစ္ဆတိ။ တတ္ထ ယသ္မာ ဘင်္ဂက္ခဏေ စိတ္တံ ဥပ္ပါဒက္ခဏံ ခဏံ ဝီတိက္ကန္တံ ဟုတွာ အတိက္ကန္တကာလံ ဟောတိ၊ နိရောဓက္ခဏံ ခဏံ ဝီတိက္ကန္တံ ဟုတွာ အတိက္ကန္တကာလံ နာမ န ဟောတိ၊ အတီတံ ပန စိတ္တံ ဥဘောပိ ခဏေ ခဏံ ဝီတိက္ကန္တံ ဟုတွာ အတိက္ကန္တကာလံ နာမ၊ တသ္မာ “ဘင်္ဂက္ခဏေ စိတ္တံ ဥပ္ပါဒက္ခဏံ ဝီတိက္ကန္တံ ဘင်္ဂက္ခဏံ အဝီတိက္ကန္တံ၊ အတီတံ စိတ္တံ ဥပ္ပါဒက္ခဏဉ္စ ဝီတိက္ကန္တံ ဘင်္ဂက္ခဏဉ္စ ဝီတိက္ကန္တ”န္တိ ဝိဿဇ္ဇနမာဟ။ ဒုတိယပဉ္ဟဿ ဝိဿဇ္ဇနေ ယသ္မာ အတီတံ စိတ္တံ ဥဘောပိ ခဏေ ဝီတိက္ကန္တံ ဟုတွာ အတိက္ကန္တကာလံ နာမ ဟောတိ၊ တသ္မာ အတီတံ စိတ္တန္တိ ဝုတ္တံ။ ပဋိလောမပဉ္ဟဿ ဝိဿဇ္ဇနေ ယသ္မာ ဥပ္ပါဒက္ခဏေ စ စိတ္တံ အနာဂတဉ္စ စိတ္တံ ဥဘောပိ ခဏေ ခဏံ ဝီတိက္ကန္တံ ဟုတွာ အတိက္ကန္တကာလံ နာမ န ဟောတိ တေသံ ခဏာနံ အဝီတိက္ကန္တတ္တာ၊ တသ္မာ “ဥပ္ပါဒက္ခဏေ စိတ္တံ အနာဂတံ စိတ္တ”န္တိ ဝုတ္တံ။ ဒုတိယဝိဿဇ္ဇနံ ပါကဋမေဝ။

၈၄-၁၁၃။ ဓမ္မဝါရေပိ ဣမိနာဝုပါယေန သဗ္ဗဝိဿဇ္ဇနေသု အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။ ပုဂ္ဂလဓမ္မဝါရော ဓမ္မဝါရဂတိကောယေဝ။

၁၁၄-၁၁၆။ သဗ္ဗေပိ မိဿကဝါရာ **ယဿ သရာဂံ စိတ္တ**န္တိအာဒိနာ နယေန မုခမတ္တံ ဒဿေတွာ သံခိတ္တာ၊ ဝိတ္ထာရော ပန နေသံ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗော။ တေသု ပန “ယဿ သရာဂံ စိတ္တံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ န နိရုဇ္ဈတိ တဿ စိတ္တံ နိရုဇ္ဈိဿတိ နုပ္ပဇ္ဇိဿတီ”တိ ဧဝံ ဝိတ္ထာရေတဗ္ဗတာယ ပုစ္ဆာဝ သဒိသာ ဟောတိ။ ယသ္မာ ပန သရာဂံ စိတ္တံ ပစ္ဆိမစိတ္တံ န ဟောတိ၊ တသ္မာ “ယဿ သရာဂံ စိတ္တံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ န နိရုဇ္ဈတိ တဿ စိတ္တံ နိရုဇ္ဈိဿတိ နုပ္ပဇ္ဇိဿတီတိ နော”တိ ဧဝံ ဝိဿဇ္ဇိတဗ္ဗတ္တာ ဝိဿဇ္ဇနံ အသဒိသံ ဟောတိ။ တံ တံ တဿာ တဿာ ပုစ္ဆာယ အနုရူပဝသေန ဝေဒိတဗ္ဗန္တိ။

စိတ္တယမကဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

9. Dhammayamaka

1. Paṇṇatti-uddesavāravaṇṇanā

1. 16. Idāni tesaññeva Mūlayamake desitānaṁ kusalādidhammānaṁ mātikaṁ ṭhapetvā Cittayamakānantaraṁ desitassa Dhammayamakassa vaṇṇanā hoti. Tattha Khandhayamake vuttanayeneva Pāḷivavatthānaṁ veditabbaṁ. Yathā hi tattha paṇṇattivārādayo tayo mahāvārā avasesā antaravārā ca honti, tathā idhāpi. "Yo kusalaṁ dhammaṁ bhāveti so akusalaṁ dhammaṁ pajahatī"ti āgatattā panettha pariññāvāro bhāvanāvāro nāmāti veditabbo. Tattha yasmā abyākato dhammo neva bhāvetabbo, na pahātabbo, tasmā taṁ padameva na uddhaṭaṁ. Paṇṇattivāre panettha tiṇṇaṁ kusalādidhammānaṁ vasena Padasodhanavāro Padasodhanamūlacakkavāro Suddhadhammavāro Suddhadhammamūlacakkavāroti imesu catūsu vāresu yamakagaṇanā veditabbā.

1. Paṇṇattiniddesavāravaṇṇanā

17-32. Paṇṇattivāraniddese pana **kusalā kusaladhammā**ti kusalānaṁ ekantena kusaladhammattā "āmantā"ti vuttaṁ. Sesavissajjanesupi eseva nayo. **Avasesā dhammā na akusalā dhammā**ti avasesā dhammā akusalā na honti, dhammā pana hontīti attho. Iminā nayena sabbavissajjanāni veditabbāni.

Paṇṇattivāravaṇṇanā.

---

2. Pavattivāravaṇṇanā

33-34. Pavattivāre panettha paccuppannakāle Puggalavārassa anulomanaye "yassa kusalā dhammā uppajjanti tassa akusalā dhammā uppajjanti, yassa vā pana akusalā dhammā uppajjanti tassa kusalā dhammā uppajjantī"ti kusaladhammamūlakāni dve yamakāni, akusaladhammamūlakaṁ ekanti tīṇi yamakāni honti. Tassa paṭilomanayepi Okāsavārādīsupi eseva nayo. Evamettha sabbavāresu tiṇṇaṁ tiṇṇaṁ yamakānaṁ vasena yamakagaṇanā veditabbā. Atthavinicchaye panettha idaṁ lakkhaṇaṁ—imassa hi

၉-ဓမ္မယမက

၁-ပဏ္ဏတ္တိဥဒ္ဒေသဝါရဝဏ္ဏနာ

၁-၁၆။ ဣဒါနိ တေသညေဝ မူလယမကေ ဒေသိတာနံ ကုသလာဒိဓမ္မာနံ မာတိကံ ဌပေတွာ စိတ္တယမကာနန္တရံ ဒေသိတဿ ဓမ္မယမကဿ ဝဏ္ဏနာ ဟောတိ။ တတ္ထ ခန္ဓယမကေ ဝုတ္တနယေနေဝ ပါဠိဝဝတ္ထာနံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ယထာ ဟိ တတ္ထ ပဏ္ဏတ္တိဝါရာဒယော တယော မဟာဝါရာ အဝသေသာ အန္တရဝါရာ စ ဟောန္တိ၊ တထာ ဣဓာပိ။ "ယော ကုသလံ ဓမ္မံ ဘာဝေတိ သော အကုသလံ ဓမ္မံ ပဇဟတီ"တိ အာဂတတ္တာ ပနေတ္ထ ပရိညာဝါရော ဘာဝနာဝါရော နာမာတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ တတ္ထ ယသ္မာ အဗျာကတော ဓမ္မော နေဝ ဘာဝေတဗ္ဗော, န ပဟာတဗ္ဗော၊ တသ္မာ တံ ပဒမေဝ န ဥဒ္ဓဋံ။ ပဏ္ဏတ္တိဝါရေ ပနေတ္ထ တိဏ္ဏံ ကုသလာဒိဓမ္မာနံ ဝသေန ပဒသောဓနဝါရော ပဒသောဓနမူလစက္ကဝါရော သုဒ္ဓဓမ္မဝါရော သုဒ္ဓဓမ္မမူလစက္ကဝါရောတိ ဣမေသု စတူသု ဝါရေသု ယမကဂဏနာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

၁-ပဏ္ဏတ္တိနိဒ္ဒေသဝါရဝဏ္ဏနာ

၁၇-၃၂။ ပဏ္ဏတ္တိဝါရနိဒ္ဒေသေ ပန **ကုသလာ ကုသလဓမ္မာ**တိ ကုသလာနံ ဧကန္တေန ကုသလဓမ္မတ္တာ "အာမန္တာ"တိ ဝုတ္တံ။ သေသဝိဿဇ္ဇနေသုပိ ဧသေဝ နယော။ **အဝသေသာ ဓမ္မာ န အကုသလာ ဓမ္မာ**တိ အဝသေသာ ဓမ္မာ အကုသလာ န ဟောန္တိ၊ ဓမ္မာ ပန ဟောန္တီတိ အတ္ထော။ ဣမိနာ နယေန သဗ္ဗဝိဿဇ္ဇနာနိ ဝေဒိတဗ္ဗာနိ။

ပဏ္ဏတ္တိဝါရဝဏ္ဏနာ။

၂-ပဝတ္တိဝါရဝဏ္ဏနာ

၃၃-၃၄။ ပဝတ္တိဝါရေ ပနေတ္ထ ပစ္စုပ္ပန္နကာလေ ပုဂ္ဂလဝါရဿ အနုလောမနယေ "ယဿ ကုသလာ ဓမ္မာ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ တဿ အကုသလာ ဓမ္မာ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ၊ ယဿ ဝါ ပန အကုသလာ ဓမ္မာ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ တဿ ကုသလာ ဓမ္မာ ဥပ္ပဇ္ဇန္တီ"တိ ကုသလဓမ္မမူလကာနိ ဒွေ ယမကာနိ, အကုသလဓမ္မမူလကံ ဧကန္တိ တီဏိ ယမကာနိ ဟောန္တိ။ တဿ ပဋိလောမနယေပိ ဩကာသဝါရာဒီသုပိ ဧသေဝ နယော။ ဧဝမေတ္ထ သဗ္ဗဝါရေသု တိဏ္ဏံ တိဏ္ဏံ ယမကာနံ ဝသေန ယမကဂဏနာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ အတ္ထဝိနိစ္ဆယေ ပနေတ္ထ ဣဒံ လက္ခဏံ—ဣမဿ ဟိ

Dhammayamakassa pavattimahāvāre “uppajjanti nirujjhantī”ti imesu uppādanirodhesu kusalākusaladhammā tāva ekantena pavattiyaṁyeva labbhanti, na cutipaṭisandhīsu. Abyākatadhammā pana pavatte ca cutipaṭisandhīsu cāti tīsupi kālesu labbhanti. Evamettha yaṁ yattha yattha labbhati, tassa vasena tattha tattha vinicchayo veditabbo.

Tatridaṁ nayamukhaṁ—kusalākusalānaṁ tāva ekakkhaṇe anuppajjanato “no”ti paṭisedho kato. **Abyākatā cā**ti cittasamuṭṭhānarūpavasena vuttaṁ.

35-36. **Yattha kusalā dhammā nuppajjantī**ti asaññabhavaṁ sandhāya vuttaṁ. Tenevettha “āmantā”ti vissajjanaṁ kataṁ. **Uppajjantī**ti idampi asaññabhavaṁyeva sandhāya vuttaṁ. Abyākatānaṁ pana anuppattiṭṭhānassa abhāvā “natthī”ti paṭikkhepo kato.

49. **Dutiye akusale**ti bhavaṁ assādetvā uppannesu nikantijavanesu dutiye javanacitte. **Dutiye citte vattamāne**ti paṭisandhito dutiye bhavaṅgacitte vattamāne, saha vā paṭisandhiyā bhavaṅgaṁ vipākavasena ekameva katvā bhavanikantiyā āvajjanacitte. Tañhi kiriyacittattā abyākatajātiyaṁ vipākato dutiyaṁ nāma hoti.

57. **Yassa cittassa anantarā aggamaggan**ti gotrabhucittaṁ sandhāya vuttaṁ. **Kusalā dhammā uppajjissantī**ti te aggamaggadhammeyeva sandhāya vuttaṁ.

79. **Yassa cittassa anantarā aggamaggaṁ paṭilabhissanti tassa cittassa uppādakkhaṇe**ti idaṁ cittajātivasena vuttaṁ. Tajjātikassa hi ekāvajjanena uppannassa tato orimacittassa uppādakkhaṇepi etaṁ lakkhaṇaṁ labbhateva.

99. Nirodhavārepi kusalākusalānaṁ ekato anirujjhanato “no”ti vuttaṁ. Iminā nayamukhena sabbattha vinicchayo veditabboti.

Dhammayamakavaṇṇanā niṭṭhitā.

ဓမ္မယမကဿ ပဝတ္တိမဟာဝါရေ “ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ နိရုဇ္ဈန္တီ”တိ ဣမေသု ဥပ္ပါဒနိရောဓေသု ကုသလာကုသလဓမ္မာ တာဝ ဧကန္တေန ပဝတ္တိယံယေဝ လဗ္ဘန္တိ၊ န စုတိပဋိသန္ဓီသု။ အဗျာကတဓမ္မာ ပန ပဝတ္တေ စ စုတိပဋိသန္ဓီသု စာတိ တီသုပိ ကာလေသု လဗ္ဘန္တိ။ ဧဝမေတ္ထ ယံ ယတ္ထ ယတ္ထ လဗ္ဘတိ၊ တဿ ဝသေန တတ္ထ တတ္ထ ဝိနိစ္ဆယော ဝေဒိတဗ္ဗော။

တတြိဒံ နယမုခံ—ကုသလာကုသလာနံ တာဝ ဧကက္ခဏေ အနုပ္ပဇ္ဇနတော “နော”တိ ပဋိသေဓော ကတော။ **အဗျာကတာ စာ**တိ စိတ္တသမုဋ္ဌာနရူပဝသေန ဝုတ္တံ။

၃၅-၃၆။ **ယတ္ထ ကုသလာ ဓမ္မာ နုပ္ပဇ္ဇန္တီ**တိ အသညဘဝံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ။ တေနေဝေတ္ထ “အာမန္တာ”တိ ဝိဿဇ္ဇနံ ကတံ။ **ဥပ္ပဇ္ဇန္တီ**တိ ဣဒမ္ပိ အသညဘဝံယေဝ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ။ အဗျာကတာနံ ပန အနုပ္ပတ္တိဋ္ဌာနဿ အဘာဝါ “နတ္ထီ”တိ ပဋိက္ခေပေါ ကတော။

၄၉။ **ဒုတိယေ အကုသလေ**တိ ဘဝံ အဿာဒေတွာ ဥပ္ပန္နေသု နိကန္တိဇဝနေသု ဒုတိယေ ဇဝနစိတ္တေ။ **ဒုတိယေ စိတ္တေ ဝတ္တမာနေ**တိ ပဋိသန္ဓိတော ဒုတိယေ ဘဝင်္ဂစိတ္တေ ဝတ္တမာနေ၊ သဟ ဝါ ပဋိသန္ဓိယာ ဘဝင်္ဂံ ဝိပါကဝသေန ဧကမေဝ ကတွာ ဘဝနိကန္တိယာ အာဝဇ္ဇနစိတ္တေ။ တဉှိ ကိရိယစိတ္တတ္တာ အဗျာကတဇာတိယံ ဝိပါကတော ဒုတိယံ နာမ ဟောတိ။

၅၇။ **ယဿ စိတ္တဿ အနန္တရာ အဂ္ဂမဂ္ဂ**န္တိ ဂေါတြဘုစိတ္တံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ။ **ကုသလာ ဓမ္မာ ဥပ္ပဇ္ဇိဿန္တီ**တိ တေ အဂ္ဂမဂ္ဂဓမ္မေယေဝ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ။

၇၉။ **ယဿ စိတ္တဿ အနန္တရာ အဂ္ဂမဂ္ဂံ ပဋိလဘိဿန္တိ တဿ စိတ္တဿ ဥပ္ပါဒက္ခဏေ**တိ ဣဒံ စိတ္တဇာတိဝသေန ဝုတ္တံ။ တဇ္ဇာတိကဿ ဟိ ဧကာဝဇ္ဇနေန ဥပ္ပန္နဿ တတော ဩရိမစိတ္တဿ ဥပ္ပါဒက္ခဏေပိ ဧတံ လက္ခဏံ လဗ္ဘတေဝ။

၉၉။ နိရောဓဝါရေပိ ကုသလာကုသလာနံ ဧကတော အနိရုဇ္ဈနတော “နော”တိ ဝုတ္တံ။ ဣမိနာ နယမုခေန သဗ္ဗတ္ထ ဝိနိစ္ဆယော ဝေဒိတဗ္ဗောတိ။

ဓမ္မယမကဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

10. Indriyayamaka

Idāni tesaññeva Mūlayamake desitānaṁ kusalādidhammānaṁ labbhamānavasena ekadesaṁ saṅgaṇhitvā Dhammayamakānantaraṁ desitassa Indriyayamakassa vaṇṇanā hoti. Tattha Khandhayamakādīsu vuttanayeneva Pāḷivavatthānaṁ veditabbaṁ. Idhāpi hi Paṇṇattivārādayo tayo mahāvārā, avasesā antaravārā ca saddhiṁ kālappabhedādīhi Khandhayamakādīsu āgatasadisāva. Indriyānaṁ pana bahutāya Dhātuyamakatopi bahutarāni yamakāni honti. Yathā pana heṭṭhā Puggalavārādīsu cakkhāyatanacakkhudhātumūlake naye cakkhāyatanacakkhudhātūhi saddhiṁ jivhāyatanakāyāyatanāni na yojitāni, jivhāyatanakāyāyatanamūlakāni ca yamakāneva na gahitāni, tathā idhāpi cakkhundriyamūlake naye jivhindriyakāyindriyāni na yojitāni, jivhindriyakāyindriyamūlakāni ca yamakāneva na gahitāni. Tesaṁ aggahaṇe kāraṇaṁ tattha vuttanayeneva veditabbaṁ. Manindriyaṁ pana yathā cakkhundriyādimūlakehi, tatheva itthindriyādimūlakehipi saddhiṁ yasmā yojanaṁ gacchati, tasmā nikkhittapaṭipāṭiyā ayojetvā sabbehipi cakkhundriyamūlakādīhi saddhiṁ pariyosāne yojitanti veditabbaṁ. Cakkhundriyena saddhiṁ itthindriyapurisindriyajīvitindriyāni yojitāni. Sukhindriyadukkhindriyadomanassindriyāni paṭisandhiyaṁ natthīti na gahitāni, somanassindriya-upekkhindriyāni paṭisandhiyaṁ uppattisabbhāvato gahitāni, tathā saddhindriyādīni pañca. Lokuttarāni tīṇi paṭisandhiyaṁ abhāveneva na gahitāni. Iti yāni gahitāni, tesaṁ vasenettha cakkhundriyamūlake naye yamakagaṇanā veditabbā. Yathā cettha, evaṁ sabbattha, yāni pana na gahitāni, tesaṁ vasena yamakāni na gaṇetabbāni, gaṇentena vā moghapucchāvasena gaṇetabbānīti evaṁ tāva sabbavāresu Pāḷivavatthānameva veditabbaṁ.

Pavattivāravaṇṇanā

1-86. Atthavinicchaye panettha idaṁ nayamukhaṁ—**sacakkhukānaṁ na itthīnan**ti Brahmapārisajjādīnañceva rūpīnaṁ purisanapuṁsakānañca vasena vuttaṁ. Tesañhi itthindriyaṁ nuppajjati. **Sacakkhukānaṁ na purisānan**ti rūpībrahmānañceva itthinapuṁsakānañca vasena vuttaṁ. Tesañhi purisindriyaṁ nuppajjati. **Acakkhukānaṁ upapajjantānaṁ tesaṁ jīvitindriyaṁ uppajjatī**ti ekavokāracatuvokārakāmadhātusatte sandhāya vuttaṁ. **Sacakkhukānaṁ vinā somanassenā**ti

၁၀-ဣန္ဒြိယယမက

ဣဒါနိ တေသညေဝ မူလယမကေ ဒေသိတာနံ ကုသလာဒိဓမ္မာနံ လဗ္ဘမာနဝသေန ဧကဒေသံ သင်္ဂဏှိတွာ ဓမ္မယမကာနန္တရံ ဒေသိတဿ ဣန္ဒြိယယမကဿ ဝဏ္ဏနာ ဟောတိ။ တတ္ထ ခန္ဓယမကာဒီသု ဝုတ္တနယေနေဝ ပါဠိဝဝတ္ထာနံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဣဓာပိ ဟိ ပဏ္ဏတ္တိဝါရာဒယော တယော မဟာဝါရာ, အဝသေသာ အန္တရဝါရာ စ သဒ္ဓိံ ကာလပ္ပဘေဒါဒီဟိ ခန္ဓယမကာဒီသု အာဂတသဒိသာဝ။ ဣန္ဒြိယာနံ ပန ဗဟုတာယ ဓာတုယမကတောပိ ဗဟုတရာနိ ယမကာနိ ဟောန္တိ။ ယထာ ပန ဟေဋ္ဌာ ပုဂ္ဂလဝါရာဒီသု စက္ခာယတနစက္ခုဓာတုမူလကေ နယေ စက္ခာယတနစက္ခုဓာတူဟိ သဒ္ဓိံ ဇိဝှါယတနကာယာယတနာနိ န ယောဇိတာနိ၊ ဇိဝှါယတနကာယာယတနမူလကာနိ စ ယမကာနေဝ န ဂဟိတာနိ၊ တထာ ဣဓာပိ စက္ခုန္ဒြိယမူလကေ နယေ ဇိဝှိန္ဒြိယကာယိန္ဒြိယာနိ န ယောဇိတာနိ၊ ဇိဝှိန္ဒြိယကာယိန္ဒြိယမူလကာနိ စ ယမကာနေဝ န ဂဟိတာနိ။ တေသံ အဂ္ဂဟဏေ ကာရဏံ တတ္ထ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ မနိန္ဒြိယံ ပန ယထာ စက္ခုန္ဒြိယာဒိမူလကေဟိ၊ တထေဝ ဣတ္ထိန္ဒြိယာဒိမူလကေဟိပိ သဒ္ဓိံ ယသ္မာ ယောဇနံ ဂစ္ဆတိ၊ တသ္မာ နိက္ခိတ္တပဋိပါဋိယာ အယောဇေတွာ သဗ္ဗေဟိပိ စက္ခုန္ဒြိယမူလကာဒီဟိ သဒ္ဓိံ ပရိယောသာနေ ယောဇိတန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ စက္ခုန္ဒြိယေန သဒ္ဓိံ ဣတ္ထိန္ဒြိယပုရိသိန္ဒြိယဇီဝိတိန္ဒြိယာနိ ယောဇိတာနိ။ သုခိန္ဒြိယဒုက္ခိန္ဒြိယဒေါမနဿိန္ဒြိယာနိ ပဋိသန္ဓိယံ နတ္ထီတိ န ဂဟိတာနိ၊ သောမနဿိန္ဒြိယဥပေက္ခိန္ဒြိယာနိ ပဋိသန္ဓိယံ ဥပ္ပတ္တိသဗ္ဘာဝတော ဂဟိတာနိ၊ တထာ သဒ္ဓိန္ဒြိယာဒီနိ ပဉ္စ။ လောကုတ္တရာနိ တီဏိ ပဋိသန္ဓိယံ အဘာဝေနေဝ န ဂဟိတာနိ။ ဣတိ ယာနိ ဂဟိတာနိ၊ တေသံ ဝသေနေတ္ထ စက္ခုန္ဒြိယမူလကေ နယေ ယမကဂဏနာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ယထာ စေတ္ထ၊ ဧဝံ သဗ္ဗတ္ထ၊ ယာနိ ပန န ဂဟိတာနိ၊ တေသံ ဝသေန ယမကာနိ န ဂဏေတဗ္ဗာနိ၊ ဂဏေန္တေန ဝါ မောဃပုစ္ဆာဝသေန ဂဏေတဗ္ဗာနီတိ ဧဝံ တာဝ သဗ္ဗဝါရေသု ပါဠိဝဝတ္ထာနမေဝ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

ပဝတ္တိဝါရဝဏ္ဏနာ

၁-၈၆။ အတ္ထဝိနိစ္ဆယေ ပနေတ္ထ ဣဒံ နယမုခံ—**သစက္ခုကာနံ န ဣတ္ထီနန္တိ** ဗြဟ္မပါရိသဇ္ဇာဒီနဉ္စေဝ ရူပီနံ ပုရိသနပုံသကာနဉ္စ ဝသေန ဝုတ္တံ။ တေသဉှိ ဣတ္ထိန္ဒြိယံ နုပ္ပဇ္ဇတိ။ **သစက္ခုကာနံ န ပုရိသာနန္တိ** ရူပီဗြဟ္မာနဉ္စေဝ ဣတ္ထိနပုံသကာနဉ္စ ဝသေန ဝုတ္တံ။ တေသဉှိ ပုရိသိန္ဒြိယံ နုပ္ပဇ္ဇတိ။ **အစက္ခုကာနံ ဥပပဇ္ဇန္တာနံ တေသံ ဇီဝိတိန္ဒြိယံ ဥပ္ပဇ္ဇတီ**တိ ဧကဝေါကာရစတုဝေါကာရကာမဓာတုသတ္တေ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ။ **သစက္ခုကာနံ ဝိနာ သောမနဿေနာ**တိ

upekkhāsahagatānaṁ catunnaṁ mahāvipākapaṭisandhīnaṁ vasena vuttaṁ. **Sacakkhukānaṁ vinā upekkhāyā**ti somanassasahagatapaṭisandhikānaṁ vasena vuttaṁ. **Upekkhāya acakkhukānan**ti ahetukapaṭisandhivasena vuttaṁ. **Ahetukānan**ti ahetukapaṭisandhicittena saddhiṁ saddhindriyādīnaṁ abhāvato vuttaṁ. Tattha hi ekanteneva saddhāsatipaññāyo natthi, samādhivīriyāni pana indriyappattāni na honti. **Sahetukānaṁ acakkhukānan**ti gabbhaseyyakavasena ceva arūpīvasena ca vuttaṁ. Añño hi sahetuko acakkhuko nāma natthi. **Sacakkhukānaṁ ahetukānan**ti apāye opapātikavasena vuttaṁ. **Sacakkhukānaṁ ñāṇavippayuttānan**ti kāmadhātuyaṁ duhetukapaṭisandhikānaṁ vasena vuttaṁ. **Sacakkhukānaṁ ñāṇasampayuttānan**ti rūpībrahmāno ceva kāmāvacaradevamanusse ca sandhāya vuttaṁ. **Ñāṇasampayuttānaṁ acakkhukānan**ti arūpino ca tihetukagabbhaseyyake ca sandhāya vuttaṁ.

190. Jīvitindriyamūlake **vinā somanassena upapajjantānan**ti dvepi jīvitindriyāni sandhāya vuttaṁ. **Pavatte somanassavippayuttacittassa uppādakkhaṇe**ti arūpajīvitindriyaṁ sandhāya vuttaṁ. Iminā nayena sabbatthāpi paṭisandhipavattivasena jīvitindriyayojanā veditabbā. Somanassindriyādimūlakesupi paṭisandhipavattivasenevattho gahetabbo. Paṭilomanaye pana nirodhavāre ca etesañceva aññesañca dhammānaṁ yathālābhavasena cutipaṭisandhipavattesu tīsupi anuppādanirodhā veditabbā.

281. Anāgatavāre **eteneva bhāvenā**ti etena purisabhāveneva, antarā itthibhāvaṁ anāpajjitvā purisapaṭisandhiggahaṇenevāti attho. **Katici bhave dassetvā parinibbāyissantī**ti katici paṭisandhiyo gahetvā itthibhāvaṁ appatvāva parinibbāyissantīti attho. Dutiyapucchāyapi eseva nayo.

361. Paccuppannena Atītavāre **suddhāvāsānaṁ upapatticittassa bhaṅgakkhaṇe manindriyañca nuppajjitthā**ti[1] Cittayamake viya uppādakkhaṇātikkamavasena atthaṁ aggahetvā tasmiṁ bhave anuppannapubbavasena gahetabboti. Iminā nayamukhena sabbasmimpi pavattivāre atthavinicchayo veditabbo.

Pavattivāravaṇṇanā.

---

1. Jīvitindriyañca nuppajjati somanassindriyañca nuppajjitthāti (?)

ဥပေက္ခာသဟဂတာနံ စတုန္နံ မဟာဝိပါကပဋိသန္ဓီနံ ဝသေန ဝုတ္တံ။ **သစက္ခုကာနံ ဝိနာ ဥပေက္ခာယာ**တိ သောမနဿသဟဂတပဋိသန္ဓိကာနံ ဝသေန ဝုတ္တံ။ **ဥပေက္ခာယ အစက္ခုကာန**န္တိ အဟေတုကပဋိသန္ဓိဝသေန ဝုတ္တံ။ **အဟေတုကာန**န္တိ အဟေတုကပဋိသန္ဓိစိတ္တေန သဒ္ဓိံ သဒ္ဓိန္ဒြိယာဒီနံ အဘာဝတော ဝုတ္တံ။ တတ္ထ ဟိ ဧကန္တေနေဝ သဒ္ဓါသတိပညာယော နတ္ထိ၊ သမာဓိဝီရိယာနိ ပန ဣန္ဒြိယပ္ပတ္တာနိ န ဟောန္တိ။ **သဟေတုကာနံ အစက္ခုကာန**န္တိ ဂဗ္ဘသေယျကဝသေန စေဝ အရူပီဝသေန စ ဝုတ္တံ။ အညော ဟိ သဟေတုကော အစက္ခုကော နာမ နတ္ထိ။ **သစက္ခုကာနံ အဟေတုကာန**န္တိ အပါယေ ဩပပါတိကဝသေန ဝုတ္တံ။ **သစက္ခုကာနံ ဉာဏဝိပ္ပယုတ္တာန**န္တိ ကာမဓာတုယံ ဒုဟေတုကပဋိသန္ဓိကာနံ ဝသေန ဝုတ္တံ။ **သစက္ခုကာနံ ဉာဏသမ္ပယုတ္တာန**န္တိ ရူပီဗြဟ္မာနော စေဝ ကာမာဝစရဒေဝမနုဿေ စ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ။ **ဉာဏသမ္ပယုတ္တာနံ အစက္ခုကာန**န္တိ အရူပိနော စ တိဟေတုကဂဗ္ဘသေယျကေ စ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ။

၁၉၀။ ဇီဝိတိန္ဒြိယမူလကေ **ဝိနာ သောမနဿေန ဥပပဇ္ဇန္တာန**န္တိ ဒွေပိ ဇီဝိတိန္ဒြိယာနိ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ။ **ပဝတ္တေ သောမနဿဝိပ္ပယုတ္တစိတ္တဿ ဥပ္ပါဒက္ခဏေ**တိ အရူပဇီဝိတိန္ဒြိယံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ။ ဣမိနာ နယေန သဗ္ဗတ္ထာပိ ပဋိသန္ဓိပဝတ္တိဝသေန ဇီဝိတိန္ဒြိယယောဇနာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ သောမနဿိန္ဒြိယာဒိမူလကေသုပိ ပဋိသန္ဓိပဝတ္တိဝသေနေဝတ္ထော ဂဟေတဗ္ဗော။ ပဋိလောမနယေ ပန နိရောဓဝါရေ စ ဧတေသဉ္စေဝ အညေသဉ္စ ဓမ္မာနံ ယထာလာဘဝသေန စုတိပဋိသန္ဓိပဝတ္တေသု တီသုပိ အနုပ္ပါဒနိရောဓာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

၂၈၁။ အနာဂတဝါရေ **ဧတေနေဝ ဘာဝေနာ**တိ ဧတေန ပုရိသဘာဝေနေဝ၊ အန္တရာ ဣတ္ထိဘာဝံ အနာပဇ္ဇိတွာ ပုရိသပဋိသန္ဓိဂ္ဂဟဏေနေဝါတိ အတ္ထော။ **ကတိစိ ဘဝေ ဒဿေတွာ ပရိနိဗ္ဗာယိဿန္တီ**တိ ကတိစိ ပဋိသန္ဓိယော ဂဟေတွာ ဣတ္ထိဘာဝံ အပ္ပတွာဝ ပရိနိဗ္ဗာယိဿန္တီတိ အတ္ထော။ ဒုတိယပုစ္ဆာယပိ ဧသေဝ နယော။

၃၆၁။ ပစ္စုပ္ပန္နေန အတီတဝါရေ **သုဒ္ဓါဝါသာနံ ဥပပတ္တိစိတ္တဿ ဘင်္ဂက္ခဏေ မနိန္ဒြိယဉ္စ နုပ္ပဇ္ဇိတ္ထာ**တိ[၁] စိတ္တယမကေ ဝိယ ဥပ္ပါဒက္ခဏာတိက္ကမဝသေန အတ္ထံ အဂ္ဂဟေတွာ တသ္မိံ ဘဝေ အနုပ္ပန္နပုဗ္ဗဝသေန ဂဟေတဗ္ဗောတိ။ ဣမိနာ နယမုခေန သဗ္ဗသ္မိမ္ပိ ပဝတ္တိဝါရေ အတ္ထဝိနိစ္ဆယော ဝေဒိတဗ္ဗော။

ပဝတ္တိဝါရဝဏ္ဏနာ။

၁-ဇီဝိတိန္ဒြိယဉ္စ နုပ္ပဇ္ဇတိ သောမနဿိန္ဒြိယဉ္စ နုပ္ပဇ္ဇိတ္ထာတိ (?)

Pariññāvāravaṇṇanā

435-482. Pariññāvāre pana cakkhumūlakādīsu ekameva cakkhusotayamakaṁ dassitaṁ. Yasmā pana sesānipi lokiya-abyākatāni ceva lokiya-abyākatamissakāni ca pariññeyyāneva, tasmā tāni anupadiṭṭhānipi imināva dassitāni honti. Yasmā pana akusalaṁ ekantato pahātabbameva, ekantaṁ kusalaṁ bhāvetabbameva, lokuttarābyākataṁ sacchikātabbaṁ, tasmā “domanassindriyaṁ pajahatī”ti “anaññātaññassāmītindriyaṁ bhāvetī”ti “aññātāvindriyaṁ sacchikarotī”ti vuttaṁ. Aññindriyaṁ pana bhāvetabbampi atthi sacchikātabbampi, taṁ bhāvanāvaseneva gahitaṁ. Tattha **dve puggalā**ti sakadāgāmimaggasamaṅgī ca arahattamaggasamaṅgī ca. Tesu eko samucchindituṁ asamatthattā domanassindriyaṁ nappajahati nāma, eko pahīnadosattā. **Cakkhundriyaṁ na parijānātī**ti anuppādaṁ āpādetuṁ asamatthatāya na parijānāti. Iminā nayena sabbavissajjanesu attho veditabboti.

Pariññāvāravaṇṇanā.

Indriyayamakavaṇṇanā niṭṭhitā.

Nigamanakathā

Ettāvatā ca—

Yassovāde ṭhatvā, niṭṭhitakiccassa kiccasampanno.
Yuvatijanopi atīto, suvihitaniyamo yamassāṇaṁ.

Devaparisāya majjhe, devapure sabbadevadevena.
Yamakaṁ nāma pakāsitaṁ, yamāmalalomena yaṁ tena.

Pāḷivavatthānavidhiṁ, pucchāvissajjane ca atthanayaṁ.
Dassetuṁ āraddhā, Yamaka-aṭṭhakathā mayā tassa.

ပရိညာဝါရဝဏ္ဏနာ

၄၃၅-၄၈၂။ ပရိညာဝါရေ ပန စက္ခုမူလကာဒီသု ဧကမေဝ စက္ခုသောတယမကံ ဒဿိတံ။ ယသ္မာ ပန သေသာနိပိ လောကိယအဗျာကတာနိ စေဝ လောကိယအဗျာကတမိဿကာနိ စ ပရိညေယျာနေဝ၊ တသ္မာ တာနိ အနုပဒိဋ္ဌာနိပိ ဣမိနာဝ ဒဿိတာနိ ဟောန္တိ။ ယသ္မာ ပန အကုသလံ ဧကန္တတော ပဟာတဗ္ဗမေဝ၊ ဧကန္တံ ကုသလံ ဘာဝေတဗ္ဗမေဝ၊ လောကုတ္တရာဗျာကတံ သစ္ဆိကာတဗ္ဗံ၊ တသ္မာ “ဒေါမနဿိန္ဒြိယံ ပဇဟတီ”တိ “အနညာတညဿာမီတိန္ဒြိယံ ဘာဝေတီ”တိ “အညာတာဝိန္ဒြိယံ သစ္ဆိကရောတီ”တိ ဝုတ္တံ။ အညိန္ဒြိယံ ပန ဘာဝေတဗ္ဗမ္ပိ အတ္ထိ သစ္ဆိကာတဗ္ဗမ္ပိ၊ တံ ဘာဝနာဝသေနေဝ ဂဟိတံ။ တတ္ထ **ဒွေ ပုဂ္ဂလာ**တိ သကဒါဂါမိမဂ္ဂသမင်္ဂီ စ အရဟတ္တမဂ္ဂသမင်္ဂီ စ။ တေသု ဧကော သမုစ္ဆိန္ဒိတုံ အသမတ္ထတ္တာ ဒေါမနဿိန္ဒြိယံ နပ္ပဇဟတိ နာမ၊ ဧကော ပဟီနဒေါသတ္တာ။ **စက္ခုန္ဒြိယံ န ပရိဇာနာတီ**တိ အနုပ္ပါဒံ အာပါဒေတုံ အသမတ္ထတာယ န ပရိဇာနာတိ။ ဣမိနာ နယေန သဗ္ဗဝိဿဇ္ဇနေသု အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗောတိ။

ပရိညာဝါရဝဏ္ဏနာ။

ဣန္ဒြိယယမကဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

နိဂမနကထာ

ဧတ္တာဝတာ စ—

ယဿောဝါဒေ ဌတွာ၊ နိဋ္ဌိတကိစ္စဿ ကိစ္စသမ္ပန္နော။
ယုဝတိဇနောပိ အတီတော၊ သုဝိဟိတနိယမော ယမဿာဏံ။

ဒေဝပရိသာယ မဇ္ဈေ၊ ဒေဝပုရေ သဗ္ဗဒေဝဒေဝေန။
ယမကံ နာမ ပကာသိတံ၊ ယမာမလလောမေန ယံ တေန။

ပါဠိဝဝတ္ထာနဝိဓိံ၊ ပုစ္ဆာဝိဿဇ္ဇနေ စ အတ္ထနယံ။
ဒဿေတုံ အာရဒ္ဓါ၊ ယမကအဋ္ဌကထာ မယာ တဿ။

Sā subahu-antarāye, lokamhi yathā anantarāyena.
Ayamajja pañcamattehi, tantiyā bhāṇavārehi.

Niṭṭhaṁ pattā evaṁ, niṭṭhānaṁ pāpuṇantu sabbepi.
Hitasukhanibbattikarā, manorathā sabbasattānanti.

Yamakappakaraṇaṭṭhakathā niṭṭhitā.

သာ သုဗဟုအန္တရာယေ၊ လောကမှိ ယထာ အနန္တရာယေန။
အယမဇ္ဇ ပဉ္စမတ္တေဟိ၊ တန္တိယာ ဘာဏဝါရေဟိ။

နိဋ္ဌံ ပတ္တာ ဧဝံ၊ နိဋ္ဌာနံ ပါပုဏန္တု သဗ္ဗေပိ။
ဟိတသုခနိဗ္ဗတ္တိကရာ၊ မနောရထာ သဗ္ဗသတ္တာနန္တိ။

ယမကပ္ပကရဏဋ္ဌကထာ နိဋ္ဌိတာ။

Abhidhammapiṭaka

Paṭṭhānappakaraṇaṭṭhakathā

Namo tassa Bhagavato Arahato Sammāsambuddhassa.

Devātidevo devānaṁ, devadānavapūjito.
Desayitvā pakaraṇaṁ, Yamakaṁ suddhasaṁyamo.

Atthato dhammato ceva, gambhīrassātha tassa yaṁ.
Anantaraṁ Mahāvīro, sattamaṁ Isisattamo.

Paṭṭhānaṁ nāma nāmena, nāmarūpanirodhano.
Desesi atigambhīra[1]-nayamaṇḍitadesanaṁ.

Idāni tassa sampatto, yasmā saṁvaṇṇanākkamo.
Tasmā naṁ vaṇṇayissāmi, taṁ suṇātha samāhitāti.

Paccayuddesavaṇṇanā

Sammāsambuddhena hi anulomapaṭṭhāne dvāvīsati tike nissāya Tikapaṭṭhānaṁ nāma niddiṭṭhaṁ, sataṁ duke[2] nissāya Dukapaṭṭhānaṁ nāma niddiṭṭhaṁ. Tato paraṁ dvāvīsati tike gahetvā dukasate pakkhipitvā Dukatikapaṭṭhānaṁ nāma dassitaṁ, tato paraṁ dukasataṁ gahetvā dvāvīsatiyā tikesu pakkhipitvā Tikadukapaṭṭhānaṁ nāma dassitaṁ, tike pana tikesuyeva pakkhipitvā Tikatikapaṭṭhānaṁ nāma dassitaṁ, duke ca[3] dukesuyeva pakkhipitvā Dukadukapaṭṭhānaṁ nāma dassitaṁ. Evaṁ—

Tikañca Paṭṭhānavaraṁ dukuttamaṁ,
Dukaṁ tikañceva tikaṁ dukañca.
Tikaṁ tikañceva dukaṁ dukañca,
Cha **anulomamhi** nayā sugambhīrāti.

---

1. Atigambhīraṁ (Syā) 2. Sataduke (Syā) 3. Duke pana (Syā)

အဘိဓမ္မပိဋက

ပဋ္ဌာနပ္ပကရဏဋ္ဌကထာ

နမော တဿ ဘဂဝတော အရဟတော သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဿ။

ဒေဝါတိဒေဝေါ ဒေဝါနံ၊ ဒေဝဒါနဝပူဇိတော။
ဒေသယိတွာ ပကရဏံ၊ ယမကံ သုဒ္ဓသံယမော။

အတ္ထတော ဓမ္မတော စေဝ၊ ဂမ္ဘီရဿာထ တဿ ယံ။
အနန္တရံ မဟာဝီရော၊ သတ္တမံ ဣသိသတ္တမော။

ပဋ္ဌာနံ နာမ နာမေန၊ နာမရူပနိရောဓနော။
ဒေသေသိ အတိဂမ္ဘီရ[1]-နယမဏ္ဍိတဒေသနံ။

ဣဒါနိ တဿ သမ္ပတ္တော၊ ယသ္မာ သံဝဏ္ဏနာက္ကမော။
တသ္မာ နံ ဝဏ္ဏယိဿာမိ၊ တံ သုဏာထ သမာဟိတာတိ။

ပစ္စယုဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ

သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေန ဟိ အနုလောမပဋ္ဌာနေ ဒွါဝီသတိ တိကေ နိဿာယ တိကပဋ္ဌာနံ နာမ နိဒ္ဒိဋ္ဌံ၊ သတံ ဒုကေ[2] နိဿာယ ဒုကပဋ္ဌာနံ နာမ နိဒ္ဒိဋ္ဌံ။ တတော ပရံ ဒွါဝီသတိ တိကေ ဂဟေတွာ ဒုကသတေ ပက္ခိပိတွာ ဒုကတိကပဋ္ဌာနံ နာမ ဒဿိတံ၊ တတော ပရံ ဒုကသတံ ဂဟေတွာ ဒွါဝီသတိယာ တိကေသု ပက္ခိပိတွာ တိကဒုကပဋ္ဌာနံ နာမ ဒဿိတံ၊ တိကေ ပန တိကေသုယေဝ ပက္ခိပိတွာ တိကတိကပဋ္ဌာနံ နာမ ဒဿိတံ၊ ဒုကေ စ[3] ဒုကေသုယေဝ ပက္ခိပိတွာ ဒုကဒုကပဋ္ဌာနံ နာမ ဒဿိတံ။ ဧဝံ—

တိကဉ္စ ပဋ္ဌာနဝရံ ဒုကုတ္တမံ၊
ဒုကံ တိကဉ္စေဝ တိကံ ဒုကဉ္စ။
တိကံ တိကဉ္စေဝ ဒုကံ ဒုကဉ္စ၊
ဆ **အနုလောမမှိ** နယာ သုဂမ္ဘီရာတိ။

၁-အတိဂမ္ဘီရံ (သျာ) ၂-သတဒုကေ (သျာ) ၃-ဒုကေ ပန (သျာ)

Paccanīyapaṭṭhānepi dvāvīsati tike nissāya Tikapaṭṭhānaṁ nāma, dukasataṁ nissāya Dukapaṭṭhānaṁ nāma, dvāvīsati tike dukasate pakkhipitvā Dukatikapaṭṭhānaṁ nāma, dukasataṁ dvāvīsatiyā tikesu[1] pakkhipitvā Tikadukapaṭṭhānaṁ nāma, tike tikesuyeva pakkhipitvā Tikatikapaṭṭhānaṁ nāma, duke dukesuyeva pakkhipitvā Dukadukapaṭṭhānaṁ nāmāti evaṁ paccanīyepi chahi nayehi Paṭṭhānaṁ niddiṭṭhaṁ. Tena vuttaṁ—

“Tikañca Paṭṭhānavaraṁ dukuttamaṁ,
Dukaṁ tikañceva tikaṁ dukañca.
Tikaṁ tikañceva dukaṁ dukañca,
Cha **paccanīyamhi** nayā sugambhīrā”ti.

Tato paraṁ anulomapaccanīyepi etenevupāyena cha nayā dassitā. Tenāha[2]—

“Tikañca Paṭṭhānavaraṁ dukuttamaṁ,
Dukaṁ tikañceva tikaṁ dukañca.
Tikaṁ tikañceva dukaṁ dukañca,
Cha **anulomapaccanīyamhi** nayā sugambhīrā”ti.

Tadanantaraṁ paccanīyānulomamhi eteheva chahi nayehi niddiṭṭhaṁ. Tenāha—

“Tikañca Paṭṭhānavaraṁ dukuttamaṁ,
Dukaṁ tikañceva tikaṁ dukañca.
Tikaṁ tikañceva dukaṁ dukañca,
Cha **paccanīyānulomamhi** nayā sugambhīrā”ti.

Evaṁ anulome cha paṭṭhānāni, paccanīye cha, anulomapaccanīye cha, paccanīyānulome cha paṭṭhānānīti idaṁ “catuvīsatisamantapaṭṭhānasamodhānapaṭṭhānamahāpakaraṇaṁ nāmā”ti hi vuttaṁ.

Tattha yesaṁ catuvīsatiyā samantapaṭṭhānānaṁ samodhānavasenetaṁ catuvīsatisamantapaṭṭhānasamodhānaṁ Paṭṭhānamahāpakaraṇaṁ nāmāti[3] vuttaṁ, tesañceva imassa ca pakaraṇassa nāmattho tāva evaṁ veditabbo.

1. Tikesuyeva (Sī) 2. Tenevāha (Sī) 3. Nāmāti hi (Syā)

ပစ္စနီယပဋ္ဌာနေပိ ဒွါဝီသတိ တိကေ နိဿာယ တိကပဋ္ဌာနံ နာမ၊ ဒုကသတံ နိဿာယ ဒုကပဋ္ဌာနံ နာမ၊ ဒွါဝီသတိ တိကေ ဒုကသတေ ပက္ခိပိတွာ ဒုကတိကပဋ္ဌာနံ နာမ၊ ဒုကသတံ ဒွါဝီသတိယာ တိကေသု[၁] ပက္ခိပိတွာ တိကဒုကပဋ္ဌာနံ နာမ၊ တိကေ တိကေသုယေဝ ပက္ခိပိတွာ တိကတိကပဋ္ဌာနံ နာမ၊ ဒုကေ ဒုကေသုယေဝ ပက္ခိပိတွာ ဒုကဒုကပဋ္ဌာနံ နာမာတိ ဧဝံ ပစ္စနီယေပိ ဆဟိ နယေဟိ ပဋ္ဌာနံ နိဒ္ဒိဋ္ဌံ။ တေန ဝုတ္တံ—

“တိကဉ္စ ပဋ္ဌာနဝရံ ဒုကုတ္တမံ၊
ဒုကံ တိကဉ္စေဝ တိကံ ဒုကဉ္စ။
တိကံ တိကဉ္စေဝ ဒုကံ ဒုကဉ္စ၊
ဆ **ပစ္စနီယမှိ** နယာ သုဂမ္ဘီရာ”တိ။

တတော ပရံ အနုလောမပစ္စနီယေပိ ဧတေနေဝုပါယေန ဆ နယာ ဒဿိတာ။ တေနာဟ[၂]—

“တိကဉ္စ ပဋ္ဌာနဝရံ ဒုကုတ္တမံ၊
ဒုကံ တိကဉ္စေဝ တိကံ ဒုကဉ္စ။
တိကံ တိကဉ္စေဝ ဒုကံ ဒုကဉ္စ၊
ဆ **အနုလောမပစ္စနီယမှိ** နယာ သုဂမ္ဘီရာ”တိ။

တဒနန္တရံ ပစ္စနီယာနုလောမမှိ ဧတေဟေဝ ဆဟိ နယေဟိ နိဒ္ဒိဋ္ဌံ။ တေနာဟ—

“တိကဉ္စ ပဋ္ဌာနဝရံ ဒုကုတ္တမံ၊
ဒုကံ တိကဉ္စေဝ တိကံ ဒုကဉ္စ။
တိကံ တိကဉ္စေဝ ဒုကံ ဒုကဉ္စ၊
ဆ **ပစ္စနီယာနုလောမမှိ** နယာ သုဂမ္ဘီရာ”တိ။

ဧဝံ အနုလောမေ ဆ ပဋ္ဌာနာနိ, ပစ္စနီယေ ဆ, အနုလောမပစ္စနီယေ ဆ,ပစ္စနီယာနုလောမေ ဆ ပဋ္ဌာနာနီတိ ဣဒံ “စတုဝီသတိသမန္တပဋ္ဌာနသမောဓာနပဋ္ဌာနမဟာပကရဏံ နာမာ”တိ ဟိ ဝုတ္တံ။

တတ္ထ ယေသံ စတုဝီသတိယာ သမန္တပဋ္ဌာနာနံ သမောဓာနဝသေနေတံ စတုဝီသတိသမန္တပဋ္ဌာနသမောဓာနံ ပဋ္ဌာနမဟာပကရဏံ နာမာတိ[၃] ဝုတ္တံ၊ တေသဉ္စေဝ ဣမဿ စ ပကရဏဿ နာမတ္ထော တာဝ ဧဝံ ဝေဒိတဗ္ဗော။

၁-တိကေသုယေဝ (သီ) ၂-တေနေဝါဟ (သီ) ၃-နာမာတိ ဟိ (သျာ)

Kenaṭṭhena **Paṭṭhānan**ti? Nānappakārapaccayaṭṭhena. Pa-kāro hi nānappakāratthaṁ dīpeti, ṭhānasaddo paccayatthaṁ. Ṭhānāṭṭhānakusalatāti-ādīsu hi paccayo ṭhānanti vutto. Iti nānappakārānaṁ paccayānaṁ vasena desitattā imesu catuvīsatiyā paṭṭhānesu ekekaṁ paṭṭhānaṁ nāma, imesaṁ pana paṭṭhānānaṁ samūhato sabbampetaṁ pakaraṇaṁ Paṭṭhānanti veditabbaṁ.

Aparo nayo—kenaṭṭhena Paṭṭhānanti? Vibhajanaṭṭhena. "Paññāpanā paṭṭhapanā vivaraṇā vibhajanā uttānīkamman"ti[1] āgataṭṭhānasmiñhi vibhajanaṭṭhena Paṭṭhānaṁ paññāyati. Iti kusalādīnaṁ dhammānaṁ hetupaccayādivasena vibhattattā imesu catuvīsatiyā paṭṭhānesu ekekaṁ paṭṭhānaṁ nāma, imesaṁ pana paṭṭhānānaṁ samūhato sabbampetaṁ pakaraṇaṁ Paṭṭhānaṁ nāmāti veditabbaṁ.

Aparo nayo—kenaṭṭhena Paṭṭhānanti? Paṭṭhitatthena, gamanaṭṭhenāti attho. "Goṭṭhā paṭṭhitagāvo"ti[2] āgataṭṭhānasmiñhi yena paṭṭhānena paṭṭhitagāvoti vutto, taṁ atthato gamanaṁ hoti. Iti nātivitthāritanayesu Dhammasaṅgaṇī-ādīsu anissaṅgagamanassa sabbaññutaññāṇassa hetupaccayādibhedabhinnesu kusalādīsu vitthāritanayalābhato nissaṅgavasena pavattagamanattā imesu catuvīsatiyā paṭṭhānesu ekekaṁ paṭṭhānaṁ nāma, imesaṁ pana paṭṭhānānaṁ samūhato sabbampetaṁ pakaraṇaṁ Paṭṭhānaṁ nāmāti veditabbaṁ.

Tattha anulomamhi tāva paṭhamaṁ tikavasena desitattā Tikapaṭṭhānaṁ nāma. Tassa padacchedo—tikānaṁ paṭṭhānaṁ ettha atthīti **Tikapaṭṭhānaṁ,** tikānaṁ nānappakārakā paccayā etissā desanāya atthīti attho. Dutiyavikappepi tikānaṁ paṭṭhānantveva[3] Tikapaṭṭhānaṁ, hetupaccayādivasena tikānaṁ vibhajanāti attho. Tatiyavikappe hetupaccayādibhedabhinnatāya laddhavitthārā tikā eva paṭṭhānaṁ Tikapaṭṭhānaṁ, sabbaññutaññāṇassa nissaṅgagamanabhūmīti attho. Dukapaṭṭhānādīsupi eseva nayo. Evaṁ anulome chapaṭṭhānāni viditvā paccanīyādīsupi imināvupāyena veditabbāni.

Yasmā panetāni anulome, paccanīye, anulomapaccanīye, paccanīyānulometi samantā cha cha hutvā catuvīsati honti, tasmā "catuvīsati

1. Ma 3. 291 piṭṭhe. 2. Ma 1. 112 piṭṭhe. 3. Paṭṭhānaṁ tena (Ka)

ကေနဋ္ဌေန **ပဋ္ဌာန**န္တိ? နာနပ္ပကာရပစ္စယဋ္ဌေန။ ပ-ကာရော ဟိ နာနပ္ပကာရတ္ထံ ဒီပေတိ၊ ဌာနသဒ္ဒေါ ပစ္စယတ္ထံ။ ဌာနာဋ္ဌာနကုသလတာတိအာဒီသု ဟိ ပစ္စယော ဌာနန္တိ ဝုတ္တော။ ဣတိ နာနပ္ပကာရာနံ ပစ္စယာနံ ဝသေန ဒေသိတတ္တာ ဣမေသု စတုဝီသတိယာ ပဋ္ဌာနေသု ဧကေကံ ပဋ္ဌာနံ နာမ၊ ဣမေသံ ပန ပဋ္ဌာနာနံ သမူဟတော သဗ္ဗမ္ပေတံ ပကရဏံ ပဋ္ဌာနန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

အပရော နယော—ကေနဋ္ဌေန ပဋ္ဌာနန္တိ? ဝိဘဇနဋ္ဌေန။ "ပညာပနာ ပဋ္ဌပနာ ဝိဝရဏာ ဝိဘဇနာ ဥတ္တာနီကမ္မ"န္တိ[1] အာဂတဋ္ဌာနသ္မိဉှိ ဝိဘဇနဋ္ဌေန ပဋ္ဌာနံ ပညာယတိ။ ဣတိ ကုသလာဒီနံ ဓမ္မာနံ ဟေတုပစ္စယာဒိဝသေန ဝိဘတ္တတ္တာ ဣမေသု စတုဝီသတိယာ ပဋ္ဌာနေသု ဧကေကံ ပဋ္ဌာနံ နာမ၊ ဣမေသံ ပန ပဋ္ဌာနာနံ သမူဟတော သဗ္ဗမ္ပေတံ ပကရဏံ ပဋ္ဌာနံ နာမာတိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

အပရော နယော—ကေနဋ္ဌေန ပဋ္ဌာနန္တိ? ပဋ္ဌိတဋ္ဌေန၊ ဂမနဋ္ဌေနာတိ အတ္ထော။ "ဂေါဋ္ဌာ ပဋ္ဌိတဂါဝေါ"တိ[2] အာဂတဋ္ဌာနသ္မိဉှိ ယေန ပဋ္ဌာနေန ပဋ္ဌိတဂါဝေါတိ ဝုတ္တော၊ တံ အတ္ထတော ဂမနံ ဟောတိ။ ဣတိ နာတိဝိတ္ထာရိတနယေသု ဓမ္မသင်္ဂဏီအာဒီသု အနိဿင်္ဂဂမနဿ သဗ္ဗညုတညာဏဿ ဟေတုပစ္စယာဒိဘေဒဘိန္နေသု ကုသလာဒီသု ဝိတ္ထာရိတနယလာဘတော နိဿင်္ဂဝသေန ပဝတ္တဂမနတ္တာ ဣမေသု စတုဝီသတိယာ ပဋ္ဌာနေသု ဧကေကံ ပဋ္ဌာနံ နာမ၊ ဣမေသံ ပန ပဋ္ဌာနာနံ သမူဟတော သဗ္ဗမ္ပေတံ ပကရဏံ ပဋ္ဌာနံ နာမာတိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

တတ္ထ အနုလောမမှိ တာဝ ပဌမံ တိကဝသေန ဒေသိတတ္တာ တိကပဋ္ဌာနံ နာမ။ တဿ ပဒစ္ဆေဒေါ—တိကာနံ ပဋ္ဌာနံ ဧတ္ထ အတ္ထီတိ **တိကပဋ္ဌာနံ၊** တိကာနံ နာနပ္ပကာရကာ ပစ္စယာ ဧတိဿာ ဒေသနာယ အတ္ထီတိ အတ္ထော။ ဒုတိယဝိကပ္ပေပိ တိကာနံ ပဋ္ဌာနန္တေဝ[3] တိကပဋ္ဌာနံ၊ ဟေတုပစ္စယာဒိဝသေန တိကာနံ ဝိဘဇနာတိ အတ္ထော။ တတိယဝိကပ္ပေ ဟေတုပစ္စယာဒိဘေဒဘိန္နတာယ လဒ္ဓဝိတ္ထာရာ တိကာ ဧဝ ပဋ္ဌာနံ တိကပဋ္ဌာနံ၊ သဗ္ဗညုတညာဏဿ နိဿင်္ဂဂမနဘူမီတိ အတ္ထော။ ဒုကပဋ္ဌာနာဒီသုပိ ဧသေဝ နယော။ ဧဝံ အနုလောမေ ဆပဋ္ဌာနာနိ ဝိဒိတွာ ပစ္စနီယာဒီသုပိ ဣမိနာဝုပါယေန ဝေဒိတဗ္ဗာနိ။

ယသ္မာ ပနေတာနိ အနုလောမေ, ပစ္စနီယေ, အနုလောမပစ္စနီယေ,ပစ္စနီယာနုလောမေတိ သမန္တာ ဆ ဆ ဟုတွာ စတုဝီသတိ ဟောန္တိ၊ တသ္မာ "စတုဝီသတိ

၁-မ ၃-၂၉၁-ပိဋ္ဌေ။ ၂-မ ၁-၁၁၂-ပိဋ္ဌေ။ ၃-ပဋ္ဌာနံ တေန (က)

samantapaṭṭhānānī"ti vuccanti. Iti imesaṁ catuvīsatiyā khuddakapaṭṭhānasaṅkhātānaṁ samantapaṭṭhānānaṁ samodhānavasenetaṁ catuvīsatisamantapaṭṭhānasamodhānaṁ Paṭṭhānamahāpakaraṇaṁ nāma.

Taṁ panetaṁ ye tikādayo nissāya niddiṭṭhattā "tikapaṭṭhānaṁ Dukapaṭṭhānaṁ -pa- Dukadukapaṭṭhānan"ti vuttaṁ, te anāmasitvā yesaṁ paccayānaṁ vasena te tikādayo vibhattā, te paccaye dassetuṁ ādito tāvassa mātikānikkhepavāro nāma vutto, paccayavibhaṅgavārotipi tasseva nāmaṁ. So uddesaniddesato duvidho. Tassa **hetupaccayo -pa- avigatapaccayo**ti ayaṁ uddeso.

Tattha hetu ca so paccayo cāti **hetupaccayo.** Hetu hutvā paccayo, hetubhāvena paccayoti vuttaṁ hoti. Ārammaṇapaccayādīsupi eseva nayo. Tattha **hetū**ti vacanāvayavakāraṇamūlānametaṁ adhivacanaṁ. "Paṭiññā hetū"ti-ādīsu hi loke vacanāvayavo hetūti vuccati. Sāsane pana "ye dhammā hetuppabhavā"ti[1] ādīsu kāraṇaṁ. "Tayo kusalā hetū, tayo akusalā hetū"ti[2] ādīsu mūlaṁ hetūti vuccati. Taṁ idha adhippetaṁ. **Paccayo**ti ettha pana ayaṁ vacanattho—paṭicca etasmā etīti paccayo, appaccakkhāya naṁ vattatīti attho. Yo hi dhammo yaṁ dhammaṁ appaccakkhāya tiṭṭhati vā uppajjati vā, so tassa paccayoti vuttaṁ hoti.

Lakkhaṇato pana upakārakalakkhaṇo paccayo. Yo hi dhammo yassa dhammassa ṭhitiyā vā uppattiyā vā upakārako hoti, so tassa paccayoti vuccati. Paccayo hetu kāraṇaṁ nidānaṁ sambhavo pabhavoti atthato ekaṁ, byañcanato nānaṁ. Iti mūlaṭṭhena hetu, upakārakaṭṭhena paccayoti saṅkhepato mūlaṭṭhena upakārako dhammo hetupaccayo. So hi sāli-ādīnaṁ sālibījādīni viya maṇippabhādīnaṁ viya ca maṇivaṇṇādayo kusalādīnaṁ kusalādibhāvasādhakoti ācariyānaṁ adhippāyo. Evaṁ sante pana taṁsamuṭṭhānarūpesu hetupaccayatā na sampajjati. Na hi so tesaṁ kusalādibhāvaṁ sādheti, na ca paccayo na hotīti. Vuttañhetaṁ "hetū hetusampayuttakānaṁ dhammānaṁ

1. Vi 3. 51 piṭṭhe.
2. Abhi 1. 214, 215 piṭṭhesu.

သမန္တပဋ္ဌာနာနီ"တိ ဝုစ္စန္တိ။ ဣတိ ဣမေသံ စတုဝီသတိယာ ခုဒ္ဒကပဋ္ဌာနသင်္ခါတာနံ သမန္တပဋ္ဌာနာနံ သမောဓာနဝသေနေတံ စတုဝီသတိသမန္တပဋ္ဌာနသမောဓာနံ ပဋ္ဌာနမဟာပကရဏံ နာမ။

တံ ပနေတံ ယေ တိကာဒယော နိဿာယ နိဒ္ဒိဋ္ဌတ္တာ "တိကပဋ္ဌာနံ ဒုကပဋ္ဌာနံ။ပ။ ဒုကဒုကပဋ္ဌာန"န္တိ ဝုတ္တံ၊ တေ အနာမသိတွာ ယေသံ ပစ္စယာနံ ဝသေန တေ တိကာဒယော ဝိဘတ္တာ၊ တေ ပစ္စယေ ဒဿေတုံ အာဒိတော တာဝဿ မာတိကာနိက္ခေပဝါရော နာမ ဝုတ္တော၊ ပစ္စယဝိဘင်္ဂဝါရောတိပိ တဿေဝ နာမံ။ သော ဥဒ္ဒေသနိဒ္ဒေသတော ဒုဝိဓော။ တဿ **ဟေတုပစ္စယော။ပ။ အဝိဂတပစ္စယော**တိ အယံ ဥဒ္ဒေသော။

တတ္ထ ဟေတု စ သော ပစ္စယော စာတိ **ဟေတုပစ္စယော**။ ဟေတု ဟုတွာ ပစ္စယော၊ ဟေတုဘာဝေန ပစ္စယောတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ အာရမ္မဏပစ္စယာဒီသုပိ ဧသေဝ နယော။ တတ္ထ **ဟေတူ**တိ ဝစနာဝယဝကာရဏမူလာနမေတံ အဓိဝစနံ။ "ပဋိညာ ဟေတူ"တိအာဒီသု ဟိ လောကေ ဝစနာဝယဝေါ ဟေတူတိ ဝုစ္စတိ။ သာသနေ ပန "ယေ ဓမ္မာ ဟေတုပ္ပဘဝါ"တိ[1] အာဒီသု ကာရဏံ။ "တယော ကုသလာ ဟေတူ၊ တယော အကုသလာ ဟေတူ"တိ[2] အာဒီသု မူလံ ဟေတူတိ ဝုစ္စတိ။ တံ ဣဓ အဓိပ္ပေတံ။ **ပစ္စယော**တိ ဧတ္ထ ပန အယံ ဝစနတ္ထော—ပဋိစ္စ ဧတသ္မာ ဧတီတိ ပစ္စယော၊ အပ္ပစ္စက္ခာယ နံ ဝတ္တတီတိ အတ္ထော။ ယော ဟိ ဓမ္မော ယံ ဓမ္မံ အပ္ပစ္စက္ခာယ တိဋ္ဌတိ ဝါ ဥပ္ပဇ္ဇတိ ဝါ၊ သော တဿ ပစ္စယောတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။

လက္ခဏတော ပန ဥပကာရကလက္ခဏော ပစ္စယော။ ယော ဟိ ဓမ္မော ယဿ ဓမ္မဿ ဌိတိယာ ဝါ ဥပ္ပတ္တိယာ ဝါ ဥပကာရကော ဟောတိ၊ သော တဿ ပစ္စယောတိ ဝုစ္စတိ။ ပစ္စယော ဟေတု ကာရဏံ နိဒါနံ သမ္ဘဝေါ ပဘဝေါတိ အတ္ထတော ဧကံ၊ ဗျဉ္ဇနတော နာနံ။ ဣတိ မူလဋ္ဌေန ဟေတု, ဥပကာရကဋ္ဌေန ပစ္စယောတိ သင်္ခေပတော မူလဋ္ဌေန ဥပကာရကော ဓမ္မော ဟေတုပစ္စယော။ သော ဟိ သာလိအာဒီနံ သာလိဗီဇာဒီနိ ဝိယ မဏိပ္ပဘာဒီနံ ဝိယ စ မဏိဝဏ္ဏာဒယော ကုသလာဒီနံ ကုသလာဒိဘာဝသာဓကောတိ အာစရိယာနံ အဓိပ္ပာယော။ ဧဝံ သန္တေ ပန တံသမုဋ္ဌာနရူပေသု ဟေတုပစ္စယတာ န သမ္ပဇ္ဇတိ။ န ဟိ သော တေသံ ကုသလာဒိဘာဝံ သာဓေတိ၊ န စ ပစ္စယော န ဟောတီတိ။ ဝုတ္တဉှေတံ "ဟေတူ ဟေတုသမ္ပယုတ္တကာနံ ဓမ္မာနံ

၁-ဝိ ၃-၅၁-ပိဋ္ဌေ။ ၂-အဘိ ၁-၂၁၄-၂၁၅-ပိဋ္ဌေသု။

taṁsamuṭṭhānānañca rūpānaṁ hetupaccayena paccayo”ti. Ahetukacittānañca vinā etena abyākatabhāvo siddho.

Sahetukānampi ca yonisomanasikārādipaṭibaddho kusalādibhāvo, na sampayuttahetupaṭibaddho. Yadi ca sampayuttahetūsu sabhāvatova kusalādibhāvo siyā, taṁsampayuttesu hetupaṭibaddho, alobho kusalo vā siyā abyākato vā. Yasmā pana ubhayathāpi hoti, tasmā yathā sampayuttesu, evaṁ hetūsupi kusalāditā pariyesitabbā. Kusalādibhāvasādhanavasena pana hetūnaṁ mūlaṭṭhaṁ aggahetvā suppatiṭṭhitabhāvasādhanavasena gayhamāne na kiñci virujjhati. Laddhahetupaccayā hi dhammā viruḷhamūlā viya pādapā thirā honti suppatiṭṭhitā, ahetukā pana tilabījakādisevālā viya na suppatiṭṭhitā. Iti mūlaṭṭhena upakārakoti suppatiṭṭhitabhāvasādhanena upakārako dhammo hetupaccayoti veditabbo.

Tato paresu ārammaṇavasena upakārako dhammo **ārammaṇapaccayo.** So[1] “rūpāyatanaṁ cakkhuviññāṇadhātuyā”ti ārabhitvāpi “yaṁ yaṁ dhammaṁ ārabbha ye ye dhammā uppajjanti cittacetasikā dhammā, te te dhammā tesaṁ tesaṁ dhammānaṁ ārammaṇapaccayena paccayo”ti osāpitattā na koci dhammo na hoti. Yathā hi dubbalo puriso daṇḍaṁ vā rajjuṁ vā ālambitvāva uṭṭhahati ceva tiṭṭhati ca, evaṁ cittacetasikā dhammā rūpādi-ārammaṇaṁ ārabbheva uppajjanti ceva tiṭṭhanti ca. Tasmā sabbepi cittacetasikānaṁ dhammānaṁ ārammaṇabhūtā dhammā ārammaṇapaccayoti veditabbā.

Jeṭṭhakaṭṭhena upakārako dhammo **adhipatipaccayo.** So sahajātārammaṇavasena duvidho. Tattha “chandādhipati chandasampayuttakānaṁ dhammānaṁ taṁsamuṭṭhānānañca rūpānaṁ adhipatipaccayena paccayo”ti-ādivacanato chandavīriyacittavīmaṁsasaṅkhātā cattāro dhammā sahajātādhipatipaccayoti veditabbā, no ca kho ekato. Yadā hi chandaṁ dhuraṁ jeṭṭhakaṁ katvā cittaṁ pavattati, tadā chandova adhipati, na itare. Esa nayo sesesupi. Yaṁ pana dhammaṁ garuṁ katvā arūpadhammā pavattanti, so nesaṁ ārammaṇādhipati.

1. So rūpādivasena chabbidho (Syā)

တံသမုဋ္ဌာနာနဉ္စ ရူပါနံ ဟေတုပစ္စယေန ပစ္စယော”တိ။ အဟေတုကစိတ္တာနဉ္စ ဝိနာ ဧတေန အဗျာကတဘာဝေါ သိဒ္ဓေါ။

သဟေတုကာနမ္ပိ စ ယောနိသောမနသိကာရာဒိပဋိဗဒ္ဓေါ ကုသလာဒိဘာဝေါ, န သမ္ပယုတ္တဟေတုပဋိဗဒ္ဓေါ။ ယဒိ စ သမ္ပယုတ္တဟေတူသု သဘာဝတောဝ ကုသလာဒိဘာဝေါ သိယာ, တံသမ္ပယုတ္တေသု ဟေတုပဋိဗဒ္ဓေါ၊ အလောဘော ကုသလော ဝါ သိယာ အဗျာကတော ဝါ။ ယသ္မာ ပန ဥဘယထာပိ ဟောတိ၊ တသ္မာ ယထာ သမ္ပယုတ္တေသု၊ ဧဝံ ဟေတူသုပိ ကုသလာဒိတာ ပရိယေသိတဗ္ဗာ။ ကုသလာဒိဘာဝသာဓနဝသေန ပန ဟေတူနံ မူလဋ္ဌံ အဂ္ဂဟေတွာ သုပ္ပတိဋ္ဌိတဘာဝသာဓနဝသေန ဂယှမာနေ န ကိဉ္စိ ဝိရုဇ္ဈတိ။ လဒ္ဓဟေတုပစ္စယာ ဟိ ဓမ္မာ ဝိရုဠှမူလာ ဝိယ ပါဒပါ ထိရာ ဟောန္တိ သုပ္ပတိဋ္ဌိတာ၊ အဟေတုကာ ပန တိလဗီဇကာဒိသေဝါလာ ဝိယ န သုပ္ပတိဋ္ဌိတာ။ ဣတိ မူလဋ္ဌေန ဥပကာရကောတိ သုပ္ပတိဋ္ဌိတဘာဝသာဓနေန ဥပကာရကော ဓမ္မော ဟေတုပစ္စယောတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။

တတော ပရေသု အာရမ္မဏဝသေန ဥပကာရကော ဓမ္မော **အာရမ္မဏပစ္စယော။** သော[၁] “ရူပါယတနံ စက္ခုဝိညာဏဓာတုယာ”တိ အာရဘိတွာပိ “ယံ ယံ ဓမ္မံ အာရဗ္ဘ ယေ ယေ ဓမ္မာ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ စိတ္တစေတသိကာ ဓမ္မာ၊ တေ တေ ဓမ္မာ တေသံ တေသံ ဓမ္မာနံ အာရမ္မဏပစ္စယေန ပစ္စယော”တိ ဩသာပိတတ္တာ န ကောစိ ဓမ္မော န ဟောတိ။ ယထာ ဟိ ဒုဗ္ဗလော ပုရိသော ဒဏ္ဍံ ဝါ ရဇ္ဇုံ ဝါ အာလမ္ဗိတွာဝ ဥဋ္ဌဟတိ စေဝ တိဋ္ဌတိ စ၊ ဧဝံ စိတ္တစေတသိကာ ဓမ္မာ ရူပါဒိအာရမ္မဏံ အာရဗ္ဘေဝ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ စေဝ တိဋ္ဌန္တိ စ။ တသ္မာ သဗ္ဗေပိ စိတ္တစေတသိကာနံ ဓမ္မာနံ အာရမ္မဏဘူတာ ဓမ္မာ အာရမ္မဏပစ္စယောတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

ဇေဋ္ဌကဋ္ဌေန ဥပကာရကော ဓမ္မော **အဓိပတိပစ္စယော။** သော သဟဇာတာရမ္မဏဝသေန ဒုဝိဓော။ တတ္ထ “ဆန္ဒာဓိပတိ ဆန္ဒသမ္ပယုတ္တကာနံ ဓမ္မာနံ တံသမုဋ္ဌာနာနဉ္စ ရူပါနံ အဓိပတိပစ္စယေန ပစ္စယော”တိအာဒိဝစနတော ဆန္ဒဝီရိယစိတ္တဝီမံသသင်္ခါတာ စတ္တာရော ဓမ္မာ သဟဇာတာဓိပတိပစ္စယောတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ၊ နော စ ခေါ ဧကတော။ ယဒါ ဟိ ဆန္ဒံ ဓုရံ ဇေဋ္ဌကံ ကတွာ စိတ္တံ ပဝတ္တတိ၊ တဒါ ဆန္ဒောဝ အဓိပတိ, န ဣတရေ။ ဧသ နယော သေသေသုပိ။ ယံ ပန ဓမ္မံ ဂရုံ ကတွာ အရူပဓမ္မာ ပဝတ္တန္တိ၊ သော နေသံ အာရမ္မဏာဓိပတိ။

၁-သော ရူပါဒိဝသေန ဆဗ္ဗိဓော (သျာ)

Tena vuttaṁ “yaṁ yaṁ dhammaṁ garuṁ katvā ye ye dhammā uppajjanti cittacetasikā dhammā, te te dhammā tesaṁ tesaṁ dhammānaṁ adhipatipaccayena paccayo”ti.

Anantarabhāvena upakārako dhammo **anantarapaccayo.** Samanantarabhāvena upakārako dhammo **samanantarapaccayo.** Idañca paccayadvayaṁ bahudhā papañcayanti. Ayaṁ panettha sāro—yo hi esa cakkhuviññāṇānantarā manodhātu, manodhātu-anantarā manoviññāṇadhātūti-ādi cittaniyamo, so yasmā purimacittavaseneva ijjhati, na aññathā. Tasmā attano attano anantaraṁ anurūpassa cittuppādassa uppādanasamatthova dhammo anantarapaccayo. Tenevāha “anantarapaccayoti cakkhuviññāṇadhātu taṁsampayuttakā ca dhammā manodhātuyā taṁsampayuttakānañca dhammānaṁ anantarapaccayena paccayo”ti-ādi.

Yo anantarapaccayo, sveva samanantarapaccayo. Byañjanamattameva hettha nānaṁ upacayasantati-ādīsu viya adhivacananiruttidukādīsu viya ca, atthato pana nānaṁ natthi. Yampi “addhānantaratāya anantarapaccayo, kālānantaratāya samanantarapaccayo”ti ācariyānaṁ mataṁ, taṁ “nirodhā vuṭṭhahantassa nevasaññānāsaññāyatanakusalaṁ phalasamāpattiyā samanantarapaccayena paccayo”ti-ādīhi virujjhati. Yampi tattha vadanti “dhammānaṁ samuṭṭhāpanasamatthatā na parihāyati, bhāvanābalena pana vāritattā dhammā samanantaraṁ nuppajjantī”ti, tampi kālānantaratāya abhāvameva sādheti. Bhāvanābalena hi tattha kālānantaratā natthīti mayampi etadeva vadāma. Yasmā ca kālānantaratā natthi, tasmā samanantarapaccayatā na yujjati. Kālānantaratāya hi tesaṁ samanantarapaccayo hotīti laddhi. Tasmā abhinivesaṁ akatvā byañjanamattatovettha nānākaraṇaṁ paccetabbaṁ, na atthato. Kathaṁ? Natthi etesaṁ antaranti hi anantarā. Saṇṭhānābhāvato suṭṭhu anantarāti samanantarā.

Uppajjamāno saha uppajjamānabhāvena upakārako dhammo **sahajātapaccayo** pakāsassa[1] padīpo viya. So arūpakkhandhādivasena chabbidho hoti. Yathāha—cattāro khandhā arūpino aññamaññaṁ sahajātapaccayena paccayo. Cattāro mahābhūtā aññamaññaṁ -pa-. Okkantikkhaṇe

1. Pabhāsassa (Syā)

တေန ဝုတ္တံ “ယံ ယံ ဓမ္မံ ဂရုံ ကတွာ ယေ ယေ ဓမ္မာ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ စိတ္တစေတသိကာ ဓမ္မာ၊ တေ တေ ဓမ္မာ တေသံ တေသံ ဓမ္မာနံ အဓိပတိပစ္စယေန ပစ္စယော”တိ။

အနန္တရဘာဝေန ဥပကာရကော ဓမ္မော **အနန္တရပစ္စယော**။ သမနန္တရဘာဝေန ဥပကာရကော ဓမ္မော **သမနန္တရပစ္စယော**။ ဣဒဉ္စ ပစ္စယဒွယံ ဗဟုဓာ ပပဉ္စယန္တိ။ အယံ ပနေတ္ထ သာရော—ယော ဟိ ဧသ စက္ခုဝိညာဏာနန္တရာ မနောဓာတု၊ မနောဓာတုအနန္တရာ မနောဝိညာဏဓာတူတိအာဒိ စိတ္တနိယမော၊ သော ယသ္မာ ပုရိမစိတ္တဝသေနေဝ ဣဇ္ဈတိ, န အညထာ။ တသ္မာ အတ္တနော အတ္တနော အနန္တရံ အနုရူပဿ စိတ္တုပ္ပါဒဿ ဥပ္ပါဒနသမတ္ထောဝ ဓမ္မော အနန္တရပစ္စယော။ တေနေဝါဟ “အနန္တရပစ္စယောတိ စက္ခုဝိညာဏဓာတု တံသမ္ပယုတ္တကာ စ ဓမ္မာ မနောဓာတုယာ တံသမ္ပယုတ္တကာနဉ္စ ဓမ္မာနံ အနန္တရပစ္စယေန ပစ္စယော”တိအာဒိ။

ယော အနန္တရပစ္စယော၊ သွေဝ သမနန္တရပစ္စယော။ ဗျဉ္ဇနမတ္တမေဝ ဟေတ္ထ နာနံ ဥပစယသန္တတိအာဒီသု ဝိယ အဓိဝစနနိရုတ္တိဒုကာဒီသု ဝိယ စ၊ အတ္ထတော ပန နာနံ နတ္ထိ။ ယမ္ပိ “အဒ္ဓါနန္တရတာယ အနန္တရပစ္စယော၊ ကာလာနန္တရတာယ သမနန္တရပစ္စယော”တိ အာစရိယာနံ မတံ၊ တံ “နိရောဓာ ဝုဋ္ဌဟန္တဿ နေဝသညာနာသညာယတနကုသလံ ဖလသမာပတ္တိယာ သမနန္တရပစ္စယေန ပစ္စယော”တိအာဒီဟိ ဝိရုဇ္ဈတိ။ ယမ္ပိ တတ္ထ ဝဒန္တိ “ဓမ္မာနံ သမုဋ္ဌာပနသမတ္ထတာ န ပရိဟာယတိ၊ ဘာဝနာဗလေန ပန ဝါရိတတ္တာ ဓမ္မာ သမနန္တရံ နုပ္ပဇ္ဇန္တီ”တိ၊ တမ္ပိ ကာလာနန္တရတာယ အဘာဝမေဝ သာဓေတိ။ ဘာဝနာဗလေန ဟိ တတ္ထ ကာလာနန္တရတာ နတ္ထီတိ မယမ္ပိ ဧတဒေဝ ဝဒါမ။ ယသ္မာ စ ကာလာနန္တရတာ နတ္ထိ၊ တသ္မာ သမနန္တရပစ္စယတာ န ယုဇ္ဇတိ။ ကာလာနန္တရတာယ ဟိ တေသံ သမနန္တရပစ္စယော ဟောတီတိ လဒ္ဓိ။ တသ္မာ အဘိနိဝေသံ အကတွာ ဗျဉ္ဇနမတ္တတောဝေတ္ထ နာနာကရဏံ ပစ္စေတဗ္ဗံ, န အတ္ထတော။ ကထံ? နတ္ထိ ဧတေသံ အန္တရန္တိ ဟိ အနန္တရာ။ သဏ္ဌာနာဘာဝတော သုဋ္ဌု အနန္တရာတိ သမနန္တရာ။

ဥပ္ပဇ္ဇမာနော သဟ ဥပ္ပဇ္ဇမာနဘာဝေန ဥပကာရကော ဓမ္မော **သဟဇာတပစ္စယော** ပကာသဿ[1] ပဒီပေါ ဝိယ။ သော အရူပက္ခန္ဓာဒိဝသေန ဆဗ္ဗိဓော ဟောတိ။ ယထာဟ—စတ္တာရော ခန္ဓာ အရူပိနော အညမညံ သဟဇာတပစ္စယေန ပစ္စယော။ စတ္တာရော မဟာဘူတာ အညမညံ။ပ။ ဩက္ကန္တိက္ခဏေ

၁-ပဘာသဿ (သျာ)

nāmarūpaṁ aññamaññaṁ -pa-. Cittacetasikā dhammā cittasamuṭṭhānānaṁ rūpānaṁ -pa-. Mahābhūtā upādārūpānaṁ -pa-. Rūpino dhammā arūpīnaṁ dhammānaṁ kiñci kāle sahajātapaccayena paccayo, kiñci kāle na sahajātapaccayena paccayoti. Idaṁ hadayavatthumeva sandhāya vuttaṁ.

Aññamaññaṁ uppādanupatthambhanabhāvena upakārako dhammo **aññamaññapaccayo** aññamaññupatthambhakaṁ tidaṇḍaṁ viya. So arūpakkhandhādivasena tividho hoti. Yathāha—cattāro khandhā arūpino aññamaññapaccayena paccayo. Cattāro mahābhūtā -pa-. Okkantikkhaṇe nāmarūpaṁ aññamaññapaccayena paccayoti.

Adhiṭṭhānākārena nissayākārena ca upakārako dhammo **nissayapaccayo** tarucittakammādīnaṁ pathavīpaṭādayo viya. So “cattāro khandhā arūpino aññamaññaṁ nissayapaccayena paccayo”ti evaṁ sahajāte vuttanayeneva veditabbo. Chaṭṭho panettha koṭṭhāso “cakkhāyatanaṁ cakkhuviññāṇadhātuyā, sota, ghāna, jivhā, kāyāyatanaṁ kāyaviññāṇadhātuyā taṁsampayuttakānañca dhammānaṁ nissayapaccayena paccayo. Yaṁ rūpaṁ nissāya manodhātu ca manoviññāṇadhātu ca vattanti, taṁ rūpaṁ manodhātuyā ca manoviññāṇadhātuyā ca taṁsampayuttakārañca dhammānaṁ nissayapaccayena paccayo”ti evaṁ vibhatto.

Upanissayapaccayoti idha pana ayaṁ tāva vacanattho—tadadhīnavuttitāya attano phalena nissito, na paṭikkhittoti nissayo. Yathā pana bhuso āyāso upāyāso, evaṁ bhuso nissayo upanissayo. Balavakāraṇassetaṁ adhivacanaṁ. Tasmā balavakāraṇabhāvena upakārako dhammo upanissayapaccayoti veditabbo. So ārammaṇūpanissayo anantarūpanissayo pakatūpanissayoti tividho hoti. Tattha “dānaṁ datvā sīlaṁ samādiyitvā uposathakammaṁ katvā taṁ garuṁ katvā paccavekkhati, pubbe suciṇṇāni garuṁ katvā paccavekkhati, jhānā vuṭṭhahitvā jhānaṁ garuṁ katvā paccavekkhati, sekkhā gotrabhuṁ garuṁ katvā paccavekkhanti, vodānaṁ garuṁ katvā paccavekkhanti, sekkhā maggā vuṭṭhahitvā maggaṁ garuṁ katvā paccavekkhantī”ti evamādinā nayena **ārammaṇūpanissayo** tāva ārammaṇādhipatinā saddhiṁ nānattaṁ akatvā vibhatto. Tattha yaṁ ārammaṇaṁ garuṁ katvā cittacetasikā uppajjanti, taṁ niyamato tesaṁ ārammaṇesu balavārammaṇaṁ

နာမရူပံ အညမညံ။ပ။ စိတ္တစေတသိကာ ဓမ္မာ စိတ္တသမုဋ္ဌာနာနံ ရူပါနံ။ပ။ မဟာဘူတာ ဥပါဒါရူပါနံ။ပ။ ရူပိနော ဓမ္မာ အရူပီနံ ဓမ္မာနံ ကိဉ္စိ ကာလေ သဟဇာတပစ္စယေန ပစ္စယော၊ ကိဉ္စိ ကာလေ န သဟဇာတပစ္စယေန ပစ္စယောတိ။ ဣဒံ ဟဒယဝတ္ထုမေဝ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ။

အညမညံ ဥပ္ပါဒနုပတ္ထမ္ဘနဘာဝေန ဥပကာရကော ဓမ္မော **အညမညပစ္စယော** အညမညုပတ္ထမ္ဘကံ တိဒဏ္ဍံ ဝိယ။ သော အရူပက္ခန္ဓာဒိဝသေန တိဝိဓော ဟောတိ။ ယထာဟ—စတ္တာရော ခန္ဓာ အရူပိနော အညမညပစ္စယေန ပစ္စယော။ စတ္တာရော မဟာဘူတာ။ပ။ ဩက္ကန္တိက္ခဏေ နာမရူပံ အညမညပစ္စယေန ပစ္စယောတိ။

အဓိဋ္ဌာနာကာရေန နိဿယာကာရေန စ ဥပကာရကော ဓမ္မော **နိဿယပစ္စယော** တရုစိတ္တကမ္မာဒီနံ ပထဝီပဋာဒယော ဝိယ။ သော “စတ္တာရော ခန္ဓာ အရူပိနော အညမညံ နိဿယပစ္စယေန ပစ္စယော”တိ ဧဝံ သဟဇာတေ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဆဋ္ဌော ပနေတ္ထ ကောဋ္ဌာသော “စက္ခာယတနံ စက္ခုဝိညာဏဓာတုယာ၊ သောတ၊ ဃာန၊ ဇိဝှါ၊ ကာယာယတနံ ကာယဝိညာဏဓာတုယာ တံသမ္ပယုတ္တကာနဉ္စ ဓမ္မာနံ နိဿယပစ္စယေန ပစ္စယော။ ယံ ရူပံ နိဿာယ မနောဓာတု စ မနောဝိညာဏဓာတု စ ဝတ္တန္တိ၊ တံ ရူပံ မနောဓာတုယာ စ မနောဝိညာဏဓာတုယာ စ တံသမ္ပယုတ္တကာနဉ္စ ဓမ္မာနံ နိဿယပစ္စယေန ပစ္စယော”တိ ဧဝံ ဝိဘတ္တော။

ဥပနိဿယပစ္စယောတိ ဣဓ ပန အယံ တာဝ ဝစနတ္ထော—တဒဓီနဝုတ္တိတာယ အတ္တနော ဖလေန နိဿိတော, န ပဋိက္ခိတ္တောတိ နိဿယော။ ယထာ ပန ဘုသော အာယာသော ဥပါယာသော၊ ဧဝံ ဘုသော နိဿယော ဥပနိဿယော။ ဗလဝကာရဏဿေတံ အဓိဝစနံ။ တသ္မာ ဗလဝကာရဏဘာဝေန ဥပကာရကော ဓမ္မော ဥပနိဿယပစ္စယောတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ သော အာရမ္မဏူပနိဿယော အနန္တရူပနိဿယော ပကတူပနိဿယောတိ တိဝိဓော ဟောတိ။ တတ္ထ “ဒါနံ ဒတွာ သီလံ သမာဒိယိတွာ ဥပေါသထကမ္မံ ကတွာ တံ ဂရုံ ကတွာ ပစ္စဝေက္ခတိ၊ ပုဗ္ဗေ သုစိဏ္ဏာနိ ဂရုံ ကတွာ ပစ္စဝေက္ခတိ၊ ဈာနာ ဝုဋ္ဌဟိတွာ ဈာနံ ဂရုံ ကတွာ ပစ္စဝေက္ခတိ၊ သေက္ခာ ဂေါတြဘုံ ဂရုံ ကတွာ ပစ္စဝေက္ခန္တိ၊ ဝေါဒါနံ ဂရုံ ကတွာ ပစ္စဝေက္ခန္တိ၊ သေက္ခာ မဂ္ဂါ ဝုဋ္ဌဟိတွာ မဂ္ဂံ ဂရုံ ကတွာ ပစ္စဝေက္ခန္တိ”တိ ဧဝမာဒိနာ နယေန **အာရမ္မဏူပနိဿယော** တာဝ အာရမ္မဏာဓိပတိနာ သဒ္ဓိံ နာနတ္တံ အကတွာ ဝိဘတ္တော။ တတ္ထ ယံ အာရမ္မဏံ ဂရုံ ကတွာ စိတ္တစေတသိကာ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ၊ တံ နိယမတော တေသံ အာရမ္မဏေသု ဗလဝါရမ္မဏံ

hoti. Iti garukātabbamattaṭṭhena ārammaṇādhipati, balavakāraṇaṭṭhena ārammaṇūpanissayoti evametesaṁ nānattaṁ veditabbaṁ.

Anantarūpanissayopi “purimā purimā kusalā khandhā pacchimānaṁ pacchimānaṁ kusalānaṁ khandhānaṁ upanissayapaccayena paccayo”ti-ādinā nayena anantarapaccayena saddhiṁ nānattaṁ akatvāva vibhatto. Mātikānikkhepe pana nesaṁ “cakkhuviññāṇadhātu taṁsampayuttakā ca dhammā manodhātuyā taṁsampayuttakānañca dhammānaṁ anantarapaccayena paccayo”ti-ādinā nayena anantarassa ca “purimā purimā kusalā dhammā pacchimānaṁ pacchimānaṁ kusalānaṁ dhammānaṁ upanissayapaccayena paccayo”ti-ādinā nayena upanissayassa ca āgatattā nikkhepaviseso atthi, sopi atthato ekībhāvameva gacchati. Evaṁ santepi attano attano anantaraṁ anurūpassa cittuppādassa pavattanasamatthatāya anantaratā purimacittassa ca pacchimacittuppādane balavatāya anantarūpanissayatā veditabbā. Yathā hi hetupaccayādīsu kañci dhammaṁ vināpi cittaṁ uppajjati, na evaṁ anantaracittaṁ vinā cittassa uppatti nāma atthi, tasmā balavapaccayo hoti. Iti attano attano anantaraṁ anurūpacittuppādavasena anantarapaccayo, balavakāraṇavasena anantarūpanissayoti evametesaṁ nānattaṁ veditabbaṁ.

Pakatūpanissayo pana pakato upanissayo pakatūpanissayo. Pakato nāma attano santāne nipphādito vā saddhāsīlādi, upasevito vā utubhojanādi. Pakatiyāyeva vā upanissayo pakatūpanissayo, ārammaṇānantarehi asammissoti attho. Tassa “pakatūpanissayo—saddhaṁ upanissāya dānaṁ deti, sīlaṁ samādiyati, uposathakammaṁ karoti, jhānaṁ uppādeti, vipassanaṁ uppādeti, maggaṁ uppādeti, abhiññaṁ uppādeti, samāpattiṁ uppādeti. Sīlaṁ, sutaṁ, cāgaṁ, paññaṁ upanissāya dānaṁ deti -pa- samāpattiṁ uppādeti. Saddhā, sīlaṁ, sutaṁ, cāgo, paññā saddhāya, sīlassa, sutassa, cāgassa, paññāya upanissayapaccayena paccayo”ti-ādinā nayena anekappakārako pabhedo veditabbo. Iti ime saddhādayo pakatā ceva balavakāraṇaṭṭhena upanissayā cāti pakatūpanissayoti.

Paṭhamataraṁ uppajjitvā vattamānabhāvena upakārako dhammo **purejātapaccayo.** So pañcadvāre vatthārammaṇahadayavatthuvasena ekādasavidho

ဟောတိ။ ဣတိ ဂရုကာတဗ္ဗမတ္တဋ္ဌေန အာရမ္မဏာဓိပတိ၊ ဗလဝကာရဏဋ္ဌေန အာရမ္မဏူပနိဿယောတိ ဧဝမေတေသံ နာနတ္တံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

အနန္တရူပနိဿယောပိ “ပုရိမာ ပုရိမာ ကုသလာ ခန္ဓာ ပစ္ဆိမာနံ ပစ္ဆိမာနံ ကုသလာနံ ခန္ဓာနံ ဥပနိဿယပစ္စယေန ပစ္စယော”တိအာဒိနာ နယေန အနန္တရပစ္စယေန သဒ္ဓိံ နာနတ္တံ အကတွာဝ ဝိဘတ္တော။ မာတိကာနိက္ခေပေ ပန နေသံ “စက္ခုဝိညာဏဓာတု တံသမ္ပယုတ္တကာ စ ဓမ္မာ မနောဓာတုယာ တံသမ္ပယုတ္တကာနဉ္စ ဓမ္မာနံ အနန္တရပစ္စယေန ပစ္စယော”တိအာဒိနာ နယေန အနန္တရဿ စ “ပုရိမာ ပုရိမာ ကုသလာ ဓမ္မာ ပစ္ဆိမာနံ ပစ္ဆိမာနံ ကုသလာနံ ဓမ္မာနံ ဥပနိဿယပစ္စယေန ပစ္စယော”တိအာဒိနာ နယေန ဥပနိဿယဿ စ အာဂတတ္တာ နိက္ခေပဝိသေသော အတ္ထိ၊ သောပိ အတ္ထတော ဧကီဘာဝမေဝ ဂစ္ဆတိ။ ဧဝံ သန္တေပိ အတ္တနော အတ္တနော အနန္တရံ အနုရူပဿ စိတ္တုပ္ပာဒဿ ပဝတ္တနသမတ္ထတာယ အနန္တရတာ ပုရိမစိတ္တဿ စ ပစ္ဆိမစိတ္တုပ္ပာဒနေ ဗလဝတာယ အနန္တရူပနိဿယတာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ယထာ ဟိ ဟေတုပစ္စယာဒီသု ကဉ္စိ ဓမ္မံ ဝိနာပိ စိတ္တံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ န ဧဝံ အနန္တရစိတ္တံ ဝိနာ စိတ္တဿ ဥပ္ပတ္တိ နာမ အတ္ထိ၊ တသ္မာ ဗလဝပစ္စယော ဟောတိ။ ဣတိ အတ္တနော အတ္တနော အနန္တရံ အနုရူပစိတ္တုပ္ပာဒဝသေန အနန္တရပစ္စယော၊ ဗလဝကာရဏဝသေန အနန္တရူပနိဿယောတိ ဧဝမေတေသံ နာနတ္တံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

ပကတူပနိဿယော ပန ပကတော ဥပနိဿယော ပကတူပနိဿယော။ ပကတော နာမ အတ္တနော သန္တာနေ နိပ္ဖာဒိတော ဝါ သဒ္ဓါသီလာဒိ, ဥပသေဝိတော ဝါ ဥတုဘောဇနာဒိ။ ပကတိယာယေဝ ဝါ ဥပနိဿယော ပကတူပနိဿယော၊ အာရမ္မဏာနန္တရေဟိ အသမ္မိဿောတိ အတ္ထော။ တဿ “ပကတူပနိဿယော—သဒ္ဓံ ဥပနိဿာယ ဒါနံ ဒေတိ၊ သီလံ သမာဒိယတိ၊ ဥပောသထကမ္မံ ကရောတိ၊ ဈာနံ ဥပ္ပာဒေတိ၊ ဝိပဿနံ ဥပ္ပာဒေတိ၊ မဂ္ဂံ ဥပ္ပာဒေတိ၊ အဘိညံ ဥပ္ပာဒေတိ၊ သမာပတ္တိံ ဥပ္ပာဒေတိ။ သီလံ၊ သုတံ၊ စာဂံ၊ ပညံ ဥပနိဿာယ ဒါနံ ဒေတိ။ပ။ သမာပတ္တိံ ဥပ္ပာဒေတိ။ သဒ္ဓါ၊ သီလံ၊ သုတံ၊ စာဂေါ၊ ပညာ သဒ္ဓါယ၊ သီလဿ၊ သုတဿ၊ စာဂဿ၊ ပညာယ ဥပနိဿယပစ္စယေန ပစ္စယော”တိအာဒိနာ နယေန အနေကပ္ပကာရကော ပဘေဒော ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဣတိ ဣမေ သဒ္ဓါဒယော ပကတာ စေဝ ဗလဝကာရဏဋ္ဌေန ဥပနိဿယာ စာတိ ပကတူပနိဿယောတိ။

ပဌမတရံ ဥပ္ပဇ္ဇိတွာ ဝတ္တမာနဘာဝေန ဥပကာရကော ဓမ္မော **ပုရေဇာတပစ္စယော။** သော ပဉ္စဒွါရေ ဝတ္ထာရမ္မဏဟဒယဝတ္ထုဝသေန ဧကာဒသဝိဓော

hoti. Yathāha—cakkhāyatanaṁ cakkhuviññādhātuyā taṁsampayuttakānañca dhammānaṁ purejātapaccayena paccayo. Sota, ghāna, jivhā, kāyāyatanaṁ rūpāyatanaṁ, sadda, gandha, rasa, phoṭṭhabbāyatanaṁ kāyaviññāṇadhātuyā taṁsampayuttakānañca dhammānaṁ purejātapaccayena paccayo. Rūpasaddagandharasaphoṭṭhabbāyatanaṁ manodhātuyā taṁsampayuttakānañca dhammānaṁ purejātapaccayena paccayo. Yaṁ rūpaṁ nissāya manodhātu ca manoviññāṇadhātu ca vattanti, taṁ rūpaṁ manodhātuyā taṁsampayuttakānañca dhammānaṁ purejātapaccayena paccayo, manoviññāṇadhātuyā taṁsampayuttakānaña dhammānaṁ kiñci kāle purejātapaccayena paccayo, kiñci kāle na purejātapaccayena paccayoti.

Purejātānaṁ rūpadhammānaṁ upatthambhakaṭṭhena upakārako arūpadhammo **pacchājātapaccayo** gijjhapotakasarīrānaṁ āhārāsācetanā viya. Tena vuttaṁ "pacchājātā cittacetasikā dhammā purejātassa imassa kāyassa pacchājātapaccayena paccayo"ti.

Āsevanaṭṭhena anantarānaṁ paguṇabalavabhāvāya upakārako dhammo **āsevanapaccayo** ganthādīsu purimāpurimābhiyogo viya. So kusalākusalakiriyajavanavasena tividho hoti. Yathāha—purimā purimā kusalā dhammā pacchimānaṁ pacchimānaṁ kusalānaṁ dhammānaṁ āsevanapaccayena paccayo. Purimā purimā akusalā -pa- kiriyābyākatā dhammā pacchimānaṁ pacchimānaṁ kiriyābyākatānaṁ dhammānaṁ āsevanapaccayena paccayoti.

Cittapayogasaṅkhātena kiriyābhāvena upakārako dhammo **kammapaccayo.** So nānākkhaṇikāya ceva kusalākusalacetanāya sahajātāya ca sabbāyapi[1] cetanāya vasena duvidho hoti. Yathāha—kusalākusalaṁ kammaṁ vipākānaṁ khandhānaṁ kaṭattā ca rūpānaṁ kammapaccayena paccayo. Cetanā sampayuttākānaṁ dhammānaṁ taṁsamuṭṭhānānañca rūpāṇaṁ kammapaccayena paccayoti.

Nirussāhasantabhāvena nirussāhasantabhāvāya upakārako vipākadhammo **vipākapaccayo.** So pavatte cittasamuṭṭhānānaṁ[2] paṭisandhiyaṁ kaṭattā

1. Sabbāya (Sī, Ka) 2. Cittasamuṭṭhānānaṁ rūpānaṁ (Syā)

ဟောတိ။ ယထာဟ—စက္ခာယတနံ စက္ခုဝိညာဏဓာတုယာ တံသမ္ပယုတ္တကာနဉ္စ ဓမ္မာနံ ပုရေဇာတပစ္စယေန ပစ္စယော။ သောတ၊ ဃာန၊ ဇိဝှါ၊ ကာယာယတနံ၊ ရူပါယတနံ၊ သဒ္ဒ၊ ဂန္ဓ၊ ရသ၊ ဖောဋ္ဌဗ္ဗာယတနံ ကာယဝိညာဏဓာတုယာ တံသမ္ပယုတ္တကာနဉ္စ ဓမ္မာနံ ပုရေဇာတပစ္စယေန ပစ္စယော။ ရူပသဒ္ဒဂန္ဓရသဖောဋ္ဌဗ္ဗာယတနံ မနောဓာတုယာ တံသမ္ပယုတ္တကာနဉ္စ ဓမ္မာနံ ပုရေဇာတပစ္စယေန ပစ္စယော။ ယံ ရူပံ နိဿာယ မနောဓာတု စ မနောဝိညာဏဓာတု စ ဝတ္တန္တိ၊ တံ ရူပံ မနောဓာတုယာ တံသမ္ပယုတ္တကာနဉ္စ ဓမ္မာနံ ပုရေဇာတပစ္စယေန ပစ္စယော၊ မနောဝိညာဏဓာတုယာ တံသမ္ပယုတ္တကာနဉ္စ ဓမ္မာနံ ကိဉ္စိ ကာလေ ပုရေဇာတပစ္စယေန ပစ္စယော၊ ကိဉ္စိ ကာလေ န ပုရေဇာတပစ္စယေန ပစ္စယောတိ။

ပုရေဇာတာနံ ရူပဓမ္မာနံ ဥပတ္ထမ္ဘကဋ္ဌေန ဥပကာရကော အရူပဓမ္မော **ပစ္ဆာဇာတပစ္စယော** ဂိဇ္ဈပေါတကသရီရာနံ အာဟာရာသာစေတနာ ဝိယ။ တေန ဝုတ္တံ "ပစ္ဆာဇာတာ စိတ္တစေတသိကာ ဓမ္မာ ပုရေဇာတဿ ဣမဿ ကာယဿ ပစ္ဆာဇာတပစ္စယေန ပစ္စယော"တိ။

အာသေဝနဋ္ဌေန အနန္တရာနံ ပဂုဏဗလဝဘာဝါယ ဥပကာရကော ဓမ္မော **အာသေဝနပစ္စယော** ဂန္ထာဒီသု ပုရိမာပုရိမာဘိယောဂေါ ဝိယ။ သော ကုသလာကုသလကိရိယဇဝနဝသေန တိဝိဓော ဟောတိ။ ယထာဟ—ပုရိမာ ပုရိမာ ကုသလာ ဓမ္မာ ပစ္ဆိမာနံ ပစ္ဆိမာနံ ကုသလာနံ ဓမ္မာနံ အာသေဝနပစ္စယေန ပစ္စယော။ ပုရိမာ ပုရိမာ အကုသလာ။ပ။ ကိရိယာဗျာကတာ ဓမ္မာ ပစ္ဆိမာနံ ပစ္ဆိမာနံ ကိရိယာဗျာကတာနံ ဓမ္မာနံ အာသေဝနပစ္စယေန ပစ္စယောတိ။

စိတ္တပယောဂသင်္ခါတေန ကိရိယာဘာဝေန ဥပကာရကော ဓမ္မော **ကမ္မပစ္စယော။** သော နာနာက္ခဏိကာယ စေဝ ကုသလာကုသလစေတနာယ သဟဇာတာယ စ သဗ္ဗာယပိ[၁] စေတနာယ ဝသေန ဒုဝိဓော ဟောတိ။ ယထာဟ—ကုသလာကုသလံ ကမ္မံ ဝိပါကာနံ ခန္ဓာနံ ကဋတ္တာ စ ရူပါနံ ကမ္မပစ္စယေန ပစ္စယော။ စေတနာ သမ္ပယုတ္တကာနံ ဓမ္မာနံ တံသမုဋ္ဌာနာနဉ္စ ရူပါနံ ကမ္မပစ္စယေန ပစ္စယောတိ။

နိရုဿာဟသန္တဘာဝေန နိရုဿာဟသန္တဘာဝါယ ဥပကာရကော ဝိပါကဓမ္မော **ဝိပါကပစ္စယော။** သော ပဝတ္တေ စိတ္တသမုဋ္ဌာနာနံ[၂] ပဋိသန္ဓိယံ ကဋတ္တာ

၁-သဗ္ဗာယ (သီ၊ က) ၂-စိတ္တသမုဋ္ဌာနာနံ ရူပါနံ (သျာ)

ca rūpānaṁ sabbattha ca sampayuttadhammānaṁ vipākapaccayo hoti. Yathāha—vipākābyākato eko khandho tiṇṇaṁ khandhānaṁ cittasamuṭṭhānānañca rūpānaṁ vipākapaccayena paccayo -pa-. Paṭisandhikkhaṇe vipākābyākato eko khandho -pa- dve khandhā dvinnaṁ khandhānaṁ kaṭattā ca rūpānaṁ vipākapaccayena paccayo. Khandhā vatthussa vipākapaccayena paccayoti.

Rūpārūpānaṁ upatthambhakaṭṭhena upakārakā cattāro āhārā **āhārapaccayo.** Yathāha—kabaḷīkāro āhāro imassa kāyassa āhārapaccayena paccayo. Arūpino āhārā sampayuttakānaṁ dhammānaṁ taṁsamuṭṭhānānañca rūpānaṁ āhārapaccayena paccayoti. Pañhāvāre pana "paṭisandhikkhaṇe vipākābyākatā āhārā sampayuttakānaṁ khandhānaṁ kaṭattā ca rūpānaṁ āhārapaccayena paccayo"tipi vuttaṁ.

Adhipatiyaṭṭhena upakārakā itthindriyapurisindriyavajjā vīsatindriyā **indriyapaccayo.** Tattha cakkhundriyādayo pañca arūpadhammānaṁyeva, sesā rūpārūpānaṁ paccayā honti. Yathāha—cakkhundriyaṁ cakkhuviññāṇadhātuyā, sota, ghāna, jivhā, kāyindriyaṁ kāyaviññāṇadhātuyā taṁsampayuttakānañca dhammānaṁ indriyapaccayena paccayo. Rūpajīvitindriyaṁ kaṭatārūpānaṁ indriyapaccayena paccayo. Arūpino indriyā sampayuttakānaṁ dhammānaṁ taṁsamuṭṭhānānañca rūpānaṁ indriyapaccayena paccayoti. Pañhāvāre pana "paṭisandhikkhaṇe vipākābyākatā indriyā sampayuttakānaṁ khandhānaṁ kaṭattā ca rūpānaṁ indriyapaccayena paccayo"tipi vuttaṁ.

Upanijjhāyanaṭṭhena upakārakāni ṭhapetvā dvipañcaviññāṇesu kāyikasukhadukkhavedanādvayaṁ sabbānipi kusalādibhedāni satta jhānaṅgāni **jhānapaccayo.** Yathāha "jhānaṅgāni jhānasampayuttakānaṁ dhammānaṁ taṁsamuṭṭhānānañca rūpānaṁ jhānapaccayena paccayo"ti. Pañhāvāre pana "paṭisandhikkhaṇe vipākābyākatāni jhānaṅgāni sampayuttakānaṁ khandhānaṁ kaṭattā ca rūpānaṁ jhānapaccayena paccayo"tipi vuttaṁ.

Yato tato vā niyyānaṭṭhena upakārakāni kusalānibhedāni dvādasa maggaṅgāni **maggapaccayo.** Yathāha "maggaṅgāni maggasampayuttakānaṁ dhammānaṁ taṁsamuṭṭhānānañca rūpānaṁ maggapaccayena paccayo"ti. Pañhāvāre pana "paṭisandhikkhaṇe vipākābyākatāni maggaṅgāni sampayuttakānaṁ khandhānaṁ kaṭattā ca

စ ရူပါနံ သဗ္ဗတ္ထ စ သမ္ပယုတ္တဓမ္မာနံ ဝိပါကပစ္စယော ဟောတိ။ ယထာဟ—ဝိပါကာဗျာကတော ဧကော ခန္ဓော တိဏ္ဏံ ခန္ဓာနံ စိတ္တသမုဋ္ဌာနာနဉ္စ ရူပါနံ ဝိပါကပစ္စယေန ပစ္စယော။ပ။ ပဋိသန္ဓိက္ခဏေ ဝိပါကာဗျာကတော ဧကော ခန္ဓော။ပ။ ဒွေ ခန္ဓာ ဒွိန္နံ ခန္ဓာနံ ကဋတ္တာ စ ရူပါနံ ဝိပါကပစ္စယေန ပစ္စယော။ ခန္ဓာ ဝတ္ထုဿ ဝိပါကပစ္စယေန ပစ္စယောတိ။

ရူပါရူပါနံ ဥပတ္ထမ္ဘကဋ္ဌေန ဥပကာရကာ စတ္တာရော အာဟာရာ **အာဟာရပစ္စယော။** ယထာဟ—ကဗဠီကာရော အာဟာရော ဣမဿ ကာယဿ အာဟာရပစ္စယေန ပစ္စယော။ အရူပိနော အာဟာရာ သမ္ပယုတ္တကာနံ ဓမ္မာနံ တံသမုဋ္ဌာနာနဉ္စ ရူပါနံ အာဟာရပစ္စယေန ပစ္စယောတိ။ ပဉှာဝါရေ ပန "ပဋိသန္ဓိက္ခဏေ ဝိပါကာဗျာကတာ အာဟာရာ သမ္ပယုတ္တကာနံ ခန္ဓာနံ ကဋတ္တာ စ ရူပါနံ အာဟာရပစ္စယေန ပစ္စယော"တိပိ ဝုတ္တံ။

အဓိပတိယဋ္ဌေန ဥပကာရကာ ဣတ္ထိန္ဒြိယပုရိသိန္ဒြိယဝဇ္ဇာ ဝီသတိန္ဒြိယာ **ဣန္ဒြိယပစ္စယော။** တတ္ထ စက္ခုန္ဒြိယာဒယော ပဉ္စ အရူပဓမ္မာနံယေဝ, သေသာ ရူပါရူပါနံ ပစ္စယာ ဟောန္တိ။ ယထာဟ—စက္ခုန္ဒြိယံ စက္ခုဝိညာဏဓာတုယာ၊ သောတ၊ ဃာန၊ ဇိဝှါ၊ ကာယိန္ဒြိယံ ကာယဝိညာဏဓာတုယာ တံသမ္ပယုတ္တကာနဉ္စ ဓမ္မာနံ ဣန္ဒြိယပစ္စယေန ပစ္စယော။ ရူပဇီဝိတိန္ဒြိယံ ကဋတ္တာရူပါနံ ဣန္ဒြိယပစ္စယေန ပစ္စယော။ အရူပိနော ဣန္ဒြိယာ သမ္ပယုတ္တကာနံ ဓမ္မာနံ တံသမုဋ္ဌာနာနဉ္စ ရူပါနံ ဣန္ဒြိယပစ္စယေန ပစ္စယောတိ။ ပဉှာဝါရေ ပန "ပဋိသန္ဓိက္ခဏေ ဝိပါကာဗျာကတာ ဣန္ဒြိယာ သမ္ပယုတ္တကာနံ ခန္ဓာနံ ကဋတ္တာ စ ရူပါနံ ဣန္ဒြိယပစ္စယေန ပစ္စယော"တိပိ ဝုတ္တံ။

ဥပနိဇ္ဈာယနဋ္ဌေန ဥပကာရကာနိ ဌပေတွာ ဒွိပဉ္စဝိညာဏေသု ကာယိကသုခဒုက္ခဝေဒနာဒွယံ သဗ္ဗာနိပိ ကုသလာဒိဘေဒါနိ သတ္တ ဈာနင်္ဂါနိ **ဈာနပစ္စယော။** ယထာဟ "ဈာနင်္ဂါနိ ဈာနသမ္ပယုတ္တကာနံ ဓမ္မာနံ တံသမုဋ္ဌာနာနဉ္စ ရူပါနံ ဈာနပစ္စယေန ပစ္စယော"တိ။ ပဉှာဝါရေ ပန "ပဋိသန္ဓိက္ခဏေ ဝိပါကာဗျာကတာနိ ဈာနင်္ဂါနိ သမ္ပယုတ္တကာနံ ခန္ဓာနံ ကဋတ္တာ စ ရူပါနံ ဈာနပစ္စယေန ပစ္စယော"တိပိ ဝုတ္တံ။

ယတော တတော ဝါ နိယျာနဋ္ဌေန ဥပကာရကာနိ ကုသလာဒိဘေဒါနိ ဒွါဒသ မဂ္ဂင်္ဂါနိ **မဂ္ဂပစ္စယော။** ယထာဟ "မဂ္ဂင်္ဂါနိ မဂ္ဂသမ္ပယုတ္တကာနံ ဓမ္မာနံ တံသမုဋ္ဌာနာနဉ္စ ရူပါနံ မဂ္ဂပစ္စယေန ပစ္စယော"တိ။ ပဉှာဝါရေ ပန "ပဋိသန္ဓိက္ခဏေ ဝိပါကာဗျာကတာနိ မဂ္ဂင်္ဂါနိ သမ္ပယုတ္တကာနံ ခန္ဓာနံ ကဋတ္တာ စ

rūpānaṁ maggapaccayena paccayo”ti vuttaṁ. Na ete pana dvepi jhānamaggapaccayā yathāsaṅkhyaṁ dvipañcaviññāṇāhetukacittesu labbhantīti veditabbā.

Ekavatthuka-ekārammaṇa-ekuppādekanirodhasaṅkhātena sampayuttabhāvena upakārakā arūpadhammā **sampayuttapaccayo.** Yathāha “cattāro khandhā arūpino aññamaññaṁ sampayuttapaccayena paccayo”ti.

Ekavatthukādibhāvānupagamena upakārakā rūpino dhammā arūpīnaṁ, arūpino dhammā rūpīnaṁ **vippayuttapaccayena** paccayo. So sahajātapacchājātapurejātavasena tividho hoti. Vuttañhetaṁ—sahajātā kusalā khandhā cittasamuṭṭhānānaṁ rūpānaṁ vippayuttapaccayena paccayo. Pacchājātā kusalā khandhā purejātassa imassa kāyassa vippayuttapaccayena paccayoti. Abyākatapadassa pana sahajātavibhaṅge “paṭisandhikkhaṇe vipākābyākatā khandhā kaṭattārūpānaṁ vippayuttapaccayena paccayo. Khandhā vatthussa, vatthu khandhānaṁ vippayuttapaccayena paccayo”ti vuttaṁ. Purejātaṁ pana cakkhundriyādivatthuvaseneva veditabbaṁ. Yathāha—purejātaṁ cakkhāyatanaṁ cakkhuviññāṇassa -pa- kāyāyatanaṁ kāyaviññāṇassa vippayuttapaccayena paccayo. Vatthu vipākābyākatānaṁ kiriyābyākatānaṁ khandhānaṁ, vatthu kusalānaṁ khandhānaṁ, vatthu akusalānaṁ khandhānaṁ vippayuttapaccayena paccayoti.

Paccuppannalakkhaṇena atthibhāvena tādisasseva dhammassa upatthambhakaṭṭhena upakārako dhammo **atthipaccayo.** Tassa arūpakkhandhamahābhūtanāmarūpacittacetasikamahābhūtāyatanavatthuvasena sattadhā mātikā nikkhittā. Yathāha—cattāro khandhā arūpino aññamaññaṁ atthipaccayena paccayo. Cattāro mahābhūtā aññamaññaṁ. Okkantikkhaṇe nāmarūpaṁ aññamaññaṁ. Cittacetasikā dhammā cittasamuṭṭhānānaṁ rūpānaṁ. Mahābhūtā upādārūpānaṁ. Cakkhāyatanaṁ cakkhuviññāṇadhātuyā -pa-. Kāyāyatanaṁ -pa-. Rūpāyatanaṁ -pa-. Phoṭṭhabbāyatanaṁ kāyaviññāṇadhātuyā taṁsampayuttakānañca dhammānaṁ atthipaccayena paccayo. Rūpāyatanaṁ -pa-. Phoṭṭhabbāyatanaṁ manodhātuyā taṁsampayuttakānañca dhammānaṁ atthipaccayena paccayo. Yaṁ rūpaṁ nissāya manodhātu ca manoviññāṇadhātu ca vattanti, taṁ rūpaṁ manodhātuyā ca manoviññāṇadhātuyā ca taṁsampayuttakānañca dhammānaṁ atthipaccayena paccayoti. Pañhāvāre pana sahajātaṁ purejātaṁ pacchājātaṁ āhāraṁ indriyantipi nikkhipitvā sahajāte tāva “eko khandho tiṇṇaṁ khandhānaṁ

ရူပါနံ မဂ္ဂပစ္စယေန ပစ္စယော”တိ ဝုတ္တံ။ န ဧတေ ပန ဒွေပိ ဈာနမဂ္ဂပစ္စယာ ယထာသင်္ချံ ဒွိပဉ္စဝိညာဏာဟေတုကစိတ္တေသု လဗ္ဘန္တီတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

ဧကဝတ္ထုကဧကာရမ္မဏဧကုပ္ပါဒေကနိရောဓသင်္ခါတေန သမ္ပယုတ္တဘာဝေန ဥပကာရကာ အရူပဓမ္မာ **သမ္ပယုတ္တပစ္စယော။** ယထာဟ “စတ္တာရော ခန္ဓာ အရူပိနော အညမညံ သမ္ပယုတ္တပစ္စယေန ပစ္စယော”တိ။

ဧကဝတ္ထုကာဒိဘာဝါနုပဂမေန ဥပကာရကာ ရူပိနော ဓမ္မာ အရူပီနံ, အရူပိနော ဓမ္မာ ရူပီနံ **ဝိပ္ပယုတ္တပစ္စယေန** ပစ္စယော။ သော သဟဇာတပစ္ဆာဇာတပုရေဇာတဝသေန တိဝိဓော ဟောတိ။ ဝုတ္တဉှေတံ—သဟဇာတာ ကုသလာ ခန္ဓာ စိတ္တသမုဋ္ဌာနာနံ ရူပါနံ ဝိပ္ပယုတ္တပစ္စယေန ပစ္စယော။ ပစ္ဆာဇာတာ ကုသလာ ခန္ဓာ ပုရေဇာတဿ ဣမဿ ကာယဿ ဝိပ္ပယုတ္တပစ္စယေန ပစ္စယောတိ။ အဗျာကတပဒဿ ပန သဟဇာတဝိဘင်္ဂေ “ပဋိသန္ဓိက္ခဏေ ဝိပါကာဗျာကတာ ခန္ဓာ ကဋတ္တာရူပါနံ ဝိပ္ပယုတ္တပစ္စယေန ပစ္စယော။ ခန္ဓာ ဝတ္ထုဿ၊ ဝတ္ထု ခန္ဓာနံ ဝိပ္ပယုတ္တပစ္စယေန ပစ္စယော”တိ ဝုတ္တံ။ ပုရေဇာတံ ပန စက္ခုန္ဒြိယာဒိဝတ္ထုဝသေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ယထာဟ—ပုရေဇာတံ စက္ခာယတနံ စက္ခုဝိညာဏဿ။ပ။ ကာယာယတနံ ကာယဝိညာဏဿ ဝိပ္ပယုတ္တပစ္စယေန ပစ္စယော။ ဝတ္ထု ဝိပါကာဗျာကတာနံ ကိရိယာဗျာကတာနံ ခန္ဓာနံ၊ ဝတ္ထု ကုသလာနံ ခန္ဓာနံ၊ ဝတ္ထု အကုသလာနံ ခန္ဓာနံ ဝိပ္ပယုတ္တပစ္စယေန ပစ္စယောတိ။

ပစ္စုပ္ပန္နလက္ခဏေန အတ္ထိဘာဝေန တာဒိသဿေဝ ဓမ္မဿ ဥပတ္ထမ္ဘကဋ္ဌေန ဥပကာရကော ဓမ္မော **အတ္ထိပစ္စယော။** တဿ အရူပက္ခန္ဓမဟာဘူတနာမရူပစိတ္တစေတသိကမဟာဘူတာယတနဝတ္ထုဝသေန သတ္တဓာ မာတိကာ နိက္ခိတ္တာ။ ယထာဟ—စတ္တာရော ခန္ဓာ အရူပိနော အညမညံ အတ္ထိပစ္စယေန ပစ္စယော။ စတ္တာရော မဟာဘူတာ အညမညံ။ ဩက္ကန္တိက္ခဏေ နာမရူပံ အညမညံ။ စိတ္တစေတသိကာ ဓမ္မာ စိတ္တသမုဋ္ဌာနာနံ ရူပါနံ။ မဟာဘူတာ ဥပါဒါရူပါနံ။ စက္ခာယတနံ စက္ခုဝိညာဏဓာတုယာ။ပ။ ကာယာယတနံ။ပ။ ရူပါယတနံ။ပ။ ဖောဋ္ဌဗ္ဗာယတနံ ကာယဝိညာဏဓာတုယာ တံသမ္ပယုတ္တကာနဉ္စ ဓမ္မာနံ အတ္ထိပစ္စယေန ပစ္စယော။ ရူပါယတနံ။ပ။ ဖောဋ္ဌဗ္ဗာယတနံ မနောဓာတုယာ တံသမ္ပယုတ္တကာနဉ္စ ဓမ္မာနံ အတ္ထိပစ္စယေန ပစ္စယော။ ယံ ရူပံ နိဿာယ မနောဓာတု စ မနောဝိညာဏဓာတု စ ဝတ္တန္တိ၊ တံ ရူပံ မနောဓာတုယာ စ မနောဝိညာဏဓာတုယာ စ တံသမ္ပယုတ္တကာနဉ္စ ဓမ္မာနံ အတ္ထိပစ္စယေန ပစ္စယောတိ။ ပဉှာဝါရေ ပန သဟဇာတံ ပုရေဇာတံ ပစ္ဆာဇာတံ အာဟာရံ ဣန္ဒြိယန္တိပိ နိက္ခိပိတွာ သဟဇာတေ တာဝ “ဧကော ခန္ဓော တိဏ္ဏံ ခန္ဓာနံ

cittasamuṭṭhānānañca rūpānaṁ atthipaccayena paccayo”ti-ādinā nayena niddeso kato. Purejāte purejātānaṁ cakkhādīnaṁ vasena niddeso kato. Pacchājāte purejātassa imassa kāyassa pacchājātānaṁ cittacetasikānaṁ paccayavasena niddeso kato. Āhārindriyesu pana “kabaḷīkāro āhāro imassa kāyassa atthipaccayena paccayo. Rūpajīvitindriyaṁ kaṭattārūpānaṁ atthipaccayena paccayo”ti evaṁ niddeso katoti.

Attano anantaraṁ uppajjamānānaṁ arūpadhammānaṁ pavatti-okāsassa dānena upakārakā samanantaraniruddhā arūpadhammā **natthipaccayo.** Yathāha—samanantaraniruddhā cittacetasikā dhammā paṭuppannānaṁ cittacetasikānaṁ dhammānaṁ natthipaccayena paccayoti.

Te eva vigatabhāvena upakārakattā **vigatapaccayo.** Yathāha—samanantaravigatā cittacetasikā dhammā paṭuppannānaṁ cittacetasikānaṁ dhammānaṁ vigatapaccayena paccayoti.

Atthipaccayadhammā eva avigatabhāvena upakārakattā **avigatapaccayo**ti veditabbā. Desanāvilāsena pana tathā vinetabbaveneyyavasena vā ayaṁ duko vutto sahetukadukaṁ vatvāpi hetusampayuttaduko viyāti.

Imesu pana catuvīsatiyā paccayesu asammohatthaṁ—

Dhammato kālato ceva, nānappakārabhedato.
Paccayuppannato ceva, viññātabbo vinicchayo.

Tattha **dhammato**ti—imesu hi paccayesu hetupaccayo tāva nāmarūpadhammesu nāmadhammekadeso. Ārammaṇapaccayo saddhiṁ paññattiyā ca abhāvena sabbepi nāmarūpadhammā. Adhipatipaccaye sahajātādhipati nāmadhammakadeso. Tathā kammajhānamaggapaccayā. Ārammaṇādhipati sabbepi garukātabbā ārammaṇadhammā. Anantarasamanantarapacchājāta-āsevanavipākasampayuttanatthivigatapaccayā nāmadhammāva. Nibbānassa asaṅgahitattā nāma dhammekadesotipi vattuṁ vaṭṭati. Purejātapaccayo rūpekadeso. Sesā yathālābhavasena nāmarūpadhammāti evaṁ tāvettha dhammato viññātabbo vinicchayo.

စိတ္တသမုဋ္ဌာနာနဉ္စ ရူပါနံ အတ္ထိပစ္စယေန ပစ္စယော”တိအာဒိနာ နယေန နိဒ္ဒေသော ကတော။ ပုရေဇာတေ ပုရေဇာတာနံ စက္ခာဒီနံ ဝသေန နိဒ္ဒေသော ကတော။ ပစ္ဆာဇာတေ ပုရေဇာတဿ ဣမဿ ကာယဿ ပစ္ဆာဇာတာနံ စိတ္တစေတသိကာနံ ပစ္စယဝသေန နိဒ္ဒေသော ကတော။ အာဟာရိန္ဒြိယေသု ပန “ကဗဠီကာရော အာဟာရော ဣမဿ ကာယဿ အတ္ထိပစ္စယေန ပစ္စယော။ ရူပဇီဝိတိန္ဒြိယံ ကဋတ္တာရူပါနံ အတ္ထိပစ္စယေန ပစ္စယော”တိ ဧဝံ နိဒ္ဒေသော ကတောတိ။

အတ္တနော အနန္တရံ ဥပ္ပဇ္ဇမာနာနံ အရူပဓမ္မာနံ ပဝတ္တိဩကာသဿ ဒါနေန ဥပကာရကာ သမနန္တရနိရုဒ္ဓါ အရူပဓမ္မာ **နတ္ထိပစ္စယော။** ယထာဟ— သမနန္တရနိရုဒ္ဓါ စိတ္တစေတသိကာ ဓမ္မာ ပဋုပ္ပန္နာနံ စိတ္တစေတသိကာနံ ဓမ္မာနံ နတ္ထိပစ္စယေန ပစ္စယောတိ။

တေ ဧဝ ဝိဂတဘာဝေန ဥပကာရကတ္တာ **ဝိဂတပစ္စယော။** ယထာဟ— သမနန္တရဝိဂတာ စိတ္တစေတသိကာ ဓမ္မာ ပဋုပ္ပန္နာနံ စိတ္တစေတသိကာနံ ဓမ္မာနံ ဝိဂတပစ္စယေန ပစ္စယောတိ။

အတ္ထိပစ္စယဓမ္မာ ဧဝ အဝိဂတဘာဝေန ဥပကာရကတ္တာ **အဝိဂတပစ္စယော**တိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ဒေသနာဝိလာသေန ပန တထာ ဝိနေတဗ္ဗဝေနေယျဝသေန ဝါ အယံ ဒုကော ဝုတ္တော သဟေတုကဒုကံ ဝတွာပိ ဟေတုသမ္ပယုတ္တဒုကော ဝိယာတိ။

ဣမေသု ပန စတုဝီသတိယာ ပစ္စယေသု အသမ္မောဟတ္ထံ—

ဓမ္မတော ကာလတော စေဝ၊ နာနပ္ပကာရဘေဒတော။
ပစ္စယုပ္ပန္နတော စေဝ၊ ဝိညာတဗ္ဗော ဝိနိစ္ဆယော။

တတ္ထ **ဓမ္မတော**တိ—ဣမေသု ဟိ ပစ္စယေသု ဟေတုပစ္စယော တာဝ နာမရူပဓမ္မေသု နာမဓမ္မေကဒေသော။ အာရမ္မဏပစ္စယော သဒ္ဓိံ ပညတ္တိယာ စ အဘာဝေန သဗ္ဗေပိ နာမရူပဓမ္မာ။ အဓိပတိပစ္စယေ သဟဇာတာဓိပတိ နာမဓမ္မေကဒေသော။ တထာ ကမ္မဈာနမဂ္ဂပစ္စယာ။ အာရမ္မဏာဓိပတိ သဗ္ဗေပိ ဂရုကာတဗ္ဗာ အာရမ္မဏဓမ္မာ။ အနန္တရသမနန္တရပစ္ဆာဇာတအာသေဝနဝိပါကသမ္ပယုတ္တနတ္ထိဝိဂတပစ္စယာ နာမဓမ္မာဝ။ နိဗ္ဗာနဿ အသင်္ဂဟိတတ္တာ နာမဓမ္မေကဒေသောတိပိ ဝတ္တုံ ဝဋ္ဋတိ။ ပုရေဇာတပစ္စယော ရူပေကဒေသော။ သေသာ ယထာလာဘဝသေန နာမရူပဓမ္မာတိ ဧဝံ တာဝေတ္ထ ဓမ္မတော ဝိညာတဗ္ဗော ဝိနိစ္ဆယော။

Kālatoti—

Paccuppannāva hontettha, paccayā dasa pañca ca.
Atītā eva pañceko, te kāle dvepi nissito.
Tayo tikālikā ceva, vimuttā cāpi kālatoti.

Etesu hi hetupaccayo sahajāta-aññamaññanissayapurejātapacchājāta vipāka āhāra indriya jhāna maggasampayuttavippayutta atthi-avigatapaccayoti ime pannarasa paccayā paccuppannadhammāva honti. Anantarapaccayo samanantara-āsevananatthivigatapaccayoti ime pañca atītāyeva honti. Eko pana kammapaccayo te paccuppannātīte dvepi kāle nissito hoti. Sesā ārammaṇapaccayo adhipatipaccayo upanissayapaccayoti ime tayo paccayā tekālikāpi honti, paññattiyā saddhiṁ nibbānassa saṅgahitattā kālavimuttāpīti evamettha kālatopi viññātabbo vinicchayo.

Nānappakārabhedato paccayuppannatoti imesaṁ pana dvinnaṁ padānaṁ attho niddesavāre āvibhavissatīti.

Paccayuddesavaṇṇanā.

Paccayaniddesa 1. Hetupaccayaniddesavaṇṇanā

1. Idāni sabbepi te paccaye uddiṭṭhapaṭipāṭiyā niddisitvā dassetuṁ **hetupaccayoti hetū hetusampayuttakānaṁ dhammānaṁ taṁsamuṭṭhānānañca rūpānaṁ hetupaccayena paccayo**ti-ādimāha. Tattha **hetupaccayo**ti catuvīsatiyā paccayesu nikkhittapaṭipāṭiyā sabbapaṭhamaṁ bhājetabbassa paduddhāro. Sesapaccayesupi imināva nayena paṭhamaṁ bhājetabbapadaṁ uddharitvā vissajjanaṁ katanti veditabbaṁ. Ayaṁ panettha sambandho—yo paccayuddese hetupaccayoti uddiṭṭho, so niddesato “hetū hetusampayuttakānaṁ dhammānaṁ taṁsamuṭṭhānānañca rūpānaṁ hetupaccayena paccayo”ti evaṁ

ကာလတောတိ—

ပစ္စုပ္ပန္နာဝ ဟောန္တေတ္ထ၊ ပစ္စယာ ဒသ ပဉ္စ စ။
အတီတာ ဧဝ ပဉ္စေကော၊ တေ ကာလေ ဒွေပိ နိဿိတော။
တယော တိကာလိကာ စေဝ၊ ဝိမုတ္တာ စာပိ ကာလတောတိ။

ဧတေသု ဟိ ဟေတုပစ္စယော သဟဇာတအညမညနိဿယပုရေဇာတပစ္ဆာဇာတ ဝိပါက အာဟာရ ဣန္ဒြိယ ဈာန မဂ္ဂသမ္ပယုတ္တဝိပ္ပယုတ္တ အတ္ထိအဝိဂတပစ္စယောတိ ဣမေ ပန္နရသ ပစ္စယာ ပစ္စုပ္ပန္နဓမ္မာဝ ဟောန္တိ။ အနန္တရပစ္စယော သမနန္တရအာသေဝနနတ္ထိဝိဂတပစ္စယောတိ ဣမေ ပဉ္စ အတီတာယေဝ ဟောန္တိ။ ဧကော ပန ကမ္မပစ္စယော တေ ပစ္စုပ္ပန္နာတီတေ ဒွေပိ ကာလေ နိဿိတော ဟောတိ။ သေသာ အာရမ္မဏပစ္စယော အဓိပတိပစ္စယော ဥပနိဿယပစ္စယောတိ ဣမေ တယော ပစ္စယာ တေကာလိကာပိ ဟောန္တိ၊ ပညတ္တိယာ သဒ္ဓိံ နိဗ္ဗာနဿ သင်္ဂဟိတတ္တာ ကာလဝိမုတ္တာပီတိ ဧဝမေတ္ထ ကာလတောပိ ဝိညာတဗ္ဗော ဝိနိစ္ဆယော။

နာနပ္ပကာရဘေဒတော ပစ္စယုပ္ပန္နတောတိ ဣမေသံ ပန ဒွိန္နံ ပဒါနံ အတ္ထော နိဒ္ဒေသဝါရေ အာဝိဘဝိဿတီတိ။

ပစ္စယုဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ။

ပစ္စယနိဒ္ဒေသ ၁-ဟေတုပစ္စယနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ

၁။ ဣဒါနိ သဗ္ဗေပိ တေ ပစ္စယေ ဥဒ္ဒိဋ္ဌပဋိပါဋိယာ နိဒ္ဒိသိတွာ ဒဿေတုံ **ဟေတုပစ္စယောတိ ဟေတူ ဟေတုသမ္ပယုတ္တကာနံ ဓမ္မာနံ တံသမုဋ္ဌာနာနဉ္စ ရူပါနံ ဟေတုပစ္စယေန ပစ္စယော**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **ဟေတုပစ္စယော**တိ စတုဝီသတိယာ ပစ္စယေသု နိက္ခိတ္တပဋိပါဋိယာ သဗ္ဗပဌမံ ဘာဇေတဗ္ဗဿ ပဒုဒ္ဓါရော။ သေသပစ္စယေသုပိ ဣမိနာဝ နယေန ပဌမံ ဘာဇေတဗ္ဗပဒံ ဥဒ္ဓရိတွာ ဝိဿဇ္ဇနံ ကတန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ အယံ ပနေတ္ထ သမ္ဗန္ဓော—ယော ပစ္စယုဒ္ဒေသေ ဟေတုပစ္စယောတိ ဥဒ္ဒိဋ္ဌော၊ သော နိဒ္ဒေသတော “ဟေတူ ဟေတုသမ္ပယုတ္တကာနံ ဓမ္မာနံ တံသမုဋ္ဌာနာနဉ္စ ရူပါနံ ဟေတုပစ္စယေန ပစ္စယော”တိ ဧဝံ

veditabbo. Iminā upāyena sabbapaccayesu bhājetabbassa padassa vissajjanena saddhiṁ sambandho veditabbo.

Idāni **hetū hetusampayuttakānan**ti ettha “hetusampayuttakānan”ti avatvā “hetū hetusampayuttakānan”ti kasmā vuttanti? Paccayassa ceva paccayuppannānañca vavatthāpanato. Hetusampayuttakānanti hi vutte hetunā sampayuttakānaṁ hetupaccayena paccayoti attho bhaveyya. Evaṁ sante asuko nāma dhammo hetupaccayena paccayoti paccayavavatthānaṁ na paññāyeyya. Athāpi hetunā sampayuttakānaṁ hetusampayuttakānanti atthaṁ aggahetvāva yesaṁ kesañci sampayuttakānaṁ hetū hetupaccayena paccayoti attho bhaveyya, evaṁ sante hetunā vippayuttā cakkhuviññāṇādayopi sampayuttakāyeva, hetunā sampayuttā kusalādayopi. Tattha ayaṁ hetu asukassa nāma sampayuttakadhammassa paccayoti paccayuppannavavatthānaṁ na paññāyeyya. Tasmā paccayañceva paccayuppannañca vavatthāpento “hetū hetusampayuttakānan”ti āha. Tassattho—hetusampayuttakānaṁ kusalādidhammānaṁ yo hetu sampayuttako, so hetupaccayena paccayoti. Tatrāpi “paccayo”ti avatvā “hetupaccayenā”ti vacanaṁ hetuno aññathā paccayabhāvapaṭisedhanatthaṁ. Ayañhi hetu hetupaccayenāpi paccayo hoti sahajātādipaccayenāpi. Tatrāssa yvāyaṁ sahajātādipaccayavasena aññathāpi paccayabhāvo, tassa paṭisedhanatthaṁ hetupaccayenāti vuttaṁ. Evaṁ santepi “taṁsampayuttakānan”ti avatvā kasmā “hetusampayuttakānan”ti vuttanti? Niddisitabbassa apākaṭattā. Taṁsampayuttakānanti hi vutte yena te taṁsampayuttakā nāma honti, ayaṁ nāma soti niddisitabbo apākaṭo. Tassa apākaṭattā yena sampayuttā te taṁsampayuttakāti vuccanti, taṁ sarūpatova dassetuṁ “hetusampayuttakānan”ti vuttaṁ.

Taṁsamuṭṭhānānanti ettha pana niddisitabbassa pākaṭattā taṁ-gahaṇaṁ kataṁ. Ayañhettha attho—te hetū ceva hetusampayuttakā ca dhammā samuṭṭhānaṁ[1] etesanti taṁsamuṭṭhānāni. Tesaṁ taṁsamuṭṭhānānaṁ, hetuto ceva hetusampayuttadhammehi ca nibbattānanti attho. Iminā cittasamuṭṭhānarūpaṁ

1. Samuṭṭhānā (Sī, Syā, Ka)

ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဣမိနာ ဥပါယေန သဗ္ဗပစ္စယေသု ဘာဇေတဗ္ဗဿ ပဒဿ ဝိဿဇ္ဇနေန သဒ္ဓိံ သမ္ဗန္ဓော ဝေဒိတဗ္ဗော။

ဣဒါနိ **ဟေတူ ဟေတုသမ္ပယုတ္တကာန**န္တိ ဧတ္ထ “ဟေတုသမ္ပယုတ္တကာန”န္တိ အဝတွာ “ဟေတူ ဟေတုသမ္ပယုတ္တကာန”န္တိ ကသ္မာ ဝုတ္တန္တိ? ပစ္စယဿ စေဝ ပစ္စယုပ္ပန္နာနဉ္စ ဝဝတ္ထာပနတော။ ဟေတုသမ္ပယုတ္တကာနန္တိ ဟိ ဝုတ္တေ ဟေတုနာ သမ္ပယုတ္တကာနံ ဟေတုပစ္စယေန ပစ္စယောတိ အတ္ထော ဘဝေယျ။ ဧဝံ သန္တေ အသုကော နာမ ဓမ္မော ဟေတုပစ္စယေန ပစ္စယောတိ ပစ္စယဝဝတ္ထာနံ န ပညာယေယျ။ အထာပိ ဟေတုနာ သမ္ပယုတ္တကာနံ ဟေတုသမ္ပယုတ္တကာနန္တိ အတ္ထံ အဂ္ဂဟေတွာဝ ယေသံ ကေသဉ္စိ သမ္ပယုတ္တကာနံ ဟေတူ ဟေတုပစ္စယေန ပစ္စယောတိ အတ္ထော ဘဝေယျ၊ ဧဝံ သန္တေ ဟေတုနာ ဝိပ္ပယုတ္တာ စက္ခုဝိညာဏာဒယောပိ သမ္ပယုတ္တကာယေဝ၊ ဟေတုနာ သမ္ပယုတ္တာ ကုသလာဒယောပိ။ တတ္ထ အယံ ဟေတု အသုကဿ နာမ သမ္ပယုတ္တကဓမ္မဿ ပစ္စယောတိ ပစ္စယုပ္ပန္နဝဝတ္ထာနံ န ပညာယေယျ။ တသ္မာ ပစ္စယဉ္စေဝ ပစ္စယုပ္ပန္နဉ္စ ဝဝတ္ထာပေန္တော “ဟေတူ ဟေတုသမ္ပယုတ္တကာန”န္တိ အာဟ။ တဿတ္ထော—ဟေတုသမ္ပယုတ္တကာနံ ကုသလာဒိဓမ္မာနံ ယော ဟေတု သမ္ပယုတ္တကော၊ သော ဟေတုပစ္စယေန ပစ္စယောတိ။ တတြာပိ “ပစ္စယော”တိ အဝတွာ “ဟေတုပစ္စယေနာ”တိ ဝစနံ ဟေတုနော အညထာ ပစ္စယဘာဝပဋိသေဓနတ္ထံ။ အယဉှိ ဟေတု ဟေတုပစ္စယေနာပိ ပစ္စယော ဟောတိ သဟဇာတာဒိပစ္စယေနာပိ။ တတြာဿ ယွာယံ သဟဇာတာဒိပစ္စယဝသေန အညထာပိ ပစ္စယဘာဝေါ၊ တဿ ပဋိသေဓနတ္ထံ ဟေတုပစ္စယေနာတိ ဝုတ္တံ။ ဧဝံ သန္တေပိ “တံသမ္ပယုတ္တကာန”န္တိ အဝတွာ ကသ္မာ “ဟေတုသမ္ပယုတ္တကာန”န္တိ ဝုတ္တန္တိ? နိဒ္ဒိသိတဗ္ဗဿ အပါကဋတ္တာ။ တံသမ္ပယုတ္တကာနန္တိ ဟိ ဝုတ္တေ ယေန တေ တံသမ္ပယုတ္တကာ နာမ ဟောန္တိ၊ အယံ နာမ သောတိ နိဒ္ဒိသိတဗ္ဗော အပါကဋော။ တဿ အပါကဋတ္တာ ယေန သမ္ပယုတ္တာ တေ တံသမ္ပယုတ္တကာတိ ဝုစ္စန္တိ၊ တံ သရူပတောဝ ဒဿေတုံ “ဟေတုသမ္ပယုတ္တကာန”န္တိ ဝုတ္တံ။

တံသမုဋ္ဌာနာနန္တိ ဧတ္ထ ပန နိဒ္ဒိသိတဗ္ဗဿ ပါကဋတ္တာ တံ-ဂဟဏံ ကတံ။ အယဉှေတ္ထ အတ္ထော—တေ ဟေတူ စေဝ ဟေတုသမ္ပယုတ္တကာ စ ဓမ္မာ သမုဋ္ဌာနံ[1] ဧတေသန္တိ တံသမုဋ္ဌာနာနိ။ တေသံ တံသမုဋ္ဌာနာနံ၊ ဟေတုတော စေဝ ဟေတုသမ္ပယုတ္တဓမ္မေဟိ စ နိဗ္ဗတ္တာနန္တိ အတ္ထော။ ဣမိနာ စိတ္တသမုဋ္ဌာနရူပံ

၁-သမုဋ္ဌာနာ (သီ၊ သျာ၊ က)

gaṇhāti. Kiṁ pana taṁ cittato aññenapi samuṭṭhātīti. Āma samuṭṭhāti. Sabbepi hi cittacetasikā ekato hutvā rūpaṁ samuṭṭhāpenti. Lokiyadhammadesanāyaṁ pana cittassa adhikabhāvato tathāvidhaṁ rūpaṁ cittasamuṭṭhānanti vuccati. Tenevāha—cittacetasikā dhammā cittasamuṭṭhānānaṁ rūpānaṁ sahajātapaccayena paccayoti.

Yadi evaṁ idhāpi "taṁsamuṭṭhānānan"ti avatvā cittasamuṭṭhānānanti kasmā na vuttanti. Acittasamuṭṭhānānampi saṅgaṇhanato. Pañhāvārasmiñhi "paṭisandhikkhaṇe vipākābyākatā hetū sampayuttakānaṁ khandhānaṁ kaṭattā ca rūpānaṁ hetupaccayena paccayo"ti āgataṁ. Tassa saṅgaṇhanatthaṁ idha cittasamuṭṭhānānanti avatvā taṁsamuṭṭhānānanti vuttaṁ. Tassattho—cittajarūpaṁ ajanayamānāpi te hetū hetusampayuttakā dhammā sahajātādipaccayavasena samuṭṭhānaṁ etesanti taṁsamuṭṭhānāni. Tesaṁ taṁsamuṭṭhānānaṁ pavatte cittajānaṁ paṭisandhiyañca kaṭattārūpānampi[2] hetū hetupaccayena paccayoti. Iminā upāyena aññesupi taṁsamuṭṭhānānanti āgataṭṭhānesu attho veditabbo.

Kasmā panāyaṁ hetu paṭisandhiyameva kaṭattārūpānaṁ hetupaccayo hoti, na pavatteti? Paṭisandhiyaṁ kammajarūpānaṁ cittapaṭibaddhavuttitāya. Paṭisandhiyañhi kammajarūpānaṁ cittapaṭibaddhā pavatti, cittavasena uppajjanti ceva tiṭṭhanti ca. Tasmiñhi khaṇe cittaṁ cittajarūpaṁ janetuṁ na sakkoti, tānipi vinā cittena uppajjituṁ vā ṭhātuṁ vā na sakkonti. Tenevāha "viññāṇapaccayā nāmarūpaṁ, tasmiṁ patiṭṭhite viññāṇe nāmarūpassa avakkanti hotī"ti[3]. Pavattiyaṁ pana tesaṁ citte vijjamānepi kammapaṭibaddhāva pavatti, na cittapaṭibaddhā. Avijjamāne cāpi citte nirodhasamāpannānaṁ uppajjantiyeva.

Kasmā pana paṭisandhikkhaṇe cittaṁ cittajarūpaṁ janetuṁ na sakkotīti? Kammavegakkhittatāya ceva appatiṭṭhitavatthutāya ca dubbalattā. Tañhi tadā kammavegakkhittaṁ apurejātavatthukattā ca appatiṭṭhitavatthukanti dubbalaṁ hoti. Tasmā papāte patitamatto puriso kiñci sippaṁ kātuṁ viya rūpaṁ janetuṁ na sakkoti, kammajarūpameva panassa cittasamuṭṭhānarūpaṭṭhāne tiṭṭhati. Tañca kammajarūpasseva bījaṭṭhāne tiṭṭhati. Kammaṁ panassa khettasadisaṁ.

1. Samuṭṭhānā (Syā)   2. Kaṭattārūpānaṁ (Syā)   3. Saṁ 1. 296 piṭṭhe.

ဂဏှာတိ။ ကိံ ပန တံ စိတ္တတော အညေနပိ သမုဋ္ဌာတီတိ။ အာမ သမုဋ္ဌာတိ။ သဗ္ဗေပိ ဟိ စိတ္တစေတသိကာ ဧကတော ဟုတွာ ရူပံ သမုဋ္ဌာပေန္တိ။ လောကိယဓမ္မဒေသနာယံ ပန စိတ္တဿ အဓိကဘာဝတော တထာဝိဓံ ရူပံ စိတ္တသမုဋ္ဌာနန္တိ ဝုစ္စတိ။ တေနေဝါဟ—စိတ္တစေတသိကာ ဓမ္မာ စိတ္တသမုဋ္ဌာနာနံ ရူပါနံ သဟဇာတပစ္စယေန ပစ္စယောတိ။

ယဒိ ဧဝံ ဣဓာပိ ''တံသမုဋ္ဌာနာန''န္တိ အဝတွာ စိတ္တသမုဋ္ဌာနာနန္တိ ကသ္မာ န ဝုတ္တန္တိ။ အစိတ္တသမုဋ္ဌာနာနမ္ပိ သင်္ဂဏှနတော။ ပဉှာဝါရသ္မိဉှိ "ပဋိသန္ဓိက္ခဏေ ဝိပါကာဗျာကတာ ဟေတူ သမ္ပယုတ္တကာနံ ခန္ဓာနံ ကဋတ္တာ စ ရူပါနံ ဟေတုပစ္စယေန ပစ္စယော"တိ အာဂတံ။ တဿ သင်္ဂဏှနတ္ထံ ဣဓ စိတ္တသမုဋ္ဌာနာနန္တိ အဝတွာ တံသမုဋ္ဌာနာနန္တိ ဝုတ္တံ။ တဿတ္ထော—စိတ္တဇရူပံ အဇနယမာနာပိ တေ ဟေတူ ဟေတုသမ္ပယုတ္တကာ ဓမ္မာ သဟဇာတာဒိပစ္စယဝသေန သမုဋ္ဌာနံ[1] ဧတေသန္တိ တံသမုဋ္ဌာနာနိ။ တေသံ တံသမုဋ္ဌာနာနံ ပဝတ္တေ စိတ္တဇာနံ ပဋိသန္ဓိယဉ္စ ကဋတ္တာရူပါနမ္ပိ[2] ဟေတူ ဟေတုပစ္စယေန ပစ္စယောတိ။ ဣမိနာ ဥပါယေန အညေသုပိ တံသမုဋ္ဌာနာနန္တိ အာဂတဋ္ဌာနေသု အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။

ကသ္မာ ပနာယံ ဟေတု ပဋိသန္ဓိယမေဝ ကဋတ္တာရူပါနံ ဟေတုပစ္စယော ဟောတိ, န ပဝတ္တေတိ? ပဋိသန္ဓိယံ ကမ္မဇရူပါနံ စိတ္တပဋိဗဒ္ဓဝုတ္တိတာယ။ ပဋိသန္ဓိယဉှိ ကမ္မဇရူပါနံ စိတ္တပဋိဗဒ္ဓါ ပဝတ္တိ၊ စိတ္တဝသေန ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ စေဝ တိဋ္ဌန္တိ စ။ တသ္မိဉှိ ခဏေ စိတ္တံ စိတ္တဇရူပံ ဇနေတုံ န သက္ကောတိ၊ တာနိပိ ဝိနာ စိတ္တေန ဥပ္ပဇ္ဇိတုံ ဝါ ဌာတုံ ဝါ န သက္ကောန္တိ။ တေနေဝါဟ "ဝိညာဏပစ္စယာ နာမရူပံ၊ တသ္မိံ ပတိဋ္ဌိတေ ဝိညာဏေ နာမရူပဿ အဝက္ကန္တိ ဟောတီ"တိ[3]။ ပဝတ္တိယံ ပန တေသံ စိတ္တေ ဝိဇ္ဇမာနေပိ ကမ္မပဋိဗဒ္ဓါဝ ပဝတ္တိ, န စိတ္တပဋိဗဒ္ဓါ။ အဝိဇ္ဇမာနေ စာပိ စိတ္တေ နိရောဓသမာပန္နာနံ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိယေဝ။

ကသ္မာ ပန ပဋိသန္ဓိက္ခဏေ စိတ္တံ စိတ္တဇရူပံ ဇနေတုံ န သက္ကောတီတိ? ကမ္မဝေဂက္ခိတ္တတာယ စေဝ အပ္ပတိဋ္ဌိတဝတ္ထုတာယ စ ဒုဗ္ဗလတ္တာ။ တဉှိ တဒါ ကမ္မဝေဂက္ခိတ္တံ အပုရေဇာတဝတ္ထုကတ္တာ စ အပ္ပတိဋ္ဌိတဝတ္ထုကန္တိ ဒုဗ္ဗလံ ဟောတိ။ တသ္မာ ပပါတေ ပတိတမတ္တော ပုရိသော ကိဉ္စိ သိပ္ပံ ကာတုံ ဝိယ ရူပံ ဇနေတုံ န သက္ကောတိ၊ ကမ္မဇရူပမေဝ ပနဿ စိတ္တသမုဋ္ဌာနရူပဋ္ဌာနေ တိဋ္ဌတိ။ တဉ္စ ကမ္မဇရူပဿေဝ ဗီဇဋ္ဌာနေ တိဋ္ဌတိ။ ကမ္မံ ပနဿ ခေတ္တသဒိသံ၊

၁-သမုဋ္ဌာနာ (သျာ)   ၂-ကဋတ္တာရူပါနံ (သျာ)   ၃-သံ ၁-၂၉၆-ပိဋ္ဌေ။

kilesā āpasadisā. Tasmā santepi khette āpe ca paṭhamuppattiyaṁ bījānubhāvena rukkhuppatti viya paṭisandhikkhaṇe cittānubhāvena rūpakāyassa uppatti. Bīje pana vigatepi pathavī-āpānubhāvena rukkhassa uparūpari pavatti viya vinā cittena kammatova kaṭattārūpānaṁ pavatti hotīti veditabbā. Vuttampi cetaṁ “kammaṁ khettaṁ, viññāṇaṁ bījaṁ, taṇhā sneho”ti[1].

Ayañca panattho okāsavaseneva gahetabbo. Tayo hi okāsā nāmokāso rūpokāso nāmarūpokāsoti. Tattha arūpabhavo nāmokāso nāma. Tatra hi hadayavatthumattampi rūpapaccayaṁ vinā arūpadhammāva uppajjanti. Asaññabhavo rūpokāso nāma. Tatra hi paṭisandhicittamattampi arūpapaccayaṁ vinā rūpadhammāva uppajjanti. Pañcavokārabhavo nāmarūpokāso nāma. Tatra hi vatthurūpamattampi vinā paṭisandhiyaṁ arūpadhammā, paṭisandhicittañca vinā kammajāpi rūpadhammā nuppajjanti. Yuganaddhāva[2] rūpārūpānaṁ uppatti. Yathā hi sassāmike sarājake gehe sadvārapālake rājāṇattiṁ vinā paṭhamappaveso nāma natthi, aparabhāge pana vināpi āṇattiṁ purimāṇatti-ānubhāveneva hoti, evameva pañcavokāre paṭisandhiviññāṇarājassa sahajātādipaccayataṁ vinā rūpassa paṭisandhivasena paṭhamuppatti nāma natthi. Aparabhāge pana vināpi paṭisandhiviññāṇassa sahajātādipaccayānubhāvaṁ purimānubhāvavasena laddhappavesassa kammato pavatti hoti. Asaññabhavo pana yasmā arūpokāso na hoti, tasmā tattha vināva arūpapaccayā asaññokāsattā[3] rūpaṁ pavattati assāmike suññagehe attano gehe ca purisassa paveso viya. Arūpabhavopi yasmā rūpokāso na hoti, tasmā tattha vināva rūpapaccayā aññokāsattā arūpadhammā pavattanti. Pañcavokārabhavo pana rūpārūpokāsoti natthettha arūpapaccayaṁ vinā paṭisandhikkhaṇe rūpānaṁ uppattīti. Iti ayaṁ hetu paṭisandhiyameva kaṭattārūpānaṁ paccayo hoti, na pavatteti.

Nanu “hetū sahajātānaṁ hetupaccayena paccayo”ti vutte sabbopi ayamattho gahito hoti, atha kasmā “hetusampayuttakānaṁ dhammānaṁ taṁsamuṭṭhānānañca rūpānan”ti idaṁ gahitanti? Pavattiyaṁ kaṭattārūpādīnaṁ paccayabhāvapaṭibāhanato. Evañhi sati yāni pavattiyaṁ

1. Aṁ 1. 224 piṭṭhe. 2. Yuganandhāva (Sī, Ka) 3. Aññokāsattā (Sī)

ကိလေသာ အာပသဒိသာ။ တသ္မာ သန္တေပိ ခေတ္တေ အာပေ စ ပဌမုပ္ပတ္တိယံ ဗီဇာနုဘာဝေန ရုက္ခုပ္ပတ္တိ ဝိယ ပဋိသန္ဓိက္ခဏေ စိတ္တာနုဘာဝေန ရူပကာယဿ ဥပ္ပတ္တိ။ ဗီဇေ ပန ဝိဂတေပိ ပထဝီအာပါနုဘာဝေန ရုက္ခဿ ဥပရူပရိ ပဝတ္တိ ဝိယ ဝိနာ စိတ္တေန ကမ္မတောဝ ကဋတ္တာရူပါနံ ပဝတ္တိ ဟောတီတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ဝုတ္တမ္ပိ စေတံ “ကမ္မံ ခေတ္တံ၊ ဝိညာဏံ ဗီဇံ၊ တဏှာ သ္နေဟော”တိ[၁]။

အယဉ္စ ပနတ္ထော ဩကာသဝသေနေဝ ဂဟေတဗ္ဗော။ တယော ဟိ ဩကာသာ နာမောကာသော ရူပေါကာသော နာမရူပေါကာသောတိ။ တတ္ထ အရူပဘဝေါ နာမောကာသော နာမ။ တတြ ဟိ ဟဒယဝတ္ထုမတ္တမ္ပိ ရူပပစ္စယံ ဝိနာ အရူပဓမ္မာဝ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ။ အသညဘဝေါ ရူပေါကာသော နာမ။ တတြ ဟိ ပဋိသန္ဓိစိတ္တမတ္တမ္ပိ အရူပပစ္စယံ ဝိနာ ရူပဓမ္မာဝ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ။ ပဉ္စဝေါကာရဘဝေါ နာမရူပေါကာသော နာမ။ တတြ ဟိ ဝတ္ထုရူပမတ္တမ္ပိ ဝိနာ ပဋိသန္ဓိယံ အရူပဓမ္မာ, ပဋိသန္ဓိစိတ္တဉ္စ ဝိနာ ကမ္မဇာပိ ရူပဓမ္မာ နုပ္ပဇ္ဇန္တိ။ ယုဂနဒ္ဓါဝ[၂] ရူပါရူပါနံ ဥပ္ပတ္တိ။ ယထာ ဟိ သဿာမိကေ သရာဇကေ ဂေဟေ သဒွါရပါလကေ ရာဇာဏတ္တိံ ဝိနာ ပဌမပ္ပဝေသော နာမ နတ္ထိ၊ အပရဘာဂေ ပန ဝိနာပိ အာဏတ္တိံ ပုရိမာဏတ္တိအာနုဘာဝေနေဝ ဟောတိ၊ ဧဝမေဝ ပဉ္စဝေါကာရေ ပဋိသန္ဓိဝိညာဏရာဇဿ သဟဇာတာဒိပစ္စယတံ ဝိနာ ရူပဿ ပဋိသန္ဓိဝသေန ပဌမုပ္ပတ္တိ နာမ နတ္ထိ။ အပရဘာဂေ ပန ဝိနာပိ ပဋိသန္ဓိဝိညာဏဿ သဟဇာတာဒိပစ္စယာနုဘာဝံ ပုရိမာနုဘာဝဝသေန လဒ္ဓပ္ပဝေသဿ ကမ္မတော ပဝတ္တိ ဟောတိ။ အသညဘဝေါ ပန ယသ္မာ အရူပေါကာသော န ဟောတိ၊ တသ္မာ တတ္ထ ဝိနာဝ အရူပပစ္စယာ အသညောကာသတ္တာ[၃] ရူပံ ပဝတ္တတိ အဿာမိကေ သုညဂေဟေ အတ္တနော ဂေဟေ စ ပုရိသဿ ပဝေသော ဝိယ။ အရူပဘဝေါပိ ယသ္မာ ရူပေါကာသော န ဟောတိ၊ တသ္မာ တတ္ထ ဝိနာဝ ရူပပစ္စယာ အညောကာသတ္တာ အရူပဓမ္မာ ပဝတ္တန္တိ။ ပဉ္စဝေါကာရဘဝေါ ပန ရူပါရူပေါကာသောတိ နတ္ထေတ္ထ အရူပပစ္စယံ ဝိနာ ပဋိသန္ဓိက္ခဏေ ရူပါနံ ဥပ္ပတ္တီတိ။ ဣတိ အယံ ဟေတု ပဋိသန္ဓိယမေဝ ကဋတ္တာရူပါနံ ပစ္စယော ဟောတိ, န ပဝတ္တေတိ။

နနု “ဟေတူ သဟဇာတာနံ ဟေတုပစ္စယေန ပစ္စယော”တိ ဝုတ္တေ သဗ္ဗောပိ အယမတ္ထော ဂဟိတော ဟောတိ၊ အထ ကသ္မာ “ဟေတုသမ္ပယုတ္တကာနံ ဓမ္မာနံ တံသမုဋ္ဌာနာနဉ္စ ရူပါန”န္တိ ဣဒံ ဂဟိတန္တိ? ပဝတ္တိယံ ကဋတ္တာရူပါဒီနံ ပစ္စယဘာဝပဋိဗာဟနတော။ ဧဝဉ္ဟိ သတိ ယာနိ ပဝတ္တိယံ

၁-အံ ၁-၂၂၄-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ယုဂနန္ဓာဝ (သီ၊ က) ၃-အညောကာသတ္တာ (သီ)

hetunā saha ekakkhaṇe kaṭattārūpāni ceva utu-āhārasamuṭṭhānāni ca jāyanti, tesampi hetu hetupaccayoti āpajjeyya, na ca so tesaṁ paccayo. Tasmā tesaṁ paccayabhāvassa paṭibāhanatthametaṁ gahitanti veditabbaṁ.

Idāni “nānappakārabhedato paccayuppannato”ti imesaṁ padānaṁ vasenettha viññātabbo vinicchayo. Tesu **nānappakārabhedato**ti ayañhi hetu nāma jātito kusalākusalavipākakiriyabhedato catubbidho. Tattha kusalahetu bhūmantarato kāmāvacarādibhedena catubbidho, akusalahetu kāmāvacarova, vipākahetu kāmāvacarādibhedena catubbidho, kiriyahetu kāmāvacaro rūpāvacaro arūpāvacaroti tividho. Tattha kāmāvacarakusalahetu nāmato alobhādivasena tividho. Rūpāvacarādikusalahetūsupi eseva nayo. Akusalahetu lobhādivasena tividho. Vipākakiriyahetū pana alobhādivasena tayo tayo honti. Taṁtaṁcittasampayogavasena pana tesaṁ tesaṁ hetūnaṁ nānappakārabhedoyevāti evaṁ tāvettha nānappakārabhedato viññātabbo vinicchayo.

Paccayuppannatoti iminā paccayena ime dhammā uppajjanti, imesaṁ nāma dhammānaṁ ayaṁ paccayoti evampi viññātabbo vinicchayoti attho. Tattha imasmiṁ tāva hetupaccaye kāmāvacarakusalahetu kāmabhavarūpabhavesu attanā sampayuttadhammānaṁ ceva cittasamuṭṭhānarūpānañca hetupaccayo hoti, arūpabhave sampayuttadhammānaṁyeva. Rūpāvacarakusalahetu kāmabhavarūpabhavesuyeva sampayuttadhammānañceva cittasamuṭṭhānarūpānañca hetupaccayo. Arūpāvacarakusalahetu kāmāvacarakusalahetusadisova. Tathā apariyāpannakusalahetu, tathā akusalahetu. Kāmāvacaravipākahetu pana kāmabhavasmiṁyeva attanā sampayuttadhammānaṁ paṭisandhiyaṁ kaṭattārūpānaṁ pavatte cittasamuṭṭhānarūpānañca hetupaccayo. Rūpāvacaravipākahetu rūpabhave vuttappakārānaññeva hetupaccayo. Arūpāvacaravipākahetu arūpabhave sampayuttakānaññeva hetupaccayo. Apariyāpannavipākahetu kāmabhavarūpabhavesu sampayuttakānañceva cittasamuṭṭhānarūpānañca arūpabhave arūpadhammānaññeva hetupaccayo. Kiriyahetūsu pana

ဟေတုနာ သဟ ဧကက္ခဏေ ကဋတ္တာရူပါနိ စေဝ ဥတုအာဟာရသမုဋ္ဌာနာနိ စ ဇာယန္တိ၊ တေသမ္ပိ ဟေတု ဟေတုပစ္စယောတိ အာပဇ္ဇေယျ၊ န စ သော တေသံ ပစ္စယော။ တသ္မာ တေသံ ပစ္စယဘာဝဿ ပဋိဗာဟနတ္ထမေတံ ဂဟိတန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

ဣဒါနိ “နာနပ္ပကာရဘေဒတော ပစ္စယုပ္ပန္နတော”တိ ဣမေသံ ပဒါနံ ဝသေနေတ္ထ ဝိညာတဗ္ဗော ဝိနိစ္ဆယော။ တေသု **နာနပ္ပကာရဘေဒတော**တိ အယဉှိ ဟေတု နာမ ဇာတိတော ကုသလာကုသလဝိပါကကိရိယဘေဒတော စတုဗ္ဗိဓော။ တတ္ထ ကုသလဟေတု ဘူမန္တရတော ကာမာဝစရာဒိဘေဒေန စတုဗ္ဗိဓော၊ အကုသလဟေတု ကာမာဝစရောဝ၊ ဝိပါကဟေတု ကာမာဝစရာဒိဘေဒေန စတုဗ္ဗိဓော၊ ကိရိယဟေတု ကာမာဝစရော ရူပါဝစရော အရူပါဝစရောတိ တိဝိဓော။ တတ္ထ ကာမာဝစရကုသလဟေတု နာမတော အလောဘာဒိဝသေန တိဝိဓော။ ရူပါဝစရာဒိကုသလဟေတူသုပိ ဧသေဝ နယော။ အကုသလဟေတု လောဘာဒိဝသေန တိဝိဓော။ ဝိပါကကိရိယဟေတူ ပန အလောဘာဒိဝသေန တယော တယော ဟောန္တိ။ တံတံစိတ္တသမ္ပယောဂဝသေန ပန တေသံ တေသံ ဟေတူနံ နာနပ္ပကာရဘေဒေါယေဝါတိ ဧဝံ တာဝေတ္ထ နာနပ္ပကာရဘေဒတော ဝိညာတဗ္ဗော ဝိနိစ္ဆယော။

ပစ္စယုပ္ပန္နတောတိ ဣမိနာ ပစ္စယေန ဣမေ ဓမ္မာ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ၊ ဣမေသံ နာမ ဓမ္မာနံ အယံ ပစ္စယောတိ ဧဝမ္ပိ ဝိညာတဗ္ဗော ဝိနိစ္ဆယောတိ အတ္ထော။ တတ္ထ ဣမသ္မိံ တာဝ ဟေတုပစ္စယေ ကာမာဝစရကုသလဟေတု ကာမဘဝရူပဘဝေသု အတ္တနာ သမ္ပယုတ္တဓမ္မာနံ စေဝ စိတ္တသမုဋ္ဌာနရူပါနဉ္စ ဟေတုပစ္စယော ဟောတိ၊ အရူပဘဝေ သမ္ပယုတ္တဓမ္မာနံယေဝ။ ရူပါဝစရကုသလဟေတု ကာမဘဝရူပဘဝေသုယေဝ သမ္ပယုတ္တဓမ္မာနဉ္စေဝ စိတ္တသမုဋ္ဌာနရူပါနဉ္စ ဟေတုပစ္စယော။ အရူပါဝစရကုသလဟေတု ကာမာဝစရကုသလဟေတုသဒိသောဝ။ တထာ အပရိယာပန္နကုသလဟေတု၊ တထာ အကုသလဟေတု။ ကာမာဝစရဝိပါကဟေတု ပန ကာမဘဝသ္မိံယေဝ အတ္တနာ သမ္ပယုတ္တဓမ္မာနံ ပဋိသန္ဓိယံ ကဋတ္တာရူပါနံ ပဝတ္တေ စိတ္တသမုဋ္ဌာနရူပါနဉ္စ ဟေတုပစ္စယော။ ရူပါဝစရဝိပါကဟေတု ရူပဘဝေ ဝုတ္တပ္ပကာရာနညေဝ ဟေတုပစ္စယော။ အရူပါဝစရဝိပါကဟေတု အရူပဘဝေ သမ္ပယုတ္တကာနညေဝ ဟေတုပစ္စယော။ အပရိယာပန္နဝိပါကဟေတု ကာမဘဝရူပဘဝေသု သမ္ပယုတ္တကာနဉ္စေဝ စိတ္တသမုဋ္ဌာနရူပါနဉ္စ အရူပဘဝေ အရူပဓမ္မာနညေဝ ဟေတုပစ္စယော။ ကိရိယဟေတူသု ပန

tebhūmakesupi kusalahetusadisova paccayoti evamettha paccayuppannatopi viññātabbo vinicchayoti.

Hetupaccayaniddesavaṇṇanā.

---

2. Ārammaṇapaccayaniddesavaṇṇanā

2. Ārammaṇapaccayaniddese **rūpāyatanan**ti rūpasaṅkhātaṁ āyatanaṁ. Sesesupi eseva nayo. **Cakkhuviññāṇadhātuyā**ti cakkhuviññāṇasaṅkhātāya dhātuyā. Sesapadesupi eseva nayo. **Taṁsampayuttakānan**ti tāya cakkhuviññāṇadhātuyā sampayuttakānaṁ tiṇṇaṁ khandhānaṁ, sabbesampi cakkhupasādavatthukānaṁ catunnaṁ khandhānaṁ rūpāyatanaṁ ārammaṇapaccayena paccayoti attho. Ito paresupi eseva nayo. **Manodhātuyā**ti sasampayuttadhammāya tividhāyapi manodhātuyā rūpāyatanādīni pañca ārammaṇapaccayena paccayo, no ca kho ekakkhaṇe. **Sabbe dhammā**ti etāni ca rūpāyatanādīni pañca avasesā ca sabbepi ñeyyadhammā imā cha dhātuyo ṭhapetvā sesāya sasampayuttadhammāya manoviññāṇadhātuyā ārammaṇapaccayena paccayoti attho. **Yaṁ yaṁ dhammaṁ ārabbhā**ti iminā ye ete etāsaṁ sattannaṁ viññāṇadhātūnaṁ ārammaṇadhammā vuttā, te tāsaṁ dhātūnaṁ ārammaṇaṁ katvā uppajjanakkhaṇeyeva ārammaṇapaccayo hontīti dīpeti. Evaṁ hontāpi ca na ekato honti, yaṁ yaṁ ārabbha ye ye uppajjanti, tesaṁ tesaṁ te te visuṁ visuṁ ārammaṇapaccayo hontītipi dīpeti. **Uppajjantī**ti idaṁ yathā najjo sandanti, pabbatā tiṭṭhantīti sabbakālasaṅgahavasena, evaṁ vuttanti veditabbaṁ. Tena yepi ārabbha ye uppajjiṁsu, yepi uppajjissanti, te sabbe ārammaṇapaccayeneva uppajjiṁsu ca uppajjissanti cāti siddhaṁ hoti. **Cittacetasikā dhammā**ti idaṁ "ye ye dhammāti vuttānaṁ sarūpato nidassanaṁ. **Te te dhammā**ti te te ārammaṇadhammā. **Tesaṁ tesan**ti tesaṁ tesaṁ cittacetasikadhammānaṁ. Ayaṁ tāvettha Pāḷivaṇṇanā.

Idaṁ pana ārammaṇaṁ nāma rūpārammaṇaṁ saddagandharasaphoṭṭhabbadhammārammaṇanti koṭṭhāsato chabbidhaṁ hoti. Tattha ṭhapetvā paññattiṁ avasesaṁ

တေဘူမကေသုပိ ကုသလဟေတုသဒိသောဝ ပစ္စယောတိ ဧဝမေတ္ထ ပစ္စယုပ္ပန္နတောပိ ဝိညာတဗ္ဗော ဝိနိစ္ဆယောတိ။

ဟေတုပစ္စယနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ။

၂-အာရမ္မဏပစ္စယနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ

၂။ အာရမ္မဏပစ္စယနိဒ္ဒေသေ **ရူပါယတနန္တိ** ရူပသင်္ခါတံ အာယတနံ။ သေသေသုပိ ဧသေဝ နယော။ **စက္ခုဝိညာဏဓာတုယာ**တိ စက္ခုဝိညာဏသင်္ခါတာယ ဓာတုယာ။ သေသပဒေသုပိ ဧသေဝ နယော။ **တံသမ္ပယုတ္တကာနန္တိ** တာယ စက္ခုဝိညာဏဓာတုယာ သမ္ပယုတ္တကာနံ တိဏ္ဏံ ခန္ဓာနံ၊ သဗ္ဗေသမ္ပိ စက္ခုပသာဒဝတ္ထုကာနံ စတုန္နံ ခန္ဓာနံ ရူပါယတနံ အာရမ္မဏပစ္စယေန ပစ္စယောတိ အတ္ထော။ ဣတော ပရေသုပိ ဧသေဝ နယော။ **မနောဓာတုယာ**တိ သသမ္ပယုတ္တဓမ္မာယ တိဝိဓာယပိ မနောဓာတုယာ ရူပါယတနာဒီနိ ပဉ္စ အာရမ္မဏပစ္စယေန ပစ္စယော၊ နော စ ခေါ ဧကက္ခဏေ။ **သဗ္ဗေ ဓမ္မာ**တိ ဧတာနိ စ ရူပါယတနာဒီနိ ပဉ္စ အဝသေသာ စ သဗ္ဗေပိ ဉေယျဓမ္မာ ဣမာ ဆ ဓာတုယော ဌပေတွာ သေသာယ သသမ္ပယုတ္တဓမ္မာယ မနောဝိညာဏဓာတုယာ အာရမ္မဏပစ္စယေန ပစ္စယောတိ အတ္ထော။ **ယံ ယံ ဓမ္မံ အာရဗ္ဘာ**တိ ဣမိနာ ယေ ဧတေ ဧတာသံ သတ္တန္နံ ဝိညာဏဓာတူနံ အာရမ္မဏဓမ္မာ ဝုတ္တာ၊ တေ တာသံ ဓာတူနံ အာရမ္မဏံ ကတွာ ဥပ္ပဇ္ဇနက္ခဏေယေဝ အာရမ္မဏပစ္စယော ဟောန္တီတိ ဒီပေတိ။ ဧဝံ ဟောန္တာပိ စ န ဧကတော ဟောန္တိ၊ ယံ ယံ အာရဗ္ဘ ယေ ယေ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ၊ တေသံ တေသံ တေ တေ ဝိသုံ ဝိသုံ အာရမ္မဏပစ္စယော ဟောန္တီတိပိ ဒီပေတိ။ **ဥပ္ပဇ္ဇန္တီ**တိ ဣဒံ ယထာ နဇ္ဇော သန္ဒန္တိ၊ ပဗ္ဗတာ တိဋ္ဌန္တီတိ သဗ္ဗကာလသင်္ဂဟဝသေန၊ ဧဝံ ဝုတ္တန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ တေန ယေပိ အာရဗ္ဘ ယေ ဥပ္ပဇ္ဇိံသု၊ ယေပိ ဥပ္ပဇ္ဇိဿန္တိ၊ တေ သဗ္ဗေ အာရမ္မဏပစ္စယေနေဝ ဥပ္ပဇ္ဇိံသု စ ဥပ္ပဇ္ဇိဿန္တိ စာတိ သိဒ္ဓံ ဟောတိ။ **စိတ္တစေတသိကာ ဓမ္မာ**တိ ဣဒံ "ယေ ယေ ဓမ္မာတိ ဝုတ္တာနံ သရူပတော နိဒဿနံ။ **တေ တေ ဓမ္မာ**တိ တေ တေ အာရမ္မဏဓမ္မာ။ **တေသံ တေသ**န္တိ တေသံ တေသံ စိတ္တစေတသိကဓမ္မာနံ။ အယံ တာဝေတ္ထ ပါဠိဝဏ္ဏနာ။

ဣဒံ ပန အာရမ္မဏံ နာမ ရူပါရမ္မဏံ သဒ္ဒဂန္ဓရသဖောဋ္ဌဗ္ဗဓမ္မာရမ္မဏန္တိ ကောဋ္ဌာသတော ဆဗ္ဗိဓံ ဟောတိ။ တတ္ထ ဌပေတွာ ပညတ္တိံ အဝသေသံ

bhūmito kāmāvacaraṁ -pa- apariyāpannanti catubbidhaṁ hoti. Tattha kāmāvacaraṁ kusalākusalavipākakiriyarūpabhedato pañcavidhaṁ, rūpāvacaraṁ kusalavipākakiriyato tividhaṁ, tathā arūpāvacaraṁ, apariyāpannaṁ kusalavipākanibbānavasena tividhaṁ hoti. Sabbameva vā etaṁ kusalākusalavipākakiriyarūpanibbānapaññattibhedato sattavidhaṁ hoti. Tattha kusalaṁ bhūmibhedato catubbidhaṁ hoti, akusalaṁ kāmāvacarameva, vipākaṁ catubhūmakaṁ, kiriyaṁ tibhūmakaṁ, rūpaṁ ekabhūmakaṁ kāmāvacarameva, nibbānampi ekabhūmakaṁ apariyāpannameva, paññatti bhūmivinimuttāti evamettha nānappakārabhedato viññātabbo vinicchayo.

Evaṁ bhinne panetasmiṁ ārammaṇe kāmāvacarakusalārammaṇaṁ kāmāvacarakusalassa rūpāvacarakusalassa akusalassa kāmāvacaravipākassa kāmāvacarakiriyassa rūpāvacarakiriyassa cāti imesaṁ channaṁ rāsīnaṁ ārammaṇapaccayo hoti. Rūpāvacarakusalārammaṇaṁ tesu chasu rāsīsu kāmāvacaravipākavajjānaṁ pañcannaṁ rāsīnaṁ ārammaṇapaccayo hoti. Arūpāvacarakusalārammaṇaṁ kāmāvacarakusalassa rūpāvacarakusalassa arūpāvacarakusalassa akusalassa arūpāvacaravipākassa kāmāvacarakiriyassa rūpāvacarakiriyassa arūpāvacarakiriyassa cāti imesaṁ aṭṭhannaṁ rāsīnaṁ ārammaṇapaccayo hoti. Apariyāpannakusalārammaṇaṁ kāmāvacararūpāvacarato kusalakiriyānameva ārammaṇapaccayo hoti. Akusalārammaṇaṁ kāmāvacararūpāvacarakusalassa akusalassa kāmāvacaravipākassa kāmāvacararūpāvacarakiriyassa cāti imesaṁ channaṁ rāsīnaṁ ārammaṇapaccayo hoti.

Kāmāvacaravipākārammaṇaṁ kāmāvacararūpāvacarakusalassa akusalassa kāmāvacaravipākassa kāmāvacararūpāvacarakiriyassa cāti imesaṁ channaṁ rāsīnaṁ ārammaṇapaccayo hoti. Rūpāvacaravipākārammaṇaṁ kāmāvacararūpāvacarakusalassa akusalassa kāmāvacararūpāvacarakiriyassa cāti imesaṁ pañcannaṁ rāsīnaṁ ārammaṇapaccayo hoti. Arūpāvacaravipākārammaṇampi imesaṁyeva pañcannaṁ rāsīnaṁ ārammaṇapaccayo hoti. Apariyāpannavipākārammaṇaṁ kāmāvacararūpāvacarakusalakiriyānaññeva ārammaṇapaccayo hoti.

Kāmāvacarakiriyārammaṇaṁ kāmāvacararūpāvacarakusalassa akusalassa kāmāvacaravipākassa kāmāvacararūpāvacarakiriyassa cāti imesaṁ channaṁ

ဘူမိတော ကာမာဝစရံ။ပ။ အပရိယာပန္နန္တိ စတုဗ္ဗိဓံ ဟောတိ။ တတ္ထ ကာမာဝစရံ ကုသလာကုသလဝိပါကကိရိယရူပဘေဒတော ပဉ္စဝိဓံ၊ ရူပါဝစရံ ကုသလဝိပါကကိရိယတော တိဝိဓံ၊ တထာ အရူပါဝစရံ၊ အပရိယာပန္နံ ကုသလဝိပါကနိဗ္ဗာနဝသေန တိဝိဓံ ဟောတိ။ သဗ္ဗမေဝ ဝါ ဧတံ ကုသလာကုသလဝိပါကကိရိယရူပနိဗ္ဗာနပညတ္တိဘေဒတော သတ္တဝိဓံ ဟောတိ။ တတ္ထ ကုသလံ ဘူမိဘေဒတော စတုဗ္ဗိဓံ ဟောတိ၊ အကုသလံ ကာမာဝစရမေဝ၊ ဝိပါကံ စတုဘူမကံ၊ ကိရိယံ တိဘူမကံ၊ ရူပံ ဧကဘူမကံ ကာမာဝစရမေဝ၊ နိဗ္ဗာနမ္ပိ ဧကဘူမကံ အပရိယာပန္နမေဝ၊ ပညတ္တိ ဘူမိဝိနိမုတ္တာတိ ဧဝမေတ္ထ နာနပ္ပကာရဘေဒတော ဝိညာတဗ္ဗော ဝိနိစ္ဆယော။

ဧဝံ ဘိန္နေ ပနေတသ္မိံ အာရမ္မဏေ ကာမာဝစရကုသလာရမ္မဏံ ကာမာဝစရကုသလဿ ရူပါဝစရကုသလဿ အကုသလဿ ကာမာဝစရဝိပါကဿ ကာမာဝစရကိရိယဿ ရူပါဝစရကိရိယဿ စာတိ ဣမေသံ ဆန္နံ ရာသီနံ အာရမ္မဏပစ္စယော ဟောတိ။ ရူပါဝစရကုသလာရမ္မဏံ တေသု ဆသု ရာသီသု ကာမာဝစရဝိပါကဝဇ္ဇာနံ ပဉ္စန္နံ ရာသီနံ အာရမ္မဏပစ္စယော ဟောတိ။ အရူပါဝစရကုသလာရမ္မဏံ ကာမာဝစရကုသလဿ ရူပါဝစရကုသလဿ အရူပါဝစရကုသလဿ အကုသလဿ အရူပါဝစရဝိပါကဿ ကာမာဝစရကိရိယဿ ရူပါဝစရကိရိယဿ အရူပါဝစရကိရိယဿ စာတိ ဣမေသံ အဋ္ဌန္နံ ရာသီနံ အာရမ္မဏပစ္စယော ဟောတိ။ အပရိယာပန္နကုသလာရမ္မဏံ ကာမာဝစရရူပါဝစရတော ကုသလကိရိယာနမေဝ အာရမ္မဏပစ္စယော ဟောတိ။ အကုသလာရမ္မဏံ ကာမာဝစရရူပါဝစရကုသလဿ အကုသလဿ ကာမာဝစရဝိပါကဿ ကာမာဝစရရူပါဝစရကိရိယဿ စာတိ ဣမေသံ ဆန္နံ ရာသီနံ အာရမ္မဏပစ္စယော ဟောတိ။

ကာမာဝစရဝိပါကာရမ္မဏံ ကာမာဝစရရူပါဝစရကုသလဿ အကုသလဿ ကာမာဝစရဝိပါကဿ ကာမာဝစရရူပါဝစရကိရိယဿ စာတိ ဣမေသံ ဆန္နံ ရာသီနံ အာရမ္မဏပစ္စယော ဟောတိ။ ရူပါဝစရဝိပါကာရမ္မဏံ ကာမာဝစရရူပါဝစရကုသလဿ အကုသလဿ ကာမာဝစရရူပါဝစရကိရိယဿ စာတိ ဣမေသံ ပဉ္စန္နံ ရာသီနံ အာရမ္မဏပစ္စယော ဟောတိ။ အရူပါဝစရဝိပါကာရမ္မဏမ္ပိ ဣမေသံယေဝ ပဉ္စန္နံ ရာသီနံ အာရမ္မဏပစ္စယော ဟောတိ။ အပရိယာပန္နဝိပါကာရမ္မဏံ ကာမာဝစရရူပါဝစရကုသလကိရိယာနညေဝ အာရမ္မဏပစ္စယော ဟောတိ။

ကာမာဝစရကိရိယာရမ္မဏံ ကာမာဝစရရူပါဝစရကုသလဿ အကုသလဿ ကာမာဝစရဝိပါကဿ ကာမာဝစရရူပါဝစရကိရိယဿ စာတိ ဣမေသံ ဆန္နံ

rāsīnaṁ ārammaṇapaccayo hoti. Rūpāvacarakiriyārammaṇaṁ imesu chasu rāsīsu kāmāvacaravipākavajjānaṁ pañcannaṁ rāsīnaṁ ārammaṇapaccayo hoti. Arūpāvacarakiriyārammaṇaṁ tesaṁ pañcannaṁ arūpāvacarakiriyassa cāti imesaṁ channaṁ rāsīnaṁ ārammaṇapaccayo hoti. Catusamuṭṭhānaṁ rūpakkhandhasaṅkhātaṁ rūpārammaṇaṁ kāmāvacararūpāvacarakusalassa akusalassa kāmāvacaravipākassa kāmāvacararūpāvacarakiriyassa cāti imesaṁ channaṁ rāsīnaṁ ārammaṇapaccayo hoti. Nibbānārammaṇaṁ kāmāvacararūpāvacarakusalassa apariyāpannato kusalavipākassa kāmāvacararūpāvacarakiriyassa cāti imesaṁ channaṁ rāsīnaṁ ārammaṇapaccayo hoti. Rūpāvacarakusalakiriyānaṁ keci nicchanti, taṁ yuttito upadhāretabbaṁ. Nānappakārakaṁ pana paññatti-ārammaṇaṁ tebhūmakakusalassa akusalassa rūpāvacaravipākassa arūpāvacaravipākassa tebhūmakakiriyassa cāti imesaṁ navannaṁ rāsīnaṁ ārammaṇapaccayo hoti. Tattha yaṁ yaṁ ārammaṇaṁ yesaṁ yesaṁ paccayo, te te taṁtaṁpaccayuppannā nāma hontīti evamettha paccayuppannatopi viññātabbo vinicchayoti.

Ārammaṇapaccayaniddesavaṇṇanā.

---

3. Adhipatipaccayaniddesavaṇṇanā

3. Adhipatipaccayaniddese **chandādhipatī**ti chandasaṅkhāto adhipati. Chandaṁ dhuraṁ katvā chandaṁ jeṭṭhakaṁ katvā cittuppattikāle uppannassa kattukamyatāchandassetaṁ nāmaṁ. Sesesupi eseva nayo. Kasmā pana yathā hetupaccayaniddese "hetū hetusampayuttakānan"ti vuttaṁ, evamidha "adhipatī adhipatisampayuttakānan"ti avatvā "chandādhipati chandasampayuttakānan"ti-ādinā nayena desanā katāti? Ekakkhaṇe abhāvato. Purimanayasmiñhi dve tayo hetū ekakkhaṇepi hetupaccayo honti mūlaṭṭhena upakārakabhāvassa avijahanato. Adhipati pana jeṭṭhakaṭṭhena upakārako, na ca ekakkhaṇe bahū jeṭṭhakā nāma honti. Tasmā ekato uppannānampi nesaṁ ekakkhaṇe adhipatipaccayabhāvo natthi. Tassa adhipatipaccayabhāvassa ekakkhaṇe abhāvato idha evaṁ desanā katāti.

ရာသီနံ အာရမ္မဏပစ္စယော ဟောတိ။ ရူပါဝစရကိရိယာရမ္မဏံ ဣမေသု ဆသု ရာသီသု ကာမာဝစရဝိပါကဝဇ္ဇာနံ ပဉ္စန္နံ ရာသီနံ အာရမ္မဏပစ္စယော ဟောတိ။ အရူပါဝစရကိရိယာရမ္မဏံ တေသံ ပဉ္စန္နံ အရူပါဝစရကိရိယဿ စာတိ ဣမေသံ ဆန္နံ ရာသီနံ အာရမ္မဏပစ္စယော ဟောတိ။ စတုသမုဋ္ဌာနံ ရူပက္ခန္ဓသင်္ခါတံ ရူပါရမ္မဏံ ကာမာဝစရရူပါဝစရကုသလဿ အကုသလဿ ကာမာဝစရဝိပါကဿ ကာမာဝစရရူပါဝစရကိရိယဿ စာတိ ဣမေသံ ဆန္နံ ရာသီနံ အာရမ္မဏပစ္စယော ဟောတိ။ နိဗ္ဗာနာရမ္မဏံ ကာမာဝစရရူပါဝစရကုသလဿ အပရိယာပန္နတော ကုသလဝိပါကဿ ကာမာဝစရရူပါဝစရကိရိယဿ စာတိ ဣမေသံ ဆန္နံ ရာသီနံ အာရမ္မဏပစ္စယော ဟောတိ။ ရူပါဝစရကုသလကိရိယာနံ ကေစိ နိစ္ဆန္တိ၊ တံ ယုတ္တိတော ဥပဓာရေတဗ္ဗံ။ နာနပ္ပကာရကံ ပန ပညတ္တိအာရမ္မဏံ တေဘူမကကုသလဿ အကုသလဿ ရူပါဝစရဝိပါကဿ အရူပါဝစရဝိပါကဿ တေဘူမကကိရိယဿ စာတိ ဣမေသံ နဝန္နံ ရာသီနံ အာရမ္မဏပစ္စယော ဟောတိ။ တတ္ထ ယံ ယံ အာရမ္မဏံ ယေသံ ယေသံ ပစ္စယော၊ တေ တေ တံတံပစ္စယုပ္ပန္နာ နာမ ဟောန္တီတိ ဧဝမေတ္ထ ပစ္စယုပ္ပန္နတောပိ ဝိညာတဗ္ဗော ဝိနိစ္ဆယောတိ။

အာရမ္မဏပစ္စယနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ။

၃-အဓိပတိပစ္စယနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ

၃။ အဓိပတိပစ္စယနိဒ္ဒေသေ **ဆန္ဒာဓိပတီ**တိ ဆန္ဒသင်္ခါတော အဓိပတိ။ ဆန္ဒံ ဓုရံ ကတွာ ဆန္ဒံ ဇေဋ္ဌကံ ကတွာ စိတ္တုပ္ပတ္တိကာလေ ဥပ္ပန္နဿ ကတ္တုကမျတာဆန္ဒဿေတံ နာမံ။ သေသေသုပိ ဧသေဝ နယော။ ကသ္မာ ပန ယထာ ဟေတုပစ္စယနိဒ္ဒေသေ “ဟေတူ ဟေတုသမ္ပယုတ္တကာနန်”တိ ဝုတ္တံ၊ ဧဝမိဓ “အဓိပတီ အဓိပတိသမ္ပယုတ္တကာနန်”တိ အဝတွာ “ဆန္ဒာဓိပတိ ဆန္ဒသမ္ပယုတ္တကာနန်”တိအာဒိနာ နယေန ဒေသနာ ကတာတိ? ဧကက္ခဏေ အဘာဝတော။ ပုရိမနယသ္မိဉှိ ဒွေ တယော ဟေတူ ဧကက္ခဏေပိ ဟေတုပစ္စယော ဟောန္တိ မူလဋ္ဌေန ဥပကာရကဘာဝဿ အဝိဇဟနတော။ အဓိပတိ ပန ဇေဋ္ဌကဋ္ဌေန ဥပကာရကော၊ န စ ဧကက္ခဏေ ဗဟူ ဇေဋ္ဌကာ နာမ ဟောန္တိ။ တသ္မာ ဧကတော ဥပ္ပန္နာနမ္ပိ နေသံ ဧကက္ခဏေ အဓိပတိပစ္စယဘာဝေါ နတ္ထိ။ တဿ အဓိပတိပစ္စယဘာဝဿ ဧကက္ခဏေ အဘာဝတော ဣဓ ဧဝံ ဒေသနာ ကတာတိ။

Evaṁ sahajātādhipatiṁ dassetvā idāni ārammaṇādhipatiṁ dassetuṁ **yaṁ yaṁ dhammaṁ garuṁ katvā**ti-ādi āraddhaṁ. Tattha **yaṁ yaṁ dhammanti** yaṁ yaṁ ārammaṇadhammaṁ. **Garuṁ katvā**ti garukāracittīkāravasena vā assādavasena vā garuṁ bhāriyaṁ laddhabbaṁ avijahitabbaṁ anavaññātaṁ katvā. **Te te dhammā**ti te te garukātabbadhammā. **Tesaṁ tesan**ti tesaṁ tesaṁ garukārakadhammānaṁ. **Adhipatipaccayenā**ti ārammaṇādhipatipaccayena paccayo hotīti ayaṁ tāvettha Pāḷivaṇṇanā.

Ayaṁ pana adhipati nāma sahajātārammaṇavasena duvidho. Tattha sahajāto chandādivasena catubbidho. Tesu ekeko kāmāvacarādivasena bhūmito catubbidho. Tattha kāmāvacaro kusalākusalakiriyavasena tividho, akusalaṁ patvā panettha vīmaṁsādhipati na labbhati. Rūpārūpāvacaro kusalakiriyavasena duvidho, apariyāpanno kusalavipākavasena duvidho. Ārammaṇādhipati pana jātibhedato kusalākusalavipākakiriyarūpanibbānānaṁ vasena chabbidhoti evamettha nānappakārabhedato viññātabbo vinicchayo.

Evaṁ bhinne panettha sahajātādhipatimhi tāva kāmāvacarakusalakiriyasaṅkhāto adhipati duhetukatihetukesu cittuppādesu chandādīnaṁ aññataraṁ jeṭṭhakaṁ katvā uppattikāle attanā sampayuttadhammānañceva cittasamuṭṭhānarūpassa ca adhipatipaccayo hoti. Rūpāvacarakusalakiriyasaṅkhātepi eseva nayo. Ayaṁ pana[1] ekanteneva labbhati. Na hi te dhammā sahajātādhipatiṁ vinā uppajjanti. Arūpāvacarakusalakiriyasaṅkhāto pana pañcavokāre rūpāvacara-adhipatisadisova, catuvokāre pana sampayuttadhammānaññeva adhipatipaccayo hoti. Tathā tatthuppanno sabbopi kāmāvacarādhipati. Apariyāpanno kusalatopi vipākatopi pañcavokāre ekanteneva sampayuttadhammānañceva cittasamuṭṭhānarūpānañca adhipatipaccayo hoti, catuvokāre arūpadhammānaññeva. Akusalo kāmabhave micchattaniyatacittesu[2] ekanteneva sampayuttakānañceva cittasamuṭṭhānarūpānañca adhipatipaccayo hoti. Aniyato kāmabhava-

1. Panettha (Syā) 2. Micchattaniyatacittesu dvepaṭighacittesu ca (Ka)

ဧဝံ သဟဇာတာဓိပတိံ ဒဿေတွာ ဣဒါနိ အာရမ္မဏာဓိပတိံ ဒဿေတုံ **ယံ ယံ ဓမ္မံ ဂရုံ ကတွာ**တိအာဒိ အာရဒ္ဓံ။ တတ္ထ **ယံ ယံ ဓမ္မန္တိ** ယံ ယံ အာရမ္မဏဓမ္မံ။ **ဂရုံ ကတွာ**တိ ဂရုကာရစိတ္တီကာရဝသေန ဝါ အဿာဒဝသေန ဝါ ဂရုံ ဘာရိယံ လဒ္ဓဗ္ဗံ အဝိဇဟိတဗ္ဗံ အနဝညာတံ ကတွာ။ **တေ တေ ဓမ္မာ**တိ တေ တေ ဂရုကာတဗ္ဗဓမ္မာ။ **တေသံ တေသန္တိ** တေသံ တေသံ ဂရုကာရကဓမ္မာနံ။ **အဓိပတိပစ္စယေနာ**တိ အာရမ္မဏာဓိပတိပစ္စယေန ပစ္စယော ဟောတီတိ အယံ တာဝေတ္ထ ပါဠိဝဏ္ဏနာ။

အယံ ပန အဓိပတိ နာမ သဟဇာတာရမ္မဏဝသေန ဒုဝိဓော။ တတ္ထ သဟဇာတော ဆန္ဒာဒိဝသေန စတုဗ္ဗိဓော။ တေသု ဧကေကော ကာမာဝစရာဒိဝသေန ဘူမိတော စတုဗ္ဗိဓော။ တတ္ထ ကာမာဝစရော ကုသလာကုသလကိရိယဝသေန တိဝိဓော၊ အကုသလံ ပတွာ ပနေတ္ထ ဝီမံသာဓိပတိ န လဗ္ဘတိ။ ရူပါရူပါဝစရော ကုသလကိရိယဝသေန ဒုဝိဓော၊ အပရိယာပန္နော ကုသလဝိပါကဝသေန ဒုဝိဓော။ အာရမ္မဏာဓိပတိ ပန ဇာတိဘေဒတော ကုသလာကုသလဝိပါကကိရိယရူပနိဗ္ဗာနာနံ ဝသေန ဆဗ္ဗိဓောတိ ဧဝမေတ္ထ နာနပ္ပကာရဘေဒတော ဝိညာတဗ္ဗော ဝိနိစ္ဆယော။

ဧဝံ ဘိန္နေ ပနေတ္ထ သဟဇာတာဓိပတိမှိ တာဝ ကာမာဝစရကုသလကိရိယသင်္ခါတော အဓိပတိ ဒုဟေတုကတိဟေတုကေသု စိတ္တုပ္ပာဒေသု ဆန္ဒာဒီနံ အညတရံ ဇေဋ္ဌကံ ကတွာ ဥပ္ပတ္တိကာလေ အတ္တနာ သမ္ပယုတ္တဓမ္မာနဉ္စေဝ စိတ္တသမုဋ္ဌာနရူပဿ စ အဓိပတိပစ္စယော ဟောတိ။ ရူပါဝစရကုသလကိရိယသင်္ခါတေပိ ဧသေဝ နယော။ အယံ ပန[၁] ဧကန္တေနေဝ လဗ္ဘတိ။ န ဟိ တေ ဓမ္မာ သဟဇာတာဓိပတိံ ဝိနာ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ။ အရူပါဝစရကုသလကိရိယသင်္ခါတော ပန ပဉ္စဝေါကာရေ ရူပါဝစရအဓိပတိသဒိသောဝ၊ စတုဝေါကာရေ ပန သမ္ပယုတ္တဓမ္မာနညေဝ အဓိပတိပစ္စယော ဟောတိ။ တထာ တတ္ထုပ္ပန္နော သဗ္ဗောပိ ကာမာဝစရာဓိပတိ။ အပရိယာပန္နော ကုသလတောပိ ဝိပါကတောပိ ပဉ္စဝေါကာရေ ဧကန္တေနေဝ သမ္ပယုတ္တဓမ္မာနဉ္စေဝ စိတ္တသမုဋ္ဌာနရူပါနဉ္စ အဓိပတိပစ္စယော ဟောတိ၊ စတုဝေါကာရေ အရူပဓမ္မာနညေဝ။ အကုသလော ကာမဘဝေ မိစ္ဆတ္တနိယတစိတ္တေသု[၂] ဧကန္တေနေဝ သမ္ပယုတ္တကာနဉ္စေဝ စိတ္တသမုဋ္ဌာနရူပါနဉ္စ အဓိပတိပစ္စယော ဟောတိ။ အနိယတော ကာမဘဝ-

၁-ပနေတ္ထ (သျာ) ၂-မိစ္ဆတ္တနိယတစိတ္တေသု ဒွေပဋိဃစိတ္တေသု စ (က)

rūpabhavesu attano adhipatikāle tesaññeva. Arūpabhave arūpadhammānaññeva adhipatipaccayo hoti. Ayaṁ tāva sahajātādhipatimhi nayo.

Ārammaṇādhipatimhi pana kāmāvacarakusalo ārammaṇādhipati kāmāvacarakusalassa lobhasahagatākusalassāti imesaṁ dvinnaṁ rāsīnaṁ ārammaṇādhipatipaccayo hoti. Rūpāvacarārūpāvacarepi kusalārammaṇādhipatimhi eseva nayo. Apariyāpannakusalo pana ārammaṇādhipati kāmāvacarato ñāṇasampayuttakusalassa ceva ñāṇasampayuttakiriyassa ca ārammaṇādhipatipaccayo hoti. Akusalo pana ārammaṇādhipati nāma lobhasahagatacittuppādo vuccati. So lobhasahagatākusalasseva ārammaṇādhipatipaccayo hoti. Kāmāvacaro pana vipākārammaṇādhipati lobhasahagatākusalasseva ārammaṇādhipatipaccayo hoti. Tathā rūpāvacarārūpāvacaravipākārammaṇādhipati. Lokuttaro pana vipākārammaṇādhipati kāmāvacarato ñāṇasampayuttakusalakiriyānaññeva ārammaṇādhipatipaccayo hoti. Kāmāvacarādibhedato pana tividhopi kiriyārammaṇādhipati lobhasahagatākusalasseva ārammaṇādhipatipaccayo hoti. Catusamuṭṭhānikarūpasaṅkhāto rūpakkhandho ārammaṇādhipati lobhasahagatākusalasseva ārammaṇādhipatipaccayo hoti. Nibbānaṁ kāmāvacarato ñāṇasampayuttakusalassa ñāṇasampayuttakiriyassa lokuttarakusalassa lokuttaravipākassa cāti imesaṁ catunnaṁ rāsīnaṁ ārammaṇādhipatipaccayo hotīti evamettha paccayuppannatopi viññātabbo vinicchayoti.

Adhipatipaccayaniddesavaṇṇanā.

4. Anantarapaccayaniddesavaṇṇanā

4. Anantarapaccayaniddese **manodhātuyā**ti vipākamanodhātuyā. **Manoviññāṇadhātuyā**ti santīraṇakiccāya ahetukavipākamanoviññāṇadhātuyā. Tato paraṁ pana voṭṭhabbanajavanatadārammaṇabhavaṅgakiccā

ရူပဘဝေသု အတ္တနော အဓိပတိကာလေ တေသညေ္ဝ။ အရူပဘဝေ အရူပဓမ္မာနညေ္ဝ အဓိပတိပစ္စယော ဟောတိ။ အယံ တာဝ သဟဇာတာဓိပတိမှိ နယော။

အာရမ္မဏာဓိပတိမှိ ပန ကာမာဝစရကုသလော အာရမ္မဏာဓိပတိ ကာမာဝစရကုသလဿ လောဘသဟဂတာကုသလဿာတိ ဣမေသံ ဒွိန္နံ ရာသီနံ အာရမ္မဏာဓိပတိပစ္စယော ဟောတိ။ ရူပါဝစရာရူပါဝစရေပိ ကုသလာရမ္မဏာဓိပတိမှိ ဧသေဝ နယော။ အပရိယာပန္နကုသလော ပန အာရမ္မဏာဓိပတိ ကာမာဝစရတော ဉာဏသမ္ပယုတ္တကုသလဿ စေဝ ဉာဏသမ္ပယုတ္တကိရိယဿ စ အာရမ္မဏာဓိပတိပစ္စယော ဟောတိ။ အကုသလော ပန အာရမ္မဏာဓိပတိ နာမ လောဘသဟဂတစိတ္တုပ္ပါဒေါ ဝုစ္စတိ။ သော လောဘသဟဂတာကုသလဿေဝ အာရမ္မဏာဓိပတိပစ္စယော ဟောတိ။ ကာမာဝစရော ပန ဝိပါကာရမ္မဏာဓိပတိ လောဘသဟဂတာကုသလဿေဝ အာရမ္မဏာဓိပတိပစ္စယော ဟောတိ။ တထာ ရူပါဝစရာရူပါဝစရဝိပါကာရမ္မဏာဓိပတိ။ လောကုတ္တရော ပန ဝိပါကာရမ္မဏာဓိပတိ ကာမာဝစရတော ဉာဏသမ္ပယုတ္တကုသလကိရိယာနညေ္ဝ အာရမ္မဏာဓိပတိပစ္စယော ဟောတိ။ ကာမာဝစရာဒိဘေဒတော ပန တိဝိဓောပိ ကိရိယာရမ္မဏာဓိပတိ လောဘသဟဂတာကုသလဿေဝ အာရမ္မဏာဓိပတိပစ္စယော ဟောတိ။ စတုသမုဋ္ဌာနိကရူပသင်္ခါတော ရူပက္ခန္ဓော အာရမ္မဏာဓိပတိ လောဘသဟဂတာကုသလဿေဝ အာရမ္မဏာဓိပတိပစ္စယော ဟောတိ။ နိဗ္ဗာနံ ကာမာဝစရတော ဉာဏသမ္ပယုတ္တကုသလဿ ဉာဏသမ္ပယုတ္တကိရိယဿ လောကုတ္တရကုသလဿ လောကုတ္တရဝိပါကဿ စာတိ ဣမေသံ စတုန္နံ ရာသီနံ အာရမ္မဏာဓိပတိပစ္စယော ဟောတီတိ ဧဝမေတ္ထ ပစ္စယုပ္ပန္နတောပိ ဝိညာတဗ္ဗော ဝိနိစ္ဆယောတိ။

အဓိပတိပစ္စယနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ။

၄-အနန္တရပစ္စယနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ

၄။ အနန္တရပစ္စယနိဒ္ဒေသေ **မနောဓာတုယာ**တိ ဝိပါကမနောဓာတုယာ။ **မနောဝိညာဏဓာတုယာ**တိ သန္တီရဏကိစ္စာယ အဟေတုကဝိပါကမနောဝိညာဏဓာတုယာ။ တတော ပရံ ပန ဝေါဋ္ဌဗ္ဗနဇဝနတဒါရမ္မဏဘဝင်္ဂကိစ္စာ

manoviññāṇadhātuyo vattabbā siyuṁ, tā avuttāpi imināva nayena veditabbāti nayaṁ dassetvā desanā saṁkhittā. "Purimā purimā kusalā dhammā"ti-ādike ca chaṭṭhanaye tā saṅgahitātipi idha na vuttāti veditabbā. Tattha **purimā purimā**ti chasu dvāresupi anantarātītā kusalajavanadhammā daṭṭhabbā. **Pacchimānaṁ pacchimānan**ti anantara-uppajjamānānaññeva. **Kusalānan**ti sadisakusalānaṁ. **Abyākatānan**ti idaṁ pana kusalānantaraṁ tadārammaṇabhavaṅgaphalasamāpattivasena vuttaṁ. Akusalamūlake **abyākatānan**ti tadārammaṇabhavaṅgasaṅkhātānaññeva. Abyākatamūlake **abyākatānan**ti āvajjanajavanavasena vā bhavaṅgavasena vā pavattānaṁ kiriyavipākābyākatānaṁ. Kiriyamanodhātuto paṭṭhāya pana yāva voṭṭhabbanakiccā manoviññāṇadhātu, tāva pavattesu vīthicittesupi ayaṁ nayo labbhateva. **Kusalānan**ti pañcadvāre voṭṭhabbanānantarānaṁ manodvāre āvajjanānantarānaṁ paṭhamajavanakusalānaṁ. **Akusalānan**ti padepi eseva nayo. **Yesaṁ yesan**ti idaṁ sabbesampi anantarapaccayadhammānaṁ saṅkhepalakkhaṇanti ayaṁ tāvettha Pāḷivaṇṇanā.

Ayaṁ pana anantarapaccayo nāma ṭhapetvā nibbānaṁ catubhūmako arūpadhammarāsiyevāti veditabbo. So jātivasena kusalākusalavipākakiriyato catudhā bhijjati. Tattha kusalo kāmāvacarādibhedato catubbidho hoti, akusalo kāmāvacarova, vipāko catubhūmako, kiriyānantarapaccayo pana tebhūmakoti evamettha nānappakārabhedato viññātabbo vinicchayo.

Evaṁ bhinne panettha kāmāvacarakusalo attanā sadisasseva kāmāvacarakusalassa anantarapaccayo hoti. Ñāṇasampayuttakāmāvacarakusalo pana rūpāvacarakusalassa arūpāvacarakusalassa lokuttarakusalassāti imesaṁ tiṇṇaṁ rāsīnaṁ anantarapaccayo hoti. Kāmāvacarakusalo ca kāmāvacaravipākassa, rūpāvacarārūpāvacaravipākassa, ñāṇasampayutto lokuttaravipākassāpīti imesaṁ catunnaṁ rāsīnaṁ anantarapaccayo hoti. Rūpāvacarakusalo rūpāvacarakusalassa ñāṇasampayuttakāmāvacaravipākassa rūpāvacaravipākassāti imesaṁ tiṇṇaṁ rāsīnaṁ anantarapaccayo hoti. Arūpāvacarakusalo tesaṁ dvinnaṁ vipākānaṁ

မနောဝိညာဏဓာတုယော ဝတ္တဗ္ဗာ သိယုံ၊ တာ အဝုတ္တာပိ ဣမိနာဝ နယေန ဝေဒိတဗ္ဗာတိ နယံ ဒဿေတွာ ဒေသနာ သံခိတ္တာ။ "ပုရိမာ ပုရိမာ ကုသလာ ဓမ္မာ"တိအာဒိကေ စ ဆဋ္ဌနယေ တာ သင်္ဂဟိတာတိပိ ဣဓ န ဝုတ္တာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ တတ္ထ **ပုရိမာ ပုရိမာ**တိ ဆသု ဒွါရေသုပိ အနန္တရာတီတာ ကုသလဇဝနဓမ္မာ ဒဋ္ဌဗ္ဗာ။ **ပစ္ဆိမာနံ ပစ္ဆိမာနန္တိ** အနန္တရဥပ္ပဇ္ဇမာနာနညေဝ။ **ကုသလာနန္တိ** သဒိသကုသလာနံ။ **အဗျာကတာနန္တိ** ဣဒံ ပန ကုသလာနန္တရံ တဒါရမ္မဏဘဝင်္ဂဖလသမာပတ္တိဝသေန ဝုတ္တံ။ အကုသလမူလကေ **အဗျာကတာနန္တိ** တဒါရမ္မဏဘဝင်္ဂသင်္ခါတာနညေဝ။ အဗျာကတမူလကေ **အဗျာကတာနန္တိ** အာဝဇ္ဇနဇဝနဝသေန ဝါ ဘဝင်္ဂဝသေန ဝါ ပဝတ္တာနံ ကိရိယဝိပါကာဗျာကတာနံ။ ကိရိယမနောဓာတုတော ပဋ္ဌာယ ပန ယာဝ ဝေါဋ္ဌဗ္ဗနကိစ္စာ မနောဝိညာဏဓာတု၊ တာဝ ပဝတ္တေသု ဝီထိစိတ္တေသုပိ အယံ နယော လဗ္ဘတေဝ။ **ကုသလာနန္တိ** ပဉ္စဒွါရေ ဝေါဋ္ဌဗ္ဗနာနန္တရာနံ မနောဒွါရေ အာဝဇ္ဇနာနန္တရာနံ ပဌမဇဝနကုသလာနံ။ **အကုသလာနန္တိ** ပဒေပိ ဧသေဝ နယော။ **ယေသံ ယေသန္တိ** ဣဒံ သဗ္ဗေသမ္ပိ အနန္တရပစ္စယဓမ္မာနံ သင်္ခေပလက္ခဏန္တိ အယံ တာဝေတ္ထ ပါဠိဝဏ္ဏနာ။

အယံ ပန အနန္တရပစ္စယော နာမ ဌပေတွာ နိဗ္ဗာနံ စတုဘူမကော အရူပဓမ္မရာသိယေဝါတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ သော ဇာတိဝသေန ကုသလာကုသလဝိပါကကိရိယတော စတုဓာ ဘိဇ္ဇတိ။ တတ္ထ ကုသလော ကာမာဝစရာဒိဘေဒတော စတုဗ္ဗိဓော ဟောတိ၊ အကုသလော ကာမာဝစရောဝ၊ ဝိပါကော စတုဘူမကော၊ ကိရိယာနန္တရပစ္စယော ပန တေဘူမကောတိ ဧဝမေတ္ထ နာနပ္ပကာရဘေဒတော ဝိညာတဗ္ဗော ဝိနိစ္ဆယော။

ဧဝံ ဘိန္နေ ပနေတ္ထ ကာမာဝစရကုသလော အတ္တနာ သဒိသဿေဝ ကာမာဝစရကုသလဿ အနန္တရပစ္စယော ဟောတိ။ ဉာဏသမ္ပယုတ္တကာမာဝစရကုသလော ပန ရူပါဝစရကုသလဿ အရူပါဝစရကုသလဿ လောကုတ္တရကုသလဿာတိ ဣမေသံ တိဏ္ဏံ ရာသီနံ အနန္တရပစ္စယော ဟောတိ။ ကာမာဝစရကုသလော စ ကာမာဝစရဝိပါကဿ, ရူပါဝစရာရူပါဝစရဝိပါကဿ, ဉာဏသမ္ပယုတ္တော လောကုတ္တရဝိပါကဿာပီတိ ဣမေသံ စတုန္နံ ရာသီနံ အနန္တရပစ္စယော ဟောတိ။ ရူပါဝစရကုသလော ရူပါဝစရကုသလဿ ဉာဏသမ္ပယုတ္တကာမာဝစရဝိပါကဿ ရူပါဝစရဝိပါကဿာတိ ဣမေသံ တိဏ္ဏံ ရာသီနံ အနန္တရပစ္စယော ဟောတိ။ အရူပါဝစရကုသလော တေသံ ဒွိန္နံ ဝိပါကာနံ

attano kusalassa vipākassa cāti avisesena catunnaṁ rāsīnaṁ anantarapaccayo hoti. Visesena panettha nevasaññānāsaññāyatanakusalo anāgāmiphalasaṅkhātassa lokuttaravipākassapi anantarapaccayo hoti. Lokuttarakusalo lokuttaravipākasseva anantarapaccayo hoti. Akusalo avisesena akusalassa ceva kusalākusalavipākassa ca. Visesena panettha sukhamajjhattavedanāsampayutto akusalo rūpāvacarā rūpāvacaravipākassāpīti imesaṁ catunnaṁ rāsīnaṁ anantarapaccayo hoti.

Kāmāvacaravipākassa ñāṇasampayutto vā ñāṇavippayutto vā vipāko kāmāvacarakiriyāvajjanassa, ñāṇasampayuttavipāko panettha paṭisandhivasena uppajjamānassa rūpāvacarārūpāvacaravipākassāpīti imesaṁ catunnaṁ rāsīnaṁ anantarapaccayo hoti. Rūpāvacaravipāko sahetukakāmāvacaravipākassa rūpāvacarārūpāvacaravipākassa kāmāvacarakiriyāvajjanassāti imesaṁ catunnaṁ rāsīnaṁ anantarapaccayo hoti. Arūpāvacaravipāko tihetukakāmāvacaravipākassa arūpāvacaravipākassa kāmāvacarakiriyāvajjanassāti tiṇṇaṁ rāsīnaṁ anantarapaccayo hoti. Lokuttaravipāko tihetukakāmāvacaravipākassa rūpāvacarārūpāvacaralokuttaravipākassāti catunnaṁ rāsīnaṁ anantarapaccayo hoti.

Kāmāvacarakiriyaṁ kāmāvacarakusalākusalassa catubhūmakavipākassa tebhūmakakiriyassāti navannaṁ rāsīnaṁ anantarapaccayo hoti. Rūpāvacarakiriyaṁ tihetukakāmāvacaravipākassa rūpāvacaravipākassa rūpāvacarakiriyassāti tiṇṇaṁ rāsīnaṁ anantarapaccayo hoti. Arūpāvacarakiriyaṁ tihetukakāmāvacaravipākassa rūpāvacarārūpāvacaralokuttaravipākassa arūpāvacarakiriyassāti pañcannaṁ rāsīnaṁ anantarapaccayo hotīti evamettha paccayuppannatopi viññātabbo vinicchayoti.

Anantarapaccayaniddesavaṇṇanā.

အတ္တနော ကုသလဿ ဝိပါကဿ စာတိ အဝိသေသေန စတုန္နံ ရာသီနံ အနန္တရပစ္စယော ဟောတိ။ ဝိသေသေန ပနေတ္ထ နေဝသညာနာသညာယတနကုသလော အနာဂါမိဖလသင်္ခါတဿ လောကုတ္တရဝိပါကဿပိ အနန္တရပစ္စယော ဟောတိ။ လောကုတ္တရကုသလော လောကုတ္တရဝိပါကဿေဝ အနန္တရပစ္စယော ဟောတိ။ အကုသလော အဝိသေသေန အကုသလဿ စေဝ ကုသလာကုသလဝိပါကဿ စ။ ဝိသေသေန ပနေတ္ထ သုခမဇ္ဈတ္တဝေဒနာသမ္ပယုတ္တော အကုသလော ရူပါဝစရာရူပါဝစရဝိပါကဿာပီတိ ဣမေသံ စတုန္နံ ရာသီနံ အနန္တရပစ္စယော ဟောတိ။

ကာမာဝစရဝိပါကဿ ဉာဏသမ္ပယုတ္တော ဝါ ဉာဏဝိပ္ပယုတ္တော ဝါ ဝိပါကော ကာမာဝစရကိရိယာဝဇ္ဇနဿ၊ ဉာဏသမ္ပယုတ္တဝိပါကော ပနေတ္ထ ပဋိသန္ဓိဝသေန ဥပ္ပဇ္ဇမာနဿ ရူပါဝစရာရူပါဝစရဝိပါကဿာပီတိ ဣမေသံ စတုန္နံ ရာသီနံ အနန္တရပစ္စယော ဟောတိ။ ရူပါဝစရဝိပါကော သဟေတုကကာမာဝစရဝိပါကဿ ရူပါဝစရာရူပါဝစရဝိပါကဿ ကာမာဝစရကိရိယာဝဇ္ဇနဿာတိ ဣမေသံ စတုန္နံ ရာသီနံ အနန္တရပစ္စယော ဟောတိ။ အရူပါဝစရဝိပါကော တိဟေတုကကာမာဝစရဝိပါကဿ အရူပါဝစရဝိပါကဿ ကာမာဝစရကိရိယာဝဇ္ဇနဿာတိ တိဏ္ဏံ ရာသီနံ အနန္တရပစ္စယော ဟောတိ။ လောကုတ္တရဝိပါကော တိဟေတုကကာမာဝစရဝိပါကဿ ရူပါဝစရာရူပါဝစရလောကုတ္တရဝိပါကဿာတိ စတုန္နံ ရာသီနံ အနန္တရပစ္စယော ဟောတိ။

ကာမာဝစရကိရိယံ ကာမာဝစရကုသလာကုသလဿ စတုဘူမကဝိပါကဿ တေဘူမကကိရိယဿာတိ နဝန္နံ ရာသီနံ အနန္တရပစ္စယော ဟောတိ။ ရူပါဝစရကိရိယံ တိဟေတုကကာမာဝစရဝိပါကဿ ရူပါဝစရဝိပါကဿ ရူပါဝစရကိရိယဿာတိ တိဏ္ဏံ ရာသီနံ အနန္တရပစ္စယော ဟောတိ။ အရူပါဝစရကိရိယံ တိဟေတုကကာမာဝစရဝိပါကဿ ရူပါဝစရာရူပါဝစရလောကုတ္တရဝိပါကဿ အရူပါဝစရကိရိယဿာတိ ပဉ္စန္နံ ရာသီနံ အနန္တရပစ္စယော ဟောတီတိ ဧဝမေတ္ထ ပစ္စယုပ္ပန္နတောပိ ဝိညာတဗ္ဗော ဝိနိစ္ဆယောတိ။

အနန္တရပစ္စယနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ။

5. Samanantarapaccayaniddesavaṇṇanā

5. Samanantarapaccayaniddesopi iminā samānagatikova. Ime pana dve paccayā mahāvitthārā, tasmā sabbacittuppattivasena tesaṁ upaparikkhitvā vitthāro gahetabboti.

Samanantarapaccayaniddesavaṇṇanā.

---

6. Sahajātapaccayaniddesavaṇṇanā

6. Sahajātapaccayaniddese **aññamaññan**ti añño aññassa. Iminā etesaṁ[1] dhammānaṁ ekakkhaṇe paccayabhāvañceva paccayuppannabhāvañca dīpeti. **Okkantikkhaṇe**ti pañcavokārabhave paṭisandhikkhaṇe. Tasmiñhi khaṇe nāmarūpaṁ okkantaṁ viya pakkhandantaṁ viya paralokato imaṁ lokaṁ āgantvā pavisantaṁ viya uppajjati, tasmā so khaṇo "okkantikkhaṇo"ti vuccati. Ettha ca **rūpan**ti hadayavatthumattameva adhippetaṁ. Tañhi nāmassa, nāmañca tassa aññamaññaṁ sahajātapaccayaṭṭhaṁ pharati. **Cittacetasikā**ti pavattiyaṁ cattāro khandhā. **Sahajātapaccayenā**ti ettha cittasamuṭṭhānarūpā cittacetasikānaṁ paccayaṭṭhaṁ na pharanti, tasmā "aññamaññan"ti na vuttaṁ. Tathā upādārūpā bhūtānaṁ. **Rūpino dhammā arūpīnaṁ dhammānan**ti hadayavatthu catunnaṁ khandhānaṁ. **Kiñci kāle**ti kismiñci kāle. **Sahajātapaccayenā**ti paṭisandhiṁ sandhāya vuttaṁ. **Na sahajātapaccayenā**ti pavattiṁ **sandhāya** vuttaṁ.

Ayaṁ pana cattāro khandhā arūpino aññamaññaṁ sahajātapaccayena paccayoti evaṁ chahi koṭṭhāsehi ṭhito. Tattha tayo koṭṭhāsā aññamaññavasena vuttā, tayo na aññamaññavasena. Tattha paṭhamakoṭṭhāse arūpameva paccayo ceva paccayuppannañca, dutiye rūpameva, tatiye nāmarūpaṁ, catutthe paccayo arūpaṁ, paccayuppannaṁ rūpaṁ, pañcame paccayopi paccayuppannampi rūpameva, chaṭṭhe paccayo rūpaṁ, paccayuppannaṁ arūpanti ayaṁ tāvettha Pāḷivaṇṇanā.

Ayaṁ pana sahajātapaccayo jātivasena kusalo akusalo vipāko kiriyaṁ rūpanti pañcadhā bhijjati. Tattha kusalo bhūmito

---

1. Imināva tesaṁ (Sī, Ka)

၅-သမနန္တရပစ္စယနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ

၅။ သမနန္တရပစ္စယနိဒ္ဒေသောပိ ဣမိနာ သမာနဂတိကောဝ။ ဣမေ ပန ဒွေ ပစ္စယာ မဟာဝိတ္ထာရာ၊ တသ္မာ သဗ္ဗစိတ္တုပ္ပတ္တိဝသေန တေသံ ဥပပရိက္ခိတွာ ဝိတ္ထာရော ဂဟေတဗ္ဗောတိ။

သမနန္တရပစ္စယနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ။

၆-သဟဇာတပစ္စယနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ

၆။ သဟဇာတပစ္စယနိဒ္ဒေသေ **အညမညန္တိ** အညော အညဿ။ ဣမိနာ ဧတေသံ[၁] ဓမ္မာနံ ဧကက္ခဏေ ပစ္စယဘာဝဉ္စေဝ ပစ္စယုပ္ပန္နဘာဝဉ္စ ဒီပေတိ။ **ဩက္ကန္တိက္ခဏေ**တိ ပဉ္စဝေါကာရဘဝေ ပဋိသန္ဓိက္ခဏေ။ တသ္မိဉ္ဟိ ခဏေ နာမရူပံ ဩက္ကန္တံ ဝိယ ပက္ခန္ဒန္တံ ဝိယ ပရလောကတော ဣမံ လောကံ အာဂန္တွာ ပဝိသန္တံ ဝိယ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ တသ္မာ သော ခဏော "ဩက္ကန္တိက္ခဏော"တိ ဝုစ္စတိ။ ဧတ္ထ စ **ရူပန္တိ** ဟဒယဝတ္ထုမတ္တမေဝ အဓိပ္ပေတံ။ တဉ္ဟိ နာမဿ, နာမဉ္စ တဿ အညမညံ သဟဇာတပစ္စယဋ္ဌံ ဖရတိ။ **စိတ္တစေတသိကာ**တိ ပဝတ္တိယံ စတ္တာရော ခန္ဓာ။ **သဟဇာတပစ္စယေနာ**တိ ဧတ္ထ စိတ္တသမုဋ္ဌာနရူပါ စိတ္တစေတသိကာနံ ပစ္စယဋ္ဌံ န ဖရန္တိ၊ တသ္မာ "အညမည"န္တိ န ဝုတ္တံ။ တထာ ဥပါဒါရူပါ ဘူတာနံ။ **ရူပိနော ဓမ္မာ အရူပီနံ ဓမ္မာနန္တိ** ဟဒယဝတ္ထု စတုန္နံ ခန္ဓာနံ။ **ကိဉ္စိ ကာလေ**တိ ကိသ္မိဉ္စိ ကာလေ။ **သဟဇာတပစ္စယေနာ**တိ ပဋိသန္ဓိံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ။ **န သဟဇာတပစ္စယေနာ**တိ ပဝတ္တိံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ။

အယံ ပန စတ္တာရော ခန္ဓာ အရူပိနော အညမညံ သဟဇာတပစ္စယေန ပစ္စယောတိ ဧဝံ ဆဟိ ကောဋ္ဌာသေဟိ ဌိတော။ တတ္ထ တယော ကောဋ္ဌာသာ အညမညဝသေန ဝုတ္တာ၊ တယော န အညမညဝသေန။ တတ္ထ ပဌမကောဋ္ဌာသေ အရူပမေဝ ပစ္စယော စေဝ ပစ္စယုပ္ပန္နဉ္စ၊ ဒုတိယေ ရူပမေဝ၊ တတိယေ နာမရူပံ၊ စတုတ္ထေ ပစ္စယော အရူပံ, ပစ္စယုပ္ပန္နံ ရူပံ၊ ပဉ္စမေ ပစ္စယောပိ ပစ္စယုပ္ပန္နမ္ပိ ရူပမေဝ၊ ဆဋ္ဌေ ပစ္စယော ရူပံ, ပစ္စယုပ္ပန္နံ အရူပန္တိ အယံ တာဝေတ္ထ ပါဠိဝဏ္ဏနာ။

အယံ ပန သဟဇာတပစ္စယော ဇာတိဝသေန ကုသလော အကုသလော ဝိပါကော ကိရိယံ ရူပန္တိ ပဉ္စဓာ ဘိဇ္ဇတိ။ တတ္ထ ကုသလော ဘူမိတော

၁-ဣမိနာဝ တေသံ (သီ၊ က)

catubbidho hoti, akusalo ekavidhova, vipāko catubbidho, kiriyasaṅkhāto tividho, rūpaṁ ekavidhaṁ kāmāvacaramevāti evaṁ tāvettha nānappakārabhedato viññātabbo vinicchayo.

Evaṁ bhinne panettha catubhūmakampi kusalaṁ pañcavokārabhave attanā sampayuttadhammānañceva cittasamuṭṭhānarūpassa ca sahajātapaccayo hoti, tathā akusalaṁ. Yaṁ panettha arūpe uppajjati, taṁ arūpadhammānaṁyeva sahajātapaccayo hoti.

Kāmāvacararūpāvacaravipākaṁ cittasamuṭṭhānarūpassa ceva sampayuttadhammānañca sahajātapaccayo hoti. Yaṁ panettha rūpaṁ na samuṭṭhāpeti, taṁ sampayuttadhammānaññeva. Yaṁ paṭisandhiyaṁ uppajjati, taṁ kaṭattārūpānañcāpi sahajātapaccayo hoti. Arūpāvacaravipākaṁ sampayuttadhammānaññeva. Lokuttaravipākaṁ pañcavokāre sampayuttadhammānañceva cittasamuṭṭhānarūpānañca, catuvokāre arūpānaññeva. Kāmāvacara-arūpāvacarakiriyā pañcavokāre sampayuttakānañceva cittasamuṭṭhānarūpānañca sahajātapaccayo hoti, catuvokāre arūpānaññeva. Rūpāvacarakiriyā sampayuttadhammānañceva cittasamuṭṭhānarūpānañca ekantena sahajātapaccayo hoti.

Catusamuṭṭhānikassa rūpassa kammasamuṭṭhānarūpe ekaṁ mahābhūtaṁ tiṇṇaṁ, tīṇi ekassa, dve dvinnaṁ mahābhūtānaṁ, mahābhūtā upādārūpassa sahajātapaccayena paccayo. Kāmāvacararūpāvacarapaṭisandhikkhaṇe vatthurūpaṁ vipākakkhandhānaṁ sahajātapaccayena paccayo. Utucittāhārasamuṭṭhānesu pana mahābhūtāni aññamaññañceva upādārūpassa ca sahajātapaccayena paccayoti evamettha paccayuppannatopi viññātabbo vinicchayoti.

Sahajātapaccayaniddesavaṇṇanā.

---

7. Aññamaññapaccayaniddesavaṇṇanā

7. Aññamaññapaccayaniddese sahajātapaccayaniddesassa purimānaṁ tiṇṇaṁ koṭṭhāsānaṁ vasena Pāḷi āgatā, tassā tattha vuttasadisāva vaṇṇanāti puna na gahitā. Ayampi ca aññamaññapaccayo jātivasena kusalo akusalo vipāko kiriyaṁ rūpanti pañcadhā bhinno. Tattha kusalo

စတုဗ္ဗိဓော ဟောတိ၊ အကုသလော ဧကဝိဓောဝ၊ ဝိပါကော စတုဗ္ဗိဓော၊ ကိရိယသင်္ခါတော တိဝိဓော၊ ရူပံ ဧကဝိဓံ ကာမာဝစရမေဝါတိ ဧဝံ တာဝေတ္ထ နာနပ္ပကာရဘေဒတော ဝိညာတဗ္ဗော ဝိနိစ္ဆယော။

ဧဝံ ဘိန္နေ ပနေတ္ထ စတုဘူမကမ္ပိ ကုသလံ ပဉ္စဝေါကာရဘဝေ အတ္တနာ သမ္ပယုတ္တဓမ္မာနဉ္စေဝ စိတ္တသမုဋ္ဌာနရူပဿ စ သဟဇာတပစ္စယော ဟောတိ၊ တထာ အကုသလံ။ ယံ ပနေတ္ထ အရူပေ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ တံ အရူပဓမ္မာနံယေဝ သဟဇာတပစ္စယော ဟောတိ။

ကာမာဝစရရူပါဝစရဝိပါကံ စိတ္တသမုဋ္ဌာနရူပဿ စေဝ သမ္ပယုတ္တဓမ္မာနဉ္စ သဟဇာတပစ္စယော ဟောတိ။ ယံ ပနေတ္ထ ရူပံ န သမုဋ္ဌာပေတိ၊ တံ သမ္ပယုတ္တဓမ္မာနညေဝ။ ယံ ပဋိသန္ဓိယံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ တံ ကဋတ္တာရူပါနဉ္စာပိ သဟဇာတပစ္စယော ဟောတိ။ အရူပါဝစရဝိပါကံ သမ္ပယုတ္တဓမ္မာနညေဝ။ လောကုတ္တရဝိပါကံ ပဉ္စဝေါကာရေ သမ္ပယုတ္တဓမ္မာနဉ္စေဝ စိတ္တသမုဋ္ဌာနရူပါနဉ္စ၊ စတုဝေါကာရေ အရူပါနညေဝ။ ကာမာဝစရအရူပါဝစရကိရိယာ ပဉ္စဝေါကာရေ သမ္ပယုတ္တကာနဉ္စေဝ စိတ္တသမုဋ္ဌာနရူပါနဉ္စ သဟဇာတပစ္စယော ဟောတိ၊ စတုဝေါကာရေ အရူပါနညေဝ။ ရူပါဝစရကိရိယာ သမ္ပယုတ္တဓမ္မာနဉ္စေဝ စိတ္တသမုဋ္ဌာနရူပါနဉ္စ ဧကန္တေန သဟဇာတပစ္စယော ဟောတိ။

စတုသမုဋ္ဌာနိကဿ ရူပဿ ကမ္မသမုဋ္ဌာနရူပေ ဧကံ မဟာဘူတံ တိဏ္ဏံ၊ တီဏိ ဧကဿ၊ ဒွေ ဒွိန္နံ မဟာဘူတာနံ၊ မဟာဘူတာ ဥပါဒါရူပဿ သဟဇာတပစ္စယေန ပစ္စယော။ ကာမာဝစရရူပါဝစရပဋိသန္ဓိက္ခဏေ ဝတ္ထုရူပံ ဝိပါကက္ခန္ဓာနံ သဟဇာတပစ္စယေန ပစ္စယော။ ဥတုစိတ္တာဟာရသမုဋ္ဌာနေသု ပန မဟာဘူတာနိ အညမညဉ္စေဝ ဥပါဒါရူပဿ စ သဟဇာတပစ္စယေန ပစ္စယောတိ ဧဝမေတ္ထ ပစ္စယုပ္ပန္နတောပိ ဝိညာတဗ္ဗော ဝိနိစ္ဆယောတိ။

သဟဇာတပစ္စယနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ။

၇-အညမညပစ္စယနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ

၇။ အညမညပစ္စယနိဒ္ဒေသေ သဟဇာတပစ္စယနိဒ္ဒေသဿ ပုရိမာနံ တိဏ္ဏံ ကောဋ္ဌာသာနံ ဝသေန ပါဠိ အာဂတာ၊ တဿာ တတ္ထ ဝုတ္တသဒိသာဝ ဝဏ္ဏနာတိ ပုန န ဂဟိတာ။ အယမ္ပိ စ အညမညပစ္စယော ဇာတိဝသေန ကုသလော အကုသလော ဝိပါကော ကိရိယံ ရူပန္တိ ပဉ္စဓာ ဘိန္နော။ တတ္ထ ကုသလော

bhūmito catubbidho. Sabbaṁ purimaladisamevāti evamettha nānappakārabhedato viññātabbo vinicchayo.

Evaṁ bhinne panettha sabbampi catubhūmakaṁ kusalaṁ attanā sampayuttadhammānaṁ aññamaññapaccayena paccayo. Tathā akusalaṁ. Vipāke pana kāmāvacararūpāvacaravipākaṁ paṭisandhiyaṁ vatthurūpassa, pavatte sampayuttadhammānaññeva. Arūpāvacaralokuttaravipākaṁ attanā sampayuttadhammānaññeva aññamaññapaccayena paccayo. Sabbampi kiriyaṁ sampayuttadhammānaññeva aññamaññapaccayena paccayo. Catusamuṭṭhānikarūpassa kammasamuṭṭhāne ekaṁ mahābhūtaṁ tiṇṇaṁ, tīṇi ekassa, dve dvinnaṁ mahābhūtānaṁ aññamaññapaccayena paccayo. Kāmāvacararūpāvacarapaṭisandhiyaṁ vatthurūpaṁ vipākakkhandhānaṁ aññamaññapaccayena paccayo. Utucittāhārasamuṭṭhānesu mahābhūtāneva mahābhūtānaṁ aññamaññapaccayena paccayoti evamettha paccayuppannatopi viññātabbo vinicchayoti.

Aññamaññapaccayaniddesavaṇṇanā.

---

8. Nissayapaccayaniddesavaṇṇanā

8. Nissayapaccayaniddese sahajātapaccayaniddesassa purimānaṁ pañcannaṁ koṭṭhāsānaṁ vasena sahajātanissayanayaṁ dassetvā puna chaṭṭhena koṭṭhāsena purejātanissayanayaṁ dassetuṁ **cakkhāyatanaṁ cakkhuviññāṇa dhātuyā**ti-ādi āraddhaṁ. Tattha **yaṁ rūpaṁ nissāyā**ti vatthurūpaṁ sandhāya vuttaṁ. Tañhi nissāya tividhā manodhātu, ṭhapetvā arūpavipākaṁ dvāsattatividhā manoviññāṇadhātūti imāni pañcasattati cittāni vattantīti ayaṁ tāvettha Pāḷivaṇṇanā. Ayampi nissayapaccayo jātivasena kusalādibhedato pañcadhāva bhijjati. Tattha kusalo bhūmito catubbidhova, akusalo ekavidho, vipāko catubbidho, kiriyasaṅkhāto tividho, rūpaṁ ekavidhamevāti evamettha nānappakarabhedato viññātabbo vinicchayo.

Evaṁ bhinne panettha catubhūmakampi kusalaṁ pañcavokāre sampayuttakkhandhānañceva cittasamuṭṭhānarūpassa ca nissayapaccayena paccayo hoti. Tathā

ဘူမိတော စတုဗ္ဗိဓော။ သဗ္ဗံ ပုရိမလဒိသမေဝါတိ ဧဝမေတ္ထ နာနပ္ပကာရဘေဒတော ဝိညာတဗ္ဗော ဝိနိစ္ဆယော။

ဧဝံ ဘိန္နေ ပနေတ္ထ သဗ္ဗမ္ပိ စတုဘူမကံ ကုသလံ အတ္တနာ သမ္ပယုတ္တဓမ္မာနံ အညမညပစ္စယေန ပစ္စယော။ တထာ အကုသလံ။ ဝိပါကေ ပန ကာမာဝစရရူပါဝစရဝိပါကံ ပဋိသန္ဓိယံ ဝတ္ထုရူပဿ, ပဝတ္တေ သမ္ပယုတ္တဓမ္မာနညေဝ။ အရူပါဝစရလောကုတ္တရဝိပါကံ အတ္တနာ သမ္ပယုတ္တဓမ္မာနညေဝ အညမညပစ္စယေန ပစ္စယော။ သဗ္ဗမ္ပိ ကိရိယံ သမ္ပယုတ္တဓမ္မာနညေဝ အညမညပစ္စယေန ပစ္စယော။ စတုသမုဋ္ဌာနိကရူပဿ ကမ္မသမုဋ္ဌာနေ ဧကံ မဟာဘူတံ တိဏ္ဏံ၊ တီဏိ ဧကဿ၊ ဒွေ ဒွိန္နံ မဟာဘူတာနံ အညမညပစ္စယေန ပစ္စယော။ ကာမာဝစရရူပါဝစရပဋိသန္ဓိယံ ဝတ္ထုရူပံ ဝိပါကက္ခန္ဓာနံ အညမညပစ္စယေန ပစ္စယော။ ဥတုစိတ္တာဟာရသမုဋ္ဌာနေသု မဟာဘူတာနေဝ မဟာဘူတာနံ အညမညပစ္စယေန ပစ္စယောတိ ဧဝမေတ္ထ ပစ္စယုပ္ပန္နတောပိ ဝိညာတဗ္ဗော ဝိနိစ္ဆယောတိ။

အညမညပစ္စယနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ။

၈-နိဿယပစ္စယနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ

၈။ နိဿယပစ္စယနိဒ္ဒေသေ သဟဇာတပစ္စယနိဒ္ဒေသဿ ပုရိမာနံ ပဉ္စန္နံ ကောဋ္ဌာသာနံ ဝသေန သဟဇာတနိဿယနယံ ဒဿေတွာ ပုန ဆဋ္ဌေန ကောဋ္ဌာသေန ပုရေဇာတနိဿယနယံ ဒဿေတုံ **စက္ခာယတနံ စက္ခုဝိညာဏဓာတုယာ**တိအာဒိ အာရဒ္ဓံ။ တတ္ထ **ယံ ရူပံ နိဿာယာ**တိ ဝတ္ထုရူပံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ။ တဉှိ နိဿာယ တိဝိဓာ မနောဓာတု, ဌပေတွာ အရူပဝိပါကံ ဒွါသတ္တတိဝိဓာ မနောဝိညာဏဓာတူတိ ဣမာနိ ပဉ္စသတ္တတိ စိတ္တာနိ ဝတ္တန္တီတိ အယံ တာဝေတ္ထ ပါဠိဝဏ္ဏနာ။ အယမ္ပိ နိဿယပစ္စယော ဇာတိဝသေန ကုသလာဒိဘေဒတော ပဉ္စဓာဝ ဘိဇ္ဇတိ။ တတ္ထ ကုသလော ဘူမိတော စတုဗ္ဗိဓောဝ၊ အကုသလော ဧကဝိဓော၊ ဝိပါကော စတုဗ္ဗိဓော၊ ကိရိယသင်္ခါတော တိဝိဓော၊ ရူပံ ဧကဝိဓမေဝါတိ ဧဝမေတ္ထ နာနပ္ပကာရဘေဒတော ဝိညာတဗ္ဗော ဝိနိစ္ဆယော။

ဧဝံ ဘိန္နေ ပနေတ္ထ စတုဘူမကမ္ပိ ကုသလံ ပဉ္စဝေါကာရေ သမ္ပယုတ္တက္ခန္ဓာနဉ္စေဝ စိတ္တသမုဋ္ဌာနရူပဿ စ နိဿယပစ္စယေန ပစ္စယော ဟောတိ။ တထာ

akusalaṁ. Yaṁ panettha āruppe uppajjati, taṁ arūpadhammānaññeva nissayapaccayo hoti. Kāmāvacararūpāvacaravipākaṁ pavatte sampayuttadhammānañceva cittasamuṭṭhānarūpassa ca, paṭisandhiyaṁ kaṭattārūpassāpi nissayapaccayo hoti. Arūpāvacaravipākaṁ sampayuttakkhandhānaṁyeva[1] hoti. Lokuttaravipākaṁ pañcavokāre sampayuttakānañceva cittasamuṭṭhānarūpassa ca, catuvokāre arūpasseva nissayapaccayo hoti. Kāmāvacara-arūpāvacarakiriyā pañcavokāre sampayuttakānañceva cittasamuṭṭhānarūpassa ca nissayapaccayo hoti, catuvokāre arūpānaññeva. Rūpāvacarakiriyā sampayuttakānañceva[2] cittasamuṭṭhānarūpassa ca ekantena nissayapaccayo hoti.

Catusamuṭṭhānikarūpassa ca kammasamuṭṭhānarūpe ekaṁ mahābhūtaṁ tiṇṇaṁ, tīṇi ekassa, dve dvinnaṁ mahābhūtānaṁ, mahābhūtā upādārūpānaṁ, vatthurūpaṁ pañcavokārabhave catubhūmakakusalassa, akusalassa, ṭhapetvā āruppavipākañceva dve pañcaviññāṇāni ca sesatebhūmakavipākassa, tebhūmakakiriyassāti imesaṁ catunnaṁ dhammarāsīnaṁ nissayapaccayo hoti. Cakkhāyatanādīni pañca sasampayuttānaṁ cakkhuviññāṇādīnaṁ nissayapaccayo hoti. Utucittāhārasamuṭṭhānesu pana mahābhūtā mahābhūtānañceva upādārūpassa ca nissayapaccayena paccayoti evamettha paccayuppannatopi viññātabbo vinicchayoti.

Nissayapaccayaniddesavaṇṇanā.

---

9. Upanissayapaccayaniddesavaṇṇanā

9. Upanissayapaccayaniddese **purimā purimā**ti anantarūpanissaye samanantarātītā labbhanti, ārammaṇūpanissayapakatūpanissayesu nānāvīthivasena purimatarā. Te tayopi rāsayo kusalavasena[3] kusalapade labbhanti, kusalena pana akusale samanantarātītā na labbhanti. Teneva vuttaṁ "akusalānaṁ dhammānaṁ kesañci upanissayapaccayena

1. Sampayuttadhammānaṁyeva (Syā)
2. Pañcavokāre sampayuttakānañceva (Sī, Syā)
3. Kusalapadena (Syā)

အကုသလံ။ ယံ ပနေတ္ထ အာရုပ္ပေ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ တံ အရူပဓမ္မာနညေဝ နိဿယပစ္စယော ဟောတိ။ ကာမာဝစရရူပါဝစရဝိပါကံ ပဝတ္တေ သမ္ပယုတ္တဓမ္မာနဉ္စေဝ စိတ္တသမုဋ္ဌာနရူပဿ စ၊ ပဋိသန္ဓိယံ ကဋတ္တာရူပဿာပိ နိဿယပစ္စယော ဟောတိ။ အရူပါဝစရဝိပါကံ သမ္ပယုတ္တက္ခန္ဓာနံယေဝ[1] ဟောတိ။ လောကုတ္တရဝိပါကံ ပဉ္စဝေါကာရေ သမ္ပယုတ္တကာနဉ္စေဝ စိတ္တသမုဋ္ဌာနရူပဿ စ၊ စတုဝေါကာရေ အရူပဿေဝ နိဿယပစ္စယော ဟောတိ။ ကာမာဝစရအရူပါဝစရကိရိယာ ပဉ္စဝေါကာရေ သမ္ပယုတ္တကာနဉ္စေဝ စိတ္တသမုဋ္ဌာနရူပဿ စ နိဿယပစ္စယော ဟောတိ၊ စတုဝေါကာရေ အရူပါနညေဝ။ ရူပါဝစရကိရိယာ သမ္ပယုတ္တကာနဉ္စေဝ[2] စိတ္တသမုဋ္ဌာနရူပဿ စ ဧကန္တေန နိဿယပစ္စယော ဟောတိ။

စတုသမုဋ္ဌာနိကရူပဿ စ ကမ္မသမုဋ္ဌာနရူပေ ဧကံ မဟာဘူတံ တိဏ္ဏံ၊ တီဏိ ဧကဿ၊ ဒွေ ဒွိန္နံ မဟာဘူတာနံ၊ မဟာဘူတာ ဥပါဒါရူပါနံ၊ ဝတ္ထုရူပံ ပဉ္စဝေါကာရဘဝေ စတုဘူမကကုသလဿ, အကုသလဿ, ဌပေတွာ အာရုပ္ပဝိပါကဉ္စေဝ ဒွေ ပဉ္စဝိညာဏာနိ စ သေသတေဘူမကဝိပါကဿ, တေဘူမကကိရိယဿာတိ ဣမေသံ စတုန္နံ ဓမ္မရာသီနံ နိဿယပစ္စယော ဟောတိ။ စက္ခာယတနာဒီနိ ပဉ္စ သသမ္ပယုတ္တာနံ စက္ခုဝိညာဏာဒီနံ နိဿယပစ္စယော ဟောတိ။ ဥတုစိတ္တာဟာရသမုဋ္ဌာနေသု ပန မဟာဘူတာ မဟာဘူတာနဉ္စေဝ ဥပါဒါရူပဿ စ နိဿယပစ္စယေန ပစ္စယောတိ ဧဝမေတ္ထ ပစ္စယုပ္ပန္နတောပိ ဝိညာတဗ္ဗော ဝိနိစ္ဆယောတိ။

နိဿယပစ္စယနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ။

၉-ဥပနိဿယပစ္စယနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ

၉။ ဥပနိဿယပစ္စယနိဒ္ဒေသေ **ပုရိမာ ပုရိမာ**တိ အနန္တရူပနိဿယေ သမနန္တရာတီတာ လဗ္ဘန္တိ၊ အာရမ္မဏူပနိဿယပကတူပနိဿယေသု နာနာဝီထိဝသေန ပုရိမတရာ။ တေ တယောပိ ရာသယော ကုသလဝသေန[3] ကုသလပဒေ လဗ္ဘန္တိ၊ ကုသလေန ပန အကုသလေ သမနန္တရာတီတာ န လဗ္ဘန္တိ။ တေနေဝ ဝုတ္တံ "အကုသလာနံ ဓမ္မာနံ ကေသဉ္စိ ဥပနိဿယပစ္စယေန

၁-သမ္ပယုတ္တဓမ္မာနံယေဝ (သျာ)
၂-ပဉ္စဝေါကာရေ သမ္ပယုတ္တကာနဉ္စေဝ (သီ၊ သျာ)
၃-ကုသလပဒေန (သျာ)

paccayo”ti. Idañhi “kusalo dhammo akusalassa dhammassa upanissayapaccayena paccayo. Ārammaṇūpanissayo pakatūpanissayo. Ārammaṇūpanissayo—dānaṁ datvā sīlaṁ samādiyitvā uposathakammaṁ katvā taṁ garuṁ katvā assādeti abhinandati, taṁ garuṁ katvā rāgo uppajjati, diṭṭhi uppajjati, pubbe suciṇṇāni garuṁ katvā assādeti abhinandati, taṁ garuṁ katvā rāgo uppajjati diṭṭhi uppajjati. Jhānā vuṭṭhahitvā jhānaṁ garuṁ katvā assādeti abhinandati, taṁ garuṁ katvā rāgo uppajjati, diṭṭhi uppajjati. Pakatūpanissayo—saddhaṁ upanissāya mānaṁ jappeti, diṭṭhiṁ gaṇhāti. Sīlaṁ sutaṁ cāgaṁ paññaṁ upanissāya mānaṁ jappeti, diṭṭhiṁ gaṇhāti. Saddhā sīlaṁ sutaṁ cāgo paññā rāgassa dosassa mohassa mānassa diṭṭhiyā patthanāya upanissayapaccayena paccayo”ti imaṁ nayaṁ sandhāya vuttaṁ. Kusalena abyākate tayopi labbhanti. Tathā akusalena akusale.

Akusalena pana kusale samanantarātītā na labbhanti. Tena vuttaṁ “kusalānaṁ dhammānaṁ kesañci upanissayapaccayena paccayo”ti. Idampi hi “akusalo dhammo kusalassa dhammassa upanissayapaccayena paccayo. Pakatūpanissayo—rāgaṁ upanissāya dānaṁ deti, sīlaṁ samādiyati, uposathakammaṁ karoti, jhānaṁ uppādeti, vipassanaṁ uppādeti, maggaṁ uppādeti, abhiññaṁ uppādeti, samāpattiṁ uppādeti. Dosaṁ mohaṁ mānaṁ diṭṭhiṁ patthanaṁ upanissāya dānaṁ deti -pa- samāpattiṁ uppādeti. Rāgo doso moho māno diṭṭhi patthanā saddhāya sīlassa sutassa cāgassa paññāya upanissāyapaccayena paccayo. Pāṇaṁ hantvā tassa paṭighātatthāya dānaṁ detī”ti-ādinā nayena Pañhāvāre āgataṁ pakatūpanissayameva sandhāya vuttaṁ. Akusalaṁ pana kusalassa ārammaṇūpanissayo na hoti. Kasmā? Taṁ garuṁ katvā tassa appavattanatoti yathā anantarūpanissayo, evaṁ ārammaṇūpanissayopettha na labbhatīti veditabbo. Akusalena abyākatapade ārammaṇūpanissayova na labbhati. Na hi abyākatā dhammā akusalaṁ garuṁ karonti. Yasmā pana anantaratā labbhati, tasmā ettha “kesañcī”ti na vuttaṁ. Abyākatena pana abyākate kusale akusaleti tīsu nayesu tayopi upanissayā labbhanteva. **Puggalopi senāsanampī**ti idaṁ dvayaṁ pakatūpanissayavasena vuttaṁ. Idañhi dvayaṁ kusalākusalapavattiyā balavapaccayo hoti.

ပစ္စယော”တိ။ ဣဒဉ္ဟိ “ကုသလော ဓမ္မော အကုသလဿ ဓမ္မဿ ဥပနိဿယပစ္စယေန ပစ္စယော။ အာရမ္မဏူပနိဿယော ပကတူပနိဿယော။ အာရမ္မဏူပနိဿယော—ဒါနံ ဒတွာ သီလံ သမာဒိယိတွာ ဥပေါသထကမ္မံ ကတွာ တံ ဂရုံ ကတွာ အဿာဒေတိ အဘိနန္ဒတိ၊ တံ ဂရုံ ကတွာ ရာဂေါ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ ဒိဋ္ဌိ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ ပုဗ္ဗေ သုစိဏ္ဏာနိ ဂရုံ ကတွာ အဿာဒေတိ အဘိနန္ဒတိ၊ တံ ဂရုံ ကတွာ ရာဂေါ ဥပ္ပဇ္ဇတိ ဒိဋ္ဌိ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ ဈာနာ ဝုဋ္ဌဟိတွာ ဈာနံ ဂရုံ ကတွာ အဿာဒေတိ အဘိနန္ဒတိ၊ တံ ဂရုံ ကတွာ ရာဂေါ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ ဒိဋ္ဌိ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ ပကတူပနိဿယော—သဒ္ဓံ ဥပနိဿာယ မာနံ ဇပ္ပေတိ၊ ဒိဋ္ဌိံ ဂဏှာတိ။ သီလံ သုတံ စာဂံ ပညံ ဥပနိဿာယ မာနံ ဇပ္ပေတိ၊ ဒိဋ္ဌိံ ဂဏှာတိ။ သဒ္ဓါ သီလံ သုတံ စာဂေါ ပညာ ရာဂဿ ဒေါသဿ မောဟဿ မာနဿ ဒိဋ္ဌိယာ ပတ္ထနာယ ဥပနိဿယပစ္စယေန ပစ္စယော”တိ ဣမံ နယံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ။ ကုသလေန အဗျာကတေ တယောပိ လဗ္ဘန္တိ။ တထာ အကုသလေန အကုသလေ။

အကုသလေန ပန ကုသလေ သမနန္တရာတီတာ န လဗ္ဘန္တိ။ တေန ဝုတ္တံ “ကုသလာနံ ဓမ္မာနံ ကေသဉ္စိ ဥပနိဿယပစ္စယေန ပစ္စယော”တိ။ ဣဒမ္ပိ ဟိ “အကုသလော ဓမ္မော ကုသလဿ ဓမ္မဿ ဥပနိဿယပစ္စယေန ပစ္စယော။ ပကတူပနိဿယော—ရာဂံ ဥပနိဿာယ ဒါနံ ဒေတိ၊ သီလံ သမာဒိယတိ၊ ဥပေါသထကမ္မံ ကရောတိ၊ ဈာနံ ဥပ္ပါဒေတိ၊ ဝိပဿနံ ဥပ္ပါဒေတိ၊ မဂ္ဂံ ဥပ္ပါဒေတိ၊ အဘိညံ ဥပ္ပါဒေတိ၊ သမာပတ္တိံ ဥပ္ပါဒေတိ။ ဒေါသံ မောဟံ မာနံ ဒိဋ္ဌိံ ပတ္ထနံ ဥပနိဿာယ ဒါနံ ဒေတိ။ပ။ သမာပတ္တိံ ဥပ္ပါဒေတိ။ ရာဂေါ ဒေါသော မောဟော မာနော ဒိဋ္ဌိ ပတ္ထနာ သဒ္ဓါယ သီလဿ သုတဿ စာဂဿ ပညာယ ဥပနိဿယပစ္စယေန ပစ္စယော။ ပါဏံ ဟန္တွာ တဿ ပဋိဃာတတ္ထာယ ဒါနံ ဒေတီ”တိအာဒိနာ နယေန ပဉှာဝါရေ အာဂတံ ပကတူပနိဿယမေဝ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ။ အကုသလံ ပန ကုသလဿ အာရမ္မဏူပနိဿယော န ဟောတိ။ ကသ္မာ? တံ ဂရုံ ကတွာ တဿ အပ္ပဝတ္တနတောတိ ယထာ အနန္တရူပနိဿယော၊ ဧဝံ အာရမ္မဏူပနိဿယောပေတ္ထ န လဗ္ဘတီတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ အကုသလေန အဗျာကတပဒေ အာရမ္မဏူပနိဿယောဝ န လဗ္ဘတိ။ န ဟိ အဗျာကတာ ဓမ္မာ အကုသလံ ဂရုံ ကရောန္တိ။ ယသ္မာ ပန အနန္တရတာ လဗ္ဘတိ၊ တသ္မာ ဧတ္ထ “ကေသဉ္စီ”တိ န ဝုတ္တံ။ အဗျာကတေန ပန အဗျာကတေ ကုသလေ အကုသလေတိ တီသု နယေသု တယောပိ ဥပနိဿယာ လဗ္ဘန္တေဝ။ **ပုဂ္ဂလောပိ သေနာသနမ္ပီ**တိ ဣဒံ ဒွယံ ပကတူပနိဿယဝသေန ဝုတ္တံ။ ဣဒဉ္ဟိ ဒွယံ ကုသလာကုသလပဝတ္တိယာ ဗလဝပစ္စယော ဟောတိ။

paccayabhāvo cassa panettha pariyāyavasena veditabboti ayaṁ tāvettha Pāḷivaṇṇanā.

Ayaṁ pana upanissayapaccayo nāma saddhiṁ ekaccāya paññattiyā sabbepi catubhūmakadhammā. Vibhāgato pana ārammaṇūpanissayādivasena tividho hoti. Tattha ārammaṇūpanissayo ārammaṇādhipatinā ninnānākaraṇoti heṭṭhā vuttanayeneva nānappakārabhedato gahetabbo. Anantarūpanissayo anantarapaccayena ninnānākaraṇo, sopi heṭṭhā vuttanayeneva nānappakārabhedato veditabbo. Paccayuppannatopi nesaṁ tattha vuttanayeneva vinicchayo veditabbo. Pakatūpanissayo pana jātivasena kusalākusalavipākakiriyarūpabhedato pañcavidho hoti, kusalādīnaṁ pana bhūmibhedato anekavidhoti evaṁ tāvettha nānappakārabhedato viññātabbo vinicchayo.

Evaṁ bhinne panettha tebhūmakakusalo catubhūmakassāpi kusalassa akusalassa vipākakiriyassāti catunnaṁ rāsīnaṁ pakatūpanissayo hoti. Lokuttaro akusalasseva na hoti. "Amhākaṁ ācariyena lokuttaradhammo nibbattito"ti iminā pana nayena aññesaṁ akusalassāpi hoti. Yassa vā uppajjissati, tassāpi anuttaresu vimokkhesu pihaṁ upaṭṭhāpayato[1] iminā nayena hotiyeva. Akusalo sabbesampi catubhūmakānaṁ khandhānaṁ pakatūpanissayo hoti, tathā tebhūmakavipāko. Lokuttaravipāke heṭṭhimāni tīṇi phalāni akusalasseva na honti, upariṭṭhimaṁ kusalassāpi. Purimanayena pana aññesaṁ vā yassa vā uppajjissati, tassa santāne sabbopi lokuttaravipāko sabbesaṁ kusalādīnaṁ arūpakkhandhānaṁ pakatūpanissayo hoti. Kiriyasaṅkhātopi pakatūpanissayo catubhūmakānaṁ akusalādikhandhānaṁ hotiyeva, tathā rūpasaṅkhāto. Sayaṁ pana rūpaṁ imasmiṁ Paṭṭhānamahāpakaraṇe āgatanayena upanissayapaccayaṁ na labhati, suttantikapariyāyena pana labhatīti vattuṁ vaṭṭati. Evamettha paccayuppannatopi viññātabbo vinicchayoti.

Upanissayapaccayaniddesavaṇṇanā.

1. Upaṭṭhāpayatoti (Sī, Syā)

ပစ္စယဘာဝေါ စဿ ပနေတ္ထ ပရိယာယဝသေန ဝေဒိတဗ္ဗောတိ အယံ တာဝေတ္ထ ပါဠိဝဏ္ဏနာ။

အယံ ပန ဥပနိဿယပစ္စယော နာမ သဒ္ဓိံ ဧကစ္စာယ ပညတ္တိယာ သဗ္ဗေပိ စတုဘူမကဓမ္မာ။ ဝိဘာဂတော ပန အာရမ္မဏူပနိဿယာဒိဝသေန တိဝိဓော ဟောတိ။ တတ္ထ အာရမ္မဏူပနိဿယော အာရမ္မဏာဓိပတိနာ နိန္နာနာကရဏောတိ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယေနေဝ နာနပ္ပကာရဘေဒတော ဂဟေတဗ္ဗော။ အနန္တရူပနိဿယော အနန္တရပစ္စယေန နိန္နာနာကရဏော၊ သောပိ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယေနေဝ နာနပ္ပကာရဘေဒတော ဝေဒိတဗ္ဗော။ ပစ္စယုပ္ပန္နတောပိ နေသံ တတ္ထ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝိနိစ္ဆယော ဝေဒိတဗ္ဗော။ ပကတူပနိဿယော ပန ဇာတိဝသေန ကုသလာကုသလဝိပါကကိရိယရူပဘေဒတော ပဉ္စဝိဓော ဟောတိ၊ ကုသလာဒီနံ ပန ဘူမိဘေဒတော အနေကဝိဓောတိ ဧဝံ တာဝေတ္ထ နာနပ္ပကာရဘေဒတော ဝိညာတဗ္ဗော ဝိနိစ္ဆယော။

ဧဝံ ဘိန္နေ ပနေတ္ထ တေဘူမကကုသလော စတုဘူမကဿာပိ ကုသလဿ အကုသလဿ ဝိပါကကိရိယဿာတိ စတုန္နံ ရာသီနံ ပကတူပနိဿယော ဟောတိ။ လောကုတ္တရော အကုသလဿေဝ န ဟောတိ။ "အမှာကံ အာစရိယေန လောကုတ္တရဓမ္မော နိဗ္ဗတ္တိတော"တိ ဣမိနာ ပန နယေန အညေသံ အကုသလဿာပိ ဟောတိ။ ယဿ ဝါ ဥပ္ပဇ္ဇိဿတိ၊ တဿာပိ အနုတ္တရေသု ဝိမောက္ခေသု ပိဟံ ဥပဋ္ဌာပယတော[1] ဣမိနာ နယေန ဟောတိယေဝ။ အကုသလော သဗ္ဗေသမ္ပိ စတုဘူမကာနံ ခန္ဓာနံ ပကတူပနိဿယော ဟောတိ၊ တထာ တေဘူမကဝိပါကော။ လောကုတ္တရဝိပါကေ ဟေဋ္ဌိမာနိ တီဏိ ဖလာနိ အကုသလဿေဝ န ဟောန္တိ၊ ဥပရိဋ္ဌိမံ ကုသလဿာပိ။ ပုရိမနယေန ပန အညေသံ ဝါ ယဿ ဝါ ဥပ္ပဇ္ဇိဿတိ၊ တဿ သန္တာနေ သဗ္ဗောပိ လောကုတ္တရဝိပါကော သဗ္ဗေသံ ကုသလာဒီနံ အရူပက္ခန္ဓာနံ ပကတူပနိဿယော ဟောတိ။ ကိရိယသင်္ခါတောပိ ပကတူပနိဿယော စတုဘူမကာနံ အကုသလာဒိခန္ဓာနံ ဟောတိယေဝ၊ တထာ ရူပသင်္ခါတော။ သယံ ပန ရူပံ ဣမသ္မိံ ပဋ္ဌာနမဟာပကရဏေ အာဂတနယေန ဥပနိဿယပစ္စယံ န လဘတိ၊ သုတ္တန္တိကပရိယာယေန ပန လဘတီတိ ဝတ္တုံ ဝဋ္ဋတိ။ ဧဝမေတ္ထ ပစ္စယုပ္ပန္နတောပိ ဝိညာတဗ္ဗော ဝိနိစ္ဆယောတိ။

ဥပနိဿယပစ္စယနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ။

၁-ဥပဋ္ဌာပယတောတိ (သီ၊ သျာ)

10. Purejātapaccayaniddesavaṇṇanā

10. Purejātapaccayaniddese **purejātapaccayena paccayo**ti ettha purejātaṁ nāma yassa paccayo hoti, tato purimataraṁ jātaṁ jātikkhaṇaṁ atikkamitvā ṭhitikkhaṇappattaṁ. **Cakkhāyatanan**ti-ādi vatthupurejātavasena vuttaṁ. **Rūpāyatanan**ti-ādi ārammaṇapurejātavasena. **Kiñcikāle purejātapaccayenā**ti pavattiṁ sandhāya vuttaṁ. **Kiñcikāle na purejātapaccayenā**ti paṭisandhiṁ sandhāya vuttaṁ. Evaṁ sabbathāpi pañcadvāre vatthārammaṇavasena, manodvāre vatthuvasenevāyaṁ Pāḷi āgatā, Pañhāvāre pana "ārammaṇapurejātaṁ—sekkhā vā puthujjanā vā cakkhuṁ aniccato dukkhato anattato vipassantī"ti āgatattā manodvārepi ārammaṇapurejātaṁ labbhateva. Idha pana sāvasesavasena desanā katāti ayaṁ tāvettha Pāḷivaṇṇanā.

Ayaṁ pana purejātapaccayo suddharūpameva hoti, tañca kho uppādakkhaṇaṁ atikkamitvā ṭhitippattaṁ aṭṭhārasavidhaṁ rūparūpameva. Taṁ sabbampi vatthupurejātaṁ ārammaṇapurejātanti dvidhā ṭhitaṁ. Tattha cakkhāyatanaṁ -pa- kāyāyatanaṁ vatthurūpanti idaṁ vatthupurejātaṁ nāma. Sesaṁ imāya Pāḷiyā āgatañca anāgatañca vaṇṇo saddo gandho raso catasso dhātuyo tīṇi indriyāni kabaḷīkāro āhāroti dvādasavidhaṁ rūpaṁ ārammaṇapurejātapaccayo nāmāti evamettha nānappakārabhedato viññātabbo vinicchayo.

Evaṁ bhinne panettha cakkhāyatanaṁ dvinnaṁ cakkhuviññāṇānaṁ purejātapaccayena paccayo, tathā itarāni cattāri sotaviññāṇādīnaṁ. Vatthurūpaṁ pana ṭhapetvā dvipañcaviññāṇāni cattāro ca āruppavipāke sesānaṁ sabbesampi catubhūmakānaṁ kusalākusalābyākatānaṁ cittacetasikānaṁ purejātapaccayo hoti. Rūpādīni pana pañcārammaṇāni dvipañcaviññāṇānañceva manodhātūnañca ekanteneva purejātapaccayā honti. Aṭṭhārasavidhampi panetaṁ rūparūpaṁ kāmāvacarakusalassa rūpāvacarato abhiññākusalassa akusalassa tadārammaṇabhāvino kāmāvacaravipākassa kāmāvacarakiriyassa rūpāvacarato abhiññākiriyassāti imesaṁ channaṁ rāsīnaṁ

၁၀-ပုရေဇာတပစ္စယနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ

၁၀။ ပုရေဇာတပစ္စယနိဒ္ဒေသေ **ပုရေဇာတပစ္စယေန ပစ္စယော**တိ ဧတ္ထ ပုရေဇာတံ နာမ ယဿ ပစ္စယော ဟောတိ၊ တတော ပုရိမတရံ ဇာတံ ဇာတိက္ခဏံ အတိက္ကမိတွာ ဌိတိက္ခဏပ္ပတ္တံ။ **စက္ခာယတန**န္တိအာဒိ ဝတ္ထုပုရေဇာတဝသေန ဝုတ္တံ။ **ရူပါယတန**န္တိအာဒိ အာရမ္မဏပုရေဇာတဝသေန။ **ကိဉ္စိကာလေ ပုရေဇာတပစ္စယေနာ**တိ ပဝတ္တိံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ။ **ကိဉ္စိကာလေ န ပုရေဇာတပစ္စယေနာ**တိ ပဋိသန္ဓိံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ။ ဧဝံ သဗ္ဗထာပိ ပဉ္စဒွါရေ ဝတ္ထာရမ္မဏဝသေန, မနောဒွါရေ ဝတ္ထုဝသေနေဝါယံ ပါဠိ အာဂတာ၊ ပဉှာဝါရေ ပန "အာရမ္မဏပုရေဇာတံ—သေက္ခာ ဝါ ပုထုဇ္ဇနာ ဝါ စက္ခုံ အနိစ္စတော ဒုက္ခတော အနတ္တတော ဝိပဿန္တီ"တိ အာဂတတ္တာ မနောဒွါရေပိ အာရမ္မဏပုရေဇာတံ လဗ္ဘတေဝ။ ဣဓ ပန သာဝသေသဝသေန ဒေသနာ ကတာတိ အယံ တာဝေတ္ထ ပါဠိဝဏ္ဏနာ။

အယံ ပန ပုရေဇာတပစ္စယော သုဒ္ဓရူပမေဝ ဟောတိ၊ တဉ္စ ခေါ ဥပ္ပါဒက္ခဏံ အတိက္ကမိတွာ ဌိတိပ္ပတ္တံ အဋ္ဌာရသဝိဓံ ရူပရူပမေဝ။ တံ သဗ္ဗမ္ပိ ဝတ္ထုပုရေဇာတံ အာရမ္မဏပုရေဇာတန္တိ ဒွိဓာ ဌိတံ။ တတ္ထ စက္ခာယတနံ။ပ။ ကာယာယတနံ ဝတ္ထုရူပန္တိ ဣဒံ ဝတ္ထုပုရေဇာတံ နာမ။ သေသံ ဣမာယ ပါဠိယာ အာဂတဉ္စ အနာဂတဉ္စ ဝဏ္ဏော သဒ္ဒေါ ဂန္ဓော ရသော စတဿော ဓာတုယော တီဏိ ဣန္ဒြိယာနိ ကဗဠီကာရော အာဟာရောတိ ဒွါဒသဝိဓံ ရူပံ အာရမ္မဏပုရေဇာတပစ္စယော နာမာတိ ဧဝမေတ္ထ နာနပ္ပကာရဘေဒတော ဝိညာတဗ္ဗော ဝိနိစ္ဆယော။

ဧဝံ ဘိန္နေ ပနေတ္ထ စက္ခာယတနံ ဒွိန္နံ စက္ခုဝိညာဏာနံ ပုရေဇာတပစ္စယေန ပစ္စယော၊ တထာ ဣတရာနိ စတ္တာရိ သောတဝိညာဏာဒီနံ။ ဝတ္ထုရူပံ ပန ဌပေတွာ ဒွိပဉ္စဝိညာဏာနိ စတ္တာရော စ အာရုပ္ပဝိပါကေ သေသာနံ သဗ္ဗေသမ္ပိ စတုဘူမကာနံ ကုသလာကုသလာဗျာကတာနံ စိတ္တစေတသိကာနံ ပုရေဇာတပစ္စယော ဟောတိ။ ရူပါဒီနိ ပန ပဉ္စာရမ္မဏာနိ ဒွိပဉ္စဝိညာဏာနဉ္စေဝ မနောဓာတူနဉ္စ ဧကန္တေနေဝ ပုရေဇာတပစ္စယာ ဟောန္တိ။ အဋ္ဌာရသဝိဓမ္ပိ ပနေတံ ရူပရူပံ ကာမာဝစရကုသလဿ ရူပါဝစရတော အဘိညာကုသလဿ အကုသလဿ တဒါရမ္မဏဘာဝိနော ကာမာဝစရဝိပါကဿ ကာမာဝစရကိရိယဿ ရူပါဝစရတော အဘိညာကိရိယဿာတိ ဣမေသံ ဆန္နံ ရာသီနံ

purejātapaccayo hotīti evamettha paccayuppannatopi viññātabbo vinicchayoti.

Purejātapaccayaniddesavaṇṇanā.

---

11. Pacchājātapaccayaniddesavaṇṇanā

11. Pacchājātapaccayaniddese **pacchājātā**ti yassa kāyassa paccayā honti, tasmiṁ uppajjitvā ṭhite jātā. **Purejātassā**ti tesaṁ uppādato paṭhamataraṁ jātassa jātikkhaṇaṁ atikkamitvā ṭhitippattassa. **Imassa kāyassā**ti imassa catusamuṭṭhānikatisamuṭṭhānikabhūta-upādārūpasaṅkhātassa kāyassa. Ettha ca tisamuṭṭhānikakāyoti āhārasamuṭṭhānassa abhāvato brahmapārisajjādīnaṁ kāyo veditabbo. Ayamettha Pāḷivaṇṇanā. Ayaṁ pana pacchājātapaccayo nāma saṅkhepato ṭhapetvā āruppavipāke avasesā catubhūmakā arūpakkhandhā. So jātivasena kusalākusalavipākakiriyabhedena catudhā bhijjatīti evamettha nānappakārabhedato viññātabbo vinicchayo.

Evaṁ bhinne panettha pañcavokārabhave uppannaṁ catubhūmakakusalañca akusalañca uppādakkhaṇaṁ atikkamitvā ṭhitippattassa catusamuṭṭhānikatisamuṭṭhānikarūpakāyassa pacchājātapaccayo hoti. Vipākepi ṭhapetvā paṭisandhivipākaṁ avaseso kāmāvacararūpāvacaravipāko tasseva ekantena pacchājātapaccayo hoti. Lokuttaropi pañcavokāre uppannavipāko tasseva pacchājātapaccayo hoti. Tebhūmakakiriyāpi pañcavokāre uppannāva vuttappakārassa kāyassa pacchājātapaccayo hotīti evamettha paccayuppannatopi viññātabbo vinicchayoti.

Pacchājātapaccayaniddesavaṇṇanā.

---

12. Āsevanapaccayaniddesavaṇṇanā

12. Āsevanapaccayaniddese **purimā purimā**ti sabbanayesu samanantarātītāva daṭṭhabbā. Kasmā panettha anantarapaccaye viya “purimā purimā

ပုရေဇာတပစ္စယော ဟောတီတိ ဧဝမေတ္ထ ပစ္စယုပ္ပန္နတောပိ ဝိညာတဗ္ဗော ဝိနိစ္ဆယောတိ။

ပုရေဇာတပစ္စယနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ။

၁၁-ပစ္ဆာဇာတပစ္စယနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ

၁၁။ ပစ္ဆာဇာတပစ္စယနိဒ္ဒေသေ **ပစ္ဆာဇာတာ**တိ ယဿ ကာယဿ ပစ္စယာ ဟောန္တိ၊ တသ္မိံ ဥပ္ပဇ္ဇိတွာ ဌိတေ ဇာတာ။ **ပုရေဇာတဿာ**တိ တေသံ ဥပ္ပါဒတော ပဌမတရံ ဇာတဿ ဇာတိက္ခဏံ အတိက္ကမိတွာ ဌိတိပ္ပတ္တဿ။ **ဣမဿ ကာယဿာ**တိ ဣမဿ စတုသမုဋ္ဌာနိကတိသမုဋ္ဌာနိကဘူတဥပါဒါရူပသင်္ခါတဿ ကာယဿ။ ဧတ္ထ စ တိသမုဋ္ဌာနိကကာယောတိ အာဟာရသမုဋ္ဌာနဿ အဘာဝတော ဗြဟ္မပါရိသဇ္ဇာဒီနံ ကာယော ဝေဒိတဗ္ဗော။ အယမေတ္ထ ပါဠိဝဏ္ဏနာ။ အယံ ပန ပစ္ဆာဇာတပစ္စယော နာမ သင်္ခေပတော ဌပေတွာ အာရုပ္ပဝိပါကေ အဝသေသာ စတုဘူမကာ အရူပက္ခန္ဓာ။ သော ဇာတိဝသေန ကုသလာကုသလဝိပါကကိရိယဘေဒေန စတုဓာ ဘိဇ္ဇတီတိ ဧဝမေတ္ထ နာနပ္ပကာရဘေဒတော ဝိညာတဗ္ဗော ဝိနိစ္ဆယော။

ဧဝံ ဘိန္နေ ပနေတ္ထ ပဉ္စဝေါကာရဘဝေ ဥပ္ပန္နံ စတုဘူမကကုသလဉ္စ အကုသလဉ္စ ဥပ္ပါဒက္ခဏံ အတိက္ကမိတွာ ဌိတိပ္ပတ္တဿ စတုသမုဋ္ဌာနိကတိသမုဋ္ဌာနိကရူပကာယဿ ပစ္ဆာဇာတပစ္စယော ဟောတိ။ ဝိပါကေပိ ဌပေတွာ ပဋိသန္ဓိဝိပါကံ အဝသေသော ကာမာဝစရရူပါဝစရဝိပါကော တဿေဝ ဧကန္တေန ပစ္ဆာဇာတပစ္စယော ဟောတိ။ လောကုတ္တရောပိ ပဉ္စဝေါကာရေ ဥပ္ပန္နဝိပါကော တဿေဝ ပစ္ဆာဇာတပစ္စယော ဟောတိ။ တေဘူမကကိရိယာပိ ပဉ္စဝေါကာရေ ဥပ္ပန္နာဝ ဝုတ္တပ္ပကာရဿ ကာယဿ ပစ္ဆာဇာတပစ္စယော ဟောတီတိ ဧဝမေတ္ထ ပစ္စယုပ္ပန္နတောပိ ဝိညာတဗ္ဗော ဝိနိစ္ဆယောတိ။

ပစ္ဆာဇာတပစ္စယနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ။

၁၂-အာသေဝနပစ္စယနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ

၁၂။ အာသေဝနပစ္စယနိဒ္ဒေသေ **ပုရိမာ ပုရိမာ**တိ သဗ္ဗနယေသု သမနန္တရာတီတာဝ ဒဋ္ဌဗ္ဗာ။ ကသ္မာ ပနေတ္ထ အနန္တရပစ္စယေ ဝိယ “ပုရိမာ ပုရိမာ

kusalā dhammā pacchimānaṁ pacchimānaṁ abyākatānaṁ dhammānan”ti-ādinā nayena bhinnajātikehi saddhiṁ niddeso na katoti? Attano gatiṁ gāhāpetuṁ asamatthatāya. Bhinnajātikā hi bhinnajātikānaṁ arūpadhammānaṁ[1] āsevanaguṇena paguṇabalavabhāvaṁ sādhayamānā attano kusalādibhāvasaṅkhātaṁ gatiṁ gāhāpetuṁ na sakkonti. Tasmā tehi saddhiṁ niddesaṁ akatvā ye yesaṁ vāsanāsaṅkhātena āsevanena paguṇatarabalavatarabhāvavisiṭṭhaṁ attano kusalādibhāvasaṅkhātaṁ gatiṁ gāhāpetuṁ sakkonti, tesaṁ tehi samānajātikeheva saddhiṁ niddeso katoti veditabbo. Atha vipākābyākataṁ kasmā na gahitanti? Āsevanābhāvena. Vipākañhi kammavasena vipākabhāvappattaṁ kammapariṇāmitaṁ hutvā vattati nirussāhaṁ dubbalanti taṁ[2] āsevanaguṇena attano sabhāvaṁ gāhāpetvā paribhāvetvā neva aññaṁ vipākaṁ uppādetuṁ sakkoti, na purimavipākānubhāvaṁ gahetvā uppajjituntі[3]. Kammavegakkhittaṁ pana patitaṁ viya hutvā uppajjatīti sabbathāpi vipāke āsevanaṁ natthīti āsevanābhāvena vipākaṁ na gahitaṁ. Kusalākusalakiriyānantaraṁ uppajjamānampi cetaṁ kammapaṭibaddhavuttitāya āsevanaguṇaṁ na gaṇhātīti kusalādayopissa āsevanapaccayā na honti. Apica nānājātikattāpete na hontiyeva. Bhūmito pana ārammaṇato vā nānājātikattaṁ nāma natthi. Tasmā kāmāvacarakusalakiriyāmahaggatakusalakiriyānampi, saṅkhārārammaṇañca anulomakusalaṁ nibbānārammaṇassa gotrabhukusalassa āsevanapaccayo hotiyevāti ayaṁ tāvettha Pāḷivaṇṇanā. Ayaṁ pana āsevanapaccayo jātito tāva kusalo akusalo kiriyābyākatoti tidhā ṭhito. Tattha kusalo bhūmito kāmāvacaro rūpāvacaro arūpāvacaroti tividho hoti, akusalo kāmāvacarova, kiriyābyākato kāmāvacaro rūpāvacaro arūpāvacaroti tividhova, lokuttaro āsevanapaccayo nāma natthīti evamettha nānappakārabhedato viññātabbo vinicchayo.

Evaṁ bhinne panettha kāmāvacarakusalaṁ attano anantarassa kāmāvacarakusalasseva. Yaṁ panettha ñāṇasampayuttaṁ, taṁ attanā sadisavedanassa rūpāvacarakusalassa arūpāvacarakusalassa lokuttarakusalassāti

1. Bhinnajātikānaṁ (Syā) 2. Dubbalaṁ taṁ (Syā), dubbalanti (Ka)
3. Uppajjituṁ (?)

ကုသလာ ဓမ္မာ ပစ္ဆိမာနံ ပစ္ဆိမာနံ အဗျာကတာနံ ဓမ္မာနန္”တိအာဒိနာ နယေန ဘိန္နဇာတိကေဟိ သဒ္ဓိံ နိဒ္ဒေသော န ကတောတိ? အတ္တနော ဂတိံ ဂါဟာပေတုံ အသမတ္ထတာယ။ ဘိန္နဇာတိကာ ဟိ ဘိန္နဇာတိကာနံ အရူပဓမ္မာနံ[၁] အာသေဝနဂုဏေန ပဂုဏဗလဝဘာဝံ သာဓယမာနာ အတ္တနော ကုသလာဒိဘာဝသင်္ခါတံ ဂတိံ ဂါဟာပေတုံ န သက္ကောန္တိ။ တသ္မာ တေဟိ သဒ္ဓိံ နိဒ္ဒေသံ အကတွာ ယေ ယေသံ ဝါသနာသင်္ခါတေန အာသေဝနေန ပဂုဏတရဗလဝတရဘာဝဝိသိဋ္ဌံ အတ္တနော ကုသလာဒိဘာဝသင်္ခါတံ ဂတိံ ဂါဟာပေတုံ သက္ကောန္တိ၊ တေသံ တေဟိ သမာနဇာတိကေဟေဝ သဒ္ဓိံ နိဒ္ဒေသော ကတောတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ အထ ဝိပါကာဗျာကတံ ကသ္မာ န ဂဟိတန္တိ? အာသေဝနာဘာဝေန။ ဝိပါကဉ္ဟိ ကမ္မဝသေန ဝိပါကဘာဝပ္ပတ္တံ ကမ္မပရိဏာမိတံ ဟုတွာ ဝတ္တတိ နိရုဿာဟံ ဒုဗ္ဗလန္တိ တံ[၂] အာသေဝနဂုဏေန အတ္တနော သဘာဝံ ဂါဟာပေတွာ ပရိဘာဝေတွာ နေဝ အညံ ဝိပါကံ ဥပ္ပါဒေတုံ သက္ကောတိ၊ န ပုရိမဝိပါကာနုဘာဝံ ဂဟေတွာ ဥပ္ပဇ္ဇိတုန္တိ[၃]။ ကမ္မဝေဂက္ခိတ္တံ ပန ပတိတံ ဝိယ ဟုတွာ ဥပ္ပဇ္ဇတီတိ သဗ္ဗထာပိ ဝိပါကေ အာသေဝနံ နတ္ထီတိ အာသေဝနာဘာဝေန ဝိပါကံ န ဂဟိတံ။ ကုသလာကုသလကိရိယာနန္တရံ ဥပ္ပဇ္ဇမာနမ္ပိ စေတံ ကမ္မပဋိဗဒ္ဓဝုတ္တိတာယ အာသေဝနဂုဏံ န ဂဏှာတီတိ ကုသလာဒယောပိဿ အာသေဝနပစ္စယာ န ဟောန္တိ။ အပိစ နာနာဇာတိကတ္တာပေတေ န ဟောန္တိယေဝ။ ဘူမိတော ပန အာရမ္မဏတော ဝါ နာနာဇာတိကတ္တံ နာမ နတ္ထိ။ တသ္မာ ကာမာဝစရကုသလကိရိယာမဟဂ္ဂတကုသလကိရိယာနမ္ပိ, သင်္ခါရာရမ္မဏဉ္စ အနုလောမကုသလံ နိဗ္ဗာနာရမ္မဏဿ ဂေါတြဘုကုသလဿ အာသေဝနပစ္စယော ဟောတီယေဝါတိ အယံ တာဝေတ္ထ ပါဠိဝဏ္ဏနာ။ အယံ ပန အာသေဝနပစ္စယော ဇာတိတော တာဝ ကုသလော အကုသလော ကိရိယာဗျာကတောတိ တိဓာ ဌိတော။ တတ္ထ ကုသလော ဘူမိတော ကာမာဝစရော ရူပါဝစရော အရူပါဝစရောတိ တိဝိဓော ဟောတိ၊ အကုသလော ကာမာဝစရောဝ၊ ကိရိယာဗျာကတော ကာမာဝစရော ရူပါဝစရော အရူပါဝစရောတိ တိဝိဓောဝ၊ လောကုတ္တရော အာသေဝနပစ္စယော နာမ နတ္ထီတိ ဧဝမေတ္ထ နာနပ္ပကာရဘေဒတော ဝိညာတဗ္ဗော ဝိနိစ္ဆယော။

ဧဝံ ဘိန္နေ ပနေတ္ထ ကာမာဝစရကုသလံ အတ္တနော အနန္တရဿ ကာမာဝစရကုသလဿေဝ။ ယံ ပနေတ္ထ ဉာဏသမ္ပယုတ္တံ၊ တံ အတ္တနာ သဒိသဝေဒနဿ ရူပါဝစရကုသလဿ အရူပါဝစရကုသလဿ လောကုတ္တရကုသလဿာတိ

၁-ဘိန္နဇာတိကာနံ (သျာ) ၂-ဒုဗ္ဗလံ တံ (သျာ)၊ ဒုဗ္ဗလန္တိ (က) ၃-ဥပ္ပဇ္ဇိတုံ (?)

imesaṁ rāsīnaṁ āsevanapaccayo hoti. Rūpāvacarakusalaṁ pana rūpāvacarakusalasseva. Arūpāvacarakusalaṁ arūpāvacarakusalasseva. Akusalaṁ pana akusalasseva āsevanapaccayo hoti. Kiriyato pana kāmāvacarakiriyasaṅkhāto tāva kāmāvacarakiriyasseva. Yo panettha ñāṇasampayutto, so attanā sadisavedanassa rūpāvacarakiriyassa arūpāvacarakiriyassāti imesaṁ rāsīnaṁ āsevanapaccayo hoti. Rūpāvacarakiriyasaṅkhāto pana rūpāvacarakiriyasseva, arūpāvacarakiriyasaṅkhāto arūpāvacarakiriyasseva āsevanapaccayo hoti. Vipāko pana ekadhammassāpi ekadhammopi vā koci vipākassa āsevanapaccayo natthīti evamettha paccayuppannatopi viññātabbo vinicchayoti.

Āsevanapaccayaniddesavaṇṇanā.

---

13. Kammapaccayaniddesavaṇṇanā

13. Kammapaccayaniddese **kammanti** cetanākammameva. **Kaṭattā ca rūpānanti** kammassa kaṭattā uppannarūpānaṁ. **Kammapaccayenāti** anekānampi kappakoṭīnaṁ matthake attano phalaṁ uppādetuṁ samatthena nānākkhaṇikakammapaccayenāti attho. Kusalākusalañhi kammaṁ attano pavattikkhaṇe phalaṁ na deti. Yadi[1] dadeyya, yaṁ manusso devalokūpagaṁ kusalakammaṁ karoti, tassānubhāvena tasmiṁyeva khaṇe devo bhaveyya. Yasmiṁ pana khaṇe taṁ kataṁ, tato aññasmiṁ khaṇe avijjamānampi kevalaṁ kaṭattāyeva diṭṭheva dhamme upapajje vā apare vā pariyāye avasesapaccayasamāyoge sati phalaṁ uppādeti niruddhāpi purimasippādikiriyā viya kālantare pacchimasippādikiriyāya. Tasmā nānākkhaṇikakammapaccayoti vuccati. **Cetanāsampayuttakānaṁ dhammānanti** yā kāci cetanā attanā sampayuttakānaṁ dhammānaṁ. **Taṁsamuṭṭhānānanti** iminā paṭisandhikkhaṇe kaṭattārūpampi gaṇhāti. **Kammapaccayenāti** idaṁ sahajātacetanaṁ sandhāya vuttaṁ. Kusalādīsu hi yā kāci sahajātacetanā[2] sesadhammānaṁ cittapayogasaṅkhātena

---

1. Yadi phalaṁ (Syā) 2. Cetanā (Syā)

ဣမေသံ ရာသီနံ အာသေဝနပစ္စယော ဟောတိ။ ရူပါဝစရကုသလံ ပန ရူပါဝစရကုသလဿေဝ။ အရူပါဝစရကုသလံ အရူပါဝစရကုသလဿေဝ။ အကုသလံ ပန အကုသလဿေဝ အာသေဝနပစ္စယော ဟောတိ။ ကိရိယတော ပန ကာမာဝစရကိရိယသင်္ခါတော တာဝ ကာမာဝစရကိရိယဿေဝ။ ယော ပနေတ္ထ ဉာဏသမ္ပယုတ္တော၊ သော အတ္တနာ သဒိသဝေဒနဿ ရူပါဝစရကိရိယဿ အရူပါဝစရကိရိယဿာတိ ဣမေသံ ရာသီနံ အာသေဝနပစ္စယော ဟောတိ။ ရူပါဝစရကိရိယသင်္ခါတော ပန ရူပါဝစရကိရိယဿေဝ၊ အရူပါဝစရကိရိယသင်္ခါတော အရူပါဝစရကိရိယဿေဝ အာသေဝနပစ္စယော ဟောတိ။ ဝိပါကော ပန ဧကဓမ္မဿာပိ ဧကဓမ္မောပိ ဝါ ကောစိ ဝိပါကဿ အာသေဝနပစ္စယော နတ္ထီတိ ဧဝမေတ္ထ ပစ္စယုပ္ပန္နတောပိ ဝိညာတဗ္ဗော ဝိနိစ္ဆယောတိ။

အာသေဝနပစ္စယနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ။

၁၃-ကမ္မပစ္စယနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ

၁၃။ ကမ္မပစ္စယနိဒ္ဒေသေ **ကမ္မန္တိ** စေတနာကမ္မမေဝ။ **ကဋတ္တာ စ ရူပါနန္တိ** ကမ္မဿ ကဋတ္တာ ဥပ္ပန္နရူပါနံ။ **ကမ္မပစ္စယေနာ**တိ အနေကာနမ္ပိ ကပ္ပကောဋီနံ မတ္ထကေ အတ္တနော ဖလံ ဥပ္ပါဒေတုံ သမတ္ထေန နာနာက္ခဏိကကမ္မပစ္စယေနာတိ အတ္ထော။ ကုသလာကုသလဉှိ ကမ္မံ အတ္တနော ပဝတ္တိက္ခဏေ ဖလံ န ဒေတိ။ ယဒိ[၁] ဒဒေယျ၊ ယံ မနုဿော ဒေဝလောကူပဂံ ကုသလကမ္မံ ကရောတိ၊ တဿာနုဘာဝေန တသ္မိံယေဝ ခဏေ ဒေဝေါ ဘဝေယျ။ ယသ္မိံ ပန ခဏေ တံ ကတံ၊ တတော အညသ္မိံ ခဏေ အဝိဇ္ဇမာနမ္ပိ ကေဝလံ ကဋတ္တာယေဝ ဒိဋ္ဌေဝ ဓမ္မေ ဥပပဇ္ဇေ ဝါ အပရေ ဝါ ပရိယာယေ အဝသေသပစ္စယသမာယောဂေ သတိ ဖလံ ဥပ္ပါဒေတိ နိရုဒ္ဓါပိ ပုရိမသိပ္ပါဒိကိရိယာ ဝိယ ကာလန္တရေ ပစ္ဆိမသိပ္ပါဒိကိရိယာယ။ တသ္မာ နာနာက္ခဏိကကမ္မပစ္စယောတိ ဝုစ္စတိ။ **စေတနာသမ္ပယုတ္တကာနံ ဓမ္မာန**န္တိ ယာ ကာစိ စေတနာ အတ္တနာ သမ္ပယုတ္တကာနံ ဓမ္မာနံ။ **တံသမုဋ္ဌာနာန**န္တိ ဣမိနာ ပဋိသန္ဓိက္ခဏေ ကဋတ္တာရူပမ္ပိ ဂဏှာတိ။ **ကမ္မပစ္စယေနာ**တိ ဣဒံ သဟဇာတစေတနံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ။ ကုသလာဒီသု ဟိ ယာ ကာစိ သဟဇာတစေတနာ[၂] သေသဓမ္မာနံ စိတ္တပယောဂသင်္ခါတေန

၁-ယဒိ ဖလံ (သျာ) ၂-စေတနာ (သျာ)

kiriyābhāvena upakārikā hoti. Tasmā sahajātakammapaccayoti vuccati. Ayaṁ tāvettha Pāḷivaṇṇanā.

Ayaṁ pana kammapaccayo atthato catubhūmikacetanāmattameva. So hi jātibhedato kusalo akusalo vipāko kiriyāti catudhā bhijjati. Tattha kusalo bhūmito kāmāvacarādivasena catudhā bhijjati. Akusalo ekadhāva, vipāko catudhā, kiriyā tidhāvāti evamettha nānappakārabhedato viññātabbo vinicchayo.

Evaṁ bhinne panettha sahajātā kāmāvacarakusalacetanā pañcavokāre attano sampayuttadhammānañceva cittasamuṭṭhānarūpassa ca, catuvokāre sampayuttakhandhānaññeva sahajātakammapaccayo hoti. Uppajjitvā niruddhā pana attano vipākānaṁ khandhānaṁ kaṭattā ca rūpānaṁ nānākkhaṇikakammapaccayena paccayo hoti. Sā ca kho pañcavokāreyeva, na aññattha. Sahajātā rūpāvacarakusalacetanā attanā sampayuttadhammānañceva cittasamuṭṭhānarūpānañca ekanteneva sahajātakammapaccayena paccayo. Uppajjitvā niruddhā pana attano vipākānañceva kaṭattārūpānañca nānākkhaṇikakammapaccayena paccayo. Arūpāvacarā pana lokuttarā ca sahajātā kusalacetanā pañcavokāre attanā sampayuttadhammānañceva cittasamuṭṭhānarūpānañca, catuvokāre sampayuttakkhandhānaññeva sahajātakammapaccayena paccayo. Uppajjitvā niruddhā panesā duvidhāpi attano attano vipākakkhandhānaññeva nānākkhaṇikakammapaccayena paccayo. Sahajātā akusalacetanā pañcavokāre attanā sampayuttakkhandhānañceva cittasamuṭṭhānarūpānañca, catuvokāre arūpakkhandhānaññeva sahajātakammapaccayena paccayo. Uppajjitvā niruddhā pana vipākakkhandhānañceva kaṭattārūpānañca nānākkhaṇikakammapaccayena paccayo.

Kāmāvacararūpāvacarato vipākacetanā attanā sampayuttadhammānaṁ pavatte cittasamuṭṭhānarūpānaṁ, paṭisandhiyaṁ kaṭattārūpānañca sahajātakammapaccayena paccayo. Arūpāvacaravipākacetanā attanā sampayuttadhammānaññeva sahajātakammapaccayena paccayo. Lokuttaravipākacetanā pañcavokāre attanā sampayuttadhammānañceva cittasamuṭṭhānarūpassa ca, catuvokāre arūpasseva sahajātakammapaccayena paccayo. Tebhūmikā kiriyacetanā

ကိရိယာဘာဝေန ဥပကာရိကာ ဟောတိ။ တသ္မာ သဟဇာတကမ္မပစ္စယောတိ ဝုစ္စတိ။ အယံ တာဝေတ္ထ ပါဠိဝဏ္ဏနာ။

အယံ ပန ကမ္မပစ္စယော အတ္ထတော စတုဘူမိကစေတနာမတ္တမေဝ။ သော ဟိ ဇာတိဘေဒတော ကုသလော အကုသလော ဝိပါကော ကိရိယာတိ စတုဓာ ဘိဇ္ဇတိ။ တတ္ထ ကုသလော ဘူမိတော ကာမာဝစရာဒိဝသေန စတုဓာ ဘိဇ္ဇတိ။ အကုသလော ဧကဓာဝ၊ ဝိပါကော စတုဓာ၊ ကိရိယာ တိဓာဝါတိ ဧဝမေတ္ထ နာနပ္ပကာရဘေဒတော ဝိညာတဗ္ဗော ဝိနိစ္ဆယော။

ဧဝံ ဘိန္နေ ပနေတ္ထ သဟဇာတာ ကာမာဝစရကုသလစေတနာ ပဉ္စဝေါကာရေ အတ္တနော သမ္ပယုတ္တဓမ္မာနဉ္စေဝ စိတ္တသမုဋ္ဌာနရူပဿ စ၊ စတုဝေါကာရေ သမ္ပယုတ္တခန္ဓာနညေဝ သဟဇာတကမ္မပစ္စယော ဟောတိ။ ဥပ္ပဇ္ဇိတွာ နိရုဒ္ဓါ ပန အတ္တနော ဝိပါကာနံ ခန္ဓာနံ ကဋတ္တာ စ ရူပါနံ နာနာက္ခဏိကကမ္မပစ္စယေန ပစ္စယော ဟောတိ။ သာ စ ခေါ ပဉ္စဝေါကာရေယေဝ၊ န အညတ္ထ။ သဟဇာတာ ရူပါဝစရကုသလစေတနာ အတ္တနာ သမ္ပယုတ္တဓမ္မာနဉ္စေဝ စိတ္တသမုဋ္ဌာနရူပါနဉ္စ ဧကန္တေနေဝ သဟဇာတကမ္မပစ္စယေန ပစ္စယော။ ဥပ္ပဇ္ဇိတွာ နိရုဒ္ဓါ ပန အတ္တနော ဝိပါကာနဉ္စေဝ ကဋတ္တာရူပါနဉ္စ နာနာက္ခဏိကကမ္မပစ္စယေန ပစ္စယော။ အရူပါဝစရာ ပန လောကုတ္တရာ စ သဟဇာတာ ကုသလစေတနာ ပဉ္စဝေါကာရေ အတ္တနာ သမ္ပယုတ္တဓမ္မာနဉ္စေဝ စိတ္တသမုဋ္ဌာနရူပါနဉ္စ၊ စတုဝေါကာရေ သမ္ပယုတ္တက္ခန္ဓာနညေဝ သဟဇာတကမ္မပစ္စယေန ပစ္စယော။ ဥပ္ပဇ္ဇိတွာ နိရုဒ္ဓါ ပနေသာ ဒုဝိဓာပိ အတ္တနော အတ္တနော ဝိပါကက္ခန္ဓာနညေဝ နာနာက္ခဏိကကမ္မပစ္စယေန ပစ္စယော။ သဟဇာတာ အကုသလစေတနာ ပဉ္စဝေါကာရေ အတ္တနာ သမ္ပယုတ္တက္ခန္ဓာနဉ္စေဝ စိတ္တသမုဋ္ဌာနရူပါနဉ္စ၊ စတုဝေါကာရေ အရူပက္ခန္ဓာနညေဝ သဟဇာတကမ္မပစ္စယေန ပစ္စယော။ ဥပ္ပဇ္ဇိတွာ နိရုဒ္ဓါ ပန ဝိပါကက္ခန္ဓာနဉ္စေဝ ကဋတ္တာရူပါနဉ္စ နာနာက္ခဏိကကမ္မပစ္စယေန ပစ္စယော။

ကာမာဝစရရူပါဝစရတော ဝိပါကစေတနာ အတ္တနာ သမ္ပယုတ္တဓမ္မာနံ ပဝတ္တေ စိတ္တသမုဋ္ဌာနရူပါနံ, ပဋိသန္ဓိယံ ကဋတ္တာရူပါနဉ္စ သဟဇာတကမ္မပစ္စယေန ပစ္စယော။ အရူပါဝစရဝိပါကစေတနာ အတ္တနာ သမ္ပယုတ္တဓမ္မာနညေဝ သဟဇာတကမ္မပစ္စယေန ပစ္စယော။ လောကုတ္တရဝိပါကစေတနာ ပဉ္စဝေါကာရေ အတ္တနာ သမ္ပယုတ္တဓမ္မာနဉ္စေဝ စိတ္တသမုဋ္ဌာနရူပဿ စ၊ စတုဝေါကာရေ အရူပဿေဝ သဟဇာတကမ္မပစ္စယေန ပစ္စယော။ တေဘူမိကာ ကိရိယစေတနာ

pañcavokāre sampayuttadhammānañceva cittasamuṭṭhānarūpassa ca sahajātakammapaccayena paccayo. Yā panettha āruppe uppajjati, sā arūpadhammānaññeva[1] sahajātakammapaccayena paccayoti evamettha paccayuppannatopi viññātabbo vinicchayoti.

Kammapaccayaniddesavaṇṇanā.

14. Vipākapaccayaniddesavaṇṇanā

14. Vipākapaccayaniddese **vipākā cattāro khandhā**ti yasmā kammasamuṭṭhānāpi rūpā vipākā na honti, tasmā "vipākā"ti vatvā "cattāro khandhā"ti vuttaṁ. Evaṁ ayaṁ Pāḷi arūpadhammānaññeva vipākapaccayavasena āgatā. Pañhāvāre pana "vipākābyākato eko khandho tiṇṇannaṁ khandhānaṁ cittasamuṭṭhānānañca rūpānaṁ vipākapaccayena paccayo. Paṭisandhikkhaṇe vipākābyākato eko khandho tiṇṇannaṁ khandhānaṁ kaṭattā ca rūpānaṁ vipākapaccayena paccayo"ti āgatattā cittasamuṭṭhānakammasamuṭṭhānarūpānampi vipākapaccayo labbhati. Idha pana sāvasesavasena desanā katāti ayaṁ tāvettha Pāḷivaṇṇanā. Ayaṁ pana vipākapaccayo vipākabhāvena jātito ekavidho, bhūmibhedato kāmāvacarādivasena catudhā bhijjatīti evamettha nānappakārabhedato viññātabbo vinicchayo.

Evaṁ bhinne panettha kāmāvacararūpāvacaravipāko attanā sampayuttadhammānaṁ[2] pavatte cittasamuṭṭhānarūpānaṁ, paṭisandhiyaṁ kaṭattārūpānañca vipākapaccayo hoti. Arūpāvacaravipāko sampayuttadhammānaññeva. Lokuttaravipāko pañcavokāre sampayuttadhammānañceva cittasamuṭṭhānarūpassa ca, catuvokāre sampayuttakkhandhānaññeva[3] vipākapaccayo hotīti evamettha paccayuppannatopi viññātabbo vinicchayoti.

Vipākapaccayaniddesavaṇṇanā.

1. Arūpānaññeva (Syā)
2. Sampayuttakkhandhānaṁ (Syā)
3. Sampayuttadhammānaṁ (Syā)

ပဉ္စဝေါကာရေ သမ္ပယုတ္တဓမ္မာနဉ္စေဝ စိတ္တသမုဋ္ဌာနရူပဿ စ သဟဇာတကမ္မပစ္စယေန ပစ္စယော။ ယာ ပနေတ္ထ အာရုပ္ပေ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ သာ အရူပဓမ္မာနညေဝ[1] သဟဇာတကမ္မပစ္စယေန ပစ္စယောတိ ဧဝမေတ္ထ ပစ္စယုပ္ပန္နတောပိ ဝိညာတဗ္ဗော ဝိနိစ္ဆယောတိ။

ကမ္မပစ္စယနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ။

၁၄-ဝိပါကပစ္စယနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ

၁၄။ ဝိပါကပစ္စယနိဒ္ဒေသေ **ဝိပါကာ စတ္တာရော ခန္ဓာ**တိ ယသ္မာ ကမ္မသမုဋ္ဌာနာပိ ရူပါ ဝိပါကာ န ဟောန္တိ၊ တသ္မာ "ဝိပါကာ"တိ ဝတွာ "စတ္တာရော ခန္ဓာ"တိ ဝုတ္တံ။ ဧဝံ အယံ ပါဠိ အရူပဓမ္မာနညေဝ ဝိပါကပစ္စယဝသေန အာဂတာ။ ပဉှာဝါရေ ပန "ဝိပါကာဗျာကတော ဧကော ခန္ဓော တိဏ္ဏန္နံ ခန္ဓာနံ စိတ္တသမုဋ္ဌာနာနဉ္စ ရူပါနံ ဝိပါကပစ္စယေန ပစ္စယော။ ပဋိသန္ဓိက္ခဏေ ဝိပါကာဗျာကတော ဧကော ခန္ဓော တိဏ္ဏန္နံ ခန္ဓာနံ ကဋတ္တာ စ ရူပါနံ ဝိပါကပစ္စယေန ပစ္စယော"တိ အာဂတတ္တာ စိတ္တသမုဋ္ဌာနကမ္မသမုဋ္ဌာနရူပါနမ္ပိ ဝိပါကပစ္စယော လဗ္ဘတိ။ ဣဓ ပန သာဝသေသဝသေန ဒေသနာ ကတာတိ အယံ တာဝေတ္ထ ပါဠိဝဏ္ဏနာ။ အယံ ပန ဝိပါကပစ္စယော ဝိပါကဘာဝေန ဇာတိတော ဧကဝိဓော၊ ဘူမိဘေဒတော ကာမာဝစရာဒိဝသေန စတုဓာ ဘိဇ္ဇတီတိ ဧဝမေတ္ထ နာနပ္ပကာရဘေဒတော ဝိညာတဗ္ဗော ဝိနိစ္ဆယော။

ဧဝံ ဘိန္နေ ပနေတ္ထ ကာမာဝစရရူပါဝစရဝိပါကော အတ္တနာ သမ္ပယုတ္တဓမ္မာနံ[2] ပဝတ္တေ စိတ္တသမုဋ္ဌာနရူပါနံ, ပဋိသန္ဓိယံ ကဋတ္တာရူပါနဉ္စ ဝိပါကပစ္စယော ဟောတိ။ အရူပါဝစရဝိပါကော သမ္ပယုတ္တဓမ္မာနညေဝ။ လောကုတ္တရဝိပါကော ပဉ္စဝေါကာရေ သမ္ပယုတ္တဓမ္မာနဉ္စေဝ စိတ္တသမုဋ္ဌာနရူပဿ စ၊ စတုဝေါကာရေ သမ္ပယုတ္တက္ခန္ဓာနညေဝ[3] ဝိပါကပစ္စယော ဟောတီတိ ဧဝမေတ္ထ ပစ္စယုပ္ပန္နတောပိ ဝိညာတဗ္ဗော ဝိနိစ္ဆယောတိ။

ဝိပါကပစ္စယနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ။

၁-အရူပါနညေဝ (သျာ) ၂-သမ္ပယုတ္တက္ခန္ဓာနံ (သျာ) ၃-သမ္ပယုတ္တဓမ္မာနံ (သျာ)

15. Āhārapaccayaniddesavaṇṇanā

15. Āhārapaccayaniddese **kabaḷīkāro āhāro**ti catusantatisamuṭṭhāne rūpe ojā āhāro nāma. So pana yasmā kabaḷaṁ karitvā ajjhoharitova āhārakiccaṁ karoti, na bahi ṭhito, tasmā āhāroti avatvā "kabaḷīkāro āhāro"ti vuttaṁ. Kabaḷaṁ karitvā ajjhoharitabbavatthukattā vā kabaḷīkāroti nāmametaṁ[1] tassa. **Arūpino āhārā**ti phassacetanāviññāṇāhārā. **Taṁsamuṭṭhānānan**ti idhāpi kammasamuṭṭhānāni gahitāneva. Vuttañhetaṁ Pañhāvāre—paṭisandhikkhaṇe vipākābyākatā āhārā sampayuttakānaṁ khandhānaṁ kaṭattā ca rūpānaṁ āhārapaccayena paccayoti. Ayaṁ tāvettha Pāḷivaṇṇanā.

Ayaṁ pana āhārapaccayo saṅkhepato kabaḷīkāro āhāro phasso cetanā viññāṇanti cattārova dhammā honti. Tattha ṭhapetvā kabaḷīkārāhāraṁ sesā tayo arūpāhārā jātivasena kusalākusalavipākakiriyabhedato catudhā bhijjanti. Puna bhūmibhedena kusalo catudhā, akusalo ekadhā, vipāko catudhā, kiriyā tidhāti evaṁ anekadhā bhijjanti. Kabaḷīkārāhāro pana jātito abyākato, bhūmito kāmāvacarovāti evamettha nānappakārabhedato viññātabbo vinicchayo.

Evaṁ bhinne panettha catubhūmakāpi tayo kusalāhārā pañcavokāre attanā sampayuttadhammānañceva cittasamuṭṭhānarūpassa ca āhārapaccayena paccayo, ṭhapetvā pana rūpāvacaraṁ avasesā āruppe sampayuttadhammānaññeva āhārapaccayena paccayo. Akusalāhāresupi eseva nayo. Catubhūmakavipākāhārā pana sabbattha sampayuttakānaṁ āhārapaccayā honti. Kāmāvacararūpāvacaravipākā panettha pañcavokāre uppajjamānā pavatte cittasamuṭṭhānarūpassa paṭisandhiyaṁ kaṭattārūpassāpi āhārapaccayā honti. Lokuttarā pana cittasamuṭṭhānarūpasseva, āruppe uppannā rūpassa paccayā na honti. Tebhūmakāpi tayo kiriyāhārā pañcavokāre sampayuttadhammānañceva cittasamuṭṭhānarūpassa ca, kāmāvacarā rūpāvacarā pana āruppe sampayuttadhammānaññeva āhārapaccayena

1. Nāmamattamevetaṁ (Syā)

၁၅-အာဟာရပစ္စယနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ

၁၅။ အာဟာရပစ္စယနိဒ္ဒေသေ **ကဗဠီကာရော အာဟာရော**တိ စတုသန္တတိသမုဋ္ဌာနေ ရူပေ ဩဇာ အာဟာရော နာမ။ သော ပန ယသ္မာ ကဗဠံ ကရိတွာ အဇ္ဈောဟရိတောဝ အာဟာရကိစ္စံ ကရောတိ၊ န ဗဟိ ဌိတော၊ တသ္မာ အာဟာရောတိ အဝတွာ "ကဗဠီကာရော အာဟာရော"တိ ဝုတ္တံ။ ကဗဠံ ကရိတွာ အဇ္ဈောဟရိတဗ္ဗဝတ္ထုကတ္တာ ဝါ ကဗဠီကာရောတိ နာမမေတံ[1] တဿ။ **အရူပိနော အာဟာရာ**တိ ဖဿစေတနာဝိညာဏာဟာရာ။ **တံသမုဋ္ဌာနာန**န္တိ ဣဓာပိ ကမ္မသမုဋ္ဌာနာနိ ဂဟိတာနေဝ။ ဝုတ္တဉှေတံ ပဉှာဝါရေ—ပဋိသန္ဓိက္ခဏေ ဝိပါကာဗျာကတာ အာဟာရာ သမ္ပယုတ္တကာနံ ခန္ဓာနံ ကဋတ္တာ စ ရူပါနံ အာဟာရပစ္စယေန ပစ္စယောတိ။ အယံ တာဝေတ္ထ ပါဠိဝဏ္ဏနာ။

အယံ ပန အာဟာရပစ္စယော သင်္ခေပတော ကဗဠီကာရော အာဟာရော ဖဿော စေတနာ ဝိညာဏန္တိ စတ္တာရောဝ ဓမ္မာ ဟောန္တိ။ တတ္ထ ဌပေတွာ ကဗဠီကာရာဟာရံ သေသာ တယော အရူပါဟာရာ ဇာတိဝသေန ကုသလာကုသလဝိပါကကိရိယဘေဒတော စတုဓာ ဘိဇ္ဇန္တိ။ ပုန ဘူမိဘေဒေန ကုသလော စတုဓာ, အကုသလော ဧကဓာ, ဝိပါကော စတုဓာ, ကိရိယာ တိဓာတိ ဧဝံ အနေကဓာ ဘိဇ္ဇန္တိ။ ကဗဠီကာရာဟာရော ပန ဇာတိတော အဗျာကတော၊ ဘူမိတော ကာမာဝစရောဝါတိ ဧဝမေတ္ထ နာနပ္ပကာရဘေဒတော ဝိညာတဗ္ဗော ဝိနိစ္ဆယော။

ဧဝံ ဘိန္နေ ပနေတ္ထ စတုဘူမကာပိ တယော ကုသလာဟာရာ ပဉ္စဝေါကာရေ အတ္တနာ သမ္ပယုတ္တဓမ္မာနဉ္စေဝ စိတ္တသမုဋ္ဌာနရူပဿ စ အာဟာရပစ္စယေန ပစ္စယော၊ ဌပေတွာ ပန ရူပါဝစရံ အဝသေသာ အာရုပ္ပေ သမ္ပယုတ္တဓမ္မာနညေဝ အာဟာရပစ္စယေန ပစ္စယော။ အကုသလာဟာရေသုပိ ဧသေဝ နယော။ စတုဘူမကဝိပါကာဟာရာ ပန သဗ္ဗတ္ထ သမ္ပယုတ္တကာနံ အာဟာရပစ္စယာ ဟောန္တိ။ ကာမာဝစရရူပါဝစရဝိပါကာ ပနေတ္ထ ပဉ္စဝေါကာရေ ဥပ္ပဇ္ဇမာနာ ပဝတ္တေ စိတ္တသမုဋ္ဌာနရူပဿ ပဋိသန္ဓိယံ ကဋတ္တာရူပဿာပိ အာဟာရပစ္စယာ ဟောန္တိ။ လောကုတ္တရာ ပန စိတ္တသမုဋ္ဌာနရူပဿေဝ၊ အာရုပ္ပေ ဥပ္ပန္နာ ရူပဿ ပစ္စယာ န ဟောန္တိ။ တေဘူမကာပိ တယော ကိရိယာဟာရာ ပဉ္စဝေါကာရေ သမ္ပယုတ္တဓမ္မာနဉ္စေဝ စိတ္တသမုဋ္ဌာနရူပဿ စ၊ ကာမာဝစရာ ရူပါဝစရာ ပန အာရုပ္ပေ သမ္ပယုတ္တဓမ္မာနညေဝ အာဟာရပစ္စယေန

၁-နာမမတ္တမေဝေတံ (သျာ)

paccayo. Catusantatisamuṭṭhāno kabaḷīkārāhāro kiñcāpi “imassa kāyassā”ti avisesato vutto, visesato panāyamettha āhārasamuṭṭhānarūpassa janako ceva anupālako ca hutvā āhārapaccayena paccayo hoti, sesatisantatisamuṭṭhānassa anupālakova hutvā āhārapaccayena paccayo hotīti evamettha paccayuppannatopi viññātabbo vinicchayoti.

Āhārapaccayaniddesavaṇṇanā.

---

16. Indriyapaccayaniddesavaṇṇanā

16. Indriyapaccayaniddese **cakkhundriyan**ti cakkhusaṅkhātaṁ indriyaṁ. **Indriyapaccayenā**ti sayaṁ purejāto hutvā arūpadhammānaṁ uppādato paṭṭhāya yāva bhaṅgā indriyapaccayena paccayo hoti. Sotindriyādīsupi eseva nayo. **Arūpino indriyā**ti ettha arūpajīvitindriyampi saṅgahitaṁ. **Taṁsamuṭṭhānānan**ti ettha heṭṭhā vuttanayeneva kaṭattārūpampi saṅgahitaṁ. Vuttañhetaṁ Pañhāvāre—paṭisandhikkhaṇe vipākābyākatā indriyā sampayuttakānaṁ khandhānaṁ kaṭattā ca rūpānaṁ indriyapaccayena paccayoti. Evaṁ tāvettha Pāḷivaṇṇanā veditabbā.

Ayaṁ pana indriyapaccayo itthindriyapurisindriyavajjānaṁ samavīsatiyā indriyānaṁ vasena ṭhito. Itthindriyapurisindriyāni hi kiñcāpi itthiliṅgapurisaliṅgādīnaṁ bījabhūtāni, kalalādikāle pana vijjamānesupi tesu itthiliṅgapurisaliṅgādīnaṁ abhāvā tāni neva tesaṁ, na aññesaṁ indriyapaccayataṁ pharanti. Indriyapaccayo hi attano vijjamānakkhaṇe avinibbhuttadhammānaṁ indriyapaccayataṁ apharanto nāma natthi, tasmā tāni indriyapaccayā na honti. Yesaṁ panetāni bījabhūtāni, tesaṁ tāni suttantikapariyāyena pakatūpanissayabhāvaṁ bhajanti. Iti indriyapaccayo samavīsatiyā indriyānaṁ vasena ṭhitoti veditabbo. So jātito kusalākusalavipākakiriyarūpavasena pañcadhā bhijjati. Tattha kusalo bhūmivasena catudhā, akusalo kāmāvacarova, vipāko catudhāva, kiriyāsaṅkhāto tidhā, rūpaṁ kāmāvacaramevāti evaṁ anekadhā bhijjatīti evaṁ tāvettha nānappakārabhedato viññātabbo vinicchayo.

ပစ္စယော။ စတုသန္တတိသမုဋ္ဌာနော ကဗဠီကာရာဟာရော ကိဉ္စာပိ “ဣမဿ ကာယဿာ”တိ အဝိသေသတော ဝုတ္တော၊ ဝိသေသတော ပနာယမေတ္ထ အာဟာရသမုဋ္ဌာနရူပဿ ဇနကော စေဝ အနုပါလကော စ ဟုတွာ အာဟာရ-ပစ္စယေန ပစ္စယော ဟောတိ၊ သေသတိသန္တတိသမုဋ္ဌာနဿ အနုပါလကောဝ ဟုတွာ အာဟာရပစ္စယေန ပစ္စယော ဟောတီတိ ဧဝမေတ္ထ ပစ္စယုပ္ပန္နတောပိ ဝိညာတဗ္ဗော ဝိနိစ္ဆယောတိ။

အာဟာရပစ္စယနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ။

၁၆-ဣန္ဒြိယပစ္စယနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ

၁၆။ ဣန္ဒြိယပစ္စယနိဒ္ဒေသေ **စက္ခုန္ဒြိယန္တိ** စက္ခုသင်္ခါတံ ဣန္ဒြိယံ။ **ဣန္ဒြိယ-ပစ္စယေနာ**တိ သယံ ပုရေဇာတော ဟုတွာ အရူပဓမ္မာနံ ဥပ္ပါဒတော ပဋ္ဌာယ ယာဝ ဘင်္ဂါ ဣန္ဒြိယပစ္စယေန ပစ္စယော ဟောတိ။ သောတိန္ဒြိယာဒီသုပိ ဧသေဝ နယော။ **အရူပိနော ဣန္ဒြိယာ**တိ ဧတ္ထ အရူပဇီဝိတိန္ဒြိယမ္ပိ သင်္ဂဟိတံ။ **တံသမုဋ္ဌာနာန**န္တိ ဧတ္ထ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယေနေဝ ကဋတ္တာရူပမ္ပိ သင်္ဂဟိတံ။ ဝုတ္တဉှေတံ ပဉှာဝါရေ—ပဋိသန္ဓိက္ခဏေ ဝိပါကာဗျာကတာ ဣန္ဒြိယာ သမ္ပယုတ္တ-ကာနံ ခန္ဓာနံ ကဋတ္တာ စ ရူပါနံ ဣန္ဒြိယပစ္စယေန ပစ္စယောတိ။ ဧဝံ တာဝေတ္ထ ပါဠိဝဏ္ဏနာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

အယံ ပန ဣန္ဒြိယပစ္စယော ဣတ္ထိန္ဒြိယပုရိသိန္ဒြိယဝဇ္ဇာနံ သမဝီသတိယာ ဣန္ဒြိယာနံ ဝသေန ဌိတော။ ဣတ္ထိန္ဒြိယပုရိသိန္ဒြိယာနိ ဟိ ကိဉ္စာပိ ဣတ္ထိလိင်္ဂပုရိသ-လိင်္ဂါဒီနံ ဗီဇဘူတာနိ၊ ကလလာဒိကာလေ ပန ဝိဇ္ဇမာနေသုပိ တေသု ဣတ္ထိလိင်္ဂပုရိသလိင်္ဂါဒီနံ အဘာဝါ တာနိ နေဝ တေသံ, န အညေသံ ဣန္ဒြိယပစ္စယတံ ဖရန္တိ။ ဣန္ဒြိယပစ္စယော ဟိ အတ္တနော ဝိဇ္ဇမာနက္ခဏေ အဝိနိဗ္ဘုတ္တဓမ္မာနံ ဣန္ဒြိယပစ္စယတံ အဖရန္တော နာမ နတ္ထိ၊ တသ္မာ တာနိ ဣန္ဒြိယပစ္စယာ န ဟောန္တိ။ ယေသံ ပနေတာနိ ဗီဇဘူတာနိ၊ တေသံ တာနိ သုတ္တန္တိကပရိယာယေန ပကတူပနိဿယဘာဝံ ဘဇန္တိ။ ဣတိ ဣန္ဒြိယပစ္စယော သမဝီသတိယာ ဣန္ဒြိယာနံ ဝသေန ဌိတောတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ သော ဇာတိတော ကုသလာကုသလဝိပါကကိရိယရူပဝသေန ပဉ္စဓာ ဘိဇ္ဇတိ။ တတ္ထ ကုသလော ဘူမိဝသေန စတုဓာ၊ အကုသလော ကာမာဝစရောဝ၊ ဝိပါကော စတုဓာဝ၊ ကိရိယာသင်္ခါတော တိဓာ၊ ရူပံ ကာမာဝစရမေဝါတိ ဧဝံ အနေကဓာ ဘိဇ္ဇတီတိ ဧဝံ တာဝေတ္ထ နာနပ္ပကာရဘေဒတော ဝိညာတဗ္ဗော ဝိနိစ္ဆယော။

Evaṁ bhinne panettha catubhūmakopi kusalindriyapaccayo pañcavokāre sampayuttadhammānañceva cittasamuṭṭhānarūpassa ca indriyapaccayena paccayo, tathā akusalo. Ṭhapetvā pana rūpāvacarakusalaṁ avasesā kusalākusalā āruppe sampayuttadhammānaññeva indriyapaccayena paccayo. Catubhūmako vipākindriyapaccayo ekanteneva sampayuttakānaṁ indriyapaccayena paccayo. Kāmāvacararūpāvacarā panettha pañcavokāre uppajjanato pavatte cittasamuṭṭhānarūpassa, paṭisandhiyaṁ kaṭattārūpassāpi indriyapaccayena paccayā honti. Lokuttarā cittasamuṭṭhānarūpasseva. Āruppe uppannā lokuttaravipākā indriyā rūpassa paccayā na honti. Tebhūmakā kiriyindriyā pañcavokāre sampayuttadhammānañceva cittasamuṭṭhānarūpassa ca, kāmāvacarārūpāvacarā pana āruppe sampayuttadhammānaññeva indriyapaccayataṁ pharanti. Cakkhundriyādivasena chabbidhe rūpindriye cakkhundriyaṁ kusalākusalavipākato sampayuttadhammānaṁ dvinnaṁ cakkhuviññāṇānaṁ, sotindriyādīni tathāvidhānaññeva sotaviññāṇādīnaṁ, rūpajīvitindriyaṁ attanā sahajātarūpānaṁ ṭhitikkhaṇe indriyapaccayena paccayo. Sahajātapaccayatā pana tassa natthīti evamettha paccayuppannatopi viññātabbo vinicchayoti.

Indriyapaccayaniddesavaṇṇanā.

---

17. Jhānapaccayaniddesavaṇṇanā

17. Jhānapaccayaniddese **jhānaṅgānī**ti dvipañcaviññāṇavajjesu sesacittesu uppannāni vitakkavicārapītisomanassadomanassupekkhācittekaggatāsaṅkhātāni satta aṅgāni. Pañcannaṁ pana viññāṇakāyānaṁ abhinipātamattattā tesu vijjamānānipi upekkhāsukhadukkhāni upanijjhānākārassa abhāvato jhānaṅgānīti na uddhaṭāni. Tattha pacchinnattā pana sesāhetukesupi jhānaṅgaṁ na uddhaṭameva[1]. **Taṁsamuṭṭhānānan**ti idhāpi kaṭattārūpaṁ saṅgahitanti veditabbaṁ. Vuttañhetaṁ Pañhāvāre—paṭisandhikkhaṇe vipākābyākatāni jhānaṅgāni sampayuttakānaṁ khandhānaṁ kaṭattā ca rūpānaṁ

1. Dhammaṅgahe, idha pana uddhaṭameva (Syā)

ဧဝံ ဘိန္နေ ပနေတ္ထ စတုဘူမကောပိ ကုသလိန္ဒြိယပစ္စယော ပဉ္စဝေါကာရေ သမ္ပယုတ္တဓမ္မာနဉ္စေဝ စိတ္တသမုဋ္ဌာနရူပဿ စ ဣန္ဒြိယပစ္စယေန ပစ္စယော၊ တထာ အကုသလော။ ဌပေတွာ ပန ရူပါဝစရကုသလံ အဝသေသာ ကုသလာကုသလာ အာရုပ္ပေ သမ္ပယုတ္တဓမ္မာနညေဝ ဣန္ဒြိယပစ္စယေန ပစ္စယော။ စတုဘူမကော ဝိပါကိန္ဒြိယပစ္စယော ဧကန္တေနေဝ သမ္ပယုတ္တကာနံ ဣန္ဒြိယပစ္စယေန ပစ္စယော။ ကာမာဝစရရူပါဝစရာ ပနေတ္ထ ပဉ္စဝေါကာရေ ဥပ္ပဇ္ဇနတော ပဝတ္တေ စိတ္တသမုဋ္ဌာနရူပဿ, ပဋိသန္ဓိယံ ကဋတ္တာရူပဿာပိ ဣန္ဒြိယပစ္စယေန ပစ္စယာ ဟောန္တိ။ လောကုတ္တရာ စိတ္တသမုဋ္ဌာနရူပဿေဝ။ အာရုပ္ပေ ဥပ္ပန္နာ လောကုတ္တရဝိပါကာ ဣန္ဒြိယာ ရူပဿ ပစ္စယာ န ဟောန္တိ။ တေဘူမကာ ကိရိယိန္ဒြိယာ ပဉ္စဝေါကာရေ သမ္ပယုတ္တဓမ္မာနဉ္စေဝ စိတ္တသမုဋ္ဌာနရူပဿ စ၊ ကာမာဝစရာရူပါဝစရာ ပန အာရုပ္ပေ သမ္ပယုတ္တဓမ္မာနညေဝ ဣန္ဒြိယပစ္စယတံ ဖရန္တိ။ စက္ခုန္ဒြိယာဒိဝသေန ဆဗ္ဗိဓေ ရူပိန္ဒြိယေ စက္ခုန္ဒြိယံ ကုသလာကုသလဝိပါကတော သမ္ပယုတ္တဓမ္မာနံ ဒွိန္နံ စက္ခုဝိညာဏာနံ၊ သောတိန္ဒြိယာဒီနိ တထာဝိဓာနညေဝ သောတဝိညာဏာဒီနံ၊ ရူပဇီဝိတိန္ဒြိယံ အတ္တနာ သဟဇာတရူပါနံ ဌိတိက္ခဏေ ဣန္ဒြိယပစ္စယေန ပစ္စယော။ သဟဇာတပစ္စယတာ ပန တဿ နတ္ထီတိ ဧဝမေတ္ထ ပစ္စယုပ္ပန္နတောပိ ဝိညာတဗ္ဗော ဝိနိစ္ဆယောတိ။

ဣန္ဒြိယပစ္စယနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ။

၁၇-ဈာနပစ္စယနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ

၁၇။ ဈာနပစ္စယနိဒ္ဒေသေ **ဈာနင်္ဂါနီ**တိ ဒွိပဉ္စဝိညာဏဝဇ္ဇေသု သေသစိတ္တေသု ဥပ္ပန္နာနိ ဝိတက္ကဝိစာရပီတိသောမနဿဒေါမနဿုပေက္ခာစိတ္တေကဂ္ဂတာသင်္ခါတာနိ သတ္တ အင်္ဂါနိ။ ပဉ္စန္နံ ပန ဝိညာဏကာယာနံ အဘိနိပါတမတ္တတ္တာ တေသု ဝိဇ္ဇမာနာနိပိ ဥပေက္ခာသုခဒုက္ခာနိ ဥပနိဇ္ဈာနာကာရဿ အဘာဝတော ဈာနင်္ဂါနီတိ န ဥဒ္ဓဋာနိ။ တတ္ထ ပစ္ဆိန္နတ္တာ ပန သေသာဟေတုကေသုပိ ဈာနင်္ဂံ န ဥဒ္ဓဋမေဝ[1]။ **တံသမုဋ္ဌာနာန**န္တိ ဣဓာပိ ကဋတ္တာရူပံ သင်္ဂဟိတန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဝုတ္တဉ္ဟေတံ ပဉှာဝါရေ—ပဋိသန္ဓိက္ခဏေ ဝိပါကာဗျာကတာနိ ဈာနင်္ဂါနိ သမ္ပယုတ္တကာနံ ခန္ဓာနံ ကဋတ္တာ စ ရူပါနံ

၁-ဓမ္မသင်္ဂဟေ၊ ဣဓ ပန ဥဒ္ဓဋမေဝ (သျာ)

jhānapaccayena paccayoti. Ayaṁ tāvettha Pāḷivaṇṇanā. Ayaṁ pana jhānapaccayo sattannaṁ jhānaṅgānaṁ vasena ṭhitopi jātibhedato kusalākusalavipākakiriyavasena catudhā bhijjati, puna bhūmivasena catudhā ekadhā catudhā tidhāti dvādasadhā bhijjatīti evamettha nānappakārabhedato viññātabbo vinicchayo.

Evaṁ bhinne panettha catubhūmakampi kusalajhānaṅgaṁ pañcavokāre sampayuttadhammānañceva cittasamuṭṭhānarūpassa ca, ṭhapetvā rūpāvacaraṁ avasesaṁ āruppe sampayuttadhammānaññeva jhānapaccayena paccayo. Akusalepi eseva nayo. Kāmāvacararūpāvacaravipākaṁ pavatte sampayuttadhammānañceva cittasamuṭṭhānarūpassa ca, paṭisandhiyaṁ sampayuttadhammānañceva kaṭattārūpassa ca, āruppavipākaṁ sampayuttadhammānaññeva. Yañca āruppe lokuttaravipākaṁ uppajjati, tañca. Pañcavokāre pana taṁ cittasamuṭṭhānarūpassapi jhānapaccayena paccayo hoti. Tebhūmakampi kiriyajhānaṅgaṁ pañcavokāre sampayuttadhammānañceva cittasamuṭṭhānarūpassa ca. Yaṁ panettha āruppe uppajjati, taṁ sampayuttadhammānaññeva jhānapaccayena paccayoti evamettha paccayuppannatopi viññātabbo vinicchayoti.

Jhānapaccayaniddesavaṇṇanā.

---

18. Maggapaccayaniddesavaṇṇanā

18. Maggapaccayaniddese **maggaṅgānī**ti ahetukacittuppādavajjesu sesacittesu uppannāni paññā vitakko sammāvācākammantājīvā vīriyaṁ sati samādhi micchādiṭṭhi micchāvācākammantājīvāti imāni dvādasaṅgāni. Maggassa pana hetupacchimakattā ahetukacittesu maggaṅgāni na uddhaṭāni. **Taṁsamuṭṭhānānan**ti idhāpi kaṭattārūpaṁ saṅgahitameva. Vuttañhetaṁ Pañhāvāre "paṭisandhikkhaṇe vipākābyākatāni maggaṅgāni sampayuttakānaṁ khandhānaṁ kaṭattā ca rūpānaṁ maggapaccayena paccayo"ti. Ayaṁ tāvettha Pāḷivaṇṇanā.

Ayaṁ pana maggapaccayo dvādasannaṁ maggaṅgānaṁ vasena ṭhitopi jātibhedato kusalādivasena catudhā, kusalādīnañca kāmāvacarādibhūmibhedato dvādasadhā bhijjatīti evamettha nānappakārabhedato viññātabbo

ဈာနပစ္စယေန ပစ္စယောတိ။ အယံ တာဝေတ္ထ ပါဠိဝဏ္ဏနာ။ အယံ ပန ဈာနပစ္စယော သတ္တန္နံ ဈာနင်္ဂါနံ ဝသေန ဌိတောပိ ဇာတိဘေဒတော ကုသလာကုသလဝိပါကကိရိယဝသေန စတုဓာ ဘိဇ္ဇတိ၊ ပုန ဘူမိဝသေန စတုဓာ ဧကဓာ စတုဓာ တိဓာတိ ဒွါဒသဓာ ဘိဇ္ဇတီတိ ဧဝမေတ္ထ နာနပ္ပကာရဘေဒတော ဝိညာတဗ္ဗော ဝိနိစ္ဆယော။

ဧဝံ ဘိန္နေ ပနေတ္ထ စတုဘူမကမ္ပိ ကုသလဈာနင်္ဂံ ပဉ္စဝေါကာရေ သမ္ပယုတ္တဓမ္မာနဉ္စေဝ စိတ္တသမုဋ္ဌာနရူပဿ စ၊ ဌပေတွာ ရူပါဝစရံ အဝသေသံ အာရုပ္ပေ သမ္ပယုတ္တဓမ္မာနညေဝ ဈာနပစ္စယေန ပစ္စယော။ အကုသလေပိ ဧသေဝ နယော။ ကာမာဝစရရူပါဝစရဝိပါကံ ပဝတ္တေ သမ္ပယုတ္တဓမ္မာနဉ္စေဝ စိတ္တသမုဋ္ဌာနရူပဿ စ, ပဋိသန္ဓိယံ သမ္ပယုတ္တဓမ္မာနဉ္စေဝ ကဋတ္တာရူပဿ စ၊ အာရုပ္ပဝိပါကံ သမ္ပယုတ္တဓမ္မာနညေဝ။ ယဉ္စ အာရုပ္ပေ လောကုတ္တရဝိပါကံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ တဉ္စ။ ပဉ္စဝေါကာရေ ပန တံ စိတ္တသမုဋ္ဌာနရူပဿပိ ဈာနပစ္စယေန ပစ္စယော ဟောတိ။ တေဘူမကမ္ပိ ကိရိယဈာနင်္ဂံ ပဉ္စဝေါကာရေ သမ္ပယုတ္တဓမ္မာနဉ္စေဝ စိတ္တသမုဋ္ဌာနရူပဿ စ။ ယံ ပနေတ္ထ အာရုပ္ပေ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ တံ သမ္ပယုတ္တဓမ္မာနညေဝ ဈာနပစ္စယေန ပစ္စယောတိ ဧဝမေတ္ထ ပစ္စယုပ္ပန္နတောပိ ဝိညာတဗ္ဗော ဝိနိစ္ဆယောတိ။

ဈာနပစ္စယနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ။

၁၈-မဂ္ဂပစ္စယနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ

၁၈။ မဂ္ဂပစ္စယနိဒ္ဒေသေ **မဂ္ဂင်္ဂါနီ**တိ အဟေတုကစိတ္တုပ္ပါဒဝဇ္ဇေသု သေသစိတ္တေသု ဥပ္ပန္နာနိ ပညာ ဝိတက္ကော သမ္မာဝါစာကမ္မန္တာဇီဝါ ဝီရိယံ သတိ သမာဓိ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိ မိစ္ဆာဝါစာကမ္မန္တာဇီဝါတိ ဣမာနိ ဒွါဒသင်္ဂါနိ။ မဂ္ဂဿ ပန ဟေတုပစ္ဆိမကတ္တာ အဟေတုကစိတ္တေသု မဂ္ဂင်္ဂါနိ န ဥဒ္ဓဋာနိ။ **တံသမုဋ္ဌာနာန**န္တိ ဣဓာပိ ကဋတ္တာရူပံ သင်္ဂဟိတမေဝ။ ဝုတ္တဉ္ဟေတံ ပဉှာဝါရေ "ပဋိသန္ဓိက္ခဏေ ဝိပါကာဗျာကတာနိ မဂ္ဂင်္ဂါနိ သမ္ပယုတ္တကာနံ ခန္ဓာနံ ကဋတ္တာ စ ရူပါနံ မဂ္ဂပစ္စယေန ပစ္စယော"တိ။ အယံ တာဝေတ္ထ ပါဠိဝဏ္ဏနာ။

အယံ ပန မဂ္ဂပစ္စယော ဒွါဒသန္နံ မဂ္ဂင်္ဂါနံ ဝသေန ဌိတောပိ ဇာတိဘေဒတော ကုသလာဒိဝသေန စတုဓာ၊ ကုသလာဒီနဉ္စ ကာမာဝစရာဒိဘူမိဘေဒတော ဒွါဒသဓာ ဘိဇ္ဇတီတိ ဧဝမေတ္ထ နာနပ္ပကာရဘေဒတော ဝိညာတဗ္ဗော

vinicchayo. Evaṁ bhinne panettha catubhūmakampi kusalamaggaṅgaṁ pañcavokāre sampayuttadhammānañceva cittasamuṭṭhānarūpassa ca, ṭhapetvā rūpāvacaraṁ avasesaṁ āruppe sampayuttadhammānaññeva maggapaccayena paccayoti sabbaṁ jhānapaccaye viya vitthāretabbanti evamettha paccayuppannatopi viññātabbo vinicchayoti.

Maggapaccayaniddesavaṇṇanā.

---

19. Sampayuttapaccayaniddesavaṇṇanā

19. Sampayuttapaccayaniddese Pāḷi uttānatthā eva. Ayaṁ pana sampayuttapaccayo nāma saṅkhepato sabbepi arūpino khandhā. Pabhedato panesa jātito kusalādīnaṁ bhūmito ca kāmāvacarādīnaṁ vasena anekadhā bhijjatīti evamettha nānappakārabhedato viññātabbo vinicchayo. Evaṁ bhinne panettha catubhūmakesupi kusalakkhandhesu eko khandho tiṇṇannaṁ khandhānaṁ, tayo ekassa, dve dvinnanti evaṁ sabbepi aññamaññaṁ sampayuttapaccayena paccayo. Akusalavipākakiriyakkhandhesupi eseva nayoti evamettha paccayuppannatopi viññātabbo vinicchayoti.

Sampayuttapaccayaniddesavaṇṇanā.

---

20. Vippayuttapaccayaniddesavaṇṇanā

20. Vippayuttapaccayaniddese **rūpino dhammā arūpīnan**ti idaṁ tāva hadayavatthuno ceva cakkhundriyādīnañca vasena veditabbaṁ. Rūpadhammesu hi eteyeva cha koṭṭhāsā arūpakkhandhānaṁ vippayuttapaccayena paccayā honti. Rūpāyatanādayo pana ārammaṇadhammā kiñcāpi vippayuttadhammā, vippayuttapaccayā pana na honti. Kiṁ kāraṇā? Sampayogāsaṅkāya abhāvato. Arūpino hi khandhā cakkhādīnaṁ vatthūnaṁ abbhantarato nikkhamantā viya uppajjanti. Tattha āsaṅkā hoti "kiṁ nu kho ete etehi sampayuttā, udāhu vippayuttā"ti. Ārammaṇadhammā pana vatthunissayena uppajjamānānaṁ ārammaṇamattā[1] hontīti natthi tesu sampayogāsaṅkā. Iti

---

1. Ārammaṇamattāva (Syā)

ဝိနိစ္ဆယော။ ဧဝံ ဘိန္နေ ပနေတ္ထ စတုဘူမကမ္ပိ ကုသလမဂ္ဂင်္ဂံ ပဉ္စဝေါကာရေ သမ္ပယုတ္တဓမ္မာနဉ္စေဝ စိတ္တသမုဋ္ဌာနရူပဿ စ၊ ဌပေတွာ ရူပါဝစရံ အဝသေသံ အာရုပ္ပေ သမ္ပယုတ္တဓမ္မာနညေဝ မဂ္ဂပစ္စယေန ပစ္စယောတိ သဗ္ဗံ ဈာနပစ္စယေ ဝိယ ဝိတ္ထာရေတဗ္ဗန္တိ ဧဝမေတ္ထ ပစ္စယုပ္ပန္နတောပိ ဝိညာတဗ္ဗော ဝိနိစ္ဆယောတိ။

မဂ္ဂပစ္စယနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ။

၁၉-သမ္ပယုတ္တပစ္စယနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ

၁၉။ သမ္ပယုတ္တပစ္စယနိဒ္ဒေသေ ပါဠိ ဥတ္တာနတ္ထာ ဧဝ။ အယံ ပန သမ္ပယုတ္တပစ္စယော နာမ သင်္ခေပတော သဗ္ဗေပိ အရူပိနော ခန္ဓာ။ ပဘေဒတော ပနေသ ဇာတိတော ကုသလာဒီနံ ဘူမိတော စ ကာမာဝစရာဒီနံ ဝသေန အနေကဓာ ဘိဇ္ဇတီတိ ဧဝမေတ္ထ နာနပ္ပကာရဘေဒတော ဝိညာတဗ္ဗော ဝိနိစ္ဆယော။ ဧဝံ ဘိန္နေ ပနေတ္ထ စတုဘူမကေသုပိ ကုသလက္ခန္ဓေသု ဧကော ခန္ဓော တိဏ္ဏန္နံ ခန္ဓာနံ, တယော ဧကဿ, ဒွေ ဒွိန္နန္တိ ဧဝံ သဗ္ဗေပိ အညမညံ သမ္ပယုတ္တပစ္စယေန ပစ္စယော။ အကုသလဝိပါကကိရိယက္ခန္ဓေသုပိ ဧသေဝ နယောတိ ဧဝမေတ္ထ ပစ္စယုပ္ပန္နတောပိ ဝိညာတဗ္ဗော ဝိနိစ္ဆယောတိ။

သမ္ပယုတ္တပစ္စယနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ။

၂၀-ဝိပ္ပယုတ္တပစ္စယနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ

၂၀။ ဝိပ္ပယုတ္တပစ္စယနိဒ္ဒေသေ **ရူပိနော ဓမ္မာ အရူပီနန္တိ** ဣဒံ တာဝ ဟဒယဝတ္ထုနော စေဝ စက္ခုန္ဒြိယာဒီနဉ္စ ဝသေန ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ရူပဓမ္မေသု ဟိ တေယေဝ ဆ ကောဋ္ဌာသာ အရူပက္ခန္ဓာနံ ဝိပ္ပယုတ္တပစ္စယေန ပစ္စယာ ဟောန္တိ။ ရူပါယတနာဒယော ပန အာရမ္မဏဓမ္မာ ကိဉ္စာပိ ဝိပ္ပယုတ္တဓမ္မာ၊ ဝိပ္ပယုတ္တပစ္စယာ ပန န ဟောန္တိ။ ကိံ ကာရဏာ? သမ္ပယောဂါသင်္ကာယ အဘာဝတော။ အရူပိနော ဟိ ခန္ဓာ စက္ခာဒီနံ ဝတ္ထူနံ အဗ္ဘန္တရတော နိက္ခမန္တာ ဝိယ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ။ တတ္ထ အာသင်္ကာ ဟောတိ "ကိံ နု ခေါ ဧတေ ဧတေဟိ သမ္ပယုတ္တာ, ဥဒါဟု ဝိပ္ပယုတ္တာ"တိ။ အာရမ္မဏဓမ္မာ ပန ဝတ္ထုနိဿယေန ဥပ္ပဇ္ဇမာနာနံ အာရမ္မဏမတ္တာ[၁] ဟောန္တီတိ နတ္ထိ တေသု သမ္ပယောဂါသင်္ကာ။ ဣတိ

၁-အာရမ္မဏမတ္တာဝ (သျာ)

sampayogāsaṅkāya abhāvato na te vippayuttapaccayā. Hadayavatthu-ādīsu eva panāyaṁ vippayuttapaccayatā veditabbā. Vuttampi cetaṁ Pañhāvāre—vatthu kusalānaṁ khandhānaṁ vippayuttapaccayena paccayo. Vatthu akusalānaṁ khandhānaṁ vippayuttapaccayena paccayo. Cakkhāyatanaṁ cakkhuviññāṇassa vippayuttapaccayena paccayo. Sota, ghāna, jivhā, kāyāyatanaṁ kāyaviññāṇassa vippayuttapaccayena paccayo. Vatthu vipākābyākatānaṁ kiriyābyākatānaṁ khandhānaṁ vippayuttapaccayena paccayoti.

Arūpino dhammā rūpīnanti idaṁ pana catunnaṁ khandhānaṁ vasena veditabbaṁ. Arūpadhammesu hi cattāro khandhāva sahajātapurejātānaṁ rūpadhammānaṁ vippayuttapaccayā honti, nibbānaṁ pana arūpampi samānaṁ rūpassa vippayuttapaccayo na hoti. "Catūhi sampayogo catūhi vippayogo"ti hi vuttaṁ. Iti catunnaṁ arūpakkhandhānaṁyeva vippayuttapaccayatā veditabbā. Vuttampi cetaṁ Pañhāvāre—sahajātā kusalā khandhā cittasamuṭṭhānānaṁ rūpānaṁ vippayuttapaccayena paccayo. Pacchājātā kusalā khandhā purejātassa imassa kāyassa vippayuttapaccayena paccayo. Paṭisandhikkhaṇe vipākābyākatā khandhā kaṭattārūpānaṁ vippayuttapaccayena paccayo, khandhā vatthussāti. Evaṁ tāvettha Pāḷivaṇṇanā veditabbā.

Ayaṁ pana vippayuttapaccayo nāma saṅkhepato pañcavokārabhave vattamānā rūpārūpadhammā. Tesu rūpaṁ vatthuno cakkhādīnañca vasena chadhā bhinnaṁ, arūpaṁ pañcavokārabhave uppannakusalākusalavipākakiriyavasena catudhā bhinnaṁ. Tassa bhūmito kāmāvacarādivasena catudhā ekadhā tidhā tidhāti ekādasadhā bhedo hoti. Āruppavipākañhi vippayuttapaccayo na hotīti evamettha nānappakārabhedato viññātabbo vinicchayo.

Evaṁ bhinne panettha pañcavokārabhave uppannaṁ catubhūmakampi kusalaṁ akusalañca attanā samuṭṭhāpitacittasamuṭṭhānarūpassa sahajātavippayuttapaccayena paccayo hoti. Uppādakkhaṇaṁ pana atikkamitvā ṭhitikkhaṇaṁ pattassa purejātassa catusamuṭṭhānikatisamuṭṭhānikarūpakāyassa pacchājātavippayuttapaccayena paccayo hoti. Ettha ca tisamuṭṭhānikakāyoti āhārasamuṭṭhānassa abhāvato brahmapārisajjādīnaṁ kāyo veditabbo. Kāmāvacararūpāvacaravipākaṁ pana pavatte cittasamuṭṭhānarūpassa,

သမ္ပယောဂါသင်္ကာယ အဘာဝတော န တေ ဝိပ္ပယုတ္တပစ္စယာ။ ဟဒယဝတ္ထု-အာဒီသု ဧဝ ပနာယံ ဝိပ္ပယုတ္တပစ္စယတာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ဝုတ္တမ္ပိ စေတံ ပဉှာဝါရေ—ဝတ္ထု ကုသလာနံ ခန္ဓာနံ ဝိပ္ပယုတ္တပစ္စယေန ပစ္စယော။ ဝတ္ထု အကုသလာနံ ခန္ဓာနံ ဝိပ္ပယုတ္တပစ္စယေန ပစ္စယော။ စက္ခာယတနံ စက္ခုဝိညာဏဿ ဝိပ္ပယုတ္တပစ္စယေန ပစ္စယော။ သောတ၊ ဃာန၊ ဇိဝှါ၊ ကာယာယတနံ ကာယဝိညာဏဿ ဝိပ္ပယုတ္တပစ္စယေန ပစ္စယော။ ဝတ္ထု ဝိပါကာဗျာကတာနံ ကိရိယာဗျာကတာနံ ခန္ဓာနံ ဝိပ္ပယုတ္တပစ္စယေန ပစ္စယောတိ။

အရူပိနော ဓမ္မာ ရူပီနန္တိ ဣဒံ ပန စတုန္နံ ခန္ဓာနံ ဝသေန ဝေဒိတဗ္ဗံ။ အရူပဓမ္မေသု ဟိ စတ္တာရော ခန္ဓာဝ သဟဇာတပုရေဇာတာနံ ရူပဓမ္မာနံ ဝိပ္ပယုတ္တပစ္စယာ ဟောန္တိ၊ နိဗ္ဗာနံ ပန အရူပမ္ပိ သမာနံ ရူပဿ ဝိပ္ပယုတ္တပစ္စယော န ဟောတိ။ "စတူဟိ သမ္ပယောဂေါ စတူဟိ ဝိပ္ပယောဂေါ"တိ ဟိ ဝုတ္တံ။ ဣတိ စတုန္နံ အရူပက္ခန္ဓာနံယေဝ ဝိပ္ပယုတ္တပစ္စယတာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ဝုတ္တမ္ပိ စေတံ ပဉှာဝါရေ—သဟဇာတာ ကုသလာ ခန္ဓာ စိတ္တသမုဋ္ဌာနာနံ ရူပါနံ ဝိပ္ပယုတ္တ-ပစ္စယေန ပစ္စယော။ ပစ္ဆာဇာတာ ကုသလာ ခန္ဓာ ပုရေဇာတဿ ဣမဿ ကာယဿ ဝိပ္ပယုတ္တပစ္စယေန ပစ္စယော။ ပဋိသန္ဓိက္ခဏေ ဝိပါကာဗျာကတာ ခန္ဓာ ကဋတ္တာရူပါနံ ဝိပ္ပယုတ္တပစ္စယေန ပစ္စယော၊ ခန္ဓာ ဝတ္ထုဿာတိ။ ဧဝံ တာဝေတ္ထ ပါဠိဝဏ္ဏနာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

အယံ ပန ဝိပ္ပယုတ္တပစ္စယော နာမ သင်္ခေပတော ပဉ္စဝေါကာရဘဝေ ဝတ္တမာနာ ရူပါရူပဓမ္မာ။ တေသု ရူပံ ဝတ္ထုနော စက္ခာဒီနဉ္စ ဝသေန ဆဓာ ဘိန္နံ၊ အရူပံ ပဉ္စဝေါကာရဘဝေ ဥပ္ပန္နကုသလာကုသလဝိပါကကိရိယဝသေန စတုဓာ ဘိန္နံ။ တဿ ဘူမိတော ကာမာဝစရာဒိဝသေန စတုဓာ ဧကဓာ တိဓာ တိဓာတိ ဧကာဒသဓာ ဘေဒေါ ဟောတိ။ အာရုပ္ပဝိပါကဉှိ ဝိပ္ပယုတ္တ-ပစ္စယော န ဟောတီတိ ဧဝမေတ္ထ နာနပ္ပကာရဘေဒတော ဝိညာတဗ္ဗော ဝိနိစ္ဆယော။

ဧဝံ ဘိန္နေ ပနေတ္ထ ပဉ္စဝေါကာရဘဝေ ဥပ္ပန္နံ စတုဘူမကမ္ပိ ကုသလံ အကုသလဉ္စ အတ္တနာ သမုဋ္ဌာပိတစိတ္တသမုဋ္ဌာနရူပဿ သဟဇာတဝိပ္ပယုတ္တ-ပစ္စယေန ပစ္စယော ဟောတိ။ ဥပ္ပါဒက္ခဏံ ပန အတိက္ကမိတွာ ဌိတိက္ခဏံ ပတ္တဿ ပုရေဇာတဿ စတုသမုဋ္ဌာနိကတိသမုဋ္ဌာနိကရူပကာယဿ ပစ္ဆာ-ဇာတဝိပ္ပယုတ္တပစ္စယေန ပစ္စယော ဟောတိ။ ဧတ္ထ စ တိသမုဋ္ဌာနိကကာယောတိ အာဟာရသမုဋ္ဌာနဿ အဘာဝတော ဗြဟ္မပါရိသဇ္ဇာဒီနံ ကာယော ဝေဒိ-တဗ္ဗော။ ကာမာဝစရရူပါဝစရဝိပါကံ ပန ပဝတ္တေ စိတ္တသမုဋ္ဌာနရူပဿ,

paṭisandhiyaṁ kaṭattārūpassa ca sahajātavippayuttapaccayena paccayo hoti. Lokuttaravipākaṁ cittasamuṭṭhānarūpasseva. Tividhampi panetaṁ purejātassa catusamuṭṭhānikatisamuṭṭhānikakāyassa pacchājātavippayuttapaccayena paccayo. Tebhūmakampi kiriyaṁ cittasamuṭṭhānassa sahajātavippayuttapaccayena paccayo, purejātassa catusamuṭṭhānikatisamuṭṭhānikakāyassa pacchājātavippayuttapaccayena paccayo. Chadhā ṭhitesu pana rūpesu vatthurūpaṁ paṭi-asandhikkhaṇe kāmāvacararūpāvacaravipākānaṁ sahajātavippayuttapaccayena paccayo, pavatte uppajjamānānaṁ catubhūmakakusalānaṁ akusalānaṁ dvipañcaviññāṇavajjānaṁ tebhūmakavipākānaṁ tebhūmakakiriyānañca purejātavippayuttapaccayena paccayo. Cakkhāyatanādīni cakkhuviññāṇādīnaṁ purejātavippayuttapaccayena paccayoti evamettha paccayuppannatopi viññātabbo vinicchayoti.

Vippayuttapaccayaniddesavaṇṇanā.

---

21. Atthipaccayaniddesavaṇṇanā

21. Atthipaccayaniddese **cattāro khandhā**ti-ādīhi sahajātavasena atthipaccayo niddiṭṭho. **Cakkhāyatanan**ti-ādīhi purejātavasena. **Yaṁ rūpaṁ nissāyā**ti ettha sahajātapurejātavasena atthipaccayo niddiṭṭho. Evamayaṁ Pāḷi sahajātapurejātānaññeva atthipaccayānaṁ vasena āgatā. Pañhāvāre pana sahajātaṁ purejātaṁ pacchājātaṁ āhāraṁ indriyanti imesaṁ vasena āgatattā pacchājāta-āhārindriyavasenāpi atthipaccayo labbhati. Idha pana sāvasesavasena desanā katāti ayaṁ tāvettha Pāḷivaṇṇanā.

Ayaṁ pana atthipaccayo nāma duvidho aññamaññato na aññamaññato. Tattha aññamaññaṁ tividhaṁ arūpaṁ arūpena, rūpaṁ rūpena, rūpārūpaṁ rūpārūpena. “Cattāro khandhā arūpino”ti ettha hi sabbacittuppattivasena arūpaṁ arūpena vuttaṁ. “Cattāro mahābhūtā”ti ettha sabbasantativasena rūpaṁ rūpena. “Okkantikkhaṇe nāmarūpan”ti ettha paṭisandhikhandhānañceva vatthuno ca vasena rūpārūpaṁ rūpārūpena vuttaṁ. Na aññamaññampi tividhaṁ arūpaṁ rūpassa, rūpaṁ rūpassa,

ပဋိသန္ဓိယံ ကဋတ္တာရူပဿ စ သဟဇာတဝိပ္ပယုတ္တပစ္စယေန ပစ္စယော ဟောတိ။ လောကုတ္တရဝိပါကံ စိတ္တသမုဋ္ဌာနရူပဿေဝ။ တိဝိဓမ္ပိ ပနေတံ ပုရေဇာတဿ စတုသမုဋ္ဌာနိကတိသမုဋ္ဌာနိကကာယဿ ပစ္ဆာဇာတဝိပ္ပယုတ္တပစ္စယေန ပစ္စယော။ တေဘူမကမ္ပိ ကိရိယံ စိတ္တသမုဋ္ဌာနဿ သဟဇာတဝိပ္ပယုတ္တပစ္စယေန ပစ္စယော၊ ပုရေဇာတဿ စတုသမုဋ္ဌာနိကတိသမုဋ္ဌာနိကကာယဿ ပစ္ဆာဇာတဝိပ္ပယုတ္တပစ္စယေန ပစ္စယော။ ဆဓာ ဌိတေသု ပန ရူပေသု ဝတ္ထုရူပံ ပဋိသန္ဓိက္ခဏေ ကာမာဝစရရူပါဝစရဝိပါကာနံ သဟဇာတဝိပ္ပယုတ္တပစ္စယေန ပစ္စယော၊ ပဝတ္တေ ဥပ္ပဇ္ဇမာနာနံ စတုဘူမကကုသလာနံ အကုသလာနံ ဒွိပဉ္စဝိညာဏဝဇ္ဇာနံ တေဘူမကဝိပါကာနံ တေဘူမကကိရိယာနဉ္စ ပုရေဇာတဝိပ္ပယုတ္တပစ္စယေန ပစ္စယော။ စက္ခာယတနာဒီနိ စက္ခုဝိညာဏာဒီနံ ပုရေဇာတဝိပ္ပယုတ္တပစ္စယေန ပစ္စယောတိ ဧဝမေတ္ထ ပစ္စယုပ္ပန္နတောပိ ဝိညာတဗ္ဗော ဝိနိစ္ဆယောတိ။

ဝိပ္ပယုတ္တပစ္စယနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ။

၂၁-အတ္ထိပစ္စယနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ

၂၁။ အတ္ထိပစ္စယနိဒ္ဒေသေ **စတ္တာရော ခန္ဓာ**တိအာဒီဟိ သဟဇာတဝသေန အတ္ထိပစ္စယော နိဒ္ဒိဋ္ဌော။ **စက္ခာယတနန္တိ**အာဒီဟိ ပုရေဇာတဝသေန။ **ယံ ရူပံ နိဿာယာ**တိ ဧတ္ထ သဟဇာတပုရေဇာတဝသေန အတ္ထိပစ္စယော နိဒ္ဒိဋ္ဌော။ ဧဝမယံ ပါဠိ သဟဇာတပုရေဇာတာနညေဝ အတ္ထိပစ္စယာနံ ဝသေန အာဂတာ။ ပဉှာဝါရေ ပန သဟဇာတံ ပုရေဇာတံ ပစ္ဆာဇာတံ အာဟာရံ ဣန္ဒြိယန္တိ ဣမေသံ ဝသေန အာဂတတ္တာ ပစ္ဆာဇာတအာဟာရိန္ဒြိယဝသေနာပိ အတ္ထိပစ္စယော လဗ္ဘတိ။ ဣဓ ပန သာဝသေသဝသေန ဒေသနာ ကတာတိ အယံ တာဝေတ္ထ ပါဠိဝဏ္ဏနာ။

အယံ ပန အတ္ထိပစ္စယော နာမ ဒုဝိဓော အညမညတော န အညမညတော။ တတ္ထ အညမညံ တိဝိဓံ အရူပံ အရူပေန, ရူပံ ရူပေန, ရူပါရူပံ ရူပါရူပေန။ “စတ္တာရော ခန္ဓာ အရူပိနော”တိ ဧတ္ထ ဟိ သဗ္ဗစိတ္တုပ္ပတ္တိဝသေန အရူပံ အရူပေန ဝုတ္တံ။ “စတ္တာရော မဟာဘူတာ”တိ ဧတ္ထ သဗ္ဗသန္တတိဝသေန ရူပံ ရူပေန။ “ဩက္ကန္တိက္ခဏေ နာမရူပ”န္တိ ဧတ္ထ ပဋိသန္ဓိခန္ဓာနဉ္စေဝ ဝတ္ထုနော စ ဝသေန ရူပါရူပံ ရူပါရူပေန ဝုတ္တံ။ န အညမညမ္ပိ တိဝိဓံ အရူပံ ရူပဿ, ရူပံ ရူပဿ,

rūpaṁ arūpassa. “Cittacetasikā dhammā”ti ettha hi pañcavokāravasena arūpaṁ rūpassa vuttaṁ. “Mahābhūtā upādārūpānan”ti ettha sabbasantativasena rūpaṁ rūpassa. “Cakkhāyatanaṁ cakkhuviññāṇadhātuyā”ti-ādīsu vatthārammaṇavasena rūpaṁ arūpassa atthipaccayoti vuttaṁ.

Apicesa atthipaccayo nāma saṅkhepato khaṇattayappattaṁ nāmañceva rūpañca, vattamānā pañcakkhandhātipi vattuṁ vaṭṭati. So jātibhedato kusalākusalavipākakiriyarūpavasena pañcadhā bhijjati. Tattha kusalo sahajātapacchājātavasena duvidho hoti, tathā akusalo vipākakiriyasaṅkhāto ca. Tesu kusalo kāmāvacarādibhedena catudhā bhijjati, akusalo kāmāvacarova, vipāko catubhūmako, kiriyāsaṅkhāto tibhūmako. Rūpasaṅkhāto atthipaccayo kāmāvacarova. So pana sahajātapurejātavasena duvidho. Tattha pañca vatthūni ārammaṇāni ca purejātāneva, hadayavatthu sahajātaṁ vā hoti purejātaṁ vā. Pañhāvāre pana āgato āhāro indriyañca sahajātādibhedaṁ na labhatīti evamettha nānappakārabhedato viññā tabbo vinicchayo.

Evaṁ bhinne panettha catubhūmakakusalopi sahajāto atthipaccayo pañcavokāre “eko khandho tiṇṇannaṁ khandhānan”ti-ādinā nayena aññamaññaṁ khandhānañceva cittasamuṭṭhānarūpassa ca, ṭhapetvā pana rūpāvacarakusalaṁ avaseso āruppe sampayuttakkhandhānaññeva sahajātakusalo atthipaccayena paccayo hoti. Catubhūmako panesa pañcavokāre catusamuṭṭhānikatisamuṭṭhānikakāyassa pacchājāto kusalo atthipaccayena paccayo hoti. Akusalepi eseva nayo. Sopi hi pañcavokāre sampayuttakkhandhānañceva cittasamuṭṭhānarūpassa ca, catuvokāre sampayuttakkhandhānaññeva sahajātākusalo atthipaccayena paccayo, pañcavokāre catusamuṭṭhānikatisamuṭṭhānikakāyassa pacchājātākusalo atthipaccayena paccayo.

Vipākato pana kāmāvacararūpāvacaro atthipaccayo niyameneva paṭisandhikkhaṇe khandhānañceva kaṭattārūpassa ca sahajātatthipaccayena paccayo.

ရူပံ အရူပဿ။ “စိတ္တစေတသိကာ ဓမ္မာ”တိ ဧတ္ထ ဟိ ပဉ္စဝေါကာရဝသေန အရူပံ ရူပဿ ဝုတ္တံ။ “မဟာဘူတာ ဥပါဒါရူပါနံ”န္တိ ဧတ္ထ သဗ္ဗသန္တတိဝသေန ရူပံ ရူပဿ။ “စက္ခာယတနံ စက္ခုဝိညာဏဓာတုယာ”တိအာဒီသု ဝတ္ထာရမ္မဏဝသေန ရူပံ အရူပဿ အတ္ထိပစ္စယောတိ ဝုတ္တံ။

အပိစေသ အတ္ထိပစ္စယော နာမ သင်္ခေပတော ခဏတ္တယပ္ပတ္တံ နာမဉ္စေဝ ရူပဉ္စ၊ ဝတ္တမာနာ ပဉ္စက္ခန္ဓာတိပိ ဝတ္တုံ ဝဋ္ဋတိ။ သော ဇာတိဘေဒတော ကုသလာကုသလဝိပါကကိရိယရူပဝသေန ပဉ္စဓာ ဘိဇ္ဇတိ။ တတ္ထ ကုသလော သဟဇာတပစ္ဆာဇာတဝသေန ဒုဝိဓော ဟောတိ၊ တထာ အကုသလော ဝိပါကကိရိယသင်္ခါတော စ။ တေသု ကုသလော ကာမာဝစရာဒိဘေဒေန စတုဓာ ဘိဇ္ဇတိ၊ အကုသလော ကာမာဝစရောဝ၊ ဝိပါကော စတုဘူမကော၊ ကိရိယာသင်္ခါတော တိဘူမကော။ ရူပသင်္ခါတော အတ္ထိပစ္စယော ကာမာဝစရောဝ။ သော ပန သဟဇာတပုရေဇာတဝသေန ဒုဝိဓော။ တတ္ထ ပဉ္စ ဝတ္ထူနိ အာရမ္မဏာနိ စ ပုရေဇာတာနေဝ၊ ဟဒယဝတ္ထု သဟဇာတံ ဝါ ဟောတိ ပုရေဇာတံ ဝါ။ ပဉှာဝါရေ ပန အာဂတော အာဟာရော ဣန္ဒြိယဉ္စ သဟဇာတာဒိဘေဒံ န လဗ္ဘတီတိ ဧဝမေတ္ထ နာနပ္ပကာရဘေဒတော ဝိညာတဗ္ဗော ဝိနိစ္ဆယော။

ဧဝံ ဘိန္နေ ပနေတ္ထ စတုဘူမကကုသလောပိ သဟဇာတော အတ္ထိပစ္စယော ပဉ္စဝေါကာရေ “ဧကော ခန္ဓော တိဏ္ဏန္နံ ခန္ဓာနံ”န္တိအာဒိနာ နယေန အညမညံ ခန္ဓာနဉ္စေဝ စိတ္တသမုဋ္ဌာနရူပဿ စ၊ ဌပေတွာ ပန ရူပါဝစရကုသလံ အဝသေသော အာရုပ္ပေ သမ္ပယုတ္တက္ခန္ဓာနညေဝ သဟဇာတကုသလော အတ္ထိပစ္စယေန ပစ္စယော ဟောတိ။ စတုဘူမကော ပနေသ ပဉ္စဝေါကာရေ စတုသမုဋ္ဌာနိကတိသမုဋ္ဌာနိကကာယဿ ပစ္ဆာဇာတော ကုသလော အတ္ထိပစ္စယေန ပစ္စယော ဟောတိ။ အကုသလေပိ ဧသေဝ နယော။ သောပိ ဟိ ပဉ္စဝေါကာရေ သမ္ပယုတ္တက္ခန္ဓာနဉ္စေဝ စိတ္တသမုဋ္ဌာနရူပဿ စ, စတုဝေါကာရေ သမ္ပယုတ္တက္ခန္ဓာနညေဝ သဟဇာတာကုသလော အတ္ထိပစ္စယေန ပစ္စယော၊ ပဉ္စဝေါကာရေ စတုသမုဋ္ဌာနိကတိသမုဋ္ဌာနိကကာယဿ ပစ္ဆာဇာတာကုသလော အတ္ထိပစ္စယေန ပစ္စယော။

ဝိပါကတော ပန ကာမာဝစရရူပါဝစရော အတ္ထိပစ္စယော နိယမေနေဝ ပဋိသန္ဓိက္ခဏေ ခန္ဓာနဉ္စေဝ ကဋတ္တာရူပဿ စ သဟဇာတတ္ထိပစ္စယေန ပစ္စယော။

Pavatte pana sampayuttakkhandhānañceva cittasamuṭṭhānarūpassa ca sahajātatthipaccayena paccayo, ṭhitippattassa catusamuṭṭhānikatisamuṭṭhānikakāyassa pacchājātatthipaccayena paccayo. Arūpāvacaravipāko pana āruppe uppannalokuttaravipāko ca attanā sampayuttakkhandhānaññeva sahajātatthipaccayena paccayo. Pañcavokāre lokuttaravipāko sampayuttakkhandhānañceva cittasamuṭṭhānarūpassa ca sahajātatthipaccayena paccayo, catusamuṭṭhānikatisamuṭṭhānikakāyassa pacchājātatthipaccayena paccayo. Kiriyato rūpāvacaro atthipaccayo sampayuttakkhandhānañceva cittasamuṭṭhānarūpassa ca sahajātatthipaccayena paccayo, catusamuṭṭhānikatisamuṭṭhānikakāyassa pacchājātatthipaccayena paccayo. Kāmāvacarārūpāvacaro pana āruppe sampayuttakkhandhānaññeva, pañcavokāre cittasamuṭṭhānarūpassapi sahajātatthipaccayena paccayo, catusamuṭṭhānikatisamuṭṭhānikakāyassa pacchājātatthipaccayena paccayo.

Rūpasaṅkhāto pana atthipaccayo sahajāto purejāto āhāro indriyanti catubbidho. Tattha sahajātarūpatthipaccayo[1] catusamuṭṭhānavasena catudhā ṭhito. Tattha kammasamuṭṭhāno ekaṁ mahābhūtaṁ tiṇṇannaṁ mahābhūtānaṁ, tīṇi ekassa, dve dvinnaṁ, mahābhūtā upādārūpānanti evaṁ sahajātatthipaccayena paccayo hoti. Paṭisandhikkhaṇe vatthurūpaṁ kāmāvacararūpāvacaravipākakkhandhānaṁ sahajātatthipaccayena paccayo hoti. Tesampi tisamuṭṭhānikarūpaṁ ekaṁ mahābhūtaṁ tiṇṇannaṁ mahābhūtānaṁ, tīṇi ekassa, dve dvinnaṁ, mahābhūtā upādārūpānanti evaṁ sahajātatthipaccayena paccayo hoti. Purejātatthipaccayo pana vatthupurejāta-ārammaṇapurejātavasena duvidho hoti, so duvidhopi heṭṭhā purejātapaccaye vuttanayeneva yojetvā gahetabbo. Āhāratthipaccayopi heṭṭhā kabaḷīkārāhārapaccaye yojitanayeneva yojetabbo. Idha panesa attano aniruddhakkhaṇe paccayabhāvena atthipaccayoti vutto. Rūpajīvitindriyampi heṭṭhā indriyapaccaye rūpajīvitindriyayojanāyaṁ vuttanayeneva yojetabbaṁ. Idha panetampi attano aniruddhakkhaṇeyeva paccayabhāvena atthipaccayoti vuttanti evamettha paccayuppannatopi viññātabbo vinicchayoti.

Atthipaccayaniddesavaṇṇanā.

1. Sahajāto rūpatthipaccayo (Syā)

ပဝတ္တေ ပန သမ္ပယုတ္တက္ခန္ဓာနဉ္စေဝ စိတ္တသမုဋ္ဌာနရူပဿ စ သဟဇာတတ္ထိပစ္စယေန ပစ္စယော၊ ဌိတိပ္ပတ္တဿ စတုသမုဋ္ဌာနိကတိသမုဋ္ဌာနိကကာယဿ ပစ္ဆာဇာတတ္ထိပစ္စယေန ပစ္စယော။ အရူပါဝစရဝိပါကော ပန အာရုပ္ပေ ဥပ္ပန္နလောကုတ္တရဝိပါကော စ အတ္တနာ သမ္ပယုတ္တက္ခန္ဓာနညေဝ သဟဇာတတ္ထိပစ္စယေန ပစ္စယော။ ပဉ္စဝေါကာရေ လောကုတ္တရဝိပါကော သမ္ပယုတ္တက္ခန္ဓာနဉ္စေဝ စိတ္တသမုဋ္ဌာနရူပဿ စ သဟဇာတတ္ထိပစ္စယေန ပစ္စယော၊ စတုသမုဋ္ဌာနိကတိသမုဋ္ဌာနိကကာယဿ ပစ္ဆာဇာတတ္ထိပစ္စယေန ပစ္စယော။ ကိရိယတော ရူပါဝစရော အတ္ထိပစ္စယော သမ္ပယုတ္တက္ခန္ဓာနဉ္စေဝ စိတ္တသမုဋ္ဌာနရူပဿ စ သဟဇာတတ္ထိပစ္စယေန ပစ္စယော၊ စတုသမုဋ္ဌာနိကတိသမုဋ္ဌာနိကကာယဿ ပစ္ဆာဇာတတ္ထိပစ္စယေန ပစ္စယော။ ကာမာဝစရာရူပါဝစရော ပန အာရုပ္ပေ သမ္ပယုတ္တက္ခန္ဓာနညေဝ, ပဉ္စဝေါကာရေ စိတ္တသမုဋ္ဌာနရူပဿပိ သဟဇာတတ္ထိပစ္စယေန ပစ္စယော၊ စတုသမုဋ္ဌာနိကတိသမုဋ္ဌာနိကကာယဿ ပစ္ဆာဇာတတ္ထိပစ္စယေန ပစ္စယော။

ရူပသင်္ခါတော ပန အတ္ထိပစ္စယော သဟဇာတော ပုရေဇာတော အာဟာရော ဣန္ဒြိယန္တိ စတုဗ္ဗိဓော။ တတ္ထ သဟဇာတရူပတ္ထိပစ္စယော[1] စတုသမုဋ္ဌာနဝသေန စတုဓာ ဌိတော။ တတ္ထ ကမ္မသမုဋ္ဌာနော ဧကံ မဟာဘူတံ တိဏ္ဏန္နံ မဟာဘူတာနံ, တီဏိ ဧကဿ, ဒွေ ဒွိန္နံ, မဟာဘူတာ ဥပါဒါရူပါနန္တိ ဧဝံ သဟဇာတတ္ထိပစ္စယေန ပစ္စယော ဟောတိ။ ပဋိသန္ဓိက္ခဏေ ဝတ္ထုရူပံ ကာမာဝစရရူပါဝစရဝိပါကက္ခန္ဓာနံ သဟဇာတတ္ထိပစ္စယေန ပစ္စယော ဟောတိ။ တေသမ္ပိ တိသမုဋ္ဌာနိကရူပံ ဧကံ မဟာဘူတံ တိဏ္ဏန္နံ မဟာဘူတာနံ, တီဏိ ဧကဿ, ဒွေ ဒွိန္နံ, မဟာဘူတာ ဥပါဒါရူပါနန္တိ ဧဝံ သဟဇာတတ္ထိပစ္စယေန ပစ္စယော ဟောတိ။ ပုရေဇာတတ္ထိပစ္စယော ပန ဝတ္ထုပုရေဇာတအာရမ္မဏပုရေဇာတဝသေန ဒုဝိဓော ဟောတိ၊ သော ဒုဝိဓောပိ ဟေဋ္ဌာ ပုရေဇာတပစ္စယေ ဝုတ္တနယေနေဝ ယောဇေတွာ ဂဟေတဗ္ဗော။ အာဟာရတ္ထိပစ္စယောပိ ဟေဋ္ဌာ ကဗဠီကာရာဟာရပစ္စယေ ယောဇိတနယေနေဝ ယောဇေတဗ္ဗော။ ဣဓ ပနေသ အတ္တနော အနိရုဒ္ဓက္ခဏေ ပစ္စယဘာဝေန အတ္ထိပစ္စယောတိ ဝုတ္တော။ ရူပဇီဝိတိန္ဒြိယမ္ပိ ဟေဋ္ဌာ ဣန္ဒြိယပစ္စယေ ရူပဇီဝိတိန္ဒြိယယောဇနာယံ ဝုတ္တနယေနေဝ ယောဇေတဗ္ဗံ။ ဣဓ ပနေတမ္ပိ အတ္တနော အနိရုဒ္ဓက္ခဏေယေဝ ပစ္စယဘာဝေန အတ္ထိပစ္စယောတိ ဝုတ္တန္တိ ဧဝမေတ္ထ ပစ္စယုပ္ပန္နတောပိ ဝိညာတဗ္ဗော ဝိနိစ္ဆယောတိ။

အတ္ထိပစ္စယနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ။

၁-သဟဇာတော ရူပတ္ထိပစ္စယော (သျာ)

22. Natthipaccayaniddesavaṇṇanā

22. Natthipaccayaniddese **samanantaraniruddhā**ti aññena cittuppādena anantarikā hutvā samanantaraniruddhā. **Paṭuppannānan**ti paccuppannānaṁ. Iminā natthipaccayassa okāsadānaṭṭhena natthipaccayabhāvaṁ sādheti. Purimesu hi nirodhavasena pacchimānaṁ pavattanokāsaṁ adentesu tesaṁ paṭuppannabhāvo na siyāti ayamettha Pāḷivaṇṇanā. Sesaṁ sabbaṁ anantarapaccaye vuttanayeneva veditabbaṁ. Paccayalakkhaṇameva hettha nānaṁ, paccayānaṁ pana paccayuppannānañca nānākaraṇaṁ natthi. Kevalaṁ pana tattha “cakkhuviññāṇadhātu taṁsampayuttakā ca dhammā manodhātuyā”ti-ādinā nayena paccayā ca paccayuppannā ca sarūpato dassitā. Idha pana “samanantaraniruddhā cittacetasikā dhammā paṭuppannānaṁ cittacetasikānaṁ dhammānan”ti sabbepi te nirodhuppādavasena sāmaññato dassitāti.

Natthipaccayaniddesavaṇṇanā.

---

23. Vigatapaccayaniddesavaṇṇanā

23. Vigatapaccayaniddese **samanantaravigatā**ti samanantarameva vigatā. Iminā vigatapaccayassa vigacchamānabhāveneva paccayabhāvaṁ dasseti. Iti natthipaccayassa ca imassa ca byañjanamatteyeva nānattaṁ, na attheti.

Vigatapaccayaniddesavaṇṇanā.

---

24. Avigatapaccayaniddesavaṇṇanā

24. Avigatapaccayaniddese **cattāro khandhā**ti-ādīnaṁ sabbākārena atthipaccayaniddese vuttanayeneva attho veditabbo. Imassapi hi paccayassa atthipaccayena saddhiṁ byañjanamatteyeva nānattaṁ, na attheti.

Avigatapaccayaniddesavaṇṇanā.

၂၂-နတ္ထိပစ္စယနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ

၂၂။ နတ္ထိပစ္စယနိဒ္ဒေသေ **သမနန္တရနိရုဒ္ဓါ**တိ အညေန စိတ္တုပ္ပါဒေန အနန္တရိကာ ဟုတွာ သမနန္တရနိရုဒ္ဓါ။ **ပဋုပ္ပန္နာနန္**တိ ပစ္စုပ္ပန္နာနံ။ ဣမိနာ နတ္ထိပစ္စယဿ ဩကာသဒါနဋ္ဌေန နတ္ထိပစ္စယဘာဝံ သာဓေတိ။ ပုရိမေသု ဟိ နိရောဓဝသေန ပစ္ဆိမာနံ ပဝတ္တနောကာသံ အဒေန္တေသု တေသံ ပဋုပ္ပန္နဘာဝေါ န သိယာတိ အယမေတ္ထ ပါဠိဝဏ္ဏနာ။ သေသံ သဗ္ဗံ အနန္တရပစ္စယေ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ပစ္စယလက္ခဏမေဝ ဟေတ္ထ နာနံ၊ ပစ္စယာနံ ပန ပစ္စယုပ္ပန္နာနဉ္စ နာနာကရဏံ နတ္ထိ။ ကေဝလံ ပန တတ္ထ “စက္ခုဝိညာဏဓာတု တံသမ္ပယုတ္တကာ စ ဓမ္မာ မနောဓာတုယာ”တိအာဒိနာ နယေန ပစ္စယာ စ ပစ္စယုပ္ပန္နာ စ သရူပတော ဒဿိတာ။ ဣဓ ပန “သမနန္တရနိရုဒ္ဓါ စိတ္တစေတသိကာ ဓမ္မာ ပဋုပ္ပန္နာနံ စိတ္တစေတသိကာနံ ဓမ္မာန”န္တိ သဗ္ဗေပိ တေ နိရောဓုပ္ပါဒဝသေန သာမညတော ဒဿိတာတိ။

နတ္ထိပစ္စယနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ။

၂၃-ဝိဂတပစ္စယနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ

၂၃။ ဝိဂတပစ္စယနိဒ္ဒေသေ **သမနန္တရဝိဂတာ**တိ သမနန္တရမေဝ ဝိဂတာ။ ဣမိနာ ဝိဂတပစ္စယဿ ဝိဂစ္ဆမာနဘာဝေနေဝ ပစ္စယဘာဝံ ဒဿေတိ။ ဣတိ နတ္ထိပစ္စယဿ စ ဣမဿ စ ဗျဉ္ဇနမတ္တေယေဝ နာနတ္တံ, န အတ္ထေတိ။

ဝိဂတပစ္စယနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ။

၂၄-အဝိဂတပစ္စယနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ

၂၄။ အဝိဂတပစ္စယနိဒ္ဒေသေ **စတ္တာရော ခန္ဓာ**တိအာဒီနံ သဗ္ဗာကာရေန အတ္ထိပစ္စယနိဒ္ဒေသေ ဝုတ္တနယေနေဝ အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဣမဿာပိ ဟိ ပစ္စယဿ အတ္ထိပစ္စယေန သဒ္ဓိံ ဗျဉ္ဇနမတ္တေယေဝ နာနတ္တံ, န အတ္ထေတိ။

အဝိဂတပစ္စယနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ။

Paccayaniddesapakiṇṇakavinicchayakathā

Idāni evaṁ uddesaniddesato dassitesu imesu catuvīsatiyā paccayesu ñāṇacārassa visadabhāvatthaṁ anekadhammānaṁ ekapaccayabhāvato, ekadhammassa anekapaccayabhāvato, ekapaccayassa anekapaccayabhāvato, paccayasabhāgato, paccayavisabhāgato, yugaḷakato, janakājanakato, sabbaṭṭhānikāsabbaṭṭhānikato, rūpaṁ rūpassāti-ādivikappato, bhavabhedatoti imesaṁ dasannaṁ padānaṁ vasena pakiṇṇakavinicchayo veditabbo. Tattha **anekadhammānaṁ ekapaccayabhāvato**ti etesu hi ṭhapetvā kammapaccayaṁ avasesesu tevīsatiyā paccayesu anekadhammā ekato paccayā honti, kammapaccayo pana eko cetanādhammoyevāti evaṁ tāvettha anekadhammānaṁ ekapaccayabhāvato vinicchayo veditabbo.

Ekadhammassa anekapaccayabhāvatoti hetupaccaye tāva amoho eko dhammo, so purejātakammāhārajhānapaccayova na hoti, sesānaṁ vīsatiyā paccayānaṁ vasena paccayo hoti. Alobhādosā indriyamaggapaccayāpi na honti, sesānaṁ aṭṭhārasannaṁ paccayānaṁ vasena paccayā honti. Lobhamohā vipākapaccayāpi na honti, sesānaṁ sattarasannaṁ paccayānaṁ vasena paccayā honti. Doso adhipatipaccayopi na hoti, sesānaṁ soḷasannaṁ paccayānaṁ vasena paccayo hoti. Ārammaṇapaccaye rūpāyatanaṁ cakkhuviññāṇadhātuyā ārammaṇapurejāta-atthi-avigatavasena catudhā paccayo, tathā manodhātuyā ahetukamanoviññāṇadhātuyā ca. Sahetukāya pana ārammaṇādhipati-ārammaṇūpanissayavasenāpi paccayo hoti. Iminā nayena sabbesaṁ ārammaṇapaccayadhammānaṁ anekapaccayabhāvo veditabbo.

Adhipatipaccaye ārammaṇādhipatino ārammaṇapaccaye vuttanayeneva anekapaccayabhāvo veditabbo. Sahajātādhipatīsu vīmaṁsā amohahetu viya vīsatidhā paccayo hoti. Chando hetupurejātakamma-āhāra-indriyajhānamaggapaccayo na hoti, sesānaṁ sattarasannaṁ paccayānaṁ vasena paccayo hoti. Cittaṁ hetupurejātakammajhānamaggapaccayo na hoti, sesānaṁ ekūnavīsatiyā paccayānaṁ vasena paccayo hoti. Vīriyaṁ hetupurejātakammāhārajhānapaccayo na hoti, sesānaṁ ekūnavīsatiyā vasena paccayo hoti.

ပစ္စယနိဒ္ဒေသပကိဏ္ဏကဝိနိစ္ဆယကထာ

ဣဒါနိ ဧဝံ ဥဒ္ဒေသနိဒ္ဒေသတော ဒဿိတေသု ဣမေသု စတုဝီသတိယာ ပစ္စယေသု ဉာဏစာရဿ ဝိသဒဘာဝတ္ထံ အနေကဓမ္မာနံ ဧကပစ္စယဘာဝတော, ဧကဓမ္မဿ အနေကပစ္စယဘာဝတော, ဧကပစ္စယဿ အနေကပစ္စယဘာဝတော, ပစ္စယသဘာဂတော, ပစ္စယဝိသဘာဂတော, ယုဂဠကတော, ဇနကာဇနကတော, သဗ္ဗဋ္ဌာနိကာသဗ္ဗဋ္ဌာနိကတော, ရူပံ ရူပဿာတိအာဒိဝိကပ္ပတော, ဘဝဘေဒတောတိ ဣမေသံ ဒသန္နံ ပဒါနံ ဝသေန ပကိဏ္ဏကဝိနိစ္ဆယော ဝေဒိတဗ္ဗော။ တတ္ထ **အနေကဓမ္မာနံ ဧကပစ္စယဘာဝတော**တိ ဧတေသု ဟိ ဌပေတွာ ကမ္မပစ္စယံ အဝသေသေသု တေဝီသတိယာ ပစ္စယေသု အနေကဓမ္မာ ဧကတော ပစ္စယာ ဟောန္တိ၊ ကမ္မပစ္စယော ပန ဧကော စေတနာဓမ္မောယေဝါတိ ဧဝံ တာဝေတ္ထ အနေကဓမ္မာနံ ဧကပစ္စယဘာဝတော ဝိနိစ္ဆယော ဝေဒိတဗ္ဗော။

ဧကဓမ္မဿ အနေကပစ္စယဘာဝတောတိ ဟေတုပစ္စယေ တာဝ အမောဟော ဧကော ဓမ္မော၊ သော ပုရေဇာတကမ္မာဟာရဈာနပစ္စယောဝ န ဟောတိ၊ သေသာနံ ဝီသတိယာ ပစ္စယာနံ ဝသေန ပစ္စယော ဟောတိ။ အလောဘာဒေါသာ ဣန္ဒြိယမဂ္ဂပစ္စယာပိ န ဟောန္တိ၊ သေသာနံ အဋ္ဌာရသန္နံ ပစ္စယာနံ ဝသေန ပစ္စယာ ဟောန္တိ။ လောဘမောဟာ ဝိပါကပစ္စယာပိ န ဟောန္တိ၊ သေသာနံ သတ္တရသန္နံ ပစ္စယာနံ ဝသေန ပစ္စယာ ဟောန္တိ။ ဒေါသော အဓိပတိပစ္စယောပိ န ဟောတိ၊ သေသာနံ သောဠသန္နံ ပစ္စယာနံ ဝသေန ပစ္စယော ဟောတိ။ အာရမ္မဏပစ္စယေ ရူပါယတနံ စက္ခုဝိညာဏဓာတုယာ အာရမ္မဏပုရေဇာတအတ္ထိအဝိဂတဝသေန စတုဓာ ပစ္စယော၊ တထာ မနောဓာတုယာ အဟေတုကမနောဝိညာဏဓာတုယာ စ။ သဟေတုကာယ ပန အာရမ္မဏာဓိပတိအာရမ္မဏူပနိဿယဝသေနာပိ ပစ္စယော ဟောတိ။ ဣမိနာ နယေန သဗ္ဗေသံ အာရမ္မဏပစ္စယဓမ္မာနံ အနေကပစ္စယဘာဝေါ ဝေဒိတဗ္ဗော။

အဓိပတိပစ္စယေ အာရမ္မဏာဓိပတိနော အာရမ္မဏပစ္စယေ ဝုတ္တနယေနေဝ အနေကပစ္စယဘာဝေါ ဝေဒိတဗ္ဗော။ သဟဇာတာဓိပတီသု ဝီမံသာ အမောဟဟေတု ဝိယ ဝီသတိဓာ ပစ္စယော ဟောတိ။ ဆန္ဒော ဟေတုပုရေဇာတကမ္မအာဟာရဣန္ဒြိယဈာနမဂ္ဂပစ္စယော န ဟောတိ၊ သေသာနံ သတ္တရသန္နံ ပစ္စယာနံ ဝသေန ပစ္စယော ဟောတိ။ စိတ္တံ ဟေတုပုရေဇာတကမ္မဈာနမဂ္ဂပစ္စယော န ဟောတိ၊ သေသာနံ ဧကူနဝီသတိယာ ပစ္စယာနံ ဝသေန ပစ္စယော ဟောတိ။ ဝီရိယံ ဟေတုပုရေဇာတကမ္မာဟာရဈာနပစ္စယော န ဟောတိ၊ သေသာနံ ဧကူနဝီသတိယာ ဝသေန ပစ္စယော ဟောတိ။

Anantarapaccaye “cakkhuviññāṇadhātū”ti-ādinā nayena vuttesu catūsu khandhesu vedanākkhandho hetupurejātakammāhāramaggapaccayo na hoti, sesānaṁ ekūnavīsatiyā vasena paccayo hoti. Saññākkhandho indriyajhānapaccayopi na hoti, sesānaṁ sattarasannaṁ vasena paccayo hoti. Saṅkhārakkhandhe hetū hetupaccaye vuttanayena, chandavīriyāni adhipatipaccaye vuttanayeneva paccayā honti. Phasso hetupurejātakamma-indriyajhānamaggapaccayo na hoti, sesānaṁ aṭṭhārasannaṁ vasena paccayo hoti. Cetanā hetupurejāta-indriyajhānamaggapaccayo na hoti, sesānaṁ ekūnavīsatiyā vasena paccayo hoti. Vitakko hetupurejātakammāhārindriyapaccayo na hoti, sesānaṁ ekūnavīsatiyā vasena paccayo hoti. Vicāro maggapaccayopi na hoti, sesānaṁ aṭṭhārasannaṁ vasena paccayo hoti. Pīti tesaññeva vasena paccayo hoti. Cittekaggatā hetupurejātakammāhārapaccayo na hoti, sesānaṁ vīsatiyā vasena paccayo hoti. Saddhā hetupurejātakammāhārajhānamaggapaccayo na hoti, sesānaṁ aṭṭhārasannaṁ vasena paccayo hoti. Sati tehi ceva maggapaccayena cāti ekūnavīsatiyā vasena paccayo hoti. Jīvitindriyaṁ saddhāya vuttānaṁ aṭṭhārasannaṁ vasena paccayo hoti. Hirottappaṁ tato indriyapaccayaṁ apanetvā sesānaṁ sattarasannaṁ vasena paccayo hoti. Tathā kāyapassaddhādīni yugaḷakāni, yevāpanakesu adhimokkhamanasikāratatramajjhattatā karuṇāmuditā ca. Viratiyo pana tehi ceva maggapaccayena cāti aṭṭhārasadhā paccayā honti. Micchādiṭṭhi tato vipākapaccayaṁ apanetvā sattarasadhā, micchāvācākammantājīvā tehi ceva kammāhārapaccayehi cāti ekūnavīsatidhā. Ahirikaṁ anottappaṁ māno thinaṁ middhaṁ uddhaccanti ime hetupurejātakammavipākāhārindriyajhānamaggapaccayā na honti, sesānaṁ pana soḷasannaṁ paccayānaṁ vasena paccayā honti. Vicikicchā-issāmacchariyakukkuccāni tato adhipatipaccayaṁ apanetvā pannarasadhā. Viññāṇakkhandhassa adhipatipaccaye vuttanayeneva anekapaccayabhāvo veditabbo. Samanantarapaccayepi eseva nayo.

Sahajātapaccaye catūsu tāva khandhesu ekekassa dhammassa anekapaccayabhāvo vuttanayeneva veditabbo. Cattāri mahābhūtāni

အနန္တရပစ္စယေ “စက္ခုဝိညာဏဓာတူ”တိအာဒိနာ နယေန ဝုတ္တေသု စတူသု ခန္ဓေသု ဝေဒနာက္ခန္ဓော ဟေတုပုရေဇာတကမ္မာဟာရမဂ္ဂပစ္စယော န ဟောတိ၊ သေသာနံ ဧကူနဝီသတိယာ ဝသေန ပစ္စယော ဟောတိ။ သညာက္ခန္ဓော ဣန္ဒြိယဈာနပစ္စယောပိ န ဟောတိ၊ သေသာနံ သတ္တရသန္နံ ဝသေန ပစ္စယော ဟောတိ။ သင်္ခါရက္ခန္ဓေ ဟေတူ ဟေတုပစ္စယေ ဝုတ္တနယေန, ဆန္ဒဝီရိယာနိ အဓိပတိပစ္စယေ ဝုတ္တနယေနေဝ ပစ္စယာ ဟောန္တိ။ ဖဿော ဟေတုပုရေဇာတကမ္မဣန္ဒြိယဈာနမဂ္ဂပစ္စယော န ဟောတိ၊ သေသာနံ အဋ္ဌာရသန္နံ ဝသေန ပစ္စယော ဟောတိ။ စေတနာ ဟေတုပုရေဇာတဣန္ဒြိယဈာနမဂ္ဂပစ္စယော န ဟောတိ၊ သေသာနံ ဧကူနဝီသတိယာ ဝသေန ပစ္စယော ဟောတိ။ ဝိတက္ကော ဟေတုပုရေဇာတကမ္မာဟာရိန္ဒြိယပစ္စယော န ဟောတိ၊ သေသာနံ ဧကူနဝီသတိယာ ဝသေန ပစ္စယော ဟောတိ။ ဝိစာရော မဂ္ဂပစ္စယောပိ န ဟောတိ၊ သေသာနံ အဋ္ဌာရသန္နံ ဝသေန ပစ္စယော ဟောတိ။ ပီတိ တေသညေဝ ဝသေန ပစ္စယော ဟောတိ။ စိတ္တေကဂ္ဂတာ ဟေတုပုရေဇာတကမ္မာဟာရပစ္စယော န ဟောတိ၊ သေသာနံ ဝီသတိယာ ဝသေန ပစ္စယော ဟောတိ။ သဒ္ဓါ ဟေတုပုရေဇာတကမ္မာဟာရဈာနမဂ္ဂပစ္စယော န ဟောတိ၊ သေသာနံ အဋ္ဌာရသန္နံ ဝသေန ပစ္စယော ဟောတိ။ သတိ တေဟိ စေဝ မဂ္ဂပစ္စယေန စာတိ ဧကူနဝီသတိယာ ဝသေန ပစ္စယော ဟောတိ။ ဇီဝိတိန္ဒြိယံ သဒ္ဓါယ ဝုတ္တာနံ အဋ္ဌာရသန္နံ ဝသေန ပစ္စယော ဟောတိ။ ဟိရောတ္တပ္ပံ တတော ဣန္ဒြိယပစ္စယံ အပနေတွာ သေသာနံ သတ္တရသန္နံ ဝသေန ပစ္စယော ဟောတိ။ တထာ ကာယပဿဒ္ဓါဒီနိ ယုဂဠကာနိ, ယေဝါပနကေသု အဓိမောက္ခမနသိကာရတတြမဇ္ဈတ္တတာ ကရုဏာမုဒိတာ စ။ ဝိရတိယော ပန တေဟိ စေဝ မဂ္ဂပစ္စယေန စာတိ အဋ္ဌာရသဓာ ပစ္စယာ ဟောန္တိ။ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိ တတော ဝိပါကပစ္စယံ အပနေတွာ သတ္တရသဓာ၊ မိစ္ဆာဝါစာကမ္မန္တာဇီဝါ တေဟိ စေဝ ကမ္မာဟာရပစ္စယေဟိ စာတိ ဧကူနဝီသတိဓာ။ အဟိရိကံ အနောတ္တပ္ပံ မာနော ထိနံ မိဒ္ဓံ ဥဒ္ဓစ္စန္တိ ဣမေ ဟေတုပုရေဇာတကမ္မဝိပါကာဟာရိန္ဒြိယဈာနမဂ္ဂပစ္စယာ န ဟောန္တိ၊ သေသာနံ ပန သောဠသန္နံ ပစ္စယာနံ ဝသေန ပစ္စယာ ဟောန္တိ။ ဝိစိကိစ္ဆာဣဿာမစ္ဆရိယကုက္ကုစ္စာနိ တတော အဓိပတိပစ္စယံ အပနေတွာ ပန္နရသဓာ။ ဝိညာဏက္ခန္ဓဿ အဓိပတိပစ္စယေ ဝုတ္တနယေနေဝ အနေကပစ္စယဘာဝေါ ဝေဒိတဗ္ဗော။ သမနန္တရပစ္စယေပိ ဧသေဝ နယော။

သဟဇာတပစ္စယေ စတူသု တာဝ ခန္ဓေသု ဧကေကဿ ဓမ္မဿ အနေကပစ္စယဘာဝေါ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗော။ စတ္တာရိ မဟာဘူတာနိ

ārammaṇa-ārammaṇādhipati sahajāta aññamañña nissaya upanissaya purejāta-atthi-avigatavasena navadhā paccayā honti. Hadayavatthu tesañceva vippayuttassa ca vasena dasadhā paccayo hoti. Aññamaññapaccaye apubbaṁ natthi. Nissayapaccaye cakkhāyatanādīni ārammaṇa-ārammaṇādhipatinissaya-upanissayapurejāta-indriyavippayutta-atthi-avigatavasena navadhā paccayā honti. Upanissaye apubbaṁ natthi. Purejātapaccaye rūpa sadda gandha rasāyatanāni ārammaṇa-ārammaṇādhipati-upanissayapurejāta-atthi-avigatavasena chadhā paccayā honti. Ettakamevettha apubbaṁ. Pacchājātādīsu apubbaṁ natthi. Āhārapaccaye kabaḷīkārāhāro ārammaṇa-ārammaṇādhipati-upanissaya-āhāra-atthi-avigatavasena chadhā paccayo hoti. Indriyādīsu apubbaṁ natthi. Evamettha ekadhammassa anekapaccayabhāvatopi viññātabbo vinicchayo.

Ekapaccayassa anekapaccayabhāvatoti hetupaccayādīsu yassa kassaci ekassa paccayassa yenākārena yenatthena yo paccayuppannānaṁ paccayo hoti, taṁ ākāraṁ taṁ atthaṁ avijahitvāva aññehipi yehākārehi yehi atthehi so tasmiññeva khaṇe tesaṁ dhammānaṁ anekapaccayabhāvaṁ gacchati, tato anekapaccayabhāvato tassa vinicchayo veditabboti attho. Seyyathidaṁ? Amoho hetupaccayo, so hetupaccayattaṁ avijahantova adhipatisahajāta aññamañña nissaya vipāka indriya magga sampayutta vippayutta atthi avigatānaṁ vasena aparehipi ekādasahākārehi anekapaccayabhāvaṁ gacchati. Alobhādosā tato adhipati indriya maggapaccaye tayo apanetvā sesānaṁ vasena anekapaccayabhāvaṁ gacchanti. Idaṁ vipākahetūsuyeva labbhati, kusalakiriyesu pana vipākapaccayatā parihāyati. Lobhadosamohā te tayo vipākañcāti cattāro apanetvā sesānaṁ vasena anekapaccayabhāvaṁ gacchanti.

Ārammaṇapaccayo taṁ ārammaṇapaccayattaṁ avijahantaṁyeva ārammaṇādhipatinissaya-upanissayapurejātavippayutta-atthi-avigatānaṁ vasena aparehipi sattahākārehi anekapaccayabhāvaṁ gacchati. Ayamettha ukkaṭṭhaparicchedo, arūpadhammānaṁ pana atītānāgatānaṁ vā rūpadhammānaṁ ārammaṇapaccayabhāve sati ārammaṇādhipati-ārammaṇūpanissayamattaññeva

အာရမ္မဏ အာရမ္မဏာဓိပတိ သဟဇာတ အညမည နိဿယ ဥပနိဿယ ပုရေဇာတအတ္ထိအဝိဂတဝသေန နဝဓာ ပစ္စယာ ဟောန္တိ။ ဟဒယဝတ္ထု တေသဉ္စေဝ ဝိပ္ပယုတ္တဿ စ ဝသေန ဒသဓာ ပစ္စယော ဟောတိ။ အညမညပစ္စယေ အပုဗ္ဗံ နတ္ထိ။ နိဿယပစ္စယေ စက္ခာယတနာဒီနိ အာရမ္မဏအာရမ္မဏာဓိပတိနိဿယဥပနိဿယပုရေဇာတဣန္ဒြိယဝိပ္ပယုတ္တအတ္ထိအဝိဂတဝသေန နဝဓာ ပစ္စယာ ဟောန္တိ။ ဥပနိဿယေ အပုဗ္ဗံ နတ္ထိ။ ပုရေဇာတပစ္စယေ ရူပ သဒ္ဒ ဂန္ဓ ရသာယတနာနိ အာရမ္မဏအာရမ္မဏာဓိပတိဥပနိဿယပုရေဇာတအတ္ထိအဝိဂတဝသေန ဆဓာ ပစ္စယာ ဟောန္တိ။ ဧတ္တကမေဝေတ္ထ အပုဗ္ဗံ။ ပစ္ဆာဇာတာဒီသု အပုဗ္ဗံ နတ္ထိ။ အာဟာရပစ္စယေ ကဗဠီကာရာဟာရော အာရမ္မဏအာရမ္မဏာဓိပတိဥပနိဿယအာဟာရအတ္ထိအဝိဂတဝသေန ဆဓာ ပစ္စယော ဟောတိ။ ဣန္ဒြိယာဒီသု အပုဗ္ဗံ နတ္ထိ။ ဧဝမေတ္ထ ဧကဓမ္မဿ အနေကပစ္စယဘာဝတောပိ ဝိညာတဗ္ဗော ဝိနိစ္ဆယော။

ဧကပစ္စယဿ အနေကပစ္စယဘာဝတောတိ ဟေတုပစ္စယာဒီသု ယဿ ကဿစိ ဧကဿ ပစ္စယဿ ယေနာကာရေန ယေနတ္ထေန ယော ပစ္စယုပ္ပန္နာနံ ပစ္စယော ဟောတိ၊ တံ အာကာရံ တံ အတ္ထံ အဝိဇဟိတွာဝ အညေဟိပိ ယေဟာကာရေဟိ ယေဟိ အတ္ထေဟိ သော တသ္မိညေဝ ခဏေ တေသံ ဓမ္မာနံ အနေကပစ္စယဘာဝံ ဂစ္ဆတိ၊ တတော အနေကပစ္စယဘာဝတော တဿ ဝိနိစ္ဆယော ဝေဒိတဗ္ဗောတိ အတ္ထော။ သေယျထိဒံ? အမောဟော ဟေတုပစ္စယော၊ သော ဟေတုပစ္စယတ္တံ အဝိဇဟန္တောဝ အဓိပတိသဟဇာတ အညမည နိဿယ ဝိပါက ဣန္ဒြိယ မဂ္ဂ သမ္ပယုတ္တ ဝိပ္ပယုတ္တ အတ္ထိ အဝိဂတာနံ ဝသေန အပရေဟိပိ ဧကာဒသဟာကာရေဟိ အနေကပစ္စယဘာဝံ ဂစ္ဆတိ။ အလောဘာဒေါသာ တတော အဓိပတိ ဣန္ဒြိယ မဂ္ဂပစ္စယေ တယော အပနေတွာ သေသာနံ ဝသေန အနေကပစ္စယဘာဝံ ဂစ္ဆန္တိ။ ဣဒံ ဝိပါကဟေတူသုယေဝ လဗ္ဘတိ၊ ကုသလကိရိယေသု ပန ဝိပါကပစ္စယတာ ပရိဟာယတိ။ လောဘဒေါသမောဟာ တေ တယော ဝိပါကဉ္စာတိ စတ္တာရော အပနေတွာ သေသာနံ ဝသေန အနေကပစ္စယဘာဝံ ဂစ္ဆန္တိ။

အာရမ္မဏပစ္စယော တံ အာရမ္မဏပစ္စယတ္တံ အဝိဇဟန္တံယေဝ အာရမ္မဏာဓိပတိနိဿယဥပနိဿယပုရေဇာတဝိပ္ပယုတ္တအတ္ထိအဝိဂတာနံ ဝသေန အပရေဟိပိ သတ္တဟာကာရေဟိ အနေကပစ္စယဘာဝံ ဂစ္ဆတိ။ အယမေတ္ထ ဥက္ကဋ္ဌပရိစ္ဆေဒေါ၊ အရူပဓမ္မာနံ ပန အတီတာနာဂတာနံ ဝါ ရူပဓမ္မာနံ အာရမ္မဏပစ္စယဘာဝေ သတိ အာရမ္မဏာဓိပတိအာရမ္မဏူပနိဿယမတ္တညေဝ

uttari labbhati. Adhipatipaccaye vīmaṁsā amohasadisā, chando adhipatipaccayo adhipatipaccayattaṁ avijahantova sahajāta-aññamaññanissayavipākasampayuttavippayutta-atthi-avigatānaṁ vasena aparehipi aṭṭhahākārehi anekapaccayabhāvaṁ gacchati. Vīriyaṁ tesañceva indriyamaggapaccayānañcāti imesaṁ vasena aparehipi dasahākārehi anekapaccayabhāvaṁ gacchati. Cittaṁ tato maggapaccayaṁ apanetvā āhārapaccayaṁ pakkhipitvā imesaṁ vasena adhipatipaccayato uttari dasahākārehi anekapaccayabhāvaṁ gacchati. Ārammaṇādhipatino pana heṭṭhā ārammaṇapaccaye vuttanayeneva anekapaccayabhāvo veditabbo.

Anantarasamanantarapaccayā anantarasamanantarapaccayattaṁ avijahantāva upanissayakamma-āsevana natthivigatānaṁ vasena aparehipi pañcahākārehi anekapaccayabhāvaṁ gacchanti. Ariyamaggacetanāyeva cettha kammapaccayataṁ labhati, na sesadhammā. Sahajātapaccayo sahajātapaccayattaṁ avijahantova hetu-adhipati-aññamañña nissaya kammavipāka āhāra-indriyajhāna magga sampayutta vippayutta atthi avigatānaṁ vasena aparehi cuddasahākārehi anekapaccayabhāvaṁ gacchati. Ayampi ukkaṭṭhaparicchedo, vatthusahajātādīnaṁ pana vasenettha hetupaccayādīnaṁ abhāvopi veditabbo. Aññamaññapaccayepi eseva nayo.

Nissayapaccayo nissayapaccayattaṁ avijahantova catuvīsatiyā paccayesu attano nissayapaccayattañceva anantarasamanantarapacchājāta-āsevananatthivigatapaccaye ca cha apanetvā sesānaṁ vasena aparehipi sattarasahākārehi anekapaccayabhāvaṁ gacchati. Ayampi ukkaṭṭhaparicchedova, vatthunissayādīnaṁ pana vasenettha hetupaccayādīnaṁ abhāvopi veditabbo.

Upanissayapaccaye ārammaṇūpanissayo ārammaṇādhipatisadiso. Anantarūpanissayo anantarūpanissayapaccayattaṁ avijahantova anantarasamanantarakamma-āsevananatthivigatānaṁ vasena aparehipi chahākārehi anekapaccayabhāvaṁ gacchati. Ariyamaggacetanāyeva cettha kammapaccayataṁ labhati, na sesadhammā. Pakatūpanissayo pakatūpanissayova. Purejātapaccayo attano purejātapaccayattaṁ avijahantova ārammaṇa-ārammaṇādhipatinissaya-upanissaya-indriyavippayutta-atthi-avigatānaṁ vasena

အာရမ္မဏ အာရမ္မဏာဓိပတိ သဟဇာတ အညမည နိဿယ ဥပနိဿယ ပုရေဇာတအတ္ထိအဝိဂတဝသေန နဝဓာ ပစ္စယာ ဟောန္တိ။ ဟဒယဝတ္ထု တေသဉ္စေဝ ဝိပ္ပယုတ္တဿ စ ဝသေန ဒသဓာ ပစ္စယော ဟောတိ။ အညမညပစ္စယေ အပုဗ္ဗံ နတ္ထိ။ နိဿယပစ္စယေ စက္ခာယတနာဒီနိ အာရမ္မဏအာရမ္မဏာဓိပတိနိဿယဥပနိဿယပုရေဇာတဣန္ဒြိယဝိပ္ပယုတ္တအတ္ထိအဝိဂတဝသေန နဝဓာ ပစ္စယာ ဟောန္တိ။ ဥပနိဿယေ အပုဗ္ဗံ နတ္ထိ။ ပုရေဇာတပစ္စယေ ရူပ သဒ္ဒ ဂန္ဓ ရသာယတနာနိ အာရမ္မဏအာရမ္မဏာဓိပတိဥပနိဿယပုရေဇာတအတ္ထိအဝိဂတဝသေန ဆဓာ ပစ္စယာ ဟောန္တိ။ ဧတ္တကမေဝေတ္ထ အပုဗ္ဗံ။ ပစ္ဆာဇာတာဒီသု အပုဗ္ဗံ နတ္ထိ။ အာဟာရပစ္စယေ ကဗဠီကာရာဟာရော အာရမ္မဏအာရမ္မဏာဓိပတိဥပနိဿယအာဟာရအတ္ထိအဝိဂတဝသေန ဆဓာ ပစ္စယော ဟောတိ။ ဣန္ဒြိယာဒီသု အပုဗ္ဗံ နတ္ထိ။ ဧဝမေတ္ထ ဧကဓမ္မဿ အနေကပစ္စယဘာဝတောပိ ဝိညာတဗ္ဗော ဝိနိစ္ဆယော။

ဧကပစ္စယဿ အနေကပစ္စယဘာဝတောတိ ဟေတုပစ္စယာဒီသု ယဿ ကဿစိ ဧကဿ ပစ္စယဿ ယေနာကာရေန ယေနတ္ထေန ယော ပစ္စယုပ္ပန္နာနံ ပစ္စယော ဟောတိ၊ တံ အာကာရံ တံ အတ္ထံ အဝိဇဟိတွာဝ အညေဟိပိ ယေဟာကာရေဟိ ယေဟိ အတ္ထေဟိ သော တသ္မိညေဝ ခဏေ တေသံ ဓမ္မာနံ အနေကပစ္စယဘာဝံ ဂစ္ဆတိ၊ တတော အနေကပစ္စယဘာဝတော တဿ ဝိနိစ္ဆယော ဝေဒိတဗ္ဗောတိ အတ္ထော။ သေယျထိဒံ? အမောဟော ဟေတုပစ္စယော၊ သော ဟေတုပစ္စယတ္တံ အဝိဇဟန္တောဝ အဓိပတိသဟဇာတ အညမည နိဿယ ဝိပါက ဣန္ဒြိယ မဂ္ဂ သမ္ပယုတ္တ ဝိပ္ပယုတ္တ အတ္ထိ အဝိဂတာနံ ဝသေန အပရေဟိပိ ဧကာဒသဟာကာရေဟိ အနေကပစ္စယဘာဝံ ဂစ္ဆတိ။ အလောဘာဒေါသာ တတော အဓိပတိ ဣန္ဒြိယ မဂ္ဂပစ္စယေ တယော အပနေတွာ သေသာနံ ဝသေန အနေကပစ္စယဘာဝံ ဂစ္ဆန္တိ။ ဣဒံ ဝိပါကဟေတူသွေဝ လဗ္ဘတိ၊ ကုသလကိရိယေသု ပန ဝိပါကပစ္စယတာ ပရိဟာယတိ။ လောဘာဒေါသမောဟာ တေ တယော ဝိပါကဉ္စာတိ စတ္တာရော အပနေတွာ သေသာနံ ဝသေန အနေကပစ္စယဘာဝံ ဂစ္ဆန္တိ။

အာရမ္မဏပစ္စယော တံ အာရမ္မဏပစ္စယတ္တံ အဝိဇဟန္တောယေဝ အာရမ္မဏာဓိပတိနိဿယဥပနိဿယပုရေဇာတဝိပ္ပယုတ္တအတ္ထိအဝိဂတာနံ ဝသေန အပရေဟိပိ သတ္တဟာကာရေဟိ အနေကပစ္စယဘာဝံ ဂစ္ဆတိ။ အယမေတ္ထ ဥက္ကဋ္ဌပရိစ္ဆေဒေါ၊ အရူပဓမ္မာနံ ပန အတီတာနာဂတာနံ ဝါ ရူပဓမ္မာနံ အာရမ္မဏပစ္စယဘာဝေ သတိ အာရမ္မဏာဓိပတိအာရမ္မဏူပနိဿယမတ္တညေဝ

aparehipi aṭṭhahākārehi anekapaccayabhāvaṁ gacchati. Ayampi ukkaṭṭhaniddesova, ārammaṇapurejāte panettha nissaya-indriyavippayuttapaccayatā na labbhati. Ito uttaripi labbhamānālabbhamānaṁ veditabbaṁ. Pacchājātapaccayo attano pacchājātapaccayabhāvaṁ avijahantova vippayutta-atthi-avigatānaṁ vasena aparehipi tīhākārehi anekapaccayabhāvaṁ gacchati. Āsevanapaccayo āsevanapaccayattaṁ avijahantova anantarasamanantara-upanissayanatthivigatānaṁ vasena aparehipi pañcahākārehi anekapaccayabhāvaṁ gacchati.

Kammapaccayo kammapaccayattaṁ avijahantova ekakkhaṇiko tāva sahajāta aññamañña nissaya vipāka āhāra sampayutta vippayutta atthi avigatānaṁ vasena aparehipi navahākārehi anekapaccayabhāvaṁ gacchati, nānākkhaṇiko upanissaya-anantarasamanantaranatthivigatānaṁ vasena aparehipi pañcahākārehi anekapaccayabhāvaṁ gacchati. Vipākapaccayo vipākapaccayattaṁ avijahantova hetu-adhipatisahajāta-aññamaññanissayakamma-āhāra-indriya-jhānamaggasampayuttavippayutta-atthi-avigatānaṁ vasena aparehipi cuddasahārehi anekapaccayabhāvaṁ gacchati. Āhārapaccaye kabaḷīkāro āhāro āhārapaccayattaṁ avijahantova atthi-avigatānaṁ vasena aparehipi dvīhākārehi anekapaccayabhāvaṁ gacchati. Sesā tayo āhārapaccayattaṁ avijahantāva yathānurūpaṁ adhipatisahajāta aññamañña nissaya kamma vipāka indriya sampayutta vippayutta atthi avigatānaṁ vasena aparehipi ekādasahākārehi anekapaccayabhāvaṁ gacchanti.

Indriyapaccaye rūpino pañcindriyā indriyapaccayattaṁ avijahantāva nissayapurejātavippayutta-atthi-avigatānaṁ vasena aparehipi pañcahākārehi anekapaccayabhāvaṁ gacchanti. Rūpajīvitindriyampi indriyapaccayattaṁ avijahantaññeva atthi-avigatānaṁ vasena aparehipi dvīhākārehi anekapaccayabhāvaṁ gacchati. Arūpino indriyānipi yathānurūpaṁ indriyapaccayattaṁ avijahantāneva hetu adhipati sahajāta aññamañña nissaya vipāka āhāra jhāna magga sampayuttavippayutta-atthi-avigatānaṁ vasena aparehipi terasahākārehi anekapaccayabhāvaṁ gacchanti. Jhānapaccayo jhānapaccayattaṁ avijahantova

အပရေဟိပိ အဋ္ဌဟာကာရေဟိ အနေကပစ္စယဘာဝံ ဂစ္ဆတိ။ အယမ္ပိ ဥက္ကဋ္ဌနိဒ္ဒေသောဝ၊ အာရမ္မဏပုရေဇာတေ ပနေတ္ထ နိဿယဣန္ဒြိယဝိပ္ပယုတ္တပစ္စယတာ န လဗ္ဘတိ။ ဣတော ဥတ္တရိပိ လဗ္ဘမာနာလဗ္ဘမာနံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ပစ္ဆာဇာတပစ္စယော အတ္တနော ပစ္ဆာဇာတပစ္စယဘာဝံ အဝိဇဟန္တောဝ ဝိပ္ပယုတ္တအတ္ထိအဝိဂတာနံ ဝသေန အပရေဟိပိ တီဟာကာရေဟိ အနေကပစ္စယဘာဝံ ဂစ္ဆတိ။ အာသေဝနပစ္စယော အာသေဝနပစ္စယတ္တံ အဝိဇဟန္တောဝ အနန္တရသမနန္တရဥပနိဿယနတ္ထိဝိဂတာနံ ဝသေန အပရေဟိပိ ပဉ္စဟာကာရေဟိ အနေကပစ္စယဘာဝံ ဂစ္ဆတိ။

ကမ္မပစ္စယော ကမ္မပစ္စယတ္တံ အဝိဇဟန္တောဝ ဧကက္ခဏိကော တာဝ သဟဇာတ အညမည နိဿယ ဝိပါက အာဟာရ သမ္ပယုတ္တ ဝိပ္ပယုတ္တ အတ္ထိ အဝိဂတာနံ ဝသေန အပရေဟိပိ နဝဟာကာရေဟိ အနေကပစ္စယဘာဝံ ဂစ္ဆတိ၊ နာနာက္ခဏိကော ဥပနိဿယအနန္တရသမနန္တရနတ္ထိဝိဂတာနံ ဝသေန အပရေဟိပိ ပဉ္စဟာကာရေဟိ အနေကပစ္စယဘာဝံ ဂစ္ဆတိ။ ဝိပါကပစ္စယော ဝိပါကပစ္စယတ္တံ အဝိဇဟန္တောဝ ဟေတုအဓိပတိသဟဇာတအညမညနိဿယကမ္မအာဟာရဣန္ဒြိယဈာနမဂ္ဂသမ္ပယုတ္တဝိပ္ပယုတ္တအတ္ထိအဝိဂတာနံ ဝသေန အပရေဟိပိ စုဒ္ဒသဟာကာရေဟိ အနေကပစ္စယဘာဝံ ဂစ္ဆတိ။ အာဟာရပစ္စယေ ကဗဠီကာရော အာဟာရော အာဟာရပစ္စယတ္တံ အဝိဇဟန္တောဝ အတ္ထိအဝိဂတာနံ ဝသေန အပရေဟိပိ ဒွီဟာကာရေဟိ အနေကပစ္စယဘာဝံ ဂစ္ဆတိ။ သေသာ တယော အာဟာရပစ္စယတ္တံ အဝိဇဟန္တာဝ ယထာနုရူပံ အဓိပတိသဟဇာတ အညမည နိဿယ ကမ္မ ဝိပါက ဣန္ဒြိယ သမ္ပယုတ္တ ဝိပ္ပယုတ္တ အတ္ထိ အဝိဂတာနံ ဝသေန အပရေဟိပိ ဧကာဒသဟာကာရေဟိ အနေကပစ္စယဘာဝံ ဂစ္ဆန္တိ။

ဣန္ဒြိယပစ္စယေ ရူပိနော ပဉ္စိန္ဒြိယာ ဣန္ဒြိယပစ္စယတ္တံ အဝိဇဟန္တာဝ နိဿယပုရေဇာတဝိပ္ပယုတ္တအတ္ထိအဝိဂတာနံ ဝသေန အပရေဟိပိ ပဉ္စဟာကာရေဟိ အနေကပစ္စယဘာဝံ ဂစ္ဆန္တိ။ ရူပဇီဝိတိန္ဒြိယမ္ပိ ဣန္ဒြိယပစ္စယတ္တံ အဝိဇဟန္တညေဝ အတ္ထိအဝိဂတာနံ ဝသေန အပရေဟိပိ ဒွီဟာကာရေဟိ အနေကပစ္စယဘာဝံ ဂစ္ဆတိ။ အရူပိနော ဣန္ဒြိယာနိပိ ယထာနုရူပံ ဣန္ဒြိယပစ္စယတ္တံ အဝိဇဟန္တာနေဝ ဟေတု အဓိပတိ သဟဇာတ အညမည နိဿယ ဝိပါက အာဟာရ ဈာန မဂ္ဂ သမ္ပယုတ္တဝိပ္ပယုတ္တအတ္ထိအဝိဂတာနံ ဝသေန အပရေဟိပိ တေရသဟာကာရေဟိ အနေကပစ္စယဘာဝံ ဂစ္ဆန္တိ။ ဈာနပစ္စယော ဈာနပစ္စယတ္တံ အဝိဇဟန္တောဝ

yathānurūpaṁ sahajāta aññamañña nissaya vipāka indriyamaggasampayuttavippayutta-atthi-avigatānaṁ vasena aparehipi dasahākārehi anekapaccayabhāvaṁ gacchati. Maggapaccayo maggapaccayattaṁ avijahantova yathānurūpaṁ jhānapaccaye vuttānaṁ dasannaṁ hetu-adhipatīnañcāti imesaṁ vasena aparehipi dvādasahākārehi anekapaccayabhāvaṁ gacchati.

Sampayuttapaccayo sampayuttapaccayattaṁ avijahantova yathānurūpaṁ hetu-adhipatisahajāta-aññamaññanissayakammavipāka-āhāra-indriyajhānamagga-atthi-avigatānaṁ vasena aparehipi terasahākārehi anekapaccayabhāvaṁ gacchati. Vippayuttapaccayo vippayuttapaccayattaṁ avijahantova anantarasamanantara-āsevanasampayuttanatthivigatasaṅkhāte cha paccaye apanetvā sesānaṁ vasena yathānurūpaṁ aparehipi sattarasahākārehi anekapaccayabhāvaṁ gacchati. Tattha rūpassa ca arūpassa ca paccayavibhāgo veditabbo. Atthipaccayo atthipaccayattaṁ avijahantova anantarasamanantara-āsevananatthivigatasaṅkhāte pañca paccaye apanetvā sesānaṁ vasena yathānurūpaṁ aparehi aṭṭhārasahākārehi anekapaccayabhāvaṁ gacchati. Natthipaccayavigatapaccayā anantarapaccayasadisā. Avigatapaccayo atthipaccayasadisoyevāti evamettha ekapaccayassa anekapaccayabhāvatopi viññātabbo vinicchayo.

Paccayasabhāgatoti etesu hi catuvīsatiyā paccayesu anantarasamanantara-anantarūpanissaya-āsevananatthivigatā sabhāgā, tathā ārammaṇa-ārammaṇādhipati-ārammaṇūpanissayāti iminā upāyenettha paccayasabhāgatopi viññātabbo vinicchayo.

Paccayavisabhāgatoti purejātapaccayo panettha pacchājātapaccayena visabhāgo, tathā sampayuttapaccayo vippayuttapaccayena, atthipaccayo natthipaccayena, vigatapaccayo avigatapaccayenāti iminā upāyenettha paccayavisabhāgatopi viññātabbo vinicchayo.

Yugaḷakatoti etesu ca atthasarikkhatāya saddasarikkhatāya kālapaṭipakkhatāya hetuphalatāya aññamaññapaṭipakkhatāyāti imehi kāraṇehi yugaḷakato viññātabbo vini cchayo. Anantarasamanantarā hi atthasarikkhatāya ekaṁ yugaḷakaṁ nāma, nissayūpanissayā saddasarikkhatāya,

ယထာနုရူပံ သဟဇာတ အညမည နိဿယ ဝိပါက ဣန္ဒြိယမဂ္ဂသမ္ပယုတ္တဝိပ္ပယုတ္တ-အတ္ထိအဝိဂတာနံ ဝသေန အပရေဟိပိ ဒသဟာကာရေဟိ အနေကပစ္စယဘာဝံ ဂစ္ဆတိ။ မဂ္ဂပစ္စယော မဂ္ဂပစ္စယတ္တံ အဝိဇဟန္တောဝ ယထာနုရူပံ ဈာနပစ္စယေ ဝုတ္တာနံ ဒသန္နံ ဟေတုအဓိပတီနဉ္စာတိ ဣမေသံ ဝသေန အပရေဟိပိ ဒွါဒသဟာကာရေဟိ အနေကပစ္စယဘာဝံ ဂစ္ဆတိ။

သမ္ပယုတ္တပစ္စယော သမ္ပယုတ္တပစ္စယတ္တံ အဝိဇဟန္တောဝ ယထာနုရူပံ ဟေတု-အဓိပတိသဟဇာတအညမညနိဿယကမ္မဝိပါကအာဟာရဣန္ဒြိယဈာနမဂ္ဂအတ္ထိ-အဝိဂတာနံ ဝသေန အပရေဟိပိ တေရသဟာကာရေဟိ အနေက-ပစ္စယဘာဝံ ဂစ္ဆတိ။ ဝိပ္ပယုတ္တပစ္စယော ဝိပ္ပယုတ္တပစ္စယတ္တံ အဝိဇဟန္တောဝ အနန္တရသမနန္တရအာသေဝနသမ္ပယုတ္တနတ္ထိဝိဂတသင်္ခါတေ ဆ ပစ္စယေ အပ-နေတွာ သေသာနံ ဝသေန ယထာနုရူပံ အပရေဟိပိ သတ္တရသဟာကာရေဟိ အနေကပစ္စယဘာဝံ ဂစ္ဆတိ။ တတ္ထ ရူပဿ စ အရူပဿ စ ပစ္စယဝိဘာဂေါ ဝေဒိတဗ္ဗော။ အတ္ထိပစ္စယော အတ္ထိပစ္စယတ္တံ အဝိဇဟန္တောဝ အနန္တရသမနန္တရ-အာသေဝနနတ္ထိဝိဂတသင်္ခါတေ ပဉ္စ ပစ္စယေ အပနေတွာ သေသာနံ ဝသေန ယထာနုရူပံ အပရေဟိ အဋ္ဌာရသဟာကာရေဟိ အနေကပစ္စယဘာဝံ ဂစ္ဆတိ။ နတ္ထိပစ္စယဝိဂတပစ္စယာ အနန္တရပစ္စယသဒိသာ။ အဝိဂတပစ္စယော အတ္ထိပစ္စယ-သဒိသောယေဝါတိ ဧဝမေတ္ထ ဧကပစ္စယဿ အနေကပစ္စယဘာဝတောပိ ဝိညာတဗ္ဗော ဝိနိစ္ဆယော။

ပစ္စယသဘာဂတောတိ ဧတေသု ဟိ စတုဝီသတိယာ ပစ္စယေသု အနန္တရ-သမနန္တရအနန္တရူပနိဿယအာသေဝနနတ္ထိဝိဂတာ သဘာဂါ၊ တထာ အာရ-မ္မဏအာရမ္မဏာဓိပတိအာရမ္မဏူပနိဿယာတိ ဣမိနာ ဥပါယေနေတ္ထ ပစ္စယ-သဘာဂတောပိ ဝိညာတဗ္ဗော ဝိနိစ္ဆယော။

ပစ္စယဝိသဘာဂတောတိ ပုရေဇာတပစ္စယော ပနေတ္ထ ပစ္ဆာဇာတပစ္စယေန ဝိသဘာဂေါ၊ တထာ သမ္ပယုတ္တပစ္စယော ဝိပ္ပယုတ္တပစ္စယေန၊ အတ္ထိပစ္စယော နတ္ထိပစ္စယေန၊ ဝိဂတပစ္စယော အဝိဂတပစ္စယေနာတိ ဣမိနာ ဥပါယေနေတ္ထ ပစ္စယဝိသဘာဂတောပိ ဝိညာတဗ္ဗော ဝိနိစ္ဆယော။

ယုဂဠကတောတိ ဧတေသု စ အတ္ထသရိက္ခတာယ သဒ္ဒသရိက္ခတာယ ကာလပဋိပက္ခတာယ ဟေတုဖလတာယ အညမညပဋိပက္ခတာယာတိ ဣမေဟိ ကာရဏေဟိ ယုဂဠကတော ဝိညာတဗ္ဗော ဝိနိစ္ဆယော။ အနန္တရသမနန္တရာ ဟိ အတ္ထသရိက္ခတာယ ဧကံ ယုဂဠကံ နာမ၊ နိဿယူပနိဿယာ သဒ္ဒသရိက္ခတာယ,

purejātapacchājātā kālapaṭipakkhatāya, kammapaccayavipākapaccayā hetuphalatāya, sampayuttavippayuttapaccayā aññamaññapaṭipakkhatāya ekaṁ yugaḷakaṁ nāma. Tathā atthinatthipaccayā vigatāvigatapaccayā cāti evamettha yugaḷakatopi viññātabbo vinicchayo. **Janakājanakato**ti etesu ca anantarasamanantarānantarūpanissayapakatūpanissayāsevanapaccayā nānākkhaṇiko kammapaccayo natthivigatapaccayāti ime paccayā janakāyeva, na ajanakā, pacchājātapaccayo kevalaṁ upatthambhakoyeva, na janako, sesā janakā ca ajanakā ca upatthambhakā cāti attho. Evamettha jānakājanakatopi viññātabbo vinicchayo.

Sabbaṭṭhānikāsabbaṭṭhānikatoti etesu ca sahajātanissaya-atthi-avigatapaccayā sabbaṭṭhānikā nāma, sabbesaṁ saṅkhatānaṁ rūpārūpadhammānaṁ ṭhānabhūtā kāraṇabhūtāti attho. Etehi vinā uppajjamāno ekadhammopi natthīti. Ārammaṇa-ārammaṇādhipati-anantarasamanantarānantarūpanissayapakatūpanissayāsevanasampayuttanatthivigatapaccayā asabbaṭṭhānikā nāma, na sabbesaṁ rūpārūpadhammānaṁ ṭhānabhūtā, arūpakkhandhānaññeva pana ṭhānabhūtā kāraṇabhūtāti attho. Arūpadhammāyeva hi etehi uppajjanti, na rūpadhammā. Purejātapacchājātāpi asabbaṭṭhānikā arūparūpānaññeva yathākkamena paccayabhāvato. Vuttāvasesāpi ekaccānaṁ rūpārūpadhammānaṁ uppattihetuto na sabbaṭṭhānikāti evamettha sabbaṭṭhānikāsabbaṭṭhānikatopi viññātabbo vinicchayo.

Rūpaṁ rūpassāti-ādivikappatoti etesu ca catuvīsatiyā paccayesu ekapaccayopi ekantena rūpameva hutvā rūpasseva paccayo nāma natthi, ekantena pana rūpaṁ hutvā arūpasseva paccayo nāma atthi. Kataro panesoti. Purejātapaccayo. Purejātapaccayo hi ekantena rūpameva hutvā arūpasseva paccayo hoti. Ekantena rūpameva hutvā rūpārūpasseva paccayo nāmātipi natthi, ekantena pana arūpaṁ hutvā arūpasseva paccayo nāma atthi. Kataro panesoti. Anantarasamanantara-āsevanasampayuttanatthivigatavasena chabbidho. So hi sabbopi ekantena arūpameva hutvā arūpasseva paccayo hoti. Ekantena arūpameva hutvāpi ekantena rūpasseva paccayo nāmātipi atthi. Kataro panesoti. Pacchājātapaccayo. So hi

ပုရေဇာတပစ္ဆာဇာတာ ကာလပဋိပက္ခတာယ၊ ကမ္မပစ္စယဝိပါကပစ္စယာ ဟေတုဖလတာယ၊ သမ္ပယုတ္တဝိပ္ပယုတ္တပစ္စယာ အညမညပဋိပက္ခတာယ ဧကံ ယုဂဠကံ နာမ။ တထာ အတ္ထိနတ္ထိပစ္စယာ ဝိဂတာဝိဂတပစ္စယာ စာတိ ဧဝမေတ္ထ ယုဂဠကတောပိ ဝိညာတဗ္ဗော ဝိနိစ္ဆယော။ **ဇနကာဇနကတော**တိ ဧတေသု စ အနန္တရသမနန္တရာနန္တရူပနိဿယပကတူပနိဿယာသေဝနပစ္စယာ နာနာက္ခဏိကော ကမ္မပစ္စယော နတ္ထိဝိဂတပစ္စယာတိ ဣမေ ပစ္စယာ ဇနကာယေဝ, န အဇနကာ၊ ပစ္ဆာဇာတပစ္စယော ကေဝလံ ဥပတ္ထမ္ဘကောယေဝ, န ဇနကော၊ သေသာ ဇနကာ စ အဇနကာ စ ဥပတ္ထမ္ဘကာ စာတိ အတ္ထော။ ဧဝမေတ္ထ ဇနကာဇနကတောပိ ဝိညာတဗ္ဗော ဝိနိစ္ဆယော။

သဗ္ဗဋ္ဌာနိကာသဗ္ဗဋ္ဌာနိကတောတိ ဧတေသု စ သဟဇာတနိဿယအတ္ထိအဝိဂတပစ္စယာ သဗ္ဗဋ္ဌာနိကာ နာမ၊ သဗ္ဗေသံ သင်္ခတာနံ ရူပါရူပဓမ္မာနံ ဌာနဘူတာ ကာရဏဘူတာတိ အတ္ထော။ ဧတေဟိ ဝိနာ ဥပ္ပဇ္ဇမာနော ဧကဓမ္မောပိ နတ္ထီတိ။ အာရမ္မဏအာရမ္မဏာဓိပတိအနန္တရသမနန္တရာနန္တရူပနိဿယပကတူပနိဿယာသေဝနသမ္ပယုတ္တနတ္ထိဝိဂတပစ္စယာ အသဗ္ဗဋ္ဌာနိကာ နာမ၊ န သဗ္ဗေသံ ရူပါရူပဓမ္မာနံ ဌာနဘူတာ၊ အရူပက္ခန္ဓာနညေဝ ပန ဌာနဘူတာ ကာရဏဘူတာတိ အတ္ထော။ အရူပဓမ္မာယေဝ ဟိ ဧတေဟိ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ, န ရူပဓမ္မာ။ ပုရေဇာတပစ္ဆာဇာတာပိ အသဗ္ဗဋ္ဌာနိကာ အရူပရူပါနညေဝ ယထာက္ကမေန ပစ္စယဘာဝတော။ ဝုတ္တာဝသေသာပိ ဧကစ္စာနံ ရူပါရူပဓမ္မာနံ ဥပ္ပတ္တိဟေတုတော န သဗ္ဗဋ္ဌာနိကာတိ ဧဝမေတ္ထ သဗ္ဗဋ္ဌာနိကာသဗ္ဗဋ္ဌာနိကတောပိ ဝိညာတဗ္ဗော ဝိနိစ္ဆယော။

ရူပံ ရူပဿာတိအာဒိဝိကပ္ပတောတိ ဧတေသု စ စတုဝီသတိယာ ပစ္စယေသု ဧကပစ္စယောပိ ဧကန္တေန ရူပမေဝ ဟုတွာ ရူပဿေဝ ပစ္စယော နာမ နတ္ထိ၊ ဧကန္တေန ပန ရူပံ ဟုတွာ အရူပဿေဝ ပစ္စယော နာမ အတ္ထိ။ ကတရော ပနေသောတိ။ ပုရေဇာတပစ္စယော။ ပုရေဇာတပစ္စယော ဟိ ဧကန္တေန ရူပမေဝ ဟုတွာ အရူပဿေဝ ပစ္စယော ဟောတိ။ ဧကန္တေန ရူပမေဝ ဟုတွာ ရူပါရူပဿေဝ ပစ္စယော နာမာတိပိ နတ္ထိ၊ ဧကန္တေန ပန အရူပံ ဟုတွာ အရူပဿေဝ ပစ္စယော နာမ အတ္ထိ။ ကတရော ပနေသောတိ။ အနန္တရသမနန္တရအာသေဝနသမ္ပယုတ္တနတ္ထိဝိဂတဝသေန ဆဗ္ဗိဓော။ သော ဟိ သဗ္ဗောပိ ဧကန္တေန အရူပမေဝ ဟုတွာ အရူပဿေဝ ပစ္စယော ဟောတိ။ ဧကန္တေန အရူပမေဝ ဟုတွာပိ ဧကန္တေန ရူပဿေဝ ပစ္စယော နာမာတိပိ အတ္ထိ။ ကတရော ပနေသောတိ။ ပစ္ဆာဇာတပစ္စယော။ သော ဟိ

ekantena arūpaṁ hutvā rūpasseva paccayo hoti. Ekantena pana arūpadhammova hutvā rūpārūpānaṁ paccayopi atthi. Kataro panesoti. Hetukammavipākajhānamaggavasena pañcavidho. So hi sabbopi ekantena arūpameva hutvā rūpadhammānaṁ arūpadhammānampi paccayo hoti. Ekantena pana rūpārūpameva hutvā rūpasseva paccayo nāmātipi natthi, arūpasseva pana hoti. Kataro panesoti. Ārammaṇapaccayo ceva upanissayapaccayo ca. Idañhi dvayaṁ ekantena rūpārūpameva hutvā arūpasseva paccayo hoti. Ekantena rūpārūpameva hutvā pana rūpārūpasseva paccayo nāmātipi atthi. Kataro panesoti. Adhipatisahajāta-aññamaññanissaya-āhāra-indriyavippayutta-atthi-avigatavasena navavidho. So hi sabbopi ekantena rūpārūpameva hutvā rūpārūpasseva paccayo hotīti evamettha rūpaṁ rūpassāti-ādivikappatopi viññātabbo vinicchayo.

Bhavabhedatoti imesu pana catuvīsatiyā paccayesu pañcavokārabhave tāva na koci paccayo na labbhati nāma. Catuvokārabhave pana tayo purejātapacchājātavippayuttapaccaye apanetvā sesā ekavīsatimeva labbhanti. Ekavokārabhave sahajāta-aññamaññanissayakamma-indriya-atthi-avigatavasena satteva labbhanti. Bāhire pana anindriyabaddharūpe sahajāta-aññamaññanissaya-atthi-avigatavasena pañceva labbhantīti evamettha bhavabhedatopi viññātabbo vinicchayoti.

Paccayaniddesavāravaṇṇanā niṭṭhitā.

Pucchāvāra 1. Paccayānulomavaṇṇanā

Evaṁ anulomapaṭṭhānādīsu Tikapaṭṭhānādivasena catuvīsatisamantapaṭṭhānasamodhāne Paṭṭhānamahāpakaraṇe ye tikādayo nissāya niddiṭṭhattā etaṁ Tikapaṭṭhānaṁ Dukapaṭṭhānaṁ -pa- Dukadukapaṭṭhānanti vuttaṁ, te anāmasitvā yesaṁ paccayānaṁ vasena te tikādayo vibhattā, te paccaye eva tāva iminā mātikānikkhepapaccayavibhaṅgasaṅkhātena vārena uddesato ca niddesato ca dassetvā idāni ye tikādayo nissāya niddiṭṭhattā etaṁ Tikapaṭṭhānaṁ Dukapaṭṭhānaṁ -pa- Dukadukapaṭṭhānanti vuttaṁ,

ဧကန္တေန အရူပံ ဟုတွာ ရူပဿေဝ ပစ္စယော ဟောတိ။ ဧကန္တေန ပန အရူပဓမ္မောဝ ဟုတွာ ရူပါရူပါနံ ပစ္စယောပိ အတ္ထိ။ ကတရော ပနေသောတိ။ ဟေတုကမ္မဝိပါကဈာနမဂ္ဂဝသေန ပဉ္စဝိဓော။ သော ဟိ သဗ္ဗောပိ ဧကန္တေန အရူပမေဝ ဟုတွာ ရူပဓမ္မာနံ အရူပဓမ္မာနမ္ပိ ပစ္စယော ဟောတိ။ ဧကန္တေန ပန ရူပါရူပမေဝ ဟုတွာ ရူပဿေဝ ပစ္စယော နာမာတိပိ နတ္ထိ၊ အရူပဿေဝ ပန ဟောတိ။ ကတရော ပနေသောတိ။ အာရမ္မဏပစ္စယော စေဝ ဥပနိဿယ-ပစ္စယော စ။ ဣဒဉ္ဟိ ဒွယံ ဧကန္တေန ရူပါရူပမေဝ ဟုတွာ အရူပဿေဝ ပစ္စယော ဟောတိ။ ဧကန္တေန ရူပါရူပမေဝ ဟုတွာ ပန ရူပါရူပဿေဝ ပစ္စယော နာမာတိပိ အတ္ထိ။ ကတရော ပနေသောတိ။ အဓိပတိသဟဇာတအညမည-နိဿယအာဟာရဣန္ဒြိယဝိပ္ပယုတ္တအတ္ထိအဝိဂတဝသေန နဝဝိဓော။ သော ဟိ သဗ္ဗောပိ ဧကန္တေန ရူပါရူပမေဝ ဟုတွာ ရူပါရူပဿေဝ ပစ္စယော ဟောတီတိ ဧဝမေတ္ထ ရူပံ ရူပဿာတိအာဒိဝိကပ္ပတောပိ ဝိညာတဗ္ဗော ဝိနိစ္ဆယော။

ဘဝဘေဒတောတိ ဣမေသု ပန စတုဝီသတိယာ ပစ္စယေသု ပဉ္စ-ဝေါကာရဘဝေ တာဝ န ကောစိ ပစ္စယော န လဗ္ဘတိ နာမ။ စတုဝေါ-ကာရဘဝေ ပန တယော ပုရေဇာတပစ္ဆာဇာတဝိပ္ပယုတ္တပစ္စယေ အပနေတွာ သေသာ ဧကဝီသတိမေဝ လဗ္ဘန္တိ။ ဧကဝေါကာရဘဝေ သဟဇာတအညမည-နိဿယကမ္မဣန္ဒြိယအတ္ထိအဝိဂတဝသေန သတ္တေဝ လဗ္ဘန္တိ။ ဗာဟိရေ ပန အနိန္ဒြိယဗဒ္ဓရူပေ သဟဇာတအညမညနိဿယအတ္ထိအဝိဂတဝသေန ပဉ္စေဝ လဗ္ဘန္တီတိ ဧဝမေတ္ထ ဘဝဘေဒတောပိ ဝိညာတဗ္ဗော ဝိနိစ္ဆယောတိ။

ပစ္စယနိဒ္ဒေသဝါရဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

ပုစ္ဆာဝါရ ၁-ပစ္စယာနုလောမဝဏ္ဏနာ

ဧဝံ အနုလောမပဋ္ဌာနာဒီသု တိကပဋ္ဌာနာဒိဝသေန စတုဝီသတိ-သမန္တပဋ္ဌာနသမောဓာနေ ပဋ္ဌာနမဟာပကရဏေ ယေ တိကာဒယော နိဿာယ နိဒ္ဒိဋ္ဌတ္တာ ဧတံ တိကပဋ္ဌာနံ ဒုကပဋ္ဌာနံ။ပ။ ဒုကဒုကပဋ္ဌာနန္တိ ဝုတ္တံ၊ တေ အနာမသိတွာ ယေသံ ပစ္စယာနံ ဝသေန တေ တိကာဒယော ဝိဘတ္တာ၊ တေ ပစ္စယေ ဧဝ တာဝ ဣမိနာ မာတိကာနိက္ခေပပစ္စယဝိဘင်္ဂသင်္ခါတေန ဝါရေန ဥဒ္ဒေသတော စ နိဒ္ဒေသတော စ ဒဿေတွာ ဣဒါနိ ယေ တိကာဒယော နိဿာယ နိဒ္ဒိဋ္ဌတ္တာ ဧတံ တိကပဋ္ဌာနံ ဒုကပဋ္ဌာနံ။ပ။ ဒုကဒုကပဋ္ဌာနန္တိ ဝုတ္တံ၊

te tikādayo imesaṁ paccayānaṁ vasena vitthāretvā dassetuṁ ekekaṁ tikadukaṁ nissāya sattahi mahāvārehi desanā katā. Tesaṁ imāni nāmāni—Paṭiccavāro Sahajātavāro Paccayavāro Nissayavāro Saṁsaṭṭhavāro Sampayuttavāro Pañhāvāroti.

Tattha “kusalaṁ dhammaṁ paṭicca kusalo dhammo”ti evaṁ paṭiccābhidhānavasena vutto **Paṭiccavāro** nāma. “Kusalaṁ dhammaṁ sahajāto kusalo dhammo”ti evaṁ sahajātābhidhānavasena vutto **Sahajātavāro** nāma. So purimena Paṭiccavārena atthato ninnānākaraṇo. Paṭiccābhidhānavasena bujjhanakānaṁ vasena pana paṭhamo vutto, sahajātābhidhānavasena bujjhanakānaṁ vasena dutiyo. Dvīsupi cetesu rūpārūpadhammavasena paccayā ceva paccayuppannadhammā ca veditabbā. Te ca kho sahajātāva, na purejātapacchājātā labbhanti. “Kusalaṁ dhammaṁ paccayā kusalo dhammo”ti evaṁ paccayābhidhānavasena vutto pana **Paccayavāro** nāma. Sopi purimavāradvayaṁ viya rūpārūpadhammavaseneva veditabbo. Paccayo panettha purejātopi labbhati. Ayamassa purimavāradvayato viseso. Tadanantaro “kusalaṁ dhammaṁ nissāya kusalo dhammo”ti evaṁ nissayābhidhānavasena vutto **Nissayavāro** nāma. So purimena Paccayavārena atthato ninnānākaraṇo. Paccayābhidhānavasena bujjhanakānaṁ vasena pana paṭhamo vutto, nissayābhidhānavasena bujjhanakānaṁ vasena dutiyo. Tato paraṁ “kusalaṁ dhammaṁ saṁsaṭṭho kusalo dhammo”ti evaṁ saṁsaṭṭhābhidhānavasena vutto **Saṁsaṭṭhavāro** nāma. “Kusalaṁ dhammaṁ sampayutto kusalo dhammo”ti evaṁ sampayuttābhidhānavasena vutto **Sampayuttavāro** nāma. So purimena Saṁsaṭṭhavārena atthato ninnānākaraṇo. Saṁsaṭṭhābhidhānavasena bujjhanakānaṁ vasena pana paṭhamo vutto, sampayuttābhidhānavasena dutiyo. Dvīsupi cetesu arūpadhammavaseneva paccayā paccayuppannā ca veditabbā. Sattamavāre pana yasmā “kusalo dhammo kusalassa dhammassa hetupaccayena paccayo”ti-ādinā nayena te te pañhe uddharitvā puna “kusalā hetū sampayuttakānaṁ khandhānan”ti-ādinā nayena sabbepi te pañhā nijjaṭā niggumbā ca katvā vibhattā, tasmā so vāro pañhānaṁ sādhukaṁ vibhattattā **Pañhāvāro**tveva saṅkhyaṁ gato. Rūpārūpadhammavaseneva panettha paccayāpi paccayuppannāpi veditabbā.

တေ တိကာဒယော ဣမေသံ ပစ္စယာနံ ဝသေန ဝိတ္ထာရေတွာ ဒဿေတုံ ဧကေကံ တိကဒုကံ နိဿာယ သတ္တဟိ မဟာဝါရေဟိ ဒေသနာ ကတာ။ တေသံ ဣမာနိ နာမာနိ—ပဋိစ္စဝါရော သဟဇာတဝါရော ပစ္စယဝါရော နိဿယဝါရော သံသဋ္ဌဝါရော သမ္ပယုတ္တဝါရော ပဉှာဝါရောတိ။

တတ္ထ “ကုသလံ ဓမ္မံ ပဋိစ္စ ကုသလော ဓမ္မော”တိ ဧဝံ ပဋိစ္စာဘိဓာနဝသေန ဝုတ္တော **ပဋိစ္စဝါရော** နာမ။ “ကုသလံ ဓမ္မံ သဟဇာတော ကုသလော ဓမ္မော”တိ ဧဝံ သဟဇာတာဘိဓာနဝသေန ဝုတ္တော **သဟဇာတဝါရော** နာမ။ သော ပုရိမေန ပဋိစ္စဝါရေန အတ္ထတော နိန္နာနာကရဏော။ ပဋိစ္စာဘိဓာနဝသေန ဗုဇ္ဈနကာနံ ဝသေန ပန ပဌမော ဝုတ္တော၊ သဟဇာတာဘိဓာနဝသေန ဗုဇ္ဈနကာနံ ဝသေန ဒုတိယော။ ဒွီသုပိ စေတေသု ရူပါရူပဓမ္မဝသေန ပစ္စယာ စေဝ ပစ္စယုပ္ပန္နဓမ္မာ စ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ တေ စ ခေါ သဟဇာတာဝ, န ပုရေဇာတပစ္ဆာဇာတာ လဗ္ဘန္တိ။ “ကုသလံ ဓမ္မံ ပစ္စယာ ကုသလော ဓမ္မော”တိ ဧဝံ ပစ္စယာဘိဓာနဝသေန ဝုတ္တော ပန **ပစ္စယဝါရော** နာမ။ သောပိ ပုရိမဝါရဒွယံ ဝိယ ရူပါရူပဓမ္မဝသေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗော။ ပစ္စယော ပနေတ္ထ ပုရေဇာတောပိ လဗ္ဘတိ။ အယမဿ ပုရိမဝါရဒွယတော ဝိသေသော။ တဒနန္တရော “ကုသလံ ဓမ္မံ နိဿာယ ကုသလော ဓမ္မော”တိ ဧဝံ နိဿယာဘိဓာနဝသေန ဝုတ္တော **နိဿယဝါရော** နာမ။ သော ပုရိမေန ပစ္စယဝါရေန အတ္ထတော နိန္နာနာကရဏော။ ပစ္စယာဘိဓာနဝသေန ဗုဇ္ဈနကာနံ ဝသေန ပန ပဌမော ဝုတ္တော၊ နိဿယာဘိဓာနဝသေန ဗုဇ္ဈနကာနံ ဝသေန ဒုတိယော။ တတော ပရံ “ကုသလံ ဓမ္မံ သံသဋ္ဌော ကုသလော ဓမ္မော”တိ ဧဝံ သံသဋ္ဌာဘိဓာနဝသေန ဝုတ္တော **သံသဋ္ဌဝါရော** နာမ။ “ကုသလံ ဓမ္မံ သမ္ပယုတ္တော ကုသလော ဓမ္မော”တိ ဧဝံ သမ္ပယုတ္တာဘိဓာနဝသေန ဝုတ္တော **သမ္ပယုတ္တဝါရော** နာမ။ သော ပုရိမေန သံသဋ္ဌဝါရေန အတ္ထတော နိန္နာနာကရဏော။ သံသဋ္ဌာဘိဓာနဝသေန ဗုဇ္ဈနကာနံ ဝသေန ပန ပဌမော ဝုတ္တော၊ သမ္ပယုတ္တာဘိဓာနဝသေန ဒုတိယော။ ဒွီသုပိ စေတေသု အရူပဓမ္မဝသေနေဝ ပစ္စယာ ပစ္စယုပ္ပန္နာ စ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ သတ္တမဝါရေ ပန ယသ္မာ “ကုသလော ဓမ္မော ကုသလဿ ဓမ္မဿ ဟေတုပစ္စယေန ပစ္စယော”တိအာဒိနာ နယေန တေ တေ ပဉှေ ဥဒ္ဓရိတွာ ပုန “ကုသလာ ဟေတူ သမ္ပယုတ္တကာနံ ခန္ဓာနံ”န္တိအာဒိနာ နယေန သဗ္ဗေပိ တေ ပဉှာ နိဇ္ဇဋာ နိဂ္ဂုမ္ဗာ စ ကတွာ ဝိဘတ္တာ၊ တသ္မာ သော ဝါရော ပဉှာနံ သာဓုကံ ဝိဘတ္တတ္တာ **ပဉှာဝါရော**တွေဝ သင်္ချံ ဂတော။ ရူပါရူပဓမ္မဝသေနေဝ ပနေတ္ထ ပစ္စယာပိ ပစ္စယုပ္ပန္နာပိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

Tattha yo tāva esa sabbapaṭhamo Paṭiccavāro nāma, so uddesato niddesato ca duvidho hoti. Tattha uddesavāro paṭhamo, pucchāvārotipi vuccati. Paṇṇattivārotipi tasseva nāmaṁ. So hi kusalādayo paṭicca kusalādīnaṁ hetupaccayādīnaṁ vasena uddiṭṭhattā uddesavāro, kusalādayo paṭicca hetupaccayādivasena kusalādīnaṁ uppattiyā pucchitattā pucchāvāro, kusalādayo paṭicca hetupaccayādivasena kusalādīnaṁ uppattiyā paññāpitattā paṇṇattivārotipi vutto.

25-34. Tattha **siyā kusalaṁ dhammaṁ paṭicca kusalo dhammo uppajjeyya hetupaccayā**ti parikappapucchā. Ayañhettha attho—yo kusalo dhammo uppajjeyya hetupaccayā, kiṁ so kusalaṁ dhammaṁ paṭicca siyāti. Atha vā kusalaṁ dhammaṁ paṭicca yo kusalo dhammo uppajjeyya, so hetupaccayā siyāti ayamettha attho. Tattha **paṭī**ti sadisatthe vattati. Sadisapuggalo hi paṭipuggalo, sadisabhāgo ca paṭibhāgoti vuccati. **Iccā**ti gamanussukkavacanametaṁ. Ubhayaṁ ekato katvā[1] **paṭiccā**ti paṭigantvā sahuppattisaṅkhātena sadisabhāvena patvā, tena saddhiṁ ekato uppattibhāvaṁ upagantvāti vuttaṁ hoti. **Kusalo dhammo**ti evaṁ sahuppattibhāvena kusalaṁ dhammaṁ paṭicca kusalo dhammo uppajjeyya hetupaccayāti pucchati. Atha vā **paṭiccā**ti paccayaṁ katvā. Taṁ pana paccayakaraṇaṁ purejātepi paccaye labbhati sahajātepi. Idha sahajātaṁ adhippetaṁ. **Siyā kusalaṁ dhammaṁ paṭicca akusalo**ti-ādīsupi eseva nayo. Tattha kiñcāpi sahajātavasena kusalaṁ dhammaṁ paṭicca akusalo natthi, imasmiṁ pana pucchāvāre yampi vissajjiyamānaṁ atthato labbhati, yampi na labbhati, taṁ sabbaṁ pucchāvasena uddhaṭaṁ. Parato pana vissajjane yaṁ na labbhati, taṁ pahāya, yaṁ labbhati, tadeva vissajjitaṁ.

Evamettha pucchānaṁ atthañceva pucchāgatiñca ñatvā idāni gaṇanavasena pucchāparicchedo veditabbo. Ettha hi "kusalaṁ dhammaṁ paṭiccā"ti kusalapadaṁ ādiṁ katvā kusalāku-alābyākatantā tisso pucchā, puna tadevādiṁ katvā kusalābyākatādivasena dukappabhedantā tisso, puna tadevādiṁ katvā tikantā ca ekā, evaṁ kusalaṁ dhammaṁ paṭiccāti

1. Vatvā (Syā)

တတ္ထ ယော တာဝ ဧသ သဗ္ဗပဌမော ပဋိစ္စဝါရော နာမ၊ သော ဥဒ္ဒေသတော နိဒ္ဒေသတော စ ဒုဝိဓော ဟောတိ။ တတ္ထ ဥဒ္ဒေသဝါရော ပဌမော၊ ပုစ္ဆာဝါရောတိပိ ဝုစ္စတိ။ ပဏ္ဏတ္တိဝါရောတိပိ တဿေဝ နာမံ။ သော ဟိ ကုသလာဒယော ပဋိစ္စ ကုသလာဒီနံ ဟေတုပစ္စယာဒီနံ ဝသေန ဥဒ္ဒိဋ္ဌတ္တာ ဥဒ္ဒေသဝါရော၊ ကုသလာဒယော ပဋိစ္စ ဟေတုပစ္စယာဒိဝသေန ကုသလာဒီနံ ဥပ္ပတ္တိယာ ပုစ္ဆိတတ္တာ ပုစ္ဆာဝါရော၊ ကုသလာဒယော ပဋိစ္စ ဟေတုပစ္စယာဒိဝသေန ကုသလာဒီနံ ဥပ္ပတ္တိယာ ပညာပိတတ္တာ ပဏ္ဏတ္တိဝါရောတိပိ ဝုတ္တော။

၂၅-၃၄။ တတ္ထ **သိယာ ကုသလံ ဓမ္မံ ပဋိစ္စ ကုသလော ဓမ္မော ဥပ္ပဇ္ဇေယျ ဟေတုပစ္စယာ**တိ ပရိကပ္ပပုစ္ဆာ။ အယဉ္စေတ္ထ အတ္ထော—ယော ကုသလော ဓမ္မော ဥပ္ပဇ္ဇေယျ ဟေတုပစ္စယာ၊ ကိံ သော ကုသလံ ဓမ္မံ ပဋိစ္စ သိယာတိ။ အထ ဝါ ကုသလံ ဓမ္မံ ပဋိစ္စ ယော ကုသလော ဓမ္မော ဥပ္ပဇ္ဇေယျ၊ သော ဟေတုပစ္စယာ သိယာတိ အယမေတ္ထ အတ္ထော။ တတ္ထ **ပဋီ**တိ သဒိသတ္ထေ ဝတ္တတိ။ သဒိသပုဂ္ဂလော ဟိ ပဋိပုဂ္ဂလော, သဒိသဘာဂေါ စ ပဋိဘာဂေါတိ ဝုစ္စတိ။ **ဣစ္စာ**တိ ဂမနုဿုက္ကဝစနမေတံ။ ဥဘယံ ဧကတော ကတွာ[1] **ပဋိစ္စာ**တိ ပဋိဂန္တွာ သဟုပ္ပတ္တိသင်္ခါတေန သဒိသဘာဝေန ပတွာ၊ တေန သဒ္ဓိံ ဧကတော ဥပ္ပတ္တိဘာဝံ ဥပဂန္တွာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **ကုသလော ဓမ္မော**တိ ဧဝံ သဟုပ္ပတ္တိဘာဝေန ကုသလံ ဓမ္မံ ပဋိစ္စ ကုသလော ဓမ္မော ဥပ္ပဇ္ဇေယျ ဟေတုပစ္စယာတိ ပုစ္ဆတိ။ အထ ဝါ **ပဋိစ္စာ**တိ ပစ္စယံ ကတွာ။ တံ ပန ပစ္စယကရဏံ ပုရေဇာတေပိ ပစ္စယေ လဗ္ဘတိ သဟဇာတေပိ။ ဣဓ သဟဇာတံ အဓိပ္ပေတံ။ **သိယာ ကုသလံ ဓမ္မံ ပဋိစ္စ အကုသလော**တိအာဒီသုပိ ဧသေဝ နယော။ တတ္ထ ကိဉ္စာပိ သဟဇာတဝသေန ကုသလံ ဓမ္မံ ပဋိစ္စ အကုသလော နတ္ထိ၊ ဣမသ္မိံ ပန ပုစ္ဆာဝါရေ ယမ္ပိ ဝိဿဇ္ဇိယမာနံ အတ္ထတော လဗ္ဘတိ၊ ယမ္ပိ န လဗ္ဘတိ၊ တံ သဗ္ဗံ ပုစ္ဆာဝသေန ဥဒ္ဓဋံ။ ပရတော ပန ဝိဿဇ္ဇနေ ယံ န လဗ္ဘတိ၊ တံ ပဟာယ, ယံ လဗ္ဘတိ၊ တဒေဝ ဝိဿဇ္ဇိတံ။

ဧဝမေတ္ထ ပုစ္ဆာနံ အတ္ထဉ္စေဝ ပုစ္ဆာဂတိဉ္စ ဉတွာ ဣဒါနိ ဂဏနဝသေန ပုစ္ဆာပရိစ္ဆေဒေါ ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဧတ္ထ ဟိ "ကုသလံ ဓမ္မံ ပဋိစ္စာ"တိ ကုသလပဒံ အာဒိံ ကတွာ ကုသလာကုသလာဗျာကတန္တာ တိဿော ပုစ္ဆာ၊ ပုန တဒေဝါဒိံ ကတွာ ကုသလာဗျာကတာဒိဝသေန ဒုကပ္ပဘေဒန္တာ တိဿော၊ ပုန တဒေဝါဒိံ ကတွာ တိကန္တာ စ ဧကာ၊ ဧဝံ ကုသလံ ဓမ္မံ ပဋိစ္စာတိ

၁-ဝတွာ (သျာ)

kusalādikā satta pucchā. Tathā akusalādikā, tathā abyākatādikā, tathā kusalābyākatādikā, akusalābyākatādikā, kusalākusalādikā, kusalākusalābyākatādikāti sabbāpi sattannaṁ sattakānaṁ vasena Kusalattikaṁ nissāya hetupaccaye ekūnapaññāsaṁ pucchā.

Tattha ekamūlakāvasānā nava, ekamūladukāvasānā nava, ekamūlatikāvasānā tisso, dukamūla-ekāvasānā nava, dukamūladukāvasānā nava, dukamūlatikāvasānā tisso, tikamūla-ekāvasānā tisso, tikamūladukāvasānā tisso, tikamūlatikāvasānā ekāti evametā mūlavasenāpi veditabbā. Yathā ca hetupaccaye ekūnapaññāsaṁ, ārammaṇapaccayādīsupi tathevāti sabbesupi catuvīsatiyā paccayesu—

Sahassamekañca sataṁ, chasattati punāparā.
Pucchā sampiṇḍitā honti, nayamhi ekamūlake.

35-36. Tato paraṁ **hetupaccayā ārammaṇapaccayā**ti dumūlakanayo āraddho. Tattha hetārammaṇaduko -pa- hetu-avigatadukoti hetupaccayena saddhiṁ tevīsati dukā honti. Tesu hetupaccaye viya hetārammaṇadukepi ekūnapaññāsaṁ pucchā, tāsu Pāḷiyaṁ dveyeva dassitā. Yathā ca hetārammaṇaduke ekūnapaññāsaṁ, tathā hetādhipatidukādīsupi. Tattha paṭhamapucchāvasena hetādhipatiduko hetānantaraduko hetusamanantaradukoti paṭipāṭiyā tayo duke dassetvā pariyosāne hetu-avigataduko dassito, sesaṁ saṁkhittaṁ. Pucchāparicchedo panettha evaṁ veditabbo—

Sahassamekañca sataṁ, sattavīsatimeva ca.
Dukesu tevīsatiyā, pucchā honti dumūlake.

37. Tato paraṁ **hetupaccayā ārammaṇapaccayā adhipatipaccayā**ti timūlakanayo āraddho. Tattha hetārammaṇadukena saddhiṁ adhipatipaccayādīsu bāvīsatiyā paccayesu ekamekassa yojanāvasena bāvīsati tikā honti. Tesu paṭhamapucchāvasena paṭhamattikañca dutiyattikañca dassetvā pariyosānatiko dassito, sesaṁ saṁkhittaṁ. Yathā

ကုသလာဒိကာ သတ္တ ပုစ္ဆာ။ တထာ အကုသလာဒိကာ၊ တထာ အဗျာကတာဒိကာ၊ တထာ ကုသလာဗျာကတာဒိကာ၊ အကုသလာဗျာကတာဒိကာ၊ ကုသလာကုသလာဒိကာ၊ ကုသလာကုသလာဗျာကတာဒိကာတိ သဗ္ဗာပိ သတ္တန္နံ သတ္တကာနံ ဝသေန ကုသလတ္တိကံ နိဿာယ ဟေတုပစ္စယေ ဧကူနပညာသံ ပုစ္ဆာ။

တတ္ထ ဧကမူလကာဝသာနာ နဝ၊ ဧကမူလဒုကာဝသာနာ နဝ၊ ဧကမူလတိကာဝသာနာ တိဿော၊ ဒုကမူလဧကာဝသာနာ နဝ၊ ဒုကမူလဒုကာဝသာနာ နဝ၊ ဒုကမူလတိကာဝသာနာ တိဿော၊ တိကမူလဧကာဝသာနာ တိဿော၊ တိကမူလဒုကာဝသာနာ တိဿော၊ တိကမူလတိကာဝသာနာ ဧကာတိ ဧဝမေတာ မူလဝသေနာပိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ယထာ စ ဟေတုပစ္စယေ ဧကူနပညာသံ၊ အာရမ္မဏပစ္စယာဒီသုပိ တထေဝါတိ သဗ္ဗေသုပိ စတုဝီသတိယာ ပစ္စယေသု—

သဟဿမေကဉ္စ သတံ၊ ဆသတ္တတိ ပုနာပရာ။
ပုစ္ဆာ သမ္ပိဏ္ဍိတာ ဟောန္တိ၊ နယမှိ ဧကမူလကေ။

၃၅-၃၆။ တတော ပရံ **ဟေတုပစ္စယာ အာရမ္မဏပစ္စယာ**တိ ဒုမူလကနယော အာရဒ္ဓေါ။ တတ္ထ ဟေတာရမ္မဏဒုကော။ပ။ ဟေတုအဝိဂတဒုကောတိ ဟေတုပစ္စယေန သဒ္ဓိံ တေဝီသတိ ဒုကာ ဟောန္တိ။ တေသု ဟေတုပစ္စယေ ဝိယ ဟေတာရမ္မဏဒုကေပိ ဧကူနပညာသံ ပုစ္ဆာ၊ တာသု ပါဠိယံ ဒွေယေဝ ဒဿိတာ။ ယထာ စ ဟေတာရမ္မဏဒုကေ ဧကူနပညာသံ၊ တထာ ဟေတာဓိပတိဒုကာဒီသုပိ။ တတ္ထ ပဌမပုစ္ဆာဝသေန ဟေတာဓိပတိဒုကော ဟေတာနန္တရဒုကော ဟေတုသမနန္တရဒုကောတိ ပဋိပါဋိယာ တယော ဒုကေ ဒဿေတွာ ပရိယောသာနေ ဟေတုအဝိဂတဒုကော ဒဿိတော၊ သေသံ သံခိတ္တံ။ ပုစ္ဆာပရိစ္ဆေဒေါ ပနေတ္ထ ဧဝံ ဝေဒိတဗ္ဗော—

သဟဿမေကဉ္စ သတံ၊ သတ္တဝီသတိမေဝ စ။
ဒုကေသု တေဝီသတိယာ၊ ပုစ္ဆာ ဟောန္တိ ဒုမူလကေ။

၃၇။ တတော ပရံ **ဟေတုပစ္စယာ အာရမ္မဏပစ္စယာ အဓိပတိပစ္စယာ**တိ တိမူလကနယော အာရဒ္ဓေါ။ တတ္ထ ဟေတာရမ္မဏဒုကေန သဒ္ဓိံ အဓိပတိပစ္စယာဒီသု ဗာဝီသတိယာ ပစ္စယေသု ဧကမေကဿ ယောဇနာဝသေန ဗာဝီသတိ တိကာ ဟောန္တိ။ တေသု ပဌမပုစ္ဆာဝသေန ပဌမတ္တိကဉ္စ ဒုတိယတ္တိကဉ္စ ဒဿေတွာ ပရိယောသာနတိကော ဒဿိတော၊ သေသံ သံခိတ္တံ။ ယထာ

pana dukesu, evaṁ tikesupi ekamekasmiṁ tike ekūnapaññāsaṁ katvā sabbesupi bāvīsatiyā tikesu—

Sahassamekaṁ pucchānaṁ, aṭṭhasattatimeva ca.
Pucchā gaṇanato honti, nayamhi tikamūlake.

38. Tato paraṁ **hetupaccayā ārammaṇapaccayā adhipatipaccayā anantarapaccayā**ti catumūlakanayo āraddho. Tattha paṭhamattikena saddhiṁ anantarapaccayādīsu ekavīsatiyā paccayesu ekamekassa yojanāvasena ekavīsati catukkā honti. Tesu dve catukke dassetvā sesaṁ saṁkhittaṁ. Idhāpi ekamekasmiṁ catukke ekūnapaññāsaṁ katvā sabbesupi ekavīsatiyā catukkesu—

Sahassamekaṁ pucchānaṁ, ekūnatiṁsa punāparā.
Pucchā gaṇanato honti, nayamhi catumūlake.

Tato paraṁ pañcamūlakaṁ ādiṁ katvā yāva sabbamūlakā desanā katā, taṁ sabbaṁ[1] saṅkhipitvā heṭṭhā vuttañca upari[2] vattabbañca ekato katvā Pāḷiyaṁ "ekamūlakaṁ dumūlakaṁ timūlakaṁ catumūlakaṁ pañcamūlakaṁ sabbamūlakaṁ asammuyhantena vitthāretabban"ti nayo dassito. Tattha ekamūlakādīsu yaṁ vattabbaṁ, taṁ vuttameva. Pañcamūlake pana paṭhamacatukkena saddhiṁ samanantarapaccayādīsu samavīsatiyā paccayesu ekamekassa yojanāvasena samavīsati pañcakā honti. Tesu ekamekasmiṁ ekūnapaññāsaṁ katvā—

Satāni nava pucchānaṁ, asīti ca punāparā.
Pucchā gaṇanato honti, nayamhi pañcamūlake.

Chamūlake paṭhamapañcakena saddhiṁ sahajātapaccayādīsu ekūnavīsatiyā paccayesu ekamekassa yojanāvasena ekūnavīsati chakkā honti. Tesu ekamekasmiṁ ekūnapaññāsaṁ katvā—

Satāni nava pucchānaṁ, ekatiṁsa tatoparā.
Pucchā gaṇanato honti, nayamhi chakkamūlake.

1. Uttari vattabbaṁ sabbaṁ (Sī, Ka) 2. Uttari (Sī, Ka)

ပန ဒုကေသု၊ ဧဝံ တိကေသုပိ ဧကမေကသ္မိံ တိကေ ဧကူနပညာသံ ကတွာ သဗ္ဗေသုပိ ဗာဝီသတိယာ တိကေသု—

သဟဿမေကံ ပုစ္ဆာနံ၊ အဋ္ဌသတ္တတိမေဝ စ။
ပုစ္ဆာ ဂဏနတော ဟောန္တိ၊ နယမှိ တိကမူလကေ။

၃၈။ တတော ပရံ **ဟေတုပစ္စယာ အာရမ္မဏပစ္စယာ အဓိပတိပစ္စယာ အနန္တရပစ္စယာ**တိ စတုမူလကနယော အာရဒ္ဓေါ။ တတ္ထ ပဌမတ္တိကေန သဒ္ဓိံ အနန္တရပစ္စယာဒီသု ဧကဝီသတိယာ ပစ္စယေသု ဧကမေကဿ ယောဇနာဝသေန ဧကဝီသတိ စတုက္ကာ ဟောန္တိ။ တေသု ဒွေ စတုက္ကေ ဒဿေတွာ သေသံ သံခိတ္တံ။ ဣဓာပိ ဧကမေကသ္မိံ စတုက္ကေ ဧကူနပညာသံ ကတွာ သဗ္ဗေသုပိ ဧကဝီသတိယာ စတုက္ကေသု—

သဟဿမေကံ ပုစ္ဆာနံ၊ ဧကူနတိံသ ပုနာပရာ။
ပုစ္ဆာ ဂဏနတော ဟောန္တိ၊ နယမှိ စတုမူလကေ။

တတော ပရံ ပဉ္စမူလကံ အာဒိံ ကတွာ ယာဝ သဗ္ဗမူလကာ ဒေသနာ ကတာ၊ တံ သဗ္ဗံ[1] သံခိပိတွာ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တဉ္စ ဥပရိ[2] ဝတ္တဗ္ဗဉ္စ ဧကတော ကတွာ ပါဠိယံ “ဧကမူလကံ ဒုမူလကံ တိမူလကံ စတုမူလကံ ပဉ္စမူလကံ သဗ္ဗမူလကံ အသမ္မုယှန္တေန ဝိတ္ထာရေတဗ္ဗ”န္တိ နယော ဒဿိတော။ တတ္ထ ဧကမူလကာဒီသု ယံ ဝတ္တဗ္ဗံ၊ တံ ဝုတ္တမေဝ။ ပဉ္စမူလကေ ပန ပဌမစတုက္ကေန သဒ္ဓိံ သမနန္တရပစ္စယာဒီသု သမဝီသတိယာ ပစ္စယေသု ဧကမေကဿ ယောဇနာဝသေန သမဝီသတိ ပဉ္စကာ ဟောန္တိ။ တေသု ဧကမေကသ္မိံ ဧကူနပညာသံ ကတွာ—

သတာနိ နဝ ပုစ္ဆာနံ၊ အသီတိ စ ပုနာပရာ။
ပုစ္ဆာ ဂဏနတော ဟောန္တိ၊ နယမှိ ပဉ္စမူလကေ။

ဆမူလကေ ပဌမပဉ္စကေန သဒ္ဓိံ သဟဇာတပစ္စယာဒီသု ဧကူနဝီသတိယာ ပစ္စယေသု ဧကမေကဿ ယောဇနာဝသေန ဧကူနဝီသတိ ဆက္ကာ ဟောန္တိ။ တေသု ဧကမေကသ္မိံ ဧကူနပညာသံ ကတွာ—

သတာနိ နဝ ပုစ္ဆာနံ၊ ဧကတိံသ တတောပရာ။
ပုစ္ဆာ ဂဏနတော ဟောန္တိ၊ နယမှိ ဆက္ကမူလကေ။

၁-ဥတ္တရိ ဝတ္တဗ္ဗံ သဗ္ဗံ (သီ၊ က) ၂-ဥတ္တရိ (သီ၊ က)

Sattamūlake paṭhamachakkena saddhiṁ aññamaññapaccayādīsu aṭṭhārasasu paccayesu ekamekassa yojanāvasena aṭṭhārasa sattakā honti. Tesu ekamekasmiṁ ekūnapaññāsaṁ katvā—

Satāni aṭṭha pucchānaṁ, dvāsīti ca tatoparā.
Pucchā gaṇanato honti, nayamhi sattamūlake.

Aṭṭhamūlake paṭhamasattakena saddhiṁ nissayapaccayādīsu sattarasasu paccayesu ekamekassa yojanāvasena sattarasa aṭṭhakā honti. Tesu ekamekasmiṁ ekūnapaññāsaṁ katvā—

Satāni aṭṭha pucchānaṁ, tettiṁsā ca tatoparā.
Pucchā gaṇanato honti, nayamhi aṭṭhamūlake.

Navamūlake paṭhama-aṭṭhakena saddhiṁ upanissayapaccayādīsu soḷasasu paccayesu ekamekassa yojanāvasena soḷasa navakā honti. Tesu ekamekasmiṁ ekūnapaññāsaṁ katvā—

Satāni satta pucchānaṁ, caturāsīti tatoparā.
Pucchā gaṇanato honti, nayamhi navamūlake.

Dasamūlake paṭhamanavakena saddhiṁ purejātapaccayādīsu pannarasasu paccayesu ekamekassa yojanāvasena pannarasa dasakā honti. Tesu ekamekasmiṁ ekūnapaññāsaṁ katvā—

Satāni satta pucchānaṁ, pañcatiṁsa tatoparā.
Pucchā gaṇanato honti, nayamhi dasamūlake.

Ekādasamūlake paṭhamadasakena saddhiṁ pacchājātapaccayādīsu cuddasasu paccayesu ekamekassa yojanāvasena cuddasa ekādasakā honti. Tesu ekamekasmiṁ ekūnapaññāsaṁ katvā—

Cha satāni ca pucchānaṁ, chaḷāsīti tatoparā.
Nayamhi pucchā gaṇitā, ekādasakamūlake.

Dvādasamūlake paṭhama-ekādasakena saddhiṁ āsevanapaccayādīsu terasasu paccayesu ekamekassa yojanāvasena terasa dvādasakā honti. Tesu ekamekasmiṁ ekūnapaññāsaṁ katvā—

သတ္တမူလကေ ပဌမဆက္ကေန သဒ္ဓိံ အညမညပစ္စယာဒီသု အဋ္ဌာရသသု ပစ္စယေသု ဧကမေကဿ ယောဇနာဝသေန အဋ္ဌာရသ သတ္တကာ ဟောန္တိ။ တေသု ဧကမေကသ္မိံ ဧကူနပညာသံ ကတွာ—

သတာနိ အဋ္ဌ ပုစ္ဆာနံ၊ ဒွါသီတိ စ တတောပရာ။
ပုစ္ဆာ ဂဏနတော ဟောန္တိ၊ နယမှိ သတ္တမူလကေ။

အဋ္ဌမူလကေ ပဌမသတ္တကေန သဒ္ဓိံ နိဿယပစ္စယာဒီသု သတ္တရသသု ပစ္စယေသု ဧကမေကဿ ယောဇနာဝသေန သတ္တရသ အဋ္ဌကာ ဟောန္တိ။ တေသု ဧကမေကသ္မိံ ဧကူနပညာသံ ကတွာ—

သတာနိ အဋ္ဌ ပုစ္ဆာနံ၊ တေတ္တိံသာ စ တတောပရာ။
ပုစ္ဆာ ဂဏနတော ဟောန္တိ၊ နယမှိ အဋ္ဌမူလကေ။

နဝမူလကေ ပဌမအဋ္ဌကေန သဒ္ဓိံ ဥပနိဿယပစ္စယာဒီသု သောဠသသု ပစ္စယေသု ဧကမေကဿ ယောဇနာဝသေန သောဠသ နဝကာ ဟောန္တိ။ တေသု ဧကမေကသ္မိံ ဧကူနပညာသံ ကတွာ—

သတာနိ သတ္တ ပုစ္ဆာနံ၊ စတုရာသီတိ တတောပရာ။
ပုစ္ဆာ ဂဏနတော ဟောန္တိ၊ နယမှိ နဝမူလကေ။

ဒသမူလကေ ပဌမနဝကေန သဒ္ဓိံ ပုရေဇာတပစ္စယာဒီသု ပန္နရသသု ပစ္စယေသု ဧကမေကဿ ယောဇနာဝသေန ပန္နရသ ဒသကာ ဟောန္တိ။ တေသု ဧကမေကသ္မိံ ဧကူနပညာသံ ကတွာ—

သတာနိ သတ္တ ပုစ္ဆာနံ၊ ပဉ္စတိံသ တတောပရာ။
ပုစ္ဆာ ဂဏနတော ဟောန္တိ၊ နယမှိ ဒသမူလကေ။

ဧကာဒသမူလကေ ပဌမဒသကေန သဒ္ဓိံ ပစ္ဆာဇာတပစ္စယာဒီသု စုဒ္ဒသသု ပစ္စယေသု ဧကမေကဿ ယောဇနာဝသေန စုဒ္ဒသ ဧကာဒသကာ ဟောန္တိ။ တေသု ဧကမေကသ္မိံ ဧကူနပညာသံ ကတွာ—

ဆ သတာနိ စ ပုစ္ဆာနံ၊ ဆဠာသီတိ တတောပရာ။
နယမှိ ပုစ္ဆာ ဂဏိတာ၊ ဧကာဒသကမူလကေ။

ဒွါဒသမူလကေ ပဌမဧကာဒသကေန သဒ္ဓိံ အာသေဝနပစ္စယာဒီသု တေရသသု ပစ္စယေသု ဧကမေကဿ ယောဇနာဝသေန တေရသ ဒွါဒသကာ ဟောန္တိ။ တေသု ဧကမေကသ္မိံ ဧကူနပညာသံ ကတွာ—

Cha satāni ca pucchānaṁ, sattatiṁsa tatoparā.
Pucchā gaṇanato honti, naye dvādasamūlake.

Terasamūlake paṭhamadvādasakena saddhiṁ kammapaccayādīsu dvādasasu paccayesu ekamekassa yojanāvasena dvādasa terasakā honti. Tesu ekamekasmiṁ ekūnapaññāsaṁ katvā—

Satāni pañca pucchānaṁ, aṭṭhāsīti punāparā.
Pucchā gaṇanato honti, naye terasamūlake.

Cuddasamūlake paṭhamaterasakena saddhiṁ vipākapaccayādīsu ekādasasu paccayesu ekamekassa yojanāvasena ekādasa cuddasakā honti. Tesu ekamekasmiṁ ekūnapaññāsaṁ katvā—

Satāni pañca pucchānaṁ, tiṁsa cātha navāparā.
Pucchā gaṇanato honti, naye cuddasamūlake.

Pannarasamūlake paṭhamacuddasakena saddhiṁ āhārapaccayādīsu dasasu paccayesu ekamekassa yojanāvasena dasa pannarasakā honti. Tesu ekamekasmiṁ ekūnapaññāsaṁ katvā—

Satāni cattāri pucchānaṁ, navuti ca tatoparā.
Pucchā gaṇanato honti, naye pannarasamūlake.

Soḷasamūlake paṭhamapannarasakena saddhiṁ indriyapaccayādīsu navasu paccayesu ekamekassa yojanāvasena nava soḷasakā honti. Tesu ekamekasmiṁ ekūnapaññāsaṁ katvā—

Satāni cattāri cattā-līsekā[1] ceva punāparā.
Pucchā gaṇanato honti, naye soḷasamūlake.

Sattarasamūlake paṭhamasoḷasakena saddhiṁ jhānapaccayādīsu aṭṭhasu paccayesu ekamekassa yojanāvasena aṭṭha sattarasakā honti. Tesu ekamekasmiṁ ekūnapaññāsaṁ katvā—

Satāni tīṇi pucchānaṁ, navuti dve punāparā.
Pucchā gaṇanato honti, naye sattarasamūlake.

1. Tāḷīsaṁ, ekā (Syā)

ဆ သတာနိ စ ပုစ္ဆာနံ၊ သတ္တတိံသ တတောပရာ။
ပုစ္ဆာ ဂဏနတော ဟောန္တိ၊ နယေ ဒွါဒသမူလကေ။

တေရသမူလကေ ပဌမဒွါဒသကေန သဒ္ဓိံ ကမ္မပစ္စယာဒီသု ဒွါဒသသု ပစ္စယေသု ဧကမေကဿ ယောဇနာဝသေန ဒွါဒသ တေရသကာ ဟောန္တိ။ တေသု ဧကမေကသ္မိံ ဧကူနပညာသံ ကတွာ—

သတာနိ ပဉ္စ ပုစ္ဆာနံ၊ အဋ္ဌာသီတိ ပုနာပရာ။
ပုစ္ဆာ ဂဏနတော ဟောန္တိ၊ နယေ တေရသမူလကေ။

စုဒ္ဒသမူလကေ ပဌမတေရသကေန သဒ္ဓိံ ဝိပါကပစ္စယာဒီသု ဧကာဒသသု ပစ္စယေသု ဧကမေကဿ ယောဇနာဝသေန ဧကာဒသ စုဒ္ဒသကာ ဟောန္တိ။ တေသု ဧကမေကသ္မိံ ဧကူနပညာသံ ကတွာ—

သတာနိ ပဉ္စ ပုစ္ဆာနံ၊ တိံသ စာထ နဝါပရာ။
ပုစ္ဆာ ဂဏနတော ဟောန္တိ၊ နယေ စုဒ္ဒသမူလကေ။

ပန္နရသမူလကေ ပဌမစုဒ္ဒသကေန သဒ္ဓိံ အာဟာရပစ္စယာဒီသု ဒသသု ပစ္စယေသု ဧကမေကဿ ယောဇနာဝသေန ဒသ ပန္နရသကာ ဟောန္တိ။ တေသု ဧကမေကသ္မိံ ဧကူနပညာသံ ကတွာ—

သတာနိ စတ္တာရိ ပုစ္ဆာနံ၊ နဝုတိ စ တတောပရာ။
ပုစ္ဆာ ဂဏနတော ဟောန္တိ၊ နယေ ပန္နရသမူလကေ။

သောဠသမူလကေ ပဌမပန္နရသကေန သဒ္ဓိံ ဣန္ဒြိယပစ္စယာဒီသု နဝသု ပစ္စယေသု ဧကမေကဿ ယောဇနာဝသေန နဝ သောဠသကာ ဟောန္တိ။ တေသု ဧကမေကသ္မိံ ဧကူနပညာသံ ကတွာ—

သတာနိ စတ္တာရိ စတ္တာ-လီသေကာ[၁] စေဝ ပုနာပရာ။
ပုစ္ဆာ ဂဏနတော ဟောန္တိ၊ နယေ သောဠသမူလကေ။

သတ္တရသမူလကေ ပဌမသောဠသကေန သဒ္ဓိံ ဈာနပစ္စယာဒီသု အဋ္ဌသု ပစ္စယေသု ဧကမေကဿ ယောဇနာဝသေန အဋ္ဌ သတ္တရသကာ ဟောန္တိ။ တေသု ဧကမေကသ္မိံ ဧကူနပညာသံ ကတွာ—

သတာနိ တီဏိ ပုစ္ဆာနံ၊ နဝုတိ ဒွေ ပုနာပရာ။
ပုစ္ဆာ ဂဏနတော ဟောန္တိ၊ နယေ သတ္တရသမူလကေ။

၁-တာဠီသံ၊ ဧကာ (သျာ)

Aṭṭhārasamūlake paṭhamasattarasakena saddhiṁ maggapaccayādīsu sattasu paccayesu ekamekassa yojanāvasena satta aṭṭhārasakā honti. Tesu ekamekasmiṁ ekūnapaññāsaṁ katvā—

Satāni tīṇi pucchānaṁ, tecattārīsameva ca.
Pucchā gaṇanato honti, naye aṭṭhārasamūlake.

Ekūnavīsatimūlake paṭhama-aṭṭhārasakena saddhiṁ sampayuttapaccayādīsu chasu paccayesu ekamekassa yojanāvasena cha ekūnavīsatikā honti. Tesu ekamekasmiṁ ekūnapaññāsaṁ katvā—

Dve satā navuti ceva, catasso ca punāparā.
Pucchā gaṇanato honti, naye ekūnavīsatike[1].

Vīsatimūlake paṭhama-ekūnavīsatikena saddhiṁ vippayuttapaccayādīsu pañcasu paccayesu ekamekassa yojanāvasena pañcavīsatikā honti. Tesu ekamekasmiṁ ekūnapaññāsaṁ katvā—

Dve satā honti pucchānaṁ, cattālīsā ca pañca ca.
Pucchā gaṇanato honti, naye vīsatimūlake.

Ekavīsatimūlake paṭhamavīsatikena saddhiṁ atthipaccayādīsu catūsu paccayesu ekamekassa yojanāvasena cattāro ekavīsatikā honti. Tesu ekamekasmiṁ ekūnapaññāsaṁ katvā—

Sataṁ chanavuti ceva, pucchā honti sampiṇḍitā.
Gaṇitā lakkhaṇaññūhi, ekavīsatike naye.

Dvāvīsatimūlake paṭhama-ekavīsatikena saddhiṁ natthipaccayādīsu tīsu paccayesu ekamekassa yojanāvasena tayo dvāvīsatikā honti. Tesu ekamekasmiṁ ekūnapaññāsaṁ katvā—

Cattālīsādhikaṁ sataṁ, satta ceva punāparā.
Pucchā gaṇanato honti, naye dvāvīsatimūlake.

---

1. Ekūnavīsake (Syā)

အဋ္ဌာရသမူလကေ ပဌမသတ္တရသကေန သဒ္ဓိံ မဂ္ဂပစ္စယာဒီသု သတ္တသု ပစ္စယေသု ဧကမေကဿ ယောဇနာဝသေန သတ္တ အဋ္ဌာရသကာ ဟောန္တိ။ တေသု ဧကမေကသ္မိံ ဧကူနပညာသံ ကတွာ—

သတာနိ တီဏိ ပုစ္ဆာနံ၊ တေစတ္တာရီသမေဝ စ။
ပုစ္ဆာ ဂဏနတော ဟောန္တိ၊ နယေ အဋ္ဌာရသမူလကေ။

ဧကူနဝီသတိမူလကေ ပဌမအဋ္ဌာရသကေန သဒ္ဓိံ သမ္ပယုတ္တပစ္စယာဒီသု ဆသု ပစ္စယေသု ဧကမေကဿ ယောဇနာဝသေန ဆ ဧကူနဝီသတိကာ ဟောန္တိ။ တေသု ဧကမေကသ္မိံ ဧကူနပညာသံ ကတွာ—

ဒွေ သတာ နဝုတိ စေဝ၊ စတဿော စ ပုနာပရာ။
ပုစ္ဆာ ဂဏနတော ဟောန္တိ၊ နယေ ဧကူနဝီသတိကေ[၁]။

ဝီသတိမူလကေ ပဌမဧကူနဝီသတိကေန သဒ္ဓိံ ဝိပ္ပယုတ္တပစ္စယာဒီသု ပဉ္စသု ပစ္စယေသု ဧကမေကဿ ယောဇနာဝသေန ပဉ္စဝီသတိကာ ဟောန္တိ။ တေသု ဧကမေကသ္မိံ ဧကူနပညာသံ ကတွာ—

ဒွေ သတာ ဟောန္တိ ပုစ္ဆာနံ၊ စတ္တာလီသာ စ ပဉ္စ စ။
ပုစ္ဆာ ဂဏနတော ဟောန္တိ၊ နယေ ဝီသတိမူလကေ။

ဧကဝီသတိမူလကေ ပဌမဝီသတိကေန သဒ္ဓိံ အတ္ထိပစ္စယာဒီသု စတူသု ပစ္စယေသု ဧကမေကဿ ယောဇနာဝသေန စတ္တာရော ဧကဝီသတိကာ ဟောန္တိ။ တေသု ဧကမေကသ္မိံ ဧကူနပညာသံ ကတွာ—

သတံ ဆနဝုတိ စေဝ၊ ပုစ္ဆာ ဟောန္တိ သမ္ပိဏ္ဍိတာ။
ဂဏိတာ လက္ခဏညူဟိ၊ ဧကဝီသတိကေ နယေ။

ဒွါဝီသတိမူလကေ ပဌမဧကဝီသတိကေန သဒ္ဓိံ နတ္ထိပစ္စယာဒီသု တီသု ပစ္စယေသု ဧကမေကဿ ယောဇနာဝသေန တယော ဒွါဝီသတိကာ ဟောန္တိ။ တေသု ဧကမေကသ္မိံ ဧကူနပညာသံ ကတွာ—

စတ္တာလီသာဓိကံ သတံ၊ သတ္တ စေဝ ပုနာပရာ။
ပုစ္ဆာ ဂဏနတော ဟောန္တိ၊ နယေ ဒွါဝီသတိမူလကေ။

၁-ဧကူနဝီသကေ (သျာ)

Tevīsatimūlake paṭhamadvāvīsatikena saddhiṁ dvīsu vigatāvigatapaccayesu ekamekassa yojanāvasena dve tevīsatikā honti. Tesu ekamekasmiṁ ekūnapaññāsaṁ katvā—

Aṭṭhanavutimevidha, pucchā gaṇanato matā.
Nayamhi tevīsatime, tevīsatikamūlake.

Catuvīsatimūlako pana sabbapaccayānaṁ samodhānavasena veditabbo, teneva sabbamūlakoti vutto. Tattha ekūnapaññāsameva pucchā hontīti sabbāpetā hetupaccayapadameva gahetvā ekamūlakādīnaṁ sabbamūlakapariyosānānaṁ vasena Satthārā devaparisati vitthārato vibhattā pucchā idha saṅkhepena dassitā.

Tāsaṁ pana sabbosampi ayaṁ gaṇanapiṇḍo—ekamūlakanayasmiñhi ekādasa satāni chasattati ca pucchā āgatā. Hetupaccayanaye teneva mūlakena ekūnapaññāsaṁ katvā imasmiṁ hetupaccayamūlake gahetabbā, sesā sesapaccayamūlakesu pakkhipitabbā. Dumūlake sattavīsāni ekādasa satāni, timūlake sahassaṁ aṭṭhasattati ca, catumūlake sahassaṁ ekūnatiṁsañca, pañcamūlake asītādhikāni nava satāni, chamūlake ekatiṁsāni nava satāni, sattamūlake dvāsītāni aṭṭha satāni, aṭṭhamūlake tettiṁsāni aṭṭha satāni, navamūlake caturāsītāni satta satāni, dasamūlake pañcatiṁsāni satta satāni, ekādasamūlake chāsītāni cha satāni, dvādasamūlake sattatiṁsāni cha satāni, terasamūlake aṭṭhāsītāni pañca satāni, cuddasamūlake ekūnacattālīsāni pañca satāni, pannarasamūlake navutāni cattāri satāni, soḷasamūlake ekacattālīsāni cattāri satāni, sattarasamūlake dvānavutāni tīṇi satāni, aṭṭhārasamūlake tecattālīsāni tīṇi satāni, ekūnavīsatimūlake catunavutāni dve satāni, vīsatimūlake pañcacattālīsāni dve satāni, ekavīsatimūlake chanavutisataṁ, dvāvīsatimūlake sattacattālīsasataṁ, tevīsatimūlake aṭṭhanavuti, sabbamūlake ekūnapaññāsāti evaṁ hetupadaṁ ādiṁ katvā vibhattesu ekamūlakādīsu—

Cuddaseva sahassāni, puna satta satāni ca.
Pucchā hetupadasseva, ekamūlādibhedatoti.

တေဝီသတိမူလကေ ပဌမဒွါဝီသတိကေန သဒ္ဓိံ ဒွီသု ဝိဂတာဝိဂတပစ္စယေသု ဧကမေကဿ ယောဇနာဝသေန ဒွေ တေဝီသတိကာ ဟောန္တိ။ တေသု ဧကမေကသ္မိံ ဧကူနပညာသံ ကတွာ—

အဋ္ဌနဝုတိမေဝိဓ၊ ပုစ္ဆာ ဂဏနတော မတာ။
နယမှိ တေဝီသတိမေ၊ တေဝီသတိကမူလကေ။

စတုဝီသတိမူလကော ပန သဗ္ဗပစ္စယာနံ သမောဓာနဝသေန ဝေဒိတဗ္ဗော၊ တေနေဝ သဗ္ဗမူလကောတိ ဝုတ္တော။ တတ္ထ ဧကူနပညာသမေဝ ပုစ္ဆာ ဟောန္တီတိ သဗ္ဗာပေတာ ဟေတုပစ္စယပဒမေဝ ဂဟေတွာ ဧကမူလကာဒီနံ သဗ္ဗမူလကပရိယောသာနာနံ ဝသေန သတ္ထာရာ ဒေဝပရိသတိ ဝိတ္ထာရတော ဝိဘတ္တာ ပုစ္ဆာ ဣဓ သင်္ခေပေန ဒဿိတာ။

တာသံ ပန သဗ္ဗာသမ္ပိ အယံ ဂဏနပိဏ္ဍော—ဧကမူလကနယသ္မိဉှိ ဧကာဒသ သတာနိ ဆသတ္တတိ စ ပုစ္ဆာ အာဂတာ။ ဟေတုပစ္စယနယေ တေနေဝ မူလကေန ဧကူနပညာသံ ကတွာ ဣမသ္မိံ ဟေတုပစ္စယမူလကေ ဂဟေတဗ္ဗာ၊ သေသာ သေသပစ္စယမူလကေသု ပက္ခိပိတဗ္ဗာ။ ဒုမူလကေ သတ္တဝီသာနိ ဧကာဒသ သတာနိ၊ တိမူလကေ သဟဿံ အဋ္ဌသတ္တတိ စ၊ စတုမူလကေ သဟဿံ ဧကူနတိံသဉ္စ၊ ပဉ္စမူလကေ အသီတာဓိကာနိ နဝ သတာနိ၊ ဆမူလကေ ဧကတိံသာနိ နဝ သတာနိ၊ သတ္တမူလကေ ဒွါသီတာနိ အဋ္ဌ သတာနိ၊ အဋ္ဌမူလကေ တေတ္တိံသာနိ အဋ္ဌ သတာနိ၊ နဝမူလကေ စတုရာသီတာနိ သတ္တ သတာနိ၊ ဒသမူလကေ ပဉ္စတိံသာနိ သတ္တ သတာနိ၊ ဧကာဒသမူလကေ ဆာသီတာနိ ဆ သတာနိ၊ ဒွါဒသမူလကေ သတ္တတိံသာနိ ဆ သတာနိ၊ တေရသမူလကေ အဋ္ဌာသီတာနိ ပဉ္စ သတာနိ၊ စုဒ္ဒသမူလကေ ဧကူနစတ္တာလီသာနိ ပဉ္စ သတာနိ၊ ပန္နရသမူလကေ နဝုတာနိ စတ္တာရိ သတာနိ၊ သောဠသမူလကေ ဧကစတ္တာလီသာနိ စတ္တာရိ သတာနိ၊ သတ္တရသမူလကေ ဒွါနဝုတာနိ တီဏိ သတာနိ၊ အဋ္ဌာရသမူလကေ တေစတ္တာလီသာနိ တီဏိ သတာနိ၊ ဧကူနဝီသတိမူလကေ စတုနဝုတာနိ ဒွေ သတာနိ၊ ဝီသတိမူလကေ ပဉ္စစတ္တာလီသာနိ ဒွေ သတာနိ၊ ဧကဝီသတိမူလကေ ဆနဝုတိသတံ၊ ဒွါဝီသတိမူလကေ သတ္တစတ္တာလီသသတံ၊ တေဝီသတိမူလကေ အဋ္ဌနဝုတိ၊ သဗ္ဗမူလကေ ဧကူနပညာသာတိ ဧဝံ ဟေတုပဒံ အာဒိံ ကတွာ ဝိဘတ္တေသု ဧကမူလကာဒီသု—

စုဒ္ဒသေဝ သဟဿာနိ၊ ပုန သတ္တ သတာနိ စ။
ပုစ္ဆာ ဟေတုပဒဿေဝ၊ ဧကမူလာဒိဘေဒတောတိ။

39-40. Evaṁ hetupaccayaṁ ādiṁ katvā ekamūlakato paṭṭhāya yāva sabbamūlakanayā pucchābhedaṁ dassetvā idāni ārammaṇapaccayaṁ ādiṁ katvā dassetuṁ **siyā kusalaṁ dhammaṁ paṭicca kusalo dhammo uppajjeyya ārammaṇapaccayā hetupaccayā**ti-ādimāha. Tattha **ārammaṇapaccayā hetupaccayā**ti ettāvatā ārammaṇapaccayaṁ ādiṁ katvā hetupaccayapariyosāno ekamūlakanayo dassito. Tato paraṁ **ārammaṇapaccayā adhipatipaccayā**ti dukamūlakaṁ āraddhaṁ. Tattha imaṁ paṭhamadukañceva ārammaṇāvigatadukañca dassetvā sesaṁ saṁkhittaṁ. **Ārammaṇapaccayā hetupaccayā**ti ayaṁ osānadukopi na dassito. Sace pana katthaci vācanāmagge sandissati, sveva vācanāmaggo gahetabbo. Tato paraṁ ārammaṇapaccayavasena tikamūlakādayo adassetvāva adhipatipaccayaṁ ādiṁ katvā ekakādayo dassetuṁ **adhipatipaccayā anantarapaccayā samanantarapaccayā sahajātapaccayā aññamaññapaccayā**ti ettakameva vuttaṁ, taṁ ekamūlakavasena vā sabbamūlakavasena vā veditabbaṁ.

41. Tato paraṁ avigatapaccayaṁ ādiṁ katvā dumūlakameva dassetuṁ **avigatapaccayā hetupaccayā**ti-ādi āraddhaṁ. Tattha avigatahetuduko avigatārammaṇaduko avigatādhipatidukoti paṭipāṭiyā tayo duke vatvā pariyosāne ca avigatavigataduko eko duko dassito. Tato avigatapaccayavaseneva timūlakaṁ dassetuṁ "avigatapaccayā hetupaccayā ārammaṇapaccayā, avigatapaccayā hetupaccayā adhipatipaccayā, avigatapaccayā hetupaccayā anantarapaccayā"ti evaṁ paṭipāṭiyā tayo tike vatvā "avigatapaccayā hetupaccayā vigatapaccayā"ti pariyosānattiko vutto. Tato avigatapaccayavaseneva catumūlakaṁ dassetuṁ "avigatapaccayā hetupaccayā ārammaṇapaccayā adhipatipaccayā, avigatapaccayā hetupaccayā ārammaṇapaccayā anantarapaccayā"ti dve catukke vatvā "vigatapaccayā"ti padaṁ uddharitvā ṭhapitaṁ, sesaṁ sabbaṁ saṁkhittaṁ. Tassa saṁkhittabhāvaṁ dassetuṁ "ekekassa padassa ekamūlakaṁ dumūlakaṁ timūlakaṁ sabbamūlakaṁ asammuyhantena vitthāretabban"ti vuttaṁ. Tasmā yathā hetupaccayaṁ ādiṁ katvā hetu-ādipadavasena ekamūlake ekādasa pucchāsatāni chasattati ca pucchā -pa- sabbamūlake ekūnapaññāsaṁ, evaṁ ārammaṇapaccayādīsupi ekamekaṁ ādiṁ katvā ārammaṇādipadavasena

၃၉-၄၀။ ဧဝံ ဟေတုပစ္စယံ အာဒိံ ကတွာ ဧကမူလကတော ပဋ္ဌာယ ယာဝ သဗ္ဗမူလကနယာ ပုစ္ဆာဘေဒံ ဒဿေတွာ ဣဒါနိ အာရမ္မဏပစ္စယံ အာဒိံ ကတွာ ဒဿေတုံ **သိယာ ကုသလံ ဓမ္မံ ပဋိစ္စ ကုသလော ဓမ္မော ဥပ္ပဇ္ဇေယျ အာရမ္မဏပစ္စယာ ဟေတုပစ္စယာ**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **အာရမ္မဏပစ္စယာ ဟေတုပစ္စယာ**တိ ဧတ္တာဝတာ အာရမ္မဏပစ္စယံ အာဒိံ ကတွာ ဟေတုပစ္စယပရိယောသာနော ဧကမူလကနယော ဒဿိတော။ တတော ပရံ **အာရမ္မဏပစ္စယာ အဓိပတိပစ္စယာ**တိ ဒုကမူလကံ အာရဒ္ဓံ။ တတ္ထ ဣမံ ပဌမဒုကဉ္စေဝ အာရမ္မဏာဝိဂတဒုကဉ္စ ဒဿေတွာ သေသံ သံခိတ္တံ။ **အာရမ္မဏပစ္စယာ ဟေတုပစ္စယာ**တိ အယံ ဩသာနဒုကောပိ န ဒဿိတော။ သစေ ပန ကတ္ထစိ ဝါစနာမဂ္ဂေ သန္ဒိဿတိ၊ သွေဝ ဝါစနာမဂ္ဂေါ ဂဟေတဗ္ဗော။ တတော ပရံ အာရမ္မဏပစ္စယဝသေန တိကမူလကာဒယော အဒဿေတွာဝ အဓိပတိပစ္စယံ အာဒိံ ကတွာ ဧကကာဒယော ဒဿေတုံ **အဓိပတိပစ္စယာ အနန္တရပစ္စယာ သမနန္တရပစ္စယာ သဟဇာတပစ္စယာ အညမညပစ္စယာ**တိ ဧတ္တကမေဝ ဝုတ္တံ၊ တံ ဧကမူလကဝသေန ဝါ သဗ္ဗမူလကဝသေန ဝါ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

၄၁။ တတော ပရံ အဝိဂတပစ္စယံ အာဒိံ ကတွာ ဒုမူလကမေဝ ဒဿေတုံ **အဝိဂတပစ္စယာ ဟေတုပစ္စယာ**တိအာဒိ အာရဒ္ဓံ။ တတ္ထ အဝိဂတဟေတုဒုကော အဝိဂတာရမ္မဏဒုကော အဝိဂတာဓိပတိဒုကောတိ ပဋိပါဋိယာ တယော ဒုကေ ဝတွာ ပရိယောသာနေ စ အဝိဂတဝိဂတဒုကော ဧကော ဒုကော ဒဿိတော။ တတော အဝိဂတပစ္စယဝသေနေဝ တိမူလကံ ဒဿေတုံ "အဝိဂတပစ္စယာ ဟေတုပစ္စယာ အာရမ္မဏပစ္စယာ, အဝိဂတပစ္စယာ ဟေတုပစ္စယာ အဓိပတိပစ္စယာ, အဝိဂတပစ္စယာ ဟေတုပစ္စယာ အနန္တရပစ္စယာ"တိ ဧဝံ ပဋိပါဋိယာ တယော တိကေ ဝတွာ "အဝိဂတပစ္စယာ ဟေတုပစ္စယာ ဝိဂတပစ္စယာ"တိ ပရိယောသာနတ္တိကော ဝုတ္တော။ တတော အဝိဂတပစ္စယဝသေနေဝ စတုမူလကံ ဒဿေတုံ "အဝိဂတပစ္စယာ ဟေတုပစ္စယာ အာရမ္မဏပစ္စယာ အဓိပတိပစ္စယာ, အဝိဂတပစ္စယာ ဟေတုပစ္စယာ အာရမ္မဏပစ္စယာ အနန္တရပစ္စယာ"တိ ဒွေ စတုက္ကေ ဝတွာ "ဝိဂတပစ္စယာ"တိ ပဒံ ဥဒ္ဓရိတွာ ဌပိတံ၊ သေသံ သဗ္ဗံ သံခိတ္တံ။ တဿ သံခိတ္တဘာဝံ ဒဿေတုံ "ဧကေကဿ ပဒဿ ဧကမူလကံ ဒုမူလကံ တိမူလကံ သဗ္ဗမူလကံ အသမ္မုယှန္တေန ဝိတ္ထာရေတဗ္ဗ"န္တိ ဝုတ္တံ။ တသ္မာ ယထာ ဟေတုပစ္စယံ အာဒိံ ကတွာ ဟေတုအာဒိပဒဝသေန ဧကမူလကေ ဧကာဒသ ပုစ္ဆာသတာနိ ဆသတ္တတိ စ ပုစ္ဆာ။ပ။ သဗ္ဗမူလကေ ဧကူနပညာသံ၊ ဧဝံ အာရမ္မဏပစ္စယာဒီသုပိ ဧကမေကံ အာဒိံ ကတွာ အာရမ္မဏာဒိပဒဝသေန

ekamekassa padassa ekamūlake ekādasa pucchāsatāni chasattati ca pucchā -pa- sabbamūlake ekūnapaññāsāti ekekassa padassa ekamūlakādibhede sattasatādhikāni cuddasa pucchāsahassāni honti. Tāsaṁ sabbesupi catuvīsatiyā paccayesu ayaṁ gaṇanaparicchedo—

Dvāpaññāsasahassāna-ṭṭhasatāni tīṇi satasahassāni.
Kusalattikassa pucchā, anulomanayamhi suvibhattā.

Yathā ca Kusalattikassa, evaṁ Vedanāttikādīnampīti sabbesupi bāvīsatiyā tikesu.

Ekasaṭṭhisahassāni, cha satāni satta sattati.
Satasahassāni pucchānaṁ, tikabhede pabhedato.

Saṁkhittā vācanāmagge.

Dukesu pana "siyā hetuṁ dhammaṁ paṭicca hetudhammo uppajjeyya hetupaccayā"ti evaṁ hetuṁ paṭicca hetu, hetuṁ paṭicca nahetu, hetuṁ paṭicca hetu ca nahetu ca, nahetuṁ paṭicca nahetu, nahetuṁ paṭicca hetu, nahetuṁ paṭicca hetu ca nahetu ca, hetuñca nahetuñca paṭicca hetu, hetuñca nahetuñca paṭicca nahetu, hetuñca nahetuñca paṭicca hetu ca nahetu cāti ekamekasmiṁ duke hetupaccayādīsu ekamekasmiṁ paccaye nava pucchā honti. Tāsu hetupaccayaṁ ādiṁ katvā ekamūlake dvesatāni soḷasa ca pucchā honti. Tāsu hetupaccayasseva aññena asammissā nava pucchā gahetabbā, sesā aṭṭha vārena gahitā[1].

Tāsaṁ dukamūlakādīsu tevīsatiyā vāresu ekekaṁ navakaṁ apanetvā yāva sabbamūlakā ayaṁ gaṇanaparicchedo—dukamūlake tāva ekamūlake dassitesu dvīsu soḷasādhikesu pucchāsatesu nava apanetvā dvesatāni satta ca pucchā honti, tato nava apanetvā timūlake aṭṭhanavutisataṁ. Evaṁ purimapurimato nava nava apanetvā catumūlake ekūnanavutisataṁ, pañcamūlake asītisataṁ, chamūlake ekasattatisataṁ, sattamūlake dvāsaṭṭhisataṁ, aṭṭhamūlake tepaṇṇāsasataṁ,

1. Atthavārena gahitā (Syā)

ဧကမေကဿ ပဒဿ ဧကမူလကေ ဧကာဒသ ပုစ္ဆာသတာနိ ဆသတ္တတိ စ ပုစ္ဆာ။ပ။ သဗ္ဗမူလကေ ဧကူနပညာသာတိ ဧကေကဿ ပဒဿ ဧကမူလကာဒိဘေဒေ သတ္တသတာဓိကာနိ စုဒ္ဒသ ပုစ္ဆာသဟဿာနိ ဟောန္တိ။ တာသံ သဗ္ဗေသုပိ စတုဝီသတိယာ ပစ္စယေသု အယံ ဂဏနပရိစ္ဆေဒေါ—

ဒွါပညာသသဟဿာန-ဋ္ဌသတာနိ တီဏိ သတသဟဿာနိ။
ကုသလတ္တိကဿ ပုစ္ဆာ၊ အနုလောမနယမှိ သုဝိဘတ္တာ။

ယထာ စ ကုသလတ္တိကဿ၊ ဧဝံ ဝေဒနာတ္တိကာဒီနမ္ပီတိ သဗ္ဗေသုပိ ဗာဝီသတိယာ တိကေသု။

ဧကသဋ္ဌိသဟဿာနိ၊ ဆ သတာနိ သတ္တသတ္တတိ။
သတသဟဿာနိ ပုစ္ဆာနံ၊ တိကဘေဒေ ပဘေဒတော။

သံခိတ္တာ ဝါစနာမဂ္ဂေ။

ဒုကေသု ပန "သိယာ ဟေတုံ ဓမ္မံ ပဋိစ္စ ဟေတုဓမ္မော ဥပ္ပဇ္ဇေယျ ဟေတုပစ္စယာ"တိ ဧဝံ ဟေတုံ ပဋိစ္စ ဟေတု, ဟေတုံ ပဋိစ္စ နဟေတု, ဟေတုံ ပဋိစ္စ ဟေတု စ နဟေတု စ, နဟေတုံ ပဋိစ္စ နဟေတု, နဟေတုံ ပဋိစ္စ ဟေတု, နဟေတုံ ပဋိစ္စ ဟေတု စ နဟေတု စ, ဟေတုဉ္စ နဟေတုဉ္စ ပဋိစ္စ ဟေတု, ဟေတုဉ္စ နဟေတုဉ္စ ပဋိစ္စ နဟေတု, ဟေတုဉ္စ နဟေတုဉ္စ ပဋိစ္စ ဟေတု စ နဟေတု စာတိ ဧကမေကသ္မိံ ဒုကေ ဟေတုပစ္စယာဒီသု ဧကမေကသ္မိံ ပစ္စယေ နဝ ပုစ္ဆာ ဟောန္တိ။ တာသု ဟေတုပစ္စယံ အာဒိံ ကတွာ ဧကမူလကေ ဒွေသတာနိ သောဠသ စ ပုစ္ဆာ ဟောန္တိ။ တာသု ဟေတုပစ္စယဿေဝ အညေန အသမ္မိဿာ နဝ ပုစ္ဆာ ဂဟေတဗ္ဗာ၊ သေသာ အဋ္ဌ ဝါရေန ဂဟိတာ[၁]။

တာသံ ဒုကမူလကာဒီသု တေဝီသတိယာ ဝါရေသု ဧကေကံ နဝကံ အပနေတွာ ယာဝ သဗ္ဗမူလကာ အယံ ဂဏနပရိစ္ဆေဒေါ—ဒုကမူလကေ တာဝ ဧကမူလကေ ဒဿိတေသု ဒွီသု သောဠသာဓိကေသု ပုစ္ဆာသတေသု နဝ အပနေတွာ ဒွေသတာနိ သတ္တ စ ပုစ္ဆာ ဟောန္တိ၊ တတော နဝ အပနေတွာ တိမူလကေ အဋ္ဌနဝုတိသတံ။ ဧဝံ ပုရိမပုရိမတော နဝ နဝ အပနေတွာ စတုမူလကေ ဧကူနနဝုတိသတံ၊ ပဉ္စမူလကေ အသီတိသတံ၊ ဆမူလကေ ဧကသတ္တတိသတံ၊ သတ္တမူလကေ ဒွါသဋ္ဌိသတံ၊ အဋ္ဌမူလကေ တေပဏ္ဏာသသတံ၊

၁-အဋ္ဌဝါရေန ဂဟိတာ (သျာ)

navamūlake catucattālīsasataṁ, dasamūlake pañcatiṁsasataṁ, ekādasamūlake chabbīsasataṁ, dvādasamūlake sattarasādhikasataṁ, terasamūlake aṭṭhādhikasataṁ, cuddasamūlake navanavuti, pannarasamūlake navuti, soḷasamūlake ekāsīti, sattarasamūlake dvāsattati, aṭṭhārasamūlake tesaṭṭhi, ekūnavīsatimūlake catupaññāsaṁ, vīsatimūlake pañcacattālīsaṁ, ekavīsatimūlake chattiṁsaṁ, dvāvīsatimūlake sattavīsa, tevīsatimūlake aṭṭhārasa, sabbamūlake navāti. Yathā panetāni hetupaccayavasena ekamūlake soḷasādhikāni dve pucchāsatāni -pa- sabbamūlake nava, evaṁ ārammaṇapaccayādīsupi ekamekaṁ ādiṁ katvā ārammaṇādipadavasena ekekassa padassa ekamūlake soḷasādhikāni dve pucchāsatāni -pa- sabbamūlake navāti ekekassa padassa ekamūlakādibhede dve pucchāsahassāni sattasatāni ca pucchā honti. Tāsaṁ sabbesupi catuvīsatiyā paccayesu ayaṁ gaṇanaparicchedo—

Catusaṭṭhisahassāni, puna aṭṭhasatāni ca.
Pucchā hetudukasseva, anulomanaye matā.

Yathā ca hetudukassa, evaṁ sahetukadukādīnampīti sabbasmimpi dukasate—

Saṭṭhi satasahassāni, cattāri ca tatoparaṁ.
Asīti ca sahassāni, pucchā dukasate vidū.

Ayaṁ tāva suddhike Tikapaṭṭhāne ceva Dukapaṭṭhāne ca pucchānaṁ gaṇanaparicchedo.

Yaṁ pana tato paraṁ dvāvīsati tike gahetvā dukasate pakkhipitvā **Dukatikapaṭṭhānaṁ** nāma desitaṁ, tattha "siyā hetuṁ kusalaṁ dhammaṁ paṭicca hetu kusalo dhammo uppajjeyya hetupaccayā"ti evaṁ dvāvīsatiyā tikesu ekekaṁ tikaṁ dukānaṁ satena satena saddhiṁ yojetvā dassetabbānaṁ pucchānaṁ heṭṭhā vuttanayena sabbesaṁ ekamūlakādīnaṁ vasena gahetvā paricchedo veditabbo.

Yampi tato paraṁ dukasataṁ gahetvā dvāvīsatiyā tikesu pakkhipitvā **Tikadukapaṭṭhānaṁ** nāma desitaṁ, tatthāpi "siyā kusalaṁ hetuṁ dhammaṁ paṭicca kusalo hetudhammo uppajjeyya hetupaccayā"ti evaṁ dukasate

နဝမူလကေ စတုစတ္တာလီသသတံ၊ ဒသမူလကေ ပဉ္စတိံသသတံ၊ ဧကာဒသမူလကေ ဆဗ္ဗီသသတံ၊ ဒွါဒသမူလကေ သတ္တရသာဓိကသတံ၊ တေရသမူလကေ အဋ္ဌာဓိကသတံ၊ စုဒ္ဒသမူလကေ နဝနဝုတိ၊ ပန္နရသမူလကေ နဝုတိ၊ သောဠသမူလကေ ဧကာသီတိ၊ သတ္တရသမူလကေ ဒွါသတ္တတိ၊ အဋ္ဌာရသမူလကေ တေသဋ္ဌိ၊ ဧကူနဝီသတိမူလကေ စတုပညာသံ၊ ဝီသတိမူလကေ ပဉ္စစတ္တာလီသံ၊ ဧကဝီသတိမူလကေ ဆတ္တိံသံ၊ ဒွါဝီသတိမူလကေ သတ္တဝီသ၊ တေဝီသတိမူလကေ အဋ္ဌာရသ၊ သဗ္ဗမူလကေ နဝါတိ။ ယထာ ပနေတာနိ ဟေတုပစ္စယဝသေန ဧကမူလကေ သောဠသာဓိကာနိ ဒွေ ပုစ္ဆာသတာနိ။ပ။ သဗ္ဗမူလကေ နဝ၊ ဧဝံ အာရမ္မဏပစ္စယာဒီသုပိ ဧကမေကံ အာဒိံ ကတွာ အာရမ္မဏာဒိပဒဝသေန ဧကေကဿ ပဒဿ ဧကမူလကေ သောဠသာဓိကာနိ ဒွေ ပုစ္ဆာသတာနိ။ပ။ သဗ္ဗမူလကေ နဝါတိ ဧကေကဿ ပဒဿ ဧကမူလကာဒိဘေဒေ ဒွေ ပုစ္ဆာသဟဿာနိ သတ္တသတာနိ စ ပုစ္ဆာ ဟောန္တိ။ တာသံ သဗ္ဗေသုပိ စတုဝီသတိယာ ပစ္စယေသု အယံ ဂဏနပရိစ္ဆေဒေါ—

စတုသဋ္ဌိသဟဿာနိ၊ ပုန အဋ္ဌသတာနိ စ။
ပုစ္ဆာ ဟေတုဒုကဿေဝ၊ အနုလောမနယေ မတာ။

ယထာ စ ဟေတုဒုကဿ၊ ဧဝံ သဟေတုကဒုကာဒီနမ္ပီတိ သဗ္ဗသ္မိမ္ပိ ဒုကသတေ—

သဋ္ဌိ သတသဟဿာနိ၊ စတ္တာရိ စ တတောပရံ။
အသီတိ စ သဟဿာနိ၊ ပုစ္ဆာ ဒုကသတေ ဝိဒူ။

အယံ တာဝ သုဒ္ဓိကေ တိကပဋ္ဌာနေ စေဝ ဒုကပဋ္ဌာနေ စ ပုစ္ဆာနံ ဂဏနပရိစ္ဆေဒေါ။

ယံ ပန တတော ပရံ ဒွါဝီသတိ တိကေ ဂဟေတွာ ဒုကသတေ ပက္ခိပိတွာ **ဒုကတိကပဋ္ဌာနံ** နာမ ဒေသိတံ၊ တတ္ထ "သိယာ ဟေတုံ ကုသလံ ဓမ္မံ ပဋိစ္စ ဟေတု ကုသလော ဓမ္မော ဥပ္ပဇ္ဇေယျ ဟေတုပစ္စယာ"တိ ဧဝံ ဒွါဝီသတိယာ တိကေသု ဧကေကံ တိကံ ဒုကာနံ သတေန သတေန သဒ္ဓိံ ယောဇေတွာ ဒဿေတဗ္ဗာနံ ပုစ္ဆာနံ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယေန သဗ္ဗေသံ ဧကမူလကာဒီနံ ဝသေန ဂဟေတွာ ပရိစ္ဆေဒေါ ဝေဒိတဗ္ဗော။

ယမ္ပိ တတော ပရံ ဒုကသတံ ဂဟေတွာ ဒွါဝီသတိယာ တိကေသု ပက္ခိပိတွာ **တိကဒုကပဋ္ဌာနံ** နာမ ဒေသိတံ၊ တတ္ထာပိ "သိယာ ကုသလံ ဟေတုံ ဓမ္မံ ပဋိစ္စ ကုသလော ဟေတုဓမ္မော ဥပ္ပဇ္ဇေယျ ဟေတုပစ္စယာ"တိ ဧဝံ ဒုကသတေ

ekekaṁ dukaṁ dvāvīsatiyā tikehi saddhiṁ yojetvā dassetabbānaṁ pucchānaṁ heṭṭhā vuttanayena sabbesaṁ ekamūlakādīnaṁ vasena gahetvā[1] paricchedo veditabbo.

Yampi tato paraṁ tike tikesuyeva pakkhipitvā **Tikatikapaṭṭhānaṁ** nāma desitaṁ, tatthāpi "siyā kusalaṁ sukhāya vedanāya sampayuttaṁ dhammaṁ paṭicca kusalo sukhāya vedanāya sampayutto dhammo uppajjeyya hetupaccayā"ti evaṁ dvāvīsatiyā tikesu ekekaṁ tikaṁ sesehi ekavīsatiyā tikehi saddhiṁ yojetvā dassetabbānaṁ pucchānaṁ heṭṭhā vuttanayena sabbesaṁ ekamūlakādīnaṁ vasena gahetvā paricchedo veditabbo.

Yampi tato paraṁ duke dukesuyeva pakkhipitvā **Dukadukapaṭṭhānaṁ** nāma desitaṁ, tatthāpi "siyā hetuṁ sahetukaṁ dhammaṁ paṭicca hetu sahetuko dhammo uppajjeyya hetupaccayā"ti evaṁ dukasate ekekaṁ dukaṁ sesehi navanavutiyā dukehi saddhiṁ yojetvā dassetabbānaṁ pucchānaṁ heṭṭhā vuttanayena sabbesaṁ ekamūlakādīnaṁ vasena gahetvā paricchedo veditabbo. Tathāgatena hi sabbampetaṁ pabhedaṁ dassetvāva devaparisāya dhammo desito, Dhammasenāpatissa pana tena ajja idañcidañca desitanti saṅkhipitvā nayadassanamatteneva desanā akkhātā. Therenāpi saṁkhipitvāva vācanāmaggo pavattito, so therena pavattitanayeneva saṅgītikāle saṅgahaṁ āropito.

Taṁ panassa saṅkhepanayaṁ dassetuṁ **tikañca Paṭṭhānavaran**ti ayaṁ gāthā ṭhapitā. Tassattho—**tikañca Paṭṭhānavaran**ti pavaraṁ Tikapaṭṭhānañca. **Dukuttaman**ti uttamaṁ seṭṭhaṁ Dukapaṭṭhānañca. **Dukatikañcevā**ti Dukatikapaṭṭhānañca. **Tikadukañcā**ti Tikadukapaṭṭhānañca. **Tikatikañcevā**ti Tikatikapaṭṭhānañca. **Dukadukañcā**ti Dukadukapaṭṭhānañca. **Cha anulomamhi nayā sugambhīrā**ti ete Tikapaṭṭhānādayo suṭṭhu gambhīrā cha nayā anulomamhi veditabbāti. Tattha dve anulomāni Dhammānulomañca Paccayānulomañca. Tattha "kusalaṁ dhammaṁ paṭicca kusalo dhammo"ti evaṁ abhidhammamātikāpadehi saṅgahitānaṁ

1. Gaṇetvā (Syā)

ဧကေကံ ဒုကံ ဒွါဝီသတိယာ တိကေဟိ သဒ္ဓိံ ယောဇေတွာ ဒဿေတဗ္ဗာနံ ပုစ္ဆာနံ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယေန သဗ္ဗေသံ ဧကမူလကာဒီနံ ဝသေန ဂဟေတွာ[၁] ပရိစ္ဆေဒေါ ဝေဒိတဗ္ဗော။

ယမ္ပိ တတော ပရံ တိကေ တိကေသုယေဝ ပက္ခိပိတွာ **တိကတိကပဋ္ဌာနံ** နာမ ဒေသိတံ၊ တတ္ထာပိ “သိယာ ကုသလံ သုခါယ ဝေဒနာယ သမ္ပယုတ္တံ ဓမ္မံ ပဋိစ္စ ကုသလော သုခါယ ဝေဒနာယ သမ္ပယုတ္တော ဓမ္မော ဥပ္ပဇ္ဇေယျ ဟေတုပစ္စယာ”တိ ဧဝံ ဒွါဝီသတိယာ တိကေသု ဧကေကံ တိကံ သေသေဟိ ဧကဝီသတိယာ တိကေဟိ သဒ္ဓိံ ယောဇေတွာ ဒဿေတဗ္ဗာနံ ပုစ္ဆာနံ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယေန သဗ္ဗေသံ ဧကမူလကာဒီနံ ဝသေန ဂဟေတွာ ပရိစ္ဆေဒေါ ဝေဒိတဗ္ဗော။

ယမ္ပိ တတော ပရံ ဒုကေ ဒုကေသုယေဝ ပက္ခိပိတွာ **ဒုကဒုကပဋ္ဌာနံ** နာမ ဒေသိတံ၊ တတ္ထာပိ “သိယာ ဟေတုံ သဟေတုကံ ဓမ္မံ ပဋိစ္စ ဟေတု သဟေတုကော ဓမ္မော ဥပ္ပဇ္ဇေယျ ဟေတုပစ္စယာ”တိ ဧဝံ ဒုကသတေ ဧကေကံ ဒုကံ သေသေဟိ နဝနဝုတိယာ ဒုကေဟိ သဒ္ဓိံ ယောဇေတွာ ဒဿေတဗ္ဗာနံ ပုစ္ဆာနံ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယေန သဗ္ဗေသံ ဧကမူလကာဒီနံ ဝသေန ဂဟေတွာ ပရိစ္ဆေဒေါ ဝေဒိတဗ္ဗော။ တထာဂတေန ဟိ သဗ္ဗမ္ပေတံ ပဘေဒံ ဒဿေတွာဝ ဒေဝပရိသာယ ဓမ္မော ဒေသိတော၊ ဓမ္မသေနာပတိဿ ပန တေန အဇ္ဇ ဣဒဉ္စိဒဉ္စ ဒေသိတန္တိ သံခိပိတွာ နယဒဿနမတ္တေနေဝ ဒေသနာ အက္ခာတာ။ ထေရေနာပိ သံခိပိတွာဝ ဝါစနာမဂ္ဂေါ ပဝတ္တိတော၊ သော ထေရေန ပဝတ္တိတနယေနေဝ သင်္ဂီတိကာလေ သင်္ဂဟံ အာရောပိတော။

တံ ပနဿ သင်္ခေပနယံ ဒဿေတုံ **တိကဉ္စ ပဋ္ဌာနဝရန္တိ** အယံ ဂါထာ ဌပိတာ။ တဿတ္ထော—**တိကဉ္စ ပဋ္ဌာနဝရန္တိ** ပဝရံ တိကပဋ္ဌာနဉ္စ။ **ဒုကုတ္တမန္တိ** ဥတ္တမံ သေဋ္ဌံ ဒုကပဋ္ဌာနဉ္စ။ **ဒုကတိကဉ္စေဝါ**တိ ဒုကတိကပဋ္ဌာနဉ္စ။ **တိကဒုကဉ္စာ**တိ တိကဒုကပဋ္ဌာနဉ္စ။ **တိကတိကဉ္စေဝါ**တိ တိကတိကပဋ္ဌာနဉ္စ။ **ဒုကဒုကဉ္စာ**တိ ဒုကဒုကပဋ္ဌာနဉ္စ။ **ဆ အနုလောမမှိ နယာ သုဂမ္ဘီရာ**တိ ဧတေ တိကပဋ္ဌာနာဒယော သုဋ္ဌု ဂမ္ဘီရာ ဆ နယာ အနုလောမမှိ ဝေဒိတဗ္ဗာတိ။ တတ္ထ ဒွေ အနုလောမာနိ ဓမ္မာနုလောမဉ္စ ပစ္စယာနုလောမဉ္စ။ တတ္ထ “ကုသလံ ဓမ္မံ ပဋိစ္စ ကုသလော ဓမ္မော”တိ ဧဝံ အဘိဓမ္မမာတိကာပဒေဟိ သင်္ဂဟိတာနံ

၁-ဂဏေတွာ (သျာ)

dhammānaṁ anulomadesanāvasena pavattaṁ **Dhammānulomaṁ** nāma. “Hetupaccayā ārammaṇapaccayā”ti evaṁ catuvīsatiyā paccayānaṁ anulomadesanāvasena pavattaṁ **Paccayānulomaṁ** nāma.

Tattha heṭṭhā Aṭṭhakathāyaṁ “tikañca Paṭṭhānavaraṁ -pa- cha anulomamhi nayā sugambhīrā”ti ayaṁ gāthā Dhammānulomaṁ sandhāya vuttā. Idha pana ayaṁ gāthā tasmiṁ Dhammānulome Paccayānulomaṁ sandhāya vuttā. Tasmā “cha anulomamhi nayā sugambhīrā”ti Aṭṭhakathāgāthāya Dhammānulome Tikapaṭṭhānādayo cha nayā sugambhīrāti evamattho veditabbo. Imasmiṁ panokāse “hetupaccayā ārammaṇapaccayā”ti evaṁ pavatte Paccayānulome ete Dhammānulome Tikapaṭṭhānādayo “cha nayā sugambhīrā”ti-evamattho veditabbo. Tesu anulome Tikapaṭṭhāne Kusalattikamattasseva vasena ayaṁ imasmiṁ Paṭiccavārassa Paṇṇattivāre saṁkhipitvā pucchāpabhedo dassito. Sesesu pana tikesu[1] sesapaṭṭhānesu ca ekāpi pucchā na dassitā. Tato paresu pana Sahajātavārādīsu Kusalattikassāpi vasena pucchaṁ anuddharitvā labbhamānakavasena vissajjanameva dassitaṁ, “cha anulomamhi nayā sugambhīrā”ti vacanato pana imasmiṁ Paccayānulome chapi ete paṭṭhānanayā pucchāvasena uddharitvā dassetabbā. Paṭṭhānaṁ vaṇṇayantānañhi ācariyānaṁ bhāro esoti.

Pucchāvāra 2. Paccayapaccanīyavaṇṇanā

42-44. Idāni paccanīyaṁ hoti, taṁ dassetuṁ **siyā kusalaṁ dhammaṁ paṭicca kusalo dhammo uppajjeyya na hetupaccayā**ti-ādi āraddhaṁ. Tattha anulomapucchāhi samappamāṇova pucchāparicchedo. Tenevettha “yathā anulome hetupaccayo vitthārito, evaṁ paccanīyepi nahetupaccayo vitthāretabbo”ti vatvā puna pariyosāne “yathā anulome ekekassa padassa ekamūlakaṁ dumūlakaṁ timūlakaṁ catumūlakaṁ yāva tevīsatimūlakaṁ, evaṁ paccanīyepi vitthāretabban”ti vuttaṁ. **Tevīsatimūlakan**ti idañcettha dumūlakaṁyeva sandhāya vuttaṁ. Pariyosāne pana sabbamūlakaṁ catuvīsatimūlakampi hotiyeva. Taṁ sabbaṁ saṁkhittamevāti.

1. Tikadukesu (Syā)

ဓမ္မာနံ အနုလောမဒေသနာဝသေန ပဝတ္တံ **ဓမ္မာနုလောမံ** နာမ။ “ဟေတုပစ္စယာ အာရမ္မဏပစ္စယာ”တိ ဧဝံ စတုဝီသတိယာ ပစ္စယာနံ အနုလောမဒေသနာဝသေန ပဝတ္တံ **ပစ္စယာနုလောမံ** နာမ။

တတ္ထ ဟေဋ္ဌာ အဋ္ဌကထာယံ “တိကဉ္စ ပဋ္ဌာနဝရံ။ပ။ ဆ အနုလောမမှိ နယာ သုဂမ္ဘီရာ”တိ အယံ ဂါထာ ဓမ္မာနုလောမံ သန္ဓာယ ဝုတ္တာ။ ဣဓ ပန အယံ ဂါထာ တသ္မိံ ဓမ္မာနုလောမေ ပစ္စယာနုလောမံ သန္ဓာယ ဝုတ္တာ။ တသ္မာ “ဆ အနုလောမမှိ နယာ သုဂမ္ဘီရာ”တိ အဋ္ဌကထာဂါထာယ ဓမ္မာနုလောမေ တိကပဋ္ဌာနာဒယော ဆ နယာ သုဂမ္ဘီရာတိ ဧဝမတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဣမသ္မိံ ပနောကာသေ “ဟေတုပစ္စယာ အာရမ္မဏပစ္စယာ”တိ ဧဝံ ပဝတ္တေ ပစ္စယာနုလောမေ ဧတေ ဓမ္မာနုလောမေ တိကပဋ္ဌာနာဒယော “ဆ နယာ သုဂမ္ဘီရာ”တိ ဧဝမတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။ တေသု အနုလောမေ တိကပဋ္ဌာနေ ကုသလတ္တိကမတ္တဿေဝ ဝသေန အယံ ဣမသ္မိံ ပဋိစ္စဝါရဿ ပဏ္ဏတ္တိဝါရေ သံခိပိတွာ ပုစ္ဆာပဘေဒေါ ဒဿိတော။ သေသေသု ပန တိကေသု[1] သေသပဋ္ဌာနေသု စ ဧကာပိ ပုစ္ဆာ န ဒဿိတာ။ တတော ပရေသု ပန သဟဇာတဝါရာဒီသု ကုသလတ္တိကဿာပိ ဝသေန ပုစ္ဆံ အနုဒ္ဓရိတွာ လဗ္ဘမာနကဝသေန ဝိဿဇ္ဇနမေဝ ဒဿိတံ၊ “ဆ အနုလောမမှိ နယာ သုဂမ္ဘီရာ”တိ ဝစနတော ပန ဣမသ္မိံ ပစ္စယာနုလောမေ ဆပိ ဧတေ ပဋ္ဌာနနယာ ပုစ္ဆာဝသေန ဥဒ္ဓရိတွာ ဒဿေတဗ္ဗာ။ ပဋ္ဌာနံ ဝဏ္ဏယန္တာနဉ္ဟိ အာစရိယာနံ ဘာရော ဧသောတိ။

ပုစ္ဆာဝါရ ၂-ပစ္စယပစ္စနီယဝဏ္ဏနာ

၄၂-၄၄။ ဣဒါနိ ပစ္စနီယံ ဟောတိ၊ တံ ဒဿေတုံ **သိယာ ကုသလံ ဓမ္မံ ပဋိစ္စ ကုသလော ဓမ္မော ဥပ္ပဇ္ဇေယျ န ဟေတုပစ္စယာ**တိအာဒိ အာရဒ္ဓံ။ တတ္ထ အနုလောမပုစ္ဆာဟိ သမပ္ပမာဏောဝ ပုစ္ဆာပရိစ္ဆေဒေါ။ တေနေဝေတ္ထ “ယထာ အနုလောမေ ဟေတုပစ္စယော ဝိတ္ထာရိတော၊ ဧဝံ ပစ္စနီယေပိ နဟေတုပစ္စယော ဝိတ္ထာရေတဗ္ဗော”တိ ဝတွာ ပုန ပရိယောသာနေ “ယထာ အနုလောမေ ဧကေကဿ ပဒဿ ဧကမူလကံ ဒုမူလကံ တိမူလကံ စတုမူလကံ ယာဝ တေဝီသတိမူလကံ၊ ဧဝံ ပစ္စနီယေပိ ဝိတ္ထာရေတဗ္ဗ”န္တိ ဝုတ္တံ။ **တေဝီသတိမူလက**န္တိ ဣဒဉ္စေတ္ထ ဒုမူလကံယေဝ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ။ ပရိယောသာနေ ပန သဗ္ဗမူလကံ စတုဝီသတိမူလကမ္ပိ ဟောတိယေဝ။ တံ သဗ္ဗံ သံခိတ္တမေဝါတိ။

၁-တိကဒုကေသု (သျာ)

Tikañca Paṭṭhānavaraṁ -pa- cha paccanīyamhi nayā sugambhīrāti etthāpi dve paccanīyāni Dhammapaccanīyañca Paccayapaccanīyañca. Tattha "kusalā dhammā"ti evaṁ abhidhammamātikāpadehi saṅgahitānaṁ dhammānaṁ "na kusalaṁ dhammaṁ paṭicca na kusalo dhammo"ti paccanīyadesanāvasena pavattaṁ **Dhammapaccanīyaṁ** nāma. "Nahetupaccayā nārammaṇapaccayā"ti evaṁ catuvīsatiyā paccayānaṁ paccanīyadesanāvasena pavattaṁ **Paccayapaccanīyaṁ** nāma. Tattha heṭṭhā Aṭṭhakathāyaṁ "tikañca Paṭṭhānavaraṁ -pa- cha paccanīyamhi nayā sugambhīrā"ti ayaṁ gāthā Dhammapaccanīyaṁ sandhāya vuttā, idha pana ayaṁ gāthā Dhammānulomeyeva Paccayapaccanīyaṁ sandhāya vuttā. Tasmā "cha paccanīyamhi nayā sugambhīrā"ti Aṭṭhakathāgāthāya Dhammapaccanīye Tikapaṭṭhānādayo cha nayā sugambhīrāti evamattho veditabbo. Imasmiṁ panokāse nahetupaccayā nārammaṇapaccayāti evaṁ pavatte Paccayapaccanīye ete Dhammānulomeyeva Tikapaṭṭhānādayo cha nayā sugambhīrāti evamattho veditabbo.

Tesu anulomatikapaṭṭhāneyeva Kusalattikamattassa vasena ayaṁ imasmiṁ Paṭiccavārassa Paṇṇattivāre saṅkhipitvā pucchāpabhedo dassito, sesesu pana tikesu sesapaṭṭhānesu ca ekāpi pucchā na dassitā. Tato paresu pana Sahajātavārādīsu Kusalattikassapi vasena pucchaṁ anuddharitvā labbhamānakavasena vissajjanameva dassitaṁ. "Cha paccanīyamhi nayā sugambhīrā"ti vacanato pana imasmiṁ Paccayapaccanīye chapi ete paṭṭhānanayā pucchāvasena uddharitvā dassetabbā. Paṭṭhānaṁ vaṇṇayantānañhi ācariyānaṁ bhāro esoti.

Pucchāvāra 3. Anulomapaccanīyavaṇṇanā

45-48. Idāni anulomapaccanīyaṁ hoti, taṁ dassetuṁ **siyā kusalaṁ dhammaṁ paṭicca kusalo dhammo uppajjeyya hetupaccayā na-ārammaṇapaccayā**ti-ādi āraddhaṁ. Tattha "hetupaccayā na-ārammaṇapaccayā -pa- hetupaccayā na-avigatapaccayā"ti hetupadassa sesesu tevīsatiyā paccayesu ekekena saddhiṁ yojanāvasena hetupadādike ekamūlake tevīsati anulomapaccanīyāni. Tesu ekekasmiṁ ekūnapaññāsaṁ katvā sattavīsādhikāni ekādasa pucchāsatāni honti. Dumūlake pana hetārammaṇapadānaṁ sesesu dvāvīsatiyā paccayesu ekekena

တိကဉ္စ ပဋ္ဌာနဝရံ။ပ။ ဆ ပစ္စနီယမှိ နယာ သုဂမ္ဘီရာတိ ဧတ္ထာပိ ဒွေ ပစ္စနီယာနိ ဓမ္မပစ္စနီယဉ္စ ပစ္စယပစ္စနီယဉ္စ။ တတ္ထ "ကုသလာ ဓမ္မာ"တိ ဧဝံ အဘိဓမ္မမာတိကာပဒေဟိ သင်္ဂဟိတာနံ ဓမ္မာနံ "န ကုသလံ ဓမ္မံ ပဋိစ္စ န ကုသလော ဓမ္မော"တိ ပစ္စနီယဒေသနာဝသေန ပဝတ္တံ **ဓမ္မပစ္စနီယံ** နာမ။ "နဟေတုပစ္စယာ နာရမ္မဏပစ္စယာ"တိ ဧဝံ စတုဝီသတိယာ ပစ္စယာနံ ပစ္စနီယဒေသနာဝသေန ပဝတ္တံ **ပစ္စယပစ္စနီယံ** နာမ။ တတ္ထ ဟေဋ္ဌာ အဋ္ဌကထာယံ "တိကဉ္စ ပဋ္ဌာနဝရံ။ပ။ ဆ ပစ္စနီယမှိ နယာ သုဂမ္ဘီရာ"တိ အယံ ဂါထာ ဓမ္မပစ္စနီယံ သန္ဓာယ ဝုတ္တာ၊ ဣဓ ပန အယံ ဂါထာ ဓမ္မာနုလောမေယေဝ ပစ္စယပစ္စနီယံ သန္ဓာယ ဝုတ္တာ။ တသ္မာ "ဆ ပစ္စနီယမှိ နယာ သုဂမ္ဘီရာ"တိ အဋ္ဌကထာဂါထာယ ဓမ္မပစ္စနီယေ တိကပဋ္ဌာနာဒယော ဆ နယာ သုဂမ္ဘီရာတိ ဧဝမတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဣမသ္မိံ ပနောကာသေ နဟေတုပစ္စယာ နာရမ္မဏပစ္စယာတိ ဧဝံ ပဝတ္တေ ပစ္စယပစ္စနီယေ ဧတေ ဓမ္မာနုလောမေယေဝ တိကပဋ္ဌာနာဒယော ဆ နယာ သုဂမ္ဘီရာတိ ဧဝမတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။

တေသု အနုလောမတိကပဋ္ဌာနေယေဝ ကုသလတ္တိကမတ္တဿ ဝသေန အယံ ဣမသ္မိံ ပဋိစ္စဝါရဿ ပဏ္ဏတ္တိဝါရေ သင်္ခိပိတွာ ပုစ္ဆာပဘေဒေါ ဒဿိတော၊ သေသေသု ပန တိကေသု သေသပဋ္ဌာနေသု စ ဧကာပိ ပုစ္ဆာ န ဒဿိတာ။ တတော ပရေသု ပန သဟဇာတဝါရာဒီသု ကုသလတ္တိကဿာပိ ဝသေန ပုစ္ဆံ အနုဒ္ဓရိတွာ လဗ္ဘမာနကဝသေန ဝိဿဇ္ဇနမေဝ ဒဿိတံ။ "ဆ ပစ္စနီယမှိ နယာ သုဂမ္ဘီရာ"တိ ဝစနတော ပန ဣမသ္မိံ ပစ္စယပစ္စနီယေ ဆပိ ဧတေ ပဋ္ဌာနနယာ ပုစ္ဆာဝသေန ဥဒ္ဓရိတွာ ဒဿေတဗ္ဗာ။ ပဋ္ဌာနံ ဝဏ္ဏယန္တာနဉှိ အာစရိယာနံ ဘာရော ဧသောတိ။

ပုစ္ဆာဝါရ ၃-အနုလောမပစ္စနီယဝဏ္ဏနာ

၄၅-၄၈။ ဣဒါနိ အနုလောမပစ္စနီယံ ဟောတိ၊ တံ ဒဿေတုံ **သိယာ ကုသလံ ဓမ္မံ ပဋိစ္စ ကုသလော ဓမ္မော ဥပ္ပဇ္ဇေယျ ဟေတုပစ္စယာ နအာရမ္မဏပစ္စယာ**တိအာဒိ အာရဒ္ဓံ။ တတ္ထ "ဟေတုပစ္စယာ နအာရမ္မဏပစ္စယာ။ပ။ ဟေတုပစ္စယာ နအဝိဂတပစ္စယာ"တိ ဟေတုပဒဿ သေသေသု တေဝီသတိယာ ပစ္စယေသု ဧကေကေန သဒ္ဓိံ ယောဇနာဝသေန ဟေတုပဒါဒိကေ ဧကမူလကေ တေဝီသတိ အနုလောမပစ္စနီယာနိ။ တေသု ဧကေကသ္မိံ ဧကူနပညာသံ ကတွာ သတ္တဝီသာဓိကာနိ ဧကာဒသ ပုစ္ဆာသတာနိ ဟောန္တိ။ ဒုမူလကေ ပန ဟေတာရမ္မဏပဒါနံ သေသေသု ဒွါဝီသတိယာ ပစ္စယေသု ဧကေကေန

saddhiṁ yojanāvasena dvāvīsati anulomapaccanīyānīti evaṁ anulome vuttesu sabbesu ekamūlakādīsu ekekaṁ padaṁ parihāpetvā avasesānaṁ vasena pucchāgaṇanā veditabbā. Ekamūlakādīsu cettha yā pucchā Pāḷiyaṁ āgatā, yā ca na āgatā, tā sabbā heṭṭhā vuttanayānusāreneva veditabbā.

Tikañca Paṭṭhānavaraṁ -pa- cha anulomapaccanīyamhi nayā sugambhīrāti ettha pana heṭṭhā vuttanayeneva dve anulomapaccanīyāni Dhammānulomapaccanīyaṁ Paccayānulomapaccanīyañca. Tattha "kusalā dhammā"ti evaṁ abhidhammamātikāpadehi saṅgahitānaṁ dhammānaṁ "kusalaṁ dhammaṁ paṭicca na kusalo dhammo"ti anulomapaccanīyadesanāvasena pavattaṁ **Dhammānulomapaccanīyaṁ** nāma. "Hetupaccayā na-ārammaṇapaccayā"ti evaṁ catuvīsatiyā paccayesu labbhamānapadānaṁ anulomapaccanīyadesanāvasena pavattaṁ **Paccayānulomapaccanīyaṁ** nāma. Tattha heṭṭhā Aṭṭhakathāyaṁ "tikañca Paṭṭhānavaraṁ -pa- cha anulomapaccanīyamhi nayā sugambhīrā"ti ayaṁ gāthā Dhammānulomapaccanīyaṁ sandhāya vuttā, idha pana ayaṁ gāthā Dhammānulomeyeva Paccayānulomapaccanīyaṁ sandhāya vuttā. Tasmā "cha anulomapaccanīyamhi nayā sugambhīrā"ti Aṭṭhakathāgāthāya Dhammānulomapaccanīye Tikapaṭṭhānādayo cha nayā sugambhīrāti evamattho veditabbo. Imasmiṁ panokāse hetupaccayā nārammaṇapaccayāti evaṁ pavatte Paccayānulomapaccanīye ete Dhammānulomeyeva Tikapaṭṭhānādayo cha nayā sugambhīrāti evamattho veditabbo.

Tesu Anulome Tikapaṭṭhāneyeva Kusalattikamattassa vasena ayaṁ imasmiṁ Paṭiccavārassa Paṇṇattivāre saṅkhipitvā pucchāpabhedo dassito, sesesu pana tikesu sesapaṭṭhānesu ca ekāpi pucchā na dassitā. Tato paresu pana Sahajātavārādīsu Kusalattikassāpi vasena pucchaṁ anuddharitvā labbhamānakavasena vissajjanameva dassitaṁ. "Cha anulomapaccanīyamhi nayā sugambhīrā"ti vacanato pana imasmiṁ Paccayānulomapaccanīye chapi ete paṭṭhānanayā pucchāvasena uddharitvā dassetabbā. Paṭṭhānaṁ vaṇṇayantānañhi ācariyānaṁ bhāro esoti.

သဒ္ဓိံ ယောဇနာဝသေန ဒွါဝီသတိ အနုလောမပစ္စနီယာနီတိ ဧဝံ အနုလောမေ ဝုတ္တေသု သဗ္ဗေသု ဧကမူလကာဒီသု ဧကေကံ ပဒံ ပရိဟာပေတွာ အဝသေသာနံ ဝသေန ပုစ္ဆာဂဏနာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ဧကမူလကာဒီသု စေတ္ထ ယာ ပုစ္ဆာ ပါဠိယံ အာဂတာ၊ ယာ စ န အာဂတာ၊ တာ သဗ္ဗာ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယာနုသာရေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

တိကဉ္စ ပဋ္ဌာနဝရံ။ပ။ ဆ အနုလောမပစ္စနီယမှိ နယာ သုဂမ္ဘီရာတိ ဧတ္ထ ပန ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယေနေဝ ဒွေ အနုလောမပစ္စနီယာနိ ဓမ္မာနုလောမပစ္စနီယံ ပစ္စယာနုလောမပစ္စနီယဉ္စ။ တတ္ထ "ကုသလာ ဓမ္မာ"တိ ဧဝံ အဘိဓမ္မမာတိကာပဒေဟိ သင်္ဂဟိတာနံ ဓမ္မာနံ "ကုသလံ ဓမ္မံ ပဋိစ္စ န ကုသလော ဓမ္မော"တိ အနုလောမပစ္စနီယဒေသနာဝသေန ပဝတ္တံ **ဓမ္မာနုလောမပစ္စနီယံ** နာမ။ "ဟေတုပစ္စယာ နအာရမ္မဏပစ္စယာ"တိ ဧဝံ စတုဝီသတိယာ ပစ္စယေသု လဗ္ဘမာနပဒါနံ အနုလောမပစ္စနီယဒေသနာဝသေန ပဝတ္တံ **ပစ္စယာနုလောမပစ္စနီယံ** နာမ။ တတ္ထ ဟေဋ္ဌာ အဋ္ဌကထာယံ "တိကဉ္စ ပဋ္ဌာနဝရံ။ပ။ ဆ အနုလောမပစ္စနီယမှိ နယာ သုဂမ္ဘီရာ"တိ အယံ ဂါထာ ဓမ္မာနုလောမပစ္စနီယံ သန္ဓာယ ဝုတ္တာ၊ ဣဓ ပန အယံ ဂါထာ ဓမ္မာနုလောမေယေဝ ပစ္စယာနုလောမပစ္စနီယံ သန္ဓာယ ဝုတ္တာ။ တသ္မာ "ဆ အနုလောမပစ္စနီယမှိ နယာ သုဂမ္ဘီရာ"တိ အဋ္ဌကထာဂါထာယ ဓမ္မာနုလောမပစ္စနီယေ တိကပဋ္ဌာနာဒယော ဆ နယာ သုဂမ္ဘီရာတိ ဧဝမတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဣမသ္မိံ ပနောကာသေ ဟေတုပစ္စယာ နာရမ္မဏပစ္စယာတိ ဧဝံ ပဝတ္တေ ပစ္စယာနုလောမပစ္စနီယေ ဧတေ ဓမ္မာနုလောမေယေဝ တိကပဋ္ဌာနာဒယော ဆ နယာ သုဂမ္ဘီရာတိ ဧဝမတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။

တေသု အနုလောမေ တိကပဋ္ဌာနေယေဝ ကုသလတ္တိကမတ္တဿ ဝသေန အယံ ဣမသ္မိံ ပဋိစ္စဝါရဿ ပဏ္ဏတ္တိဝါရေ သင်္ခိပိတွာ ပုစ္ဆာပဘေဒေါ ဒဿိတော၊ သေသေသု ပန တိကေသု သေသပဋ္ဌာနေသု စ ဧကာပိ ပုစ္ဆာ န ဒဿိတာ။ တတော ပရေသု ပန သဟဇာတဝါရာဒီသု ကုသလတ္တိကဿာပိ ဝသေန ပုစ္ဆံ အနုဒ္ဓရိတွာ လဗ္ဘမာနကဝသေန ဝိဿဇ္ဇနမေဝ ဒဿိတံ။ "ဆ အနုလောမပစ္စနီယမှိ နယာ သုဂမ္ဘီရာ"တိ ဝစနတော ပန ဣမသ္မိံ ပစ္စယာနုလောမပစ္စနီယေ ဆပိ ဧတေ ပဋ္ဌာနနယာ ပုစ္ဆာဝသေန ဥဒ္ဓရိတွာ ဒဿေတဗ္ဗာ။ ပဋ္ဌာနံ ဝဏ္ဏယန္တာနဉှိ အာစရိယာနံ ဘာရော ဧသောတိ။

Pucchāvāra 4. Paccanīyānulomavaṇṇanā

49-52. Idāni Paccanīyānulomaṁ hoti, taṁ dassetuṁ **siyā kusalaṁ dhammaṁ paṭicca kusalo dhammo uppajjeyya nahetupaccayā ārammaṇapaccayā**ti-ādi āraddhaṁ. Tattha anulomapaccanīyapucchāhi samappamāṇo eva pucchāparicchedo. Ekamūlakādīsu cettha yā pucchā Pāḷiyaṁ āgatā, yā ca na āgatā, tā sabbā heṭṭhā vuttanayānusāreneva veditabbā.

Tikañca Paṭṭhānavaraṁ -pa- cha Paccanīyānulomamhi nayā sugambhīrāti etthāpi heṭṭhā vuttanayeneva dve Paccayānulomāni Dhammapaccanīyānulomaṁ Paccayapaccanīyānulomañca. Tattha "kusalā dhammā"ti evaṁ abhidhammamātikāpadehi saṅgahitānaṁ dhammānaṁ "nakusalaṁ dhammaṁ paṭicca kusalo dhammo"ti Paccanīyānulomadesanāvasena pavattaṁ **Dhammapaccanīyānulomaṁ** nāma. "Nahetupaccayā ārammaṇapaccayā"ti evaṁ catuvīsatiyā paccayesu labbhamānapadānaṁ Paccayapaccanīyānulomadesanāvasena pavattaṁ **Paccayapaccanīyānulomaṁ** nāma. Tattha heṭṭhā Aṭṭhakathāyaṁ "tikañca Paṭṭhānavaraṁ -pa- cha Paccanīyānulomamhi nayā sugambhīrā"ti ayaṁ gāthā Dhammapaccanīyānulomaṁ sandhāya vuttā, idha pana ayaṁ gāthā Dhammānulomeyeva Paccayapaccanīyānulomaṁ sandhāya vuttā. Tasmā "cha Paccanīyānulomamhi nayā sugambhīrā"ti Aṭṭhakathāya Dhammapaccanīyānulome Tikapaṭṭhānādayo cha nayā sugambhīrāti evamattho veditabbo. Imasmiṁ panokāse nahetupaccayā ārammaṇapaccayāti evaṁ pavatte Paccayapaccanīyānulome ete Dhammānulomeyeva Tikapaṭṭhānādayo cha nayā sugambhīrāti evamattho veditabbo.

Tesu anulomatikapaṭṭhāneyeva Kusalattikamattassapi vasena ayaṁ imasmiṁ Paṭiccavārassa Paṇṇattivāre saṅkhipitvā pucchāpabhedo dassito, sesesu pana tikesu sesapaṭṭhānesu ca ekāpi pucchā na dassitā. Tato paresu pana Sahajātavārādīsu Kusalattikassapi vasena pucchaṁ anuddharitvā labbhamānakavasena vissajjanameva dassitaṁ. "Cha Paccanīyānulomamhi nayā sugambhīrā"ti vacanato pana imasmiṁ Paccayapaccanīyānulome chapi ete paṭṭhānanayā pucchāvasena uddharitvā dassetabbā. Paṭṭhānaṁ vaṇṇayantānañhi ācariyānaṁ bhāro esoti.

Pucchāvāravaṇṇanā niṭṭhitā.

ပုစ္ဆာဝါရ ၄-ပစ္စနီယာနုလောမဝဏ္ဏနာ

၄၉-၅၂။ ဣဒါနိ ပစ္စနီယာနုလောမံ ဟောတိ၊ တံ ဒဿေတုံ **သိယာ ကုသလံ ဓမ္မံ ပဋိစ္စ ကုသလော ဓမ္မော ဥပ္ပဇ္ဇေယျ နဟေတုပစ္စယာ အာရမ္မဏပစ္စယာ**တိအာဒိ အာရဒ္ဓံ။ တတ္ထ အနုလောမပစ္စနီယပုစ္ဆာဟိ သမပ္ပမာဏော ဧဝ ပုစ္ဆာပရိစ္ဆေဒေါ။ ဧကမူလကာဒီသု စေတ္ထ ယာ ပုစ္ဆာ ပါဠိယံ အာဂတာ၊ ယာ စ န အာဂတာ၊ တာ သဗ္ဗာ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယာနုသာရေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

တိကဉ္စ ပဋ္ဌာနဝရံ။ပ။ ဆ ပစ္စနီယာနုလောမမှိ နယာ သုဂမ္ဘီရာတိ ဧတ္ထာပိ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယေနေဝ ဒွေ ပစ္စယာနုလောမာနိ ဓမ္မပစ္စနီယာနုလောမံ ပစ္စယပစ္စနီယာနုလောမဉ္စ။ တတ္ထ "ကုသလာ ဓမ္မာ"တိ ဧဝံ အဘိဓမ္မမာတိကာပဒေဟိ သင်္ဂဟိတာနံ ဓမ္မာနံ "နကုသလံ ဓမ္မံ ပဋိစ္စ ကုသလော ဓမ္မော"တိ ပစ္စနီယာနုလောမဒေသနာဝသေန ပဝတ္တံ **ဓမ္မပစ္စနီယာနုလောမံ** နာမ။ "နဟေတုပစ္စယာ အာရမ္မဏပစ္စယာ"တိ ဧဝံ စတုဝီသတိယာ ပစ္စယေသု လဗ္ဘမာနပဒါနံ ပစ္စယပစ္စနီယာနုလောမဒေသနာဝသေန ပဝတ္တံ **ပစ္စယပစ္စနီယာနုလောမံ** နာမ။ တတ္ထ ဟေဋ္ဌာ အဋ္ဌကထာယံ "တိကဉ္စ ပဋ္ဌာနဝရံ။ပ။ ဆ ပစ္စနီယာနုလောမမှိ နယာ သုဂမ္ဘီရာ"တိ အယံ ဂါထာ ဓမ္မပစ္စနီယာနုလောမံ သန္ဓာယ ဝုတ္တာ၊ ဣဓ ပန အယံ ဂါထာ ဓမ္မာနုလောမေယေဝ ပစ္စယပစ္စနီယာနုလောမံ သန္ဓာယ ဝုတ္တာ။ တသ္မာ "ဆ ပစ္စနီယာနုလောမမှိ နယာ သုဂမ္ဘီရာ"တိ အဋ္ဌကထာယ ဓမ္မပစ္စနီယာနုလောမေ တိကပဋ္ဌာနာဒယော ဆ နယာ သုဂမ္ဘီရာတိ ဧဝမတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဣမသ္မိံ ပနောကာသေ နဟေတုပစ္စယာ အာရမ္မဏပစ္စယာတိ ဧဝံ ပဝတ္တေ ပစ္စယပစ္စနီယာနုလောမေ ဧတေ ဓမ္မာနုလောမေယေဝ တိကပဋ္ဌာနာဒယော ဆ နယာ သုဂမ္ဘီရာတိ ဧဝမတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။

တေသု အနုလောမတိကပဋ္ဌာနေယေဝ ကုသလတ္တိကမတ္တဿပိ ဝသေန အယံ ဣမသ္မိံ ပဋိစ္စဝါရဿ ပဏ္ဏတ္တိဝါရေ သင်္ခိပိတွာ ပုစ္ဆာပဘေဒေါ ဒဿိတော၊ သေသေသု ပန တိကေသု သေသပဋ္ဌာနေသု စ ဧကာပိ ပုစ္ဆာ န ဒဿိတာ။ တတော ပရေသု ပန သဟဇာတဝါရာဒီသု ကုသလတ္တိကဿပိ ဝသေန ပုစ္ဆံ အနုဒ္ဓရိတွာ လဗ္ဘမာနကဝသေန ဝိဿဇ္ဇနမေဝ ဒဿိတံ။ "ဆ ပစ္စနီယာနုလောမမှိ နယာ သုဂမ္ဘီရာ"တိ ဝစနတော ပန ဣမသ္မိံ ပစ္စယပစ္စနီယာနုလောမေ ဆပိ ဧတေ ပဋ္ဌာနနယာ ပုစ္ဆာဝသေန ဥဒ္ဓရိတွာ ဒဿေတဗ္ဗာ။ ပဋ္ဌာနံ ဝဏ္ဏယန္တာနဉှိ အာစရိယာနံ ဘာရော ဧသောတိ။

ပုစ္ဆာဝါရဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

1. Kusalattika 1. Paṭiccavāravaṇṇanā

1. Paccayānuloma 1. Vibhaṅgavāra

53. Idāni yā etā Paṇṇattivāre Kusalattikaṁ nissāya hetupaccayādivasena ekūnapaññāsaṁ ādiṁ katvā nayamattaṁ dassentena aparimāṇā pucchā dassitā, tattha kusalākusalādīnaṁ sahuppattiyā abhāvato yā pucchā “kusalaṁ dhammaṁ paṭicca akusalo dhammo uppajjati hetupaccayā”ti evaṁ vissajjanaṁ na labhanti, tā pahāya yā vissajjanaṁ labhanti, tāyeva vissajjetuṁ ayaṁ **kusalaṁ dhammaṁ paṭicca kusalo dhammo uppajjati hetupaccayā**ti-ādinā nayena Paṭiccavārassa niddesavāro āraddho.

Tattha siyā—sace imā hetupaccayādivasena ekūnapaññāsaṁ pucchā sabbaso vissajjanaṁ na labhanti, atha kasmā dassitā. Nanu yā labhanti, tāyeva dassetabbāti. Āma dassetabbā siyuṁ, tathā dassiyamānā pana sabbesu Tikadukapaṭṭhānādīsu ekekasmiṁ tike duke dukatike tikaduke tikatike dukaduke ca saṅkhepaṁ akatvā dassetabbāyeva bhaveyyuṁ. Kasmā? Yasmā yā Kusalattike labhanti, na tāyeva Vedanāttikādīsu. Dhammānulomapaccanīye ca Tikapaṭṭhāne Vitakkattikapītittikānaṁ vissajjane sabbāpetā vissajjanaṁ labhanti, tasmā ukkaṭṭhaparicchedena ekekasmiṁ tike yattakāhi pucchāhi bhavitabbaṁ, sabbā Kusalattike dassitā. Evaṁ dassitāsu hi yā tattha vissajjanaṁ na labhanti, tā pahāya, yā labhanti, tā vuccamānā sakkā sukhena vijānituṁti sukhena vijānanatthaṁ sabbāpi Kusalattike dassitā. Yā panettha vissajjanaṁ na labhanti, tā pahāya, yā labhanti, tāyeva vissajjitāti veditabbā.

Tattha **kusalaṁ dhammaṁ paṭiccā**ti catubhūmakakusaladhammesu vedanākkhandhādibhedaṁ ekaṁ dhammaṁ paṭicca paṭigantvā sahuppattisaṅkhātena sadisabhāvena patvā, tena saddhiṁ ekato uppattibhāvaṁ[1] upagantvāti attho. **Kusalo dhammo**ti catubhūmakakusaladhammesuyeva saññākkhandhādibhedo eko dhammo. **Uppajjatī**ti uppādato yāva nirodhagamanā uddhaṁ pajjati, nibbattatītipi

1. Pavattibhāvaṁ (Sī, Ka)

၁-ကုသလတ္တိက ၁-ပဋိစ္စဝါရဝဏ္ဏနာ

၁-ပစ္စယာနုလောမ ၁-ဝိဘင်္ဂဝါရ

၅၃။ ဣဒါနိ ယာ ဧတာ ပဏ္ဏတ္တိဝါရေ ကုသလတ္တိကံ နိဿာယ ဟေတုပစ္စယာဒိဝသေန ဧကူနပညာသံ အာဒိံ ကတွာ နယမတ္တံ ဒဿေန္တေန အပရိမာဏာ ပုစ္ဆာ ဒဿိတာ၊ တတ္ထ ကုသလာကုသလာဒီနံ သဟုပ္ပတ္တိယာ အဘာဝတော ယာ ပုစ္ဆာ “ကုသလံ ဓမ္မံ ပဋိစ္စ အကုသလော ဓမ္မော ဥပ္ပဇ္ဇတိ ဟေတုပစ္စယာ”တိ ဧဝံ ဝိဿဇ္ဇနံ န လဗ္ဘန္တိ၊ တာ ပဟာယ ယာ ဝိဿဇ္ဇနံ လဗ္ဘန္တိ၊ တာယေဝ ဝိဿဇ္ဇေတုံ အယံ **ကုသလံ ဓမ္မံ ပဋိစ္စ ကုသလော ဓမ္မော ဥပ္ပဇ္ဇတိ ဟေတုပစ္စယာ**တိအာဒိနာ နယေန ပဋိစ္စဝါရဿ နိဒ္ဒေသဝါရော အာရဒ္ဓေါ။

တတ္ထ သိယာ—သစေ ဣမာ ဟေတုပစ္စယာဒိဝသေန ဧကူနပညာသံ ပုစ္ဆာ သဗ္ဗသော ဝိဿဇ္ဇနံ န လဗ္ဘန္တိ၊ အထ ကသ္မာ ဒဿိတာ။ နနု ယာ လဗ္ဘန္တိ၊ တာယေဝ ဒဿေတဗ္ဗာတိ။ အာမ ဒဿေတဗ္ဗာ သိယုံ၊ တထာ ဒဿိယမာနာ ပန သဗ္ဗေသု တိကဒုကပဋ္ဌာနာဒီသု ဧကေကသ္မိံ တိကေ ဒုကေ ဒုကတိကေ တိကဒုကေ တိကတိကေ ဒုကဒုကေ စ သင်္ခေပံ အကတွာ ဒဿေတဗ္ဗာယေဝ ဘဝေယျုံ။ ကသ္မာ? ယသ္မာ ယာ ကုသလတ္တိကေ လဗ္ဘန္တိ၊ န တာယေဝ ဝေဒနာတ္တိကာဒီသု။ ဓမ္မာနုလောမပစ္စနီယေ စ တိကပဋ္ဌာနေ ဝိတက္ကတ္တိကပီတိတ္တိကာနံ ဝိဿဇ္ဇနေ သဗ္ဗာပေတာ ဝိဿဇ္ဇနံ လဗ္ဘန္တိ၊ တသ္မာ ဥက္ကဋ္ဌပရိစ္ဆေဒေန ဧကေကသ္မိံ တိကေ ယတ္တကာဟိ ပုစ္ဆာဟိ ဘဝိတဗ္ဗံ၊ သဗ္ဗာ ကုသလတ္တိကေ ဒဿိတာ။ ဧဝံ ဒဿိတာသု ဟိ ယာ တတ္ထ ဝိဿဇ္ဇနံ န လဗ္ဘန္တိ၊ တာ ပဟာယ, ယာ လဗ္ဘန္တိ၊ တာ ဝုစ္စမာနာ သက္ကာ သုခေန ဝိဇာနိတုန္တိ သုခေန ဝိဇာနနတ္ထံ သဗ္ဗာပိ ကုသလတ္တိကေ ဒဿိတာ။ ယာ ပနေတ္ထ ဝိဿဇ္ဇနံ န လဗ္ဘန္တိ၊ တာ ပဟာယ, ယာ လဗ္ဘန္တိ၊ တာယေဝ ဝိဿဇ္ဇိတာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

တတ္ထ **ကုသလံ ဓမ္မံ ပဋိစ္စာ**တိ စတုဘူမကကုသလဓမ္မေသု ဝေဒနာက္ခန္ဓာဒိဘေဒံ ဧကံ ဓမ္မံ ပဋိစ္စ ပဋိဂန္တွာ သဟုပ္ပတ္တိသင်္ခါတေန သဒိသဘာဝေန ပတွာ၊ တေန သဒ္ဓိံ ဧကတော ဥပ္ပတ္တိဘာဝံ[1] ဥပဂန္တွာတိ အတ္ထော။ **ကုသလော ဓမ္မော**တိ စတုဘူမကကုသလဓမ္မေသုယေဝ သညာက္ခန္ဓာဒိဘေဒေါ ဧကော ဓမ္မော။ **ဥပ္ပဇ္ဇတီ**တိ ဥပ္ပါဒတော ယာဝ နိရောဓဂမနာ ဥဒ္ဓံ ပဇ္ဇတိ၊ နိဗ္ဗတ္တတီတိပိ

၁-ပဝတ္တိဘာဝံ (သီ၊ က)

attho. Attānaṁ labhati, uppādādayo tayopi khaṇe pāpuṇātīti vuttaṁ hoti. **Hetupaccayā**ti kusalahetunā hetupaccayabhāvaṁ sādhentena.

Evaṁ “uppajjeyyā”ti pucchāya “uppajjatī”ti vissajjanaṁ vatvā idāni yaṁ dhammaṁ paṭicca yo dhammo uppajjati, taṁ dhammaṁ khandhavasena dassetuṁ **kusalaṁ ekaṁ khandhan**ti-ādimāha. Tattha **ekan**ti vedanādīsu catūsu yaṁkiñci ekaṁ. **Tayo khandhā**ti yo yo paccayabhāvena gahito, taṁ taṁ ṭhapetvā avasesā tayo khandhā. **Tayo khandhe**ti vedanādīsu yo eko khandho uppajjatīti gahito, taṁ ṭhapetvā sese tayo. **Dve khandhe**ti vedanāsaññādukādīsu chasu dukesu yekeci dve khandhe paṭicca. **Dve khandhā**ti ye ye paccayabhāvena gahitā, te te ṭhapetvā avasesā dve khandhā kusalahetunā hetupaccayabhāvaṁ sādhentena uppajjantīti attho.

Yasmā pana eko khandho ekasseva dvinnaṁyeva vā, dve vā pana ekasseva paccayo nāma natthi, tasmā “ekaṁ khandhaṁ paṭicca eko khandho, ekaṁ khandhaṁ paṭicca dve khandhā, dve khandhe paṭicca eko khandho”ti na vuttaṁ. **Kusalaṁ dhammaṁ paṭicca abyākato dhammo uppajjatī**ti-ādīsupi vuttanayeneva attho veditabbo. **Cittasamuṭṭhānaṁ rūpan**ti idaṁ paṭiccatthassa sahajātatthattā yaṁ kusalena sahajātañceva hetupaccayañca labhati, taṁ dassetuṁ vuttaṁ. Paratopi evarūpesu ṭhānesu ayameva nayo.

Vipākābyākataṁ kiriyābyākatanti ettha hetupaccayābhāvato ahetukaṁ, rūpena saddhiṁ anuppattito āruppavipākañca na gahetabbaṁ. **Paṭisandhikkhaṇe**ti kaṭattārūpasaṅkhātassa abyākatassa abyākataṁ paṭicca uppattidassanatthaṁ vuttaṁ. **Vipākābyākatan**ti tasmiṁ khaṇe vijjamānabyākatavasena vuttaṁ. [1]**Khandhe paṭicca vatthu, vatthuṁ paṭiccakhandhā**ti idaṁ kaṭattārūpaggahaṇena vatthumhi gahitepi vatthuṁ paṭicca khandhānaṁ uppattidassanatthaṁ vuttaṁ[1].

Ekaṁ mahābhūtanti-ādi rūpābyākataṁ paṭicca rūpābyākatassa uppattidassanatthaṁ vuttaṁ. **Ekaṁ khandhan**ti-ādīsu vuttanayeneva panettha atthayojanā veditabbā. Evaṁ rūpābyākatamhi bhūte paṭicca bhūtānaṁ uppattiṁ vatvā idāni

1-1. Khandhe paṭicca vatthunti idaṁ kaṭattārūpaggahaṇena vatthumhi gahitepi khandhe paṭicca vatthuno uppattidassanatthaṁ vuttaṁ. Vatthuṁ paṭicca khandhāti vatthuṁ paṭicca khandhānaṁ uppattidassanatthaṁ vuttaṁ (Syā)

အတ္ထော။ အတ္တာနံ လဘတိ၊ ဥပ္ပါဒါဒယော တယောပိ ခဏေ ပါပုဏာတီတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **ဟေတုပစ္စယာ**တိ ကုသလဟေတုနာ ဟေတုပစ္စယဘာဝံ သာဓေန္တေန။

ဧဝံ “ဥပ္ပဇ္ဇေယျာ”တိ ပုစ္ဆာယ “ဥပ္ပဇ္ဇတီ”တိ ဝိဿဇ္ဇနံ ဝတွာ ဣဒါနိ ယံ ဓမ္မံ ပဋိစ္စ ယော ဓမ္မော ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ တံ ဓမ္မံ ခန္ဓဝသေန ဒဿေတုံ **ကုသလံ ဧကံ ခန္ဓ**န္တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **ဧက**န္တိ ဝေဒနာဒီသု စတူသု ယံကိဉ္စိ ဧကံ။ **တယော ခန္ဓာ**တိ ယော ယော ပစ္စယဘာဝေန ဂဟိတော၊ တံ တံ ဌပေတွာ အဝသေသာ တယော ခန္ဓာ။ **တယော ခန္ဓေ**တိ ဝေဒနာဒီသု ယော ဧကော ခန္ဓော ဥပ္ပဇ္ဇတီတိ ဂဟိတော၊ တံ ဌပေတွာ သေသေ တယော။ **ဒွေ ခန္ဓေ**တိ ဝေဒနာသညာဒုကာဒီသု ဆသု ဒုကေသု ယေကေစိ ဒွေ ခန္ဓေ ပဋိစ္စ။ **ဒွေ ခန္ဓာ**တိ ယေ ယေ ပစ္စယဘာဝေန ဂဟိတာ၊ တေ တေ ဌပေတွာ အဝသေသာ ဒွေ ခန္ဓာ ကုသလဟေတုနာ ဟေတုပစ္စယဘာဝံ သာဓေန္တေန ဥပ္ပဇ္ဇန္တီတိ အတ္ထော။

ယသ္မာ ပန ဧကော ခန္ဓော ဧကဿေဝ ဒွိန္နံယေဝ ဝါ, ဒွေ ဝါ ပန ဧကဿေဝ ပစ္စယော နာမ နတ္ထိ၊ တသ္မာ “ဧကံ ခန္ဓံ ပဋိစ္စ ဧကော ခန္ဓော, ဧကံ ခန္ဓံ ပဋိစ္စ ဒွေ ခန္ဓာ, ဒွေ ခန္ဓေ ပဋိစ္စ ဧကော ခန္ဓော”တိ န ဝုတ္တံ။ **ကုသလံ ဓမ္မံ ပဋိစ္စ အဗျာကတော ဓမ္မော ဥပ္ပဇ္ဇတီ**တိအာဒီသုပိ ဝုတ္တနယေနေဝ အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။ **စိတ္တသမုဋ္ဌာနံ ရူပ**န္တိ ဣဒံ ပဋိစ္စတ္ထဿ သဟဇာတတ္ထတ္တာ ယံ ကုသလေန သဟဇာတဉ္စေဝ ဟေတုပစ္စယဉ္စ လဘတိ၊ တံ ဒဿေတုံ ဝုတ္တံ။ ပရတောပိ ဧဝရူပေသု ဌာနေသု အယမေဝ နယော။

ဝိပါကာဗျာကတံ ကိရိယာဗျာကတန္တိ ဧတ္ထ ဟေတုပစ္စယာဘာဝတော အဟေတုကံ, ရူပေန သဒ္ဓိံ အနုပ္ပတ္တိတော အာရုပ္ပဝိပါကဉ္စ န ဂဟေတဗ္ဗံ။ **ပဋိသန္ဓိက္ခဏေ**တိ ကဋတ္တာရူပသင်္ခါတဿ အဗျာကတဿ အဗျာကတံ ပဋိစ္စ ဥပ္ပတ္တိဒဿနတ္ထံ ဝုတ္တံ။ **ဝိပါကာဗျာကတ**န္တိ တသ္မိံ ခဏေ ဝိဇ္ဇမာနာဗျာကတဝသေန ဝုတ္တံ။ [၁]**ခန္ဓေ ပဋိစ္စ ဝတ္ထု၊ ဝတ္ထုံ ပဋိစ္စ ခန္ဓာ**တိ ဣဒံ ကဋတ္တာရူပဂ္ဂဟဏေန ဝတ္ထုမှိ ဂဟိတေပိ ဝတ္ထုံ ပဋိစ္စ ခန္ဓာနံ ဥပ္ပတ္တိဒဿနတ္ထံ ဝုတ္တံ[၁]။

ဧကံ မဟာဘူတန္တိအာဒိ ရူပါဗျာကတံ ပဋိစ္စ ရူပါဗျာကတဿ ဥပ္ပတ္တိဒဿနတ္ထံ ဝုတ္တံ။ **ဧကံ ခန္ဓ**န္တိအာဒီသု ဝုတ္တနယေနေဝ ပနေတ္ထ အတ္ထယောဇနာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ဧဝံ ရူပါဗျာကတမှိ ဘူတေ ပဋိစ္စ ဘူတာနံ ဥပ္ပတ္တိံ ဝတွာ ဣဒါနိ

၁-၁- ခန္ဓေ ပဋိစ္စ ဝတ္ထုန္တိ ဣဒံ ကဋတ္တာရူပဂ္ဂဟဏေန ဝတ္ထုမှိ ဂဟိတေပိ ခန္ဓေ ပဋိစ္စ ဝတ္ထုနော ဥပ္ပတ္တိဒဿနတ္ထံ ဝုတ္တံ။ ဝတ္ထုံ ပဋိစ္စ ခန္ဓာတိ ဝတ္ထုံ ပဋိစ္စ ခန္ဓာနံ ဥပ္ပတ္တိဒဿနတ္ထံ ဝုတ္တံ (သျာ)

bhūte paṭicca upādārūpānaṁ uppattiṁ dassetuṁ **mahābhūte paṭicca cittasamuṭṭhānan**ti-ādi vuttaṁ. Evaṁ sante upādārūpanti ettakameva vattabbaṁ, itaradvayaṁ kasmā vuttanti?. Mahābhūtepi paṭicca uppattidassanatthaṁ. Yañhi heṭṭhā "cittasamuṭṭhānañca rūpaṁ kaṭattā ca rūpan"ti dassitaṁ, taṁ na kevalaṁ khandheyeva ca paṭicca uppajjati, mahābhūtepi pana paṭicca uppajjatīti dassanatthamidaṁ vuttanti veditabbaṁ. Tattha cittasamuṭṭhānaṁ pavatteyeva, kaṭattārūpaṁ paṭisandhiyampi. **Upādārūpan**ti tasseva ubhayassa visesanaṁ.

Kusale khandhe ca mahābhūte ca paṭiccāti ettha cittasamuṭṭhānāva mahābhūtā gahitā. **Cittasamuṭṭhānaṁ rūpan**ti ettha pana bhūtarūpampi upādārūpampi gahitaṁ. "Ekaṁ mahābhūtaṁ paṭicca tayo mahābhūtā"ti-ādinā nayena hi bhūtarūpampi khandhe ca mahābhūte ca paṭicca uppajjati. **Mahābhūte paṭicca upādārūpan**ti vuttanayena upādārūpampi. **Akusalañca abyākatañcā**ti pañhāvissajjanesupi eseva nayo. Evaṁ hetupaccaye nava pucchā vissajjitā. Etāyeva hi ettha labbhanti, sesā cattālīsa moghapucchāti na vissajjitā. Iminā upāyena ārammaṇapaccayādīsupi pucchāvissajjanānaṁ attho veditabbo. Tattha tattha pana vicāretabbayuttakameva vicārayissāma.

54. Ārammaṇapaccaye tāva rūpassa ārammaṇapaccayavasena anuppattito tāsu navasu rūpamissakā pahāya tissova pucchā vissajjitā. Teneva ca kāraṇena "vatthuṁ paṭicca khandhā"ti vatvā "khandhe paṭicca vatthū"ti na vuttaṁ. Na hi taṁ ārammaṇapaccayena uppajjati.

55. Adhipatipaccaye **vipākābyākatan**ti lokuttarameva sandhāya vuttaṁ. Tenevettha "paṭisandhikkhaṇe"ti na gahitaṁ. Sesaṁ hetupaccayasadisameva.

56. Anantarasamanantaresupi rūpaṁ na labbhatīti ārammaṇapaccaye viya tissova pucchā.

57. Sahajātapaccaye **paṭisandhikkhaṇe**ti pañcavokāre paṭisandhivasena vuttaṁ. Heṭṭhā pana paccayavibhaṅge "okkantikkhaṇe"ti āgataṁ. Tampi iminā saddhiṁ atthato ekaṁ, byañjanamattameva hettha nānanti. Apica "tiṇṇaṁ sannipātā

ဘူတေ ပဋိစ္စ ဥပါဒါရူပါနံ ဥပ္ပတ္တိံ ဒဿေတုံ **မဟာဘူတေ ပဋိစ္စ စိတ္တသမုဋ္ဌာနန္တိ**-အာဒိ ဝုတ္တံ။ ဧဝံ သန္တေ ဥပါဒါရူပန္တိ ဧတ္တကမေဝ ဝတ္တဗ္ဗံ၊ ဣတရဒွယံ ကသ္မာ ဝုတ္တန္တိ?။ မဟာဘူတေပိ ပဋိစ္စ ဥပ္ပတ္တိဒဿနတ္ထံ။ ယဉှိ ဟေဋ္ဌာ "စိတ္တသမုဋ္ဌာနဉ္စ ရူပံ ကဋတ္တာ စ ရူပ"န္တိ ဒဿိတံ၊ တံ န ကေဝလံ ခန္ဓေယေဝ စ ပဋိစ္စ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ မဟာဘူတေပိ ပန ပဋိစ္စ ဥပ္ပဇ္ဇတီတိ ဒဿနတ္ထမိဒံ ဝုတ္တန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ တတ္ထ စိတ္တသမုဋ္ဌာနံ ပဝတ္တေယေဝ၊ ကဋတ္တာရူပံ ပဋိသန္ဓိယမ္ပိ။ **ဥပါဒါရူပ**န္တိ တဿေဝ ဥဘယဿ ဝိသေသနံ။

ကုသလေ ခန္ဓေ စ မဟာဘူတေ စ ပဋိစ္စာတိ ဧတ္ထ စိတ္တသမုဋ္ဌာနာဝ မဟာဘူတာ ဂဟိတာ။ **စိတ္တသမုဋ္ဌာနံ ရူပ**န္တိ ဧတ္ထ ပန ဘူတရူပမ္ပိ ဥပါဒါရူပမ္ပိ ဂဟိတံ။ "ဧကံ မဟာဘူတံ ပဋိစ္စ တယော မဟာဘူတာ"တိအာဒိနာ နယေန ဟိ ဘူတရူပမ္ပိ ခန္ဓေ စ မဟာဘူတေ စ ပဋိစ္စ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ **မဟာဘူတေ ပဋိစ္စ ဥပါဒါရူပ**န္တိ ဝုတ္တနယေန ဥပါဒါရူပမ္ပိ။ **အကုသလဉ္စ အဗျာကတဉ္စာ**တိ ပဉှာဝိဿဇ္ဇနေသုပိ ဧသေဝ နယော။ ဧဝံ ဟေတုပစ္စယေ နဝ ပုစ္ဆာ ဝိဿဇ္ဇိတာ။ ဧတာယေဝ ဟိ ဧတ္ထ လဗ္ဘန္တိ၊ သေသာ စတ္တာလီသ မောဃပုစ္ဆာတိ န ဝိဿဇ္ဇိတာ။ ဣမိနာ ဥပါယေန အာရမ္မဏပစ္စယာဒီသုပိ ပုစ္ဆာဝိဿဇ္ဇနာနံ အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။ တတ္ထ တတ္ထ ပန ဝိစာရေတဗ္ဗယုတ္တကမေဝ ဝိစာရယိဿာမ။

၅၄။ အာရမ္မဏပစ္စယေ တာဝ ရူပဿ အာရမ္မဏပစ္စယဝသေန အနုပ္ပတ္တိတော တာသု နဝသု ရူပမိဿကာ ပဟာယ တိဿောဝ ပုစ္ဆာ ဝိဿဇ္ဇိတာ။ တေနေဝ စ ကာရဏေန "ဝတ္ထုံ ပဋိစ္စ ခန္ဓာ"တိ ဝတွာ "ခန္ဓေ ပဋိစ္စ ဝတ္ထူ"တိ န ဝုတ္တံ။ န ဟိ တံ အာရမ္မဏပစ္စယေန ဥပ္ပဇ္ဇတိ။

၅၅။ အဓိပတိပစ္စယေ **ဝိပါကာဗျာကတ**န္တိ လောကုတ္တရမေဝ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ။ တေနေဝေတ္ထ "ပဋိသန္ဓိက္ခဏေ"တိ န ဂဟိတံ။ သေသံ ဟေတုပစ္စယ-သဒိသမေဝ။

၅၆။ အနန္တရသမနန္တရေသုပိ ရူပံ န လဗ္ဘတီတိ အာရမ္မဏပစ္စယေ ဝိယ တိဿောဝ ပုစ္ဆာ။

၅၇။ သဟဇာတပစ္စယေ **ပဋိသန္ဓိက္ခဏေ**တိ ပဉ္စဝေါကာရေ ပဋိသန္ဓိဝသေန ဝုတ္တံ။ ဟေဋ္ဌာ ပန ပစ္စယဝိဘင်္ဂေ "ဩက္ကန္တိက္ခဏေ"တိ အာဂတံ။ တမ္ပိ ဣမိနာ သဒ္ဓိံ အတ္ထတော ဧကံ၊ ဗျဉ္ဇနမတ္တမေဝ ဟေတ္ထ နာနန္တိ။ အပိစ "တိဏ္ဏံ သန္နိပါတာ

gabbhassa avakkanti hotī"ti[1] vacanato **okkantī**ti pañcavokārapaṭisandhiyāvetaṁ nāmaṁ. **Paṭisandhī**ti sabbabhavasādhāraṇaṁ, idha pana "kaṭattā ca rūpan"ti-ādivacanato pañcavokārapaṭisandhiyeva adhippetā. Sā hi rūpassapi arūpassapi paccayabhāvañceva paccayuppannabhāvañca saṅgaṇhāti, tasmā paripuṇṇavissajjanā hotīti gahitā. **Bāhiraṁ ekaṁ mahābhūtan**ti anindriyabaddhesu pathavīpāsāṇādīsu mahābhūtaṁ sandhāya vuttaṁ. Paccayavibhaṅgavārasmiñhi cattāro mahābhūtāti ajjhattikañca bāhirañca ekato katvā gahitaṁ. Saṅkhepadesanā hi sā. Ayaṁ pana vitthāradesanā, tasmā sabbaṁ vibhajitvā dassento "bāhiraṁ ekaṁ mahābhūtan"ti-ādimāha. **Asaññasattānaṁ ekaṁ mahābhūtaṁ paṭiccā**ti dvisantatisamuṭṭhānabhūtavasena vuttaṁ. **Mahābhūte paṭicca kaṭattārūpan**ti idaṁ pana kammasamuṭṭhānavaseneva vuttaṁ. **Upādārūpan**ti utusamuṭṭhānavaseneva.

58. Aññamaññapaccaye **khandhe paṭicca vatthu, vatthuṁ paṭicca khandhā**ti catunnampi khandhānaṁ ekato vatthunā aññamaññapaccayataṁ dassetuṁ vuttaṁ.

59. Nissayapaccaye yasmā paṭiccattho nāma sahajātattho, tasmā yā heṭṭhā paccayavibhaṅgavāre cakkhāyatanādīnaṁ nissayapaccayatā dassitā, na sā gahitā. Cakkhāyatanādīni hi purejātāni hutvā paccayā honti, idha sahajātameva labbhati. Teneva vuttaṁ "nissayapaccayo sahajātapaccayasadiso"ti.

60. Upanissayapaccaye rūpassa upanissayapaccayābhāvā tīṇeva vissajjanāni labbhanti, tena vuttaṁ "ārammaṇapaccayasadisan"ti. Tattha kiñcāpi na sabbe kusalākusalābyākatā ārammaṇūpanissayaṁ labhanti, ye pana labhanti, tesaṁ vasenetaṁ vuttanti veditabbaṁ.

61. Purejātapaccaye **vatthuṁ purejātapaccayā**ti vatthuṁ paṭicca vatthunā purejātapaccayataṁ sādhentena uppajjantīti attho. **Vipākābyākataṁ ekaṁ khandhan**ti ettha yaṁ vipākābyākatassa vatthu okkantikkhaṇe sahajātapaccayo hoti, taṁ purejātapaccayabhājaniyattā idha na gahetabbaṁ. Yepi

1. Ma 1. 332 piṭṭhe.

ဂဗ္ဘဿ အဝက္ကန္တိ ဟောတီ''တိ[၁] ဝစနတော **ဩက္ကန္တီ**တိ ပဉ္စဝေါကာရပဋိသန္ဓိယာဝေတံ နာမံ။ **ပဋိသန္ဓီ**တိ သဗ္ဗဘဝသာဓာရဏံ၊ ဣဓ ပန "ကဋတ္တာ စ ရူပ''န္တိအာဒိဝစနတော ပဉ္စဝေါကာရပဋိသန္ဓိယေဝ အဓိပ္ပေတာ။ သာ ဟိ ရူပဿပိ အရူပဿပိ ပစ္စယဘာဝဉ္စေဝ ပစ္စယုပ္ပန္နဘာဝဉ္စ သင်္ဂဏှာတိ၊ တသ္မာ ပရိပုဏ္ဏဝိဿဇ္ဇနာ ဟောတီတိ ဂဟိတာ။ **ဗာဟိရံ ဧကံ မဟာဘူတန္တိ** အနိန္ဒြိယဗဒ္ဓေသု ပထဝီပါသာဏာဒီသု မဟာဘူတံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ။ ပစ္စယဝိဘင်္ဂဝါရသ္မိဉှိ စတ္တာရော မဟာဘူတာတိ အဇ္ဈတ္တိကဉ္စ ဗာဟိရဉ္စ ဧကတော ကတွာ ဂဟိတံ။ သင်္ခေပဒေသနာ ဟိ သာ။ အယံ ပန ဝိတ္ထာရဒေသနာ၊ တသ္မာ သဗ္ဗံ ဝိဘဇိတွာ ဒဿေန္တော "ဗာဟိရံ ဧကံ မဟာဘူတ''န္တိအာဒိမာဟ။ **အသညသတ္တာနံ ဧကံ မဟာဘူတံ ပဋိစ္စာ**တိ ဒွိသန္တတိသမုဋ္ဌာနဘူတဝသေန ဝုတ္တံ။ **မဟာဘူတေ ပဋိစ္စ ကဋတ္တာရူပ**န္တိ ဣဒံ ပန ကမ္မသမုဋ္ဌာနဝသေနေဝ ဝုတ္တံ။ **ဥပါဒါရူပ**န္တိ ဥတုသမုဋ္ဌာနဝသေနေဝ။

၅၈။ အညမညပစ္စယေ **ခန္ဓေ ပဋိစ္စ ဝတ္ထု၊ ဝတ္ထုံ ပဋိစ္စ ခန္ဓာ**တိ စတုန္နမ္ပိ ခန္ဓာနံ ဧကတော ဝတ္ထုနာ အညမညပစ္စယတံ ဒဿေတုံ ဝုတ္တံ။

၅၉။ နိဿယပစ္စယေ ယသ္မာ ပဋိစ္စတ္ထော နာမ သဟဇာတတ္ထော၊ တသ္မာ ယာ ဟေဋ္ဌာ ပစ္စယဝိဘင်္ဂဝါရေ စက္ခာယတနာဒီနံ နိဿယပစ္စယတာ ဒဿိတာ၊ န သာ ဂဟိတာ။ စက္ခာယတနာဒီနိ ဟိ ပုရေဇာတာနိ ဟုတွာ ပစ္စယာ ဟောန္တိ၊ ဣဓ သဟဇာတမေဝ လဗ္ဘတိ။ တေနေဝ ဝုတ္တံ "နိဿယပစ္စယော သဟဇာတပစ္စယသဒိသော''တိ။

၆၀။ ဥပနိဿယပစ္စယေ ရူပဿ ဥပနိဿယပစ္စယာဘာဝါ တီဏေဝ ဝိဿဇ္ဇနာနိ လဗ္ဘန္တိ၊ တေန ဝုတ္တံ "အာရမ္မဏပစ္စယသဒိသ''န္တိ။ တတ္ထ ကိဉ္စာပိ န သဗ္ဗေ ကုသလာကုသလာဗျာကတာ အာရမ္မဏူပနိဿယံ လဘန္တိ၊ ယေ ပန လဘန္တိ၊ တေသံ ဝသေနေတံ ဝုတ္တန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

၆၁။ ပုရေဇာတပစ္စယေ **ဝတ္ထုံ ပုရေဇာတပစ္စယာ**တိ ဝတ္ထုံ ပဋိစ္စ ဝတ္ထုနာ ပုရေဇာတပစ္စယတံ သာဓေန္တေန ဥပ္ပဇ္ဇန္တီတိ အတ္ထော။ **ဝိပါကာဗျာကတံ ဧကံ ခန္ဓ**န္တိ ဧတ္ထ ယံ ဝိပါကာဗျာကတဿ ဝတ္ထု ဩက္ကန္တိက္ခဏေ သဟဇာတပစ္စယော ဟောတိ၊ တံ ပုရေဇာတပစ္စယဘာဇနိယတ္တာ ဣဓ န ဂဟေတဗ္ဗံ။ ယေပိ

၁-မ ၁-၃၃၂-ပိဋ္ဌေ။

kusalādayo āruppe purejātapaccayaṁ na labhanti, tepi purejātapaccayabhājaniyatoyeva idha na gahetabbā. Ārammaṇaṁ pana niyamato purejātapaccayabhāvaṁ na labhati. Rūpāyatanādīni hi cakkhuviññāṇādīnaṁyeva purejātapaccayataṁ sādhenti, manoviññāṇadhātuyā atītānāgatānipi ārammaṇaṁ[1] hontiyeva. Tasmā idha na gahitaṁ. Khandhavasena hi ayaṁ desanā, na viññāṇadhātuvasena. "Vipākābyākataṁ ekaṁ khandhan"ti desanāya ca sabbāpi viññāṇadhātuyo gahitā, na cakkhuviññāṇadhātu-ādayo evāti.

Pacchājāto kusalākusalānaṁ paccayo na hoti, abyākatassapi upatthambhakova na janako, tasmā "uppajjati pacchājātapaccayā"ti evaṁ vattabbo ekadhammopi natthīti pacchājātapaccayavasena vissajjanaṁ na kataṁ.

62. Āsevanapaccaye kāmaṁ sabbā kiriyā āsevanapaccayaṁ na labhanti, labbhamānavasena pana "kiriyābyākatan"ti vuttaṁ. Tasmā javanakiriyāvettha gahitāti veditabbā.

63. Kammapaccaye kusalākusalesu ekakkhaṇiko kammapaccayo veditabbo, tathā kiriyābyākate. Vipākābyākate pana nānākkhaṇikopi, tathā paṭisandhikkhaṇe mahābhūtānaṁ. Cittasamuṭṭhānānaṁ pana ekakkhaṇiko. Kaṭattārūpānaṁ nānākkhaṇikova, tathā asaññasattarūpānaṁ. Kaṭattārūpaṁ panettha jīvitindriyaṁ. Sesaṁ na ekantato kammasamuṭṭhānattā upādārūpanti vuttaṁ. Evaṁ santepi idha kammasamuṭṭhānameva adhippetaṁ.

64. Vipākapaccaye kusalākusalaṁ kiriyañca na labbhatīti abyākatavaseneva vissajjanaṁ kataṁ. **Cittasamuṭṭhānan**ti vipākacittasamuṭṭhānameva. **Kaṭattārūpan**ti yathālābhavasena indriyarūpañca vatthurūpañca. **Upādārūpan**ti tadavasesaṁ tasmiṁ samaye vijjamānakaṁ upādārūpaṁ.

65. Āhārapaccaye sabbesampi kusalādīnaṁ khandhānaṁ cittasamuṭṭhānarūpassa ca arūpāhāravasena uppatti veditabbā, tathā paṭisandhikkhaṇe mahābhūtānaṁ. **Cittasamuṭṭhānan**ti bhavaṅgādicittasamuṭṭhānaṁ. **Āhārasamuṭṭhānan**ti

1. Ārammaṇāni (Syā)

ကုသလာဒယော အာရုပ္ပေ ပုရေဇာတပစ္စယံ န လဘန္တိ၊ တေပိ ပုရေဇာတပစ္စယဘာဇနိယတောယေဝ ဣဓ န ဂဟေတဗ္ဗာ။ အာရမ္မဏံ ပန နိယမတော ပုရေဇာတပစ္စယဘာဝံ န လဘတိ။ ရူပါယတနာဒီနိ ဟိ စက္ခုဝိညာဏာဒီနံယေဝ ပုရေဇာတပစ္စယတံ သာဓေန္တိ၊ မနောဝိညာဏဓာတုယာ အတီတာနာဂတာနိပိ အာရမ္မဏံ[1] ဟောန္တိယေဝ။ တသ္မာ ဣဓ န ဂဟိတံ။ ခန္ဓဝသေန ဟိ အယံ ဒေသနာ, န ဝိညာဏဓာတုဝသေန။ "ဝိပါကာဗျာကတံ ဧကံ ခန္ဓ"န္တိ ဒေသနာယ စ သဗ္ဗာပိ ဝိညာဏဓာတုယော ဂဟိတာ၊ န စက္ခုဝိညာဏဓာတုအာဒယော ဧဝါတိ။

ပစ္ဆာဇာတော ကုသလာကုသလာနံ ပစ္စယော န ဟောတိ၊ အဗျာကတဿပိ ဥပတ္ထမ္ဘကောဝ န ဇနကော၊ တသ္မာ "ဥပ္ပဇ္ဇတိ ပစ္ဆာဇာတပစ္စယာ"တိ ဧဝံ ဝတ္တဗ္ဗော ဧကဓမ္မောပိ နတ္ထီတိ ပစ္ဆာဇာတပစ္စယဝသေန ဝိဿဇ္ဇနံ န ကတံ။

၆၂။ အာသေဝနပစ္စယေ ကာမံ သဗ္ဗာ ကိရိယာ အာသေဝနပစ္စယံ န လဘန္တိ၊ လဗ္ဘမာနဝသေန ပန "ကိရိယာဗျာကတ"န္တိ ဝုတ္တံ။ တသ္မာ ဇဝနကိရိယာဝေတ္ထ ဂဟိတာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

၆၃။ ကမ္မပစ္စယေ ကုသလာကုသလေသု ဧကက္ခဏိကော ကမ္မပစ္စယော ဝေဒိတဗ္ဗော၊ တထာ ကိရိယာဗျာကတေ။ ဝိပါကာဗျာကတေ ပန နာနာက္ခဏိကောပိ၊ တထာ ပဋိသန္ဓိက္ခဏေ မဟာဘူတာနံ။ စိတ္တသမုဋ္ဌာနာနံ ပန ဧကက္ခဏိကော။ ကဋတ္တာရူပါနံ နာနာက္ခဏိကောဝ၊ တထာ အသညသတ္တရူပါနံ။ ကဋတ္တာရူပံ ပနေတ္ထ ဇီဝိတိန္ဒြိယံ။ သေသံ န ဧကန္တတော ကမ္မသမုဋ္ဌာနတ္တာ ဥပါဒါရူပန္တိ ဝုတ္တံ။ ဧဝံ သန္တေပိ ဣဓ ကမ္မသမုဋ္ဌာနမေဝ အဓိပ္ပေတံ။

၆၄။ ဝိပါကပစ္စယေ ကုသလာကုသလံ ကိရိယဉ္စ န လဗ္ဘတီတိ အဗျာကတဝသေနေဝ ဝိဿဇ္ဇနံ ကတံ။ **စိတ္တသမုဋ္ဌာန**န္တိ ဝိပါကစိတ္တသမုဋ္ဌာနမေဝ။ **ကဋတ္တာရူပ**န္တိ ယထာလာဘဝသေန ဣန္ဒြိယရူပဉ္စ ဝတ္ထုရူပဉ္စ။ **ဥပါဒါရူပ**န္တိ တဒဝသေသံ တသ္မိံ သမယေ ဝိဇ္ဇမာနကံ ဥပါဒါရူပံ။

၆၅။ အာဟာရပစ္စယေ သဗ္ဗေသမ္ပိ ကုသလာဒီနံ ခန္ဓာနံ စိတ္တသမုဋ္ဌာနရူပဿ စ အရူပါဟာရဝသေန ဥပ္ပတ္တိ ဝေဒိတဗ္ဗာ၊ တထာ ပဋိသန္ဓိက္ခဏေ မဟာဘူတာနံ။ **စိတ္တသမုဋ္ဌာန**န္တိ ဘဝင်္ဂါဒိစိတ္တသမုဋ္ဌာနံ။ **အာဟာရသမုဋ္ဌာန**န္တိ

၁-အာရမ္မဏာနိ (သျာ)

kabaḷīkārāhārasamuṭṭhānaṁ. **Cittasamuṭṭhānan**ti kusalākusalacittasamuṭṭhānameva. Paccayavibhaṅgavāre āhārapaṭipāṭiyā paṭhamaṁ kabaḷīkāro āhāro dassito, idha pana kusalaṁ dhammanti pucchāvasena paṭhamaṁ arūpāhārā dassitāti veditabbā.

66. Indriyapaccaye paccayavibhaṅge indriyapaṭipāṭiyā paṭhamaṁ cakkhundriyādīni dassitāni, idha pana kusalādipucchāvasena paṭhamaṁ arūpindriyānaṁ paccayatā dassitā. Tattha kusalādīsu yathālābhavasena arūpindriyā gahetabbā. Asaññasattānaṁ bhūtarūpesupi jīvitindriyanti.

67. Jhānamaggapaccayesu hetupaccayasadisameva vissajjanaṁ, tenevettha "hetupaccayasadisan"ti vuttaṁ.

68. Sampayuttapaccaye vissajjanaṁ ārammaṇapaccayagatikaṁ, tenevettha "ārammaṇapaccayasadisan"ti vuttaṁ.

69. Vippayuttapaccaye **vatthuṁ vippayuttapaccayā**ti vatthuṁ paṭicca vippayuttapaccayā, vatthunā vippayuttapaccayataṁ sādhentena uppajjantīti attho. **Khandhe vippayuttapaccayā**ti khandhe paṭicca vippayuttapaccayā, khandhehi vippayuttapaccayataṁ sādhentehi uppajjatīti attho. **Khandhā vatthuṁ vippayuttapaccayā**ti vatthuṁ paṭicca khandhā vippayuttapaccayā, vatthunā vippayuttapaccayataṁ sādhentena uppajjantīti attho. **Cittasamuṭṭhānarūpaṁ khandhe vippayuttapaccayā**ti khandhe paṭicca vippayuttapaccayā, cittasamuṭṭhānaṁ rūpaṁ khandhehi vippayuttapaccayataṁ sādhentehi uppajjatīti attho. Sesavissajjanesupi **vatthuṁ vippayuttapaccayā**ti-ādīsupi vuttanayenevattho veditabbo. Vipākābyākate cettha vatthuggahaṇena cakkhādīni saṅgahitabbāni. **Ekaṁ mahābhūtan**ti-ādi rūpābyākatassa paccayabhāvaṁ dassetuṁ vuttaṁ. **Cittasamuṭṭhānan**ti abyākatacittasamuṭṭhānampi kusalākusalacittasamuṭṭhānampi.

70. Atthipaccaye sabbaṁ sahajātapaccayagatikaṁ. Tenevettha "sahajātapaccayasadisan"ti vuttaṁ.

71-72. Natthivigatā ārammaṇapaccayagatikā, avigataṁ sahajātagatikaṁ. Tenevettha "ārammaṇapaccayasadisaṁ, sahajātapaccayasadisan"ti

ကဗဠီကာရာဟာရသမုဋ္ဌာနံ။ **စိတ္တသမုဋ္ဌာန**န္တိ ကုသလာကုသလစိတ္တသမုဋ္ဌာနမေဝ။ ပစ္စယဝိဘင်္ဂဝါရေ အာဟာရပဋိပါဋိယာ ပဌမံ ကဗဠီကာရော အာဟာရော ဒဿိတော၊ ဣဓ ပန ကုသလံ ဓမ္မန္တိ ပုစ္ဆာဝသေန ပဌမံ အရူပါဟာရာ ဒဿိတာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

၆၆။ ဣန္ဒြိယပစ္စယေ ပစ္စယဝိဘင်္ဂေ ဣန္ဒြိယပဋိပါဋိယာ ပဌမံ စက္ခုန္ဒြိယာဒီနိ ဒဿိတာနိ၊ ဣဓ ပန ကုသလာဒိပုစ္ဆာဝသေန ပဌမံ အရူပိန္ဒြိယာနံ ပစ္စယတာ ဒဿိတာ။ တတ္ထ ကုသလာဒီသု ယထာလာဘဝသေန အရူပိန္ဒြိယာ ဂဟေတဗ္ဗာ။ အသညသတ္တာနံ ဘူတရူပေသုပိ ဇီဝိတိန္ဒြိယန္တိ။

၆၇။ ဈာနမဂ္ဂပစ္စယေသု ဟေတုပစ္စယသဒိသမေဝ ဝိဿဇ္ဇနံ၊ တေနေဝေတ္ထ "ဟေတုပစ္စယသဒိသ"န္တိ ဝုတ္တံ။

၆၈။ သမ္ပယုတ္တပစ္စယေ ဝိဿဇ္ဇနံ အာရမ္မဏပစ္စယဂတိကံ၊ တေနေဝေတ္ထ "အာရမ္မဏပစ္စယသဒိသ"န္တိ ဝုတ္တံ။

၆၉။ ဝိပ္ပယုတ္တပစ္စယေ **ဝတ္ထုံ ဝိပ္ပယုတ္တပစ္စယာ**တိ ဝတ္ထုံ ပဋိစ္စ ဝိပ္ပယုတ္တပစ္စယာ၊ ဝတ္ထုနာ ဝိပ္ပယုတ္တပစ္စယတံ သာဓေန္တေန ဥပ္ပဇ္ဇန္တီတိ အတ္ထော။ **ခန္ဓေ ဝိပ္ပယုတ္တပစ္စယာ**တိ ခန္ဓေ ပဋိစ္စ ဝိပ္ပယုတ္တပစ္စယာ၊ ခန္ဓေဟိ ဝိပ္ပယုတ္တပစ္စယတံ သာဓေန္တေဟိ ဥပ္ပဇ္ဇတီတိ အတ္ထော။ **ခန္ဓာ ဝတ္ထုံ ဝိပ္ပယုတ္တပစ္စယာ**တိ ဝတ္ထုံ ပဋိစ္စ ခန္ဓာ ဝိပ္ပယုတ္တပစ္စယာ၊ ဝတ္ထုနာ ဝိပ္ပယုတ္တပစ္စယတံ သာဓေန္တေန ဥပ္ပဇ္ဇန္တီတိ အတ္ထော။ **စိတ္တသမုဋ္ဌာနရူပံ ခန္ဓေ ဝိပ္ပယုတ္တပစ္စယာ**တိ ခန္ဓေ ပဋိစ္စ ဝိပ္ပယုတ္တပစ္စယာ၊ စိတ္တသမုဋ္ဌာနံ ရူပံ ခန္ဓေဟိ ဝိပ္ပယုတ္တပစ္စယတံ သာဓေန္တေဟိ ဥပ္ပဇ္ဇတီတိ အတ္ထော။ သေသဝိဿဇ္ဇနေသုပိ **ဝတ္ထုံ ဝိပ္ပယုတ္တပစ္စယာ**တိ-အာဒီသုပိ ဝုတ္တနယေနေဝတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဝိပါကာဗျာကတေ စေတ္ထ ဝတ္ထုဂ္ဂဟဏေန စက္ခာဒီနိ သင်္ဂဟိတဗ္ဗာနိ။ **ဧကံ မဟာဘူတ**န္တိအာဒိ ရူပါဗျာကတဿ ပစ္စယဘာဝံ ဒဿေတုံ ဝုတ္တံ။ **စိတ္တသမုဋ္ဌာန**န္တိ အဗျာကတစိတ္တသမုဋ္ဌာနမ္ပိ ကုသလာကုသလစိတ္တသမုဋ္ဌာနမ္ပိ။

၇၀။ အတ္ထိပစ္စယေ သဗ္ဗံ သဟဇာတပစ္စယဂတိကံ။ တေနေဝေတ္ထ "သဟဇာတပစ္စယသဒိသ"န္တိ ဝုတ္တံ။

၇၁-၇၂။ နတ္ထိဝိဂတာ အာရမ္မဏပစ္စယဂတိကာ၊ အဝိဂတံ သဟဇာတဂတိကံ။ တေနေဝေတ္ထ "အာရမ္မဏပစ္စယသဒိသံ၊ သဟဇာတပစ္စယသဒိသ"န္တိ

vuttaṁ. **Ime tevīsati paccayā**ti saṅkhipitvā dassitānaṁ vasenetaṁ vuttaṁ. **Vitthāretabbā**ti yā pucchā vissajjanaṁ labhanti, tāsaṁ vasena vitthāretabbā. Ayaṁ hetupaccayaṁ ādiṁ katvā ekamūlake Paccayānulome Paṭiccavārassa Kusalattikavissajjane atthavaṇṇanā.

1. Paccayānuloma 2. Saṅkhyāvāra

73. Idāni ye ettha hetupaccayādīsu ekekasmiṁ paccaye vissajjanavārā laddhā, te gaṇanavasena dassetuṁ **hetuyā navā**ti-ādi āraddhaṁ. Tattha hetuyā navāti hetupaccaye nava pucchāvissajjanavārā honti. Seyyathidaṁ—kusalena kusalaṁ, kusalena abyākataṁ, kusalena kusalābyākataṁ, akusalena akusalaṁ, akusalena abyākataṁ, akusalena akusalābyākataṁ, abyākatena abyākataṁ, kusalābyākatena abyākataṁ, akusalābyākatena abyākatanti.

Ārammaṇe tīṇīti kusalena kusalaṁ, akusalena akusalaṁ, abyākatena abyākataṁ. **Adhipatiyā navā**ti hetuyā vuttasadisāva. Dvādasasu hi paccayesu nava navāti vuttaṁ. Sabbesupi pucchāvissajjanāni hetupaccayasadisāneva. Vibhaṅge pana atthi viseso. Dasasu paccayesu tīṇi tīṇīti vuttaṁ. Sabbesupi pucchāvissajjanāni ārammaṇasadisāneva. Vibhaṅge pana atthi viseso. Aññamaññapaccayasmiñhi abyākatapadassa vissajjane rūpampi labbhati, tathā purejātapaccaye. Āsevanapaccaye vipākāni ceva vīthicittāni ca na labbhanti. **Vipāke ekan**ti abyākatameva. Evamettha saṅkhepato nava tīṇi ekanti tividhova vāraparicchedo. Vitthārato dvādasa navakā, dasa tikā, ekaṁ ekakanti sabbesupi tevīsatiyā paccayesu ekūnacattālīsādhikaṁ vārasataṁ hoti ekūnacattālīsādhikañca pucchāsataṁ. Ekūnacattālīsādhikaṁ pucchāvissajjanasatantipi tasseva nāmaṁ.

74. Evaṁ hetupaccayādike ekamūlake gaṇanaṁ dassetvā ito paresu dumūlakādīsu vitthāradesanaṁ saṅkhipitvā ekamūlake dassitāya desanāya labbhamānagaṇanaññeva ādāya vāraparicchedaṁ dassetuṁ dumūlake tāva **hetupaccayā ārammaṇe tīṇī**ti-ādimāha. Tatridaṁ

ဝုတ္တံ။ **ဣမေ တေဝီသတိ ပစ္စယာ**တိ သင်္ခိပိတွာ ဒဿိတာနံ ဝသေနေတံ ဝုတ္တံ။ **ဝိတ္ထာရေတဗ္ဗာ**တိ ယာ ပုစ္ဆာ ဝိဿဇ္ဇနံ လဘန္တိ၊ တာသံ ဝသေန ဝိတ္ထာရေတဗ္ဗာ။ အယံ ဟေတုပစ္စယံ အာဒိံ ကတွာ ဧကမူလကေ ပစ္စယာနုလောမေ ပဋိစ္စဝါရဿ ကုသလတ္တိကဝိဿဇ္ဇနေ အတ္ထဝဏ္ဏနာ။

၁-ပစ္စယာနုလောမ ၂-သင်္ချာဝါရ

၇၃။ ဣဒါနိ ယေ ဧတ္ထ ဟေတုပစ္စယာဒီသု ဧကေကသ္မိံ ပစ္စယေ ဝိဿဇ္ဇနဝါရာ လဒ္ဓါ၊ တေ ဂဏနဝသေန ဒဿေတုံ **ဟေတုယာ နဝါ**တိအာဒိ အာရဒ္ဓံ။ တတ္ထ ဟေတုယာ နဝါတိ ဟေတုပစ္စယေ နဝ ပုစ္ဆာဝိဿဇ္ဇနဝါရာ ဟောန္တိ။ သေယျထိဒံ—ကုသလေန ကုသလံ၊ ကုသလေန အဗျာကတံ၊ ကုသလေန ကုသလာဗျာကတံ၊ အကုသလေန အကုသလံ၊ အကုသလေန အဗျာကတံ၊ အကုသလေန အကုသလာဗျာကတံ၊ အဗျာကတေန အဗျာကတံ၊ ကုသလာဗျာကတေန အဗျာကတံ၊ အကုသလာဗျာကတေန အဗျာကတန္တိ။

အာရမ္မဏေ တီဏီတိ ကုသလေန ကုသလံ၊ အကုသလေန အကုသလံ၊ အဗျာကတေန အဗျာကတံ။ **အဓိပတိယာ နဝါ**တိ ဟေတုယာ ဝုတ္တသဒိသာဝ။ ဒွါဒသသု ဟိ ပစ္စယေသု နဝ နဝါတိ ဝုတ္တံ။ သဗ္ဗေသုပိ ပုစ္ဆာဝိဿဇ္ဇနာနိ ဟေတုပစ္စယသဒိသာနေဝ။ ဝိဘင်္ဂေ ပန အတ္ထိ ဝိသေသော။ ဒသသု ပစ္စယေသု တီဏိ တီဏီတိ ဝုတ္တံ။ သဗ္ဗေသုပိ ပုစ္ဆာဝိဿဇ္ဇနာနိ အာရမ္မဏသဒိသာနေဝ။ ဝိဘင်္ဂေ ပန အတ္ထိ ဝိသေသော။ အညမညပစ္စယသ္မိဉှိ အဗျာကတပဒဿ ဝိဿဇ္ဇနေ ရူပမ္ပိ လဗ္ဘတိ၊ တထာ ပုရေဇာတပစ္စယေ။ အာသေဝနပစ္စယေ ဝိပါကာနိ စေဝ ဝီထိစိတ္တာနိ စ န လဗ္ဘန္တိ။ **ဝိပါကေ ဧကန္တိ** အဗျာကတမေဝ။ ဧဝမေတ္ထ သင်္ခေပတော နဝ တီဏိ ဧကန္တိ တိဝိဓောဝ ဝါရပရိစ္ဆေဒေါ။ ဝိတ္ထာရတော ဒွါဒသ နဝကာ, ဒသ တိကာ, ဧကံ ဧကကန္တိ သဗ္ဗေသုပိ တေဝီသတိယာ ပစ္စယေသု ဧကူနစတ္တာလီသာဓိကံ ဝါရသတံ ဟောတိ ဧကူနစတ္တာလီသာဓိကဉ္စ ပုစ္ဆာသတံ။ ဧကူနစတ္တာလီသာဓိကံ ပုစ္ဆာဝိဿဇ္ဇနသတန္တိပိ တဿေဝ နာမံ။

၇၄။ ဧဝံ ဟေတုပစ္စယာဒိကေ ဧကမူလကေ ဂဏနံ ဒဿေတွာ ဣတော ပရေသု ဒုမူလကာဒီသု ဝိတ္ထာရဒေသနံ သင်္ခိပိတွာ ဧကမူလကေ ဒဿိတာယ ဒေသနာယ လဗ္ဘမာနဂဏနညေဝ အာဒါယ ဝါရပရိစ္ဆေဒံ ဒဿေတုံ ဒုမူလကေ တာဝ **ဟေတုပစ္စယာ အာရမ္မဏေ တီဏီ**တိအာဒိမာဟ။ တတြိဒံ

lakkhaṇaṁ—bahugaṇanopi paccayo abahugaṇanena saddhiṁ yutto tena samānagaṇanova hoti. Tena vuttaṁ “hetupaccayā ārammaṇe tīṇī”ti. Hetu-ārammaṇaduke ārammaṇe vuttāni tīṇeva vissajjanāni labbhantīti attho. Samānagaṇano pana samānagaṇanena saddhiṁ yutto aparihīnagaṇanova hoti. Tena vuttaṁ “hetupaccayā adhipatiyā navā”ti. Hetādhipatiduke naveva vissajjanāni labbhantīti attho. **Vipāke ekan**ti hetuvipākaduke vipāke vuttaṁ ekameva vissajjanaṁ labbhatīti evaṁ tāva dumūlake vāraparicchedo veditabbo.

75. Timūlakādīsupi idameva lakkhaṇaṁ. Tenevāha **hetupaccayā ārammaṇapaccayā adhipatiyā tīṇī**ti. Hetārammaṇādhipatitike ārammaṇe vuttāni tīṇeva vissajjanāni labbhantīti attho. Evaṁ sabbattha nayo netabbo.

76-79. Dvādasamūlake pana vipākapaccayo na labbhati, tasmā **āsevanapaccayā kamme tīṇī**ti vatvā vipākaṁ aparāmasitvā **āhāre tīṇī**ti vuttaṁ. Terasamūlakādīsupi eseva nayo. Te pana saṅkhipitvā tevīsatimūlakovettha dassito. So duvidho hoti sāsevano vā savipāko vā. Tattha paṭhamaṁ sāsevano dassito. Sā tīṇeva vissajjanāni labhati. Tena vuttaṁ “āsevanapaccayā avigate tīṇī”ti. Savipāko pana āsevanaṁ na labhati, tasmā taṁ pahāya vipākavasena gaṇanāya dassanatthaṁ anantarāyeva “hetupaccayā -pa- vipākapaccayā āhāre ekan”ti ekaṁ nayaṁ dassetvā pacchā tevīsatimūlakova dassito. Etesu pana dvīsu tevīsatimūlakesu kiñcāpi ekasmiṁ vipākapaccayo natthi, ekasmiṁ āsevanapaccayo, pacchājātapaccayo pana ubhayatthāpi. Ruḷhīsaddena panete tevīsatimūlakātveva veditabbā. Tesu sāsevane āsevanassa vasena sabbattha tīṇeva vissajjanāni, savipāke vipākapaccayassa vasena ekamevāti ayaṁ hetupaccayaṁ ādiṁ katvā ekamūlakādīsu gaṇanā.

Yaṁ panetaṁ hetumūlakānantaraṁ “ārammaṇe ṭhitena sabbattha tīṇeva pañhā”ti vuttaṁ, taṁ ārammaṇapaccayaṁ ādiṁ katvā ekamūlakepi dumūlakādīsupi

လက္ခဏံ—ဗဟုဂဏနောပိ ပစ္စယော အဗဟုဂဏနေန သဒ္ဓိံ ယုတ္တော တေန သမာနဂဏနောဝ ဟောတိ။ တေန ဝုတ္တံ “ဟေတုပစ္စယာ အာရမ္မဏေ တီဏီ”တိ။ ဟေတုအာရမ္မဏဒုကေ အာရမ္မဏေ ဝုတ္တာနိ တီဏေဝ ဝိဿဇ္ဇနာနိ လဗ္ဘန္တီတိ အတ္ထော။ သမာနဂဏနော ပန သမာနဂဏနေန သဒ္ဓိံ ယုတ္တော အပရိဟီနဂဏနောဝ ဟောတိ။ တေန ဝုတ္တံ “ဟေတုပစ္စယာ အဓိပတိယာ နဝါ”တိ။ ဟေတာဓိပတိဒုကေ နဝေဝ ဝိဿဇ္ဇနာနိ လဗ္ဘန္တီတိ အတ္ထော။ **ဝိပါကေ ဧက**န္တိ ဟေတုဝိပါကဒုကေ ဝိပါကေ ဝုတ္တံ ဧကမေဝ ဝိဿဇ္ဇနံ လဗ္ဘတီတိ ဧဝံ တာဝ ဒုမူလကေ ဝါရပရိစ္ဆေဒေါ ဝေဒိတဗ္ဗော။

၇၅။ တိမူလကာဒီသုပိ ဣဒမေဝ လက္ခဏံ။ တေနေဝါဟ **ဟေတုပစ္စယာ အာရမ္မဏပစ္စယာ အဓိပတိယာ တီဏီ**တိ။ ဟေတာရမ္မဏာဓိပတိတိကေ အာရမ္မဏေ ဝုတ္တာနိ တီဏေဝ ဝိဿဇ္ဇနာနိ လဗ္ဘန္တီတိ အတ္ထော။ ဧဝံ သဗ္ဗတ္ထ နယော နေတဗ္ဗော။

၇၆-၇၉။ ဒွါဒသမူလကေ ပန ဝိပါကပစ္စယော န လဗ္ဘတိ၊ တသ္မာ **အာသေဝနပစ္စယာ ကမ္မေ တီဏီ**တိ ဝတွာ ဝိပါကံ အပရာမသိတွာ **အာဟာရေ တီဏီ**တိ ဝုတ္တံ။ တေရသမူလကာဒီသုပိ ဧသေဝ နယော။ တေ ပန သင်္ခိပိတွာ တေဝီသတိမူလကောဝေတ္ထ ဒဿိတော။ သော ဒုဝိဓော ဟောတိ သာသေဝနော ဝါ သဝိပါကော ဝါ။ တတ္ထ ပဌမံ သာသေဝနော ဒဿိတော။ သော တီဏေဝ ဝိဿဇ္ဇနာနိ လဘတိ။ တေန ဝုတ္တံ “အာသေဝနပစ္စယာ အဝိဂတေ တီဏီ”တိ။ သဝိပါကော ပန အာသေဝနံ န လဘတိ၊ တသ္မာ တံ ပဟာယ ဝိပါကဝသေန ဂဏနာယ ဒဿနတ္ထံ အနန္တရာယေဝ “ဟေတုပစ္စယာ။ပ။ ဝိပါကပစ္စယာ အာဟာရေ ဧက”န္တိ ဧကံ နယံ ဒဿေတွာ ပစ္ဆာ တေဝီသတိမူလကောဝ ဒဿိတော။ ဧတေသု ပန ဒွီသု တေဝီသတိမူလကေသု ကိဉ္စာပိ ဧကသ္မိံ ဝိပါကပစ္စယော နတ္ထိ, ဧကသ္မိံ အာသေဝနပစ္စယော၊ ပစ္ဆာဇာတပစ္စယော ပန ဥဘယတ္ထာပိ။ ရုဠှီသဒ္ဒေန ပနေတေ တေဝီသတိမူလကာတွေဝ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ တေသု သာသေဝနေ အာသေဝနဿ ဝသေန သဗ္ဗတ္ထ တီဏေဝ ဝိဿဇ္ဇနာနိ၊ သဝိပါကေ ဝိပါကပစ္စယဿ ဝသေန ဧကမေဝါတိ အယံ ဟေတုပစ္စယံ အာဒိံ ကတွာ ဧကမူလကာဒီသု ဂဏနာ။

ယံ ပနေတံ ဟေတုမူလကာနန္တရံ “အာရမ္မဏေ ဌိတေန သဗ္ဗတ္ထ တီဏေဝ ပဉှာ”တိ ဝုတ္တံ၊ တံ အာရမ္မဏပစ္စယံ အာဒိံ ကတွာ ဧကမူလကေပိ ဒုမူလကာဒီသုပိ

sabbattha ārammaṇapade ceva ārammaṇena saddhiṁ sesapaccayayojanāsu ca yattha navahi bhavitabbaṁ, tattha tayova pañhā hontīti dassanatthaṁ vuttaṁ. Vipākapade pana vipākapadena saddhiṁ sesapaccayayojanāsu ca ekova pañho hotīti. Iti yaṁ heṭṭhā avocumha "bahugaṇanopi paccayo abahugaṇanena saddhiṁ yutto tena samānagaṇano hotī"ti, taṁ suvuttameva.

80-85. Idāni ye ārammaṇādīnaṁ paccayānaṁ vasena ekamūlakādayo dassetabbā, tesu ekamūlako tāva hetu-ekamūlakeneva sadisoti ekasmimpi paccayena dassito. Ārammaṇapaccayavasena pana dumūlake gaṇanaṁ dassetuṁ **ārammaṇapaccayā hetuyā tīṇi, adhipatiyā tīṇi -pa- avigate tīṇī**ti vuttaṁ. Ettha ca "ārammaṇapaccayā adhipatiyā tīṇi -pa- avigate tīṇī"ti vattabbe ye hetupaccayādayo paccayā bahugaṇanā, tesaṁ ūnataragaṇanehi ca samānagaṇanehi ca saddhiṁ saṁsandane yā gaṇanā labbhati, taṁ dassetuṁ ārammaṇapaccayassa purimabhāge ṭhitampi hetupaccayaṁ pacchimabhāgeva ṭhapetvā "ārammaṇapaccayā hetuyā tīṇī"ti vuttaṁ. Tenetaṁ āvi karoti—ārammaṇapaccayo yena yena bahutaragaṇanena vā samānagaṇanena vā paccayena saddhiṁ dukatikādibhedaṁ gacchati, sabbattha tīṇeva pañhāvissajjanāni veditabbāni. Vipākapaccayena pana saddhiṁ saṁsandane ekameva labbhati, taṁ vipākapaccayādikāya gaṇanāya āvi bhavissatīti idha na dassitaṁ. Yā cesā dumūlake gaṇanā dassitā, timūlakādīsupi esāva gaṇanāti ārammaṇapaccayavasena timūlakādayo na vitthāritā.

Idāni adhipatipaccayādivasena dumūlakādīsu gaṇanaṁ dassetuṁ **adhipatipaccayā hetuyā navā**ti-ādi vuttaṁ. Tatthāpi vuttanayeneva paccayasanniveso veditabbo. Yathā ca adhipatipaccayā hetuyā nava, evaṁ sesesupi hetunā samānagaṇanāsu naveva. Iti yo yo paccayo ādimhi tiṭṭhati, tena tena saddhiṁ samānagaṇanānaṁ saṁsandane ādimhi ṭhitassa vasena gaṇanā hoti, tena pana saddhiṁ ūnataragaṇanānaṁ saṁsandane ūnataragaṇanānaṁyeva vasena gaṇanā hotīti veditabbo. Yathā ca ārammaṇapaccayavasena, evaṁ adhipatipaccayavasenāpi tato paresaṁ anantarādīnaṁ vasenāpi timūlakādayo na vitthāritā. Tasmā

သဗ္ဗတ္ထ အာရမ္မဏပဒေ စေဝ အာရမ္မဏေန သဒ္ဓိံ သေသပစ္စယယောဇနာသု စ ယတ္ထ နဝဟိ ဘဝိတဗ္ဗံ၊ တတ္ထ တယောဝ ပဉှာ ဟောန္တီတိ ဒဿနတ္ထံ ဝုတ္တံ။ ဝိပါကပဒေ ပန ဝိပါကပဒေန သဒ္ဓိံ သေသပစ္စယယောဇနာသု စ ဧကောဝ ပဉှော ဟောတီတိ။ ဣတိ ယံ ဟေဋ္ဌာ အဝေါစုမှ "ဗဟုဂဏနောပိ ပစ္စယော အဗဟုဂဏနေန သဒ္ဓိံ ယုတ္တော တေန သမာနဂဏနော ဟောတီ"တိ၊ တံ သုဝုတ္တမေဝ။

၈၀-၈၅။ ဣဒါနိ ယေ အာရမ္မဏာဒီနံ ပစ္စယာနံ ဝသေန ဧကမူလကာဒယော ဒဿေတဗ္ဗာ၊ တေသု ဧကမူလကော တာဝ ဟေတုဧကမူလကေနေဝ သဒိသောတိ ဧကသ္မိမ္ပိ ပစ္စယေန ဒဿိတော။ အာရမ္မဏပစ္စယဝသေန ပန ဒုမူလကေ ဂဏနံ ဒဿေတုံ **အာရမ္မဏပစ္စယာ ဟေတုယာ တီဏိ၊ အဓိပတိယာ တီဏိ။ပ။ အဝိဂတေ တီဏီ**တိ ဝုတ္တံ။ ဧတ္ထ စ "အာရမ္မဏပစ္စယာ အဓိပတိယာ တီဏိ။ပ။ အဝိဂတေ တီဏီ"တိ ဝတ္တဗ္ဗေ ယေ ဟေတုပစ္စယာဒယော ပစ္စယာ ဗဟုဂဏနာ၊ တေသံ ဦနတရဂဏနေဟိ စ သမာနဂဏနေဟိ စ သဒ္ဓိံ သံသန္ဒနေ ယာ ဂဏနာ လဗ္ဘတိ၊ တံ ဒဿေတုံ အာရမ္မဏပစ္စယဿ ပုရိမဘာဂေ ဌိတမ္ပိ ဟေတုပစ္စယံ ပစ္ဆိမဘာဂေဝ ဌပေတွာ "အာရမ္မဏပစ္စယာ ဟေတုယာ တီဏီ"တိ ဝုတ္တံ။ တေနေတံ အာဝိ ကရောတိ—အာရမ္မဏပစ္စယော ယေန ယေန ဗဟုတရဂဏနေန ဝါ သမာနဂဏနေန ဝါ ပစ္စယေန သဒ္ဓိံ ဒုကတိကာဒိဘေဒံ ဂစ္ဆတိ၊ သဗ္ဗတ္ထ တီဏေဝ ပဉှာဝိဿဇ္ဇနာနိ ဝေဒိတဗ္ဗာနိ။ ဝိပါကပစ္စယေန ပန သဒ္ဓိံ သံသန္ဒနေ ဧကမေဝ လဗ္ဘတိ၊ တံ ဝိပါကပစ္စယာဒိကာယ ဂဏနာယ အာဝိ ဘဝိဿတီတိ ဣဓ န ဒဿိတံ။ ယာ စေသာ ဒုမူလကေ ဂဏနာ ဒဿိတာ၊ တိမူလကာဒီသုပိ ဧသာဝ ဂဏနာတိ အာရမ္မဏပစ္စယဝသေန တိမူလကာဒယော န ဝိတ္ထာရိတာ။

ဣဒါနိ အဓိပတိပစ္စယာဒိဝသေန ဒုမူလကာဒီသု ဂဏနံ ဒဿေတုံ **အဓိပတိပစ္စယာ ဟေတုယာ နဝါ**တိအာဒိ ဝုတ္တံ။ တတ္ထာပိ ဝုတ္တနယေနေဝ ပစ္စယသန္နိဝေသော ဝေဒိတဗ္ဗော။ ယထာ စ အဓိပတိပစ္စယာ ဟေတုယာ နဝ၊ ဧဝံ သေသေသုပိ ဟေတုနာ သမာနဂဏနာသု နဝေဝ။ ဣတိ ယော ယော ပစ္စယော အာဒိမှိ တိဋ္ဌတိ၊ တေန တေန သဒ္ဓိံ သမာနဂဏနာနံ သံသန္ဒနေ အာဒိမှိ ဌိတဿ ဝသေန ဂဏနာ ဟောတိ၊ တေန ပန သဒ္ဓိံ ဦနတရဂဏနာနံ သံသန္ဒနေ ဦနတရဂဏနာနံယေဝ ဝသေန ဂဏနာ ဟောတီတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ ယထာ စ အာရမ္မဏပစ္စယဝသေန၊ ဧဝံ အဓိပတိပစ္စယဝသေနာပိ တတော ပရေသံ အနန္တရာဒီနံ ဝသေနာပိ တိမူလကာဒယော န ဝိတ္ထာရိတာ။ တသ္မာ

dumūlake dassitagaṇanāvaseneva sabbattha sādhetabbā. Teneva vuttaṁ "ekekaṁ paccayaṁ mūlakaṁ kātuna sajjhāyamaggena gaṇetabbā"ti.

Paccayānulomavaṇṇanā.

Paṭiccavāra Paccayapaccanīyavaṇṇanā

86-87. Paccayapaccanīyaṁ pana yasmā kusalapade na labbhati kusaladhammassa hetupaccayena vinā anuppattito, tasmā **akusalaṁ dhammaṁ paṭiccā**ti-ādi āraddhaṁ. Tattha **nahetupaccayā**ti hetupaccayapaṭikkhepo hetupaccayaṁ vinā aññena paccayena uppajjatīti attho. **Vicikicchāsahagato uddhaccasahagato moho**ti ayañhi sampayuttadhammānañceva cittasamuṭṭhānarūpassa ca sayaṁ hetupaccayo hoti, aññassa pana sampayuttahetuno abhāvā na hetupaccayā uppajjatīti ṭhapetvā hetupaccayaṁ sesehi attano anurūpapaccayehi uppajjati. Iminā nayena sabbapaccayapaṭikkhepesu attho veditabbo. **Ahetukaṁ vipākābyākatan**ti idaṁ rūpasamuṭṭhāpakavaseneva veditabbaṁ. Aññesupi evarūpesu eseva nayo.

88. Na-adhipatipaccaye kāmaṁ adhipatipi attanā saddhiṁ dutiyassa adhipatino abhāvā na-adhipatipaccayaṁ labhati, yathā pana vicikicchuddhaccasahagato moho ahetuko, na tathā adhipatayo eva[1] nirādhipati. Chandādīsu pana aññataraṁ adhipatiṁ akatvā kusalādīnaṁ uppattikāle sabbepi kusalādayo nirādhipatino. Tasmā mohaṁ viya visuṁ adhipatimattameva anuddharitvā sabbasaṅgāhikavasena esā "ekaṁ khandhaṁ paṭicca tayo khandhā"ti-ādikā desanā katāti veditabbā.

89. Nānantaranasamanantaresu nārammaṇe viya rūpameva paccayuppannaṁ. Tena vuttaṁ "nārammaṇapaccayasadisan"ti. Sahajātapaccayo parihīno. Yathā cesa, tathā nissaya-atthi-avigatapaccayāpi. Kiṁ kāraṇā? Etehi vinā kassaci anuppattito. Sahajātanissaya-atthi-avigatapaccayepi hi paccakkhāya ekopi rūpārūpadhammo nuppajjati, tasmā te parihīnā.

---

1. Adhipatiyeva (Syā)

ဒုမူလကေ ဒဿိတဂဏနာဝသေနေဝ သဗ္ဗတ္ထ သာဓေတဗ္ဗာ။ တေနေဝ ဝုတ္တံ "ဧကေကံ ပစ္စယံ မူလကံ ကာတုန သဇ္ဈာယမဂ္ဂေန ဂဏေတဗ္ဗာ"တိ။

ပစ္စယာနုလောမဝဏ္ဏနာ။

ပဋိစ္စဝါရ ပစ္စယပစ္စနီယဝဏ္ဏနာ

၈၆-၈၇။ ပစ္စယပစ္စနီယံ ပန ယသ္မာ ကုသလပဒေ န လဗ္ဘတိ ကုသလဓမ္မဿ ဟေတုပစ္စယေန ဝိနာ အနုပ္ပတ္တိတော၊ တသ္မာ **အကုသလံ ဓမ္မံ ပဋိစ္စာ**တိအာဒိ အာရဒ္ဓံ။ တတ္ထ **နဟေတုပစ္စယာ**တိ ဟေတုပစ္စယပဋိက္ခေပေါ ဟေတုပစ္စယံ ဝိနာ အညေန ပစ္စယေန ဥပ္ပဇ္ဇတီတိ အတ္ထော။ **ဝိစိကိစ္ဆာသဟဂတော ဥဒ္ဓစ္စသဟဂတော မောဟော**တိ အယဉှိ သမ္ပယုတ္တဓမ္မာနဉ္စေဝ စိတ္တသမုဋ္ဌာနရူပဿ စ သယံ ဟေတုပစ္စယော ဟောတိ၊ အညဿ ပန သမ္ပယုတ္တဟေတုနော အဘာဝါ န ဟေတုပစ္စယာ ဥပ္ပဇ္ဇတီတိ ဌပေတွာ ဟေတုပစ္စယံ သေသေဟိ အတ္တနော အနုရူပပစ္စယေဟိ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ ဣမိနာ နယေန သဗ္ဗပစ္စယပဋိက္ခေပေသု အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။ **အဟေတုကံ ဝိပါကာဗျာကတ**န္တိ ဣဒံ ရူပသမုဋ္ဌာပကဝသေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ အညေသုပိ ဧဝရူပေသု ဧသေဝ နယော။

၈၈။ နအဓိပတိပစ္စယေ ကာမံ အဓိပတိပိ အတ္တနာ သဒ္ဓိံ ဒုတိယဿ အဓိပတိနော အဘာဝါ နအဓိပတိပစ္စယံ လဘတိ၊ ယထာ ပန ဝိစိကိစ္ဆုဒ္ဓစ္စသဟဂတော မောဟော အဟေတုကော၊ န တထာ အဓိပတယော ဧဝ[1] နိရာဓိပတိ။ ဆန္ဒာဒီသု ပန အညတရံ အဓိပတိံ အကတွာ ကုသလာဒီနံ ဥပ္ပတ္တိကာလေ သဗ္ဗေပိ ကုသလာဒယော နိရာဓိပတိနော။ တသ္မာ မောဟံ ဝိယ ဝိသုံ အဓိပတိမတ္တမေဝ အနုဒ္ဓရိတွာ သဗ္ဗသင်္ဂါဟိကဝသေန ဧသာ "ဧကံ ခန္ဓံ ပဋိစ္စ တယော ခန္ဓာ"တိအာဒိကာ ဒေသနာ ကတာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

၈၉။ နာနန္တရနသမနန္တရေသု နာရမ္မဏေ ဝိယ ရူပမေဝ ပစ္စယုပ္ပန္နံ။ တေန ဝုတ္တံ "နာရမ္မဏပစ္စယသဒိသ"န္တိ။ သဟဇာတပစ္စယော ပရိဟီနော။ ယထာ စေသ၊ တထာ နိဿယအတ္ထိအဝိဂတပစ္စယာပိ။ ကိံ ကာရဏာ? ဧတေဟိ ဝိနာ ကဿစိ အနုပ္ပတ္တိတော။ သဟဇာတနိဿယအတ္ထိအဝိဂတပစ္စယေပိ ဟိ ပစ္စက္ခာယ ဧကောပိ ရူပါရူပဓမ္မော နုပ္ပဇ္ဇတိ၊ တသ္မာ တေ ပရိဟီနာ။

၁-အဓိပတိယေဝ (သျာ)

90. Na-aññamaññapaccayavibhaṅge **paṭisandhikkhaṇe vipākābyākate khandhe paṭicca kaṭattārūpan**ti hadayavatthuvajjaṁ veditabbaṁ.

91. Na-upanissayapaccayavibhaṅge rūpameva paccayuppannaṁ. Tañhi upanissayaṁ na labhati. Arūpaṁ pana kiñcāpi ārammaṇūpanissayapakatūpanissaye na labheyya, anantarūpanissayamuttakaṁ pana natthi. Tena vuttaṁ “nārammaṇapaccayasadisan”ti.

92. Napurejāte **cittasamuṭṭhānarūpan**ti pañcavokāravasena vuttaṁ.

93. **Napacchājātapaccayā**ti ettha sahajātapurejātapaccayā saṅgahaṁ gacchanti. Tasmā sahajātapaccayasadisā ettha Pāḷi, sā na-adhipatipaccaye vitthāritāti idha saṅkhittā. Nāsevanapaccaye kusalākusalā paṭhamajavanavasena veditabbā, tathā kiriyābyākataṁ. Pāḷi pana idhāpi na-adhipatipaccaye vitthāritavasena veditabbā. Tenevāha “napacchājātapaccayampi nāsevanapaccayampi nādhipatipaccayasadisan”ti.

94-97. Nakammapaccaye vipākacetanā nānākkhaṇikakammapaccayaṁ labhatīti na gahitā. Nāhārapaccaye ekaccaṁ rūpameva paccayuppannaṁ, tathā na-indriyapaccaye.

98. Najhānapaccaye pañcaviññāṇadhammā ceva ekaccañca rūpaṁ paccayuppannaṁ. Pañcaviññāṇasmiñhi vedanā ca cittekaggatā ca dubbalattā upanijjhānalakkhaṇaṁ na pāpuṇantīti jhānapaccaye na gahitā.

99-102. Namaggapaccaye ahetukavipākakiriyañceva ekaccañca rūpaṁ paccayuppannaṁ. Nasampayuttanonatthinovigatesu rūpameva paccayuppannaṁ. Tena vuttaṁ “nārammaṇapaccayasadisan”ti.

103. **Nahetuyā dve**ti ekamūlakagaṇanāya yathāpāḷimeva niyyāti.

104. Dumūlake **nahetupaccayā nārammaṇe ekan**ti ettha kiñcāpi bahugaṇanena saddhiṁ ūnataragaṇanassa saṁsandane ūnataragaṇanavasena nahetuyā viya dvīhi bhavitabbaṁ, nārammaṇavasena pana arūpadhammānaṁ parihīnattā abyākataṁ paṭicca rūpābyākatassa uppattiṁ sandhāya “ekan”ti

၉၀။ နအညမညပစ္စယဝိဘင်္ဂေ **ပဋိသန္ဓိက္ခဏေ ဝိပါကာဗျာကတေ ခန္ဓေ ပဋိစ္စ ကဋတ္တာရူပ**န္တိ ဟဒယဝတ္ထုဝဇ္ဇံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

၉၁။ နဥပနိဿယပစ္စယဝိဘင်္ဂေ ရူပမေဝ ပစ္စယုပ္ပန္နံ။ တဉှိ ဥပနိဿယံ န လဘတိ။ အရူပံ ပန ကိဉ္စာပိ အာရမ္မဏူပနိဿယပကတူပနိဿယေ န လဘေယျ၊ အနန္တရူပနိဿယမုတ္တကံ ပန နတ္ထိ။ တေန ဝုတ္တံ “နာရမ္မဏပစ္စယသဒိသ”န္တိ။

၉၂။ နပုရေဇာတေ **စိတ္တသမုဋ္ဌာနရူပ**န္တိ ပဉ္စဝေါကာရဝသေန ဝုတ္တံ။

၉၃။ **နပစ္ဆာဇာတပစ္စယာ**တိ ဧတ္ထ သဟဇာတပုရေဇာတပစ္စယာ သင်္ဂဟံ ဂစ္ဆန္တိ။ တသ္မာ သဟဇာတပစ္စယသဒိသာ ဧတ္ထ ပါဠိ၊ သာ နအဓိပတိပစ္စယေ ဝိတ္ထာရိတာတိ ဣဓ သင်္ခိတ္တာ။ နာသေဝနပစ္စယေ ကုသလာကုသလာ ပဌမဇဝနဝသေန ဝေဒိတဗ္ဗာ၊ တထာ ကိရိယာဗျာကတံ။ ပါဠိ ပန ဣဓာပိ နအဓိပတိပစ္စယေ ဝိတ္ထာရိတဝသေန ဝေဒိတဗ္ဗာ။ တေနေဝါဟ “နပစ္ဆာဇာတပစ္စယမ္ပိ နာသေဝနပစ္စယမ္ပိ နာဓိပတိပစ္စယသဒိသ”န္တိ။

၉၄-၉၇။ နကမ္မပစ္စယေ ဝိပါကစေတနာ နာနာက္ခဏိကကမ္မပစ္စယံ လဘတီတိ န ဂဟိတာ။ နာဟာရပစ္စယေ ဧကစ္စံ ရူပမေဝ ပစ္စယုပ္ပန္နံ၊ တထာ နဣန္ဒြိယပစ္စယေ။

၉၈။ နဈာနပစ္စယေ ပဉ္စဝိညာဏဓမ္မာ စေဝ ဧကစ္စဉ္စ ရူပံ ပစ္စယုပ္ပန္နံ။ ပဉ္စဝိညာဏသ္မိဉှိ ဝေဒနာ စ စိတ္တေကဂ္ဂတာ စ ဒုဗ္ဗလတ္တာ ဥပနိဇ္ဈာနလက္ခဏံ န ပါပုဏန္တီတိ ဈာနပစ္စယေ န ဂဟိတာ။

၉၉-၁၀၂။ နမဂ္ဂပစ္စယေ အဟေတုကဝိပါကကိရိယဉ္စေဝ ဧကစ္စဉ္စ ရူပံ ပစ္စယုပ္ပန္နံ။ နသမ္ပယုတ္တနောနတ္ထိနောဝိဂတေသု ရူပမေဝ ပစ္စယုပ္ပန္နံ။ တေန ဝုတ္တံ “နာရမ္မဏပစ္စယသဒိသ”န္တိ။

၁၀၃။ **နဟေတုယာ ဒွေ**တိ ဧကမူလကဂဏနာယ ယထာပါဠိမေဝ နိယျာတိ။

၁၀၄။ ဒုမူလကေ **နဟေတုပစ္စယာ နာရမ္မဏေ ဧက**န္တိ ဧတ္ထ ကိဉ္စာပိ ဗဟုဂဏနေန သဒ္ဓိံ ဦနတရဂဏနဿ သံသန္ဒနေ ဦနတရဂဏနဝသေန နဟေတုယာ ဝိယ ဒွီဟိ ဘဝိတဗ္ဗံ၊ နာရမ္မဏဝသေန ပန အရူပဓမ္မာနံ ပရိဟီနတ္တာ အဗျာကတံ ပဋိစ္စ ရူပါဗျာကတဿ ဥပ္ပတ္တိံ သန္ဓာယ “ဧက”န္တိ

vuttaṁ. Sabbesu ekakesupi eseva nayo. Dveti vuttaṭṭhāne pana nahetuyā laddhavasena vāradvayaṁ veditabbaṁ.

105-106. Timūlakādīsu pana sabbesu nārammaṇapaccayassa aparihīnattā ekameva vissajjananti ayaṁ paccanīye nahetupaccayaṁ ādiṁ katvā ekamūlakādīsu gaṇanā.

107-130. Nārammaṇapaccayādayo pana ekamūlake tāva purimena sadisattā idhāpi na dassitāyeva. Nārammaṇapaccayavasena dumūlake **nārammaṇapaccayā nahetuyā ekan**ti nahetudumūlake vuttameva. **Nādhipatiyā pañcā**ti nārammaṇapaccaye laddhavasena veditabbāti evaṁ sabbasaṁsandanesu ūnataragaṇanasseva paccayassa vasena gaṇanā veditabbā. Yattha yattha ca nārammaṇapaccayo pavisati, tattha tattha rūpameva paccayuppannaṁ. Nānantara nasamanantara na-aññamañña na-upanissaya nāhāra na-indriya nasampayuttanonatthi novigatapaccayānaṁ paviṭṭhaṭṭhānepi eseva nayo. Nāhārana-indriyanajhāna namaggapaccayā sabbattha sadisavissajjanā. Nasahajātādicatukkaṁ idhāpi parihīnamevāti idamettha lakkhaṇaṁ. Iminā pana lakkhaṇena sabbesu dumūlakādīsu “ayaṁ paccayo mūlaṁ, ayamettha dumūlako, ayaṁ timūlako, ayaṁ sabbamūlako”ti sallakkhetvā ūnataragaṇanassa paccayassa vasena gaṇanā veditabbāti.

Paccayapaccanīyavaṇṇanā.

Paṭiccavāra Paccayānulomapaccanīyavaṇṇanā

131-189. Idāni anulomapaccanīye gaṇanaṁ dassetuṁ **hetupaccayā nārammaṇe pañcā**ti-ādi āraddhaṁ. Tattha hetādhipatimaggapaccayesu anulomato ṭhitesu sahajātādayo cattāro sabbaṭṭhānikapaccayā, āhārindriyajhānamaggapaccayā cattāroti ime aṭṭha paccanīyato na labbhanti. Hetupaccayādivasena hi uppajjamāno dhammo ime aṭṭha paccaye alabhanto nāma natthi. Ārammaṇa-anantarasamanantara-upanissayasampayuttanatthivigatapaccayesu pana anulomato ṭhitesu arūpaṭṭhānikā

ဝုတ္တံ။ သဗ္ဗေသု ဧကေကေသုပိ ဧသေဝ နယော။ ဒွေတိ ဝုတ္တဋ္ဌာနေ ပန နဟေတုယာ လဒ္ဓဝသေန ဝါရဒွယံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

၁၀၅-၁၀၆။ တိမူလကာဒီသု ပန သဗ္ဗေသု နာရမ္မဏပစ္စယဿ အပရိဟီနတ္တာ ဧကမေဝ ဝိဿဇ္ဇနန္တိ အယံ ပစ္စနီယေ နဟေတုပစ္စယံ အာဒိံ ကတွာ ဧကမူလကာဒီသု ဂဏနာ။

၁၀၇-၁၃၀။ နာရမ္မဏပစ္စယာဒယော ပန ဧကမူလကေ တာဝ ပုရိမေန သဒိသတ္တာ ဣဓာပိ န ဒဿိတာယေဝ။ နာရမ္မဏပစ္စယဝသေန ဒုမူလကေ **နာရမ္မဏပစ္စယာ နဟေတုယာ ဧကန္တိ** နဟေတုဒုမူလကေ ဝုတ္တမေဝ။ **နာဓိပတိယာ ပဉ္စာ**တိ နာရမ္မဏပစ္စယေ လဒ္ဓဝသေန ဝေဒိတဗ္ဗာတိ ဧဝံ သဗ္ဗသံသန္ဒနေသု ဦနတရဂဏနဿေဝ ပစ္စယဿ ဝသေန ဂဏနာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ယတ္ထ ယတ္ထ စ နာရမ္မဏပစ္စယော ပဝိသတိ၊ တတ္ထ တတ္ထ ရူပမေဝ ပစ္စယုပ္ပန္နံ။ နာနန္တရ နသမနန္တရ နအညမည နဥပနိဿယ နာဟာရ နဣန္ဒြိယ နသမ္ပယုတ္တနောနတ္ထိ နောဝိဂတပစ္စယာနံ ပဝိဋ္ဌဋ္ဌာနေပိ ဧသေဝ နယော။ နာဟာရနဣန္ဒြိယနဈာန နမဂ္ဂပစ္စယာ သဗ္ဗတ္ထ သဒိသဝိဿဇ္ဇနာ။ နသဟဇာတာဒိစတုက္ကံ ဣဓာပိ ပရိဟီနမေဝါတိ ဣဒမေတ္ထ လက္ခဏံ။ ဣမိနာ ပန လက္ခဏေန သဗ္ဗေသု ဒုမူလကာဒီသု “အယံ ပစ္စယော မူလံ၊ အယမေတ္ထ ဒုမူလကော၊ အယံ တိမူလကော၊ အယံ သဗ္ဗမူလကော”တိ သလ္လက္ခေတွာ ဦနတရဂဏနဿ ပစ္စယဿ ဝသေန ဂဏနာ ဝေဒိတဗ္ဗာတိ။

ပစ္စယပစ္စနီယဝဏ္ဏနာ။

ပဋိစ္စဝါရ ပစ္စယာနုလောမပစ္စနီယဝဏ္ဏနာ

၁၃၁-၁၈၉။ ဣဒါနိ အနုလောမပစ္စနီယေ ဂဏနံ ဒဿေတုံ **ဟေတုပစ္စယာ နာရမ္မဏေ ပဉ္စာ**တိအာဒိ အာရဒ္ဓံ။ တတ္ထ ဟေတာဓိပတိမဂ္ဂပစ္စယေသု အနုလောမတော ဌိတေသု သဟဇာတာဒယော စတ္တာရော သဗ္ဗဋ္ဌာနိကပစ္စယာ, အာဟာရိန္ဒြိယဈာနမဂ္ဂပစ္စယာ စတ္တာရောတိ ဣမေ အဋ္ဌ ပစ္စနီယတော န လဗ္ဘန္တိ။ ဟေတုပစ္စယာဒိဝသေန ဟိ ဥပ္ပဇ္ဇမာနော ဓမ္မော ဣမေ အဋ္ဌ ပစ္စယေ အလဘန္တော နာမ နတ္ထိ။ အာရမ္မဏအနန္တရသမနန္တရဥပနိဿယသမ္ပယုတ္တနတ္ထိဝိဂတပစ္စယေသု ပန အနုလောမတော ဌိတေသု အရူပဋ္ဌာနိကာ

paccanīkato na labbhanti. Na hi ārammaṇapaccayādīhi uppajjamānā anantarasamanantarapaccayādayo na labbhanti[1]. Sahajāta-aññamaññanissayakammāhārindriya-atthi-avigatapaccayesu pana anulomato ṭhitesu cattāro sabbaṭṭhānikāyeva paccanīkato na labbhanti. Etesañhi paccayānaṁ vasena uppajjamāno sabbaṭṭhānike alabhanto nāma natthi. Pacchājātapaccayassa anulomato ṭhānaṁ nāma natthi. Evaṁ sesesu anulomato ṭhitesu ye ca labbhanti, ye ca na labbhanti, te sallakkhetvā sabbesupi dumūlakādīsu nayesu tesaṁ tesaṁ paccayānaṁ saṁsandane ūnataragaṇanānaṁyeva vasena gaṇanā veditabbāti.

Paccayānulomapaccanīyavaṇṇanā.

Paṭiccavāra Paccayapaccanīyānulomavaṇṇanā

190. Idāni Paccanīyānulome gaṇanaṁ dassetuṁ **nahetupaccayā ārammaṇe dve**ti-ādi āraddhaṁ. Tattha hetumhi paccanīkato ṭhite ṭhapetvā adhipatiṁ avasesā anulomato labbhanti. Pacchājāto pana anulomato sabbattheva na labbhati, ye nava paccayā “arūpānaññevā”ti vuttā, tesu purejātañca āsevanañca ṭhapetvā avasesesu sattasu paccanīkato ṭhitesu sesā arūpaṭṭhānikā anulomato na labbhanti. Yo hi ārammaṇādīhi nuppajjati, na so anantarādayo labhati. Paṭisandhivipāko pana purejātato, sabbavipāko ca saddhiṁ kiriyamanodhātuyā āsevanato anuppajjamānopi anantarādayo labhati, tasmā “purejātañca āsevanañca ṭhapetvā”ti vuttaṁ.

Purejātapacchājāta-āsevanavipākavippayuttesu paccanīkato ṭhitesu ekaṁ ṭhapetvā[2] avasesā anulomato labbhanti. Kammapaccaye paccanīkato ṭhite ṭhapetvā vipākapaccayaṁ avasesā anulomato labbhanti. Āhārindriyesu paccanīkato ṭhitesu ṭhapetvā sabbaṭṭhānike ceva aññamaññakammāhārindriyapaccaye ca avasesā anulomato na labbhanti, itare yujjamānakavasena labbhanti. Jhānapaccaye paccanīkato ṭhite

1. Na labbhanti (sabbattha)   2. Avigataṁ ṭhapetvā (Syā)

ပစ္စနီကတော န လဗ္ဘန္တိ။ န ဟိ အာရမ္မဏပစ္စယာဒီဟိ ဥပ္ပဇ္ဇမာနာ အနန္တရသမနန္တရပစ္စယာဒယော န လဘန္တိ[၁]။ သဟဇာတအညမညနိဿယကမ္မာဟာရိန္ဒြိယအတ္ထိအဝိဂတပစ္စယေသု ပန အနုလောမတော ဌိတေသု စတ္တာရော သဗ္ဗဋ္ဌာနိကာယေဝ ပစ္စနီကတော န လဗ္ဘန္တိ။ ဧတေသဉှိ ပစ္စယာနံ ဝသေန ဥပ္ပဇ္ဇမာနော သဗ္ဗဋ္ဌာနိကေ အလဘန္တော နာမ နတ္ထိ။ ပစ္ဆာဇာတပစ္စယဿ အနုလောမတော ဌာနံ နာမ နတ္ထိ။ ဧဝံ သေသေသု အနုလောမတော ဌိတေသု ယေ စ လဗ္ဘန္တိ၊ ယေ စ န လဗ္ဘန္တိ၊ တေ သလ္လက္ခေတွာ သဗ္ဗေသုပိ ဒုမူလကာဒီသု နယေသု တေသံ တေသံ ပစ္စယာနံ သံသန္ဒနေ ဦနတရဂဏနာနံယေဝ ဝသေန ဂဏနာ ဝေဒိတဗ္ဗာတိ။

ပစ္စယာနုလောမပစ္စနီယဝဏ္ဏနာ။

ပဋိစ္စဝါရ ပစ္စယပစ္စနီယာနုလောမဝဏ္ဏနာ

၁၉၀။ ဣဒါနိ ပစ္စနီယာနုလောမေ ဂဏနံ ဒဿေတုံ **နဟေတုပစ္စယာ အာရမ္မဏေ ဒွေ**တိအာဒိ အာရဒ္ဓံ။ တတ္ထ ဟေတုမှိ ပစ္စနီကတော ဌိတေ ဌပေတွာ အဓိပတိံ အဝသေသာ အနုလောမတော လဗ္ဘန္တိ။ ပစ္ဆာဇာတော ပန အနုလောမတော သဗ္ဗတ္ထေဝ န လဗ္ဘတိ၊ ယေ နဝ ပစ္စယာ “အရူပါနညေဝါ”တိ ဝုတ္တာ၊ တေသု ပုရေဇာတဉ္စ အာသေဝနဉ္စ ဌပေတွာ အဝသေသေသု သတ္တသု ပစ္စနီကတော ဌိတေသု သေသာ အရူပဋ္ဌာနိကာ အနုလောမတော န လဗ္ဘန္တိ။ ယော ဟိ အာရမ္မဏာဒီဟိ နုပ္ပဇ္ဇတိ၊ န သော အနန္တရာဒယော လဘတိ။ ပဋိသန္ဓိဝိပါကော ပန ပုရေဇာတတော, သဗ္ဗဝိပါကော စ သဒ္ဓိံ ကိရိယမနောဓာတုယာ အာသေဝနတော အနုပ္ပဇ္ဇမာနောပိ အနန္တရာဒယော လဘတိ၊ တသ္မာ “ပုရေဇာတဉ္စ အာသေဝနဉ္စ ဌပေတွာ”တိ ဝုတ္တံ။

ပုရေဇာတပစ္ဆာဇာတအာသေဝနဝိပါကဝိပ္ပယုတ္တေသု ပစ္စနီကတော ဌိတေသု ဧကံ ဌပေတွာ[၂] အဝသေသာ အနုလောမတော လဗ္ဘန္တိ။ ကမ္မပစ္စယေ ပစ္စနီကတော ဌိတေ ဌပေတွာ ဝိပါကပစ္စယံ အဝသေသာ အနုလောမတော လဗ္ဘန္တိ။ အာဟာရိန္ဒြိယေသု ပစ္စနီကတော ဌိတေသု ဌပေတွာ သဗ္ဗဋ္ဌာနိကေ စေဝ အညမညကမ္မာဟာရိန္ဒြိယပစ္စယေ စ အဝသေသာ အနုလောမတော န လဗ္ဘန္တိ၊ ဣတရေ ယုဇ္ဇမာနကဝသေန လဗ္ဘန္တိ။ ဈာနပစ္စယေ ပစ္စနီကတော ဌိတေ

၁-န လဗ္ဘန္တိ (သဗ္ဗတ္ထ)   ၂-အဝိဂတံ ဌပေတွာ (သျာ)

hetādhipati-āsevanamaggapaccayā anulomato na labbhanti, maggapaccaye paccanīkato ṭhite hetādhipatipaccayā anulomato na labbhanti. Vippayuttapaccaye paccanīkato ṭhite purejātapaccayaṁ ṭhapetvā avasesā anulomato labbhanti. Evaṁ tesu tesu paccayesu paccanīkato ṭhitesu ye ye anulomato na labbhanti, te te ñatvā tesaṁ tesaṁ paccayānaṁ saṁsandane ūnataragaṇanānaṁ vasena gaṇanā veditabbā.

191-195. Dumūlakādīsu ca nayesu yaṁ yaṁ paccayaṁ ādiṁ katvā ye ye dukādayo dassitā, te te labbhamānālabbhamānapaccayavasena yathā yathā dassitā, tathā tathā sādhukaṁ sallakkhetabbā. Tattha yaṁ nahetuvasena dumūlakādayo naye dassentena **nahetupaccayā nārammaṇapaccayā -pa- nāsevanapaccayā**ti vatvā "yāva āsevanā sabbaṁ sadisan"ti vuttaṁ. Tassa "na-aññamaññapaccayā sahajāte ekan"ti-ādīhi sadisatā veditabbā. Yaṁ pana "nakamme gaṇite pañca gaṇhātī"ti[1] sīhaḷabhāsāya likhitaṁ, tassattho—nahetupaccayaṁ ādiṁ katvā nakammapaccayāti evaṁ nakammapaccayena ghaṭhite sahajāte ekanti evaṁ dassitā pañceva paccayā anulomato labbhanti, na aññeti. Evaṁ aññesupi evarūpesu ṭhānesu byañjanaṁ anādiyitvā adhippetatthoyeva gahetabbo. Evarūpañhi byañjanaṁ attano saññānibandhanatthaṁ porāṇehi sakasakabhāsāya likhitaṁ.

Apica imasmiṁ Paccanīyānulome paccayuppannadhammesupi atthi dhammo kammapaccayaṁ labhati, na-indriyapaccayaṁ, so asaññesu ceva pañcavokāre pavatte ca rūpajīvitindriyavasena veditabbo. Atthi dhammo maggapaccayaṁ labhati nahetupaccayaṁ, so vicikicchuddhaccasahajātamohavasena veditabbo, atthi dhammo jhānapaccayaṁ labhati, namaggapaccayaṁ, so manodhātu ahetukamanoviññāṇadhātuvasena veditabbo. Yattha kaṭattārūpāni nānākkhaṇikakammavaseneva kammapaccayaṁ labhanti, tattha rūpadhammā hetādhipati vipākindriyajhānamaggapaccaye na labhanti, sabbaṭṭhānikā paccanīyā na honti. Ahetuke adhipatipaccayo natthīti imesampi pakiṇṇakānaṁ vasenettha gaṇanavāro asammohato veditabbo.

1. Pañca pañhātīti (Sī)

ဟေတာဓိပတိအာသေဝနမဂ္ဂပစ္စယာ အနုလောမတော န လဗ္ဘန္တိ၊ မဂ္ဂပစ္စယေ ပစ္စနီကတော ဌိတေ ဟေတာဓိပတိပစ္စယာ အနုလောမတော န လဗ္ဘန္တိ။ ဝိပ္ပယုတ္တပစ္စယေ ပစ္စနီကတော ဌိတေ ပုရေဇာတပစ္စယံ ဌပေတွာ အဝသေသာ အနုလောမတော လဗ္ဘန္တိ။ ဧဝံ တေသု တေသု ပစ္စယေသု ပစ္စနီကတော ဌိတေသု ယေ ယေ အနုလောမတော န လဗ္ဘန္တိ၊ တေ တေ ဉတွာ တေသံ တေသံ ပစ္စယာနံ သံသန္ဒနေ ဦနတရဂဏနာနံ ဝသေန ဂဏနာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

၁၉၁-၁၉၅။ ဒုမူလကာဒီသု စ နယေသု ယံ ယံ ပစ္စယံ အာဒိံ ကတွာ ယေ ယေ ဒုကာဒယော ဒဿိတာ၊ တေ တေ လဗ္ဘမာနာလဗ္ဘမာနပစ္စယဝသေန ယထာ ယထာ ဒဿိတာ၊ တထာ တထာ သာဓုကံ သလ္လက္ခေတဗ္ဗာ။ တတ္ထ ယံ နဟေတုဝသေန ဒုမူလကာဒယော နယေ ဒဿေန္တေန **နဟေတုပစ္စယာ နာရမ္မဏပစ္စယာ။ပ။ နာသေဝနပစ္စယာ**တိ ဝတွာ “ယာဝ အာသေဝနာ သဗ္ဗံ သဒိသ”န္တိ ဝုတ္တံ။ တဿ “နအညမညပစ္စယာ သဟဇာတေ ဧက”န္တိအာဒီဟိ သဒိသတာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ယံ ပန “နကမ္မေ ဂဏိတေ ပဉ္စ ဂဏှာတီ”တိ[၁] သီဟဠဘာသာယ လိခိတံ၊ တဿတ္ထော—နဟေတုပစ္စယံ အာဒိံ ကတွာ နကမ္မပစ္စယာတိ ဧဝံ နကမ္မပစ္စယေန ဃဋိတေ သဟဇာတေ ဧကန္တိ ဧဝံ ဒဿိတာ ပဉ္စေဝ ပစ္စယာ အနုလောမတော လဗ္ဘန္တိ၊ န အညေတိ။ ဧဝံ အညေသုပိ ဧဝရူပေသု ဌာနေသု ဗျဉ္ဇနံ အနာဒိယိတွာ အဓိပ္ပေတတ္ထောယေဝ ဂဟေတဗ္ဗော။ ဧဝရူပဉှိ ဗျဉ္ဇနံ အတ္တနော သညာနိဗန္ဓနတ္ထံ ပေါရာဏေဟိ သကသကဘာသာယ လိခိတံ။

အပိစ ဣမသ္မိံ ပစ္စနီယာနုလောမေ ပစ္စယုပ္ပန္နဓမ္မေသုပိ အတ္ထိ ဓမ္မော ကမ္မပစ္စယံ လဘတိ, နဣန္ဒြိယပစ္စယံ၊ သော အသညေသု စေဝ ပဉ္စဝေါကာရေ ပဝတ္တေ စ ရူပဇီဝိတိန္ဒြိယဝသေန ဝေဒိတဗ္ဗော။ အတ္ထိ ဓမ္မော မဂ္ဂပစ္စယံ လဘတိ နဟေတုပစ္စယံ၊ သော ဝိစိကိစ္ဆုဒ္ဓစ္စသဟဇာတမောဟဝသေန ဝေဒိတဗ္ဗော၊ အတ္ထိ ဓမ္မော ဈာနပစ္စယံ လဘတိ, နမဂ္ဂပစ္စယံ၊ သော မနောဓာတု အဟေတုကမနောဝိညာဏဓာတုဝသေန ဝေဒိတဗ္ဗော။ ယတ္ထ ကဋတ္တာရူပါနိ နာနာက္ခဏိကကမ္မဝသေနေဝ ကမ္မပစ္စယံ လဘန္တိ၊ တတ္ထ ရူပဓမ္မာ ဟေတာဓိပတိ ဝိပါကိန္ဒြိယဈာနမဂ္ဂပစ္စယေ န လဘန္တိ၊ သဗ္ဗဋ္ဌာနိကာ ပစ္စနီယာ န ဟောန္တိ။ အဟေတုကေ အဓိပတိပစ္စယော နတ္ထီတိ ဣမေသမ္ပိ ပကိဏ္ဏကာနံ ဝသေနေတ္ထ ဂဏနဝါရော အသမ္မောဟတော ဝေဒိတဗ္ဗော။

၁-ပဉ္စ ပဉှာတီတိ (သီ)

Tatrāyaṁ nayo—**nahetupaccayā ārammaṇe dve**ti ettha tāva ahetukamoho ceva ahetukavipākakiriyā ca paccayuppannaṁ, tasmā akusalenākusalaṁ, abyākatena abyākataṁ sandhāyettha dveti vuttaṁ. Sesesupi eseva nayo. Āsevane pana vipākaṁ na labbhati, tathā kiriyamanodhātu. Tasmā kiriyāhetumanoviññāṇadhātuvasenettha abyākatena abyākataṁ veditabbaṁ. **Vipāke ekan**ti abyākatena abyākatameva. **Magge ekan**ti akusalena akusalameva.

196-197. Nārammaṇamūlake **hetuyā pañcā**ti rūpameva sandhāya vuttaṁ, tañhi kusalaṁ akusalaṁ abyākataṁ kisalābyākataṁ akusalābyākatañcāti pañca koṭṭhāse paṭicca uppajjati. Sabbapañcakesu eseva nayo. **Aññamaññe ekan**ti bhūtarūpāni ceva vatthuñca sandhāya vuttaṁ. Tāni hi nārammaṇapaccayā aññamaññapaccayā uppajjanti. Timūlakepi eseva nayo.

198-202. Nādhipatimūlake **hetuyā navā**ti anulome hetumhi vuttāneva. **Tīṇī**ti-ādīnipi heṭṭhā anulome vuttasadisāneva. Timūlake **dve**ti heṭṭhā nahetupaccayā ārammaṇe vuttasadisāneva.

203-233. Napurejātamūlake **hetuyā sattā**ti heṭṭhā "āruppe kusalaṁ ekaṁ khandhaṁ paṭiccā"ti-ādinā nayena purejāte dassitāneva. Sabbasattakesu eseva nayo. Nakammamūlake **hetuyā tīṇī**ti-ādīsu cetanāva paccayuppannā, tasmā kusalaṁ akusalaṁ abyākatañca paṭicca uppattiṁ sandhāya tīṇīti vuttaṁ. Iminā nayena "ekaṁ dve tīṇi pañca satta navā"ti āgataṭṭhānesu gaṇanā veditabbā. "Cattāri cha aṭṭhā"ti imā pana tisso gaṇanā natthevāti.

Paccayapaccanīyānulomavaṇṇanā.

Niṭṭhitā ca Paṭiccavārassa atthavaṇṇanā.

တတြာယံ နယော—**နဟေတုပစ္စယာ အာရမ္မဏေ ဒွေ**တိ ဧတ္ထ တာဝ အဟေတုကမောဟော စေဝ အဟေတုကဝိပါကကိရိယာ စ ပစ္စယုပ္ပန္နံ၊ တသ္မာ အကုသလေနာကုသလံ, အဗျာကတေန အဗျာကတံ သန္ဓာယေတ္ထ ဒွေတိ ဝုတ္တံ။ သေသေသုပိ ဧသေဝ နယော။ အာသေဝနေ ပန ဝိပါကံ န လဗ္ဘတိ၊ တထာ ကိရိယမနောဓာတု။ တသ္မာ ကိရိယာဟေတုမနောဝိညာဏဓာတုဝသေနေတ္ထ အဗျာကတေန အဗျာကတံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ **ဝိပါကေ ဧက**န္တိ အဗျာကတေန အဗျာကတမေဝ။ **မဂ္ဂေ ဧက**န္တိ အကုသလေန အကုသလမေဝ။

၁၉၆-၁၉၇။ နာရမ္မဏမူလကေ **ဟေတုယာ ပဉ္စာ**တိ ရူပမေဝ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ၊ တဉှိ ကုသလံ အကုသလံ အဗျာကတံ ကုသလာဗျာကတံ အကုသလာဗျာကတဉ္စာတိ ပဉ္စ ကောဋ္ဌာသေ ပဋိစ္စ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ သဗ္ဗပဉ္စကေသု ဧသေဝ နယော။ **အညမညေ ဧက**န္တိ ဘူတရူပါနိ စေဝ ဝတ္ထုဉ္စ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ။ တာနိ ဟိ နာရမ္မဏပစ္စယာ အညမညပစ္စယာ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ။ တိမူလကေပိ ဧသေဝ နယော။

၁၉၈-၂၀၂။ နာဓိပတိမူလကေ **ဟေတုယာ နဝါ**တိ အနုလောမေ ဟေတုမှိ ဝုတ္တာနေဝ။ **တီဏီ**တိအာဒီနိပိ ဟေဋ္ဌာ အနုလောမေ ဝုတ္တသဒိသာနေဝ။ တိမူလကေ **ဒွေ**တိ ဟေဋ္ဌာ နဟေတုပစ္စယာ အာရမ္မဏေ ဝုတ္တသဒိသာနေဝ။

၂၀၃-၂၃၃။ နပုရေဇာတမူလကေ **ဟေတုယာ သတ္တာ**တိ ဟေဋ္ဌာ "အာရုပ္ပေ ကုသလံ ဧကံ ခန္ဓံ ပဋိစ္စာ"တိအာဒိနာ နယေန ပုရေဇာတေ ဒဿိတာနေဝ။ သဗ္ဗသတ္တကေသု ဧသေဝ နယော။ နကမ္မမူလကေ **ဟေတုယာ တီဏီ**တိအာဒီသု စေတနာဝ ပစ္စယုပ္ပန္နာ၊ တသ္မာ ကုသလံ အကုသလံ အဗျာကတဉ္စ ပဋိစ္စ ဥပ္ပတ္တိံ သန္ဓာယ တီဏီတိ ဝုတ္တံ။ ဣမိနာ နယေန "ဧကံ ဒွေ တီဏိ ပဉ္စ သတ္တ နဝါ"တိ အာဂတဋ္ဌာနေသု ဂဏနာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ "စတ္တာရိ ဆ အဋ္ဌာ"တိ ဣမာ ပန တိဿော ဂဏနာ နတ္ထေဝါတိ။

ပစ္စယပစ္စနီယာနုလောမဝဏ္ဏနာ။

နိဋ္ဌိတာ စ ပဋိစ္စဝါရဿ အတ္ထဝဏ္ဏနာ။

2. Sahajātavāravaṇṇanā

234-242. Sahajātavāre **kusalaṁ dhammaṁ sahajāto**ti kusalaṁ dhammaṁ paṭicca tena sahajāto hutvāti attho. Sesamettha Paṭiccavāre vuttanayeneva veditabbaṁ. Avasāne panassa "paṭiccattaṁ nāma sahajātattaṁ, sahajātattaṁ nāma paṭiccattanti[1] idaṁ ubhinnampi etesaṁ vārānaṁ atthato ninnānākaraṇabhāvadassanatthaṁ vuttaṁ. Atthato hi ete dvepi ninnānākaraṇā. Evaṁ santepi aññamaññassa atthaniyamanatthaṁ vuttā. "Cakkhuñca paṭicca rūpe cā"ti-ādīsu hi asahajātampi paṭicca uppajjatīti vuccati. Sahajātampi ca upādārūpaṁ bhūtarūpassa paccayo na hoti. Iti Paṭiccavārena sahajātapaccayabhāvaṁ, Sahajātavārena ca paṭiccāti vuttassa sahajātabhāvaṁ niyametuṁ ubhopete vuttā. Apica tathā bujjhanakānaṁ ajjhāsayavasena desanāvilāsena niruttipaṭisambhidāppabhedajānanavasena cāpi ete ubhopi vuttāti.

Sahajātavāravaṇṇanā niṭṭhitā.

---

3. Paccayavāravaṇṇanā

243. Paccayavāre **kusalaṁ dhammaṁ paccayā**ti kusaladhamme patiṭṭhito hutvā kusalaṁ dhammaṁ nissayaṭṭhena paccayaṁ katvāti attho. **Kusalaṁ ekaṁ khandhaṁ paccayā**ti kusalaṁ ekaṁ khandhaṁ nissayapaccayaṁ katvā tayo khandhā uppajjanti hetupaccayāti vuttaṁ hoti. Imināvupāyena sabbapadesu attho veditabbo. **Vatthuṁ paccayā vipākābyākatā kiriyābyākatā khandhā**ti idaṁ pañcavokāre pavattivasena vuttaṁ. Pañcavokāre pavattiyañhi khandhānaṁ purejātaṁ vatthu nissayapaccayo hoti. Paṭiccaṭṭhassa pana sahajātaṭṭhattā Paṭiccavāre esa nayo na labbhatīti paṭisandhiyaṁ sahajātameva vatthuṁ sandhāya "vatthuṁ paṭicca khandhā"ti vuttaṁ. **Kusalaṁ ekaṁ khandhañca vatthuñca paccayā tayo khandhā**ti-ādīsupi imināva nayena attho veditabbo.

---

1. Paṭiccaṭṭhaṁ nāma sahajātaṭṭhaṁ, sahajātaṭṭhaṁ nāma paṭiccaṭṭhanti (Sī, Ka), paṭiccatthaṁ nāma sahajātatthaṁ, sahajātatthaṁ nāma paṭiccatthanti (Syā)

၂-သဟဇာတဝါရဝဏ္ဏနာ

၂၃၄-၂၄၂။ သဟဇာတဝါရေ **ကုသလံ ဓမ္မံ သဟဇာတော**တိ ကုသလံ ဓမ္မံ ပဋိစ္စ တေန သဟဇာတော ဟုတွာတိ အတ္ထော။ သေသမေတ္ထ ပဋိစ္စဝါရေ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ အဝသာနေ ပနဿ "ပဋိစ္စတ္တံ နာမ သဟဇာတတ္တံ၊ သဟဇာတတ္တံ နာမ ပဋိစ္စတ္တန္တိ[၁] ဣဒံ ဥဘိန္နမ္ပိ ဧတေသံ ဝါရာနံ အတ္ထတော နိန္နာနာကရဏဘာဝဒဿနတ္ထံ ဝုတ္တံ။ အတ္ထတော ဟိ ဧတေ ဒွေပိ နိန္နာနာကရဏာ။ ဧဝံ သန္တေပိ အညမညဿ အတ္ထနိယမနတ္ထံ ဝုတ္တာ။ "စက္ခုဉ္စ ပဋိစ္စ ရူပေ စာ"တိအာဒီသု ဟိ အသဟဇာတမ္ပိ ပဋိစ္စ ဥပ္ပဇ္ဇတီတိ ဝုစ္စတိ။ သဟဇာတမ္ပိ စ ဥပါဒါရူပံ ဘူတရူပဿ ပစ္စယော န ဟောတိ။ ဣတိ ပဋိစ္စဝါရေန သဟဇာတပစ္စယဘာဝံ, သဟဇာတဝါရေန စ ပဋိစ္စာတိ ဝုတ္တဿ သဟဇာတဘာဝံ နိယမေတုံ ဥဘောပေတေ ဝုတ္တာ။ အပိစ တထာ ဗုဇ္ဈနကာနံ အဇ္ဈာသယဝသေန ဒေသနာဝိလာသေန နိရုတ္တိပဋိသမ္ဘိဒါပ္ပဘေဒဇာနနဝသေန စာပိ ဧတေ ဥဘောပိ ဝုတ္တာတိ။

သဟဇာတဝါရဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၃-ပစ္စယဝါရဝဏ္ဏနာ

၂၄၃။ ပစ္စယဝါရေ **ကုသလံ ဓမ္မံ ပစ္စယာ**တိ ကုသလဓမ္မေ ပတိဋ္ဌိတော ဟုတွာ ကုသလံ ဓမ္မံ နိဿယဋ္ဌေန ပစ္စယံ ကတွာတိ အတ္ထော။ **ကုသလံ ဧကံ ခန္ဓံ ပစ္စယာ**တိ ကုသလံ ဧကံ ခန္ဓံ နိဿယပစ္စယံ ကတွာ တယော ခန္ဓာ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ ဟေတုပစ္စယာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ဣမိနာဝုပါယေန သဗ္ဗပဒေသု အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။ **ဝတ္ထုံ ပစ္စယာ ဝိပါကာဗျာကတာ ကိရိယာဗျာကတာ ခန္ဓာ**တိ ဣဒံ ပဉ္စဝေါကာရေ ပဝတ္တိဝသေန ဝုတ္တံ။ ပဉ္စဝေါကာရေ ပဝတ္တိယဉှိ ခန္ဓာနံ ပုရေဇာတံ ဝတ္ထု နိဿယပစ္စယော ဟောတိ။ ပဋိစ္စဋ္ဌဿ ပန သဟဇာတဋ္ဌတ္တာ ပဋိစ္စဝါရေ ဧသ နယော န လဗ္ဘတီတိ ပဋိသန္ဓိယံ သဟဇာတမေဝ ဝတ္ထုံ သန္ဓာယ "ဝတ္ထုံ ပဋိစ္စ ခန္ဓာ"တိ ဝုတ္တံ။ **ကုသလံ ဧကံ ခန္ဓဉ္စ ဝတ္ထုဉ္စ ပစ္စယာ တယော ခန္ဓာ**တိအာဒီသုပိ ဣမိနာဝ နယေန အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။

၁-ပဋိစ္စဋ္ဌံ နာမ သဟဇာတဋ္ဌံ၊ သဟဇာတဋ္ဌံ နာမ ပဋိစ္စဋ္ဌန္တိ (သီ၊ က)၊ ပဋိစ္စတ္ထံ နာမ သဟဇာတတ္ထံ၊ သဟဇာတတ္ထံ နာမ ပဋိစ္စတ္ထန္တိ (သျာ)

Abyākataṁ dhammaṁ paccayā kusalo ca abyākato cāti kusalābyākatānaṁ hetupaccayavasena ekato uppattiṁ sandhāya vuttaṁ. Kusaluppattikkhaṇasmiñhi vatthuṁ nissāya kusalā khandhā, cittasamuṭṭhāne ca mahābhūte nissāya cittasamuṭṭhānaṁ upādārūpaṁ hetupaccayavasena ekato uppajjati. Iti paccayabhūtassa abyākatassa nānattepi paccayuppannānaṁ hetupaccayavasena ekato uppattiṁ sandhāyetaṁ vuttanti veditabbaṁ. Aññesupi evarūpesu ṭhānesu eseva nayo. Evaṁ imasmiṁ hetupaccaye sahajātañca purejātañca nissayaṭṭhena paccayaṁ katvā sattarasa pañhā vissajjitā. Tattha khandhā ceva bhūtā ca sahajātavasena, vatthu sahajātapurejātavasena gahitaṁ. Paṭiccavāre pana sahajātavasena paccayo labbhati, tasmā tattha naveva pañhā vissajjitā. Ye panete ettha sattarasa pañhā vissajjitā, tesu ekādike ekāvasāne vissajjane kusalādīsu ekapaccayato eko paccayuppanno. Ekādike dukāvasāne ekapaccayato nānāpaccayuppanno. Dukādike ekāvasāne nānāpaccayato eko paccayuppanno. Dukādike dukāvasāne nānāpaccayato nānāpaccayuppanno.

248-252. Ārammaṇapaccayādīsupi imināvupāyena pañhāvissajjanappabhedo veditabbo. Yaṁ panetaṁ ārammaṇapaccaye **vatthuṁ paccayā khandhā**ti vuttaṁ, taṁ paṭisandhikkhaṇe vipākakkhandheyeva sandhāya vuttaṁ. Cakkhuviññāṇādīni abyākataṁ nissāya ārammaṇapaccayena uppajjantānaṁ pabhedadassanatthaṁ vuttāni. Puna **vatthuṁ paccayā**ti pavatte vipākakiriyābyākatānaṁ uppattidassanatthaṁ vuttaṁ. Sesaṁ purimanayeneva veditabbaṁ. Evaṁ imasmiṁ ārammaṇapaccaye sahajātañca purejātañca paccayaṁ katvā satta pañhā vissajjitā. Tattha khandhā sahajātavasena, vatthu sahajātapurejātavasena, cakkhāyatanādīni purejātavaseneva gahitāni. Paṭiccavāre pana sahajātavaseneva paccayo labbhati, tasmā tattha tayova pañhā vissajjitā.

253-254. Adhipatipaccaye vipākābyākataṁ lokuttarameva veditabbaṁ. Anantarasamanantarā rūpābhāvena ārammaṇasadisā. Parato āsevananatthivigatesupi eseva nayo.

အဗျာကတံ ဓမ္မံ ပစ္စယာ ကုသလော စ အဗျာကတော စာတိ ကုသလာဗျာကတာနံ ဟေတုပစ္စယဝသေန ဧကတော ဥပ္ပတ္တိံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ။ ကုသလုပ္ပတ္တိက္ခဏသ္မိဉှိ ဝတ္ထုံ နိဿာယ ကုသလာ ခန္ဓာ, စိတ္တသမုဋ္ဌာနေ စ မဟာဘူတေ နိဿာယ စိတ္တသမုဋ္ဌာနံ ဥပါဒါရူပံ ဟေတုပစ္စယဝသေန ဧကတော ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ ဣတိ ပစ္စယဘူတဿ အဗျာကတဿ နာနတ္တေပိ ပစ္စယုပ္ပန္နာနံ ဟေတုပစ္စယဝသေန ဧကတော ဥပ္ပတ္တိံ သန္ဓာယေတံ ဝုတ္တန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ အညေသုပိ ဧဝရူပေသု ဌာနေသု ဧသေဝ နယော။ ဧဝံ ဣမသ္မိံ ဟေတုပစ္စယေ သဟဇာတဉ္စ ပုရေဇာတဉ္စ နိဿယဋ္ဌေန ပစ္စယံ ကတွာ သတ္တရသ ပဉှာ ဝိဿဇ္ဇိတာ။ တတ္ထ ခန္ဓာ စေဝ ဘူတာ စ သဟဇာတဝသေန, ဝတ္ထု သဟဇာတပုရေဇာတဝသေန ဂဟိတံ။ ပဋိစ္စဝါရေ ပန သဟဇာတဝသေန ပစ္စယော လဗ္ဘတိ၊ တသ္မာ တတ္ထ နဝေဝ ပဉှာ ဝိဿဇ္ဇိတာ။ ယေ ပနေတေ ဧတ္ထ သတ္တရသ ပဉှာ ဝိဿဇ္ဇိတာ၊ တေသု ဧကာဒိကေ ဧကာဝသာနေ ဝိဿဇ္ဇနေ ကုသလာဒီသု ဧကပစ္စယတော ဧကော ပစ္စယုပ္ပန္နော။ ဧကာဒိကေ ဒုကာဝသာနေ ဧကပစ္စယတော နာနာပစ္စယုပ္ပန္နော။ ဒုကာဒိကေ ဧကာဝသာနေ နာနာပစ္စယတော ဧကော ပစ္စယုပ္ပန္နော။ ဒုကာဒိကေ ဒုကာဝသာနေ နာနာပစ္စယတော နာနာပစ္စယုပ္ပန္နော။

၂၄၈-၂၅၂။ အာရမ္မဏပစ္စယာဒီသုပိ ဣမိနာဝုပါယေန ပဉှာဝိဿဇ္ဇနပ္ပဘေဒေါ ဝေဒိတဗ္ဗော။ ယံ ပနေတံ အာရမ္မဏပစ္စယေ **ဝတ္ထုံ ပစ္စယာ ခန္ဓာ**တိ ဝုတ္တံ၊ တံ ပဋိသန္ဓိက္ခဏေ ဝိပါကက္ခန္ဓေယေဝ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ။ စက္ခုဝိညာဏာဒီနိ အဗျာကတံ နိဿာယ အာရမ္မဏပစ္စယေန ဥပ္ပဇ္ဇန္တာနံ ပဘေဒဒဿနတ္ထံ ဝုတ္တာနိ။ ပုန **ဝတ္ထုံ ပစ္စယာ**တိ ပဝတ္တေ ဝိပါကကိရိယာဗျာကတာနံ ဥပ္ပတ္တိဒဿနတ္ထံ ဝုတ္တံ။ သေသံ ပုရိမနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဧဝံ ဣမသ္မိံ အာရမ္မဏပစ္စယေ သဟဇာတဉ္စ ပုရေဇာတဉ္စ ပစ္စယံ ကတွာ သတ္တ ပဉှာ ဝိဿဇ္ဇိတာ။ တတ္ထ ခန္ဓာ သဟဇာတဝသေန, ဝတ္ထု သဟဇာတပုရေဇာတဝသေန, စက္ခာယတနာဒီနိ ပုရေဇာတဝသေနေဝ ဂဟိတာနိ။ ပဋိစ္စဝါရေ ပန သဟဇာတဝသေနေဝ ပစ္စယော လဗ္ဘတိ၊ တသ္မာ တတ္ထ တယောဝ ပဉှာ ဝိဿဇ္ဇိတာ။

၂၅၃-၂၅၄။ အဓိပတိပစ္စယေ ဝိပါကာဗျာကတံ လောကုတ္တရမေဝ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ အနန္တရသမနန္တရာ ရူပါဘာဝေန အာရမ္မဏသဒိသာ။ ပရတော အာသေဝနနတ္ထိဝိဂတေသုပိ ဧသေဝ နယော။

255. Sahajātapaccaye **kaṭattārūpaṁ upādārūpan**ti upādārūpasaṅkhātaṁ kaṭattārūpaṁ. Idaṁ asaññasattānaññeva rūpaṁ sandhāya vuttaṁ. Cakkhāyatanādīni pañcavokāravasena vuttāni.

256-257. Aññamaññapaccaye ca **yathā ārammaṇapaccayā evan**ti vissajjanasamataṁ sandhāya vuttaṁ. Paccayuppannesu pana nānattaṁ atthi.

258. Upanissayapaccaye **ārammaṇapaccayasadisan**ti rūpābhāvatopi vissajjanasamatāyapi vuttaṁ.

259-260. **Vatthuṁ purejātapaccayā**ti-ādīnaṁ Paṭiccavāre vuttanayenevattho gahetabbo.

261-266. Kammapaccaye **tīṇī**ti kusalaṁ paccayā kusalo abyākato kusalābyākato cāti evaṁ tīṇi veditabbāni. Akusalepi eseva nayo.

267-268. Vippayuttapaccaye **khandhe vippayuttapaccayā**ti khandhe nissāya vippayuttapaccayā uppajjantīti attho. **Khandhā vatthuṁ vippayuttapaccayā**ti khandhā vatthuṁ nissāya vippayuttapaccayā uppajjantīti attho. Sesaṁ heṭṭhā vuttanayeneva veditabbaṁ.

269-276. Idāni yathāladdhāni vissajjanāni gaṇanavasena dassetuṁ **hetuyā sattarasā**ti-ādimāha. Tattha **hetuyā sattarasā**ti kusalena kusalaṁ, kusalena abyākataṁ, kusalena kusalābyākatanti evaṁ kusalavasena ekādikāni ekāvasānāni dve, dukāvasānaṁ ekanti tīṇi vuttāni honti, tathā akusalavasena. Abyākatena abyākataṁ, teneva kusalaṁ, akusalaṁ, kusalābyākataṁ, akusalābyākatañca, kusalābyākatehi kusalaṁ, abyākataṁ, kusalābyākataṁ, akusalābyākatehi akusalaṁ, abyākataṁ, akusalābyākatanti evaṁ sattarasa veditabbāni.

Ārammaṇe sattāti kusalena kusalaṁ, akusalena akusalaṁ, abyākatena abyākataṁ, kusalaṁ, akusalaṁ, kusalābyākatena kusalaṁ, akusalābyākatena akusalanti evaṁ satta.

၂၅၅။ သဟဇာတပစ္စယေ **ကဋတ္တာရူပံ ဥပါဒါရူပ**န္တိ ဥပါဒါရူပသင်္ခါတံ ကဋတ္တာရူပံ။ ဣဒံ အသညသတ္တာနညေဝ ရူပံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ။ စက္ခာယတနာဒီနိ ပဉ္စဝေါကာရဝသေန ဝုတ္တာနိ။

၂၅၆-၂၅၇။ အညမညပစ္စယေ စ **ယထာ အာရမ္မဏပစ္စယာ ဧဝ**န္တိ ဝိဿဇ္ဇနသမတံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ။ ပစ္စယုပ္ပန္နေသု ပန နာနတ္တံ အတ္ထိ။

၂၅၈။ ဥပနိဿယပစ္စယေ **အာရမ္မဏပစ္စယသဒိသ**န္တိ ရူပါဘာဝတောပိ ဝိဿဇ္ဇနသမတာယပိ ဝုတ္တံ။

၂၅၉-၂၆၀။ **ဝတ္ထုံ ပုရေဇာတပစ္စယာ**တိအာဒီနံ ပဋိစ္စဝါရေ ဝုတ္တနယေနေဝတ္ထော ဂဟေတဗ္ဗော။

၂၆၁-၂၆၆။ ကမ္မပစ္စယေ **တီဏီ**တိ ကုသလံ ပစ္စယာ ကုသလော အဗျာကတော ကုသလာဗျာကတော စာတိ ဧဝံ တီဏိ ဝေဒိတဗ္ဗာနိ။ အကုသလေပိ ဧသေဝ နယော။

၂၆၇-၂၆၈။ ဝိပ္ပယုတ္တပစ္စယေ **ခန္ဓေ ဝိပ္ပယုတ္တပစ္စယာ**တိ ခန္ဓေ နိဿာယ ဝိပ္ပယုတ္တပစ္စယာ ဥပ္ပဇ္ဇန္တီတိ အတ္ထော။ **ခန္ဓာ ဝတ္ထုံ ဝိပ္ပယုတ္တပစ္စယာ**တိ ခန္ဓာ ဝတ္ထုံ နိဿာယ ဝိပ္ပယုတ္တပစ္စယာ ဥပ္ပဇ္ဇန္တီတိ အတ္ထော။ သေသံ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

၂၆၉-၂၇၆။ ဣဒါနိ ယထာလဒ္ဓါနိ ဝိဿဇ္ဇနာနိ ဂဏနဝသေန ဒဿေတုံ **ဟေတုယာ သတ္တရသာ**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **ဟေတုယာ သတ္တရသာ**တိ ကုသလေန ကုသလံ, ကုသလေန အဗျာကတံ, ကုသလေန ကုသလာဗျာကတန္တိ ဧဝံ ကုသလဝသေန ဧကာဒိကာနိ ဧကာဝသာနာနိ ဒွေ, ဒုကာဝသာနံ ဧကန္တိ တီဏိ ဝုတ္တာနိ ဟောန္တိ၊ တထာ အကုသလဝသေန။ အဗျာကတေန အဗျာကတံ, တေနေဝ ကုသလံ, အကုသလံ, ကုသလာဗျာကတံ, အကုသလာဗျာကတဉ္စ၊ ကုသလာဗျာကတေဟိ ကုသလံ, အဗျာကတံ, ကုသလာဗျာကတံ၊ အကုသလာဗျာကတေဟိ အကုသလံ, အဗျာကတံ, အကုသလာဗျာကတန္တိ ဧဝံ သတ္တရသ ဝေဒိတဗ္ဗာနိ။

အာရမ္မဏေ သတ္တာတိ ကုသလေန ကုသလံ၊ အကုသလေန အကုသလံ၊ အဗျာကတေန အဗျာကတံ, ကုသလံ, အကုသလံ၊ ကုသလာဗျာကတေန ကုသလံ၊ အကုသလာဗျာကတေန အကုသလန္တိ ဧဝံ သတ္တ။

Vipāke ekanti abyākatena abyākatameva. Evamettha sattarasa satta ekanti tayo vāraparicchedā honti. Tesu dvādasa sattarasakā dasa[1] sattakā ekaṁ ekakanti te sabbe sādhukaṁ sallakkhetvā parato dukatikādivasena paccayasaṁsandane ūnataragaṇanassa vasena gaṇanā veditabbā. Sakkā hi imāya gaṇanāya dukamūlādīsu vāraparicchede jānituntі puna "kusalaṁ dhammaṁ paccayā kusalo dhammo"ti anāmasitvā gaṇanavaseneva vāraparicchedaṁ dassetuṁ **hetupaccayā ārammaṇe sattā**ti-ādi āraddhaṁ.

Tattha kusalaṁ dhammaṁ paccayā kusalo dhammo uppajjati hetupaccayā ārammaṇapaccayā. Kusalaṁ ekaṁ khandhaṁ paccayā tayo khandhāti iminā nayena ārammaṇe laddhavissajjanāni vitthāretabbāni. Ayaṁ tāva anulome nayo.

277-285. Paccanīye pana kusalaṁ na labbhatīti **akusalaṁ dhammaṁ paccayā**ti akusalameva ādiṁ katvā vissajjanaṁ āraddhaṁ. Taṁ yathāpāḷimeva niyyāti. Yañhettha vattabbaṁ siyā, taṁ Paṭiccavārassa paccanīye vuttameva.

286-287. Yaṁ panetaṁ paccanīye laddhavissajjanaparicchedaṁ gaṇanato dassetuṁ **nahetuyā c-attārī**ti-ādi vuttaṁ, tattha cattāri sattarasa satta pañca tīṇi ekanti cha paricchedā. Tesaṁ vasena dukatikādīsu paccayasaṁsandane gaṇanā veditabbā. Yo hi paccayo sattarasa vissajjanāni labhati, tena saddhiṁ sadisasaṁsandane sattarasa, ūnatarasaṁsandane sesā chapi paricchedā labbhanti. Evaṁ sesesupi adhikaparicchedaṁ ṭhapetvā samasamā ūnatarā ca abbhantīti.

Ettha ca adhikatarā na labbhantīti ayamettha niyamo, samasamā pana ūnatarā ca atthā virodhe[2] sati labbhanti. Tenettha "nahetupaccayā nārammaṇe ekan"ti-ādi vuttaṁ. Ettha hi nahetuyā catunnaṁ, nārammaṇe pañcannaṁ āgatattā nahetuvasena cattārīti vattabbaṁ siyā, nārammaṇena saddhiṁ ghaṭitattā pana ārammaṇadhammo virujjhatīti akusalaṁ dhammaṁ paccayā akusalo dhammo, abyākataṁ dhammaṁ paccayā akusalo,

1. Ekādasa (Syā) 2. Atthavirodhe (?)

ဝိပါကေ ဧကန္တိ အဗျာကတေန အဗျာကတမေဝ။ ဧဝမေတ္ထ သတ္တရသ သတ္တ ဧကန္တိ တယော ဝါရပရိစ္ဆေဒါ ဟောန္တိ။ တေသု ဒွါဒသ သတ္တရသကာ ဒသ[1] သတ္တကာ ဧကံ ဧကကန္တိ တေ သဗ္ဗေ သာဓုကံ သလ္လက္ခေတွာ ပရတော ဒုကတိကာဒိဝသေန ပစ္စယသံသန္ဒနေ ဦနတရဂဏနဿ ဝသေန ဂဏနာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ သက္ကာ ဟိ ဣမာယ ဂဏနာယ ဒုကမူလာဒီသု ဝါရပရိစ္ဆေဒေ ဇာနိတုန္တိ ပုန "ကုသလံ ဓမ္မံ ပစ္စယာ ကုသလော ဓမ္မော"တိ အနာမသိတွာ ဂဏနဝသေနေဝ ဝါရပရိစ္ဆေဒံ ဒဿေတုံ **ဟေတုပစ္စယာ အာရမ္မဏေ သတ္တာ**တိအာဒိ အာရဒ္ဓံ။

တတ္ထ ကုသလံ ဓမ္မံ ပစ္စယာ ကုသလော ဓမ္မော ဥပ္ပဇ္ဇတိ ဟေတုပစ္စယာ အာရမ္မဏပစ္စယာ။ ကုသလံ ဧကံ ခန္ဓံ ပစ္စယာ တယော ခန္ဓာတိ ဣမိနာ နယေန အာရမ္မဏေ လဒ္ဓဝိဿဇ္ဇနာနိ ဝိတ္ထာရေတဗ္ဗာနိ။ အယံ တာဝ အနုလောမေ နယော။

၂၇၇-၂၈၅။ ပစ္စနီယေ ပန ကုသလံ န လဗ္ဘတီတိ **အကုသလံ ဓမ္မံ ပစ္စယာ**တိ အကုသလမေဝ အာဒိံ ကတွာ ဝိဿဇ္ဇနံ အာရဒ္ဓံ။ တံ ယထာပါဠိမေဝ နိယျာတိ။ ယဉ္စေတ္ထ ဝတ္တဗ္ဗံ သိယာ၊ တံ ပဋိစ္စဝါရဿ ပစ္စနီယေ ဝုတ္တမေဝ။

၂၈၆-၂၈၇။ ယံ ပနေတံ ပစ္စနီယေ လဒ္ဓဝိဿဇ္ဇနပရိစ္ဆေဒံ ဂဏနတော ဒဿေတုံ **နဟေတုယာ စတ္တာရီ**တိအာဒိ ဝုတ္တံ၊ တတ္ထ စတ္တာရိ သတ္တရသ သတ္တ ပဉ္စ တီဏိ ဧကန္တိ ဆ ပရိစ္ဆေဒါ။ တေသံ ဝသေန ဒုကတိကာဒီသု ပစ္စယသံသန္ဒနေ ဂဏနာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ယော ဟိ ပစ္စယော သတ္တရသ ဝိဿဇ္ဇနာနိ လဘတိ၊ တေန သဒ္ဓိံ သဒိသသံသန္ဒနေ သတ္တရသ၊ ဦနတရသံသန္ဒနေ သေသာ ဆပိ ပရိစ္ဆေဒါ လဗ္ဘန္တိ။ ဧဝံ သေသေသုပိ အဓိကပရိစ္ဆေဒံ ဌပေတွာ သမသမာ ဦနတရာ စ လဗ္ဘန္တီတိ။

ဧတ္ထ စ အဓိကတရာ န လဗ္ဘန္တီတိ အယမေတ္ထ နိယမော၊ သမသမာ ပန ဦနတရာ စ အတ္ထာ ဝိရောဓေ[2] သတိ လဗ္ဘန္တိ။ တေနေတ္ထ "နဟေတုပစ္စယာ နာရမ္မဏေ ဧက"န္တိအာဒိ ဝုတ္တံ။ ဧတ္ထ ဟိ နဟေတုယာ စတုန္နံ, နာရမ္မဏေ ပဉ္စန္နံ အာဂတတ္တာ နဟေတုဝသေန စတ္တာရီတိ ဝတ္တဗ္ဗံ သိယာ၊ နာရမ္မဏေန သဒ္ဓိံ ဃဋိတတ္တာ ပန အာရမ္မဏဓမ္မော ဝိရုဇ္ဈတီတိ အကုသလံ ဓမ္မံ ပစ္စယာ အကုသလော ဓမ္မော၊ အဗျာကတံ ဓမ္မံ ပစ္စယာ အကုသလော၊

၁-ဧကာဒသ (သျာ) ၂-အတ္ထဝိရောဓေ (?)

akusalañca abyākatañca dhammaṁ paccayā akusaloti tīṇi vissajjanāni parihīnāni. Abyākataṁ dhammaṁ paccayā abyākatoti rūpavasena ekameva vuttaṁ. Evaṁ sabbattha viruddhāviruddhaṁ ñatvā labbhamānaparicchedo veditabbo. Apicettha idaṁ nayamattadassanaṁ. **Nādhipatiyā cattārī**ti nahetuyā laddhāneva. Sesacatukkesupi eseva nayo.

Nānantare ekanti ahetukacittasamuṭṭhānassa ceva sesarūpassa ca vasena abyākatena abyākataṁ. Evaṁ sabbesu ekakesu yujjamānakarūpaṁ jānitabbaṁ. **Napurejāte dve**ti idhāpi nahetuvasena cattārīti vattabbaṁ siyā, napurejātena saddhiṁ ghaṭitattā pana abyākataṁ dhammaṁ paccayā akusalo, akusalañca abyākatañca dhammaṁ paccayā akusaloti vatthupurejātavasena dve vissajjanāni parihīnāni. Āruppe pana ahetukamohassa ahetukakiriyassa ca vasena dve vuttāni. **Navippayutte dve**ti āruppe ahetukākusalakiriyavasena dve. Nonatthi novigatesu ekanti sabbassa rūpassa vasena abyākatena abyākataṁ daṭṭhabbaṁ. Tikādīsu apubbaṁ natthi.

288. Nārammaṇamūlake pana **na-adhipatiyā pañcā**ti nārammaṇe laddhāneva. **Nakamme ekan**ti ettha cittasamuṭṭhānañca kaṭattārūpañca aggahetvā sesarūpavasena abyākatena abyākataṁ veditabbaṁ.

289-296. Nādhipatimūlake **napurejāte sattā**ti napurejāte laddhāneva. **Napacchājāte sattarasā**ti imānipi tattha laddhāni sattaraseva. Nānantara nasamanantara na-aññamañña na-upanissaya nasampayuttanonatthinovigatamūlakāni nārammaṇamūlakasadisāneva. Imināva nayamattadassanena sabbattha āgatānāgataṁ labbhamānālabbhamānañca veditabbanti.

Paccanīyavaṇṇanā niṭṭhitā.

297-328. Imināyeva pana lakkhaṇena anulomaṁ purato katvā anulomapaccanīye paccanīyaṁ purato katvā Paccanīyānulome ca gaṇanaparicchedo āgatānāgataṁ labbhamānālabbhamānañca veditabbanti.

Paccayavāravaṇṇanā niṭṭhitā.

အကုသလဉ္စ အဗျာကတဉ္စ ဓမ္မံ ပစ္စယာ အကုသလောတိ တီဏိ ဝိဿဇ္ဇနာနိ ပရိဟီနာနိ။ အဗျာကတံ ဓမ္မံ ပစ္စယာ အဗျာကတောတိ ရူပဝသေန ဧကမေဝ ဝုတ္တံ။ ဧဝံ သဗ္ဗတ္ထ ဝိရုဒ္ဓါဝိရုဒ္ဓံ ဉတွာ လဗ္ဘမာနပရိစ္ဆေဒေါ ဝေဒိတဗ္ဗော။ အပိစေတ္ထ ဣဒံ နယမတ္တဒဿနံ။ **နာဓိပတိယာ စတ္တာရီ**တိ နဟေတုယာ လဒ္ဓါနေဝ။ သေသစတုက္ကေသုပိ ဧသေဝ နယော။

နာနန္တရေ ဧကန္တိ အဟေတုကစိတ္တသမုဋ္ဌာနဿ စေဝ သေသရူပဿ စ ဝသေန အဗျာကတေန အဗျာကတံ။ ဧဝံ သဗ္ဗေသု ဧကကေသု ယုဇ္ဇမာနကရူပံ ဇာနိတဗ္ဗံ။ **နပုရေဇာတေ ဒွေ**တိ ဣဓာပိ နဟေတုဝသေန စတ္တာရီတိ ဝတ္တဗ္ဗံ သိယာ၊ နပုရေဇာတေန သဒ္ဓိံ ဃဋိတတ္တာ ပန အဗျာကတံ ဓမ္မံ ပစ္စယာ အကုသလော၊ အကုသလဉ္စ အဗျာကတဉ္စ ဓမ္မံ ပစ္စယာ အကုသလောတိ ဝတ္ထုပုရေဇာတဝသေန ဒွေ ဝိဿဇ္ဇနာနိ ပရိဟီနာနိ။ အာရုပ္ပေ ပန အဟေတုကမောဟဿ အဟေတုကကိရိယဿ စ ဝသေန ဒွေ ဝုတ္တာနိ။ **နဝိပ္ပယုတ္တေ ဒွေ**တိ အာရုပ္ပေ အဟေတုကာကုသလကိရိယဝသေန ဒွေ။ နောနတ္ထိ နောဝိဂတေသု ဧကန္တိ သဗ္ဗဿ ရူပဿ ဝသေန အဗျာကတေန အဗျာကတံ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။ တိကာဒီသု အပုဗ္ဗံ နတ္ထိ။

၂၈၈။ နာရမ္မဏမူလကေ ပန **နအဓိပတိယာ ပဉ္စာ**တိ နာရမ္မဏေ လဒ္ဓါနေဝ။ **နကမ္မေ ဧက**န္တိ ဧတ္ထ စိတ္တသမုဋ္ဌာနဉ္စ ကဋတ္တာရူပဉ္စ အဂ္ဂဟေတွာ သေသရူပဝသေန အဗျာကတေန အဗျာကတံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

၂၈၉-၂၉၆။ နာဓိပတိမူလကေ **နပုရေဇာတေ သတ္တာ**တိ နပုရေဇာတေ လဒ္ဓါနေဝ။ **နပစ္ဆာဇာတေ သတ္တရသာ**တိ ဣမာနိပိ တတ္ထ လဒ္ဓါနိ သတ္တရသေဝ။ နာနန္တရ နသမနန္တရ နအညမည နဥပနိဿယ နသမ္ပယုတ္တနောနတ္ထိနောဝိဂတမူလကာနိ နာရမ္မဏမူလကသဒိသာနေဝ။ ဣမိနာဝ နယမတ္တဒဿနေန သဗ္ဗတ္ထ အာဂတာနာဂတံ လဗ္ဘမာနာလဗ္ဘမာနဉ္စ ဝေဒိတဗ္ဗန္တိ။

ပစ္စနီယဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၂၉၇-၃၂၈။ ဣမိနာယေဝ ပန လက္ခဏေန အနုလောမံ ပုရတော ကတွာ အနုလောမပစ္စနီယေ ပစ္စနီယံ ပုရတော ကတွာ ပစ္စနီယာနုလောမေ စ ဂဏနပရိစ္ဆေဒေါ အာဂတာနာဂတံ လဗ္ဘမာနာလဗ္ဘမာနဉ္စ ဝေဒိတဗ္ဗန္တိ။

ပစ္စယဝါရဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

4. Nissayavāravaṇṇanā

329-337. Nissayavāre **kusalaṁ dhammaṁ nissāyā**ti kusalaṁ dhammaṁ patiṭṭhaṭṭhena nissayaṁ katvāti attho. Sesamettha Paccayavāre vuttanayeneva veditabbaṁ. Avasāne panassa “paccayattaṁ nāma nissayattaṁ, nissayattaṁ nāma paccayattan”ti[1] idaṁ ubhinnampi etesaṁ vārānaṁ atthato ninnānākaraṇabhāvadassanatthaṁ vuttaṁ. Atthatoti etepi paṭiccasahajātā viya ninnānākaraṇā. Evaṁ santepi aññamaññassa atthaniyamanatthaṁ vuttā. Avijjāpaccayā saṅkhārāti-ādīsu hi anissāya vattamānaṁ nānākkhaṇikampi “paccayā uppajjatī”ti vuttaṁ. Aññamaññaṁ allīyitvā ṭhitakaṭṭhādīsu ca ekaṁ ekassa nissayapaccayo na hoti, tathā upādārūpaṁ mahābhūtassa nissayapaccayo na hotiyeva. Iti Paccayavārena nissayapaccayabhāvaṁ Nissayavārena ca paccayāti vuttassa sahajātapurejātabhāvaṁ niyametuṁ ubhopete vuttā. Apica tathā bujjhanakānaṁ ajjhāsayavasena desanāvilāsena niruttipaṭisambhidāpabhedajānanavasena cāpi ete ubhopi vuttāti.

Nissayavāravaṇṇanā.

---

5. Saṁsaṭṭhavāravaṇṇanā

338-346. Saṁsaṭṭhavāre **kusalaṁ dhammaṁ saṁsaṭṭho**ti kusalaṁ dhammaṁ ekuppādādilakkhaṇena sampayogaṭṭhena paccayaṁ katvāti attho. **Kusalaṁ ekaṁ khandhaṁ saṁsaṭṭho**ti kusalaṁ ekaṁ khandhaṁ sampayuttapaccayaṁ katvā tayo khandhā uppajjanti hetupaccayāti vuttaṁ hoti. Iminā upāyena sabbapadesu attho veditabbo. Imasmiṁ pana hetupaccaye arūpadhammasseva sampayogaṭṭhena paccayaṁ katvā tayo pañhā vissajjitā. Yathā ca hetupaccaye, tathā ārammaṇapaccayādīsupi, kevalaṁ vipākapaccaye ekameva vissajjanaṁ.

347-350. Idāni yathāladdhāni vissajjanāni gaṇanavasena dassetuṁ **hetuyā tīṇī**ti-ādi vuttaṁ. Tattha sabbatikesu kusalena kusalaṁ,

---

1. Paccayaṭṭhaṁ nāma nissayaṭṭhaṁ, nissayaṭṭhaṁ nāma paccayaṭṭhanti (Sī, Ka), paccayatthaṁ nāma nissayatthaṁ, nissayatthaṁ nāma paccayatthanti (Syā)

၄-နိဿယဝါရဝဏ္ဏနာ

၃၂၉-၃၃၇။ နိဿယဝါရေ **ကုသလံ ဓမ္မံ နိဿာယာ**တိ ကုသလံ ဓမ္မံ ပတိဋ္ဌဋ္ဌေန နိဿယံ ကတွာတိ အတ္ထော။ သေသမေတ္ထ ပစ္စယဝါရေ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ အဝသာနေ ပနဿ “ပစ္စယတ္တံ နာမ နိဿယတ္တံ၊ နိဿယတ္တံ နာမ ပစ္စယတ္တ”န္တိ[၁] ဣဒံ ဥဘိန္နမ္ပိ ဧတေသံ ဝါရာနံ အတ္ထတော နိန္နာနာကရဏဘာဝဒဿနတ္ထံ ဝုတ္တံ။ အတ္ထတော ဟိ ဧတေပိ ပဋိစ္စသဟဇာတာ ဝိယ နိန္နာနာကရဏာ။ ဧဝံ သန္တေပိ အညမညဿ အတ္ထနိယမနတ္ထံ ဝုတ္တာ။ အဝိဇ္ဇာပစ္စယာ သင်္ခါရာတိအာဒီသု ဟိ အနိဿာယ ဝတ္တမာနံ နာနာက္ခဏိကမ္ပိ “ပစ္စယာ ဥပ္ပဇ္ဇတီ”တိ ဝုတ္တံ။ အညမညံ အလ္လီယိတွာ ဌိတကဋ္ဌာဒီသု စ ဧကံ ဧကဿ နိဿယပစ္စယော န ဟောတိ၊ တထာ ဥပါဒါရူပံ မဟာဘူတဿ နိဿယပစ္စယော န ဟောတိယေဝ။ ဣတိ ပစ္စယဝါရေန နိဿယပစ္စယဘာဝံ နိဿယဝါရေန စ ပစ္စယာတိ ဝုတ္တဿ သဟဇာတပုရေဇာတဘာဝံ နိယမေတုံ ဥဘောပေတေ ဝုတ္တာ။ အပိစ တထာ ဗုဇ္ဈနကာနံ အဇ္ဈာသယဝသေန ဒေသနာဝိလာသေန နိရုတ္တိပဋိသမ္ဘိဒါပဘေဒဉာဏဝသေန စာပိ ဧတေ ဥဘောပိ ဝုတ္တာတိ။

နိဿယဝါရဝဏ္ဏနာ။

၅-သံသဋ္ဌဝါရဝဏ္ဏနာ

၃၃၈-၃၄၆။ သံသဋ္ဌဝါရေ **ကုသလံ ဓမ္မံ သံသဋ္ဌော**တိ ကုသလံ ဓမ္မံ ဧကုပ္ပါဒါဒိလက္ခဏေန သမ္ပယောဂဋ္ဌေန ပစ္စယံ ကတွာတိ အတ္ထော။ **ကုသလံ ဧကံ ခန္ဓံ သံသဋ္ဌော**တိ ကုသလံ ဧကံ ခန္ဓံ သမ္ပယုတ္တပစ္စယံ ကတွာ တယော ခန္ဓာ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ ဟေတုပစ္စယာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ဣမိနာ ဥပါယေန သဗ္ဗပဒေသု အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဣမသ္မိံ ပန ဟေတုပစ္စယေ အရူပဓမ္မဿေဝ သမ္ပယောဂဋ္ဌေန ပစ္စယံ ကတွာ တယော ပဉှာ ဝိဿဇ္ဇိတာ။ ယထာ စ ဟေတုပစ္စယေ၊ တထာ အာရမ္မဏပစ္စယာဒီသုပိ၊ ကေဝလံ ဝိပါကပစ္စယေ ဧကမေဝ ဝိဿဇ္ဇနံ။

၃၄၇-၃၅၀။ ဣဒါနိ ယထာလဒ္ဓါနိ ဝိဿဇ္ဇနာနိ ဂဏနဝသေန ဒဿေတုံ **ဟေတုယာ တီဏီ**တိအာဒိ ဝုတ္တံ။ တတ္ထ သဗ္ဗတိကေသု ကုသလေန ကုသလံ၊

၁-ပစ္စယဋ္ဌံ နာမ နိဿယဋ္ဌံ၊ နိဿယဋ္ဌံ နာမ ပစ္စယဋ္ဌန္တိ (သီ၊ က)၊
ပစ္စယတ္ထံ နာမ နိဿယတ္ထံ၊ နိဿယတ္ထံ နာမ ပစ္စယတ္ထန္တိ (သျာ)

akusalena akusalaṁ, abyākatena abyākatanti ayameva niyamo. Ekame pana abyākatena abyākatameva labbhatīti evamettha bāvīsatiyā paccayesu tīṇi, vipāke ekanti dve paricchedā. Pacchājāte anulomaṁ natthi. Tasmā tīṇi ekanti imesaññeva vasena dukatikādīsu paccayasaṁsandane yattha vipākapaccayo pavisati, tattha ekaṁ, sesesu tīṇīti evaṁ gaṇanā veditabbā. Sesamettha anulome uttānatthameva.

351-354. Paccanīye pana kusalaṁ na labbhatīti akusalameva ādiṁ katvā vissajjanaṁ kataṁ, taṁ uttānatthameva.

359. Yaṁ panettha paccanīye vissajjanaparicchedaṁ gaṇanato dassetuṁ **nahetuyā dve**ti-ādi vuttaṁ, tattha dve tīṇi ekanti tayo paricchedā, tesaṁ vasena dukatikādīsu paccayasaṁsandane gaṇanā veditabbā. Idhāpi adhikataragaṇanānaṁ ūnataragaṇanena saddhiṁ saṁsandane ūnataragaṇanameva labbhati, samagaṇanena saddhiṁ samagaṇanaṁ. Yasmā cettha arūpadhammāyeva paccayuppannā, tasmā nahetunādhipatinapurejātanapacchājātanāsevananakammanavipākanajhānana magga-navippayuttavasena daseva paccayā paccanīkato dassitā, sesā cuddasa na labbhanti. Yepi labbhanti, tesupi vipāke paccayuppanne nakammanavipākā na labbhanti.

360-368. **Nahetupaccayā nādhipatiyā dve**ti nahetuyā laddhaṁ dvayameva. Sesadvayesupi eseva nayo. **Nakamme ekan**ti ahetukakiriyacetanaṁ paccayuppannaṁ katvā abyākatena abyākataṁ. **Navipāke dve**ti ahetukamohakiriyavasena dve. **Najhāne ekan**ti ahetukapañcaviññāṇavasena abyākatavissajjanaṁ veditabbaṁ. **Namagge ekan**ti ahetukavipākakiriyavasena abyākatavissajjanaṁ. Imināvupāyena sabbasaṁsandanesu attho veditabboti.

369-383. Anulomapaccanīye heṭṭhā vuttā nahetu-ādayo daseva paccanīyato labbhanti, na sesā. Yepi labbhanti, tesu hetumhi anulomato ṭhite jhānamaggā paccanīyato na labbhantīti sabbaṁ heṭṭhā vuttanayeneva veditabbanti.

အကုသလေန အကုသလံ၊ အဗျာကတေန အဗျာကတန္တိ အယမေဝ နိယမော။ ဧကမေ ပန အဗျာကတေန အဗျာကတမေဝ လဗ္ဘတီတိ ဧဝမေတ္ထ ဗာဝီသတိယာ ပစ္စယေသု တီဏိ, ဝိပါကေ ဧကန္တိ ဒွေ ပရိစ္ဆေဒါ။ ပစ္ဆာဇာတေ အနုလောမံ နတ္ထိ။ တသ္မာ တီဏိ ဧကန္တိ ဣမေသညေဝ ဝသေန ဒုကတိကာဒီသု ပစ္စယသံသန္ဒနေ ယတ္ထ ဝိပါကပစ္စယော ပဝိသတိ၊ တတ္ထ ဧကံ, သေသေသု တီဏီတိ ဧဝံ ဂဏနာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ သေသမေတ္ထ အနုလောမေ ဥတ္တာနတ္ထမေဝ။

၃၅၁-၃၅၄။ ပစ္စနီယေ ပန ကုသလံ န လဗ္ဘတီတိ အကုသလမေဝ အာဒိံ ကတွာ ဝိဿဇ္ဇနံ ကတံ၊ တံ ဥတ္တာနတ္ထမေဝ။

၃၅၉။ ယံ ပနေတ္ထ ပစ္စနီယေ ဝိဿဇ္ဇနပရိစ္ဆေဒံ ဂဏနတော ဒဿေတုံ **နဟေတုယာ ဒွေ**တိအာဒိ ဝုတ္တံ၊ တတ္ထ ဒွေ တီဏိ ဧကန္တိ တယော ပရိစ္ဆေဒါ၊ တေသံ ဝသေန ဒုကတိကာဒီသု ပစ္စယသံသန္ဒနေ ဂဏနာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ဣဓာပိ အဓိကတရဂဏနာနံ ဦနတရဂဏနေန သဒ္ဓိံ သံသန္ဒနေ ဦနတရဂဏနမေဝ လဗ္ဘတိ၊ သမဂဏနေန သဒ္ဓိံ သမဂဏနံ။ ယသ္မာ စေတ္ထ အရူပဓမ္မာယေဝ ပစ္စယုပ္ပန္နာ၊ တသ္မာ နဟေတုနာဓိပတိနပုရေဇာတနပစ္ဆာဇာတနာသေဝနနကမ္မနဝိပါကနဈာနနမဂ္ဂနဝိပ္ပယုတ္တဝသေန ဒသေဝ ပစ္စယာ ပစ္စနီကတော ဒဿိတာ၊ သေသာ စုဒ္ဒသ န လဗ္ဘန္တိ။ ယေပိ လဗ္ဘန္တိ၊ တေသုပိ ဝိပါကေ ပစ္စယုပ္ပန္နေ နကမ္မနဝိပါကာ န လဗ္ဘန္တိ။

၃၆၀-၃၆၈။ **နဟေတုပစ္စယာ နာဓိပတိယာ ဒွေ**တိ နဟေတုယာ လဒ္ဓံ ဒွယမေဝ။ သေသဒွယေသုပိ ဧသေဝ နယော။ **နကမ္မေ ဧကန္တိ** အဟေတုကကိရိယစေတနံ ပစ္စယုပ္ပန္နံ ကတွာ အဗျာကတေန အဗျာကတံ။ **နဝိပါကေ ဒွေ**တိ အဟေတုကမောဟကိရိယဝသေန ဒွေ။ **နဈာနေ ဧကန္တိ** အဟေတုကပဉ္စဝိညာဏဝသေန အဗျာကတဝိဿဇ္ဇနံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ **နမဂ္ဂေ ဧကန္တိ** အဟေတုကဝိပါကကိရိယဝသေန အဗျာကတဝိဿဇ္ဇနံ။ ဣမိနာဝုပါယေန သဗ္ဗသံသန္ဒနေသု အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗောတိ။

၃၆၉-၃၈၃။ အနုလောမပစ္စနီယေ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တာ နဟေတုအာဒယော ဒသေဝ ပစ္စနီယတော လဗ္ဘန္တိ၊ န သေသာ။ ယေပိ လဗ္ဘန္တိ၊ တေသု ဟေတုမှိ အနုလောမတော ဌိတေ ဈာနမဂ္ဂါ ပစ္စနီယတော န လဗ္ဘန္တီတိ သဗ္ဗံ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗန္တိ။

384-391. Paccanīyānulome nahetupaccayuppannesu ahetukamohova jhānamaggapaccayaṁ labhati, sesā na labhanti. Najhānapaccaye aṭṭhāhetukacittānipi. **Nakammapaccayā nahetupaccayā nādhipatipaccayā napurejātapaccayā ārammaṇe ekan**ti āruppe ahetukakiriyacetanāvasena abyākatena abyākataṁ. Iminā upāyena yaṁ labbhati, yañca na labbhati, tassa vasena sabbattha gaṇanā veditabbāti.

Saṁsaṭṭhavāravaṇṇanā.

---

6. Sampayuttavāravaṇṇanā

392-400. Sampayuttavāre **kusalaṁ dhammaṁ sampayutto**ti kusalaṁ dhammaṁ sampayuttapaccayaṁ katvāti attho. Sesamettha Saṁsaṭṭhavāre vuttanayeneva veditabbaṁ. Avasāne panassa "saṁsaṭṭhattaṁ nāma sampayuttattaṁ, sampayuttattaṁ nāma saṁsaṭṭhattan"ti idaṁ ubhinnampi etesaṁ vārānaṁ atthaho ninnānākaraṇabhāvadassanatthaṁ vuttaṁ. Atthato hi etepi paṭiccasahajātā viya paccayanissayā viya ca ninnānākaraṇā. Evaṁ santepi aññamaññassa atthaniyamanatthaṁ vuttā. "Saṁsaṭṭhā yojitā hayā"ti-ādīsu[1] hi asampayuttampi saṁsaṭṭhanti vuccati. "Yā sā vīmaṁsā kosajjasahagatā kosajjasampayuttā"ti-ādīsu[2] asaṁsaṭṭhaṁ[3] vokiṇṇampi sampayuttanti. Iti Saṁsaṭṭhavārena ekuppādalakkhaṇassa sampayuttassa saṁsaṭṭhabhāvaṁ Sampayuttavārena ca saṁsaṭṭhassa ekuppādādilakkhaṇassa sampayuttabhāvaṁ niyametuṁ ubhopete vuttā. Apica tathā bujjhanakānaṁ ajjhāsayavasena desanāvilāsena niruttipaṭisambhidāpabhedajānanavasena cāpi ete ubhopi vuttāti.

Sampayuttavāravaṇṇanā.

Etesu pana chasu vāresu atthi koci paccayo ekantaṁ anulomato na tiṭṭhati, paccanīkatova tiṭṭhati, atthi ekantaṁ paccanīkato na tiṭṭhati, anulomatova tiṭṭhati, atthi anekantaṁ anulomato ceva tiṭṭhati, paccanīkato cāti idaṁ pakiṇṇakaṁ veditabbaṁ. Tattha paṭhamo

1. Khu 6. 154 piṭṭhe Jātake.
2. Saṁ 3. 244 piṭṭhe.
3. Ayaṁ sampayuttaṭṭhonāma asaṁsaṭṭhaṁ (Sī, Ka)

၃၈၄-၃၉၁။ ပစ္စနီယာနုလောမေ နဟေတုပစ္စယုပ္ပန္နေသု အဟေတုကမောဟောဝ ဈာနမဂ္ဂပစ္စယံ လဘတိ၊ သေသာ န လဘန္တိ။ နဈာနပစ္စယေ အဋ္ဌာဟေတုကစိတ္တာနိပိ။ **နကမ္မပစ္စယာ နဟေတုပစ္စယာ နာဓိပတိပစ္စယာ နပုရေဇာတပစ္စယာ အာရမ္မဏေ ဧကန္တိ** အာရုပ္ပေ အဟေတုကကိရိယစေတနာဝသေန အဗျာကတေန အဗျာကတံ။ ဣမိနာ ဥပါယေန ယံ လဗ္ဘတိ၊ ယဉ္စ န လဗ္ဘတိ၊ တဿ ဝသေန သဗ္ဗတ္ထ ဂဏနာ ဝေဒိတဗ္ဗာတိ။

သံသဋ္ဌဝါရဝဏ္ဏနာ။

၆-သမ္ပယုတ္တဝါရဝဏ္ဏနာ

၃၉၂-၄၀၀။ သမ္ပယုတ္တဝါရေ **ကုသလံ ဓမ္မံ သမ္ပယုတ္တော**တိ ကုသလံ ဓမ္မံ သမ္ပယုတ္တပစ္စယံ ကတွာတိ အတ္ထော။ သေသမေတ္ထ သံသဋ္ဌဝါရေ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ အဝသာနေ ပနဿ "သံသဋ္ဌတ္တံ နာမ သမ္ပယုတ္တတ္တံ၊ သမ္ပယုတ္တတ္တံ နာမ သံသဋ္ဌတ္တ"န္တိ ဣဒံ ဥဘိန္နမ္ပိ ဧတေသံ ဝါရာနံ အတ္ထတော နိန္နာနာကရဏဘာဝဒဿနတ္ထံ ဝုတ္တံ။ အတ္ထတော ဟိ ဧတေပိ ပဋိစ္စသဟဇာတာ ဝိယ ပစ္စယနိဿယာ ဝိယ စ နိန္နာနာကရဏာ။ ဧဝံ သန္တေပိ အညမညဿ အတ္ထနိယမနတ္ထံ ဝုတ္တာ။ "သံသဋ္ဌာ ယောဇိတာ ဟယာ"တိအာဒီသု[1] ဟိ အသမ္ပယုတ္တမ္ပိ သံသဋ္ဌန္တိ ဝုစ္စတိ။ "ယာ သာ ဝီမံသာ ကောသဇ္ဇသဟဂတာ ကောသဇ္ဇသမ္ပယုတ္တာ"တိအာဒီသု[2] အသံသဋ္ဌံ[3] ဝေါကိဏ္ဏမ္ပိ သမ္ပယုတ္တန္တိ။ ဣတိ သံသဋ္ဌဝါရေန ဧကုပ္ပါဒလက္ခဏဿ သမ္ပယုတ္တဿ သံသဋ္ဌဘာဝံ သမ္ပယုတ္တဝါရေန စ သံသဋ္ဌဿ ဧကုပ္ပါဒါဒိလက္ခဏဿ သမ္ပယုတ္တဘာဝံ နိယမေတုံ ဥဘောပေတေ ဝုတ္တာ။ အပိစ တထာ ဗုဇ္ဈနကာနံ အဇ္ဈာသယဝသေန ဒေသနာဝိလာသေန နိရုတ္တိပဋိသမ္ဘိဒါပဘေဒဇာနနဝသေန စာပိ ဧတေ ဥဘောပိ ဝုတ္တာတိ။

သမ္ပယုတ္တဝါရဝဏ္ဏနာ။

ဧတေသု ပန ဆသု ဝါရေသု အတ္ထိ ကောစိ ပစ္စယော ဧကန္တံ အနုလောမတော န တိဋ္ဌတိ, ပစ္စနီကတောဝ တိဋ္ဌတိ၊ အတ္ထိ ဧကန္တံ ပစ္စနီကတော န တိဋ္ဌတိ, အနုလောမတောဝ တိဋ္ဌတိ၊ အတ္ထိ အနေကန္တံ အနုလောမတော စေဝ တိဋ္ဌတိ, ပစ္စနီကတော စာတိ ဣဒံ ပကိဏ္ဏကံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ တတ္ထ ပဌမော

၁-ခု ၆-၁၅၄-ပိဋ္ဌေ ဇာတကေ။
၂-သံ ၃-၂၄၄-ပိဋ္ဌေ။
၃-အယံ သမ္ပယုတ္တဋ္ဌောနာမ အသံသဋ္ဌံ (သီ၊ က)

pañho pacchājātassa, dutiyo mahācatukkassa, tatiyo yujjamānakānaṁ sesānaṁ vasena veditabboti.

7. Pañhāvāravibhaṅgavaṇṇanā

401-403. Pañhāvāre “siyā kusalo dhammo kusalassa dhammassa hetupaccayena paccayo”ti-ādinā Kusalattike uddharitabbapucchānaṁ labbhamānavasena vissajjanaṁ dassetuṁ **kusalo dhammo kusalassa dhammassa hetupaccayena paccayo**ti-ādi vuttaṁ. Kusalo ca nāmesa sayaṁ uppajjanto ṭhapetvā pacchājātañca vipākañca sesehi dvāvīsatiyā paccayehi uppajjati, kusalassa paccayo honto ṭhapetvā purejātapacchājātavipākavippayutte sesehi vīsatiyā paccayehi paccayo hoti. Tasmā yehi paccayehi kusalo kusalassa paccayo hoti, te paccaye paṭipāṭiyā dassetuṁ **hetupaccayenā**ti-ādi āraddhaṁ.

Tattha yā esā paccayavibhaṅgavāre viya “hetusampayuttakānaṁ dhammānan”ti akatvā “hetū sampayuttakānaṁ khandhānan”ti desanā katā, tassā evaṁ karaṇe idaṁ payojanaṁ—tattha hi suññaṭṭhaṁ dīpetuṁ dhammānanti vuttaṁ, idha paccayato uppajjamānā dhammā rāsito uppajjanti na ekekatoti rāsaṭṭhaṁ dīpetuṁ khandhānanti vuttaṁ. Paṭiccavārādīsu vā khandhavasena paccayuppannadesanā āruḷhāti tenevānukkamena idhāpi āruḷhāti. Kasmā panetesu evaṁ āruḷhāti? Asaṅkarato vibhāgadassanatthaṁ. “Ekaṁ dhammaṁ paṭicca sesā dhammā”ti hi ādinā nayena vuccamāne asukadhammaṁ nāma nissāya asukadhammāti na sakkā asaṅkarato paccaye paccayuppanne ca jānituṁ, evaṁ sante uddesaniddesā nibbisesā siyuṁ. Tasmā asaṅkarato vibhāgadassanatthaṁ evaṁ āruḷhāti veditabbā. **Cittasamuṭṭhānānan**ti idaṁ yassa abyākatassa kusalo hetupaccayena paccayo hoti, tameva dassetuṁ vuttaṁ. Paccayavibhaṅge pana kusalādivasena vibhāgaṁ akatvā sāmaññato sabbesaṁ hetūnaṁ vasena uppannarūpadassanatthaṁ cittasamuṭṭhānānanti avatvā taṁsamuṭṭhānānanti vuttaṁ. Tasmā tattha abyākatahetusamuṭṭhānarūpaṁ, okkantikkhaṇe kaṭattārūpampi saṅgahaṁ gataṁ[1]. Iminā upāyena sesesupi evarūpesu vissajjanesu attho veditabbo.

1. Saṅgahitaṁ (Syā)

ပဉှော ပစ္ဆာဇာတဿ, ဒုတိယော မဟာစတုက္ကဿ, တတိယော ယုဇ္ဇမာနကာနံ သေသာနံ ဝသေန ဝေဒိတဗ္ဗောတိ။

၇-ပဉှာဝါရဝိဘင်္ဂဝဏ္ဏနာ

၄၀၁-၄၀၃။ ပဉှာဝါရေ “သိယာ ကုသလော ဓမ္မော ကုသလဿ ဓမ္မဿ ဟေတုပစ္စယေန ပစ္စယော”တိအာဒိနာ ကုသလတ္တိကေ ဥဒ္ဓရိတဗ္ဗပုစ္ဆာနံ လဗ္ဘမာနဝသေန ဝိဿဇ္ဇနံ ဒဿေတုံ **ကုသလော ဓမ္မော ကုသလဿ ဓမ္မဿ ဟေတုပစ္စယေန ပစ္စယော**တိအာဒိ ဝုတ္တံ။ ကုသလော စ နာမေသ သယံ ဥပ္ပဇ္ဇန္တော ဌပေတွာ ပစ္ဆာဇာတဉ္စ ဝိပါကဉ္စ သေသေဟိ ဒွါဝီသတိယာ ပစ္စယေဟိ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ ကုသလဿ ပစ္စယော ဟောန္တော ဌပေတွာ ပုရေဇာတပစ္ဆာဇာတဝိပါကဝိပ္ပယုတ္တေ သေသေဟိ ဝီသတိယာ ပစ္စယေဟိ ပစ္စယော ဟောတိ။ တသ္မာ ယေဟိ ပစ္စယေဟိ ကုသလော ကုသလဿ ပစ္စယော ဟောတိ၊ တေ ပစ္စယေ ပဋိပါဋိယာ ဒဿေတုံ **ဟေတုပစ္စယေနာ**တိအာဒိ အာရဒ္ဓံ။

တတ္ထ ယာ ဧသာ ပစ္စယဝိဘင်္ဂဝါရေ ဝိယ “ဟေတုသမ္ပယုတ္တကာနံ ဓမ္မာန”န္တိ အကတွာ “ဟေတူ သမ္ပယုတ္တကာနံ ခန္ဓာန”န္တိ ဒေသနာ ကတာ၊ တဿာ ဧဝံ ကရဏေ ဣဒံ ပယောဇနံ—တတ္ထ ဟိ သုညဋ္ဌံ ဒီပေတုံ ဓမ္မာနန္တိ ဝုတ္တံ၊ ဣဓ ပစ္စယတော ဥပ္ပဇ္ဇမာနာ ဓမ္မာ ရာသိတော ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ. န ဧကေကတောတိ ရာသဋ္ဌံ ဒီပေတုံ ခန္ဓာနန္တိ ဝုတ္တံ။ ပဋိစ္စဝါရာဒီသု ဝါ ခန္ဓဝသေန ပစ္စယုပ္ပန္နဒေသနာ အာရုဠှာတိ တေနေဝါနုက္ကမေန ဣဓာပိ အာရုဠှာတိ။ ကသ္မာ ပနေတေသု ဧဝံ အာရုဠှာတိ ? အသင်္ကရတော ဝိဘာဂဒဿနတ္ထံ။ “ဧကံ ဓမ္မံ ပဋိစ္စ သေသာ ဓမ္မာ”တိ ဟိ အာဒိနာ နယေန ဝုစ္စမာနေ အသုကဓမ္မံ နာမ နိဿာယ အသုကဓမ္မာတိ န သက္ကာ အသင်္ကရတော ပစ္စယေ ပစ္စယုပ္ပန္နေ စ ဇာနိတုံ၊ ဧဝံ သန္တေ ဥဒ္ဒေသနိဒ္ဒေသာ နိဗ္ဗိသေသာ သိယုံ။ တသ္မာ အသင်္ကရတော ဝိဘာဂဒဿနတ္ထံ ဧဝံ အာရုဠှာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ **စိတ္တသမုဋ္ဌာနာန**န္တိ ဣဒံ ယဿ အဗျာကတဿ ကုသလော ဟေတုပစ္စယေန ပစ္စယော ဟောတိ၊ တမေဝ ဒဿေတုံ ဝုတ္တံ။ ပစ္စယဝိဘင်္ဂေ ပန ကုသလာဒိဝသေန ဝိဘာဂံ အကတွာ သာမညတော သဗ္ဗေသံ ဟေတူနံ ဝသေန ဥပ္ပန္နရူပဒဿနတ္ထံ စိတ္တသမုဋ္ဌာနာနန္တိ အဝတွာ တံသမုဋ္ဌာနာနန္တိ ဝုတ္တံ။ တသ္မာ တတ္ထ အဗျာကတဟေတုသမုဋ္ဌာနရူပံ, ဩက္ကန္တိက္ခဏေ ကဋတ္တာရူပမ္ပိ သင်္ဂဟံ ဂတံ[1]။ ဣမိနာ ဥပါယေန သေသေသုပိ ဧဝရူပေသု ဝိဿဇ္ဇနေသု အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။

၁-သင်္ဂဟိတံ (သျာ)

404. **Dānaṁ datvā**ti deyyadhammaṁ cajitvā. Yāya vā cetanāya so diyyati, sā cetanā dānaṁ. **Datvā**ti taṁ cetanaṁ pariyodāpetvā visuddhaṁ katvā. **Sīlaṁ samādiyitvā**ti pañcaṅgādivasena[1] niccasīlaṁ gaṇhitvā. Iminā samādānaviratiyeva dassitā. Sampattaviratisamucchedaviratiyo pana loke sīlanti apākaṭattā na vuttā. Kiñcāpi na vuttā, ārammaṇapaccayā pana hontiyeva. Tattha samucchedavirati sekkhānaṁyeva kusalassa ārammaṇaṁ hoti, na itaresaṁ. **Uposathakammaṁ katvā**ti "pāṇaṁ na hane na cādinnamādiye"ti[2] evaṁ vuttaṁ uposathadivasesu aṭṭhaṅga-uposathakiriyaṁ katvā. **Taṁ paccavekkhatī**ti taṁ kusalaṁ sekkhopi puthujjanopi paccavekkhati, arahāpi paccavekkhateva. Arahatopi hi pubbe kataṁ kusalaṁ kusalameva, yena pana cittena paccavekkhati, taṁ kiriyacittaṁ nāma hoti. Tasmā etaṁ "kusalo dhammo kusalassa dhammassā"ti imasmiṁ adhikāre na labbhati. **Pubbe suciṇṇānī**ti "datvā samādiyitvā katvā"ti hi āsanne katāni vuttāni, imāni na āsanne katānīti veditabbāni. Dānādīhi vā sesāni kāmāvacarakusalāni dassetuṁ idaṁ vuttaṁ. **Jhānā vuṭṭhahitvā**ti jhānā vuṭṭhahitvā. Ayameva vā Pāḷi. **Sekkhā gotrabhun**ti sotāpannaṁ sandhāya vuttaṁ. So hi gotrabhuṁ paccavekkhati. **Vodānan**ti idaṁ pana sakadāgāmi-anāgāmino sandhāya vuttaṁ. Tesañhi taṁ cittaṁ vodānaṁ nāma hoti. **Sekkhā**ti sotāpannasakadāgāmi-anāgāmino. **Maggā vuṭṭhahitvā**ti maggaphalabhaṅgātikkamavasena attanā paṭiladdhā maggā vuṭṭhahitvā, suddhamaggatoyeva pana vuṭṭhāya paccavekkhaṇaṁ nāma natthi.

Kusalaṁ aniccatoti ettha vipassanūpagaṁ tebhūmakakusalameva veditabbaṁ, vipassanākusalaṁ pana kāmāvacarameva. **Cetopariyañāṇenā**ti rūpāvacarakusalaṁ dasseti. **Ākāsānañcāyatanan**ti-ādīhi arūpāvacarakusalārammaṇavasena uppajjāmānaṁ arūpāvacarakusalameva. **Kusalā khandhā iddhividhañāṇassā**ti-ādīhi puggalaṁ anāmasitvā dhammavasena dasseti. Tenevettha heṭṭhā gahitampi cetopariyañāṇaṁ puna vuttaṁ.

405. **Assādetī**ti somanassasahagatalobhasampayuttacittehi anubhavati ceva rajjati ca. **Abhinandatī**ti sappītikataṇhāvasena nandati,

1. Pañcaṅgadasaṅgādivasena (Syā)   2. Aṁ 1. 215 piṭṭhe.

၄၀၄။ **ဒါနံ ဒတွာ**တိ ဒေယျဓမ္မံ စဇိတွာ။ ယာယ ဝါ စေတနာယ သော ဒိယျတိ၊ သာ စေတနာ ဒါနံ။ **ဒတွာ**တိ တံ စေတနံ ပရိယောဒါပေတွာ ဝိသုဒ္ဓံ ကတွာ။ **သီလံ သမာဒိယိတွာ**တိ ပဉ္စင်္ဂါဒိဝသေန[1] နိစ္စသီလံ ဂဏှိတွာ။ ဣမိနာ သမာဒါနဝိရတိယေဝ ဒဿိတာ။ သမ္ပတ္တဝိရတိသမုစ္ဆေဒဝိရတိယော ပန လောကေ သီလန္တိ အပါကဋတ္တာ န ဝုတ္တာ။ ကိဉ္စာပိ န ဝုတ္တာ၊ အာရမ္မဏပစ္စယာ ပန ဟောန္တိယေဝ။ တတ္ထ သမုစ္ဆေဒဝိရတိ သေက္ခာနံယေဝ ကုသလဿ အာရမ္မဏံ ဟောတိ, န ဣတရေသံ။ **ဥပေါသထကမ္မံ ကတွာ**တိ "ပါဏံ န ဟာနေ န စာဒိန္နမာဒိယေ"တိ[2] ဧဝံ ဝုတ္တံ ဥပေါသထဒိဝသေသု အဋ္ဌင်္ဂဥပေါသထကိရိယံ ကတွာ။ **တံ ပစ္စဝေက္ခတီ**တိ တံ ကုသလံ သေက္ခောပိ ပုထုဇ္ဇနောပိ ပစ္စဝေက္ခတိ၊ အရဟာပိ ပစ္စဝေက္ခတေဝ။ အရဟတောပိ ဟိ ပုဗ္ဗေ ကတံ ကုသလံ ကုသလမေဝ၊ ယေန ပန စိတ္တေန ပစ္စဝေက္ခတိ၊ တံ ကိရိယစိတ္တံ နာမ ဟောတိ။ တသ္မာ ဧတံ "ကုသလော ဓမ္မော ကုသလဿ ဓမ္မဿာ"တိ ဣမသ္မိံ အဓိကာရေ န လဗ္ဘတိ။ **ပုဗ္ဗေ သုစိဏ္ဏာနီ**တိ "ဒတွာ သမာဒိယိတွာ ကတွာ"တိ ဟိ အာသန္နေ ကတာနိ ဝုတ္တာနိ၊ ဣမာနိ န အာသန္နေ ကတာနီတိ ဝေဒိတဗ္ဗာနိ။ ဒါနာဒီဟိ ဝါ သေသာနိ ကာမာဝစရကုသလာနိ ဒဿေတုံ ဣဒံ ဝုတ္တံ။ **ဈာနာ ဝုဋ္ဌဟိတွာ**တိ ဈာနာ ဝုဋ္ဌဟိတွာ။ အယမေဝ ဝါ ပါဠိ။ **သေက္ခာ ဂေါတြဘု**န္တိ သောတာပန္နံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ။ သော ဟိ ဂေါတြဘုံ ပစ္စဝေက္ခတိ။ **ဝေါဒါန**န္တိ ဣဒံ ပန သကဒါဂါမိအနာဂါမိနော သန္ဓာယ ဝုတ္တံ။ တေသဉှိ တံ စိတ္တံ ဝေါဒါနံ နာမ ဟောတိ။ **သေက္ခာ**တိ သောတာပန္နသကဒါဂါမိအနာဂါမိနော။ **မဂ္ဂါ ဝုဋ္ဌဟိတွာ**တိ မဂ္ဂဖလဘင်္ဂါတိက္ကမဝသေန အတ္တနာ ပဋိလဒ္ဓါ မဂ္ဂါ ဝုဋ္ဌဟိတွာ၊ သုဒ္ဓမဂ္ဂတောယေဝ ပန ဝုဋ္ဌာယ ပစ္စဝေက္ခဏံ နာမ နတ္ထိ။

ကုသလံ အနိစ္စတောတိ ဧတ္ထ ဝိပဿနူပဂံ တေဘူမကကုသလမေဝ ဝေဒိတဗ္ဗံ၊ ဝိပဿနာကုသလံ ပန ကာမာဝစရမေဝ။ **စေတောပရိယဉာဏေနာ**တိ ရူပါဝစရကုသလံ ဒဿေတိ။ **အာကာသာနဉ္စာယတန**န္တိအာဒီဟိ အရူပါဝစရကုသလာရမ္မဏဝသေန ဥပ္ပဇ္ဇမာနံ အရူပါဝစရကုသလမေဝ။ **ကုသလာ ခန္ဓာ ဣဒ္ဓိဝိဓဉာဏဿာ**တိအာဒီဟိ ပုဂ္ဂလံ အနာမသိတွာ ဓမ္မဝသေန ဒဿေတိ။ တေနေဝေတ္ထ ဟေဋ္ဌာ ဂဟိတမ္ပိ စေတောပရိယဉာဏံ ပုန ဝုတ္တံ။

၄၀၅။ **အဿာဒေတီ**တိ သောမနဿသဟဂတလောဘသမ္ပယုတ္တစိတ္တေဟိ အနုဘဝတိ စေဝ ရဇ္ဇတိ စ။ **အဘိနန္ဒတီ**တိ သပ္ပီတိကတဏှာဝသေန နန္ဒတိ၊

၁-ပဉ္စင်္ဂဒသင်္ဂါဒိဝသေန (သျာ)   ၂-အံ ၁-၂၁၅-ပိဋ္ဌေ။

haṭṭhapahaṭṭho hoti, diṭṭhābhinandanāya vā abhinandati. **Rāgo uppajjatī**ti assādentassa rāgo uppajjati nāma. Idaṁ aṭṭhapi lobhayasahagatāni gahetvā vuttaṁ. **Diṭṭhi uppajjatī**ti abhinandantassa attā attaniyanti-ādivasena catūhipi cittehi sampayuttā diṭṭhi uppajjati. Asanniṭṭhānagatassa panettha vicikicchā uppajjati. Vikkhepagatassa uddhaccaṁ, akataṁ vata me kalyāṇanti vippaṭisārino dimanassaṁ. **Taṁ ārabbhā**ti tāni suciṇṇāni ārammaṇaṁ katvāti attho. Bahuvacassa hesa ekavacanādeso, jātivasena vā ekavacanamevetaṁ.

406. **Arahā maggā vuṭṭhahitvā**ti maggavīthiyaṁ phalānantarassa bhavaṅgassa atikkamavasena vuṭṭhahitvā. Paccavekkhaṇacittāni panassa kiriyābyākatāni. Evaṁ kiriyābyākatassa ārammaṇapaccayaṁ dassetvā puna vipākābyākatassa dassetuṁ **sekkhā vā**ti-ādimāha. **Kusale niruddhe**ti vipassanājavanavīthiyā pacchinnāya. **Vipāko**ti kāmāvacaravipāko. **Tadārammaṇatā**ti tadārammaṇatāya, taṁ kusalassa javanassa ārammaṇabhūtaṁ vipassitakusalaṁ ārammaṇaṁ katvā uppajjatīti attho. Na kevalañca tadārammaṇavaseneva, paṭisandhibhavaṅgacutivasenāpi. Vipāko hi kammaṁ ārammaṇaṁ katvā gahitapaṭisandhikassa kusalārammaṇo hotiyeva, so pana dubbiññeyyattā idha na dassito.

Kusalaṁ assādetīti-ādi akusalajavanāvasāne kusalārammaṇavipākaṁ dassetuṁ vuttaṁ. **Viññāṇañcāyatanavipākassā**ti idaṁ dubbiññeyyampi samānaṁ mahaggatavipākassa tadārammaṇabhāvena anuppattito labbhamānakavasena vuttaṁ. **Kiriyassā**ti arahattaṁ patvā asamāpannapubbe ākāsānañcāyatane paṭilomato vā ekantarikavasena vā samāpannakiriyāya. **Cetopariyañāṇassā**ti-ādīni parato āvajjanāya yojetabbāni. Yā etesaṁ āvajjanā, tassā kusalā khandhā ārammaṇapaccayena paccayoti ayañhettha attho.

407-409. **Rāgan**ti attano vā parassa vā rāgaṁ. Attano rāgavasena panettha vaṇṇanā pākaṭā hoti. **Assādetī**ti-ādīni vuttatthāneva. Vicikicchādīsu pana tīsu assādetabbatāya abhāvena "assādetī"ti na vuttaṁ. Diṭṭhi panettha uppajjati, sā assādetīti padassa

ဟဋ္ဌပဟဋ္ဌော ဟောတိ၊ ဒိဋ္ဌာဘိနန္ဒနာယ ဝါ အဘိနန္ဒတိ။ **ရာဂေါ ဥပ္ပဇ္ဇတီ**တိ အဿာဒေန္တဿ ရာဂေါ ဥပ္ပဇ္ဇတိ နာမ။ ဣဒံ အဋ္ဌပိ လောဘသဟဂတာနိ ဂဟေတွာ ဝုတ္တံ။ **ဒိဋ္ဌိ ဥပ္ပဇ္ဇတီ**တိ အဘိနန္ဒန္တဿ အတ္တာ အတ္တနိယန္တိအာဒိဝသေန စတူဟိပိ စိတ္တေဟိ သမ္ပယုတ္တာ ဒိဋ္ဌိ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ အသန္နိဋ္ဌာနဂတဿ ပနေတ္ထ ဝိစိကိစ္ဆာ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ ဝိက္ခေပဂတဿ ဥဒ္ဓစ္စံ၊ အကတံ ဝတ မေ ကလျာဏန္တိ ဝိပ္ပဋိသာရိနော ဒေါမနဿံ။ **တံ အာရဗ္ဘာ**တိ တာနိ သုစိဏ္ဏာနိ အာရမ္မဏံ ကတွာတိ အတ္ထော။ ဗဟုဝစနဿ ဟေသ ဧကဝစနာဒေသော၊ ဇာတိဝသေန ဝါ ဧကဝစနမေဝေတံ။

၄၀၆။ **အရဟာ မဂ္ဂါ ဝုဋ္ဌဟိတွာ**တိ မဂ္ဂဝီထိယံ ဖလာနန္တရဿ ဘဝင်္ဂဿ အတိက္ကမဝသေန ဝုဋ္ဌဟိတွာ။ ပစ္စဝေက္ခဏစိတ္တာနိ ပနဿ ကိရိယာဗျာကတာနိ။ ဧဝံ ကိရိယာဗျာကတဿ အာရမ္မဏပစ္စယံ ဒဿေတွာ ပုန ဝိပါကာဗျာကတဿ ဒဿေတုံ **သေက္ခာ ဝါ**တိအာဒိမာဟ။ **ကုသလေ နိရုဒ္ဓေ**တိ ဝိပဿနာဇဝနဝီထိယာ ပစ္ဆိန္နာယ။ **ဝိပါကော**တိ ကာမာဝစရဝိပါကော။ **တဒါရမ္မဏတာ**တိ တဒါရမ္မဏတာယ၊ တံ ကုသလဿ ဇဝနဿ အာရမ္မဏဘူတံ ဝိပဿိတကုသလံ အာရမ္မဏံ ကတွာ ဥပ္ပဇ္ဇတီတိ အတ္ထော။ န ကေဝလဉ္စ တဒါရမ္မဏဝသေနေဝ၊ ပဋိသန္ဓိဘဝင်္ဂစုတိဝသေနာပိ။ ဝိပါကော ဟိ ကမ္မံ အာရမ္မဏံ ကတွာ ဂဟိတပဋိသန္ဓိကဿ ကုသလာရမ္မဏော ဟောတိယေဝ၊ သော ပန ဒုဗ္ဗိညေယျတ္တာ ဣဓ န ဒဿိတော။

ကုသလံ အဿာဒေတီတိအာဒိ အကုသလဇဝနာဝသာနေ ကုသလာရမ္မဏဝိပါကံ ဒဿေတုံ ဝုတ္တံ။ **ဝိညာဏဉ္စာယတနဝိပါကဿာ**တိ ဣဒံ ဒုဗ္ဗိညေယျမ္ပိ သမာနံ မဟဂ္ဂတဝိပါကဿ တဒါရမ္မဏဘာဝေန အနုပ္ပတ္တိတော လဗ္ဘမာနကဝသေန ဝုတ္တံ။ **ကိရိယဿာ**တိ အရဟတ္တံ ပတွာ အသမာပန္နပုဗ္ဗေ အာကာသာနဉ္စာယတနေ ပဋိလောမတော ဝါ ဧကန္တရိကဝသေန ဝါ သမာပန္နကိရိယာယ။ **စေတောပရိယဉာဏဿာ**တိအာဒီနိ ပရတော အာဝဇ္ဇနာယ ယောဇေတဗ္ဗာနိ။ ယာ ဧတေသံ အာဝဇ္ဇနာ၊ တဿာ ကုသလာ ခန္ဓာ အာရမ္မဏပစ္စယေန ပစ္စယောတိ အယဉ္စေတ္ထ အတ္ထော။

၄၀၇-၄၀၉။ **ရာဂန္တိ** အတ္တနော ဝါ ပရဿ ဝါ ရာဂံ။ အတ္တနော ရာဂဝသေန ပနေတ္ထ ဝဏ္ဏနာ ပါကဋာ ဟောတိ။ **အဿာဒေတီ**တိအာဒီနိ ဝုတ္တတ္ထာနေဝ။ ဝိစိကိစ္ဆာဒီသု ပန တီသု အဿာဒေတဗ္ဗတာယ အဘာဝေန "အဿာဒေတီ"တိ န ဝုတ္တံ။ ဒိဋ္ဌိ ပနေတ္ထ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ သာ အဿာဒေတီတိ ပဒဿ

parihīnattā āgatapaṭipāṭiyā paṭhamaṁ na vuttā. Vicikicchādīsuyeva taṁ taṁ sabhāgaṁ paṭhamaṁ vatvā tassa tassa anantarā vuttā. Imesu ca pana rāgādīsu “kiṁ me pāpadhammā uppajjantī”ti akkhantivasena vā, “kataṁ pāpaṁ kataṁ luddan”ti vippaṭisārādivasena vā domanassuppatti veditabbā.

410. **Cakkhuṁ aniccato**ti vipassanānukkamena oḷārikāyatanāni vatthurūpañcāti ekādasa rūpāni pākaṭattā gahitāni. Puna rūpāyatanādīni cakkhuviññāṇādīnaṁ ārammaṇattā gahitāni. Yasmā panesā viññāṇakāyavasena desanā, na dhātuvasena, tasmā manodhātu na gahitā. Evaṁ sabbattha gahitāgahitaṁ veditabbaṁ.

411. **Phalaṁ paccavekkhanti nibbānaṁ paccavekkhantī**ti paccavekkhaṇakusalassa ārammaṇadassanatthaṁ vuttaṁ.

413-416. Ārammaṇādhipatiniddese sekkhaputhujjanānaṁ vasena catubhūmakakusalaṁ dassitaṁ, tathā sahajātādhipatiniddese. Arahato uttamadhammaṁ adhigatattā lokiyakusalesu garukāro natthīti aggamaggova dassito.

417. Anantarapaccaye **purimā purimā**ti ekabhūmakāpi nānābhūmakāpi kusalā ekato katvā vuttā. **Anulomaṁ gotrabhussa, anulomaṁ vodānassā**ti nānārammaṇavasena. **Gotrabhu maggassa, vodānaṁ maggassā**ti nānābhūmivasena. **Kusalaṁ vuṭṭhānassā**ti ettha pana **kusala**nti tebhūmakakusalaṁ. **Vuṭṭhāna**nti tebhūmakavipākaṁ. Tehi kusalajavanavīthito vuṭṭhahanti, tasmā vuṭṭhānanti vuccati. Taṁ duvidhaṁ hoti tadārammaṇaṁ bhavaṅgañca. Tattha kāmāvacarakusalassa ubhayampi vuṭṭhānaṁ hoti, mahaggatassa bhavaṅgameva. **Maggo phalassā**ti idaṁ yasmā lokuttaravipākaṁ javanavīthipariyāpannattā vuṭṭhānaṁ nāma na hoti, tasmā visuṁ vuttaṁ. **Anulomaṁ sekkhāyā**ti asekkhāya kusalaṁ anantaraṁ na hoti, tasmā vibhāgaṁ karoti. **Phalasamāpattiyā**ti sotāpattiphalasakadāgāmiphala-anāgāmiphalasamāpattiyāpi. **Phalasamāpattiyā**ti anāgāmiphalasamāpattiyā. Akusale duvidhampi vuṭṭhānaṁ labbhati. **Vipākābyākatā kiriyābyākatā**ti ettha vipākābyākatā vipākābyākatānaṁyeva, kiriyābyākatā

ပရိဟီနတ္တာ အာဂတပဋိပါဋိယာ ပဌမံ န ဝုတ္တာ။ ဝိစိကိစ္ဆာဒီသုယေဝ တံ တံ သဘာဂံ ပဌမံ ဝတွာ တဿ တဿ အနန္တရာ ဝုတ္တာ။ ဣမေသု စ ပန ရာဂါဒီသု “ကိံ မေ ပါပဓမ္မာ ဥပ္ပဇ္ဇန္တီ”တိ အက္ခန္တိဝသေန ဝါ, “ကတံ ပါပံ ကတံ လုဒ္ဒ”န္တိ ဝိပ္ပဋိသာရာဒိဝသေန ဝါ ဒေါမနဿုပ္ပတ္တိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

၄၁၀။ **စက္ခုံ အနိစ္စတော**တိ ဝိပဿနာနုက္ကမေန ဩဠာရိကာယတနာနိ ဝတ္ထုရူပဉ္စာတိ ဧကာဒသ ရူပါနိ ပါကဋတ္တာ ဂဟိတာနိ။ ပုန ရူပါယတနာဒီနိ စက္ခုဝိညာဏာဒီနံ အာရမ္မဏတ္တာ ဂဟိတာနိ။ ယသ္မာ ပနေသာ ဝိညာဏကာယဝသေန ဒေသနာ, န ဓာတုဝသေန၊ တသ္မာ မနောဓာတု န ဂဟိတာ။ ဧဝံ သဗ္ဗတ္ထ ဂဟိတာဂဟိတံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

၄၁၁။ **ဖလံ ပစ္စဝေက္ခန္တိ နိဗ္ဗာနံ ပစ္စဝေက္ခန္တီ**တိ ပစ္စဝေက္ခဏကုသလဿ အာရမ္မဏဒဿနတ္ထံ ဝုတ္တံ။

၄၁၃-၄၁၆။ အာရမ္မဏာဓိပတိနိဒ္ဒေသေ သေက္ခပုထုဇ္ဇနာနံ ဝသေန စတုဘူမကကုသလံ ဒဿိတံ၊ တထာ သဟဇာတာဓိပတိနိဒ္ဒေသေ။ အရဟတော ဥတ္တမဓမ္မံ အဓိဂတတ္တာ လောကိယကုသလေသု ဂရုကာရော နတ္ထီတိ အဂ္ဂမဂ္ဂေါဝ ဒဿိတော။

၄၁၇။ အနန္တရပစ္စယေ **ပုရိမာ ပုရိမာ**တိ ဧကဘူမကာပိ နာနာဘူမကာပိ ကုသလာ ဧကတော ကတွာ ဝုတ္တာ။ **အနုလောမံ ဂေါတြဘုဿ၊ အနုလောမံ ဝေါဒါနဿာ**တိ နာနာရမ္မဏဝသေန။ **ဂေါတြဘု မဂ္ဂဿ၊ ဝေါဒါနံ မဂ္ဂဿာ**တိ နာနာဘူမိဝသေန။ **ကုသလံ ဝုဋ္ဌာနဿာ**တိ ဧတ္ထ ပန **ကုသလ**န္တိ တေဘူမကကုသလံ။ **ဝုဋ္ဌာန**န္တိ တေဘူမကဝိပါကံ။ တေဟိ ကုသလဇဝနဝီထိတော ဝုဋ္ဌဟန္တိ၊ တသ္မာ ဝုဋ္ဌာနန္တိ ဝုစ္စတိ။ တံ ဒုဝိဓံ ဟောတိ တဒါရမ္မဏံ ဘဝင်္ဂဉ္စ။ တတ္ထ ကာမာဝစရကုသလဿ ဥဘယမ္ပိ ဝုဋ္ဌာနံ ဟောတိ၊ မဟဂ္ဂတဿ ဘဝင်္ဂမေဝ။ **မဂ္ဂေါ ဖလဿာ**တိ ဣဒံ ယသ္မာ လောကုတ္တရဝိပါကံ ဇဝနဝီထိပရိယာပန္နတ္တာ ဝုဋ္ဌာနံ နာမ န ဟောတိ၊ တသ္မာ ဝိသုံ ဝုတ္တံ။ **အနုလောမံ သေက္ခာယာ**တိ အသေက္ခာယ ကုသလံ အနန္တရံ န ဟောတိ၊ တသ္မာ ဝိဘာဂံ ကရောတိ။ **ဖလသမာပတ္တိယာ**တိ သောတာပတ္တိဖလသကဒါဂါမိဖလအနာဂါမိဖလသမာပတ္တိယာပိ။ **ဖလသမာပတ္တိယာ**တိ အနာဂါမိဖလသမာပတ္တိယာ။ အကုသလေ ဒုဝိဓမ္ပိ ဝုဋ္ဌာနံ လဗ္ဘတိ။ **ဝိပါကာဗျာကတာ ကိရိယာဗျာကတာ**တိ ဧတ္ထ ဝိပါကာဗျာကတာ ဝိပါကာဗျာကတာနံယေဝ, ကိရိယာဗျာကတာ

kiriyābyākatānaṁyeva veditabbā. **Bhavaṅgaṁ āvajjanāyā**ti-ādi vomissakavasena vuttaṁ. Tattha **kiriyā**ti kāmāvacarakiriyā. Sā duvidhassāpi vuṭṭhānassa anantarapaccayo hoti, mahaggatā bhavaṅgasseva. Iti ye heṭṭhā paccayavibhaṅganiddese "purimā purimā kusalā dhammā pacchimānaṁ pacchimānaṁ kusalānaṁ dhammānaṁ anantarapaccayena paccayo"ti ārabhitvā kusalaṁ kusalassa, kusalaṁ abyākatassa, akusalaṁ akusalassa, akusalaṁ abyākatassa, abyākataṁ abyākatassa, abyākataṁ kusalassa, abyākataṁ akusalassāti satta vārā dassitā, tesaṁ vasena idha saṅkhepato anantarapaccayo vibhatto.

Vitthārato panettha—

Dasadhā sattarasadhā, samasaṭṭhividhena ca.
Bahudhāpi ca niddesaṁ, sādhukaṁ upalakkhaye.

Ayañhi anantarapaccayo na kevalaṁ sattadhāva niddesaṁ labhati, kusalaṁ pana kusalassa vipākassa, akusalaṁ akusalassa vipākassa, vipākaṁ vipākassa kiriyassa, kiriyaṁ kusalassa akusalassa vipākassa kiriyassāti evaṁ dasadhāpi niddesaṁ labhati. Na kevalaṁ dasadhāyeva, kusalaṁ pana kusalassa kusalavipākassa akusalavipākassa, akusalaṁ akusalassa akusalavipākassa kusalavipākassa, kusalavipākaṁ kusalavipākassa akusalavipākassa kiriyassa, akusalavipākaṁ akusalavipākassa kusalavipākassa kiriyassa, kiriyaṁ kiriyassa kusalassa akusalassa kusalavipākassa akusalavipākassāti evaṁ sattarasadhā niddesaṁ labhati.

Na kevalañca sattarasadhāva, samasaṭṭhividhenāpi niddesaṁ labhateva. Kathaṁ? Kāmāvacarakusalañhi bhūmibhedena catubbidhassa kusalassa anantarapaccayo hoti, rūpāvacarārūpāvacaraṁ sakasakabhūmikassevāti kusalaṁ kusalassa chabbidhena anantarapaccayo. Kāmāvacarakusalaṁ pana kāmāvacarakusalavipākassa akusalavipākassa rūpāvacaravipākassa arūpāvacaravipākassa lokuttaravipākassa, rūpāvacarakusalaṁ rūpāvacaravipākassa kāmāvacarakusalavipākassa, arūpāvacarakusalaṁ kāmāvacarakusalavipākassa rūpāvacara-arūpāvacaralokuttaravipākassa, lokuttarakusalaṁ lokuttaravipākassāti kusalaṁ vipākassa dvādasavidhena

ကိရိယာဗျာကတာနံယေဝ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ **ဘဝင်္ဂံ အာဝဇ္ဇနာယာ**တိအာဒိ ဝေါမိဿကဝသေန ဝုတ္တံ။ တတ္ထ **ကိရိယာ**တိ ကာမာဝစရကိရိယာ။ သာ ဒုဝိဓဿာပိ ဝုဋ္ဌာနဿ အနန္တရပစ္စယော ဟောတိ၊ မဟဂ္ဂတာ ဘဝင်္ဂဿေဝ။ ဣတိ ယေ ဟေဋ္ဌာ ပစ္စယဝိဘင်္ဂနိဒ္ဒေသေ “ပုရိမာ ပုရိမာ ကုသလာ ဓမ္မာ ပစ္ဆိမာနံ ပစ္ဆိမာနံ ကုသလာနံ ဓမ္မာနံ အနန္တရပစ္စယေန ပစ္စယော”တိ အာရဘိတွာ ကုသလံ ကုသလဿ၊ ကုသလံ အဗျာကတဿ၊ အကုသလံ အကုသလဿ၊ အကုသလံ အဗျာကတဿ၊ အဗျာကတံ အဗျာကတဿ၊ အဗျာကတံ ကုသလဿ၊ အဗျာကတံ အကုသလဿာတိ သတ္တ ဝါရာ ဒဿိတာ၊ တေသံ ဝသေန ဣဓ သင်္ခေပတော အနန္တရပစ္စယော ဝိဘတ္တော။

ဝိတ္ထာရတော ပနေတ္ထ—

ဒသဓာ သတ္တရသဓာ၊ သမသဋ္ဌိဝိဓေန စ။
ဗဟုဓာပိ စ နိဒ္ဒေသံ၊ သာဓုကံ ဥပလက္ခယေ။

အယဉှိ အနန္တရပစ္စယော န ကေဝလံ သတ္တဓာဝ နိဒ္ဒေသံ လဘတိ၊ ကုသလံ ပန ကုသလဿ ဝိပါကဿ၊ အကုသလံ အကုသလဿ ဝိပါကဿ၊ ဝိပါကံ ဝိပါကဿ ကိရိယဿ၊ ကိရိယံ ကုသလဿ အကုသလဿ ဝိပါကဿ ကိရိယဿာတိ ဧဝံ ဒသဓာပိ နိဒ္ဒေသံ လဘတိ။ န ကေဝလံ ဒသဓာယေဝ၊ ကုသလံ ပန ကုသလဿ ကုသလဝိပါကဿ အကုသလဝိပါကဿ၊ အကုသလံ အကုသလဿ အကုသလဝိပါကဿ ကုသလဝိပါကဿ၊ ကုသလဝိပါကံ ကုသလဝိပါကဿ အကုသလဝိပါကဿ ကိရိယဿ၊ အကုသလဝိပါကံ အကုသလဝိပါကဿ ကုသလဝိပါကဿ ကိရိယဿ၊ ကိရိယံ ကိရိယဿ ကုသလဿ အကုသလဿ ကုသလဝိပါကဿ အကုသလဝိပါကဿာတိ ဧဝံ သတ္တရသဓာ နိဒ္ဒေသံ လဘတိ။

န ကေဝလဉ္စ သတ္တရသဓာဝ၊ သမသဋ္ဌိဝိဓေနာပိ နိဒ္ဒေသံ လဘတေဝ။ ကထံ? ကာမာဝစရကုသလဉှိ ဘူမိဘေဒေန စတုဗ္ဗိဓဿ ကုသလဿ အနန္တရပစ္စယော ဟောတိ၊ ရူပါဝစရာရူပါဝစရံ သကသကဘူမိကဿေဝါတိ ကုသလံ ကုသလဿ ဆဗ္ဗိဓေန အနန္တရပစ္စယော။ ကာမာဝစရကုသလံ ပန ကာမာဝစရကုသလဝိပါကဿ အကုသလဝိပါကဿ ရူပါဝစရဝိပါကဿ အရူပါဝစရဝိပါကဿ လောကုတ္တရဝိပါကဿ၊ ရူပါဝစရကုသလံ ရူပါဝစရဝိပါကဿ ကာမာဝစရကုသလဝိပါကဿ၊ အရူပါဝစရကုသလံ ကာမာဝစရကုသလဝိပါကဿ ရူပါဝစရအရူပါဝစရလောကုတ္တရဝိပါကဿ၊ လောကုတ္တရကုသလံ လောကုတ္တရဝိပါကဿာတိ ကုသလံ ဝိပါကဿ ဒွါဒသဝိဓေန

anantarapaccayo. Akusalaṁ akusalassa akusalavipākassa tebhūmakakusalavipākassāti pañcavidhena anantarapaccayo.

Kāmāvacarakusalavipākaṁ kāmāvacarakusalavipākassa akusalavipākassa rūpāvacaravipākassa arūpāvacaravipākassāti kāmāvacarakusalavipākaṁ vipākassa catubbidhena anantarapaccayo. Rūpāvacaravipākaṁ tebhūmakakusalavipākassāti tividhena anantarapaccayo. Arūpāvacaravipākaṁ arūpāvacaravipākassa kāmāvacarakusalavipākassāti duvidhena anantarapaccayo. Lokuttaravipākaṁ catubhūmakakusalavipākassāti catubbidhena anantarapaccayo. Evaṁ kusalavipākaṁ vipākassa terasadhāpi anantarapaccayo. Akusalavipākaṁ akusalavipākassa kāmāvacarakusalavipākassāti duvidhena anantarapaccayo. Evaṁ sabbathāpi vipākaṁ vipākassa pañcadasavidhena anantarapaccayo. Kāmāvacarakusalavipākaṁ pana kāmāvacarakiriyassa, tathā akusalavipākaṁ, tathā rūpāvacaravipākaṁ, tathā arūpāvacaravipākañcāti vipākaṁ kiriyassa ca catubbidhena anantarapaccayo.

Kāmāvacarakiriyaṁ tebhūmakakiriyassa, rūpāvacarārūpāvacarakiriyaṁ rūpāvacarārūpāvacarānaññevāti[1] kiriyaṁ kiriyassa pañcavidhena anantarapaccayo. Kāmāvacarakiriyaṁ akusalavipākassa ceva catubhūmakakusalavipākassa ca, rūpāvacarakiriyaṁ kāmāvacarakusalavipākarūpāvacaravipākānaṁ, arūpāvacarakiriyaṁ catubhūmakakusalavipākassāpīti kiriyaṁ vipākassa ekādasavidhena anantarapaccayo. Kāmāvacarakiriyaṁ pana kāmāvacarakusalassa akusalassāti kusalākusalānaṁ duvidhena anantarapaccayo hoti. Evaṁ samasaṭṭhividhenāpi niddesaṁ labhati.

Na kevalañca samasaṭṭhividheneva, bahuvidhenāpi labhateva. Kathaṁ? Kāmāvacarapaṭhamamahākusalacittaṁ tāva attano, catunnañca rūpāvacarakusalānaṁ, pādakayogena soḷasannaṁ somanassalokuttarānanti ekavīsatiyā ca kusalānaṁ, javanapariyosāne tadārammaṇabhavaṅgavasena uppajjamānānaṁ ekādasannaṁ kāmāvacaravipākānaṁ, bhavaṅgavaseneva pavattānaṁ rūpāvacarārūpāvacaravipākānaṁ, phalasamāpattivasena pavattānaṁ dvādasannaṁ

1. Sakakiriyānaññevāti (Syā)

အနန္တရပစ္စယော။ အကုသလံ အကုသလဿ အကုသလဝိပါကဿ တေဘူမကကုသလဝိပါကဿာတိ ပဉ္စဝိဓေန အနန္တရပစ္စယော။

ကာမာဝစရကုသလဝိပါကံ ကာမာဝစရကုသလဝိပါကဿ အကုသလဝိပါကဿ ရူပါဝစရဝိပါကဿ အရူပါဝစရဝိပါကဿာတိ ကာမာဝစရကုသလဝိပါကံ ဝိပါကဿ စတုဗ္ဗိဓေန အနန္တရပစ္စယော။ ရူပါဝစရဝိပါကံ တေဘူမကကုသလဝိပါကဿာတိ တိဝိဓေန အနန္တရပစ္စယော။ အရူပါဝစရဝိပါကံ အရူပါဝစရဝိပါကဿ ကာမာဝစရကုသလဝိပါကဿာတိ ဒုဝိဓေန အနန္တရပစ္စယော။ လောကုတ္တရဝိပါကံ စတုဘူမကကုသလဝိပါကဿာတိ စတုဗ္ဗိဓေန အနန္တရပစ္စယော။ ဧဝံ ကုသလဝိပါကံ ဝိပါကဿ တေရသဓာပိ အနန္တရပစ္စယော။ အကုသလဝိပါကံ အကုသလဝိပါကဿ ကာမာဝစရကုသလဝိပါကဿာတိ ဒုဝိဓေန အနန္တရပစ္စယော။ ဧဝံ သဗ္ဗထာပိ ဝိပါကံ ဝိပါကဿ ပဉ္စဒသဝိဓေန အနန္တရပစ္စယော။ ကာမာဝစရကုသလဝိပါကံ ပန ကာမာဝစရကိရိယဿ၊ တထာ အကုသလဝိပါကံ၊ တထာ ရူပါဝစရဝိပါကံ၊ တထာ အရူပါဝစရဝိပါကဉ္စာတိ ဝိပါကံ ကိရိယဿ စ စတုဗ္ဗိဓေန အနန္တရပစ္စယော။

ကာမာဝစရကိရိယံ တေဘူမကကိရိယဿ၊ ရူပါဝစရာရူပါဝစရကိရိယံ ရူပါဝစရာရူပါဝစရာနညေဝါတိ[၁] ကိရိယံ ကိရိယဿ ပဉ္စဝိဓေန အနန္တရပစ္စယော။ ကာမာဝစရကိရိယံ အကုသလဝိပါကဿ စေဝ စတုဘူမကကုသလဝိပါကဿ စ၊ ရူပါဝစရကိရိယံ ကာမာဝစရကုသလဝိပါကရူပါဝစရဝိပါကာနံ၊ အရူပါဝစရကိရိယံ စတုဘူမကကုသလဝိပါကဿာပီတိ ကိရိယံ ဝိပါကဿ ဧကာဒသဝိဓေန အနန္တရပစ္စယော။ ကာမာဝစရကိရိယံ ပန ကာမာဝစရကုသလဿ အကုသလဿာတိ ကုသလာကုသလာနံ ဒုဝိဓေန အနန္တရပစ္စယော ဟောတိ။ ဧဝံ သမသဋ္ဌိဝိဓေနာပိ နိဒ္ဒေသံ လဘတိ။

န ကေဝလဉ္စ သမသဋ္ဌိဝိဓေနေဝ၊ ဗဟုဝိဓေနာပိ လဘတေဝ။ ကထံ? ကာမာဝစရပဌမမဟာကုသလစိတ္တံ တာဝ အတ္တနော, စတုန္နဉ္စ ရူပါဝစရကုသလာနံ, ပါဒကယောဂေန သောဠသန္နံ သောမနဿလောကုတ္တရာနန္တိ ဧကဝီသတိယာ စ ကုသလာနံ, ဇဝနပရိယောသာနေ တဒါရမ္မဏဘဝင်္ဂဝသေန ဥပ္ပဇ္ဇမာနာနံ ဧကာဒသန္နံ ကာမာဝစရဝိပါကာနံ, ဘဝင်္ဂဝသေနေဝ ပဝတ္တာနံ ရူပါဝစရာရူပါဝစရဝိပါကာနံ, ဖလသမာပတ္တိဝသေန ပဝတ္တာနံ ဒွါဒသန္နံ

၁-သကကိရိယာနညေဝါတိ (သျာ)

lokuttaravipākānanti evaṁ ekavīsatiyā kusalānaṁ, dvattiṁsāya vipākānanti tepaññāsāya cittānaṁ anantarapaccayo hoti. Tathā dutiyakusalacittaṁ. Tatiyacatutthāni pana ṭhapetvā uparibhūmakakusalāni ca lokuttaravipākāni ca sesa-ekavīsaticittānaṁ. Pañcamachaṭṭhāni attano ca, navannañca uparibhūmaka-upekkhākusalānaṁ, tevīsatiyā ca vipākānanti tettiṁsāya. Sattama-aṭṭhamāni ekavīsatiyāva.

Pañca rūpāvacarakusalāni attano attano pacchimānaṁ rūpāvacarakusalānaṁ, catunnampi ñāṇasampayuttamahāvipākānaṁ, pañcannaṁ rūpāvacaravipākānañcāti dasannaṁ. Eteneva ca nayena arūpāvacarakusalesu paṭhamaṁ attano vipākena saddhiṁ ekādasannaṁ, dutiyaṁ dvādasannaṁ, tatiyaṁ terasannaṁ, catutthaṁ cuddasannaṁ valasamāpattiyā cāti pannarasannaṁ. Lokuttarakusalaṁ attano attano vipākasseva. Aṭṭhasu lobhasahagatesu ekekaṁ akusalaṁ ekādasannaṁ kāmāvacaravipākamanoviññāṇadhātūnaṁ navannaṁ mahaggatavipākānaṁ attano attano pacchimassa cāti ekavīsatiyā. Dve domanassasahagatāni upekkhāsahagatānaṁ channaṁ kāmāvacaravipākamanoviññāṇadhātūnaṁ attano pacchimassa cāti sattannaṁ. Vicikicchuddhaccasahagatadvayaṁ somanassasahagatāhetukavipākena saddhiṁ ekādasannaṁ kāmāvacaravipākamanoviññāṇadhātūnaṁ navannaṁ rūpāvacarārūpāvacaravipākānaṁ attano pacchimassa cāti ekavīsatiyā.

Kusalavipākapañcaviññāṇā kusalavipākamanodhātuyā, manodhātu dvinnaṁ vipākamanoviññāṇadhātūnaṁ. Tāsu dvīsu somanassasahagatā dasannaṁ vipākamanoviññāṇadhātūnaṁ bhavaṅgabhūtānaṁ tadārammaṇakāle attano pacchimassa voṭṭhabbanakiriyassa cāti dvādasannaṁ. Upekkhāsahagatāhetukamanoviññāṇadhātu pana āvajjanamanodhātuyā dviṭṭhānikāya āvajjanamanoviññāṇadhātuyā dasannañca vipākamanoviññāṇadhātūnanti dvādasannameva. Tihetukamahāvipākā somanassasahagatāhetukavajjānaṁ dasannampi kāmāvacaravipākamanoviññāṇadhātūnaṁ rūpāvacarārūpāvacaravipākānaṁ āvajjanadvayassa cāti ekavīsatiyā, duhetukavipāyā ṭhapetvā mahaggatavipāke sesānaṁ dvādasannaṁ. Pañca rūpāvacaravipākā tebhūmakakusalavipākasahetukapaṭisandhicittānaṁ

လောကုတ္တရဝိပါကာနန္တိ ဧဝံ ဧကဝီသတိယာ ကုသလာနံ, ဒွတ္တိံသာယ ဝိပါကာနန္တိ တေပညာသာယ စိတ္တာနံ အနန္တရပစ္စယော ဟောတိ။ တထာ ဒုတိယကုသလစိတ္တံ။ တတိယစတုတ္ထာနိ ပန ဌပေတွာ ဥပရိဘူမကကုသလာနိ စ လောကုတ္တရဝိပါကာနိ စ သေသဧကဝီသတိစိတ္တာနံ။ ပဉ္စမဆဋ္ဌာနိ အတ္တနော စ, နဝန္နဉ္စ ဥပရိဘူမကဥပေက္ခာကုသလာနံ, တေဝီသတိယာ စ ဝိပါကာနန္တိ တေတ္တိံသာယ။ သတ္တမအဋ္ဌမာနိ ဧကဝီသတိယာဝ။

ပဉ္စ ရူပါဝစရကုသလာနိ အတ္တနော အတ္တနော ပစ္ဆိမာနံ ရူပါဝစရကုသလာနံ, စတုန္နမ္ပိ ဉာဏသမ္ပယုတ္တမဟာဝိပါကာနံ, ပဉ္စန္နံ ရူပါဝစရဝိပါကာနဉ္စာတိ ဒသန္နံ။ ဧတေနေဝ စ နယေန အရူပါဝစရကုသလေသု ပဌမံ အတ္တနော ဝိပါကေန သဒ္ဓိံ ဧကာဒသန္နံ၊ ဒုတိယံ ဒွါဒသန္နံ၊ တတိယံ တေရသန္နံ၊ စတုတ္ထံ စုဒ္ဒသန္နံ ဖလသမာပတ္တိယာ စာတိ ပန္နရသန္နံ။ လောကုတ္တရကုသလံ အတ္တနော အတ္တနော ဝိပါကဿေဝ။ အဋ္ဌသု လောဘသဟဂတေသု ဧကေကံ အကုသလံ ဧကာဒသန္နံ ကာမာဝစရဝိပါကမနောဝိညာဏဓာတူနံ နဝန္နံ မဟဂ္ဂတဝိပါကာနံ အတ္တနော အတ္တနော ပစ္ဆိမဿ စာတိ ဧကဝီသတိယာ။ ဒွေ ဒေါမနဿသဟဂတာနိ ဥပေက္ခာသဟဂတာနံ ဆန္နံ ကာမာဝစရဝိပါကမနောဝိညာဏဓာတူနံ အတ္တနော ပစ္ဆိမဿ စာတိ သတ္တန္နံ။ ဝိစိကိစ္ဆုဒ္ဓစ္စသဟဂတဒွယံ သောမနဿသဟဂတာဟေတုကဝိပါကေန သဒ္ဓိံ ဧကာဒသန္နံ ကာမာဝစရဝိပါကမနောဝိညာဏဓာတူနံ နဝန္နံ ရူပါဝစရာရူပါဝစရဝိပါကာနံ အတ္တနော ပစ္ဆိမဿ စာတိ ဧကဝီသတိယာ။

ကုသလဝိပါကပဉ္စဝိညာဏာ ကုသလဝိပါကမနောဓာတုယာ၊ မနောဓာတု ဒွိန္နံ ဝိပါကမနောဝိညာဏဓာတူနံ။ တာသု ဒွီသု သောမနဿသဟဂတာ ဒသန္နံ ဝိပါကမနောဝိညာဏဓာတူနံ ဘဝင်္ဂဘူတာနံ တဒါရမ္မဏကာလေ အတ္တနော ပစ္ဆိမဿ ဝေါဋ္ဌဗ္ဗနကိရိယဿ စာတိ ဒွါဒသန္နံ။ ဥပေက္ခာသဟဂတာဟေတုကမနောဝိညာဏဓာတု ပန အာဝဇ္ဇနမနောဓာတုယာ ဒွိဋ္ဌာနိကာယ အာဝဇ္ဇနမနောဝိညာဏဓာတုယာ ဒသန္နဉ္စ ဝိပါကမနောဝိညာဏဓာတူနန္တိ ဒွါဒသန္နမေဝ။ တိဟေတုကမဟာဝိပါကာ သောမနဿသဟဂတာဟေတုကဝဇ္ဇာနံ ဒသန္နမ္ပိ ကာမာဝစရဝိပါကမနောဝိညာဏဓာတူနံ ရူပါဝစရာရူပါဝစရဝိပါကာနံ အာဝဇ္ဇနဒွယဿ စာတိ ဧကဝီသတိယာ၊ ဒုဟေတုကဝိပါကာ ဌပေတွာ မဟဂ္ဂတဝိပါကေ သေသာနံ ဒွါဒသန္နံ။ ပဉ္စ ရူပါဝစရဝိပါကာ တေဘူမကကုသလဝိပါကသဟေတုကပဋိသန္ဓိစိတ္တာနံ

sattarasannaṁ āvajjanadvayassa cāti ekūnavīsatiyā. Arūpāvacaravipākesu paṭhamaṁ kāmāvacarakusalavipākatihetukapaṭisandhicittānaṁ catunnaṁ arūpāvacaravipākacittānaṁ catunnaṁ manodvārāvajjanassa cāti navannaṁ. Dutiyaṁ heṭṭhimavipākaṁ vajjetvā aṭṭhannaṁ, tatiyaṁ dve heṭṭhimāni vajjetvā sattannaṁ, catutthaṁ tīṇi heṭṭhimāni vajjetvā channaṁ, cattāri lokuttaravipākāni tihetukavipākānaṁ terasannaṁ attano attano pacchimassa cāti cuddasannaṁ.

Akusalavipākapañcaviññāṇā akusalavipākamanodhātuyā, manodhātu akusalavipākāhetukamanoviññāṇadhātuyā. Sā tadārammaṇakāle attano pacchimassa cutikāle paṭisandhivasena bhavaṅgavasena ca pavattānaṁ itaresampi navannaṁ kāmāvacaravipākānaṁ upekkhāsahagatānaṁ dvinnaṁ parittakiriyānañcāti dvādasannaṁ. Kiriyamanodhātu dasannaṁ viññāṇānaṁ. Hasituppādakiriyā pañcavokāre bhavaṅgavasena pavattānaṁ navannaṁ tihetukavipākānaṁ, tadārammaṇavasena pavattānaṁ pañcannaṁ somanassasahagatavipākānaṁ attano pacchimassa cāti aggahitaggahaṇena terasannaṁ. Voṭṭhabbanakiriyā ṭhapetvā kiriyamanodhātuṁ dasannaṁ kāmāvacarakiriyānaṁ, kāmāvacarakusalākusalānaṁ pañcavokāre bhavaṅgavasena pavattānaṁ pannarasannaṁ vipākacittānañcāti pañcacattālīsāya.

Kāmāvacaratihetukasomanassasahagatakiriyadvayaṁ bhavaṅgavasena pavattānaṁ terasannaṁ tihetukavipākānaṁ tadārammaṇavasena pañcannaṁ somanassasahagatavipākānaṁ parikammavasena pavattamānānaṁ catunnaṁ rūpāvacarakiriyānaṁ arahattaphalasamāpattiyā attano pacchimassa cāti aggahitaggahaṇena dvāvīsatiyā[1] duhetukasomanassasahagatakiriyadvayaṁ yathāvuttānaṁ terasannaṁ bhavaṅgacittānaṁ pañcannaṁ tadārammaṇānaṁ attano pacchimassa cāti aggahitaggahaṇena sattarasannaṁ. Kāmāvacaratihetuka-upekkhāsahagatakiriyadvayaṁ tesaṁyeva terasannaṁ bhavaṅgānaṁ, tadārammaṇavasena pavattānaṁ channaṁ upekkhāsahagata-vipākānaṁ, parikammavasena pavattānaṁ ekissā rūpāvacarakiriyāya catunnaṁ arūpāvacarakiriyānaṁ arahattaphalasamāpattiyā attano pacchimassa cāti aggahitaggahaṇena catuvīsatiyā. Duhetuka-upekkhāsahagatakiriyadvayaṁ tesaṁyeva terasannaṁ

1. Pañcavīsatiyā (Sī, Syā)

သတ္တရသန္နံ အာဝဇ္ဇနဒွယဿ စာတိ ဧကူနဝီသတိယာ။ အရူပါဝစရဝိပါကေသု ပဌမံ ကာမာဝစရကုသလဝိပါကတိဟေတုကပဋိသန္ဓိစိတ္တာနံ စတုန္နံ အရူပါဝစရဝိပါကစိတ္တာနံ စတုန္နံ မနောဒွါရာဝဇ္ဇနဿ စာတိ နဝန္နံ။ ဒုတိယံ ဟေဋ္ဌိမဝိပါကံ ဝဇ္ဇေတွာ အဋ္ဌန္နံ၊ တတိယံ ဒွေ ဟေဋ္ဌိမာနိ ဝဇ္ဇေတွာ သတ္တန္နံ၊ စတုတ္ထံ တီဏိ ဟေဋ္ဌိမာနိ ဝဇ္ဇေတွာ ဆန္နံ၊ စတ္တာရိ လောကုတ္တရဝိပါကာနိ တိဟေတုကဝိပါကာနံ တေရသန္နံ အတ္တနော အတ္တနော ပစ္ဆိမဿ စာတိ စုဒ္ဒသန္နံ။

အကုသလဝိပါကပဉ္စဝိညာဏာ အကုသလဝိပါကမနောဓာတုယာ၊ မနောဓာတု အကုသလဝိပါကာဟေတုကမနောဝိညာဏဓာတုယာ။ သာ တဒါရမ္မဏကာလေ အတ္တနော ပစ္ဆိမဿ စုတိကာလေ ပဋိသန္ဓိဝသေန ဘဝင်္ဂဝသေန စ ပဝတ္တာနံ ဣတရေသမ္ပိ နဝန္နံ ကာမာဝစရဝိပါကာနံ ဥပေက္ခာသဟဂတာနံ ဒွိန္နံ ပရိတ္တကိရိယာနဉ္စာတိ ဒွါဒသန္နံ။ ကိရိယမနောဓာတု ဒသန္နံ ဝိညာဏာနံ။ ဟသိတုပ္ပါဒကိရိယာ ပဉ္စဝေါကာရေ ဘဝင်္ဂဝသေန ပဝတ္တာနံ နဝန္နံ တိဟေတုကဝိပါကာနံ, တဒါရမ္မဏဝသေန ပဝတ္တာနံ ပဉ္စန္နံ သောမနဿသဟဂတဝိပါကာနံ အတ္တနော ပစ္ဆိမဿ စာတိ အဂ္ဂဟိတဂ္ဂဟဏေန တေရသန္နံ။ ဝေါဋ္ဌဗ္ဗနကိရိယာ ဌပေတွာ ကိရိယမနောဓာတုံ ဒသန္နံ ကာမာဝစရကိရိယာနံ, ကာမာဝစရကုသလာကုသလာနံ ပဉ္စဝေါကာရေ ဘဝင်္ဂဝသေန ပဝတ္တာနံ ပန္နရသန္နံ ဝိပါကစိတ္တာနဉ္စာတိ ပဉ္စစတ္တာလီသာယ။

ကာမာဝစရတိဟေတုကသောမနဿသဟဂတကိရိယဒွယံ ဘဝင်္ဂဝသေန ပဝတ္တာနံ တေရသန္နံ တိဟေတုကဝိပါကာနံ တဒါရမ္မဏဝသေန ပဉ္စန္နံ သောမနဿသဟဂတဝိပါကာနံ ပရိကမ္မဝသေန ပဝတ္တမာနာနံ စတုန္နံ ရူပါဝစရကိရိယာနံ အရဟတ္တဖလသမာပတ္တိယာ အတ္တနော ပစ္ဆိမဿ စာတိ အဂ္ဂဟိတဂ္ဂဟဏေန ဒွါဝီသတိယာ[၁] ဒုဟေတုကသောမနဿသဟဂတကိရိယဒွယံ ယထာဝုတ္တာနံ တေရသန္နံ ဘဝင်္ဂစိတ္တာနံ ပဉ္စန္နံ တဒါရမ္မဏာနံ အတ္တနော ပစ္ဆိမဿ စာတိ အဂ္ဂဟိတဂ္ဂဟဏေန သတ္တရသန္နံ။ ကာမာဝစရတိဟေတုကဥပေက္ခာသဟဂတကိရိယဒွယံ တေသံယေဝ တေရသန္နံ ဘဝင်္ဂါနံ, တဒါရမ္မဏဝသေန ပဝတ္တာနံ ဆန္နံ ဥပေက္ခာသဟဂတဝိပါကာနံ, ပရိကမ္မဝသေန ပဝတ္တာနံ ဧကိဿာ ရူပါဝစရကိရိယာယ စတုန္နံ အရူပါဝစရကိရိယာနံ အရဟတ္တဖလသမာပတ္တိယာ အတ္တနော ပစ္ဆိမဿ စာတိ အဂ္ဂဟိတဂ္ဂဟဏေန စတုဝီသတိယာ။ ဒုဟေတုကဥပေက္ခာသဟဂတကိရိယဒွယံ တေသံယေဝ တေရသန္နံ

၁-ပဉ္စဝီသတိယာ (သီ၊ သျာ)

bhavaṅgānaṁ channaṁ tadārammaṇānaṁ attano pacchimassa cāti aggahitaggahaṇena aṭṭhārasannaṁ. Rūpāvacarakiriyesu ekekaṁ navannaṁ pañcavokāre tihetukabhavaṅgānaṁ attano pacchimassa cāti dasannaṁ. Arūpāvacarakiriyesu paṭhamaṁ pañcavokāre navannaṁ bhavaṅgānaṁ catuvokāre ekassa attano pacchimassa cāti ekādasannaṁ. Dutiyaṁ catuvokāre dve bhavaṅgāni labhati. Tatiyaṁ tīṇi, catutthaṁ cattāri phalasamāpattiñcāti tesu ekekaṁ yathāpaṭipāṭiyā ekādasannaṁ dvādasannaṁ terasannaṁ pañcadasannañca anantarapaccayo hoti. Evaṁ bahuvidhenāpi niddesaṁ labhati. Tena vuttaṁ—

"Dasadhā sattarasadhā, samasaṭṭhividhena ca.
Bahudhāpi ca niddesaṁ, sādhukaṁ upalakkhaye"ti.

Samanantarapaccayādayo uttānatthāyeva.

423. Upanissaye **saddhaṁ upanissāyā**ti kammakammaphala-idhalokaparalokādīsu saddhaṁ upanissayaṁ katvā. Yathā hi puriso heṭṭhāpathaviyaṁ udakaṁ atthīti saddahitvā pathaviṁ khanati, evaṁ saddho kulaputto dānādīnaṁ phalañca ānisaṁsañca saddahitvā dānādīni pavatteti. Tasmā "saddhaṁ upanissāyā"ti vuttaṁ.

Sīlaṁ upanissāyāti-ādīsupi ime sīlādayo dhamme upanissayaṁ katvāti attho. Sīlavā hi sīlānubhāvesu sīlānisaṁsesu ca kusalo sīlaṁ upanissāya sīlavantānaṁ dānaṁ deti, uparūpari sīlaṁ samādiyati suparisuddhaṁ akkhaṇḍaṁ, cātuddasī-ādīsu pakkhadivasesu uposathakammaṁ karoti, sīlasampadaṁ nissāya jhānādīni uppādeti. Bahussutopi dānādipuññakiriyāyattā sabbasampattiyo dānādīnañca saṁkilesavodānādibhedaṁ sutamayāya paññāya paṭivijjhitvā ṭhito sutaṁ upanissāya dānādīni pavatteti. Cāgavāpi cāgādhimutto attano cāgasampadaṁ upanissāya dānaṁ deti, sīlavanto hutvā dinnaṁ mahapphalanti sīlaṁ samādiyati, uposathakammaṁ karoti, tāya paṭipattiyā parisuddhacitto jhānādīni uppādeti. Paññavāpi idhalokaparalokahitañceva lokasamatikkamanupāyañca upaparikkhanto "sakkā imāya paṭipattiyā idhalokahitampi paralokahitampi lokasamatikkamanupāyañca sampādebhun"ti paññaṁ upanissāya dānādīni pavatteti. Yasmā pana na

ဘဝင်္ဂါနံ ဆန္နံ တဒါရမ္မဏာနံ အတ္တနော ပစ္ဆိမဿ စာတိ အဂ္ဂဟိတဂ္ဂဟဏေန အဋ္ဌာရသန္နံ။ ရူပါဝစရကိရိယေသု ဧကေကံ နဝန္နံ ပဉ္စဝေါကာရေ တိဟေတုကဘဝင်္ဂါနံ အတ္တနော ပစ္ဆိမဿ စာတိ ဒသန္နံ။ အရူပါဝစရကိရိယေသု ပဌမံ ပဉ္စဝေါကာရေ နဝန္နံ ဘဝင်္ဂါနံ စတုဝေါကာရေ ဧကဿ အတ္တနော ပစ္ဆိမဿ စာတိ ဧကာဒသန္နံ။ ဒုတိယံ စတုဝေါကာရေ ဒွေ ဘဝင်္ဂါနိ လဘတိ။ တတိယံ တီဏိ၊ စတုတ္ထံ စတ္တာရိ ဖလသမာပတ္တိဉ္စာတိ တေသု ဧကေကံ ယထာပဋိပါဋိယာ ဧကာဒသန္နံ ဒွါဒသန္နံ တေရသန္နံ ပဉ္စဒသန္နဉ္စ အနန္တရပစ္စယော ဟောတိ။ ဧဝံ ဗဟုဝိဓေနာပိ နိဒ္ဒေသံ လဘတိ။ တေန ဝုတ္တံ—

"ဒသဓာ သတ္တရသဓာ၊ သမသဋ္ဌိဝိဓေန စ။
ဗဟုဓာပိ စ နိဒ္ဒေသံ၊ သာဓုကံ ဥပလက္ခယေ"တိ။

သမနန္တရပစ္စယာဒယော ဥတ္တာနတ္ထာယေဝ။

၄၂၃။ ဥပနိဿယေ **သဒ္ဓံ ဥပနိဿာယာ**တိ ကမ္မကမ္မဖလဣဓလောကပရလောကာဒီသု သဒ္ဓံ ဥပနိဿယံ ကတွာ။ ယထာ ဟိ ပုရိသော ဟေဋ္ဌာပထဝိယံ ဥဒကံ အတ္ထီတိ သဒ္ဒဟိတွာ ပထဝိံ ခနတိ၊ ဧဝံ သဒ္ဓေါ ကုလပုတ္တော ဒါနာဒီနံ ဖလဉ္စ အာနိသံသဉ္စ သဒ္ဒဟိတွာ ဒါနာဒီနိ ပဝတ္တေတိ။ တသ္မာ "သဒ္ဓံ ဥပနိဿာယာ"တိ ဝုတ္တံ။

သီလံ ဥပနိဿာယာတိအာဒီသုပိ ဣမေ သီလာဒယော ဓမ္မေ ဥပနိဿယံ ကတွာတိ အတ္ထော။ သီလဝါ ဟိ သီလာနုဘာဝေသု သီလာနိသံသေသု စ ကုသလော သီလံ ဥပနိဿာယ သီလဝန္တာနံ ဒါနံ ဒေတိ၊ ဥပရူပရိ သီလံ သမာဒိယတိ သုပရိသုဒ္ဓံ အက္ခဏ္ဍံ၊ စာတုဒ္ဒသီအာဒီသု ပက္ခဒိဝသေသု ဥပေါသထကမ္မံ ကရောတိ၊ သီလသမ္ပဒံ နိဿာယ ဈာနာဒီနိ ဥပ္ပါဒေတိ။ ဗဟုဿုတောပိ ဒါနာဒိပုညကိရိယာယတ္တာ သဗ္ဗသမ္ပတ္တိယော ဒါနာဒီနဉ္စ သံကိလေသဝေါဒါနာဒိဘေဒံ သုတမယာယ ပညာယ ပဋိဝိဇ္ဈိတွာ ဌိတော သုတံ ဥပနိဿာယ ဒါနာဒီနိ ပဝတ္တေတိ။ စာဂဝါပိ စာဂါဓိမုတ္တော အတ္တနော စာဂသမ္ပဒံ ဥပနိဿာယ ဒါနံ ဒေတိ၊ သီလဝန္တော ဟုတွာ ဒိန္နံ မဟပ္ဖလန္တိ သီလံ သမာဒိယတိ၊ ဥပေါသထကမ္မံ ကရောတိ၊ တာယ ပဋိပတ္တိယာ ပရိသုဒ္ဓစိတ္တော ဈာနာဒီနိ ဥပ္ပါဒေတိ။ ပညဝါပိ ဣဓလောကပရလောကဟိတဉ္စေဝ လောကသမတိက္ကမနုပါယဉ္စ ဥပပရိက္ခန္တော "သက္ကာ ဣမာယ ပဋိပတ္တိယာ ဣဓလောကဟိတမ္ပိ ပရလောကဟိတမ္ပိ လောကသမတိက္ကမနုပါယဉ္စ သမ္ပာဒေဘု"န္တိ ပညံ ဥပနိဿာယ ဒါနာဒီနိ ပဝတ္တေတိ။ ယသ္မာ ပန န

kevalaṁ saddhādayo dānādīnaṁyeva upanissayā, attano aparabhāge uppajjamānānaṁ saddhādīnampi upanissayā eva, tasmā **saddhā sīlaṁ sutaṁ cāgo paññā saddhāya sīlassa sutassa cāgassa paññāyā**ti vuttaṁ.

Parikammanti anantaraṁ aggahetvā pubbabhāge parikammaṁ gahetabbaṁ. **Yathākammūpagañāṇassa anāgataṁsañāṇassā**ti imesaṁ dvinnaṁ dibbacakkhuparikammameva, parikammaṁ visuṁ natthi. Dibbacakkhusseva paribhaṇḍañāṇāni etāni, tasmiṁ ijjhamāne ijjhanti. Evaṁ santepi tadadhimuttatāya sahitaṁ dibbacakkhuparikammaṁ tesaṁ parikammanti veditabbaṁ. Na hi etāni sabbesaṁ dibbacakkhukānaṁ samagatikāni honti. Tasmā bhavitabbamettha parikammavisesenāti. **Dibbacakkhu dibbāya sotadhātuyā**ti dūre rūpāni disvā tesaṁ saddaṁ sotukāmassa dibbacakkhu sotadhātuvisuddhiyā upanissayo hoti. Tesaṁ pana saddaṁ sutvā tattha gantukāmatādivasena dibbasotadhātu iddhividhañāṇassa upanissayo hoti. Evaṁ sabbattha tassa tassa upakārakabhāvavasena upanissayapaccayatā veditabbā.

Maggaṁ upanissāya anuppannaṁ samāpattinti tena tena maggena sithilīkatapāripanthakattā[1] pahīnapāripanthakattā ca taṁ taṁ samāpattiṁ uppādentīti tesaṁ maggo samāpattiyā upanissayo hoti. **Vipassantī**ti uparūparimaggatthāya vipassanti. **Atthapaṭisambhidāyā**ti-ādi paṭisambhidānaṁ maggapaṭilābheneva ijjhanato vuttaṁ. Evaṁiddhānañca panetāsaṁ pacchā tesu tesu ārammaṇesu pavattiyā maggova upanissayo nāma hoti.

Saddhaṁ upanissāya mānaṁ jappetīti ahamasmi saddho pasannoti mānaṁ pavatteti. **Diṭṭhiṁ gaṇhātī**ti tasmiṁ tasmiṁ vacane saddhāvaseneva gantvā paññāya atthaṁ anupaparikkhanto "atthi puggalo"ti-ādivasena diṭṭhiṁ gaṇhāti. **Sīlaṁ sutaṁ cāgaṁ paññan**ti ahamasmi sīlavā sutavā cāgī paññāsampannoti mānaṁ jappeti. Sīlasutacāgapaññāsu pana mānamaññanaṁ viya diṭṭhimaññanaṁ uppādento diṭṭhiṁ gaṇhāti. **Rāgassā**ti-ādīsu saddhādisampadaṁ upanissāya attukkaṁsanakāle tesu ekeko dhammo rāgassa, paravambhanakāle dosassa, ubhayena sampayuttassa mohassa, vuttappakārānaṁ mānadiṭṭhīnaṁ, saddhādisampadaṁ upanissāya bhavabhogasampattipatthanāya upanissayo hoti.

1. ...pāripanthikattā (Sī), ...pāribandhakattā (Ka)

ကေဝလံ သဒ္ဓါဒယော ဒါနာဒီနံယေဝ ဥပနိဿယာ၊ အတ္တနော အပရဘာဂေ ဥပ္ပဇ္ဇမာနာနံ သဒ္ဓါဒီနမ္ပိ ဥပနိဿယာ ဧဝ၊ တသ္မာ **သဒ္ဓါ သီလံ သုတံ စာဂေါ ပညာ သဒ္ဓါယ သီလဿ သုတဿ စာဂဿ ပညာယာ**တိ ဝုတ္တံ။

ပရိကမ္မန္တိ အနန္တရံ အဂ္ဂဟေတွာ ပုဗ္ဗဘာဂေ ပရိကမ္မံ ဂဟေတဗ္ဗံ။ **ယထာကမ္မူပဂဉာဏဿ အနာဂတံသဉာဏဿာ**တိ ဣမေသံ ဒွိန္နံ ဒိဗ္ဗစက္ခုပရိကမ္မမေဝ၊ ပရိကမ္မံ ဝိသုံ နတ္ထိ။ ဒိဗ္ဗစက္ခုဿေဝ ပရိဘဏ္ဍဉာဏာနိ ဧတာနိ၊ တသ္မိံ ဣဇ္ဈမာနေ ဣဇ္ဈန္တိ။ ဧဝံ သန္တေပိ တဒဓိမုတ္တတာယ သဟိတံ ဒိဗ္ဗစက္ခုပရိကမ္မံ တေသံ ပရိကမ္မန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ န ဟိ ဧတာနိ သဗ္ဗေသံ ဒိဗ္ဗစက္ခုကာနံ သမဂတိကာနိ ဟောန္တိ။ တသ္မာ ဘဝိတဗ္ဗမေတ္ထ ပရိကမ္မဝိသေသေနာတိ။ **ဒိဗ္ဗစက္ခု ဒိဗ္ဗာယ သောတဓာတုယာ**တိ ဒူရေ ရူပါနိ ဒိသွာ တေသံ သဒ္ဒံ သောတုကာမဿ ဒိဗ္ဗစက္ခု သောတဓာတုဝိသုဒ္ဓိယာ ဥပနိဿယော ဟောတိ။ တေသံ ပန သဒ္ဒံ သုတွာ တတ္ထ ဂန္တုကာမတာဒိဝသေန ဒိဗ္ဗသောတဓာတု ဣဒ္ဓိဝိဓဉာဏဿ ဥပနိဿယော ဟောတိ။ ဧဝံ သဗ္ဗတ္ထ တဿ တဿ ဥပကာရကဘာဝဝသေန ဥပနိဿယပစ္စယတာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

မဂ္ဂံ ဥပနိဿာယ အနုပ္ပန္နံ သမာပတ္တိန္တိ တေန တေန မဂ္ဂေန သိထိလီကတပါရိပန္ထကတ္တာ[1] ပဟီနပါရိပန္ထကတ္တာ စ တံ တံ သမာပတ္တိံ ဥပ္ပါဒေန္တီတိ တေသံ မဂ္ဂေါ သမာပတ္တိယာ ဥပနိဿယော ဟောတိ။ **ဝိပဿန္တီ**တိ ဥပရူပရိမဂ္ဂတ္ထာယ ဝိပဿန္တိ။ **အတ္ထပဋိသမ္ဘိဒါယာ**တိအာဒိ ပဋိသမ္ဘိဒါနံ မဂ္ဂပဋိလာဘေနေဝ ဣဇ္ဈနတော ဝုတ္တံ။ ဧဝံဣဒ္ဓါနဉ္စ ပနေတာသံ ပစ္ဆာ တေသု တေသု အာရမ္မဏေသု ပဝတ္တိယာ မဂ္ဂေါဝ ဥပနိဿယော နာမ ဟောတိ။

သဒ္ဓံ ဥပနိဿာယ မာနံ ဇပ္ပေတီတိ အဟမသ္မိ သဒ္ဓေါ ပသန္နောတိ မာနံ ပဝတ္တေတိ။ **ဒိဋ္ဌိံ ဂဏှာတီ**တိ တသ္မိံ တသ္မိံ ဝစနေ သဒ္ဓါဝသေနေဝ ဂန္တွာ ပညာယ အတ္ထံ အနုပပရိက္ခန္တော "အတ္ထိ ပုဂ္ဂလော"တိအာဒိဝသေန ဒိဋ္ဌိံ ဂဏှာတိ။ **သီလံ သုတံ စာဂံ ပည**န္တိ အဟမသ္မိ သီလဝါ သုတဝါ စာဂီ ပညာသမ္ပန္နောတိ မာနံ ဇပ္ပေတိ။ သီလသုတစာဂပညာသု ပန မာနမညနံ ဝိယ ဒိဋ္ဌိမညနံ ဥပ္ပါဒေန္တော ဒိဋ္ဌိံ ဂဏှာတိ။ **ရာဂဿာ**တိအာဒီသု သဒ္ဓါဒိသမ္ပဒံ ဥပနိဿာယ အတ္တုက္ကံသနကာလေ တေသု ဧကေကော ဓမ္မော ရာဂဿ, ပရဝမ္ဘနကာလေ ဒေါသဿ, ဥဘယေန သမ္ပယုတ္တဿ မောဟဿ, ဝုတ္တပ္ပကာရာနံ မာနဒိဋ္ဌီနံ, သဒ္ဓါဒိသမ္ပဒံ ဥပနိဿာယ ဘဝဘောဂသမ္ပတ္တိပတ္ထနာယ ဥပနိဿယော ဟောတိ။

၁-....ပါရိပန္ထိကတ္တာ (သီ)၊ ....ပါရိဗန္ဓကတ္တာ (က)

Evamettha lokiyakusalaññeva dassitaṁ, lokuttaraṁ pana santaṁ paṇītaṁ uttamaṁ akusalaviddhaṁsanaṁ. Tasmā cando viya andhakāratamānaṁ na akusalassa upanissayo hotīti na gahitaṁ.

Ātāpetīti-ādi kāyikadukkhavasena abyākatadhammadassanatthaṁ vuttaṁ. Saddho hi saddhaṁ nissāya atisītaṁ ati-uṇhanti anosakkitvā nānappakārāni navakammaveyyāvaccādīni karonto attānaṁ ātāpeti paritāpeti, bhogaṁ uppādetvā puññāni karissāmīti pariyeṭṭhimūlakaṁ dukkhaṁ paccanubhoti. Sīlavāpi sīlānurakkhaṇatthaṁ abbhokāsikattādivasena attānaṁ ātāpeti paritāpeti, piṇḍacārikattādivasena pariyeṭṭhimūlakaṁ dukkhaṁ paccanubhoti. Sutavāpi bāhussaccānurūpaṁ paṭipattiṁ paṭipajjissāmīti vuttanayeneva paṭipajjanto attānaṁ ātāpeti paritāpeti, pariyeṭṭhimūlakaṁ dukkhaṁ paccanubhoti. Cāgavāpi cāgādhimuttatāya attano yāpanamattepi paccaye anavasesetvā pariccajanto, aṅgādipariccāgaṁ vā pana karonto attānaṁ ātāpeti paritāpeti, pariccajitabbassa vatthuno uppādanatthaṁ pariyeṭṭhimūlakaṁ dukkhaṁ paccanubhoti. Paññavāpi uparūpari paññaṁ vaḍḍhessāmīti sappaññataṁ nissāya sītuṇhādīni agaṇetvā sajjhāyamanasikāresu yogaṁ karonto attānaṁ ātāpehi paritāpeti, micchājīve ādīnavaṁ sammājīve ca ānisaṁsaṁ disvā micchājīvaṁ pahāya parisuddhena ājīvena jīvitavuttiṁ pariyesanto pariyeṭṭhimūlakaṁ dukkhaṁ paccanubhoti.

Kāyikassa sukhassāti saddhādisampattiṁ upanissāya uppannāni sukhopakaraṇāni paribhuñjanakāle saddhādisamuṭṭhānapaṇītarūpaphuṭakāyassa ca tesaṁ vasena avippaṭisāramūlakapāmojjapītisamuṭṭhānarūpaphuṭakāyassa ca sukhuppattikāle tesaṁ kaṭattā uppannavipākasukhakāle ca kāyikassa sukhassa, vuttanayeneva dukkhuppattikāle saddhādiguṇasampattiṁ asahamānehi payuttavadhabandhanādikāle ca kāyikassa dukkhassa, saddhādayo upanissāya pavattitaphalasamāpattikāle pana phalasamāpattiyā etesu ekeko upanissayapaccayena paccayo hotīti veditabbo. **Kusalaṁ kamman**ti kusalacetanā attano vipākassa upanissayapaccayo, sā pana balavacetanāva labbhati, na dubbalā. Tatridaṁ vatthu—ekā kira itthī ubbandhitukāmā rukkhe rajjuṁ laggetvā saṁvidhātabbaṁ saṁvidahati. Atheko

ဧဝမေတ္ထ လောကိယကုသလညေ့ဝ ဒဿိတံ၊ လောကုတ္တရံ ပန သန္တံ ပဏီတံ ဥတ္တမံ အကုသလဝိဒ္ဓံသနံ။ တသ္မာ စန္ဒော ဝိယ အန္ဓကာရတမာနံ န အကုသလဿ ဥပနိဿယော ဟောတီတိ န ဂဟိတံ။

အာတာပေတီတိအာဒိ ကာယိကဒုက္ခဝသေန အဗျာကတဓမ္မဒဿနတ္ထံ ဝုတ္တံ။ သဒ္ဓေါ ဟိ သဒ္ဓံ နိဿာယ အတိသီတံ အတိဥဏှန္တိ အနောသက္ကိတွာ နာနပ္ပကာရာနိ နဝကမ္မဝေယျာဝစ္စာဒီနိ ကရောန္တော အတ္တာနံ အာတာပေတိ ပရိတာပေတိ၊ ဘောဂံ ဥပ္ပါဒေတွာ ပုညာနိ ကရိဿာမီတိ ပရိယေဋ္ဌိမူလကံ ဒုက္ခံ ပစ္စနုဘောတိ။ သီလဝါပိ သီလာနုရက္ခဏတ္ထံ အဗ္ဘောကာသိကတ္တာဒိဝသေန အတ္တာနံ အာတာပေတိ ပရိတာပေတိ၊ ပိဏ္ဍစာရိကတ္တာဒိဝသေန ပရိယေဋ္ဌိမူလကံ ဒုက္ခံ ပစ္စနုဘောတိ။ သုတဝါပိ ဗာဟုဿစ္စာနုရူပံ ပဋိပတ္တိံ ပဋိပဇ္ဇိဿာမီတိ ဝုတ္တနယေနေဝ ပဋိပဇ္ဇန္တော အတ္တာနံ အာတာပေတိ ပရိတာပေတိ၊ ပရိယေဋ္ဌိမူလကံ ဒုက္ခံ ပစ္စနုဘောတိ။ စာဂဝါပိ စာဂါဓိမုတ္တတာယ အတ္တနော ယာပနမတ္တေပိ ပစ္စယေ အနဝသေသေတွာ ပရိစ္စဇန္တော, အင်္ဂါဒိပရိစ္စာဂံ ဝါ ပန ကရောန္တော အတ္တာနံ အာတာပေတိ ပရိတာပေတိ၊ ပရိစ္စဇိတဗ္ဗဿ ဝတ္ထုနော ဥပ္ပါဒနတ္ထံ ပရိယေဋ္ဌိမူလကံ ဒုက္ခံ ပစ္စနုဘောတိ။ ပညဝါပိ ဥပရူပရိ ပညံ ဝဍ္ဎေဿာမီတိ သပ္ပညတံ နိဿာယ သီတုဏှာဒီနိ အဂဏေတွာ သဇ္ဈာယမနသိကာရေသု ယောဂံ ကရောန္တော အတ္တာနံ အာတာပေတိ ပရိတာပေတိ၊ မိစ္ဆာဇီဝေ အာဒီနဝံ သမ္မာဇီဝေ စ အာနိသံသံ ဒိသွာ မိစ္ဆာဇီဝံ ပဟာယ ပရိသုဒ္ဓေန အာဇီဝေန ဇီဝိတဝုတ္တိံ ပရိယေသန္တော ပရိယေဋ္ဌိမူလကံ ဒုက္ခံ ပစ္စနုဘောတိ။

ကာယိကဿ သုခဿာတိ သဒ္ဓါဒိသမ္ပတ္တိံ ဥပနိဿာယ ဥပ္ပန္နာနိ သုခေါပကရဏာနိ ပရိဘုဉ္ဇနကာလေ သဒ္ဓါဒိသမုဋ္ဌာနပဏီတရူပဖုဋ္ဌကာယဿ စ တေသံ ဝသေန အဝိပ္ပဋိသာရမူလကပါမောဇ္ဇပီတိသမုဋ္ဌာနရူပဖုဋ္ဌကာယဿ စ သုခုပ္ပတ္တိကာလေ တေသံ ကဋတ္တာ ဥပ္ပန္နဝိပါကသုခကာလေ စ ကာယိကဿ သုခဿ၊ ဝုတ္တနယေနေဝ ဒုက္ခုပ္ပတ္တိကာလေ သဒ္ဓါဒိဂုဏသမ္ပတ္တိံ အသဟမာနေဟိ ပယုတ္တဝဓဗန္ဓနာဒိကာလေ စ ကာယိကဿ ဒုက္ခဿ၊ သဒ္ဓါဒယော ဥပနိဿာယ ပဝတ္တိတဖလသမာပတ္တိကာလေ ပန ဖလသမာပတ္တိယာ ဧတေသု ဧကေကော ဥပနိဿယပစ္စယေန ပစ္စယော ဟောတီတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ **ကုသလံ ကမ္မ**န္တိ ကုသလစေတနာ အတ္တနော ဝိပါကဿ ဥပနိဿယပစ္စယော၊ သာ ပန ဗလဝစေတနာဝ လဗ္ဘတိ, န ဒုဗ္ဗလာ။ တတြိဒံ ဝတ္ထု—ဧကာ ကိရ ဣတ္ထီ ဥဗ္ဗန္ဓိတုကာမာ ရုက္ခေ ရဇ္ဇုံ လဂ္ဂေတွာ သံဝိဓာတဗ္ဗံ သံဝိဒဟတိ။ အထေကော

coro rattibhāge taṁ gehaṁ upasaṅkamitvā “imāya rajjuyā kiñcideva bandhitvā harissāmī”ti satthena chindituṁ upagato. Atha sā rajju āsīviso hutvā susūti akāsi. Coro bhīto apasakki. Itthī attano nivesanā nikkhamitvā rajjupāse gīvaṁ paṭimuñcitvā ubbandhā kālamakāsi. Evaṁ balavacetanā antarāye nivāretvā attano vipākassa upanissayo hoti. Na panetaṁ ekantato gahetabbaṁ. Katokāsañhi kammaṁ eva vipākassa antarāyaṁ paṭibāhitvā vipaccati, vipākajanakaṁ pana kammaṁ vipākassa upanissayapaccayo na hotīti na vattabbaṁ. **Kamman**ti ettha catubhūmakampi veditabbaṁ. Yaṁ pana parato “maggo phalasamāpattiyā”ti vuttaṁ, taṁ acetanāvasena. Tenetaṁ dīpeti—yo koci vipākajanako dhammo, so attano vipākassa upanissayapaccayo hotīti.

Rāgaṁ upanissāya pāṇaṁ hanatīti yasmiṁ vatthusmiṁ sāratto hoti, tasmiṁ vā viruddhaṁ, tassa vā atthāya pāṇaṁ hanati. Adinnādānādīsupi etenevupāyena attho veditabbo. **Sandhiṁ chindatī**ti adinnādānavasena vuttaṁ. Tattha **sandhin**ti gehasandhiṁ. **Nillopaṁ haratī**ti nilīyitvā harati. **Ekāgārikaṁ karotī**ti bahūhi saddhiṁ ekameva gehaṁ parivāretvā vilumpati. **Paripanthe tiṭṭhatī**ti panthadūhanakammaṁ karoti. **Dosaṁ upanissāyā**ti-ādīsu “anatthaṁ me acarī”ti-ādivasena uppannaṁ dosaṁ upanissayaṁ katvā. **Mohaṁ upanissāyā**ti pāṇātipātādīsu ādīnavapaṭicchādakaṁ mohaṁ upanissayaṁ katvā. **Mānaṁ upanissāyā**ti ahaṁ kiṁ hanituṁ na sakkomi, ādātuṁ na sakkomīti mānaṁ upanissayaṁ katvā. Kenaci vā pana avaññāto hoti paribhūto hīḷito, taṁ omānaṁ upanissayaṁ katvātipi attho. **Diṭṭhiṁ upanissāyā**ti yaññādīsu brāhmaṇādayo viya pādasikamilakkhu-ādayo viya ca diṭṭhiṁ upanissayaṁ katvā. **Patthanaṁ upanissāyā**ti “sace me idaṁ nāma ijjhissati, evarūpaṁ te balikammaṁ karissāmīti evaṁ devatāyācanasaṅkhataṁ vā, asukaṁ nāma me ghātetvā[1] dehi, asukassa santakaṁ āhara, ehi vā me etāni kammāni karontassa sahāyo hohī”ti evamādiṁ vā patthanaṁ upanissayaṁ katvā. **Rāgo doso moho māno diṭṭhi patthanā rāgassā**ti

1. Ānetvā (Syā)

စောရော ရတ္တိဘာဂေ တံ ဂေဟံ ဥပသင်္ကမိတွာ “ဣမာယ ရဇ္ဇုယာ ကိဉ္စိဒေဝ ဗန္ဓိတွာ ဟရိဿာမီ”တိ သတ္ထေန ဆိန္ဒိတုံ ဥပဂတော။ အထ သာ ရဇ္ဇု အာသီဝိသော ဟုတွာ သုသူတိ အကာသိ။ စောရော ဘီတော အပသက္ကိ။ ဣတ္ထီ အတ္တနော နိဝေသနာ နိက္ခမိတွာ ရဇ္ဇုပါသေ ဂီဝံ ပဋိမုဉ္စိတွာ ဥဗ္ဗန္ဓာ ကာလမကာသိ။ ဧဝံ ဗလဝစေတနာ အန္တရာယေ နိဝါရေတွာ အတ္တနော ဝိပါကဿ ဥပနိဿယော ဟောတိ။ န ပနေတံ ဧကန္တတော ဂဟေတဗ္ဗံ။ ကတောကာသဉှိ ကမ္မံ ဧဝ ဝိပါကဿ အန္တရာယံ ပဋိဗာဟိတွာ ဝိပစ္စတိ၊ ဝိပါကဇနကံ ပန ကမ္မံ ဝိပါကဿ ဥပနိဿယပစ္စယော န ဟောတီတိ န ဝတ္တဗ္ဗံ။ **ကမ္မန္တိ** ဧတ္ထ စတုဘူမကမ္ပိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ယံ ပန ပရတော “မဂ္ဂေါ ဖလသမာပတ္တိယာ”တိ ဝုတ္တံ၊ တံ အစေတနာဝသေန။ တေနေတံ ဒီပေတိ—ယော ကောစိ ဝိပါကဇနကော ဓမ္မော၊ သော အတ္တနော ဝိပါကဿ ဥပနိဿယပစ္စယော ဟောတီတိ။

ရာဂံ ဥပနိဿာယ ပါဏံ ဟနတီတိ ယသ္မိံ ဝတ္ထုသ္မိံ သာရတ္တော ဟောတိ၊ တသ္မိံ ဝါ ဝိရုဒ္ဓံ၊ တဿ ဝါ အတ္ထာယ ပါဏံ ဟနတိ။ အဒိန္နာဒါနာဒီသုပိ ဧတေနေဝုပါယေန အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။ **သန္ဓိံ ဆိန္ဒတီ**တိ အဒိန္နာဒါနဝသေန ဝုတ္တံ။ တတ္ထ **သန္ဓိန္တိ** ဂေဟသန္ဓိံ။ **နိလ္လောပံ ဟရတီ**တိ နိလီယိတွာ ဟရတိ။ **ဧကာဂါရိကံ ကရောတီ**တိ ဗဟူဟိ သဒ္ဓိံ ဧကမေဝ ဂေဟံ ပရိဝါရေတွာ ဝိလုမ္ပတိ။ **ပရိပန္ထေ တိဋ္ဌတီ**တိ ပန္ထဒူဟနကမ္မံ ကရောတိ။ **ဒေါသံ ဥပနိဿာယာ**တိအာဒီသု “အနတ္ထံ မေ အစရိ”တိအာဒိဝသေန ဥပ္ပန္နံ ဒေါသံ ဥပနိဿယံ ကတွာ။ **မောဟံ ဥပနိဿာယာ**တိ ပါဏာတိပါတာဒီသု အာဒီနဝပဋိစ္ဆာဒကံ မောဟံ ဥပနိဿယံ ကတွာ။ **မာနံ ဥပနိဿာယာ**တိ အဟံ ကိံ ဟနိတုံ န သက္ကောမိ, အာဒါတုံ န သက္ကောမီတိ မာနံ ဥပနိဿယံ ကတွာ။ ကေနစိ ဝါ ပန အဝညာတော ဟောတိ ပရိဘူတော ဟီဠိတော၊ တံ ဩမာနံ ဥပနိဿယံ ကတွာတိပိ အတ္ထော။ **ဒိဋ္ဌိံ ဥပနိဿာယာ**တိ ယညာဒီသု ဗြာဟ္မဏာဒယော ဝိယ ပါဒသိကမိလက္ခုအာဒယော ဝိယ စ ဒိဋ္ဌိံ ဥပနိဿယံ ကတွာ။ **ပတ္ထနံ ဥပနိဿာယာ**တိ “သစေ မေ ဣဒံ နာမ ဣဇ္ဈိဿတိ၊ ဧဝရူပံ တေ ဗလိကမ္မံ ကရိဿာမီတိ ဧဝံ ဒေဝတာယာစနသင်္ခါတံ ဝါ, အသုကံ နာမ မေ ဃာတေတွာ[၁] ဒေဟိ၊ အသုကဿ သန္တကံ အာဟရ၊ ဧဟိ ဝါ မေ ဧတာနိ ကမ္မာနိ ကရောန္တဿ သဟာယော ဟောဟီ”တိ ဧဝမာဒိံ ဝါ ပတ္ထနံ ဥပနိဿယံ ကတွာ။ **ရာဂေါ ဒေါသော မောဟော မာနော ဒိဋ္ဌိ ပတ္ထနာ ရာဂဿာ**တိ

၁-အာနေတွာ (သျာ)

ettha rāgo rāgassāpi upanissayo hoti dosādīnampi. Dosādīsupi eseva nayo.

Pāṇātipāto pāṇātipātassāti pāṇātipātī asaṁvare ṭhitattā aññampi pāṇaṁ hanati. Yo vā etena hato, tassa ñātimittehi upadduto tesu aññampi hanati. Evaṁ pāṇātipāto pāṇātipātassa upanissayapaccayena paccayo. Bhaṇḍasāmikaṁ pana gopakaṁ vā ghātetvā parabhaṇḍaharaṇe, sāmikaṁ ghātetvā tassa dārātikkame, nāhaṁ hanāmīti musābhaṇane, katassa paṭicchādanatthāya akatassa vā karaṇatthāya pesuññaṁ upasaṁhāre, teneva nayena pharusavācānicchāraṇe, samphappalāpabhaṇane, paraṁ hanitvā abhijjhāyitabbaparavittūpakaraṇābhijjhāyane, yo tena ghātito hoti, tassa mittāmaccā ucchijjantūti-ādicintane “evaṁ me pāṇātipāto nijjiṇṇo bhavissatī”ti dukkarakārikādivasena diṭṭhiggahaṇakāle pāṇātipāto adinnādānādīnampi upanissayo hoti. Iminā upāyena adinnādānādimūlakesupi cakkesu attho veditabbo.

Mātughātikammaṁ mātughātikammassāti aññaṁ mātaraṁ hanantaṁ disvā “vaṭṭati evaṁ kātun”ti attano mātaraṁ hanantassa vā, ekasmiṁ bhave hantvā aparasmimpi hananavasena vā, ekasmiṁyeva bhave “gaccha me mātaraṁ hanāhī”ti punappunaṁ āṇāpanavasena vā, dvīhi pahārehi niyatamaraṇāya dutiyapahāradānavasena vā mātughātikammaṁ mātughātikammassa upanissayo hoti. Sesānipi yathāyogaṁ imināva nayena veditabbāni. Yasmā pana balavākusalaṁ dubbalākusalassa upanissayo na hoti, tasmā kammapathānantariyakammavaseneva desanā katāti vadanti. Taṁ na ekantato gahetabbaṁ. Pāṇātipātādīni hi katvā “kasmā evamakāsī”ti codiyamāno kopamattakampi karoti. Vippaṭisārīpi hoti. Appamattakepi ca kilese uppanne taṁ vaḍḍhetvā vītikkamaṁ karoti. Tasmā balavaṁ dubbalassa dubbalañca balavassāpi upanissayo hotiyeva. Yaṁ pana paccayavibhaṅgassa uddesavaṇṇanāyaṁ vuttaṁ “balavakāraṇaṭṭhena upanissayo hotī”ti, taṁ kāraṇabhāvasseva balavatāya vuttaṁ, na upanissayapaccayadhammānaṁ. Kampakilesā hi balavantopi dubbalāpi balavakāraṇaṁ hontiyeva.

ဧတ္ထ ရာဂေါ ရာဂဿာပိ ဥပနိဿယော ဟောတိ ဒေါသာဒီနမ္ပိ။ ဒေါသာဒီသုပိ ဧသေဝ နယော။

ပါဏာတိပါတော ပါဏာတိပါတဿာတိ ပါဏာတိပါတီ အသံဝရေ ဌိတတ္တာ အညမ္ပိ ပါဏံ ဟနတိ။ ယော ဝါ ဧတေန ဟတော၊ တဿ ဉာတိမိတ္တေဟိ ဥပဒ္ဒုတော တေသု အညမ္ပိ ဟနတိ။ ဧဝံ ပါဏာတိပါတော ပါဏာတိပါတဿ ဥပနိဿယပစ္စယေန ပစ္စယော။ ဘဏ္ဍသာမိကံ ပန ဂေါပကံ ဝါ ဃာတေတွာ ပရဘဏ္ဍဟရဏေ, သာမိကံ ဃာတေတွာ တဿ ဒါရာတိက္ကမေ, နာဟံ ဟနာမီတိ မုသာဘဏနေ, ကတဿ ပဋိစ္ဆာဒနတ္ထာယ အကတဿ ဝါ ကရဏတ္ထာယ ပေသုညံ ဥပသံဟာရေ, တေနေဝ နယေန ဖရုသဝါစာနိစ္ဆာရဏေ, သမ္ဖပ္ပလာပဘဏနေ, ပရံ ဟနိတွာ အဘိဇ္ဈာယိတဗ္ဗပရဝိတ္တူပကရဏာဘိဇ္ဈာယနေ, ယော တေန ဃာတိတော ဟောတိ၊ တဿ မိတ္တာမစ္စာ ဥစ္ဆိဇ္ဇန္တူတိအာဒိစိန္တနေ “ဧဝံ မေ ပါဏာတိပါတော နိဇ္ဇိဏ္ဏော ဘဝိဿတီ”တိ ဒုက္ကရကာရိကာဒိဝသေန ဒိဋ္ဌိဂ္ဂဟဏကာလေ ပါဏာတိပါတော အဒိန္နာဒါနာဒီနမ္ပိ ဥပနိဿယော ဟောတိ။ ဣမိနာ ဥပါယေန အဒိန္နာဒါနာဒိမူလကေသုပိ စက္ကေသု အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။

မာတုဃာတိကမ္မံ မာတုဃာတိကမ္မဿာတိ အညံ မာတရံ ဟနန္တံ ဒိသွာ “ဝဋ္ဋတိ ဧဝံ ကာတု”န္တိ အတ္တနော မာတရံ ဟနန္တဿ ဝါ, ဧကသ္မိံ ဘဝေ ဟန္တွာ အပရသ္မိမ္ပိ ဟနနဝသေန ဝါ, ဧကသ္မိံယေဝ ဘဝေ “ဂစ္ဆ မေ မာတရံ ဟနာဟီ”တိ ပုနပ္ပုနံ အာဏာပနဝသေန ဝါ, ဒွီဟိ ပဟာရေဟိ နိယတမရဏာယ ဒုတိယပဟာရဒါနဝသေန ဝါ မာတုဃာတိကမ္မံ မာတုဃာတိကမ္မဿ ဥပနိဿယော ဟောတိ။ သေသာနိပိ ယထာယောဂံ ဣမိနာဝ နယေန ဝေဒိတဗ္ဗာနိ။ ယသ္မာ ပန ဗလဝါကုသလံ ဒုဗ္ဗလာကုသလဿ ဥပနိဿယော န ဟောတိ၊ တသ္မာ ကမ္မပထာနန္တရိယကမ္မဝသေနေဝ ဒေသနာ ကတာတိ ဝဒန္တိ။ တံ န ဧကန္တတော ဂဟေတဗ္ဗံ။ ပါဏာတိပါတာဒီနိ ဟိ ကတွာ “ကသ္မာ ဧဝမကာသီ”တိ စောဒိယမာနော ကောပမတ္တကမ္ပိ ကရောတိ။ ဝိပ္ပဋိသာရီပိ ဟောတိ။ အပ္ပမတ္တကေပိ စ ကိလေသေ ဥပ္ပန္နေ တံ ဝဍ္ဎေတွာ ဝီတိက္ကမံ ကရောတိ။ တသ္မာ ဗလဝံ ဒုဗ္ဗလဿ ဒုဗ္ဗလဉ္စ ဗလဝဿာပိ ဥပနိဿယော ဟောတိယေဝ။ ယံ ပန ပစ္စယဝိဘင်္ဂဿ ဥဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာယံ ဝုတ္တံ “ဗလဝကာရဏဋ္ဌေန ဥပနိဿယော ဟောတီ”တိ၊ တံ ကာရဏာဘာဝဿေဝ ဗလဝတာယ ဝုတ္တံ၊ န ဥပနိဿယပစ္စယဓမ္မာနံ။ ကမ္မကိလေသာ ဟိ ဗလဝန္တောပိ ဒုဗ္ဗလာပိ ဗလဝကာရဏံ ဟောန္တိယေဝ။

Rāgaṁ upanissāya dānaṁ detīti-ādīsu aho vatāhaṁ Cātumahārājikānaṁ devānaṁ sahabyataṁ upapajjeyyanti upapattibhave vā bhogesu vā rāgaṁ upanissāya dānaṁ deti. Sīlasamādāna-uposathakammesupi eseva nayo. Jhānaṁ pana rāgavikkhambhanatthāya, vipassanaṁ rāgassa pahānatthāya, maggaṁ samucchedanatthāya uppādento rāgaṁ upanissāya uppādeti nāma. Vītarāgabhāvatthāya pana abhiññaṁ samāpattiñca uppādento rāgaṁ upanissāya uppādeti nāma. Ettāvatā hi vītarāgo nāma hoti.

Saddhāyāti dānādivasena pavattasaddhāya. Sīlādīsupi eseva nayo. Yatheva hi dānādivasena saddhādayo uppādento rāgaṁ upanissāya uppādeti nāma, evaṁ rāgādayopi saddhādīnaṁ upanissayapaccayā nāma hontīti veditabbā. **Tassa paṭighātatthāyā**ti tassa paṭibāhanatthāya, vipākokāsassa anuppadānatthāyāti attho. Sappaṭighātesu tāva evaṁ hotu, yāni pana appaṭighātāni ānantariyakammāni, tesu "tassa paṭighātatthāyā"ti kasmā vuttanti? Tassa ajjhāsayavasena. Tappaṭighātatthāya pavattemīti hissa ajjhāsayo, taṁ gahetvā evaṁ vuttaṁ.

Rāgaṁ upanissāya attānaṁ ātāpetīti yattha ratto, tassa dukkarena pattiṁ sampassanto evaṁ karotīti sabbaṁ purimanayeneva veditabbaṁ. **Kāyikassa sukhassā**ti rāgādisamatikkamavasena kusalaṁ katvā paṭiladdhasukhassa vā rāgādivasena anādīnavadassāvino kāme paribhuñjanavasena uppannasukhassa vā. **Dukkhassā**ti ātāpanādivasena uppannasukhassa vā rāgādihetu pavattavadhabandhanādivasena uppannadukkhassa vā. **Phalasamāpattiyā**ti rāgādayo samucchinditvā vā uppāditāya tehi vā aṭṭīyamānena samāpannāya.

Kāyikaṁ sukhanti-ādīsu sukhe uppanne taṁ assādetvā punappunaṁ tathārūpeheva paccayehi taṁ uppādentassa purimaṁ pacchimassa upanissayo hoti. Sītādīsu pana aggisantāpanādīni atisevantassa pubbabhāge sukhaṁ aparabhāge dukkhassa, "sukho vatimissā paribbājikāya taruṇāya lomasāya bāhāya samphasso"ti vā kāmesu pātabyataṁ āpajjantassa idha kāyikaṁ sukhaṁ nerayikassa kāyikadukkhassa, arogabhāvena pana sukhino phalasamāpattiṁ samāpajjantassa kāyikaṁ sukhaṁ phalasamāpattiyā

ရာဂံ ဥပနိဿာယ ဒါနံ ဒေတီတိအာဒီသု အဟော ဝတာဟံ စာတုမဟာရာဇိကာနံ ဒေဝါနံ သဟဗျတံ ဥပပဇ္ဇေယျန္တိ ဥပပတ္တိဘဝေ ဝါ ဘောဂေသု ဝါ ရာဂံ ဥပနိဿာယ ဒါနံ ဒေတိ။ သီလသမာဒါနဥပေါသထကမ္မေသုပိ ဧသေဝ နယော။ ဈာနံ ပန ရာဂဝိက္ခမ္ဘနတ္ထာယ, ဝိပဿနံ ရာဂဿ ပဟာနတ္ထာယ, မဂ္ဂံ သမုစ္ဆေဒနတ္ထာယ ဥပ္ပါဒေန္တော ရာဂံ ဥပနိဿာယ ဥပ္ပါဒေတိ နာမ။ ဝီတရာဂဘာဝတ္ထာယ ပန အဘိညံ သမာပတ္တိဉ္စ ဥပ္ပါဒေန္တော ရာဂံ ဥပနိဿာယ ဥပ္ပါဒေတိ နာမ။ ဧတ္တာဝတာ ဟိ ဝီတရာဂေါ နာမ ဟောတိ။

သဒ္ဓါယာတိ ဒါနာဒိဝသေန ပဝတ္တသဒ္ဓါယ။ သီလာဒီသုပိ ဧသေဝ နယော။ ယထေဝ ဟိ ဒါနာဒိဝသေန သဒ္ဓါဒယော ဥပ္ပါဒေန္တော ရာဂံ ဥပနိဿာယ ဥပ္ပါဒေတိ နာမ၊ ဧဝံ ရာဂါဒယောပိ သဒ္ဓါဒီနံ ဥပနိဿယပစ္စယာ နာမ ဟောန္တီတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ **တဿ ပဋိဃာတတ္ထာယာ**တိ တဿ ပဋိဗာဟနတ္ထာယ၊ ဝိပါကောကာသဿ အနုပ္ပဒါနတ္ထာယာတိ အတ္ထော။ သပ္ပဋိဃာတေသု တာဝ ဧဝံ ဟောတု၊ ယာနိ ပန အပ္ပဋိဃာတာနိ အာနန္တရိယကမ္မာနိ၊ တေသု "တဿ ပဋိဃာတတ္ထာယာ"တိ ကသ္မာ ဝုတ္တန္တိ? တဿ အဇ္ဈာသယဝသေန။ တပ္ပဋိဃာတတ္ထာယ ပဝတ္တေမီတိ ဟိဿ အဇ္ဈာသယော၊ တံ ဂဟေတွာ ဧဝံ ဝုတ္တံ။

ရာဂံ ဥပနိဿာယ အတ္တာနံ အာတာပေတီတိ ယတ္ထ ရတ္တော၊ တဿ ဒုက္ကရေန ပတ္တိံ သမ္ပဿန္တော ဧဝံ ကရောတီတိ သဗ္ဗံ ပုရိမနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ **ကာယိကဿ သုခဿာ**တိ ရာဂါဒိသမတိက္ကမဝသေန ကုသလံ ကတွာ ပဋိလဒ္ဓသုခဿ ဝါ ရာဂါဒိဝသေန အနာဒီနဝဒဿာဝိနော ကာမေ ပရိဘုဉ္ဇနဝသေန ဥပ္ပန္နသုခဿ ဝါ။ **ဒုက္ခဿာ**တိ အာတာပနာဒိဝသေန ဥပ္ပန္နသုခဿ ဝါ ရာဂါဒိဟေတု ပဝတ္တဝဓဗန္ဓနာဒိဝသေန ဥပ္ပန္နဒုက္ခဿ ဝါ။ **ဖလသမာပတ္တိယာ**တိ ရာဂါဒယော သမုစ္ဆိန္ဒိတွာ ဝါ ဥပ္ပါဒိတာယ တေဟိ ဝါ အဋ္ဋီယမာနေန သမာပန္နာယ။

ကာယိကံ သုခန္တိအာဒီသု သုခေ ဥပ္ပန္နေ တံ အဿာဒေတွာ ပုနပ္ပုနံ တထာရူပေဟေဝ ပစ္စယေဟိ တံ ဥပ္ပါဒေန္တဿ ပုရိမံ ပစ္ဆိမဿ ဥပနိဿယော ဟောတိ။ သီတာဒီသု ပန အဂ္ဂိသန္တာပနာဒီနိ အတိသေဝန္တဿ ပုဗ္ဗဘာဂေ သုခံ အပရဘာဂေ ဒုက္ခဿ၊ "သုခေါ ဝတိမိဿာ ပရိဗ္ဗာဇိကာယ တရုဏာယ လောမသာယ ဗာဟာယ သမ္ဖဿော"တိ ဝါ ကာမေသု ပါတဗျတံ အာပဇ္ဇန္တဿ ဣဓ ကာယိကံ သုခံ နေရယိကဿ ကာယိကဒုက္ခဿ၊ အရောဂဘာဝေန ပန သုခိနော ဖလသမာပတ္တိံ သမာပဇ္ဇန္တဿ ကာယိကံ သုခံ ဖလသမာပတ္တိယာ

upanissayapaccayo hoti. Dukkhapaṭighātāya pana sukhaṁ sevantassa dukkhapaṭighātāya ca Bhagavato viya ābādhaṁ vikkhambhetvā phalasamāpattiṁ samāpajjantassa kāyikadukkhaṁ kāyikasukhassa ceva phalasamāpattiyā ca upanissayapaccayo hoti. Utusappāyo sukhassa ceva phalasamāpattiyā ca, asappāyo dukkhassa. Utu-asappāyaṁ vā abhibhavitvā samāpattisamuṭṭhitarūpavasena uppannaṁ sukhaṁ anubhavitukāmassa asappāyopi utu phalasamāpattiyā paccayova. Bhojanasenāsanesupi eseva nayo. Puna **kāyikaṁ sukhan**ti-ādīni kevalaṁ ekato dassitāni. Heṭṭhā vuttanayeneva panesaṁ paccayabhāvo veditabbo. **Phalasamāpatti kāyikassa sukhassā**ti samāpattisamuṭṭhānarūpavasena uppannassa sukhassa. Taṁ hesa samāpattito vuṭṭhāya anubhavati.

Kāyikaṁ sukhaṁ upanissāya dānanti-ādīsu "aho vata me idaṁ sukhaṁ na parihāyeyyā"ti pattassa vā aparihāyanavasena, "aho vatāhaṁ āyatiṁ evarūpaṁ sukhaṁ pāpuṇeyyan"ti appattassa vā pattivasena, dukkhepi "aho vata me dukkhaṁ parihāyeyyā"ti pattassa parihāyanavasena vā, "āyatiṁ evarūpaṁ nuppajjeyyā"ti anuppādapatthanāvasena vā sukhadukkhānaṁ upanissayatā veditabbā. Utubhojanasenāsanāni vuttanayāneva. Puna **kāyikaṁ sukhan**ti-ādīsu yasmā "sādhu kho mārisa Moggallāna Buddhasaraṇagamanaṁ hotī"ti[1] sukhappattānampi, "Sammāsambuddho vata so Bhagavā, yo evarūpassa dukkhassa pariññāya dhammaṁ desetī"ti[2] dukkhappattānampi saddhā uppajjati. Sukhadukkhehi ca saṁyogaviyogatthāya sīlādiparipūraṇaṁ kareyya, tasmā sukhadukkhāni saddhādīnaṁ upanissayabhāvena dassitāni. Utu-ādīnipi yathāyogaṁ yojetabbāni. **Kāyikaṁ sukhaṁ upanissāya pāṇaṁ hanatī**ti-ādīsupi vuttanayānusāreneva sukhādīnaṁ upanissayatā veditabbā.

Imasmiṁ pana upanissayabhājanīye kusalo kusalassa tividhenāpi upanissayo, akusalassa duvidhena, abyākatassa tividhena. Akusalo akusalassa tividhena, kusalassa ekavidhena, abyākatassa duvidhena. Abyākatopi abyākatassa tividhena, tathā kusalassa,

1. Taṁ Buddhaṁ saraṇaṁ gamanaṁ hotīti (sabbattha) Saṁ 2. 463 piṭṭhe pana passitabbaṁ.
2. Khu 1. 93 piṭṭhe Udāne.

ဥပနိဿယပစ္စယော ဟောတိ။ ဒုက္ခပဋိဃာတာယ ပန သုခံ သေဝန္တဿ ဒုက္ခပဋိဃာတာယ စ ဘဂဝတော ဝိယ အာဗာဓံ ဝိက္ခမ္ဘေတွာ ဖလသမာပတ္တိံ သမာပဇ္ဇန္တဿ ကာယိကဒုက္ခံ ကာယိကသုခဿ စေဝ ဖလသမာပတ္တိယာ စ ဥပနိဿယပစ္စယော ဟောတိ။ ဥတုသပ္ပါယော သုခဿ စေဝ ဖလသမာပတ္တိယာ စ၊ အသပ္ပါယော ဒုက္ခဿ။ ဥတုအသပ္ပါယံ ဝါ အဘိဘဝိတွာ သမာပတ္တိသမုဋ္ဌိတရူပဝသေန ဥပ္ပန္နံ သုခံ အနုဘဝိတုကာမဿ အသပ္ပါယောပိ ဥတု ဖလသမာပတ္တိယာ ပစ္စယောဝ။ ဘောဇနသေနာသနေသုပိ ဧသေဝ နယော။ ပုန **ကာယိကံ သုခ**န္တိအာဒီနိ ကေဝလံ ဧကတော ဒဿိတာနိ။ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယေနေဝ ပနေသံ ပစ္စယဘာဝေါ ဝေဒိတဗ္ဗော။ **ဖလသမာပတ္တိ ကာယိကဿ သုခဿာ**တိ သမာပတ္တိသမုဋ္ဌာနရူပဝသေန ဥပ္ပန္နဿ သုခဿ။ တံ ဟေသ သမာပတ္တိတော ဝုဋ္ဌာယ အနုဘဝတိ။

ကာယိကံ သုခံ ဥပနိဿာယ ဒါနန္တိအာဒီသု "အဟော ဝတ မေ ဣဒံ သုခံ န ပရိဟာယေယျာ"တိ ပတ္တဿ ဝါ အပရိဟာယနဝသေန, "အဟော ဝတာဟံ အာယတိံ ဧဝရူပံ သုခံ ပါပုဏေယျ"န္တိ အပ္ပတ္တဿ ဝါ ပတ္တိဝသေန, ဒုက္ခေပိ "အဟော ဝတ မေ ဒုက္ခံ ပရိဟာယေယျာ"တိ ပတ္တဿ ပရိဟာယနဝသေန ဝါ, "အာယတိံ ဧဝရူပံ နုပ္ပဇ္ဇေယျာ"တိ အနုပ္ပါဒပတ္ထနာဝသေန ဝါ သုခဒုက္ခာနံ ဥပနိဿယတာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ဥတုဘောဇနသေနာသနာနိ ဝုတ္တနယာနေဝ။ ပုန **ကာယိကံ သုခ**န္တိအာဒီသု ယသ္မာ "သာဓု ခေါ မာရိသ မောဂ္ဂလ္လာန ဗုဒ္ဓသရဏဂမနံ ဟောတီ"တိ[၁] သုခပ္ပတ္တာနမ္ပိ, "သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေါ ဝတ သော ဘဂဝါ၊ ယော ဧဝရူပဿ ဒုက္ခဿ ပရိညာယ ဓမ္မံ ဒေသေတီ"တိ[၂] ဒုက္ခပ္ပတ္တာနမ္ပိ သဒ္ဓါ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ သုခဒုက္ခေဟိ စ သံယောဂဝိယောဂတ္ထာယ သီလာဒိပရိပူရဏံ ကရေယျ၊ တသ္မာ သုခဒုက္ခာနိ သဒ္ဓါဒီနံ ဥပနိဿယဘာဝေန ဒဿိတာနိ။ ဥတုအာဒီနိပိ ယထာယောဂံ ယောဇေတဗ္ဗာနိ။ **ကာယိကံ သုခံ ဥပနိဿာယ ပါဏံ ဟနတီ**တိ-အာဒီသုပိ ဝုတ္တနယာနုသာရေနေဝ သုခါဒီနံ ဥပနိဿယတာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

ဣမသ္မိံ ပန ဥပနိဿယဘာဇနီယေ ကုသလော ကုသလဿ တိဝိဓေနာပိ ဥပနိဿယော၊ အကုသလဿ ဒုဝိဓေန၊ အဗျာကတဿ တိဝိဓေန။ အကုသလော အကုသလဿ တိဝိဓေန၊ ကုသလဿ ဧကဝိဓေန၊ အဗျာကတဿ ဒုဝိဓေန။ အဗျာကတောပိ အဗျာကတဿ တိဝိဓေန၊ တထာ ကုသလဿ၊

၁-တံ ဗုဒ္ဓံ သရဏံ ဂမနံ ဟောတီတိ (သဗ္ဗတ္ထ)၊ သံ ၂-၄၆၃-ပိဋ္ဌေ ပန ပဿိတဗ္ဗံ။
၂-ခု ၁-၉၃-ပိဋ္ဌေ ဥဒါနေ။

tathā akusalassāti evaṁ kusalo aṭṭhavidhena, akusalo chabbidhena, abyākato navavidhenāti tevīsatividhena upanissayo bhājitoti veditabbo.

424. Purejāte cakkhādīni oḷārikavasena vuttāni, āpodhātu-ādīnipi pana purejātārammaṇāni hontiyeva. **Vatthupurejātaṁ cakkhāyatanan**ti-ādi yaṁ vatthu hutvā purejātaṁ hoti, taṁ dassetuṁ vuttaṁ. **Vatthu vipākābyākatānan**ti pavattiyaṁ purejātapaccayaṁ sandhāya vuttaṁ.

425. Pacchājāte **imassa kāyassā**ti cātumahābhūtikakāyassa. **Pacchājātapaccayena paccayo**ti upatthambhanavasena pacchājāto hutvā paccayo. Upatthambhakaṭṭhena paccayattāyeva hesa pacchājātapaccayoti imasmiṁ Pañhāvāre anulomato āgato.

426. Āsevanapaccaye **anulomaṁ gotrabhussā**ti-ādīnaṁ visuṁ gahaṇe heṭṭhā vuttanayeneva kāraṇaṁ veditabbaṁ.

427. Kammapaccaye **kusalā cetanā sampayuttakānan**ti ettha sahajātanānākkhaṇikavibhāgassa abhāvato sahajātāti na vuttā. Abyākatavissajjane pana so vibhāgo atthi, tasmā tattha vuttā. Paṭisandhiggahaṇaṁ kaṭattārūpānaṁ vasena kataṁ. **Cetanā vatthussā**ti kiñcāpi paṭisandhikkhaṇe vatthupatiṭṭhitā arūpadhammā vatthupaccayā vattanti, cetanā pana vatthussāpi paccayoti dassetuṁ vuttaṁ.

428. Vipākapaccaye paṭisandhivāre imināva nayena attho veditabbo.

429-438. Āhārapaccaye **imassa kāyassā**ti imasmiṁ catusantativasena pavatte cātumahābhūtikakāye āhārasamuṭṭhānassa janakavasena, sesassa upatthambhakavasena āhārapaccayena paccayo. Indriyapaccayādīsupi paṭisandhivāro vuttanayeneva veditabbo. Sesaṁ sabbattha uttānatthamevāti.

Pañhāvāravibhaṅgavaṇṇanā niṭṭhitā.

တထာ အကုသလဿာတိ ဧဝံ ကုသလော အဋ္ဌဝိဓေန, အကုသလော ဆဗ္ဗိဓေန, အဗျာကတော နဝဝိဓေနာတိ တေဝီသတိဝိဓေန ဥပနိဿယော ဘာဇိတောတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။

၄၂၄။ ပုရေဇာတေ စက္ခာဒီနိ ဩဠာရိကဝသေန ဝုတ္တာနိ၊ အာပေါဓာတု-အာဒီနိပိ ပန ပုရေဇာတာရမ္မဏာနိ ဟောန္တိယေဝ။ **ဝတ္ထုပုရေဇာတံ စက္ခာယတန**န္တိအာဒိ ယံ ဝတ္ထု ဟုတွာ ပုရေဇာတံ ဟောတိ၊ တံ ဒဿေတုံ ဝုတ္တံ။ **ဝတ္ထု ဝိပါကာဗျာကတာန**န္တိ ပဝတ္တိယံ ပုရေဇာတပစ္စယံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ။

၄၂၅။ ပစ္ဆာဇာတေ **ဣမဿ ကာယဿာ**တိ စာတုမဟာဘူတိကကာယဿ။ **ပစ္ဆာဇာတပစ္စယေန ပစ္စယော**တိ ဥပတ္ထမ္ဘနဝသေန ပစ္ဆာဇာတော ဟုတွာ ပစ္စယော။ ဥပတ္ထမ္ဘကဋ္ဌေန ပစ္စယတ္တာယေဝ ဟေသ ပစ္ဆာဇာတပစ္စယောတိ ဣမသ္မိံ ပဉှာဝါရေ အနုလောမတော အာဂတော။

၄၂၆။ အာသေဝနပစ္စယေ **အနုလောမံ ဂေါတြဘုဿာ**တိအာဒီနံ ဝိသုံ ဂဟဏေ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယေနေဝ ကာရဏံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

၄၂၇။ ကမ္မပစ္စယေ **ကုသလာ စေတနာ သမ္ပယုတ္တကာန**န္တိ ဧတ္ထ သဟဇာတနာနာက္ခဏိကဝိဘာဂဿ အဘာဝတော သဟဇာတာတိ န ဝုတ္တာ။ အဗျာကတဝိဿဇ္ဇနေ ပန သော ဝိဘာဂေါ အတ္ထိ၊ တသ္မာ တတ္ထ ဝုတ္တာ။ ပဋိသန္ဓိဂ္ဂဟဏံ ကဋတ္တာရူပါနံ ဝသေန ကတံ။ **စေတနာ ဝတ္ထုဿာ**တိ ကိဉ္စာပိ ပဋိသန္ဓိက္ခဏေ ဝတ္ထုပတိဋ္ဌိတာ အရူပဓမ္မာ ဝတ္ထုပစ္စယာ ဝတ္တန္တိ၊ စေတနာ ပန ဝတ္ထုဿာပိ ပစ္စယောတိ ဒဿေတုံ ဝုတ္တံ။

၄၂၈။ ဝိပါကပစ္စယေ ပဋိသန္ဓိဝါရေ ဣမိနာဝ နယေန အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။

၄၂၉-၄၃၈။ အာဟာရပစ္စယေ **ဣမဿ ကာယဿာ**တိ ဣမသ္မိံ စတုသန္တတိဝသေန ပဝတ္တေ စာတုမဟာဘူတိကကာယေ အာဟာရသမုဋ္ဌာနဿ ဇနကဝသေန, သေသဿ ဥပတ္ထမ္ဘကဝသေန အာဟာရပစ္စယေန ပစ္စယော။ ဣန္ဒြိယပစ္စယာဒီသုပိ ပဋိသန္ဓိဝါရော ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗော။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ဥတ္တာနတ္ထမေဝါတိ။

ပဉှာဝါရဝိဘင်္ဂဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

Pañhāvārassa ghaṭane anulomagaṇanā

439. Idānettha yathāladdhāni vissajjanāni gaṇanāvasena dassetuṁ **hetuyā sattā**ti-ādi vuttaṁ. Tattha **sattā**ti kusalena kusalaṁ, abyākataṁ. kusalābyākatanti tīṇi, tathā akusalena, abyākatena abyākatamevāti evaṁ satta. **Ārammaṇe navā**ti ekamūlaka-ekāvasānāni nava. **Adhipatiyā dasā**ti kusalaṁ kusalassa sahajātato ceva ārammaṇato ca, akusalassa ārammaṇatova, abyākatassa sahajātato ceva ārammaṇato ca, kusalābyākatassa sahajātatovāti kusalamūlakāni cattāri. Akusalaṁ akusalassa sahajātato ceva ārammaṇato ca, abyākatassa sahajātatova, tathā akusalābyākatassāti akusalamūlakāni tīṇi. Abyākato abyākatassa sahajātato ceva ārammaṇato ca, kusalassa ārammaṇatova, tathā akusalassāti abyākatamūlakāni tīṇīti evaṁ dasa. Ettha pana ārammaṇādhipatipi sattadhā, sahajātādhipatipi sattadhāva labbhati.

Anantare sattāti kusalamūlakāni dve, tathā akusalamūlakāni, abyākatamūlakāni tīṇīti evaṁ satta. Samanantarepi etāneva. **Sahajāte navā**ti kusalamūlakāni tīṇi, akusalamūlakāni tīṇi, abyākatamūlakaṁ ekaṁ, tathā kusalābyākatamūlakaṁ, akusalābyākatamūlakañcāti evaṁ nava. **Aññamaññe tīṇī**ti kusalena kusalaṁ, akusalena akusalaṁ, abyākatena abyākatanti evaṁ tīṇi. **Nissaye terasā**ti sahajātatova kusalamūlakāni tīṇi, tathā akusalamūlakāni, tathā abyākatamūlakāni. Ettha pana purejātampi labbhati. Abyākatañhi abyākatassa sahajātampi hoti purejātampi, kusalassa purejātameva, tathā akusalassa, puna kusalābyākato sahajātapurejātato kusalassa, sahajātatova abyākatassa, tathā akusalābyākatoti evaṁ terasa. **Upanissaye navā**ti ekamūlakekāvasānā nava. Tesaṁ Vibhaṅge tevīsati bhedā dassitā. Tesu ārammaṇūpanissaye satta, anantarūpanissaye satta, pakatūpanissaye nava honti. **Purejāte tīṇī**ti abyākato abyākatassa, kusalassa, akusalassāti evaṁ tīṇi.

ပဉှာဝါရဿ ဃဋနေ အနုလောမဂဏနာ

၄၃၉။ ဣဒါနေတ္ထ ယထာလဒ္ဓါနိ ဝိဿဇ္ဇနာနိ ဂဏနာဝသေန ဒဿေတုံ **ဟေတုယာ သတ္တာ**တိအာဒိ ဝုတ္တံ။ တတ္ထ **သတ္တာ**တိ ကုသလေန ကုသလံ, အဗျာကတံ, ကုသလာဗျာကတန္တိ တီဏိ၊ တထာ အကုသလေန၊ အဗျာကတေန အဗျာကတမေဝါတိ ဧဝံ သတ္တ။ **အာရမ္မဏေ နဝါ**တိ ဧကမူလကဧကာဝသာနာနိ နဝ။ **အဓိပတိယာ ဒသာ**တိ ကုသလံ ကုသလဿ သဟဇာတတော စေဝ အာရမ္မဏတော စ၊ အကုသလဿ အာရမ္မဏတောဝ၊ အဗျာကတဿ သဟဇာတတော စေဝ အာရမ္မဏတော စ၊ ကုသလာဗျာကတဿ သဟဇာတတောဝါတိ ကုသလမူလကာနိ စတ္တာရိ။ အကုသလံ အကုသလဿ သဟဇာတတော စေဝ အာရမ္မဏတော စ၊ အဗျာကတဿ သဟဇာတတောဝ၊ တထာ အကုသလာဗျာကတဿာတိ အကုသလမူလကာနိ တီဏိ။ အဗျာကတော အဗျာကတဿ သဟဇာတတော စေဝ အာရမ္မဏတော စ၊ ကုသလဿ အာရမ္မဏတောဝ၊ တထာ အကုသလဿာတိ အဗျာကတမူလကာနိ တီဏီတိ ဧဝံ ဒသ။ ဧတ္ထ ပန အာရမ္မဏာဓိပတိပိ သတ္တဓာ, သဟဇာတာဓိပတိပိ သတ္တဓာဝ လဗ္ဘတိ။

အနန္တရေ သတ္တာတိ ကုသလမူလကာနိ ဒွေ, တထာ အကုသလမူလကာနိ, အဗျာကတမူလကာနိ တီဏီတိ ဧဝံ သတ္တ။ သမနန္တရေပိ ဧတာနေဝ။ **သဟဇာတေ နဝါ**တိ ကုသလမူလကာနိ တီဏိ, အကုသလမူလကာနိ တီဏိ, အဗျာကတမူလကံ ဧကံ, တထာ ကုသလာဗျာကတမူလကံ, အကုသလာဗျာကတမူလကဉ္စာတိ ဧဝံ နဝ။ **အညမညေ တီဏီ**တိ ကုသလေန ကုသလံ, အကုသလေန အကုသလံ, အဗျာကတေန အဗျာကတန္တိ ဧဝံ တီဏိ။ **နိဿယေ တေရသာ**တိ သဟဇာတတောဝ ကုသလမူလကာနိ တီဏိ၊ တထာ အကုသလမူလကာနိ၊ တထာ အဗျာကတမူလကာနိ။ ဧတ္ထ ပန ပုရေဇာတမ္ပိ လဗ္ဘတိ။ အဗျာကတဉှိ အဗျာကတဿ သဟဇာတမ္ပိ ဟောတိ ပုရေဇာတမ္ပိ၊ ကုသလဿ ပုရေဇာတမေဝ၊ တထာ အကုသလဿ၊ ပုန ကုသလာဗျာကတော သဟဇာတပုရေဇာတတော ကုသလဿ၊ သဟဇာတတောဝ အဗျာကတဿ၊ တထာ အကုသလာဗျာကတောတိ ဧဝံ တေရသ။ **ဥပနိဿယေ နဝါ**တိ ဧကမူလကေကာဝသာနာ နဝ။ တေသံ ဝိဘင်္ဂေ တေဝီသတိ ဘေဒါ ဒဿိတာ။ တေသု အာရမ္မဏူပနိဿယေ သတ္တ, အနန္တရူပနိဿယေ သတ္တ, ပကတူပနိဿယေ နဝ ဟောန္တိ။ **ပုရေဇာတေ တီဏီ**တိ အဗျာကတော အဗျာကတဿ, ကုသလဿ, အကုသလဿာတိ ဧဝံ တီဏိ။

Pacchājāte tīṇīti kusalo abyākatassa, akusalo abyākatassa, abyākato abyākatassāti evaṁ tīṇi. **Āsevane tīṇi** aññamaññasadisāni. **Kamme satta** hetusadisāni. Tattha dvīsu vissajjanesu nānākkhaṇikakammampi āgataṁ, pañcasu sahajātameva. **Vipāke ekaṁ** abyākatena abyākataṁ. **Āhāra-indriyajhānamaggesu satta** hetusadisāneva. Indriyaṁ panettha sahajātapurejātavasena āgataṁ. **Sampayutte tīṇi** aññamaññasadisāni. **Vippayutte pañcā**ti sahajātapacchājātato kusalena abyākataṁ, akusalena abyākataṁ, sahajātapurejātapacchājātato abyākatena abyākataṁ, vatthupurejātato abyākatena kusalaṁ, tathā akusalanti ekaṁ kusalamūlaṁ, ekaṁ akusalamūlaṁ, tīṇi abyākatamūlānīti evaṁ pañca.

Atthiyā terasāti sahajātato kusalena kusalaṁ, sahajātapacchājātato kusalena abyākataṁ, sahajātatova kusalena kusalābyākatanti kusalamūlāni tīṇi, tathā akusalamūlāni, sahajātapurejātapacchājātāhārindriyato pana abyākatena abyākataṁ, vatthārammaṇapurejātato abyākatena kusalaṁ, tathā akusalaṁ, sahajātapurejātato kusalo ca abyākato ca akusalassa, sveva abyākatassa sahajātapacchājāta-āhārindriyato sahajātapurejātato ca kusalo ca abyākato ca kusalassa, sveva abyākatassa sahajātapacchājāta-āhārindriyatoti evaṁ terasa. **Natthivigatesu satta** anantarasadisāni. **Avigate terasa** atthisadisānīti evamettha satta gaṇanaparicchedā ekaṁ tīṇi pañca satta nava dasa terasāti. Tesu vipākavasena ekameva ekakaṁ, aññamaññapurejātapacchājātāsevanasampayuttavasena pañca tikā, vippayuttavasena ekameva pañcakaṁ, hetu-anantarasamanantarakamma-āhārindriyajhānamagganatthivigatavasena dasa sattakā, ārammaṇa sahajāta-upanissayavasena tayo navakā, adhipativasena ekaṁ dasakaṁ, nissaya-atthi-avigatavasena tayo terasakāti evaṁ tasmiṁ tasmiṁ paccaye niddiṭṭhavāre gaṇanavasena sādhukaṁ sallakkhetvā tesaṁ vasena dukatikādīsu paccayasaṁsandane gaṇanā veditabbā.

440. Ye pana paccayā yesaṁ paccayānaṁ visabhāgā vā viruddhā vā honti, te tehi saddhiṁ na yojetabbā. Seyyathidaṁ—hetupaccayassa tāva

ပစ္ဆာဇာတေ တီဏီတိ ကုသလော အဗျာကတဿ, အကုသလော အဗျာကတဿ, အဗျာကတော အဗျာကတဿာတိ ဧဝံ တီဏိ။ **အာသေဝနေ တီဏိ** အညမညသဒိသာနိ။ **ကမ္မေ သတ္တ** ဟေတုသဒိသာနိ။ တတ္ထ ဒွီသု ဝိဿဇ္ဇနေသု နာနာက္ခဏိကကမ္မမ္ပိ အာဂတံ၊ ပဉ္စသု သဟဇာတမေဝ။ **ဝိပါကေ ဧကံ** အဗျာကတေန အဗျာကတံ။ **အာဟာရဣန္ဒြိယဈာနမဂ္ဂေသု သတ္တ** ဟေတုသဒိသာနေဝ။ ဣန္ဒြိယံ ပနေတ္ထ သဟဇာတပုရေဇာတဝသေန အာဂတံ။ **သမ္ပယုတ္တေ တီဏိ** အညမညသဒိသာနိ။ **ဝိပ္ပယုတ္တေ ပဉ္စာ**တိ သဟဇာတပစ္ဆာဇာတတော ကုသလေန အဗျာကတံ, အကုသလေန အဗျာကတံ၊ သဟဇာတပုရေဇာတပစ္ဆာဇာတတော အဗျာကတေန အဗျာကတံ၊ ဝတ္ထုပုရေဇာတတော အဗျာကတေန ကုသလံ, တထာ အကုသလန္တိ ဧကံ ကုသလမူလံ, ဧကံ အကုသလမူလံ, တီဏိ အဗျာကတမူလာနီတိ ဧဝံ ပဉ္စ။

အတ္ထိယာ တေရသာတိ သဟဇာတတော ကုသလေန ကုသလံ၊ သဟဇာတပစ္ဆာဇာတတော ကုသလေန အဗျာကတံ၊ သဟဇာတတောဝ ကုသလေန ကုသလာဗျာကတန္တိ ကုသလမူလာနိ တီဏိ၊ တထာ အကုသလမူလာနိ၊ သဟဇာတပုရေဇာတပစ္ဆာဇာတာဟာရိန္ဒြိယတော ပန အဗျာကတေန အဗျာကတံ၊ ဝတ္ထာရမ္မဏပုရေဇာတတော အဗျာကတေန ကုသလံ၊ တထာ အကုသလံ၊ သဟဇာတပုရေဇာတတော ကုသလော စ အဗျာကတော စ အကုသလဿ၊ သွေဝ အဗျာကတဿ သဟဇာတပစ္ဆာဇာတအာဟာရိန္ဒြိယတော သဟဇာတပုရေဇာတတော စ ကုသလော စ အဗျာကတော စ ကုသလဿ၊ သွေဝ အဗျာကတဿ သဟဇာတပစ္ဆာဇာတအာဟာရိန္ဒြိယတောတိ ဧဝံ တေရသ။ **နတ္ထိဝိဂတေသု သတ္တ** အနန္တရသဒိသာနိ။ **အဝိဂတေ တေရသ** အတ္ထိသဒိသာနီတိ ဧဝမေတ္ထ သတ္တ ဂဏနပရိစ္ဆေဒါ ဧကံ တီဏိ ပဉ္စ သတ္တ နဝ ဒသ တေရသာတိ။ တေသု ဝိပါကဝသေန ဧကမေဝ ဧကကံ၊ အညမညပုရေဇာတပစ္ဆာဇာတာသေဝနသမ္ပယုတ္တဝသေန ပဉ္စ တိကာ၊ ဝိပ္ပယုတ္တဝသေန ဧကမေဝ ပဉ္စကံ၊ ဟေတုအနန္တရသမနန္တရကမ္မအာဟာရိန္ဒြိယဈာနမဂ္ဂနတ္ထိဝိဂတဝသေန ဒသ သတ္တကာ၊ အာရမ္မဏ သဟဇာတဥပနိဿယဝသေန တယော နဝကာ၊ အဓိပတိဝသေန ဧကံ ဒသကံ၊ နိဿယအတ္ထိအဝိဂတဝသေန တယော တေရသကာတိ ဧဝံ တသ္မိံ တသ္မိံ ပစ္စယေ နိဒ္ဒိဋ္ဌဝါရေ ဂဏနဝသေန သာဓုကံ သလ္လက္ခေတွာ တေသံ ဝသေန ဒုကတိကာဒီသု ပစ္စယသံသန္ဒနေ ဂဏနာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

၄၄၀။ ယေ ပန ပစ္စယာ ယေသံ ပစ္စယာနံ ဝိသဘာဂါ ဝါ ဝိရုဒ္ဓါ ဝါ ဟောန္တိ၊ တေ တေဟိ သဒ္ဓိံ န ယောဇေတဗ္ဗာ။ သေယျထိဒံ—ဟေတုပစ္စယဿ တာဝ

ārammaṇānantara samanantarūpanissaya purejātapacchājātakammāsevanāhārajhānanatthivigatā adhipatipaccaye ca ṭhapetvā vīmaṁsaṁ sesādhipatino visabhāgā, sahajātādayo sabhāgā[1]. Kasmā? Tathā bhāvābhāvato. Hetupaccayo hi yesaṁ hetupaccayo hoti, tesaṁ sahajātādipaccayopi hoti, ārammaṇādipaccayo pana na hotīti ārammaṇādayo tassa visabhāgā nāma. Tasmā so tehi, te vā tena saddhiṁ na yojetabbā. Purejātapacchājātasampayuttavippayutta atthinatthivigatāvigatā ca aññamaññaviruddhā, tepi aññamaññaṁ na yojetabbā. Tattha ayojanīye vajjetvā yojanīyehi yoge ye vārā labbhanti, te saṅkhepato dassetuṁ **hetupaccayā adhipatiyā cattārī**ti-ādi vuttaṁ.

Tattha kiñcāpi hetupaccayassa adhipatinā saṁsandane ūnataragaṇanavasena sattahi vārehi bhavitabbaṁ, yasmā pana adhipatīsu vīmaṁsāva hetupaccayo, na itare, tasmā visabhāge vajjetvā sabhāgavasena "cattārī"ti vuttaṁ. Tāni evaṁ veditabbāni—kusalo dhammo kusalassa dhammassa hetupaccayena paccayo adhipatipaccayena paccayo, kusalā vīmaṁsā sampayuttakānaṁ khandhānaṁ, kusalo dhammo abyākatassa dhammassa hetupaccayena paccayo adhipatipaccayena paccayo, kusalā vīmaṁsā cittasamuṭṭhānānaṁ rūpānaṁ, kusalo dhammo kusalassa ca abyākatassa ca dhammassa hetupaccayena paccayo adhipatipaccayena paccayo, kusalā vīmaṁsā sampayuttakānaṁ khandhānaṁ cittasamuṭṭhānānañca rūpānaṁ, abyākato dhammo abyākatassa dhammassa hetupaccayena paccayo adhipatipaccayena paccayo, vipākābyākatā kiriyābyākatā vīmaṁsā sampayuttakānaṁ khandhānaṁ cittasamuṭṭhānānañca rūpānanti. Ettha ca vipākābyākatā lokuttaratova gahetabbā. Ārammaṇapaccaya-anantarapaccayādayo pana visabhāgattā na yojitā. Iminā upāyena sabbattha labbhamānañca alabbhamānañca ñatvā labbhamānavasena vārā uddharitabbā.

Sahajāte sattāti hetuyā laddhāneva. **Aññamaññe tīṇī**ti suddhika-aññamaññe laddhāneva. **Nissaye sattā**ti hetuyā laddhāneva. **Vipāke ekan**ti suddhikavipāke laddhameva. **Indriyamaggesu cattārī**ti heṭṭhā

1. Tassa sabhāgā (Syā)

အာရမ္မဏာနန္တရ သမနန္တရူပနိဿယ ပုရေဇာတပစ္ဆာဇာတကမ္မာသေဝနာဟာရဈာနနတ္ထိဝိဂတာ အဓိပတိပစ္စယေ စ ဌပေတွာ ဝီမံသံ သေသာဓိပတိနော ဝိသဘာဂါ၊ သဟဇာတာဒယော သဘာဂါ[1]။ ကသ္မာ? တထာ ဘာဝါဘာဝတော။ ဟေတုပစ္စယော ဟိ ယေသံ ဟေတုပစ္စယော ဟောတိ၊ တေသံ သဟဇာတာဒိပစ္စယောပိ ဟောတိ၊ အာရမ္မဏာဒိပစ္စယော ပန န ဟောတီတိ အာရမ္မဏာဒယော တဿ ဝိသဘာဂါ နာမ။ တသ္မာ သော တေဟိ, တေ ဝါ တေန သဒ္ဓိံ န ယောဇေတဗ္ဗာ။ ပုရေဇာတပစ္ဆာဇာတသမ္ပယုတ္တဝိပ္ပယုတ္တ အတ္ထိနတ္ထိဝိဂတာဝိဂတာ စ အညမညဝိရုဒ္ဓါ၊ တေပိ အညမညံ န ယောဇေတဗ္ဗာ။ တတ္ထ အယောဇနီယေ ဝဇ္ဇေတွာ ယောဇနီယေဟိ ယောဂေ ယေ ဝါရာ လဗ္ဘန္တိ၊ တေ သင်္ခေပတော ဒဿေတုံ **ဟေတုပစ္စယာ အဓိပတိယာ စတ္တာရီ**တိ-အာဒိ ဝုတ္တံ။

တတ္ထ ကိဉ္စာပိ ဟေတုပစ္စယဿ အဓိပတိနာ သံသန္ဒနေ ဦနတရဂဏနဝသေန သတ္တဟိ ဝါရေဟိ ဘဝိတဗ္ဗံ၊ ယသ္မာ ပန အဓိပတီသု ဝီမံသာဝ ဟေတုပစ္စယော, န ဣတရေ၊ တသ္မာ ဝိသဘာဂေ ဝဇ္ဇေတွာ သဘာဂဝသေန "စတ္တာရီ"တိ ဝုတ္တံ။ တာနိ ဧဝံ ဝေဒိတဗ္ဗာနိ—ကုသလော ဓမ္မော ကုသလဿ ဓမ္မဿ ဟေတုပစ္စယေန ပစ္စယော အဓိပတိပစ္စယေန ပစ္စယော၊ ကုသလာ ဝီမံသာ သမ္ပယုတ္တကာနံ ခန္ဓာနံ, ကုသလော ဓမ္မော အဗျာကတဿ ဓမ္မဿ ဟေတုပစ္စယေန ပစ္စယော အဓိပတိပစ္စယေန ပစ္စယော၊ ကုသလာ ဝီမံသာ စိတ္တသမုဋ္ဌာနာနံ ရူပါနံ, ကုသလော ဓမ္မော ကုသလဿ စ အဗျာကတဿ စ ဓမ္မဿ ဟေတုပစ္စယေန ပစ္စယော အဓိပတိပစ္စယေန ပစ္စယော၊ ကုသလာ ဝီမံသာ သမ္ပယုတ္တကာနံ ခန္ဓာနံ စိတ္တသမုဋ္ဌာနာနဉ္စ ရူပါနံ, အဗျာကတော ဓမ္မော အဗျာကတဿ ဓမ္မဿ ဟေတုပစ္စယေန ပစ္စယော အဓိပတိပစ္စယေန ပစ္စယော၊ ဝိပါကာဗျာကတာ ကိရိယာဗျာကတာ ဝီမံသာ သမ္ပယုတ္တကာနံ ခန္ဓာနံ စိတ္တသမုဋ္ဌာနာနဉ္စ ရူပါနန္တိ။ ဧတ္ထ စ ဝိပါကာဗျာကတာ လောကုတ္တရတောဝ ဂဟေတဗ္ဗာ။ အာရမ္မဏပစ္စယအနန္တရပစ္စယာဒယော ပန ဝိသဘာဂတ္တာ န ယောဇိတာ။ ဣမိနာ ဥပါယေန သဗ္ဗတ္ထ လဗ္ဘမာနဉ္စ အလဗ္ဘမာနဉ္စ ဉတွာ လဗ္ဘမာနဝသေန ဝါရာ ဥဒ္ဓရိတဗ္ဗာ။

သဟဇာတေ သတ္တာတိ ဟေတုယာ လဒ္ဓါနေဝ။ **အညမညေ တီဏီ**တိ သုဒ္ဓိကအညမညေ လဒ္ဓါနေဝ။ **နိဿယေ သတ္တာ**တိ ဟေတုယာ လဒ္ဓါနေဝ။ **ဝိပါကေ ဧက**န္တိ သုဒ္ဓိကဝိပါကေ လဒ္ဓမေဝ။ **ဣန္ဒြိယမဂ္ဂေသု စတ္တာရီ**တိ ဟေဋ္ဌာ

၁-တဿ သဘာဂါ (သျာ)

vuttanayāneva. **Sampayutte tīṇī**ti suddhikasampayutte laddhāneva. **Vippayutte tīṇī**ti kusalādicittasamuṭṭhānaṁ[1] rūpaṁ paccayuppannaṁ katvā veditabbāni. **Atthi-avigatesu sattā**ti hetuyā laddhāneva.

441-443. Evaṁ yehi adhipatipaccayādīhi ekādasahi paccayehi saddhiṁ hetupaccayo yojanaṁ labhati, tesaṁ vasena dumūlakanaye gaṇanaṁ dassetvā idāni timūlakādīsu tassa dassanatthaṁ lakkhaṇaṁ ṭhapento **hetusahajātanissaya-atthi-avigatanti sattā**ti-ādimāha. Potthakesu pana nissa-upanissa-adhipāti evaṁ parihīnakkharāni paccayanāmāni likhanti, taṁ saññākaraṇamattavasena likhitaṁ, tasmā tādisesu ṭhānesu paripuṇṇā Pāḷi kātabbā. Yaṁ panidaṁ lakkhaṇaṁ ṭhapitaṁ, tena idaṁ dīpeti—ayaṁ hetupaccayo sahajātādīhi catūhi saddhiṁ saṁsandane attano Vibhaṅge laddhāni satteva vissajjanāni labhati. Sace panettha aññamaññapaccayo pavisati, aññamaññe laddhāni tīṇi labhati. Sace sampayuttapaccayo pavisati, tāneva tīṇi labhati. Sace vippayuttapaccayo pavisati, hetuvippayuttaduke laddhāni tīṇi labhati. Sace vipākapaccayo pavisati, sabbehi vipākasabhāgehi saddhiṁ saṁsandane ekameva vissajjanaṁ labhati. Sace panettha indriyamaggapaccayā pavisanti, tehi saddhiṁ dumūlake laddhāni cattāriyeva labhati. Sace tehi saddhiṁ aññamaññapaccayo pavisati, hetādhipatiduke dassitesu catūsu vissajjanesu "kusalo dhammo abyākatassa, kusalo dhammo kusalassa ca abyākatassa cā"ti dve apanetvā sesāni dve labhati. Sacepi tattha sampayuttapaccayo pavisati, tāneva dve labhati. Sace pana vippayuttapaccayo pavisati, itarāni dve labhati. Sace pana tesu vipākapaccayo pavisati, sabbattha ekameva labhati. Adhipatinā pana saddhiṁ hetādhipatidukato ūnataragaṇanesu appavisantesu cattāriyeva labhati. Ūnataragaṇanesu pavisantesu tesaṁ vasena dve ekanti labhati. Evaṁ tesaṁ tesaṁ paccayānaṁ samāyoge labbhamānaṁ gaṇanaṁ viditvā timūlakādīsu gaṇanā uddharitabbāti.

---

1. Kusalādīni cittasamuṭṭhānaṁ (Sī, Ka)

ဝုတ္တနယာနေဝ။ **သမ္ပယုတ္တေ တီဏီ**တိ သုဒ္ဓိကသမ္ပယုတ္တေ လဒ္ဓါနေဝ။ **ဝိပ္ပယုတ္တေ တီဏီ**တိ ကုသလာဒိစိတ္တသမုဋ္ဌာနံ[၁] ရူပံ ပစ္စယုပ္ပန္နံ ကတွာ ဝေဒိတဗ္ဗာနိ။ **အတ္ထိအဝိဂတေသု သတ္တာ**တိ ဟေတုယာ လဒ္ဓါနေဝ။

၄၄၁-၄၄၃။ ဧဝံ ယေဟိ အဓိပတိပစ္စယာဒီဟိ ဧကာဒသဟိ ပစ္စယေဟိ သဒ္ဓိံ ဟေတုပစ္စယော ယောဇနံ လဘတိ၊ တေသံ ဝသေန ဒုမူလကနယေ ဂဏနံ ဒဿေတွာ ဣဒါနိ တိမူလကာဒီသု တဿ ဒဿနတ္ထံ လက္ခဏံ ဌပေန္တော **ဟေတု-သဟဇာတနိဿယအတ္ထိအဝိဂတန္တိ သတ္တာ**တိအာဒိမာဟ။ ပေါတ္ထကေသု ပန နိဿဥပနိဿအဓိပါတိ ဧဝံ ပရိဟီနက္ခရာနိ ပစ္စယနာမာနိ လိခန္တိ၊ တံ သညာကရဏမတ္တဝသေန လိခိတံ၊ တသ္မာ တာဒိသေသု ဌာနေသု ပရိပုဏ္ဏာ ပါဠိ ကာတဗ္ဗာ။ ယံ ပနိဒံ လက္ခဏံ ဌပိတံ၊ တေန ဣဒံ ဒီပေတိ—အယံ ဟေတုပစ္စယော သဟဇာတာဒီဟိ စတူဟိ သဒ္ဓိံ သံသန္ဒနေ အတ္တနော ဝိဘင်္ဂေ လဒ္ဓါနိ သတ္တေဝ ဝိဿဇ္ဇနာနိ လဘတိ။ သစေ ပနေတ္ထ အညမညပစ္စယော ပဝိသတိ၊ အညမညေ လဒ္ဓါနိ တီဏိ လဘတိ။ သစေ သမ္ပယုတ္တပစ္စယော ပဝိသတိ၊ တာနေဝ တီဏိ လဘတိ။ သစေ ဝိပ္ပယုတ္တပစ္စယော ပဝိသတိ၊ ဟေတုဝိပ္ပယုတ္တဒုကေ လဒ္ဓါနိ တီဏိ လဘတိ။ သစေ ဝိပါကပစ္စယော ပဝိသတိ၊ သဗ္ဗေဟိ ဝိပါကသဘာဂေဟိ သဒ္ဓိံ သံသန္ဒနေ ဧကမေဝ ဝိဿဇ္ဇနံ လဘတိ။ သစေ ပနေတ္ထ ဣန္ဒြိယမဂ္ဂပစ္စယာ ပဝိသန္တိ၊ တေဟိ သဒ္ဓိံ ဒုမူလကေ လဒ္ဓါနိ စတ္တာရိယေဝ လဘတိ။ သစေ တေဟိ သဒ္ဓိံ အညမညပစ္စယော ပဝိသတိ၊ ဟေတာဓိပတိဒုကေ ဒဿိတေသု စတူသု ဝိဿဇ္ဇနေသု "ကုသလော ဓမ္မော အဗျာကတဿ၊ ကုသလော ဓမ္မော ကုသလဿ စ အဗျာကတဿ စာ"တိ ဒွေ အပနေတွာ သေသာနိ ဒွေ လဘတိ။ သစေပိ တတ္ထ သမ္ပယုတ္တပစ္စယော ပဝိသတိ၊ တာနေဝ ဒွေ လဘတိ။ သစေ ပန ဝိပ္ပယုတ္တပစ္စယော ပဝိသတိ၊ ဣတရာနိ ဒွေ လဘတိ။ သစေ ပန တေသု ဝိပါကပစ္စယော ပဝိသတိ၊ သဗ္ဗတ္ထ ဧကမေဝ လဘတိ။ အဓိပတိနာ ပန သဒ္ဓိံ ဟေတာဓိပတိဒုကတော ဦနတရ-ဂဏနေသု အပ္ပဝိသန္တေသု စတ္တာရိယေဝ လဘတိ။ ဦနတရဂဏနေသု ပဝိသန္တေသု တေသံ ဝသေန ဒွေ ဧကန္တိ လဘတိ။ ဧဝံ တေသံ တေသံ ပစ္စယာနံ သမာယောဂေ လဗ္ဘမာနံ ဂဏနံ ဝိဒိတွာ တိမူလကာဒီသု ဂဏနာ ဥဒ္ဓရိတဗ္ဗာတိ။

၁-ကုသလာဒီနိ စိတ္တသမုဋ္ဌာနံ (သီ၊ က)

Etesu pana ghaṭanesu sabbapaṭhamāni cattāri ghaṭanāni sāmaññato navannampi hetūnaṁ vasena vuttāni avipākāni. Abyākatena abyākatavissajjane panettha vipākahetupi labbhati.

Tato parāni pañca ghaṭanāni vipākahetuvasena vuttāni. Tattha sabbepi sahajātavipākā ceva vipākasahajātarūpā ca. Tesu paṭhame ghaṭane vipākā ceva taṁsamuṭṭhānarūpā ca labbhanti, dutiye vipākā ceva paṭisandhiyañca vatthurūpaṁ. Tatiye arūpadhammāva. Catutthe vipākacittasamuṭṭhānarūpameva labbhati. Pañcame vatthurūpameva.

Tato parāni pañcadasa ghaṭanāni indriyamaggayuttāni amohahetuvasena vuttāni. Tattha paṭhamāni nava nirādhipatīni, pacchimāni cha sādhipatīni. Nirādhipatikesupi paṭhamāni cattāri sāmaññato sabbattha amohavasena vuttāni, pacchimāni pañca vipākāmohavasena. Tattha nirādhipatikesu paṭhame **cattārī**ti heṭṭhā hetādhipatiduke dassitāneva. Dutiye cittasamuṭṭhānarūpaṁ parihāyati. Tatiye vatthurūpaṁ parihāyati. Catutthe kusalo dhammo cittasamuṭṭhānānaṁ, abyākato taṁsamuṭṭhānānanti rūpameva labbhati. Tato parāni vipākayuttāni pañca heṭṭhā vuttanayāneva. Sādhipatikesu paṭhamāni tīṇi ghaṭanāni sāmaññato vipākāvipākahetuvasena vuttāni. Tesu paṭhame cattāri vuttanayāneva. Dutiye rūpaṁ parihāyati, tatiye arūpaṁ parihāyati. Tato parāni tīṇi vipākahetuvasena vuttāni. Tesu paṭhame rūpārūpaṁ labbhati, dutiye arūpameva, tatiye rūpameva. Evampi tesaṁ tesaṁ paccayānaṁ samāyoge labbhamānaṁ gaṇanaṁ viditvā timūlakādīsu gaṇanā uddharitabbāti.

Hetumūlakaṁ niṭṭhitaṁ.

444. Ārammaṇamūlakepi adhipatipaccayādayo satta ārammaṇena sabhāgā, sesā soḷasa visabhāgāti te ayojetvā satteva yojitā. Tesu **adhipatiyā sattā**ti kusalo dhammo kusalassa dhammassa, akusalassa dhammassa, abyākatassāti evaṁ kusalamūlāni tīṇi, akusalamūlaṁ ekaṁ, abyākatamūlāni tīṇīti satta. **Nissaye tīṇī**ti vatthuvasena abyākatamūlāneva. Upanissaye satta heṭṭhimāni eva. **Purejāte tīṇī**ti vatthārammaṇavasena abyākatamūlāni. **Vippayutte**

ဧတေသု ပန ဃဋနေသု သဗ္ဗပဌမာနိ စတ္တာရိ ဃဋနာနိ သာမညတော နဝန္နမ္ပိ ဟေတူနံ ဝသေန ဝုတ္တာနိ အဝိပါကာနိ။ အဗျာကတေန အဗျာကတဝိဿဇ္ဇနေ ပနေတ္ထ ဝိပါကဟေတုပိ လဗ္ဘတိ။

တတော ပရာနိ ပဉ္စ ဃဋနာနိ ဝိပါကဟေတုဝသေန ဝုတ္တာနိ။ တတ္ထ သဗ္ဗေပိ သဟဇာတဝိပါကာ စေဝ ဝိပါကသဟဇာတရူပါ စ။ တေသု ပဌမေ ဃဋနေ ဝိပါကာ စေဝ တံသမုဋ္ဌာနရူပါ စ လဗ္ဘန္တိ၊ ဒုတိယေ ဝိပါကာ စေဝ ပဋိသန္ဓိယဉ္စ ဝတ္ထုရူပံ။ တတိယေ အရူပဓမ္မာဝ။ စတုတ္ထေ ဝိပါကစိတ္တသမုဋ္ဌာနရူပမေဝ လဗ္ဘတိ။ ပဉ္စမေ ဝတ္ထုရူပမေဝ။

တတော ပရာနိ ပဉ္စဒသ ဃဋနာနိ ဣန္ဒြိယမဂ္ဂယုတ္တာနိ အမောဟဟေတုဝသေန ဝုတ္တာနိ။ တတ္ထ ပဌမာနိ နဝ နိရာဓိပတီနိ၊ ပစ္ဆိမာနိ ဆ သာဓိပတီနိ။ နိရာဓိပတိကေသုပိ ပဌမာနိ စတ္တာရိ သာမညတော သဗ္ဗတ္ထ အမောဟဝသေန ဝုတ္တာနိ၊ ပစ္ဆိမာနိ ပဉ္စ ဝိပါကာမောဟဝသေန။ တတ္ထ နိရာဓိပတိကေသု ပဌမေ **စတ္တာရီ**တိ ဟေဋ္ဌာ ဟေတာဓိပတိဒုကေ ဒဿိတာနေဝ။ ဒုတိယေ စိတ္တသမုဋ္ဌာနရူပံ ပရိဟာယတိ။ တတိယေ ဝတ္ထုရူပံ ပရိဟာယတိ။ စတုတ္ထေ ကုသလော ဓမ္မော စိတ္တသမုဋ္ဌာနာနံ, အဗျာကတော တံသမုဋ္ဌာနာနန္တိ ရူပမေဝ လဗ္ဘတိ။ တတော ပရာနိ ဝိပါကယုတ္တာနိ ပဉ္စ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယာနေဝ။ သာဓိပတိကေသု ပဌမာနိ တီဏိ ဃဋနာနိ သာမညတော ဝိပါကာဝိပါကဟေတုဝသေန ဝုတ္တာနိ။ တေသု ပဌမေ စတ္တာရိ ဝုတ္တနယာနေဝ။ ဒုတိယေ ရူပံ ပရိဟာယတိ၊ တတိယေ အရူပံ ပရိဟာယတိ။ တတော ပရာနိ တီဏိ ဝိပါကဟေတုဝသေန ဝုတ္တာနိ။ တေသု ပဌမေ ရူပါရူပံ လဗ္ဘတိ၊ ဒုတိယေ အရူပမေဝ၊ တတိယေ ရူပမေဝ။ ဧဝမ္ပိ တေသံ တေသံ ပစ္စယာနံ သမာယောဂေ လဗ္ဘမာနံ ဂဏနံ ဝိဒိတွာ တိမူလကာဒီသု ဂဏနာ ဥဒ္ဓရိတဗ္ဗာတိ။

ဟေတုမူလကံ နိဋ္ဌိတံ။

၄၄၄။ အာရမ္မဏမူလကေပိ အဓိပတိပစ္စယာဒယော သတ္တ အာရမ္မဏေန သဘာဂါ၊ သေသာ သောဠသ ဝိသဘာဂါတိ တေ အယောဇေတွာ သတ္တေဝ ယောဇိတာ။ တေသု **အဓိပတိယာ သတ္တာ**တိ ကုသလော ဓမ္မော ကုသလဿ ဓမ္မဿ, အကုသလဿ ဓမ္မဿ, အဗျာကတဿာတိ ဧဝံ ကုသလမူလာနိ တီဏိ, အကုသလမူလံ ဧကံ, အဗျာကတမူလာနိ တီဏီတိ သတ္တ။ **နိဿယေ တီဏီ**တိ ဝတ္ထုဝသေန အဗျာကတမူလာနေဝ။ ဥပနိဿယေ သတ္တ ဟေဋ္ဌိမာနိ ဧဝ။ **ပုရေဇာတေ တီဏီ**တိ ဝတ္ထာရမ္မဏဝသေန အဗျာကတမူလာနိ။ **ဝိပ္ပယုတ္တေ**

tīṇīti vatthuvaseneva. **Atthi-avigatesu tīṇī**ti vatthārammaṇavasena. Yathā pana hetumūlake lakkhaṇadassanatthaṁ ghaṭanāni ṭhapitāni, tathā ārammaṇamūlakādīsupi.

445. Tattha yāni tāva imasmiṁ ārammaṇamūlake pañca ghaṭanāni ṭhapitāni. Tattha paṭhamaṁ ārammaṇādhipativasena sādhipatikaṁ. Tattha **sattā**ti ārammaṇādhipatiduke laddhavissajjanāneva. Dutiyaṁ nirādhipatikaṁ. Tattha **tīṇī**ti vatthārammaṇavasena ārammaṇavaseneva vā abyākatamūlāni. Tatiyaṁ nissayena vuttaṁ. Tatiyaṁ nissayena vuttaṁ. Tattha **tīṇī**ti vatthuvasena abyākatamūlāni. Catutthapañcamāni sādhipatikāni. Tesu catutthe **ekan**ti vatthārammaṇavasena ārammaṇavaseneva vā abyākatamūlaṁ akusalaṁ. Pañcame **ekan**ti nissayato abyākatamūlakaṁ akusalaṁ. Evamidhāpi labbhamānavasena tikādīsu gaṇanā veditabbā. Tathā adhipatimūlakādīsu. Ārammaṇa-indriyavipākavasena vitthārayojanaṁ pana avatvā tattha tattha vattabbayuttakameva vadāmāti.

446. Adhipatimūlake **sahajāte sattā**ti sahajātādhipativasena kusalamūlāni tīṇi, akusalamūlāni tīṇi, abyākatamūlaṁ ekaṁ. Sahajātena pana saddhiṁ ārammaṇādhipati, ārammaṇādhipatinā ca saddhiṁ sahajātaṁ na labbhati. **Aññamaññe tīṇī**ti sahajātādhipativaseneva. **Nissaye aṭṭhā**ti kusalamūlāni tīṇi, akusalamūlāni tīṇi, abyākatamūlāni dve. Abyākato hi adhipati abyākatassa sahajātato ceva ārammaṇato ca nissayo hoti, akusalassa ārammaṇatova. Kusalassa pana ubhayathāpi na hotīti abyākatamūlāni dveyevāti evaṁ aṭṭha. **Upanissaye satta** ārammaṇasadisāneva. **Purejāte ekan**ti abyākatādhipati ārammaṇavasena akusalassa. **Vipāke ekaṁ** abyākatena abyākataṁ lokuttaraṁ. Āhārādīsu satta heṭṭhā ekamūlake laddhāneva. **Vippayutte cattārī**ti kusalena abyākataṁ, tathā akusalena, abyākatena abyākatañca kusalañca. Atthi-avigatesu aṭṭha nissayasadisāneva.

447-452. Ghaṭanāni panettha paṭipāṭiyā ārammaṇādīhi ayojetvā paṭhamaṁ atthi-avigatehi yojitāni. Kiṁkāraṇāti? Ubhayādhipatimissakattā. Tattha paṭhame ghaṭane ārammaṇādhipativasena vatthārammaṇaṁ

တီဏီတိ ဝတ္ထုဝသေနေဝ။ **အတ္ထိအဝိဂတေသု တီဏီ**တိ ဝတ္ထာရမ္မဏဝသေန။ ယထာ ပန ဟေတုမူလကေ လက္ခဏဒဿနတ္ထံ ဃဋနာနိ ဌပိတာနိ၊ တထာ အာရမ္မဏမူလကာဒီသုပိ။

၄၄၅။ တတ္ထ ယာနိ တာဝ ဣမသ္မိံ အာရမ္မဏမူလကေ ပဉ္စ ဃဋနာနိ ဌပိတာနိ။ တတ္ထ ပဌမံ အာရမ္မဏာဓိပတိဝသေန သာဓိပတိကံ။ တတ္ထ **သတ္တာ**တိ အာရမ္မဏာဓိပတိဒုကေ လဒ္ဓဝိဿဇ္ဇနာနေဝ။ ဒုတိယံ နိရာဓိပတိကံ။ တတ္ထ **တီဏီ**တိ ဝတ္ထာရမ္မဏဝသေန အာရမ္မဏဝသေနေဝ ဝါ အဗျာကတမူလာနိ။ တတိယံ နိဿယေန ဝုတ္တံ။ တတ္ထ **တီဏီ**တိ ဝတ္ထုဝသေန အဗျာကတမူလာနိ။ စတုတ္ထပဉ္စမာနိ သာဓိပတိကာနိ။ တေသု စတုတ္ထေ **ဧကန္တိ** ဝတ္ထာရမ္မဏဝသေန အာရမ္မဏဝသေနေဝ ဝါ အဗျာကတမူလံ အကုသလံ။ ပဉ္စမေ **ဧကန္တိ** နိဿယတော အဗျာကတမူလကံ အကုသလံ။ ဧဝမိဓာပိ လဗ္ဘမာနဝသေန တိကာဒီသု ဂဏနာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ တထာ အဓိပတိမူလကာဒီသု။ အာရမ္မဏဣန္ဒြိယဝိပါကဝသေန ဝိတ္ထာရယောဇနံ ပန အဝတွာ တတ္ထ တတ္ထ ဝတ္တဗ္ဗယုတ္တကမေဝ ဝဒါမာတိ။

၄၄၆။ အဓိပတိမူလကေ **သဟဇာတေ သတ္တာ**တိ သဟဇာတာဓိပတိဝသေန ကုသလမူလာနိ တီဏိ၊ အကုသလမူလာနိ တီဏိ၊ အဗျာကတမူလံ ဧကံ။ သဟဇာတေန ပန သဒ္ဓိံ အာရမ္မဏာဓိပတိ, အာရမ္မဏာဓိပတိနာ စ သဒ္ဓိံ သဟဇာတံ န လဗ္ဘတိ။ **အညမညေ တီဏီ**တိ သဟဇာတာဓိပတိဝသေနေဝ။ **နိဿယေ အဋ္ဌာ**တိ ကုသလမူလာနိ တီဏိ၊ အကုသလမူလာနိ တီဏိ၊ အဗျာကတမူလာနိ ဒွေ။ အဗျာကတော ဟိ အဓိပတိ အဗျာကတဿ သဟဇာတတော စေဝ အာရမ္မဏတော စ နိဿယော ဟောတိ၊ အကုသလဿ အာရမ္မဏတောဝ။ ကုသလဿ ပန ဥဘယထာပိ န ဟောတီတိ အဗျာကတမူလာနိ ဒွေယေဝါတိ ဧဝံ အဋ္ဌ။ **ဥပနိဿယေ သတ္တ** အာရမ္မဏသဒိသာနေဝ။ **ပုရေဇာတေ ဧကန္တိ** အဗျာကတာဓိပတိ အာရမ္မဏဝသေန အကုသလဿ။ **ဝိပါကေ ဧကံ** အဗျာကတေန အဗျာကတံ လောကုတ္တရံ။ အာဟာရာဒီသု သတ္တ ဟေဋ္ဌာ ဧကမူလကေ လဒ္ဓါနေဝ။ **ဝိပ္ပယုတ္တေ စတ္တာရီ**တိ ကုသလေန အဗျာကတံ၊ တထာ အကုသလေန၊ အဗျာကတေန အဗျာကတဉ္စ ကုသလဉ္စ။ အတ္ထိအဝိဂတေသု အဋ္ဌ နိဿယသဒိသာနေဝ။

၄၄၇-၄၅၂။ ဃဋနာနိ ပနေတ္ထ ပဋိပါဋိယာ အာရမ္မဏာဒီဟိ အယောဇေတွာ ပဌမံ အတ္ထိအဝိဂတေဟိ ယောဇိတာနိ။ ကိံကာရဏာတိ? ဥဘယာဓိပတိမိဿကတ္တာ။ တတ္ထ ပဌမေ ဃဋနေ အာရမ္မဏာဓိပတိဝသေန ဝတ္ထာရမ္မဏံ

labbhati, dutiye nissayavasena garuṁ katvā assādentassa vatthumeva, tatiye sahajātādhipativasena kusalādayo rūpānaṁ, ārammaṇādhipativasena vatthu akusalassa. Tato parāni tīṇi ghaṭanāni ārammaṇādhipativasena vuttāni. Tattha paṭhame **sattā**ti heṭṭhā vuttāneva. Dutiye **ekan**ti purejātāni vatthārammaṇāni akusalassa. Tatiye vatthumeva akusalassa. Tato parāni tīṇi ghaṭanāni vipākāvipākasādhāraṇāni sahajātādhipativasena vuttāni. Tattha paṭhame rūpārūpaṁ labbhati, dutiye arūpameva, tatiye rūpameva. Tato parāni tīṇi vipākādhipativasena vuttāni. Tesupi paṭhame rūpārūpaṁ labbhati, dutiye arūpaṁ, tatiye rūpameva. Tato parāni cha ghaṭanāni āhārindriyayuttāni cittādhipativasena vuttāni. Tattha tīṇi avipākāni, tīṇi savipākāni. Tesu gaṇanā pākaṭāyeva. Tato parāni cha ghaṭanāni tatheva vīriyādhipativasena vuttāni. Nanu ca adhipatipaṭipāṭiyā paṭhamaṁ vīriyādhipativasena vattabbāni siyuṁ, kasmā tathā na vuttānīti? Parato hetuvasena vuttaghaṭanehi sadisattā. Parato hi hetuvasena ghaṭanāni amohassa vīmaṁsādhipatittā vīmaṁsāya ca sammādiṭṭhibhāvato maggasampayuttāni. Vīriyampi ca sammāvāyāmamicchāvāyāmabhāvena maggoti tena saddhiṁ ghaṭanāni parato hetuvasena vuttaghaṭanehi sadisānīti parivattetvā vuttāni. Tesupi gaṇanā pākaṭāyeva.

453-456. Anantarasamanantaramūlakesu **sattā**ti kusalo kusalassa abyākatassa ca, tathā akusalo, abyākato tiṇṇannampīti evaṁ satta. **Kamme ekan**ti kusalā maggacetanā attano vipākābyākatassa. Ghaṭanāni panetesu tīṇi tīṇiyeva. Tāni bahutarapaṭipāṭiyā vuttāni.

457-460. Sahajāta-aññamaññanissayamūlakesu ye ye dukamūlake paccayā vuttā, te teyeva ādito ṭhitena sabhāvā. Tasmā dukamūlake gaṇanaṁ ñatvā ye upari paccayā ghaṭitā, tesu ūnataragaṇanassa vasena sabbaghaṭanesu gaṇanā veditabbā. Tattha sahajātamūlake dasa ghaṭanāni. Tesu pañca avipākāni, pañca savipākāni. Tattha avipākesu tāva paṭhame kusalo kusalassa

လဗ္ဘတိ၊ ဒုတိယေ နိဿယဝသေန ဂရုံ ကတွာ အဿာဒေန္တဿ ဝတ္ထုမေဝ၊ တတိယေ သဟဇာတာဓိပတိဝသေန ကုသလာဒယော ရူပါနံ၊ အာရမ္မဏာဓိပတိဝသေန ဝတ္ထု အကုသလဿ။ တတော ပရာနိ တီဏိ ဃဋနာနိ အာရမ္မဏာဓိပတိဝသေန ဝုတ္တာနိ။ တတ္ထ ပဌမေ **သတ္တာ**တိ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တာနေဝ။ ဒုတိယေ **ဧက**န္တိ ပုရေဇာတာနိ ဝတ္ထာရမ္မဏာနိ အကုသလဿ။ တတိယေ ဝတ္ထုမေဝ အကုသလဿ။ တတော ပရာနိ တီဏိ ဃဋနာနိ ဝိပါကာဝိပါကသာဓာရဏာနိ သဟဇာတာဓိပတိဝသေန ဝုတ္တာနိ။ တတ္ထ ပဌမေ ရူပါရူပံ လဗ္ဘတိ၊ ဒုတိယေ အရူပမေဝ၊ တတိယေ ရူပမေဝ။ တတော ပရာနိ တီဏိ ဝိပါကာဓိပတိဝသေန ဝုတ္တာနိ။ တေသုပိ ပဌမေ ရူပါရူပံ လဗ္ဘတိ၊ ဒုတိယေ အရူပံ၊ တတိယေ ရူပမေဝ။ တတော ပရာနိ ဆ ဃဋနာနိ အာဟာရိန္ဒြိယယုတ္တာနိ စိတ္တာဓိပတိဝသေန ဝုတ္တာနိ။ တတ္ထ တီဏိ အဝိပါကာနိ၊ တီဏိ သဝိပါကာနိ။ တေသု ဂဏနာ ပါကဋာယေဝ။ တတော ပရာနိ ဆ ဃဋနာနိ တထေဝ ဝီရိယာဓိပတိဝသေန ဝုတ္တာနိ။ နနု စ အဓိပတိပဋိပါဋိယာ ပဌမံ ဝီရိယာဓိပတိဝသေန ဝတ္တဗ္ဗာနိ သိယုံ၊ ကသ္မာ တထာ န ဝုတ္တာနီတိ? ပရတော ဟေတုဝသေန ဝုတ္တဃဋနေဟိ သဒိသတ္တာ။ ပရတော ဟိ ဟေတုဝသေန ဃဋနာနိ အမောဟဿ ဝီမံသာဓိပတိတ္တာ ဝီမံသာယ စ သမ္မာဒိဋ္ဌိဘာဝတော မဂ္ဂသမ္ပယုတ္တာနိ။ ဝီရိယမ္ပိ စ သမ္မာဝါယာမမိစ္ဆာဝါယာမဘာဝေန မဂ္ဂေါတိ တေန သဒ္ဓိံ ဃဋနာနိ ပရတော ဟေတုဝသေန ဝုတ္တဃဋနေဟိ သဒိသာနီတိ ပရိဝတ္တေတွာ ဝုတ္တာနိ။ တေသုပိ ဂဏနာ ပါကဋာယေဝ။

၄၅၃-၄၅၆။ အနန္တရသမနန္တရမူလကေသု **သတ္တာ**တိ ကုသလော ကုသလဿ အဗျာကတဿ စ၊ တထာ အကုသလော၊ အဗျာကတော တိဏ္ဏန္နမ္ပီတိ ဧဝံ သတ္တ။ **ကမ္မေ ဧက**န္တိ ကုသလာ မဂ္ဂစေတနာ အတ္တနော ဝိပါကာဗျာကတဿ။ ဃဋနာနိ ပနေတေသု တီဏိ တီဏိယေဝ။ တာနိ ဗဟုတရပဋိပါဋိယာ ဝုတ္တာနိ။

၄၅၇-၄၆၀။ သဟဇာတအညမညနိဿယမူလကေသု ယေ ယေ ဒုကမူလကေ ပစ္စယာ ဝုတ္တာ၊ တေ တေယေဝ အာဒိတော ဌိတေန သဘာဂါ။ တသ္မာ ဒုကမူလကေ ဂဏနံ ဉတွာ ယေ ဥပရိ ပစ္စယာ ဃဋိတာ၊ တေသု ဦနတရဂဏနဿ ဝသေန သဗ္ဗဃဋနေသု ဂဏနာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ တတ္ထ သဟဇာတမူလကေ ဒသ ဃဋနာနိ။ တေသု ပဉ္စ အဝိပါကာနိ, ပဉ္စ သဝိပါကာနိ။ တတ္ထ အဝိပါကေသု တာဝ ပဌမေ ကုသလော ကုသလဿ

abyākatassa, kusalābyākatassa, kusalābyākato abyākatassāti cattāri, tathā akusalo, abyākato abyākatassevāti evaṁ nava. Tattha kusalākusalādikesu aṭṭhasu vissajjanesu arūpañceva cittasamuṭṭhānarūpañca labbhati. Abyākate vatthurūpampi. Dutiye ghaṭane abyākatavissajjane rūpesu vatthumeva labbhati, tatiye tīsupi arūpameva, catutthe cittasamuṭṭhānarūpameva, pañcame paṭisandhiyaṁ vatthunā saddhiṁ arūpadhammā. Savipākesu paṭhame vipākā ceva vipākacittasamuṭṭhānarūpañca, dutiye vipākā ceva vatthurūpañca, tatiye vipākameva, catutthe vipākacittasamuṭṭhānameva, pañcame vatthurūpameva labbhati.

Aññamaññamūlake cha ghaṭanāni. Tesu paṭhamāni tīṇi avipākāni, pacchimāni tīṇi savipākāni. Tesu gaṇanā pākaṭāyeva.

461. Nissayamūlake **nissayapaccayā ārammaṇe tīṇī**ti vatthuṁ ārammaṇaṁ katvā pavattakusalādivasena veditabbāni. **Upanissaye ekan**ti vatthuṁ ārammaṇūpanissayaṁ katvā uppannākusalaṁ. Sesaṁ dumūlake heṭṭhā vuttanayeneva veditabbaṁ.

462-464. Imasmiṁ pana nissayapaccaye vīsati ghaṭanāni. Tesu purimāni cha ghaṭanāni purejātasahajātavasena vuttāni, tato cattāri purejātavaseneva, tato dasa sahajātavaseneva. Tattha paṭhame ghaṭane **terasā**ti nissayapaccayavibhaṅge vuttāneva. Dutiye **aṭṭhā**ti sahajātādhipativasena satta, vatthuṁ garuṁ katvā akusalañcāti aṭṭha. Tatiye satta indriyapaccaye laddhāneva. Catutthe pañca vippayutte laddhāni. Pañcame **cattārī**ti kusalādīni cittasamuṭṭhānānaṁ, vatthu ca akusalassa. Chaṭṭhe **tīṇī**ti kusalādīni cittasamuṭṭhānassa. Purejātavasena catūsu paṭhame **tīṇī**ti vatthu kusalādīnaṁ, cakkhādīni ca abyākatassa. Dutiye vatthumeva kusalādīnaṁ. Tatiye **ekan**ti vatthu akusalassa. Catutthe cakkhādīni viññāṇapañcakassa. Sahajātavasena dasa savipākāvipākavasena dvidhā bhinditvā sahajātamūlake vuttanayeneva veditabbāni.

465. Upanissayamūlake **ārammaṇe sattā**ti ārammaṇūpanissaye laddhāneva. **Adhipatiyā sattā**ti tāneva. Anantarasamanantaresu anantarūpanissaye laddhāneva. **Nissaye ekan**ti vatthu akusalassa. **Purejāte**

အဗျာကတဿ, ကုသလာဗျာကတဿ, ကုသလာဗျာကတော အဗျာကတဿာတိ စတ္တာရိ၊ တထာ အကုသလော၊ အဗျာကတော အဗျာကတဿေဝါတိ ဧဝံ နဝ။ တတ္ထ ကုသလာကုသလာဒိကေသု အဋ္ဌသု ဝိဿဇ္ဇနေသု အရူပဉ္စေဝ စိတ္တသမုဋ္ဌာနရူပဉ္စ လဗ္ဘတိ။ အဗျာကတေ ဝတ္ထုရူပမ္ပိ။ ဒုတိယေ ဃဋနေ အဗျာကတဝိဿဇ္ဇနေ ရူပေသု ဝတ္ထုမေဝ လဗ္ဘတိ၊ တတိယေ တီသုပိ အရူပမေဝ၊ စတုတ္ထေ စိတ္တသမုဋ္ဌာနရူပမေဝ၊ ပဉ္စမေ ပဋိသန္ဓိယံ ဝတ္ထုနာ သဒ္ဓိံ အရူပဓမ္မာ။ သဝိပါကေသု ပဌမေ ဝိပါကာ စေဝ ဝိပါကစိတ္တသမုဋ္ဌာနရူပဉ္စ၊ ဒုတိယေ ဝိပါကာ စေဝ ဝတ္ထုရူပဉ္စ၊ တတိယေ ဝိပါကမေဝ၊ စတုတ္ထေ ဝိပါကစိတ္တသမုဋ္ဌာနမေဝ၊ ပဉ္စမေ ဝတ္ထုရူပမေဝ လဗ္ဘတိ။

အညမညမူလကေ ဆ ဃဋနာနိ။ တေသု ပဌမာနိ တီဏိ အဝိပါကာနိ၊ ပစ္ဆိမာနိ တီဏိ သဝိပါကာနိ။ တေသု ဂဏနာ ပါကဋာယေဝ။

၄၆၁။ နိဿယမူလကေ **နိဿယပစ္စယာ အာရမ္မဏေ တီဏီ**တိ ဝတ္ထုံ အာရမ္မဏံ ကတွာ ပဝတ္တကုသလာဒိဝသေန ဝေဒိတဗ္ဗာနိ။ **ဥပနိဿယေ ဧကန္တိ** ဝတ္ထုံ အာရမ္မဏူပနိဿယံ ကတွာ ဥပ္ပန္နာကုသလံ။ သေသံ ဒုမူလကေ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

၄၆၂-၄၆၄။ ဣမသ္မိံ ပန နိဿယပစ္စယေ ဝီသတိ ဃဋနာနိ။ တေသု ပုရိမာနိ ဆ ဃဋနာနိ ပုရေဇာတသဟဇာတဝသေန ဝုတ္တာနိ၊ တတော စတ္တာရိ ပုရေဇာတဝသေနေဝ၊ တတော ဒသ သဟဇာတဝသေနေဝ။ တတ္ထ ပဌမေ ဃဋနေ **တေရသာ**တိ နိဿယပစ္စယဝိဘင်္ဂေ ဝုတ္တာနေဝ။ ဒုတိယေ **အဋ္ဌာ**တိ သဟဇာတာဓိပတိဝသေန သတ္တ, ဝတ္ထုံ ဂရုံ ကတွာ အကုသလဉ္စာတိ အဋ္ဌ။ တတိယေ သတ္တ ဣန္ဒြိယပစ္စယေ လဒ္ဓါနေဝ။ စတုတ္ထေ ပဉ္စ ဝိပ္ပယုတ္တေ လဒ္ဓါနိ။ ပဉ္စမေ **စတ္တာရီ**တိ ကုသလာဒီနိ စိတ္တသမုဋ္ဌာနာနံ, ဝတ္ထု စ အကုသလဿ။ ဆဋ္ဌေ **တီဏီ**တိ ကုသလာဒီနိ စိတ္တသမုဋ္ဌာနဿ။ ပုရေဇာတဝသေန စတူသု ပဌမေ **တီဏီ**တိ ဝတ္ထု ကုသလာဒီနံ, စက္ခာဒီနိ စ အဗျာကတဿ။ ဒုတိယေ ဝတ္ထုမေဝ ကုသလာဒီနံ။ တတိယေ **ဧကန္တိ** ဝတ္ထု အကုသလဿ။ စတုတ္ထေ စက္ခာဒီနိ ဝိညာဏပဉ္စကဿ။ သဟဇာတဝသေန ဒသ သဝိပါကာဝိပါက-ဝသေန ဒွိဓာ ဘိန္ဒိတွာ သဟဇာတမူလကေ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗာနိ။

၄၆၅။ ဥပနိဿယမူလကေ **အာရမ္မဏေ သတ္တာ**တိ အာရမ္မဏူပနိဿယေ လဒ္ဓါနေဝ။ **အဓိပတိယာ သတ္တာ**တိ တာနေဝ။ အနန္တရသမနန္တရေသု အနန္တရူပနိဿယေ လဒ္ဓါနေဝ။ **နိဿယေ ဧကန္တိ** ဝတ္ထု အကုသလဿ။ **ပုရေဇာတေ**

ekanti tasseva vatthuṁ vā ārammaṇaṁ vā. **Āsevane tīṇi** anantarūpanissayavasena. **Kamme dve** pakatūpanissayavasena. Lokuttarakusalacetanā pana anantarūpanissayopi hoti. **Vippayutte ekaṁ** ārammaṇūpanissayavasena, tathā atthi-avigatesu. Natthivigahesu satta anantarasamāneva.

466. Upanissayamūlakāni pana satta ghaṭanāni honti. Tattha purimāni tīṇi ārammaṇūpanissayavasena vuttāni. Tattha paṭhame **sattā**ti kusalo kusalādīnaṁ, tathā abyākato, akusalo akusalassevāti evaṁ satta. Dutiye **ekan**ti cakkhādi-abyākataṁ akusalassa. Tatiye vatthu akusalassa. Tato parāni dve anantarūpanissayavasena vuttāni. Tesu gaṇanā pākaṭāyeva. Tato dve anantarapakatūpanissayavasena vuttāni. Tattha paṭhame lokiyakusalākusalacetanā paccayabhāvato gahetabbā, dutiye lokuttarakusalāva.

467-468. Purejātamūlake **ārammaṇe tīṇī**ti abyākato kusalādīnaṁ. **Adhipatiyā ekan**ti abyākato akusalassa. Sesesupi eseva nayo. Ettha pana satta ghaṭanāni. Tesu paṭhamaṁ vatthārammaṇavasena vuttaṁ, dutiyaṁ vatthuvaseneva, tatiyaṁ ārammaṇavasena, catutthaṁ vatthussa ārammaṇakālavasena, pañcamaṁ ārammaṇādhipativasena, chaṭṭhaṁ vatthuno ārammaṇādhipatikālavasena, sattamaṁ cakkhādivasena.

469-472. Pacchājātamūlake vīsati paccayā na yujjanti, tayova yojanaṁ labhanti. Ekamevettha ghaṭanaṁ, taṁ kāyassa kusalādīnaṁ vasena veditabbaṁ. Āsevanamūlakepi ekameva ghaṭanaṁ.

473-477. Kammamūlake **anantare ekan**ti maggacetanāvasena vuttaṁ. **Aññamaññe tīṇī**ti ettha paṭisandhiyaṁ vatthupi gahetabbaṁ. **Upanissaye dve**ti anantarapakatūpanissayavasena heṭṭhā vuttāneva. Evaṁ sesānipi heṭṭhā vuttanayeneva veditabbāni. Ettha pana ekādasa ghaṭanāni. Tattha paṭhamāni dve pakatūpanissayānantarūpanissayavibhāgato nānākkhaṇikakammavasena vuttāni. Tato parāni cattāri vipākāvipākato ekakkhaṇikakammavasena vuttāni. Tattha paṭhame arūpena saddhiṁ cittasamuṭṭhānarūpaṁ labbhati,

ဧကန္တိ တဿေဝ ဝတ္ထုံ ဝါ အာရမ္မဏံ ဝါ။ **အာသေဝနေ တီဏိ** အနန္တရူပနိဿယဝသေန။ **ကမ္မေ ဒွေ** ပကတူပနိဿယဝသေန။ လောကုတ္တရကုသလစေတနာ ပန အနန္တရူပနိဿယောပိ ဟောတိ။ **ဝိပ္ပယုတ္တေ ဧကံ** အာရမ္မဏူပနိဿယဝသေန၊ တထာ အတ္ထိအဝိဂတေသု။ နတ္ထိဝိဂတေသု သတ္တ အနန္တရသမာနေဝ။

၄၆၆။ ဥပနိဿယမူလကာနိ ပန သတ္တ ဃဋနာနိ ဟောန္တိ။ တတ္ထ ပုရိမာနိ တီဏိ အာရမ္မဏူပနိဿယဝသေန ဝုတ္တာနိ။ တတ္ထ ပဌမေ **သတ္တာ**တိ ကုသလော ကုသလာဒီနံ၊ တထာ အဗျာကတော၊ အကုသလော အကုသလဿေဝါတိ ဧဝံ သတ္တ။ ဒုတိယေ **ဧကန္တိ** စက္ခာဒိအဗျာကတံ အကုသလဿ။ တတိယေ ဝတ္ထု အကုသလဿ။ တတော ပရာနိ ဒွေ အနန္တရူပနိဿယဝသေန ဝုတ္တာနိ။ တေသု ဂဏနာ ပါကဋာယေဝ။ တတော ဒွေ အနန္တရပကတူပနိဿယဝသေန ဝုတ္တာနိ။ တတ္ထ ပဌမေ လောကိယကုသလာကုသလစေတနာ ပစ္စယဘာဝတော ဂဟေတဗ္ဗာ၊ ဒုတိယေ လောကုတ္တရကုသလာဝ။

၄၆၇-၄၆၈။ ပုရေဇာတမူလကေ **အာရမ္မဏေ တီဏီ**တိ အဗျာကတော ကုသလာဒီနံ။ **အဓိပတိယာ ဧကန္တိ** အဗျာကတော အကုသလဿ။ သေသေသုပိ ဧသေဝ နယော။ ဧတ္ထ ပန သတ္တ ဃဋနာနိ။ တေသု ပဌမံ ဝတ္ထာရမ္မဏဝသေန ဝုတ္တံ၊ ဒုတိယံ ဝတ္ထုဝသေနေဝ၊ တတိယံ အာရမ္မဏဝသေန၊ စတုတ္ထံ ဝတ္ထုဿ အာရမ္မဏကာလဝသေန၊ ပဉ္စမံ အာရမ္မဏာဓိပတိဝသေန၊ ဆဋ္ဌံ ဝတ္ထုနော အာရမ္မဏာဓိပတိကာလဝသေန၊ သတ္တမံ စက္ခာဒိဝသေန။

၄၆၉-၄၇၂။ ပစ္ဆာဇာတမူလကေ ဝီသတိ ပစ္စယာ န ယုဇ္ဇန္တိ၊ တယောဝ ယောဇနံ လဘန္တိ။ ဧကမေဝေတ္ထ ဃဋနံ၊ တံ ကာယဿ ကုသလာဒီနံ ဝသေန ဝေဒိတဗ္ဗံ။ အာသေဝနမူလကေပိ ဧကမေဝ ဃဋနံ။

၄၇၃-၄၇၇။ ကမ္မမူလကေ **အနန္တရေ ဧကန္တိ** မဂ္ဂစေတနာဝသေန ဝုတ္တံ။ **အညမညေ တီဏီ**တိ ဧတ္ထ ပဋိသန္ဓိယံ ဝတ္ထုပိ ဂဟေတဗ္ဗံ။ **ဥပနိဿယေ ဒွေ**တိ အနန္တရပကတူပနိဿယဝသေန ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တာနေဝ။ ဧဝံ သေသာနိပိ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗာနိ။ ဧတ္ထ ပန ဧကာဒသ ဃဋနာနိ။ တတ္ထ ပဌမာနိ ဒွေ ပကတူပနိဿယာနန္တရူပနိဿယဝိဘာဂတော နာနာက္ခဏိကကမ္မဝသေန ဝုတ္တာနိ။ တတော ပရာနိ စတ္တာရိ ဝိပါကာဝိပါကတော ဧကက္ခဏိကကမ္မဝသေန ဝုတ္တာနိ။ တတ္ထ ပဌမေ အရူပေန သဒ္ဓိံ စိတ္တသမုဋ္ဌာနရူပံ လဗ္ဘတိ၊

dutiye arūpena saddhiṁ vatthu, tatiye arūpameva, catutthe cittasamuṭṭhānarūpameva. Paṭisandhiyaṁ pana kaṭattārūpampi labbhati. Tato parāni pañca savipākāni, tāni heṭṭhā vuttanayāneva. Vipākamūlake pañca ghaṭānāni uttānatthāneva.

478-483. Āhāramūlake **sattā**ti-ādīni vuttanayāneva. Ghaṭanāni panettha catuttiṁsa. Tesu paṭhamāni pañca vipākāvipākasāmaññato vuttāni. Tattha paṭhame cattāropi āhārā labbhanti, dutiye tayo arūpāhārāva. Tatiye vatthupi paccayuppannaṁ hoti, catutthe taṁ parihāyati. Pañcame rūpameva paccayuppannaṁ. Tato parāni pañca savipākaghaṭanāni, tāni heṭṭhā vuttanayāneva. Tato parāni nava ghaṭanāni cetanāhāravasena vuttāni. Tato parāni nava nirādhipativiññāṇāhāravasena. Tato parāni sādhipativiññāṇāhāravasena cha ghaṭanāni vuttāni. Tattha tīṇi vipākāvipākasāmaññavasena vuttāni, tīṇi vipākavaseneva. Tattha lokiyānaṁ vipākānaṁ abhāvato vatthu parihāyati.

484-495. Indriyamūlake **purejāte ekan**ti cakkhundriyādīnaṁ vasena abyākatena abyākataṁ. Sesaṁ dumūlakaṁ heṭṭhā vuttanayeneva veditabbaṁ. Ghaṭanāni panettha cha sattati. Tattha paṭhame sabbānipi indriyāni paccayaṭṭhena[1] labbhanti. Dutiye rūpajīvitindriyaṁ hāyati. Na hi taṁ nissayo hoti. Tatiye arūpindriyāni rūpānaṁ. Catutthe cakkhādīni cakkhuviññāṇādīnaṁ. Tato parāni nava ghaṭanāni sahajāta-arūpindriyavasena vuttāni, tato nava maggabhūtānaṁ indriyānaṁ vasena, tato nava jhānaṅgabhūtānaṁ, tato nava jhānamaggabhūtānaṁ, tato nava manindriyavaseneva, tato sādhipatīni cha, tato vīriyavasena maggasampayuttāni cha, tato amohahetuvasena nirādhipatīni nava, sādhipatīni cha. Tesu sabbesu vipākapaccayena ayuttāni ca yuttāni ca heṭṭhā vuttanayeneva veditabbāni.

496-500. Jhānamūlakepi dumūlakaṁ heṭṭhā vuttanayeneva veditabbaṁ. Ghaṭanāni panettha chattiṁsa. Tesu paṭhamāni nava indriyamaggabhāvaṁ anāmasitvā

1. Paccayattena (Ka)

ဒုတိယေ အရူပေန သဒ္ဓိံ ဝတ္ထု၊ တတိယေ အရူပမေဝ၊ စတုတ္ထေ စိတ္တသမုဋ္ဌာနရူပမေဝ။ ပဋိသန္ဓိယံ ပန ကဋတ္တာရူပမ္ပိ လဗ္ဘတိ။ တတော ပရာနိ ပဉ္စ သဝိပါကာနိ၊ တာနိ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယာနေဝ။ ဝိပါကမူလကေ ပဉ္စ ဃဋာနာနိ ဥတ္တာနတ္ထာနေဝ။

၄၇၈-၄၈၃။ အာဟာရမူလကေ **သတ္တာ**တိအာဒီနိ ဝုတ္တနယာနေဝ။ ဃဋနာနိ ပနေတ္ထ စတုတ္တိံသ။ တေသု ပဌမာနိ ပဉ္စ ဝိပါကာဝိပါကသာမညတော ဝုတ္တာနိ။ တတ္ထ ပဌမေ စတ္တာရောပိ အာဟာရာ လဗ္ဘန္တိ၊ ဒုတိယေ တယော အရူပါဟာရာဝ။ တတိယေ ဝတ္ထုပိ ပစ္စယုပ္ပန္နံ ဟောတိ၊ စတုတ္ထေ တံ ပရိဟာယတိ။ ပဉ္စမေ ရူပမေဝ ပစ္စယုပ္ပန္နံ။ တတော ပရာနိ ပဉ္စ သဝိပါကဃဋနာနိ၊ တာနိ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယာနေဝ။ တတော ပရာနိ နဝ ဃဋနာနိ စေတနာဟာရဝသေန ဝုတ္တာနိ။ တတော ပရာနိ နဝ နိရာဓိပတိဝိညာဏာဟာရဝသေန။ တတော ပရာနိ သာဓိပတိဝိညာဏာဟာရဝသေန ဆ ဃဋနာနိ ဝုတ္တာနိ။ တတ္ထ တီဏိ ဝိပါကာဝိပါကသာမညဝသေန ဝုတ္တာနိ၊ တီဏိ ဝိပါကဝသေနေဝ။ တတ္ထ လောကိယာနံ ဝိပါကာနံ အဘာဝတော ဝတ္ထု ပရိဟာယတိ။

၄၈၄-၄၉၅။ ဣန္ဒြိယမူလကေ **ပုရေဇာတေ ဧက**န္တိ စက္ခုန္ဒြိယာဒီနံ ဝသေန အဗျာကတေန အဗျာကတံ။ သေသံ ဒုမူလကံ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဃဋနာနိ ပနေတ္ထ ဆ သတ္တတိ။ တတ္ထ ပဌမေ သဗ္ဗာနိပိ ဣန္ဒြိယာနိ ပစ္စယဋ္ဌေန[1] လဗ္ဘန္တိ။ ဒုတိယေ ရူပဇီဝိတိန္ဒြိယံ ဟာယတိ။ န ဟိ တံ နိဿယော ဟောတိ။ တတိယေ အရူပိန္ဒြိယာနိ ရူပါနံ။ စတုတ္ထေ စက္ခာဒီနိ စက္ခုဝိညာဏာဒီနံ။ တတော ပရာနိ နဝ ဃဋနာနိ သဟဇာတအရူပိန္ဒြိယဝသေန ဝုတ္တာနိ၊ တတော နဝ မဂ္ဂဘူတာနံ ဣန္ဒြိယာနံ ဝသေန၊ တတော နဝ ဈာနင်္ဂဘူတာနံ၊ တတော နဝ ဈာနမဂ္ဂဘူတာနံ၊ တတော နဝ မနိန္ဒြိယဝသေနေဝ၊ တတော သာဓိပတီနိ ဆ၊ တတော ဝီရိယဝသေန မဂ္ဂသမ္ပယုတ္တာနိ ဆ၊ တတော အမောဟဟေတုဝသေန နိရာဓိပတီနိ နဝ၊ သာဓိပတီနိ ဆ။ တေသု သဗ္ဗေသု ဝိပါကပစ္စယေန အယုတ္တာနိ စ ယုတ္တာနိ စ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗာနိ။

၄၉၆-၅၀၀။ ဈာနမူလကေပိ ဒုမူလကံ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဃဋနာနိ ပနေတ္ထ ဆတ္တိံသ။ တေသု ပဌမာနိ နဝ ဣန္ဒြိယမဂ္ဂဘာဝံ အနာမသိတွာ

၁-ပစ္စယတ္တေန (က)

sādhāraṇajhānaṅgavaseneva vuttāni. Tato parāni nava indriyabhūtajhānaṅgavasena, tato nava maggabhūtajhānaṅgavasena, tato nava indriyamaggabhūtajhānaṅgavasena. Catūsupi cetesu navakesu ādito cattāri cattāri vipākāvipākasādhāraṇāni. Avasāne pañca pañca vipākāneva, tāni heṭṭhā vuttanayāneva.

501-508. Maggamūlakepi dumūlakaṁ vuttanayeneva veditabbaṁ. Ghaṭanāni panettha sattapaññāsa. Tesu paṭhamāni nava indriyajhānabhāvaṁ anāmasitvā suddhikamaggavaseneva vuttāni. Tato nava indriyabhūtamaggavasena, tato nava jhānabhūtamaggavasena, tato nava indriyajhānabhūtamaggavasena, tato cha adhipatibhūtamaggavasena, tato nava nirādhipatimaggahetuvasena, tato cha sādhipatimaggahetuvasena, tattha navakesu pañca pañca chakkesu tīṇi tīṇi vipākāni. Sesāni sādhāraṇāni, tāni heṭṭhā vuttanayāneva.

509-510. Sampayuttamūlake dumūlakaṁ uttānatthameva. Ettha pana dveyeva ghaṭanāni. Tattha ekaṁ sādhāraṇavasena, ekaṁ vipākavasena vuttaṁ.

511-514. Vippayuttamūlakepi dumūlakaṁ uttānatthameva. Ghaṭanāni panettha terasa. Tattha paṭhame **pañcā**ti kusalo abyākatassa, tathā akusalo, abyākato tiṇṇannampi. Ettha ca ime vippayuttādayo sahajātāpi honti pacchājātapurejātāpi. Dutiye purejātasahajātāva, tatiye teyeva adhipativasena. Tattha kusalo abyākatassa, tathā akusalo, abyākato pana abyākatassa ca ārammaṇādhipativasena akusalassa cāti evaṁ cattāri. Catutthe **tīṇī**ti kusalādīni abyākatassa. Indriyāni panettha rūpānipi arūpānipi. Pañcame paccayā arūpāva, chaṭṭhe vatthuvasena rūpāva, sattame kusalābyākatānaṁ vipassanāvasena, akusalassa assādanavasena vatthumeva. Aṭṭhame tadevākusalassa, navame cakkhādīni abyākatassa, dasame kusalādayo cittasamuṭṭhānānaṁ, ekādasame paṭisandhiyaṁ vatthu khandhānaṁ, dvādasame paṭisandhiyaṁ khandhā kaṭattārūpānaṁ, terasame paṭisandhiyaṁ khandhā vatthussa.

သာဓာရဏဈာနင်္ဂဝသေနေဝ ဝုတ္တာနိ။ တတော ပရာနိ နဝ ဣန္ဒြိယဘူတဈာနင်္ဂဝသေန၊ တတော နဝ မဂ္ဂဘူတဈာနင်္ဂဝသေန၊ တတော နဝ ဣန္ဒြိယမဂ္ဂဘူတဈာနင်္ဂဝသေန။ စတူသုပိ စေတေသု နဝကေသု အာဒိတော စတ္တာရိ စတ္တာရိ ဝိပါကာဝိပါကသာဓာရဏာနိ။ အဝသာနေ ပဉ္စ ပဉ္စ ဝိပါကာနေဝ၊ တာနိ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယာနေဝ။

၅၀၁-၅၀၈။ မဂ္ဂမူလကေပိ ဒုမူလကံ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဃဋနာနိ ပနေတ္ထ သတ္တပညာသ။ တေသု ပဌမာနိ နဝ ဣန္ဒြိယဈာနဘာဝံ အနာမသိတွာ သုဒ္ဓိကမဂ္ဂဝသေနေဝ ဝုတ္တာနိ။ တတော နဝ ဣန္ဒြိယဘူတမဂ္ဂဝသေန၊ တတော နဝ ဈာနဘူတမဂ္ဂဝသေန၊ တတော နဝ ဣန္ဒြိယဈာနဘူတမဂ္ဂဝသေန၊ တတော ဆ အဓိပတိဘူတမဂ္ဂဝသေန၊ တတော နဝ နိရာဓိပတိမဂ္ဂဟေတုဝသေန၊ တတော ဆ သာဓိပတိမဂ္ဂဟေတုဝသေန၊ တတ္ထ နဝကေသု ပဉ္စ ပဉ္စ ဆက္ကေသု တီဏိ တီဏိ ဝိပါကာနိ။ သေသာနိ သာဓာရဏာနိ၊ တာနိ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယာနေဝ။

၅၀၉-၅၁၀။ သမ္ပယုတ္တမူလကေ ဒုမူလကံ ဥတ္တာနတ္ထမေဝ။ ဧတ္ထ ပန ဒွေယေဝ ဃဋနာနိ။ တတ္ထ ဧကံ သာဓာရဏဝသေန, ဧကံ ဝိပါကဝသေန ဝုတ္တံ။

၅၁၁-၅၁၄။ ဝိပ္ပယုတ္တမူလကေပိ ဒုမူလကံ ဥတ္တာနတ္ထမေဝ။ ဃဋနာနိ ပနေတ္ထ တေရသ။ တတ္ထ ပဌမေ **ပဉ္စာ**တိ ကုသလော အဗျာကတဿ၊ တထာ အကုသလော၊ အဗျာကတော တိဏ္ဏန္နမ္ပိ။ ဧတ္ထ စ ဣမေ ဝိပ္ပယုတ္တာဒယော သဟဇာတာပိ ဟောန္တိ ပစ္ဆာဇာတပုရေဇာတာပိ။ ဒုတိယေ ပုရေဇာတသဟဇာတာဝ၊ တတိယေ တေယေဝ အဓိပတိဝသေန။ တတ္ထ ကုသလော အဗျာကတဿ၊ တထာ အကုသလော၊ အဗျာကတော ပန အဗျာကတဿ စ အာရမ္မဏာဓိပတိဝသေန အကုသလဿ စာတိ ဧဝံ စတ္တာရိ။ စတုတ္ထေ **တီဏီ**တိ ကုသလာဒီနိ အဗျာကတဿ။ ဣန္ဒြိယာနိ ပနေတ္ထ ရူပါနိပိ အရူပါနိပိ။ ပဉ္စမေ ပစ္စယာ အရူပါဝ၊ ဆဋ္ဌေ ဝတ္ထုဝသေန ရူပါဝ၊ သတ္တမေ ကုသလာဗျာကတာနံ ဝိပဿနာဝသေန၊ အကုသလဿ အဿာဒနဝသေန ဝတ္ထုမေဝ။ အဋ္ဌမေ တဒေဝါကုသလဿ၊ နဝမေ စက္ခာဒီနိ အဗျာကတဿ၊ ဒသမေ ကုသလာဒယော စိတ္တသမုဋ္ဌာနာနံ၊ ဧကာဒသမေ ပဋိသန္ဓိယံ ဝတ္ထု ခန္ဓာနံ၊ ဒွါဒသမေ ပဋိသန္ဓိယံ ခန္ဓာ ကဋတ္တာရူပါနံ၊ တေရသမေ ပဋိသန္ဓိယံ ခန္ဓာ ဝတ္ထုဿ။

515-518. Atthipaccayamūlake **upanissaye ekan**ti ārammaṇūpanissayavasena abyākataṁ akusalassa. Sesaṁ dumūlake uttānameva. Ghaṭanāni panettha ekūnatiṁsa. Tesu paṭhame arūpavatthārammaṇamahābhūta-indriyāhārānaṁ vasena sahajātapurejātapacchājātapaccayā labbhanti. Dutiye pacchājātakabaḷīkārāhārā na labbhanti[1]. Paṭhamadutiyaghaṭanāneva adhipatinā saddhiṁ upari tatiyacatutthāni katāni. Puna paṭhamameva catūhi āhārehi saddhiṁ pañcamaṁ, rūpindriyehi saddhiṁ chaṭṭhaṁ, rūpārūpindriyehi saddhiṁ sattamaṁ kataṁ. Dutiyameva vā pana indriyehi saddhiṁ sattamaṁ kataṁ. Paṭhamadutiyāneva vippayuttapaccayena saddhiṁ aṭṭhamanavamāni. Tesu navamaṁ adhipatinā saddhiṁ dasamaṁ kataṁ. Tato ekādasame paccayavasena vatthu hāyati. Dvādasame arūpadhammāyeva paccayā, terasame vatthārammaṇā, cuddasame vatthumeva, pannarasame ārammaṇameva, soḷasame vatthumeva ārammaṇaṁ, sattarasame pana tadeva ārammaṇādhipatibhāvena, aṭṭhārasamepi tadeva ārammaṇūpanissayavasena, ekūnavīsatime cakkhādayova paccayā. Imāni ekūnavīsati pakiṇṇakaghaṭanāni nāma sahajātaṁ aggahetvā vuttāni. Tato parāni dasa sahajātavasena vuttāni.

519. Natthivigatamūlakesu anantarasamanantaramūlakesu viya upanissayāsevanakammavasena tīṇiyeva ghaṭanāni, avigatamūlakaṁ atthimūlakasadisamevāti.

Yāni panetāni imasmiṁ Pañhāvāre ghaṭanāni vuttāni, tāni sabbānipi duvidhāniyeva pakiṇṇakato sahajātato ca. Tattha sabbesampi ārammaṇamūlakādīnaṁ ādito sahajātaṁ aggahetvā vuttāni **pakiṇṇakāni** nāma. Tāni ārammaṇamūlake pañcapi, adhipatimūlake cha, anantaramūlake tīṇipi, tathā samanantaramūlake, nissayamūlake dasa, upanissayamūlake satta, purejātamūlake satta, pacchājāta-amūlake ekameva, tathā āsevanamūlake, kammamūlake dve, āhāramūlake ekaṁ, indriyamūlake cattāri, vippayuttamūlake nava, atthimūlake ekūnavīsati, natthimūlake tīṇipi, tathā vigatamūlake. Avigatamūlake ekūnavīsatīti sabbānipi satañceva tīṇi ca honti. Sahajātanissayabhāvena panetāni pakiṇṇakānīti vuttāni.

---

1. Pacchā jātakabaḷīkārāhārarūpajīvitindriyāni labbhanti (Syā) Ṭīkā passitabbā.

၅၁၅-၅၁၈။ အတ္ထိပစ္စယမူလကေ **ဥပနိဿယေ ဧကန္တိ** အာရမ္မဏူပနိဿယဝသေန အဗျာကတံ အကုသလဿ။ သေသံ ဒုမူလကေ ဥတ္တာနမေဝ။ ဃဋနာနိ ပနေတ္ထ ဧကူနတိံသ။ တေသု ပဌမေ အရူပဝတ္ထာရမ္မဏမဟာဘူတဣန္ဒြိယာဟာရာနံ ဝသေန သဟဇာတပုရေဇာတပစ္ဆာဇာတပစ္စယာ လဗ္ဘန္တိ။ ဒုတိယေ ပစ္ဆာဇာတကဗဠီကာရာဟာရာ န လဗ္ဘန္တိ[1]။ ပဌမဒုတိယဃဋနာနေဝ အဓိပတိနာ သဒ္ဓိံ ဥပရိ တတိယစတုတ္ထာနိ ကတာနိ။ ပုန ပဌမမေဝ စတူဟိ အာဟာရေဟိ သဒ္ဓိံ ပဉ္စမံ၊ ရူပိန္ဒြိယေဟိ သဒ္ဓိံ ဆဋ္ဌံ၊ ရူပါရူပိန္ဒြိယေဟိ သဒ္ဓိံ သတ္တမံ ကတံ။ ဒုတိယမေဝ ဝါ ပန ဣန္ဒြိယေဟိ သဒ္ဓိံ သတ္တမံ ကတံ။ ပဌမဒုတိယာနေဝ ဝိပ္ပယုတ္တပစ္စယေန သဒ္ဓိံ အဋ္ဌမနဝမာနိ။ တေသု နဝမံ အဓိပတိနာ သဒ္ဓိံ ဒသမံ ကတံ။ တတော ဧကာဒသမေ ပစ္စယဝသေန ဝတ္ထု ဟာယတိ။ ဒွါဒသမေ အရူပဓမ္မာယေဝ ပစ္စယာ၊ တေရသမေ ဝတ္ထာရမ္မဏာ၊ စုဒ္ဒသမေ ဝတ္ထုမေဝ၊ ပန္နရသမေ အာရမ္မဏမေဝ၊ သောဠသမေ ဝတ္ထုမေဝ အာရမ္မဏံ၊ သတ္တရသမေ ပန တဒေဝ အာရမ္မဏာဓိပတိဘာဝေန၊ အဋ္ဌာရသမေပိ တဒေဝ အာရမ္မဏူပနိဿယဝသေန၊ ဧကူနဝီသတိမေ စက္ခာဒယောဝ ပစ္စယာ။ ဣမာနိ ဧကူနဝီသတိ ပကိဏ္ဏကဃဋနာနိ နာမ သဟဇာတံ အဂ္ဂဟေတွာ ဝုတ္တာနိ။ တတော ပရာနိ ဒသ သဟဇာတဝသေန ဝုတ္တာနိ။

၅၁၉။ နတ္ထိဝိဂတမူလကေသု အနန္တရသမနန္တရမူလကေသု ဝိယ ဥပနိဿယာသေဝနကမ္မဝသေန တီဏိယေဝ ဃဋနာနိ၊ အဝိဂတမူလကံ အတ္ထိမူလကသဒိသမေဝါတိ။

ယာနိ ပနေတာနိ ဣမသ္မိံ ပဉှာဝါရေ ဃဋနာနိ ဝုတ္တာနိ၊ တာနိ သဗ္ဗာနိပိ ဒုဝိဓာနိယေဝ ပကိဏ္ဏကတော သဟဇာတတော စ။ တတ္ထ သဗ္ဗေသမ္ပိ အာရမ္မဏမူလကာဒီနံ အာဒိတော သဟဇာတံ အဂ္ဂဟေတွာ ဝုတ္တာနိ **ပကိဏ္ဏကာနိ** နာမ။ တာနိ အာရမ္မဏမူလကေ ပဉ္စပိ၊ အဓိပတိမူလကေ ဆ၊ အနန္တရမူလကေ တီဏိပိ၊ တထာ သမနန္တရမူလကေ၊ နိဿယမူလကေ ဒသ၊ ဥပနိဿယမူလကေ သတ္တ၊ ပုရေဇာတမူလကေ သတ္တ၊ ပစ္ဆာဇာတမူလကေ ဧကမေဝ၊ တထာ အာသေဝနမူလကေ၊ ကမ္မမူလကေ ဒွေ၊ အာဟာရမူလကေ ဧကံ၊ ဣန္ဒြိယမူလကေ စတ္တာရိ၊ ဝိပ္ပယုတ္တမူလကေ နဝ၊ အတ္ထိမူလကေ ဧကူနဝီသတိ၊ နတ္ထိမူလကေ တီဏိပိ၊ တထာ ဝိဂတမူလကေ။ အဝိဂတမူလကေ ဧကူနဝီသတီတိ သဗ္ဗာနိပိ သတဉ္စေဝ တီဏိ စ ဟောန္တိ။ သဟဇာတနိဿယဘာဝေန ပနေတာနိ ပကိဏ္ဏကာနီတိ ဝုတ္တာနိ။

၁-ပစ္ဆာ ဇာတကဗဠီကာရာဟာရရူပဇီဝိတိန္ဒြိယာနိ လဗ္ဘန္တိ (သျာ) ဋီကာ ပဿိတဗ္ဗာ။

Yāni pana sahajātaṁ labhanti, tāni **sahajātaghaṭanāni** nāmāti vuccanti. Tāni ārammaṇamūlake anantarasamanantarapurejātapacchājāta-āsevananatthivigatamūlakesu na labbhanti. Na hi te paccayā sahajātānaṁ paccayā honti. Yathā ca sahajātānaṁ na honti, tathā hetusahajāta-aññamaññavipākajhānamaggasampayuttapaccayā[1] asahajātānanti hetumūlake sabbāni catuvīsatipi ghaṭanāni sahajātaghaṭanāneva. Tathā adhipatimūlake catuvīsati, sahajātamūlake dasapi, aññamaññamūlake chapi, nissayamūlake dasa, kammamūlake nava, vipākamūlake pañcapi, āhāramūlake tettiṁsa, indriyamūlake dvāsattati, jhānamūlake chattiṁsāpi, maggamūlake sattapaññāsampi, sampayuttamūlake dvepi, vippayuttamūlake cattāri, atthimūlake dasa, avigatamūlake dasāti sabbānipi tīṇi satāni dvādasa ca honti. Iti purimāni sataṁ tīṇi ca imāni ca dvādasuttarāni tīṇi satānīti sabbānipi pañcadasādhikāni cattāri ghaṭanasatāni Pañhāvāre āgatāni. Tesu ye ye paccayadhammā nāmavasena na pākaṭā hutvā paññāyanti, tepi hetumūlakādīnaṁ nayānaṁ ādito vipākāvipākasāmaññato vuttesu ghaṭanesu dassetabbā. Dvādaseva hi hetū cha ārammaṇā cattāro adhipatayo cattāro āhārā vīsati indriyāni satta jhānaṅgāni dvādasa maggaṅgānīti ete paccayadhammā nāma. Tesu ye ye dhammā ekantena kusalā ekanteneva akusalā ekantena kusalavipākā ekantenevākusalavipākā ekanteneva vipākā ekanteneva avipākā, te te sādhukaṁ sallakkhetvā ye tattha vipākā, te vipākaghaṭanesu, ye avipākā, te avipākaghaṭanesu yathāyogaṁ yojetabbāti.

Pañhāvārassa ghaṭane anulomagaṇanā.

Paccanīyuddhāravaṇṇanā

527. Idāni paccanīyaṁ hoti. Tattha yathā Paṭiccavārādīsu "akusalaṁ dhammaṁ paṭicca akusalo dhammo uppajjati nahetupaccayā"ti-ādinā nayena

---

1. Maggasampayuttapaccayānaṁ (Sī)

ယာနိ ပန သဟဇာတံ လဘန္တိ၊ တာနိ **သဟဇာတဃဋနာနိ** နာမာတိ ဝုစ္စန္တိ။ တာနိ အာရမ္မဏမူလကေ အနန္တရသမနန္တရပုရေဇာတပစ္ဆာဇာတ-အာသေဝနနတ္ထိဝိဂတမူလကေသု န လဗ္ဘန္တိ။ န ဟိ တေ ပစ္စယာ သဟဇာတာနံ ပစ္စယာ ဟောန္တိ။ ယထာ စ သဟဇာတာနံ န ဟောန္တိ၊ တထာ ဟေတုသဟဇာတအညမညဝိပါကဈာနမဂ္ဂသမ္ပယုတ္တပစ္စယာ[1] အသဟ-ဇာတာနန္တိ ဟေတုမူလကေ သဗ္ဗာနိ စတုဝီသတိပိ ဃဋနာနိ သဟဇာတ-ဃဋနာနေဝ။ တထာ အဓိပတိမူလကေ စတုဝီသတိ၊ သဟဇာတမူလကေ ဒသပိ၊ အညမညမူလကေ ဆပိ၊ နိဿယမူလကေ ဒသ၊ ကမ္မမူလကေ နဝ၊ ဝိပါကမူလကေ ပဉ္စပိ၊ အာဟာရမူလကေ တေတ္တိံသ၊ ဣန္ဒြိယမူလကေ ဒွါသတ္တတိ၊ ဈာနမူလကေ ဆတ္တိံသာပိ၊ မဂ္ဂမူလကေ သတ္တပညာသမ္ပိ၊ သမ္ပယုတ္တမူလကေ ဒွေပိ၊ ဝိပ္ပယုတ္တမူလကေ စတ္တာရိ၊ အတ္ထိမူလကေ ဒသ၊ အဝိဂတမူလကေ ဒသာတိ သဗ္ဗာနိပိ တီဏိ သတာနိ ဒွါဒသ စ ဟောန္တိ။ ဣတိ ပုရိမာနိ သတံ တီဏိ စ ဣမာနိ စ ဒွါဒသုတ္တရာနိ တီဏိ သတာနီတိ သဗ္ဗာနိပိ ပဉ္စဒသာဓိကာနိ စတ္တာရိ ဃဋနသတာနိ ပဉ္ဟာဝါရေ အာဂတာနိ။ တေသု ယေ ယေ ပစ္စယဓမ္မာ နာမဝသေန န ပါကဋာ ဟုတွာ ပညာယန္တိ၊ တေပိ ဟေတုမူလကာဒီနံ နယာနံ အာဒိတော ဝိပါကာဝိပါကသာမညတော ဝုတ္တေသု ဃဋနေသု ဒဿေတဗ္ဗာ။ ဒွါဒသေဝ ဟိ ဟေတူ ဆ အာရမ္မဏာ စတ္တာရော အဓိပတယော စတ္တာရော အာဟာရာ ဝီသတိ ဣန္ဒြိယာနိ သတ္တ ဈာနင်္ဂါနိ ဒွါဒသ မဂ္ဂင်္ဂါနီတိ ဧတေ ပစ္စယဓမ္မာ နာမ။ တေသု ယေ ယေ ဓမ္မာ ဧကန္တေန ကုသလာ ဧကန္တေနေဝ အကုသလာ ဧကန္တေန ကုသလဝိပါကာ ဧကန္တေနေဝါကုသလဝိပါကာ ဧကန္တေနေဝ ဝိပါကာ ဧကန္တေနေဝ အဝိပါကာ၊ တေ တေ သာဓုကံ သလ္လက္ခေတွာ ယေ တတ္ထ ဝိပါကာ၊ တေ ဝိပါကဃဋနေသု, ယေ အဝိပါကာ၊ တေ အဝိပါကဃဋနေသု ယထာယောဂံ ယောဇေတဗ္ဗာတိ။

ပဉ္ဟာဝါရဿ ဃဋနေ အနုလောမဂဏနာ။

ပစ္စနီယုဒ္ဓါရဝဏ္ဏနာ

၅၂၇။ ဣဒါနိ ပစ္စနီယံ ဟောတိ။ တတ္ထ ယထာ ပဋိစ္စဝါရာဒီသု "အကုသလံ ဓမ္မံ ပဋိစ္စ အကုသလော ဓမ္မော ဥပ္ပဇ္ဇတိ နဟေတုပစ္စယာ"တိအာဒိနာ နယေန

၁-မဂ္ဂသမ္ပယုတ္တပစ္စယာနံ (သီ)

labbhamānā pañhā labbhamānānaṁ paccayānaṁ vasena sarūpatova vitthāritā, evaṁ avitthāretvā ekena lakkhaṇena saṅkhepato paccanīyaṁ dassetuṁ dhammasaṅgāhakehi **kusalo dhammo kusalassa dhammassa ārammaṇapaccayena paccayo**ti-ādinā nayena anulomato kusalādīnaṁ paccayā uddhaṭā. Te ca kho paccayā samūhavasena, no ekekapaccayavaseneva, tasmā ye yattha samūhato dassitā, te vibhajitvā veditabbā. Sabbepi hi ime catuvīsati paccayā aṭṭhasu paccayesu saṅgahaṁ gacchanti. Kataresu aṭṭhasu? Ārammaṇe sahajāte upanissaye purejāte pacchājāte kamme āhāre indriyeti. Kathaṁ? Ṭhapetvā hi ime aṭṭha paccaye sesesu soḷasasu hetupaccayo aññamaññavipākajhānamaggasampayuttapaccayoti ime cha paccayā ekantena sahajātā hutvā sahajātānaññeva paccayabhāvato sahajātapaccaye saṅgahaṁ gacchanti. Anantarapaccayo samanantara-āsevananatthivigatapaccayoti ime pana pañca uppajjitvā niruddhā attano anantaraṁ uppajjamānānaññeva paccayabhāvato anantarūpanissayalakkhaṇena upanissaye saṅgahaṁ gacchanti. Nissayapaccayo sahajātapurejātabhedato duvidho. Tattha sahajātanissayo sahajātānaññeva nissayapaccayabhāvato sahajātapaccaye saṅgahaṁ gacchati, purejātanissayo purejātapaccaye saṅgahaṁ gacchati.

Adhipatipaccayopi sahajātādhipati-ārammaṇādhipativasena duvidho. Tattha sahajātādhipati sahajātānaṁyeva adhipatipaccayabhāvato sahajātapaccaye saṅgahaṁ gacchati. Ārammaṇādhipati ārammaṇūpanissayo hotiyevāti ārammaṇūpanissayalakkhaṇena upanissayapaccaye saṅgahaṁ gacchati. Vippayuttapaccayo sahajātapurejātapacchājātabhedato tividho. Tattha sahajātavippayutto sahajātānaññeva vippayuttapaccayabhāvato sahajātapaccaye saṅgahaṁ gacchati. Purejātavippayutto pure uppajjitvā pacchā uppajjamānānaṁ paccayabhāvato purejāte saṅgahito. Pacchājātavippayutto pacchā uppajjitvā pure uppannānaṁ upatthambhanavasena paccayabhāvato pacchājātapaccaye saṅgahaṁ gacchati. Atthipaccaya-avigatapaccayā sahajātapurejātapacchājāta-āhārindriyānañceva atthi-avigatesu ca ekekassa vasena chahi bhedehi ṭhitā. Tattha sahajāta-atthi-avigatā sahajātānaññeva atthi-avigatapaccayabhāvato

လဗ္ဘမာနာ ပဉှာ လဗ္ဘမာနာနံ ပစ္စယာနံ ဝသေန သရူပတောဝ ဝိတ္ထာရိတာ၊ ဧဝံ အဝိတ္ထာရေတွာ ဧကေန လက္ခဏေန သင်္ခေပတော ပစ္စနီယံ ဒဿေတုံ ဓမ္မသင်္ဂါဟကေဟိ **ကုသလော ဓမ္မော ကုသလဿ ဓမ္မဿ အာရမ္မဏပစ္စယေန ပစ္စယော**တိအာဒိနာ နယေန အနုလောမတော ကုသလာဒီနံ ပစ္စယာ ဥဒ္ဓဋာ။ တေ စ ခေါ ပစ္စယာ သမူဟဝသေန, နော ဧကေကပစ္စယဝသေနေဝ၊ တသ္မာ ယေ ယတ္ထ သမူဟတော ဒဿိတာ၊ တေ ဝိဘဇိတွာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ သဗ္ဗေပိ ဟိ ဣမေ စတုဝီသတိ ပစ္စယာ အဋ္ဌသု ပစ္စယေသု သင်္ဂဟံ ဂစ္ဆန္တိ။ ကတရေသု အဋ္ဌသု? အာရမ္မဏေ သဟဇာတေ ဥပနိဿယေ ပုရေဇာတေ ပစ္ဆာဇာတေ ကမ္မေ အာဟာရေ ဣန္ဒြိယေတိ။ ကထံ? ဌပေတွာ ဟိ ဣမေ အဋ္ဌ ပစ္စယေ သေသေသု သောဠသသု ဟေတုပစ္စယော အညမညဝိပါကဈာနမဂ္ဂသမ္ပယုတ္တပစ္စယောတိ ဣမေ ဆ ပစ္စယာ ဧကန္တေန သဟဇာတာ ဟုတွာ သဟဇာတာနညေဝ ပစ္စယဘာဝတော သဟဇာတပစ္စယေ သင်္ဂဟံ ဂစ္ဆန္တိ။ အနန္တရပစ္စယော သမနန္တရအာသေဝနနတ္ထိဝိဂတပစ္စယောတိ ဣမေ ပန ပဉ္စ ဥပ္ပဇ္ဇိတွာ နိရုဒ္ဓါ အတ္တနော အနန္တရံ ဥပ္ပဇ္ဇမာနာနညေဝ ပစ္စယဘာဝတော အနန္တရူပနိဿယလက္ခဏေန ဥပနိဿယေ သင်္ဂဟံ ဂစ္ဆန္တိ။ နိဿယပစ္စယော သဟဇာတပုရေဇာတဘေဒတော ဒုဝိဓော။ တတ္ထ သဟဇာတနိဿယော သဟဇာတာနညေဝ နိဿယပစ္စယဘာဝတော သဟဇာတပစ္စယေ သင်္ဂဟံ ဂစ္ဆတိ၊ ပုရေဇာတနိဿယော ပုရေဇာတပစ္စယေ သင်္ဂဟံ ဂစ္ဆတိ။

အဓိပတိပစ္စယောပိ သဟဇာတာဓိပတိအာရမ္မဏာဓိပတိဝသေန ဒုဝိဓော။ တတ္ထ သဟဇာတာဓိပတိ သဟဇာတာနံယေဝ အဓိပတိပစ္စယဘာဝတော သဟဇာတပစ္စယေ သင်္ဂဟံ ဂစ္ဆတိ။ အာရမ္မဏာဓိပတိ အာရမ္မဏူပနိဿယော ဟောတိယေဝါတိ အာရမ္မဏူပနိဿယလက္ခဏေန ဥပနိဿယပစ္စယေ သင်္ဂဟံ ဂစ္ဆတိ။ ဝိပ္ပယုတ္တပစ္စယော သဟဇာတပုရေဇာတပစ္ဆာဇာတဘေဒတော တိဝိဓော။ တတ္ထ သဟဇာတဝိပ္ပယုတ္တော သဟဇာတာနညေဝ ဝိပ္ပယုတ္တပစ္စယဘာဝတော သဟဇာတပစ္စယေ သင်္ဂဟံ ဂစ္ဆတိ။ ပုရေဇာတဝိပ္ပယုတ္တော ပုရေ ဥပ္ပဇ္ဇိတွာ ပစ္ဆာ ဥပ္ပဇ္ဇမာနာနံ ပစ္စယဘာဝတော ပုရေဇာတေ သင်္ဂဟိတော။ ပစ္ဆာဇာတဝိပ္ပယုတ္တော ပစ္ဆာ ဥပ္ပဇ္ဇိတွာ ပုရေ ဥပ္ပန္နာနံ ဥပတ္ထမ္ဘနဝသေန ပစ္စယဘာဝတော ပစ္ဆာဇာတပစ္စယေ သင်္ဂဟံ ဂစ္ဆတိ။ အတ္ထိပစ္စယအဝိဂတပစ္စယာ သဟဇာတပုရေဇာတပစ္ဆာဇာတအာဟာရိန္ဒြိယာနဉ္စေဝ အတ္ထိအဝိဂတေသု စ ဧကေကဿ ဝသေန ဆဟိ ဘေဒေဟိ ဌိတာ။ တတ္ထ သဟဇာတအတ္ထိအဝိဂတာ သဟဇာတာနညေဝ အတ္ထိအဝိဂတပစ္စယဘာဝတော

sahajātapaccaye saṅgahaṁ gacchanti. Purejātā pure uppajjitvā pacchā uppajjamānānaṁ paccayabhāvato purejātapaccaye saṅgahaṁ gacchanti. Pacchājātā pacchā uppajjitvā pure uppannānaṁ upatthambhanavasena paccayabhāvato pacchājātapaccaye saṅgahaṁ gacchanti. Āhārabhūtā kabaḷīkārāhārapaccaye saṅgahaṁ gacchanti. Indriyabhūtā rūpajīvitindriyapaccaye saṅgahaṁ gacchantīti evaṁ ime soḷasapaccayā imesu aṭṭhasu paccayesu saṅgahaṁ gacchantīti veditabbā.

Imesampi pana aṭṭhannaṁ paccayānaṁ aññamaññaṁ saṅgato atthiyeva. Ādito niddiṭṭho hi ārammaṇapaccayo adhipati-anadhipatibhedena duvidho. Tattha adhipatibhūto ārammaṇūpanissayalakkhaṇena upanissaye saṅgahaṁ gacchati. Anadhipatibhūto suddho ārammaṇapaccayova. Kammapaccayopi sahajātanānākkhaṇikavasena duvidho. Tattha sahajātakammaṁ attanā sahajātānaññeva kammapaccayabhāvato sahajāteyeva saṅgahaṁ gacchati. Nānākkhaṇikakammaṁ balavadubbalavasena duvidhaṁ. Tattha balavakammaṁ vipākadhammānaṁ upanissayova hutvā paccayo hotīti upanissaye saṅgahaṁ gacchati. Balavampi pana rūpānaṁ dubbalañca arūpānaṁ nānākkhaṇikakammapaccayeneva paccayo. Āhārapaccayopi rūpārūpato duvidho. Tattha arūpāhāro attanā sahajātānaññeva paccayo hotīti sahajātapaccaye saṅgahaṁ gacchati. Rūpāhāro sahajātapurejātapacchājātānaṁ paccayo na hoti. Attano pana uppādakkhaṇaṁ atikkamitvā ṭhitippatto āhārapaccayataṁ sādhetīti āhārapaccayova hoti. Indriyapaccayopi rūpārūpato duvidho. Tattha arūpindriyapaccayo attanā sahajātānaññeva indriyapaccayataṁ sādhetīti sahajāteyeva saṅgahaṁ gacchati. Rūpindriyapaccayo pana ajjhattabahiddhābhedato duvidho. Tattha ajjhattaṁ indriyapaccayo pure uppajjitvā pacchā uppajjamānānaṁ sasampayuttadhammānaṁ cakkhuviññāṇādīnaṁ indriyapaccayo hotīti purejāteyeva saṅgahaṁ gacchati. Bāhiro indriyapaccayo nāma rūpajīvitindriyaṁ, taṁ sahajātānaṁ paccayo hontampi anupālanamattavaseneva hoti, na janakavasenāti indriyapaccayova hoti. Evaṁ ime aṭṭha paccayā aññamaññampi saṅgahaṁ gacchantīti veditabbā. Ayaṁ tāva aṭṭhasu paccayesu avasesānaṁ soḷasannañceva tesaṁyeva ca aṭṭhannaṁ aññamaññavasena saṅgahanayo.

သဟဇာတပစ္စယေ သင်္ဂဟံ ဂစ္ဆန္တိ။ ပုရေဇာတာ ပုရေ ဥပ္ပဇ္ဇိတွာ ပစ္ဆာ ဥပ္ပဇ္ဇမာနာနံ ပစ္စယဘာဝတော ပုရေဇာတပစ္စယေ သင်္ဂဟံ ဂစ္ဆန္တိ။ ပစ္ဆာဇာတာ ပစ္ဆာ ဥပ္ပဇ္ဇိတွာ ပုရေ ဥပ္ပန္နာနံ ဥပတ္ထမ္ဘနဝသေန ပစ္စယဘာဝတော ပစ္ဆာဇာတပစ္စယေ သင်္ဂဟံ ဂစ္ဆန္တိ။ အာဟာရဘူတာ ကဗဠီကာရာဟာရပစ္စယေ သင်္ဂဟံ ဂစ္ဆန္တိ။ ဣန္ဒြိယဘူတာ ရူပဇီဝိတိန္ဒြိယပစ္စယေ သင်္ဂဟံ ဂစ္ဆန္တီတိ ဧဝံ ဣမေ သောဠသပစ္စယာ ဣမေသု အဋ္ဌသု ပစ္စယေသု သင်္ဂဟံ ဂစ္ဆန္တီတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

ဣမေသမ္ပိ ပန အဋ္ဌန္နံ ပစ္စယာနံ အညမညံ သင်္ဂဟော အတ္ထိယေဝ။ အာဒိတော နိဒ္ဒိဋ္ဌော ဟိ အာရမ္မဏပစ္စယော အဓိပတိအနဓိပတိဘေဒေန ဒုဝိဓော။ တတ္ထ အဓိပတိဘူတော အာရမ္မဏူပနိဿယလက္ခဏေန ဥပနိဿယေ သင်္ဂဟံ ဂစ္ဆတိ။ အနဓိပတိဘူတော သုဒ္ဓေါ အာရမ္မဏပစ္စယောဝ။ ကမ္မပစ္စယောပိ သဟဇာတနာနာက္ခဏိကဝသေန ဒုဝိဓော။ တတ္ထ သဟဇာတကမ္မံ အတ္တနာ သဟဇာတာနညေဝ ကမ္မပစ္စယဘာဝတော သဟဇာတေယေဝ သင်္ဂဟံ ဂစ္ဆတိ။ နာနာက္ခဏိကကမ္မံ ဗလဝဒုဗ္ဗလဝသေန ဒုဝိဓံ။ တတ္ထ ဗလဝကမ္မံ ဝိပါကဓမ္မာနံ ဥပနိဿယောဝ ဟုတွာ ပစ္စယော ဟောတီတိ ဥပနိဿယေ သင်္ဂဟံ ဂစ္ဆတိ။ ဗလဝမ္ပိ ပန ရူပါနံ ဒုဗ္ဗလဉ္စ အရူပါနံ နာနာက္ခဏိကကမ္မပစ္စယေနေဝ ပစ္စယော။ အာဟာရပစ္စယောပိ ရူပါရူပတော ဒုဝိဓော။ တတ္ထ အရူပါဟာရော အတ္တနာ သဟဇာတာနညေဝ ပစ္စယော ဟောတီတိ သဟဇာတပစ္စယေ သင်္ဂဟံ ဂစ္ဆတိ။ ရူပါဟာရော သဟဇာတပုရေဇာတပစ္ဆာဇာတာနံ ပစ္စယော န ဟောတိ။ အတ္တနော ပန ဥပ္ပါဒက္ခဏံ အတိက္ကမိတွာ ဌိတိပ္ပတ္တော အာဟာရပစ္စယတံ သာဓေတီတိ အာဟာရပစ္စယောဝ ဟောတိ။ ဣန္ဒြိယပစ္စယောပိ ရူပါရူပတော ဒုဝိဓော။ တတ္ထ အရူပိန္ဒြိယပစ္စယော အတ္တနာ သဟဇာတာနညေဝ ဣန္ဒြိယပစ္စယတံ သာဓေတီတိ သဟဇာတေယေဝ သင်္ဂဟံ ဂစ္ဆတိ။ ရူပိန္ဒြိယပစ္စယော ပန အဇ္ဈတ္တဗဟိဒ္ဓါဘေဒတော ဒုဝိဓော။ တတ္ထ အဇ္ဈတ္တံ ဣန္ဒြိယပစ္စယော ပုရေ ဥပ္ပဇ္ဇိတွာ ပစ္ဆာ ဥပ္ပဇ္ဇမာနာနံ သသမ္ပယုတ္တဓမ္မာနံ စက္ခုဝိညာဏာဒီနံ ဣန္ဒြိယပစ္စယော ဟောတီတိ ပုရေဇာတေယေဝ သင်္ဂဟံ ဂစ္ဆတိ။ ဗာဟိရော ဣန္ဒြိယပစ္စယော နာမ ရူပဇီဝိတိန္ဒြိယံ၊ တံ သဟဇာတာနံ ပစ္စယော ဟောန္တမ္ပိ အနုပါလနမတ္တဝသေနေဝ ဟောတိ, န ဇနကဝသေနာတိ ဣန္ဒြိယပစ္စယောဝ ဟောတိ။ ဧဝံ ဣမေ အဋ္ဌ ပစ္စယာ အညမညမ္ပိ သင်္ဂဟံ ဂစ္ဆန္တီတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ အယံ တာဝ အဋ္ဌသု ပစ္စယေသု အဝသေသာနံ သောဠသန္နဉ္စေဝ တေသံယေဝ စ အဋ္ဌန္နံ အညမညဝသေန သင်္ဂဟနယော။

Idāni imesaṁ aṭṭhannaṁ paccayānaṁ ekekasmiṁ catuvīsatiyāpi paccayesu ye ye saṅgahaṁ gacchanti, te te veditabbā. Tattha aṭṭhannaṁ tāva sabbapaṭhame ārammaṇapaccaye ārammaṇapaccayova saṅgahaṁ gacchati, na sesā tevīsati. Dutiye sahajātapaccaye hetupaccayo sahajātādhipatipaccayo sahajātapaccayo aññamaññapaccayo sahajātanissayapaccayo sahajātakammapaccayo vipākapaccayo sahajāta-āhārapaccayo sahajāta-indriyapaccayo jhānapaccayo maggapaccayo sampayuttapaccayo sahajātavippayuttapaccayo sahajātatthipaccayo sahajātāvigatapaccayoti ime pannarasa paccayā saṅgahaṁ gacchanti. Tatiye upanissayapaccaye adhipatibhūto ārammaṇapaccayo ārammaṇabhūto adhipatipaccayo anantarasamanantara-upanissaya-āsevanapaccayā nānākkhaṇiko balavakammapaccayo natthipaccayo vigatapaccayoti ime nava paccayā saṅgahaṁ gacchanti. Catutthe purejātapaccaye purejātanissayapaccayo purejātapaccayo purejātindriyapaccayo purejātavippayuttapaccayo purejātatthipaccayo purejātāvigatapaccayoti ime cha paccayā saṅgahaṁ gacchanti. Pañcame pacchājātapaccaye pacchājātapaccayo pacchājātavippayuttapaccayo pacchājātatthipaccayo pacchājātāvigatapaccayoti ime cattāro paccayā saṅgahaṁ gacchanti. Chaṭṭhe kammapaccaye nānākkhaṇikakammapaccayova saṅgahito. Sattame āhārapaccaye kabaḷīkārāhāravaseneva āhārapaccayo āhāratthipaccayo āhārāvigatapaccayoti ime tayo paccayā saṅgahitā. Aṭṭhame indriyapaccaye rūpajīvitindriyapaccayo indriyatthipaccayo indriyāvigatapaccayoti ime tayo paccayā saṅgahaṁ gacchanti. Evaṁ imesaṁ aṭṭhannaṁ paccayānaṁ ekekasmiṁ ime cime ca paccayā saṅgahaṁ gatāti ñatvā ye yattha saṅgahaṁ gatā, te tassa gaṇanena gahitāva hontīti veditabbā.

Evaṁ sabbapaccayasaṅgāhakānaṁ imesaṁ aṭṭhannaṁ paccayānaṁ vasena ekūnapaññāsāya pañhesu imasmiṁ paccanīye "kusalo dhammo kusalassa dhammassa ārammaṇapaccayena paccayo"ti-ādayo ime pannarasa pañhā uddharitvā vissajjitā. Tattha kusalo kusalassa, kusalo akusalassa, kusalo abyākatassa, kusalo kusalābyākatassāti kusalādikā cattāro pañhā, tathā akusalādikā, abyākato pana abyākatassa,

ဣဒါနိ ဣမေသံ အဋ္ဌန္နံ ပစ္စယာနံ ဧကေကသ္မိံ စတုဝီသတိယာပိ ပစ္စယေသု ယေ ယေ သင်္ဂဟံ ဂစ္ဆန္တိ၊ တေ တေ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ တတ္ထ အဋ္ဌန္နံ တာဝ သဗ္ဗပဌမေ အာရမ္မဏပစ္စယေ အာရမ္မဏပစ္စယောဝ သင်္ဂဟံ ဂစ္ဆတိ, န သေသာ တေဝီသတိ။ ဒုတိယေ သဟဇာတပစ္စယေ ဟေတုပစ္စယော သဟဇာတာဓိပတိပစ္စယော သဟဇာတပစ္စယော အညမညပစ္စယော သဟဇာတနိဿယပစ္စယော သဟဇာတကမ္မပစ္စယော ဝိပါကပစ္စယော သဟဇာတအာဟာရပစ္စယော သဟဇာတဣန္ဒြိယပစ္စယော ဈာနပစ္စယော မဂ္ဂပစ္စယော သမ္ပယုတ္တပစ္စယော သဟဇာတဝိပ္ပယုတ္တပစ္စယော သဟဇာတတ္ထိပစ္စယော သဟဇာတာဝိဂတပစ္စယောတိ ဣမေ ပန္နရသ ပစ္စယာ သင်္ဂဟံ ဂစ္ဆန္တိ။ တတိယေ ဥပနိဿယပစ္စယေ အဓိပတိဘူတော အာရမ္မဏပစ္စယော အာရမ္မဏဘူတော အဓိပတိပစ္စယော အနန္တရသမနန္တရဥပနိဿယအာသေဝနပစ္စယာ နာနာက္ခဏိကော ဗလဝကမ္မပစ္စယော နတ္ထိပစ္စယော ဝိဂတပစ္စယောတိ ဣမေ နဝ ပစ္စယာ သင်္ဂဟံ ဂစ္ဆန္တိ။ စတုတ္ထေ ပုရေဇာတပစ္စယေ ပုရေဇာတနိဿယပစ္စယော ပုရေဇာတပစ္စယော ပုရေဇာတိန္ဒြိယပစ္စယော ပုရေဇာတဝိပ္ပယုတ္တပစ္စယော ပုရေဇာတတ္ထိပစ္စယော ပုရေဇာတာဝိဂတပစ္စယောတိ ဣမေ ဆ ပစ္စယာ သင်္ဂဟံ ဂစ္ဆန္တိ။ ပဉ္စမေ ပစ္ဆာဇာတပစ္စယေ ပစ္ဆာဇာတပစ္စယော ပစ္ဆာဇာတဝိပ္ပယုတ္တပစ္စယော ပစ္ဆာဇာတတ္ထိပစ္စယော ပစ္ဆာဇာတာဝိဂတပစ္စယောတိ ဣမေ စတ္တာရော ပစ္စယာ သင်္ဂဟံ ဂစ္ဆန္တိ၊ ဆဋ္ဌေ ကမ္မပစ္စယေ နာနာက္ခဏိကကမ္မပစ္စယောဝ သင်္ဂဟိတော။ သတ္တမေ အာဟာရပစ္စယေ ကဗဠီကာရာဟာရဝသေနေဝ အာဟာရပစ္စယော အာဟာရတ္ထိပစ္စယော အာဟာရာဝိဂတပစ္စယောတိ ဣမေ တယော ပစ္စယာ သင်္ဂဟိတာ။ အဋ္ဌမေ ဣန္ဒြိယပစ္စယေ ရူပဇီဝိတိန္ဒြိယပစ္စယော ဣန္ဒြိယတ္ထိပစ္စယော ဣန္ဒြိယာဝိဂတပစ္စယောတိ ဣမေ တယော ပစ္စယာ သင်္ဂဟံ ဂစ္ဆန္တိ။ ဧဝံ ဣမေသံ အဋ္ဌန္နံ ပစ္စယာနံ ဧကေကသ္မိံ ဣမေ စိမေ စ ပစ္စယာ သင်္ဂဟံ ဂတာတိ ဉတွာ ယေ ယတ္ထ သင်္ဂဟံ ဂတာ၊ တေ တဿ ဂဏနေန ဂဟိတာဝ ဟောန္တီတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

ဧဝံ သဗ္ဗပစ္စယသင်္ဂါဟကာနံ ဣမေသံ အဋ္ဌန္နံ ပစ္စယာနံ ဝသေန ဧကူနပညာသာယ ပဉှေသု ဣမသ္မိံ ပစ္စနီယေ "ကုသလော ဓမ္မော ကုသလဿ ဓမ္မဿ အာရမ္မဏပစ္စယေန ပစ္စယော"တိအာဒယော ဣမေ ပန္နရသ ပဉှာ ဥဒ္ဓရိတွာ ဝိဿဇ္ဇိတာ။ တတ္ထ ကုသလော ကုသလဿ, ကုသလော အကုသလဿ, ကုသလော အဗျာကတဿ, ကုသလော ကုသလာဗျာကတဿာတိ ကုသလာဒိကာ စတ္တာရော ပဉှာ၊ တထာ အကုသလာဒိကာ၊ အဗျာကတော ပန အဗျာကတဿ,

abyākato kusalassa, abyākato akusalassāti abyākatādikā tayo, kusalo ca abyākato ca kusalassa, tathā abyākatassa, akusalo ca abyākato ca akusalassa, tathā abyākatassāti dumūlakekāvasānā cattāro honti. Tesu paṭhame pañhe yehi bhavitabbaṁ, te sabbe saṅgahetvā tayo paccayā vuttā. Dutiye dve. Tatiye pañca. Catutthe ekova. Pañcame tayo. Chaṭṭhe dve. Sattame pañca. Aṭṭhame ekova. Navame satta. Dasame tayo. Ekādasame tayo. Dvādasame dve. Terasame cattāro. Cuddasame dve. Pannarasamepi cattārova. Te “sahajātapaccayenā”ti avatvā “sahajātaṁ pacchājātan”ti vuttā. Tattha kāraṇaṁ parato vakkhāma[1].

Samāsato panettha eko dve tayo cattāro pañca sattāti chaḷeva paccayaparicchedā honti. Ayaṁ Pañhāvārassa Paccanīye ukkaṭṭhavasena pañhāparicchedo ceva te te paccaye saṅgahetvā dassitapaccayaparicchedo ca. “Na hetupaccayo”ti-ādīsu hi catuvīsatiyāpi Paccayapaccanīyesu ekapaccanīyepi ito uddhaṁ pañhā vā paccayā vā na labbhanti, heṭṭhā labbhanti. Tasmā yesu pañhesu “kusalo dhammo kusalassa ca abyākatassa ca dhammassa sahajātapaccayena paccayo”ti evaṁ ekova paccayo āgato, tasmiṁ paccaye paṭikkhitte te pañhā parihāyanti. Yasmiṁ pana pañhe “kusalo dhammo akusalassa dhammassa ārammaṇapaccayena paccayo upanissayapaccayena paccayo”ti evaṁ dve paccayā āgatā, tattha nārammaṇapaccayāti evaṁ ekasmiṁ paccaye paṭikkhittepi itarassa paccayassa vasena so pañho labbhateva. Tesu pana dvīsupi paccayesu paṭikkhittesu so vāro pacchijjati. Evameva yesu pañhesu tayo cattāro pañca satta vā labbhanti, tesu ṭhapetvā paṭikkhitte paccaye avasesānaṁ vasena te pañhā labbhantiyeva. Sabbesu pana paccayesu paṭikkhittesu sabbepi te vārā pacchijjantīti idameva cettha lakkhaṇaṁ. Iminā lakkhaṇena ādito paṭṭhāya tesu tesu pañhesu saṅkhipitvā vuttapaccayānaṁ pabhedo ca tasmiṁ tasmiṁ paccanīye tesaṁ tesaṁ pañhānaṁ parihāni ca veditabbā.

1. Vaṇṇayissāma (Syā)

အဗျာကတော ကုသလဿ, အဗျာကတော အကုသလဿာတိ အဗျာကတာဒိကာ တယော၊ ကုသလော စ အဗျာကတော စ ကုသလဿ၊ တထာ အဗျာကတဿ၊ အကုသလော စ အဗျာကတော စ အကုသလဿ၊ တထာ အဗျာကတဿာတိ ဒုမူလကေကာဝသာနာ စတ္တာရော ဟောန္တိ။ တေသု ပဌမေ ပဉှေ ယေဟိ ဘဝိတဗ္ဗံ၊ တေ သဗ္ဗေ သင်္ဂဟေတွာ တယော ပစ္စယာ ဝုတ္တာ။ ဒုတိယေ ဒွေ။ တတိယေ ပဉ္စ။ စတုတ္ထေ ဧကောဝ။ ပဉ္စမေ တယော။ ဆဋ္ဌေ ဒွေ။ သတ္တမေ ပဉ္စ။ အဋ္ဌမေ ဧကောဝ။ နဝမေ သတ္တ။ ဒသမေ တယော။ ဧကာဒသမေ တယော။ ဒွါဒသမေ ဒွေ။ တေရသမေ စတ္တာရော။ စုဒ္ဒသမေ ဒွေ။ ပန္နရသမေပိ စတ္တာရောဝ။ တေ “သဟဇာတပစ္စယေနာ”တိ အဝတွာ “သဟဇာတံ ပစ္ဆာဇာတန္”တိ ဝုတ္တာ။ တတ္ထ ကာရဏံ ပရတော ဝက္ခာမ[1]။

သမာသတော ပနေတ္ထ ဧကော ဒွေ တယော စတ္တာရော ပဉ္စ သတ္တာတိ ဆဠေဝ ပစ္စယပရိစ္ဆေဒါ ဟောန္တိ။ အယံ ပဉှာဝါရဿ ပစ္စနီယေ ဥက္ကဋ္ဌဝသေန ပဉှာပရိစ္ဆေဒေါ စေဝ တေ တေ ပစ္စယေ သင်္ဂဟေတွာ ဒဿိတပစ္စယပရိစ္ဆေဒေါ စ။ “န ဟေတုပစ္စယော”တိအာဒီသု ဟိ စတုဝီသတိယာပိ ပစ္စယပစ္စနီယေသု ဧကပစ္စနီယေပိ ဣတော ဥဒ္ဓံ ပဉှာ ဝါ ပစ္စယာ ဝါ န လဗ္ဘန္တိ၊ ဟေဋ္ဌာ လဗ္ဘန္တိ။ တသ္မာ ယေသု ပဉှေသု “ကုသလော ဓမ္မော ကုသလဿ စ အဗျာကတဿ စ ဓမ္မဿ သဟဇာတပစ္စယေန ပစ္စယော”တိ ဧဝံ ဧကောဝ ပစ္စယော အာဂတော၊ တသ္မိံ ပစ္စယေ ပဋိက္ခိတ္တေ တေ ပဉှာ ပရိဟာယန္တိ။ ယသ္မိံ ပန ပဉှေ “ကုသလော ဓမ္မော အကုသလဿ ဓမ္မဿ အာရမ္မဏပစ္စယေန ပစ္စယော ဥပနိဿယပစ္စယေန ပစ္စယော”တိ ဧဝံ ဒွေ ပစ္စယာ အာဂတာ၊ တတ္ထ နာရမ္မဏပစ္စယာတိ ဧဝံ ဧကသ္မိံ ပစ္စယေ ပဋိက္ခိတ္တေပိ ဣတရဿ ပစ္စယဿ ဝသေန သော ပဉှော လဗ္ဘတေဝ။ တေသု ပန ဒွီသုပိ ပစ္စယေသု ပဋိက္ခိတ္တေသု သော ဝါရော ပစ္ဆိဇ္ဇတိ။ ဧဝမေဝ ယေသု ပဉှေသု တယော စတ္တာရော ပဉ္စ သတ္တ ဝါ လဗ္ဘန္တိ၊ တေသု ဌပေတွာ ပဋိက္ခိတ္တေ ပစ္စယေ အဝသေသာနံ ဝသေန တေ ပဉှာ လဗ္ဘန္တိယေဝ။ သဗ္ဗေသု ပန ပစ္စယေသု ပဋိက္ခိတ္တေသု သဗ္ဗေပိ တေ ဝါရာ ပစ္ဆိဇ္ဇန္တီတိ ဣဒမေဝ စေတ္ထ လက္ခဏံ။ ဣမိနာ လက္ခဏေန အာဒိတော ပဋ္ဌာယ တေသု တေသု ပဉှေသု သင်္ခိပိတွာ ဝုတ္တပစ္စယာနံ ပဘေဒေါ စ တသ္မိံ တသ္မိံ ပစ္စနီယေ တေသံ တေသံ ပဉှာနံ ပရိဟာနိ စ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

၁-ဝဏ္ဏယိဿာမ (သျာ)

Tatrāyaṁ vitthārakathā—paṭhamapañhe tāva tīhi paccayehi ekūnavīsati paccayā dassitā. Kathaṁ? Kusalo hi kusalassa purejātapacchājātavipākavippayutteheva paccayo na hoti, sesehi vīsatiyā hoti. Tesu ārammaṇapaccayo ekova, sahajāte pana sabbasaṅgāhikavasena pannarasa paccayā saṅgahaṁ gacchantīti vuttā. Tesu hetupaccaye paṭikkhitte cuddasa honti. Kusalo pana kusalassa neva vipākapaccayo na, vippayuttapaccayoti te dve apanetvā sese dvādasa sandhāya sahajātapaccayena paccayoti vuttaṁ. Upanissayapaccayepi sabbasaṅgāhikavasena nava paccayā saṅgahaṁ gacchantīti vuttā. Tesu adhipatibhūto ārammaṇapaccayo ārammaṇabhūto ca adhipatipaccayo ārammaṇūpanissayavasena upanissayameva anupaviṭṭho. Kusalo pana kusalassa nānākkhaṇikakammapaccayo na hotīti taṁ apanetvā sese cha sandhāya upanissayapaccayena paccayoti vuttaṁ. Evaṁ paṭhamapañhe tīhi paccayehi ekūnavīsatipaccayā dassitāti veditabbā. Tesu imasmiṁ hetupaccanīye "kusalo dhammo kusalassa dhammassa nahetupaccayena paccayoti dānaṁ datvā sīlaṁ samādiyitvā uposathakammaṁ katvā taṁ paccavekkhati, pubbe suciṇṇāni paccavekkhatī"ti evamādinā ārammaṇapaccayādīsu vuttanayeneva uddharitvā Pāḷi dassetabbā.

Ārammaṇapaccaye pana paṭikkhitte tassa vitthāraṁ apanetvā hetupaccayavitthāraṁ pakkhipitvā sāyeva Pāḷi dassetabbā. Sesapaccayapaṭikkhepesupi eseva nayo. Tasmiṁ pana paccaye paṭikkhitte ye vārā parihāyanti, te parato vakkhāma[1].

Dutiyapañhe pana dvīhi paccayehi tayo paccayā dassitā. Kathaṁ? Kusalo hi akusalassa anantarādivasena paccayo na hoti, tasmā te apanetvā ārammaṇūpanissayavasena saṅgahitaṁ ārammaṇādhipatiñceva pakatūpanissayañca sandhāya upanissayapaccayena paccayoti vuttaṁ. Tasmā suddho ārammaṇapaccayo ārammaṇādhipativasena adhipatipaccayo upanissayapaccayoti dutiyapañhe dvīhi paccayehi ime tayo paccayā dassitāti veditabbā.

1. Vaṇṇayissāma (Syā)

တတြာယံ ဝိတ္ထာရကထာ—ပဌမပဉှေ တာဝ တီဟိ ပစ္စယေဟိ ဧကူနဝီသတိ ပစ္စယာ ဒဿိတာ။ ကထံ? ကုသလော ဟိ ကုသလဿ ပုရေဇာတပစ္ဆာဇာတဝိပါကဝိပ္ပယုတ္တေဟေဝ ပစ္စယော န ဟောတိ၊ သေသေဟိ ဝီသတိယာ ဟောတိ။ တေသု အာရမ္မဏပစ္စယော ဧကောဝ၊ သဟဇာတေ ပန သဗ္ဗသင်္ဂါဟိကဝသေန ပန္နရသ ပစ္စယာ သင်္ဂဟံ ဂစ္ဆန္တီတိ ဝုတ္တာ။ တေသု ဟေတုပစ္စယေ ပဋိက္ခိတ္တေ စုဒ္ဒသ ဟောန္တိ။ ကုသလော ပန ကုသလဿ နေဝ ဝိပါကပစ္စယော န, ဝိပ္ပယုတ္တပစ္စယောတိ တေ ဒွေ အပနေတွာ သေသေ ဒွါဒသ သန္ဓာယ သဟဇာတပစ္စယေန ပစ္စယောတိ ဝုတ္တံ။ ဥပနိဿယပစ္စယေပိ သဗ္ဗသင်္ဂါဟိကဝသေန နဝ ပစ္စယာ သင်္ဂဟံ ဂစ္ဆန္တီတိ ဝုတ္တာ။ တေသု အဓိပတိဘူတော အာရမ္မဏပစ္စယော အာရမ္မဏဘူတော စ အဓိပတိပစ္စယော အာရမ္မဏူပနိဿယဝသေန ဥပနိဿယမေဝ အနုပဝိဋ္ဌော။ ကုသလော ပန ကုသလဿ နာနာက္ခဏိကကမ္မပစ္စယော န ဟောတီတိ တံ အပနေတွာ သေသေ ဆ သန္ဓာယ ဥပနိဿယပစ္စယေန ပစ္စယောတိ ဝုတ္တံ။ ဧဝံ ပဌမပဉှေ တီဟိ ပစ္စယေဟိ ဧကူနဝီသတိပစ္စယာ ဒဿိတာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ တေသု ဣမသ္မိံ ဟေတုပစ္စနီယေ "ကုသလော ဓမ္မော ကုသလဿ ဓမ္မဿ နဟေတုပစ္စယေန ပစ္စယောတိ ဒါနံ ဒတွာ သီလံ သမာဒိယိတွာ ဥပေါသထကမ္မံ ကတွာ တံ ပစ္စဝေက္ခတိ၊ ပုဗ္ဗေ သုစိဏ္ဏာနိ ပစ္စဝေက္ခတီ"တိ ဧဝမာဒိနာ အာရမ္မဏပစ္စယာဒီသု ဝုတ္တနယေနေဝ ဥဒ္ဓရိတွာ ပါဠိ ဒဿေတဗ္ဗာ။

အာရမ္မဏပစ္စယေ ပန ပဋိက္ခိတ္တေ တဿ ဝိတ္ထာရံ အပနေတွာ ဟေတုပစ္စယဝိတ္ထာရံ ပက္ခိပိတွာ သာယေဝ ပါဠိ ဒဿေတဗ္ဗာ။ သေသပစ္စယပဋိက္ခေပေသုပိ ဧသေဝ နယော။ တသ္မိံ ပန ပစ္စယေ ပဋိက္ခိတ္တေ ယေ ဝါရာ ပရိဟာယန္တိ၊ တေ ပရတော ဝက္ခာမ[1]။

ဒုတိယပဉှေ ပန ဒွီဟိ ပစ္စယေဟိ တယော ပစ္စယာ ဒဿိတာ။ ကထံ? ကုသလော ဟိ အကုသလဿ အနန္တရာဒိဝသေန ပစ္စယော န ဟောတိ၊ တသ္မာ တေ အပနေတွာ အာရမ္မဏူပနိဿယဝသေန သင်္ဂဟိတံ အာရမ္မဏာဓိပတိဉ္စေဝ ပကတူပနိဿယဉ္စ သန္ဓာယ ဥပနိဿယပစ္စယေန ပစ္စယောတိ ဝုတ္တံ။ တသ္မာ သုဒ္ဓေါ အာရမ္မဏပစ္စယော အာရမ္မဏာဓိပတိဝသေန အဓိပတိပစ္စယော ဥပနိဿယပစ္စယောတိ ဒုတိယပဉှေ ဒွီဟိ ပစ္စယေဟိ ဣမေ တယော ပစ္စယာ ဒဿိတာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

၁-ဝဏ္ဏယိဿာမ (သျာ)

Tatiyapañhe pana pañcahi paccayehi aṭṭhārasa paccayā dassitā kathaṁ? Kusalo hi abyākatassa aññamaññapurejātāsevanavipākasampayuttehiyeva paccayo na hoti, sesehi ekūnavīsatiyā hoti. Tesu ārammaṇapaccayo eko. Yasmā pana kusalo abyākatassa aññamaññavipākasampayuttavasena paccayo na hoti, hetupaccayo paṭikkhitto, kammapaccayo visuṁ gahito, tasmā ime pañca apanetvā sahajātena dasa paccayā dassitā. Upanissayena heṭṭhā vuttesu chasu ṭhapetvā āsevanaṁ sesā pañca. Pacchājāto ekova, tathā sahajātanānākkhaṇikavasena duvidhopi kammapaccayoti evaṁ tatiyapañhe pañcahi paccayehi ime aṭṭhārasa paccayā dassitāti veditabbā.

Catutthapañhe pana ekena paccayena dasa. Kathaṁ? Kusalo hi kusalābyākatassa sahajāte vuttesu pannarasasu aññamaññavipākasampayuttavippayuttehi paccayo na hoti, hetupaccayo paṭikkhitto. Iti ime pañca apanetvā sesā dasa paccayā ettha ekena paccayena dassitāti veditabbā.

528. Yathā ca imesu kusalādikesu catūsu, tathā akusalādikesupi catūsu pañhesu tehi tehi paccayehi te teyeva paccayā dassitāti veditabbā.

529. Tato parānaṁ abyākatādīnaṁ tiṇṇaṁ pañhānaṁ paṭhamapañhe sattahi paccayehi tevīsati paccayā dassitā. Kathaṁ? Abyākato hi abyākatassa catuvīsatiyāpi paccayehi paccayo hoti, hetupaccaye pana paṭikkhitte tevīsati honti. Tesu ārammaṇapaccayo ekova. Yasmā panettha asahajātānampi saṅgahaṇatthaṁ āhārindriyapaccayā visuṁ gahitā, tasmā ime tayo apanetvā sahajātena dvādasa paccayā dassitā, upanissayena heṭṭhā vuttā cha, purejāto ekova, tathā pacchājāta-āhārindriyapaccayāti evamettha sattahi paccayehi ime tevīsati paccayā dassitāti veditabbā. Dutiye tīhi paccayehi dvādasa dassitā. Kathaṁ? Ārammaṇapaccayo eko, upanissayena pana ārammaṇūpanissayavasena ārammaṇādhipati-anantarasamanantaranatthivigata-upanissayapaccayoti

တတိယပဉှေ ပန ပဉ္စဟိ ပစ္စယေဟိ အဋ္ဌာရသ ပစ္စယာ ဒဿိတာ ကထံ? ကုသလော ဟိ အဗျာကတဿ အညမညပုရေဇာတာသေဝနဝိပါကသမ္ပယုတ္တေဟိယေဝ ပစ္စယော န ဟောတိ၊ သေသေဟိ ဧကူနဝီသတိယာ ဟောတိ။ တေသု အာရမ္မဏပစ္စယော ဧကော။ ယသ္မာ ပန ကုသလော အဗျာကတဿ အညမညဝိပါကသမ္ပယုတ္တဝသေန ပစ္စယော န ဟောတိ၊ ဟေတုပစ္စယော ပဋိက္ခိတ္တော၊ ကမ္မပစ္စယော ဝိသုံ ဂဟိတော၊ တသ္မာ ဣမေ ပဉ္စ အပနေတွာ သဟဇာတေန ဒသ ပစ္စယာ ဒဿိတာ။ ဥပနိဿယေန ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တေသု ဆသု ဌပေတွာ အာသေဝနံ သေသာ ပဉ္စ။ ပစ္ဆာဇာတော ဧကောဝ၊ တထာ သဟဇာတနာနာက္ခဏိကဝသေန ဒုဝိဓောပိ ကမ္မပစ္စယောတိ ဧဝံ တတိယပဉှေ ပဉ္စဟိ ပစ္စယေဟိ ဣမေ အဋ္ဌာရသ ပစ္စယာ ဒဿိတာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

စတုတ္ထပဉှေ ပန ဧကေန ပစ္စယေန ဒသ။ ကထံ? ကုသလော ဟိ ကုသလာဗျာကတဿ သဟဇာတေ ဝုတ္တေသု ပန္နရသသု အညမညဝိပါကသမ္ပယုတ္တဝိပ္ပယုတ္တေဟိ ပစ္စယော န ဟောတိ၊ ဟေတုပစ္စယော ပဋိက္ခိတ္တော။ ဣတိ ဣမေ ပဉ္စ အပနေတွာ သေသာ ဒသ ပစ္စယာ ဧတ္ထ ဧကေန ပစ္စယေန ဒဿိတာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

၅၂၈။ ယထာ စ ဣမေသု ကုသလာဒိကေသု စတူသု၊ တထာ အကုသလာဒိကေသုပိ စတူသု ပဉှေသု တေဟိ တေဟိ ပစ္စယေဟိ တေ တေယေဝ ပစ္စယာ ဒဿိတာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

၅၂၉။ တတော ပရာနံ အဗျာကတာဒီနံ တိဏ္ဏံ ပဉှာနံ ပဌမပဉှေ သတ္တဟိ ပစ္စယေဟိ တေဝီသတိ ပစ္စယာ ဒဿိတာ။ ကထံ? အဗျာကတော ဟိ အဗျာကတဿ စတုဝီသတိယာပိ ပစ္စယေဟိ ပစ္စယော ဟောတိ၊ ဟေတုပစ္စယေ ပန ပဋိက္ခိတ္တေ တေဝီသတိ ဟောန္တိ။ တေသု အာရမ္မဏပစ္စယော ဧကောဝ။ ယသ္မာ ပနေတ္ထ အသဟဇာတာနမ္ပိ သင်္ဂဟဏတ္ထံ အာဟာရိန္ဒြိယပစ္စယာ ဝိသုံ ဂဟိတာ၊ တသ္မာ ဣမေ တယော အပနေတွာ သဟဇာတေန ဒွါဒသ ပစ္စယာ ဒဿိတာ၊ ဥပနိဿယေန ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တာ ဆ၊ ပုရေဇာတော ဧကောဝ၊ တထာ ပစ္ဆာဇာတအာဟာရိန္ဒြိယပစ္စယာတိ ဧဝမေတ္ထ သတ္တဟိ ပစ္စယေဟိ ဣမေ တေဝီသတိ ပစ္စယာ ဒဿိတာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ဒုတိယေ တီဟိ ပစ္စယေဟိ ဒွါဒသ ဒဿိတာ။ ကထံ? အာရမ္မဏပစ္စယော ဧကော၊ ဥပနိဿယေန ပန အာရမ္မဏူပနိဿယဝသေန အာရမ္မဏာဓိပတိအနန္တရသမနန္တရနတ္ထိဝိဂတဥပနိဿယပစ္စယောတိ

cha dassitā, purejātena purejātanissayavippayutta-atthi-avigatā pañcāti evamettha tīhi paccayehi ime dvādasa paccayā dassitāti veditabbā. Tatiyepi eseva nayo.

530. Tato parānaṁ dukamūlakānaṁ catunnaṁ pañhānaṁ paṭhamapañhe “sahajātapaccayena purejātapaccayenā”ti avatvā “sahajātaṁ purejātan”ti vuttehi dvīhi nissaya-atthi-avigatavasena tayo paccayā dassitā. Kusalā hi khandhā vatthunā saddhiṁ ekato kusalassa paccayabhāvaṁ sādhayamānā kiñcāpi sahajātā, sahajātapaccayā pana na honti vatthumissakattā. Tasmā tesaṁ sahajātānaṁ nissaya-atthi avigatānaṁ vasena sahajātanti vuttaṁ. Vatthumhipi eseva nayo. Tampi hi kiñcāpi purejātaṁ, khandhamissakattā pana purejātapaccayo na hoti. Kevalaṁ purejātānaṁ nissayādīnaṁ vasena purejātanti vuttaṁ.

Dutiyapañhe “sahajātaṁ pacchājātaṁ āhāraṁ indriyan”ti vuttehi catūhipi sahajātanissaya-atthi-avigatavasena cattāro paccayā dassitā. Imasmiñhi vāre sahajātapaccayo labbhati, pacchājātapaccayādayo na labbhanti. Pacchājātānaṁ pana āhārindriyasaṅkhātānañca atthi-avigatānaṁ vasenetaṁ vuttaṁ. Kusalā hi khandhā abyākatā ca mahābhūtā upādārūpānaṁ sahajātapaccayena nissayapaccayena atthi-avigatapaccayehīti catudhā paccayā honti. Pacchājātā pana kusalā tehiyeva bhūtehi saddhiṁ tesaññeva upādārūpānaṁ atthi-avigatavasena paccayo. Kabaḷīkārāhāropi pacchājātehi kusalehi saddhiṁ purejātassa kāyassa atthi-avigatavaseneva paccayo. Rūpajīvitindriyampi pacchājātehi kusalehi saddhiṁ kaṭattārūpānaṁ atthi-avigatapaccayeneva paccayo. Iti imaṁ catudhā paccayabhāvaṁ sandhāya “sahajātaṁ pacchājātaṁ āhāraṁ indriyan”ti idaṁ vuttaṁ. Pacchājātāhārindriyapaccayā panettha na labbhantiyeva. Parato akusalamissakapañhādvayepi eseva nayoti. Evamettha tesu tesu pañhesu saṅkhipitvā vuttapaccayānaṁ pabhedo veditabbo. Tasmiṁ tasmiṁ pana paccaye tesaṁ tesaṁ pañhānaṁ parihānāparihāniṁ parato āvikarissāmāti.

Paccanīyuddhārassa atthavaṇṇanā.

စ ဒဿိတာ၊ ပုရေဇာတေန ပုရေဇာတနိဿယဝိပ္ပယုတ္တအတ္ထိအဝိဂတာ ပဉ္စာတိ ဧဝမေတ္ထ တီဟိ ပစ္စယေဟိ ဣမေ ဒွါဒသ ပစ္စယာ ဒဿိတာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ တတိယေပိ ဧသေဝ နယော။

၅၃၀။ တတော ပရာနံ ဒုကမူလကာနံ စတုန္နံ ပဉှာနံ ပဌမပဉှေ “သဟဇာတပစ္စယေန ပုရေဇာတပစ္စယေနာ”တိ အဝတွာ “သဟဇာတံ ပုရေဇာတ”န္တိ ဝုတ္တေဟိ ဒွီဟိ နိဿယအတ္ထိအဝိဂတဝသေန တယော ပစ္စယာ ဒဿိတာ။ ကုသလာ ဟိ ခန္ဓာ ဝတ္ထုနာ သဒ္ဓိံ ဧကတော ကုသလဿ ပစ္စယဘာဝံ သာဓယမာနာ ကိဉ္စာပိ သဟဇာတာ၊ သဟဇာတပစ္စယာ ပန န ဟောန္တိ ဝတ္ထုမိဿကတ္တာ။ တသ္မာ တေသံ သဟဇာတာနံ နိဿယအတ္ထိအဝိဂတာနံ ဝသေန သဟဇာတန္တိ ဝုတ္တံ။ ဝတ္ထုမှိပိ ဧသေဝ နယော။ တမ္ပိ ဟိ ကိဉ္စာပိ ပုရေဇာတံ၊ ခန္ဓမိဿကတ္တာ ပန ပုရေဇာတပစ္စယော န ဟောတိ။ ကေဝလံ ပုရေဇာတာနံ နိဿယာဒီနံ ဝသေန ပုရေဇာတန္တိ ဝုတ္တံ။

ဒုတိယပဉှေ “သဟဇာတံ ပစ္ဆာဇာတံ အာဟာရံ ဣန္ဒြိယ”န္တိ ဝုတ္တေဟိ စတူဟိပိ သဟဇာတနိဿယအတ္ထိအဝိဂတဝသေန စတ္တာရော ပစ္စယာ ဒဿိတာ။ ဣမသ္မိဉ္ဟိ ဝါရေ သဟဇာတပစ္စယော လဗ္ဘတိ၊ ပစ္ဆာဇာတပစ္စယာဒယော န လဗ္ဘန္တိ။ ပစ္ဆာဇာတာနံ ပန အာဟာရိန္ဒြိယသင်္ခါတာနဉ္စ အတ္ထိအဝိဂတာနံ ဝသေနေတံ ဝုတ္တံ။ ကုသလာ ဟိ ခန္ဓာ အဗျာကတာ စ မဟာဘူတာ ဥပါဒါရူပါနံ သဟဇာတပစ္စယေန နိဿယပစ္စယေန အတ္ထိအဝိဂတပစ္စယေဟီတိ စတုဓာ ပစ္စယာ ဟောန္တိ။ ပစ္ဆာဇာတာ ပန ကုသလာ တေဟိယေဝ ဘူတေဟိ သဒ္ဓိံ တေသညေဝ ဥပါဒါရူပါနံ အတ္ထိအဝိဂတဝသေန ပစ္စယော။ ကဗဠီကာရာဟာရောပိ ပစ္ဆာဇာတေဟိ ကုသလေဟိ သဒ္ဓိံ ပုရေဇာတဿ ကာယဿ အတ္ထိအဝိဂတဝသေနေဝ ပစ္စယော။ ရူပဇီဝိတိန္ဒြိယမ္ပိ ပစ္ဆာဇာတေဟိ ကုသလေဟိ သဒ္ဓိံ ကဋတ္တာရူပါနံ အတ္ထိအဝိဂတပစ္စယေနေဝ ပစ္စယော။ ဣတိ ဣမံ စတုဓာ ပစ္စယဘာဝံ သန္ဓာယ “သဟဇာတံ ပစ္ဆာဇာတံ အာဟာရံ ဣန္ဒြိယ”န္တိ ဣဒံ ဝုတ္တံ။ ပစ္ဆာဇာတာဟာရိန္ဒြိယပစ္စယာ ပနေတ္ထ န လဗ္ဘန္တိယေဝ။ ပရတော အကုသလမိဿကပဉှာဒွယေပိ ဧသေဝ နယောတိ။ ဧဝမေတ္ထ တေသု တေသု ပဉှေသု သံခိပိတွာ ဝုတ္တပစ္စယာနံ ပဘေဒေါ ဝေဒိတဗ္ဗော။ တသ္မိံ တသ္မိံ ပန ပစ္စယေ တေသံ တေသံ ပဉှာနံ ပရိဟာနာပရိဟာနိံ ပရတော အာဝိကရိဿာမာတိ။

ပစ္စနီယုဒ္ဓါရဿ အတ္ထဝဏ္ဏနာ။

Paccanīyagaṇanavaṇṇanā

532. Idāni ete “kusalo dhammo kusalassa dhammassā”ti-ādayo anulomavasena pannarasa vārā dassitā. Yasmā paccanīyepi eteyeva, na ito uddhaṁ, heṭṭhā pana honti, tasmā yassa yassa paccayassa paccanīye ye ye vārā labbhanti, te te ādito paṭṭhāya gaṇanavasena dassetuṁ **nahetuyā pannarasā**ti-ādi āraddhaṁ.

Tattha **nahetuyā** sabbesampi yathādassitānaṁ paccayānaṁ vasena pannarasa labbhanti. **Nārammaṇe** sahajāte hetupaccayo pavisati. Tasmiṁ tasmiṁ vāre suddho ārammaṇapaccayo parihāyati, sesapaccayavasena te vārā vissajjanaṁ labhanti. Yathā ca nārammaṇe, evaṁ sesesupi. Sahajāte hetupaccayo pavisati. Tasmiṁ tasmiñca vāre na-upanissaye na-anantareti evaṁ paccanīyato ṭhitā paccayā parihāyanti, avasesapaccayavasena te te vārā vissajjanaṁ labhanti. **Nasahajāte** pana “kusalo dhammo kusalassa ca abyākatassa ca, akusalo dhammo akusalassa ca abyākatassa ca, kusalo ca abyākato ca dhammā kusalassa, akusalo ca abyākato ca dhammā akusalassā”ti ime cattāro vārā parihāyanti. Etesañhi catunnaṁ purimesu dvīsu sahajātapaccayena paccayoti ekādasannaṁ paccayānaṁ vasena ekova paccayasaṅgaho vutto. Te tasmiṁ paṭikkhitte aññenākārena vissajjanaṁ na labhanti. Pacchimesu dvīsu nissaya-atthi-avigatapaccaye sandhāya “sahajātaṁ purejātan”ti vuttaṁ. Te sahajāte paṭikkhitte avasesānaṁ hetu-ādīnañca purejātānañceva nissaya-atthi-avigatānaṁ vasena vissajjanaṁ na labhanti, tasmā ime cattāropi vārā parihāyanti, avasesānaṁ vasena “ekādasā”ti vuttaṁ.

Tattha siyā—yathā hetumhi paṭikkhitte sesānaṁ adhipati-ādīnaṁ vasena te vārā laddhā, evaṁ sahajāte paṭikkhitte avasesānaṁ hetu-ādīnaṁ vasena kasmā na labhantīti? Nippadesattā. Hetu-ādayo hi sahajātānaṁ ekadesamattato sappadesā, tasmā tesu paṭikkhittesu aññesaṁ vasena te vārā labbhanti. Sahajāto pana nippadeso sabbepi hetu-ādayo gaṇhāti, tasmā tasmiṁ paṭikkhitte sabbepi te paṭikkhittā honti. Na hi asahajātā hetupaccayādayo nāma

ပစ္စနီယဂဏနဝဏ္ဏနာ

၅၃၂။ ဣဒါနိ ဧတေ “ကုသလော ဓမ္မော ကုသလဿ ဓမ္မဿာ”တိအာဒယော အနုလောမဝသေန ပန္နရသ ဝါရာ ဒဿိတာ။ ယသ္မာ ပစ္စနီယေပိ ဧတေယေဝ, န ဣတော ဥဒ္ဓံ၊ ဟေဋ္ဌာ ပန ဟောန္တိ၊ တသ္မာ ယဿ ယဿ ပစ္စယဿ ပစ္စနီယေ ယေ ယေ ဝါရာ လဗ္ဘန္တိ၊ တေ တေ အာဒိတော ပဋ္ဌာယ ဂဏနဝသေန ဒဿေတုံ **နဟေတုယာ ပန္နရသာ**တိအာဒိ အာရဒ္ဓံ။

တတ္ထ **နဟေတုယာ** သဗ္ဗေသမ္ပိ ယထာဒဿိတာနံ ပစ္စယာနံ ဝသေန ပန္နရသ လဗ္ဘန္တိ။ **နာရမ္မဏေ** သဟဇာတေ ဟေတုပစ္စယော ပဝိသတိ။ တသ္မိံ တသ္မိံ ဝါရေ သုဒ္ဓေါ အာရမ္မဏပစ္စယော ပရိဟာယတိ၊ သေသပစ္စယဝသေန တေ ဝါရာ ဝိဿဇ္ဇနံ လဘန္တိ။ ယထာ စ နာရမ္မဏေ၊ ဧဝံ သေသေသုပိ။ သဟဇာတေ ဟေတုပစ္စယော ပဝိသတိ။ တသ္မိံ တသ္မိဉ္စ ဝါရေ နဥပနိဿယေ နအနန္တရေတိ ဧဝံ ပစ္စနီယတော ဌိတာ ပစ္စယာ ပရိဟာယန္တိ၊ အဝသေသပစ္စယဝသေန တေ တေ ဝါရာ ဝိဿဇ္ဇနံ လဘန္တိ။ **နသဟဇာတေ** ပန “ကုသလော ဓမ္မော ကုသလဿ စ အဗျာကတဿ စ၊ အကုသလော ဓမ္မော အကုသလဿ စ အဗျာကတဿ စ၊ ကုသလော စ အဗျာကတော စ ဓမ္မာ ကုသလဿ၊ အကုသလော စ အဗျာကတော စ ဓမ္မာ အကုသလဿာ”တိ ဣမေ စတ္တာရော ဝါရာ ပရိဟာယန္တိ။ ဧတေသဉှိ စတုန္နံ ပုရိမေသု ဒွီသု သဟဇာတပစ္စယေန ပစ္စယောတိ ဧကာဒသန္နံ ပစ္စယာနံ ဝသေန ဧကောဝ ပစ္စယသင်္ဂဟော ဝုတ္တော။ တေ တသ္မိံ ပဋိက္ခိတ္တေ အညေနာကာရေန ဝိဿဇ္ဇနံ န လဘန္တိ။ ပစ္ဆိမေသု ဒွီသု နိဿယအတ္ထိအဝိဂတပစ္စယေ သန္ဓာယ “သဟဇာတံ ပုရေဇာတ”န္တိ ဝုတ္တံ။ တေ သဟဇာတေ ပဋိက္ခိတ္တေ အဝသေသာနံ ဟေတုအာဒီနဉ္စ ပုရေဇာတာနဉ္စေဝ နိဿယအတ္ထိအဝိဂတာနံ ဝသေန ဝိဿဇ္ဇနံ န လဘန္တိ၊ တသ္မာ ဣမေ စတ္တာရောပိ ဝါရာ ပရိဟာယန္တိ၊ အဝသေသာနံ ဝသေန “ဧကာဒသာ”တိ ဝုတ္တံ။

တတ္ထ သိယာ—ယထာ ဟေတုမှိ ပဋိက္ခိတ္တေ သေသာနံ အဓိပတိအာဒီနံ ဝသေန တေ ဝါရာ လဒ္ဓါ၊ ဧဝံ သဟဇာတေ ပဋိက္ခိတ္တေ အဝသေသာနံ ဟေတုအာဒီနံ ဝသေန ကသ္မာ န လဘန္တီတိ? နိပ္ပဒေသတ္တာ။ ဟေတုအာဒယော ဟိ သဟဇာတာနံ ဧကဒေသမတ္တတော သပ္ပဒေသာ၊ တသ္မာ တေသု ပဋိက္ခိတ္တေသု အညေသံ ဝသေန တေ ဝါရာ လဗ္ဘန္တိ။ သဟဇာတော ပန နိပ္ပဒေသော သဗ္ဗေပိ ဟေတုအာဒယော ဂဏှာတိ၊ တသ္မာ တသ္မိံ ပဋိက္ခိတ္တေ သဗ္ဗေပိ တေ ပဋိက္ခိတ္တာ ဟောန္တိ။ န ဟိ အသဟဇာတာ ဟေတုပစ္စယာဒယော နာမ

atthi. Iti sahajātassa nippadesattā tasmiṁ paṭikkhitte sabbepi te ubhopi vārā na labbhanti. “Sahajātaṁ purejātan”ti vissajjitavāresu pana kiñcāpi sahajātapaccayoyeva natthi, yasmā panettha sahajātāva arūpakkhandhā nissaya-atthi-avigatavasena paccayā, sahajāte ca paṭikkhitte ekantena sahajātanissaya-atthi-avigatā paṭikkhittā honti, tasmā tassa paṭikkhittattā tepi vārā na labbhantīti evaṁ sabbathāpettha ime cattāro vārā parihāyanti. Avasesānaññeva vasena ekādasāti vuttaṁ.

Na-aññamaññananissayanasampayuttepi teyeva vārā parihāyanti. Kasmā? Sahajātagatikattā. Yatheva hi arūpadhammabhūto sahajātapaccayo nippadesena cattāro arūpakkhandhe gaṇhāti, tathā aññamaññanissayasampayuttāpīti sahajātagatikattā etesupi paṭikkhittesu te vārā na labbhantīti veditabbā. Tena vuttaṁ **na-aññamaññe ekādasa, nanissaye ekādasa, nasampayutte ekādasā**ti.

Tattha siyā—kiñcāpi ime avisesena kusalādibhedānaṁ catunnaṁ khandhānaṁ saṅgāhakattā sahajātagatikā, kusalo pana kusalābyākatassa ṭhapetvā sahajātapaccayaṁ aññathā paccayova na hoti, tasmā tasmiṁ paṭikkhitte so vāro parihāyatu, kusalo pana kusalābyākatānaṁ neva aññamaññapaccayo hoti, tasmiṁ paṭikkhitte so vāro kasmā parihāyatīti? Aññamaññapaccayadhammavasena pavattisabbhāvato. Yatheva hi kusalābyākatā kusalassa sahajātapaccayova na honti, sahajātadhammavasena pana nissayapaccayādīhi pavattisabbhāvato tasmiṁ paṭikkhitte so vāro parihāyati, evamidhāpi aññamaññapaccayadhammavasena sahajātādīhi pavattisabbhāvato tasmiṁ paṭikkhitte so vāro parihāyati. **Na-aññamaññapaccayena paccayo**ti padassa hi ayamattho—ye dhammā aññamaññapaccayasaṅgahaṁ gatā, na tehi paccayo. Kusalo ca kusalābyākatānaṁ sahajātādivasena paccayo honto aññamaññapaccayadhammeheva paccayo hoti, tasmā tasmiṁ paṭikkhitte so vāro parihāyati. Yathā ca so vāro, tathā sesāpi tayoti cattāropi te vārā parihāyanti.

အတ္ထိ။ ဣတိ သဟဇာတဿ နိပ္ပဒေသတ္တာ တသ္မိံ ပဋိက္ခိတ္တေ သဗ္ဗေပိ တေ ဥဘောပိ ဝါရာ န လဗ္ဘန္တိ။ “သဟဇာတံ ပုရေဇာတ”န္တိ ဝိဿဇ္ဇိတဝါရေသု ပန ကိဉ္စာပိ သဟဇာတပစ္စယောယေဝ နတ္ထိ၊ ယသ္မာ ပနေတ္ထ သဟဇာတာဝ အရူပက္ခန္ဓာ နိဿယအတ္ထိအဝိဂတဝသေန ပစ္စယာ၊ သဟဇာတေ စ ပဋိက္ခိတ္တေ ဧကန္တေန သဟဇာတနိဿယအတ္ထိအဝိဂတာ ပဋိက္ခိတ္တာ ဟောန္တိ၊ တသ္မာ တဿ ပဋိက္ခိတ္တတ္တာ တေပိ ဝါရာ န လဗ္ဘန္တီတိ ဧဝံ သဗ္ဗထာပေတ္ထ ဣမေ စတ္တာရော ဝါရာ ပရိဟာယန္တိ။ အဝသေသာနညေဝ ဝသေန ဧကာဒသာတိ ဝုတ္တံ။

နအညမညနနိဿယနသမ္ပယုတ္တေပိ တေယေဝ ဝါရာ ပရိဟာယန္တိ။ ကသ္မာ? သဟဇာတဂတိကတ္တာ။ ယထေဝ ဟိ အရူပဓမ္မဘူတော သဟဇာတပစ္စယော နိပ္ပဒေသေန စတ္တာရော အရူပက္ခန္ဓေ ဂဏှာတိ၊ တထာ အညမညနိဿယသမ္ပယုတ္တာပီတိ သဟဇာတဂတိကတ္တာ ဧတေသုပိ ပဋိက္ခိတ္တေသု တေ ဝါရာ န လဗ္ဘန္တီတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ တေန ဝုတ္တံ **နအညမညေ ဧကာဒသ၊ နနိဿယေ ဧကာဒသ၊ နသမ္ပယုတ္တေ ဧကာဒသာ**တိ။

တတ္ထ သိယာ—ကိဉ္စာပိ ဣမေ အဝိသေသေန ကုသလာဒိဘေဒါနံ စတုန္နံ ခန္ဓာနံ သင်္ဂါဟကတ္တာ သဟဇာတဂတိကာ၊ ကုသလော ပန ကုသလာဗျာကတဿ ဌပေတွာ သဟဇာတပစ္စယံ အညထာ ပစ္စယောဝ န ဟောတိ၊ တသ္မာ တသ္မိံ ပဋိက္ခိတ္တေ သော ဝါရော ပရိဟာယတု၊ ကုသလော ပန ကုသလာဗျာကတာနံ နေဝ အညမညပစ္စယော ဟောတိ၊ တသ္မိံ ပဋိက္ခိတ္တေ သော ဝါရော ကသ္မာ ပရိဟာယတီတိ? အညမညပစ္စယဓမ္မဝသေန ပဝတ္တိသဗ္ဘာဝတော။ ယထေဝ ဟိ ကုသလာဗျာကတာ ကုသလဿ သဟဇာတပစ္စယောဝ န ဟောန္တိ၊ သဟဇာတဓမ္မဝသေန ပန နိဿယပစ္စယာဒီဟိ ပဝတ္တိသဗ္ဘာဝတော တသ္မိံ ပဋိက္ခိတ္တေ သော ဝါရော ပရိဟာယတိ၊ ဧဝမိဓာပိ အညမညပစ္စယဓမ္မဝသေန သဟဇာတာဒီဟိ ပဝတ္တိသဗ္ဘာဝတော တသ္မိံ ပဋိက္ခိတ္တေ သော ဝါရော ပရိဟာယတိ။ **နအညမညပစ္စယေန ပစ္စယော**တိ ပဒဿ ဟိ အယမတ္ထော—ယေ ဓမ္မာ အညမညပစ္စယသင်္ဂဟံ ဂတာ၊ န တေဟိ ပစ္စယော။ ကုသလော စ ကုသလာဗျာကတာနံ သဟဇာတာဒိဝသေန ပစ္စယော ဟောန္တော အညမညပစ္စယဓမ္မေဟေဝ ပစ္စယော ဟောတိ၊ တသ္မာ တသ္မိံ ပဋိက္ခိတ္တေ သော ဝါရော ပရိဟာယတိ။ ယထာ စ သော ဝါရော၊ တထာ သေသာပိ တယောတိ စတ္တာရောပိ တေ ဝါရာ ပရိဟာယန္တိ။

Nanissaye ekādasāti etthāpi yasmā tesaṁ vārānaṁ ekantena sahajātapaccayadhammāva nissayabhūtā, tasmā nissaye paṭikkhitte parihāyanti. **Napurejāte terasā**ti sahajātaṁ purejātanti vuttavissajjane dvimūlake dve apanetvā terasa. Yathā hi te sahajāte paṭikkhitte purejātānaññeva nissaya-atthi-avigatānaṁ vasena vissajjanaṁ na labhanti, tathā purejātepi paṭikkhitte sahajātānaññeva nissaya-atthi-avigatānaṁ vasena vissajjanaṁ na labhanti, tasmā te apanetvā terasāti veditabbā.

Napacchājāte pannarasāti ettha "pacchājātapaccayena paccayo"ti vā "sahajātaṁ pacchājātaṁ āhāraṁ indriyan"ti vā āgataṭṭhānesu ṭhapetvā pacchājātaṁ avasesavasenapi te pañhā labbhanti, tasmā pannaraseva vuttā. **Nakamme**ti-ādīsu yasmā kammavipākāhārindriyajhānamaggāpi kusalādibhedānaṁ catunnaṁ khandhānaṁ ekadesova, tasmā ṭhapetvā te dhamme avasesadhammavasena sahajātadhammā paccayā hontīti ekampi pañhāvissajjanaṁ na parihīnaṁ. **Nasampayutte ekādasā**ti yasmā tesu catūsu vāresu sampayuttadhammā sahajātādipaccayena paccayā honti, tasmā sampayuttapaccayapaṭikkhepena teyeva vārā parihāyantīti veditabbā. **Navippayutte navā**ti dumūlaka-ekāvasānā cattāro ekamūlakadukāvasānā dve cāti ime cha vārā ekantena vippayuttapaccayadhammehi yuttā tehi sahajātādivasena paccayā honti, tasmā vippayutte paṭikkhitte sabbepi te parihāyantīti naveva labbhanti. Tena vuttaṁ "navippayutte navā"ti. No-atthino-avigatesupi teyeva veditabbā. Ekantena hi te vārā atthi-avigatapaccayadhammayuttā, tasmā te tesaṁ paṭikkhepe parihāyanti. Yepi labbhanti, tesu ārammaṇavasena anantarādivasena vā vissajjanāni kātabbāni. Sahajātapurejātapacchājāta-āhārindriyabhedato pañcannaṁ atthi-avigatānaṁ vippayuttadhammānaṁ vā vasena na kātabbānīti.

533. Evaṁ paccanīye laddhavāre gaṇanato dassetvā idāni dumūlakādivasena paccayagaṇanaṁ dassetuṁ **nahetupaccayā nārammaṇe pannarasā**ti-ādi āraddhaṁ. Tattha nahetumūlakadukesu atirekagaṇano ūnataragaṇanena saddhiṁ yojito ūnataragaṇanova hoti.

နနိဿယေ ဧကာဒသာတိ ဧတ္ထာပိ ယသ္မာ တေသံ ဝါရာနံ ဧကန္တေန သဟဇာတပစ္စယဓမ္မာဝ နိဿယဘူတာ၊ တသ္မာ နိဿယေ ပဋိက္ခိတ္တေ ပရိဟာယန္တိ။ **နပုရေဇာတေ တေရသာ**တိ သဟဇာတံ ပုရေဇာတန္တိ ဝုတ္တဝိဿဇ္ဇနေ ဒွိမူလကေ ဒွေ အပနေတွာ တေရသ။ ယထာ ဟိ တေ သဟဇာတေ ပဋိက္ခိတ္တေ ပုရေဇာတာနညေဝ နိဿယအတ္ထိအဝိဂတာနံ ဝသေန ဝိဿဇ္ဇနံ န လဘန္တိ၊ တထာ ပုရေဇာတေပိ ပဋိက္ခိတ္တေ သဟဇာတာနညေဝ နိဿယအတ္ထိအဝိဂတာနံ ဝသေန ဝိဿဇ္ဇနံ န လဘန္တိ၊ တသ္မာ တေ အပနေတွာ တေရသာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

နပစ္ဆာဇာတေ ပန္နရသာတိ ဧတ္ထ "ပစ္ဆာဇာတပစ္စယေန ပစ္စယော"တိ ဝါ "သဟဇာတံ ပစ္ဆာဇာတံ အာဟာရံ ဣန္ဒြိယ"န္တိ ဝါ အာဂတဋ္ဌာနေသု ဌပေတွာ ပစ္ဆာဇာတံ အဝသေသဝသေနပိ တေ ပဉှာ လဗ္ဘန္တိ၊ တသ္မာ ပန္နရသေဝ ဝုတ္တာ။ **နကမ္မေ**တိအာဒီသု ယသ္မာ ကမ္မဝိပါကာဟာရိန္ဒြိယဈာနမဂ္ဂါပိ ကုသလာဒိဘေဒါနံ စတုန္နံ ခန္ဓာနံ ဧကဒေသောဝ၊ တသ္မာ ဌပေတွာ တေ ဓမ္မေ အဝသေသဓမ္မဝသေန သဟဇာတဓမ္မာ ပစ္စယာ ဟောန္တီတိ ဧကမ္ပိ ပဉှာဝိဿဇ္ဇနံ န ပရိဟီနံ။ **နသမ္ပယုတ္တေ ဧကာဒသာ**တိ ယသ္မာ တေသု စတူသု ဝါရေသု သမ္ပယုတ္တဓမ္မာ သဟဇာတာဒိပစ္စယေန ပစ္စယာ ဟောန္တိ၊ တသ္မာ သမ္ပယုတ္တပစ္စယပဋိက္ခေပေန တေယေဝ ဝါရာ ပရိဟာယန္တီတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ **နဝိပ္ပယုတ္တေ နဝါ**တိ ဒုမူလကဧကာဝသာနာ စတ္တာရော ဧကမူလကဒုကာဝသာနာ ဒွေ စာတိ ဣမေ ဆ ဝါရာ ဧကန္တေန ဝိပ္ပယုတ္တပစ္စယဓမ္မေဟိ ယုတ္တာ တေဟိ သဟဇာတာဒိဝသေန ပစ္စယာ ဟောန္တိ၊ တသ္မာ ဝိပ္ပယုတ္တေ ပဋိက္ခိတ္တေ သဗ္ဗေပိ တေ ပရိဟာယန္တီတိ နဝေဝ လဗ္ဘန္တိ။ တေန ဝုတ္တံ "နဝိပ္ပယုတ္တေ နဝါ"တိ။ နောအတ္ထိနောအဝိဂတေသုပိ တေယေဝ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ဧကန္တေန ဟိ တေ ဝါရာ အတ္ထိအဝိဂတပစ္စယဓမ္မယုတ္တာ၊ တသ္မာ တေ တေသံ ပဋိက္ခေပေ ပရိဟာယန္တိ။ ယေပိ လဗ္ဘန္တိ၊ တေသု အာရမ္မဏဝသေန အနန္တရာဒိဝသေန ဝါ ဝိဿဇ္ဇနာနိ ကာတဗ္ဗာနိ။ သဟဇာတပုရေဇာတပစ္ဆာဇာတအာဟာရိန္ဒြိယဘေဒတော ပဉ္စန္နံ အတ္ထိအဝိဂတာနံ ဝိပ္ပယုတ္တဓမ္မာနံ ဝါ ဝသေန န ကာတဗ္ဗာနီတိ။

၅၃၃။ ဧဝံ ပစ္စနီယေ လဒ္ဓဝါရေ ဂဏနတော ဒဿေတွာ ဣဒါနိ ဒုမူလကာဒိဝသေန ပစ္စယဂဏနံ ဒဿေတုံ **နဟေတုပစ္စယာ နာရမ္မဏေ ပန္နရသာ**တိအာဒိ အာရဒ္ဓံ။ တတ္ထ နဟေတုမူလကဒုကေသု အတိရေကဂဏနော ဦနတရဂဏနေန သဒ္ဓိံ ယောဇိတော ဦနတရဂဏနောဝ ဟောတိ။

Timūlake **na-upanissaye terasā**ti kusalo akusalassa, akusalo kusalassāti dve vārā parihāyanti. Kasmā? Nārammaṇena saddhiṁ na-upanissayassa ghaṭitattā. Ārammaṇavasena hi upanissayavasena ca imesaṁ pavatti. Tañca ubhayaṁ paṭikkhittaṁ. Ārammaṇādhipati ca ārammaṇūpanissayaggahaṇena gahito hotiyeva.

Chamūlakepi **na-upanissaye terasā**ti teyeva terasa. Sattamūlake pana **na-upanissaye sattā**ti nasahajātena saddhiṁ ghaṭitattā tattha parihīnehi catūhi saddhiṁ “kusalo kusalassa, kusalo akusalassa, akusalo akusalassa, akusalo kusalassā”ti ime anantarūpanissayapakatūpanissayavasena pavattamānā cattāroti aṭṭha parihāyanti, tasmā avasesānaṁ vasena sattāti vuttaṁ. **Napurejāte ekādasā**ti nasahajātena saddhiṁ ghaṭitattā ekādasa. **Napacchājāte navā**ti tesu ekādasasu sahajātaṁ pacchājātaṁ āhāraṁ indriyanti laddhavissajjanesu dumūlake abyākatante dve vāre apanetvā. Te hi sahajāte paṭikkhittepi pacchājātavasena aparihīnā. Sahajātena pana saddhiṁ pacchājāte paṭikkhitte parihāyantīti sesānaṁ vasena navāti vuttaṁ. Aṭṭhamūlake **nanissaye ekādasā**ti sabbaṁ heṭṭhā vuttasadisameva. Navamūlake **na-upanissaye pañcā**ti kusalādayo abyākatantā tayo dumūlakā abyākatantā dve cāti pañca. Tesu nānākkhaṇikakammakabaḷīkārāhārarūpajīvitindriyapacchājātadhammavasena vissajjanaṁ veditabbaṁ.

Dasamūlake **napurejāte pañcā**ti-ādīsupi teyeva. **Napacchājāte tīṇī**ti pacchājātavasena labbhamāne dumūlake abyākatante dve apanetvā avasesā. Navippayuttepi teyeva tayo. **No-atthiyā dve**ti nānākkhaṇikakammavasena kusalañca akusalañca kaṭattārūpassa. Vipākaṁ panettha na-upanissayena saddhiṁ ghaṭitattā na labbhati. Ekādasamūlake heṭṭhā vuttasadisāva gaṇanā. Dvādasamūlake **nakamme ekan**ti abyākatena abyākataṁ. Tattha ca āhārindriyavasena vissajjanaṁ veditabbaṁ. Terasamūlakādīsupi sabbattha **ekan**ti āgataṭṭhāne idameva gahetabbaṁ. Nāhāre pana indriyavasena vissajjanaṁ veditabbaṁ. Na-indriye āhāravasena. Cuddasamūlakādīsu nakammena saddhiṁ ghaṭitattā no-atthino-avigatā na

တိမူလကေ **နဉပနိဿယေ တေရသာ**တိ ကုသလော အကုသလဿ, အကုသလော ကုသလဿာတိ ဒွေ ဝါရာ ပရိဟာယန္တိ။ ကသ္မာ? နာရမ္မဏေန သဒ္ဓိံ နဉပနိဿယဿ ဃဋိတတ္တာ။ အာရမ္မဏဝသေန ဟိ ဥပနိဿယဝသေန စ ဣမေသံ ပဝတ္တိ။ တဉ္စ ဥဘယံ ပဋိက္ခိတ္တံ။ အာရမ္မဏာဓိပတိ စ အာရမ္မဏူပနိဿယဂ္ဂဟဏေန ဂဟိတော ဟောတိယေဝ။

ဆမူလကေပိ **နဉပနိဿယေ တေရသာ**တိ တေယေဝ တေရသ။ သတ္တမူလကေ ပန **နဉပနိဿယေ သတ္တာ**တိ နသဟဇာတေန သဒ္ဓိံ ဃဋိတတ္တာ တတ္ထ ပရိဟီနေဟိ စတူဟိ သဒ္ဓိံ “ကုသလော ကုသလဿ, ကုသလော အကုသလဿ၊ အကုသလော အကုသလဿ, အကုသလော ကုသလဿာ”တိ ဣမေ အနန္တရူပနိဿယပကတူပနိဿယဝသေန ပဝတ္တမာနာ စတ္တာရောတိ အဋ္ဌ ပရိဟာယန္တိ၊ တသ္မာ အဝသေသာနံ ဝသေန သတ္တာတိ ဝုတ္တံ။ **နပုရေဇာတေ ဧကာဒသာ**တိ နသဟဇာတေန သဒ္ဓိံ ဃဋိတတ္တာ ဧကာဒသ။ **နပစ္ဆာဇာတေ နဝါ**တိ တေသု ဧကာဒသသု သဟဇာတံ ပစ္ဆာဇာတံ အာဟာရံ ဣန္ဒြိယန္တိ လဒ္ဓဝိဿဇ္ဇနေသု ဒုမူလကေ အဗျာကတန္တေ ဒွေ ဝါရေ အပနေတွာ။ တေ ဟိ သဟဇာတေ ပဋိက္ခိတ္တေပိ ပစ္ဆာဇာတဝသေန အပရိဟီနာ။ သဟဇာတေန ပန သဒ္ဓိံ ပစ္ဆာဇာတေ ပဋိက္ခိတ္တေ ပရိဟာယန္တီတိ သေသာနံ ဝသေန နဝါတိ ဝုတ္တံ။ အဋ္ဌမူလကေ **နနိဿယေ ဧကာဒသာ**တိ သဗ္ဗံ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တသဒိသမေဝ။ နဝမူလကေ **နဉပနိဿယေ ပဉ္စာ**တိ ကုသလာဒယော အဗျာကတန္တာ တယော ဒုမူလကာ အဗျာကတန္တာ ဒွေ စာတိ ပဉ္စ။ တေသု နာနာက္ခဏိကကမ္မကဗဠီကာရာဟာရရူပဇီဝိတိန္ဒြိယပစ္ဆာဇာတဓမ္မဝသေန ဝိဿဇ္ဇနံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

ဒသမူလကေ **နပုရေဇာတေ ပဉ္စာ**တိအာဒီသုပိ တေယေဝ။ **နပစ္ဆာဇာတေ တီဏီ**တိ ပစ္ဆာဇာတဝသေန လဗ္ဘမာနေ ဒုမူလကေ အဗျာကတန္တေ ဒွေ အပနေတွာ အဝသေသာ။ နဝိပ္ပယုတ္တေပိ တေယေဝ တယော။ **နောအတ္ထိယာ ဒွေ**တိ နာနာက္ခဏိကကမ္မဝသေန ကုသလဉ္စ အကုသလဉ္စ ကဋတ္တာရူပဿ။ ဝိပါကံ ပနေတ္ထ နဉပနိဿယေန သဒ္ဓိံ ဃဋိတတ္တာ န လဗ္ဘတိ။ ဧကာဒသမူလကေ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တသဒိသာဝ ဂဏနာ။ ဒွါဒသမူလကေ **နကမ္မေ ဧကန္တိ** အဗျာကတေန အဗျာကတံ။ တတ္ထ စ အာဟာရိန္ဒြိယဝသေန ဝိဿဇ္ဇနံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ တေရသမူလကာဒီသုပိ သဗ္ဗတ္ထ **ဧကန္တိ** အာဂတဋ္ဌာနေ ဣဒမေဝ ဂဟေတဗ္ဗံ။ နာဟာရေ ပန ဣန္ဒြိယဝသေန ဝိဿဇ္ဇနံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ နဣန္ဒြိယေ အာဟာရဝသေန။ စုဒ္ဒသမူလကာဒီသု နကမ္မေန သဒ္ဓိံ ဃဋိတတ္တာ နောအတ္ထိနောအဝိဂတာ န

labbhantīti na vuttā. **Nāhārapaccayā najhānapaccayā**ti na-indriyaṁ apanetvā vuttaṁ, tasmā tattha indriyavasena ekaṁ veditabbaṁ. **Navipākapaccayā na-indriyapaccayā**ti nāhāraṁ apanetvā vuttaṁ, tasmā tattha āhāravasena ekaṁ veditabbaṁ. Imesu pana dvīsu paccanīyato ṭhitesu gaṇanā nāma natthi, tasmā ekato na dassitāti.

Nahetumūlakaṁ.

534. Nārammaṇamūlakādīsupi pannarasa terasa ekādasa navāti sabbadukesu cattārova mūlagaṇanaparicchedā. Tikādīsu pana bahupaccayasamāyoge itarānipi satta pañca tīṇi dve ekanti paricchinnagaṇanāni vissajjanāni labbhantiyeva. Tesu yesaṁ paccayānaṁ samāyoge yaṁ yaṁ labbhati, taṁ taṁ heṭṭhā vuttanayena sādhukaṁ sallakkhetvā uddharitabbaṁ. Sabbesu cetesu nārammaṇamūlakādīsu nārammaṇādīni padāni atikkantena hetupadena saddhiṁ paṭhamaṁ bandhitvāva cakkāni katāni. Yasmā pana tāni nahetumūlake vuttasadisāneva honti, tasmā vitthārena adassetvā saṅkhepaṁ katvā dassitāni. Tattha yathā nahetumūlake nārammaṇana-upanissayā visuṁ visuṁ pannarasa vāre labhantāpi samāyoge terasa labhiṁsu, evaṁ sabbattha teraseva labhanti. Yathā ca nārammaṇanasahajātehi saddhiṁ na-upanissaye satta vārā honti, evaṁ na-upanissayanārammaṇehi saddhiṁ nasahajātepi satta.

538. **Nanissayapaccayā na-upanissayapaccayā napacchājāte tīṇīti** kusalādīni abyākatantāni. Tesu kaṭattārūpañca āhārasamuṭṭhānañca paccayuppannaṁ.

543-544. Nāhārana-indriyamūlakesu catukkesu nakammena saddhiṁ aghaṭitattā nahetumūlake viya ekantena labbhantī[1]. Na-indriyamūlake na-upanissaye ca napurejāte ca ṭhapetvā **nāhāre tīṇīti kātabban**ti na-indriyapaccayato paṭṭhāya ime dve paccaye ghaṭetvā na-indriyapaccayā -pa- na-upanissayapaccayā nāhāre tīṇi. Na-indriyapaccayā -pa- napurejātapaccayā nāhāre tīṇīti evaṁ imehi paccayehi saddhiṁ nāhārapaccaye ca gaṇanā

1. Ekanti na labbhati (?)

လဗ္ဘန္တီတိ န ဝုတ္တာ။ **နာဟာရပစ္စယာ နဈာနပစ္စယာ**တိ နဣန္ဒြိယံ အပနေတွာ ဝုတ္တံ၊ တသ္မာ တတ္ထ ဣန္ဒြိယဝသေန ဧကံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ **နဝိပါကပစ္စယာ နဣန္ဒြိယပစ္စယာ**တိ နာဟာရံ အပနေတွာ ဝုတ္တံ၊ တသ္မာ တတ္ထ အာဟာရဝသေန ဧကံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဣမေသု ပန ဒွီသု ပစ္စနီယတော ဌိတေသု ဂဏနာ နာမ နတ္ထိ၊ တသ္မာ ဧကတော န ဒဿိတာတိ။

နဟေတုမူလကံ။

၅၃၄။ နာရမ္မဏမူလကာဒီသုပိ ပန္နရသ တေရသ ဧကာဒသ နဝါတိ သဗ္ဗဒုကေသု စတ္တာရောဝ မူလဂဏနပရိစ္ဆေဒါ။ တိကာဒီသု ပန ဗဟုပစ္စယသမာယောဂေ ဣတရာနိပိ သတ္တ ပဉ္စ တီဏိ ဒွေ ဧကန္တိ ပရိစ္ဆိန္နဂဏနာနိ ဝိဿဇ္ဇနာနိ လဗ္ဘန္တိယေဝ။ တေသု ယေသံ ပစ္စယာနံ သမာယောဂေ ယံ ယံ လဗ္ဘတိ၊ တံ တံ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယေန သာဓုကံ သလ္လက္ခေတွာ ဥဒ္ဓရိတဗ္ဗံ။ သဗ္ဗေသု စေတေသု နာရမ္မဏမူလကာဒီသု နာရမ္မဏာဒီနိ ပဒါနိ အတိက္ကန္တေန ဟေတုပဒေန သဒ္ဓိံ ပဌမံ ဗန္ဓိတွာဝ စက္ကာနိ ကတာနိ။ ယသ္မာ ပန တာနိ နဟေတုမူလကေ ဝုတ္တသဒိသာနေဝ ဟောန္တိ၊ တသ္မာ ဝိတ္ထာရေန အဒဿေတွာ သင်္ခေပံ ကတွာ ဒဿိတာနိ။ တတ္ထ ယထာ နဟေတုမူလကေ နာရမ္မဏနဥပနိဿယာ ဝိသုံ ဝိသုံ ပန္နရသ ဝါရေ လဘန္တာပိ သမာယောဂေ တေရသ လဘိံသု၊ ဧဝံ သဗ္ဗတ္ထ တေရသေဝ လဘန္တိ။ ယထာ စ နာရမ္မဏနသဟဇာတေဟိ သဒ္ဓိံ နဥပနိဿယေ သတ္တ ဝါရာ ဟောန္တိ၊ ဧဝံ နဥပနိဿယနာရမ္မဏေဟိ သဒ္ဓိံ နသဟဇာတေပိ သတ္တ။

၅၃၈။ **နနိဿယပစ္စယာ နဥပနိဿယပစ္စယာ နပစ္ဆာဇာတေ တီဏီ**တိ ကုသလာဒီနိ အဗျာကတန္တာနိ။ တေသု ကဋတ္တာရူပဉ္စ အာဟာရသမုဋ္ဌာနဉ္စ ပစ္စယုပ္ပန္နံ။

၅၄၃-၅၄၄။ နာဟာရနဣန္ဒြိယမူလကေသု စတုက္ကေသု နကမ္မေန သဒ္ဓိံ အဃဋိတတ္တာ နဟေတုမူလကေ ဝိယ ဧကန္တေန လဗ္ဘန္တိ[1]။ နဣန္ဒြိယမူလကေ နဥပနိဿယေ စ နပုရေဇာတေ စ ဌပေတွာ **နာဟာရေ တီဏီတိ ကာတဗ္ဗန္တိ** နဣန္ဒြိယပစ္စယတော ပဋ္ဌာယ ဣမေ ဒွေ ပစ္စယေ ဃဋေတွာ နဣန္ဒြိယပစ္စယာ။ပ။ နဥပနိဿယပစ္စယာ နာဟာရေ တီဏိ။ နဣန္ဒြိယပစ္စယာ။ပ။ နပုရေဇာတပစ္စယာ နာဟာရေ တီဏီတိ ဧဝံ ဣမေဟိ ပစ္စယေဟိ သဒ္ဓိံ နာဟာရပစ္စယေ စ ဂဏနာ

၁-ဧကန္တိ န လဗ္ဘတိ (?)

kātabbāti attho. Tattha **tīṇīti** kusalādīneva abyākatassa. Tattha kusalākusalā kaṭattārūpānaṁ purejātassa ca kāyassa pacchājātapaccayena, abyākatā pana cittacetasikā pacchājātapaccayenevāti imesaṁ vasena tīṇi vissajjanāni kātabbāni. Parato pana napacchājātena saddhiṁ ghaṭitattā nāhāre **dve**ti vuttaṁ. Tattha kaṭattārūpavasena kusalaṁ abyākatassa, tathā akusalanti ettakameva labbhati. Āhārassa pana paṭikkhittattā kabaḷīkārāhāro atthi-avigatavasenāpi paccayabhāvaṁ na labhati.

545. Navippayuttamūlakassa catumūlake **na-upanissaye pañcā**ti kusalo sahajātakusalassa, kusalo kaṭattārūpasaṅkhātassa abyākatassa, akusalo sahajāta-akusalassa, tathā kaṭattārūpasaṅkhātassa abyākatassa, abyākato sahajāta-abyākatassāti evaṁ pañca. **Navippayuttapaccayā -pa- na upanissaye tīṇī**ti heṭṭhā vuttanayeneva kusalādayo tayo abyākatassa.

546. **No-atthipaccayā nahetuyā navā**ti nahetupaccayā no-atthiyā vuttā naveva. Sabbepi hi te ekamūlakekāvasānā anantarapakatūpanissayavasena labbhanti. **Nārammaṇe navā**tipi teyeva nārammaṇe ṭhatvā na-upanissaye dve kātabbā. **Yāva nissayampī**ti no-atthimūlake naye "no-atthipaccayā nahetupaccayā nārammaṇapaccayā"ti evaṁ cakkabandhagamanena nārammaṇapaccaye ṭhatvā imehi vā tīhi, ito paresu nādhipati-ādīsu aññataraññatarena vā saddhiṁ yāva nissayapaccayaṁ pāpuṇāti, tāva gantvā[1] na-upanissaye dve vissajjanāni kātabbānīti attho.

Evaṁ lakkhaṇaṁ ṭhapetvā puna nārammaṇato paṭṭhāya yāva nissayā satta paccaye gahetvā **na-upanissaye dve**ti āha. Tattha no-atthipaccayā nahetupaccayā nārammaṇapaccayā na-upanissaye dve, no-atthipaccayā nahetunārammaṇanādhipatipaccayā na-upanissaye dveti evaṁ nārammaṇato purimapacchimehi nissayapariyosānehi sabbapadehi saddhiṁ yojanā kātabbā. **Dve**ti panettha kusalo abyākatassa, akusalo

1. Ṭhatvā (Sī, Ka)

ကာတဗ္ဗာတိ အတ္ထော။ တတ္ထ **တီဏီ**တိ ကုသလာဒီနေဝ အဗျာကတဿ။ တတ္ထ ကုသလာကုသလာ ကဋတ္တာရူပါနံ ပုရေဇာတဿ စ ကာယဿ ပစ္ဆာဇာတပစ္စယေန၊ အဗျာကတာ ပန စိတ္တစေတသိကာ ပစ္ဆာဇာတပစ္စယေနေဝါတိ ဣမေသံ ဝသေန တီဏိ ဝိဿဇ္ဇနာနိ ကာတဗ္ဗာနိ။ ပရတော ပန နပစ္ဆာဇာတေန သဒ္ဓိံ ဃဋိတတ္တာ နာဟာရေ **ဒွေ**တိ ဝုတ္တံ။ တတ္ထ ကဋတ္တာရူပဝသေန ကုသလံ အဗျာကတဿ, တထာ အကုသလန္တိ ဧတ္တကမေဝ လဗ္ဘတိ။ အာဟာရဿ ပန ပဋိက္ခိတ္တတ္တာ ကဗဠီကာရာဟာရော အတ္ထိအဝိဂတဝသေနာပိ ပစ္စယဘာဝံ န လဘတိ။

၅၄၅။ နဝိပ္ပယုတ္တမူလကဿ စတုမူလကေ **နဉပနိဿယေ ပဉ္စာ**တိ ကုသလော သဟဇာတကုသလဿ၊ ကုသလော ကဋတ္တာရူပသင်္ခါတဿ အဗျာကတဿ၊ အကုသလော သဟဇာတအကုသလဿ၊ တထာ ကဋတ္တာရူပသင်္ခါတဿ အဗျာကတဿ၊ အဗျာကတော သဟဇာတအဗျာကတဿာတိ ဧဝံ ပဉ္စ။ **နဝိပ္ပယုတ္တပစ္စယာ။ပ။ နဉပနိဿယေ တီဏီ**တိ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယေနေဝ ကုသလာဒယော တယော အဗျာကတဿ။

၅၄၆။ **နောအတ္ထိပစ္စယာ နဟေတုယာ နဝါ**တိ နဟေတုပစ္စယာ နောအတ္ထိယာ ဝုတ္တာ နဝေဝ။ သဗ္ဗေပိ ဟိ တေ ဧကမူလကေကာဝသာနာ အနန္တရပကတူပနိဿယဝသေန လဗ္ဘန္တိ။ **နာရမ္မဏေ နဝါ**တိပိ တေယေဝ နာရမ္မဏေ ဌတွာ နဉပနိဿယေ ဒွေ ကာတဗ္ဗာ။ **ယာဝ နိဿယမ္ပီ**တိ နောအတ္ထိမူလကေ နယေ "နောအတ္ထိပစ္စယာ နဟေတုပစ္စယာ နာရမ္မဏပစ္စယာ"တိ ဧဝံ စက္ကဗန္ဓဂမနေန နာရမ္မဏပစ္စယေ ဌတွာ ဣမေဟိ ဝါ တီဟိ, ဣတော ပရေသု နာဓိပတိအာဒီသု အညတရညတရေန ဝါ သဒ္ဓိံ ယာဝ နိဿယပစ္စယံ ပါပုဏာတိ၊ တာဝ ဂန္တွာ[1] နဉပနိဿယေ ဒွေ ဝိဿဇ္ဇနာနိ ကာတဗ္ဗာနီတိ အတ္ထော။

ဧဝံ လက္ခဏံ ဌပေတွာ ပုန နာရမ္မဏတော ပဋ္ဌာယ ယာဝ နိဿယာ သတ္တ ပစ္စယေ ဂဟေတွာ **နဉပနိဿယေ ဒွေ**တိ အာဟ။ တတ္ထ နောအတ္ထိပစ္စယာ နဟေတုပစ္စယာ နာရမ္မဏပစ္စယာ နဉပနိဿယေ ဒွေ၊ နောအတ္ထိပစ္စယာ နဟေတုနာရမ္မဏနာဓိပတိပစ္စယာ နဉပနိဿယေ ဒွေတိ ဧဝံ နာရမ္မဏတော ပုရိမပစ္ဆိမေဟိ နိဿယပရိယောသာနေဟိ သဗ္ဗပဒေဟိ သဒ္ဓိံ ယောဇနာ ကာတဗ္ဗာ။ **ဒွေ**တိ ပနေတ္ထ ကုသလော အဗျာကတဿ, အကုသလော

၁-ဌတွာ (သီ၊ က)

abyākatassāti nānākkhaṇikakammavasena kaṭattārūpassa paccayavasena veditabbāni. Na-upanissayapadena saddhiṁ napurejātādīsu sabbattha dve. Kammapaccayo panettha na gahito. Tasmiñhi gahite tepi dve vārā chijjanti, vissajjanameva na labbhati. Evaṁ yena yena saddhiṁ yassa yassa saṁsandane yaṁ labbhati, yañca parihāyati, taṁ sabbaṁ sādhukaṁ sallakkhetvā sabbapaccanīyesu gaṇanā uddharitabbāti.

Paccanīyavaṇṇanā.

Anulomapaccanīyavaṇṇanā

550. Anulomapaccanīye "hetuyā satta, ārammaṇe navā"ti evaṁ anulome "nahetuyā pannarasa, nārammaṇe pannarasā"ti evaṁ paccanīye ca laddhagaṇanesu paccayesu yo paccayo anulomato ṭhito, tassa anulome laddhavārehi saddhiṁ ye paccanīyato ṭhitassa paccanīye laddhavāresu sadisavārā, tesaṁ vasena gaṇanā veditabbā. Anulomasmiñhi hetupaccaye "hetuyā sattā"ti sattavārā laddhā, paccanīye nārammaṇapaccaye "nārammaṇe pannarasā"ti pannarasa laddhā. Tesu ye hetuyā satta vuttā, tehi saddhiṁ nārammaṇe vuttesu pannarasasu "kusalo kusalassa, abyākatassa, kusalābyākatassa, akusalo akusalassa, abyākatassa, akusalābyākatassa, abyākato abyākatassā"ti ime satta sadisā, te sandhāya **hetupaccayā na-ārammaṇe sattā**ti vuttaṁ. **Na-adhipatiyā sattā**ti-ādīsupi eseva nayo.

Nasahajātassa pana hetupaccayassa abhāvā nasahajāte ekopi na labbhati, tasmā tena saddhiṁ yojanā na katā. **Na-aññamaññe** kusalādayo tayo rūpābyākatassa labbhanti, te sandhāya **tīṇī**ti vuttaṁ. Tathā **nasampayutte. Navippayutte** pana kusalaṁ[1] kusalassa, akusalaṁ akusalassa, abyākataṁ[2] abyākatassāpi arūpadhammavasena tīṇi veditabbāni. Nanissayano-atthino-avigatā nasahajāto

---

1. Kusalo (Syā) 2. Abyākato (Syā)

အဗျာကတဿာတိ နာနာက္ခဏိကကမ္မဝသေန ကဋတ္တာရူပဿ ပစ္စယဝသေန ဝေဒိတဗ္ဗာနိ။ နဥပနိဿယပဒေန သဒ္ဓိံ နပုရေဇာတာဒီသု သဗ္ဗတ္ထ ဒွေ။ ကမ္မပစ္စယော ပနေတ္ထ န ဂဟိတော။ တသ္မိဉှိ ဂဟိတေ တေပိ ဒွေ ဝါရာ ဆိဇ္ဇန္တိ၊ ဝိဿဇ္ဇနမေဝ န လဗ္ဘတိ။ ဧဝံ ယေန ယေန သဒ္ဓိံ ယဿ ယဿ သံသန္ဒနေ ယံ လဗ္ဘတိ၊ ယဉ္စ ပရိဟာယတိ၊ တံ သဗ္ဗံ သာဓုကံ သလ္လက္ခေတွာ သဗ္ဗပစ္စနီယေသု ဂဏနာ ဥဒ္ဓရိတဗ္ဗာတိ။

ပစ္စနီယဝဏ္ဏနာ။

အနုလောမပစ္စနီယဝဏ္ဏနာ

၅၅၀။ အနုလောမပစ္စနီယေ "ဟေတုယာ သတ္တ၊ အာရမ္မဏေ နဝါ"တိ ဧဝံ အနုလောမေ "နဟေတုယာ ပန္နရသ၊ နာရမ္မဏေ ပန္နရသာ"တိ ဧဝံ ပစ္စနီယေ စ လဒ္ဓဂဏနေသု ပစ္စယေသု ယော ပစ္စယော အနုလောမတော ဌိတော၊ တဿ အနုလောမေ လဒ္ဓဝါရေဟိ သဒ္ဓိံ ယေ ပစ္စနီယတော ဌိတဿ ပစ္စနီယေ လဒ္ဓဝါရေသု သဒိသဝါရာ၊ တေသံ ဝသေန ဂဏနာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ အနုလောမသ္မိဉှိ ဟေတုပစ္စယေ "ဟေတုယာ သတ္တာ"တိ သတ္တဝါရာ လဒ္ဓါ၊ ပစ္စနီယေ နာရမ္မဏပစ္စယေ "နာရမ္မဏေ ပန္နရသာ"တိ ပန္နရသ လဒ္ဓါ။ တေသု ယေ ဟေတုယာ သတ္တ ဝုတ္တာ၊ တေဟိ သဒ္ဓိံ နာရမ္မဏေ ဝုတ္တေသု ပန္နရသသု "ကုသလော ကုသလဿ, အဗျာကတဿ, ကုသလာဗျာကတဿ၊ အကုသလော အကုသလဿ, အဗျာကတဿ, အကုသလာဗျာကတဿ၊ အဗျာကတော အဗျာကတဿာ"တိ ဣမေ သတ္တ သဒိသာ၊ တေ သန္ဓာယ **ဟေတုပစ္စယာ နအာရမ္မဏေ သတ္တာ**တိ ဝုတ္တံ။ **နအဓိပတိယာ သတ္တာ**တိအာဒီသုပိ ဧသေဝ နယော။

နသဟဇာတဿ ပန ဟေတုပစ္စယဿ အဘာဝါ နသဟဇာတေ ဧကောပိ န လဗ္ဘတိ၊ တသ္မာ တေန သဒ္ဓိံ ယောဇနာ န ကတာ။ **နအညမညေ** ကုသလာဒယော တယော ရူပါဗျာကတဿ လဗ္ဘန္တိ၊ တေ သန္ဓာယ **တီဏီ**တိ ဝုတ္တံ။ တထာ **နသမ္ပယုတ္တေ။ နဝိပ္ပယုတ္တေ** ပန ကုသလံ[1] ကုသလဿ၊ အကုသလံ အကုသလဿ၊ အဗျာကတံ[2] အဗျာကတဿာတိ အရူပဓမ္မဝသေန တီဏိ ဝေဒိတဗ္ဗာနိ။ နနိဿယနောအတ္ထိနောအဝိဂတာ နသဟဇာတော

၁-ကုသလော (သျာ) ၂-အဗျာကတော (သျာ)

viya na labbhantiyevāti tehipi saddhiṁ yojanā na katā. Evamettha satta tīṇīti dveyeva gaṇanaparicchedā, tesaṁ vasena ūnataragaṇanena saddhiṁ atirekagaṇanassapi gaṇanaṁ parihāpetvā paccayaghaṭanesu gaṇanā veditabbā.

551. Tattha **hetusahajātanissaya-atthi-avigatanti nārammaṇe sattā**ti kusalo dhammo kusalassa dhammassa hetupaccayena paccayo, sahajātanissaya-atthi-avigatapaccayena paccayo, nārammaṇapaccayena paccayo. Kusalā hetū sampayuttakānaṁ khandhānaṁ hetupaccayena paccayo, sahajātanissaya-atthi-avigatapaccayena paccayo, nārammaṇapaccayena paccayoti iminā nayena satta vārā uddharitabbā. **Nādhipatiyā sattā**ti-ādīsupi eseva nayo. Dutiye ghaṭane aññamaññassa paviṭṭhattā ṭhapetvā nasampayuttaṁ sesesu **tīṇī**ti vuttaṁ. Nasampayutte pana aññamaññavippayuttaṁ paṭisandhināmarūpaṁ sandhāya ekanti vuttaṁ. Aññamaññapaccayo cettha anulomaghaṭane paviṭṭhattā paccanīyato na labbhati, tasmā "na-aññamaññe"ti na vuttaṁ. Yathā cettha, evaṁ sesaghaṭanesupi paviṭṭhapaccayā paccanīyato na labbhantīti na vuttā. Tatiyaghaṭane sampayuttassa paviṭṭhattā sabbattha tīṇiyeva. Catutthaghaṭane vippayuttassa paviṭṭhattā tīṇi kusalādīni cittasamuṭṭhānarūpassa. Pañcame vipākassa paviṭṭhattā sabbattha ekaṁ abyākakena abyākataṁ. Ito paresupi vipākasampayuttesu eseva nayo.

552. **Hetusahajātanissaya-indriyamagga-atthi-avigatanti nārammaṇe cattārī**ti kusalo kusalassa, abyākatassa, kusalābyākatassa, abyākato abyākatassāti imesaṁ vasena veditabbāni. Sesesupi eseva nayo. **Na-aññamaññe dve**ti kusalo abyākatassa, tathā abyākato. Paratopi dvīsu eseva nayo. Iminā upāyena sabbaghaṭanesu labbhamānavasena gaṇanā veditabbā. Sabbānipi cetāni imasmiṁ anulomapaccanīye sahajātavasena ceva pakiṇṇakavasena ca pannarasādhikāni cattāri ghaṭanasatāni vuttāni. Tesu tasmiṁ tasmiṁ ghaṭane ye anulomato ṭhitā paccayā, tesaṁ ekopi paccanīyato na labbhati. Hetumūlake cettha paṭhame ghaṭane anulomato pañcannaṁ paccayānaṁ ṭhitattā paccanīyato ekūnavīsati paccayā āgatā, evaṁ

ဝိယ န လဗ္ဘန္တိယေဝါတိ တေဟိပိ သဒ္ဓိံ ယောဇနာ န ကတာ။ ဧဝမေတ္ထ သတ္တ တီဏီတိ ဒွေယေဝ ဂဏနပရိစ္ဆေဒါ၊ တေသံ ဝသေန ဦနတရဂဏနေန သဒ္ဓိံ အတိရေကဂဏနဿပိ ဂဏနံ ပရိဟာပေတွာ ပစ္စယဃဋနေသု ဂဏနာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

၅၅၁။ တတ္ထ **ဟေတုသဟဇာတနိဿယအတ္ထိအဝိဂတန္တိ နာရမ္မဏေ သတ္တာ**တိ ကုသလော ဓမ္မော ကုသလဿ ဓမ္မဿ ဟေတုပစ္စယေန ပစ္စယော၊ သဟဇာတနိဿယအတ္ထိအဝိဂတပစ္စယေန ပစ္စယော၊ နာရမ္မဏပစ္စယေန ပစ္စယော။ ကုသလာ ဟေတူ သမ္ပယုတ္တကာနံ ခန္ဓာနံ ဟေတုပစ္စယေန ပစ္စယော၊ သဟဇာတနိဿယအတ္ထိအဝိဂတပစ္စယေန ပစ္စယော၊ နာရမ္မဏပစ္စယေန ပစ္စယောတိ ဣမိနာ နယေန သတ္တ ဝါရာ ဥဒ္ဓရိတဗ္ဗာ။ **နာဓိပတိယာ သတ္တာ**တိ-အာဒီသုပိ ဧသေဝ နယော။ ဒုတိယေ ဃဋနေ အညမညဿ ပဝိဋ္ဌတ္တာ ဌပေတွာ နသမ္ပယုတ္တံ သေသေသု **တီဏီ**တိ ဝုတ္တံ။ နသမ္ပယုတ္တေ ပန အညမညဝိပ္ပယုတ္တံ ပဋိသန္ဓိနာမရူပံ သန္ဓာယ ဧကန္တိ ဝုတ္တံ။ အညမညပစ္စယော စေတ္ထ အနုလောမဃဋနေ ပဝိဋ္ဌတ္တာ ပစ္စနီယတော န လဗ္ဘတိ၊ တသ္မာ "နအညမညေ"တိ န ဝုတ္တံ။ ယထာ စေတ္ထ၊ ဧဝံ သေသဃဋနေသုပိ ပဝိဋ္ဌပစ္စယာ ပစ္စနီယတော န လဗ္ဘန္တီတိ န ဝုတ္တာ။ တတိယဃဋနေ သမ္ပယုတ္တဿ ပဝိဋ္ဌတ္တာ သဗ္ဗတ္ထ တီဏိယေဝ။ စတုတ္ထဃဋနေ ဝိပ္ပယုတ္တဿ ပဝိဋ္ဌတ္တာ တီဏိ ကုသလာဒီနိ စိတ္တသမုဋ္ဌာနရူပဿ။ ပဉ္စမေ ဝိပါကဿ ပဝိဋ္ဌတ္တာ သဗ္ဗတ္ထ ဧကံ အဗျာကတေန အဗျာကတံ။ ဣတော ပရေသုပိ ဝိပါကသမ္ပယုတ္တေသု ဧသေဝ နယော။

၅၅၂။ **ဟေတုသဟဇာတနိဿယဣန္ဒြိယမဂ္ဂအတ္ထိအဝိဂတန္တိ နာရမ္မဏေ စတ္တာရီ**တိ ကုသလော ကုသလဿ, အဗျာကတဿ, ကုသလာဗျာကတဿ၊ အဗျာကတော အဗျာကတဿာတိ ဣမေသံ ဝသေန ဝေဒိတဗ္ဗာနိ။ သေသေသုပိ ဧသေဝ နယော။ **နအညမညေ ဒွေ**တိ ကုသလော အဗျာကတဿ၊ တထာ အဗျာကတော။ ပရတောပိ ဒွီသု ဧသေဝ နယော။ ဣမိနာ ဥပါယေန သဗ္ဗဃဋနေသု လဗ္ဘမာနဝသေန ဂဏနာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ သဗ္ဗာနိပိ စေတာနိ ဣမသ္မိံ အနုလောမပစ္စနီယေ သဟဇာတဝသေန စေဝ ပကိဏ္ဏကဝသေန စ ပန္နရသာဓိကာနိ စတ္တာရိ ဃဋနသတာနိ ဝုတ္တာနိ။ တေသု တသ္မိံ တသ္မိံ ဃဋနေ ယေ အနုလောမတော ဌိတာ ပစ္စယာ၊ တေသံ ဧကောပိ ပစ္စနီယတော န လဗ္ဘတိ။ ဟေတုမူလကေ စေတ္ထ ပဌမေ ဃဋနေ အနုလောမတော ပဉ္စန္နံ ပစ္စယာနံ ဌိတတ္တာ ပစ္စနီယတော ဧကူနဝီသတိ ပစ္စယာ အာဂတာ၊ ဧဝံ

sesesupi anulomato ṭhitāvasesā paccanīyato āgatā. Anulomato cettha bahūsupi ṭhitesu[1] paccanīyato ekekova āgatoti veditabbo. Yathā ca hetumūlake, evaṁ ārammaṇādimūlakesupi sabbametaṁ vidhānaṁ yathānurūpato veditabbanti.

Anulomapaccanīyavaṇṇanā.

Paccanīyānulomavaṇṇanā

631. Paccanīyānulomepi “hetuyā satta, ārammaṇe navā”ti evaṁ anulome “nahetuyā pannarasa nārammaṇe pannarasā”ti evaṁ paccanīye ca laddhagaṇanesu paccayesu yo paccanīyato ṭhito, tassa paccanīyato laddhavāresu ye anulomato ṭhitassa anulomato laddhavārehi sadisā vārā, tesaṁ vasena gaṇanā veditabbā. Paccanīyasmiñhi nahetupaccaye “nahetuyā pannarasā”ti pannarasa vārā laddhā, anulome ārammaṇapaccaye “ārammaṇe navā”ti nava vārā laddhā. Tattha ye nahetuyā pannarasa vuttā, tesu ye vārā ārammaṇe vuttehi navahi sadisā, tesaṁ vasena gaṇanā veditabbā. Tattha ye ārammaṇe nava vuttā, te nahetuyā vuttesu pannarasasu “kusalo kusalākusalābyākatānaṁ, akusalo akusalakusalābyākatānaṁ, abyākato abyākatakusalākusalānan”ti imehi navahi sadisā, te sandhāya **nahetuyā ārammaṇe navā**ti vuttaṁ. **Adhipatiyā dasā**ti-ādīsupi eseva nayo. Ārammaṇādīnañhi anulomagaṇanāya ye vārā vuttā, nahetupaccayena saddhiṁ saṁsandanepi te sabbe labbhantīti veditabbā. “Kusalo dhammo kusalassa dhammassa nahetupaccayena paccayo ārammaṇapaccayena paccayo, dānaṁ datvā sīlaṁ samādiyitvā uposathakammaṁ katvā taṁ paccavekkhati, pubbe suciṇṇāni paccavekkhatī”ti iminā upāyena tesaṁ Pāḷi uddharitabbā[2].

Nahetupaccayā adhipatiyā dasāti ettha ṭhapetvā vīmaṁsādhipatiṁ sesādhipativasena anulomavibhaṅge āgatavārā uddharitabbā. Evamettha

1. Paccayesu (Syā)
2. Pāḷiddhāro veditabbo (Syā)

သေသေသုပိ အနုလောမတော ဌိတာဝသေသာ ပစ္စနီယတော အာဂတာ။ အနုလောမတော စေတ္ထ ဗဟူသုပိ ဌိတေသု[၁] ပစ္စနီယတော ဧကေကောဝ အာဂတောတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ ယထာ စ ဟေတုမူလကေ၊ ဧဝံ အာရမ္မဏာဒိမူလကေသုပိ သဗ္ဗမေတံ ဝိဓာနံ ယထာနုရူပတော ဝေဒိတဗ္ဗန္တိ။

အနုလောမပစ္စနီယဝဏ္ဏနာ။

ပစ္စနီယာနုလောမဝဏ္ဏနာ

၆၃၁။ ပစ္စနီယာနုလောမေပိ “ဟေတုယာ သတ္တ၊ အာရမ္မဏေ နဝ”တိ ဧဝံ အနုလောမေ “နဟေတုယာ ပန္နရသ နာရမ္မဏေ ပန္နရသာ”တိ ဧဝံ ပစ္စနီယေ စ လဒ္ဓဂဏနေသု ပစ္စယေသု ယော ပစ္စနီယတော ဌိတော၊ တဿ ပစ္စနီယတော လဒ္ဓဝါရေသု ယေ အနုလောမတော ဌိတဿ အနုလောမတော လဒ္ဓဝါရေဟိ သဒိသာ ဝါရာ၊ တေသံ ဝသေန ဂဏနာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ပစ္စနီယသ္မိဉှိ နဟေတုပစ္စယေ “နဟေတုယာ ပန္နရသာ”တိ ပန္နရသ ဝါရာ လဒ္ဓါ၊ အနုလောမေ အာရမ္မဏပစ္စယေ “အာရမ္မဏေ နဝ”တိ နဝ ဝါရာ လဒ္ဓါ။ တတ္ထ ယေ နဟေတုယာ ပန္နရသ ဝုတ္တာ၊ တေသု ယေ ဝါရာ အာရမ္မဏေ ဝုတ္တေဟိ နဝဟိ သဒိသာ၊ တေသံ ဝသေန ဂဏနာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ တတ္ထ ယေ အာရမ္မဏေ နဝ ဝုတ္တာ၊ တေ နဟေတုယာ ဝုတ္တေသု ပန္နရသသု “ကုသလော ကုသလာကုသလာဗျာကတာနံ၊ အကုသလော အကုသလကုသလာဗျာကတာနံ၊ အဗျာကတော အဗျာကတကုသလာကုသလာန”န္တိ ဣမေဟိ နဝဟိ သဒိသာ၊ တေ သန္ဓာယ **နဟေတုယာ အာရမ္မဏေ နဝ**တိ ဝုတ္တံ။ **အဓိပတိယာ ဒသာ**တိအာဒီသုပိ ဧသေဝ နယော။ အာရမ္မဏာဒီနဉှိ အနုလောမဂဏနာယ ယေ ဝါရာ ဝုတ္တာ၊ နဟေတုပစ္စယေန သဒ္ဓိံ သံသန္ဒနေပိ တေ သဗ္ဗေ လဗ္ဘန္တီတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ “ကုသလော ဓမ္မော ကုသလဿ ဓမ္မဿ နဟေတုပစ္စယေန ပစ္စယော အာရမ္မဏပစ္စယေန ပစ္စယော၊ ဒါနံ ဒတွာ သီလံ သမာဒိယိတွာ ဥပေါသထကမ္မံ ကတွာ တံ ပစ္စဝေက္ခတိ၊ ပုဗ္ဗေ သုစိဏ္ဏာနိ ပစ္စဝေက္ခတီ”တိ ဣမိနာ ဥပါယေန တေသံ ပါဠိ ဥဒ္ဓရိတဗ္ဗာ[၂]။

နဟေတုပစ္စယာ အဓိပတိယာ ဒသာတိ ဧတ္ထ ဌပေတွာ ဝီမံသာဓိပတိံ သေသာဓိပတိဝသေန အနုလောမဝိဘင်္ဂေ အာဂတဝါရာ ဥဒ္ဓရိတဗ္ဗာ။ ဧဝမေတ္ထ

၁-ပစ္စယေသု (သျာ)
၂-ပါဠိဒ္ဓါရော ဝေဒိတဗ္ဗော (သျာ)

nava dasa satta tīṇi terasa ekanti cha gaṇanaparicchedā, tesaṁ vasena ūnataragaṇanena saddhiṁ atirekagaṇanassāpi gaṇanaṁ parihāpetvā nahetumūlakādīnaṁ nayānaṁ timūlakādīsu sabbasaṁsandanesu gaṇanā veditabbā. Idaṁ tāva sādhāraṇalakkhaṇaṁ. Na panetaṁ sabbasaṁsandanesu gacchati, yehi pana paccayehi saddhiṁ yesaṁ paccayānaṁ saṁsandane ye vārā virujjhanti, te apanetvā avasesānaṁ vasenapettha gaṇanā veditabbā.

Nahetupaccayā na-ārammaṇapaccayā adhipatiyā sattāti ettha hi kusalo akusalassa, abyākato kusalassa, akusalassāti ime ārammaṇādhipativasena labbhamānā tayo vārā virujjhanti. Kasmā? Na-ārammaṇapaccayāti vuttattā. Tasmā te apanetvā sahajātādhipatinayenevettha "kusalo kusalassa, abyākatassa, kusalābyākatassa, akusalo akusalassa, abyākatassa, akusalābyākatassa, abyākato abyākatassā"ti tatta vārā veditabbā. Tepi nahetupaccayāti vacanato ṭhapetvā vīmaṁsādhipatiṁ sesādhipatīnaṁ vasena. Evaṁ sabbattha ūnataragaṇanapaccayavasena avirujjhamānagaṇanavasena ca gaṇanā veditabbā.

Yesu ca paccayesu paccanīyato ṭhitesu ye anulomato na tiṭṭhanti, tepi veditabbā. Seyyathidaṁ—anantare paccanīyato ṭhite samanantarāsevananatthivigatā anulomato na tiṭṭhanti, sahajāte paccanīyato ṭhite hetu-aññamaññavipākajhānamaggasampayuttā anulomato na tiṭṭhanti, nissaye paccanīyato ṭhite vatthupurejāto anulomato na tiṭṭhati. Āhāre vā indriye vā paccanīyato ṭhite hetu-aññamaññavipākajhānamaggasampayuttā anulomato na tiṭṭhanti. Ārammaṇe pana paccanīyato ṭhite adhipati-upanissayā anulomato na tiṭṭhanti, ārammaṇādhipati-ārammaṇūpanissayā pana na labbhanti. Iminā upāyena sabbattha yaṁ labbhati, yañca na labbhati, taṁ jānitvā labbhamānavasena vārā uddharitabbā.

Tattha sabbesupi timūlakādīsu **anantare sattā**ti-ādayo dumūlake laddhavārāyeva. Sattamūlakādīsu pana **nasahajātapaccayā nissaye tīṇī**ti purejātavasena vatthunissaye tīṇi. **Kamme dve** nānākkhaṇikavaseneva.

နဝ ဒသ သတ္တ တီဏိ တေရသ ဧကန္တိ ဆ ဂဏနပရိစ္ဆေဒါ၊ တေသံ ဝသေန ဦနတရဂဏနေန သဒ္ဓိံ အတိရေကဂဏနဿာပိ ဂဏနံ ပရိဟာပေတွာ နဟေတုမူလကာဒီနံ နယာနံ တိမူလကာဒီသု သဗ္ဗသံသန္ဒနေသု ဂဏနာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ဣဒံ တာဝ သာဓာရဏလက္ခဏံ။ န ပနေတံ သဗ္ဗသံသန္ဒနေသု ဂစ္ဆတိ၊ ယေဟိ ပန ပစ္စယေဟိ သဒ္ဓိံ ယေသံ ပစ္စယာနံ သံသန္ဒနေ ယေ ဝါရာ ဝိရုဇ္ဈန္တိ၊ တေ အပနေတွာ အဝသေသာနံ ဝသေနပေတ္ထ ဂဏနာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

နဟေတုပစ္စယာ နအာရမ္မဏပစ္စယာ အဓိပတိယာ သတ္တာတိ ဧတ္ထ ဟိ ကုသလော အကုသလဿ၊ အဗျာကတော ကုသလဿ, အကုသလဿာတိ ဣမေ အာရမ္မဏာဓိပတိဝသေန လဗ္ဘမာနာ တယော ဝါရာ ဝိရုဇ္ဈန္တိ။ ကသ္မာ? နအာရမ္မဏပစ္စယာတိ ဝုတ္တတ္တာ။ တသ္မာ တေ အပနေတွာ သဟဇာတာဓိပတိနယေနေဝေတ္ထ "ကုသလော ကုသလဿ, အဗျာကတဿ, ကုသလာဗျာကတဿ၊ အကုသလော အကုသလဿ, အဗျာကတဿ, အကုသလာဗျာကတဿ၊ အဗျာကတော အဗျာကတဿာ"တိ သတ္တ ဝါရာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ တေပိ နဟေတုပစ္စယာတိ ဝစနတော ဌပေတွာ ဝီမံသာဓိပတိံ သေသာဓိပတီနံ ဝသေန။ ဧဝံ သဗ္ဗတ္ထ ဦနတရဂဏနပစ္စယဝသေန အဝိရုဇ္ဈမာနဂဏနဝသေန စ ဂဏနာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

ယေသု စ ပစ္စယေသု ပစ္စနီယတော ဌိတေသု ယေ အနုလောမတော န တိဋ္ဌန္တိ၊ တေပိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ သေယျထိဒံ—အနန္တရေ ပစ္စနီယတော ဌိတေ သမနန္တရာသေဝနနတ္ထိဝိဂတာ အနုလောမတော န တိဋ္ဌန္တိ၊ သဟဇာတေ ပစ္စနီယတော ဌိတေ ဟေတုအညမညဝိပါကဈာနမဂ္ဂသမ္ပယုတ္တာ အနုလောမတော န တိဋ္ဌန္တိ၊ နိဿယေ ပစ္စနီယတော ဌိတေ ဝတ္ထုပုရေဇာတော အနုလောမတော န တိဋ္ဌတိ။ အာဟာရေ ဝါ ဣန္ဒြိယေ ဝါ ပစ္စနီယတော ဌိတေ ဟေတုအညမညဝိပါကဈာနမဂ္ဂသမ္ပယုတ္တာ အနုလောမတော န တိဋ္ဌန္တိ။ အာရမ္မဏေ ပန ပစ္စနီယတော ဌိတေ အဓိပတိဥပနိဿယာ အနုလောမတော န တိဋ္ဌန္တိ၊ အာရမ္မဏာဓိပတိအာရမ္မဏူပနိဿယာ ပန န လဗ္ဘန္တိ။ ဣမိနာ ဥပါယေန သဗ္ဗတ္ထ ယံ လဗ္ဘတိ၊ ယဉ္စ န လဗ္ဘတိ၊ တံ ဇာနိတွာ လဗ္ဘမာနဝသေန ဝါရာ ဥဒ္ဓရိတဗ္ဗာ။

တတ္ထ သဗ္ဗေသုပိ တိမူလကာဒီသု **အနန္တရေ သတ္တာ**တိအာဒယော ဒုမူလကေ လဒ္ဓဝါရာယေဝ။ သတ္တမူလကာဒီသု ပန **နသဟဇာတပစ္စယာ နိဿယေ တီဏီ**တိ ပုရေဇာတဝသေန ဝတ္ထုနိဿယေ တီဏိ။ **ကမ္မေ ဒွေ** နာနာက္ခဏိကဝသေနေဝ။

Āhāre ekaṁ kabaḷīkārāhāravasena. **Indriye ekaṁ** rūpindriyavasena[1]. Kamena gantvā **vippayutte tīṇī**ti kusalādīnaṁ abyākatantāni pacchājātavasena. **Atthi-avigatesu pañcā**ti tāni ceva tīṇi, kusalābyākatā abyākatassa, akusalābyākatā abyākatassāti imāni ca dve pacchājātāhārindriyavasenāti. Pacchājātapaccayassa paccanīkabhāvato paṭṭhāya pana **atthi-avigatesu ekan**ti abyākato abyākatassa āhārindriyavasena. Nāhāre gahite na-indriyapaccayāti na gahetabbaṁ[2]. Tathā na-indriye gahite nāhārapaccayāti. Kasmā? Dvīsu ekato gahitesu gaṇetabbavārassa abhāvato. Jhānamaggādīsupi paccanīkato ṭhitesu āhārato vā indriyato vā ekaṁ anulomaṁ akatvāva avasāne **indriye ekaṁ, atthiyā ekaṁ, avigate ekaṁ, āhāre ekaṁ, atthiyā ekaṁ,** avigate **ekan**ti vuttaṁ. Sesamettha uttānatthamevāti.

Nahetumūlakaṁ.

636. Nārammaṇamūlakādīsu na-aññamaññamūlake **na-aññamaññapaccayā hetuyā tīṇī**ti kusalādīni cittasamuṭṭhānānaṁ. **Adhipatiyā aṭṭhā**ti adhipatiyā vuttesu dasasu "kusalo kusalābyākatassa[3], akusalo akusalābyākatassā"ti[4] dve apanetvā sesāni aṭṭha. **Sahajāte pañcā**ti hetuyā vuttehi tīhi saddhiṁ "kusalo ca abyākato ca abyākatassa, akusalo ca abyākato ca abyākatassā"ti ime dve. **Nissaye sattā**ti tehi pañcahi saddhiṁ "abyākato kusalassa, abyākato akusalassā"ti ime dve vatthuvasena. **Kamme tīṇī**ti hetuyā vuttāneva. Sesatikesupi eseva nayo. **Adhipatiyā tīṇī**ti heṭṭhā vuttāneva.

644. Nāhāramūlake **aññamaññe tīṇī**ti ṭhapetvā āhāre sesacetasikavasena veditabbāni. Yathā ca heṭṭhā, tathā idhāpi nāhārana-indriyesu ekekameva gahitaṁ, na dve ekato.

1. Charūpindriyavasena (Sī, Ka)
2. Gahetabbaṁ (Sī, Ka)
3. Kusalassa (Syā)
4. Akusalassāti (Syā)

အာဟာရေ ဧကံ ကဗဠီကာရာဟာရဝသေန။ **ဣန္ဒြိယေ ဧကံ** ရူပိန္ဒြိယဝသေန[1]။ ကမေန ဂန္တွာ **ဝိပ္ပယုတ္တေ တီဏီ**တိ ကုသလာဒီနံ အဗျာကတန္တာနိ ပစ္ဆာဇာတဝသေန။ **အတ္ထိအဝိဂတေသု ပဉ္စာ**တိ တာနိ စေဝ တီဏိ, ကုသလာဗျာကတာ အဗျာကတဿ၊ အကုသလာဗျာကတာ အဗျာကတဿာတိ ဣမာနိ စ ဒွေ ပစ္ဆာဇာတာဟာရိန္ဒြိယဝသေနာတိ။ ပစ္ဆာဇာတပစ္စယဿ ပစ္စနီကဘာဝတော ပဋ္ဌာယ ပန **အတ္ထိအဝိဂတေသု ဧကန္တိ** အဗျာကတော အဗျာကတဿ အာဟာရိန္ဒြိယဝသေန။ နာဟာရေ ဂဟိတေ နဣန္ဒြိယပစ္စယာတိ န ဂဟေတဗ္ဗံ[2]။ တထာ နဣန္ဒြိယေ ဂဟိတေ နာဟာရပစ္စယာတိ။ ကသ္မာ? ဒွီသု ဧကတော ဂဟိတေသု ဂဏေတဗ္ဗဝါရဿ အဘာဝတော။ ဈာနမဂ္ဂါဒီသုပိ ပစ္စနီကတော ဌိတေသု အာဟာရတော ဝါ ဣန္ဒြိယတော ဝါ ဧကံ အနုလောမံ အကတွာဝ အဝသာနေ **ဣန္ဒြိယေ ဧကံ၊ အတ္ထိယာ ဧကံ၊ အဝိဂတေ ဧကံ၊ အာဟာရေ ဧကံ၊ အတ္ထိယာ ဧကံ၊ အဝိဂတေ ဧကန္တိ** ဝုတ္တံ။ သေသမေတ္ထ ဥတ္တာနတ္ထမေဝါတိ။

နဟေတုမူလကံ။

၆၃၆။ နာရမ္မဏမူလကာဒီသု နအညမညမူလကေ **နအညမညပစ္စယာ ဟေတုယာ တီဏီ**တိ ကုသလာဒီနိ စိတ္တသမုဋ္ဌာနာနံ။ **အဓိပတိယာ အဋ္ဌာ**တိ အဓိပတိယာ ဝုတ္တေသု ဒသသု “ကုသလော ကုသလာဗျာကတဿ[3]၊ အကုသလော အကုသလာဗျာကတဿာ”တိ[4] ဒွေ အပနေတွာ သေသာနိ အဋ္ဌ။ **သဟဇာတေ ပဉ္စာ**တိ ဟေတုယာ ဝုတ္တေဟိ တီဟိ သဒ္ဓိံ “ကုသလော စ အဗျာကတော စ အဗျာကတဿ၊ အကုသလော စ အဗျာကတော စ အဗျာကတဿာ”တိ ဣမေ ဒွေ။ **နိဿယေ သတ္တာ**တိ တေဟိ ပဉ္စဟိ သဒ္ဓိံ “အဗျာကတော ကုသလဿ၊ အဗျာကတော အကုသလဿာ”တိ ဣမေ ဒွေ ဝတ္ထုဝသေန။ **ကမ္မေ တီဏီ**တိ ဟေတုယာ ဝုတ္တာနေဝ။ သေသတိကေသုပိ ဧသေဝ နယော။ **အဓိပတိယာ တီဏီ**တိ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တာနေဝ။

၆၄၄။ နာဟာရမူလကေ **အညမညေ တီဏီ**တိ ဌပေတွာ အာဟာရေ သေသစေတသိကဝသေန ဝေဒိတဗ္ဗာနိ။ ယထာ စ ဟေဋ္ဌာ၊ တထာ ဣဓာပိ နာဟာရနဣန္ဒြိယေသု ဧကေကမေဝ ဂဟိတံ၊ န ဒွေ ဧကတော။

၁-ဆရူပိန္ဒြိယဝသေန (သီ၊ က)
၂-ဂဟေတဗ္ဗံ (သီ၊ က)
၃-ကုသလဿ (သျာ)
၄-အကုသလဿာတိ (သျာ)

648. **Nasampayuttapaccayā hetuyā tīṇī**ti heṭṭhā na-aññamaññe vuttāneva. **Adhipatiyā aṭṭhā**ti vuttāneva. Navippayuttamūlake **kamme pañcā**ti kusalādicetanā sahajātakusalādīnaṁ, nānākkhaṇikā kusalākusalacetanā kammasamuṭṭhānarūpassāti evaṁ pañca. **Āhārindriyesu tīṇi** sahajātasadisāni. **Jhānamaggādīsu tīṇi** hetusadisāni.

650. No-atthimūlake yasmā hetu no-atthi nāma na hoti, niyamato atthiyeva, tasmā taṁ aggahetvā **nārammaṇe navā**ti vuttaṁ. Yathā ca hetu, tathā aññepi atthipaccayalakkhaṇayuttā ettha anulomato na tiṭṭhanti. **Kamme dve**ti idaṁ pana nānākkhaṇikakammavasena vuttaṁ. Paccanīyato sabbe labbhanti. Yaṁ pana anulomato labbhamānampi aggahetvā tato puretarā paccayā paccanīyato gayhanti, so pacchā yojanaṁ labhati. Tenevettha “no-atthipaccayā nahetupaccayā -pa- no-avigatapaccayā kamme dve”ti vuttaṁ. Kasmā panesa sakaṭṭhāneyeva na gahitoti? Yasmā avasesesupi paccanīyato ṭhitesu ekova anulomato labbhati. Idañhi imasmiṁ paccayānulome lakkhaṇaṁ—yo sabbesu paccanīyato ṭhitesu ekova anulomato labbhati, so pacchā vuccatīti. **No atthipaccayā nohetupaccayā -pa- no avigatapaccayā upanissaye navā**ti etthāpi eseva nayo. Idaṁ pana pakatūpanissayavasena vuttaṁ. Iminā upāyena sabbattha labbhamānaṁ alabbhamānaṁ purevuttaṁ pacchāvuttañca veditabbanti.

Pañhāvārassa Paccanīyānulomavaṇṇanā.

Niṭṭhitā ca Kusalattikapaṭṭhānassa vaṇṇanāti.

---

2. Vedanāttikavaṇṇanā

1. Vedanāttike tisso vedanā rūpaṁ nibbānanti ime dhammā na labbhanti, tasmā **ekaṁ khandhaṁ paṭicca dve khandhā**ti-ādi vuttaṁ. **Paṭisandhikkhaṇe sukhāya vedanāyā**ti sahetukapaṭisandhivasena vuttaṁ. Dukkhavedanā paṭisandhiyaṁ na

၆၄၈။ **နသမ္ပယုတ္တပစ္စယာ ဟေတုယာ တီဏီ**တိ ဟေဋ္ဌာ နအညမညေ ဝုတ္တာနေဝ။ **အဓိပတိယာ အဋ္ဌာ**တိ ဝုတ္တာနေဝ။ နဝိပ္ပယုတ္တမူလကေ **ကမ္မေ ပဉ္စာ**တိ ကုသလာဒိစေတနာ သဟဇာတကုသလာဒီနံ၊ နာနာက္ခဏိကာ ကုသလာကုသလစေတနာ ကမ္မသမုဋ္ဌာနရူပဿာတိ ဧဝံ ပဉ္စ။ **အာဟာရိန္ဒြိယေသု တီဏိ** သဟဇာတသဒိသာနိ။ **ဈာနမဂ္ဂါဒီသု တီဏိ** ဟေတုသဒိသာနိ။

၆၅၀။ နောအတ္ထိမူလကေ ယသ္မာ ဟေတု နောအတ္ထိ နာမ န ဟောတိ၊ နိယမတော အတ္ထိယေဝ၊ တသ္မာ တံ အဂ္ဂဟေတွာ **နာရမ္မဏေ နဝါ**တိ ဝုတ္တံ။ ယထာ စ ဟေတု၊ တထာ အညေပိ အတ္ထိပစ္စယလက္ခဏယုတ္တာ ဧတ္ထ အနုလောမတော န တိဋ္ဌန္တိ။ **ကမ္မေ ဒွေ**တိ ဣဒံ ပန နာနာက္ခဏိကကမ္မဝသေန ဝုတ္တံ။ ပစ္စနီယတော သဗ္ဗေ လဗ္ဘန္တိ။ ယံ ပန အနုလောမတော လဗ္ဘမာနမ္ပိ အဂ္ဂဟေတွာ တတော ပုရေတရာ ပစ္စယာ ပစ္စနီယတော ဂယှန္တိ၊ သော ပစ္ဆာ ယောဇနံ လဘတိ။ တေနေဝေတ္ထ “နောအတ္ထိပစ္စယာ နဟေတုပစ္စယာ။ပ။ နောအဝိဂတပစ္စယာ ကမ္မေ ဒွေ”တိ ဝုတ္တံ။ ကသ္မာ ပနေသ သကဋ္ဌာနေယေဝ န ဂဟိတောတိ? ယသ္မာ အဝသေသေသုပိ ပစ္စနီယတော ဌိတေသု ဧကောဝ အနုလောမတော လဗ္ဘတိ။ ဣဒဉ္ဟိ ဣမသ္မိံ ပစ္စယာနုလောမေ လက္ခဏံ—ယော သဗ္ဗေသု ပစ္စနီယတော ဌိတေသု ဧကောဝ အနုလောမတော လဗ္ဘတိ၊ သော ပစ္ဆာ ဝုစ္စတီတိ။ **နောအတ္ထိပစ္စယာ နောဟေတုပစ္စယာ။ပ။ နောအဝိဂတပစ္စယာ ဥပနိဿယေ နဝါ**တိ ဧတ္ထာပိ ဧသေဝ နယော။ ဣဒံ ပန ပကတူပနိဿယဝသေန ဝုတ္တံ။ ဣမိနာ ဥပါယေန သဗ္ဗတ္ထ လဗ္ဘမာနံ အလဗ္ဘမာနံ ပုရေဝုတ္တံ ပစ္ဆာဝုတ္တဉ္စ ဝေဒိတဗ္ဗန္တိ။

ပဉ္ဟာဝါရဿ ပစ္စနီယာနုလောမဝဏ္ဏနာ။

နိဋ္ဌိတာ စ ကုသလတ္တိကပဋ္ဌာနဿ ဝဏ္ဏနာတိ။

၂-ဝေဒနာတ္တိကဝဏ္ဏနာ

၁။ ဝေဒနာတ္တိကေ တိဿော ဝေဒနာ ရူပံ နိဗ္ဗာနန္တိ ဣမေ ဓမ္မာ န လဗ္ဘန္တိ၊ တသ္မာ **ဧကံ ခန္ဓံ ပဋိစ္စ ဒွေ ခန္ဓာ**တိအာဒိ ဝုတ္တံ။ **ပဋိသန္ဓိက္ခဏေ သုခါယ ဝေဒနာယာ**တိ သဟေတုကပဋိသန္ဓိဝသေန ဝုတ္တံ။ ဒုက္ခဝေဒနာ ပဋိသန္ဓိယံ န

အဘိ-ဋ္ဌ ၃-၃၁

labbhatīti dutiyavāre paṭisandhiggahaṇaṁ na kataṁ. Tatiyavāre **paṭisandhikkhaṇe**ti sahetukapaṭisandhivasena vuttaṁ. Sesamettha ito paresu ca paccayesu yathāpāḷimeva niyyāti. Sabbattha tayo tayo vārā vuttā. Tena vuttaṁ **hetuyā tīṇi -pa- avigate tīṇī**ti.

6. Paccayasaṁsandane pana sahetukāya vipākadukkhavedanāya abhāvato hetumūlakanaye **vipāke dve**ti vuttaṁ. Adhipati-ādīhi saddhiṁ saṁsandanesupi vipāke dveyeva. Kasmā? Vipāke dukkhavedanāya adhipatijhānamaggānaṁ abhāvato. Yehi ca saddhiṁ saṁsandane vipāke dve vārā labbhanti, vipākena saddhiṁ saṁsandane tesupi dveyeva.

10. Paccanīye napurejāte āruppe ca paṭisandhiyañca dukkhavedanāya abhāvato dve vārā āgatā. Navippayuttepi āruppe dukkhābhāvato dveyeva. Sabba-arūpadhammapariggāhakā pana sahajātādayo paccayā imasmiṁ Paccanīyavāre parihāyanti. Kasmā? Vedanāsampayuttassa dhammassa vedanāsampayuttaṁ paṭicca sahajātādīhi vinā anuppattito pacchājātapaccayañca vināva uppattito.

17. Paccayasaṁsandane pana **napurejāte ekan**ti āruppe paṭisandhiyañca ahetukādukkhamasukhavedanāsampayuttaṁ sandhāya vuttaṁ. **Nakamme dve**ti ahetukakiriyasampayuttacetanāvasena vuttaṁ. Sukhāya hi adukkhamasukhāya ca vedanāya sampayutte dhamme paṭicca tāhi vedanāhi sampayuttā ahetukakiriyacetanā uppajjanti. Nahetupaccayā[1] navipākepi eseva nayo. **Navippayutte ekan**ti āruppe āvajjanavasena vuttaṁ. Iminā upāyena sabbasaṁsandanesu gaṇanā veditabbā.

25-37. Anulomapaccanīye paccanīye laddhapaccayā eva paccanīyato tiṭṭhanti. Paccanīyānulome sabbā rūpadhammapariggāhakā sahajātādayo anulomatova tiṭṭhanti, na paccanīyato. Ahetukassa pana cittuppādassa adhipati natthīti adhipatipaccayo anulomato na tiṭṭhati. Paṭiccavārādīsu pana pacchājāto anulomato na labbhatiyevāti parihīno. Ye cettha anulomato labbhanti, te paccanīyato labbhamānehi saddhiṁ

1. Nahetupaccayā nakammapaccayā (Syā)

လဗ္ဘတီတိ ဒုတိယဝါရေ ပဋိသန္ဓိဂ္ဂဟဏံ န ကတံ။ တတိယဝါရေ **ပဋိသန္ဓိက္ခဏေ**တိ သဟေတုကပဋိသန္ဓိဝသေန ဝုတ္တံ။ သေသမေတ္ထ ဣတော ပရေသု စ ပစ္စယေသု ယထာပါဠိမေဝ နိယျာတိ။ သဗ္ဗတ္ထ တယော တယော ဝါရာ ဝုတ္တာ။ တေန ဝုတ္တံ **ဟေတုယာ တီဏိ။ပ။ အဝိဂတေ တီဏီ**တိ။

၆။ ပစ္စယသံသန္ဒနေ ပန သဟေတုကာယ ဝိပါကဒုက္ခဝေဒနာယ အဘာဝတော ဟေတုမူလကနယေ **ဝိပါကေ ဒွေ**တိ ဝုတ္တံ။ အဓိပတိအာဒီဟိ သဒ္ဓိံ သံသန္ဒနေသုပိ ဝိပါကေ ဒွေယေဝ။ ကသ္မာ? ဝိပါကေ ဒုက္ခဝေဒနာယ အဓိပတိဈာနမဂ္ဂါနံ အဘာဝတော။ ယေဟိ စ သဒ္ဓိံ သံသန္ဒနေ ဝိပါကေ ဒွေ ဝါရာ လဗ္ဘန္တိ၊ ဝိပါကေန သဒ္ဓိံ သံသန္ဒနေ တေသုပိ ဒွေယေဝ။

၁၀။ ပစ္စနီယေ နပုရေဇာတေ အာရုပ္ပေ စ ပဋိသန္ဓိယဉ္စ ဒုက္ခဝေဒနာယ အဘာဝတော ဒွေ ဝါရာ အာဂတာ။ နဝိပ္ပယုတ္တေပိ အာရုပ္ပေ ဒုက္ခာဘာဝတော ဒွေယေဝ။ သဗ္ဗအရူပဓမ္မပရိဂ္ဂါဟကာ ပန သဟဇာတာဒယော ပစ္စယာ ဣမသ္မိံ ပစ္စနီယဝါရေ ပရိဟာယန္တိ။ ကသ္မာ? ဝေဒနာသမ္ပယုတ္တဿ ဓမ္မဿ ဝေဒနာသမ္ပယုတ္တံ ပဋိစ္စ သဟဇာတာဒီဟိ ဝိနာ အနုပ္ပတ္တိတော ပစ္ဆာဇာတပစ္စယဉ္စ ဝိနာဝ ဥပ္ပတ္တိတော။

၁၇။ ပစ္စယသံသန္ဒနေ ပန **နပုရေဇာတေ ဧက**န္တိ အာရုပ္ပေ ပဋိသန္ဓိယဉ္စ အဟေတုကာဒုက္ခမသုခဝေဒနာသမ္ပယုတ္တံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ။ **နကမ္မေ ဒွေ**တိ အဟေတုကကိရိယသမ္ပယုတ္တစေတနာဝသေန ဝုတ္တံ။ သုခါယ ဟိ အဒုက္ခမသုခါယ စ ဝေဒနာယ သမ္ပယုတ္တေ ဓမ္မေ ပဋိစ္စ တာဟိ ဝေဒနာဟိ သမ္ပယုတ္တာ အဟေတုကကိရိယစေတနာ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ။ နဟေတုပစ္စယာ[၁] နဝိပါကေပိ ဧသေဝ နယော။ **နဝိပ္ပယုတ္တေ ဧက**န္တိ အာရုပ္ပေ အာဝဇ္ဇနဝသေန ဝုတ္တံ။ ဣမိနာ ဥပါယေန သဗ္ဗသံသန္ဒနေသု ဂဏနာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

၂၅-၃၇။ အနုလောမပစ္စနီယေ ပစ္စနီယေ လဒ္ဓပစ္စယာ ဧဝ ပစ္စနီယတော တိဋ္ဌန္တိ။ ပစ္စနီယာနုလောမေ သဗ္ဗာ ရူပဓမ္မပရိဂ္ဂါဟကာ သဟဇာတာဒယော အနုလောမတောဝ တိဋ္ဌန္တိ၊ န ပစ္စနီယတော။ အဟေတုကဿ ပန စိတ္တုပ္ပါဒဿ အဓိပတိ နတ္ထီတိ အဓိပတိပစ္စယော အနုလောမတော န တိဋ္ဌတိ။ ပဋိစ္စဝါရာဒီသု ပန ပစ္ဆာဇာတော အနုလောမတော န လဗ္ဘတိယေဝါတိ ပရိဟီနော။ ယေ စေတ္ထ အနုလောမတော လဗ္ဘန္တိ၊ တေ ပစ္စနီယတော လဗ္ဘမာနေဟိ သဒ္ဓိံ

၁-နဟေတုပစ္စယာ နကမ္မပစ္စယာ (သျာ)

parivattetvāpi yojitāyeva. Tesu tīṇi dve ekanti tayova vāraparicchedā, te sabbattha yathānurūpaṁ sallakkhetabbā[1]. Yo cāyaṁ Paṭiccavāre vutto, Sahajātavārādīsupi ayameva vaṇṇanānayo.

38. Pañhāvāre pana **sampayuttakānaṁ khandhānan**ti tena saddhiṁ sampayuttakānaṁ khandhānaṁ tehiyeva vā hetūhi sukhavedanādīhi vā.

39. **Vippaṭisārissā**ti dānādīsu tāva "kasmā mayā idaṁ kataṁ, duṭṭhu me kataṁ, akataṁ seyyo siyā"ti evaṁ vippaṭisārissa. Jhānaparihāniyaṁ pana "parihīnaṁ me jhānaṁ, mahājāniyo vatamhī"ti evaṁ vippaṭisārissa. **Moho uppajjatī**ti dosasampayuttamoho. Tathā **mohaṁ ārabbhā**ti dosasampayuttamohameva.

45. **Sukhāya vedanāya sampayuttaṁ bhavaṅgaṁ adukkhamasukhāya vedanāya sampayuttassa bhavaṅgassā**ti tadārammaṇasaṅkhātaṁ piṭṭhibhavaṅgaṁ mūlabhavaṅgassa. **Vuṭṭhānassā**ti tadārammaṇassa bhavaṅgassa vā. Ubhayampi hetaṁ kusalākusalajavanato vuṭṭhitattā vuṭṭhānanti vuccati. **Kiriyaṁ vuṭṭhānassā**ti etthāpi eseva nayo. **Phalaṁ vuṭṭhānassā**ti phalacittaṁ bhavaṅgassa. Bhavaṅgena hi phalassa vuṭṭhito nāma hoti. Parato "vuṭṭhānan"ti āgataṭṭhānesupi eseva nayo.

46. **Dukkhāya vedanāya sampayuttā khandhā**ti domanassasampayuttā akusalā khandhā. **Adukkhamasukhāya vedanāya sampayuttassa vuṭṭhānassā**ti tadārammaṇasaṅkhātassa āgantukabhavaṅgassa vā upekkhāsampayuttamūlabhavaṅgassa vā. Sace pana somanassasahagataṁ mūlabhavaṅgaṁ hoti, tadārammaṇassa ca uppattikāraṇaṁ na hoti, javanassa ārammaṇato aññasmimpi ārammaṇe adukkhamasukhavedanaṁ akusalavipākaṁ uppajjateva. Tampi hi javanato vuṭṭhitattā vuṭṭhānanti vuccati. Sahajātapaccayādiniddesā uttānatthāyeva. Nahettha kiñci atthi, yaṁ na sakkā siyā heṭṭhā vuttanayena vedetuṁ, tasmā sādhukaṁ upalakkhetabbaṁ.

62. Idāni yasmiṁ yasmiṁ paccaye ye ye vārā laddhā, sabbe te saṅkhipitvā gaṇanāya dassetuṁ **hetuyā tīṇī**ti-ādi vuttaṁ. Tattha sabbāni

1. Sallakkhetvā veditabbā (Syā)

ပရိဝတ္တေတွာပိ ယောဇိတာယေဝ။ တေသု တီဏိ ဒွေ ဧကန္တိ တယောဝ ဝါရပရိစ္ဆေဒါ၊ တေ သဗ္ဗတ္ထ ယထာနုရူပံ သလ္လက္ခေတဗ္ဗာ[1]။ ယော စာယံ ပဋိစ္စဝါရေ ဝုတ္တော၊ သဟဇာတဝါရာဒီသုပိ အယမေဝ ဝဏ္ဏနာနယော။

၃၈။ ပဉ္ဟာဝါရေ ပန **သမ္ပယုတ္တကာနံ ခန္ဓာန**န္တိ တေန သဒ္ဓိံ သမ္ပယုတ္တကာနံ ခန္ဓာနံ တေဟိယေဝ ဝါ ဟေတူဟိ သုခဝေဒနာဒီဟိ ဝါ။

၃၉။ **ဝိပ္ပဋိသာရိဿာ**တိ ဒါနာဒီသု တာဝ "ကသ္မာ မယာ ဣဒံ ကတံ၊ ဒုဋ္ဌု မေ ကတံ၊ အကတံ သေယျော သိယာ"တိ ဧဝံ ဝိပ္ပဋိသာရိဿ။ ဈာနပရိဟာနိယံ ပန "ပရိဟီနံ မေ ဈာနံ၊ မဟာဇာနိယော ဝတမှိ"တိ ဧဝံ ဝိပ္ပဋိသာရိဿ။ **မောဟော ဥပ္ပဇ္ဇတီ**တိ ဒေါသသမ္ပယုတ္တမောဟော။ တထာ **မောဟံ အာရဗ္ဘာ**တိ ဒေါသသမ္ပယုတ္တမောဟမေဝ။

၄၅။ **သုခါယ ဝေဒနာယ သမ္ပယုတ္တံ ဘဝင်္ဂံ အဒုက္ခမသုခါယ ဝေဒနာယ သမ္ပယုတ္တဿ ဘဝင်္ဂဿာ**တိ တဒါရမ္မဏသင်္ခါတံ ပိဋ္ဌိဘဝင်္ဂံ မူလဘဝင်္ဂဿ။ **ဝုဋ္ဌာနဿာ**တိ တဒါရမ္မဏဿ ဘဝင်္ဂဿ ဝါ။ ဥဘယမ္ပိ ဟေတံ ကုသလာကုသလဇဝနတော ဝုဋ္ဌိတတ္တာ ဝုဋ္ဌာနန္တိ ဝုစ္စတိ။ **ကိရိယံ ဝုဋ္ဌာနဿာ**တိ ဧတ္ထာပိ ဧသေဝ နယော။ **ဖလံ ဝုဋ္ဌာနဿာ**တိ ဖလစိတ္တံ ဘဝင်္ဂဿ။ ဘဝင်္ဂေန ဟိ ဖလဿ ဝုဋ္ဌိတော နာမ ဟောတိ။ ပရတော "ဝုဋ္ဌာန"န္တိ အာဂတဋ္ဌာနေသုပိ ဧသေဝ နယော။

၄၆။ **ဒုက္ခာယ ဝေဒနာယ သမ္ပယုတ္တာ ခန္ဓာ**တိ ဒေါမနဿသမ္ပယုတ္တာ အကုသလာ ခန္ဓာ။ **အဒုက္ခမသုခါယ ဝေဒနာယ သမ္ပယုတ္တဿ ဝုဋ္ဌာနဿာ**တိ တဒါရမ္မဏသင်္ခါတဿ အာဂန္တုကဘဝင်္ဂဿ ဝါ ဥပေက္ခာသမ္ပယုတ္တမူလဘဝင်္ဂဿ ဝါ။ သစေ ပန သောမနဿသဟဂတံ မူလဘဝင်္ဂံ ဟောတိ၊ တဒါရမ္မဏဿ စ ဥပ္ပတ္တိကာရဏံ န ဟောတိ၊ ဇဝနဿ အာရမ္မဏတော အညသ္မိမ္ပိ အာရမ္မဏေ အဒုက္ခမသုခဝေဒနံ အကုသလဝိပါကံ ဥပ္ပဇ္ဇတေဝ။ တမ္ပိ ဟိ ဇဝနတော ဝုဋ္ဌိတတ္တာ ဝုဋ္ဌာနန္တိ ဝုစ္စတိ။ သဟဇာတပစ္စယာဒိနိဒ္ဒေသာ ဥတ္တာနတ္ထာယေဝ။ နဟေတ္ထ ကိဉ္စိ အတ္ထိ၊ ယံ န သက္ကာ သိယာ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယေန ဝေဒေတုံ၊ တသ္မာ သာဓုကံ ဥပလက္ခေတဗ္ဗံ။

၆၂။ ဣဒါနိ ယသ္မိံ ယသ္မိံ ပစ္စယေ ယေ ယေ ဝါရာ လဒ္ဓါ၊ သဗ္ဗေ တေ သင်္ခိပိတွာ ဂဏနာယ ဒဿေတုံ **ဟေတုယာ တီဏီ**တိအာဒိ ဝုတ္တံ။ တတ္ထ သဗ္ဗာနိ

၁-သလ္လက္ခေတွာ ဝေဒိတဗ္ဗာ (သျာ)

tīṇi suddhānaṁ tiṇṇaṁ padānaṁ vasena veditabbāni. Ārammaṇe nava ekamūlakekāvasānāni. Adhipatiyā pañca sahajātādhipativasena amissāni[1] tīṇi, ārammaṇādhipativasena ca "sukhāya sampayutto sukhāya sampayuttassa, adukkhamasukhāya sampayutto adukkhamasukhāya sampayuttassā"ti dve, tāni na gaṇetabbāni. Sukhāya pana sampayutto adukkhamasukhāya, adukkhamasukhāya sampayutto sukhāyāti imāni dve gaṇetabbānīti evaṁ pañca. **Anantarasamanantaresu sattā**ti sukhā dvinnaṁ, tathā dukkhā, adukkhamasukhā tiṇṇampīti evaṁ satta. **Upanissaye navā**ti sukhasampayutto sukhasampayuttassa tīhipi upanissayehi, dukkhasampayuttassa pakatūpanissayeneva, upekkhāsampayuttassa tīhipi, dukkhasampayutto dukkhasampayuttassa anantarapakatūpanissayehi, sukhasampayuttassa pakatūpanissayena, adukkhamasukhasampayuttassa dvidhā, adukkhamasukhasampayutto adukkhamasukhasampayuttassa tidhāpi, tathā sukhasampayuttassa, dukkhasampayuttassa anantarapakatūpanissayehīti evaṁ nava. Paccayabhedato panettha pakatūpanissayā nava, anantarūpanissayā satta, ārammaṇūpanissayā cattāroti vīsati upanissayā. Purejātapacchājātā panettha chijjanti. Na hi purejātā pacchājātā vā arūpadhammā arūpadhammānaṁ paccayā honti.

Kamme aṭṭhāti sukhasampayutto sukhasampayuttassa dvidhāpi, dukkhasampayuttassa nānākkhaṇikatova, tathā itarassa. Dukkhasampayutto dukkhasampayuttassa dvidhāpi, sukhasampayuttassa natthi, itarassa nānākkhaṇikatova, adukkhamasukhasampayutto adukkhamasukhasampayuttassa dvidhāpi, itaresaṁ nānākkhaṇikatoti evaṁ aṭṭha. Paccayabhedato panettha nānākkhaṇikā aṭṭha, sahajātā tīṇīti ekādasa kammapaccayā. Yathā ca purejātapacchājātā, evaṁ vippayuttapaccayopettha chijjati. Arūpadhammā hi arūpadhammānaṁ vippayuttapaccayo na honti. **Natthivigatesu satta** anantarasadisāva. Evamettha tīṇi pañca satta aṭṭha navāti pañca gaṇanaparicchedā. Tesaṁ vasena paccayasaṁsandane ūnataragaṇanena saddhiṁ saṁsandanesu atirekañca alabbhamānañca apanetvā gaṇanā veditabbā.

1. Asammissāni (Syā)

တီဏိ သုဒ္ဓါနံ တိဏ္ဏံ ပဒါနံ ဝသေန ဝေဒိတဗ္ဗာနိ။ အာရမ္မဏေ နဝ ဧကမူလကေကာဝသာနာနိ။ အဓိပတိယာ ပဉ္စ သဟဇာတာဓိပတိဝသေန အမိဿာနိ[၁] တီဏိ၊ အာရမ္မဏာဓိပတိဝသေန စ “သုခါယ သမ္ပယုတ္တော သုခါယ သမ္ပယုတ္တဿ၊ အဒုက္ခမသုခါယ သမ္ပယုတ္တော အဒုက္ခမသုခါယ သမ္ပယုတ္တဿာ”တိ ဒွေ၊ တာနိ န ဂဏေတဗ္ဗာနိ။ သုခါယ ပန သမ္ပယုတ္တော အဒုက္ခမသုခါယ၊ အဒုက္ခမသုခါယ သမ္ပယုတ္တော သုခါယာတိ ဣမာနိ ဒွေ ဂဏေတဗ္ဗာနီတိ ဧဝံ ပဉ္စ။ **အနန္တရသမနန္တရေသု သတ္တာ**တိ သုခါ ဒွိန္နံ၊ တထာ ဒုက္ခာ၊ အဒုက္ခမသုခါ တိဏ္ဏမ္ပီတိ ဧဝံ သတ္တ။ **ဥပနိဿယေ နဝါ**တိ သုခသမ္ပယုတ္တော သုခသမ္ပယုတ္တဿ တီဟိပိ ဥပနိဿယေဟိ၊ ဒုက္ခသမ္ပယုတ္တဿ ပကတူပနိဿယေနေဝ၊ ဥပေက္ခာသမ္ပယုတ္တဿ တီဟိပိ၊ ဒုက္ခသမ္ပယုတ္တော ဒုက္ခသမ္ပယုတ္တဿ အနန္တရပကတူပနိဿယေဟိ၊ သုခသမ္ပယုတ္တဿ ပကတူပနိဿယေန၊ အဒုက္ခမသုခသမ္ပယုတ္တဿ ဒွိဓာ၊ အဒုက္ခမသုခသမ္ပယုတ္တော အဒုက္ခမသုခသမ္ပယုတ္တဿ တိဓာပိ၊ တထာ သုခသမ္ပယုတ္တဿ၊ ဒုက္ခသမ္ပယုတ္တဿ အနန္တရပကတူပနိဿယေဟီတိ ဧဝံ နဝ။ ပစ္စယဘေဒတော ပနေတ္ထ ပကတူပနိဿယာ နဝ, အနန္တရူပနိဿယာ သတ္တ, အာရမ္မဏူပနိဿယာ စတ္တာရောတိ ဝီသတိ ဥပနိဿယာ။ ပုရေဇာတပစ္ဆာဇာတာ ပနေတ္ထ ဆိဇ္ဇန္တိ။ န ဟိ ပုရေဇာတာ ပစ္ဆာဇာတာ ဝါ အရူပဓမ္မာ အရူပဓမ္မာနံ ပစ္စယာ ဟောန္တိ။

ကမ္မေ အဋ္ဌာတိ သုခသမ္ပယုတ္တော သုခသမ္ပယုတ္တဿ ဒွိဓာပိ၊ ဒုက္ခသမ္ပယုတ္တဿ နာနာက္ခဏိကတောဝ၊ တထာ ဣတရဿ။ ဒုက္ခသမ္ပယုတ္တော ဒုက္ခသမ္ပယုတ္တဿ ဒွိဓာပိ၊ သုခသမ္ပယုတ္တဿ နတ္ထိ၊ ဣတရဿ နာနာက္ခဏိကတောဝ၊ အဒုက္ခမသုခသမ္ပယုတ္တော အဒုက္ခမသုခသမ္ပယုတ္တဿ ဒွိဓာပိ၊ ဣတရေသံ နာနာက္ခဏိကတောတိ ဧဝံ အဋ္ဌ။ ပစ္စယဘေဒတော ပနေတ္ထ နာနာက္ခဏိကာ အဋ္ဌ၊ သဟဇာတာ တီဏီတိ ဧကာဒသ ကမ္မပစ္စယာ။ ယထာ စ ပုရေဇာတပစ္ဆာဇာတာ၊ ဧဝံ ဝိပ္ပယုတ္တပစ္စယောပေတ္ထ ဆိဇ္ဇတိ။ အရူပဓမ္မာ ဟိ အရူပဓမ္မာနံ ဝိပ္ပယုတ္တပစ္စယော န ဟောန္တိ။ **နတ္ထိဝိဂတေသု သတ္တ** အနန္တရသဒိသာဝ။ ဧဝမေတ္ထ တီဏိ ပဉ္စ သတ္တ အဋ္ဌ နဝါတိ ပဉ္စ ဂဏနပရိစ္ဆေဒါ။ တေသံ ဝသေန ပစ္စယသံသန္ဒနေ ဦနတရဂဏနေန သဒ္ဓိံ သံသန္ဒနေသု အတိရေကဉ္စ အလဗ္ဘမာနဉ္စ အပနေတွာ ဂဏနာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

၁-အသမ္မိဿာနိ (သျာ)

63-64. Hetuyā saddhiṁ ārammaṇaṁ na labbhati, tathā anantarādayo. **Adhipatiyā dve**ti dukkhapadaṁ ṭhapetvā sesāni dve. Dukkhasampayutto hi hetu adhipati nāma natthi, tasmā so na labbhatīti apanīto. Sesadvayesupi eseva nayo. Iti hetumūlake dveyeva gaṇanaparicchedā, tesaṁ vasena cha ghaṭanāni vuttāni. Tesu paṭhamaṁ avipākabhūtānaṁ ñāṇavippayuttanirādhipatidhammānaṁ vasena vuttaṁ, dutiyaṁ tesaññeva vipākabhūtānaṁ, tatiyacatutthāni tesaññeva ñāṇasampayuttānaṁ, pañcamaṁ avipākabhūtasādhipati-amohavasena, chaṭṭhaṁ vipākabhūtasādhipati-amohavasena. Paṭhamaṁ vā sabbahetuvasena, dutiyaṁ sabbavipākahetuvasena, tatiyaṁ sabbāmohahetuvasena, catutthaṁ sabbavipākāmohahetuvasena. Pañcamaṁ sabbasādhipati-amohavasena, chaṭṭhaṁ sabbasādhipativipākāmohavasena.

66. Ārammaṇamūlake **adhipatiyā cattārī**ti ārammaṇādhipativasena sukhaṁ sukhassa, adukkhamasukhassa, adukkhamasukhaṁ adukkhamasukhassa, sukhassāti evaṁ cattāri. Upanissayepi ārammaṇūpanissayavasena cattāro vuttā. Ghaṭanāni panettha ekameva. Adhipatimūlakādīsupi heṭṭhā vuttanayeneva yaṁ labbhati yañca na labbhati, taṁ sabbaṁ sādhukaṁ sallakkhetvā saṁsandanaghaṭanagaṇanā veditabbā.

83-87. Paccanīyanayamhi Kusalattike vuttanayeneva anulomato paccaye uddharitvā tattha laddhānaṁ vārānaṁ vasena paccanīyato gaṇanavasena **nahetuyā navā**ti sabbapaccayesu nava vārā dassitā. Te ekamūlakekāvasānānaṁ navannaṁ vissajjanānaṁ vasena "sukhāya vedanāya sampayutto dhammo sukhāya vedanāya sampayuttassa dhammassa nahetupaccayena paccayo, sukhāya vedanāya sampayuttena cittena dānaṁ datvā"ti-ādinā nayena Pāḷiṁ uddharitvā dassetabbā. Paccayasaṁsandane panettha **nahetupaccayā -pa- na upanissaye aṭṭhā**ti nānākkhaṇikakammapaccayavasena veditabbā. Dubbalakammañhi vipākassa na upanissayo hoti. Kevalaṁ pana nānākkhaṇikakammapaccayeneva paccayo hoti. Sesamettha anulomapaccanīyapaccanīyānulomesu ca tesaṁ tesaṁ paccayānaṁ yoge laddhavāravasena sakkā heṭṭhā vuttanayeneva gaṇetuṁ, tasmā na vitthāritanti.

Vedanāttikavaṇṇanā.

၆၃-၆၄။ ဟေတုယာ သဒ္ဓိံ အာရမ္မဏံ န လဗ္ဘတိ၊ တထာ အနန္တရာဒယော။ **အဓိပတိယာ ဒွေ**တိ ဒုက္ခပဒံ ဌပေတွာ သေသာနိ ဒွေ။ ဒုက္ခသမ္ပယုတ္တော ဟိ ဟေတု အဓိပတိ နာမ နတ္ထိ၊ တသ္မာ သော န လဗ္ဘတီတိ အပနီတော။ သေသဒွယေသုပိ ဧသေဝ နယော။ ဣတိ ဟေတုမူလကေ ဒွေယေဝ ဂဏနပရိစ္ဆေဒါ၊ တေသံ ဝသေန ဆ ဃဋနာနိ ဝုတ္တာနိ။ တေသု ပဌမံ အဝိပါကဘူတာနံ ဉာဏဝိပ္ပယုတ္တနိရာဓိပတိဓမ္မာနံ ဝသေန ဝုတ္တံ၊ ဒုတိယံ တေသညေဝ ဝိပါကဘူတာနံ၊ တတိယစတုတ္ထာနိ တေသညေဝ ဉာဏသမ္ပယုတ္တာနံ၊ ပဉ္စမံ အဝိပါကဘူတသာဓိပတိအမောဟဝသေန၊ ဆဋ္ဌံ ဝိပါကဘူတသာဓိပတိအမောဟဝသေန။ ပဌမံ ဝါ သဗ္ဗဟေတုဝသေန၊ ဒုတိယံ သဗ္ဗဝိပါကဟေတုဝသေန၊ တတိယံ သဗ္ဗာမောဟဟေတုဝသေန၊ စတုတ္ထံ သဗ္ဗဝိပါကာမောဟဟေတုဝသေန။ ပဉ္စမံ သဗ္ဗသာဓိပတိအမောဟဝသေန၊ ဆဋ္ဌံ သဗ္ဗသာဓိပတိဝိပါကာမောဟဝသေန။

၆၆။ အာရမ္မဏမူလကေ **အဓိပတိယာ စတ္တာရီ**တိ အာရမ္မဏာဓိပတိဝသေန သုခံ သုခဿ, အဒုက္ခမသုခဿ၊ အဒုက္ခမသုခံ အဒုက္ခမသုခဿ, သုခဿာတိ ဧဝံ စတ္တာရိ။ ဥပနိဿယေပိ အာရမ္မဏူပနိဿယဝသေန စတ္တာရော ဝုတ္တာ။ ဃဋနာနိ ပနေတ္ထ ဧကမေဝ။ အဓိပတိမူလကာဒီသုပိ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယေနေဝ ယံ လဗ္ဘတိ ယဉ္စ န လဗ္ဘတိ၊ တံ သဗ္ဗံ သာဓုကံ သလ္လက္ခေတွာ သံသန္ဒနဃဋနဂဏနာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

၈၃-၈၇။ ပစ္စနီယနယမှိ ကုသလတ္တိကေ ဝုတ္တနယေနေဝ အနုလောမတော ပစ္စယေ ဥဒ္ဓရိတွာ တတ္ထ လဒ္ဓါနံ ဝါရာနံ ဝသေန ပစ္စနီယတော ဂဏနဝသေန **နဟေတုယာ နဝါ**တိ သဗ္ဗပစ္စယေသု နဝ ဝါရာ ဒဿိတာ။ တေ ဧကမူလကေကာဝသာနာနံ နဝန္နံ ဝိဿဇ္ဇနာနံ ဝသေန "သုခါယ ဝေဒနာယ သမ္ပယုတ္တော ဓမ္မော သုခါယ ဝေဒနာယ သမ္ပယုတ္တဿ ဓမ္မဿ နဟေတုပစ္စယေန ပစ္စယော၊ သုခါယ ဝေဒနာယ သမ္ပယုတ္တေန စိတ္တေန ဒါနံ ဒတွာ"တိအာဒိနာ နယေန ပါဠိံ ဥဒ္ဓရိတွာ ဒဿေတဗ္ဗာ။ ပစ္စယသံသန္ဒနေ ပနေတ္ထ **နဟေတုပစ္စယာ။ ပ။ နဥပနိဿယေ အဋ္ဌာ**တိ နာနာက္ခဏိကကမ္မပစ္စယဝသေန ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ဒုဗ္ဗလကမ္မဉှိ ဝိပါကဿ န ဥပနိဿယော ဟောတိ။ ကေဝလံ ပန နာနာက္ခဏိကကမ္မပစ္စယေနေဝ ပစ္စယော ဟောတိ။ သေသမေတ္ထ အနုလောမပစ္စနီယပစ္စနီယာနုလောမေသု စ တေသံ တေသံ ပစ္စယာနံ ယောဂေ လဒ္ဓဝါရဝသေန သက္ကာ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယေနေဝ ဂဏေတုံ၊ တသ္မာ န ဝိတ္ထာရိတန္တိ။

ဝေဒနာတ္တိကဝဏ္ဏနာ။

3. Vipākattikavaṇṇanā

1-23. Vipākattike **vipākaṁ dhammaṁ paṭicca vipāko dhammo uppajjati hetupaccayā**ti ye hetupaccaye terasa vārā vuttā, te saṅkhipitvā gaṇanāya dassetuṁ **hetuyā terasā**ti vuttaṁ. **Ārammaṇe pañcā**ti-ādīsupi eseva nayo. Evamettha terasa pañca nava satta tīṇi dveti cha gaṇanaparicchedā, tesaṁ vasena paccayasaṁsandane heṭṭhā vuttanayeneva gaṇanā veditabbā.

24-52. Paccanīyepi **vipākaṁ dhammaṁ paṭicca vipāko dhammo uppajjati nahetupaccayā**ti ye nahetupaccaye dasa vārā vuttā, te saṅkhipitvā gaṇanāya dassetuṁ **nahetuyā dasā**ti vuttaṁ. **Na ārammaṇe pañcā**ti-ādīsupi eseva nayo. Evamettha dasa pañca terasa dvādasa dve ekaṁ nava tīṇīti aṭṭha gaṇanaparicchedā, tesaṁ vasena paccayasaṁsandane heṭṭhā vuttanayeneva vitthārato gaṇanā veditabbā. Pāḷi pana saṅkhittā, etesaññeva pana laddha-gaṇanaparicchedānaṁ vārānaṁ vasena saṁsanditvā anulomapaccanīyaṁ paccanīyānulomañca veditabbaṁ.

Sahajātavāro imināva ekagatiko. Paccayanissayasaṁsaṭṭhasampayuttavārā yathāpāḷimeva niyyanti.

92. Pañhāvāre **kusalākusale niruddhe**ti etasmiṁ vipassanāvasena pavatte kusale sārajjanādivasena pavatte akusale ca niruddhe. **Vipāko tadārammaṇatā uppajjatī**ti kāmāvacaravipāko tadārammaṇatāya uppajjati. Ye pana "vipassanājavanānaṁ vicikicchuddhaccānañca pariyosāne tadārammaṇaṁ natthī"ti vadanti, te imāya tantiyā paṭisedhetabbā. **Ākāsānañcāyatanakusalaṁ viññāṇañcāyatanassa kiriyassa ārammaṇapaccayena paccayo**ti arahattaṁ patvā asamāpannapubbā samāpattiyo paṭilomato samāpajjantassa vasenetaṁ vuttaṁ. Iminā upāyena sabbavissajjanesu sādhukaṁ Pāḷiṁ upaparikkhitvā attho veditabbo.

120. **Hetuyā satta, ārammaṇe nava, adhipatiyā dasā**ti-ādīsupi sahajātādhipativasena ārammaṇādhipativasena sahajātanissayavasena purejātanissayavasena anantarūpanissayavasena

၃-ဝိပါကတ္တိကဝဏ္ဏနာ

၁-၂၃။ ဝိပါကတ္တိကေ **ဝိပါကံ ဓမ္မံ ပဋိစ္စ ဝိပါကော ဓမ္မော ဥပ္ပဇ္ဇတိ ဟေတုပစ္စယာ**တိ ယေ ဟေတုပစ္စယေ တေရသ ဝါရာ ဝုတ္တာ၊ တေ သင်္ခိပိတွာ ဂဏနာယ ဒဿေတုံ **ဟေတုယာ တေရသာ**တိ ဝုတ္တံ။ **အာရမ္မဏေ ပဉ္စာ**တိအာဒီသုပိ ဧသေဝ နယော။ ဧဝမေတ္ထ တေရသ ပဉ္စ နဝ သတ္တ တီဏိ ဒွေတိ ဆ ဂဏနပရိစ္ဆေဒါ၊ တေသံ ဝသေန ပစ္စယသံသန္ဒနေ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယေနေဝ ဂဏနာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

၂၄-၅၂။ ပစ္စနီယေပိ **ဝိပါကံ ဓမ္မံ ပဋိစ္စ ဝိပါကော ဓမ္မော ဥပ္ပဇ္ဇတိ နဟေတုပစ္စယာ**တိ ယေ နဟေတုပစ္စယေ ဒသ ဝါရာ ဝုတ္တာ၊ တေ သင်္ခိပိတွာ ဂဏနာယ ဒဿေတုံ **နဟေတုယာ ဒသာ**တိ ဝုတ္တံ။ **န အာရမ္မဏေ ပဉ္စာ**တိအာဒီသုပိ ဧသေဝ နယော။ ဧဝမေတ္ထ ဒသ ပဉ္စ တေရသ ဒွါဒသ ဒွေ ဧကံ နဝ တီဏီတိ အဋ္ဌ ဂဏနပရိစ္ဆေဒါ၊ တေသံ ဝသေန ပစ္စယသံသန္ဒနေ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝိတ္ထာရတော ဂဏနာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ပါဠိ ပန သင်္ခိတ္တာ၊ ဧတေသညေဝ ပန လဒ္ဓဂဏနပရိစ္ဆေဒါနံ ဝါရာနံ ဝသေန သံသန္ဒိတွာ အနုလောမပစ္စနီယံ ပစ္စနီယာနုလောမဉ္စ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

သဟဇာတဝါရော ဣမိနာဝ ဧကဂတိကော။ ပစ္စယနိဿယသံသဋ္ဌသမ္ပယုတ္တဝါရာ ယထာပါဠိမေဝ နိယျန္တိ။

၉၂။ ပဉှာဝါရေ **ကုသလာကုသလေ နိရုဒ္ဓေ**တိ ဧတသ္မိံ ဝိပဿနာဝသေန ပဝတ္တေ ကုသလေ သာရဇ္ဇနာဒိဝသေန ပဝတ္တေ အကုသလေ စ နိရုဒ္ဓေ။ **ဝိပါကော တဒါရမ္မဏတာ ဥပ္ပဇ္ဇတီ**တိ ကာမာဝစရဝိပါကော တဒါရမ္မဏတာယ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ ယေ ပန "ဝိပဿနာဇဝနာနံ ဝိစိကိစ္ဆုဒ္ဓစ္စာနဉ္စ ပရိယောသာနေ တဒါရမ္မဏံ နတ္ထီ"တိ ဝဒန္တိ၊ တေ ဣမာယ တန္တိယာ ပဋိသေဓေတဗ္ဗာ။ **အာကာသာနဉ္စာယတနကုသလံ ဝိညာဏဉ္စာယတနဿ ကိရိယဿ အာရမ္မဏပစ္စယေန ပစ္စယော**တိ အရဟတ္တံ ပတွာ အသမာပန္နပုဗ္ဗာ သမာပတ္တိယော ပဋိလောမတော သမာပဇ္ဇန္တဿ ဝသေနေတံ ဝုတ္တံ။ ဣမိနာ ဥပါယေန သဗ္ဗဝိဿဇ္ဇနေသု သာဓုကံ ပါဠိံ ဥပပရိက္ခိတွာ အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။

၁၂၀။ **ဟေတုယာ သတ္တ၊ အာရမ္မဏေ နဝ၊ အဓိပတိယာ ဒသာ**တိအာဒီသုပိ သဟဇာတာဓိပတိဝသေန အာရမ္မဏာဓိပတိဝသေန သဟဇာတနိဿယဝသေန ပုရေဇာတနိဿယဝသေန အနန္တရူပနိဿယဝသေန

ārammaṇūpanissayavasena pakatūpanissayavasena sahajātavippayuttavasena purejātapacchājātavippayuttavasenāti yattha yattha yathā yathā yattakāni vissajjanāni labbhanti, tattha tattha tathā tathā tāni sabbāni sallakkhetabbāni. Tathā paccanīyādīsu anulomavasena vāruddharaṇaṁ, anulomato laddhavārānaṁ paccanīyato gaṇanā, paccayasaṁsandanaṁ, anulomapaccanīye paccanīyānulome ca suddhikesu ceva saṁsandanavasena ca pavattesu hetumūlakādīsu labbhamānavāragaṇanā, alabbhamānānaṁ alabbhamānatāti sabbaṁ heṭṭhā vuttanayeneva veditabbaṁ.

Yathā cettha, evaṁ ito paresupi tikadukesu. Paṭṭhānapakaraṇañhi Pāḷitova anantaṁ aparimāṇaṁ, tassa padapaṭipāṭiyā atthaṁ vaṇṇayissāmīti paṭipannassa atidīghāyukassāpi āyu nappahoti. Na cassa ekadesaṁ vaṇṇetvā sesamhi nayato dassiyamāne na sakkā attho jānituṁ, tasmā ito paraṁ ettakampi avatvā sesesu tikadukesu heṭṭhā avuttappakārattā yaṁ yaṁ avassaṁ vattabbaṁ, taṁ tadeva vakkhāma. Yaṁ pana avatvā gamissāma, taṁ Pāḷinayeneva veditabbanti.

Vipākattikavaṇṇanā.

---

4. Upādinnattikavaṇṇanā

51. Upādinnupādāniyattikassa Pañhāvāre **vatthu upādāniyānaṁ khandhānaṁ purejātapaccayena paccayo**ti pavattiṁ sandhāya vuttaṁ. Paṭisandhiyaṁ pana taṁ purejātaṁ na hoti.

72. **Upādinnupādāniyo kabaḷīkāro āhāro upādinnupādāniyassa kāyassa āhārapaccayena paccayo**ti ettha upādinnupādāniyo kabaḷīkārāhāro nāma kammasamuṭṭhānānaṁ rūpānaṁ abbhantaragatā ojā. **Upādinnupādāniyassa kāyassā**ti tasseva kammasamuṭṭhānarūpakāyassa āhārapaccayena paccayo. Rūpajīvitindriyaṁ viya kaṭattārūpānaṁ anupālana-upatthambhanavasena paccayo, na janakavasena. Yaṁ pana maṇḍūkādayo gilitvā ṭhitānaṁ ahi-ādīnaṁ kāyassa jīvamānakamaṇḍūkādisarīre ojā

အာရမ္မဏူပနိဿယဝသေန ပကတူပနိဿယဝသေန သဟဇာတဝိပ္ပယုတ္တဝသေန ပုရေဇာတပစ္ဆာဇာတဝိပ္ပယုတ္တဝသေနာတိ ယတ္ထ ယတ္ထ ယထာ ယထာ ယတ္တကာနိ ဝိဿဇ္ဇနာနိ လဗ္ဘန္တိ၊ တတ္ထ တတ္ထ တထာ တထာ တာနိ သဗ္ဗာနိ သလ္လက္ခေတဗ္ဗာနိ။ တထာ ပစ္စနီယာဒီသု အနုလောမဝသေန ဝါရုဒ္ဓရဏံ, အနုလောမတော လဒ္ဓဝါရာနံ ပစ္စနီယတော ဂဏနာ, ပစ္စယသံသန္ဒနံ, အနုလောမပစ္စနီယေ ပစ္စနီယာနုလောမေ စ သုဒ္ဓိကေသု စေဝ သံသန္ဒနဝသေန စ ပဝတ္တေသု ဟေတုမူလကာဒီသု လဗ္ဘမာနဝါရဂဏနာ, အလဗ္ဘမာနာနံ အလဗ္ဘမာနတာတိ သဗ္ဗံ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

ယထာ စေတ္ထ၊ ဧဝံ ဣတော ပရေသုပိ တိကဒုကေသု။ ပဋ္ဌာနပကရဏဉှိ ပါဠိတောဝ အနန္တံ အပရိမာဏံ၊ တဿ ပဒပဋိပါဋိယာ အတ္ထံ ဝဏ္ဏယိဿာမီတိ ပဋိပန္နဿ အတိဒီဃာယုကဿာပိ အာယု နပ္ပဟောတိ။ န စဿ ဧကဒေသံ ဝဏ္ဏေတွာ သေသမှိ နယတော ဒဿိယမာနေ န သက္ကာ အတ္ထော ဇာနိတုံ၊ တသ္မာ ဣတော ပရံ ဧတ္တကမ္ပိ အဝတွာ သေသေသု တိကဒုကေသု ဟေဋ္ဌာ အဝုတ္တပ္ပကာရတ္တာ ယံ ယံ အဝဿံ ဝတ္တဗ္ဗံ၊ တံ တဒေဝ ဝက္ခာမ။ ယံ ပန အဝတွာ ဂမိဿာမ၊ တံ ပါဠိနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗန္တိ။

ဝိပါကတ္တိကဝဏ္ဏနာ။

၄-ဥပါဒိန္နတ္တိကဝဏ္ဏနာ

၅၁။ ဥပါဒိန္နုပါဒါနိယတ္တိကဿ ပဉှာဝါရေ **ဝတ္ထု ဥပါဒါနိယာနံ ခန္ဓာနံ ပုရေဇာတပစ္စယေန ပစ္စယော**တိ ပဝတ္တိံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ။ ပဋိသန္ဓိယံ ပန တံ ပုရေဇာတံ န ဟောတိ။

၇၂။ **ဥပါဒိန္နုပါဒါနိယော ကဗဠီကာရော အာဟာရော ဥပါဒိန္နုပါဒါနိယဿ ကာယဿ အာဟာရပစ္စယေန ပစ္စယော**တိ ဧတ္ထ ဥပါဒိန္နုပါဒါနိယော ကဗဠီကာရာဟာရော နာမ ကမ္မသမုဋ္ဌာနာနံ ရူပါနံ အဗ္ဘန္တရဂတာ ဩဇာ။ **ဥပါဒိန္နုပါဒါနိယဿ ကာယဿာ**တိ တဿေဝ ကမ္မသမုဋ္ဌာနရူပကာယဿ အာဟာရပစ္စယေန ပစ္စယော။ ရူပဇီဝိတိန္ဒြိယံ ဝိယ ကဋတ္တာရူပါနံ အနုပါလန-ဥပတ္ထမ္ဘနဝသေန ပစ္စယော, န ဇနကဝသေန။ ယံ ပန မဏ္ဍူကာဒယော ဂိလိတွာ ဌိတာနံ အဟိအာဒီနံ ကာယဿ ဇီဝမာနကမဏ္ဍူကာဒိသရီရေ ဩဇာ

āhārapaccayena paccayoti vadanti, taṁ na gahetabbaṁ. Na hi jīvamānakasarīre ojā aññassa sarīrassa āhārapaccayataṁ sādheti. **Anupādinnupādāniyassa kāyassā**ti ettha pana janakavasenāpi labbhati. **Upādinnupādāniyassa ca anupādinnupādāniyassa cā**ti ettha ekassa upatthambhakavasena, ekassa janakavasena, ubhinnampi vā upatthambhakavaseneva vutto. Dve pana āhāre ekato paccayā hontā upatthambhakāva honti, na janakā. Sesamettha Pāḷimeva sādhukaṁ oloketvā veditabbaṁ.

Upādinnattikavaṇṇanā.

5-22. Saṁkiliṭṭhattikādivaṇṇanā

Saṁkiliṭṭhasaṁkilesikattike sabbaṁ Kusalattike vuttanayānusāreneva veditabbaṁ.

79. Vitakkattike **yathākammūpagañāṇassa parikamman**ti dibbacakkhuparikammameva tassa uppādanatthāya parikammaṁ. Uppannassa pana vaḷañjanakāle parikammaṁ sandhāyetaṁ vuttaṁ. Sesamettha yathāpāḷimeva niyyāti.

27. Pītittike **sukhasahagataṁ bhavaṅgaṁ upekkhāsahagatassa bhavaṅgassa anantarapaccayenā**ti tadārammaṇabhavaṅgamūlabhavaṅgānaṁ vasena vuttaṁ. Sesamettha sabbaṁ Pāḷivaseneva veditabbaṁ.

Dassanattike **dassanena pahātabbo rāgo uppajjatī**ti-ādīsu dassanena pahātabbo puthujjanassa uppajjati, bhāvanāya pahātabbo sotāpannassāpīti evaṁ uparimassa uparimassa heṭṭhimā heṭṭhimā nuppajjantīti veditabbā. Dassanena pahātabbo dhammo bhāvanāya pahātabbassa dhammassa ekenapi paccayena paccayo na hoti. Sesamettha Pāḷiṁ anugantvā Kusalattike vuttalakkhaṇavaseneva veditabbaṁ.

Dassanenapahātabbahetukattike dassanenapahātabbahetukādīnaṁ vibhāgo Aṭṭhakathākaṇḍe vuttanayeneva veditabbo. Vicikicchuddhaccasahagato moho ahetukattā tatiyapade[1] paviṭṭho. Evamettha

---

1. Tatiyarāsiṁ (Syā)

အာဟာရပစ္စယေန ပစ္စယောတိ ဝဒန္တိ၊ တံ န ဂဟေတဗ္ဗံ။ န ဟိ ဇီဝမာနကသရီရေ ဩဇာ အညဿ သရီရဿ အာဟာရပစ္စယတံ သာဓေတိ။ **အနုပါဒိန္နုပါဒါနိယဿ ကာယဿာ**တိ ဧတ္ထ ပန ဇနကဝသေနာပိ လဗ္ဘတိ။ **ဥပါဒိန္နုပါဒါနိယဿ စ အနုပါဒိန္နုပါဒါနိယဿ စာ**တိ ဧတ္ထ ဧကဿ ဥပတ္ထမ္ဘကဝသေန, ဧကဿ ဇနကဝသေန၊ ဥဘိန္နမ္ပိ ဝါ ဥပတ္ထမ္ဘကဝသေနေဝ ဝုတ္တော။ ဒွေ ပန အာဟာရာ ဧကတော ပစ္စယာ ဟောန္တာ ဥပတ္ထမ္ဘကာဝ ဟောန္တိ၊ န ဇနကာ။ သေသမေတ္ထ ပါဠိမေဝ သာဓုကံ ဩလောကေတွာ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

ဥပါဒိန္နတ္တိကဝဏ္ဏနာ။

၅-၂၂-သံကိလိဋ္ဌတ္တိကာဒိဝဏ္ဏနာ

သံကိလိဋ္ဌသံကိလေသိကတ္တိကေ သဗ္ဗံ ကုသလတ္တိကေ ဝုတ္တနယာနုသာရေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

၇၉။ ဝိတက္ကတ္တိကေ **ယထာကမ္မူပဂဉာဏဿ ပရိကမ္မ**န္တိ ဒိဗ္ဗစက္ခုပရိကမ္မမေဝ တဿ ဥပ္ပါဒနတ္ထာယ ပရိကမ္မံ။ ဥပ္ပန္နဿ ပန ဝဠဉ္ဇနကာလေ ပရိကမ္မံ သန္ဓာယေတံ ဝုတ္တံ။ သေသမေတ္ထ ယထာပါဠိမေဝ နိယျာတိ။

၂၇။ ပီတိတ္တိကေ **သုခသဟဂတံ ဘဝင်္ဂံ ဥပေက္ခာသဟဂတဿ ဘဝင်္ဂဿ အနန္တရပစ္စယေနာ**တိ တဒါရမ္မဏဘဝင်္ဂမူလဘဝင်္ဂါနံ ဝသေန ဝုတ္တံ။ သေသမေတ္ထ သဗ္ဗံ ပါဠိဝသေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

ဒဿနတ္တိကေ **ဒဿနေန ပဟာတဗ္ဗော ရာဂေါ ဥပ္ပဇ္ဇတီ**တိအာဒီသု ဒဿနေန ပဟာတဗ္ဗော ပုထုဇ္ဇနဿ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ ဘာဝနာယ ပဟာတဗ္ဗော သောတာပန္နဿာပီတိ ဧဝံ ဥပရိမဿ ဥပရိမဿ ဟေဋ္ဌိမာ ဟေဋ္ဌိမာ နုပ္ပဇ္ဇန္တီတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ဒဿနေန ပဟာတဗ္ဗော ဓမ္မော ဘာဝနာယ ပဟာတဗ္ဗဿ ဓမ္မဿ ဧကေနပိ ပစ္စယေန ပစ္စယော န ဟောတိ။ သေသမေတ္ထ ပါဠိံ အနုဂန္တွာ ကုသလတ္တိကေ ဝုတ္တလက္ခဏဝသေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

ဒဿနေနပဟာတဗ္ဗဟေတုကတ္တိကေ ဒဿနေနပဟာတဗ္ဗဟေတုကာဒီနံ ဝိဘာဂေါ အဋ္ဌကထာကဏ္ဍေ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဝိစိကိစ္ဆုဒ္ဓစ္စသဟဂတော မောဟော အဟေတုကတ္တာ တတိယပဒေ[၁] ပဝိဋ္ဌော။ ဧဝမေတ္ထ

၁-တတိယရာသိံ (သျာ)

yesaṁ dassanabhāvanāhi pahātabbo hetu atthi, te pahātabbahetukā. Yesaṁ so natthi, te nevadassanena nabhāvanāyapahātabbahetukāti imaṁ pahātabbahetukavibhāgaṁ ñatvā sesaṁ Dassanenapahātabbattike ceva Kusalattike ca dassitalakkhaṇānusāreneva veditabbaṁ.

Ācayagāmittike ca Paṭiccavārasaṁsaṭṭhavāresu anulomaṁ Kusalattikasadisameva. Sesaṁ vissajjanato gaṇanato ca yathāpāḷimeva niyyāti.

Sekkhattike asekkho dhammo sekkhassa dhammassa na kenaci paccayena paccayo, sekkho asekkhassa anantarapakatūpanissayo pana hoti. Sesamettha yathāpāḷimeva niyyāti, tathā Parittattike.

Parittārammaṇattike **appamāṇārammaṇā cetanā**ti sekkhānaṁ gotrabhucetanā, paccavekkhaṇacetanātipi vattuṁ vaṭṭati. **Vipākānaṁ parittārammaṇānan**ti paṭisandhiyaṁ kammaṁ ārammaṇaṁ katvā, pavatte cakkhuviññāṇādivasena rūpādi-ārammaṇaṁ, tadārammaṇavasena javanena gahitaparittārammaṇañca ārammaṇaṁ katvā uppannānaṁ. Ye pana "gotrabhucittena natthi paṭisandhī"ti vadanti, te iminā suttena paṭisedhetabbā. Sesamettha Pāḷinayeneva veditabbaṁ. Hīnattiko Saṁkiliṭṭhattikasadiso.

Micchattattike micchattaniyato sammattaniyatassa, sammattaniyato vā micchattaniyatassa kenaci paccayena paccayo na hoti. Micchattaniyato vā sammattaniyato vā sahajātādhipatirahito nāma natthi. Sammattaniyate ekantato ārammaṇapurejātaṁ natthi, micchattaniyate siyā ārammaṇapurejātaṁ. Aniyataṁ cittaṁ ārabbha niyatā micchādiṭṭhi uppajjeyya. Sesā niyataṁ ārabbha niyataṁ nuppajjati, micchattaniyataṁ garuṁ katvā na koci dhammo uppajjati. Kusalo micchattassa upanissayapaccayo na hoti. Sesamettha Pāḷiyaṁ vuttanayeneva veditabbaṁ.

Maggārammaṇattike Paṭiccavārassa anulome vipākapaccayo natthi. Kammapaccayepi imasmiṁ tike nānākkhaṇikaṁ na labbhati. Tathā Uppannattika-atītattikesu. Paccanīye **ahetukaṁ maggārammaṇan**ti ahetukaṁ maggārammaṇaṁ, āvajjanaṁ sandhāyetaṁ vuttaṁ. Sesamettha Pāḷi-anusāreneva veditabbaṁ.

ယေသံ ဒဿနဘာဝနာဟိ ပဟာတဗ္ဗော ဟေတု အတ္ထိ၊ တေ ပဟာတဗ္ဗဟေတုကာ။ ယေသံ သော နတ္ထိ၊ တေ နေဝဒဿနေန နဘာဝနာယပဟာတဗ္ဗဟေတုကာတိ ဣမံ ပဟာတဗ္ဗဟေတုကဝိဘာဂံ ဉတွာ သေသံ ဒဿနေနပဟာတဗ္ဗတ္တိကေ စေဝ ကုသလတ္တိကေ စ ဒဿိတလက္ခဏာနုသာရေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

အာစယဂါမိတ္တိကေ စ ပဋိစ္စဝါရသံသဋ္ဌဝါရေသု အနုလောမံ ကုသလတ္တိကသဒိသမေဝ။ သေသံ ဝိဿဇ္ဇနတော ဂဏနတော စ ယထာပါဠိမေဝ နိယျာတိ။

သေက္ခတ္တိကေ အသေက္ခော ဓမ္မော သေက္ခဿ ဓမ္မဿ န ကေနစိ ပစ္စယေန ပစ္စယော၊ သေက္ခော အသေက္ခဿ အနန္တရပကတူပနိဿယော ပန ဟောတိ။ သေသမေတ္ထ ယထာပါဠိမေဝ နိယျာတိ၊ တထာ ပရိတ္တတ္တိကေ။

ပရိတ္တာရမ္မဏတ္တိကေ **အပ္ပမာဏာရမ္မဏာ စေတနာ**တိ သေက္ခာနံ ဂေါတြဘုစေတနာ၊ ပစ္စဝေက္ခဏစေတနာတိပိ ဝတ္တုံ ဝဋ္ဋတိ။ **ဝိပါကာနံ ပရိတ္တာရမ္မဏာနန္**တိ ပဋိသန္ဓိယံ ကမ္မံ အာရမ္မဏံ ကတွာ, ပဝတ္တေ စက္ခုဝိညာဏာဒိဝသေန ရူပါဒိအာရမ္မဏံ, တဒါရမ္မဏဝသေန ဇဝနေန ဂဟိတပရိတ္တာရမ္မဏဉ္စ အာရမ္မဏံ ကတွာ ဥပ္ပန္နာနံ။ ယေ ပန "ဂေါတြဘုစိတ္တေန နတ္ထိ ပဋိသန္ဓီ"တိ ဝဒန္တိ၊ တေ ဣမိနာ သုတ္တေန ပဋိသေဓေတဗ္ဗာ။ သေသမေတ္ထ ပါဠိနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဟီနတ္တိကော သံကိလိဋ္ဌတ္တိကသဒိသော။

မိစ္ဆတ္တတ္တိကေ မိစ္ဆတ္တနိယတော သမ္မတ္တနိယတဿ, သမ္မတ္တနိယတော ဝါ မိစ္ဆတ္တနိယတဿ ကေနစိ ပစ္စယေန ပစ္စယော န ဟောတိ။ မိစ္ဆတ္တနိယတော ဝါ သမ္မတ္တနိယတော ဝါ သဟဇာတာဓိပတိရဟိတော နာမ နတ္ထိ။ သမ္မတ္တနိယတေ ဧကန္တတော အာရမ္မဏပုရေဇာတံ နတ္ထိ၊ မိစ္ဆတ္တနိယတေ သိယာ အာရမ္မဏပုရေဇာတံ။ အနိယတံ စိတ္တံ အာရဗ္ဘ နိယတာ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိ ဥပ္ပဇ္ဇေယျ။ သေသာ နိယတံ အာရဗ္ဘ နိယတံ နုပ္ပဇ္ဇတိ၊ မိစ္ဆတ္တနိယတံ ဂရုံ ကတွာ န ကောစိ ဓမ္မော ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ ကုသလော မိစ္ဆတ္တဿ ဥပနိဿယပစ္စယော န ဟောတိ။ သေသမေတ္ထ ပါဠိယံ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

မဂ္ဂါရမ္မဏတ္တိကေ ပဋိစ္စဝါရဿ အနုလောမေ ဝိပါကပစ္စယော နတ္ထိ။ ကမ္မပစ္စယေပိ ဣမသ္မိံ တိကေ နာနာက္ခဏိကံ န လဗ္ဘတိ။ တထာ ဥပ္ပန္နတ္တိကအတီတတ္တိကေသု။ ပစ္စနီယေ **အဟေတုကံ မဂ္ဂါရမ္မဏန္**တိ အဟေတုကံ မဂ္ဂါရမ္မဏံ၊ အာဝဇ္ဇနံ သန္ဓာယေတံ ဝုတ္တံ။ သေသမေတ္ထ ပါဠိအနုသာရေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

Uppannattike ca Atītattike ca Paṭiccavārādayo natthi, Pañhāvāramattameva labbhati. Kasmā? Paṭiccavārādayo hi sahajātapurejātānaññeva honti, ime ca tikā atītānāgatamissakā. Uppannattike cettha anantarabhāgiyāpi paccayā na labbhanti. Kasmā? Uppannattike atītassa abhāvato. Uppanno ca anuppanno cāti ime cettha dve dhammā uppannassa ca anuppannassa cāti imesaṁ dvinnaṁ na kenaci paccayena paccayo. Anuppanno ca uppādī cāti ime pana dve uppannassa ārammaṇūpanissayavasena dvīti paccayehi paccayo. Sesamettha Pāḷiyaṁ āgatanayeneva veditabbaṁ.

Atītattike paccuppannaṁ atītānāgatassa, atītānāgatañca atītānāgatassa na kenaci paccayena paccayo. Nibbānaṁ pana dvīsupi imesu tikesu neva paccayato na paccayuppannato labbhati. Sesamidhāpi Pāḷiyaṁ āgatanayeneva veditabbaṁ.

Ajjhattattike ajjhattabahiddhāpadaṁ na gahitaṁ. Ajjhattabahiddhāsaṅkhātā hi ubho rāsayo neva ekato paccayā honti, na paccayuppannā, tasmā hatthatale ṭhapitassa sāsapassa vaṇṇopi hatthatalavaṇṇena saddhiṁ ekato ārammaṇaṁ na hotīti veditabbo. Yathā ca ajjhattabahiddhāpadaṁ, evamettha ajjhattārammaṇattikepi ajjhattabahiddhārammaṇapadaṁ na labbhati. Sesaṁ yathāpāḷimeva niyyāti.

Sanidassanattikepi Pāḷivaseneva attho gahetabbo. Gaṇanāpettha Pāḷiyaṁ āgatavāre saṅkhipitvā heṭṭhā vuttanayeneva saṁsandanesu saṁsanditvā veditabbāti.

Dhammānulome Tikapaṭṭhānavaṇṇanā.

---

2. Dukapaṭṭhānavaṇṇanā

Dukapaṭṭhānepi sabbadukesu pañhāvissajjanāni ceva gaṇanā ca Pāḷiyaṁ āgatanayeneva veditabbā. Apicettha Sahetukahetusampayuttadukānaṁ vissajjanaṁ Hetudukavissajjanasadisaṁ. Tathā Hetūcevasahetukahetūcevahetusampayuttadukānaṁ. Tathā Sappaccayasaṅkhatadukānaṁ. **Idaṁ dukaṁ yathā Sappaccayadukaṁ, evaṁ kātabban**ti idaṁ yasmā sappaccayo viya

ဥပ္ပန္နတ္တိကေ စ အတီတတ္တိကေ စ ပဋိစ္စဝါရာဒယော နတ္ထိ၊ ပဉှာဝါရမတ္တမေဝ လဗ္ဘတိ။ ကသ္မာ? ပဋိစ္စဝါရာဒယော ဟိ သဟဇာတပုရေဇာတာနညေဝ ဟောန္တိ၊ ဣမေ စ တိကာ အတီတာနာဂတမိဿကာ။ ဥပ္ပန္နတ္တိကေ စေတ္ထ အနန္တရဘာဂိယာပိ ပစ္စယာ န လဗ္ဘန္တိ။ ကသ္မာ? ဥပ္ပန္နတ္တိကေ အတီတဿ အဘာဝတော။ ဥပ္ပန္နော စ အနုပ္ပန္နော စာတိ ဣမေ စေတ္ထ ဒွေ ဓမ္မာ ဥပ္ပန္နဿ စ အနုပ္ပန္နဿ စာတိ ဣမေသံ ဒွိန္နံ န ကေနစိ ပစ္စယေန ပစ္စယော။ အနုပ္ပန္နော စ ဥပ္ပါဒီ စာတိ ဣမေ ပန ဒွေ ဥပ္ပန္နဿ အာရမ္မဏူပနိဿယဝသေန ဒွီတိ ပစ္စယေဟိ ပစ္စယော။ သေသမေတ္ထ ပါဠိယံ အာဂတနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

အတီတတ္တိကေ ပစ္စုပ္ပန္နံ အတီတာနာဂတဿ, အတီတာနာဂတဉ္စ အတီတာနာဂတဿ န ကေနစိ ပစ္စယေန ပစ္စယော။ နိဗ္ဗာနံ ပန ဒွီသုပိ ဣမေသု တိကေသု နေဝ ပစ္စယတော န ပစ္စယုပ္ပန္နတော လဗ္ဘတိ။ သေသမိဓာပိ ပါဠိယံ အာဂတနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

အဇ္ဈတ္တတ္တိကေ အဇ္ဈတ္တဗဟိဒ္ဓါပဒံ န ဂဟိတံ။ အဇ္ဈတ္တဗဟိဒ္ဓါသင်္ခါတာ ဟိ ဥဘော ရာသယော နေဝ ဧကတော ပစ္စယာ ဟောန္တိ, န ပစ္စယုပ္ပန္နာ၊ တသ္မာ ဟတ္ထတလေ ဌပိတဿ သာသပဿ ဝဏ္ဏောပိ ဟတ္ထတလဝဏ္ဏေန သဒ္ဓိံ ဧကတော အာရမ္မဏံ န ဟောတီတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ ယထာ စ အဇ္ဈတ္တဗဟိဒ္ဓါပဒံ၊ ဧဝမေတ္ထ အဇ္ဈတ္တာရမ္မဏတ္တိကေပိ အဇ္ဈတ္တဗဟိဒ္ဓါရမ္မဏပဒံ န လဗ္ဘတိ။ သေသံ ယထာပါဠိမေဝ နိယျာတိ။

သနိဒဿနတ္တိကေပိ ပါဠိဝသေနေဝ အတ္ထော ဂဟေတဗ္ဗော။ ဂဏနာပေတ္ထ ပါဠိယံ အာဂတဝါရေ သံခိပိတွာ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယေနေဝ သံသန္ဒနေသု သံသန္ဒိတွာ ဝေဒိတဗ္ဗာတိ။

ဓမ္မာနုလောမေ တိကပဋ္ဌာနဝဏ္ဏနာ။

၂-ဒုကပဋ္ဌာနဝဏ္ဏနာ

ဒုကပဋ္ဌာနေပိ သဗ္ဗဒုကေသု ပဉှာဝိဿဇ္ဇနာနိ စေဝ ဂဏနာ စ ပါဠိယံ အာဂတနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ အပိစေတ္ထ သဟေတုကဟေတုသမ္ပယုတ္တဒုကာနံ ဝိဿဇ္ဇနံ ဟေတုဒုကဝိဿဇ္ဇနသဒိသံ။ တထာ ဟေတူစေဝသဟေတုကဟေတူစေဝဟေတုသမ္ပယုတ္တဒုကာနံ။ တထာ သပ္ပစ္စယသင်္ခတဒုကာနံ။ **ဣဒံ ဒုကံ ယထာ သပ္ပစ္စယဒုကံ၊ ဧဝံ ကာတဗ္ဗန္တိ** ဣဒံ ယသ္မာ သပ္ပစ္စယော ဝိယ

appaccayena, saṅkhatopi asaṅkhatena saddhiṁ yojanaṁ na labbhati, tasmā vuttaṁ. Sārammaṇacittasampayuttasaṁsaṭṭhadukāpi sadisavissajjanāyeva. Tathā Āsava-oghayogagocchakā. Ete hi tayo aññamaññaṁ sadisavissajjanāyeva. Apica Lokiyasāsavasaṁyojaniyaganthaniyanīvaraṇiyaparāmaṭṭhasaṁkilesikadukā āsavavippayuttasāsavasaṁyojanavippayuttasaṁyojaniyaganthavippayuttaganthaniyanīvaraṇavippayuttanīvaraṇiyaparāmāsavippayuttaparāmaṭṭhakilesavippayuttasaṁkilesikapariyāpannasa-uttaradukāti imepi dukā samānā.

Kilesadukaṁ Saṁyojanadukasadisaṁ. Saṁkiliṭṭhakilesasampayuttanīvaraṇasampayuttadassanenapahātabbasaraṇadukāpi samānā. Tathākilesā ceva saṁkiliṭṭhanīvaraṇā ceva nīvaraṇasampayuttakilesā ceva kilesasampayuttadukā. Iminā nayena sabbesaṁ atthato sadisānaṁ dukānaṁ vissajjanāni sadisāneva hontīti veditabbāni. Sabbasmimpi pana Paṭṭhāne Kenaciviññeyyadukaṁ na labbhati. Āsavā ceva āsavasampayuttā ca, saṁyojanā ceva saṁyojanasampayuttā ca, ganthā ceva ganthasampayuttā ca, nīvaraṇā ceva nīvaraṇasampayuttā ca, kilesā ceva saṁkiliṭṭhā cāti evarūpesu dukesu vipākapaccayo ceva nānākkhaṇikakammapaccayo ca na labbhati. Nahetusahetukanahetu-ahetukesu hetupaccayo natthi. Hetū ceva hetusampayuttā ca, āsavā ceva āsavasampayuttā ca, ganthā ceva ganthasampayuttā cāti imesu dukesu nahetunajhānanamaggā na labbhanti, saṁyojanā ceva saṁyojanasampayuttā ca, nīvaraṇā ceva nīvaraṇasampayuttā ca, kilesā ceva kilesasampayuttā ca, kilesā ceva saṁkiliṭṭhā cāti imesu pana vicikicchuddhaccasahagatassa mohassa vasena nahetupaccayo labbhati, najhānanamaggapaccayā na labbhantīti evaṁ sabbadukesu labbhamānālabbhamānaṁ upaparikkhitvā Pāḷivaseneva vāragaṇanā veditabbāti.

Dukapaṭṭhānavaṇṇanā.

---

3. Dukatikapaṭṭhānavaṇṇanā

Dukatikapaṭṭhāne hetuṁ kusalaṁ dhammaṁ paṭicca hetu kusalo dhammo uppajjati hetupaccayāti evaṁ pañhāmattuddhāravaseneva saṅkhepato

အပ္ပစ္စယေန, သင်္ခတောပိ အသင်္ခတေန သဒ္ဓိံ ယောဇနံ န လဗ္ဘတိ၊ တသ္မာ ဝုတ္တံ။ သာရမ္မဏစိတ္တသမ္ပယုတ္တသံသဋ္ဌဒုကာပိ သဒိသဝိဿဇ္ဇနာယေဝ။ တထာ အာသဝ-ဩဃယောဂဂေါစ္ဆကာ။ ဧတေ ဟိ တယော အညမညံ သဒိသဝိဿဇ္ဇနာယေဝ။ အပိစ လောကိယသာသဝသံယောဇနိယဂန္ထနိယနီဝရဏိယပရာမဋ္ဌသံကိလေသိကဒုကာ အာသဝဝိပ္ပယုတ္တသာသဝ သံယောဇနဝိပ္ပယုတ္တသံယောဇနိယ ဂန္ထဝိပ္ပယုတ္တဂန္ထနိယ နီဝရဏဝိပ္ပယုတ္တနီဝရဏိယ ပရာမာသဝိပ္ပယုတ္တပရာမဋ္ဌကိလေသဝိပ္ပယုတ္တသံကိလေသိက ပရိယာပန္န သဥတ္တရဒုကာတိ ဣမေပိ ဒုကာ သမာနာ။

ကိလေသဒုကံ သံယောဇနဒုကသဒိသံ။ သံကိလိဋ္ဌကိလေသသမ္ပယုတ္တနီဝရဏသမ္ပယုတ္တဒဿနေနပဟာတဗ္ဗသရဏဒုကာပိ သမာနာ။ တထာကိလေသာ စေဝ သံကိလိဋ္ဌနီဝရဏာ စေဝ နီဝရဏသမ္ပယုတ္တကိလေသာ စေဝ ကိလေသသမ္ပယုတ္တဒုကာ။ ဣမိနာ နယေန သဗ္ဗေသံ အတ္ထတော သဒိသာနံ ဒုကာနံ ဝိဿဇ္ဇနာနိ သဒိသာနေဝ ဟောန္တီတိ ဝေဒိတဗ္ဗာနိ။ သဗ္ဗသ္မိမ္ပိ ပန ပဋ္ဌာနေ ကေနစိဝိညေယျဒုကံ န လဗ္ဘတိ။ အာသဝါ စေဝ အာသဝသမ္ပယုတ္တာ စ, သံယောဇနာ စေဝ သံယောဇနသမ္ပယုတ္တာ စ, ဂန္ထာ စေဝ ဂန္ထသမ္ပယုတ္တာ စ, နီဝရဏာ စေဝ နီဝရဏသမ္ပယုတ္တာ စ, ကိလေသာ စေဝ သံကိလိဋ္ဌာ စာတိ ဧဝရူပေသု ဒုကေသု ဝိပါကပစ္စယော စေဝ နာနာက္ခဏိကကမ္မပစ္စယော စ န လဗ္ဘတိ။ နဟေတုသဟေတုကနဟေတုအဟေတုကေသု ဟေတုပစ္စယော နတ္ထိ။ ဟေတူ စေဝ ဟေတုသမ္ပယုတ္တာ စ, အာသဝါ စေဝ အာသဝသမ္ပယုတ္တာ စ, ဂန္ထာ စေဝ ဂန္ထသမ္ပယုတ္တာ စာတိ ဣမေသု ဒုကေသု နဟေတုနဈာနနမဂ္ဂါ န လဗ္ဘန္တိ၊ သံယောဇနာ စေဝ သံယောဇနသမ္ပယုတ္တာ စ, နီဝရဏာ စေဝ နီဝရဏသမ္ပယုတ္တာ စ, ကိလေသာ စေဝ ကိလေသသမ္ပယုတ္တာ စ, ကိလေသာ စေဝ သံကိလိဋ္ဌာ စာတိ ဣမေသု ပန ဝိစိကိစ္ဆုဒ္ဓစ္စသဟဂတဿ မောဟဿ ဝသေန နဟေတုပစ္စယော လဗ္ဘတိ၊ နဈာနနမဂ္ဂပစ္စယာ န လဗ္ဘန္တီတိ ဧဝံ သဗ္ဗဒုကေသု လဗ္ဘမာနာလဗ္ဘမာနံ ဥပပရိက္ခိတွာ ပါဠိဝသေနေဝ ဝါရဂဏနာ ဝေဒိတဗ္ဗာတိ။

ဒုကပဋ္ဌာနဝဏ္ဏနာ။

၃-ဒုကတိကပဋ္ဌာနဝဏ္ဏနာ

ဒုကတိကပဋ္ဌာနေ ဟေတုံ ကုသလံ ဓမ္မံ ပဋိစ္စ ဟေတု ကုသလော ဓမ္မော ဥပ္ပဇ္ဇတိ ဟေတုပစ္စယာတိ ဧဝံ ပဉ္ဟာမတ္တုဒ္ဓါရဝသေနေဝ သင်္ခေပတော

desanā katā. “Kusalaṁ alobhaṁ paṭicca adoso amoho”ti-ādinā pana nayena vitthāro vattabbo siyā, so heṭṭhā dassitanayena sakkā avuttopi jānituntі ekapadepi ekapaccayo vā na vuttho. Yā panesā saṅkhepato desanā katā, sā evaṁ katāti veditabbā. Hetudukena hi saddhiṁ kusalapadaṁ yojetvā Paṭiccavāre anulomassa ceva paccanīyassa ca vasena sabbe labbhamānakapaccayā dassitā, anulomapaccanīyapaccanīyānulomanayā ceva Sahajātavārādayo ca na dassitā, kevalaṁ “paṭiccavārasadisaṁyeva vitthāretabban”ti vuttaṁ. Pañhāvāre pañhampi avissajjetvā kevalaṁ pañhuddhāramattaṁ katvā anulomapaccanīyavaseneva labbhamānapaccayā dassitā. Yathā ca kusalapadaṁ, evaṁ akusala-abyākatapadānipi Hetudukena saddhiṁ yojetvā hetukusaladukatikaṁ niddisitabbanti vuttaṁ.

Tato paraṁ **hetuṁ sukhāya vedanāya sampayuttaṁ dhamman**ti-ādinā nayena hetuvedanādukatikādīni ekavīsati dukatikāni dassitāni. Yasmā pana hetu nāma sanidassanasappaṭigho anidassanasappaṭigho vā natthi, tasmā hetupadena saddhiṁ sanidassanasappaṭigha-anidassanasappaṭighapadāni na yojitāni. Evaṁ Hetudukena saddhiṁ labbhamānakavasena dvāvīsati tike yojetvā puna te Sahetukadukādīhi Saraṇadukapariyosānehi sabbadukehi saddhiṁ yojitā. Tattha yaṁ yaṁ padaṁ yena yena padena saddhiṁ yojanaṁ na gacchati, taṁ taṁ Pāḷiyaṁyeva na labbhatīti vuttaṁ. Evamettha ekena dukena saddhiṁ bāvīsati tike yojetvā puna aparena bāvīsati, aparena bāvīsatīti paṭipāṭiyā dukasate labbhamānadukapadehi saddhiṁ dvāvīsati tikā yojitāti dvāvīsati tike gahetvā dukasate pakkhipitvā Dukatikapaṭṭhānaṁ nāma desitaṁ. Tattha yesu yesu ṭhānesu nayaṁ dassetvā Pāḷiyā saṅkhepo kato, tesu tesu ṭhānesu dassitanayānurūpena tassā vitthāro veditabboti.

Dukatikapaṭṭhānavaṇṇanā.

ဒေသနာ ကတာ။ “ကုသလံ အလောဘံ ပဋိစ္စ အဒေါသော အမောဟော”တိ-အာဒိနာ ပန နယေန ဝိတ္ထာရော ဝတ္တဗ္ဗော သိယာ၊ သော ဟေဋ္ဌာ ဒဿိတနယေန သက္ကာ အဝုတ္တောပိ ဇာနိတုန္တိ ဧကပဒေပိ ဧကပစ္စယော ဝါ န ဝုတ္တော။ ယာ ပနေသာ သင်္ခေပတော ဒေသနာ ကတာ၊ သာ ဧဝံ ကတာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ဟေတုဒုကေန ဟိ သဒ္ဓိံ ကုသလပဒံ ယောဇေတွာ ပဋိစ္စဝါရေ အနုလောမဿ စေဝ ပစ္စနီယဿ စ ဝသေန သဗ္ဗေ လဗ္ဘမာနကပစ္စယာ ဒဿိတာ၊ အနုလောမပစ္စနီယပစ္စနီယာနုလောမနယာ စေဝ သဟဇာတဝါရာဒယော စ န ဒဿိတာ၊ ကေဝလံ “ပဋိစ္စဝါရသဒိသံယေဝ ဝိတ္ထာရေတဗ္ဗ”န္တိ ဝုတ္တံ။ ပဉှာဝါရေ ပဉှမ္ပိ အဝိဿဇ္ဇေတွာ ကေဝလံ ပဉှုဒ္ဓါရမတ္တံ ကတွာ အနုလောမပစ္စနီယဝသေနေဝ လဗ္ဘမာနပစ္စယာ ဒဿိတာ။ ယထာ စ ကုသလပဒံ၊ ဧဝံ အကုသလအဗျာကတပဒါနိပိ ဟေတုဒုကေန သဒ္ဓိံ ယောဇေတွာ ဟေတုကုသလဒုကတိကံ နိဒ္ဒိသိတဗ္ဗန္တိ ဝုတ္တံ။

တတော ပရံ **ဟေတုံ သုခါယ ဝေဒနာယ သမ္ပယုတ္တံ ဓမ္မ**န္တိအာဒိနာ နယေန ဟေတုဝေဒနာဒုကတိကာဒီနိ ဧကဝီသတိ ဒုကတိကာနိ ဒဿိတာနိ။ ယသ္မာ ပန ဟေတု နာမ သနိဒဿနသပ္ပဋိဃော အနိဒဿနသပ္ပဋိဃော ဝါ နတ္ထိ၊ တသ္မာ ဟေတုပဒေန သဒ္ဓိံ သနိဒဿနသပ္ပဋိဃအနိဒဿနသပ္ပဋိဃပဒါနိ န ယောဇိတာနိ။ ဧဝံ ဟေတုဒုကေန သဒ္ဓိံ လဗ္ဘမာနကဝသေန ဒွါဝီသတိ တိကေ ယောဇေတွာ ပုန တေ သဟေတုကဒုကာဒီဟိ သရဏဒုကပရိယောသာနေဟိ သဗ္ဗဒုကေဟိ သဒ္ဓိံ ယောဇိတာ။ တတ္ထ ယံ ယံ ပဒံ ယေန ယေန ပဒေန သဒ္ဓိံ ယောဇနံ န ဂစ္ဆတိ၊ တံ တံ ပါဠိယံယေဝ န လဗ္ဘတီတိ ဝုတ္တံ။ ဧဝမေတ္ထ ဧကေန ဒုကေန သဒ္ဓိံ ဗာဝီသတိ တိကေ ယောဇေတွာ ပုန အပရေန ဗာဝီသတိ, အပရေန ဗာဝီသတီတိ ပဋိပါဋိယာ ဒုကသတေ လဗ္ဘမာနဒုကပဒေဟိ သဒ္ဓိံ ဒွါဝီသတိ တိကာ ယောဇိတာတိ ဒွါဝီသတိ တိကေ ဂဟေတွာ ဒုကသတေ ပက္ခိပိတွာ ဒုကတိကပဋ္ဌာနံ နာမ ဒေသိတံ။ တတ္ထ ယေသု ယေသု ဌာနေသု နယံ ဒဿေတွာ ပါဠိယာ သင်္ခေပေါ ကတော၊ တေသု တေသု ဌာနေသု ဒဿိတနယာနုရူပေန တဿာ ဝိတ္ထာရော ဝေဒိတဗ္ဗောတိ။

ဒုကတိကပဋ္ဌာနဝဏ္ဏနာ။

4. Tikadukapaṭṭhānavaṇṇanā

Tikadukapaṭṭhānepi **kusalaṁ hetuṁ dhammaṁ paṭicca kusalo hetu dhammo uppajjati hetupaccayā**ti pañhāmattuddhāravaseneva desanā katā. Tattha yathā heṭṭhā Hetudukena saddhiṁ kusalapadaṁ yojetvā sabbapaccayavasena sabbavāresu saṅkhepato desanā katā, evamidha Kusalattikena saddhiṁ hetupadaṁ yojetvā sabbapaccayavasena sabbavāresu saṅkhepato desanā katā. Yathā ca hetupadaṁ, evaṁ nahetupadampi Kusalattikena saddhiṁ yojetvā Kusalattikahetudukaṁ niṭṭhāpitaṁ. Tato paraṁ **sukhāya vedanāya sampayuttaṁ hetuṁ dhamman**ti-ādinā nayena Vedanāttikahetudukādīni ekavīsati tikadukāni dassitāni.

Evaṁ bāvīsatiyā tikehi saddhiṁ Hetudukaṁ yojetvā puna tehiyeva saddhiṁ Sahetukadukādayo Saraṇadukapariyosānā labbhamānavasena sabbadukā yojitā. Idhāpi yaṁ yaṁ padaṁ yojanaṁ na gacchati, taṁ taṁ Pāḷiyaṁyeva paṭikkhittaṁ. Evaṁ dukasataṁ gahetvā dvāvīsatiyā tikesu pakkhipitvā Tikadukapaṭṭhānaṁ nāma desitaṁ. Tatrāpi yena yena nayena Pāḷi saṅkhittā, so so nayo vitthārato veditabbo.

Tikadukapaṭṭhānavaṇṇanā.

---

5. Tikatikapaṭṭhānavaṇṇanā

Tikatikapaṭṭhānepi **kusalaṁ sukhāya vedanāya sampayuttaṁ dhammaṁ paṭicca kusalo sukhāya vedanāya sampayutto dhammo uppajjati hetupaccayā**ti pañhuddhāravaseneva saṅkhepato desanā katā. Ettha ca Kusalattikaṁ Vedanāttikādīhi, Vedanāttikādayo ca Kusalattikenāti evaṁ tikesuyeva tikā pakkhittā. Yena yena ca padena saddhiṁ yaṁ yaṁ padaṁ yojanaṁ na gacchati, taṁ taṁ hāpetvā labbhamānavaseneva sabbapaccayesu vārā ca gaṇananayā ca dassitā, tasmā te sādhukaṁ Pāḷiṁ upaparikkhitvā veditabbā. Yathā ca Kusalattikaṁ Vedanāttikādīhi, Vedanāttikādayo ca tena saddhiṁ yojetvā veditabbā, tathā ekekaṁ tikaṁ sesehi, sesā ca tehi saddhiṁ yojetvā veditabbāti.

Tikatikapaṭṭhānavaṇṇanā.

၄-တိကဒုကပဋ္ဌာနဝဏ္ဏနာ

တိကဒုကပဋ္ဌာနေပိ ကုသလံ ဟေတုံ ဓမ္မံ ပဋိစ္စ ကုသလော ဟေတု ဓမ္မော ဥပ္ပဇ္ဇတိ ဟေတုပစ္စယာတိ ပဉှာမတ္တုဒ္ဓါရဝသေနေဝ ဒေသနာ ကတာ။ တတ္ထ ယထာ ဟေဋ္ဌာ ဟေတုဒုကေန သဒ္ဓိံ ကုသလပဒံ ယောဇေတွာ သဗ္ဗပစ္စယဝသေန သဗ္ဗဝါရေသု သင်္ခေပတော ဒေသနာ ကတာ၊ ဧဝမိဓ ကုသလတ္တိကေန သဒ္ဓိံ ဟေတုပဒံ ယောဇေတွာ သဗ္ဗပစ္စယဝသေန သဗ္ဗဝါရေသု သင်္ခေပတော ဒေသနာ ကတာ။ ယထာ စ ဟေတုပဒံ၊ ဧဝံ နဟေတုပဒမ္ပိ ကုသလတ္တိကေန သဒ္ဓိံ ယောဇေတွာ ကုသလတ္တိကဟေတုဒုကံ နိဋ္ဌာပိတံ။ တတော ပရံ **သုခါယ ဝေဒနာယ သမ္ပယုတ္တံ ဟေတုံ ဓမ္မန္တိ**အာဒိနာ နယေန ဝေဒနာတ္တိကဟေတုဒုကာဒီနိ ဧကဝီသတိ တိကဒုကာနိ ဒဿိတာနိ။

ဧဝံ ဗာဝီသတိယာ တိကေဟိ သဒ္ဓိံ ဟေတုဒုကံ ယောဇေတွာ ပုန တေဟိယေဝ သဒ္ဓိံ သဟေတုကဒုကာဒယော သရဏဒုကပရိယောသာနာ လဗ္ဘမာနဝသေန သဗ္ဗဒုကာ ယောဇိတာ။ ဣဓာပိ ယံ ယံ ပဒံ ယောဇနံ န ဂစ္ဆတိ၊ တံ တံ ပါဠိယံယေဝ ပဋိက္ခိတ္တံ။ ဧဝံ ဒုကသတံ ဂဟေတွာ ဒွါဝီသတိယာ တိကေသု ပက္ခိပိတွာ တိကဒုကပဋ္ဌာနံ နာမ ဒေသိတံ။ တတြာပိ ယေန ယေန နယေန ပါဠိ သင်္ခိတ္တာ၊ သော သော နယော ဝိတ္ထာရတော ဝေဒိတဗ္ဗော။

တိကဒုကပဋ္ဌာနဝဏ္ဏနာ။

၅-တိကတိကပဋ္ဌာနဝဏ္ဏနာ

တိကတိကပဋ္ဌာနေပိ ကုသလံ သုခါယ ဝေဒနာယ သမ္ပယုတ္တံ ဓမ္မံ ပဋိစ္စ ကုသလော သုခါယ ဝေဒနာယ သမ္ပယုတ္တော ဓမ္မော ဥပ္ပဇ္ဇတိ ဟေတုပစ္စယာတိ ပဉှုဒ္ဓါရဝသေနေဝ သင်္ခေပတော ဒေသနာ ကတာ။ ဧတ္ထ စ ကုသလတ္တိကံ ဝေဒနာတ္တိကာဒီဟိ, ဝေဒနာတ္တိကာဒယော စ ကုသလတ္တိကေနာတိ ဧဝံ တိကေသုယေဝ တိကာ ပက္ခိတ္တာ။ ယေန ယေန စ ပဒေန သဒ္ဓိံ ယံ ယံ ပဒံ ယောဇနံ န ဂစ္ဆတိ၊ တံ တံ ဟာပေတွာ လဗ္ဘမာနဝသေနေဝ သဗ္ဗပစ္စယေသု ဝါရာ စ ဂဏနနယာ စ ဒဿိတာ၊ တသ္မာ တေ သာဓုကံ ပါဠိံ ဥပပရိက္ခိတွာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ယထာ စ ကုသလတ္တိကံ ဝေဒနာတ္တိကာဒီဟိ, ဝေဒနာတ္တိကာဒယော စ တေန သဒ္ဓိံ ယောဇေတွာ ဝေဒိတဗ္ဗာ၊ တထာ ဧကေကံ တိကံ သေသေဟိ, သေသာ စ တေဟိ သဒ္ဓိံ ယောဇေတွာ ဝေဒိတဗ္ဗာတိ။

တိကတိကပဋ္ဌာနဝဏ္ဏနာ။

6. Dukadukapaṭṭhānavaṇṇanā

Dukadukapaṭṭhānepi **hetusahetukaṁ dhammaṁ paṭicca hetusahetuko dhammo uppajjati hetupaccayā**ti pañhuddhāravaseneva saṅkhepato desanā katā. Tattha hetudukaṁ sahetukadukādīhi, sahetukadukādīni ca tena saddhiṁ yojitāni. Ekekaṁ pana dukaṁ sesehi, sesā ca tehi saddhiṁ paṭipāṭiyā yojetabbā. Idañhi Dukadukapaṭṭhānaṁ nāma dukesuyeva duke pakkhipitvā desitaṁ. Tenettha sabbadukehi saddhiṁ sabbadukānaṁ yojanā veditabbā. Pāḷi pana saṅkhittā. Yena yena ca padena saddhiṁ yaṁ yaṁ padaṁ yojanaṁ na gacchati, taṁ taṁ hāpetvāva desanā katāti.

Dukadukapaṭṭhānavaṇṇanā.

Ettāvatā—

Tikañca Paṭṭhānavaraṁ dukuttamaṁ,
Dukaṁ tikañceva tikaṁ dukañca.
Tikaṁ tikañceva dukaṁ dukañca,
Cha anulomamhi nayā sugambhīrāti—

Aṭṭhakathāyaṁ vuttagāthāya dīpitā **Dhammānulomapaṭṭhāne** cha nayā niddiṭṭhā honti. Paccayavasena panettha ekekasmiṁ paṭṭhāne anulomādayo cattāro cattāro nayāti ekena pariyāyena catuvīsatinayapaṭimaṇḍitaṁ anulomapaṭṭhānaṁyeva veditabbaṁ.

7-12. Paccanīyapaṭṭhānavaṇṇanā

1. Idāni kusalādīnaṁ padānaṁ paṭikkhepavasena dhammānaṁ paccanīyatāya laddhanāmaṁ **Paccanīyapaṭṭhānaṁ** dassetuṁ **nakusalaṁ dhammaṁ paṭicca nakusalo dhammo uppajjati hetupaccayā**ti-ādi āraddhaṁ. Tattha **nakusalaṁ dhammaṁ paṭiccā**ti kusalassa paccayabhāvaṁ vāreti. **Na kusalo dhammo uppajjatī**ti kusalassa uppattiṁ vāreti, tasmā "akusalābyākataṁ ekaṁ khandhaṁ paṭicca akusalābyākatā tayo khandhā cittasamuṭṭhānañca rūpan"ti evamādinā nayenettha pañhaṁ vissajjitabbaṁ. Tasmiṁ tasmiṁ paccaye laddhagaṇanā pana Pāḷiyaṁ vuttāyeva. Yepi vārā sadisavissajjanā, tepi tattheva dassitā. Tasmā sabbamettha heṭṭhā

၆-ဒုကဒုကပဋ္ဌာနဝဏ္ဏနာ

ဒုကဒုကပဋ္ဌာနေပိ **ဟေတုသဟေတုကံ ဓမ္မံ ပဋိစ္စ ဟေတုသဟေတုကော ဓမ္မော ဥပ္ပဇ္ဇတိ ဟေတုပစ္စယာ**တိ ပဉှုဒ္ဓါရဝသေနေဝ သင်္ခေပတော ဒေသနာ ကတာ။ တတ္ထ ဟေတုဒုကံ သဟေတုကဒုကာဒီဟိ, သဟေတုကဒုကာဒီနိ စ တေန သဒ္ဓိံ ယောဇိတာနိ။ ဧကေကံ ပန ဒုကံ သေသေဟိ, သေသာ စ တေဟိ သဒ္ဓိံ ပဋိပါဋိယာ ယောဇေတဗ္ဗာ။ ဣဒဉ္ဟိ ဒုကဒုကပဋ္ဌာနံ နာမ ဒုကေသုယေဝ ဒုကေ ပက္ခိပိတွာ ဒေသိတံ။ တေနေတ္ထ သဗ္ဗဒုကေဟိ သဒ္ဓိံ သဗ္ဗဒုကာနံ ယောဇနာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ပါဠိ ပန သင်္ခိတ္တာ။ ယေန ယေန စ ပဒေန သဒ္ဓိံ ယံ ယံ ပဒံ ယောဇနံ န ဂစ္ဆတိ၊ တံ တံ ဟာပေတွာဝ ဒေသနာ ကတာတိ။

ဒုကဒုကပဋ္ဌာနဝဏ္ဏနာ။

ဧတ္တာဝတာ—

တိကဉ္စ ပဋ္ဌာနဝရံ ဒုကုတ္တမံ၊
ဒုကံ တိကဉ္စေဝ တိကံ ဒုကဉ္စ။
တိကံ တိကဉ္စေဝ ဒုကံ ဒုကဉ္စ၊
ဆ အနုလောမမှိ နယာ သုဂမ္ဘီရာတိ—

အဋ္ဌကထာယံ ဝုတ္တဂါထာယ ဒီပိတာ **ဓမ္မာနုလောမပဋ္ဌာနေ** ဆ နယာ နိဒ္ဒိဋ္ဌာ ဟောန္တိ။ ပစ္စယဝသေန ပနေတ္ထ ဧကေကသ္မိံ ပဋ္ဌာနေ အနုလောမာဒယော စတ္တာရော စတ္တာရော နယာတိ ဧကေန ပရိယာယေန စတုဝီသတိနယပဋိမဏ္ဍိတံ အနုလောမပဋ္ဌာနံယေဝ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

၇-၁၂-ပစ္စနီယပဋ္ဌာနဝဏ္ဏနာ

၁။ ဣဒါနိ ကုသလာဒီနံ ပဒါနံ ပဋိက္ခေပဝသေန ဓမ္မာနံ ပစ္စနီယတာယ လဒ္ဓနာမံ **ပစ္စနီယပဋ္ဌာနံ** ဒဿေတုံ **နကုသလံ ဓမ္မံ ပဋိစ္စ နကုသလော ဓမ္မော ဥပ္ပဇ္ဇတိ ဟေတုပစ္စယာ**တိအာဒိ အာရဒ္ဓံ။ တတ္ထ **နကုသလံ ဓမ္မံ ပဋိစ္စာ**တိ ကုသလဿ ပစ္စယဘာဝံ ဝါရေတိ။ **န ကုသလော ဓမ္မော ဥပ္ပဇ္ဇတီ**တိ ကုသလဿ ဥပ္ပတ္တိံ ဝါရေတိ၊ တသ္မာ "အကုသလာဗျာကတံ ဧကံ ခန္ဓံ ပဋိစ္စ အကုသလာဗျာကတာ တယော ခန္ဓာ စိတ္တသမုဋ္ဌာနဉ္စ ရူပ"န္တိ ဧဝမာဒိနာ နယေနေတ္ထ ပဉှံ ဝိဿဇ္ဇိတဗ္ဗံ။ တသ္မိံ တသ္မိံ ပစ္စယေ လဒ္ဓဂဏနာ ပန ပါဠိယံ ဝုတ္တာယေဝ။ ယေပိ ဝါရာ သဒိသဝိဿဇ္ဇနာ၊ တေပိ တတ္ထေဝ ဒဿိတာ။ တသ္မာ သဗ္ဗမေတ္ထ ဟေဋ္ဌာ

vuttanayānusārena Pāḷiṁ upaparikkhitvā veditabbaṁ. Yathā cettha, evaṁ Dukapaṭṭhāne Dukatikapaṭṭhāne Tikadukapaṭṭhāne Tikatikapaṭṭhāne Dukadukapaṭṭhāne ca.

Ettāvatā—

Tikañca Paṭṭhānavaraṁ dukuttamaṁ,
Dukaṁ tikañceva tikaṁ dukañca.
Tikaṁ tikañceva dukaṁ dukañca,
Cha paccanīyamhi nayā sugambhīrāti—

Aṭṭhakathāyaṁ vuttagāthāya dīpitā **Dhammapaccanīyapaṭṭhāne** cha nayā niddiṭṭhā honti. Paccayavasena panettha ekekasmiṁ paṭṭhāne anulomādayo cattāro cattāro nayāti ekena pariyāyena catuvīsatinayapaṭimaṇḍitaṁ paccanīyapaṭṭhānaññeva veditabbaṁ.

13-18. Anulomapaccanīyapaṭṭhānavaṇṇanā

1. Idāni kusalādīsu dhammesu paccayadhammaṁ appaṭikkhipitvā paccayuppannassa kusalādibhāvapaṭikkhepavasena dhammānaṁ anulomapaccanīyatāya laddhanāmaṁ **Anulomapaccanīyapaṭṭhānaṁ** dassetuṁ **kusalaṁ dhammaṁ paṭicca na kusalo dhammo uppajjati hetupaccayā**ti-ādi āraddhaṁ. Tattha **kusalaṁ dhammaṁ paṭiccā**ti kusalassa paccayabhāvaṁ anujānāti, **na kusalo dhammo uppajjatī**ti kusalasseva uppattiṁ vāreti. Tasmā "kusale khandhe paṭicca cittasamuṭṭhānaṁ rūpan"ti-ādinā nayena vissajjanaṁ dassitaṁ, taṁ sabbaṁ Pāḷiṁ oloketvā sādhukaṁ sallakkhetabbaṁ. Yampi yena sadisaṁ, yañca yattha labbhati, yo ca yesaṁ vissajjanānaṁ yesu paccayesu gaṇanaparicchedo, so sabbo Pāḷiyaṁ dassito, tasmā Pāḷiyeva ettha attho. Yathā cettha, evaṁ Dukapaṭṭhānādīsupīti.

Ettāvatā—

Tikañca Paṭṭhānavaraṁ dukuttamaṁ,
Dukaṁ tikañceva tikaṁ dukañca.
Tikaṁ tikañceva dukaṁ dukañca,
Cha anulomapaccanīyamhi nayā sugambhīrāti—

ဝုတ္တနယာနုသာရေန ပါဠိံ ဥပပရိက္ခိတွာ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ယထာ စေတ္ထ၊ ဧဝံ ဒုကပဋ္ဌာနေ ဒုကတိကပဋ္ဌာနေ တိကဒုကပဋ္ဌာနေ တိကတိကပဋ္ဌာနေ ဒုကဒုကပဋ္ဌာနေ စ။

ဧတ္တာဝတာ—

တိကဉ္စ ပဋ္ဌာနဝရံ ဒုကုတ္တမံ၊
ဒုကံ တိကဉ္စေဝ တိကံ ဒုကဉ္စ။
တိကံ တိကဉ္စေဝ ဒုကံ ဒုကဉ္စ၊
ဆ ပစ္စနီယမှိ နယာ သုဂမ္ဘီရာတိ—

အဋ္ဌကထာယံ ဝုတ္တဂါထာယ ဒီပိတာ **ဓမ္မပစ္စနီယပဋ္ဌာနေ** ဆ နယာ နိဒ္ဒိဋ္ဌာ ဟောန္တိ။ ပစ္စယဝသေန ပနေတ္ထ ဧကေကသ္မိံ ပဋ္ဌာနေ အနုလောမာဒယော စတ္တာရော စတ္တာရော နယာတိ ဧကေန ပရိယာယေန စတုဝီသတိနယပဋိမဏ္ဍိတံ ပစ္စနီယပဋ္ဌာနညေဝ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

၁၃-၁၈-အနုလောမပစ္စနီယပဋ္ဌာနဝဏ္ဏနာ

၁။ ဣဒါနိ ကုသလာဒီသု ဓမ္မေသု ပစ္စယဓမ္မံ အပ္ပဋိက္ခိပိတွာ ပစ္စယုပ္ပန္နဿ ကုသလာဒိဘာဝပဋိက္ခေပဝသေန ဓမ္မာနံ အနုလောမပစ္စနီယတာယ လဒ္ဓနာမံ **အနုလောမပစ္စနီယပဋ္ဌာနံ** ဒဿေတုံ **ကုသလံ ဓမ္မံ ပဋိစ္စ န ကုသလော ဓမ္မော ဥပ္ပဇ္ဇတိ ဟေတုပစ္စယာ**တိအာဒိ အာရဒ္ဓံ။ တတ္ထ **ကုသလံ ဓမ္မံ ပဋိစ္စာ**တိ ကုသလဿ ပစ္စယဘာဝံ အနုဇာနာတိ၊ **န ကုသလော ဓမ္မော ဥပ္ပဇ္ဇတီ**တိ ကုသလဿေဝ ဥပ္ပတ္တိံ ဝါရေတိ။ တသ္မာ "ကုသလေ ခန္ဓေ ပဋိစ္စ စိတ္တသမုဋ္ဌာနံ ရူပ"န္တိအာဒိနာ နယေန ဝိဿဇ္ဇနံ ဒဿိတံ၊ တံ သဗ္ဗံ ပါဠိံ ဩလောကေတွာ သာဓုကံ သလ္လက္ခေတဗ္ဗံ။ ယမ္ပိ ယေန သဒိသံ၊ ယဉ္စ ယတ္ထ လဗ္ဘတိ၊ ယော စ ယေသံ ဝိဿဇ္ဇနာနံ ယေသု ပစ္စယေသု ဂဏနပရိစ္ဆေဒေါ၊ သော သဗ္ဗော ပါဠိယံ ဒဿိတော၊ တသ္မာ ပါဠိယေဝ ဧတ္ထ အတ္ထော။ ယထာ စေတ္ထ၊ ဧဝံ ဒုကပဋ္ဌာနာဒီသုပီတိ။

ဧတ္တာဝတာ—

တိကဉ္စ ပဋ္ဌာနဝရံ ဒုကုတ္တမံ၊
ဒုကံ တိကဉ္စေဝ တိကံ ဒုကဉ္စ။
တိကံ တိကဉ္စေဝ ဒုကံ ဒုကဉ္စ၊
ဆ အနုလောမပစ္စနီယမှိ နယာ သုဂမ္ဘီရာတိ—

Aṭṭhakathāyaṁ vuttagāthāya dīpitā **Dhammānulomapaccanīyapaṭṭhāne** cha nayā niddiṭṭhā honti. Paccayavasena panettha ekekasmiṁ paṭṭhāne anulomādayo cattāro cattāro nayāti ekena pariyāyena catuvīsatinayapaṭimaṇḍitaṁ anulomapaccanīyapaṭṭhānaññeva veditabbaṁ.

19-24. Paccanīyānulomapaṭṭhānavaṇṇanā

1. Idāni kusalādīsu dhammesu paccayadhammaṁ paṭikkhipitvā paccayuppannassa kusalādibhāvaṁ appaṭikkhepavasena dhammānaṁ paccanīyānulomatāya laddhanāmaṁ **Paccanīyānulomapaṭṭhānaṁ** dassetuṁ **nakusalaṁ dhammaṁ paṭicca akusalo dhammo uppajjati hetupaccayā**ti-ādi āraddhaṁ. Tattha **nakusalaṁ dhammaṁ paṭiccā**ti kusalassa paccayabhāvaṁ vāreti, **akusalo dhammo uppajjatī**ti akusalassa uppattiṁ anujānāti. Nakusalañhi akusalaṁ abyākataṁ vā, tañca sahajātapaccayaṁ katvā uppajjamāno kusalo nāma natthi, tasmā akusalābyākatavasena desanā katā. Tattha “akusalaṁ ekaṁ khandhaṁ paṭicca tayo khandhā”ti evaṁ nakusalaṁ dhammaṁ paṭicca vissajjanaṁ viditabbaṁ. **Abyākato dhammo uppajjati hetupaccayā**ti ayaṁ pana pañho “vipākābyākataṁ kiriyābyākataṁ ekaṁ khandhaṁ paṭicca tayo khandhā cittasamuṭṭhānañca rūpan”ti vissajjitova. Iti sabbapañhesu avissajjitassa atthānurūpaṁ vissajjitassa ca Pāḷi-āgatameva vissajjanaṁ. Ekekasmiñca tikaduke vārappabhedapaccayagaṇanavidhānaṁ sabbaṁ heṭṭhā vuttanayānusāreneva veditabbaṁ.

Ettāvathā ca—

> Tikañca Paṭṭhānavaraṁ dukuttamaṁ,
> Dukaṁ tikañceva tikaṁ dukañca.
> Tikaṁ tikañceva dukaṁ dukañca,
> Cha paccanīyānulomamhi nayā sugambhīrāti—

Aṭṭhakathāyaṁ vuttagāthāya dīpitā **Dhammapaccanīyānulomapaṭṭhāne** cha nayā niddiṭṭhā honti. Paccayavasena panettha ekekasmiṁ paṭṭhāne anulomādayo cattāro cattāro nayāti ekena pariyāyena catuvīsatinayapaṭimaṇḍitaṁ paccanīyānulomapaṭṭhānaññeva veditabbaṁ.

အဋ္ဌကသာယံ ဝုတ္တဂါထာယ ဒီပိတာ **ဓမ္မာနုလောမပစ္စနီယပဋ္ဌာနေ** ဆ နယာ နိဒ္ဒိဋ္ဌာ ဟောန္တိ။ ပစ္စယဝသေန ပနေတ္ထ ဧကေကသ္မိံ ပဋ္ဌာနေ အနုလောမာဒယော စတ္တာရော စတ္တာရော နယာတိ ဧကေန ပရိယာယေန စတုဝီသတိနယပဋိမဏ္ဍိတံ အနုလောမပစ္စနီယပဋ္ဌာနညေဝ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

၁၉-၂၄-ပစ္စနီယာနုလောမပဋ္ဌာနဝဏ္ဏနာ

၁။ ဣဒါနိ ကုသလာဒီသု ဓမ္မေသု ပစ္စယဓမ္မံ ပဋိက္ခိပိတွာ ပစ္စယုပ္ပန္နဿ ကုသလာဒိဘာဝံ အပ္ပဋိက္ခေပဝသေန ဓမ္မာနံ ပစ္စနီယာနုလောမတာယ လဒ္ဓနာမံ **ပစ္စနီယာနုလောမပဋ္ဌာနံ** ဒဿေတုံ **နကုသလံ ဓမ္မံ ပဋိစ္စ အကုသလော ဓမ္မော ဥပ္ပဇ္ဇတိ ဟေတုပစ္စယာ**တိအာဒိ အာရဒ္ဓံ။ တတ္ထ **နကုသလံ ဓမ္မံ ပဋိစ္စာ**တိ ကုသလဿ ပစ္စယဘာဝံ ဝါရေတိ၊ **အကုသလော ဓမ္မော ဥပ္ပဇ္ဇတီ**တိ အကုသလဿ ဥပ္ပတ္တိံ အနုဇာနာတိ။ နကုသလဉှိ အကုသလံ အဗျာကတံ ဝါ၊ တဉ္စ သဟဇာတပစ္စယံ ကတွာ ဥပ္ပဇ္ဇမာနော ကုသလော နာမ နတ္ထိ၊ တသ္မာ အကုသလာဗျာကတဝသေန ဒေသနာ ကတာ။ တတ္ထ “အကုသလံ ဧကံ ခန္ဓံ ပဋိစ္စ တယော ခန္ဓာ”တိ ဧဝံ နကုသလံ ဓမ္မံ ပဋိစ္စ ဝိဿဇ္ဇနံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ **အဗျာကတော ဓမ္မော ဥပ္ပဇ္ဇတိ ဟေတုပစ္စယာ**တိ အယံ ပန ပဉှော “ဝိပါကာဗျာကတံ ကိရိယာဗျာကတံ ဧကံ ခန္ဓံ ပဋိစ္စ တယော ခန္ဓာ စိတ္တသမုဋ္ဌာနဉ္စ ရူပ”န္တိ ဝိဿဇ္ဇိတောဝ။ ဣတိ သဗ္ဗပဉှေသု အဝိဿဇ္ဇိတဿ အတ္ထာနုရူပံ ဝိဿဇ္ဇိတဿ စ ပါဠိအာဂတမေဝ ဝိဿဇ္ဇနံ။ ဧကေကသ္မိဉ္စ တိကဒုကေ ဝါရပ္ပဘေဒပစ္စယဂဏနဝိဓာနံ သဗ္ဗံ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယာနုသာရေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

ဧတ္တာဝတာ စ—

> တိကဉ္စ ပဋ္ဌာနဝရံ ဒုကုတ္တမံ၊
> ဒုကံ တိကဉ္စေဝ တိကံ ဒုကဉ္စ။
> တိကံ တိကဉ္စေဝ ဒုကံ ဒုကဉ္စ၊
> ဆ ပစ္စနီယာနုလောမမှိ နယာ သုဂမ္ဘီရာတိ—

အဋ္ဌကထာယံ ဝုတ္တဂါထာယ ဒီပိတာ **ဓမ္မပစ္စနီယာနုလောမပဋ္ဌာနေ** ဆ နယာ နိဒ္ဒိဋ္ဌာ ဟောန္တိ။ ပစ္စယဝသေန ပနေတ္ထ ဧကေကသ္မိံ ပဋ္ဌာနေ အနုလောမာဒယော စတ္တာရော စတ္တာရော နယာတိ ဧကေန ပရိယာယေန စတုဝီသတိနယပဋိမဏ္ဍိတံ ပစ္စနီယာနုလောမပဋ္ဌာနညေဝ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

Evaṁ dhammānulomādivasena catūsu vāresu ekekasmiṁ catuvīsatiyā catuvīsatiyā nayānaṁ vasena channavuti nayā honti. Tattha paccayanaye aggahetvā ekekasmiṁ paṭṭhāne tikadukādīnaññeva channaṁ channaṁ nayānaṁ vasenetaṁ catuvīsatinayapaṭimaṇḍitaṁ **Samantapaṭṭhānamahāpakaraṇaṁ** veditabbaṁ. Keci pana "kusalārammaṇo dhammo akusalārammaṇo dhammo"ti-ādinā nayena ārammaṇamātikaṁ nāma ṭhapetvā "kusalārammaṇo dhammo kusalārammaṇassa dhammassa hetupaccayena paccayo"ti-ādinā nayena ārammaṇapaṭṭhānaṁ nāma dassetvā aparampi phassādīnaṁ vasenapi phassapaṭṭhānaṁ nāma uddharitvā dassenti, taṁ neva Pāḷiyaṁ na Aṭṭhakathāsu sandissatīti idha na vicāritaṁ. Saṅgīti-āruḷhapāḷivaseneva panettha vaṇṇanā katāti veditabbā.

Ettāvatā ca—

Sammūḷhā yattha pajā, tantākulādibhāvamāpannā.
Nekavidhadukkhagahanaṁ, saṁsāraṁ nātivattanti.

Paccayabhede kusalo, loke garutampi paccayākāraṁ.
Atinippuṇagambhīraṁ, javanabbhūmiṁ Buddhañāṇassa.

Kusalādidhammabhedaṁ, nissāya nayehi vividhagaṇanehi.
Vitthārento sattama-mabhidhammappakaraṇaṁ Satthā.

Suvihitasanniṭṭhāno, Paṭṭhānaṁ nāma yaṁ pakāsesi.
Saddhāya samāraddhā, yā Aṭṭhakathā mayā tassa.

Ācariyānaṁ vādaṁ, avihāya vibhajjavādisissānaṁ.
Atibahuvidhantarāye, lokamhi anantarāyena.

Sā evaṁ ajja katā[1], cuddasamattehi bhāṇavārehi.
Atthaṁ pakāsayantī, Paṭṭhānavarassa sakalassa.

Sanniṭṭhānaṁ pattā, yatheva niṭṭhaṁ tathā bahujanassa.
Sampāpuṇantu sīghaṁ, kalyāṇā sabbasaṅkappā.

---

1. Sā esā ajja yathā (Syā)

ဧဝံ ဓမ္မာနုလောမာဒိဝသေန စတူသု ဝါရေသု ဧကေကသ္မိံ စတုဝီသတိယာ စတုဝီသတိယာ နယာနံ ဝသေန ဆန္နဝုတိ နယာ ဟောန္တိ။ တတ္ထ ပစ္စယနယေ အဂ္ဂဟေတွာ ဧကေကသ္မိံ ပဋ္ဌာနေ တိကဒုကာဒီနညေ့ဝ ဆန္နံ ဆန္နံ နယာနံ ဝသေနေတံ စတုဝီသတိနယပဋိမဏ္ဍိတံ **သမန္တပဋ္ဌာနမဟာပကရဏံ** ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ကေစိ ပန "ကုသလာရမ္မဏော ဓမ္မော အကုသလာရမ္မဏော ဓမ္မော"တိအာဒိနာ နယေန အာရမ္မဏမာတိကံ နာမ ဌပေတွာ "ကုသလာရမ္မဏော ဓမ္မော ကုသလာရမ္မဏဿ ဓမ္မဿ ဟေတုပစ္စယေန ပစ္စယော"တိအာဒိနာ နယေန အာရမ္မဏပဋ္ဌာနံ နာမ ဒဿေတွာ အပရမ္ပိ ဖဿာဒီနံ ဝသေနပိ ဖဿပဋ္ဌာနံ နာမ ဥဒ္ဓရိတွာ ဒဿေန္တိ၊ တံ နေဝ ပါဠိယံ န အဋ္ဌကထာသု သန္ဒိဿတီတိ ဣဓ န ဝိစာရိတံ။ သင်္ဂီတိအာရုဠှပါဠိဝသေနေဝ ပနေတ္ထ ဝဏ္ဏနာ ကတာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

ဧတ္တာဝတာ စ—

သမ္မူဠှာ ယတ္ထ ပဇာ၊ တန္တာကုလာဒိဘာဝမာပန္နာ။
နေကဝိဓဒုက္ခဂဟနံ၊ သံသာရံ နာတိဝတ္တန္တိ။

ပစ္စယဘေဒေ ကုသလော၊ လောကေ ဂရုတမ္ပိ ပစ္စယာကာရံ။
အတိနိပ္ပုဏဂမ္ဘီရံ၊ ဇဝနဗ္ဘူမိံ ဗုဒ္ဓဉာဏဿ။

ကုသလာဒိဓမ္မဘေဒံ၊ နိဿာယ နယေဟိ ဝိဝိဓဂဏနေဟိ။
ဝိတ္ထာရေန္တော သတ္တမ-မဘိဓမ္မပ္ပကရဏံ သတ္ထာ။

သုဝိဟိတသန္နိဋ္ဌာနော၊ ပဋ္ဌာနံ နာမ ယံ ပကာသေသိ။
သဒ္ဓါယ သမာရဒ္ဓါ၊ ယာ အဋ္ဌကထာ မယာ တဿ။

အာစရိယာနံ ဝါဒံ၊ အဝိဟာယ ဝိဘဇ္ဇဝါဒိသိဿာနံ။
အတိဗဟုဝိဓန္တရာယေ၊ လောကမှိ အနန္တရာယေန။

သာ ဧဝံ အဇ္ဇ ကတာ[1]၊ စုဒ္ဒသမတ္တေဟိ ဘာဏဝါရေဟိ။
အတ္ထံ ပကာသယန္တီ၊ ပဋ္ဌာနဝရဿ သကလဿ။

သန္နိဋ္ဌာနံ ပတ္တာ၊ ယထေဝ နိဋ္ဌံ တထာ ဗဟုဇနဿ။
သမ္ပာပုဏန္တု သီဃံ၊ ကလျာဏာ သဗ္ဗသင်္ကပ္ပါ။

၁-သာ ဧသာ အဇ္ဇ ယထာ (သျာ)

Ettāvatā—

Sattappakaraṇaṁ Nātho, abhidhammamadesayi.
Devātidevo devānaṁ, devalokamhi yaṁ pure.

Tassa Aṭṭhakathā esā, sakalassāpi niṭṭhitā.
Ciraṭṭhitatthaṁ dhammassa, niṭṭhapentena taṁ mayā.

Yaṁ pattaṁ kusalaṁ tassa, ānubhāvena pāṇino.
Sabbe Saddhammarājassa, ñatvā dhammaṁ sukhāvahaṁ.

Pāpuṇantu visuddhāya, sukhāya paṭipattiyā.
Asokamanupāyāsaṁ, nibbānasukhamuttamaṁ.

Ciraṁ tiṭṭhatu saddhammo, dhamme hontu sagāravā.
Sabbepi sattā kālena, sammā devo pavassatu.

Yathā rakkhiṁsu porāṇā, surājāno tathevimaṁ.
Rājā rakkhatu dhammena, attanova pajaṁ pajanti.

Paṭṭhānappakaraṇaṭṭhakathā niṭṭhitā.

Niṭṭhitā ca Pañcapakaraṇaṭṭhakathāti.

ဧတ္တာဝတာ—

သတ္တပ္ပကရဏံ နာထော၊ အဘိဓမ္မမဒေသယိ။
ဒေဝါတိဒေဝေါ ဒေဝါနံ၊ ဒေဝလောကမှိ ယံ ပုရေ။

တဿ အဋ္ဌကထာ ဧသာ၊ သကလဿာပိ နိဋ္ဌိတာ။
စိရဋ္ဌိတတ္ထံ ဓမ္မဿ၊ နိဋ္ဌပေန္တေန တံ မယာ။

ယံ ပတ္တံ ကုသလံ တဿ၊ အာနုဘာဝေန ပါဏိနော။
သဗ္ဗေ သဒ္ဓမ္မရာဇဿ၊ ဉတွာ ဓမ္မံ သုခါဝဟံ။

ပါပုဏန္တု ဝိသုဒ္ဓါယ၊ သုခါယ ပဋိပတ္တိယာ။
အသောကမနုပါယာသံ၊ နိဗ္ဗာနသုခမုတ္တမံ။

စိရံ တိဋ္ဌတု သဒ္ဓမ္မော၊ ဓမ္မေ ဟောန္တု သဂါရဝါ။
သဗ္ဗေပိ သတ္တာ ကာလေန၊ သမ္မာ ဒေဝေါ ပဝဿတု။

ယထာ ရက္ခိံသု ပေါရာဏာ၊ သုရာဇာနော တထေဝိမံ။
ရာဇာ ရက္ခတု ဓမ္မေန၊ အတ္တနောဝ ပဇံ ပဇန္တိ။

ပဋ္ဌာနပ္ပကရဏဋ္ဌကထာ နိဋ္ဌိတာ။

နိဋ္ဌိတာ စ ပဉ္စပကရဏဋ္ဌကထာတိ။

Nigamanakathā

Paramavisuddhasaddhābuddhivīriyapaṭimaṇḍitena sīlācārajjavamaddavādiguṇasamudayasamuditena sakasamayasamayantaragahanajjhogāhaṇasamatthena paññāveyyattiyasamannāgatena Tipiṭakapariyattippabhede sāṭṭhakathe Satthusāsane appaṭihatañāṇappabhāvena mahāveyyākaraṇena karaṇasampatti-janitasukhaviniggatamadhurodāravacanalāvaṇṇayuttena yuttamuttavādinā vādīvarena mahākavinā pabhinnapaṭisambhidāparivāre chaḷabhiññādippabhedaguṇapaṭimaṇḍite uttarimanussadhamme suppatiṭṭhitabuddhīnaṁ theravaṁsappadīpānaṁ therānaṁ Mahāvihāravāsīnaṁ vaṁsālaṅkārabhūtena vipulavisuddhabuddhinā **Buddhaghoso**ti garūhi gahitanāmadheyyena therena katā ayaṁ sakalassapi Abhidhammapiṭakassa Aṭṭhakathā—

Tāva tiṭṭhatu lokasmiṁ, lokanittharaṇesinaṁ.
Dassentī kulaputtānaṁ, nayaṁ paññāvisuddhiyā.

Yāva Buddhoti nāmampi, suddhacittassa tādino.
Lokamhi Lokajeṭṭhassa, pavattati Mahesinoti.

Abhidhammapiṭakaṭṭhakathā niṭṭhitā.

နိဂမနကထာ

ပရမဝိသုဒ္ဓသဒ္ဓါဗုဒ္ဓိဝီရိယပဋိမဏ္ဍိတေန သီလာစာရဇ္ဇဝမဒ္ဒဝါဒိဂုဏသမုဒယသမုဒိတေန သကသမယသမယန္တရဂဟနဇ္ဈောဂါဟဏသမတ္ထေန ပညာဝေယျတ္တိယသမန္နာဂတေန တိပိဋကပရိယတ္တိပ္ပဘေဒေ သာဋ္ဌကထေ သတ္ထုသာသနေ အပ္ပဋိဟတဉာဏပ္ပဘာဝေန မဟာဝေယျာကရဏေန ကရဏသမ္ပတ္တိဇနိတသုခဝိနိဂ္ဂတမဓုရောဒါရဝစနလာဝဏ္ဏယုတ္တေန ယုတ္တမုတ္တဝါဒိနာ ဝါဒီဝရေန မဟာကဝိနာ ပဘိန္နပဋိသမ္ဘိဒါပရိဝါရေ ဆဠဘိညာဒိပ္ပဘေဒဂုဏပဋိမဏ္ဍိတေ ဥတ္တရိမနုဿဓမ္မေ သုပ္ပတိဋ္ဌိတဗုဒ္ဓီနံ ထေရဝံသပ္ပဒီပါနံ ထေရာနံ မဟာဝိဟာရဝါသီနံ ဝံသာလင်္ကာရဘူတေန ဝိပုလဝိသုဒ္ဓဗုဒ္ဓိနာ **ဗုဒ္ဓဃောသော**တိ ဂရူဟိ ဂဟိတနာမဓေယျေန ထေရေန ကတာ အယံ သကလဿပိ အဘိဓမ္မပိဋကဿ အဋ္ဌကထာ—

တာဝ တိဋ္ဌတု လောကသ္မိံ၊ လောကနိတ္ထရဏေသိနံ။
ဒဿေန္တီ ကုလပုတ္တာနံ၊ နယံ ပညာဝိသုဒ္ဓိယာ။

ယာဝ ဗုဒ္ဓေါတိ နာမမ္ပိ၊ သုဒ္ဓစိတ္တဿ တာဒိနော။
လောကမှိ လောကဇေဋ္ဌဿ၊ ပဝတ္တတိ မဟေသိနောတိ။

အဘိဓမ္မပိဋကဋ္ဌကထာ နိဋ္ဌိတာ။

Saṁvaṇṇitapadānaṁ anukkamaṇikā

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[A]	
Akaniṭṭhagāmī	49
Akuppadhammo	33
Akusalaṁ dhammaṁ paccayā	429
Aṅgakūṭaṁ	90
Acetayantassa	198
Acchandikā	36
Ajjhāvasati	99
Ajinaṁ	83
Ajinakkhipaṁ	83
Ajjhottharati	99
Aññamaññaṁ	365
Aññāṇī	190
Añño aññassa kārako	200
Añño karoti	135
Aññaṁ jīvaṁ	128
Aññaṁ satthāraṁ	182
Aṭṭha pānāni	259
Aṭṭhamako puggalo	172
Aṭṭhavimokkhe	30
Aṭṭhahi ñāṇehi	165
Aḍḍhamāsikaṁ	82
Attantapo	81
Atthasaṁhitaṁ	88
Atthi arahato	185
Atthi arahato punabbhavo	147
Atthi arahato rāgo	160
Atthi arahato vimati	160
Atthi arūpajīvitindriyaṁ	211
Atthī	137
Atthaṭṭho	159
Atthatthamhi	137
Atthi chinnassa chediyaṁ	144
Atthi dvinnaṁ nibbānānaṁ	166
Atthi niyāmo	186
Atthipaccayo	351
Atthi manussesu	175
Atthi lokiyo mano	271
Atthi sāvakassa khandhapaññatti	190
Atthi so niyāmo	232
Atītāya	180
Atītaṁ atthīti micchā	151
Athenena	86
Adinnādāyī	71
Adhippāya-iddhi	277
Adhimattaṁ	44
Adhimuccitā	98
Anañño	128
Anattā	138
Anariyā	39
Anāgāmī	39
Anāgāmī puggalo kata-karaṇīyo	147

သံဝဏ္ဏိတပဒါနံ အနုက္ကမဏိကာ

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[အ]	
အကနိဋ္ဌဂါမီ	၄၉
အကုပ္ပဓမ္မော	၃၃
အကုသလံ ဓမ္မံ ပစ္စယာ	၄၂၉
အင်္ဂကူဋံ	၉၀
အစေတယန္တဿ	၁၉၈
အစ္ဆန္ဒိကာ	၃၆
အဇ္ဈာဝသတိ	၉၉
အဇိနံ	၈၃
အဇိနက္ခိပံ	၈၃
အဇ္ဈောတ္ထရတိ	၉၉
အညမညံ	၃၆၅
အညာဏီ	၁၉၀
အညော အညဿ ကာရကော	၂၀၀
အညော ကရောတိ	၁၃၅
အညံ ဇီဝံ	၁၂၈
အညံ သတ္ထာရံ	၁၈၂
အဋ္ဌ ပါနာနိ	၂၅၉
အဋ္ဌမကော ပုဂ္ဂလော	၁၇၂
အဋ္ဌဝိမောက္ခေ	၃၀
အဋ္ဌဟိ ဉာဏေဟိ	၁၆၅
အဍ္ဎမာသိကံ	၈၂
အတ္တန္တပေါ	၈၁
အတ္ထသံဟိတံ	၈၈
အတ္ထိ အရဟတော	၁၈၅
အတ္ထိ အရဟတော ပုနဗ္ဘဝေါ	၁၄၇
အတ္ထိ အရဟတော ရာဂေါ	၁၆၀
အတ္ထိ အရဟတော ဝိမတိ	၁၆၀
အတ္ထိ အရူပဇီဝိတိန္ဒြိယံ	၂၁၁
အတ္ထီ	၁၃၇
အတ္ထဋ္ဌော	၁၅၉
အတ္ထတ္ထမှိ	၁၃၇
အတ္ထိ ဆိန္နဿ ဆေဒိယံ	၁၄၄
အတ္ထိ ဒွိန္နံ နိဗ္ဗာနာနံ	၁၆၆
အတ္ထိ နိယာမော	၁၈၆
အတ္ထိပစ္စယော	၃၅၁
အတ္ထိ မနုဿေသု	၁၇၅
အတ္ထိ လောကိယော မနော	၂၇၁
အတ္ထိ သာဝကဿ ခန္ဓပညတ္တိ	၁၉၀
အတ္ထိ သော နိယာမော	၂၃၂
အတီတာယ	၁၈၀
အတီတံ အတ္ထီတိ မိစ္ဆာ	၁၅၁
အထေနေန	၈၆
အဒိန္နာဒါယီ	၇၁
အဓိပ္ပါယဣဒ္ဓိ	၂၇၇
အဓိမတ္တံ	၄၄
အဓိမုစ္စိတာ	၉၈
အနညော	၁၂၈
အနတ္တာ	၁၃၈
အနရိယာ	၃၉
အနာဂါမီ	၃၉
အနာဂါမီ ပုဂ္ဂလော ကတ-ကရဏီယော	၁၄၇

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[A]	
Anābhogassa	198
Anāvaṭṭentassa	198
Animittaṁ	267
Aniyatā	37
Anuppadātā	87
Anupalitto	261
Anupubbābhisamayo	164
Anuyogo	90
Anurakkhati	34
Anurakkhaṇabhabbo	34
Anulomaṁ	437
Anusayā	319
Anusañceteti	34
Anussaviyo	182
Anuseti	243
Anusotagāmī	94
Anodhiṁ	164
Anto pūti	57
Antarāparinibbāyī	49
Apacayagāmī	158
Apatthentassa	199
Apubbaṁ acarimaṁ	149
Appaṭisaṅkhāniruddhe	166
Appahīno	94
Abbhantaramātikā	2
Abbhokāso	85
Abyākatānaṁ	363
Abyāsekasukhaṁ	92
Abrahmacariyaṁ	87

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[A]	
Abrahmacārī brahmacāripaṭiñño	57
Abhabbāgamano	36
Abhabbo	232
Abhayūparato	36
Abhinandati	435
Abhinimmito	261
Abhinisīdati	99
Amaggena	172
Amanasikarontassa	198
Ariyadhammavipāko	202
Ariyarūpaṁ	242
Ariyā	39
Ariyaṁ	168
Arukūpamacitto	62
Arūpasahagatānaṁ	32
Arūpino	377
Avakujjapañño	64
Avakkanti	35
Avassuto	57
Avigato	128
Avijjā asaṅkhatā	192
Avijjamānapaññatti	26
Avinipātadhammo	46
Avipakkavipākadhammā	157
Avisaṁvādako	87
Asaṅkhatapaññatti	28
Asaṅkhāraparinibbāyī	49
Asaddhā	36
Asappuriso	71
Assamaṇo	57

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[အ]	
အနာဘောဂဿ	၁၉၈
အနာဝဋ္ဋေန္တဿ	၁၉၈
အနိမိတ္တံ	၂၆၇
အနိယတာ	၃၇
အနုပ္ပဒါတာ	၈၇
အနုပလိတ္တော	၂၆၁
အနုပုဗ္ဗာဘိသမယော	၁၆၄
အနုယောဂေါ	၉၀
အနုရက္ခတိ	၃၄
အနုရက္ခဏဘဗ္ဗော	၃၄
အနုလောမံ	၄၃၇
အနုသယာ	၃၁၉
အနုသဉ္စေတေတိ	၃၄
အနုဿဝိယော	၁၈၂
အနုသေတိ	၂၄၃
အနုသောတဂါမီ	၉၄
အနောဓိံ	၁၆၄
အန္တော ပူတိ	၅၇
အန္တရာပရိနိဗ္ဗာယီ	၄၉
အပစယဂါမီ	၁၅၈
အပတ္ထေန္တဿ	၁၉၉
အပုဗ္ဗံ အစရိမံ	၁၄၉
အပ္ပဋိသင်္ခါနိရုဒ္ဓေ	၁၆၆
အပ္ပဟီနော	၉၄
အဗ္ဘန္တရမာတိကာ	၂
အဗ္ဘောကာသော	၈၅
အဗျာကတာနံ	၃၆၃
အဗျာသေကသုခံ	၉၂
အဗြဟ္မစရိယံ	၈၇

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[အ]	
အဗြဟ္မစာရီ ဗြဟ္မစာရိပဋိညော	၅၇
အဘဗ္ဗာဂမနော	၃၆
အဘဗ္ဗော	၂၃၂
အဘယူပရတော	၃၆
အဘိနန္ဒတိ	၄၃၅
အဘိနိမ္မိတော	၂၆၁
အဘိနိသီဒတိ	၉၉
အမဂ္ဂေန	၁၇၂
အမနသိကရောန္တဿ	၁၉၈
အရိယဓမ္မဝိပါကော	၂၀၂
အရိယရူပံ	၂၄၂
အရိယာ	၃၉
အရိယံ	၁၆၈
အရုကူပမစိတ္တော	၆၂
အရူပသဟဂတာနံ	၃၂
အရူပိနော	၃၇၇
အဝကုဇ္ဇပညော	၆၄
အဝက္ကန္တိ	၃၅
အဝဿုတော	၅၇
အဝိဂတော	၁၂၈
အဝိဇ္ဇာ အသင်္ခတာ	၁၉၂
အဝိဇ္ဇမာနပညတ္တိ	၂၆
အဝိနိပါတဓမ္မော	၄၆
အဝိပက္ကဝိပါကဓမ္မာ	၁၅၇
အဝိသံဝါဒကော	၈၇
အသင်္ခတပညတ္တိ	၂၈
အသင်္ခါရပရိနိဗ္ဗာယီ	၄၉
အသဒ္ဓါ	၃၆
အသပ္ပုရိသော	၇၁
အဿမဏော	၅၇

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[A]	
Asamannāharantassa	198
Asamayavimutto	31
Asamāhito	67
Assātarāgo	238
Assādeti	435
Asuci	57
Asekkhā	39
Ahetukaṁ	291
Aḷacchinno	128
[Ā]	
Ākāsānañcāyatanaṁ	435
Ācāmo	83
Ātāpeti	444
Ādheyyamukho	98
Āpāyike	233
Āpāyiko	272
Āmakamaṁsapaṭiggahaṇā	89
Āmantā	192
Āmaṁ pakkavaṇṇī	76
Ārācārī	87
Ārabhati	96
Ārambhajā	96
Ārammaṇaṁ	188
Ārammaṇūpanissayo	347
Āvaṭṭanā paṇidhi	240
Āvāhavivāhaṁ	205
Āsavānaṁ	168
Āsevanapaccayo	349
Āhārapaccayo	350

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ā]	
Āhāro	188
Āhuneyyo	258-9
[I]	
Icca	396
Icchāpakato	99
Ittarasaddho	98
Itthikumārikapaṭiggahaṇā	89
Itthī	89
Iddhimā	284
Idha	30
Indriyapaccayo	350
Iriyāpathasamasīsī	37
Issariyasaṁvattaniyaṁ	201
[U]	
Ukkujjo	64
Ukkuṭikappadhānamanuyutto	83
Ukkoṭanaṁ	91
Ugghaṭitaññū	73
Uccāvacā	144
Uccāsayanaṁ	89
Ucchaṅgapañño	64
Ujjagghati	99
Uṇṇatuṇṇato	79
Uṇṇato	79
Uṇṇatoṇato	79
Udakalekhūpamo	66
Uddhato	67
Uddissakataṁ	81
Unnaḷo	67

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[အ]	
အသမန္နာဟရန္တဿ	၁၉၈
အသမယဝိမုတ္တော	၃၁
အသမာဟိတော	၆၇
အဿာတရာဂေါ	၂၃၈
အဿာဒေတိ	၄၃၅
အသုစိ	၅၇
အသေက္ခာ	၃၉
အဟေတုကံ	၂၉၁
အဠစ္ဆိန္နော	၁၂၈
[အာ]	
အာကာသာနဉ္စာယတနံ	၄၃၅
အာစာမော	၈၃
အာတာပေတိ	၄၄၄
အာဓေယျမုခေါ	၉၈
အာပါယိကေ	၂၃၃
အာပါယိကော	၂၇၂
အာမကမံသပဋိဂ္ဂဟဏာ	၈၉
အာမန္တာ	၁၉၂
အာမံ ပက္ကဝဏ္ဏီ	၇၆
အာရာစာရီ	၈၇
အာရဘတိ	၉၆
အာရမ္ဘဇာ	၉၆
အာရမ္မဏံ	၁၈၈
အာရမ္မဏူပနိဿယော	၃၄၇
အာဝဋ္ဋနာ ပဏိဓိ	၂၄၀
အာဝါဟဝိဝါဟံ	၂၀၅
အာသဝါနံ	၁၆၈
အာသေဝနပစ္စယော	၃၄၉
အာဟာရပစ္စယော	၃၅၀

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[အာ]	
အာဟာရော	၁၈၈
အာဟုနေယျော	၂၅၈-၉
[ဣ]	
ဣစ္စ	၃၉၆
ဣစ္ဆာပကတော	၉၉
ဣတ္တရသဒ္ဓေါ	၉၈
ဣတ္ထိကုမာရိကပဋိဂ္ဂဟဏာ	၈၉
ဣတ္ထီ	၈၉
ဣဒ္ဓိမာ	၂၈၄
ဣဓ	၃၀
ဣန္ဒြိယပစ္စယော	၃၅၀
ဣရိယာပထသမသီသီ	၃၇
ဣဿရိယသံဝတ္တနိယံ	၂၀၁
[ဥ]	
ဥက္ကုဇ္ဇော	၆၄
ဥက္ကုဋိကပ္ပဓာနမနုယုတ္တော	၈၃
ဥက္ကောဋနံ	၉၁
ဥဂ္ဃဋိတညူ	၇၃
ဥစ္စာဝစာ	၁၄၄
ဥစ္စာသယနံ	၈၉
ဥစ္ဆင်္ဂပညော	၆၄
ဥဇ္ဇဂ္ဃတိ	၉၉
ဥဏ္ဏတုဏ္ဏတော	၇၉
ဥဏ္ဏတော	၇၉
ဥဏ္ဏတောဏတော	၇၉
ဥဒကလေခူပမော	၆၆
ဥဒ္ဓတော	၆၇
ဥဒ္ဒိဿကတံ	၈၁
ဥန္နဠော	၆၇

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[U]	
Upaḍḍhadivaso	163
Upanikkhittapaññatti	28
Upanidhāpaññatti	27
Upanissayapaccayo	347
Upapattesiyena	178
Upahaccaparinibbāyī	49
Uppajjamānaṁ	333
Upādāpaññatti	27
Uppādanirodhavāro	296
Uppādavāro	296
Uppaṇḍeti	99
Ubbhaṭṭhako	83
Ubho vaḍḍhanti	224
Ummādā	99
Ummujjitvā	102
Ulūkapakkhaṁ	83
Ullapati	99
Ussāraṇaṁ	98
[Ū]	
Ūhasati	99
[E]	
Ekāgāriko	82
Ekacco	30
Ekaccaṁ	157
Ekadesaṁ	170-212
Ekantakāḷakehi	101
Ekabījī	46
Ekabhattiko	88
Ekamūlamūlā	291

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[E]	
Ekamūlaṁ	290
Ekālopiko	82
Ekāhikaṁ	82
Ekaṁ	457
Ekaṁyeva	174
Erāvaṇo	273
Esece	116
Eḷaṇḍiyāya	166
[O]	
Okkamituṁ	36
Okkanti	414
Okkantikkhaṇe	365
Okāsavāro	297
Okoṭimako	78
Oṇatuṇṇato	79
Oṇato	79
Oṇatoṇato	79
Odhiso	148
Orabbhiko	83
Orambhāgiyāni	48
[Ka]	
Kaṭattā ca rūpānaṁ	374
Kaṇaṁ	83
Kaṇṭakāpassayiko	83
Kaṇḍaracchinno	128
Kaṇḍūvamāno	84
Kaṇṇasukhā	61
Katassa paṭicayo	144
Kataṁ karaṇīyaṁ	94

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဥ]	
ဥပဍ္ဎဒိဝသော	၁၆၃
ဥပနိက္ခိတ္တပညတ္တိ	၂၈
ဥပနိဓာပညတ္တိ	၂၇
ဥပနိဿယပစ္စယော	၃၄၇
ဥပပတ္တေသိယေန	၁၇၈
ဥပဟစ္စပရိနိဗ္ဗာယီ	၄၉
ဥပ္ပဇ္ဇမာနံ	၃၃၃
ဥပါဒါပညတ္တိ	၂၇
ဥပ္ပါဒနိရောဓဝါရော	၂၉၆
ဥပ္ပါဒဝါရော	၂၉၆
ဥပ္ပဏ္ဍေတိ	၉၉
ဥဗ္ဘဋ္ဌကော	၈၃
ဥဘော ဝဍ္ဎန္တိ	၂၂၄
ဥမ္မာဒါ	၉၉
ဥမ္မုဇ္ဇိတွာ	၁၀၂
ဥလူကပက္ခံ	၈၃
ဥလ္လပတိ	၉၉
ဥဿာရဏံ	၉၈
[ဦ]	
ဦဟသတိ	၉၉
[ဧ]	
ဧကာဂါရိကော	၈၂
ဧကစ္စော	၃၀
ဧကစ္စံ	၁၅၇
ဧကဒေသံ	၁၇၀-၂၁၂
ဧကန္တကာဠကေဟိ	၁၀၁
ဧကဗီဇီ	၄၆
ဧကဘတ္တိကော	၈၈
ဧကမူလမူလာ	၂၉၁

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဧ]	
ဧကမူလံ	၂၉၀
ဧကာလောပိကော	၈၂
ဧကာဟိကံ	၈၂
ဧကံ	၄၅၇
ဧကံယေဝ	၁၇၄
ဧရာဝဏော	၂၇၃
ဧသေစေ	၁၁၆
ဧဠဏ္ဍိယာယ	၁၆၆
[ဩ]	
ဩက္ကမိတုံ	၃၆
ဩက္ကန္တိ	၄၁၄
ဩက္ကန္တိက္ခဏေ	၃၆၅
ဩကာသဝါရော	၂၉၇
ဩကောဋိမကော	၇၈
ဩဏတုဏ္ဏတော	၇၉
ဩဏတော	၇၉
ဩဏတောဏတော	၇၉
ဩဓိသော	၁၄၈
ဩရဗ္ဘိကော	၈၃
ဩရမ္ဘာဂိယာနိ	၄၈
[က]	
ကဋတ္တာ စ ရူပါနံ	၃၇၄
ကဏံ	၈၃
ကဏ္ဋကာပဿယိကော	၈၃
ကဏ္ဍရစ္ဆိန္နော	၁၂၈
ကဏ္ဍူဝမာနော	၈၄
ကဏ္ဏသုခါ	၆၁
ကတဿ ပဋိစယော	၁၄၄
ကတံ ကရဏီယံ	၉၄

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ka]	
Kattā	132
Katihi khandhehi	4
Kappo	234
Kabaḷīkāro	377
Kammapaccayo	349
Kammavipākato	255
Kammavipākaṁ	201
Kammahetu	212
Kammūpacayo	249
Kayavikkayā	90
Kalyāṇadhammo	72
Kalyāṇamitto	69
Kalyāṇasampavaṅko	69
Kalyāṇasahāyo	69
Kalyāṇo	72
Kasambujāto	57
Kasiravuttike	78
Kaḷopi	82
Kāṇo	78
Kāmesumicchācārī	71
Kāyabhedo	162
Kālavādī	88
Kāyasaṅkhāro	313
Kāraṇikā	274
Kāretā	132
Kiccapaññatti	28
Kiñci kāle	365
Kittisaddo	69
Kimassa rajaggasmiṁ	99
Kiriyā	438
Kiriyā cattāro	219
Kiriyāñāṇaṁ	219
Kiriyāsaṅgaho	3
Kiṁ pariyuṭṭhito	145
Kucchiparihārikena	91
Kuṇī	78
Kuppadhammo	32
Kumbho	76
Kurūrakammantā	83
Kusacīraṁ	83
Kusalamūlakā	291
Kusalamūlamūlakā	291
Kusalaṁ dhammaṁ paṭicca	411
Kusalaṁ dhammaṁ paccayā	426
Kusalaṁ dhammaṁ sahajāto	426
Kusalaṁ dhammaṁ nissāya	431
Kusalaṁ dhammaṁ saṁsaṭṭho	431
Kuhiṁ phaluppatti	147
Kūṭaṁ	90
Kevalaparipuṇṇaṁ	64
Kesakambalaṁ	83
Kodhano	53
Kolaṁkolo	46
Kaṁsakūṭaṁ	90
Kaṁso	90
[Kha]	
Khañjo	78
Khaṇaṁ	334
Khattiyamahāsālā	78

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[က]	
ကတ္တာ	၁၃၂
ကတိဟိ ခန္ဓေဟိ	၄
ကပ္ပေါ	၂၃၄
ကဗဠီကာရော	၃၇၇
ကမ္မပစ္စယော	၃၄၉
ကမ္မဝိပါကတော	၂၅၅
ကမ္မဝိပါကံ	၂၀၁
ကမ္မဟေတု	၂၁၂
ကမ္မူပစယော	၂၄၉
ကယဝိက္ကယာ	၉၀
ကလျာဏဓမ္မော	၇၂
ကလျာဏမိတ္တော	၆၉
ကလျာဏသမ္ပဝင်္ကော	၆၉
ကလျာဏသဟာယော	၆၉
ကလျာဏော	၇၂
ကသမ္ဗုဇာတော	၅၇
ကသိရဝုတ္တိကေ	၇၈
ကဠောပိ	၈၂
ကာဏော	၇၈
ကာမေသုမိစ္ဆာစာရီ	၇၁
ကာယဘေဒေါ	၁၆၂
ကာလဝါဒီ	၈၈
ကာယသင်္ခါရော	၃၁၃
ကာရဏိကာ	၂၇၄
ကာရေတာ	၁၃၂
ကိစ္စပညတ္တိ	၂၈
ကိဉ္စိ ကာလေ	၃၆၅
ကိတ္တိသဒ္ဒေါ	၆၉
ကိမဿ ရဇဂ္ဂသ္မိံ	၉၉
ကိရိယာ	၄၃၈
ကိရိယာ စတ္တာရော	၂၁၉
ကိရိယာဉာဏံ	၂၁၉
ကိရိယာသင်္ဂဟော	၃
ကိံ ပရိယုဋ္ဌိတော	၁၄၅
ကုစ္ဆိပရိဟာရိကေန	၉၁
ကုဏီ	၇၈
ကုပ္ပဓမ္မော	၃၂
ကုမ္ဘော	၇၆
ကုရူရကမ္မန္တာ	၈၃
ကုသစီရံ	၈၃
ကုသလမူလကာ	၂၉၁
ကုသလမူလမူလကာ	၂၉၁
ကုသလံ ဓမ္မံ ပဋိစ္စ	၄၁၁
ကုသလံ ဓမ္မံ ပစ္စယာ	၄၂၆
ကုသလံ ဓမ္မံ သဟဇာတော	၄၂၆
ကုသလံ ဓမ္မံ နိဿာယ	၄၃၁
ကုသလံ ဓမ္မံ သံသဋ္ဌော	၄၃၁
ကုဟိံ ဖလုပ္ပတ္တိ	၁၄၇
ကူဋံ	၉၀
ကေဝလပရိပုဏ္ဏံ	၆၄
ကေသကမ္ဗလံ	၈၃
ကောဓနော	၅၃
ကောလံကောလော	၄၆
ကံသကူဋံ	၉၀
ကံသော	၉၀
[ခ]	
ခဉ္ဇော	၇၈
ခဏံ	၃၃၄
ခတ္တိယမဟာသာလာ	၇၈

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Kha]	
Khattiyo	136
Khandhapaññatti	25
Khandhā saṅkhatā	137
Khayagāmī	158
Kharājinaṁ	84
[Ga]	
Gajjitā	75
Gaṇabhojanaṁ	259
Gaṇanasaṅgaho	3
Gandhaṁ	89
Gahaṭṭho pabbajito	136
Gahaṇakūṭaṁ	90
Gahapatimahāsālā	79
Gādhaṁ kattā	75
Gāmadhammā	87
Gilānupaṭṭhāko	59
Gihissa	177
Gūthakūpo	69
Gūthabhāṇī	60
Gotrabhuno	184
[Gha]	
Ghosappamāṇo	80
[Ca]	
Cakkavattisatto	181
Cakkhu anāsavaṁ	178
Cakkhundriyaṁ	378
Cattāri	454
Cattāro khandhā	383

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ca]	
Catucattārīsāya	165
Catūhi ñāṇehi	165
Cittacetasikā	365
Cittavikkhepā	99
Cittasaṅkhāro	313
Cittasamuṭṭhānaṁ rūpaṁ	412
Cittasamuṭṭhānānaṁ	434
Cīvaralūkhaṁ	80
Cetanābhabbo	34
Cetopariyañāṇena	435
Cetovimuttiṁ	95
[Cha]	
Chavadussāni	83
Chandādhipati	360
Chedanaṁ	91
[Ja]	
Janakājanakato	393
Jarā parinipphannā	229
Jahati puthujjano	148
Jātarūpaṁ	89
Jātisaṅgaho	3
Jigucchitabbo	69
Jīvitasamasīsī	38
[Jha]	
Jhānaṅgāni	379
Jhānapaccayo	350
[Ña]	
Ñātimajjhagato	60
Ñāṇaṁ	162

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ခ]	
ခတ္တိယော	၁၃၆
ခန္ဓပညတ္တိ	၂၅
ခန္ဓာ သင်္ခတာ	၁၃၇
ခယဂါမီ	၁၅၈
ခရာဇိနံ	၈၄
[ဂ]	
ဂဇ္ဇိတာ	၇၅
ဂဏဘောဇနံ	၂၅၉
ဂဏနသင်္ဂဟော	၃
ဂန္ဓံ	၈၉
ဂဟဋ္ဌော ပဗ္ဗဇိတော	၁၃၆
ဂဟဏကူဋံ	၉၀
ဂဟပတိမဟာသာလာ	၇၉
ဂါဓံ ကတ္တာ	၇၅
ဂါမဓမ္မာ	၈၇
ဂိလာနုပဋ္ဌာကော	၅၉
ဂိဟိဿ	၁၇၇
ဂူထကူပေါ	၆၉
ဂူထဘာဏီ	၆၀
ဂေါတြဘုနော	၁၈၄
[ဃ]	
ဃောသပ္ပမာဏော	၈၀
[စ]	
စက္ကဝတ္တိသတ္တော	၁၈၁
စက္ခု အနာသဝံ	၁၇၈
စက္ခုန္ဒြိယံ	၃၇၈
စတ္တာရိ	၄၅၄
စတ္တာရော ခန္ဓာ	၃၈၃

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[စ]	
စတုစတ္တာရီသာယ	၁၆၅
စတူဟိ ဉာဏေဟိ	၁၆၅
စိတ္တစေတသိကာ	၃၆၅
စိတ္တဝိက္ခေပါ	၉၉
စိတ္တသင်္ခါရော	၃၁၃
စိတ္တသမုဋ္ဌာနံ ရူပံ	၄၁၂
စိတ္တသမုဋ္ဌာနာနံ	၄၃၄
စီဝရလူခံ	၈၀
စေတနာဘဗ္ဗော	၃၄
စေတောပရိယဉာဏေန	၄၃၅
စေတောဝိမုတ္တိံ	၉၅
[ဆ]	
ဆဝဒုဿာနိ	၈၃
ဆန္ဒာဓိပတိ	၃၆၀
ဆေဒနံ	၉၁
[ဇ]	
ဇနကာဇနကတော	၃၉၃
ဇရာ ပရိနိပ္ဖန္နာ	၂၂၉
ဇဟတိ ပုထုဇ္ဇနော	၁၄၈
ဇာတရူပံ	၈၉
ဇာတိသင်္ဂဟော	၃
ဇိဂုစ္ဆိတဗ္ဗော	၆၉
ဇီဝိတသမသီသီ	၃၈
[ဈ]	
ဈာနင်္ဂါနိ	၃၇၉
ဈာနပစ္စယော	၃၅၀
[ဉ]	
ဉာတိမဇ္ဈဂတော	၆၀
ဉာဏံ	၁၆၂

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ṭha]	
Ṭhānaṁ	89
Ṭhitatto	95
[Ḍa]	
Ḍeti	92
[Ta]	
Tajjāpaññatti	28
Taññeva anāsavaṁ	178
Tatiyā koṭi	136
Tathāgatabalaṁ	167
Tadārammaṇatā	436
Tappetā	56
Tamaparāyaṇo	78
Tameva saṅgāmasīsaṁ	99
Tamo	78
Tassa paṭighātatthāya	447
Tassa paṭisaṁvedi	134
Tassa vipāko	203
Tikañca paṭṭhānavaraṁ	406
Tiṇṇo	95
Tiṇṇo pāraṅgato	102
Titto	56
Tindukālātaṁ	69
Tirīṭāni	83
Tuccho	76
Tena vata re	114
Terasa	457
Tevīsatimūlakaṁ	407
Taṁ jīvaṁ	128

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Tha]	
Thale	95
Thusodakaṁ	82
Theto	87
Thero	66
[Da]	
Dakkhiṇeyyā	258
Dakkhiṇaṁ	258
Daddulaṁ	82
Dadhi	100
Dayāpanno	86
Dasannaṁ	219
Dassanīyā	99
Dāsidāsapaṭiggahaṇā	89
Dibbacakkhu	443
Dibbacakkhuṁ	174
Dinnapāṭikaṅkhī	86
Dinnādāyī	86
Dukuttamaṁ	406
Dukkhato	213
Dukkhāhāro	162
Duggatibhayaṁ	36
Duṭṭhāruko	61
Duttappayā	55
Duddasiko	78
Duppameyyo	67
Dubbaṇṇasaṁvattaniyaṁ	202
Dubbaṇṇo	78
Dussīlo	56
Dūteyyaṁ	90
Dvattiṁsimāni	182

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဌ]	
ဌာနံ	၈၉
ဌိတတ္တော	၉၅
[ဍ]	
ဍေတိ	၉၂
[တ]	
တဇ္ဇာပညတ္တိ	၂၈
တညေဝ အနာသဝံ	၁၇၈
တတိယာ ကောဋိ	၁၃၆
တထာဂတဗလံ	၁၆၇
တဒါရမ္မဏတာ	၄၃၆
တပ္ပေတာ	၅၆
တမပရာယဏော	၇၈
တမေဝ သင်္ဂါမသီသံ	၉၉
တမော	၇၈
တဿ ပဋိဃာတတ္ထာယ	၄၄၇
တဿ ပဋိသံဝေဒိ	၁၃၄
တဿ ဝိပါကော	၂၀၃
တိကဉ္စ ပဋ္ဌာနဝရံ	၄၀၆
တိဏ္ဏော	၉၅
တိဏ္ဏော ပါရင်္ဂတော	၁၀၂
တိတ္တော	၅၆
တိန္ဒုကာလာတံ	၆၉
တိရီဋာနိ	၈၃
တုစ္ဆော	၇၆
တေန ဝတ ရေ	၁၁၄
တေရသ	၄၅၇
တေဝီသတိမူလကံ	၄၀၇
တံ ဇီဝံ	၁၂၈

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ထ]	
ထလေ	၉၅
ထုသောဒကံ	၈၂
ထေတော	၈၇
ထေရော	၆၆
[ဒ]	
ဒက္ခိဏေယျာ	၂၅၈
ဒက္ခိဏံ	၂၅၈
ဒဒ္ဒုလံ	၈၂
ဒဓိ	၁၀၀
ဒယာပန္နော	၈၆
ဒသန္နံ	၂၁၉
ဒဿနီယာ	၉၉
ဒါသိဒါသပဋိဂ္ဂဟဏာ	၈၉
ဒိဗ္ဗစက္ခု	၄၄၃
ဒိဗ္ဗစက္ခုံ	၁၇၄
ဒိန္နပါဋိကင်္ခီ	၈၆
ဒိန္နာဒါယီ	၈၆
ဒုကုတ္တမံ	၄၀၆
ဒုက္ခတော	၂၁၃
ဒုက္ခာဟာရော	၁၆၂
ဒုဂ္ဂတိဘယံ	၃၆
ဒုဋ္ဌာရုကော	၆၁
ဒုတ္တပ္ပယာ	၅၅
ဒုဒ္ဒသိကော	၇၈
ဒုပ္ပမေယျော	၆၇
ဒုဗ္ဗဏ္ဏသံဝတ္တနိယံ	၂၀၂
ဒုဗ္ဗဏ္ဏော	၇၈
ဒုဿီလော	၅၆
ဒူတေယျံ	၉၀
ဒွတ္တိံသိမာနိ	၁၈၂

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Da]	
Dvādasahi ñāṇehi	165
Dvinnaṁ maggasamaṅgīnaṁ	328
Dve asaṅkhatāni	192
Dve kathā	139
Dve khandhā	412
Dveva cakkhūni	174
Dve jīvitindriyāni	212
Dve tāṇāni	166
Dve dukkhanirodhā	166
Dve nirodhasaccāni	166
Dve nirodhā	166
Dve puggalā	339
[Dha]	
Dhajaggaṁ	98
Dhammakkhānaṁ	167
Dhammadesanā	167
Dhammapaccanīyapaṭṭhāne	495
Dhammapaccanīyānulomaṁ	410
Dhammasaññī	272
Dhammānulomapaccanīyaṁ	409
Dhammānulomaṁ	407
Dhammābhisamayo	73
Na akicchalābhī	32
Na akasiralābhī	32
Naccagītavāditavisūkadassanā	89
Natthaṭṭho	159
Natthi devesu saṁvaro	175
Natthi paccayo	352
Natthi lokiyā saddhā	271

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Na]	
Natthi saddhā	172
Natthi saddhindriyaṁ	172
Na nikāmalābhī	32
Nanu atthi asurakāyo	205
Nanu pañca gatiyo	204
Nanu bodhi paṭilābhā	181
Nanu sabbasaṅkhāre	189
Nanu so sattakkhattuparamo	232
Nayamātikā	1
Nayamukhamātikā	2
Nayā sugambhīrā	406
Na vattabbaṁ bodhiyā	181
Naveva nāmamūlāni	291
Navo	66
Na hevaṁ	176
Nānappakārabhedato	357
Nāparaṁ itthattāya	94
Nāmā dhammā	291
Nikati	91
Nikkujjo	64
Nikkhamitvā	138
Nigaḷo	131
Nigganhāti	250
Nicchāto	84
Nidānaṁ	188
Nidhānavatī	88
Nibbāne sukhānupassī	214
Nibbuto	84
Niyatassa	186
Niyatā	37

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဒ]	
ဒွါဒသဟိ ဉာဏေဟိ	၁၆၅
ဒွိန္နံ မဂ္ဂသမင်္ဂီနံ	၃၂၈
ဒွေ အသင်္ခတာနိ	၁၉၂
ဒွေ ကထာ	၁၃၉
ဒွေ ခန္ဓာ	၄၁၂
ဒွေဝ စက္ခူနိ	၁၇၄
ဒွေ ဇီဝိတိန္ဒြိယာနိ	၂၁၂
ဒွေ တာဏာနိ	၁၆၆
ဒွေ ဒုက္ခနိရောဓာ	၁၆၆
ဒွေ နိရောဓသစ္စာနိ	၁၆၆
ဒွေ နိရောဓာ	၁၆၆
ဒွေ ပုဂ္ဂလာ	၃၃၉
[ဓ]	
ဓဇဂ္ဂံ	၉၈
ဓမ္မက္ခာနံ	၁၆၇
ဓမ္မဒေသနာ	၁၆၇
ဓမ္မပစ္စနီယပဋ္ဌာနေ	၄၉၅
ဓမ္မပစ္စနီယာနုလောမံ	၄၁၀
ဓမ္မသညီ	၂၇၂
ဓမ္မာနုလောမပစ္စနီယံ	၄၀၉
ဓမ္မာနုလောမံ	၄၀၇
ဓမ္မာဘိသမယော	၇၃
န အကိစ္ဆလာဘီ	၃၂
န အကသိရလာဘီ	၃၂
နစ္စဂီတဝါဒိတဝိသူကဒဿနာ	၈၉
နတ္ထဋ္ဌော	၁၅၉
နတ္ထိ ဒေဝေသု သံဝရော	၁၇၅
နတ္ထိ ပစ္စယော	၃၅၂
နတ္ထိ လောကိယာ သဒ္ဓါ	၂၇၁

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[န]	
နတ္ထိ သဒ္ဓါ	၁၇၂
နတ္ထိ သဒ္ဓိန္ဒြိယံ	၁၇၂
န နိကာမလာဘီ	၃၂
နနု အတ္ထိ အသုရကာယော	၂၀၅
နနု ပဉ္စ ဂတိယော	၂၀၄
နနု ဗောဓိ ပဋိလာဘာ	၁၈၁
နနု သဗ္ဗသင်္ခါရေ	၁၈၉
နနု သော သတ္တက္ခတ္တုပရမော	၂၃၂
နယမာတိကာ	၁
နယမုခမာတိကာ	၂
နယာ သုဂမ္ဘီရာ	၄၀၆
န ဝတ္တဗ္ဗံ ဗောဓိယာ	၁၈၁
နဝေဝ နာမမူလာနိ	၂၉၁
နဝေါ	၆၆
န ဟေဝံ	၁၇၆
နာနပ္ပကာရဘေဒတော	၃၅၇
နာပရံ ဣတ္ထတ္တာယ	၉၄
နာမာ ဓမ္မာ	၂၉၁
နိကတိ	၉၁
နိက္ကုဇ္ဇော	၆၄
နိက္ခမိတွာ	၁၃၈
နိဂဠော	၁၃၁
နိဂ္ဂဏှာတိ	၂၅၀
နိစ္ဆာတော	၈၄
နိဒါနံ	၁၈၈
နိဓာနဝတီ	၈၈
နိဗ္ဗာနေ သုခါနုပဿီ	၂၁၄
နိဗ္ဗုတော	၈၄
နိယတဿ	၁၈၆
နိယတာ	၃၇

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Na]	
Niyato	46
Niyāmagamanāya	185
Niyāmo	191
Nirayaṁ	233
Nirujjhamānaṁ khaṇaṁ	334
Nirodhavāro	296
Nirodhasamāpatti	193
Nillopaṁ harati	445
Nissayapaccayo	347
Nissayavāro	395
Nihitadaṇḍo	86
Nihitasattho	86
Nīlaṁ rūpaṁ upādāya	130
Nīvārā	82
Nuppajjati nirujjhati	333
Nuppajjeyya	269
Negaḷiko	131
Neyyo	73
Nerayiko	272
Nelā	61
Nevasekkhānāsekkhā	39
Neva hāyati no vaḍḍhati	101
Nesādakule	78
No ca vata re	114
No ce pana vattabbe	114
No vata re vattabbe	162
[Pa]	
Pakaticitte	280
Pakatūpanissayo	348

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Pa]	
Pakkhahato	78
Pakiṇṇakamātikā	2
Pakiṇṇakāni	461
Pakkhī	92
Pakkaṁ āmavaṇṇī	76
Paccattapaññatti	28
Paccayapaccanīyānulomaṁ	410
Paccayavāro	395
Paccayavisabhāgato	392
Paccayānulomapaccanīyaṁ	409
Paccayānulomaṁ	407
Paccayiko	87
Paccayuppannato	357
Pacchājātapaccayo	349
Pacchā pañho	298
Pajahati	328
Pañca asaṅkhatāni	191
Paññattiyo	25
Pañhāvāro	395
Paññāvāhī	44
Paññāvimuttiṁ	95
Paṭikkhepena vissajjanaṁ	300
Paṭicca	396
Paṭiccavāro	395
Paṭicchannakammanto	57
Paṭicchannakūṭaṁ	90
Paṭipannassa	184
Paṭipādā	144
Paṭivacanavissajjanaṁ	300
Paṭisaṅkhā nirodhenti	166

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[န]	
နိယတော	၄၆
နိယာမဂမနာယ	၁၈၅
နိယာမော	၁၉၁
နိရယံ	၂၃၃
နိရုဇ္ဈမာနံ ခဏံ	၃၃၄
နိရောဓဝါရော	၂၉၆
နိရောဓသမာပတ္တိ	၁၉၃
နိလ္လောပံ ဟရတိ	၄၄၅
နိဿယပစ္စယော	၃၄၇
နိဿယဝါရော	၃၉၅
နိဟိတဒဏ္ဍော	၈၆
နိဟိတသတ္ထော	၈၆
နီလံ ရူပံ ဥပါဒါယ	၁၃၀
နီဝါရာ	၈၂
နုပ္ပဇ္ဇတိ နိရုဇ္ဈတိ	၃၃၃
နုပ္ပဇ္ဇေယျ	၂၆၉
နေဂဠိကော	၁၃၁
နေယျော	၇၃
နေရယိကော	၂၇၂
နေလာ	၆၁
နေဝသေက္ခာနာသေက္ခာ	၃၉
နေဝ ဟာယတိ နော ဝဍ္ဎတိ	၁၀၁
နေသာဒကုလေ	၇၈
နော စ ဝတ ရေ	၁၁၄
နော စေ ပန ဝတ္တဗ္ဗေ	၁၁၄
နော ဝတ ရေ ဝတ္တဗ္ဗေ	၁၆၂
[ပ]	
ပကတိစိတ္တေ	၂၈၀
ပကတူပနိဿယော	၃၄၈

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ပ]	
ပက္ခဟတော	၇၈
ပကိဏ္ဏကမာတိကာ	၂
ပကိဏ္ဏကာနိ	၄၆၁
ပက္ခီ	၉၂
ပက္ကံ အာမဝဏ္ဏီ	၇၆
ပစ္စတ္တပညတ္တိ	၂၈
ပစ္စယပစ္စနီယာနုလောမံ	၄၁၀
ပစ္စယဝါရော	၃၉၅
ပစ္စယဝိသဘာဂတော	၃၉၂
ပစ္စယာနုလောမပစ္စနီယံ	၄၀၉
ပစ္စယာနုလောမံ	၄၀၇
ပစ္စယိကော	၈၇
ပစ္စယုပ္ပန္နတော	၃၅၇
ပစ္ဆာဇာတပစ္စယော	၃၄၉
ပစ္ဆာ ပဉှော	၂၉၈
ပဇဟတိ	၃၂၈
ပဉ္စ အသင်္ခတာနိ	၁၉၁
ပညတ္တိယော	၂၅
ပဉှာဝါရော	၃၉၅
ပညာဝါဟီ	၄၄
ပညာဝိမုတ္တိံ	၉၅
ပဋိက္ခေပေန ဝိဿဇ္ဇနံ	၃၀၀
ပဋိစ္စ	၃၉၆
ပဋိစ္စဝါရော	၃၉၅
ပဋိစ္ဆန္နကမ္မန္တော	၅၇
ပဋိစ္ဆန္နကူဋံ	၉၀
ပဋိပန္နဿ	၁၈၄
ပဋိပါဒါ	၁၄၄
ပဋိဝစနဝိဿဇ္ဇနံ	၃၀၀
ပဋိသင်္ခါ နိရောဓေန္တိ	၁၆၆

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Pa]	
Paṭisandhi	414
Paṭisedhena vissajjanaṁ	300
Paṭisotagāmī	94
Paṭuppannānaṁ	386
Paṭṭhānā	158
Paṇidhi	210
Paṇītādhīmutto	56
Pattalūkhaṁ	80
Patthanā	210
Patigādhappatto	102
Pathavī	185
Pathavīkasiṇasamāpattiṁ	186
Pathavī lekhūpamo	65
Padaparamo	74
Pabhavo	188
Paradhammakusalassa	160
Paramatthakathā	139
Paramattho	112
Paramāya	79
Parantapo	83
Pavaḍḍhanti	96
Parihānāya	144
Parihāni	142
Parihāyati	141
Parikammaṁ	443
Paripanthe	445
Paripuṇṇapañho	298
Pariyantavatiṁ	88
Parisaggato	60
Parisuddhaṁ	64

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Pa]	
Pahiṇagamanaṁ	90
Pahīnā	270
Pākaṭindriyo	67
Pāṭaliputtassa	189
Pāṇātipātā	175
Pāṇātipātī	71
Pāpakammaṁ samādiyitvā	224
Pāpadhammo	72
Pāpiccho	99
Pāpo	72
Pāraṅgato	95
Pāsāṇalekhūpamo	65
Pāsādikā	99
Pāsādiko	79
Pāḷigatiyā vissajjanaṁ	300
Pihito	76
Pukkusakule	78
Puggalapaññatti	25
Puggalavāro	297
Puggalo	112
Puggalokāsavāro	297
Puggalopi	369
Puggalassa uppādo	137
Pupphabhāṇī	61
Pubbacariyā	167
Pubbayogo	167
Pubbekatahetu	255
Pubbe suciṇṇāni	435
Purimā purimā	437
Purejātapaccayo	348

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ပ]	
ပဋိသန္ဓိ	၄၁၄
ပဋိသေဓေန ဝိဿဇ္ဇနံ	၃၀၀
ပဋိသောတဂါမီ	၉၄
ပဋုပ္ပန္နာနံ	၃၈၆
ပဋ္ဌာနာ	၁၅၈
ပဏိဓိ	၂၁၀
ပဏီတာဓိမုတ္တော	၅၆
ပတ္တလူခံ	၈၀
ပတ္ထနာ	၂၁၀
ပတိဂါဓပ္ပတ္တော	၁၀၂
ပထဝီ	၁၈၅
ပထဝီကသိဏသမာပတ္တိံ	၁၈၆
ပထဝီ လေခူပမော	၆၅
ပဒပရမော	၇၄
ပဘဝေါ	၁၈၈
ပရဓမ္မကုသလဿ	၁၆၀
ပရမတ္ထကထာ	၁၃၉
ပရမတ္ထော	၁၁၂
ပရမာယ	၇၉
ပရန္တပေါ	၈၃
ပဝဍ္ဎန္တိ	၉၆
ပရိဟာနာယ	၁၄၄
ပရိဟာနိ	၁၄၂
ပရိဟာယတိ	၁၄၁
ပရိကမ္မံ	၄၄၃
ပရိပန္ထေ	၄၄၅
ပရိပုဏ္ဏပဉှော	၂၉၈
ပရိယန္တဝတိံ	၈၈
ပရိသဂ္ဂတော	၆၀
ပရိသုဒ္ဓံ	၆၄

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ပ]	
ပဟိဏာဂမနံ	၉၀
ပဟီနာ	၂၇၀
ပါကဋိန္ဒြိယော	၆၇
ပါဋလိပုတ္တဿ	၁၈၉
ပါဏာတိပါတာ	၁၇၅
ပါဏာတိပါတီ	၇၁
ပါပကမ္မံ သမာဒိယိတွာ	၂၂၄
ပါပဓမ္မော	၇၂
ပါပိစ္ဆော	၉၉
ပါပေါ	၇၂
ပါရင်္ဂတော	၉၅
ပါသာဏလေခူပမော	၆၅
ပါသာဒိကာ	၉၉
ပါသာဒိကော	၇၉
ပါဠိဂတိယာ ဝိဿဇ္ဇနံ	၃၀၀
ပိဟိတော	၇၆
ပုက္ကုသကုလေ	၇၈
ပုဂ္ဂလပညတ္တိ	၂၅
ပုဂ္ဂလဝါရော	၂၉၇
ပုဂ္ဂလော	၁၁၂
ပုဂ္ဂလောကာသဝါရော	၂၉၇
ပုဂ္ဂလောပိ	၃၆၉
ပုဂ္ဂလဿ ဥပ္ပါဒေါ	၁၃၇
ပုပ္ဖဘာဏီ	၆၁
ပုဗ္ဗစရိယာ	၁၆၇
ပုဗ္ဗယောဂေါ	၁၆၇
ပုဗ္ဗေကတဟေတု	၂၅၅
ပုဗ္ဗေ သုစိဏ္ဏာနိ	၄၃၅
ပုရိမာ ပုရိမာ	၄၃၇
ပုရေဇာတပစ္စယော	၃၄၈

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Pa]	
Purepañho	298
Pūgamajjhagato	60
Pūro	76
Pettirājā	273
Pemanīyā	61
Porī	61
Potthakūpamā	66
Paṁsukūlāni	83
[Pha]	
Phalasamāpattiyā	447
Phassārammaṇe	187
Phusitvā	30
Pheggusāraparivāro	79
[Ba]	
Bandhanāgāriko	83
Bandho	91
Barihisatthāya	84
Balībaddo	77
Bahujanakantā	61
Bahujanamanāpā	61
Bālaputhujjanā	163
Bāhiramātikā	2
Bījagāmabhūtagāma-samārambhā	88
Buddho ca loke	234
Bodhi	180
Bodhagāmī	158
Bodhikaraṇīyaṁ	180
Bodhipaṭilābhā	181
Bodhisatto	182-237

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ba]	
Brahmacariyaṁ	94
Brahmacārī	87
Brāhmaṇamahāsālā	79
Brāhmaṇo	95
[Bha]	
Bhabbo	237
Bhayūparato	35
Bhikkhūnaṁ sikkhāsājīva-sammāpanno	86
Bhiyyoso mattāya cicciṭāyati	69
Bhūtavādī	88
Bhūmipaññatti	28
[Ma]	
Maggaṅgāni	380
Maggapaccayo	350
Maggā vuṭṭhahitvā	435
Maggo asaṅkhato	191
Maggo bhāvito	172
Macchaghātako	83
Majjhimo	66
Madhubhāṇī	61
Manussesu	146
Manodhātuyā	358-362
Manoviññāṇadhātuyā	362
Mandattā	99
Mando	98
Masāṇāni	83
Mahābhūte	413

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ပ]	
ပုရေပဉှော	၂၉၈
ပူဂမဇ္ဈဂတော	၆၀
ပူရော	၇၆
ပေတ္တိရာဇာ	၂၇၃
ပေမနီယာ	၆၁
ပေါရီ	၆၁
ပေါတ္ထကူပမာ	၆၆
ပံသုကူလာနိ	၈၃
[ဖ]	
ဖလသမာပတ္တိယာ	၄၄၇
ဖဿာရမ္မဏေ	၁၈၇
ဖုသိတွာ	၃၀
ဖေဂ္ဂုသာရပရိဝါရော	၇၉
[ဗ]	
ဗန္ဓနာဂါရိကော	၈၃
ဗန္ဓော	၉၁
ဗရိဟိသတ္ထာယ	၈၄
ဗလီဗဒ္ဒေါ	၇၇
ဗဟုဇနကန္တာ	၆၁
ဗဟုဇနမနာပါ	၆၁
ဗာလပုထုဇ္ဇနာ	၁၆၃
ဗာဟိရမာတိကာ	၂
ဗီဇဂါမဘူတဂါမသမာရမ္ဘာ	၈၈
ဗုဒ္ဓေါ စ လောကေ	၂၃၄
ဗောဓိ	၁၈၀
ဗောဓဂါမီ	၁၅၈
ဗောဓိကရဏီယံ	၁၈၀
ဗောဓိပဋိလာဘာ	၁၈၁
ဗောဓိသတ္တော	၁၈၂-၂၃၇

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဗ]	
ဗြဟ္မစရိယံ	၉၄
ဗြဟ္မစာရီ	၈၇
ဗြာဟ္မဏမဟာသာလာ	၇၉
ဗြာဟ္မဏော	၉၅
[ဘ]	
ဘဗ္ဗော	၂၃၇
ဘယူပရတော	၃၅
ဘိက္ခူနံ သိက္ခာသာဇီဝ-သမာပန္နော	၈၆
ဘိယျောသော မတ္တာယ စိစ္စိဋာယတိ	၆၉
ဘူတဝါဒီ	၈၈
ဘူမိပညတ္တိ	၂၈
[မ]	
မဂ္ဂင်္ဂါနိ	၃၈၀
မဂ္ဂပစ္စယော	၃၅၀
မဂ္ဂါ ဝုဋ္ဌဟိတွာ	၄၃၅
မဂ္ဂေါ အသင်္ခတော	၁၉၁
မဂ္ဂေါ ဘာဝိတော	၁၇၂
မစ္ဆဃာတကော	၈၃
မဇ္ဈိမော	၆၆
မဓုဘာဏီ	၆၁
မနုဿေသု	၁၄၆
မနောဓာတုယာ	၃၅၈-၃၆၂
မနောဝိညာဏဓာတုယာ	၃၆၂
မန္ဒတ္တာ	၉၉
မန္ဒော	၉၈
မသာဏာနိ	၈၃
မဟာဘူတေ	၄၁၃

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ma]	
Mahāsayanaṁ	89
Mātā jīvitā	232
Mātughātikammaṁ	446
Mānakūṭaṁ	90
Mārakāyikā	160
Mālā	89
Mukharo	67
Muttācāro	81
Muddhāvasitto	83
Muhuttaṁ muhuttaṁ	163
Musāvādī	71
Mūlamātikā	1
Mūlaṁ	188
Methunā	87
Mandatā	99
Mandomomūho	98
Moho	483
[Ya]	
Yattha natthi pabbajjā	146
Yatthicchakaṁ	32
Yathākammūpagatañca	174
Yadicchakaṁ	32
Yāvaticchakaṁ	33
Yāvasikā	274
Yugaḷakato	392
Yuttappaṭibhāno	74
Yodhājīvā	98
Yaṁkiñci	184
Yvāyaṁ	96

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ra]	
Rajaggaṁ	98
Rajataṁ	89
Rajjubhedo	90
Rajopatho	85
Rattandhakāratimisāyā	62
Rattūparato	89
Rathakārakule	78
Rājakulamajjhagato	60
Rāgo	145
Rūpakūṭaṁ	90
Rūpañca	120
Rūpasmiṁ puggalo	122
Rūpappamāṇo	80
Rūpappasanno	80
Rūpasahagatānaṁ	32
Rūpāyatanaṁ	358
Rūpaṁ	365
Rūpaṁ na sandhāvati	129
Rūpaṁ parinipphannaṁ	229
Rūpaṁ puggalo	122
Rūpaṁ sandhāvati	129
Rogasamasīsī	37
[La]	
Lakkhaṇamātikā	2
Lajjī	86
Lābhī	94
Liṅgapaññatti	28
Luddo	83

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[မ]	
မဟာသယနံ	၈၉
မာတာ ဇီဝိတာ	၂၃၂
မာတုဃာတိကမ္မံ	၄၄၆
မာနကူဋံ	၉၀
မာရကာယိကာ	၁၆၀
မာလာ	၈၉
မုခရော	၆၇
မုတ္တာစာရော	၈၁
မုဒ္ဓါဝသိတ္တော	၈၃
မုဟုတ္တံ မုဟုတ္တံ	၁၆၃
မုသာဝါဒီ	၇၁
မူလမာတိကာ	၁
မူလံ	၁၈၈
မေထုနာ	၈၇
မန္ဒတာ	၉၉
မန္ဒောမောမူဟော	၉၈
မောဟော	၄၈၃
[ယ]	
ယတ္ထ နတ္ထိ ပဗ္ဗဇ္ဇာ	၁၄၆
ယတ္ထိစ္ဆကံ	၃၂
ယထာကမ္မူပဂတဉ္စ	၁၇၄
ယဒိစ္ဆကံ	၃၂
ယာဝတိစ္ဆကံ	၃၃
ယာဝသိကာ	၂၇၄
ယုဂဠကတော	၃၉၂
ယုတ္တပ္ပဋိဘာနော	၇၄
ယောဓာဇီဝါ	၉၈
ယံကိဉ္စိ	၁၈၄
ယွာယံ	၉၆

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ရ]	
ရဇဂ္ဂံ	၉၈
ရဇတံ	၈၉
ရဇ္ဇုဘေဒေါ	၉၀
ရဇောပထော	၈၅
ရတ္တန္ဓကာရတိမိသာယာ	၆၂
ရတ္တူပရတော	၈၉
ရထကာရကုလေ	၇၈
ရာဇကုလမဇ္ဈဂတော	၆၀
ရာဂေါ	၁၄၅
ရူပကူဋံ	၉၀
ရူပဉ္စ	၁၂၀
ရူပသ္မိံ ပုဂ္ဂလော	၁၂၂
ရူပပ္ပမာဏော	၈၀
ရူပပ္ပသန္နော	၈၀
ရူပသဟဂတာနံ	၃၂
ရူပါယတနံ	၃၅၈
ရူပံ	၃၆၅
ရူပံ န သန္ဓာဝတိ	၁၂၉
ရူပံ ပရိနိပ္ဖန္နံ	၂၂၉
ရူပံ ပုဂ္ဂလော	၁၂၂
ရူပံ သန္ဓာဝတိ	၁၂၉
ရောဂသမသီသီ	၃၇
[လ]	
လက္ခဏမာတိကာ	၂
လဇ္ဇီ	၈၆
လာဘီ	၉၄
လိင်္ဂပညတ္တိ	၂၈
လုဒ္ဒေါ	၈၃

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[La]	
Lokiyena viññāṇena	165
Lomakūpehi	160
Lolo	98
[Va]	
Vacīsaṅkhāro	313
Vacchatarā	84
Vajjabahulo	73
Vañcanaṁ	91
Vaṇṇapokkharatāya	79
Vadho	91
Valāhakā	75
Vasitā no gādhaṁ kattā	75
Vāḷakambalaṁ	83
Vigatapaccayo	352
Vijjamānapaññatti	26
Vijjamānena avijjamānapaññatti	26
Vijjamānena vijjamānapaññatti	26
Viññatti	224
Viññāṇañcāyatanavipākassa	436
Vitakkavipphāro	216
Vinayavādī	88
Viniveṭhetvā	99
Vipakkavipākā	157
Vipañcitaññū	73
Vibbhantacitto	67
Viparāmoso	91
Vippaṭisārajā	96
Vippayuttapaccayo	351

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Va]	
Vipākapaccayo	349
Vipākapaṭisaṁvedī	133
Vipāko	133
Vimuccati	171
Vimuttiñāṇaṁ	184
Vimuttiyā vā vimuttiṁ	168
Vimuttaṁ vimuccamānaṁ	170
Vilepanaṁ	89
Vivaṭo	76
Visayo	173
Viharati	86
Vuṭṭhānaṁ	437
Vusitaṁ	94
Vessabhū	273
Vocaritā	42
Vodānaṁ	435
Vodiṭṭhā	42
[Sa]	
Sakadāgāmī	47
Saṅkassarasamācāro	57
Sakiṁ nimuggo	101
Sakkhiputtho	60
Saṅkhārakkhandhassa suññatā	267
Saṅkhārapaccayā viññāṇaṁ	5
Saccavādī	87
Saccasandho	87
Saccikaṭṭho	112
Sañjātisaṅgaho	3
Saṇṭhānapaññatti	28
Saṇḍasaṇḍacārinī	82

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[လ]	
လောကိယေန ဝိညာဏေန	၁၆၅
လောမကူပေဟိ	၁၆၀
လောလော	၉၈
[ဝ]	
ဝစီသင်္ခါရော	၃၁၃
ဝစ္ဆတရာ	၈၄
ဝဇ္ဇဗဟုလော	၇၃
ဝဉ္စနံ	၉၁
ဝဏ္ဏပေါက္ခရတာယ	၇၉
ဝဓော	၉၁
ဝလာဟကာ	၇၅
ဝသိတာ နော ဂါဓံ ကတ္တာ	၇၅
ဝါဠကမ္ဗလံ	၈၃
ဝိဂတပစ္စယော	၃၅၂
ဝိဇ္ဇမာနပညတ္တိ	၂၆
ဝိဇ္ဇမာနေန အဝိဇ္ဇမာနပညတ္တိ	၂၆
ဝိဇ္ဇမာနေန ဝိဇ္ဇမာနပညတ္တိ	၂၆
ဝိညတ္တိ	၂၂၄
ဝိညာဏဉ္စာယတနဝိပါကဿ	၄၃၆
ဝိတက္ကဝိပ္ဖါရော	၂၁၆
ဝိနယဝါဒီ	၈၈
ဝိနိဝေဌေတွာ	၉၉
ဝိပက္ကဝိပါကာ	၁၅၇
ဝိပဉ္စိတညူ	၇၃
ဝိဗ္ဘန္တစိတ္တော	၆၇
ဝိပရာမောသော	၉၁
ဝိပ္ပဋိသာရဇာ	၉၆
ဝိပ္ပယုတ္တပစ္စယော	၃၅၁

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဝ]	
ဝိပါကပစ္စယော	၃၄၉
ဝိပါကပဋိသံဝေဒီ	၁၃၃
ဝိပါကော	၁၃၃
ဝိမုစ္စတိ	၁၇၁
ဝိမုတ္တိဉာဏံ	၁၈၄
ဝိမုတ္တိယာ ဝါ ဝိမုတ္တိံ	၁၆၈
ဝိမုတ္တံ ဝိမုစ္စမာနံ	၁၇၀
ဝိလေပနံ	၈၉
ဝိဝဋော	၇၆
ဝိသယော	၁၇၃
ဝိဟရတိ	၈၆
ဝုဋ္ဌာနံ	၄၃၇
ဝုသိတံ	၉၄
ဝေဿဘူ	၂၇၃
ဝေါစရိတာ	၄၂
ဝေါဒါနံ	၄၃၅
ဝေါဒိဋ္ဌာ	၄၂
[သ]	
သကဒါဂါမီ	၄၇
သင်္ကဿရသမာစာရော	၅၇
သကိံ နိမုဂ္ဂေါ	၁၀၁
သက္ခိပုတ္တော	၆၀
သင်္ခါရက္ခန္ဓဿ သုညတာ	၂၆၇
သင်္ခါရပစ္စယာ ဝိညာဏံ	၅
သစ္စဝါဒီ	၈၇
သစ္စသန္ဓော	၈၇
သစ္စိကဋ္ဌော	၁၁၂
သဉ္ဇာတိသင်္ဂဟော	၃
သဏ္ဌာနပညတ္တိ	၂၈
သဏ္ဍသဏ္ဍစာရိနီ	၈၂

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Sa]	
Satipaṭṭhānā	158
Satisammosā pakireyya	64
Sattakkhattuparamo	45
Sattasattatiyā ñāṇehi	165
Saddhāya	447
Saddhāvāhī	44
Sadhammakusalassa	160
Santatipaññatti	28
Sandhāgāraṁ	83
Sappurisena sappurisataro	72
Sappuriso	72
Saphassaṁ	170
Sabbaṭṭhānikāsabbaṭṭhānikato	393
Sabbattha	119
Sabbathā	149
Sabbadā	119-149
Sabbapāṇabhūtahitānukampī	86
Sabbe te kusalamūlamūlā	291
Sabbe te kusalamūlā	288-289
Sabbe te dhammā kusalā	290
Sabbe devā jaḷā	146
Sabbe dhammā sati	158
Sabbena sabbaṁ	149
Sabbeva arahanto	142
Sabbeva pathavī	185
Sabbesu	149
Sabbesaṁ samāpannānaṁ	161
Sabyañjanaṁ	64
Sabhaggato	60
Samagganandī	88

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Sa]	
Samaggarato	88
Samaggārāmo	88
Samaṇapadumo	95
Samaṇapuṇḍarīko	95
Samaṇamacalo	95
Samaṇena pakāsitā	144
Samanantaraniruddhā	386
Samanantarapaccayo	346
Samanantaravigatā	386
Samayavimutto	31
Samayena samayaṁ	30
Samasamo	130
Samasīsī	37
Samānabhogā	205
Samānavaṇṇā	205
Samānāyukā	205
Samānāhārā	205
Samāpannassa atthi vacībhedo	161
Sampayuttapaccayo	351
Sampayuttavāro	395
Sambhavo	188
Sambādho gharāvāso	85
Sammāsambuddho	40
Sammāsambuddho tena daṭṭhabbo	100
Sammukhībhūto	237
Sammutikathā	139
Samuṭṭhānaṁ	188
Samodhānapaññatti	27
Sambodhiparāyaṇo	46
Sarāgaṁ	170

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[သ]	
သတိပဋ္ဌာနာ	၁၅၈
သတိသမ္မောသာ ပကိရေယျ	၆၄
သတ္တက္ခတ္တုပရမော	၄၅
သတ္တသတ္တတိယာ ဉာဏေဟိ	၁၆၅
သဒ္ဓါယ	၄၄၇
သဒ္ဓါဝါဟီ	၄၄
သဓမ္မကုသလဿ	၁၆၀
သန္တတိပညတ္တိ	၂၈
သန္ဓာဂါရံ	၈၃
သပ္ပုရိသေန သပ္ပုရိသတရော	၇၂
သပ္ပုရိသော	၇၂
သဖဿံ	၁၇၀
သဗ္ဗဋ္ဌာနိကာသဗ္ဗဋ္ဌာနိကတော	၃၉၃
သဗ္ဗတ္ထ	၁၁၉
သဗ္ဗထာ	၁၄၉
သဗ္ဗဒါ	၁၁၉-၁၄၉
သဗ္ဗပါဏဘူတဟိတာနုကမ္ပီ	၈၆
သဗ္ဗေ တေ ကုသလမူလမူလာ	၂၉၁
သဗ္ဗေ တေ ကုသလမူလာ	၂၈၈-၂၈၉
သဗ္ဗေ တေ ဓမ္မာ ကုသလာ	၂၉၀
သဗ္ဗေ ဒေဝါ ဇဠာ	၁၄၆
သဗ္ဗေ ဓမ္မာ သတိ	၁၅၈
သဗ္ဗေန သဗ္ဗံ	၁၄၉
သဗ္ဗေဝ အရဟန္တော	၁၄၂
သဗ္ဗေဝ ပထဝီ	၁၈၅
သဗ္ဗေသု	၁၄၉
သဗ္ဗေသံ သမာပန္နာနံ	၁၆၁
သဗျဉ္ဇနံ	၆၄
သဘဂ္ဂတော	၆၀
သမဂ္ဂနန္ဒီ	၈၈

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[သ]	
သမဂ္ဂရတော	၈၈
သမဂ္ဂါရာမော	၈၈
သမဏပဒုမော	၉၅
သမဏပုဏ္ဍရီကော	၉၅
သမဏမစလော	၉၅
သမဏေန ပကာသိတာ	၁၄၄
သမနန္တရနိရုဒ္ဓါ	၃၈၆
သမနန္တရပစ္စယော	၃၄၆
သမနန္တရဝိဂတာ	၃၈၆
သမယဝိမုတ္တော	၃၁
သမယေန သမယံ	၃၀
သမသမော	၁၃၀
သမသီသီ	၃၇
သမာနဘောဂါ	၂၀၅
သမာနဝဏ္ဏာ	၂၀၅
သမာနာယုကာ	၂၀၅
သမာနာဟာရာ	၂၀၅
သမာပန္နဿ အတ္ထိ ဝစီဘေဒေါ	၁၆၁
သမ္ပယုတ္တပစ္စယော	၃၅၁
သမ္ပယုတ္တဝါရော	၃၉၅
သမ္ဘဝေါ	၁၈၈
သမ္ဗာဓော ဃရာဝါသော	၈၅
သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေါ	၄၀
သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေါ တေန ဒဋ္ဌဗ္ဗော	၁၀၀
သမ္မုခီဘူတော	၂၃၇
သမ္မုတိကထာ	၁၃၉
သမုဋ္ဌာနံ	၁၈၈
သမောဓာနပညတ္တိ	၂၇
သမ္ဗောဓိပရာယဏော	၄၆
သရာဂံ	၁၇၀

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Sa]	
Sarūpavacchāya	84
Sasaṅkhāraparinibbāyī	49
Saha udāhaṭavelāya	73
Sahajātapaccayo	346
Sahajātavāro	395
Sahajātaghaṭanāni	462
Sahati rajaggaṁ	98
Sahati sampahāraṁ	98
Sahasākāro	91
Saḷāyatanaṁ vipāko	231
Sākabhakkho	82
Sāciyogo	91
Sāṇāni	83
Sāpadesaṁ	88
Sāmākabhakkho	82
Sāyatatiyakaṁ	83
Sāriputto	178
Sāvako jino	190
Sāvako ṭhānaṭṭhānaṁ jānāti	168
Sāhu saddhā kusalesu dhammesu	101
Sikhābhedo	90
Sītībhūto	84
Sukhadhammānaṁ upahattā	250
Sucibhūtena	86
Suññatā	267
Suññato lokaṁ avekkhassu	138
Suññataṁ ārabbha	221
Suppameyyo	67
Surāmerayamajjapamādaṭṭhāyī	71
Suvaṇṇo ca panāsi	277
Sekkhāya	437
Senāsanalūkhaṁ	80
Seyyaṁ	83
Sotāpattiniyāmo	191
Sotāpattiphalaṁ na vipāko	202
Sotaṁ	162
Sovaṇṇamayāya	166
Saṁghassa dānaṁ denti	258
Saṁsaṭṭhavāro	395
Saṁsīdati	99
[Ha]	
Haṭaṁ	82
Hañci	181
Haññati	98
Hatthasaṁvācikā	146
Hatthāpalekhano	81
Hadayaṅgamā	61
Hadayabhedo	90
Hāyatiyeva	101
Himaviparāmoso	91
Hīnādhimutto	56
Hetupaccayā	412
Hetupaccayo	344
Hevatthi heva natthi	159
Hevamevaṁ tattha dakkhā	116
Hevaṁ niggahetabbe	116
Hevaṁ maraṇaṁ na hehiti	127

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[သ]	
သရူပဝစ္ဆာယ	၈၄
သသင်္ခါရပရိနိဗ္ဗာယီ	၄၉
သဟ ဥဒါဟဋဝေလာယ	၇၃
သဟဇာတပစ္စယော	၃၄၆
သဟဇာတဝါရော	၃၉၅
သဟဇာတဃဋနာနိ	၄၆၂
သဟတိ ရဇဂ္ဂံ	၉၈
သဟတိ သမ္ပဟာရံ	၉၈
သဟသာကာရော	၉၁
သဠာယတနံ ဝိပါကော	၂၃၁
သာကဘက္ခော	၈၂
သာစိယောဂေါ	၉၁
သာဏာနိ	၈၃
သာပဒေသံ	၈၈
သာမာကဘက္ခော	၈၂
သာယတတိယကံ	၈၃
သာရိပုတ္တော	၁၇၈
သာဝကော ဇိနော	၁၉၀
သာဝကော ဌာနဋ္ဌာနံ ဇာနာတိ	၁၆၈
သာဟု သဒ္ဓါ ကုသလေသု ဓမ္မေသု	၁၀၁
သိခါဘေဒေါ	၉၀
သီတီဘူတော	၈၄
သုခဓမ္မာနံ ဥပဟတ္တာ	၂၅၀
သုစိဘူတေန	၈၆
သုညတာ	၂၆၇
သုညတော လောကံ အဝေက္ခဿု	၁၃၈
သုညတံ အာရဗ္ဘ	၂၂၁
သုပ္ပမေယျော	၆၇
သုရာမေရယမဇ္ဇပမာဒဋ္ဌာယီ	၇၁
သုဝဏ္ဏော စ ပနာသိ	၂၇၇
သေက္ခာယ	၄၃၇
သေနာသနလူခံ	၈၀
သေယျံ	၈၃
သောတာပတ္တိနိယာမော	၁၉၁
သောတာပတ္တိဖလံ န ဝိပါကော	၂၀၂
သောတံ	၁၆၂
သောဝဏ္ဏမယာယ	၁၆၆
သံဃဿ ဒါနံ ဒေန္တိ	၂၅၈
သံသဋ္ဌဝါရော	၃၉၅
သံသီဒတိ	၉၉
[ဟ]	
ဟဋံ	၈၂
ဟဉ္စိ	၁၈၁
ဟညတိ	၉၈
ဟတ္ထသံဝါစိကာ	၁၄၆
ဟတ္ထာပလေခနော	၈၁
ဟဒယင်္ဂမာ	၆၁
ဟဒယဘေဒေါ	၉၀
ဟာယတိယေဝ	၁၀၁
ဟိမဝိပရာမောသော	၉၁
ဟီနာဓိမုတ္တော	၅၆
ဟေတုပစ္စယာ	၄၁၂
ဟေတုပစ္စယော	၃၄၄
ဟေဝတ္ထိ ဟေဝ နတ္ထိ	၁၅၉
ဟေဝမေဝံ တတ္ထ ဒက္ခာ	၁၁၆
ဟေဝံ နိဂ္ဂဟေတဗ္ဗေ	၁၁၆
ဟေဝံ မရဏံ န ဟေဟိတိ	၁၂၇

Pañcapakaraṇa-aṭṭhakathāya

Nānāpāṭhā

Paṭhamo mūlapāṭho, Sī = Sīhaḷapotthakaṁ, Syā = Syāmapotthakaṁ, Kaṁ = Kambojapotthakaṁ, I = Iṅgalisapotthakaṁ, Ka = kesuci Marammapotthakesu dissamānapāṭho, Ka-Sī = kesuci Sīhaḷapotthakesu dissamānapāṭho.

Pañcapakaraṇa-aṭṭhakathāya

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[A]	
Aññattaṁ = Aññathattaṁ (Syā)	120
Aṭṭha vārena gahitā = Atthavārena gahitā (Syā)	404
Atikhiṇena = Nātitikhiṇena (Ka)	43
Atimuttakāni = Adhimuttakāni (Sī, Syā)	61
Atītānaṁ dhammānaṁ = Atītārammaṇadhammānaṁ (Syā)	154
Atītaṁ ñāṇanti = Atītañāṇassa (Syā)	155
Atthitaṁ = Atītaṁ (Syā)	154
Adhigamanato paṭṭhāya = Adhigamatthāya (Ka)	40
Adhippāya-iddhi = Adhippāyaṁ iddhi (Sī, Syā)	277
Anāgatamevassa = Anāgatameva (Syā, Ka)	151
Anāgamanasabhāvo = Anāgamanabhāvo (Sī) Agamanabhāvo (Syā)	46
Anāgāmisakadāgāmibhāve = Anāgāmīsakadāgāmībhūmibhāve (Syā)	143
Anāpāthagataṁ = Anāpātagataṁ (Sī)	173
Anuddayā = Anudayā (Syā)	68
Anulomapaccanīke = Anulomapañcake (Syā)	121
Anuseti = Nānuseti (Ka)	65
Anantaruppattiṁ = Anantarapavattiṁ (Sī, Ka)	241
Andhakā = Andhakānaṁ (Sī, Syā, Ka)	187-188
Apaṭipūraṇaṁ = Aparipūraṇaṁ (Syā, Ka)	62

ပဉ္စပကရဏအဋ္ဌကထာယ

နာနာပါဌ

ပဌမော မူလပါဌော၊ သီ····သီဟဠပေါတ္ထကံ၊ သျာ····သျာမပေါတ္ထကံ၊ ကံ····ကမ္ဗောဇပေါတ္ထကံ၊ ဣ····ဣင်္ဂလိသပေါတ္ထကံ၊ က····ကေသုစိ မရမ္မပေါတ္ထကေသု ဒိဿမာနပါဌော၊ က-သီ····ကေသုစိ သီဟဠပေါတ္ထကေသု ဒိဿမာနပါဌော။

ပဉ္စပကရဏအဋ္ဌကထာယ

နာနာပါဌ	ပိဋ္ဌင်္က
[အ]	
အညတ္တံ = အညထတ္တံ (သျာ)	၁၂၀
အဋ္ဌ ဝါရေန ဂဟိတာ = အတ္ထဝါရေန ဂဟိတာ (သျာ)	၄၀၄
အတိခိဏေန = နာတိတိခိဏေန (က)	၄၃
အတိမုတ္တကာနိ = အဓိမုတ္တကာနိ (သီ၊ သျာ)	၆၁
အတီတာနံ ဓမ္မာနံ = အတီတာရမ္မဏဓမ္မာနံ (သျာ)	၁၅၄
အတီတံ ဉာဏန္တိ = အတီတဉာဏဿ (သျာ)	၁၅၅
အတ္ထိတံ = အတီတံ (သျာ)	၁၅၄
အဓိဂမနတော ပဋ္ဌာယ = အဓိဂမတ္ထာယ (က)	၄၀
အဓိပ္ပါယဣဒ္ဓိ = အဓိပ္ပါယံ ဣဒ္ဓိ (သီ၊ သျာ)	၂၇၇
အနာဂတမေဝဿ = အနာဂတမေဝ (သျာ၊ က)	၁၅၁
အနာဂမနသဘာဝေါ = အနာဂမနဘာဝေါ (သီ) အဂမနဘာဝေါ (သျာ)	၄၆
အနာဂါမိသကဒါဂါမိဘာဝေ = အနာဂါမိသကဒါဂါမိဘူမိဘာဝေ (သျာ)	၁၄၃
အနာပါထဂတံ = အနာပါတဂတံ (သီ)	၁၇၃
အနုဒ္ဒယာ = အနုဒယာ (သျာ)	၆၈
အနုလောမပစ္စနီကေ = အနုလောမပဉ္စကေ (သျာ)	၁၂၁
အနုသေတိ = နာနုသေတိ (က)	၆၅
အနန္တရုပ္ပတ္တိံ = အနန္တရပဝတ္တိံ (သီ၊ က)	၂၄၁
အန္ဓကာ = အန္ဓကာနံ (သီ၊ သျာ၊ က)	၁၈၇-၁၈၈
အပဋိပူရဏံ = အပရိပူရဏံ (သျာ၊ က)	၆၂

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[A]	
Aparivaṭṭentassa = Aparivajjentassa (Syā)	198
Appaheyyattā = Appahīnattā (Syā)	149
Ayamāvatta = Ayamāvaṭṭa (Syā)	287
Ayaṁ evaṁvidho = Ayameva tividho (Syā)	33
Arūpā rūpaṁ = Āruppā āruppaṁ (Sī, Ka)	128
Asaññokāsattā = Aññokāsattā (Sī)	356
Asekhe Bhagavati = Asekkho Bhagavāti (Syā)	184
Ahogaṅgāpabbatato = Adhogaṅgāpabbatato (Syā)	110
[Ā]	
Ānubhāve = Ānubhāvena (Syā, Ka)	110
Āpāthagatameva = Āpātagatameva (Sī)	173
Āvaṭṭentaṁ = Āvajjentaṁ (Syā)	39
[I]	
Idāni = Idāni tasseva paṭiññāya (Sī, Syā)	118
Imināyeva ca lakkhaṇena = Iminā nayena ca lakkhaṇena ca (Syā)	299
Issarānaṁ bhāvo issariyaṁ nāma, adhipatīnañca bhāvo ādhipaccaṁ nāma = Issarānaṁ issariyaṁ nāma, adhipatīnañca ādhipaccaṁ nāma (Sī, Ka)	200
[U]	
Ucchijjissatīti = Ucchijjatīti (Syā)	270
Uṭṭhahitvā gamanamaggaṁ = Uddhaṁ gamanamaggaṁ (Syā)	101
Utusamuṭṭhānādino = Utusamuṭṭhānādibhedena (Sī, Ka)	202
Uddhaṁ puna = Uddhaṁ pana (Syā)	12
Uppajjitunti = Uppajjituṁ (?)	373
Uppattibhāvaṁ = Pavattibhāvaṁ (Sī, Ka)	411
Upapattiyā = Upapanno saha upapattiyā (Syā)	177
Upapattiṁ = Upapattibhāvaṁ (Syā)	129
Upari = Uttari (Sī, Ka)	398

နာနာပါဌာ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[အ]	
အပရိဝဋ္ဋေန္တဿ = အပရိဝဇ္ဇေန္တဿ (သျာ)	၁၉၈
အပ္ပဟေယျတ္တာ = အပ္ပဟီနတ္တာ (သျာ)	၁၄၉
အယမာဝတ္တ = အယမာဝဋ္ဋ (သျာ)	၂၈၇
အယံ ဧဝံဝိဓော = အယမေဝ တိဝိဓော (သျာ)	၃၃
အရူပါ ရူပံ = အာရုပ္ပါ အာရုပ္ပံ (သီ၊ က)	၁၂၈
အသညောကာသတ္တာ = အညောကာသတ္တာ (သီ)	၃၅၆
အသေခေ ဘဂဝတိ = အသေက္ခော ဘဂဝါတိ (သျာ)	၁၈၄
အဟောဂင်္ဂါပဗ္ဗတတော = အဓောဂင်္ဂါပဗ္ဗတတော (သျာ)	၁၁၀
[အာ]	
အာနုဘာဝေ = အာနုဘာဝေန (သျာ၊ က)	၁၁၀
အာပါထဂတမေဝ = အာပါတဂတမေဝ (သီ)	၁၇၃
အာဝဋ္ဋေန္တံ = အာဝဇ္ဇေန္တံ (သျာ)	၃၉
[ဣ]	
ဣဒါနိ = ဣဒါနိ တဿေဝ ပဋိညာယ (သီ၊ သျာ)	၁၁၈
ဣမိနာယေဝ စ လက္ခဏေန = ဣမိနာ နယေန စ လက္ခဏေန စ (သျာ)	၂၉၉
ဣဿရာနံ ဘာဝေါ ဣဿရိယံ နာမ၊ အဓိပတီနဉ္စ ဘာဝေါ အာဓိပစ္စံ နာမ = ဣဿရာနံ ဣဿရိယံ နာမ၊ အဓိပတီနဉ္စ အာဓိပစ္စံ နာမ (သီ၊ က)	၂၀၀
[ဥ]	
ဥစ္ဆိဇ္ဇိဿတီတိ = ဥစ္ဆိဇ္ဇတီတိ (သျာ)	၂၇၀
ဥဋ္ဌဟိတွာ ဂမနမဂ္ဂံ = ဥဒ္ဓံ ဂမနမဂ္ဂံ (သျာ)	၁၀၁
ဥတုသမုဋ္ဌာနာဒိနော = ဥတုသမုဋ္ဌာနာဒိဘေဒေန (သီ၊ က)	၂၀၂
ဥဒ္ဓံ ပုန = ဥဒ္ဓံ ပန (သျာ)	၁၂
ဥပ္ပဇ္ဇိတုန္တိ = ဥပ္ပဇ္ဇိတုံ (?)	၃၇၃
ဥပ္ပတ္တိဘာဝံ = ပဝတ္တိဘာဝံ (သီ၊ က)	၄၁၁
ဥပပတ္တိယာ = ဥပပန္နော သဟ ဥပပတ္တိယာ (သျာ)	၁၇၇
ဥပပတ္တိံ = ဥပပတ္တိဘာဝံ (သျာ)	၁၂၉
ဥပရိ = ဥတ္တရိ (သီ၊ က)	၃၉၈

Nānāpāṭhā Piṭṭhaṅkā

[E]

Ekaṁ = Evaṁ (Syā) 115

[O]

Okkalā vayabhiññā = Ukkaṇṇavassa aññā (Sī, Syā, Ka) 270

[Ka]

Katvā = Vatvā (Syā) 396
Kammūpacayo = Kammappaccayo (Syā) 157
Kāni pana tānīti = Tāni pana kānīti (Sī, Ka) 22
Kāmabhavūpagāyeva = Kāmabhavarūpabhavūpagāyeva (Ka) 206
Kālāsokaṁ = Asokaṁ (Syā) 106
Kiccasabbhāvaṁ = Kiccasabhāvaṁ (Sī, Syā) 149
Kiriyamayappavattābhāvā = Kiriyasamayappavattābhāvā (Sī, Syā) 281
Kusalavasena = Kusalapadena (Syā) 368
Kusalākusalasaṅkhātaṁ = Kusalasaṅkhātaṁ (Syā) 204
Kusalaṁ vipākacutipaṭisandhiyo = Kusalavipākaṁ cutipaṭisandhiyo (sabbattha) 203
Koci bhavo = Gatibhavo (Sī, Ka) 206

[Kha]

Khandhe paṭicca vatthu, vatthuṁ -pa- vuttaṁ = Khandhe paṭicca vatthunti idaṁ -pa- vuttaṁ (Syā) 412
Kheḷāsakavādaṁ = Kheḷāsikavādaṁ (Sī, Syā) 284

[Ga]

Gahetvā = Gaṇetvā (Syā) 406
Gotrabhupuggalādīnampi = Gotrabhūpuggalānampi (Ka) 172

[Ca]

Cattālīsekā = Tāḷīsaṁ, ekā (Syā) 400
Cavantīti = Pavattantīti (Syā) 176
Ciṭiciṭāti = Ciṭiciṭāyatīti (Sī, Syā) 69

နာနာပါဌာ ပိဋ္ဌင်္ကာ

[ဧ]

ဧကံ = ဧဝံ (သျာ) ၁၁၅

[ဩ]

ဩက္ကလာ ဝယဘိညာ = ဥက္ကဏ္ဏဝဿ အညာ (သီ၊ သျာ၊ က) ၂၇၀

[က]

ကတွာ = ဝတွာ (သျာ) ၃၉၆
ကမ္မူပစယော = ကမ္မပ္ပစ္စယော (သျာ) ၁၅၇
ကာနိ ပန တာနီတိ = တာနိ ပန ကာနီတိ (သီ၊ က) ၂၂
ကာမဘဝူပဂါယေဝ = ကာမဘဝရူပဘဝူပဂါယေဝ (က) ၂၀၆
ကာလာသောကံ = အသောကံ (သျာ) ၁၀၆
ကိစ္စသဗ္ဘာဝံ = ကိစ္စသဘာဝံ (သီ၊ သျာ) ၁၄၉
ကိရိယမယပ္ပဝတ္တာဘာဝါ = ကိရိယသမယပ္ပဝတ္တာဘာဝါ (သီ၊ သျာ) ၂၈၁
ကုသလဝသေန = ကုသလပဒေန (သျာ) ၃၆၈
ကုသလာကုသလသင်္ခါတံ = ကုသလသင်္ခါတံ (သျာ) ၂၀၄
ကုသလံ ဝိပါကစုတိပဋိသန္ဓိယော = ကုသလဝိပါကံ စုတိပဋိသန္ဓိယော (သဗ္ဗတ္ထ) ၂၀၃
ကောစိ ဘဝေါ = ဂတိဘဝေါ (သီ၊ က) ၂၀၆

[ခ]

ခန္ဓေ ပဋိစ္စ ဝတ္ထု၊ ဝတ္ထုံ။ပ။ ဝုတ္တံ = ခန္ဓေ ပဋိစ္စ ဝတ္ထုန္တိ ဣဒံ။ပ။ ဝုတ္တံ (သျာ) ၄၁၂
ခေဠာသကဝါဒံ = ခေဠာသိကဝါဒံ (သီ၊ သျာ) ၂၈၄

[ဂ]

ဂဟေတွာ = ဂဏေတွာ (သျာ) ၄၀၆
ဂေါတြဘုပုဂ္ဂလာဒီနမ္ပိ = ဂေါတြဘူပုဂ္ဂလာနမ္ပိ (က) ၁၇၂

[စ]

စတ္တာလီသေကာ = တာဠီသံ၊ ဧကာ (သျာ) ၄၀၀
စဝန္တီတိ = ပဝတ္တန္တီတိ (သျာ) ၁၇၆
စိဋိစိဋာတိ = စိဋိစိဋာယတီတိ (သီ၊ သျာ) ၆၉

Nānāpāṭhā Piṭṭhaṅkā

[Cha]

Chetvā = Tacchetvā (Sī, Syā) 35
Chedanabhedanapacanādibhāvena = Chedanapacanādibhāvena (Sī, Syā) 88
Chindantepi = Chijjantepi (Syā, Ka) 87

[Ja]

Jahatikathā = Pajahatikathā (Syā) 148
Jānāsi = Na jānāsi (Sī, Syā, Ka) 278

[Ña]

Ñāṇappavattiyā = Ñāṇuppattiyā (Syā) 161
Ñāṇappavattīti = Ñāṇaṁ pavattatīti (Syā) 226

[Ṭha]

Ṭhatvā = Ṭhitā (Sī, Ka) 280

[Ta]

Tathena = Tatheva bhūtena (Syā) 117
Tassa = Arahattassa (Sī, Syā) 148
Tassa = Tassa tassa (Syā) 134
Tassa = Sattassa (Syā) 319
Tikesu = Tikadukesu (Syā) 407
Tiṇapupphakajarādippabhedo = Tilapupphakajarādipabhedo (Sī, Ka)
Tilapupphakajarādibhedo (Syā) 59
Tīṇi = Tīṇi mukhāni (Syā) 120
Tulantarikādīnaṁ = Tulānantarikādīnaṁ (Ka) 194
Te = Tesaṁ (Syā) 133
Tena re vattabbe vata = Tena vata re vattabbeti (Syā) 114
Tena vata bho = Tena vata re (Syā) 114
Teneva atthi = Teneva naṁ atthi (Syā) 144
Tepi = Tesupi (Ka) 312
Taṁ sabbaṁ = Uttari vattabbaṁ sabbaṁ (Sī, Ka) 398

နာနာပါဌာ ပိဋ္ဌင်္ကာ

[ဆ]

ဆေတွာ = တစ္ဆေတွာ (သီ၊ သျာ) ၃၅
ဆေဒနဘေဒနပစနာဒိဘာဝေန = ဆေဒနပစနာဒိဘာဝေန (သီ၊ သျာ) ၈၈
ဆိန္ဒန္တေပိ = ဆိဇ္ဇန္တေပိ (သျာ၊ က) ၈၇

[ဇ]

ဇဟတိကထာ = ပဇဟတိကထာ (သျာ) ၁၄၈
ဇာနာသိ = န ဇာနာသိ (သီ၊ သျာ၊ က) ၂၇၈

[ဉ]

ဉာဏပ္ပဝတ္တိယာ = ဉာဏုပ္ပတ္တိယာ (သျာ) ၁၆၁
ဉာဏပ္ပဝတ္တီတိ = ဉာဏံ ပဝတ္တတီတိ (သျာ) ၂၂၆

[ဌ]

ဌတွာ = ဌိတာ (သီ၊ က) ၂၈၀

[တ]

တထေန = တထေဝ ဘူတေန (သျာ) ၁၁၇
တဿ = အရဟတ္တဿ (သီ၊ သျာ) ၁၄၈
တဿ = တဿ တဿ (သျာ) ၁၃၄
တဿ = သတ္တဿ (သျာ) ၃၁၉
တိကေသု = တိကဒုကေသု (သျာ) ၄၀၇
တိဏပုပ္ဖကဇရာဒိပ္ပဘေဒေါ = တိလပုပ္ဖကဇရာဒိပဘေဒေါ (သီ၊ က)
တိလပုပ္ဖကဇရာဒိဘေဒေါ (သျာ) ၅၉
တီဏိ = တီဏိ မုခါနိ (သျာ) ၁၂၀
တုလန္တရိကာဒီနံ = တုလာနန္တရိကာဒီနံ (က) ၁၉၄
တေ = တေသံ (သျာ) ၁၃၃
တေန ရေ ဝတ္တဗ္ဗေ ဝတ = တေန ဝတ ရေ ဝတ္တဗ္ဗေတိ (သျာ) ၁၁၄
တေန ဝတ ဘော = တေန ဝတ ရေ (သျာ) ၁၁၄
တေနေဝ အတ္ထိ = တေနေဝ နံ အတ္ထိ (သျာ) ၁၄၄
တေပိ = တေသုပိ (က) ၃၁၂
တံ သဗ္ဗံ = ဥတ္တရိ ဝတ္တဗ္ဗံ သဗ္ဗံ (သီ၊ က) ၃၉၈

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[Tha]	
Thirakathoti = Ṭhitakathoti (Sī, Syā)	87
[Da]	
Dinneneva vatthunā = Dinnāneva vatthūni (Ka)	200
Dūracārī = Dūrācārī (Sī, Syā)	87
[Dha]	
Dhātukathā = Dhātukathāyaṁ (Syā)	1
[Na]	
Na uddhaṭameva = Dhammasaṅgahe, idha pana uddhaṭameva (Syā)	379
Na jaheyya = Jaheyya (Syā)	150
Na sakkuṇeyya = Na sakkā (Sī, Ka)	258
Nāmametaṁ = Nāmamattamevetaṁ (Syā)	377
Niggamanacatukkaṁ = Nigamanacatukkaṁ (Sī)	117
Niggahārahaṁ = Nigganhārahaṁ (Ka)	116
Nidhātabbayuttakaṁ = Nidhetabbayuttakaṁ (Sī, Syā)	88
Ninnānākaraṇatāya = Nānākaraṇatāya (Syā)	167
Nipphannāti = Niruddhāti (Syā)	193
Niyāmo = Niyato (Ka)	278
Niyāmoti = Visesoti (Syā)	282
Nihatamānadappā = Nihatamānadabbā (Ka)	84
[Pa]	
Pakāsassa = Pabhāsassa (Syā)	346
Paccuppannānaṁyeva = Paṭuppannānaṁyeva (Sī, Syā)	264
Pañcavokārabhavādinā = Pañcavokārabhavādīnaṁ (Ka)	205
Paṭikkhipati = Paṭijānāti (Syā)	142
Paṭijānantaṁ = Paṭijānantassa (Syā, Ka)	153

နာနာပါဌ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[ထ]	
ထိရကထောတိ = ဌိတကထောတိ (သီ၊ သျာ)	၈၇
[ဒ]	
ဒိန္နေနေဝ ဝတ္ထုနာ = ဒိန္နာနေဝ ဝတ္ထူနိ (က)	၂၀၀
ဒူရစာရီ = ဒူရာစာရီ (သီ၊ သျာ)	၈၇
[ဓ]	
ဓာတုကထာ = ဓာတုကထာယံ (သျာ)	၁
[န]	
န ဥဒ္ဓဋမေဝ = ဓမ္မသင်္ဂဟေ၊ ဣဓ ပန ဥဒ္ဓဋမေဝ (သျာ)	၃၇၉
န ဇဟေယျ = ဇဟေယျ (သျာ)	၁၅၀
န သက္ကုဏေယျ = န သက္ကာ (သီ၊ က)	၂၅၈
နာမမေတံ = နာမမတ္တမေဝေတံ (သျာ)	၃၇၇
နိဂ္ဂမနစတုက္ကံ = နိဂမနစတုက္ကံ (သီ)	၁၁၇
နိဂ္ဂဟာရဟံ = နိဂ္ဂဏှာရဟံ (က)	၁၁၆
နိဓာတဗ္ဗယုတ္တကံ = နိဓေတဗ္ဗယုတ္တကံ (သီ၊ သျာ)	၈၈
နိန္နာနာကရဏတာယ = နာနာကရဏတာယ (သျာ)	၁၆၇
နိပ္ဖန္နာတိ = နိရုဒ္ဓါတိ (သျာ)	၁၉၃
နိယာမော = နိယတော (က)	၂၇၈
နိယာမောတိ = ဝိသေသောတိ (သျာ)	၂၈၂
နိဟတမာနဒပ္ပါ = နိဟတမာနဒဗ္ဗာ (က)	၈၄
[ပ]	
ပကာသဿ = ပဘာသဿ (သျာ)	၃၄၆
ပစ္စုပ္ပန္နာနံယေဝ = ပဋုပ္ပန္နာနံယေဝ (သီ၊ သျာ)	၂၆၄
ပဉ္စဝေါကာရဘဝါဒိနာ = ပဉ္စဝေါကာရဘဝါဒီနံ (က)	၂၀၅
ပဋိက္ခိပတိ = ပဋိဇာနာတိ (သျာ)	၁၄၂
ပဋိဇာနန္တံ = ပဋိဇာနန္တဿ (သျာ၊ က)	၁၅၃

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[Pa]	
Paṭhamanavamāneva = Paṭhamanayeneva (Syā)	169
Paṭṭhānantveva = Paṭṭhānaṁ tena (Ka)	343
Paṇidahitabbaṭṭhena = Paṇihitabbaṭṭhena (Sī)	169
Paṇunnaṁ = Panuṇṇaṁ (Sī, Syā)	273
Patijāto = Aññatarasmiṁ jāto (Sī, Syā)	85
Pattiyāyitabbako = Paccayāyitabbako (Sī) Patiyāyitabbako (Syā)	87
Pana phassaṁ = Pana na phassaṁ (Ka)	197
Papaṭikopamāya = Ayapappaṭikopamāya (Syā)	50
Paravādissa = Sakavādissa (Sī, Syā)	167
Parikappitena = Parikappitabbena (Syā)	169
Paricumbati = Parimuccati (Syā)	134
Parinibbāti = Parinibbāyati (Sī, Syā)	37
Palālaggi = Palāsaggi (Syā)	69
Paleti = Paḷeti (Ka)	41
Pavatta = Pavatti (Syā) Parivatta (Ka)	257
Pavattatīti = Patatīti (Sī, Syā)	48
Pavattamānaṁ taṁ = Pavattamānataṁ (Ka)	145
Pavattiyāpi vasena labbhanti = Pavattassapi labbhanti (Sī)	311
Pahīnabhāvaṁ = Pahānabhāvaṁ (Sī, Ka)	172
Pārāyanagāthāya = Pārāyanakathāya (Syā)	138
Pāraṅgatoti = Pāragatoti (Syā)	95
Puggale sandhāvante = Puggalena sandhāvantena (Sī, Syā)	129
Puggalo te upalabbhati = Puggalo upalabbhati, puggalo taveva upalabbhati (Syā)	133
Puggalopi = So puggalopi na bhijjate. Puggalo (Syā)	130
Puggalova puggalo = Puggalova ko kova puggalo (Syā)	124
Puṭṭho idhaṭṭhakassa = Puṭṭhena idha ṭhitassa (Syā)	128
Pubbaseliyāparaseliyānaṁ = Pubbaseliyānaṁ (Syā)	233

နာနာပါဌာ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[ပ]	
ပဌမနဝမာနေဝ = ပဌမနယေနေဝ (သျာ)	၁၆၉
ပဋ္ဌာနန္တွေဝ = ပဋ္ဌာနံ တေန (က)	၃၄၃
ပဏိဒဟိတဗ္ဗဋ္ဌေန = ပဏိဟိတဗ္ဗဋ္ဌေန (သီ)	၁၆၉
ပဏုန္နံ = ပနုဏ္ဏံ (သီ၊ သျာ)	၂၇၃
ပတိဇာတော = အညတရသ္မိံ ဇာတော (သီ၊ သျာ)	၈၅
ပတ္တိယာယိတဗ္ဗကော = ပစ္စယာယိတဗ္ဗကော (သီ) ပတိယာယိတဗ္ဗကော (သျာ)	၈၇
ပန ဖဿံ = ပန န ဖဿံ (က)	၁၉၇
ပပဋိကောပမာယ = အယပပ္ပဋိကောပမာယ (သျာ)	၅၀
ပရဝါဒိဿ = သကဝါဒိဿ (သီ၊ သျာ)	၁၆၇
ပရိကပ္ပိတေန = ပရိကပ္ပိတဗ္ဗေန (သျာ)	၁၆၉
ပရိစုမ္ဗတိ = ပရိမုစ္စတိ (သျာ)	၁၃၄
ပရိနိဗ္ဗာတိ = ပရိနိဗ္ဗာယတိ (သီ၊ သျာ)	၃၇
ပလာလဂ္ဂိ = ပလာသဂ္ဂိ (သျာ)	၆၉
ပလေတိ = ပဠေတိ (က)	၄၁
ပဝတ္တ = ပဝတ္တိ (သျာ) ပရိဝတ္တ (က)	၂၅၇
ပဝတ္တတီတိ = ပတတီတိ (သီ၊ သျာ)	၄၈
ပဝတ္တမာနံ တံ = ပဝတ္တမာနတံ (က)	၁၄၅
ပဝတ္တိယာပိ ဝသေန လဗ္ဘန္တိ = ပဝတ္တဿာပိ လဗ္ဘန္တိ (သီ)	၃၁၁
ပဟီနဘာဝံ = ပဟာနဘာဝံ (သီ၊ က)	၁၇၂
ပါရာယနဂါထာယ = ပါရာယနကထာယ (သျာ)	၁၃၈
ပါရင်္ဂတောတိ = ပါရဂတောတိ (သျာ)	၉၅
ပုဂ္ဂလေ သန္ဓာဝန္တေ = ပုဂ္ဂလေန သန္ဓာဝန္တေန (သီ၊ သျာ)	၁၂၉
ပုဂ္ဂလော တေ ဥပလဗ္ဘတိ = ပုဂ္ဂလော ဥပလဗ္ဘတိ၊ ပုဂ္ဂလော တဝေဝ ဥပလဗ္ဘတိ (သျာ)	၁၃၃
ပုဂ္ဂလောပိ = သော ပုဂ္ဂလောပိ န ဘိဇ္ဇတေ။ ပုဂ္ဂလော (သျာ)	၁၃၀
ပုဂ္ဂလောဝ ပုဂ္ဂလော = ပုဂ္ဂလောဝ ကော ကောဝ ပုဂ္ဂလော (သျာ)	၁၂၄
ပုဋ္ဌော ဣဓဋ္ဌကဿ = ပုဋ္ဌေန ဣဓ ဌိတဿ (သျာ)	၁၂၈
ပုဗ္ဗသေလိယာပရသေလိယာနံ = ပုဗ္ဗသေလိယာနံ (သျာ)	၂၃၃

Nānāpāṭhā — Piṭṭhaṅkā

[Pha]

Phassādipatirūpakā naphassādayo = Phasādipatirūpakānaṁ phassādayo (Sī, Syā) 284
Phassovārammaṇaṁ = Phassārammaṇaṁ (Syā) 188
Phaḷubījaṁ = Phalabījaṁ (Sī, Syā) 88
Phalasamāpattivīthiyampi = Phalasamāpattiyampi (Syā) 267
Phusatiyeva = Phusetiyeva (Syā) 31

[Ba]

Bāhuliyā = Bāhulikā (Sī) 106
Buddhabhāvaṁ = Bodhibhāvaṁ (Ka) 180
Bodhetuṁ = Codetuṁ (Syā) 207

[Bha]

Bhājitattā = Vibhajitattā (Syā) 293
Bhinnajātikānaṁ arūpadhammānaṁ = Bhinnajātikānaṁ (Syā) 373

[Ma]

Maññati = Paññatti (Syā) 224
Manindriyañca nuppajjitthāti = Jīvitindriyañca nuppajjati somanassindriyañca nuppajjitthāti (?) 338
Manoviññāṇadhātuyā = Ekāya viññāṇadhātuyā (Sī) 16
Mahisāsakā = Mahiṁsāsakā (Sī) 106
Micchattaniyatacittesu = Micchattaniyatacittesu dvepaṭighacittesu ca (Ka) 361
Micchattasammattaniyāmavasena = Micchattaniyāmavasena (Syā) 279
Mukhe = Pakkhe (Syā) 120
Mūlaghātakaraṇasamatthatāya = Samugghātakaraṇasamatthatāya (Syā) 63

[Ya]

Yathārutavaseneva = Yathāvuttavaseneva (Syā) 138
Yadi taṁ = Yadidaṁ (Sī, Syā) 168

နာနာပါဌာ — ပိဋ္ဌင်္ကာ

[ဖ]

ဖဿာဒိပတိရူပကာ နဖဿာဒယော = ဖသာဒိပတိရူပကာနံ ဖဿာဒယော (သီ၊ သျာ) ၂၈၄
ဖဿောဝါရမ္မဏံ = ဖဿာရမ္မဏံ (သျာ) ၁၈၈
ဖဠုဗီဇံ = ဖလဗီဇံ (သီ၊ သျာ) ၈၈
ဖလသမာပတ္တိဝီထိယမ္ပိ = ဖလသမာပတ္တိယမ္ပိ (သျာ) ၂၆၇
ဖုသတိယေဝ = ဖုသေတိယေဝ (သျာ) ၃၁

[ဗ]

ဗာဟုလိယာ = ဗာဟုလိကာ (သီ) ၁၀၆
ဗုဒ္ဓဘာဝံ = ဗောဓိဘာဝံ (က) ၁၈၀
ဗောဓေတုံ = စောဒေတုံ (သျာ) ၂၀၇

[ဘ]

ဘာဇိတတ္တာ = ဝိဘဇိတတ္တာ (သျာ) ၂၉၃
ဘိန္နဇာတိကာနံ အရူပဓမ္မာနံ = ဘိန္နဇာတိကာနံ (သျာ) ၃၇၃

[မ]

မညတိ = ပညတ္တိ (သျာ) ၂၂၄
မနိန္ဒြိယဉ္စ နုပ္ပဇ္ဇိတ္ထာတိ = ဇီဝိတိန္ဒြိယဉ္စ နုပ္ပဇ္ဇတိ သောမနဿိန္ဒြိယဉ္စ နုပ္ပဇ္ဇိတ္ထာတိ (?) ၃၃၈
မနောဝိညာဏဓာတုယာ = ဧကာယ ဝိညာဏဓာတုယာ (သီ) ၁၆
မဟိသာသကာ = မဟိံသာသကာ (သီ) ၁၀၆
မိစ္ဆတ္တနိယတစိတ္တေသု = မိစ္ဆတ္တနိယတစိတ္တေသု ဒွေပဋိဃစိတ္တေသု စ (က) ၃၆၁
မိစ္ဆတ္တသမ္မတ္တနိယာမဝသေန = မိစ္ဆတ္တနိယာမဝသေန (သျာ) ၂၇၉
မုခေ = ပက္ခေ (သျာ) ၁၂၀
မူလဃာတကရဏသမတ္ထတာယ = သမုဂ္ဃာတကရဏ-သမတ္ထတာယ (သျာ) ၆၃

[ယ]

ယထာရုတဝသေနေဝ = ယထာဝုတ္တဝသေနေဝ (သျာ) ၁၃၈
ယဒိ တံ = ယဒိဒံ (သီ၊ သျာ) ၁၆၈

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[Ya]	
Yāthāvato ca = Yathāsambhavato ca (Syā)	124
Yvāssa = Yvāyaṁ (Ka)	115-116
Yuganaddhāva = Yuganandhāva (Sī, Ka)	356
Yesaṁ = Ye (?)	275
Yesaṁ so = Yasmā so (Syā)	157
[Ra]	
Rattiyā bhojanaṁ = Rattibhojanaṁ (Sī) Rattiṁ bhojanaṁ (Syā)	89
Rāgādipatirūpakā narāgādayopi = Rāgādipatirūpakānaṁ rāgādayopi (Sī, Syā)	284
Rājagirikasiddhatthikānaññeva = Rājagirikānañceva siddhatthikānañca (Syā)	196
Rūpadhātu-arūpadhātuyā = Rūpadhātu-arūpadhātuyo (?)	326
Rūpādīni = Cakkhurūpādīni (Syā)	130
Rūpena tena bhavitabbanti = Atthi rūpena bhavitabbanti (Sī, Syā)	211
Rogapaṭikārādikāle = Rogatikicchākārādikāle (Syā)	271
[Va]	
Vacanaṁ sāmaññaphalena = Vacanasāmaññato chalena (Ka)	187
Vacasāyatthe = Byavasāyatthe (Sī, Syā)	160
Vacasāyaṁ = Byavasāyaṁ (Sī, Syā)	160
Vanapatthaṁ pabbhāraṁ = Vanapathaṁ pabbhāraṁ (Syā)	92
Vādīhi = Vādehi (Syā)	112
Vikkhepakarattā = Vikkhepakaraṇattā (Syā)	265
Vidhunantā = Vitudantā (Sī, Ka)	92
Vināsanabhāvato = Vihiṁsanabhāvato (Sī, Syā)	86
Vipassanāpāribandhakā = Vipassanāpāripanthakā (Sī) Vipassanāpāripanthikā (Syā)	33
Vipakkavipākaṁ = Vipakkavipākā (Sī, Syā) Vipakkamavipākaṁ (Ka)	157
Vimuttāsā = Vimuttiyāsā (Sī, Ka)	58

နာနာပါဌာ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[ယ]	
ယာထာဝတော စ = ယထာသမ္ဘဝတော စ (သျာ)	၁၂၄
ယွာဿ = ယွာယံ (က)	၁၁၅-၁၁၆
ယုဂနဒ္ဓါဝ = ယုဂနန္ဓာဝ (သီ၊ က)	၃၅၆
ယေသံ = ယေ (?)	၂၇၅
ယေသံ သော = ယသ္မာ သော (သျာ)	၁၅၇
[ရ]	
ရတ္တိယာ ဘောဇနံ = ရတ္တိဘောဇနံ (သီ) ရတ္တိံ ဘောဇနံ (သျာ)	၈၉
ရာဂါဒိပတိရူပကာ နရာဂါဒယောပိ = ရာဂါဒိပတိရူပကာနံ ရာဂါဒယောပိ (သီ၊ သျာ)	၂၈၄
ရာဇဂိရိကသိဒ္ဓတ္ထိကာနညေဝ = ရာဇဂိရိကာနဉ္စေဝ သိဒ္ဓတ္ထိကာနဉ္စ (သျာ)	၁၉၆
ရူပဓာတုအရူပဓာတုယာ = ရူပဓာတုအရူပဓာတုယော (?)	၃၂၆
ရူပါဒီနိ = စက္ခုရူပါဒီနိ (သျာ)	၁၃၀
ရူပေန တေန ဘဝိတဗ္ဗန္တိ = အတ္ထိ ရူပေန ဘဝိတဗ္ဗန္တိ (သီ၊ သျာ)	၂၁၁
ရောဂပဋိကာရာဒိကာလေ = ရောဂတိကိစ္ဆာကာရာဒိကာလေ (သျာ)	၂၇၁
[ဝ]	
ဝစနံ သာမညဖလေန = ဝစနသာမညတော ဆလေန (က)	၁၈၇
ဝစသာယတ္ထေ = ဗျဝသာယတ္ထေ (သီ၊ သျာ)	၁၆၀
ဝစသာယံ = ဗျဝသာယံ (သီ၊ သျာ)	၁၆၀
ဝနပတ္ထံ ပဗ္ဘာရံ = ဝနပထံ ပဗ္ဘာရံ (သျာ)	၉၂
ဝါဒီဟိ = ဝါဒေဟိ (သျာ)	၁၁၂
ဝိက္ခေပကရတ္တာ = ဝိက္ခေပကရဏတ္တာ (သျာ)	၂၆၅
ဝိဓုနန္တာ = ဝိတုဒန္တာ (သီ၊ က)	၉၂
ဝိနာသနဘာဝတော = ဝိဟိံသနဘာဝတော (သီ၊ သျာ)	၈၆
ဝိပဿနာပါရိဗန္ဓကာ = ဝိပဿနာပါရိပန္ထကာ (သီ) ဝိပဿနာပါရိပန္ထိကာ (သျာ)	၃၃
ဝိပက္ကဝိပါကံ = ဝိပက္ကဝိပါကာ (သီ၊ သျာ) ဝိပက္ကမဝိပါကံ (က)	၁၅၇
ဝိမုတ္တာသာ = ဝိမုတ္တိယာသာ (သီ၊ က)	၅၈

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[Va]	
Vissajjitvāna = Vissajjetvāna (Sī) Vibhajitvāna (Syā)	107
Vīsaṁ tisatādhikāni ca = Vīsatitisatādhikāni ca (Syā)	298
Vedanādisaṅkhātaṁ = Vedanāsaṅkhātaṁ (Sī, Ka)	129
[Sa]	
Saṅgahāsaṅgahādīnaṁ = Saṅgahādīnaṁ (Sī, Syā)	2
Saṅgahaṁ = Saṅgītiṁ (Ka)	106
Satto = Sutto (Sī, Syā)	281
Saddekadesaṁ = Saccekadesaṁ (Sī, Syā)	12
Santakā = Kaṇṭakā (Ka) Vandākā (?)	109
Sabbathāpi = Sabbadāpi (Sī, Syā)	143
Sabbatthivādā = Sabbatthikavādā (Syā)	106
Sabbavāresu = Sabbaṭṭhānesu (Ka)	148
Samādhipāribandhakānaṁ = Samādhipāripanthakānaṁ (Sī) Samādhipāripanthikānaṁ (Syā)	70
Samādhivasena = Samāpattivasena (Syā)	45
Sampaṭicchitā = Sampaṭicchitvā (Syā)	115
Sampayuttakānañceva = Pañcavokāre sampayuttakānañceva (Sī, Syā)	368
Sammutisaccavasena = Sammatisaccavasena vā (Syā)	115
Samodhānena ca = Samodhānetvā (Syā)	15
Sambhotīti = Sambhavatīti (Syā)	289
Sallakkhetvāva = Avekkhitvāva (Syā)	88
Sahajātacetanā = Cetanā (Syā)	374
Sahajātarūpatthipaccayo = Sahajāto rūpatthipaccayo (Syā)	385
Sā evaṁ ajja katā = Sā esā ajja yathā (Syā)	497
Sukamorādayo = Suvamorādayo (Sī) Sukakapotādayo (Syā)	34
Suttasādhane = Suttasodhane (Sī, Ka)	156
Sumbhakapattadhare = Subhakapattadhare (Syā)	57
Sesaṭṭhānesupi = Sesavāresupi (Syā)	63

နာနာပါဌ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[ဝ]	
ဝိဿဇ္ဇိတွာန = ဝိဿဇ္ဇေတွာန (သီ) ဝိဘဇိတွာန (သျာ)	၁၀၇
ဝီသံ တိသတာဓိကာနိ စ = ဝီသတိတိသတာဓိကာနိ စ (သျာ)	၂၉၈
ဝေဒနာဒိသင်္ခါတံ = ဝေဒနာသင်္ခါတံ (သီ၊ က)	၁၂၉
[သ]	
သင်္ဂဟာသင်္ဂဟာဒီနံ = သင်္ဂဟာဒီနံ (သီ၊ သျာ)	၂
သင်္ဂဟံ = သင်္ဂီတိံ (က)	၁၀၆
သတ္တော = သုတ္တော (သီ၊ သျာ)	၂၈၁
သဒ္ဒေကဒေသံ = သစ္စေကဒေသံ (သီ၊ သျာ)	၁၂
သန္တကာ = ကဏ္ဋကာ (က) ဝန္ဒာကာ (?)	၁၀၉
သဗ္ဗထာပိ = သဗ္ဗဒါပိ (သီ၊ သျာ)	၁၄၃
သဗ္ဗတ္ထိဝါဒါ = သဗ္ဗတ္ထိကဝါဒါ (သျာ)	၁၀၆
သဗ္ဗဝါရေသု = သဗ္ဗဋ္ဌာနေသု (က)	၁၄၈
သမာဓိပါရိဗန္ဓကာနံ = သမာဓိပါရိပန္ထကာနံ (သီ) သမာဓိပါရိပန္ထိကာနံ (သျာ)	၇၀
သမာဓိဝသေန = သမာပတ္တိဝသေန (သျာ)	၄၅
သမ္ပဋိစ္ဆိတာ = သမ္ပဋိစ္ဆိတွာ (သျာ)	၁၁၅
သမ္ပယုတ္တကာနဉ္စေဝ = ပဉ္စဝေါကာရေ သမ္ပယုတ္တကာနဉ္စေဝ (သီ၊ သျာ)	၃၆၈
သမ္မုတိသစ္စဝသေန = သမ္မတိသစ္စဝသေန ဝါ (သျာ)	၁၁၅
သမောဓာနေန စ = သမောဓာနေတွာ (သျာ)	၁၅
သမ္ဘောတီတိ = သမ္ဘဝတီတိ (သျာ)	၂၈၉
သလ္လက္ခေတွာဝ = အဝေက္ခိတွာဝ (သျာ)	၈၈
သဟဇာတစေတနာ = စေတနာ (သျာ)	၃၇၄
သဟဇာတရူပတ္ထိပစ္စယော = သဟဇာတော ရူပတ္ထိပစ္စယော (သျာ)	၃၈၅
သာ ဧဝံ အဇ္ဇ ကတာ = သာ ဧသာ အဇ္ဇ ယထာ (သျာ)	၄၉၇
သုကမောရာဒယော = သုဝမောရာဒယော (သီ) သုကကပေါတာဒယော (သျာ)	၃၄
သုတ္တသာဓနေ = သုတ္တသောဓနေ (သီ၊ က)	၁၅၆
သုမ္ဘကပတ္တဓရေ = သုဘကပတ္တဓရေ (သျာ)	၅၇
သေသဋ္ဌာနေသုပိ = သေသဝါရေသုပိ (သျာ)	၆၃

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[Sa]	
So pana = Na so pana (Syā)	144
So = So rūpādivasena chabbidho (Syā)	345
Saṁghabhogassa = Saṁghabhāgassa (Sī, Syā, Ka)	56
[Ha]	
Hatalābhasakkārā = Rahitalābhasakkārā (Syā)	109
Hi-kāro ca = Hikāro ca cikāro ca (Syā)	124
Hoti = Namī (Ṭīkāyaṁ) Namanaṁ (?)	222

နာနာပါဌ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[သ]	
သော ပန = န သော ပန (သျာ)	၁၄၄
သော = သော ရူပါဒိဝသေန ဆဗ္ဗိဓော (သျာ)	၃၄၅
သံဃဘောဂဿ = သံဃဘာဂဿ (သီ၊ သျာ၊ က)	၅၆
[ဟ]	
ဟတလာဘသက္ကာရာ = ရဟိတလာဘသက္ကာရာ (သျာ)	၁၀၉
ဟိ-ကာရော စ = ဟိကာရော စ စိကာရော စ (သျာ)	၁၂၄
ဟောတိ = နမီ (ဋီကာယံ) နမနံ (?)	၂၂၂

န-ဗ-သ-စ—အဘိ-ဋ္ဌ-၃—၄-၁၁-၅၇—၃၀၀၀